7
7-c
10

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
29 N
11

7-7-c 16

DE PROBATIS SANCTORVM HISTORIIS, PARTIM EX TOMIS ALOYSII LIPOMANI, DOCTISSIMI EPISCOPI, PARTIM ETIAM EX EGREGIIS MANVSCRIPTIS CODICIBVS, QVArum permultæ antehàc nunquàm in lucem prodiêre, nunc recèns optima fide collectis per F. LAVRENTIVM SVRIVM CARTHVSIANVM.

TOMVS SEXTVS,

COMPLECTENS SANCTOS MENSIVM

NOVEMBRIS ET DECEMBRIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE AGRIPPINAE,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios, Anno M. D. LXXV.

Cum gratia & priuilegio PII V. Pontificis Maximi, & CAESAREAE Maieſtatis in decennium.

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO F. LAVRENTIO CARTHVSIANO.

DILECTE fili, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Librum, ſanctorum Patrum vitas continentem, à te nupèr editum, atque ad nos miſſum, libentiſſimè accepimus: qui quidem eo gratior etiam nobis fuit, quòd opus in ſe continet à nobis ſemper deſideratum, & ad refellenda hæreticorum in eaſdem ſanctorum Patrum hiſtorias maledicta, aptiſſimum. Laudamus vehementer pium hunc laborem tuum, teque, quòd coram Domino vacuus apparére nolueris, ſed in eius Domum, pro facultate tibi ab eo conceſſa, quicquid potueris, vltrò obtuleris, debitis in Domino laudibus commendamus: cuius tamen laudabilis laboris tui gloriam inprimìs ei tribuendam eſſe memento, à quo accepiſti & velle & perficere: quod & à nobis, & ab omnibus pijs & Catholicæ religionis ſtudioſis meritò laudaretur. Hortamur autem te, vt huiuſmodi opere proſequendo, & de Eccleſia Dei benè mereri, & tibi apud omnipotentem Deum merita augere nè deſiſtas, ſecurus, te à Redemptore noſtro laborum tuorum centuplum eſſe fructum percepturum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die 2. Iunij, M.D.LXX. Pontificatûs noſtri Anno Quinto.

T. Aldobrandinus.

PIVS

PIVS PAPA V. DILECTO FILIO GERVINO CALENIO TYPOGRAPHO COLONIENSI.

Biblioteca Naz. Roma

DILECTE fili Salutem & Apoſtolicam benedictionē. Cùm tu, ſicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorū hiſtorijs à dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos ſeu libros dilecti filij Petri Caniſij presbyteri ſeu religioſi Societatis IESV, de doctrina ſiue Inſtitutione Chriſtiana inſcriptos, vnà cum certis Annotationibus, nōdùm impreſſos, tua impenſa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudēdis huiuſmodi Tomis ſeu libris graues impenſas ſubire neceſſè eſt, nè ex beneficio omnibus Chriſti fidelibus collato detrimentum aliquod ſentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Chriſtianæ perutili propoſito confouere volentes, & à quibuſuis Excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, alijsq́; Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibèt innodatus exiſtis, ad effectum præſentium duntaxàt conſequendum, harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa ſcientia & mera deliberatione noſtris tibi Tomos ſeu libros præfatos per te vel alium ſeu alios imprimendi, & impreſſos vendendi licentiam & facultatem plenam & liberam Apoſtolica authoritate per præſentes concedimus: Necnon omnibus & ſingulis impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quàm extra Italiam conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub Excommunicationis ſententiæ, necnon in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè vel immediatè ſubiectis, ſub amiſſionis Tomorum ſeu librorum huiuſmodi ac mille ducatorum auri de Camera, pro vna Cameræ Apoſtolicæ, & altera medietatibus tibi, tuiſque hæredibus & ſucceſſoribus irremiſſibiliter loco damnorum applicandorum pœnis, per alios abſque tuî & hæredum vel ſucceſſorum tuorum expreſſo mandato aut licentia habita excudentes, ſeu imprimentes, aut vendentes, totiès quotiès id fecerint, eo ipſo incurrendis, nè eoſdem tomos ſeu libros infra decennium proximè futurum ab illorum impreſſione computandum, in quibuſuis literarum characteribus, aut parua, mediocri, ſeu magna, vel alia quacunque forma alicubì imprimere, neque per alios impreſſos vendere abſque expreſſa tuî vel hæredum & ſucceſſorum præfatorum licentia vel conſenſu audeant vel præſumant, & ità per quoſcunque iudices & commiſſarios quauis authoritate fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, interpretandi facultate & authoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid ſecùs ſuper his à quoquam quauis authoritate ſcienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominùs Motu ſimili ſub interdicti Eccleſiaſtici & ingreſſus eccleſiarum Venerabilibus Fratribus noſtris Colonienſ. & quorumuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs ſeu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac ſub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs quibuſuis iudicibus quibuſcunque authoritate & officio fungentibus, quatenùs quotiès pro parte tua, & ſucceſſorum tuorum, vel alicuius

eorum huiuſmodi fuerint requiſiti in præmiſſis, efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes, faciant authoritate noſtra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obſeruari: ac te, tuosq́ue hæredes & ſucceſsores præfatos huiuſmodi, illorumq́ ſingulos conceſsione pacificè frui & gaudere: Ac impreſſores, librarios, mercatores, fautores, ſcientes & non reuelantes, quos inhibitioni præfatæ contraueniſſe eis conſtiterit, excommunicationis & alias ſententias, cenſuras & pœnas huiuſmodi incurriſſe declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant contradictores quoſlibet & rebelles per eaſdem cenſuras & pœnas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: inuocato etiam ad hoc, ſi opùs fuerit, auxilio brachij ſecularis: Non obſtantibus Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, Priuilegijs quoquè, Indultis, & literis Apoſtolicis ſuper imprimendorum Tomorum facultate quibuſuis perſonis cuiuſcunque dignitatis & præeminentiæ exiſtentibus etiam motu & ſcientia ſimilibus, ac ſub quibuſuis tenoribus & formis, necnon clauſulis & decretis conceſsis: Quibus omnibus etiamſi de illis, eorumq́ue totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſsa, & indiuidua: non autem per clauſulas generales idem importātes mentio, ſeu quæuis alia expreſsio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruāda foret, illorum tenores, àc ſi de verbo ad verbum inſererentur, præſentibus pro expreſsis habentes, illis aliâs in ſuo robore permāſuris, hac vice duntaxàt ſpecialiter & expreſsè derogamus: Aut ſi impreſſoribus, librarijs, & mercatoribus præfatis vel quibuſuis alijs, communiter vel diuiſim ab Apoſtolica ſit Sede indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſsint per literas Apoſtolicas non facientes plenā & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Volumus autem & eadem authoritate decernimus præſentium literarum tranſcripta in ipſis Tomis impreſſa in iudicio & extra ſufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obſtante. Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annulo Piſcatoris die XXIIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus noſtri anno quarto.

Cæ. Glorierius.

REVE-

REVERENDISS. ET ILLVSTRISS. PRINCIPI AC DOMINO, D. ERNESTO, COMITI PALATINO, VTRIVSQVE BAVARIAE DVCI, FRISINGENSIS ET HILDESHEMENSIS ECCLESIARVM Adminiſtratori, Domino & patrono ſuo colendiſſimo.

TANDEM, Deo benè propitio, abſolutus eſt ſextus ſacrarum Hiſtoriarũ Tomus, isq; cupit ſub tuo nomine exire in manus hominum, Reuerendiſſime & Illuſtriſſime Princeps Erneſte. Tanta enim eſt hodiè in Eccleſia DEI celebritas nominis tui, tam apud omnes peruulgata virtus & integritas tua, vt ſi ſit tuo iudicio approbatus, nihil dubitet ſe doctis & bonis viris omnibus probatum iri. Multas habet ſanctiſſimorum hominũ Vitas, in quibus etsì multa paſsìm occurrũt, quæ admirari potiùs cogamur, quàm poſſimus imitari: ſunt tamen non pauca, immò plurima, quę niſì pro modulo noſtro imitãda ſuſcipere velimus, digni profectò nõ ſumus, qui Chriſtiani vocemur. Voluit aũt omnipotens Deus extare illorũ hiſtorias, vt homines deſides & ſuæ ſalutis incurioſi, excuſſo torpore & ignauia, illorũ optimis exẽplis inflammati, redeãt in memoriam ſpõſionis factæ in baptiſmo, dentq; operã, vt, quod illic polliciti ſunt, gnauiter & accuratè exequãtur. Abrenũciauimus enim, cùm baptizati ſumus, ſatanæ & omnibus operibus & põpis eius. Sed id proh dolor vix quiſquã alicuius penſi habet, ſuntq; perpauci, qui vel cogitare velint, quid Deo his verbis promiſerint. Accedunt nouatores, augent hominũ ſuo vitio in malum procliuiũ, incuriã & contemptũ, prædicant ſola fide nos iuſtificari, & id genus pleraq; alia, non ſine multorũ certa pernicie: cùm tamen videamus, aliud nos, cùm primùm Chriſto nomen dedimus, eſſe pollicitos, & ſanctorũ omniũ exẽpla planè diuerſum hortari. Videbãt illi latiſſimè patére ſpõſionẽ hanc paucis verbis compræhẽſam, ſatanæq; & operibus atq; põpis eius renũciare illũ nõ poſſe, qui non bellũ pertinax & inexpiabile indícat vitijs & peccatis vniuerſis, virtutibusq; obtinendis magnam curam perpetuosq; conatus adhibeat. Hinc illa corporũ multiplex & propè incredibilis afflictio & caſtigatio, hinc admirabilis mundi & eorũ omniũ, quę homines mundo dediti admirãtur, contẽptus: hinc amor ſolitudinis, atq; extra hominũ frequentiã ſeceſſus, ob vitandas peccandi occaſiones, vitaq; duriſſima, perpetuũ orãdi, legendi, pſallendi, meditandi, cõtemplandi ſtudium, cui perpetuę ferè adiũctę erant lachrymę, multaq; id genus alia, quæ ab Apoſtolo videmus etiã in priſcis illis patribus egregiè commendari, cùm ait: Circumiẽrũt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angu- Heb. 11.
ſtiati, afflicti, quibus dignus nõ erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus & ſpelũcis, & in cauernis terræ. Atq; hoc eſt perfectè abrenunciare ſatanę & operibus atq; pompis eius. Miramur hoc in ſanctis hominibus, ſed vtinã libéret etiã ſaltem vtcunq; imitari. Quicũq; in Chriſto baptizati ſumus, vt Apo- Galat. 3.
ſtolus ait, Chriſtum induimus, cõſepultiq; cũ illo ſumus per baptiſmũ in mor- Rom. 6.
tem: vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriã patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Quid eſt aũt in nouitate vitę ambulare, niſì in Chriſti veſtigijs inſiſtere? Id nos facturos, in baptiſmo recepimus omnes: ſed hęc pacta

conuenta ſępè abeunt in obliuionẽ,& cùm turpe ſit,fidẽ,quam dederis homini mortali,fallere, nõ pudet nos perfidiæ notã incurrere apud Deũ. Oportebat ſanè nũquàm huius ſpõſionis obliuiſci. Eramus per peccatũ redacti in ſeruitutem ſatanę: Chriſtus noſtrî miſertus,ab ea ſeruitute nos liberauit morte ſua:ſed
Lucæ 1. vult planè,vt de manu inimicorũ noſtrorũ liberati, abrenunciemus ſatanæ & operibus atq; põpis eius, & ſeruiamus ipſi in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus vitę noſtrę.Liberati ergò à ſeruitute,reuocamur ad ſeruitutẽ: deſerimus ſatanam,& ad Chriſtũ accedimus: ſed ſeruire ſatanę,hoc demũ re vera ſeruire eſt: Chriſto aũt ſeruire,regnare eſt. Non enim propriè ſeruit Chriſto,niſì qui eius
2.Cor. 3. ſpiritu regitur.Vbì aũt ſpiritus Domini,ibì libertas,& in eo ſpiritu clamãt ſan-
Rom. 8. cti,Abba pater,magna fidutia Deũ patrẽ appellantes,ità vt iam,etiãſi ſeruire videãtur,tamen filij Dei ſint. Sed nõ eſſent profectò tales filij benigniſſima adoptione Dei,niſì cõformes eſſe ſtuderent vnico filio eius Domino noſtro Ieſu Chriſto.Id verò nõ fit,niſì primùm abijciãtur opera ſatanæ & põpæ eius,id eſt, peccata omnia,& quicquid pugnat cũ iuſtitia & ſanctitate,in qua Chriſtus nos vult ſeruire ſibi,nè per peccatũ recidamus in ſatanę poteſtatẽ.Nimirùm iſthuc ſeriò cogitandũ eſſet Chriſtianis omnibus,qui in hoc mundo,nõ vt in patria, ſed vt in exilio degere debent,atq; in eo verſari ſemper, vt ſe ſeruẽt immunes à peccato, & ad diuinã ſeſe cõforment voluntatẽ: ità demùm vẽturi ad illã cæleſtẽ patriã,in qua nobis parata ſunt bona illa immẽſa,quę nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis aſſcenderunt. Verùm hîc cogimur exclamare
Eccles. 1. cũ ſcriptura diuina,Stultorũ infinitus eſt numerus.An nõ meritò ſtulti appellandi,qui futurorũ immemores,totos ſe dedũt hiſce rebus fluxis,miſeris & mo-
Pſal. 9. mentaneis? quibus terribiliter minatur illa Prophetæ vox,Cõuertantur peccatores in infernũ,omnes gentes,quæ obliuiſcũtur Deũ. Quàm dolenda planè hominũ cæcitas, in tanta Chriſtianorũ multitudine vix pauciſſimos inueniri, qui ſint moribus & vita,quod nomine profitentur? Scio pleroſq; oẽs obijcere ſuã infirmitatẽ,permultos etiã tantã ſibijpſis fingere Dei miſericordiã, tanquã ille nõ valdè offendatur flagitijs noſtris. Sed prętextũ infirmitatis diſijcit innumera ſanctorũ hominum multitudo: diuinę clementię temerariã fidutiã facilè reprimit illa meritò pertimeſcẽda ſeueritudo,qua punit Deus peccata igne inextinguibili. Habemus nobis propoſita innumerabiliũ vtriuſq; ſexûs, omnis ętatis & ordinis ſanctorum exẽpla: nõ poſſumus prętexere virium imbecillitatem,alioquì audituri,potuiſſe illos,cùm eſſent mortales & ſimiles nobis.Sed feruor ille fidei & charitatis deeſt nobis,quẽ in illis videmus: quo ſi nos quoq; præditi eſſemus, poſſemus quod illi potuêre. Nec tamen hoc ità accipi velim, quasì debeamus aliquid ſupra vires attẽtare.Vt cõtemnamus ſatanã, & abijciamus opera & põpas eius,non eſt vltra vires noſtras: ſed vt tanta nos cõficiamus inedia,tanta vigilandi inſtãtia, & vitæ propè incredibili aſperitate corpus conteramus, id nemo ſapiens facilè cuiuis conſuluerit. In eiuſmodi enim quiſq; debet vires metiri ſuas,nec tam cõſiderare, quid alij fecerint,quàm quid ferre ipſe poſſit. At tamen plurimùm cõfert, diligẽter lectitare Sãctorum res geſtas, etiãſi oẽs imitari nequeamus.Valdè enim permouent animũ,quę ab illis diſcimus præclarè geſta,& fit non rarò, vt accenſi illorum exemplis,plus poſſimus, quàm vel ſperare auſi eſſemus.Scimus quid Auguſtinus ſe ſenſiſſe ſcribat,cùm audiuiſſet coram ſe commemorari vitam beati Antonij.Habent hiſtoriæ San-

ctorum

ctorum ſtimulos quoſdam ſuos, quibus etiam planè torpẽtes poſſint vrgere, vt conẽtur aliquid. Et hoc illuſtriſſimũ laudatiſſimumq́; parentẽ tuum, ornatiſſime Princeps, permouiſſe videtur, vt maximis impẽdijs Germanicè verſas Sanctorum Hiſtorias, à me hactenùs editas, in inſigni papyro egregijs typis curet imprimendas: ſatìs hoc ipſo teſtatũ efficiens, quàm cupiat Germanos noſtros, pſeudoprophetarum blandiloquentia miſerè euerſos & eneruatos, reuocari in viam, à qua multùm aberrârunt, decepti maleblandis impoſtorũ ſermonibus, ſterilem & mortuã fidem imperitæ concioni pernicioſiſſimè inculcantibus, cùm videamus Chriſti Saluatoris, qui eſt caput electorum omnium, & Sanctorum eius vitam, omni genere virtutũ cõſpicuam, hortari, immò & propemodùm compellere nos ad cõſectanda bona opera, quibus in cælis merces ſempiterna repoſita eſt, dicente Apoſtolo, vnumquenq; recepturum illic mercedem ſecundùm ſuum laborem. Videt enim Princeps ſapientiſſimus, & memoria ſempiterna digniſſimus, poſſe homines, ſi diligenter velint Sanctorum lectitare hiſtorias, eò facilè adduci, vt intelligant longè alia via eundũ eſſe in cælum, quàm quæ ab iſtis nouatoribus proponitur. Cùm enim illi ſic vixerint, vt Chriſtus ipſe non modò verbis, ſed etiam factis docuit, dubitare nemo poteſt, ſi quis aliud velit iter oſtendere, illum non alio, quàm impoſtoris, loco habendum. Neq; verò Chriſtus tam multa & facere & pati voluit ea ſola cauſa, vt nos patri cõciliaret, ſed vt etiam viuendi *formam nobis* traderet, quam nos pro viribus imitari con*emur. Chriſtus* paſſus eſt pro nobis, ait Apoſtolorũ princeps, *vobis relinquẽs* exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. & paulò pòſt: Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ. Sed quarè tandèm? Vt nos iam ſecuri dormianus in vtranuis aurem? Minimè: ſed vt peccatis mortui, inquit, iuſtitiæ viuamus. Quod ſummo ſtudio & incredibili mentis ardore vidèmus feciſſe Sanctos, quorum hiſtorias ſereniſſimus Princeps parens tuus tam libenter legere ſolet, tamq́ue auidè ab alijs quoquè lectitari cupit. Nec dubito, quin idem ſtudium & zelus planè inſitus ſit animo tuo, Illuſtriſſime Princeps, cuius laudatiſſimos mores Colonia perſpexit, ſeq́; perſpexiſſe gratulatur, cùm eſſes apud nos ante paucos hos annos, quandò etiam pro ſingulari humanitate ſua, Celſitudo tua me priuatìm voluït inuíſere, nec mediocrem apud me beneuolentiæ ſuæ ſignificationẽ relinquere: ità vt ego tum hanc, tum alias ob cauſas non temerè conſtituerim ſextum hunc Tomum illi dedicare, planè mihi perſuadens non poſſe ei ingratum eſſe munuſculũ, quod Illuſtriſſimo parenti eius conſtat eſſe gratiſſimum. Nec mihi opùs eſt, multùm hîc immorari decantandis virtutibus tuis, quibus in hac florenti ætate ità ornatus & inſtructus es, Princeps clariſſime, vt boni omnes de T.C. non niſì ſumma & egregia quæq; ſibi polliceantur. CHRISTVS IESVS ſua potenti virtute ſeruet C.T. afflictis Germaniæ noſtræ rebus, vtì benè ſperamus, magnam breuì opem allaturam, & toti orbi Chriſtiano eximio futuram ornamento. Ex Carthuſia Colonienſi III. Nonas Martij, Anno M. D. LXXV.

1.Cor.3.

1.Pet.2.

T. C. obſeruantiſſimus,

F. Laurentius Surius

Carthuſianus.

F. LAVR. SVRIVS LECTORI S

VIſum eſt mihi, poſtquàm ad duodecimi menſis finẽ peruentũ eſt, paucis cõmemorare eos, quorũ opera in his ſex Tomis adiutus ſum, vt nòueris non parũ illis te debere, Candide Lector, ſi quem fructum his legendis aſſecutus ſis. Nõ tamẽ annotabo oẽs, ſed p̃cipuos, & qui animo occurrerint: cæteri dabũt veniã, ſi quid putẽt à me p̃termiſſũ cõtra decorũ. Neq; enim anguſtia tẽporis ſinebat iã omnia exactè p̃ſequi.

Primo loco plurimùm debent Chriſtiani omnes ornatiſſimo viro D. Geruino Calenio, qui vt primus mihi ſuaſor & incentor fuit ad hos labores ſuſcipiẽdos, ità magnis ſumptibus non deſtitit conquirere codices manuſcriptos, aut pro aliundè miſſis numerare pecuniã illis, qui eos attulerunt: tum quoq; eo ſtudio & elegantia curauit ſex Tomos hos excudendos typis ſuis, vt vel hoc ſolo nomine dignus ſit, quem amẽt pij omnes, & ſacrarum hiſtoriarũ ſtudioſi. Deindè magnæ habendæ ſunt gratiæ reuerendiſſimo doctiſſimoq; piæ memoriæ Epiſcopo Aloyſio Lipomano, ex cuius Tomis octo, totum ferè Metaphraſtẽ in meos Tomos tranſtuli, qui tres illius Tomos occupat: tum quoq; nonnulla alia. Non aũt debet Lector arbitrari, Aloyſio tribuenda eſſe, quæ ille ex libris anteâ editis deſcripſit. Ea enim non magis illius ſunt, quàm mea, vel cuiuſlibet alterius, qui ea indè deſcribere velit. Metaphraſtẽ propriè illi debemus. Longè autẽ plura ex MS. codicibus & aliundè ego habeo, quàm ex Aloyſio: quod idcircò indicatum volui, q; audiam quoſdam in Italia moleſtè ferre, quòd meis Tomis nõ præfixerim Aloyſij nomẽ: quod ſanè feciſſem, ſi ex illo omnia mutuatus eſſem. Cùm verò vel tertiã partẽ ab illo me accepiſſe affirmare nõ auſim, nemo iure id carpere poteſt: quanquàm hac in parte plus à me p̃ſtitũ eſt, quàm ratio poſtularet. In frõte enim cuiuſlibet Tomi teſtatus ſum, me partìm habere hiſtorias illas ex ipſo Aloyſio, quod ſuffeciſſet alicubì in Epiſtola liminari indicâſſe: ſed volo etiã in meis Tomis extare memoriã optimè de Eccleſia Dei meriti Epiſcopi. Fateor tamen imprudenter à me omiſſa eſſe nomina interpretũ, qui hortante Aloyſio Metaphraſtẽ nobis latinum fecêre: ſed qui Tomos Aloyſij habent, facilè nôrũt maximã eius partem tranſtuliſſe Gentianum Heruetum doctiſſimum virum, reliqua partìm Guilelmum Sirletum, tunc Protonotariũ Apoſtolicum, modò Cardinalem lectiſſimum, non minùs vitæ integritate quàm eruditione ſpectatum: partìm Franciſcum Zinum Veronenſem, pietate & doctrina præſtantem. Tertio loco mihi non immeritò annotandus venit reuerendus & præclarè eruditus ſacræ Theologiæ Doctor D. Iohannes Molanus Louanienſis, qui certè permultũ mihi contulit tum annotationibus ſuis in Vſuardi Martyrologium, tum priuatis quibuſdam ſcriptis ſuis: tum etiam conquirendis libris manuſcriptis. Per illum enim habui ſeptẽ codices manuſcriptos ex monaſterio Rubeæ vallenſi, quod non ità procùl abeſt Bruxellis: qui mihi in quibuſdam vſui fuêre. His ſubiungẽdus eſt admodùm reuerendus & inſignis vir D. Iacobus Pamelius, S. Theologiæ L. & Canonicus Brugẽſis, cuius opera nõ pauci ad me venêre MS. codices, qui mihi ſanè egregias ſuppeditauêre hiſtorias, quibus lector careret, ſi illis deſtitutus eſſem. Habui etiã aliquot antiquos MS. libros à Reuerẽdo inprimìs & ſpectatiſſimo Abbate monaſterij Bruwylerenſis, qui eos vltrò mihi obtulit, ſtudio Eccleſiæ iuuãdæ, & ſacrarum hiſtoriarum editionẽ promouendi. Ab alijs quoquè diuerſis egregijs viris & collegijs atq; monaſterijs habui codices non contemnendos: ſed neq; iam ſuccurrunt memoriæ omnes, neq; tẽporis anguſtia patitur ſingulatìm recenſere omnes. Non poſſũ tamen, nec debeo committere, quòd is mihi hæc ſcribenti opportunè occurrit, quin mentionẽ faciam doctiſſimi & integerrimi viri S. Theologiæ Licentiati D. Melchioris Hittorpij, qui præter alios labores, quos his edendis Tomis impertijt, aliquot Aloyſij Tomos, quos ipſe ſuo ære ſibi comparauerat, non inuitus nobis tradidit diſcindendos, vt, ſi qua in illis eſſent, quæ nobis forent vſui, ea Typographo excudenda præberemus.

Poſtremò admonitum velim Lectorem, Tomo primo 11. Februarij poſuiſſe me hiſtoriã SS. Saturnini, Datiui, Felicis, Apuleij &c. quæ quidem in Acta publica videtur bona fide relata: ſed qui eam indè deſcripſit, quædã poſteà attexit, quibus ſe de factione Donatiana valdè ſuſpectũ reddit. Acerbè enim perſtringit Epiſcopos Menſurium & Cæcilianũ: quod primò quidem non animaduerti: ſed admonitus à doctis viris, cùm accuratiùs iam excuſam longè antè hiſtoriam relegiſſem, dolui illum næuũ irrepſiſſe me imprudente in ſacras Hiſtorias. Itaq; ſi denuò excudantur hi Tomi, omitti debent, quæ pagina 954 habentur ab eo loco, Verùm quoniam nos, vt ſuprà diximus, ſchiſmatis tempus admonuit &c. vſq; ad eius hiſtoriæ finem. Nam tametſi nulla illic dogmata hæretica contineantur, tamen nolim extare quicquam ſuſpectum in ſacris Hiſtorijs, mea opera euulgatis. Qui aũt eum ſibi Tomum comparârunt, facilè poſſunt foliũ illud excindere è codice ſuo, & pauca reliqua expungere. Vereor enim multos ibì ab Authore inter martyres numerari, qui Donati ſchiſmate deprauati fuêre: quanquã id certò affirmare nolim. Sed nè cui ſcriptum dubium offendiculo ſit, ſatius omninò eſt, totam illam Authoris ſuſpecti Appendicem aboleri: quod quidẽ in Germanica verſione interpres, me admonẽte, præſtitit, niſi quòd pauciſſimos, eoſq; extremos verſus ſuæ verſioni adiunxit, quos planè velim ex cunctis exẽplaribus eraſos: quòd illic nominatìm perſtringantur Menſurius & Cæcilianus Epiſcopi Carthaginenſes. Simul autẽ oratũ velim Lectorem, vt, ſi nõ omni ex parte toto hoc opere ipſi ſatisfactum ſit, (Multa enim erunt proculdubiò, quæ alij breuiùs, alij fuſiùs ſcripta velint) æquo animo id ferat. Habent docti viri occaſionem multam ex me, vt poſſint abſolutiora exactioraq; nobis quandoq; exhibere, quæ in meo opere deſiderari videantur.

IN-

INDEX GENERALIS VITARVM, IN TOMO HOC SEXTO COMPRAEHENSARVM.

NOVEMBER.

I. Nouēbris. Oratio D. Ephræm diaconi Eccleſiæ Ediſſenæ, de ſanctiſſimæ Dei matris Laudibus. pagina 1.
Eiuſdem diui Ephræm Oratio, ad ſanctiſſimam Dei genitricem. 2
Sermo eiuſdē diui Ephræm, de Laudibus ſanctorum Martyrum. 3
B. Petri Damiani Sermo, de Feſto Omniū ſanctorū. 6
Hiſtoria S. Benigni Presbyteri & Martyris. 9
De hoc eodem Martyre alia quædam ex Paſſione Trigeminorum martyrum &c. 11
Martyrium S. Cæſarij Diaconi. 12
Vita S. Marcelli Pariſienſis Epiſcopi. 14
Hiſtoria breuis S. Mariæ virginis & martyris, quam Vincentius in Speculo Hiſtoriali annotauit ex Geſtis eius &c. 18
Vita S. Amabilis Presbyteri & Confeſſoris. 19.20
Vita S. Vigoris Epiſcopi Baiocenſis. 23
II. Martyriū S. *Martyris* Euſtachij ac Theopiſtes, & duorum filiorum Agapij & Theopiſti. 25
Certamen SS. & glorioſorum Martyrum, Acyndini, Pegaſij, Anempodiſti, Aphthonij & Elpidephori. 37.
III. Vita S. Huberti Epiſcopi Leodienſis. 45
Vita S. Vuenefridæ virginis & martyris. 57
IIII. Hiſtoria breuis SS. martyrum Agricolæ & Vitalis. 59
De ijſdem ſanctis martyribus, ex Gregorio Turonenſi. 60
Vita, res geſtæ, & certamina S. Patris noſtri Iohannicij Abbatis. 61
Vita S. Amantij Epiſcopi Rutenenſis. 78
De S. Luſore puero & Confeſſore. 80
V. Vita S. Emerici, B. Stephani Hungarorum Regis filij. 81.
Vita & martyrium SS. Galactionis & Epiſtemes. 83
Vita S. Malachiæ Epiſcopi Hyberniæ. 88
De eodem S. Malachia, Sermo S. Bernardi Abbatis. 113
VI. Vita S. Leonardi Confeſſoris. 116
Vita S. Vuinoci Abbatis. 121
VII. Martyrium S. & glorioſi Martyris Hieronis, & ſanctorum eius ſociorum. 124
Vita S. Vuillibrordi Traiectenſis Epiſcopi. 127
Vita S. Florentij Epiſcopi Argentinenſis. 136
Vita ſanctæ memoriæ Engelberti Archiepiſcopi Colonienſis. 137
VIII. Martyrium SS. Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij, itemque SS. Quatuor Coronatorum. 165
Vita & exercitatio S. Matronæ. 166
Vita S. Godefridi Epiſcopi Ambianenſis. 176
IX. De S. Vrſino primo Epiſcopo Bituricenſi & Confeſſore. 215

In

In S. Martyrem Theodorū Oratio D. Gregorij Nyſſeni Epiſcopi. 216
Martyrium S. & glorioſi Martyris Chriſti Theodori Tyronis. 220
Nectarij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Narratio, propter quam cauſam in I. ſabbato ſanctorum Ieiuniorum celebramus memoriam S. Martyris Theodori &c. 222
Libellus Athanaſij Epiſcopi Alexandrini de Paſſione imaginis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ, &c. 227
Martyrium S. Areſtæ. 231
X. Vita S. & ſemper memorandæ Theoctiſtes Lesbiæ. 233
Martyrium S. & glorioſi Martyris Menæ Aegyptij. 239.
Timothei Archiepiſ. Alexandrini Narratio de maximis miraculis S. & glorioſi Martyris Menæ. 242
XI. Vita beatiſſimi Martini Turonenſ. Epiſcopi. 248. &c.
XII. Vita S. Cuniberti Epiſcopi Colonienſis &c. 273
Miraculum illuſtre ad ſacras reliquias S. Cuniberti. 276.
Vita S. Lebuini Presbyteri & Confeſſoris. 277
XIII. Martyrium SS. Antonij Presbyteri, Zebinæ, Germani, & Ennathæ virginis. 286
De S. Metria martyre. 287
Vita S. Brictij Epiſcopi Turonen. & Confeſſoris. 288
Vita S. Quintiani, primò Ruthenæ, deindè Aruernæ ciuitatis Epiſcopi. 289
Vita S. Maxellendis virginis & Martyris. 292
Vita S. Homoboni ciuis Cremonenſis. 294
Exemplum diplomatis (de S. Homobono canonizato) Innocentij Tertij. 298
Vita S. Aldegundis Abbatiſſæ primæ Malbodien. 300
XIIII. Vita S. Laurentij Archiepiſcopi Dublinenſis. 310
XV. Martyrium SS. Confeſſorum Samonæ, Guriæ, & Abibi. 324
De SS. Chriſti martyribus Samona, Guria, & Abibo, Arethæ Archiepiſcopi Cæſarcenſis Oratio. 334
Vita S. Maclouij Epiſcopi & Confeſſoris. 341
XVI. Vita S. Othmari Abbatis. 351. 352
De S. Eucherio Epiſcopo Lugdunenſi. 365
Vita S. Edmundi Archiepiſcopi Cantuarienſis. 366
XVII. Hiſtoria S. Aniani Epiſcopi Aurelianenſis. 377
Eiuſdem Hiſtoriæ aſſertio ex Gregorio Turonenſi. 378.
Vita B. Gregorij Turonenſis Archiepiſcopi. 378. 379
Vita S. Hugonis Lincolnienſis Epiſcopi. 387
XVIII. Martyrium S. Romani Martyris. 402
Vita S. Maximi Epiſcopi Moguntini. 407
Vita S. Odonis, primi Abbatis Cluniacenſis. 414
XIX. De S. Barlaam Martyre. 438
Vita S. Patrocli Abbatis. 440
Vita S. Eliſabeth, Regis Hungarorum filiæ. 442
XX. Hiſtoria S. Eadmundi Regis Angliæ & Martyris. 465. 466.
Vita S. Beruuardi Epiſcopi Hildeſienſis &c. 473
XXI. Sancti Patris noſtri Germani Archiepiſcopi Cōſtantinopolitani. 476
S. Patris noſtri Georgij Archiepiſcopi Nicomediæ Oratio de exitu ſanctiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ. 479

Vita

Vita S. Columbani Abbatis. 484

XXII. Vita & Martyrium S. & glorioſæ Chriſti Martyris Cæciliæ. 505

XXIII. Vita S. Clementis Martyris, Epiſcopi Romani. 515

Narratio S. Martyris Ephræm Epiſcopi Gerſonis, de miraculo facto in puerum à S. Martyre & Apoſtolo Clemente. 517

Vita & mores S. Patris noſtri Gregorij Epiſcopi Agrigentini. 520

Vita S. Trudonis Presbyteri & Confeſſoris. 543. & deindè.

XXIIII. Certamen S. Martyris Mercurij. 569

Vita S. Portiani Abbatis. 572

Inuentio & Tranſlatio clariſſimi Martyris S. Gereonis. 574

XXV. Martyrium S. Petri Epiſcopi Alexandrini. 577

Martyrium ſanctæ Martyris Aecaterinæ. 580

XXVI. Vita S. Patris noſtri Alypij Cionitæ &c. 588

De S. Maximo Epiſcopo Rhegienſi. 597

Eiuſdem B. Maximi vita, authore alio. 601. 602

XXVII. Pſelli Oratio Encomiaſtica in S. Simeonem Metaphraſtem. 607

Vita S. Bilhildis viduæ & ſanctimonialis. 612

XXIX. Hiſtoria S. Saturnini, primi Epiſcopi Toloſani & Martyris. 612. 613

Vita S. Radbodi Traiectenſis Epiſcopi. 615

XXX. Paſſio S. Andreæ Apoſtoli. 619

Ioannis Chryſoſtomi *Archiepiſcopi* Conſtantino*politani Laudatio* in S. Apoſtolum Andream. 622

B. Petri Damiani Sermo de S. Andrea Apoſtolo. 624

De S. Troiano, Santonicæ ciuitatis Epiſcopo. 628

DECEMBER.

I. Decẽbris. Vita S. Eligij Nouiomenſis Epiſcopi. 629

II. De S. Agerico Virdunenſi Epiſcopo. &c. 686

III. Vita S. Birini Epiſcopi Dorceſtrienſis & Confeſſoris. 687.

IIII. S. Barbaræ virginis & Martyris vita. 690

Miraculum ſanè memorabile diuinitùs declaratum in Gorcomenſi oppido, interuentu S. Barbaræ. 693

Item Certamen eiuſdem S. & glorioſæ Martyris Chriſti Barbaræ. 695

Vita S. Annonis Archiepiſcopi Colonienſis. 699

V. Vita ſapientis & diuini Patris noſtri Sabæ. 754

VI. Vita S. Nicolai Myrenſis Epiſcopi. 795

De SS. Dionyſia, Datiua, Leontia, itemque Tertio, Bonifacio, & alijs quibuſdam. 810

VIII. De Conceptione beatiſſimæ virginis Mariæ. 811

Vita S. Patris noſtri Patapij. 816

X. Martyrium S. Eulaliæ virginis & Martyris. 819

Martyrium SS. Chriſti Martyrum Menæ, Hermogenis, & Eugraphi. 821

XI. Sermo diui Ephræm diaconi, de laudibus S. Ioſeph Patriarchæ. 835

Vita S. Patris noſtri Danielis Stylitæ. 845

XII. Vita & certamina S. Patris noſtri Spiridonis Archiepiſcopi Trimmythuntis. 865

XIII. Martyrium SS. & glorioſorũ Chriſti Martyrum, Euſtratij,

	ſtratij, Auxētij, Eugenij, Mardarij, & Oreſtis.	880
	Hiſtoria S. Luciæ virginis & Martyris.	892
	Vita S. Autberti Cameracenſis Epiſcopi.	894.895
XIIII.	Martyrium SS. martyrum Thyrſi, Lucij, Callinici, Philemonis, Apollodori &c.	902
XVI.	S. Patris noſtri & Cōfeſſoris Theodori Studitæ Oratio funebris in S. Platonem patrem ſpirituale͞.	917
XX.	De S. Philogonio, qui ex patrono cauſarū, Epiſcopus factus eſt.	932
XXII.	Commentarius rerum geſtarum S. & glorioſi Apoſtoli Thomæ.	937
XXIII.	De S. Victoria virgine & martyre, itemq́; S. Anatolia. 941.	
	Eiuſdem S. Victoriæ Hiſtoria breuis.	942
	Martyrium ſanctorum decem Martyrum, qui in Creta ſubière martyrium.	943
	De S. Seruulo, ex beatiſſimi Gregorij Papæ Homilia xv. in Euangelia.	945
XXIIII.	B. Petri Damiani Sermo in Vigilia Natalis Domini. 946.	
	Martyrium S. Gregorij Spoletani, presbyteri & Martyris.	951
XXV.	B. Petri Damiani Sermo de natiuitate Saluatoris, & præclaris miraculis in ea factis.	953
	S. Athanaſij Archiepiſcopi Alexandrini Sermo in deſcriptionem ſanctiſſimæ Mariæ & B. Ioſeph.	957
	Martyrium S. martyris Anaſtaſiæ.	961
	Epiſtolæ duæ S. Anaſtaſiæ ad S. Chryſogonum, & totidèm S. Chryſogoni ad S. Anaſtaſiam.	971. 972
	Martyrium S. martyris Eugeniæ.	973
XXVI.	De S. Stephano Protomartyre, D. Gregorij Nyſſæ Pōtificis Oratio.	985
	Martyrium SS. Martyrum & Confeſſorum, Theodori & Theophanis inſcriptorum.	991
	Martyrium SS. Martyrum Indæ & Domnæ, & multitudinis viginti millium Martyrum.	998
XXVII.	Vita S. Iohannis Apoſtoli & Euangeliſtæ.	1011
XXVIII.	Baſilij Seleuciæ de SS. Infantibus, qui fuerunt interfecti ab Herode.	1017
XXIX.	Vita S. Patris noſtri & archimandritæ Marcelli, monaſterij Acœmetorum, &c.	1020
	Vita S. Thomæ archiepiſcopi Cantuarienſis, & clariſſimi Martyris.	1033
	Epiſtola Ludouici Regis Francorum ad Alexandrum Pontificem.	1045
	Vita S. Ebrulphi Confeſſoris.	1045
XXX.	Martyrium ſanctæ Martyris Anyſiæ.	1048
	Martyrium SS. Sabini Epiſcopi, Exuperantij, & Marcelli diaconorum.	1051
XXXI.	Vita S. Patris noſtri Syluestri, Papæ Romani.	1052
	B. Petri Damiani Sermo in feſtiuitate S. Barbatiani Presbyteri & Confeſſoris.	1066

INDEX

INDEX COPIOSVS IN SEXTVM HVNC, DE SANCTORVM VITIS, REBVS GESTIS AC MARTYRIIS TOMVM, QVI recens ex diuerſis authoribus ac Bibliothecis collectus, duos menſes Nouembrem ac Decembrem complectitur.

Reſtituantur ſuis locis in ſequenti hoc Tomo ſexto, numeri ſequentes hi:
81. 135. 349. 459. 509. 559. 591. 592. 597. 598. 817. 818. 875. 876.

AAron religioſus monachus. 345.
Abbas inuitus fit. 187. b
abbatiæ ſex ordinis Ciſtercienſis inſtituuntur in Hybernia. 100. b
abbatiſſæ immodica indignatio punitur. 209. b. & ſeq. a
S. Abibi martyrium. 328. b. 339.
abſtinentiæ exemplum. 639. b. 64. 371. b. 210. b. 211. a. 786. b
in Achaia quantum effecerit S. Andreas. 621. a
acharius Nouiomenſis antiſtes. 648. a
SS. Acyndini, Pegaſij, Anempodiſti, Aphthonij & *Elpidephori*, martyrium. 37. b
Adam princeps Ambianenſis, vt à Guermundo Pinquinaci Vicedomino captus, & à Godefrido defenſus & liberatus ſit. 201. a. & ſeqq.
adelbero Palatinus Comes. 473. a b
adelheidis caſtri Cociaci vicecomitiſſa. 191. a
adhegrinus miles ſtrenuus, adiungit ſe ad S. *Odonem*. 418. b. eiuſdem breuis *hiſtoria*. 419. b
adhortatio *ſancta B. Leonardi*. 118. a
adhortatio ſacerdotis pia. 22. a
adhortatio ad eleemoſynam. 659. b. 662. b
adhortatio ad imitandos martyres. 5. b
adoleſcentis pium conſilium. 89. b. & ſeq. a
adoleſcentis vita duriſſima. 90. b
adolphus Colonienſis archiepiſ. 139. a. cur depoſitus, ibid. reſtituitur fruſtrà. 139. b
adrianus Pontifex. 177. a. b. 178. b
adrianus Traiano ſuccedit. 36. a. eiuſdem impietas. ibidèm.
adulatores etiam improbè facta approbant. 926.
in adulteram Dei vindicta. 17. 876. b
S. Aecaterinæ martyrium. 580.
ægeas S. Andream interficit, moriturq́ue & ipſe mala morte. 621. a. cum ſequentib.
ægidius Rhemenſis archiepiſcopus. 382. b
ægrotum verbo ſanat S. Eligius. 671. a
ægrotorum cura inſignis. 184. b
in æmulos inſignis charitas. 771. b
Afflictio corporis, animę alimentum. 72. b
de S. Agerico Virdunenſi epiſcopo, carmen Fortunati. 686. a
Agilolphus Longobardorum rex. 504. a
agilolphi archiepiſcopi Colonienſis mors. 153. a
S. Agilolphi epiſcopi Colonienſis translatio. 719. b
agricolaus Armeniæ præfectus. 124. a
SS. martyrũ Agricolę & Vitalis hiſtoria. 59. b. cum ſeq.
agnus vt piſcem à ceruorum diſcerptione defendat. 506. a
agrigẽti ciuitatis media pars epiſcopo donata. 542.
agrigentinorum ſeditio. 536.
Alachintus Anglorum rex. 176. a
alba regalis. 82. b
albertus archiepiſcopus Moguntinus. 414. a
albini Flacci Alcuini, Caroli Magni præceptoris, hiſtoria de S. Vuillibrordo Traiect. epiſcopo. 127. a. cum ſeqq.
S. Aldegundis abbatiſſæ primæ Malbodiẽſis vita. 300. a
aleidis comitiſſa Peronenſis. 184. a
alexius Rom. Cardinalis & Scotiæ legatus. 324. a
aletha vrbs. 345. b
alexandriam innumera hominum multitudo venit dęmonibus ſacrificatura. 580. b
alexandrinus populus mirè celebrat Chriſti virtutem. 827. b
alitius frater S. Eligij. 654. b
S. Alypij Cionitæ vita. 588. a
S. Amabilis presbyteri & confeſſoris vita. 19. cum ſeq.
S. Amabilis ædes anteà, S. Benigni eccleſia. 22. b
Amandus Alſatenſium epiſcopus. 412. b
amandus Traiectenſis epiſcopus. 301. a
S. Amandi epiſcopi encomium. 304. a
S. Amandi obitus S. Aldegundi reuelatur. 506. b
S. Amantij epiſcopij Rutenenſis vita. 78. b
ambianorum vrbem incendium vaſtat. 211. b. damnumq́ue vrbis vt citò reſarcitum. 212. a
ambianenſium ſeditio. 209. a. turris euertitur per epiſcopum & Francorum regem. ibid.
in ambientes epiſcopatum. 390. b
S. Ambroſius etiam martyris clauos & crucis lignum colligit. 60. b
S. Ambroſius ſpiritu adeſt exeqjs B. Martini. 272. a
S. Ambroſij laus. 413. a
amor Dei immenſus erga nos. 223. a b
amor Dei cuius virtutis & naturæ ſit. 80. a
amoris diuini vis. 439. a. 414. b. 920. a
Anachoreſis & ſolitudo quibus expetenda. 63. b
anachoreta 38 annis nullũ vidit hominem. 764. b
S. Anaſtaſiæ martyrium. 961. a
anaſtaſius archiepiſco. Hieroſolymitanus. 760.
anaſtaſius Imperator. 779. b
anatolius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 849. a
anatolius pſeudomonachus. 256. b
andaginũ monaſteriũ Vualcãdus epiſcopus conſtruit. 55. b. eò vt translata S. Huberti oſſa. 55. b. cum ſeq. a
andreas Hungarorum rex. 443. a
S. Andreę Apoſtoli paſſio. 619. a. laudatio p Chryſoſtomum. 622. b. de eodem ſermo. 624.
S. Anempodiſti martyrium. 37. b. cum ſeqq.
angelus cuilibet datus. 663. b. confirmat S. Catharinam. 582. b. item Chriſtus. 586. a
angelus vulneratum curat. 255. a. pœnitentẽ conſolatur. 268. cum ſeq. a. in viſu epiſcopum eligendum deſignat. 365. b. martyrem in pœnis tuetur, & cibum prębet. 10. b
angeli in ſomnis admonitio. 23. & 23. b
angeli apparẽt. 39. a. 302. a. 350. b. 506. b. martyres conſolantur. 952. reſtituunt. 832. b. liberãt. 42. b. SS. corpora ex vndis trahentes. 14. a

angelorum cantus in templo.357.b
angelica ſalutatio.2.a
S.Aniani epiſcopi Aurelianenſis hiſtoria. 377.a 378.a
animus degener & illiberalis. 338.a. inuictus. 855. 856.b. 904.
animi ſalus morti corporis præferenda.65. a
animum & corpus quæ confirment.233.b
anima defuncti appáret, oratq́ vt alterius precibus à pœna liberetur.458.a
anima in columbę ſpecie redditur.820.a.ad cęlum deferri viſa.134.a. 75. 82. b
ad animam mortui deducendam concurrere martyres.792.b
animæ lucrifactæ, authorem ſuum ad cælum migrantem comitantur.306.b. & ſeq.a
S.Annæ matris D. Virginis preces pro impetranda prole & votum.477.a
S.Annonis archiepiſcopi Colonienſis, vita. 699.a.
S. Annonis ſingulare ſtudium & deuotio erga S. Seuerinum.727.
annulo epiſcopi permulti curantur.376.a
antidij monaſterium.63.b
antonius epiſcopus Aſcalonitanus.787.a
SS.Antonij presbyteri, Zebinæ, Germani & Ennathæ virginis, martyrium.286.a
Aphrodiſius monachus maximi roboris. 776.b
apollonij martyrium.902.a. 911.
in apoſtatam monachum.758.a
apoſtoli quid in mundo præſtiterint.623.b
apoſtolorũ & diſcipulorũ Chriſti labores. 584.a
apoſtolica ſedes ſancta.113.a
de apro miri quid.424.b
aprunculus epiſcopus Aruernorum. 290.a
S.Aphthonij martyrium.41.a b
Aqua precibus impetratur.761.b. è ſaxo.491.a
aqua in vinum diuinitùs mutatur. 296. b.305.b. 346.a.616.a.16.a. item in balſami liquorẽ, ibid.
aquæ benedictæ vis.103.a. 104.a. 111.b. 133.b. 291. a. 299.374. 670.a
aqua benedicta ſanat filium regis Scotiæ.101.a
aqua benedicta & crucis ſigno pellitur hydrops. 723.b. & ſeq.a
aqua benedicta abigitur dæmon.743.b
aquæ benedictæ quantùm tribuerit S. Hubertus epiſcopus.52.a
Arabes Cretam obtinent.234.b
S.Arbogaſtus fit epiſcopus Argentinæ. 136.a
arbori ariditas indicitur.670.b
arcadius Biturigę vrbis epiſcopus.440.b
archiepiſcopi Hyberniæ authoritas.95.
arduenna ad Chriſtum conuertitur.47.b
S.Areſtæ martyrium.231.b
arethæ, archiepiſcopi Cæſareenſis, oratio de SS. martyribus Samona, Guria & Abibo.334.b
arietes vt eccleſiæ Prælatos ſignificent.153.a
armentius electus Turonenſis epiſcopus.289.
arnoldus Comes de Altena.143.b
arnulphus Metenſium epiſcopus.301.
arnulphus Vuormatienſis epiſcopus.739.a
arrius excõmunicatur. 577.b. eiuſdem malus dolus, ibid. error ab ipſo Chriſto deſcriptus.578.b
arriani, Neſtoriani & Origeniſtæ multi.790. b
arrianorum ſæuitia. 407.b. arrogantia.411.a
arriani victi. 870.b
arriani martyrium.914. cum ſequentib.
arrij fautores.869.b
arſenij cuiuſdam calumniæ. 789. a
Aſclæ & Leonidis martyrium.911.a
aſterius Genuenſis epiſcopus.687.a
Athanaſius Imperator.116.a
athanaſij epiſcopi Alexandrini libellus de paſſione imaginis Chriſti in Beryto crucifixæ. 227.
atrebatum.900. a
athanaſia fœmina nobilis ad imitationẽ S. Matronę ſe componit, ſuasq́ facultates ei tradit.175.a
attila Hunnorum rex nititur Aureliam expugnare.377.b. 378.a
Auaritiæ malum quantum.225.b
audax facinus.239.b
audoeni Rothomagenſis præſulis de vita S. Eligij. 629.a
S.Audomarus Trauanenſis epiſcopus.900.b
auerni.21.b. 22.b
auitianus.265.b. 266.b. & ſeq.b
auguſti edicto deſcriptio orbis inſtituta cur fuerit neceſſaria.958.b
auguſtoduni hæreticus ſerit zizania.645.a
aurelij Imp. edictum in Chriſtianos.9.a
aurum in pauperes conferendum diuinitùs datur.642.a. 681.
auſtraſia.281.a
autbertus Cameracenſium epiſcopus.301.303.a
S.Autberti Cameracenſis epiſcopi vita.894.a
S.Auxentij martyrium.880.b. cum ſeq.
auxilio humano deficiente, diuinum adeſt. 194.b

B

Abinbergenſis ſchola.700.a b
balæna in mari tanquàm inſula ſacrificanti ſubſternitur.344.a
balbus loquendi benè facultatem obtinet.73.b
baldricus futurus epiſcopus Traiect. prędicitur. 617.
baptiſmus à quibus conferendus. 85.
baptiſmus ſanguinis.484. b
baptizatur mirè martyr Philemon.912.b
baptizatis iam, Euchariſtia confertur.27.a
S. Barbaræ virginis & martyris vita. 690.a. 695.a. eius interceſſio quid præſtet.693.a.&c.
S.Barbara magno miraculo mortem euadit. 691.a eiuſdem conſtantia.691.
barbaros vt tractârit S. Eligius.652.a
bardo Moguntinus archiepiſcopus.739.a
de S.Barlaã martyre homilia B.Baſilij Magni.438.
S.Baſilij conſtitutiones.924.b
baſiliſcus arripit imperiũ, de Chriſto malè ſentiens.860.a
baſiliſco pulſo, Zeno redit ad imperium.862.b
baſſiani abbatis viſio.168.a. eiuſdem collatio cum S. Matrona, quæ fœmina inter monachos depręhenſa fuit.168.b
bathildis reginæ reuerentia & luctus erga corpus S. Eligij.676.a.b. 677.a. 678.a
Beatitudo iuſtorum poſt hanc vitam.666.b
beatitudines Euãgelicæ in Chriſto oſtẽduntur.7.a
octo beatitudinum Euangelicarũ explicatio.7.a.b concatenatio.8.a. & cum oratione Dominica coniunctio.8.b
bedæ authoritas.688.
bellum inter Robertum Peronenſem, Odonem Namurcenſem, & Clarenbaldum Vendoilenſem.186.a
belli deteſtatio.858.b
benchor inſigne monaſteriũ inſtauratur. 93.a. primus eius pater Congellus, ibid. à piratis deſtructum.93.
benchor monaſterio vt præfuit S.Malachias.93. b
benedictionis vis.423.a. 501.b. 785.b

benno

benno epiſcopus Oſnaburgenſis.725.a
beornradus S. Vuillebrordi ſucceſſor.128.a
B.Bernardus S. Malachiæ chariſſimus.88.b
B. Bernardi abbatis ClaraualL.de vita S. Malachiæ epiſcopi Hyberniæ.88.a
B.Bernardi ſermo de eodē Malachia.113.b.& ſeqq.
S.Bertinus.121.b.122.a
S.Beruuardi epiſcopi Hildeſieſis ſiue Hildeſemenſis vita.473.a
berytus ciuitas.227.b
in beſtias,ſanctorum authoritas quanta.862.
beſtijs imperatur. 808.b.267.b.270.b
beſtijs obiectus martyr blandiſſimè ab eis accipitur.908.b
beunous vir ſanctiſſimus.57.a.58.a b
Biblia ſacra vt veneratùs S.Edmundus.370.b
S.Bilhildis viduæ & ſanctimonialis vita.:612.a
S.Birini epiſcopi Dorceſtrienſis & confeſſoris vita.687.a
biturigā à quo verbum ſalutis primùm acceperit, & à quo eccleſia Bituricenſis inſtituta. 215.a
S.Blaſius epiſcopus Sebaſtenorum.890. b. 891.b
blaſphemus in ſanctum Annonem punitur diuinitùs.752.a. 753.a
Bobienſe cœnobium conditur.504.b
bona corporalia quæ.138.b
boni grauiùs hîc cur perſæpè affliguntur.945.b
S.Bonifacij,Germanorum apoſtoli,breuis hiſtoria.281.a
S.Bonifacij martyrij locus.176.b
S.Bonifacius præficitur eccleſiæ Mogūtinæ.409.a
bonoſus Treuirorum epiſcopus.412.b
boppo Treuirenſis archiepiſcopus. 739.a
bos æneus ad ſumendū ſuppliciū deſtinatus.36.b
Bremæ elegantiſſ. templum conſtruitur.177.
bremenſis eccleſia erigitur.177.b
bremenſis eccleſiæ priuilegiū à Carolo donatum. 178.a. b. eiuſdem diœceſis limites.178.b
S.Brictij epiſcopi Turonenſis & confeſſoris vita. 288.b
brictij conuicia in S.Martinum.269.b
britannia à Saxonibus & c.occupatur.446.a
britanniæ deſcriptio.277.b
brunechildis infeliciſſima regina.647.b
bruno archipræſul Colonienſis.138.b.139.140.b
bruſchæ fluuij origo.136.a
Bucco Halberſtadenſis epiſcopus. 732.b
bulgari cædunt Roman.exercitum 62.b
CAdocus Alani regis filius, vt virginem ob negatum concubitum interemerit, & ob eam cauſam diuinitùs punitus ſit.57. b. cum ſeq.a
SS. Cæciliæ, Valeriani,Tiburtij & Maximi,vita ac martyrium.505.a
cæciliæ eximia virtus & conſtantia.513.a b
cæci vidēt.59.a. 123.a.157.b. 158.a.161.b.162.b.170.a. 347.b.350.a. 351.a. 365.372.b. 401. b. 464. a. b. 499.a. 562.a. 565.a. 605.a. 817.a
cæci & claudi, cæli ianitores.425.b
cæleſtis gaudij inſinuatio.6.b
S.Cæſarij diaconi martyrium.12.a
S.Cæſarij brachium Coloniam adfertur.717.
cæſarij monachi Vallis S.Petri hiſtoria, de Engelberto archiepiſcopo Colonienſi.137.a
calix ingentis precij.143 a
S.Callinici martyrium.902.a. 909.
calumniatoris pœna.857.b
in calumniatorē epiſcopi diuina vltio.536.a.541.a.
item,in martyrem,diuina vltio.162.b
campanæ ſonus miraculosè præreptus.670.b
canes ferociſſimi diuinitùs manſuefacti.10.b
canonici ſeculares mutantur in regulares.315.b
cancro laborans,vi aquæ benedictæ ſanatur.111.b
canonicarum precum diligens obſeruator S. Hugo epiſcopus.396.b
capillorum S.Eligij miraculum.683.a
capitalia crimina quantùm vitare debeamus. 662.a
captiui miro modo liberati.77.a. 655.a
captiuos liberandi ſingularis virtus S. Leonardi. 119.a.b. 120.b. item, S.Eligij.633.a
caput præciſum loquitur. 470.a
carcer diuinitùs apertus.496.b
carcer diuinitùs martyri pateſcit.905.a
in carcere innocens cæleſti lumine & viſitatione confirmatur.535.a. 536.b
caro vt maceranda.626.b
carnem vt domuerit S.Eligius.631.a
carnifex per imprecationem epiſcopi miſerè perit.321.a
carolus Francorum Dux.133. b
carolus Francorum rex.176.b. 177.a
carolus Martellus multas gentes domat, Friſiamq́; imperio adijcit.131.a
caroli Magni laus.55.a
carolomannus rex quæ munera offerat S. Huberto.54.b.cum ſeq.a
carlomannus fit monachus.281.a. 359.b
carthuſia Vuictamienſis in Anglia.388.b. 389.a
carthuſianorum inſtituta.205.b
caſtitas inter coniuges.82,
caſtitatis profeſſio.707.b
caſtitatis exemplum.213.a
vt caſtitatis votum nuncupârit coram imagine D. Virginis S.Edmundus. 368.a
caſtus epiſcopus,ab obiecto incontinentiæ crimine,miraculosè ſe purgat.289.a
S.Caſtorij martyrium.165.a.cum ſeq.
Celſus archiepiſcopus.95.a b
cera furto è S. tumulo ablata, in lapidem mutata. 356. b
cereorum oblatio ad ſepulcra. 55. 11.a.159.b.item, ad locum martyrij.163.
cereorum ardentium vſus.11.
cereorum & lampadarum apparatus in funere. 22. & 22.b
Charitas vincit morbi vim.714.a
charitas & mutua conſenſio martyrum.5.b
charitatis vis.4.b.præſtantia.404. a
charitatis erga proximum, exemplum inſigne, 249.b
childebertus Francorum rex.23.
childericus rex depoſitus, ac tonſus.359.b
childerici contentio cum Aquenſi eccleſia.287.b & ſeq. a
chriſmatus mons Baiocenſis regionis. 24.b. 25.a
Chriſtus cur ità natus & paſſus.534.a. 620.a
chriſtus nautæ ſub ſpecie appârens.345.
chriſtus appâret conſolaturq́; 460. b. appâret martyri.572.a. 697.a. & eum confortat. 221.a. à tormentis liberat. 38.b. ſanat.826.b
chriſtus crucifixus appâret.84.b. item ſacrificanti.399.a
chriſtus inter cornua ſerui appârēs loquitur.56.b. item oranti appâret, mortemq́; indicat.59.a
chriſtus futuras tentationes prædicit. 27. item, proſperitatem & martyrium.27.b

chriſtus vt primogenitus Virginis ppetuæ. 960.b
chriſti doctrina longè diuerſa à Philoſophica. 824.b
chriſti triumphi, martyrum palmæ. 59.b
chriſti nomine inuocato & ſigno Crucis impreſſo, vulnus ſanatur. 183.a
chriſto ſeruire, ſumma dignitas. 59. b. ſine culpa ſeruire, nobilitatis inſigne. 15.b
chriſtum ſequuturus & parẽtem relicturus, egregiè ſibi conſulit. 125.a
in chriſto quæ humilia videntur, non ſunt paruipendenda. 957.a
in chriſto quomodò manendum. 7.a
chriſti multi. 624.a
chriſtianus verus qualis eſſe debeat. 392.b
chriſtiani cur facti ſimus. 656.b. qui boni & veri, ibid. cum ſeq.
chriſtiani boni quid agant. 889.b
chriſtianorum ob Iconomachos diſſenſio. 75. b & ſeq. a
chriſtianorũ quorundam inſignis libertas & fortitudo. 286.b
chriſtianorum antiqua deuotio in excipiendis reliquijs. 53.a
chriſtianis quænam interdicta ſub Diocletiano. 336.a
chryſaphij ſenatoris pietas. 126.b
S. Chryſogonus S. Anaſtaſiæ catechiſta. 961. a. in carcerem à Diocletiano cõiectus. b. capite cæditur. 962.b
Cibus animæ. 661.b
cibus & potus diuinitùs præbentur. 171.a
ante cibum orandi eſcáſque benedicendi exemplum. 51.b
cilicij vſus. 21.b
cilicij vſus, cineris aſſperſio & oratio, vſitata pręſidia S. Martino. 260.b. 266.b. 271.a
cilicium S. Cæciliæ. 505.b
cilicium S. Eligij. 634. b
cilicium S. Maximi. 605.a
cilicium S. Eliſabeth filiæ Hungariæ regis. 447.
cilicium in ignem coniectum, non conſumitur. 373.a
cilicij nouum genus. 369.b
cilicina veſtis toti corpori admota. 315. 366.b
Clarabaldus Syluanectenſium epiſcopus. 214.a
clarauallis D. Bernardi. 111.b
clarus adoleſcens nobiliſſimus, fit monachus ſanctiſs. 256.
claudus ſanatur. 104. & 104.b. 641. 863. a
claudij in matrem cædes. 12.a
SS. Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij, itemq́ quatuor Coronatorũ, martyrium. 165. a cum ſeqq.
clemens epiſcopus Bellouacenſis. 684.a
S. Clementis Papæ & martyris vita. 515.a. eiuſdem miracula. 517.b. cum ſeqq.
clerici vndè ſic dicti. 279.a
cleri officia. 409. b
cleri vitam vt deploret D. Bernardus. 88.a
clerici impuri vt à B. Godefrido caſtigentur. 195.a
clericorum, ordinem ſuum relinquentium, quantum periculum. 143.b
clericorum tonſura. 526.a
clerici incontinentes, Romam abſoluendi ab archiepiſcopi miſſi. 319.b
clericis quæ vitanda. 279.b
in clericis tonſæ comæ quid ſignificent. 279.b
clitophon à propria vxore ad fidem conuerſus. 832.a. cum ſeq.
clodoueus rex in Chriſtum credit. 116.a
clubiorum monaſterium. 72. a
cluniacenſe monaſterium. 424.a
clotarius Francorum rex. 630.a. 632.a
in cœmeterio benedicto miracula. 101.a
S. Coẽnginus. 312.a b
cogitationi turpi vt occurrendum. 659.a
cogitationes à S. diuinitùs cognitæ. 76.b
cognatus epiſcopus Edeſſenorum. 324.b
coloniæ cereuiſia coqui inhibetur. 142. b. Xenodochium conditur. 704.a
coloniæ multæ antiquæ ſtructuræ. 730.b. cæſi 360. Mauri martyres. ibid.
coloniæ monaſteriũ ad Gradus Mariæ ardet, itém S. Petri. 276.
coloniam Imperator venit. 736. b. vt corpus Engelberti archiepiſcopi Colonienſis perlatum. 149.b
colonienſis Eccleſiæ opes augentur. 140.b. 141.a. & vndè. 701.
colonienſis epiſcopatus multa perfert incendia. 139.
colonienſes nundinæ. 713.b
colonienſium fides & deuotio. 747.b. erga epiſcopum ſuum ſeditio. 732.b. cum ſeqq. vaſtatio. 715.b
columba in cuſtodiam alimentum adfert. 586.a
columba ad deſignatum epiſcopum aduolat. 532.a 533.b
columbæ ſpecie captiuo appáret S. Leonardus, eumq́ liberat. 120.b
S. Columbanus & eius monaſteriũ Luxouiẽſe. 93.
S. Columbani Abbatis vita. 484.a. & ſeqq.
S. Columbani patria. 485.b. viſio dum in vtero geſtaretur. 486. a. receſſus è patria. 486. b. eremus. 488.b. monaſteria cõſtructa. 490.b. 504.b. negocium cum Theodorico rege. 495.a. cum ſeqq. vt Luxouio bis pulſus. 496.a. 497.a. vt ad Clotarium regem peruenerit. 500. b. item Regem Theobertũ. 501.b. item Longobardorum regem Agilolphum. 504.a. mors eiuſdẽ. 505. a. miracula. Vide à nu. 489.a. totam hiſtoriam.
columbariẽſe monaſterinm à quo conditũ. 441. b
in columna perpetuò ſtat S. Alypius. 591.b
comes fractis cruribus rotæ imponitur. 154. 155. a
in comitijs oſtenditur cæſus martyr. 151.a
communio mala quantùm noceat. 268.b. & ſeq.
comogellus abbas monaſterij Benchor. 487.a
de conceptione B. Mariæ virginis. 811. a
concilium Aquiſgranẽſe. 56.a. Aurelianeñ. 645.a
concilium Bellouacenſe. 206.a
concilium Colonienſe. 412.b
concilium Leodienſe. 151.b
concilium Martini Papæ. 644.a
concilium Moguntinum. 151.b
concilium Nicenum conuocatur. 804. 869.b
cõciliũ Nemauſeñ. 267.b. V. Oecumenicũ. 529. 795.
concilium Rhemenſe. 190.b. 207.b
concilium Romanum 150 epiſcoporum. 539.a
concilium Trecenſe. 192.a
concilium Viennenſe. 205.a
concionatoris boni exemplum. 695.b
concordia in religione qualis admittenda. 930.a
confeſſores qui dicti. 336.b
confeſſio vitioſa quorum ſit. 625.b
confeſſio quî faciẽda. 626.b. eã impedientia. 627.b
confeſſio peccatorũ ab ineunte ætate cum multis lachrymis à Colonienſi archiep. habita. 145.b

confeſſionem ab adoleſcentia, peragit S. Eligius. 631.a
confeſſio quotuplex. 627.b
confeſſionis & pœnitentiæ vis.106.a
confeſſo pœna grauis à Pontifice impoſita. 82.b
confeſſarius qualis eſſe debeat.627.a
connereth.94.a.deſtructa à quo.94.b
conon Cardinalis, legatus Papæ.206.a
conradus Portuenſis epiſcopus & in Alemãnia legatus.142.a.151.b
conradus Tremoniæ comes.146.b
conradi Marpurgenſis laus.446.a
conſilij effectus.8.a
conſortium flagitioſorum vt exhorruit B. Godefridus.210.b
conſuli à S. imperatur, nè facilè iraſcatur.73.a
conſtantinus epiſcopus Conſtantiæ.231.a
conſtantinus Imperator. 803. b. 807. b. 871. b. 872.
conſtantini Magni encomium. 242.b
conſtantinus Copronymus perſtringitur. 923.a
conſtantinus Irenes filius, vxore repudiata, mœchus factus.926.a.eius adulterinum imperium ſublatum.927.a
conſtantinopolis ardet.854.b
conſtans vox martyris. 697.b
conſtans reſponſio in ſuperſtitioſum Friſonum regem.130.b
conſtantia S. Martini à latronibus capti. 250.b
conſtantiæ inſignis exempla.18.36.a.172.570.b.cũ ſequentib.
conſtantia martyrum blanditijs & minis tentata. 38.a.40.a.41.a.43.b
conſuetudinis bonæ vis.368.a
ad contactum ſepulcri S. ſanitas confertur. 462.b
in contemplatione ecſtaſim ſæpè patitur S. Eliſabeth. 460.b
contemptus rerum labentium.878.a. etiam rerum neceſſariarum.136.a
contractus reſtituitur.164.564.b.565.a.640.b
contumelioſus diuinitùs punitur. 132. abſoluitur ab eodem, in quem contumelioſus fuit, miraculoſè.133.a
conuicia facientis repentina mors.131.b
conuiciantes vt moderatè ferat S. Godefridus. 186.
conuentus Rhemenſis.196.a
conuentus Saxonum.282. b.281.a
conuiuas quos ſuæ menſæ adhibuerit S. Eliſabeth Hungariæ regis filia. 456.b
SS. Quatuor Coronatorum martyrium. 165. a. cum ſeq.
corcagia Hyberniæ ciuitas.104.b
cor mundum quis habeat.7.b
cordis munditia vndè deſcendat.8.a
corpus à putredinis vitio ſeruatum. 215.b
corpus Chriſti in altari ponitur.935.a
corpus mortuum poſt multos annos integrum cernitur.54.56.b.354.a
corporis mortui mira gratia.375.b.376.
corpus exanime ſanguinem emittit, locoq́ moueri non poteſt.676.a b
corpus exanime vt ſuauiſſimos ſpirârit odores. 560.a.572.a
corporis exanimis miraculum.680.a
corporis dona rara.138.b. mira caſtigatio S. Edmundi.369.b
vt corpus ſuum quotidiè virgis cædat S. Lambertus archiep. Dublinenſis.316.a
corpus in ſingulis partibus procreatori ſuo patientiam & tolerantiam debere.217.b
corporis inuenti admirabilis forma. 524.b.cum ſequentib.
corporis ſui rigidus domitor S. Trudo. 558. b. 559. a
corpora Sanctorum, theſaurus precioſus.216. b
corui obedientia.493.a
Creatus epiſcopus oneratũ potiùs quàm honoratum ſe ſentit.17.a
ex creaturis quid colligendum.657.b
credere Deo, Deum, & in Deum, quid.627.b
credentes in Chriſtum, patrimonia ſua S. offerunt.131.a
creſcens epiſcopus Moguntinus. 408.b.413.b
cretenſes decem martyres.943.
cruciatus duriſſimi SS. martyrum. 326.a.326.b. 339.a
crux, rete apoſtolicum. 623.a. potentiſſimum ſignum.591. ſemper in fronte ferenda, &c.658.b
crux in marmore à S. Barbara miraculoſè ſculpta.696.
crucis myſterium.619.b
crucis reliquiarumq́ latio ad agros.48.b
crucis ſignum vt dæmones formident.9.
crucis ſignum in aëre conſpicitur.710.b
crucis efficacia. 10.a. 62. a.65.b. 68.b.71.a. 185.a. 253.a.372.373.a.377.a.441.a.b.573.b.659.b.778.b.788.817.b.818.
crucis ſigno ars munitur. 165. cæcus curatur.573.a.642.a.ſurda & cęca ſanatur. 687.b. vas frangitur.573.b
crucis ſigno & precibus ingens incendium extinguitur.49.a
crucis ſigno patratum inſigne miraculum. 756.a
crucis ſignum in veſtibus hominum cernitur diuinitùs inſcriptum.918.b
crucis ſigno ſe munit S. Matrona aduersùs dæmones.171.a
crucem accipere cupientem reuocans, diuinitùs punitur.372.
tres cruces appârent.865.a
ad crucem vt properet S. Andreas.621.b
crucifixi effigies in cornibus cerui. 26.
crucifixi imagine conſpecta, vt mirè compuncta ſit S. Eliſabeth.447.a
crucifigitur S. Agricola.60.a
crus emortuum reuiuiſcit. 162.a
cultus cuiuſdam eremitæ. 64.b
cultus dęmonum maximè feruet ſub Diocletiano.880.b
S. Cuniberti epiſcopi Colonienſis & confeſſoris vita.273.a
cupiditatis malum.21.b
curatorum à S. Trudone ingens numerus.365.b
S. Cuthberti corpus integrum. 465.b
de Cygno rarum quid.390.b
cypri magna calamitas.866.b
cyrus Aelxandrinus epiſcopus.567.b
DAdilo epiſcopus Cameracenſis. 901.
dagobertus Franciæ rex.273.b.301.a. 895.b
dagoberti regis laus. 274. b. 636.a, viſio. 274.
dagobertus, Dux Francorum orientalium, Moguntinos affligit, vaſtátque Treuiros.407.a
dani Chriſtianis infeſti, crudeliter Britanniã depopulantur.467.a

dani plexi anathemate, pereunt. 617.a
S. Danielis Stylitæ, vita. 845.a
Dæmon cur homines ad infernum præcipitare ità contendat. 507.a
dæmon in forma monachi. 185.a
dæmon humana ſpecie apparens. 250.b. tentat. 171. procaciter minatur. 171.b. hominem in rupis præcipitium transfert. 419.b
dæmon, malefica beſtia. 404.a. incentor ſeditionis. 733.b. eius malitia. 404.b. 506. 507.b. 93.b. nequitia. 102.b. fraus. 809. inuidia. 384.b. procax petulantia. 321.b
dæmonis in monachi ſpecie apparentis nequiſſima malignitas. 198.b. & ſeq.a
dæmonis quandoquè vera reſponſio. 152.b
dæmonis imprecatio quantùm noceat. 463.a
dæmon crucis ſigno profligatur. 602.b
dæmoni, ſi pœniteret, miſericordiam Dei non defuturam. 256.a
dæmonem vt eijciat S. Laurentius archiepiſcopus. 321.b
dæmones abiguntur. 848.b. 76.b. 537.a. infeſtant S. Sabam. 759.a
dæmones vt egregiè contemnantur & vincuntur. 592.b
dæmones hominibus ſemper inſidiari. 52.a
in dæmones magna vis B. Eligij. 671.a
dæmonum fallaciæ. 254.b. 257.a. ſtudia. 270.b. preſtigiæ. 603.a. nequitia. 603.b. procacitas. 70.a. fuga è loco virtute S. ibid.
dæmonum pſallentium voces. 171.a
dæmoniaci liberantur. 347.a. 49.a. 398.a.b. 425.b. 441.a. 463.a. 498.a. 501.a. 597.a. 652. 670.a
dauentria. 285.a
Decius Cretę proconſul à Decio Imperat. conſtitutus. 943.b
decij & Valeriani impium decretum. 569.a
decij perſecutio. 941.a.. 942.b. 943.b
decimæ dandæ. 660.a
dedecus honeſtis hominibus calamitate quauis grauius. 28.a
dedicatio templi per viſionem indicatur. 318.b. & ſeq.a
dedicatur eccleſia admodùm reuerenter. 50.b
deficientium ignominia. 3.b
defuncti miraculum. 113.b
defunctorum ſuffragia. 112.a. memoria iam olim celebrata. 526.
defunctorum omnium dies ſolennis. 100.b
pro defunctis Miſſæ & orationes quid conferant. 92.b
deliciarum contemptus magnus. 188.a
dentium immanis dolor ad oblationem mandibulæ cereæ ſopitus. 158.b. item, ad inuocationem Sancti. 161.b. 164.a
deodatus Mataſcenſis vrbis epiſcopus. 648.a
deploratio ſui temporis B. Bernardi. 88.a b
dermitij regis odium in Lagenię dominum. 311.b
deſiderij vis. 34.b. cum ſeq.a
deſiderij in Deum efficacia. 70.
deſiderius Viennenſis epiſcopus quid paſſus. 562.b
in detrectatorem SS. hiſtoriæ. 203.a
detracti mœſtum animum Angelus conſolatur. 506.b
Deus quàm in Sanctis ſuis mirabilis. 56.b. 103.a. 106.a
deus quantam ſuorum curam habeat. 111. 500.a. 502.a.b. 503.a
dei ſumma benignitas. 68.a. 405.b
deo ſeruire, regnare. 624.b
deo vt vbiquè animo intentus S. Hugo epiſcopus. 396.b
deum hominem factum, maximum omnium miraculum. 934.b
deum opera de intentione penſare. 114.a
ad dei cognitionem vt peruenerit S. Barbara. 690.a
dei ferus vir ſanctus. 58.b
de dijs, Socratis ſententia. 962.b
deuotio priſcorum Chriſtianorum. 575.a
deuotio maior in re difficili comprobatur. 15.a
Diaconij gradus coacto S. inijcitur. 90.b
diaconi cuiuſdam pia exercitia. 440.b
dicendi libertas egregia Euſtratij in iudicem. 882.a. item Thyrſi. 893.a. item D. Catharinæ in Imp. Maxentium. 581.a
dies in noctem precibus conuertitur. 96.b
dies Cinerum. 207.b
dies Dominicus & ſolennitates Sanctorum celebrandæ. 657.
dies Rogationum. 648. vt celebrârit S. Eliſabeth. 450.a
ſub dio viuit S. Iohannicius. 64.a. 69.a. item S. Alypius. 593.a
diocletianus & Maximianus Impp. impij. 124.a. 231.b. 335.b
diocletianus & Maximianus cur ſe imperio abdicârint. 821.
de SS. Dionyſia, Datiua, Leontia, itemq; Tertio, Bonifacio, & alijs quibuſdam, ex S. Victore epiſcopo. 810.a
diuionenſe caſtrum. 9.a
diuini cultûs officia negligere, quàm ingratum Deo. 719.a
in diuitem inhumanum admirabile Dei iudicium. 867.a
Docendum vt ſit. 632.b
doctores Eccleſiæ cur dati. 895.a
doctoris optimi exemplum. 650.a
dolor ob admiſſa peccata. 626.
dolor acerrimus quis. 153.b
dominico die laborans, diuinitùs punitur. 48.a. reſtituitur autem per S. Hubertum, ibid.
dominicani & Franciſcani quid paſſi initiò à Clero. 141.b
donatus epiſcopus Veſontionenſis. 492.
donatus Comes de Kildara. 311.a
dorcic ſedes epiſcopalis. 687.b
Draco ſigno Crucis & precibus interemptus. 65.b
Dubitans de martyris ſanctitate à Deo punitur. 165.a
dublinia vaſtatur. 318.a
dulcedinis cæleſtium vis. 600.b
dulcitius præfectus. 964.a
dunſtanus archiep. Cantuarienſis. 465.a
duodennis fit monachus egregius. 846.
duritia hominum malorum. 667.b
dunum Hyberniæ. 98.b. & Dunenſis epiſcopatus. 99.a
Dyſenteria miraculosè curata. 94.a
EAdmundi regis Angliæ & martyris hiſtoria per Abbonem Floriacenſem abbatem. 465.a. & ſeqq.
Eboracum. 99.b
Eccleſia infeſtatur. 783.a.b
eccleſia floret tranquilla pace. 567.b

eccleſia ſine dote non conſecranda. 730.
eccleſiæ perſecutiones. 404.
eccleſiarum miniſtris & pauperibus omnia ſua elargitur S.Anno archiepiſcopus. 715.a
inter eccleſiarũ epiſcopos grauis ſeditio. 779.b
eccleſiaſticæ libertatis defenſor eximius S. Hugo epiſcopus. 395.b
Edeſſa ab Hunnis obſeſſa. 329. b. 330.
edeſſæ vt in Chriſtianos ſæuitum ſit. 336.
edictum Claudij aduersùs Chriſtianos. 12.a
edictum Cõſtantini Imp. de fide Chriſtiana. 242.b
edictum Imperatorum in Chriſtianos. 220.a
S.Edmundi, vel Eadmũdi, Archiepiſcopi Cantuarienſis vita. 366.
Egilbertus epiſcopus Mindenſis. 725. a. 748.b
egilbertus epiſcopus Traiectenſis. 615.b
Eleemoſyna quid præſtet. 295.b
eleemoſyna Deo gratiſſima. 225.b. eiuſdem vis & efficacia. ibid.
eleemoſynam quanti fecerit Aegidius. 638.b
eleemoſynam largienti diuinitùs compenſatur. 425.a. 448.a
in eleemoſynam panes diſtribuenti, alij diuinitùs redduntur. 296.a. item pecunia, in pauperùm vſus expoſita, integra manet. 305.a
eleemoſynam danti Chriſtus appáret, ſibiq́ factam teſtatur. 249.b
in eleemoſynam non præſtantes. 520. a
eleemoſynam non prȩſtantium prætextus. 226.a. duritia caſtigatur & refellitur. 226.b
elerij abbatis laus. 59.a
eleuſius hæreticus in epiſcopũ conſtituitur. 536.a
elias epiſcopus *Hieroſolymæ*. 767.b. 779.b
elias monachus moritur. 69.a
eliam Chriſtumq́ ſe falsò quidam prædicat. 257.a
S.Eligij Nouiomenſis epiſcopi vita. 629.a
S. Eligius quæ in ſeculari habitu geſſerit. 629. b. vſque ad nume. 647. quæ in epiſcopatu, & poſt eius mortem. 647. b. vſque ad 685.
S.Eliphius martyr appáret S.Annoni. 731.b
S.Eliſabeth regis Hungarorum filiæ vita, per Iacobum Montanum Spirenſem. 442.a
S.Eliſabeth infantia & pueritia. 443.a.b. matrimoniũ. 445.b. partus. 447.b. amor paupertatis in ſe & erga alios. 447.b. & ſequen. officia erga vita functos. 451. mariti ſui encomium. 451.b. viduitas. 452.b. vt à ſuis expulſa. 453. a. viſiones eius. 454. a. vt excepta ab epiſcopo Bambergenſi. 454. vt reconciliata ſucceſſori mariti ſui. 455.a. vt à Pont. Max. conſolata & alteri commendata. 456.a. miracula eius. 458. a. 462.a. & ſeqq. officia ſingularis humilitatis & charitatis. 458.a. mors. 460.b. canonizatio & oſſium eius eleuatio. 462.a b
S.Elpidephori & ſociorũ martyriũ. 42.a. cũ ſeqq.
S.Emerici, B. Stephani Hungarorũ regis filij, vita. 81.a
emeſa Phœniciæ ciuitas. 83.a. magna ibì Chriſtianorum perſequutio. 83.
Emma matrona religioſa vt à Deo precibus impetrârit ſepulturam. 192.
Engelbertus electus Oſnaburgenſis. 138.b
engelbertus epiſcopus Oſnaburgenſis. 146.a. 151. b. 154.b
engelberti archiepiſcopi Colonienſis vita. 137.a. cum ſeqq. eiuſdem miracula. 155. &c.
engelberti nominis etymologia. 138.a
S.Ennathæ virginis martyrium. 286.b
D.Ephræm orationes binæ de B. Virgine. 1.a. 2.b. item ſermo de laudibus SS. martyrum. 3.
epiſcopus à ſede ſua ſeptiès pulſus. 410.b. 411.b
epiſcopus decedens, alium ſibi ſubſtitui curat. 95. a. b. ſucceſſorem deſignat. 413.a. inuitus conſtituitur. 366.a. 373. 382.b. 390.a. diuinitùs declaratur. 800.b
epiſcopus ex patrono cauſarum factus S. Philogonius. 933.
epiſcopus nudis pedibus ad eccleſiam ſuam intrat. 193.a
epiſcopus de rebus diuinis conſulitur. 91.b
epiſcopus ob ablatum alteri equum vt punitus. 679.b
vt epiſcopus febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes ſuorum abluerit. 713.b
epiſcopus vt ad vitam Carthuſianam redire mâlit. 397.a
epiſcopus vt ſit ordinatus S. Anno, & qualem ſe deindè præbuerit. 701.b. vt Imperatorem caſtigârit. 702.a
epiſcopus regi vt officium deneget. 617.b
epiſcopi vita qualis. 97.b
epiſcopi exemplum inſigne. 193. cum ſeqq. 140.b. 315.a. 373.b. 374.a. 410.a.b. 600.a. 616.a.b. 648. b. 702. a. 703.b. 94.b. 97.b. 98.b. 99.a. 102.a b
epiſcopi conſtantia & magnanimitas in Regem. 391. 394.b. 395.a. in Imperatorem. 737.a
epiſcopi in electione, monachi S. Platonis ſuffragium quæſitum. 928.b
epiſcopi pium ſtudium. 24.b. ſingularis in pauperes liberalitas. 474.b. in extremis admiranda fiducia & pietas. 375.a
epiſcopi humiliantis ſe, inſigne exemplum. 203. 206.
epiſcopi in monachos ſuos reuerentia. 711.b
epiſcopi precibus reſiſtens, diuinitùs punitur. 377.a
epiſcopi benedictione percepta, homo curatur. 374.b. 398.a
epiſcopi memorabile factum. 704.b
in epiſcopi contemptorem diuina vltio. 291.a
in epiſcopi percuſſores inſigne ſupplicium. 154.a
in epiſcopum iniqui, miris modis diuinitùs plectuntur. 350.b
epiſcopum ſe futurum, cælitùs per viſionem diſcit B. Godefridus. 191.a b
epiſcopo viuenti, quandò alius ſurrogandus. 206.b
epiſcopi Cameracenſes. 901.
epiſcopos quanta oporteat cura gregi prouidere. 933.b. 934.b
epiſcopatum recuſantium exempla. 94.a. 95.b. 116.b. 129.b. 139.a. 531.b. 615.b
epiſcopatum à quanta perfectione auſpicatus ſit S.Hubertus. 46.a
in epiſcopatu, S.Nicolai veſtes quales. 801.b
S.Epiſtemes vita & martyrium. 83.a. cum ſeqq.
epilepticus facilimè curatur. 111.a
epiſtola ſcripta morbum pellit. 863.b
epiſtola S.Sabæ ad Imperatorem. 784.a
equus ex incommodo fit commodiſſimus S. Malachiæ. 100.a
Eremi encomium. 798.b
eremita externis diſciplinis alium vt inſtituerit. 528.a
eriſte monaſterium. 65.b
error ruſticorum in Gallijs. 252. b
eruca precibus & ſigno crucis fugata. 71.b
Eſſendienſis Abbatia miſerè vexatur. 143.b

Eſternaco vel Epternaci monaſterium Treuiris proximum.133.a.134.a
Euualdorum duorum corpora Coloniam aducta. 719.b
euangelium ſuum Lucam & Marcum non viſu, ſed auditu didiciſſe.181.a
eubole ſancta mulier.593.b
euchariſtia à morientibus ſumpta. 22.a. item ab epiſcopo moriente. 213.b
euchariſtiæ vis.93.a
euchariſtiæ percipiendæ tempus non feſtum eſt, ſed cōſcientia pura.936.a.ad eam quemadmodùm accedendum.b
euchariſtiæ ſacramentum frequentes ſumere in feſto natalis Chriſti conſueuerunt Chriſtiani. 935.a
euchariſtiam indignè percipientis diuina animaduerſio.162.b.& ſeq.a
euchariſtiam contra epiſcopi prohibitionem ſumentis diuina vltio. 208.b
euchariſtiam ſibi in ſolitudine adferri rogat S. Theoctiſte, qua ſumpta migrat ad Dominum. 237.b
euchariſtiam publicè geſtandi mos antiquus. 313.b
ad euchariſtiam ſumendam quemadmodùm & cum quibus muneribus accedere oporteat. 935.a
euchariſtia veritas corporis Chriſti.339.a. negantis diuina vltio.106. b.cum ſeq.a
S.Eucherius à quo in exilium relegatus.567.a
S.Eucherij tranſlatio. 567.a
S.Eucherij npiſcopi Lugdunenſis hiſtoria breuis. 365.b
euche idolorum ſacerdos ad Chriſtum conuertitur.172.a b
eudocia Imperatrix. 852.b
SS.Euergiſlus & Agilolphus epiſcopi Colonieſes cur non multis claruerint miraculis.155.b
S.Euergiſli archiepiſcopi Colonienſis mors.153.a
euerhardus Treuirenſis archiep.739. a
eugenius Papa.100.b
S.Eugenij martyrium.880. cum ſeq.
eugenia ſancta fœmina.167.a
S.Eugraphi martyrium. 821.a.833.b
S.Eulaliæ virginis martyrium.819.a
eulogius epiſcopus Edeſſenus.333.b
eunuchum ſe ſimulans S. matrona, degit inter monachos ſanctiſſimè.167.
euphemia illuſtris matrona viuit duriter.593.b
euphemiæ opulentę matronæ liberalitas in S.Matronam.174.
S.Euphemia appâret.591.
euphraſius epiſcopus Auernorum.290.a
euphrata Arrianus intruditur in ſedē Colonienſem.412.b.deponitur. 413.a
S.Euphronius epiſcopus Turonenſis.382.a
de S.Euſebio monacho. 80.b
S.Euſtachij (aliâs Euſtathij) ac Theopiſtes, & duorum filiorum Agapij & Theopiſti, martyrium.25.b.cum ſeqq.
euſtachius martyr apparet, ſanatúrque ægrotus. 67.a
S. Euſtochius B.Bricij epiſcopi Turonenſis ſucceſſor.289.b
SS.Euſtratij, Auxentij, Eugenij, Mardarij & Oreſtis martyrium.880.b
S.Eutychianus.971.a
S.Euthymij miraculum.758.b obitus.759.a
eutolmius.85.b.87.b
eutychij (ſiue Euticij) monachi, conſuetudinum monaſticarum inſtitutoris, mors.419.a
S.Euualdus niger. 741.b
Exactiones ſimulatæ abolentur.393.b
ab exactionibus vt ſe temperârit Engelbertus Colonien.archiep.141.b
excommunicationis vis.669.b.671.b
excommunicationis deriſores diuinitùs puniuntur.320.b
excommunicati terribiliter à Deo puniti. 397. cum ſeq.a
exempla pręſentia quantùm proſint.56.a
exequię celeberrimæ.745.b.cum ſeqq.
exequiarum celebritas.401.
circa exequias inſigne miraculum.214.a
exercitia corporis & animæ.757.a
exercitia virtutum.920.b
exercitia SS.Valeriani & Tiburtij.510.a
exhortatio ſaluberrima S.Huberti.50. b. & ſequentib.
extrema vnctio, ſacramentum eſt. 105.b
extremæ vnctionis collatę vis, non collatæ iniuria.105.b
extremam vnctionem ſibi dari iubet S.Malachias. 112.a
extrema ſemper metuenda.656.a
exuperius epiſcopus Toloſanus.614.
FAcultatum ab vtroque coniuge in pauperes diſtributio.85. b.quam monaſtica vita ſubſequitur.86.a
famulis ſuis ſeruientiū, exemplū. 545.a
fanum dæmonum euertenti adeſt diuina virtus.253.b
Febre correptus, Pſalterij cantione ſolùm ſe ſolatur.51.b
febricitantis mira curatio. 159.a.160. b.374.381.b
felix epiſcopus ſanctiſſ.ordinatur.268.b
SS.Felicis & Euſebij martyrium.14.a
de S.Felice presbytero.80.b
S.Felicitas martyr.520.a
in feras imperium.136.a
feræ & aues vt homini obediant.494.b
feſtiuitates SS. vt celebrandæ ſint. 340.b
feſtos dies in tenera ætate vt coluerit S.Eliſabeth. 444.a
feſtum S.Andreæ. 624.
feſtum anniuerſarium S.Anaſtaſiæ.971.b
feſtum aſſumptionis S.Mariæ.753.b
feſtum dedicationis eccleſiæ.770.b
feſtum Euthymij.764.a
feſtum S.Lazari.931.a
feſtum martyrum.403.a.516.b.518.a
feſtum S.Mamantis.854.b
feſtum natalis Chriſti, omnium feſtorum metropolis.934.b
feſtum omnium Sanctorum.6.
feſtum venerandum S.Laurentij martyris.174.b
feſtum SS.Petri & Pauli Apoſtolorum.525.b
feſtum præſentationis D.Virginis. 476.a.479.a
feſtum S.Spiridonis.879.
feſtum Theodori martyris.590.a
feſtum violantium temeritas diuinitùs punitur. 361.
feſta celebria. 934. b
ad feſtorum celebrationem inuitatio. 935.a
Fides tentata vi & blanditijs.36.
fides cordis ſine oris fide, aut nulla, aut parua. 625.

fides catholica à ſatana cum ſuis adminiſtris ſemper oppugnatur.223.b
fidei conſtantia quanta erit.336.b
fidei per dilectionem meritum. 21.a
fidei vis quanta.970.a
fidem ineſſe dæmonibus.21.a
fideli homini totus mundus diuitiarum eſt. 109.b
fiducia in Deum, Sabę.768.a.item S.Hugonis epiſcopi.396.a
fiduciæ exemplum.189.b.194.b
filius patrem monachum efficit, matrem verò ſanctimonialem. 422.b
firmini martyris, primi Ambianorum epiſcopi, translatio.199.b.& ſeq.a
firmini pontificis impietas.12.mors. 13.a
Flagellis in ſe vt animaduertat S.Eliſabeth.446. a.449.b
flatu hominis, canis rabidus extinguitur. 604.b
flauianus eijcitur à ſede Antiochena, & ei Seuerus impius ſubſtituitur.782.b
flauadus tyrannus.672.a
S.Florentij epiſcopi Argentinenſis vita.136.a.corporis eius translatio.137.a
fluuius ad vocem hominis iter præbet. 868.b
flumen ſiccis pedibus tranſitur.64.b
Fœminæ conceptus vt miraculosè euanuerit. 707.a
fœminis adſpicere mares, interdicitur.594.
fœminarum conſortium pudico adoleſcenti vitandum.486.b
fœminarum conſuetudinem amãtes, notati.261.b
fœminei ſexûs priuilegium.392.b
Folcbertus vir nobilis, fautor S. Lebuini. 282.b
fons miraculosè erumpit.507.516.a
fons ad cædem virginis erumpit, multosq; ſanat. 58.a.59.a.item ad orationem.132.a
fons Vuenefredæ vndè.58.b
fons S. Trudonis vndè.558.a
fontanenſe monaſterium conſtruitur. 490.b
foreſtariorum ſęua tyrannis.391.a
fortitudo. 8.a.SS.martyrum.3.b
fortunati epiſcopi de vita S.Marcelli.14.b
Franco epiſcopus Aquenſis.287.b
franci & Saxones inter ſe digladiantur. 737.b
francorum iurare volentium mos.681.b
fraus pia S.Aldegundis virginis. 303.b
fraudulenti hominis dolus miro modo arguitur. 874.b
Fridericus archipræſul Colonienſis. 138.b.574.a
fridericus Comes vt in necem Engelberti Colonienſis archiep. conſpirârit. 143. b.146.a. cum ſeqq.
vt fridericus Comes in curia regis proſcriptus ſit. 151. a. vtq; à Legato & ſynodo Moguntina excommunicatus.151.b.eiuſdem miſera mors. 154.a.b.155.a
fridericus Leodienſium epiſcopus.574.a
fridericus Monaſterienſis epiſcopus.748.b
fridericus Siciliæ rex & Henrici Imperatoris filius.139.b. 140.
fridericus Traiectenſis epiſcopus. 693.a
friderici nominis etymologia.144.a
friſonibus Chriſtum annunciat S. Vuillehadus. 176.b.177.a
fructus peregrinationis ad terram ſanctam.799.b
Fulgor ingens ſub mortem S. Aldegundis appáret.309.a
fulmine diſſipatur dęmonis ſimulacrum.78.b
funeris religioſa & celebris proſecutio.401.a
ad funus & ſepulcrum miracula. 297.a.560.
furti diuina vltio.79.b.401.b.557.a.562.a.877.b. 563.a
furto ablata diuinitùs reſtituuntur.642.b
in fures humanitas domini. 877.b
GAllus Aruernorum epiſcopus. 22. 23.a. 379.
SS. Galactionis & Epiſtemes vita & martyrium.83.a.cum ſeqq.
Gelaſius Hyberniæ archiepiſcopus creatur.98.b
geldriæ Comitiſſa illuſtre miraculum ad inuocationem S.experitur.157.b
gennadius epiſcopus Conſtantinop.851.a
genſericus Vuandalorum rex.857.a
gentilis hominis virtutes.25.b
geraldus Rhegienſis epiſcopus.425.b
S.Gereonis martyris inuentio & translatio. 574.a
germanus Pariſienſis epiſcopus.80.b
germanus Pariſiacæ vrbis epiſcopus.215.b
S.Germani martyrium.286. b
germanorum olim ſtudium erga ſacras reliquias. 364.b
germundus Pinquiniaci Vicedominus. 201. a. & ſeqq.
gertrudis Hungariæ reginæ mors. 443.b
geruinus Ambianenſium epiſcopus.191.b
Gigniacenſium monachorum mores & inſtituta. 420.b
gimicaſtrum vrbs à quo condita.341.b
S. Giſlenus.899.
giuelberg.158.b.162.a
in Globo luminis appáret S.Martinus. 628.a
glodulphus Metenſis epiſcopus.549.a
gloria martyrum etiam in hac vita quàm illuſtris.217.a
gloria inanis, virtutum peſtis. 82.a
gloriæ inanis contemptus.604.b
S.Glycerius martyr.1010.b
Godefridus abbas S.Quintini.181.b. 182.a
godefridus & Balduinus duces Hieroſolymitanæ expugnationis.181.b
S. Godefridi epiſcopi Ambianenſis vita. 179.a. cum ſeqq.
S.Gorgonius martyr.1009.b
goslenus, vel leslenus, epiſcopus Sueſſionum. 214.a b
gothardus epiſcopus Moguntinus. 408. b.413.b
vt à Gottho puella mirè decepta ſit, hiſtoria breuis & elegans.329.b.vſque ad 334.a
Gratulandum aliorum rectè factis. 403.b
gregorius archiepiſcopus Dublinenſis. 314.b
gregorius Lybis martyr.535.a
gregorius Maurus martyr inuenitur.731.
gregorius Pontifex. 277. b.& ſeq. a. 281.a.385.b. 418.a
gregorij epiſcopi Agrigentini vita & mores. 520.a
S.Gregorij Neocæſareenſis epiſcopi vita. 376.b
gregorij Spoletani martyrium.951.
B. Gregorij Turonenſis archiepiſcopi vita, per Clericos Turonenſes deſcripta.378.b
Gubazius rex Lazorum.855.a
guido Viennenſis archiep. pòſt Calixtus Papa. 205.a
guntherus Colonienſis archiep. 615.a
S. Guriæ martyrium.324.336.b
guriæ anachoretæ inuidia.67.a

HAeretici vitandi.76.a
hæretici vt à B. Martino defenſi. 268. a b
Harduinus vt S. Maxellendem interemerit, viſuq́ priuatus, ac pòſt reſtitutus ſit. 293.a b
hasbania magna ex parte aliena à fide.554.a
hasle monaſterium.136.b
Helenus epiſcopus ex monacho magnus in miraculis.974. b
henricus Brabantiæ Dux.157.b
henricus Colonienſis archiepiſcopus. 137.a .150. b.quæ inter illum & Vualramum ducem &c. ortæ controuerſiæ. 151.a
henricus Friderici Imp. filius Aquiſgrani rex conſecratur.140.
henricus Lotharingiæ dux quanti fecerit Engelbertum Colonienſem archiep.141.a
henricus dux Saxoniæ.139.a
henricus II. rex Angliæ.388.b
henrici Angliæ regis, cum Deronogo Hyberniæ rege, diſſenſio.323.b
henrici Imperatoris ſingularis humilitas & virtus.702.b. item mors.703.a
heribertus Colonienſis archiep.739.a
hermannus Colonienſis epiſcopus.700.b
hermannus Lantgrauius, Ludouico filio infanti, Hungariæ regis filiam deſponderi curat.443.
S.Hermogenis martyrium.821.a.823.a
heroici & perfecti quales.235.a
S.Hieronis & ſociorum martyriũ.124.cum ſeqq. eiuſdem patria & mater.ibid.
hieroſolymæ expugnatio.181.b
hilarius Pictauiæ epiſcopus.250.a.exulat. 412.b
S.Hilarij ſepulcrum B. Gregorius Turoñ.epiſcopus ſupplicaturus adit.385.
hilarius Toloſæ epiſcopus.614.a
hildebaldus archiep. Colonienſis.179.a
hildebertus archiep. Moguntinus transfert S.Maximi & aliorum reliquias.413.
hildeſemenſi eccleſiæ quid præſtitum ab epiſcopo Beruuardo.471.a b
hildulphus epiſcopus Colonienſis. 724.b.725.b
hiſtoria SS. cur prędicetur. 19.b. quid conferat. 88.a. 865.b.166.a
hiſtorię vtilitas.61.b
hiſtoria inſignium virorum cur literis mandetur.294.a
hiſtorici notati. 248.b
S.Homoboni, ciuis Cremonenſis, vita.294.a
S.Homobonus catalogo SS.aſſcribitur.297.b
homo quidam, præter humanam formam, nihil ferè hominis habens.236.b
hominis officium.248.b
hominis ſtulti horrenda temeritas.318.b
hominis occiſi & excitati ſtupendum miraculum. 243.a b
homini quanta Deus præſtiterit. 222.b
hominem lędi, duas ob cauſas permittere Deum. 659.
homines feras belluas crudelitate vincere. 858.b
homicidæ diuina vltio.562.b
honofridus egregius monachus. 83.b. 84.a. 85.a. callidè monaſticum habitum tegit, vt impietatem eludat.83.b.
honoratus epiſcopus Ambianenſis.199.a
honorius Papa Innocentij ſucceſſor.140.a
horæ ſeptem Canonicæ. 52.594.b
horreum vacuum vt diuinitùs frumento completum ſit.494.a
hoſpitalitatis laus. 122. exemplum.866.a
hoſtem ſuum beneficijs lenire ſtudet S. Trudo. 552.
hoſtem ſuum vt veneratus ſit S.Anno.716.b
vt hoſtes omnes vincere poſſimus.406.b
S. Huberti epiſcopi Leodienſis vita. 45. b. cum ſeqq.56.b
S.Hugonis Lincolnienſis epiſcopi vita.387.b
S. Hugo puer admodùm monaſterio traditur. 387.a. vt ad Carthuſiàm tranſierit & receptus ſit.387.b. prædicitur ei, quòd futurus epiſcopus ſit.388.a. præficitur Carthuſiæ Vuictamienſi in Anglia.389.a. eligitur epiſcopus Lincolnienſis.390.a. conſtantia & magnànimitas eius. 391.384.b. affectus in ęgros & mortuos.393.a. item in eccleſiaſtica libertate defendenda. 395. b. oppreſſorum pijſſimus conſolator. 397.b. miracula eius.398.a. 401.b. mors.399.b. appáret poſt mortem, de conſcientia & beatitudine inſtruens. 400. b. eiuſdem translatio. 420.a
hugo epiſcopus Sueſſionenſis.190.
humanitas in pauperes.704.a
S.Humberti encomium.507.
humilitas commendatur Prælato.312.b
humilitatis inſigne exemplum.927.
humilitatis præſtantia. 70. b. comes obedientia. 185.b
humilitatis exempla. 95.a. 187.b. 123. 249. 384. 388.a.413.a.458.a.534.a.537.a.723.b.896.a
hunni Gallias populantur. 377.a. item Thraciam.66.a. victores Romanorum 66.
hunnorum incurſiones in Romanos. 329. b. 333.a
Hybernia.92.485.b
hyberniæ malorum cauſa in epiſcoporum illegitimam ſucceſſionem reijcitur.95.b
hydropici mira curatio.162.a
IBracenſe monaſterium qua occaſione ſtructum. 95.a
Iconomachi diuina conuerſio.73.a. mors ſubita. 75.a
iconomachorum crudelitas ſæua.996.b
iconomachorum hæreſis peſſima, annosq́ durat quinquaginta ſeptem. 62 .a
iconomachorum pœna.918.b
iconoclaſtarum conciliabulum.925.a
Ida Euſtachij vxor.181.b
Ieiunium quàm olim Chriſtianis familiare.18.a
ieiunium triduanum. 118.b. in honorem S. 83.a. ad electionem epiſcopi. 365.b
ieiunium triduanum diebus Rogationum.48.b
ieiunium, ſemèl in hebdomada ſolo pane ſumpto.86.a
ieiunium hominibus & iumentis indicitur ad auertendam ſiccitatem.190.
ieiunio miſericordia iungenda.227.a
ieiunia, vigiliæ, preces &c. S. Gregorij.528. b
ieiunijs & precibus aſſiduis Sancti incumbunt. 951.a
ieiunijs & precibus inquirere Dei voluntatem, frequens apud veteres.54.a
ieſſe Nemetenſium epiſcopus.412.b
Ignauiæ vitium.78.b
ignis miro modo extinctus.717.b. item ad præſentiam reliquiarum.21.b
ignis purgatorius. 625.b
igni aduruntur martyres.38.b

Imago à Nicodemo, qui ad Ieſum nocte venerat, compoſita, & ad ſucceſſores delata, donèc miraculosè crucifixa eſt.230.a.cum præced.
imaginis Chriſti crucifixæ ſtupendum miraculum.227.b. & ſeq.
imaginẽ S.Mariæ vt veneratus S.Edmũdus.370.b
imaginem argenteã ad ſepulcrum S.Geldriæ Comitiſſa offert.157.b
imaginum ſacrarum vſus antiquiſſimus. 216.b. 329.b
imaginum ſacrarum contemptoris contra illum miraculum.70.
imaginum venerationem liberè prędicat S. Plato.925.b
imaginum hoſtes Leo Imp. Michaël Traulus.993. 994.a.Theophilus Mich.F.b
imagines diuinas propugnantes SS.Theodorus & Theophanes, dira paſſi.995.996.
imagines impugnant Ioannes Magus & Iambre. 994.a
imagines impugnãtis Imp.infauſtus exitus.993.b
in imagines nimiùm ſumptuoſas. 460.
imarius ſanctus vir.90.a b
imp.Conſtantinus Irenes filius.925.b
in Imperatore præclarum humilitatis & virtutis exemplum. 702.b
inanis gloriæ malum.296.b.382.a
inanem gloriam vt auerſatus S.Anno.722.b.729.b
in inanis gloriolæ cupidos.442.b
indiæ Apoſtolus S.Thomas. 939.b
ab infamia vt epiſcopus humaniter alterum liberârit.706.a
infans loquitur.289.a
infantuli *mira abſtinentia*.795.b
ingomarus Veromanduorum Comes.678.b
inger Niceæ epiſcopus, iconomachus.71.a
inguar tyrannus, vt in Eadmundũ Angliæ regem ſæuierit, ac eum trucidârit. 467.a.b. & ſeqq.
ingratitudo hominis erga Deum. 223.a
inimicis benè faciendum.384.b
inimicos diligere, quid conferat. 661.a
iniuria non vlciſcenda.131.b
innocentius Papa.100.139.a.b.297.b.298.a
S.Innocentij Thebæi translatio.717.a
innocens, inuocato S. à ſupplicio liberatur, iubeturq; à S. ad eccleſiam ſuam, catenam qua ligabatur deferre.119.a. itẽ & alij.806.b. cũ ſeq.
inobedientiæ pœna. 432.a.491.774.
inobedientia Adæ perijt humanum genus.208.a
inobediens populus ſubtractione Euchariſtiæ caſtigatur.208.a
vt inopiam patienti diuinitùs ſubuentũ ſit. 488. b.489.a
inſula Aaronis.345.
inſtrumenta Apoſtolicæ piſcationis.623.a
intellectus. 8.a
inuidentiæ dira peſtis.403.b
inuocatio SS.505.b.519.b.219.a.b. quid præſtet. 184.276.a.638.a.quæ eius vis.157.a.b.159.b.160. a.b.161.a.269.b. Vide, Sancti.
inuocans S.Annonem, curatur.753.b
innocanti Sanctus adeſt, fitq; itineris comes.879.b
ad inuocationem nominis S. Leonardi vincti liberantur.118.a.b.120.a.b.
inuocat S.Theodorum Nectarius archiep. Conſtantinop.227.a
interceſſio SS.243.a.244.b. eius vis & efficacia. 244.a
S.Iohannis Apoſtoli & Euangeliſtæ vita.1011.
iohannes Morinenſis epiſcopus.192.b.193.a.212.b
iohannes Nolanæ vrbis epiſcopus.432.b
S.Iohannis Baptiſtę caput inuenitur.170.a
S.Iohannis Chryſoſtomi encomium.528.b
iohannis regis Hieroſolymitani Coloniam aduentus.141.a
iohannem ſe quidam falsò prædicat.257.a
S.Iohannicij Abbatis vita, res geſtæ & certamina. 61.b.cum ſeq.
ioſeph cur Virgini Marię connubio iũctus.959.b
de S.Ioſepho patriarcha ſermo D.Ephræm.835.b
ioſeph ſancti monachi Steinfeldenſis viſio. 164. b.cum ſeq.a
iouis libido immanis.944.b. Creta ortus, ibì etiã ſepultus fuit.ibid.
Iporia Italiæ ciuitas.100.a
Ira vt vſus ſit S.Malachias.114.b
iram non remittens, grauiùs ſeipſum lędit, quàm læſus fuerat ab inimico.926.b
iracundi & furibũdi curatio maior, quàm ſi mortuus excitetur.105.b.106.a
irene pia Imperatrix. 62.924.& 925.a. ad imperium redit.927.a
irridens alterum, à Deo punitur. 861.b
Iſenburg caſtrum ſolotenùs deſtruitur.154.
iſmaelitæ Romanos ſuperant.76.b
Iudæús inſigni miraculo permotus, credit in Chriſtum.246.b.& ſeq.a
iudęi permulti ob miracula imaginis Chriſti credunt.229.a
iudæorum cæcitas & perfidia.815.a
iudęorum repreſſa temeritas Romani imperij dominatione.958.b
iudæis infeſtus Philippus Aegypti pręfectus.973.a
iudicium Chriſti vt reformidet S.Hubertus.51.a. 52.b
iudicij extremi dies ſolicitè timendus.666.a
in iudicio Chriſtus vt ſit malos compellaturus. 666.a
iudicis martyribus abblandientis oratio.337.
in iudices.658.b
iuliani presbyteri martyrium.13.b
iuliani apoſtatæ impietas.223.b.crudelitas.224.a. peruerſa machinatio, quæ diuinitùs prohibetur.224.b.225.a
iuliana fit ſocia pœnarum S.Barbaræ.691.697.b
non iurandum.663.a
iuſtinianus electus Turonenſis epiſcopus.289.a
iuſtinus ſuccedit Anaſtaſio. 786.a
iuſtino abdicanti ſuccedit Iuſtinianus.788.a
iuſti quę cauſa ſit quòd etiam affligantur.925.a
iuſtitia in ſe & alijs etiam ad perſequutionem vſq; ſeruanda.7.b
iuſtitiæ natura.599.
iuſtitiam quis eſuriat & ſitiat.7.
iuſtorum ſtatus.596.b
iuſtis, mors ſomnus.438.b
LAborum magna tolerantia in S. Trudone.558.b
lac pro ſanguine è corpore manat.587.b
lachrymarum gratia petitur.106.a
laudes humanas quantùm exhorruerit S.Nicolaus.798.a
laudibus Chriſti nullum pręponendum periculum.717.b
ladislaus rex. 82.b.83.a
lambertus Atrebatenſis epiſcopus.192.b.193.a
lambertus apud Tungrenſes epiſcopus Hubertum ſucceſſorem habet. 45.b

S.Lamberti reliquię quomodò, à quo & quò perlatæ.47.a
lampas oleo cælitùs impletur.684.b
lampadius dæmonio correptus expirat.165.a
Landelinus nobilis puer S. Autberto commendatus.896.b
lapſo in peccatum vt continuò ſurgendum. 660.b
latronis inſignis ſubita conuerſio.434.a
latronum quorundam inſigne facinus diuinitùs punitur.313.b
S.Laurentij archiep. Dublinenſis vita.310.a
S.Laurentius creatur abbas Glindalacenſis.312.b. epiſcopatũ recuſat, & archiep. Dublinenſis cõſtituitur.314.b. qualem ſe in ea dignitate geſſerit.315.a. fit canonicus regularis.315.b. legatusq́ Hyberniæ. 319.b. ſingularis eius in pauperes liberalitas & humanitas.314.a.320.a. miracula. 319.a.b. 221.a. & ſeqq. mors.323.a
S.Lazari feſtum.931.a
S.Lebuini presbyteri & confeſſoris vita per Hucbaldum Elnonenſem monachum.277.a
lectum ſancti viri irreuerenter tractantis pœna. 684.a
legatum S.Trudonis, eccleſiæ S.Stephani.551.a
legati munus pręclarè peractum.101.b
legem à ſe latam nõ obſeruans, euerſor potiùs eſt, quàm legislator.958.b
legio Martenſium.569.b
lemouicenſium Vicecomitis immaniſſima catena.119.a
leo ſtudioſè homini inſeruit.779.a
leo Imp. contra Scythas pugnans, cum exercitu deletus.930.a
leonis natura.140.b
leonis inſigne ſpectaculum.769.a b
leoni Imperat. filius precibus impetratur.852.b
leones manſuefacti.36.b
leo Armenus fraude occupat Imperium.66.b. perſequitur crudeliter eos qui nolunt eſſe Iconomachi. ibidem. eiuſdem mors & ſucceſſor. 69.a
leo Conſtantini filius.61.b
S.Leonardi confeſſoris vita.116.a. cum ſeqq.
leonilla beatiſſima matrona.10.b
leontius epiſcopus.349.a.& ſeqq.
leontius impius.14.a
leontij conſularis cum S. Cæſario colloquium, eiuſdem conuerſio, mors & ſepultura. 12.b. 13.a b
leoparius epiſcopus Turonenſis.499.
leproſus ſanatur.532.b.682.b.861.
leproſorum cura diligens per epiſcopum Godefridum.211.a
leproſos vt piè exceperit S. Eliſabeth Hungariæ regis filia.449.b
leouualdus epiſcopus Moguntinus.408.b.413.b
Leucippe gentilis & ſterilis fœmina, per baptiſmum fœcunditatem conſequitur, maritumq́ Clitophonem ad fidem adducit.83.a.b. cum ſeq.nu.
Liberalitatis exemplum in pauperes.46.b.193. 194.a.196.b.295.b.305.a.b.314.a.320.a
liberalitatis exemplum in templa Chriſti.54.b. cum ſeq.a.143.a
liberius Papa.407.a
liberum hominis arbitrium.666.b.858.b
libertas & conſtantia D.Andreæ 621.a
libidinis vis.486.b
libido edomanda.289.b
libidinis domandæ nouum genus.65.a
libidinem vt domuerit S.Nicolaus.796.a
licinius Eccleſiam perſequitur.339.b
lietbertus epiſcopus.294.a
lincolnienſis eccleſia à quo extructa.398.a
lingua martyris excinditur, & tamen loquendi facultas ei manet.495.b
S.Liphardus.116.b
liquor ex membris S. diſtillans, mirè efficax. 809.a
literæ Alexandri Pontificis.712.b
liuor quid pariat.806.a
Lobienſe monaſterium conſtruitur.899.a
loca ſacra vt inuiſerit S.Eligius.639.b.640.a
locis ſacris honorem deferendum, miraculo docetur.101.b
loquendi vſus mirè alteri eripitur.875.a
Luanus monachus centum monaſteria condit. 93.a
S.Lucę dies ſolennis.312.a
lucerna diuinitùs oleo ſcatet.875.b
lucernæ cælitùs accenſæ.305.a.343.a.357.b.360.b. 361.a
luciani cuiuſdam mira barbaries.12.
S.Luciæ virginis & martyris hiſtoria.892.a.
lucius Anneus Moguntinus pontifex.407.a.408. 410.a
lucij martyrium.902.a b
luctus ſanctorum.7.
ludegaſtus epiſcopus Moguntinus.408.b.413.b
ludgero epiſcopo templum extruenti appáret S. Lebuinus.285.b
ludouicus Francorum rex.206.b.209.a
ludouici Lantgrauij principis encomium.451.b. mors.452.b. translatio.454.b
ludouici Pij præclara imperij initij.55.a
lumen ſuper lectum S.appáret.134.
luminum accenſorum in templis vſus.875.a
lupus hominem defendit.416.b
lupi cuſtodia ad reliquias ſacras.470.b
de S.Luſore puero & confeſſore, ex Gregorio Turonenſi.80.
luſſedium monaſterium.639.a
lux cælitùs lapſa inhęret vertici S.Alypij.595.a. item S.Trudoni.555. ibiq́ oratorium conditur.556.a
luxouienſe monaſterium conſtruitur.490.a.à quo.93.
luxurius.12.b.13.a b
luxuriæ malum.318.a
Lyſias Cappadociæ præfectus.124.a
lyſiardus Sueſſionenſis epiſcopus.213.b.124.a
MAbilia S. Edmundi mater ſanctiſſima.366.b
Macarius epiſcopus Hieroſolymæ. 523.b
S. Maclouij epiſcopi & confeſſoris vita, per Sigebertum monachum Gemblacenſem.341.a
S.Maclouius monaſticam vitam amplectitur.342. b. ad quęrendam inſulam, mari ſe committit. 343.b.&c. vitam eremiticam vt aggreſſus.345. a.b. creatur epiſcopus.345. migrat in Gallias, pulſus è ſede ſua.349.a. miracula eiuſdem.342. ac paſsim per totum. mors.351.a
maduni reliquiæ S.Liphardi.116.b
magis cur ſtella abſcondita.815.a. item eorum munera.ibid.

magorum, & qui ad Euchariſtiam percipiendam accedunt, collatio. 935.a
magiſtri humilitas laudatur. 90. a
malachias epiſcopus Kildarenſis. 321.b
S. Malachiæ epiſcopi Hyberniæ vita, per D. Bernardum. 88. a. cum ſeqq. eiuſdem vitæ fides. 89.a. item ſermo de eodem Malachia, per eundem Bernardum. 113.b. & ſeqq.
S. Malachiæ inuocatio, & feſtiuitas. 115.b
malbodij municipij fundaméta à quo iacta. 309.a
malchi epiſcopi duo miracula. 91.b
maldegarius Vincentius. 301.a. 302.b
maledicus malè de martyre loquẽs, diuinitùs punitur. 152.a
mali facilis imitatio. 944.b
pro malo, bonum reddendum. 849.b
S. Mamertus epiſcopus. 720.a
mamertinus Vrbis præfectus. 515.a. cum ſeq.
manaſſes Rhemorum archiepiſcopus. 190.b
mancio Cabilonenſis epiſcopus. 615.
manſueſcit ſubitò pecus indomitum. 558.a
per manûs impoſitionem dæmoniacus ſanatur. 254. 852.a
S. Marcelli Pariſienſis epiſcopi vita. 14.b
marcellinus collega S. Lebuini. 281.b. 282.a
S. Mardarij *martyrium*. 880. cum ſeq.
in mare coniectus martyr miraculosè euadit. 907.
ſuper mare ſiccis pedibus ambulatur. 687.
mare, ſiccum iter intrãtibus præbens ad ſacras reliquias. 516.b. 517.b
Maria, quid ſignificet. 811.b
B. Maria agna immaculata. 483.a. degit *intra Sancta ſanctorum*. 476.a. *cum ſeq.*
B. Maria *quantoperè Chriſtum* deſiderârit. 812.a. *celſior* creaturis omnibus. 812. poſt primum partum nunquàm ampliùs genuit. 959.b. appâret. 618.a
B. Mariæ Virginis parentes. 811.b. epitheta. 2.a.b. encomia. 1.a. 480.a. 481.b. 483.a.b. præſtantia. 483.a. potentia. 484.a. virtus in tenerrima ętate. 482.b. honor quantus ei habendus. 483.b. ſingularis partus. 959.b. cur ei Ioſeph iunctus. ibidèm.
B. Mariæ encomium, quãndò trium annorum nata, adducta fuit in templum à ſuis parentibus, authore Germano archiepiſcopo Conſtantinopolitano. 476.a
de B. Mariæ in templo oblatæ exitu, oratio D. Georgij archiep. Nicomediæ. 479.a
B. Mariam naſcituram, Angelus prænunciat. 477. vt inuocet Germanus archiepiſ. Conſtinopol. 478. vt eidem Angelus cibum adferat. 478.a. 481.b
B. Mariam Virginem quanti fecerint patres antiqui. 811.a. cum ſequentib.
in B. Mariæ honorem oratorium extruit S. Leonardus. 117.b. item altare in memoriam B. Remigij. ibid.
S. Mariæ virginis & martyris hiſtoria breuis. 18.a
maria ſoror S. Alypij. 594.a
à marito pia ſeparandi ratio. 175.a
marmor in vitrum miraculosè conuertitur. 346.a
B. Martialis epiſcopus Lemouicenſis. 117.b. 637.b
B. Martini Turonenſis epiſcopi vita, per Seuerum Sulpitium. 248.a
B. Martini Turo. epiſcopi in pauperes charitas. 249. 258.b. 269.a. humilitas. 249. doctrina ac cæteræ virtutes. 252.a. 257.b. 258.a. 259.b. 269.a. vt Chriſtum chlamydis ſuæ parte veſtitum viderit. 249.b. quid ab Arrianis paſſus. 250.b. creatur Turonenſis epiſcopus. 251.b. vt in epiſcopatu ſe geſſerit. 252.a. igneus globus ad eius caput. 259.a. quid illi cum Imperatore Maximo. 255.a. 261.a. 268.a b. quid cum Valentiniano Imp. 260.b. & ſeq.a. quid cum dæmone. 255.b. &c. quid cum Angelis. 264.b. 268.b. & ſeq.a. quid cum Sanctis. 264. miracula eiuſdẽ. 251.a.b. & ſequentib. paſsìm.
B. Martini tanſitus, ex Sulpitio. 270. & ex Gregorio Turonenſi. 271.b
S. Martini encomium. 381.b
S. Martinus quanti habitus. 386.b. appâret Adhegrino. 420.a
S. Martini epiſcopi Turonenſis ſucceſſor Brictius. 288.b
martini Papæ virtus & conſtantia. 644.a
martyrium, optima peccatorũ ſatisfactio. 149.b
martyrij diuerſæ ſpecies. 153.
martyrium ſine cruore. 649.b
martyrium voluntarium in columnæ ſtatione. 851.b
martyrium pro Eccleſiæ vnitate. 644.b
martyrij nouum genus. 80.a
martyrium abſque charitate, nullum. 404.a
martyrij deſiderium. 646.a. 669.b. quo flagrat S. Hubertus epiſcopus. 46.b. item S. Lebuinus. 284.b
ob martyrium ſibi futurum lætatur Euſtratius. 881.b. properat Mardarius. 884.a
martyr in carcere à Chriſto confirmatur. 691.b
martyr ab Angelo cõfortatur. 570.b. ſanatur. 571.a
martyr in tormentis diuinitùs liberatur. 586.b
martyr vltrò ſe ad mortem offert. 580.a
martyr in tormentis exultat. 511.b
martyris magna animi fortitudo. 328.b. 882.b
martyris mira virtus. 439.a.b
martyris deficientis deploratio. 126.a
martyres immani ſupplicio affecti, Deum laudãt. 40.b. liberantur per Chriſtum eis appârentem. 38.b. item per Angelos. 42.b
martyres in mare proiecti, à delphino exportantur. 917.a
martyres læſi, diuinitùs reſtituuntur. 9.b
martyres pœnis propoſitis alacriores redduntur. 4.a. vt in pœnis confirmentur. 5.a
martyres in tormentis magnas agunt Deo gratias. 87.b
martyres à ſæuis leonibus præſeruati diuinitùs. 36.b
martyres ineffabili gaudio excipiunt mortis ſententiam. 328.a
martyres cur tormenta contemnant. 438.b
martyres, ornamentum patriæ ſuæ. 543.b
martyres quæ nobis apponant. 334.b. ex ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi. 335.a
martyres multi efficiuntur. 325.a
660 martyres. 579.a
martyrum præclara certamina. 609.a
martyrum vox egregia. 241.a.b. 325.b. 327.b. vox conſtans. 9.b. 125.b. 217.b. 221.b. 240.b
martyrum exquiſitiſsima tormenta. 944.b. 952.
martyrum fortitudo. 87.b
martyrum, ad patiendum pro Chriſto, alacritas. 405.a
martyrum conſtantia partìm blanditijs, partìm minis tentata. 126. 218. 232.a. 233.a. 240.a. 337. 584.b. 586.a b. 963.a

martyrum & aliorum collatio. 4.b.5.b
SS. martyrum encomion. 3.
de martyribus quid antiquitas ſenſerit. 835.
mater tres filias vnà ſecum Chriſto conſecrat. 188.b
mater vt non vereatur diſceſſum chariſſimi filij. 589.b
mater à filio Sapore Perſarum rege alapam perpeſſa. 44. iurat ſe velle mori cum martyribus. 44.b. quod fit. 45.a
matris oratio conſolantis ſe de filij morte & martyrio. 126.b. cum ſeq. a
matris vterum geſtantis de fœtu admonitio. 23. 485.b. viſio. 588.a. 629.b
matrimonia prohibere Chriſtianos, calumniati olim ethnici. 983.
S. Matronæ vita & exercitatio. 166.a. & ſeqq.
matutinæ laudes. 534.b
maurus monachus ſanctus. 81.b
maurini cuiuſdam arrogantia & temeritas. 650.b
S. Maxellendis virginis & martyris vita. 292.a
maxentij Imp. impium edictum. 580.b
maxentij Imp. vxor ob fidem interficitur. 587.a
maximus Imp. 255.a.b. 261.a. 267.b
S. Maximi epiſcopi Moguntini vita, per Iohannem Trithemium. 407.a
S. Maximi conuerſio & martyrium. 512.a b
de S. Maximo epiſcopo Rhegienſi homilia. 597.b eiuſdem vita per Dinamium Patricium. 601. & in præced homilia.
maximinus ſæuus hoſtis Chriſtianorũ. 821. 286.a
maximinus venit Alexandriam. 830.b. indè reuerſus moritur. 835 a
Mediolani monaſterium condit S. Martinus epiſcopus. 250.b
megenfridi hiſtorici laus. 408.a. 409.a
meletius hæreticus. 579.
mellis diuina mutatio. 79.b. 80.a
SS. Menæ, Hermogenis & Eugraphi martyrium. 821.a
S. Menæ Aegyptij martyrium. 239.a
S. Menæ martyris miracula ex Timotheo archiep. Alexandrino. 242.b
mendacium vt vitârit S. Eligius. 637.
in mendacem cæleſtis vltio. 535.b. 853.b
mercurius, cęſis hoſtibus, Romanorum dux conſtituitur. 569.b
S. Mercurij martyrium. 569.a
per meretricem vt ſancto epiſcopo impoſitum. 534.b
meſſis non ſine miraculo. 491.b
methodius. 75.b. 76.a. 77.b
de S. Metria martyre ſeu confeſſore. 287.b
meum & tuum, cauſa malorum omnium. 932.b
Micæ panum cur diligenter collectæ à monachis Gigniacenſibus. 421.a. quę in margaritas mutatæ. 422.
michael Imperator. 66. & 66.b
michael Balbus imperat. 69.
michael & Theodora, Theophilo Imp. ſuccedunt. 75.b
militis inſignis exemplum. 249.a. religioſa vita. 62.a
militum præſidiariorum improbitas inſigni miraculo caſtigatur. 79.a
millia multa Chriſtianorũ cum templo comburuntur. 1007.b
minas vt egregiè contempſerit S. Hugo epiſcopus. 296.a
miraculum factum non credens, diuinitùs punitur. 679.a
miraculum inſigne. 156.b. 363.b. 385.b. 433.b
miracula ad lectum S. Eligij. 684.a b
miracula Chriſti. 509.a
miracula Chriſtianorum magiæ tribuerunt olim ethnici. 984.a
miracula in loco cædis. 162.a
miracula non eſſe de ſanctitatis ſubſtantia. 155.b
miracula per abſentem peracta. 76.b
miracula quibus edantur. 231.a
miracula Sanctorum ratione & ſcripturis defenduntur. 69.a
ad miracula edenda quæ requirantur. 156.b
miraculis Apoſtoli confirmârunt ſuam prædicationem. 509.b
miſericordia vera quæ. 7.
miſericordiæ virtus. 7.
miſeria ſumma ducis cuiuſdam. 27.b. cum ſeqq.
in miſerijs ſummum infelicitatis genus, fuiſſe felicem. 318.a
miſſæ celebratio. 16.a. 21.b
miſſæ ſolennitas. 258.b
ſub miſſæ ſacrificio res admiranda. 110.a
miſſæ ſacrificio libentiſſimè intereſt, & vt interfuit etiam miraculosè S. Eliſabeth. 449.a
miſſam ſingulis ferè diebus celebrat S. Vuillehadus. 177.a
mitis quis. 7.a. 8.b
mitræ epiſcopi mira vis. 163.a
Moguntia. 726.b. anteà vbi conſtructa. 413. ter vaſtata. 407.b
moguntiæ Catholicorum multorũ cædes. 407.a. 408.a. conuentus principum. 729.a
moguntinenſium epiſcoporum catalogus. 408.b
moguntinæ Eccleſiæ S. Bonifacius præficitur. 409.a
moguntini à Dagoberto, Francorum oriẽtalium Duce, affliguntur. 407.a
mola miraculosè ſua ſponte circumagitur. 122.b
monachus genitalia ſibi auferens. 775.
monachus ſolitarius qualis eſſe debeat. 767.a
monacha à carnis tentationibus liberatur, in alterum id petentem refuſis. 65.a
monachi inſignes virtutes. 183. 183.b. 776.b. pudicitia ſumma. 86.a. monaſticam veſtem tegentis pia calliditas. 83.b
monachi inſolentis terribilis caſus. 429.b
monachi rebellantis caſtigatio. 188.b
monachum victu & amictu contentum eſſe debere. 353.a
monachũ ſuo habitu monaſtico vti debere. 431.a
monachi præclarè inſtituuntur. 761.b
monachi duo pilis contexti. 64.a
monachi 900. vno die occiſi à piratis. 93.b
monachi Origeniſtæ. 772. Neſtoriani. 773.
monachi & Clerici mali, ficibus malis comparati. 143.b
monachi quibus rebus iuuare debeant epiſcopos. 934.a
monachi etiam Regi vt placeant innocentem affligunt. 926.b. 929.
monachorum bona inſtitutio. 188.a
monachorum preces quanti faciendæ. 712.a
monachorum carnes edere volentium horrenda mors. 431.
monachorum duo millia interſunt exequijs D. Martini. 271.
monachorum vita ſanctiſſima. 523.a

monachorum habitus peculiaris.976.b
monachorum priſcorum exercitationes.974.b
à monachorum cõſuetudine fœminæ amouendæ. 925.a
monachis à rumoribus abſtinendum.396.b
monachis quàm neceſſarij ſacri codices.390.a
monachis fugienda ſummoperè.726.b
in monachos ſingularis reuerentia S. Eligij. 639.
monaſtica vita, Apoſtolica.55.b
monaſticæ vitæ encomium.609.a
monaſtica exercitia & labores.846.a
monaſticus habitus indui iubetur per viſionem. 594.b
monaſterium S. Cæciliæ perantiquum Coloniæ. 719.a
monaſterium Non dormientium. 850.
monaſterium in Graſcaf conditur.713.a
monaſterium S. Mariæ ad Gradus, conſtruitur. 709.a
monaſterium S. Quintini.212.a
monaſterium in Saleuelt.713.a.714.b
monaſterium Sigebergenſe. 710.a. cum ſeqq.717.a 720.b.749.b
monaſterium S. Valerici.195.b.&c.199.a
monaſterium Heleni mulieribus fas non fuit ingredi.974.b
monaſterij à B. Martino ædificati magna vitæ aſperitas.252.a
vt monaſterij pauperis regimen B. Godefridus ditioris prætulerit.190.a
monaſterio S. Trudonis donata.561.a
monaſterium orandi cauſa rex frequentat. 81.a
monaſteria innumera in *Gallijs*.639.a
monaſteriorum S. Trudonis & Floriacenſis initia.556.b
monothelitarum hæreſis graſſatur.529.a
vt ad Montenſe monaſterium corpus Engelberti archiepiſcopi Colonienſis delatum ſit.149.a
morbum impetrat à Deo S. Aldegundis, ad purgandam ipſius ante obitum animam.507.b
morbidus ad vocem S. Malachiæ ſanatur, conſtituiturq́ epiſcopus.104.b.105.a
morbis multis affectus miraculosè ſanatur.163.b
morbidi, Miſſa celebrata aquaq́ benedicta ſanantur.133.a
moriturum inuiſunt Sancti.864.b
morientem fame non paſcere, occidere eſt.660.a
mors ſubita ſe non corrigentis.72.a
mors præclara S. Eliſabeth. 460.b.& ſeq. S. Eligij. 676.a. D. Andreæ apoſtoli.622.a.B. Martini epiſcopi.270.b.271.a
mors alijs reuelata.145.a. prædicitur.22.a
mors ob oculos perpetim ſtatuenda.665.a
mors ſanctis deſiderium, & vita patientia.391.a
ad mortem vt ſe præparârit S. Radbodus. 618.a. item S. Hubertus epiſcopus.50.a
mortem intentantis diuina vltio. 498.a
contra mortem ſubitaneam remedium.367.a
mortui excitati. 24.a.58.b. 105. b.251. a. b.322.a. 344.346.a.350.a.401.b. 463.b.604.604.b.605.b 718.a.799.874.a
mortui corpus miraculosè integrum.471.a.b
mortui corporis miracula.420.a. 462.a b
mortuus interrogantis voci reſpondet, ſéque quieti reddit.871.a
erga mortuos ſepeliendos ſtudium. 90.b. cum ſeq.a.393.a
mos proficientium.46.b
mos veterum, præclarorum virorum geſta literis mandandi.180.a
Mulier, res impudens & temeraria.876.
mulier ſterilitatem vteri ſui oratione pellit.845.
mulier xv. menſes & dies xx. partum geſtans, S. oratione parit.103.b
mulier à fluxu ſanguinis miraculosè liberatur. 105.a
muliebrem habitum in virilem commutans, virorum monaſterium ingreditur S. Eugenia. 976. monachis præficitur. 977. b. ſolicitatur ad concubitum à Melanthia. 978.b
mundi perfectus contemptus.235.a
mundi typus, Aegyptus. 948.a
mundum contemnendum, Angelus per viſum docet.441.b
munera oblata diuinitùs diſſipantur.495.b
mumonia Hyberniæ pars.92.a.eius rex à fratre ſuo regno pulſus.ibid.
mutus loquitur. 158.b.362.b. 101.a.103. confitetur, ſumit Euchariſtiam.103.b
S. Mygdonius martyr.1009.a.1010.b
N. Amatius Aruernorum epiſcopus. 61.a
natalis Chriſti feſtum maximũ.1007.
naturæ humanæ exaltatio.483.a
nauis non ſine miraculo ad litus reiecta.500.b
Nectarij archiepiſ. Conſtantinop. narratio de S. Theodoro martyre.222.
in neceſſitate requirendus Deus.109.b
neemias Duenuaniæ epiſcopus.103.b
Nicephorus Patriarcha.66.b.cum ſeq.a
nicephori Rom. Imperatoris mors.66.a
nicena ſecunda Synodus.925.b
nicetius epiſcopus Lugdunenſis.380.a
nicolaus Sfrondratus, epiſcopus Cremonenſis. 294.a
S. Nicolai Myrenſis epiſcopi vita.795.a
S. Nicolai oſſa oleum ſtillant.197.b
nicolai monachi Sueſſionenſis, de vita S. Godefridi Ambianenſis epiſcopi.179.a
nicomediæ 20000 martyrum.1010.
S. Nicoſtrati martyrium.163.a.cum ſeq.
nigellus Hyberniæ archiepiſcopus adulterinus. 96.b.97.a.98.a
Nobilis volens proſtituere ob inopiam filias, vt à S. Nicolao iuuetur.797.b.& ſeq.a
nobiliſſima puella dat ſe vitæ monaſticæ.422.b
nobiliacus pagus.117.b.118.b
noctibus ſacram inuiſit ædem S. Homobonus, eiq́ valuæ ſponte ſe aperiunt.296.a
nocturnæ laudes antiquitùs à Chriſtianis decantatæ.1005.
nomen Chriſti quid præſtet.956.a
nominis impoſitio.277.b
nominis inditi præſagium.20.a
nortmundus Nortmannorum rex.435.
nouiomi monaſterium conditur.650.
nouigenti monaſterium D. Virginis.187.a
Nubes miraculosè hominem ſequitur.765.
numeroſus cantus apud priſcos Chriſtianos monachos.974.
O. Bedientia, etiam quæ ſupra vires ſunt, perfert.927.b
obedientiæ effectus.920.b
obedientiæ meritum.234.a
obedientiæ præclarum meritum.493.b
obedientiæ & inobedientiæ diuerſi effectus. 491.
obedientiæ & humilitatis inſigne exemplum. 183.b

obiur-

obiurgatione ſuî gaudet S. Plato.921.a
ab obiurgatione non ceſſandum.395.a b
oblatio cereorũ ad ſepulcra. 55.11.a.159.b.item ad locum martyrij.163.
obtrectator martyris cõtumelioſus diuinitùs punitur.157.a. itẽ epiſcopi.98. a.108.b. 109.a. item maledicus & maledica. 98.109.a
obtrectatoris diuina vltio.297.b.353.b.552.b
Occiſi hominis & excitati ſtupendum miraculum.243.a b
ocioſos ſermones vt vitârit B.Godefridus.196.
oculus Dei omnia intuens,metuendus.668.a
Odij quanta pernicies.661.a
odo Abbas S. Criſpini, & S. Odonis primi abbatis Cluniacenſis vita.414.b
S. Odo in clerum tranſit. 414. b. 416.a. parentis precibus à Deo impetratur. 415.a. mira eius erga S.Martinum deuotio.415.b. 416.a.patientia. 421.b. 422.a. viuit ſolitarius. 416. b. paupertas & humilitas eius. 417.a. 422.a. exhortationes. 417.b. fit monachus Gigniacenſis.419.fit abbas Gigniacẽſis.423.b. cedit monachorum improbitati, & abit Cluniacum. 424.a. mira eius in pauperes benignitas.427.a.424. b. humanitas. 425.b. 427.datur ei negocium reformandi monaſteria.428.a. miracula eius.433.b. & c. munitus Euchariſtia ad Chriſtum abit.438.a
odonis monachi vita ſanctiſſima.185.
odor ſuauis ad exanime corpus.611.b
odor ſuauiſſimus ad reliquias S. Othmari.360.
Officium hominis.248.b
officium Iudicis.979.
officia Cleri.409.b
Oleo benedicto adhibito,infirmus miraculosè ſanatur. a.254.265.a
oliuerus Lincolnienſis epiſcopus.420.a
Omnium Sanctorum celebritas.112.b
Ongendus Danorum rex.130.a
Operum merces in cælis.601.a
Oratio cum eleuatione oculorum ad cælum & ſuſpirio.965.a
oratio plena lachrymis.189.b
oratio ad S. Platonem.931.b.
oratio Ioſeph ad fratres ſuos.837.a
orationis vis.76.b. 67. b. 94. a. 96.b. 98. b. 189. b. 209.a. 267.a. 269.a. 291. b. 319.a.b. 322.a. 458.b. 489.a.490.a.533.a.765.b.788.a.906.a
orationis & ieiuniorum mira inſtantia in B. Martino.269.a
orat genibus in nuda humo ad eruptionẽ ſanguinis defixis S. Edmundus.371.b
orantis corpus ſursùm allatum.68.a
50 Oratores cum S. Catharina congrediuntur & vincuntur.582. b. cum ſeqq. item in igne illæſi animas reddunt.584.b
oratores notati.608.a
orbis deſcriptio,Auguſti edicto inſtituta, cur neceſſaria fuerit.958.b
oratorum & ſophiſtarum ſtudium.917.b
ordinem ſuum relinquentium quantum periculum.143.b
ordines ante legitimum tempus ob perſonæ conditionem collati.91.a
S.Oreſtis martyrium.880. cum ſeq.
origeniſtæ,Neſtoriani & Arriani multi.790.b
ornatum contemnens, diuinitùs ornatur. 449.a
Oſtijs clauſis Chriſtus ad diſcipulos intrauit. 938.a b
oſdagus epiſcopus Hildeſemenſis.473.a
S. Othmari abbatis vita & miracula,tribus libris deſcripta.351.b & c.
otho III. Imperator.474.a. 475.a
otto Henrici Saxoniæ ducis filius. 139.a
PAcificus,vndè originem ducat.8.a
pactum hominis cum Deo.656.a
paganos conuertendi deſiderio feruet S.Vuillibrordus.129.a
palatinus Comes dat S.Petro montem Sigebergenſem.710.b
palatinus Comes monachus factus deficit, vaſtátque ditionem S. Annonis, vndè in amentiam verſus.715.b.716.a b
palatium monaſterium à quo conſtructum. 492.
palæſtra diuinorum certaminum cuiuſmodi ſit. 63.b
pamphylia vndè ſic dicta.166.
pallij epiſcopalis vſus. 99.a. ſolennis petitio ſeruanda.100.
pallium quanti fecerit S. Malachias Hyberniç epiſcopus 110.b.111.a
panegyrim quid efficiat.932.b
panis faſtidio laborãs, ad reliquias ſacras eius deſiderio corripitur.361.b
panes in eleemoſynam diſtribuenti, alij diuinitùs redduntur.296.a
panes & ceruiſia vt aucta diuinitùs.494.b
Papæ reuerentia ſumma exhibita.142. b
paralyticus votum facit, & ſanatur.156.a
paralyticæ diuinitùs ſalus reſtituta.134.b
parentes precibus filium impetrant.520.b. item eleemoſynis & precibus.182.a.
parentibus adoleſcens à Deo vocatus vt obtemperare non debeat.487.a
paricida diuinitùs punitur.698.b
pariſijs virginum cœnobium conditur.637.a. incendium.638. a
paros inſula capreas alit admirabiles.237.b
paſchatis ſolennitas.343.b. 523.b
paſchalis Pontifex.197.a.198. 205.a
S. Paſchaſia quibuſdam appáret.11.b
paſtores quales ſuis eccleſijs præfecerit S. Nicolaus. 802.
S. Patapij vita.816.a
patientiæ conditiones.389.a. exempla.27.b.75. b. 77. 131.b. 453.b. 535.a.872.a
ad patientiam, Chriſti exhortatio, item promiſſio ad proſperitatem priſtinam cõſequendam. 27.b
patris filiam contemnentis diuina pœna.164.a
patrem inuitantem ad mundana non curat S. Trudo.546.b
patres antiqui quanti fecerint B. Mariam Virginem.81.a.cum ſequentib.
S.Patritius Hyberniæ apoſtolus.110.b
S.Patrocli abbatis vita.440.a
patronorum eligendorum è Sanctis, conſuetudo Chriſtianorum.444. a
S.Paulinus Treuirenſis epiſcopus capite cæditur. 412.
S.Paulini encomium.257.b
paulus Patriarcha Conſtantinopo.567.b
paupertatis ſtudium.23.b.amor inſignis. 96.456.a & ſeqq.
paupertas voluntaria.715.a. eius quàm ſtudioſus S. Nicolaus. 802.b
ad paupertatem ſe deiectam vt tranquillo animo acceperit S. Eliſabeth Hungariæ regis filia.453. a

paupe-

pauperem ſpiritu eſſe, quid ſit. 7.a.8.
pauperem querentem audiendum, egregium exemplum declarat. 142.a. item viduæ, ibidèm, 146.
pauperes vt alere poſſet, ieiunat S. Domna. 1000.
pauperes vt miro ſtudio complexus S. Trudo. 547.a
pauperes 900 alit quotidiè præſens S. Eliſabeth. 451.a. vt in pauperes eadem pecuniā ſuam diſtribuat. 450.a
pauperibus collatū beneficium miraculosè compenſatur. 132.a. 641.a
pauperibus diſtribuenda, omnia ſua epiſcopo exhibet S. Domna Chriſtiana facta. 999.a
pauperibus omnia ſua dat diues S. Anaſtaſia. 967.a
in pauperes aurum conferendum, diuinitùs datur. 642.a. 681.
in pauperes mira epiſcopi abiectio. 393. a. benignitas. 593. b. 616. a. omnia conferuntur. 589.a
pauperrimi etiam vt poſſint præſtare eleemoſynam. 226. b. & ſeq. a. 661.a.
pauum ſylua. 117.a
pax Chriſtianis datur ab Antonino Pio. 980.
Peccatoris humilis & ſuperbi diſcrimen. 949.b
peccatum non cenſendum, ad quod patrādum vis infertur, non voluntas impellit. 965.a
peccati defenſio quàm inuiſa Deo. 949.b
peccatum nè ſciens admittat, mauult ſe in rogum ardentiſſimum conijcere B. Edmundus epiſcopus Cantuarienſis. 374.a
peccatum non eſſe, niſi voluntarium. 893.a
in peccatum lapſo vt continuò ſurgendum. 660.b
peccato commiſſo exultare, deteſtanda lætitia. 950.a
peccata confeſſionis niueo amictu tegenda. 948. a
peccata ſibi remiſſa vt diuinitùs cognouerit S. Eligius. 631.b
ob peccata admiſſa dolor. 626.
pecuniæ contemptus inſignis. 372. a
pecus indomitum ſubitò manſueſcit. 558.a
pedibus nudis epiſcopus ad eccleſiam ſuam intrat. 193.a
pedibus ſiccis ſuper mare ambulatur. 687.
S. Pegaſij martyrium. 37.b. cum ſeqq.
peierantes puniuntur. 22.b. 681.b. 682.a.b. 684.b
peierantes per manūs impoſitionem confiteri coguntur. 314.a
periurus & perfidus Chriſtianus diuinitùs punitur. 246.b
peregrinatio ad SS. ſepulcra. 21.a
peregrinationis ad terram ſanctam fructus. 799.b
in peregrinos & pauperes humanitas. 634.a. 639.b 645.b. 704.b
perfidia & cæcitas Iudæorum. 815.a
peronæ monaſterium S. Andreæ à quo extructum & dotatum. 294.a
perſecutio Chriſtianorum ſub Valeriano & Galieno. 982.b
perſecutio Diocletiani & Maximiani. 951.
perſecutio in Catholicos ob imaginum honorem vehemens. 994. b
perſecutio Maximini. 998. a
perſecutione Diocletiani anguſti carceres, ob multitudinem captiuorum Chriſtianorum. 964.b
perſecutiones in Chriſtianos. 324.b. 328.b. 336.a. 239. 803. 902.a
perſeuerantiam quæ faciant. 627.
peſtis ſæua. 27.b
petrus epiſcoporum princeps. 97.b
petrus Hieroſolymæ epiſcopus. 788.a
S. Petrus martyr. 1009.a. 1010.b
S. Petri epiſcopi Alexandrini martyrium. 577.a
SS. Petri & Pauli Apoſtolorum feſtum. 525.b
Phileas epiſcopus Cæſareenſis. 905. a
philemon martyr mirè baptizatur. 912. b
philemonis martyrium. 902.a. 911.b
philippus ex præfecto epiſcopus Alexandrinus. 981.
philippus Francorum rex. 187.a. 192.a
philippus Suediæ Dux, Friderici Imperatoris filius. 139.a
S. Philogonius ex patrono cauſarū, epiſcopus factus. 933.
S. Philogonij dies. 932. a. & de eo Chryſoſtomi concio. ibidèm. quandò epiſcopus factus. 934. b
philologi dicendi libertas. 42.b
philoſophi ocioſi taxati, 608.a
philoſophos cognoſcere Deum, ſed relabi in errores maiorum. 888.b
S. Piationis martyris inuentio. 651.b
pictauienſium & Turonenſium contentio de retinendis B. Martini reliquijs. 271.b
picturam tacentem in pariete loqui. 216. b
pietas vera quæ. 233.b
pietatis vis. 8.a
pipinus Dux. 129. 131.a
pipinus fit rex Franciæ. 281.
pipini regis liberaliſſimum munus erga monachos. 353.a
piſcationis Apoſtolicæ inſtrumenta. 623.a
piſces capiuntur præter ſpem, iubente Malachia. 106. b
Plagæ pro Chriſto illatæ. 75.b
platonis laus. 582.b
in S. Platonem oratio funebris S. Theodori Studitæ. 917.b
plumbum martyris corpori infuſum non lædit, ſed alios perimit. 904.b
pluuia ſubitò impetrata. 48.b
pluuia oratione impetratur. 291. b. item meritis Sanctorum & B. Godefridi. 190. b. certo tantùm loco miraculosè decidit. 787.b. ſigno crucis cum imprecatione, auertitur. 372.b
Poculi benedicti vis. 103.b
pœna Ducis nolentis orare ad ſepulcrum S. 23. a
pœna inobedientiæ. 432.a. 491. 774.
pœna irreuerenter tractantis lectum ſancti viri. 684.a
pœnam pecuniariam delinquentium vt auerſatus S. Hugo epiſcopus. 393.b
pœnitentis inſigne exemplum. 82.b. 83.a
pœnitentia quemadmodùm peragenda. 935.b
pœnitentiæ & confeſſionis vis. 106.a
ad pœnitentiam peccatori redeundum. 664.a
pœnitentia peccata expianda. 949.a
à pœnitentia agenda tēporis breuitas nequaquàm debet reuocare. 935.
pomorum benedictorum vis. 105.a
pomorum genus ſingulare. 317.
pontificis ſummi authoritas. 99.a
pontigniaci encomium. 374.b
populus Alexandrinus mirè celebrat Chriſti virtutem. 827.b
porphyrio cum 200 militibus ad fidem conuerſus, cum ijſdem interficitur. 586.a. 587.a
portarum ſpontanea apertura. 65.a

S. Portiani abbatis vita.572.
potus & cibus diuinitùs præbentur.171.a
Præcepta Dei non ſeruantium plagæ.660.b
prædeſtinatio.143.b
prædicandi ſtudium ingens. 129.a.130.a. & ſeqq. paſsim.
præiectus epiſcopus & martyr.20.b
prælatis alia,alia ſubditis curanda.46.a
præmium cuique ſuum pro merito in cælis tribui.339.b
præmia impiorum & iuſtorum.508.b
præſentia exempla quantùm proſint.56.a
præſes,nolens audire rogantem pro damnato,diuinitùs punitur.78.
precatio ad Deum pro virginitatis conſeruatione.82.a
precatio S. Barbaræ.698.b
precatio S.Euſtratij.891.b
precatio inſignis ad matrem Virginem.2.b
precatione ſanatur inſana.72.b
preces & votum S. Annæ,matris D. Virginis, pro impetranda prole.477.a
precum Canonicarum diligens obſeruator S.Hugo epiſcopus.396.b
precibus S. Danielis Stylitæ Leoni Imperatori filius impetratur.852.b
precibus epiſcoporum communibus ſtatuę gentilium corruunt.878.b. Vide reliqua, de oratione.
precibus & canticis noctes dieſq; inſumunt monachi priſci.974.b
precibus & ſigno crucis eruca fugata.71.b
precibus & ſigno crucis morbi pelluntur.74.b
presbyteri ſingularis ordinatio.854.a
principum priſcorum & Chriſtianorum religio erga SS.reliquias.54.b.56.a
priſcillianus hæreticus occiditur.267.b
priſcorum Chriſtianorum deuotio.575.a
priſcorum monachorum exercitationes.974.b
probianus epiſcopus Bituricenſis.215.a
prodigia admiranda.287.
proficientium mos.46.b
promiſſa non ſeruantis pœna.104.a
prophetia S. Annonis.725.a.b
prophetia S. Vuillibrordi.133.b
proſtituere volens filias ob inopiam, vt à S.Nicolao iuuetur.797.b.& ſeq.a
protas & Hyacinthus Eunuchi philoſophi.974. Chriſtiani & monachi facti.976.
protas & Hyacinthus plectuntur capite.983.
protectorum quatuor martyrium.916.
B.Prudentius epiſcopus.16.
Pſallentium dæmonum voces.171.a
Pudicitia per vim tentata in martyribus,ſupplicium fuit illis,non peccatum.965.b
pudicitię adoleſcētis puella inſidians,qua arte repreſſa ſit.369.a
pudicitiæ ſuæ inſidiantē heram ſuam, quàm egregiè ſuſtineat Ioſeph.841.b.cum ſeq.
pudicitię inſigne exemplum.380.a
pudico adoleſcenti conſortium fœminarum vitandum.486.b
puellæ mirè deceptæ à Gottho,hiſtoria breuis & elegans.329.b.vſque ad 334.a
pueritia præclara S. Cuniberti.274.a
puer Ieſus S. Edmundo apparet.367.a
puer miraculosè à maris periculo liberatur.342. 348.b. in mari miraculosè conſeruatus. 518.b.
puer octo annorum monaſterio traditur.387.a
puer à poteſtate dæmonum S. virtute eripitur. 68.b
pueri indoles præclara. 89.a. b. inſignis pietas. 81. a. virilis prudentia.20.a
34 pueri ſimul die Paſchatis editi, & ſcholaribus ſtudijs & diuinæ ſeruituti mancipantur.341.b
pugna humilitatis & charitatis. 873.b
pugnæ & certamina Sanctorum.567.b
purgatorius ignis.625.b
Quadrageſimæ inſignis commendatio. 224.
quadrageſimam vt exegerit S. Laurentius archiepiſcopus.317.b
quarti Capuani pietas.14.
quinquennis induit habitum monaſticum.182.b
S. Quintiani primò Ruthenæ, deindè Aruernæ ciuitatis epiſcopi vita.289.b
quintillianus abba.637.b
S. Quintini corpus non ſine miraculis inuenitur. 651.
quotidiana exercitia S. Eligij. 635.
Rabani archiepiſcopi reliquiæ transferuntur. 414.a
rabidus canis flatu hominis extinguitur.604.b
rachodus Nouiomenſi Eccleſiæ præſidet. 186. b
radbodus Friſonum rex.130.a.b.131.a
S. Radbodi Traiectenſis epiſcopi vita.615.a
radulphus Rhemorum epiſcopus.206.a. 207.b
rationes eorum quæ Chriſtus paſſus eſt. 509.a
Recuſantium epiſcopatum exempla. 94.a; 95.b. 116.b
redeuerus vicus Baiocenſis regionis.23.b
refractarij puniuntur.670.a
reinaldus Rhemorum epiſcopus.187.a
rex violator pacti à S. obiurgatur,orbaturq; lumine.108.
regis pij exemplum.92.a. b. 95.a
regis triplex vnctio. 468.inſignis & Chriſtiana reſponſio ad legationē à Tyranno factam.468.b
regina ex partûs difficultate moriens,oratione S. Leonardi ſanatur.117.
reginæ memorabile exemplum.261.
reginæ S. Cuniberti matris pietas.273.b
regni exitium, Rex puer. 925.b
rei duo, pietate epiſcopi, à morte liberati.729.
in religione qualis concordia admittenda.930.a
religioſorum & ſacerdotum honor.142.b
reliquiæ S.Anaſtaſiæ Conſtantinopolim tranſportatæ.971.b
reliquiæ à priſcis patribus diligenter quæſitæ, & religiosè compoſitæ.945.b
reliquiæ ſacræ cum magnis miraculis inueniuntur.651.
reliquiæ ſacræ cuſtoditæ à lupo.470.b
reliquiæ ſacræ hominem à læſione conſeruant. 176.b
reliquiæ ſacræ per Angelum allatæ.21.
reliquiæ Sanctorum quàm precioſæ.566.b
reliquiæ S. Theodori miraculis clarent.997.b. religiosè tranſlatæ.ibid.
reliquiæ Sanctorum,pignora ſalutis. 937.a
reliquiæ Sanctorum quàm precioſæ.566.b
reliquię,theſaurus bonorum,fons miraculorum, corroboratio animæ & corporis.971.
reliquiarum capſa magno miraculo per mare defertur.834.b
reliquiarum contactus.216.b. 217.a. puluerem in locu-

loculi ſuperficie quāti antiquitas fecerit. 217.a
reliquiarum contactu ſanitas reſtituitur. 149.
reliquiarum cultus.242.b.278.a.latio.25.a
reliquiarum honor.20.b.200.54.b.56.a
reliquiarum neglectus in viſione vt egregiè punitus.730.b.cum ſeq.a
reliquiarum ſacrarum contra tempeſtatem remedium.381.b.cum ſeq.a
reliquiarum theca miraculosè aperitur.721.a
reliquiarum thecę impoſitum linteum ſudat.678. & cuius efficaciæ ille ſudor ſit.678.b
reliquiarum veneratio.219.b
reliquias priſci Chriſtiani reuerenter habent. 1010.a
reliquiarum vis miraculoſa. 940.b
circa reliquiarum translationē miraculum. 215.b
reliquias religiosè condunt Chriſtiani.962.b
reliquias ſacras quanti fecerit B. Godefridus. 197.b.198.a
reliquias ſacras temerario auſu inſpicientes, diuinitùs puniuntur.472.a
ad reliquias ſacras miracula.21.b.61.a.134.a.b.198.a.200.276.a.384.a.605.b.638.a
erga reliquias SS. veterum ſtudium, veneratio & cæremonia. 61.a.126.b.200.a.242.a.628.b.857.b 917.a
reliquijs S. Chyſogoni magnam præſtat reuerentiam S. Anaſtaſia. 963.a
reliquijs Sanctorum angeli honorificè adſunt. 568.a
reliquijs ſanctis quàm reuerēter occurrerit S. Anno.743.
de reliquijs vt præclarè ſenſerit antiquitas. 777.a
in reliquijs ſacris *inueniendis*, *mirum* S.Eligij ſtudium.651.a.b
pro reliquijs precium extorquentis, pœna. 683.b
remaclus Tungrorum epiſcopus. 567.b.568.a
S. Remaclus monachum profitetur, eiq; S. Theodardus ſuccedit.555.a
remedium contra mortem ſubitaneam.367.a
remedius epiſcopus Colonienſis. 275.a
B. Remigius epiſcopus.116.a. quid à Franciæ regibus petierit. ibidèm.
remigius Rhemorum archipræſul.556.b
remiſſionem plenariā duobus modis fieri. 149.b
repentina mors conuicia facientis.131.b
res grauis & impudentiſſima, amor. 978.b
res impudens & temeraria, mulier.876.
rerum etiam neceſſariarum contemptus. 136.a
reſurrectionem corporum negātes, notati. 406.a
rerum labentium contemptus. 878.a
retrò reſpicere, quid ſit.668.a
reuerentia & luctus Bathildis reginæ erga corpus S.Eligij.676.a.b.677.a. 678.a
Rhato Argentinenſis epiſcopus.137.a
rhegienſis oppidi eccleſia S. Maximi.606.a
in rhegienſi caſtello, B. Albini templum à quo conditum.603.b
rhemorum vrbs.116.a
in rheni vrbes magna ſæuitia.407.b
rhetorum mos.14.b
Richardus cardinalis & Apoſtolicus legatus.192.a
riſus S. Malachiæ.114.b
ritus Baptiſmi, quæ'ue hunc antecedant. 998.b. 999.
riuulus ſubitò in fluuium excreſcit.107.b.114.
Robertus, ſeu Rodobertus, epiſcopus Pariſienſis. 685.
robertus Flandriæ comes.200.b
rogationum ante Domini aſſcenſionem vſus antiquiſſimus.291.b
rodegandus Metenſis epiſcopus & fundator Gorzienſis cœnobij.563.b
romæ templum æternum corruit, naſcente Chriſto. 954.a
romana monarchia, Chriſto naſcente, confirmata.958.b
rom. epiſcopus Cornelius. 982.a
S. Romani martyrium. 420.b. eiuſdem encomium.403.a
romani Imperij dominatione teneritas Iudęorū repreſſa.958.b
rom. Pontifici cura omnium demandata. 278.a
romanæ Eccleſiæ conſuetudinum authoritas.91.
romanæ leges & Eccleſiaſticæ conſuetudines à S. inter barbaros introductæ.94.b
romanorum exercitus à Bulgaris cæditur. 62.b
ropertus abbas Salopienſis.57.a
rotæ, fractis cruribus, Comes imponitur. 154. 155.a
Ruſticus Ancyræ adminiſtrator.126.
ruſticus miraculosè à ſuſpendio liberatus 120.b. cum ſeq.a
ruſticorum in Gallijs error.252.b
ruthuualdus epiſcopus Moguntinus.408.b.413.b
SAncti Sabæ vita.754.a
S.Sabæ charitas inſignis erga æmulos ſuos.771.b
S.Sabæ epiſtola ad Imperatorem.784.a
S.Sabæ prophetia & prędictio.782.a.786.a
ſacerdotij dignitas ſeu excellentia. 255.b
ſacerdotij ſolidiſſimæ radices.796.b
ſacerdotis pium exemplum.20.b.21.b. pius zelus. 91.a
ſacerdotis cuiuſdam temeritas diuinitùs punita. 148.b
in ſacerdotis percuſſorem diuina vltio. 131.b
ſacerdotes & monachos hęretici perſequuntur. 784.a
in ſacerdotes noſtrorum temporum.411.b
ſacerdotibus quantùm detulerit Henricus Imperator. 702.a
ſarcophagus longior diuinitùs redditur.134.a. diuinitùs motus. 11.
ſacra Biblia vt veneratus S. Edmundus.370.b
ſacramentariorum hæreticorum ſpecioſum exemplum.106.b.107.a
inter ſacramenta viſio cæleſtis ignis.71.a
ſacri loci honor.22.b
ſacra loca nudis pedibus inuiſit B. Godefridus. 211.a
ſacra loca Romæ epiſcopus frequentat orationis cauſa. 100.b
ſacrificanti in mari balæna tanquàm inſula ſubſternitur.344.a
ſacrificant ſacerdotes corpus & ſanguinem Chriſti.947.a
ſacrificium quàm deuotus ſemper obtulerit S. Anno. 728.a
ſacrificij Miſſæ, & veri corporis Chriſti in Euchariſtia, præclarum D. Andreæ teſtimonium. 620.a
ſacrificij oblatio pro defuncto. 113.b. miraculum. 728.
ſacrificio etiam à miniſtro animæ exhibenda puritas.110.a
ſacrificantis pietas & deuotio.194.b
ſacrificantis capiti columba inſidet.275.

ſacrificanti pro anima, mortuus ipſe appáret, vindictamq́ celerem in ſuos percuſſores prędicat. 150. b
ſacrificaturi aqua, cæcus illuminatur. 722. b
ſacrilegi puniuntur. 471. 135. a. 235. b. 682. b. 135. a. 235. b
ſaliua vulnus ſanatur. 492. b. 493. a
ſalomon epiſcopus Conſtantienſis. 358. a
ſaluius epiſcopus doctiſſimus. 645. a
ſaluij, epiſcopi Ambianenſis, corporis translatio. 200. b
ſalus animi præferenda corporis ſaluti. 65. a
ſaluſtius Patriarcha Hieroſolymitanus. 767. b
ſalutatio Angelica. 2. a
ſamaritani Iulianum regem ſibi conſtituunt & affligunt Chriſtianos. 788. b
SS. Samonæ, Gurię & Abibi martyriū. 324. 336. b
de SS. Samona, Guria & Abibo, oratio Arethæ archiepiſcopi Cæſareenſis. 334. b
ſanctimonialium magnus numerus. 681. a
ſanctus adhuc viuens inuocantibus ſe, appáret, liberatq́. 808. a
ſanctus in Eccleſia vt quis reputetur, quæ requirantur. 298. b
ſanctus poſt mortem appáret cæditque alterum. 679. a
ſanctum Platonem inuocat vitæ eius ſcriptor. 931. b
ſancti appárent viuis: Eugenia, matri in ſomnis. 985. a
ſancti ceu ſtellæ conſolantur nos in nocte huius ſeculi. 300. b
ſancti ciuitatibus ornamentum ſunt. 1010. b
ſancti, defenſores noſtri. 245. a. legati. 219. b
ſancti honorandi & inuocandi. 11. a. b. 199. b. 614. b. 618. b. 718. b
ſancti imitandi. 341.
ſancti in cælos ſublati nos procùl vident. 967. a
ſancti in cælum ſubuehuntur. 931. b. 932. a
ſancti in Deo viuunt. 227. a
ſancti inuocati quid poſſint. 384. b. 332. 340. a
ſancti laudandi. 544. a
ſancti, luminaria à Deo accenſa. 598. b
ſancti poſt mortem viuis apparent. 151. a. 119. 120. a. 70. b. viuẽtibus auxilio ſuo adſunt. 970. b. 971. a
ſancti quid præſtent hominibus. 245. a. b. 247. b. 115. a. 216. a. 792. b. 566. b. 933. b
ſancti, ſeruatores & præſides ciuitatū, quæ eorum reliquias conſeruant. 945. b
ſancti ſoliciti de nobis vt ſint. 567. b. 879. a. 880. a
ſancti viuunt apud Chriſtum. 985. a
ſanctorum authoritas in beſtias quanta. 862.
ſanctorum beneficia quibus ſtudijs promerenda. 519. b
ſanctorum corpora, pignora ſalutis. 937. a
ſanctorum geſta in ſcripta referri, quàm expediat. 602. a
ſanctorum hiſtoria cur prædicetur. 19. b. quid conferat. 88. a. 865. b. 166. a
ſanctorum interceſſio. 53. a. 127. a. 331. a. 718. b. 945. b
ſanctorum interpellationes. 80. defenſiones & vota. ibid.
ſanctorum inuocationis vis. 161. b. 162. a. 164. a. b. 693. b
ſanctorum limina viſitare orandi cauſa. 117. b
ſanctorum luctus. 7.
ſanctorum memorias celebrare, vſitatiſſimum S. Trudoni. 558. b
ſanctorum merita. 11. a. 158. b. 159. a. 160. b. 161. 688. b
ſanctorum patrocinia. 300. b. 127. a. 331. a. 718. b. 617. a. 718. a. 744.
ſanctorum thecæ multæ fabricatæ à S. Eligio. 643.
ſanctorum virtutes imitandæ. 601. a
de ſanctorum ope ac virtute priſcorū fides quanta. 380. b. 381. b. 383. b
ex ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi. 335. a
in ſanctorum hiſtoriæ detrectatorem. 203. a
in ſanctorum honorem preces fuſæ quàm gratæ ſint. 370. a
ſanctis quàm ſint cognitæ res noſtræ, & quid poſſint. 436. b. 437.
ſanctos audire preces noſtras & pro nobis orare. 720. b
ſanctos cur honoremus. 612. b
ſanctos inuocantes exaudiuntur. 463. b. 792. b
ſanctos non ignorare res noſtras. 219.
erga ſanctos veterum ſtudium. 678. a
per ſanctos dat Deus ſalutem. 245. a
ſanguis ob frigoris acerbitatem à concionatoris digitis fluens. 205. a
ſanguinis baptiſmus. 484. b
ſanguinis profluuio liberatur mulier ad contactum veſtis S. Martini. 267.
à ſanguinis fluxu miraculosè mulier liberatur. 105. a
ex ſanguine imaginis Chriſti miracula. 229. a b
ſapientia inſignis B. Gregorij. 529. a
ſapores Perſarum rex Chriſtianos perſequitur. 37. b. corruit. 38. b. ad imperium martyris mutus redditur. 39. a. recipit facultatem loquendi per martyrum preces. 39. decipitur miſerè. 40. a. b. matri alapam impingit. 44. a
ſaracenus ſanctum inuocans, exauditur. 793. a
ſatellitis religioſa vita. 62. b
ſaturninus Arelatenſis epiſcopus. 412. b
S. Saturnini primi epiſcopi Toloſani, & martyris, hiſtoria. 612. b
ſaxonia in prouinciam redacta, diuiſaq́ in octo epiſcopatus. 178. a
ſaxonia vt epiſcopis ſit ſubiecta. 178. a
ſaxones quibus olim moribus & inſtitutis vixerint. 282. b
ſaxones occupant Britanniam. 446. a
ſaxonum diſtractio. 633. b
Sceleſti homines mirè à cæde deſtinata impediuntur. 107. b. ſimile ibidèm eſt.
ſchola Babinbergenſis. 700. a b
ſcientia ſingularis quæ. 8. a
ſcriptura diuina quid conferat. 342. a
ſcripturæ in Catholica Eccleſia ſemper vſitatiſſimæ. 300. b
ſcorpionibus martyres cæſi. 165. b
Seculares Canonici mutantur in regulares. 315. b
ſecularibus de ſtatu ſuo conquerẽtibus, & monaſticam vitam laudantibus, reſpondetur. 392.
ſeditio Ambianenſium. 209. a
ſeditio Colonienſium erga Annonem epiſcopum. 732. cum ſeqq.
ſeditio grauis inter Eccleſiarum epiſcopos. 779. b
ſenis feruor admirabilis. 80. a
ſententia præclara martyris. 511.
ſententia in impios. 666. b
ſenatores quatuor cum militibus trecentis occiduntur. 43. b

ſeparandi à marito pia ratio.175.a
ſepeliendi ritus antiquus.53.b
ſepulcrum S. irreuerenter contactum, ſeipſum vindicat.80.b
ſepulcri S.terra ſanat .464.a.915.a
ſepulcrum S.Hilarij B.Gregorius Turonen. epiſcopus ſupplicaturus adit.385.
ad ſepulcri S.tactum infirmus curatur.383.b
à ſepulchro S.Martini ſe impediri quàm moleſtè ferat S.Columbanus.499.a
è ſepulcro vox audita confirmat.915.b
ſepulcra SS. imuiſendi mos antiquiſſimus.892.a
ad ſepulcra SS.miracula.22.b.23.a.157.118.b.355.a. 380.b.297.a.476.a.441.b. 462.b.463.a. 680.a. b.684.b.749.b
ad ſepulcra Sanctorum ſuſpenſa ferrea vincula. 119.a
ſepulturę locum vt humilem & abiectum ſibi delegerit S.Gregorius Turon.epiſcopus.386.b
ſerenitas repentina redit non ſine magno miraculo.727.b
ſergius Papa.281.b
ſermo familiaris S.Eligij.668.b
ſermonis ſiue orationis vis magna.233.b.234.a
ſerpens in aurum mutatus,& econtrà.868.a
ſerpens immanis virtute SS. profligatus. 17.b. & 24.b
ſerpentum fuga è loco. 21. a. eiectio per orationem.71.b
ſeruitutis & libertatis æqualitas.59.b
ſeruire Chriſto,ſumma dignitas.59.b
S.Seruuli hiſtoria.946.a
S.Seuerinus Coloniẽſis epiſcopus,audit animam D.Martini in cælum ferri. 272.
ſeuerus Sulpitius humaniſſimè à B.Martino excipitur.257.
ſexus nullum ad virtutem adfert impedimentum.977.a
Sibylla quid habeat de Chriſto.583.b
ſicardus epiſcopus Cremonenſis.297.b
ſidonius epiſcopus Moguntinus.413.a.413.b
ſifridus Moguntinenſis archiep.139.b
ſigebertus Francorum rex.488.
ſigeberti regis cædes.495.a
ſigebertus epiſcopus Moguntinus.612.a
ſigeuuinus Colonienſis archiep. 276.a.705.a
ſigiſmundus epiſcopus Moguntinus.408.b.413.b
ſignum crucis in aëre conſpicitur.710.b
ſignum crucis in veſtibus hominum cernitur diuinitùs inſcriptum.918.b
ſignum crucis penuario ſuo inclusum clàm habebant SS.Domna & Indes.999.b
ſignum crucis vt dæmones formident.9.
ſigno crucis & precibus ingens incendium extinguitur.49.a
ſigna monaſtica.421.a
ſilentium damnoſum.7.
ſilentium, iuſtitiæ cultus.90.b
ſilentium tempore Quadrageſimæ.185.
ſilentij laus.427.b
ſilentij vt olim obſeruantiſſimi fuerint monachi, 428.a.ad idem ſeruandum exhortatio. 428.b
ſimeon eremita & monachus eximius.235.a. eiuſdem prophetia.235.b
ſimeon Metaphraſtes cuius diſcipulus. 596.b
ſimeonis Metaphraſtæ patria.607.a. familia.608.a
in S.Simeonem Metaphraſtem, Pſelli oratio encomiaſtica. 607.a
ſimilitudo elegans in impium iudicem. 510.b
ſimoniaca hæreſis. 647.b
ſimplicius Lemouicum epiſcopus.672.
S.Simplicij martyrium.165.a.cum ſeq.
ſina mons à Chriſtianis habitatur,qui fugati & capti à tyranno.86.
ſiſinnius Comes Diocletiani perſecutione. 964.b
Socratis ſententia de dijs.962.b
ſolenniacenſe monaſterium conditur. 636. eius ſitus.636.b
ſolennis dies S.Lucæ. 112.a
ſolennis dies omnium defunctorum.100.
ſolennior Miſſę iubilatio natali Chriſti.959.b
ſolis radij ſuſtentant pallium.136.b
ſolitudo & anachoreſis quibus expetenda.63.b
ſonus campanæ miraculosè præreptus.670.b
ſophocles vt irriſerit deorum cultum.583.b
ſophronius Nannetenſis epiſcopus.500.
Spaſticus ſanatur.163.b
ſpectaculum inſigne leonis.769.a b
in ſpelunca S.Saba mirè abſtinens degit.758.b
SS.Speuſippus, Eleuſippus & Meleuſippus. 720.a
S.Spiridonis archiepiſcopi Trimmythuntis, vita & certamen.865.b
S.Spiridonis congreſſus cum loquaciſſimo ſophiſta. 870.a
vbi ſpiritus Domini,ibi libertas.99.a
in ſtatione columnæ voluntarium martyrium. 851.a
Stauracius Imperator, Nicephori filius. 66.a
ſtephanus archiep.Cantuarienſis.688.a
ſtephanus Hungarorum rex.81.a.82.b
S.Stephanus non ſinit inflammari oratorium ſuum.550.b
ſtephanus miraculis clarens.72.b
ſtephanus Papa.359.b
ſtephanus Tungrenſis epiſcopus.615.
ſterilis fœmina, per baptiſmum conſequitur fœcunditatem.83.b
ſterili matronæ vt fœcunditas quæſita.492.a
ſtraminis vis,in quo recubuit S.102.a.262.a
ſtulti hominis horrenda temeritas. 318.b
Subita conuerſio inſignis latronis.434.a
cum ſubditis pax quærenda & ſeruanda.392.a
ſuffragia defunctorum.112.a
ſuffridus antiſtes Moguntinus.462.a
ſuffronius epiſcopus Moguntinus.408.b
ſummi Pontificis viſio.129.b
ſupplicium inſigne.39.b.40.b
ſupplicium inſigne in epiſcopi percuſſores. 154.a
ſurdo miraculosè auditus reſtituitur.91.b.160.a. 163.b.164.a.384.a
ſurdus idemque mutus ſanatur.355.a.533.a
ſus exanimata, miraculosè reſtituitur.346.b
vt Suſati tractatum ſit de pace inter Engelbertum archiep. Colonienſem & Fridericũ Comitem concilianda. 144.b
ſuuelme.148.b
Sycarus presbyter propheta.99.b
ſylueſter.17.b
ſyluius epiſcopus Toloſanus.614.
ſyluanus Comes crudeliſſimus.905.b
S.Symphoriani martyrium.165.a. cum ſeq.
ſynodus.Vide, Concilium.

T

TAracinarũ Campaniæ vrbis mira ſtultitia.12.a
Tecla prima martyr.245.
temeritas fratris cuiuſdam diuinitùs caſtigatur.123.a.item fœminæ.160.a
tempeſtas mirè ſedata.319.a.b.389.b. 800.a

templum æternũ Romæ corruit, naſcente Chriſto.954.a
templum S.Anaſtaſiæ conditur. 971.b
templum S.Crucis.383.a
templum S.Euphemiæ.592.a
templum S.Georgij extruitur, & quæ mira illic euenerint.709.b
templum D.Iacobi à S.Annone inſtructum.717.
templum in honorem miraculi extructum. 67.a. 67.b
templum matris Dei in Paro pulcherrimum. 234.b
templum S.Saturnini.614.
templum D.Virginis apud Moguntiam, à quo extructum.612.
templum vt à puero erectum cum voto. 545.b. euerſum ab alio non ſine cæleſti vltione & miraculo.546.a
templi conſtruendi locus admirabili ſigno declaratus.118.b
templi fores diuinitùs pateſcunt. 305.b.560.b
templum deſtruens, cæcitate percutitur.347.b
in templum ingredientium ornatos habitus, egregium reſponſum S.Elizabeth.444.b
in templo nunquàm viſus ſedere B. Martinus. 258.b. vox cælitùs audita.875.
templa in honorem SS.extruuntur.20.b
templa in honorem ſancti Saluatoris extruendi mos quandò inoleuit.230.b
templa & monaſteria etiam olim fuiſſe ſumptuoſa & magnifica.175.b
templa in honorem martyrum Conſtantinus extrui iubet.242.b
templorum amplitudo. 216.b
in templis perpetuò eſt S.Matrona.166.b.cur non fabulandum.658.b
ad templa accedentes vinculis ſoluuntur.134.b
tentantem viros ſanctos terra abſorbet.760.a
tentationes cur immittat Deus.659.a.ijs non ſuccumbendum.ibid.
tentationes dæmonum multiplices.948.
tentationes pernicioſæ ad inuocationem S. abiguntur.160.a
tepor noſtrorum temporum.411.b
terræmotus 450 paganos opprimit.952.a
teſtamentum morientis. 864.
terribile Dei iudicium in contemptorem S.Malachiæ. 104.a
Tharaſius patriarcha. 231.a
S.Theoctiſtes Lesbiæ vita.233.b.& ſeqq.
S.Theodorus apparet patriarchæ.224.b
theodoricus comes de Cleuo.139.b. 144.
theodoricus Colonienſis archiepiſcopus. 139. cur depoſitus.139.b
theodorus Agrigenti epiſcopus.530.a
theodorus archiepiſcopus Treuirenſis. 138. b.
theodorus Monaſterienſis epiſcopus.138.b.145.b. cum ſeq.151.b.154.b
S.theodori martyris memoria cur in primo ſabbato ſanctorum ieiuniorum celebretur.222.
S.Theodori martyris feſtum quotannis celebre. 219.a
in S.Theodorum martyrem, oratio D. Gregorij Nyſſeni epiſcopi, qua eius martyrium deſcribitur.216.& ſeq.
S.Theodori tyronis martyrium ex Simeone Metaphraſte.220.a.& ſeq.
SS. Theodote & Anaſtaſia miſericordiæ opera egregiè exequuntur. 966.a
S.Theodote lætatur plagis filij ſui.969.b.cum tribus filijs in fornace reddit ſpiritum. ibid.
theodotus Meliſſenus iconomachus, epiſcopus fit Conſtantinop.67.a
theonas epiſcopus Alexandrinus multa perpeſſus à paganis.579.b
S.Theophanis tabernaculum in Sigriana.71.
S.Theophila.1010.b
theophilus Rom. Imperator auarus & iconoclaſta. 74.b
S.Theophilus martyr.1010.b
theotychi martyrium.916.b
Thomas archiepiſcopus Cantuarienſis & martyr.374.b.153.
S.Thomas mittitur ad Indos.939.b. lanceis confoſſus.940.b
S.Thomas piſcator.937.a
thuribulum priſcis Chriſtianis vſitatum.999.b
S.Thyrſi martyrium.902.a
S.Tiburtij vita & martyrium. 507.a. cum ſeqq.
timor Domini.8.a
timothei archiepiſcopi Alexandrini narratio de miraculis S.Menæ martyris.242.b
titi monachi lucta aduersùs ſomnum.859.a
Tongrenſis ciuitas.554.b
tormentorum varia genera. 87.a.b
tormenta omnia in ſe paſſus S.Vitalis.60.a
Traianus Imperator.25.b
traiani Imperatoris in viduam pium iudicium. 146.b
traiectum, caſtrum Vuiltenburg antiquitùs dictum.280.b.281.a
traiectenſis eccleſia à Danis vaſtata.616.b
translatio S.Othmari.359.a.364.a.D. Catharinæ in montem Sina.587.b
treuiri vaſtati. 407.a
trinitas explicata.508.
de trinitate vt inſtitutus fit S.Anno.731.b.& ſeq.a
triphyllius epiſcopus Callinicenſis.875.b
de S.Troiano Santonicæ ciuitas epiſcopo, ex Gregorio Turonenſi.628.a
S.Trudonis presbyteri & confeſſoris vita.543.à quibus olim ſcripta.544.a
S.Trudonis translatio.566.a
turonum ciuitas vt liberata Auitiano Comite. 265.b
turonenſis eccleſiæ laus.417.
turonicæ ſedi aurea cathedra à Papa donata.385.b. cum ſeq.a
turonenſes monachi vt prolapſi ſint.430.
VAlantia caſtrum vt dirutum à Vualramo Duce.150.a
valentinianus Imperator primò in fugam actus, pòſt in Maximum reuerſus, eundem interficit.255.b
valentinianus Imperator vt diuinitùs compulſus ſit aſſurgere B.Martino.261.a
S. Valeriani vita ac martyrium. 505.b. cum ſeqq.
vana gloria, virtutum virus.89.b
vanitas gentilium deorum irriſa. 984.a
vas dæmoni offerendum, vt ſufflauit S. Columbanus, rumpitur.502.b
vas vacuum ferè miraculosè effluit.132.a
vas vinarium penè vacuum, vino impletur diuinitùs.669.a. 678.a
vates furioſus ſanatur precibus S.103.a
vbera D. Barbaræ & Iulianæ excinduntur. 692. 698. a
S.Vedaſti translatio.900.901.a

velatio ſanctimonialium non ſine lachrymis ab archiep.peracta.143.a
venatio,meditatio belli.26.a
verbera vt ſibi infligantur,petit S.Plato.921.
verina Imperatrix.173.b
veſtis à prunis non læſa.541.b
veſtis cilicina toti corpori admota.315.366.b
veſtis tactu cæcus illuminatur.721.b
vetius Pagatus martyr illuſtris.379.
S.Victoriæ virginis martyrium.941.
victor Pontifex Goslariam venit.703.a
victor Vangionum epiſcopus.412.b
victorinus Metenſium epiſcopus.412.b
victus cuiuſdam fœminæ.237.a.198.b
victûs parſimonia.183.187.a
vigiliæ ad Sancti tumulum.80.b
vigiliæ & preces B.Eligij.635.a.640.a
vigiliæ Natalis Domini.385.a
vigiliæ per noctem totam ad defuncti corpus. 53.
vigiliæ prolixæ.211.a.296.a
vigilandum ſemper contra vitia.549.
vigilanti nocte quid agendum.658.b
S.Vigoris Baiocenſis epiſcopi vita.23.
vincula & clauſtra portarum figura crucis rupta. 70.a
vincula reorũ apud eccleſiam rumpuntur. 679.a
vindicianus Cameracenſis epiſcopus.293.b
vinum inter bibendum miraculosè augetur.135.b
virga amiſſa miraculo reſtituitur.69.b
virginitas cæleſti reſponſo iubetur ſeruari. 82.a nec morte aut blanditijs vincitur.57.b.58.
virginitatis encomium. 943. a. theſaurus. 20.b. priuilegium.472. b. laus. 81. b. 82.b.263.a
virginitati petulanter inſidiantes, malè plectuntur.1005.
virginitatem contra libidinoſos defendit angelus.1005.
virginitatem quòd Chriſtiani ſectarentur,prohibere eos coniugia, calumniati olim ſunt ethnici.983.a
virgo ad lupanar duci nec trahi poteſt,inſigni miraculo.893.b
virgo martyrium ſitiens.819.b
D.Virgo inuocata, quid S.Edmundo præſtiterit. 368.a.373.a
virginis matrimonium recuſantis aduersùs parentes,conſtans & inſigne exemplum. 292.293. a.302.
virginis pudiciſſimæ illuſtre exemplum.263.b
B.Virgini honor ieiunando & viſitando ab archiepiſcopo exhibitus.142.b.143.a
virgines admonentur.263.b
à Virgilij lectione viſio reuocat.416.a
viride ſtagnum locus Abbatiæ deſtinatur.111.b
virorum inſignium hiſtoria cur literis mandetur. 294.a
virtus Dei in Sanctis.24.b
virtutis via ardua, & quibus medijs ad eam calcandam opùs.61.b
virtutis raræ exemplum.545.
virtuti maximè propinquum vitium.978.a
virtutem probi etiam hoſtes admirantur.927.a
virtutes raræ S. cuiuſdam. 114. b. cum ſeqq.123. 632.a.638.646.648.b
vis & perſuaſio,duo contraria.36.
viſcera martyris incorrupta poſt multas hebdomadas.161.a
viſio S. Hieronem confirmans & mutans.124.b. cũ ſeq.a. ad eruendum è terra S.corpus.215.b. de oratorij & monaſterij confectione admonens.109.b
viſio matris cõcipientis, & eius interpretatio.128.
viſio terribilis,denuncians vrbis excidium.211.
viſio S.trientem confert.80.b
viſionis mirus effectus.162.b
viſionem negligens punitur.678.a
viſione præuia templum cum monaſterio extruitur.67.b.eiuſdem viſionis explicatio. ibid.
viſione docetur Pontifex, quem debeat dare epiſcopum.530.b
viſiones mirabiles.18.b.19.a.22.a.28.b.29.b.162.a. 164.b.167.a.172.b.175.b.49.b
viſiones de transferendis Sancti reliquijs.47.a
viſionum effectus optimus.301.b.302.a
viſu orbati,diuinitùs ſuſcepta fide reſtituũtur.87
vita duriſſima & mira patientia.596.a
vita Sanctorum contemplanda.289.b
vitæ Sanctorum cur à ſanctis patribus conſcriptæ.485.b.cognitæ quid conferant.754.
vitæ Sanctorum à quibuſdam negligenter ſcriptæ quid effecerint.609.a
vitæ finis bonus quanti faciendus.147.a
vitæ huius iter inter homines periculoſiſſimum. 90.a
vitæ huius mala & incommoda.508.a
vita & patientia hominis,maximum miraculum. 857.a
S.Vitalis martyris hiſtoria .59. b. cum ſequen.
vitiorum omnium fontes. 317.b
viueta nobilis fœmina fit ſanctimonialis, & viuit ſanctiſſimè.188.b.& ſeq.
Vlpianus pontifex Capitolij.967.b
in vno qui offendit, omnium reus fit.7.a
in vna re geminum miraculum.79.b.& ſeq.a
Voluſianus.24.a b
voromholt prædium.121.b.& ibidèm monaſterium.122.a.123.b
voluntatem propriam etiam bona ſtudia corrumpere.920.b
votum caſtitatis coram imagine D.Virginis vt S. Edmundus nuncupârit.368.a
votum continentiæ negligens,diuinitùs punitur. 561.b
voto nuncupato,infirmi reſtituuntur.156.a.b.157. b.158.a.b.159.160.a.b.161.a.b.163.b.164.a
voto nuncupato,mortuus reuiuiſcit.463.b
voti violator caſtigatur diuinitùs.158.161.b
vox cælitùs lapſa.39.b.37.a.63.b.conſolatur.31.a. 58.b.ad transferendas reliquias.293.b
vox monachi lachrymas ob ſuauitatem excutiens.186.a
S.Vrbanus Pontifex.506.a.507.b.513.b.515.a.181.b
in vrbibus verſari,periculoſum.591.a
de S.Vrſino primo epiſcopo Bituricenſi & cõfeſſore.215.a
vrſo imperatur.74.a.489.b.493.b
vſus Chriſmatis in Baptiſmo antiqſſimus.1008.a
B.Vſmarus.899 a
Vtotelas monaſterium.63.b
Vualafridi abbatis Augienſis de vita Othmari abbatis.351.b.item eiuſdem encomium.357.b
vualcandi epiſcopi Leodienſis encomion.55.b
vualdetrudis ſoror S.Aldegundis vt à marito ſeparata, monaſticam vitam ſuſceperit. 301. a. 302.b.viſio eius.308.b.tumulus.309.a
S.Vualericus.880.b
vualramus Dux de Lymburg.139.b,140.a.141.a

vualterus archiepiſcopus Eboracenſis. 370.b
Vuedekindus Saxo rebellis Carolo regi,& Chriſtianorũ perſequutor.177.a. baptizatur. ibid. 178.a
S.Vuenefridæ virginis & martyris vita.57.a.cum ſequen.eiuſdem translatio Solopiam.59.a
vueſſelus Magdaburgenſis archiepiſcopus.732.b
Vuigmodia.177.a.178.
vuilgiſus S. Vuillibrordi epiſcopi Traiectenſis pater.127.b.128.a.135.
S. Vuillehadi primi epiſcopi Bremenſis vita. 176.a.cum ſequentib.
vuillibaudus à Flauado tyranno occiditur. 672.a
S.Vuillibrordus,aliâs Clemens.129.b.135.a
S. Vuillibrordus Romam venit, ordinatúrque Friſonum epiſcopus.281.b
S. Vuillibrordi Traiectenſis epiſcopi vita.127.a cum ſequentibus.
S.Vuinoci abbatis vita.121.a.cum ſeqq.
vuitheriacum locus.59 a
vulneribus 47 & amplius, à proditoribus interemptus Engelbertus Colonienſis archiepiſcopus,idq́ non ſine myſterio.149.

Z

Areas magus.975.
S.Zebinæ martyrium.286.b
zelus Euangelium annunciandi in S. Lebuino.281.
zelus inſignis in idololatras. 420.b
zelus eximius B. Gregorij Turonenſis epiſcopi, in corrigendis aliorum vitijs.383.a
zelus S.Godefridi epiſcopi.201.a
zeli moderatrix,ſcientia.114.a
zeno Imperator.859.b.redit ad imperium,Baſiliſco pulſo.862.b
zenonis militis pro pietate libera vox.1008.b.capite cęditur.ibid.1010.b
Zoilus pius presbyter.962.b
zonæ S.miraculum. 160.b

PIO ET CANDIDO LECTORI S.

QVòd plùs moueant, fortiusq́ ad Chriſtianam pietatem extimulent exempla quàm verba, pleniusq́ ſit opere docere, vt inquit Magnus ille Leo Pontifex, quàm verbo, teſtantur tam multi ſancti & eruditiſſimi Patres, qui Sanctorum vtriuſque ſexûs hominum Vitas deſcribendas ſibi ſumpſerunt, & cum ineffabili fructu ad poſteritatis notitiam tranſmiſerunt. Nouimus ex D. Auguſtini
Lib.8.ca.6. *Confeſſionibus, quantùm illi adhuc vacillanti contulerit audita vita beatiſſimi Antonij Eremitæ: nec dubium, quin innumeris alijs idem euenerit. Noſtri inſtituti primus author & patriarcha Dominicus, Patrum exemplis ſummoperè delectatus, ad ſupremam vitæ ſpiritalis & religioſæ perfectionem peruénit. D.Thomas Aquinas, ſui patris Dominici veſtigijs inſiſtens, eiuſmodi lectione haud vulgariter afficiebatur: nec id ſanè abſque ingenti fructu. Quòd ſi verò his ſolidiora petimus, non deſunt nobis ne ipſius quidem ſcripturæ diuinæ teſtimonia. Ieſus Syrach à cap. 44. vſque ad quinquageſimumprimum in ſuo Eccleſiaſtico quid aliud, quàm Sanctorum, qui in hac vita Deo placuerunt, exempla commemorat, eaq́ nobis ob oculos ſpectanda & imi-*
1.Mach. 2. *tanda proponit? Matathias ille legis eximius zelator cùm ab hac vita eſſet abiturus, filios ſuos nulla re alia magìs, quàm recitandis Patrum geſtis, ad agendum fortiter pro Deo eiusq́ ſanctiſſimis le-*
Heb. 11. *gibus, exhortatur & confirmat. Sed & in nouo Teſtamento D. Paulus prolixus eſt in præcedentium ſanctorum Patrum celebranda fide. Poſſent huius generis permulta alia adduci: ſed res per ſe adeò illuſtris & perſpicua eſt, vt ſuperuacaneum videri poſsit, illi docendæ rationes & argumenta adhibere. Itaque non poſſum non approbare, atque etiam commendare tam pium ſtudium R. Patris D.Laurentij Carthuſiani, qui non paruo labore has Sanctorum Vitas ex diuerſis authoribus & egregijs manuſcriptis exemplaribus collegit, & tanquàm rarum quendam theſaurum Catholicæ Eccleſiæ hominibus contulit: quàm ſpectabilis viri D.Geruini Licentiati vtriuſque Iuris, diligentiam & ſedulitatem, tum in ponenda ſua in MS. exemplaribus conquirendis opera, tum in excudendo opere tam pio & Eccleſiæ ſalutari. Tu itaque his fruere, Lector amice, nihil ambigens, quin eorum lectio non ſolùm detrimentum nullum aut perniciem, ſed ingentes potiùs & vberrimos tibi ſit fructus allatura. Vale.*

F. Theodoricus Buſcoducenſis, fratrum
Dominicanorum intrà Coloniam Prior
& Apoſtolicus Inquiſitor.

NO-

NOVEMBER.

ORATIO D. EPHRAEM DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE SANCTISSIMAE DEI MATRIS LAVDIBVS:

Quam nos idcircò primo loco menſis huius poſuimus cum iis, quæ eodem authore mox ſequuntur, quòd in honorem matris DEI *& omnium ſanctorum Martyrum, hodierna ſolennitas ante mille ferè annos celebrata eſt.*

INTEMERATA prorſusque pura, Virgo Deipara, regina omnium, ſpes deſperantium, Domina mea glorioſiſſima, eademque optima, ſublimior cęlicolis, purior Solis radiis & ſplēdoribus, honoratior Cherubin, & polyommatis (id eſt, multoculis) ſpiritibus, ſanctior Seraphin, & nulla comparatione cęteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior, ſpes Patrum, gloria Prophetarum, Apoſtolorum præconium, & honor Martyrum, Sanctorum lætitia, & lumen ſtudioſorū Abraham, Iſaac & Iacob, decus Aaron, Moſis ſplendor, & Gedeon vellus, Hierarcharum cœtus, & omnium ſanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inacceſſa. Acerra aurea, lucerna micantiſſima, vrna cæli manna geſtans, tabula ſcriptam legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuiniſſima, omnium princeps, circunſpecta & lucifera Virgo, cōſolatio ſanctiſſima, & omnium dux, ſacratiſſima puella. 1. Nouēbris. Vide quid tribuerint ſanctiſſ. Patres B. Mariæ virgini.

O rube incombuſte, & patens prædium, & viridans Aaron illius virga. Virga profectò extitiſti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis germinauit Chriſtus noſter creator, Deus & Dominus omnipotens, altiſſimus & ſolus. Tu, quo ad corpus, Deum & Verbum genuiſti: virgo ante partum, virgo in partu, virgo poſt partum. Claues non excuſſit Deus creator tuus in tuo virginali vtero, abſque ſemine carnem indutus, te, ô celeberrima, talem præſeruans, qualis extiteras ante partum. Per te reconciliati ſumus Chriſto Deo meo, filio tuo. Tu peccantium & auxilio deſtitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, ſolatium mundi, carcere clauſorum liberatrix celeberrima. Tu orphanorum ſuſceptio, tu captiuorum redemptio, tu ægrotantium exultatio, & omnium ſalus. Tu ſolitariorum ſtabilimentum, & ſpes mundanorum. Tu virginum decus, corona & gaudium. Tu mūdi lætitia, ô domina princeps, regina præſtantiſſima, & perquambenedicta, puella veneranda, dominorum domina puriſſima. Sub alis tuis cuſtodi me, & protege. Miſerere meî, qui ſum luto inquinatus, qui ſceleribus quamplurimis creatorem Deum meum & iudicem offendi, nè aduersùs me glorietur ſatanas exitioſiſſimus, nè in me exurgat execrandus inimicus meus, nè ſeruum tuum à tuî ſpe deſtitui cognoſcam, nè calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, ô Virgo ſyncera. Ex vlnis equidem maternis tibi, domina mea, deditus ſum miſerabilis, & cliens tuus vocatus ſum: nè maleuolus ſatanas me ad infernas portas abducat. Tu enim meus portus, ô Virgo inuiolata, & præſens auxiliatrix. Deniquè ſub tutela & protectione tua totus ſum. Crebris lachrymis te, ô celeberrima mater, imploro, & aduoluor tibi, domina mea, ſuppliciter clamans, nè dulcis filius tuus, & vitæ omnium dator, ob multa, quæ patraui, ſcelera tollat me de medio, & miſeram animā, ceu leo, diripiat, vel velut ſterilem ficum infelicem me excidat. Sed obſecro, vt Chriſtum meum adeam, & ſubeam aulas illas beatorum, vbì non ſunt lachrymæ, non vexatio, non moleſtia, non mors, nō tormenta, non Inuocat ſanctam Dei genitricem.

locorum anguſtiæ: ſed lætitia inexhauſta, voluptas iuſtorum, deliciç & exultatio, gloria & ſplendor. Imple os meum gratia dulcedinis tuæ. Illumina mentem, ô gratia plena. Moue linguam meam & labia ad laudes tibi alacri & lęto animo canendas, & pręcipue melos illud Angelicum celebratiſſimum, quod Gabriel in Nazareth ſeruili habitu ad te Virginem & matrem Dei mei integerrimam clamãs cecinit, ſalutationẽ maximè congruam, & digniſſimam, mundi ſalutem, cunctarumque animarum tutelam.

Angelicæ ſalutationis melos.

Dignare, Virgo, te tuum ſeruum laudare, & dicere: Aue Dei ſplendidiſſimum & luculentiſſimum vas: aue Domina Maria gratia plena: aue in mulieribus Virgo beatiſſima: aue ſtella fulgentiſſima, ex qua Chriſtus prodijt: aue illuſtriſſima lux, mater & Virgo: aue, quæ mirificè Regem omnium peperiſti: aue, per quã nobis Sol præclariſſimus illuxit: aue Domina cunctis ſublimior: aue cãticum Cherubin, & hymnus Angelorum: aue pax, gaudium & ſalus mundi: aue generis humani lætitia: aue patrum præconium, & prophetarum decus: aue martyrum pulchritudo, & corona ſanctorum: aue piorum gloria, & in ſolitudine degentium hymnus: aue præclariſſimum hierarcharum cæleſtium ornamentum: aue hymnigraphorum omnium oratio: aue præſtantiſſimum orbis terræ miraculum: aue terrigenarum omnium delectatio: aue paradiſe deliciarum & immortalitatis: aue lignum vitæ, gaudium & voluptas: aue vallum fidelium, & mundi ſalus: aue tranquille portus, & à fluctibus agitatorum liberatrix: aue noſtra periclitantium auxiliatrix: aue progenitoris illius Adam reſurrectio: aue iucũda libertas: aue omnium parens: aue flos gratiæ & conſolationis: aue refugium peccatorum & hoſpitium: aue propitiatorium laborantium: aue refugium in Hieroſolymis: aue throne mei creatoris glorioſiſſime: aue æui ſplendor illuſtriſſime & micantiſſime: aue ſpes omnium proborum, aduerſis caſibus afflictorum: aue conuerſorum refugium: aue virorum iuxtà mulierumque regina & tutela: aue mundi mediatrix glorioſiſſima: aue vniuerſi terrarum orbis conciliatrix: aue Domina, ſceptrum fidelibus tuis impetrans: aue gloria & lætitia omnium ſacerdotum: aue Virgo ſolatium ſolitariorum: aue porta cælorum, aſſcenſus omnium: aue reſeramentum portarum paradiſi: aue, quę mœrores ſedâſti, adornatrix omnium: aue eadem, quæ lenijſti oppreſſorum moleſtiam: aue clauis cælorum, & regni Chriſti: aue portus optime huius vitæ nautarum: aue animæ meæ ſpes bona & fida: aue Chriſtianorum omnium firma ſalus: aue lumen præfulgens, quo mundus illuſtratur: aue mater Chriſti filij Dei viui: aue noſtra genitorum protectio luculenta & gloria: aue, quæ nullo ſpatio comprehenſum in ſinu comprehendiſti: aue, quæ Chriſtum vitæ datorem educâſti, Chriſtum pientiſſimum omnium creatorem, Deum, dulcem Ieſum meum, altorem mundi, hominum amantiſſimum, omnipotentem patrem meum, cui competit gloria, honor & poteſtas in ſecula, laus & magnificentia, cum æterno Patre & Spiritu ſancto nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum.

Nota hæc Epitheta matris Dei.

Precibus Dei genitricis ſemper Virginis, & exercitûs cæleſtium, ac cœtûs Angelorum, Cherubin, Seraphin, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, ſanctorum ſtudioſorum interceſſionibus, & omnium beatorum ſupplicationibus, miſerere tuæ creaturæ, Deus mi clementiſſime. A dextris in hora iudicij colloca humiles ſeruos tuos. Nè, ô Domine vitæ author, ad opera, quæ nos mortales legem præuaricati commiſimus, adſpexeris: quin potiùs adſpice ad mitiſſimam humanitatẽ & miſericordiã tuam. Amen.

Vide quomodò ſancti intercedunt pro nobis.

EIVSDEM DIVI EPHRAEM ORATIO AD SANCTISSIMAM DEI GENITRICEM.

Precatio inſignis ad matrẽ Virginem.

IMMACVLATA, impolluta, incorrupta, pudica Virgo, DEI ſponſa, Domina noſtra, quæ Deum Verbum hominibus mirifica tua conceptione conciliâſti, & rebellem humani noſtri generis naturam cæleſtibus conſociâſti, vnica ſpes deſperatorum, oppreſſorum ſubſidium, & ad te currentium auxilium præſentiſſimum, omnium deniquè Chriſtianorum profugium, me ſceleſtum peccatorem, & fœdis meis cogitationibus, verbis, factis factum viliſſimum, atque adeò voluptatum mollitiem animo

ſer-

ſeruili & abiecto amplexatum, nè auerſeris, quæſo : quin potiùs ſicut humaniſſimi Dei mater es, ità me peccatorem humaniter ſuſcipe, & meam ſordidiſſimam, indignisq́ue labijs expreſſam orationem admitte, necnon tuum quidem filium, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoquè mitiſſima illa ſuæ pietatis viſcera reſeret, & poſthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeq́ue ſua complere mandata concedat. Adſis mihi ſemper, Virgo miſericors, clemens & benigna, in præſenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hoſtiles impetus repellens, & me deducens ad ſalutem, ac in ſupremo vitæ momento miſeram meam animam conſeruans,& tenebroſos malorum dæmonum adſpectus ab ea procùl abigens:in terribili autem die iudicij ab æterna damnatione me liberans, poſtremò inacceſſę tui filij & Dei gloriæ me hęredem efficiens. Quam per interceſſionem, fauoremq́ue tuum, Domina mea ſanctiſſima, Dei mater, te etiam atque etiam oro, aſſequi valeam, gratia, miſeratione & humanitate vnigeniti tui filij Domini & Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, cui conuenit omnis gloria, honor & veneratio cum æterno eius Patre,& ſanctiſſimo optimoq́ue vitæ authore Spiritu, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

SERMO EIVSDEM DIVI EPHRAEM, DE LAVDIBVS SANCTORVM MARTYRVM,

Ambroſio Camaldulenſi interprete.

INSIPIENS, imperitus, rudis pictor & horridus, pulcherrimam *ſpectatoribus* proponere imaginem cupit, eamq́ue lucentem ac ſplendidam cunctis oſtendere, id eſt, ſanctorum martyrum pugnam. Sed cùm dignis ea imagine coloribus careat, nec adſit manus, quæ in ea effigie lineamenta perfecta inſignire valeat, quo pacto prǽſumet iners atque rudis excedentem virium ſuarum modum, imaginem vel ornare coloribus, vel ſpectantibus ad intuendum proponere? Quoniam igitur ſuam non ignorat inertiam, neque ſuæ humilitatis oblítus eſt huiuſmodi opifex, in oratione proſternitur, deprecans Dominum omnium Regem Chriſtum, vt qui martyribus ſuis inter certamina donauit vires, atque inter preſſuras tolerantiam contulit, vt varias aſtuti inimici artes,& callidum ingenium vincerent, coronamq́ue immortalem & immarceſcibilem raperent, ipſe Deus bonus, pius, ſanctus, rudi artifici & imperito ſapientiam, intelligentiam ac virtutem præſtet, quibus imaginem pulcherrimam atque digniſſimam poſſit erigere, ſanctorumq́ue martyrum glorioſa certamina, ſpectanda omnibus poſthàc generationibus atque admiranda proponere: vt poſteri addiſcant præclaram patientiam, eximiamq́ue conſtantiam ſanctorum bellatorum. Fuerunt enim profectò nobiliſſimi & conſtantiſſimi propoſiti, nimiumq́ue laudabiles. Nam cùm perſecutionis ſæuiſſimæ feruor, Chriſtiani gregis ſtrages plurimas daret, omnesq́ue timidi ac fide imbecilles certare renuerent, Chriſtumq́ue Dei filium confiteri pœnarum metu detrectarent, fortiſſimi iſti milites Chriſti inſtaurârunt aciem,& conſerto bello ſummis viribus fuderunt hoſtem, victoriaq́ue potiti ſunt. Accincti enim lumbos ſuos fide integra atque perfecta, interriti Chriſtum Dominum, ingentiq́ue conſtantia confitebantur. Qui verò formidine ac pauore ſuperati, terga hoſti dedêrunt, cęleſti regno ſeipſos abdicârunt. Miſeri profectò atque miſerabiles, quos tepor atque ſocordia, tanta gloria fecit indignos.

1. Nouēbris.

Fortitudo ſanctorum martyrum.

Stabant igitur certaminis tempore fortiſſimi bellatores Dei, tormenta omnia ſumma animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti filij Dei, ac Saluatoris noſtri Chriſti. Quàm verò ſtrenui, quantaq́ue laude fortitudinis prædití fuêre, qui ſubiecta oculis horrenda ſupplicia contra ſe parata, non modò nihil timuerunt, verùm maiori quoquè conſtantia pugnantes, cuncta tolerando ſuperârunt? Cernebant ardentem rogum, ignitas ſartagines, ollasq́ue feruentes, quæ feruore nimio guttas picis,& adipis longiùs ia-

culabantur. Adſpiciebant itèm ferratas & aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate verſari. Intuebantur ferreos vngues, laminasque candentes, fuſtes, vectes, aculeos, terebra, compedes atque catenas, omnemque prorſus artem, quam inimicus veritatis aduerſus confeſſores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conſpectum martyribus hoſtis callidus dedit, vt in formidinem verteret ſanctos, & adſpectu ipſo ac terrore pœnarum, lingua non ampliùs confiteri Dominum Ieſum, metu impedita, præſumeret.

Pœnis propoſitis martyres fiunt alacriores. Quid autem fideliſſimi promptiſſimique bellatores Chriſti, inter huiuſmodi ante oculos expoſita horrenda, inauditaque ſupplicia? Promptiores effecti, maiore fiducia atque conſtantia indubitanter & intrepidè ante tribunalia iudicum ac Præfectorum, Chriſtum Dominum confitebantur. Non ſtridens flamma, non ignitæ ſartagines, non ollæ feruentes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non vnguium dentes, non cętera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immenſum, non tyrannorum minæ, non principum fremitus, non ars tota diaboli, miniſtrorumque eius exterruit fortiſſimos milites Chriſti, non impulit abnegare pietatem, non à charitate Dei & Saluatoris abduxit: ſed pręcincti fide, conculcârunt machinas omnes inimici, neque illos omninò formido tentauit. Vidiſti ſeruorum fidelium robur? Vidiſti gloriam pugilum Chriſti atque conſtantiam? Vidiſti alacritatem ingentem, cæleſte regnum tota fide quærentium, Chriſtumque Regem ſuum omni affectu ambientium? Vidiſti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidiſti charitatem flagrantem in beatiſſimis pectoribus martyrum, pro qua terrena cuncta ſpreuerunt, vt Deum ſuum tenerent, quem dilexerunt? Vidiſti affectum Chriſti, quomodò à terra ſublimat exaltari cupientes? Vidiſti exultantem paradiſum amplecti, ac fouere ſuî quoſdam auidos milites Chriſti, in ęterna luce ac pace gaudentes?

Accede, mî frater chariſſime, pertracta, conſidera martyrum glorioſos triumphos. Adſpice oculis cordis cæleſtium pugilum eximiam fidem, inuiolabilemque pietatis affectum. Non valuit vis immenſa pœnarum iuſtorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipſa quiuit extinguere. Cæſi, magno cum gaudio flagrorum ictus, vt ſummas delicias, ſuſcipiebant: ſerenaque ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipſius nomine pati. (Acto. 5.) Quibus ego vos laudibus prædicem, ô perfecti milites Chriſti? Aut quomodò appellem vos, inclyti atque beatiſſimi viri? Quis veſtræ fidei laudes explicare ſufficiat? Obſtupuit nempe oratorum facũdia, Philoſophorumque ſapientia, dũm cernerent mirabilia in Chriſti famulis fieri. Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, ſanctorum martyrum conſtantiam & alacritatem, immenſamq; athletarum Chriſti tolerantiam adſpicientibus. Nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, viſceraque nudarent, non mœrentes adſpexêre, non triſtes, nec ſolùm inter cruciatus gemitum non edentes, verùm lætiore facie gaudia interna teſtantes. Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obſequi potiùs, quàm ſæuire, videbantur.

En quid efficit charitas.

Nos autem, fratres, quam, obſecro, apud Deum in die iudicij excuſationem habituri ſumus, qui ſine perſecutionis atrocitate, & cruciatibus varijs, charitatem DEI, vitamque noſtram ità negligimus, ac tanto * corporis ſomno demerſi ſumus? Martyres eccè vexati, afflicti, tentati, exquiſitiſque tormentis cruciati, Deum ex toto corde, totaque mente dilexerunt. Nullis tentationibus, nullis, grauiſſimis licèt, acerrimiſque, ſupplicijs flecti potuit tanta conſtantia. Nullis perſequentium terroribus diuinæ charitatis ardor in ſacris pectoribus quiuit obtundi. Nos verò in requie atque delicijs, benigniſſimum Deum ac Dominum noſtrum diligere volumus. Quid igitur acturi, quid dicturi ſumus in die illa terribili, cùm beatiſſimi martyres, prope ſolium gloriæ magna cum gloria & confidentia adſtantes, oſtendent cicatrices vulnerum, atrociumque pœnarum in ſuis corporibus lucentes, fulgoremq; Solis ſua claritate vincentes? Nos quidnam ibì, fratres, oſtenſuri ſumus? Quas virtutes pręferemus? Num charitatem Dei? Num inuiolabilem fidem? Num terrenorum omnium nuditatem? An fortè tranquillitatem? An quietem? Num eleemoſynas? Num miſerationis affectum? An manſuetudinem? An orationes mundas? An compunctionem ſalutarem? An vigilias? An lachrymas? Beatus ſanè, felixque eſt, quem illic iſta comitantur. Nam erit profectò tunc martyrum ſocius, neque à cęleſti & pleno luminis thalamo abijcietur, ſed eandem habebit confiden-

* for. torporis

tiam

tiam coram Chriſto Domino & Angelis eius his operibus fretus, gloriamque nihilo martyribus inferiorem.

Precamur, beatiſſimi martyres, qui pro Domino Saluatore, proque illius charitate ſpontè & impigrè tormenta ſubijſtis, atque ideò familiariùs Domino cōiuncti eſtis, vt pro nobis miſeris, & peccatoribus, & negligentiæ ſqualore ſordentibus, Dominum interpellare dignemini, vt ſuperueniat in nos gratia Chriſti, quæ corda noſtra radio ſanctæ charitatis illuſtret, vt ipſum toto corde diligere poſſimus. Vos nempe verè beati atque glorioſi eſtis, quos Angeli & homines pari conſenſu beatos prædicant. Nam preſſuræ tempore, cùm pœnarum dolor augeretur, vos ante mentis oculos paradiſum habebatis, vobiſcum iſta reputantes: Multiplicentur hîc ſupplicia corporis, vt illic in paradiſo voluptatis propagetur & requies. Cumque in altum ſe attollerent fluctuum montes, & moles vndarum per ſupplicia paſſionum, beatitudo vobis à Deo repromiſſa iugiter verſabatur ante oculos, perfectè credentibus non poſſe mentiri Deum, qui iſta promiſerat. Quoniam igitur futura illa & ſempiterna bona iugiter intuebamini, certi vos eis ſine fine fruituros, idcircò, beatiſſimi, flecti mollirique non potuit veſtra conſtantia. Læta & exultans futurorum expectatio, fortes vos ac robuſtiſſimos fecit. Itaque horis ſingulis noua vobis admoueri acriora ſupplicia cupiebatis, neque ſatiari pœnis poteratis. Vidit vos truculentus arbiter ſecuros, fidentes, intrepidos in agone perſiſtere, nullamque pœnarum acerbitatem, nullos verberum ictus, nullas carnificum manus omninò formidare, fractasque ſuæ nequitiæ vires obſtupuit ac doluit. Vbì verò cruciatus omnes, ô fortiſſimi athletæ Dei, immenſa virtute viciſtis, arbitrabatur inſanus Iudex, per ferri metum robur veſtræ conſtantiæ in formidinem poſſe conuertere, negaturosque Chriſtum putauit, quem toto animi affectu concupiſtis, quique in cordibus veſtris, vt in puriſſimo gratiſſimoque domicilio inhabitabat. Ignorabat amens, fore, vt ipſius gladius, qui immenſos ſanguinis riuos, ſtrictus in ſanctorum iugulum, fuderat, ſibi inprimìs pararet necem, vt ipſis pij cruoris vndis ſuffocaretur infelix. Aiebat autem militibus ſuis, victus atque confuſus: Timeo ac trepido vehementer hunc ſanguinem, qui de cęſorum pro Ieſu Nazareni nomine ceruicibus manat. Se inuicèm hortantur ad mortem, pro ipſius confeſſione ſubeundam. Terret me tanti ipſorum cruoris effuſio, neque ad momentum, ante tantum diſcipulorum Chriſti conſenſum, tantamque concordiam fidei conſiſtere poſſum. Pœnitet me iam facti mei, mâllemque aduersùs eos non concitâſſe principum animos. Eccè enim illorum ſanguis me vndiquè exagitat. En ſanguinis odor meas exoluit vires, ac nequeo penitùs illuc intendere aciem, vbì diſcipulorum Ieſu oſſa inhumata iacent.

Inuocat ſanctos martyres.

Sancti martyres vt ſe confirmârint in pœnis.

Hæc ſunt, ô formoſi milites Chriſti, inſignia veſtræ victoriæ. Iſta, ô athletæ probatiſſimi, perfectique diuini prælij bellatores, veſtræ fidei ac fortitudinis præmia. Iſtæ veſtræ victoriæ, hæc gloriatio veſtra. Mors veſtra perennem vobis peperit vitam. Conſpexêre ſapientes ſtragem veſtram, ac in ſtuporem conuerſa eſt illorum ſapientia, attonitique ad alterutrum dicebant: Verè magnus eſt Chriſtianorum Deus, in quem illius diſcipuli ità crediderunt, vt ab eius fide nullis ſupplicijs amoueri poſſint. Sæpè autem & tortores ipſi, beatorum tanta permoti conſtantia, Chriſtum venerabiliter adorauerunt, factique ſunt in timore Dei ac fide perfecti, tolerantia maximè martyrum & exhortationibus, quibus ſe mutuò in ipſo ardore certaminis ad paſſiones tolerandas animabant, prouocati. Vidiſtis, fratres, diuini conſensûs eminentiam? Vidiſtis, dilectiſſimi, charitatem DEI, membra ſua inter labores paſſionesque roborantem? Nam ſancti illi ſe inuicèm in ipſo certaminis feruore ad perferendos pro fide Chriſti cruciatus hortabantur, puſillanimesque conſolabantur, vt ipſi quoque illorum ſerui vnà cum dominis in ſancto certamine martyrij corona donarentur. Nos contrà mali atque peruerſi, inuicèm inuidemus, inuicèm comedimus, inuicèm mordemus ob immanitatem nequitiæ noſtræ. Agè igitur ſanctorum martyrum eſto diſcipulus. Si te illis in diſciplinam tradas, erunt tibi præceptores optimi, diſcesque ab illis nulla ratione paſſionibus cedere: diſces ab eis perfectam fidem, charitatem Dei, ingentemque miſerationis affectum, ac futurorum deſiderium. Hi enim ardentem rogum virtute DEI & fide perfecta vicerunt. Vince igitur & tu ſemper ardentes noxiæ concupiſcentiæ flammas. Varios illi cruciatus tolerando ſuperârunt, ſpe, quæ eſt in Chriſto, ſubnixi. Tu quoquè turpes omnes paſſiones, pudicitia & cogitatione pietatis admota, ſuperare contende. Vicerunt

Charitas & mutua conſenſio martyrum.

Nota hæretice.

runt illi tyrannos per modeſtiam & longanimitatem. Vince tu quoquè iracundiæ tyrannidem, eiſdem armis inſtructus. Illi apertè martyres fuêre: tu in occulto martyr eſto perfectus. Illi palàm conſummauêre certamen: perfice & tu in occulto certamen, vt in die retributionis cum ipſis coroneris, atque in cęleſti regno illorum glorię ſocius inueniaris, atque vnà ſempiterno gaudio fruaris.

Eccè quomodò ſancti pro nobis orant. Nunc igitur ô beatiſſimi viri, ô glorioſiſſimi martyres Dei, me miſerum veſtris iuuate precibus, vt in illa hora miſericordiam conſequar, quandò manifeſta erunt occulta hominum. Vt pincerna inutilis ac rudis vobis effectus ſum, ô ſanctiſſimi martyres. De vino veſtri certaminis inclyti, filijs ac fratribus fidei veſtræ poculum tradidi. De præclara menſa veſtræ victoriæ, omnigenis inſtructa epulis, patres ac fratres, propinquoſque veſtros, quotidiè menſam veſtram adeuntes, toto animi affectu recreare contendi. Nam eccè pſallunt, Deumque cum exultatione glorificant, qui virtutis veſtræ ſacratiſſima capita cæleſtibus coronis honorauit, ſummoque cum gaudio circunſtant certaminis veſtri reliquias, benedici cupientes, ac ſecum referre ſancta animæ corporiſque remedia. Omnes ergò benedicite, vt boni diſcipuli benigniſſimi Domini & Saluatoris noſtri. Ego itèm imbecillis, accepto veſtris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante ſanctas reliquias veſtras hymnum veſtræ laudis & gloriæ. Pro me igitur miſero ante thronum maieſtatis aſſiſtite, vt veſtris precibus ſaluari merear, ac vobiſcum æterna beatitudine perfrui, gratia & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO
IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

I. Nouēbris. Feſtiuitas omnium Sanctorum celebris.

HOdiè dies ſerenior arriſit nobis, & Sol ſolito lucidior terris illuxit. Non enim vnus, ſed vniuerſi ſancti ſanctificant eam, & ſplendoribus irradiant luminoſis. Spectabilis illa cælorum ſolennitas, quæ non annuis, ſed continuis gaudijs inclareſcit: vbì lumen videtur in lumine, & ipſius Trinitatis ſubſtantia beatis oculis, oculo ad oculum aperitur. Ibì cognoſcitur Gignentis, Genitique, & Procedentis ratio ſempiterna, quæ hîc credi poteſt, compræhendi non poteſt. Illic Regina virginũ virginibus innumeris comitata, manſiones perambulat Angelorum, & vtriſque naturis gloriam eius admirantibus dicit: Quid me admiramini? Diuinum eſt myſterium hoc, quod cernitis: diuinum profectò, non humanum, nec humanis vnquàm rationibus compræhenſum. Ibì numeroſus Angelorum exercitus ſacratis diuiſionibus inſplendeſcit, & volitatorio delectatus obſequio, non velat, ſed reuelat Domini maieſtatem. Illic Patriarcharum electio primitiua, reuerenda ſocietas Prophetarum, glorioſus Apoſtolorum chorus, purpurea Martyrum multitudo, congregatio florida Confeſſorum, candida Virginum turma, Monachorum numerus infinitus. Sedet in medio Dominus virtutum, & de refuſione gloriæ ſuæ inebriat intuentes
Pſal. 35. Inebriabuntur nanque, ait Propheta, ab vbertate domûs tuæ. Ibì pax ſecura, requies voluptuoſa, vita perpetua, ſapientia mentis, agilitas corporis, cordis illuminatio. Bea-
Pſal. 83. ti qui habitant in domo tua, Domine. Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te, ci-
Pſal. 86. uitas DEI: & in plateis tuis vox exaltationis dulcioribus modulis intonatur. Quarè
Pſal. 41. & 42. triſtis es, anima mea? & quarè conturbas me? Spera in DEO, quoniam adhuc confitebor illi. Confitebor illi, ibì: nam hîc ſtadium, illic præmium: hîc pugna, ibì corona. Vanum eſt ante lucem ſurgere. Indurandus eſt animus, & à blandimentis voluptatum procùl abſtrahendus, & vtriuſque ſubſtantiæ materia repurganda, ſi ad proprios ortus volumus euolarę. Amanda eſt interìm tenuitas paupertatis, ſermo ſuſpendendus amarior, elatio fugienda, ſuſtinendi labores, cum vitijs congrediendum, eliminandæ diuitiæ ſeculares.

Pſal. 24. Hoc eſt, quod ille pauper & vnicus, in hodierna ſancti Euangelij lectione pauperi-

bus,

bus,quos de mũdi paupertate vocauerat, ait: Beati pauperes ſpiritu.Hæ ſunt octo, immò ſeptem beatitudines,quia octaua eadem,quæ & prima. Feliciſſimi gradus, quibus itur ad Dominum, quos omnes in perſona ſua priùs aſſcẽdit, qui aſſcendit in mõtem,& aperuit os ſuum, vt doceret diſcipulos ſuos. Deniquè quis pauperior illo,qui non habuit,vbì caput ſuum reclinaret? Quis illo mitior,qui mitis eſt & humilis corde? Qui videns ciuitatem,fleuit ſuper illam,fleuit Lazarum,iuſtitiam docuit,iuſtitiam fecit,in cuius ore non eſt inuentus dolus? Quis illo miſericordior,qui mulierem adulteram liberauit? Peccatricem ſanauit ſeptem dæmonibus cumulatam? Quis mundior illo, qui peccatum non fecit? Pacificare venit & quæ in cælis, & quæ in terris: pacem reliquit diſcipulis ſuis, perſecutionem pro iuſtitia paſſus eſt, flagellatus in carne, ſuſpenſus in Cruce, morte turpatus. Qui dicit ſe in CHRISTO manere,debet,ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Canta ergò canticum graduum, & gradatìm aſſcende, nec præpropero ſaltu aliquem prætermittas: quia qui offenderit in vno,factus eſt omnium reus.

Matt.5. Matt.11. Iohan.8. Luc.7. 1.Iohan.2. Iaco.2.

Sis ergò pauper ſpiritu, nec putes hunc primum gradum leuiter attingendum, cùm multæ ſolicitudinis ſit,mundum & mũdana relinquere,& à conſuetudinario curſu cor, corpus & ſtudium reuocare.Qui enim pauper eſt ſpiritu,vilitate gaudet,humilitatẽ amplectitur,deſideria terrena conculcat.Sed quia illa paupertas execrabilis eſt, quę regio ſpiritu intumeſcens,diſcordias ſeminat,inſeruit litibus,detractorijs ſermonibus iucundatur: euolandum eſt ad ſecundi gradûs ſublimitatem,vt ſis mitis. Mitis eſt, qui nulli reddit malum pro malo. Læſus veniam petit,& benefacit lædentibus. Nec plenam iactet victoriam,quiſquis huc fortaſsìs aſſcendit, cùm ſit omni lachrymarum fonte plangendum, quòd tandiù luto & lateri ſub Pharaonis ſeruierimus poteſtate: & ideò Beati qui lugent.Luctus autem ſanctorum non eſt de diminutione rerum,de corporum infirmitate,de ferocitate ſublimioris poteſtatis: lugent enim peccata vel propria, vel aliena,ruinam mundi,detrimentum fidei,contemptum iuſtitiæ, abundantiam iniquitatis, dilationem Regni. Nec *hîc* conſummationis terminus imponendus, cùm perfecta iuſtitia ſit *diligere* proximum,ſicut ſeipſum,& eius exceſſus libera diſcretione, & diſcreta redarguere libertate. Qui enim pro perſona,quam gerit,non reſiſtit peccantibus, de ſuo ſe nouerit ſilentio eſſe damnandum. Eſurit ergò & ſitit iuſtitiam,qui vitia deſtruit,conſtruit virtutes,ſobrius ſibi, iuſtus proximo,pius DEO. Cuius animam vrit zelus domûs DEI: qui cantat cum iuſto: Tabeſcere me fecit zelus tuus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei. Sed quia ſecundùm vocem Oratoris, plerunquè ſummum ius,ſumma malitia eſt,& incõſiderata iuſtitia præcipitium parturit,ideò ſequitur: Beati miſericordes. Miſericordia eſt ſpecioſum humanæ naturæ ornamentum, cuius expers malè degenerat,& hominem diffitetur. Eſt autem vera miſericordia, cùm ſuperexaltatur miſericordia iudicio,cùm vel largitate ſubſtantiæ,vel bona voluntate, vel doctrina verbi,vel exemplo facti,proximi corpus & animam refouemus.Cùm autem iam à claritate in claritatem ſic cœperimus ambulare,à claritate cordis noſtri ad clarificandum cor proximi,mundandi ſumus ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs,ab omni huius mundi adſperſione purè preſſeque tergendi,ſicut ſubiungitur: Beati mundo corde. Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? Prauum eſt cor hominis,& inſcrutabile. Quis cognoſcet illud? Difficile eſt illud mundare, cùm in ſuis abditis delitеſcens, irruentium recipiat agmina cogitationum, plurimùm etiam renitentibus nobis, ſed nequaquàm obniti valentibus. Ille igitur mundum cor habet, qui vtriuſque hominis moribus mitigatis, paſſiones non modò reprimit, ſed ignorat, naturali curſu bonorum operum communitus, crucifixus mundo, & cui crucifixus eſt mundus. Pauci autem, quibus ſe infuderit tantæ gratiæ plenitudo. Quicunque autem illi ſunt,iam ſunt prope palmam ſupernæ vocationis, ſi pace, qua refecti ſunt, pacificare ſtudeant diſſidentes, & dicere cum Propheta: Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Idcircò ſubinfertur: Beati pacifici: non ſolùm pacati,ſed pacifici,facientes pacem,concordiæ ſemina ſeminantes. Sed quia ſępiùs vel adulatione potentium, vel amore temporalium,iuſtitiam aut dimittimus, aut non defendimus dimiſſam, ad metam curſûs porrigenda eſt dextera,vt pro iuſtitia non ſolùm noſtra,ſed & alterius, perſecutionem patiamur,& reſiſtamus vſque ad ſanguinem,vel vſque ad mortem. Et hoc eſt,quod ſubſequitur: Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Poſt hæc

Mitis quis. Luctus ſanctorum. Pſal.118. Vera miſericordia. Prou.20. Iere.17. Pſal.119.

autem quid? Hîc adhæremus Domino,& vnus cum eo ſpiritus efficimur. Hîc diſrumpitur nubes,& tranſit oratio.Hîc reuelata facie gloriam Domini ſpeculamur. Hîc dulcedo ſpiritûs,cordis ſuauitas,iubilatio mentis.Beatus populus,qui ſcit iubilationem. Pſal.88.

Videamus, ſi fortè aliqua ſermonis conſequentia beatitudines iſtas ſeptem donis ſancti ſpiritûs poſſimus aſſignare.Paupertatem ſpiritûs generat timor Dei, qui pungit animam,& ſanguinem elicit,& cogit nos quærere medicinam.A timore tuo,Domine, concepimus,& parturiuimus,ſpiritum ſalutis fecimus ſuper terram, hoc eſt, ſpiritum paupertatis:dicit Eſaias Propheta,immò per Eſaiam Dominus. Hic facit nos mundana vel relinquere,vel non concupiſcere,clauus clauum expellens, & pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritûs.Pietas autem mites facit,dum nos dulciori ſpiritu ſuperfuſos,ad manſuetudinis thalamum introducit. Qui enim efferati ſunt ſuperbia, ſublimes in oculis ſuis,ardentes inuidia,inuicèm mordentes,& inuicèm conſumpti,quomodò mitigatoria poſſunt indui pietate? Porrò ſcientia luctum parit. Scimus enim, quia ſingularis ſcientia eſt,recogitare annos noſtros in amaritudine animæ noſtræ, & multiplicibus lachrymarum riuulis propria deflere delicta. De fortitudine verò naſcitur fames & ſitis iuſtitiæ,cùm virium ſit non paucarum, pro libertate iuſtitiæ mori, nedùm loqui,& vbì Deus in cauſa eſt,nec allici blãditijs,nec terrore moueri. Conſilium autem miſericordiam parit,cùm ſumma totius conſilij ſit, conſulere omnibus, & infirmitates tam animarum,quàm corporum, benigna manu miſericordiæ ſubleuare.Mũditia cordis ab intellectûs puritate deſcendit,qui cordis receptacula purgat,& latebroſos eius affectus acutiſſima circunſpectionis falce ſuccidit. Porrò pacificus ab ipſius Sapientiæ naſcitur ſummitate,conformis illi Sapientiæ,quæ precio ſanguinis ſui & terram pacificauit, & cælum.

Timor Domini. Eſa.26. Pietas. Scientia. Fortitudo. Conſilium. Intellectus. Sapientia.

Fortaſsìs etiam,ſi diligentiùs perſcrutemur, ſeptem petitionibus, quæ in oratione Dominica continentur,eas iterùm concatenare poterimus. Illi etenim de timore Domini paupertatem ſpiritûs amplectũtur, qui volunt vt ſanctificetur in eis nomen Domini,& dicunt cum Pſalmiſta: Cuſtodi animam meam,quoniam ſanctus ſum.Qui verò ſunt mites,niſì quos pietas imbuit,qui cum patientia & manſuetudine frequenter poſtulant,vt adueniat regnum Dei,cupientes diſſolui,& eſſe cum Chriſto? Quorum vniuerſitati ſanctus eructuat,dicens: Expecta Dominum,& cuſtodi viam eius, & exaltabit te,vt hęreditate capias terram: terra enim viuentium promittitur poſſidenda.Qui autẽ lugent,niſì quos inſtruit ſcientia ſalutaris,qui piarum vndis lachrymarum voluntatem Dei volunt fieri ſicut in cælo, ità in terra: ſicut in Angelis, ità in hominibus? Porrò fames & ſitis iuſtitiæ,de mentis fortitudine generatur, quæ quotidianum panem ab ipſis Dei manibus quærit,panem illum videlicet,qui cor hominis confirmat. Qui etiam miſericordes ſunt,niſì qui pro facultate conſulunt omnibus,& audaci cõſcientia pactum faciunt cum Deo,dicentes:Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris?Mundum autem cor non niſì lucidiſſimus percipit intellectus,qui non inducitur in tentationem,rogans à patre luminum,non vt tentetur,ſed vt non inducatur, excutiẽs latrocinantium turmas negociorum.Pacificatio verò à ſapientia ipſa deſcendit,vbì liberamur à malo,& ab omnium iniquitatum mundamur influxu. Hæc ſunt ſeptem beatitudines,ſeptem dona,ſeptem petitiones, ſeptem cãdelabra,ſeptem lucernę, ſeptem infuſoria,ſeptem ſpicę,& ſi qua ſunt alia,quę in arce ſeptenarij numeri,ſcripturarum conſecrauit authoritas.

Pſal.85. Pſal.36. Pſal.103.

Adoleſcentulus ego auſus ſum totam lectionis huius ſeriem explanare,illorum rogatus,immò compulſus precibus & pręcepto,quibus nec velle,nec poſſe fuerat obuiare.Sed vt pręſenti ſolennitati aliquantulùm inſiſtamus, fauorabili & mellita dulcedine redundans tanta feſtiuitas eſt,in qua laudem dicunt Deo omnes ſancti eius,& totus orbis clara voce reſultat.Iſti ſunt aduocati,,quos apud Iudicem habemus. Pro quo iſti interceſſerint,ſententiam non timet capitalem.Confugiamus ergò ad probata ſuffragia, nec nos deterreat enormitas peccatorum: quia maior eſt illorum pietas, quàm impietas noſtra.Conſiliarij ſunt Regis noſtri,& ipſius irę ſępè reſiſtunt,nec nos deſerunt in tempore malo.Sciunt enim,vbì nos reliquerint,quantis hoſtium inſidijs pateamus.Suſpiremus igitur ad illorum memoriam,vt protegant nos ſub vmbra alarum ſuarum,donèc tranſeat iniquitas,& perducant nos ad ſponſum Eccleſię,qui eſt Deus benedictus in ſecula,Amen.

HISTO-

HISTORIA S. BENIGNI PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVODAM SANE ANTIQVO MS. CO-*dice,per F.Laurentium Surium,mutato nonnihil,vbi expedire viſum eſt,ſtylo deſcripta.Conſentiunt vetuſtiſsima Martyrologia,niſi quòd à Terentio Comite eum omnia pertuliſse aiunt.*

EODEM tempore * Aurelius Imperator ad caſtrũ, quod Diuionem vocant,aduénit,vt videret muros nouos,quos illic cõſtruxerant. Cumq́ue fuiſſet ingreſſus,ait:Benè muros hos conſtructos video. Aedificate nunc templum Ioui,Mercurio & Saturno,nec patiamini vllum,qui ſe Chriſtianæ legis affirmat,in locis iſtis reſidere,nè eorũ vana religione populus noſter euertatur. Audiens hæc Terentius Comes loci illius,ait: An Chriſtianus quiſpiam hîc ſit, inuictiſſime Imperator,nos nõ nouimus. Vidi autem quendam hominem peregrinum capite tonſo, cuius habitus differt ab habitu noſtro, vitaq́ue eius noſtræ diſſimilis eſt, deorumq́ue cæremonias refutat: populum noſtrum abluit aqua,& balſamo linit: ſigna multa in populo facit,nouum Deum patriæ noſtræ annunciat,& poſt mortem aliam vitam illi Deo credentibus promittit.His auditis,Aurelius,Quantùm audio,inquit,hic,quem dicis,Chriſtianus eſt.Inquirite eum, & alligatum in conſpectum meum perducite: ſi enim hunc dimiſerimus, magnum malum regioni noſtræ accedet, & deorum noſtrorum deſpectio exiſtet. Non enim placet dijs noſtris iſta conuerſatio, nec *miſcetur* lex Chriſtianorum legibus deorum noſtrorum: ſed vbì dijs *noſtris oſtenſum* fuerit ſignum illius Crucifixi,ilicò tabeſcunt & fremunt dentibus,nec ſignum illud intueri ſuſtinent.

1.Nouẽbris. Codex habet, * Aurelianus, ſed mendosè, vt facilè in talibus accidit.

Eccè quàm olim etiam ethnici nouerunt Crucis ſignum formidare dæmones.

His ab Aurelio dictis,Terentius Comes inquiri iuſſit ſanctum Benignum: cumq́ue repertum in villa,cui nomen eſt * Spaniaco,vbì verbum Dei Gentilibus prædicabat,vinctum ac cæſum in conſpectu Aurelij exhiberi præcepit.Eo viſo,Aurelius ait:Crucicola, ſi quidem Chriſtianę legis te profiteris eſſe doctorem,me perſecutorem habebis. Quòd ſi ad interrogationes meas non lacinioſo ſermone,nec verborum argumentis,ſed antiquæ legis & ſacrificijs deorum offerre nolueris, diuerſis te pœnis interimi iubebo, & non eripiet te de manibus meis Chriſti tui auxilium. Sanctus Benignus reſpondit: Sacratiſſima vox Chriſti eſt,vbì ait: Nolite timere eos,qui corpus occídunt, animam autem non poſſunt occidere.Aurelius ait:Ex qua regione es,& quod eſt tibi nomen? S.Benignus reſpondit:Ab Oriente vénimus ego & fratres mei,quos tu iam occidiſti, à ſancto Polycarpo miſſi,vt verbum Dei & nomen Chriſti incorruptum gentilibus prædicemus: vt lux,quæ illuminat omnem hominem, id eſt, Chriſtus de cælo miſſus, omnibus innoteſcat. Aurelius ait: Si ſermonibus meis obtemperaueris, magnum te ſacerdotem deorum meorum conſtituam,& muneratum ex ærario publico,primum te in meo palatio eſſe iubebo.S.Benignus reſpondit: Aurum & argentum tuum tecum conſletur in perditionem,lupe rapax: primatum aut ſacerdotiũ à te promiſſum non accipio, quia interitus æternus eſt,& damnatio pleniſſima. Me verò non abduces à Chriſto, cui ego ſeruio,qui eſt verbum patris,& vita,& lux inenarrabilis,margarita ſplendens: qui eſt à patre miſſus cælitùs,credentibus annunciatus: qui in ſe credentibus vitam tribuit ęternam.Ipſe eſt,qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos: tuamq́ue deteget inſaniam, qua in Chriſti ſeruos debaccharis,& tum,velis nolis,eum,quem negas, eſſe ſcies Deum tuum & omnium gentium.

Locus obſcurus & mendoſus.

Matt.10.

Iohan.1.

S.Benignus contẽnit tyranni promiſſa.

Hæc vt audiuit Aurelius,neruis duriſſimis eum cędi præcepit, dicens: Nisì hodiè ſacrificauerit,diuerſis eum pœnis affligite. Cumq́ue Terentio Comiti traditus fuiſſet, ad trochleas extenſus eſt,& cùm cęderetur,ait: Gratias tibi ago,Domine IESV Chriſte, quòd propter nomen tuum hęc pati merui.Pręſta rex glorię,vt ſuſtineam omnem pœnam, quam iniquiſſimus Cęſar me pati vult. Cùm ergò cęſus eſſet, & carceri mancipatus,Angelus eum confortans adeò priſtinę reddidit ſanitati, acsì prorsùs nihil lęſus

Cæditur neruis.

ſus fuiſſet. Altera die Aurelius ſuis eum iuſſit conſpectibus prçſentari, & ait: Benigne, ſacrificas dijs, an non? S. Benignus reſpondit: Non ſacrifico. Agnoſce miſer, quòd dij tui nihil ſunt: qui ſignum authoris noſtri Ieſu Chriſti ſi viderint, ſtatìm tabeſcent. ſunt enim idola ſurda & muta: neq; vident, neque audiunt, neque ambulant, neque greſſus habent. ſimiles autem illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Tibi verò quomodò ſubuenient, qui ſibi ſubuenire non poſſunt? Tunc iratus Cæſar, ad fanũ eum quoddam adduci præcepit, & inuito carnes immolatitias in os ingeri, perſuaſum habens, ſi eas carnes comederet, deincèps eum talia minimè locuturũ, ſed deos illum ſuo ſeruitio adhibituros. Cùm autem id fieret, ille ſigno crucis contra illas carnes edito, cordeque ſursùm ſuſpenſo, & oculis in cælum ſublatis: Domine Ieſu Chriſte, ait, mundi inſtaurator, deſtructor dæmonum, lux æterna, adſpice in hac hora, vt confundantur omnes, qui adorant ſculptilia, & gloriantur in ſimulacris ſuis, & ſciant, quia tu es Deus æternus. Cùm hæc dixiſſet, & Crucis expreſſiſſet ſignum, mox idola omnia lignea & lapidea, & vaſa, in quibus ſacrificia offerebantur, inſtàr fumi euanuerunt. Tum verò S. Benignus gaudio magno affectus, ait: Gratias tibi ago Domine IESV Chriſte, quòd me ſacrificijs mutis contaminari non ſinis. ad Aurelium autem dixit: Agnoſce miſer, quò redactæ ſint effigies deorum tuorum, vt ad ſignum ſalutis euanuerint. Cognoſce infelix creatorem cæli & terrç. Aurelius ait: Et tu cognoſce Benigne, vt dij noſtri tuam cupiant facere voluntatem. Si tu illis velis prçbere aſſenſum, magnum te apud nos videbis. S. Benignus reſpondit: Stultum habes cor, nec oculis vides, quãta ſit virtus Chriſto, quç deos tuos ſic comminuit. Iam diù dixi, diabole, auctor criminum, me non ſeruire dijs tuis, nec dçmonum ſimulacra adorare.

Pſal. 113. & 135. — *Nota vim ſigni Crucis.*

His verbis commotus iniquiſſimus Imperator, in carcerem eum includi prçcepit, & grande ſaxum idemque perforatum adduci, atque illi pedes eius plumbo liquefacto inſeri, & in digitos manuum eius calentes ſubulas in longum defigi, atque per ſex dies nullum ei nec cibum nec potum prçberi: porrò etiam includi cum eo duodecim canes ſçuiſſimos, fame & ſiti affectos, vt ab illis diſcerperetur: carcerem quoquè cuſtodiri à militibus. Itaque ſubulas acutiſſimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remiſſo pedes eius incluſerunt, caneſque ferociſſimos cum illo in carcere incluſerunt. Cùm autem ad carcerem duceretur, ait: Audite me Comites & tribuni: credite in Ieſum Chriſtum redemptorem noſtrum, quia ipſe ſpes & ſalus eſt in ſe credentium, vt deleantur peccata veſtra. Ipſe eſt lux mundi huius, cuius odore mortui reuiuiſcũt, cuius tactu confortãtur infirmi, cuius gloria implet cçlos, miſericordia replet terram. Ingreſſus verò in carcerem, per ſex dies illic manſit, orationi vacans: Angeloque eum conſeruante, canes manſuefacti ſunt, ità vt nec pilum capitis eius, nec fimbriam veſtimenti attingerent. Idemque angelus Domini ei alimentum, id eſt, panem cçleſtem prçbuit, & diſcutiens ſubulas de manibus, & plumbum à pedibus eius, Accipe, inquit, Chriſto dilectiſſime. Ille verò accipiens panem, gratias egit, & manducauit. Sexto die Aurelius ait ad ſuos: Aperite carcerem, & videte num ſit à canibus dilaceratus, néc ne. Aperta itaque cuſtodia, inuenerunt eum ità illçſum, & tam integrum, vt ne vna quidem plaga in eius corpore apparéret. Quod cùm Aurelio renũciâſſent, ille ait: Vecte ferreo collum eius in ipſo carcere contundite, & lancea militis vitam ei crudeliter extorquete, nè vel nobis, vel dijs noſtris pergat irrogare iniuriam. Id cùm factum eſſet, columba niuea ex carcere à Chriſtianis euolare viſa eſt vſque ad nubes, ſatìs indicans, precioſam martyris animam ad cçlos proficiſci. Tantç autem ſuauitatis odor eorum compleuit nares, vt in Paradiſo ſibi verſari viderentur. Poſtquàm autem Aurelius indè receſſit, Leonilla beatiſſima matrona nutu Dei eò veniens, ſanctum corpus aromatibus condiuit, & non longè ab ipſo carcere condidit in ſepulcro: vbì multis ſe virtutibus & miraculis manifeſtè declarauit. Acta ſunt hçc circa ſanctum Dei Benignum presbyterum

Truditur in carcerem. — *Vide dira ſupplicia.* — *Angelus eũ tuetur, & ei cibum ei prçbet.* — *Migrat ad Dominum.* — *Miracula, ad ſepulcrũ eius.*

Calendis Nouembris, regnante Domino noſtro IESV Chriſto.

Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, AMEN.

DE

DE HOC EODEM MARTYRE HABENTVR QVAEDAM IN PASSIONE TERGEMINORVM MARtyrum, *quæ eſt Tomo 1. die 17. Ianuarij. Extant etiam nonnulla apud S. Gregorium Turonenſem, in laudem Martyrum, Cap. 51. quæ hîc ſubijcere viſum eſt.*

BEnignus autem Dominici nominis teſtis, apud Diuionenſe caſtrũ martyrio conſummatus eſt. Et quia in magno ſarcophago poſt martyrium conditus fuit, putabant noſtri temporis homines, & præſertìm beatus Gregorius Epiſcopus, ibì aliquem poſitum fuiſſe gentilem. Nam ruſtici vota inibì diſſoluebant, & quæ petebant, velociter impetrabant. Ad hoc ergò beati ſepulcrum quidam, dum exindè multa beneficia perciperet, cereũ detulit: quo accenſo, domum redijt. Puerulus enim paruulus hęc obſeruans, illo abeunte, deſcendit ad tumulum, vt ardentẽ cereum extingueret & auferret. Quo deſcendente, eccè ſerpens mirę magnitudinis de alia parte veniens, cereum circuncingit. Puer autem timens, ſurſùm redijt: & bìs aut tertiò cereum auferre tentans, obſiſtente angue non potuit. Talia & his ſimilia beato pontifici nunciata, nullo modo credebat, ſed magìs, nè ibidèm adorarent, fortiter teſtabatur. Tandèm aliquandò Dei martyr beato ſe confeſſori reuelat, & dicit: Quid agis, quòd nõ ſolùm tù deſpicis, verumetiam honorantes me ſpernis? Nè facias, quæſo, ſed tegmen ſuper me velociùs præpara.

Itèm miracula ad ſepulcrũ eius.

Sancti honorandi & inuocandi.

De qua ille viſione concuſſus, beatum ſepulcrum adit, ibiq; diutiſſimè pro ignorãtia cum fletu veniã deprecatur. Et quia crypta illa, quę ab antiquis inibì tranſuoluta fuerat, diruta erat, rurſùm eam beatus pontifex reædificauit, eleganti tranſuoluens opere: ſed ſanctum ſepulcrum, neſcio qua cauſa faciente, forìs euenit. Quod ille intùs tranſferre cupiens, conuocauit ad hoc obſequium Abbates atque alios religioſos viros. in quo conuentu grande miraculum beatus martyr & populis, & ſuo præſtitit confeſſori. Erat quippe validum, vt ſuprà diximus, *illud ſarcophagũ*, vt tale in iſto tempore nec tria paria boum trahere po*ſſint. Cumque* diutiſſimè morarentur, nec inuenirent qualiter ipſum *intùs inferrent*, ſanctus Gregorius illuminatis cereis, cum grandi pſallentio appręhenſum à capite martyris ſarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illùd in cryptam habiliſſimè detulerunt, & vbì ipſis fuit placitum, compoſuerunt: quod non minimum populis ſpectaculum fuit. Poſt paucos autem annos ab euntibus in Italiam, paſſionis eius hiſtoriam allatam beatus confeſſor accepit. Sed & deincèps ſanctus martyr multis ſe virtutibus manifeſtauit in populis. Nec moratus, ſuper cryptam illam baſilicam magnam iuſſit ædificari.

Sarcophagũ neutro genere.

Nota de cereis ardentibus.

In proximo aũt eſt & alia baſilica, in qua Paſchaſia quędam religioſa veneratur. Nam viſum eſt eo tempore ſtructoribus, quandam anum egreſſam fuiſſe ab ipſa baſilica, nigra veſte, cygneo capite, vultuq; decoro, quæ ſic affata eſt ſtructores: Eià dilectiſſimi, pficite opus bonum: eleuentur machinæ, quibus erigitur hæc ſtructura, & meritò acceleratur, quæ talem habet executorem. Nam ſi permitteretur, vt veſtrorum oculorum acies contemplaretur, nempe videretis vobis operantibus ſanctũ prçire benignũ. Hæc effata, baſilicam, de qua egreſſa fuerat, ingrediens, nulli vltrà comparuit. Autumabant enim eius temporis homines, beatã ibì apparuiſſe Paſchaſiã. Super lapidem verò illum, in quo cum plũbo remiſſo pedes eius confixi fuerunt, factis loculis vinũ aut ſicerã multi infundunt: vndè ſi aut oculi lippitudine grauati, aut quçlibet vulnera fuerint peruncta, protinùs fugata infirmitate ſanãtur. Quod ego euidẽter expertus ſum. Nã cùm mihi nimia lippitudine oculi grauarentur, ex hoc ſacro vnguine tactus, dolore protinùs carui.

S. Paſchaſia appáret qbuſdam.

Nota lector

Cùm aũt ad Aruennã regionem lues illa inguinaria adueniret, quę S. Galli Epiſcopi oratione depulſa eſt, & in ſubita contẽplatione parietes domorum atq; eccleſiarum ſignarẽtur atq; caraxarentur, matri meæ apparuit in viſu noctis, quaſi vinũ, quod in apothecis noſtris habebatur, ſanguis eſſet effectus. Cui lamentanti ac dicenti: Vę mihi, quia & ſignata eſt plagæ domus mea: ait ei vir quidã: Nôſti, inquit, quòd poſtridiè, quod erit in Calendis Nouembris, paſſio Benigni martyris celebrabitur? Nóui, ait. Vade, inquit, & vigila totam noctem in honore*, ac reuoca Miſſas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à ſomno, impleuit quę ſibi fuerant imperata: ſignatiſque vicinorum domibus, domus noſtra inuiolata permanſit.

*eius, deeſſe videtur.

MAR-

MARTYRIVM S. CAESARII DIACONI, EX VETVSTIS SANE LIBRIS MS. PER F. LAVR. SVRIVM *preſsiùs deſcripta. Suffragantur antiquiſs. Martyrologia.*

Nouēbris 1.

TEMPORE illo, quo Claudius necauit gladio matrem ſuam, furore arreptus, toto orbe Romano edicta propoſuit, vt quicunq; deos colere nollent, aut acerrimis ſubderentur pœnis & ſupplicijs, aut ſolita offerrent ſacrificia. Erat tum Taracinis, quæ eſt Campaniæ ciuitas, Firminus pontifex. Is ſatanico impulſus ſpiritu, hortabatur ignaros & veri Dei notitia deſtitutos, vt pro ſalute reipublicæ nomen ſibi immortale compararent crudelitate & audacia. Proponebat autem eis delicias & ornamenta, vt ijs ineſcati, cum equis phaleratis & armis militaribus è monte ſe in mare præcipitarent, tanquàm hoc crudelitatis genere patriam expiaturi. Et id quidem faciebat ille quotannis Calendis Ianuarijs pro ſalute reipublicæ & principum, & in laudem eorum, qui Taracinis morabātur. Erat autem in vrbe illa iuuenis formoſus, Lucianus nomine, qui delicijs & laſciuijs diffluens, ad Calendas Ianuarias huic præcipitio deſtinabatur.

Firminus dæmonum pōtifex q d perſuaſerit quibuſdā.

Eum iuuenem conſpicatus Cæſarius Diaconus, qui tum ex Africa reuertebatur, ſciſcitatus eſt ex ciuibus, q d ſibi vellet ille ornatus. Reſponderunt illi: Sic ille ornatus eſt in ſuum exitium. Et Cæſarius: Per Deum, inquit, omnipotētem vos adiuro, vt huius rei mihi rationem explicetis. Reſponderunt ciues: Ad ſex vel octo menſes nutritur hîc quiſpiam pro illius voluntate. Ijs exactis menſibus, armatus & ornatus aſcendit in montem, & pro ſalute reipublicæ, & principum ciuiumque ſalute, atque vt immortale ſibi paret nomen, cum equo ſe agit è monte præcipitem. Eius verò cadauer honorificè admodùm colligitur, & ad templum Apollinis perductum concrematur, cinisque eius in templo pro ciuium & reipublicæ ſalute reconditur. Hæc vt audiuit Cæſarius Diaconus: O vos infelices, inquit, & miſeros, qui hominum innoxiorum animas offertis dæmonibus, neque hîc, neque in futuro ſeculo vera vita potituri. Deindè latuit ea in vrbe vſq; ad Calendas Ianuarias apud quendam Chriſtianum Dei ſeruum, in precibus & vigilijs cum illo ſeruiens Deo & Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Vide morē planè barbarum.

Vbi ventū eſt ad Calendas illas, ciues ad templum Apollinis conuenêre, Lucianumq; iuuenem ſpecioſiſſimum adduxerunt, vt offerret ſacrificium. Obtulit ergò porcam pro ſalute ciuitatis & ciuium. Id cernens Cęſarius Diaconus, exclamauit: Viri ſapientes, cur tanto vos ſcelere obſtringitis? Itáne æquum vobis videtur, hominem innoxium pro vita veſtra in mortem præcipitare? Oblato ſacrificio, iuuenis Lucianus conſcendit equum, & furoris quodam œſtro percitus, vbi in montem peruénit, indè ſe pręcipitem dedit, & mortuus eſt. Rursùs ergò exclamās Cæſarius Diaconus: Væ reipublicæ, inquit, & principibus eius, qui lætantur alienis cruciatibus, & ſanguine fundendo paſcuntur. Quid ità perditis animas impoſturis & perſuaſionibus malorum dæmonum? Hæc dicētem illum Firminus pontifex iuſſit ſummo ſtudio compræhendi, & in cuſtodiam publicam abduci. Porrò corpus Luciani collegit, & pro more in templum Apollinis importatum combuſſit, templumque ſacrificijs ornauit. Indè poſt dies octo Luxurius, vir primarius eius ciuitatis, & Firminus pontifex Cæſarium Diaconum è cuſtodia in forum adduxerunt: rogârúntque Leontium conſularem, qui per id tempus in Fundana ciuitate erat, vt Taracinas veniret. Ei venienti, triduana inedia maceratum Cæſarium in ipſo foro tradiderunt. Is verò per præconem ſciſcitatus eſt ex Cęſario, quis vocaretur. Reſpondit ille: Cęſarius peccator vocor, Diaconus immeritus. Leontius conſularis dixit: Seruus es, an ingenuus? Cæſarius reſpondit: Seruus ſum Domini mei Ieſu Chriſti. Leontius conſularis dixit: Audîſti, quid iuſſerint Imperatores? Cæſarius Diaconus reſpōdit: Iuſſa illorum egò neſcio. Leontius conſularis ait: Vt ſacrificium offeras dijs immortalibus. Cæſarius dixit: Planè iuſſerunt illi, vt infelices. Leontius conſularis ait: Quid ità? an quia pro ſalute reipublicæ? Cęſarius reſpondit: Illa ſalus, non niſi exitium eſt. Leontius conſularis dixit: Et tamen omnibus ſalutifera eſt. Cæſarius ait: Et quænam illa ſalus eſt, qua ſic intereunt

S. Cæſarius in cuſtodiā ducitur.

eunt homines, vt vitæ compotes eſſe non queant?

Leontius Conſularis dixit: Fac, quod dico, & ſacrifica dijs, alioquì mox daturus pœnas. Cæſarius Diaconus reſpondit: Pœnæ tuæ nihil me mouent: ſed vos illa æterna ſupplicia mouebunt, quæ ſine fine perſentietis. Leontius Conſularis dixit: Eamus vſque ad Apollinis ſacratiſſimum templum. Ductus eſt autem Cæſarius vinctus, & quidem nudus ante carpentum Leontij: cumq; templo appropinquaret, in medio militum dixit: Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui es in æternum: tibi omnia cognita ſunt: noli me derelinquere, ſed reſpice in ſeruum tuum ſperantem in te. Hoc cùm dixiſſet, ſubitò corruit templum, & pontificem Firminũ oppreſſit. Tum verò accurrens Luxurius primus ciuitatis, Audióne, inquit, Conſularis perfidum hũc Cęſariũ magica carmina promẽtem? Leontius Conſularis reſpondit: Et nos id ſcimus: verſuſq; ad Cæſarium Diaconum: Hodiè, inquit, in te exardeſcet ira mea. Cæſarius Diaconus ait: Ego verò neq; te, neque principem tuum timeo. Vt enim dixiſti, ira tua hodiè exardeſcet, & cràs euaneſcet: cumque mortui fueritis, nihil vlteriùs eritis. Exclamans autem Luxurius, dixit: Audis hunc in principum iniuriam verba iactantem, & adhuc ceſſas eum tollere è medio? Leontius Conſularis reſpondit: Et quanam pœna mulctandus eſt? Luxurius ait: Conuocetur vniuerſa ciuitas ad templum, vbì ſuam magiam exercuit. Id cùm factũ eſſet, eiecto Firmini pontificis cadauere, ità ad populum locutus eſt Luxurius: Videtis perfidum hominem, qui nec deos timet, nec principem: qui pontificẽ extinxit, & incantationibus ſuis antiquitatis euertit templum? *Cęſarius nudus & vinctus, ad templũ trahit.*

Exclamans autem Cæſarius Diaconus, ait: Aequum'ne eſt, fratres, hominem potiùs timere, quàm rerum omnium præpotentem Deum, humanoque ſanguine veſtram expiari vrbem? Admoneo igitur vos, vt agatis pœnitentiam ob effuſum innocentum ſanguinem, credatiſq; in Chriſtum filiũ Dei, eumq; timeatis. Exclamauit omnis populus: Bonus homo iuſta loquitur. Tum verò Luxurius eum è populo eductum, rursùs in carcerem coniecit, vbì fuit annum integrum & menſem vnum. Deindè iuſſit Luxurius eum è carcere produci, miſſaq; ad Leontium legatione, perquiſiuit ex eo, quo pacto eum necandum cenſeret. Prodijt autem è cuſtodia beatus Cæſarius, macie confectus & nudus, ſed capillis ſuis tectus. Angelus enim Domini nocte ac die cuſtodiebat eũ. Adductusque in medium forum, ait ad milites, qui eum catenis vinctum tenebant: Quæſo, parumpèr me relaxate, vt gratias agam Domino meo IESV Chriſto, qui me dignatus eſt adiungere ſeruis ſuis. moxq; humì ſe abijciens, adorauit Dominum, ità dicens: Domine Deus, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, oſtẽde nobis miſericordiam tuam. Eadem hora coruſca lux emicuit, protexitq; illum. Id cernens Leontius Conſularis, magna voce dixit: Verè Dominus Deus eſt, quem prædicat Cęſarius Diaconus. mittenſq; ſe ad pedes beati Cęſarij, expoliauit ſe chlamyde ſua, & induit ea beatum Cęſarium, rogauitque eum coram omni populo, vt ſe baptizaret. Dixit autem ei beatus Cęſarius: Tu crede, & mox lumen ſplendidum videbis. acceptaque aqua, baptizauit eum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: adueniensque Iulianus presbyter, porrexit ei corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cumque ſacramenta percepiſſet, beatus Iulianus orauit ſuper caput eius: finitaque oratione, Leontius reddidit ſpiritum. *Rursùs in carcerẽ conijcitur.* *Leontius Conſularis cõuertit ad Chriſtum.*

Eodem die Luxurius tenuit Iulianum presbyterum, tulitq; ſententiam in eum & Cęſarium Diaconum, vt ambo in ſaccum incluſi, in mare pręcipitarentur. Porrò Leontij corpus collegerũt vxor & filij eius, ſepeliẽruntq; prope ciuitatem in agro Verano tertio Calendas Nouẽbris. Poſt triduũ cùm nocte ducerentur Iulianus presbyter & Cęſarius Diaconus, vt pręcipites acti in mare, ſubmergerẽtur, beatus Cęſarius dixit ad Luxurium: Me quidem aqua, quę me regenerauit, tãquàm filium ſuum ex ſe renatum ſuſcipiet, vt me nunc martyrem efficiat cum patre meo Iuliano, qui me anteà fecit Chriſtianum: Te verò, Luxuri, hodiè comedet coluber, vt cognoſcat omnis hęc regio, quòd vindicet Dominus ſanguinem ſeruorum ſuorum, & virginum, quas tu ignibus concremãſti. Deindè miſſi in ſaccum Iulianus presbyter & Cęſarius Diaconus, in mare pręcipitati ſunt: ſed eodem die in litus eorum corpora eiecta ſunt, vbì iacebat Luxurius totus inflatus & tumidus, quippe à ſerpente percuſſus. Ierat enim ille eques ad villam ſuam, ibì pranſurus: & quia feſtinabat, ſolus pręceſſit: cumque quandam pręteriret arborem, ob maleficia eius ſerpens quidam lapſus eſt per caput eius inter collum & tunicam, atque indè ad ventrem eius, lateraq; morſibus lacerans, vſque ad cor illius penetrauit. To- *Iulianus & Cæſarius damnãtur.* *Incluſi in ſacco, mittuntur in mare.*

tus igitur intumeſcens, iacebat humì: ſed tamen priuſquàm animam efflaret, vidit oculis ſuis pſallentes angelos, & admodùm honorificè corpora ſanctorum Iuliani & Cæſarij ex vndis exportantes: quæ quidam ſeruus Dei, qui cum illis habitauerat, collegit, noctuq; ſepeliuit apud Taracinas Calendis Nouembris. Euſebius is dicebatur.

Poſt dies autem quinque idem Euſebius inuentus eſt eo loco, quo condiderat beatos martyres, ieiunans, & orans Dominum, & pſallens. Id cùm non pauci viderent Taracinenſes ciues, quòd non longè ab vrbe eſſet locus, accedebant ad beatum Euſebium, & conuerſi, à beato Felice presbytero baptizabantur. Id vbì comperit Leontius Leontij Cõſularis filius, furibundus ob mortem patris, miſit milites, qui tenerent Felicem presbyterum & Euſebium monachum, eosq; in forum in populi conſpectum perducerent. Atque ibì ille reſidens cum primoribus ciuium, ait ad eos: Edicite nobis, ſerui'ne an ingenui ſitis. Felix presbyter reſpondit: Serui ſumus Domini noſtri Ieſu Chriſti. Leontius dixit: Dicite qui vocemini. Reſponderunt ſancti: Felix & Euſebius appellamur. Leontius ait: Quid ità contra ſalutem reipublicę & principum, prędicatis inſaniam? Felix presbyter reſpondit: Nos inſaniam non prędicamus, ſed ſanam & veram doctrinam, vt timeatur DEVS & cognoſcatur: quem ſi vos cognoueritis, licebit vobis vitam obtinere æternam. Leontius dixit ad populum: Ecquid vobis videtur? Alij clamabãt, bonam eam eſſe doctrinam, alij id negabant, dicentes ea populum ſeduci. Sic ergò illis altercãtibus, Leontius eos iuſſit ducì in cuſtodiam. Nocte autem miſit ad illos, qui eos compellerent ſacrificare. Sed illi irridentes & contemnentes dæmonum ſacrificia, clamabant: Gloria in excelſis Deo. Eadem ergò nocte Leontius eos capite damnauit, iuſſitque corpora in flumen iactari. Ea verò per flumen perlata ſunt in mare: claraque iam luce, eiecit illa mare in litus iuxta pineta. Eccè autem quidam presbyter Capuanus, Quartus nomine, cùm exiret ad agrum ſuum, inuenit trunca ſanctorum corpora, collegitque ea & poſuit in vehiculum, duxitque in domum ſuam, capita eorum curioſè perquirens. Quæ quidem poſtera luce inuenit incorrupta, iunxitque ea corpora ſanctis, & ſepeliuit iuxta corpus beati Cæſarij Diaconi & martyris. Vbi orationibus eorũ beneficia præſtantur vſq; in præſentem diem, ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

Felix et Euſebius trucidantur.

VITA S. MARCELLI PARISIENSIS EPISCOPI, AVTHORE FORTVNATO EPISCOPO.

Præfatio Authoris ad S. Germanum Epiſcopum Pariſienſem.

DOmino ſancto, & meritis obtinẽtibus Apoſtolico viro, in Chriſti charitate fundato, meo lumini præponendo, domino & dulci patri Germano papæ Fortunatus. Facundiſſima illuſtriũ oratorũ ingenia, ſermonum flore variante diſtincta, & eloquij vernantibus pampinis obumbrata, ſolent ſibi viles cauſas ſterilemq; materiam quærere, vt magna dicendo de minimis, videantur oſtendere ſui fluminis vbertatem: quia habentes intra ſe fontes eloquentiæ, de ipſo ſicco themate didicerunt vndas haurire. Vndè quicqd iniungitur illis, carmine irriguo copioſiùs explicatur. Verùm econtrà quicunque anguſtæ intelligentiæ ariditate torrentur, nec habent affluentiam inundantis eloquij, per quam vel aliquos reficere, vel ſuæ ſiccitatis poſſint inopiam temperare: tales non ſolùm aliqua non per ſe dicere appetũt, verumetiam ſi quid eis iniunctum fuerit, perhorreſcunt: quoniam quantùm doctis proloqui, tantùm indoctis vtile ſit tacere. Nam illi de paruis magna diſſerere, iſti de magnis neſciunt vel pauca proferre. Et ideò quod ab alijs quæritur, ab alijs formidatur. Sic belligerator in armis damni eſſe deputat, ſi non poſſit integer inuenire quod vincat. Sed ſicut fortis requirit, vndè ducat ſpolia: ſic debilis metuit, nè ducatur in prædam: & quod acer inuenire deſiderat, iners vel audire formidat.

Cuius exempli gratia, cùm ipſe ſterilis ſcientiæ conuenienter accuſer, nec ſit in me aliquid, quod venuſti ſermonis ornamenta commendent, quid tibi viſum fuerit, pater beatiſſime atque amantiſſime, conſtanter admiror, vt de ſanctiſſimi viri Marcelli antiſtitis

ſtitis vita, nullo fine claudenda, & de illa cæleſti lampade meæ aliquid dignum committeres ſcintillæ: cùm ego pauper ingenio, & ille diues ſit merito: ego humilis ſermone, & ille ſit egregius mercede: præſertìm cùm vobis multorū prudētium famoſę abūdantiæ ſufficiat eloquentia, Gallico Gallicana, & quadratis iunctutis verba trutinata procedant. Qui ſi velint, ſermone poſſint depingere, quicquid animus figurauerit: apud quoſ ipſum loqui dictare ſit, & quæ vix corde cōcipitur, mox in pagina res formetur. Cur itaque, vt dictum eſt, inter Gallicanos cothurnos ità lippata vilitas plano pede ire præſumat, ad quorum comparationem velut inter roſas & lilia noſtræ linguæ vilis ſaliunca reſpirat? Accedit etiam ad difficultatem ingenij impediti res altera, quòd de actibus beati Marcelli plurima ſunt inuiſenda, temporum vetuſtate ſubrepta, nec facilè memoria recolit, quod annoſitas numeroſa fraudauit: quoniam quicquid in libris nō figitur, vento obliuionis aufertur. Pauca quidèm de eius geſtis felicibus ſunt ad noſtra tempora relatione viuēte perducta, nè in totum quod ſui amatores in poſterum quærerent, periret: Quia etsì ſancta membra iamdudùm ſepulcro ſunt condita, non tamen miracula ſunt ſepulta: quæ tanto clariora ſunt, quanto plùs memoria viuere meruēre non ſcripta: quoniam licèt non tenerentur in pagina, fixa ſunt in cordis membrana.

Vndè inter hæc difficilia dubito quò conuertar, vtrùm vel digitos præparem ad ſcribendum, cùm dictare lingua formidet. Sed differre non licet, quod pater iniungit, cùm ſecùm magìs ipſe pugnet, qui tibi repugnat: pręſertìm qui vt obedire me doceas, & quod ſuſtinere non valeo, libenter imponis. Maior enim deuotio in re difficili comprobatur. Deniquè ibì plenus eſt affectus, vbì etsì virtus non tolerat, tamen animus non recuſat: & ego magìs hîc venerer, quod charitas non leuiter exigit, ſed audacter extorquet. Deniquè ex hac parte mihijpſi conueniat perficere, quia qui minora vituperat, ducere ad maiora feſtinat. Quibus ſuggeſtis, voluëram hoc opus aliorum lingua niteſcere potiùs, quàm noſtra ſordere. Sed quod primi differunt, vel vltimi proſequantur: quod cùm diſplicere videatur eloquio, placere videtur ex voto.

VITA.

BEATISSIMVS igitur Marcellus antiſtes, natus Pariſij, ſed ciuis paradiſi: in terris humilis, erectus in cælis: mediocris parētibus, ſed meritis celſus. Cui hoc fuit nobilitatis inſigne lumē, Chriſto ſine culpa ſeruire: Non de generis intumeſcens ſuperbia, ſed habens de moribus ornamenta: nec ſumens de parentali laude iactātiam, ſed gratiam poſſidens in virtutis exemplum: Intra ſe ſuos theſauros retinens, Deum mundo corde complectens. Sed cum Chriſto pauper iſte regnauit, qui in humilitatis conuerſatione, in charitatis vbertate, in caſtitatis lumine, in ieiuniorum pinguedine ità ſe totum cæleſti tradidit diſciplinæ, vt ab ipſa infantia maturus accederet, & poſitus in corpore, quasì nihil de carne portaret. Hic itaq; nobiliſſima inſtitutione ſuccinctus, & venerandis operibus penè priùs ſacerdos, quàm clericus, iamdudùm dignus, qui ſuſciperet dignitatē, anteà paratus ad id, quod erat ſine mora futurus: calcata pompa mundi vel criminibus, cùm diuinis armis initiatus accingeretur, ad ſpem felicem, palmam de hoſte publico relaturus, in militia Chriſti exercitando Lector effectus eſt, ac ſeipſum templo Chriſti primitùs offerens, velut Abel ſacrificium, hoſtia victæ carnis & puræ mentis, exceptus eſt.

Nouēbris 1.

Patriá S. Marcelli.

S. Marcellꝰ fit lector.

Qui clarior mercede, quàm nomine, & merito maior, quàm gradu, ſine offendiculo ſuum gerens officium, cœpit in milite creſcere, quod accepit à rege. Cuius occultæ diutiùs, velut vitis palmites, cœperunt fructificare virtutes: nec pertulit in eo ſua dona abſcōdi, qui quod de ſursùm venerat, adeò humiliter eū videbat amplecti. Deniq; cùm clericali tyrocinio celaretur, miraculis proditur, & ſignis cæleſtibus illuſtratur. Quadā vice acceſſit ad officinam fabrilem: qui deſpectus ab artifice, cogitur, vt extractam ferri de ardenti camino maſſam candentem manu ſua attolleret, & quanti eſſet ponderis enarraret. Tunc vir beatiſſimus, non ignarus totum de Chriſto præſumere, & quantæ virtutis cauſa ſit in rebus non turpibus obedire, mox ſuppoſita manu ferrum altiùs eleuauit, dicens: De calore calet, ſed nouem pondera habet. Quod poſteà tantum ad ſta-

Vide præclarum miraculum.

teram inuentum eſt, quantum eius vox librata prędixerat. Sic in vna ſpecie duplex miraculum propagauit, nè eum foci calor exureret, nec ferri pōdera fefelliſſent. Nam deſęcatis vitijs in ſe libidinis vaporem nō habuit, qui tam liberè ignis incendia ſine vſtione euaſit. Nam vt elementi ignem vinceret, antè flammas carnis extinxit: & vt in ipſa penſa non falleret, probauit ferrum pondere.

Deindè in religionis ordine ſubdiaconus effectus eſt. Itaque cùm ſubdiaconali miniſterio fungeretur, in die Epiphaniorum hauriens aquam de fluuio Sequanæ, dum beato Prudentio Epiſcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis, vini ſapor inuentus eſt. Quo viſo obſtupeſcens pontifex, iuſſit ex ipſo vrceo in calicem ſacrum fundi: vndè vniuerſus populus, Miſſa celebrata, ad cōmunionem accepit, & ipſum vas cùm ad plebis multitudinem ſuffeciſſet, acsì non tactum & integrum, ſic plenum permāſit. Cuius vini myſtico beneficio poſteà multi infirmi ſanati ſunt. Eccè virū ſanctiſſimum, qui vndam ſumens à flumine, vina effudit in calicem. Sed vndè tam noua miracula, *vndè portaret aquam, quodammodò quasì vuas exprimeret, naſceretur illi palmes in palma? Verè beatum Marcellum, ſumma veneratione colendum, in cuius manibus vno eodemque momento floruit vindemia, & torculata ſunt vina. Videmus non vno in loco beneficia diuina cōcludi, dum quod præceſſit Dominus in Galilæa, ille ſucceſſit in Gallia. Ibì ad nuptialem menſam Chriſtus aquas vertit in vina: hîc, quę ad menſam Chriſti ſufficerent, noua vina ſumpſit altare. Illud præceſſit tempore, hoc honore. Nam tunc quod dederunt ſex hydriæ, hîc vnum & modicum vas expleuit. Sed tūc effecit, vt ſe Dominus proderet: nunc, vt famulum non celaret.

Aliud inſigne miraculum.

*for. *vt dū*

Iohan. 2.

Veniamus ad illud miraculum, ſecundum ordine, non honore. Itaque cùm vir ſanctiſſimus quadam vice ex ſui officij ſeruitute, aquam manibus venerabili epiſcopo porrexiſſet, mox indè balſama cœperunt fragrare: & dum vnda curreret, viſa ſunt chriſmata reſpirare, vt penè pontifex crederet ſuas manus magìs vngere, quàm lauare, & alteras aquas quæreret, vt priores vndas ablueret. Quo viſo, ſacerdos venerabiliter obſtupeſcens, Deo gratias de comperto munere retulit, & beato Marcello reuerētiam in religione ſeruauit, dum eum non talem, qui ſeruiret, ſed potiùs cui ſeruiretur, agnouit. Vndè quis tantum ſubdiaconum admiraretur condignè, in cuius dextera ex aqua fiebant vina & balſama, & vndarum pallor aut in ruborem conuerſus eſt, aut odorem? Iam tunc illis præfigurabatur indicijs futurus pontifex, qui dignus eſſet chriſma tractare. Sed cùm adhuc ſubdiaconus hauſiſſet chriſma de flumine, meritò dignus erat, vt factus ſacerdos, hoc ſacrificaret in fonte.

Aqua mutat in balſami liquorē.

Illud quoquè myſterium reticeri non debet, quod proficit auditori: quia de paucis, quę memoria recoluntur, quicquid dictum non fuerit, aut inuideri creditur, aut contemni. Igitur quidam clericus, Mintucius nomine, annorū circiter decem, propter ſuauiſſimæ vocis tintinnabulum, & dulcedinis organum de fauce prolatum, quia cōtingebat animos populi delectari, cùm repercuſſa in auribus, ſolita & auribus blandiri: iuſſus eſt ab Archidiacono teneritate melliflua decantare. Quo facto, præcepit ipſum puerum Epiſcopus flagellari ob hoc, quia alterum iuſſerat ipſe cantare. Itaque dum clericus cæditur, Epiſcopus lingua damnatur. Mox enim vt clamor vapulantis in aurem ſonuit, vox eius ab ore diſceſſit: & nouo prædone ſonum captiuauit pontificis vox infantis. Sed ſi cauſa facti requiritur, cur contigerit, inuenitur. Deniquè qui puerum cantare prohibuit, pertulit vocis diſpendia, quia vocibus inuidebat. Cui ergò non nocet inuidia, ſi Epiſcopo non pepercit vindicta? |Vndè quòd quis in altero videre non cupit, non habebit: immò hoc ſibi perdit, quod alios habere nō optat. Omnis enim qui alteri lapſum parat, iam cecidit, & antequàm inducat in laqueum, tenetur ipſe captiuante peccato ligatus. Tum magìs ſi proficere volumus, aliorum profectus, noſtros eſſe credamus. Itaq; idem ſacerdos per triduum, etsì ambulabat per compita, tamen iacebat lingua ſepulta. Non enim ſonus poterat repercuſſa palati camera reſultare, nec intra ſepem dentium vox lingua rotante diſponi: ſed totum quod perdiderat, ore muto prodebat. Tunc beatus Marcellus his verbis appellat pontificem: Licèt intelligam, paſtor bone, tibi talem caſum de culpa venire, tamen quicquid vis, in nomine Domini ſermone prorumpe. His dictis, adhuc beati Marcelli ſermo voluebatur in ore, & iam quod imperauerat, obediebat. Deindè antequàm iſte explicaret, ille reſpondit, dicens: Vos mihi hoc feciſtis, quorum iuſſio fuit, vt alter cantaret, quàm ego præceperam. Et dum iſta loquitur, amiſſæ vocis gratia

MS. codex ſic habet: Vndè quis in altero videre nō cupit, nō habebit, immò hoc ſibi, quod alios habere non optat.

S. Marcellꝰ muto epiſcopo reddit loquelā.

gratia reformatur. O meritū ſubdiaconi,q vocē reſtituit ſacerdoti,& verſa vice, quod accipere debuit,hoc indulſit: Qui debiles fauces armauit eloqꝫ & in ore alterius fudit verba ꝑ verbū.Quid diutiùs protrahā? Sēper tacuiſſet Epiſcopus,ſi nunq̄ reqſiſſet Marcellus.Verè dignus beati Marcelli ſermo,vt gregē Dn̄i regeret,qui dedit paſtori ſalutē.

Operæprecium credimus etiam in paginis hæc texere, quæ multis ſunt infixa ſub corde. Quia etsì de re terribili in relatione metus eſt, in ædificatione fit fructus. Porrò autem cùm beatus Marcellus,quod ſemper poſſedit moribus,eſſet pontifex ordinatus, quam dignitatem ſibi reputabat magìs oneris,quàm honoris: tunc quidam de populo dum vellet ad cōmunionem accedere,manibus retrò ligatis non poterat ad altare pertingere:ſed cùm oēs tranſirēt,quasì meta cœpit ſtare:vt videretur non ad cōmunicandum, ſed ad numerandum populum adueniſſe. Quem conſpiciens pontifex, interrogauit quid fecerit.Reſpōdit ſe peccâſſe.Cuius confeſſionem agnoſcens,dixit ei: Veni,accede,& vltrà non pecces. Qua iuſſione abſolutus, ad communionem acceſſit, duplici beneficio muneratus,de pręterita culpa veniam conſecutus, de futura vita correctus. Quanta huic erat in ſanctæ Trinitatis æqualitate fidutia, cuius mens ſic libera, per ſingula verba proferebat miracula? Sed licèt ſatìs fuerit,religati catenas ſermone diſſoluere, tamen plùs eſt laudabile,quòd in Chriſti amore viſus eſt peccata donare.

Creatus epiſcopus,oneratum potiùs,q̄ honoratum ſe ſentit.

Exequamur & illud triumphale myſterium,quòd cùm ſit vltimum ordine, anteponitur in virtute.Matrona quædam,proſapia quidem nobilis,opinione vilis,malo maculans crimine,quod fulgebat ex genere: poſtquàm dies fugitiuæ vitæ rapta luce concluſit,ad tumulum pompa comitante,ſed non profutura,proceſſit.Quo condita,horreſco referens hoc contigiſſe poſt funera,quia duplex naſcitur lamentatio de defuncta. Ergò ad conſumendum eius cadauer,cœpit ſerpens immaniſſimus frequentare, & vt dicam clariùs,mulieri,cuius membra beſtia deuorabat,ipſe draco factus eſt ſepultura. Sic infelices exequias ſerpentinus baiulus impendebat, vt poſt mortem quieſcere cadaueri non liceret: & cui vitę finis in vno loco iacere conceſſerat, ſemper mutabatur in pœna. O caſum execrabilem, & valdè timendum. Mulier, quę coniugij integritatem non ſeruauit in mundo,integra non meruit iacere in ſepulcro. Nam ſerpens, qui viuentem in crimine traxerat,adhuc in cadauer deſæuiebat.Tunc ex eius familia,qui in ciuitate manebant,audientes ſtrepitum, & pariter concurrentes, viderunt ingentem belluam de tumuloſis anfractibus exeuntem, & vaſta mole cadauer flagellante labentem. Quo nimìs perterriti homines,de ſuis ſedibus migrauerunt.Hoc cognito,beatus Marcellus intelligens de hoſte triumphum acquirere,collecta plebe, de ciuitate progreditur, & relictis ciuibus,in proſpectu populi ſolus, Chriſto duce, ad locum pugnaturus acceſſit: & cùm coluber de ſylua rediret ad tumulum, obuiātes ſe inuicèm,dante orationem beato Marcello, ille capite ſupplici cœpit veniam blandiente cauda precari. Tunc beatus Marcellus caput eius baculo ter percutiens,miſſo in ceruicem ſerpentis orario, triumphum ſuum ante ciuium oculos extrahebat.Sic in ſpiritali theatro ſpectante, ſolus cum dracone pugnauit.Hinc confortatus populus,cucurrit ad Epiſcopum,cupiens hoſtem ſuum videre captiuum.Tunc pręcedente pontifice,beſtiam ferè tribus millibus omnes proſecuti ſunt,reddentes gratias Domino, & ſoluentes exequias inimico. Deindè increpans eum beatus Marcellus,dixit: Ab hac die aut deſerta tene,aut in mare te demerge.Mox dimiſſa bellua,nulla eius vlteriùs indicia ſunt inuenta. Eccè propugnaculum patrię in vno conſiſtere ſacerdote: qui fragili baculo fortiùs hoſtem edomuit, quàm ſi baliſtę tranſiſſent.nam ſagittatus repercutere poterat,nisì vinceret res diuina.O virum ſanctiſſimum,in cuius leui baculo virtutis eſt pondus oſtenſum: cuius molles digiti fuerunt catena ſerpentis.Sic inimicum publicum vicerunt arma priuata: plaudit in vnius pręda generalis victoria. Si ſanctorum virorū ex factis merita conferātur, miretur Marcellum Gallia,dum Roma Syluestrum: nisì hoc diſtat in opere,quòd draconem ſigillauit ille,iſte iactauit.Sed quis eius valeat miracula per ſingula ſermone compręhendere,vel voce ꝓferre,quāta ille fecerit & celauerit,cùm ea ſcripta ſunt,quę de ipſo,teſte populo, claruerūt? His nanqꝫ operibus ſanctiſſimus Marcellus ſemper intentus, conuerſatione clarus,conſummatione pręcipuus,beatitudine glorioſus,remuneratione ditatus,cum Domino perpetuò regnaturus,vincēs mundi contagiū,mundus migrauit ad Chriſtum die Calendarū Nouembriū,regnāte Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui eſt honor & gloria & virtus & poteſtas per cuncta ſeculorū ſecula, Amen.

Horrenda Dei vindicta in adulteram.

Immanem ſerpentē S. Marcellus profligat.

Feliciſſim' eius obitus.

HISTORIA BREVIS S. MARIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, QVAM VINCENTIVS IN SPECVLO *Hiſtoriali annotauit ex geſtis eius Lib.11.Cap.86.& 87.*

Adſtipulantur antiquiſſima Martyrologia.

Nouēbris 1.

BEata Maria, ancilla quidem Tertulli principalis erat, ſed nobilitatem domini, mētis benignitate vincebat, & Chriſto ſe probabat ingenuam. Natalem autem filij celebrante Tertullo, cùm impuris vaniſque ſimulacris hoſtias immolaret, Maria incumbebat ieiunijs, & ſociam ſuam, nè ꝓderetur dominæ, occulta ſimulatione fallebat. Diù tamen, inſidiante conſerua, latére non potuit. Prodita igitur, mox vocatur à domina, diciturq; ei: Quę eſt cauſa ieiunij? An occaſio triſtitiæ eſt, quòd iratum tibi nupèr dominum perhorreſcis? Reſpondit Maria: Nunquìd nouū aliquid nunc vſurpo? Semper mihi ſunt hęc obſeruata ieiunia. Chriſtiana ſum, Chriſtiano naſcor ex genere: hæreditarius eſt mihi iſte cultus Chriſti. Tunc imperante domina, vt cibi aliquid hauriret, illa noluit. Et domina indignata, ei verbera grauia & pœnam etiam mortis, ſi repugnaret, intentauit.

Vide quàm olim familiare fuerit Chriſtianis ieiunium.

Sed dum altercatio iſta verborum eſſet cogentis dominæ & repugnantis ancillæ, pedem aforìs referens Tertullus ingreditur: qui ab vxore rebus omnibus inquiſitis, inauditam ſtatìm flagellari præcepit ancillam, & afflictam diutino verbere, detrudi in carcerem, adminiſtrato modico & vili cibo, quo non ſatiaretur fames, ſed deficientis quotidiè animæ pars extrema ſeruaretur. Sed deuota mens pro Chriſto frangi hoc dolore nō potuit: quinetiam quotidianis orationibus incumbebat, vt facultas eſſet maior tolerandi. Emenſis verò nouendecim diebus, Præſidi nunciatur, Tertullum principalem illius ciuitatis, occultare in domo ſua Chriſtianæ religionis ancillā, quod Imperatorum pręcepta prohibebant. Stetit itaque adducta tandèm, & quanuìs cōtra iudicem oculos tenderet, animum tamen habebat ad Chriſtum. Clamor autem vndiquè populi frementis attollitur, dicentis: Viua diro crematur incendio. Illa verò intrepida, quippe quæ Dei ſui nôſſet auxilium, cælum intuens, clamauit ad Dominum: Ait verò Præſes: Sacrifica, ſi effugere tormenta feſtinas. Reſpondit Maria: Supplicia quę minaris, nec longi temporis, nec grauis doloris ſunt. Quæſo ergò, nè differas quæ moliris. Chriſtum habeo: ideò nihil timeo.

Maria flagellatur, & in carcerē truditur.

Conſtantia eius.

Tunc iuſſu Præſidis applicata tormentis, miſerationem populi tantam adepta eſt, vt lachrymæ quoquè à circunſtantibus funderentur. Nec mora, clamore ſummo venia virgini poſtulatur: ſed crudelitas iudicis accelerare tormenta mandauit. Et eccè ſecunda vox populi, iudicium Præſidis caſtigātis, emergit. Vociferatio nanque vna penè erat totius coronę, iniuſtè lacerari virginē crudelitate iudicis, non culpa peccantis: agi contra leges omnia, nec æquitatis iura ſeruari. Stupens verò Præſes, & ſono tanti clamoris adactus, (quippe qui pręter humanam vocem, ipſa etiam putâſſet tecta corruere) mox Mariam relaxari pręcepit. Tunc ſeruari eam ſub cuſtodia libera Pręſes iubet. Maria virgo ſigno Domini ſe muniuit, & leuatis ad cælum oculis, poſt relictum tribunal orauit ad Dominum, viditq; aciem Angelorum, & multitudinem ſanctorum, atque filium Dei ſedentem ad dexteram patris. Hinc tanta ſubitò gratulatione perfuſa eſt, vt iam ſe paradiſum ingreſſa putaret.

Vngulis laceratur, vt habēt Martyrologia.

Hi verò, qui eam fugientem perſequebantur, ſubitò ſtupuêre virtute. Sed vbì illa ſe cicundatam à perſequentibus vidit, lachrymans clamauit ad Dominum: Nè permittas, inquit, Domine tradi ancillam tuam, & lacerari manibus impiorum: ſed oſtende miſericordiam tuam: citò exaudi ancillam tuam, exaudi Domine rex cęleſtis. Et dum ità orauit, petra, quę ante oculos eius iacebat, Domino iubente patefacta, rimam perfugij, qua virgo ſuſciperetur, oſtendit, & adinſtar dulciſſimę nutricis, vel charę matris, motu quodam anxiam amplexās, ſe prębuit: moxq; ſuſcepta virgine, latera antè aperta concluſit. Hoc cùm carnifices peruiderent, omnia loca petrę illius perſcrutati ſunt, ſicubì erepta ſubitò pręda ex oculis latitaret. Ibì adhęrentes exuuiarum reliqas, & affixa ſaxo veſtium fruſta

Diuinitùs eripitur è manibus perſequentium.

fruſta depræhendunt,atque incredibili ſtupore confuſi,Præſidi geſta commemorant. Ille verò partim ira, partim admiratione commotus, iuſſit Philocomo principali * Veronenſium ciuitatis, vt ad prędictum locum feſtinus accedat, & ad eruendum lapidem innumeram ſecum multitudinem ducat. Statim igitur præconis voce populus cõgregatur. Qui vbi primùm ad prędictum locum cum eo, cui ſumma huius operis fuerat aſſignata,peruénit, mox inijcere manum lapidi tentauerũt, ſed ſtatim ab Oriente fulgor nimij ſplendoris exortus eſt.Nec mora,tonitruum & fragor quidam,vt putarentur cuncta corruere.Statim terra concuſſa eſt,& nutantia omnium corruêre veſtigia.Ecce autem duo equites,magno fulgore radiantes,à cæleſti ſede venientes,terras volatu nimio petunt:quorum ſellę,frena & omnis ornatus adinſtar lampadarum cęleſti igne rutilabãt.

* Netromenſium

Hoc cùm omnis illa,quæ conuenerat,multitudo conſpiceret, ità timore cauſa præſentis virtutis expauit,vt fugiente ſenſu pariter atque anima, in æternam mortem oculi clauderentur.Cæteri verò,qui euaſerant,ad profana templi ſimulacra fugientes,cùm ad ſceleſta ingrederentur altaria,in ipſa perfugij ſui ſede ceciderũt: Neccorus ad ipſam templi ianuam ſpiritũ fudit.Vbi verò templum omne repletum eſt, miſſus è cælo ignis, & populum exuſſit,& templum. Multipariæ itaque mortis,tam à percuſſis, quàm incenſis, numerus fuit duo millia ſeptingenti. Pauci verò, qui euaſerant, ciuitatem petentes,magnis per omne iter vocibus conclamabant:Magnus Deus Marię:magnus Deus Chriſtianorum. Et crediderunt,perterriti eo timore,tria ferè millia animarum. Paſſa eſt ſancta virgo ſub Adriano Imperatore.

Vltio cæleſtis.

VITA S. AMABILIS, PRESBYTERI ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM AVTHORE SCRIPTA, *ſed tamen fide digna. Nos pleriſque locis nonnihil eam contraximus, ſtylumque mutauimus abſque hiſtoriæ detrimento.*

PROLOGVS AVTHORIS.

BEATA ſanctorum vitæ opinio idcircò non abſurdè à Catholicis prædicatur, quòd,vt nouêre ſapientes, diſciplinæ Dei doctrix æterni patris ſapientia hanc vult ad poſterorum tranſmitti notitiam, vt & eorum inflammemur exemplis, & Chriſti benignitate ſociemur gaudijs. Hinc Patriarcharum ſpes nomen obtinuit immortale,Prophetarumque chorus ſui memoriam habet ſempiternam,pręmio ſuæ fidei gaudens in curia cæleſti: quandoquidem animi obtutus cęlo affixêre, vbi nouerant ſanctos Angelos cum Deo, apud quem vita eſt inconcuſſa, ineffabili iucunditate perfrui. Porrò etiam apicis Apoſtolici fama illuſtris permanet, & latitudo charitatis nobis declaratur: quorum vitam mirificam nobis Chriſtus exemplo eſſe voluit, vt contemplatione rerum ab illis geſtarum ad ipſum amandum incitemur.Eorum pręedicatione redemptorem ſuum cognoſcens Eccleſia,ſanctos habet martyres, qui pro eius honore fortiter certârunt, & in confeſſione nominis eius ſanguinem ſuum fuderunt. Eſt deindè etiam ſanctorum confeſſorum ſplendor mirabilis, qui pleni ſpiritu ſancto, multis coruſcârunt miraculis, quibus mundus crucifixus fuit, & illi mundo, pari gloria amoris Chriſtum ſequentes, crucemque poſt eum portantes. Vt enim martyres, ità & confeſſores pro Chriſto pati voluêrunt:& ij quidem Eccleſiæ lilia,illi roſæ ſunt.E quibus cõfeſſoribus ſanctum Amabilem,quem vita innocens & miracula crebra commendant, ſumma veneratione proſequi debemus, quippe quem ſacroſanctæ Trinitati placuiſſe fideliter credimus: quem ſicut viuere non ambigitis,qui hęc legitis:ità ijs,quæ per illum redemptor noſter operatus eſt,fidem adhibete. Alioqui ſatiùs eſſet hæc audire nolle, quàm * comperta non credere: & ſcriptorem reticere,quàm narrare friuola.

Patriarchę, Prophetæ, Apoſtoli. Martyres. Cõfeſſores.

* comparata, habet codex MS.ſed mẽdosè, vt appáret.

VITAE HISTORIA.

Nouẽbris 1. SANCTVS Chriſti Confeſſor Amabilis, magnus in conſpectu omnipotentis Dei futurus, quodam præſagio cœptæ vel augẽdæ in ipſo ſanctitatis, à totius boni fonte hoc videtur accepiſſe vocabulum: vt animi nobilitate cælitùs hauſta, etiam nomine clarus eſſet, qui generis ingenuitate pollebat. Gemina enim dote author vitæ illũ ornauit,
S. Amabilis patria. vt & parentum religioſorum ortu eſſet nobilis, & præclaræ vitę integritate nobilior. Natus eſt in vico Ricomagẽſi, atque illic etiam literis eruditus. Nè qua enim labe ſancti eius mores aſpergerentur, ſi militiæ traditus eſſet, religioſi parentes literarum ſtudijs eum applicârunt. Cœperũt tum in illo creſcere Dei amor & gratia, adeò vt in ter-
Philip. 3. ris corpore degens, iam cum Apoſtolo animo in cælis verſaretur. Deſpiciebat in parua
Pſal. 118. ætate ineptos puerorum iocos, & cum Pſalmiſta ad Dominũ clamabat: Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam, & cuſtodiã illam in toto corde meo. Explorabat, vt miles ſtrenuus, qbus armis reſiſteret diabolo, nè vllis nequitiæ eius telis à Chriſto ſepararetur, ſi inuicto animo nocte ac die in mandatis eius exequendis non vigilaret. Sic enim
Cant. 1. amabat Chriſtum, vt nollet ſeparari à Chriſto, clamãs cum ſponſa: Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. Implebat Dominus & rex ſanctorũ in ſeruo ſuo nominis eius ſignificationem, vt eſſet ipſi amabilis, & ab ipſo dignus amari.

Pſal. 110. Prou. 1. 9. Porrò timorem Domini, qui eſt initium ſapientiæ, cõſtanti animo retinebat, nequaquàm reſpiciens poſt tergum: ſed inſtàr ſapientis aratoris, ſulcum vomere dirigẽtis, iter
1. Cor. 1. ſuum ad æternam vitam ſemper intendẽs. Gloriabatur in Domino, vt Apoſtolus monet,
2. Cor. 10. de nomine ſuo, & in precibus ſuis toto corde illi dicebat: Domine, qui appellari me voluïſti Amabilem, fac me tuî perfectiſſimum amatorem: vtì nè decipiat humani generis hoſtis, quem tuus ſpiritus ſanctificauit. Prudenter verò latam & ſpatioſam viam reſpuens, cùm iam adoleſcentiæ metas attigiſſet, carnis laſciuiam ſobrietate domabat. Magna in illo erga Deum & proximum charitas inerat: qua fiebat, vt nulla ex parte legem Domini præteriret, atque ità & Chriſto, & ſanctis eius charus eſſet. Ecquis autem dubitare queat fuiſſe eum fide catholicum, ſpe firmũ, charitate diffuſum, præſertìm ſi attendat eum Chriſtum accuratè prędicantem, caſtitate integrum, humilitatis ſtudioſum, &
Pſal. 118. nè peccaret Domino, eius eloquia abſcondentẽ in corde ſuo? Videbatur ambulare cum
Gene. 5. Deo, quemadmodùm de Enoch legitur, & multiplicabantur eius merita, cùm cordis deſiderio ſuſpiraret cæleſtia, & amore æſtuaret gaudiorum æternorum.

Initiatur ſacerdotio. Cumq; id genus polleret virtutibus, per gradus ſingulos canonici ordinis aſcẽdit vſque ad ſacerdotium, virginitatis theſauro non amiſſo, quæ in eius pectore Chriſti efficiebat hoſpitiũ. Factus aũt ſacerdos, dignè ſeruiuit Domino die ac nocte in vico Ricomagenſi, permultas ſępè noctes in precibus attentiſſimis manens peruigil, erga pauperes munificum ſe exhibẽs, cunctiſq; ipſum rogantibus quibus poterat modis, piè opitulans. Suauiſſimis adhortationibus omnes ad Chriſtum trahere nitebatur, perſuadens eis illum ante omnia quærendum & amandum. Aiebat etiam, ſanctorũ charitatẽ non tepeſcere, ſed in Chriſto creſcere debere. Porrò eo tempore, quo vir ſanctus eccleſiam beatorum martyrũ Geruaſij & Protaſij fideli famulatu frequentabat, (quę quidem eccleſia primùm, vt fertur, apud Aruernos conſtructa, Ricomagẽſem illuſtrauit pagum) in vrbe
Hui' Vita eſt Tomo 1. 25. Ianuarij. Claromontenſi cantor inſtitutus, eandem ſæpiùs decẽter petebat. At verò Epiſcopus & martyr Chriſti Præiectus, qui tunc Claromontenſem regebat eccleſiam, iam dicti territorij Abbatiam cõtulit ei. Itaq; ille diuino accenſus amore, conſtruendis templis animũ appulit, vt in loco, ad quẽ multi confluebant, multorũ ſanctorũ reliquię reuerẽter aſſer-
Duas cõdit baſilicas. uarentur, & illorũ patrocinio locus ille cum proprijs cultoribus mũdior haberetur. Diuina ergò bonitate fretus, baſilicam in S. Iohannis Baptiſtæ honorem nõ mediocri opere extruxit: itemq; alteram in B. martyris Benigni memoriã, in qua nũc ipſe corpore quieſcit, grandi fabrica extulit. Ac deindè diuerſis peragratis regionibus, probatæ ſanctitatis pignora ſiue reliquias eò aduexit, & eo, quo par eſt, honore illic reponendas deſtinauit. Aderat illi in omnibus diuina miſericordia, exhilarans eum in eiuſmodi ſtudijs.

Inter

Inter alia autem, quæ Deus per illum operatus eſt, nec adhuc operari deſinit, hoc ſanè memorabile eſt, quòd eo in loco ſerpens nullus morari poteſt, neque ſi repertus ſit, viuere aut nocere poteſt. O admirandam ſerui Dei ſanctitatem, ad cuius imperium venenati ſerpentes fugiunt, nec vlteriùs hærere poſſunt. Id verò meretur fides, nõ qualem habent dæmones, qui credunt & contremiſcunt: ſed quæ per dilectionem operatur, & Iacob. 2. non niſi fidelium eſt. Hæc ergò tua ſunt, Deus, qui ſerpentem, à quo primus homo vi- Galat.5. ctus eſt, per ſecundum hominem viciſti, tuiſque militibus ſubdidiſti, qui non in vetuſtate literæ, ſed in nouitate ſpiritûs ambulant. Rom.7.

Profectus eſt aliquandò Romam vir Dei, ſanctorum Apoſtolorum ſepulcra viſitaturus, & ſuffragia expetiturus. Et eccè Deus, qui glorificãtes ſe glorificat, Solis radium iuſ- 1.Reg.2. ſit illi ſuam nauare operam, & contra naturæ vſum ceu fidelis miniſter, eius ſuſtentare pallium atque chirothecas. Si cui hoc incredibile videatur, meminerit Deum mirabi- Pſal.67. lem eſſe in ſanctis ſuis. Certè de Ioſue habemus in ſcripturis diuinis, cùm perſequeretur Ioſu.10. ille hoſtes ſuos, dixiſſe eum coram filijs Iſraël: Sol, contra Gabaon nè mouearis, & Luna contra vallem Aialon, atq; ità factum eſſe. Si igitur Sol obediuit tunc homini, iubente Deo, quid mirum, ſi etiam obſecutus eſt, Deo annuente, huic beato patrono noſtro? O verbum patris altiſſimi, factorque carnis & caro, qui ſanctis tuis ſemper præſtò es, & tua per eos, qui tibi placent, mirabilia innouas, vt fides noſtra nõ deficiat, ſed in timore tuo recta operando, te, cùm talia recitantur, magnificet. Nos enim etsì multò minores ſumus illis, quos talibus feciſti coruſcare miraculis, at tamen illorum, te donante, exemplis incitamur ad fidem, & ſuffragijs communimur.

Aliud quoquè in eadem vrbe magnum illi Deus præſtitit beneficium. Nam ſolaturus pro ſua bonitate labores itineris eius, miſit ad eum Angelum ſuum, in pyxide ſacras reliquias afferentem, iucundoque vultu in eum ceu notum intuentem, illique dicentem: Accipe dilecte Deo munus, quod tibi per me mittit Chriſtus rex & Domin⁹ noſter, qui te ſcit harum rerum cupidum: nóueriſq; te in cęlis Angelorũ conſortem fore. Vt enim Angeli laudant *Deum in Hieruſalem* cęleſti, cuius ciuibus tu adiungi cupis, ſic tu eum laudas *in terris*. His dictis, *diſparuit* Angelus, & Chriſti militem impensè lætantem reliquit. Admirans enim ille bonitatem *Dei*, munus oblatum pio amore complexus & veneratus eſt: & quia tanto iam certior erat de cæleſtibus capeſſendis præmijs, quanto veracior nuncius ea de re ipſi indicârat, lætabundus egit gratias Deo, exclamãs cum Propheta: Anima mea exultabit in Domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. Indè Aruer- Pſal.34. nos repetẽs, dona illa ſecum abſportauit, & in eccleſia B. Benigni martyris, quã ipſe condiderat, reponenda curauit, vbi hodieque aſſeruantur. Atq; vt eæ reliquiæ venerationi Miracula eſſent, ingentia Deus ſigna exhibuit. Crebrò enim flammis oppoſitæ ab incolis loci illi- ad ſacras reliquias. us, aut alijs vicinis, incendium omne, quod iam vaſtabat domos, extinxerunt.

Solebat vir Dei myſteria corporis & ſanguinis Chriſti cum magna cordis contritione, multoq; lachrymarũ imbre totus igneus & ardẽs diuino amore, in proprijs eccleſijs ſępiùs celebrare. Porrò radicem malorum omniũ cupiditatem proculcabat, neq; ex af- 1.Tim.6. fluentia diuitiarũ, quibus multi malè gloriantur, nũmos condebat in arca: ſed quicquid habere poterat, in ſuos & pauperũ vſus quotidiè expendebat. Macerabat ſe ieiunijs, in precibus erat peruigil, prudens vt ſerpẽs, ſimplex vt columba: agnorũ manſuetudinem, paruulorum humilitatẽ imitabatur. Laus Dei ſemper in ore eius. Populum ad templum confluentem, optimis ſermonibus ad cęleſtia inuitabat, & conuenienter doctrinę Apo- 2.Tim.4. ſtolicæ, arguebat, obſecrabat, increpabat in omni patientia. Spargebat in pectora auditorum vitale ſemen: omneſq; eum, tanquàm præſentem Dominum, ob gratiam ex illo relucentem, pio amore colebant, eiuſq; ſe precibus commẽdabant. Contemptu corporis ſui & perpetua mortificatione, martyribus comparatur, lõgos pro Chriſti amore in ſeipſo perferens cruciatus, & diuturnas cum diabolo conferens pugnas: vt non ſit illorum fruſtratus gloria, quos Chriſtus martyrij corona ornauit.

Atque eiuſmodi ille vitam in populo ducẽs, incedebat in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela, pręſentibus de ſe virtutis exempla præbens, poſteris relinquens. Veſtem cilicinam ferebat ad nudũ corpus, eiuſq; aſperitate carnis petulan- Veſtitur cilicio. tiam ſapienter reprimebat, ſed celabat id alios, mediocribus indumẽtis illud obtegens, ſeque induens extrinſecùs. Iam verò conſenuerat, & aderat tempus, quo Chriſtus pro tot laboribus fideli ſeruo ſuo regnum cælorũ redderet. Sentienſque ille vocari ſe à Domino,

mino,lætus expectat diem migrationis ſuæ: conuocatisque diſcipulis,admonet eos de ſeruanda diſciplina & charitate,de pace atque ſanctimonia ſectanda. Eſtote, inquit,vigilantes in lege Dei,& adſpicite vitam patrum: qui oculos ad cęlum tollētes,illam ſempiternam gloriam pompis huius mundi antepoſuerūt. Sciebant enim ſe hîc non habere manentem ciuitatem,ſed futuram toto pectore inquirebant, cuius artifex & cōditor Deus. Dehinc iubet oēm acciri populum ad eccleſiam, vt ipſum cōcionantem audiant, quos ille pia cura regebat. Ad quos ſanè pręclara eius ſemper fuerat oratio,ad contemptum mundi & cęleſtis patrię amorem extimulans. Nec alius eius ad quenquam ſermo fuit,quàm vt ſperneret fallacia mundi blandimenta,& ad beatæ vitæ incōpręhenſa gaudia properaret. Poſtq̄ plebs omnis aduénit in templum, indicat eis ſuî corporis iam iminere diſſolutionem,idq; ſe diuina reuelatione edoctum. Exiſtit itaq; mœror & luctus omnium,quippe qui ægerrimè ab illo ſe paterētur ſeparari: aiuntq; ad eum: Ecquis nos pater dilectiſſime deincèps conſolabitur? Quis illam regni cæleſtis dulcedinem nobis perindè explicabit, & noſtrarum prata mentium ſanctis adhortationibus & inſtitutionibus irrigabit? Sermo tuus nobis ſemper optatiſſimus fuit,& eloquia tua melle & fauo dulciora.

Hebr. 13. *Sermo eius qualis ſemper fuerit.* *Prædicit obitū ſuū.*

Cernens autem vir ſanctus adeò lamentari populum, nō potuit lachrymas cohibere: at tamen toto animo in Deum defixus, ſpemq; ſuam illius poteſtati commendans, rogauit eos vt domum redirent: oſculatusque eos,& illis benè precatus,dimiſit à ſe. Poſteà febre correptus,cœpit acri dolore fatigari: cumque corporis vires deficerent,ille Domino pſalmos promebat & hymnos. & iam finem adeſſe ſentiens,Dominici epuli ſacramentis ſe communiuit: àc deindè in cilicium & cinerem artus fatiſcentes proſternens, cæleſtis patriæ ad ſe venientes conſpexit ciues. Quorum præſentia exhilaratus ſpiritus eius, mortis acerbitate contempta, lætus emigrauit è corpore Calendis Nouembris. Conuénit autem Clerus & populus Claromontenſis,monachi quoquè & promiſcui ſexûs multitudo,qui ſanctitatem eius nouerant,& exequias eius honorificè celebrârūt, atq; cum cereorum & lampadarum apparatu ſepeliêrunt eum in media baſilica S. Benigni: vbì multa diuinitùs eduntur miracula,Domino ob merita & preces ſancti confeſſoris ſuî largiente,quicquid eò aduentātes fideliter petunt. Multi illic varijs preſſi morbis,curati ſunt,itemq; plerique dęmoniaci,multi quoq; febre quartana diuexati: vtì nôrunt fideles,qui id ſæpiùs ſuis conſpexêre oculis.

Euchariſtia ſub mortē ſe munit. *Abit ad cælos.* *Miracula.*

Reus quidam cùm ob admiſſum facinus à quodam potente affligeretur, eſſetq; non minima diſceptatio,iureiurando ille purgare ſe volens, petijt ſibi dari facultatē adeundi ſepulcrum beatiſſimi Amabilis confeſſoris. Permiſſum eſt illi, vt ibì iuraret ad ſepulcrum eius. Sed cùm id ille miſer feciſſet,obriguerunt manus & pedes eius,ità vt omnes intelligerent, ſancti Amabilis virtute eum ligatū teneri,ad cuius tumulum peierare auſus eſſet. Stabat igitur & torquebatur pœna periurij, nec abire poterat,quòd nollet facinus confiteri ſuum. Quod vbì tandèm Deo miſerante agnouit,& ſancti confeſſoris interuentu confeſſus eſt, ilicò abſolutus eſt non ſine multorum admiratione & gaudio, qui ſatìs aduertebant non poſſe innocentem videri,quem magnus ille Deicola Amabilis oſtenderet ſcelere obſtrictum.

Pœna periuri.

Notum autē eſt etiā illud,ſi ſerpens in os hominis dormientis ingreſſus ſit, & ille beati viri ſuffragium ad monumentum eius ocyùs imploret, ſerpentem velle quidem exire: ſed quòd ſanctus confeſſor non ferat id in ſua eccleſia vel terra cum vomitu fieri,extra eius territorium abductum hominem,euomere anguem in humum.

Nota rem miram.

Cernens itaque beatus Gallus, Aruernorum, tum Archidiaconus,poſteà Epiſcopus, ad tumulum ſancti confeſſoris multa fieri miracula, omneſq; eius beneficijs gratulari, ingentes Domino gratias egit,qui ciues Aruernenſes tanto patrono munijſſet: æquiſſimumq; ſentiens,vt ſacrū corpus eius loco honoratiori tumularetur,rem totam quibuſdam amicis & religioſis hominibus cōmunicauit. Ij lętantur oēs,hortantur vt id faciat. Aedificauit ergò in prima templi fronte in eius honorem egregij operis teſtudinem, & ſub ea altare: eoq; tranſtulit ſolenniter ſacrū corpus illius,pſallente clero,populoq; cereos & lampades geſtante. Porrò ob donorū amplitudinem, quę ſancto confeſſori oblata ſunt in vineis,agris & nōnullis territorijs, vndè illi, qui eo in loco canonicè Deo ſeruirent,ſuſtentarentur: vel etiā ob miraculorū magnitudinem,illa S. Benigni eccleſia,more recepto,S. Amabilis ædes appellatur. Strauit aūt idem venerabilis Gallus pauimētum, quod

Gallus Aruernorum Epiſcopus.

quod eſt ante ſancti Amabilis mauſoleum, diuerſi generis elegantiſſimis lapidibus, auri argentique colorem repræſentantibus: qui quidem illic manſere, quandiu ea ſtructura integra fuit. In eo pauimento ordinata lapillorũ ſerie hęc inſcribi voluit ob ſuî memoriam: Gallus Archidiaconus hoc fieri iuſſit. Eam autem rem gratam fuiſſe beato confeſſori, (quippe quæ honoris cauſa, & vt maior ei adhiberetur veneratio, facta fuerat) miracula crebra teſtantur, quæ ab eo tempore vſque in pręſens, copioſiùs illic operatur.

DE EODEM S. AMABILI, EX GREGORIO TVRONENSI, *De Gloria Confeſſorum, Cap. 33.*

FVIT etiam in ſupradicta Aruerna vrbe admirabilis ſanctitatis Amabilis quidam, vici Ricomagenſis preſbyter, qui virtutibus magnis præcellens, ſæpè ſerpentibus dicitur imperâſſe. Nam ad huius tumulum cùm Dux Victorius deſpexiſſet orare, affixo è regione equo, nequaquàm poterat amouere. Quem cùm flagris ſtimuliſque vrgeret, & ille quasi æneus ſtaret immobilis, tandèm aliquandò Dux à ſuis commonitus, qui, vt ità dicam, ipſi pecudi ſimilis erat factus, ad orationem deſcendit. Cumque fideliter orâſſet, quò voluït, iuit. Ad huius ſepulcrum energumenum vidi mundatum, periurantem diriguiſſe vt ferrum: crimen confeſſum, ilicò abſolutum. *Pœna Ducis, nolẽtis orare ad ſepulcrum S. Benigni.*

VITA S. VIGORIS EPISCOPI BAIOCENSIS, A F. LAVRENTIO SVRIO NONNIHIL CONTRACTA *ſtylo mutato. Habetur in antiquis MS. codicibus abſque nomine Authoris, ſed videtur fide digna.*

BEATVS Vigor in Atrebatenſi territorio parentes habuit, generis nobilitate & fide conſpicuos. *Nouẽbris 1.* Cumq; adhuc matris geſtaretur vtero, audiuit illa ab Angelo in ſomnis, habere ipſam in vtero filium, quem Dominus ſua gratia illuſtraturus eſſet. Regnante Childeberto Francorum rege, educatus eſt intra monaſteriũ beatiſſimi patris Vedaſti, quod eſt in Atrebatẽſi territorio, vbi inter monachos in monaſtica religione degens, *S. Vigor degit in monaſterio.* tanta obedientia & humilitate præditus fuit, vt in ipſa pueritia & adoleſcentia alijs omnibus gratioſior videretur. At parentes eius rebus locupletes, non tam monachum, quàm opum ſuarum hęredem, eum poſt ſe relinquere cupiebant. Ille verò non immemor ſententiæ Saluatoris, centuplum & vitam æternam promittẽtis ei, qui reliquerit patrem aut matrem & agros propter nomen ipſius, *Matth. 19.* maiori flagrabat rerum cæleſtium, quàm terrenarum facultatum, deſiderio.

Itaq; nuditatis & paupertatis ſtudio, quicquid habere poterat, in pauperes clàm erogabat. Diuino aũt inſtinctu permotus, cum beatiſſimo patriarcha Abrahamo conſtituit exire è terra & cognatione ſua: ſed cùm neſciret, quonàm iter intenderet, tandèm ad Occidentem *Gene. 12.* cœpit proficiſci, aſſumpto itineris ſocio puero Theodemiro. Interìm audit Angelum in ſomnis ſibi dicentem: Perge ire, quò cœpiſti: locus enim tibi à DEO paratus eſt, & multum populum ad veram traduces fidem. Ità ergò diuino fretus auxilio, peruenit in Baiocenſem regionẽ ad vicum quendam, qui Redeuerus dicitur, atq; illic cõmoratus eſt. Erant verò loci eius homines bruti, diuini cultûs ignari, ſacrilegæ ſuperſtitioni addicti, multis implicati erroribus, colentes dęmonũ ſimulacra, & Deũ verum prorſùs ignorantes. Cœpit ergò vir Dei eis prędicare verbũ Dei, extructoq; oratorio, in vigilijs & precibus pernoctare, & aſſiduè deprecari Dominũ, vt ad cognoſcendam veritatem corda paganorũ ſui ſpiritûs gratia illuſtraret. Tantam aũt ei gratiã contulit Deus, vt penè omnes ad Chriſtum cõuerteret prędicatione ſua & multis ſanctitatis exemplis. *Conuertit multos ad Chriſtum.*

Volens ergò Chriſtus militem illum ſuũ in ea regione innoteſcere, hac ratione id effecit: Vir quidam, quem ipſe cõuerterat, filium habuit impensè charum, qui febre correptus, exceſſit è viuis. Eius corpuſculum mater, acerbiſſimè dolens, collocauit in lectulo: veniensque ad virum Dei, cum ingenti eiulatu dixit: Sancte Vigor, ſi verè ſeruus

Dei es,& ſi vera ſunt, quæ in nomine Ieſu Chriſti annuncias, veni,excita filium meum vita functum,& credemus miſſum te à Domino in regionem hanc ad illuminãdos nos. At vir ſanctus humì ſe proſternens,orabat Dominum cum lachrymis,vt puero vitam reſtitueret in illius populi ſalutem. Expleta oratione,ait ad mulierem: Quid mihi moleſtiam exhibes? Dixi tibi: ſi credideris toto corde in Deum verum,quicquid petieris,ab illo te impetraturam. Credidit mulier,& abijt:& ecce vbi acceſſit ad fores domûs ſuę,videt filium ſuum proſilientem, laudantemque Deum & dicentem: Laudo & magnifico Chriſtum filium Dei, qui mihi per preces ſerui ſui Vigoris, vitam & ſalutem reddidit. Multo ille tempore poſteà ſuperuixit, incolumis. Propter hoc autem miraculum fama beati viri longè lateque increbuit, & ad eum confluxêre cæci, claudi, alijsque morbis afflicti,qui eius precibus curati ſunt.

Excitat puerum defunctum.

Per id tempus Voluſianus quidam, homo opulentus, prædijs & familia locuples, in eadem regione degens, venit ad virum Dei,aitque illi: Scio miraculis potentem te eſſe, quæ per te Dominus efficit. Oro igitur, vt venias ad poſſeſſionem meam. Eſt enim illic in ſylua ſerpens immanis, qui flatu ſuo & homines & pecora multa adurit, vt nemo auſit in eius loci circuitu quicquam attingere. Tu nos precibus tuis ab illo libera. Reſpõdit vir Dei: Non poſſum ego quicquam per me efficere, niſi Chriſtus filius Dei, qui dedit diſcipulis ſuis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem poteſtatem inimici, conſtantiam mihi præſtet ad conterendam callidiſſimi ſerpentis nequitiam. Abi nunc igitur,& die tertio huc reuertere,& ſi Deo viſum erit,ibo tecum. Suo ergò more vir Dei in preces incumbens, & biduana inedia ſe afficiens, multasque fundens lachrymas,implorabat Dei miſericordiam. Indè tertio die accedens ad locum, reperit viam,qua ſerpẽs ibat ad fontem,& rursùs redibat ad ſpecum ſuam. Eam autem viam antiquæ maceriæ & quædam ingens arbor obtegebant. Propiùs igitur ad ſpecum ſe adiungens,exclamat vir Dei: Serpens antique & ſatan, præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti filij Dei viui, qui ſeruis ſuis dedit virtutem ambulandi ſuper aſpidem & baſiliſcum,& conculcandi leonem & draconem,vt exeas ab hac ſpecu. Mox prodit ille,ſtridẽs dentibus, & erecto capite flammas vomens, tanquàm iam deuoraturus hominem Dei. Fertur longus fuiſſe ad pedes quadraginta, adſpectu terribilis. Poſtquàm autem vidit Chriſti ſeruum,mox contracto ore & abiecta ceruice,venit ad eum. At vir ſanctus ſublata manu Crucis ſignum exprimens,orarium ſuum inijcit in collum eius, eumque ligatum tradit diſcipulo ſuo ceu ouem manſuetam,dicens ei: Duc eum ad litus maris,nec vltrà liceat ei in hoc loco commorari. Cernens hæc populus, qui ad hoc ſpectaculum conuenerat,in Dei laudes prorupit: Reuerà,inquiens,Deus eſt in ſeruo ſuo,per quem tale edidit miraculum ſub oculis noſtris. Porrò Voluſianus abijciens ſe ad pedes beati viri,Dominum confitebatur mirabilem in ſanctis ſuis: donauitque ſancto Vigori locum, qui Ceriſiacus dicitur,qui in circuitu fermè quinque & viginti viculos habuit.

Luc. 10.

Pſal. 90.

Immanem ſerpentem profligat.

Pſal. 67.

Alius etiam ſerpens exijt è loco, quem Cellam nominant: ſed illum quoq; vir beatus profligauit. Sed & apud Cameronem trans fretum alius miræ magnitudinis egreſſus, audiuit à viro Dei: Pręcipio tibi,draco,nè humum deincèps attingas,neque vlli homini nocere auſus ſis,atque ità mox ille præceps in mare ruit. Has ob cauſas,ea,quę diximus, prædia vir Dei dono accepit. Fama autem virtutum eius in dies augeſcente, cùm è vita abijſſet Baiocenſis ciuitatis Epiſcopus, Clerus omnis & populus ſanctum Vigorem ſibi petijt Epiſcopum. Dei ergò nutu & multorum Pontificum fauore Epiſcopus ordinatus eſt. Eam verò dignitatem,virtutum ſtudijs bonorumque omnium exercitatione ornauit. Nam deinceps operam dedit, vt magìs magisque purum Domino exhiberet famulatum,die noctuque ieiunijs,vigilijs,orationibus,diuinis lectionibus & concionibus vacans. Ea tempeſtate,cùm ad concionandum iret,venit in montem, qui tum quidem Phœnus appellabatur, nunc aũt Chriſmatus dicitur, milliario vno ab vrbe. In eo monte erat ſaxea effigies mulieris, quam loci eius incolæ tanquàm ſacrum quiddam colebant. Cumque vir Dei ſuo more verbum Dei illis prædicaret,omnes ruſtici illi indignabundi cum multa iniuria eum eiecerunt,dicentes: Nos patrum noſtrorum morem retinebimus, & neque à cultura deorum noſtrorum vnquàm recedemus, neque tuis dictis obtemperabimus. Quamobrèm commotus vir Dei,receſſit indè. Poſteà verò ad regem Childebertum ſe conferens,narrauit ei quemadmodùm regio Baiocenſis ad fidem traducta ſit, demptis eius montis incolis, qui etiamnùm profana ſuperſtitione diabolicis erro-

Itèm duos alios ſerpentes.

Creatur Baiocẽſis Epiſcopus.

erroribus implicati tenerentur. Rex autem admirans ſanctitatem & famam beati viri, ait ad eum: Nouit ſanctitas tua montem illum eſſe regiæ ditionis, & priſcis temporibus fiſcum regalem fuiſſe. Ego verò illum cum omnibus, quæ ad eum ſpectāt, tibi trado perpetuò poſſidendum, vt omnem illic idololatriam deſtruas, & in Chriſti nomine eccleſiam ædifices. Itaque Epiſcopus locum illum repurgauit, Baiocenſeſque omnes ſtrenuam illi in conſtruenda eccleſia operam nauârunt: locique habitatores, pij & religioſi effecti ſunt, & mons Chriſmati nomen accepit: decretumque eſt, vt ab illo die Epiſcopus Baiocēſis in ſolennitate Paſchali tres ibì infantes baptizet, atque ità cum reliquijs, cum preſbyteris & diaconis, ſacris veſtibus indutis, cum choro pſallētium domum reuertatur. Adueniebant etiam ad virum Dei multi vicini Epiſcopi, & prędia atque poſſeſſiones ei largiebantur. Complures etiam Clerici eo in loco diuinę ſe ſeruituti ſubdebant.

Conuertit quoſdā idololatras.

Porrò Bertulphus Comes regionis illius, auaritiæ facibus incenſus, agrum quendam beati viri inuadere conatus, cum armatis hominibus eum occupauit. At vir Dei multa iam ætate feſſus, & penè lumine deſtitutus, per nuncium rogauit eum, vt exiret ab hæreditate, à Domino Ieſu Chriſto ipſi per hominum religioſorum manus attributa: addiditque, niſì id faceret, ſe rogaturum Dominum, vt ſuam hæreditatem tueatur. Sed vir ille ſuperbia tumidus, nuncium ſancti Epiſcopi cum iniuria abiecit, etiam minas intentans, nî ocyùs abſcederet: perrexitque agrum magna contentione colere. Vbì id renunciatum eſt viro Dei, conſcenſo vehiculo ſuo, venit ad montem: ingreſſusq; in templum, orauit Dominum, vt defenderet hæreditatem ſuam. Necdùm verò preces finiërat, cùm eccè repentè ab equo corruit, & fractis ceruicibus expirauit, ęternas apud inferos daturus pœnas. Qui autem cum eo venerant, ea re conſpecta, celerrimè domum abiêre: nec quiſquam deincèps auſus eſt viri Dei poſſeſſionem ſibi vendicare. Multa alia per eum Dominus operatus eſt, quæ, nè faſtidioſo lectori moleſtiā afferamus, omittimus. E pluribus autem hæc pauca annotauimus, vt prudens Lector ex ijs plura poſſit colligere. Obijt vir beatus, ſenex & plenus dierum Calendis Nouembris, perfectus timore & fide Domini noſtri Ieſu Chriſti: permultoſque diſcipulos in fide ſanctæ Trinitatis educatos, poſt ſe reliquit. Conditus autem eſt in monte Chriſmato, vbì ipſe monaſteriū ſibi condiderat: vbì per eius merita plurimæ diuinitùs curationes & beneficia vſque in hodiernum præſtantur diem: largiente Domino noſtro Ieſu, qui cum Deo patre & ſpirituſancto viuit & regnat per cuncta ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè tibi horrendum Dei iudiciū in Comitē, bona eccleſiaſtica ſibi vendicantem.

MARTYRIVM SANCTI MARTYRIS *EVSTACHII AC THEOPISTES, ET DVORVM FILIOrum *Agapij & Theopiſti: Authore Simeone Metaphraſte.*

*Euſtathij

TRAIANO tenente ſceptra Imperij Romanorum, cùm rabies cultûs ſimulacrorum totum orbem terræ peruaſiſſet, magnus ille Euſtathius erat Dux exercitûs, & vocabatur nunc Placidas. Hoc aūt imperium non aurum ei comparauerat, nec inconſideratum donârat beneficium eorū, qui illa ſolent conferre: ſed aduersùs hoſtes ſuſcepta certamina, & multæ partæ victoriæ, id ei mercedem dederant & præmium. Is genere quidem erat clariſſimus, diuitijs autem abūdantiſſimus, virtute verò & honeſtis moribus maximè inſignis. Non ſolùm enim erat eximius fortitudine in hoſtes, ſed multò magìs erat ſtrenuus in vincendis animi perturbationibus. Neque enim ſuſtinebat, dum vinceret externos hoſtes, à ſuis ipſe vinci animi motibus. Propterea & curam vitæ gerebat moderatæ, & accuratè ſtudebat iuſtitię: & erat ei larga manus, & benefica in egenos: quę non ſolùm didicerat torquere haſtam, ſed etiam multò magis pauperes alere munificè: & latendo hominum oculos, benefacere pluris faciebat, quàm apertè hoſtes fundere ac profligare. Nam etſì adhuc erroris tenebris tenebatur, & cultûs idolorum inſania, bonis tamen operibus gloriabatur: atque olea quidem fructifera, vt diuinus Dauid dicit,

2. Nouembris, iuxta Latina Martyrologia.

Virtutes Euſtachij adhuc gentilis.

Pſal. 51.

cognoſcebatur. Nè autem ſtaret in domo Domini, ſolùm à fide prohibebatur, vt qui nouus quidam Cornelius videretur illo tempore. Erat autem ei vitæ ſocia, quæ ſtudebat eſſe ſimiliter eſſe ſocia virtutis. Porrò autem illis paulò antè nati erãt duo filij, quos ità educabat, vt ex fructu eſſet arbor manifeſta: & non magìs ex corporeis lineamentis, quàm ex animæ nobilitate appareret ſimilitudo. Tanta autem emanauerat in hoſtes fama virtutis Euſtathij, vt vel ſolo nomine ipſis eſſet terribilis: quem cùm audiuiſſent adeſſe, ſatìs habebant, ſi fuga ſibi conſulerent. Quandò verò ei à bello in hoſtes gerendo dabatur requies, oblectabatur venatione, quæ eſt belli meditatio.

Acto. 10.

Porrò autem cùm ei aliquãdò egreſſo ad venandum renunciâſſet explorator, ceruorum armentum non procùl paſci, Dux quidem, vt mos eſt, diſponebat eos, qui ſecum venabantur, & ordinabat venationem. Interim autem dum occupati eſſent, qui cum eo erant, in dumis appárens quidam ceruus ingentis magnitudinis, & curſu alios anteuertens, illius ad ſe conuertit oculos: & tanquàm inſignis quidam hoſtis, prouocabat illum vt ſecum confligeret. Atque eorum quidem, qui cum eo venabantur, alios, ſicut ordinauerat, ità armentum ceruorum perſequi ſiuit: ipſe autem cum paucis, laxatis frenis vehementer magnum illum perſequebatur. Deindè, alijs iam defeſſis, ſolus ipſe poſt eum currebat, cùm nec equus eſſet defeſſus, nec retardatus eſſet eius impetus, donèc ceruus, cùm eum vidiſſet ſolum relictum ab alijs, in verticem montis, & præruptam petram, quod quidem cerui naturam ſuperat, inſiliens, & pedes repreſſit à curſu, & venatorem à perſecutione. Hoc autem erat, non venatorem eſſe prædæ propinquum: ſed ipſum cerni captum ab eo, quem perſequebatur. Nam cùm Dux conſideraret, quanam poſſet via petram conſcendere, & à tanta præda non excidere, capitur ipſe potiùs à diuina & magna ſapientia. Nam ſupra caput Cerui, qui apparuit, & ex vtroque eius cornu, ſalutaris Crucis erat ſignata figura, colore admodùm ſplendido & luminoſo: in ipſa autem ille, qui carne fuit pro nobis paſſus, tanquàm in tabula formatus erat in aëre. Ex illo autem ſpectaculo vox quædam audiebatur, dicens: Placida, quid me perſequeris? (Ità enim adhuc vocabatur Euſtathius) Ego ſum Chriſtus Ieſus, qui tuis delectatus virtutibus, non pulchrum eſſe iudicaui tãtas virtutum copias tegi ſub profundis tenebris cultûs ſimulacrorũ, & eas perire temerè. Nihil enim aliud fecit me in terram venire in hac, quam vides, forma, cùm ſim Deus, & cęlos habitem, & ab intelligẽtibus adorer virtutibus, quàm amor in homines, & velle eos omnes ſeruare.

Videt in Cornibus cerui Crucifixi effigiẽ.

Placidas autem hac tam noua forma & voce obſtupefactus, ſtatim ex equo décidit, partìm quidem non ferẽs ad talia accedere ſpectacula & auditiones: partìm autem etiam ex ijs, quæ euenerant, honorans eum, qui reſpondebat. Poſtquàm verò à magno ſtupore ad ſe redijt, & iam apud ſe fuit: Quis es, Domine? rogauit cũ magno animi metu. Et rurſùs audit vocem reſonantem à ſacra illa imagine: Ego ſum Ieſus Chriſtus, qui vt vniuerſum ex nihilo conſiſteret effeci, & hominem proprijs effinxi manibus, & non hactenùs benignitatem oſtendi & clementiam, ſed etiam à peccato rurſùs contritum erexi. Et deincèps omnia enumerat, carnis ſuſceptionem, crucem, mortem, ſepulturam: ex quibus libertas noſtro generi acceſſit, in ſeruitutẽ redacto noſtro aduerſario, & aſcenſus in cęlum, & bonorum, quæ dici non poſſunt, participatio. Quæ cùm audijſſet Euſtathius, qui ipſe quoquè, ſicut Paulus, erat diuinis initiatus myſterijs, credit ijs, quæ audiuit & vidit: & ex operibus oſtendit, cęleſtem illum Agricolam gaudio affecit, qui non in petras aliquas, ne . ſpinas, ſed in bonã terram ſemina deiecerat. Ei enim in tempus quoquè, quod eſt conſecutum, reddidit fructus fide dignos. Rurſùs igitur vocem audit admirabilem ei iubentem, vt proficiſceretur in ciuitatem, accederetq; ad ſacerdotem Chriſtianorum, & ab eo citò purificaretur viuifico baptiſmate cum vxore, & liberis: deindè huc rurſùm reuerteretur. Tibi enim, inquit, rurſùs apparebo, & oſtendam futura, & reddam manifeſta ſalutis myſteria. Et hęc quidem Deus.

Acto. 9.

Dux autem exercitûs Placidas, cùm domũ veniſſet, ſingulatìm omnia narrat vxori, tam quæ viderat, quàm quæ auribus acceperat. Nondùm loqui deſierat, & ſtatìm vxor, (nam ipſa quoquè aliqua ex parte guſtârat hęc bona arcana) O Domine mî, inquit, vidiſti Crucifixum, quem genus Chriſtianorum honorat rectè faciens? Deindè ea quoquè adiecit, quę ſibi euenerant. Ei enim diuina viſa in ſomnis apparentia, rerum magnarum fauſtum attulêre nuncium, dicendo: Tu, & maritus tuus, & filij cràs ad me venietis: & accuratè ſcietis me eſſe IESVM Chriſtum, qui poſſum dare ſalutem ijs, qui me diligunt.

Viſio vxoris eius.

gunt. Si tibi ergò optimum videtur, ô marite, nè hoc bonum differamus acquirere, neque videamur ſocordes & deſides, cùm tale lucrum ſit nobis propoſitum: ſed hac nocte mereemur gratiam, & ad Chriſtianorum ſacerdotem accedentes, id aſſequamur, quod magnum eſt aſſequi, ſacrum, inquam, & diuinum baptiſma. Hæc vxor, quæ erat re vera adiutrix, & bona conſultrix, & quæ videbatur ſecùs affecta, quàm prima parens. Iam ergò media nocte, duobus acceptis filijs, & ijs, qui ex famulis erant fideliſſimi, accedunt ad eccleſiam. Deindè ſeorsùm congreſſi cùm ſacerdote, dicunt ei myſteria, quibus & interdiù, & in ſomnis per viſionem initiati fuerant. Propter quæ ſacerdos (neq; enim erat indoctus, vt non intelligeret ea, quæ dicta fuerant: ſed erat etiam diuina gratia dignatus Johannes: erat nanq; ei hoc nomen) valdè eſt lętatus: & ſtatìm cùm eos de more catechizâſſet, in nomine patris, & filij, & ſpiritûs ſancti eos initiat: & Placidam quidem Ducem exercitûs, mutato nomine, vocat Euſtathiũ: vxorem autem Traianam, Theopiſten, non ſuſtinens in vitæ mutatione non etiam nomina tranſmutare. Similiter autem filios quoquè, primogenitum quidem, Agapium: Theopiſtum autem, ſecundum. Prętereà eos impertit ſanctificatis, corpore, inquam, & ſanguine Domini. Deindè bona quoquè eis precatus, eos lætus lętos dimittit: Abite, dicẽs, vos Chriſti vera pace pręeunte. Sed quandò fueritis in paradiſo habitantes, nè ea, quę facta ſunt, vobis mandentur obliuioni: ſed meî quoq; recordemini. Et hęc quidem vir ille ſacroſanctus, cùm præſenſiſſet, quonam fine vitam eſſent clauſuri, & à maioribus maiora poſtularet.

Post catechesin baptizatur cũ vxore & liberis.

Nocte autem iam deſinente, cùm accepiſſet Euſtathius eos, qui ſoliti erãt cum eo venari, illos quidem emittit ad venationem, ſibi ſolitudinem procurans, & quietem. Deindè cùm ſolus fuiſſet in monte, & acceſſiſſet ad priorem locum, in quo diuinam viſionem, & ſacras aſſecutus erat auditiones, & terræ caput defixiſſet, petebat, vt illa rursùs aſſequeretur, precibus vtens vehementioribus. Nam poſt guſtum erat acriore voluptatis telo conſauciatus. Oſtende *mihi, dicebat*, teipſum Domine, & id mihi ſignifica, quod promiſiſti te ſignificaturum. Protinùs ergò ſapiens venator, & hominum piſcator Dominus, cùm iam acceſſiſſet ad accedentem: Beatus es, ei dixit, ô Euſtathi, propter hoc lauacrum, & diuiniorem regenerationem. Per ipſum enim accepiſti arrham incorruptionis, & ſignatus fuiſti, vt ſis ouis mei gregis. Nunc ergò ſit tibi propoſitum ſubire fidei probationem. Mox enim tentator dęmon tibi inuidens hoc donum, te circumibit, oẽm mouens lapidem, & conans id ſurripere. Sed tu longè pręclarius trophæum in eum excitabis, quàm Iob priùs. Nam in hodiernum quidem vſque diem elatus fuiſti diuitijs, & gloria, & vitę copijs, & ſpecie liberorum, & rebus fortiter & pręclarè bello geſtis, & alijs omnibus, quibus conſiſtit & exprimitur apud homines felicitas. Nondùm autem eſt manifeſtum diabolo, & vulgo hominum, num tanquàm mercedem felicitatis mihi, qui ea dedi, obtuleris agnitionem. Si ergò poſtquàm priuatus fueris rebus proſperis, tibi conſeruata fuerit pietas immutabilis, prębuerisque accuratam virtutis probationem, ego efficiam rursùs, vt ſis admirationi: & virtutis amantibus eris exemplar patientiæ, vt qui non ſoli Iob eam habere concesseris. Quinetiam iucundè ridebis poſt luctam inimici ſupercilium, vt qui eius victor extiteris. Sit enim hęc quoquè tibi moleſtiæ conſolatio, quòd poſtquàm humilis & abiectus euaſeris, & acerbum illum calamitatum calicem admiſeris, te rursùs ſuſcipiet manus mea: & tibi deſideranti videbor deſiderans, & priorem recipies vitam & proſperitatem. In fine autẽ mei quoquè teſtimonij corona caput habebis redimitum.

Chriſtus ei prędicit futuras tentationes.

Itemque proſperitatem, & martyrium.

Hæc cùm dixiſſet, qui reſponſa quidem dabat, aſcendit in cælos: ipſe autem diuinus Euſtathius, cùm, vt par erat, egiſſet gratias, deſcendit de monte, ſimul quidem promiſſo fine lętus, & ſe quodammodò exuens, ac pręparans aduersùs tentationes & luctam. Cùm autem domum redijſſet, ſciebat quidem vir ſapiens, non eſſe tutum vxori arcana communicare. Verùm ex ijs, quę præceſſerant, edoctus quàm illa eſſet bona conſultrix, ei credit omnia, quę ſibi dicta fuerãt. Et cùm ambo inclinâſſent & genua & corda, lachrymantes, quoniam certaminibus plenæ erant narrationes, magna & benigna opùs habebant dextera, vt eis opem ferret quemadmodùm in rebus ſecundis, ità etiam in afflictionibus. Non multi dies prætericrant, & domum Ducis repentè inuadit peſtis, quæ ab initio quidem ſeruos & ancillas depaſcens, totam quidem domum reddit vacuam famulis: deindè autem ſerpens, aggreditur omnes equos, & mulos, & boues, & excedit omnes eorum greges, adeò vt breui omnis eius brutorum animantium poſſeſſio fun-

Sæua peſtis eius domũ inuadit.

ditùs interierit. Hoc autem præclarũ par decertatorũ intelligit quidem hoc eſſe principium & procemium tentationum: ferebat verò forti animo, párens ſapienti Iacobo, qui in ſua epiſtola iubet nos omne exiſtimare gaudium, quandò in varias inciderimus tentationes. Cauſa autem: quòd probatio, inquit, fidei operari nouit tolerantiam. Ferebant ergò forti & generoſo animo ea, quę inferebantur. Hoc autem ſolùm petebant, nè eos deſereret gratia tolerantiæ benignè adſpiciens.

Iacob. 1.

Rebus omnibus priuat.

Sic autem repentè priuati omnibus, quorum erant domini, hominibus ſcilicet, & iumẽtis, cùm in media patria naufragium graue ſuſtinuiſſent, & perindè àc ſomnium adſpicerent ea, quæ accidebant, neque poſſent quidem ſibi credere, ſe eſſe illos, qui erant paulò antè ſplendidi, & qui ſuſpiciebantur ab omnibus: amicorum oculos pudore afficientes, & minimè ferentes, ſpectaculum miſerabile, & lachrymarum occaſionem ſe eſſe propoſitos vicinis, notis & vniuerſæ ciuitati, ſtatuerunt exulare, & peregrè in alienam proficiſci regionem, voluntarium exilium pro chariſſima patria potiùs eligentes, quàm habere tam multos teſtes calamitatis, & malentes potiùs ſeruire mercede, & viuere miſerè in aliena regione, quàm in medio illorum habitare, qui & eorum priorem nouerãt felicitatem, & caſum, qui tunc eis acciderat. Hominibus enim honeſto loco natis, afflictione quauis & calamitate, laboribusque & perpeſſionibus, & quauis re moleſta grauius eſt dedecus. Cùm ſic ergò ſtatuiſſent, & ſic eſſe faciendum animis ſuis perſuaſiſſent, pauca accepta ſupellectile, & quantam ferre poterant cum onere filiorum, ſub noctem & tenebras ineunt viam, quæ ducit in Aegyptum. Cęterùm quidam ex ijs, q prope eos habitabant, & quibus ſtudio erat malefacere, cùm ſenſiſſent domum vacuam habitatoribus, & in eam repentè irrupiſſent, omnia quæ in ea ſupererant, veſtesq; precioſas, cùm nullus eſſet, qui prohiberet maleficia, ambabus hauriebant manibus, nihilo viſi dęmone mitiores, qui inferebat eis tentationem.

Proficiſcitur clàm in Aegyptũ.

Illo autem tempore in ciuitate erat feſtum publicum. Feſtum autem erat triumphus de victoria contra Perſas. Oportebat verò Ducem quoq; adeſſe exercitûs, feſti futurum magnam partem. Cùm autem eſſet quidem ciuitatis valdè lętus habitus, & eſſet totum theatrum lætitia erectum, non adeſſet autem Dux exercitûs, & nuſquàm eſſet, qui feſto præerat, omnes inuaſit ſtupor commixtus triſtitia: & nec ipſe quidẽ Imperator fuit expers illius affectionis. Cùm autem ad eorum veniſſet notitiam, quæ paſſus fuerat Euſtathius, & quantis illius domus percuſſa fuiſſet calamitatibus: & quòd dolore victus, & non ferens dedecus, peregrè eſſet profectus, à notorum oculis ſe procùl remouens, inceſſit omnes maxima triſtitia, & in apertã animi ægritudinẽ mutata eſt lætitia: omnesq; magiſtratus, & ipſe Imperator erat triſtis, vtq tanti viri iacturam ferre non poſſent æquo animo. Atq; omnes quidem ferè latebat modus mutationis, & tranſlatio religionis. Inclytus autem Euſtathius ſimul cum vxore, & liberis pergẽs, ſicut diximus, in Aegyptum, appellit in quoddam litus, & quendam portum. Quo in loco cùm ſcapham inueniſſent enauigantem, ei ſeipſos tradunt. Et mare quidem erat tranquillum, & ſecundus ventus agebat nauem: mare autem calamitatum, eis rursùs efferabatur.

Nauis enim dominus cùm eſſet genere quidem barbarus, moribus autem impudicus & intemperans: qui cùm pugnare quidem aduersùs mare, & reſiſtere violentiæ ventorum (neſcio tamen an rectè) ſciret, aduersùs vitiorum autem ingruentes flatus, & inſolentes carnis appetitiones, ſe valdè mollem præbebat & procliuem. Hic ergò cùm in Theopiſten conieciſſet oculos, & eam vidiſſet eſſe pulchram, & laſciuis oculis eam eſſet intuitus, ſpecie captus fuit mulieris, & in illius vultum defixos tenebat oculos. Cùm iam autem deſijſſet nauigatio, tunc Barbarus, manu iniecta in mulierem, dicebat ſe non eſſe eam dimiſſurum, ſed eam velle pro mercede nauigationis. Cùm autem promitterent ſe omnia eſſe ſoluturos, ex quibus ſit multiplicata merces ei pendenda, ille ne omninò quidem audire ſuſtinuit: ſed eos toruo adſpectu & cędem ſpirante adſpiciens, illam quidem rursùs traxit validiùs, à qua ipſe magìs viciſsìm miſerè trahebatur. Euſtathio autem, niſì taceat, & ſatis habeat, ſi cùm ſolis ſeruetur filijs, at hoc tibi, enſem intentans, dicebat: Hic tibi, vel inuito imponet ſilentium. Atq; metu quidem ſtatìm magnus diriguerat Euſtathius: & erant quidem ei manus vinctæ, & lingua, partìm quidem minis barbari, quæ promptam habebant cędem, & vt quidlibet aliud facilem: partìm autem, & multò magìs propter inopinatam calamitatem.

Vxor illi vi aufertur.

Porrò autem, licèt inuitus, vir diuinus, acceptis filijs, ibat per eam viam, quæ ducit in Aegy-

Aegyptum,ſæpè retrò conuertens oculos,& vxorem,quouſquè licebat,permittens eos
intueri. Cùm neſciret autem quid ageret, nec eſſet qui opem ferret, erat animi dubius,
& diſſecabatur doloribus. Neque enim licebat lachrymari, cùm immodica affectio,
tanquàm flamma, naturalem depaſceret humiditatem. Sed enim hanc, ſicut omnes ſci-
tis,calamitatem,quæ eſt grauiſſima viro coniuncto coniugi,& quę ſuper alia omnia in-
tenſum affert dolorem,abſcondit id,quod eſt dicendum. Quomodò enim Deus, vt qui
ſit bonus,nunquàm ceſſat benefacere: ità etiam malum contrà,malefaciendi nunquàm
capit ſatietas. Hic enim vir præclarus, tanquàm ſuî dimidia parte cæſus, & qui propter
vxoris calamitatem nullum haberet ſolatium præter lamentationes, abibat ſolos fe-
rens filios, qui ipſi quoquè parentem reuocabant in memoriam. Et grauibus quidem *Agit grati-*
doloribus animi ſauciatus, ferens tamen, & Deo agens gratias pro ſapientibus iudicijs, *as Deo in*
& recta eius diſpenſatione, peruenit ad quendam fluuium, qui propter vehementes flu- *ſumma ca-*
ctuum impetus,& aquæ multitudinem, non poterat facilè tranſmitti. Cùm non poſſet *lamitate.*
ergò cum filijs tranſire Euſtathius, vnum primùm humeris impoſitum traiecit. Cùm *Filium tol-*
autem, eo humì depoſito, reuerteretur,alterum accepturus: videt filium, ad quem pro- *lit leo.*
perabat,direptum ſæui leonis vnguibus. Medium cor meum tetigit dolor, & veſtrum
etiam,vt arbitror,quibuſcunque res geſta venit in mẽtem. Quòd ſi ſic afficiuntur ij, qui
audiũt,quomodò putatis patrem fuiſſe affectum? Sed ſic quoquè euaſit ille ſuperior ca-
lamitatibus. Nam & ſi pater erat, ſtudebat etiam eſſe filius, Patri párens cęleſti.

Sed eſt adhuc attendendum: habet enim aliud quoquè argumentum calamitas. Poſt-
quàm enim ſuſtinuit graue hoc ſpectaculum intueri oculis,corde grauiter ſauciatus,&
dubitans quid ageret,cùm de eo deſperâſſet,ad alium eſt conuerſus:& ad eum,quem di-
miſerat,deincèps reuertebatur,ſolam ſpem,ſolam generis ſucceſſionem. Sed quidnam
accidit? Mea vincitur lingua,vel ad ſolam enunciationem: neque ſcio quomodò narra-
bo,quod euénit. Cùm nondùm fluuij ripę appropinquâſſet,nondùm prioris filij luxiſſet
calamitatem,adhuc ignem doloris ſpirans,adhuc incenſus viſceribus, & in alterum in-
tendens oculos,videt illum quoquè (ô acerbum ſpectaculum,ô miſeros oculos) ore lu- *Alterum fi-*
pi portari,& à beſtia edendũ abduci. Quomodò vidit? Quomodò tulit? Quomodò ſuſti- *lium lupus*
nuit ſpectaculum? Quomodò non ipſam quoquè amiſit animam? Num clarum eſt,quòd *abſportat.*
Dei manu ipſum ſuſtinente,qui ſcit dolore affectos conſolari,& facit,ſicut dicit Paulus, *1.Cor. 10.*
cum tentatione prouentum etiam,vt poſſint ferre? Ad ſe ergò paulatim reuerſus,& ſo-
lam ſpem diuinam appręhendens, rurſùs viam eſt ingreſſus, opibus ſpoliatus, exul à pa-
tria, priuatus vxore & filijs, homo re vera mare malorum & calamitatum.

Verumenimuerò vide rurſùs prouidentiæ, quæ dici non poteſt, in eum beneuolenti-
am: & quemadmodùm conſueuit id, quod eſt eius acerbum & moleſtum, in fine effici
plenum gratijs,felicibus ac bonis euentibus, ſummiſque gaudijs. Ex beſtijs enim,quæ
filios abſtulerant, leo quidem, ſimulatquè puerum rapuit, fluuium ſuperiùs tranſmit-
tens ibat in ſolitudinem. Sed qui balenæ vinxit ventrem, adeò vt Prophetæ, qui erat in- *Ionæ 2.*
tùs, nullum afferret damnum, is ne nunc quidem puerum omninò neglexit. Effecit *Vterq; fili-*
enim, vt paſtores in leonem incurrerent: illæſumque, & ab omni malo purum puerum *us conſer-*
os eius redderet. Lupus autem, qui ipſe quoq; incidit in aratores, ex ore ſuo, tanquàm ex *uatur.*
thalamo aliquo, intactum, & morſu inoffenſum eis reddit infantem. Propinquas igitur
iſti habentes inter ſe habitationes, paſtores,inquam,& qui terram colebãt,acceptos in-
fantes apud ſe alebant, reuerentes, ſi nihil aliud, beſtiarum humanitatem, nè viderentur
beſtiæ in homines hominibus benigniores. Ignorabant autem omninò & ipſi,& infan-
tes eam,quæ erat inter illos inuicèm, cognationem.

Deindè poſt has multas plagas & victorias, animo robuſtus & magnus Euſtathius, *S. Euſtachi-*
alimento etiam indigens, & ad ſuas manus adſpiciens, & ex eis ſolis ſibi victum parans, *us victitat*
erat mercenarius, labore nutrimentum ſibi quærens: vel potiùs ad ſupernam manum *labore ſuo.*
benigniſſimam largiſſimamque intuens, quæ quidem aperta ſcit omne animal imple-
re benedictione, ab ipſa petebat, vt vitæ ſuæ proſpiceret. Sic ergò faciens, orabat ſine in- *Pſal. 144.*
termiſſione in contrito corde,& ſpiritu humilitatis: Nè me derelinquas, dicens, vſque
ad finem, ô benigne & clemens: ſed ori meo & cordi impoſita cuſtodia tuæ viſitationis,
præſta mihi, vt per tolerantiam & gratiarum actionem, quod vitæ eſt reliquum, tranſ-
igam: & ſic inueniam quietem à multis afflictionibus: Quoniam es benedictus in ſecu-
la. Deindè rurſùs ea, quæ ſunt modeſta, attingens,& ſibi veluti colligens occaſionem la-

mentationum:& carnem quidem volēs comprimere,modeſtum autem ſibi reddere ſpiritum,ſimul quidem Deo agebat gratias,& de ſe canebat talia: Hei mihi,dicens,qui aliquandò in mundo germinabam,ac florebam ſicut arbor:nunc autem affectus ſum ſicut terebinthus, quę amiſit folia,& ſicut hortus,qui nō habet aquam. Quæ quidem apud Iudęos aliquandò habuerunt locum minarum.Hęc quoquè rursùs dicebat,quę Iob ſocius certaminis: Quis mihi tribuat,vt ſim iuxta menſes priſtinos,ſecundùm dies,quibus Deus me cuſtodiebat? quandò lucebat lucerna eius ſuper caput meum: quandò ipſe faciebat viſitationem domûs meæ, quandò viæ quidem meæ manabant caſeo, montes autem mei manabant lacte. Nūc autem vel maximè ſolus ſum relictus,deſertus ab opibus,deſertus à famulis,deſertus à cōiuge: cui nec(hei mihi) permiſſum eſt habere chariſſimos filios,neque vllum alium, qui me conſoletur & recreet. Deindè rursùs etiam in cęlos intuēs: Memini tuî,dicebat,Ieſu Chriſte,qui dixiſti fore,vt Iob ſimiles ſuſtinerem tentationes.Nunc autem video mea eſſe plura,quàm quæ fuerūt illius. Nam illi quidem & vxor aderat,& conſpectus amicorum, & ſolum patriæ, iucundum ſpectaculum: ego autem priuatus ſum his omnibus,pauper, orbus filijs, ſine vrbe,ſine domo, ſine amicis, ipſa vitę ſocia vi priuatus:in ijs quidem,quæ moleſtiam & dolorem afferunt,ei ſimilis:in ijs autem,quæ poſſunt conſolari,nihil ei ſimilis. Hęc dicebat, & quæ ſunt his ſimilia,gemitibus & ſolîs lachrymis magnum cordis pondus ſuſtinēs, adeò vt in eo impletum ſit, ei fuiſſe panem lachrymas noctù & interdiù.

Iob 29. Psal. 41.

Cùm autem quendam pagum, cui nomen eſt Badiſus,ille multorum viæ laborum ſibi ſtatuiſſet terminum, in ipſo Dux exercitûs (pròh dolor) terram colebat alienam, & ventri menſam parabat pauperem. Prope pagum autem (ô admirabilem tuam, Saluator,prouidentiam)eius quoquè degebant filij,nihil de ea,quæ erat inter ſe inuicèm,cognatione,ne tantillùm quidem ſcientes, vt diximus, neque illi, neque ipſi rursùs, qui aluērunt.In eo autem Dux exercitûs egit annos quindecim:aliquandò quidem ipſe terram operans,aliquandò autem cuſtos fructuum pagi effectus,& pro hac cuſtodia ſuam locans operam. Ille verò Barbarus,qui per multam reuerà petulantiam & intemperantiam Euſtathij acceperat vxorem (nam huc quoquè peruénit iucūdiſſimum prouidentiæ conſilium)exultabat quidem,& lętabatur hanc habens in manibus: ex ea autem nullum alium percèpit fructū,quàm vt videretur malus. Ducebatur enim à ſuperna manu, quomodò placebat mulieri. Et quomodò cùm Pharaonē Deus olìm magnis compreſſiſſet examinationibus, marito diuinè conſeruauit Saram, nulla affectam contumelia: ità etiam Theopiſten,cùm morte mulctâſſet Barbarū, à neſario cōcubitu intactam conſeruauit marito.Cùm ille ergò ſceleratus è viuis,vt par erat,exceſſiſſet, Theopiſtæ in ea regione manendi magna dabatur poteſtas. Sed ne hoc quidem adhuc erat manifeſtum Euſtathio,vt vel ex hoc paruam aliquam caperet conſolationem.

Eccè vir tātus,ad quātam ſeruitutem redactus. Gene. 12.

Sed vide quidnam ſit deincèps conſecutum. Interìm etiam dum hęc fiebant,gens illa barbara,apud quam degebat Theopiſte,fractis,quę cum Romanis iniuerant,fœderibus,fecit incurſionem in agros Romanorum,& maxima præda abducta,integri & ſalui in ſuam rediērunt regionem. Hoc valdè angit eum, cui credita fuerant ſceptra Imperij Romanorum. Vndè cùm animo agitaret, Romanis illatam vlciſci iniuriam, conſequenter ei etiam venit in mentem eius, qui hoc bellum rectè poterat ſuſcipere. Is erat Euſtathius.Protinùs autem nihil cunctatus,ad eum quærēdum mittit Traianus.Is enim erat,vt eſt iam dictum,qui tunc adminiſtrabat Imperium Romanorum. Fuit ergò quæſitus per omnem regionem,& ciuitatem:& inuenturis non parua fuit merces propoſita. Cùm multi autem alij propterea diſperſi eſſent in multas partes orbis terrarum, duo quidam viri (Hi vocabantur Acacius & Antiochus, qui exercitum ducenti Euſtathio miniſtrabant,& militari fungebantur munere,& in eo cognoſcendo alios ſuperabant) magno confecto itinere, non ſine Dei numine ad hunc vicum omninò perueniunt, in quo agros colēs Euſtathius,ſuis alebatur manibus. Cùm autem ad eum propiùs acceſſiſſent, nihil certi poterant ex ſpecie agnoſcere. Erat enim vultus mutatus, eorum,quæ moleſta fuerant,multitudine:& ex magna illa afflictione,obſcura,& non aperta formæ ſeruabat veſtigia: & alioquì eius habitus planè vulgaris & plebeius, vilisque & omninò abiectus,efficiebat,vt ij procùl abeſſent ab illius viri cognitione,q inter multos erat inſignis,& paucos habebat ſibi ſimiles.

Traianus eum vbiq; iubet inquiri

Ille autem eos ignoratus agnouit,& hoc cor eius valdè commouit,cùm notos eſſet

ſet contemplatus: idque ei priora reuocauit rurſùs in memoriam: & iam maturata renouabatur & recrudeſcebat affectio. Cæterùm ad ſe rediens vir præclarus, fortiter ferebat, & tacebat, vt non ſolùm hoſtes, ſed etiam ſeipſum cerneretur vincere poſſe. Nondùm qui miſſi fuerant, vocem eius audiuerant, ſed ſolùm eos, in quos inciderant, interrogabant, an eorum aliquis vnquàm talem vidiſſet quempiam, oſtendentes Euſtathij magnam inquiſitionem. Ille autem etiamsì ſic magnum ſentiret animi motum, nihil aliud faciebat, quàm Deum rogabat, ſolam & certam conſolationem: Siſte, dicens, ô clemens, ſiſte eius, qui nos odit, inexplebiles aduersùs nos inſidias, qui ſolus naturæ nôſti imbecillitatem: præbe tolerantiam, adijce, benigne, conſolationẽ, &, ſi non ad iram prouoco rogãs, ſi nõ boni viſcera afficio moleſtia, ꝙ videar meîjpſius maiorem curam gerere, quàm tu, Rex, quomodò oſtendiſti mihi notũ eorum vultũ, qui aliquandò famulo tuo familiariter ſeruiebant? ità tibi placeat à me quoq; videri eam, quã mihi dediſti adiutricẽ, quę etiã omninò tua prouidentia ab initio fuit mihi coniuncta, ſi nondùm eã interfecit barbara illa aĩa, quę ex ęquo vincebatur ab ira & voluptate. Miſeros enim meos infantes, cùm ſciã, quẽadmodùm rapti & exeſi fuerint à beſtijs, neſcio quomodò nõ mea ludificer petitione: ſed ipſis hoc ſolùm rogo, Domine, vt in cõmuni vniuerſa generis noſtri reſurrectione, illorũ fiam ſpectator, & ꝑpetuò ſimul cum eis exultẽ. Sic cõpleuit preces, & vocem audijt cælitùs, dicentem: Eſto bono animo. nam & vita tua priorem accipiet gloriam, & accipies vxorem, & ea quæ ſunt tibi chariſſima.

Diuinitùs lapſa vox, eum conſolatur.

Hæc poſtq̃ audiuit Euſtathius, mixtus erat gaudio & timore, partìm quidem habens bonorum promiſſionem, partìm aũt expectationem tentationũ. Ipſe enim adhuc timebat, & maligni ſuſpectas habebat inſidias. Qui aũt ad illum quærendũ venerant milites, excuſſo puluere, quem è via collegerant, & alioquì ornati paulò honeſtiùs accedunt ad Euſtathium, de eo nondùm quicquam valentes cognoſcere. Cùm hoc aũt ſolùm commune & ſolitum dixiſſent, Salue amice, & ab eo ſimilem accepiſſent allocutionẽ, illumipſum id rogabant, quod per totam viam petebãt ab omnibus in quos incidiſſent: & diligenter ſciſcitabantur, ſi quem fortè *vidiſſet Placidam* errantem, qui erat cum vxore & liberis. Sic enim ab eis exiſtimabatur ad hoc vſq; tempus ſe habere Euſtathius. Ille autẽ eius memoria & chariſſimorum incenſus, & hac tanquàm ſtimulo ſanciatus oratione, animo quidem afficiebatur, & iam ad manifeſtas deducebatur lachrymas & lamentationes: Vicit tamen affectionem, tanquàm aliquod frenum, ei inijciens rationem, & animi firmitatem ac conſtantiam, & rogauit quanam de cauſa vir ille tãtopetè ab eis quęreretur, & cur id ſit eis tantę curę. Illi aũt dixerunt eũ eſſe ſibi valdè familiarẽ: cùm autẽ multũ tẽporis pręterfluxerit, ex quo eũ non viderint, incenſum eſſe cor eorũ vehementi illius deſiderio. Ille aũt tacuit quidẽ in pręſentia, nec ſe eis aperuit: ad hoſpitium autẽ inuitauit & cœnam, eos, vt qui grauati labore eſſent, volens reficere.

Cùm eos ergò deduxiſſet ad ædes, in quibus ipſe hoſpitio accipiebatur, dixit earum domino: Mihi ſunt hi viri cogniti, & in me in tranſitu inciderunt. Oportet ergò pręberc, quæ ſufficiant ad eos excipiendos: & mea, inquit, ſeruitus, & hæ manus exoluent mercedem. Atque ille quidem eos ſic curabat, & eis miniſtrabat: ipſius autem intùs grauiter diſcerpebatur animus: & acerbè viſcera intùs conuertebantur, & cogebatur lachrymari. Quid enim aliud, nisì quercus eſſet aut lapis, homo paſſus talia, & cuius in mentẽ veniebat prior felicitas? Vndè etiam ſtudens latére, quandò vidiſſet victos oculos, & ex ſuis genis cadentes lachrymas, exiens protinùs, tanquàm quidam vſus eum vocaret, ſcitè abſtergebat oculos. Deindè rurſùs ingrediens, lætitia viros impertiebat. Et hoc ſæpè faciens, & patiens, latuit propter inſignem animi magnitudinem. Poſtq̃ autẽ illi magìs fixis adſpexerunt oculis, & in eum obtutum iniecerunt curioſiùs, & videntes vultum plenum multa modeſtia, & certum nuncium interioris ornatûs & virtutum animæ, cœperũt ipſum, tanquàm canes venatorij, ſensìm naribus indagare: & iam apud ſe ſubmurmurabant, quòd eſſet valdè ſimilis ei, qui quærebatur. Alter autem eorum: Similitudo quidem, inquit, bonum affert nũcium, neque quicquam noſtrum fefellerit deſiderium. Verumenimuerò mihi quoddam certum cognitum eſt ſignum, quod efficiet, vt nobis minimè dubium ſit illud, quod quęritur. Scio enim plagam manu hoſtili collo eius fuiſſe impoſitam, non in ſuperficie vt laceraret, ſed concauam, & in profundum demiſſam. Eius ſi nos viderimus cicatricem, tenetur præda implicata retibus: & deincèps curæ ſit adhibere manus, vt, ſi quid agat, nos nequaquàm effugiat. Sic dixerunt,

Accipit hoſpitio miſſos à Traiano.

runt,& cùm propiùs acceſſiſſent,& in colli ſuperficiem oculos defixiſſent, viderunt illi-
cò inſigne cicatricis, eum, quàm lingua,proclamans & prædicans apertiùs.

Agnoſcitur ab illis incredibili gaudio affectis.

Cùm ſe ergò non poſſent ampliùs continere propter ſummam voluptatem, è menſa exiliêrunt,& quaſi à ſe diſcedentes, & Bacchico quodam furore moti, neſciebant quid agerēt,partìm quidem exultantes,partìm autem lachrymantes,partìm verò vehementioribus oſculis ſignificantes ſui animi lætitiam: Quid autem non facientes? pedes prçhenſantes,manus tangentes,collo circunfuſi,perindè acsì timerent,nè ſomnium eſſent, quæ videbantur. Vir longè fortiſſimus benefactor & dominus noſter,dicebant,quid factum eſt? Quid accidit? Quænam eſt hæc eorum,quç apparent,mutatio? Vbì autē vxor? Vbì filij? Num ſumus mentis compotes? num falſi ſumus,& quem deſideramus,te nondùm inuénimus? Ille autem vir verè præclarus ac generoſus, qui alioquì quidem habebat oculos ſuffuſos lachrymis: cùm eos audiuiſſet rogantes de vxore & filijs,acerbè fleuit,& valdè eiulauit,& continuas,imbris inſtàr, fundens lachrymas,faciem humectabat & tunicam. Cùm autem vix tandèm deſijſſet lamentari,motu cordis voce adhuc ei interrupta: Filij quidem,inquit,ô amici,& vxor iam ſunt mortui,(ſuam enim coniugem iam habebat in numero eorum,qui periērant)me autem ità affectum,vt videtis,reliquerunt lamentationum huic vitæ argumentum.Hæc eo dicente,cõmunis mouebatur luctus,& turmatìm confluebant omnes pagi habitatores ad nouā ſpectandam tragœdiā.

Cùm autem vix tandèm à luctu ceſſâſſent ipſi ſatellites,& multitudinis,quæ conuenerat,magnum ſedâſſent tumultum,continuò ſummam viri dignitatem,& res præclarè geſtas, nobilitatemque, & alium eius ſplendorem manifeſtum reddiderunt ijs, qui aderant: eoſque in magnam admirationem & ſtuporem adduxerunt. Reuerà enim nouum erat, ſiquidē Dux exercitûs,erat mercenarius: & qui multorum priùs erat dominus,virum priuatum & opificem appellabat dominū: & qui priùs innumerabilibus alimentum ſuppeditauerat, manus intuebatur alienas,& mercede ſibi victum quærebat. Hæc audientes,in magnam adducti erāt dubitationem: ſuam reprçhendebant ignorantiam,admirabantur fortitudinem eius & conſtantiam. Heu,dicebant, quomodò latuit? Quomodò nos celauit? Quis,ſi ſciuiſſet,non fuiſſet miſertus? Quis non motus eſſet eius miſericordia ex ijs,qui conueniſſent? Hæc cùm dicerent pagi incolæ, & quæ prçceſſerant,ſibi reuocarent in memoriam,milites Euſtathio ſeorsùm abducto, ei ſignificabāt mentē Imperatoris,& quanam de cauſa ad eum veniſſent: & quòd opùs habet eius prçſentia ipſe,& magiſtratus,& vniuerſa ciuitas:& quòd non eſſent reuerſuri,niſì eo accepto.Hçc feriò dicebant: & cùm ſtatìm exuiſſent pannos, quibus erat indutus, induunt eum veſtibus,quas afferebant ab Imperatore.Diù enim antè virum complectebatur, in illum ſuam oſtendens beneuolentiam.Deindè eo accepto,reuerſi ſunt. At Euſtathius iudicabat hæc non ſine diuina eueniſſe ſententia,vt qui à Deo nupèr audiuiſſet, ſe rursùs priorem accepturū gloriam,& alia, quæ amiciſſimè & iucundiſſimè erat pollicitus.

Induitur veſtibus ab Imperatore miſſis.

Cùm autem iter conficerent, eis narrabat ſingula, quemadmodùm vidiſſet Dominum,& vt eſſet baptizatus,& mutato nomine vocatus eſſet Euſtathius: & vt ſemèl dicā, ferè omnia,quæ ei euenerant & domì, & in itinere. Atque diebus quidem triginta fuit ab eis iter confectum.Deindè cùm veniſſent in regiam, & Imperatori de eo annunciâſſent,gaudio,quantum non lingua dixerit, & ipſum, & ciues, & totum implêrunt exercitum. Lçtitiç autem hoc fuit ſignum, quòd non id tulit Imperator, tanquàm aliquid conſuetum:ſed prç magno gaudio ne ſe quidem potuit continere: Neq; ad dignitatem, & Imperatoriā adſpexit maieſtatem: ſed neglectis omnibus,quç erāt in manibus,(tunc enim fortè agebatur de negocijs publicis) ſurrexit è ſede,& ei factus obuiàm ingredienti regiā,eum excipit quàm dici poteſt ſynceriſſimè,arctè amplectens, benignè appellans, lachrymis & oſculis magnam lçtitiam aperiens,& internam animi exultationem. Deindè etiam de ijs,quç euenerant,interrogabat ſingula.Ipſe autem à principio ad finem omnia eſt perſecutus,quç ingruerat peſtem,interitum ſeruorum,boum,mulorū, equorum,& aliorum animalium: deindè facultatum domeſticarum, & omnium opum direptionem,& quòd ſibi neceſsè fuerit,non ferenti, quem ex notis ſuſcipiebat, pudorem, ſe remouere,& procùl abſcedens,viuere cum ignotis hominibus: poſt hæc autem vt vidiſſet ſuam vxorem barbaris manibus trahi,tanquàm captiuam, ab impudico pudiciſſimam: & quemadmodùm ſuos filios dentes ferarum diſcerpſiſſent,& hoc coacti fuiſſent videre patris oculi:& ꝙ ex illo tempore mercedę ſuam locās operā, in aliena terra Dux exer-

Imperator eum excipit ſummo cū gaudio.

exercitûs ſuis aleretur manibus. Atq; triſtibus quidē his narrationibus, oībus, qui, dum referrētur, aderāt, prę miſericordia lachrymę ſtillabāt ex oculis. Sed illius inuētio rursùs conſolabatur animi moleſtiā. Poſt hęc Imperator ei cōmunicat, quę ad bellū pertinebant, Ducisq; exercitûs ei rursùs tradit Zonā & dignitatē. *Reſtituit ei priſtinā dignitatem.* Ille aūt cùm numeros inſpexiſſet militares, & intellexiſſet eos nō ſufficere ad propoſitū certamen, de nouo colligēdo cogitabat exercitu. Statìm ergò per omne oppidū, & pagū, qui ſceptris parebat Romanis, quicunq; pręſtabant viribus & ętate, in huius exercitûs numerū referebantur.

Sed quid rursùs? Qui ſapienter omnia verſat & gubernat Deus, qui, quę non ſunt, vocat ad hoc vt ſint, *Rom. 4.* & congregat quę ſunt diſperſa, Euſtathij filiorum inuētionem prouidet admirabiliter, & pręter opinionē. Accidit, vt is pagus, in quo ij degebāt, duos recenter lectos emitteret milites, qui robore corporis & operibus manuum, longo interuallo ſuperabant eos, qui erāt cum ipſis. Deindè cùm hic nouus exercitus in ordines & manipulos diſcretus eſſet à Duce exercitûs, electi ſunt illi in ſatellites. Quorū generoſitatē & virtutē cùm ex multis lineamētis corporis didiciſſet Euſtathius, & ad diligendos adoleſcentes eſſet neſcio quomodò inclinatus, (Simile enim, vt aiūt, ſimili delectatur) iuſſit eos & menſa impertiri, & alia familiaritate. Cùm ſic rem bellicam ordinâſſet Euſtathius, ſuſcipit expeditionem aduersùs inimicos, & valido commiſſo prælio, à forti Euſtathio vi vertuntur barbari, qui magnam eorum edit ſtragem. Non eo vſq; autem ſiſtit vltionem in eos, qui priores iniuriam fecerant: *S. Euſtachius debellat hoſtes.* ſed etiam cùm præter ſpem fluuium traieciſſet Hydaſpem, & ex eorum agris magnam egiſſet prędam, & plurimos cepiſſet captiuos, tunc barbarorum fregit & compreſſit ſpiritus, & effecit, vt, nè ipſi malè paterentur, ſatis haberent, non autem vt malè facerent.

Cùm ſic feciſſet vir egregius, & Romanorum Imperiū liberâſſet à malis, in reditu caſtrametatur in quodam vico, qui ad hoc erat valdè appoſitus. Vbi cùm vellet exercitûs recreare magnū itineris laborem, & grauem militiæ perpeſſionē, tribus diebus in eo eſt verſatus: hortis enim, qui circunfluis irrigabantur aquis, fructibusq; abundabāt omnis generis, amœnus erat vicus, quorum vnius quidem cuſtodiam vxor Euſtathij habebat mercede ſibi commiſſam, Ducis autem exercitûs ſatellites, quos ipſos quoq; eſſe eius filios oſtēſura accedit oratio, (Properat enim hoc Dei admirabile aperire conſiliū) prope hortum, cuius erat cuſtos vxor Euſtathij, fixerunt tentoriū. A quibus rursùs ne ille ipſe quidem procùl aberat Dux exercitûs. Vt ſolet autem ab armis ceſſatio ſæpè ad narrationes inducere milites, & alioquì cùm admodùm noua eſſet narratio, & aures poſſet illicere, congredientes ambo circa meridiem, quę in infantia ſibi acciderant, inter ſe inuicèm referebant. *Filij eius inter ſe cōferunt.* Dicebat itaq; maior alteri: Mihi quidem pater erat Dux exercitûs: mater aūt venuſta, & quę pulchritudine nulli alij cedebat mulieri. Erat aūt mihi quoq; alius frater minor ętate, decora ſpecie, flaua coma. Cùm ambos aūt accepiſſent parentes, quanam verò de cauſa dicebat ſe neſcire, è domo exiêrunt. Cùm longum aūt iter confeciſſemus, nauem quandam ingreſſi nauigabamus. Cùm verò eſſemus è naue deſcenſuri, ego quidem cum fratre, & pater egredimur: matrem autem noſtram abduxit nauis, neque poſſum huius cauſam ſcire. Verumenimuerò vidi patrem proficiſcentem valdè lachrymabundum, poſtquàm deſcendit è naue. Me autem & fratrem ducens, cùm deindè non multum viæ confeciſſet, offendit fluuium, qui nec ab vllo alio facilè tranſmitti poterat, tātum abeſt, vt à puero. Propterea cùm meū fratrem ſuſtuliſſet humeris, tranſmiſit fluentum, me in ſecunda accepturus traiectione. Cùm autem ille in aduerſa ripa iam eſſet ſaluus, reuerteretur verò pater, vt me acciperet, poſtquàm fuit in medio fluuio, vidit ſpectaculum, ne aliorum quidem oculis, nedùm patris, tolerādum. Tanquàm enim vno ſigno dato irruentes beſtiæ, me quidem hinc, illinc aūt fratrem meum corripuerūt, vidente quidē patre, nulli autem liberorum valente ferre auxiliū. Et fratri quidē meo quidnam fecerit lupus, (talis enim erat beſtia, quæ illum rapuit) ignoro: Leo autem qui me accepit, cùm eſſem procùl ab oculis patris, traiecit fluuium, me ſuſtinens dentibus. Deindè dimiſit, cùm accurriſſent paſtores, corpore illæſum penitùs. Et ſic eorum manibus creditus ſum nutriendus.

Hæc audiens minor frater, & in vnoquoque eorum, quæ dicebantur, ſigna accipiens & indicia, & in memoriam reuocans, incaleſcebat: & cor ei vibrabatur, & palpitabat. Poſtquàm autem totum actum audiuit, tunc non ampliùs dubijs, ſed iam certis indicijs fratre agnito, non potuit quieſcere, nec ſedere, neque ſe continere: ſed repentè inſilijt,

&

Agnoſcunt ſe inter ſe.

& iucundè,& amanter eum eſt amplexus gaudens,lachrymans,nunc quidem admiratione,nūc verò repletus lætitia: & ſic in diuerſas,& omne genus mutatus ſpecies: Frater es,dicebat,frater meus,frater amiciſſime,frater iucundiſſime,frater,quem pręter oēm ſpem video inter viuos,quomodò etiam me habes inſperatum: quos beſtiæ quidē admirabiliter rapuerunt,& præter opinionem: conſeruârunt autem admirabiliùs: & homines ignoti, miſericordia commoti,educârunt.Hæc, dicebat is fratri, & multa itidèm eorum,quæ mihi dixiſti,non ex ijs,quæ tunc vidi ob imperfectam ætatem, teneo mandata memoriæ: ſed ex ijs potiùs,quæ audiui ab illis,qui me aluerunt.Et ſic quidem fratribus mutua ſuî inuicèm agnitio & inuentio,fuit admirabiliter diuino diſpenſata conſilio.Sed quomodò agnouerunt matrem,& ab ipſa ſunt agniti?

Scitis omninò,neq; vllo modo obliti eſtis,quòd prope eam diximus ipſos fixiſſe tentoria.Sic enim prouiderat multiplex & varia Dei ſapientia. Vt quæ ergò eſſet proximè, rectè audiuit ea,quæ dicebantur,cùm ignota adeſſet apud ignotos, & in principio quidem nihil poſſet ampliùs conijcere,pręter hoc ſolùm,quòd ex eorum iuuentute & ſpecie recordaretur filiorum. Ipſis autem iam in narrādo progredientibus, cor illius acres ſubierunt cogitationes:feriebatur mentis agitationibus,ſcindebatur ſuſpicionibus,curioſè vultum intuebatur filiorum,& ſigna,quibus illorum forma cognoſci poterat,diligenter repetebat.Nam eos quidē fuiſſe raptos à feris,ignorabat,cùm ipſa priùs fuiſſet capta,& tamē ex multis apertè didicit ſe eorū eſſe matrē. Nam & ei vultus ſigna quidem prębebant non incerta,& hoc maximè,quòd eſſet eis pater Dux exercitûs: quòd verò, eis à patria in alienam proficiſcentibus regionem, cùm alij omnes deſcendiſſent, mater minimè deſcendit,ſed eam ſolam abduxit nauis,hoc certam ei faciebat fidem.Quæ quidem illa omnia in corde colligens, & eos eſſe ſuos filios non ambigens, vſa eſt quidem gemitibus inenarrabilibus,Deo autē agebat gratias.Et adducta ad lamentationes,contendebat in pręſentia,nè eam cognoſcerent filij,hoc agens ſapiēter,& ſuprà quàm pręſtare poſſit fœmina.Vndè etiam citò currens in domunculam, in qua manebat,quoniā dolor eam non ſinebat tacere,(Natura enim ità comparatum eſt, vt in rebus eiuſmodi non magìs lætemur ijs,quę inuenerimus,quàm doleamus propter ea,quæ deſunt)grauiter flens,& lamentabiliter: Hi ſunt,inquit,filij è meo vtero nati: Pater autem vbì eſt? Num ei aliquod malum accidit inopinatum? Num ſæua irruens fera eum deuorauit? An ſolem ipſe quoq; mœſtis adſpicit oculis,preſſus calamitatibus? Quomodò autem miſera agnoſcar à meis filijs? Vereor enim,nè eis euadam ſuſpecta,quòd non ex ijs,quę paſſa ſum,ſed ex ijs,quę audiui,velim haberi eorum mater.Sic illa,per ſe verſans, quod reliquum erat diei,& totam noctem,cruciabatur animo.

Agnoſcuntur etiam à matre.

Statuit itaque cùm dies eſſet,ſtare coram Duce exercitûs,& petere,vt cum eo liceat redire in patriam.Propterea cùm acceſſiſſet: Domine mi,inquit,ego ſum è regione Romanorum,quę longo tempore hîc egi,propterea quòd defuerit,qui mihi opem ferret ad reditum. Rogo ergò manum tuam, vt per te deſiderata à me videatur patria: & non deſpiciar,in tantam redacta inopiam.Hoc enim conſiderauit,ſeu ſpectetur maritus,ſeu filij,id ſibi futurum conducibile. Nam reuertens quidem cum reuertentibus,& vtpotè ſatellites exercitûs Ducem ſecuturos ſequēs,poterit eos videre, & ſimul verſans & colloquens,ſic paulatim eis ſuî afferre cognitionem: & efficere,vt habeatur eorum mater citra vllam dubitationem.Maritus autem ſimiliter, Ducis exercitûs potentia efficiet, vt ſciri poſſit,vbinàm ſit terrarum.Eam ergò,quæ ſic conſiderauerat, & ad Ducem exercitûs talem attulerat ſupplicationem,ille omninò benignè tractans, aures præbuit faciles,& annuit,vt ad ſuam patriā reuerteretur.Admirans aūt mulier hanc Ducis exercitûs benignitatē & humanitatē,eum curioſioribus intuebatur & conſiderabat oculis. Ecce aūt quidam ſplendor incidens per viri mores, vultusq; figuram & lineamēta, eam ità illuminauit,vt eū agnoſceret. Vbì aūt primùm eum eſſe Euſtathium Theopiſtes maritum,pro certo & comperto habuit, neq; eam vlla mouebat dubitatio,ſtetit ore aperto, & mente attonita,labriſq; immobilibus,& rei admirabilitate in magnam adducta hęſitationē,pudoreq; ſimul diſtracta& cupiditate,(multū enim videbat intereſſe inter humilitatē ſuam,& viri gloriam) neſciebat quonā modo auderet videri eius vxor: & alioquì cùm ignoraret,quomodò nunc eſſet in eam affectus maritus,eò quòd multum intereeſſiſſet temporis, eius adhuc magìs retardabatur impetus.

S. Euſtachius agnoſcitur ab vxore ſua.

Verumenimuerò res eſt fortis & audax deſiderium: neque fuerit aliquid tam durū

ac reſiſtens,quod non illi fiat facile & planum.Ei ipſa quoquè cedens,cùm aptum tempus obſeruâſſet,ſtetit coram marito: & ex imo miſerabiliter ingemiſcens,& lachrymas, quæ vim maximam habent ad perſuadendum,vberes profundens ex oculis: O vir præclare,dixit:ô qui multos ſubijſti labores & certamina: ô qui ex Placida vocatus es Euſtathius,ô qui Crucis diuina apparitione,quæ tibi in ceruo eſt cõſpecta, initiatus es myſterio pietatis,& antè didiciſti ea,quæ erant futura: qui ex beato euaſiſti abiectus, & inglorius,& afflictus in calamitatibus,qui olim vxorem in naui reliquiſti, quæ quidẽ ſum ego miſera,quam ille barbarus per vim abſtulit prætextu mercedis in mari nauigationis,quandò te quidem lachrymantem emiſit è mari,me autem in naui retinuit, non honeſtas animo verſans cogitationes: ſed diuina iuſtitia eum mox eſt perſecuta, intactam & inuiolatam tibi conſeruans coniugem. Nam multa quidem grauia & aſpera interim pertuli: inuiolatum autem & impollutnm tibi ſeruaui cubile.Hoc dico,Deo teſte, & illius oculis,qui omnia intuentur.Si ergò ipſe es,cuius hæc ſunt ſigna, quibus agnoſcaris,agnoſce tu quoquè tuam vxorem: niſi me ſic affectam aſperneris, & indignam ducas tuo ſplendore: & ſtemus hîc communiter,& agamus gratias magnæ Chriſti prouidentiæ,quę res noſtras ſic deduxit.

Hæc cum calidis lachrymis laborioſa dicente Theopiſte,Dux exercitûs non iudicans hæc ſufficere ad fidem faciendam rei periculoſæ, & quæ magna indiget cautione, formam adhuc, tanquàm certiſſimum ſignum, diligenter inquirebat. Poſtquàm autem eam quoquè vidit conuenire, ortus eſt vtrinquè clamor cum magno fluxu lachrymarum, largos imbres fundens. Poſtquàm autem in amplexus & oſcula irruerunt,dixit veneranda Theopiſte coniugi: Filij autem vbi ſunt, ô chariſſime? & quomodò non ſunt nunc apud te? Ille verò, qui nondùm puras compreſſerat lachrymas, animi dolore totus repentè commotus, & illas profudit tanquàm fontes: &, O mulierum omnium fideliſſima Theopiſte,dixit,deuorati ſunt à beſtijs noſtri filij: & hoc (proh dolor)meis vidi oculis.Illa autem ex eo nihil commota,(planè enim ſciebat eos eſſe ſuperſtites)ſtatuit interim philoſophari,& non apertè enũciare,cùm omninò eſſet vxor Euſtathij.Sed quid eſt,inquit,quod Deus nõ poſſit facere,qui nos quoq; præter ſpem oẽm ſic fecit cõuenire? Deindè ſingulatìm retulit omnia,quæ filios inter ſe audiuiſſet narrãtes: & quemadmodùm ſe planè inuicèm agnouiſſent,& illa ipſos,etſi ſe chariſſimis nõdùm ſuſtinuiſſet aperire: Cùm tuî,aiebat,ô marite,cura me non relaxaret, neque ſineret guſtum integrum percipere voluptatis,quam accipiebam ex filijs. Ille autem admiratus eſt arcanam Dei ſapientiam: & admiratione propemodùm obſtupuit,quemadmodùm eum latuiſſent filij,dilectique & effecti ei eſſent familiares, nõ lege aliqua cognationis,ſed virtute ſola,propter quam electi ſunt ab eo ſui ſatellites: & quemadmodùm lugens eos,quos apud ſe habebat,beſtiarum ventres appetijſſet maledictis. Eis ergò acceſſitis,rogauit quinam eſſent,& vndè,& quinam eſſent eorum parentes. Illi autem dixerunt, ſe natos quidem eſſe ex claris parentibus, ſed qui quantùm ab initio fuêre glorioſi,tantùm poſteà fuerunt infelices.

Et ipſe quoque agnoſcit vxorẽ.

Poſtquàm autem iuſſit ſingulatìm aperire quæ euenerãt,illi dixerunt ſe cum parentibus fuiſſe exules à patria,deindè eam,quę in naue facta fuerat,matris retentionẽ: quę in fluuio euenerant: & quemadmodùm eos ferę rapuerant. Ad quem locum cùm perueniſſent,non expectauit pater,vt narrarent reliqua, ſed protinùs inſiluit, & circunfuſus eos eſt amplexus,qui videbantur quidem ſatellites,erant autem latenter filij deſiderati: Filij mei, dicens,filij dulciſſimi,filij chariſſimi,qui priùs,quàm ſolem benè videretis,tenebris tentationum fuiſtis circũdati,& priuſquàm agnoſceretis parentes,nouam didiciſtis orbitatem.Hęc,& his ſimilia,commixtis lętitia lachrymis,proferente patre,& parentes filios,& filij parẽtes amplectebantur: duplexque feſtum egit populus, & de victoria parta aduersùs hoſtes,& de Ducis exercitûs familię ad vitam, vt ità dicam, reuocatione.Sic non in finem fuit pauper mandatus obliuioni, neq; patiẽtia pauperum perijt omninò. Sic qui occidit,& facit viuere:qui ferit,& rursùs medetur, & ſtatuit in aurã procellam: cùm ſic eos igne candefeciſſet,vt candefit argentum,eduxit in refrigerium: adeò vt Euſtathio cõueniret dicere: Venite, audite,& narrabo vobis omnes qui timetis Deum,quanta fecit animę meę. Quoniam ad ipſum accelerauerunt pedes bonum afferentis nuncium. Dicat enim Naum quoq; ea,quę tempori conueniunt: Et aſſcendit qui ſpirat in faciem eius,& eripit eum ex afflictione.Sed de his quidem ſatìs.

Agnoſcit et filios ſuos.
Pſal. 9.
Deut. 32.
Pſal. 106.
Pſal. 65.
Ibidèm.
Naum 1. iuxta 70.

Poſt

Adrianus ſuccedit Traiano.

Poſt hæc autem iuſſis ſequi captiuis, & aliorũ ſpoliorum multitudine, ad vrbem regiam victor profectus eſt Romam. Cùm nondùm autem perueniſſet, Traianus quidem è viuis exceſſerat: Adrianus verò poſt illum ſuſcipit Imperium, vir religione quidẽ gentiliſſimus, mente autem barbarus, & qui maximo impetu ferebatur in pios. Poſtquàm ergò reuerſus fuit Dux exercitûs, eum quidem donis eſt proſecutus, & alia benignitate, exultãs trophæis, quæ ille erexerat aduersùs hoſtes: & vxoris, & filiorum eius inuentione ipſe quoquè lætandum ſibi ducens. Poſtquàm autem amens abijt in templum idolorum, ijs, qui erant amentiores, ſacrificaturus pro victoria, verè pius dux exercitûs non ignorans quiſnam re vera eſſet author victoriæ, & ei ſpiritale offerens ſacrificium, non ſolùm non eſt ingreſſus ſimul cum Imperatore, ſed ne ſuſtinuit quidem eum vſque ad portas deducere, malam viam ſtatìm ab ipſis declinans carceribus. Cùm autem cauſa eſſet ab Imperatore omninò quæſita, cur non accederet dijs patrijs pro victoria ſacrificaturus, & filiorum ſalute & vxoris, ille cùm liberè loqueretur, neque timidus eſſet ad confitẽdum, audacter ſtatìm dicit: Quoniam cùm ſim Chriſtianus, ô Imperator, Chriſto datori victoriæ, & filiorum, qui mihi perierant, & vxoris, ago gratias. Alium aũt præter eum, & maximè hæc inanima & ſurda, neque agnouerim, neque coluerim. Abſit, vt ſim adeò emotæ mentis.

S. Euſtachio cũ vxore & filijs ſiſtitur coram tribunali.

Ira propter hæc repletus Imperator, ei quidem primùm aufert munus ducendi exercitûs, & Zonam. Deindè cum ipſis filijs & coniuge eum ſiſti iubet pro tyrannico tribunali. Et primùm quidem verborum illecebris conabatur eis perſuadere, vt dediſcerent pietatem. Poſtquàm autem vidit eos vinci non poſſe ab vllis blanditijs, & eorum, quæ videntur, bonorum promiſſione, acceſſit deindè ad minas. Poſtquam autem eos illis quoquè vidit ſuperiores, induxit etiam ipſam experientiam, ignorans ſtolidus, hæc duo eſſe maximè contraria, vim & perſuaſionem. Quamobrèm ſi hoc ſtudebat, vt ipſi Chriſtianam abiurarent religionem, perſuadere, non autem vim afferrei oportebat: niſi fortè ſufficiat ſolis labris, etiamſi quis cor non habeat conſentiens. Deducit ergò athletas in ſtadium, & ſæuos in eos immittit leones, qui erat animo immanis & inſipiens. Qui etiam magno impetu feruntur in ſanctos, vt qui fame eſſent iritati. Hoc enim de induſtria factum fuerat à parricidis, vt cum naturali feritate fame quoquè cõcurrente, citiùs conſumerentur ab eis Chriſti martyres. Id verò maiori fuit admirationi, cùm euaſerint martyres feris ſuperiores. Solet enim magna Dei ſapientia inſignem malitiam deducere ad reddendam virtutem inſigniter admirabilem.

Leones nihil eos lædunt.

Poſtquàm ergò beſtię fuêre prope ſanctos, non erãt ampliùs beſtiæ, ſed teſtes pietatis omni exceptione maiores, illam non verbis, ſed rebus ipſis confitentes. Ipſę enim ſtatìm eos, qui adorant, imitantes, & ſanctis capita inclinantes, & veluti apertè præ ſe ferentes ſe petere veniam, quòd non ex ſe, ſed ab alijs inuitæ ductę eſſent: deindè cùm etiam corpora eorum linxiſſent cum magna reuerentia, rursùs quietę redierunt, Tyrannum ſummæ accuſantes amentiæ, & omnibus euidenter oſtendentes, quòd hęc animantia rationis expertia ſuos agnoſcũt dominos, cùm id, quod eſt particeps rationis, vt par eſt, ab illis obſeruetur. Sed ſic quidem beſtię, perindè ac compotes rationis, ſe apertè prębuerunt. Vide autẽ contrà rursùs eos, qui ſunt prędití ratione, quomodò apertè oſtenderunt ferarum crudelitatem, & vacuitatem rationis. Cùm enim oporteret amentem illum Imperatorem hoc admirari, quod erat ſupra naturam, & contra opinionem, & hac re vti duce ad pietatem, ille non ſolùm non eſt admiratus, neque, ſi nihil aliud, reueritus ferarum ad rationem aptitudinem, ſed eo ipſo fuit magìs accenſus ad iram: perindè atq; ſi feris indignaretur, quòd non ſanctos, vt volebat, ſuperâſſent. Vndè etiam proceſſit ad aliud genus tormenti. Bouem æneum machinatur ſupplicium martyribus. Quem cùm poſtridiè vehementer accendiſſet, ſigno dato frequentiſſimum populum congregat in theatro. Quoniam autem in his prolixa vtens oratione, viſus eſt apertè nugari, & verba in aërem fundere inaniter, adhuc magìs accenditur ad iram: & iuſſit ijs, qui aderant, dicto citiùs ſanctos inijcere in machinam æneam. Ducebantur itaque martyres triſtem vultum minimè prę ſe ferentes, neque vllum mœſtitię veſtigium facie omninò oſtendentes.

Conijciunt in bouẽ æneum inflammatum.

Poſtquàm autem propè fuerunt, manus & oculos ſimul in cælum tollentes: Domine Deus virtutum, dixerunt, exaudi nos rogãtes, & concede nobis, ô Rex, propterea quòd nos candefeciſti, & probâſti igne pro te ſuſceptorum certaminum, vt ſimus participes

hęre-

hæreditatis ſanctorum tuorum à ſeculo. Reduxiſti nos Domine, vt es pollicitus, ad priorem huius vitæ ſplendorem & gloriam: reduc nunc quoq; ab ijs, quæ fluunt, ad ea, in quæ nullus cadit interitus. Eccè enim nos tibi offerentes, igne efficimur holocauſtum. Sic & pater, & filij, & mater tibi offerimur. Sit ſacrificium noſtrum acceptum coram te: & hîc quoq; pudore afficiatur per tuam potẽtiam communis hoſtis noſtri generis. Per nos quoq; humiles glorificetur, Domine, ſummis laudibus celebrandum nomen tuum. Nè noſtrum deſpicias ſacrificium: ſed appareat coram te ſicut dona Abelis, ſicut Abrahæ ſacrificium, ſicut ſanguis primi martyris, ſicut omnium ſanctorum cædes, & holocauſta, & mors per martyrium. Præbe autem ijs quoquè, qui noſtrî commemorationem per ſanctum nomen tuum peragunt, animæ ſalutem, & liberationem ab omni re, quæ affert moleſtiam. Hæc per vnam linguam glorioſi martyris Euſtachij, qui ſimul decertabat, ſanctorum chorus precatus audiuit vocem, quæ de cælo extitit, ſimul quidem eis, confirmantem finem petitionum, & eos renunciantem hęredes regni cælorum. Audiũt vocẽ lapſam cælitùs.

Poſtquàm ergò hanc vocem audiuerunt martyres, in bouem candentem omnes ſimul alacri animo inſiliêrunt. Ille autem, cùm ei appropinquâſſent corpora ſanctorum, nõ erat ampliùs inſtrumentũ ignis, nec ſupplicij, ſed ęs eos refrigerãs, & recreans à multis ſudoribus. Et ſic Deum glorificantes, & ad ipſum quærentes reſolutionem, martyricas animas, & quę multa ſubierãt certamina, depoſũt in eius manibus, viceſimo menſis ſeptembris. Cæterùm qui erat inſignis ſcelere Adrianus, cùm tres iam dies pręteriiſſent, accedit ad hunc bouem ęneum: & iubet eum aperiri: erat enim eius in tergo oſtium. Cùm ergò fuiſſet apertum, ipſe, & ij, qui ſimul aderant, vident corpora martyrum, quę nullum quidem ignis oſtendebant veſtigium, candore autem magis, quàm priùs, reſplendebant. Quocircà cùm exiſtimati eſſent viuere, iuſſit eos educi. Quod cùm factũ eſſet, inuaſit omnes ſtupor & admiratio, quòd eos ne minimùm quidem attigiſſet, nec lęſiſſet ignis, vt hinc iudicare quiſpiam poſſet cauſam mortis. Hoc ergò magno ſtupefacti miraculo, veluti vno ore clamârunt: Magnus eſt Deus Chriſtianorum. Is eſt vnus verus Deus: Deus fortis omnipotens, Ieſus Chriſtus, qui ex igne conſeruat illęſa ſanctorum ſuorum corpora, vt nec pilum quidem eorum poſſit ignis tangere. Cuius diuinę potentię apertum eſt teſtimonium leones quoquè, qui pręceſſerunt, à malis illęſos eius conſeruantes famulos. Sed hęc quidem, & ſimilia canebat populus, Deum laudans. Tyrannus verò populi clamorem ſimul reueritus, & exterritus, receſſit pudore affectus, & ſub eo etiam occultè cõmunis hoſtis & inimicus. Qui aũt ex Chriſtianis erant valdè pij & honeſti, cùm glorioſorum Chriſti martyrum corpora ſuſtuliſſent, pſalmisque & hymnis fideliter ea eſſent proſecuti, honorificè & reuerẽter in loco ſacro deponunt. Deindè cultûs ſimulacrorum deſinente furore, oratoriam quoquè domum ędificant glorioſis victoribus, glorificantes patrem, filium, & ſpiritum ſanctum, diuinitatem vnam & regnum: Cui conuenit omnis gloria, honor & potentia, maieſtas & magnificẽtia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Vide miraculum.

Populus laudat Chriſtũ.

CERTAMEN SANCTORVM ET GLORIOSORVM MARTYRVM, ACYNDINI, PEGASII, *Anempodiſti, Aphthonij & Elpidephori: Authore Simeone Metaphraſte.*

ETIAMSI Perſę primi Chriſtum natum ex Virgine adorârunt, & donis eum honorârunt, ij tamen poſteà Chriſti ſeruos propter ipſum inhumanè puniêrũt. Hoc autem cùm ex multis alijs eſt euidens, tum ex argumento, quod nunc eſt propoſitum. Nam cùm ſuperbus ille Sapores ſceptra teneret Perſica, & declinâſſet ad tyrannidem, & ad Chriſtianos, qui erant in eius poteſtate, perſequendos fuiſſet incitatus, magna quędam caligo Chriſti fuit offuſa eccleſię, & ea repleta fuit tumultu & confuſione. Nullus autem ex Perſis erat negligens in acriter defendenda ſua religione. Quamobrèm eos, qui Chriſtum colebant, quotidiè criminantes, manui regię tradiderunt. Inter quos be-

Nouẽbris 2.

Sapores rex Perſarũ perſequit Chriſtianos.

atum quoquè Acindynum, Pegaſium & Anempodiſtum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicauerunt, vt qui & Chriſtianorum tenerent opinionem, & multos ex ijs, qui ad ipſos ventitabant, Chriſti dogma docerent, & perſuaderent, vt regia deſpicerent decreta. Ille autem valdè iratus, iuſſit ſtatim ſanctos compræhendi, & coram ſe ſiſti.

Blanditur ſanctis martyribus. Cùm verò adfuiſſent, iram ſtatim illinens ficta moderatione: Filioli, inquit, (quos paulò pòſt erat excarnificaturus) dicite mihi, quænam eſt vobis patria, vndè genus ducitis, quodnam eſt vobis ſtudium? Sancti autem reſponderunt: Et patria, & genus, & ſtudium eſt fides in Trinitatem, quę eſt vnus Deus, à quo ad omnes, qui ſunt, eſſentia: & ad eos qui viuũt, vita, tanquàm à fonte aliquo perenni, deriuatur. Hæc cùm audiuiſſet Tyrannus, Vt videtur, inquit, mea lenitas & quòd non ſim procliuis ad ſupplicia, vos reddit contumaces & audaces ad reſpondendum. Dixit verò ſtatim Acindynus: Quænam reſponſio facta fuit ſecùs, quàm oportet: aut quid tibi videmur non reſpondere vt cónuenit? Quoniam, inquit, alia reſpondiſtis, quàm de quibus fuiſtis interrogati. ſed niſi accedentes citò ſacrificaueritis, pœnitentia ducti fruſtrà flebitis. Mox intentat minas. S. Anempodiſtus libero verborum fluento dixit Tyranno: Oportebat quidem, ô rex, nos de hoc verbo ne minimum quidem reſpondere, ſed ferre ſilentio tuam in nos contumeliam: ſed quoniam feruor fidei in Chriſtum, non ſinit nos tacere, audi nos hæc tibi dicentes: Cur de patria, genere & ſtudio curioſè inquiris? Hęc enim omnia, vt priùs diximus, eſt nobis Trinitas omnium architectatrix. Deos autem, quibus nos iubes ſacrificare, nec nouimus, nec ſunt omninò. Oportet enim amare veritatem: dæmones verò ſcimus eſſe deceptores, & animis afferre interitum. Qui cùm à Deo creati eſſent, & ab eo qui fecerat defeciſſent, igni æterno ſunt damnati. Tyrannus autem his ad iram accenſus, eis mortem minatur acerbiſſimam. Cui ſancti, perindè acsì bona eſſet pollicitus, non autem tormenta minatus, reſponderunt: Vix tandèm agnouiſti id, quod eſt nobis vtile & ſalutare.

Sancti martyres virgis cæduntur. Tunc ergò iubet eos à quatuor viris extenſos per totum corpus virgis cædi. Illi autem cùm totam mentem ad Deum ſuſtuliſſent, ità affecti erant, cùm virgis cæderentur, perindè acsì patientibus alijs, ipſi adeſſent ſpectatores. Propterea plagas quidem negligebant: conueniens autem canticum ad Deum pſallebant, dicentes: Vidiſti Domine, nè ſileas, & nè diſcedas à nobis. Pſal. 34. Deindè qui eos torquebant lictores, defeſſos iam, quòd diutiùs producerentur tormenta, alij recentes excipiunt. Cùm autem hanc, quæ erat ſupra hominem, vidiſſet Tyrannus martyrum tolerantiam, & eos tanquàm inane quidpiam ferre plagas citra dolorem, in maximam adductus admirationem & correptus vertigine, ſtatim cadit ſupinus, adeò vt, qui aderant, putarent eum eſſe mortuum. Sapores corruit. Deindè cùm ad ſe redijſſet, licèt non ad id, quod oportebat, & veritatem, cùm ex athletarum quæ ſuperabat hominem, tolerantia oporteret eum deduci ad pietatem, apparuit ille magìs ab ira ſuperatus: & iubet martyres funibus extendi in aëre, & ignem ſubter eis accendi: vt duplici tormento eorum animæ celeriùs erumperẽt. Igni aduruntur martyres. Illi autem quouis ferro & quouis adamante fortiores, tanquàm ad tormentum recẽtius etiam recentiorem oſtentantes tolerantiam, & non in viuente corpore & dolorem ſentiente, ſed in quodam inanimo ſupplicium ſuſtinentes, ipſum quidem negligebant: ad preces verò linguam & mentem conuertebant, dicentes: Qui es illuminatio noſtra, Chriſte DEVS noſter, qui propter nos paſſus es iniurias, & in ligno fuiſti extenſus, & precatus es pro ijs, qui te interimebant, patientiæ & tolerantiæ decreta nobis proponens, adſpice ad humilitatem noſtram & afflictionem, & libera nos à machinationibus ſcelerati animi huius tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in cælis, qui poteſt omnia, & qui eſt ſine principio, tuum patrem, & adorandum tuum & ſanctiſſimum ſpiritum in ſecula, Amen.

Chriſtus eis apparet. Cùm ſic eſſent precati, in noſtra forma apparens Dominus, ſoluit quidem vincula: ignem autem irrorat, quomodò pueris olìm in Aſſyria: Dan. 3. & ſic ſancti illæſi & ſalui producti ſunt in conſpectum regis. Ille autem cùm eſſet valdè craſſus & inſipiens, neque admirabili ſpectaculo obſtupefactus, neque martyrum inuicta motus patientia: Quid, inquit, vobis videtur, eos appellans nominatim, num hæc vobis parua perſuaſerunt tormenta, vt à pernicioſo quidem veſtro errore diſcedatis, noſtris autem edictis cedatis? an adhuc vultis permanere in errore, veſtris freti pręſtigijs? Reſpondit B. Acindynus: Pręſtigias

gias quidem neque ſcimus, neque vnquàm didicimus, neque vnquàm talibus vſi ſumus impoſturis. Sed quoniam Dei vires* inſeparabiles, & quæ ſunt ſupra naturam ſigna diuina, putas eſſe præſtigias, viſioneque & non re vera hæc fieri ſuſpicatis, eris deincèps mutus & lingua impeditus, vt ex teipſo teſtimonium feras Dei virtutis. Si potes ergò dicere, dic, quibuſnam dijs nos iubes ſacrificare? Non erat autem vox, neque auditio, ſed erat mutus, non ſecùs atquè dij eius, ſolo nutu indicans animi voluntatē. Cuius amentiam Chriſti ſerui arguentes & irridentes, dicebant: Recedimus, tu autem nihil nobis omninò dicis.

*for. * Inſuperabiles*

Sapores fit mutus.

Cùm autem finxiſſent ſancti ſe recedere, erat rex mutus ſimiliter, crebrò defigens oculos in eos, qui circunſiſtebant, & nutu iubens, vt ſancti comprahenderentur. Deindè cùm miniſtri quod volebat, nō poſſent intelligere, præ ira & dubitatione effectus ſemijnſanus, rupit chlamydem, & id quod fibulatoriū dicitur, humì diſiecit, & ſic eos, qui aderant, vocabat ad miſericordiam. Chriſti autem milites & ipſos & Tyrannum miſerati propter amentiam, O hominum cęcitatem, dixerunt, quòd ſua ſponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi DOMINE, oculos cordis eorum, vt illuminentur luce Dei cognitionis: & tua conſiderent miracula, & adorandum & ſanctum tuum nomen ſignificent. Cùm hæc autem eſſent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum ſplendorem ferre non valentes, qui oculis animæ caligabant, humì ceciderunt. Sancti verò cùm Dei conſuetum ſenſiſſent auxilium, ei obtulerunt gratiarum actionem, dicentes: Deus noſter, refugium & virtus, adiutor in afflictionibus quæ inuenerunt nos valdè: ſed ſurge, & nobis fer adhuc auxilium, & libera ab ijs, quæ nos circundant vexationibus propter nomen tuum.

Angeli apparent martyribus.

Pſal. 45.

Filius autem interitûs ne tunc quidem intelligens, nec ſe effectus melior, ſed quaſi à ſe diſceſſiſſet, gemitus & ſuſpiria emittebat, & faciem pulſabat, & ſimilis erat ei, qui eſt animo perplexo, & neſcit quid agat. Quem cùm benigni CHRISTI benignus diſcipulus ſic affectum adſpexiſſet Acindynus, dolore oppreſſus, effuſis propter eius cordis cæcitatem lachrymis, conuerſus: Quoniam, inquit, neque DEI diſciplina, ô homo, fecit te eius virtutem intelligere, ſed tua ſponte ſic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, & amplectens ignorantiam: ſit tibi poteſtas loquendi citra impedimentum, & nihil ſit, quod tuæ linguæ obſiſtat. Illi autem protinùs quidem ſoluuntur frena linguæ: oculi verò animę minimè ſoluuntur à nube, quæ eos obſtruebat: ſed perindè acſi nihil noui accidiſſet, neque quicquam eſſet paſſus, pergebat ea, quæ priùs, exequi: & in eos, qui circunſiſtebant, præ animi dubitatione iram volens immittere, vt cuius animus eſſet plenus dedecore: Acindynus quidem, inquit, & eius ſocij, & Pegaſius & Anempodiſtus eum, quem par eſt, finem iam accipient: Porrò autem vos quoquè, ô peſſimi omnium miniſtri, nequaquàm ſinam: & ſumam pœnas, quas veſtra meretur inobedientia. Iubet ergò grabatos afferri ferreos, & ignis multum ſubſterni, qui adſpergatur adipe & pice & reſina, & ſanctos recumbere ſuper hos candentes grabatos. Illi autem perindè acsì in quodam roſcido & florido prato eſſent recubaturi, conſtanti vultu magnoque & excelſo animo inſilierunt in grabatos. Deindè cùm ſe multis horis extendiſſent, canebant Pſalmum tempori conuenientem, dicentes: Igne probâſti nos, ſicut probatur argentum. Poſuiſti afflictiones ſuper dorſa noſtra. &: Da, vt magno & forti animo feramus eos qui adſunt, cruciatus. Da etiam circunſiſtentibus, vt agnoſcant nomen ſanctum tuum, quibus & tuam virtutem, & tua nota feciſti miracula.

Sapores per martyrum preces recipit loquendi facultatem.

Vide ſupplicium.

Pſal. 65.

Cùm ij hæc dixiſſent, audita eſt vox è cælis, dicens: Quoniam factis veſtram fidem confirmâſtis, veſtræ petitiones deducentur ad effectum. Hanc ergò diuinam vocem effectus ſtatim eſt conſecutus. Nam quicunque ex circunſiſtentibus digni ſunt habiti, qui eam audirent, exclamauerunt: Vnus ſolus eſt verus DEVS, quem colunt martyres, vnus fortis, vnus inuictus, & præter ipſum non eſt DEVS. Vos ergò eſtis beati, qui aduentûs eius in terram fuiſtis teſtes, & propter eius deſiderium animas ad mortem tradidiſtis, mortem, quæ vitam æternam conciliat. Cæterùm vt nobis quoquè manum præbeat, & nos extrahat ex profundo interitûs, eum rogate. Martyres autem cùm eorum precum duxiſſent rationem, & oculos in cælum ſuſtuliſſent, Altiſſime Deus, dixerunt, adſpice ad ſeruos tuos, qui nomen tuum inuocant in veritate, & voluntariam irrigationem attribue nouæ tuæ hæreditati, ijs, inquam, qui nunc crediderunt

Multi credūt in Chriſtum.

runt in nomen tuum, vt ſit eis medicina ros, qui à te proficiſcitur, id quod peccati eſt morboſum, expugnans: & ſciant omnes te ſolum eſſe DEVM, & omnia, ô Rex, tuæ obedire potentiæ. Simul autem cum fine orationis & repentè emicant fulgura, & erumpunt fulmina, & vehemens cadit pluuia, adeò vt metu correpti aduerſarij, huc & illuc diſpergerentur, ijs ſolis, qui Chriſto crediderant, relictis ſolis cùm ſanctis martyribus, ad quos ſancti: Nè timeatis, dixerunt, qui vos Chriſto dedicâſtis: nam hæc propter vos extiterunt.

Cùm ergò vna voce DEO emitterent glorificationem, acceſſit multitudo angelorum, candidis eos induens veſtibus, quæ fortè oſtendebant purgatam eſſe animam fide & aqua. Rex autem, cuius cohiberi non poterat inſania, vt par erat, dixit ſanctis: Quòd veſtræ iuuentuti parcerem & ſpeciei, id vos fecit meam contemnere potentiam: ſed re ipſa omninò ſcietis, vos ea facere, quæ ſunt inutilia & vobis non expediunt Sed quoniam non ineſt nobis minor patientia, quàm potentia, adhuc veſtram tolerantes ſtultitiam, conſulimus vt parcatis, & hunc dulcem ſolem lucrifaciatis, & non mortem præmaturam & acerbam attrahatis: ſed accedentes, dominis dijs ſacrificetis. Sanctus autem dixit Acindynus: Nos vnum nouimus Deum, qui eſt in cælis, & ei ſoli ſeruimus, qui poteſt corpus & animam damnare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoquè, inquit, volo vos vnum ſolum DEVM adorare. Et quomodò, dixerunt martyres, nos iubes ei ſacrificarè? Me, inquit, ſequentes facite, quomodò me videritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies ſicut ſcis: nos autem rursùs conſequenter faciemus, vt didicimus.

Matt.10.

His lætatus Rex, Et cur hoc, inquit, non diù antè feciſtis: ſed me coëgiſtis ad hoc, quod eſt præter naturam, vt in vos inueherer, qui eſtis mihi chariſſimi? quod vtinàm non feciſſem. Vos tamen tanquàm patri filij ignoſcite, qui vos caſtigando, conuertere coactus ſum etiam pręter ſententiam. His dictis, currum conſcendit: & acceſſiuit ſanctos, vt cum ipſo conſidérent. Illi autem, Abſit, dixerunt, ô rex, vt nos eô procedamus dementiæ, vt tecum audeamus conſidere, & tuam potentiam tanta afficere contumelia. Sed qua à vobis, inquit, afficior contumelia, ea eſt mihi optabilior & pluris facienda, quàm honor aliorum. Cùm autem fuiſſent in templo, vno ex ſanctis manu appræhenſo, ſimul cum eo eſt ingreſſus. Eius verò animo magna diffuſo lætitia, Magna eſt Iouis inuicti potentia, clara voce exclamauit. Deindè ad ſanctos conuerſus, Quid inquit, vobis videtur, an vt ipſi primi inchoëmus ſacrificium: an nos id vobis concedamus facere? Quomodò veſtra voluërit potentia, Sancti reſponderunt. Rex autem permittit ſanctis primùm precari. Cùm ipſi ergò genua inclinâſſent, & preces DEO offerrent, totum templum fuit terræmotu concuſſum, & quæ in eo erat ſtatua, cadens fuit confracta. Rex itaque territus, è templo exilijt. Deindè cùm ſurrexiſſent ſancti ab oratione, & veſtigia lachrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus: Hæc ſunt veſtra Deo inuiſa promiſſa? dixit rex, hac'ne ſpe vos adduxi in templum deorum? Sancti autem, Nos, dixerunt, in nullo mendacio depræhendiſti, ô rex, ſed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille verò, Si ad talem deduci finem veſtra, vt vos dicitis, promiſſa putâſſemus, nec omninò quidem attēdiſſemus ea, quæ à vobis dicebantur. Reſtat ergò, vt vos pro meritis factorum remuneremur.

Stultus rex putat ſanctos velle dęmonibus ſacrificare.

Dixit, & ſtatìm iuſſit tres afferri lebetes, & in eos inijci plumbum, & maximum ignem in eis accendi: ex vtraque autem parte lebetum ſtylos infigi, qui duo capita & ea diuiſa habebant supernè, per quæ demiſſis catenis, & lumbis ſanctorum compræhenſis, eos in lebetes demittere, & rursùs ſursùm trahere. Hoc ergò horribile ſupplicium ſubeuntes, canticum canebat vnuſquiſque ſanctus, & ſuo nomini & pœnæ conueniens. Nam beatus quidem Pegaſius: Quoniam apud te eſt fons vitæ, dicebat: In lumine tuo videbimus lumen. Inſignis autem Anempodiſtus: Pedes mei ſteterunt rectitudine, & lucerna pedibus meis lex tua, & lumen ſemitis meis. Diuinus verò Acindynus, Compręhenderunt nos dolores mortis, Pericula inferni inuenerunt nos: ſed etiamsì per ignem tranſiuimus, ipſe Domine educes nos in refrigerium. Qui erat autem anima occęcatus Imperator, cùm vidit ſanctos à plumbo nihil pati, propiùs ad illos accedens: Nóui, inquit, veſtras pręſtigias, & cùm catenas ſuis tetigiſſet manibus, demiſit ſanctos in lebetes vſque ad collum. Quorum ſubmerſione plumbum effuſum ſupra lebetes, eos propè reliquit vacuos. Statim ergò dixerunt ſancti Tyranno: Tu quidem

Immani ſupplicio effecti martyres, Deum laudant.
Pſal. 35. 18 17 65

cùm

cùm tua manu velles nobis mortem afferre, à ſcopo excidiſti, DEO nos omninò conſeruante: labor autem tuus in caput tuum conuertetur, & colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicentibus, ceciderunt quidem & diſſolutæ ſunt catenæ.

Vnus autem ex miniſtris, admirabili obſtupefactus ſpectaculo, exclamauit: Magnus eſt DEVS Chriſtianorum: & tyranno dixit, O crudeliſſime, quouſquè tuis iuſſis nos vexas, iubens nos aggredi ea, quæ ſunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potiùs, quàm Chriſti martyres. Tyrannus autem conturbatus repentina eius mutatione, iram quidem apud ſe celat, ſed manſuetudinem ſimulans apud Aphthonium, (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat,) Iube eos, inquit, citò egredi ex lebetibus. Illi verò ſalui, non ſecùs atquè aurum ex fornace, repentè emergentes, acceſſerunt ad Imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans: Notum tibi ſit, inquit, ô rex, quòd Deum adoro, quem colunt Chriſtiani, & ei ſoli ſeruio, & me his ſanctis adiungo. Ille autem magna eius audacia & fiducia obſtupefactus, bonis verbis & honorum promiſſis eum conabatur potiùs inducere, dicens: Ego tibi cauſa fui huius mutationis, qui te tamdiù reliqui in ea, in qua fuiſti collocatus, militia, & non ſum te maioribus dignatus honoribus: ſed ſi quid hucuſquè defecimus, id iam implere ſtudebimus. Nihil ergò veritus, dic liberè, quaſnam cupias dignitates: tuam enim petitionem nequaquàm omninò renuemus. A Chriſto autem recèns electus miles, Deſidero, inquit, ô rex, eam accipere militiam, quam ipſe nô potes præbere: ſed ſolus Rex immortalis, qui ſcit etiam dona largiri immortalia. Cùm ergò eius firmam & ſtabilem didiciſſet ſententiam, eum ſtatim condemnat, vt ei caput feriatur gladio, pro ſupplicio ea largitus, quæ erant ei maximè optanda. Qui cùm lubenter eam accepiſſet ſententiam, Ago tibi gratias, inquit, Domine, quòd me ſeruas, qui ſum indignus, propter magnam tuam & ineffabilem miſericordiam. Propterea anima mea te laudabit, & nomen ſanctum tuum glorificabit, nunc & in ſecula, Amen.

Vnus ex miniſtris regiis conuertitur.

Ingens miraculum.

S. Aphthonius cędi capite iubetur

Deindè ad ſanctos conuerſus: Ego quidem, inquit, ô domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propoſitam. Rogo autem veſtram benignam & miſericordem animam, nè recordemini eorum, quæ iuſſus in vos feci: potiùs verò pro me rogetis communem Dominum, vt ſit mihi clemens & propitius, & nè me ſeparet à veſtra portione. Cui ſancti martyres: Bono animo, dixerunt, ô frater, beatam vitam ingredere. Beatus enim es propter tuum deceſſum, quòd primus noſtrûm ſiſteris coram optata Trinitate, & tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem conſequens & gloriam ſempiternã. Quocircà tu potiùs memento tuorum ſociorum, & precare, vt cùm quod ſupereſt certaminis perfecerimus, abſque vllo impedimento eadem, quæ tu, pręmia & eandem adipiſcamur hæreditatem. Hæc cùm ſancti dixiſſent, eis diuinus circunfuſus Aphthonius, cùm & in eorum colla deſiderij effudiſſet lachrymas, & iucundè illorum membra eſſet amplexus, ducebatur ad mortem. Deindè cùm ad locum perueniſſet definitum, beatum caput ei amputatur, & apud Deum beatam deponit animam. Qui autem fortè aderant Chriſtiani, cùm veluti ad quendam theſaurum accurriſſent, & mundis ſindonibus pretioſas eius reliquias inuoluiſſent, in loculo depoſuerunt, conſummationem ſociorum eius adhuc expectantes, vt maiores diuitias ſic ſibi reconderent.

Caput eius amputatur

Eius ſacræ reliquię colliguntur.

Poſt hæc ſanctis dicit rex: Nè exiſtimetis, inquit, me vobis æquè leuem ac facilem mortem allaturum, atquè malè perdendo Aphthonio. Nam paulatim acerbiſſimis tormentis carnes veſtras conſumens, miſerabilem vobis mortem afferam. Hæc cùm dixiſſet, bubulos iubet afferri culeos, & ſanctos in eos inijci martyres: Deindè in aquam immitti. Hoc autem cùm factum eſſet maxima celeritate, eis beatus appáret Aphthonius ſimul cum tribus indutis candidis veſtibus, quorum diuina virtute diſrumpuntur culei, & terrę illæſi redduntur ab eis martyres. Cùm ſic ergò conſpecti fuiſſent à tyranno, arbitrans ille non fuiſſe factum, quod ipſe iuſſerat, ſtatim ſurrexit ad ſupplicium ſumendũ de lictoribus, & ſtatim iuſſit eorum manus amputari gladio. erant autem quatuor numero. Deindè eos ſic pro ſanctis immitti in profundum maris. Quod quidem cùm fieret, & mari traderentur, exclamabãt: Domine, excipe noſtros ſpiritus, & cum ſanctis tuis martyribus nos, etſi ſimus indigni, connumera. Deo autem inuiſus & planè dæmon Saporius, cùm ſtatim beatos viros, Acindynum, inquam, & Pegaſium, & Anempodi-

Appáret martyribus

ſtum iuſſiſſet includi in carcere, ipſe ſeipſum grauiſſimè cruciabat,anxius propter res præſentes,& magnis animi fluctibus agitatus, &nec cibum quidem omninò ſumere ſuſtinens.

Ijs ergò,qui primas partes apud eum obtinebant,conuocatis : Cur me ſolum, inquit,reliquiſtis in his,quę ſunt propoſita,laborare:ipſi autem ocioſum delegiſtis ſilentium,nec verbo,nec facto vllam opem mihi ferentes? Sed ſi aliquid quidem noui & inſoliti velim afferre,vos ſtatìm habeo reſiſtentes & reluctantes. Nunc autem cùm nihil noui introducatur, ſed patrium noſtrum dogma deſpiciatur, & nè cadat,veniat in periculum, & nulli veſtrûm veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ ſe ferre, de ſumma rei planè venio in dubium,& mœrore enecor. Ad hæc Elpidephorus, qui tunc erat primus ſenatûs, & fidei Chriſti ardens amator, & ad ſummam quidam Nicodemus, & Chriſti occultus diſcipulus: Et quam tibi, inquit,ô rex, hac in re opem ferre poſſumus? Neque enim potentia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit,& habes poteſtatem voluntati conſequentem.Copia autem inſtrumentorũ, quæ ſunt comparata ad torquẽdum,eorum quę ſunt facienda,apertè ſuggerit tibi deliberationem.Rursùs dicit Tyrannus: Quid verò? Egó ne ſolus poſſum latrare aduersùs hos impios? Sanctus verò reſpondit: Si hoc tibi videtur operoſum ac difficile, ſine, inquit,eos ſua abire voluntate.Immaniſſimus verò Sapores: Sed quantùm, inquit, das ex tuis verbis conijciendum,videris illis potiùs,quàm nobis,adhærere.Nam mihi verba communiter ad omnes facienti,ipſe ſolus das reſponſa: & ſuggeris, vt impios relinquã impunitos.

Elpidephorus inſignis vir.

His ſic à Saporio dictis cum ſuſpicione,beatus Elpidephorus,Quoniam ſum,inquit princeps ſenatûs,hi mihi meritò concedunt primum dicendi locum. Sed ij quoquè dicant,quod videtur vnicuique,quoniam vis,ô rex, omninò verum audire. Quidam autem vnus ex ſenatoribus,habens animam diuina gratia illuminatam : Quid reuerà mirum eſt,inquit,ô rex,ſi Elpidephoro,qui eſt princeps ſenatûs, & nihil inſipiens reſpondet aut indecorum, nos dicere concedimus? Rex autem cùm id, quod erat, re vera deprehendiſſet: Video, inquit, veſtram mentem non rectè affectam in noſtram potentiam.Quidam verò,nomine Philologus,ætate iunior, ingenio acutiſſimo, zelo ardentiſſimus: O rex,inquit,mala,quæ tuũ animum de nobis inuaſit coniectura, non nobis in bonum exitum deſinet. Es enim plenus ſuſpicione, vt qui cogites omnibus tua condemnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira repletus propter repẽtinam Philologi loquendi libertatem: Quis, inquit, te delegit, vt dares tam duram & aſperam ſententiam? Ad hæc vir ille egregius, non iram tyranni reueritus,nec de eius poteſtate ſolicitus : Quid verò,quandò verum dixerit quiſpiam, ô rex, té ne oportebit ilicò iraſci? Deindè etiam intuens ad omnes,qui aderant, ſenatores: Per ſalutem,inquit, veſtrûm omnium, tali viro nihil oportet reſpondere. Quomodò enim veram accipiet orationem, quæ furore repleta eſt,anima? Propter hæc Tyrannus ira repletus, ira, inquam, ad ſimilitudinem ſerpentis, vt dicit diuinus Dauid, milites iubet ſtare pro foribus, vt eos, qui ei repugnabant, & primum omnium Elpidephorum, enſe conficeret: Quidam autem Calliſtratus, cùm eſſet regi amiciſſimus, eum collo amplexus, orabat vt iram reprimeret. Omnes verò ſimul liberè loquentes: Miſerrime regum, dicebant, pulchrè ſcies nos non eadem quæ tu,ſentire,neque ſimiliter tueri impietatem. Et hæc cùm dixiſſent,exiẽrũt eo ſic relicto.Sed ille,cùm eſſet nox,& ad ſummam filius tenebrarum,habuit noctem,opem ferentem rebus peſſimis,& cùm primùm illuxiſſet,ſedẽs pro tribunali,iubet tres foſſas effodi, & in eas immitti beſtias & ſerpentes, & ſanctum Acindynum cum ſuis in eas inijci.

Philologi dicendi libertas.

Pſal 57.

Martyres in foſſas mittuntur.

Poſtquàm autem ſanctos eò immiſiſſent, Deus Deus noſter,ad te de luce vigilamus, pſallebant martyres. Sitiuit te anima noſtra, ſitiuit Deum viuum & fortem. Sed tu fac nobiſcum conuenienter tuæ manſuetudini, & educ nos de lacu miſeriæ. Quoniam benigna eſt miſericordia tua, & bonitas quæ non poteſt exprimi. Interìm autem dum precarentur, ſplendidi acceſſerunt angeli, velutì quibuſdam virgis ferreis beſtias abigentes, & vnumquenque è ſanctis manu accipientes, eos illæſos è foſſis eduxerunt. Sed rex cùm oporteret rursùs Chriſti intelligere potentiam,& ceſſare aliquandò aggredi, quæ non poſſunt effici, ille iuſſit ſanctos rursùs ſuſpenſos cædi. Cùm autem vidiſſet eorum carnes multis horis conſcindi, fortique & generoſo animo reſiſtere certamini-

Pſal.26.

Angeli eos inde educũt

Cæduntur crudeliſſimè.

taminibus, iubet eos è lignis deponi, & eis capita amputari. Ipſe enim magìs erat defeſſus intentans ſupplicia, quàm martyres ſuſtinentes ea, quæ intentabantur: & ſumma fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cùm iam autem ad mortem abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem, ſimul cum ſenatu, Dimittitis nos, dicebant, ô doctores pietatis, ſuper cathedram peſtilentię, in medio eccleſię malignantium, cùm ad menſuram ætatis in Chriſto nondùm peruenerimus. Beati autem illi eis reſponderunt: Qui docet hominem ſciẽtiam Chriſtus Deus noſter, qui eſt illuminatio animarum noſtrarum, ipſe vos illuminabit & reddet intelligentes, firmoſque faciet & ſtabiles fundamento ſuæ fidei. Pſal. 93.

Relata ſunt hæc regi: & quòd magna multitudo ſequeretur ſanctos, eorum cędes prohibens. Ille autem ſtatìm emittit cateruam militum in eos, qui ſequebantur ſanctos, cui iuſſum fuerat vt eos expelleret: ſed egregij illi viri, qui ad finem vſque ſtatuerant reſiſtere peccato, hoc nihili facientes, maluērunt potiùs mori cum ſanctis. Quorum conſtantiam cùm tyrannus rursùs intellexiſſet, iuſſit omnes ſimul cum ſanctis interfici, ſuæ occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cùm autem ei ſuggeſſiſſent quidam, quorum erat magnus zelus in ſimulacra, quòd fuiſſet ſenatus cauſa horum malorum, iubet beatum adduci Elpidephorum, vt qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conuerſus ad inuictos martyres, qui nondùm erant conſummati, Rogate, dixit, pro me patres in ſpiritu, duces meæ in Chriſtum fidei, vt ego quoquè à veſtro cœtu non excidam. Cui ſancti: Eſto bono animo, dixerũt, ô frater, eſto bono animo, & nè ſis animo anxius. Nos enim pręcedes, primus ſiſtendus coram cęleſti Domino. Cùm eos ergò eſſet amplexus, ducebatur ad tyrannum: cum autem tres quoquè alij conſequebantur, qui erant eiuſdem animi & inſtituti.

Tyrannus autem, Quid vobis, inquit, accidit, ô ſtulti, vt deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhæreretis verò his impoſtoribus? Sed niſì citò reſipiſcentes, ad priora redieritis, vos excipiet acerbus vitæ finis. Cui Elpidephorus interrito & conſtanti animo: Notum tibi ſit, inquit, ô rex, quòd deos, qui non ſunt, non colimus, & tuo dogmati repugnamus. Fac ergò id, quod tibi videtur. Quoniam hoc vobis placet, inquit Tyrannus, ſequendo hos impios ęiuſdem quoquè eſſe finis ſocios, neque nos vos veſtro fruſtrabimur deſiderio: ſed veſtra capita iubeo gladio amputari. Cùm autem ſancti hanc audiuiſſent ſententiam, lætique & exultantes ducerentur ad mortem, eos quoquè conſequentibus militibus, qui erant numero circiter trecenti, qui cum diuino, inquam, Acindyno & eius ſocijs mori maluērunt, & ſic venire ad CHRISTVM, cuius miſericordia eſt ſupra vitas, mortem gladio accipiunt, magnam animi alacritatem eis afferente Acindyno, & excitante, animoſque addente ad martyrium. S. Elpidephori conſtantia. Pſal. 62. Senatores & cum 300. militib' occiduntur.

Iam autem interfectis militibus & ſenatoribus, quamprimùm acceſſit tyrannus beatum Acindynum, Pegaſiumque & Anempòdiſtum: Deindè vulpina pelle indutus, clementiamque & manſuetudinem ſimulans peruerſiſſimè: Quænam eſt, dicebat, talis veſtra conſtantia, vt vitæ præſentis ſitis prodigi, & eam morte commutetis? Teſtis ſit mihi ſol, qui eſt iucundus omnibus, quòd propter veſtram mortem mihi ſcinduntur viſcera & anima. Miſereor enim veſtræ ætatis & iuuentutis, & corporis quoquè pulchritudinis, cuius vel miſereretur beſtia, & ei parceret. Credite ergò mihi, qui veſtrî magnam curam gero, & conſulo quæ ſunt vtilia. Videtis enim, quomodò nulli pepercerim ſenatori, nec militi. Veſtrî autem paternè curam gero, & vos amplector, vt qui veſtram didicerim virtutem & fortitudinem ex conſtantia in tormentis. Si enim mihi paruēritis, vos primis dignabor honoribus, & concedam dona digna veſtra virtute. Sancti autem, Nec tibi, dixerunt, nec nobis fruſtrà labores exhibe. Sed nec tu nobis parcas, nec te noſtrî vlla moueat miſericordia. mentem enim noſtram nunquàm flectes, aut bonorum promiſſis, aut minis malorum intentatis, aut metu mortis, quæ eſt tibi terribilis. Quomodò enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit moleſtia, quòd ſemèl & non milliès poſſint mori pro CHRISTO? Fac ergò citò id, quòd à te iam eſt iudicatum. Nos enim expectat chorus ſanctorum: vt etiam magìs tibi agamus gratias propter celerem conſummationem. Tyrannus blanditur. Martyres eum contemnunt.

Traduntur in custodiã. Ille autem depoſita perſona, & ficta ablata manſuetudine: Non per deos, inquit, non aſſequemini id, quod deſideratis. Iubet ergò eos, cùm fuerint ferro vincti, in tutiſſima ſeruari cuſtodia. Ipſe autem cùm tota nocte conſiderâſſet, quanam morte eos afficeret, manè iubet in fornacem ignis ardentem diuinos iácere martyres, vt omninò conſumptis ſanctis eorum corporibus, ne cinis quidem relinqueretur Chriſtianis deſiderij ſui ſolatium. Qui cùm mox educti fuiſſent è cuſtodia, eis magna voce acclamauit tyrannus: Eccè pręmia veſtræ inobedientiæ, oſtendens manu fornacem: quam nullus alius, ſed vos vobiſipſis accendiſtis. Acindynus ergò beatus martyr cùm intellexiſſet, quàm eſſet malitioſus & verſipellis tyrannus: Fortè, inquit, propheticè tibi nomen impoſuit mater. id enim patrem dęmonum ſignificat. Tu autem non pater dęmonum, ſed es apertè filius eius, qui fuit homicida ab initio: quoniam eius opera imitaris, vt qui hominum ſanguine, ſicut ipſe, delecteris. Ille verò, cùm verbi acerbitas eius animum momordiſſet, matre ſua accerſita: Quid mihi, inquit, ô mater, nomen ſibi vult? Illa autem: Scio, inquit, hoc eſſe tibi paternum. Quidnam verò poſſit ſignificare, neſcio. Sapores autem, Sed iſti, inquit, cacodęmones dicunt hoc ſignificare patrem dęmonum. Quòd ſi habeant veritatem in hoc ſibi ſuffragantem, non illos, ſed te priùs tradam morti acerbæ. Illa verò ſubridens: Omninò, inquit, niſi hoc apertè nôſſent, non ità auderent loqui multis præſentibus. Hinc factum eſt, vt ira, quæ cohiberi non poterat, inuaderet hunc execrandum: ſtatimque cùm ſimul cum DEO communem abnegâſſet naturam, & nec ipſum omnibus charum nomen matris eſſet reueritus, quod vel ipſis feris & animalibus rationis expertibus affert reuerentiam, ei manus inijcit, manus (ô diuina iuſtitia) homo in matrem, & matrem iam vetulam, & filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potiùs lubenter dixeris, qui maiorem iure erat redditurus, quòd illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem prócidens ad pedes ſanctorum, Seruate meam ſenectutem, dixit cum multis láchrymis. Ipſum enim, vt video, ſatanam, illum ipſum ego genui.

Sapores matri impingit alapã. *Iohan. 8.*

Ille autem illam nihilipendens & repellens, intuens ad martyres: Veſtra, inquit, in malis perſeuerantia, efficit, vt vobis fornax accendatur ampliùs. Illi verò, Tua mater, aiunt, curæ tibi ſit in præſentia. Quid enim animi habeamus, iam ſatìs es expertus. Tyrannus autem, Quid ea, inquit, ſit mihi curæ? Si tibi, inquiunt, remittetur ſcelus, qui iniuſtas manus in ipſam matrem intuliſti. Sed ſi pro filio, inquit, mater precata fuerit, dij mei ignoſcent. Illa autem oculos ſtatìm in altum tollens, Chriſte vnigenite, inquit, Dei fili, filio meo nè remittas, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Ille autem rursùs iniquus, Longa, inquit, vt videtur, & multorum annorum ſenectus tuam mutauit & corrupit mẽtem: & ideò tam facilè indúceris, vt nobis malè preceris. Ad hęc anus illa ſapiẽs: Sed ſi ego, inquit, qui te genui, ſum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodò ſaluam mentem habere exiſtimaberis? Non ergò, inquit Tyrannus, ab eo, quod decet aberraui: qui tibi, quę es eiuſmodi, talem intuli tibi alapam, impingens contumeliam. Illa autem, Tibi, inquit, teſtificor, quòd Dei, qui omnia adſpicit, oculum & iuſtum illius iudicium non effugies.

Cùm ea ſic reſpondiſſet, mutus euaſit ſceleratus. vix tandèm autem dixit ijs, qui aderant: Hinc tollantur impij, & in ardentem fornacem inijciantur: quoniam contendunt non parére noſtris iuſſis. Hanc verò, quæ abiurauit ſe meam eſſe matrem, & violauit ius naturæ, relinquite eam ſua voluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, inquit, iuro, me eſſe morituram cum hac trinitate martyrum, & neque morte, neque vlla re alia me vnquàm ab his eſſe ſeiungendam. Tyrannus verò, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, non eſt mihi magnæ curæ: fac, vt tu volueris. Cùm ergò martyres fornaci appropinquâſſent, tollentes in cælum oculos, dixerunt: Domine Ieſu Chriſte, vera lux, quę ante ſecula è paterna effulſit gloria, agimus tibi gratias, quòd nos corroborâſti, vt ferremus pro te certamẽ: & nõ permiſiſti, vt compræhenderemur à laqueo venantium: ſed tanquàm paſſerem animam noſtram ex eo liberâſti. Et nunc Domine confirma noſtros animos, vt poſſimus aduersùs hunc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoq; adſis in tẽpore exceſsûs ex hoc abiecto corpore, & defende noſtras animas. Te enim freti & tua virtute, hanc flammam aſſcendimus.

Mater Saporis iurat ſe velle moriꝰ cum ſanctis.

Cùm itaque fuiſſent milites prope os fornacis, & intolerabilem eius ardorem non poſſent

poſſent ſuſtinere, ſancti qui eos viderant territos: Quid ſtatis, dicebant, quod iuſſi eſtis, non facientes? Si hic, qui eſt conſeruus & eſt ad tempus ignis, vobis viſus eſt tam terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquàm deſinit, & nunquàm extinguitur, quemadmodùm à vobis tolerabitur? Et quomodò, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, ſupplicium? Niſi abnegato cultu idolorum, dixerunt ſancti, Chriſto vero DEO verè credideritis, non poteritis illa effugere ſupplicia. Ad hæc milites: Quandò, dixerunt, regis iuſſui ſeruientes, vobis inferebamus ſupplicia, contremiſcebamus & timore afficiebamur, vt qui expectaremus nos aliquid graue eſſe paſſuros. Nunc autem veſtram conſecuti doctrinam & admonitionem, ſumus tranquillis animis, aliquam ſpem ſalutis, vt par eſt, expectantes: ſed vos cùm in nos feceritis, quæ oportet & vult veſtra fides, ad Regem æternum adducite. hunc enim, in quem cadit interitus, iam ſumus abominati. Propter hæc martyres repleti lætitia, Dominum, dixerunt, vna voce laudemus, quoniam bonus: & ſuauis euadat ei noſtra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipſum fide accedunt, & gaudio propter eorum ſalutem implet cæleſtia. Excipe Domine eos, quos hora vndecima conuocâſti ad vineam tui martyrij: & da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

Alij milites credunt in Chriſtũ.

Milites ergò veluti quibuſdam armis inexpugnabilibus, Chriſti muniti ſignaculo, ſimul cum ſanctis Acindyno, Pegaſio & Anempodiſto fornacem ingreſſi ſunt, cùm eſſent numero viginti & octo, ne ipſa quidem tyranni matre relicta, ſed cum eis ſimul ingreſſa. Chorus autem Angelorum circa fornacem ſanctos videbatur excipiens, & cum eis hymnum canens. Martyres autem cùm ſacras animas apud DEVM per ignem depoſuiſſent ſecundo die Nouembris, locum repleuerunt odore ineffabili: adeò vt qui illic aderant Chriſtiani, quæ dici non poteſt, voluptatem ſenſerint, & cùm laudârint, qui re ipſa implet quæ dicit diuinus Dauid, & in ſanctis ſuis ſe oſtendit mirabilem. Quorum ſacræ & precioſæ reliquiæ depoſitæ ſunt in loco, qui dicitur Ireneſſus, ex quibus manat maxima gratia ad eos, qui accedunt: Ad gloriam Domini noſtri IESV Chriſti: Quem decet maieſtas & laudatio cum eius principio carente patre, & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

28. milites cum regis matre & martyribus in fornace ardẽti reddunt animas.

Pſal. 67.

VITA SANCTI HVBERTI EPISCOPI LEODIENSIS: AVTHORE QVODAM

eius diſcipulo vel familiari, vt ipſa hiſtoria ſatis indicat. Extat in antiquis MS. codicibus.

POST glorioſum beatiſſimi ac præcellentiſſimi antiſtitis Lamberti à rebus humanis exceſſum, qui Pontificalem apicem apud vrbem Tungrenſem quadraginta annis ſtrenuè ferens, vitę quidem exempla poſteris dereliquit: mortis autem acerbæ viriliter ferendo diſcrimina, & ſummi paſtoris veſtigijs inhęſit, & quantum amoris circa Dominicas oues haberet, aperuit: vtpotè quibus & viuens vitæ contulit paſcua, & pro quibus non metuit mortis ſubire diſpendia: Hubertus venerandus præſul eius ſedi ſubrogatur Epiſcopus, cui non erat virtute ſecundus. Nanque paſtor ille pius, qui deuicto mortis tyranno, oues ſuas conſolari dignatus eſt, dicendo: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: eidem gregi talem ac tantum prætulit paſtorem, per cuius opera, vera eſſe ſua verba oſtenderet, virtusque in eo pollens, Chriſtum in ſe & loqui, & operari clamaret. Egitque, vt aſſolet, diuina prouiſio, vt quia optimi paſtoris deſtituebantur ſolatio, non rictibus luporum territæ, per diuerſa diſpergerentur, dentibusq; lacerarentur: ſed ſuccederet paſtor, qui humilis gregis curam gerẽs, feſſas ſubleuaret, fractas alligaret, emaceratas ſanaret, luporumq; rabiem ab eorum

3. Nouẽbris.

S. Hubertus S. Lamberti ſucceſſor.

Matt. 28.

inſectatione procùl proturbaret: nec iam Eccleſia DEI fieret luſtrum ferale, ſed expiatum à ſorde nocentium, & ſerenatum ab angore luporum, redderetur Domino templum herile.

Iuuabatur nanque prædictus Domini famulus non modò Chriſti exemplis, ſed & prædeceſſoris ſui nuperrimis inſtitutis: quia & humanam mentem nón tam inſtruunt priſca, quantùm præſentia: nec eò infirmi conualeſcunt exemplo multò ſibi ſuperiorum, quò ad æmulationem prouocantur ex viſione coæqualium. Vndè actum eſt, vt idem vir venerandus & lectione ſcripturarum, quæ ſibi agenda forent, addiſceret, opuſque lectionis, paterna æmulando opera, peragerent, * operibuſque paſtoralis non ſegnis executor exiſteret, atque ideò officij epiſcopalis non incongruus miniſter fieret. Igitur vt vox veridica, veritatis ore prolata, compleretur, dicentis: Vbì ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum: conſenſu vnanimi fidelium, talis ac tantus vir cathedra, vt dictum eſt, præſulatûs Dominici gregis donatur: vt qui eatenùs ſibi tantùm profuerat, & ſub ſchemate priuatorum degens delituerat, candelabro Dei quasì quidam clariſſimus lychnus imponeretur, quatenùs eius exemplo cunctis in domo Dei poſitis, luminis claritas præberetur.

Exempla præſentia quantùm proſint. | for. * operis | Matt. 18.

Sciens nanque memoratus & ſæpè memorandus vir, aliam legem eſſe ſubditorum, aliamque prælatorum: ſcilicet vt ſubditus quiſque curet, nè pereat, ne ve ſuo exemplo alios perdat: prælatus autem non ſolùm intendat ſuæ, ſed & iudex prouiſorque cogatur vitæ fieri alienæ: non ei ſufficiebant ea, quæ ſibi olìm ſectanda propoſuerat: ſed in arctiora tendens, magnoperè ſtudebat antiquorum patrum ſectari veſtigia. Vndè non * quælibet ſibi in æmulatione propoſuit, aut virtutum ignobilitate degenerem, aut inſcientia vecordem, aut mollitia ſegnem: ſed illos potiſſimùm, qui voce Domini audita, dicentis: Si vis perfectus eſſe, vade: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni, ſequere me: ſtuduerant nihil mundiale appetere, ſed exploſis terrenis cupiditatibus, ſi quid rei familiaris ſuperfuit, curauerant ſub vno congerere, & ſingulis pro neceſſitate ſubminiſtrare. Vndè factum eſt, vt initium eius præſulatûs talibus tantiſque dedicaretur auſpicijs, in quibus non initium bonæ intentionis, ſed perfectio fulgeret operis. Diſtractis igitur, ſi qua ei ſuperfuêre in re priuata, ſtudebat ea non ſub cauo terræ cæſpite abſcondere, aut ærugini conſumenda tradere, furibuſque diripienda derelinquere: ſed amicos euangelicos de his conquirere, qui ſe in æterna tabernacula valerent recipere. Erat nanque largus erga indigentiam inopum, refocillator pauperum, & ſecundùm ſcripturam pater orphanorum, & pro viro matribus eorum. Oppreſſis adminiculabatur, inopum miſerebatur, ſuaque pro Domino derelinquentibus pio affectu patrocinabatur. Tribulationem patientibus ſtrenuus conſolator aderat, & carcere præcluſis, necnon diualium pœna ſubactis, eius viſitatio atque ſubminiſtratio non deerat: ſed & quocunquè pedem ferre libuiſſet, in manu illius eleemoſyna deſudabat, quouſquè pauper occurreret, cui eam tanquàm Chriſto committeret. Et quia moris eſt proficientium, præterita boni operis exercitia à mentis acie ſubducere, quò acutiùs ad ea, quæ ſunt arctiora, mentem valeant defricatam ignire, atque iamiamque feſſam, appetitu noui operis recreare: viro beato non ſatìs erat, talibus ac tantis virtutum inſignibus cluêre, ſed reminiſcens perfectionis deceſſoris ſui, ardebat cupiditate martyrij, minùs ſe deputans habere perfectionis, qui nondùm pro Domino tradidiſſet morti etiam officia corporis. Doloris nanque illius interni amaritudiniſque animi, quo flagrabat amore martyrij, teſtes erant lachrymæ, quæ ſolent prodere intima conſcientiæ, quas in recordationem beati Lamberti ſolitus erat dolor elicere, genarumque orbes aſſidua humectatione alluere. Vndè inter pias exuberationes fletuum, alta ſuſpiria pulmonum, crebrò talia conqueſtus eſt: O me infelicem, terque miſerandum, cuius ſe peccata in tantam ſuſtulêre congeriem, vt non idoneus dignuſque poſſim reperiri conſortio tanti viri, martyrij triumphum ſubeuntis, palmamque victoriæ inuadentis. Sic ſic nimirùm imperfectionis ſeſe arguebat, vt quo magìs perfectus, eo ſibimet videretur exiguus: minuſque oculum mentis tendebat in his, quæ in ſe iam & victore CHRISTO ſubegerat, & ſatore bona nutriuerat: ſed ad ea capeſſenda irreuerberato tendebat obtutu, quę nondùm, ob conſeruationem humilitatis, Chriſti

Alia prælatis, alia ſubditis curanda. | for. * quemlibet | Matt. 19. | Epiſcopatû à quâta perfectione auſpicatus ſit S. Hubert⁹. | Luc. 16. | Eccle. 4. | Flagrat martyrij deſiderio.

ei

ei diſcreta largitas attribuerat, attendens illud, quod à ſancta Scriptura præcipitur:
Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram DEO inuenies gratiam. His [Eccle. 3.]
igitur & talibus exercitijs in gymnaſio ſanctæ Eccleſiæ per annos duodecim exer-
citatus, his palæſtricis certaminibus contra carnis hoſtes, aërisque principes eſt præ-
liatus.

Anno autem ordinationis eius duodecimo crebras ſibi prodidit oblatas ſub noctis [Crebræ ei offeruntur viſiones de transferen- dis S. Lamberti reli- quijs.]
quiete viſiones, quibus ſe commonitum fatebatur, vt à Traiectenſi oppido oſſa ſancti
leuaret Lamberti, & in loco, quo celebratam eius paſſionem nôſſet, iterùm humāda re-
duceret. Quarum admonitio eius animum ineſtimabili recreauit gaudio. Attamen in
quodam meditullio poſitus, cùm neque viſioni certam fidem tribueret, neq; omnimo-
dis ei diffideret, quod ſibi occultum erat, iudicauit à Domino quærendum. Nam indi-
cto cunctis tam monaſterialibus, quàm & ciuitatis clericis, necnon & laicis ieiunio, quę
ſibi diuina voluntas de his agere præciperet, magnoperè requirere ſtuduit. Tandemque
edoctus, ancipiti ſubmota ſentētia, tertiodecimo anno ſui pręſulatûs cœtu clericorum
ſibi adiuncto, necnon populari agmine coacto, accitis etiam venerabilibus Epiſcopis &
ſacerdotibus, tumulum venerandi viri adijt: ibidemque ſpirituales obſeruantes excubi-
as, diuinitatemque pulſantes precibus, honorantes laudibus, rogabant, vt qui antiſtiti
ſuo facienda mandauerat, quô perficerentur, cœptis annueret, ſecundosq; prouentus
attribuendo, ſuam voluntatem vt taliter fierent, cunctis palàm oſtenderet. Quorum pijs
votis omnipotentię Diuinitatis annuere libuit. Nam cum maxima veneratione vrnam,
qua ſanctiſſimus cinis conditus ſeruabatur, adeuntes, abſque aliqua difficultate buſta [Buſta, pro oſſibus.]
beati viri ex loculo protulêre: & cum magno gaudio, qua venerant, pedem referentes,
in loco, quo paſſus eſt, terræ mādauêre. Quantis autem, qualibus've miraculis ſuum vel-
le Dominus in tali facto per omne iter reuerſionis eorum commendârit, ſchedula ge- [S. Lamberti ſacra oſſa transfert.]
ſtorum eiuſdem ſancti pontificis annotata continet.

Fabrica autem eiuſdem baſilicæ, qua beati viri conditæ ſunt reliquiæ, qualiter ab eo-
dem ſancto viro Huberto ordinata ſit, quia oculis videntium ſe offert, de ea aliquid di-
cere ſuperſedi. His peractis, vir Domini Hubertus, vt Scriptura clamat, de virtute in [Pſal. 83.]
virtutem proficiens, ardebat videre Deum deorum in Sion. Et ſciens dictum ab Apo-
ſtolo, Ea, quæ ſunt retrò, oblitus, in ea verò, quæ antè ſunt, extendens me, perſequor ad [Philip. 3.]
brauium ſupernę vocationis: magìs magìsque ieiunio & vigiliæ, caſtitatique animi &
corporis operam dabat: & ſubditorum curam gerens, tanquàm fideliſſimus diſpenſa-
tor verbi triticum conſeruis ſuis toto niſu ſubminiſtrabat: nec tamen Dominici imme- [Lucæ 12.]
mor exempli, de quo legitur: Cœpit Ieſus facere & docere: ea quę diſcipulis obſeruan- [Acto. 1.]
da voce prędicabat, qua diligētia operanda eſſent, ſuis actibus prętendebat. Inſtabatque, [2. Tim. 4.]
iuxta Apoſtoli mandatum, prædicans opportunè, importunè: tantaque eum gratia ver-
bi, & dulcedine ſermonis virtus ſpiritusſancti donauerat, vt non modò è vicinis, verùm
etiam è longinquis, & à ſe valdè ſemotis locis, ad eum populi concurrerent, ac de po- [Multos ad Chriſtum traducit.]
teſtate faucibusque diaboli ſe erui, atque in regnum Chriſti, gremiumque ſanctæ
Eccleſiæ per baptiſmi gratiam transferri, gauderent: idolorumque cultum, necnon
profanum eorum obſeruationis ritum, cum authoribus eorum reſpuerent: atque olìm
ſibi veneranda templa, terræ coæquarent, pulueremque eorum veluti immunditiam
deteſtantes, per diuerſa diſpergerent. Omnem nanque Arduennam, hiſce cultibus [Itemq; totam Arduennam.]
hactenùs mancipatam, in breui ſacrilega ſeruitute liberam, famulitio Domini ſubiu-
gauit. Si qui autem, faceſſente generali idolorum cultu, ſupereſſent, qui more ſacrile-
go aut pulueris eorum reuerentiam haberent, vel cętera huiuſmodi obſeruari debere
vſu nefando putarent, hos ad ſe deductos, triennij pœnitentia plectebat: ſicque prælia-
tor Domini ſtrenuè aduerſarias inſequendo ac proterendo virtutes, imperium Domi-
ni in fines eorum longè lateque ampliauit, ità vt Taxandria & Brachbante, eorum [Brachbāte, pro Brabātia.]
detegendo inſidias, eos penitùs annullaret, effigiesque eorum populi, CHRISTI
gratia illuminati, confringerent, & penitùs abdicarent. Ab ijs autem, à quibus deo-
rum, immò dæmoniorum, templa ſubuertebantur, Chriſto Domino prȩclara in honore
ſanctorum martyrum templa, per S. Hubertum conſtruebantur & honorabantur. Sicq;
vir Domini circūquaquè Chriſti prędicando myſteria, populos ab atra cęcitate leuatos,
lumine ſcientiæ reddidit cōſpicuos: vt de eis veraciſſimè dici poſſet: Populus qui ſede- [Eſa. 9.]
bat in tenebris, lucem vidit magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt
eis:

eis: regnoque Francorum à Deo donatus lucerna luminis, ei ſuperadderet ornamenta ſalutis.

Intereà dum ſacratiſſimus Domini famulus curam gregis gerens, parochiamque ſuam circumiens, ouili ſibi commiſſo inuigilaret, nè qua luporum verſutia aditum in eo inueniret, & in villam, cui Viuoch vocabulum eſt, deueniſſet, & ſecunda Dominica temporis Quadrageſimalis adeſſet, mulieris cuiuſdam pulſatus eſt neceſſitate, vt & cum quanta reuerentia dies reſurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus oſtenderet, & cuius ſanctitatis idem præſul eſſet, declararet. Nam cùm iam dicta mulier, poſthabita Dominici diei reuerentia, panifico, quanquàm iuſſa, deſeruiret miniſterio, manus illæ, quæ ſacram ſolennitatem inſolenter temerare tentauerant, ſubitò obriguêre: areſcentibusque à ſanguinis humectatione venis, ac neruis ſiccitate contractis, adeò ſtupidæ ſunt redditæ, vt vngues eius palmis ambabus viderētur infixi. Quæ tanta neceſſitate adſtricta, vnum ſibi ſolummodò reſtare remedium credidit, vt virum Dei adiens, cuiuſmodi vrgeretur neceſſitate, exponeret: atque eas, quas ſibi temeritas abſtulerat, per eius orationem ſibi reddi manus flagitaret. Neque ſpes eam fefellit. Nam exeunti viro DEI ab eccleſia, obuia mulier ad pedes proruit: quę eam neceſſitas vrgeret, expoſuit: ſubſidiumque, quô ab eo poſſit erui, poſtulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deincèps tali præſumptione abſtineto, & emendationem tuam ſanitas conſequetur. Cuius promiſſionem non Dominus in longum diſtulit, ſed ſtatim opere compleuit. Nam manus illius, dudùm pallido perfuſæ colore, in genuinum ſunt reuocatæ repentè, ſiccitasq; peregrina ſoſpitati ceſſit: & recepta ſanitate priſtina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo pro ſe oranti, gratias reddidit.

Punit mulier, laborās die Dominico.

Eam ſanat B. Hubert⁹.

Huic mirando operi ſucceſſit aliud, veterrimis Eliæ atque Eliſei miraculis conferendum. Nam cùm operi cuidam in vico Gabelio inſtaret, atque ſiccitate ſua fluuius Moſa curſum nauibus denegaret, vtpotè tempore autumni inſtante, quo maximè ſolent fluuiales aquæ detrimenta ſentire, difficultate ſibi operis cœpti nunciata, primùm paululùm mœroris concepit: ſed deinceps in omnipotentia diuina confiſus, diſcipulis ait: Nôſtis'ne quiſnam ille fuerit, qui tribus ſemis annis clauſos cælos verbo aperuit, aridumque aërem pluuia humectauit, ac terram, diù negata prole fœcundauit? Tunc vnus diſcipulorum ſe benè nôſſe reſpondit, Eliamque id feciſſe cōfeſſus eſt. Ait vir Dei: Equidem ipſum & nos Deum colimus, ipſiuſque virtus, quæ in veteribus potenter emicuit, nequaquàm noſtro tempore vetuſtate aut impotentia emarcuit. Ideoque nos ieiunio atque orationibus eius omnipotentiam pulſemus, & eius miſericordiæ, quæ ſibi fuerint viſa, de his agenda relinquamus. Igitur mox vt poplitibus curuatis orationem fudit, cęli ſerenitas tetra caligine obducitur, coactoque in nubes aëre, ſensìm pluuia cœpit demitti. Pòſt verò paulatìm & per incrementa gliſcendo, in tantam nimborum excreuit magnitudinem, quoaduſquè fluuius, qui dudùm etiam bidentibus tranſmeabilis erat, ripas aluei ſui ad ſummum vſque compleret, voluntatiq; ſerui Dei adeò famulatum prębéret, vt opus, quod cœperat, abſque vllius rei difficultate lętus perficeret.

3. Reg. 17.

Illuſtre miraculum, ſubitò impetrata pluuia.

Alio itidèm tempore cùm ieiunium triduanum, quod more ſanctæ Eccleſiæ vniuerſaliter celebratur, & Græco vocabulo Litaniæ, Latinè verò Rogationes nominatur, inſtaret, glorioſus Domini pontifex iuxta conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ per oppida & caſtella cœpit diſcurrere, ſemenque verbi Dei in agro cordis audientium ſeminare: Veniensque Traiectum, iuxta conſuetudinem cum clericis populique agmine, & victorioſiſſimis Saluatoris inſignibus, Crucis videlicet vexillis, necnon & ſanctorum pijs reliquijs ab oppido egreditur, peragraturus cum precibus agros, vt Deum tanto precaretur ambitioſiùs, quanto id faceret humiliùs. Cùm igitur ſolitò verbum Domini ſeminator egregius in agro cordis humani iáceret, intonando ſalubriter: Si me, inquit, ſuperni iudicis præconem attenta cordis aure audieritis, & ea, quæ vobis, authore DEO, ſupernaque gratia adminiſtrante, dixero, ſanctorum operum executione compleueritis, nulli dubium, quin æternę patriæ hęreditatem ſorte feliciſſima mecum adepturi ſitis: repentè inuidus ille verbi Dei inimicus, qui illud aut funditùs volucrum more rapere, aut certè ei zizania ſolet interſerere, quantùm ſibi ea, quæ à ſeruo Dei gerebantur, diſpliceret, coactus eſt, inuidia cogente, monſtrare. Nam ſubitò vas olìm ſibi appetibile, mulierem ſcilicet, per pręuaricationem primam amiciſſimam, ingreſſus, magnis inconditiſque vocibus cœpit perſtrepere, & ſilentium, quo verbum Dei audiebatur, ſui importunitate

Ieiunium triduanum diebus Rogationum.

Nota hunc antiquum morem.

Matt. 13.

te

te clamoris perturbare. Hac itaque vociferatione tetrica, vir Dei, audita & cognita, ad ſe quidem accurrenti primò ſignum Crucis obiecit: Deindè alapam eidem impreſſit, atque ſilentium impoſuit. Statimq; mulier in terram corruit, ità vt crederetur exanimis. Sed cùm diutiùs iaceret, ab ore eius quędam ſanies diù profluxit, atque poſt hæc dęmone caruit.

S. Hubertus dæmoniacum ſanat.

Indè autem Dei famulo diſcedente, & in villam, cui Hannala nomen eſt, adueniente, cùm iam ſolis iubar terras deſereret, atque ſuî receſſû vmbris tellurem obduceret, artus diutino labore defeſſos voluit releuare lectulo ſuperpoſitos: cùm eccè quidam eius puerorum, aforìs venientes, nunciant cæli faciem à ſolito mutatam, ignearumque acierum rubore perfuſam. Quod ille audiens, intima domûs liquit, aciesque illas diù conſiderauit: & alta ſuſpiria trahens, dixit: En ſignis euidentibus ruinam mundi iamiamque imminere elementa teſtantur: diemque extremi examinis, ea etiam, quæ voce carent, proloquuntur. O beatum illum, quem tantum examen non reperit imparatum, & qui, conſcientia ſe defendente, ſecurus opperietur illum vltimũ maximumque conuentum. His dictis, alij adſunt nuncij, qui dicerent domum illius incendio conflagrare. Quo audito, vir Domini concitè illuc pergit, obicemque ſe igni intrepidus oppoſuit, ità dicẽdo: Si diuinę voluntatis eſt, vt hoc cremandus occumbam incendio, in poteſtate eius, cui nemo mortalium reſiſtere poteſt, fore non ambigo. Eleuatisque manibus, ſignum Crucis iniecit, Deumque ſibi adiutorem futurum inuocauit, canendo: Deus, in adiutorium meum intende, &c. Mirumque in modum ignis ille permaximus, qui aduenienti ſacerdoti aditum oſtij flammas vomendo negauerat, repentè eius ſuffragantibus meritis vires perdidit: ſubitoque in ſoporem conuerſus, nil detrimenti aut læſionis eidem dereliquit. Tunc vir Dei addidit: Cernitis, inquit, quòd inuidus ille totius bonitatis, qui hodiè auditorio noſtro perturbationem excitauit, nunc nos nec pauliſpèr quieti indulgere ſinit. His dictis, officium completorij cecinimus, cubitumque ſeceſſimus.

Signo Crucis & precibus ingens incendium extinguit.

Poſt hęc cùm opus Apoſtolis familiare, id eſt, capturam piſcium in prędio quodam, * Nuuella cognominato, conſtrueret, & ipſe cum cæteris eidem operi inſtaret, ſudesque cum multa vi, vtpotè ſilicum denſitate & duritia obſtante, infigerentur, vir Domini ad momentum ſuper vnam earum manu ſuperpoſita ſuſtentari voluit. Vnus autem famulorum, toto niſu ictum eidem ſtipiti iam librauerat: cuius impetum ſuſtinere non valens, manui illius illiſit, digitosque confregit. Talique lęſura ſuſcepta, domum ſub celeritate redijt: in craſtinum verò, ei operi curam nobis impendere atque inſtare pręcepit. Cuius dicto parentes, conſcenſa naui, adnauigauimus, eaſdem fixuri ſudes. Sed paululùm à terra ſecretis, mox violentia venti nimborumque procella obuiàm ſeſe tulit, vadoque nauim ſui impetûs violentia contorſit, intimoq; gurgiti demerſit: omnesque, qui in eadem aducti fueramus naui, ilicò profunditas miſerabiliter obſorbuit pelagi. Sed pius ſacerdos, noſtri periculum naufragij audiens, ægrè tulit, ſuſpirijs ingemuit, lachrymis oculos oraque rigauit, Deumque his vocibus exorauit: Tu Domine IESV Chriſte, cui calcanti mare ſicca dorſa præbuit, æſtumque ſuum tuo verbo coërcuit: nimbus etiam fremens, tumorem depoſuit, atque ſpiritûs violentia, tui imperio oris ceſſit: quæſo, ſuccurre famulis tuis naufragia patientibus, ſaluenturque tua potentia, quos iamiamque obſorbuêre procelloſa diſcrimina. Mihi quoquè, qui hęc ſcripſi, in eodem naufragio tale quid accidit: Cùm eiuſdem periculi particeps, ſub aquarum mole preſſus huc illucque violentia voluerer, pars tunicæ meæ palo cuidam inhæſit, libertatemque exeundi bis terque conanti denegauit. Subitoque ad memetipſum conuerſus, dixi: Succurrat mihi, quæſo, per interceſſionem patris mei virtus tua, cuius manus formauit mare & aridam. Hisque dictis, ab impactione illa ſum ſolutus, & cum omnibus condiſcipulis meis à profunditate pelagi liberatus, atque luci redditus. Sacerdos Domini intereà grauiter accepti vulneris doloribus cruciabatur, ità vt nec ſomni quiddam, dolore inſtante, percipere permitteretur, tribusque menſibus è digitis eius tabo fluente, acerrimo cruciatu vexaretur: nec tamen dolor, quanquàm acerrimus, eius impediebat intentionem, ſed magìs magisque in laudibus Domini atque pſalmorum occupatione ſeſe detinebat, illum pœnitentiæ pſalmum crebris iterationibus lachrymoſisque rugitibus humiliter canendo: Miſerere meî, Deus, ſecundùm magnam miſericordiam tuam. Vna autem noctium, dum tribulationis magnitudine preſſus, in ſoporem membra dediſſet: quidam cælicus nuncius adſtitiſſe viſus eſt, & talia pro-

Hinc habes Authoris ætatem.

* Niuella

Pelagi, pro fluminis.

Matt. 14.

Matt. 8.

Rursùs Author prodit ætatẽ, qua hęc ſcripſit.

Nota miraculum.

Habes hic argumentũ eximiæ virtutis.

Pſal. 50.

Viſio ſancti viri.

protuliſſe: In tribulatione inuocâſti me,& liberaui,& exaudiui te. Et ſimul hæc dicendo, oſtendit illi prægrandem aulam,nouitate atque pulchritudine præſtantem,& ait: Multis equidem manſionibus pollet domus patris mei, è quibus omnibus iſta delecta eſt tuæ habitationi,vt cedat tibi perpetua hęreditate.Exceſſum verò eius,in hęc verba prędixit: Poſt anni vertentis circulum,ſoluam tribulationis tuæ vinculum,& eripiam te,& magnificabis me. Hoc vir Dei oraculo percepto, alta mentis indagatione conſiderabat viſionis magnitudinem,vimq́ue dictorum. Sed & tempus & horam ſolicitè corde notabat,quo ſibi hæc delata ſuſceperat. Viſionem autem eandem quibuſdam diſcipulorum ſuorum tunc temporis enarrare curauit. Suî autem non immemor, quo propinquiorem ſuî cognouit reſolutionem, eo ſeruituti diuinæ reddidit promptiorem. Inſtabatq; in orationibus attentiùs, in vigilijs enixiùs, in eleemoſynis profuſiùs per ſpatium prænunciati ſibi anni totius.

Iohan. 14.

Igitur cùm ſciret imminere tempus, quo anima eius ergaſtulo corporis abſoluenda foret,diſcurrens per memoriam ſanctorum,& loca orationum, per eorum interceſſionem Domino commendabat ſuam reſolutionem. Nam veniens ante ſepulcrum beati Lambertii in baſilicam,quam ipſe condiderat,& pia oſſa inibì terræ mandauerat,orationi diutiſſimè incubuit, ſolitoq́ue fonte lachrymarum genas rigauit, oculis lachrymis perfuſis, aramq́ue deoſculans, fratribus circunſtantibus ſemet humiliter commendauit.Progrediensq́ue indè,baſilicam,quam ipſe ſub honore beati Petri principis Apoſtolorum Domino dicauerat,oraturus adijt. Indè etiam ante altare, quod in honore beati Albini in eadem baſilica Domino conſecrauerat, diutiùs curuatis genibus orationem profudit: Moxq́ue ab oratione ſurgens,dixit: In memoria æterna erit iuſtus &c. Conuerſusq́ue ad parietem,& protenſis per eum brachijs,locum ſepulcri ſui permenſus,ait: Hic defoſſa humo locus meę ſepulturę paretur.Nam iſtud corpus miſerrimum iſtic collocari diſpoſui, precorq́ue vt meæ migrationi veſtris precibus adminiculemini. Inſtat enim tempus, quo hęc torpentia membra ſpiritus relinquat, iudiciq́ue ſuo præſentandus occurrat.Non multùm igitur temporis interfluxit, iuxta quod vir Dei ſuper ſepulturæ ſuæ celebratione ore pręſago actitandum fore diſpoſuerat,nos fideliſſimi ac deuotiſſimi eius famuli flebiliter executi ſumus : quoniam triginta dierum ſpatio euoluto, ſpiritu eius in aſtra feliciter ab Angelis euecto,ſacrum corpus eius ad eundem tumulandum adueximus locum. Per idem verò tempus, licèt vocationis ſuæ haud neſcius, rogatu tamen quorũdam illuſtrium virorum Brachbantum perrexit,baſilicam nouo opere conſtructam Domino dedicaturus. Cumq; quò rogabatur, vtpotè nomen laudemq; Domini propagaturus,lętabundus aduenìſſet,& domum illam ſicutì petebatur, ſanctificaturus eſſet,diſcipulorum quidam officio prępoſitus,eius voluntatem atq; poſſibilitatem requirere ſtuduit,dicẽdo: Vis'ne pater,longè protrahi officij moras,an'ne ſuccingi? At ille,cuius cor perfectionem ſemper deſideraret: Nil,inquit,remaneat imperfectionis: quin prout vales,& moroſè,& cum integritate cuncta compleantur.Cœpto ergò officio inſiſtens,adiunctis presbyteris & diaconibus,necnon omni Eccleſiæ gradu, cum magno illud honore & reuerentia, ſicutì & reuerà idem officium poſtulabat, ad finem vſque perduxit, domumq; illam tam in hoſtiarum oblatione, quàm & ſacerdotali benedictione,necnon incẽſi ſuper aram thurificatione acceptabilẽ Domino prorsùs reddidit. Sciens autem illud potiſſimùm charũ eſſe Domino templum,quod non latomorum diligentia compactum,nec cęmentariorum arte litum, ſed virtutum exercitijs èſt conſpicuum,de quo ipſe dixit: Qui diligit me,diligetur à patre meo:& pater meus diliget eum,& ad eum veniemus,& manſionem apud eum faciemus.& de quo per Prophetam dicitur: Inhabitabo in eis,& inambulabo:& de quo Apoſtolus: Templum enim Dei ſanctum eſt,quod eſtis vos.& iterùm: Corpora veſtra templũ ſunt ſpiritusſancti:& multa his ſimilia admonendo, ſermonemq́ue exhortationis ab hora tertia vſque in horam ſextam protrahendo,ſatagebat verbo ſuæ prędicationis parare in cordibus credentium Domino templum decoris,dicens cum Iohanne: Parate viam Domino, rectas facite ſemitas eius. Itemq́ue: Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cælorum. Admonebat etiam vnumquenque attendere vicinitatem mortis,& mortalium curſum labilem,& conſilium ſalubre ſuggerebat,dicẽdo: Quiſquis veſtrûm,ô chariſſimi filij, criminis cuiuſcunq; ſe ſentit perpetratione maculatũ,atque fouea maioris peccati abſorptum,citò ſalubre medicamentum ſuo ſuperponat vulneri, dum iudex manum miſericordiæ

In quibus ſtudijs vir ſanctus ad mortem ſe præparat.

Pſal. 111.

Dedicat eccleſiam admodùm reuerenter.

Iohan. 14.

Leui. 26.

1. Cor. 3. 6.

Eſa. 40.

Luc. 3.

Matt. 3.

Saluberrimę eius admonitiões.

cordiæ porrigit pœnitenti. En patet, dũ aduiuitur, ianua miſericordiæ, quæ poſt mortem obſtruetur, ſola patente, quę contẽptores pręceptorumq́; Dominicorũ deſertores puniendos ſuſcipiat, porta gehennæ. Alta quiſq; conſideratione, q̃d fuerit, quid ſit, quid've poſt modicum futurus ſit, perpẽdat, & in quo ſe à pręceptis Domini exorbitâſſe perſpexerit, digna pœnitẽtiæ opera faciendo, diuinitatem ſibi conciliet. Nam & mihi non mediocris inſiſtit angor, reminiſcenti, miniſterij mihi iniuncti quanta debeat eſſe perfectio: & econtrà, quàm ſit cõtemptibilis vitæ meę inofficioſa correctio. Eccè iudicis mei iamiamq́; cõſidero à nuptijs reditum, cùm tamen mihi deſint lampades, repletæ bonorum operum perfectione, charitatiſque luce irradiatæ, quibus eius terribili atque ſplendifluo dignè valeam occurrere aduentui. En rationem poſiturus de talentis, redit: mihiq́; Matt.25.
timeo dici, quod ſeruus negligẽs audiuit: Redde rationem villicationis tuæ. Itemq́;: Serue Luc.16.
male & piger, oportuit te pecuniam meam committere nummularijs, vel ad mẽſam, Matt.25.
& ego veniens recepiſſem vtiquè, quod meum eſt, cum vſuris. Gregis mei te poſui paſtorem, exercituſque Eccleſiaſtici ducem: Lactis eorum vbertate famem, lanarumque tegmine frigoris propellere conſuêſti algorem. Pręſentes ergò neceſsè eſt eorum ſalutionem, quorum te prępoſui præſulem.

Perpendite, quęſo, quod mihi reſponſum, quæ've reſtet excuſatio coram iudice tanto, cuius aduentum comitabuntur angelorũ archangelorumq́; agmina, ſanctorũ ſpirituum pręclaræ phalanges. In cuius aduentu cęlum vt liber plicabitur: terra ignis ardore Apoc.6.
concremabitur, iniuſtiſque pereuntibus, iuſtorũ chorus miſericorditer ac ſublimiter ſe à Domino coronatum gratulabitur. Nempe ſi qui ex vobis fuerint inuẽti digni cœtui illi cęleſti connumerari, hos iudici meo pręſentaturus, dicam: En Domine, iſti ſunt, qui me in vi verbi perſonante, in procinctu fidei contra aduerſarias virtutes tui nominis amore ſe armauerũt, atq; triumphantes tibi victorioſiſſimo Domino, per quem vincere quiuêre, coronas ſuæ reportant victoriæ. Tunc quiqui illi fuerunt, lęti ſuos offerent Chriſto venienti manipulos, mecumq́; illa gratulatoria honorabuntur ſentẽtia, qua dicitur: Matt.25.
Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Et item: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ, quod Ibidem.
vobis paratum eſt ab origine mundi. In quod regnũ ille vos inducat, qui pro vobis ſanguinem ſuum fudit, & vt vos ad cęlum leuaret, terrena petiuit. Cuius vos hodiè miſericordiæ commẽdo, vt quia hactenùs illo opem ferente, vos, prout potui, rexi, ab eo deincèps regamini, & feliciter coronãdi, in paradiſi amœnitates inducamini. His & talibus adhortationibus, cęleſtis curiæ acerrimus atq; facundus orator, concionis ſuæ populos adhortatus eſt, intentoſque ad audiẽda cęlica iura reddidit, atq; benedictionibus confirmauit: explicitoq; officio, ad prandendum, ſe cum ſocijs ſuis & diſcipulis vertit.

Ingreſſus conuiuij domũ, oratione ſuper menſam fuſa, epulas benedixit, eulogiaſq́; Habes exẽplum ante cibum orãdi, eſcaſque benedicẽdi.
omnibus dedit. Ipſe aũt ad prandendum, quaſi pranſurus, diſcubuit: ſed cibo carnali non indulſit. Cùm verò pranderetur, oculis creberrimè ad aſtra ſubrectis, ſuperorũ inferorumq́; creatorem tam animi intentione, quàm verborũ proſecutione, aſſiduè benedicere ſtuduit. Intereà die ad veſperã vergẽte, occaſuq́; Phœbeæ lampadis tenebras vocãte, vir Domini à menſa ſurrexit, iterq́; carpere delegit. Cùm eccè vnus anachoritarũ, duodecim iam habẽs in eodẽ habitu annos, ſuggerendũ ei arbitratus eſt, vt paululùm adhuc mero indulgeret. Sed ipſe his illius precibus renitens, reſpondit: In regno Dei te videre merear. Scito verò certiſſimè, nequaq̃ hodiè me ampliùs hîc pótui indulturum. His dictis, nauim aſcendit, ab eodemq́; loco ſecundo milliario ſecedit. Exeunte aũt illo de naui, protinùs omne corpus eius frigore corripitur, & ſitis ardore validè aduritur, & quieturo lectulus, loco delecto, aptatur. Sed dum altus ſopor feſſos illius irrigat artus, inter eius Sanct. Epiſcopus febre corripitur.
pueros repẽtè inexorabilis ſe diſcordia ingerit, ità vt enſibus diſtractis, alterutram quiſq; mortẽ peteret: & qui citiùs poſſet, comparis ſui animã ereptam ſuperis, dimittere gauderet inferis. Sed hiſce perturbationibus, viro Domini ſopore ſoluto, protinùs faceſſit omne litigium. Indeq́; equo conſcenſo, & vſus clientũ ſuſtentatione, tàdèm domui propriæ inducitur, noctis tranſacta non minima parte. Quò perueniens, conſuetis orationũ ferculis, lachrymarumq́; poculis reficitur, ſanctiq́; altaris cornua deoſculatur, & nimia preſſus grauedine, lectulo ſuperimponitur. Sicq́; à prima feria vſq; ad ſextam eius febre augmẽta capiente, expers ſomni, ſolummodò ſemet ſolabatur decantatione pſalterij. Sed cùm infuſus corpori dolor nullo fine coërceretur, ſacerdos Domini, ſecũdùm Apo-

2.Cor.12. ſtolũ, quo ampliùs infirmabatur, eo fortior reddebatur: & quo citiùs ſe videbat lucem mortalium relicturũ, eo indefeſſiùs à Domino poſcebat auxilium, vt ſcilicet citiùs ærumnis præſentis vitæ exemptus, intereſſe mereretur angelicis ciuibus.

Quadam aũt nocte, cùm eum flagellorũ ardor ampliùs adureret, ſubitò inimica humano generi fraus diaboli affuit, minasq́; & figuras ſibi competentes prętendit, & pueris illius dormientibus, vocibus belluinis frequenter increpuit. Sed athleta Domini huic non parmam teretem obiecit, nec contum vibrauit, ſpiculúmve cõtorſit: ſed pſalmi vnius decantatione verſutiam eius perculit. Cantabat enim: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, &c. Tunc puerorũ quendam aduocans, noctis horam requiſiuit, & quia media nox eſſet, audiuit, atq; adiecit: O vtinàm tanta mora noctis iam ſubduceretur, & lux diurna noſtris ablata cõſpectibus, reueheretur. His etiam adiecit: Nè dubitemus hac in domo ſatanæ adeſſe pręſentiam, qui humani exitûs auidus, diuini operis ſemper ſe inſidiatorem ac perſecutorem aſſiduis probat incurſibus. Cui puer: O, inquit, paſtorũ optime, quorsùm iſta proſequeris, cùm certum ſit, eum tuę virtuti obuiare nõ poſſe, nosq́; omnes tuî pręſentia ab eius incurſibus ereptos & ſaluatos, eorũ tartareis vocibus eiulantes, coram te adductos, tuamq́; pręſentiam ferre non valentes, pro tuis ſanctis meritis ex diù obſeſſis corporibus abſtractos, & caligini æternæ damnatos. Et licèt ſua ſubtiliſſima ac ſagaciſſima calliditate vſus, aliquid tuæ Deo amabili innocentiæ impugnationis ingerere conatus fuerit, te tamen fidente in illũ, qui dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquã: nihil prorsùs ſui iuris inuenit. Cui venerãdus pontifex: Hæc, inquit, optimè locutus es: quoniam quę corde dubitâſti, ſermonis officio ꝓſecutus es. Cæterùm iam nunc vade, aqua, quę ſacerdotali conſecratione ſale admixto benedicta, & ad effugandam inimici nequitiam orationis virtute imprægnata eſt, liquorq́; olìm itidèm Apoſtolica authoritate benedictus, huc deferatur: quorum aſpergine atq; litura mox ità effugabuntur hinc inimici virulenta phantaſmata, vt ampliùs non ſua audeat inferre machinamẽta. Quo facto, ipſe conſueto orationũ operi conſtanter inſiſtebat, ſacrumq́; officium, ſepteno numero dicatum, antequàm lux diurna fieret, Domino perſoluebat. Iamq́; ſe aurora diei ſexta feria, paululùm decreſcẽtibus furuę noctis tenebris, roſeo repręſentabat ſplendore, cùm nos torũ ipſius circùm ambientes, vnaque nobiſcum egregius filius eius Florbertus, præſtolabamur glorioſam ipſius migrationem. Conuerſus aũt ſacer pontifex, circunſtantibus ità proloqui cœpit: Mi prędilecti atq; amantiſſimi filij, apud Chriſtũ iamnũc pro meis interuenite fragilitatibus. Iam enim terminus irreuocabilis vitę meæ adeſt, quo iubeor luteũ hoc habitaculũ linquere, & rationẽ ante iudicẽ actuum meorũ poſiturus apparére. Et quia tanto imparem me examini, obſiſtente meorum mole peccaminũ, perſentio, vtpotè cui exeũti vitiorũ acies phalangesq́; triſtes occurrent: precor, precum veſtrarũ clypeos opponite, & vt piam Chriſti maieſtatẽ propitiam habere merear, depoſcite. Hęc beato viro, iuxta quod ſcriptũ eſt, Iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſuî, proloquẽte, perſentiens pallidę mortis proximã iam eſſe pręſentiam, manibus ad cęlũ eleuatis, & veſte rugata oculis à lachrymarũ fonte ſiccatis, dixit: Oppandite ori velamen, qa depoſitũ animæ, quod nunc vſq; fragili vaſe retentũ eſt, oportet tandèm reſolui, atq; ab eo liberũ egredi. Canebatq́; ſymboli verba, quo cõtinentur fidei ſacramẽta, dicendo: Credo in Deũ patrem omnipotẽtem &c. Itemq́; orationis Dominicæ verba ſerendo, Pater noſter, qui es in cęlis. Inter quę verba ſpiritũ efflauit, angelicisq́; admixtus cœtibus, & euectus manibus, cælũ penetrauit, ſanctorũ iungendus agminibus. Eius aũt migratio intulit ſuperno cõuentui gaudiũ: eis aũt, qui eius conſortio eatenùs fruiti fuerãt, grauem & penè interminabilem luctum. Eratq́; videre pauperum fletibus ora rigata, & paſtoris ſe cõquerentiũ deſtitutos opima pręſentia: monachorum quoq; greges, ieiunijs pallida ora gerentes, incultoq́; habitu deſpectum mundum proteſtantes, ad viri Dei inferiarũ exequias deducẽdas concurrere, quamq́; piè & ſanctè pontificis ſui vita decurrerit, ſedulum officium eorũ altaq; deuotio teſtabatur. Sanè eo ſpiritũ reddente, euangelium Chriſti perlegitur: & eo perlecto, quæ mortuis, piæ officia ſepulturæ pręſtantur. Etenim corpus eius ablutũ lymphis, atq; circundatũ peplis, loculo ſuperponunt, atq; elatũ è loco eius obitûs, qui vocatur Fura, Leodium transfertur. Quæ loca à ſe differunt millibꝰ triginta. Sanè per omne corpus reuerſionis, piæ oues funebria exuuiasq́; ſui audiẽtes deferri paſtoris, ex omnibus villis & locis confluentes, vltimũ vale dicturi, aduenìũt. Omnis ætas, vterq; ſexus, curuus arator, pannoſusque bubulcus dolorem

Pſal. 90.

Semper maligni dæmones hominibus inſidiantur.

Iohan. 14.

Vide quid vir tantus tribuat aquæ benedictæ.

Nota de VII. horis Canonicis.

Prou. 18.

Feliciter è corpore ad cælos proficiſcitur.

lorem lachrymis confeſſi,accedentes atq; eminùs ſalutantes,pugnis etiam pectora verberantes,proclamabant:Heu heu,qd nobis iamnunc reſtat ſalutis? En deſtituimur periclitantes benigniſſimo periculorum noſtrorũ propulſatore,qui doloribus noſtris conſolator aderat,inopiæq; miſerator,orphanorum altor,defenſor viduarum,doctrinęque cæleſtis eximius doctor. Huius præſentia fugabatur diaboli ſæuitia, ſeculi calcabatur pompa, & in vno iſto omnia nobis erant doctrinæ atque operis ſancta emolumenta. Hiſce vocibus planctibusq; ſimiles iungebantur querimoniæ, quouſque ſupraſcripto emenſo ſpatio,in locum deſtinatum ſancti oſſa aduexêre præſulis. *Omnib' mirè dolet obitus eius.*

Cùm aũt prope eundem locũ aduentarent, plebis multitudo gradusq; omnis Eccleſiaſticus, cum reuerẽdo habitu obuiàm ſanctis proceſsêre exequijs, ferẽtes Crucis vexilla,ſanctorumq; patrocinia, necnon cãdelabra lumine radiãtia, ſed & aromata in thymiamaterijs redolentia,pſallẽtes,quę moris eſt talibus officijs decantari,carmina. *Vide antiquã Chriſtianorum deuotionẽ.* Dum aũt feretro viri Dei ſe iunxerunt,dolor intolerabilis canticũ cunctis interdixit,& luctũ indixit,ità vt à fletu nemo poſſet tẽperare:ſed conquerebãtur de ſui paſtoris,dolore magiſtro dictante,intempeſtiua ſubtractione.O bone,inquiunt,paſtor,nunc te conſolatorẽ miſeriæ agnoſcimus noſtræ: dum in viri Dei perfectionẽ animiq; robur euaſeras, etiam tuî fraudamur pſentia.Te doctore, inſipientiæ locus nõ erat:te medicãte,morbo cuiquã noſtri ſedibus animi adſpirare fas nõ erat.En quid nobis reſtat,niſi lachrymæ noſtrę ſolummodò teſtes degeneroſitatis animi,qua pręualẽte, caruimus tanto paſtore miſerrimi?En tibi pro meritis iam reddũtur cęlici honores:nos aũt grex tuus orbati patre,proſtituimur cunctis diripientibus velut inutiles oues. *Codex MS. ſic habet: nec & ſolatrices miſeriæ agnoſcimus noſtri.* Sed petimus,vt tua interceſſio pia nos iuuet Chriſto adhęrens,quę nos cunctis bonis imbuit terra conſiſtens. His & ſimilibus dolori ſatisfacientens,ſanctiſſima membra in B.Petri baſilicam intulêre, quam ipſe beatus vir ſua conſtruxit munificentia:ibiq; facibus accenſis,peruigilem noctẽ ducẽtes, Dauidicisq; canticis operã dantes,vſquequò ſol iubare ſuo poli terræq; faciem perfunderet,perſeuerauêre pſallentes. Poſt hęc aũt induunt eum,prout erat ſolitus indui,diuino altari aſſiſtens,ſubucula ſcilicet,atq; linea planeta. Tanta aũt vultui eius inerat pulchritudinis gratia,vt potior videretur atq; venuſtior mortuus,q̃ olìm fuerat viuus. *Decor vultûs iam defuncti.* Quæ cùm fierent, diſcipuliq; eius vultum ſibi dudùm optabilem atque amãtiſſimum oculis perluſtrarent,internũ amorẽ animi non ferentes,lachrymis teſtabãtur,amicumq; dolori luctũ aſſumẽtes,hęc permixta ſingultibus verba reddebãt:O columna & tutamen,decusq; Eccleſiæ, ſed & animarũ noſtrarũ cuſtos egregie, tuã exoptatam atq; ſubtractã ſitimus pręſentiam ; & qa in pręſenti noſtris ꝓfectibus inimicã tuî ſuſtinemus abſentiam, neq; datur nobis ſuauiſſimã ac mellifluam tuam audire eloquẽtiam, queſtus noſtros lachrymis reſtat ſolari vberrimis, atq; pietatẽ tuam ſubmiſſis obſecrare precib', vt q̃ hactenùs te,prauitatis noſtrę exigente miſeria,cõtempſimus docentẽ,te apud Chriſtum intercedente,mereamur videre faciem noſtri iudicis propitiã atq; miſericordẽ. *Luctus diſcipulorum eius.* Oẽs etiam adſtãtes,genibus curuatis,ceruicibusq; ſubmiſſis,plãtis eius grata oſcula libãt,& qa doctrinę eius ſegnes executores fuerint,proclamãt,ob idq; ſibi indulgentiã dari ſuppliciter poſtulãt.Deindè officia,prout res poſtulat,ſuper eum peragũt,cantionemq; aptam depromũt,odoramẽtisq; & lampadibus cũ omni honeſtate,vt res funebria poſtulat,ꝑeuntibus,loculo quo ipſe ꝑdixerat,humãdus inducitur. *En rursùs antiquum ſepeliendi ritum.* Vt aũt diuinitas cũctis palàm oſtenderet,ſemper apud ſe viuere,quẽ ab oculis hoĩm occulerat, terra ſub arido cęſpite lucũ ſepulcri eius tali dignata eſt miraculo venuſtare. Virga nanq; ſuper ſepulcrũ eius inciſa eſt:quia ità res exigebat,contractior tamen,q̃ vtilitas popoſcerat : ſed poſteà inuenta eſt duorum palmorum longitudine ſupercreuiſſe. *Inſigne miraculum.* Quam nos ob ampliandã Chriſti gloriã & ſancti viri perpetuã memoriã, ab eodẽ loco leuatã, parieti inſeruimus cõſeruandam.

Poſt hęc aũt cœperũt ſancti viri reliqæ virtutibus florere,locusq; eius ſepulturæ crebris miraculis enitere. Nã creberrimè qdã inter diurnũ nocturnumq; officiũ inibì peragẽtes,crebrò ſe cõfeſſi ſunt voces exaudiſſe de tumulo.Quas,vtì humanę imbecillitati moris eſt, audientes,timore nimio perterriti,fugæ ſeſe credidêre, timorisque magnitudinem mutatione loci declinauêre. *Miracula ad ſepulcrũ eius.* Quod nos audientes, innumeras Chriſto Domino perſoluimus grates,qui tali modo voluit commẽdare precioſam mortem pręſulis ſui, vidẽtes ꝙ eum alta beatitudine donauerat,quem tanta ꝓrogatiua ſignorũ cõmendabat.

Anno aũt decimoſexto feliciſſimi eius exceſsûs, vt vox Saluatoris vera ꝓbaretur,dicẽtis,Nihil opertũ,quod nõ reueletur:& occultũ,quod nõ ſciatur:paſtor paſtorũ vicariũ ſuũ,quãti apud ſe eſſet meriti,voluit oſtẽdere, quatenùs lux virtutũ eius corã hominibus *Matt.10.*

fulgeret,& populi pfruentes ſuauitate ſignorũ,glorificarẽt Deũ,patratorẽ tãtorũ operũ: & qa membrũ parsq; magna erit ciuitatis ſupernæ, noluit eum Dñs ſepoſitũ delitescere, ſed cunctis eius ciuibus in exẽplũ pferre. Nã Carlomãno rege,tertio iã anno regni Frãcorũ ſceptra regẽte,æditui baſilicę,qua ſancti viri mẽbra tegebãtur,detexẽre ſibi mandatũ fuiſſe cęlitùs,vtì corporis beati viri buſta indè leuarẽtur: nec ſoli illi talia ſibi referebãt mãdata diuinitùs,ſed & aliæ cõplures pſonæ ſpectabiles, & nobilitate humì pſtantes. Quiq; ad alterutrũ ea,q̃ viritìm viderãt,cõferẽtes, q̃ſitú ne opùs eſſet dicebãt,quod ſibi in talibus cõſiliũ,qd've foret agendũ.Et diù quaquauersùm ſentẽtiã potuẽre,trutinãtes,ad id tãdèm cõſilij vẽtũ eſt,vt diuinitas ſup his cõſuleretur,& ſup hac re ei' voluntas atq; ſentẽtia pſtolaretur. Igitur ad amica ſibi ſubſidia ſe vertentes,orationi atq; ieiunio ſeſe triduano mãcipauẽre,vtq; voluntatẽ ſup hoc negocio Dñi nóſſe poſſent,ab eo totis niſibus popoſcẽre. Ac tertio tãdèm ieiunij die inſtãte,duos libros ſup altare depoſuẽre:quorũ vnus ſacratiſſimi Euãgelij retinebat textũ,alter verò benedictiões atq; cõſecrationes,qbus Miſſarũ pagunt ſacramẽtũ,ſcilicet vt à diuinis libris addiſcerẽt, q̃ ſibi de his agẽda forẽt.Reſeratũ euangeliũ,hãc primũ legẽti ſentẽtiã obtulit: Nè timeas Maria:inueniſti gratiã apud Dñm.Liber etiã ſacramẽtorũ in ſuî apertione hoc primùm vidẽti obiecit:Dirige viã famuli tui.Quibus pactis,noctẽ ſuperueniẽte vigiliarum celebratiõe,hymnorumq; decãtatione reddunt feſtiuã.Adueniẽte aũt die,ſacerdotes quiq;, ſibi iunctis aliorũ Eccleſiaſticorũ graduũ turmis,itemq; populi ac pcerum palatij agminibus,primo manè Dñica illuceſcẽte,baſilicã B.Petri adeũt, vbi ſanctiſſimi viri mẽbra ſilicea cõtinebat vrna,ferẽtes in manibus vexilla Crucis & cãdelabra, ſed & diuerſa odoramẽtorũ genera.Quò peniẽtes,operculũ à ſarcophago ſuſtulẽre:attñ grauitate pauore cũ reuerẽtia indicẽte,nõ audebãt pleniùs locũ ſepulturę eius oculis viſitare.Putabãt nanq;,more mortaliũ,illud ſacratiſſimũ corpus à ſoliditatis cõpage ſeiunctũ,& pulueri redditũ.Nè tamẽ,qa tãtũ opus cœperãt,ſi relinquerẽt, impfectiõis argui poſſent, grauitate magiſtra,leniter quoq; acceſſerũt,& introſpiciẽtes, glorioſum ei' corpus nulla detrimẽta paſſum,illęſum à diſſolutiõe atq; putredine repererũt,& p tabo atq; putredine,q̃ mos eſt mortalium corpora defuncta cõtrahere,aromatũ more illud ſenſerũt odorifico odore feruere.Caput aũt illius pluſtrãtes oculis,vidẽt vultũ ei' (quod dictu quoq; mirabile eſt)ſudore pfuſum,& velut noctis opacę roſcidulis pfuſum guttulis.Coronam verò capillorũ alienã prsùs ab omni lęſiõe,cęſarieq; auctã & plixitate & pulchritudine.Neq; em̃ cãdore ſenili albebat,ſed colore & viſiõe ſuî,iuuenis caput repromittebat.Quod vidẽtes oẽs,q aderãt,gaudio inęſtimabili corde cõcepto etiã vocib' cõclamabãt:O mũdi fabricę inęſtimabilis cõditor,ô fili Dei,generis humani in initio mũdi,patris ſocia virtute factor,eiuſdemq; in fine redemptor,qſnã tibi ſimilis in miſericordia,q nõ ſolùm animas ſeruorũ tuorũ in paradiſi ſedib' collocãs, æternã eis felicitatẽ attribuis,ſed etiã corpora eorũ,naturę quodãmodò vim afferẽs,illibata cuſtodis? Eccè em̃ ad augmentãdã tui noĩs magnificentiam,nõ modò corporis integritas,vultuſq; venuſtas, ſed & indumẽtorũ eius cõſeruata eſt pulchritudo,& quodãmodò antiq̃ nouitas. Eodẽ verò die hui' rei fama circunquaq; decucurrit,& p cunctorũ ora volitãs,ad palatiũ vſq; peruenit. Venit em̃ & illuc nuncius,referẽs beati viri corp' in cõditorio,quo olìm exanime eſt cõditũ,nũc oculis viſentiũ ſe offerri,ab om̃i prsùs corruptela alienũ,veſteſq; illius tanq̃ miraculi participes,nequaq̃ reperiri aliqua deformitate degeneres.Quod poſtq̃,fama vulgãte,p cunctorum aures diſſeminatũ eſt,certatìm tã pximi, q̃ & lõginqui quiq; viri ſtuduerũt illuc aduẽtare,& miraculũ,quod Chriſtus in ſerui ſui corpore mõſtrauerat,intueri. Vt aũt in tãto miraculo Dñi potẽtia potiſſimùm magnificaretur,& virtus nota redderetur,pars pmaxima princeps clariſſimus atq; orthodoxus extitit Carlomãnus. Qui talibus auditis, regali ſolo exiliuit vnà cũ vxore & primoribus palatij ſui,& ad viri Dei corpus puidẽdũ acceſſit:Et admirãs potẽtiã Dñi,virtutẽ eius magnificauit, miſericordiã collaudauit,& qa in diebus ſuis talia oſtẽdere dignatus ſit,glorioſum nomẽ eius benedixit:nimioq; gaudio pmotus, inter pias laudes & gratiarum actiões gaudio eliciẽte lachrymas fudit. Sed & aduenientiũ itidèm quiſq; fecit: gaudebantq; oſculari manus & pedes beatiſſimi viri, quẽ Dñs honorare dignatus eſt tãti progatiua miraculi.Rex intereà memorabilis Carlomãnus vnà cũ optimatibus ſuis,pceribuſq; ſui palatij,ſanctiſſimi viri mẽbra,ſuauiſſimis &(vt ità dixerim) inenarrabilibus odoribus redolẽtia,ſuſtulit ex vaſe ſepulcri,& loculo impoſuit,& cũ magna lętitia atq; honore,necnon hymnorũ decãtatione, ſed & candelabrorũ lumine aromatumq; ſuauiſſimo odore detulit ante ſacrũ altare,ibidemq; maxima munera deuouit atq; attribuit,vaſa ſcilicet argẽtea,& pallia pegrino opere elaborata,necnon fundos fundorumq; redditus, itemq; ſeruos prędiorumq; dederat incolas.

Frequens apud veteres,ieiunijs & precibus inquirere Dei voluntatem.

Lucæ 1.

Eccleſiaſticorum graduũ,id eſt, ordinum.

Poſt multos annos S. Huberti corpus integrum cernitur.

Vide rem miram.

Nota priſcorũ principum & Chriſtianorum religionem.

En quæ munera offert

Quę ſingula teſtamēto mādauit, & eccleſię, in quā ſanctū corpus intulit, in ꝑpetuā hęreditatē delegauit, ſanctiq́; viri oſſa nobiliter ibì collocauit. Per cuius interceſſionē, piāq́; interuētionē tuā, Dñe, ſupplices expoſcim⁹ pietatē, vt ꝗ noſtris grauamur exceſſibus, tua gratiſſima opitulatiōe à reproborū nūero ſecerni, iuſtiſſimaq́; dānatiōe liberari, atq; in electorū cōſortio mereamur cōnumerari: cui eſt honor & imperiū, poteſtas ſumma, pietas immēſa, bonitas inexhauſta: quē decet laus & gloria ꝑ cūcta ſeculorū ſecul. Amē.

princeps Carlomannus S. Huberto.

Hęc de vita & mirabilib⁹ B. Huberti antiſtitis almi, & de his, q̃ circa corp⁹ eius ob ipſius reuerētiam & Domini immenſam gloriā prædicandā, priſcis tēporibus celebrata ſunt, quanq̃ infacundo, fideli tñ, ſtylo exarata, ad nos ſcripta cōmeârunt. Abhinc aũt quomodò qualitérve, monente, immò cōpellente Chriſti honore & amore, creſcente etiā atq; flagrante erga diuinū cultū pijſſimāq́; ſanctorū Dei venerationē fideliū deuotione, ſub pijſſimo Deiq́; amātiſſimo Ludouico Imperatore, in trāsferendo memorati & ſępè memorandi ſanctiſſimi viri corpore ſit actū, breuiter fideliterq́; cōſtat eſſe ſubnexū. Anno ſiquidē octingenteſimo vndecimo feliciſſimę incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti, exempto rebus humanis famoſiſſimo Imperatore Carolo, victorioſiſſimo pijſſimo Auguſto, ꝗ regni Frācorum ſpatia lōgè lateq́; dilatauit, & Chriſti gloriā in ſuis finibus ampliauit, inſupèr & multarū gentium cęcitatē quāta potuit virtute ꝓculit, ereptasq́; profundis tenebris, lucis claritate conſpicuas reddidit: Ludouicus glorioſus filius eius, ſceptra imperialia ſibi debita atq; ab eo tradita, poſt eū feliciter ſuſcepit. Decebat quippe Chriſtum, talē ac tātum imperio ſuo pręficere principē, in quo nō modò auiti ſpecimē eluceret imperij, ſed & ꝗ mentis nobilitate inſignis, prudentia ſingularis, moribusq́; innocuus, cunctis ſibi ſubiectis fieret tot virtutū excellentia imitabilis.

Carolus magnus regnū Frācorum pluri-mùm auxit.

Hic ergò imperij ſui primordia talibus tātisq́; dedicare inſtituit auſpicijs, vt incorrecta corrigerētur, bona collapſa erigerentur, & quiſq; ordo in regno ſibi tradito nō paſſìm leuitate iactatus à ꝓpria regula exorbitaret: ſed laicus ordo iuſtitiæ deſeruiret, atq; armis pacē ſanctæ Eccleſiæ defenderet: monaſticus ordo ꝗetem diligeret, orationi vacaret, & ꝗ ſe à ſeculi faſtibus ſecreuiſſet, eiſdem iterùm nec voluntate, nec neceſſitate ſemet ſubderet: Epiſcopalis aũt ordo, vt his omnibus ſuꝑintenderet: ſcilicet, vt ſi ꝗ ab his aut voluntate, aut neceſſitate deuiarent, eorū ſolerti iudicio prudentiq́; cōſilio ad lineā rectitudinis correcti redirent. In quibus, vt reuerà decet, cùm multi imitatione digniſſima talibus eius monitis præberent obtēperantiam, pars horum nō minima extitit Vualcādus venerādus epiſcopus. Is enim partìm diuinitatis inſtinctu, & mercedis intuitu: partìm verò huius ſacratiſſimi principis talib⁹ monitionibus incitatus, ſtudebat magnoperè plebē ſibi à Domino traditā, bonorum operū exercitijs nobilitare, & de bonis ad meliora ſempꝛ euehere, ac ſi ꝗd in epiſcopio ſuo reſediſſet emēdatione dignum, totis niſibus in meliorē ſtatum recuperare. Vndè inter cętera, q̃ emendationē poſtulabāt, obtulit ſe eius munificentię cella ꝗdam, antiquo nomine vocata * Andagium, quę olìm quidem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hęc ergò ſe materiam quandā obtulit eius munificētię, in qua liberalitatis ſuæ laxatis habenis, q̃ vacuus tenacitate eſſet, nō inanibus verbis, ſed executione opis oſtendit. Nāq; hāc penè à fundamentis reſtauratā, in melioremq́; ſtatum denuò renouatā, poſthabita auaritia, nobiliter eius ſtatum cōpoſuit, ędificijs honeſtis nobilitauit, & exēptis prędijs, q̃ olìm religio ſanctorū virorum largitate poſſedit, alia de epiſcopio ſuo ſuꝑaddidit, incolasq́; loci illius, monachos eſſe voluit. Qui nè nullius rei inopes, indigentię manus darent, atq; à ꝓpoſito ſancto deficerent, vt dictum eſt, ꝓuidit & nobiliter ordinauit. Egit nāq;, vt q̃ vitę forent neceſſaria, nulla deeſſent: ꝓcurauitq́; vt ꝗa vſibus eorum neceſſaria ſubminiſtrabat, ipſi quoq; q̃ diuinæ forēt grata voluntati, ꝑagerent, & quātum ſibi poſſe diuinitas cōferret, nequaq̃ ab ea declinarent. Adductis nāq; regularis vitę optimis ꝓceptoribus, monaſticę ordinē vitę eos edocuit, & bonorum opum exercitijs operā dare, tā voce ꝓpria, q̃ & lectione diuina, ſuaſit. Vndè factum eſt, vt eius ſtudiū nō inani labore caſſaretur: ſed ſuꝑ optimā terrā iactato verbi ſemine, citiùs centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur. Cœperunt igitur vndiquaq; in eundē locū religioſitatis cultores cōfluere, & maximè nobiles viri ex monaſterio S. Lāberti, ꝗ Apoſtolicę vitę deſiderio accenſi erant, illuc cōuolare, viriliter eius ordinis vitā morū actuumq́; ꝓbitate tenere. Qui poſtq̃ detrita ſanctę cōuerſationis via, q̃ olìm ſibi fuerāt aſpera, Chriſto ductore cœperūt fieri leuia, augmenta ſuę ꝑfectionis & deuotionis regrentes, adiêrunt ꝓfatum venerabilē antiſtitem Vualcādum, vtì B. Huberti ꝓſulis oſſa eis à loco ſepulturę permitteret trāsferre, & in cellā ſuę habitatiōis ob ſuî cōſolationē, & cōfeſsoris Domini ampliorē honorē, tranſportare. Qui vocis eorū petitio-

Prima initia imperij Ludouici Pij valdè præclara.

Vualcandi Epiſcopi Leodienſis encomion.

* Andainū

Andaginū monaſteriū Vualcādus Epiſcopus conſtruit.

Monaſticā vitā, dicit Apoſtolicā: ꝗa imitatur eā vitā, quā Hieroſolymæ inchoârunt Apoſtoli.

petitionem,vt pius pater,clementer audiuit, indignumq́; locum,in quo ſancta membra iacebant,tanto confeſſore iudicauit. Sed piam petitionem eorum impleri poſſe atque debere,non abnuit: attamen nè incautè ac paſsim,leuitatis errore dictante,id feciſſe videretur,fermè tribus annis eorum petitionem diſtulit. Sed cùm ab ipſis venerandis viris magnoperè,vt id eis concederet,exigeretur,prudẽti cõſilio cuncta peragens,* Adebaldum venerabilem virum metropolitẽ ſuũ ſuper hac re cõſuluit. Qui & ipſe in tanta re conſilium ſuum,vt decebat ſummæ humilitatis virum, reputãs minimum, ratum duxit,vt vnà Chriſtianiſſimum atq; orthodoxum principem Ludouicum Imperatorẽ adirent,& quæ eos pulſaret fratrum petitio,pariter ediſſererent. Qui & ipſe glorioſus atq; inuictus Auguſtus,conſiderans rem pergrandem,atq; paucorum vires magnitudine ſui tranſcendentem,ad concilium venerabile Epiſcoporũ, quod tunc tẽporis apud Aquas congregatum erat,ſtatuit conferendum, & quid eis eſſet gerendum, à ſententia ſancti conuentûs magnoperè flagitandum. Idem autem venerabilis,ac prorsùs Deo amabilis conuentus,conſideratis vndiquè partibus,ſcilicet qui & quarè peterent,ſed & reuerentia Domini cõfeſſoris,ſanxerũt tot religioſorum virorum voto, ſancti viri oſſa * omitti,& in monaſterio ſupradicto,vbì religioſiùs honorarentur, collocari. Quorũ ſententiæ ſæpedictus pontifex obedientiam præbuit, conſilio aſſenſitq́, & petentibus iamdictis viris venerandis,ſanctiſſimi viri Huberti corpus attribuit.Nã anno ordinationis ipſius decimoſexto,qui eſt incarnationis Dominicæ octingenteſimus viceſimusquintus, XI Calendas Octob. ad beatiſſimi confeſſoris ventũ eſt vrnã, atq; à ſacerdotibus cum maxima reuerẽtia à loco ſepulturę eius effoſſa,indè cum religioſi populi gradusq́; Eccleſiaſtici frequẽtia,in B.Lamberti eccleſiã,ſancti oſſa ſunt viri tranſuecta.Vbì triduò orationibus & vigilijs ꝓſecuta,vndecimo Calẽddas Octob.ad memoratũ monaſteriũ cum loculo ſuo ſunt plata,ibidẽq́; Chriſto annuẽte,vt tãto cõfeſſori cõpetebat,mirificè cõdita.

* Hadabaldum
* Hildebaldum
* Hildiboldum

Eccleſiaſtici olim reuerenter habitæ ſunt Sanctorum reliquiæ etiã ab Imperatoribus, &c.

Concilium Aquiſgranenſe.

for. * dimitti

Sed quoniam inſignia Chriſti miracula, quibus multifariè ſanctos ſuos glorificat, nullo modo ſunt occulenda,ſed magìs magisq́;, quantùm mortalibus fari datur, ob eius gloriam & laudem propagandam,fideliter prçconanda: valdè indecens indignumque iudicauimus,vt eius magnificentiam, quę noſtro ſeculo circa memorati ſancti viri cadauer mirabiliter effulſit,ſilẽtio tegamus. Verùm,ſicut dicti venerabilis antiſtitis Vualcandi,& quorundam aliorum religioſorum virorum veraci relatu didicimus, prorsùs ab illa corruptione, quæ ob præuaricationem primi parentis iuſtiſſimè humanæ naturæ pœnaliter inflicta eſt,eiuſdem beatiſſimi viri totius corporis compago ità aliena immuniſq́; eſt reperta,quemadmodùm tempore Carlomanni regis legitur inuenta fuiſſe, & terrę mãdata. Quod quantùm ſub ipſius principis tempore,erga præfati ſancti viri corpus,per tot elapſa tempora incorruptè ſeruatum virtus diuina claruerit, ſeriem huius libelli paulò ſuperiùs repetendo perſpicaciter legat, ibiq́; quanto honore, quantáve illęſione & incorruptione protectio diuina illud donauerit, rationabiliter cõpræhenſum fideliterq́; annotatum,perfacilè colligere quibit. Cùm igitur nil detrimenti,nilq́; corruptionis in corporis eiuſdem ſancti viri prima tranſlatione,quæ facta eſt ſub memorato principe,cõpertum fuiſſe didicerit, nullo modo, quòd in hac ſecunda, quæ facta eſt à Vualcando præſule ſub pijſſimo Deoq́; amabili Ludouico Cęſare, ſępedicti ſancti viri corpus ſolidum illęſumq́;, eadẽ Chriſti gratia protegente,inuenire quiuerit,dubitabit. Ac per hoc totius ambiguitatis nubilo exutus, veritatiſq́; perſpicuę luce perfuſus, nil niſì quod miretur, & vndè diuinę potẽtię multiplices grates dignè perſoluat inueniẽs, Deũ proculdubiò mirabilẽ glorioſumq́;, ſicut in cęteris ſanctis ſuis, ità quoq; in huius fideliſſimi ſerui ſui corpore,tot tantorũq́; donorũ prçrogatiuis,legi naturę vim inferentibus,honorato & glorificato,toto anniſu prędicandum cernuis vocibus exclamabit. Interfluxit aũt ſpatiũ temporis à prima vſq; ad ſecundã tranſlationem,annorũ circiter ſeptuagintaquinq;,regnãte Domino noſtro Ieſu Chriſto,& pollicente ſuis ſe vſq; ad cõſummationem ſeculi affuturũ fidelibus, eorumq́; agonibus miſericorditer opitulante, triumphoſq́; feliciter atque ineffabiliter renumerante: Qui viuit cum patre in vnitate ſpiritusſancti Deus,per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Rursùs poſt annos multos incorruptum S. Huberti corpus inuenitur.

Pſal. 67.

Matt. 28.

Hactenùs ex MS.vetuſto codice,Sunt aũt,qui ſcribãt B. Hubertũ filiũ fuiſſe Bertrandi ducis Aquitanię,& ei adhuc pagano venationi operã danti,inter cerui cornua Chriſtũ apparuiſſe,& vt ad Lãbertũ Epiſc.iret,admonuiſſe.Ab eo verò humaniter acceptũ, in fide inſtructũ,atq; vndis ſalutaribus expiatũ eſſe.Indè Romã ꝓfectum ad viſitãda Apoſtolorũ limina.Interìm verò ꝑemptũ S.Lãbertum, atq; in eius locũ B.Hubertũ ſubrogatũ.

VITA S. VVENEFRIDAE VIRGINIS ET MARTYRIS, PER F. LAVR. SVRIVM COMPRAEHENSIVS

conſcripta. De huius ſanctæ virginis vita ſcripſit Ropertus Abbas Salopien. & niſi fallor, is eſt author eius vitæ, quam nos hic mutato ſtylo aliquanto breuiorem edimus. Claruit autem Ropertus Abbas anno 1140. ad cuius monaſterium, huius virginis oſſa tranſlata ſunt anno 1138.

Nouẽbris 3.

Beunous vir ſanctiſſ.

BEunous vir ſanctiſſimus, multis clarus virtutibus, in Occidentali maioris Britanniæ regione enituit. Is contempto paterno ſolio, pauper aufugit, factusq́; monachus, breui in perfectum euaſit virum. Cumque diuerſis in locis monaſteria cõdidiſſet, fratresq́; in iis Chriſto ſeruituros congregâſſet, diuinitùs admonitus, aliò profectus eſt, à Domino ipſi deſtinatam quæſiturus habitationem. Tandèm ad prędium Teulthi hominis potentiſſimi peruenit, orauitque illum, vt portionem quandam poſſeſſionum ſuarum Deo & ipſi largiretur, in qua eccleſiam extruere, atq; in ea Deo ſeruire, & pro eius ſalute quotidiè Dominum deprecari poſſet. Ille verò non difficulter annuit, immò etiam vnicę filię ſuæ Vuenefridæ mores conformandos illi commendauit. Eam vir ſanctus quandò ad populum concionabatur, ad pedes ſuos ſedere iuſſit, & ſermones ſuos diligenter auſcultare. Vndè factum eſt, vt in dies ſeipſa melior effecta, auctaque ſapientia, ab omni viri toro prorsùs abſtinere conſtitueret. Sed cùm id parentibus indicare reformidaret, ad virum Dei acceſſit, ait ſibi deliberatum eſſe virginem ſe Chriſto conſeruare incontaminatam: orauit, vt à parentibus id ipſe ſibi impetraret. Aſſentit vir ſanctus, dicit ſe accuratè ea de re cum parentibus acturum.

Vuenefrida ſtatuit virgo permanere.

Venit ergò ad parentes puellæ, iiq́ue cognito virginis propoſito, fundunt lachrymas, laudant Deum, & libentibus animis aſſentiuntur. At illa ſedens identidèm ad pedes viri Dei, ardenti deſiderio hauriebat, quę ille dicebat de gloria ſponſi cęleſtis, nec quicquam in ſuum pectus admittebat terrenũ, crebrò noctibus in eccleſia vigilabat. Solebat nonnunquàm etiam importunè petere à ſancto viro, vt ſermonem texeret de vita & moribus ſponſi immortalis, audiensq́; de illius excellentia, decore & maieſtate, cõtemptum omnis terrenæ iucunditatis concipiebat, & ſpiritalis lætitiæ indeficientem materiam ſuo in pectore colligebat. Etſi autem ætate adhuc eſſet tenera, moribus tamen & animo cana erat, prauas cupiditates omnes planè contemnens.

Parentes libẽter aſſentiunt.

Cùm aũt quodã Dominico die parẽtes eius iuiſſent ad eccleſiam, & illa neceſſariò domì ſola remãſiſſet, Cadocus Alani regis filius iuuenis, in eius ædes aduenit, eáq́; ad focũ ſolã ſedentẽ inuenit. Illa cernẽs regis filiũ, ſurgit ocyùs, ſubmiſsè rogat, ecquidnàm ſibi velit. Tũ ille: Scis, inqt, me eſſe regis filiũ, multis opibus & honoribus conſpicuũ, & q te quoq; magnis poſſim augere diuitiis, ſi meæ velis parêre volũtati. Sentiẽs virgo pudica de concùbitu illum verba facere, paululùm demiſſo vultu & rubore ſuffuſa, primò quidem prę ſe fert, grauiter ſe dolere, quòd tam parùm cultam ipſam inueniſſet, aitque ad eum: Cùm tu regio ſis ortus ſtemmate, & Deo volẽte, regni gubernacula ſuſcepturus, non dubito me diuitem & beatam poſſe fieri, ſi tuo coniugio aſſentiar. Sed quęſo te, parumpèr ſuſtine aduentum parentis mei. Interìm ego ingrediar in cubiculum, moxq́; ad te reuertar. Dixit hoc, vt poſſet ab illo ſe ſubducere, quem videbat libidinis flamma incenſum, præ amore propè amentẽ fieri. Permiſit aũt iuuenis, vt in cubiculũ ſe reciperet, putans illã benè cõptam ilicò rediturã. At illa per aliud cubiculi oſtiũ exiens, præpeti curſu ad eccleſiã properabat. Quod vbì ſenſit iuuenis, magno furoris œſtro percitus, diſtricto enſe eã celeriter inſeqtur, toruisq́; eã luminibus intuẽs: Olìm, inqt, te amaui, mihiq́; te cõiungere volui: & tu nũc ad te venientẽ fugis & habes cõtẽptui? Notũ ergò ſit tibi, niſi mihi ſpõtè tuì modò copiã feceris, confeſtim me ablaturũ caput tuũ. Reſpõdet illa

Cadocus regis filius eã ad concubitũ ꝓuocat.

Minatur ei mortem.

illa conſtanti & infracto animo: Ego verò regi æterno, qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, matrimonio iuncta ſum, nec vllum alium admittere poſſum: & nè diù ſuſpenſum te teneam, nôueris, dum ſpiritus hos reget artus, neminem me admiſſurã prçter illum. Fac ergò quicquid erit libitum, & quãta maxima potes, in me feritate incurre. Me enim neque terrores tui, neque blanditiæ, nec promiſſa, nec munera ab illius amore ſuauiſſimo poterunt ſeparare, cuius caſtis amplexibus adſtricta ſum. Cernẽs inceſtus iuuenis ſe contemni à virgine, libidinis impotentia victus, caput ei præcídit. Simul autem atquè corpus virginis humì collapſum eſt, fons illic mirè perſpicuus & ingens erupit, qui hodieq; manare non deſinit, multis morbidis per merita ſanctç virginis ſalutem adferens. Caput autem, quòd in monte prçciſum eſſet, facilè à mõte deuoluebatur in ipſam vſq; eccleſiam, magnoq; terrori fuit cunctis illud adſpectantibus. Cumque omnes dicerent tam immane ſcelus vlciſcendum eſſe, eiuſq; authorem deteſtarentur, parentes virginis internum animi dolorem luctu & eiulatu teſtabantur.

Illa contemnit.

Ab illo interficitur.

Interìm homicida cruentus tergebat gladium ſuum ad herbas, & quia filius regis erat, aiebat ſe nihil in eo perpetrando facinore Deum timuiſſe. At vir Dei Beunous, eius ſuperbiam & animi obſtinationem non ferens, cùm in manibus haberet caput virginis, acceſſit ad eum, & ait illi: O te ſceleſtum, qui regiæ dignitatis puellam crudeliter iugulâſti, cur te non pœnitet tantum admiſiſſe flagitium, quo ipſam quoquè eccleſiam contaminâſti, & Deum prouocâſti? Quandò ergò nec eccleſiæ pepercisti, nec diei Dominico reuerentiam præſtitiſti, oro Deum meum, vt reddat tibi in præſentia, quod mereris. His dictis, iuuenis repentè corruit & expirauit, corpuſq; eius colliqueſcens diſparuit, multis aſſerentibus, illud in tartarum cum anima deſcendiſſe. Porrò vir Dei caput virginis crebrò deoſculans, à lachrymis abſtinere non potuit. Deindè corpori illud apponens, & ſuo pallio tegens, ad altare acceſſit Miſſam celebraturus. Ea finita, redit ad corpus virginis, luculentum ſermonem habet ad populum, dicit inter cætera, ſanctam virginem votum Deo nuncupâſſe, ſed illud morte impediente reddere non potuiſſe: itaq; orandum eſſe Deum, vt eam vitæ reſtituat. Cumque diù oratum eſſet, vir beatus ſurgit à terra, manibus in cælum ſublatis, Domine Ieſu Chriſte, inquit, pro cuius amore hæc virgo terrena reſpuit, cęleſtia concupiuit: exaudi nos pijs animis te inuocãtes, vt quanuìs non ignoremus eam pro tuo nomine paſſam, in cælis degere, nec noſtro egére contubernio, animam tamen eius iubeas redire in corpus, vt magnificet nomen tuum, & poſt longa vitę ſpatia, multiplicato bonæ conuerſationis feruore, ad te redeat ſponſum ſuum vnicè charum. Vbì ab omnibus dictum eſt, Amen, puella quaſi à ſomno ſurgens, puluerem & ſudorem à facie detergit, omneſque illic adſtantes gaudio & admiratione afficit. Manſit autem in collo eius quoàd vixit, tanquàm candidi fili ſpecies, locum ſectionis obtegens: aiuntque viri regionis illius indè eam Vuenefredam dictam, cùm anteà, vt ipſi affirmant, Breuna appellaretur. Vuen enim Britannica lingua, idem eſt, quod Latinè candidum. Porrò euphoniæ cauſa, prioris vocabuli duabus literis mutatis, dictam Vuenefredam.

Diuina vltione repẽtè perit Cadocus.

Beunous ad vitã reuocat S. Vvenefredam.

Locus autem ille, vbì ſanguis eius fuſus eſt, non lõgè abeſt à monaſterio Baſinguuercko in Nouuallia, & anteà quidem dictus eſt Siccauallis: poſt eius verò obitum vſque in præſens, Fons Vuenefredæ appellatur. Lapides quoq; tam in fontis ſcaturigine, quàm in riuo illius, ſeu vtriuſq; margine, eius adſperſi cruore, & ſanguinis eius tãquàm congelati manifeſta veſtigia retinent, & neq; temporis diuturnitate, neq; aquç prçterfluentis alluuione ea abolentur. Muſcus autem lapidibus illis inhærens, thus redolet. Homines regionis illius, qui Deum necdùm cognouerãt, virginem rediuiuam, fontem aquas manantem, & petras ſanguine adſperſas videntes, ad pedes beati Beunoi ſe abiecerunt, & ab eo baptizati ſunt. Tandèm autem ſancta virgo ab eodem viro Dei ſacrum velamen accepit. Ille autem, ſolo ſcipione aſſumpto, omnem domûs ſuæ ſupellectilem & quicquid fideles ei donauerant, ſanctę illi virgini & eius ſociabus reliquit, atq; aliò commigrauit. Porrò beata Vuenefreda nobilium filias congregans, docebat eas amare caſtitatem, cunctiſque mundi ſpretis illecebris, leui iugo Chriſti colla ſupponere, & regulari conſectanda diſciplina, illius ſe ſeruitio mancipare.

Multi ea excitata credunt in Chriſtum.

Defuncto autem B. Beunoo, ſancta virgo, Deo ipſam admonente, ad ſanctũ virũ Deiferum acceſſit. Erat enim is magnus coram Domino, ferturq; fontem è terra excitâſſe, multos depellentem morbos. Cumque ad eum iret Vvenefreda, nocte oranti cælitùs

hæc

hęc vox facta eſt: Dic chariſſimæ filiæ meę Vuenefridę, vt ad Saturnum (hoc enim viro nomen erat) ſeſe conferat, ab eoq́; diſcat, quo in loco omne reliquum vitæ tempus exigere debeat. Vbì ſancta virgo ad Saturnum venit, ille ait ad eam: Eſt locus, quē Vuitheriacum vocant, ab omni populo admodùm reuerenter habitus. Eum te iubet Deus adire, in eo donèc vixeris, commorari, tuiſq́; exemplis alijs prælucere. Eſt illic Abbas Elerius, multis ornatus virtutibus, quem perpetui gemitus & aſſiduę preces adeò ab omnibus mundi huius curis abalienârunt, vt nihil iam terrenum ſapiat, nihil rerum labentiū expetat, totus cæleſtibus intentus. Fecit virgo ſancta, vt erat iuſſa: Venienti autem Abbas Elerius, per ſpiritum ſanctum eius cognoſcens aduentū, obuiàm proficiſcitur, eamq́; honorificè excipiens, in virginum monaſterium introducit, earumq́; curam ei demādat. Ibì ſanè quiſquis ad illam ęger acceſſit, incolumis ab ea receſſit: mœrentes omnes, animi lętitiā reportarunt. Tandèm nocte quadā oranti Ieſus Chriſtus apparuit, indicauitq́; propedièm ipſam è corpore deceſſuram. Itaq; quarto Nonas Nouembris, plena virtutibus & operibus bonis, ſpiritnm Deo reddidit, ſepultaq́; eſt iuxta ſanctum Chebeum & Senanum. Multa verò per illam prępotens Deus effecit miracula, inter alia fabri cuiuſdam filiam, ab ipſo ortu cæcam, illuminans.

Abbatis Elerij laus.

S. Vuenefrida virginibus pręficitur.

Feliciter migrat ad Dominum.

Miracula.

Si pueri tenelli, aliquo corporis incommodo affecti & morbo correpti, in ipſius fontis ſcaturiginē mittantur, à matribus incolumes reportātur. Alia miracula pręterimus. Poſt annos multos, putà à Chriſto nato anno milleſimo centeſimo triceſimooctauo, beatæ huius virginis oſſà Solopiam in monachorum monaſterium admodùm honorificè tranſlata ſunt.

HISTORIA BREVIS SANCTORVM MARTYRVM AGRICOLAE ET VITALIS, EX ADHORtatione *B. Ambroſij Epiſcopi ad Virgines.*

QVI ad conuiuium magnum inuitantur, apophoreta ſecum referre conſueuerunt. Ego ad Bononienſe inuitatus conuiuiū, vbì ſancti martyris celebrata tranſlatio eſt, apophoreta vobis plena ſanctitatis & gratię reſeruaui. Apophoreta aūt ſolent habere triūphos principum: & hęc apophoreta triumphalia ſunt Chriſti enim noſtri principis triumphi, ſunt martyrū palmę. Nec verò huc dirigebam iter: ſed quia petitus à vobis ſum, debui mecū deferre, quæ alijs parabātur, nè minor ad vos venirem: vt quòd in me minùs eſt, quàm pręſumebatur, in martyre plùs inueniretur. Martyri nomen Agricola eſt, cui Vitalis ſeruus fuit antè, nunc conſors & collega martyrij. Præceſſit ſeruus, vt pręuideret locū: ſecutus eſt dominus, ſecurus quòd fide ſeruuli iam inueniret paratū. Nō aliena laudamus. Paſſio enim ſerui, domini diſciplina eſt. Hic inſtituit, ille impleuit. Nihil illi decerpitur. Quomodò enim minui poteſt, quod Chriſtus donauit? Egregiè & ille, qui homini ſeruiuit, ſeruiendo didicit, quomodò Chriſto placeret. Hic tamen geminam laudem acquiſiuit, in illo magiſterij, in ſe martyrij. Certauerunt tamen inter ſe inuicèm beneficijs, poſtq̄ ęquales eſſe meruerunt. Hic illum ad martyrium pręmiſit, ille iſtum accerſiuit.

Nouēbris 4.

Chriſti triumphi, martyrum palmæ.

Nullum ergò ad commendationem hominis conditio affert impedimentum: nec dignitas proſapię meritum, ſed fides, affert. Siue ſeruus, ſiue liber, omnes in Chriſto vnum ſumus: & vnuſquiſq; quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino. Nec ſeruitus derogat, nec libertas adiuuat. Vide, ad eam rem quàm nihil in conditione momenti ſit. Seruus, inquit, vocatus es? non ſit tibi curæ. Qui enim vocatus eſt in Domino ſeruus, libertus eſt Domini. Similiter qui liber vocat' eſt, ſeruus eſt Chriſti. Vide, inquā, vim Apoſtoli. Plus putatur dediſſe ei, qui ſeruus, q̄ ei, qui liber vocatus eſt. Ex ſeruo enī libertus Chriſti fit, ex libero ſeruus. Sed nulli plus dedit, verùm vtriq; ęqualem menſurā diuiſit. Apud Chriſtum enim ſeruitus & libertas æqua lance penduntur, nec vllo diſcerniculo bonæ ſeruitutis & libertatis merita diuiduntur: quia nulla maior eſt dignitas, q̄ ſeruire Chriſto. Deniq; Paulus ſeruus Chriſti Ieſu. Hęc enim ſeruitus glorioſa eſt, in qua gloriatur & Apoſtolus. An non ſumma gloria eſt, quandò tali precio æſtimati ſumus, vt ſanguine Domini redimeremur? ſed pergamus ad cætera.

Epheſ. 6.

1. Cor. 7.

Chriſto ſeruire, ſumma dignitas.

Rom. 1.

Cumque

S. Vitalis omne genus tormentorum experitur. Cumque ſanctus Vitalis cogeretur à perſequentibus, vt Chriſtum negaret, & ille ampliùs profiteretur Dominum Ieſum Chriſtum, omnia tormentorum genera in eum exercentes, vt nō eſſet in corpore eius ſine vulnere locus, orationem fudit ad Dominū, dicens: Domine Ieſu Chriſte, ſaluator meus & Deus meus, iube ſuſcipi ſpiritum meum: quia iam deſidero, vt accipiam coronam, quam Angelus tuus ſanctus mihi oſtendit. Et completa oratione, emiſit ſpiritum.

Sanctus verò Agricola mitior habebatur moribus, vt ab ipſis etiā inimicis diligeretur. Ideoq; differebant eius paſſionem. Sed hæc perſecutorū honorificentia, omni erat immanitate acerbior, quæ inuidebat martyrium. Deniquè vbi non acquieuit ſanctus Agricola, crucifixus eſt: vt aduertamus illas blanditias eorum, non ſedulitatis fuiſſe, ſed fraudis. Supplició ſerui, dominum terrere voluērunt. Vertit hoc Chriſtus in gratiam, vt martyrio ſerui, dominus inuitaretur. Vtriq; nomen aptum martyrio, vt deſignati ad martyrium ipſis vocabulis viderentur. Ille, Vitalis dictus eſt, quaſì qui contemptu iſtius vitæ, verā illā vitā æternā ſibi haberet acquirere: iſte, Agricola, qui bonos fructus ſpiritalis gratiæ ſeminaret, & ſacri ſanguinis effuſione, meritorū ſuorum omnium virtutumq́ue rigaret plantaria. Sepulti autem erant in Iudæorum ſolo inter ipſorum ſepulcra. Ambiērunt Iudæi cum ſeruulis ſepulturæ habere conſortium, quorum Dominum negauerunt. Sic & aliquandò Balaam dixit: Moriatur anima mea pro animis iuſtorum: & tamen non communicauit eorum operibus, cùm viueret, quorum in animis cupiebat mori. Et iſti, quos viuentes perſecuti ſunt, mortuos honorabant.

S. Agricola crucifigitur.

Num. 23.

Illic igitur martyris exuuias requirebamus, tanquàm inter ſpinas roſam legentes. Circunfundebamur Iudæis, cùm ſacræ reliquiæ eueherentur: aderat populus Eccleſiæ cum plauſu & lætitia. Dicebant Iudęi: Flores viſi ſunt in terra, cùm viderent martyres. Dicebāt Chriſtiani: Tempus inciſionis adeſt. Iam qui metit, mercedem accipit. Alij ſeminauerunt, & nos metimus martyrum fructus. Iterùm audiētes Iudæi voces plaudentis Eccleſiæ, dicebant inter ſe: Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Vndè benè lectum eſt: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiā: Dies diei, Chriſtianus Chriſtiano: nox nocti, Iudæus Iudęo. Indicabant ergò Iudęi quòd haberent ſcientiam martyrum, ſed non ſcientiam verbi: id eſt, nō ſecundùm illam ſolius boni, & ſolius veri ſcientiam. Ignorantes enim Dei iuſtitiam, & volentes ſe iuſtificare, iuſtitiam Dei non receperūt. Detuli ergò vobis munera, quæ meis legi manibus, id eſt, crucis trophęa, cuius gratiam in operibus agnoſcitis. Certè & ipſi dæmones confitentur. Condāt alij aurum atq; argentum, ac de latentibus ēruant venis, legant precioſa monilium ſerta. Temporalis ille theſaurus eſt, & ſæpè habētibus pernicioſus. Nos legimus martyris clauos, & multos quidem, vt plura fuerint vulnera, quàm membra. Clamare martyrem diceres ad populum Iudęorum, cùm clauos eius colligeremus: Mitte manus tuas in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Collegimus ſanguinem triumphalem, & crucis lignū. Hæc ſanctæ viduæ negare non potuimus poſtulanti. Munera itaque ſalutis accipite, quę nunc ſub ſacris altaribus reconduntur. Ea igitur vidua ſancta eſt Iuliana, quæ hoc Domino templum parauit atque obtulit, quod hodiè dedicamus: digna tali oblatione, quę in ſobole ſua templa iam Domino pudicitiæ atque integritatis ſacrauit.

Cant. 2. Ioan. 4. Pſal. 18. Rom. 10. Eccè vir tātus etiā clauos martyris colligit. Ioan. 20. Item crucis eius lignum.

DE IISDEM SANCTIS MARTYRIBVS, EX GREGORIO TVRONEN. DE GLORIA *Martyrum, Cap.* 44.

AGricola & Vitalis, apud Bononiam Italię vrbem pro Chriſti nomine crucifixi ſunt: quorum ſepulcra, vt per relationem fidelium cognouimus, quia nondùm ad nos hiſtoria paſſionis aduenit, ſuper terram ſunt collocata. Quæ cùm à multis, vt fit, vel tangerentur manu, vel ore oſcularentur, admonitus eſt æditiuus templi, vt immundi ab ijs arcerētur. Quidam audax atque facinoroſus opertorium vnius tumuli remouet, vt ſcilicet aliquid de ſacris auferret cineribus: miſſoq́ue introrsùm capite, oppreſſus ab eo, vix ab alijs liberatus, confuſus abſceſſit: nec accipere meruit, quod temerario auſu pręſumpſit: ſed cum maiori deinceps reuerentia, ſanctorum adiuit ſepulcra.

Pœna temerarij.

Alius quoquè tributa publica deferens, ſacculū pecuniæ dum iter ageret, negligenter

ter amiſit. Appropinquans autem ciuitati, recognoſcit ſe amiſiſſe publicum, quod ſe-
rebat. Tūc proſtratus coram ſepulcris beatorum, cum lachrymis deprecatur, vt perdi-
tum, corū virtute reciperet, nè ipſe, coniunxq; ac liberi, ob id captiuitati ſubigerentur. Nota miraculum.
Egreſſus autem foràs in atrium, virum qui hanc pecuniam in via iacentem repererat,
nactus eſt: ſcrutatusque diligenter, illius horę tempore hic ſacculum inueniſſe ſe dixit,
quo iſte martyrum auxilium flagitauit.

Horum reliquias Namatius Aruernorum Epiſcopus deuotè expetijt, vt ſcilicet eas
in eccleſia, quā ipſe conſtruxerat, collocaret: direxitq; vnum illuc preſbyterum, qui abi-
ens, cum Dei gratia, quę petierat, detulit: regreſſusq; cum ſocijs, in quinto ab Aruerna
vrbe, milliario reuertentes, metatum accipiunt, & ad Epiſcopum miſſos dirigunt, vt eis,
quid agant, iubeat ordinare. Manè autē facto, ſacerdos, admonitis ciuibus, cum Cruci-
bus & cereis ad occurſum ſanctarum reliquiarū deuotiſſimus properat. Cumq; ei præ- Obſerua veterum erga
ſbyter offerret, vt beatas reliquias adſpiceret, ſi luberet: & ille, Mihi, inquit, magis eſt ſanctorum
hęc credere, quàm videre. ſic enim in ſcripturis legimus ſanctis, quia ipſe Dominus eos religas ſtudium, vene
beatos iudicat, qui eum cùm non viderint, credidiſſent. Hac itaq; ſacerdotis fide pollen- rationē &
te, Dominus ſanctos ſuos glorificat in virtute. Nam venientibus illis, ſubitò contene- cęremonias
bratum eſt cęlum, & ecce imber vmbroſus atq; teterrimus ſuper eos deſcendit: & tanta Ioan. 20.
pluuia ibidèm eſt diffuſa, vt flumina per vias illas currere cernerentur. Veruntamen cir-
ca ſancta pignora per vnum valdè iugerum neque vna gutta viſa eſt cecidiſſe. Et abeun- Mira res.
tibus illis, pluuia eos à longè quaſi præbens obſequium, ſequebatur populum fouens,
geſtatores autem pignorum non attingens. Hęc videns pontifex, magnificauit Domi-
num, qui fidei ſuæ ſic fauens, talia ad ſanctorum gloriam operari dignatus eſt. Congre-
gatis verò ciuibus, cùm magno gaudio atq; deuotione ſanctam eccleſiam, his illuſtra-
tam pignoribus, dedicauit.

VITA, RES GESTAE, ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNICII ABBATIS,

Authore Simeone Metaphraſte.

VIAM, quæ ducit ad virtutem, ſciunt omnes eſſe aſperam, Nouēbris 4.
arduam & difficilem, idque apertè ipſa diſcunt experiētia. Via virtutum ardua.
Et ideò multis quoq; indigent, quæ ad ipſam excitent, par-
tìm quidem exhortationibus, partìm autē vitę quoq; hi-
ſtoria eorum, qui in illa priùs ſunt ingreſſi: quod etiam ma-
gìs ad eam attrahit ſine moleſtia, & efficit vt non deſpon-
deant animum propter difficultatem itineris. Ei enim, qui
viam eſt ingreſſurus aſperam & difficilem, ſuadens & ad-
hortans quiſpiam minùs perſuaſerit: oſtendens autē mul-
tos eam iam confeciſſe, & ad optatum tandèm finem per-
ueniſſe, ſic magìs perſuaſerit: vt prompto & alacri animo
iter aggrediatur. Talem eſſe exiſtimo magni quoquè pa-
tris Iohannicij vitam, & longè iucundiſſimam, & longè vtiliſſimam, & quę ipſa quoquè
poteſt vel valdè ſocordem excitare ad ſtudium virtutis. Dicantur ergò res illius, quoàd
eius fieri poterit, & vobis pijs ac religioſis in medium proferantur, vndè ſcilicet cœperit,
& ad quem finem tandèm peruenerit. Sic autem habet:

Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filij Conſtantini, qui etiam generis ſeriem S. Iohannicij patria.
traxit ex Iſauria, admirabilis Iohannicius procedit ex maternis thalamis. Cui patria qui-
dem fuit prouincia Bithynorum: vicus autem, qui vocatur Marycati, ſitus ad Borealem
partem Apolloniadis: Parentes, qui factis ipſis veram reddebant appellationem, Mirit- Parentes.
zicius & Anaſtaſo. Erant enim tanquàm pulchram roſam iuſtum Iohannicium editu- 2. Cor. 2.
ri pietati, qui à vita ad vitam, vt dicit Apoſtolus, euocabat multos vnguento pietatis, &
à lapſu peccati faciebat ſurgere, & viam oſtendebat ſalutarem, vt iam oſtendet oratio.
Statìm ergò ab ineunte ætate, cùm ſenſilibus cibis aleretur & educaretur vt puer, non
diſciplinarum orbē & mundanam elegit ſapientiam: ſed eam, quę ad eum adducit, & ei
reddit familiarem, quæ eſt initium ſapientiæ, nempe Dei timorē, & eius mandatorum in- Pſal. 110.
ſiſtere veſtigijs. Proficiebat ergò in dies in virtute & diuina diſciplina, & pulchro auge- Puo. 1. & 9.

 batur

batur incremento. Quid autem Dominus, qui eſt velox ad bonorum remunerationem? Nondùm magnus Iohãnicius è prima ętate exceſſerat, & munus obiens, quod ei fuerat mandatum à parentibus, in conſueta paſcua porcos immittẽs, ille quidem eos ſignabat figura Crucis, & ipſe conſuetas preces Deo reddebat: Illi autem permanebant indiuulſi, nullo nec hominum, nec beſtiarum damno omninò affecti, donèc veſperè reuerſus ſanctus, eos domum rursùs ageret.

Nota hic vim & efficaciã ſigni S.Crucis.

Cùm autem ille quidem iam exceſſiſſet ex Ephebis, tunc cùm eſſet & corpore agilis, & adſpectu præ ſe ferret ſpeciem hominis non ignaui, haberetur verò accuratus militum delectus iuſſu eius, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoquè vir admirandus, relatus fuit in numerum excubitorum. Erat autem exercitui quidem iucundus propter moderationem: inimicis verò terribilis propter fortitudinem, vt qui eos ſæpè vel ſolo adſpectu in fugã verteret. Cùm ſe ergò ſic gereret, & tãti fieret ab exercitu, apud Deum adhuc pluris fiebat, quatenùs eius pręcepta ad vnguem obſeruabat. Hoc ergò videns malignus, & cùm aliam virtutem, tum eius cum Deo familiaritatem & coniunctionem ei inuideret, in eum latenter comparabat inſidias. Quamobrèm cùm aliquandò hominibus communem offudiſſet caliginem, vt non diuinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, peruenit etiam vſque ad Iohãnicium: capitq́; & expugnat hunc virum præclarum inter exercitatores, & inducit eum ad pernicioſam ſectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore diuinis imaginibus non modò quem par erat, multi honorem non tribuebant: ſed nec earum quidem auditionem auribus omninò admittebant. Totis verò quinquagintaſeptem annis, figura à Chriſto ſuſceptæ humanitatis, crimini dabatur & contemptui habebatur ab ijs, qui pugnabãt aduersùs imagines. Cum quibus fuit adductus & captus hic quoq; vir admirandus, & pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atque hæc quidem ſic ſe habebant: & Chriſti figura noſtrę ſimilis, proh dolor, deſpiciebatur, & nihil omninò putabatur.

In militia viuit religiosè.

Labitur in hęreſin Iconomachorũ

Hęreſis Iconomachorũ durat annos 57.

Poſtquàm autem huius ſceleris operatores cum impietate miſerabiliter perièrunt, & Romanorum imperium trãſijt ad coniugem eius Irenem, quæ res Chriſtianorũ tuebatur & habebat in honore, etiamsì propter metum mariti, non poterat eo ſuperſtite liberè eloqui veram religionem. Cùm ea verò in imperio fuiſſet conſtituta, tunc ipſe quoq; Chriſtus, qui propter nos carnem induit, rursùs honorabatur figuris, & exoptatæ ſanctorum imagines, in eccleſijs, in foro, in populo cernebantur. Sed ne ſic quidem multi huius Iconomachorum hæreſis acerbitatem eluèrunt ex animis, ſed cùm temporis diuturnitate ad mali habitum perueniſſent, ægrè ferebant ſe ab eo liberari. Quorum vnus erat hic quoq; pręclarus Iohannicius: qui non erat prõptus nec velox ad mutationem, neq; omni vento conuertebatur aut circunferebatur, ſed morum oſtendens grauitatem, etſi in re non laudabili, permanebat in ijs, quæ ſibi rectè opinari videbatur, & diuinis imaginibus nullum cultum tribuebat. Deindè quid fit? Eum venatur egregius agricola, qui nouit terram animi vniuſcuiuſque, & is accipit ſemina fidei orthodoxæ. Quomodò autem?

Mittitur ab Imperatore ad Occidentem cum totò exercitu. Illinc autem reuertens, tranſijt per quandam partem Olympi, & nutu diuino iter fecit prope quendam ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deindè ille appárẽs ex ſylua, O fili, inquit, Iohannici, ſi magnum tibi eſt, inquit, Chriſtianum eſſe & nominari, cur Chriſti imaginem deſpiciens, efficis vt labor virtutis à te fruſtrà ſuſcipiatur? Hæc audiuit vir diuinus, & miratus eſt, quòd ei euidentiſſimè dixiſſet de omnibus. Humì itaque cadens, petijt veniam, quòd ille ignorans fuiſſet ingratus in Dominum, & affirmauit ſe deincèps Chriſti imaginem & omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni propoſito. Ab illo ergò tempore, beatus ille ſatellitis officio fungens in veſtibulo regiæ, recubabat in nudo ſolo, eratq́; orationi intentus in ieiunio. Nam etſi conuiuia inibat cum alijs, cibum tamen non ſumebat vſque ad ſatietatem, ſed eatenùs, vt illis quidem non videretur ieiunare: corpus autem ei conſiſteret, & ad pernoctem illam inſeruiret ſtationem.

Iohãnicius reſipiſcit ab errore Iconomachorũ

Humi cubat, orat, ieiunat.

Cùm ille ergò totos ſex annos his vacaret, egreditur gens Bulgarorum, Thraciam depopulans. Aduersùs eos autem ducit exercitum, qui tunc erat Imperator Romanorum, magna & valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoq; pietate planè iuuenis. Magnum itaq; pręlium fuit inter eos commiſſum, & ex exercitu Romanorũ cadit magnus numerus. Quid ergò ille inter viros fortes magnus, & inter exercitatores pieta-

Bulgari cædunt exercitũ Roman.

pietatis maior Iohannicius? Erat tanquàm alius Dauid, alienigenas quidem perrũpens cum multis millibus: plurimos autem liberãs ex ijs,qui erant eiuſdem generis, adeò vt quidam ex illuſtribus Romanis,machina quidem ex loris contexta caperetur à Bulgaris,is verò ea gladio diſſecta,à manu hoſtili hominem liberauerit. Hæc cùm tunc ipſe adſpexiſſet Imperator,& eius eſſet virtutem admiratus, cupiebat ſcire patriam,& quod eſſet ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator verò omnia ſtatìm, nè memoria exciderent, ſcribæ iubet mandare ſcriptis, & magnificentia remunerationum,confirmauit defeſſam manum huius egregij militis. Hinc magìs incitatus, vnum quendam ex inimicis, qui ſteterat in via anguſta, & multos occidebat ex Romanis, vir ille ſtrenuus, facto in eum impetu, illum priuauit capite, qui multis alijs capita abſtulerat. Sic aduersùs hoſtes qui videntur, præclara facinora, erant ſignum trophæorum,quæ erat erecturus contra inimicos,qui non apparent. Iohannicij ſtrenuitas.

Vide autem, quomodò hinc fuit deductus ad ſuſcipiendum contra illos certamen: & iam ad luctandum eſt aggreſſus, & grauis armaturę mentem, abſtinentia à cibis & oratione pulchrè armauit. Nam cùm à pugna aduersùs eos, qui cernuntur, hoſtes ſe ſensìm & paulatìm dimouiſſet, & ſe deincèps collegiſſet, verſabat animo ea, quæ Dei virtute aduersùs hoſtes fortiter geſſerat, & ſe poſteriori tempore dicebat acerbum illud damnum accepiſſe, quo Chriſti ſui imago in honore ab eo nõ habebatur, & telis pœnitentiæ ſauciabatur eius animus, & in hunc modum ſecum loquebatur: Oportuit me tali Domino ſeruire, & non ſolùm aduersùs hos, qui cernuntur, inimicos: ſed etiam armari in eos, qui non cadunt ſub adſpectum. Quod quidem ergò habeo maximè in votis, nempe dari mihi tempus, in quo poſſim carnem ſubijcere ſpiritui, & ſoli Deo animum adhibere. Hinc ſe dedit totum ſolitæ orationi, & cùm vidiſſet montem, qui ſupereminet à dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam & amantem ſolitudinis.

Cùm veniſſet ergò in vrbem regiam, & valere iuſſiſſet ea, quę ſunt in ipſa, oratoria, & emigrationis poſtremam reddidiſſet adorationem, deſpicit quidẽ referri in numerum procerum Imperatoris: deſpicit autem maxima adipiſci, & pluris fieri, quàm vulgus. Deſpicit paternam affectionem, poſtponit viſcera matris, & cùm parùm congreſſus eſſet cum parentibus, profectus eſt ad iucundam quietem & ſilentium, cùm ſolos viginti quatuor annos ſe pulchrè geſſiſſet in hac inferiori & mundana militia. In tranſitu verò cùm acceſſiſſet ad Agaurorum monaſterium, accipitur ab ijs, qui illic erant, monachis: & monaſterij Præfecto Patri Gregorio aperit ſuum animum, quòd ſcilicet amet vitam quietam, & quòd velit ſolus ſub Deo viuere, omnem humanam vitans conſolationem. Ille autem laudat quidem propoſitum: ſed hæc dicebat conuenire ijs, qui verſati ſunt in diuturniori exercitatione, & ad eius habitum quodammodò peruenerunt. Ego verò tibi conſuluerim, non eam primò vitam eligere, quæ eſt remota ab omni hominum ſocietate: ſed cum viris pijs & monachis te priùs coniungere, & diſcere tempus & ordinem orationis. Deindè obedientiam doceri & modeſtiam: & ſic ad vitam accedere anachoreticam, nè ſi ad eam irruperis priuſquàm didiceris, cùm te oporteret ferire, feriaris: & cùm ſuperare, ſupereris miſerabiliter. Anachoretis & ſolitudo quibus expetenda.

Hæc cùm ille monita audiuiſſet, illinc quidem receſſit: cùm veniſſet autem veſpera, hoſpitio excipitur à quodam viro pio & religioſo, vt qui pulchrè cognoſceret huiuſmodi habitacula, & caueret, nè vnquàm diuerſaretur in ædibus alicuius, qui eſſet diuerſæ à recta ſententia. Cui cùm animum aperuiſſet, quoniam erat adhuc omninò ignarus literarum, abducitur ab eo in quoddam propinquũ monaſteriũ, quod vocabatur Vtotelas: & cùm in eo didiciſſet ſolam elementorum inſtitutionem, cùm intellexiſſet hoc monaſterium eſſe tumultu plenum, aſſcendit ad aliud monaſterium, quod dicitur Antidij: & cùm illius Pręfecto ſuũ declarâſſet propoſitũ, docetur ab eo, cuiuſmodi ſit palęſtra in diuinis certaminibus, deprimere ſcilicet cogitationes, & omnem altitudinem, quæ extollitur aduersùs Dei cognitionẽ. Cùm duos autem annos in eo perſeuerâſſet, & Dei patris Dauid hymnorum triginta pſalmos didiciſſet, & oſtendiſſet ſatìs validas eſſe eorum anſas aduersùs omnem inſultum aduerſarij, paulopòſt inceſſit eum deſiderium trãſeundi ad montẽ, qui ſupereminebat. Totos ergò ſeptẽ dies vacans orationi, petebat vt ſibi appareret certus dux vię, quã deſiderabat. Septimo aũt die, audit hic nouus noſter Moſes vocẽ deſupèr iubentẽ, vt parũ accedat ad montẽ, & aſſequatur id quod deſiderat. Diſcit prima elemẽta Iohãnicius. Audit vocẽ diuinitùs lapſam.

 Cùm

Cùm ergò ille hæc audiuiſſet, acceſſit ad montem, & quemnam locum inueniret aptum ad ſuam habitationem, vndiquè circũſpiciebat. Aſcendens ergò in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicę quidem erant confectę ex pilis, victus autem erat ex herbis, quæ illic naſcebantur, & tantus, vt ſolùm poſſent viuere, & vt tanquàm angeli in terra viuerent cum corpore. Eis ergò communicauit ea, quæ animo verſabat & meditabatur. Illi autem poſtquàm preces ſolitas Deo pro eo obtuliſſent, ſigillatim narrârunt de omnibus, quæ interrogabat, adijcientes quòd poſt quinquageſimum annũ exercitationis, & circa ipſum finem vitæ, ei inferetur tentatio: eſſe autem inuidos & malignos eos, qui eam ſunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum conuertetur: Tu autem, dicebãt, nihil graue patieris, quod etiam poſteà deductum eſt ad effectum, quomodò etiam ſuo tempore declarabit oratio. Sed cùm hæc prædixiſſent, & tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: eſt autem ex pilis contexta) ei tradidiſſent, receſſerunt: hoc aduersùs omnes inſidias & inſultus fuit ei arma inexpugnabilia & fortiſſima, vt ille narrauit poſteà. Deindè cùm illinc emigrâſſet in montem, qui vocatur *Cichalix, degebat ſub dio & abſque vllo tabernaculo.

Duo monachi egregij.

Iohânicius viuit ſub dio.

Cùm Gregorius autem, de quo priùs diximus, ſancto rude excitâſſet habitaculum, vt eſſet ei paruum tegumentum ab imbribus & niuibus, ſe in eo incluſit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum conuenire cupientes, & illi gratum & familiare ſilentium interrumpentes, illinc diſcedens in quendam vicum Helleſponti, in quodam monte nemoroſo & aditu difficili ſe collocat: in quò cùm foramen quoddam anguſtum & profundum ſub terra fodiſſet, in eo manebat, nuſquàm progrediens, non habens coruũ cibi ſuppeditatorem, ſicut Elias: ſed cuidam caprarum paſtori hoc committens, vt ille viciſsìm ab eo maiora acciperet. A quo quidem paſtore ipſe ſingulis menſibus panem & aquam tanquàm quoddam planè nouum accipiebat epulum. Tres totos annos ſilentio in eo tranſigens, precationis quidem curam gerebat & hymnorum ad Deum noctù & interdiù: Erat autem hoc eius opus, deliciæq́; & conſolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ aſſiduè ab ipſo canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Chriſtus, protectio mea ſpiritus ſanctus. Quocircà licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptum, in ore ferre perpetuò.

Degit in ſpecu.

3. Reg. 17.

Mira eius abſtinẽtia.

Cùm ſic ergò ſe haberet, & extolleretur talibus cordis aſſcenſionibus, voluiſſet autem aliquãdò venire in quandam domum oratoriam ex ijs, quæ illic erant, in qua multi erant congregati ex prædijs, quæ erant circuncircà, accidit vt cõueniret etiam quidam ex eius commilitonibus, qui cùm hunc magnum vidiſſet inter exercitatores, & ipſum non ampliùs eſſe exiſtimâſſet, ſtatìm eſt recordatus veteris illius ſui familiaris & amici Iohannicij, illius vultûs effigiem & ſtaturæ magnitudinem reputans, etiamſi longa illa inedia, & voluntaria in lacu incluſio, multa deſtruxiſſet ex ijs, quibus poterat cognoſci. Stabat ergò, illum perfectiùs memoria repetens: is autem ei magìs magisq́; ille eſſe videbatur. Poſtquàm verò in eum oculis curioſiùs coniectis, re vera cognouit hunc illum eſſe amicorum & familiarium amiciſſimum Iohannicium, eius ſtatìm collum circundans ardenter complectebatur: apertè oſtendebat, ſe pendere ab illius anima, ei lachrymæ diſtillabant præ gaudio, & in memoriam reuocabat veterem conſuetudinem. Deindè ille quidem excurrit, reliquis ſocijs rem volens ſignificare: Iohannicius autem volens magìs latére, peruaſit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, ſeorsùm cum Deo congrediens.

Fugit ad alias latebras, nolẽs agnoſci.

Cùm tunc autem fortè fortuna veniſſet in ædem oratoriam, incidit in virum quendam & mulierem, qui conuenerant vt feſtum patrium peragerent. Qui cùm ſanctum vidiſſent, in primo occurſu, illo inſolito & terribili eius ſpectaculo obſtupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quiſnam eſſet, nec omninò cum eo conferre ſermonem. Erat enim vir ſatìs quidem iuſtę magnitudinis: pannis autem obſitus, & nudis incedens pedibus, & totus capillatus, & coma mirandum in modum promiſſa. Illi ergò cùm ſanctum vidiſſent ſic affectum, affecti ſunt timore. Ille autem placida & miti voce iuſſit eos eſſe bono animo, & ab illo timore recreauit. Deindè eos rogauit, quænam eſſet via, quæ rectà ferret. Illi verò dixerunt antè fluuium fluere, qui non erat tranſitu facilis, & tunc maximè, cùm tam multi imbres ad eum affluxiſſent. Tunc enim acciderat, vt vehemẽter plueret, & ideò reſtagnaret fluuius. Ille autem cùm circa mediã noctem ſurrexiſſet, (O pedes ſpecioſos, ô ingreſſum illum admirabilem) aquam aſſcendit, nec fuit madefactus, &

Nota S. viri cultum externum.

Tranſit flumen, nihil madefact.

& tranſmittit in continentem, quæ erat ex aduerſo.

Illinc autem venit in templum magiſtro Chriſto dilecti diſcipuli, quod erat Epheſi: ei autem ſtatim ſua ſpõte apertæ ſunt portæ illius templi. Ille verò ingreſſus, cùm Domino ſuas preces reddidiſſet, rursùs egreditur: & cùm eſſet egreſſus, protinùs clauduntur portæ, & rursùs conuertitur in Conturiam, & cõuenit quaſdam monachas, matrem, inquam, cum filia. Quarum filia quidem iàm erat defeſſa libidine: mater autem ſtudebat admonitionibus motus eius carnis comprimere. Cùm in eas incidiſſet ſanctus, & propter puellæ vitium eſſet animo perturbatus, puella ad ſe vocata, iubet eam manũ ſuam collo illius imponere. Quod quidem cùm factum fuiſſet vt iuſſerat, rogauit vt puella quidem liberaretur à malo, quod eam vexabat: in ſe autem graue illud malum recideret. Atq; illa quidem liberata à bello carnis, ordini monachorum ſe, vt priùs, reſtituit: In ſanctum autem graue illud bellum excitabatur. Cùm autem intelligeret turpes cogitationes eum ad facta non honeſta impellere, inuenit draconem quendã ex ſerpentibus in quadam, quę illic erat, ſpelunca, & ſeipſum ſtatìm prębet ab eo exedendum, vel per vim cogens inuitum eius corpus tangere. Malebat enim mori, quàm animi ſui nobilitatẽ voluntati carnis eſſe mancipatã. Atq; ille quidẽ ſe prębuit draconi: malę autem cogitationes, quæ ſunt ſemina draconis, q cadit in intelligẽtiam, protinùs receſſerunt: & ſi qua voluntas carnis ei exhibebat moleſtiã, ea quodammodò tota flacceſcebat & morte afficiebatur. Simul aũt morte quoq; affectum fuit ſtatìm ipſum animal: & exhinc aduersùs omne genus feras, tã quę ſub adſpectum cadunt, quàm quę nõ cadũt, data eſt poteſtas decertatori.

(Margin: Nota res miras. — Liberat monachã à carnis tẽtationib⁹, & eas in ſe recipit. — Nouum genus domãdę libidinis)

Aliquandò enim ille quidem Dauidis pſalmos dicebat memoriter: mouebatur autem quidam aceruus lapidum, & ſancti ad ſe attrahebat oculos. Cùm ergò quendam maximum ſerpentem punicei coloris ex eo vidiſſet apparentem, & quam in manu habebat, virga eum percuſſiſſet, eum nihil ſpirãtem reddidit, & morte affecit. Deindè rursùs quoquè tempore hyberno ille quidem ſubterraneam quandam & obſcuram ſubit ſpeluncam: In ea autem habitabat draco, vt qui ſpelunca vteretur pro cauerna. Lucebant verò draconis oculi, & videbatur beatus pater ignem intueri. Neque enim priuſquàm eſſet expertus, putâſſet vnquàm draconem ineſſe in ſpelunca. Cùm ergò viſum ſibi eſſet ignem in ſpelunca accendere, ligna collegit, & draconis oculis impoſuit, ea volens accendere propter tempus hybernum. Cùm is autem excuſſiſſet ea, quæ fuerãt impoſita, intelligens pater eſſe beſtiam, non fuit ignauo nec abiecto animo, nec vllo timore eſt affectus, ſed paululùm declinans ad dexteram ſpeluncæ, nullum malum paſſus, verſabatur ſimul cum * dæmone.

(Margin: for. * dracone.)

Agebatur verò iam duodecimus annus, ex quo morabatur in ſolitudine homo DEI: venit autem ad eum à ſuperis prædictio, vt illinc quidem migraret, habitaret autem in monaſterio, quod vocatur Eriſte, & habitum indueret monaſticum. Nam cùm tanta eſſet virtute, nondùm veſtem induerat monaſticam: ſed adhuc magnorum monaſtici habitus certaminum erant ea, quæ dicta ſunt præexercitationes. Venit itaq; ęſtate ad pręd ictum monaſterium, & Stephano Præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit reuelationem. Ille autem poſtridiè nihil cunctatus, ſolitas fundit preces, & ſacras dicit orationes, & eum veſte induit monaſtica. Tali ergò habitu monaſtico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam ſupra monachos, & à certaminibus ſe parabat ad certamina, & à laboribus procedebat ad labores, ſe includit in loco, qui vocatur Critama, & ſe ligat catena, quæ erat longa ſex vlnas.

(Margin: Induit habitum monaſticum cum ſolitis precibus.)

Iam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, & cùm ei viſum eſſet ire ad Chelidonem, vt conueniret virum quendam virtute inſignem, (erat autem is magnus Georgius) veniſſet autem ad fluuiũ Gorã, incidit in draconem, qui cohibebat aquę fluentum, & tranſitum ei interrumpebat. Et eum quidem precatione & ſigno Crucis mortuum ſtatìm tradit aquis. Tres autem annos cum magno verſatus Georgio, cùm ab eo totum didiciſſet Pſalterium, abijt rursùs ad paſtorem Antidij, cum Pachomio diſcipulo. Et cùm illinc rursùs veniſſet in monaſterium Agaurorum, aſcendit cum alijs monachis in montem propè ſitum, vt eſſent ſpectatores domûs, quæ in eo ędificabatur. Conſtruebatur enim in eo monte quoddam habitaculum ijs, qui erant in monaſterio, quod & volentibus maiorem cõciliabat quietem & ſilẽtium, & perfectiorem cum Deo coniunctionem. Cùm ergò veniſſent in montem, hircus inſignis magnitudine, alicundè è grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato patre erant monachi, cùm vidiſſent hircum,

(Margin: Signo Crucis & precibus interficit dracone͂.)

& eos inuaſiſſent humanę quędam cogitationes,animo verſabant,quonam modo eum caperent, & vt illius pellem in vtrem transfmutarent,maximi faciebant. Cùm in eo ergò inhabitante ſpiritu cognouiſſet pater ea, quæ erant in mente monachorũ, vnum ex ijs,cui nomen erat Sabas,ad ſe vocans, iubet hircum ad ſe adducere. Illo verò interrogante,ſi in fugam fuerit conuerſus,quomodò eum cõpræhenderet: Vade ſolùm,ô frater,inquit ille magnus: ille autem lubẽs veniet,& te ſequetur. Conuerſus verò ad alios monachos,rogauit an hirci pellis eſſet apta ad vtrem componendum. Illi autem,Maximè,inquiunt: & antequàm hoc diceres,nos id cogitabamus. Interìm autem ductus fuit hircus à monacho Saba, & pater vel in verbis oſtendens benignitatem, tranſmittit rurſùs pecudem ad ſua paſcua, non ſolùm hinc commiſerationem, ſed etiam amputationem docens ſuarum voluntatum.

In hoc autem monte verſans,ijs etiam, qui genere attinebant ad Imperatorem, (Nicephorus verò tunc Romanum adminiſtrabat imperium) prædicit eius mortem paulo pòſt eſſe venturam. Nono ergò anno eius imperij erumpentes Hunni, Thraciam populabantur. Satìs autem magno coacto exercitu, Imperator quidem eos priùs vicit: Poſt hæc verò,coactis copijs,Hunni vexauêre Romanos. Quo tempore ipſe quoquè Imperator ſauciatus, cum imperio ipſe quoquè finit vitam: ſceptrorum autem & imperij hæredem filium relinquit Stauracium. Cùm eſſet ergò Stauracius in imperio conſtitutus, ij, quibus de morte Imperatoris Nicephori ab admirabili Iohannicio priùs fuerat ſignificatum, paulopòſt quàm Imperator deceſſerat, recordati eorũ, quę prędicta fuerant,acceſſerunt rurſùs ad hunc magnum patrem, & rogârunt de filio eius Stauracio, an ſit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rurſùs quoquè celerem fore mutationem,&,vt aiunt,rem eſſe in acie nouaculæ.Breue tempus interceſſit, & imperio tranſlato ad Michaëlem generum,euenerunt ea,quę prędicta fuerant. Hic autem Michaël antequàm perueniret ad imperium, dignitatem habebat procuratoris palatij. Non multo itaq; pòſt tempore Hunni rurſùs in Thraciam faciebant incurſiones. Itaq; Imperator erat valdè ſolicitus,quonãmodo & eos graui inuaderet exercitu, & quemadmodùm eos malè haberet. Interìm autem ille quidem Leonem Armenium præfecit orienti: Leo verò,qui iamdiù maximo amore tenebatur imperij,hoc ſolùm animo verſabat,quomodò eo potiretur: & quicquid non ad id tendebat,id paruum exiſtimabat & non magni momenti.

Nicephorus Imperator ab Hunnis occiditur.

Michael obtinet imperium.

Cùm ergò rurſùs bellum exortum eſſet aduersùs Hũnos,& nec primò quidem cum eis conflixiſſet Armenius,ſua ſponte tergis datis,Romanos affecit dedecore: vt ſimul quidem & Michaëli maculã inureret,& eũ graui afficeret animi ęgritudine.Cùm ergò Leo hoc conſilium cepiſſet, & id feciſſet, fraudeq; & ſimulatione conciliâſſet animos militum,perſuaſit vt eum ſolum ſpectarent, & in eo ſolo ſpem ſalutis collocarẽt, vt qui imprudentiùs & inconſideratiùs in his rebus ſe gererent, & bonis, quę habebant in manibus,ſtultè præferrent ea,quæ expectabantur.Leo ergò cùm induiſſet perſonam beneuolentiæ in Imperatorem,ſimulabat ſe eum maximi facere & colere. Poſt illam autem cladem ab ipſo de induſtria & voluntariè conceptam, cùm reuerſus eſſet Michaël Byzantium,illo tempore proferens,quod iamdiù parturierat,& qui intùs erat,Leonẽ aperiens,ijs relictis,qui Romanorum agros populabantur, quàm maxima potuit celeritate armatur aduersùs ſuos,& ab ijs,qui aderant,renunciatur Imperator,& ad omnium clariſſimam peruenit ciuitatem.Michaël verò vel inuitus ei cedit imperio,cùm iureiurando ab eo accepto ſibi priùs cauiſſet,& fide dignis,vt putabat,ꝓmiſſis ſe munijſſet, quòd ei cum vxore & liberis permitteret agere vitam priuatam.

Leo Armenus fraude occupat imperium.

Ille autem cùm primùm aſſcendit ad imperium, veluti omnium oblitus, & nihil curans eorum,quę Deo teſte iurauerat,primùm quidẽ Michaëlem & eius coniugem condemnat exilio: paulopòſt verò,habitu monachorum vel inuitos induit. Non eouſquè autem conſtitit: ſed etiam paucis pòſt diebus eos à ſe inuicèm ſeparauit, nec eos ſimul habitare ſiuit in regione, ſed illum quidem in vnum locum, hanc verò in alium relegauit. Vide autem,quò procedat improbitas poteſtatem cõſecuta. ſtatìm enim qui & nomine & moribus erat bellua, in ipſum, proh dolor, Chriſtũ & eius imaginem rabie exagitatur,multis afficit ſupplicijs veræ pietatis adoratores, ab ijs, quæ habebant, alienans & exterminans,quòd non Chriſti & eius ſanctorum imaginem cum ipſo conculcare in animum induxiſſent. Quãobrèm Nicephorũ quoquè ſanctiſſimũ Patriarcham,

Perfidia eius in Michaelem &c.

Perſequitur crudeliter eos,q nolũt eſſe Iconomachi.

ſi non à ſacerdotali deponeret rectione, graue eſſe putabar, & ſua amentia indignum & importunitate. Propterea ergò tum à ſede dimouet, qui verè erat dignus qui regeret, quoniam nec luci quidem conueniebant tenebræ. Theodoto autẽ ex Natolia, cui erat cognomen Meliſſenus, vt qui eſſet eiuſdem ſententiæ & moribus ſimilis, introducto, replet Eccleſiam magna abominatione.

Theodotus Meliſſenus Iconomachus, fit ab eo Epiſcopus Cõſtantinop.

Illo autem tempore cùm per montes Pruſenſium magnus hic pater ſe exerceret, Gurias quidam, qui ipſe quoquè erat vnus ex ijs, qui vitam ſuſceperant anachoreticam, & videbatur præſtare alijs in monachorũ certaminibus, & ſummus exercitator & amator virtutis ab omnibus exiſtimabatur & nominabatur, & cùm quis dixiſſet Guriam, adijciebat etiam exercitatorem, vtpotè quòd hinc magìs agnoſceretur, quàm ex nomine proprio. Is cùm videret ſe longè abeſſe à vera virtute Iohannicij, & venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum tranſire, ei diſſecabatur & laniabatur animus inuidia. Dum autem inuidiam parturiret, cædem peperit. Quomodò autem, declarabit oratio. Ea enim verſans in animo, & quærens ad effectum deducere id, quod meditabatur, cum ſancto de induſtria ſtuder vitam agere, cùm magnus Iohãnicius propter maximam animi ſimplicitatem, Guriam ſupinis, vt dicitur, manibus accepiſſet & foueret. Ille autem in principio quidem magnam ſimulat pietatem, & erat virtutis hiſtrio præſtantiſſimus. Cùm non aliò autem ſpectaret, quàm vt latenter inuidiæ gratificaretur, ſub ſpecie propinandi, ſancto venenum porrigit, cùm ipſe priùs bibiſſet longè acerbius inuidiæ & malitiæ. Inſidioſum autem ſic epotum poculum, ſanctum multis affecit doloribus: ſed qui per eum colebatur Dominus, non paſſus eſt eum diù vexari, nè nimìs gloriaretur vitium aduersùs virtutem. Sed in ſomnis miſſo præclaro inter martyres Euſtathio, ei donat priorem habitum & ſanitatem. Ille autem in honorem eius, quod tunc factum fuerat admirabiliter & præter opinionẽ, ædem oratoriam extruxit & monaſterium: quod quidem extat vſque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem ſolùm à doloribus fuit ille dulcis ſomnus, & lætus ille aduentus martyris, ſed ad maiorum miraculorum ſimul & rerum principium & fundamenrum.

En quid parturit inuidia.

Aliquandò enim in quadam nocte ille quidem volebat neceſſariò dare corpus quieti, vt ſe recrearet, promptioriq; & alacriori animo rursùs labores aggrederetur. In quodam autem loco, qui illic vergebat ad Orientem, nõ in ſomnis, ſed re vera videt aquam emitti copioſam & perſpicuam, & multas cęcas pecudes illic ſtare, & ex ea bibere. Et ille quidem deſiderauit ſcire, quidnam ſibi vellet viſio. hoc verò ſolùm reſciuit ab ijs, qui in ea regione habitabant, quòd in eo loco priùs ædificatum fuerat templum Dei genitricis. Cùm itaq; veniſſet ad locum, qui ſibi apparuerat, aquæ quidem fontem nõ inuenit: cùm eum autem vidiſſet benè eſſe ſitum & pulchrum, & alioquì aptum ad Domini domum ædificandum, in eo pulchrum templum excitat, & conſtruit monaſterium, cùm non pauci illic ſe totondiſſent, & ad certamen ſpiritale ſe prompto & alacri animo pręparâſſent, & ab illo erudirentur ad virtutem. Sanctum ergò non fefellit viſio. Non enim oſtendit id, quod factum fuerat, ſed id quod erat futurum. Nam quòd in loco quidem, qui apparuerat, fuerit habitaculum matris Domini noſtri, teſtabantur multi, qui ipſis hoc viderant oculis. Oues autem & aqua ſcaturiens, illæ quidem ſignificabant ſanctos, qui templo aſſidebant: hæc autem ſuauiſſimum illud fluentum eius doctrinæ. Quòd eæ verò eſſent orbatæ oculis, id oſtendebat animæ eorum cæcitatem.

Viſio S. Iohannicij.

Conſtruit templum & monaſterium.

Interìm autem dum DEI excitabatur habitaculum, erupit quidem pluuia: ſerpentes autem emiſſi è terra, morſibus prohibebant eos, qui in illo laborabant. Sed ille quidem ſtatìm manus tollit ad cælum, Deum rogans: nubium autem craſſitudo mutata eſt in ſummam ſerenitatem, & qui operi erant intenti, manebant illæſi à nocumento morſuum. Quo quidem tempore, ſancto quoquè pro viribus opem ferente ijs, qui ædificabant, & ad tollendum lapidem manum porrigente, vipera emerſit è lapide, & manum appræhendens, ab ea diù pependit, & immiſit ei totam veneni acerbitatem. Sed nobis apparuit alter Paulus, etiamsì nõ primus chori Apoſtolorum, ſed eorundem, quibus ille, donorum poteſtate præditus. Nam ille quidem manum concutit: acerba verò illa vipera humì cadit, & erat ei manus illæſa, adeò vt non appareret, an fuiſſet omninò percuſſus. Sed non euſquè conſtitit vehemens eius contentio & ſtudium, in ædificandis ædibus oratorijs, ſed etiam opem tulit ijs, qui ædificabãt, & poſt ædificationẽ conſeruabat omninò ſuis precibus illęſas ædes quas ædificauerat, habens perpetuò oculos ad Dominum,

Præclara miracula edit.

Acto. 28.

Pſal. 24. num,qui eſt eorum,qui ipſum timent,vires & firmamentum,euellens quidem è laqueo pedes eorum,non tradens autem in manus eorum qui affligunt,neque dedecore afficiens eos,qui ſuſtinebant:quomodò licet videre in eo,quod eſt nobis propoſitum ad narrandum.Ipſum enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione,& ità leuauit grauitate corporis,vt quodam tempore ſuæ orationis,in ſancto templo mentem ſuam omninò intendens ad ſublimiorem cõtemplationem,ſublimis cerneretur & elatus,& ne terram quidem omninò tangens,tanquàm qui ad ſupernam vocaretur conuerſationem,quam ille deſiderabat.

Inter orandum corp' ei' ſurſùm attollitur.

Quidam enim Euſtratius nomine,qui eandem vitam quam beatus exercebat,magno in eum erat zelo affectus,& incitabatur ad eius imitationem: & maximi faciebat videre ea,quæ fiebant à ſancto. Eum ergò aliquandò ſecutus cùm eſſet, preces conſuetas Domino redditurus,cùm ſe,vt potuit,abſcondiſſet, nè ab illo videretur, & ibì permanſiſſet toto tempore precationis,ſtupuit quidem,quòd adeò ardenter & vehementer eſſet intentus orationi:ſtupuit autem etiam,quòd res diuina in eum oſtenderetur: & quòd non ſolùm ſpiritu,ſed etiam corpore ſublimis ab eo cerneretur,& aſſurgẽs à rebus terreſtribus.Hoc ergò cùm cognouiſſet ille beatus,tantum abfuit,vt eum propterea laudauerit, vt eum etiam curioſum aliquid feciſſe ſit ſuſpicarus, & grauiter increpauerit, dicens: Non habitabit iuxta te malignus. Ità ſtudebat ſeorsùm inuocare Dominum. Quænam autem fuerint deincèps præclarè ab eo geſta, ad ea iam tranſit oratio.

Pſalm. 5.

Mulier quædam cùm eam in orbem multi circundediſſent & inuaſiſſent dęmones, & eam ad turpia iritarent deſideria,cùm neſciret quanam ratione vitaret periculum, confugit ad Iohãnicium,qui erat promptus ac paratus ad eam defendendam: & ei enunciat dęmonum inſidias,& eo vtitur adiutore contra aduerſarios.Ille autem precatus eſt Dominum,nè mulier ampliùs vexaretur à dæmonibus:bellum verò in ſe conuerteretur,& illa liberaretur ab animi perturbatione. Cõfidebat enim ſe poſſe eorum ſuſtinere impetum,cùm haberet manus doctas ad bellum,& ad arcum æneum compoſita brachia. Ille ergò ſtatìm quidem precibus tanq̃ telis dæmones confixit, cùm nec primum quidem eius impetum ſuſtinuiſſent.Mulier autẽ fuit liberata ab animi perturbatione,& domum reuerſa,Deo vniuerſorum & eius ſeruo Iohannicio,acceptam aſſeribebat ſalutem.

Magna vis precum eius cõtra dęmones.

Quid ergò,qui omnia audent,improbi & malitioſi dæmones? Non ſatìs duxerunt ſe fuiſſe ſemèl affectos ignominia,nec eis ſuffecit ſemèl fuiſſe victos:ſed miſſis inſidijs,quę ſtructę fuerant in fœminam,ſanctum aggrediuntur,& quę aduersùs illam fabricantur, ea per turpes cogitationes ei contrà inferre conabantur.Quibus cùm is ab initio dominari,non ſeruire,didiciſſet,vt qui eſſet vndiquè munitus armatura iuuenilium certaminum,eos rursùs vincit, & eorum machinas ad nihilum redigit. Non hîc autem ſolùm, neque propter ea, quæ priùs diximus, decertat aduersùs malignum genus dæmonum: ſed etiam puerum, qui aliquandò ab ijs intempeſta nocte in montibus nemoroſis & inuijs deducebatur & trahebatur,& iamiam erat ab eis è præcipitio deturbandus, appárẽs Sanctus (erat enim,ſi vel ſolùm eis apparuiſſet,terribilis)liberauit ab inſidijs, & deduxit in viam rectam.

Nota rem miram.

Cùm ergò ſic perageret exercitationem,& inimicos, qui intelligentia appręhenduntur,facilimè proſterneret,erat in ore omnium,alio quidem narrante eius,quę in exercitatione verſabatur,vitam laborioſam:alio autem ſimplicitatem, & in ſermonibus ſoliditatem,& magnam vtilitatem:in exercitatione verò grauitatẽ & conſtantiam:alijs autem enunciãtibus eam,quam in dęmones habebat poteſtatem. Ille enim & verbis multa efficiebat,& valebat precibus. Cùm ergò hęc ſe ſic haberent, & tam multa de eo dicerentur,multos habebat illuc accedentes & interrumpentes exercitationem.Deus enim eum poſuerat ad acquiſitionem ſalutis, vt magnus dicit Apoſtolus, vt qui in ipſo viueret,vigilaret & dormiret.Quamobrèm aliquandò quidẽ liberabat accolas à nocumento ſerpentum & ferarum, eas interimens & de medio tollens, partìm quidem virga ſua, partìm autem ſigno Crucis: aliquandò verò à dęmonum inſidijs & tyrannide liberabat eos,qui in eos incidebant, vt qui à Deo accepiſſet cõcurrentem cum voluntate potentiam.Cùm ergò didiciſſet,quòd quę eſt in ſolitudinibus moleſtia,parùm aut nihil differt ab vrbium tumultibus,diligenter,conuenienter Domino,bonum perſequẽs,rurſùs migrat in montem Thricalicis, ardentiùs & fortiùs adhuc ſeipſum recreans, & ipſe ſeipſo quodammodò effectus magìs ſtrenuus ad certamina ſpiritalia.

1. Theſ. 5.

Signo Crucis interficit ſerpẽtes & feras.

Nemo

Nemo autem hæc audiens de magno inter exercitatores, inaniter cogitet, quòd non
eſt veriſimile eum vbiquè adeò refulſiſſe, qui animo præceperat in ſanctas imagines im-
pietatem, & eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tan-
quàm incredibile & contra opinionem, is quoquè prodigioſa exiſtimauerit, quæ facta
ſunt à piſcatoribus orbis terræ, & præ cęteris à Paulo, qui priùs fuit perſecutor Eccleſiæ. Acto 9.
Ad gratiam autem videbitur etiàm dictum eſſe à Domino illud, Qui credit in me, opera Iohan 14.
quæ ego facio, ille quoquè faciet. Vbi autem pones illud quoquè: Si habetis fidem, ſicut Matt.17.
granum ſinapis, dicetis huic monti: Tranſi, & tranſibit? Si hęc ergò ſunt euidens & certa
veritas: ea etiam, quæ ſunt omninò facta ab hoc viro admirabili, ſunt aliena à mēdacio.
Sed enim redeamus, vndè digreſſi ſumus.

Cùm fuiſſet in hoc monte Trichalicis, non extendit tabernaculum, non fixit tuguri- Viuit ſub dio.
um, ſed ſub dio & ſine domo vitam agere conſtituit, vt qui magnifico tecto vteretur cę-
lo. Sed ne ſic quidem viuens latuit, ſed Euſtratius quidam ex monaſterio Agaurorum,
eius amore captus, cùm non poſſet manere in regione, (eum enim cogebat amor ille di-
uinus, & quòd valdè eum inflammaret ſtudium ſanctarum imaginum) cùm ad eum ac-
ceſſiſſet, & nihil ampliùs expectâſſet, quàm conſuetam precationem, ſtatìm eſt ſciſcita-
tus, an diù duraturum eſſet imperium Leonis. Ille autem videns eum magna animi affe-
ctione commotum, quòd pro diuinis imaginibus maximum caperet dolorem, (in eas
enim erat impius hic Leo, vt ſi quis alius) & ideò properâſſe ad interrogationem, nō ſub-
ſtitit, neque reſpōſionem eſt meditatus, ſed vt qui ſpiritûs profunda ſcrutaretur, & haud Leo Armenus tollitur è medio.
itàdiù abhinc futuram præſignificauit eius euerſionem, & prędixit futura. Nam nō mul-
tò pòſt eo de medio ſublato, Michaël arripuit imperium: qui non auxit quidem perſe-
cutionem aduersùs Chriſtianos: ſiuit autem Eccleſiam eſſe ſub hæreticis, vt qui neque Michael Balbus Imperat.
Iconomachorum hæreſi omninò acceſſerit, ſed in eius zelum effectus ſit mollior, vt eti-
am multis videretur benignus: neque vllum Orthodoxum dogma prior inceperit, ad-
eò vt contingeret neque ipſum à vitio abſtinere, neque ſalutem defendere: ſed malitioſè
potiùs hæreſim quidem ſiuit creſcere, fidem autem Orthodoxam minui & diffluere. Et
hoc quidem ità ſe habebat.

Poſtquàm autem Leo fuit interfectus, venit rursùs cum quodam alio Euſtratius, diui-
no huic viro renuncians euentum eorum, quæ ipſe prædixerat. Contritum eſt autem ab
eis aliquantum temporis in ſermone. Quidam verò Elias nomine, qui exercebatur non
procùl à ſancto, ipſum magnum Iohannicium excepit conuiuio, & eos qui venerant ſi-
mul cum Euſtratio. Diuinus autem Iohannicius huius vitæ accuſans vanitatem, & ver-
bis oſtendens, quàm eſſet inſtabilis & infida, communiter iubebat, vt ſe procùl remoue-
rent ab vrbibus & vicis. Eliæ autem dicebat hoc magìs conuenire, quàm alijs. Is verò,
De hoc, inquit, ô pater Iohannici, eſto bono animo. vt maiorem autem huius rei fidem
faceret, dicebat, quòd in totis annis præcedentibus fuiſſet ſolitarius, & ſe remouiſſet ab
hominum congreſſione. Vnus itaque & alter dies prætericrat, ex quo hęc dicta fuerāt.
Ille verò monachus Elias ad eum accedens, poſtulabat eius preces, vt propter morbum,
qui eum inuaſerat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cùm au-
tem ille quidem nollet, hic verò inſtaret: & poſtremò ad imbecillitatem fratris ſe demit-
tens ſanctus eum emiſiſſet, vix potuit ad aquas calidas accedere. Cùm eum autem li-
quiſſet animus, & ab ijs qui illic erant ſublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, Elias monachus excedit è vita.
fuiſſet locatus, circa mediam noctem exceſſit ex hac vita, prioribus bonis ſuæ exercita-
tionis hanc ſolam habens gratiam, quòd in hac extrema cogitatione ductus eſſet pœni-
tentia, quòd omninò ceſſiſſet curationi corporis. Sed nobis reuertēdum eſt ad magnum
Iohannicium.

Hic vir diuinus ſolebat obire cum virga, etsì ſermone potiùs, quàm virga, opùs habe-
ret aduersùs ſuum gregem. Cùm is ergò aliquandò tranſiret per loca quędam tranſitu
difficilia, accidiſſet autem, vt ea illi è manu excideret, angebatur animo, quòd virga
perijſſet, nec eius inueniendæ vllam inueniebat rationem. Deindè cùm in ea quærenda
deſpondiſſet animum, flexis genibus conſuetas preces reddebat Domino. Illa autem
rursùs venit per aërem & in ſancti manum fuit impoſita: & ille quidem ſtatim per quod-
dam arbuſtum antrum ſubijt, vt qui ſibi quoddam gratū arripuiſſet habitaculum. Id aūt
erat breue admodùm, & habitabatur à dæmonibus: qui poſtq̃ viderunt ſanctum virtute
quadam, quæ ſub adſpectū non cadebat, roboratū, &, vt dicit Paulus, in die malo, thora- Ephes.6.

ce iuſtitiæ & fidei clypeo gloriantem, fuerunt ira omninò accenſi, & ab ipſo aliquid paſſi, ei quoquè par pari referunt. Cùm verò obſcuris omnibus inſultibus fuiſſent propulſati, eo valdè munito precibus, tandèm miſſis aduersùs animam machinationibus, apertè aggrediebantur, irridebant, vociferabantur, pulſabant, fugiebant, expectantes fore, vt ei afferrent terrorem: rugiebant, in faciem inuadebant, moue re videbantur ſpeluncam. Cùm autem ille nihil oſtendiſſet, quod eſſet puſilli & abiecti animi: illi verò moto omni rudente ſuæ calliditatis & malitiæ, poſtremò omnem ſpem abieciſſent aduersùs tanti viri virtutem & conſtantiam, miſerabiliter victi & in fugam conuerſi: Quid nobis & tibi? Veniſti ad nos torquendos ante tempus? ij quoquè ad ipſum clamabant, quomodò etiam meo Ieſu ij, qui aduentum illius non ſuſtinebant. Cùm autem ſpeluncam vel inuiti reliquiſſent, non poterant inuenire aliam quam habitarēt. Vbiquè enim adeſſe ſanctum viſione appræhendebant, perſequentem & fugantem, & eos increpantem, tāquàm feras aliquas arundinis. Sic ſine iniquitate currens dirigebatur, & excitatus ad occurrendum inimicis, inueniebat Deum præuenientem, ipſum quidem circundantem miſericordia, malos autem malè perdentem. Et à quanta quidem turba & moleſtia, dæmonum fuga liberauerit eos, qui erant in monte, in quo habitare, vt dicit Pſalmographus, ipſi Deo complacuit, illis ſcribendum & beneficium literis mandandum relinquamus. Nos autem conuertamur ad ea, quæ deincèps ſequuntur.

Vide dæmonum inceptam procacitatem. — *Matt. 8.* — *Pſal. 67.*

Cuidam Senatori ægrotabat vna ex ſuis filiabus, membraque erant ei ſoluta, cùm eſſet pia, & Chriſtianam ſeruaret religionem. Qui autem ſancti ſororem duxerat vxorem, aduersùs Chriſti imagines grauiter furebat, & in eas inuehebatur. Accedens autem beatus, illam quidem precibus & ſigno Crucis à graui morbo liberauit: hunc verò, cùm admonens non poſſet perſuadere, vt à graui illa abſtineret inſania, tradidit diſciplinæ, & viſcerum deſpecta cognatione, & ſui ſanguinis oblitus propter veram religionem, precibus eum orbat oculis. Ità zelus pietatis & veri Dei cultûs, gloriatur etiā contra ipſam naturam: & verum in Deum deſiderium, eſt validius neceſſitate cognationis. Nam illam quidem, etiamsì genere ad eum non attineret, quoniam tamen Chriſtianam obſeruabat religionem, à morbo liberauit: hunc autem, etsì ſororem duxiſſet in matrimonium, quoniam cum diuinis pugnabat imaginibus, viſu priuauit, & æquum cenſuit, vt oculi qui erant manifeſti, caſtigarentur pro ijs, qui non cernebantur oculis. His par eſt illud addere.

Precibus & ſigno Crucis ſanat paralyticam. — *Nota miraculum in cōtemptorem ſacrarum imaginum.*

Huic magno patri erat ſtudio, ſi quos ad ſe audiebat aſſcendere, è monte deſcendere, & eis obuiàm procedere. Cur hoc faciens? Magnam in aſſcenſu reſecans vexationem eorum, qui ad ipſum aſſcendebant. Eſt enim aſper & accliuis ad montem aſſcenſus, & non facile nec expeditum iter præbens aſſcendentibus. Aliquandò itaque is, cui obtigerat Chalcedonis pontificatus, & cui Niceæ, Petrus & Theodorus, Præfectus inſignis gregis * ſtudij, cum Ioſeph & Clemente ad ipſum aſſcendebant. Hoc autem cùm cognouiſſet ſanctus, volens eorum magnam leuare viæ moleſtiam, ad eos deſcendit è monte. Cùm verò hominis Dei eſſent partes, & facere & dicere ea, quæ eſſent Deo grata, in ſermone, quem ad ipſos habuit, cenſebat humilitatem eſſe præferendam omnibus virtutibus. Poſtquàm autem ad cibum ſumendum iam acceſſiſſent: Nè conturberis, inquit, frater Ioſeph, ſed ſis paratus ad exitum. Hoc quidem tunc ſic dictum, quidnam ſibi vellet, dubitabatur ab ijs, qui audiuerant. Cùm autem poſt decem & octo dies Ioſeph è vita exceſſiſſet, rectè intellexerunt quid ſibi vellet, quod magnus dixerat. Diuinus ergò hic pater ſic ſe habebat, & tantam gerebat curam fratrum vtilitatis, vt omnia ei parua viderentur & nullius precij, niſì etiam ſuam animam poneret pro fratribus: in hoc quoquè meum imitans Dominum, qui, cùm eſſet Paſtor, & nō mercenarius, animam ponebat pro ouibus.

*for. * vterq;* — *Prædicit cuidam obitum eius.* — *Iohan. 10.*

Iam agebatur quidem quintus annus imperij Michaëlis: quartuſdecimus autem, ex quo Bulgari fecerāt expeditionem & deceſſerat Nicephorus: à quo tempore multi Romanorum, cum patria libertate amiſſa, detinebantur captiui manibus Bulgarorum. Venit itaq; in mentem illi benignę & clementi animæ, ſi quo modo eos poſſet educere à laborioſa illa & afflicta vita. Interrogans aūt, accepit carcerem illum, in quem illi erant conīecti, eſſe obſcurum & tenebricoſum, adeò vt eis vſuueniret ægrè ferre, quòd non cum patria vitam quoq; amiſiſſent: quod quidē eū magìs angebat. Huic ergò propoſito omnibus poſtpoſitis, relinquit quidē illam gratam & ſolitam viuēdi rationē: & via quæ inter-

intercedit, confecta, non curauit cuſtodes, qui eos circunſidebant: ſed non viſus ad eos accedens, ſtatim pro omnibus copijs vſus eſt figura Crucis: & ea perfractis vinculis & clauſtris portarum, tanquàm ab inferis & vmbra mortis, quomodò meus Ieſus, reuocat eos, qui illic ſedebāt: & potat non aquis, ſed ſermonibus ſalutaribus viuificæ doctrinæ, admonens, nè eſſent ſicut patres eorum, generatio peruerſa & exaſperans: ſed deincèps ſpem in Deo ponerent, & non obliuiſcerentur eius remunerationum: præterea autem filijs quoquè nota facerent illius mirabilia. Deindè cùm in luce, ſicut Moſes, tota nocte eos traduxiſſet, vſque ad noſtros fines eos tranſmiſit & conſeruauit. Cùm autem vim afferrent & vrgerēt ij, qui ſeruati fuerant, & quis es, ô homo Dei, ſæpè rogarēt, non celauit quidem nomen: dixit autem, ſe hanc gratiam ſoli Deo aſſcribere.

Nota hìc rē ſanè admiratione digniſſimam.

Exo.13.14. Pſal.77.

Cum hoc neſcio an ſit conferēdum id, quod vſuuénit ijs, qui fugiebant ex Aegypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit: hi autem conſecuti quod optabant conſequi, nulli fuerunt cauſa calamitatis, ſed & hi domum redeunt, & ſanctum rursùs excepit grata illa quies & ſilentium in monte Thricalicis. Illo autem tempore Inger ille, non ſecùs àc vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum eſt, vt crearetur Antiſtes Nicenæ eccleſiæ. Cęterùm is non habebat fructum rectę fidei. Huius deceſſum cùm præſciuiſſet Pater, quodam monacho ex Eliæ altaribus (is erat Baſilius) ad ipſum emiſſo, mendacio & vmbra dimiſſa, iuſſit eum tandèm adhęrere veritati, etiamsì ſtultiſſimus ille Inger, in improba Iconomachorum hęreſi commori ſtatuerit miſerabiliter.

Inger Nicex Epiſcopus Iconomachus.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, illud mihi venit in mentem: Nauigauit aliquandò ſanctus, adoraturus S. Theophanis tabernaculum, quod eſt in Sigriana. Illinc reuertens, & laeum præternauigans, qui eſt ad borealem partem Apolloniadis, appulit Thaſo. Qui in illa autem vitam ſuſceperant monaſticam, & omnes accolæ grauiter vexabantur à ſerpentum, qui in ea erāt, multitudine. Ijs enim repleta erat inſula, non paruum afferens damnum habitatoribus. Cùm ergò ſanctus in ea eſſet, veniunt ad eum oēs, qui habitabant inſulam, & ſupplices ei prócidunt, poſtulantq́; & rogant, vt eis opem ferat, vt eos, quoàd eius fieri poterit, líberet à nocumento ſerpentium. Et ille quidem miſeretur eorum calamitatis, & velutì quædam tela, quæ torquentur in ſerpentes, emittit preces: illi autem protinùs proſerpunt è ſuis cauernis, & relicta inſula, ſe in maris profundum proijciunt. Atque noſter quidem Ieſus in aquis contriuit capita draconum: Illius autem diſcipulus, & quoàd eius fieri poterat imitator, per illa ſipſas eos ſuffocauit.

Precibus liberat inſulam à ſerpentibus. Pſal.73.

Ab hoc tempore profectus eſt ad alium locum quietis ac ſilentij: ſimul autem cum eo profectus quoquè eſt Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaſo. Ei verò erat frater monachus, cui erat nomen Euthymius, cui etiam dicitur pater prædixiſſe non multò pòſt futurum deceſſum, ſic dicens: Frater Euthymi, ſis paratus. mox enim ad ſupernam proficiſcéris peregrinationem. Et ſic quidem dixit Euthymio. Ipſe autem cùm voluiſſet ingredi antrum quoddam breuiſſimum, & quod vix ſufficiebat ad habitandum, íncidit in dęmonem, qui erat prioribus longè ſceleratior. Ab illo enim ſpelunca appellabatur Toparcha. Qui cùm non ferret habitare cum Iohannicio, niger & terribilis acceſſit ad Danielem, vt eum quidem terreret: ille autem accepto quoquè Iohannicio recederet. Sed ij, vt qui ſibi confiderent, erant interriti, & illius fugam potiùs expectabant. Cùm ergò vidiſſet malignus eos adeò fortes & conſtantes, Danielis quidem pedibus circunuolutus, admirabilis autem Iohannicij lateri plaga impoſita, ei quidē tantum dolorem attulit, vt eſſet mutus totos ſeptem dies: ille verò ſtatìm euanuit. Sed ſanctum quidem rursùs accipit mons Thricalicis.

Dæmō magnum illi dolorem affert.

Si quid autem, poſtquàm illinc abiërat, moleſti aliquid acciderat ijs, qui erāt in monte, id rursùs totum de medio ablatum eſt eius aduentu. Et nunc quidem eruca, quæ nocumentum afferebat oleribus, precibus & ſigno Crucis fugabatur à circuitu: nunc autem ijs, qui illuc accedebant, mors præſignificabatur. Et illi quidem rebus ſuis prouidebant, & ſe parabant ad exceſſum: malignus autem & hoſtis humani generis, lupus erat, vt dicitur, fruſtrà hians. Ità etiam cuidam viro Iſacio, qui fœminæ inſeruiebat monachæ, quoniam prædictum fuerat à ſancto, fore vt mox ad eum veniret vitæ finis, & ideò oporteret eum ſe parare ad deceſſum: ille autem negligenter viueret & remiſsè: deindè etiam rursùs ad ipſum Dei hominem aſſcendiſſet: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus ſolicitudinibus, nullam futuri curam geris? Sed ille quidem partìm à domina coactus: partìm autem etiam ſua ſponte inductus, (in poſſeſſionum enim cura gerenda,

Precibus & ſigno Crucis erucam fugat.

erat

Cuidã morte prædicit, isque nõ ſe corrigens, ſubitò moritur.

erat valdè vtilis) ad nihil eſt excitatus eorum, quæ oportebat, neque ſibì vltimum parauit viaticum. Non multò pòſt autem morbus & neceſſitas, quæ eum inuaſit, fecit vt & monaſticum indueret habitum, & ei, pròh dolor, mortem attulit eueſtigiò. Sed quòd attinet quidem ad Iſacium, neceſſitati, non voluntati, quiſpiam id acceptum tulerit: huic autem magno patri verè paternam adſcripſerit affectionẽ, quòd ei mortem prędixerit, etiamsì ille nihil mutatus, in priori ſocordia ſit mortuus.

Sedenim hinc quoquè nota fiunt omninò ea, quæ iuſtus faciebat vel per tranſitum. Iſacij domina, cùm eſſet & monacha, ſicut à me dictum eſt, & vetula, & prę fecta monaſterij Clubiorum, ad ipſum aliquandò aſſcendit ſimul cum filia precationis gratia & benedictionis. Ille autẽ accepto baculo, quem mater manu tenebat, tradidit in manum filiæ. Conturbata ergò mater puellæ, dixit: Mihi, pater, magìs conueniebat baculus, qui corpus meum fulcit ac ſuſtinet magna ex parte propter ſenectutem. Ille autem nihil ipſi omninò reſpondens, reipſa ſignificauit futurum. Paulò pòſt enim illa quidem è vita exceſſit: hæc verò prouecta fuit ad p:æfecturam monaſterij. Ab hinc autem hic admirabilis Iohannicius migrauit ad montem aſperum & arduum, qui appellabatur mons Corui, vtpotè quòd ſancto prædictum fuiſſet ab ijs, qui in ſolitudine ei occurrerant, Monachis, & dederant lebitonarium, eum aliquandò venturum ad eum montem. Sed quænam ſunt, quæ ab ipſo, vel ab eo potiùs, qui in ipſo habitabat ſpiritu, in eo monte ſacta ſunt admirabiliter?

Nõ verbis, ſed facto indicat quod futurum erat.

Paſcebant quidam in ipſò oues, & cùm quaſdam ex eis amiſiſſent, ad eas quærendas montem obibant in omnem partem. Eos ſanctus neque vnquàm auditione acceperat, neque viſu cognoſcebat. Cùm ergò in eos incidiſſet, & nomine vnumquenque vocabat, & viam, quam ipſe ignorabat, (neque enim omnia omninò ſcire ſancto concedit ſpiritus ſanctus) iubebat docere. Et illi quidem viam oſtenderunt: ille autem refert gratiam, nempe pecudum inuentionem, & iubet eos ire in ſolitudinem, & oues illic eſſe inuenturos. Cùm in eam ergò veniſſent, ſicut ille iuſſerat, offendunt oues errantes, prętter omnem eorum expectationem, idque cùm ſæpè in eis quærendis laborâſſent, etiamsì tunc non potuerant in eas incidere. Quocircà id acceptum ferebant illius viri vitæ ignorationi, quòd digni eſſent habiti, qui eum conuenirent, & cum eo colloquerentur: Neque enim, qui in eum incidebant, ipſum videbãt, nisì ille voluïſſet, & vt ſequenti Euſtratio eſſet exemplar humilitatis, ſi non videretur ab ijs, qui incidebant, ad ipſum conuerſus, dicebat: Precibus tuis, ô frater Euſtrati, ne ab ijs quidem ſum conſpectus.

Cellam ſibi cõſtruit anguſtiſſimã, maioresq; labores ſuſcipit.

Cùm autem aſſcendiſſet in montes Antidij monaſterij, qui quotidiè in rebus diuinis extollebatur, & cellam ædificâſſet anguſtiſſimam & breuiſſimam, prioribus maiores ſuſcipiebat labores virtutis, & dignus habebatur maiori cõtemplatione. Corporis quidem certè afflictionem exiſtimabat eſſe alimentum animæ. Hinc factum eſt, vt multis raró fuerit manifeſtus, quomodò etiam habuit multos eius vitæ amatores. Satis enim erat, ſi vel ſolùm videretur, ad acre quidem deſiderium eorum, qui videbant, animis inſtillandum, & immittendum zelum æmulationis, & ad virtutem excitandum eum, qui eſſet vel hebetiſſimus. Porrò autem cùm vnius ex ijs, qui tunc erant magiſtri, coniunx (erat verò is, vt opinor, Stephanus,) ancillarum improbitate, & curioſis ac maleficis artibus eſſet emotæ mentis, ſeipſam tradit medicis. Multæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerabilia, plura artis adiumenta. Poſtquàm autem cognouit ſe inutiliter laborare, ſtatuit quidem alijs vale dicere: ad magnum verò confugit Iohannicium. Ille autem precatione quidem dat mulieri ſanitatem: hanc autem ab ea petit mercedem, vt ea in Dei portas ingrederetur in confeſſione & hymnis, & ijs qui offenderant, peccatum remitteret.

Sanat inſanam.
Pſal. 99.

Hic omni ex parte bonus, vt ad alium tranſeam, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem & iuſto in omnibus vijs ſuis, qui, quæ erant in anima, ei multò antè dedicârat, cùm poſt lõgum tempus veniſſet ad eum viſitandum: Eſto, inquit, ô frater, paratus ad exitum. Is autem cùm conieciſſet, quidnam ſibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quòd ad eum quidem attinebat, iam erat paratus, vt qui ſuper fundamentum virtutis, quod prę eſſerat, diligentiùs ſuperędificauerat, paulopòſt prompto & alacri animo hinc exceſſit, poſt exceſſum innumerabilibus reſplendens miraculis.Ità etiam Thomæ, qui eum ſequebatur, & eius labores ad virtutem, & humilitate ſuperabat alios, ſignificauit, quòd ex improuiſo eſſet in morbum caſurus, & quòd morbum mors quoquè

Vito ſan-ꝰ cto obitum eius ſignificat.

Itèm alteri.

quę eſſet conſecutura. Hac ergò prædictione is ſimul & animo magis fuit excitatus ad exercitationem,& ſubit finem vitæ.Ità etiam cùm eum,qui præerat monaſterio Agaurorum,cognouiſſet ſe adiunxiſſe hæreticis,(iam autem à pręfectura exceſſerat Euſtratius,vt qui viam declinaret impiorum)cùm poſt vnam & alteram admonitionem vidiſſet eum non deſiſtere ab hæreſi, Quoniam,inquit, te ſæpè ad fidem orthodoxam deducens, ô Antoni,(ità enim vocabatur) inuéni te reuocatu difficilem,hoc tibi dico poſtremum: Si non ampliùs peccare perrexeris,ſequens eos,qui ſunt diuerſæ opinionis: ſed eam etiam, quæ à Domino tibi afferenda eſt, diſciplinam grato animo ſuſtinueris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit iuſtus: & ſtatìm altera pars corporis Antonio flacceſcens,fuit quaſi morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cùm magno animo eam tuliſſet diſciplinam, & nec minimum quidem verbum contemptûs ex ore emiſiſſet, & nec hæreticis deincèps eſſet aſſenſus, è vita exceſſit,maligni effugiens artes & machinationes, & parua caſtigatione aduersùs eum referens victoriam, & victor fuit renunciatus,& corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem & clementiam: tam certò ſpopondit veniam iis,quibus erat quidã paruus fomes pœnitentię:eo aũt,ꝙ venientem corporis mortẽ pſignificabat, apertè efficiebat, nè homines morte animæ morerẽtur.

Nota vt quendã ab hæreſi Iconomachorũ reuocet.

Sed ad alia me vocat oratio, & ad ea accedo. Conſtantinus quidam creatus Conſul, ſolebat quidem venire ad hũc virum admirabilem. Is autem illi rursùs hoc viciſsim reddebat,quòd eius orationibus conſeruabatur ab ira alienus,neque propter aliquid,quod accidebat,facilè mouebatur aut excandeſcebat. Is erat aliquãdò aſſcenſurus ad magnũ Iohannicium. Cùm autem accidiſſet, vt miniſtro acriter iraſceretur, eum ira abripit, & manu repentè famulum percutit. Deindè cùm ad ſe rediiſſet Conſtantinus, valdè cruciabatur animo,quòd ab ira fuiſſet ſuperatus,& ad magnum hunc patrem accedẽs,rem ei renunciat. Ille verò ſeriam & conuenięntem ei infert increpationem.Conſul verò tanquàm filius, qui à patre mandatũ acceperat, ab illo tempore ſi quãdò ſenſiſſet ſe longiùs efferri,ꝗ conueniebat,apud ſe dicebat: Ceſſa ab ira,& vince animum.Statimq; verbum res ipſa ſequebatur.Nam & ſenſim ab ira deſiit,& rursùs ad ſe rediit.Atq; quod à ſancto quidem factum eſt in Conſtantinũ,fuit huiuſmodi. Quod aũt in filium eius,iam dicam.

Cõſuli impetrat,nè facilè iraſcatur.

Aſſcendit is quoquè aliquandò ad hunc Dei ſeruum,cùm pater id ei iuſſiſſet. Lingua autem ei lababat,& balbutiebat. Cùm ergò cum ſancto ſermones contuliſſet,intelligẽs ille,quòd in dicendo titubaret,iuſſit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit,ſicut iuſſit. Ille verò implorato auxilio eius, qui poteſt facere, vt apertè & diſtinctè loquatur,ſimul quidem effecit,vt adoleſcenti eſſet linguæ inſtrumentum promptum & expeditum: & effecit eius animam ad Dei exequenda præcepta viuidiorem, & ei immiſit bonorum æmulationem.

Adoleſcẽti balbo obtinet diſtinctè loquẽdi facultatẽ.

Sed eum quidem,quòd talibus eſſet dignus, talibus eſt remuneratus: in aliorũ autem cùm veniſſet conſpectum,ab eis tamen non cernebatur.Aedificabatur enim in monte Baptiſtæ & pręcurſori quoddam templum,cuius vitã hic æmulabatur.Forma autẽ ædificii à magno Iohãnicio fuerat deſcripta iis,qui ædificabant. Cùm ergò ſancto viſum eſſet aliquandò venire ad contemplandum ædificium, vt videret an opus procederet, vt conſtituerat:cùm ad eum locum veniſſet,accedunt etiam ad eum quidam alii,vt virum admirabilẽm ſimul & viderent, & aliquo eius ſermone fruerentur. Cùm ergò illuc veniſſet Iohannicius,qui iuuenili erat exercitatione,& illi etiam veniſſent,ille quidem ſtabat iuxta ipſos,conſiderans quomodò procederet ædificium: Illi verò videntes eum,tamen non videbant. Deindè ille quidem cùm vidiſſet ædificium, rursùs conuerſus eſt ad ſpeluncam. Illi autem in loco aſſidebant, expectantes quandò eſſet venturus. Quidam ergò ex iis,qui erant cum ipſo,monachis(is autem erat Iohannes) cùm rem cognouiſſet,exiſtimat hoc eis viſum eſſe moleſtum,& ſancto dicit: Non oportet eos, qui propter te tantum iter confecerunt, reuerti tua non conſpecta virtute. Scis rem eſſe moleſtam, & quæ cor ipſum tangit medium. Sanctus verò laudauit quidem illorum inſtitutum,& pro eis eſt precatus: conuerſus autem ad monachum: Quomodò à nobis,inquit,fieri poſſit,quod Deo non videtur? Nam ego quidem ſtabam ſine vllo tegumento in medio oculorum illorum: Illi autem,ſi Deo id ità viſum eſſet,me omninò vidiſſent, etiamſi me abſcondiſſem. Poſtquàm hæc à ſancto audiuit monachus, eis ſignificat. Illi verò reuertuntur,nihil ægrè ferentes. Et hoc quidem eſt eiuſmodi. Sed illud quidem quomodò nõ eſt narrandum?

Theodorus quidam, qui modò vitam ſuſceperat monaſticam, cupiebat de rebus ſancti diſcere ab ijs, qui ad ipſum ventitabant, & quænam eſſet eius vitæ ratio, & cuiuſnam modi adſpiceretur: & qdnam faceret aut diceret: vt ſi nihil aliud, at de Iohânicij quidem certè rebus poſſet narrare, & hinc memoriam ſuis relinqueret poſteris, cùm ij, qui hæc ab illo audiuerant, ſuis rursùs narrarent poſteris, quòd hæc & hęc ab hoc aut illo audiuiſſent. Cùm autem narraret aliquibus, quęcunq; audiuerat, illi autem dicerent hęc non eſſe admittenda citra examinationem: Sed horum, dicebant, effectorem, ſi velis, videbimus. Ille autem ſtatìm fit eis dux itineris, & rursùs aſſcendunt ad ſanctum, & eum alloquuntur. Cùm verò ſermo ab eis produceretur, vrſa, quæ alicundè è ſylua eis apparuit, conturbat eorum animos. Ille autem iubet eis ipſi panem porrigere, & hortatur, vt ab illo magno timore recreentur, recordantes eius, qui dedit poteſtatem conculcandi leo-
Pſal. 90. nem & draconem, qui quidem ſunt vrſo longè terribiliores: & illorum quidem animos liberat à metu, vrſum autem iubet reuerti ad ſua latibula. Hoc quidem ſic factum fuerat, & finito ſermone, illi receſſerunt, nihil aliud habentes in ore, nisì magnum Iohannicium. Hinc factum eſt, vt eſſent acres ad virtutem, & ad ſimilem zelum incitarentur, & dicerẽt monacho Theodoro: Non ex tuis verbis credimus, ſed ex ijs, quæ ipſi audiuimus
Ioan. 4. & vidimus, vt dicit Euangeliſta. Hæc'ne ſufficiunt, an ex rebus ſancti vultis alias adijciamus? Sed quomodò, ſi hæc ſilentio dederimus, non pulcherrimarum rerum detrimento pios affecerimus?

Benignitas eius in pauperes. Cùm vellet aliquãdò pauperibus oleum ſuppeditare ad cibum: (multi enim pauperes ſępè illuc accedebant, quibus etiam prębebat quidquid habebat) Cùm ergò vellet aliquandò eis dare oleum, (hoc enim tunc habebat) iubet monacho, qui ei inſeruiebat, afferre duo vaſa, vnum plenum, & alterum inane. Ille autem alioquì quidem exiſtimabat ſuperuacaneum afferre vas inane. Quid enim, apud ſe dicebat, opùs eſt inani, vbì eſt plenum? tamen cùm non poſſet tranſgredi patris mãdatum, hęc duo ad ipſum attulit, nempe plenum & inane. Cùm autem fortè fortuna contigiſſet, vt vas plenum eſſet perforatum, oleum verò effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cùm autẽ id ei veniſſet in mẽtem, trãſmutat oleum ex pleno in inane: & ſic indigẽtibus datum eſt ad miſericordiam. Tũc cognouit monachus propheticè dictum fuiſſe à patre, vt ſimul cum vaſe pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confuſus, quòd ſciret ſe aliquãtulùm dubitâſſe de mandato patris. Ne illud quidem æquum eſt prætermittere.

Magnus hic Pater cùm toto vitæ tempore ſe pręclarè & admirabiliter exercuiſſet, non ſolùm poſt vitam, ſed etiam cùm eſſet in corpore, fecit multa admirabilia, & quæ erant pręter opinionem. Non enim dęmones ſolùm eum formidabãt, eius non ferentes pręſentiam: ſed morbi quoquè, qui mortem minabantur, eius precibus & ſigno Crucis ſoluebantur. Eius quidem certè familiaris & amicus Euſtratius graui morbo affligebatur, ſanguinem vomẽs ex inteſtinis. Ille verò, cùm id ei priùs ſignificâſſet Euſtratius, veniens ſiſtit quidẽ ſanguinem, ipſum autem iuſſit eſſe bono animo. Euſtratius ergò cùm viri aduentu à morbo conualuiſſet, tranſit ad Leucadum habitaculum, quod ſolent vocare Metochium, ſe volens defeſſum afflictumq; recreare, & aliquod adipiſci ſolatium. Res autem ei contrà ceſſit, & incidit in calamitatem longè priori grauiorem. Vehemẽs enim eum adorta febris, acriter laniabat, & vocem ei adimebat: donèc recordatus præclari inter eos, qui ſe exercebant, Iohannicij, ei tanquàm pręſenti ſupplex prócidit, & rogauit, vt à morbo pręſenti liberaretur. Interìm autem ad dormiendum conuerſus, cùm viſus eſſet videre magnũ Iohannicium adſtantem, colloquentem, confirmantem, morbum ſuperauit: & ſalutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lętificantem à iuuentute, & tunc liberauit à calamitate.

Precibus & ſigno Crucis pellit morbos exitiales.

Theophil' Imperator auar' & Iconoclaſta. Me iampridèm volentẽ oratione prętercurrere, non ſinunt quæ ſequuntur. Nam ſceptra quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem congerendo auro totus inhiabat, & ab eo ſuperabatur, & alioquì non ferens eſſe Chriſtianus, & ſe impiè gerens in diuinas imagines: & quomodò poteſtate, ità etiam Iconomachorum dogmate alios ſuperans, talem laqueum abſcondit omnibus Chriſtianis. Scribis & exactoribus omnem ſimul vicum occupat, volẽs facere duo, quæ ſunt peſſima: nempe & auaro ſuo gratificari animo tributorũ exactionibus, & ſibi fieri manifeſtum vnumquenque, qui doctrinam ſequebatur Orthodoxam, vt & eos vi caperet, & efficeret, vt vel inuiti adiungerẽtur hęreſi Iconomachorum. Cùm ergò hic vir diuinus incidiſſet in quendam exactorem: Quid

Inſidiatur Catholicis.

hæc

hæc ſibi volunt, inquit, ô frater? Rex te iam acceerſit factorum tuorum redditurum rationem, & ne ſic quidem intelligis? Iam enim imminet & vrget, vt vides, iuſtitia, & niſi improbam hanc mẽtem mutaueris, peribis quidem miſerabiliter, miſerrimè autem punieris. Atque ille quidem dicebat eum, qui eſt in cælis: exactor aũt putabat ſuum regem eum acceerſere. Lætus itaque iam erat & bona ſpe præditus, vt qui ſciret, quòd propter tributa diligenter exacta, eſſet apud Imperatorem magna conſecuturus. Eius aũt ſpem irriſit futurum, & ea, quæ à Sancto dicta fuerant, finis eſt conſecutus: & ſtatim nouacula iræ Dei inebriata, excindit exactorẽ, vt immortales illę poſt mortẽ pœnę de eo ſumãtur.

Subita mors Iconomachi exactoris.

Reuoluens itaque aliquis ea, quæ à Sancto prædicta fuerunt, & quammaximè perſcrutans, ea nunquàm inuenerit excidiſſe à veritate. Nam cùm aliquandò duo ſimul veniſſent in domunculam, in qua ille erat, vt magnum conuenirent Iohannicium, (Petrus & Plato erant eorum nomina) poſtquàm ille eos ſatis inſtruxit ad virtutem, alter rogauit Sanctum, vt ad ipſum veniret ſingulis annis: & eius adſpectum dignus eſſet qui conſequeretur, & illo qui fluit inſtàr mellis, frueretur ſermone. Ille autem, De cætero, inquit, etiamſi velles, non me videbis ampliùs. Is ergò apud ſe dubitabat, quidnam obſtaret, quo minùs ad ſanctum aſſcenderet: & conſiderans, nihil inueniebat, quod ad illũ aduentu reputaretur præſtantius. Non multò pòſt autem quidam ad eum aſſcenderunt. Volens ergò ipſe quoquè cum eis aſſcendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defeſſus domum redijt. Hinc factum eſt, vt grauiter animo angeretur, quòd ei accidiſſet, vt fruſtraretur propoſito. Cùm itaq; non multò pòſt ad ſe redijſſet, rursùs conatus eſt ad eum aſſcendere, & rursùs fuit prohibitus ab aſſcenſu. Deindè cùm ſępè, aliâs alia incidẽte difficultate, ſe repulſum eſſe cognouiſſet, & recordatus eſſet eorum, quæ à ſancto ei dicta fuerant, manſit apud ſe, rem adſcribens Iohannicio, diuina quadam prouidentia, ad vtilitatem omnia diſpenſante.

Aliquandò rursùs qui omni ex parte bonus erat Iohannicius, cùm eſſet in ocio, & ſe totum dediſſet orationi, dixit ſe videre quẽdam Petrum, qui tollebatur in cælos, & circundatum gloria quadam & luce ineffabili. Illi autem Petro fuerat commiſſa præfectura cuiuſdam monaſterij. Illo verò tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit vt is à corpore diſiunctus, ſpiritu ad cęlos aſſcenderet, & ex hac vita migraret. Nihilominùs aũt admiranda quoquè eſt eius loquendi libertas apud Imperatores. Neque enim ſolùm lętabatur probris pro Chriſto affectus, aut patiens perſecutionem: ſed cupiebat etiam pati maiora, rectè ſciens, quòd per ea, maiora cõſequeretur. Hinc diſcipulorum Chriſti loquendi libertatem, & pro Magiſtro acceptas plagas ducebat eſſe beatas, perfectum gaudium illud nominans, cuius ij fuerunt participes.

Videt vir ſancti animã cuiuſdam ferri in cælos.

Inſignis eius patiẽtia.

Act. 5.

Duos itaque viros illuſtres, & quos ſciebat eſſe præditos maiore dicendi facultate, quàm alios, cùm ad ipſum miſiſſet Imperator, rogauit an oporteret Chriſti honorare figuram. Cùm is autem ad hoc diuinè, & non cum mundana reſpondiſſet perſuaſione & ſapientia, tantum abfuit, vt qui miſſi fuerant ab Imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipſo dicta fuerant, vt relictis ijs, quæ priùs tenebant, rectè & vt eis expoſuerat, pietatem & veram didicerint religionem. Cùm ad ſanctum autem rursùm veniſſet Euſtratius, præfectus monaſterij Agaurorum, quoniam res Dei & eccleſiarum erant tunc mundanis perturbatæ fluctibus: Quouſquè, dixit, res Eccleſiarum nõ reddentur Eccleſijs? Quouſquè augebuntur res perſecutorum, & immanes eas lacerabunt beſtiæ? Ille verò, Parùm, inquit, ſuſtine ô frater, & intelliges Dei potẽtiam. erit enim quidam Methodius, qui tenebit eius clauum, & eam diuino ſpiritu gubernabit: qui tollet quidem diuiſionem & diſſectionem diuinitatis: decretis autem fidem conſtituet Orthodoxam, & ad ſummam pacem & concordiam rediget ſeditionem: & eos, qui reſtiterunt, dextra altiſſimi ſubiunget.

Duos illuſtres viros liberat ab hæreſi.

Breue tempus interceſſit, & Theophilus quidem ex hac vita excedit: Michaël verò & Theodora imperium ſuſcipiunt: Methodius autem vir reuerà ſacroſanctus, & homo Dei, in ſacris collocatur ſedibus, & vt ſemèl dicam, cùm omnia ab eo fuiſſent traducta ad fidem orthodoxã, & ſopitus eſſet omnis fluctus & ſedata tempeſtas, & res eſſent quietæ, quædam alia ſeditio excitatur à pijs, & res Eccleſiæ rursùs erant diuiſæ, & redactæ erant in duas opiniones. Nam alij quidem volebant habere in miniſterio eos, qui dignitatem ſacerdotij acceperant ab Iconomachis, vtpotè quòd hoc nihil pietati officeret: Illi autem profanis ſancta tradere manibus, putabant omninò eſſe impium, & minimè

Michaël ſuccedit Theophilo Imperatori cum matre Theodora.

Deo gratum,nec admittendum.Et qui Deo quidem verè viuebat Methodius,ęgrè ferebat,angebatur,corde lacerabatur,putabat magnum Paulum reſonare in auribus propemodùm hęc loquẽtem: Vtinàm ſim à Chriſto anathema pro fratribus meis ſecundùm carnem,ſi modò ſteteritis nobiſcum,& cõmuniter Trinitatem glorificauerimus. Et ille quidem ſic ſe habebat.Illi autem parati erant omnia pati potiùs,quàm dimittere ea,quæ viſa fuerant,adeò vt hinc in partes rursùs ſcinderetur cœtus Eccleſiæ:& alij quidem ſe cum his,alij verò cum illis ſe coniungerent.Dei itaq; amicus Iohannicius,incidẽs in res adeò turbatas,partim quidem per ſe,partim verò per literas, veluti fiſtula reuocabat diuulſam partem gregis, & ei qui eſt ſolus Deus, qui eſt ſolus bonus paſtor,& non mercenarius, conciliabat. Maximè autem Archiepiſcopi Methodij iam labantem recreabat animum, multa quidem etiam alia ſcribens: ante omnia autem ijs, qui homouſion abſurdè & alieno modo ſcindunt, nouasq; & abſurdas opinantur diuiſiones, eis ne aurem quidem omninò adhibere ſuadebat:non ſal,nõ tectum cum his habere commune: non eos alloqui: ſed quammaximè declinare eorum congreſſionem. Admonebat enim ne poſſe quidem cum ſanctè reputari ſacrificum,qui eum,qui ſacrificatur,contemnit & vilipendit.Scribebat autem Methodio,vt illos potiùs haberet circa diuinum ſacrificium, quos nôſſet cum eo ſentire in dogmate Orthodoxiæ. In fine verò epiſtolæ,valere cũ circa ſanam rationem optauit magnus Iohannicius.

Rom.9.

Vitãdi pe-nùs hæretici.

Cùm hæ veniſſent literæ, diuinus quidem Methodius memoriæ mandauit ea, quæ ſcripta fuerant:improbi autem homines eam rem irridebant,& habebãt ludibrio,& malè ab ipſis bonus audiebat Iohannicius. Ille verò cùm cognouiſſet, quòd ipſi eum calumniarentur,ità ſtans,vt omnes eum poſſent exaudire, de Deo & rebus diuinis differens, ità eos vi cepit,& in ſuam redegit poteſtatem, vt nõ ſolùm abſtinuerint à ſua in eum inſania:ſed etiam eorum mentes ad id,quod eſt melius,conuerterit:& ijs dimiſſis,quę priùs eis viſa fuerant,orthodoxæ fidei dogma didicerint,vt ipſe exponebat. Sic frequentiſſimus ille populus victus fuit ab vnius huius virtute, & totæ ciuitates dependebant ab vna illius ſententia,ijs,quę longo tempore meditata fuerant,breuì depoſitis.Ei quidẽ ſic curæ fuit communis vtilitas,& ſic fratres eſt complexus.

S.Iohannicius cõuertit hæreticos.

Cùm autem oratoriarum ædium,quas ædificauerat,fieret dedicatio,multa ab illo eo tempore facta ſunt miracula,etiamsì non adeſſet.Phalanx enim dæmonum repentè apparens ſuper tumulum veluti corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationem. Cùm ergò ſpiritu,qui in eo habitabat,rem cognouiſſet magnus Iohannicius, & vtiliſſimo vſus eſſet medicamento precationis,eorum quidem metum abſtulit:dęmonum autem multitudinem vertit in fugam,& fecit eos liqueſcere tanquàm ceram à facie ignis. Quicunq; verò aliquibus grauibus afflicti morbis,ad veneranda illa tẽpla confugerunt, eos ijs, quæ ipſos vexabãt, liberatos,fecit domum abire ſanos.Quid ergò non eſt hîc viri illiùs admirandum?An quòd eum etiam non pręſentem fugerent dęmones?An quòd eos,qui à malo aliquo premebantur,liberauit à dolore?Nam vel ſolam eius precationem aduerſas timuiſſe phalanges,eſt indicium fiduciæ ad Deum: à malis autem liberare eos, qui illuc accedebant,eſt & feruoris,& commiſerationis. Sed hoc quidem eſt eiuſmodi: illud autem quiſnam ſilentio prætereiêrit?

Precibus profligat dæmones.

Ad eum aliquandò aſſcenderunt ij,quibus fuerat cõmiſſa pręfectura templorum,quę ipſe extruxerat.Cùm autẽ ſanctum conueniſſent,& eum fixis oculis adſpexiſſet quidam ex eis,ei venit in mentem cogitare:Si hic diuinus pater Iohannicius ſummæ ſubijt labores exercitationis, & ſe multorum dierum afflixit ieiunijs: cur nõ carnis vicit multitudinem,ſed eſt adhuc ſimilis ijs,q ſunt bonæ habitudinis corporis, & ſeipſos in tibijs pinguefaciunt?Cùm autem is hęc mente verſaret,dixit hic vir admirabilis: O Macar, (erat enim hoc nomen)cur cogitationes aſſcendunt in cor tuum?Non ſunt mihi tibiæ plenæ carnibus,ſed vides quemadmodùm tumeſcant,cùm ſint inanes & flatuoſæ, quod qdem ſolet facere malus cibus ſtomacho ſuſceptus. Illum autem ſtatìm ſubijt pœnitentia, & multùm repræhendit vanam ſuæ mentis cogitationem, & petijt veniam eius, quod ei in mentem venerat.

Diuinitùs cognoſcit cuiuſdã cogitationes.

Sub id aũt tempus Iſmaëlitæ prælio confligunt cum Romanis, & multi quidem Romani interficiuntur: multi verò bello capti, abducuntur captiui. Horum vnus, qui erat adoleſcens,erat magni Iohannicij cognatus. Itaq; qui genere ad eum attinebant, ſancti inuocabant auxilium, vt adoleſcentem liberaret à captiuitate. Is aũt etiam priuſquàm

Iſmaëlitæ ſuperãt Romanos.

voca-

vocaretur, citò venit, & cùm circa mediam noctem fuiſſet in carcere, & apparuiſſet vni ex ijs, qui cum illo detinebantur: Surge, inquit, & alterum excita, & is eum, qui eſt poſt illum. Hoc autem facto, vt iuſſerat, eis quidem protinùs ſunt ſoluta vincula cum catenis, vt nec omninò quidem viderentur fuiſſe vincti: portæ verò ſua ſponte ſunt apertæ, & ſunt egreſſi ij, ad quos priùs ne licuit qdem ingredi. Cùm autem iam in ſuam redijſſent regionem, in via incidunt in quoſdam canes, feroces quidem & immites ijs, qui pręteribant, vel ipſo autem adſpectu terribiles. Et illi quidē neſciebant, quid agerent: magnus autem tunc quoquè accedens Iohannicius, denſa caligine offuſa canum oculis, illæſos & nullo malo affectos eos tranſmittit, & ſuis eos reſtituit. Illi verò toto tempore vitę ſuę in ore habebant gratiarum actionem, nec vllum tempus eis obliuionē induxit beneficij. Miro modo liberat captiuos.

Cùm autem oporteret etiam aduersùs extrinſecùs illatas à maligno tentationes, illius egregij viri in multis oſtendi fortitudinem, ità diſpenſante prouidentia, & tradente iuſtos in manus eorum, qui ipſos affligunt, non vt eos tentet, ſed vt reddat illuſtriores, Epiphanium quēdam monachum malignus ſubiens, qui & virtute videbatur inſignis, & in illo monte ſe exercebat, mouet aduersùs ſanctum. Cur hoc machinans? Ambos volens auellere à laboribus virtutis, vt illi ne daretur quidem ocium, propterea quòd ei pararentur inſidiæ. Sed Epiphanij quidem animæ immittit inuidiam, Iohannicio autem ne potuit qdē omninò interrumpere intenſam exercitationē. Et ille qdem comatū & frondoſum illum montem exuſſit, vt ſimul cum ſylua flamma ſanctum quoquè depaſceret: Ille autem cùm ſpiritûs, quæ in eo erat, gratia id præſciuiſſet, tranſijt ad alium, & malus fuit depræhenſus Epiphanius, & ſeipſo deterior. Quid ergò admirabilis ad hoc Iohannicius? Non fuit excitatus ad vindictam, non ei maledixit, qui parabat inſidias: ſed vt mitis eius, qui eſt mitis, diſcipulus, & amicè eum adijt, & humiliter eſt allocutus, & rogauit vt diceret cauſam, cur ei vellet eſſe inimicus. Ille autem plauſtris probrorum, vt dicitur, & contumeliarum eum eſt inſectatus, & tandèm egregius ille Epiphanius virga, quam habebat in manu, quæ in extremo ferrum habebat acutum, in medio vētre percutit ſanctum, etiamsi illæſus permāſerit vir miſericors, & ad recōciliationem hortatus ſit Epiphanium. Sed ille, pernicioſo illo animo nihil mutato, permanſit in eadem maleuolentia. Hoc autem ſancto prædictum fuerat ab illis monachis, qui ei ab initio dederāt illam tunicam pilis contextam. Tentatio enim, dixerunt illi, ad te veniet in fine, ſed ipſa quoquè erit irrita. Egregia eius patiētia erga æmulum.

Cùm autem ſanctus iam ad profundam proceſſiſſet ſenectutem, & illis admirabilibus laboribus exercitationis euaſiſſet infirmus, in monaſterio Antidij extructa cellula, illic ſe includit. Si quandò autem eum vocaret tempus, vt illinc egrederetur, tranſibat per viam publicam, ne ab illis quidem viſus magna ex parte, à qbus ne volebat quidem omninò adſpici. Quinto verò anno imperij Michaëlis, qui Eccleſiam regebat Methodius, cùm magni Iohannicij ad Dominum exceſſum præſciuiſſet iam appropinquare, ad eum venit, & vltimas preces ab eo petijt. Ille autem cùm maximi feciſſet cōuenire Methodium, & in longum tempus cum eo produxiſſet ſermonem: & deindè ſacro cœtui & recèns electo gregi ea, quę ad pietatem opùs erant, ſuaſiſſet, dicēs, vt immobiliter & ſtabiliter permanerent in fide orthodoxa, neque euerterentur à profanis vocibus hęreticorum, & inter ſe conſeruarent concordiam, neque blaſphemam & maledicam linguam mouerent in pontificem: ſubiunxit, quòd nec multum tempus poſt ſuum deceſſum viueret Methodius: qua quidem in re non fuit falſus. Tertio enim die, poſtquàm hęc dixiſſet, (Erat verò * tertius Nouembris) D. Iohānicius ſpiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductus à choris Angelorum: corpus autem deponitur in loculo. Methodius autem, qui clariſſimè refulſit inter Patriarchas, ipſe quoquè octauo menſe poſt illius deceſſum, exceſſit ex hac vita quartodecimo Iunij. for. * quarto. Obitus S. Iohannicij.

Quænam autem ſunt ea, quæ facta ſunt in morte & poſt mortem admirabilis huius Iohannicij? Diſſolutorum membrorum cōfirmationes, homines liberati à malignis ſpiritibus, ſi ſolùm ad capſam illius acceſſiſſent. Quidni enim erat Iohannicius ijs rebus vel poſt mortem glorificandus, cuius deceſſum columna ignis ſignificauit ijs, qui erant in monte Olympo? quem pręceſſerunt Angeli, paradiſi portas ei aperientes, & trāſmittentes ad eam, quæ eſt illic, beatitudinem, purè appariturum ante faciem Domini, & ſimul verſaturum cum Angelicis Ordinibus? à quibus beata Trinitas laudatur & glorificatur nunc, & in nunquàm deſitura ſecula ſeculorum, Amen. Præclara miracula poſt obitū eius.

VITA SANCTI AMANTII EPISCOPI RVTENENSIS, CVIVS AVTHOREM NECDVM REPERI. *Videtur mihi eſſe Fortunatus, idq́ planè ſentio. Stylus enim à Fortunati dictione non abhorret. Extat in MS. codicibus.*

4. Nouēbr.

BEatiſſimus Amantius Rutenę vrbis quondàm fuit ciuis ortu, vita paſtor, nunc felici patronus eſt exceſſu. Qui in primæuo ætatis flore, abruptis ſeculi laqueis, militiam Chriſti perſeuerantiæ definitione ſuſcepit, & vitia, quibus pulſatur humana fragilitas, patiētiæ virtute calcauit. Qui beato feruens propoſito, & felicium meritorū ſplendore conſpicuus, ſacerdotij culmen & ſublimis cathedrę ſedē emeruit, geſſitq́ue mentem faſtigio honoris ſui parem. Nunc breui ſtylo pauca virtutū eius perſtringamus inſignia, præſtante Domino, oratione beati antiſtitis, dicendi vires, qui diuitias bonitatis ſuæ ſine vllo defectu ſcit effundere, & neſcit, cùm effuderit, vacuari.

Amantius fit Epiſcopus.

Igitur cùm in prædictæ vrbis foro conſediſſet Præſes, altiori ſede cæteris ſublimior, & quendam nefarij facinoris reum vltimo crucis ſupplicio, & extrema pœna patibuli damnâſſet, properat beatus antiſtes ad forum, petit à Præſide vitam iam metu præmortuī: non impetrat: iterat preces, orationem apud ſurdum Præſidem perdit. Itaque antiſtes ad cellam repedat, terræ proſternitur, fundit preces, ſuſpiria geminat, tundit crebro verbere ſanctum pectus: petit à Domino, quod à Præſide obtinere nequiuerat. Digna ilicò Præſes immitis pœna percellitur. Nam cathedræ, cui altiùs inſederat, miris repentè modis affigitur, deſerit oſſa vitalis calor, & ſoluta neruis rigentibus membra, officium quo animæ famulabātur, amittunt. Ad cellulam beatiſſimi viri concurritur: ab oratione conſurgit, ad forum progreditur. Senſit aduentum viri Dei Præſes, magna iam ſuî parte præmortuus. Amiſſi itaque redduntur ſenſus, & famulantia vſibus ſuis, ad vigorem priſtinum redeunt membra. Redditur ergò Pręſidi ſalus, vita damnato: & quicquid vel admittendo ille, vel hic non dimittēdo contraxerat, pia Domini miſeratione diluitur. Deniquè condonata eſt reo vita cum crimine, Præſes meruit veniam cum ſalute.

Præſes nolens audire eum rogantem pro damnato, diuinitùs punitur.

Non longo pòſt tempore ſequitur longè clarior virtus, & tāto par merito. Erat nanque haud longè ab vrbe altiori baſe eminens ſimulacrum, quo in loco mira gentilium multitudo confluxerat. Itaq; dum dęmonibus pecudum, vel ſuis potiùs mortibus litant, dumq́; cuncti referti epulis, vino pleni, cantu perſtrepūt, beatiſſimus ſacerdos aduenit: vidensq́ue exultare infelicem plebem omni luctu grauiori lætitia, trahens imo pectore longa ſuſpiria, à ſacrilegij impio ſcelere pio hortamine reuocare pertentat. Sed inuiſa ſemper ignauiæ remedia ſunt, quæ perire arbitrio ſuo, quàm alieno ſeruari conſilio, mâuult. In modum vtilium, incommodum voluptatis examinat, blandaq́; noxia pro rectis ac neceſſarijs habet. Totis ergò furoris ſtimulis in iniuriam ſancti viri ſeditioſum vulgus exarſit, cùm pia ille aduersùs ſæuientes arma corripiens, cellulam repetit, terræ proſternitur, fundit vberes pro hoſtibus fletus, ingeminat pro inimicis alta ſuſpiria, petit vt ſine nece ſua, vel certè propria, ſæuientium furor * deſiſteret. Nam ille quò coronaretur, optabat: pro his, nè punirentur impij, pia apud miſericordem regem vota fundebat. Poſt longa itaq; ſuſpiria ſanctum eleuans caput, ſi nubes aliqua ab Oriente cōſurgeret, qui propè aſſiſtebat, inſpicere puerum rogat. Nullam ille videri reſpōdit. Rursùs beatus Pontifex terræ proſtratus, ingemuit: erectumq́; item à terra caput, eadem prius famulū ſciſcitabatur. Videri, vt priùs, famulus negat. Cumq́ue tertiò ſancta terræ membra proſterneret, ait, cui id operis iniunctum fuerat, nubem ab Oriente pertenuem exiguamq́; videri: ſcilicet credidit, quod futurum præuiderat. Ab humo homo Dei conſurgit, & cęlum, vndè nunquàm mēte defuerat, intuetur. Tegitur repentè nubibus dies, mox diabolo exitium ferēs terribili ſonitu fulmen increpuit, pariterq́; infelix ſimulacrum ferit, diuidit, diſpergitq́ue: fertur per aëra lapideum ſacrilegorum numen. Quod ità diuerſam in partem vltricis procellæ turbo deiecit, vt partem nūc eius Lauerna teneat riuus, partem Auarionis habeat ripa fluminis, in teſtimonium virtutis perpetuò ſeruatura: partem ab vrbe

Sententia memorabilis.

*decederet

Fulmine diſſipatur dæmonis ſimulacrū.

vrbe procùl patens retineat campus, opus tanti miraculi viſibus ingerens, admirationem præbens, memoriam repræſentans.

Aliquantulùm poſt hæc temporis fluxerat, cùm ecce præcepit duobus Eccleſiæ famulis, vt in flumine, quod iuxta vrbem prçterfluit, paucos pro aduenientibus piſces caperent. Haud mora, præceptis obediunt, piſces capiunt, lina legunt, ad vrbē remeant: quos milites, qui in prçſidio erant ciuitatis, redeuntes offendunt. Ij hoſtili ritu ſepti, potiuntur piſcibus: eosq; malè mulctatos flagris, relinquūt exanimes. Ad ſacerdotē famuli redeunt, & quæ ijs ſimul ablata illataq; fuerāt, teſtis luctus edocuit. Beatus tamē pontifex amiſſis non doluit ex contemptu, afflictis cōgemuit ex affectu. Illinc cōſtantiam rigor tenuit, hinc pias lachrymas fudit. Felix, cùm vicit contēptu: felicior, cùm victus affectu eſt. Domū intereà milites repetūt, nitūtur prçdā edomare flāmis. Subiecto etenim igne exundant latices, nouo repētè miraculo perdit vim flāma diſſiliēs, & çſtuās incaſsū furibunda. Miroq; repētè modo durātur magìs flāmis piſces, lege mutata naturæ, & intractabiles duriq; ſenſus tāti nouitate miraculi molliuntur. Intereà peruaſores milites ad ſacerdotē concurrūt, direpta referūt, genibus adhærēt, veniam facinoris petūt. Ignoſcit mēs pietate prōptiſſima, donat eis crimē cū piſcibus. Mox quç direpta focis, intemerata durauerāt, reddita flāmis edomātur. Prçclaris glorioſiſq; ſignis plùs ſtupēda ſuccedūt.

Inſigni miraculo caſtigatur militum præſidiariorum improbitas.

Erat in foro altiori baſe eminens ſimulacrū, quod vir beatiſſimus zelo diuini amoris accenſus deiecit atq; cōfregit. In vltionē igitur numinis ſui, ſacrilegç plebis multitudo conſurgit, ac lymphatico furore ſuccenſa, Chriſti bellatori minatur exitiū. Sed vir beatiſsimus mortē non timuit vitç amore. Neq; enim fas erat, fortiſſimū bellatorē præſentem timere mortē, quia iam æterna prçſentiū rerū contēptu meruerat. Itaq; plebs miſſo in Rutenem nuncio, cuidā refert, qui erat eo tēpore nataliū ſplendore, honore, titulis, opibus, authoritate cæteris lōgè præſtantior. Contrahit hic ſeruorū auxilia, ſede inuectus curruli, vrbē protinùs petit. Et iam emēſus iter diei fremēs, dira & extrema minitās, vrbi aderat. In medio tamē portæ pridiè beatus pōtifex orationem terræ proſtratus fuderat. Quo in loco miro ſtupore hçsēre bijuges, & vt inſenſibilia riguēre ſigna. Nil agūt ſtimuli, nil verbera ſæua proficiunt. Tum vir ille inſignis, miraculi nouitate perculſus, ad beatiſſimum virum vnum ex neceſſarijs mittens, rogat vt pia dignanter orationē abſolueret, quem meritis quaſi vinculis nexuiſſet. Haud mora, ſacerdos aduenit, carpento deuoluitur perſecutor, adhæret ſancti genibus, rigat pedes lachrymis, peccatum fatetur, petit remedium. Vix verba compreſſerat, & animalia, quç vt durç cautes riguerant, cælitùs recepta mobilitate, præceptis obediunt.

Nota miraculum.

Criminoſus quidam hortulum ſancti viri exiguum quidem ſpatijs, lætis tamen conſpicit niteſcere oleribus. Ampliabat ſiquidem loci anguſtias amœna iucunditas. Statìm ergò atroci mente furti facinus concipit. Itaq; redditur terris occaſus diei noctis ſilentio. Vix corda mortalium alta quies dulci ſopore laxauerat, cùm ille cōmodum fraudi tempus amplectēs, proſilit audacia plenus & ſcelere, leuiq; impulſu quæ obſtabāt cedentibus, adit hortulū, olera diripit, abire feſtinat, ſed diuinitùs retinetur. Nullus etenim remeanti patet exitus, & ità reus tenui ſepe quasì muro vallatus tenetur. Exigua nanq; obſtacula, velut omni conſtructa munimine, creſcere fugienti videntur in molem. Noctis ergò totius ſpatium iter hortuli fuit. Intereà roſeæ lucis ſplendor mundi faciem irradiat, qua rebus reddita, terris lux redit. Igitur beatus ſenex in cellam, vbi preces inſomnis in çſtibus noctis dulci meditatione & ſancto labore trāſegerat, vnū è fratribus vocat, mittensq; in hortulum, mandat vt quem illic errore laſſatū ſuo, & velut quibuſdam arctatum vinculis, ità innexum crimine reperiſſet, attraheret. Haud mora, it, reperit, attrahit. Adeſt ilicò criminoſus, furtum in medio proijcit, pedes complectitur ſacerdotis. Ità vir pietate plenus indulget crimen, donatq; furtum, monens ſæpè, vt vſibus neceſſaria ſuis potiùs petat quàm rapiat, & neceſſaria ſibi tribuentis munere, non rapinæ ſcelere, conferantur. Sic ergò indulgentiam à ſancto viro promeruit, & diſceſſit.

Fur non poteſt ex hortulo ſancti viri recedere cum furto.

Quid memorem in eodem hortulo à ſimili ſceleſto quodā mella ab aluearibus nocturno dempta furto, delataq; domum, in picis prorsùs mutata naturam, ſtupuiſſe reum admiratione virtutis, cū criminis deeſſet cauſa, ſed conſcientia criminis torqueret authorem, cùm furto damnū ſupereſſet, in qua mœſtus atroci maneret in ſcelere? Tandē verò criminoſum, alto mētis ſtupore diſcuſſo, ad antiſtitē properâſſe, retuliſſe furtū, ſanctiq; veſtigijs proſtratū, veniā facinoris poſtulâſſe, & facilè ſupplicāti indulſiſſe antiſtitē, natu-

Vide rem admiratione dignam.

In vna re geminum miraculũ.

ramq́ue mellis non minori rediјſſe miraculo, quàm mutâſſe: ità reum pro ſupplicio veniam, munus domum retuliſſe pro crimine?

Dum his virtutum fulget miraculis, beatum glorioſæ conſummationis tempus aduenit. Sed cùm fracta iam æuo membra deficerent, afflictum emortuumq́; corpus onus abſtinentiæ roborabat, & quod natura negauerat, meritum conferebat. Fuitq́; tantus fidei in eo feruor, vt inſatiabili ardore quo plus corpori diſtrictionis intuliſſet, inferre plus cuperet, & ità erant augmenta meritorum eius incitamenta profectuum. Amor quippe Dei reficere animum poteſt, ſatiare deſiderium non poteſt: ſed magìs magiſq́; cùm hauritur, inflammat. Iucunditate enim ſuî excitat appetitum, ſed non facit de ſatietate faſtidium. Igitur beatiſſimus Amantius hac meritorum luce fulgens, terrena terris membra commendat, cęleſtis ſpiritus celſa conſcendit. Illic nunc intereſt choris Angelorum, hîc fulget claritate meritorũ. Illic interpellat pro famulis voce ſupplici, hîc tuetur famulos virtute ſublimi. Illic petit, hîc præſtat. Illic vota fundit, hîc votis reſpondet. Illic nunc circunſeptus æterna micat luce, vel meritorum ſplendore clara, vel illatę crucis tormẽtis roſeo quaſi fulgore purpurea. Nam ipſe in ſemet & perſecutor extinguendo vitia extitit, & martyr crucifigendo corpus emicuit: adeptuſq́; eſt nouum, non mortis, ſed carnis mortificatione, martyrium. Et cùm ſit in conſpectu Domini precioſa mors martyris, dum beatiſſimus Amantius in ſeipſo hoſtem & perſequitur, & proſternit, fuit in conſpectu Domini mors precioſa viuentis.

Admirabilis ſenis feruor.

Feliciſsimꝰ obitus.

Nouũ genꝰ martyrij. Pſal. 115.

Quædam de hoc beato Antiſtite Amantio Lector offendet infrà 13. Nouembris in vita S. Quintiani primò Rutenenſis, indè Aruernorum Epiſcopi: quî ſancto Amantio ſucceſſit.

DE S. LVSORE PVERO ET CONFESSORE, EX GREGORIO TVRONENSI: DE GLORIA *Confeſſorum, cap. XCII.*

Nouẽbris 4.

IN Dolenſi Biturigi termini vico B. Luſor Leucadi, quondàm ſenatoris filius requieſcit, qui fertur in albis migrâſſe à ſeculo. in crypta verò poſitus ſuper pauimentum, ſepulcrum habens ex marmore Pario mirabiliter exculptũ. Factum eſt autem, vt quadam vice ſanctus Germanus Pariſiacę vrbis Epiſcopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procùl formulam habens, in qua genua, cùm neceſſitas cogeret, deflectebat. Factum eſt autem in vna vigiliarum nocte, dum Pſalmos lectionis Dauidicę decantarent, ſtationis labore laſſi clerici, quaſì pro aliquo releuamine ſe ſuper ſepulcrum ſancti defixis vlnarum compagibus ſuſtentarent. Contremuit ilicò beati tumulus confeſſoris, & ſibi iniuriam irrogari præſenti vibratione fatetur.

Vtinã hæc attẽderent, q ſanctorũ ſepulcra & ſacras reliquias irreuerenter tractant.

At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri deſupèr præcepit ſomnolentos, dicens: Abſiſtite ô ſegnes procùl à tumulo, nè ſancto Dei moleſtia inferatur. Quibus amotis, tremorem illum deincèps non ſenſerunt.

Sed nec illud placuit præteriri, quòd cuidam pauperi idem Luſor beatus per viſum apparuit, præcepitq́; cellulam emundari, in qua, vt fertur, infantiæ vagitus exegerat. Sed cùm pauper ille his commonitus agere iuſſa differret, apparuit ei tertiò, dicens: Si feceris quæ pręcipio, vnum trientem pro obediẽtiæ famulatu recipies. Ille verò conſurgens, cellula ſcopis mũdata, abluta & aqua herbiſq́; reſperſa, ſtabat attonitus, pollicitam promiſſionem opperiens, donèc nutu Dei aduertit triẽtem in pauimento lucere: quem colligens, lætus abſceſſit.

De SS. Felice preſbytero & Euſebio monacho, Lector videat 1. Nouembris S. Cæſarij hiſtoriam.

VITA

VITA S. EMERICI, B. STEPHANI HVNGARORVM REGIS FILII, EX QVODAM MS. CODICE

per F. Laur. Surium, mutato ſtylo, deſcripta.

Videat Lector Antonij Bonfinij rerum Hungaricarum Decad. 2. Lib. 2. vbi eadem ferè habentur.

BEatus Emericus parentes nobiliſſimos habuit, Stephanum Hungarorum regem & Apoſtolum, & Gyſelam ſiue Gyſlam, ſororem S. Henrici Imperatoris: qui paribus ſtudijs in præſtantiſſimo quoquè virtutum genere certabant. Emericus in tã ardenti charitate Chriſti natus, quid aliud, quàm ſuauiſſimum Deo holocauſtum, eſſe poterat? Ab ineunte pueritia, quò ſanctitatis euaſurus eſſet, facilè declarauit: quippe qui cùm eſſet ſomni parciſſimus, alijs dormientibus, à ſecunda ferè vigilia noctis ad lucem vſque, pſalmos Dauidicos lectitabat, lucernis coram ipſo ardẽtibus, vt regiam decebat prolem. Ad finem autem cuiuſque pſalmi, corde contrito & compuncto, à Deo veniã petebat. Quod cùm ſanctus parens eius ſæpiùs clàm per rimam parietis eſſet contemplatus, apud ſe tacitum habuit, nec vlli ſuorum voluit indicare, magna interìm de filio ſpe concepta.

Nouẽbris 4. *S. Emerici parentes.* *Nota ſancti pueri preces & vigilias.*

Cùm autem aliquandò ſanctus rex monaſterium beati Martini, quod ipſe in monte Pannoniæ ingenti ſumptu fundârat, & egregia monachorum ſodalitate impleuerat, orandi cauſa vellet inuiſere, Emericum filium ſuum, eius itineris comitem ſibi adhibuit, non ignorans, quanta Dei gratia puer ille polleret. Vbì autem ad monaſterium propiùs acceſſit, monachi honoris cauſa inſtituta proceſſione illi obuiàm venêre, vt ea, qua par erat, reuerentia eum exciperent. Sed rex ſciens filij pręclara merita, eum iuſſit antecedere, fratresq; illos ſalutare, tum vt ea ratione illos honeſtaret, tum vt filio honor, ipſi paratus, impenderetur. Venit ergò Emericus ad fratres, accipitur ab illis honorificentiſſimè, oſculatur ſingulos, non tamẽ eodem omnes modo, ſed pro ratione meritorum, quę reuelante ſpiritu Dei cognouerat, alijs duo, alijs tria, pleriſque quatuor vel quinq;, vni Mauro ſeptem oſcula dedit. Quod cùm cerneret pater eius, etsì filium nihil ea in re temerè feciſſe exiſtimaret, non potuit tamen ob rei nouitatem non admirari. Itaq; peracto ſacrificio, familiariter & accuratè ex eo percontatur, cur non ijſdem omnes patres oſculis impertijſſet. Reſpondet ille ſe pro ratione temporis, quo ſinguli continenter vixiſſent, alijs plura, alijs pauciora oſcula diſtribuiſſe Eum autem, quem ſeptiès oſculatus eſſet, virginem permanſiſſe ait: atque ex eo ſeptenario numero virginitatis pręſtãtiam intelligi debere, quæ virtutes alias antecellat, & ad cordium vſque intimos receſſus, qui ſoli Deo pateſcant, penetret, & reconditas hominum mentes intueatur.

Diuina reuelatione monachorum merita diſcit. *Bonfinius nõ de vno, ſed de pluribus hoc eũ dixiſſe ſcribit.*

Profectus indè rex, cùm huius rei certiorem omninò notitiam habere percuperet, & filij ſui virtutem magìs exploratam, paucis pòſt diebus cum duobus duntaxàt comitibus redit ad illud cœnobium, fratrum vigilias & preces clàm explorat. Abſolutis nocturnis precibus, quas Matutinas vocant, cùm alij ad ſuos ſe lectos reciperent, ſoli illi, quibus multa Emericus oſcula libauerat, in templo permansêre, & in angulos ſeſe abdentes, Domino preces obtulerunt, & reliquum noctis tempus in Dei laudibus conſumpsêre. Eos igitur ſingulatìm accedens ſanctus rex, comiter ſalutat: eumq̀ue illi, rupto ſilentio, reuerenter reſalutant, regiæ maieſtati deferentes. Tandèm vbì ad Maurum venit, cui ſeptem oſcula fixerat beatus Emericus, nec blandiſſima ſalutatione, nec ſeuera comminatione ab eo reſponſum extorquere potuit. In ſequenti die ad publicum fratrum conuentum rex accedit, Mauriq̀ue humilitatem & ſanctitatem explorare cupiẽs, coram omnibus multa ei obijcit, quę hominem religioſum facere minimè conueniret. Maurus ſibi ſatìs benè conſcius, nihil penitùs ad ea reſpondet, ſed ad Deum, quem ſciret mentium certiſſimum inſpectorem, confugit, in eoq; ſpem ſuam collocat. Ità ergò intelligens rex vera eſſe, quæ filius eius dixerat, omnibus explicat, quo animo illuc aduenerit, Maurumq; laudibus in cælum vehit, nec diù pòſt Quinqueccleſienſem Epiſcopum inſtituendum curat.

Maurꝰ monachus ſanctus.

Emericus autem ætate procedente, ſimul etiam virtutum capiebat & meritorum incre-

inquinauerunt veſtimenta ſua, ſequunturq; Agnum,quocunq; ierit, & ante thronum Apoc.14.
Dei cantant canticum nouum. Euigilat homo, ilicò ad beati Emerici ſe ſacellum confert,fundit ibi preces, atque opinione celeriùs diſſiliunt ferrei nexus:charta reſignata, nullum habet literę ſcriptæ veſtigium. Ad ſonitum cadentium catenarum accurrunt ędituí & complures alij, quibus ille omnia ordine exponit. Mirantur omnes,laudant Deum & beatum Emericũ,referunt cũcta ad Ladiſlaũ regem. Is cõuocato concilio,de beato Emerico ſanctorum catalogo adſcribendo,cum Epiſcopis & regni proceribus confert. Iam enim etiã ex remotiſſimis regionibus eò aduentabant homines, pro grauiſſimis rebus vota nuncupantes. Indictum eſt autem triduanum ieiunium, & Nonis Nouembris honorificè eleuatum eſt beati Emerici corpus, multaq; diuinitùs miracula eodem eleuationis die atque deincèps edita ſunt: Pręſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto,qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Inſigne miraculũ ad B. Emerici tumulum.

Eleuatur ſanctũ corpus.

VITA ET MARTYRIVM SANCTORVM GALACTIONIS ET EPISTEMES, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

PHœniciæ, quę eſt ad montem Libanum, multæ quidem ſunt alię quoquè ciuitates,tam ad auſtrũ,quàm ad ſeptentrionem: eius autem eſt ea quoq;, quæ eſt aliarũ omnium pręſtantiſſima,& ad partes ſita boreales, Emeſa: quæ quidem tulit & aluit virum nomine Clitophontem, genere inſignem,diuitijs nulli ciuium inferiorem: intelligentia alijs longè acutiorem. Ei coniuncta erat vxor nomine Leucippe, alioquì quidem bonis moribus, & tali marito conueniens, & ne pulcherrimis quidem cedẽs forma corporis: vno autem hoc ſolo erat infelix, quòd eſſet ſterilis. Qua de cauſa cùm multis probris à marito appeteretur, magna opprimebatur animi ęgritudine, & curis vexabatur, & nihil non moliebatur,cupiens ſolui ab his vinculis.

Nouemb.5.

Patria & parentes S.Galactionis.

Cùm ambo ergò hoc ſibi probro ducerent & dedecori, quòd non eſſent parentes filiorum, neq; vllum eſſent habituri hæredem ſuarum facultatum, per quem genus rurſus eis conſeruaretur,quoniam acciderat vt illo tempore valdè inualeſceret cultus ſimulacrorum, & cuidam Secundo ciuitatis Emeſæ rectio committeretur, gentili quidem religione,animo autem planè barbaro,cui nihil aliud erat curæ, niſi omnes euertere Chriſtianos,& pietatem pro viribus excindere radicitùs:quoniam,inquam,res piorum in tanto verſabantur periculo,vnuſquiſque fuga ſibi ſalutem comparabat. Vnus verò,nomine Honofrius,habitu monachus, moribus bonus & religioſus,omninò quidem recedere, ac in tali tempore ac tempeſtate relinquere periclitantes animas imbecilliorum,ſtatuit nõ eſſe viri pij,& eius qui ſe aſſcripſit choro eorum,qui ſunt eiuſmodi. Verumenimuerò cùm liberè eloqui pietatem,& in periculum ſeipſum conijcere, iudicaſſet non eſſe alienum à repręhenſione, neque conſentaneum legibus veræ religionis,tenebat medium: & alba veſte contegens monaſticam,erat animo verè monachus, & ea exercebat,quæ ei vitæ conueniebant,& ità callidè eludebat impietatem.Itaq; propter pietatem paupertatẽ ſimulans,erat mendicus voluntarius,& domos obiẽs ob vſum rerum neceſſariarũ,ipſe dabat potiùs panem, qui poteſt confirmare animos, eos in quos inciderat,inſtruẽs ſermonibus pietatis,& adhortans fugere pro viribus ab ijs,qui ſe procùl à vita remouent,& ſeparant à creatore.

Apud Emeſam magna perſecutio Chriſtianorum.

Honofrius egregius monachus.

Cùm ergò aliquandò acceſſiſſet ad ędes Clitophontis,petebat alimẽtum, manus extendens, & voces emittens, quę poſſent inducere animum ad miſericordiam. Accidit autem,vt tunc eſſet Leucippe conturbata,& plena triſtitia, vtpotè quòd maritus ei exprobràſſet ſterilitatem. Cùm ergò Honofrio, qui videbatur moleſtus,iuſſiſſet occludi fores: ille autem,vt qui nihilo magis ſciret,quid vellet, & quòd acceſſiſſet potiùs daturus,quàm accepturus,propterea inſtabat petens, donèc propter hãc laudabilem impudentiã fuit acceſſitus, & benignè acceptus. Motis ergò verbis & ſermone ꝓducto, de ſe quidẽ narrauit Leucippe,ꝗ mãca eſſet ei matrix, & quòd nullus deus eſſet inuẽtus vſq; in hodiernũ diem, qui eam poſſet relaxare ab ijs vinculis,& liberare à dedecore filiorum

egeſta-

egeſtatis. Sed meritò, inquit Honofrius, non es conſecuta, quod petebas, quæ tales voluiſti adiutores habere ſterilitatis. Nam qui ipſi exercuerunt opera plena probro & dedecore, quomodò poſſent ipſi alios à dedecore liberare? Sed ſi nunc audiens, & verum Deum velis agnoſcere, qui cuncta poteſt, videbis ad te ſolam redeũtem vtilitatẽ. Quinetiam tuum genus poteris afficere beneficio, tanquàm quandam hæreditatem ad eos tranſmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, & ſe tanquàm bonam terram præbebat verborum illius ſeminibus.

Repræhendit Leucippẽ, q̃ deos inuocârit.

Catecheſin ei proponit.

Hic autem vir diuinus primùm quidem excelſæ Trinitatis diuinam introduxit ei cognitionem: Deindè eam eſt adhortatus ad ſtudium virtutum. Deindè eam docuit ſanctificationem, quę efficitur ex ſalutari baptiſmate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Oſtendit autem habitum quoquè monaſticum, quo erat quidem indutus, ſed eum tegebat, declinans inſultum malignorum venatorum, & quòd acceſſiſſet propter eius ſalutem, ſimulans petere eleemoſynam. Illa verò ad hæc reſpondit: Timeo, inquit, nè inciderim in duo contraria. Vnum quidem, quòd ijs, qui hanc habent fidem, & appellantur Chriſtiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nũc rerum potitur: grauiora autem ſunt, quæ eas conſequuntur, ſupplicia. Alterum verò, quòd ſi ego tranſeam ad pietatem, & recedam à decretis Maiorũ, ſi qui mecum cohabitat, non ſubierit eandem mutationem, ſed deincèps ſequatur eam, quam nũc tenet religionem, quomodò in vno & eodem conſenſerimus, qui debemus eſſe vnum, cùm ſimus maxima parte diuiſi? Hanc mihi ſolue dubitationem, & me liberabis ab aliarum rerum ſolicitudine.

Leucippe credit in Chriſtum.

Ille autem cùm & multa alia dixiſſet, & adieciſſet: Tuus quoquè maritus mox conuertetur ad eandem religionem: ei adeò paruit, vt ancillis quoquè ſtatim iuſſerit, vt facerent quod ipſe diceret. Cùm vnum ergò ex dolijs, quæ alicubì illic erant in horto, ità iubente Honofrio, illæ aqua implêſſent, catechiſmo priùs inſtituta Leucippe, alijs quoquè ab eo factis, quæ fiunt de more Chriſtianis, diuinum baptiſmum conſequitur. Paulopòſt autem illinc quidem receſſit Honofrius, ei diligenter præcipiens, vt fidem ſeruaret & Chriſti præcepta. Leucippe autem fingens ſe ægrotare, erat ſeparata, fugiẽs mariti conſuetudinem. Neq; enim volebat, cùm iam eſſet purificata ſpiritu, & diuinum accepiſſet lauacrum, id polluere inceſtis mariti congreſſionibus. Cùm autem dies aliquot præterijſſent, agnouit ſe in vtero concepiſſe, quod etiam paulopòſt euadit manifeſtum Clitophonti. Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit, videris ô vxor, placuiſſe dijs immortalibus: & propterea digna es iudicata, cuius curam gererent. Illa verò cùm ſe parùm retinuiſſet, Nè mihi, inquit, deos nomines, ô marite. nolo enim: ſed Deum vnum, qui eſt vniuerſi Dominus & effector, qui tuî & noſtrî curam gerit, qui non ſolùm poteſt ſoluere ſterilitatem, ſed etiam facile eſt illi facere quęcunq; vult. Ille autem, Et quis eſt hic, inquit, aliorum fortiſſimus, & qui nos tam benignè intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in ſomnis apparuit, ô ſuauiſſime, formam quidem habens humanam, manus autem extenſas in Cruce, qui etiam mihi vteri ſtatìm ſoluit vincula, & ad hanc conceptionem excitauit admirabiliter. Cur ergò non nos quoquè eum potiùs attendemus & colemus, & omnia noſtra ab eius benignitate pendere oportere ſtatuemus?

Chriſtus crucifixus ei apparuit.

Dixit autem Clitophon, cùm parùm ſiluiſſet, vt daret menti tempus deliberãdi: Scio, inquit, quem dicis: nempe is eſt, qui colitur à Galilæis: & reuerà habet magnas vires & inexpugnabiles. Sed quis feret eius, qui rerum potitur, ſæuitiam? Leucippe autem lubenter quod dictum fuerat arripiens, Interìm quidem, inquit, ô caput mihi venerandum, occultus erit noſter in eum cultus. Sic enim effugerimus impiorum malitiam. Licebit verò aliquandò, eius virtute nobis opem ferente, etiam in die honeſtè ambulare, & lucis opera facere manifeſtè. Hæc dicens, poſtquàm habuit maritum, ad omnia parentem, (oportebat enim & Chriſti apparere benignitatem, & quod ei de marito prędixerat Honofrius, minimè excidere) deincèps nihil ampliùs reticendo, ſed liberè & apertè omnia de monacho expoſuit: quòd is ſcilicet eam baptizauerit, & quòd hoc eſt, quod eius matricis ſoluit nodos difficiles. Deindè etiam adiecit, nihil eſſe impedimento, quo minùs ipſe quoquè diuinum baptiſmum conſequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoquè prædixit vir ille diuinus, fore vt te quoquè, ô chariſſime, mox haberem meæ fidei ſocium. Hęc & illa dixit, & quę dicta ſunt, paulopòſt deducta ſunt ad effectum, & ipſe

Maritũ ſuũ ad fidẽ traducit.

quoquè

quoquè diuinum baptiſmum eſt conſecutus, & didicit arcana pietatis, cùm diuinus & admirabilis Honofrius ad hæc rursùs inſeruijſſet.

Cùm autem iam veniſſet tempus pariendi Leucippes, & filium peperiſſet maſculum, accerſitus rursùs Honofrius, conſueta vtilitas, bonum à Deo miſſum, & quod genitum fuerat, rursùs per ipſum fuit regeneratum beato baptiſmate, & ab ipſo accepit appellationem, & fuit nominatus Galaction: fuitque appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, & ex generoſis germen verè generoſum. Procedente autem tempore, paulatìm Galaction additamento ætatis adiecit etiam intelligentiam, atque adeò habebat ingenium ſupra ætatem. Traditus verò ludis literarijs, & in perfectioribus exercitus diſciplinis, pręclara ſua indole vel ipſos magiſtros relinquebat à tergo. Cùm ageret autem viceſimum & quartum annum, curæ erat patri, ei conuenientem vitæ coniungere ſociam, cùm mater Leucippe iam è vita exceſſiſſet. Parit Galactionem. Galactionis præclarum ingenium.

Erat autem tūc quædam virgo, pulchritudine & morum honeſtate antecellēs omnibus. Ei erat nomen Epiſteme, quæ nobilitatis & gloriæ famā habebat primā inter mulieres. Eam deſpondit Galaction, nunc quidem ad ſpeciem matrimonij, poſteà autem ad vnionem animæ. Cùm verò vitæ cum ea ſocietatem ęgrè ferret Galaction, & apertè oſtenderet ſe eius congreſsus & complexus non admittere, propter religionis diſſimilitudinem, & quòd ea non eſſet particeps diuini baptiſmatis, à neceſſarijs ſæpè exigebantur rationes, qui eam rem ęgrè ferebant, & grauiter expendebant. Cùm autem ſolus aliquandò apud ſolam fuiſſet Epiſtemen, ab ea rogatus, quænam eſſet cauſa odij, dixit Galaction ſe non poſſe aliter ferre vitæ cum ea ſocietatem, niſi eam viderit ſecum conuenire in religione. Dicebat enim apertè, eſſe impium, mundum coniungi cum immundo. Si ergò, ô vxor, eſt tibi grata noſtra tecum vitæ ſocietas, crede mihi optima conſulenti. Et quoniam in præſentia eſt inopia ſacerdotum, qui conſtituti ſunt ad hoc, vt ad baptiſmum inſeruiant: fieri autem non poteſt, vt aliter ſit quiſpiam & nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipſi vtcunquè peragemus. Epiſtemen virginē ſibi deſponſat. Baptiſmus à quibus cōferendus.

Cùm autem vidiſſet eam ad hoc morem gerentem, iubet vnum ex tubis horti impleri aqua: & ità omnibus inſcientibus baptizat Epiſtemen. Ipſa autem, cùm poſt baptiſma octo dies præterijſſent, nouam quandam & inſolitam videt in ſomnis viſionem. Videbatur enim verſari in quibuſdam ædibus regijs, pulchritudine quæ verbis explicari non poteſt, inſignibus: in quibus tres vtrinquè chori ſtabant circa parietes. Quorum vnus quidem habebat viros viſu honeſtos, & veſte nigra indutos. Secūdus autem mulieres, quæ ſe habebant ſimiliter. Tertius verò erat virginum, in quibus iucunda quædam florebat alacritas, & liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veſte indutæ, videbantur etiam habere quaſdam pennas, & ignem emittere, à quo quicquid incidebat, videbatur comburi. Cùm autem id, quod viſum fuerat, audiuiſſet Galaction, dicebat id hanc habere poteſtatem. Dixit enim hos tres choros eſſe eorum, qui ſe à mundo ſeparant, & ab ijs quæ ſunt mundi, & ſeruant virginitatem, & elegerunt vitam agere Chriſto conuenientem. Eorum autem, qui erant nigra veſte induti, ipſos dixit eſſe ſimiles Angelis: illorum enim pennæ & ignis, ſimul celeritatem & vires exprimunt inexpugnabiles. Viſio Epiſtemes.

Epiſteme autem his auditis, ſtatìm oſtendit generoſum animum, & rerum honeſtarum amorem: & capta deſiderio magnitudinis eorum, quæ viſa fuerant: Num verò, inquit, ô marite, ſi à nobis inuicèm diſceſſerimus, & ad Deum acceſſerimus, poterimus ęam quoquè, quę eſt inter nos, conſeruare affectionem? Da mihi huius rei firmam & certam cautionem: nec ego vnquàm recuſabo, quo minùs ſim tibi ſocia huius propoſiti. Cùm autem ſibi inuicèm ſanctè dediſſent fidem, nunquàm eſſe à ſe inuicèm animis diſiungendos, Galaction cùm Deum precibus de more eſſet allocutus, ſuggeſſit Epiſtemæ ea, quę erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, & indigentibus, quas habes facultates, diſtribue liberaliter, credens te non eas conſumere, ſed theſaurum potiùs in locum tutum reponere. Ego autem huius rei me tibi proponam exemplar, & primus rerum mearum faciam diſtributionem, non auara & parca manu, ſed munificè & abundè eas exhauriens. Venies autem tertio die, & prout vtriſque viſum fuerit, diſpenſabimus. Galactiō & Epiſteme omnia ſua dant pauperibus.

Cùm ergò ea, quę habebāt, diſtribuiſſent, & inter ſe cōueniſſent, Eutolmio omnium

quos habebant, famulorum beneuolentiſſimo ſequi iuſſo, egreſſi ſunt vitam ſuſceptu-ri ſolitariam. Cùm autem confeciſſent iter decem dierum, veniunt ad montem, qui ab incolis quidem appellabatur Publius: eſt autem prope montem Sina. Quo in loco cùm in decem monachos incidiſſent, qui vitam exercebant monaſticam, eis narrârunt ſuum ſcopum & inſtitutum, & rogârunt, vt adſcriberentur in eorum numerum: quod quidem fit non multis pòſt diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Epiſteme autem mittitur ab ipſo ad quoddam procùl remotum monaſterium, in quo quatuor exercebantur virgines.

Côplectuntur vitã monaſticam.

Cùm hanc ergò vitæ agendæ rationem elegiſſet Galaction, quam non viam quidem inijt, quæ poſſet docere moderationem? Quem autem ſenſum non erudit, limites & modos imponens omnibus, & cogens eos parére rationi? Ità autem ei curæ fuerunt ieiunia, vt duos annos ſemel in hebdomada pane ſolo veſceretur, eoque modico, & quantum ſatìs eſſet ad viuendum. Cum inedia verò ſe etiam exercebat in vigilijs, & in perpetuo ſtudio orationis. Pudicitię autem tantam curam geſſit, vt nec venire quidem in cõſpectum mulieris vnquàm induxerit in animum, ex quo fuit ad vitam adſcriptus monaſticam. Huius autem rei eſt apertum indicium, quòd cùm duo monachi matrem haberent, quę non ſolùm curam gerebat virtutis, ſed iam erat prouectæ etatis, & conſenuerat in vita monaſtica, & rogarent vt eam videret, & maternarum eſſet precum particeps, non ſuſtinuit.

Ecce ſancti exercitia, ieiunia, vigiliæ, orationes, pudicitia.

Cùm ſic ergò ſe haberet, & ad omnem virtutem recta via incederet, non viſum eſt hoc maligno tolerandum: ſed eum ſubiens, qui tunc adminiſtrabat imperium, eum iritauit aduersùs omnes Chriſtianos, & effecit, vt aduersùs eos apertam moueret perſecutionem. Eos enim inuaſit, partìm quidem per ſe, partìm autem per ſimiliter affectos vicarios grauiſſimè puniens. Ad eum autem accedentes, qui tempori ſeruiebant, dixerunt eos, qui montem Sinam habitabant, deos quidem habere contemptui: vnum autem ſolum Deum colere, eumque Crucifixum, & ei omnem offerre adorationem. Statìm ergò illa, tãquàm ſtimulo, percuſſus oratione, iuſſit cohorti militum ire ad montem, & vinctos ad ſe ducere eos, qui ipſum inhabitant, Chriſtianos. Quo autem tempore, qui miſſi fuerant, in locum venerant, & viros diuinos erant compræhenſuri, Epiſteme in dicto monaſterio ſe exercẽs vt monacha, circa mediam noctem videt ſomnium. Videbatur enim ſimul cum Galactione venire in quoddam palatium: fuiſſe autem eorum capita coronis à Rege redimita. Manè verò œconomo monaſterij ea, quæ viderat, communicans, apertè didicit quorsùm tenderet ſomnium. Is enim dixit palatium quidem eſſe regnum cęlorum: Regem autem ipſum eſſe, qui verè & ſolus & naturaliter regnat: coronas autem hoc ſignificare, eos mox eſſe proceſſuros ad certamina, & aduerſarijs futuros planè ſuperiores.

Viſio Epiſtemes iam monachæ.

Cùm ergò milites, vt iuſſi fuerãt, acceſſiſſent, & alij omnes ſe in fugam conieciſſent, inueniunt duos ſolos monachos, quorum vnus erat Galaction. Cùm ergò ille quoquè ab eis ductus eſſet, & hoc reſciuiſſet Epiſteme, & ſediſſet in loco ſublimi montis, ex quo ipſa videns non poterat videri, illa cernebat oculis, quę ne potuiſſet quidem auribus accipere, vinctum abduci Galactionem, & qui eſſe grauia paſſurus pro certo putabatur. Se ergò humì proſternens, vehementer rogabat ancillam, vt fineret eam properare ad Galactionem, & ſi liceret, eadem ſubire vincula. Si autem vitam quoquè illum oporteret relinquere, ipſam quoquè eandem mortem eſſe ſubituram. Inter vtrunque enim iampridèm conueniſſe, nè vnquàm diſiungerentur ab eadem mente & affectione. Graue ergò & indignum eſſe dicebat, ſi tẽpore vocante ea videretur eſſe oblita pactorum conuentorum. Miniſtra autem verbis quidem primùm conabatur eam abducere ab incepto: Cùm autem non perſuaderet, ſinit eam facere quod vellet.

Illa ergò cùm eas, quę cum ipſa erant, poſtremò eſſet allocuta, inſtitit veſtigijs Galactionis. Cùm autem propè eſſet, Domine mi, clamabat, & dux meæ ſalutis, nè me quæ tua ſum recuſes: nec obliuiſcaris eorum, quæ inter nos conuenerunt. Quæ cùm audiuiſſent acres miniſtri impietatis, è media via ſunt reuerſi, & compræhẽſam ij ſdẽ circundant vinculis, cùm nihil aliud dixiſſent, ſed valdè lętati eſſent ad ipſam interrogationem. Galaction verò ne ſic quidem affectus, à diuinis abſtinebat admonitionibus: ſed & ingrediens, & circundatus vinculis, ea dabat quę par erat, monita: Nè te, dicens, ô vxor, fraude circumueniant inimici, aut grauia ad terrorem intentantes, aut ijs quæ ſunt mundi

Vide mirũ feruorẽ ſanctæ Epiſtemes.

mundi incitantes ad impietatē. Interìm autem dum hæc diceretur, venit quidam feſtinanter, & vultu magnum tumultum ſignificans, in craſtinū diem eſſe reſeruatā ſanctorum examinationem, cùm ità ſit viſum Præſidi. Manè ergò Iudex iubet eos adduci in locum, in quem mos eſt adduci reos iudicandos.

Cùm ij autem magno ſtudio producti eſſent, Præſes ſtatìm nō de fortuna, non de ea quæ ipſos tulit patria, non de aliquo alio ex ijs, quę conſueuerunt: neq; acceſſit ad verba, quæ poſſunt perſuadere: ſed toruè & minaciter intuens Galactionem: Quis hic eſt triſtis & cogitabūdus, (nimia ira dixit incitatus) & cuinam alij diuinū cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neq; de ſolita quicquam mutans conſtantia: Vita quidem, inquit, ſum monachus: à Chriſto autem habeo, quòd vocor Chriſtianus: cui etiam, vt qui rectè ſentiam, tribuo cultum. Cùm verò ſanctus eum multis probris inſectaretur, & deos eius ludificaretur, & ęquè amentes vocaret eos, qui colunt hæc inanima, ponè vinctum manibus, iuſſit execrandus eum verberari immiſericorditer. Cùm is autem flagris cæderetur, adſpiciens Epiſteme, & mirandum in modum ęgrè ferens: O, inquit, inſatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intētāſtis membris tam iuuenilibus, & cōſumptis multis laboribus exercitationis? Quomodò autem manus miniſtrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His Præſes ad iram magìs accenſus: Hanc impudentem & temerariam, inquit, fœminam ad lineam vſque tunicam nudate veſtibus, & flagris valdè cædite, vt cautè diſcat loqui, & non ſe tam arroganter gerat aduersùs ſuperiores.

Galactiō & Epiſteme ſiſtuntur corā Prǽſide.

Galaction flagris cęditur.

Itèm Epiſteme.

Hoc autem cùm factum eſſet magna celeritate, & in longum iam eſſet productū ſupplicium, aduersùs omnia quidem, quæ inferebantur moleſta & aſpera, martyr mirādum in modum decertabat: minimè verò intermittebat vociferari aduersùs iudicem, & ei exprobrare rei turpitudinem, quòd naturam, quam oporteret quidem manere non venientem in conſpectum hominum, non ſolummodò ſuſtinuit aperire, ſed multis etiam videntibus iuſſit cruciare. Propterea te, inquit, manent illic ſupplicia. Cæterùm hic quoquè non diù abhinc, vos iuſtum Dei puniet ſupplicium. Dixit, & eueſtigiò ſecuta eſt iuſtitia, & viſu orbati conſpecti ſunt, qui erant circa Præſidem. Hoc autem ſanctæ quidem gloriam, ijs verò qui puniebant, conciliauit ſalutem. Oculorum enim cęcitas depulit animæ nubem, & eos illuminauit luce Dei cognitionis. Propterea cōfeſſi ſunt ſe Chriſto credere, & rursùs cum luce animę acceperunt etiam lucem oculorum corporis, viri non duo aut tres, ſed quinquagintatres numero.

Orbātur viſu, q ſunt cū Prǽſide, homines 53.

Sed licèt hæc facta fuerint, Præſes adhuc mente cęcutiens, vtpotè quòd vitium eſſet ei altè impreſſum, iubet in extremo acui arundines, & infigi ſanctorum vnguibus. Quod cùm celerrimè factum eſſet, ſancti in doloribus maiorem oſtendebant fortitudinem, ei propter quem hæc ſuſtinebant, magnas agentes gratias, & falſos deos afficientes contumelijs. Iudex autem rursùs iubet eos priuari manibus ſimul & pedibus, & prætereà lingua, propriam quodāmodò voluptatem capiens ſanguiniuora anima in hominum, qui ſunt eiuſdem generis, ſupplicijs. Cùm autem hæc citò facta eſſent, martyribus nihilo ſeciùs eodem modo ſe habentibus, qui erat quidem ſęuus in iudicando, crudeliſſimus autem in puniendo, fert vltimam in martyres ſententiā, iubens eos mortem ſubire gladio. Atq; ij quidem hinc exceſſerunt, ſacris eorum capitibus amputatis quinto Nouembris: pretioſa autem eorum corpora cùm in quodā vaſe pretioſo impoſuiſſetis, quem diximus, Eutolmius, qui ſequi iuſſus fuerat à martyre, effecit vt etiam ab alijs haberentur in honore: ad gloriam patris, filij & ſpiritusſancti, vnius Dei in Trinitate: Quem decet omnis honor, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Martyres dirè cruciātur.

Truncātur eis manus, pedes, lingua.

Capite plectuntur.

VITA S. MALACHIAE EPISCOPI HYBERNIAE, EDITA A BEATISSIMO BERNARDO ABBATE *Clarauallenſi.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

Hiſtoriæ Sanctorum quid conſerant. SEmper quidem operępretium fuit illuſtres ſanctorum deſcribere vitas, vt ſint in ſpeculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum ſuper terram. Per hoc enim quodammodò apud nos etiam poſt mortem viuunt, multoſq́; ex his, qui viuẽtes mortui ſunt, ad veram prouocant & reuocant vitam. Verùm nunc maximè id requirit raritas ſanctitatis, & noſtra planè ętas inops virorum. Quam ſanè inopiam ſuper nos adeò inualuiſſe ſentimus, vt nulli ſit dubium illa ſententia nos feriri: Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Et vt ſuſpicor ego, aut pręſtò, aut propè eſt, de quo ſcriptum eſt: Faciem eius pręcedet egeſtas. Nî fallor, Antichriſtus eſt iſte, quem fames & ſterilitas totius boni, & præit, & comitatur. Siue igitur nuncia iam præſentis, ſiue iamiamq́; adfuturi prænuncia, egeſtas in euidenti eſt. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum huius ſeculi multitudinem: in ipſas Eccleſiæ columnas, volo, oculos leues. Quem mihi oſtendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magìs de ſublimi fumantem, quàm flammantem? Et ſi lumẽ, quod in te eſt, inquit, tenebrę ſunt, quantæ ſunt tenebræ? Niſi tu illos fortè (quod non credo) lucere dixeris, qui quæſtum æſtimant pietatem, qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, ſed magìs quæ ſua ſunt, quæritant. Quid dico quę ſua ſunt? Perfectus ſit & ſanctus etiam ſua quærens, ſuaq́; retinens, ſi ab alienis cor manuſq́; contineat. Meminerit tamen, qui ſibi vſq; huc fortè perueniſſe videtur, eundem exigi ſanctitatis gradum & ab ethnico. An non milites ſuis iubentur contenti fore ſtipendijs, vt ſalui fiant? Magnum verò Eccleſię doctori, ſi ſit ſicut vnus militum: aut certè (quod ad illorum improperium propheta loquitur) ſi vt populus, ità & ſacerdos fuerit? O deformitatem. Itá ne ſummus meritò reputandus erit, qui ſummo corruens gradu, hærebit vix infimo, nè abyſſo abſorbeatur? Quàm rarus tamen iſteipſe in clero? Quem itèm das mihi contentum neceſſarijs, contemptorem ſuperfluorum? Lex eſt tamen præfixa ab Apoſtolis Apoſtolorum ſucceſſoribus: Victum & veſtitum habentes, inquiunt, his contenti ſimus. Vbì forma hæc? In libris cernimus eam, ſed nõ in viris. Habes verò de iuſto: Quia lex Dei eius in corde ipſius, & non in codice. Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere & neceſſarijs paratus eſt. At gratìs iſtud. Vtinàm ſuperfluis ponatur modus: Vtinàm nõ cupiamus in infinitum. Sed quid? Fortè reperias, qui hoc poſſit. Id quidem difficile. Sed vide quid egimus. Quęramus virum optimum, multorum liberatorem, & eccè laboramus in inueniendo, qui ſeipſum ſaluum facere poſſit. Optimus hodiè eſt, qui non eſt nimìs malus. Vndè quoniam à terra defecit ſanctus, videor mihi non ſuperuacuè ex his, qui empti ſunt de terra, reuocare ad medium Malachiam Epiſcopum, virum verè ſanctum, & noſtrorum quidem temporum ſingularis ſapientiæ & virtutis. Iſte erat lucerna ardens & lucens, nec extincta eſt tamen, ſed ſubmota. Quis mihi iure ſuccenſeat, ſi readmouero eam? Immò verò non eſt, quòd mihi ingrati eſſe mei ſeculi homines debeant, & omnis deincèps generatio ventura, ſi quem conditio tulit, reuocem ſtylo: ſi mundo reſtituam, quo dignus non erat mundus: ſi ſeruem memoriæ hominum hominem, cuius memoria in benedictione ſit omnibus, qui legere dignabuntur: ſi me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra noſtra, dicens: Eccè ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi. Deindè ſepultus apud nos eſt, nobis ſpecialiter hoc opus incumbit. Quid quòd me inter ſpeciales amicos ſanctus ille habebat, & eo loci, vt nulli in hac parte gloriæ ſecundum fuiſſe me credam? Nec mercede vacat mihi tantę familiaritas ſanctitatis. Primitias iam accepi. In extremis poſitus erat, immò in principijs, iuxta illud: Cùm conſummatus fuerit homo, tunc incipit. Ac cucurri ego, vt benedictio morituri ſuper me veniret. At ille cùm iam membra alia mouere non poſſet, fortis ad dandam benedictionem, eleuatis ſanctis manibus ſuper caput meum, benedixit mihi, & benedictionem hæreditate poſſideo: & quomodò illum ſilere queam? Poſtremò tu id mihi Abba Congane iniungis, reuerendus frater, & dulcis amicus meus, ac tecum pariter

Marginal notes: Matt. 24. Iob 41. Matt. 6. Luc. 3. Eſa. 24. 1. Tim. 6. Pſal. 36. S. Bernard. S. Malachię chariſsim. Eccl. 18.

ter (vt ex Hybernia ſcribis) veſtra illa omnis Eccleſia ſanctorum. Libens obedio: præſertìm quòd non eloquium exigitis, ſed narrationem. Dabo verò operam, vt ea ſit pura & luculenta, deuotos informans, faſtidioſos non onerans. Sanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis, haud alia proculdubiò proteſtantibus, quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis. Hiſtoriæ huius fides

VITA.

Malachias noſter, ortus Hybernia de populo barbaro, ibì educatus, ibì literas edoctus eſt. Cęterùm de natali barbarie traxit nihil, non magìs, quàm de ſale materno piſces maris. Quàm verò ſuaue, quòd inculta nobis barbaries tam vrbanum protulit ciuem ſanctorum, & domeſticum Dei? Qui producit mel de petra, oleūq; de ſaxo duriſſimo, ipſe fecit hoc. Parentes tamen illi fuêre genere & potentia magni, iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra. At mater mente, quàm ſanguine, generoſior, ſatagebat in ipſo initio viarum ſuarū, notas paruulo facere vias vitæ: hanc pluris illi exiſtimans ventoſa ſcientia literaturæ ſecularis. Ad vtranq; tamē huic nō defuit ingenium pro ętate: In ſcholis literas, domì timorē Domini docebatur, & quotidianis profectibus reſpōdebat ambobus ſatìs, magiſtro & matri. Nempe à principio ſpiritū ſortitus eſt bonum, per quem èrat puer docilis, & amabilis valdè, mirè admodùm omnibus per omnia gratioſus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas ſapientię ſalutaris, & fiebat in dies ſeipſo prudentior. Prudentior, dicam, an ſanctior? vtrūq; ſi dixero, non me pœnitebit. Veritatem enim dicam. Agebat ſenem moribus, annis puer, expers laſciuiæ puerilis. Cumq; ex hoc cunctis eſſet reuerentiæ ac ſtupori, non tamen indè, vt aſſolet, inſolentior inueniebatur, ſed magìs quietus & ſubditus in omni manſuetudine. Non impatiens magiſterij, non fugitans diſciplinæ, non lectionis faſtidiens, non ludorum deniq; appetens: quod vel maximè illa ætas dulce ac familiare habere ſolet. Et proficiebat ſupra omnes coætaneos ſuos in ea quidem literatura, quæ illi competebat ętati. Nam in diſciplina morum, profectuq; virtutum, etiam ſuper omnes docentes ſe in breui enituit, non tam matre tamen, quàm vnctione magiſtra. Hac ſolicitante, haud ſegniter & in diuinis exercebatur, petere ſecretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parciùs, orare frequentiùs. Et quia eccleſiam frequentare nec vacabat propter ſtudium, & pro verecundia non libebat, leuare puras manus in omni loco, vbì tamen ſecretè id poſſet. Iam tunc ſiquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam. Eſt vicus prope ciuitatem, in qua diſcebat puer, quò magiſter eius frequenter pergere ſolitus erat, ipſo ſolo comite. Illò euntibus ambobus pariter, ipſe (vt poſteà referebat) retrahebat pedem, ſiſtebat gradum, & ſtans à tergo magiſtri, illo quidem non comperiente, expanſis ad cælum manibus, raptìm quodāmodò, ac velutì iaculatam emittebat orationē: & ſic diſſimulans, magiſtrum denuò ſequebatur. Iſtiuſmodi pio furto puer ſępiùs illudebat comitem & magiſtrū. Non eſt dicere omnia, quę eius principia colore bonę indolis decorauēre: ad maiora, atq; vtiliora currendū. Vnū tamen refero adhuc, quòd hoc, meo quidem iudicio, non modò bonæ, ſed & magnæ in puero dederit inſigne ſpei. Excitus aliquandò opinione cuiuſdā magiſtri, (erat enim famoſus in diſciplinis, quas dicunt liberales) adiuit illum diſcendi cupiditate. Quippe extrema iam pueritiæ captans, ad eas literas anhelabat. Intrans verò domum, vidit virum ludentem ſubula, crebriſq; ſulcantem tractibus neſcio quo notabili modo parietē. Et ſolo viſu offenſus puer ſerius, quòd leuitatem redoleret, reſiliuit ab eo, ac deincèps illū nec videre curauit. Ità cùm eſſet ſtudioſiſſimus literarum, prę honeſto tamen ſpreuit eas virtutis amator. Tali quodam prę-ludio puer præparabatur ad eum, qui ſe manebat in fortiori ętate, conflictum: iamque ipſe aduerſarium prouocabat. Et Malachiæ quidem pueritia ſic erat. Porrò adoleſcentiam ſimili tranſiuit ſimplicitate, & puritate: niſì quòd creſcente ætate, creſcebat ſimul illi ſapientia & gratia apud DEVM & homines.

Nouēbris 5.

Patria S. Malachiæ.

Deut. 32.

Diſcit literas.

Sancta eius pueritia.

Vana gloria, virtutū virus.

Hinc iam, id eſt, ab ineunte adoleſcentia eius, cœpit manifeſtiùs apparére, quid eſſet in homine, & gratia Dei in illo vacua nō videri. Videns enim induſtrius adoleſcēs, quòd

1.Ioan.5. in maligno mūdus poſitus ſit,& cogitans qualem ſpiritū accepiſſet,dicebat intra ſe: Nō eſt ſpiritus huius mundi iſte. Quid iſti,& illi? Non eſt ſocietas alteri ad alterum, nō plùs q̄ luci ad tenebras.Meus ex Deo eſt,& ſcio quæ in illo donata ſunt mihi.Indè mihi interìm adhuc innocentia vitæ,indè continentię decus,indè iuſtitiæ fames, indè quoq; illa eo ſecurior,quo ſecretior,glória mea eſt teſtimonium conſcientię meæ.Nil horū mihi tutum ſub principe mundi. Deindè habeo theſaurum hūc in fictili vaſe. Verendū nè impingat, & frangatur, & effundatur oleum lætitię,quod porto. Et quidem non impingere inter ſaxa & ſcopulos diſtortę & anfractuoſæ viæ & vitę huius,difficilimum.Itáne in momento perdam ſimul omnes,qui bus ab initio pręuentus ſum, benedictiones dulcedinis? Reſigno illi potiùs,à quo ſunt,& me pariter.Et ego enim ipſius.Perdo ipſam ad tempus animam meā,nè perdam in æternū.Et quod ſum,& quę habeo omnia, vbì mihi æquè ſalua, vtì in manu authoris?Quis ità ad ſeruandum ſolicitus,ad retinendum potēs,ad reſtituendum fidelis? Seruabit tutò,reſtituet opportunè. Sine retractatione me do ad ſeruiēdum illi de donis ſuis.Non poteſt mihi perire ex omnibus,quę in opus pietatis expēdero.Fortè & ſperare plus aliquid licet.Solet reddere cum vſura,quę dat gratìs.Ità eſt. Etiam cumulabit,& multiplicabit in anima mea virtutem.Hæc cogitauit,& fecit, ſciens abſq; facto vanas eſſe cogitationes hominum.

Periculoſiſſimum iter vitæ huius inter homines.

Erat homo in ciuitate Ardinacha,(ipſa eſt,in qua alit⁹ eſt Malachias)& homo ille ſanctus,& auſterę admodū vitę,inexorabilis caſtigator corporis ſui,cellā habēs iuxta eccleſiam.In ea manebat,ieiunijs & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte.Ad hunc ſe cōtulit Malachias,formā vitę accepturus ab eo,qui viuū ſe tali dānauerat ſepultura . Et vide humilitatem.A primęua ætate in ſancta arte magiſtrū(quod dubium nō eſt)habuerat Deū: & eccè fact⁹ eſt denuò diſcipulus hominis,homo mitis & humilis corde. Si neſciebamus, hoc vel ſolo nobis ipſe probauit.Legāt hoc,qui docere,quę non didicère,conātur,diſcipulos ſibi coaceruantes, qui nunq̄ diſcipuli extitère,cæci duces cęcorum. Malachias doctus à Deo,doctorē nihilominùs quęſiuit hominem,& quidē cautè & ſapienter.Quid ſimile,quęſo,afferre quibat,in quo ęquè daret caperetq; experimentum profectûs ſui?Si Malachię exēplum eis pro minimo eſt,Pauli opus attendāt. Nōne Euāgelium ſuū,quod non ab homine acceperat,ſed à Chriſto,cū hominibus tamen cenſuit conferendum,nè fortè in vacuū curreret,aut cucurriſſet?Vbì ille ſecurus nō eſt, nec ego. Si quis hoc ſcit, viderit,nè non tam ſecuritas ſit,q̄ temeritas.Sed hęc alterius tēporis.Nunc verò ſonuit in ciuitate,quod factum eſt,& cōmota eſt vniuerſa ad inopinatā nouitatē.Stupebant aūt omnes,& virtutē mirabātur, eoq; ampliùs, quo minùs vſitatā in gente fera. Videres tūc reuelari ex multorum cordibus cogitationes. Pleriq; humano affectu penſantes factū, plāgere & dolere,ꝙ dilectus omnibus, delicatusq; adoleſcēs,duris ſe adeò laboribus mācipâſſet.Alij ſuſpicati leuitatem propter ætatem,diffidere de perſeuerantia,timere de caſu.Nonnulli temeritatem cauſantes,indignari & fremere in eum, quòd ſupra ętatem & vires inconſultè rem arduā fuiſſet aggreſſus.Verùm ille ſine conſilio egit nihil. Nam habuit conſilium à propheta,qui ait:Bonum eſt homini,ſi portauerit iugum ab adoleſcentia.Et addit:Sedebit ſolitarius,& tacebit,quia leuauit ſe ſupra ſe. Sedebat ſibi iuuēculus ſecus pedes Imarij, (hoc enim nomē viro) & aut diſcebat obedientiā, aut ſe didiciſſe docebat.Sedebat vt quietus,vt manſuetus,vt humilis.Sedebat,& tacebat, ſciēs ſecundùm prophetam,cultum iuſtitię eſſe ſilentium: ſedebat vt perſeuerans,tacebat vt verecūdus, niſì quòd ſuo illo ſilentio in Dei auribus loquebatur cum ſancto Dauid:Adoleſcētulus ſum ego,& contemptus:iuſtificationes tuas non ſum oblitus.Et ſedebat interìm ſolitarius,qa & ſine ſocio,& ſine exemplo.Quis enim ante Malachiam diſtrictiſſimū viri propoſitum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile perſuaſit, ſedendo duntaxàt, & tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos,prouocatos exemplo ſuî. Ità qui primò ſolitarius ſedit,& vnicus patris ſui,fit iam vnus ex multis,fit ex vnigenito primogenitus in multis fratribus. Et vt prior in conuerſione, ità in conuerſatione ſublimior : & qui ante omnes venit, omnium iudicio ſupra omnes emicuit in virtute.Et dignus viſus eſt Epiſcopo pariter & magiſtro, qui ad Diaconij gradum promoueretur. Et coēgerunt eum.

S. Malachias adiungit ſe ad quendam virum ſanctiſs.

Gala.1.& 2.

Vitam viuit duriſſimam.

Thren.3.

Ibidem.

Eſai.32.

Pſalm.118.

Ordinatur Diaconus.

Hinc iàm Leuita Domini publicè ſe ad omne opus pietatis accinxit: plùs verò ad eas res,in quibus aliqua iniuria videretur. Deniq; cura erat ei maxima in ſepeliendis defunctis pauperibus,quòd hoc ſibi non minùs humilitatem ſaperet, quàm humanitatē. Nec

defuit

defuit nouo noſtro Tobiæ rediuiua à muliere tentatio, immò à ſerpente per mulierem. Germana eius indignitatem (vt ſibi videbatur) officij exhorrens: Quid facis (inquit) ô in ſane? Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Et hoc illi quotidiè exprobrans ingerebat. Sed reſpondebatur mulieri ſtultę iuxta ſtultitiam ſuam: Miſera, tu eloquij caſti vocem tenes, ſed virtutem ignoras. Ità miniſterium, ad quod coactus acceſſerat, deuotus tenuit, indefeſſus exercuit. Vndè & cenſuerunt etiam ſacerdotale officium imponendum illi. Et factum eſt ità. Erat autem, cùm ſacerdos ordinatus eſt, annos natus quaſi vigintiquinque. In qua eius vtraque ordinatione, ſi quid præter canonum formam proceſsiſſe videtur, vt verè videtur, (ſiquidem infra viceſimumquintũ annum Leuiticum miniſterium, infra triceſimum adeptus eſt ſacerdotij dignitatem) donandum ſanè tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego verò iſtud nec in ſancto redarguendum, nec vſurpandum conſulo ei, qui ſanctus non fuerit. Nec contentus Epiſcopus, etiam vices ſuas commiſit ei, ſeminare ſemen ſanctum in gente non ſancta: & dare rudi populo & ſine lege viuenti, legem vitæ & diſciplinæ. Suſcepit ille mãdatum in omni alacritate, ſicut erat ſpiritu feruens: nec talentis incubans, ſed inhians lucris. Et eccè linguæ ſarculo cœpit euellere, deſtruere, diſſipare, de die in diem factitans praua in directa, & aſpera in vias planas. Exultabat vt gigas ad diſcurrendum vbiquè. Diceres ignem vrentem in conſumendo criminum vepres. Diceres ſecurim, vel aſciam in deijciendo plantationes malas, extirpare barbaricos ritus, plantare Eccleſiaſticos. Veternoſas omnes (neq; enim paucæ inueniebãtur) abolebat ſuperſtitiones, ſeu quaslibet, vbicũquè deprehendiſſet, malignitates, immiſſas per angelos malos. Deniquè quicquid incompoſitũ, quicquid indecorũ, quicquid diſtortũ obuium habuiſſet, non parcebat oculus eius: ſed velut grando groſſos è ficubus, & ſicut puluerem ventus à facie terræ: ſic coram facie ſua eiuſmodi nitebatur totum pro viribus exturbare, ac delere de populo ſuo. Et pro his omnibus tradebat iura cæleſtia optimus legiſlator. Leges dabat plenas iuſtitiæ, plenas modeſtiæ & honeſti: ſed & Apoſtolicas ſanctiones, ac decreta ſanctorum patrum, præcipuèque conſuetudines ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in cunctis eccleſijs ſtatuebat. Hinc eſt, quòd hodiè in illis ad horas canonicas cantatur & pſallitur, iuxta morem vniuerſæ terræ. Nam minimè id antè fiebat, ne in ciuitate quidem. Ipſe verò in adoleſcentia cantũ didicerat: & in ſuo cœnobio mox cantari fecit: cùm necdùm in ciuitate, ſeu in Epiſcopatu vniuerſo cantare ſcirent, vel vellent. Deindè vſum ſaluberrimum confeſſionis, ſacramentũ confirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabãt, aut negligebant: Malachias de nouo inſtituit. Et de his iſta pro exemplo ſufficiant. Nam & per totum hiſtoriæ textum, breuitatis ſtudio plurima prętermimus.

Studiũ erga ſepeliẽdos mortuos.

Initiatur ſacerdotio.

Epiſcopus mandat ei vices ſuas.

Nota quãti fecerit Romanæ Eccleſiæ conſuetudines.

Cùm eſſet illi ſtudium, & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationẽ ſacramentorum: nè fortè de his aliquid conſtitueret, vel doceret ſecùs, quàm ritus haberet vniuerſalis Eccleſiæ, ſubijt animum adire Epiſcopum Malchum, qui ſe pleniùs de omnibus informaret. Hic erat ſenex plenus dierum & virtutum: & ſapientia DEI erat in illo. Natione quidem Hybernus: ſed in Anglia conuerſatus fuerat in habitu & propoſito monachali in Vintonienſi monaſterio. De quo aſſumptus eſt in Epiſcopum in Leſmor ciuitatem Mumoniæ: & ipſa nobilior inter cæteras regni illius. Ibì tanta ei deſupèr collata eſt gratia, vt non modò vita & doctrina, ſed & ſignis clareret. Quorum duo pono exempli cauſa: vt omnibus innoteſcat, qualem in ſcientia ſanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra vnctione ſanauit. Hoc ità notum, certumq; fuit, vt illum mox conſtituerit oſtiarium domûs ſuæ: vixeritque idem puer incolumis in eo officio vſque ad virilem ętatem Surdo auditum reſtituit: in quo idem mirabile quiddam confeſſus eſt: quòd cum ſanctus vtriq; auriculæ hinc indè digitos immiſiſſet, duos quaſi porcellos ex ipſis exire ſenſerit. Pro his, atq; huiuſmodi fama crebreſcẽte, nomen grande adeptus eſt: ità vt ad eum Scoti, Hyberniq; confluerẽt: & tanq̃ vnus oĩm pater ab omnibus coleretur. Ad hũc ergò Malachias, accepta benedictione patris Imarij, & ab Epiſcopo miſſus, cùm proſperè perueniſſet, benignè à ſene ſuſceptus eſt. Qui annos aliquot cum eo manſit, vt per hanc temporis moram hauriret pleniùs de pectore veterano, ſciẽs ſcriptum, Quia in antiquis eſt ſapiẽtia. Sed nec hoc quoq; ad cauſam defuiſſe reor: ꝙ magnus ille prouiſor vniuerſorũ, voluit ſeruũ ſuũ Malachiã in loco tàm celebri notum fieri omnibus, q̃ erat omnibus profuturus. Nec enim poterat nõ eſſe gratus, q̃bus notus fuiſſet. Deniq; vnum

Vtinàm hęc attenderent nouatores noſtri.

Malchi Epiſcopi duo miracula.

Iob 12.

interìm accidit, per quod ex aliqua parte, quod notum Deo erat in illo, manifeſtum fecit hominibus. Inter regẽ Mumoniæ (quę eſt Hyberniæ pars Auſtralis) & germanũ eius orta ſimultate, & fratre facto ſuperiori, rex pulſus regno, cõfugit ad Epiſcopum Malchum. Non tamẽ, vt ope illius regnum recuperaret: ſed magìs princeps deuotus dedit locũ iræ, & neceſſitatem in virtutem conuertit, priuatam eligens ducere vitam. Cumq; Epiſcopus regem ſuſcipere debito honore pararet, abnuit ille, ſe mâlle inquiens tanquàm vnũ ex illis eſſe pauperibus fratribus, qui illi adhęrerent: regium faſtum deponere, & communi paupertate fore cõtentum, expectare potiùs Domini volũtatem, quàm per vim recipere regnum: nec velle pro ſuo honore terreno ſanguinem humanum effundere, qui contra ſe clamet ad Deum de terra. Quo audito, exultat Epiſcopus: & admiratus deuotionem, ſatisfacit voto. Quid plura? Traditur regi paupercula domus ad habitandum, & Malachias in magiſtrum, ad victum panis cum ſale & aqua. Porrò ad delicias ſufficiebat regi, Malachiæ pręſentia, vita atq; doctrina: ità vt diceret ei: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Ad hęc per ſingulas noctes lachrymis ſuis ſtratum ſuum rigabat: ſed & quotidiano aquæ frigidæ balneo malè calentem extinguebat in carne libidinem. Et orans rex, cum rege dicebat: Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte vniuerſa delicta mea. Et non amouit Deus orationem eius, & miſericordiam ſuam ab eo. Et exaudita eſt oratio eius: etsì ſecùs, quàm intenderet ipſe. Nam is quidem ſolicitus erat pro anima ſua: ſed vindex innocentiæ Deus, hominibus oſtendere volens, quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico, parabat interìm facere iudicium iniuriam patienti, quod ille penitùs nõ ſperabat. Et ſuſcitauit Deus ſpiritum vicini regis: (neq; enim vnum eſt Hybernia regnum, ſed diuiſa in plura) Hic itaq; videns quæ facta ſunt, repletus eſt zelo: & hinc quidem indignans pręｄonum libertati, & inſolentiæ ſuperborum, indè verò miſerans regni deſolationem, & regis deiectionem, deſcẽdit ad cellulam pauperis: ſuadet reditum, ſed non perſuadet. Inſtat tamen, ſpondet opem, de effectu non diffidere monet, Deum affuturum promittit, cui non poterunt reſiſtere omnes aduerſarij eius. Proponit etiam oppreſſionem pauperum, patriæ vaſtationem, & non proficit. Cæterùm accedente mandato Epiſcopi, & Malachiæ conſilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandèm acquieſcit. Sequitur rex regem, & iuxta verbum regis, ſicut fuerat voluntas in cęlo, tota facilitate pulſis pręｄonibus, reducitur homo in ſua cum exultatione ſuorum, regnoque reſtituitur ſuo. Dilexit extunc rex ille, & ſemper reueritus eſt Malachiam: eoque propenſiùs, quo pleniùs in ſancto viro digna veneratione & amore compererat. Cuius enim tantam meruit in ſua aduerſitate familiaritatem, ſanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in ſua proſperitate perpetuis illum amicitijs, deuotiſque colebat obſequijs: & libenter audiebat eum, & audito eo, multa faciebat. Et de his ſatìs. Veruntamen non fortuitu factum reor, quòd ità iamtunc magnificauit eum Dominus in conſpectu regum: ſed quia vas electionis ſibi erat ille, portaturus nomen ſuum coram regibus & principibus.

Rex Mumoniæ pellitur à fratre ſuo. — *Exemplum pij regis.* — *Nota victũ regis huius.* — *Pſal. 118.* — *Pſal. 6.* — *Pſal. 24.* — *Pſal. 36.* — *Rex pius in regnum reſtituitur.*

Mortua eſt interim ſoror eius illa, quã pręfati ſumus. Nec prætereundæ viſiones, quas vidit de ea. Huius ſiquidem ſanctus carnalem exhorruerat vitam, & tanto zelo, vt ſe deuouerit non viſurum eam in carne viuentem. At illa carne ſoluta, ſolutum eſt votum: & cœpit videre in ſpiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audiuit per ſomnium vocem ſibi dicentis, ſororem eius ſtare foràs in atrio, & ecce per totos triginta dies nihil guſtâſſe. Qui euigilans, citò intellexit, cuius eſcæ inedia marceret. Et diligenter diſcuſſo numero dierum, quem audiẽrat, ipſum eſſe reperit, ex quo pro eo panem de cælo viuum non obtuliſſet. Tum ille, qui ſororis non animam oderat, ſed peccatum, beneficentiam, quam intermiſerat, rursùm adoritur. Neque id fruſtrà. Non multò pòſt viſa eſt illi perueniſſe ad limen eccleſiæ, necdùm tamen poſſe intrare: apparére etiam in veſte pulla. Cumque ille perſeueraret, curans nè qua die ſolita ſtipe fruſtraretur: ſecundò vidit eam in veſte ſubcandida, admiſſam quidem intra eccleſiam, ſed altare contingere non permitti. Tertiò tandèm viſa eſt aggregari cœtui candidatorum, & in veſte candida. Vides lector, quantum valeat deprecatio iuſti aſſidua? Verè regnum cælorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Nónne tibi videtur Malachiæ oratio vicem quodammodò effractoris exhibuiſſe cæleſtibus portis, quandò peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod ſuis meritis negabatur? Hanc vim, IESV bone, tu qui pateris, facis, validus & pius ad ſaluandum, faciens miſericordiam, & potentiam in brachio tuo & in ſa-

Soror defuncta appáret S. Malachiæ. — *Obſerua q̃d cõferãt defunctis Miſſę & preces.* — *Matt. 11.*

in ſacramento tuo ſeruans ſanctis, qui in terra ſunt, vſque in conſummationem ſeculi. Hoc planè ſacramentum potens peccata conſumere, debellare obuias poteſtates, inferre cælis reuertentes de terra. Nota Eucharistiæ vim.

Et Dominus quidem in regione Leſmorenſi ſic præparabat dilectum ſuum Malachiam ad gloriam nominis ſui. Verùm qui miſerant eum, minimè iam ferentes abſentiam eius, miſſis epiſtolis reuocant illum. Quo reddito ſuis, & quidem inſtructiore de omnibus, quæ oportebat: en opus à Deo paratum, & ſeruatum Malachię. Vir diues & potens, qui locum Benchor, & poſſeſſiones eius tenebat, inſpiratus à Deo, confeſtìm in manu eius ſua oĩa dedit, & ſe quoquè. Et is auunculus eius. Sed Malachiæ ſpiritûs, quàm carnis, propinquitas pluris fuit. Ipſum quoq; locum Benchor, de quo cognominabatur, tradidit ei princeps, vt ædificaret ibì monaſterium, vel potiùs reædificaret. Nempe nobiliſſimum extiterat antè ſub primo patre Congello, multa millia monachorum generans, multorum monaſteriorũ caput. Locus verò ſanctus fœcundusq; ſanctorũ, copioſiſſimè fructificans Deo, ità vt vnus ex filijs ſanctæ illius cõgregationis, nomine Luanus, cẽtum ſolus monaſteriorũ fundator extitiſſe feratur. Quod idcircò dixerim, vt ex hoc vno conijciat lector, quàm ingens fuerit reliqua multitudo. Deniquè ità Hyberniam, Scotiamq; repleuerunt genimina eius, vt ea potiſſimùm tempora Dauidici illi verſiculi præcinisse videãtur: Viſitâſti terrã, & inebriâſti eam, multiplicâſti locupletare eam. Flumen Dei repletum eſt aquis, parâſti cibum illorũ, quoniam ità eſt pręparatio eius. Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: in ſtillicidijs eius lętabitur germinans. Et in hũc modum cæteri, qui ſequũtur. Nec modò in pręfatas, ſed in exteras etiam regiones, quaſi inundatione facta, illa ſe ſanctorum examina effuderunt. E quibus ad has noſtras Gallicanas partes ſanctus Columbanus aſſcendens, Lexouienſe conſtruxit monaſterium, factus ibì in gentem magnam. Aiunt tam magnã fuiſſe, vt ſuccedentibus ſibi viciſsim chòris, continuarentur ſolennia diuinorum, ità vt ne momentum quidem diei aut noctis vacaret à laudibus. Hæc de antiqua dicta ſint Benchorenſis monaſterij gloria. Hoc olìm deſtructũ à piratis, ob inſigne dignitatis antiquæ Malachias, velutì quandam replantaturus paradiſum, amplexus eſt, & quia multa corpora ſanctorum dormirent ibì. Nam vt taceam illa, quæ in pace ſepulta ſunt, ferunt nongentos ſimul vna die à piratis occiſos. Erat quidem ingens loci illius poſſeſſio, ſed Malachias ſolo contentus loco ſancto, totas poſſeſſiones & terras alteri ceſſit. Siquidem à tempore, quo deſtructum eſt monaſterium, non defuit, qui illud teneret cum poſſeſſionibus ſuis. Nam & conſtituebantur per electionem etiam, & Abbates appellabantur, ſeruantes nomine, & ſi non re, quod olìm extiterat. Cumq; ſuaderent multi non alienare poſſeſſiones, ſed totum ſimul retinere ſibi, non acquieuit paupertatis amator, ſed fecit eligi iuxta morem, qui eas teneret, loco (vt prędiximus) retento ſibi, & ſuis. Et fortaſsìs conſultiùs, vt pòſt apparuit, integrum retinuiſſet, ſi non magìs ſuæ proſpexiſſet humilitati, quàm paci. Itaque ex mãdato patris Imarij aſſumptis ſecum decem circiter fratribus, veniens ad locum, cœpit ædificare. Vbi quadam die cùm in ſecuri ipſe ſecaret, caſu ex operarijs vnus, illo vibrante in aëra ſecurim, locum incautè occupauit, quò ictus deſtinabatur: & cecidit ſuper ſpinam dorſi eius, tanto vtiq; impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille: accurrêre omnes, putantes aut percuſſum, aut mortuum. Et tunica quidem ſciſſa à ſummo vſq; deorsùm, homo verò illæſus inuentus eſt, tam modicè & ſummatìm perſtricta cute, vt vix in ſuperficie veſtigium appareret. Stabat homo incolumis, quem ſecuris proſtrauerat, intuẽtibus & ſtupentibus, q̃ circunſtabant. Vndè & facti alacriores, promptiores exindè ad opus inuenti ſunt. Et hoc initium ſignorũ Malachiæ. Porrò oratorium intra paucos dies conſummatum eſt, de lignis quidem læuigatis, ſed aptè firmiterque contextum, opus Scoticum, pulchrũ ſatìs. Et exindè ſeruitur Deo in eo, ſicut in diebus antiquis, ſimili quidem deuotione, etsì non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patrè Imario ità conſtituente: ipſe rector, ipſe regula fratrum. Legebant in vita eius, quomodò conuerſarentur, & ipſe ante illos præibat in iuſtitia & ſanctitate corã Deo: nisì quòd præter inſtituta communia, multa ſingulariter faciebat, in quibus potiùs pręibat omnes, & aliorum nemo illum poterat ad tam ardua ſequi. Eo temporis, & eo loci quidam infirmabatur. Cui aſſiſtens diabolus, & apertè loquẽs, ſuggerebat, nè vnquàm crederet monitis Malachiæ: ſed ſi intraret ad ſe, cultello eum peteret, & occideret. Quo cognito, qui illi miniſtrabant, ipſo infirmo prodente, verbum proferunt ad Malachiam, præmuni-

Benchor inſigne monaſteriũ inſtauratur.

Luan monachus 100. monaſteria condit.

Pſal. 64.

S. Columbanus & eius monaſterium Luxouienſe.

900. monachi vno die occiſi à piratis.

Magnũ miraculum.

Malachias præeſt monaſterio Bẽchorenſi.

Vide malignitatem ſatanæ.

munientes. At ille ſolita arma orationis arripiēs, impauidus hoſtem aggreſſus, & infirmitatem fugat, & dæmonem. Erat autem nomen viro Malchus. Frater eſt iſte ſecundùm carnem Chriſtiani noſtri Mellifontis Abbatis. Ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modò germaniores. Nam ille, vt literatus eſt, continuò non ingratus, loco eodem conuerſus ad Dominum, habitum ſimul animumq; mutauit. Et cognouêre fratres malignum inuidere bonis eorum, & ædificati ſunt, facti de reliquo cautiores.

S. Malachias curat dyſenteriam.

Clericum nomine Michaëlem, dyſenteria laborātem, & deſperatè, mittens ei aliquid de menſa ſua, eodem loco ſanauit. Secūdò eundem ipſum grauiſſima infirmitate correptum, & corpore pariter curauit, & mente. Ilicò enim adhæſit Deo, & Malachiæ ſeruo eius, timens nè deterius aliquid ſibi contingeret, ſi denuò ingratus tanto inueniretur & beneficio, & miraculo. Et nunc, vt audiuimus, præeſt cuidam monaſterio ſito in partibus Scotiæ: & hoc nouiſſimum omnium, quæ ille fundauit. Pro huiuſmodi augeſcebat in dies & opinio, & congregatio Malachiæ, & grande ei nomen intùs & foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Epiſcopus, quòd locus eſſet vicinus ciuitati.

Creat Epiſcop' Connerethēſis.

Vacabat tunc temporis Epiſcopalis ſedes, & iamdiù vacârat, Malachia nolēte aſſentire. Siquidem ipſum elegerant. Perſiſtentibus tamen illis, tandèm aliquandò ceſſit, accedente ad vim faciēdam mādato magiſtri ſui, necnon & Metropolitani. Triceſimo fermè ætatis ſuæ anno, Malachias cōſecratus Epiſcop' introducitur Connereth: hoc enim nomen ciuitatis. Cùm aūt cœpiſſet pro officio ſuo agere, tūc intellexit homo Dei, non ad homines ſe, ſed ad beſtias, deſtinatum. Nuſquàm adhuc tales expertus fuerat in quātacunq; barbarie. Nuſquàm repererat ſic proteruos ad mores, ſic ferales ad ritus, ſic ad fidem impios, ad leges barbaros, ceruicoſos ad diſciplinā, ſpurcos ad vitam. Chriſtiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire coniugia, non facere confeſſiones, pœnitētias nec qui peteret, nec qui daret, penitùs inueniri. Miniſtri altaris pauci admodùm erant. Sed enim quid opùs plurium, vbì ipſa paucitas inter laicos propemodùm ocioſa vacaret? Non erat, quod de ſuis fructificarēt officijs in populo nequam. Nec enim in eccleſijs aut prędicantis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? Aut cedendum turpiter, aut periculosè certādum. Sed qui ſe paſtorem, & non mercenarium agnoſcebat, elegit ſtare, quàm fugere: paratus & animā ſuam dare pro ouibus, ſi oportuerit. Et quāquàm omnes lupi, & oues nullę, ſtetit in medio luporum paſtor intrepidus, omnimodìs argumētoſus, quomodò faceret oues de lupis. Monere communiter: ſecretò arguere: flere per ſingulos: nūc aſperè, nunc leniter conuenire, prout cuiq; expedire videbat. In qbus per hęc minùs profeciſſet, cor contritū & humiliatum offerebat pro eis. Quotiès noctes totas peruigiles duxit, extendens manus in oratione? Et cùm venire ad eccleſiam nollent, per vicos & plateas occurrebat inuitis: & circumiens ciuitatem, perquirebat anhelus, quem Chriſto acquireret. Sed & forìs rura & oppida nihilominùs ſępiùs percurrebat, cum ſancto illo comitatu diſcipulorū ſuorū, qui nunquàm deerant lateri eius. Ibat, & erogabat vel ingratis cęleſtis tritici menſuram. Nec vehebatur equo, ſed pedes ibat, & in hoc virum ſe Apoſtolicum probans. Ieſu bone, quāta paſſus eſt ꝓ nomine tuo bellator tuus à filijs ſceleratis? quāta ſuſtinuit ab hiſipſis, quibus, & pro quibus loquebatur bona tibi? Quis dignè exprimat, in quātis vexatus, quibus affectus ſit cōtumelijs, qbus iniurijs laceſſitus, quotiès laſſatus inedia, quotiès afflictus in frigore & nuditate? Attamen cum his, qui oderunt pacem, erat pacificus, inſtans nihilominùs opportunè, importunè. Blaſphematus, obſecrabat: iniuriatus, opponebat ſcutum patiētiæ, & vincebat in bono malum. Quidni viciſſet? Perſeuerauit pulſans, & ſecundùm promiſſionem, tandèm aliquādò pulſanti apertum eſt. Quomodò poterat non ſequi, quod veritas pręnunciauerat ſecuturum? Dextera Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum eſt veritatem. Ceſſit duritia, quieuit barbaries: & domus exaſperans, paulatìm leniri cœpit, paulatìm correptionem admittere, recipere diſciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducūtur. Recipiuntur vbiq; Eccleſiaſticæ cōſuetudines, cōtrariæ reijciuntur. Reædificantur baſilicæ, ordinatur clerus in illis: ſacramentorū ritè ſolēnia celebrātur. Confeſſiones fiunt, ad eccleſiam conueniunt plebes, concubinat' honeſtat celebritas nuptiarū. Poſtremò ſic mutata in melius oīa, vt hodiè illi genti cōueniat, quod Dn̄s per Prophetā dicit: Qui antè nō populus me', nūc populus meus.

Verum ſe declarat paſtorē inter ſubditos peſſimos.

Lucæ 11.

Romanas leges & Eccleſiaſticas conſuetudines apud illos introducit.

Oſeæ 2.

Contigit poſt annos aliquot deſtrui ciuitatem à rege Aquilonaris partis Hyberniæ: quia

quia ab Aquilone panditur omne malum. Et fortè malum illud benè vtentibus bonum fuit. Quis ſcit enim, ſi tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi ſui? Iſtiuſmodi Malachias neceſſitate compulſus, & ipſe exijt cum turba diſcipulorum ſuorum. Nec ocioſus exitus eius. Hac occaſione monaſterium Ibracenſe conſtructum eſt, eunte illò Malachia cum ſuis numero centum viginti fratribus. Ibì occurrit ei Cormacus rex. Ipſe eſt, qui olìm regno pulſus, ſub cura Malachiæ de miſericordia Dei conſolationem accepit. Et locus ille ſitus in regno eius. Gauiſus eſt rex viſo Malachia, ſe & omnia ſua exponens ei, & his, qui cum eò erant: vtpotè non ingratus, nec immemor beneficij. Adducta incontinentì animalia multa ad vſus fratrum: multa inſupèr in auro & argento ad ſumptus ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipſe quoquè erat intrans & exiens cum eis ſedulus & officioſus, habitu quidem rex, ſed animo diſcipulus Malachiæ. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in breui factus eſt magnus rebus, poſſeſſionibus & perſonis. Vbì velut de nouo inchoans, legem & diſciplinam, quam alijs imponebat, magìs ipſe portabat Epiſcopus & magiſter. Ipſe in ordine vicis ſuæ, coquinę miniſterio inſeruiebat: ipſe fratribus, cùm recumberent, miniſtrabat. Inter ſuccedentes inuicèm fratres ad cantandum, legendum've in eccleſia, non ſe præteriri patiebatur, ſtrenuè implens & ipſe officium loco ſuo, tanquàm vnus ex illis. Sanctæ paupertatis nō modò participem, ſed & principem ſe exhibebat, ipſius præcipuè ſuper omnes abūdantiùs æmulator exiſtens.

Iere. 1. — *Vide regis optimi inſignē pietatem.* — *Humilitas S. Malachiæ.*

Dum hęc ità aguntur, cōtigit infirmari Archiepiſcopum Celſum: Et ipſe eſt, qui Malachiam in Diaconem, Preſbyterum, Epiſcopumq; ordinauit. Et cognoſcēs quia moreretur, fecit quaſì teſtamentum: quatenùs Malachias deberet ſuccedere ſibi, ꝙ nullus alius videretur dignior, qui epiſcoparetur in ſede prima. Hoc p̄ſentibus indixit, hoc mandauit abſentibus, hoc ſpecialiter ambobus Mumoniæ regibus, & maioribus terræ ſancti Patricij authoritate præcepit. Cuius reuerentia & honore, tanquàm Apoſtoli illius gentis, qui totam patriam conuertiſſet ad fidem, ſedes illa, in qua & viuens præfuit, & mortuus requieſcit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur: vt non modò Epiſcopi, & ſacerdotes, & qui de clero ſunt, ſed etiam regum ac principum vniuerſitas ſubiecta ſit Metropolitano in omni obedientia, & vnus ipſe omnibus præſit. Verùm mos peſſimus inoleuerat quorundam diabolica ambitione potētum, ſedem ſanctam obtentum iri hęreditaria ſucceſſione. Nec enim patiebātur epiſcopari, niſì qui eſſent de tribu & familia ſua. Nec parùm ꝓceſſerat execrāda ſucceſſio, decurſis iam in hac malitia quaſi generationibus quindecim. Et eouſquè firmauerat ſibi ius prauū, immò omni morte puniendā iniuriā, generatio mala & adultera, vt etſì interdùm defeciſſent clerici de ſanguine illo, ſed Epiſcopi nunquàm. Deniq; iam octo extiterāt ante Celſum viri vxorati, & abſq; ordinibus, literati tamen. Indè tota illa per vniuerſam Hyberniam, de qua ſuperiùs diximus, diſſolutio Eccleſiaſticæ diſciplinæ, cenſuræ eneruatio, religionis euacuatio. Indè illa vbiquè pro manſuetudine Chriſtiana, ſæua ſubintroducta barbaries, immò paganiſmus quidam inductus ſub nomine Chriſtiano. Nam quod inauditum eſt ab ipſo Chriſtianitatis initio, ſine ordine, ſine ratione mutabantur & multiplicabātur Epiſcopi pro libitu Metropolitani, ità vt vnus Epiſcopatus vno non eſſet contentus, ſed ſingulæ penè Eccleſiæ ſingulos haberent Epiſcopos. Nec mirum. Nam quomodò tam morbidi capitis membra valerēt? Pro his Celſus, atq; huiuſmodi malis populi ſui vehementer dolēs, (erat enim vir bonus & timoratus) curauit omnimodò habere ſibi ſucceſſorem Malachiam: quòd per ipſum confideret poſſe explantari malè radicatam ſucceſſionem: qui charus eſſet omnibus, & quem omnes æmularentur, & Dominus erat cum eo. Nec fruſtratus eſt à ſpe ſua. Nam illo mortuo, ſubſtitutus eſt Malachias, non tamen mox, neque id facilè. Eccè enim de ſemine nequam, qui occupet locum, Mauricius nomine. Is per quinquennium, fretus potentia ſeculari, incubauit Eccleſiæ, non Epiſcopus, ſed Tyrannus. Nam vota piorum magìs in Malachiam conuenerant. Deniquè ſuadebant eum ſubire onus iuxta conſtitutionem Celſi: ſed ille, qui omne ſublime haud ſecùs quàm ſuum præcipitium declinabat, bonam ſibi videbatur nactus occaſionem excuſandi, quòd per id temporis introitus eius pacificus eſſe non poſſet. Inſtabant tam ſancto operi, & ſolicitabant omnes: duo potiſſimùm Epiſcopi Malchus & Gilebertus. Quorum prior, ipſe eſt ſenior Leſmorenſis, de quo ſuprà mentio facta eſt: alter, quem aiunt prima functum legatione Apoſtolicæ Sedis per vniuerſam Hyberniam.

Nota de authoritate Archiepiſcopi Hyberniæ. — *Obſerua cauſam multorum malorū in Hybernia.* — *S. Malachias Archiepiſcopi ſedē recuſat.*

Qui

Qui triennio iam decurſo in hac præſumptione Mauricij, & Malachiæ diſſimulatione, non ferentes vltrà Eccleſiæ adulterium, dedecus Chriſti, conuocatis Epiſcopis & principibus terræ, vno ſpiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primùm: prætendere ſiquidem difficultatem rei, nobilis illius proſapiæ multitudinem, fortitudinem, ambitionem: multum eſſe ad ſe pauperculum opponere, ſed tot, tantis, talibus, taliter radicatis: qui iam annos fermè ducẽtos, quasì hæreditate poſſediſſent ſanctuarium Dei, & nunc quoquè id prœoccupâſſent: non poſſe illos extirpari, nec cum mortibus hominum quidem: ſua non intereſſe, fundi humanum ſanguinem occaſione ſuî: poſtremò iunctum ſe ſponſæ alteri, quam dimittere nõ liceret. Veùm illis econtrariò inſtantibus, & clamantibus, quia à Domino ſermo egreſſus eſt: ſed & tota authoritate iubentibus ſubire onus, atque intentantibus anathema: Ad mortem, inquit, ducitis me: ſed obedio ſpe martyrij, hac tamen cõditione, vt ſi iuxta fidem veſtram res in melius cedat, & vendicet ſibi Deus ſuam hæreditatem à diripientibus eam, tunc demùm omnibus conſummatis, & Eccleſia pacem habente, liceat redire ad priorem ſponſam meam, & amicam, de qua rapior, paupertatem: & pro me illic alium ſubſtituere, qui tũc fortè repertus idoneus fuerit. Nota lector virtutem viri, & animi puritatem, nec honorẽ ſcilicet affectantis, nec formidantis mortem pro Chriſti nomine. Quid hoc animo purius, quid ve fortius, vt ſe exponẽs periculo & labori, alteri fructum cedat, ipſam in loco principatûs ſecuritatem & pacem? Facit hoc, cùm liberum ſibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace & libertate Eccleſiæ reſtituta. Spondentibus illis, demùm acquieuit voluntati eorum, vel potiùs Dei: à quo ſibi iam olìm præoſtenſum recordabatur, quod de ſe modò dolebat fieri. Nempe iam ægrotante Celſo, apparuit Malachiæ, & quidem longè poſito & neſcienti, mulier proceræ ſtaturæ, & reuerendi vultûs. Percontanti quænam eſſet, reſponſum eſt eſſe vxorem Celſi. Quæ tradens ei virgam paſtoralem, quam manu tenebat, diſparuit. Paucis decurſis diebus, Celſus moriens miſit baculum ſuum Malachiæ, tanquàm ſibi ſucceſſuro: quem vt vidit, agnouit ipſum eſſe, quem viderat. Huius præcipuè recordatio viſionis terruit Malachiam: nè, ſi quod diù ſatìs diſſimulârat, vltrà renueret, diuinæ iam videretur reſiſtere voluntati. Veruntamen ciuitatem non intrauit, quandiù ille incubator vixit: nè hac occaſione contingeret mori quenquam ex his, quibus vitam magìs miniſtraturus veniebat. Ità per biennium (nam id temporis ſuperuixit ille) agens extra vrbem, ſtrenuè in vniuerſa prouincia opus Epiſcopale exercuit. Illo igitur celeri morte facto de medio, rursùm Nigellus quidam, immò verò nigerrimus, ſedem præripuit. Et in hoc animæ ſuæ Mauricius adhuc viuẽs prouiderat, vt hunc haberet hęredem: in quo qui damnandus exibat, operibus adijcere damnationis perſiſteret. Erat enim & ipſe ex damnata progenie cognatus Mauricij. Cæterùm rex, & Epiſcopi, & fideles terræ nihilominùs conuenerunt, vt introducerent Malachiam. Et eccè conſilium malignantium ex aduerſo. Quidam de filijs Belial promptus ad malitiam, potens in iniquitate, ſciens locum, vbì pariter conuenire decreuiſſent, multis aggregatis ſibi, latenter vicinum occupat collem eminentem è regione: vndè illis tractantibus alia, repentino impetu ſuper incautos irruerent, & interficerent innocẽtes. Condixerãt enim etiã regẽ cum Epiſcopo trucidare, vt non eſſet, qui vindicaret ſanguinem iuſtum. Res innotuit Malachiæ, & intrans Eccleſiam (erat enim propè) eleuatis manibus orauit ad Dominum. Et eccè nubes & caligo, ſed & tenebroſa aqua in nubibus aëris diem verterunt in noctem. Fulgura quoquè & tonitrua, & horribiles ſpiritus procellarum, diem vltimum minitantur, vicinamque elementa intentant omnia mortem. Et vt ſcias lector, quòd oratio Malachiæ concuſſerit elementa, ſolos intercepit tempeſtas, qui quærebant animam eius: ſolos turbo tenebroſus inuoluit, qui parauerant opera tenebrarũ. Deniquè ipſe, qui princeps extiterat tanti mali, fulmine percuſſus interijt cum tribus alijs: & fuêre conſortes mortis, qui fuerant participes ſceleris. Quorum ſequenti die inuenta ſunt corpora ſemiuſta, & putrida, hærentia ramis arborum, vbì quenq; ſpiritus eleuans alliſiſſet. Alij quoquè tres ſemiuiui inuenti ſunt. Cæteri omnes circunquaquè diſperſi. Illos autem, qui cum Malachia erant, quanuis proximos loco, tempeſtas omninò non tetigit, nec quicquam moleſtiæ intulit. In facto iſto recens capimus experimentum veritatis verbi illius: Quia oratio iuſti penetrat cælos. Sed & nouum antiqui exemplũ miraculi: quo olìm tota Aegypto verſante in tenebris, ſolus Iſrael in lumine manſit, dicente ſcriptura: Vbicunquè Iſraël erat, lux erat. Huc mihi accurrit & factum ſancti Eliæ, nunc quidem ab extremis

[Margin notes: Vide inſignem beati viri virtutẽ & animi puritatem. — Viſio Malachiæ. — Ad preces S. Malachię vide quid conſecutum ſit. — Exod. 10. — 3. Reg. 18.]

tremis terræ nubes & pluuias educentis, nũc verò ſuper blaſphemos inuocantis ignem de cælo. Et modò de ſimili clarificatus eſt Deus in ſeruo ſuo Malachia. 4. Reg. 1.

Anno ætatis ſuæ triceſimooctauo pauper Malachias, pulſo incubatore, intrauit Ardinacha pontifex & metropolitanus totius Hyberniæ. Rege verò cæteriſque, qui intro duxerãt eum, ad propria remeantibus, ipſe remanet in manu Dei, & remanent illi: foris pugnæ, intus timores. Nam eccè viperea ſoboles frendens & vociferans ſe exhæredari, tota ſe intùs & foris ſuſcitat aduersùs Dominum & aduersùs Chriſtum eius. Porrò Nigellus videns ſibi imminere fugam, tulit ſecum inſignia quædam ſedis illius, textum ſcilicet Euangeliorum, qui fuit beati Patritij, baculumq; auro tectum, & gemmis precioſiſſimis adornatum, quem nominant baculum Ieſu: eò quòd ipſe Dominus (vt fert opinio) eum ſuis manibus tenuerit, atque formauerit. Et hæc ſummæ dignitatis & venerationis in gente illa. Nempe notiſſima ſunt, celeberrimaque in populis, atque in ea reuerentia apud omnes, vt qui illa habere viſus fuerit, ipſum habeat Epiſcopum populus ſtultus & inſipiens. Ibat homo gyrouagus, & alter ſatanas circuibat terram, & perambulabat eam, inſignia ſacra circunferens. Quæ vbiquè oſtentans, vbiquè eorum gratia receptabatur, concilians ſibi per hęc animos omnium, & à Malachia, quoſque potuiſſet, auertens. Hæc ille. Erat autem princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex priuſquàm ciuitatem exiret, iurare coëgerat pacem tenere Epiſcopo, acceptis ab eo inſupèr obſidibus multis. Is poſt regis exitum, nihilominùs ciuitatem ingreſſus, conſilium habuit cum propinquis & amicis, quomodò ſanctum dolo tenerent, & occiderent: Timebant verò plebem. Et coniurantes in necem Malachiæ, conſtituêre locũ & diẽ: & traditor dedit eis ſignũ. Ipſo die cùm veſpertina iam ſolennia in Eccleſia celebraret antiſtes cũ vniuerſo clero, & multitudine populi, mittit ad ipſum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogãs quatenùs ad ſe dignetur deſcẽdere, vt faciat pacẽ. Reſpondentibus qui aſſiſtebãt, ipſum potiùs ad Epiſcopum deberẽ venire, Eccleſiam eſſe competentiorem locum firmãdæ pacis: ſiquidem præſenſerant dolum. Subiungunt qui miſſi erant, hoc tutum non eſſe Principi, timere eum capiri ſuo, nec ſe credere turbis, quæ ſe ante hos dies cauſa Epiſcopi propemodùm interemiſſent. Contẽdentibus in hunc modum, illis quidem, vt iret: iſtis verò, nè iret: Epiſcopus cupidus pacis, & mortis non timidus: Sinite, inquit, fratres, ſinite me imitari magiſtrũ meum. Sine cauſa ſum Chriſtianus, ſi Chriſtum non ſequor. Fortè flecto humilitate tyrannum, & ſi non, vinco tamen exhibens oui paſtor, ſacerdos laico, quod mihi ille debuerat. Vos quoquè, quòd in me eſt, nõ parùm ædifico exemplo tali. Quid enim ſi contingat occidi? Non recuſo mori, vt vos vitæ ex me teneatis exemplum. Oportet Epiſcopum (vt ait Epiſcoporum Princeps) non dominari in clero, ſed formam fieri gregis. Haud aliam ſanè formam, quàm ab illo accepimus, qui humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem. Quis mihi det hanc relinquere filijs ſignatam ſanguine meo? Experiemini certè, an ſacerdos veſter dignè ſatis à Chriſto didicerit, mortem non timere pro Chriſto. Et ſurgens, cœpit ire flentibus cunctis & ſupplicantibus, nè tantùm cuperet pro Chriſto mori, vt tantum Chriſti gregem deſolatum relinqueret. Verùm ille totam ſpem ſuam ponens in Domino, tota alacritate perrexit, tribus tantùm comitatus diſcipulis, paratis mori cum eo. Qui vt calcato limine domûs repentè ſe medio intulit armatorum, ſcuto fidei ipſe munitus, concidêre facies omnium, quia pauor irruit ſuper eos, ità vt dicere poſſet Epiſcopus: Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt & ceciderunt. Hoc verbum verum eſt. Videres hoſtiam ſtantem, carnifices ferro armatis manibus vndiquè circũſtantes: & qui immolaret, non erat. Putares ſtupere lacertos: ſic non fuit, qui extenderet manum. Nam & is quoquè, qui caput malitiæ videbatur, aſſurgit ei potiùs, quàm inſurgit. Vbì, quæſo, ſignum, ò homo, quod dederas in mortem pontificis? Hoc magìs honoris ſignum, quàm mortis indicium. Deferre eſt hoc, non mortem inferre. Res mira: pacem offerunt, qui necem parauerant. Non eſt, quòd abnuat, qui & vitæ periculo quæſierat eam. Itaque facta eſt pax, & tam firma, vt ab illa die hoſtem ſacerdos non modò pacatum habuerit, ſed ſubditũ, ſed deuotum. Quo audito, fideles quique gauiſi ſunt, quòd non modò ſaluatus ſit ſanguis innoxius in die illa, ſed & nocentium multorum animæ, Malachiæ meritis euaſerint ad ſalutem. Et apprębendit omnes circunquaquè timor, audientes quomodò duos inimicorum eius, qui viderẽtur ferociores & fortiores in generatione ſua, ſic ſubita virtute proſtrauit Deus: iſtum loquor, qui in manibus eſt: & eũ, de quo ſuperiùs dixi.

Malachias fit totius Hyberniæ metropolitanus.

Quidam ei necem moliuntur.

Eximia virtus eius.

Petrus Epiſcoporum Princeps: ità & Romanus Põtifex Petri ſucceſſor.

Pſal. 26.

Inſigne miraculum.

Alterum enim terribiliter mulctatum in corpore, alterum miſericorditer mutatum in corde,ambos mirabiliter compræhendit in conſilijs,quæ cogitabant.

His ità peractis, cœpit iam in ciuitate Epiſcopus tota libertate diſponere & ordinare de omnibus pertinentibus ad miniſterium ſuum, non tamen ſine cõtinuo diſcrimine vitæ ſuæ. Nam etsì iam nemo, qui palàm noceret, ab inſidiantibus tamen nec locus ſatìs tutus Epiſcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati ſunt ei viri armati ad cuſtodiam die & nocte: ſed ille magis in Domino confidebat. Fuit verò conſilium, præfatum ſchiſmaticum inſequi, eô quòd ſeduceret multos ex inſignibus, quę ferebat, ſuadens omnibus ſe Epiſcopum eſſe debere, & ſic ſolicitans plebes aduersùs Malachiam, atq; Eccleſiæ vnitatẽ. Et fecit ſic,& ſine difficultate ità in breui vniuerſas ſepiuit vias eius per gratiam ſibi à Domino datam, & quam habebat ad omnes, vt malignus ille coactus ſit dare manus, reddere inſignia, & quieſcere de reliquo in omni ſubiectione. Ità Malachias, licèt per multa pericula & labores, proſperabatur in dies, & confortabatur magìs ac magìs, abundans in ſpe & virtute ſpiritûs ſancti.

Nunq̃ tutus ab inſidijs S. Malachias.

Nec modò malefactores, ſed & detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum & potentum, etiam ipſius regis, quòd eſſet adulator, & garrulus, & potens in lingua, fauebat per omnia aduerſarijs Malachiæ, & procaciter tuebatur partem eorum: Sancto verò & præſenti reſiſtebat in facie, & detrahebat abſenti, irreuerenter occurrens ei in omni loco, maximeq; vbì celebrioribus illum ſciret intereſſe conuentibus. Sed citò digna linguæ procacis mercede donatus eſt. Intumuit & computruit lingua maledica, vermibus ex ea ſcatentibus, & diffluentibus toto ore blaſphemo. Quos per ſeptem fermè dies inceſſanter vomẽs, tandèm cum illis miſeram expuit animam.

Vltio cæleſtis in ſancti viri obtrectatorẽ.

Loquente coràm aliquandò Malachia, & populum exhortante, mulier quædam infelix auſa eſt interrumpere ſermonem clamoribus improbis, non deferens ſacerdoti, & ſpiritui, qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, & ſpiritum habens in naribus, blaſphemias contumeliaſque euomebat in ſanctum, dicens hypocritam & inuaſorem alienæ hęreditatis, ſed & caluitiei illius improperans. At ille nihil reſpondit ei, ſicut erat verecundus & mitis: ſed Dominus reſpondit pro eo. Verſa illa in inſaniam eſt, Domino iudicante: & crebris vocibus clamitans ſe ſuffocari à Malachia, morte demùm horrenda luit peccatum blaſphemiæ. Sic miſera aſſumens aduersùs Malachiam improperium Eliſei, verè illum ſibi alterum experta eſt Eliſeum.

Itèm in fœminã maledicam.

4. Reg. 2.

Porrò quia cauſa peſtilentiæ cuiuſdam ortæ in ciuitate, multitudinem cleri & populi ſolenniter cum memoria ſanctorum tũc foràs eduxerat, ne hoc quidem prętereũdum, quòd orante Malachia, peſtilentia ilicò conquieuit. Ex hoc iam, qui mutiret aduersùs eum, non fuit, dicentibus, qui de ſemine Chanaan ſunt, Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At ſerò iſtud, quia zelus Domini vbiquè occurrens eis, perſecutus eſt eos vſq; ad internecionem. Quomodò intra paucos dies perijt memoria eorum cum ſonitu? Quomodò facti ſunt in deſolationem, ſubitò defecerũt, periêrunt propter iniquitatem ſuam? Grande hodieq; miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his pręſertìm, qui eorum nouerant ſuperbiam atq; potentiam. Multa quidem & alia ſigna fuêre, quibus DEVS glorificauit nomen ſuum, & ſeruum ſuum inter ſudores & pericula confortauit. Quis dignè commemoret? Non tamen omnia pręterimus, etsì non ſufficimus ad omnia. Propter ſeriem autem narrationis, nè impediatur, aliqua, quę dicturi ſumus, reſeruamus in finem.

Igitur Malachias intra triennium reddita retributione ſuperbis, & libertate Eccleſiæ reſtituta, pulſa barbarie, & reformatis vbiquè moribus Chriſtianæ religionis, videns omnia in pace eſſe, cœpit cogitare de ſua pace. Et memor propoſiti ſui, conſtituit pro ſe Gelaſium virum bonum, & dignum tali honore, conueniẽtibus clero & populo, quin potiùs ſuſtinentibus propter pactum. Nam aliâs durum viſum omninò. Quo conſecrato, regibusq; ac principibus attentiùs commendato, ipſe clarus miraculis & triumphis, ad ſuam parochiam redit: non tamen Connereth: & audi cauſam dignam relatu. Diœceſis illa duas fertur habuiſſe antiquitùs Epiſcopales ſedes, & duos extitiſſe Epiſcopatus. Id viſum melius Malachiæ. Itaque quos ambitio conflauit in vnum, Malachias reuocauit in duos, partem alteri Epiſcopo cedens, partem retinens ſibi. Et proptereà nõ venit Connereth, quòd in ea iam Epiſcopum ordinâſſet, ſed Dunum ſe contulit, diſterminãs

Habes exẽplũ eximiæ perfectionis, dũ pace obtẽta, alterum ſibi ſubſtituit.

Itèm aliud.

paro-

parochias,ſicut in diebus antiquis. O purum cor. O oculum columbinum. Locum tradidit nouo Epiſcopo,qui videretur paratior, principalior haberetur: locum,in quo ſederat ipſe.Vbì ſunt,qui de terminis litigant, pro vno viculo perpetes adinuicèm inimicitias exercentes? Neſcio ſi quod genus hominum magìs, quàm iſtos,antiquum vaticinium tangat:Secuerũt prægnantes Galaad ad dilatandum terminos ſuos.Sed hoc aliâs. Amos 1.

Malachias factus Dunenſis Epiſcopus, confeſtìm more ſuo curauit aſſciſcere ad ſolatium ſibi de filijs ſuis conuentum regularium clericorum. Et eccè rursùs accingitur quasì nouus Chriſti tyro ad ſpiritale certamen: rursùs induitur arma potẽtia Deo,ſanctæ paupertatis humilitatem,rigorẽ diſciplinæ cœnobialis,ocium contemplandi,orandi aſſiduitatem.Quæ tamẽ omnia voto magìs valuit diù tenere,quàm actu.Etenim vniuerſi confluebant ad eum:nec modò mediocres,ſed & nobiles & potẽtes,illius ſe ſapientiæ & ſanctitati inſtruendos, corrigendos ac regendos committere feſtinabant. Et ipſe interdùm ibat,& exibat ſeminare ſemen ſuum, diſponens & decernens tota authoritate de rebus Eccleſiaſticis,tanquàm ex Apoſtolis vnus.Et nemo illi dicebat:In qua poteſtate hęc facis?videntibus cunctis ſigna & prodigia,quæ faciebat:& q̃a vbì ſpiritus Domini,ibì libertas. Viſum tamen ſibi, nõ tutè ſatìs actitari iſta abſq; ſedis Apoſtolicę authoritate,& Romam proficiſci deliberat: maximeq́; quòd metropolicæ ſedi deerat adhuc,& defuerat ab initio pallij vſus,quod eſt plenitudo honoris. Et viſum eſt bonum in oculis eius,ſi Eccleſia,pro qua tantum laborârat,quem hactenùs non habuerat,ſuo acquireret ſtudio & labore. Erat & altera metropolica ſedes, quam de nouo conſtituerat Celſus:primæ tamen ſedi,& illius Archiepiſcopo ſubdita,tãquàm primati.Et huic quoquè optabat nihilominùs pallium Malachias,confirmariq́; authoritate ſedis Apoſtolicæ pręrogatiuam,quam beneficio Celſi adipiſci meruerat.Innoteſcente propoſito,diſplicuit fratribus,necnon & magnatibus,& populo terræ.Omnes enim intolerabilem ſibi iudicabant tam diutinam omnium pij parentis abſentiam,& quòd metuerẽt de morte ipſius. Contigit intereà mori germanum eius, Chriſtianum nomine,virum bonum, plenum gratiæ & virtutis.Epiſcopus erat,illi quidem ſecundus in celebri opinione,ſed vitæ ſanctimonia & iuſtitiæ zelo fortè non impar. Huius deceſſus magìs terruit vniuerſos,& diſceſſum Malachiæ reddidit moleſtiorem. Dicebant autem nullo modo aſſentiendum vnici peregrinationi patroni, vt non deſoletur omnis terra, ſi duabus tantis columnis ſub vno momento temporis deſtituatur. Ergò oẽs pariter contradicunt. Et vim faciebant,cùm ille diuinam vltionẽ minatus eſt.Non tamen deſtitẽte illi,nisì miſſa ſorte,priùs Dei voluntas ſuper hoc interrogaretur.Prohibente illo,nihilominùs mittunt: ſed illa pro Malachiæ parte tèr reſpondiſſe inuenta eſt.Nec enim vna contenti vice fuęre,cupidi retinendi eum. Demùm cedentes,dimittunt illum,non tamen ſine ploratu & vlulatu multo.Sed nè quid imperfectum relinqueret,tractare cœpit,quomodò defuncti fratris ſemen ſuſcitaret.Et accerſitis ad ſe tribus diſcipulis ſuis,anxius æſtuabat quiſnam dignior ad hoc opus,ſiue vtilior videretur. Et diligenter intuitus ſingulos, Tu, inquit,ô Edane,(ſic enim vocabatur vnus) ſuſcipe onus.Illo cunctãte,& flẽte: Nè timeas,ait: Tu enim mihi à Domino deſignatus es:quia annulum aureũ,quo deſpõſandus es,iamnunc præuidi in digito tuo. Acquieuit ille, & Malachias eo conſecrato, proficiſcitur. Cumq́; egreſſus de Scotia, perueniſſet Eboracũ, ſacerdos quidã Sycarus nomine,intuitus eum agnouit.Nec enim faciem eius viderat antè: ſed cùm haberet ſpiritum prophetiæ,reuelatum fuerat ei iampridèm de illo.Et nunc incunctanter circunſtantibus digito eum demonſtrãs:Hic eſt,inquit,de quo dixeram:quia de Hybernia ſanctus veniet Pontifex,qui ſcit cogitationes hominum. Sic nõ potuit latẽre lucerna ſub modio,prodente eam per os Sycari ſpirituſancto,qui illam accẽderat.Nam & multa ſecreta de eſſe ſuo ſuorumq́;, dicta ſunt ei à Sycaro,quæ ità eſſe, vel fuiſſe, omnia recognouit. Sed & ſocijs Malachiæ percontantibus de ſuo reditu, reſpondit Sycarus incunctanter,(quod pòſt rei probauit euẽtus) paucos videlicet admodùm de numero illo cum Epiſcopo redituros.Illi audito hoc,ſuſpicati ſunt mortem:ſed Deus aliter adimpleuit. Nempe rediens ab Vrbe,quibuſdam apud nos,quibuſdam & in alijs locis ad diſcendam conuerſationis formam relictis, iuxta verbum Sycari,cum paucis admodùm repatriauit.Hæc de Sycaro.

In ipſa vrbe Eboracenſi,acceſſit ad eum vir nobilis ſecũdùm ſeculum,Vualleluus nomine,tunc Prior in Kyrkeham regularium fratrum:nunc verò monachus,& monachorum pater in Mailros monaſterio ordinis noſtri: qui deuotus Malachiæ ſe orationibus

Dunẽſi Eccleſiæ pſeſt.

2.Cor.3.

En tantus vir agnoſcit Rom. Pontificis authoritatẽ,& vſum pallij.

Chriſtianus S. Malachię frater.

S. Malachias Romam pficiſcitur.

Sycar^9 presbyter propheta.

ſatìs humiliter commendauit. Is aduertens multos habere Epiſcopum ſocios, & equos paucos,(nam pręterminiſtros,& clericos alios, quinq; cum eo erant preſbyteri,& equi non niſi tres)obtulit ei ſuum,quo ipſe vehebatur, hoc ſolùm dolere ſe inquiēs, quòd eſſet runcinus durè portans. Et addit: Libentiùs dediſſem, ſi melior fuiſſet: ſed ſi dignamini, ducite qualemcunq; vobiſcum. Et ego(ait Epiſcopus) eo libentiùs accipio, quo prædicas viliorem: quia non poteſt mihi vile eſſe, quicquid tam precioſa voluntas obtulerit. Et conuerſus ad ſuos: Hunc, inquit, ſternite mihi, quia commodus ſatis, & ſufficiens erit in longum. Quo facto, aſſcendit: & primò quidem durum, vt erat, ſentiens, poſtmodùm mira mutatione valdè commodum ſibi & ſuauiter ambulantem inuenit. Et nè caderet ſuper terram de ſermone, quem dixerat, vſque ad nonum annum, quo mortuus eſt ipſe, non defecit ei, factus optimus & precioſiſſimus palefridus. Quodque euidentius miraculum cernentibus fecit, de ſubnigro cœpit albeſcere, & non multò pòſt vix inueniebatur albior illo. Mihi quoquè in hac via datum eſt videre virum: & in eius viſu & verbo refectus ſum,& delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs. Et ego viciſsìm, peccator licèt, inuéni gratiam in oculis eius extunc, & deincèps vſque ad obitum ipſius, ſicut in procemio præfatus ſum. Ipſe etiam dignatus diuertere ad Claramuallem, viſis fratribus, compunctus eſt: & illi non mediocriter ædificati in præſentia & ſermone eius. Et acceptans locum, & nos, atque intimis viſceribus colligens, valedixit nobis,& abijt. Qui tranſalpinans, cùm veniſſet Iporiam ciuitatem Italiæ, hoſpitis ſui paruulum filium, qui malè habens moriturus erat, continuò ſanauit.

Equus ex incommodo fit commodiſſimus S. Malachiæ. Nota miraculum.

Sanat puerum moribundum.

Erat tunc temporis in ſede Apoſtolica felicis memoriæ Innocentius ſecundus Papa: qui eum benignè ſuſcepit, humanè ſatìs illi ſuper longa peregrinatione compaſſus. Et primò quidem Malachias, quod altiùs infixerat animo, cum multis lachrymis implorabat, licere ſibi viuere,& mori in Claraualle, permiſſu & benedictione ſummi Pōtificis. Et petijt hoc, non oblitus ad quod venerat, ſed affectus, quò venerat, deſiderio Clarçuallis. Non autem obtinuit, quòd vir Apoſtolicus lucris potiùs vberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omninò fruſtratus eſt à deſiderio cordis ſui, cui mori ibì, etsì non viuere, donatum eſt. Menſem integrum fecit in Vrbe, loca ſancta perambulans, & frequentans cauſa orationis. Cumque per id temporis ſæpè ac diligenter ab eo,& ab his, qui cum eo erant, ſummus Pontifex inquiſiſſet, eſſe patriæ, mores gentis, ſtatum Eccleſiarū, & quanta in terra Deus per eum operatus fuiſſet: paranti iam repatriare commiſit vices ſuas, per vniuerſam Hyberniam legatum illum conſtituens. Significatum ſiquidem erat ei ab Epiſcopo Gilleberto, qui, vt ſuprà memorauimus, tunc legatus extiterat, quòd iam non poſſet præ ſenio & debilitate corporis villicare. Poſt hæc petit Malachias confirmari nouę metropolis conſtitutionē,& vtriuſque ſedis pallia ſibi dari. Et confirmationis quidem priuilegium mox accepit: De pallijs autem(ait ſummus Pōtifex) oportet ſolenniùs agi. Conuocatis Epiſcopis,& Clericis,& maioribus terræ, celebrabis generale concilium: & ſic conniuentia, & communi voto vniuerſorum per honeſtas perſonas requiretis pallium,& dabitur vobis. Deindè tollens mithram de capite ſuo, impoſuit capiti eius: ſed & ſtolam cum manipulo dedit illi, quibus vti inter offerendum ſolebat. Et ſalutatum in oſculo pacis dimiſit eum, Apoſtolica fultum benedictione & authoritate. Qui reuertens per Claramuallem, ſuam ſecundā nobis largitus eſt benedictionē. Et alta ſuſpiria trahens, ꝙ non liceret ſibi pro ſuo deſiderio remanere: Hos, inquit, interìm pro me, oro, vt retineatis, qui à vobis diſcant, quod nos poſtmodùm doceāt. Et infert: Erunt nobis in ſemen, & in ſemine iſto benedicentur gētes, & illæ gentes, quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audiērūt, monachum non viderunt. Et dimiſſis quatuor à latere ſuo, abijt. Qui probati,& digni inuenti, monachi facti ſunt. Poſt aliquod tempus, cùm iam ſanctus eſſet in terra ſua, miſit alios, & de illis factum eſt ſimiliter. Quibus per aliquantum tempus inſtructis, & eruditis corde in ſapientia, dato eis in patrem ſancto fratre Chriſtiano, qui erat vnus ex ipſis, emiſimus eos, adiungentes de noſtris, quanti ſufficerent ad numerū Abbatiæ. Quæ concepit, & peperit filias quinque: & ſic multiplicato ſemine, augeſcit indiès numerus monachorum, iuxta deſiderium & vaticinium Malachiæ. Nunc iam repetamus ordinem narrationis.

Romæ ſacra loca inuiſit.

Summi Pōtificis erga eum humanitas.

Sex Abbatiæ Ordi. Ciſtertień inſtituuntur in Hybernia.

Malachias profectus à nobis, proſperè peruenit Scotiam. Et inuenit Dauid regem, qui adhuc hodiè ſupereſt, in quodam caſtello ſuo: cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingreſſus, honorificè à rege ſuſceptus, & humiliter exoratus, vt ſanaret filium

ſuum:

ſuum:aqua,cui benedixit,adſperſit iuuenem,& intuens in eum,ait: Confide fili,nō morieris hac vice.Dixit hoc:& die ſequenti,ſecundùm dictum prophetæ,ſecuta eſt ſanitas, ſanitatem lætitia patris, clamor & ſtrepitus totius exultantis familiæ. Exijt ſermo ad omnes:nec enim quod in domo regia,& regis acciderat filio,latére potuit. Et eccè vbiquè reſultans gratiarum actio,& vox laudis, tum pro ſalute domini,tum pro miraculi nouitate.Henricus eſt iſte:nam viuit adhuc vnicus patris ſui, miles fortis & prudens,patrizans (vt aiunt) in ſectando iuſtitiam & amorem viri. Et amauit vterque Malachiam, quandiù vixit,tanquàm qui illum à morte reuocâſſet. Rogabāt eum manere per aliquot dies:ſed ille declinans gloriam,moram non ſuſtinuit: & manè carpebat iter. Tranſeunti igitur per villam,nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orāte illo,ſolutū eſt vinculum linguæ eius,& loquebatur rectè. Dehinc villam ingrediens, quam nominant Eccleſiam ſancti Michaēlis, oblatam ſibi mulierem phreneticam, & vinctam funibus,coram omni populo curat: & dimiſſa incolumi,proficiſcitur. Perueniens verò ad portum Lapaſperi,trāſitum ibì per aliquot dies præſtolabatur: ſed mora minimè tranſijt ocioſa. Conſtruitur interìm de virgis in ſepem textis oratorium, ipſo iubente, ipſo operante pariter.Conſummatū circundedit vallo: atque interiacens ſpatium in cœmeterium benedixit.Sanè merita benedicentis,miracula ſatìs declarant:quæ vſque hodiè ibì actitari feruntur. Indè eſt,quòd de finitimis locis infirmos & malè habentes,illò portare conſueuerunt:& ſanantur multi. Mulier totis diſſolutis membris, plauſtro vecta illuc,pedibus ſuis remeauit domū,vna duntaxàt nocte non fruſtrà in loco ſancto prꝗſtolata miſericordiam Domini.Alia quædam ibidèm pernoctabat in oratione:quā fortè reperiens ſolam homo barbarus,accenſus libidine, & ſuî minimè compos, irruit rabioſus in eam. Conuerſa illa,& tremefacta ſuſpiciens,aduertit hominem plenum diabolico ſpiritu,Heus tu, inquit,miſer,quid agis?Conſidera vbì es:reuerere hꝗc ſancta:defer Deo,defer ſeruo eius Malachiæ:parce & tibijpſi.Non deſtitit ille,furijs agitatus iniquis. Et eccè (quod horribile dictum eſt)venenatum & tumidum animal,quod bufonē vocāt: viſum eſt reptans exire deinter femora mulieris. Quid plura? Terrefactus reſilijt homo, & datis ſaltibus, feſtinus oratorio exilijt. Ille confuſus,abſceſſit: & illa,intacta remanſit,magno quidem & Dei miraculo,& merito Malachiæ.Et pulchrè operi fœdo & abominando,fœdum interuenit & abominabile monſtrum.Non prorsùs aliter decuit beſtialem extingui libidinem,quàm per frigidiſſimum vermem:nec aliter temerarium frenari auſum,fruſtrari conatum,quàm per vilem,inutilemq́ue beſtiolam. Et hꝗc loco iſto ſufficiant, pauca de pluribus.Nunc iam reliqua proſequamur.

Aqua benedicta ſanat filium regis Scotiæ.

Sanat mutam.

Itèm phreneticam.

Nota miracula in cœmeterio benedicto.

Diſce hinc deferēdum locis ſacratis.

Aſſcendit Malachias nauem, & proſperè nauigās, applicuit monaſterio ſuo Benchorenſi,vt primi filij primam reciperent gratiam. Quid animi putas geſſiſſe illos, ſano de via tam longa recepto patre, & illo patre? Nec mirum,ſi ſe tota in gaudium effuderunt viſcera eorum in reditu eius, quandò & exteris circunquaquè gentibus incredibilem mox lꝗtitiam velox rumor inuexit. Deniquè de ciuitatibus,& caſtellis, & vicis occurrunt ei : & quocunquè diuertat, ſuſcipitur exultatione vniuerſæ terræ. Veruntamen non ſapit honor:opus exercetur legationis.Multis in locis celebrantur conuentus multi,nè qua regio, ſeu portio regionis,legationis fructu & vtilitate fraudetur. Seminatur ſuper omnes aquas:non eſt qui ſe abſcondat ab opera ſolicitudinis eius. Non ſexus,non ætas,non conditio,non profeſſio reputatur. Vbiquè ſemen ſpargitur ſalutare:vbiquè intonat tuba cꝗleſtis. Vbiquè diſcurrit,vbiquè irrumpit, euaginato gladio linguæ ad faciendam vindictam in nationibus, * increpationis in populis.Terror eius ſuper facientes mala.Clamat iniquis,Nolite iniquè agere:& delinquentibus,Nolite exaltare cornu.Religio vbiquè plantatur,propagatur,fouetur. Oculi eius ſuper eos, & cura eius ad neceſſitates eorum. In concilijs, quæ paſsìm celebrantur, repetuntur antiquæ traditiones, quas tamen bonas fuiſſe conſtiterit,abolitas verò negligentia ſacerdotum. Nec modò vetera inſtaurantur,cuduntur & noua.Et quæcunque promulgauerit, tanquàm cælitùs ꝗdita acceptantur,tenentur,ſcripto mandantur ad memoriam poſterorum.Quidni cælitùs miſſa crederentur,quꝗ tot cꝗleſtia confirmant miracula? Et vt fidem dictis faciam, perſtringam nonnulla paucis.Quis enim cuncta enumeret?Quanquàm libētiùs,fateor, imitandis immorer,quàm admirandis.

Prꝗclarè exercet munꝰ Legati.

Pſal. 47.

Et meo quidem iudicio primum & maximū miraculum,quod fecit,ipſe erat.Vt enim taceam interiorem hominem eius,cuius pulchritudinem, fortitudinem, puritatem ſa-

Nota de optimis moribus eius. tìs indicabant mores ipſius & vita: ipſum exteriorem ità vno ſemper modo, ipſoque modeſtiſſimo & decentiſſimo geſſit, vt nil prorsùs appareret in eo, quod poſſet offendere intuentes. Et quidem qui non offendit in verbo, ille perfectus eſt vir. At verò in Iacob.3. Malachia quis vnquàm, etiamsì curioſiùs obſeruârit, deprehendit ocioſum non dico verbum, ſed nutum? Quis manum, pedem've mouentem fruſtrà? Immò quid non ædificans in eius inceſſu, adſpectu, habitu, vultu? Denique vultûs hilaritatem nec fuſcauit mœror, nec leuigauit riſus. Totum in eo diſciplinatum, totum inſigne virtutis, perfectionis forma. Per omnia ſerius, ſed non auſterus. Remiſſus interdùm, diſſolutus nunquàm. Negligens nihil, etsì pro tempore multa diſſimulans. Quietus ſæpè, ſed minimè Inſignis ei' paupertas voluntaria. aliquandò ocioſus. A die primo conuerſionis ſuę vſque ad extremum vitę, ſine proprio vixit. Non ſeruos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quicquam redituum eccleſiaſticorum ſecularium've, vel in ipſo habuit Epiſcopatu. Menſæ Epiſcopali nihil prorsùs conſtitutum, vel aſſignatum, vndè Epiſcopus viueret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem penè inceſſanter circumiens parochias omnes, Euangelio ſeruiens, & de Euangelio viuens, ſicut conſtituit ei Dominus, Dignus eſt, inquiens, operarius mercede ſua. Nisì quòd frequentiùs ipſum Euangelium ſine ſumptu ponens, de laboribus ſuis ſuorumque ferebat, vndè ſe & alios, qui ſecum laborabant in opere miniſterij, ſuſtentaret. Porrò ſi interdùm quieſcere oporteret, in ſanctis hoc faciebat locis: quæ ipſe per Hyberniam ſparſerat vniuerſam. Apud quos verò moram facere libuiſſet, illorum ſe conformauit moribus & obſeruantijs, communi contentus vita & menſa. Non fuit in victu, non fuit in veſtitu, in quo potuiſſet Malachias dignoſci inter cæteros fratres. Intantùm cùm maior eſſet, humiliauit ſe in omnibus. Denique cùm exiret ad prædicandum, cum peditibus pedes & ipſe ibat, Epiſcopus & Legatus. Forma Apoſtolica hæc: & indè magìs mira in Malachia, quo rara nimìs in alijs. Verus profectò Apoſtolorum hæres eſt iſte, qui talia agit. Sed aduertere eſt, quomodò diuidat hæreditatem cum fratribus ſuis, æquè nepotibus Apoſtolorum. Illi dominantur in clero: iſte dum eſſet liber ex omnibus, omnium ſe ſeruũ fecit. Illi aut non euangelizantes manducant, aut euangelizant vt manducent: Malachias imitans Paulum, manducat, vt euangelizet. Illi faſtum & quæſtum æſtimant pietatem: Malachias hæreditate vendicat ſibi opus & onus. Illi felices ſe credunt, ſi dilatauerint terminos ſuos: Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea, & dolia replent, vndè onerent menſas: Malachias colligit in deſerta & ſolitudines, vndè impleat cælos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, inſupèr & de Cæſaris beneficio telonia, & tributa, & alios reditus infinitos: ſoliciti ſunt nihilominùs quid manducent, & quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec ſolicitudinis vllus eſt finis: Malachias cupiens nihil, non nouit tamen cogitare de craſtino. Illi à pauperibus exigunt, quod dent diuitibus: iſte ſolicitat diuites pro pauperibus ſuſtentandis. Illi marſupia vacuãt ſubditorum: iſte pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hoſtijſque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres ac mœnia ad cælos leuant: Malachias non habens vbì caput reclinet, opus facit Euangeliſtæ. Illi equos aſcendunt cum turba hominum gratìs manducantium panem, & nõ ſuum: Malachias ſeptus ſanctorum fratrum collegio, pedes circumit, portans panes Angelorum, quibus ſatiet animas eſurientes. Illi plebes ne agnoſcunt quidem, iſte erudit. Illi potentes & tyrannos honorant, iſte punit. O virum Apoſtolicum, quem tot & talia nobilitant ſigna Apoſtolatûs ſui. Quid ergò mirum, ſi mira eſt operatus ſic mirabilis ipſe? Immò verò nõ ipſe, ſed Deus in ipſo. Alioquìn tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

Marginal notes: Luc. 10. — Eximia humilitas. — 1. Cor. 9. — Pſal. 76.

Vide nequiſſimum dæmonem. Erat mulier in ciuitate Culratim, dęmonium habens. Vocatus eſt Malachias: orat pro addicta: vrget inuaſorem: exit. Sed nondùm exaturata nequitia eius: miſeram inuadit mulierculam, quæ fortè propè aſſiſteret. Et Malachias: Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, vt hanc peruaderes: exi & ab ea. Páret: ſed repetit priorem. Qua denuò pulſus, recurrit in alteram. Ità per aliquod ſpatium alternatìm vexabat illas, hinc indè refugiens. Tunc ſanctus indignans ſibi illudi à dæmone, colligensque ſpiritum, infremuit, & totis viribus fidei facto impetu in aduerſarium, ab vtraque fugauit: & quidem non minùs vexatum his, quas vexauerat ipſe. Cæterùm quòd moram fecit ſancto, non putes, lector, fuiſſe virtutis eius, ſed diſpenſationis diuinæ, vt videlicet ex hoc manifeſtior fieret, & maligni præſentia, & victoria Malachiæ. Denique audi quid

alibi

alibi fecerit, non autem per præſentiam ſuam. Et vtiquè potuit præſens, quod abſens valuit.

In regione Aquilonaris partis Hyberniæ iacebat infirmus in domo: nec dubium, quin dæmonum maleficio. Nam quadam nocte audiuit eos loquentes, dicentes alter ad alterum: Vide, nè miſer iſte hypocritæ illius ſtratum, ſtraménve contingat, & ſic effugiat manus noſtras. Cognouit homo, quòd Malachiam loquerentur, quem non multò antè in eadem domo meminerat pernoctâſſe, & adhuc ſtramen in loco. Sumptaque fiducia, & quo potuit conatu, cœpit repere debilis corpore, ſed fide fortis. Et eccè in aëre clamor & vociferatio. Prohibe eum, prohibe: retine eum, retine: Amittimus prædam. Verùm is, quem portabat fides & deſiderium euadendi, quanto plùs clamabant illi, tanto magìs genibus manibusque nitens, ad remedium feſtinabat. Et perueniens aſſcendit lectulum, volutatur in ſtramine, audit vlulatum plangentium: Heu, heu, ipſi nos prodidimus: decepti ſumus: euaſit. Et dicto citiùs receſſit ab eo dæmonum terror & horror, quem patiebatur, & omnis pariter ægritudo. In Leſmor ciuitate homo à dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus eſt. Itèm tranſeunti aliquandò Plaginiam, oblatus illi infans habens dęmonium, ſanus relatus eſt. In regione eádem ligatam funibus phreneticam ſolui iuſſit, & in aqua, quam benedixit, lauari. Lota eſt, & ſanata eſt. Alteram quoquè in Saballo regione Vlydiæ, membra propria dentibus laniantem, orando & tangendo curauit. Amentem hominem multa prædicentem futura, amici & propinqui adducunt ad Dei hominem vinctum funibus fortiter, quòd fortem ad nocendum rabies ipſa feciſſet, & terribilem valdè. Orat Malachias, & incontinentì æger ſanatur, & ſoluitur. Factum eſt hoc loco qnodam, cuius nomen tacemus, quòd nimìs barbarum ſonet, ſicut & alia multa. Alio tempore in præfata ciuitate Leſmor puellam mutam parentes eius in media platea offerunt tranſeunti, cum multa ſupplicatione rogantes, vt ei ſubuenire dignetur. Stat Malachias, & facta oratione, tangens digito linguam eius, ſputum miſit in os eius, & loquentem dimiſit. Exiens de quadam eccleſia, obuium habuit hominem cum vxore ſua, quæ non poterat loqui. Rogatus, vt eius miſereatur, ſtat in porta populo circunſtante: & data benedictione ſuper eam, iubet Dominicam dicere orationem. Dixit illa, & populus benedixit Dominum. In ciuitate cui nomen Oenthreb, decūbens lectulo quidam diues, iam dies duodecim priuatus linguæ officio, ad viſionem viſitantis ſe ſancti, loquelam recuperat, Euchariſtiam ſumit: & ità munitus, extremum in bona confeſſione efflauit ſpiritum. O oliua fructifera in domo Dei, ô oleum iucunditatis, vngens & lucens. Et ſplendore miraculi illuſtrauit ſanos, & ſuauitate beneficij vnxit infirmum, cui mox morituro ſalutarem confitendi & communicandi obtinuit facultatem. Intrauit ad eum quidam de nobilibus, habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum fide plenus, tres iuncos piè furatus de lectulo, in quo ille ſedebat, tulit ſecum: & multa DEVS de furto pietatis eſt operatus, fide illius, & prę́ſulis ſanctitate. Fortè venerat in ciuitatem, nomine Duenuania. Et cùm ſederet ad menſam, ingreſſus vir nobilis de ciuitate ipſa, humiliter ſupplicat pro vxore prægnante, quæ iam ſolenne præterijſſet tempus pariendi, ità vt mirarentur omnes: & nemo, qui aliud quàm vitæ periculum, crederet imminere. Rogat & cum eo Neemias Epiſcopus illius ciuitatis, qui iuxta eum ſedebat: rogant & cæteri, quotquot aderant ſimul diſcumbentes. Tum ille: Compatior ei, inquit, quòd bona mulier ſit, & pudica. Et porrigens viro poculum, cui benedixerat: Vade, inquit, da illi bibere: ſciens eam ſumpto benedictionis potu, & ſine mora, & ſine periculo parituram. Factum eſt, quod præcepit, & nocte ipſa ſubſecutū eſt, quod promiſit. Sedebat in campo cum Comite Vlydiæ aliqua tractans: & multitudo copioſa circa eos. Venit mulier grauida, & verè grauida: Indicat ſe contra omnes naturæ leges retinere partum iam quindecim menſibus & diebus viginti. Compaſſus Malachias ſuper nouo & inaudito incommodo, orat, & mulier parit. Et qui aderant, lætati ſunt, & mirati ſunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate & velocitate loco eodem enixa ſit: & triſte negati partûs periculum, miraculo commutatum iucundiori.

Nota mirabilē gratiā Dei in ſanctis eius.

Sanat furioſum vatē.

Muta loquitur.

Mutus moribundus loquit, cōfitetur, ſumit Euchariſtiā

Nota.

Nota vim benedicti poculi.

Accidit ibidèm quiddam pari quidem miraculo, ſed ſorte diſpari. Vidit hominem, qui publicè tenere diceretur concubinam fratris: & hic erat miles miniſter Comitis. Et publicè conueniēs inceſtuoſum, alterū ei Iohannē exhibuit: Non licet tibi, inquiēs, cō- Mat. 6.

 cubi-

cubinam habere fratris tui. At ille alterum ipſi nihilominùs Herodem redhibens, non modò non audiuit eum, ſed & ſuperbè reſpondit, & coram omnibus iurabat nunquàm ſe dimiſſurum. Tum commotus Malachias, ſicut erat pro iuſtitia vehemēter zelans: Et Deus, inquit, te ab illa ſeparet vel inuitum. Paruipendens ille, ex inſtanti abijt indignabundus. Offendensque mulierem non longè à turba conſtituta in loco, vi oppreſſit eam, ſicut erat ſatanæ totus, cui pauloantè traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla, quæ dominam comitabatur, recurrens domum, (nempe haud procùl aberat loco) nunciat anhela, quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius, qui domi erāt, zelantes ſororis ſtuprum, tota illò feſtinantia peruolant, pudicitiæ hoſtem ipſo in loco & opere ſceleris depræhenſum, multis confoſſum vulneribus interimunt. Necdùm conuentus ſolutus erat, cùm eccè armiger illius, quod euenerat, nunciauit. Et mirati ſunt vniuerſi, quòd ſententia Malachiæ tam celerem habuiſſet effectum. Timuerunt quiq; flagitioſi, audito hoc verbo: (nam multi erant in terra) & territi, purgati ſunt, lauantes manus ſuas in ſanguine peccatoris.

Terribile Dei iudiciū in contemptorem S. Malachiæ.

Diarmitium Comitem multo iam tempore decumbentem lecto, duriter quidem increpans, quòd malus homo eſſet, immoderatiùs ſeruiens vētri & gulæ, benedicta adſperſum aqua, ſurgere fecit ſine mora, & ità valentem, vt equum aſſcenderet ilicò, & vtiquè præter ſpem ſuam ipſius & ſuorum. In vrbe Caſelenſi venit homo ante eum cum filio paralytico, rogans illum ſanari. Qui orans breuiter: Vade, inquit, filius tuus ſanabitur. It, & craſtinò redit cū filio, ſed minimè ſanato. Tum ſurgēs Malachias, & ſtans ſuper eum diutiùs orauit, & ſanatus eſt. Et conuerſus ad patrem: Offer, inquit, illum Deo. Annuit homo, ſed nō tenuit: & poſt aliquot annos ille iam iuuenis recidit in idipſum, ſine dubio propter inobedientiam patris, & pacti tranſgreſſionem. Alius quidam veniens de longinquo, cùm eſſet Malachias in finibus Mumoniæ, attulit ad eum filium, pedum penitùs officio deſtitutum. Percontatus, quonam modo illi accidiſſet: Vt ſuſpicor, inquit, dæmonum malignitate. Et addit: Ludenti in prato ipſi (nî fallor) immisêre ſoporē: euigilansque puerulus, ſic ſe inuenit. Hæc dicens, cum lachrymis precem fundit, efflagitat opem. Miſertus eius orauit Malachias, iubens ægrum interìm dormire ibidèm ſuper ſolium. Dormiuit, & ſurrexit ſanus. Hunc ipſe, quia delongè venerat, aliquandiù in comitatu ſuo retinuit: & erat ambulans cum eo. In monaſterio Benchorenſi pauper quidam fratrum eleemoſynis ſuſtentabatur. Et erat quotidianam accipiens ſtipem, aliquid officij factitans in piſtrino. Is claudus ab annis duodecim, humì manibus repens, poſt ſe trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam ſuam Malachias mœſtum & mœrentem inueniens, cauſam percontatur. Et ille: Vides, inquit, quàm ex longo miſellus affligor, & manus Domini ſuper me: & eccè ad cumulum ærumnæ, homines, qui miſereri debuerant, irrident me potiùs, miſeriæ exprobrantes. Quem vbì audiuit, pietate motus, ſuſpexit in cælum, manus pariter leuans. Facta autem breui oratione, ipſe intrauit cellam, & ille ſurrexit. Et ſtans ſuper pedes ſuos, mirabatur, ſi verè eſſet quod erat, penè ſomnium ſuſpicatus. Cœpit tamen ſe pedetentim mouere: neque enim poſſe ire ſatìs credebat. Tandèm quaſì è graui ſomno euigilans, cognoſcit miſericordiam Domini ſuper ſe: firmiter graditur, & in piſtrinum reuertitur, exiliens & exultans, & laudans Deum. Viſo eo, qui antè viderant & cognouerant, repleti ſunt ſtupore & ecſtaſi, phantaſma putantes. Virum item hydropicum orando ſanauit, qui ilicò permanſit in monaſterio, paſtor ouium factus.

Repentina Comitis curatio.

Pœna non ſeruantis promiſſa.

Claudus ſanatur.

Itèm alter.

Itē hydropicus.

Ciuitas Hyberniæ, nomine Corcagia, vacabat Epiſcopo. Tractatum eſt de electione: diſſensêre partes, quibuſque, vt aſſolet, præſulem volentibus conſtituere ſuum, non Dei. Venit illuc Malachias, audita diſſenſione. Conuocato clero & populo, etiam corda & vota diſcordantium vnire curauit. Et perſuaſis illis totum negocium ſibi debere credi, cui potiſſimùm ſolicitudo incumberet illius, ſicut & aliarum per Hyberniam Eccleſiarum, incontinentì nominat eis non quempiam de nobilibus terrę, ſed magìs quendam hominem pauperem, quem ſciret ſanctum & doctum: & hic erat alienigena. Quæritur ille: nunciatur decumbere lecto, & ità debilis, vt nullo pacto exeat, nisì in manibus portatus miniſtrantium. Et Malachias: Surgat, inquit, in nomine Domini: ego præcipio, obedientia ſaluum faciet eum. Quid faceret ille? Parére volebat, ſed imparatum ſe ſentiebat: quòd etsì poſſet ire, Epiſcopari reformidabat. Ità cum voluntate obediendi pugnante gemino hoſte, pondere languoris, & metu oneris, vicit illa tamen, data ſibi in adiu-

adiutorium ſpe ſalutis. Itaque conatur, mouet ſeſe, tentat vires, inuenit ſe ſolito fortiorem. Creſcit pariter fides cum viribus, & rursùm facta fortior fides dat viciſsim viribus incrementum. Iam ſurgere per ſe valet, iam meliuſculè gradi: iam nec ſentire in ambulando laſſitudinem, demùm expeditus & alacer peruenire ad Malachiam ſine hominis adiutorio. Qui aſſumens eum, miſit in cathedram, clero & populo collaudante. Hoc ita in pace factum eſt, quia nec illi auſi ſunt Malachiæ voluntati in aliquo obuiare, videntes ſignum, quod fecerat: nec ille parére dubitauit, tam euidenti argumento factus ſecurior de Domini voluntate. *Sanat morbidū, & conſtituit Epiſcopum.*

Mulier quędam fluxum ſanguinis patiebatur: & hæc nobilis, chariſſima Malachiæ, plùs tamen ob morum, quàm generis, nobilitatem. Quę ex toto deficiens, (nimirùm cũ ſanguine exhauſtis viribus) iam poſita in extremis, miſit ad Dei hominem, vt, quod ſupererat, animæ ſubueniret, qui ſe iam non eſſet viſurus in corpore. Audiens Malachias, moleſtè tulit, quòd mulier virtutis foret, & vita eius fructuoſa opere & exemplo. Et videns ſe non poſſe ſatis accurrere tempeſtiuè, accito Malcho, quòd iuuenis eſſet, & expeditus: (ipſe eſt, cuius ſuprà meminimus, frater Chriſtiani Abbatis) Accelera, inquit, fer illi tria poma hæc, ſuper quæ nomen Domini inuocaui. Confido in ipſo, quòd, vbi ex eis guſtauerit, non guſtabit mortem, priuſquàm nos videat, etsì tardiuſculè ſecuturos. Feſtinat Malchus ſecundùm mandatum, & veniens, intrat ad morituram, alterum ſe exhibens puerum Eliſei, nisì quòd huius efficacior opera fuit. Iubet miſſam ſibi à Malachia benedictionem accipere, & guſtare, ſi quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, vt obedire poſſit, nutu ſignat, pauliſpèr ſe erigi velle: nam verbo nõ poterat. Erigitur, guſtat: guſtato confortata eſt: loquitur, & gratias agit. Et immiſit Dominus ſoporem in eam, & ſuauiſſimè requieuit in eo, cuius vſu diù caruerat, ſicut & eſu. Stetit interìm ſanguis, & poſt modicum expergefacta, ſanam ſé reperit, nisì quòd longa inedia, & ſanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minùs, die ſequenti deſideratus Malachiæ aduentus adſpectusque perfecit. *4. Reg. 4.* *Nota rem mirã in pomis benedictis à Malachia.*

Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorenſis monaſterij. Cuius vxor cùm infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt deſcenderet, priuſquàm moreretur, infirmam vncturus oleo: deſcendit, & intrauit ad eam. Quo viſo, exultat illa, ſpe animata ſalutis. Et cùm pararet vngere eam, viſum eſt omnibus differendum potiùs vſque manè. Erat enim veſpera. Acquieuit Malachias, & data benedictione ſuper ægram, exiuit cum his, qui ſecum erãt. At verò poſt modicum ſubitò clamor factus eſt, planctus & ſtrepitus multus per totam domum: ſiquidem inſonuit, quòd mortua eſſet. Accurrit Malachias tumultu audito, & ſecuti ſunt eum diſcipuli eius. Et accedens ad lectum, vt certò comperit expiràſſe, conſternatus eſt animo, ſibi imputans, quòd fraudata gratia ſacramenti obiérit. Et eleuatis in cælum manibus: Obſecro Domine, inquit, inſipienter egi. Ego, ego peccaui, qui diſtuli: non iſta, quæ voluït. Hæc dicens, cõteſtatus eſt in audientia omnium, nullam ſe recepturum conſolationem, nullam daturum requiem ſpiritui ſuo, nisì, quam tulerat, liceret reſtituere gratiam. Et ſtans ſuper eam, tota nocte laborabat in gemitu ſuo: & pro oleo ſancto largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicem illi vnctionis, quam poterat, exhibebat. Ipſe quidem ſic: Ad ſuos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaque in pſalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxêre peruigilem. Et manè facto, exaudiuit DOMINVS ſanctum ſuum, quia ſpiritus Domini erat poſtulans pro eo, qui poſtulat pro ſanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperuit oculos, quæ fuerat mortua: &, vt ſolent, qui de graui ſomno euigilant, fricans ſibi manibus frontem & tempora, ſuper lectum ſe erigit, & agnito Malachia, inclinãs deuotè ſalutat eũ. Et verſo luctu in gaudiũ, ſtupor appręhendit oẽs, & qui viderũt, & q̃ audiẽrũt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominũ. Et vnxit eã nihilominùs, ſciens in hoc ſacramento remitti peccata, & quòd oratio fidei ſaluet infirmum. Poſt hæc abijt ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifeſtaretur in ea, peracta pœnitentia, quam ſibi Malachias iniunxerat, in bona confeſſione iterùm obdormiuit, & migrauit ad Dominum. *Nota quantùm doleat tantus vir, quòd ſine extrema vnctione obierit fœmina.* *Rom. 8.* *Mortua reuiuiſcit.* *Iacob. 5. Extrema vnctio, ſacramentũ eſt.*

Fuit item mulier, cui ſpiritus iracundiæ & furoris intantùm dominaretur, vt non ſolùm vicini & cognati fugerent conſortium eius, ſed filij quoquè ipſi vix ſuſtinerent habitare cum ea. Clamor, & rancor, & tempeſtas valida, vbicunquè fuiſſet. Audax & ardens, & præceps, metuenda lingua & manu, importabilis omnibus, & inuiſa. Dolentes

lentes filij tum pro illa, tum pro ſeipſis, trahunt illam ad præſentiam Malachiæ, lachry-mabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem ſanctus & periculum matris, & incommodum miſerans filiorum, ſeorsùm aduocat illam: Fueritne confeſſa aliquandò peccata ſua, ſolicitè percontatur. Reſpondit, Nequaquàm. Confitere, inquit. Páret. Et ille iniungens pœnitentiam confitenti, oransque ſuper eam, vt Dominus omnipotēs det ei ſpiritum manſuetudinis, in nomine Domini Ieſu, nè vltrà iraſcatur, iubet. Sequitur tanta manſuetudo, vt pateat omnibus nōn eſſe aliud, quàm admirabilem mutationem dexteræ excelſi. Fertur adhuc hodiè viuere, & tantæ eſſe patientiæ & lenitatis, vt quę omnes exaſperare ſolebat, nullis modò exaſperari dānis, cōtumelijs, afflictionibus queat. Si licet & me, iuxta Apoſtolum, abūdare in ſenſu meo, accipiat quiſque vt volet: ego iſtud ſuperiori ſuſcitatę miraculo mortuę cenſeo præferendum, quòd exterior quidem ibì, hîc verò interior reuixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

Nota de cōfeſſione & ſatisfactione.
Præſtantiſſimum miraculum.
Rom. 14.

Vir ſecundùm ſeculum honorabilis, ſecundùm Deum timoratus, veniens ad Malachiam, queſtus eſt ſuper ſterilitate animæ ſuæ, ſupplicans vt ſibi obtineret ab omnipotēte Deo gratiam lachrymarum. Et ſubridens Malachias, quòd gratum haberet in homine ſeculari deſiderium ſpiritale, ſuam maxillam maxillæ illius quaſi blandiendo coniungens: Fiat, inquit, tibi, ſicut petiſti. Tantos exindè, & penè continuos exitus aquarum deduxerunt oculi eius, vt illud Scripturæ ei poſſe aptari videretur: Fons hortorum, puteus aquarum viuentium.

Verè mirabilis Deus in ſanctis ſuis.
Cantic. 4.

Eſt inſula maris in Hybernia, ab olìm fœcunda piſcium: & mare ibì piſcoſum valdè. Peccatis (vt creditur) habitantium adempta copia ſolita: quæ multos habebat filios, infirmata eſt, & à tanta funditùs ſuî commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, & iacturam grauem populis ęgrè ferētibus, reuelatum eſt cuidam mulieri, precibus Malachiæ poſſe afferri remedium. Idq́; innotuit omnibus, ipſa prodente. Nutu Dei contigit adeſſe Malachiam. Dum enim circumiret, & repleret Euangelio regionem, diuertit illuc, vt & ipſis eandem gratiam impartiret. At Barbari, quibus erat maior cura de piſcibus, omni inſtantia flagitant, vt potiùs reſpicere dignetur ſuper ſterilitatem inſulæ ſuæ. Qui cùm reſpōderet ſe minimè ad hoc veniſſe: hominum magìs, quàm piſcium deſiderare capturam: vidēs tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, orauit ad Dominum, vt, licèt indignis, indultum olìm beneficium tanta fide repetentibus non negaret. Aſcēdit oratio, aſcendit & piſcium multitudo, & fortè vberior, quàm in diebus antiquis, & ipſa populo terræ perſeuerans vſque in hodiernum diem. Quid mirum, ſi oratio iuſti, quæ penetrat cælos, penetrauit abyſſos, & de profundo maris tantas piſcium copias euocauit?

Nota vim precū eius.

Venerunt aliquandò tres Epiſcopi in villam Fochart, quem dicunt locum natiuitatis Brigidæ virginis, & quartus erat Malachias. Ad quē presbyter, qui hoſpitio ſuſceperat eos: Quid faciam, inquit, quòd piſces non habeo? Quo reſpondente, vt quęreret à piſcatoribus: biennium eſt, ait, quòd non inueniuntur piſces in flumine, vndè & piſcatores prorsùs diffiſi, etiam arti ſuæ renunciauerunt. Et ille: Præcipe, inquit, laxari retia in nomine Domini. Factum eſt, & capti ſunt ſalmones duodecim. Secundò miſerūt, & captis totidē, inopinatum inferunt menſis & ferculum, & miraculum. Et vt clarè liqueat, Malachiæ meritis hoc datum fuiſſe, alijs quoquè duobus ſequentibus annis eadem nihilominùs ſterilitas perdurauit.

Capiuntur preter ſpē piſces iubēte Malachia.

Fuit quidam clericus in Leſmor, probabilis, vt fertur, vitæ, ſed fidei non ità. Is ſciolus in oculis ſuis, præſumpſit dicere, in Euchariſtia eſſe tantummodò ſacramentum, & non rem ſacramenti, id eſt, ſolam ſanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia ſecretò, & ſæpè conuentus, ſed incaſsùm, vocatus ad medium eſt: Seorsùm tamen à laicis, vt, ſi fieri poſſet, ſanaretur, & non confunderetur. Itaque in cōuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua ſententia reſpondendi. Cumque totis ingenij viribus, quo non mediocriter callebat, aſſerere & defendere conaretur errorem, Malachia contrà diſputante & conuincente, iudicio omnium ſuperatus, de conuentu confuſus quidem exijt, ſed non correctus. Dicebat autem ſe non ratione victum, ſed Epiſcopi preſſum authoritate: Et tu (inquit) ô Malachia ſine cauſa me hodiè confudiſti, aduersùs profectò veritatem locutus, & contra tuam ipſius conſcientiam. Mœſtus Malachias pro homine ſic indurato, ſed magìs fidei dolēs iniuriam, timens periculum, Eccleſiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt reſipiſcat. Suadentibus hocipſum epiſcopis, & vniuerſo clero, cùm nō acqeſceret, cōtumaci anathema dicūt, hære-

Vtinā hæc aduertant hęretici Sacramentarij.

hæreticum proteſtantes.Nec ſic euigilans: Omnes,inquit,faueris homini potiùs,quàm veritati.Ego perſonam non accipio, vt deſeram veritatem. Ad hoc verbum ſubſtomachans ſanctus:Dominus,inquit,fateri te veritatem faciat vel ex neceſſitate.Quo reſpõdente,Amen,ſoluitur conuentus. Tali ille inuſtus cauterio,fugam meditatur, infamis atq; inhonorus fore,non ſuſtinens.Et continuò ſua tollẽs exibat, cùm eccè ſubita correptus infirmitate,ſiſtit gradum, viribusq; deficiens,eodem loco iactat ſe ſuper ſolum anhelus & feſſus.Fortè incidens in id loci vagabundus inſanus,offendit hominem: quidnam ibì agat, percontatur.Reſpondet,graui ſe infirmitate teneri,& neq; procedere,neque redire valentem.Et ille:Infirmitas iſta haud alia,inquit,quàm ipſa mors eſt. Hoc autem non dixit à ſemetipſo: ſed pulchrè Dominus per inſanum corripuit eum, qui ſanis acquieſcere noluit cõſilijs ſenſatorum.Et addit:Reuertere domum:ego te iuuabo. Deniq; ipſo duce,reuertitur in ciuitatẽ:redit ad cor,& ad miſericordiã Domini. Eádem hora accitur Epiſcopus,agnoſcitur veritas:abijcitur error,confeſſus reatum,abſoluitur,petit viaticum,datur reconciliatio,& vno penè momento perfidia ore abdicatur,& morte diluitur.Ità mirantibus cunctis, ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ, & ſcripturæ pariter dicentis,quia vexatio dat intellectum auditui. O miſeros, quos hoc non terret exemplum, & inuitat ad pœnitentiam. Eſa. 28.

Inter populos quarundam regionum orta aliquandò grauis diſcordia eſt. Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos.Et cùm eſſet aliàs impeditus, iniungit negocium hoc vni Epiſcoporum.Illo excuſante, & negante,& dicente,Malachiam, nõ ſe, quæſitũ: ſe contemptum iri,fruſtrà fatigari nolle:Vade,inquit, & Dominus erit tecum. Et ille:Acquieſco,ſed ſi me non audierint, ſcito me ad tuam paternitatẽ appellaturum. Subridens Malachias:Fiat,inquit.Tunc Epiſcopus conuocatis partibus,dictat formam pacis:acquieſcunt,reconciliantur adinuicèm:fide hincindè data,ſtabilitur pax:& ſic dimiſit eos.At pars vna videns hoſtes factos ſecuros,imparatos eſſe: quippe qui pace facta mali nihil ſuſpicarentur:loquebatur mutuò,&dicebat homo ad proximum ſuum:Quid volumus facere? Victoria præ manibus eſt, & vltio de inimicis. Et cœpêre inſequi illos. Innotuit Epiſcopo, quod fiebat: & accurrens conuenit ducem eorum ſuper iniquitate & dolo:ſed ſpretus ab illo eſt.Inuocauit nomen Malachiæ aduersùs eum,& nihilipendit. Irridensq; Epiſcopum: Putáſne,inquit, propter te amittere debeamus malefactores noſtros,quos Deus tradidit in manus noſtras?Et recordatus verbi ſui Epiſcopus,quod habuerat cum Malachia,flens & eiulans verſo vultu ad monaſterium eius: Vbì es,ait,homo Dei?vbì es?Nõne hoc eſt,Pater mî,quod tibi dicebam?Heu,heu veni,vt facerem bonum,& non malum:& eccè per me omnes,illi in corpore,iſti in anima,pereunt. Multa in hunc modum loquebatur lamentans & plangens, & quasì præſentem ſolicitans & compellans Malachiã aduersùs malignantes.Interìm verò impij, cum quibus fecerant pacem,inſequi non deſiſtebant ad perdendum eos. Et eccè ſpiritus mendax in ore quorundam virorum,qui eos deciperet.Et occurrerunt illis in via viri nunciantes,factam irruptionem in terras ipſorum ab aduerſarijs:in ore gladij conſumi omnia,& diripi bona eorum:vxores quoq; ac liberos tolli & abduci. His auditis,reuerſi ſunt feſtinanter. Sequebantur vltimi primos,quò irent,aut quid acciderit,neſcientes.Nec enim omnes audierant viros loquentes.Cumq; veniſſent,& inueniſſent nihil horũ,quę nunciata erant, confuſi ſunt,deprę̈henſi in malitia ſua. Et cognouerunt ſpiritui erroris ſe traditos propter nuncium Malachiæ,quem deceperunt,& nomen eius,quod ſpreuerunt.Porrò Epiſcopus audiens fruſtratos proditores in iniquitate ſua,quam cogitauerant, cum gaudio remeauit ad Malachiam,referens omnia per ordinem,quæ acciderant ſibi. Mirmodo impediũtur ſcelesti homines à cæde deſtinata.

Sciens Malachias eiuſmodi occaſione pacem eſſe turbatam, nactus opportunũ tempus,pacem per ſemet inter ipſos denuò reformare curauit,& firmare reformatam,datis & receptis altrinſecùs fide & iuramento. Verùm illi,quibus antè pax fracta fuit, iniuriæ memores,neglecto pacto & præcepto Malachiæ,tractauerunt de vice reddenda.Et congregati omnes in vnum, ibant vt imparatos præoccuparent, redderentque in caput eorum malum, quod ſibi facere cogitâſſent. Et magno flumine, quod intererat, facilimè tranſuadato,fluuiolo,quem non procùl ab illo offendêre,retenti ſunt.Neque enim iam fluuiolus, ſed planè fluuius ingens apparuit, vbiquè ſuî tranſire volentibus tranſitum negans.Mirari omnes tantum nunc eſſe, tantillum antehàc fuiſſe ſcientes, & loqui inter ſe: Vndè inundatio hæc?Aër ſerenus eſt,imbres nõ ſunt,nec proximè fuiſſe meminimus.Et ſi multùm pluiſſet,quis noſtrûm vnquã hactenùs meminit in quãtacunq; illuuie Magno miraculo alij à ſimili facinore retardantur.

ità

ità intumuiſſe,vt operiret terram,ſata & prata peruaderet? Digitus Dei eſt iſte: & Dominus ſepit vias noſtras propter ſanctum ſuum Malachiam, cuius ſumus prævaricati pactum,tranſgreſſi mandatum.Ità & hi infecto negocio,ad ſua æquè confuſi repedauerunt. Diuulgatum eſt verbum per vniuerſam regionem, & benedicebant Deum, qui comprehendit ſapientes in aſtutia ſua, & confringens cornua peccatorum, ſublimauit cornu Chriſti ſui.

Aliquis de nobilibus infenſus regi,recõciliatus eſt per manum Malachiæ. Nec enim regi ſatìs fidebat ille, vt pacem cum eo faceret, niſì mediante Malachia, aut quem rex æquè reuereretur. Nec immeritò,vt pòſt apparuit.Nam factũ ſecurũ,& minimè iam cauentem ſibi,captum truſit in vincula,odio antiquo captus plùs ipſe.Requiritur homo à ſuis de manu mediatoris.Nec enim aliud amici expectare, quàm mortem. Quid faceret Malachias?Non eſt quod poſſit, niſì vt recurrat ad ſuum illud ſolitum vnicumq; refugium.Congregato exercitu forti nimìs,turba magna diſcipulorum ſuorum, adit hominem,requirit vinctum,negatur.Et Malachias:Iniquè,inquit,agis contra Dominum, & contra me,& contra teipſum,pactum præuaricans:ſi diſſimulas tu,ſed non ego. Credidit ſe homo fidei meæ:ſi cõtingat mori, ego prodidi eum: ego reus ſanguinis eius. Quid tibi viſum eſt me proditorem,te præuaricatorem conſtituere? Nóueris me,donèc liberetur,nihil guſtaturum,ſed neque iſtos.Sic locutus,intrat eccleſiam:Deum omnipotentem ſuis,ſuorumque anxijs gemitibus interpellat,vt iniuſtè addictum,dignetur eripere de manu præuaricatoris & iniqui. Et ea die cum nocte ſequenti, in ieiunio & oratione perſtiterunt.Perlatum ad regem,quid fieret:& magìs indè induratum eſt cor eius, vndè emolliri debuerat. Init fugam, veritus homo carnalis, nè ſi propè remaneret,orationis non poſſet ſuſtinere virtutem: Quaſì verò vel abſconditum non inueniat,vel non perueniat ad remotum.Tu metas ponis miſer orationibus ſanctorum?Num eſt oratio iacta ſagitta,vt fugias à facie arcûs? Quò ibis à ſpiritu Dei,qui eam portat?& quò à facie eius fugies?Deniq; fugientem inſequitur,ínuenit latitantem.Eriſque cęcus,& non videns,vt meliùs videas,& intelligas,quoniam durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Deniq; ſenti vel nunc,quia ſagittæ potentis acutę peruenerunt ad te:quę etſi reſiliêrunt à corde,quia ſaxeum eſt,ſed non ab oculis. Vtinàm per feneſtram ſaltem oculorum perueniant vſq; ad cor,& vexatio det intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuò ad manus trahi,& duci ad Ananiam,ad ouem ſcilicet lupum,vt refunderet prædam. Refudit, & recepit viſum: quòd Malachias vſq; adeò ouis eſſet,vt ſit miſertus & lupo.Diligenter ex his aduerte,lector,cum quibus habitatio Malachiæ,quales principes,& quales populi.Quomodò non & is frater fuit draconum,& ſocius ſtruthionum? Et ideò dedit ei Dominus virtutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones,alligare reges eorum in cõpedibus,& nobiles eorum in manicis ferreis.Deindè audi,quid ſequatur.

Vir ſanctus obiurgat regem pacti violatorẽ.

Act. 9.
Rex orbatur lumine, redditq; captiuum.
Iob 30.
Pſalm. 149.

Is,cui Benchorẽſis monaſterij ceſſerat poſſeſſiones, ingratus beneficio, extunc & deincèps inſolentiſſimè ſemper ſe habuit aduersùs eum & ſuos, in omnibus infeſtus eis, vbiq; inſidians,detrahenſq; actibus eius. At non impunè hoc. Erat illi vnicus filius,qui imitator patris,audẽs aliquid & ipſe in Malachiam,eodem anno mortuus eſt. Mortuus autem ſic: Viſum eſt Malachiæ debere conſtrui in Benchor oratorium lapideum,inſtar eorum,quæ in alijs regionibus extructa conſpexerat.Et cùm cœpiſſet iácere fundamenta,indigenæ quidem mirati ſunt, quòd in terra illa necdùm eiuſmodi ædificia inuenirẽtur.Verùm ille nequam(ſicut erat præſumptuoſus & inſolens)nõ modò miratus eſt,ſed indignatus.Ex qua indignatione cõcepit dolorem, & peperit iniquitatem. Et factus ſuſurro in populis,nunc ſecretò detrahere,nunc blaſphemare palàm: notare leuitatẽ,nouitatem horrere,ſumptus exaggerare.Iſtiuſmodi venenatis ſermonibus ſolicitans,& inducens multos ad prohibendum:Sequimini me,inquit, & quod nõ niſì per nos fieri debet,contra nos fieri non ſinamus.Itaq; cum pluribus,quibus ſuadere valuit, deſcẽdit ad locum,repertum conuenit hominem Dei,primus ipſe dux verbi,qui erat principium mali:O bone vir,quid tibi viſum eſt noſtris hanc inducere regionibus nouitatem? Scoti ſumus,nõ Galli.Quænam leuitas hęc?Quid opùs erat opere tam ſuperfluo, tam ſuperbo? Vndè tibi pauperi & inopi ſumptus ad perficiendum? Quis perfectũ videbit? Quid iſtud præſumptionis,inchoare quod non queas, non dico,perficere, ſed nec videre perfectũ? Quanquàm amentis magìs eſt,quàm prudẽtis,conari quod modum excedit, vincit vires,ſuperat facultates.Ceſſa,ceſſa,deſine à veſania hac. Alioquìn nos non ſinimus, non ſuſtinemus.

Vltio Dei in Malachię obtrectatores.

ſuſtinemus.Hoc dixit,prodens quid vellet, non quid poſſet,conſiderans. Nam de qui-
bus præſumebat,& ſecum adduxerat,viſo viro,mutati ſunt,& iam nõ ibant cum eo. Ad-
quem vir ſanctus,tota libertate vtẽs: Miſer,inquit,opus,quod inchoatum vides,& inui-
des,ſine dubio perficietur: perfectum videbunt multi. Tu verò quia non vis, non vide-
bis: & quod non vis,morieris: attendito tibi,nè in peccato tuo moriaris.Ità eſt: ille mor-
tuus eſt,& opus completum eſt: ſed ille non vidit,qui,vt præfati ſumus,anno eodẽ mor-
tuus eſt.Interìm pater audito mox,quid de filio vir ſanctus prædixiſſet,ſciens verbum ei-
us viuum & efficax eſſe: Interfecit, inquit, filium meum. Et inſtigãte diabolo,tãto furo-
re exarſit in illum,vt coram duce & maioribus,inuidiæ,falſitatis & mendacij arguere nõ
vereretur hominẽ,qui veraciſſimus eſſet,veritatis & diſcipulus,& amator: & conuiciũ
intulit,ſimiam appellans. Et Malachias quidem doctus nõ reddere maledictum pro ma- Vir ſanctus
ledicto,obmutuit,& non aperuit os ſuum,dum conſiſteret peccator aduersùs eum. Sed ad conuiciũ
non Dominus oblitus ſermonis ſui,quem dixerat: Mihi vindictam,& ego retribuam. nil reſpon-
Eàdem die domum reuerſus homo, luit linguæ effrenis temeritatem, ipſo vltore, quo det. Deuter. 32.
inſtigatore laxârat. Arreptum in ignem proijcit dæmon: ſed mox manibus aſſiſtentium
extractus eſt,aduſtus tamen corporis parte,& mente captus. Et dum inſaniret, vocatus Diabolus ei
Malachias venit: reperitque maledicum ſpumantia ora torquentem,horrendis vocibus maledicen-
& motibus terrentem omnia, ac toto corpore agitatum,vix poſſe teneri à pluribus: & tem inua-
orans pro inimico vir totius perfectionis,exauditus eſt,ſed ex parte. Nam ilicò quidem dit.
ſancto orante, ille aperuit oculos, & ſenſum recepit. Relictus eſt autem ei ſpiritus Do-
mini malus,qui eum colaphizet,vt diſcat non blaſphemare. Credimus eum viuere vſq;
adhuc,& vſque ad hæc tempora luere peccatum grande,quod peccauit in ſanctum: cer-
tis temporibus tamen ferunt lunaticum eſſe. Porrò prædictę poſſeſſiones,cùm iam pro
ſuî imbecillitate & inutilitate eas tenere non valuit,in pace ad locum, cuius extiterant,
redièrunt. Nec renuit Malachias poſt multam demùm vexationem,pacis obtentum. Sed
iam ad opus ædificij, quod Malachias aggreſſus eſt, ſermo recurrat. Et quidem non
erat Malachiæ, non dico vndè perficeret, ſed vndè faceret quicquam. Erat autem cor
eius fiduciam habens in Domino. Dominus verò prouidit,vt,etſi nõ ſperanti in pecuniæ
theſauris, pecunia non deeſſet. Quis enim alius fecit, vt theſaurus eo loci reponeretur,
repoſitus non reperiretur,vſque ad tempus & opus Malachiæ? Inuenit Dei famulus in
Dei marſupio,quod defuit ſuo. Meritò quidem. Quid enim iuſtius, quàm vt cui pro
Deo non erat proprium,cum Deo iniret conſortium, & marſupium vnum eſſet ambo-
rum? Fideli deniquè homini totus mundus diuitiarum eſt. Et quid eſt ille, niſi quoddam
marſupium Dei? Deniquè ait: Meus eſt orbis terræ,& plenitudo eius. Indè eſt,quòd Ma- Pſalm. 49.
lachias repertos argenteos multos non repoſuit, ſed expoſuit. Nam totum munus Dei, S. Malachi-
in Dei opus iubet expendi. Non ſuas,non ſuorum conſiderat neceſſitates: ſed iactat co- as inuenit
gitatum ſuum in Domino: ad quem vtiquè recurrendum non dubitat,quotiès neceſſi- multam pe-
tas poſtulârit. Nec dubium Dei opus eſſe, quod Deo reuelãte Malachias præuidit. Con- cuniam.
tulerat primùm cum fratribus de opere illo: & multi præ inopia minùs libenter aſſen-
tiebant. Indè anxius dubiusque quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquire-
re,quænam foret voluntas Dei. Et die quadam de via regrediens, cùm iam loco appro- Viſio eius.
piaret, proſpexit eminùs: & eccè oratorium apparuit magnum lapideum, & pulchrum
valdè. Et intuens diligenter ſitum,formam & compoſitionem,cum fiducia arripit opus,
priùs quidem indicata viſione ſenioribus fratribus,paucis tamen. Sanè totum, quod at-
tentè notauit de loco,& modo,& qualitate,tanta diligentia obſeruauit,vt peracto ope-
re,factum viſo ſimilimum appareret,àc ſi & ſibi cum Moyſe dictum audierit: Vide, vt o- Exod. 25.
mnia facias ſecundùm exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte. Eodem viſionis ge-
nere id quoquè,quod in Saballino ſitum eſt, antequàm fieret,præoſtenſum eſt illi, non
modò oratorium,ſed & monaſterium totum.

Tranſeunte illo per quandam ciuitatem, & multitudine magna concurrẽte ad eum,
caſu vidit iuuenem inter alios videndi ſe curioſum. Aſcenderat lapidem, & ſtans ſuper
ſummos articulos extento collo,oculis & animo intendens in eum,quendam illi de no-
uo Zachęum exhibebat. Nec latuit Malachiam,ſancto quidem ſpiritu reuelante,verè il- Luc. 19.
lum veniſſe in ſpiritu & virtute Zachęi. Diſſimulauit tunc tamen,tacitusq; pertranſijt.
Cæterùm in hoſpitio nocte ipſa narrauit fratribus,quomodò illum vidiſſet,& quid prę-
uidiſſet de illo. Die autẽ tertia,en ille cũ viro quodam nobili,domino ſuo; Qui aperiens

vôtum & deſiderium iuuenis,rogabat,vt à ſe commendatum recipere dignaretur,& habere deceterò inter ſuos. Et Malachias agnoſcens eum,Non eſt opùs,inquit,vt, quē iam Deus commendauit,homo commendet. Apprehenſumque manu ſua tradidit Abbati Congano noſtro,& ille fratribus.Ipſe verò iuuenis adhuc(nî fallor) viuens, primus conuerſus laïcus Surienſis monaſterij,teſtimonium habet ab omnibus, quòd ſanctè côuerſetur inter fratres ſecundùm ordinem Ciſtertienſem. Et cognouerūt diſcipuli, etiam in hoc Malachiam prophetiæ ſpiritum habuiſſe.Non ſolùm autem, ſed & in eo, quod ſubiuncturi ſumus.Cùm ſacramenta offerret,& appropiâſſet ei Diaconus,facturus aliquid pro officio ſuo,intuitus eum ſacerdos,ingemuit,quòd ſenſiſſet penès illum latére, quod non conueniret.Peracto ſacrificio, ſecretò percōtatus de conſcientia ſua, cōfeſſus eſt, & non negauit illuſum ſibi per ſomniū nocte ipſa.Cui iniungens pœnitentiam:Nō debueras,inquit,hodiè miniſtrâſſe,ſed verecundè te ſubtrahere ſacris,& deferre tantis, tamq; diuinis myſterijs,vt hac humilitate purgatus,digniùs exindè miniſtrares. Item alia vice ſacrificante illo,& orante hora ſacrificij,ea quidem ſanctitate & puritate cordis, qua ſolitus erat,adſtante diacono, viſa eſt columba intrare per feneſtrā in claritate magna. Ea ſacerdos perfunditur totus: ea ſubobſcurior baſilica tota refulget. Columba verò aliquandiù circūuolitans, tandē reſidet ſuper Crucem ante faciem ſacerdotis. Obſtupuit diaconus,& pauens tum pro luminis,tum pro volucris nouitate, quòd illa ſit rara auis in terra,cecidit ſuper faciem ſuam,& vix palpitans,ſeſe erigere auſus eſt, vel quandò officij ſui neceſſitas poſtulauit. Poſt Miſſam ſeorsùm conuentus à Malachia, ſub periculo vitæ iubetur nullatenùs ſecretum prodere,quod vidiſſet,quoàd viueret ipſe.Aliquandò cùm in Ardinacha eſſet cum quodam coëpiſcopo ſuo, de nocte ſurgens,cœpit memorias ſanctorum,quæ in cœmeterio ſancti Patricij multæ ſunt,orādo luſtrare.Et ecce vnū de altaribus ſubitò ardere conſpiciunt. Ambo enim viderunt viſionem hanc magnam: ambo mirati ſunt.Et Malachias intelligens ſignum eſſe magni meriti illius, vel illorum, quorum ſub altari illo corpora requieſcerent,currens,&ſe medijs immergens flammis, expanſis brachijs ſacram amplexatus eſt aram.Quid ibì fecerit, quídve ſenſerit, nemo q ſciat;ſed quod ampliùs ſolito,cæleſti igne ſuccenſus,ex illo igne exiērit,fratrum,qui cū eo tunc erant,reor neminem eſſe,qui neſciat.

Videtur admirandam ſub Miſſæ ſacrificio.

Hæc dicta ſunt,pauca quidem de pluribus, ſed multa pro tempore. Non enim ſignorum tempora hec,ſecundùm illud:Signa non vidimus, iam non eſt propheta. Vndè ſatìs appáret,Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in ſignis extitit, & in raritate tanta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si benè aduertimus pauca ipſa, quæ dicta ſunt, non prophetia defuit illi, non reuelatio, non vltio impiorum,non gratia ſanitatum , non mutatio mentium , non deniquè mortuorum ſuſcitatio.Per omnia benedictus Deus,qui ſic amauit &ornauit eum:qui & magnificauit eum in conſpectu regum,& dedit illi coronam gloriæ.Amor probatur in meritis,ornatus in ſignis,magnificatio in vltione inimicorum, glorificatio in præmiorum retributione. Habes diligens lector in Malachia quid mireris, habes & quid imiteris. Nunc iam quid tibi ex his ſperandum ſit,ſtudioſus attende.Nam finis horum, precioſa mors eſt.

Pſalm. 73.

Malachiæ nullū genus veterū miraculorū defuit.

Percontatus aliquandò,quonam in loco,ſi optio detur,extremum mâlit agere diem, (de hoc ſiquidem fratres quærebant inter ſe,quem ſibi quiſque deligeret) cunctatur, & non reſpondet. Inſtantibus illis: Si hinc migro, inquit, nuſquàm libentiùs, quàm vndè vnà cum noſtro Apoſtolo reſurgere poſſim. (Dicebat autem ſanctum Patritium.) Si peregrinari oportet,&ità permittit Deus, Claramuallē delegi. Requiſitus itèm de tempore, diem reſpondit ſolennem omnium defunctorum. Si ſimplex votum putatur, impletum eſt.Si prophetia,ne iota præterijt.Sicut audiuimus,ſic vidimus de loco pariter,& de die.Dicamus breuiter,quo ordine iſtud,quáve occaſione prouenerit.Aegrè ſatìs ferebat,Hyberniam vſq; adhuc pallio caruiſſe, vtpotè æmulator ſacramentorum: quorū ne vno quolibet gentem ſuam vellet omninò fraudari. Et recordatus ſibi à Papa Innocentio fuiſſe promiſſum,indè magìs triſtari,quòd dum adhuc ille ſuperfuit, nō fuit miſſum pro eo.Et nactus occaſionem,quòd Papa Eugenius ſummam regiminis teneret, & eo temporis vſq; in Franciam appropiâſſe nunciaretur, opportunitatem requirendi ſe inueniſſe gauiſus eſt.Præſumebat autem de illo,vtiquè viro tali,& de tali aſſumpto profeſſione. Magìs verò, quòd ſuæ Claræuallis ſpecialis filius extitiſſet, nec timeret apud illum

S. Patritius Hyberniæ Apoſtolus.

Dies ſolennis omniū defunctorum.

illum ſe vllam ſuſtinere difficultatem. Itaque conuocantur Epiſcopi, concilium cogitur: tractata triduò, quæ tempori imminerent: die quarto aperitur conſilium de pallio requirendo. Placet, ſed ſi per alium requiratur. Tamen quia breuior via, & ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit, qui eius obuiare præſumeret conſilio & voluntati. Et Malachias, ſoluto concilio, arripit iter. Proſequuntur eum, qui conuenerant fratres, vſque ad litus, non multi tamen, ipſo nimirùm prohibente. Ad quem vnus illorũ, Catholicus nomine, flebili voce & fletu: Heu tu abis, inquit, & in quanta penè quotidiana vexatione me deſeris, nõ ignoras, necſers opem miſertus meî. Si ego dignus qui patior, fratres quid peccauerunt, qui vix diem, noctémve vllam à tam laborioſa cura & cuſtodia meî feria tam habere ſinuntur? His verbis & lachrymis filij (flebat enim) paterna viſcera concuſſa ſunt, & amplexatus eſt eum blandiendo, impreſſoque pectori eius ſigno Crucis: Certus eſto, inquit, te eiuſmodi nil paſſurum, donèc redeam. Erat autem epilepticus, & cadebat frequenter, ità vt interdùm non ſemèl, ſed ſæpiùs pateretur in die. Hoc iam per ſex annos morbo horrido laborabat, ſed ad verbũ Malachiæ, perfectè cõualuit. Ab illa hora nil tale ꝑpeſſus eſt, nil tale (vt confidimus) deincèps perpeſſurus, quia Malachias deincèps rediturus nõ eſt. In ipſo acceſſu nauis accedũt duo ex his, qui illi familiariùs adhærebãt, audentes, & petentes aliqd ab eo. Quibus ille: Quid vultis? Nõ dicimus, inqunt, niſi ſpondeas te daturum. Spondet. Et illi: Volumus nobis certò promitti à tua dignatione, te in Hyberniam incolumem reuerſurum. Inſtare & cæteri omnes. Tum ille parumpèr deliberãs, pœnitere primò, quòd ſe alligâſſet, quà exiret, non inueniens. Anguſtiæ vndiquè, dum nil occurreret ab alterutro tũtum periculo, voti videlicet, aut promiſſi. Viſum eſt tandèm id potiùs eligendum, quod inpræſentiarùm plùs vrgeret, reliquum ſupernæ committendum diſpoſitioni. Annuit triſtis quidem: ſed magìs illos noluit contriſtare: & reſpondens eis, vt volunt, aſcendit nauem. Et cùm iam ferè medium iter æquoreum peregiſſent, ſubitò contrarius ventus nauem repellit, & reducit in terram Hyberniæ. Deſcendens de naui, in ipſo portu in quadam ſua eccleſia pernoctauit. Et lætus, gratias egit diuinæ conſilio prouidentiæ: quo factum eſt, vt iam fecerit ſatìs pro ſua promiſſione. Manè verò intrans nauem, ipſa die proſpero curſu transfretauit, & venit in Scotiam. Die tertia peruenit ad locum, qui Viride ſtagnum dicitur: quem fecerat præparari, vt ibì ſtatueret Abbatiam. Et relicto illic de filijs ſuis fratribus noſtris, monachorum conuentu & Abbate, (nam ſecum ad hoc ipſum eos adduxerat) valedicens eis, profectus eſt. Et cùm tranſiret, occurrit ei rex Dauid, à quo receptus cum gaudio, & retentus per aliquot dies, multaque operatus placita Deo, inchoatum repetit iter. Et pertranſiens Scotiam, in ipſo introitu Angliæ diuertit ad eccleſiam Giſiſburnenſem, vbì habitant viri religioſi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro ſua religioſitate & honeſtate. Ibì adducta eſt ad eum mulier patiens morbũm, quem cancrum vulgò appellant, ipſo horrendum viſu, & ſanauit eam. Nam vbì aqua, cui benedixit, adſperſa ſunt vlcerum loca, dolorem non ſenſit. Die verò ſequẽti vix vlcera apparebant. Abiens indè, ad mare venit: ſed negatur tranſitus. Cauſa (nî fallor) fuit, orta ſimultas quædam inter ſummum Pontificem & regem Angliæ, quòd rex neſcio quid mali ſuſpicaretur de bono illo homine, ſi tranſiret. Nam neque alios Epiſcopos tranſire ſinebat. Quod quidem impedimentum, etsì fuit contrarium Malachiæ voluntati, ſed non voto. Dolebat differri à deſiderio ſuo, neſciens magìs per hoc impletum iri. Nam ſi incontinentì tranſiſſet, oportebat tranſire etiam Claramuallem, vt ſummum Pontificem ſequeretur. Iam enim abiërat, & erat Romæ, aut prope Romam. Nunc verò intercedente dilatione factum eſt, vt tardiùs transfretans, ad locum & horam ſanctiſſimi ſui obitûs opportunè occurreret.

En quanti facit palliũ vir ſanctiſſimus.

Curat epilepticũ facilimè.

Vide quantã agat Deus curã ſeruorum ſuorum.

Mulier aq̃ benedicta ſanata.

Qui à nobis ſuſceptus eſt, tanquàm verus ab Occidente veniens, viſitans nos oriens ex alto. O quantùm noſtræ Claræualli irradians ſol ille claritatis adauxit: Quàm iucundus ad eius introitum dies feſtus illuxit nobis. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum & lætatũ in ea. Quàm celer & ſaliens, tremulus ac debilis mox ipſe occurri. Quàm lætus in oſcula rui: Quàm lætis brachijs miſſam mihi cælitùs amplexatus ſum gratiam. Quàm alacri vultu & animo, mî pater, introduxi te in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Quàm feſtiuos deindè tecum duxi dies, ſed paucos. Quid verò ille viciſsim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noſter omnibus ſe præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quàm bonum, & quàm iucundum agebat hoſpitem

S. Malachias venit Claræuallẽ.

ſpitem apud eos, quos nimirùm videre venerat à finibus terræ, non auditurus Salomonem, ſed exhibiturus. Deniquè audiuimus ſapientiam eius, tenuimus præſentiam eius, & tenemus. Iam quatuor aut quinque dies huius noſtræ ſolennitatis defluxerant, cùm eccè die ſolenni beati Lucæ Euangeliſtæ, Miſſa in conuentu ſua illa ſancta deuotione celebrata, febre correptus, lecto decubuit, & nos cum illo omnes. Extrema gaudij noſtri mœror occupat, moderatior tamen, quòd leuior interìm febris eſſe videretur. Videres diſcurrere fratres, dandi auidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? cui non dulcius miniſtrare illi? Vtrunq; ſuaue, vtrunq; ſalutare. Et humanitatis erat præbere obſequium, & profectûs cuique ſui, cùm gratiam reportaret. Aſſiſtere omnes, omnes ſoliciti erant circa frequens miniſterium: medicamenta perquirere, adhibere fomenta, vrgere ſæpiùs ad guſtandum. Ad quos ille: Sine cauſa, inquit, hæc: ſed charitate veſtrî facio, quicquid iniungitis. Sciebat enim imminere tempus ſuæ migrationis. Cumque fratres, qui cum eo venerant, fidentiùs inſtarent, dicentes, non oportere diffidere de vita: nec enim ſigna mortis in eo aliqua apparerēt: oportet, inquit, hoc anno Malachiam exire de corpore. Et infert: Eccè appropinquat dies, quem, vt optimè nôſtis, optaui ſemper ipſum fore diem reſolutionis meæ. Scio cui credidi, & certus ſum: non fraudabor reliquo deſiderij mei, qui partem iam teneo. Qui me ſua miſericordia perduxit ad locum, quem petij: terminum, quem æquè volui, non negabit. Quòd ad hoc corpuſculum attinet, hîc requies mea: quòd ad animam, Dominus prouidebit, qui ſaluos facit ſperantes in ſe. Nec parùm ſpei repoſitum mihi in die illa, qua mortuis tanta à viuis beneficia impenduntur. Nec longè aberat dies ipſa, cùm talia loqueretur. Intereà iubet ſe ſacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum, vt ſolenniter fieret, non ſuſtinuit vt ad ſe aſcenderent: ipſe deſcendit ad eos. Iacebat ſiquidem in ſolario, domo ſuperiori. Vngitur, & ſumpto viatico, fratrum ſe orationibus, & fratres commendans Deo, ad lectum reuertitur. Alto de ſolio deſcendebat pedibus ſuis, & rursùm nihilominùs ſuis pedibus aſcendebat: & dicebat mortem eſſe in ianuis. Quis hūc hominem crederet moriturum? Solus ipſe, & Deus id ſcire poterat. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur, non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non aduſti dentes, non collum exeſum & gracile, non curui humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis eius, & hęc gloria vultôs eius, quę non euacuatur, ne in morte quidem. Talis quoàd vixit, talis & mortuus apparebat viuenti ſimilior.

Dies ſolennis S. Lucæ. — *Pſal. 16.* — *Nota quid ſentiat tantus vir de ſuffragijs defunctorū, & extrema vnctione.*

Cucurrimus vſque huc, ſed modò hæremus, quia Malachias curſum conſummauit. Stat ille, & nos pariter ſtamus cum eo. Alioquìn quis libenter currat ad mortem? Pręſertìm tuam, Pater ſancte, quis referre poſſit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non ſeparabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem in vita proſequuti ſumus. Ab vlteriori Scotia vſque huc cucurrit ille ad mortē: Eamus & nos, & moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere neceſſè fuit. Adeſt omnium ſanctorum clara vbiquò celebritas: ſed iuxta veterem ſententiam, Muſica in luctu importuna narratio eſt. Adſumus, canimus vel inuiti. Flendò cantamus, & cantando flemus. Malachias etsì non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquimur, relinquitur luctus: ſolus Malachias feſtū facit. Quod enim non poteſt corpore, facit mente, ſicut ſcriptum eſt: Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi. Deficiente illi corporis inſtrumento, ſilente organo oris, officio vocis ceſſante, reliquum eſt, vt mentis iubilo ſolennizet. Quidni ſolennizet ſanctus, qui ſanctorum ducitur ad ſolennitatem? Exhibet illis, quod mox ſibi debebitur. Adhuc modicum, & ipſe vnus ex ipſis eſt. Sub noctis crepuſculo, cùm iam vtcunquè diei à nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquauerat non crepuſculo, ſed auroræ. An non illi aurora, cui nox pręceſſit, dies autem appropinquauit? Itaque febre inualeſcente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere ſudor, vt quodammodò tranſiens per ignem & aquam, educeretur in refrigerium. Iam deſperatur de vita eius: iam quiſque ſuum iudicium repræhendit: iam nulli dubium, Malachiæ ſententiam præualere. Vocamur: adſumus. Et ille oculos leuās in circunſtantes: Deſiderio deſideraui, inquit, hoc paſcha manducare apud vos. Gratias ago ſupernę pietati: Non ſum fraudatus à deſiderio meo. Vides hominem ſecurum in morte, & necdùm mortuum, iam certum de vita? Nec mirum. Videns adeſſe noctem, quam expectauerat, & in ipſa dieſcere ſibi, quaſì de nocte triumphans, videtur inſultare

Omnium ſanctorum celebritas. — *Eccl. 22.* — *Pſal. 75.*

tene

tenebris,& quodammodò loqui : Iam non dicam, Forſitan tenebræ conculcabunt me:
quia hæc nox illuminatio mea in delicijs meis.Et blandè nos cõſolans:Habete, inquit, Pſal.138.
curam meî: Ego veſtrî, ſi licuerit, non obliuiſcar. Licebit autem. Credidi in Deum,& Marc.9.
omnia poſſibilia credenti. Amaui DEVM: amaui vos: & charitas nunquàm excidit. 1.Cor.13.
Et ſuſpiciens in cælum: Deus, inquit, ſerua eos in nomine tuo: Non ſolùm autem eos,
ſed & omnes,qui per verbum ac miniſterium meum tuo ſe mancipauêre ſeruitio. De-
indè imponẽs manus ſingulis,& benedicens omnibus,pauſatum ire iubet, quia nõdùm
venerat hora eius.Imus,redimus circa medium noctis: nam ea hora lux lucere in tene-
bris nunciatur.Impletur domus: adeſt congregatio tota: Abbates quoquè multi, qui
conuenerant.Pſalmis,& hymnis,& canticis ſpiritualibus proſequimur amicum repatri-
antem.Anno ętatis ſuę quinquageſimo quarto,loco & tempore,quo prælegit,& præ- Feliciſſimè
dixit Malachias Epiſcopus, & Legatus ſanctæ Apoſtolicæ ſedis, velut è manibus noſtris vir ſanctiſ-
aſſumptus ab Angelis,feliciter obdormiuit in Domino.Et verè obdormiuit.Vultus pla ſimus ob-
cidus,placidi exitûs indicium fuit.Et quidem omnium oculi fixi in eum: nemo tamen, dormit in
qui quãdò exiuit,aduertere potuiſſet.Mortuus viuere,& viuẽs mortuus putabatur:adeò Domino.
nil intercidit,quod alterutrum diſterminaret.Eadem viuacitas vultûs,ſerenitas eadem,
qualis apparere ſolet in dormiente.Diceres mortem nil horũ tuliſſe, magìs auxiſſe plu-
rimùm.Non eſt mutatus,ſed ipſe mutauit omnes.Mirum in modum luctus & gemitus
omnium ſubitò conquieſcit: mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit.
Effertur,feruntur in cælum voces,infertur oratorio Abbatum humeris.Vicit fides: tri-
umphat affectus: res in ſuum deuenit ſtatum: cuncta geruntur ex ordine: cuncta ex ra-
tione procedunt.

Et reuerà quid rationis habet immoderatiùs plangere Malachiã, quaſi non ſit pre-
cioſa mors eius, quaſi non ſit magìs ſomnus,quàm mors: quaſi non ſit mortis portus,
& porta vitæ? Malachias amicus noſter dormit, & ego lugeam? Luctus iſte vſu ſe, non
ratione,tuetur.Si Dominus dedit dilecto ſuo ſomnum,& talem ſomnum, in quo hære-
ditas Domini,filij merces,fructus ventris:quid horum videtur fletum indicere? Egóne
fleam illum,qui fletum euaſit? Ille tripudiat,ille triumphat: ille introductus eſt in gaudi-
um Domini ſui,& ego eum plangam? Cupio mihi hæc,non illi inuideo. Interìm paran- En offertur
tur exequię: offertur pro eo ſacrificium : conſummantur ex more omnia cum ſumma pro eo ſa-
deuotione. Stabat eminùs puer, cui emortuum pendebat à latere brachium, magìs illi crificium.
impedimento,quàm vſui.Quo comperto,innui,vt accederet. Et appræhenſam aridam
manum,applicui ad manum Epiſcopi: & viuificauit eam. Nempe viuebat in mortuo Miraculum
gratia ſanitatum: & manus eius fuit mortuæ manui,quod mortuo homini Eliſeus.Puer defuncti.
ille de longè venerat,& manum, quam pendentem attulerat, ſanam in patriam repor- 4.Reg.13.
tauit. Iam omnibus ritè peractis, in ipſo oratorio ſanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo
ſibi benè cõplacuit, Malachias traditur ſepulturæ, anno ab incarnatione Domini mil-
leſimo,centeſimo,quadrageſimooctauo,quarto Nonas Nouembris.Tuum eſt, Ieſu bo-
ne,depoſitum,quod nobis creditum eſt: tuus theſaurus, qui reconditur penès nos. Ser-
uamus illum reſignandum in tempore,quo repoſcendum cenſueris,tantùm vt abſque
contubernalibus ſuis non egrediatur:ſed quem habuimus hoſpitem, habeamus ducem,
tecum & cum ipſo pariter regnaturi in ſecula ſeculorum, Amen.

DE EODEM S. MALACHIA, SERMO B. BERNARDI ABBATIS.

LIquet,dilectiſſimi, quòd dum corpore retinemur, peregrinamur à Do- 2.Cor.5.
mino: ac per hoc luctum magìs,quàm gaudium, miſerandum nobis in-
dicit exilium,& conſcientia delictorũ.Quia tamen Apoſtolico ore gau- Rom.12.
dere cum gaudentibus admonemur, in omnem nos ſuſcitari lætitiam,
tempus & cauſa requirit. Nam ſi verè, quod Propheta ſenſit, exultent Pſal.67.
iuſti in conſpectu Dei: exultat ſine dubio Malachias, qui in diebus ſuis
placuit Deo,& inuentus eſt iuſtus.In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo miniſtrauit: placuit
miniſteriũ,placuit & miniſter.Quid nî placuerit? Poſuit ſine ſumptu Euangelium,reple-
uit Euangelio patriam,ſuorum maximè feralem edomuit barbariem Hybernorum, leui

iugo Chriſti in gladio ſpiritûs exteras ſubdidit nationes, vſque ad extrema terræ reſtituens hæreditatem ſuam illi. O miniſterium fructuoſum, ô miniſtrum fidelem. Nunquid non per ipſum filio eſt paterna adimpleta promiſſio? Nunquid non hunc olim intuebatur pater, cùm ad filium loqueretur, Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terrę? Quàm libens Saluator recipiebat, quod emerat, & emerat precio ſanguinis ſui, ignominia Crucis, horrore paſſionis? Quàm libens de manibus Malachię, pro eo quòd gratis miniſtraret? Ergò in miniſtro quidem gratum erat munus gratuitum, in miniſterio autem placita conuerſio peccatorum. Grata inquam, & placita in miniſtro ſimplicitas oculi, in miniſterio autem ſalus populi.

Pſal. 2.

Quanquàm etsi miniſterij quidem minor efficientia ſequeretur, nihilominùs tamen ad Malachiā & ad opera eius ille meritò reſpexiſſet, cui amica puritas, cui familiaris ſimplicitas: cuius iuſtitiæ eſt de intentione penſare opus, & de oculi qualitate totius eſtimare corporis ſtatum. Nunc verò magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates & ſtudia Malachię, magna & multa & bona valdè, etsi pro bona caſtæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis prętcrijt Malachiā? Pauper ſibi, ſed diues pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus extitit oppreſſorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter diſcordantes fuit illi cura maxima, & efficacia multa. Quis æquè pius ad compatiendum, ad ſubueniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam & zelans erat, nec deerat ſcientia, zeli ipſius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, ſed nihilominùs potentibus potēs, ſuperbis reſiſtebat, tyrannos verberabat, regum magiſter ac principū. Ipſe eſt, qui regi orādo viſum & malignanti tulit, & humiliato reſtituit. Ipſe eſt, qui pacis, quā fecerat, violatores ſpiritui erroris traditos, fruſtratus eſt in malo, quod facere cogitabant: ac denuò coëgit ad pacem, confuſos quidem & ſtupefactos in eo, quod ſibi cōtigerat. Ipſe enim eſt, cui aduersùs alios pacti æquè pręuaricatores riuus officioſiſſimè adfuit, miro modo obiectu ſuî euacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuuies aquarum, non concurſus nubium, non liquefactio niuium, cùm ſubitò factus eſt in fluuium magnum, qui riuulus erat, & riuus ibat, & intumeſcebat inundans, & negās omninò tranſitū volentibus malignari.

Deus opera de intentione penſat.

Scientia, zeli moderatrix.

Riuulus excreſcit ſubitò in fluuiū.

Quanta audiuimus & cognouimus ea de zelo viri, & vltione inimicorum, cùm tamen eſſet ſuauis & mitis, & multę miſericordiæ omnibus neceſſitatem patiētibus. Qui quasi vnus omnium parens, viuebat omnibus: quasi gallina pullos ſuos, ſic fouebat omnes, & in velamento alarum ſuarum protegebat. Non ſexus, non ętas, & nō conditio diſcernebatur, aut perſona: deerat nemini, expanſo omnibus gremio pietatis. De quacunq; tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat, niſi quòd in ſua patiens, in aliena compatiens erat, plerunq; & impatiens. Nonnunquàm ſiquidem repletus zelo, pro alijs in alios mouebatur, vt eripiens inopes, & reprimens fortes, conſuleret proindè omnibus in ſalutem. Itaq; iraſcebatur, ſed nè iraſcēdo peccaret, iuxta illud de Pſalmo: Iraſcimini, & nolite peccare: non ira illi, ſed ipſe animo, dominabatur. Erat ſuìmet potis. Sanè victor ſuî, ira ſuperari non poterat. Ira eius, in manu eius. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu, nō impetu, ferebatur. Non vrebatur illa, ſed vtebatur. Magna illi tam in hoc, quàm in cunctis vtriuſque hominis ſui motibus regendis vel cohibendis, cenſuræ diligentia, & circunſpectio multa. Non ità omnibus intendebat, vt ſe ſolum exponeret, ſolum curæ exciperet generali. Erat & ſuî ſolicitus. Seipſum cuſtodiebat. Ità deniq; totus ſuus, & totus omniū erat, vt nec charitas à cuſtodia ſuî, nec proprietas ab vtilitate communi cū impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominē medijs immerſum turbis, & implicitum curis, diceres patriæ natum, non ſibi. Si videres hominem ſolum, & ſecum habitantem, putares ſoli viuere Deo & ſibi.

Pſal. 4.

Ira vt vſus ſit S. Malachias.

Et ſibi, & alijs intētus eſt totus.

Sine turbatione verſabatur in turbis: ſine ocio tempus, quod ocio dederat, tranſigebat. Quomodò ocioſus, quandò exercebatur in iuſtificationibus Domini? Nam etsi habebat tempus liberum à neceſſitatibus plebium, nō tamen à ſanctis meditationibus feriatum, non orandi ſtudio, non ipſo ocio contemplandi. Sermo illi in tempore ocij aut ſerius, aut nullus. Adſpectus eius aut officioſus, aut demiſſus, & cohibitus intra ſe. Nempe (quod non mediocri laudi inter ſapientes ducitur) oculus eius in capite eius, nuſquàm auolans, niſi cùm virtuti paruiſſet. Riſus aut indicans charitatis, aut prouocans: rarus tamen & ipſe. Equidem interdùm eductus, excuſſus nunquàm: qui ità nunciaret cordis lætitiam, vt ori gratiam nō minueret, ſed augeret. Tam modeſtus, vt leuitatis non poſſet

Magna perfectio.

Eccl. 2.

Riſus eius.

poſſet eſſe ſuſpectus: tantillus tamen, vt hilarem vultum ab omni triſtitiæ næuo vel nubilo vendicare ſufficeret. O munus perfectum, ô holocauſtum pingue, ô obſequium gratum mente & manu. Quàm bonus odor Deo in orationibus ocioſi, quàm bonus hominibus in ſudoribus occupati.

Pro huiuſmodi ergò dilectus à Deo & hominibus, non immeritò hodiè Malachias in conſortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem antè Angelus erat non minùs puritate, quàm nomine: ſed nunc feliciùs glorioſi in eo interpretatio nominis adimpletur, quandò pari cum Angelis gloria & felicitate lætatur. Congratulemur itaque fratres, congratulemur, vt dignum eſt, patri noſtro: quia & pium eſt, defunctum plangere Malachiam: & pium magìs, Malachię congaudere viuenti. Nunquid non viuit? Et beatè. Nimirùm viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem Sap. 3.
eſt in pace. Deniq; iam conciuis ſanctorũ & domeſticus Dei, pſallit pariter & agit gratias, dicens: Tranſiuimus per ignẽ & aquam, & induxiſti nos in refrigerium. Pſal. 65.
Tranſiuit planè viriliter, & feliciter pertranſiuit. Verus Hebręus paſcha celebrauit in ſpiritu, & nobis tranſiens loquebatur: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare apud vos. Tranſiuit per ignem & aquam, quem nec triſtia frangere, nec detinere mollia potuerũt. Lætemur, quòd Angelus noſter aſſcendit ad ciues ſuos, pro filijs captiuitatis legatione fungẽs, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miſerorum. Lætemur, inquam, & exultemus, quia cæleſtis illa curia ex nobis habet, cui ſit cura noſtrî, qui ſuis nos protegat meritis, quos informauit exemplis, miraculis confirmauit. Vide quid Sancti in cælis præſtent nobis.

Sanctus pontifex, qui in ſpiritu humilitatis hoſtias pacificas cælis frequenter inuexerat, hodiè per ſemetipſum introiuit ad altare Dei, ipſe hoſtia & ſacerdos. Migrãte ſacerdote, ſacrificij ritus in melius mutatus eſt, fons lachrymarum ſiccatus eſt, holocauſtum omne conditur in lætitia & exultatione. Benedictus Dominus Deus Malachiæ, qui tanti pontificis miniſterio viſitauit plebem ſuam, & nũc aſſumpto eo in ſanctam ciuitatem, tantæ recordatione ſuauitatis noſtram non deſinit conſolari captiuitatem. Exultet in Domino ſpiritus Malachiæ, quòd leuatus pondere corporeæ molis, nulla iam fæculenta vel terrena materia prægrauatur, quô minùs tota alacritate ac viuacitate corpoream omnem & incorpoream tranſiẽs creaturam, pergat totus in Deum, & adhęrens illi, vnus 1. Cor. 6.
ſit cum eo ſpiritus inæternùm.

Domum iſtam decet ſanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria ſanctitatis. Sancte Malachia, ſerua eam in ſanctitate & iuſtitia, miſertus noſtrî, qui inter tot & tãtas miſerias memoriã abundantiæ ſuauitatis tuę eructamus. Magna eſt ſuper te diuinæ diſpenſatio pietatis, qui te paruum fecit in oculis tuis, magnum in ſuis, qui magna fecit per te, ſaluans patriam tuam: magna fecit tibi, introducens te in gloriam ſuam. Obſerua, vt virtãtus innocet S. Malachiam. Feſtiuitas tua, quę meritò tuis virtutibus votiua impenditur, tuis nobis efficiatur meritis & precibus ſalutaris. S. Malachię feſtiuitas. Gloria ſanctitatis tuæ, quæ à nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, ſic erit nobis dignè iucunda, ſi fuerit & fructuoſa. Liceat nobis aliquas, te migrãte, retinere reliquias de fructibus ſpiritûs, quibus onuſtus aſſcendis, qui in tuo hodiè tam delicioſo conuiuio congregamur.

Eſto nobis, quęſumus, Malachia ſancte, alter Moyſes, vel alter Elias, impartiẽs & tu de Num. 11.
ſpiritu tuo nobis: ipſorum ſiquidem in ſpiritu & virtute veniſti. Vita tua, lex vitæ & di- 4. Reg. 2.
ſciplinæ: mors tua, mortis port⁹, & porta vitę: memoria tua, dulcedo ſuauitatis & gratiæ: præſentia tua, corona gloriæ in manu Domini Dei tui. O oliua fructifera in domo Dei, ô oleum lætitiæ vngens & lucens, fouens beneficijs, coruſcans miraculis: fac nos eius, qua frueris, lucis ſuauitatiſque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans & florens, & ſpargens vbiquè viuificum ſuauitatis odorem: cuius apud nos memoria in benedictione eſt, apud ſuperos præſentia in honore: da canentibus te tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, & lux in tenebris lucens, ſignorum radijs & meritorum illuminans carcerem, lætificans ciuitatem: fuga de cordibus noſtris, virtutum ſplendoribus tenebras vitiorum. O ſtella matutina, eo cęteris clarior, quo Deo vicinior, ſimilior ſoli, dignare præire nobis, vt & nos in lumine ambulemus, quaſì filij lucis, & non filij tenebrarum. O aurora dieſcens ſuper terram, ſed ſuperiores cęli plagas lux meridiana perluſtrãs: recipe nos in cõſortio luminis, quo illuminatus & latè foris luces, & intùs ſuauiter ardes: Præſtante Dño noſtro Ieſu Chriſto, q cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat De⁹ per oĩa ſecula ſeculorũ, Amen.

VITA SANCTI LEONARDI CONFESSORIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICIBUS *preſſiùs deſcripta.*

Nouẽbris 6. BEatus Leonardus ſub Athanaſio Imperatore in Gallijs na-
tus eſt. Parentes claros habuit, & magnæ apud Clodoueum
regem dignitatis & authoritatis. Clodoueus is primò pa-
Clodoueus rex credit in Chriſtũ. ganus fuit, ſed ad beati Remigij Epiſcopi prædicationem,
Chriſtiana religione initiatus eſt: & vt graues affirmãt te-
ſtes, Leonardum puerum è ſacro baptiſmatis fonte ſuſce-
pit, quòd parẽtes eius inprimìs charos haberet. Poſtquàm
autem Leonardus puer adoleſcẽtiæ robur adeptus eſt, no-
luit regi terreno militare, vt fecerant Maiores eius: ſed ſpi-
ritu diuino permotus, ad beatiſſimum Remigium Epiſco-
pum imitandum ſe contulit. Cuius ſalutares admonitio-
nes non ſurda accipiebat aure, ſed vt futurus verbi Dei ſe-
B. Remigi⁹ qd petierit à Franciæ regibus. minator, in pectoris ſui armario recondebat. Indè eſt, quòd quemadmodùm beatus Re-
migius olìm à Franciæ regibus impetrârat, vt quotiès Rhemorum vrbem aut ingrede-
rentur, aut præterirent, captiui omnes è vinculis & carceribus dimitterentur: quod qui-
dem hodieque obſeruatur: ità boni magiſtri bonus diſcipulus Leonardus à rege obnixè
Itemque S. Leonard⁹. petijt, vt in vincula coniectis, ſi ipſe eos inuiſeret, libera poteſtas fieret abſcedendi.
Cumque id à rege obtinuiſſet, vbicunquè comperit vinctos in carcere detineri, ſum-
Matt. 25. moperè eos indè extrahere conabatur. Sciebat enim illud dictum à Saluatore: In carce-
re eram, & veniſtis ad me. &, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.

Creſcebat interìm tota Gallia fama virtutis eius, quòd multi incommoda affecti va-
letudine, ad eum confluerent, & ſani reuerterentur, corporea & ſpiritali ab eo alimonia
S. Leonardi virtutes. recreati. Erat vir Dei alacer in exhortando, ſuauis atque humilis in ſermone, in actione
ſimplex & pudicus, in promiſſis verax, in eleemoſynis largus & munificus: in reddenda
ratione modeſtus, atq; adeò tenuis & ſubmiſſus, vt non familia nobili, ſed abiectiſſima
ortus videri poſſet. Eius fama permotus Franciæ rex, honeſtos ad eum legatos miſit, qui
eum accerſirent, aitque venienti ad ſe: Obſecro te, vir Dei Leonarde, vt non recedas à
palatio meo, donèc ſis pontificia, vt dignus es, functione ornatus. Erat enim iam in cle-
rum aſſcitus, moribus humilis & manſuetus. Reſpõdit vir beatus: Si more Maiorũ meo-
rum regibus Franciæ militare voluiſſem, non dubito, domine mî rex, quin in palatio
Reſpuit oblatum Epiſcopatum. tuo non mediocri fuerim loco potiturus. Sed quia potiùs elégi abiectus ſeruire DEO
meo, quàm in loco ſublimi ſeruire regi terreno, eas, quas mihi promittis, dignitates &
infulas largire illis, qui eas appetunt: mihi ſatìs eſt, ſi liceat in ſolitudine laudare De-
um & Dominum meum. Nec tamen hoc ità accipi velim, ſereniſſime rex, quasì exe-
crandum ſit Epiſcopi munus illis, qui illi obeundo ſunt idonei: ſed quòd mihi magìs
libeat abiectum eſſe in domo Dei mei, quàm habitare in aulis regũ & principum mun-
di huius.

Ità ergò poſthabito dignitatis terrenæ faſtigio, quod rex offerebat, tanquàm fidelis
agricola verbum Dei ſeminãs, Aureliam peruenit, inuentoq; haud procùl extra vrbem
venerabili viro Maximino monacho, aliquandiù apud illum moratus eſt. Diuina autem
reuelatione admonitus, indè recedens, in Aquitaniam profectus eſt. Cumque ſancto Li-
phardo fratri ſuo, qui fidus ei comes fuerat, eam reuelationem indicâſſet, orãs vt ſecum
iret, beatus Liphardus reſpondit: Equidem mî frater, niſi tibi moleſtum eſt, hìc apud Li-
gerim mihi commodum conſtruam domicilium: tu verò pergas ire, quò te vocat Do-
minus Ieſus: iſque tibi vbiquè propitius ſit. Ità cùm ſe inuicèm oſculati eſſent, à ſe ſepa-
Huius Liphardi Vitam quære Tom. 3. Iunij 3. rati ſunt: & Liphardus quidem Madunum petijt, vbì etiamnùm requieſcit: Leonardus
verò abijt in Aquitaniam. Cumque per Biturigum regionem iret, haudquaquàm mor-
tis metu ſe celauit: ſed ſicut vir ſtrenuus, armis fidei munitus, Chriſtum prædicabat. Ijs
enim in locis tum recens admodùm erat Chriſtiana religio, necdùm abolito prorsùs
Miraculis coruſcat. ethniciſmo. Itaque vir DEI, quantùm poterat, verbis & factis Chriſtum annuncia-
bat, pellebat dæmones, ſurdos, claudos, cæcos, & morbidos omnes ad ipſum venientes,
curabat.

curabat. Interim ſuum proſequens iter, galea ſalutis & ſcuto fidei inſtructus, tandem in ſyluam peruenit, quam Pauum vocant. Ea feris abundans, reges Galliæ & Aquitaniæ principes inuitabat ad venationes. Ferunt etiam ſingulis annis Galliarum regẽ eò veniſſe animi gratia, plerunquè etiam regina comitante. Aberat is locus à Lemouicum vrbe decem ferè milliaribus. Cùm autem beatus Leonardus per eam tranſiret ſyluam, rex eò venerat cum regina, quæ ex partu in magnum vitæ diſcrimen adducta, regem non mediocri animi dolore affecit. Adhibebatur varia medicorum opera, ſed nihil promouebatur. Plorabat omnis aula & familia regis, quòd regina tam miſerè abiret è vita. Vt autem lamentantium voces ſenſit beatus Leonardus, ab itinere nonnihil deflectens, eò ſe contulit, multa animi commiſeratione permotus, ſcire volens, quid ſibi vellent lugubres illæ voces atque clamores.

Quem ſimul atquè conſpicati ſunt aulici, regi indicárunt de eo, quòd quidam vir Dei adeſſet, qui Angelicum præ ſe vultum ferre videretur. Mox ad eum aduolans rex, & ſecum introducens in aulam, ità eum compellat: Dic nobis, venerande pater, cuias ſis, vndè véneris, & num ſis medendi arte inſtructus. Vir ſanctus reſpondit: Patria mihi Francia eſt: vt autem huc accederem, lamentabiles voces me impulerunt: neque verò eam calleo medicinã, quæ ab herbis petit remedia: ſed inuocato Chriſti nomine ſoleo varios curare morbos. Ijs auditis, lætatur rex, ſciſcitaturq́; ex viro Dei, quo vocetur nomine. Reſpondente illo ſe Leonardum dici, ſeruumq́; eſſe omnipotentis Dei & beati Remigij auditorem: rex audiens tam boni magiſtri eum eſſe diſcipulum, nihil ambigit ſanctum & bonum virum eſſe, ad eiuſq; ſe genua ſubmittens, præ ingenti animi dolore orat, vt opituletur reginę, ex partûs difficultate morienti. Affer mihi, inquit, vir ſanctiſſime, geminam conſolationem reginę reſtitutæ, & prolis feliciter editæ. Tum vir ſanctus ſolita humanitate commotus, lachrymas fundit, regemq́; eleuans, cum illo & paucis ſatellitibus eius intrat in cubiculum, vbi regina decumbebat, oculiſq́; in cęlum ſublatis, Dominum pro illa deprecatur. Deinde exeunte illo cum rege, confeſtim regina peperit, & omni dolore abſoluta eſt. Itaque rex cum omnibus ſuis tollit ad ſidera manus, laudat omnipotentem Deum, quòd per ſeruum ſuum Leonardum tam inſigne ediderit miraculum: iubet proferri aureos ſcyphos & pateras argenteas, permultaq́; alia, & gratitudinis ergò donari beato Leonardo. Sed ille homo Dei, cui mundus erat crucifixus cum omnibus pompis ſuis, regia munera non accipit, ſed accito ad ſe regi dicit voce mitiſſima: Donum Dei, mi rex, pecunia non comparatur, ſed precio fidei fidelibus adminiſtratur. Ea igitur, quæ mihi largiri volebas, da pauperibus, viduis, pupillis, & rerum inopia laborantibus, vt poſſis poſt obitum æterna felicitate perfrui. Ego nullo horum indigeo: ſed in deſertis locis, contemptis mundi diuitijs, ſoli Chriſto ſeruire cupio. Atque eã cauſa fugio hominum turbas, vt Chriſto nocte & die ſeruiẽs, poſſim ad opes pertingere nũquàm perituras.

Reginã ex partꝰ difficultate morientem ſanat.

Magna regis munera nõ vult recipere.

Reſpondit aũt illi rex: Sanctiſſimæ volũtati tuæ equidem abundè poſſum ſatisfacere, & eccè totum hoc nemus tibi tradam poſſidẽdum. Ego verò, inquit B. Leonardus, non totum, ſed eius tantùm partem quandam à te accipiam, ſereniſſime rex, quandò adeò promptum te experior. Itaq; quantum nocte potero aſello meo vectus circumire, tantum dari mihi peto. Annuit rex libentiſſimè, iuſſitq́; omne illud ſpatium lapideis terminis definiri. Manſit aũt vir Dei in illo loco, condiditq́; ibi oratorium in honorem beatiſſimæ matris Dei, in cuius ſiniſtro latere altare alterum conſtruxit in beati Remigij memoriam. Vixit verò parciſſimè, corpus ieiunijs, vigilijs & precibus macerans. Adiunxit quoquè ſibi duos monachos, vita & moribus religioſos, vt in ea eccleſia perpetim diuina myſteria celebrarent, quandò ipſe ſanctorum limina orandi cauſa viſitaret. Solebat enim pro more ſępiſſimè adire baſilicam B. Martialis Epiſcopi Lemouicẽſis: atq; ea cauſa nolebat oratorium ſuũ eſſe ſine miniſtro, dum ipſe abeſſet. Difficulter aũt illic à monachis aqua obtineri potuit, quòd ferè vno milliari apportanda eſſet. Rogárunt igitur B. Leonardum, vt iuxta eccleſiam aquam ipſis impetraret. Iuſſit ergò humũ inſtar putei fodi, ſtanſque ſupra effoſſam humum, orauit Dominum, & mox perennes eruperunt aquæ, quæ vſq; in hunc diem loci eius habitatoribus potum præbẽt. Porrò locũ ipſum B. Leonardus Nobiliacum dici voluit, quòd à nobiliſſimo rege eum dono accepiſſet.

Accipit partem nemoris à rege.

Precibꝰ impetrat aquã perennem.

Etsi autem latére percuperet vir ſanctus, & hominum frequentiam fugeret: quandò tamen ciuitas abſcõdi nõ poteſt ſupra montẽ poſita, infinita ad eũ malè valentiũ turba con-

Matt. 5.

confluxit,curabanturque ab eo. Fama ſanctitatis eius Aquitaniam omnem & Britanniam minorem impleuerat,atque vſque in Germaniam ſeſe effuderat:atque adeò Deus ornauit & illuſtrauit illum,vt ſi quis in carcerem coniectus, eius nomen inuocaret, ruptis catenis,nullo impediente,liber abſcederet.Indè accidit,vt multi etiã ex longinquis regionibus à vinculis & carceribus per eum liberati, ad eum venirent, & compedes atque catenas ſecum afferrent,ad eius ſeſe pedes humiliter abijcientes.E quibus etiam nõ pauci apud eum manebant,ſe illi ſeruos offerentes: ſed vir Dei illis potiùs ſeruire ſtudebat,partem eis ſyluæ diſtribuens,vt conſueſcerent agriculturæ operam dare,& indè ſibi parare victum, non inhiare prædis, nè rursùs in vincula conijcerentur & obſcuros carceres.Simul autem ſalutari eos Euangelij pręd icatione inſtituebat,prætereaque omnes ad ſe venientes varijs affectos morbis, ſanabat ſanctis precibus, & optimis ſermonibus continenter paſcebat,nudos veſtiebat,eſurientes alebar, cunctiſq; neceſſaria pro viribus ſuppeditabat.Itaq; amabant eum haud ſecùs,atquè ſolent filij parentes ſuos.

Magna ei⁹ vis in liberandis vinctis.

Multa edit miracula.

Cùm autem hęc eius pręclara facinora in Francia diuulgarentur,multi ex cognatis eius, pleriq; etiam familiares eius, diſtractis rebus & poſſeſſionibus ſuis, cum vxoribus & liberis ad eum ſe contulerunt. Quos vt ille vidit,non mediocriter admirãs,ait ad eos: Ego vos fugi,& eccè vos me ſequimini,quandoquè etiam ad paradiſum me ſecuturi.At illi proſternentes ſe, Domine pater,inquiunt,tui ſumus, & à te,ſi placet,nunquàm recedemus. Vias tuas oſtende nobis,& ſemitas tuas edoce nos.Reſpondit vir ſanctus : Ego vos,dilectiſſimi,Prophetæ verbis appello: vos autem reponite ea in cordibus veſtris.Iunior fui,etenim ſenui,& non vidi iuſtum derelictum,nec ſemen eius quærẽs panem. Timete ergò Dominum,quoniam non eſt inopia timentibus eum. Diuites eguẽrũt & eſuriẽrunt:inquirentes autem Dominum,non minuentur omni bono.Itaq; filij audite me: timorem Domini docebo vos. Ea cauſa tulit vos Deus è populorũ tumultu & ſtrepitu, vt in hac ſolitudine mecum commorantes,rectè hîc viuatis in iuſtitia & ſanctitate,memores illius propheticæ ſentẽtiæ: Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.itemq; illius: Melior eſt buccella ſicca cum gaudio,quàm plena domus cum iurgio. Poſt id genus ſalutares adhortationes ſeptem eis nemoris ſui partes aſſignauit.tot enim erãt familiæ:iuſſitq; eos labore manuum ſuarum victitare,quemadmodùm Apoſtolus ſe feciſſe dicit,vt haberent vndè poſſent indigentibus elargiri. Pręter hoc aũt alij multi & ex propinquis & longinquis regionibus ad eum aduentabãt,cupientes ad mortem vſque cum illo permanere. At ille amplectens omnes, fouebat eos vt ſolet gallina pullos ſuos.Robur erat validis,atq; infirmis medicina,in tẽplo Dei tanquàm ſtella matutina refulgens.Vixit diebus vitę ſuę in timore Domini,ornatuſq; virtutum gemmis, ſeruiuit creatori ſuo ſine querela.Deniquè cùm iam bonũ certamen certâſſet, fidemq; ſeruâſſet,quandò viſum eſt altiſſimo,vt è pſenti ſeculo emigraret,octauo Idus Nouembris ſanctiſſima anima eius ab Angelis recepta eſt in cęlum:corpus aũt ſacratiſſimum à fidelibus humatum eſt in eccleſia, quam ipſe cõſtruxerat in honorem beatiſſimæ ſemperq; Virginis Mariæ & B.Remigij Rhemorum Epiſcopi. In ea aũt eccleſia multa diuinitùs miracula fiunt, cæci vident,leproſi mundantur,paralytici curantur,varijq; hominum languores,eius precibus depelluntur,pręſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Pſal.36. *Pſal.33.* *Pſal.36.* *Prou.17.* *Act.20.* *1.Cor.4.* *2.Theſſ.3.*

Feliciter ad Dñm proficiſcitur.

Miracula ad ſepulcrũ eius.

Poſt eius aũt deceſſum pagus ille Nobiliacus propter miracula,quæ illic fiebant,in dies aduentantibus hominibus augmentabatur,creſcebatq; habitatorum numerus,Clero populoq; incrementa capiente. Euolutis itaq; paucis diebus, diuina reuelatione admoniti ſunt Clerici eccleſiæ eius, vt aliud ædificarẽt templũ, & in illud corpus ſancti viri honorificentiſſimè transferrent. Illi viſionẽ referũt ad populum, triduanumq; omnibus ieiunium indicunt.Cumq; in ieiunio,precibus & vigilijs pariter perdurarent,Dominumq; rogarẽt, vt locum ipſis oſtenderet, ad quem vellet confeſſorem ſuum transferri, ſigno admirabili declaratus eſt eccleſiæ conſtruendæ locus.Tertia enim nocte in tota ferè prouincia illa nix altiſſima décidit : porrò locus ille, in quo vir ſanctus quieſcere voluit,prorsùs intactus à niue permanſit.Eo conſpecto miraculo,cũ magnis vocibus gratias agunt Deo,qui per ſanctum confeſſorẽ ſuum exhilarârit fluctuantem populum ſuum:moxq; arreptis ligonibus & ſarculis, eccleſiæ fundamẽta fodiũt, eamq; magna operis inſtãtia breui exædificãt: deindè adunatis fideliũ turmis,in eã corpus ſacrũ beati viri cũ hymnis & canticis inferũt.Quæ aũt miracula in hac tranſlatione ꝑpetrata ſint,paucis explicari nõ poteſt.Sed & quotidiana ad eius ſepulcrũ fiunt miracula,quę perſpicuè teſtantur,

Inſigne miraculum.

ſtantur, qua in gratia ſit apud Chriſtum. Permulta illic ſuſpenſa cernuntur ferrea vincula, multorum etiam enſes & lanceæ, quos è bellorum rabie liberauit. Quòd ſi quis velit catenas eò allatas, itemq́; compedes, ocreas & manicas ferreas oẽs certo numero comprehendere, & in ſcripta redigere, fortaſsìs res incredibiles narrare videbitur. Qui aũt eò adueniũt, non poſſunt ambigere, quin vera dicamus: iją; ex tanta ſuſpenſi ferri copia magis animis confirmãtur & hilareſcunt. Porrò aũt ſi quis & antiqua & quotidiana eius miracula annotare inſtituat, priùs ſe tempore, quàm rerum copia, deſtitutũ experietur. Sed quandò omnia referre non ſinit multitudo, nihil autem ex iјs commemorare ſtultiſſimum eſt, pauca è plurimis breuiter dicemus, quæ ad lectoris demulcendum animum, tanquàm flores ex amplis pratis decerpſimus. *Infinita eius miracula.*

Lemouicenſium Vicecomes quidã, ob deterrendos homines à maleficijs, immaniſſimam iuſſerat parari catenã, eamq́; ad cippum alligari, q erat in media turri, haud procùl ab eccleſia B. Martialis, extructa. Prominebat aũt è turri catena, & qui ea ad collum vinciebantur, ſub dio ſtabant: & æſtate quidem expoſiti erãt ſolis ardoribus, hyeme autem niuibus & frigori: & vtroq; tempore pluuijs, ventis & imbribus, alijsq́; cæli iniurijs, ità vt non vnam, ſed mille mortes perferre viderentur. Eam catenam, Mauram appellabant. Vicini omnes valdè ſibi ab illa metuebant, quòd plerunquè etiam innocentes ea punirentur, ſi Vicecomitẽ, vt aſſolet, terrena fortaſsìs cupiditas occupâſſet. Ità accidit, quendam beato Leonardo deuotum hominem, abſque culpa ea colligari: qui cùm ferro adeò eſſet ad collum attritus, vt ſupremum ſpiritum vix trahere videretur, recordatus beati Leonardi, ſuſpirabũdus intra ſe dixit: (nec enim catena preſſus vocẽ edere potuit) Sancte Leonarde, qui etiam extraneis te inuocantibus ſubuenis, cur me ſeruum tuum hac catena ſtrangulari permittis? Succurre (obſecro) mihi, antequàm me vitalis deſtituat ſpiritus. Confeſtìm in veſte candidiſſima adeſt ſanctus Leonardus, aitq́; ad hominem: Non morieris, ſed viues, & narrabis opera Domini. Surge incolumis, & hanc Mauram perfer ad eccleſiam meam. Nemo enim deincèps ea vincietur, ſed quòd te ex ea exemerim, ſuſpenſa apud ſepulcrum meum palàm teſtabitur. Tu verò ſequere me præeuntem, nec dubites abſportare catenam. nullum enim eius pondus ſenties. Obtemperat homo, ſequitur ducem ſuum, & celeriter ad fores eccleſiæ beati viri perductus, ſolus manet, beato viro ab eius oculis euaneſcente. Mox intrat in templum, ſpectante Clero & populo, ad ſanctum altare: deponit catenam, narrat omnibus, quid ipſi præſtiterit ſanctus Leonardus. Cuncti laudant Deum: fama rei geſtæ procùl diffunditur, accurrunt Lemouicenſes ciues & vicini omnes, offerunt munera Deo & S. Leonardo, depromũt laudes deuotione præcipua. *Homo innoxius diro ſupplicio afficitur.* *Eum S. Leonardus liberat.*

Cùm eius regionis nobiles inter ſe contenderent, quidam è pago Nobiliacò, beato Leonardo deuotus, à quodam nequiſſimo tyranno captus eſt. Is veritus, vt poſteà ipſe narrauit, nè ſanctus Leonardus homini opitularetur, ità apud ſe cogitabat: Si hunc hominem ferro conſtrinxero, prorsùs metuo nè amittam illum. Vt enim apud ignem cera, ſic ad beati Leonardi nutum colliqueſcit ferrum. Si cippo pedes eius incluſero, aut in cuſtodiam eum detruſero, nihilo certior ero. eadem enim illic quoquè Leonardi vis eſt. Planè anxius ſum, quid agam hoc homine, à quo ego mille ſolidos, ſi redimi velit, extorquere conſtitui. Sed ſcio tamen, quid faciam. Iubebo foueam profundiſſimam in intima turri mea fieri, in eamque illum compedibus manicisque ferreis colligatum demergam. needùm enim ſanctus Leonardus ſub terram ſe demiſit: & quanuìs fortaſsìs catenas ferreas diſſoluet, hominẽ tamen è ſpecu ſubterraneo educere nequibit. Porrò etiam ad os foueæ arcam ligneam admouebo, & in ea milites iubebo excubare noctes atq; dies, q eum cuſtodiant. Fecit ergò hæc oĩa ſæuus homo: ſed tamen efficere non potuit, vt licèt in tenebris & magnis catenarum anguſtijs eſſet, ſpem & fiduciam vinctus abijceret, ſeq; à B. Leonardo ereptum iri dubitaret, quem etiam cuſtodibus audiẽtibus crebrò inuocabat, ſimul orans Dominum, vt per dilectum confeſſorem ſuum Leonardum ſe liberaret. Eccè autem quadam nocte præ laſſitudine illo obdormiente, ſanctus Leonardus cum multa luce adeſt, euertit arcam, in qua milites inerant, eosq́; ſub eam ceu mortuos deprimit: indè deſcẽdit in foueam, alta voce appellat hominem, Dormis'ne, inquiens, an vigilas? En adſum Leonardus, quẽ expetijſti. Expergefactus homo, viſa luce immenſa, ait ad eum: Domine, adiuua me. Confeſtìm diruptis catenis, & inſtàr luti diſſipatis, proprijs vlnis è turri eum exportat: ambulansque cum eo, familiaria miſcet *Singularis virtus S. Leonardi in captiuis liberandis.* *Extrahit vinctum è profunda fouea.*

collo-

colloquia, vt inter ſe amici ſolent, tandemque Nobiliacum perducit, vbì extra periculum fuit. Sole orto, exponit vicinis, quæ paſſus ſit à tyranno, quid beneficij à S. Leonardo acceperit. Mirantur omnes, & incredibili gaudio & lætitia afficiuntur.

Peregrinus quidam in longinqua regione audiens, quæ beati Leonardi interceſſione miracula fierent, cõſtituit eius adire ſepulcrum. Fecit, venit eò, orauit, & reuerſus eſt. Dum eſt in itinere, capitur apud Aruernos, & in arctam cuſtodiam ducitur. Ait ergò ad illos: Quæ hæc veſtra immanitas eſt, vt in hominem, à quo nihil vnquàm læſi eſtis, quem neque nouiſtis, neq; vidiſtis antehàc, tam inhumanos vos declaretis? A S. Leonardo reuertor: pro eius amore vt abire me ſinatis, oro. At illi non modò preces eius cõtemnunt, ſed etiam mortis minas intentant. Fame, inquiunt, te excruciatum interficiemus, donèc è patria non paruam pecuniæ vim, qua redimaris, petas. Reſpondet ille: Noueritis me beato Leonardo eſſe commendatum. Nocte eádem caſtelli eius principi appáret S. Leonardus, expoſtulat cum eo, cur auſus ſit capere peregrinum ſuum, à quo nihil mali illatum eſſet. Vide, inquit, vt manè abſolutum à vinculis, à te dimittas. Ille refert hæc ſuis militibus, nec tamen ſoluit captiuum. Altera nocte redit S. Leonardus, ſed rursùs nihil impetrat. Tertia nocte reuerſus, aufert hominem è cuſtodia, longeque extra oppidum educit. Illo ablato, media caſtelli pars repentino caſu multos crudeles viros opprimit & extinguit: caſtelli dominus, fractis cruribus, cum ignominia ſuperſtes manet.

Alium inhumaniter captũ, miſerè eripit.

Apud Nannetes, quod eſt minoris Britanniæ oppidum, eques quidam carcere tenebatur, catena ferrea vinctus collum, brachia & pedes. Orauit ille ſanctum Leonardum, vt tantæ miſeriæ ſubueniret. S. Leonardus, qui nunquàm ſolitus eſſet cunctanter adeſſe ipſum implorantibus, quodam die viſibilis apparuit in media domo, vbì captiuus ille detinebatur. Familia omnis, oculis in eum coniectis, expectauit quidnam facturus eſſet. Permulti enim illic erant, & adeò certò illis conſtabat, ſanctum Leonardum eum eſſe, acsì aliundè id eis indicatum eſſet. Ille ergò captiuum manu appræhendit, cunctisque valdè admirantibus, catenam ab eo tollit, rursusque in eius imponit vlnas, iubet vt ad ſuam eccleſiam eam abſportet, eumque per medium illorum educit. Nemo quicquam auſus erat dicere: ſed omnes taciti, laudabãt præclara Dei opera, quę efficiebat per beatum Leonardum confeſſorem ſuum.

Aliũ quoq; admirabiliter è captiuitate educit.

Cùm adhuc in viuis eſſet Vuilhelmus magnus Aquitaniæ Dux, dubitatum eſt à multis, num beatiſſimi Iohãnis Baptiſtæ caput apud * Augericũ haberetur. Iuſſit ergò princeps Vuilhelmus magnam Epiſcoporum conuocari ſynodum, vt eorum cõſenſu tantus theſaurus inquireretur, & ſacratis illorum manibus hæſitanti populo viſendus exhiberetur. Quæſitum & inuentum eſt caput ſacratiſſimum, altarique impoſitum, cunctis illud ità, vt par erat, venerantibus. Multę tum ea cauſa illuc allatæ erant Sanctorum reliquiæ, multaque edita ſunt miracula per merita illorum: in iiſque S. Leonardus, bonus inprimìs malè habentium medicus, non pauca virtutum ſigna declarauit. Paupercula quædam mulier filium cęcum eò adduxerat, orauitque ſanctos, quorum reliquiæ illic erant, vt ei redderent viſum: ſed exaudita nõ eſt. Cùm aũt obuiàm veniſſet capſæ, in qua ad ſynodum adducebãtur beati Leonardi reliquiæ, apud ſe dixit: O beate Leonarde, omnes ad te venientes ſanas: ego verò paupercula neque à te, neque àb alijs ſanctis filij ſoſpitatem potui impetrare. Simul autem feretro ſuppoſuit filium ſuum, eumq; mox videntem, ad ſe recepit. Alia fœmina illic aderat, ſeptem nequam ſpiritibus occupata. Eam quoquè beatus Leonardus curauit. Sanauit etiam claudum quendam.

Cęcus lumẽ recipit. Dæmoniaca curatur, itemque claudus.

Ad Rhodanum flumen caſtellum eſt, in quo captiuus quidam aſſeruabatur. Is ſine intermiſſione inuocans beatum Leonardum, ab eo ereptus eſt. Sed cùm eſſet eo loco admodùm profundus fluuius, & homo illi ſe committere formidaret, beatus Leonardus illum incunctanter per eum tranſire iuſſit. Iuit ergò ſiccis veſtibus ad vlteriorem vſque ripam. Alteri cuidam in ſubterraneam ſpecũ coniecto columbæ ſpecie apparuit, eumq; indè eduxit. Cùm autem atra nox homini viam, qua iret, prorsùs abſconderet, columba ob oculos eius volitans, eum anteceſſit, atque ad locum optatum perduxit.

Duo captiui euadunt.

Latrones quidam ruſticum ceperunt, eumque ad quercum ſuſpenderũt, corpore miſerè pendente, pedibus arbore compreſſis, ſiniſtraque manu ad aliam arborem ferreo vinculo alligata: ità vt nihil miſero relictum eſſet liberum, præter ſolam dextram manum, cui innitebatur. In tãtis igitur anguſtijs appellat cum lachrymis beatum Leonardum. Et eccè circunfundi ſibi cernit lucem clariſſimã, & ex ipſa luce audit vocem blandiſſi-

diſſimam: Quid ità clamas? Reſpondet ille: Deum inuoco, ſanctoſque eius Martialem & Leonardum appello. Tum vox illa: Extrahe, inquit, pedes & manus, & abi liber & incolumis. Illo dicente, ſe non poſſe pedibus & manibus impeditis, rursùs iubetur abſque vllo metu facere quod monitus erat. Fecit ergò ſic, & compedibus in terram decidentibus, abſceſſit.

VITA SANCTI VVINOCI ABBATIS, GRAVITER ET DOCTE SATIS CONSCRI-*pta: ſed nomen Authoris vel ab ipſo ſuppreſſum, vel à librario neglectum & omiſſum, MS. codex non habet.*

BEATVS Vuinocus in Britanniæ finibus ex nobilium virorum proſapia naſcendi exordia ſumpſit, ſed nobilitatis titulum probitatis indole ornauit. (Nouẽbris 6.) Qui cùm à prima ætate nouus virtutibus quaſi ſemper inciperet, inter ipſa tamen primordia conſummator apparuit: & in mundo poſitus, extra mundum fuit, & ſub habitu ſeculi geſſit militem Chriſti. (Magna perfectio S. Vuinoci.) Inter hæc ſtupebat in ſinu ſuo Britãnia ciuem ſuum peregrinari, & intra fines proprios nouis quotidiè actibus exulare & morari. At qui mente iam à patria exulârat, vt etiam corpore eſſet exul, non ægrè operam dabat. Itaque vt alter Abraham, exire de terra & de cognatione (Gene. 12.) ſua, meditatione verſabat aſſidua. Porrò ſuccedentibus ad integrum votis, conſilium inuenit res diù mente concepta & agitata. Habuit proindè in conſortiũ ſuſcipiendæ peregrinationis coniuratos in Chriſti ſacramenta tyrones, Quadanocum videlicet, Ingenocum, atque Madocum, genere quidem ſpectabiles, & vita probabiles. (Cum tribus ſocijs peregrinatiõnẽ ſuſcipit.) Hi vnà cum beato Vuinoco rerum ſuarum onere expediti, patrio ſolo parentumque opibus exuti, ad currendam viam mandatorum Dei paſſibus fidei ducebantur, illud Apoſtolicum operum ſuorum vocibus clamantes: Non habemus hîc manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus. (Hebr. 13.)

Igitur poſt longa viarum ſpatia regioni tandèm appulêre Morinorum, vbì fama vulgante ſanctorum hominum tum florere religionem compererant. Per id tempus in ea Morinorum ſeu Taruanenſium regione beatus Bertinus in ornamento Eccleſiæ DEI erat lapis precioſus, in Sithiu monaſterio merito & officio Abba. Hic ſanctitatis ſuæ (Veniũt ad S. Bertinũ.) aromata longè lateque ſpirauerat, & in militiam Chriſti ſuo exemplo permultos inuitârat atque pertraxerat: cuius laudabilia geſta nôſſe qui velit, ex libello, quo eius actus pleniſſimè continentur, perſpicuè diſcere poterit. (Vita eius habet To. 5. Septemb. 5.) Tanti ergò patris regimini viri illi, quos diximus, deuoto ſe obſequio ſubdiderunt, & egregium omninò duxêre, ad doctrinam ſancti animo peruigili pendére. Eorum verò laudabili deuotione gratulans beatus Bertinus, ſub norma pij patris Benedicti docuit eos ferre ſuaue iugum Chriſti: (S. Vuinocus fit monachus.) monaſticiſque parére ſanctionibus, & verbis & factis inſtituit. Cumque eos inter ipſa conuerſionis primordia culmen perfectionis iam attigiſſe miraretur, locum eis, in quo ſingulariùs Domino vacarent, attribuit, vtque cellam illic ſacris occupationibus congruentem extruerent, imperauit. Párent imperio, conſtruendo incumbunt ędificio. Locus ille in Morinorum territorio ſitus, vſque in præſentem diem mons ſancti Vuinoci vocatur: vbì illi viri Dei aliquandiù degentes, & ſe mundo, & ſibi mundũ crucifixerunt.

Habebat tum ſanè mater Eccleſia egregium membrum ſuum, virum illuſtrem Hermarum, tam opibus quàm moribus præclarum. Hic pro adipiſcenda in terra viuentium portione, Deo ſanctoque Vuinoco quoddam ſui iuris obtulit prædium, quod Voromholt ab incolis vocitatum, vſitatiſſimum ad nos vſque ſeruat vocabulum. Adiacet ea poſſeſſio cuidam fluuiolo in Taruanenſium & Flandrorum confinio, habetque pingue ſatìs ſolum & fertile frugum. Eò autem Abbas Bertinus deſtinatis Dei famulis, operam dat conſtruendis ſeruorum DEI habitaculis, in quibus & Chriſtus in pauperibus chariùs exciperetur, & monaſticus ordo ſecretiùs atque deuotiùs excoleretur. Viri ergò

gò Dei, in militiam Chriſti ſuccincti lumbos mētis, imperio ſe iubentis accommodant,
Monaſteriū in Vorom. holt conſtruitur. iniunctumque opus maturare contendunt. Feruet opus, ſurgunt ædificia, inſtruuntur xenodochia: ità vt breuì abſoluta & exædificata illa domus Dei, facilè poſſet ab incolis honorem promereri. Sancti autem viri illi in labore manuum ſuarum adeò erant diuina gratia inſtructi, vt non ſua, ſed quæ eſſent IESV Chriſti, quærentes, aliorum ſalutem ſuæ anteferre, & aliorum leuandis incommodis ſarciendiſque detrimentis ſua lucra facere viderentur. Nihil enim in omni vita iucundius habuêre, quàm hoſpitum pauperum & peregrinorum commodis proſpicere: eratque eis cor vnum & anima vna, & quod dici ſolet, erat alius alij dimidium animæ. His ergò inſtrumentis in ſemetipſis templum ſpiritusſancti conſtruentes, vſque ad finem vitæ à rigore propoſiti nihil remiſerunt.

Porrò poſt deceſſum trium ſanctorum virorum, beatus Vuinocus ſuperſtes fuit: qui regularibus diſciplinis apprimè imbutus, profecerat ſanè in omnibus fidei doctrinis, proferens de theſauro cordis noua & vetera. Cumque ſæpè memorati tres viri extremum clauſiſſent diem, perpetuam tranſlati in requiem, ſanctus Bertinus virum Dei
S. Vuinocus ꝑficitur monaſterio. gregi monachorum voluït præeſſe, quippe qui iam humiliter ſubeſſe didicerat. Erat ille quidem antedictis tribus viris ætate minor, ſed non inferior ſanctitate. Adeò enim in præcedentium ſanctorum veſtigijs inſtitit, vt in nulla eum virtute poſteriorem Eccleſia miraretur. Non enim, vt dici ſolet, poſterior currebat rota, ſed præeuntes quoſque in bonis actibus maturè attingebat, illud Apoſtolicum & animo voluens, & opere complens: Quæ quidem retrò ſunt, obliuiſcens, ad ea, quæ priora ſunt, me extendens, ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis. An mihi eius iam prędicanda eſt humilitas & patientia? De quibus ſanè quicquid dixero, mínus inuenietur,
Philip. 3.
Matt. 11. quàm pro meritis tanti viri. Didicit ille mitis eſſe & humilis ab eo, qui dicit: Diſcite
20. à me, quia mitis ſum & humilis corde. & itèm: Qui maior eſt veſtrûm, erit miniſter ve-
23. ſter. &: Qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Egregium duxit ſubiectis ſibi fratribus miniſtra-
20. re: quia nouit Chriſtum non veniſſe miniſtrari, ſed miniſtrare.

Hoſpitalitas in eo prompta fuit, quia charitas non ficta: adeò vt illum diem egregiè lætum duceret, cùm hoſpitem, immò in hoſpite Chriſtū, ſuſcipere meruiſſet. Quicquid operis aliorum manus vel arduum & graue refugiebat, impigrè ille & incunctanter arripiebat. In tantarum autem argumentum virtutum acceſſit ei à Domino gratia ſignorum, & qui paruulus in oculis ſuis fuit, glorioſus factus eſt per eum, qui dicit:
Eſa. 66. Super quem alium requieſcam, niſì ſuper humilem, & trementem ſermones meos? Et iam vltimo ſenio confectus, non fatiſcentem cauſabatur ætatem: ſed in emeritis artubus adhuc Chriſti militiam geſſit, in eaque, licèt corpore feſſus, fortiùs pedem fixit, & virtute, qua potuit, ad erogandam familiæ Chriſti tritici menſuram fidelis diſpenſator
2. Theſſ. 3. incubuit. Sæpiùs autem illud Apoſtolicum animo reuoluens, Qui non laborat, non
Pſal. 127. manducet: itemque illud Pſalmographi: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & benè tibi erit: eiſdem præceptis non ſolùm affectu, ſed etiam effectu paruit, atque labore manuum tam ſuis, quàm aliorum, neceſſitatibus proſpexit. Aptauit enim ſibi molam quandam, (nimirùm opus, in quo ſolet iniuriæ locus eſſe) quam ſubindè manibus verſando, ſubindè quoquè orando, ſuis pauperumque vtilitatibus inſeruire coëgit: & mirum in modum, cùm viciſsìm operi ſuccederet oratio, orationem
Præclaro miraculo eum Deus illuſtrat. diuina ſecuta eſt benedictio, qua illum celebrem reddidit. Deus enim parcere volens labori feſſi ſenis ſui, molam, quod dictu quoquè mirum eſt, ſua ſponte fecit circumagi, conſulens famuli ſui & defeſſæ ætati, & neceſſitati. O verè mirabilem Deum in ſanctis ſuis, qui in creaturarum miniſterio ſic miniſtris ſuis miniſtrat, vt etiam naturæ legem excedere compellat.

Id verò ille animaduertens, iam ſecurus de labore ſuo, quippe qui Deum adiutorem experiretur, fruſtrà ſe labori manum admouere exiſtimabat, cùm Deus illi ſuam
Pſal. 145. & 144. admoueret: qui dat eſcam eſurientibus, & implet omne animal benedictione. Itaque oculis & manibus ſemper in cælum intentus, pro collatis ſibi à DEO beneficijs, cordis offert ſacrificia. Interìm fratres, qui labore manuum eius iucundè reficiebantur, & alimentorum copiam, & in ſene operis efficaciam mirabantur. Nec erat incerta ſuſpicio, ſenem diuinitùs adiuuari, cui & ætas prolixior, & ad occaſum procliuior eſſet. Illis ergò admirantibus hinc copiam panis, indè imbecilla membra ſenis, vnus eorum

eorum curioſitatem temeritate armauit, omnemque rei ordinem oculata fide explorare tentauit. Accedens ergò ad domum illam, vbì vir D E I & labori manuum, & orationi incumbebat, oculis ad foramen curiosè admotis, vidit molam, orante viro Dei, diuinitùs moueri, atque farinæ copiam euomere. Sed ad eius intuitum ſolito curſu refrenato, mola immobilis manſit, moxque hominis temeritatem vltio diuina ſecuta eſt, quæ illum & humì proſtrauit, & iuſta cæcitate damnauit. Pœnam hanc immodicus quiſque & temerarius maieſtatis ſcrutator pertimeſcat, & à noxia curioſitate reſipiſcat. Plùs enim velle ſapere, quàm oportet ſapere, quid eſt aliud, quàm deſipere? Ità enim quidam exciderunt à veritate, iuſtam in ſeipſis ſuæ temeritatis mercedem recipientes. Sed ad rem: Ille ergò frater tam viſu, quàm greſſu orbatus, aliorum manibus reductus eſt: & qui in non ſua plùs, quàm debuit, extitit curioſus, in ſuis minùs, quàm oportuit, officioſus effectus eſt. Minùs, inquam, officioſus, quia oculorum & virium officio deſtitutus. Altero autem die, quid viderit, quid've perpeſſus ſit, ijs, qui aderant, indicauit: & ad virum D E I perductus, pedibus eius aduoluitur, ſe temerarium, ſe reum non ſine lachrymis fatetur. Nec res potuit reuocari in dubium, quam & cæcitas & pauor hominis demonſtrarent. At ſeruus D E I condolet reo, fontemque illi miſericordiæ aperit: condonat iniuriam, conſignat eius oculos; dehinc orationis antidotum parat, viſum cæcato reparat: & quàm facile ei fuit remittere iniuriam, tam non difficile eſt cæco viſum inſtaurare. Itaque mœror reſtituti fratris mutatur in gaudium, confuſio in iubilum: tamq; iucundũ erat errati meruiſſe veniam, quàm cæcitatis pœnam euaſiſſe.

Fratris cuiuſdã temeritas caſtigatur diuinitùs.

S. Vuinoci cæcũ ſanat.

Sed ad alias viri D E I virtutes veniamus. Erat ille planè, vt de quodam in Euangelio Dominus dicit, verè Iſraëlita, & doli expers. Iam mente Deum cernebat, à quo ſe dolebat in corpore peregrinari. Fidelis in domo D E I œconomus, plùs amari ſtudebat, quàm timeri: & miniſtrare potiùs, quàm aliorum miniſterijs foueri: nec occaſione regiæ nobilitatis, qua præclarè pollebat, cuiquam ſeruilis conditionis ad conuerſionem venienti ſe anteponebat. Animo & vultu hilaris, fide robuſtus, ſpe longanimis, charitate diffuſus: à dextris & à ſiniſtris, armis iuſtitiæ munitus, nec proſperis efferebatur, nec aduerſis deijciebatur. In conſilio prouidus, in interceſſione ſtrenuus, ſapientiæ ſale conditus, lorica virtutum contra ſpiritales nequitias inſtructus. His & id genus alijs virtutibus armatus, Dominica bella peregit, & vt vir fortis, principem huius mundi ſubegit. Cupiens verò diſſolui, & eſſe cum Chriſto: Educ, inquit, Domine, de carcere animam meam ad confitendum nomini tuo. Eius autem deſiderijs Dominus annuens, petitioni eius non defuit. Mittit Angelos, qui eum ad ſe euocent, donatiuum largitur emerito militi ſuo, quod oculus non vidit, auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit. Obijt octauo Idus Nouembris, atque in prædio, quod iam ſuprà diximus Voromholt appellari, humatus eſt: regnante in perpetuum Domino noſtro I E S V Chriſto: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Ioan. 1.

Virtutes S. Vuinoci.

Pſal. 141.

1. Cor. 2.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS HIERONIS, ET SANCTORVM

eius ſociorum, qui Melitinæ decertârunt, Authore Simeone Metaphraſte.

Nouēbris 7. Patria & mater S. Hieronis.

PRæclaro Hieroni patria quidem erat, ſecunda Cappadocum prouincia: vrbs autem, Tyana: mater Stratonice, pia fœmina & timens Dominum. Cùm autem Diocletianus & Maximianus Romanum adminiſtrarent Imperium, viri in cultu dæmonũ ſuperſtitioſiſſimi, & in ſimulacra zelum habētes maximum: eſſet verò eis nunciatum, quòd omnis Armeniorum regio & Cappadocũ, facit pręter improbum eorum decretum, & reſiſtit eorum iuſſis: poſtquàm ſatis longo tempore conſultârũt, electis duobus viris, qui & ingenio plurimùm valebant, & lingua erant diſerta & volubili, & artificij multum habebāt & aſtutiæ, eos mittunt ad vtranque gentem. Quorum alterum quidem iuſſerũt præeſſe Armeniæ, is erat Agricolaus: alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lyſias. Quibus quidem nō ſolùm fuerat imperatum, vt eos, qui non parebant edicto Imperatoris, & nolebant adorare ſimulacra, punirent: ſed etiam in numeros militum adſcriberent eos, qui erant idonei.

Cùm veniſſet ergò Lyſias in Cappadociā, & eos quęreret, qui erant robore inſignes, indicatur Hieron vir manu fortis, animo generoſus, pręſtantiſſimus omnium, qui erant ſuo tempore: & ſtatìm mittit eum ducturos milites. Cùm autē veniſſent ad eius ædes, & quem quęrebant, non inueniſſent, (colebat enim ſuum pȩdiolum) reſciuiſſent verò, vbinàm eſſet, illuc veniunt. Ille autem cùm vidiſſet frequentem multitudinem in eum inuadere, & alioquì ſuſpectũ habuiſſet, quod fiebat, & nollet vir ille pius militare cum impijs & ſceleratis hominibus, ità vt erat in ruſtico habitu, eiecto manubrio ſecuris, quam manu tenebat, eo vltus eſt eos qui inuadebant: & vehementi in eos facto impetu, non ceſſauit percutere, donèc omnes eos fudiſſet, fugam valdè laudantes, vt quæ eis demùm poſſet dare ſalutem. Deindè ſecundò inuadunt, ſimul quidem & quam amiſerant victoriam, recuperaturi, & rem probro ducentes, ſi cùm ſint tam multi, renuncientur fuiſſe ab vno ſuperati: quinetiam ipſum quoquè timentes Præſidem, ſi is manus eorum omninò effugiſſet: & multis alijs vocatis ad ferendum auxilium, ſanctum ſimul inuadunt. Is autem antequàm illi veniſſent, propè ſitam ſpeluncam cum decem & octo viris, qui cum eo erant, ſubiens, ſtatìm, vt vulgò dicitur, erat aquila in nubibus, eos, qui ipſum inuadebant, re infecta relinquens. Statìm itaq; iſti cùm antrum circundediſſent, ſatis multos quidem ſtatuunt ad oſtium, nè aufugeret: alios autem mittunt ad Præſidem ciuitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non paruam manum. Mittit Quiriacum quoquè fratrem diuini Hieronis.

Non vult militare cũ impijs.

Cùm autē illi ſimul adeſſent, nemo erat, qui antrum auderet omninò ingredi, vt qui Hieronis manus pertimeſcerent. Quiriacus autem cùm videret eos in magnam adductos dubitationem, conſuluit vt parùm recederent, non vi, ſed perſuaſione eum potiùs capturum pollicitus. Quod cùm factũ eſſet, perſuadet fratri, vt exeat è ſpelunca. Quem cùm aſſumpſiſſet, venit ad ſuam matrem. Illa autem cùm rem audiuiſſet, & quòd ſtatìm coram Pręſide condemnādus ſiſtendus erat eius filius, ei circunfuſa, valdè lachrymabatur, eum ſolam vitæ vocans conſolationem, & baculum ſenectutis, & recreationē acerbæ viduitatis, & quòd ſola & abſq; vllo ſolatio mox relinquetur, orbata oculis, grauata ſenectute, oppreſſa viduitate. Ille verò cum ea, cum qua par eſt, reuerētia eam amplexus, vbì iuſſiſſet valere eos, qui congregati fuerant, cum cognato Victore & duobus fratribus Antonio & Matroniano, magno & intēſo ſtudio iter ingreſſus eſt Melitinen, vrgentibus militibus, qui miſſi fuerant ad ducendum.

Viſio offertur ei, il-

In quodam autem loco, cùm aduentâſſet veſpera, diuerſati, expectabant auroram. In ipſa verò nocte quidam, cādidis veſtibus, indutus ei appáret, miti & benigna voce dicēs:

Eccè

Eccè, ô Hieron, tibi ſalutem annũcio. Via autem, quam ingrederis, eſt recta ante te. Non pro rege verò terreno & gloria, quæ facilimè ſoluitur, decertabis: ſed pro cæleſti Rege certamen perages, & mox ad ipſum venies glorificandus. Hæc cùm dixiſſet is, qui conſpectus fuerat, & ineffabilem quandam lætitiam eius animo indidiſſet, ſtatim receſſit. Ille autẽ ſurgens lætus, amicis & cognatis, qui cum eo aderant: Noui, inquit, Dei in me diſpenſationis myſterium, & decætero prompto & alacri animo viam propoſitam ingredior. Vnus theſaurus, vna poſſeſſio, vnæ diuitiæ, quæ ſunt in cęlis repoſitæ. Quæ autem ſunt pręſentia, nihil iuuant eos qui poſſident. Quid enim profuerit homini, ſi totum mundum lucrifecerit, & ſuæ animæ paſſus fuerit detrimentum? Nihil eſt mihi anima precioſius, nihil melius. Sufficit id, quod præterijt meæ vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado decætero ad Deum. Vna ſolùm me cruciat ſolicitudo, nempe ſolitudo matris. Illa eſt enim vidua, & defecta ijs, qui eam ſint defenſuri: & propterea orbata luce, & quæ iam venit ad extremam ætatem, & me priuatur, qui eram baculus eius ſenectutis. Sed quoniam propter Chriſtum propero ad mortem, ea ipſi omninò erit curæ, patri orphanorum & iudici viduarum.

lum admodùm confirmans & mutans. *Matt.16.* *Pſal. 67.*

Cùm ſic dixiſſet pręclarus ille Hieron, & propter parentis recordationem eſſet illachrymatus, confecit reliquum itineris. Deindè cùm veniſſet Melitinem, includitur in cuſtodia cum alijs, qui erant numero triginta & vnus. Quibus dixit Sanctus: Audite meum conſilium amici & fratres. Dicam, quæ ſunt vobis futura conducibilia, non in pręſentia, ſed in futurum. Quocircà ea ſunt omninò curæ futura ijs, qui timent Dominum. Annunciatum eſt edictum, quòd cràs Præſes impius eſt ijs, qui dij non ſunt, oblaturus ſacrificium. Si me ergò auditis, deſpiciamus hoc edictum, & nec ſimulacra velimus adorare, neque eis omninò offeramus ſacrificium. Sacrificemus autem potiùs ſacrificium laudis vero Deo noſtro, & ei offeramus preces noſtras: vt attendẽs precationem animarum noſtrarum, det vt forti & excelſo animo feramus tormenta, quæ ſunt nobis inferenda, & finem beatum aſſequamur. Hæc cùm dixiſſet Sanctus: Verba tua, dixerunt ij, qui ſimul aderant, tanquàm fauus mellis extiterunt dulcia noſtro gutturi. Conſuluiſti enim nobis ea, quæ ſunt verè vtilia atque ſalutaria. Cùm ad Tyrannũ autem relata fuiſſet ſanctorum conſtantia, & quòd imperatorium quidem edictum execrantur, Chriſtianorum verò fidem vehementer amplectuntur. Hęc ægrè ferens, & ira commotus, cùm in alto ſediſſet tribunali, & ſanctos curâſſet ſiſtendos: Quis, inquit, dęmonum in infinitam vos actos amentiam, induxit, vt aduersùs tantam inſurgeretis potentiam, & effecit vt imperatoria decreta deſpiceretis, & magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis eſſemus, dixerunt martyres, & planè dęmonum ludibrium, ſi Dei cultum tribueremus lignis & lapidibus, quæ ſunt opera manûs humanæ. Nunc autem ſapienti vtentes ratiocinatione, adoramus Deum vniuerſorum, qui cęlum & terram verbo ſuo & ſpiritu oris ſui produxit ex nihilo.

Cum 31. ſocijs ducitur in carcerẽ. *Conſtans martyrum reſponſum.*

Cùm autem quidam ex ijs, qui aſſiſtebant Pręſidi, oſtendens Hieronem, Hic eſt, dixiſſet, qui reſtitit ijs, qui à te miſſi ſunt, & fecit ea quæ audiuiſti: Dux ad ipſum conuerſus: Vndè tu es, inquit? Cùm autem is dixiſſet, ſe eſſe ortum ex ſecunda Cappadocum prouincia: & dixiſſet patriam, dicens ſe eſſe Tyaneum: Dux rursùs, Tu es, inquit, qui iuſſis repugnas imperatorijs, & manuum exultas viribus, vt qui malè affeceris à nobis miſſos milites? Egregius verò Hieron nihil omninò reueritus, (Sciebat enim ipſe quoq; dicere cum Dauide: Odio habentes te, Domine, odio habui, & propter inimicos tuos tabeſcebam) ſe cum eſſe confeſſus eſt. Præſes autem non tanquàm fortitudinem laudans, quod factum fuerat, ſed magìs vituperans tanquàm temeritatem & inobedientiam, in eo quod fuerat conſtitutum, cenſuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, ſtultitia te ad tantam impulit temeritatem, vt imperatoriam deſpiciens poteſtatem, & noſtri iuſſûs nullam ducas rationem, & miniſtros noſtros clauîs contundas, manum quæ ſeruijt menti ineruditæ, ab ipſo cubito iubeo amputari. Dicto ergò citiùs factum eſt, quod iubebatur: alios autem ſanctos iubet, vinctos boum neruis, cędi immiſericorditer: quod quidem martyribus magìs conciliabat lętitiam, quàm dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro ſancto nomine dignos cenſuerit, qui talia ſubirent ſupplicia. Quid deinceps eſt conſecutum? Carcer excipit flagella. Verumenimuerò ſcio, quòd id, quod eſt dicendum, quomodò tunc factum ſanctis, ità nunc au-

Pſal.138. *Sæuitur in martyres.*

ditum afferet dolorem vobis auditoribus. Vnus enim ex ſocijs certaminis, Victor nomine, quem Sancti cognatum priùs diximus, & ijs, quæ iam præceſſerant, plagis emollitus, & inferendarum terrore perturbatus ac concuſſus, clàm accerſito Commentarienſi, vt eius miſereretur, rogabat valdè humiliter & immiſericorditer, & eximeret nomen ſuum ex actis, & ipſum dimitteret è cuſtodia, accepta pro eo mercede prædiolo, quod erat Coramis. Ille autem lubenter auditis eius precibus, (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem è carcere, qui cùm noctù effugiſſet, inuenit ſalutem plenam extremo interitu, vt qui miſer ſimul damnum acceperit & agri & animæ: illo quidem tradito ei, qui viſus eſt ſeruare: hac autem tradita dæmoni. Die autem iam illuceſcente, cùm rem cognouiſſet Hieron, intolerabili dolore eſt affectus, & acerbis deflebat lachrymis cognati interitum, dicens: Hei mihi, ô Victor, quid à te factum eſt? Quàm grauis tua fuit negociatio? Quomodò emiſti animæ interitum? Quid teipſum tradidiſti inimicis? Cur gloriæ coronis prætuliſti fugæ dedecus? Cur breui vita vitam æternam commutâſti? Cur breuem recreationem præpoſuiſti lætitiæ, quæ non poteſt terminari? Quantam autem tibi moleſtiam attuliſſent mala, quæ afferuntur ab hominibus, ſi conferantur cum adeò acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, & æterno igni gehennæ traditus?

Vnus in pœnis deficit. *Eius defectionem luget S. Hieron.*

Sic ille deflens, cùm ſatìs fuiſſet lamẽtatus, vocatis ſuis cognatis Antonio & Matroniano: Adeſte, inquit, vltimam meam audite voluntatem: vt reuertentes, eam perducatis ad effectum. Volo ſorori quidem meæ Theotimiæ dari poſſeſſionem, quam habeo in Pediſia: vt ex ea ſibi parans ea, quæ ſunt ad victum neceſſaria, ipſa mei martyrij peragat memoriam. Alia autem omnia, quę mihi ſuperſunt, dimitto matri propter ipſam viduitatem, quæ cura eget & auxilio: & prætereà ad ſenectutem & cęcitatem. Manum autem meam abſciſſam ei tradentes, dicite, vt ſcribat ad magnificentiſſimum Ruſticium, qui Ancyrę adminiſtrat rem publicam, vt prębeat domum in Badeſana, vt manus mea illic deponatur. Cùm Sanctus ſic fuiſſet teſtatus, quatuor pòſt diebus Præſes ſedens pro tribunali, accerſit eum cum alijs ſanctis. Poſtquàm autem multis machinis eorum fortitudinem conatus proſternere, partìm quidem blanditijs, partìm verò minis eos tentâſſet, poſtremò autem virgis quoquè fortiter cecidiſſet, & eos vidiſſet penitùs immobiles nulli rei cedere, iubet eis amputari capita.

S. Hieron condit teſtamẽtum. *Martyres cæduntur virgis.*

Cùm autem educerentur ſancti extra ciuitatem, pſallebant in via: Beati immaculati in via, qui ambulant in via Domini. Deindè cùm veniſſent ad locum definitum, & genua inclinâſſent, &, Benignè ſuſcipe, ô Chriſte, animas noſtras, dixiſſent, eis amputata ſunt beata capita. Cùm Chriſtiani autem noctù eorum corpora ſuſtuliſſent, ſepeliunt honorificè. Antonius verò & Matronianus ad Prǽſidem accedentes, auri permultum dabant, vt acciperent caput ſancti Hieronis. Ille autem, Niſi mihi, inquit, tantum auri dederitis, vt ex æquilibrio capiti reſpondeat, id vos non accipietis: magni æſtimans vir execrandus, ſed non recta ratione, caput martyris reuerà longè precioſiſſimum. Illi autem cùm id tanti non poſſent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, vt homines: Deus autem hîc quoquè inuenit exitum. Vir enim quidam Senatorius, fidelis & amans martyrum, cui nomen erat Chryſaphius, cùm aurum pro capite expendiſſet, id accipit à Pręſide: & cùm templum extruxiſſet pulcherrimum, vbi Sancti finem vitæ acceperant, illic hoc ſacrum caput honorificè deponit & magnificè.

Pſal. 118. *Cæduntur capite.* *En quanti fecit antiquitas ſacras reliquias.*

Auarus autem Pręſes, vt qui propter Sancti caput tãtum lucrifeciſſet, quærebat manum, ex ea quoquè lucrum captans. Sed cùm eius voluntatem ſenſiſſent boni Antonius & Matronianus, cùm intempeſta nocte eam ſuſtuliſſent, fugiunt: & cùm in ſuam veniſſent ciuitatem, tradunt matri manum chariſſimi filij, ſingulatìm omnia de ſancto ei narrantes. Illa autem cùm martyricam illam manum in manibus accepiſſet, & lachrymas doloris gaudio contemperâſſet, eam crebrò ſubijciebat oculis, deoſculabatur, & tanquàm totum habens eum, quem deſiderabat, circunfundebatur, amplectebatur, neſciebat quid faceret, partìm quidem ſe gaudio, partìm autem triſtitiæ diſpertiẽs, dicendo: O qualia pro qualibus accepi, ô chariſſime, vt quę te qdem emiſi viuum & ſaluum: nunc autem pro toto & viuo ſolam manum accepi, partem quãdam, proh dolor, & breues reliquias: vt magìs defleam & habeam ſtimulum mœroris, vt quæ per eam deducar ad memoriam. Atquì in dolore quidem te peperi infelix, labore autem te âlui, ſperans,

rans te futurum baculum ſenectutis, ducem imbecillitatis, cōſolationem animi ægritudinis. Sedenim quid mihi accidit, quæ deducta ſum ad lachrymas, cùm me oporteat lætari & exultare, quòd fuerim mater martyris, quòd Deo obtulerim donum mei vteri, quòd cùm te, ô chariſſime, aluērim & erudierim, & pietatē exercuerim, nō te viderim conſummatum morte communi & inutili? Vtilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es conſummatus. Sed me, cùm deceſſeris, nè omninò relinquas: ſed tuis interceſſionibus apud eum, pro quo effudiſti ſanguinem, me ab hac laborioſa & calamitoſa vita citò liberatā apud te ſtatuas, hac in re mihi reddens mercedē nutritionis. Hæc cùm dixiſſet, depoſuit manum in eo loco, in quo iuſſerat martyr: & quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Chriſtum verum Deum noſtrum: Quem decet omnis gloria, maieſtas & laus cum principio carente eius patre & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Sācti apud Deum pro nobis intercedunt.

VITA S. VVILLIBRORDI TRAIECTENSIS EPISCOPI, AVTHORE ALBINO FLACCO *Alcuino, Caroli Magni præceptore.*

PROLOGVS AVTHORIS.

DOminò eximio, venerabili atque laudabili Beornrado Archiepiſcopo, humilis Leuita Alcuinus ſalutem. Delatis ad nos veſtræ excellentiæ literis, in quibus veſtrum agnoſcens in Domino ſtudium, & diuturnam in lege eius meditationem, magnò me gaudio affectum eſſe fateor. Sed tamen longè imparem me petitionis veſtræ conſideraui, vtpotè nullo prærogatiuę munere eloquentiæ ſuffultus ad implēdum, quod iuſſiſtis: ac niſi me charitas vrgeret, quæ nulla negare ſolet, non auderem vltra meę paupertatis vires negocium attingere. Tamen veſtris orationibus diuina donante gratia, & ſanctiſſimo patre Vuillibrordo intercedente, cuius me vitam, mores & miracula ſcribere ſic ſtudiosè rogas, tuis paruī, pater ſancte, prçceptis, & duos digeſſi libellos: vnum proſaico ſermone gradiētem, qui publicè fratribus in eccleſia, ſi dignum tuæ videatur ſapientię, legi potuiſſet: alterum Pierio pede currentem, qui in ſecreto cubili inter ſcholaſticos tuos tantummodò ruminari debuiſſet. Vterque tamen propter occupationes diurnas furtiuis noctium lucubratiunculis dictatus eſt, & eo magìs veſtrę indigent defenſionis, quo minùs ab authore proprio expoliti ſunt. Meum fuit, prçcipientis nō ſpernere authoritatem: tuum eſt, obedientis defendere imperitiam. Vnam quoquè priori libello ſuperaddidi Homiliam, quæ vtinàm digna eſſet tuo venerando ore populo prędicari. Itèm ſecundo adieci ſermoni elegiacum carmen de viro venerabili Vuilgiſo, patre ſcilicet ſanctiſſimi pontificis Vuillibrordi, cuius corpus requieſcit in cellula quadam maritima, cui ego, indignus licèt, legitima, Deo donante, ſucceſſione deſeruio. Sed & omnia, quæ vel proſa gradiente, vel verſu currente dictaui, tuæ ſanctitatis ſpectant iudicium, vtrùm digna memorię, an pumice radenda *feroci: nec niſi tuo roborata examine, procedent in publicum.

Alcuinus ſcripſit proſa & carmine vitam S. Vuillibrordi.

*ferrodi.

VITA.

FVit in Britannia inſula, prouincia Nordanhūbrana, quidā paterfamiliâs genere Saxo, & nomine Vuilgis, religioſam in Chriſto cum coniuge & omni domo ſua, ſicut pòſt ſignis patefactum eſt, agēs vitam. Nam relicto habitu ſeculari, monachicam cōuerſationem elegit, ac nō multò pòſt creſcente in eo feruore vitę ſpiritualis, arctiori animi ſtudio ſolitaria ſeipſum mancipauit diſtrictione in promontorijs, quę mari Oceano & Humbri flumine cinguntur. Ibì etiam multo tempore in quodam paruo oratorio, ſancti Andreę apoſtoli CHRISTI nomine dicato, in ieiunijs & orationibus atque vigilijs Deo ſeruiens, etiam miraculorum ſignis claruit, & nomen eius celebre factum eſt. Nec confluentes ceſſabat ad ſe turbas ſuauiſſima verbi DEI admoni-

Nouēbris 7.

S. Vuillibrordi pater, vir ſanctiſs.

monitione cohortari. Sed & illius gentis regi & optimatibus honorabilis effectus eſt: intantùm, vt ei aliquas terrarum poſſeſſiunculas, illis promontorijs adiacentes, ad ędificandam DEO eccleſiam, dono perpetuo contulerint. In qua pius pater modicam quidem, ſed honeſtam, DEO ſeruientium adunauit congregationem. In qua & poſt multiplices ſancti laboris agones, à Deo coronatus corpore requeſcit, & poſteri eius vſque hodiè ex ſanctitatis eius traditione poſſident. Quorum ego meritis & ordine extremus, eandem cellulam per ſucceſſiones legitimas ſuſcepi gubernandam, qui hanc hiſtoriam ſanctiſſimi patris & ſummi ſacerdotis Vuillibrordi, te iubēte, beatiſſime pontifex Beornrade, conſcripſi: Qui tanto patri & ſummi ſacerdotij dignitate, & generis poſteritate, & ſanctorum locorum obſeruatione, quæ ab eo in Dei honorem conſtructa eſſe noſcuntur, ſecundùm datam tibi à Deo gratiam, hæres digniſſimus extitiſti.

Beornrad s. Vuillibrordi ſucceſſor.

Et vt eiuſdem ſancti patris Vuillibrordi altiùs natiuitatis originem, & mox in vtero matris diuinæ electionis repetam præſagia, reuertar vndè egreſſus ſum. Nam ſicut ſanctiſſimus præcurſor Domini noſtri Ieſu Chriſti beatus Ioannes Baptiſta, ex vtero matris Deo ſanctificatus, religioſis parentibus, vt Euangelica narrat hiſtoria, Chriſtum ceu ſolem pręcedens lucifer, multis in ſalutem profuturus, natus eſt: ità & ſanctus Vuillibrordus in plurimorum genitus ſalutem, religioſis parentibus natus eſſe dinoſcitur. Nam vir venerabilis Vuilgis, de quo nobis paulo antè ſermo fuit, ad hoc tantùm, Deo prędeſtinante, matrimonio iunctus eſt, vt talis ad profectum multorum populorum ex eo ederetur proles. Igitur vxor eius, mater ſcilicet beati Vuillibrordi patris, intēpeſta noctis quiete cęleſte in ſomnis vidit orama. Viſum eſt ei, quaſi nouam in cælo videret lunam, creſcente illa vſquedum plena videbatur eſſe. Quam diligentiùs intuens, repentino curſu lapſa ruit in os eius. Qua deuorata, eius intima ſplendore perfuſa ſunt. Euigilans verò, timore perterrita, cuidam religioſo presbytero retulit ſomnium, illoque interrogante, ſi ea nocte, qua ei viſio facta eſt, ſuo more ſolito iungeretur viro, acceptaque ab ea eius rei confeſſione, ità reſpondit: Luna, quam ex modica vidiſti in magnam creuiſſe, filius eſt, quem in ea nocte concepiſti: qui luce veritatis caliginoſos tenebrarum errores diſcutiet, & quocunquè perrexerit, comitante ſuperni luminis ſplendore, plenum ſuæ perfectionis oſtendet globum: coruſcanteque rumoris eius candore, & morum pulchritudine, multorum in ſe alliciet adſpectum. Huius ergò ſomnij interpretationem, rerum veritas ſubſecuta eſt.

Luc. 1.

Viſio matris S. Vuillibrordi. ſpaua, viſum.

Viſionis interpretatio.

Factum eſt poſt circulum dierum, & mulier peperit filium, ſacroque fonte baptiſmatis regenerato, impoſuit ei mater nomen Vuilbrord. Et ſtatìm ablactatum infantulum tradidit eum pater Ripenſis eccleſiæ fratribus, religioſis ſtudijs & ſacris literis erudiendum, vt fragilior ętas validioribus inualeſceret diſciplinis, vbì nihil videret nisì honeſta, nihil audiret nisì ſancta. Quē diuina mox gratia ab ineunte pueritia & ſenſu proficere, & moribus pollere, quantùm ad tales congruit annos, conceſſit: ità vt noſtris temporibus nouum Samuel naſci putares, de quo dictum eſt: Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus. Ibìque in prædicto monaſterio multis profuturus puer, clericatûs accepit tonſuram, & pia profeſſione monachum ſe fecit eſſe, & inter cæteros eiuſdem ſanctiſſimi monaſterij adoleſcentes enutritus eſt, ſed nulli alacritate minor, nulli humilitatis officio ſecundus, nulli lectionis ſtudio inferior: ſed ſic quotidiè bonę indolis puer proficiebat, vt teneros pueritiæ annos, morum grauitate transſcenderet: factusque eſt grandæuus ſenſu, qui corpuſculo modicus fuit & fragilis.

Literis & moribus imbuendus traditur puer Vuillibrordus.

1. Reg. 2.

Fit monachus.

Igitur in ſacris eruditionibus, & in omni ſobrietate, morumque honeſtate, beatiſſimo vſque ad viceſimum ętatis ſuę annum adoleſcente proficiente, arctioris vitę ardore ſuccēſus, & peregrinationis amore inſtigatus, & quia in Hybernia ſcholaſticam eruditionem viguiſſe audiuit, etiam quorundam ſanctorum virorum, fama narrante, conuerſatione incitatus, & pręcipuè beatiſſimi patris & Epiſcopi Egberti, qui cognomento ſanctus vocabatur, necnon & Vuicberti venerabilis viri & ſacerdotis Dei, quorum vterque ob cęleſtis patrię amorem, domo, patria, cognationeque relicta, Hyberniam ſeceſſit, ibique dulciſſimos ſupernę contemplationis fructus ſeculo nudus, Deo plenus, ſolitaria quotidiè hauriebat conuerſatione. Horū beatus adoleſcens ęmulari cupiens religionē, cum cōniuentia ſui Abbatis & fratrum, in Hyberniam veloci curſu contendit,

Proficiſcitur in Hyberniam.

tendit, prædictorum patrum ſe familiaritati coniungens, quatenùs ceu prudentiſſima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in ſui pectoris aluca-rio dulciſſimos virtutum fauos conſtrueret. Ibique duodecim annis inter eximios ſimul piæ religionis & ſacræ lectionis magiſtros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur, donèc occurreret in virum perfectum, & in ætatem plenitudinis Chriſti.

Triceſimo itaque & tertio ætatis ſuæ anno, maior egregio viro fidei flamma creſcebat in pectore, ità vt parùm ei videretur ſibi ſoli tantummodò in religionis ſanctitate ſudâſſe, ſi non & alijs quoquè in prædicationis veritate prodeſſet. Audiuit in borealibus mundi partibus meſſem quidem multam eſſe, ſed operarios paucos. Sed vt ſomnij, Deo diſpenſante, impleretur veritas, quod mater olìm de eo ſe vidiſſe teſtatur, ſuæ conſcius voluntatis, licèt adhuc diuinæ diſpenſationis ignarus, illas in partes nauigare cogitauit, & clariſſima Euangelicæ prædicationis luce, torpentes longa infidelitate populos, ſi Dei eſſet voluntas, illuſtrare. Aſſumptiſque ſecum duodecim fratribus, eo fidei feruore armatis, quo & ipſe, nauim conſcendit: quorum aliqui poſteà, ob prædicationis Euangelicæ inſtantiam, martyrio coronati ſunt: aliqui verò Epiſcopatûs ordinem accipientes, poſt ſanctæ prędicationis labores, in pace quieuerunt.

Feruet deſiderio paganos conuertendi.

Igitur vir Dei cum ſocijs, ſicut prædiximus, nauigauit, donèc proſpero curſu ad oſtia Rheni fluminis vela depoſuit, ibique optata telluris ſtatione refocillati ſunt, & mox ad caſtellum Traiectum, quod in ipſa fluminis ripa ſitum eſt, peruenerunt, in quo etiam poſt aliquod tempus, Deo donante, & verbo fidei creſcente, idem ſanctus Vuillibrordus ſedem Epiſcopatûs ſui habuit. Sed quia eadem gens Friſonum, in quo idem ædificatum eſt caſtellum, cum rege ſuo Radbodo paganis adhuc ritibus ſorduit, viſum eſt viro Dei Franciam contendere, ac Ducem illorum adire Pipinum, virum ſtrenuum, triumphis clarum, & moribus probum. Qui eum cum omni honòre ſuſcipiens, ſed nolens tanto doctore ſe vel ſuam priuare gentem, loca ei opportuna intra terminos regni ſui præuidit, quò potuiſſet idolatriæ ſpinas extirpare, & puriſſima verbi Dei ſemina per munda noualia abundantiùs ſpargere: vt impleret propheticum præceptum: Nouate vobis noualia, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Cumque ſtudioſiſſimè vir Dei per loca ſingula diſcurrendo, optatum euangelizandi opus exercuiſſet, & ſemina vitæ, ſupernæ gratiæ rore irrigante, longè lateque in agris multorum cordium ad eius prædicationem pullulâſſent, congaudens prædictus Francorum Dux eius ſanctiſſimæ deuotioni, & verbi Dei clariſſimæ multiplicationi, maioris profectûs occaſione, prudenti cogitabat conſilio eum Romam mittere, vt à domino Apoſtolico Sergio viro ſanctiſſimo tunc temporis, in ſummi ſacerdotij honorem ordinaretur: quatenùs Apoſtolica benedictione & iuſſione ſuſcepta, maiori ab eo miſſus fiducia roboratus, in opus Euangelij reuerteretur, iuxta Apoſtolicum illud: Quomodò prędicabunt, niſi mittantur? Quod cùm viro Dei perſuadere tētaret, renuit primùm, nec ſe tantę authoritatis honore dignum eſſe referebat: Enumeratiſque Apoſtolicæ ſanctionis præceptis, longè ſe inferiorem huic virtutum catalogo aſſerebat, quem egregius mundi prædicator, filium ſuum Timotheum erudiens, oportere Epiſcopum habere cenſuit. Dux verò contrà religioſè ſuaſit, quod vir Dei verecundè negauit. Tandèm omnium vnanimitate victus, & (quod maius eſt) Dei diſpenſatione coactus, conſenſit, magìs volens plurimorum humiliter obedire conſilio, quàm ſuam pertinaciter defendere voluntatem. Et ſic cum honorifica legatione, & muneribus, authoritati Apoſtolicæ condignis, Romam directus eſt. Sed die quarta, priuſquàm illò veniret, beatiſſimus Apoſtolicus, Angelica in ſomnis reſponſione admonitus eſt, vt illum cum ſummo honore ſuſciperet, & quòd multarum animarum eſſet illuminator futurus, à Deoque electus, & ad hoc veniſſet, vt ſummi ab eo ſacerdotij honorem ſuſciperet, nihilque ei negandum eſſe, quicquid petiſſet. Qua factus Apoſtolicus admonitione certus, cum magno gaudio, & ſummo eum ſuſcepit honore: & vt in eo fidei agnouit feruorem, religionis deuotionem, ſapientię plenitudinem, die competenti populo aduenięte, aduocatis venerabilibus ad ſocietatem miniſterij ſacerdotibus, publicè in eccleſia beatiſſimi Petri principis Apoſtolorũ cũ magna dignitate more Apoſtolico eũ ordinauit Archiepiſcopũ, ac ordinato nomen impoſuit Clemens, veſtimentiſque ſuis ſacerdotalibus induit eum, & ſancto quaſi ſuperhumerali Aaron,

Cum 12. ſocijs venit Traiectum.

A Pipino principe honorificè excipitur.

Oſeæ 10.

Rom. 10.

1. Tim. 3.

Viſio ſummi Pontificis.

S. Vuillibrordus venit Romã ad Pontificem.

Ordinatur ab eo Archiepiſcopus.

pallio

pallio dignitatis & indumenti confirmauit gloria: & quicquid voluit vel petiuit, aut in patrocinijs ſanctorum, aut in rebus Eccleſiaſticis, cum tota mentis alacritate tradidit illi, firmatumque benedictione, donis ditatum, cum ſalutaribus præceptis iterùm eum in opus Euangelij remiſit.

Accepta ergò Apoſtolicæ authoritatis benedictione, cum maiori fiducia deuotus verbi Dei prædicator, ad præfatum Frãcorum Ducem regreſſus eſt. Qui eum cum ſumma honoris magnificentia receptum, cum ſuæ poteſtatis iuſſione in opus Euangelij direxit, maximè tamen in borealibus regni ſui partibus, quò eatenùs ob raritatem doctorum, vel duritiam habitatorum, fidei flamma minùs relucebat. Eo vir Dei inſtantiùs illis in regionibus ſemina vitæ ſparſerat, quo plùs neceſſarium antiquam ignorantiæ

Fructus prędicationũ eius.

famem depellere perſpexerat. Qualem, diuina gratia adiuuante, illis incolis fructum fecisſet, teſtes ſunt vſque hodiè populi per ciuitates, vicos & caſtella, quos ad veritatis agnitionem & ad vnius omnipotentis Dei cultum pia admonitione perduxerat. Teſtes quoque eccleſię, quas per loca ſingula conſtruxerat: teſtes & Deo famulantium congregationes, quas aliquibus adunauit in locis.

Tentauit quoquè idem vir Dei vltra Francorum regni fines cæleſtis doctrinæ flu-

Prædicat Chriſtum in Friſia.

mina deriuare. Nam tunc temporis regem Friſonum Radbodum cum gente ſua paganum non timuit adire, & quocunquè perrexerat, verbum DEI cum omni fiducia loquebatur. Sed præfatus Friſonum rex licèt virum Dei humilitatis gratia benignè ſuſciperet, nullis tamen vitæ fomentis ſaxeum eius cor emolliri potuit. Cùm ergò apud

Itèm in Dania.

eum vir Dei fructificare ſe non poſſe ſentiret, ad ferociſſimos Danorum populos iter euangelizandi conuertit. Ibì tum, vt fertur, regnabat Ongendus, homo omni fera crudelior, & omni lapide durior: qui tamen, iubente Deo, veritatis præconem honorificè tractabat. Quem dum obduratum moribus, & idolatriæ deditum, & nullam melioris vitę ſpem habentem offendit, acceptis tunc triginta eiuſdem patrię pueris, ad electos à Deo populos regni Francorum reuerti feſtinauit. Sed in eo ipſo itinere catechizatos eoſdem pueros vitę fonte abluit, nè aliquod propter pericula longiſſimi nauigij, vel ex inſidijs ferociſſimorum terrę illius habitatorum, damnum pateretur in illis, volens antiqui hoſtis pręuenire aſtutias, & Domini ſacramentis animas munire acquiſitas.

Et dum pius verbi Dei prędicator iter agebat, peruenit in confinio Friſonum & Danorum ad quandam inſulam, quę à quodam deo ſuo Foſite, ab accolis terrę Foſiteſland dicebatur: quia in ea eiuſdem dei fana fuère conſtructa. Qui locus à Paganis in tanta veneratione habebatur, vt nihil in ea vel animalium ibì paſcentium, vel aliarum quarumlibet rerum, quiſquam gentilium tangere auderet, nec etiam à fonte, qui ibì ebulliebat, aquam haurire, niſì tacens, pręſumeret. Quò cùm vir Dei tempeſtate iacta-

Barbaræ gẽtis ſuperſtitionẽ mira fiducia contemnit.

tus eſt, mãſit ibidèm aliquot dies, quouſquè repoſitis tempeſtatibus, opportunum nauigandi tempus adueniret. Sed paruipendens ſtultam loci illius religionem, vel ferociſſimum regis animum, qui violatores ſacrorum illius atrociſſima morte damnare ſolebat, tres homines in eo fonte cum inuocatione ſanctę Trinitatis baptizauit: ſed & animalia in ea terra paſcentia, in cibaria ſuis mactare pręcepit. Quod Pagani intuentes, arbitrabantur eos vel in furorem verti, vel etiam veloci morte perire. Quos cùm nihil mali cernebant pati, furore pérciti, regi tum Radbodo, quod viderant factum, retulerunt. Qui nimio furore ſuccenſus, in ſacerdotem Dei viui, ſuorum iniurias deorum vlciſci cogitabat: & per dies ſemper tribus vicibus ſuo more mittebat ſortes, & nunquàm

Radbodus vnum è ſocijs eius necat.

damnatorum ſors, Deo vero defendente ſuos, ſuper ſeruum Dei, vel aliquem ex ſuis, cadere potuit: nec niſì vnus tantùm ex ſocijs ſorte mõſtratus, & martyrio coronatus eſt. Vocabatur verò vir ſanctus ad regem, & multùm ab eo eſt increpatus, quarè ſua ſacra violâſſet, & iniuriam deo ſuo feciſſet. Cui pręco veritatis conſtanti animo reſpondit: Non eſt deus, quem colis, ſed diabolus, qui te peſſimo errore deceptum habet, ô rex, vt animam tuam ęternis tradat flammis. Non eſt enim Deus, niſì vnus, qui crea-

Illi conſtãter Chriſtũ annunciat.

uit cęlum & terram & omnia quę in eis ſunt: quem qui vera fide colit, vitam habebit ſempiternam: cuius ego ſeruus hodiè tibi teſtificor, vt ab antiqui erroris vanitate, quam coluerunt patres tui, tandèm aliquandò reſipiſcas, & credens in vnum DEVM omnipotentem DOMINVM noſtrum IESVM CHRISTVM, & vitę fonte baptizatus, abluas omnia peccata tua, & proiecta omni iniqui-

tate

tate & iniuſtitia, deincèps nouus homo viuas in omni ſobrietate, iuſtitia & ſanctitate. Hóc faciens, cùm Deo & ſanctis eius gloriam poſſidebis ſempiternam. Si verò me contemnis, viam ſalutis tibi oſtendentem, ſcito certiſſimè, quòd æterna ſupplicia & infernales flammas tu cum diabolo, cui obtemperas, ſuſtinebis. Ad hæc rex miratus, reſpondit: Video te minas noſtras non metuiſſe, & verba tua eſſe, ſicut & opera. Etsì autem nollet veritatis prædicatori credere, tamen ad Pipinum Ducem Francorum eum cum honore remiſit.

Qui in eius lætatus aduentu, rogauit eum deſtinato verbi Dei * opere inſiſtere, eradicatiſque idolatriæ ſpinis, verbum Dei inſtanter per loca ſingula ſerere. Quod etiam pius prædicator haud ſegniter implere ſatagebat, circumiens omnes illius terræ regiones, per vrbes, vicos, caſtella, vbì priùs euangelizauerat, exhortans omnes, quatenùs bono animi propoſito in veræ fidei permanerent firmitate. Et dum per ſingulos dies numerus creſcebat fidelium, & maior credentium turba ad verbi Dei agnitionem confluebat, cœperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia ſua viro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox eccleſias in eis ædificare iuſſit. Statuitque per eas ſingulos preſbyteros, & verbi Dei ſibi cooperatores, quatenùs nouus Dei populus haberet, quò ſe diebus feſtis congregaret, vel ſalutares audiret admonitiones, vel à quibus ſacri baptiſmatis munera acciperet, & Chriſtianæ religionis regulas ediſceret. Et ità vir Dei magìs ac magìs de die in diem, diuina donante gratia, proficiebat.

Multi credũt in Chriſtum, extruunturq; tẽpla eorum impenſis.

Contigit autem, Pipinum Ducem Francorum diem obire, & filium eius Carolum regno patris potiri. Qui multas gentes ſceptris adiecit Francorum: inter quas etiam cum triumphi gloria Friſiam, deuicto Radbodo, paterno ſuperaddidit imperio: in qua tunc gente ſanctus Vuillibrordus poſitus eſt prædicator, ſedique Epiſcopali in Traiecto caſtello delegatus eſt. Qui maiori Euangelizandi occaſione acceptâ, nupèr gladio acquiſitã gentem ſacro baptiſmate abluere conatus eſt. Nec quicquam in ea veteſti erroris, nec tenebras ignorantiæ latére ſinebat: ſed totã Euangelica luce ſine dilatione perfundebat, ità vt in eo populo ſubitò propheticum illud impleretur teſtimonium: Et erit: in loco, vbì dicetur eis, Non populus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. Plurima quoquè diuina virtus fecit per ſeruum ſuum miracula: licèt omni miraculorum operationi & ſignorum oſtenſioni miniſterium Euangelicæ prædicationis præferendum ſit, tamen quæ geſta narrantur, ad gloriam donantis Dei non tacenda eſſe cenſeo, ſed magìs ſtylo alliganda, nè pereant poſteris ſeculis, quæ priſcis temporibus acta eſſe noſcuntur.

Carolus Martellus multas domat gẽtes.

S. Vuillibrordus fit Epiſcopus Traiectẽſis.

Oſee 1.

Quodam igitur tempore, dum venerabilis vir iter Euangelizandi more ſolito ageret, venit ad quandam villam, Vualachrum nomine, in qua antiqui erroris idolum remanſit. Quod cùm vir Dei zelo feruens confringeret, pręſente eiuſdem idoli cuſtode, nimio furore ſuccenſus ille, quaſì dei ſui iniuriam vindicaret, in impetu animi inſanientis, gladio caput ſacerdotis Chriſti percuſſit: ſed Deo defendente ſeruum ſuum, nullam ex ictu ferientis læſuram ſuſtinuit. Socij verò illius hóc videntes, peſſimam præſumptionem impij hominis vindicare concurrerunt. Sed à viro Dei pio animo de manibus illorum liberatus eſt reus, ac dimiſſus: qui tamen eodem die dæmoniaco ſpiritu arreptus eſt, & die tertia infeliciter miſeram vitam finiuit. Et quia vir Dei, iuxta præceptum Domini, ſuas iniurias vlciſci noluit, citiùs à Domino vindicatũ eſt, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

Gladio cæſus nihil lęditur.

Vltio diuina in percuſſorem eius.

Mat. 5.

Deut. 32.

Alio quoquè tempore iter beato viro faciente ad quandam ſuæ ditionis cellulam, quæ ex nomine præterfluentis aquæ Sueſtra dicitur, propter compendium propioris viæ per ſegetes cuiuſdam diuitis anguſtam ſubintrauit ſemitam. Quod earundem ſegetum cuſtos cernens, nimio inflatus furore, virum Dei blaſphemare cœpit. Quem conuicia viro Dei inferentem cùm ſocij, qui cum eo erant, vindicare vellent, miti animo Dei famulus eos compeſcuit, nolens aliquem ſua cauſa perire, qui ſalutem ſitiebat omnium. Sed cùm inſanientis animũ nullo modo lenire poſſet, dans locum iræ eius, via qua venit, reuerſus eſt. Sed die poſtera idem infelix, qui famulo Dei conuicia dicere non abhorruit, multis cernentibus, in eodem loco repentina morte perijt.

Patientia eius.

Repentina mors ei conuicia facientis.

Cùm vir DEO plenus propter euangelicæ prædicationis inſtantiam loca circumiret maritima, aquę dulcis penuriam patiebatur. Quod dum cernebat commilitones, propter ardorem ſitis, grauiter ſuſtinere: vocato vno ex illis, pręcepit ei

Exod.17. Num.20. intra tentorium ſuum foſſam aperire paruam. Vbi ſecretò fixis genibus orabat Deum, vt qui populo ſuo aquam in deſerto produxit de petra, ſeruis ſuis eádem miſericordia de arenoſa terra aquam produceret. Qui mox exauditus eſt. nam ſubitò fons dulciſſimi Miraculum ſaporis foſſam implebat. Quod ſui cernentes, gratias agebant omnipotenti Deo, qui ſanctum ſuum magnificauit, & exaudire dignatus eſt. Bibebantque vſque ad ſatietatem, ſecumque ad prędeſtinati itineris neceſſitatem, quantum ſufficere videbatur, portare curabant.

Iterùm ſanctus Dei ſacerdos in quodā loco iter agens, vidit mēdicantes inopes duodecim, pariter poſtulantes ſibi aliqd à prætereuntibus ſolatij. Quos, vt erat mitiſſimus, benigno adſpexit animo, vnique ex ſuis mandauit ſpecialem ſuum flaſconem ſumere, Præclarum miraculum ac pauperibus miſcere Chriſti. Ex quo omnes illi duodecim vſque ad ſatietatem bibebant: & mirum in modum, illis abeuntibus, ex optimo vino flaſco, de quo tanti biberant homines, inuentus eſt plenus, vt antè. Hoc comperto, benedicebant omnes Dominum Deum noſtrum, dicentes: Verè impletum eſt in nobis, quod in euangelio dicitur: Luc.6. Date, & dabitur vobis.

Venit quoquè vir ſanctus ad ſuum viſitandi gratia monaſterium, & poſt orationes ad Deum & ſalutationes fratrum, & admonitiones pacificas, circumiens ſingula fratrum habitacula, ſi quid in illis emēdandum fuiſſet, pius paſtor explorare voluit. Intrauit quoquè in cellarium, in quo modicum vini reperit in vaſe, in quod ſuum benedictionis gra- Item aliud. tia cum oratione immiſit baculum, & exiuit. Sed eádem nocte in eo ipſo vaſculo vinum creſcere cœpit, & ſupereffundi vaſis margine. Hoc cellarius cernens, inſperata abundantia obſtupefactus, nec celare audebat, quod diuina miſericordia per ſerui ſui benedictionē geri cognoſcebat. Craſtino manè cucurrit, & ante pedes ſancti patris ſe proſternens, confitebatur quid vidiſſet. Qui more ſolito Deo gratias agens, memorque Domi- Mat.17. nicæ iuſſionis, diſcipulis ſuis præcipientis, nè cui transfigurationis gloriam ante diem reſurrectionis ſuæ dicerent, præcepit eidem cellario, nè cui miraculum, quod viderat, ante diem obitûs ſui ediceret. Sed & aliud huic ſimile per eius benedictionē Deus Chriſtus operatus eſt miraculum.

Perueniens ſeruus Dei cum ſocijs ſuis ad domum cuiuſdam amici ſui, & pauliſpèr cupiens in domo dilecti lōgi laborem itineris refectione alleuare, patremfamiliâs nihil vini habere comperit. Quatuor ergò modicos flaſcones, quos tantùm in itineris ſolatiū ſecum eius ſocij ferebant, iuſſit afferri: eoſque in eius nomine benedixit, qui in conui- Iohan.2. uio nuptiali aquas conuertit in vinum. Et mirum in modum poſt benedictionem, quaſì Aliud illuſtrè miraculum. quadraginta viri ex illis lagunculis vſque ad ſatietatem bibebant, & cum magna gratiarum actione lætis ſibi inuicèm animis dicebant: Verè Dominus Ieſus impleuit, quod in Euāgelio promiſit, dicēs: Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & ma- Iohan.14. iora horum faciet.

Perrexit idem ſanctus prædicator quodam tempore more ſolito, ob euangelizandi gratiam, cum feſtinatione in Friſiam, & propter laborem viæ, in pratis cuiuſdam diuitis paululùm laſſos refocillare equos volebat. Quos diues ille in pratis ſuis paſci cernens, ſuperbiæ ſpiritu equos cædere cœpit, & è paſcuis abigere. Quem vir Dei placidiſſimis verbis alloquitur, dicēs: Deſine nobis iniuriam facere. Non enim propter læſionem tuî, ſed propter neceſſitatem noſtrî, ad horam in his paſcuis quieſcere voluïmus. Inſtat nobis opus Dei peragendum, cuius tu quoquè mercedem habere poteris, ſi nos quantùm ad te pertinet, adiuueris animo, memor illius Domini noſtri Ieſu Chriſti dulciſſimę pro- Mat.10. miſſionis: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Sed magìs mente pacifica nobiſcum quaſì amicus teipſum reficiens, aliquantulùm bibe, nobiſque cœpto itinere pergentibus, tu à Deo benedictus, reuertere in domum tuam. Ille autem in malitia pertinax, nolens pacificis viri Dei verbis acquieſcere, ſed conuicia ingeminans, opprobria iaculans: Tu me, inquit, hortaris bibere, & pacem tecum inire: ſcito certiſſimè, quòd tecum bibere pro nihilo habeo. Rapienſque ex eius ore verbum Diuinitùs punitur homo cōtumeliosus in virum Dei. hoc vir Dei: Si non velis, ait, mecum bibere, non bibe. Et ſtatìm paratis ſocijs, perrexit viam ſuam. Ille quoquè contumax, domum ſuam feſtinabat adire, ſed totus ſubitò ſiti ardebat. Cupienſque ardentem ſtomachum vino refrigerare, os, quod viro Dei conuicia ingeſſit, vini potionē recipere non valebat: & qui pacem cum ſeruo Dei voluntariè noluit, pœnā in ſeipſo neceſſariè ſuſtinuit. Vocati ſunt medici, qui ſitim ſedarent, aut faculta-

cultatem ægroto bibendi præſtarent. Anhelabant viſcera, ſed non fuit, qui guttam vini feruefcenti pulmoni infundere valuiſſet. Tandèm aliquandò pœnitentia ductus ille, in ſeipſum reuerſus eſt, & agnoſcebat ſanctum Vuillibrordum eſſe, quem offenderat, illiusque, anhelante ſpiritus, optabat reditum. Qui ſequenti anno eàdem reuerſus eſt via, præcognitoque aduentu eius, obuius ei homo ægrotus venire feſtinabat, culpam cõfitens ſuam, & quam patiebatur pœnam aperiens, pro amore Chriſti ſe ſolui deprecabatur. Quem vir Dei miſericordia motus abſoluit, deditque illi cum benedictione de ſuò bibere calice. Qui mox abſolutus bibebat, & ſanus in ſuam reuerſus eſt domum. *Eum vir ſanctus liberat.*

Eſt in Treuerenſi ciuitate monaſterium puellarum, quod temporibus beati Vuillibrordi Epiſcopi peſtis acerrima inuaſit. Cuius acerbitate multæ ex ancillis Dei moriebantur: quædam verò longo infirmitatis dolore iacebant in lectulo. Cæteræ verò nimio terrore turbatæ, quaſi præſentem mortem metuebant. Et quia propè eſt prædictæ ciuitati ſancti viri monaſterinm, quod appellatur* Eſternaco, in quo vſque hodiè ſanctus ille requieſcit corpore, & eius poſteri ex legitima traditione patris, & pijſſimorum pietate regum tenere noſcuntur: ideò antedicti fœminæ monaſterij, audientes ſanctum virum illuc venire, ſtatim miſerunt legationes, poſtulantes eum non tardare venire. Qui beati Petri principis Apoſtolorum mitiſſimo doctus exemplo, de Ioppe ob viduarum Chriſti petitionem venientis Lyddam, vt ſanctam ſuſcitaret Tabitham, feſtinus venit, audito deſiderio ancillarum Chriſti, ad illas. Et veniens, mox in eodem monaſterio Miſſa pro infirmis celebrata, aquam benedixit, qua & domos illarum adſpergi iuſſit, & ægrotantibus potandam tranſmiſit. Quæ citò, diuina donante miſericordia, conualuère, nec vllæ in eo monaſterio prædicta peſte exindè moriebantur. **Epternaci* *Act.9.* *Nota hic effectum Miſſæ & aquæ benedictæ.*

Contigit cuidam patrifamiliâs & domui ſuæ dira dæmoniacæ illuſionis tentatio, ità vt apertè malignus in eius domo ſpiritus, ex horrore & maleficijs habitare agnoſceretur. Nam ſubitò cibos, vel veſtimenta, vel alia domui neceſſaria, rapere ſolebat, & in ignem mittere. Quinetiam paruulum, inter amplexus parentum pauſantem, illis dormientibus, tulit, & in ignem proiecit. Sed vagitu infantis parentes excitati, vix paruulum de incendio èruèrunt. Et multa atrocia eadem familia à nefando ſpiritu perpeſſa eſt, nec à quolibet preſbyterorum expelli potuit, donèc vir ſanctus Vuillibrordus, à patrefamiliâs poſtulatus, aquam illis benedictam direxit, præcipiens omnem domûs illius ſupellectilem foràs efferre, & aqua illa adſpergi, præuidens in ſpiritu domum flammis conſumendam eſſe. Quibus ità geſtis, vacuam domum à loco lectuli ignis inuaſit, totamque conſumpſit. Altera verò in eo loco cum ſanctificatione aquæ benedictæ ædificata, nihil exindè priſtinæ tentationis paſſi ſunt in ea: ſed cum omni tranquillitate & quiete degentes, & Domino gratias agentes erant, qui illos per ſeruum ſuum redimere dignatus eſt. *Et hic obſerua vim aquę ſacratæ.*

Idem quoquè vir Deo amabilis, quædam prophetico prædixerat ſpiritu, quæ pòſt rerum euẽtus vera probauit. Baptizauit enim Pipinum, filium Francorum fortiſſimi Ducis Caroli, patrẽ huius nobiliſſimi Caroli, qui modò cum triumphis maximis & omni dignitate glorioſiſſimè Francorum regit imperium. De quo Pipino patre eius idem ſanctus vir præſaga voce coram diſcipulis ſuis prædixit hoc vaticinium: Scitote, inquiens, quòd iſte infans ſublimis erit valdè & glorioſus, & omnium præcedentium Francorum Ducibus maior. Huius itaque vaticinij veritas noſtris probata eſt temporibus, nec opùs eſt teſtimonijs aſſequi, quod totius regni agnoſcit authoritas. Scit nanque omnis populus, quibus nobiliſſimus victor celebratur triumphis, vel quantùm terminos noſtri dilatauit imperij, vel quàm deuotè Chriſtianã in regno ſuo præparauit religionẽ, vel quid pro defenſione ſanctæ Eccleſiæ Dei apud extraneas exercuit gẽtes: quę omnia meliùs oculis probari, quàm verbis explicari queunt. *Prophetia S. Vuillibrordi.*

Fuit verò iſte vir ſanctus, omni dignitate præclarus, ſtatura decens, vultu honorabilis, facie venuſtus, corde lętus, conſilio ſapiens, ore iucundus, moribus compoſitus, & in omni opere Dei ſtrenuus. Cuius autem patientiæ eſſet, ex antedictis eius geſtis oſtenditur. Quantam verò habuerit induſtriam in Euangelio Chriſti prędicando, vel qualiter illum in opere prædicandi diuina adiuuerit gratia, non neceſsè eſt noſtro proſequi ſtylo, quod totius populi teſtimonio comprobatur. Porrò eius ſecreta conuerſatio in vigilijs & orationibus, in ieiunijs & pſalmodijs, ex vitæ ſanctitate & ſignorum oſten- *Dotes & virtutes eius.*

ſuorum iniurias ſæpiùs vindicare non tardat. Nam miſer ille, qui hoc perpetrare crimen non abhorruit, miſera ſubitò morte arreptus interijt. In ipſo vitæ exitu aliquibus fratrum reatûs ſui crimen oſtendit, & vbi oſtendiſſet, quod furto rapuit, indicauit. Videtis, fratres, quàm terribili damnatus iudicio eſt, qui ſancti Dei eccleſiã furto violare non timuit. Idcircò obſecro, vt caſtam in hac habeatis conuerſationem, quatenùs diuina clementia per ſancti Clementis viri Apoſtolici preces in omni petitione honeſta vos exaudire dignetur, ſicut antè diximus illam exaudire preces infirmantum in eâdem eccleſia, eosque cum diù deſiderata ſanitate domum redire. Nec ſcilicet dubitandum eſt, quòd velutì viſibiliter corporeas illorum dignatus eſt Chriſtus ſanare infirmitates, ità & occultas animarum noſtrarum ægrotationes, intercedente pro nobis ſancto ſuo, qui hîc corporaliter requieſcit, & quem ſpiritaliter pręſentem eſſe credimus, quotidiè ſanare non ceſſat, ſi firma fide & confeſſione vera cum lachrymis effundimus in loco iſto ante conſpectum pietatis illius corda noſtra, qui pro ſua diuina clementia paratus eſt ad ignoſcendum, ſi nos tardi non fuerimus ad deprecandum: Cui laus ſit & gloria in ſempiterna ſecula.

Horrenda vltio in ſacrilegum.

S. Vuillibrordus aliàs Clemens dictus eſt.

Reſtat nunc de beato Vuilgiſo, qui fuit huius ſancti viri, vt antè diximus, pater: vt à quo huius hiſtoriæ primum capitulum incipit, de eo nouiſſimum finiatur. Redijt igitur anniuerſarius eiuſdem beati Vuilgiſi ſanctæ migrationis dies, in qua pius Abba Albertus, ſucceſſor venerandi Archiepiſcopi, poſt ſacratiſſima Miſſarum ſolennia, & honorem Deo debitum, cum fratribus epulari & gaudere aggreſſus eſt. Sed in eo monaſterio nil plus vini inuentum eſt, quàm duo tantummodò flaſcones, quorum vnus prandij hora exhauſtus eſt, alter in horam cœnæ reſeruatus. Igitur poſt veſpertinam melodiam, pro reuerentia eius diei, fratres ad refectorium reuerſi ſunt, & poſt ſacras lectiones præfatus Abbas fratres allocutus eſt, dicens: Decet nos, ô venerandi patres, cum gaudio ſpiritali venerabilium patrum noſtrorum feſtiuos dies celebrare, & aliquanto laxiùs ſolito rigore, noſtris indulgere corporibus, non luxuriæ, ſed charitatis, cauſa. Nequaquàm verò vos celâſſem, ſi aliquid plus habuiſſem in hoc monaſterio, quàm hunc ſolum flaſconem, qui nobis hora prandij reſtabat. Potens eſt tamen Deus per preces ſanctorum ſuorum hunc eundem nobis abundare facere, illos honorificare, & nos lætificare, & oſtendere nobis, licèt indignis, ſuæ pietatis miracula, qui per benedictionem quondàm ſancti Vuillibrordi patris noſtri, ex quatuor flaſconibus quadraginta viros ſatiare dignatus eſt. Tantùm cum gratiarum actione in ſpe bibamus, quod habemus. Primò & ſecundò de eodem flaſcone omnes biberunt fratres, & inuentus eſt à miniſtro ità plenus, vt antè. Hoc audito, Abbas cum fratribus Deo agere gratias ſatagebat: biberuntque laudantes diuinam clementiam illa nocte cum ſobrietate & lætitia, quantùm voluĕrunt. O felicem patrem, qui talem generauit filium, qui tali hærede à Deo dignus habitus eſt. In quo benedictio illa impletur, quę in Deuteronomio legitur: Benedictus tu, & benedictus fructus ventris tui, Amen.

Miraculo augetur vinum inter bibendum.

Deut. 28.

M 2 VITA

VITA S. FLORENTII EPISCOPI ARGENTINENSIS, EX QVODAM MS. CODICE PER F. *Laurentium Surium, mutato ſtylo deſcripta. Conſentiunt etiam aliæ hiſtoriæ.*

Nouẽbris 7.

CVM Dagobertus rex ad regni Francorum gubernacula ſederet, ſanctus Florentius cum beato Arbogaſto, Theodato & Hildulpho, è Scotia venit in Alſatiam. Vbi cùm ſanctus Arbogaſtus Argentinenſi Eccleſiæ datus eſſet antiſtes, beatus Florentius in ſylua, quam Haſsle vocant, vbi Bruſcha fluuius è monte Voſago emanat, manibus ſuis cœpit terram colere, vt victui neceſſaria pararet. Cumq; illic domicilium condidiſſet, ceruæ & aliæ feræ è nemore eò aduentantes, omnem eius laborem deuaſtabant. Non aderant beato viro inſtrumenta venatoria, quibus eas caperet: ſed non deerat magna in Deum fiducia, qua fretus, in Domini nomine iuſſit eas omnes venire ad fores cellulæ ſuæ, & illic gradum figere. Per id tempus Dagobertus rex manens in palatio ſuo Kyrcheimẽſi, famulos ſuos miſit, vt venationi operã darẽt. Abeunt illi cum canibus, perluſtrant montes & ſyluas omnes, nec vllam feram cõſpiciunt. Tandèm ad beati viri domunculam perueniunt, frequentes illic præ foribus eius conſiſtere feras conſpiciunt, nihil ſe loco mouentes, perindè acsì vincula quædam eis iniecta ſint. Rei indignitate, vt ipſis videbatur, permoti, cùm virum Dei non cognoſcerent, tunicam eius vi auferunt, & recedunt. Ille ſequitur abeuntes, apportat ſecurim ſiue bipennim, vt eam quoquè tollant.

S. Arbogaſtus fit Epiſcopus Argentinæ.

S. Florentius cogit feras obedire ſibi

Vide contemptũ rerũ etiam neceſſariarũ.

Illis ergò recedentibus, vbì ad paludem quandam ventum eſt, equi eorum progredi noluerunt. Vrgent illi quidem fortiter, adigunt calcaria, ſed nihil efficiunt. Animaduertunt id ſe pati ob illatam ſancto viro iniuriam: redeunt igitur, redduntque quæ abſtulerant. Redditur equis gradiẽdi facultas: veniunt ad Dagobertum regem: quid acciderit, enunciant. Ille confeſtìm mittit equum ſuum optimè inſtratum: orat virum Dei, vt illo ſubuectus, ad ipſum ſe conferat. Vir beatus equum non admittit, ſed ſuo aſello contentus, ad regis palatium proficiſcitur. Vbì ad portæ limen acceſſit, filia regis ab ipſo ortu luminibus orbata, itemque muta, repentè & videt, & loquitur: appellatq; beati Florentij nomen, cùm tamen id omnibus eſſet incompertum. Aſcendente porrò illo in palatium, & ad regem ingredi volente, res accidit admiratione digna. Cùm enim non haberet miniſtrum, cuius opera vteretur in ſeruando interìm pallio ſuo, ad ſolis radium, per feneſtram ſeſe infundentem, ſuſpendit pallium: inhęſitq; id illi haud ſecùs, atquè pertica cuidam, donèc vir ſanctus cum rege collocutus eſſet. Quæ res tantæ admirationi fuit & regi ipſi, & familiæ eius, vt magnam ſyluæ eius partem rex ei largitus ſit, vbì cellam conſtrueret, villasque adiacentes & multa prædia addiderit, quæ vſque in pręſens monaſterium Haſsle ſibi vendicat.

Hãc alij Rathildã vocant.

Inſigne miraculum.

Porrò autem ex hac vita abeunte beato Arbogaſto, ſanctus Florentius ei ſubrogatus eſt in cathedra Argentinenſi, vitamque in populo viuens ſanctiſſimam, gregem ſibi creditum vt bonus paſtor accuratè cuſtodiuit. In eccleſia quoquè ſua, ſiue monaſterio Haſsle, religioſos homines, qui Deo illic ſeruirent, collegit: tandemque bonorum operum curſu confecto, cum Chriſto ęternùm regnaturus, in pace quieuit. Fuit autem vir ſanctus etiam generis nobilitate clarus, ſed virtutum ornamentis longè illuſtrior. Nã in ipſo quoquè vernantis adoleſcentiæ flore, quod etiam apud maturos perrarum eſt, carnis proculcauit illecebras, patriam parenteſque pro Chriſti amore deſeruit, voluntariamque complexus paupertatem, longinquam in exteras regiones peregrinationem ſuſcepit: Chriſtique bonus odor effectus, Eccleſiam Dei & dictis & factis longè lateque ſuauiter affecit, & tanquàm fidelis & prudens Domini ſeruus, æternæ vitæ alimonia refecit. Poſt multos autem exãtlatos labores, ſeptimo Idus Nouembris migrauit ad Dominum, conditusque in eccleſia, quam viuens gubernârat, præſentia corporis ſui

S. Florentius ſuccedit S. Arbogaſto.

Feliciter decedit.

ſui eam condecorauit.Poſteà verò Rhato Argentinenſis Epiſcopus, diuina reuelatione admonitus,ſanctiſſimi viri corpus in locum illum nemoris, quem primò ſibi ille delegerat,transferendum curauit,ipſeque ſibi illic ſepulturam elegit. Poſteà multis miraculis Dominus virtutum fidelem ſeruum ſuum Florentium illuſtrauit: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum,Amen. Corpus eius transfertur.

VITA SANCTAE MEMORIAE ENGELBERTI ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, QVI PROPTER *iuſtitiam crudeliter cæſus eſt, necdùm tamen in Sanctos,quòd ſciam, relatus. Author eſt Cæſarius monachus Vallis S. Petri ſiue Heiſterbacenſis.*

PRAEFATIO AVTHORIS AD HENRICVM Colonienſem Archiepiſcopum,Engelberti ſucceſſorem.

Reuerendo Domino ſuo Henrico, ſanctæ Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo,frater Cęſarius,numero,non merito,monachus in Valle S.Petri,cum deuotis orationibus paratam ad obſequia voluntatem. Excellentię veſtræ pręcepto obediens,vitam,actus,paſſionem & miracula beatæ memoriæ domini Engelberti prędeceſſoris veſtri, non quomodò debui,ſed quomodò potui,ſcripto commēdaui: hoc optans, hoc orans, vt Deo eiusque martyri eſſe poſſint accepta,vobis & Eccleſiæ veſtrę grata, poſterisque *neceſſaria. Conſiderans materię dignitatem,nō ſine timore ad iniuncta obediui, cùm propter ſcientiæ inſufficientiam,tum propter linguas detrahentium. Sciens enim ſcriptum,quasi peccatum ariolandi eſt,repugnare: & quasi ſcelus idololatriæ,nolle acquieſcere: mâlui minùs dignè ſcribendo confuſionem ſuſtinere,quàm nō obedire. Quòd ſi alij viri literati,quorum in diœceſi veſtra copia eſſe dinoſcitur, poſt me ſcripſerint excellentiùs,non illis inuideo,immò gloriæ martyris congaudeo. Non enim meæ profeſſionis eſt,etiamſi ſcientia adeſſet,in hiſtoria ſimplici verborum phaleras quærere, & floribus rhetoricis ſententias purpurare: quod non monachorum, ſed philoſophorum eſt,qui magìs ad oſtentationem ſcientiæ, quàm àd ędificationem morum loquuntur, ſecundùm quod quidam ait: for. * vtilia 1.Reg.15.

Purpureus, latè qui ſplendeat, vnus & alter
Aſſuitur pannus.

Vndè oratoriæ iucunditatis dulcedinem, & perſuaſibilis eloquij venuſtatem minùs vtilē contemnens,beati martyris actus & mortem ſtylo ſimplici proſecutus ſum,in textûs defloratione magìs diuinæ ſcripturę teſtimonijs, quàm dictis vtens philoſophicis.Veſtrum eſt,cui Dominus ſcientiam contulit,apponere limam correctionis, ità vt veſtro iudicio ſuperflua reſecentur,neglecta ſuppleantur,mutanda mutentur. Quapropter ſupplico beatitudini veſtrę, vt quæ veſtra iuſſione, non mea pręſumptione, per miniſterium meum ad laudem martyris conſcripta ſunt,niſi iure reprobari debeant,quod abſit,benedictione veſtra roborentur, authoritate perpetuentur.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quòd beati Engelberti vocabulum, futuræ paſsionis eius præſagium fuerit: & de eius æterna electione. Cap. 1.

Nouēbris 7. AD honorem Dei patris,& filij eius Ieſu Chriſti, Domini,ac Saluatoris noſtri,& ſanctæ matris Eccleſiæ:actus,paſſionē & virtutes precioſi martyris & Archipræſulis noſtri Engelberti deſcripturus,gratiā inuoco ſpiritusſancti: vt qui iam poſitus ſuper candelabrum,fulgore miraculorum lucet in domo Dei,& in eccleſia ſpecialiùs beati Petri Apoſtoli,ſtyli mei miniſterio vtcunque valeat illuſtrari, & ad poſterorum notitiā vtiliter declarari. Etymologia nominis Engelberti. Videtur mihi inprimìs antiſtitis noſtri vocabulum,quoddam futurę beatitudinis eius fuiſſe præſagium.Ex Teutonico enim Latinoque compoſitum,Angelicam ſonat libertatem,ſignificans, Engelbertum de iugo peccatorum per mortis neceſſitatem ad Angelicam migraturum libertatem. Pſal.67. Si Deus à nobis mirabilis prædicatur in ſanctis ſuis antiquis,multo magìs mirabilem ſe oſtendit in nouo martyre, & tali martyre diebus his nouiſſimis,eô quòd miraculorum tempora modò non ſint,vt quidam ait: Rara auis in terris,ſanctitas huius temporis.Et ideò miracula crebra, quæ de patre noſtro videmus & audimus, & per ipſius merita fieri credimus, tanto nobis debent eſſe gratiora, quanto propter tempus rariora,Sanctitatem,quæ vitæ defuit,mors precioſa ſuppleuit: & ſi minùs perfectus in conuerſatione,ſanctus tamen effectus eſt in paſſione. Conſummatus in breui,expleuit tempora multa.placita enim erat Deo anima illius. Sap.4. Nam placens Deo æterna prædeſtinatione,factus eſt dilectus in paſſione. Quis enim ſanctitati eius contradicat, quem cordium cognitor, & meritorum ponderator Dominus,ſignis tam varijs mirificat? Non qui ſeipſum commendat, vt ait Apoſtolus, ille probatus eſt: 2.Cor.10. ſed quem Deus commendat,ille probatus eſt.

De nobilitate eius,& quòd à puero ſtipendijs Eccleſiaſticis honoratus ſit. Cap. 2.

VIdetur ſancto Engelberto cōgruere,quod per Salomonē dicitur: Cāt.2.& 8. Læua eius, id eſt,Chriſti,ſub capite meo,& dextera illius amplexabitur me.Ad lęuā ſpōſi ꝑtinent bona corporalia & terrena: ad dexterā verò, bona ſpiritualia atq; cæleſtia.Bona corporalia ſunt,generis & *morū (for. *maiorum) nobilitas,valetudo corporis & pulchritudo. Bona dexteræ, virtutes ſunt,q̄bus in præſenti aīa illuminatur: & vita æterna, quæ virtutibus ꝓmeretur. Vtraq; bona,dexteræ ſcilicet & ſiniſtræ,Salomō alibì exponit, cùm dicit: Prou.3. Lōgitudo dierū in dextera eius:diuitiæ aūt & gloria,in ſiniſtra illius.Sanctus aūt Engelbertus quādiù vixit,gloria & diuitiæ in domo eius fuerūt: cuius iuſtitia, quā per paſſionē meruit,permanet in ſeculum ſeculi.Quàm copioſè in præſenti bonis ſiniſtræ ſuſtentatus ſit,& in illis quieuerit,paucis explicabo. Quæ enim in tempore geruntur,cum tempore voluuntur: & niſi ſcripto perpetuentur,citiùs ab hominum memoria delentur. Genus eius. Erat autem vir nobilis valdè, & ſpectabilis genere,filius Engelberti Comitis de monte. Pater. Cuius patrui fuêre Fridericus & Bruno Archipræſules Colonienſes: Adolphus verò,qui Brunoni in Epiſcopatu ſucceſſit,patrui eiꝰ filius fuit. Mater. Mater eius,filia erat Comitis Geldrenſis,viri diuitis atque potentis. Theodoricus Epiſcopus Monaſteriēſis, & Engelbertus Oſnaburgenſis electus,nepotes patrui eius extitêre. Eccè de tam nobili ac inſigni proſapia martyr noſter carnis duxit originem.Nec degenerauit moribus: q̄a ab ineunte ætate puer prudens erat & amabilis,ſecundùm nominis ſui participium,gerens vultum Angelicum:tractabilis,liberalis,humilis ſatìs,& gratioſus valdè.Annos pueriles tranſcendens,& in adoleſcentem proficiens,ità ſe omnibus conformare ſtuduit, vt clericis ſe clericum, & militibus ſe militem exhiberet. Egregia corporis forma. Erat etiam in eâdem ætate tantę pulchritudinis, vt in omni clero, nec in laicis quidē, vir illo pulchrior inueniri nō poſſet. Adſpectu decorus,ſtatura procerus,viribus robuſtus: ità vt ſpeciali quodam priuile-

uilegio matèr natura tantæ ſpeciei congaudere, & in illo quaſi in ſpeculo reſultarè videretur. Huiuſmodi diuitijs naturæ, acceſſerunt diuitiæ, vt ità dixerim, fortunæ. Nam cùm adhuc puerulus ſtuderet in ſcholis, ſic ſtipendijs Eccleſiaſticis oneratus eſt, & honoratus eccleſijs, videlicet Præbēdis & Prępoſituris, vt magìs dignitates & diuitię eum venerari, quàm ipſe illas, viderentur. Non opera iuſtitiæ hęc, neque ſalutis diuitiæ, ſed retia dęmoniorum, inſtrumenta & laquei peccatorum, quos ipſe euadere non potuit. Nam mundanæ gloriæ deditus, totus illis multipliciter eſt irretitus: ſed electis, teſte beato Paulo Apoſtolo, omnia cooperantur in bonum. Hæc idcircò commemoro, vt cognoſcat lector, de quali viro martyrem ſibi elegit Dominus, de vaſe iræ faciens vas gloriæ. De ſcholis emancipatus, in Præpoſitum maiorem eſt electus. Electus eſt deindè in Epiſcopum Monaſterienſem: ſed eundem Epiſcopatum ſuſcipere nō acquieuit, adoleſcentiæ ſuæ fortè pertimeſcens.

Abundat opibus.

Rom. 8.

Recuſat Epiſcopatū Monaſterienſem.

De diſcordia Epiſcopatûs temporibus Philippi, Othonis, Friderici regum. Cap. 3.

CIrca idem tempus dominus Adolphus Colonienſis Archiepiſcopus, à prauis conſiliarijs ſeductus, inſupèr multa pecunia corruptus, ab Othone filio Henrici Ducis Saxoniæ, quem ipſe ex conſenſu domini Innocentij Papæ, Romanorum regem creauerat, & Aquiſgrani coronauerat, rupto iureiurando receſſit, & aduerſarium eius Philippum Ducem Sueuiæ, filium Friderici Imperatoris eligens, in ſede regia conſecrauit. Propter quod in ciuitate propria, Colonia ſcilicet, ex mandato iam dicti Innocentij, à iudicibus ad hoc delegatis citatus, excommunicatus & depoſitus eſt. Excommunicati ſunt cum eo vniuerſi penè nobiles terræ, eò quòd ei adhęrerent, & Philippi partes fouerēt. Quanta eodem tempore in Epiſcopatu Colonienſi perpetrata ſint incendia, prouinciæ vaſtatæ, eccleſiarum bona direpta, nunc Othone, nunc Philippo pręualente, paucis non poteſt explicari. Adolpho ſucceſſit Bruno, Prępoſitus Bonnenſis, qui à Philippo rege, qui cum exercitu Epiſcopatum Coloniēſem intrauerat, in caſtro Vuaſſinberg magìs dolo, quàm vi captus, vinctus eſt & eductus. Philippo autē occiſo, & Othone in regno confirmato, ad ſedem ſuam redijt: & non multò pòſt in fata cedēs, Theodorico ſanctorum Apoſtolorum Prępoſito ſedem reliquit. Hic pręſente rege Othone in Archiepiſcopum eſt electus, & pallij dignitate eius gratia celeriùs donatus. Rege verò ab Innocentio in Imperatorem conſecrato, propter retractionem terræ *Mechtildis, quam Papæ contulerat, tam graues inter eos oriūtur inimicitiæ, vt Othonem, quem vſque ad hoc tempus paterno affectu fouerat, excommunicaret, eiq; Fridericum Hērici Imperatoris filium & regem Siciliæ, aduerſarium ſuſcitaret. Ad cuius promotionem Sifrido Moguntinēſi Archiepiſcopo plenariam poteſtatem legationis contulit: qui Theodoricum Archiepiſcopum, eò quòd fautor Othonis eſſet, indignè ſatìs deponēs, Adolphum reſtituit. Neuter tamen illorum Epiſcopatum recuperare valuit, licèt in Curia Romana ab vtroq; ſatìs pro illo laboratum ſit: ſed vtriq; trecentæ marcę ex redditibus Epiſcopalibus ſunt aſſignatæ. Eccleſię verò Colonienſi libera electio remiſſa eſt. Hęc inſerta ſunt, ô lector, vt poſteris innoteſcat, in quali ſtatu Eccleſiam, per longa & varia ſchiſmata laceratam & depauperatā martyr noſter factus Epiſcopus inuenerit, & in quali illam dimiſerit.

Adolphus Colonienſ. Epiſcopus deponitur.

Bruno illi ſuccedit.

Brunoni Theodoricus.

* Mechildis
* Mathildis

Vt Epiſcopus factus Engelbertus, prouinciæ tyrannos compreſſerit prudentia magis, quàm armis. Cap. 4.

POſt depoſitionem Othonis Friderico adhęrens, ac per hoc fauorem domini Innocentij Papę conquirens, cōmuni conſenſu in Archiepiſcopum electus eſt. In ipſa die electionis ob pręcedentem infirmitatem tam debilis fuerat, vt vix ſtare aut incedere poſſet: eratq; ſignū, quòd flebile principium melior fortuna ſequeretur. Nam circa principiū electionis eius, totius pacis inimicus diabolus, qui ferueſcere facit quaſì ollam profundū maris, ſuſcitauit ei aduerſarios acerrimos, ſcilicet Theodoricum Comitē de Cleuo, & Vualramū Ducem de Lymburg & Comitē in Lutzelburg, eorumq; cognatos & auxiliarios, vt futurus Machabęus in eis experiretur. Quos ità humiliauit & repreſſit, vt illorum exemplo cęteri Comites ac nobiles terrę territi, contra ipſum mutire non auderent, verentes ſibi euenire poſſe, quod quidam ait: Tum tua res agitur, paries cùm proximus ardet. Aedificauerat enim Vualramus caſtrum & villam forenſem in Ducatu Colonienſi, quam dominus Archielectus deſtruxit & exuſſit.

Engelbertus creatur Epiſcopus Colonienſ.

Iob 41.

Ob quam cauſam tam graues ortæ ſunt inter eos inimicitiæ, vt dominus Archieſectus, & frater eius Comes Adolphus, diuortium fieri vellent inter Henricum filiũm Ducis Vualrami,& filiam eiuſdem Adolphi, conſanguinitatem prætendentes, nè Comitia ad Henricum vxoris gratia deuolui poſſet. Non fuit adeò potens, qui in Ducatu eius vel Epiſcopatu,inimici ſui terram vaſtare auderet per incendium. Sic Comitum ſiue aliorum nobilium vel potentum inſolentias repreſſit, vt penè nullius caſtrum deſtrueret, vel terram vaſtaret:magis prudentia,quàm bellorum copia,ſibi ſubiugans omnia, ità vt de eo dictum videatur,

Comitia, pro Comitatus.

Aduerſarios vt edomârit.

Quiq́ue dolet, quotiès cogitur eſſe ferox.

In ciuitatibus ſuis principalibus,Colonia ſcilicet & Suſatia,maiorem exercuit poteſtatem zelo iuſtitiæ,quàm aliquis Epiſcoporum ante eum. Ad curias Friderici Imperatoris,tunc regis, cum tanta gloria & expenſis aſſcẽdit, vt cęteris principibus ſuperior gloria & honore haberetur.Quantùm eidem Friderico adſtiterit,quãtùm eius partes contra Othonem promouerit,vſque hodiè experitur. Et cùm maximas haberet expenſas, tum propter curias regales, tum propter ſupradictos nobiles, quorum timore corpori ſuo cuſtodiam adhibebat ſatìs ſumptuoſam, ab Honorio Papa, qui Innocentio ſucceſſit, antequàm pallium ei dare vellet, ſoluere cogebatur, quæ eius anteceſſores Adolphus,Bruno & Theodoricus,diſſenſionis tẽpore conſumpſerant in curia,cum ſorte vſuras grauiſſimas,quorum ſumma tranſcendiſſe dicitur ſedecim millia marcarum.

Vt regni tutor factus,firmam pacem effecerit, & Colonienſem ditârit Eccleſiam.Cap.5.

FRiderico rege ab Honorio in Imperatorem coronato,cùm intrâſſet regnum Siciliæ,audita Archiepiſcopi ſibi in Alemãnia benè noti probitate, per literas Imperiales regni negocia citra Alpes illi commiſit,Henrici filij ſui eum cõſtituens tutorem,& totius regni Romani per Alemãniam prouiſorem. Qui regni negocia non abſq; timore ſuſcipiẽs, Reipublicæ tam vtilẽ & tam fidelem ſe exhibere ſtuduit, vt de contingentibus vel modicum,vel nihil negligeret,& inuidus,vbi derractionis dentem figeret,in eius verbis vel actibus nõ inueniret. Congregatis principibus,Henricum puerum Aquiſgrani in regem cõſecrauit: quem nutriebat vt filium,& honorauit vt dominum. Cum quo & ſine quo diuerſas regni partes perluſtrans, tantam fecit pacem, vt Augusti tempora crederes. Videntes huiuſmodi virtutis opera prædones & diſſenſionis amatores,glorię pontificis,ſicut de Ionatha legitur,inuidentes tabeſcebant:boni verò, & maximè negociatores, ipſum laudantes, & benedicẽtes Deum,pro conceſſa poteſtate glorificabant.Die quodam mercator quendam Archiepiſcopum Imperij,ipſo audiente, pro fide publica per quędam loca diœceſis eius interpellabat.Quam cùm ille dare renueret, nobilium ſiue militũ illic habitantium malitiam prętendẽs, glorioſus Archiepiſcopus & Dux Engelbertus,non Epiſcopo inſultando,ſed petenti compatiendo,ait: Dic mihi bone vir,audéſne te committere conductui meo? Reſpondente illo conſtanter,Etiam domine:ſubiunxit Machabęus noſter: Sume iſtam chirothecam, & ſi neceſſè habuëris, pro ſigno oſtẽdas: & ſi aliquid tibi vi ſublatum fuerit,ego tibi omne damnum reſtituã. Et fecit ſic,gratia ſigni,immò timore Epiſcopi,ſua ſecurus deducẽs. Sicut ſcriptũ eſt de Iuda, Similis factus eſt leoni in operibus ſuis,& protegebat caſtra Iſraël,id eſt, bona Eccleſiæ ſibi cõmiſſæ gladio ſuo. Natura leonis eſſe dicitur, vt proſtratis parcat, & erectos inuadat.Nouerat leo noſter,Machabęus noſter,tum ex nobilitate naturæ,tum ex zelo iuſtitiæ parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos. Erat enim defenſor afflictorum, & malleus tyrannorum, magnanimus & humilis, glorioſus & affabilis, rigidus & lenis, multa pro tempore diſſimulans,& cùm minùs ſperaretur,ad vindictam ſe accingẽs. Acceperat aũt cum Epiſcopatu gladiũ ſpiritualem, & cum Ducatu gladium materialem. Vtroq; gladio rebelles coërcuit,quoſdam excommunicãdo, quoſdam per militiam debellando.Sic Machabęus prius proprio in deiectione inimicorũ, deindè Apollonij gladio legitur pugnâſſe.Et qd eius laudi immorer,cùm gloria,diuitijs & potẽtia,ſicut de Salomone legitur,oẽs ſupergreſſus ſit pontifices,qui ante eum fuerunt in Colonia: excepto Brunone primo,cuius gratia Ducatus Epiſcopatui per Othonẽ primum Imperatorem,cuius frater erat,additus eſt? In rebus exterioribus & fama ſub nullo pontifice vſq; ad diem hanc,tãtùm Eccleſia Coloniẽſis profecit,quãtùm ſub Engelberto.Prædia plurima ſimul & feuda, Eccleſię diù ſubtracta, & à multis eius anteceſſorib' ſiue p torporẽ, ſiue

Imperij negocia ei demandâtur.

1.Mach.10.

1.Machab.3.

Præclarę eius virtutes.

Ibidèm.

3.Reg 3.

Auget opes Eccleſiæ Coloniẽſis.

ſiue per inualetudinem neglecta, ipſe per iudicium & ſententiam recuperauit. Puto tamen, quòd iudicio vel ſententia modicùm profeciſſet, ſi animi virtus & militiæ robur illi defuiſſet. Prçter redditus Epiſcopales, poſt mortem fratris tenebat terram patris, de quâ habebat miniſteriales multos & redditus magnos. Ob quam cauſam Ducis Vualrami, cuius filius Henricus filiam Adolphi Comitis duxerat vxorem, contra ſe non modicam excitauerat inuidiam: ſopita tamen omnia fuerant tali pacto interueniente, vt dominus Epiſcopus, quoàd viueret, teneret terram: ille verò ab eo ſingulis annis in pecunijs reciperet penſionem. Præterea feudis multis ac prçdijs diuerſis Eccleſiam Colonienſem ditauit & ſublimauit, terminos eius ciuitatibus, caſtris & poſſeſſionibus ampliauit. Quædam ex his de nouo ædificauit, quçdã renouauit, nonnulla pecunia comparauit. In quibuſdam ciuitatibus & turribus ſuis, turrita ſatisq; pulchra conſtruxit palatia. Henricus Dux Lotharingiç & princeps Imperij, probitate prçſulis attractus & illectus, & qa prudens eſſet in conſilio, & validus in auxilio, quædam ſua prçdia, quç hîc nominare neceſſè non eſt, de manibus præſulis Engelberti iure feudali ſuſcepit, tanto pontifici eiusque Eccleſiæ volens arctiùs adſtringi, & bonis proprijs ab eo gaudens beneficiari.

Henricus Lotharingiæ Dux, quanti eum fecerit.

Vt rex Hieroſolymitanus Iohannes venerit Coloniam, vtque reges terræ Engelberti amicitiam expetiërint. Cap. 6.

IOhannes rex Hieroſolymitanus propter eum, & cum eo Coloniam diuertit: vbì tam magnificè ſuſceptus eſt, vt tam eius, quàm ciuitatis gloriam admirari non ſufficeret. Quod dictum eſt de Salomone, qui regnauit in Hieruſalem, quòd reges terræ deſiderauerunt videre faciem eius, & audire ſapientiam eius, & obtulerunt ei munera: etiam de ipſo exponi poteſt. Cognita eius ſapientia atque potentia, & quòd potentior eſſet † imperio, reges terræ, Franciæ ſcilicet & Angliæ, Daciæ, Boëmiæ & Hungariæ, miſerunt ei munera in auro & argento, gemmisque precioſis, eius adſpectu & colloquio vel pro amicitia comparanda, vel pro diuerſis cauſis & neceſſitatibus vti deſiderantes. Hæc, quæ à me in eius laude ſcripta ſunt, qui legerit, & illius geſta vidit, dicere poterit, quod regina Saba Salomoni dixit: Probaui, inquit, quòd media pars mihi nũnciata non fuerit. Maior eſt ſapientia tua & opera, quàm rumor, quem audiui. Fama nominis eius & operum iam vſque ad exteras nationes peruenerat, & timebant eum Saraceni. Cui nomen Salomonis re vera congruebat, eô quòd eſſet multùm pacificus, pacem diligens, & pacem faciens. Gratia pacis reformandæ neque expenſis, neque corpori pepercit. Vndè ſi beati pacifici, immò quia beati, & ipſe beatus eſt. Qui cùm aliquandò argueretur à religioſis, quarè exactiones faceret in populum ſibi ſubiectum, humiliter ſe excuſauit, culpam recognouit, dicens ſine pecunijs pacem ſe non poſſe facere in terris. Tempore quodam de tali materia conferens cum magiſtro Iohanne Abbate ſancti Trudonis, aiebat: Magiſter, nôſtis quid facere cogitauerim? Reſpondente illo, Non domine: ſubiunxit: Super omnes redditus meos duodecim ſcultetos ordinare diſpoſui, vt illis cçteri adminiſtratores rationem reddant, & ex illis duodecim ſingulis menſibus ſinguli mihi meisque adminiſtrent: & ità non erit neceſsè, vt aliena rapiam, ſiue per exactiones aliquem grauem.

Itemq; rex Hieruſalẽ.
2. Paral. 9.
† videtſ de. eſſe, in
Alijq; multi reges.
3. Reg. 10.
Matt. 5.

Vt ſeptem donis ſpiritusſancti ornatus fuerit. Cap. 7.

DItauerat illum gratia diuina, ſecundùm vſum exteriorem, ſpiritu ſapientiæ & intellectûs, ſpiritu conſilij & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ & pietatis, nec deerat ei ſpiritus timoris Domini. Secũdùm vſum exteriorem dixi, eô quòd ſpiritualiter ſine charitate haberi nequeãt. Statum eius interiorem Deus nouit. Sed & quidam ex eius Capellanis, qui conſcientiam eius nouerat, de ipſo cum Abbate noſtro conferens, ſic ait: Licèt dominus meus ſecularis habeatur, non tamen intùs talis eſt, qualis forìs appàret. Sciatis eum multas occultas conſolationes habere à Deo. Erat enim ſapiens ad omnia, & intelligens. Sapienter ad omnia reſpondit, & quid quiſque dicere vellet, facilè intellexit. Cùm veniſſent Coloniam fratres de nouo Ordine Prædicatorum, necnon & fratres, qui dicũtur Minores, & graues quidã eis eſſent ex Clero, eisq; coram Archiepiſcopo Engelberto diuerſa obijcerẽt, illos accuſando, reſpondit: Quandiù res in bono ſtatu eſt, ſtare ſinite. Cumque inſtarent tam primores, ꝙ̃ plebani, & dice-

Teſtimonium Confeſſarij eius de illo.
Dñicani & Franciſcani initiò quid paſſi ſint à Clero.

rent, Timemus nè iſti ſint illi, de quibus ſpiritusſanctus per os beatæ Hildegardis prophetauit, per quos Clerus affligetur, & ciuitas periclitabitur, verbum notabile reſpondit: Si diuinitùs prophetatū eſt, neceſsè eſt vt impleatur. quo verbo compeſcuit omnes. Spiritu conſilij ſic abundabat, vt in conſilijs dandis eſſet prouidus, & in reſponſionibus tam promptus, vt conſiliarij eius ſua paruipendentes conſilia, mutuò dicerent: Dominus noſter conſilium ſuum in crumena ſua portat. Spiritu fortitudinis ità pollebat, vt neque minis frangi, neque blanditijs facilè flecti poſſet, os habens agninum, & cor leoninum. Hinc eſt, quòd cùm dominus Conradus Epiſcopus Portuenſis, & tunc temporis in Alemannia legatus, diceret prædicto Abbati Iohanni: Vndè eſt, quòd dominus Colonienſis ità timetur? reſpondit ille: Ex quadam gratia ſpeciali Dei eſt. Spiritus ſcientiæ illi non deerat: quia tanto rationis vigebat acumine, vt prudenter inauditas & difficiles ſolueret quæſtiones: quod, multò literatiores eo, facere non poterant. Cui etiam ſpiritus pietatis tantus inerat, vt, ſi in turbis poſitus, conſideraret ex remoto pauperem ſibi loqui volentem, nutu, ſiue per nuncium, illum vocaret, & querimonijs eius cum multa patientia perauditis, efficaciter expediret. Hoc ſæpiùs illi contigiſſe certum eſt. Quàm pleno ſinu neceſſitatibus afflictorum ſit compaſſus, ſubiecta declarant exempla.

Præclarum Dei donū. *Rara virt'.*

De commiſeratione eius erga pauperes & afflictos, & vt tempore famis prouinciæ ſubuenerit. Cap. 8.

SEdente eo Coloniæ in palatio Epiſcopali in iudicio, vidua quædam cauſam habens, propiùs acceſſit, petens ſibi dari aduocatum, qui eius querimonias proponeret. Cui beatus Epiſcopus compaſſus, aduocatorum auaritiam non ignorans, viduæ reſpondit: Bona domina, liceat tibi pro te loqui: tu meliùs nôſti, quæ neceſſitas te vrgeat, quàm alij. Dicentibus ſcabinis, Domine, hoc eſt contra ius ciuitatis: non aduertit verba illorum: hoc tamen adijciens, Nos benè intelligimus verba eius. Alio tempore, deſcendente eo de palatio, occurrit quidam, in partibus ſuperioribus neſcio à quo ſe ſpoliatum conquerens. Qui ſtatìm in gradibus gradum figens, ità vt erat veſtibus ad iter accōmodis indutus, & calcaribus inſtructus, ſubſtitit, & cum multa patientia hominem audire cœpit. * Mareſtallo dicente: Domine, aſſcendite equum, quia via longa eſt, & tempus breue: acsì nō audiret, hominem monuit, vt cauſam ſuam peroraret. Cumque iteratò clamaret Mareſtallus, conuerſus ad illum Epiſcopus, ait: Modò negocium produxiſti. Cumque plenè intellexiſſet, vbì vel à quo ſpoliatus eſſet homo, accito notario, literas in eodem loco & ſcribi & obſignati iuſſit, easque viro tradens, Vade, ait, & oſtende ei, qui tibi tua abſtulit, has literas: & ſi tibi non fuerint reſtituta, rursùs ad me venias, & ego tibi tantundem reddam. ſicq́; equum aſſcendit, & abijt. Oſtendit & aliud ſignum magnę pietatis. Anno præterito, cùm annona venderetur ſex ſolidis, & eo ampliùs, &, quod magis terruit homines, nec haberi quidem poſſet pro pecunia, naues cum annona comparans, authoritate ſua è prouincia Moguntina eas iuſſit adduci, & per cœnobia, quæ magìs indigebant, diſtribui. Eodem tempore Coloniæ & per totum Epiſcopatum ſuum, ad totius prouinciæ ſubſidium, cereuiſiam coqui inhibuit, mâlens maximis redditibus, quos recipiebat ab illis qui cereuiſiam coquebant, carere, quàm quęſtûs ſui cauſa populos fame perire. Spiritu timoris Domini alienus nō erat: quia nullus noſtri temporis pontificum ſummo Pontifici plùs illo timoris & reuerentiæ exhibebat, Vndè cùm dominus Honorius Papa mortem eius deplangeret, dixiſſe fertur hoc verbum: Omnes de Alemannia, timore eius me timebant. Nam propter obedientiam, quam Papæ & regi exhibuit, occiſus eſt.

Nota tanti principis ſingularem humanitatem. **Mareſcalco* *Vt proſit multis, ſua lucra negligit.*

Vt religioſos ſiue monachos ſemper honorârit. Cap. 9.

REligioſos, immò in religioſis Chriſtum, ità honorare ſtuduit, vt perſonis priuatis aſſurgeret, & tam humiliter cum eis loqueretur, acsì illis ſubditus eſſet. Sacerdotes ſeculares & pauperes valdè, perſonis illuſtribus, ſecularibus tamen, neglectis, de ſua ſcutella comedere, & de ſuo ſcypho bibere ſępiſſimè coëgit. Veſtimenta ſua aliquandò ſatis precioſa, quibus ad breue tempus vſus fuerat, non hiſtrionibus, ſed ſacerdotibus: non ſcurris, ſed Clericis dare conſueuerat. Et quia timor ſine dilectione minùs placet, beatam Virginem Mariam, quæ mater eſt pulchræ

Miracius modeſtia & humilitas. *Impensè amat matrē Chriſti.*

dilectionis,id eſt,Chriſti,qui fons eſt & author totius ſancti amoris,intantùm dilexit,vt
per annos aliquot, omnes quartas ferias in eius honore ieiunaret, & duabus vicibus,
poſtquàm factus eſt Epiſcopus, limina eius in Rupe amatoris viſitaret. Decorem do- Pſal. 25.
mûs Dei cum ſancto Dauid ſic dilexit,ſic deſiderauit, vt eccleſiam ſancti Petri, quæ ma-
ter eſt omnium eccleſiarum prouinciæ Colonienſis, renouare fratres hortaretur, pro-
mittens ſe quingentas marcas ſtatìm ad inchoationem oblaturum, ac deindè annis ſin-
gulis marcas totidem, donèc fabrica conſummaretur. Fecerat autem ante mortem ſu-
am veſtimenta pontificalia ex purpura & lino ſubtiliſſimo, fimbrijs & laminis aureis,
itemque margaritis & gemmis tanti decoris, vt cordis eius deuotio in illis tanquàm in
ſpeculo reluceret. Semèl tantùm ijs veſtimentis vſus eſt, idque in velatione ſanctimo-
nialium: quod officium ſine lachrymis exercere non potuit. Calicem verò aureum ex Calix ingẽtis precij.
gemmis precioſis, à diuerſis regibus illi miſſis, valoris, vt aiunt, plùs quàm quingenta-
rum marcarum, ad honorem domûs Dei fieri curauit, quem deuotus ſuper altare bea-
ti Petri Apoſtolorum principis obtuliſſet, ſi non priùs de paſſionis calice bibiſſet.
Hæc de vita & actibus beati viri dicta ſufficiant, ex multis pauca. Non enim tam multa,
quàm vera probitatis eius acta ſcribere propoſui,nè mihi ab ijs, qui virum nouerant,de
mendacio poſſit inſultari, eò quòd nondùm expletus ſit annus, ex quo paſſus eſt: & nè
congeſtorum copia legentibus generet faſtidium. Nunc autem quàm feliciter,etsì diffi-
culter,de lęua temporalium per aſſcenſum purpureum,id eſt, martyrij meritum aſſcen-
derit ad amplexus veri Salomonis,id eſt,ad quietem diuinæ contemplationis,ſtylus ma-
nifeſtet:quia,vt ait quidam ex eius concanonicis, ſacerdos deuotus ac literatus, aliam
viam, per quam in ſtatu tali poſitus ianuam regni cæleſtis, quæ anguſta eſt, intrare po-
tuiſſet,non conſidero.

LIBER SECVNDVS.

Vt propter defenſionem Eccleſiæ Eßendienſis Comes Fridericus in eius necem clàm conſpirârit. Cap. I.

VAS electionis beatus Paulus Apoſtolus,electorum gloriam,& diuinam Rom. 8.
circa illos intelligens diſpenſationem, ait: Quos autem prædeſtinauit,
hos & vocauit:& quos vocauit,hos & iuſtificauit:quos autem iuſtifica-
uit,hos & magnificauit. Quatuor hîc enumerat,prædeſtinationem,vo- Prædeſtinatio.
cationem,iuſtificationem, magnificationem. Primum æternum eſt, &
eſt cauſa trium ſubſequentium. Quos Deus ab æterno prædeſtinat, hos Vocatio.
in tempore vocat,iuſtificat & magnificat. Beatum pontificem Engelbertum,ab æterno Iuſtificatio. Magnificatio.
prædeſtinatum, prędeſtinantis gratia ad martyrij locum tempore & occaſione, quibus
voluït, vocauit: vocatum,contritione, confeſſione & proprij ſanguinis effuſione iuſti-
ficauit: iuſtificatum,ſignis & virtutibus poſt mortem magnificauit,& quotidiè magni-
ficare non ceſſat. De magnificatione eius cæleſti,dicere non ſufficimus: quia qualis vel
quanta ſit, neſcimus. Cauſa verò martyrij eius,per quam,illam promeruit,talis erat: Cauſa cędis Engelberti.
Fridericus Comes de Iſenburg,aduocatus fuit Eccleſiæ Eſſendienſis. Eſt enim Abbatia
regalis, & ab Imperatore tenetur. Iſte Fridericus, fratre ſeniore in fata cedente ſine fi-
lio,vt fratris eſſet hęres,recedens à Clericatu,factus eſt miles: & tanto fortaſsis ad mali-
gnandum promptior,quanto à gratia remotior. Vndè Dauid in Pſalmo: Qui elongant Pſal. 72.
ſe, inquit, à te, peribunt: perdidiſti omnes, qui fornicantur abs tę. Non poteſt eſſe ſine
periculo & gratiæ detrimento, quandò Clerici, qui ſecundùm nomen ſuum de ſorte Nota.
ſunt Dei, ordine mutato, militiæ ſe mancipant ſeculari. Tales, ſicut exemplum habe-
mus in multis, cùm ad malum, vt dici ſolet, deterius tendunt, etiam malis peiores, &
crudelibus crudeliores fiunt. Hinc Ieremiæ dicitur à Domino: Quid tu vides Iere- Ierem. 24.
mia? Et dixi: Ficus malas,malas valdè. Ficus malæ, ſunt maligni religioſi, vtputà mo-
nachi vel clerici. Ficus malæ valdè, cùm ex illis fiunt laici. Fuerat enim Fridericus ma-
ioris eccleſiæ Colonienſis canonicus. In Comitem ex Clerico mutatus, fit Eccle-
ſiæ Eſſendienſis Aduocatus nomine, re ipſa inimicus. Non enim defendere, ſed ma- Abbatia Eſſendienſis miſerè vexatur.
gis deprædari didicit. Cùm pater eius Arnoldus Comes de Altena, vir admodùm pru-
dens & modeſtus ſatìs in genere ſuo, ratione aduocationis ſatìs indebitè iam dictam

vexâſ-

vexâſſet Eccleſiam, iſte nouiſſimus Fridericus exoſſauit eam. Aduocatos ſiue ſcultetos Eccleſiæ, contra volũtatem Abbatiſſæ & ſororũ, amouit: pro libitu nouos inſtituit: homines ad monaſterium quocunque iure attinentes, tantis vexationibus angarians, tantisque exactionibus excorians, vt nobilis illa Eccleſia ſubſiſtere, vel diutiùs eiuſdem incubatoris inſolentias ſuſtinere non poſſet. Non legerat, vel potiùs non attenderat ſcri-
Eſa. 33. ptum, ſi legerat, miſerrimus ille: Væ qui prędaris, nónne & ipſe prędaberis? Abbatiſſa ſæpiùs cum ſororibus Coloniam veniẽs, cùm coram primoribus ſuas miſerias, & Friderici violentias priùs domino Theodorico, ac deindè eius ſucceſſori Engelberto Archiepiſcopo exponerent, modicùm profecerunt, quòd amore cognationis multa circa illum diſſimularẽt. Poſt annos aliquot ſororum querimonijs dominus Papa Honorius, necnon Imperator Fridericus defatigati, compatientes ſæpè dictæ Eccleſiæ, vrgentes literas Epiſcopo direxerunt. Qui cùm Eccleſiæ Imperialis iniurias diutiùs diſſimulare nec auderet, nec vellet, Comitem ſeriò monuit, ſed nihil profecit. Intãtùm autem ei pepercit, vt de proprijs redditibus annis ſingulis certam penſionem ei offerret, modò ad-
Sap. 1. uocatione legitimè vti vellet: ſed ille minimè acceptauit, quoniam in maleuolam animam non intrabit ſapientia. Intelligens autem idemipſe Fridericus præſulis volũtatem, quòd eum exhęredare vellet, cognatis cõqueritur & amicis. Et ecce flante Behemoth,
Iob 41. cuius halitus prunas ardere facit, ſic ſuccẽſus eſt ad Epiſcopum interficiendum, vt verbis fumantibus carbones, id eſt, ſatellites ſuos, homines in malitia exercitatos, & ad omne facinus pronos, ad paricidium inflammaret. Fridericus, dictio Teutonica eſt, & ſignificat pacis diuitẽ. At miſero iſti non niſi per antiphraſim, id eſt, à contrario congrue-
Inflãmantur multi in necẽ Engelberti. bat. Nam pacis inops erat, pacis inimicos ſibi ſocians. Mox cultelli, lanceæ, enſes præparantur, à miſero miſeri falſis promiſſis animantur. Ego ſum, inquit, Comes, caſtra fortia habens & terram. Duo ex fratribus meis Epiſcopi ſunt. Dux Vualramus, & terræ noſtræ potentiſſimus, affinis meus eſt, cuius filius Comitatum Montenſem habiturus eſt. Conſobrinus ſum Theodorici Comitis Cliuẽſis, cuius fratruelis eſt nobilis vir de Henniſberg. Godefridum Comitem de Arnſberg, Othonem Comitem de Tekelenburg, Herimannum potentem de Lippia, & alios complures iniurijs affecit, læſit & offendit, nec eſt qui ſanguinem eius vindicet. Omnes vos ditabo, protegam & ſublimabo. Simile quiddam clandeſtino huic paricidio, antequàm occideretur beatus Epiſcopus, frater
Militẽ vocat virũ nobilem. Friderici Engelbertus cuidàm honeſto militi, ſicut nupèr ab eius ore audiui, propoſuit, ità dicens: Tales & tales ſunt cognati mei, tales & tales ſunt affines mei, prædictos nobiles nominans, & quis mihi fratribusque meis nocere poſſet? Reſpondente milite, Nullus ſanè poſſit, maximè quandiù vobiſcum eſt dominus & cognatus veſter Archiepiſcopus: ille ſubiunxit: Ponamus non ſupereſſe Archiepiſcopum, ecquis nobis vim vel contumeliam inferre poſſet? Miles quidem reſpondit, ſicut & priùs reſponderat, ſed ſatìs diſplicuit ei hic ſermò, cùm poſteà comperîſſet, quarè prolatus eſſet ab eo. Atque indè conijci poteſt, hoc ſacrilegium non tum primùm, cùm Epiſcopus occiſus eſt, fuiſſe conceptum, ſed diù pertractatum. Feruntur huic conſpirationi conſenſiſſe nonnulli potentes, quos fama quidem non tacet, ſed propter tempus nominare non licet: ſed ve-
Matt. 10. niet narrandi opportunitas, dicente Saluatore: Nihil eſt opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non ſciatur.

Vt Suſati tractatum ſit de pace inter Epiſcopum & Fridericum Comitem concilianda. Cap. 2.

Fridericus Comes reſpuit pacis cõditiones. Poſt feſtum omnium Sanctorum Deo dilectus põtifex propter bonum pacis Suſatum venit. Venit & Fridericus cum fratribus ſuis Epiſcopis, alijsque cognatis ſuis atque conſiliarijs. Vbi cùm triduò pro compoſitione pacis laboratum eſſet, nulla via, quæ Friderico placeret, inueniri potuit. Indurauerat enim diabo-
Iob 41. lus cor eius quaſì lapidem, & ſtrinxerat id quaſì malleatoris incudem. Eius conſiliarijs tunc temporis congruebat, quod de diabolo, cuius membra per conſpirationem effecti
Ibidèm. ſunt, paulò ſuperiùs ad Iob dictum eſt à Domino: Corpus illius quaſì ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus. Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhęrebit, & tenentes ſe nequaquàm ſeparabuntur. Ità erant, quicquid ore dicerent, conſpiratores illi in concepta malitia pertinaces & indurati, ità cohęrentes & confœderati, vt nullum pacis conſilium corde poſſent admittere.

Vt

Vt quibuſdam religioſis mors eius reuelata ſit, & quidam etiam eum præmonuerint. Cap. 3.

PLacuit circa idem tempus ſpirituiſancto, martyris ſui finē quibuſdam viris religioſis, idque diuerſis in locis, reuelare. Monachus quidam cōgregationis noſtræ, iuuenis probatæ vitæ, Abbati noſtro ſecretiùs dicebat: Domine, ſi qua habes tractanda cum Archiepiſcopo, nè differas: quia breui morietur. Poſt dies paucos infirmarius noſter, Vuinādus nomine, pro negocio quodam ad illum, Suſatum directus eſt. Qui cùm in Veteri monte, domo Ordinis noſtri pernoctaret, & manè vellet recedere, Supprior ſubſecutus, ait ad eum: Eſt apud nos conuerſus quidam, ſpiritum habens propheticum, ſicutì ſæpè experti ſumus. Is tribulationem ingentem breuì domino noſtro Archiepiſcopo euenturā prophetat. Quapropter rogo vos, vt moneatis eum vt cautus ſit, ſeque cuſtodiat. Cui ille reſpondit: Satiùs eſt me id tacere. nam pro friuolo habiturus eſt. Veniens indè ad Epiſcopum, benignè ſuſceptus eſt & expeditus, nec quicquam tamen illi hac de re indicare auſus fuit. Die ſequenti dominus Epiſcopus literas indices mortis ſuæ accepit. Quas cùm legiſſet, in ignem mittens, pedibus conculcauit, nè diſcordiæ ſeminarium fierent inter ipſum & cognatum ſuum Comitem Fridericum. Recitauit tamen eas Epiſcopo Mindenſi, qui pręſens erat. Cui cùm diceret ille, Caue tibi domine propter Deum, non ſolùm tua cauſa, ſed etiam pro vtilitate Eccleſię noſtræ, & totius terræ ſalute: reſpondit ille, Anguſtiæ mihi ſunt vndiquè, & quid mihi faciēdum, Dominus nouit, prorsùs ignoro. Væ mihi, ſi tacuero: ſi autem eis propoſuero, dicēt, immò amicis & cognatis de me conquerentur, quòd paricidij crimen eis impingam. Non ſolùm de Friderico, ſed etiam de Godefrido & Vuilhelmo fratribus eius ſuſpicio fuit. & adiecit: Ego ab hac hora corpus & animam meam diuinæ committo prouidentiæ. Vide animū candidum, & pacis ſtudioſum.

Vt Epiſcopo Mindenſi peccata ſua confeſſus ſit, & Epiſcopis Monaſterienſi & Oſnaburgenſi fratribus Friderici aperuerit, quæ ad ipſum delata erant. Cap. 4.

ASſumensq; Epiſcopum illum in ſacellum ſuū, ſolus ſoli cœpit confiteri omnia peccata ſua ab ineunte ætate, cum tāto imbre lachrymarum, vt totum pectus eius infunderent, & cordis maculas crebris ſtillicidijs, vt ſperamus, diluerent. Cumq; diceret ei dominus Mindenſis, Timeo adhuc latére in conſcientia veſtra, quod mihi dictum non ſit: reſpondit beatus ille: Dominus ſcit me ex induſtriâ nihil ſubticuiſſe. Poſteà tamen pleniùs cogitans de peccatis ſuis, ſummo manè in priorem locum ducēs confeſſorē ſuum confeſſor Domini, in ſpiritu humilitatis & in animo contrito, quod memorię occurrerat, rursùs cum tantis lachrymis cōfeſſus eſt, vt in tali perſona talem gratiam lachrymarum Epiſcopus Mindenſis mirari nō ſufficeret, & ille meritò cum Propheta dicere poſſet: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodiui legē tuam. Teſte eodē Epiſcopo, cuius relatione hęc comperta ſunt, ſic ſe contritione cordis coram Domino mactauit, ſic ſe oris confeſſione mundauit, tam ſolicitè vtraq; iuſtificatione ſe pręparans, acsì ipſa die moriturus eſſet. Poſteà conſcientia ſerenata, confidenter ait: Modò voluntas Dei de me fiat. Eccè ſic verus & ſummus ſacerdos homo Chriſtus Ieſus, qui ſe in ara Crucis offerre dignatus eſt hoſtiā propiciationis pro peccatis noſtris, ſacerdotem pœnitentem profluuio lachrymarū ſuarū abluere & emundare voluīt, vt Deo patri per martyrium offerēdus in holocauſtum, eſſet hoſtia pura, hoſtia ſancta, hoſtia placens & immaculata. Sacerdotes veteris teſtamenti, hoſtias offerendas priùs lauabant. Interìm pulſabatur ad oſtium ſacelli, ſed nō permiſit aperiri dominus Archiepiſcopus, eò quòd haberet oculos ex fletu adhuc tumidos & humidos. Cumque pulſando perſeuerarent, dicerentq; Monaſterienſem & Oſnaburgenſem Epiſcopos ad oſtium ſtare, poſtq̃ oculos exterſit & faciem ſiccauit, permiſit eos intromitti: quibus & ait: Vos dñi ambo cognati mei eſtis: ego, ſicut optimè nôſtis, in nullo vos læſi, ſed quantùm potui, ſemper promoui. Et eccè à diuerſis, tam literis quàm verbis, indicatur mihi, Comitem Fridericum fratrem veſtrum, quem ex animo dilexi, & cui nō nocui, malum mihi machinari, meq; velle occídere. At illi ſimulantes, quod in pectore non habebant, pauidi reſponderunt: Abſit hoc, domine, abſit: nihil neceſsè eſt vos hoc reformidare, quia nunquàm aſſcendit in cor eius. Omnes per vos ditati, honorati & ſublimati ſumus. & hoc quidem veriſſimum erat. Nam Theodoricum, electus in Archiepiſcopum, ſtatìm

Cū multis lachrymis confitetur Engelbert⁹ peccata ſua.

Pſal. 118.

Leuit. 1.

Epiſcopis fratrib⁹ Friderici indicat, quid ad ipſum perlatum ſit de cæde ſua.

promouit in ſummi templi Prępoſitũ, ac deindè in Monaſterięſem Epiſcopum: Engelbertum verò in Prępoſitum S. Georgij, & poſteà in Epiſcopum Oſnaburgẽſem: & Philippum fratrem illorũ, in ſumma Colonienſi eccleſia Canonicũ, & theſaurarium fecit. Atq; eo tẽpore, quo occiſus eſt, operã dabat, vt Bruno frater eorũ Prępoſitus fieret ſummæ ædis Traiectenſis. Quæ idcircò commemorare voluĩ, vt lector cognoſcat, qualem ei vicem rependerint. Reuerà retribuerunt ei mala pro bonis: & cùm loqueretur illis & pro illis bonum, impugnabant eum gratis.

Vt Suſato proficiſcens, in itinere viduæ ius amiſſum reſtituerit. Cap. 5.

Simulat pacem Fridericus.

COmes Fridericus vt conceptam malitiam meliùs diſſimulare poſſet, pro bono pacis ipſi à domino Epiſcopo oblata verbotenùs acceptauit, cum eo à Suſato exiens, eumq; tam familiariter deducens, vt ei Epiſcopus diceret: Cognate, cũ multa iucunditate ſimul aſſcendemus ad ſolennẽ regis & principum conuentum, qui Nurenbergæ celebrabitur. Sciens aũt Fridericus, ꝙ poſtera die dedicaturus eſſet eccleſiam in Suuelme, oblata hac occaſione, exemplo Iudæ petijt licentiam ab Epiſcopo diſcedẽdi, ſicq; ad ſatellites ſuos redijt, eosq; diuerſis in locis inſidias tẽdere iuſſit, qdq; facerẽt inſtruxit, & omni quo potuit ſtudio ad facinus animauit. Erat tũ ſexta feria poſt feſtum oĩm Sanctorũ, & Domini electus eodẽ die Sanctis omnibus per meritũ paſſionis ſociandus, ad ded. cationis locum ieiunus venire cõſtituit. Eodem aũt die occurrit ei vidua quędam, ſuper duabus cauſis ſub diuini nominis obteſtatione iudiciũ illius flagitans. Cuius vociferatione ſacerdos Dei commotus, nè in hoc inferior videretur iudice illo iniquitatis, de quo Dominus dicit in Euangelio, ꝙ nec Deum timebat, nec hominem reuerebatur: mox de equo deſcẽdit, & ſede compoſita loco Ducis ad iudicandũ ſedens, ſuper feudo, de quo vidua conquerebatur, ſententiam quęſiuit & accepit. Audiens verò pro ſe & contra viduam ſentẽtiam eſſe latam, ex multa cordis commiſeratione protulit verbum memoria dignum: En domina, inquit, feudum hoc, de quo conquereris, tibi per ſentẽtiam ablatum, mihiq; adiudicatũ eſt. Sed ego propter Deũ, dolens miſeriam tuam, id tibi relinquo. Porrò alterius negocij tui ad me nõ pertinet querimonia. Simile quiddam legimus in Romana hiſtoria de pio principe Traiano: qui cùm eſſet in expeditione poſitus, & militia vallatus, vidua illi vetuſtiſſima in foro occurrit, & iniuriam ſuam illi cõqueſta eſt. Cumq; ille diceret ſe ius ei dictũrũ cùm rediret, & illa reſponderet incertũ eſſe reditum eius: mox dominus orbis ſubſtitit, viduam audiuit & vindicauit, oĩa illi reſtituens. Amplius aliquid operatus eſt princeps noſter. Traianus per iudicium viduæ fecit iuſtitiam: Engelbertus omne iudicium conuertit in miſericordiam. Et quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſi Imperator illam humanitatẽ exercuit zelo iuſtitię, non appetitu ſecularis gloriæ, poterat ei eſſe ad mitigationẽ pœnæ, quod ſacerdoti Domini, eô ꝙ eſſet vir catholicus, contritus & confeſſus, meritoriũ fuiſſe creditur vitę æternę. Opus Imperatoris, cùm extra charitatẽ factũ ſit, mortuũ remãſit. Opus verò epiſcopi, quod ex charitate factũ ſperam⁹, ad martyrij gloriã valdè eũ habilẽ reddidit.

Luc. 18.

Singulari humanitate ſatisfacit viduæ ius petenti.

Traianus Imperator.

Hebr. 11.

Vt Comes Fridericus crebrò ad eum ventitans, res eius explorârit. Cap. 6.

Fridericus Comes eius iter explorat.

CVm aũt Epiſcopus properaret ad locũ deſtinatũ, Comes Fridericus circa meridiem venit ad eum, certior fieri cupiẽs quò tenderet, & qui vel quot cum eo eſſent. Epiſcopus illum ſalutat, vtq; apud ſe pernoctaret, plurimùm inuitat: ſed ille non acquieſcit, aliquid ſemper, vt priùs, cauſæ prętexens. O cor agninum, ô oculum columbinũ. Cor ſine felle, oculus ſine ſuſpicione. Inuitat amicus hoſtem, domeſticus latronẽ, hoſtia carnificem. Comite recedente, & pontifice procedente, tempus adeſt veſpertinũ. Veſperis verò dictis, rursùs adeſt Comes. Eũ cernens eminùs Conradus Comes Tremoniæ, ait ad Epiſcopum: Domine, creber Comitis huius acceſſus & receſſus mihi multùm eſt ſuſpectus. En nũc tertiò venit, & non, ſicut antè, in palefrido, ſed in dextrario. Conſulo vobis, vt & vos dextrariũ veſtrum aſſcendatis. Cui ille reſpondit: Hoc nimìs eſſet notabile. Nõ enim timeo: quia nõ nocui illi. Cumq; appropinquaret, viderunt vultûs eius colorẽ penitùs immutatũ. Heu quàm difficile eſt, vt quidam ait, crimen non prodere vultu. Cœpit aũt eum alloqui Epiſcopus, & dicere: Sciebam cognate, quòd tandèm maneres mecum, ſed ille nihil reſpondit, conſcius ipſe ſibi: pergebantque ſimul. Ea cauſa quidam tam ex Clericis quàm ex militibus ſuſpicione territi, ab illorum ſe comitatu ſubduxerunt. Magna verò pars Epiſcopalis familiæ cum cocis iamdudùm ad

Nõ cauet ſibi ab inſidijs Friderici.

ad hoſpitium pręparandum pręceſſerat,& pauci cum pontifice remāſerant. Sole propeꝛante ad occaſum,hoſtia cum immolante properat ad aram,vt fieret Domino ſacrificiū veſpertinum,quod dignius erat in lege. Paſſus eſt Chriſtus ſexta feria,hora ſexta, ſcilicet in meridie,vt declararet ſe mediatorem eſſe Dei & hominum: Engelbertū verò pati voluit eádem feria,ſed in fine diei: vt oſtenderet eum per bonum finem, non per pręcedentem vitam,coronatum.Per caudam hoſtiæ,bonus finis deſignatus eſt in lege.Hoſtiam ſine cauda offerre non licuit:neq; Deo vita bona ſine bono fine placebit.Sciens ſcriptum beatus ille, Qualem te inuenero,talem te iudico: maximè à religioſis expetere ſolebat,quatenùs ei finem bonum ſuis orationibus apud Deum obtinerent: quod & factum eſt eo,quo iam dicemus,ordine.

De cæde eius,& vt corpus exanime in Suuelme delatum ſit. Cap. 7.

CIrca crepuſculum ventum eſt ad locum inſidiarum, & eccè Comes enormitatem concepti facinoris conſiderans & abhorrens,dicere cœpit ad ſuos:Vę mihi miſero. Quid eſt, quod facere volui, vt dominū & cognatū meum occiderem? Sed mox illi,quos ipſe iam antè flatu Behemoth ſucceſſerat, eū rurſus inflammantes,adeò ad facinus inſtigauerūt,vt inſtar colubri venenum,quod ad breue tempus euomuerat,ardentiùs reſorberet & reſumeret:ſtatimq; cum Heriberto de nece Epiſcopi tractans, voluntatem ſuam ei expoſuit. Ille confeſtim, vt edoctus fuerat à fratre ſuo dapifero,aſſumpto ſecum Heriberto de Suueren,dominū Archiepiſcopū pceſſerunt: & cùm in aſceſu mōtis eſſet,Comes ait: Domine,hęc eſt via noſtra. Cui Epiſcopus reſpōdit:Dominus nos cuſtodiat.Non enim ſine ſuſpicione fuit. Tunc parùm expectans Comes,alios famulos poſt eum miſit, pręcipiens eis,vt Heriberto aſſiſterent in eo,quod ille moliturus eſſet. Cumq; iam concauam viam,quæ in ſummitate duabus hincindè ſemitis cingebatur,dominus Epiſcopus ingrederetur, pręmiſſi ſerui Comitis cum tanto ſtrepitu aditum pręoccupârunt,vt etiam ipſe pontifex,ſicut hodiè teſtis eſt Cellarius de Hemmerode,turbatus miraretur.Alij à dextris,alij à ſiniſtris gradiebantur: quidam verò retrò cum Comite inſidias obſeruantes,ſequebantur. Tunc Heribertus ſignum eis dans,qui in latebris erant, tam horrificum edidit ſibilum,vt non modò homines proditionis ignari,ſed etiam equi,quibus inſidebāt,ſtuperent. Mox ij,qui pręceſſerant,extractis gladijs reuerſi ſunt.Id vbi cōſpexit miles quidam,qui inter illos & Epiſcopum erat, territus clamauit: Domine,aſcendite citò dextrarium veſtrum, quia mors in ianuis eſt. Ducebatur enim dextrarius à tergo eius à nobili adoleſcente de Hemirſbach. Videntes aūt famuli Comitis,quòd dextrarium aſcendiſſet,obiecerūt ſe ei,& vnus ex illis vulnerauit eum grauiter in crure,nullo eum defendēte, excepto milite Cunrado de Tremonia, qui diſtricto enſe Heriberto Rinekore ſe obiecit, quē tamē is Heribertus anteuertens,dirè in fronte percuſſit:& cùm ſe ab illo Cunradus auerteret,alio ictu inter ſcapulas eum vulnerauit. Atq; hic eſt ille Heribertus,qui pauloantè dominū Epiſcopum præmonuerat,vt ſi ſecùs,quàm ipſe ſperabat,res eueniret,excuſare ſe poſſet,Vt aūt viderūt hęc illi,qui erant cum Epiſcopo,oēs relicto eo fugerunt:& impletū eſt in illis,quod per prophetam de capite noſtro ſcriptū eſt: Percutiam paſtorem,& diſpergētur oues. Quid poſt hęc de illo geſtum ſit,tum propter ſuorū fugam,tum propter imminētem noctem plenè ſciri non potuit. Sed eccè nutu Dei actū eſt,vt Comes Fridericus ab Vrbe rediens, Coloniam captiuus adduceretur, ex quo martyrij eius ordo modusque cognitus eſt. Is enim facinus ſuum palàm confeſſus, paricidij reos nominatìm expreſſit, etiam fratres ſuos de reatu accuſans.Captus eſt cum eo & milite quodam Tobias notarius eius:qui in vinculis poſitus,ad preces quorundam Canonicorum, qui me ad ſcribendum ampliùs ſolicitârunt,vt veriùs ſcribi poſſet,quemadmodùm & à quibus occiſus eſſet Epiſcopus, ſpe conſequēdæ veniæ manifeſtauit,Deum teſtem adhibens,ſe vera dixiſſe, prout ipſius Comitis in agone,& aliorum nefandorum Romæ confeſſio patefecit. Vt ergò Tobias illę ſcripſit, cùm dominus Epiſcopus in via concaua poſitus adhuc eſſet, ſatellites præire iuſſi, tanta vi arrepto freno dextrarium eius verterūt, vt frenum ei è manibus extraherent:cumq; ex vtraque parte aliò diuertere non poſſet,quòd via arcta & concaua eſſet,per mediam illam fugere cœpit. Illis autem eum inſequētibus, Ioachim dextrarium eius in femore vulnerauit: & cùm ex neutra parte in via eum antecedere poſſent, Heribertus extra viam cum equo exiliens, in * acutiſſima ſemita, ſicut ipſe confeſſus eſt,

Sceleris immanitate terretur Fridericus, ſed à ſuis animatur.

Miſerè circumuenitur beatus Epiſcopus.

Prim' vulnus in crure accipit.

A ſuis deſeritur.

Zach. 13.

for. * arctiſſima

eum prȩueniens,per capitium arripuit, & eum ex latere ad ſe inclinãs, ſecum in terram traxit.Sed mox violenter ſurgẽte beato Epiſcopo,quia fortior illo erat,cùm extra viam in rubo Comes audîſſet,propiùs accedẽs, clamâſſe dicitur: Apprȩhẽdite & tenete eum, quia fortior nobis efficitur vir.Cumq́; verba ſupplicationis ederet Epiſcopus & diceret, Sancte Petre,quid mihi imputant homines iſti? frendens Fridericus ait: Cædite latronem,cȩdite,qui & nobiles exhȩredat,& nemini parcit.Tunc Giſelbertus vidẽs Heribertum chlamydi eius inhȩrentem,ocyùs deſcendit,& furibundè accurrens,primũ vulnus capiti eius inflixit, ſecundo ictu vibrans ferrum, manum eius, vt puto, amputauit,corpusq́; eius gladio trãſfixit. Tobiæ ſunt hȩc. Eádem hora Iordanus,qui ab eo proſcriptus fuerat,ſuperueniẽs,maximum vulnus capiti eius impoſuit,quemadmodùm in Iſenburg iactitauit,ſemèl atq; iterùm dicente Epiſcopo:Eheu,eheu.Tum ſeorsùm eum inclinantes,Heribertus primò cultello eum perfodit,Comite,vt aiunt,eiulante & clamãte: Heu me miſerum: nimium eſt. Cùm aũt Giſelbertus caput ei prȩcidere vellet, à Godefrido, quem Comes ad prohibendum miſerat,per capillos abſtractus eſt. A quercu aũt,vbì primò cȩdi cœperat,vſq; ad locum,vbì detractus eſt & extractus,vbì hodiè ſuper martyriũ eius ſacellum fabricatum eſt,vix decem paſſus diſtant. Vbì ſuper eum velut canes rabidi ac famelici, filij perditionis congregati, cultellis acutiſſimis ad hoc præparatis ſic totum corpus eius perfoderunt, vt à vertice vſq; ad plantam nulla pars corporis à vulnere vacua remaneret, ità vt dicere poſſet cũ Propheta in perſona Chriſti, cuius membrũ effectus eſt pro iuſtitia moriendo:Circundederũt me canes multi:conciliũ malignantium obſedit me &c.Porrò vnus ex eis,inſtàr eius qui latus Domini lãcea aperuit,fertur eum ſub pede incidiſſe,exploratur' an extinctus eſſet.Deindè ad equos ſuos ſinguli reuertentes,ad Comitem conuenerũt,corpore Epiſcopi in terra relicto. O cȩcam temeritatem, ô furorẽ mille mortibus plectendum, ô rabiem non hoĩm, ſed belluarum, quæ non eſt verita tam audacter,tam crudeliter,tam viliter & indignè occidere Chriſtum Domini, ſacerdotem Domini, pontificem magnũ,& non qualemcunq; pontificem,ſed pontificum patrẽ ac principem:& quod magis terrere debuerat,Ducem fortiſſimũ,& Romani regni tutorem. Patrato tãto paricidio,homines malo dȩmone pleni cum ſuo Comite, immò totius malitiæ fomite recedentes, Domini ſacerdotẽ, acsì vnctus non eſſet oleo, reliquerunt in ſterquilinio. Miles aũt quidã Leonies nomine,qui illi adhȩſerat,cùm primùm detentus & vulneratus fuit,Henricum Cellarium de Hemenrode,qui paulùm prȩceſſerat,ſubſecutus,ait ad eum:Heu domine Cellarie,q̃d faciemus? Dominus noſter Archiepiſcopus grauiter vulneratus eſt, & à Comite Friderico captiuus abductus eſt. Cui ille,ſuprà quàm credi poteſt turbatus,reſpondit:Pium eſt,vt reuertamur & videamus,q̃d circa illum agatur,vel quorsùm abducatur. Cumq́; ſimul reuerſi eſſent ad locum cȩdis, audiunt clamores carnificum illorũ in nemore errantium. Erat enim nox.& cùm vndiquè circunſpicerent,offenderunt corpus martyris extinctum,confoſſum,ipſoq́; adſpectu nimìs horrendum. Valdè igitur conſternati, ſuadente Cellario, nè à feris corpus exanime,ſi illic nocte remaneret,indignè attrectaretur,abeunt ad ꝓximas ædes,atq; indè bigam ſtercorariã,qua illa die fimus euectus fuerat,adducunt: & ecce corpus clariſſimi principis,quod ex parte veſtitũ reliquerãt, penè totũ reperiunt nudum. Nam ꝑter femoralia & ſubuculã,quæ collo eius adhȩrebat,nihil ei reliquerãt:diploidem verò & pileum eius iuxta corpus inuenerũt. Quæ oĩa ità erãt ſanguine infecta & dilacerata,vt tanq̃ nulli vſui accõmoda ſpoliatores illi neglexerint. Per quȩ tamẽ hodiè multi ſanitatis beneficia cõſequuntur.Cellarius verò & miles atq; eleemoſynarius corpus tollẽtes,& linteamini inuoluẽtes,vehiculo impoſuerunt.Cumq́; Suuelme illud perduxiſſent,& in eccleſia ponere decreuiſſent,non permiſit ſacerdos, contaminationẽ baſilicæ prȩtexens, cùm potiùs ſanguine martyris dedicaretur.Sed propter hoc & alia quȩdam,quibus martyris gratia ſe indignũ reddidit,vſq; hodiè ſatìs grauiter in ſuo corpore diuinitùs flagellatur. At tamen poſitus eſt in eádem domo,in qua pernoctare & comedere propoſuerat ſacerdos Dei viuus,duæq́; cãdelæ dedicationi prȩparatæ illic collocatæ ſunt, vna ad caput,altera ad pedes.Cùm aũt inter ſe vigilias noctis partiti eſſent,& Cellari' vſq; ad mediam noctem corpori aſſideret, precesq́; horarias beatæ Dei genitricis & virginis Mariȩ lectitaret, ſicut hodieq́; teſtis eſt, nunq̃ aliquid horroris ex contactu illius, vt de cadaueribus occiſorum fieri aſſolet, paſſus eſt. Haud dubium, quin ex præſentia ſanctorum Angelorum gratia hȩc extiterit, qui apud corpus martyris cæleſtes excubias celebrabant.

Fuerat

Horrẽdum in modum trucidatur.

Innumeris vulneribus conficitur.

Pſal. 21.

Iohan. 19.

Diploidem Author vocat wanbaſium. Eſt veſtis proxima ſubuculæ.

Sacerdotis cuiuſdã temeritas punitur à Deo.

Fuerat autem is Henricus Cellarius ante conuerſionem miles,& tanto fortaſsè ad huiuſmodi opus expeditior & audacior,quanto aſſuetior.

Vt corpus eius ad cœnobium Montenſe delatum ſit. Cap. 8.

MAnè martyris corpus currui impoſitum eſt:cumq; illud deducerent,plures ex familia Epiſcopi, qui timore mortis diſperſi fuerant, deducentibus adiuncti ſunt. Venientibus aũt ad nouum caſtrum,quod beatus Epiſcopus ſuis expenſis ædificauerat,cùm intrare vellent,vt illic corpus lauarent & componerent, negatus eſt introitus,timore, vt æſtimo, Henrici nunc Comitis de Monte. Sed Randulphus Prior Montenſis cœnobij,ante caſtrum illis occurrit, eoq; duce ad monaſterium feſtinatum eſt.Cumq; appropinquarent monaſterio, fratres cum Cruce & thuris ſuffitũ eis obuiàm proceſſerunt.Corpore ſacro in feretrum de curru depoſito,quidam è ſenioribus Henricus nomine,nunc eiuſdem monaſterij Prior, linteamen de capite martyris remouit, vultum eius cruentum & cõfractum fratribus oſtendens. Quo viſo,lachrymati ſunt valdè,tam dilecti patris morte,& tali morte,plurimùm cõſternati.Specialiter enim ille dilexerat Montẽſe cœnobiũ,vtpotè ab eius proauis fundatum. Henricus verò cùm ob cruris infirmitatẽ vno pede nutaret,cogitans beatum virum à nocentibus innocenter occiſum,brachium eius nudum nuda manu tetigit, & plena fide eãdem benedictionem ad crus nudum trãſmittens, gradum pedis vacillantis roborauit. Nam ſicut ab eius ore nupèr audiui,ipſa hora cœpit leniùs habere,& gradatìm proficere.Deindè cum vocibus lachrymoſis corpus in oratorium illatum eſt, & eádem nocte quibuſdã fratribus mirificæ viſiones de gloria martyris in ſomnis oblatæ ſunt.Poſteà magno ſtudio corpus eius in cœnobio lotum & euiſceratum eſt,myrrhaq; & ſale condítum, & veſtibus ſacerdotalibus decenter indutum. Numerata tum ſunt in martyris corpore quadragintaſeptem vulnera,exceptis paruis punctionibus:nec hoc ſine ſacramẽto.Nam quadragenarius numerus eſt pœnitentiæ: ſeptenarius verò, ſpiritualis gratiæ. Accepit igitur Chriſti martyr quadraginta ſeptem vulnera, vt ijs ſignificaretur per cordis pœnitudinẽ & oris cõfeſſionẽ accepiſſe eum ſeptiformem gratiã ſpirituſſancti, cuius dono perductus eſt ad martyrij gloriã.Nulli dubiũ eſt,quin vera cõtritio & vera cõfeſſio deleat peccata quo ad culpam,& ſatisfactio exterior pœnã,ità tamen,ſi cõtritio ſit ſufficiẽs. Quæ verò ſatisfactio dignior & efficacior martyrio? Nulla prorsùs. Duo ſunt,per quæ plena fit remiſſio, mediante contritione in adultis,baptiſmus aquę & baptiſmus ſanguinis. Vtroq; ſatisfecit Deo beatus Engelbertus. Quicquid enim macularum poſt primum cõtraxit,ſecundo,vt ſperamus,totum diluit.In omnibus ſiquidem membris, in quibus peccauerat,punitus eſt:In capite quidem multipliciter,ſicut appáret in eius pileo,ſcilicet in vertice,in fronte,in occipite,in temporibus,labijs & dẽtibus,idq; tam grauiter, vt riuuli ſanguinis inundantes & decurrentes, foſſas oculorum, aurium, narium & oris implerent. In gutture etiam punitus eſt,itemq́ue collo,humeris,dorſo, pectore,corde, ventre,coxis,cruribus & pedibus:vt cognoſcas lector,quali baptiſmo Chriſtus in martyre ſuo diluẽre dignatus ſit,quicquid culpæ contraxerat.

Honorificè à fratribus Montenſis cœnobij, corpus martyris excipitur.

Innocẽter, pro,immerito.

Miraculũ.

Viſiões de gloria eius.

Nota.

Vt corpus eius Coloniam perlatum,totius vrbis mœrore exceptum ſit: & de deſtructione caſtri Valantiæ. Cap. 9.

FEria ſecunda pontificis corpus Coloniam perducitur,& ad gradus eccleſiæ ſanctæ Dei genitricis,cum mœrore totius ciuitatis excipitur.Quantus tum illic fuerit gemitus,dolor,planctus Clericorũ,clamor & vlulatus eorũ,qui erãt in miniſterijs, plebis diuerſi ſexûs & ętatis quãta vociferatio,paſtoris ſui mortẽ deplorantium,probitatis eius inſignia cõmemorãtium, & Friderico mille mortes imprecantium:nullius vox dicere,nullius ſtylus cõſcribere ſufficit.Prẹferebatur feretro interula, martyris ſanguine purpurata, q̃ ad cõmiſeratione mouit vniuerſos. Nec mirum, ſi Colonia tãto paſtore viduata plãxit. Erat enim ille maxima columna templi, honor Cleri, inter,pceres regni famoſiſſimus,patrię pater:& vt breuiter dicã,ſpeciale decus ſui temporis.Tam aũt fidelis fuęrat Eccleſiæ ſibi cõmiſſæ, vt quodã tempore vni è miniſtris ſuis dixerit:Non tu tam ſolicitus es,vt liberis tuis,quos vnicè diligis,amplã relinquas hęreditatem,q̃ ego ſolicitus ſum,vt B.Petrum & Eccleſiam eius hęreditate ditem.Reipublicæ quoq; tam fuit vtilis,vt neq; corpori,neq; expenſis parceret, modò ,pdeſſet multis. Deportatur indè corpus martyris per curiã Epiſcopalem cum lachrymis multis,cum Cru-

Sũmo oĩm dolore corp' Coloniã infertur.

Quantùm amãrit Eccleſiã ſuã.

cibus & thuribulis in domum B. Petri, ibiq; deponitur, multaq; ei beneficia per multos dies tam in Miſſis, quàm in Pſalmis, more Chriſtiano impenduntur. Diù enim in illa ecclesia manſit corpus inhumatum, ꝙ per futurum antiſtitem primores & qui miniſterijs fungebantur, illud cõuentui principum pręſentare, & de percuſſoribus eius coqueri ſtatuiſſent, ſicut & factum eſt. Ea enim cauſa ſacrũ corpus coquentes, carnes ab oſſibus ſeparauerunt. Sicut aũt teſtantur, q aderãt, ità martyris caluaria gladijs cędentium confracta & cõminuta fuerat, vt de caldario corpore extracto, particulatìm vix poſſet coniungi. Cùm triſtis rumor occiſi põtificis Eccleſiam perturbâſſet, Dux Vualramus dolorem ſuper dolorem eius addens, tertia die à cęde eius, antè quàm corpus eius veniſſet Coloniam, cọngregato milite copioſo & multis ruſticis, caſtrum Valantiam, quod beatus vir ad munimentum terrę non longè à caſtro Rodenſi, maximo ſumptu ędificauerat, abſens obſedit, & poſt paucos dies cum magno ſuorum tripudio deiecit. Nam propter Epiſcopi repentinum interitum, & Vualrami improuiſum aduentum, qui in caſtro erãt, propter penuriam annonæ, armorum & propugnatorum, hoſtibus ſe dediderunt. Vualramus vt à facto excuſare ſe poſſet, ſicut & fecit, pręſens adeſſe noluit: ſed fratrem ſuum Gerardum cum filio Vualramo ad caſtrũ deſtruendum miſit. Aiebat enim in ſuã ignominiã illud extructum. Gerardus verò, qui in caſtro diruendo multùm feruebat, eodem die, quo ſolenne tricenarium eius, qui caſtrũ extruxerat, agebatur Coloniæ, vita priuatus, in Vuaſſenberg ſepultus eſt. Eum poſt quinq; mẽſes frater eius Dux Vualramus ſecutus, eãdem viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Poſt cuius mortem duo filij eius Vualramus iunior & Comes Henricus, graui admodùm infirmitate correpti, ſatis vexati ſunt, nec adhuc plenè cõualuerunt. Cauſam verò tum mortis illorum, tum horum malæ valetudinis Deus nouit.

Caſtrũ Valãtia à Duce Vualramo diruit.

Vltio diuina.

Vt ſub ſacrificio Epiſcopus apparuerit cuidam. Cap. 10.

SExta illa feria, qua caſtrum fuit euerſum, ſeptenarium martyris agebatur. Cuius rei gratia ſacerdos quidam, Ludouicus nomine, regularis canonicus S. Gabrielis in Rode, eiuſdẽ vocabuli caſtrum vicinum pro anima martyris Miſſam celebraturus aſſcendit. Cumq; dictis ſecretis, poſt Sanctus Canonem inchoaret, eccè ſanctum Epiſcopum pontificalibus indutum, vultu hilari ſacro altari adſtare videt: & cùm Crucis ſigna exprimeret ſuper panem & calicem, beatus pontifex per totum Canonem ſacerdoti ſe conformans, eodem modo & ijſdem vicibus ſancta conſignauit, dexteram eleuans. Cùm aũt ventum eſſet ad eum locum, vbì defuncti nominantur, & eum ſacerdos nominâſſet, expleto ſacramento, ait illi Epiſcopus: Frater, non eſt neceſsè, vt inter mortuos me nomines. Sum enim cum Deo, & in choro martyrum gaudio fruor ineffabili. & adiecit: Nóueris pro certo, quòd omnes illi, qui me occiderunt, vel quorum conſilio occiſus ſum, malè peribunt, idq; citiùs, quàm credi poſſit. His dictis, diſparuit: Ludouicus verò Miſſa completa, omnibus quæ viderat, indicauit, teſtem Deum adhibens ità ſe habere.

Apparet Epiſcop⁹ ſacrificanti.

Prędicat illi celerem vindictã in percuſſores ſuos.

De electione Henrici ſucceſſoris eius, & quàm ille feruens fuerit ad vlciſcendam necem eius. Cap. 11.

SEquenti die, id eſt, ſabbato, caſtro Valantiæ deſtructo, turris à Clero Coloniæ erecta eſt contra faciem Damaſci. Cùm aũt ſtatus regionis ex morte pontificis valdè turbatus eſſet, timerẽtq; primores & Clerus, nè fortè ciues cũ Vualramo ꝑpter priuilegia, quę dominus Engelbertus cõmunis vtilitatis cauſa confecerat, aliquid cõtra Eccleſiæ libertatem molirẽtur, ſicut eis poſteà durè ſatis impoſitum eſt, diem, qui eſt decimuſſeptimus Calẽdas Septẽbris, q nonus erat à cęde põtificis, electioni ꝑfixerũt. Quo die, mediãte & cooperãte domino Theodorico Treuirenſi Archiepiſcopo, Henricus Bõnenſis Prępoſitus in paſtorẽ & Archipręſulem cõſenſu vnanimi electus eſt. Quo iuxta morem in Epiſcopi ſede reſidente, clamores miniſtrorũ, id eſt, eorũ q miniſterijs fungebãtur, de nece domini ſui cõquerentium, renouati ſunt, & ab eis interula martyris in ſinũ eius depoſita eſt. Ille verò, vt aiunt, mox iurauit ſe ſanguinẽ eius quoàd viueret, vindicaturum. Quàm ſtudioſus aũt & feruens hactenùs & fuerit & ſit in ea vindicta perſequenda, ità vt neq; corpori, neq; pecunijs parcat, ſequentia declarabunt. Eo quidem die, quo ſacerdotio initiatus eſt, ad gloriam martyris dilatandam, coram altari beati Petri exiguitati meæ humiliter ſatis iniungere dignatus eſt, vt quæ ab eo inſigniter geſta ſunt,

Henricus creatur Colon. Archiepiſcopus.

Perſequitur Engelberti percuſſores.

ſunt,& miracula quæ per eum Dominus operatur,ad poſterorũ notitiam ſcripto tranſmitterem.Cumq; me excuſarem,& dicerẽ, mihi id nõ licere,Priori meo,qui pſens erat, pręcepit,vt me cogeret obedire: quod & fecit. Itaq; cùm multos in ſua diœceſi habeat viros ſapientes & eloquentes,vtpotè theologos,rhetores & philoſophos, qui beati anteceſſoris eius vitam,martyrium & miracula eleganti ſtylo ſcribere,& floribus rhetoricis ornare poſsẽt,ſi materia laude digna, ſermone inculto à me tractata fuerit & explicata,non mihi,quem cogit obedientia,ſed illi potiùs,qui iniunxit,imputandum eſt.

Vt ortæ ſint inimicitiæ inter Henricum electum,& Vualramum Ducem &c. Cap. 12.

CVm in ea electione præſentes adeſſent dux Vualramus, & filius eius Hẽricus, intantùm commotus eſt Archiepiſcopus electus, vt feuda, quæ Vualramus à B. Petro habebat,& quæ filius eius habiturus erat,porrigere recuſaret, idq; ob ſupradicti caſtri deſtructionem.Ciuibus etiã negauit gratiam ſuam ob priuilegiorum concremationẽ, & ſocietatem cum Vualramo initam, atq; etiam ob alia quędam,de quibus omnibus non eſt huius temporis texere hiſtoriam. Infenſus eſt Vualramo Duci.

Vt Fridericus Comes in curia regis proſcriptus ſit. Cap. 13.

ASſcendens indè Francofurtum ad colloquium regis electus Epiſcopus, corpus martyris duobus Abbatibus Ordinis Ciſtertienſis deferendum commiſit, putà Godefrido Abbati Montenſi,& Henrico Abbati Vallis S.Petri. Cumq́ue præſentatum eſſet corpus Henrico regi atque principibus, & cum eo mortis eius inſignia,interula,diplois & pileus: ijs,qui corpus præcedebant diſtrictis gladijs, vt habent legum iura,contra Fridericum latronem vociferantibus,turbatus eſt rex,& oẽs qui cum illo erant:maximè autem rex puer,qui perindè vt lugere ſolet filius patrem, & puer tutorem ſuum,extinctum planxit Epiſcopum: Proſcriptionem verò Friderici in celebri conuentu Norenbergenſi factam renouauit,omnibus ei abiudicatis tam allodijs,quàm feudis.Feuda libera adiudicata ſunt dominis ſuis:allodia proximis,miniſteriales ſiue miniſtri & homines à iuramẽto ei præſtito abſoluti.Vxor eius vidua, liberi eius orphani ſunt iudicati.Electi quoq; Archiepiſcopi nomine illic denunciatum eſt,quicunque Fridericum captiuum ei exhiberet,illum mille marcas Coloniẽſes ab eo recepturum.Infeudatus indè à rege electus Archiepiſcopus,cum corpore martyris Moguntiam deſcendit, vbì dominus Cunradus Portuenſis epiſcopus & legatus in Aduentu Domini Concilium celebrauit. Ibì enim eius præcepto congregati erant diuerſarum vrbium Epiſcopi,& Abbates multi.Is ob necem præſulis multùm conſternatus,in ſermone ſuo multis eum in eodem Concilio præconijs extulit, martyrem prædicans,& cęteris epiſcopis,qui bonis eccleſiarum ſuarum cognatos & nepotulos ſuos infeudant, vel dum ea illi diripiunt,diſſimulant,exemplum eum ſtatuẽs. In eodem Concilio ab illo totius Germaniæ legato Cunrado,Fridericus Comes etiam ſpiritali gladio punitus eſt. Cùm enim eum excommunicaret cum vniuerſis Eccleſiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes prouincias legationis ſuæ, id eſt, Moguntinenſem, Colonienſem, Treuirenſem, Bremenſem & Magdeburgenſem, in omnibus eccleſijs per omnes Dominicas cum extinctione cãdelarum eum excommunicari: nec eum ſolum, ſed etiam omnes eius adiutores, à quibus,vel quorum conſilio occiſus eſt præſul: itemq́ue omnes,qui reos necis eius fouerent,vel eis communicarent.Exhibitæ quoquè in eodem Concilio ſunt Cunrado Legato literæ Theodorici Monaſterienſis epiſcopi, & Engelberti electi Oſnaburgenſis, germanorum fratrum Friderici : quorum prior de ſacrilegio ſe excuſauit, paratum ſe dicens canonicè ſe purgare: alter epiſcopum ordinari ſe petijt.Reſpondit Legatus,ſe proniorem ad parcendum, quàm ad puniendũ, modò ſe excuſare poſſint: diemq́ue eis pręfixit,quo ſe purgarent in Concilio Leodienſi. Quò cùm veniſſent,nobilibus conductum eis ex mandato Cardinalis Legati præſtantibus,nec ſe canonicè cum ſeptem epiſcopis purgare poſſent, primoribus Colonienſibus,multiſq́ue alijs eos accuſantibus,Legatus ex conſenſu epiſcoporum plurimorum, qui præſentes erãt,ad dominum Papam illos tranſmiſit: cui etiam inter cætera hæc ſcripſit: Examini veſtro dirigimus hos duos epiſcopos,grauiter de domini Engelberti nece infamatos.

In Comitijs oſtenditur cæſus martyr.

Fridericus proſcribit.

Concilium Mogũtinũ.

Fridericus à Legato & ſynodo excommunicatur.

Concilium Leodienſe.

Vt punitus ſit Arnoldus miles,cùm martyri malediceret. Cap. 14.

VT autem ad ſuperiora redeamus, corpus martyris à duobus ſupradictis Abbatibus per Rheni alueum Coloniam reducitur. Cumq; veniſſent contra Vueſſeling pagum, duobus milliaribus à Colonia diſtantem, miles quidam Arnoldus nomine, è litore proſpiciens, vbì didicit pontificis Engelberti oſſa reuehi, in contumeliã martyris erupit, ità dicens: Multi aiunt, dominum hunc, qui complures læſit, damnis affecit & exhæredauit, ſanctum eſſe & miracula facere. Hoc ſi verũ eſt, quod tamen ego non credo, hæc mihi Deus faciat & addat, vt antequàm moriar, inſanus efficiar. Mulctauerat illum beatus epiſcopus quadraginta marcis ob culpam filij eius, qui fœminam vi oppreſſerat. Qua tamen in re multùm ei pepercerat, vt facinus morte plectendum, tam modicę pecunię damno mulctaret. Vt verò oſtenderet Deus, q̃ periculoſum ſit homini ponere in cælũ os ſuum, eodẽ die maledico vertiginẽ capitis immiſit: & cùm paulò pòſt aliena loqueretur, vxorem cum cæteris cędere cœpit, itemq; ſacerdotẽ qui ad confeſſionem eius audiendã vocatus erat. Quid plura? Tenetur, vincítur, cuſtoditur tanquàm furioſus, & ſequenti die poſt multa blaſphemię verba ſine viatico & cõfeſſione aĩam inſanus expirat. Induerat enim maledictionem ſicut veſtimentum, & intrauit ſicut aqua in interiora eius. Itaq; nemo debet ſibi malum imprecari: quia licèt benignus ſit ſpiritus ſapientiæ, non tamen ſemper liberabit maledictũ à labijs ſuis. Hæc mihi retulit miles quidam, qui has Arnoldi blaſphemias audiuit, nec tamen compeſcere potuit blaſphemantem: & vix eſt quiſquã in ea vicinia, quem tãtum lateat miraculum. Audiant recentem militis huius pœnam, atque vtinàm nõ etiã ęternam damnationem, qui quacunq; ex cauſa martyri detrahẽtes, & gloriæ eius inuidentes, dicere ſolent: Nequaquàm credere poſſumus, virum ſuperbum, auarum, & prorsùs mundo deditum, miracula poſſe edere. Conſiderant illi, quid aliquandò fortaſsè fuerit: ſed quid per martyriũ factus ſit, non attendunt. Credant ſaltem ſaluatum, quem dæmones martyrem confitẽtur.

Homo maledicus, malè de martyre loquens, diuinitùs punitur. — *Pſal. 108.* — *Sap. 1.*

Quid de eo dixerit Magdeburgi dæmoniacus quidam. *Cap.* 15.

EST in ciuitate Magdeburgenſi quidam obſeſſus à dæmone peſſimo, qui nullius timet exorciſmos, nec vult reſpondere, niſì vni ſacerdoti, qui ſpecialem gratiã contra illum accepit à Domino: cui etiã ſæpè noua & occulta dicere conſueuit. Poſtridiè eius diei, quo occiſus eſt epiſcopus, pręcepit illi ſacerdos, vt aliq̃d noui ipſi diceret. Illo diutiùs reluctante, & presbytero inſtante, miro modo cœpit dęmon ridere, cachinnari, manus cõplodere. Cumq; ſacerdos diceret, Quid habes, & quæ cauſa eſt tanti tripudij tui? reſpondet ille: Eià, eià: ſerò ille Engelbertus, qui Coloniæ epiſcopus erat, occiſus eſt. Stupente ſacerdote ac dicente, Mentiris: ille reſpondit, Citò percipies. Et ſacerdos: Fuiſti in morte eius? Fui, inquit ille: immò non ſunt tot graminis herbulę, quot ibì congregati fuimus. Cumq; ſacerdos diceret, Quid factum eſt de aĩa eius? lugubri voce reſpondit: Quandò oculi eius ſanguine obducti & oppreſſi fuère, anima nobis erepta eſt, & quò peruenerit, ignoro. Poſt triduum audientes de morte põtificis, ſatìs admirati ſunt, quibus priùs verba dæmonis innotuerant. Ciuitas enim Magdeburgenſis à loco cædis penè quatuor abeſt manſionibus. Etsì autẽ diabolus mendax eſt ab initio, & pater eius, conſtat tamen ex Euangeliorũ teſtimonio, eum aliquandò vera dicere contra ſuã voluntatẽ, maximè cùm exorcizatur, vtì hoc ſperamus, quod ſubiungimus.

Serò, id eſt, heſterno veſpere. — *Ioan. 8.*

Quid dæmon ex alio quodam obſeſſo de eo dixerit: & vt diuerſæ ſint martyrij ſpecies. *Cap.* 16.

IN diœceſi Treuirenſi eſt cœnobium ſanctimonialium Ordinis Ciſtertienſis, quod, Ad ſanctum Thomã, vocatur. Illic ante hos duos menſes energumenus quidam in oratorio eiuſdem martyris, de ſtatu quarundam animarũ tam ſecularium, quàm religioſorum interrogatus, tam rationabiliter de omnibus reſpondit, vt qui illic aderant, vera eum dicere non ambigerẽt. Cumque domina Elizabeth, eiuſdem domûs Abbatiſſa, eũ interrogaret, nũ interfuiſſet cædi epiſcopi Engelberti, & ille reſpõdere nollet, adiuratus validiſſimis exorciſmis vt diceret veritatẽ, ſic ait: Quæris, an fuerim in morte eius. Vtiq; fui: immò meo cõſilio interfectus eſt. Ego Fridericũ & ſatellites eius incitaui, ego ad facinus illos animaui: ego, vt re ipſa malitiã conceptã implerẽt, effeci. Dicẽte Abbatiſſa, Vbì eſt aĩa eius? reſpõdit: Eheu, eheu ſubtracta eſt mihi & ſocijs meis, q̃ illic cõueneramus. Ità ſe ante mortẽ præparauerat, ità ſe lauerat, (cõtritionem & confeſſionem

Dæmõ adiuratus q̃d de Engelberto dixerit.

nem ſignificans) vt noſtri iuris nihil eſſet in illo, & adiecit: Nôſtis, cur tot ille miracula faciat? Reſpondētibus illis: Nos id ignoramus, ſed volumus, immò pręcipimus tibi in nomine Chriſti, vt nobis id índices: ſubiunxit, Quandò volutabatur in ſuo ſanguine, & iam moriturus erat, percuſſoribus ſuis medullitùs ignouit, ità dicēs: Pater, ignoſce illis. Propter hunc ſermonem tam potens effectus eſt apud altiſſimum, vt non negetur ei, quicquid ab illo petierit. Idq; pro comperto habeatis, nunquàm vllum Colonię ſediſſe epiſcopum in pontificis cathedra, qui tantum poſſit apud Deum, tantiq; apud illum meriti ſit, vt Engelbertus. Sed hîc fortaſsìs obijciat quiſquam Maternū & Seuerinū, aliosque ſanctiſſimos eccleſię Colonienſis epiſcopos, quorū vita fuit irrepręhenſibilis, & ſanctitas in Chriſto probata. Sed reſpondetur, hunc fuiſſe martyrem, illos nō fuiſſe. Conſummatus in breui per martyriū Engelbertus, expleuit tempora multa. Totius tabernaculi pulchritudinem, per cuius cortinas & colūnas eccleſiæ ordines pręfigurati ſunt, pelles tegebant arietū rubricatæ. Arietes, qui duces gregum ſunt, ſignificāt eccleſiæ prælatos, qui verbo & exēplo, ſiue vtriuſq; Teſtamenti cognitione, quasì duobus cornibus gregē ſibi commiſſum cuſtodire tenētur. Quorum pelles rubricantur, cùm pro ſubditorū ſalute, vel zelo iuſtitiæ mortē oppetētes, vtì B. Engelbertus, lauant ſtolas ſuas in ſanguine agni. Ipſe quidē Engelbertus, reuerà fortis aries fuit, qppe qui duobus cornibus ſuis, id eſt, gemina poteſtate, ſpirituali & ſeculari hoſtes eccleſię Colonienſ. vētilauit. Quòd ſi obijciatur de ſanctis Euergiſlo & Agilolpho epiſcopis Coloniēſibus, etiā illos paſſos eſſe: reſponderi poteſt, nō tanti meriti fuiſſe cauſam martyrij eorū, ſicut Engelberti. Alter enim illorū noctù à latronibus clàm occiſus eſt: alter verò palàm à raptoribus, qui diœceſis eius terminos peruaſerant. Illos martyres fecit pietas & innocentia vitę: hunc verò virtus obedientię & zelus iuſtitiæ. Sicut diuerſæ ſunt ſpecies martyrij, ità & cauſæ diuerſæ. Agnus occiſus eſt ab origine mundi, ait ſcripturæ authoritas. Agnus Chriſtus eſt, qui in quibuſdam ſuis membris occiſus eſt propter innocentiam, vt in Abel: in alijs propter iuſtitiam, vt in prophetis: in alijs propter zelum legis, vt in Machabęis: in alijs propter conſtantiam fidei, vt in Apoſtolis. Recentiori tempore in ſancto Thoma Cantuarienſi Epiſcopo, occiſus eſt propter libertatem eccleſiæ conſeruandam. Eadem cauſa mortis extitit in præſule noſtro Engelberto. Occubuit ille pro libertate eccleſiæ Cātuarienſis, iſte verò pro defenſione eccleſiæ Eſſendienſis. Liberauit ille eccleſiam Anglicanam ſanguine ſuo de graui iugo regis Henrici: liberauit iſte æquè morte ſua eccleſiam ſuę defenſioni commiſſam, ab intolerabili exactione Comitis Friderici. Et licèt beatus Thomas ante paſſionem multa pertulerit incommoda, damna, exilia, quę non pertulit Engelbertus: in ipſa tamen paſſione plus doloris, angoris & ignominiæ certum eſt Engelbertum toleràſſe. Ille enim, vt legimus, in capite vno ictu cęſus, à ſacrilegis relictus eſt in templo: iſte vulneribus permultis toto corpore cōfoſſus, nudus relictus eſt in ſterquilinio. Sanctus Thomas occiſus eſt ab eis, qui apertè eum oderant: ſanctus verò Engelbertus, quod maiorem afferre ſolet dolorē, & augere inuidiam, à cognatis & amicis, à quibus nihil metuebat, quosq; ipſe ſublimàrat. Philoſophi cuiuſdam ſententia eſt, duplicari dolorem, cùm ab eo, à quo bonum merueris, venit: itemq; tanto iniuriam magìs affligere, quanto propinquior eſt, qui fecit. Indè etiam eſt, quod Dauid propheta dicit in Pſalmo: Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiquè, & cętera, quæ ſequūtur. Reportatum deniquè corpus ſacrum glorioſi martyris Engelberti, Angelica libertate donati, Coloniæ in eccleſia beati Petri in ſepulcro decentiſſimè præparato iuxta mauſoleum nobiliſſimi præſulis & Archiducis Philippi, quod eſt in dextera eccleſiæ parte, contra portam Auſtralem, ſexto Calendas Martij dominus Conradus Portuenſis epiſcopus & ſedis Apoſtolicæ Legatus, coram innumerabili multitudine diuerſæ dignitatis, ordinis, ſexûs, & ætatis ſepeliuit. Quāta illic quotidiè miracula fiant, in libro virtutum eius partìm declarabitur. Paſſus eſt autem beatus martyr anno gratię milleſimo ducenteſimo viceſimoquinto, menſis Nouēbris die ſeptimo, anno pontificatûs ſui decimo, ſub Honorio Papa III. imperante Friderico II. monarchiam cæli & terræ obtinente Domino noſtro IESV Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Exod. 26. Apoc. 7. & 22. Apoc. 13. Gen. 4. 2. Macha. 7. Dolor acerrimus quis ſit. Pſal. 54. Tēpus & dies eius.

De celeri vindicta percuſſorum eius, & morte miſera Friderici Comitis. Cap. 17.

Super-

SVpereſt nunc, vt dicamus, quanta & celeritate & ſeueritate omnipotens Deus famuli ſui ſanguinem, tum per ſeipſum, tum per humanum miniſterium vindicauerit. Quãtùm enim diſplicuerit ſacrilegorum facinus, licèt martyris paſſio placuerit, pœna ſubſequens manifeſtat. Vox animarum pro Chriſto interfectorum, eiuſmodi eſt in Apocalypſi: Vſquequò, Domine, ſanctus & verus, nõ iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra? Nõ diù expectauit Dominus, nõ annum, non menſem: ſed ſtatìm martyris ſui Engelberti ſanguinẽ ad ſe de terra clamantem, vindicare cœpit. Vindicauit autẽ gladio materiali, vindicauit gladio ſpirituali, idq́; , ſicut martyr octauo die ab obitu ſuo, Ludouico Rodenſi prædixerat, tam celeriter & tã acriter, vt à nobis credi non poſſet. Nòueris, inquit, pro certo, eos omnes, qui me occiderunt, vel quorum conſilio occiſus ſum, malè perituros, & hoc citiùs, quàm credi poſſit. Quarto enim die vnus ſatellitum funeſtorum ab Henrico Comite Tuitij captus, in inſula Rheni ante ciuitatis mœnia, rotæ ſupplicio affectus eſt ſine vlla miſericordia. Nõ multò pòſt alius quidã capitur, & vinctus Coloniã mittitur: vbi pedibus ad equos ligatus, cùm per plateas ciuitatis horrendum in modum tractus eſſet, membris omnibus ſecuri confractis, in rota extra muros poſitus eſt. Aiunt duos alios alibì cõſimiles dediſſe pœnas. Cæteri verò tam nobiles, quàm ſerui eorũ, timore mortis natale ſolum cum poſſeſſionibus ſuis relinquentes, cum duce ſuo ſatana vſq; hodiè circumeunt terrã, & perambulant eã. Ipſe aũt totius mali caput Fridericus, cũ duobus fratribus ſuis Vuilhelmo & Godefrido, vt ſupradictum eſt, excommunicatus, ac deindè proſcriptus, proiectus à facie Domini, ſicut Cain, qui fratrem ſuũ occiderat, vagus & profugus factus eſt ſuper terram, nuſq̃ acceptus, nuſq̃ tutus, ità vt dicere poſſit cũ Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Interìm caſtrum eius Iſenburg, quod inexpugnabile videbatur, in vltionem pontificis obſidetur, deditur, & ſolo tenùs deſtruitur. Cumq́; obſeſſi multi eſſent, & vitæ neceſſarijs abundarent, tantus eos timor inuaſit, vt caſtrũ diù tenere non auderent. Indè aũt vxor Friderici cum liberis educta eſt, vt ei meritò congrueret, quod de Iuda traditore ſcriptũ eſt: Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent, eijciãtur de habitationibus ſuis. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiãt alieni labores eius. Nõ ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupillis eius. Ex omnibus enim bonis ſuis Fridericus cũ vxore, liberis & fratribus eliminatus eſt. Theodoricus verò epiſcopus Monaſterięſis cũ fratre Engelberto, in Oſnaburgenſ. epiſcopũ electo, in Cõcilio Leodienſi ſuſpẽſi, Romã profecti ſunt. Profectus eſt etiã cum eis Fridericus eadẽ ſpe, qua & illi. Cumq́; aliquãdiù in curia mãſiſſent epiſcopi, nec proficerẽt, eò ꝙ ſe ſufficienter purgare nõ poſſent, ꝓcuratoribus eccleſię Colonięſis reclamantibus, & literis principũ eos accuſantibus, ambo depoſiti ſunt, & nõ multò pòſt tũ ex dolore, tũ (quod credibilius eſt) ex diuina vltione mortuus eſt Theodoricus, & in ſolo peregrino ſepultus. Mortui ſunt ibidèm alij ex paricidis tres. Mortua eſt etiã vxor Friderici morte ſubitanea: cumq́; viſcera eius eiecta eſſent, adeò cor eius ex dolore, vt aiũt, emarcuerat, vt vix fabæ quantitatẽ excederet. Mortuus fuit ante eã pater eius Dux Vualramus cũ fratre Gerardo, viri potẽtes. Ità miſer Fridericus ſpe vbiq; deſtitutus, cùm Romę nõ impetraret miſericordiã, quę illi placeret, vel indignus miſericordia, vel quod ꝓbabilius eſt, ad maiorẽ indigniorémq́; pœnã diuinitùs reſeruat⁹, digreſſus ab vrbe, diſſimulata ꝑſona, quãtùm quidẽ potuit, cũ duobus Leodiũ venit. Vbì à quodã, qui eũ Romę viderat, cognitus, & ꝙ ipſe Comes Fridericus eſſet, ꝓditus, à Balduino milite Leodienſi fraudulenter ſatìs captus eſt, & dño Hẽrico Colonienſi Archiepiſcopo pluſq̃ duobusmillib⁹ marcarũ vẽditus, ac Deo diſpẽſante, eodẽ penè die, anno euoluto, quo beatus martyr Engelbertus multorũ mœrore ciuitati eſt mortuus illatus, multorũ deſiderio ꝑ portã oppoſitã captiuus eſt introductus, atq; indè quarto die, quo fuerat ſuperiori anno primũ epiſcopi ſeptenariũ celebratũ, turpiſſimè in rotã cum tormẽtis impoſitus eſt. Videtur ei cõgruere, quod à Dño per Ezechielẽ ad regẽ Aegypti dictũ eſt: Expandã ſuper te rete meũ, & extrahã te in ſagena mea, & ꝓijciã te in terrã. Super faciẽ agri abijciam te, & habitare ſuper te faciã omnia volatilia agri, & implebo colles ſanie tua, & irrigabo terrã fœtore ſanguinis tui. Vniuerſa hæc impleta ſunt & cõplentur in Friderico. Captus eſt, venditus, extractus & vinctus, in terrã proiectus, & ſecuri cõfractus, ſicq́; ſuper rotam poſitus, eſca factus eſt volatilibus agri, colles, q̃bus impoſitus eſt, implẽs ſanie ſua, & terram ſubtùs irrigãs fœtore ſanguinis ſui. Per triduum illud, quo vinctus tenebatur in palatio, extra muros ciuitatis in monticulo, qui eſt iuxta portam ſancti Seuerini, columna

Apoc. 6.

Supplicium vnius è percuſſoribus eius.

Itèm alterius horrendum.

Gen. 4.

Ibidèm.

Pſal. 108.

Duo epiſcopi ob cædẽ eius depo nuntur.

Dira mors Comitis Friderici.

Ezech. 32.

ex lapidibus alta ſatìs erecta eſt,& in illam rota plauſtri plumbo veſtita,vt durare poſſet, tranſlata: atque in eam rotam funibus pertractus eſt, priùs tamen in terra brachijs & cruribus eius ſecuri confractis. Erat tum anniuerſarius dies, quo martyr ſacerdoti Rodenſi prædixerat,omnes percuſſores ſuos mala morte perituros. Quod accipiendum eſt vel de corporis,vel animæ,vel vtriuſque morte. Etsì autem mala & turpi atque ignominioſa morte in corpore Fridericus perijt,ſperamus tamen eam pœnam animæ eius fuiſſe medicinam,quandoquidem benè contritus, & diligenter atque frequenter tam priuatìm quàm publicè confeſſus, ſe reum clamauit, & pœnas illatas patienter tulit,membra ſingula carnifici confringenda vltrò offerens: & cùm in dorſo eius fabricaret carnifex ille immiſericors,& ſedecim ictus cum ſecuri ei inferret,nullam edidit vocem,ità vt omnes mirarentur. Indè vſque ad matutinas preces in corpore durans,fertur tantùm oráſſe, & circunſtātes, vt pro ipſo orarent,deprecatus eſſe. Fortaſsìs ex merito martyris Engelberti,qui moriens orauit pro inimicis,gratia hæc illi præſtita eſt. Cū autem ea omnia,quæ iam diximus,intra primum ferè annum acciderint,haud dubium, quin de alijs ſacrilegis his ſimilia vel etiam maiora audituri ſimus: ſed de his ſatìs. Nunc porrò de miraculis & beneficijs, quæ ob eius merita declarāda præſtantur infirmis,quędam dicenda ſunt ad honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui cum patre & ſpiritu ſancto honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Pœnitētia eius, & pœnarum tolerantia.

LIBER TERTIVS, QVI EST DE MIRACVLIS BEATI VIRI: QVEM PRAETER PROLOGVM OB VI-

tandam prolixitatem mutato ſtylo F. Lauren. Surius in compendium redegit: ſed ità tamen, vt nihil hiſtoriæ deſit. In ſuperioribus duobus libris hincindè idem ipſe ſtylū nonnihil correxit, ſed modicè, vbi res poſcere videbatur.

PROLOGVS AVTHORIS.

OCuli Heli caligauerunt,& non poterat videre lucernam Dei, antequàm extingueretur. Lucernam Dei eſſe eum, cui diuinitùs datum eſt,eccleſiam verbo,ſcripto vel exēplo illuminare, Saluator, qui lux lucis & fons luminis eſt,in euangelio oſtendit,cùm ait: Nemo accendit lucernam,& ponit eam ſub modio,ſed ſuper candelabrum,vt luceat omnibus, qui in domo ſunt. Quia beatus pontifex Engelbertus, cuius actus & paſſionē in duobus libellis pro modulo ingenij mei dudùm explicaui,minùs in vſu habuit gratiam prædicandi, ſiue ſacras ſcripturas exponendi,vel ſpiritualiter conuerſandi: propter diuinam electionem,qua ab æterno prædeſtinatus eſt,ignorantes, poſtquàm per mortem carnis extinctus eſt, per lucem miraculorum declarata ſunt opera eius meritoria, quæ ſibi conquiſierat operibus Deo notis,maximè,vt ſupradictum eſt,contritione, confeſſione & pro iuſtitia ſanguinis ſui effuſione. Cùm enim heu triſtis rumor occiſionis eius inſonuiſſet,multi,qui actus eius ſeculares nouerant,de ſalute eius deſperātes, aiebant: Heu modò perdidit corpus & animam. Audierant enim,quòd à cognato ſuo Friderico Comite occiſus eſſet, eò quòd eū exhæredare vellet. Vndè neceſsè erat,vt ſigna eum ſequerentur. Signa enim non ſunt de ſubſtantia ſanctitatis,ſed quædā indicia ſanctitatis. Nec fuiſſet neceſsè,dominum Epiſcopum Engelbertum miraculis clarere poſt mortem,ſi vitę perfectioris fuiſſet ante mortē. Beatus Euergiſlus & ſanctus Agilolphus Colonięſes epiſcopi,ambo à nocentibus innocenter occiſi,martyrio coronati ſunt,qui tamen poſt mortē paucis admodùm ſignis claruerunt: quia non erat neceſsè, vt poſt mortē cōmendarent miracula,quos ante mortem cōmendârat vita ſanctiſſima. Voluit Dominus in martyre ſuo demonſtrare,quātùm ei placeat pro iuſtitia ſtare, & vt occiſoribus ſuis terrorē incuteret per miracula. Martyrij eius meritum duo cōmendant, videlicet vindicta de inimicis eius,& gratia ſanitatū,quā quotidiè exhibet de infirmis. De his miraculis ad iuſſionē ſucceſſoris eius dñi Hērici Archipſulis, aliqua ſcribere ꝓpono, & ea tantū, quę mihi à ꝑſonis veridicis ſunt relata,ſiue à venerabili viro Goſuuino,eccleſię B. Petri Canonico,ab ore corū,quos martyr ſanauit,excepta. Pręterea miracula magna

1. Reg. 3.

Mat. 5.

SS. Euergiſlus & Agilolphus epiſcopi Colon. cur nō multis claruerint miraculis.

gna & crebra fiunt in loco, qui vocatur Giuelberg, vbi occiſus eſt: vt ibi ſpiritu, hîc corpore præſens eſſe non dubitetur.

Miracula quæ libenter huc adſcripſimus, nè quis poßit de martyris ſanctitate dubitare.

MIles quidam Hermannus nomine, in pago Glibach duobus & eo ampliùs annis adeò fuit vexatus paralyſi, vt non niſi ſupinus in lecto dormire, neque aliter quàm aliena opera veſtire ſe poſſet. Aliquandò ergò admonitus à fratre ſuo, vt ſancti martyris Engelberti meritis ſalutem donari ſibi peteret, ille reſpondit: Equidem deportandum me curaui Noueſium ad S. Quirinum, Ruræmundam ad Dominam noſtram, & ad multorum aliorum ſanctorum limina, nec exauditus ſum, fortaſsis indignus exaudiri. Vrgente fratre, vt votũ nuncuparet martyri, petijt ſe in aream efferri. Ibi iacens in terra, plena fide cum lachrymis votum ſuſcepit, ſi meritis martyris ſanaretur, nudis pedibus, ſine lineis veſtibus ſepulcrum eius ſe adituꝛum. Poſtridiè eodem loco ſimiliter orauit. Putant enim ſimplices laici efficacius eſſe votum, ſi fiat ſub dio, quàm ſub tecto. Tertio die cupiens idem facere votum, cùm abeſſent miniſtri, anxiè circunſpiciens, vidit ſcipionem apud lectum, & quod nunquàm anteà fecerat, induit ſe veſtibus ſuis, ſcipionique incumbẽs, venit ad aream, & iam tertiò humì proſtratus, repetit votum. Indè ſurgens, ſentit remiſſiùs in corpore: ſcipionem è manu cadentem, à terra eleuat: redit lætus in ædes, atque indè ad templum properat. Vxor & liberi videntes eum, nullo ſuſtentante, ambulantem, replẽtur ſtupore & ecſtaſi, præ gaudio lachrymantur: accurrunt, vt euntem fulciant. ille reſpuit, dicens, à domino ſuo Epiſcopo Engelberto ſe curatum. Venit ad eccleſiam: coram altari proſtratus, gratias agit DEO & ſancto martyri Engelberto. Poſt preces, ob declarandum miraculum, circumit templũ, atque indè domũ redit. Vicini gratulabũdi accurrũt, & martyrem prædicant. Ille quinto die Coloniam venit, nudis pedibus adit martyris ſepulcrum, agit gratias, cuſtodi Eccleſiæ omnia ordine exponit.

Paralyticus votũ facit, & ſanatur.

In cœnobio Heiſterbacenſi puer annorum quatuordecim, in domo hoſpitali fuit adeò contractus, vt ne ventrem quidem exonerare poſſet, niſi alienis pedibus deportatus. Eius pater, qui erat ex Conuerſis illius monaſterij, vbi audiuit de miraculis Epiſcopi, ait ad eum: Fili, cùm ſolus fueris, fac votum ſancto Engelberto. Obtemperat ille, reptat manibus & pedibus, donèc eſſet ſub dio, ibiquè vouet martyri cereum ſuæ ſtaturę, itemque imaginem ceream. Eadem hora, vt in orantis fide appareret martyris meritũ, puer cœpit eſſe meliuſculus, redit ad lectulum commodiùs, quàm indè exierat: ait patri, ſi adeſſent duo ſcipiones, videri ſibi ſe poſſe ingredi, iam beati Engelberti meritis adiutum. Parantur ſcipiones, puer graditur, mirantur omnes. Iam antè ductus fuerat à patre ſuo Noueſium ad S. Quirinum, ſed ille hanc curationem in nouum martyrem reiecit. Poſteà venit puer Coloniam, inuiſit ſepulcrũ martyris, obtulit quæ vouerat, poſt preces totus incolumis, ſcipionibus illic relictis, poſtridiè ad nos reuerſus eſt pedibus ſuis. Audiant hæc martyris obtrectatores, qui aiunt: Si videremus ciues noſtros, quos nouimus diù malè habuiſſe, ab illo curari, crederemus ei. Sed illi vel non ſunt digni curari ob fidei inopiam, vel eis non expedit vt curentur: aut certè qui ſic dicunt, digni non ſunt videre miracula martyris. Nec ipſe Dei filius omnes Iudęç morbidos curare voluït: immò ſcriptum eſt de illo, quòd quibuſdam locis non fecerit virtutes multas propter incredulitatem illorum. Porrò in edendis miraculis, & fides petentium, & ſanctorum merita requiruntur: quanquàm non raro Deus etiam ingratis & indignis ſua præſtat beneficia.

Puer cõtractus, nuncupato voto fit ſanus.

Mat. 13.

Mulier quædam prope Coloniam, periculosè laborans ex gutture, venit ad martyris memoriam cum amicis: petijt ſubuculam eius in aquam intingi, ſperans, ſi indè biberet, ſe mox ſanatum iri. Bibit difficulter admodùm, redit domum, poſt horas quatuor ad ſepulcrum reuertitur, gratias agit Chriſto & ſancto Engelberto. Tãtam ei moleſtiam morbus ille attulerat, vt quinque diebus nec loqui, nec guſtare quicquam potuerit.

Nota miraculum.

Miles quidam ceream imaginem obtulit ad martyris ſepulcrum cum his verbis: Tam tu ſis benedictus, ſancte epiſcope Engelberte, quàm ego verè tertiana febre liberatus ſum à Domino.

Eodem tempore Iohannes Abbas S. Trudonis, quartana diù & grauiter conflictatus, audit miracula Engelberti, laudat Deum mirabilem in gloria eius: moxque in mentem

ei

ei venit, fuiſſe hominem pacificum & miſericordē: porrò beatos eſſe pacificos & miſericordes. Inuocat ergò Deum, orat vt per eius merita ſibi opituletur: & confeſtim ſe lætatur in ſeipſo experiri, quanti ſit apud Deum meriti beatus Engelbertus, ſanum ſe ſentiens. Matt. 5. Abbas à quartana liberatur.

Mulier diù paralytica, eius nomen appellans, curata eſt. Ciuis Cōfluentinus puerum ſcholaſticum habuit adeò cōtractum, vt dimidio anno pedem in terram deponere non poſſet. Iuſſit ergò eū duci Coloniam, & plena fide martyris ſepulcro imponi. Fit ità: & ecce mox laxantur nerui, puer à monumento ſe ſubmittit in pedes, atque ad hoſpitium ſuum gratulabundus abſcedit. Contractus reualeſcit.

Aurifaber quidam Sibergenſis adeò noluit fidem adhibere miraculis martyris, vt quotiès eius audiret prædicari ſanctitatem, vel irrideret, vel contradiceret. Et quînam, inquit, vel dici, vel eſſe poteſt ſanctus, cuius iuſſu multæ inflammatæ ædes, multi ſpoliati ſunt, & quem multorum malorum conſtat fuiſſe authorem? Sed Deus martyris iniurias diutiùs ferre non ſuſtinens, blaſphemum hominem ſubitò tāta vi morbi oppreſſit, vt ſe quamprimùm crederet è vita abiturum. In ſe igitur reuerſus, veretur ea cauſa ſe percuſſum, quòd martyri detraxiſſet. Iubet ergò Coloniam ſe adduci, venit aliorum manibus ad ſepulcrum martyris, fatetur illi culpam ſuā, inter cætera crebrò hæc repetit: Domine, per merita tua & ſanctum martyrium tuum, adiuua me miſerum. Interìm dicit ad circunſtantes: Ecquis me aqua benedicta adſperſit? Reſpondent omnes: Nemo noſtrûm te adſperſit. Ille repetit: Immò verò adſperſit me aliquis. Rursùm illis negantibus: Sinite me, inquit, abire. Dei enim benignitate & meritis Engelberti martyris ecce ſanus ſum. Surgit eádem hora, cunctis mirātibus: quieſcit pauliſpèr in ædibus templo vicinis: indè domum proficiſcitur, & ſensìm plenè reſtituitur. Punitur cōtumelioſus martyris obtrectator

Cubicularius Comitiſſæ Geldrenſis, non niſì ſcipionibus fultus ingredi potuit. Audiēs Coloniæ multa edi miracula, eò ſe confert, & aliquot continuis diebus martyris Engelberti ſepulcrum inuiſens, atque eius precibus ſanari ſe petens, octauo die curatur, relictiſque illic ſcipionibus, lætus domum redit.

Geldriæ Comitiſſa tanta pariendi difficultate quandoquè laborauit, vt vita eius propemodùm deſperaretur. Accitus confeſſarius eius Abbas Campenſis, à Duce Brabantię Henrico, qui erat Comitiſſę pater, atque à marito eius Gerardo Comite, introductus eſt ad eam, præ doloris acerbitate miſerè eiulantem. Illa, viſo Abbate, perindè acsì moritura ſit, commendat ſe eius precibus, orans vt fratres omnes iubeat pro ſe orare. Lachrymantur omnes, qui aderant. Interìm Comes ſic ait ad eam: Nôſti chariſſima, quantùm nos amârit cognatus & dominus meus epiſcopus Engelbertus. Inuoca ergò illum in hac ſumma calamitate: ſpero non minùs illum tibi, quàm cęteris, ſubuenturum. Deindè Abbas cū Duce & Comite egreditur: porrò Comitiſſa orat martyrē, vt ſibi opituletur. Orat Chriſtum, vt propter ſanguinem quem pro iuſtitia fudit Engelbertus, à tantis doloribus ſe liberet. Vix in caſtrum illi redierant, cùm ecce puella curſitat poſt eos, lætiſſimumq; nuncium Comiti afferēs: Domine, inquit, domina mea peperit tibi elegantiſſimum filium. Tum verò omnes laudant & prędicant Deum in martyre ſuo Engelberto. At Comitiſſa non immemor beneficij, mox vt reualuit, Coloniam venit, ſepulcrū martyris viſitauit, argenteamque imaginem ad illud obtulit. Illuſtre miraculum in Comitiſſa Geldriæ.

Puella quędam Colonienſis, ſexto menſe ætatis ſuæ cœpit malè habere in oculo: deindè lumine prorsùs orbata eſt. Cumq; ſextum ageret ætatis annum, mater eius cauſa tribus ſextis ferijs ieiunauit in pane & aqua, & Miſſam defunctorum in honorem B. Engelberti celebrandā curauit: atq; ità puella mox per martyris meritum, viſum recepit. Cæca puella videt.

Henricus de Calēmunt, vir nobilis, cùm diù vexatus eſſet morbo comitiali, die quodam in ſacello ſtans, & de miraculis B. Engelberti cogitās, humì ſe proſtrauit, crebroq; rogauit ſanctum martyrem, vt à Domino ſanitatem ſibi impetraret. Indè ſurgens, ſenſit inſolitam quādam corporis alleuationem, ità vt deincèps vſque in præſens, nihil ab illo morbo moleſtię acceperit. Nobilis à morbo caduco liberatur.

Homo paralyticus cū ad ſepulcrū eius duabus ferè horis orâſſet, & martyrē attentiſſimè deprecat⁹ eſſet, relictis illic ſcipionibus, qbus aduenerat, ſuis pedibus lętus abſceſſit. Paralytici curatio.

Sacerdos quidam quindecim dies cæcus, vouit ſe viſitaturum martyris Engelberti ſepulcrum, & in altari, quod eſt ad *caput eius, Miſſam defunctorum celebraturū. Mox à voto nuncupato redijt lumen, & ille fecit, quod promiſerat.

Mulier in caſtro Nideckenſi,viginti annis nihil viderat.Vbì didicit Engelbertum coruſcare miraculis: Ego,inquit,ibo ad noui martyris monumentum, vt beneficia, quæ confert alijs,etiam mihi impendat.Venit ergò Coloniam,orat ad ſepulcrum epiſcopi, apertisque oculis videt lumen cæli,quæ tot annis perpetuas ſenſerat tenebras.

Cæca recipit viſum.

Abbas Burnenbaccenſis vnum ex iunioribus monachis ſuis miſit ad monaſterium veteris Montis.Is cùm venam incidi ſibi curâſſet, putaretque non ſatis detractum ſanguinis,atq; ea cauſa etiam alterius brachij venam aperuiſſet,cum ſanguine lumē amiſit.Id vbi cognouit Abbas Burnenbacenſis,nè eſſet illi cœnobio oneri, redire eum iuſſit ad ſe.In illo itinere Coloniam veniens,orauit ad Engelberti martyris tumulum,duosq; cereos oculos obtulit,votumq; fecit, ſi viſus ei rediret, patrem ipſius duos argēteos oculos in eius honorem miſſurum. Abit cæcus à ſepulcro, venit ad locum quendā,qui erat monaſterij veteris Montis,accipitur illic humaniter, & cùm cauſam cæcitatis ſuæ indicâſſet,Conuerſus quidam hortatur eum, vt ſanctum Engelbertum epiſcopum inuocet, reſpondet ille ſe id feciſſe: addit Cōuerſus,vt benè confidat martyrem ſibi non defuturum: moxq; indè recedit Conuerſus,& poſt horam eò reuertitur. Eum verò monachus iam videns,ſalutat.Et Conuerſus ad eum:Vndè ſcis,inquit,me hîc eſſe,cùm nihil videas? Ille reſpōdet: Gratia Deo & beato Engelberto: perſpicuè enim intueor & te,& quicqd eſt in his ædibus.

Cæcus monachus videt.

Eodem tempore monachus quidam Eberbacenſis ad partes inferiores miſſus,in itinere antequàm veniret Coloniam, mēbris omnibus adeò paralyſi cœpit diuexari,vt difficulter ad veteris Montis monaſterium poſſet perduci.Ibì in valetudinario manēti occurrerunt miracula noui martyris Engelberti.Vouet igitur ſe,ſi morbus abſcedat,Miſſam defunctorum dicturum. Mox ſentit remiſſiùs,& totus reualeſcit.

Paralyticus curatur.

Monachus iuuenis,dum vena illi inciditur,ità in brachio intumuit,vt morbus fiſtulæ timeretur. Dolore vrgente, promittit ſe beato Engelberto Pſalterium lecturum. Ilicò ſentit ſe habere meliùs,dicitq; cunctis, à ſancto Engelberto ſe curatum.

Alius iuuenis monachus,tribus menſibus paralyſi in brachijs dirè vexatus,vbì ex alio iuuene iam dicto percepit,quàm facilè curatus eſſet à noſtri temporis martyre, vouit ſe illi quotidianas oblaturum preces,moxque ſanatus eſt.Sed deindè preces illas negligēs, priſtino dolore cruciatur. Reſipiſcit verò,omiſſa repetit,& redit incolumitas.

Itèm alius.

Caſtigatur voti violator.

Matrona Colonienſis,diues ſanè,dolore dentium grauiſſimè cruciabatur. Dentem vnum,qui erat totius mali origo,curat extrahendū: ſed radice relicta, atrociori dolore afficitur,ità vt furere videretur.Adit martyris Engelberti monumentū,offert illic mandibulam ceream,domumque abiens,in ipſo itinere ſe ſentit incolumem. Quiſnam ergò pontificis noſtri ſanctitatem in dubium reuocet,quem tot commendant præclara miracula?

Immanis dolor dentium ſopitur.

In pago quodam diœceſis Colonienſis puella erat ſex annorum, ab ipſo ortu muta. Ea cū oblationibus primùm ducta eſt ad ſepulcrū martyris: ſed cùm non curaretur, perducta eſt ad eum locum,vbì occiſus eſt.Vbì cœpit rectè & expeditè loqui,quę nunquàm anteà locuta fuerat,cunctis non immeritò admirantibus.

Eſt pagus Vueſtphalię Vlichdorp,in quo erat quidam ex multo iam tempore ſurdus. Pro eo vxor quotidiè orabat martyrē Engelbertum,addito etiam voto,ſi ſanaretur,aditurum eū locum cædis eius nudis pedibus & ſine lineis veſtibus, ibique oblationes ſuas daturum.Eo voto ſuſcepto,ait ſurdus: Audio pulſari ad Miſſas.Stupet vxor,dicitque ad eum: Audis etiam me loquentē? Audio,inquit, immò verò nūquàm mihi antehàc meliùs audîſſe videor.Itaq; gratias agens Deo & martyri Engelberto, abijt in Giuelberg, vbì cæſus eſt martyr,& vota perſoluit.

Vide voti efficaciā.

Vt verò Dominus martyris gloriam declararet,etiam per nocturnas viſiones quoſdā admonuit eius ſuffragia implorare.In pago Iſerenlonenſi fuit quidam,ſemiquinq; annis ex paralyſi & linguę & manuum officio deſtitutus.Is ſub meridiem quandoquè obdormiens,audiuit vocem dicentem ſibi: Dic auunculo tuo, vt ducat te in Giuelberg, vbì occiſus eſt epiſcopus Engelbertus,& curaberis.Mox ille euigilat,incipit loqui, & gratias agit Deo.Stabat auunculus eius in media domo,audienſq; loquentem illum,alta voce dicebat:Quis loquitur in cubiculo? Reſpondet ille:Ego loquor.Accurrit auunculus, obſtupeſcit, aitq; ad eum: Quî fit,vt tandiù mutus,tam abſolutè loquaris?Ille refert quā vocem audierit.Nondùm autem commodè ingredi potuit, quòd coxa diuturni morbi vi ex-

Mutus loquitur.

vi exeſa eſſet. Itaq; in vehiculo ductus eſt in Giuelberg, in dies meliùs habere cœpit, ità vt exiguo ſcipione fultus, iret quocunquè libitum eſſet, per merita martyris ſe ſanatum vbiquè prædicans.

Hermannus de Lechnich epiſcopi Engelberti ianitor fuit, quo munere hodieq; apud ſucceſſorē Henricum fungitur. Is ante Auguſtum menſem acerrima correptus febre, ità & corpore & mente defecit, vt vxore eius in eàdem domo obeunte, amiciſq; eā plangentibus & ad ſepulcrum efferentibus, ille prorsùs nō aduerteret, quid ageretur. Cumq; tam miſerè ad dies quindecim decubuiſſet, clara luce oſtio aperto videt eminùs beatum illum martyrem tanquàm ad ſe venientē cum multis alijs religioſis viris, qui oēs erant albis induti, & ad collum habebant oraria ſiue ſtolas, vt ſolent ſacerdotes. Ipſe autem beatus pontifex mulæ albæ inſidebat: iam enim lauerat iumentnm, carnis ſuæ in ſanguine Agni. Hermānus ea viſione exhilaratus, ad fœminas, quæ illic ſedebant, alta voce dicit: Exite ocyùs bonæ dominæ: Engelbertus epiſcopus venit ad me. Fratrē quoq; ſuum, qui ad limen oſtij erat, fortiter inclamans: Surge, inquit, frater, cede locum domino meo, vt poſſit ingredi ad me. Sed illis non ſe mouentibus, quòd putarent vi morbi eum delirare, iterùm clamitat: cunctiq;, dempta puella paruula, foràs exeunt. Ante hos autem clamores miles quidam iam vita functus, vir bonus & modeſtus, cādidatos illos anteceſſerat, dixeratq; Hermanno, vt ſe pararet: epiſcopum Engelbertum velle ipſum inuiſere. Cùm ergò omnes egreſſi eſſent, B. Engelbertus, quem tum obijſſe neſciebat æger ille, cū quodam monacho ignoto ad lectum eius acceſſit, aitque ad eum: Vt habes Hermanne? Reſpondit ille: Malè, mi domine: vel ſolū apoſtema lateris mei nimiùm me cruciat. Tum epiſcopus ad monachum ſe vertens, Adeò, inqt, confectus eſt hic vir, vt meritò potuerit animā expirare. Deindè manu tangit apoſtema, moxq; incipit ſudare homo: & epiſcopus, cùm ei benedixiſſet, euanuit. Confeſtìm adiutum ſe ſentiens Hermānus, iam regreſſis intrò illis, qui exierant, rem omnem expoſuit. laudatur ab omnibus Deus, & ſanctus martyr eius Engelbertus.

Viſio cuiuſdam.

Mira curatio febricitantis.

Nobilis quidā valdè laborabat è pede. Monitus ab Abbate noſtro, vt S. Engelberto cereū pedē voueret, fecit ſic, & curatus eſt: ſed tumor & dolor omnis ab illo pede migrauit in alterum. Dicente aūt Abbate, ſanctum epiſcopum duos velle cereos habere pedes, ille alterum quoquè pedem vouit, & repentè dolor omnis euanuit.

Nota.

Eodem tempore quidā è familia Ducis Limburgenſis, pollicem contritū hàbuit. Venit ergò Coloniā, & cùm manum ceream ad ſepulcrum martyris obtuliſſet, curatus eſt.

Alius in eiuſdem Ducis caſtro natus, miſerè contractus fuit. Ei ironicè dicere ſolebāt nobiles principis illius: Abi, abi Coloniam ad S. Engelbertum, vt ſanet te. Ità illi inſultabant martyri propter veteres ſimultatés, quę Duci eorum cū Engelberto interceſſerāt. Tandèm homo abijt Coloniā, & tribus continuis diebus orans apud ſepulcrum martyris, exauditus eſt. Cumq; domum reuertiſſet, & cum nobiles illi, atque alij eius regionis homines ſanum viderent, quem biennio fœdè contractum nouerant, pudefacti dicebāt: Iam reuerà cernimus Archiepiſcopum Engelbertum ſanctum eſſe.

Contracto redditur incolumitas.

Quidam decem annis abſq; ſcipionibus ambulare non poterat. Venit ad tumulum martyris, & ſcipionibus illic relictis, domum ſanus reuerſus eſt.

Mulier quędam Coloniæ in platea ſalaria habitans, nouē annis dolore capitis & gutturis laborauit. Nocte quadam, doloris immanitate vrgente, beatum martyrem implorat, & ante ſolis ortum tumor & dolor omnis abſcedit. Manè igitur adit ſepulcrum eius, hilariter ſuas oblationes exhibet, agit gratias, & lęta redit ad ſuos.

Dolor capitis & gutturis profligatur.

Mindenſis epiſcopus veniens in Giuelberg, orandi cauſa ingreſſus eſt in ſacellū, quod illic in loco cædis eius fabricatū eſt. Oblatus eſt aūt ei illic puer, qui cōtractus fuerat, & ibidèm ſanatus. Eū intuens epiſcopus: Vnus, inquit, ex famulis meis tā dirè cœpit morbo laborare in hoc itinere, vt ab equo in terrā deponi eum oportuerit. Cumq; tractaremus, quid faciendū illi eſſet, tandèm recordati Archiepiſcopi Engelberti, rogauimus vt ſuis meritis miſero opitularetur. Simulatquè nos preces abſoluimus, ille ſurrexit ſanus, & conſcenſo equo, martyri gratias egit.

Conuerſus quidam Cāpenſis monaſterij, olìm nobilis fuerat, & vitæ ſic ſatìs honeſtæ. Huic oranti adeò importunè ſe ingerebant cogitationes diuitiarum & honorū mundi huius, vt inſtār muſcarū morientium, ſuauitatem vnguenti, ideſt, orationis deuotionē, perderent. Crebrò ille corpus ſuum cędebat virgis, & multorum ſanctorum ſuffragia

Eccle. 10.

im-

implorabat, vt liberaretur: ſed non impetrauit. Tandèm memor Archiepiſcopi Engelberti pro iuſtitia cæſi, flexis genibus illum inuocauit, & eádem hora adeò liberatus eſt, vt deinceps nihil eiuſmodi ſentiret.

Tentationes pernicioſæ abiguntur.

Mulier quædam filium habens paralyticum, martyri vouit ſe cum filio, ſi eum ſanaret, venturam ad eius monumentum, & munera oblaturam. Votum mox conſecuta eſt ſalus ægroti: & martyri iucundis animis perſolutum eſt, quod fuerat promiſſum.

Alia mulier, natione Geldrẽſis, Coloniæ in parœcia S. Seuerini degebat vidua cũ matre ſua & filio adhuc puero, qui miſerè caduco morbo affligebatur. Quod cùm mater ferret moleſtiſſimè, dixit quandoquè matri ſuæ: Audio epiſcopum Engelbertum multis clarere miraculis: quid ſi ducamus filium ad ſepulcrum eius? Reſpondet illa: Cras eum ducemus ad aram ſancti Cornelij, quæ eſt in eccleſia ſancti Seuerini. Is enim ſolet huic mederi morbo. Manè igitur veniunt ad altare, offerunt munera, & orant pro puero intentiſſimè. Ea die viſus eſt planè liberatus à morbo puer. Itaque auia eius, tanquàm improperans martyri Engelberto: En, inquit, antiqui ſancti nôrunt beneficia præſtare indigentibus. Poſtridiè rursùs inuadit morbus puerũ, ſolito etiã infeſtior. Id mater tremebunda cõſpiciens, puerũ cum cereo adducit ad tumulũ martyris Engelberti, eumq́; plena fide illi imponit, oratq́ue cum gemitu & lachrymis pro illo. Sanatur puer, nec vnquàm in morbum illum recidit.

Temeritas fœminæ caſtigatur.

Surdus audit.

Surdus quidam peregrè Coloniã venit, martyris ſepulcrum adijt: & cùm obtuliſſet preces, ilicò reſtitutus eſt.

Mulier quędã Coloniẽſis nouẽ annis vno orbata oculo, & alterius brachij officio deſtituta, apud beati martyris ſepulcrũ ſic orauit: Domine, ſi aĩa tua eſt apud Deũ, vtì creditur, intercede pro me apud illum, vt per me declarẽtur merita tua. Mox vt illa ceſſauit orare, oculo lumen, brachio priſtinæ vires redduntur. Atq; hoc quidẽ primum fertur fuiſſe miraculum ab eo Coloniæ editum: ſed tum annotatum non fuit, ſicut & alia multa, quæ proptereà hodiè ignorantur.

Cæcæ oculus & brachium curantur.

Fœmina quędam miſerandum in modum contracta annis quatuor & menſibus ſex, Coloniã adducta, & apud martyris tumulũ depoſita, cũ ad duas horas precata eſſet martyrem, paulatìm ſe ſubrexit, & interìm neruos laxari ſenſit. Tandèm nullius freta adminiculo, pedibus ſuis redijt in pagum ſuum, vbiq; martyrẽ laude & prędicatione efferẽs.

Contracta reſtituitur.

Pellio quidã eſt Coloniæ notiſſimus. Eum magno alterius brachij dolore excruciatũ hortabatur vxor, vt adiret epiſcopi Engelberti monumẽtum, & pro ſanitate eum deprecaretur. Ille indignabundus reſpõdit: Id ego nõ faciam. Cùm enim in viuis eſſet, præter ius à me quatuor marcas accepit. Et vxor: Non ità, inquit, loquaris: ſed eas ad ſepulcrum eius, & dicas te nunq̃ repetiturum illam pecuniã, ſiue iure, ſiue iniuria data ſit. Initio enĩ põtificatûs eius acerba inter ſcabinos & tribus ciuitatis orta erat diſſenſio: quã cùm cõponere nõ poſſet ob tribuum pertinaciã, quatuor millia marcarũ ab eis exegit, è quibus hic pellio quatuor marcas depẽderat. Acquieſcit vxoris cõſilio, abit ad monumentũ, dicit aĩo ſimplici: Domine, ſiue rectè, ſiue præter fas à me acceperis quatuor marcas illas, ego te liberũ ꝓnuncio apud Deum. Oro igitur, vt precibus tuis ſanes brachiũ meũ. Dixit, & ilicò ſanatus eſt: oſtenditq́; brachiũ Decano ſummæ ędis, merita martyris ꝓdicãs.

Nota miraculum.

Idem Decanus abijt ad caſtrũ Radenrodẽſe, inuiſere volens cognatã ſuam. Cumq́; inter ſe cõferrent de miraculis epiſcopi Engelberti, Decanus matronæ illi dedit dimidiã zonã eiuſdẽ epiſcopi, quam argẽto ornandã curauerat. Erat tum in caſtro illo puer tertiana laborans, quã matrona cingẽs zona illa, Domine Archiepiſcope, inq̃t, quàm verè eſt anima tua apud Deum, tam certò curetur hic puer per merita tua. Confeſtìm abijt febris, nec auſa fuit redire ad puerum.

Miraculum zonæ eius.

Matrona quædã duplici conflictata quartana, per merita ſancti martyris reualuit.

Hermãnus aduocatus Colonienſis, adeò cruciabatur dolore lateris, vt familia oĩs ilicò moriturũ exiſtimaret. Intolerabili igitur cruciatu affectus, ità exclamauit: O Domine Archiepiſcope, ego te præ omnibus dilexi, & tu quoquè me nõ mediocriter amâſti: oro vt me hoc morbo liberes. Sed cùm nõ ſtatìm adeſſet remediũ, doloris immanitate ſtimulatus, ſubſtomachãs ait: En oẽs, etiã qui te nõ nouerunt, tu adiuuas: me qui tibi inſeruiui, teq́; ſemper amaui, negligis. Cumq́; hæc & id genus alia diceret, filij & famuli eius vouerunt ſe cum illo ituros in Giuelberg, vbì beatus epiſcopus cæſus eſt, ſi illum ſanaret. Vouent illi, & ille obdormit: rursusq́; expergiſcens: Nihil, inquit, mali ſentio. Gratias ago Deo, & epiſcopo Engelberto.

Mira vis voti nuncupati.

Fœmi-

Fœmina quędā è Flādria attulit filiū ſuū infantē. Cumq́; eum in balneo poſuiſſet, & neceſſitate vrgēte ab eo receſſiſſet, illius oblita eſt. Poſt horā verò reuertēs, cernit infantē aquis præfocatū. Itaq; incredibili correpta dolore, ſimul etiā recordata martyris, qui tū paſsim ferebatur multis coruſcare miraculis, toto corde cū lachrymis & ſuſpirijs orauit eū, vt excitaret filiū ipſius. Redit aīa in viſcera infantis, mater ineffabili afficitur gaudio, venit cum infante Coloniā, & apud ſepulcrū martyris gratias agit immēſas. Quis te pro his nō magnificet Domine Deus? Eccè per martyrē tuū Engelbertum cæci vidēt, claudi ambulant, paralytici curantur, ſurdi audiunt, tertianæ & quartanę febres profligātur, epileptici & alijs diuerſis implicati morbis, ſanantur, etiā mortui reuiuiſcunt. Si non eſſet hic homo cum Deo, immò potens apud Deum, non poſſet facere quicquam. Infantem mortuum excitat.

Referam nunc quoddā nō exiguum ſanctitatis eius documentū. Godefridus Comes de Arnsberg, venit quandoq; ad monaſteriū Mōtenſe, & cū mētio incideret, quēadmodùm illic tractatū eſſet corpus B. martyris Engelberti, ſciſcitabatur ille, vbi viſcera eius humata eſſent. Dicentib⁹ monachis, in cœmeterij foſſa quadā vulgari cōdita eſſe: Nō decet, inqt, tanti principis, immò & martyris miraculis coruſcātis, viſcera tam negligēter haberi. Obtēperant verò illi fratres, amouentq́; à ſepulcro humū: & eccè viſcera martyris adeò cernūt recentia, acsi illa hora è corpore extracta eſſent. Nihil in eis corruptionis, nihil fœtoris ſentiri potuit, cùm tamen iam quatuordecim hebdomadas tumulata fuiſſent. Admirātur fratres haud vulgariter, agnoſcūt Dei virtutem & martyris merita: collecta viſcera in ſcrinio reponunt, & ante altare honorificè condunt. Viſcera martyris incorrupta poſt multas hebdomadas.

Sacerdos quidā doctus & pius, calculi dolores ferēs intolerabiles, votum fecit, ſi B. Engelbertus ipſum intra biduum curaret, ſe cum muneribus eius ſepulcrum viſitaturum. Curatus eſt ante biduum ſpe ſua celeriùs, & promiſſi munus accuratè confecit.

Henricus Abbas Hēmenrodenſis ex Iohāne Burggrauio ab Hamerſtein didicit, quod dicturus ſum: Quidā ex familia eius, oībus in caſtro illo notiſſimus, diù oppreſſus paralyſi, vt audiuit miracula martyris Engelberti, toto corde illum inuocans, votum ſuſcepit. Ductus eſt Coloniam paralyticus, & indè ad caſtrum incolumis reuerſus eſt. Paralyticus fit ſanus.

In Saxonia monaſterium eſt ordinis Ciſtercienſis, quod Cellam vocant. Eius quidam frater adeò doluit dētes, vt ſomnū capere nō poſſet. Nocte quadā ſupra vires cruciari ſe ſentiēs, has preces fudit: Domine epiſcope Engelberte, ſi verū eſt aīam tuā degere apud Dñm, adiuua me. Dixit ſic, & obdormiuit. Poſteà euigilās, doloris oīs exps deincèps fuit.

In Vueſtphalię pago Hagēſi puella quędā pedibus ingredi nō potuit prę paralyſi. Diū ſic vexata, tandē ꝑduci ſe petijt ad locū, vbi beatus martyr occiſus eſt. Vidit id vir quidā, & ſalutē eius deſperās, ait: Si hęc curata fuerit eo loco, quò ꝓficiſcitur, ego hoc ſaxū (digito illud demōſtrans) eò deportabo. Venit puella ad locū optatū, & ſanata eſt. Vbi id comperit vir ille, nocte tulit ſaxum, nè ab alijs irrideretur, & ad locum deportauit, qui indè ſeſquimilliari aberat. Paralytica ſanatur.

Alia puella alterius loci annos aliquot vtroq; oculo orbata fuit. Audiuit in ſomnis, ſi lapidē quendā ſuis humeris ferret ad locū paſſionis beati martyris, q cederet in ſtructuram eccleſię ibì tum inchoatę, cōfeſtìm ipſi lumē reſtitutū iri. Indicat hoc parētibus: illi & ſumptu & laboris itinere, tum quoq; viſionis incertitudine abſterriti, eā non audiunt. Tādem ad locū deducta, cùm lapidē illic depoſuiſſet, mox ab eius oculis albugo prodijt. Indè domum ſana reuertens, parentibus lætitiam, vicinis admirationem affert. Cæca illuminatur.

Monachus quidam grauiter laborās, beatū epiſcopū ſic appellauit: Memineris, domine, me ab illo tempore, quo cæſus es, ſemper in Canone Miſſæ tuum nomen expreſſiſſe. Itaq; pro ſalute corporis mei te orare æquum eſt. Eádem nocte illi dormienti apparuit martyr, iuſſitq́; ſanum & incolumem eſſe. Expergefactus ilicò, è lecto ſanus exit.

Anſelmus paſtor Coloniæ ad S. Brigidā, vir doctus & bonus, adeò ſcabioſas habuit manus, vt leprā ꝑ ſeferre viderētur, nec ille prę verecūdia cū quoquā cibū capere vellet. Admonuit eū ſacerdos quidā, vt inuiſeret ſepulcrū martyris Engelberti. Venit ad ſepulcrū, imponit illi manus, votū facit martyri, & eadē hora, ipſo admirante, tanq̄ ſquamę quędā ceciderunt de manibus eius. Sed cùm meliùs habere cœpiſſet, nō ſtetit promiſſis. Redit ſcabies, & pręuaricator voti redit ad cor: iterat votum, & ocyùs curatur. Nota miraculū, & pœnam votū negligētis.

Abbate Erbacenſi nupèr ad martyris ſepulcrū orante, quidā ciuis ait ad eum: Meritò ad monumētum martyris noſtri oras domine Abba. Reuerà enī in magno ille apud Dominum precio eſt, cuius ego in me virtutē mirabiliter ſum expertus. Adeò enim hydro-

piſi intumueram, vt medici ſpem omnem vitæ meæ abijcerēt. Ego igitur multùm eiulās quadam nocte, cùm diù ſtetiſſem ante lectū meū, toto pectore martyrem hunc inuocare cœpi. Deindè feſſus, in lecto pauliſpèr obdormiui. Pòſt expergefactus, dolorem & tumorē oēm ſentio euanuiſſe. Obſtupeſco tam inexpectato miraculo: exploro, nū humor noxius, dirupta pelle, in lectū dimanârit. Sed nec humorē vllum in lecto, nec in corpore rupturā reperio. Itaq; gratias ago Deo, qui tam pręclarè ornat & illuſtrat electos ſuos.

Hydropici mira curatio.

Venio nunc ad miracula, quę in Giuelberg, vbì trucidatus eſt martyr, facta ſunt, quę ad me ſcripto compręhenſa miſerunt ſacerdotes eius loci, qui ea partìm viderunt, partìm auditione acceperunt ab illis, in quibus patrata ſunt.

Pſal. 67. Cùm prępotens Deus, qui eſt mirabilis in ſanctis ſuis, diuerſis miraculis Engelberti martyris ſui merita declarare cœpiſſet, faber quidam, vir bonus, cum filio ſuo quatuordecim annos nato, intempeſta nocte præterijt locum illum, in quo beatus ille necatus fuit. Et eccè videt vterq; cereum inſignē in ipſo martyrij loco, vbì nunc altare extructū eſt, flammis radiantibus ad menſuram cubiti vnius à terra eleuatum, qui & tenebras circunquaq; illuſtraret, & tamen neq; imbre, neq; ventorum flatu extingui poſſet. Mirātur igitur, & cùm non ignorarent, quid viſio illa ſibi vellet, precandi cauſa ad locū accedūt: & cereum quidem conſpiciunt, ſed nulla ratione poſſunt attingere. Mox properant in pagum Suuelme, & viſionem índicant Bartholdo ſacerdoti.

Viſio mirabilis.

Ea viſio poſtquàm diuulgata eſt, quidam carpentarius non longè à Giuelberg habitans, cùm toto anno crus eius planè exaruiſſet, eò acceſſit, terramque martyris cruore infuſam, cruri alligauit, & poſt triduum integrè curatus eſt.

Crus emortuum reuiuiſcit.

Mulier quędam cum filia, quæ ſemper clauda & muta fuerat, ad ſacrum martyrij locū venit, & aliquot diebus cum lachrymis pro illa martyris opem implorauit. Et eccè muta loquitur, petit ouum à matre, illudq; procùl ab ea allatum, propiùs ad eam accedēs, hilariter accipit ex manu illius.

Clauda & muta curatur.

Parochus quidam manum dexteram pluſquàm dimidium annum adeò habuit ex morbo quodā malè olentē, vt tota hyeme ab offerendo Miſſæ ſacrificio abſtineret. Cùm autem in mentem ei veniſſet, beatum virum pro iuſtitia immeritò occiſum, plena fide manum loco cædis admouit, & paulò pòſt ſanam retraxit.

Sacerdos quidā cæcus, procùl è Saxonia venit ad hunc locum: & cùm humì pſtratus, piè admodùm Deum & martyrem eius deprecatus eſſet, lumen amiſſum recuperauit. Non multò pòſt pro gratiarum actione limina beatiſſimorum Apoſtolorū Petri & Pauli, itemq; Iacobi adijt, Engelberti martyris gloriam vbiquè prædicans.

Cæco redit lumen.

Per id tempus etiam mulier paupercula, quinq; annos cæca, eodem loco orans cum lachrymis & humì proſtrata, lumen gratulabunda recepit.

Anno Chriſti milleſimo ducenteſimo viceſimoquinto, qui fuit pōtificatûs Engelberti annus decimus, vitæ verò quadrageſimus, & cædis primus, apud pagum Suuelme fuit quidam paralyſi admodùm afflictus. Is poſt multas calamitates perductus eſt ad locum hunc, in quo ſæuitum eſt in martyrem, atque in ipſa paraſceue nocte intempeſta orans, vidit beatum præſulem tanquàm viuum pontificalibus indutum, inſtàr ſolis fulgentem, cum duobus viris clariſſimis, qui & ipſi magno veſtiū ornatu cōſpicui erāt, ad eundem aduentare locum, eosque pariter illum circumire, indicare ſpatia, in quibus conſtruendum ſit monaſterium, deindè ſimul diſparére. Eius viſionis tantus fuit effectus, vt paralyticus ſe ſentiret beati Engelberti meritis curatum.

Viſionis mirus effectus.

In eodem loco, vbì martyr paſſus eſt, Crux lignea erecta fuit. Venit autem eò veteranus quidam, & miraculis martyris obtrectans, intra ſe ait: Quid eſt, quod video & audio? Homo iſte tyrannus fuit, oppreſſor pupillorum & viduarum, ſuperbus & auarus. Adeoq; gloriæ eius inuidit, vt nec Crucem illam æquis poſſet oculis intueri. Sed iuſtus Dominus repentè igne cæleſti guttur & humeros liuidi hominis inflammauit. Mox ergò ducitur in ædes filiæ amicæ ſuæ, ibique per ordinem omnibus confitetur, quid de martyre cogitauerit. Conſulunt amici, vt indutus cilicio, nudis pedibus (Erat autem tum hyemis ingens frigus) ad locum ſacrum redeat, precibusq; & lachrymis martyrem ſibi conciliet. Facit ſic, & poſt triduum integrè ſanatur.

Vindicta cæleſtis in martyris calumniatorem.

Fœmina quædam in Paſchate cum cæteris ſacroſanctā Euchariſtiā percipiens, terribili Dei iudicio cœpit ſpumare, agitare linguā, nec tamē quicquā poſſe eloqui. Ante cōmunionem ſaniſſima fuerat: indignè accedēs ad ſacramentū, ſubitò intantùm debilitata eſt,

Pœna indignè Euchariſtiā percipientis.

ta eſt,vt nullum membrum mouere poſſet. Ab ineunte enim ætate admodùm diſſolutè vixerat,& multis onuſta peccatis, tam ſalutarē medicinā prorsùs imparata ſumpſit.Itaque ſacra corporis Chriſti cōmunio nō remedium ei attulit,ſed tormentū. Periculoſum eſt ægro obſtipato, vti medicina fortiter aluum ciēte,niſi priùs ſumat quippiā,quo peccans materia digeratur.Ità ergò peccator obſtinatus & induratus, nè medicinā corporis Chriſti ad iudicium accipiat,peccatorū virus & noxios humores cōtritione & cōfeſſione priùs digerere debet.Porrò increſcente in fœmina,de qua agimus,cęleſti animaduerſione,in ſomnis viſio ei oblata eſt, qua didicit ſe breuì curatum iri, ſi velit locum, vbì cæſus eſt Engelbertus Epiſcopus,adire.Difficulter igitur & cum magno labore venit ad locum,moxque reſtituta,ſurrexit è lecto,& cibum potumque ſumpſit, Deoque gratias agens,promiſit ſe annuum cenſum martyri illo in loco perſoluturam. Sanatur.

Puerulus quidam colli tumore ingenti & periculoſo laborans, non linguā mouere, nō cibum capere,nihil neq; videre,neq; audire potuit. Ea re miſerè afflicti parētes eius, cum multis lachrymis rogârunt, vt mitra beati martyris caput pueri tangeretur. O miram Dei gratiā.Mox vt mitra impoſita eſt capiti infantis, tumores deturgent,noxij humores euaneſcunt, & priuſquàm paternæ domûs attingat limina, infans totus reualeſcit.Eam mitram in capite habuit Epiſcopus,cùm trucidaretur.Itaque ſacro eius tincta cruore, malè habentibus affert medicinam. Vide mirū effectū mitræ Epiſcopi.

Mulier quædā paupercula morbo vrgēte,è Turingia venit in Giuelberg nō ſine multa difficultate.Laborabat illa angina,toto anno luſca fuit,ſiniſtra manus exaruerat,pedē podagra infeſtabat. Tot oppreſſa malis,ꝓſternit ſe in loco,vbì occubuit martyr,orat cū lachrymis:nō tamē impetrat ſanitatē,ſed ſpe impetrādi nō deſtituitur.Redit poſt mēſes duos,& pfectè curatur. Gratitudinis ergò ꝓmittit annuum cēſum martyri Engelberto. Morbida curatur.

Quo tempore euerſum eſt caſtrum Comitis Friderici, qui fuit author cædis Epiſcopi,cuiuſdam etiam mechanici domus,quæ iuxtà erat,deſtructa eſt, & facultates omnes ei ereptæ.Quæ res adeò ei doluit,vt plorādo oculos amiſerit. Sexto cæcitatis menſe votum nuncupat beato Engelberto, duosq; oculos cereos ſecum ferens ad locum martyrij,vnius oculi ſui lumen recipit.

Pauperculus quidam in Vueſtphalia ſeptem annis nō vno conflictatus eſt morbo. Alterum eius latus emortuum erat,manus aruērat,lateris coſtæ confractę erant,crus adeò intumuit,vt craſſitudine ventrem æquaret. Duobus fultus ſcipionibus venit ad locum, vbì impij trucidârunt Epiſcopum Engelbertum: preces ſupplices obtulit, & celeriter impetrauit quod voluit. Multis affectꝰ morbis, fit ſanus.

Crebreſcebāt eo in loco miracula,& permulti quotidiè accedebant & recedebāt,alij ſalutē expetituri,alij ſe eam adeptos gratulātes. Inter alios venit ſurdus quidā,q decem annis nihil audierat: ſed videns hoīm tum aduentantiū, tum abeuntiū frequentiā,animaduertit curationes fieri. Veniēs ergò ad locū,vbì martyr occubuit, ſanitatē adeptus eſt.Qui propiùs illi adſtabāt,audiērunt rumpi pelliculas aurium, quibus meatus obſtructi erāt. Indè verò tantus conſecutus eſt dolor, vt caput vtráq; manu cōprimendo,eum nonnihil lenire cogeretur. Auditu recuperato,martyris gloriam vbique diuulgauit. Surdus audit.

Auceps quidam in brachijs & manibus ſpaſmo laborans,multa loca inuiſit, remedia multa adhibuit,ſed nihil profecit. Venit tandèm in Giuelberg,& optata illic ſanitate potitus eſt. Vt autem ſe martyri gratum declararet, annuum cenſum ſe illi loco daturum recepit. Spaſticus ſanatur.

Fœmina quędam Andernacenſis,toto corpore inflata,decem & octo hebdomadibus immanes dolores pertulit. Vbì audiuit miracula Engelberti, huiuſmodi votū ſuſcepit: Domine Deus,inqt,ſi per merita martyris tui curata fuero,nudis pedibus ibo in Giuelberg,vbì cæſus eſt.Indè intra triduum ſana effecta,fecit vt erat pollicita.

Nobilis quidā Andernacenſis,diues & potēs,multis annis totus ex paralyſi decubuit. Erat morbus ille adeò vehemēs,vt cibum erectus capere nō poſſet,ſed pectori impoſitū iacens magna vi tādèm deglutiret. In ſomnis aūt admonitus eſt,quodā in loco tèr oſculari humum,& tres offerre preces in honorem B. Engelberti martyris: ità enim fore,vt ilicò ſanaretur. Ille viſionem indicat vxori & liberis, quam illi vt phantaſticam irrident. Valdè igitur afflictus, cum lachrymis orat ſe ad locum deſignatum deportari. Párent tandèm deprecanti,& cùm ad locum perductus eſſet, tèr ſe proſternit, & orat, totusq; fit ſanus & incolumis. Deindè nudis pedibus cum vxore & prolibus ſe contulit in Paralyticus reualeſcit.

Giuelberg,obtulit preces & munera,& annuum quoq; cẽſum ſe daturum pollicitus eſt.

Surdus curatur.

Theodoricus vir nobilis,à teneris annis ſurdus,ad locũ,vbì martyr paſſus eſt,ſpe ſalutis obtinẽdæ venit. Octo diebus illic in labore & precibus ꝑdurãs, integerrimè ſanatus eſt:atq; eũ locũ deincèps ſummo ſtudio & deuotiõe atq; annuis muneribus ꝓſecutus eſt.

Contractus reſtituitur.

Quidã decem annis crura cõtracta & eneruata habuit.Is tãdèm duobus innitens ſcipionibus,ad hunc locum cõtendit.In itinere preces ab imo pectore fudit multis permixtas lachrymis,& in ipſo paſſionis loco cum tanta ſe deuotione proſtrauit,vt etiam citiùs,quàm ipſe aduerteret,ſanitas ei reſtituta ſit. Hoc miraculum quicunque viderunt, in martyris erupêre laudes,altaque voce eum concelebrârunt.

Duo ſanantur.

Virgo quędã adeò fuit in facie à vermibus exeſa,vt ipſi quoq; parentes eã cõtemnerent & abominarẽtur.Sed id Deus nõ ſuſtinẽs,patrẽ eius egregiè flagellauit. Agnoſcẽs ille ſe ob filiæ cõtemptũ diuinitùs puniri,cõfeſſus eſt ſacerdoti,& cũ filia vouit ſe ad locum,vbì peremptus eſt B.Engelbertus,ꝓfecturum.In ipſo aũt itinere ambo ſanati ſunt. Venerant cum illis viri ampliùs ducenti,qui omnes eius miraculi teſtes fuêre.

Quędã fœmina diuturno dẽtiũ cruciata dolore,fabrũ acciuit,q̃ ei dẽtẽ extraheret.Venit faber,ſed dum forcipe admota,nimiùm trahit,& dentẽ frãgit,& mãdibulã è ſuo loco euellit.Tũ verò miſera illa nec cibũ capere potuit,ità vt vita ipſa faſtidio ei eſſet.Tandèm inuocat B.martyrẽ Engelbertũ,& eius meritis maxilla redit in locũ ſuũ, & dolor oĩs faceſſit. Illa nudis pedibus abit in Giuelberg, reddit vota, & annuã oblationem promittit.

Dolor dentium abigitur.

Henricus q̃dã nimio vino óbrutus,cum alijs corrixari cœpit,& ꝓbra iactare.A verbis ad enſes ventum eſt.Interìm ille apud talum in neruo dirè vulneratur,crureq; ex eo vulnere cõtracto,ambulãdi facultate deſtituitur.Quę res ad eã inopiã illũ adduxit,vt ſcipionibus innixus,ſtipem quotidiè oſtiatìm emẽdicare cõpulſus ſit.Vt verò cõperit multos quotidiè curari à B. Engelberto,ad locũ cędis eius ꝓfectus eſt: nec tamen tunc curatus eſt: ſed cùm ſpem nõ abijceret, & tertiò non ſine multa difficultate eò acceſſiſſet, poſt preces ſupplices Deo & beato Engelberto oblatas,integrè curatus eſt.

Contractus fit ſanus.

Nec ſolùm ijs locis,q̃bus necatus & ſepultus eſt martyr noſter,ſignis & miraculis clareſcere voluĩt,ſed quãti apud Deũ ſit meriti,etiã in remotis locis,nõ rarò oſtẽdit. In vrbe quadã faber vxorẽ habuit toto corpore adeò inflatã,vt hydropiſi laborare putaretur. Seſquiannũ illo incõmodo ità malè affecta fuit,vt oĩs edẽdi atq; bibẽdi appetitus planè ꝓſtratus in ea eſſet. Nocte quadã audiuit vocẽ in ſomnis:Si locũ,vbì fuſus eſt ſanguis B. martyris Engelberti,viſitaueris,eius meritis mox curaberis.Indicat marito,q̃d audiẽrit: Ille ſummo manè cum ea iter ingreditur: quod cùm necdùm mediũ cõfeciſſent,mulier planè incolumem ſe ſenſit.Id vbì maritus comperit,non ingratus tanto beneficio,pergit cum illa,venienteſque in Giuelberg, martyris gloriam prædicant, & miraculum diuulgant,hilariterque annuum cenſum promittunt.

Mulier morbida ſanatur.

Itèm virgo quædam.

Virgo quędam octo annis morbi cuiuſdã infeſtatione adeò debilitata fuit & excruciata,vt abſq; alienis manibus nec edere,nec bibere, nec loco mouere ſe poſſet. Adducta igitur ad locum,vbì B.Epiſcopus ſanguinem fudit,mox vt illum attigit,ſanata eſt.

Hoc anno,qui eſt à Chriſto nato milleſimus ducenteſimus triceſimuſſeptimus, puer quidam annos plùs minùs ſedecim natus, ſed mente captus, à matre ductus eſt in beati Engelberti eccleſiam,quæ eſt in Giuelberg. Stanti autem illi in eo templo,q̃dam ſic ait: Abi ad altare,& ſublatis manibus ora beatum pontificem,qui illic ſanguinem ſuum fudit,vt te ſanet.Fecit ille,vt iuſſus erat,& curatus eſt.

Puer mente captus curatur.

Ioſeph monachus Steinfeldenſis,admodùm religioſus & pius, hebdomada vna ante cædẽ Epiſcopi Engelberti, quadã nocte intẽpeſta ſub dio ſtabat, in ſiderũ pulchritudine Deũ creatorẽ cõtemplãs. Cumq; in lunã tum pleno lumine incedentẽ oculos intenderet,vidit aliam oriri lunã in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præſtantia,vt alterius lunæ lumen propemodùm obſcuraret. Stabat ea re attonitus:& eccè videt cælum à dextris patefieri,& inter eam patulam cæli partem & lunam recèns ortam,quę iam cœpit eò contendere,vbì apertum fuit cælum,conſpicit effigiem gladij, breuis quidem,ſed lati,quales ſunt Bauarorum. Deindè videt lunã, quæ ab Aquilone ad Orientem aſſcendebat, poſtquàm gladium attigit, ſimul cum illo ingredi in cælum, qua parte pateſcebat. Hanc quidem viſionem etsì ille non intellexit, non tamen dubitauit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: vbì cùm paululùm dormitare inciperet, turbam quandam prætereuntem ſibi viſus eſt audire, crebroque alios alijs dicentes:

Viſio Ioſeph ſancti monachi.

tes: Eheu, eheu, Epiſcopus Engelbertus occiſus eſt. Indè verò ſatìs ille cōiecit, quid viſio portenderet, ſed non fuit auſus illi fidem commodare. dicebat enim apud ſe: Quî fieri poteſt, vt vir tam inſignis & potens, tanto ſemper ſtipatus comitatu, occidatur? Quòd ſi verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, quiq; tot affluit delicijs, ità continuò coronari? Sed non potuit, quod oſtenſum erat, non fieri. Itaq; breuì pòſt cecidit vir tantus, ſuorū gladijs trucidatus, pro quo, nè caderet, ſuas illi potiùs ceruices debuerant obijcere. Ea igitur viſionis parte completa, nōdùm ſibi perſuadere potuit vir ſanctus, vt erat ſemper ſibijpſi ſuſpectus, martyrem eſſe tam citò in cęlis gloria & honore coronatū. Facta eſt itaq; vox ad eum: Pro eo, quòd viſioni veriſſimæ fidei oculos aduertere noluiſti, dolebūt tibi oculi corporis tui: nec ceſſabit dolor, donèc oculos cereos offeras ad ſepulcrū martyris, & ex reſtitutā ſalute eam, de qua nunc dubitas, certiſſimè comperias veritatē. Vocem hanc ſecutus eſt oculorum dolor: ſed ſimulatquè obtulit, quæ iuſſus erat, ad martyris monumentum, repentè dolor omnis euanuit: præſtante Deo ac Domino noſtro, cui honor, gloria & imperium, ſicut erat in principio, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Punitur à Deo, dum de ſanctitate martyris dubitat. — *Sanatur.*

MARTYRIVM SANCTORVM CLAVDII, NICOSTRATI, SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMplicij: itemq́; ſanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Epiſcopi Treuirenſis: qui hiſtoriam, quæ in MS. codicibus habetur, pleriſque locis admodùm obſcura & mendis ſcatens, in compendium redegit.

ROmæ natale ſanctorū martyrum Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cùm eſſent artifices inſigniſſimi, & marmorū cęſores prôbatiſſimi, Imperatori Diocletiano valdè facti ſunt accepti. Cùm itaq; tēpore quodā eſſent quadraturis marmorum intenti, & artem ſuam ſigno Crucis munirent, & ad voluntatem ipſorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, q adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuro vos per deum Solem, vt quis iſte Deus ſit, dicatis mihi, in cui⁹ nomine vos tam benè operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem conſequêris: ſed & vitam æternam habebis. Quem cùm in fide ſolidatum beato Cyrillo Epiſcopo conſignâſſent, iſdem Epiſcopus baptizauit eum, & Chriſto Domino credere informauit.

Nouēbris 8. — *Artem ſuā ſigno Crucis muniūt.*

Non multo pòſt accuſati à Philoſophis, quòd Chriſtiani eſſent, & quòd deum Aeſculapium fingere, ſicut pceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & *Proconiſſo noluiſſent, Diocletianus iuſſit cuidam tribuno, nomine Lampadio, ſub moderatione verborum eos audire. Quibus iſdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, vt deſtruatis conſiliū Philoſophorū. Qui reſpondētes, dixerūt: Nos nunq̄ adoramus facturā manuum noſtrarū: ſed adoramus Deū cęli & terræ, q imperat inæternùm, Ieſum Chriſtū filiū Dei.

*for. * Proconneſio.* — *Nolunt falſos colere deos.*

Recluſi ſunt igitur in cuſtodia publica. Indè cùm mutari à fide Chriſti nō poſſent, iubente Lampadio expoliantur, & ſcorpionibus grauiſſimè cæduntur. Mox Lampadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cùm audiſſet Diocletianus, nimio furore repletus, iuſſit cuidam Nicetio togato, vt in loculis plumbeis viui includerentur, ac ſic in fluuium præcipitarētur. Poſt dies autem quadragintaduos venit quidam Nicodemus Chriſtianus, & leuauit cum ipſis loculis corpora martyrum, & in domo ſua honorificè poſuit. Paſſi verò ſunt ſexto Idus Nouembris.

Cæduntur ſcorpionibus. — *In flumen demerguntur.*

Itē Romę natale ſanctorū quatuor Coronatorū, id eſt, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cùm impellerētur ad ſacrificādū, reluctātes nec omninò cōſenſum impijs prębentes, perſtiterunt in fide. Nunciatum eſt autē Diocletiano Imperatori. Qui ilicò iuſſit, vt ante ſimulacrum Aeſculapij ictibus plumbatarum cæſi deficerent. Quorum corpora iuſſit in platea canibus iactari: & iacuerunt ibì diebus quinque. Tunc pij Chriſtiani venerunt, & collecta corpora ſepeliêrunt in via Lauicana, milliario ab Vrbe tertio,

4. martyres occidūtur.

tertio, in arenario iuxta corpora ſanctorum martyrum, Claudij, Nicoſtrati, Symphoriani, Caſtorij & Simplicij. Paſſi ſunt autem ſexto Idus Nouembris, poſt duos tamen annos paſſionis horum quinque martyrum. Cùm autem nomina eorum minimè reperirentur, ſtatuit beatus Melciades Epiſcopus, vt anniuerſaria quatuor Coronatorũ dies, ſub nominibus ſanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam ſancto viro etiam nomina eorum reuelata ſunt. Feſtiuitas verò, vt fuerat ſtatuta, celebris in aliorum martyrum feſtiuitate permãſit, ac locus quatuor Coronatorum nomine inſignis.

VITA ET EXERCITATIO SANCTAE MAtronæ, *Authore Simeone Metaphraſte.*

Nouẽbris 8. EOS, qui ſunt in vita temperantes, & ſtudioſi virtutis, pro viribus laudare, ſimul eſt ſanctum, & longè vtiliſſimum. Nam & ipſi ſunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflammat & alios ad amorem aggrediendi talia. Cùm autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id ſcilicet, quod eſt humanæ naturæ maximè imbecillum, & ad aſperos ſuſcipiendos labores molliſſimum, quemadmodùm non eſt laus conducibilis viris ſimul & fœminis, quæ poteſt vtroſque excitare ad ea, quæ ſunt pulchra & honeſta? Fœminas quidem, vt, cùm ſint eiuſdẽ generis, eoſdem quoquè labores ſuſcipiant & eaſdem remunerationes: Viros autem, nè, cùm ſint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores ſuſcipiendos eis eſſe ignauiores. Ex ijs ergò, quæ vitam laudabiliter egerunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos ſuperauit, vt in proceſſu oſtendent ea, quæ dicentur.

Pamphylia vndè ſic dicta. Eſt quædam regio ſubiecta imperio Romanorum, ſita in confinio Cilicum & Iſaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterè, quòd ſit populo frequẽs, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, ſic fuit appellata. Vna autem ex ijs, quæ ſunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hęc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem diſciplinam & educationem, cùm iam eſſet nubilis, (erat enim inſigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, nõ plebeio, nomine Domitiano: fitq; mater vnius filiæ, cui ſtatìm ex futuris tribuit appellationẽ, vt quæ eam nominârit Theodoten: Deo autem eam dederit ex ipſis faſcijs. Atque vt poſt nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceret, & à faſtu ac ſuperbia alienationẽ, & ornaretur non ornatu, qui conſiſtit in ficta & fucata pulchritudine: ſed in interno animæ homine, adhibebat ſtudium, & vt in temperantia vitam degeret & honeſtate. (Matrona nubit viro.)

Laudabile quidem, & alioqui gratum eſt hęc perſequi. Superuacaneum autem viſum omninò fuerit, ſi præteritis maioribus & perfectioribus, voluerimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipſa alijs prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apoſtolus, à ſe ſummè eſſe ſeruandum. Illc enim dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perindè, àc ſi non habeãt. (1. Cor. 7.) Quamobrèm cùm ſua ſponte exceſſiſſet ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquam, prouidentia, quam eius conſilium habuit adiuuantem, in eam, quæ primam ſedem obtinet inter ciuitates, nempe Byzantium, cum marito proficiſcitur: quem habebat quidem ſimul peregrinantem, & ne minimũ quidem recedentem, non tamen eorum conſcium, quæ animo agitabat: neque ſcientem aliquid, quod ea mente verſabat. Deindè vrbem ingreſſa regiam, toto die aſſidebat in templis ſanctorum, nec diù nec noctù ab eis recedens, ieiunijque & precum curam gerens, & facultates impertiens egentibus, & Deum aſſiduè rogans, vt ſopiretur in ea innatum bellum carnis: erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ non eſſet nata plùs quàm vigintiquinque annos. (Conſtantinopoli ſemper eſt in tẽplis, &c.)

Rogabat ergò, ſicut diximus, vt liberaretur à carnis moleſtijs: vt, cùm poſſet viuere ſine marito, liberè vacaret ſpiritalibus & diuinioribus. Quæ aũt eã ad ea, q̃ ſunt honeſta,

incitabat,erat quędam Eugenia,quæ conuenienter nomini erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam conſumebat in nocturnis ſtationibus & orationibus. Cum qua ipſa quoquè bona decertabat contentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi,diligenter exercens. Hæc verò,quæ quotidiè fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & abſurdæ quędam & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet continuus hic progreſſus, ſed fit animo, qui ad malas tendit cupiditates. & exhinc omnem adhibebat cuſtodiam, ne eam quidem ſinens prodire extra domunculam : & ambobus erat cōſtitutum certamen: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ conſueuerat:huic autem,nè abeſſet à ſacris cœtibus.Sed cùm is valdè repugnaret,ea multis vrgens precibus,vix tandèm perſuadet,vt ſibi liceat facere quod vellet.

Magno itaque ſtudio venit in templum ſacrorum Apoſtolorum. In quo cùm fuiſſet, eos precans intenſiùs,petebat vt ſibi nihil eſſet impedimēto, quo minùs fugeret mundum: ſed eam quoquè Chriſto offerrent cum eo cœtu, qui iam ab eis priùs ei fuit oblatus. Cùm ea ſic eſſet precata,& iam aduentâſſet veſpera,& qui templum cuſtodiebant,iuberent omnes egredi, ipſa cùm in quodam porticu ex ijs, qui illic erant, Soſannæ cuiuſdam,ei iam olìm familiaris,inueniſſet habitaculum,quæ ab ineunte ætate virginitatem conſeruare cōſtituerat,& ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparēte, Matrona ventitat ad magiſtram Eugeniam, de rebus propoſitis cum ea communicatura. Cùm autem multa vltrò citroque dicta eſſent, magiſtra dicebat hoc ante alia eſſe conſiderandum, quomodò ſe habitura eſſet filia Theodote. Matrona autem, quæ nullum alium ſcopum ſibi proponebat præter Deum, & omnem aliam negligebat ſolicitudinem : Me,inquit, accipiat ſolitaria vita & monaſtica : Theodoten autem Soſannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipſa quoquè mox eſt conſecuta.

Summopere cupit vel ſeruire Deo, & mūdum fugere.

Rursùs autem quomodò oporteat ſilentiò viuere, & Deo placere quærēs Matrona, per euidētem in ſomnis viſionem docetur à Domino. Fuit autem hęc viſio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam perſequi: ipſa autem fugiēs, ſeruata eſſe à quibuſdam monachis: quod quidē ei ſignificabat, quòd in monaſterio oporteret eam ſuſcipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore,vt & marito & alijs ſit ignota. Cùm ſe ergò ad cutem vſq; totondiſſet, & Eunuchi habitum induiſſet, rursùs venit cum Eugenia in dictum templum diuinorum Apoſtolorum: & volens obſcurorū ſcire ſignificationem ex diuinioribus,ſacrum aperit Euangelium,& protinùs incidit in tale dictum : Quicunque vult poſt me venire,abneget ſeipſum,& tollat crucē ſuam,& ſequatur me. Hinc eorum,quæ Deo placent,indubitatam habentes cognitionē,cùm ſua ei dedicâſſent,& ſperâſſent ſe eum habituras adiutorem eorum,quæ fiebant,à ſeinuicèm ſeparantur. Matrona autem cùm,vt dictum eſt,ſe eſſe Eunuchum ſimulâſſet,& Babylam ſeipſam nominâſſet, ad ſancti Baſſiani accedit monaſteriū: & accepta à monachis, protinùs ad certamina ſe parauit ſpiritalia, non pallore vultûs,nec triſtitia faciei, ſed germanè potiùs & verè virtutem exercens, & omnibus modis ſtudens latère : vt propemodùm prouecta fuerit ad ſummum vitæ, quæ ex Deo agitur : & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodò vir, qui erat imbecillus, vtpotè Eunuchus, tam fortiter ſe gerit aduersùs labores, & omnes monachos contendit ſuperare : magno & excelſo animo iram cohibens, & gloriam tanquàm vanam deſpiciens, omnem obedientiam ex ſumma complectens modeſtia.

Viſio eius.

Luc. 9.

Eunuchum ſe ſimulat, & degit inter monachos ſanctiſſimè.

Et certè non poterant inuidere. Zelus enim, qui eſt ex virtute, liber eſt ab omni inuidia.cum autem potiùs colebāt tanquàm magiſtrū, priùs etiam incitati ad imitationem: propemodùm verò etiam cognitum fuiſſet, quod celabatur, & manifeſtum fuiſſet eam eſſe mulierem, niſi exortam ſuſpicionem ſpiritali amouiſſet ſapientia. Nam cùm aliquo tempore ità contigiſſet, vt in quodam horto laboraret cum monachis, operiq; inſtaret promptiùs & alacriùs, monachus cui obtigerat,vt cū ea laboraret, nomine Barnabas, in eam iniectis oculis paulò curioſiùs, vt qui paulò antè ad vitā monaſticam acceſſiſſet ex ſcena, etiamsi poſteà profecerit in virtute, & ei commiſſa fuerit præfectura monachorum,rogauit quî factū ſit,vt ſint ei ambæ perforatæ auriculæ. Beata autem illa breuem ſimul & conſideratam dedit reſponſionem : Accidit tibi quidem, ô frater, humanum quidpiam, alienum verò à noſtra profeſſione : cùm terram oporteat arare, non vultum humanum curioſè intueri. Sed quanuìs res ità ſe habeat, quęſtionis diſce ſolutio-

Mirè celat ſexum, cùm ferè eſſet agnitus.

lutionem. Nam quæ me olim tenuit & educauit, in me ſumma beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniecit ornamenta. Sic beata illa monachum ſapienti inuentione remouit à ſuſpicione: eam autem ſubijt magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentem admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res eſt admodùm difficilis, mulierem verſari ſimul cum viris, & tentare, vt ipſa vir videatur ſicut illi. Neque enim fieri poteſt, vt perpetuò lateat ſimulatio: attentiori tamen cogitatione ſola ſolum Deum alloquens: Tuo nutu, dicebat, ô Domine, vitam ſuſcepi monaſticam, & eum, qui iuſſit ſequi, nunquàm retrò conuerſa ſum ſecuta. Quamobrem nè efficias, vt ego vnquàm mea ſpe fallar, nec ab hoc bono vnquàm propoſito excidam. ſed tu meam defendens imbecillitatem, annue vt meo ſcopo finis accidat ſimilis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

Cùm ea ergò ſic haberet, & vitam amplecteretur ſpiritalem, longo tempore ignoratæ ſunt res eius à Baſſiano, etiamsì non eſſet expers doni perſpiciendi: eum tamen latuit DEI ſapientia, & magìs arcanis quibuſdam iudicijs, quomodò etiam Eliſeum aliquādò Sunamitis. Serò autem & longo pòſt tempore ea ipſi extitit manifeſta. Sic autem fit: Viſus eſt in ſomnis videre magnus Baſſianus virum amictu quidem honeſtum, vultu autem decorum, & quì videbatur eſſe cuiuſdam naturæ diuinioris, & ei tèr dicere: Babylas eunuchus, qui eſt vnus ex monachis, qui ſunt in tuo grege, apertè quidem eſt fœmina: ſimulat autem ſe eſſe eunuchum, vt lateat. Sicut ipſe autē, Acacius quoquè quidam, vir inſignis pietate, qui fuit etiā pro tertia parte paſtor monaſterij diuini Abramij, eandem vidit viſionem. Manè ergò cùm Baſſianus accerſiuiſſet vnum ex monachis, Ioannem quendam, qui poſt ipſum erat ſecundus in monaſterio, narrauit ei quod viderat in ſomnis. Interim verò dum hęc differebat, venit quidam miſſus ab Acacio, narrans Baſſiano quam ipſe viderat viſionem. Tunc ergò magnus Baſſianus, volens de hac re maiorem ſibi fidem fieri, in manus ſumpto ſacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit, quæ dicebant regnum cęlorum eſſe ſimile fermento, quod acceptū mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donèc totum eſſet fermentatum.

4. Reg. 4.

Viſio Baſſiani Abbatis.

Luc. 13.

Cùm itaque intellexiſſet eam, quæ in profundo ſignificabatur, intelligentiam, poſt hęc apud ſe cogitabat, quomodò dextrè aggrederetur id, quod erat propoſitum, & hoc multis non fieret manifeſtum. Accerſit ergò beatam illam, & eam toruè adſpiciēs: Quid fuit cauſæ, inquit, ô mulier, quòd tam audax cœptum in nos ſis aggreſſa: & quæ nobis non conueniebat, tentationem & probrum inuſſeris, tantum tempus ſtudens latére? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans auſteritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbitatis nube obſtupefacta, & maximè iis, quę dicta erant, teſtimonium ferentem habens conſcientiam, ſe quidem ſtatìm humì proſternit: Sancti verò pedes pręhenſans, verba quæ multum quidem habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, ô domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: ſed tentationem potiùs fugiens ab aduerſarijs, & laqueos qui ſunt in mundo, declinans. Cui rursùs reſpondit Baſſianus: Quomodò autem cùm ſis mulier, ad diuina ſacramenta acceſſiſti nudo capite, & in pacis ſalutatione os tuum ſecurè exhibuiſti fratribus? Illa verò, Quòd ad diuina quidem dona attinet, inquit, ſimulans imbecillitatem, non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ità ad ſacramentorum accedebam communionem: charitatis autem apud fratres ſignū nunquàm recuſabam. Neque enim hominum vultibus, ſed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, meipſam offerre exiſtimabam.

Depræhēſa à ſancto Baſſiano, quòd eſſet fœmina, ſui facti reddit rationem.

Sapientem autem reſponſionem admiratus Baſſianus: Et cur non, inquit, in alterum, ô mulier, te contuliſti monaſterium, & in quod licet ingredi mulieribus? Illa autem cùm ſe parùm ſuſtinuiſſet, & timorem excuſſiſſet, vt quæ accepiſſet occaſionem vtendi pluribus verbis ad defenſionem, quomodò res eius ſe haberent, ſingulatìm expoſuit: quòd marito quidem fuiſſet legitimo coniuncta matrimonio, & vocata eſſet mater vnius filiæ: totas autem noctes verſaretur in ſanctorum cœtibus, & quòd ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minante, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuiſſet ab eo deſiderio & propoſito, & quòd quæſiuiſſet aliquam rationem, qua poſſet latére maritum, & ſe ex ſua gerere ſententia. Poſt hęc perſequebatur, quomodò filiam tradidiſſet Soſannæ: & tandèm intulit eam, quæ in ſomnis apparuit, viſionē, quòd fugiens maritum, videbatur fuiſſe ſeruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens,

ligens, ſeipſam mutauit in hunc habitum, ipſo quoquè mutato nomine. Hæc cùm audijſſet Baſſianus, & acre eius ingenium valdè eſſet admiratus, & cõſideràſſet propoſitum eius eſſe admittendum, rogauit, an decætero eſſet ei vita eligenda monaſtica. Cùm ea autem dixiſſet, Maximè: propterea enim ſe à mundo, & ijs, quæ ſunt mundi, receſſiſſe: Decætero confide, ô filia, dixit Baſſianus: & cùm ea dediſſet monita, quæ ſciebat ei eſſe profutura: Decætero, inquit, ô filia, oportet te vittã tuo capiti imponere propter legem naturæ, & ſic ſupernam expectare vocationem: nec ſe ea dixit neglecturũ, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Cùm ipſa ſic tunc illinc receſſiſſet, Dominus, qui omnia diſpenſat ad id quod eſt vtile, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad ſe aſſumpſit, nè aduersùs ipſam eſſet maligno occaſio, & nè eam, quam iam cognitum eſſet eſſe mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret ſolicitudine, & in eius animo mundanas infereret cogitationes. Quamobrèm non dolorem, ſed voluptatem ex ea re accepit: quod factũ erat, non eſſe ſtatuens filiæ amiſſionem, ſed à curis de ea ſuſceptis liberationem, & earum depoſitionem. Ipſa ergò latebat apud Soſannã, aut Deus potiùs eam ſeruabat per Soſannam. Fama autem, ea quæ ab ipſa facta erant, vbiquè annunciabat, & hic actus ad aures omnium permanabat. Quo factum eſt, vt maritus eius Domitianus paulatìm venans veritatem, vt qui non ceſsâſſet vxorem ſuam inueſtigare, poſtquàm reliqua obijt monaſteria, ad illud quoquè venit, in quo beata fuit verſata, quaſdam non expreſſas & indecoras voces præ ira emittens, importunè fores pulſans & inſultans, dicendo: Quænam eſt ea vis, quam mihi attuliſtis? Quænam eſt hęc magna iniuria? Pulchra certè, ô monachi, pulchra ſunt admodùm, quæ à vobis facta ſunt. Cur eos, qui ſunt pulchrè coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitæ ſociam. Date eam, quæ eſt mihi coniuncta legibus.

Filia S. Matronæ excedit è vita.

Maritus eius importunè eam repetit.

Hæc & ijs plura, deſiderio victus & animi ægritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipſis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neque enim fas eſt fœminæ permittere ingreſſum in monaſterium) Eunuchum autem quẽdam monachum, nomine Babylam, ſcimus aliquo tempore nobiſcum vitam egiſſe: Deindè repentè mutatum ſtatuiſſe proficiſci Hieroſolyma. Eum ergò cùm haberet hanc cauſam peregrè proficiſcendi, multis antè diebus à nobis diſceſſiſſe cognouimus. Vbinàm autem nunc degat, illi ſoli omninò eſt cognitum, cuius oculis nihil eſt quod non poſſit adſpici. Quòd aũt hęc vera ſint, teſtabitur vniuerſus populus ciuitatis. Hæc cùm audiuiſſet Domitianus, & fruſtratus eſſet cœpto ſuæ inquiſitionis, & omni pulchra priuatus occaſione, ſe vertebat in omnem ſpeciem, quòd res ei non ceſſiſſet, ſe excrucians, propter zelum iraſcens, propter eius amorem incitatus cupiditate. Atque ille quidem ſic receſſit, diſtractus his animi perturbationibus.

Baſſianum autem inuaſit agmen curarum, nè Matronæ anima, quæ eius fidei commiſſa fuerat, verè ſubijſſet interitum: & cùm eos accerſijſſet, qui ordine quodam erant primi monachorum: Eſt, inquit, nobis ampliùs conſiderandum de ea, quę à nobis diſceſſit, ſorore. Nam etsì ſexu erat diuerſa: quoniam tamen in noſtrum adſcripta erat circulum, oportet exiſtimare membri ablationem, eius quę facta eſt à nobis, diſiũctionem. De ijs ergò quæ ad ipſam pertinent, conſtituamus, vt ad bonum finem perueniat, nè malignus, & qui quotidiè nobis inſidiatur, eius ſuperet conſtantiam, apto ad inſidias inſtrumento vtens marito. Atque ſic quidem dicebat Baſſianus, in communi poſita deliberatione. Marcellus autẽ quidam, tunc Diaconus, hanc dixit ſententiam: In Emeſa ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens eſſe monaſterium mulierum, in quo etiam ſuam ſororem eſſe vnam ex ijs, quæ exercentur. Si ergò tibi placet, ad id mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cùm aſſenſus autem eſſet Baſſianus ei, quod dictum fuerat, & id permiſiſſet, miniſter ſtatìm nactus nauem, quæ illinc ſoluebat, ſancta in ea impoſita, eſt reuerſus.

Illa autem cùm alacri animo accepiſſet id, quod factum fuerat, tanquàm id non acciſſet abſque Dei numine, & pauca quædam accepiſſet pro alimentis, ſecundo & leni vento peracta nauigatione, venit in monaſterium, quod erat Emeſæ. Benignè ergò accepta, tanto ſtudio ſe exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur exemplar non facile, decertãtibus aduersùs paria eius certamina. Quocircà placuit omnibus poſt deceſſum eius, quæ illis præerat, ei committere omnem monaſterij præfecturam. Quo

S. Matrona Emeſæ ſe confert in virginũ cœnobium.

Ei cœnobio præficitur. magis ergò latére ſtudebat Matrona, eo magìs Deo erat curæ eam reddere manifeſtam, & illius lucem ponere ſuper candelabrum, & euidentem eius reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidam prædium operans, multis diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò emiſſio continua, & nunquàm deſinens. Hic ergò, vt qui eſſet agricola, nihil valens conijcere altiùs, Epiſcopum ciuitatis accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, quod apparebat, intelligens magnum quid ſignificari, cum ſuo clero veniens ad locum, vt par erat, facta oratione, iuſſit terrā fodere. Quod cùm factum eſſet, inuenta eſt vrna, non aurum celans, aut aliquid aliud eiuſmodi, quod poſſit demulcere animum ornamentorum cupidum: ſed rem quandam precioſam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis Baptiſtæ. S. Iohannis Baptiſtæ caput inuenitur.

Cùm hęc fama in omnem partē peruaſiſſet, nullus domì remanebat: ſed cum vniuerſa multitudine confluebant omnes ad ſpectaculum: à quibus hoc venerandum caput cum omni laude & glorificatione in templum introducitur. Cùm autem Matrona cum omnibꝰ monachis interfuiſſet ſpectaculo eius, quod apparuerat, acceſſit & hauſit ex vnguento capitis, quod erat propoſitum. Eius communicatio facta eſt, ea etiam inuita, ijs qui aderant. Quomodò autem & cur hoc ea inuita factum ſit, id quod dicendum eſt, vult vos attendere & diſcere. In media enim intercepta multitudine, cùm ei nō concederetur exitus, vtpotè quòd vt acciperent, omnes ſe intruderent: ex eo, quod acceperat, vnguento coacta eſt alijs impertiri. Dum autem ea diſtribueret, quidam ab ortu cęcus, omnes prętercurrens, (erant enim tunc quidam ſacerdotes, qui diuini vnguenti faciebant diſtributionem) venit ad ipſam, valdè inſtans precibus. Illa verò cùm precioſo vnguento oculos inunxiſſet, eum fecit lucem protinùs intueri, qui anteà nunquàm viderat. Hoc eam magnā prædicauit & præclaram, & effecit vt eſſet apud omnes inſignis adeò, vt omnes dicerēt eam eſſe, quę latére tandiù eſt meditata, & cum viris fecit ea, quę faciunt monachi. Cæcus illuminatur.

Præclara hęc fama rurſùs vocauit Domitianum, & veluti manu tangens, fecit eum venire ad monaſterium. Cùm autem audiuiſſet eſſe viris prohibitum ingreſſum, celans id quod volebat, ſimulauit pietatem: & rogat per quaſdam fœminas, vt orationis gratia & adorationis videret Matronam. Illa autem cùm diligentiori interrogatione & ſignis, quæ erant in vultu, ex ijs quæ audiebat, eius eſſe maritum pulchrè agnouiſſet, quid machinatur? Petit ſpatium ſeptem dierum, & poſt illos ſe per ocium in conſpectum eius eſſe venturam. Hoc cùm Domitianus audijſſet à mulieribus, ipſe quidem à ſpe pendens, ſedebat, in animo verſans diem pręfinitum, & expectās videre, & iam eam habere in manibus viſione appræhendens: Matrona autem rurſùs ſtudens latére, proficiſcitur Hieroſolyma, nihil aliud induta, quàm pannum ex pilis contextum, & modicū panis fragmentum ſecum ferens. Rurſùs fugit maritū ſuum.

Cùm ſeptem autem dies intercesſiſſent, vt conſtitutum quidem fuerat, venerūt mulieres: audiuerunt autem à monachis, quæ ipſæ quoquè erant graui oppreſſæ ægritudine, quòd ex quo eam conuenerant, ab eis non eſſet ampliùs viſa: neque ſe ſcire, vbinàm eſſet. Illæ verò citò abeuntes, poſtquàm hęc didiciſſent, dixerunt Domitiano. Is autem vehemētiore cordis dolore ſauciatus, nō ceſſat curioſè perſcrutari, donèc veniſſet Hieroſolyma. Et cùm rurſùs in alias incidiſſet mulieres, eis deſcribens formā eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens ſcire vbinàm ea verſaretur. Illæ autem dicebant quidem ſe vidiſſe tali facie mulierem: non poſſe verò apertè ſcire, vbinàm eſſet. Vbi enim ſerò venerit ad diuerſorium, in aliquo quidem templo ex ijs quæ illic ſunt, diuerſatur: feſtinat autem rurſùs aliò tranſire. Nos tamen, inquiūt, tibi inſeruiemus ad eam inueniendam. Singulatìm enim diuiſæ, feſtinans quæ eam primam viderit, celerrimè accedens tibi ſignificabit. Atque illæ quidem faciebant, ſicut dixerant.

Mirè euadit viri ſui notitiam. Matrona aūt cùm ità accidiſſet, obuiàm facta accedenti Domitiano, cùm eum agnouiſſet, fixis humì oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidem, eum ex aduerſo prætereuntem latuit ſapienter. Porrò autem cùm illis occurriſſet, intelligens quanam de cauſa totam illam tam diligenter obirent regionem inueſtigantes, & ſe ex forma eis euaſiſſe manifeſtam, & fore vt mox compræhenderetur, eas quoquè amouit ſapienti excogitatione, petens ſibi tres ſolos dies concedi, eunti in montem Sinam: & poſt eos ſe venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cùm hoc reſciuiſſet, exiſtimās rurſùs excuſationem eſſe talem reſponſionem, maxima celeritate eam per-

perſequebatur. Matrona autem cùm hoc rursùs reſciuiſſet, & quòd adeſt, qui perſequitur, & iam ſit capiẽda, magno metu correpta, in quoddam idolorum delubrum, quod eſt Beryti, ingreſſa, illic eſt diuerſata, meliùs rata in dęmones incidere aut feras, quàm capi manibus Domitiani. Nam illæ quidem ſi acceperint, corpus omninò ſolùm lædet. Maritus autem ſi appręhenderit, erit & dęmonibus & feris pernicioſior, vt qui poſſit cum corpore etiam animam lædere, eam rursùs trahens ad mundum, & tanquàm ſuam vxorem vendicans.

Cùm in eo ergò eſſet, & operam daret hymnis ad Deũ & precibus, audiuit dęmones contrà pſallentes, & voces ei ſimiles emittentes: & hoc factum eſt multis diebus. Ei itaque terrorẽ afferebat id, quod fiebat. Deindè cùm ſe Crucis figura munijſſet, egreſſa eſt aduersùs terribiles. Sed cùm nullum poſſet videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifeſtum fieret id, de quo dubitabat. Statìm ergò vidit manifeſtos eos, qui priùs nõ cernebantur, & voces emittentes obſcuras, & ignem inferentes: qui rursùs cùm ab ea increparentur, excedebant, & tanquàm fumus deficiebant. Nonnunquàm autem cùm generoſam fœminam † inuaſiſſet, illa parùm progreſſa è delubro, cùm ad herbam ſe conuertiſſet, roſcidas & virides herbas ad modicam conſolationem ori admouit. Qui autem admirabiliter manna aliquandò pluit Dominus, & populum pauit ad ſatietatem, qui erat malignus & ingratus, ſua ſponte enatum potum & mẽſam ei ſimul oſtendit. Nam cùm in loco ardẽte, & ſoli valdè expoſito, inueniſſet locum pauco humore grauidum, & cùm acutis effodiſſet lapidibus, quantum ſatìs erat ad concauis manibus hauriendum, nocte iam aduentante, ipſa quidem aſſcẽdit, conſuetas preces Domino redditura. Poſtridiè verò cùm redijſſet, inuenit ciſternam aqua plenam & menſam herbarum eſculentarum: quæ nequaquàm quidem paruiſiebat ab ea, quæ accipiebatur conuiuio: ſed multo magìs eam lætificabat, quàm lautæ & opiparæ cœnæ paratæ diuitibus.

Crucis figura ſe munit contra dæmones.

† deeſt, fames, vel ſitis.

Exod. 16.

Diuinitùs ei præbetur cibus & potus.

Cùm ea ergò ſic ſe haberet, & Deum aſſiduè oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrèm ſuſcepta forma ſpecioſæ fœminæ, ad eam accedẽs: Cur, inquit, domina mea delegiſti hoc obſcurum & alienum habitaculum? Nam & longa ſolitudo, & penuria rerum neceſſariarũ magna eſt: & alioquì es ætate adhuc iuuenis, & inſigni pulchritudine: & tibi valdè timeo, nè amabilis hic vultus ſit occaſio cupiditatis libidinoſis oculis: & ꝓpter loci ſolitudinem, & quòd non adſit, qui ſit opem tibi laturus, tuò corpori inferas contumeliam. Sed ſi mihi parueris, te deducam ad ipſam ciuitatem, vbi etiam domum inuenies ex tua ſententia: & vt tibi placet, habitabis abſque vllo tumultu: neque tibi deerunt, quæ ſunt neceſſaria. Illa autem cùm deprehendiſſet hoc eſſe inſidioſum conſilium aduerſarij, hęc verba reputauit tanquàm nugas, & ſuperauit laqueum.

Sed rursùs malignum illud dęmonium non ceſſat omni arte eam inuadere. Itaq; cùm circulatricis vetulæ formam ſuſcepiſſet, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, inſanè ſimul & audacter ſe abijciebat ad eius pedes, terrens & loquens abſurda & turpia. Cùm ergò beata eius nullam duceret rationem, neq; ſe ad eam verteret, tanquàm ſæuiens & inſultans: Etſi, inquit, generoſam fœminam non potuì vincere, cùm eſſet iuuenis: ſed in ſenectute inferam tibi, quæ ſunt omniũ difficillima. In pręſentia autem aduersùs te excitabo eos, qui ſunt Beryti, vt quę vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantùm in te eſt, efficis, vt habeatur deſpectui. Has improbas maligni inſidias exceperunt reuelationes & viſiones diuiniores, quomodò ſolet Deus conſolari in afflictionibus, & per benigniora ſoluere, quæ ſunt triſtia. Secundùm multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Res autem ità ſe habuit:

Dæmon pertinaciter ei minatur.

Deus eam conſolatur.

Pſal. 93.

Cùm ipſa veſperè, vt ſolebat, preces funderet, tres viri apertè accedẽtes, viſi ſunt pſallere: & horas aliquot peracta eſt ab eis genuum flexio ponè Matronam. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam eſſent, cùm leniter & placidè tèr dixiſſent, Ora pro nobis, protinùs abierunt. Cùm ergò eam virtus magìs ac magìs redderet manifeſtam, fama in omnem partem peruadebat, quòd Matronam malitiæ ſpiritus fugerent, & ſint idolorum delubra vacua dęmonibus. Quamobrèm multi ad eam veniebãt, vel eam ſolùm conuenire plurimi facientes. Hinc factum eſt, vt mulier quoquè quædam, nomine Sophrone, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, ſed quæ erat gentilium dedita falſæ religioni, & cum ea aliæ quoquè, quę eandem tenebãt opinionem, cùm renunciâſſent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, ſeipſas Matronæ tradiderunt,

Multæ ſe in eius tradũt diſciplinã.

runt,& patentes aures ei præbebant,quæ etiam breuì ſunt baptiſmum conſecutæ ſalutarem: inter quas virgo quoquè quædam gentilis,quæ erat ſacerdos idolorum, cùm de ſancta audiuiſſet,& deos ſuos condemnâſſet,& diuino zelo eſſet repleta,ea quidem,quę à gentilibus offerebantur dęmonibus,& conſumenda erant in nefaria ſacrificia,prębebat pauperibus. Ipſa autem cùm diſceſſiſſet ab omnibus, ad Matronam ardenti ſtudio accedit,& ſe facit vnam ex ijs, quæ illam ſequi ſtatuerant.

Cùm autem adeſſet dies,quo oportebat peragi ſacrificia: & qui ad eam genere attinebant,cum populo eſſent congregati,ipſam non inuenientes,neſciebāt quonam modo,quę de more fiebant,peragerent,cùm non adeſſet ſacerdos.Cùm verò quod factum fuerat,non poſſent intelligere, vix tandèm autem id reſciuiſſent parentes, in idolorum delubrum,vbì erat Sancta,veniunt quamprimùm:& cùm eam vidiſſent iacētem ad ſanctæ pedes,in hęc verba proruperunt: Cur,dicentes,ô adoleſcētula, dijs maximis deſpectui habitis, imperfecta quidem reliquiſti ſacrificia: populum autem in nos irritâſti non ferentem eam,quæ fit in deos,contumeliam? ipſa verò pro optima & quæ beata cenſetur vita,hanc elegiſti infamem,& quę planè habetur contemptui? Dimiſſa ergò ea,quæ te repentè oppreſſit,amentia,eſto aliquandò ſapiens,& hoc lugubri depoſito habitu,læta ad nos lætos egredere: nè ſit tibi ſepulcrum interitûs, locus eius quæ videtur ſalutis. Nam ſi tu non facias quod iubetur,craſtino die ab igne conſumetur præſens habitaculum.Hæc cùm dixiſſent,ab ipſa quidem nihil audiebant.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc ſinite, inquit ,hæc eſt Dei ancilla, quæ priùs erat ancilla veſtrorum deorum. Nihil eſt decæterò ei vobiſcum cõmune. Hęc cùm audijſſent,illi quidem ſunt reuerſi, templi cõflagrationem & alia minantes grauiſſima. Puella autem iacens ad pedes beatæ Matronæ, Chriſtum valdè rogabat, vt obſignaretur ſignaculo, & quamprimùm diuinum baptiſmum conſequeretur. Cùm Matrona ergò reliquas iuſſiſſet expectare, ipſa proceſſit ad aridam colligendam materiam:

Magno animo contemnit minas hoĩm impiorum.

& cùm multum collegiſſet & redijſſet, Quædam ex vobis, inquit, euntes quamcelerrimè,renunciate ijs,qui pauloantè venerunt,dicētes: Ignis eſt vobis paratus, & ſatìs materiæ. Quanam autem de cauſa tardat veſter aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ ſunt à vobis intentatæ? Hęc cùm illi audiuiſſent,& ſapientem inuentionem, & generoſos ſpiritus eſſent admirati, neſciebant quidnam contrà reſponderent: & nec auſi ſunt poſteà illuc reuerti. Tunc ijs,quæ redierant,beata rursùs aliud iuſſit: nempe vt Epiſcopum conuenirent, & ſecum ducerent vnum ex ſacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cùm factum eſſet magna celeritate, ijs qui iam venerāt ſacerdotibus, tradidit eam quæ nupèr acceſſerat,ſacerdotem: & iuſſit eam catechiſmo initiare & baptiſmo,& rursùs ad ſe adducere.

Poſt baptiſmũ itaq; adducta Euche, (ſic enim fuerat nominata) edocebatur in omni diſciplina ſpiritali, & in rebus diuinis exercebatur ſimul cum reliquis, quæ erant octo numero. Erat autem ſancta adeò iucunda in ſermone, & bonum odorem ſpirans in Deum,vt multi ſæpè ex ijs,qui eam conuenerant,poſtquàm ceſsâſſet loqui,volētes domum reuerti, ægrè ab ea diſcederent: vt qui velutì quibuſdam vinculis eſſent ab ea conſtricti ſui in eam amoris: aut qui cùm in ſiti pulchra aqua ſe exatiauerint, & proptereà grauiter ferant ab ea receſſum.

Multi eius ſanctitate permoti, impensè eã diligunt.

Porrò autem ipſam rursùs inuaſit deſiderium conueniendi Baſſianum. Cùm autem is eſſet rursùs in regina vrbium Conſtantinopoli, in ipſa verò adeſſet etiam Domitianus eius maritus,repellebat deſiderium eius mariti metus,nè fortè in manus eius incideret,ſi veniſſet in vrbem. Quamobrèm cùm diſtractus ei eſſet animus his duabus cogitationibus, nempe patris ſpiritalis deſiderio,& metu mariti, in animo habebat ire potiùs Alexandriam,aut,cuius ſpe fuerat fruſtrata,Antiochiam.Hac de cauſa intentiùs vacabat orationibus, & à Domino expectabat ſignificationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Viſio ei offertur.

Cùm in ſomnum ergò eſſet reſoluta, videbatur adſpicere tres viros: quorũ vnuſquiſque vehementer contendebat, quiſnam ex his tribus eſſet pręferendus, vt eam duceret vxorem. Cùm ea autem aures auerteret,& putaret rem eſſe valdè abſurdam,(terrebat enim ſomnium, vt quod eſſet contrarium ijs,quas interdiù ſuſceperat, cogitationibus) Quinam autem vos eſtis,videbatur eis ſancta dicere,& quæ ſunt veſtra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Conſtantinum.Sorte autem conabantur dirimere controuerſiam: ea verò ce-

cidit

cidit in eum, qui erat ætate iuuenis, nomine Conſtãtinus. E ſomno ergò excitata, quidnam ſibi vellet viſionis reuelatio, intelligens, ſtatuit quidem relinquere viam, quæ Alexandriam ducit, aut Antiochiam: Tota autem in hoc erat, vt proficiſceretur Conſtantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter oſtendit ſignificationem eorum, quæ erant obſcura.

Cùm ſuis itaque ſororibus ſomnium communicâſſet, videbat eas ſuæ voluntati reſiſtere: non quòd iudicarent id, quod viſum fuerat, aliud ſignificare: ſed quòd eam valdè amplecterentur, & non ſuſtinerent eam ab ipſis diſcedere: vt quæ non ſecùs àc recèns plantatæ plantæ, ab illius verbis irrigarentur: & venirent in periculum, nè eius priuatione flacceſcerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quędam prouidentia opem tulit tuo conſilio, nequaquàm poſſumus tuum interrumpere propoſitum. Sed ſecundo loco, inquiunt, ſit tibi curæ, quibuſnam ſis nos relictura poſt tuum hinc receſſum. Illa autem de eis protinùs Epiſcopum facit certiorẽ, & petit, vt ad ipſam mittat duas Diaconiſſas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quæ cùm acceſſiſſent, beatiſſima Matrona ſuas, veluti quoddam depoſitum, credidit earum fidei, & ſuaſit plurimi facere animas earum fidei creditas: nè, quas fecit Deus mundum relinquere, rurſùs ſinerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuenta negligere.

Hęc cùm dixiſſet, & vltimum eis dediſſet amplexum, & vnam ex eis ſolam ſecum accepiſſet Sophronen, nauem conſcendit: & ſecundo vento vecta, peruenit Conſtantinopolim. Deindè cùm veniſſet ad templũ prope mare ſitum, quod à nomine pacis Dei, dictum eſt Templum Irenes, Diaconum accerſit Marcellum, quęnam eſſet, ei aperiens. Is autem erat, quem ſuperiùs diximus conſuluiſſe Baſſiano, vt ea mitteretur ad monaſterium, quod eſt Emeſæ. Lubenter ergò ab eo accepta, rogauit vt diceret, quænam eſſet cauſa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim poſſet efficere, vt tantum laborem deſpiceret) niſi maximum quoddam deſiderium eos conueniendi, & maximè, inquit, diuinum Baſſianum. Propter quod iam & ſenectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitæ agendæ rationem, & alia omnia deſpiciens; ſoli viæ, quę ad vos ducit, ineundę intenta fui. Deindè breuiter perſequitur Domitiani Hieroſolyma, & in Sinam montem perſecutionem, & ſuam in idolorum delubro conuerſationem, & quòd multitudo innumerabilis per eam acceſſit ad pietatem. Perſequitur autem, non vt quæ ſe oſtentaret, ſed vt quæ teneretur veri dicendi deſiderio. Eſt enim oſtẽtatio aliena à modeſtia, & ab ea, quæ nihil æquè ſtuduit, atquè latére. Alioqui autem accuſari, quòd ordines deſeruiſſet, quę ſemel adſcripta fuerat in vitam monaſticam, iudicabat eſſe inutile, & quod poſſet occaſionem præbere offenſionis.

Marcellus autem ſingula ſtatìm aperit diuino Baſſiano. Ille verò auditione affectus triſtitia, iuſſit eum quamprimùm abire, & quietum aliquòd & à tumultu alienum, non procùl à monaſterio pręſtituere ei habitaculum, vt eſſet ei facile, ſi vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cùm aptam domum ei parâſſet, ſanctam in ea collocat. Quem in locum cùm magnus veniſſet Baſſianus, eamq; eſſet allocutus, & dixiſſet quę oportebat, quinetiam ab ea didiciſſet de ijs, quæ ei obtigerant, & eam impertijſſet ijs, qbus indigebat, eam rogauit, an ſibi opùs eſſet aliquo alio. Cùm ea autem dixiſſet alias ſorores eſſe Beryti, & eas velle ad ipſam venire, & vnà degere, hoc Epiſcopo Beryti ſtatìm literis ſignificat, & quas nominatìm quærebat Matrona, iuſſit ad eam quamprimùm mittere. Eæ ergò emiſſæ, & cohabitantes cum Matrona, ei ſummam exhibebant obedientiam, illa ſeipſam prębente perfectiſſimum exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magìs, quàm multa ora, eam prędicabat, & omnibus reddebat manifeſtam. Nam cum alijs Verina quoq; Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipſam ventitabat, nec tam illam, quàm ſeipſam in hoc ſtatuebat honorare. Quæ cùm moderatè & frugaliter ab ea eſſet accepta, & vt oportebat ipſam accipere, illa, quæ erat remota à negociorum ſolicitudine, & dedita philoſophię, receſſit, admirans eius virtutẽ, & quòd nihil peteret ab ea, quę multa dare poſſet & vellet.

Proficiſcitur Conſtãtinopolim.

Conſtantinopoli præeſt aliquot religioſis fœminis.

Verina Imperatrix eã charam habet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Præfectus vrbis Romæ, cùm fuiſſet ſanctæ familiaris, & cuiuſmodi eſſet ipſa didiciſſet experientia: eam autem, quę patricio Sporacio cõiuncta erat matrimonio, in grauem morbum vidiſſet incidiſſe, & qui artem vincebat medicinã, & nullam vitæ ſpem oſtenderet: cùm eam, inquam, vidiſſet ſic affectam: Si me audias, inquit, iubens valere medicos, in præſentia trade te communi bono,

Et corporis & animi morbis medetur.

quod venit in ciuitatem: ſanctam, inquam, Matronam, quæ multos non ſolùm à morbis corporis, ſed etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad verum Dei cultum: & ipſam haud ità multò pòſt admiraberis, & alios multos ad ipſam tranſmittes. Hęc cùm dixiſſet, quænam eſſet, & qualem vitam tranſegiſſet, ei narrauit ab initio vſque ad finem. Die ergò ſequenti ambæ ad eam veniunt, & cùm in longum productus eſſet earum ſermo, cùm ea, quæ morbo laborabat, manum dexteram Sanctæ appræhendiſſet, ad eam, quæ erat affecta, partem attulit: affectionem autem ſtatìm ſenſit leuiorem. Matrona verò rogauit cauſam, cur eam tetigiſſet. Cùm autem verum dixiſſet ea, quæ laborabat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet. nos enim hoc non poſſumus efficere.

Quæ itaq; laborabat, ab illo tempore remiſsè accedẽtem cogitans mali grauitatem, in animo habebat manere apud ſanctam, expectãs perfectam liberationem ab eo, quod ipſi afferebat moleſtiam. Propterea iubebat etiã manere animantia, quæ ei ad vſum ſeruiebant. Cùm autem ei nunciatum eſſet, non eſſe aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnum enim eſſe, idq; habitari mercede) cum beata conferẽs ſermones: Facultates, inquit, ſatìs magnas ſuppeditauit mihi ſplẽdor generis, multasq; ædes extructas ad pulchritudinem atq; magnitudinem. Earum, inquit, quaſcunq; volueris, quæ vno ambitu compręhenduntur, parata ſum ego tibi largiri, animarum, quę ſunt ſeruandæ, futuras habitacula, & principaliter ad meam ipſius vtilitatem. Illa aũt cùm ſpiritu cognouiſſet, quàm multis animabus ex hoc aperiẽda eſſet porta ſalutis, aſſenſa eſt ſe eſſe accepturam: & cùm Diaconũ acceerſiuiſſet Marcellum, & ei rem expoſuiſſet, mittit ad contemplandum ea, quæ promiſſa fuerant. Qui poſtquàm eſt contemplatus, reuerſus dixit eſſe quidem pulchrum loci ſitum, vt qui à dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Baſſiani monaſterium: non parua autem & leui, ſed magna opùs habere diligentia.

Euphemia opulẽta matrona multa ei largit.

Nondùm hęc renunciabantur, & promiſſio conſecuta eſt effectum: & cùm donum fuiſſet literis inſinuatum, ſtatìm ei quoquè perfectum ſanitatis donum à Deo fuit donatum. Poſteà autem & ædes extruxit magnificẽtiùs, vt quæ eas, quibus opùs erat, impenſas ad corrigendum & exornandum munifica manu ei exhibuerit. Hinc fit, vt eas vſque in hodiernum diem vocent omnes Seuerianas. Hinc cùm ſancta migrâſſet è priori habitatione, nihil omninò migrauit à ſcopo, qui eſt in Deum, & ab operibus: niſì quis hoc vocârit migrationem, à minoribus ad maiora tranſitum. Quo factum eſt, vt ſuum quoquè gregem fecerit valdè augeri, & ab inimicis conſeruârit illęſum, operibus habens adiutorem eum, qui eſt cauſa bonorum. Fit etiam tale quid aliud pręter cętera, quod eam fecit maiorem.

Venerandũ feſtum S. Laurentij martyris.

Celebrabatur quidem publicum & venerandum feſtum Laurẽtij martyris. In eius autem templum confluxerat maxima multitudo populi, & diem in eo tranſigebat. Ibì duę erant quidem ſorores natura, ſed moribus minimè, vt quæ valdè inter ſe diſcreparent: genere autem erant claræ & inſignes. Eæ ergò peracto feſto illinc reuertentes, cùm fuiſſent in loco, in quo erat ſanctæ monaſterium, numeroſus quidam ſonus hymnorum diuinorum acceſſit ad aures earum. Quibus delectatæ, cùm reſciuiſſent quænam ea eſſet, quæ pręeſt monaſterio, ad eam ingreſſæ ſunt. Cùm eam verò cõueniſſent, & partìm quidem ex verbis, partìm autem ex modeſtia & morũ honeſtate magnam accepiſſent vtilitatem, vna ex ijs ſpiritali eius amore capta: Tu quidem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud eam, me enim cepit obliuio & mariti, & domûs, & cognatorum. &, vt dicam cum diuino Dauide: Elégi abiecta eſſe in domo Dei mei potiùs, quàm in mundo frui rebus iucundis. Cùm autem ſorori hæc dixiſſet * Anaſtaſia, (hoc enim erat ei nomen) ea non eſt illi aſſenſa: ſed apertè contradixit, dixitque rem eſſe leuitatis & inconſiderati feruoris, qui facilè tendit ad pœnitentiam. Hæc autem dicebat animo potiùs mundi cupido, quàm graui & conſtanti. Sancta verò eius quidem laudabat ex Deo ſcopum: ſed nec ipſa repentinam probabat mutationem: ſed ſuadebat, vt priùs rediret ad maritum, & eam rem communicaret marito: dicebatque oportere eam, quoàd eius fieri poteſt, curam gerere vitæ perfectioris, & DEVM perpetuò rogare, vt ſcopum eius dirigat. Tuncque, aiebat, venies ad me: ex animi autem tui ſententia ſuccedat id, cuius teneris deſiderio. Etſì enim diuinum deſiderium ſubijt tuum animum, nec te te-

Pſal. 83.

te tenere intermittit: me tamen multa impediunt,nè confidam: nempe tua ætas tenera, & quòd in ſuſcipiendis laboribus non ſis exercitata,'& quòd ſit natura magis ingeneratum, vt tibi ſeruiatur potiùs,quàm vt ſeruias: & quod eſt omnium maximum, mariri prohibitio.

His dictis,ſilebat Athanaſia,animo quidem cruciata,vt quæ repelleretur: nollet autem contradicere,& ſuam confirmare voluntatem.Propterea receſſit,hunc ſcopum & propoſitum acerrimè perſequens: & vt ſancta ei ſuaſerat, vitæ temperantis & frugalis curam gerens,& veluti præcedentem diſciplinam,ad vitam & exercitationem id faciēs monaſticam. Porrò autem cùm veniſſet in quendam ex ſuis agris,& ſeiuncta fuiſſet à coniuge,ſtudebat ipſa ſe gerere ad ſanctæ imitationem,eodem tempore cibum ſumens, parceque & tenuiter,ſicut illa, comedens,& preces fundens ante cibum & poſt cibum, & alia omnia pro viribus imitans,quæ faciebat beata. Cùm ea autē in hoc eſſet,& quæreret honeſtam à marito ſeiunctionem, tale quid accidit, valdè honeſtam præbens liberationem.Nam cùm ea,vt priùs diximus,abeſſet,maritus,qui erat ſumptuoſus & moribus intemperans,magnos faciebat ſumptus.Cùm itaque redactus eſſet ad inopiā, perſuadet puero, vt clàm ſurripiat aliquam ex arcis dominæ, & ad eum afferat. Quod quidem cùm factum eſſet,nō latuit ancillam, quæ ſeruabat res dominæ. A qua cùm illa rurſùs id didiciſſet,decæterò tanquā honeſta arrepta occaſione, nulla non ratione Athanaſia moliebatur ſeparationem. Tandèm autem cùm marito perſuaſiſſet, & magnam partem facultatum,quæ ad ipſam pertinebant,ſecum tuliſſet,Matronæ fidei ſuam credit animam: accedensque,& ei ſuas offerens diuitias: Hęc,inquit,mihi accipe, & repone in theſauris Chriſti,qui non poſſunt ſurripi:& nè deſpicias animam, quæ à ſancta tua dependet anima,& omnia ſua tibi dedicat.

Athanaſiā fœmina nobilis ad eius ſe imitatiōnem componit.

Omnes ſuas facultates ei tradit

Matrona autem adminiſtrationem quidem, vt moleſtam & negocioſam reijciens, ſupplicis verò propoſitum admittens,dubitabat quidnam eſſet ſibi faciendum. Et Baſſiano quidem rem communicat: & audita eius ſententia,accipit quæ oblata fuerant: & ex pecunijs quidem quaſdam conſumit in monaſterij faciēdis operibus: vt quę monaſterium quidem muro circundederit, trium autem tabularorum habitaculum extruxerit. Primum quidem & terrę propinquum, quod eſt ad ſepulcra definitum. Secundum autem & medium,quod eſt aptum ad hyemandum,& habet templum,quod eſt eo tempore aptum,ad quod cōueniatur. Tertium verò & poſtremum,quod ipſum quoq; templo ornatur pulcherrimo,& eſt pulchrè accommodatum ad ver illic agēdum. Quæ quidem permanent vſque in hodiernum diem, prędicātia ſumptuoſam & magnificam ędificationem. In his quidem, ſicut dictum eſt, conſumptę ſunt nonnullę pecunię Athanaſię: reliquas autem diſtribuit monaſterijs, quæ erant Hieroſolymis, & alijs, quæ rerum neceſſariarum laborabant inopia, bono Marcello ad hęc piè inſeruiente. Et ſic quidem Athanaſia,amiſſis, quæ fluunt,diuitijs,acquiſiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Etiā olim fuēre ſumptuoſa & magnifica tēpla & monaſteria.

Cùm quindecim autem annos fuiſſet ſuperſtes in hac viuendi ratione,à vita præſenti liberata,felix iter ad Deum inijt. Sic grex Matronę fuit amplificatus,mulris quotidiè accedentibus,& volentibus paſci ab hac magiſtra.Cùm autem inſtaret tempus eius diſſolutionis,planè oſtendebat ſancta,ſe neque propter parata opera perturbari ad ſeparationem.Paratus enim fui,inquit diuinus Dauid,& non ſum conturbatus: neque rursùs feſtinabat ſeiungi: illud quidem,vt dictum eſt, propterea quòd confideret: hoc autem rursùs,propter amorem ſui gregis. Quocircà erat ei magis neceſſarium in carne permanere,ſicut dicit diuinus Paulus: & cùm maiores ſubijſſet labores, illinc quoquè plures fructus accipere.Quamobrèm in fine ſe maioribus exercebat laboribus, ſicut boni curſores: & pluribus vacabat precibus & intentioribus.

Pſal.118.

Philip.1.

Cùm Deus autem vellet ne hac quidem conſolatione priuare Matronam, vt anteq̄ hinc excederet,nôſſet futurum illic ſuum ſtatum, eam arripit ſomnus maior ſolito: in quo videbatur obire locū,pulchris admodùm arboribus conſitum,& qui aquis irrigabatur ſuauiſſimis,& prędium iucunditate maxima circundantibus: in quo adſtantes quædam fœminæ graues & honeſtę,& vultu prę ſe ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorem ei manu videbantur oſtendere, inſigni pulchritudine, & qualem nec humana poteſt manus efficere, neque lingua narrare. Vocabāt autem Matro-

Viſio S. Matronæ.

nam,vt illuc ingrederetur,dicentes: Hęc eſt tua,& tibi præcipuè definita.E ſomno verò excitata,intellexit quorsùm ſomnium tenderet,quod ei fidem faciebat eorũ, quæ erãt ſecutura,poſtquàm ex hac vita exceſſiſſet.Cùm totum ergò vitæ tèmpus ei perductum eſſet ad centeſimum annum : & ſolos quidem vigintiquinque annos in vita tranſegiſſet mũdana,reliquos aũt in ſpiritali,hinc migrauit ad Chriſtũ,quẽ deſiderabat,relictis actionibus,quæ ab omnibus quidem habentur in inſigni admiratione: paucos verò poſſunt inducere ad eas imitandas : Chriſtum,ad quem acceſſit,perpetuò ſupplex rogans,vt det pacem eccleſijs,& toti populo ſuo ſalutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis,in quã non cadit diuiſio: Quam decet omnis gloria,honor & adoratio,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen.

Nota grandem eius ætatem.

Migrat è corpore.

VITA S. VVILLEHADI, PRIMI EPISCOPI BREMENSIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CO-

dice,mutato ferè ſtylo deſcripta. Eſt hiſtoria fide digna,tametsì Authoris nomen Codex non habet,ſed ab alio abbreuiata videtur.

Nouemb. 8.

Villehadus vir venerabilis, ex Britannia maiori originem duxit. Porrò ſpiritalibus inſtructus diſciplinis, ſacerdotio initiatus eſt. Vbì verò comperit Friſones,hactenùs gentiliſmi erroribus implicatos, Chriſtianæ fidei expetere myſteria,magno zelo incitatus, accuratè cœpit perquirere, quà poſſet ratione ad eam gentem peruenire.Atque eo ſalutis animorum zelo,agente ſpiritu Dei,in dies augeſcente,acceſſit ad regem Anglorum Alachintum, eique aperuit,quo zelo eſſet incenſus, petiuitque eius permiſſu ſibi licere prædicandi verbi vitæ cauſa ad Friſones proficiſci. Rex, comperta eius ſanctiſſima voluntate,conuocato ad ſe Epiſcoporum ſeruorumq́; Dei nõ paruo cœtu, de communi omnium ſententia & conſenſu, iuſſit eum adire gentem illam, eique fidenter annunciare verbum Dei.

Feruet zelo conuertendi Friſones.

At vir Dei gratulabundus acceſſit ad mare,eoque tranſmiſſo, venit in Friſiæ locum quendam,quem *Dockinge vocant,vbì iam antè beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus.Cuius concionibus multi illic fidem edocti,& Chriſtiana religione initiati fuère. Vndè factum eſt, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibì habitans,docuit ea quæ ſunt Dei,ità vt etiam permulti nobiles,ſuos filios ei traderẽt inſtituendos, & multi ab errore in viam reuocarentur, & magna infidelium turba eius prędicatione inſtructa,vndis ſalutaribus expiaretur.

** Dockum*

Magnũ fructum facit in Friſia.

Indè autem proficiſcẽs vir Dei,traiecto flumine Lauinca,venit ad locũ,quem Huchmarke appellant: cumq́; eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deum colendum reuocaret,illi furore perciti, exclamàrũt,virum tam prophanum prorsùs è medio tolli oportere. Nec deerant tamen moderatiores quidam & ſanioris conſilij, qui more gentis ſorte experiendum dicerent,num morte afficiẽdus eſſet. Sed agente diuina prouidentia,ſors eum non attigit.Itaque liberam ei fecère abeundi poteſtatem. Illis ergò relictis,venit in Drentiam,vbì multi eius prædicatione cõuerſi, crediderunt in Chriſtũ, & baptizati ſunt.Porrò diſcipuli eius,diuino eos impellente amore, idolorum fana demoliri conabantur: ſed id barbari moleſtiſſimè ferentes,eos trucidare voluèrunt. Cæſus tum fuſtibus eſt beatus Vuillehadus,& multæ ei plagæ impoſitæ ſunt. Quidam verò ex illis,diſtricto gladio in eum irruit,& caput ei amputare voluìt:ſed vir ſanctus thecam, in qua ſanctorum reliquiæ inerant,ad collum ſuſpenſam habebat. Itaque ictus ille in eius caput vibratus,partem quidem ligaminis thecæ diſcidit, ſed eum prorsùs nihil læſit. Eo miraculo pagani territi,illum cum diſcipulis illęſum,à ſe dimiſerunt.

Pagani volunt eum occidere.

Cęditur fuſtibus.

Nota de reliquijs ſanctorum.

Porrò inuictiſſimus Francorum rex Carolus, audita eius fama, eum egregiè animauit ad propagandam Chriſti religionem, veritus nè fractus iniurijs, à prædicando verbo

verbo Dei ceſſaret. Tum verò in Vuigmodiam ſe conferens, eccleſias illic condidit, & populum ſalutari prædicatione alacriter erudiuit. Deniquè ànno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimoprimo, omnes Friſones circuncircà degẽtes, Chriſtianã fidem ſe complecti velle promiſerunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonum dux, cõgregato exercitu, aduersùs Carolum regẽ rebellauit, Chriſtianosq; perſequi, & è ſuis finibus profligare cœpit. Id vbì comperit vir Dei Vuillehadus, abijt in Vtrinſtri: ſed ibì quoq; imminentẽ perſecutionem, Chriſti benignitate euaſit. Indè verò Romam proficiſcens, cùm ſanctiſſimi Pontificis Adriani conſolatione animatus eſſet, in Franciam lætus redijt. In illo itinere ſcutella eius lignea confracta, creditur meritis eius redintegrata.

Vuedekindus Saxo perſequitur Chriſtianos.

S. Vuillehadus venit Romam.

Porrò autem Carolo Francorum rege iubente, in Vuigmodiam reuerſus, Chriſti fidem publicè & ſtrenuè prędicauit, deſtructaque templa inſtaurauit: conatusq; eos Domino adiuuante & proſperante, eodem anno Friſones fidem Chriſti, à qua defecerant, rursùs complexi ſunt: atq; etiam Vuedekindns ipſe, totius mali author, regi Carolo ſe ſubmittens, baptiſmi gratiam percepit. Carolus autem rex cùm eſſet Vuormatię, ſeruum Dei Vuillehadum Epiſcopum conſecrari voluit, idque factum eſt tertio Idus Iulij. Eius autem parœciæ ſubiecit Vuigmodiã, Haras, Vtriuſtri, Aſtergam, Vuangã & Noerden. Et illic quidem primus Epiſcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipſa autem functione Epiſcopi admodùm piè & religiosè ſe geſſit, virtutũq; ſtudia multis modis auxit. Cùm autem corporis incommoda valetudine admodùm confectus eſſet, Hadrianus Pontifex iuſſit, vt piſcibus vęſceretur, quibus ob ſtudium abſtinentiæ vti non ſolebat. Nullus propè dies abijt, quo non ſacra Miſſarum ſolennia cum magna cordis contritione celebraret, inſupèr nonnunquàm duo vel tria Pſalteria lectitans. Ità vir beatus doctrinam ſuam egregiè ornabat, exemplo ſuo confirmans, quod ore prædicabat.

Vuedekindus baptizatur.

S. Vuillehadus fit primus Epiſcopus Bremẽſis.

Bremæ ædificauit templum elegantiſſimum, dedicauitq; illud Calendis Nouembris Dominico die in honorem Domini noſtri IESV Chriſti, & beati Petri Apoſtoli. Atque ea in vrbe Epiſcopi ſedem conſtituit.

Tandèm cùm vniuerſam parœciam ſuam ſtudio pię intentionis crebrò perluſtrâſſet, in locum, qui *Bleckenſee dicitur, peruenit: vbì tam acri correptus eſt febre, vt diſcipuli qui cum eo erant, vitam eius deſperarent. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærẽs, dolorem, quem ex eius obitu impendente conceperat, lachrymis & querimonijs teſtatus eſt: Noli, inquiens, pater ſancte plebem, quam paſcendam ſuſcepiſti, quæque cultui diuino ſeſe accõmodare videtur, deſerere, nè tenellus grex, te decedẽte, luporũ morſibus exponatur. Ei verò beatus vir ſic reſpondit: Noli, fili mi, à Domini mei conſpectu diutiùs me auocare. Oues ab illo mihi commendatas, ei tuendas committo. Non deerit vobis benignitas eius, cuius miſericordia plena eſt terra. Atque ità pia animi deuotione vir Domini cælo ſemper intentus, ſexto Idus Nouembris, cùm iam virtutibus perfectus eſſet, in Chriſti pace obdormiuit. Ad eius exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremenſem eccleſiam, quam ipſe condiderat, deportârunt, in eaq; ſacrum corpus eius tumulârunt. Fuit in Epiſcopatu Bremenſi annos duos, menſes tres, dies vigintiſex.

Pſal. 32.

Feliciter abit ad Dominum.

EX LIB. II. CAPITE XIIII. ET XV. SAXONIAE ALBERTI KRANTZII QVAEDAM HIS SVB*iungimus, quæ non parùm faciunt ad beati Vuillehadi hiſtoriam confirmandam & illuſtrandam.*

Cum iam antè diuiſis locis per Saxoniam rex (Carolus Magnus) aliquot conſtituiſſet epiſcopatus, in Oſnaburga, in Salingſtede, inque Padeburna: anno tandèm DCCLXXXVIII. Bremenſem erexit eccleſiam, vt eſſet ſuffraganea Colonienſi. In quam ordinatur epiſcopus Vuillehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in maritimis eius regionis Chriſti Euangeliũ diſſeminauit. In ꝑſecutione, quã excitauit Vuedekindus, vix ipſe elabitur, cũ diſcipuli eius diuerſis locis occũberent ꝓ Chriſto. Vndè Dei cõfeſſor maius ſitiẽs lucrũ aĩarum, Euangelicũ cõpleuit pręceptũ, de ciuitate fugiẽs in ciuitatẽ: diſperſiſq; ad prędicandũ ſocijs, ipſę Romã cũ Ludgero adijt: vbì ſanctiſſimi Papæ Hadriani cõſolatione releuati, Ludgerus ad profeſſionẽ ordinis S. Benedicti in montẽ Caſſinũ, Vuillehadus in Gallliã ad ſepulcrũ ſancti repedauit Vuillibrordi. Itaq; biẽnio vterq;

Epiſcopatus Salingſtede tranſlatus eſt Halberſtadium.

De Ludgero hęc paulò aliter habet eius hiſtoria To. 2 Martij 26.

con-

concluſi,contemplationi inſtiterunt & orationi,magni Saxoniæ futuri Apoſtoli: orantes interim pro perſecutoribus & gente Saxonum, nè iactum in eos fidei ſemen inimicus homo zizanijs opprimeret.Quo tempore Vuedekindus author,vt diximus, rebellionis,ad fidem,vt eſt dictum,venit,baptizatus cum alijs Saxonū magnatibus. Et tum demùm ſubacta Saxonia,in prouinciā eſt redacta:quę diuerſis tēporibus in octo Epiſcopatus diuiſa,Moguntino & Colonienſi Archiepiſcopis eſt ſubiecta. Operępretium iudicaui inſerere priuilegium Caroli,quod tum contulit Eccleſiæ Bremenſi: vndè diſcant poſteri,quid permouerit optimum regem,Epiſcopis, non Ducibus ſuis,terram ſupponere: cernantque de temporum ratione complurima,quę alibi non legantur.Exemplar ergò eius priuilegij, Bremenſi Eccleſiæ à Carolo donati.

Saxonia in prouinciā redacta.

Cap.15. Priuilegiū Eccleſię Bremenſis.

IN NOMINE DOMINI & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti,Carolus diuina ordinante clementia rex: Si Domino Deo exercituum ſuccurrente,in bellis victoria potiti ſumus,in illo,& non in nobis,gloriamur:& in hoc ſeculo pacem & proſperitatem,& in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter nouerint omnes Chriſtifideles,quòd Saxones,quos à progenitoribus noſtris,ob ſuæ pertinaciæ perfidiam ſemper indomabiles, ipſiq; Deo & nobis tā diù rebelles, quouſq; illius,nō noſtra,virtute ipſos & bellis vicimus,& ad baptiſmi gratiam,Deo annuente,perduximus,priſtinę libertati donatos,& omni nobis debito cenſu ſolutos,pro amore illius,qui nobis victoriam contulit,ipſi tributarios & ſubiugales deuotè addiximus: videlicet,vt qui noſtræ poteſtatis iugum hactenùs ferre detrectârunt,victi iam, Deo gratias,& armis & fide,Domino ac Saluatori noſtro Ieſu Chriſto,ac ſacerdotibus eius,oīm ſuorum iumentorū & fructuū,totiusq; culturæ decimas ac nutrituræ,diuites ac pauperes legaliter conſtricti perſoluant.Proindè omnem terram eorum antiquo Romanorū more in prouincias redigentes, & inter Epiſcopos certo limite diſterminantes, ſeptentrionalem illius partem,quæ & piſcium vbertate ditiſſima,& pecoribus alendis habetur aptiſſima,pio Chriſto & Apoſtolorum ſuorum principi Petro,pro gratiarum actione deuotè obtulimus: ſibiq; in Vuigmodia,in loco Bremen vocato,ſuper flumen Vueſeram eccleſiam & Epiſcopalem conſtituimus cathedram. Huic parochiæ pagis ſeptuaginta manſos cū ſuis colonis offerentes,totius huius parochiæ incolas,decimas ſuas Eccleſiæ, ſuoq; ꝓuiſori fideliter perſoluere,hoc noſtrę maieſtatis pręcepto iubemus, donamus,& confirmamus.Ad hoc etiam ſummi pontificis & vniuerſalis Papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntinenſis Epiſcopi Lullonis,omniumq;,qui affuêre,pontificum conſilio eandem Bremenſem Eccleſiam,cum omnibus ſuis appendicijs,Vuillehado probabilis vitæ viro,coram Deo & ſanctis eius commiſimus: quem etiam primum eiuſdem Eccleſiæ tertio Idus Iulij conſecrari fecimus Epiſcopum: vt populis diuini ſemina verbi, ſecundùm datam ſibi ſapientiam fideliter diſpenſando,& nouellam hanc eccleſiam canonico ordine & monaſteriali competentia inſtruendo,interim plantet & riget,quouſq; precibus ſanctorum ſuorum exoratus,incrementum det omnipotens Deus.

Saxonia vt Epiſcopis ſit ſubiecta.

Vueſerā, id eſt, Viſurgim.

Innotuit etiā idem venerabilis vir ſerenitati noſtrę, eam, quā diximus, parochiā propter barbarorum infeſtantiū pericula,ſeu varios euentus,qui in ea ſolent cōtingere, ad ſuſtentacula ſiue ſtipendia Dei ſeruorum inibi militātium minimè ſufficere poſſe. Quāobrèm,quia omnipotens Deus in gente Friſonū,ſicut Saxonū,oſtium ſuū aperuit,partē pręnominatę regionis Friſiæ,quę contigua huic regioni eſſe dinoſcitur,eidem Bremenſi eccleſię,ſuoq; prouiſori Vuillehado epiſcopo, eiuſq; ſucceſſoribus perpetuò delegauimus retinendam.Et quia caſus pręcedentes,nos cautos faciūt in futurum,nè quis,quod non optamus,aliquam ſibi in eadem diœceſi vſurpet poteſtatem, certo eam limite facimus terminari: eiq; hos terminos,mare Oceanum, Albim fluuiū,Liam,Stenbach,Haſalā,Vuimmarchā, Sneielbach,Oſtā, Mulinbach, Motā paludē, q̄ dicitur Sigefridesmoer, Quiſtinā,Chiſemmoer,Aſebrock,Vuiſebrock,Biuernā,Vternā,iterumq; Oſtā.Ab Oſta verò vſq; dū peruenitur ad paludē,quę dicitur Kaldenbach: deindè ipſam paludē vſq; ad *Vuēmam fluuiū: à Vuēma verò Bitinā Farſtinā,vſq; ad Vueſerā fluuiū: deindè ab orientali parte eiuſdē fluminis viā publicā,q̄ dicitur Heſſēuueg,Sturmegor & Lorgoe: diſterminantē Sechbaſam,Alapā,Caldehorra,iterumq; Vueſerā. Ex occidentali aūt parte viā publicā,q̄ dicitur Folckuueg,quē incolę loci Vuldloch nominăt:Finolā,Vualdeſmoer, Berckpol,Eddenri ad paludē,Emiſgoer & Oeſtergoer diſterminantem: Brudlocho, Biberlach, iterumque mare: firmos & intranſibiles ſcribi iuſſimus, & circunſcribi:&,vt

Limites diœceſis Bremenſis.

* Vuennā fluuiū,à Vuenna verò Bicinam,

huius

huius donationis ac circumſcriptionis authoritas noſtris futuriſque temporibus, Domino protegente, valeat inconcuſſa manere, manu propria ſubſcripſimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Signum domini Caroli regis inuictiſſimi: Hildebaldus Archiepiſcopus Colonięſis, & ſacri palatij capellanus, recognoui. Data II. Idus Iulij, anno Dominicę incarnationis DCCLXXXVIII. Indictione XII. regni dñi Caroli XXI. Actum palatio Nemetenſi feliciter, Amen.

Hildebald. Archiepiſcopus Colonienſis.

Sedit igitur in Eccleſia Bremenſi beatus Vuillehadus poſt ordinationem ſuam annos duos, menſes tres, dies vigintiſex: prędicauitque tam Friſijs quàm Saxonibus poſt martyrium S. Bonifacij omnes annos trigintaquinque. Obijt autem ſenex & plenus dierũ in Friſia, in villa *Pleccazze, nunc vocant Plexen: quæ ſita eſt in Ruſtria. Corpus eius Bremam deportatum, in baſilica S. Petri, quam ipſe ædificauit, ſepultum eſt. Tranſitus eius celebratur feſtiuis gaudijs vj. Idus Nouembris. Ordinatio, 3. Idus Iulij.. Hactenùs ex Crantzio.

S. Vuillehadus multis annis prædicat Friſijs & Saxonibus.

VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI AMBIANENSIS, AVTHORE NICOLAO MONACHO SVESſionenſi, eius æquali: *Cuius tamen dictionem paſſim mutauit, & plerunquè nonnihil contraxit F. Laur. Surius, ſola epiſtola nuncupatoria prorsùs nihil mutata: quæ mox ſequitur.*

Reuerendo patri Rohardo, ſanctæ Sueſſionēſis ſedis ac matris Eccleſiæ Decano, Nicolaus beatorũ martyrũ Criſpini & Criſpiniani, ipſius vrbis apoſtolorũ & patronorũ, ſeruus, debitæ venerationis obſequiũ. Sæpiùs, pater amantiſſime, tua ſanctitas paruitatem meam commonefecit, vt aliqua de geſtis pię memoriæ Godefridi Ambianenſis ciuitatis præſulis, in laudem omnipotentis Dei ſtylo contraderem fidelium poſteritati. Quod vt ipſe reor meminiſti, primò durè ſuſcepi, nec mirum. Etenim à tanti viri pijs laudibus exprimendis hinc me reuocabat ætatis immaturę debilitas: (Vt enim relatione obſtetricis inſertum memorię retinebã, non ampliùs quàm quinq; luſtrorum ambitũ attigeram) hinc verò humilis ſcientiolę tarditas maximè retrahebat. Nam vt de reliquis taceam, nondùm complexionem ſyllabarum, nondum ipſius Alphabeti elementa plenè cognoueram. Cumque modernos acutiores, & vt ità dixerim, lyncum more obſtantia quęque ſubtiliter penetrare intueor, dum vnumquenque in ſuo ſenſu abũdare contemplor, dumque penè vniuerſos eloquiorum flores perquirere, ſimul & compendio ſtudere perpendo: nimiùm nimiumque vereor, quòd ſi tantilli exercitij ruditas, incultique ingenioli tarditas, Pythagoricas ſeu Platonicas peruenerit ad aures, faſtidium magìs, quàm emolumentum generans, inter argutos videar grauis anſer perſtrepere olores. Enimuerò moris vituperandę fertur picturę, vt à longè quidem perpulchra pareat: cùm verò obtutus attentiùs ſubtiliusque defixeris, ampliùs vileſcat. Quod & ego, nè ſimile quid incurrerem, admodùm formidabam, ſicque potiùs ſubſannationi cũctorum, iudicio meritò paterem, quàm laudi: cùm durum nimìs ſit, iuxta cuiuſdam dicti ſententiam, cuiuſpiam meritum calamo efferre, cuius imitator eſſe deſiſtis. Hęc aliaq; quamplurima cùm mihimetipſi obijcerem, his meam puſillitatem refoues, tarditatem deſidiamque commones, non ęquum fore, ſi verbi Dei talentum acceperim, de cęleſtibus reticendo, occiduam vitam, iuxta illud Criſpi, vtì bruta animalia, quę natura finxit prona & obedientia ventri, pręterire ſilentio: quod etiam eſt minam reponere in ſudario: ſed dignum piumque, actus ſerui Dei ad ipſius fauorem, ſimulque fidelium exhortationem, prout vnctio ſpiritûs nos de omnibus doceret, non in immenſum cognitioni mortalium commendando, exarare calamo. His alijſque tuis tam allocutionibus, quàm & allegationibus inclinans animum, quanquàm pridèm ad id peragendum flagraret, tamen vehementer timebam ruditati hebetis intelligentię, nè ſi illud aggrederer, quaſì contra torrentem conarer, ſicque ſuccumberem mole pręconandę preſſus hiſtorię. Rursùs itaque illo tuo excellenti more his pigritantem ſuſcitas, vt videlicet meminerim me reum detineri, ſi ad ornandam veri ſummiq; ſacerdotis veſtem nollem, cùm poſſem, competenter offerre. Et nè de inęqualitate virium id exequendi minimè diffiderem, nec de ingenij tarditate titubarem, ſępiùs inculcabas, vt in ipſo, qui fabricatus eſt ſurdum

Saluſti. in initio Coniurationis Catilinæ.

&

Exod.4. & mutum,ſpem ponens,hoc opus,vniuerſis imitari cupientibus vtile, mihi eſſet in voluntate: orationibus autem ipſius ſerui Dei ſuffragantibus, quamcitiùs feliciter futurum in perfectione. Quia verò,iuxta quod legitur,Quoque magìs tegitur, tectus magìs æſtuat ignis:præcepto tuo,cui non obaudire,nefas duxi,nimiùm nimiumque moratus, tandèm ad ſcribendum animum appuli,egregios mores glorioſi Godefridi, dignosque Pſal.67. relatu,ad fauorem illius,qui in ſanctis ſuis mirabilis prædicatur,quamuis ſcientia imperitus,recitandos ſtatui.Itaque venerande pater,nequaquàm in his perquiras ſapientiam ſermonis,ſed præpollentem vitam viri,ad imitationem poſitã cunctis,qui ſobriè & iuſtè verſantur in domo Dei.Sed quia nôſti, quòd ad euoluendũ tam immenſæ profunditatis pelagus pluma imbecillis eſt,orationibus tuis obtine, quatenùs aura paracleti ſpiritûs nobis aduenire, iam iamq; curſum dignetur dirigere: vt quò nos ducit oratio,illæſa rate,poſſimus pertingere.

Exoro,valeas,felix cum tempore curras.
Poſt obitum carnis,paradiſi pace fruaris.

PROLOGVS AVTHORIS AD LECTOREM.

MEmoriæ proditum eſt,apud veteres in more poſitum fuiſſe, præclarè ab alijs dicta & facta,literis mandare,vt poſteris egregiæ virtutis eſſent monimenta: tum etiam illorum imagines vel nomina,ſiue aureis,ſiue ęreis inſculpta laminis,ad excitandam animi virtutem & fidẽtiam,ob oculos ſtatuere.Quod ſi ob propagandum eorum famam mortalium ſagacitati fieri placuit, quos nõ modò æquum nõ fuit ſuperuacaneis efferri laudibus,ſed etiam imitari velle extremæ dementię ſit:quanto iuſtiùs nos militum Chriſti res geſtas ad laudem prępotentis Dei,ad fidei confirmationem,ad excitandam audi-Ioan.1. torum ignauiam literis conſignamus, quos pro ſua benignitate ad illud gloriæ faſtigiũ Deus euexit,vt filij Dei & dicerẽtur,& eſſent:nec tantũ regni cęleſtis participes,ſed eti-Rom.8. am hæredes Dei,Chriſtique cohæredes ſint? Nè quis autem temerè id fieri exiſtimet,meminerit iubere egregium citharœdum,vt fideles quique laudent Dominum in Sanctis Pſal.150. Philip.2. eius: quos ab ipſo mundi exordio ità in hoc mundo conſtituit,vt in medio nationis prauę atque peruerſę, verbum vitæ in ſe continerent. De quibus etsì multa dici hoc loco poſſent,ſed ſermo cohibendus eſt,nè fiat lectori vel auditori oneroſus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium adducere electum Chriſti antiſtitem Godefridum,Ambi-Quo tẽpore vixerit S. Godefridus anenſis ciuitatis paſtorem,quem Dominus Ieſus ex eius latebris extractum,eo tempore, quo Philippus Henrici Francorum regis filius in Gallijs rerũ potiebatur, ceu ſidus eximium,quo peccatorum tenebræ illuſtrarentur, in ſpecula ſanctæ matris Eccleſiæ collocauit: qui quantæ ſanctitatis & innocentię fuerit,finis declarauit, in quo, vt ante nos dictum eſt,ſecurè laus omnis canitur. Etsì autem de illo multa extent, plurimaque memoriæ ſuccurrant, nos tamen ea duntaxàt annotabimus, quæ penè omnes nouerunt. At verò dum ſatìs necdùm video,ex ijſipſis quęnam potiſſimùm eligam,hominumque animis affigã, dum fluctuat animus,prioráne,an poſteriora commemorãda ſuſcipiam, haud mediocres me anguſtiæ obtinent,inſcitia miſerè me premit, ità vt tanto oneri impar, rerumq; geſtarum immenſitati ſuccumbens, cum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Multæ eius reuelatiões Nam ſi referre velim,quotiès illi de ſtatu præſentis Eccleſiæ diuinæ ſint oblatæ reuelationes,quàm crebrò ille beatiſſimis supernorũ ſpirituum cœtibus vltrà quàm cõmunis naturæ admittit imbecillitas, admixtus,potentum huius ſeculi infidelitatem, & in ſubditos tyrannidem,itemque pellicum & matronarum infandam commixtionem ęternis ignibus puniendam pręnouerit,(horum enim fœtor iam in æquiſſimi iudicis conſpectũ pertigerat)vtq; fraternę charitatis flãma incenſus,diuinæ animaduerſionis gladium iam iamq; imminere cunctis denuncians,innumeras pertulerit anguſtias & labores: Corporis afflictiões. tum quoquè ſi frigora,nuditatem,ieiunia,quibus mirè corpus ſuum edomuit, ſi caſtitatem,patientiam,humilitatem,cæteraſque virtutes eius,quibus egregiè inſtructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter cucurrit,exactè explicare contendam, modum voluminis excedam,videborque dixiſſe incredibilia: adeò nõ poteſt horum certus numerus iniri.Quid igitur? Si non poſſunt dici omnia, ad excitandam tepidorum deſidiam,

diam,ad inflammandos cæleſtium amore pigrorum animos,vel pauca è plurimis ceu deſides & oſcitantes non cõmemorabimus,lucernamq́; Chriſti benignitate accenſam, vt mortalibus iter oſtendat,quo pergendum ſit ad beatitudinem,noſtro ſilẽtio interim ſub modio latére patiemur? Quid verò hac re poſſit fingi impudentius,aut dici miſerabilius? Nam de tanto viro dicere, præclarum; honeſtum & pium eſt: de illo horis & locis omnibus meditari,vtile & ſalutare eſt: denique,quò iam præceſſit, illum ſubſequi pro viribus,optatiſſimum eſſe debet.

Adiuuante igitur nos ſpiritu Dei,& precibus ipſius Godefridi Epiſcopi ſuffragantibus, eius ortum, mores bonos, felicemque è corpore migrationem,non fallaciosè,ſed ſyncerè coram Deo in Chriſto ſcribere connitemur. E quibus pauca quidem noſtris oculis vidimus: reliqua verò,hominum veracium,qui illum familiariùs & videre & au- Aetas Au-
dire potuerunt,fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quintini, cuius thoris.
cœnobium Peronæ vrbi propinquum eſt,qui Renigerius à puero diſcipulus fuit noſtri huius prędicandi Godefridi: & cùm ego ei loquerer,ætatis exceſſerat annum ſexageſimumſextum,& in monaſterio vixerat annos quinquaginta.Rohardi etiam,viri venerabilis,qui in Sueſſionenſi Eccleſia Decani officio nunc fungitur, quemq́; hic Dei ſeruus Godefridus ab ipſis incunabulis.(Nam erat eius ex ſorore Hodierna nepos) apud ſe educauit,& ad reuerẽdos prouexit mores. Qui ſanè memoria ſempiterna dignus eſt, tantoq́; poteſt veriùs de beato viro teſtari & proloqui,quanto eius præclarè dicta & facta,omni venerationis ſtudio complectenda,familiariùs cognita & perſpecta habere potuit. His accedit Giſlebertus,vir æquè per omnia fide digniſſimus,qui ei indiuiduus terra mariq́; vſque ad ſupremum vitæ eius diem comes adhæſit. Quòd ſi quis impudenter oblatrare & carpere nos velit,cur non tam viſa,quàm audita referamus,accipiat ille,quod beatus Gregorius Põtifex & Doctor in Dialogo ſuo dicit,Lucam & Marcũ Euangelium,quod ſcripſerunt,non viſu,ſed auditu didiciſſe.Itaque cùm Doctor gentium teſtis ſit fidem ex Rom.10.
auditu conſtare,tantorum virorum freti authoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro ſuſcepimus,nos accingamus. Qua tamen in re quãdò nobis vires deeſſe nõ ignoramus, habitatoris eius ſpiritusſancti gratiam medullitùs imploremus: vt de tali tantoque patre digna animo concipere,& lectori vtilia proferre queamus,quem ille plurimis chariſmatibus gratuita benignitate pręclarè illuſtrauit.

VITAE LIBER PRIMVS.

Quibus ortus ſit parentibus. Cap. I.

IGITVR venerabilis Godefridus pago Sueſſionẽſi edi- Nouẽbris 8.
tus eſt in lucem,habuitque parẽtes ingenuos, fide & actione catholicos.Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta Patria &
eſt.Degebant autem illi in prædio Moulicurtenſi, & cœ- parentes S.
nobio beatæ Mariæ * Nouigenti è ſuis redditibus,terris & Godefridi.
vineis,non parùm multa contulêre. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monaſtico,pręclaraq́; innocentiæ & patientię exempla reliquit: mater verò orbata viro, inſtàr turturis,caſu aliquo coniugem amittentis,in viduitate & animi puritate perſeuerans, vſque adeò ſuperuixit, vt filium ſuum viderit eius monaſterij regimen obtinere.

De Godefrido Abbate S.Quintini. Cap. 2.

EST celebre monaſterium in Veromanduorum ſolo, in beati Quintini martyris honorem conditum,Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus pręerat vir pius Godefridus,& morum integritate, & generis nobilitate clarus. Fuit enim patruus Idę,filię Alberti nobiliſſimi Comitis Namurcenſis,quę iuncta matrimonio egregio * conſuli Bolonienſis prouincię Euſtachio,Godefridum & Balduinum ei pe- Hi ab alijs
perit:qui poſteà itineris Hieroſolymitani,quod iubente Vrbano Pontifice maximo ſuſ- vocantur
ceptum fuit,duces & moderatores inuictiſſimi diuinitùs inſtituti, vrbem Hieroſolymã, Duces Lo-
in qua totius mundi vita à ſacroſanctę Crucis patibulo pependit, armis expugnârunt, taringiæ.
atque in ea alius poſt alium imperium obtinentes,annis aliquot barbaras & à Chriſti re-

ligione alienas gentes egregiè debellârunt,& tandèm illic animas Chriſto reddiderunt, honorificè ea in ciuitate,vbì ſepulcrum eſt Domini,tumulati.Quę quidem idcircò mihi commemorata ſunt,vt poſſit intelligi genus illuſtre tanti patris,quem conſtat etiam gregi ſuo magna cura inuigilâſſe,religione celeberrimum,literarum ſcientia & rerum quoquè externarum & politicarum peritia, cumprimìs inſtructum fuiſſe.

Vt parentes eleemoſynis & precibus obtinuerint à Deo filium Godefridum.
Cap. 3.

CVm autem ille die quodam per pagum Sueſſionēſem iter haberet,hoſpitio vti voluit eius,quem diximus,Frodonis. Qui cum vxore ſua tanquàm Dei ſeruū honorificè eum accepit,& charitatis officijs,multaq; humanitate proſecutus eſt,& ad pedes eius pariter prouoluti, ab ore eius verba ſalutis attentis animis perceperunt.Omnis enim ſermo eius,è diuinis erat ſcripturis depromptus, de gloria iuſtorum,de pœnis impiorum,de contemptu rerum viſibilium & caducarum, de inuiſibilium ſemperq; manentis beatitudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis loqueretur,inter alia ſciſcitatus eſt ex eis,num quenquam è liberis ſuis(Duos enim filios,illos habere didicerat)Domino ſeruiturum obtuliſſent. Tum verò illi alta trahētes ſuſpiria, multoq; ab oculis manante lachrymarū imbre,aiunt ſe id necdùm feciſſe: eos,quos antè genuiſſent,quorum alter Fulco,alter Odo dicebatur,iam ſeculari militia implicatos teneri: ſe verò iam toto decēnio nullam edidiſſe prolem, & iam tendere ad ſenectutem, nec vllam deincèps ſperare ſobolem: orare tamen, vt à Chriſto ipſe eis impetrare velit filium,quem poſſint monaſticę profeſſioni mancipare.Reſpondet ille,ad eam rem promerendam,expetenda eſſe iuſtorum ſuffragia & merita,piorum lachrymas, monachorū & circumquaquè degentium ſeruorum Chriſti preces. Non enim,inquit,vnum me ſufficere video huic rei impetrandæ: ſed quia ex propheta didicimus,fidelem Dominum in omnibus verbis ſuis,quid ille in Euangelio promittat,interioribus auribus fideliter accipite:Si quid, ait,petieritis patrem in nomine meo,dabit vobis. Vos ergò in nomine filij patrem rogetis,credatisque vos accepturos,& fiet vobis.His dictis,ad ſua abiturus, illis valefacit,hortaturq; vt in preces & opera pietatis incumbant.At illi duas vineas,alteram apud Morellichortem, alteram apud Cupheias,cum redditibus ei dono dedêre, vt fratres,qui ſub eius cura degebant,indè ſuſtentarentur. Quæ quidem ille cum gratiarum actione ſuſcipiens,vbì ad monaſterium ſuum redijt,conuocatis fratribus,quid illo itinere eueniſſet,expoſuit,Frodonis quoquè & coniugis eius deuotionem & pietatem, atque ab eis munus liberaliter collatum, indicauit. Fratres, ijs auditis, Chriſto ingentes agunt gratias, offerunt ſacrificia, ieiunijs & litanijs præpotentem Deum permouere conantur,vt ocyùs illorum voto ſatisfiat. Chriſtus,cui humilium & manſuetorum ſemper placuit deprecatio,exaudit deſiderium pauperū:Elizabeth concipit filium,ſuo tempore in domo Dei, quæ eſt Eccleſia, luminare magnum futurum. Accurrunt cognati & vicini,mira omnes lætitia & exultatione afficiuntur: & deindè edita tanta prole,non modò homines,ſed etiam cæleſtis patriæ ciues,gratulantur.

Pſal.144. Ioan.16. Iudith 9. Editur in lucem S. Godefridus

Vbì & à quo baptizatus ſit S.Godefridus. *Cap.* 4.

VT autem baptiſmi gratiam perciperet natus puer,ad monaſterium ſancti martyris Quintini deportatus, atque à monaſterij patre Godefrido, cuius paulò antè meminimus,amanter exceptus & baptizatus eſt,atque etiam è fonte ſacro eius manibus ſuſceptus,eius nomine appellatus eſt.Iuſſit autem idē Chriſti ſeruus,neſcio quid diuinæ in illo gratię pręſentiens,accuratè eum enutriri,vt in templo Domini tanquàm alter Samuel, quandoquè iugiter ſeruiret,& creſcente in illo gratia ſpiritusſancti,intrans in ſancta ſanctorum,offerret ſacrificium pro populo Dei: quod & factum eſt,vt ſuo loco dicemus.

Baptizatur. 1.Reg.2.

Quandò monaſticum ſit complexus inſtitutum. *Cap.* 5.

ABlactatus indè cura parentū,cùm iam quinquēnis eſſet,rurſùs ad eundē patrē Godefridum adductus eſt.Ille verò puerum exoſculans,habitum religionis ei tradidit,diſciplinisque tum liberalibus,tum monaſticis diligenter erudiuit. Et ille puerulus, pindè vt ſolet humus, nimio ſolis aduſta feruore, infuſum imbrē celeriter imbibere, & fertile ſolum, accepto ſemine, meſſori copioſam refundere ſegetem:

Quinquennis induit habitum monaſticū.

getem: à magiſtro tradita,auidè hauriebat: & reipſa quoquè & opere exequi,auidiùs & ardentiùs conabatur.Vndè factum eſt,vt ab illo monaſterij patre impenſiùs amaretur, & ſuis quoquè coætaneis & æqualibus non mediocri venerationi eſſet.Augebatur interìm in illo gratia Dei,& coram Deo & hominibus in dies ætate & ſapientia proficiebat.

Vt à grue roſtro percuſſus in oculo,nihil mali perpeſſus ſit. Cap. 6.

ACcidit autẽ,vt ſolus in monaſterio pius puerulus ambularet.Eccè autem eunti obuia fit grus,quæ iam ſenio feſſa,oblongum roſtrum tanta vi ab improuiſo adegit in oculum eius,vt caput totum confixiſſe videri poſſet.Quæ res cùm nõ ſolùm dolorem,ſed etiam mortem afferre debuerit, pius puer Chriſti nomẽ fideliter appellans,ſignumq; Crucis pollice identidèm vulneri imprimens, non mortem, non oculi iacturam,immò ne minimum quidem dolorem perſenſit. Aduolãt certatìm fratres cum patre monaſterij, fundunt lachrymas, ſuſpirant grauiter, putant orbatum lumine,cerebrum,in quod grus roſtrum defixerat,mox effuſum iri,puerumq; ilicò moriturum: Sed Deus nõ eſt paſſus,vt eo vulnere vel oculus eius deformaretur,quẽ & Abbatem & Epiſcopum fore ſciebat. Vbì ergò vidẽt fratres, nihil incommodi ei accidiſſe, ſed ſanũ atq; incolumem adſtare,gemitus mutantur in gaudia, mœror & luctus omnis abſcedit,Chriſtus ab omnibus eximiè prędicatur,quòd ſit fidus & verus ſuorum cuſtos & conſeruator.At tamen,vt extaret tantæ virtutis monimentum,in oculo,quoàd vixit, quædam hæſit cicatrix,ſed prorsùs nullam ei deformitatem afferens. Inſigne miraculum in puero.

Vt inter fratres monaſterij vixerit. Cap. 7.

ERat ei vultus propemodùm angelicus: nec modò æquęuos, ſed etiam ætate maiores,morum honeſtate & maturitate anteibat.Erat in vigilijs pernox,creber in precibus,ſcripturæ diuinæ ſtudioſiſſimus,non id ſpectans,quod plerique ſolent, vt doctus videretur: ſed intimæ lucis ſuauitatem,& lachrymarum largos imbres indè eliciens,atque intelligentiæ pennis ad ſuperna ſe erigens, quæ lectione didicerat, tanquàm mundum animal aſſidua commemoratione ruminabat. Cibi potusque multa in eo cernebatur parſimonia: quippe memor erat illius Boëthianæ ſententiæ, naturam paucis minimiſque rebus eſſe contẽtam. Itaque non modò ſuperflua,ſed etiam neceſſaria corpori non rarò ſubtrahebat,adeò vt plerunquè fratribus cibum capientibus, ſolus in templo meditationi ſiue lectioni operam daret, atque vſque in noctem ieiunium protrahens,confectum inedia corpuſculum tum demùm non exquiſitis epulis,ſed pane & aqua reficeret.Os ab obtrectatione & ocioſis ſermonibus perpetuò refrenauit, nec ad aures eiuſmodi virus admittere voluit. Non tantùm ſuperioribus & æqualibus, ſed etiam inferioribus,Chriſti Saluatoris veſtigijs pro modulo ſuo inſiſtere cupiẽs, obedientem & morigerum ſe præbuit,vt etiam extrema quæque ab illis imperata, haud ſecùs atquè ſi Chriſtus iuſſiſſet,ſine mora exequenda ſuſciperet. Portionem vini, quæ illi apponebatur,nunquàm viſus eſt hauſiſſe totam,ſed plerunq; mediam,ſæpiſſimè totã egenis impertijt, idem faciens de piſcibus & alijs rebus eſculentis. Et quid me neceſsè eſt multa ſingulatim perſtringere? Erat omnibus ceu ſpeculum ob oculos poſitus,vt facilè quiuis in eo poſſent animaduertere,quantùm à perfectionis culmine abeſſent.

Eius virtutes.

Victûs parſimonia.

Egregia obedientia & humilitas.

De eius vigilijs. Cap. 8.

DVo illic erant conſtructa oratoria,alterum Thomæ Apoſtoli,alterum Aegidij confeſſoris:è quibus vnum valetudinario,aliud dormitorio propinquum erat. In ijs vir beatus ſæpiſſimè ſolebat noctù vigilare.E ſuo enim lectulo,fratribus neſcientibus,ſurgens,& nocturnas vigilias anteuertens,eò ſe conferebat, hymnis & laudibus diuinis vacans, cum multis lachrymis ad vitæ fontem & domûs Dei vbertatem ſuſpirans,vt poſſet ipſe quoquè dicere cum Propheta: Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte. Iis enim delectabatur & fruebatur,earum conſolatione fretus,per deſertum & arentem huius exilij ſolitudinem, cæleſtis patriæ ardens deſiderio, ad brauium ſupernæ vocationis conſtanter contendebat.

Prolixę vigiliæ.

Preces.

Pſal.41.

Miraculum,in S. Aegidij oratorio factum. Cap. 9.

ET quia oratorij beati Aegidij Abbatis mentio facta eſt, rem memorabilem, quæ illic contigit, referemus. Ea nocte media, qua præſepij anguſtia Chriſtum è matre virgine naſcentem olim excepit, monachus quidam, Richardus nomine, vir inprimis reuerendus, qui vitam monaſticam annis ampliùs quinquaginta egiſſe ferebatur, ſacrificium illic offerre voluit. Cumque expanſis linteis calicem & alia ad ſacrificium adhiberi ſolita impoſuiſſet, incautè ardentem ibi reliquit cereum, & in chorũ fratrum pſallentium abſceſſit. Vbi cùm ſextam lectionem à præcentore ipſi aſſignatã recitaret, recordatur cerei, fitque multùm anxius, quòd non poſſet intermiſſa lectione eò properare, nec cuiquam indicare, quid ipſum malè haberet. Abſoluta lectione, propè exanimis eò feſtinat: cumq; omnia iam in cineres & fauillam redacta putaret, videt cereum cecidiſſe in lintea, flammarum comas latè diffundi, & tamen illęſa omnia, & quod credi vix poſſit, ità comparata omnia, vt ignis non in ſtramina aut pannos lineos, ſed in marmoris, aut ferri, vel alterius metalli maſſas incidiſſe videretur. Ea re obſtupefactus, multos aduocat, qui ſint tanti miraculi teſtes oculati: qui cùm omnia curiosè inſpexiſſent, nec veſtigium quidem aduſtionis vllum reperire potuerunt. In ipſo autem B. Aegidij altari inferiùs ſito, reliquiæ inuentæ ſunt præſepij Saluatoris, veſtiũ matris eius ſanctiſſimę, plurimorumq; ſanctorum: nec dubium, quin illarum virtute vires ignis illius debilitatæ & eneruatæ ſint. Eæ reliquiæ illo tẽpore, quo Aleidis Comitiſſa Peronenſis caſtri, altare vnà cum oratorio diruit, quòd locus dormitorio extruendo deſtinatus, nimiùm anguſtus eſſet, inuentæ, atque in maiori æde congruo loculo repoſitæ ſunt. Ipſa enim domus, eius induſtria & impenſis, vti hodiè cernitur, conſtructa, eleganti que opere conſummata eſt.

Præclarum miraculum

Aleidis Comitiſſa Peronenſis.

Alud miraculum. Cap. 10.

PEr idem tempus ea nocte, qua repertæ ſunt olim reliquiæ Stephani protomartyris, permulti captiui, qui in oppido iam ſępè memorato detinebantur, cùm audirent voces monachorum in S. Quintini monaſterio deuotè pſallentium, eius martyris auxilium fideliter implorantes, admirabiliter ſeſe adiutos ſensêre. Nã antè, quàm nocturnę preces, quas Matutinas vocant, abſolutę eſſent, laxatis catenis, cõpedibus & manicis, cunctis reſeratis cuſtodijs, indè exeũtes, coram altari mirum in modum gratulabundi ſeſe proſtrauerunt. Permulta alia illic facta miracula, referre hoc loco poſſemus: ſed quia ab inſtituto alienum eſt, ad ea ſeſe referat oratio, vndè ob loci huius commendationem pauliſpèr deflexit.

Vide quid præſtet inuocatio ſanctorum.

Vt Godefrido cura ægrotorum mandata ſit. Cap. 11.

CErnens verò monaſterij pater Godefridum caduca vilipendere, virtutumq; ardua ardenti deſiderio petere, mirificè animo exultabat. Itaque vt alijs quoquè virtus eius innoteſceret, fratrum malè habentium curam ei demandauit, iuſſitq; vt ad omnia illis officioſum & obſequẽtem ſe pręberet, neceſſaria queq; pro viribus eis ſuppeditaret. Ille patris accepta volũtate, comiter alacriterque eis inſeruiuit, manus, pedes, aliaque affecta corporis membra ſuis manibus abluit, crebrò interim ex animi pietate multas effundens lachrymas. Cùm naturæ poſcebat neceſſitas, ſuis impoſitos humeris, ad loca opportuna & ferebat & referebat, lectulos accuratè componebat, cęteraque humanitatis officia blanditer & peramanter exhibebat, ſperans ſe ab illo æternæ beatitudinis pręmia recepturum, qui in ſupremo mũdi die dicturus eſt ſuis: Quandiù vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Venite, poſſidete paratum vobis regnum.

Aegrotis officiosè admodùm ſeruit Godefridus.

Mat. 25.

Vt diabolus ſe eius oculis ingeſſerit. Cap. 12.

DIe quodam adueſperaſcente fratres eum vocãt, & vt cibos è culina afferat, deprecãtur. Reſpõdet ille: Heſperus en quanuìs terras obduxerit vmbris, Pergo tamen, quò veſtra iubet nunc ire voluntas. Sed oretis, quæſo, Dominum pro me, certi, maligni dæmonis machinis interìm me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè poſſet inobedientię & ignauię nota ipſi inuri, diuini zeli feruore incenſus, ocyùs ad culinam abijt, allaturus ea, quæ iuſſus erat. Ibì tum tortuoſus coluber, qui quondàm Romanum monachum, beato Benedicto panem miniſtrantem, cõfracto tintinnabulo conatus eſt ab officio charitatis áuertere, etiam hunc Dei ſeruum ab hoc obedientiæ ſtudio

dio

dio eiuſmodi ludibrijs retardare molitus eſt. Inter refectorium & culinam humilis caſula intererat, per quam tranſeundum ei erat. Cùm ergò ad id loci veniſſet Godefridus, videt vmbram teterrimam fœdiſſimamque magno impetu in ſe inferri. Erat autem dæmon in effigie cuiuſdam monachi, nupèr admodùm defuncti, videbaturque manus habere colligatas, & atro cucullo indutus: deniquè, adeò horridus, vt, ſi coràm cerneres, principem tenebrarum eſſe dubitare nõ poſſes. Etsi autem iam præuiderat ità futurum, tamen inſolito occurſu nonnihil exterritus, (quippe qui ipſum totius inuidię magiſtrũ, qui modò in angelũ lucis ſe transfigurans, modò ſatanam, vt eſt, ſeſe mortalibus oſtendẽs, mille modis pios infeſtat, præſentem intueretur) quis eſſet, vel ad quid veniſſet, ſcire cupiebat: cùm eccè Chriſto reuelante intelligit ſimulatam ſpeciem defuncti fratris, moxque contra illam Crucis Chriſti ſignum vibrans, repentè eum euaneſcere cogit, relicto poſt ſe odore deterrimo, qui ſuum proderet authorem. His alijsq; dæmonum tentationibus exercitatus, tanto magìs Dei proximique amore flagrabat, quantò omnis boni æmulum aduersùm ſe acriùs ſæuire ſentiebat. In excipiendis hoſpitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem ſe exhibebat, ſciensq; in illis Chriſtum ſe excipere, etiam ſuas illis veſtes largiebatur, ipſe interim frigoris iniuriam æquanimiter perferens.

Diabolus eũ terrere nititur.

2.Cor.11.

Crucis ſigno eũ debellit.

De fratre eius Odone. Cap. 13.

HAbebat in eodem monaſterio germanũ fratrem, Odonem nomine, mirę ſimplicitatis & innocentiæ virum. Quem à ſeculari militia orationibus mellitisque ſermonibus abſtraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De cuius vita, quandò ſe offert occaſio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo ampliùs annis in monaſterio monachus ſobriè, piè & iuſtè verſatus eſt: & diuinas quidẽ ignorabat literas, ſed pręcepta Dei ab alijs edoctus, opere implere ſtuduit. Decem & octo annis eſu carnium abſtinuit, donèc Abbatis imperio & fratrum ſententia compulſus, communem monaſterij regulam vel inuitus ea in re ſequeretur. Tempore Quadrageſimæ decem annis vſqueadeò ſilentij tenax fuit, vt nullum prorsùs, pręterquàm in confeſſione ſacramẽtali, verbum fuderit. Nec ſolùm ijs Quadrageſimæ, ſed etiam alijs anni diebus, pane & aqua contentus, carnem multis afflixit modis, quotidianisque virgarum & flagellorum ictibus contriuit. Monaſterij rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vſus eſt, vt, quod poſſit incredibile videri, non modò extraneis, ſed ne cognatis quidem, obolum vnquàm volens gratìs dederit Abbatis iniuſſu. Cùm iam extremus adeſſet vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens ſacramenta, manibus in prece extenſis, hilari vultu animam expirauit. Poteſt hinc animaduerti, quàm religioſum & pium Godefridi genus fuerit.

Odonis fratris eius vita ſanctiſſima.

Vt ſit cellæ vinariæ præfectus Godefridus. Cap. 14.

PRouincia illa, in qua monaſterium hoc ſitum eſt, omnibus penè frugibus abundat: vineis magna ex parte caret. Itaque habitatores non ferè niſi aliundè importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi non ignorantes Godefridi induſtriã, id officij ei demandârunt, vt vinum compararet in vſus fratrum, atque etiam pauperum & hoſpitum, ad ipſos diuertentium. Id ille quidem initiò grauiter accepit, ſciens ægrè poſſe eorum animos in virtutibus habere progreſſus, qui rebus mundanis diſtrahantur. Sed cùm vera humilitas nunquàm deſtituta ſit comite obedientia, admodùm reuerenter & ſubmiſsè eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud ſe, non ſuo viuere arbitratu, ſed alieno parére imperio. Interìm tamen ſuis meritis minimè præfidens, fratrum opem ſedulò expetebat: & tum ſanis, tum debilibus, atque etiam pueris permulta humanitatis officia præſtabat, vt Chriſtũ ardentiùs deprecarentur, quô per regiũ incedens iter, onus impoſitum ferret humiliter, & neq; ad dexteram, neque ad ſiniſtram deflectendo, ad Chriſtum pertingere mereretur. Adeò autem diuina illi adfuit gratia, vt monaſterij res, ab eius anteceſſoribus afflictas, & ære alieno obligatas, monaſterio reſtituerit, & fratribus illic degentibus, alijsque eò aduentantibus res neceſſarias abundè ſuppeditârit.

Inuitus quidẽ, ſed tamẽ humiliter ſuſcipit curã cellę vinariæ.

Vt omnibus charus fuerit. Cap. 15.

*Namẽſis EA tempeſtate, maligni ſerpentis agente inuidia, Robertus Peronẽſis, Odo * Namurcenſis oppidi, Clarenbaldus caſtri Vendoilenſis dominus, alijq́; ſatanę ſatellites, atrocia excitârunt bella in Veromanduorum, Sueſſionum & Laudunenſiũ regione: ità vt non modò nemo clericus aut monachus, ſed nec ipſi quidem eccleſiarum rectores itineri committere ſe auderẽt. At Godefridus non ſolùm vulgo, ſed ipſis etiã principibus impendiò charus & optimè notus, nihil reformidabat, ſed hàc atq; *Inter pericula tutus eſt, & oĩbus charus.* illàc ſecurus proficiſcebatur. Quòd ſi vel ſua, vel aliena neceſſitate adactus, illos adire cogeretur, quod nemo mortalium ab eis impetrâſſet, id ei perbenignè atq; etiam lætiſſimis animis largiebantur. Ità ille charus ſuo creatori, etiã à creaturis ſtudiosè & ex animo colebatur & obſeruabatur.

Vt ventris ingluuiem edomuerit Cap. 16.

CVm aliquandò pagum Sueſſionẽſem, in quo natus fuerat, circumiret, ad quoddam monachorum cœnobium peruenit eo die, quo ſanctorum martyrũ Criſpini & Criſpiniani illic quieſcentium, ſolennitas magno concurrentis plebis ſtudio celebrabatur: quorum quidem martyrum ille perpetìm memor erat. Adiungens igitur ſe monachorum clericorumq́; pſallentium frequentię, animi ſui ſynceram pietatem ac deuotionem in pſalmis, hymnis & cãticis ſpiritualibus ſuaue ſonantis Eccleſiæ perſpicuè declarauit. Erat enim non legendi duntaxàt, ſed etiam canẽdi apprimè peritus, tamque ſuauiter Chriſti depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porrò autem paulò antè, quàm Miſſarum ſolennia celebrarentur, in refectorium ingreſſus, caſu illic multos offendit monachos, poculis & carnibus veſcendis operam dantes: qui vbì eum conſpicati ſunt, nonnihil verecundari cœpêre: ſed quòd eis eſſet chariſſimus, deterſo rubore, inuitant eum, vt cum ipſis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres iſthuc à me petere. moxque non ſine magna admiratione ſubiungit: Acquúmne eſt, cibum ventris refectioni mentis anteferre? Nondùm completa eſt Miſſarũ celebritas, & iam ventrem epulis infarcire iuuat? Oremus, pſallamus, debitas Chriſto & ſanctis eius laudes perſoluamus, eſurientes animas verbi Dei adipe ſaginemus, impleatur in bonis deſiderium noſtrum, primùm quæramus regnum Dei & iuſtitiam eius, reddamus quæ ſunt Dei, Deo, poſteà ad reficienda corpora accedamus. His illi non, vtì par erat, emendati, ſed animis exulcerati, & atra bile perciti: Veni, veni, inquiunt, paries dealbate, pinguiſſimo cibo vnge arteriam, vt clariùs vox tua percutiat ac penetret aures noſtras. multaque alia in venerandum virum probra conuiciaque iactârunt. Ità ſolent mali etiam rectè facta bonorum ſiniſtrè interpretari. Porrò Godefridus nihil his motus, ſed cogitans illud Sapientis: Qui erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi facit: ſubmiſſo capite, depreſſiſque luminibus, ad templum mox redijt, cum timore & gaudio ſpiritali feſtum diem peragens. O virum columbina ſimplicitate candidũ, nec ſerpentinæ prudentiæ expertẽ, qui & venenatos improborũ ſermones nôſſet ferre moderatè, & eorũ verſutiam ſcienter deuitare. Itaque vt olìm Iacob dum cõtemnit lentis edulium, patris benedictionem accepit: ità & noſter luctator his alijſque virtutum ſtudijs hæreditatẽ & benedictionem patris cęleſtis promeruit. Huius rei in eo monaſterio hodieq́; fit mentio & commemoratio: in quo nunc gratia Dei, ſanctorumq́; illic quieſcentium interceſſione, & fratrum labore, monaſtica diſciplina vel maximè viget.

Obiurgat monachos diſſolutos, & ab illis proſcindit conuicijs. — *Matt.6.* — *Matt.22.* — *Prouer.9.* — *Gen.25.& 27.*

Vt ſit ſacerdotio initiatus. Cap. 17.

POſtquã autem Godefridus quintum & viceſimũ ætatis exceſſit annum, Abbas eius ſanctitate permotus, voluit eum ſacerdotio initiari. At ille ſe ad eius pedes abijcit, flet largiter, nec vt plerique ſolent, verbis fictis, ſed ab intimo animi affectu expreſſis, etiã lectoris, nedùm ſacerdotis, munere ſe indignũ ꝓclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godefridũ ad Nouiomenſem adduci Eccleſiam, cui tũ Epiſcopus Rachodus pręſidebat, vir ſanè doctiſſimus. Cui etsì Godefridus & notus admodùm, & charus eſſet, at nihilominùs perfecti monachi Deoq́; digni vita & mores ei indicantur. Itaq; illum ad ſe acceerſitum Epiſcopus amplectitur & deoſculatur, luculentoq́; ſermone è diuinis ſcripturis docet & oſtẽdit, ſubditos ſuis pręfectis per oĩa obedirę debere. Deindè nulla interiecta mora, Godefrid⁹ ſacerdos ordinatur, ipſo pſule admodùm exultãte, ꝙ ſuo miniſterio id in tãto viro eſſet effectũ. Ille verò quantũ augebatur gradûs dignitate, tantũ & virtute & ſanctitate ęreſcebat. Caſtiſſimę vitę eius fama, nõ ſolũ in vicina,

Ordinatur ſacerdos, licèt nolens.

na,ſed etiã remota loca ſe diffundebat.Optabãt oẽs cũ habere paſtorẽ.Quis ẽnĩ nõ ſummoperè appeteret illius erudiri magiſterio,imbui inſtitutis,felici gubernatione dirigi?

Vt ſit Abbas inſtitutus. Cap. 18.

MOnaſterium beatiſſimæ matris Dei, quod Nouigẽti præclarè extructum eſt, per id tempus ab Henrico Abbate ſancti Remigij Rhemenſis,adminiſtrabatur.Porrò Ingelrammus Comes caſtelli Cociati,pater Thomę inprimis ſtrenui militis, & Helinandus pręſul Laudunenſis, cùm viderent, neque ſpiritalibus,neque externis bonis,quantùm ipſi vellent,illud augeri,ab Henrico Abbate magnis precibus contenderũt,vt aut accuratiùs id,quàm hactenùs feciſſet, inſtauraret,aut ab illo ſe prorsùs remoueret.Se enim nolle ampliùs eius ferre detrimenta,quorum ſtudio & beneficijs fundatũ eſſet.Ille verò tum aduerſa valetudine,tum ingraueſcente ætate impediri ſe ſentiens,quò minùs pręſtare poſſet id,quod exigebatur,liberam eis permiſit paſtoris eligendi facultatem. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiſcopo, cæterisque Epiſcopis conſilio, Godefrido hoc onus imponẽdum communi ſententia decernunt.Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modeſtia eius. Refertur autem iſthuc etiam ad Philippum Francorum regem : isque tanti viri electione mirè gratulans, rem iubet accelerari, miſſis etiam literis ſuis ad Godefridum Abbatem montis S. Quintini, quibus eum rogabat, vt Godefridum monachum ſuum eò mitteret,vbi nutu Dei Abbas eſſet electus. Eas literas vbi accepit ſenex ille venerabilis, infuſus lachrymis: En, inquit,ſenectutis meæ baculum, in quo mihi ſolebat in perturbationum & tempeſtatum fluctibus eſſe perfugium & quædam reſpiratio, quemque huic loco ego deliberabam paſtorem ꝓficere,nunc mihi repentè auferre vultis?Monachi quoquè pariter lachrymari,eheu eheu crebrò dicere,vereri loci deſolationem,mortem oppetere mâlle,quàm tanti fratris & ſodalis amico contubernio & pręſentia fraudari,quẽ omnes ſe patrem & Abbatem habituros ſperâſſent.Sed cùm regis voluntati,& Epiſcoporum poſtulationi reluctari non auderẽt, Abbas Godefridus eum perduxit Laudunum clauatum,ad Helinandum Epiſcopum,vbi ille coram omnibus crebra trahens ſuſpiria, opponebat ætatis & morum immaturitatem, ſcientiæ inopiam, indignum ſe aſſerens, qui in templo Domini extremi æditui fungeretur miniſterio, tantum abeſſe, vt cuſtos vaſorum fieret. Sed quantumuis ille hęc aliaque id genus allegaret, non ſolùm non eſt exauditus,ſed quamprimùm paſtorale mun⁹ tueri ac ſuſtinere iuſſus eſt,Nouigentumq; honorificè adductus,non modò hominibus,ſed vtì credere par eſt, etiam cęlitibus ea re gratulantibus.

A multis Epiſcopis deſignatur Abbas.

Valdè renitens, cogitur Abbas eſſe.

Vt Nouigentum venerit. Cap. 19.

CVmque eò perueniſſet,non niſi ſex monachos & duos puerulos illic inuenit:nihil ibi vel vini, vel frumenti ſupererat: * cellas admodùm humiles & anguſtas videre licebat,(mapalia diceres) virgis vel viminibus intextas. Excreuerãt dumeta,tribuli,rubeta,& alia arbuſta paſsim:quibus ſucciſis & extirpatis, agroq; eruderato,à fundamẽtis extruxit loca,monachorum habitationi opportuna & accommoda.Domum quoquè ædificauit, in qua pauperes & ægri reciperẽtur, quibus fouendis terras & vineas delegauit.Ad eam domum ſolebat quotidiè ſe conferre,eorum, qui illic morabantur, pedes abluere, veſtes eis præbere, defunctos officioſiſſimè ſepulturæ mandare.

* officinulas vocat Author.

Vide humilitatem & charitatẽ.

De duobus patribus, qui ſe regimine abdicârunt, & in eius diſciplinam ſe tradiderunt. Cap. 20.

MVlti verò ad eum confluere cœperũt, quemadmodùm ſolent apes ad florentem thymũ,vel cytiſum: in quibus fuêre duo patres egregij, Lãbertus cœnobij Floriniacenſis,& Vualradus S.Nicolai de Ribodi monte,pręfecti:qui natiuum ſolum & monaſteriorũ regimen ſiue gubernationẽ relinquentes,in eius ſe diſciplinam tradiderunt,vel extremis eius veſtigijs inſiſtere cupientes.Inter hos medius recumbens Godefridus,cùm illo iubente,multa eſſent in mẽſam fercula illata,vix quicquã indè deguſtauit,herbis virentibus vel arborũ fructibus corpuſculum ſuſtentãs. Quæ ſupererant,egenis vel malè valentibus alacriter diſtribuebat.Non mediocriter mirabantur omnes,quòd vſqueadeò in ſe gulam edomitam haberet.

Inter epulas ſumma eius abſtinentia.

Vt ciborum delicias reſpuerit. Cap. 21.

QVod dicturi iam ſumus, id à Giſleberto accepimus, quondàm beati viri coco, nunc verò eius loci monacho. Coquebat is aliquandò in olla agreſtes herbas vndiquè collectas, vt in cœna eas apponeret Godefrido. Nihil autẽ herbis adiunctum erat, pręter ſalem exiguũ & aquam: ſed vt palatum eius magìs afficeret, caſu nonnihil panis cãdidi intriuit. A cœna ergò Godefridus cocum ſecretò obiurgat, quòd tam delicatum, atq; etiam pipere conditum edulium, ipſi apponere auſus eſſet. An ignoras, inquit, ſuperbæ vel potiùs miſeræ carnis rebellionem non niſì diuerſis cruciatibus poſſe edomari? Caue igitur, nè deinceps aliquid tale admiſceas, niſì me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios ſuos ad meliora nitebatur prouocare.

Bonus vir ſanctus delicias etiam exiguas reſpuit.

Quàm humanus erga ſubditos fuerit. *Cap.* 22.

SVb eo interìm militum Chriſti exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodò oblitus dignitatis ſuæ, qua cæteros antecellebat, paruulum ſe exhibuit, admonuitque vt ſedulò in ea eſſent cogitatione, vndè vel qua cauſa veniſſent, quò tenderent, & quà irent: vt nihil ſibi peculij vendicarent, voluntatem propriam frangerent, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiam mo[m]entis omnibus Chriſto exhiberent, atque vt inuicti milites, in ſpiritalis pugnæ procinctu ſtantes, fraterna acie ſtipati, charitatis glutino inter ſe coniuncti, ſummoperè in eam curam incumberent, nè quis in ipſos hoſtilibus inſidijs pateret acceſſus. Aegrotos incredibili animi commiſeratione proſequebatur, ità vt propemodùm cum illis eadem pati videretur. Eorum ſalutis & ſanitatis inſtaurandæ cauſa nullis parcebat ſumptibus, immò nec ſibijpſi quidẽ, ſi poſceret neceſſitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Chriſto lucrifaceret. Interìm tamen ſicut erga bonos multa vtebatur benignitate & morum ſuauitate, ità improbis ſeuerum & rigidum ſe exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quid've vitijs deberetur. Hos itaque acriter obiurgabat, vrgebat, ſpiritalis medicinæ cauterio vrebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari poſſent.

Optimæ monachorũ inſtitutiones.

Vt iuſſerit ephippium exuri. *Cap.* 23.

VEnit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipſi equitaturo accommodari. Mox ille ad ſe vocat monaſterij prępoſitum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille ſuperbia tumidus, & fellea bile cõmotus, detrectat parére iubenti: ſed id tamen diſſimulans, hortatur hominem, vt expectet præ foribus, donèc reuertatur. Expectat ille, & quidem diutiſſimè: ſed fruſtrà. Tandèm ſentiens ſibi à monacho illudi, redit ad Godefridum, indicat ei quid actum ſit. Tum Godefridus coram fratribus vniuerſis rogat Prępoſitum, num fecerit quod iuſſus erat. Reſpondit ille ſuperbè & inſolenter: Equidem non feci. Adeò enim moleſta ſunt, quæ tu imperas, vt vix ab vllo mortalium tolerari queant, nedùm confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, ſi eam proteruiam diſſimulare velit, alios itidèm poſſe inſoleſcere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi mulctam irrogat. Mox iubet copioſum incendi ignem, ephippiumque arripiens, En, inquit ad fratres, memores ſimus Apoſtolicæ ſententiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobiſipſis. Hoc ergò eſt malum & ſcandalum, quod in domo pacis & iuſtitiæ, in * ſchola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domûs Dei incenſus, proiecit ephippium in medias flammas, & penitùs combuſſit.

Seuerè caſtigat rebellem monachum.
1. Cor. 5.
* aula habet Author.

Vt precibus ſuis ſanctimoniali ablata reſtituerit. *Cap.* 24.

MAtrona quędam, Viueta nomine, apud Flandros nobili proſapia orta, ſpretis mundi huius pompis, & carnis illecebris, ad eccleſiam ſe contulit beatiſſimæ matris Dei, quæ apud Sueſſiones recèns extructa, hodieque penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbì cùm ſimplici & ſyncera animi deuotione ad ſanctimoniales eius loci cumprimìs venerandas acceſſiſſet, ſponſo immortali iuncta, ſacrum accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illic vixit caſtitate. Erant autem ei tres filiæ, quarum vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex ijs natu maior non niſì vndecim habuit ætatis annos: aliæ propè infantes videbantur. Eas vnà ſecum Chriſto cõſecrauit. Vixit aũt in ſacro ordine annis triginta, precibus & lachrymis ſacriſq; meditationibus perpetùm intenta. Cilicio aſperrimo domabat carnem, pane & aqua atque leguminibus victitabat, nihil ei bi potus've extrinſecùs, niſì

Viueta nobilis fœmina fit ſanctimonialis, & viuit ſanctiſſimè.

niſì raró,ſerò prægustans, adeoq́ue diuerſis modis corpus ſuum affligens, vt mirarentur omnes,quînam ſubſiſtere poſſet. Tandèm iter Hieroſolymitanum, quod tum feruebat, ingreſſa,vbì venit Hieroſolymam,loca,quæ Saluator ſua præſentia inſigniuit, nudis inuiſens pedibus,tum corporis aduerſa valetudine,tum itineris longitudine adeò laborabat, vt è pedibus eius ſanguis manare videretur. Nec diù illic ſuperuiuens, poſt multos pro Chriſto ſuſceptos exantlatosq́ue labores, migrauit in cælum. Totam illa ſe beari Godefridi moderationi ſubmiſerat, eius ſe precibus commendabat, & veſtigia illius vel eminùs imitari ſummoperè ſtudebat. Neque id mirum. Credo enim,ſi Anna illa,quam Euãgelium teſtatur ieiunijs & obſecrationibus ſeruijſſe nocte ac die,nec de templo diſceſſiſſe, hac tempeſtate vixiſſet, ne puncto quidem temporis à Godefridi huius optatiſſima pręſentia ſeparari voluïſſet. Eam autem,quam diximus, Viuetam venerabilis eius monaſterij Abbatiſſa Ogina,iuſſit ob quędam expedienda negocia,ſine vlla cunctatione in Teutonum regionẽ proficiſci, quòd eorũ idioma omnium optimè calleret. Paruit illa admodùm reuerẽter, ſed non auſa dominũ Godefridum inſalutatum præterire, cum ſocijs itineris diuertit Nouigentum, vbì eum reperit: petitaq́ue cum multa cordis contritione eius ſolita benedictione,in ſyluam ingreſſa eſt,quæ inter Ciriſiacũ & S.Paulum interiacet,quę per id tempus ob prędas & latrocinia admodùm infamis habebatur, quòd plerique oẽs,qui in eam intrâſſent,aut iugularentur,aut captiui in carceres abducerentur. Vbì ergò eò peruenit ancilla Chriſti,incidit in latrones, qui ſtrictis pugionibus minaciter eam circundantes, abſque ſacri ordinis ſiue profeſſionis reuerentia, nulla ſexûs fœminei habita ratione, in terram eam deijciunt: famulos, equos & alia eius omnia ſecum abducunt,captiuos in imum carcerem conijciunt, pedes cippo ſtringũt, manus & brachia duriſſimis loris colligant: indè tanta præda exhilarati, largiter ſe dant epotandis calicibus: prædæ diſtributionem in craſtinum diem differunt. Sed cùm mero obruti eſſent, alius aliò dilabitur, carcer manet abſque cuſtode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimum erat,metus omnes occupat & ſuſpiria, maximè quòd peiora formidarent. Porrò ſanctimonialis Viueta ſola relicta, lachrymabunda ad ſolis occaſum Nouigentum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus ſoliuagam, valdè admiratur & ingemiſcit,rogat quid ei acciderit. Illa ad eius ſe pedes proſternens,explicat quid paſſa ſit. Conſolatur vir pius lugentem, inuitatq́ue vt omiſſis lachrymis, cibo potuq́ue feſſum corpuſculum refocillet. Sed illa nihil ſe cibi aut potûs ſumpturam affirmat, niſì ablata recuperet. Tu igitur,inquit,mî pater,Deum ora,& miſericordię matrem,beatumq́; Nicolaum,in cuius ſolennitate in hanc ego calamitatem incidi: planeq́ue confido Deum minimè defuturum precibus tuis. Negat vir Dei ſe dignum,per quem vllum vel minimum fiat miraculum : ſed tamen nimijs eius lachrymis victus, confert ſe in oratorium,& ante ſanctiſſimę Virginis aram ſe proſternit. Idem facit Viueta ante altare,in quo Chriſti imago cernebatur. Illis ergò ſic orantibus, vincti diuinitùs ſoluuntur, carceris oſtia pateſcunt,cippus ſcinditur medius. Vnus ex eis,Gontardus nomine, cùm ſe ſentiret planè liberum,impium credidit,non ilicò indicare ſocijs. Clàm ergò dicit Iohanni: Sentis ne, quæ ego in me experior? Ille cum lachrymis,quos ingens animi lætitia expreſſit, reſpondet ſe à vinculis abſolutum. Idem aiunt reliqui. Eccè autem illis hęc dicentibus,cippus,nulla hominis admota manu,ſursùm erigitur. At illi exeunt,nullo impediente,è carcere,& per opacam ſyluam perq́ue viarum anfractus & aquas,quæ hyeme intumuerant, Chriſto duce, Nouigentum perueniunt. Vbì cùm ſtarent in atrio monaſterij, & ob loci inſcitiam neſcirent vbinàm eſſent, admodùm vereri cœperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans, Nè,quæſo, inquit, trepidetis. Nam vt mihi videtur,in eo monaſterio ſumus,à quo herì diſceſſimus. Illis ergò omnia circunſpectantibus, vbì aduerterunt eum rectè ſentire,ad fores eccleſiæ properant. Eorum ſtrepitu permota Viueta, accurrit ad fores,agnoſcit homines ſuos, nec tamen aperit præ gaudio,ſed ad patrem Godefridum adhuc orantem recurrens,indicat eius exauditas preces. Surgit ille,oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum,vt locus,cui vultum affixerat,circunquaquè aquis infuſus videretur) Viuetam hortatur nè ipſius meritis tribuat,quod eius fidei potiùs imputandum ſit: ſed illa ediuersò perſeuérat in ſententia. Atque ſub hac amica contentione veniunt ad oſtium templi, illudq́ue aperiunt pulſantibus, audiuntq́ue ex eis & aduerſa & iucunda omnia, quæ eis euenerant. Laudatur igitur ab illis DEVS

Luc. 2.

Incidit Viueta in latrões, & eius oĩa diripiuntur.

Precibus S. Godefridi & Viuetæ captiui mirè liberantur.

& ſancti eius. Porrò Godefridus pater cælo albeſcente proficiſcitur ad raptores illos, dirè increpat audax facinus, quòd fœminam Deo charam manibus ſceleſtis auſi eſſent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profectò eſt, inquit, non vos cæleſti abſumptos igne, aut viuos, dehiſcēte terra, deſcendiſſe in tartarū, aut alio inuſitato mortis genere extinctos eſſe. Sed iam tandèm reſipiſcite, & reddite quę herì abſtuliſtis. His illi verbis admodùm commoti, ignem ſpirātes, currunt ad carcerem, vt in captiuos furorem ſuum effundant. Sed cùm neminem illic inuenirent, mirè animis conſternati, certatìm ad viri D E I genua ſe aduoluunt, peccatum ſuum lachrymabundi confitentur & accuſant, reſtituunt ablata omnia, dempto cultello vno, cuius oblíti erant. Quibus acceptis, vir Dei recedit, & ſanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in caſibus aduerſis animū abijciat, ſed æquo animo tum proſpera, tum aduerſa ferat: ſicq́; eam à ſe dimittit.

Ablata oīa Viuetæ reſtituuntur.

De ſiccitate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

EO tempore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iuſtitia magno cæli ardore animaduertit. Areſcebant præ nimio æſtu arbuſta & ſegetes omnes, meſſis nulla ſpes in his regionibus relicta erat, flumina quoquè magna ex parte exiccabantur: piſces vi caloris & igneæ vaporationis præfocati, ſuper vndas ferebantur: iumenta & pecora præ ſiti paſsìm domì & in agris exanimata, corruebant. Ipſi etiam homines ex corrupto aëre quandam mortis ſpeciem contraxiſſe videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres confuſa elementa penè omnia, &, ſi dici fas eſt, in quoddam chaos cūcta redacta. His igitur paternis caſtigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntq́ue in ſe impleri illud ſapientis, Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpendunt, quàm vilis eſt carnis materia, quàm breuis & fœda voluptas: itaq; ad pœnitentię lamenta confugiūt. Intereà Hugo Sueſſionum Epiſcopus, admodùm angebatur animo, quòd gregem ſibi commiſſum, videret tam atroci vaſtari exterminio, nec tamen ęquiſſimum Dei iudicium culpare poſſet. Mittit ergò Nouigentum, accerſit indè patrem Godefridū, ſciſcitatur ex eo, qua ratione ſit auertenda pręſens ira Dei. Illo conſulente, indicitur per omnem diœceſim ieiunium, nō hominibus duntaxàt, ſed etiam iumentis & pecoribus, vt olìm apud Niniuitas, vt quod noxiorum culpa commeruērat, lactentium, inſontū atque etiam brutorum animantium abſtinentia expiaretur. Indicto ieiunij die innumera vtriuſq; ſexûs hominum turba apud Sueſſiones confluxit, adducebantq́; ſacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quòd ea tantæ multitudini capiendæ aptior videretur. Ibi tum Epiſcopus orat B. Godefridum, vt populum tāta calamitate oppreſſum, ſermone conſoletur & erigat, aitq́ue ſe non dubitare, illius & ſanctorum, quorum reliquiæ adeſſent, meritis Chriſtum placatum iri. Non recuſat Godefridus, ſed luculenta & mellita oratione, & quæ ſale cōdíta eſſet, auditorum animos medullitùs compunxit. Cumq́; ſermonem protraheret, ſubitò denſæ nubes cęlum omne occupārūt, crepant tonitrua, micāt fulgura, ruit impetu è cęlo largiſſimus imber, dimanāt per plateas & agros aquarum riuuli, populusq́; feſtinat domū, quòd diluuium impendere videretur. Quis ambigat, tam neceſſarium munus clementiſſimum Deum ob merita ſerui ſui & ſanctorum ſuffragia, quorum illic cineres populus fidelis piè venerabatur, derepentè contuliſſe? Et quid mirum, iuſtos homines impetrare à Deo quæ petunt, quandò licèt corpore degāt in terris, animo tamen cum illo verſantur in cęlis, & vnus cum eo ſpiritus ſunt, dicente Apoſtolo, Qui adhęret Domino, vnus ſpiritus eſt?

Magno æſtu ſegetes & piſces &c. pereunt.

Sap. 5.

Hugo Epiſcop' Sueſſionenſis.

Ionæ 3. Nota ieiunium.

Pluuia meritis ſanctorū & B. Godefridi impetrat.

1. Cor. 6.

Vt pauperis monaſterij regimen, ditioris prætulerit. Cap. 26.

MAnaſſes Rhemorum Archiepiſcopus, quādoq; acciuit beatum virum ad ſynodum Rhemenſem, & coram omni frequentia rogauit eum, vt monaſterium B. Remigij gubernandum ſuſciperet. Erat illud prope Rhemorum vrbem, Nouigenti cœnobio diuitijs & dignitate pręſtantius. Sed vir prudens reſpondit, ſe neq; ea eſſe induſtria & peritia, vt tanto muneri par eſſe queat, neque ſe velle ſemèl à Chriſto acceptam eccleſiolam deſerere. Cumq; & Archiepiſcopus & alij antiſtites etiam atq; etiam hortarentur & obſecrarēt eum, vt id faceret, ille immota animi conſtantia Niceni Concilij Canonem ſibi ſeruandum ſtatuens, in medium proſilit & exclamat, ſe neq; poſſe, neq; velle pauperculam ſponſam præ ditiori cōtemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati poſthabere.

Manaſſes Rhemenſis Epiſcopus.

Can. 15. & 16.

Humilitas S. Godefridi.

De

De Vicecomitiſſa Adelheide. Cap. 27.

ADelheidis caſtri Cociaci Vicecomitiſſa,liberalitatis & caſtitatis multa præclara de ſe exempla præbuit,noſtri Godefridi ſermonibus egregiè inſtituta.Ea facultatib' ſuis magna ex parte in pauperes & pupillos & eccleſias erogatis,(Tabulam enim inſignem, quæ eſt Nouigenti in altari beatiſſimæ matris Dei, fabricandam curauit,conſimilem B.Eligij Nouiomenſis Epiſcopi aræ adhibens)contemptis mundi pompis,Nouigentum venit,atque illic in multa puritate & ſanctitate vitam egit,quoàd Chriſto charus Godefridus ibi permanſit. Factum eſt idem & ab alijs multis hortatu illius,quibus iam credimus reddita,quę promiſit Deus diligentibus ſe.

Vt multa eius geſta Author prætermiſerit, & vt præuiderit ſe Epiſcopum fore. Cap.28.

PErmulta ſanè memoratu digna illic geſſit vir ſanctus,quæ nos, ad alia eius properantes, omittimus. Vt enim ſolent apes & formicæ interdùm ſub faſce ſuccumbere,ità nos mole pręclaræ & admirabilis hiſtoriæ preſſi, extrema quæque decerpendo veriùs, quàm exaggerando, qualicunque ſtylo poſteris tradimus. Quandoquè illi cęleſtis patriæ ineffabilem ſuauitatem & iucunditatem animo voluenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus pernoctanti, ac deindè feſſum corpuſculum ſub diei ortum in lectulo componenti, vti ipſe poſteà cuidam admodùm familiari amico ſecretò indicauit, cùm nec planè vigilaret,nec prorsùs obdormijſſet,apparuit quidam ætate & ſtatura mediocri,barba promiſſa,oculis radiantibus, vultu Angelico,toga candida indutus, literas quaſdam & annulum aureum manu ferens. Hæſitans autem Godefridus, quis eſſet, (Nouerat enim multos à verſuto dęmone phantaſticis illuſionibus in fraudem actos) Crucis ſignũ ſibi imprimit, priorq; eum ſic appellat: Quis ſis,vndè vel à quo,& qua cauſa veneris,edicito. Tum is,qui videbatur,nõnihil depreſſis luminibus, cum multa gratulatione, Nè pertimeſcas,inquit,ſerue Dei: non ſum ego partis aduerſæ. Quis ſim autem, facilè aduertere potes, dum me vides Crucis myſterium non ſolùm non horrere,ſed amplecti etiam.Venio aũt è cęlis,vt annunciem tibi, viſum eſſe prępotẽti Deo, conſtituere te Epiſcopum populi ſui.Et Godefridus:Etsi, inquit,vera te dicere putem,tamen locum ipſum nôſſe velim.At ille ſubridens,Noli,ait, plura ex me ſciſcitari. Functus ſum legatione mea:quę verò dixi,tempore ſuo complebuntur.Tu confortare in Domino,& in potẽtia virtutis eius.His dictis,repentè diſparet. Mox vir venerandus ad dexteram ſe vertens, videt non ità procùl aulam ornatiſſimam atq; ampliſſimam. In eam ingreſſus,cernit viros plurimos albis indutos: qui oẽs reuerenter ei aſſurgunt,depreſſisq; oculis rogant, vt ipſis benè precetur ſiue benedicat. Ille tam luminis ſplendore,quàm re inſperata nonnihil obſtupefactus, Cruce ſe conſignãs, percontatur quinam ſint,& quid ſibi velint. At illi: Nè mireris,inquiunt,pater venerande.Iam enim incommutabili Dei conſilio definitum eſt,vt propediem fias Epiſcopus ciuium noſtrorum.Hęc atq; alia illis dicẽtibus,vir Dei ſublatis oculis videt in editiori regiæ loco quendam ſublimi reſidentem ſolio, vultu ac habitu ſuprà quàm capi poſſit luculento ac ſplẽdido.Ad quẽ cùm accedere vereretur,ille manu innuit vt veniat. Cùmq; propiùs acceſſiſſet, & ad eius pedes abijcere ſe vellet, ille non permiſit:ſed, ô ſerue Dei, inquit, accipe quæ dicturus ſum, & tenaci memoria complectere: Ego ſum cuiuſdã ciuitatis Gallicanæ primus Epiſcopus, & Chriſti martyr inuictus, q̃ pro eius amore innumeras ſum perpeſſus iniurias,& mortem ipſam. Hanc ego tibi committo, huic ſedi tu diligenter præeſſe curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoſcere nomen eius & ciuitatis,cuius meminit,ſed neutrum ab eo impetrare potuit. Atq; interim expergefactus,valdè admirabatur viſionem. Hęc ego ab ore reuerendi patris Andreæ accepi, qui poſt Godefridum tertius pręfuit monaſterio Nouigenti,& ſe ex ipſo Godefrido hęc audiuiſſe, ſanctè aſſeuerabat.

Viſio ei offertur.

Cælitùs diſcit ſe fore Epiſcopũ.

Alia viſio.

Vt ſit creatus Ambianenſium Epiſcopus. Cap. 29.

PEr id tẽpus *Geruinus Ambianẽſium Epiſcopus,vir non admodùm ſanæ mentis,quibuſdam rebus aduerſis vexatus, ſedem ſuam planè deſeruit, ità vt Eccleſia illa aliquandiù paſtore careret. Quod cùm periculo vacare non poſſet, indictum eſt tota diœceſi ieiuniũ, miſericordiæ operibus & precibus atq; litanijs diuina pulſata clemẽtia.Tandèm electus eſt Godefridus,Nouigẽti monaſterij Abbas,qui iam bonus erat Chriſti odor in omni loco, & ſanctitatis ſuæ fama etiã illas partes compleue-

*Geruinus

Creat Ambianẽſium Epiſcopus.

pleuerat. Miſſa quoq; legatio eſt ad Philippum regem Gallorum: qui vbì comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit. Erat enim regi illi pro ſanctitatis ſuæ reuerentia chariſſimus & valdè familiaris: ſtatueratq; rex, opportunitate oblata, eum ad Epiſcopi munus prouehere. Iuſſit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

Vt in Trecenſi Concilio eius electio ſit approbata. Cap. 30.

Conuentus Trecenſis.

EOdem tempore Richardus Cardinalis & Apoſtolicę ſedis legatus, apud Trecenſes celeberrimum habuit conuentum Epiſcoporum, Abbatum, & Gallię procerum. Eò igitur ſe Ambianorum legati conferūt, proponunt ſe paſtore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum aſſerunt Godefridum, rege quoquè aſſentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum nouerāt, Chriſtum ſummopere collaudârunt: ſed ille interìm fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Epiſcopis, in medium eorum adducitur, cunctis acclamātibus dignū eum fore Eccleſiæ miniſtrum, ſtrenuum diſpēſatorem: beatum futurum populum, qui talem ſit paſtorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deum laudamus, cantâſſe. Indè verò ſeruus Dei regreſſus eſt Nouigentum, expectaturus illic conſecrationis ſuæ adminiſtrum, Rhemorum Archiepiſcopum Manaſſem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occaſione ſe propedièm eius gratiſſima præſentia carituros ſentiebant.

Vt matrona quædam precibus à Deo impetrârit, vt à Godefrido ſepeliretur. Cap. 31.

Emma matrona admodùm religioſa.

IN pago Gimi, (ſic enim vocant) qui ferè duobus milliaribus à Cociaco abeſt, ea tempeſtate quædam erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratrum eius. Ea vitam viuebat caſtiſſimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat veſtimenta, infirmis ferebat opem, & alijs actuoſæ vitæ pijs ſtudijs inſudabat. Crebrò etiam Nouigentum ventitabat ad eccleſiam beatæ Mariæ, & cereis eam illuſtrabat, multa ei munera è ſuis prouentibus impertiens. Vbì autem comperit Godefridum Epiſcopum electum, properè venit Nouigentum: perquirit num res ità ſe habeat. Impensè enim amabat ſanctum virum, cuius & exemplis & verbis incenſa erat ad ea, quæ diximus, ſtudia pietatis. Poſtquàm certior facta eſt rem veram ſe audijſſe, velut exanimis humì procumbit: orat Deum, nè ſinat ab eo loco priùs exire Godefridum, quàm ipſius corpuſculum mandet ſepulturæ. Mira res. Illiús preces ægritudo, ægritudinem ſequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualeſcente, à Godefrido ſacro oleo vngitur, ſacramenta Dominica ab eius percipit manu, mirè exultat ſe à Domino exauditam, & illi læta bunda reddit ſpiritum, atque in ipſo monaſterio à Dei ſeruo Godefrido honorificè, vtì par erat, tumulatur.

Vide rem miram.

Vt Rhemis ſit Epiſcopus conſecratus. Cap. 32.

Lambertus Atrebatēſis & Iohānes Morinenſis Epiſcopi.

POſtquàm Manaſſes Rhemorum Archiepiſcopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridum peramanter Rhemos perducunt. Magnus eò totius regionis Epiſcoporum fit cōcurſus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebatenſis & Iohannes Morinenſis Antiſtites, ſapientia & eruditione inſignes, religione & ſanctitate celebres, ſponſæ Chriſti baſes & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quāta lachrymarū vi conſecratus ſit vir Dei, nullis verbis explicari poteſt. Nouerat enim, etsì grandis ſit honor, tamen etiam grande eſſe eius pondus honoris. Potētes nanque, vt ſcriptura ait, potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior inſtat cruciatio, niſì miniſterio ſuo rectè perfungantur. Cumque ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, ſtatìm occurrit locus ille, Elizabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium. Non mediocri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohannes Baptiſta, ità & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis ſterilem atque ſeneſcentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaque Deum vniuerſi, qui quaſì argumento quodam indicare voluiſſet, vitam ſerui ſui ſibi gratam, qui per oſtium, & non aliundè intrans, verum & idoneum ſe ſuis ouibus dictis & factis paſtorem eſſet exhibiturus.

Sap. 6.

Luc. 1.

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ geſſit in Epiſcopatu. Cap. I.

HActenùs, quæ beatus Godefridus adhuc monachus egit, carptim annotauimus, nihil admiſcentes, niſi quę fide dignorum hominum relatione cognouimus. In quibus nè qua eſſet falſi ſuſpicio, ſimplici potiùs oratione, quàm compta & phalerata, vti voluïmus. Neque enim ſancti homines tam ſunt anguſta virtute, vt ea noſtris vel mẽdacijs, vel fucis amplificari & ornari egeat, cuius & teſtis & remunerator eſt Chriſtus Deus, qui eos accumbere facit in regno patris ſui, gloria & honore eximiè coronatos. Luc. 12.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

POſtquàm vir Dei Rhemis conſecratus eſt, Ambianos proficiſcitur: aduentanti vrbs tota obuiàm ruit, exceptura paſtorem ſuum. Vbi ad beati Acioli martyris ædem, quæ extra vrbis muros eſt, acceſſit, à iumẽto deſiliens, per aſperrimam viam, vtrunque latus eius ſtipantibus Lamberto & Iohanne Epiſcopis, quos ſuprà diximus, vſque ad beati Firmini martyris eccleſiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingreſſus eſt, ab imo pectore interim ſuſpiria trahens: vbi ad populum ſibi commiſſum egregiam concionem habuit, cui intererant multi literati viri, non pauci etiã, qui poſteà Epiſcopi, Abbates, & eccleſiarum rectores effecti ſunt. Ijque omnes vno ore teſtabantur, nunquàm ſe ex quoquam, tam diuina, tamq; ſublimia & recondita percepiſſe: veritateque compellente, aiebant eum reuerà eſſe ſancti ſpiritûs organum. Lib. 1. ca. 32. Vide religionem ſancti viri.

Vt à faſtu alienus, & erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

ILle verò Epiſcopi dignitate auctus & ſublimatus, Saluatoris veſtigia conſectabatur, & plùs factis quàm dictis ſuos inſtituere nitebatur: ità vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò tendere ſine intermiſſione deberent. Non eſt exaltatum cor eius, neque elati ſunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus ſuper ſe. Non illi ſtudium erat cultioris habitûs & precioſarum veſtium: monaſtico cucullo indutus fuit, qui pallio non valdè ambitioſo operiebatur. Quotidiè ad menſam ſuam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis ſua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eiſque officioſè admodùm inſeruiebat. Domus eius, non Epiſcopi, ſed Chriſti, aula videbatur. Orphanorum & miſerorum magna illi cura erat, eripiebat inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum, vt inter filios excelſi numerari poſſet. Ea cauſa dente canino à quibuſdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, theſaurizans in cælo, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Pſal. 130. Habitus eius in Epiſcopatu. Nota humilitatem. Pſal. 34. Pſal. 81. Matt. 6.

Erga pauperes illi occurrentes vt ſe geſſerit. Cap. 4.

ACcepi à quodam eius familiari, viro reuerẽdiſſimo, & in domo Dei ſuper candelabrum poſito, cùm æſtiuo tempore pauperes ei eunti veniſſent obuiàm, & multi obſtructis naribus eos prętereirent, quòd malè olere viderẽtur: illum miſeros amplexatũ & exoſculatum, nec ſolùm blandis ſermonibus, ſed etiã larga ſtipe eorum inopiam ſubleuâſſe. Quæ etsì multis grauia, pleriſq; intoleranda videantur, at ille tamẽ adeò iam illis aſſueuerat, vt etiam delectationem ei afferrent. A puero nanque, immò ab ipſo penè matris vtero, iugum Chriſti ſuaue & onus leue ferre, multiſque modis carnem edomare conſueuerat. Humanitas erga pauperes.

De piſce, quem leproſis dedit. Cap. 5.

VEnerunt quandoquè ad ædes eius multi leproſi, & vbì Epiſcopus eſſet perquiſiérunt. Reſponſum eſt à miniſtris, eum pro more in beati Firmini martyris æde precari. Illi eò ſe conferunt, & cum alijs mendicis ſuſtinent indè proditurum. Solebat enim vir beatus, ab eccleſia hora matutina exiens, pauperibus cunctis ei occurrentibus ſua manu ſtipem elargiri, ità vt vix quiſquam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quod Saluator ait, Omni petenti te tribue. Egredientem igitur è templo circunſiſtunt leproſi, & eius benignitate freti, quippe ipſis familiariſſimi, non tam orant, quàm propemodùm imperant, vt victum neceſſarium ipſis ſuppeditet. Luc. 6.

Erant ſanè adſpectu horrido, cute lurida, ſanie defluente, vultu vulneribus occupato, ità vt præ horrore quidam eos intueri non poſſent. Eos vir pius non abominatur, ſed ſalutat officioſiſſimè, ſummiſſóque capite, orat vt ſibi benè precentur. Mirè interìm animo angitur, quòd nihil in manibus ſit, quod eis largiatur. Tãdem accerſit œconomum ſuum, imperat ei, vt ſine dilatione ciborum copiam eis paret. Ille alijs intentus, negligit, quod iuſſus erat. Poſt horas tres aut quatuor veniunt ad fores Epiſcopi, & mirè crepitaculis ſuis perſtrepunt. Mox Epiſcopus aduolat, audit eos nihil ab œconomo accepiſſe. Quid faceret vir miſericors? Nihil æris in arca remanſerat: totum in pauperes effuſum erat. Ad culinam, quam neque ante illum diem vnquàm in Epiſcopatu ſuo ingreſſus fuerat, neque poſteà ingreſſus eſt, neceſſitate pauperum adactus, humilitate atque charitate eum vrgente, ſe confert, cernit illic piſcem grandem, qui cœnæ apparabatur: (Erat autem ſalmo) eum in ſuos conijcit humeros: (Tantæ enim molis erat piſcis, vt nullius manibus ferri poſſet) deponit eum ad pedes leproſorũ: Hoc, inquit, munuſculum è manibus meis accipite, & vbì defecero, in æterna tabernacula me recipere dignemini. Tollunt illi piſcem gratulabundi, & tanta benignitate compulſi, teſtantur apud omnes, neminẽ Godefrido Epiſcopo poſſe æquiparari. Oeconomus verò domũ rediens, vbì comperit Epiſcopum tam inſignem piſcem, quem ipſe pridiè comparâſſet, leproſis dediſſe, quibuſdam, vt aiunt, furijs agitatus, irrumpit ad eum, multiſq; proſcindit conuicijs, ait nõ ſano eſſe cerebro, qui ſic res profundat ſuas: niſì manũ contrahat, breuì ad ſummam inopiam ipſum rediturum. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellãs, Itáne tibi, inquit, æquum videtur, homines eodem precio redemptos, Chriſti ſanguinem bibẽtes, cæleſti beatitudine donandos, fame cruciari, mihi verò extremo homuncioni ferculorum lautitias apparari? Manet ergò iuſtitia eius in ſeculum ſeculi, vt Propheta ait, quandoquidem omnia ſua pro Chriſto in pauperes diſperſit, vt cum illo omnia in cælis poſſideret.

Exemplum raræ virtutis.

Vide Epiſcopi inſigne opus.

Luc. 16.

Pſal. 111.

Vt oratorium S. Thomæ dedicârit, nullo docente. Cap. 6.

VIr piæ memoriæ Nicolaus Abbas Corbeiæ Gallicanæ, petijt ab eo, vt oratorium S. Thomæ, in pratis eius pagi conditum, dedicaret. Mox annuit precibus: fit ad eum diem, qui erat dedicationi præſtitutus, magnus hominũ promiſcui ſexûs concurſus. Aderat & Abbas Nicolaus cum monachis ſuis, multique docti viri, artium liberalium diſciplinis egregiè inſtructi. Habebat verò beatus Godefridus apud ſe Giſelbertum quendam, hominem paſſim malè audientem: qui cùm ritus Eccleſiaſticos optimè calleret, inſtituebat beatum virum in ijs, quæ ſunt officij ſacerdotalis, ità vt neceſſitate potiùs, quàm volũtate ſua, illum apud ſe vir ſanctus retineret. Crebrò autem illum obiurgabat propter mores infames animiq; leuitatem. Quod cùm ille ferret moleſtiſſimè, obtrectationibus eum inſectabatur, & omnia eius in hypocriſim interpretabatur. Poſtquàm autem vir Dei venit ad templum dedicandum, ratus ille opportunum ſe inueniſſe tempus, cum coram tanta populi frequentia traducendi atque pudefaciendi, ſubduxit ſeſe, nec eum docere voluit, quæ in dedicatione fieri ab Epiſcopo oporteret. Id vbì Dei ſacerdos animaduertit, ſeſe conſolatur, quòd vbì humanum deeſt auxilium, diuinum adeſſe ſoleat. Itaque Chriſto benè confidens, cœptum dedicationis officium, docente eum ſpiritu Dei, tam exactè peregit, vt omnes putarent ab ineunte ætate nihil eum didiciſſe aliud, cùm tamen nunquàm anteà feciſſet, ità vt etiam ipſe ſe facere potuiſſe admiraretur.

Dum humanũ non ſuppetit, adeſt diuinũ auxilium.

Quàm piè Miſſarum ſolennia celebrârit. Cap. 7.

ET quia nunc ſeſe offert occaſio, operæprecium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione ſacroſancta Miſſarũ myſteria quotidiè celebrârit. Valdè enim metuimus, nè nos iurè reprehendant, qui hæc nouerunt, ſi quid ſilentio præterire velimus, vbì tanta ſuppetit rerum copia. Quandò igitur ad altare accedebat, ipſo vultu Angelicam quodammodò dignitatem præ ſe ferre videbatur. Sub ſacrificio non erat mente vagus, ſed ſeipſum tranſſcendens, oculis fidei incarnati Verbi contemplabatur myſteria, & frequentiam ſpirituum beatorum: ſicque extremis pedum articulis toto corpore innixus, non genua defigens, non latera aut brachia deponens, adeò ex abundantia mundi cordis verba proferre videbatur, adeò pijs deſiderijs totus cremabatur, adeò lachrymis irrigabatur, vt vix vocem attollere, vix codicem aperire

Sacrificãtis pietas & deuotio.

rire poſſet. Atque ità diuina peragebat myſteria. Eam autem animi puritatem ſummoperè horis omnibus conſeruare ac tueri nitebatur, omni cuſtodia, vt admonet ſapiens, ſeruans cor ſuum. Prou. 4.

Vt infames & vxorios Clericos à Choro excluſerit, & ea cauſa veneno appetitus ſit. Cap. 8.

SAnctitatis & pudicitiæ cuſtos adeò pręclarus & ſtudioſus vbiquè extitit, vt infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, non ſolùm à ſuo conſortio, ſed etiam à Chori ingreſſu conſtanter arceret. Eam ob rem multis conuicijs ab illis proſcindebatur, multis appetebatur inſidijs: quas ille forti animo contemnebat, beatum ſe fore palàm affirmans, ſi propter iuſtitiam malè accipi mereretur. Itaque coluber tortuoſus, qui olim protoplaſtum in paradiſo per fœminam euertit, fœminam quandam, cuiuſdam Clerici concubinam, magno furore inflammatam, eò impulit, vt virum Dei è medio tollere cogitaret. Miſit igitur illi vinũ aromatiten, helleboro infectum. Accepit id vir ſanctus cum gratiarum actione, & ob oculos ſtatuens, diutiſſimè intuebatur. Sed ſancti viri ignorare quid poſſint, qui Chriſtum ſcientem omnia nôrunt? Eius ſpiritu reuelante cognouit Epiſcopus, virus exitiale in potu illo ineſſe. Adfuit tum caſu catulus, qui in aula diſcurrere ſoleret. Ei beatus vir panis fragmen, in illo vino intinctum, obtulit. Accepit canis, comedit, abijt, & in Epiſcopi lectulo ſe reponẽs, in ſomno extinctus eſt. Prohibuit autem vir Dei, nè quiſquam ex illa potione ſumeret. Poſt occaſum ſolis vnus è cubicularijs Epiſcopi venit ad eius lectũ, & catulum illic cubantem cernens, auribus appręhendit, dormire eum exiſtimans. Sed vbì mortuum comperit, currit ocyùs ad Epiſcopũ: En, inquit, pater beatiſſime, catulus cui intinctum porrexiſti panem, mortuus iacet in lecto tuo. Audiens id Epiſcopus, gratias agit Deo, aitque ad ſuos: An non prædixi vobis, filioli, quod iam eueniſſe cernitis? Nè quis autem me vel inuidia, vel inani gloria ſtimulatum id dixiſſe crederet, catulo morſellum mortiferum obtuli, vt ſi verbis non libéret adhibere fidem, vel factis crederetis. Deindè iubet poculum illud exitioſum in eum locum proijci, vbì à nullo mortalium vel videri vnquàm poſſet.

Impuros Clericos vt caſtigârit.

Gene. 3.

Venenum ſibi oblatũ diuinitùs cognoſcit.

Vt à monachis S. Vualerici malè acceptus ſit. Cap. 9.

CVm aliquandò vir beatus diœceſim ſuam viſitaret, ad beati Vualerici monaſterium venit. Id vbì Abbas Lambertus & monachi perceperunt, ilicò ad cryptam properant, vbì ille reſidebat: rogant, qua cauſa eò acceſſerit. Reſpondet vir Dei: Hi preſbyteri (illi enim circunſtabant) longè ab Ambianorum ciuitate ſeparati, orant me, vt calices & lintea, in quibus diuina tractantur myſteria, ipſis conſecrem. Tum illi magno furore pérciti, & vix manus cohibentes, Nunquàm, aiunt, vllus Ambianorum Epiſcopus hîc conſecrationis alicuius miniſterium executus eſt. Cernens vir beatus immodicè illos commoueri, blandis verbis ait ad eos, lenire eos volens: Licet Epiſcopis vbiuìs locorum vaſa Dominici miniſterij cõſecrare. Quod ergò omnibus paſsìm licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedẽs ad tempus inuidiæ, abijt indè, lugens domum orationis mutatam in ſpeluncam latronum. Ea enim tempeſtate domus illa vitijs ſcatere videbatur, ſed nunc adeò in melius mutata eſt, vt illis in partibus totius religionis exemplar ſit.

Viſitat diœceſim ſuam.

Vt Ambianos reuerſus, de monachis illis queſtus ſit. Cap. 10.

POſtquàm autem domum redijt Epiſcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos ſancti Vualerici iactare immunitatem ſuam, & quòd non ſint ſubiecti Eccleſiæ Ambianenſi, ſeque cum ignominia ab illis repulſum. Id illi audientes, valdè cõmoti ſunt, miſſiſque literis, accerſiunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum vrbem: ſed auri ſacra fames quid nõ mortalia cogis pectora? Non pauci ab Abbate largitione corrupti, eum aduersùs Epiſcopum & matrem Eccleſiam acerrimè tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiſcopum Rhemenſem Manaſſen cauſam reijciendam ſtatuit. Itaque ſic tum diſceſſum eſt.

Quidã pecunia corrupti, ei reſiſtunt.

Vt monachi illi falſa confinxerint priuilegia. Cap 11.

Conuentus Rhemēſis.

PORrò monachi commentitia fingunt priuilegia, eaque cuiuſdam Romani Pontificis nomine falsò inſcribunt, atque deindè frequentes ad Rhemēſem vrbem accedunt, vbi tum celeberrimus procerum Galliæ conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorum Epiſcopus Godefridus. Procedit in medium Abbas cum monachis ſuis, accuſat Epiſcopum Godefridum, quòd magna ipſum iniuria affecerit, profert literas cōmentitias, nulli, prçterquàm Romano Pontifici, ipſos eſſe ſubiectos. Legũtur literæ iubente Archiepiſcopo, moxq; inſultatur Epiſcopo ab illis, qui muneribus deprauati erāt: Ceſſa, aiunt, prçſul ſanctiſſime, innoxios perſequi monachos, qui olìm etiā inimicos ſolebas diligere. Nec te eò impellat gradus ſublimior, niſì foraſsìs etiam in te quadrat illud, Honores mutant mores. Multaq; alia in eum indigna iactātibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino ſtabat immotus. Cùm autem Archiepiſcopus imperaret ſilentium, ille parùm fidens literis, quas recitārant, petit eas ſibi dari inſpiciendas. Accuratè igitur illas cōtemplans, & veſte ſua leuiter abſtergens, fraudem deprçhendit, exclamansque, Huc quçſo, inquit, oculos omnes aduertite: en membranas & atramentum ſcripturamq; planè recentia, nec Romano more obſignata, meritoq; ea cauſa reijcienda. Accurrunt omnes, diligenter inſpiciunt: rem eſſe, vt ait Godefridus, comperiũt: qui paulò antè canino ore eum lacerārant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & prçdicatione mirè eum efferunt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem prouocant, Romamq; ilicò proficiſcuntur.

Oſtendit literas commentitias ſibi opponi.

Vt Romam profectus ſit Epiſcopus. Cap. 12.

IDem facit beatus antiſtes, propter iuſtitiam aduerſa omnia perferre paratus. Verebatur enim, nè ipſius deſidia & ignauia ius aliquod ſuũ amitteret Eccleſia, cui prçſidebat. Habebat in comitatu ſuo multos egregios & reuerendos viros, qui poſteà Eccleſiarum antiſtites facti ſunt. Vbì ad Alpes ventum eſt, iubet ſocios antecedere. Omninò enim inter equitandum hçc ei prædicanda erat conſuetudo, vt comites vel præcedere, vel ſubſequi vellet, neminem propiùs ad ipſum ſe adiũgere, nè ocioſis ſermonibus daretur occaſio: atque ità ille pſalmis ſanctisque meditationibus vacans, à patria cæleſti ſe exulare lugebat.

Nota præclarum exemplum.

Vt veſtem pauperi muliercul æ largitus ſit. Cap. 13.

CVm iam magna ex parte iuga Alpium emenſus eſſet, arcta & hõrrida, glacie ac niuibus impedita, ſemita ingreſſus, audit tenuiter gemitus hominis. Subſiſtit igitur, arrigit aures, circunfert oculorũ obtutus, & eccè videt fœminam pauperculam, inter denſas niues frigore propè enectam, & iam ſupremũ trahentem ſpiritum. Totus mox præ commiſeratione lachrymis diffluit, & Heu, me miſerum, inquit, qui cùm ſim mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interìm quod natura omnibus commune eſſe voluït, mihi ſpeciatìm vendico, eoque plùs quàm opùs ſit, vtor: & hçc paupercula dum veſte caret, dolore conficitur, frigore conſumpta perit. His dictis, ſuo ſe veſtimēto nudat, vt penè nudus videretur, induit ea miſerrimam fœminam, atque indè ſensìm membris recaleſcentibus, reducit eam in viam: porrò ipſe ſocios inſequitur, valdè interìm frigore eum infeſtante, adeò vt vbì illos attigit, tremebundus adſtaret coram illis, ſolo cilicio & cucullo indutus. Percontantibus eis, vbì eſſet veſtis ſuperior, modis omnibus ille celatum cupiēs quod fecerat, ait ſe magno onere preſſum, iuga montium ſcandere non potuiſſe: veſtem tuto reliquiſſe loco, Chriſti benignitate reſtituendam. Prudenter id quidem, & tamen citra mendacium, ſignificare volens neminem diuitiarum faſce depreſſum, poſſe aſſcendere in montem Domini: qui autem miſericordiæ operibus dediti ſint, eos à Chriſto recepturos centuplum.

Eximię charitatis exemplum.

Quid eius aduerſarij Romæ egerint. Cap. 14.

MOnachi verò Romam veniunt, munera largiuntur, redeunt ad ſua læti & alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Pontifice. Poſtquàm in Ambianorum fines peruenēre, inſolenter iactitant, ſe ab Epiſcopi Godefridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrino ſolo exulem degere, & dignitate Epiſcopi nudatũ, quòd eos iniuſtè vexâſſet. Populus his auditis, malè metuere cœpit, atque pudore ſuffundi.

Inſolentia monachorũ quorundã.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

At

AT vir Dei Romam ingreſſus, limina beatiſſimorũ Apoſtolorum Petri & Pauli religioſè inuiſit, ac deindè ad Paſchalem Pontificem ſe confert. Mox aduolant cauſidici, ſperant ab illo quoquè ſe accepturos munera largiſſima. Sed Godefridus, qui non confidebat in homine, nec ponebat carnem brachium ſuum, vt à Domino recederet cor eius, qua cauſa tam difficile & longinquum ſuſcepiſſet iter, abſque vllis vel verborum fucis, vel munerum pollicitationibus ſimpliciter edicit. Sed contradicũt cauſidici, aiunt monachos ab eo iniuſtè vexari, dumque nulla ſperant ab eo munera, cauſam malam eum fouere affirmant. Videns ergò vir Dei ſe humano patrocinio deſtitutum, labentia cuncta forti & excelſo animo contemnens, exclamat: O paſtor orthodoxæ matris Eccleſiæ, ea cauſa Chriſtus te voluit ſuo loco illi præeſſe, vt lucem à tenebris, verum à falſo diſcerneres: vt enim à capite membra reguntur, & ad illius nutum, membrorum vitia corriguntur: ſic etiam à te Chriſtianorum omnium non facta duntaxàt, ſed etiam malæ voluntates comprimendæ ſunt. Sed quia nunc cerno, iuſtum quandoquè crimen iniqui, occulto Chriſti iudicio perpeti, mâlim priuatus viuere, quàm admittere, vt Eccleſia Ambianẽſis, me præſule, ius amittat ſuum. His dictis, Pontifici valefacit, & ad Barẽſium vrbem, ob inuiſendas beati Nicolai reliquias, ardenti ſtudio proficiſcitur.

Vt Pontifex eius admiratus ſit libertatem. Cap. 16.

POſtquàm abijt, Pontifex diligenter perquiſiuit, quæ vitæ eius ſanctitas, quæque illius authoritas eſſet, quòd tanta dicendi libertate vteretur. Ità qui anteà citra Alpes celebre ſanctitatis nomen ferè vbiquè obtinuerat, etiam Romanæ vrbi præclarè innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum eſt, quòd ab ipſis penè incunabulis diſciplinis Eccleſiaſticis imbutus ſit, quòd pro virtutum incremento ad altiora prouectus, primò Abbas, indè Epiſcopus creatus ſit, quòd eius egregia ſit religio, iureque cunctis ſacerdotibus anteponẽdus videatur, quòd pauperum & viduarum magnam curam gerat, ꝙ Galliæ proceribus notiſſimus, & cunctis ferè chariſſimus ſit, deniquè quòd omnibus diuinis chariſmatîs abundet. Ijs auditis, Pontifex ſeipſum acriter repræhendit, quòd talem ac tantum virum vel ad momentum leuiter exacerbâſſet, quòd non magno ſtudio & beneuolentia eum excepiſſet, & eius votis annuiſſet. Imperat itaque ſuis, vt ſi quandoquè eum ad Vrbem redire contingat, mox eum ad ſe perducant. *Apud Rō. Pontificem mirè prædicatur S. Godefridus.*

Vt orationis ergò Barium venerit Godefridus. Cap. 17.

VEnit autem beatus Epiſcopus ad Barenſem ciuitatem, & apud beati Nicolai, miraculis celeberrimi prçſulis, reliquias diutiſſimè cum multis lachrymis precatus eſt. Altera luce, annulo aureo & reliquis ſacerdotalibus ornamentis indutus, ſacroſancta Miſſarum ſolẽnia ſupra eius oſſa oleum ſtillantia, deuotiſſimè celebrauit. *S. Nicolai oſſa oleum ſtillant.*

Vt ei loci Epiſcopus oleum, quod à beati Nicolai oſſibus manârat, dono miſerit. Cap. 18.

VBì autem animaduertit eius regionis Epiſcopus, Godefridum animi conſtantia & fortitudine Epiſcopos alios anteire, incredibili admiratiõe affectus eſt. Galliarum enim atq; etiam aliarum terrarum præſules, cùm eò proficiſcuntur, vili habitu celant ſe, nè poſſint agnoſci. At Godefridus neque longitudine itineris, neq; nationis feritate fractus mutauit habitum, nec ſe ſtuduit occultare. Nanque vt leo confidens, & abſque terrore permanens, omnes amicorum loco habuit, nulli ipſe nocere cupiens. Hæc ergò in eo Epiſcopus, quẽ diximus, animaduertẽs, ex animo amplectitur virum, eique amando totum ſe applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoq; illius multa humanitatis officia alacriter præſtitit, atq; ad extremum olei partem quandam, à beati Nicolai oſſibus profluentis, beato viro in vaſe vitreo ad hoſpitium more Eccleſiaſtico ſolenniter tranſmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti deuotione, nec ſine tremore, venerabundus accepit, auro & gemmis quibuſuis charius illud amplectens, pluriſq; æſtimans. Appendit autem illud ad collum ſuum, magnum ſibi aduersùs hoſtium inſidias in eo præſidium conſtituens. *Animo imperterritus S. Godefridi.*

Vt vas illud vitreum in mare lapſum, illæſum ſit Godefrido Epiſcopo redditum.
Cap. 19.

CVm ſic autem vir Dei loca ſacra inuiſeret, aſſcenſis equis, cum ſuis comitibus venit ad portum maris, in quẽ fama ferebat nauem appulſam, corpus beati Nicolai ferentem: qui locus adeò commodus eſt, vt inter naues, quæ iactis ancoris illic figuntur, tutò poſſit tranſuadari. Ibi ille ambulans, contemplabatur piſcatores retia ſua piſcibus onuſta ad litus retrahentes. Interim autem manum pectori admouens, ſentit abeſſe vas vitreum, de quo iam diximus, ſummoque animi dolore afficitur. Rogant ſocij, quæ cauſa ſit tam repentini mœroris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, miſero mihi, quòd tanto patrocinio deſtitutus, cælitùs oblata benedictione diù perfrui non merui. Dum enim hîc verſor, rupto funiculo, in aquas lapſum eſt vaſculum, quo Epiſcopus me donauit, nec niſi ſingulari quodam Chriſti beneficio reperiri poterit. Dumque hęc dicit, vertens ſe ad dexteram, videt vaſculum inſtàr plumæ ferri ſuper aquas, cùm tamen pondere ſuo quoduis metallum æquare videretur. Res erat admiratione digna, vel equorum ferreis pedibus, vel nauium quaſſatione, vel impulſu remorum, vel præruptis ſcopulis, quorum illic magna copia eſt, non penitùs contritum fuiſſe. Exultat eo conſpectu vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inſpectat, nihil læſum ſummoperè gratulatur.

En quanti vir ſanctus fecerit ſacras reliquias.

Nota miraculum.

Vt Romam redierit. *Cap.* 20.

POrrò autem loci Epiſcopum eius rei certiorem reddit, atq; ità rurſus Romam proficiſcitur. Mox à Pontificis Paſchalis familia in eius cõſpectum perducitur. Pontifex ei reuerenter aſſurgit, humaniſſimè eum oſculatur, & ſecum aſſidere compellit. Volens autem certiùs explorare, quæ de eius prudentia iam antè ab alijs didicerat, multas tum diuinarum, tum politicarum rerum ei quęſtiones proponit, atque etiam ad difficiles ſoluendos nodos haudquaquàm imparatum eum offendit.

Vt à Pontifice Paſchali comiter dimiſſus ſit. *Cap.* 21.

CErnens ergò Pontifex multa eum prudentia & pietate pollere, orat nè grauatè accipiat, quòd anteà non ſic, vt fidelem diſpenſatorem par erat, ab ipſo exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animum innumeris curis diſtractũ, haudquaquàm ad ſingula poſſe ſufficere. Beatus vir facilè ignouit. Tum Paſchalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia cõtinebatur, Abbatem ſancti Vualerici cum monachis ſuis, Ambianenſi Epiſcopo, perindè atquè patri & paſtori, in omnibus parére debere. Ille igitur Apoſtolica authoritate & benedictione munitus, redit ad ciuitatem ſuam.

Paſchalis Põtifex q̃d ei pſtiterit.

Vt ſocij eum coëgerint mutare nomen ſuum. *Cap.* 22.

CVm aũt in Galliam Ciſalpinam veniſſet, comites itineris monuerunt eum, vt pro Godefrido Heruceum ſe ſineret appellari. Metuebant enim, nè quid aduerſi ipſis accideret, ſi ex nomine innoteſceret. Principiò quidem ſeruus Dei id grauatè accepit, ſed cùm non poſſet illorũ reſiſtere volũtati, inuitus tulit alienum ſibi nomen imponi. At tamen quocunq; diuertiſſet, ab omnibus facilè, quòd Epiſcopus eſſet, agnoſcebatur & mirè prędicabatur. Sed quid antiquo ſerpente nequius, aut malignitate inſtructius, qui non ſolùm noxia, ſed etiam ocioſa noſtra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accuſat?

Vt fœminæ cuidam ſatan in monachi effigie apparuerit. *Cap.* 23.

ERat per id tempus in *Pontinorũ ſolo apud caſtellum* Medardum quędam fœmina ſolitaria, vel incluſa, Deoq; chara. Eam miſerè diſſoluebat paralyſis, ità vt pedibus conſiſtere non poſſet: ſed animus inuictus prẹclarè aduersùs vitia decertabat. Ferebatur eo in loco annos ampliùs quinquaginta clauſa manſiſſe. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere ſolebat, cui illa parùm ſalis & herbas virentes addens, ſeſe ſuſtentabat. Cùm autem vir DEI abſens eſſet, illa Dominum obnixè deprecabatur, vt ſaluum eum reduceret. Eius enim aduentum ſummoperè expetebant homines religioſi & inopes. Quadam autem die pro hac re oranti illi ſatan in cuiuſdam religioſi viri ſpecie apparuit, & qua cauſa cum tot lachrymis Dominum rogaret, inquiſiuit. Reſpondit illa, ſe pro domino Godefrido Epi-

Victus inclusæ fœminæ.

ſcopo

ſcopo rogare. Et ſatan, Ambianorum Epiſcopus, inquit, non Godefridus iam, ſed Herueus vocatur. Reijcit illa nugantem, dicens ſibi beatum virum ſatis ſuperq́ue notum eſſe. Pergit dæmon improbus eadē repetere: Videris, inquit, mihi lethargo correpta neſcire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumq́ue repeto, non eſſe cur pro Godefrido ores: pro Herueo orandum eſſe. Reſpondet fœmina: Ego verò, quoàd ſuperſtes ero, Ieſum Chriſtum pro Godefrido paſtore meo deprecabor, vt poſſit nobis incolumis reſtitui. Et dæmon: Agnoſcis'ne me, inquit? Illa parumpèr reticens, vbì Chriſto reuelante didicit verſutias impoſtoris: Deſine, ait, inimice omnis boni, & totius nequitię artifex, infeſtare pios, quorum ſententia trudendus es in tartarum. Nóui, qui ſis. Itaque in Chriſti virtute tibi impero, vt quamprimùm hinc recedas. Mox ille inſtàr fumi cum eiulatu euanuit, neque Chriſti nomen, neque ſignum trophæi eius ferre ſuſtinens.

Vide procaciſſimi dæmonis nequiſſimam malignitatem.

Vt annulum S. Honorati Ambianenſis Epiſcopi, ſecum retulerit beatus Godefridus. *Cap.* 24.

PEr Italiam autem beatus vir iter faciens, annulum Honorati Epiſcopi Ambianenſis & illuſtris confeſſoris, quem * Geruinus eius deceſſor vendiderat, iuſto precio redemit, ſecumq́ue ad vrbem Ambianorum adduxit. Vbì cùm eſſet honorificè exceptus, Abbate S. Vualerici rursùs accito, beatus Epiſcopus profert literas Paſchalis Pontificis, dat eas Simoni Præpoſito palàm recitandas. Poſtquàm ventum eſt ad eum locum, vbì Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fratribus ſuis per omnia obedire Ambianenſi pręſuli, tanquàm patri & paſtori, Abbas & monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cùm ipſi eas inſpexiſſent, & ità habere, vt erant lectæ, certò comperiſſent, cùm nec poſſent, nec auderent Romani pontificis voluntati reſiſtere, ad pedes beati Godefridi ſe abijciunt, veniam perperàm geſtorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis mulcta irrogata. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici páret Epiſcopo Ambianenſi.

*Giruinus

Tandē monachi, qui eum vexārant, veniā ab eo petūt.

Vt ad fœminam ſolitariam acceſſerit. *Cap.* 25.

DEindè cùm vir ſanctus parœciam ſuam pro more viſitaret, vt ouibus ſuis verbi Dei præberet alimoniam, & ſi qua in cultu diuino fierent negligentiùs, ea corrigeret: ad eam, quam diximus, fœminam pro Chriſti amore ſolitariè degentem, acceſſit. Eiuſmodi enim hominibus victum & res neceſſarias ſuppeditabat. Vbì autē illa vidit epiſcopum, Túne, inquit, es Godefridus dominus meus? Quis igitur ille fuit, qui neſcio quem Herueum mihi pro te voluit ingerere? ſimul explicans, quas ei moleſtias malus dæmon intuliſſet, perſuadere ei volens, Ambianenſem epiſcopum non Godefridum, ſed Herueum vocari. Quæ vt audiuit epiſcopus, valdè exhorruit, paululumq́ue intra ſe hærens, cum ingenti animi dolore ait eam vera dicere: deindè humi ſe proſternens, & pectus diutiſſimè pugnis verberans, grauiter doluit, ſe vel ad horam paſſum aliud ſibi nomen ſimulatè imponi.

Vt corpus beati Firmini martyris tranſtulerit. *Cap.* 26.

FIrminus martyr inſignis, & Ambianorum primus antiſtes, exacto felicis agonis curſu, in eádem vrbe tumulatus, ſe cum Chriſto in cælis viuere, innumeris præſtandis beneficijs egregiè declarat. Cùm autem quodam die beatus Godefridus pro more ad populum concionaretur, oculos interìm vertēs ad beati huius martyris ſacras reliquias, (hactenùs enim humili continebatur loculo) ità exclamauit: Cernite filioli, quantùm debeamus ſanctis martyribus, quorū nos & patrocinio à vitę huius periculis eripi, & ſuffragijs cæleſtem beatitudinem conſequi poſſe confidimus. Itaq; dum hîc ſumus, crebrò eorū memoriā vſurpemus, vt & illi apud Dominū noſtrī memores ſint. Indè eſt, quòd maiores noſtri in illorum honorem baſilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gemmis ornârunt, non quòd ijs illi indigeant, aut quòd hinc clariores fiant, (hæc enim illi, vt Chriſtum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, ceu lutū contempsêre) ſed vt his ſuum erga eos amorem, ſtudium & deuotionem declararent. Et vos igitur anguſtiam loculi, qui B. Firmini Epiſcopi & martyris atque patroni noſtri oſſa retinet, contemplantes, vt poſſit congruum ei præparari

Firminus martyr, primus Ambianorum Epiſcopus.

Sancti honorandi & inuocandi.

receptaculum, aurum promptis animis cõferte. His beati viri ſermonibus omnes egregiè incenſi, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, plerique vaſta terrarum & marium ſpatia emetiuntur, vt quæ ornare martyris baſilicam poſſint, comparent. Poſtquàm loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferendæ reliquiæ, tantus eò aduenit hominum cœtus, vt tota Europa confluxiſſe videri poſſet. Tum Epiſcopus Godefridus cum alijs ſacerdotibus acceſſit ad locum, vbì cæleſtis ille ſeruabatur theſaurus, ſacrasque reliquias cum multo tremore omnibus viſendas expoſuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat CHRISTVM, quòd teſtis eius reliquias videre mereretur. Porrò beatus Godefridus hortatur omnes, vt ſanctorum loca crebrò inuiſant, illic ſua vota perſoluant, illorum patrocinio ſe ſuosque commendent: indè enim innumera, inquit, fidelibus accedunt beneficia. Deindè populum dimittit. Huic autem ſpectaculo non interfuêre, qui Ambianenſis vrbis ſuburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Epiſcopum: orant, vt ipſis quoquè beati Firmini ſacras reliquias oſtendat. At ille valdè admirans, Vbi, inquit, nudiuſtertiùs fuiſtis, quandò mea manu eas omnibus contemplandas exhibui? Afferunt alij alia, ſed cùm eum permouere non poſſent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores ſuſceperint, vt martyris templum & loculus ornarentur: & ſubiungunt, Ergóne à martyris contẽplatione excludemur, qui martyris cauſa, tanta & fecimus, & perpeſſi ſumus? Flectitur tandèm vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, præmiſſo ieiunio, ait ſe illorum precibus ſatisfacturum.

Nota priſcã deuotionẽ.

De miraculo quodam. Cap. 27.

PEr id tempus regionem illam iugis nebula denſaque adeò obſedit, vt ſol à cælo migrâſſe videri poſſet. Totis enim viginti & eo ampliùs diebus, nullus eius ſplẽdor apparuerat. Metuebant omnes, ea re dira ac triſtia portendi. Vbì aduenit omnium Sanctorum ſolennitas, ad beati Firmini ædem manè aduolant: adeſt & Godefridus Epiſcopus, capſam, in quam paulò antè tranſtulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi. veſtibusque Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabũdus, ad eam reuerenter accedit, (in eiuſmodi enim rebus admodùm religioſus & pius cernebatur) ſacras reliquias in pannum purpureum effundit, ſtansque loco editiori, vbi ab omnibus videri poſſet: En, inquit, dilectiſſimi, hæc ſunt Firmini martyris & protectoris noſtri ſacra oſſa. Quod cùm ille dixiſſet, mox baſilicam omnem ſereniſſima ſolis lux perfudit, cùm iam penè menſem vnum, vt diximus, radios ſuos omnes prorsùs retraxiſſet. Ad tam euidens miraculum, vnà omnes prorumpunt in laudem præpotentis Dei: porrò Epiſcopum Godefridum rogant, vt dexteram martyris ſeparatim ponat, vt eam opportuno tempore & intueri & exoſculari faciliùs poſſint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandèm omnes domum eunt.

Ecce inſigne miraculum ad oſtẽſas reliquias S. Firmini.

Vt beati Saluij aliorumque multorum ſacras reliquias tranſtulerit. Cap. 28.

TRanſtulit etiam corpus ſanctiſſimi Saluij confeſſoris & Ambianorum Epiſcopi, in eum locum, vbì nunc eum fideles venerantur: tranſtulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita ſint diuinitùs, vt Chriſtus ſeruorum ſuorum merita declararet, hîc adſcribere noluimus, nè lectori faſtidium afferamus.

Saluius Epiſcopus Ambianenſis.

Vt in aula Roberti Flandriæ Comitis quædam præclarè geſſerit. Cap. 29.

LIbet autem commemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amentia conflictationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hieroſolymitani itineris dux, CHRISTI natalitium diem apud ſanctum Audomarum voluit feſtiuũ ducere. Aderant illic Duces, Comites, diuerſarumque regionum Proceres, & totius Flandriæ nobiles ſiue milites, multi etiam Galliarum Epiſcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officioſiſſimè, & cum illo ſeparatìm, vtpotè magnæ authoritatis viro, diù collocutus eſt, inter cætera orans eum, vt illa ſacroſancta nocte

Robertus Flandriæ Comes.

more Eccleſiaſtico, Domino ſacrificium offerret. Annuit humiliter vir Dei, & fecit ſacrificium piè ac deuotè. Sub ipſo ſacrificio poſt lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerentibus, vir Dei ſine perſonarum acceptione, illorum omnium dona reiecit, qui inſtàr muliercularũ intonſa eſſent coma. Ea re permoti, efferis vocibus percontantur, cuius authoritatis ſit antiſtes, qui apud exteros tale quippiam deſignare non vereatur. Vbì, quis eſſet, didicerunt, videres certatìm gladijs & cultris (non enim aderant ad manum forfices) eos ſibi amputare pilos, infelices ac miſeros putare, ſi propter comas, tanti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama mox tota Gallia increbuit, Godefridum Epiſcopum etiam in aliena ditione in principes & magnates auſum fuiſſe, quod alij antiſtites etiã in ſuis ſedibus aut negligant, aut non auſint etiã in extremis homuncionibus. Magna ei non ſolùm apud reliquam multitudinem, ſed etiam apud Comitem ipſum, hinc reuerentia acceſſit. Nota ſancti viri zelum.

Vt à Guermundo captus ſit Adam princeps Ambianenſis, & vt Godefridus Epiſcopus eum defendere conatus ſit.

Cap. 30.

INdè verò omnium fauore ad vrbem ſuam reuertẽs, ſecum duxit Adamum eius ciuitatis principem. Cumque iam fines ſuos ingreſſi eſſent, Adamus ad virum Dei, Nôſti, ait, venerande pater, quas mihi inſidias comparet Guermundus Pinquiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentu bella ducimus. Quòd ſi ille me comprehẽderit, certus ſum, aut inauditis me ſupplicijs excruciatum, aut certè gladio necatum iri. Si ergò placet tibi, aliud ego capeſſam iter, nè militum præſidio deſtitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehemẽter admirans, An non, inquit, ille çquè meus eſt, àc tu? An non iampridèm ſanctè mihi, vtpotè domino ſuo, iurauit, ſe paçem bona fide conſeruaturum, honoremque mihi habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsì mille armatas militum cohortes ſecum adducat, non auſurum illum vel duriùs te appellare. Quòd ſi mutato animo quippiam tibi irrogare tentauerit, teſtor Ieſum, me te proſecuturum, quocunquè ille etiam vinctũ te abduxerit. Dum ſic illi inter ſe loquũtur, eccè Vicedominus multo ſtipatus equitatu, aduenit, ſalutat Epiſcopum, & ad læuã ſe vertens, furibũdus exclamat: Túne hîc es Adame, mihi ſemper infeſtiſſime? O te miſerum, quis te huc appulit? Satiùs tibi foret vitam agere priuatã ac tenuẽ, quàm incidiſſe in has manus. Moxque nulla tanti Epiſcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbatur, diſtrictis enſibus appetitur. Cernẽs id Epiſcopus, ab equo deſilit, toto corpore ſuper Adamum incumbit, porrigit iugulum, exclamat cum lachrymis: Quæ te furiæ, quæ dira Erinnys, Guermunde, huc impellunt, vt me præſente, qui ſum dominus tuus, iſtuc auſis deſignare? En ceruicem meam, ſi ità placet, libens feriendam obijcio: tantùm nè quid moliaris aduersùs Adamum meum. Hæc vt viderunt comites epiſcopi, omnes aufugerunt, quòd putarent cum Adamo illum interfectum. Porrò Adamus in equum imponitur, iniectiſque catenis Pinquiniacum abducitur. Eum verò beatus epiſcopus flens & eiulans, comamque vellens, ſolus ſequitur, ſe eius proditorem, tantæque calamitatis authorem clamitans. Vbì Pinquiniacum ventum eſt, beatus vir, cæteris intromiſſis, cogitur ſtare foris. Videns ille humano ſe auxilio deſtitutum, redit ſolus ad ciuitatem ſuam: refert clero & populo, quid acciderit. mœrent omnes, tum captiuitatẽ domini ſui, tum iniuriam præſulis ſui, quam moleſtiùs ferebant. Guermundus ſæuit in Adamum. Vide ſancti Epiſcopi fidelitatem.

Vt Vicedominum excommunicârit.

Cap. 31.

EPiſcopus verò ſacras reliquias beati Firmini & aliorum ſanctorum humì deponit, eccleſias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius omnes plectit anathemate. Indè vtrinquè exiſtunt bella. cogitur audire pius epiſcopus crebras agrorum vaſtationes, pagorum depopulationes atque direptiones, templorum incendia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens largiter, miſerum ſe dictitabat, qui in ea tempora incidiſſet. Poterat tum dicere cum Propheta: A voce gemitûs mei adhæſit os meum carni meæ. Similis factus ſum pelicano ſolitudinis, factus ſum ſicut nycticorax in domicilio. Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Dolebat vicem miſerorum, qui calami- Guermundus excommunicatus addit ſcelera ſceleribus. Pſal. 101.

tati-

tatibus illis afficiebantur. Redibat in memoriam priſtinæ quietis, qua in monaſterio potitus erat, & in has turbas ſe coniectum mœrebat. Itaque factæ ſunt ei lachrymæ panes
Pſal. 35. eius dies ac nocte, ſitienti fontem vitæ, qui eſt apud te Domine Deus.

De duobus pijs viris, quos domi habebat.

Cap. 32.

HAbebat domi apud ſe duos ſpiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, morum integritate conſpicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Otbertus dicebatur. Ijs domûs, alendorum pecorum, & agriculturæ curam demandârat. Et Gaufridus quidem, licèt ne ipſa quidem literarum elementa calleret, attamen percepta beati Epiſcopi benedictione, tanta dexteritate hominibus verbi cæleſtis ſemina promebat, vt tam ipſe beatus antiſtes, quàm multi etiam benè docti viri admirarentur, vndè illiteratus & idiota tam ſublimia & recõdita proferret. Diceres Amos armentarium, vellicantem ſycomoros & ſequentem gregem, repentè à Domino iuſſum prophetare. Ad hos ergò ſæpiſſimè ſe recipiebat Epiſcopus, tumultus & ſtrepitus rerum mundanarum ferre non ſuſtinens, illorum colloquijs ſynceris mirificè delectatus.

Cum ſimplicibus ſermocinatio beati viri.

Vt illos rogârit, quô Dominum pro ipſo deprecarentur.

Cap. 33.

QVandoquè autem veniens ad domicilium, in quo degebant, inuenit illos pauperum pedes abluentes, ſuas veſtes illis donantes, & cibis quos paulò antè à diſpenſatore domûs acceperant, eos reficientes, non raro enim ſibijpſis eos ſubtrahebant, & miſeris impertiebantur. Iucũdo ergò vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Reſpondent illi: Orationibus tuis, pater beatiſſime, bonum & iucundum. Et Epiſcopus: Apertiùs, inquit, iſthuc edicite. An non, aiũt illi, bonum & iucundũ tibi videtur, pater, recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Dominicis, res neceſſarias prębere? His enim ſtudijs poſſumus promereri gaudia beatorum, & ſempiternam Chriſti regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans, Ità eſt, inquit, vt dicitis. Chriſtum igitur, quęſo, pro me deprecemini, vt cum iſtis merear in eius domum æternam introire.

Quid Gaufridus beato Epiſcopo conſuluerit.

Cap. 34.

SEdebat deindè ſolus in penetralibus domûs Godefridus Epiſcopus, multo animi angore ob ea, quę diximus, correptus. Venit autem ad eum Gaufridus iſte, & pro ſingulari familiaritate ſic eum prior compellat: Quid eſt, venerande pręſul, quòd vſqueadeò conſternatus & mœſtus videris? Equidem non puto id fruſtrà eſſe, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Reſpondit vir Dei, vt potuit præ lachrymis, quæ ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obſecro, gaudendi materia relicta eſt? En vt nauclerus, amiſſo clauo, cogitur ventis permittere nauem, etiamſi in ſcopulos impellatur: ità animus meus virtutis inops, vndiquè immenſis afflictionum fluctibus exagitatus, hac illacq; diſtrahitur, nec vſquàm eam præſentit quietis ſuauitatem, quam iampridèm reliquit. Video euerti templa, gregem mihi commiſſum peſſimè accipi, diœceſim meam fame, ferro, flammiſque vaſtari. Eſt tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Chriſto perfugium, vti in petra herinacijs. Reſpondit Gaufridus: Etsi præſul optime, & diuina & humana ſapientia adeò inſtructus es, vt tantilli homuncionis conſilio prorsùs non indigeas: tamen quandò Vicedominum neque regum, neque principum interceſſione flectere potes, vt dimittat Adamum, Chriſti regis immortalis exemplum imitare, & humilitate illum emollire ſtude. His dictis, Gaufridus abſcedit.

Vir ſanctus mœret ob ſuæ diœceſis vaſtationem.

LIBER

LIBER TERTIVS,

Author ſibi petit fidem adhiberi.
Cap. 1.

VEnio nunc ad commemorãdam eiuſmodi rem, qualis haud ſcio an vnquàm antehàc audita ſit, quamq; non modò nullus Epiſcopus, ſed nec ſecundi ordinis quiſquam ſacerdos fortaſsis tentaturus eſſet. Lectorē oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè teſtati ſumus, non hîc quicquam fingimus, ſed à fide dignis, qui ea viderunt & audiêrunt, accepta referimus. Memini, non ità pridèm quēdam dixiſſe ad me, quid ità oblinerem chartas tot nugis & deliramētis. O hominem ineptum & planè miſerum, qui non modò non veneratur ſanctorum hominum facta præclara, verumetiam nôſſe ea non vult. Sed improbis hoc familiare eſt, vt bona, quibus ipſi carent, in alijs contēnant & lacerent. Credo equidem hominem hunc, ſi Ganymedis raptum & id genus impuras fabulas, quas Christiani omnes meritò ſemper execrari debeant, ſcripto comprehenderem, egregiè me commēdaturum, bonum & ſtrenuum fidumq; ſcriptorem appellaturum. Talibus illud Auguſtini inculcãdum eſt: Exinanire, quo plenus es, vt queas impleri, quo inanis es. Sed hæc obiter contra obtrectatores dicta ſint: nunc ad narrationem redeundum. *Pleriq; plùs delectantur impuris fabulis, quàm rebus geſtis ſanctorum.*

Vt ſummæ humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus ſit Epiſcopus.
Cap. 2.

POſtquàm Gaufridi conſilium audiuit beatus Epiſcopus, ea nocte multa ſecum in lecto pertractabat, vtrùm parendum illi eſſet, néc ne. Hinc enim reformidabat, nè ſi intantùm Epiſcopus ſe coram ſubdito ſuo abijceret, homines nequam & improbi inſoleſcerent: indè verò pietate ſtimulabatur, ad captiuum Adamū in libertatem vindicandum. Tandèm Gaufridi ſanctitatem & innocentiam conſiderans, ſibiq; perſuadēs, hominem ſimplicem quod dixiſſet, non niſi à Deo habuiſſe, qui id ei reuelâſſet: ſtatuit ſic facere, vt ab illo monitus erat. Itaque poſt abſolutas nocturnas preces, vocat ad ſe Gaufridum & Orbertum: & alteri quidem ſuos calceos imponit, alteri palliolum, atque ità cilicio ſimpliciq́ue monachi habitu ſiue cucullo indutus, nudis pedibus ingreditur horrendū & peregrinum iter, quod Piniquiniacum ducit, quod ab Ambianis fertur octo milliaribus abeſſe. Iam tum menſis erat Ianuarius, & Sole Aquarium ingreſſo, vrebant montana niues campoſque patentes, nec duraturæ conſpecto ſole pruinæ: Hirta comîs tellus. Tam amœnum, inquam, iter nudis pedibus ſuſcepit Godefridus præſul eximius, fraterna cum charitate perurgente. Vbi autem ad monaſterium S. Remigij peruenit, quod in nemore ſitum eſt, à monachis propenſis animis accipitur, rogant illi admirabundi, quid ſibi velit tanti viri talis habitus, quorſùm intēdat iter, offerunt ſe ſocios itineris: ſed vir beatus non ſinit eos extra monaſterium pedem efferre, ait ſolatio eos ſibi fore, ſi pro ſe Dominum deprecentur. Deindè cùm illis benè precatus eſſet, pergit cum duobus illis, quos diximus, pſalmos interim Domino ſuo more ſuauiter depromēs. Tandē venit ad Vicedominum, capitio vultum tegit, nè poſſit agnoſci. coram illo, in platea vtriuſq; ſexûs hominum frequentia ſtipato, ſe humì proſternit, appræhendit eius pedes, infundit eos lachrymis ſuis. Tum ille toruo, vt erat, vultu: Quis ſis, ait, & vndè véneris, edicito. Et vir beatus, rareſcēte ob frigoris aſperitatem anhelitu, ità vt ſanguinem ſpuere videretur, Ego ſum, inquit, Godefridus Ambianorùm Epiſcopus, tuus etiam iure qualiſcunque tēporalis dominus. Vt impellente charitate Chriſtus Crucem conſcendit, vt Adamum protoplaſtum liberaret: ità ego huc aduéni, vt meum Adamū, quē vinctum detines, mihi reddas. Huius ſpectaculi nouitate adeò perculſi ſunt, qui illic aderant, vt tanquàm fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui poſſent. Poſtquàm autem laxata dolore vox inuenit iter, gemituſq; in verba ſoluti ſunt, lachrymabundi exclamant: Quid ità, ſanctiſſime pręſul, ad huius tyranni pedes te proſternis? Adeóne apud te in feras belluas mutati ſumus, vt tanquàm peregrinus ad nos accedere voluêris? Hæc aliaque dicentes, è ſolo eum ſubleuant. At ſceleſtus ille Vicedominus nihil motus, ſed vt aſpera ſerpēs, iacto cominùs ſaxo erigitur, totoſque agitata per artus, *Exemplum ſanè admirandum in tanto Epiſcopo.*

O hominē inſanum, quem tāta charitas nō mouet.

artus, conuocat in fauces ac ſquamea colla venenum: ſic ille humilitate & ſermone beati viri ceu iaculo confixus, terribiliter exclamat: Qua fronte auſus es, monache, in meum venire conſpectum? Adeóne effœminatum me putas, vt quasi pauore fractus, hunc à me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, vinctum teneo, vinctumq́; tenebo: Perferet æternùm meritas, miſerabile, pœnas. Vtinā verò te ſic in omnibus exaudiat Deus, vtì ego hunc à me abire ſinam. Faceſſe igitur hinc ocyùs, nè cum ignominia repellaris. His verborum iniurijs affectus Epiſcopus, comiter & ſedatè perfert, abitque in ædem S. Martini, & coram altari in mattam flexis genibus incumbens, totam illam noctem in precibus inſomnem ducit.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

MAnè iubet populum campanæ ſigno conuocari. Accurrit mox hominum infinita multitudo, non ſolùm ex ea vrbe, verumetiam ex finitimis agris & vicis: ſperabant enim pacem Eccleſiæ redditam. Ad eos vir Dei concionatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium rerum, placidè & moderatè ferendam: Deum homines pios multis exercere modis, corripere omnem filium, quem recipit. Ad extremum dicit, ſe ea cauſa illuc veniſſe nudis pedibus, indutum cilicio & propè nudū, abieciſſe ſe ad pedes Vicedomini, vt ſua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum captiuū. Sed ſe tamen impetraſſe nihil: immò verò egregiè irriſum eſſe. Hîc cùm exclamarent quidam, vt ſtatiùs diceret in Vicedominum, ille magna animi fiducia concepta, in Vicedominum & omnes illi aſſentientes, palàm excommunicationis fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori ſuccubuerit, nec vlli labori pepercerit, vtque adminiſtrum ſatanæ propter vnius hominis ſalutem nunc humilitate, nunc ſeueritate, modò blanditer, modò aſperè iuſtitia impellente aggreſſus ſit, vt iuſtitiæ & miſericordiæ ſpeculum atque exemplar iurè dici queat.

Prou. 3.

Ruriùs excōmunicatur impius tyrannus.

Vt ad Ambianenſem vrbem reuerſus, Chriſti martyrem Firminum implorârit. Cap. 4.

TAndèm re infecta beatus redit ad vrbem ſuam eodem die: accurrunt ciues, circunſiſtunt, ſtupent & lamentantur. Ille verò paucis eos conſolatur: indè abit ad ſacras beati Firmini reliquias. ibì ſe proſternens, orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi inſolentia comprimatur. Mox domum ſe recipit, ſed diuina animaduerſio non dormitat. Vidit enim Dominus afflictionem ſerui ſui, & ſtatuit vlciſci.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi implorârit. Cap. 5.

Guermūdus capitur, & in carcerem conijcitur.

PAucis pòſt diebus importuniſſimus ille Vicedominus, regionem latè depopulans, inſidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, capitur, & ad illū mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primò innumeris iniurijs exagitatum, mox ferro vinctum iubet duci in cuſtodiam. Vbì cùm non parùm diù detineretur, videretque omnem ſibi prodeundi, quò vellet, facultatem ereptam, mirè anxius, tandèm redit ad ſanitatem. Videns autem in nullo homine mortali ſpem aliquā mortis euadendæ ſibi relictam, niſi in vno Godefrido Epiſcopo, dirè cruciabatur, ſciens quàm multis ijsque intolerandis eum iniurijs affeciſſet. Sed tamen vrgente calamitate, de illius ſingulari humanitate præfidens, qua ſciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per hominem fidum ſupplex orat beatum virum, vt immemor eorum, quæ hactenùs malo dæmone inſtigante in eum admiſiſſet, ipſi opem ferre dignetur. Pollicetur, ſe eccleſias dirutas inſtauraturum, Adamum dimiſſurum, deincèps emēdatiùs & humaniùs victurum. Hæc vbì audiuit Epiſcopus, lætatur ſe à Domino exauditum, dolet vicem miſeri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod eſt perfectorum, non cunctatur ire ad illum. Eo conſpecto, tanquàm ab orci faucibus ereptus ſit, valdè ſibi gratulatur Vuermundus, & qui anteà virum Dei ſupplices ei preces offerentem ſuperbus contempſerat, iam ad eius ſeſe pedes aduoluit. Sed nè longiores ſimus, ſi ſingula annotare velimus, extrahit pius Epiſcopus Guermundum à carcere, reducit non ſine multo ſudore Pinquiniacum, & ſecum abducit Adamum ſuūm.

Exemplum perfectæ charitatis.

Vir Dei liberat Guermundum.

Vt

Vt cruor viſus ſit à beati Godefridi digitis ſtillare. *Cap.* 6.

DIcturus iam ſum rem propè incredibilem,niſi & ipſe vir Dei eam alijs narrâſſet,& multi coràm inſpexiſſent. Quandoquè hyberno tempore ſuam perluſtrans diœceſim,ad pagum quendam exiguum venit,vbì etiam Eccleſia dedicandæ cauſa hærere coactus eſt.Multi eò conuenêre,quibus capiendis cùm eccleſia parua non ſufficeret,iubet ſibi ſub dio locum præparari, vndè poſſet concionari ad populum.In eum locum poſtquàm ſubijt, oblitus ſuî,manibus extẽſis adeò ſtetit immobilis,vt prę frigoris acerbitate ſanguis ab eius digitis in humum diſtillare videretur. Sãguis ab eis digitis fluit Erat enim tenerrimi corporis,quod facilè ab æſtu,vel gelu affligeretur.Scio non deeſſe, quibus iſthuc incredibile videatur. Sed non eſt mirum,quandò pleriq; dicta factaq; etiã antiquorum patrum in dubium reuocant,quòd ea ſuis oculis non viderunt.Notum eſt illud poëtæ:

> Segniùs iritant animos demiſſa per aurem,
> Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus. Horat.de Arte.

Vt ſit profectus Viennam. *Cap.* 7.

EA tempeſtate Imperator Pontificem Paſchalem,cùm eius & pedes & os deoſculatus eſſet,dolo captum,ſecum abduxit.Ea cauſa Guido Viennenſis Archiepiſcopus, qui poſteà fuit Calixtus Romanus Pontifex,magnum habuit Eccleſiæ procerum apud Viennam conuentum.Vocauit etiam per literas Godefridum Ambianorum prçſulẽ, ab annis multis ei chariſſimum. Qui ſine mora profectus Viennam, vbì eò venit,rogatus eſt à Guidone Archiepiſcopo, vt in ſynodo vice eius fungeretur, erat enim ipſe Guido impeditioris linguæ.Etsì autem acri tum febre laboraret Godefridus,tamen vt erat miro animi candore,ſtatuit pro viribus illi parére. Cùm autem dicendũ eſſet,& vires ſibi minimè ſuppetere vereretur,tanta eſt ſpiritûs ſancti gratia confirmatus & illuſtratus, vt omnes magna admiratione affecti, egregium illum dicerent ſancti ſpiritûs organum,multaq; cum laude & prędicatione efferrent. Quæ in illa ſynodo & prouincia ab eo præclarè geſta ſunt, breuitatis ſtudio præterimus. Vienna autem diſcedens magno celeberrimæ ſynodi fauore,Cluniacum venit,& ab Abbate Pontio honorificè exceptus eſt, & aliquot dies ibì hærens, ſacroſanctaque Miſſarum ſolennia feſtiuè celebrans, atque illi ſpectabili congregationi fratrum verbum Dei ſuo more excellenter proponens, magno ſuî apud eos deſiderio relicto,ad vrbem ſuam regreſſus eſt.

Paſchalis. Papa ca pit

Synodus Viennẽſis.

Vt ad magnam Carthuſiam ſe contulerit. *Cap.* 8.

PErpendens autem vir prudens, quàm moleſtum atque adeò intolerabile ſit,tot ſecularium tumultuum perferre tempeſtates,vbì comperit præclaram ſeruorũ Dei famam,qui in Carthuſia non lõgè à Gratianopoli degebant, relictis omnibus,illo igne,quem Dominus Ieſus miſit in terram, ſuauiter ardens, eò celeriter profectus eſt,vt quietiùs vni Deo vacaret. Luc.12. Prçerat tum Carthuſiæ Guigo,vir egregiè doctus & vitæ integritate conſpicuus, omnium ore prędicãdus. Is vt vidit vultûs Angelici & ſimplicis naturæ virum,gratias immenſas agit Chriſto, ſtatimque illum ſanctiſſimo fratrum collegio adiunxiſſet,nî veritus eſſet Romanum Pontificem, Rhemorũ Archiepiſcopum,aliosque Galliarum præſules minimè paſſuros, vt illic permaneret. Interim tamen cellulam ei attribuit. S.Godefridus cupit in ſumma carthuſia monachus fieri. Separatim enim degunt ſinguli in domicilijs,quæ Cellas vocant, ad eccleſiam certis horis pariter conueniunt, indè taciti redeunt ad Cellas ſuas:ad nudam carnem aſperis induũtur cilicijs, quarta & ſexta ferijs pane & aqua victitant:diuinæ contemplationi adeò adhærent,vt iure poſſent dicere cum Apoſtolo:Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt:illorumque precibus & ſanctorum meritis mundus conſtare videatur. Inſtituta Carthuſianorum. Phil.3. Sed de eorum excellenti,meritoque ab omnibus prędicanda conuerſatione,alijs plura dicenda relinquimus,atque ad inſtitutum redimus.Seruus Chriſti Godefridus hac re ſummoperè delectatus,quòd imperturbata animi puritate & tranquillitate frueretur, licèt etiam in illa populi frequentia & importunitate, animo ad cæleſtia contemplanda ſe erexiſſet:poſtquàm optatæ ſolitudinis locũ diuinitũs ſe adeptum vidit, ieiunijs,precibus, lachrymis,ſacris meditationibus,diuinis lectionibus adeò feruens incumbe- Vt in Carthuſia vir ſanctus vixerit.

cumbebat, vt quanuìs à primis ætatis initijs, vt diximus, in his aſſiduus fuerit, iam tamē primùm Deo ſe ſeruire cœpiſſe mirificè gratularetur. Sordebant terrena viro, ſubit æthera votis, cum Propheta plorat nimìs prolongari incolatum ſuum. Cùm autem quandoquè venerandus pater Guigo cellulas monachorum pia ſolicitudine inuiſeret, etiam ad beatum Godefridum peruenit, inuenitque eum neſcio quæ diuina ſcripta legentem, & vberes fundentem lachymas, ſeque hoſtiam viuam Chriſto Saluatori mira ſuauitate in cordis ara immolantem. Valdè autem eius amore incenſus, & nôſſe cupiens, vtrùm poſſet æquo animo ferre iniurias, ità ait ad eum: Solebáſne, Epiſcope, pro ſacris ordinibus aurum & argentum & id genus munuſcula recipere? Multi enim per id tempus hoc vitio proh dolor infecti erāt, vt vix cuiquam ſine precio ſacros ordines conferrent. Reſpōdit cum multo gemitu Epiſcopus: Equidem, pater beatiſſime, non nummos expetebam ab aliquo, ſed vel inuitus ſæpè humani fauoris aura inani inficiebar. Id audiens Guigo, miratur eum minimè ſe palpare, ſed humiliter accuſare etiam extrema quæque.

Pſal. 119.

Vt propter eum reuocandum Bellouaci ſit indictum concilium. Cap. 9.

Radulphus Rhemorū Epiſcopus. Synodus Bellouaceñ

INterim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemorum Archiepiſcopus, apud Bellouacum ſynodum celebrant. Ad eam accedunt Ambianenſium legati, conqueruntur ſe deſtitutos optimo paſtore ſuo. Ad quos Rhemenſis Archiepiſcopus: Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere auſi eſtis, qui virū pudicū, orthodoxū, virtutibus cunctis ornatū, veſtra improbitate à ſua ſede expuliſtis? Quē illi parē, nedùm ſanctiorē, vnq̄ habituri eſtis ſacerdotē? O vos miſeros, qui tāto paſtore vel ad momentū caruiſtis. Nū vos illū turpia lucra ſectantem, libidini vacantē Eccleſiaſtica beneficia venundantē, vnq̄ depræhendiſtis? Illis reſpondentibus, Ab his illum planè immunem eſſe: ſubiecit Archiepiſcopus, Ite ergò, & tam peritum ouilis Dominici cuſtodem perquirite, & inuentum, vobiſcum reducite. Teſtor enim Dominum Ieſum, donèc vllus erit in Godefrido vitalis ſpiritus, nullum aliū vos Epiſcopum habituros. Dum hæc geruntur, en adſunt nuncij, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille ſignificat ſe Epiſcopatu abdicâſſe: hortatur, vt alium patrem ſibi quærant: ſe nunquā rediturum affirmat: oſtendit ſe ineptum & inidoneum, qui Epiſcopi munere fungatur: ſe verbis quidem docuiſſe ſubditos ſuos, ſed mala vita corrupiſſe & perdidiſſe. Quæ cùm legerentur, penè omnes lachrymati ſunt, admirantes tāti viri humilitatem, qui cùm eſſet meritis ſummus, infra omnes infimos ſe abijcere videretur. Sanè cùm interdùm de his quidam reuerendiſſimi patres, qui tum præſentes adfuêre, inter ſe colloquuntur, video eos lachrymas tenere non poſſe: adeò illorum animis affixa eſt Epiſtola illa, qua intantùm ſe vir tantus extenuauit.

Nota humilitatem ſancti viri.

Vt apud Sueſſiones actum ſit de reuocando beato Godefrido. Cap. 10.

TAndèm ſtatuunt patres, apud Sueſſiones ad Domini Epiphaniam conuenire, & quid faciendum ſit, deliberare. Vbi eò ventum eſt, iubente Ludouico Francorum rege, accitus ab eis eſt Henricus Abbas S. Quintini, in quo monaſterio vir Dei Godefridus ab ipſis penè incunabulis ſobriè & piè educatus, ad ſummum virtutum apicem pertigerat. Vocatus eſt etiam Hubertus magnæ authoritatis vir, & celeberrimi monaſterij, quod Cluniacum vocant, monachus. Hos duos cum ſuis literis mittunt ad fratres Carthuſiæ: orant, immò & imperant, nè Godefridum Ambianorum præſulem, apud ſe diutiùs morari ſinant, ſed ad ſedem ſuam ocyùs redire compellant. Addunt mandata ad ipſum Godefridum, vt celerrimè ad deſolatum gregem ſuum ſe recipiat: oſtendunt, non debuiſſe illum ſemel ſuſceptam Eccleſiam tam facilè deſerere: plus eum apud Dominum demereri, dum ſinit per abrupta vitiorum præcipites ire oues ſuas, quàm poſſit promereri, dum priuatìm in quantunuis remota ſolitudine viuit etiā ſeueriſſimè: tum quoquè docent ſacros vetare Canones, nè quis Epiſcopo viuenti ſubrogetur, niſi vel infirmitate cogente id ipſe petat, vel ob crimen deponendus ſit. Hæc vbi Gdefridus accepit, animo valdè conſternatus, ad pedes monachorum ſe proſtrauit, cum multis lachrymis orans, nè ſinerent ipſum à ſe auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum conſolantur modis: & quia regis & Epiſcoporum authoritati reſiſtere

Vide Concilium Aurelianenſe V. Can. 12.

Cogitur redire ad diœceſim.

non

non poterant,in pace illũ à ſe dimittunt.Obiter hîc annotare viſum eſt,quandò in mentem venit,beati huius viri cingulum & pectinem,cùm apud Sueſſiones in eccleſia ſanctorum Criſpini & Criſpiniani defunctus eſſet,Odonem eius loci Abbatẽ ſibi reſeruâſſe.Is Odo poſteà coactus ſuſcipere regẽdum monaſterium S. Remigij,quod apud Rhemos eſt,ad magnã Carthuſiam certas ob cauſas ſe contulit,& illic aliquot dies apud fratres egit ſanctiſſimè.Ad eum quandoquè veniens memoratus Guigo Carthuſiæ Prior, inter alia non ſine gemitu mentionem faciebat Godefridi Epiſcopi, & quàm religioſè inter ipſos vixiſſet: ſummoperè autem admirari ſe dicebat tantam animi eius compunctionem,vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem cæleſtis gratiæ munus nemo negare auſus erit,puritate & ſimplicitate cordis eum impetrâſſe.Reſpondebat ad hæc Odo,ſe hæc re ipſa comperiſſe, quippe qui ſumma eius familiaritate fruitus eſſet,& defuncti corpuſculum in eccleſia ſanctorum Criſpini & Criſpiniani,qui in eadẽ eccleſia conditi ſunt,ſuis manibus ſepulturæ mandâſſet,atque eius cingulum & pectinem tum pro ſua erga illum deuotione,tum ſui tuendi cauſa ſemper apud ſe ab eo tempore geſtâſſet. Quod vt audiuit Guigo ille venerabilis,dici non poteſt, quanto affectu ea oſculatus ſit,Chriſtum teſtificans,reuerà felices eos eſſe,qui non modò cineribus eius, ſed vel fimbrijs veſtimenti eius potiri mererẽtur. Talis fuit piorum de Godefrido ſententia & exiſtimatio.Equidem hæc ab ipſius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsi prępropere,non tamen,vt ſpero,infructuosè,hîc mihi commemorata ſunt.

Gratia lachrymarũ inſignis in beato viro.

Nota tanti viri de B. Godefrido teſtimonium.

Vt beatus Godefridus è Carthuſia Ambianos redierit.
Cap. 11.

PORrò autem beatus Godefridus à Carthuſia non tam ſponte ſua, quàm vi propemodùm adactus,exiens,crebrò ad eam reflectebat oculos,lachrymis madentes,ſe miſerum & infelicem ſummo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non licuerit vſque ad ſupremum vitæ diem permanere, & ſoli Deo diuinæque contemplationi vacare.Fuit autem in Carthuſia à ferijs beati Nicolai Epiſcopi,quę agũtur octauo Idus Decẽbris, vſq; ad Quadrageſimæ initiũ,admodùm interim exultãs in Domino,ꝙ à terrenis curis abſolutus,optata quiete frueretur.Multa illic reliquit virtutis & ſanctitatis exempla, vt hodieque de illo inter ſe crebrò conferant. Profectus indè,venit ad Rhemorum vrbem,vbi tum Cono Cardinalis & legatus frequentiſſimam ſynodum habebat.Adduxit autem eum in ſynodum Radulphus Rhemorum Archiepiſcopus,ieiunijs,vigilijs,alijsque ſanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, vt vix pedibus conſiſtere poſſet.Quem vt viderunt patres,valdè admirabantur adeò illum ſe mundo, ſibique mundum crucifixiſſe, vt nec mundum ipſe diligere, nec mundus illum amare poſſe videretur. Duriuſculè eum tunc appellauit Cono legatus,quòd iniunctum munus reliquiſſet: deindè admonuit, vt proprię vtilitati multorum ſalutem anteponens,Ambianos rediret,& ſuo officio fungeretur,rectiùs ſibi conſulturus, ſi non ſua vnius ſalute contentus, plurimos Chriſto lucrifacere conaretur,& tandèm à CHRISTO audire mereretur, Eugè ſerue bone & fidelis,quia ſuper pauca fuiſti fidelis,ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium DOMINI tui. Cùm non poſſet autem vir Dei,illius aliorumque Epiſcoporum authoritati obluctari,ad ſuam redit Eccleſiam,ab omnibus cupidiſſimè excipitur: ſed non diù pòſt ſuperuixit,vt dicemus ſuo loco,vbi priùs quędam eius memoratu digna expoſuerimus,quę iam nobis interim ſuccurrunt.

B. Godefridus venit in Synodũ Rhemenſ.

Matt. 25.

De quodam, qui auſus fuit, illo prohibente, ſacram Euchariſtiam percipere.
Cap. 12.

ADuentante Quadrageſimæ ſacroſancto ieiunio,plebs frequens aduenit in ædẽ beati Firmini Epiſcopi & martyris eo die,quo cineres ex patrum pia traditione,quæ hactenùs obſeruatur,fidelium capitibus imponuntur.Adfuit etiam beatus Godefridus,more ſuo,nudis pedibus & cilicio indutus:inter cætera ſanctę exhortationis verba,omnibus interdixit eſu carnium, donèc Dominicæ reſurrectionis ſolennitas adeſſet.Sed id multi ſurda aure accepêre. Nam proximo die Dominico carnibus abſtinere noluerunt,dicentes Epiſcopum de ſuo corde fingere dura, proferre inau-

Obſerua vitæ aſperitatem.

dita: ſe aſſueta nec velle, nec poſſe relinquere: par eſſe, non ſolùm vti cibis, ſed etiam abuti, & ſuauibus ætatem ducere oblectamentis. Non id latuit Epiſcopum, ſed tempus expectauit, quo poſſet opportunè mulctam irrogare. Ipſo igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris baſilicam ob impetrandam peccatorum veniam confluente, eò venit ſacerdotalibus veſtimentis indutus: habet ſuo more concionem, inter alia commemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab eſu pomi ſibi temperare non vult, vniuerſum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exemplo abſterriti, noluerint obtemperare ipſi, immò Chriſto per ipſum prohibenti, nè carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixiſſe Dominum de me meique ſimilibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit? Annunciaui ego vobis Chriſti voluntatem & iuſtitiam: vos me finxiſſe friuola dicere non formidâſtis. Ergò veſtra hac rebellione incidiſtis in pœnas contemptorum, & cum Adamo rei eſtis inobedientiæ. Certè meritas hodiè luetis pœnas. Hæc Epiſcopo dicente, certatìm omnes ſe humì proſternunt, pugnis pectora verberant, palàm fatentur culpam ſuam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Epiſcopum impetrare admodùm ſubmiſsè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignos pœnitentiæ fructus facite, & Chriſtum propitium vobis reddere conemini. Interìm tam impuræ tranſgreſſionis hæc mulcta eſto, vt à ſacroſancta Euchariſtia vſque ad ſecundam Paſchatis feriam abſtineatis: vt quod improba admiſit temeritas, pia quandoquè poſſit confeſſio abolere. Abeunt igitur cum multo rubore & mœrore, atque inter ſe quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam ſolenni die communione priuentur. Porrò Epiſcopus paſtorali ſeueritate vtens, preſbyteris omnibus præcepit, nè quem ex ijs, qui carnes comediſſent, ad Euchariſtiam ſumendam admitterent. Volebat enim hac ratione eam inſolentiam reprimere & coërcere, nè ſimilia quandoquè attentarent. Sed eccè ipſo Dominicę reſurrectionis ſacro die, fidelibus ad percipiendam Euchariſtiam accedentibus, quidam ex mundi huius ſapientibus, vel potiùs inſipientibus, cùm ſe reum ſciret eius, quam diximus, tranſgreſſionis, nec tamen abſtinere vellet à ſacra communione, muliebrem habitum induit, ſexumque fœmineum adeò mentitur, vt non aliud, quàm fœmina videretur. Vult hominum oculos fallere, ſed omnia videntis Dei oculos fallere non poteſt. Vt pòſt alijs inſultare queat, quòd Epiſcopo obtemperantes, in tanta hominum frequentia ſe paſſi ſint tanquàm ethnicos arcerià communione: accedit ad altare, non dijudicans corpus Domini, nec metuens Apoſtoli ſententiam, eum qui indignè illud manducet, iudicium ſibi manducare. Per id tempus in eccleſia, in qua iſthuc accidit, quæque in beati Remigij honorem conſtructa eſt, vir reuerendiſſimus Fulco ſacerdotio fungebatur. Is hominem non agnoſcēs, admittit eum ad altare, porrigit ei Euchariſtiam: ſed ille, diuina eum perſequente vindicta, corruit: acerrimis viſcerum doloribus cruciatur, ſpumaſque cruentas ab ore eijciens, quod indignus ſumpſerat, cum multo ſanguine, cunctis cernentibus, euomit. Accurrunt omnes, dolent vicem eius. (necdùm enim aliud, quàm fœminam credebāt) Fulco ſacerdos propè exanimis aduolat, ſciſcitatur vndè venerit, quæ ſit, qua cauſa tam horrendam patiatur calamitatem. Non enim fruſtrà id eſſe. Ille tandèm collectis nonnihìl viribus, fœmineo abiecto habitu, declarat quis ſit. nec enim dolor ſinebat cum diutiùs diſſimulare. Tum verò ait ad eum venerabilis preſbyter Fulco: Qua tu mente aut fronte auſus es tam inauditum deſignare facinus, vt ſexu ementito, contra egregij Præſulis Godefridi pręceptum, tremendis te ingerere ſacramentis non dubitares? Non tu gehennæ æternos cruciatus & flammas inextinguibiles formidare debuiſti? His atque alijs à ſacerdote dictis, ille miſer ſummo pudore affectus: Heu me infelicem, ait, qui diù inſtàr equi & muli per illicita diffluens, quicquid animo collibitum eſſet, impudenter admiſi. Vndè tandèm id conſecutum eſt, quod Salomon ait: Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit. Itaque erecta ceruice, ſpreta antiſtitis ſalutari prohibitione, huc acceſſi: ſed tandèm vexatione dante intellectum auditui, re ipſa iam comperi, facienda eſſe, quæ iubet Epiſcopus. Chriſtus enim per eum locutus eſt. Hæc vt audiuit populus circunſtans, valdè horruit infandum ſcelus, laudauit Chriſti iudicia, abdita in lucem proferentis, Godefridum epiſcopum mirè extulit, exactiùs deindè iuſſa eius ſe facturum affirmauit. Hæc quidem dicta ſint in terrorem illorum, qui ſpiritualium patrum iuſſa contemnere non verentur.

Gen.3. Inobedientia Adæ perijt humanū genus. Luc.10. Seueriter caſtigat inobedientē populum. 1.Cor.11. Punitur diuinitùs Euchariſtiam contra ſancti viri prohibitionē ſumens. Prou.18. Eſa.28.

Vt

Vt precibus ſuis monachum apoſtatam ad monaſterium reuerti coëgerit. *Cap.* 13.

EXtra muros vrbis Ambianenſis eſt monaſterium ſancti Dionyſij. In illud tum ciues Ambianenſes aurum, argentum, aliaſque res ſuas comportârant, monachiſque diligenter aſſeruandas commendârant. Sæuiebat enim per id tempus in vrbe ſeditio & bellum inteſtinum, & ſicarij paſsim toto oppido vagabantur, magnum omnibus terrorem afferentes. Fuerat enim in vrbe turris excelſa, multis propugnaculis & mœnibus adeò munita, vt inexpugnabilis videretur. Eam Ludouicus Francorum rex & Godefridus epiſcopus, biennio ferè arctiſſimè obſeſſam, & tandèm fame ad deditionem adactam, funditùs euertendam curârant, nè prædas agerent, aut popularentur finitimas regiones. Erat autem in illo ſancti Dionyſij monaſterio frater quidam, qui ſpecie pietatis deceptus, cùm videret multas illic ſeruari ciuium opes, cogitabat longè præſtabilius eſſe, eas diſtribuere egenis, captiuiſque redimendis extruendiſque eccleſijs accommodare. Quadam igitur nocte alijs dormientibus, ille tanquàm res præclaras moliturus non dormit, ſed arrepta ſecuri diſſipat ſeras, quibus locus, in quo theſauri illi reconditi erant, claudebantur: tollit indè plurima, & mox è monaſterio ſe ſubducit. Fratres ad nocturnas preces cõgregati, vident vnum è ſuis abeſſe, & cùm inueniri nõ poſſet, animaduertũt effractas fores loci, in quo depoſita condebantur, ſimulque ablata permulta. Dolore igitur haud mediocri afficiuntur, tũ quòd frater fugiſſet, tum quòd cœnobij facultates minores eſſent, quàm vt poſſent reſtituere erepta. Iam enim fama rem diuulgârat, & is, cuius erant ablatæ res, eas repetebat. Itaque omni conſilio deſtituti, ad miſerorum aſylum Godefridum Epiſcopum confugiunt, exponunt ei quid actum ſit, & quibus in anguſtijs verſentur: petunt ab eo conſilium. Ille verò in promptu habebat, quid reſponderet. Monet eos, nè ea re immodicè perturbentur, ſed orent pro fratre, vt ex lupo poſſit rurſùs ouis fieri. Promittit ſe quoquè rogaturum pro illo Dominum, præſtiturumque miſeris eleemoſynas: ità fore aſſeuérans, vt citò ille reſipiſcat. His dictis, monachi redeunt ad monaſterium, epiſcopus incumbit in preces, offert ſacrificium, orat pro fugitiuo fratre: deindè, vt fratres illos conſoletur, ad monaſterium venit. Necdùm autem medium emenſus erat iter, cùm eccè occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multaſque ei gratias agentes, indicanteſque reuerſum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportâſſe. Ait autem epiſcopus: Planè donum Dei eſt, qui neminem vult perire. Non eſt hoc meriti noſtri: non nobis igitur, non nobis, ſed nomini eius detur gloria. Decæterò fratres confirmate in eum charitatem, vt poſſit perſeuerare deincèps vſque in finem.

Turris Ambianenſis vrbis euertitur.

Precib. ſancti epiſcopi reſipiſcit monachus fugitiuus.

2. Pet. 2.

Vt ſanctimonialem quandam ad monaſterium reuocârit. *Cap.* 14.

APud Durlenſe oppidum, quod eſt in Ambianenſi territorio, memoria ſeruatur beatiſſimi Archangeli Michaëlis, vbi etiam monaſterium virginum eſt. Eius mater ſiue Præfecta, quandoquè in veſperam cœnandi tempus differens, ſanctimonialem quandam iubet ſibi cœnanti adſtare. Erat illa religioſa & ſimplex, & iam tertiò inuiſerat Hieroſolymam, non ſine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publicè & priuatìm ſanè memorabilia, ſed quæ nos hîc omittimus, nè forſan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monaſterij ſibi iubet inſtàr ancillæ ad menſam tenere cereum, reuerenter obſequi, ſtare depreſſis luminibus, nec à loco ſe mouere, donèc ipſa ſurgat à menſa. Páret illa cumprimìs religiosè: ſed interìm neſcio qua culpa cereus ei décidit è manibus, & repentè totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformidans, humì ſe abijcit, veniamque eius culpæ petit. Iungunt ſuas preces etiam aliæ ſorores. Sed illa vltra modum excandeſcens, ſurgit à menſa, frendet dentibus, nec aliter ſe gerit, quàm ſi exiſſet è poteſtate, exclamat nequiſſimam illam feriendam anathemate, & è monaſterio pellendam. Tandèm etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibuſque eam contundat, & in dies multis afficiat iniurijs, deniquè è monaſterio exire compellat. Tum illa ſe confert ad Godefridum Epiſcopum Ambianenſem, cum lachrymis exponit, quæ paſſa ſit, &

Immodica cuiuſdã Abbatiſſæ indignatio.

quam ob culpam, à matre monaſterij. Audiens vir pius, magna tum commiſeratione, tum admiratione afficitur. Nouerat enim ſimplicitatem eius. Hortatur vt æquo ferat animo, & interim ſe conferat in vicinas ædes honeſtæ matronæ Erenburgis. Deindè ſcribit matri monaſterij, vt quamprimùm ſine vllo vehiculo ad ipſum accedat. Ijs literis valdè illa conſternata, neſcit quò ſe vertat. Non dubitat, tam ſeuerum mandatum haud temerè à beato epiſcopo profectum. Tandèm videns ſe contra eius voluntatem reniti non poſſe, cum ingenti rubore cunctis inſpectãtibus, pedibus ſuis Ambianos proficiſcitur. Vbì ad epiſcopũ venit, primò eius ſe pedibus prouoluit: deindè aĩo exacerbata, in eum horrenda iactat conuicia, nec ore ſolùm, ſed totius corporis geſtu ſuam prodit inſaniam. At epiſcopus nihil ea re motus, iubet eam ſedatè ſe gerere. Ego hîc, inquit, Chriſti loco iudex tuus ſum, & in ea, quæ perperàm geſſiſti, ingrere volo. Animã ſororis, quam tibi commendaui, à te requiro. Illa neſciens quid reſponderet, ait ſe ignorare quid dicat: ſe nullã ex ſororibus ſuis perdidiſſe. Tum Epiſcopus: Ego verò, inquit, à te repeto ſororem illam, egregiæ exiſtimationis virginem, quam non ità pridèm coëgiſti tibi cœnanti ad menſam tenere cereum, & quòd è manibus is excidiſſet, eam poſt multas iniurias è monaſterio exire compuliſti. Fortaſsìs illa iam in deſperationis lapſa barathrum, ſuam in fornicibus pudicitiam proſtituit, & mali dæmonis ore abſorpta, in cœno vitiorum volutatur. Quis te furor impulit, maleſana, vt ob tantillam rem, animã Chriſti ſanguine redemptam, in tartarum detruderes? Ad hæc cùm illa nihil reſponderet, epiſcopus cum multo fremitu, Surge, inquit, miſera, & modis omnibus perquire ſororem illam. Sed cùm illa ſe non moueret: Viuit Dominus, ait Epiſcopus: neque cibum neque potum capies, donèc ouem illam mihi reſtituas. Itaque adhibitis cuſtodibus, diſcurrit illa per plateas ciuitatis, (audierat enim ſanctimonialem eò veniſſe) ſciſcitatur num quis viderit eam, num cui, vbì latitet, compertum ſit. Iam ſole occumbente, cùm eam inuenire non poſſet, redit ad Epiſcopum, lachrymabunda accuſat peccatum ſuum, petit veniam, ſpondet ſe requiem non daturam ſibi, donèc ſororem recuperet. Epiſcopus vidẽs illam labore & ieiunio admodùm defeſſam, accerſit ſanctimonialem, eamque reddit ei: dicit ſe quadam in eam vſum ſeueritate ea cauſa, vt poſthàc cautiùs & moderatiùs ſe gerat. Deindè dimittit eam pacificè à ſe.

Eã egregiè caſtigat ſanctus Epiſcopus.

Quàm abhorruerit à conſortio flagitioſorum hominum. *Cap.* 15.

IN quadam ſolennitate, hora veſpertina à Clero deductus in eccleſiam honorificè, expletoque officio, itidèm indè reductus in domum ſuam, iuſſit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum alijs etiam quidam è Clero, facie & nomine mihi non ignotus: ſed prodere nomen eius nolo, nè ea re exacerbatus, ſeipſo deterior fiat. Erat is ex illorum grege, quos ſuprà diximus impuro cõiugio pollutos, quibuſcum multum beato Epiſcopo negocij fuit, vt corrigerentur. Auſus fuit ille arripere pateram, ex qua bibere epiſcopus ſolebat, & cùm vinum in illam infudiſſet, irridiculè illud epotare. Aduertit hoc epiſcopus, ſed nè in tanta ſolennitate iniuriam ſuam temerè vltus videretur, continuit ſeſe. Poſtquàm autem diſceſſerunt omnes, accito Nicolao diſpenſatore ſuo: Quid ità, inquit, pateram meam in ſterquilinium abijcere voluiſti? An ignoras nihil eſſe luci cum tenebris commercij? Territus valdè œconomus, affirmat ſe pateram tuto loco condidiſſe. At Epiſcopus: Abi, inquit, & eam vende iuſto precio, illudque in Chriſti pauperes erogato. Fecitque ſic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus ſit, quod Apoſtolus docet, nec cibum ſumendum eſſe cum fratre, qui fornicator aut auarus ſit. Ità ille ſeſe ab omni contaminatione ſeruabat immunem: dignus ſanè quem & veneremur, & imitemur, vt nos ſuis meritis quandoquè eò pertrahat, vbì iam feliciſſimè regnat ipſe cum Chriſto.

En vt horruerit homines impuros.
1.Cor.5.

Vt aquam bibens, vinum bibere viſus ſit. *Cap.* 16.

QVandò ei frequentes ad menſam aderant è Clero, vel viri nobiles ac militares, ſcypho argenteo aqua ei proponebatur. Is ſcyphus artificis induſtria ità fabrefactus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino impletum. Erat autem etiam ligneus ſcyphus ei appoſitus, vino plenus: quem, vt ampliùs cruciaretur, diutiſſimè ſolebat intueri, ſed nihil indè bibens, ſua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ità faciebat, vt quoàd fieri poſſet, omnes latéret. Inter edendum autẽ cùm

Raræ abſtinentiæ exemplum.

diuerſa fercula in eius mẽſam inferrẽtur, ipſe arborũ fructibus vel herbis, idq; parcè, veſcebatur. Hęc enim illum tota vita ſua lautitijs omnibus antepoſuiſſe, certò conſtat.

Vt nunquàm cibo vllo vel potu ad ſatietatem ſe expleuerit.

Cap. 17.

EX diſcipulo eius Reingero monacho, viro inprimìs veraci, didici rem notatu dignam, nunquàm illum vlla vel eſca vel potione ità ſe exatiâſſe, quin ſemper magna ſe fame affectum ſentiret. Tam ille abſtinentiæ & ſobrietatis cultor fuit egregius. Sic edit, vt ſemper eſuriat.

De eius vigilijs. *Cap.* 18.

DE multis eius vigilijs quid me dicere attinet, quãdò eæ cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatem? Poſt expletas Matutinas preces, ſiue nocturnas vigilias, cùm alij recederent, ille in eccleſia ſolus permanebat, & veſtem atq; calceamenta deponens, genibus flexis, quod ſupererat noctis, precibus tranſigebat. Creberrimè quoquè tum inuiſere ſolebat loca ſacra, vno tantùm puero contentus, & nudis pedibus ingrediẽs. Deindè conferebat ſe ad leproſorum domicilia, & pia ſolicitudine ad ſingulos lectos accedens, lurida & prurientia membra ſuis contrectabat manibus, atque exoſculabatur, ſignumque ſalutare non ſine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confeſſiones, & Euchariſtiam porrigebat, cæteraque humanitatis officia ſubmiſsè exhibebat. & nè à quoquam depræhendi poſſet, clàm domum redibat, pannis obſitus. Prolixæ vigiliæ. Eccè rẽ admirandam.

De eius viſione horrenda. *Cap.* 19.

CVm autem nocte quadam his eſſet ſtudijs occupatus, & coram reliquijs beati Firmini martyris ſe lachrymabundus proſtrauiſſet, pro peccatis ſubditorũ ſuorum deprecaturus, graui preſſus ſomno, vel potiùs mẽtis exceſſum patiens, vidit ſe extra vrbem poſitum in via illa, quę ducit ad beati Acioli martyris ędem: atque eccè ad Auſtrum cernit rhedam equoſque feruentes, & innumerabilem turbam equitum, ſulphureas flammas vomentium, mireque tumultuantium: diuerſorum quoquè armorum ſtrepitum audit, ſcutorum, galearum, thoracum, haſtarumq; ignearum. Porrò omnes illos adſpicit pręcipites vrbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & ſtrepitus, vt ille putaret orbem terrarum concuti & cõmoueri. Mox ergò fide certiſſima opponit ſignum Crucis tam horrẽdæ viſioni. Cùm autem multùm horreret vrbis euerſionem, ſubitò quendam videt adſtare ſibi heroica forma virum, pontificalibus indutum, annulum aureum palmamq; manibus vibrantem, coronam è roſis atq; lilijs, cui Dominicæ Crucis ſignum pręclarè inſertum eſſet, in capite geſtantem. Volenti verò ad eius pedes ſe ſternere, & quis eſſet percontari, ille ait: Vide nè feceris Godefride ſacerdos. Ego ſum Firminus, huius vrbis primus Epiſcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendæ auxilium ferre paratus ſum. Sciſcitanti aũt Godefrido, quam ob cauſam tanta ira Dei vrbi impendéret, dixit martyr: Peccata plebis tuæ nimiùm increuerunt. Tu igitur ea, quæ vidiſti & audiſti, libera voce denuncies: argue, increpa, obſecra, inſta opportunè, importunè, mecumq; pariter Chriſti clementiam deprecare, vt auertat furorem ſuum à populo. His alijſq; multis ab Epiſcopo & martyre dictis, illo abeunte in cęlos, Godefridus redit ad ſe, & nè qs ſomnio illuſum exiſtimare poſſet, veſtis eius adeò lachrymis infuſa fuit, vt in humum defluerent. Indè Dominico die ad populum concionatus eſt, hortans ad agendam pœnitentiam, denunciansq; vrbi imminentem grauiſſimam prępotẽtis Dei iram. Etsì aũt multa tum dixit, quæ meritò eos mouere debuiſſent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quàm deliramẽtorum habuêre loco, pariterq; exclamàrunt eum non nisì nęnijs & infinitis quęſtionibus occupari. Eccè aũt pridiè eius diei, quo beati Apoſtoli Bartholomęi ſolẽnes ferias celebraturi erant, nubes denſiſſima totam obſedit vrbem, lucem oẽm in noctis tenebras commutãs: moxq; indè erumpẽs ignis, immẽſos frugũ aceruos paſsìm in agris corripuit, & momẽto tẽporis abſumpſit: flanteq; vento vehementiſſimo in oppidũ inuaſit, & lapideas haud ſecùs atquè ligneas depaſcens ædes, tanta vi bacchatus eſt, vt nemo ad ſedandas & extinguendas flammas propiùs accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depopulante, nihil relictum eſt, præter ædem beati Firmini martyris, & domum Godefridi Epiſcopi, & pauperum quorundam caſas: & quod propè incredibile videri poſſit, diuerſorum anima-

Viſio terribilis. 2. Tim. 4. Denunciat ſuis imminẽtem Dei irã, ſed illi cõtemnũt. Ambianorum vrbem incendium vaſtat.

animalium pelles in flumen depreſſæ, contra aquarum naturam indè ſemiuſtæ extrahebantur. Viſæ ſunt etiam aues quædam coruis non abſimiles, macie confectę, & inprimis horridæ atque deformes, volitare per vrbem, ignem roſtris ſuis circunferentes. Vndè etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagrâſſe. Ità ergò eius vrbis gloria in magnam verſa eſt acerbitatem, quæque finitimorum & etiam remotorum rebus vaſtandis inhiârat, ceruicemque erexerat, nunc CHRISTO vindice ſedet in mœrore.

Vt citò aduolârit ad vrbem flammis exuſtam.

Cap. 20.

PEr id tempus Godefridus Epiſcopus, occupatus viſitanda diœceſi ſua, in Pontinorum ſolo morabatur. Vbi autem didicit oppidum conflagrâſſe, ocyùs aduenit: cernensque omnia in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neq; enim eas negare potuit etiam ingratis) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parére meis, & pœnitentiæ lamentis placare Dominum. At nunc iuſta Dei flagella æquis ferte animis, & vel ſerò mores corrigite. Quod ſi feceritis, polliceor vobis Chriſtum pro ſua clementia cumulaturum vos beneficijs ſuis, & poſteriores res veſtras prioribus iucundiores felicioresque fore. Promittunt illi ſe dictis eius obtemperaturos. Itaque nondùm exacto biennio, tanta rerum neceſſariarum copia extitit, vt, quemadmodùm prædixerat vir Dei, calamitas omnis ſuperioris temporis obliuioni daretur. Huius rei vſque in præſens fama celebris in ea vrbe perſeuérat, matresque ſuis referunt liberis Godefridum Epiſcopum prophetico ſpiritu claruiſſe.

Conſolatur populũ, ea clade afflictũ, prophetico ſpiritu.

Vt obitum ſuum præuiderit, & quæ dederit monaſterio S. Quintini.

Cap. 21.

INtelligens vir Dei diſſolutionem corporis ſui imminere, tanto ſtudioſiùs in opera miſericordiæ incumbebat, quanto ijs celeriùs eam ſe impetraturum certiùs confidebat. Inter alia igitur, quę eccleſijs, pauperibus, viduis, orphanis elargitus eſt, (quę cùm ſint innumera, ijs commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monaſterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicẽ aureum dedit, itemq; permulta alia, & altare, atq; etiam quæ facerent ad luminaria tẽpli fouenda, & vndè eo die, quo deceſſiſſet è vita, cura theſaurarij cibus & potus fratribus in refectorio, itemque pauperibus liberaliter miniſtraretur. Quod quidem hodieque illic fit. Fecerunt hoc etiam alij complures ſancti, vt etiam commemoratio deceſsûs eorum non vacet à miſericordiæ officijs & operibus.

Largitur multa eccleſijs &c.

Vt deceſſum ſuum antè prædixerit Iohanni Epiſcopo.

Cap. 22.

PRofectus aliquandò eſt ad Iohannem Morinorum Epiſcopum, vt cum eo ſpiritalia miſceret colloquia, & de ſtatu pręſentis Eccleſiæ cõferret. Erat enim Epiſcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam ſuprà mentio habita eſt. Cumque multa coram fratribus locuti eſſent, Iohannes Epiſcopus flens largiter: O Godefride Epiſcope, inquit, pro peccatis meis offer Domino ſacrificium, nec deſis, modò id fieri poſſit, curando funeri meo. At contrà Godefridus Epiſcopus ad pedes eius ſe aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatiſſime, prior hinc migraturus ſum, lætusq; ante te humanæ conditionis debitum perſoluam. Tu igitur mihi, quæſo, negare noli, quod à me petijſti. Ea beati viri verba omnibus lachrymas expreſsêre, quòd ſcirent nec verbulum ab eius ore temerè proficiſci. Et vt perſpicuum foret, non vanos fuiſſe hos eius ſermones, quindecim annis ante Iohannem Epiſcopum exceſſit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Vulterij, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui ijs interfuêre.

Prophetia eius.

Vt multis afflictus malis, Chriſtum rogârit, nè in ea regione moreretur.

Cap. 23.

RVrsùs autem aduersùs eum maleuolorum & inuidorũ conuicia & maledicta, verſutæq; machinationes extitêre, ità vt tutus ei in illa regione nullus eſſet relictus locus. Rursùs ergò meditatur fugam, rursùs latebras inquirit: rursùs iuuat adire montes Carthuſiæ. is enim locus eius animo maximè ſedebat.

Multis vir Dei iniurijs afficitur.

Nam

Nam de quodam Carthuſiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre ſolebat, quòd toto triēnio nunquàm quacunq; preſſus neceſſitate, manu verenda attingere voluërit: adeò caſtitatis fuit eximius cultor. Et eò ſanè quamprimùm aduolâſſet Godefridus, niſi vitæ finis iam propinquâſſet. Adeò enim multis erat angoribus cōfectus & obrutus, vt vitæ quoquè tæderet: adeò ſupra vires affligebatur & diſcruciabatur, vt crebrò rogârit Dominum, nè ipſum ſineret in ea regione mori. Quod etiam præſtitit ei Dominus.

Vt Sueſſiones venerit. Cap. 24.

PEtere tum volebat, neſcio qua cauſa, Rhemorū vrbem, locuturus cum Radulpho Archiepiſcopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tum monaſterio ſanctorū Criſpini & Criſpiniani, quod apud Sueſſiones eſt, Odo Abbas venerabilis, totius religionis & honeſtatis pręcipuus cultor, qui illud monaſterium à fundamentis inſtaurauit, & diſciplina monaſtica egregiè illuſtrauit. Is vbi ipſis ferijs horum martyrum audiuit Godefridum Epiſcopum per Sueſſiones habere iter, mittit ſeruos ſuos, vt obſeruent aduentantem illum, cogantq; ad martyrum ſolennitatem venire. Abeunt illi, venit Epiſcopus via publica ſub horam tertiam, deducitur ab illis ad monaſterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragt. Sed quia iam Chriſtus eius virtutes, quibus præclarè ornatus erat, cæleſti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finem imponere.

Odo Abbas SS. Criſpini & Criſpiniani honorificè excipit eum.

Vt febre correptus, ex itinere coactus ſit ad monaſterium redire, ibique obiërit. Cap. 25.

PRoxima nocte cùm beata membra dediſſet quieti, febricula pulſari cœpit. Manè apud beatorum martyrum Criſpini & Criſpiniani corpora humì proſtratus, preces fudit: indè ſe dat itineri, & iam ad tria plùs minùs milliaria progreſſus, morbo inualeſcente, dicit comitibus itineris, ſe non poſſe vltrà procedere: redeundum eſſe ad monaſterium martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum nōn rectè ſentire: debere illic pauliſpèr quieſcere, ciboque ſe reficere. At ille ſentiens ſe viribus deſtitui, Nequaquàm, ait, filioli, quod vos vultis, fieri poteſt. Superiori enim nocte cùm me in lectulo collocâſſem, videre mihi viſus ſum à quatuor heroibus, cādidiſſimis ſtolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molaremque lapidem, cunctis ſpectantibus multumque mœrentibus, mihi imponi. Tum verò omnes ſummo animi dolore exclamârunt: Dominí voluntas fiat. Habebat autem in comitatu ſuo quendam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacēſem. Is celeriter præceſſit ad patrem ſuum Henricum, olìm ſtrenuum militem, tunc monachum ſanctorum Criſpini & Criſpiniani, & villæ procuratorem fideliſſimum, miræ ſimplicitatis & innocentiæ virum: indicat ei aduentare Godefridum Epiſcopum, præ debilitate iter ſuſceptum conficere non valentem. Confeſtim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Epiſcopum, gratias immenſas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hoſpitem. Triduò verò illic hæſit Epiſcopus, & in dies deteriùs habere ſe ſenſit. Id vbì cognouit Odo Abbas venerabilis, adiunctis ſocijs, feſtinus venit ad eum, crebriusque exoſculatum naui reuerenter imponit, & ad monaſterium aduehendum curat, non mediocriter interìm dolens. Ille verò tanto attentiùs precibus & lachrymis inſiſtebat, quanto certiùs ad finem ſe tendere experiebatur. Adueniente hora, qua migraturus erat, Eucha-riſtiam de manu Lyſiardi Sueſſionenſis Epiſcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat vt in domo, quam Capitularem vocant, corpus ipſius ſepeliant. Deindè extenſis manibus, & ſublatis in cęlum oculis, ſpiritū reddit creatori. Facies eius niueo roſeoque colore perfuſa, iucundum cernentibus ſpectaculū præbuit. Diceres ſuauiter dormire, nō vita functum, Epiſcopum. Deceſſit ſexto Idus Nouembris. Lyſiardus Sueſſionum pręſul nitebatur corpus eius in beatorum Geruaſij & Protaſij cathedralem eccleſiam transferre, ſed non permiſit Abbas Odo, neque Theulphus prior, qui nōn diù pòſt ei in regimine ſucceſſit: ſed neque monaſterij fratres. Iuſtum etiam erat, vt locum, quem pro amore beatorum martyrum Criſpini & Criſpiniani pio affectu, dum vixit, ſemper excoluërat, etiam corporis ſui præſentia ornaret. Ea de re ſcri-

Viſio eius.

Lyſiardus Sueſſionenſ. Epiſcopus.

Obitus S. Godefridi.

*Ieſlenus ſcripſit carmina quędam Bernardus Decanus Sueſſionenſis: ſcripſit & * Goſlenus priùs Bituricenſis Archidiaconus,& magiſter Pariſienſis celeberrimus,nunc verò Sueſſionum Epiſcopus,pater patriæ iurè vocandus,multorum fundator cœnobiorum,hoſtis vitiorum,& caſtitatis cultor præcipuus.Eius verſus ſic habent:

Goſlenus, vel Ieſlenus Epiſcopus Sueſſionũ.

Gloria pontificum,Cleri decus,ac monachorum
Forma,gregis dux,exemplar morum Godefridus,
Hîc iacet,aſtra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium ſaxo monumenti eius inciſum eſt, vbì etiã effigies eius ſanè quàm elegans cernitur.Multi quoquè alij doctiſſimi viri pręclarè de illo ſcripsêre.

De exequijs eius, & inſigni miraculo. *Cap.* 26.

POſtquàm triſtis rumor eum è vita deceſſiſſe percrebuit, infinita hominũ multitudo ad eius exequias confluxit. Ijs verò interfuêre etiam Lyſiardus Sueſſionum,& Clarabaldus Syluanectẽſium, antiſtites, Abbas Odo, Radulphus S.Medardi pater, multique alij monaſteriorum rectores: quos equidem ſentio non abſque diuino inſtinctu è locis tam diuerſis tam celeriter eò aduenire potuiſſe. Populus autem viſendi cupidus, ſcalam quandam, quæ à ſolo vſque ad tigna vaſta quadam mole pertingere videbatur,occupauit: quæ cùm tantum pondus ferre nõ poſſet, à ſummo vſque deorsùm ſciſſa eſt,& tum ſua,tum populi ruina & clamore tantum excitauit fragorem, vt omnes putarent templum funditùs corruiſſe. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes,quòd putarent eos,qui de ſcala deciderãt,viros,fœminas, pueros, mulieres vterum geſtantes planè extinctos.Sed vt cunctis innoteſceret,cuius meriti eſſet is,ad cuius exequias conuenerant,nullum alicuius læſionis veſtigium in eis repertum eſt.Matrona quædam,vxor Ingelramni prædiuitis ciuis Sueſſionenſis,Chriſto valdè chara, orationibus & eleemoſynis perpetìm vacans,cùm eſſet grauida, cerneretque ciues lachrymantes:Quid ità,inquit,conſternati eſtis ô ciues?En prorsùs incolumes ſumus. En virtutem martyrum Criſpini & Criſpiniani,meritumque Godefridi præſulis iam experti ſumus. Alius quidam, qui cæteris altiùs corruërat, planeque membris omnibus contritus putabatur,ſubuculam,femoralia,caligas, aliaſque veſtes ſuas omnibus diſciſſas oſtendẽs, nihil ſe mali paſſum re ipſa declarauit, cunctis ſtupentibus à loco illo exiliens ſanus. Huius rei tot hodieque teſtes extant,quot tum ſpectatores interfuêre. Luctus igitur repentè in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in cælum tollitur.Indè tumulatum eſt ſacrũ beati viri corpus,quod,teſte Chriſto,ab ipſo matris vtero ab omni pollutionis labe immune comperimus.

Clarabaldus Syluanectẽſis Epiſcopus.

Præclarum ſanè miraculum.

S.Godefridus perpetuò manſit virgo.

De quodam presbytero liberato. *Cap.* 27.

SAcerdos quidam apud Sueſſiones degens, ab Epiſcopo Lyſiardo, neſcio quam ob cauſam adeò infeſtabatur, vt è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur anguſtias coniectus, nec vllam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum preſbyterum, natione Nortmannum, exponit ei quid patiatur ab Epiſcopo, petit conſilium. Abi,inquit ille, ad beatorum Criſpini & Criſpiniani martyrum eccleſiam, proſternere coram monumento illuſtris pręſulis Godefridi, nec dubites te exauditum iri.Ego quoq; vnà tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi,diù in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & ſacerdos deinceps vixit ſecurus. Exceſſit è viuis pijſſimus Ambianenſium paſtor Godefridus, vti iam antè diximus, ſexto Idus Nouembris,hora diei nona,anno ſacerdotij ſui vndecimo, ætatis quinquageſimo, regnante Ludouico,Philippi Francorum regis filio,anno regni eius decimooctauo:incarnati autem Verbi milleſimo centeſimo decimooctauo.Porrò anno Chriſti milleſimo centeſimo triceſimooctauo,Nonis Aprilis tranſlatum eſt venerabile corpus Deo digni præſulis Godefridi à * Goſleno Sueſſionum Epiſcopo,& ante ſummam aram ſub teſtudine honorificè reconditum: vbì etiam Chriſtus vota ſupplicum exaudit: cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

* Ieſleno

DE

DE SANCTO VRSINO PRIMO EPISCOPO BITVRICENSI ET CONFESSORE,

Ex Gregorio Turonenſi, De Gloria Confeſſorum, Cap. 80.

BITVRIGA vrbs primùm à ſancto Vrſino, qui à diſcipulis Apoſtolorum Epiſcopus ordinatus, in Gallias deſtinatus eſt, verbum ſalutis accepit, atque Eccleſiam Bituri-genſem primùm inſtituit, rexitque. qui migrans à ſeculo, in campo inter reliqua ſepulcra populorum ſepulturę locatus eſt. Non enim adhuc populus ille intelligebat ſacerdotes Domini venerari, eiſque reuerentiam debitam exhibere. Vndè factum eſt, vt increſcente terra, plantata deſupèr vinea, omnem memoriam de primo vrbis ſacerdote conuelleret, & vſq; ad tempus illud, quo Probianus Epiſcopus vrbis eius eſt ſubrogatus, nullus de eo ſermo haberetur.

Nouembris 9.

S. Vrſinus primus Biturigũ Epiſcopus.

Probianus Epiſcopus Bituricẽſis.

Fuit autem quidam Auguſtus nomine, de domo Deſiderati quondàm Epiſcopi: cuius manus ac pedes ità contracti erant, vt non aliter niſi de geniculis atque cubitis ſuſtentaretur, ſi aliquò proceſſurus vellet incedere. Is, inſpirante Deo, de eleemoſynis deuotorum, apud Brias vicum in honore ſancti ac beatiſſimi Martini antiſtitis, oratorium ædificauit: cuius cùm in ipſum reliquias detuliſſet, ſtatim directis mẽbris ſanus effectus eſt. Deindè collectis ſecum paucis monachis, ſub regula monaſterij degens, ſemper orationi vacabat. Vndè factum eſt, vt in ſequenti acceſitus ab Epiſcopo, Abbas ordinaretur in baſilica ſancti Symphoriani, quã memoratus pontifex fabricauerat ante conſpectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos priùs congregauerat, relinquens, ſed inſtituens eis Prępoſitum, ipſe vtraſque cellulas gubernabat. Deniquè cùm apud hanc baſilicam moraretur, apparuit ei ſanctus Vrſinus per viſum noctis, dicens: Defoſſa humo, require corpuſculum meum. Ego enim ſum Vrſinus, huius vrbis primus Epiſcopus. Qui ait: Quò ibo, aut vbì quæram ſepulcrum tuum, cùm ignorem locum, vbì ſis poſitus? At ille appręhendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur.

Item Deſideratus.

Expergefactus Abbas, narrauit hæc ſacerdoti ſuo: ſed ille paruipendens quæ à presbytero dicebantur, nullum inquirendi ſtudium poſuit. Intereà beatus Germanus Pariſiacæ vrbis Epiſcopus adfuit, ſuſceptuſque ab Epiſcopo, poſt cœnam domùs Eccleſiaſticæ, cùm ſe ſopori dediſſet, apparuit vtrique per viſum, Epiſcopo ſimul ſcilicet & Abbati: duxitque eos ad locum ſepulcri, dęprecans vt auferrent eum à loco illo. Expergefacti, ſimul ad vigilias conueniunt in ipſam ſancti Symphoriani baſilicam: explicitiſque officijs matutinis, refert Epiſcopus Abbati, quæ viderat, confeſſuſque eſt & ipſe vidiſſe ſimiliter. Igitur inſequenti nocte accedentes illuc cum vno tantùm clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: cumq; fodientes vſque in profundum, ſepulcrum reperiunt. Quo detecto, amotoque opertorio, viderunt ſanctum corpus tanquàm dormientis hominis nulla putredine reſolutum. Quod admirantes, & iterùm componentes, indicârunt Epiſcopo data die, quæ viderant. Tunc illi, conuocatis Abbatibus & Clero, cum honore atque pſallentio leuauerunt beatum ſepulcrum: & quia vectes illi, quibus ferebatur, valdè longi erant, cùm veniſſent ad porticum, non poterant deflecti in ingreſſu eius, vt ad oſtium ædis ſine labore accederent. Tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei ſacerdos, ſi voluntas tua eſt in hanc baſilicam ingredi, ſentiamus leuamen adiutorij tui. & ſtatim amiſſo pondere, ità in ſumma leuitate factus eſt ſarcophagus, vt relictis vectibus, pauci manibus ferrent, quem vſque ad locum illum multi detulerant. Et ſic celebratis Miſſis, gaudente populo, iuxta altare ſepelitur, multis ſe deincèps virtutibus manifeſtans.

Sacerdoti, id eſt, Epiſcopo.

Illuſtre inprimis miraculum.

ſepulcrum, pro, ſarcophago

IN

IN SANCTVM MARTYREM THEODORVM, ORATIO D. GREGORII NYSSENI

Epiſcopi, Petro Franciſco Zino Veronenſi interprete.

Nouembris 9.

Iam olim frequentes conuentus ad templa in ferijs Sanctorum.

VOS, Chriſti gens, grex ſancte, regale ſacerdotium, qui ex omnibus vrbis agrique locis confluxiſtis, vndenàm accepto profectionis ſigno tam facilè adducti eſtis, vt ad ſacrũ hunc locum frequentes conueniretis? Quis huius itineris officioſam ac promptam vobis neceſſitatẽ impoſuit? pręſertìm cùm hyemis tempeſtas ſit, quo quidem tempore & bella quieſcunt, & omnia milites arma deponunt, & ad ſumum nautæ gubernacula reclinãt, & agricolæ boues aratores in ſtabulo quieſcentes alunt?

Ex militaribus profectò recenſionibus tuba cecinit ſanctus martyr, multosq; diuerſis è patrijs ad propriam quietis ſedem & domum conuocauit, non ad bellicam inuitãs expeditionem, ſed ad dulciſſimam Chriſtianisque maximè conuenientem pacem. Hic enim, vt credimus, & anno ſuperiore barbarorum tempeſtatem ſedauit, & horribile immanium Scytharum bellum compreſſit, grauem ipſis, qui iam iamque appropinquare videbantur, terrorem incutiens, non galea criſtata, nec benè exacuto & ad ſolem fulgente gladio, ſed malorum expultrice omnipotentique Cruce Chriſti, pro quo etiam ipſe mortem oppetens, hanc ſibi gloriam comparauit.

Vide quid poſſint Sancti.

Quæſo autem vos, qui puræ huius celebritatis miniſtri eſtis, & martyrum ſtudioſi, vt attentos mihi præbẽtes animos, conſideretis, quantum lucri iuſtus hic fecerit, quantaq; præmia ſit in hoc, inquam, mundo & apud nos aſſecutus. Eorum enim pręmiorum, quæ non cernuntur, magnitudinem animo complecti nullus poteſt. Cumque pietatis fructum cognoueritis, illorum, qui ſic honorati ſunt, mentem imitemini, eaque munera concupiſcatis, quæ Chriſtus certantibus pro cuiuſque dignitate diſtribuit. Ac, ſi videtur, dum à futuris illis bonis, quæ iuſtis hominibus, donèc humanæ vitæ iudex adueniat, ſpes bona conſeruat, perfruendis ſeiuncti ſumus, quàm pręclarus & magnificus ſit præſens ſanctorum ſtatus & conditio, conſideremus.

Animus enim ad proprias reuerſus ſedes, & corpore vacans, cum ſuî ſimilibus viuit: Corpus autem caſtum & inuiolatum eius inſtrumentum, nullis proprijs affectionibus hoſpitis quondàm ſui immortalitatem lędens, multo cum honore obſeruantiaq; contectum pręclàrè iacet, & velutì theſaurus quidam admodùm precioſus, in tempus regenerationis conſeruatur. Et quanuìs ex eádem, ex qua cętera corpora, naturæ materia conſtet, nulla tamen ratione cum illis eſt comparandum. Aliorum enim reliquiæ vulgò deteſtabiles ſunt, nullusque volens ad eorum tumulos accedit. Quòd ſi dum aperiuntur, in eos caſu quiſpiam incurrat, coniectisque oculis deformitatem intùs iacentium adſpiciat, magna oppletus moleſtia, & humanæ conditionis miſeriam deplorans, prætercurrit. At ſi in locum ſimilem huic, ad quem vos hodiè conueniſtis, vbì iuſti memoria ſanctique reliquiæ ſint, accedat, primùm quidem operum, quæ cernit, magnificentia recreatur. Videt enim ædem, vt Dei templum, ſtructuræ tum amplitudine, tum pulchritudine ſplendidè exædificatum & exornatum, vbì & faber lignum ad animalium effigiem conformauit, & lapicida marmor ad argenti lęuitatem expoliuit, & pictor artis ſuæ flores in imaginibus exprimens, res martyris pręclarè geſtas, labores, cruciatus, immanes tyrannorum adſpectus, impetus, ardentem illam & flammas euomentem fornacem, beatiſſimum athletæ finem, Chriſtique certamini pręſidentis, ac pręmia dantis humanæ formam imaginis: hęc, inquam, nobis tanquàm in libro loquente artificiosè deſcribens, martyris certamina ſapienter expoſuit, & inſtàr prati nitidum templum illuſtrauit. Nouit enim etiam pictura tacens in pariete loqui, & vtilitatis plurimum afferre. Quinetiam lapillorum compoſitor, pauimẽtum, quod pedibus teritur, arte atque emblemate vermiculatum, hiſtoria dignum effecit.

Corpora ſanctorum, theſaurus precioſus.

Obſerua tẽplorũ amplitudinem &c.

Vſus ſacrarum imaginum antiquiſſimus.

Vtilitas earum.

Quamobrèm his artis operibus ſenſibus obnoxijs oculos oblectantes, cupiunt loculo reliquas corporis partes admouere. Etenim ipſo contactu ſanctimoniam credunt & chari-

Contactus reliquiarũ.

charitatem excitari. Si quis autem puluerem in ipſa loculi ſuperficie, vbi corpus martyris requieſcit, inhærentē præbeat, pro ingenti munere accipiunt, & terram tanquàm rem precioſiſſimam reponunt. Nam ſi cui fortè facultas detur, vt ipſas reliquias attingat, id verò eiuſmodi cenſetur donum, vt ſupremo voto nihil maius optari poſſe videatur. Hoc qui experti ſunt, nôrunt, quique eo tenentur deſiderio. Ipſum enim corpus perindè, acsì * viſura florenſque eſſet, amplectuntur & deoſculantur, oculis, ore, auribus, omnibus deniquè ſenſibus adhęrent, lachrymasque pietatis & affectionis indices effundunt, martyrique vt omnibus partibus integro ac vigenti ſupplicant, vt pro ſe apud Deum legationis munere fungatur: Vtì Dei miniſtrum appellant, qui, quandò vult, inuocatus munera impetret. Ex his omnibus pius populus diſcit, quàm precioſa ſit in cōſpectu Domini mors ſanctorum eius. Etenim licèt ex eâdem maſſa conflata concretaq; ſint omnia hominum corpora, ea tamen, quæ ſimpliciter intereunt, temerè proiecta iacent: quæ verò martyrij gratiam obtinuerunt, ſic amabilia iucundaque ſunt, & omniū ſtudijs certatìm complectenda, vt in pręſentia declarauimus. Ex his ergò, quæ videmus, ea credimus, quæ non cernuntur: & ex his, quæ experimur in hac vita, ſperamus ea, quæ futura promittuntur in altera. Sunt enim multi, qui in ventre, inaniq; gloria, & caducis atque fragilibus rebus cumulandis ſummum bonum collocantes, quid futurum ſit, negligunt, atque huius vitæ fine putant omnia terminari.

Nota de puluere. De reliquijs

* viuum, legendū cenſeo.

Pſal. 115.

Sed tu, qui ſapiens es, ex paruis magna conijcito, ex adumbratis vera & ſolida cogitato. Quis ex ijs, qui apud homines fuerunt excellentiſſimi, huiuſmodi monumentis celebratur? Quis eorum Imperatorum, qui munitiſſimas vrbes expugnârunt, qui gentes innumerabiles ſubegerunt, ità decantatus eſt, vt miles hic pauper, qui nupèr erat in militiam aſſcitus, quem Paulus armauit, quem Angeli ad certamen vnxerunt, quem victorem Chriſtus coronauit? Verùm quia dicēdo ad martyris pugnas appropinquauimus, agè ſingularem de ipſo ſermonem inſtituamus. gratum eſt enim cuique, quod ipſi proprium eſt.

Gloria martyrum etiā in hac vita q̄ illuſtris.

Patria fuit viro generoſo ea regio, quæ vergit ad orientem ſolem. Nobilis enim & hic, quemadmodùm Iob, inter eos, qui ad ſolis ortum habitant. Quarè cùm eandem haberet patriam, eoſdem etiam mores imitatus eſt. Nunc autem patria eſt illi orbis terrarum. Omnis enim martyr, eius regionis, quę ſub ſole habitatur, ciuis cenſetur. Indè ad militiam profectus, cum propria cohorte in hanc regionem ſe contulit. Hîc enim milites ab ipſis imperatoribus iuſſi fuerant hyemare. Sed aliud, non ex barbarorum impetu, ſed ex lege & decreto impio ſatanæ ſuſcitatum eſt bellum. Omnes enim Chriſtiani nefaria ſententia condemnati, ad ſupplicium ducebantur. Tunc igitur, tunc hic ter beatus, pietate inſignis, & fidem in Chriſtum ſic vbiquè circunferens, vt tantùm non in fronte confeſſionem inſcriptam gereret, non ampliùs tyronis, aut nupèr delecti militis robur præ ſe tulit, neque ſe rei militaris imperitum, aut pugnæ ignarum exhibuit: ſed generoſos ac ſtrenuos ſpiritus ad ſubeunda pericula ſumens, haudquaquàm demiſit animum, aut hæſitauit, aut vllam in loquendo timoris ſuſpicionem præbuit. Nam cùm improbi illi iudices, Dux & Centurio in idem, vt olìm Herodes & Pilatus, conſpirantes conſediſſent, † cruciq; affixi ſeruum in eiuſmodi iudicium, quo Dominus quondàm eius circumuentus fuerat, arceſſiſſent: Dic nobis, inquiunt, vndè tibi tantum audaciæ & confidentiæ ingenitum ſit, vt regias leges deſpicias, neque mandata domini contremiſcens venerère, & eorum, qui rerum potiuntur, decreta colas & obſerues? Hi nanq; tunc in Maximini regia principem locum obtinebant.

S. Theodori patria. Iob. 1.

Siſtitur ad tribunal.

Quibus ille conſtanti vultu menteque intrepida opportunè reſpondit: Ego, inquiēs, deos ignoro, qui reuerà nulli ſunt. Vos autem impoſtores dęmonas, Dei nomine cohoneſtantes, aberratis. Mihi quidem Deus eſt Chriſtus, qui Dei filius eſt vnigenitus. Quamobrèm me religionem ac fidem ipſius confitentem, & vulnerator feriat, & percuſſor cædat, & combuſtor mihi flammam admoueat, & qui vocibus meis offenditur, linguam excindat. Corpus enim in ſingulis partibus procreatori ſuo patientiam & tolerantiam debet. His rationibus victi ſunt Tyranni, nec primum ſtrenui militis impetum ſuſtinuerunt, cùm adoleſcentē ad ſubeunda tormenta promptum & alacrem cernerent, mortemq; tanquàm dulce aliquod poculum haurire cupientem.

Conſtans martyris vox.

Egregia ſententia.

Dum igitur parumpèr hęſitant illi, & quid facto opùs ſit, inter ſe conſultant, quidam ex ea legione, qui facundior & aſtutior eſſe putabatur, martyris reſponſionem eludens,

Eſt'ne, inquit, ô Theodore, filius Deo tuo? & generat ille, quemadmodùm homines, cum perturbatione? Nullam in generando (reſpondit) nouit perturbationem Deus meus. Ex quo & filium ego confiteor, & generationem DEO conuenientem intelligo. Te verò, ô rationis expers, atque infans, nónne pudet? nónne rubore ſuffunderis, Deum etiam fœminam aſſerens, qui ipſam quidem vt filiorum genitricem, & inſtàr leporum aut ſuum fœcundam dęmonem, facilè tum vterum gerentem, tum parientem colas? Sic igitur ſancto duplicem in idolorum cultorem irriſionem retorquenti, Tyranni ad ſpeciem humanitatis, Modicum, inquiunt, temporis ſpatium ad conſiderandum furenti concedatur. Fortaſsè interìm depoſita inſania reſipiſcet, & ad meliorem frugem ſe recipiet. Inſaniam enim, dementes ſapientiam appellabant: ſtuporem autem & furorem, pietatem & religionem. Quemadmodùm fit, quandò illi, qui ebrij ſunt, ſobrijs exprobrant morbum ſuum.

At pius vir & Chriſti miles, ad virile facinus conficiendum, ſpatium illud conuertit, ecquod autem facinus? Tempus iam eſt, vt cum lætitia narrationem hanc excipiatis. In metropoli Amaſea fanum fuit, quod fabuloſæ deorum matri decepti illi quondàm homines vanitate, quodam in loco propter fluminis ripam conſtruxerunt. Hoc fanum generoſus ille, dum per inducias liber ac tutus eſſet, opportunitatem & propitium auræ flatum obſeruans, incendit atque combuſſit. Itaque quod omninò poſt deliberationem expectabant, re ipſa ſceleratis reſponſum dedit. Quod quidem omnibus patefactum eſt. ſiquidem nec clariſſimus in parte ciuitatis accenſus ignis, id occultari permiſit, & ipſe adeò latére non ſtuduit, vt apertè tum pręclaro facinore gloriari, tum perturbatione, qua propter templi ſtatuæque combuſtionem conterriti erant impij, gaudere maiorem in modum videretur. Cùm igitur ad pręfectos author incendij delatus eſſet, multo horribiliùs in eum, quàm anteà, iudicium eſt conſtitutum, vt par erat, animis eorum tanti momenti re concitatis. Quamobrèm cùm in tribunali reſediſſent, Theodorus præſenti animo in medio ſtetit, imperantiſque fiduciam præ ſe tulit, non vt reus reſpondens, ſed vt iudex interrogans, & celeritate confeſſionis interrogationem interrumpens. Quarè poſteaquàm non ſtupidus aut attonitus apparuit, atque illi acerbitate minarum, quibus minimè pepercerant, ſe nihil proficere animaduerterunt, ad artes contrarias confugere, & promiſſis iniuſtis hominem iuſtum, rebusq; inglorijs glorioſum allicere conati, Tibi, inquiunt, ſacerdotij primarij dignitatem pollicemur.

S. Theodorus inflammat fanum profanum.

Blandiũtur ei iudices ampliſſimis promiſſis.

Quo quidem audito, vir beatiſſimus vehementi irriſione: Ego, reſpondit, cùm ſacerdotes idolorum miſeros duco, eorumque me, quòd tam ſtulto munere fungantur, miſeret, tum ſacerdotum principes multo magis commiſeror & deteſtor. Inter flagitioſos enim quo quis maior atque præſtantior, eo nequior & infelicior. Sic inter iniuſtos, qui iniuſtior eſt: ſic inter homicidas, qui crudelior: inter adulatores, qui petulantior. Idcircò poſthàc à pernicioſis pollicitationibus abſtinete. Ignoratis enim, ô viri, vos malorum extremum mihi polliceri. Nam piè & rectè viuere profitentem, præſtat abiectum eſſe in domo Dei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ego vel iſtos reges, quorum aſſiduè leges iniquas proponitis, miſeror, qui maxima inter homines regij muneris dignitate non contenti, ſibi ſacerdotum principis dignitatem vendicârunt: ideoque lugubrem & tenebricoſam purpuram induuntur, inſtàr infelicium principum ſacerdotum, illuſtri regiæ dignitati triſtem amictum inducentes. Quinetiam aliquandò ad nefarias aras accedentes, pro regibus fiunt coci, dum aues ſacrificant, & pecudum viſcera miſerè perſpiciunt, & ſanguinis tabo tanquàm laniones quidam inquinantur.

Ea ille contemnit.

Poſt has iuſti hominis voces, ne fictam quidem & ſimulatam ampliùs humanitatem præ ſe tulerunt, ſed illum & in deos maximè impium, & in reges contumelioſum & maledicum vocantes, primùm ligno, quo torquentur homines, ſuſpenſum ceciderũt ac lacerârunt. Ille verò carnificibus vehementer ſęuientibus, forti alacrique animo perferẽs, verſum etiam illum è pſalmo decantabat: Laudabo Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Ipſi carnes eius dilaniabant. At ille pſallebat, vt ſi non ipſe, ſed alius eos cruciatus ſuſtineret. Sic autem laceratum ac dilaniatum carcer excepit. Vbi rursùs circa ſanctum admiranda gerebantur. Etenim per totam noctem vox multitudinis canentium exaudita eſt: & eiuſmodi faces eluxerunt, vt ijs, qui extra carcerem erant, tota nocte ſplendor effulſerit. Quo quidem ſpectaculo cantuque admirabili commotus carceris cuſtos, in cubiculum inſilijt: ſed præter martyrem quieſcentem,

Dirè cruciatur.

Pſalm. 33.

Ducitur in carcerem.

tem,

tem, & multos vinctos, qui dormiebant, inuenit neminem.

Cùm igitur multis tormentis adhibitis, in confeſſione religioneq́ue magis ipſe perſtaret, ſententia in eum lata eſt, vt igne vitam finiret. Atque ità præclarum beatumq́ue iter ad Deum confecit: nobis autem memoriam certaminis tanquàm magiſtram reliquit. Qua quidem ille populos congregat, Eccleſiam inſtituit, dæmones fugat, conciliat angelos pacis, orat à Deo, quæ nobis vtilia ſunt. Hunc enim locum, tanquàm diuerſis morbis medicinas ſuppeditantem officinam conſtituit, procellis tempeſtatibusq́ue periclitantium portum, egentium opulentum ærarium, dulce peregrinorum hoſpitium, feſtos dies celebrantium nunquàm deſinentem congreſſum. Quanuis enim certum & ſolennem hunc diem quotannis celebremus, nunquàm tamen deficit ſtudiosè aduenientium multitudo. Quamobrèm publica, quæ ducit huc, via formicarum ſimilitudinem conſeruat, alijs redeuntibus, alijs venientibus, alijs ſuccedentibus.

Nota quotannis celebratū feſtū S. Theodori

Nos igitur, ô beate, anni circulo benignitate creatoris peracto, ſacrum hunc martyrumq́ue ſtudioſum cœtum congregauimus, communem adorantes Dominum, certaminumq́ue tuorum præconium memorabile celebrantes. Tu verò, celebritatis author, quæcunque te ora tenet, huc ad nos veni. Nos enim te vocantem viciſsìm vocamus. Quocircà ſiue ſublimi in æthere moraris, ſiue cæleſtem aliquam apſidem circunuertis, ſiue inter angelorum choros conſtitutus Domino aſſiſtis, ſiue inter Principatus & Poteſtates vt ſeruus fidelis eum adoras, iſtis omnibus parumpèr intermiſſis, ad nos, qui te colimus & honoramus, accede. Ac licèt oculis noſtris minimè perſpicuus ſis, ſacrificia noſtra tamen intuere: vt quas Deo, qui tibi pro vno ſupplicio, & pia vnica confeſſione tam multa munera largitur, gratias agimus, ipſe conduplices. Meritam ex ſanguine, quem effudiſti, & ignis cruciatu, quem pertuliſti, lætitiam percipe. Quot enim tūc ſupplicij tui ſpectatores erant, tot nunc honoris miniſtros habes.

Inuocatur hic ſanctus martyr.

Multis beneficijs indigemus. Tu legationis munere fungere apud communem Regem pro patria tua. Martyris enim patria eſt locus, vbì ille paſſus eſt: ciues, & fratres, & propinqui, qui reliquias eius ornant, qui tuentur, qui venerantur. Calamitates metuimus, pericula formidamus. Haud procùl abſunt exitiales Scythæ, qui contra nos machinantur bellum. Vt miles propugna, vt martyr pro conſeruis dicendi vtere libertate. Quanquàm tu vitam hanc tranſcendiſti, humanas tamen moleſtias & neceſſitates non ignoras. Impetra nobis pacem, nè ipſæ celebritates intermittantur, nè rabidus & ſacrilegus barbarus in templis & altaribus comeſſetur, nè ſancta profanus conculcet. Nos quidem, quòd hactenùs ſarcti tecti ſeruati ſimus, tibi acceptum referimus, ſed in poſterum etiam ſecuritatem poſtulamus.

Nota de reliquijs martyrum venerandis &c.

Sancti non ignorāt res noſtras.

Quòd ſi maiore ſit opùs auxilio, fratrum tuorum martyrum chorum adhibe, & vnà cum omnibus ſupplica. Multorum preces iuſtorum, nationum & populorum crimina diluant. Petrum admone, Paulum excita, Iohannem Theologum dilectum diſcipulum aduoca, vt Eccleſiarum, quas conſtituerunt, pro quibus catenas pertulerunt, pro quibus pericula & cædes perpeſſi ſunt, ſoliciti curam ſuſcipiant. Nè cultus idolorum contra nos caput tollat, nè hæreſes tanquàm ſpinæ vineam ſuppullulantes lædant, nè zizania creſcentia triticum ſuffocent, nè qua petra veri roris pinguedinem nobis excutiat. Sed tuæ precationis ope magnus fructuum prouentus appareat, recteq́ue inſtituta Chriſtianorum vita, tanquàm in pingui atque frugifero ſolo, præclaram & admirabilem ad finem vſque ſegetem ferat, vndè nobis proueniat fructus æternæ vitæ in Chriſto I E S V Domino noſtro, quîcum patri & ſpiritui ſancto gloria, honor & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS CHRISTI THEODORI TYRONIS: *Ex Simeone Metaphraſte.*

Noũbris 9. iuxta Latinos.

MAximianus & Maximinus Imperatores, emiſerunt decretum in vniuerſam terram, quæ parebat eorum imperio, vt omnes gentes, quæ credebant piæ religioni Chriſtianorum, ſi execranndos cibos guſtâſſent, ſalui eſſent: qui autem contradicebant, traderẽtur iudicijs. Quo tempore militans S. Theodorus tyro in Orientis regione cum multis alijs, ductus eſt, ad legionem, quæ vocabatur Marmaritarum, ſub Præpoſito Brinca: quæ legio ſedebat in ciuitate Ponti, nomine Amaſea. Ductus verò S. Theodorus, cogebatur ſacrificare ſimulacris. Verus autem Chriſti miles Theodorus, cùm eſſet Deo fidelis, repletus ſancto Spiritu, dixit in medio legiõis: Ego ſum Chriſtian⁹, & iuſſus ſum non ſacrificare adulterinis. habeo enim Ieſum Chriſtum Regem in cęlis. Dixit Brincas Præpoſitus: Velis me audire Theodore, & accipe totam tuam armaturam: & cùm militaueris, veni dijs ſacrificatum. Sanctus Theodorus reſpondẽs, dixit: Ego milito meo Regi Chriſto, & decęterò non poſſum alij militare. Dixit Brincas Præpoſitus: Et ij omnes, qui adſunt, ſunt Chriſtiani, & militant. Reſpondens autem ſanctus, dixit: Vnuſquiſque ſcit, quomodò militet. Ego verò milito meo Domino & Regi cæleſti Deo, & filio eius vnigenito.

Non vult S. Theodorus ſacrificare dæmonib⁹.

Poſidonius Ducenarius, qui adſtabat, dixit: Et filiũ habet Deus tuus, ô Theodore? Reſpondens autem S. Theodorus, dixit: Habet certè filium verbum veritatis, per quem fecit omnia. Dixit verò ei Præpoſitus: Poſſumus'ne ipſum cognoſcere? Dixit S. Theodorus: Vellem, ſi vobis Deus talem dediſſet intelligentiam, vt eum cognoſceretis. Dixit Poſidonius: Et ſi eum cognouerimus, non poſſumus relinquere noſtrum Imperatorem, & ad illum accedere? Dixit S. Theodorus: Nihil eſt, quod vos impediat, quo minùs relinquatis tenebras, & quã ad breue tempus habetis fidutiam erga veſtrum breui tempore duraturum & terrenum Imperatorem, & accedatis ad Deum viuum & Regem & Dominum æternum: & ei militetis, quomodò ego. Dixit Brincas Præpoſitus: Ei cedamus vſque ad aliquot dies, vt cùm ſeipſum admonuerit, accedat ad id, quod eſt vtile.

Cùm ergò accepiſſet id, quod concedebatur, orabat ſine intermiſſione, & laudabat Dominum. Ira autem fremebant impij, & erant ſoliciti de quibuſdam alijs ex ciuibus: quos etiam compræhenderunt, & duxerunt in carcerem. Beatus verò Theodorus eos ſequens acclamabat, docẽs viam ſalutis & tolerantiæ, nè negarẽt Chriſtum Regem. Cùm illi autem fuiſſent incluſi, ipſe S. Theodorus inuento tempore opportuno, noctù combuſſit templum matris deorum. Viſus autem fuit à quibuſdam è ciuitate, & accuſatus. Cronides verò quęſtor propter hoc timore affectus, eũ compręhendit & adduxit ad Prę ſidem Publium, ſic eum docens: Domine mî, hic vir peſtifer, recèns electus tyro, qui malè venit in noſtram ciuitatem, combuſſit templum matris deorum, & deos affecit iniuria. Eum ergò comprænhenſum duxi ad tuam magnitudinem, vt conuenienter diuino & imperatorio edicto dominorum orbis terræ, det pœnas eorum, quæ auſus ęſt facere. Iudex autem accerſito Præpoſito Brinca, dixit ei: Túne dediſti ei poteſtatem, vt igne conſumeret templum matris noſtrorum deorum? Ille verò reſpondit, dicens: Ego ſæpè eum ſum adhortatus, ei etiam dato certo tempore, vt cùm apud ſe conſideraſſet, dijs ſacrificaret. Si autem hoc fecit, omninò deos contempſit & iuſſa Imperatoria. Cùm ſis ergò Iudex, ſequere edicta Imperatorum.

Chriſtiani quidã mittuntur in carcerem.

Pręſes itaque ſedens in tribunali, iuſſit ad ſe adduci beatum Theodorum. Cùm eſſet aũt adductus, dixit ei Iudex: Quamobrèm, cùm te oporteret deæ ſacrificare, & ei libare, & thus offerre, ignem ei obtuliſti? Dixit ſanctus Theodorus: Quod feci, non nego: accendi ligna, vt lapis vreretur. eſt autem talis veſtra dea & eius virtus, vt ignis eam tangat & eam vrat. Ego ligna accendi, vt vreret lapidem. Ira verò motus Iudex, iuſſit eum verberari, ſic dicens: Molliora mea verba te audaciorem fecerunt & confidentiorem. Quamobrèm,

S. Theodorus ducitur ad tribunal.

Verberat.

obrèm noli mihi reſpondere multa verba. Nam te manent dura & grauia tórmenta ac cruciatus, vt páreas edictis Imperatoris. Dixit S. Theodorus: Neque tibi páreo, neque tormenta tua timeo, etiamsì ſint valdè formidabilia. De cæterò fac, quod velis. Nam expectatio bonorum DEI me adhortatur, vt confidam, propter ſpem mihi repoſitam, & coronam, quæ mihi à Deo contexitur. Dixit Iudex: Dijs ſacrifica Theodore, & te libera ab ijs, quæ te manent, tormētis. es enim malè & acerbè moriturus. Dixit ſanctus Theodorus: Non ſunt mihi tormenta, quos tu infers cruciatus. Dominus enim meus & Rex Ieſus Chriſtus, eſt ante faciem meam, me liberans à tuis tormentis: quem tu non vides, quoniam non intueris mentis oculis. Ira autem pércitus Iudex, & rugiens vt leo, iuſsit eum conijci in carcerem, & portam obſignari cuſtodiæ, & eum ſini illic fame mori. *Conſtantia eius.* *Trahitur in cuſtodiam.*

In cuſtodiam verò coniectus beatus Theodorus, alebatur à ſancto ſpiritu: & in nocte illa viſus eſt ei Dominus, & dixit ei: Confide Theodore. ego enim ſum tecum. Nè ergò acceperis cibum aut potum ab his omnibus. erit enim tibi vita ab interitu aliena & ęterna mecum in cęlis. Hæc cùm dixiſſet Dominus, ab eo euanuit. Cùm receſſiſſet aūt Dominus, beatus Theodorus cœpit pſallere & exultare: eum verò exaudiebat magna turba ſanctorum Angelorum. Cuſtodes autem carceris cùm audijſſent ſuauitatem pſalmodiæ, ſurrexerunt & cucurrerunt ad portam cuſtodiæ. Qui cùm vidiſſent portam clauſam & ſaluum ſignaculum, obſeruabant per feneſtram. Cùm autem vidiſſent magnam turbam candidatam & pſallentem ſimul cum ſancto Theodoro, timore affecti, renunciârunt id Præſidi Publio. Statìm verò ſurgens Iudex Publius, cursìm venit ad portam cuſtodiæ: & vidit portam quidem clauſam, & catenam ſimiliter, & ſalua ſignacula: audiuit autem vocem quoquè eorum, qui intùs pſallebant ſimul cum Theodoro: & fecit armatos milites circuncircà ſeruare cuſtodiam, putans aliquos Chriſtianos eſſe cum Theodoro. Ingreſſus autem, nullum inuenit, nisì ſolum ſeruum Chriſti Theodorum in ligno conſtrictum. Eum verò inuaſit magnus timor & tremor, & omnes qui cum ipſo erant. Cùm autem cuſtodiæ fores rursùs clauſiſſent, receſſerunt, cùm iuſſiſſet Iudex ei dari vnciam panis & aquæ poculum quotidiè. Magnus verò & fidelis martyr Chriſti, prout ſcriptum eſt, Quòd iuſtus ex fide viuet: nequaquàm voluit ab illis accipere panem aut potum, dicens eis: Me alit Dominus meus & Rex Ieſus Chriſtus. *Chriſtus ei appáret.* *Habac. 2.*

Cùm fuiſſet aūt manè, iuſſit Præſes eum produci ad tribunal. Qui cùm adfuiſſet, dicit ei: Morem mihi gere abſq; tormentis & ſupplicijs, & ſacrífica magnis dijs, vt quamprimùm ſcribam ad dominos orbis terræ, vt tu fias pontifex deorum, & accipias non leues quoslibet honores, & in eádem ſede nobiſcum maneas. Beatus autem Theodorus cùm in cælum ſuſpexiſſet, & ſe ſignâſſet per totum corpus, dixit Tyranno: Etiamsì carnes meas in igne liquefeceris, & multiplicibus tormentis deleueris, gladijsq́ue & beſtijs me tradideris, quandiù eſt flatus in meis naribus, non negabo nomen Chriſti mei. Tyrannus autem conſilio inito cum Præpoſito, iuſſit ipſum ſuſpendi in ligno, imperans lictoribus, vt eius latera vngulis carperent. Qui ipſum vſqueadeò carpſerunt, vt eius nudarentur latera. Beatus verò Theodorus nihil reſpondit Præſidi, ſed pſallebat, ſic dicens: Benedicam Dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo. Obſtupefactus autem Tyrannus tanta tolerantia & fortitudine beati Theodori, dixit ei: Non te pudet, ô omnium hominum infeliciſſime, quòd ſperas in homine, qui dicitur Chriſtus, qui affectus fuit morte violenta, & tam inconſideratè te tradis tormentis & ſupplicijs? Sanctus verò Chriſti martyr Theodorus dixit: Hoc ſit mihi dedecus & omnibus, qui inuocant nomen Domini mei IESV Chriſti. Exclamante autem populo, vt ipſe iam de medio tolleretur, per præconem eum interrogauit: Vis'ne ſacrificare, an à me ampliùs cruciari? Reſpondens ſanctus martyr Chriſti Theodorus, liberè dixit Tyranno: Impie & plene omni iniquitate & dolo, fili diaboli, & verè digne operatione aduerſarij, non times DEVM, qui tantum tibi imperium & tantam poteſtatem eſt largitus? Per ipſum enim reges regnant, & tyranni terram tenent dominatu. me enim cogis relinquere Deum viuum, & adorare lapides inanimos. Iudex autem cum magna deliberatione dixit ſancto Theodoro: Quid vis, eſſe nobiſcum, an cum Chriſto tuo? Sanctus verò reſpondit cum magno gaudio: Cum Chriſto meo & fui, & ſum, & ero. decęterò fac quod voles. *Vide blanditias ſatanæ.* *Reſpuit fallacia promiſſa martyr Chriſti.* *Vngulis diſcerpitur.* *Pſal. 33.* *Prou. 8.*

Videns autem Tyrannus nihil poſſe tormenta aduersùs eius tolerantiam, nec poſſe

eum ſuperare, dat in eum ſententiam, ſic dicens: Theodorum, qui non paruit potentiæ glorioſorum Imperatorum & deorum, credidit autem Ieſu Chriſto, qui fuit crucifixus ſub Pontio Pilato, ſicut audio ex Iudæis, ipſum iubeo igni tradi. Poſtquàm autem ſolùm ſententiã pronunciauit Iudex, dicto citiùs res mandata fuit executioni. Nam cùm lictores ex officinis & balneis ligna repentè collegiſſent, beatum quoquè Theodorum duxerunt ad locum propoſitum. Et cùm ipſe ſibi feciſſet ſignum Crucis in fronte & toto corpore, copioſus circa illum ignis accenſus eſt. Tunc autem adfuit Spiritus ſanctus, & relaxatus fuit ſanctus martyr, & ſic Deum laudans & glorificãs, in pace reddidit Domino ſanctum ſuũ ſpiritum, & vidimus venerandam & ſanctam eius animam, tanquàm fulgur aſſumi in cælos.

Signo Crucis totũ corpus munit, & reddit ſpiritum.

Quædam autem mulier, quæ meritò vocabatur Euſebia, vt quæ piè & ex virtute viueret, petijt corpus ſancti & glorioſi martyris Theodori. Quod cùm vnguentis perfudiſſet, & ſindone munda inuoluiſſet, depoſuit in loculo in domo ſua, in ciuitate Euchaitarum ſub metropoli Amaſenorum, quotannis peragens memoriam eius venerandi & colendi martyrij. Conſummatus autem fuit ſanctus martyr Chriſti Theodorus Februarij menſis decimoſeptimo, imperante Maximiano tyranno: in nos autem regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

NECTARII ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI NARRATIO, PROPTER QVAM *cauſam in primo ſabbato ſanctorum ieiuniorum celebramus memoriam ſancti martyris Theodori: & de ieiunio & eleemoſyna. Habetur in Metaphraſte.*

*Pſalm. 30. for. * quò for. * admirabilis*

QVAM magna eſt multitudo benignitatis tuæ, Domine, æquum eſt vt nos hodiè cũ magno Dauide eloquamur melodicè. * Quo enim non eſt maximè * admirabile? Nos, cùm non eſſemus, produxit. Produxit autem non ſimiliter ijs, quæ priùs eſt fabricatus, cælo, inquam, & ijs quæ ſunt in ipſo, terræque & mari, & ijs, quæ ſunt in eis. Eorum enim opus & machinatio, materiaque & conſtitutio erat Verbum. Dixit enim, vel potiùs cogitauit: & cogitatio fuit omnibus natura & generatio, motioque & ordo, & quæcunque ea, quæ apparent, conſequuntur: factaque ſunt & manent, & erunt vſq; ad ſecundum eius ad nos aduentum. Quinetiam ipſas quoquè ſupremas poteſtates verbo ſolo, vel nutu potiùs conſtituit. Nos autem manu ſua propria, ô miraculum, cùm Deus eſſet ante ſecula, & carens principio, & quod eſt admirabilius, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, cùm eſſet Dominus, effinxit. Deindè non hucuſquè ſolùm conſtitit huius bonitas: ſed etiam eum diuina ornauit inſufflatione, præbens animam intelligentem & ratione præditam. Præter hæc autem paradiſi quoquè ciuem effecit animam: paradiſi, inquam, cuius pulchritudo neque verbis exprimi, neque mente compræhendi poteſt: & omnia, quæcunque priùs creauerat & fuerat fabricatus, ei ſubijciens & largiens, tanquàm pater quiſpiam benè affectus in filium, & eum amore complectens, eum inſtituit hæredem & dominum, quem reliqua omnia obſeruarent, & ei miniſtrarent.

Gene. 1.

Gene. 2.

Quãta Deus homini præſtiterit.

Atque hæc quidem ſcio vos nôſſe, qui eſtis ſtudioſiores & diligentiores. Quinetiam ea, quæ reſtant, quæ etiam, vt qui ea ſciatis, reliquimus. Eorum autem, quæ deinceps ſequuntur, nè prolixiori vtar oratione, prætermittam plurima, quæ paſſus eſt, deceptus à maligno dæmone: præceptum, inquam, & diuinitatis opinionem, & præcepti (ô meum lapſum) obſeruationem & tranſgreſſionem. Deindè nudationem, occultationem, & quæ ſunt ea conſecuta, ne ea ipſa dicam. Sed eſt hoc quidem magnũ & omnium Dei in eum beneficiorũ longè maximum, & eius ſummus, vt ità dicam, lapſus. Qui tam multa beneficia fuerat conſecutus, ſe erexit & extulit aduersùs eũ, qui ipſum fecerat. Quid ergò Deus, qui ipſum fecit? Puluerẽ illũ, terrã illã informẽ, quã ſuis formauit manibus,

Gene. 3.

&

& tam multis ditauit beneficijs: Cur non dico id,quod eſt peius? Eum, qui ab ipſo defecerat,& diuinum eius iuſſum fuerat trāſgreſſus,num deſpexit? num reliquit? Minimè, ſed latentem quæſiuit: & cùm inueniſſet,caſtigauit quidem, ſed benignè. Quæ autem poſteà ſunt conſecuta, quid opùs eſt dicere, quibus hominum feritas creatorem ſuum ad iram prouocauit,fratrum cædes,adulteria, inſanos hominum amores, ſimulacrorũ cultus,& quę ea conſequuutur? Quid ergò? nunquid propter hæc eum repulit, aut eſt abominatus?Nequaquàm,ſed tanquàm pater cùm multis modis benignitatis nos priùs caſtigâſſet,deinde vidiſſet nos non poſſe declinare ab eo,quod eſt deterius, quid facit? Deſcendit è ſinu patris:papę,quanta miſericordia,cùm eſſet Deus ęternus & immortalis: & vt paucis abſoluam, carnē ſuſcepit ex caſta virgine, meî qui ſum ſeruus, formam ferens.Deindè fuit cruci affixus,ſepultus, reſurrexit, ſimul etiam ſurgere faciens eum, qui ceciderat.Quid his eſſe poteſt benignius aut miſericordius? Immenſus Dei amor erga nos.

Et pater quidem ſuum filium,quem genuit,quèm ex ſuis produxit viſceribus,ſi à ſuo conſilio & iuſſu parùm deflexerit,non ſatis habet ei plagas imponere & flagella intentare,ſed abdicat,execratur,perſequitur eum,qui priùs erat charus,propter cauſam nullius momenti.Et dominus ſimiliter,cùm ſuum famulum,qui vel parùm offenderat,miſerum pœnis & vinculis,fameq; & ſiti oppreſſerit, eum vendit, ablegans quàm longiſſimè.Res autem noſtrę quomodò? Formati ſumus,honor & gloria nobis fuit tributa:innumerabilibus bonis ſumus ditati.horum autem datori quid contrà reddidimus? Contemptui habuimus,ad iram prouocauimus,contumelia & moleſtia affecimus: & ne nos quidem deſpexit,ſed cùm ſit Deus & Dominus, non dedignatur vocari pater ab ingratis & paſtor,ponēs ſuam animam pro ouibus. Ingratitudo hoīs erga Deum. Quinetiam eos qui labuntur,erigit: & eorum,qui offendunt, miſeretur,& non reddit pro meritis malorum noſtrorum. Si enim iniquitates obſeruaueris,Domine:Domine,quis ſuſtinebit? Pſal.129. Eſt ſolicitus de cuiuſlibet vel minimę ouis correctione: expectat vniuſcuiuſq; conuerſionem. Ego enim ſum, inquit Deus,qui nolo mortem peccatoris,ſed vt conuerſus viuat. Ezech.18. Rurſus autē fert opem ijs,qui bello appetuntur:& adiuuat partim quidem per ſe,partim verò per ſanctos ſuos. Qui etiam hoc miraculum,quod nunc à nobis celebratur, fecit per clariſſimum ſuum & glorioſum martyrem Theodorum,quod eſt ſummũ & inprimis admirabile: ad quod nunc declarandum deſcendit oratio, propter quod prędictis quoq; magnis Dei noſtri operibus,eius bonitatis magnitudo euaſit manifeſta omnibus: quod quidem procedens tempus volebat mandare profundo obliuionis,ſed non potuit imponere finem ſuę voluntati: cùm fideles & pij viri nos ad hoc incitâſſent,qui etiam ſcriptos ferentes cōmentarios,quibus fidem faciebat tempus,& pręterea nobis affirmantes,ſeipſos vidiſſe miraculum,hortati ſunt,vt quod à multis ignorabatur, magnum Dei opus manifeſtum redderemus omnibus.Sed iam,rogo,mihi incipienti narrare,aures fideliter præbētes,excipite orationem:vt imbecillitati meæ orationis animum adhibentes, vnà cum oratione auferâtis miraculum,ſummam Dei noſtri bonitatem,lenitatem,benignitatem,manſuetudinem & clementiam,paterna eius in nos viſcera: quemadmodùm non deſpicit, nec ſinit nos etiamſi imprudentes bello impetamur,à malorũ authore dæmone & eius ſymmyſtis,incidere in lapſum interitûs:maximè,ſi inſidię afferant animæ aliquod periculũ: ſed ſemper noſtram roborans imbecillitatem, nos ſemper reddit illęſos & intactos, & ſuperiores inimici inſidijs & periculis.Miraculum autem ſic habet:

O chare cœtus Orthodoxorum & fideliſſimum auditorium, perſuaſum habeo vos non ignorare,quantæ & quales à ſatana,qui nobis ſemper inuidet,& à peſſimis eius miniſtris,inſidiæ & doli aduersùs venerandam & inuictam noſtram fidem, tanquàm quædam procellæ,diuerſis temporibus fuerunt excitatæ,etiamſi benignus & clemens Deus,propter noſtram humilitatem magna & omnipotenti miſſa ſua dextera ad nos defendendos,non dedit nos,vt Propheticè dicam,prædam dentibus eorum. Satanas cū ſuis adminiſtris,ſemper oppugnat fidem catholicam. Pſal.123. Quarum (vt eos, qui olim fuerunt,& primos omittam) vna fuit inſania & rabies Iuliani Apoſtatæ aduersùs diuinam & inuictam noſtram fidem:Iuliani qui locutus eſt in altum Dei blaſphemiam,& manum extulit impiam aduersùs diuinam & piam noſtram fidem. De eo ſat ſcio, etsi non viſu,at auditu ſaltem accepiſtis,ô vos qui adeſtis, quàm grauia & inania & palàm ex inſidijs auſus ſit aduersùs Chriſtianos. Iulianus Apoſtata fidem perſequitur. Cui nullo modo quidem erat curę gentes vincere, & barbaros propulſare, & diripere vrbes inimicorum: exiſtimabat enim eſſe rem puſillam & inutilem: ſed Chriſtianos deſtruere, & eorum delere fidem, &

vt Deus quidem deſpiceretur,(ô calamitatem,ô inſaniam) qui nutu omnia conſtituit, atque adeò eum ipſum: qui vtinàm nunquàm fuiſſet natus,neque vitæ ſuperſtes: ſimulacra autem honorarentur,& vbiquè extolleretur gloriæ eorum altitudo,magnum ducebat opus & magno ſtudio elaborandum: idque magìs curabat,quàm alia omnia.

Cùm ergò hęc ſic haberēt, & eius inſtituti rabies magìs creſceret,(impietas enim tāquàm flamma quędā,quę aptam compræhenderat materiam, & in cęlū ſublata fuerat, vicina delere properat)ſimiliter cùm ipſa quoquè eius animam tanquàm aptam appręhendiſſet,accenditur & excitatur ad exurendos Chriſtianos, eis vehementer minitans. Cùm aūt hæc fierēt,maiorq; ira & inſania in ſummum aſſurgeret, quid opùs eſt dicere, qualia & quàm multa tormenta excogitata fuerunt in Chriſtianos ab illo impio,ventrū ſectiones,ſectiones viſcerum,vehemētes virgis verberationes, oculorum effoſſiones, dentium eiectiones,linguarum & manuum amputationes,tibiarū confractiones,ignis conflagrationes, multiplices & callido artificio excogitatæ craticulæ & lebetes, ſubulæ & ſartagines,& quæcunque inſtrumenta mortis tunc inuaſerunt Chriſtianos.Sic ergò inſaniens ſceleratus,cùm non poſſet finem imponere impietati. Nam alij quidem flagris cęſi,efficiebantur Chriſti martyres per tolerantiam:alij autem nōdùm ſubiecti tormentis,tanquàm ad aliquod pulchrum exemplum,ad eos intuētes, ea quæ dolorem afferunt,deſpiciebant. Nam & vnumquenq; flagris cædere & morte afficere neque poterat,neque verò id ei expediebat. Neceſsè enim erat,ſi omnes fuiſſent de medio ſublati, eius eſſe imperium vacuum ijs,quos regeret & quos adminiſtraret.

Quibus tormentis affecerit Chriſtianos.

Cùm hæc ità ſe haberent,& Chriſtianiſſima quidem fides non deleretur, cor autem eius intrinſecùs malitia inflammaretur, capit conſilium ſæuum & inhumanum: mihi verò iucundiſſimam referenti narrationem, aures(quęſo) adhibere fideliter.Cùm enim conſiderans ſceleratus,ſe huc & illuc verſaſſet,inuénit, vt exiſtimauit, occaſionem viamq; & rationem deducendæ ad finem impietatis, qua nec flagris cæderet aliquem aut morte afficeret,& tamen ciues omnes per deſperationem adduceret ad cultum ſimulacrorum,etiamsì Deus effecerit,vt euaneſceret impium eius conſilium.Nam cùm veniſſent caſti & diuini dies Qnadrageſimę,in quibus omnis ætas apud ſe cogitat, quę priùs ſunt admiſſa peccata: in quibus & facile eſt cadere, cùm tunc grauiùs oppugnet inimicus,& reuocarí eſt difficile. Cùm iam primus dies cœpiſſet, accerſito eo, qui tunc erat Pręfectus vrbis,qui eadē quę ipſe ſentiebat,& erat ei in incredulitate ſimilis,dixit:Quoniam,ô Pręfecte, multis & varijs vſi machinationibus, res Chriſtianorum minimè potuimus extinguere, (eſt autem hoc mihi nō paruę curæ) mihi à dijs fuit ſubminiſtratum pulcherrimum conſilium,& contra quod nihil dici poteſt.Nam quoniā Chriſtiani hanc hebdomadam ſtatuunt eſſe primam ſuorum ieiuniorum, & ſtudium adhibent, vt puriùs & incorruptiùs cuſtodiantur,quàm alij dies ieiuniorū,iubeo vt quęcunq; in foro eſculenta & poculenta ſunt propoſita, auferantur, & nihil aliud proponatur, quàm cibus & potus,quem ego tibi præbebo,mixtus ſanguine ſacrificiorum. Neceſsè eſt enim,cùm hoc factum fuerit,vt aut omnes ementes comedant,& nobis obediant,vt qui guſtârint deorum ſacrificia: aut fame pereant,cùm agnouerint conſilium quod cepimus, vt qui non habeant,quanam ratione ſuę ſuccurrant inopiæ.Hęc cùm ex impio illo ore audijſſet Pręfectus,fertur dixiſſe: Nunc planè ſcio,quòd cor regis eſt in manu deorum: & cùm primū dixiſſet,quod dixerat,eſt executus: & quæ in foro quidem erant propoſita, domì fuerūt repoſita: q̄ aūt erāt Imperatoris inceſtata & execranda,in foro fuerūt propoſita.

Vide inſignē cōmendationem Quadrageſimæ.

Nota impij Apoſtatę machinationem.

Quid ergò qui nos creauit,Deus?nunquìd neglexit aut deſpexit? Nequaquàm: ſed ſimul cum his grauiſſimis inſidijs & improba machinatione ſalutem excogitauit. Pontifici enim & Paſtori Chriſtianorum,qui tunc erat,hoc impium aperuit cōſilium, mittēs ad eum in ſomnis magnum martyrem Theodorum, re vera Dei donum, donatum ad ſalutem noſtræ fidei.Dei itaque martyr accedit ad Patriarcham, re vera & non in ſomnis appárens: memini autem eorum, quæ dixit, ad verbum.Sic enim dixit Principi Paſtorum. Surge, & congrega gregem Chriſti, & omnes diligenter admone, nè quicquam emant ex cibo & potu, qui eſt in foro propoſitus. Impius enim Iulianus, omnia polluit execrando ſanguine ſacrificij ſimulacrorum. Pontifex verò ſancto reſpondit: Quomodò, ô Domine mi,poteſt hoc fieri? Nam hoc quidem poſſunt fortaſsè, qui ſunt diuites. Nam ſibi quidem priùs habent repoſita,quæ ſunt neceſſaria. Pauperes autem ne habent quidem victū vnius diei. Quidnam ergò erit,quo poſſint ſolari inopiam rerum neceſſarias

S. Theodorus apparet patriarchæ.

ſariarum? Martyr verò dixit: Prębens eis Colybem, ſolare neceſſitatem. Patriarcha aūtē dixit: Et quidnam hoc fuerit? neſcio enim quod ſit hoc vocabulum. Martyr verò (ô ſolidam & acrem eius defenſionem) reſpondit: Frumentum, inquit, coque, & eis in cibum diſtribue. ſermone enim Euchaitarum ſolemus hoc vocare Colybem. Cùm ſic ergò feceris, conſerua Chriſti gregem illæſum & impollutum. Et quis tu es, Domine, dixit Patriarcha martyri, qui tam benignè & miſericorditer noſtrę ſalutis curā geris? Ego ſum, inquit, martyr Chriſti Theodorus, qui ab ipſo miſſus ſum ad veſtram ſalutem.

Quid hoc admirabilius vnquàm factum eſt à propheta Iona, qui Niniuitis annunciauit euerſionem ciuitatis, & ex eo eos induxit ad pœnitentiam? Hoc quidem certè eſt illo magìs admirabile: quandoquidem illic quidem miſſus eſt ſolùm propheta ſignificaturus euerſionem ciuitatis: Martyr autem Chriſti Theodorus, ſignificauit futuram animarum euerſionem. Et ille quidem ſolùm ſignificauit euertendam eſſe ciuitatem: Martyr verò & cauſam & medicinam, nè tam multę euerterentur animæ, neq; ſimul perirēt cum cultu ſimulacrorum, apertè nobis declarauit. Quo eſt ergò anima corpore pręſtantior, eo eſt hoc illo maius & admirabilius: & quo eſt quę animas euertit euerſio, grauior euerſione quę euertit ciuitatem, eo, vt ego quidē ſentio, is qui ab hac eripit, eo qui illam pręſignificauit, eſt auxilio benignior & excelſior: niſì indignū aliquid diximus, prophetæ adęquātes martyrem: ſunt enim ambo vnius & eiuſdē Chriſti Dei, & ab eo iuſſi ſunt ambo facere, quę fecerunt. Pergat autem noſtra oratio, ſequēs ea, quę priùs dicta ſunt. *Ionæ 3.*

Poſtquàm ergò hæc ſic audiuit Patriarcha, admiratione plenus & lætitia, ſurrexit, & Chriſti populum congregauit, martyriſque Chriſti aduentum, & quodnam ferendum ſignificârit auxilium, apertè narrauit omnibus: & cùm feciſſet, vt ſanctus ſtatuerat, ſeruauit illæſum gregē Chriſti. Peracta autem hebdomada, cùm inutilem fuiſſe machinationem, & ſucceſſu caruiſſe inſidias accepit Iulianus, apertè quidem & ſummè victus, è foro quidem extulit ea, quę erant polluta: proponi verò iuſſit ea, quæ conſueuerant. Quamobrèm cùm veniſſet ſabbatum, intellexiſſent autem Chriſtiani irritam fuiſſe machinationem furioſi Iuliani, hymnum gratiarūactionis glorioſo martyri Theodoro exhibentes, lætum & ſplendidum feſtum ei celebrârunt: frumentumq; coquentes, & pauperibus diſtribuentes, fecerunt eorū ſalutem omnibus manifeſtam. Singulis itaque annis ab eo tempore vſque in hodiernum diem, miraculi inclyti martyris memoriam piè fidelibus peragendam reliquêre. Hoc eſt, quod à nobis nunc peragitur & celebratur miraculum. Talis fuit acerrima glorioſi martyris in nos defenſio, & impiarum impij Tyranni inſidiarum deletio. *Impij Apoſtatæ conatus diuinitùs prohibentur.* *Feſtum S. Theodori.*

Sed quis reuerà pro dignitate laudârit Dei noſtri bonitatē, qui ex faucibus ipſius diaboli homines, qui tunc erant, extraxit vno momento, nempe admirabili & præclaro aduentu venerandi martyris Theodori? quinetiā nos quoq; quotidiè, qui noſtra negligentia diabolo prodimur, conſeruat, & eripit ex illius faucibus. Hęc ergò cùm ſciamus, ô dilecti, ipſi quoquè aliquid cōferamus Deo, qui donat talia. Quid autem offeramus aliud, niſì eleemoſynam? Nulla enim re ex omnibus æquè, àc ea, ſolet Deus delectari: maximè, cùm ipſum tempus pulcherrimè nos ad hoc adhortatur. Eſt enim ieiunij tempus, & ſancti ieiunij, in quo eſt purificatio animæ & corporis ijs, qui id verè exercent, per eo pioſam miſericordię elargitionem. Quinetiam ad intemeratarum Chriſti perpeſſionum per ipſum inducti recordationem nos purgemus, non ſolùm à cibo & potu, ſed etiam ab omni tetro inquinamento: periurio, inquam, detractione, mēdacio, inimicitijs, intemperantia, & quæ eſt omnium malorum prima & vltima, auaritia. Ab his enim alienatio, eſt pręclara purgatio, & ieiunium verum & nulli affine repræhenſioni. Ante hæc autem, & cum his, & poſt hæc faciamus eleemoſynam, quæ reuerà non ad tertium cælum, ſed ad ipſum cælorum effectorem nos deducit: eleemoſynam, quę eſt tanquàm currus igneus, & quæ à terris ſupra cælum extollit, quos acceperit. Cum his noſtrum quidem præclarum & Deo acceptum fiet ieiunium: tanquàm ſuffitus verò dirigentur preces. *Eleemoſynæ Deo gratiſſima.* *Eleemoſynæ vis & efficacia.*

Nec mihi dixeris quatriduana, aut ſex dierum ieiunia. Nam ſunt quidem hęc quoquè pulchra, & Deo accepta ieiunia, & auertunt animi perturbationes. Sed vt abſque ſpiritu & inutile & inefficax noſtrum corpus, ità etiam abſque eleemoſyna vanum erit nobis ieiunium. Vndè hoc autem? Ex ipſis ſcripturis oſtendemus. Dicit enim: Eleemoſyna & fides nè tibi deficiat. Et rursùs: Ante quem ambulabant miſericordia & veritas. Et alibi: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. &, Qui miſeretur pauperis, Deo fœneratur. Vt *Prou. 3. iuxta LXX.* *Pſal. 88.* *Oſeæ 6.* *Prou. 19.*

autem

autem in præſentia plurima prætermittam, exemplo vel potiùs re ipſa vobis oſtendam excellentem dignitatem eleemoſynæ. Si enim craſtino die veneris, vultu quidem pallidus & deorsùm intuens, & afferens omnia euidentia argumenta ieiunij, ad te verò accedat examen pauperum, fame & ſiti confectum, & frigore concretum, à te ſupplicibus vocibus petens miſericordiam, à te autem inane receſſerit, nullam accipiens inopię ſuæ conſolationem: dic, quidnam decætero tibi tuum reputabitur ieiunium? num ſolùm maceratio corporis, quæ ei, qui ipſam exercet, nullam affert vtilitatem?

Prætextus eorũ, qui nolunt pręſtare eleemoſynam.

Sed mihi dices, quicunque ſis, qui hæc dicis. Scio enim frigidas veſtras dilationes & inanes prętextus. Sunt mihi multi liberi, vxoris curam gero, famulorum, famularum. Vtinàm ſufficiam ad eis ſuppeditanda, quę ſunt neceſſaria: tantum abeſt, vt poſſim ſuppeditare hominibus pigris & ocioſis: qui reuerà non volentes laborare, arte voluntariam ſibi adſciſcunt paupertatem. Præterea autem vulgò quoquè tritum inducis prouerbiũ, primam vocans mercedem eam, quæ datur ſuis. Quid tu, rogo, in peccatis prætexis excuſationes? Propterea quòd te Deus fecit patrem liberorum, & te familiæ dominum conſtituit, debes agere gratias, & implere eius præcepta, miſerendo egenorum, qui ſunt eiuſdem generis. Contrà autem ex beneficio ſumis occaſionem duritię & inhumanitatis: nec hoc ſolùm, ſed eos etiam, quibus nihil vnquàm ſuppeditâſti, inſectaris probris & maledictis. Quid facimus, ô homines? reuereamur, ſi nihil aliud, vel ipſam naturam. ſimilem enim habemus naturam & animam pauperes & diuites, & ab vno opifice ſumus omnes effecti: eſtque vna noſtra dignitas adoptionis & regenerationis, etiamsì neſcio quomodò inſtabilis huius vitæ motus, impares ad victum facultates diſtribuit hominibus: & quod eſt maximum, ab vno Iudice iudicabimur, & ad idem tribunal ſiſtemur. Hęc ergò cùm ſciamus omnes, quandiù ſtat hic dies feſtus, emamus noſtræ ſalutis viaticum per eleemoſynam, & ſtudeamus habere defenſores, & non accuſatores apud illud tribunal pauperes. Videamus Dominum, qui in omnes obtinet imperium, & omnes ſuperat, quemadmodùm quotidiè à nobis ad iram prouocatus & iniuria affectus, non odit, non auerſatur: ſed à nobis rogatus, ſtatìm prębet id, quod eſt vtile. Et Deus quidem ſic, & hæc Deus, cui ſupplicant ingrati famuli.

Duritia auarorum caſtigatur.

Nos autem eum, qui eſt eiuſdem generis, qui nos nunquàm ad iram prouocauit, immò verò qui ſuos vocat dominos, & quæ ſunt huiuſmodi, vt attrahat ad miſericordiam, deſpicimus, & aures obſtruimus, vt aſpis ad incantationes. Et quomodò ſunt hæc benignitatis aut miſericordiæ? immò verò contrà ſunt maximæ crudelitatis. Bonus eſt Deus, quòd hũc aërem, quem ſpiramus, & fluenta aquarum, & lucem ſolis, ex æquo abundè ſuppeditauit omnibus, diuitibus & pauperibus. Nullus enim pauper liberè vllum aërem hauſiſſet, aut hanc lucem percepiſſet: ſed priùs, quàm exijſſent ex vtero, arrepti fuiſſent miſeri, ſi ad ſe precio emptã attraxiſſent reſpirationem, quòd in iugera & modos, quomodò terram & mare, hæc diuites diuiſiſſent. O duritiam, ô crudelitatem: quòd viuant pauperes, propemodùm ægrè ferimus. Nequaquàm hoc faciamus, ô amici & fratres, neque propter immiſericordiam amandemus pauperem Lazarum, nè nos ſicut diuitem ipſe illinc oſtendat: neque eius manum, quę tota nobis modò porrecta eſt ad miſericordiam, auerſemur, nè illinc rogemus vel ſummum eius digitum, & eum non aſſequamur. Nè inuideamus ſaltem ſuperuacaneorum participes accipere pauperes, nè audiamus, Recepiſtis bona veſtra in vita veſtra. Omnia peribunt, omnia prętereunt: eleemoſyna autem manet in ſeculum. Diſperſit enim, inquit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. In hanc vitam nihil nobiſcum attulimus: Deus nobis omnia eſt largitus. Largiamur ipſi quoquè egentibus: etiamsì ſint Dei, tamen tanquàm noſtra ſint, ipſe nobis reddit mercedem. Et ſi quis quidem ex noſtris amicis aut proceribus iuſſit nos non ſolùm pecunias, ſed etiam vitam propriam deſpicere propter illius amorem, quàm prompto & alacri animo aggrediamur eius iuſſum exequi, & re ipſa, ſi fieri poteſt, id effectum reddere, dici non poteſt. Ipſo autem vniuerſorum Deo, & non alio, apertè clamante in Euangelijs, Quod feciſtis vni horum fratrum meorum minimorum, mihi feciſtis, cõtemnimus & deſpicimus. Reſipiſcamus: videamus quàm ſit leue & facile pręceptum. Ex ſuperuacaneis & inutilibus, & hîc & illic diſperſis rebus noſtris, clamat, vt regnum cęlorũ comparemus, & nolumus. O quantùm lugebimus, quãdò volentes nihil omninò poterimus.

Reſellunt.

Luc. 16.

Ibidem.

Pſal. 111.

Matt. 25.

Sed mihi, inquit, rerum neceſſariarũ ne ſatìs quidẽ ſuppetit. Quid dicis? Ne frigidę quidem

dem aquæ poculum dare poteſt petenti? & nec ſermonem quidem benignum? Et quo- Etiam pau-
nam modo poſſunt hęc eſſe rationi conſentanea? Et pro his, (ô miraculum & clementi- perrimi vt
am) ſi dantur pauperibus bono & non nimìs curioſo animo, pollicitus eſt Deus ſe eſſe poſſint prę-
nobis daturum regnum cælorum. Hæc ergò omnia ſcientes, ô dilecti, cum ieiunio iun- ſtare elee-
gamus miſericordiam, qua tanquàm pennis anima noſtra è terra in cælum extollitur, moſynam.
Et ieiunio quidem nos liberante ab animi perturbationibus, eleemoſyna autem æternã Matt.10.
vitam conciliante, nulla in redeficientes, ſimul cum Chriſto ſponſo ingrediamur. Hæc Miſericor-
quidem ſatis ſuperque dicta ſunt miſericordibus: duris verò id totum ne ſyllaba quidem dia ieiunio
eſſe videbitur. iungenda. Matt.25.

Nos autem martyrem laudemus ijs, quas par eſt, laudibus, & miraculi ſemper recen-
tem memoriam in nobis circunferẽtes, glorioſo martyri fideliter exclamemus: O ſplen
dor martyrum, & decus ſanctorum. O verè Dei donum. O cuſtos & inuictiſſime defen- Inuocat ſan
ſor fidelium, nè obliuiſcaris noſtræ paupertatis & humilitatis: ſed ſemper pro nobis in- ctum mar-
tercedere nè te pigeat, ô vir inprimìs admirande: nec nos, qui quotidiè ab animarum tyrem.
noſtrarum, qui cadit in intelligentiam, Iuliano, nempe qui & tunc & nunc eſt author
mali, inimico oppugnamur, deſpicias ô vir maximè venerande. Te enim etiã poſt mor-
tem credimus viuere, vt Dominus dixit, dicens: Qui credit in me, etiamſi mortuus fue- Iohan.11.
rit, viuet. Tu autem, qui non ſolùm credidiſti, ſed etiam pro ipſo es mortuus, ô meritò Sancti vi-
laudande martyr, in Deo viuis vita, in quam non cadit ſenium, & quæ non terminatur. unnt in
Vt qui ergò in Chriſto viuas, & ſtes prope eum, redde eum tuis precibus propitium tuis Deo.
famulis: vt per te liberati ab ijs, quæ hîc ſunt, moleſtijs, quæ illic ſunt bona, cõſequamur
gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & ſemper,
& in ſecula ſeculorum, Amen.

LIBELLVS ATHANASII EPISCOPI ALE- XANDRINI, DE PASSIONE IMAGINIS DOMINI NO- *ſtri IESV Chriſti, in Beryto vrbe Syriæ crucifixæ: qui in ſeptima Synodo œcumenica Actione 4. vndè nos eum deſcripſimus, citatur, & Athanaſio tribuitur: quod nõ parũ facit ad libelli authoritatẽ.*

LEuate oculos intellectûs veſtri, nouum hoc ſpectaculum Nouemb.9.
contemplamini, inſpicite in DEI immenſum hoc mira-
culum, date illi gloriam, illius inexplicabilẽ erga homines
amorẽ, illiuſq́; diſpenſationis magnitudinẽ conſiderate, la-
chrymas cũ lętitia fundite. Apud Deum nihil nouũ. Deus
enim exiſtens, cuncta poteſt. Quod aũt in diebus noſtris &
noſtrî cauſa factum eſt, corda oĩa quęcunq́; audient, in ſtu-
porem ducet. Stupuit cęlũ propter talia auſa. Abyſſus con-
turbata nimìs eſt. Sol, luna, & reliqua ſidera obtenebrata
ſunt ob tale facinus. Rursùs aũt lætata ſunt ob id, quod cir
ca ſe Deus diſpenſauit. Cunctę cęlorum virtutes, audite, &
ſtupeſcite in eo, quod factum eſt in diebus noſtris. Intelli-
gentes, intelligite: inclinate aures veſtras, vt ex corde audiatis.

Berytus ciuitas eſt in finibus Tyri & Sidonis ſita, vectigalis autem Antiochenſibus. In Cap.1.
hac ciuitate cùm Iudæorum natio frequens eſſet, contigit vt prope ſynagogam, quam Berytus ci-
illic amplam habent, quidam è Chriſtianorum numero domicilium à quodam condu- uitas.
ctum habitaret. Hic ex aduerſo lectuli, imaginẽ Ieſu Chriſti Domini noſtri fixerat. erat Antiquiſſi-
hæc ſanè veneranda, ꝙ integram Chriſti Domini proportionẽ exprimeret. Contigit aũt ma Chriſti
nõ ità diù poſt id tẽporis, Chriſtiano mãſionẽ aliquãto ampliorẽ quęrere: neq́; id omni- imago.
nò fortuitò factum eſt, ſed ex diuina diſpenſatione, quę oẽs cupit in agnitionẽ veritatis 1.Tim.2.
venire, & ſaluos fieri, exhibẽs miracula his qui illum colunt, & piè in illũ credunt: verũ in
redargutionẽ diffidentiũ, confirmationẽ aũt & ſtabilimentum credentibus. Quęrebat
itaq́;, vt dicere cœperam, Chriſtianus ędes maiores: quas cùm in alio ciuitatis loco inue-
niſſet, è domo, quam prope ſynagogam habuit, in alterã migrauit. Cumq́; res ſuas omnes
in eam tranſtuliſſet, imaginem tamen illam Domini illic fortè reliquit, obliuione

qui-

quidem illud,ſed tamen diuina diſpenſatione. Iudæus autem commoditate loci captus, ædiculam illam conduxit,nondùm animaduertens eiuſcemodi imaginem illic affixam: ſuaque iſthuc transferens,aliquandiù illic habitauit.

Quodam autem die cùm hic gentilium ſuorum quoſdam in prandium inuitâſſet, cõtigit,vt quidam conuiuarum,ſublatis oculis, imaginem Chriſti Domini noſtri inſpiceret: moxque conuerſus ad conuiuatorem,Tu,inquit,Iudæus cùm ſis,qua fronte tandèm audes huiuſcemodi imaginem domi tuæ habere?Non dicam,hic quot plauſtra cõuiciorum & maledicta in Dominum Saluatorem effuderit.Conuiuator autem ſeipſum purgare ſtudens, affirmabat etiam ſanctè, ſe huiuſcemodi imaginem hactenùs non vidiſſe: atque ità qui inuitatus erat,tacuit. Poſtquàm autem fuiſſet egreſſus, ad principes ſacerdotum hominem detulit, quòd imaginem Saluatoris in ædibus conſeruaret, Nazaræumque non eieciſſet.Illi verò audita re,interrogauerunt num id poſſet approbare. Clamante illo,ſe poſſe confirmare quæ diceret,omnes congregati & furore pérciti,illo quidem die nihil egérunt: ſed manè facto,congregati ſummi ſacerdotes & ſeniores, cum ingenti hominum eiuſdem nationis turba,aſſumpto ſimul delatore Iudæo,ad ędes illas,in quibus imago Domini noſtri habebatur,ire pergunt.

Cap. 2. Cùm autem ad eum locum veniſſent ſeniores & principes ſacerdotum cum ipſo ſimul delatore,irruunt in domum,& cõfeſtìm imaginem Saluatoris Domini noſtri contemplati,furore pleni,Iudæum quidem extra ſynagogam eijciunt, imaginem verò detrahunt,dicentes: Quemadmodùm patres noſtri illuſerunt ei,ità & nos faciamus. Tunc

Matt. 26. Vide quos magiſtros ſequantur Iconomachi.

omnes cœperunt expuere in faciem ſanctæ imaginis Chriſti,colaphiſque hinc illinc faciem cædentes,dicebant:Quæcunque deſignârunt patres noſtri in illum,ea & nos quoquè faciamus in illius imaginem. Deindè inquiunt: Audiuimus quòd illuſerunt ei patres noſtri:faciamus idem hoc & nos quoquè. Mox talia conuicia euomuerunt in Ieſu Chriſti imaginem,quæ nemo ſanæ mentis excogitare poſſet. Addunt deindè: Audiui-

Ioan. 19. & 20. mus patres noſtros pedes manusque illius clauîs fixiſſe : quid obeſt, quo minùs & nos idem tentemus? confeſtìm autem imaginis Domini pedes manusque clauîs ferreis forauerunt.

Mar. 15. Deindè inſano ore clamant: Audiuimus quòd & aceto & felle imbuta ſpongia illum potauerunt: faciamus & nos ſimiliter. acceptaque ſpongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt.Rursùs aiunt: Notum nobis eſt,quòd & calamo caput illius patres no-

Matt. 27. ſtri percuſſerũt. Fiat idipſum etiam à nobis pariter. Sumpto igitur calamo,caput Domini cædere cœperunt. Tandèm aiunt: Clarum nobis eſt,quòd lancea latus illiùs pupuge-

Vide ſtupẽdum miraculum. runt.nihil à nobis omittatur.addamus & hoc ipſum. itaque lanceam cuidam porrigentes,iuſſerunt,vt latus imaginis Dominicæ transfigeret.Ex eo autem confeſtìm ſanguinis & aquæ riuuli emanare cœperunt. Chriſte,gloria tibi. Incompræhenſibilis Domine, gloria tibi.Quis tibi ſimilis Domine? Quis alius præter te Deus,faciens horrenda ſigna & terribilia, & obſtupeſcenda in cælo & in terra? O admirabilis mediator Dei & hominum,& homouſion, mundi redemptor ac Saluator, totius bonitatis & pietatis fons & origo. O quãtus es Domine Ieſu in humilitate,qui cùm eſſes Deus,morticinum noſtrę carnis ſuſcipiendo, homo fieri dignatus es pro ſalute generis humani,quem impij & crudeles paulò minùs ab Angelis minoratum cernentes, horribili morte plectere non

Luc. 22. erubuerunt.O quàm magnus es noſter Saluator in patientia, qui in tempore tuæ traditionis, tuo traditori ad te venienti, oſculum præbere non renuiſti, & ſeruo Malcho Apoſtoli gladio abſciſſam auriculam redintegrâſti, quandò ad paſſionis victimam ve-

Eſa. 53. Ierem. 11. lut ouis manſuetus deducebaris. O quãtus es in miſericordia Chriſte, ſpes vnica mundi, qui cùm in Cruce teipſum hoſtiam Deo patri exhibuiſſes ſanctam & immaculatam,pro

Luc. 23. tuis crucifixoribus veniam poſtulâſti,dicendo ad patrem:Pater,ignoſce illis,quia neſci-

* incarnat' legendũ puto. unt quid faciunt.Tunc quidem pro noſtra ſalute * incuruatus, in eâdem carne, quã ex Virgine ſancta & immaculata aſſumpſeras,mortem pertuliſti crudelem. Et qui eras in ſubſtãtia cum patre ſanctoque ſpiritu,vnus & impaſſibilis exiſtens & inuiſibilis,condoluiſti humanam perire naturam.Et ideò in hãc lachrymarum vallem deſcẽdens,pro noſtris erratibus & piaculis formam ſeruilem ſuſcepiſti, in qua te permiſiſti ab iniquis teneri,flagellari, ad vltimum verò crucifigi. Nunc autem in ſancta imagine tua crucifigeris Domine iterùm,ad confuſionem impiorum omnium infidelium,& ad corroborationem omnium in te credentium. Et ideò tibi omnipotenti Deo vnà cum patre ſpirituque

tuque ſancto gloria ſit per cuncta ſeculorum ſecula, decus & fortitudo, virtus atque victoria, Amen.

Audite omnes Eccleſiæ filij cætera, quæ poſtmodùm facta. ipſius enim myſterij fuit Cap.3. diſpenſatio. Poſtquàm enim, vt ſuperiùs dictum eſt, latus ſanctæ imaginis illius apertum eſt, continuò exiuit ſanguis & aqua. Dixerunt principes ſacerdotum: Afferatur vas ad locum vulneris, & videamus exitum rei. Qui ilicò detulerunt hydriam, & ad locum vulneris, vndè ſanguis & aqua decurrebant, ſtatuerũt. Quæ abſque vlla mora ſubitò repleta eſt. Dixerunt autem adinuicèm: Quoniam ſuſurrant Chriſtum colentes, quòd ſigna & inaudita multa fecerit in mundo, quæ nemo alius agere potuit, accipiamus hunc ſanguinem & aquam hanc, & deferamus ad noſtram ſynagogam, & congregemus vniuerſos, qui ſe malè habent, & ex hoc perungamus eos: &, ſi vera ſunt, quæ de Chriſto dicuntur, continuò ſanabuntur: ſin aliâs, oſtentui habeantnr à nobis cuncta, quę à ſuis ſequacibus afferuntur de eo. Hęc dicentes, hydriam deferunt ad ſynagogam, æſtimantes ſe Chriſto Ieſu Domino noſtro æterni regis filio maximam inferre poſſe iniuriam. Congregauerunt igitur quoſcunque repererunt languidos, & in conſpectu Hebræorum introducti ſunt in ſynagogam: inter quos quidam prouectæ ætatis erat homo, quem à natiuitate ſua grauiſſima poſſederat corporis moleſtia, quæ Græca locutione παράλυσις, Latinè verò diſſolutio membrorum dicitur. Hic dum primùm ab eis fuiſſet perunctus, repentè de ſuo grabato quaſi ceruus exiliens, ad laudem filij Dei incolumis redditus, ad propria remeauit. Deindè adducentes cæcos nonnullos, loca eorum luminum perungere ſtuduerũt. Qui ipſi ſtatìm in Chriſti Ieſu nomine diſcuſſa cęcitate, poſt multos annos lumen amiſſum recipere meruerunt. * Aegrotãtes autem plurimi, ad hoc ſpectaculum ſunt adducti, manibus poſt terga reuinctis. Cumque & illi fuiſſent peruncti, mirabili virtute Dei vndiquè perfuſi, ſenſu redintegrato priſtino, ad propria dum reuertuntur ſaniſſimi, laudes Dei omnipotentis filio Ieſu Chriſto Domino Saluatori noſtro perſoluuntur ab omni populo.

Iohan.19.

Miracula ex ſanguine imaginis Chriſti.

Tumultus autem exortus eſt magnus per totam tandèm vrbem, concurrentibus omnibus propter innumerabilia, quę fiebant, miracula. Et quicunque varijs languoribus infirmos poſſeſſos habebant apud ſe, illuc eos deducentes perungebant, & ſtatim ſanitatem quam deſiderabant, conſequebantur. Omnes autem, ad quoſcunque peruenire potuit opinio, afferẽtes infirmos, quos habere poterant in domibus, paralyticos, cæcos, claudos, ſurdos, mutos, & leproſos ſiue aridos, deducebant eos ad ſynagogam Iudæorum, vbì hęc ſigna fiebant diuinitùs. Sed quãuìs maxima eſſet hęc eadem ſynagoga, nequaquàm tamen recipere poterat ſuperuenientium multitudinem. infinitæ enim erant populorum cateruæ, quæ illuc vndiquè confluebant propter innumerabilia miracula & prodigia, quę pro ſua nimia prolixitate, nè faſtidium generent, tranſgrediendo prętermittuntur. Omnes autem principes ſacerdotum & ſeniores, & omnis turba Iudæorum, paruulorum ac maiorum, & mulierum, videntes quę facta fuerant, crediderunt in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & dicebant: Gloria tibi ſit ęterne Deus & omnipotens pater, qui nobis indignis, quanuìs ſerò, reuelâſti vnicum filium tuum, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem, vt Eſaię vaticinium cecinit, virgo concepit, & virgo peperit, ac poſt partum virgo permanſit. Gloria tibi ſit Chriſte fili Dei, qui tanta mirabilia nobis miſeris demõſtrâſti. Tibi credimus, tu nobis eſto propitius, & nos ſuſcipere dignare, quia ex toto corde, & tota anima atque virtute ad te confugimus. Hęc & his ſimilia clamantes dicebant, lachrymas autem amaras emittebant & ſingultus.

Iudæi permulti crediderũt in Chriſtum.

Eſa.7.

Poſtquàm autem curati ſunt cũcti, qui ęgritudine detinebantur, occurrit omnis multitudo Iudęorum ad domum ſanctę eccleſię, quę in eádem vrbe erat, vbì & metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti veſtigijs, ſe peccâſſe, ſe grauiter deliquiſſe, magnis vocibus fatebãtur. Qui cùm ab ijs perquireret omnem rei geſtę veritatem, ſanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonſtrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceæ, ſanguis & aqua emanauit ex latere ipſius, necnon & de mirabilibus ab ea oſtenſis, illi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipſa ab ijs fuiſſet reperta, &, ſi ab aliquo eam excepiſſent. At illi retulerũt ei, quòd quidam Chriſticola per obliuionem in cellula ſynagogæ proxima dimiſiſſet eãdem iconam, dum ſe ad alium locum transferret hoſpitandi gratia. Qui ſtatìm iubetur inquiri, & repertus, in pręſentia Domini metropolitani ſtatui. Cumque ab eo ſtudioſiſſimè fuiſſet Cap.4.

interrogatus,quomodò icona apud ſe deueniſſet,vel à quo tam mirabiliter poſita eſſet, Nota de hac imagine. reſpondit dicens,quòd Nicodemus,qui ad Ieſum noćte venerat,proprijs manibus eam compoſuiſſet,& moriens Gamalieli tradidiſſet.Gamaliël autem Doćtoris gentiũ Pauli Ioan.3. Act.22. Συνδάσκαλος, cùm diem ſibi cerneret adeſſe extremum,Iacobo eam reliquit,& Iacobus Simeoni & Zachæo, & ſic per ſucceſſores temporum in Hieroſolyma perdurauit, vſquequò ſubuerſio illius vrbis patrata eſt quadrageſimo & tertio anno poſt aſſcenſionẽ Domini & Saluatoris ad cælos.Sed biennium antè,quàm Titus & Veſpaſianus eandẽ ſubuerterent vrbem, admoniti ſunt à ſpiritusanćto fideles atque diſcipuli Chriſti, vt relićta vrbe,ad regnum ſe transferrent Agrippæ regis: quia ipſe tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egreſſi ab vrbe,omnia quę ad cultum noſtrę religionis vel fidei pertinere videbantur,ſecum auferentes,in has regiones tranſtulerunt ſe. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus eccleſiaſticis deportata, vſque hodiè in Syria permanſit, quam ego ipſe à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam,iure hæreditario vſq; nũc poſſedi. Hęc certa & manifeſta ratio eſt de icona ſanćta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriæ partes deuenit.

Auditis his ſermonibus,reuerendiſſimus metropolitanus valdè hilaris redditus,conuerſus ad populum Iſraëliticum,dicebat: Conuertere Iſraël ad Dominum patrem vniuerſorum viuentium,& adora nobiſcum eius filium,per quem ſunt omnia creata, & ſpiritumſanćtum,qui eſt viuificator cunćtorum viuentium, & illuminator noſtrarum animarum,feſtina debitũ abſoluere votum. Omnis autem turba ſtirpis Iudaicę, clara voce cœpit cantare & dicere: Vnus Deus pater,& ipſe ingenitus: Vnus filius, & ipſe vnigenitus Chriſtus, quem patres noſtri crucifixerunt, & nos ipſum agnouimus verum Dominum. Vnus ſpirituſſanćtus, & ab vtroque procedens, per quem veraciter nos credimus eſſe ſaluandos.Hæc dicẽtes, proſtrati genibus ipſius,veniã poſtulabant de ſuis cõnſequi ſceleribus per baptiſmi remedium. Quos ſuſcipiens beatus antiſtes cum ſuis cle- Iudæi baptiſantur. ricis,per dies plurimos de diſciplina erudiuit Chriſtiana. Ad vltimum verò catechumenos faćtos,& triduano peraćto ieiunio,ex aqua & ſpiritusanćto regenerauit eos.

Cap.5. Poſtquàm verò baptiſmum conſecuti ſunt,rogabant enixiùs ſanćtum virum,vt ſynagogam ſuam eccleſiam conſecraret in honore ſanćti Saluatoris mundi. Quorum petitionem minimè aſpernatus,ſynagogam illorum, quę maior eſſe videbatur, in nomine vnigeniti filij Dei redemptoris mundi conſecrauit.Extunc itaq; per diuerſas orbis terræ nationes & prouincias mos inoleuit, vt baſilicas plurimas vel oratoria pontifices Chriſtianæ legis,in honore ſanćti Saluatoris mundi condere & dedicare non deſinant. Nam anteà antiquiores noſtri vel maiores hoc peragere minimè præſumpſerunt. Sed ad narrationis noſtrę ordinem refleċtamus articulum. Rogauerunt autem * metropolitani for.* metropolitanum pręfati viri pręfatum virum,vt cęteras ſynagogas eorum in honore quorundam beatorum martyrum conſecrando reconciliaret.Itaq; & huic petitioni libenter animum accommodauit,& quę illi ſuggeſſerunt,Dei iuuamine fretus,cunćta expleuit deuotus. Faćtũ eſt gaudium magnum in ciuitate illa,non ſolùm de ſanitate corporum,quę emanauerat maxima: ſed & de tantis animabus,quę ab interitu ſatanæ ad vitam æternã fuerunt reuocatæ.

Cap.6. Venerabilis verò & ſummus antiſtes die noćtuq; varijs flućtuabat cogitationibus de hydria,quę Dominicum in ſe retinebat cruorem,valdè hæſitans,quid de eo opportunũ fuiſſet peragere. Tandèm autem ſalubri reperto conſilio,omnium Eccleſiarum,quæ per orbem terrę longè lateque conſiſtebant,inęſtimabile atque profuturum prouidit conſolationis remedium. Deniquè ampullas pręcepit fieri vitreas,in quibus portiones miſit ſingulas de ſanguine & aqua,quæ de imagine Domini Saluatoris noſtri decurrerunt, quas etiam per Aſiam,Aphricam,Europam per ſuos nuncios dirigẽs, cunćta quę apud vrbem iam dićtam ſuo tempore contigerãt,ſuis ſcriptis vel eloquijs manifeſtiſſimè vniuerſis ſanćtę Eccleſię filijs viriliter declarauit. Hoc inſupèr ab his efflagitans, vt per annos ſingulos in menſe Nouembri, qui apud Hebræos eſt nonus, apud nos verò menſis vndecimus,nono die ipſius menſis,id eſt,quinto Idus Nouembris, non minori reuerentia,quàm natalis Domini vel paſchalis,iſta dies præcipua obſeruatione colatur.

Cap.7. Hæc eſt vera & vehemẽter credula ratio de cruore lateris Domini noſtri Saluatoris, qui profluxit de ſanćta imagine ipſius,quę crucifixa eſt in Syria,in Beryto ciuitate. Hic eſt etiam ſanguis ille Dominicus, qui apud pleroſque repertus eſſe dicitur. Nec eſſe aliter æſtimãdum à verè catholicis,præter id quod ſcribitur à nobis,quaſi ex carne & ſanguine

guine Chriſti aliquid poſſit in mundo inueniri, niſi illud, quod in ara altaris per manus ſpirituali-
ſacerdotum quotidiè ſpiritualiter efficitur. Hęc ergò ſciens, amantiſſimi patres & fra- ter, id eſt,
tres, acceleraui declarare vobis ad ædificationem animarum veſtrarum, ad incremen- inuiſibili-
tum veſtrę fidei, vt & in hoc ſcire valeatis, quanta ſit virtus & pietas Domini Saluatoris ter, & tamē
noſtri Ieſu Chriſti. Idcircò in fide fortes eſtote, & congaudete ſuper magna & obſtupē- realiter &
da eius miracula, quæ in noſtra generatione à Deo ſunt patrata. Et date illi gloriā cū læ- ſubſtantia-
titia gaudentes, & cum nimia compunctione eius maieſtati immenſas gratias agite, eô liter.
quòd fidei ſuę & ſcientię dignos vos fecit eſſe. Ipſi Chriſto Ieſu Saluatori, cū patre ſan-
ctoque ſpiritu gloria ſit honorque, laus etiam perennis, qui ſempiternum atq; indiui-
ſum abſque initio & fine obtinet imperium.

In VII. Synodo, quæ eſt altera Nicena, ſequuntur hæc:

CONſtantinus ſanctiſſimus Epiſcopus Conſtantię, quę eſt in Cypro, dixit: Ecce Athanaſiū
is, qui ab immortalitate appellationem ſortitus eſt, totam hanc ſacram congre dicit.
gationem ad compunctionem & lachrymas compulit. Non enim venerandas
eſſe tantummodò imagines ſanctorum docuit, ſed & maximas quaſdam medi-
candi rationes ab his proficiſci. Tharaſius ſanctiſſimus patriarcha dixit: Sed quiſpiam
dixerit, quamobrē miracula à noſtris imaginibus non eduntur? Cui ſanè ità cum Apo-
ſtolo ſit reſponſum: Miracula non credentibus data ſunt, ſed illis, qui in incredulitate 1. Cor. 14.
verſantur. Hi igitur, qui imaginem ità tractabant, infideles erant: qua de cauſa ſignum
illis datum eſt à Deo per imaginem, vt ea ratione ad fidem noſtram Chriſtianam trahe-
rentur. Generatio enim improba & adultera ſignum quęrit, & ſignum non dabitur illi. Mat. 12.

MARTYRIVM SANCTI ARESTAE,

Authore Simeone Metaphraſte.

IMPERATORE Diocletiano, magna quędam perſe- Nouemb. 9.
cutio aduersùs Chriſtianos commota eſt. Miſit enim ille
magiſtratus ſuos in omne ſibi ſubiectum Imperium, qui
Chriſtianos homines de medio tollerēt. Vnus autem qui-
dam, nomine Maximus, Imperatorem adijt, quem his ver-
bis affatus eſt: Diuine Imperator, dux noſtrorum deorum,
& diuinorum, quę ad illos pertinent, myſteriorum ſapiens Vide gra-
pręceptor, peto à benignitate tua, vt iubeas me partes Ci- tuitam ma-
liciæ & Cappadociæ percurrere, vt Chriſtianos maleficos ligni homi-
homines affligens, eoſque compræhenſos multis & varijs nis malitiā.
cruciatibus ſubijciens, igne conſumens, & in aquas præci-
pitans, funditùs perdere valeam. Hęc cùm Diocletianus
audiuiſſet: Habeas, inquit, poteſtatem in toto Imperio meo, ad impiam Chriſtianorum
ſuperſtitionem euertendam: deos autem ipſos omnium dominos, ac totius orbis terra-
rum adiutores, vbiquè manifeſtos eſſe facias.

Cùm Maximus edictum ab Imperatore accepiſſet, multo cum apparatu ac pompa
egreſſus eſt, tanquàm leo, inuenta eſca: cumq; animū immitem & miſericordiæ omni-
nò expertem haberet, properauit ad vrbem, quæ dicitur Tyana. Quò cùm veniſſet, au-
diuit ab eius vrbis ciuibus, medicum quendam illic eſſe, Areſtem nomine, qui quotidiè Areſtes me-
toti ciuitati perſuadere ſtudebat, vt Ieſum Chriſtum omnes colere vellent, & eius fidem dicus defer-
ſequi, quem & à parentibus didiciſſe aiebant, non eſſe deos alios, niſi vnum ſolum ve- tur apud iu-
rum Deum ac cęleſtem, eiuſque filium Ieſum Chriſtum. His auditis, iuſſit Maximus Are- dicem.
ſtem ante tribunal ſiſti, cui ſic ait: Quę nam eſt temeritas iſta tua? Non enim parùm con-
tra te commoti ſumus. Dic igitur liberè nomen tuum, & genus. Tunc ſanctus Areſtes:
Mea, inquit, libertas & fiducia eſt Ieſus Chriſtus, per quem loquendi libertatem conſe-
cutus ſum: itaque nunc loquar: Chriſtianus ego & ſum, & vocor.

Tunc Maximus dixit: Quoniam te Chriſtianum appellari dixiſti, & Chriſtum De-
um eſſe confeſſus es, dijs ſacrifica priuſquàm tormenta patiaris. Ad hęc reſpondit vir ille

Ierem.10. ſanctus: Dij,qui cælum & terram non fecerunt,diſpereant.Ego enim cùm adhuc puer eſſem, didici ſacrificium incruentum Deo viuenti offerre, quem & puro corde adoro: tuos verò adulterinos iſtos deos,& inanes ac vanos dæmones,quos tu dicis,non adoro. Tum Maximus: Video te,inquit,ætate florentem,prudentia & eruditione multùm valere, & medicinæ artis honeſtã ac decorã facultatẽ poſſidere. quamobrẽ habeo rationẽ tuî,perindè àc ſi eſſes filius meus.Agè igitur dicas nobis, quod eſt nomen tuum,& quaìsnam ſit cultus parentum tuorum. Tum ille: Si cupis ſcire nomen meum, velim ſcias,apud Deum ipſum valdè honoratum illud eſſe.Nanque parentes mei,à quibus,quòd ad carnem pertinet, genitus fui, Areſtem me nominârunt, vt ſcilicet placerem Deo,& hominibus per Domini mei Ieſu Chriſti confeſſionem, & morborum, quibus humana corpora vexantur,curationem.

Magna martyris libertas.

Ad hæc Maximus: Stultiſſime,inquit,& miſerrime homo,cur loqueris ſic petulanter? Cur teipſum decipis,cùm vnum Deum confitearis,& Chriſtum, quem Iudæi, vt nefarium & maleficum hominem crucifixerunt? Reſpondit Areſtes: Si magnam eius, qui crucifixus fuit,potentiam cognoſceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, & illum adorares,qui verè Deus eſt,ex Deo vero,qui corporeis oculis non cernitur, genitus:qui & ipſe,vt Deus,corporeo viſu non comprehenditur. Hic ſpontè diuinam naturam cum humana coniunxit,& à pernicioſo diaboli errore nos liberauit.Ad hæc Maximus: Multis,inquit,verbis & fallacijs aures meas obtundis: quaſi velim ego deos meos relinquere,& iſtum veſtrum Crucifixum adorare. Agè igitur & tu dijs noſtris ſacrifica, futurum ſciens,vt,ſi hoc feceris,ad dexteram meam ſedeas. At Areſtes dixit: Ego æternum Deum,ſemper mihi benefacientem, & Dominum meum Ieſum Chriſtum adoro, eique ſeruio: dæmonum autem iſtorum particeps nunquàm fuero.

Tum Maximus: Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat,erat auro & argento excultum,atque idolis refertum.Ad Areſtem verò conuerſus: Sacrifica,inquit,dijs ipſis,Areſte. Reſpondit ille: Erras magnoperè,cùm neſcias,quid tibi expediat: iſti enim dij tui ex ære,ferro,auro & argento confecti ſunt ad decipiendos homines.nam neque vident,neque audiunt,cùm ſint opera quędam manufacta: neque omninò ſibi opem afferre poſſunt, nullam deniquè gratiam referre ſciunt. Tum Maximus: Velim,inquit,ſcire,ſacrificésne,an membra tua diſſipari iubeam.Reſpondit Areſtes: Putáſne iſtis tuis verbis me perterrefactum iri? Minimè hoc futurum ſperes: ſed quamprimùm fac,quicquid vis: ignoras enim,quem pręſentẽ & mihi opitulantẽ habeo Dominum Ieſum Chriſtum. Tunc ait Maximus: Hominem iſtum virgis cędite, cumq; admonete,nè pergat ampliùs inſanire.Ille autem cùm verberaretur,elatis in cælum manibus,ait: Reſpice, Deus meus,è cælo, & opitulare ſeruo tuo. Iuſſit verò Pręſes illũ tandiù verberari, quoàd milites ipſi vicisſìm quadragenas plagas ſinguli infligerent, ità vt funes,lora,& nerui conſumerentur. Mox vehemẽtiùs cum cædi iuſſit, ſic vt eius inteſtina extracta ſint,& tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

Conſtantia & fortitudo animi.

Virgis cęditur.

Vide crudelitatem.

Cùm igitur ità verberatus fuiſſet: Sacrifica dijs ipſis, inquit Preſes, & dimittam te. Areſtes verò nihil reſpondit.Itaque iratus Pręſes,iuſſit obeliſcos ignitos fieri, & ad eius terga ſtatìm adhiberi,vt ea primùm comburerentur, deindè aceto acerbiſſimo & multo ſale conſperſa,tererentur. Tum martyr ille beatiſſimus, erectis ad cęlum oculis, ait: Deus, qui Sodomitarum vrbes igne conſumpſiſti, & Niniuẽ per pœnitentiam conuerſam,tua virtute ad iuſtitiã traduxiſti: da,quęſo, mihi Domine, vt ſignum aliquod tuum in conſpectu meo videam. Fac mecum ſignum in bonum, vt videãt qui oderunt me, & confundantur.His dictis, ſufflauit in ſimulacra illa, & ſtatìm comminuta ſunt, atque in puluerem conuerſa. Mox ait Pręſidi: Et vbinàm eſt potentia deorum tuorum? Nunquid ſibi ipſi opem ferre potuerunt? Cùm verò è templo egreſſus eſſet,ſtatìm ædes quoquè illa euerſa eſt.

Gen.19.

Ionæ 3.

Tunc iuſſit Præſes in carcerem interiorem Areſtem detrudi, & carceris cuſtodi præcepit,vt neque panem,neque aquam ei daret. Sanctus verò martyr lætanti animo adijt carcerem,& elatis in cælum manibus,has preces emiſit: Domine Ieſu Chriſte, qui voluiſti me ab ineunte ætate res iuſtas & honeſtas edoceri,quique omnem erroris cupiditatem atque illecebras à me ipſo repuliſti,qui cælum,terram,quæque in his continentur,effeciſti,qui mare ipſum certo loco conſtituiſti, & eius bona humano vſui cõtuliſti, qui ſanctos tuos,Abraham, Iſaac, Iacob, ad requiem tuam perduxiſti: quęſo, nè me derelin-

relinquas: quoniam totum me tibi addixi, ac tradidi: fac, vt particeps fiam eorum qui martyrio ante me functi ſunt,& hæreditatem tuam perceperunt: quoniam glorioſum eſt nomen tuum in ſecula,Amen.

His precibus ad Deum miſſis, cùm ſeptimum diem in carcere tranſegiſſet, octauo die Pręſes in tribunali ſedens,iuſſit Areſtem illuc duci,& in eum intuēs:Nefarie,inquit, impie,& deorū inimice, cur auſus es frigida quædam & ſtulta verba loqui? An propterea id feciſti,quia leniter tecum locutus ſum? Agè igitur ſaltem nunc quod æquum eſt, facias. niſi enim mihi obtemperaueris, dijs ſacrificans, acerbiores cruciatus contra te ſtatim excogitabimus, & peſſimis modis vitam tibi auferemus, corpusque iſtud tuum in aquam proijci iubebimus.Ad hęc Areſtes:Liceat omnia tormenta tua huc afferri:paratus enim ſum ea libenter perferre, cùm Domini mei Ieſu Chriſti ſigillum in corde meo impreſſum habeam.Tunc furore accenſus Præſes, iuſſit clauos, palmi longitudinem ſingulos habentes, afferri, & clauis illis eius talos configi. Cùm igitur martyris pedes carnifices configere voluiſſent,pedes illi facti ſunt ità duri ac ſolidi, perindè àc ſi ferreæ crepidę fuiſſent.

Contemnit minas martyr inuictus · *Nota miraculum.*

Itaque cùm impius Pręſes animaduerteret, Areſtem nequaquàm poſſe ſubijci, diabolus in eius mētem coniecit, vt alia quadam machina excogitata, celeriter martyrem interficeret. Pręcepit igitur cohorti, vt equum quendam maximè terribilem illuc adducerent,& Areſtæ manus catenis conſtrictas,in illius equi femore illigarent, & animal ipſum vi multa impellerent,vt vitæ finem quamprimùm martyr haberet.Fecerunt carnifices, quod à Pręſide iuſſi fuerant, eumque longè ab vrbe Tyana quatuor & viginti milliaribus,in equi femore ligatum pertraxerunt. Quo loco ſpiritum Deo reddidit.

Feliciter abit è vita.

Hoc audito, Pręſes iuſſit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod eſt è regione montis,ſtatim demergi.Eo autem loco viſus eſt homo quidam adſpectu,inſtàr Solis,effulgens: qui cùm ſancti martyris reliquias collegiſſet,in monte,qui eſt prope vrbem Tyanam,eas depoſuit. Hæc autem cùm pręſes Maximus feciſſet, ſancti martyris Areſtæ acta miſit in vrbem Antiochiam ad Imperatorem Diocletianū. Completum fuit Areſtæ martyris certamen atque martyrium die nono menſis Nouembris, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui gloria & imperium in ſecula,Amen.

VITA SANCTAE ET SEMPER MEMORANDAE THEOCTISTES LESBIAE,
Ex Simeone Metaphraſte.

Nouēb. 10.

LAVDARE quidem ea, quę ſunt bona, & quæ ad virtutem ducunt & ad pietatem, beatum eſt, & eſt bonorum virorum,& qui verè digni ſunt laude. Excitant enim auditores encomia, & oratio magis facit ęmulari laudes, quàm eos,qui ſedent in certaminibus,athletarum ęmulatio. Etenim animi ſolent bonis verbis augeri & componi: quomodò corpora moderatis exercitijs. Quamobrèm alios quidem facit oratio erumpere ad fortitudinem & magni animi virtutem, & velutì à Deo afflatos tractare arma manibus,& quærere aduerſarios: alios autem amplecti iuſtitiam, & laudare æqui diuiſionem, & totos ea in re verſari, iniuſtos inſectantes: alios amare temperantiam,& vincere voluptates,& magna contentione proſternere libidines.Sunt etiam, quos ęmulatio facit proſilire ad philoſophiam,& eam maximè perſequi,quę verſatur in actione,quę mores componit,& docet accedere ad Dei imaginem,& ei effici ſimiles,quatenùs id humana poteſt natura conſequi: deſpicere ea,quæ fluunt,corpori non parcere, è terra ſurgere,& ad cælum erigi,vbi noſtra conuerſatio & totius corporis caput eſt Chriſtus. Pium enim eſſe propriè & primò, eſt Chriſtum colere rectè viuendo,& abſque vlla repręhenſione,& ſequendo dogmata beatorum Apoſtolorum & patrum, propter ſpem vitæ

Animū & corpus quæ confirment · *Sermonis ſiue orationis magna vis.* · *Vera pietas*

æternæ & regni. Sic ergò laudes bonorum & encomia fortium virorum excitant auditores ad æmulationem eorum, qui laudantur: quomodò contrà, quæ ſunt mala, aures corrumpunt, veluti quædam peſtis inficiens corpora. Corrumpunt enim, inquit Apoſtolus, bonos mores praua colloquia.

1. Cor. 15.

Sic ergò ego quoquè acceſſi ad vos, afferens vtilitatem, quæ eſt ex præſenti narratione: quæ proderit multis bonis, & digna erit, quę mandetur memoriæ, & conſcribatur. Nam & Deus glorificabitur, qui glorificat eos, qui ipſum glorificãt, quomodò ſacra ſcribunt eloquia: & auditores beatum exiſtimabunt eum, qui illa opera fecerit, & volent æmulari. Beatũ enim pronuncia, dicit quidam vir magnus, eum, qui eſt dignus beatitudine, vt ſis ſicut ipſe, propoſito beatus, abſque certaminibus & laboribus. Verumenimuerò eos quoquè quos laudamus, ſtudemus æmulari. Quod enim quis laudat, id etiam ſcilicet deſiderat: Quomodò contrà quod odit, ei detrahit & id vituperat. Cùm ergò hęc ità ſe habeant, & oratio oſtenderit eſſe magnam in bonis narrationibus vtilitatem, rogo veſtram charitatem, vt aures accommodantes ad præſens argumentum, & cum curis mundanis facientes inducias, purè accipiat narrationis huius magnitudinem. Sed enim neſcio quomodò meî oblitus, cùm & oratione & vita procùl abſim ab ijs, quę dicuntur, & ſciam conuenire hæc ſcribere ijs, qui & certamina & vitam habent parem ijs, qui celebrantur, adductus ſum ad hoc ſcribendum. Sed quoniam eſt etiam merces obediẽtiæ, resque eſt & ſalutaris & beata ducitur, meritò abſoluar à crimine audaciæ, implẽs mandatum viri, ab ineunte ætate Deo conſecrati, & qui elegit habitare ſolitudinem, conuenienter magno Eliæ & Iohanni, qui eſt ſupra omnes, qui ſunt inter natos mulierum. Eſt ergò incipiendum ab alto argumentum. eſt enim iam tempus id referre, ſi vos mihi attentas aures præbueritis.

1. Reg. 2.

Meritum obedientię.

Cùm eſſem aliquãdò in Paro: fui autem: nauigabam enim in Cretam, à beato & pio Imperatore miſſus, qui fuit reuerà felix, & felicitatem Romanorum ſimul cum ſuo ſepulcro ſepelijt. Mittebar autem, partìm quidem ſimul militans cum clariſſimo illo Hemerio, viro ducendi exercitus peritiſſimo, qui vniuerſæ claſſi imperabat, & vt veriùs dicam, ipſis etiam animi perturbationibus: nè verò, ſi de eo, quod eſt laudibus dignum, de imperatoria, inquam, eius virtute leuiter & per tranſitum dixero, eius paruam faciens mentionem, eum afficiam dedecore, vt qui taceam præclara eius facinora, quę nõ poteſt conſequi oratio, accedo ad pręſens argumentum, illius mentionem opportunè facturus. Mittebar ergò cum illo militaturus, & deducendus ad actiones artis imperatoriæ, non ſecùs àc pullus ad matrem, ad præclariſſima eius ſtratagemata exiliens. is enim erat ſcopus & propoſitum beati mei Imperatoris: partìm autem legatione functurus ad Arabes, qui tunc tenebant Cretam. Cùm verò fuiſſemus in Iõ inſula, & nè vlteriùs progrederemur, ventus aduerſus prohibuiſſet, nauigauimus ad Parum, in tranſitu viſuri ſitum inſulæ, & contemplaturi quod illic eſt templum Dominæ noſtræ Dei parentis. Cùm autẽ delati eſſemus in portum, qui ſpectat ad Naxum, (is verò ſenſìm & paulatìm fit profundus, apteque & eleganter ſecedit à fluctu: perindè acsi eſſet ad hoc conſtructus, & montis concauitate incluſus, vt facilè hyemarent & ęſtiuarent nauigia) deſcendimus, & cùm parùm proceſſiſſemus, ad templum venimus.

Arabes obtinent Cretam.

Cùm autẽ ſuffijſſemus, & de more precati eſſemus, admirantes id circuibamus. Erat verò id ſpectatu digniſſimum, & ſeruãs adhuc reliquias veteris pulchritudinis. erat enim vndiquè iuſtà conſtructum ſymmetria: & frequentibus erat fultum columnis ex lapide baſilico, & ſecto lapide veſtiti erãt eius parietes, non ſecùs àc columnę. Lapidem autem adeò tenuem & ſubtilem effecerat artifex, vt viderentur parietes eſſe induti textis byſſinis. Marmoreus verò nitor lapidũ tantũ oſtendebat candorẽ & ſplendorẽ, vt vel margaritarũ ſuperaret fulgorem. Tam egregius erat lapis, vel potiùs ſtudium artificis, qui etiam contendit naturę tribuere pulchritudinem. Cùm autem venerandæ & diuinæ menſæ, quod eſt ſuprà impoſitum, tegumentum intra portam vidimus, ſtupuimus elegantiam. Ità enim erat tornatum, vt non videretur habere naturam lapidis: neque ferro & arte & manibus eſſe exciſum: ſed ſimile erat cuidam ſucco lactis commixto, cuius ſuffuſio fabrefacta erat ad tecti figuram. Tali ego lapide vidi aliquandò lunam currum agentem Tauris. Atque iacebat illud quidem confractum: nos autem concurrimus, & propè ſtetimus, execrantes & maledictis omninò inſectantes eum, qui contriuerat. erat enim id donarium domo Dei planè dignum.

Templum matris Dei in Paro pulcherrimum

Cùm

Cùm nos ergò adſtaremus,& admiraremur,& in eũ,qui confregerat,exclamaremus, videmus repentè monachum profectum è ſolitudine,& progredientem è nemore,& ad nos venientem,vultu pallidum,genis macilentis,nudis pedibus, totum ſquallidum,tunica è pilis contexta, ſuperhumerali & capitis tegumento tunicæ ſimilibus,zona pellicea cinctum circa lumbos,perindè àc fera hirſutum,tanquàm Angelũ propitium. Neque enim erat ſimilis viro,qui cibo veſcitur:ſed carnis propemodùm experti & exangui: & vt ſemèl dicam,virtutum, vel ipſius potiùs Dei, habitaculum. Accedens ergò nos ſalutauit,& nos eum viciſsim:& rogauimus vt diceret,quiſnam eſſet,patriamq; & genus, & an ſolus hìc viueret.Ille autem: Patriam quidem,inquit,& genus,& alia,quibus gloriantur ij,qui habitant ciuitates, non poſſum dicere. Neque enim eſt mihi curæ aliquid ex ijs,quæ ſunt in terra: neque delector ijs,quæ fluunt. Pater verò mihi & Dominus, eſt Deus, cui ſoli vitam ago: propter quē ſolus per hanc errans ſolitudinem, pluſquàm triginta annos perſeuero.Eſt autem mihi nomen Simeon:dignitas autem,humilis monachus, ſacerdos & miniſter & myſta viui & incruenti ſacrificij. Nos autem viri virtutem reueriti, tam ex verbis, quàm ex adſpectu & indumentis, prætereà verò ex exercitatione, & maximè,quòd Dei erat ſacerdos,ad pedes eius procidentes, preces poſtulauimus & veniam,quòd eum dignouerimus. Ille autem eſt precatus, & porrexit verba adhortationis:& iuſſit,vt noſipſos attēderemus,& non eſſemus triſti & anxio animo. Eſt enim, inquit,Deus miſericors & patiens: & eos, qui ad ipſum conuertuntur, vlnis excipit ſicut prodigum.

Simeon eremita & monachus eximius.

Perfectus mundi contemptus.

Luc. 15.

Cùm has & huiuſmodi alias dediſſet exhortationes, [illegible]it. Ego autem cùm eſſem curioſior,& ſatìs pulchrè viri mores intelligerem,rogaui magnum,& ſupplex ab eo petij, vt nos doceret aliquid ex ijs,quæ ſunt nobis arcana. neque enim mihi videbatur eſſe expers diuinæ conſuetudinis. Ille verò, De his quidem,inquit,ſatis.nondùm enim ſum dignatus talibus.Huc enim véni,vt mea lugerē,non vt quæ ſunt ſupra me,quærerem.Hæc autem dicebat,an fingens,an vera dicens,neſcio. Cùm me autem dextra appræhendiſſet, & demulſiſſet tanquàm iam familiaris: etenim ſic eum affecit ſimplicitas. Animæ enim magnorum virorum,cùm ſint participes eius,quod eſt præſtantius,ad ipſum contendunt accedere,& ipſius primi boni participatione, fiunt omni ex parte boni, ſynceri,ſimplices, ſeparati ab ijs omnibus, quæ ſunt in nobis : quomodò etiam hic magnus, cùm eſſet iucundus & bonus, videbatur deincèps, eò ꝙ eſſet alienus à ſimulatione, eſſe vnus ex nobis. Deindè iuſſit nobis ſedere in ſedibus arte non elaboratis, ſed quæ ſe fortè obtulerunt.Erant autem lapides & columnæ ex eo quod corruërat,& herba denſa & viridis,& fons,ex quo ſcatebat aqua dulcis ad bibendum,& totus locus erat plenus quiete & ſilentio,& diuinis dignus narrationibus.

En quales ſint viri heroici & perfecti.

Cùm ergò ſediſſet ſuper herbam, & me iuxtà ſedere feciſſet,videbatur lætari,ꝙ in nos incidiſſet. Fixis autem ego intuens oculis: Tempus eſt tibi,inquam, ô pater,narrandi, ſi quid hìc vidiſti pulchrum & dignum quod referatur. Sed iam loqui incipe,& refer quiſnam confregit menſæ diuinæ operculum, & quænam eſt ea fera & agreſtis anima,quæ auſa eſt tale opus confringere. etenim cogitabam eum paulatìm inducere ad perfectiora.Ille autem cœpit dicere: Audiuiſti de illo Niſiri,qui imperauit Cretæ copijs naualibus. Is cùm hìc fuiſſet, & admiratus eſſet eius elegantiam, in animo habuit id in Cretam tranſmittere. Poſtquàm autem portas eſt dimenſus, & deindè hoc ſacrum & diuinum tectum, & pulchrè viſum eſt ſe habere, deiecit humì, & ad portas traxit, vt educeret. Id verò repentè factum eſt maius & maius:idq; ſæpè,donèc tandèm ceſſit Arabs. Cùm aũt fruſtrà laboràſſet,& ſcopum nō potuiſſet attingere, (nolebat enim, vt videtur, res diuina inquinari,& execrandis ſeruire ſacrificijs. ſtudebat enim,vt dicitur,id deponere in ſynagoga donariorum Agar) furore correptus,cogitauit id confringere.

Vide miraculum.

Hæc cùm audijſſem, maledictis inſectabar ſceleratum illum & execrandum. Ille autem dicit:Nè cures,dedit is haud ità multò pòſt pœnas inſolentiæ,vt qui nauem fregerit in Eubœæ promontorio,quod vocatur Xylophagus,& fuerit in eo ſubmerſus. Rogaui autem diuinum illum virum, vt cibum ſumeret, & vt conſolaretur noſtram animi ægritudinem, ſuſceptam propterea, quòd non vlteriùs procederet nauigatio. Videbamur enim tempus terere, aduerſis ventis nobis ſpirantibus. Ille verò cibum ſumpſit, & nihil celans,mihi dixit: Nauigabis quidem Naxum: & cùm illic in portu nauem tenuēris vno die,ſecundo die pòſt nauigans, tertio die venies in Cretam,nihil aduerſi reformidans:& tibi

Vltio in ſacrilegum.

Prophetia Simeonis monachi.

tibi impoſitũ munus obibis vt voles, & vt tibi iuſſit Imperator: & reuerſus, pulchrè accipieris ab eo, qui te miſit. Atque hęc quidem poſteà facta ſunt, vt ille dixit, & finem acceperunt. Cùm autem precati eſſemus, & hymnos in templo dixiſſemus, deſcendimus in nauem cum magno illo ſene. Manè autem tranſmiſimus in Naxum, cùm eſſet fretum ſolùm decem ſtadiorum. Ipſe verò cùm Deo diuinum peregiſſet miniſterium, & nos diuinis impertijſſet ſacramentis, nobiſcum cibum ſumpſit. Deindè cœpit mihi dicere:

Miſſã dicit.

Tu quidem fortaſsè ad te excuſandum de non ſuſcipiendo eo, de quo ſum tuam rogaturus charitatem, in medium adduces inopiam, aut ſeruitiorum cauſam, aut vxoris & liberorum & domûs curam, aut aliquas alias cauſas, recuſans id, de quo nos te rogamus. Ego autem tibi rerum proſperitatem, fertilitatem & abundantiam rerum omnium polliceor, & fore, vt magnum tibi ſuppetat ocium. Te verò rogo, vt tunc memor eorum, quæ tibi dixi, conſcribas id, quod hîc factum eſt, quod dignum eſt quod mandetur memoriæ: vt Deus noſter ab ijs, qui audiunt, in admiratione habeatur & laudetur. Mirabilis eſt enim, inquit ille, Deus in ſanctis ſuis: & multi etiam effecti imitatores eorum, qui ſunt laudati propter virtutẽ, æqualia conſequantur: & ipſe lucrifacies mercedem, quæ ex ijs accipitur. Cùm me ſic eſſet adhortatus, incepit:

Pſal. 67.

Venatores quidam ex Eubœa huc venerunt non multis abhinc annis. habet enim inſula magnam copiam ceruorum & caprearum. Eorum vnus vir pius, & qui ſuæ curam gerebat animæ, narrauit narrationem valdè conſentaneam Dei magnificentiæ, qui ſuo tempore facit admirabilia, & quæ ſunt præter hominum opinionem. Véni, inquit, aliquandò huc venator, & cùm aſſcendiſſem ad diuinam ædem Dei parentis, adoraui & precatus ſum, ſicut mihi ſemper erat mos. Cùm autem poſt preces circunſpexiſſem, vidi in ſolo parùm aquæ in foſſa, & pauca grana lupinorum, quę madefiebant. Locus enim hic alit lupinos, quomodò reliquæ inſulæ herbas diuerſas. Nam alia quidem producit magnam marathri multitudinem: alia autem ſolummodò rutam, & alia ſatureiam, & alia thymum, aut aliquid aliud. Quod verò fert inter omnia eximium inſula, hoc magìs nutrit quàm alia, redditq; floridius. Vidi ergò, vt dixi, lupinos, qui reddebantur teneri, & me quædam ſubijt cogitatio, quòd eſſet omninò aliquis, qui hos demiſiſſet in lacum: & quòd, vt eſt veriſimile, vir aliquis diuinus hanc habitet ſolitudinem. Hoc ergò reputans, feſtinabam venire ad ſocios, qui iam iuerãt in ſyluam. Optabam autem magnam hanc prędam conſequi. ſperabam enim fore, vt magnum aliquod lucrum ab eo acciperem. Et cùm multùm quidem venati eſſemus, tendebamus ad nauem. Sed illi quidem iuerunt ad mare: ego verò me conuerti ad preces. Ingreſſus itaque hoc templum Dominæ noſtræ, orabam. Video autem ad dexteram ſanctæ menſæ templi velutì quoddam ſubtegmen, quod vento agitabatur: & rursùs viſus ſum videre telam araneæ. Poſtquàm autem progreſſus voluĩ diſcernere quod apparebat, audiui vocem dicentem: Siſte gradum, neque vltrà progrediaris ô homo, neque accedas propiùs. Erubeſco enim, cùm ſim fœmina, à te nuda conſpici.

Templum Dñę noſtrę, id eſt, ſan. ctiſſimæ Virginis Mariæ.

Hæc ergò cùm audiuiſſem, & obſtupefactus fuiſſem re admirabili, volebam fugere. A carne enim mea pili exiliërant, & erant ſpina acutiores. Nam quod inexpectatum repentè appáret, deijcit ac deprimit ſpiritus, etiamſi quis videatur eſſe audacis animi. Stabam itaq; obſtupefactus, & ore aperto. Poſtquàm autem ad me redij, animo confirmatus, rogaui quiſnam eſſet, & quomodò hanc habitet ſolitudinem. rurſus vox extitit, dicens: Iace mihi, rogo, tunicam: & cùm tecta fuero, quantùm mihi iubet diuina voluntas, non dubitabo dicere. Cùm me itaque ſuperiore amictu protinùs exuiſſem, eum dimiſi, & extra portam ſum egreſſus. Illa autem eum accepit, & ſe induit. Paulopòſt verò reuerſus, video eam ſtantem, vbì priùs, & erat figura quidem mulier: id autem quod apparebat, erat ſupra hominem: pili albi, vultus niger, oſtendẽs parùm alboris, pellis quæ membrorum continebat compagem, cùm nulla ineſſet caro, vmbrę ſimilis. forma quę ſolùm humanã ſeruabat ſimilitudinem. Hęc ergò, inquit, cùm vidiſſem, timebam, contremiſcebam, maledictis inceſſebam, & meam repręhendebam importunitatem, quòd cùm eſſem curioſus, meos ſocios reliquiſſem. Tremebundus tamen & pronus humì cadens, rogabã vt precaretur: & obſecrabam, vt ab ea benedicerer. Illa aũt primùm quidem conuerſa ad Orientem, vt quæ fortè vellet meum ſedare animum, nè ea videretur eſſe ſpectrum, extenſis manibus precabatur, parùm ſubmurmurans. Conuerſa autem

Eccè hominem, præter humanam formã nihil ferè hominis habẽtẽ.

ad me,dicit. Deus,ô homo,tuî miſereatur. ſed quanam de cauſa veniſti ad hanc ſolitudinem?& quo opùs habens,veniſti ad inſulam, quæ minimè habitatur? ſed quoniam te diuina huc deduxit voluntas,meæ, vt exiſtimo, gratia humilitatis, de me te omnia docebo,vt voluîſti. Cùm me autem rursùs humì proſtrauiſſem,ea ſic cœpit loqui:

Mihi,inquit,patria eſt Leſbos, Methymna ciuitas,nomen Theoctiſte,vitæ inſtitutum monachatus. Cùm autem eſſem adhuc infans orbata parētibus, à cognatis tradita ſum in monaſterium virginum, & induta ſum habitu monaſtico. Nata verò decem & octo annos, in diebus paſchalibus, excurri in vicum propinquum ciuitati, ſalutatura ſororem. habitabat enim in vico cum coniuge. Noctù autem irruentes Arabes Cretenſes, quorum Dux erat ille Niſiris, omnes abduxerunt captiuos. Manè verò cùm pæana ceciniſſent, enauigârunt, & huic inſulæ appulerunt. Adductis autem captiuis, cùm quærerent pecuniam & precia ſtatuerent, ego accepta occaſione contendens in ſyluam, curſu feror in intima inſulæ: & decæterò non deſtiti fugere, donèc petris & acutis lignis pedes perforaui & cónſcidi, & ſanguine terram infeci: & tandèm defecta viribus, cecidi ſemimortua: & totam quidem noctem, non ferens dolores vulnerum, acerbè tranſegi. Manè autem cùm ſceleſtos prædones vidiſſem nauigantes, liberata ſum ab omni dolore, & repleta ſum maxima animi voluptate: & nunc iam trigintaquinque annos & paulò plùs hîc alor perpetuò lupinis & herbis, quæ naſcuntur in ſolitudine, vel potiùs Dei verbo, recordata diuinorum eloquiorum, quòd non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo, quod proficiſcitur per os Dei. Nuda autem euaſi, confractis mihi pannis, cum quibus abducta ſum captiua. Induor verò & tegor manu diuina, quæ continet omnia.

S. Theoctiſte narrat hiſtoriam ſuam.

Nota victũ ſanctæ fœminæ.

Deut. 8.

Hęc cùm dixiſſet, & manus in cælum ſuſtuliſſet, egit gratias. Cùm autem parùm intermiſiſſet, quoniam videbat me terram tacitum intuentem, & nec audentem quidem eam fixis adſpicere oculis, dicit rursùs incipiens: Res quidem meæ quemadmodùm ſe habeant, narraui ô homo. Peto autem, vt vna in re mihi gratificeris propter Dominum. Quandò anno ſequēti nauigaturus es in hanc inſulā venandi cauſa, (ſcio enim te omninò venturum, ſi Deus velit) vt in vaſe mundo mihi accipias vnum ex intemeratis donis corporis Domini noſtri IESV Chriſti. Ex quo enim hanc habitaui ſolitudinem, tali dono nequaquàm ſum dignata. Hęc ergò cùm dixiſſet, & iuſſiſſet nulli quicquam de ijs dicere, cum precatione me dimiſit ad ſocios. Ego autem me omnia impleturum pollicitus, abij lętus, quòd Deus meū implêſſet deſiderium, quòd me dignū cenſuiſſet, qui talem theſaurū conſequerer. Quomodò ergò Sancta mihi iuſſerat, quandò erā cum ſocijs exiturus ad venandos ceruos & capreas, quas hęc inſula alit multas & aliorū maximas, & viſu & narratu admirabiles. Nam ceruis quidem ſunt colore ſimiles, ceruis aūt maiores magnitudine: eſt aūt eis cornu longum, nempe duodecim palmorum, non vt ceruorum, ornatū ramis & adnatis propaginibus: ſed totum tectum, & quod vnum ſolum habet porrectum ſtipitem. Cùm ergò eſſem, vt dictum eſt, nauigaturus ad venationem, accepta in pyxide parte diuinæ carnis Domini, eam tuli ad beatam. Cùm veniſſem autem in inſulam, & declinâſſem in ædem Dei matris, eam non offendi. an autem adeſſet & lateret, quoniam mecum aſcenderant quidam ex ſocijs: an verò abeſſet, neſcio. hoc tantùm ſcio, me eam non offendiſſe. Atq; alij quidem profecti ſunt in ſyluam venaturi: ego autem clàm reuerſus ſum in templum, & protinùs ſacroſancta mulier apparuit, induta tunica, quam à me priùs acceperat.

Paros inſula alit capreas admirabiles.

Cùm me autem in terram proieciſſem, accurrit, & cum lachrymis dixit eminùs: Nequaquàm hoc facias, ô homo, nequaquàm facias, diuinum donum aſſerens: nè vras miſeram, diuina dedecore afficiens. Me itaque tunica appręhenſum erexit. Ego autem eduxi è ſinu meo pyxidem cum carne Domini. Cùm illa autē in terram cecidiſſet, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lachrymis terram rigans, dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine: Quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum: Quoniam remiſſionem peccatorum in manibus accepi. Nunc abibo, quò tua me iubet potētia. Hęc ergò cùm dixiſſet, & manus diù in cęlum extendiſſet, me precibus proſequens, dimiſit ad ſocios. Cùm paucos aūt dies venati eſſemus, & prædam ſatìs magnā cepiſſemus, reuerſi ſumus. Et illi quidem profecti ſunt ad nauem: ego autem cucurri, vt illius beatæ preces acciperem viæ comites. Cùm autem veniſſem in templum, & deindè circunſpicerem, vt eam viderem, video eam in eo loco, in quo priùs videram, emigrâſſe. Cùm ergò

S. Theoctiſte accepta Euchariſtia, migrat ad Dñm.

ergò procidiſſem,& beatos eius pedes eſſem amplexus,& rigâſſem lachrymis, ſtabã mutus,diù dubitans quidnam facerem.Atque videbar quidem ſapiẽter & vtiliter facturus, ſi cum lachrymis Deo ſupplicans,& ſanctæ motus reuerentia,rogarem vt huic rei à Deo prouideretur:& quomodò is oſtẽdiſſet,iuſſum diuinum exequerer. Quòd ſi hoc non eſſem aſſecutus,ſecunda erat,vt dicitur,ineunda nauigatio,nẽpe vt hanc rem ſocijs communicarem,& cum eis ſepulturæ mandarem beatæ reliquias,hymnis & canticis proſequens pro viribus.Sed vt videtur,non facilè contingit ſe ſapienter gerere.

Ego itaque non ſum aſſecutus id, quod erat honeſtum & decorum: ſed ruſticitate & ingenij leuitate(Quid enim,& venator & imperitus,noui excogitâſſem?)feci rem audaciorem,fide quidem,vt mihi videbar, ſed minimè Deo grata. Nam cùm eius manũ amputâſſem,& lineo texto inuoluiſſem,aſcendi in nauem.Cùm profundo autem veſperè è terra ſoluiſſemus, & velum expandiſſemus, ſecundis ventis ſpirantibus ferebamur tanquàm volantes, & ſperabamus nos manè venturos in Euboeam. Cùm autem dies illuxiſſet, inuenti ſumus rursùs ſtantes in eodem portu, perindè acsi ab ancora, aut ab aliqua remora teneretur nauis.Metus ergò omnes inuaſit: & ſe inuicèm circunſpicientes, tremebundi quærebamus cauſam rei,ſciſcitantes & inquirentes,num nefarium quippiam à nobis factum ſit,cur arceremur. Cùm verò alius aliud dixiſſet, intelligens ego audax meum facinus,inſcientibus omnibus,in templum ſum reuerſus: & cùm poſuiſſem manum in corpore ſanctæ,deſcendi in nauem. Hortatus autem ſocios, cœpi iter ingredi. Cùm verò multùm prouecti eſſemus, erat deincèps cymba volucris, velum replente vento:fuitq; rectus curſus & abſq; vllo impedimento. & tunc ego rem narraui ſocijs, & quemadmodùm beatam illam inueniſſem,& quemadmodùm res eius ſe habuiſſent,renunciaui,& quemadmodùm donum diuinum attuliſſem, & ea dormijſſet, & eius manum habẽs, ingreſſus ſum veſperè: & propter eam retenti ſumus,& ſperabamus nauigare: & nunc recto curſu ferimur, quoniam depoſui reliquias.

Eccè miraculum.

Hęc cùm illi audiuiſſent, & me multùm repræhendiſſent, proram protinùs obuerterunt,& magno ſtudio in Parum ſunt reuerſi. Omneſque ſimul curſu in templum contendimus, timentes quidem & contremiſcentes: fide autem freti tamen accedimus,& vidimus quidem locum,in quo erat poſita, ſeruantem velutì figuram corporis: corpus autem euanuerat.Atq; omnes quidẽ inuaſit admiratio & ſtupor,& huc & illuc currebamus,conſiderantes,circunſpiciẽtes,num alicubì cecidiſſet,aut in vitam eſſet reuocata: & totam ſyluam & ſaltus obibamus,eam inueſtigãtes,ſicubì diuinus ille lateret theſaurus, miſeri & inſipientes & craſſi homines, & ea perſequentes, quæ reuerà non poſſunt comprę̃hendi:& diuinorũ ignari miraculorum,neq; Eliſei reueriti miraculum,qui eos, qui à rege Syrorũ miſſi erant ad eum comprę̃hendendum,latuit, cùm eſſet in medio eorum,& cùm eos priuâſſet videndi poteſtate,duxit in Samariã,& regi tradidit.Mitto enim dicere de magno Thaumaturgo,qui eos, qui ipſum inueſtigabant vt comprę̃henderẽt, in monte orans,latuit vt arbor effectus. Cùm ergò,inquit, ſic fruſtrati eſſemus venerandis illis beatæ reliquijs,ad nauem deſcendimus,& à terra ſoluẽtes,domum abijmus,Deũ laudantes & hymnis celebrantes,qui ſemper facit res magnas & admirabiles.

Sanctæ corpus nõ poteſt inueniri.

4.Reg.6.

Hæc, vt à me ſuperiùs dictum eſt,cùm narrâſſet ille beatus homo & maximus, ſacramento adegit me, nè hoc argumentum mandarem profundo obliuionis: nec aliquam afferens excuſationem, tacerem miraculum, diuinam timens vltionem & ſanctæ indignationem.Roganti autem mihi tempus & diem eius deceſsûs,vt ſcriberetur cum miraculo,& eius perageretur memoria,dixit vir ille ſanctus:Multa quidem,vt vides,ô dilecte,prętermiſſa ſunt,quę pertinent ad narrationem.Oportebat enim perſequi & genus, & oẽm eius in inſula exercitationem & afflictionem,& quemadmodùm decertauit aduersùs inſultus inimicorum. Sed quid agam,cùm is, qui in magnam illam incidit,non eſſet ſicut magnus ille Zoſimas,qui ſciebat inueſtigare vitam,& certamina & res geſtas: ſed contrà nutritus in montibus,& craſſus,& qui hęc non audiuerat: ſed hoc ſolùm memoria tenebat,vt dicebat, quòd eſſet tempus autumni, & menſis Nouembris. Sed magni faciendum fuerit,ſi vita beatæ ſcriptis mandetur,& non infodiatur in profundo obliuionis. Memoriam autem, boni omninò viri & eius æmulatores,opportunè referent in diem feſti,ſicut placet. Aliquam enim gloriam afferent encomia & celebrationes ijs, quibus regnum cælorum & bona æterna obtigerunt: ad quæ deſiderant etiam adſpicere ordines angelorũ.Sin minùs,æmulationem quidẽ certè & zelum ijs,qui conueniunt, & Deo

Zoſimas vitam Mariæ Aegyptiacæ ex ipſa accuratè perquiſiuit. Vide hiſtoriam eius Tomo 2. 9.Aprilis.

& Deo laudem ac gloriam,& beatitudinem ipſorum, de quibus fit mẽtio. Quibus enim
vita tribuit gloriam,meritò eos etiam beat & ornat,cùm prędicatur.

Hæc cùm ille vir magnus nobis expoſuiſſet,& valdè rogâſſet, nos emiſit.Cùm ſecun- Dia inſula
di autem ſpirâſſent venti,die ſequenti Diam appulimus. Hoc eſt inſigne lucrum noſtræ cadem,quæ
in Paro conuerſationis. Hæ ſunt merces, quæ pręter ſpem obtigerunt proficiſcenti in Naxus.
Cretam.Hęc eſt vita beatæ Theoctiſtes. Hęc eſt exercitatio aduersùs principatus & po-
teſtates, & principem tenebrarum huius ſeculi lucta & decertatio. Ego autem acceſſi
implens obedieniam,& exoluens debitum. Ex quo quidnam efficietur? multa quidem
etiam alia, ſed hęc tria maxima. Ipſi quidem ſuppeditatori & adminiſtratori Deo laus,
cõfeſſio & gloria:Sanctæ autem ex oratione beatitudo, & anniuerſaria cum eius com-
mendatione memoria: & nobis qui ſcripſimus,munificus & magnus noſter Deus Ieſus
Chriſtus, pro prompto & alacri animi ſtudio dabit remunerationem, interceſſionibus
ſanctiſſimæ eius matris Dei parentis, diuinorum Angelorum, & omnium ſanctorum:
Quoniam ei gloria cum patre & ſpiritu ſancto,nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTI ET GLORIOSI MARTYRIS MENAE AEGYPTII, QVI MAR- *tyrium ſubijt in Cotyæo. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

IMperantibus Diocletiano & Maximiano, qui erant veri Nouẽb.11.
Regis hoſtes & inimici,ibãt literæ per vniuerſum orbem
terræ,quæ iubebant colere impiam eorum religionem: &
quæ mortem ſtatuebãt pœnam ijs, qui non parebant eo-
rum edictis,& à ſolida fide in Chriſtum non ex animo di-
mouebantur.Hinc quid non graue accidebat ijs,qui dili-
gebant Dominũ? Anguſti erant carceres multitudini eo-
rum,qui quotidiè capiebantur. Vacuæ erant habitatori- Sæua perſecutio ſub
bus,quæ fuerãt aliquandò plenæ domus: ſolitudines,pro- Diocletiano & Ma-
pter multitudinem eorum,qui fugiebant,mutabantur in ximiano.
ciuitates.Amici veritatis,tanquàm qui peſſima feciſſent,
dedebantur ſupplicijs, diripiebãtur facultates, euerteban-
tur leges naturæ,patre quidem ad mortẽ prodente filium, filio autem patrem viciſsìm
talibus proſequente officijs:& vbiquè diſperſa erat nox profunda, cùm fideles quidem
omni ex parte expellerentur, impietatis verò defenſores tota manu confirmarentur,
ſanguineque & nidore ſacrificiorum ipſe etiam aër inficeretur. Tunc quidem, tunc Me-
nas hic admirabilis & virtute celebris reſplendebat, patriam quidẽ habens Aegyptum,
patrem autem & maiores non ſtabiles in pietate:ſed circa id,quod eſt firmum,minùs fir-
miter affectos.Eius verò ſtudium erat militia ſub tribuno militum,nomine Firmiliano. Menas miles egregius.
Ipſe autem cùm eſſet Præfectus numeri Rutilliacorum, animi pręſentia, magnitudine
& pulchritudine,& omnibus alijs,quibus ſolet exprimi ſpecies corporis & generoſita-
tis,præſtabat alijs.

In Cotyenſium autem Metropoli ſimulatquè acceſſiſſet ad Tribunum, & audiuiſſet
impium * iniuſſum Imperatorũ, abiecta zona militari, ſeipſum relegauit in deſerta lo- Cõtempta
ca,volens potiùs vitã agere cum feris,quàm cum ijs,qui colunt ſimulacra.Vacabat au- militia, petit ſolitu-
tem ieiunijs & vigilijs, & diuinorum eloquiorum diligenti meditationi. Senſibus au- dinem.
tem optimè purgatus,& anima illuminatus, & in arcanis veræ pietatis initiatus ꝑ reue-
lationem,exiſtimans hoc eſſe illud tempus,quod iam olìm meditabatur: cùm diem ob-
ſeruâſſet, in quo vniuerſa ciuitas Cotyenſium publicum celebrabat diem feſtum tanq̃
natalẽ,& equeſtris certaminis exhibebatur ſpectaculũ,cùm totus populus ex alto adſpi-
ceret,collectus ex omni genere,Iudęorũ & gentiliũ & ſimiliter Chriſtianorũ: & oẽs iam
defixis oculis intuerẽtur certamen, relicta ſua in montibus habitatione,deſcẽdit in ciui-
tatem:& cùm veniſſet in mediũ theatrũ, & pręterijſſet oẽs,qui erant in ſtadio,& locum
aſſcendiſſet ſublimem,vndè erat videndus ab omnibus,alta voce exclamauit: Inuentus Nota rem ſingularẽ.
ſum ab ijs,qui me non quęrũt:manifeſtus euaſi ijs,q me non interrogant:per hęc oſten- Eſa.65.
dens,quòd non coactus,ſed ſua ſponte acceſſit aditurus certamina.

Omnes ergò cõuertit Menas ad ſuĩ ſpectaculum:theatrum aũt deſpiciebatur, equo-
rum

rum reſpuebatur certamen: nihil erat cuiquã præſtabilius, quàm illum videre, qui tantam oſtenderat audaciam. Et qui eundem quidem zelum habebant in pietatem, mirabantur martyris loquendi libertatem, & propter voluptatem ſummam, exiliebant. Qui autem decertabant aduersùs pietatem, ad eius cędem iudicem incitabant. Poſtquàm autem vox præconis indixit ſilentium, & ſedauit populi tumultum, & ſonum tibiarum, ſtatìm arreptus & ductus fuit Menas ad Pyrrhum præſidem, qui & tunc præſidebat in excelſo, & erat ſpectator certaminum. Is autem primùm quidem eum placidè alloquebatur, ſimulans manſuetudinem: voceque leni & benigna, quiſnam & vndè eſſet, interrogauit. Poſtquàm verò & patriam & genus & ipſam militiam & modum exilij protinùs dixit martyr, & ante omnia dixit ſe eſſe ſeruum IESV Chriſti, ſtatìm iudex fictam manſuetudinem ad naturalem conuertit ſæuitiam: & examinatione reſeruata in diem ſequentem, eum quidem vinctum tradit in cuſtodiam. Ipſe autem cùm totum diem vacâſſet ei, quod peragebatur, ſpectaculo, ſequenti die animo æſtuans, proceſſit ad examinationem. Omnibus itaq; alijs miſſis, accuſâbat præcipitem audaciam. Hoc enim eum magìs accendebat ad furorem, vt qui ſuî eſſe contemptionem arbitraretur illius loquendi libertatem. Ille autem tanquàm propterea magìs ſibi placens, reſpondit audacìùs, dicēs: Sic conuenit Deum confiteri: quoniam lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt. Hoc enim nos docuit Paulus, dicens: Corde quidem creditur ad iuſtitiam, ore autem fit confeſſio ad ſalutem.

S. Menas ducitur ad Præſidem. *Traditur in cuſtodiam.* *1. Iohan. 1.* *Rom. 10.*

Terruit itaque Iudicem eius loquendi libertas, & rursùs celabat iram, & rursùs ſimulabat manſuetudinem, vt martyris audaciam faceret cedere blanditijs, &, Nè amittas, aiebat, ô Mena, vitam hanc dulciſſimam, neque lucem omnibus hominibus optandam, morte immatura permutes: ſed noſtris páre conſilijs, vt felicem quidem & beatam vitam agas, ab Imperatore autem honores & dona conſequaris, & ſis omnibus ſuſpiciendus & felix iudicandus propter rerum ſucceſſum. Martyr autem ad hæc valdè & ſuauiter ridens, vt qui ea reputâſſet eſſe apertas nugas, & puerorum potiùs eſcas, quàm ſapientum virorum, hæc ex bono theſauro in eum verba exprompſit, dicens: Nihil eſt, quod mea quidem ſententia conferri poſſit cum regno cælorum. Neque enim totus mundus poteſt æqua lance expenſus, vni animę comparari. Sed ſi vis mihi gratificari, experire potiùs per ſupplicia. Sic enim mihi veram conciliabis beatitudinem. Poſtquàm autem Pyrrhus audijt hęc verba, non poterat ampliùs contineri: ſed ad ei infligenda contendit ſupplicia, & lictores acerbiùs intuens, martyrem quidem iubet extendi à quatuor viris, boum autem neruis cædi vehementer. Cùm ſic ergò fortiter torqueretur, & ſanguis è vulneribus effluens terram rubram redderet, quidam ex ijs qui aderant, nomine quidem Pegaſius, cognomine autem Princeps, benignitatem ſimulans: Cùm videas, inquit, ô homo, quod exiſtit periculũ ex inobedientia, priuſquàm carnes tuæ penitùs flagris conſumantur, ea cogitãs, quæ tempori conueniũt, ſacrifica. Fortaſsè enim propterea, quòd ſint tormenta intolerabilia, Deus quoquè tuus tibi ignoſcet, quòd id feceris.

Tentaſ ina nibus pro miſſis. *Irridet ea.* *Cęditur boum neruis.* *O linguam Satanæ.*

Cùm ſic dixiſſet, martyr toruè in eum intuens, & verbis eius magìs quàm flagris cruciatus: Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem, apertè exclamauit. Ego enim Deo meo ſacrificaui, & adhuc ſacrificabo ſacrificium laudis: qui etiam mihi dat auxilium, & efficit, vt hęc flagella veſtra à me reputentur potiùs delicię, quàm tormēta. Cùm de hac tolerantia ſua is nihil remitteret, liberiusque & diſertiùs loqueretur, ſe pręſes ad aliud conuertit ſupplicium: & cùm effeciſſet, vt in ligno tolleretur ſublimè, iuſſit ferreis vnguibus corpus eius laniari. Deindè tanquàm irridens Iudex, & ſanctum ironicè alloquens: Senſiſti, inquit, ô Mena, aliquem dolorem? an vis per aliud ſupplicium nos tibi maiorem largiri voluptatem? Martyr autem etsì grauiter laceraretur: Quid cunctaris, inquit? Putas enim me omninò poſſe à te terreri per hoc breue tormentum, aut quæ eſt in me, immobilem labefactari turrem cõfeſſionis? Hæc cùm audijſſet Præſes, iuſſit eum cædi vehementiùs: & imperauit, vt nullum alium cõfiteretur regem pręter eum, qui eſt verè Rex: Martyr autem, Quoniam non nôſti, inquit, quis eſt hic Rex, quem confiteor: propterea blaſphemam & maledicam linguam in eum moues, & hos, in quos cadit interitus, & è terra orti ſunt, ei facis ſimiles: qui eſt etiam is, qui eos conſtituit in imperio, & eſt vniuerſæ carnis & ſpiritûs Dominus. Deindè Iudex, non vt qui vellet diſcere, ſed vt qui ſe ſimularet ignorare: Quis eſt is, dicebat, qui dat regibus potentiam, & eſt omnium Dominus? Ieſus, inquit, Dei filius ſemper viuus, cui ſubiecta ſunt omnia, quæ ſunt in cęlo

Pſalm. 6. *Mira martyris virt⁹.* *Ferreis vnguibus laceratur.*

& in terra. Tyrannus autem: Hoc autem totum, inquit, te latuit, quòd reges propter hoc ipſum, quod tu dicis, Chriſti nomen indignantes, iubent vos cruciari. Martyr verò: Si indignantur, inquit, indignentur: hæc nihil ad me, qui ſum Chriſti ſeruus. Hoc enim mihi magìs eſt in votis, hanc pulchram confeſſionem ferre vſque ad mortem, vt efficiar dignus coronis, quæ pro ea accipiuntur. Scriptum eſt enim: Quis nos ſeparabit à charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu? afflictio, an anguſtia, an fames, an perſecutio, an periculũ, an gladius? *Egregia vox martyris.* *Rom. 8.*

Cùm autem martyri, qui tandiù fuerat ſuſpenſus, recordatio eius, qui fuerat in cruce ſublatus, laboribus defeſſum & viribus defectum corpus confirmaret, Præſes maiore percitus inſania, iubet excoriatas eius carnes textis ex pilis confectis valdè atteri & confricari. Quod cùm fieret, Pelliceas, aiebat martyr, tunicas hodiè exuo: ſalutaris autem indumento induor. Deindè ardentes ignis lampades iuſſit Iudex inferri. Sed eæ quoquè cum æterno igne collatæ, videbantur vim vrendi habere imbecillam. Videbatur enim martyr virtute Chriſti, quę intentabãtur, omnia deſpicere. Quamobrèm audacter etiam dicebat ijs, qui ipſum puniebant: Habeo perſuaſum à Domino meo & Rege, non timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: illum autem potiùs timere, qui poteſt corpus & animam perdere in gehenna. Cùm verò vidiſſet Iudex maximam & planè inuictam martyris tolerantiam, & alioquì animo verſaret opportuniſſimas eius reſponſiones, tormentis miſſis, acceſſit ad verba: &, Dic mihi, inquit, ô vir admirande, vndenàm eſt à te inuenta hęc præclara dicendi facultas, cùm ſis miles, & vixdùm herì & nudiuſtertiùs verſatus ſis in literis: vacâris autem potiùs bellis & certaminibus militaribus vtplurimùm. Cùm autem dixiſſet martyr, Chriſti hæc eſſe verba, qui dixit: Quandò ducti fueritis ad reges & præſides propter me, nè cogitetis quomodò aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Reſpondit verò Pręſes: Veſter ergò præſciuit Chriſtus fore, vt talia pro ipſo pateremini? Martyr autem: Vt qui ſit, inquit, verus Deus, eſt conſequens, vt ſciat etiam quæ ſunt futura. Ipſe enim eſt vniuerſi cauſa & conſtitutio, & qui ſciebat omnia, antequàm producerentur ad eſſentiam. *Immanis cruciatus.* *Ardentes lampades ei admouētur.* *Matt. 10.* *Ibidèm.*

Cùm autem non haberet Iudex, quidnam adhęc conuenienter reſponderet: Miſſis, inquit, ſuperuacaneis his probabilibus tuis orationibus, volo te vnum eligere, è duobus: nempe vt aut nobiſcum ſimul verſeris, rectè id quidem faciẽs: aut totum Chriſtum confitearis. Poſtquàm autem cum magna libertate dixit martyr: Cum Chriſto meo fui & ſum & ero, dixit pręſes ſe in eum adhuc futurum lenem & patientem: & iubet ei dari aliquod tempus ad conſiderandum. Eius enim admirans tolerantiã ſimul & intelligentiam, conabatur eum ad ſuam traducere ſententiam, nè tanti viri iacturam gentes facerent. Cùm autem poſt hęc martyr vſus eſſet in eum verbis audacioribus, Deum quidem apertè Chriſtum confitens: deos verò, quos ille colebat, dæmones profanos appellans, ira rursùs pręſes accenſus vehementiùs, iubet murices ferreos ſpargi in terra, & vinctum pedibus & manibus ſupra eos trahi per ſummam crudelitatem. Ille autem tanquàm ſi per pratum aliquod & molles flores traheretur, illius deos & dęmones liberè inceſſebat maledictis. Propter quę Iudex rursùs iuſſit ſanctum verberari in collo & genis: Nè, inquit, ſic deos deſpiciens, eos quoquè impudenter affeceris contumelijs. Cùm multas autem horas verberaretur martyr, adſtans quidam ex cohorte Heliodorus, & velutì volens ſuggerere ea, quæ conferebant ad propoſita: Domine præſes, inquit, tuam claritatem exiſtimo non latére, quòd horum qui dicuntur Chriſtianorum amentia ſcit contemnere tormenta vel ſtatua fortiùs, & mortem reputant tanquàm dulcem aliquam potionem. Mittens ergò de his in caſſum laborare, citò velis in eum vltimam proferre ſententiam. *Iudex eius tolerãtiam & ſapientiam miratur.* *Nouos ei adhibet cruciatus.*

Cùm ergò defeſſus eſſet pręſes, & meditaretur vltimam ſententiam in eum pronunciare, accedentes quidam ex ijs, qui olìm martyri familiares fuerant & amici, ipſum demulcebant, complectebantur, rogabant & ſupplicabant, & ſe exiſtimantes ſuadere vtilia: Nè deſpexeris, dicebant, ô Mena, familiarium tuorum amicitiam, & decus militiæ, & vſum voluptatum, & vitam, quæ eſt omnibus natura deſiderabilis: & nè ignominiam quidem gloriæ, mortem autem vitæ antepoſuẽris. Martyr verò tanquàm virus aſpidis fugiens eorum ſuaſiones: Ceſſate, inquit, Dei hoſtes: & voſipſos potiùs vtiliter corrigite, & à tanta deſiſtite inſania. Nam hæc quoquè momentanea & vobis chara vita mox *Martyr cõtemnit quorundam peſtiferas ſuaſiones.*

præteribit:manet autem vos æternus & qui nunquàm deſinit cruciatus,quem cum veſtro prçſide & eius Imperatoribus iuſtè adipiſcemini. Cùm autem vidiſſet Iudex martyrem tam fortiter depugnare aduersùs omnia,quæ ab ipſo fiebant & dicebãtur, non ampliùs ad alias interrogationes,ſed ad ipſam ferendam ſe parat ſententiam:& cùm breuiter cum ijs,qui erant eiuſdem ſententiæ in impietate, conſultâſſet, capitis vltimã tulit in eum ſententiam,& lictorem quidem adeſſe iubet cum nudo enſe : ſignificauit verò locum extra ciuitatem.

Cùm autem peruentum eſſet ad locum, & martyri priore ſtadio ſecundùm viſum eſſet alacriùs,poſtquàm notos parùm conueniſſet, & verba ſua precibus obſignâſſet,apparens plenus lætitia,vt qui repoſitam ſibi beatitudinem viſione apprçhenderet,vt etiam gratias agens abiret ad lætitiam mox eum excepturam: Ago tibi gratias, dicebat, Domine Deus, quòd me dignatus ſis conſpici ſocium precioſæ tuæ mortis, & non dederis deuorandũ beſtijs agreſtibus:ſed effeciſti perpetuò puram in te ſeruare fidem.Hçc cùm dixiſſet,& genu flexiſſet,ad plagam ei gladio inferendam perrexit.Poſt plagam autem ſacrum corpus ignis accepit: & ſic quidem fuit diſſolutum id ſancti, in quod cadebat interitus: anima autem ad beatam hæreditatem deducta eſt ab Angelis. Hinc viri pij magnam adhibent diligentiam, vt martyris reliquiæ ex igne tollerentur, & in inſignibus locis reponerentur.Quas quidem cùm collegiſſent,& mundis ſindonibus impoſuiſſent,vnguentiſq; & ſuffitibus inunxiſſent,& iuſta omnia eis ſanctè feciſſent, eas paulopòſt in ſuam patriam retulerunt, quomodò ante conſummationem iuſſerat martyr Chriſti. Oportebat enim eum quæ & genuerat & aluerat, eum quoquè accipere conſummatum martyrio: & non illam quidem tenere locum matris, aliam autem prçter eam frui gratia reliquiarum. Hoc enim conſultò factum eſt à Chriſti prouidẽtia:Quem decet omnis gloria, honor,potentia, maieſtas & magnificentia, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Feliciſſimè pro Chriſto occumbit.

Vide ſtudiũ antiquorũ erga reliquias ſanctorum.

TIMOTHEI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI NARRATIO DE MAXIMIS MIRACVLIS *ſancti & glorioſi martyris Menæ.*

Miraculũ 1. Encomium Conſtantini Magni.

ACcidit, vt poſt mortem impij & DEO inuiſi Diocletiani Imperatoris, Dei voluntate imperaret Conſtantinus, pius & Chriſti amans Imperator. Cordis enim eius oculos tetigit lux intelligens, & ei illuxit gratia Dei, quæ ſuperat omnem hominis intelligentiam, potentique & inexpugnabili ſua dextera deduxit eum ad viam ſalutis. Nam vbì eſt gratus animus & cor mundum,illuc etiam accedit ſanctus ſpiritus.Erat autem vir,qui valde timebat Deum, & omnia eius mandata exequebatur diligentiſſimè, oẽm hominẽ deducens ad portũ ſalutis.Meminerat enim eius,qui dixit:Non adorabis deum alienum,ſed adorabis Deum viuum:& reddes altiſſimo vota tua. Iuſſit autẽ edicta quoquè ſcribi per vniuerſum orbem terræ,vt Chriſtus, qui blaſphemijs & maledictis inceſſebatur ab impijs & iniquis gentibus,prçdicaretur in omnibus finibus,& crederent oẽs in patrem & filium & ſpiritumſanctum. Iuſſit eccleſias quoq; ædificari, in nomine oĩm ſanctorum & glorioſorum martyrum,qui propter verum Deum noſtrum fuère martyres, & confeſſi ſunt pulchram confeſſionem. Similiter autem iuſſit etiam mundum & incruentum Chriſto Deo noſtro quotidiè offerri ſacrificium ad conuerſionem & pœnitentiam omnium fidelium.

Exod. 20. Deut. 5. Pſal. 49.

Conſtantinus iubet eccleſias extrui in honorem martyrum.

Tunc ſurrexerunt quidam ex fidelibus ciuitatis Alexandrinæ,& quæſiẽrunt reliquias ſancti & glorioſi martyris Menæ, vt in eius nomine ſanctum templum extruerent. Vniuerſa autem illa prouincia congregata fuit in loco, vbì erat templum ædificandum, vt id citò perficerent.Eo autem perfecto Dei gratia & ſancti interceſſione,erat homo quidam ex regione Iſaurorum valdè diues. Ingreſſus eſt autem Alexandriam cauſa negociationis : & audiuit omnia miracula & curationes, quas fecit ſanctus Menas, & dixit apud ſe: Volo ego quoquè ire,vt orem in templo ſancti martyris Menæ, & adorem precioſas & ſanctas eius reliquias, & dem illic paruam benedictionem : vt Deus nobis ferat

Cultus reliquiarum.

rat opem,& nos ſeruet ſancti interceſſionibus. Surgens itaque accepit ſecum crumenam, & tranſijt ad lacum maritimæ. Et cùm inueniſſet nauigium, peruenit ad locum, qui dicitur Loxoneta : & egreſſus è nauigio, ſibi quæſijt manſionem. erat enim veſpera. Deindè cùm in loco inueniſſet tabernam, dixit domino tabernæ: Amice, fac mecum miſericordiam, & accipe me in tuam tabernam, quoniam adueſperaſcit, & timeo ſolus viam ingredi: neque enim hîc habeo vllum alium. Dixit autem ei tabernarius: Ingredere frater,& mane hîc donèc illuxerit. Ingreſſus autem hoſpes, ſedit in taberna. Dominus verò tabernæ parauit veſtes ſtragulas,vt ambo dormirent. Interceſſio ſanctorum.

Cùm viri autem crumenam vidiſſet tabernarius,ſubijt cor eius,qui ſemper vitæ noſtræ curis vacuæ inuidet diabolus, & fecit eum vigilare, donèc ſomnus inuaſiſſet hoſpitem. Cùm is autem dormijſſet, ſurgens tabernarius, accepit gladium,& occidit hoſpitem. Deindè accepit ità vt erat, crumenam, & dixit apud ſe: Quid faciam hoc corpore,nè quis ſciat cædem quam feci,& me deferat ad magiſtratum? Sed ſurgam, & hoc probè curabo. Immittam enim in ſportam, & iaciam in lacum. Quod cùm feciſſet, ſuſpendit eam ſub tecto, vt cùm data ei eſſet poteſtas eundi ad lacum, eam illic iáceret. Cùm hæc autem feciſſet, ortus erat Sol, & timuit intetdiù eum in lacum iácere. Accepit verò eius quoquè caput, vt id quoq; frangeret, & immitteret in ſportam. Eccè autem ſanctus martyr Chriſti Menas,venit eques cum magna multitudine,præ ſe ferens ſpeciem ſpatharij,accedens ad tabernam. Videns verò ſanctum venientem tabernarius,timuit,quoniam ſaluum adhuc erat caput hominis:& feſtinans,accepit caput,& id ſuſpendit in medio tabernæ,neſciens quid ageret præ metu.Cùm veniſſet autem ſanctus Menas, aperuit oſtium tabernæ, & apprehendit hominem, qui dicebatur tabernarius,& dixit ei: Dic mihi verum. Vbi eſt homo hoſpes,qui hîc manſit? Dicit ſancto tabernarius: Non manſit hîc homo hoſpes.Dicit ei ſanctus: Si non manſit hîc homo,ſede hîc quietus, & ego eum inueniam. Cùm ergò ſtatim ſportam accepiſſet ſanctus Menas,inuenit caput hominis ſaluum cum reliquis membris,& dicit ei : Non dixi tibi me, propter quem huc véni,hominem ex me eſſe inuenturum? Tunc vidēs tabernarius ſanctum,& cohortem quæ erat cum eo, valdè timuit. Exiſtimabat enim Imperatorē omninò cognouiſſe cædem, & miſiſſe ad eum. Quamobrèm metu perculſus, rogabat ſanctum,qui videbatur ſpatharius,dicens: Miſerere meî,domine mî,quoniam peccaui valdè, & cognoſco peccatum meum eſſe valdè magnum. Vndè etiam Imperator te miſit ad me miſerum : & conſiderans Dei gratiam eſſe tecum, confiteor me peccâſſe coram Deo & coram te.Quandò vidi,domine mî,crumenam valdè magnam,impletum eſt cor meum infelici furore áduersùs eum,& ſiui eum,donèc eſſet ſopitus. Deindè autem ſurrexi,& occídi eum, vt eius poſſiderem pecunias. Eccè autem domine mî,nondùm acceſſi ad eius crumenam,neque ex ea accepi aliquid: ſed eam do ſaluam tuæ poteſtati,& prætereà alios tibi dono centum nummos: me ſolummodò libera ab hac cæde. Reſpondit ei ſanctus Menas,& dixit: Ducere, ô homo,pœnitentia tui delicti,& ego tibi condonabo. Ille autem dixit: Domine ſpatharie,facio vt iubes: & qua hora liberatus fuero ab hoc periculo,ibo ad ſanctum Menam,& pœnitentia motus,accipiam habitum. Videns autem ſanctus eius pœnitentiam,dixit ei: Affer huc ad me ſportam,in qua iacent membra hominis,vt perfectè euadat manifeſta Dei gloria in ſanctis ſuis. Tabernarius autem protulit ſportam, & eam poſuit coram ſancto, & ea hora in loco ſuo poſuit oīa membra hominis.Tunc flexis genibus ſanctus Menas diù orauit clementem Deum,vt ſuſcitaret eum, qui fuerat occiſus: non propter hominem ſolùm, qui occíderat, ſed etiam propter eos, qui tunc erant, hæreticos & gentiles, qui erant increduli in ſanctum Dei martyrem. Crudele facinus. Vide ſtupēdum ſancti Menæ miraculum.

Poſt longum autem tempus dixit ſanctus Menas ei,qui fuerat occiſus: Tibi dico: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui me firmauit in petra confeſſionis ſuæ, ſurge ſanus,& egredere ex hoc loco valens & ſaliens,& coniuncta habens omnia membra tua ſicut priùs,vt per te diſcant hæretici & impiæ gentes gloriam Dei noſtri.ſcias autem ipſe quoquè,quòd ego ſum Chriſti ſeruus Menas.Protinùs autem in illa hora ſurrexit homo ſaluus & ſanus & perfectus,ſicut erat priùs.Tunc homo ſtupore affectus,humì flexis genibus, adorauit ſanctum martyrem Chriſti Menam, & eam quæ cum eo erat multitudinem,dicēs: Ago gratias Deo & Domino omnium,qui fecit mecum miſericordiam per tuum aduentum ſancte Dei. Nam cùm eſſem ſomno grauatus, veniens dominus cum Sanctus Menas excitat mortuum.

magnis copijs me excitauit. Et cùm ei benedixiſſet ſanctus martyr Chriſti Menas, & ſimiliter etiã occiſori, ſtatìm ab eis euanuit. Tunc cum magno gaudio tabernarius acceptis centum illis nummis, & hoſpes eius crumena, abiêrunt in templum ſancti martyris Menæ, & dederunt ea, quæ ſancto promiſerant. Et ſtatìm confeſſus eſt tabernarius coram vniuerſo populo cędem, quam fecerat, hoſpitis, & quemadmodùm Sanctus eum ſuſcitauit ſuis precibus. Cùm omnes autem Deum glorificâſſent, admiratus eſt hoſpes, audiens quòd interfectus, immò verò membratìm conciſus, per preces ſancti repentè ſurrexiſſet. Eum verò rogauit tabernarius, vt eius acciperet habitum. Tonſus autem tabernarius, illic manſit ſeptem annos, & ſic in pœnitentia obijt & confeſſione. Hoſpes autem reuerſus eſt lętus & exultans in domum ſuam, & toti Alexandriæ narrans gloriam Dei, & miracula ſancti & glorioſi martyris Menę. Ab eo autem die credidit magna multitudo gentilium & hęreticorum, admirantes, ſtupentes, quòd Deus per ſancti interceſſionem curet omnem animam.

Templum Menæ martyris antiquiſſimum.

Nota vim & efficaciã interceſſionis ſanctorum.

Miracul. II. Aliud miraculum, ô dilecti, volo vobis narrare, quod factũ eſt à ſancto & beato martyre Mena. Alexandriæ erat quidam vir diues, nomine Eutropius. Qui dixit apud ſe: Deus impleuit me donis ſuis. Eccè vado ad artificem, & faciam duos diſcos argenteos, & ex eis dabo vnum templo ſancti Menæ, & habebo alterum in meum vſum: & in deceſſu eum quoquè dabo ſancto pro remiſſione meorum peccatorum. Acceſſijt autem artificem in domum ſuam, & dixit ei: Adeſdùm magiſter, accipe hæc vaſa argentea, & ijs fractis, fac mihi duos diſcos, nihil addẽs, nec alium faciens alio ſuperiorem: & in vno quidem ſcribe nomen ſancti Menæ, in altero verò nomen meum, & diligentia vtere ad hęc opera. Fecit autem diſcos aurifex, & eos inſcripſit. euaſit verò ſancti diſcus, precioſior & honorificentior. Eutropius autem inuidit diſco ſancti, & dixit apud ſe: Ego vado ad ſanctum: ei autem dabo diſcum, in quo ſcriptum eſt nomen meum, & tenebo diſcum ſancti ad vſum meum, & in vltimo die vitæ meæ eum quoquè reddam. Tunc abiens ad litus, conſtituit naui ire vſque ad templum, dicens apud ſe: Porto ſancti diſcum ad meum miniſterium. Cùm eſſet autem tempus prandij, dum ipſe nauigaret, parauit ſeruus eius menſam, vt ipſe pranderet. Accepit verò ſeruus diſcum ſancti, & domino ſuo cibum in eo appoſuit. Poſtquàm autem impletum fuit prandium, abijt ſeruus eius ad lauandum diſcum in lacu. Eccè autem extitit magna caligo, & cecidit diſcus in aquam. Timens verò ſeruus, nè eius dominus id ſciret, & eum in tormentis perderet, exutus ſe proiecit poſt diſcum. Quandò autem ſciuit dominus quod factum fuerat, magno dolore eſt affectus, & ſcidit veſtimenta ſua, eiulans & dicens: Hei mihi miſero, valdè peccaui. Inuidens enim diſco ſancti, cum eo ſeruum quoquè meum perdidi. Quid faciam neſcio. non enim habeo hominem, qui mihi ſeruiat. Hei mihi, fuit hæc res mihi magno probro & dedecori. Si enim ſciuerint, quòd diſcum ſancti retinuerim, quanto me probro afficient? Vtinàm priuſquàm hoc ſignificarem, pro vno diſco dediſſem templo tres diſcos, duos argenteos, & vnũ aureum: & ad me non perueniſſet hoc malum opus & dedecus hominũ. Satiùs enim fuiſſet eos dediſſe, quàm ſeruus meus morte acerba mihi perijſſet. Quòd ſi dignus cenſear, qui vel eius corpus videã, vt ſepeliam, dabo duos diſcos templo ſancti martyris Menæ: & eius ſerui, quem perdidi, dabo preciũ, quoniam ſum tranſgreſſus, retinens ſancti diſcum in vſum meum.

Eutropius tentatur à ſatana.

Diuina vltio fraudẽ eius perſequitur.

Eo autem hęc ſic deflente & dicente, nauis venit ad portum. Eutropius autem adſpiciebat in litore, apud ſe ſperans & dicens: Fluctus corpus eius omninò traxerunt ad litus: inuentum verò id ſepeliam. Dixerunt autem ei nautæ nauigij: Quàm eſt hoc à ratione alienũ, quòd cùm duobus diebus nauigauerimus, tu modò quęris eius corpus. Dixit Eutropius: (erat enim valdè fidelis) Spero in Deum & in ſancti Menæ interceſſiones, qui eum, qui erat membratìm conciſus & mortuus, excitauit ſaluum & integrũ, quòd eius corpus videbo ante mortẽ meam, vt id ſepeliam propter probrum hominum. Hęc cùm ipſe dixiſſet, eccè puer veniebat cum diſco ſequens nauem. Eutropius aũt cùm vidiſſet puerum procùl ſtantem, ſecum quoquè diſcum habentẽ, & nauem circumeuntem propter dominum ſuum, nautæ viſo puero, proram nauis admouerunt litori. Cùm hoc aũt vidiſſet ſeruus, appræhendit funem nauis, & in eam eſt ingreſſus. Quandò verò vidit ipſum dominus eius, amplexus eſt eum lætus, & dicens: Eccè bonus meus ſeruus mortuus erat, & reuixit: periêrat, & inuentus eſt. Lachrymantes autem omnes propter id, quod factum fuerat, eum ſunt conſolati. Ille autẽ dixit: Lætabor & exultabo, quòd Deus

Sanctorum interceſſio.

Ingens miraculum.

mei hodiè eſt miſertus per interceſſiones ſancti martyris & defenſoris mei Menæ. Cui non narrabo, ô ſancte Dei, admirabilia & hæc ſigna, quæ in me oſtendiſti? Vnum autem me cruciat & vnum horreo, quòd ſi omnia mea tibi obtulero, non ſufficiunt: quoniam peccaui, & non memini eius, qui dixit: Non concupiſces res proximi tui, & maximè ſancti: Nunc autem, fili, dic mihi, quid tibi accidit in lacu, & quomodò fuiſti ex eo liberatus? Dixit puer: Domine mî, quādò acceſſi vt lauarem diſcū in lacu, orta eſt magna caligo, & cecidit à me diſcus in lacum, & dixi apud me: Quid faciam, aut quomodò me excuſabo domino meo? Timore itaque affectus, me ieci in lacum. Quandò autem ingreſſus ſum aquam, vidi virum valdè lucidum, & alios duos ſtantes cum ipſo, & dixit eis: Tenete eum: & ab illa hora nunquàm ſeparati ſunt à me, donèc huc véni. Statìm autem cognouit Eutropius celerem fuiſſe adiutorem magnum Chriſti martyrem Menam, & Deum laudauit, qui dedit talem poteſtatem ſanctis ſuis. Deindè ambo ſimul euntes, venerunt in templum ſancti Menæ, & dedit illic duos diſcos, & ſeruum illum, vt ſeruiret illic ſancto loco, & ſic reuerſus eſt in domum ſuam, laudans & benedicens Dominum Deum, & omnes ſanctos eius, qui per ipſos dat ſalutem populo.

Sancti martyres defenſores noſtri. Exod. 20. Nota quòd Sancti præſtent hominibus. Per ſanctos dat De° ſalutem.

Erat mulier quædam ſterilis in regione Phecozeletarum. Ea erat valdè diues in auro & argento. à parentibus autem & marito eius vocabatur Sophia. Erat autem eius quoquè maritus valdè pius & virtutis ſtudioſus. Cùm verò audiſſet mulier illa ſterilis, de beato & glorioſo Chriſti martyre Mena, & eius miraculis, dixit apud ſe: Ibo ego quoquè humilis & abiecta in templum ſancti, & cùm illic adorauero, deflebo peccata mea: quoniam non eſt mihi filius, vt ſit hæres mearum facultatum. Scriptum eſt enim: Tranſibit mundus, & cupiditas eius. Tollam ergò aurum meum & omnia mea, & veniens in templum ſancti Menæ, ea illic dabo pro remiſſione meorum peccatorum, & omninò in futuro vitam æternam poſſidebo. Surrexit autem mulier, & accepit omnia quæ habebat, & clàm iuit ſola in templum venerandum ſancti Menæ, nec fuit vllus è domo eius, qui animaduerterit, nè id renunciarent marito ſuo, & is eam retineret. Cùm autem ingreſſa eſſet ſola in ſolitudinem, & perueniſſet ad vnum milliare à templo ſanctæ & glorioſæ primæ martyris Teclæ, ea ambulante, eccè quidam miles ex iis, qui viam cuſtodiebant propter latrones, venit eques accurrens: & cùm vidiſſet mulierē, ingreſſus eſt diabolus in cor eius, (erat autem hora ſexta diei) & quandò adſpexit eam ambulantem ſolam, voluït ei id facere, ad quod eum incitabat œſtrum libidinis.

Mirac. III. 1. Ioan. 2. Tecla prima martyr.

Cùm itaq; tenuiſſet mulierem, dixit ei: Quò vadis, ô mulier? Putabat autem mulier eum voluïſſe rapere diuitias, quas ipſa ſecum ferebat ad miniſterium martyris, & dicit ei: Eccè ego vado ad templum S. Menæ. Ille ei dicit: Eccè locus eſt deſertus, & nemo eſt qui nos adſpiciat: agè dormiamus ſimul. Si autem mihi non obediëris, ego te occídam hoc meo gladio: accipiam autem tuas pecunias. Illa verò reſpondit cum lachrymis: Nè, ô domine mî, turpē hanc rem feceris in me, quæ ſum humilis & abiecta. Egreſſa enim ſum è domo mea, vt vadam in templum Dei, & defleam peccata mea: neque vllum alium cognoui vnquàm, niſi meum maritum. Time eum qui dixit: Non concupiſces res proximi tui: & memento eius, qui dixit: Alienæ parti nè appropinquaueris. Condona mihi miſeræ, & nè cogas me hoc facere. adiuro te per Deum & ſanctum eius Menam, quòd me & magno dedecore afficis, & hoc peccatum tibi non condonabitur, neque in hac vita, neque in futuro ſeculo. Miſerere mearum lachrymarum, & parce meis gemitibus. Quòd ſi me dimittas, præbeo tibi duo numiſmata. Ille autem nolens, eam valdè tenebat: & gemens dicebat mulier: Vndiquè mihi ſunt anguſtiæ. Deindè etiam flexis genibus, cum lachrymis clamabat & gemitibus: Eccè Domine, tu ſcis occulta hominum, & cognoſcis non eſſe meam voluntatem, neque hanc iniquitatem. Clamansque magna voce, dixit: Sancte Dei Mena, fer mihi opem.

Exod. 20.

Cùm autem miſerabilis ille eam ieciſſet humì, vt ei afferret vitium, alligauit equi ſui habenas pedi ſuo. Tunc ſanctus Chriſti martyr Menas, qui eos liberat, qui ipſum inuocant in afflictione, ea ipſa hora accedit eques, & mulierem rapuit è manu militis, & eam portauit ad equum ſuum. Equi autem frenum tenens ſanctus, magna vi eum trahebat. erat aūt alligatus pes militis: & currens equus, dominum ſuum trahebat ſuper terram, donèc veniſſet in templū ſancti martyris Chriſti Menæ. Eum verò videns vniuerſus populus, fuit obſtupefactus. Interdiù enim magna multitudo populi congregatur in templo ſancti Menæ. Ille autem miles quandò vidit gloriam ſancti, accepit equum ſuum, &

Eccè quomodò mulier ſanctū inuocat, & ille ſtatim adeſt, & fert opem.

donauit templo ſancti martyris Menæ:& ab illo die non peccauit miles vſque ad horam mortis ſuæ: ſed verſabatur in precibus & ſupplicationibus, & cum multis lachrymis rogabat ſanctum, vt ei condonaret hoc peccatum.

Mirac. IIII. Erat Alexandriæ Hebræus quidam negociator, habitans prope quendam Chriſtianum. Intercedebat autẽ magna amicitia inter Hebręum & Chriſtianum. Quodam verò die vadens Hebræus ad negociandum, reliquit in domo Chriſtiani crumenam bullatam. Quandò autem reuerſus eſt Hebręus à negociatione, miſit dona ad Chriſtianum, propterea quòd aurum cuſtodijſſet. Quandò autẽ dona ab eo accepit Chriſtianus, eum illudens in corde ſuo, dixit: Reuerà & dona accipiam, & ſi tuas quæſiêris pecunias, nihil habebis. Porrò autem ſic quoquè vxori ſuæ eſt locutus: O vxor, ſi videatur, negemus huic Hebręo aurum ſuum: & ſi pergat repoſcere, iuremus ei: & ſic recedet. Nam quod propter eum fit iuſiurandum, nos nõ lędit, quoniam Hebręo iuramus, & non Chriſtiano. Illa autem dixit: Domine, fac vt tibi videtur. Sequenti verò die ſurrexit Hebræus, & venit ad Chriſtianum. Chriſtianus autem diaboli ſuggeſtione negauit, dicens: Nihil vnquàm nobis dediſti. Inter ſe autem diù litigârunt, adeò vt illuc tota congregaretur ciuitas. Poſtremò autem Hebręo venit in mentem, vt diceret Chriſtiano: Frater, audiui à multis de ſancto & glorioſo martyre Mena, quòd magna eius ſit gloria, & ignominia afficiat eos, qui iniuſtè iurant. Surge ergò, eamus illuc, & iura, quòd apud te nihil reliqui, & vade in pace. Dicit Chriſtianus Hebræo: Sed non ingreditur Hebræus in templum Chriſtianorum. Dixit Hebręus: Si non poſſum templum ingredi, ſtabo foris in porticu. Chriſtianus autem deſpexit iuſiurandum, dicens: Sanctus Menas eſt noſtrî miſerturus, quoniam Hebręo iuramus, & non Chriſtiano.

Malus dolus mali Christiani.

Quodam ergò die iuerunt ambo in templum ſancti Menæ ad dandum iuſiurandum. Dixit autem Hebręus Chriſtiano, antequàm ipſe iuraret: Amice, time Deum, & miſerere animæ tuæ. Accipe quas vis pecunias, & redde mihi reliquas: ſolùm nè iures. Chriſtianus autem ne ſic quidem voluït eum audire. Tunc Hebręus humì inclinatis genibus, dixit cum lachrymis: Deus qui me dignũ cenſuiſti, vt venirem & ingrederer in templum ſancti & glorioſi tui martyris Menæ, ſis tu arbiter inter me & hunc Chriſtianum: & magna voce clamans, dixit: Sancte Mena, etiamsì ſim indignus, qui te nominem, attamen tu quoquè hodiè ſigna oſtende, vt ſemper: vt ego quoq; humilis & abiectus te glorificem. Ingreſſus autem Chriſtianus in templum, & nullum omninò habens Dei metum in corde ſuo, iurauit. Spectabat aũt Hebręus, & expectabat fore, vt omninò in eum fieret aliquod ſignum. Sed in eum vſus eſt ſanctus lenitate & patientia. Quandò verò peractum fuit iuramentum, ambo ſunt reuerſi domum. Cùm autem ambo egreſſi eſſent è loco illo ad tria milliaria, conturbauit Chriſtiani equus dominum ſuum, & eum iecit in terram: & cecidit annulus ſigilli ſcrinij è ſinu ſuo. Quæſiuit autem, & id non inuênit. Gaudebat autem Chriſtianus ſe cecidiſſe ex equo, arbitratus hanc eſſe iuriſiurandi remunerationem. Deindè ſurgens equitauit, & ſimul proficiſcebantur. Cùm autem perueniſſet ad locum, qui dicitur Loxonetas, ſimul ingreſſi ſunt in forum, & emerunt cibos, & ſedentes comedebant. Pœnitentia autem ductus fuit Hebręus, & dixit: Cur credo ego in ſanctum Menam, quoniam nulla vidi ex mirabilibus, quæ facit quotidiè? vtinàm non eum iurâſſem: fortaſsè ductus fuiſſet pœnitentia, & potuiſſet mihi aliquandò dare aliquid ex meis. Clamans autem, dicebat cum lachrymis: Hei mihi, ſic omnia mea deuorauit. Quid faciam neſcio. Gratias autem agens, dixit: Reddam votum meum & ſolicitudinem meam Domino, & ſancto martyri Menæ: & vt Deus iubet, ſic fit.

Diuinitùs punit periurus et perfidus Christianus, sed leniter.

λογαρίου Cùm autem ſederent ambo, eccè venit ſeruus Chriſtiani, ferens crumenam cum rationibus. Quem cùm vidiſſent, ambo ſunt admirati. Dominus autẽ ſerui, magno timore eſt affectus, & interrogauit ſeruum ſuum, dicẽs: Vndè veniſti, & quid portas? Reſpondit ſeruus, & dixit: Véni ad te miſſus à domina mea, vt iuſſum tuum impleam. Dixit autem dominus eius: Quem iuſſum? Dixit ſeruus: Domine mî, hodiè vénit magnus miles, eques ad dominam meam, habens annulum ſigilli ſcrinij tui, & dixit ei: Cape, mulier, hunc annulum ſigilli: noſtíne eum? Illa autem dixit: Nóui. Ille verò dixit: Maritus tuus rogans me, miſit ad te, dicens: Mitte ad me crumenam Hebræi per ſeruum meum: quoniam valdè torqueor à ſancto Mena. Et propterea, domine mî, ad te huc attuli depoſitum: & ſi non credis, eccè annulum ſigilli ſcrinij tui. Ille enim miles eum dedit dominæ meæ. Tunc ſurgens Hebræus, accepit marſupium ſuum bullatum: & lætus,

Nota rẽ admiratione dignam.

magna

magna voce clamauit,& dixit: Magnus eſt Deus,& ſanctus eius martyr Menas. Admirabilis eſt fides Chriſtianorum. Nullus in te ſperans, Domine, & in virtutem & auxilium ſancti tui martyris Menæ, vnquàm pudore afficitur. Eccè Domine, ego quoquè fio Chriſtianus per interceſſiones ſancti martyris Menæ. Iudæus inſigni miraculo permotus credit in Chriſtū.

Deindè cùm marſupiū accepiſſet Hebræus, reuerſus eſt cum magno gaudio in templum ſancti Menæ, & ei donauit tertiam partem marſupij, nēpe mille nummos, dicens: Eccè ſancte Dei, coram te dixi ei: Quotcunque vis, nummos accipe è marſupio, & dà mihi reliquos: nec hoc in animum induxit, vt faceret: eos accipit ſanctum templum tuum pro luminaribus. Fugiens ergò ab eo tempore vanam Iudæorum ſuperſtitionē, cùm fuiſſet catecheſi inſtitutus cum domo ſua, baptizatus fuit in nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti: & connumerata fuit vniuerſa eius domus inter omnes Chriſtianos, cum pietate & veritate Deum laudans & ſanctum eius martyrem Menam, quòd eos, qui iniuſtè iurant & trāſgrediuntur nomen Dei & ſancti, pudore afficit, & vt nihili fiant, efficit. Ab hoc die, ſeu iuſtè, ſeu iniuſtè, nullus auſus eſt iurare in templo ſancti. Chriſtianus aūt abijt gemēs & tremens in domum ſuam, accepitque dimidium bonorum ſuorū, & obtulit ſancto Menæ: & illic motus pœnitentia, deflebat peccata ſua, & nō diſceſſit à templo ſancti, donèc deceſſit, cùm in pœnitentia ambulâſſet ad Dominum, & conſecutus eſſet veniam à ſancto & glorioſo martyre Chriſti Mena.

Erat quidam vir claudus ac mancus à puero, & nō poterat nec pedibus ambulare, neque laborare manibus, & neque à medico, neque ab vllo homine ei ferebatur auxilium. Miràc. VI. Cùm autem ipſe quoquè audiuiſſet ab omnibus curationes & miracula, quę fiebant à ſancto Mena, rogauit quoſdam, qui eum illuc deduxerunt. Cùm eum autē vidiſſet turba, eſt admirata. Inuenit verò illic quoquè claudus mulierem quandam claudam, quæ nunquàm eſt locuta. Permanebant autem ambo illic, à ſupeřis petentes curationem. Cùm is autem fuiſſet longo tempore in templo ſancti Menæ, & non fuiſſet curatus, valdè iratus fuit S. Menę, dicens: Sancte Dei, quomodò video, omnia quę de te audiui, ſunt falſa, & non vera. Illa autem nocte Sāctus apparuit claudo, & dicit ei: O homo, cur mihi ſuccenſuiſti? Quid verò tibi mali feci? Sed quoniam, vt dicis, non poſſum te ſanare, niſi feceris, quod dico tibi, non ſanaberis in æternum. Dicit ei claudus: Quid faciam domine mi? Dicit ei ſanctus: Si velis eſſe ſanus, abi nemine ſentiente, & veni ad ſtragulum mulieris mutę, & dormi cum ea, & accipies curationē. Experrectus autem claudus, eſt admiratus, putans ſanctum eum illudere aut tentare, & dixit apud ſe: Hei mihi miſero, neſcio quid agam. Véni vt quęrerem ſanitatem mei corporis, &, vt videtur, ſanctus me impellit ad fornicationem, & maximè in templo ſuo. & ſi hoc fecero, timeo nè mihi aliquid fiat deterius. Quamobrèm iterùm indignatus claudus, rursùs dixit ſancto: Sancte Dei, cùm me non poſſis curare, ſuades vt me præcipitem in fornicationem? Talis ne eſt doctrina ſanctorū? Rursùs ergò tertiò ei in ſomnis appárens ſanctus, dixit: Fac quod tibi dixi, & tunc accipies ſanitatem. Ille autem experrectus, dixit: Sancte Dei, facturus ſum quod iubes, & vt iubet Deus & tuum auxiliū. Deindè cùm adſpexiſſet, vbi iacebat muta, expectauit donèc ſopori ſe dediſſent omnes turbæ, quæ erant in templo. & tunc ſurgens, & ſe trahens, peruénit ad ſtragulum mutæ, & appræhenſum mulieris pallium traxit, & eam nudauit. Quandò autem nudauit eam, excitata eſt à metu turbata muta, & eſt locuta: O violentia, vir ſupra me aſſcendit. Ille autem prę metu & pudore, volens ſe è ſtragulo pręcipitare & fugere, ſurrexit ſanus in illa hora, currens inſtàr curſoris. Tunc admirati omnes, quod factum fuerat, nempe quòd & muta eſſet ſanata, & claudus ſurrexiſſet ſanus, narrans eis ea, quę in ſomno viderat, omnes DEVM laudârunt, qui per ſanctos ſuos præbet omnibus curationem. & ſic ambo domum redièrunt, DEVM & ſanctum Menam laudantes & glorificantes. Nota, Qui per ſanctos ſuos præbet omnibus curationem.

VITA BEATISSIMI MARTINI TVRONENSIS EPISCOPI, AB EIVS DISCIPVLO *Seuero Sulpitio conſcripta.*

EPISTOLA AVTHORIS AD DESIDERIVM.

SEuerus Deſiderio chariſſimo fratri ſalutem. Ego quidē, frater vnanimis, libellum, quem de vita ſancti Martini ſcripſeram, ſcheda ſua * premere, & intra domeſticos parietes cohibere decreueram: quia vt ſum natura infirmus, iudicia humana vitabā, nè, quod fore arbitror, ſermo incultior legentibus diſpliceret, omniumque reprӕhenſione digniſſimus iudicarer, qui materiam, diſertis meritò ſcriptoribus reſeruādam, impudens occupâſſem. Sed petenti tibi ſæpiùs, negare non potui. Quid enim eſſet, quod non amori tuo vel cum detrimento mei pudoris impénderem? Ea fiducia tibi libellum edidi, qua nulli à te prodendum reor: quia id ſpopondiſti. Sed vereor, nè tu ei ianua ſis futurus, & emiſſus ſemèl, non queat reuocari. Quod ſi acciderit, & ab aliquibus eum legi víderis, bona venia id à lectoribus poſtulabis, vt res potiùs quàm verba perpendant, & æquo animo ferant, ſi aures eorum vitioſus forſitan ſermo perculerit: quia regnum Dei non in eloquentia, ſed in fide conſtat. Meminerint etiam, ſalutē ſeculo non ab oratoribus, ſed à piſcatoribus prædicatam: cùm vtiquè, ſi vtile fuiſſet, id quoquè Dominus præſtare potuiſſet. Ego enim cùm primùm animum ad ſcribendum appuli, quia nefas putarem tanti viri latére virtutes, apud me ipſe didici, vt ſolœciſmos non erubeſcerem: quia nec magnam iſtarum vnquàm rerum ſcientiam contigiſſem, & ſi quid ex his ſtudijs olim fortaſsè libâſſem, totum id diſſuetudine tanti temporis perdidiſſem. Sed tamen nè nos maneat tam moleſta defenſio, ſuppreſſo, ſi tibi videtur, Authoris nomine, libellus edatur. Quod vt fieri valeat, titulum frontis erade, quó muta ſit pagina, & quod ſufficit, loquatur materiam, non loquatur authorem.

*non promere

ITEM PROLOGVS AVTHORIS.

PLerique mortalium ſtudio gloriæ ſecularis inaniter dediti, exindè perennem (vt putabant) memoriam nominis ſui quęſiuerunt, ſi vitas clarorū virorum ſtylo illuſtrâſſent. Quę res vtiquè non perennem quidem, ſed aliquantulum tamen conceptæ ſpei fructum afferebat: quia & ſuî memoriam (licèt incaſsùm) propagabant: & propoſitis magnorum virorū exemplis, non parua ęmulatio legentibus excitabatur. Sed tamen nihil ad beatam illam, ęternamque vitam hæc eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipſis occaſura cum ſeculo ſcriptorum ſuorum gloria profuit? aut quid poſteritas emolumenti tulit legendo Hectorem pugnantem, aut Socratem philoſophantem? cùm eos non ſolùm imitari ſtultitia ſit, ſed non acerrimè etiam impugnare, dementia. Quippe qui humanam vitam præſentibus tantùm actibus æſtimantes, ſpes ſuas fabulis, animas ſepulcris dederint. Siquidem ad ſolam hominum memoriam ſe perpetuandos crediderunt, cùm hominis officium ſit, perennem potiùs vitam, quàm perennem memoriam quęrere: non ſcribendo, aut pugnando, vel philoſophādo: ſed piè, ſanctè, religioſeque viuendo. Qui quidem error humanus literis traditus, intantū cōualuit, vt multos planè ęmulos vel inanis philoſophię, vel ſtultæ illius virtutis inuenerit. Vndè facturus mihi operæprecium videor, ſi vitam ſanctiſſimi viri, exemplo alijs mox futuram, perſcripſero. Quo vtiquè ad veram ſapientiam, & cæleſtem militiam, diuinamque virtutem legentes incitabuntur. In quo ità noſtri quoquè rationem commodi ducimus, vt non inanem ab hominibus memoriam, ſed ęternum à DEO præmium expectemus. Quia etsì ipſi non ità viximus, vt exemplo alijs eſſe poſſimus: dedimus tamen operam, nè is lateret, qui eſſet imitandus. Igitur ſancti Martini vitam ſcribere exordiar, quæ vel ante Epiſcopatum, vel in Epiſcopatu geſſerit, quanuìs nequaquàm ad omnia illius potuerim peruenire: adeò ea, in quibus ipſe tantùm ſibi conſcius fuit, neſciuntur: quia laudem ab hominibus non requirens, quantùm in ipſo fuit, omnes virtutes ſuas latére voluiſſet: quanquam etiam ex ijs, quę cōperta nobis erant, plura omiſimus: quia ſufficere credi-

Hominis officium.

credidimus,ſi tantùm excellentiora notarentur. Simul & legẽtibus conſulendum fuit, nè quod his páreret copia congeſta faſtidium. Obſecro autem eos,qui lecturi ſunt,vt fidem dictis adhibeant: neque me quicquam,niſi compertum & probatum,ſcripſiſſe arbitrentur. Alioquì tacere,quàm falſa dicere,maluiſſem.

VITAE HISTORIA.

IGITVR Martinus Sabariæ Pannoniarum oppido oriundus fuit,ſed intra Italiam Ticini altus eſt, parentibus ſecundùm ſeculi dignitatem non infimis,gentilibus tamẽ. Pater eius miles primùm,pòſt tribunus militum fuit. Ipſe armatam militiam in adoleſcẽtia ſecutus,inter ſcholares alas ſub rege Conſtantio,deindè ſub Iuliano Cæſare militauit: non tamẽ ſponte,quia à primis ferè annis diuinam potiùs ſeruitutem ſacra illuſtris pueri ſpirauit infantia. Nam cùm eſſet annorum decem, inuitis parentibus ad Eccleſiam confugit, ſeque catechumenum fieri poſtulauit. Mox mirum in modum totus in Dei opere conuerſus,cùm eſſet annorum duodecim,eremum concupiuit: feciſſetque votis ſatis,ſi ætatis infirmitas non obſtitiſſet. Animo tamen aut circa monaſteria, aut circa eccleſias ſemper intẽtus, meditabatur in ætate puerili, quòd poſteà deuotus impleuit. Sed cùm edictum eſſet à regibus, vt veteranorum filij ad militiam ſcriberentur,prodente patre,qui felicibus eius actibus inuidebat,cùm eſſet annorum quindecim,raptus & catenatus,ſacramẽtis militaribus eſt implicatus, vno tantùm ſeruo comite contentus,cui tamen verſa vice dominus ſeruiebat, adeò vt plerunquè ei & calceamenta ipſe detraheret,& ipſe detergeret,cibum vnà caperent, hic ſæpiùs miniſtraret. Triennium ferè ante baptiſma in armis fuit,integer tamen ab his vitijs,quibus illud hominum genus implicari ſolet. Multa illi circa commilitones benignitas,mira charitas: patientia verò,atque humilitas,vltra humanum modum. Nam frugalitatem in eo laudare non eſt neceſsè,qua ità vſus eſt,vt iam illo tẽpore nõ miles,ſed monachus,putaretur. Quibus rebus ità ſibi omnes commilitones ſuos deuinxerat, vt eum miro venerarentur affectu. Necdùm tamen regeneratus in Chriſto,agebat quendam bonis operibus baptiſmatis candidatum: aſſiſtere ſcilicet laborantibus,opem ferre miſeris,egentes alere,nudos veſtire,nihil ſibi ex militię ſtipendijs,præter quotidianum victũ,reſeruare: Iam tum Euangelij non ſurdus auditor,de craſtino non cogitabat.

Nouemb. 11
Cap. 1.
Patria S. Martini.
Inuitus militat.
Fit catechumenus.
Cogitur militiæ operã dare.
Vide humilitatem.
Matt. 6.

Quodam itaque tempore,cùm iam nihil præter arma & ſimplicem militiæ veſtem haberet,media hyeme,quæ ſolito aſperior inhorruerat, adeò vt pleroſq; vis algoris extingueret,obuium habuit in porta Ambianẽſium ciuitatis pauperem nudũ. Qui cùm prętereuntes,vt ſuî miſererentur,oraret,omneſq; miſerum præterirent,intellexit vir Deo plenus ſibi illum,alijs miſericordiam non prępſtantibus,reſeruari. Quid tamen ageret? Nihil præter chlamydem,qua indutus erat,habebat. Iam enim reliqua in opus ſimile conſumpſerat. Arrepto itaque ferro,quo erat accinctus,mediam diuidit,partemq; eius pauperi tribuit,reliqua rursùs induitur. Intereà de circunſtantibus ridere nonnulli, quia deformis eſſet,& truncatus habitu videretur: multi tamẽ, quibus erat mens ſanior, altiùs gemere,qui ſimile nihil feciſſent,cùm vtiquè plus habentes,veſtire pauperem ſine ſua nuditate potuiſſent. Nocte igitur inſecuta,cùm ſe ſopori dediſſet, vidit Chriſtum chlamydis ſuæ,qua pauperem texerat,parte veſtitũ. Intueri diligẽtiſſimè Dominũ,veſtemq;, quam dederat,iubetur agnoſcere. Mox ad Angelorum circunſtantium multitudinẽ audiuit Ieſum,clara voce dicentem: Martinus adhuc catechumenus hac me veſte contexit. Verè memor Dominus dictorum ſuorum,qui antè prædixerat: Quandiù feciſtis hæc vni ex minimis iſtis,mihi feciſtis: ſe in paupere profeſſus eſt fuiſſe veſtitũ. Et ad confirmandũ tam boni operis teſtimoniũ,in eodem ſe habitu, quem pauper acceperat, eſt dignatus oſtendere. Quo viſo,vir beatiſſimus non in gloriam eſt elatus humanã, ſed bonitatẽ Dei in ſuo opere cognoſcẽs,cũ eſſet annorũ duodeviginti, ad baptiſmũ cõuolauit. Nec tamen ſtatìm militiæ renũciauit, tribuni ſui precibus euictus, cui cõtubernium familiare præſtabat. Etenim tranſacto tribunatûs ſui tempore,renunciaturum ſe ſeculo pollicebatur. Qua Martinus expectatione ſuſpenſus,per biennium ferè,poſteaquàm eſt

Cap. 2.
Inſignis charitas.
Videt Chriſtum.
Matt. 25.
Baptizatur.

ba-

baptiſmum conſecutus, ſolo ſcilicet nomine militauit.

Cap. 3. Intereà irruentibus intra Gallias barbaris, Iulianus Cæſar coacto in vnum exercitu, apud Vangionum ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus. Et (vt eſt conſuetudinis) ſinguli citabantur, donèc ad Martinum ventum eſt. Tum verò opportunum tempus exiſtimans, quo peteret miſſionem, (neque enim integrum ſibi fore arbitrabatur, ſi donatiuum, nō militaturus, acciperet:) Hactenùs, inquit ad Cæſarem, militaui tibi: nunc patere, vt militem Deo: donatiuum tuum pugnaturus accipiat alter: Chriſti *Detrectat militiam.* ego miles ſum, pugnare mihi non licet. Tum verò aduersùs hanc vocem Tyrannus infremuit, dicens eum metu pugnæ, quæ poſtera die erat futura, non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immò illato ſibi terrore conſtantior: Si hoc, inquit, ignauię adſcribitur, non fidei, craſtina die ante aciem inermis adſtabo, & in nomine Domini Ieſu, ſigno Crucis, non clypeo, protectus, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus. Retrudi ergò in cuſtodiam iubetur: facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obijceretur. Poſtera die hoſtes legatos de pace miſerunt, ſua omnia, ſeque dedentes. Vndè quis dubitet hanc verè beati viri fuiſſe victoriam, cui præſtitum ſit, nè inermis ad prœlium mitteretur? Et quanuìs pius Dominus ſeruare militem ſuum inter hoſtium gladios & tela potuiſſet: tamen nè vel aliorū morte, ſancti violaretur obtutus, exemit pugnæ neceſſitatem. Neque enim aliam pro milite ſuo Chriſtus debuit præſtare victoriam, quàm vt ſubactis ſine ſanguine hoſtibus, nemo moreretur.

Cap. 4. Exindè relicta militia, ſanctum Hilarium Pictauę Epiſcopum ciuitatis, cuius tunc in Dei rebus ſpectata & cognita fides habebatur, expetiuit, & aliquandiù apud eum *Relicta militia, venit ad Hilariū Epiſcopū.* commoratus eſt. Tentauit autem idem Hilarius, impoſito diaconatûs officio, ſibi eum arctiùs implicare, & miniſterio vincire diuino. Sed cùm ſępiſſimè reſtitiſſet, indignum ſe eſſe vociferans, intellexit vir Dei altioris ingenij, hoc eum modo poſſe conſtringi, ſi id ei officij imponeret, in quo quidam locus iniuriæ videretur. Itaque exorciſtam eum eſſe *Fit exorciſta.* præcepit. Quam ille ordinationem, nè deſpexiſſe tanquàm humiliorem videretur, non repudiauit. Nec multò pòſt admonitus per ſoporem, vt patriam, parentesque, quos adhuc gentilitas detinebat, religioſa ſolicitudine viſitaret, ex voluntate ſancti Hilarij profectus eſt, multisque ab eo obſtrictus precibus & lachrymis, vt rediret, mœſtus, vt ferunt, peregrinationem illam aggreſſus eſt, conteſtatus fratres multa ſe aduerſa paſſurū: quod *Incidit in latrones.* poſteà probauit euentus. Ac primū inter alpes deuia ſecutus, incidit in latrones. Cumq; vnus ſecurim eleuatam in caput eius libràſſet, ictum ferientis dextrę ſuſtinuit alter. Vinctis tamen poſt tergum manibus, vni ſeruandus & cuſtodiendus traditur. Qui cùm eum ad remotiora duxiſſet, percontari ab eo cœpit, quiſnam eſſet. Reſpondit Chriſtianum ſe eſſe. Quærebat etiam ab eo, an timeret. Tunc verò conſtantiſſimè profitebatur, *Nota conſtantiam.* nunquàm ſe tam fuiſſe ſecurum: quia ſciret miſericordiam Domini maximè in tentationibus affuturā: ſe magis illi dolere, qui Chriſti miſericordia, vtpotè latrocinia exercens, eſſet indignus. Ingreſſusque Euāgelicam diſputationem, verbum Dei latroni prędicabat. Quid longiùs morer? Latro credidit, proſecutusq; Martinum viæ reddidit, orās vt pro ſe Dominum precaretur. Idemque poſteà religioſam ducere vitam viſus eſt, adeò *Latronem conuertit.* vt hæc, quę ſuprà retulimus, ab eo audita dicantur. Igitur Martinus indè progreſſus, cū Mediolanū præteriſſet, diabolus in itinere, humana ſpecie aſſumpta, ſe ei obuiàm tulit, quò tenderet, requirens. Cumq; id à Martino reſponſi accepiſſet, ſe quò Dominus vocaret, intendere, ait ad eum: Quocunquè ieris, vel quæcunquè tentaueris, diabolus tibi *Pſal. 117.* aduerſabitur. Tunc ei Prophetica voce reſpondit: Dominus mihi adiutor eſt, non timebo quid faciat mihi homo: ſtatimque è conſpectu eius inimicus euanuit. Itaque vt animo ac mente cōceperat, matrem gentilitatis abſoluit errore, patre in malis perſeuerante: plures tamen ſuo ſaluauit exemplo. Deindè cùm hæreſis Arriana per totum orbem, & maximè intra Illyricum pullulâſſet, cùm aduerſus perfidiam ſacerdotum ſolus penè *Multa ab Arrianis patitur.* acerrimè repugnaret, multisq; ſupplicijs eſſet affectus, (nā & publicè virgis cæſus eſt) & ad extremū de ciuitate exire cōpulſus, Italiā repetens, cùm intra Gallias quoq; diſceſſu S. Hilarij, quem ad exilium hęreticorū vis coëgerat, turbatam Eccleſiā cōperiſset, Mediolani ſibi monaſterium ſtatuit. Ibì quoq; eum Auxentius, auctor & princeps Arrianorū, grauiſſimè inſectatus eſt: multisq; affectū iniurijs, de ciuitate exturbauit. Cedēdum *Mediolani condit monaſterium.* itaq; tēpori arbitratus, ad inſulam Gallinariā nomine ſeceſſit, comite quodā presbytero, magnarū virtutū viro. Hîc aliquādiù radicibus vixit herbarū. Quo tempore helleborum,

rum,venenatum,vt ferunt,gramen in cibum ſumpſit.Sed cùm vim veneni in ſe graſſantis,vicina iam morte,ſenſiſſet,imminens periculum oratione repulit,ſtatimq́ue omnis dolor fugatus eſt.Nec multò pòſt,cù m ſancto Hilario comperiſſet regis pœnitentia poteſtatẽ indultã fuiſſe redeundi, Romę ei tentauit occurrere. Profectusq́ue eſt ad vrbem. Nota victū.

Cùm iam Hilarius præterijſſet, ità eum eſt veſtigijs proſecutus. Cumq́ue ab eo gratiſſimè eſſet ſuſceptus, haud longè ſibi ab oppido monaſterium collocauit. Quo tempore quidam ei ſe catechumenus iunxit, cupiens viri ſanctiſſimi inſtitui diſciplinis. Paucisq́ue interpoſitis diebus,languore correptus,vi febrium laborabat. At tum Martinus fortè diſceſſerat: & cùm per triduum defuiſſet, regreſſus exanime corpus inuenit. Ità ſubita mors fuerat, vt abſque baptiſmate humanis rebus excederet. Corpus in medio poſitum, triſti mœrentium fratrum frequentabatur officio : cùm Martinus flens & eiulans, accurrit. Tum verò tota ſpiritum ſanctum mente concipiens, egredi cellulam,in qua corpus iacebat,cæteros iubet: ac foribus obſeratis, ſuper exanimata defuncti fratris membra proſternitur. Et cùm aliquandiù orationi incubuiſſet, ſenſiſſetq́ue per ſpiritum Domini adeſſe virtutem,erectus paululùm,& in defuncti ora defixus,orationis ſuæ ac miſericordiæ Domini intrepidus expectabat aduentum. Vixq́ue duarum ferè horarum ſpatium interceſſerat: vidit defunctum paulatìm membris omnibus commoueri,& laxatis in vſum videndi palpitare luminibus. Tum verò magna ad Dominum voce conuerſus,gratias agens,cellulam clamore compleuerat. Quo audito,qui pro foribus adſtiterant,ſtatìm irruunt.Mirum ſpectaculum : quòd videbant viuere,quem mortuum reliquiſſent. Ità redditus vitæ, ſtatìm baptiſma conſecutus, plures poſteà vixit annos. Primusq́ue apud nos Martini virtutum vel materia, vel teſtimonium fuit. Idem tamen referre erat ſolitus, ſe corpore exutum, ad tribunal iudicis ductum, deputatumq́ue obſcuris locis & vulgaribus turbis, triſtem excepiſſe ſententiam. Tunc per duos Angelos iudici fuiſſe ſuggeſtum,hunc eſſe,pro quo Martinus oraret. Ità per eoſdem Angelos ſe iuſſum reduci, & Martino redditum, vitæq́ue priſtinæ reſtitutum. Ab hoc primo tempore beati viri nomen enituit, vt qui ſanctus iam ab hominibus habebatur,potens etiam,& verè Apoſtolicus haberetur. Cap.5. Mortuum excitat precibus ſuis.

Nec multò pòſt dum agrum Lupicini cuiuſdam, honorati ſecundùm ſeculum viri præteriret,clamore & luctu turbæ plangentis excipitur. Ad quam cùm ſolicitus adſtitiſſet,& quis eſſet hic fletus,inquireret,indicatur,vnum è familia ſeruulum laqueo ſibi vitam extorſiſſe.Quo cognito,cellulam,in qua corpus iacebat,ingreditur: excluſisq́ue omnibus turbis,ſuperſtratus corpori,aliquantiſpèr orauit.Mox viuiſcente vultu, *inardeſcẽtibus oculis, in ora illius defunctus erigitur, lentoq́ue conamine eniſus aſſurgere, appręhenſa beati viri dextra,in pedes conſtitit,atque ità cum eo vſque ad veſtibulū domûs, turba omni inſpectante,proceſſit. Cap.6. *marceſcentibus. Alterū defunctū excitat.

Sub idem ferè tempus ad Epiſcopatum Turonicæ petebatur Eccleſiæ.Sed cùm erui à monaſterio ſuo non facilè poſſet, Ruricius quidam vnus è ciuibus, vxoris languore ſimulato,ad genua illius prouolutus,vt egrederetur,obtinuit.Ità depoſitis iam in itinere ciuium turbis,ſub quadam cuſtodia ad ciuitatem vſque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo non ſolum ex illo oppido, ſed etiam ex vicinis vrbibus ad ſuffragia ferenda conuenerat.Vna omnium voluntas,eadem vota,eademq́ue ſententia,Martinum Epiſcopatu eſſe digniſſimum: felicem fore tali Eccleſiam ſacerdote. Pauci tamen,& nonnulli ex Epiſcopis,qui ad conſtituendum antiſtitem fuerant euocati, impiè repugnabant,dicentes ſcilicet, cõtemptibilem eſſe perſonam, indignum eſſe Epiſcopatu hominem deſpicabilem, veſte ſordidum, crine deformem. Ità à populo ſentẽtię ſanioris hæc illorum irriſa dementia eſt,qui illuſtrem virum,dum vituperare cupiunt,prędicabant.Nec verò aliud his facere licuit,quàm quod populus Domino volente cogebat. Inter Epiſcopos tamen,qui adfuerant,pręcipuè Defenſor quidam nomine,dicitur reſtitiſſe.Vndè animaduerſum eſt,grauiter illum lectione Prophetica tunc notatum. Nam cùm fortuitò lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuiſſet, turbatis miniſtris,dum expectatur,qui non aderat,vnus è circunſtantibus, ſumpto pſalterio,quem primùm verſum inuenit,arripuit. Pſalmus autem hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicum, & defenſorem.Quo lecto,clamor populi tollitur,pars aduerſa confunditur: Atque ità habitum eſt,diuino nutu pſalmum hunc lectum fuiſſe, vt teſtimonium operis ſui Defenſor audi- Cap.7. Creatur Turoneñ Epiſcopus. Eſai.52.

audiret, quia ex ore infantium atque lactentium in Martino Domini laude perfecta, & oſtenſus pariter, & deſtructus eſt inimicus. Iam verò ſumpto Epiſcopatu, qualem ſe, quantumque prꝳſtiterit, non eſt noſtræ facultatis euoluere. Idem enim conſtantiſſimè perſeuerabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde eius humilitas: eadem in veſtitu eius vilitas erat. Atque ità plenus authoritatis & gratiꝳ, implebat Epiſcopi dignitatem: vt nō tamen propoſitum monachi virtutemque deſereret. Aliquandiù ergò adhærenti ad ecclesiam cellula vſus eſt. Deindè cùm inquietudinem ſe frequentantium ferre nō poſſet, duobus ferè extra ciuitatem millibus monaſterium ſibi ſtatuit. Qui locus tam ſecretus & remotus erat, vt eremi ſolitudinem nō deſideraret. Ex vno enim latere præciſa montis excelſi rupe ambiebatur, reliquam planitiem Liger fluuius reducto paululum ſinu clauſerat. Vna tantùm, eádemque arcta admodùm via adiri poterat. Ipſe ex lignis contextam cellulam habebat: multique ex fratribus in eundem modum. Plerique ſaxo ſuperiecti montis cauato, receptacula ſibi fecerant. Diſcipuli verò octoginta erant, qui ad exemplum beati magiſtri inſtituebantur. Nemo ibì quicquam propriū habebat, omnia in medium conferebantur. Non emere, aut vendere (vt pleriſque monachis moris eſt) cuiquam licebat. Ars ibì, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabāt. Rarus cuiquam extra cellulā ſuā egreſſus, niſi cùm ad locum orationis conueniebant. Cibum vnà omnes poſt horam ieiunij accipiebant. Vinum nemo nouerat, niſi quem infirmitas coëgiſſet. Plerique camelorum ſetis veſtiebantur: mollior ibì habitus pro crimine erat. Quod eo magìs ſit mirum neceſſè eſt, quòd multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc ſe humilitatem & patientiam coëgerant. Pluresque ex his poſteà Epiſcopos vidimus. Quæ enim eſſet ciuitas, aut Eccleſia, quæ non ſibi de Martini monaſterio cuperet ſacerdotem?

In Epiſcopatu vt ſe geſſerit. *Monaſteriū extruit.* *Nota vitæ aſperitatē in illo monaſterio.*

Cap. 8. Sed vt reliquas virtutes eius, quas in epiſcopatu egit, aggrediar: erat haud lōgè ab oppido proximus monaſterio locus, quem falſa hominū opinio, velut conſepultis ibì martyribus cōſecrauerat. Nam & altare ibì à ſuperioribus Epiſcopis conſtitutū habebatur. Sed Martinus non temerè adhibēs incertis fidem, ab his, quī maiores natu erāt, presbyteris vel clericis flagitabat nomē ſibi martyris, & tēpora paſſionis oſtēdi: grandi ſe ſcrupulo ꝑmoueri, ꝙ nihil certi cōſtans ſibi Maiorū memoria tradidiſſet. Cùm aliquādiù ergò à loco illo ſe abſtinuiſſet, nec derogās religioni, qa incertus erat: nec authoritatē ſuā vulgo accōmodans, nè ſuperſtitio conualeſceret, quodā die, paucis ſecum adhibitis fratribus, ad locum pergit: Deindè ſuper ſepulcrum ipſum adſtans, orauit ad Dominum, vt quis eſſet, vel cuius meriti ſepultus, oſtēderet. Tum conuerſus ad læuam, videt prope aſſiſtere vmbram ſordidam, & trucem. Imperat nomen meritumque vt loqueretur. Nomen edicit, de crimine confitetur, latronem ſe fuiſſe ob ſcelera percuſſum, vulgi errore celebratum, ſibi nihil cum martyribus eſſe commune, cùm illos gloria, ſe pœna retineret. Mira res: vocem loquentis, qui aderant, audiebant, perſonam tamen non videbant. Tum Martinus, quid vidiſſet, expoſuit: Iuſſitque ex eo loco altare, quod ibì fuerat, ſubmoueri, atque ità populum ſuperſtitionis illius abſoluit errore.

Latronem pro martyre ignorantia cultum depræhendit.

Cap. 9. Accidit antem in ſequenti tempore, dum iter ageret, vt gentilis cuiuſdā corpus, quod ad ſepulcrum cum ſuperſtitioſo funere deferebatur, obuium haberet. Conſpicatusque eminùs venientem turbam, quidnam id eſſet ignarus, paululùm ſtetit. Nam cùm ferè quingentorum paſſuum interuallum eſſet, vt difficile fuerit dignoſcere, quid videret: tamen quia ruſticam manum cerneret, & agente vento linteamina corpori ſuperiecta volitarent, profanos ſacrificiorum ritus agi credidit: quia eſſet hæc Gallorum ruſticis conſuetudo, ſimulacra dæmonum candido tecta velamine miſera per agros ſuos circunferre dementia. Eleuato ergò in aduersùm ſigno Crucis, imperat turbæ non moueri loco, onusque deponere. Hîc verò mirum in modum videres miſeros primùm velut ſaxa riguiſſe: deindè cùm primò mouere ſe ſummo conamine niterentur, vltrà accedere non valentes, ridiculam in vertiginē rotabantur, donèc victi, corporis onus deponunt attoniti, & ſemet inuicèm adſpectātes, quidnam ſibi accidiſſet, taciti cogitabāt. Sed cùm beatus vir comperiſſet exequiarum illam eſſe frequētiam, non ſacrorum, eleuata rursùm manu, dat eis abeundi, & tollendi corporis poteſtatem. Ità eos & cùm voluit, ſtare compulit: & cùm libuit, abire permiſit.

Error ruſticorum in Gallijs.

Cap. 10. Item dum in vico quodam templum antiquiſſimū diruiſſet, & arborem pinum, quæ fano

fano erat proxima, eſſet aggreſſus excídere: tum verò antiſtes loci illius, cęteraque gentilium turba cœpit obſiſtere. Et cùm ijdem illi, dum templum euertitur, imperante domino, acquieuiſſent, ſuccídi arborem non patiebantur. Ille quidem eos ſedulè commonere, nihil eſſe religionis in ſtipite, Dominum potiùs, cui ſeruiret ipſe, ſequerentur: arborem illam excídi oportere, quia eſſet dæmoni dedicata: Tum vnus ex illis, qui erat audacior cęteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quem dicis te colere, fiduciam, noſmetipſi ſuccídimus hanc arborem: Tu ruentem excipe, & ſi tecū eſt tuus, vt dicis, Dominus, euades. Tum ille intrepidè confiſus in Domino, facturum ſe pollicetur. Hîc verò ad iſtiuſmodi cōditionem omnis illa gentilium turba conſentit, facilemque arboris ſuæ habere iacturam, ſi inimicum ſacrorum ſuorū, caſu illius obruiſſent. Itaq; cùm vnam in partem pinus illa eſſet accliuis, (vt nō eſſet dubium, quam in partem ſucciſa corrueret) eo loco vinctus ſtatuitur pro arbitrio ruſticorum, quò arborem eſſe caſuram nemo dubitabat. Succídere igitur ipſi ſuam pinum cum ingenti gaudio, lętitiaq; cœperūt. Aderat eminùs turba mirantiū. Iamq; paulatìm nutare pinus cœpit, & ruinā ſuā caſura minitari. Pallebant eminùs monachi, & periculo iam propiore cōterriti, ſpem omnē, fidemque perdiderant, ſolam Martini mortem expectantes. At ille confiſus in Domino, intrepidus opperiens, cùm iam fragorem ſuî pinus cóncidēs edidiſſet, iam cadenti, & ſuper ſe ruenti, eleuata protinùs obuiàm manu, ſalutis ſignum oppoſuit. Tum verò turbinis modo retroactā putares: ità diuerſam in partem ruit, adeò vt ruſticos, qui in tuto loco ſteterāt, penè proſtrauerit. Tum verò in cęlū clamore ſublato, gētiles ſtupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Chriſti nomen in commune ab omnibus prædicari: ſatiſque conſtitit, eo die ſalutem illi veniſſe regioni. Nam nemo ferè ex immani illa multitudine gentiliū fuit, qui nō impoſitione manûs deſiderata, in Dominū Ieſum Chriſtū, relicto impietatis errore, crediderit. Et verè ante Martinum pauci admodùm, immò penè nulli, in ijs regionibus Chriſti nomen receperant. Quod adeò virtutibus illius, exemploque conualuit, vt iam ibì nullus locus ſit, qui non aut eccleſijs frequentiſſimus, aut monaſterijs ſit repletus. Nam vbì fana deſtruxerat, ſtatim ibì aut eccleſias, aut monaſteria conſtruebat.

Vide vim ſigni ſanctę Crucis.

Multi ethnici credunt.

Nota de templis & monaſterijs, quæ hodie hæretici euertunt.

Cap. 11.

Nec minorem ſub idem ferè tempus eodem in opere virtutem edidit. Nam cùm in vico quodam fano antiquiſſimo & celeberrimo ignem inieciſſet, in proximam, immò adhærentem domum, agente vento, flammarum globi ferebantur. Quod vbì Martinus aduertit, rapido curſu tectum domûs ſcandit, obuiàm ſe venientibus flammis inferens. Tum verò mirum in modum cerneres contra vim venti ignem retorqueri, vt compugnantium inter ſe elementorum quidam conflictus videretur. Ità virtute Martini ibì tantùm ignis eſt operatus, vbì iuſſus eſt.

Cap. 12.

In vico autem, cui Leproſum nomen eſt, cùm idem templum opulentiſſimum ſuperſtitioſę religionis voluiſſet euertere, reſtitit ei multitudo gentilium, adeò vt non abſq; iniuria ſit repulſus. Itaque ſeceſſit ad proxima loca, ibique per triduum cilicio tectus & cinere, ieiunans ſemper atque orans, precabatur Dominum, vt quia templū illud euertere humana manu non potuiſſet, virtus illud diuina dirueret. Tum ſubitò ei duo Angeli haſtati atque ſcutati inſtàr militiæ cæleſtis ſe obtulerunt, dicentes miſſos ſe à Domino, vt ruſticam multitudinem fugarent, pręſidiumque Martino ferrent, nè quis, dum templum dirueretur, obſiſteret. Rediret ergò, & opus cœptum deuotus impleret. Ità regreſſus ad vicum, ſpectantibus gentilium turbis, & quieſcentibus, dum profanam ædē vſq; ad fundamenta dirueret, aras omnes atque ſimulacra redegit in puluerem. Quo viſo, ruſtici cùm ſe intelligerent diuino nutu obſtupefactos atque perterritos, nè Epiſcopo repugnarent, omnes ferè in Ieſum Dominum crediderunt, clamantes palàm, & confitentes, Deum Martini eſſe colendum, idola negligenda, quæ ſibi adeſſe non poſſent.

Virtus cęleſtis adeſt euertenti fanum dæmonum.

Cap. 13.

Quid etiam in pago Heduorum geſtum ſit, referam. Vbì dum templum itidèm euerteret, furens gentilium ruſticorum in eum irruit multitudo. Cumque vnus audacior cęteris, ſtricto eum gladio peteret, reiecto pallio, nudam ceruicem percuſſori prębuit. Nec cunctatus eſt ferire gentilis: ſed cùm dexteram altiùs extuliſſet, reſupinus ruit, conſternatuſque diuino metu, veniam precabatur.

Diuinitùs puniuntur eum cædere volentes.

Cap. 14.

Nec diſſimile huic fuit illud: Cùm eum idola deſtruentem cultro quidam ferire voluiſſet, in ipſo ictu ferrum ei de manibus excuſſum, non comparuit. Plerunquè autem contradicentibus ſibi ruſticis, nè eorum fana deſtrueret, ità prędicatione ſancta gentilium

animos mitigabat, vt luce eis veritatis oſtenſa, ipſi ſua templa ſubuerterent. Curationũ verò tam potens in eo gratia erat, vt nullus ferè ad eum ægrotus acceſſerit, qui nõ continuò receperit ſanitatem: quod vel ex conſequenti liquebit exemplo.

Mira curationum gratia.

Cap. 15. Treueris puella quædam dira paralyſis ægritudine tenebatur, ità vt iam per multum tempus nullo ad humanos vſus corporis officio fungeretur: omni ex parte præmortua, vix tenui ſpiritu palpitabat. Triſtes ad ſolam funeris expectationem aſſiſtebant propinqui: cùm ſubitò nunciatur, ad ciuitatem illam veniſſe Martinũ. Quod vbi puellę pater comperit, cucurrit exanimis, pro filia rogaturus. Et fortè Martinus iam eccleſiam fuerat ingreſſus. Ibì inſpectante populo, multiſque alijs Epiſcopis prȩſentibus, eiulans ſenex genua eius amplectitur, dicens: Filia mea moritur miſero genere lãguoris, & quod ipſa eſt morte crudelius, ſolo ſpiritu viuit, iam carne præmortua. Rogo vt eã adeas, atq; benedicas: Confido enim, quòd per te reddenda ſit ſanitati. Qua ille voce confuſus obſtupuit, & refugit, dicens hoc ſuæ non eſſe virtutis: ſenem errare iudicio: non eſſe ſe dignum, per quem Deus ſignum virtutis oſtenderet. Perſtare cœpit vehementiùs flens pater, & orare, vt exanimem viſitaret: poſtremò à circunſtantibus Epiſcopis ire compulſus, deſcendit ad domum puellæ. Ingens turba præ foribus, expectans, quidnam Dei ſeruus eſſet facturus. Ac primùm (quæ erant illius familiaria in iſtiuſmodi rebus arma) ſolo proſtratus orauit. Indè ægram intuens, dari ſibi oleum poſtulat. Quod cùm benedixiſſet, in os puellæ vim ſancti liquoris infudit, ſtatimque vox reddita eſt. Tum paulatìm ſingula contactu eius cœperũt membra viuiſcere, donèc firmatis greſſibus, populo teſte, ſurrexit.

Præclarum miraculum adhibito oleo benedicto.

Cap. 16. Eodem tempore Tetradij cuiuſdam proconſularis viri ſeruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergò Martinus, vt ei manum imponeret, deduci eũ ad ſe iubet. Sed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ità in aduenientes rabidis dentibus ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipſe deſcenderet. Tum verò Martinus negat, ſe profani & gentilis hominis domum adire poſſe. Nam Tetradius eo tempore adhuc gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ergò ſe, ſi de puero dæmon fuerit eiectus, Chriſtianum fore. Ità impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritum eiecit. Quo viſo, Tetradius Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credidit, ſtatimque catechumenus factus, nec multò pòſt baptizatus eſt, ſemperque Martinum ſalutis ſuę auctorem miro coluit affectu.

Sanat dęmoniacum, & proconſularis vir credit.

Cap. 17. Per idem tempus in eodem oppido ingreſſus patrisfamiliâs cuiuſdam domum, in limine ipſo reſtitit, dicens, horribile in atrio domûs dæmoniũ ſe videre. Cui cùm, vt diſcederet, imperaret, quendam è familia, qui in interiore parte ædium morabatur, arripuit: ſęuire dentibus miſer cœpit, & obuios quoſcunque laniare. Commota domus, familia turbata, populus in fugam verſus, Martinus ſe furenti obijcit, ac primùm ſtare ei imperat. Sed cùm dentibus fremeret, hiantique ore morſum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: Si habes, inquit, aliquid poteſtatis, hos deuora. Tum verò àc ſi candens ferrum faucibus accepiſſet, longè reductis dentibus, digitos beati viri vitabat attingere. Et cùm fugere de obſeſſo corpore pœnis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire ei per os liceret, fœda relinquens veſtigia, fluxu ventris egreſſus eſt.

Alius curatur dæmoniacus.

Cap. 18. Intereà cùm de motu atque impetu barbarorum, ſubitò ciuitatẽ fama turbâſſet, dęmoniacum ad ſe exhiberi iubet. Imperat, an verus eſſet hic nuncius, fateretur. Tum confeſſus eſt ſedecim dęmones fuiſſe, qui rumorem hũc per populum diſſeminâſſent, vt hoc ſaltem metu ex illo Martinus oppido fugaretur: barbaros nihil minùs, quàm irruptionem, cogitare. Ità cùm hæc immundus ſpiritus media in eccleſia fateretur, metu & turbatione preſenti ciuitas liberata eſt.

Nota fallaciam dæmonum.

Cap. 19. Apud Pariſios verò dum portam ciuitatis illius, magnis ſecum turbis euntibus, introiret, leproſum miſerabili facie, horrentibus cunctis, oſculatus eſt, atque benedixit: ſtatimque omni malo emundatus, poſtero die ad eccleſiam veniens nitenti cute, gratias pro ſanitate, quam receperat, agebat. Sed nec hoc prætereundum eſt, ꝙ fimbriæ veſtimenti eius cilicioque detractæ, crebras ſuper infirmãtibus egêre virtutes. Nam cùm aut digitis illigatæ, aut collo inditæ ſunt, perſępè ab ægrotantibus morbos effugauerunt.

Leproſus curatur.

Cap. 20. Arborius autem, vir præfectorius, ſancti admodùm & fidelis ingenij, cùm filia eius grauiſſimis quartanæ febribus vreretur, epiſtolam Martini, quæ caſu ad eum delata fuerat,

rat, pectori puellæ in ipſo acceſſu ardoris inſeruit: ſtatimque fugata febris eſt. Quæ res apud Arborium tãtum valuit, vt ſtatim puellam Deo voueret, & perpetuæ virginitati dicaret. Profectusque ad Martinum, puellam ei pręſens ob virtutum eius teſtimonium, quę per abſentem licèt curata eſſet, obtulit. Neque ab alio eam, quàm à Martino, habitu virginitatis impoſito, paſſus eſt conſecrari.

Paulinus verò, vir magni poſtmodùm futurus exempli, cùm oculum grauiter dolere cœpiſſet, & iam pupillam eius craſſior nubes ſuperducta texiſſet, oculum ei Martinus peniculo contigit, priſtinamque ei ſanitatem, ſublato omni dolore, reſtituit. Cap.21.

Ipſe autem cùm caſu quodam eſſet de cœnaculo deuolutus, & per confragoſos ſcalæ gradus décidens, multis vulneribus eſſet affectus, cùm exanimis iacéret in cellula, & immodicis doloribus cruciaretur, nocte ei Angelus viſus eſt eluère vulnera, & ſalubri vnguento contuſi corporis membra contingere. Atque ità poſtero die reſtitutus eſt ſanitati, vt nihil vnquàm pertuliſſe incommodi putaretur. Sed quia longum eſt ire per ſingula, ſufficiant hæc, vel pauca de plurimis: ſatisq; ſit, nos & in excellentibus non ſubtrahere veritatem, & in multis vitare faſtidium. Cap.22.

Atque vt minora tantis inſeram, quanuis (vt eſt noſtrorum ætas temporum, quibus iam deprauata omnia, atque corrupta ſunt) penè pręcipuum ſit adulationi regię ſacerdotalem nõ ceſſiſſe conſtantiam: cùm ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum, plures ex diuerſis partibus Epiſcopi conueniſſent, & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, ſeque degeneri incõſtantia regiæ clientelę ſacerdotalis dignitas ſubdidiſſet, in ſolo Martino Apoſtolica authoritas permanebat. Nam etsì pro aliquibus ſupplicandũ regi fuit, imperauit potiùs, quàm rogauit. Et à conuiuio eius frequenter rogatus abſtinuit, dicens, ſe menſæ eius participem eſſe non poſſe, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expuliſſet. Poſtremò cum Maximus ſe non ſpontè ſumpſiſſe imperium affirmaret, ſed impoſitam ſibi à militibus diuino nutu neceſſitatem regni, armis defendiſſe: & nõ alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuiſſet, nullumque ex aduerſarijs, niſi in acie, occubuiſſe, tandẽ victus vel ratione, vel precibus, ad conuiuiũ venit, mirum in modum gaudente rege, quòd id impetrâſſet. Conuiuæ autẽ aderant, veluti ad diem feſtum euocati, ſummi atq; illuſtres viri, Pręfectus, idemque Conſul Euodius, quo nihil vnquàm iuſtius fuit, Comites duo, ſumma poteſtate præditi, frater regis, & patruus: medius inter hos Martini preſbyter accubuerat: ipſe autem ſellula iuxta regem poſita conſederat. Ad medium ferè conuiuium (vt moris eſt) pateram regi miniſter obtulit: Ille ſancto admodũ Epiſcopo dari potiùs iubet, expectans atq; ambiẽs, vt ab illius dextera poculũ ſumeret. Sed Martinus, vbi ebibit, paterã preſbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem, qui poſt ſe prior biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut regem ipſum, aut eos, qui à rege erant proximi, preſbytero prętuliſſet. Quod factũ Imperator, omneſque, qui tunc aderant, ità admirati ſunt, vt hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Celeberrimumque per totum palatium fuit, feciſse Martinum in regis prandio, quod in infimorum iudicum conuiuijs Epiſcoporũ nemo feciſset. Eidemque Maximo longè antè prędixit futurum, vt ſi ad Italiam pergeret, quò irẽ cupiebat, bellum Valentiniano Imperatori inferens, ſciret ſe primo quidem impetu futurum eſse victorem, ſed paruo pòſt tempore eſse periturum. Quod quidem ità vidimus. Nam primo aduentu eius, Valẽtinianus in fugam verſus eſt. Deindè poſt annum ferè, reſumptis viribus, captum intra Aquileię muros Maximum interfecit. Cap.23. Maximus Imper. feroci ingenio. S. Martinus vt ſe erga eũ geſſerit. Nota quantum vir ſanctiſſimus tribuerit ſacerdotio. Prædixit Maximo interitum.

Conſtat autem, etiam Angelos ab eo plerunquè viſos, ità vt conſerto inuicèm apud eum ſermone loquerentur. Diabolum verò ità conſpicabilem, & ſubiectum oculis habebat, vt, ſiue ſe in propria ſubſtantia contineret, ſiue in diuerſas figuras ſpecialeſque nequitias tranſtuliſset, qualibet ab eo ſub imagine videretur. Quod cùm diabolus ſciret ſe effugere non poſse, conuicijs eum frequenter vrgebat, quia fallere non poſset inſidijs. Quodam tempore cornu bouis cruentum in manu tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque oſtentans dexteram, & admiſso recèns ſcelere congaudens: Vbì eſt, inquit, Martine, virtus tua? Vnum de tuis modò interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus refert, quid diabolus indicâſset. Solicitos eſse pręcepit per cellulas ſingulorum, quiſnam hoc caſu fuiſset affectus. Neminẽ quidem deeſse de monachis, ſed vnum ruſticum mercede conductum, vt vehiculo ligna deferret, iſſe ad ſyluam nunciant. Cap.24.

Iubet igitur aliquos ire ei obuiàm. Ità haud longè à monaſterio iam penè exanimis inuenitur. Extremum tamen ſpiritum trahẽs, indicat fratribus caſum mortis, & vulneris, iunctis ſcilicet bobus, dum diſſoluta arctiùs lora conſtringit, bouem ſibi excuſſo capite inter inguina cornua inieciſſe. Nec multò pòſt vitam finiuit. Videris, quo iudicio Domini diabolo data fuerit hæc poteſtas. Verùm in Martino illud mirabile erat, quòd non ſolùm hoc, quod ſuprà retulimus, ſed multa iſtiuſmodi, ſi quotiès accidiſſent, longè antè præuidebat, & ſibi nunciata, fratribus indicabat. Frequenter autem diabolus, dum mille nocendi artibus ſanctum virum conaretur illudere, viſibilem ſe ei formis diuerſiſſimis ingerebat. Nam interdùm in Iouis perſonam, plerunq; Mercurij, perſæpè etiam Veneris ac Mineruæ transfiguratũ ſe vultibus offerebat. Aduersùs quem ſemper interritus, ſigno ſe Crucis, & orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerunquè conuicia, quibus illum dæmonum turba proteruis vocibus increpabat. Sed omnia falſa & vana cognoſcens, non mouebatur obiectis. Teſtabantur etiam aliqui ex fratribus, audiſſe ſe dæmonem proteruis Martinum vocibus increpantem: Cur intra monaſterium aliquos ex fratribus, qui olim baptiſmum diuerſis erroribus perdidiſſent, conuerſos poſteà recepiſſet, exponentem crimina ſingulorum: Martinum diabolo repugnantem, reſpondiſſe conſtanter: Antiqua debita melioris vitæ conuerſione purgari, & per miſericordiam Domini abſoluendos eſſe peccatis, qui peccare deſinerent. Contrà dicente diabolo: Nõ pertinere ad veniam criminoſos, & ſemèl lapſis nullam à Domino præſtari poſſe clementiam: tunc in hanc vocem fertur exclamâſſe Martinus: Si tuipſe, ô miſerabilis, ab hominum infeſtatione deſiſteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore, cùm dies iudicij in proximo eſt, pœniteret, ego tibi verè, confiſus in Domino, Chriſti miſericordiam pollicerer. O quàm ſancta de Domini pietate præſumptio, in qua etsì authoritatem præſtare non potuit, oſtendit affectum.

Multa futura antè cognoſcit. *Multis modis ei appáret ſatan.* *Nota ſententiam beati viri.*

Cap. 25.

Et quia de diabolo, eiusque artibus ſermo exortus eſt, non ab re videtur, licèt extrinſecùs, referre, quod geſtum eſt: quia & quædam in eo Martini virtutum portio eſt: & res digna miraculo, rectè memoriæ mandabitur in exemplum cauẽdi, ſi quid deinceps vſpiàm tale contigerit. Clarus quidam nomine, adoleſcens nobiliſſimus, mox presbyter, nunc felici beatus exceſſu, cùm relictis omnibus ſe ad Martinum contuliſſet, breui tempore ad ſummum fidei, virtutumque omnium culmen enituit. Itaque cùm haud longè ſibi ab Epiſcopi monaſterio tabernaculum conſtituiſſet, multique fratres commorarentur apud eum, iuuenis quidam ad eum, Anatolius nomine, ſub profeſſione monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus, acceſſit, habitauitque aliquandiù in commune cum cæteris. Dein procedente tẽpore, angelos apud ſe loqui ſolere dicebat. Cui cùm fidem nullus adhiberet, ſignis quibuſdam, pleroſque ad credendum coarctabat. Poſtremò couſquè proceſſit, vt inter ſe ac Deum angelos diſcurrere prędicaret. Iamque ſe vnum ex prophetis haberi volebat. Clarus tamen nequaquàm ad credendum cogi poterat. Ille aũt ei iram Domini, & præſentes plagas, cur ſancto nõ crederet, comminatus, poſtremò in hanc vocem fertur erupiſſe: Eccè hac nocte veſtem mihi candidam Dominus de cælo dabit, qua indutus, in medio veſtrûm diuerſabor, idque vobis ſignum erit, me in Dei eſſe virtute, qui Dei veſte donatus ſim. Tum verò grandis omniũ ad hanc profeſſionem expectatio fuit. Itaque ad mediam ferè noctem, fremitu inſultantium commoueri omne monaſterium loco viſum eſt. Cellulam autem, qua idem adoleſcens continebatur, crebris cerneres micare luminibus, fremitusque in ea diſcurrentium, & murmur quoddam multarum vocum audiebatur. Deindè facto ſilẽtio egreſſus, vnum de fratribus Sabatiũ nomine, ad ſe vocat, tunicamque ei, qua erat indutus, oſtendit. Obſtupefactus ille, conuocat cæteros: ipſe etiam Clarus accurrit, adhibitoque lumine, veſtem omnes diligenter inſpiciunt. Erat autem ſumma mollitie, candore eximio, micanti purpura: nec tamen, cuius eſſet generis aut velleris, poterat agnoſci. Curioſiùs tamen oculis aut digitis attrectata, non aliud, quàm veſtis videbatur. Intereà Clarus fratres admonet orationi inſiſtere, vt manifeſtiùs eis Dominus, quidnam eſſet, oſtenderet. Itaque reliquum noctis hymnis pſalmiſque conſumitur. At vbì illuxit dies, appræhẽſum dextera trahere ad Martinum volebant, benè conſcij illudi illum diaboli arte non poſſe. Tunc verò reniti ac reclamare miſer cœpit, interdictumque ſibi eſſe dicebat, nè ſe Martino oſtenderet. Cumque inuitum eum ire compellerent, inter trahentium manus veſtis euanuit. Vndè quis dubitet hanc etiam Martini fuiſſe virtutem, vt phantaſiam ſuam diabo-

Clarus adoleſcens nobiliſs. fit monachus ſanctiſs. *Anatolius pſeudomonachus.*

diabolus, cùm erat Martini oculis ingerenda, diſſimulare diutiùs aut regere nō poſſet? Animaduerſum eſt tamen, eodem ferè tempore fuiſſe in Hiſpanijs iuuenem, qui cùm ſibi multis ſignis authoritatem parauiſſet, eouſquè elatus eſt, vt ſe Eliam profiteretur. Quod cùm plerique temerè credidiſſent, addidit vt ſe Chriſtum eſſe diceret. In quo etiam adeò illuſit, vt eum quidam epiſcopus Rufus nomine, vt Deum adoraret. Propter quod eum poſteà ab Epiſcopatu deiectū vidimus. Plerique etiam nobis è fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quendam extitiſſe, qui ſe Iohānem eſſe iactitaret. Ex quo conijcere poſſumus, iſtiuſmodi pſeudoprophetis exiſtentibus, Antichriſti aduentum imminere: qui iam in iſtis myſterium iniquitatis operatur. Neque enim prætereundum videtur, quanta Martinum ſub ijſdem diebus diabolus arte tentauerit. Quodam enim die præmiſſa præ ſe & circunrectus ipſa luce purpurea, quô faciliùs claritate aſſumpti fulgoris illuderet, veſte etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus, calceis auro illitis, ſereno ore, læta facie, vt nihil minùs, quàm diabolus putaretur, oranti in cellula adſtitit. Cumque Martinus primo adſpectu eius fuiſſet hebetatus, diù multumque ſilentium ambo tenuerunt. Tum prior diabolus: Agnoſce, inquit, Martine, quem cernis: Chriſtus ego ſum: deſcenſurus ad terras, priùs me tibi manifeſtare volui. Ad hæc cùm Martinus taceret, neque quicquam reſponſi referret: iterare auſus eſt diabolus profeſſionis audaciam: Martine, quid dubitas credere, cùm videas? Chriſtus ego ſum. Tum ille, reuelante ſibi ſpiritu, vt intelligeret diabolum eſſe, nō Dominum: Non ſe, inquit, Dominus Ieſus purpuratum, & diademate renitentem venturum eſſe prædixit. Ego Chriſtum, niſi in eo habitu, formaque, qua paſſus eſt, niſi Crucis ſtigmata præferentem, veniſſe non credam. Ad hanc ille vocem ſtatim, vt fumus euanuit. Cellulam quoquè tanto fœtore compleuit, vt indubia indicia relinqueret, diabolum ſe fuiſſe. Hoc ità geſtum, vt ſuprà retuli, ex ipſius Martini ore cognoui: nè quis fortè exiſtimet fabuloſum.

Vide iuuenis inſanā temeritatem & arrogantiam.

Diabolum Chriſtū ſe dicentem egregiè confutat vir ſanctus.

Nam cùm olim, audita eius fide, vita atque virtutibus, deſiderio illius æſtuaremus, gratam nobis ad eum videndum peregrinationem ſuſcepimus, ſimul quia iam ardebat animus illius ſcribere vitam, partim ab ipſo, inquantùm ille interrogari potuit, ſciſcitati ſumus: partim ab his, qui interfuerant, vel ſciebant, cognouimus. Quo quidē tempore credi non poteſt, qua me humilitate, qua benignitate ſuſceperit, congratulatus plurimùm, & gauiſus in Domino, quòd tanti eſſet habitus à nobis, quem peregrinatione ſuſcepta expetiſſemus. Miſerum me: penè non audeo confiteri, cùm me ſancto conuiuio ſuo dignatus eſt adhibere. Aquam manibus noſtris ipſe obtulit: ad veſperum autem ipſe nobis pedes abluit. Nec reniti, aut contrà ire cōſtantia fuit, ità illius authoritate oppreſſus ſum, vt nefas putarem, ſi non acquieuiſſem. Sermo autem illius non alius apud nos fuit, quàm mundi huius illecebras, & ſeculi onera relinquenda, vt Dominum Ieſum liberi expeditique ſequeremur. Præſtantiſſimumque nobis præſentium temporum illuſtris viri Paulini, cuius ſuprà mentionem fecimus, exemplū ingerebat: qui ſummis opibus abiectis, Chriſtum ſecutus, ſolus penè his temporibus Euangelica præcepta complēſſet. Illum nobis ſequendum, illum clamabat imitandum, beatumque eſſe præſens ſeculum tantæ fidei virtutiſque documento: cùm ſecundùm ſententiam Domini, diues & poſſidens multa, vendendo omnia & dando pauperibus, quod erat facto impoſſibile, poſſibile feciſſet exemplo. Iam verò in verbis & confabulatione eius quanta grauitas, quanta dignitas erat? quàm alacer, quàm efficax, quàm in abſoluendis ſcripturarum quæſtionibus promptus & facilis? Et quia multos ad hanc partem incredulos ſcio, quippe quos viderim, meipſo etiam referente, non credere: Ieſum teſtor, ſpemque communem, me ex nullius vnquàm ore tantum ſcientiæ, tantum ingenij, tam boni & tam puri ſermonis audiſſe. Quanquàm in Martini virtutibus quantula eſt iſta laudatio? niſi quòd mirum eſt, homini illiterato ne hanc quidem gratiam defuiſſe.

Cap. 26.

Sulpitius à ſancto viro humaniſſimè acceptus.

S. Paulini encomium.

Matt. 19.

Præclarū teſtimoniū de doctrina ſancti viri.

Sed iam finem liber poſtulat: ſermo claudendus eſt, non quòd omnia, quæ de Martino fuerant dicenda, defecerint, ſed quia nos vt inertes poëtæ, extremo in opere negligentes, victi materiæ mole ſuccumbimus. Nam etsì facta illius explicari verbis vtcunquè potuerunt, interiorem vitam illius, quotidianam conuerſationem, & animum cælo ſemper intentum, nulla vnquàm, (verè profiteor) nulla explicabit oratio: Illam ſcilicet perſeuerantiam & temperamentum in abſtinentia & ieiunijs, potentiam in vigilijs & orationibus, noctesque ab eo perindè àc dies actas, nullumque vacuum ab opere Dei tempus,

Abſtinētia, ieiunia, vi-

gilię & orationes S. Martini. pus,quo vel ocio indulſerit,vel negocio, ſed ne cibo aut ſomno quidem, niſi quatenùs naturæ cogebat neceſſitas. Verè fatebor, non ſi ipſe(vt aiũt)ab inferis Homerus emergeret,poſſet exponere: adeò Martini omnia maiora ſunt,quàm vt verbis concipi queãt. Exercitia eius. Nulla vnquàm hora,momẽtumque præterijt,quin aut orationi incumberet,aut inſiſteret lectioni. Quanquàm etiam inter legendum,aut ſi quid aliud fortè agebat, nunquàm animum ab oratione laxabat. Nimirùm vt fabris ferrarijs moris eſt,qui inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem ſuam feriunt: ità Martinus,etiam dum aliud agere videretur,ſemper orabat. O verè beatus,in quo dolus non fuit,neminem iudicans,neminem damnans,nulli malum pro malo reddens. Summa patientia. Tãtam quippe aduersùm oẽs iniurias patientiam aſſumpſerat,vt cùm eſſet ſummus ſacerdos, impunè etiam ab infimis clericis læderetur: nec propter id eos aut loco vnquàm amouerit, aut à ſua, quantùm in ipſo fuit,charitate repulerit. Nemo vnquàm illum vidit iratum, nemo mœrentem, nemo ridentem: vnus,idemque, ſemper cæleſtem quodam modo lætitiam vultu præferens,extra naturam hominis videbatur. Mira animi ſerenitas. Nunquàm in illius ore,niſi Chriſtus: nunquàm in illius corde,niſi pietas,niſi pax,niſi miſericordia inerat. Plerunquè etiam pro eorum,qui obtrectatores illius videbantur,ſolebat flere peccatis,qui remotum & quietum venenatis linguis,& vipereo ore carpebant. Et verè nonnullos experti ſumus inuidos virtutis, vitæque eius, qui in illo oderant, quod in ſe non videbant, & quod imitari non valebant. Atque (ô nefas dolendum, & ingemiſcendum) non alij fuêre inſectatores eius,(licèt pauci admodùm) non alij tamen, quàm Epiſcopi,ferebantur. Nec verò quenquam nominare neceſsè eſt,licèt nos ipſos plerique circunlatrẽt. Sufficit,vt ſi quis ex his hęc legerit & agnouerit,erubeſcat. Nam ſi iraſcitur,de ſeipſo dictũ fatebitur,cùm fortaſsè nos de alijs ſenſerimus. Non refugimus autem,vt ſi qui eiuſmodi ſunt,nos quoquè cum tali viro oderint. Illud facilè confido,omnibus ſanctis opuſculum iſtud gratum fore. De cæterò,ſi quis hæc infideliter legerit,ipſe peccabit. Ego mihi conſcius ſum, me rerum fide & amore Chriſti impulſum, vt ſcriberẽ,manifeſta expoſuiſſe, & vera dixiſſe. Paratumque,vt ſpero,habebit à Deo præmium, non quicunque legerit, ſed quicunque crediderit.

Ex Dialogo 2. Sulpitij, Gallo, Sulpitio, & Poſthumiano interlocutoribus.

Cap. I. GALLVS. Quo primùm tempore,relictis ſcholis, beato me viro iunxi, paucos poſt dies euntem ad eccleſiam ſequebamur. Interim ei ſeminudus hybernis menſibus pauper occurrit,orans ſibi veſtimentum dari. Tunc ille,accerſito archidiacono, iuſſit algentem ſine dilatione veſtiri. Deindè ſecretariũ ingreſſus,cùm ſolus,vt erat illi conſuetudo,reſideret,(hanc enim ſibi etiã in eccleſia ſolitudinem, permiſſa à clericis libertate, præſtabat) cùm quidam in alio ſecretario presbyteri ſederent,vel ſalutationibus vacantes,vel audiendis negocijs occupati: Martinum verò vſque in eam horam,qua ſolennia populo agi conſuetudo depoſceret, ſua ſolitudo cohibebat. S. Martin' in templo nunq̃ ſedit. Illud non pręteribo,quòd in ſecretario ſedens,nũquàm cathedra vſus eſt. Nam in eccleſia nemo vnquàm illum ſedere conſpexit, ſicut quendam nupèr (teſtor Deum) non ſine meo pudore vidi,ſublimi ſolio, & quaſi regio tribunali, celſa ſede reſidentem. Sedebat autem Martinus in ſellula ruſticana,vt ſunt iſtę in vſibus ſeruulorum,quas nos ruſtici Galli tripedias,vos ſcholaſtici,aut certè tu,qui de Græcia venis, tripodas nuncupatis. Ergò hoc ſecretum beati viri pauper ille captans, cùm ei archidiaconus dare tunicam diſtuliſſet, irrupit, diſſimulatum ſe à clerico querens,ac algere deplorans. Scipſum nudat,& veſtit pauperem. Nec mora: ſanctus,paupere non vidẽte, intra amphibalum ſibi tunicam latenter educit, pauperemque contectum diſcedere iubet. Dein paulò pòſt archidiaconus ingreſſus,admonet pro conſuetudine expectare in eccleſia populum, illum ad agẽda Miſſarum ſolennia debere procedere. Miſſarum ſolennitas. Cui ille reſpondens,ait: Pauperem priùs (de ſe autem dicebat) oportere veſtiri: ſe ad eccleſiam non poſſe procedere,niſi veſtem pauper acciperet. Diaconus verò nihil intelligens,quia extrinſecùs indutum amphibalo,veſte nudum interiùs non videbat: poſtremò pauperem non comparére cauſatur. Mihi,inquit, veſtis,

quæ

quæ parata eſt,deferatur:pauper non deerit veſtiendus.Arctatus demùm clericus,& neceſſitate compulſus,iamque felle commotus,è proximis tabernis nigerrimam veſtem, breuem atque hiſpidam quinque comparatam argenteis rapit, atq; ante Martini pedes iratus exponit.En,inquit,veſtem:ſed pauper hîc non eſt.Ille nihil motus,iubet eum paulùm ſtare pro foribus:ſecretũ vtiquè procurans,dum ſibi veſtem nudus imponeret: totis viribus elaborans,vt poſſet occultum eſſe,quod fecerat. Sed quandò in ſanctis viris latent iſta quærentibus?Velint,nolint,cuncta produntur.

Cum hac igitur oblaturus ſacrificium Deo veſte procedit. Quo quidem die(mira dicturus ſum)cùm iam altarium,ſicut eſt ſolenne,benediceret, globum ignis de capite illius vidimus emicare, ità vt in ſublime contendens, longiùs collum crinemque flamma produceret. Hoc licèt celeberrimo factũ die, in magna populi multitudine viderimus, tamen vna tantùm de virginibus, & vnus de preſbyteris, tres tantùm vidêre de monachis.Cæteri cur non viderint,non poteſt noſtri eſſe iudicij. Cap. 2. Igneus glob⁹ cernitur ad caput eius.

Per idem ferè tempus cùm Euantius auunculus meus,vir licèt ſeculi negocijs occupatus,tamen admodùm Chriſtianus,grauiſſima ægritudine, extremo mortis periculo cœpiſſet vrgeri,Martinum euocauit.Nec cunctatus ille,properauit. Priùs tamen,quàm medium viæ ſpatium vir beatus euolueret, virtutem aduenientis ſenſit ægrotus, recepta continuò ſanitate: venientibus nobis,obuiàm ipſe proceſſit. Altera die redire cupientem magna prece detinuit, cùm interim vnũ è familia puerum lethali ictu ſerpẽs perculit. Quem iam exanimem vi veneni,ipſe Euantius ſuis humeris illatũ,ante pedes ſancti viri, nihil illi impoſſibile confiſus, expoſuit. Iamque ſe malum ſerpentis per omnia membra ità diffuderat, vt cerneres omnibus venis inflatam cutem, & vtris inſtàr tenſa vitalia.Manu Martinus porrecta,vniuerſa pueri membra pertractãs, digitũ prope ipſum vulnuſculum,quo beſtia virus infuderat,fixit. Tum verò (mira dicturus ſum)vidimus venenum ex omni parte reuocatum, ad Martini digitũ cucurriſſe. Deindè per illud vlceris foramen exiguum ità virus ſtipâſſe cum ſanguine, vt ſolet ex vberibus caprarum aut ouium,paſtorũ manu preſſis,longa linea copioſi lactis effluere.Puer ſurrexit incolumis.Nos obſtupefacti tantæ rei miraculo,id, quod ipſa cogebat veritas, fatebamur,non eſſe ſub cælo,qui Martinum poſſet imitari. Cap. 3. Res admiratione ſanè digna.

Conſequenti itidèm tempore,iter cum eodem,dum diœceſes viſitat,agebamus.Nobis neſcio qua neceſſitate remorantibus,aliquantulùm ille proceſſerat.Interìm per aggerem publicum plena militantibus viris fiſcalis rheda veniebat. Sed vbì Martinum in veſte hiſpida, nigro & pendulo palliolo circuntectum contigua de làtere iumenta viderunt, paululùm in partem alteram paueſacta ceſſerunt. Deindè funibus implicatis protenſos illos, quibus (vt ſæpè vidiſtis) miſera illa animalia conglobantur, ordines miſcuerunt. Dumque ægrè expediuntur, moram fecêre properantibus. Qua permoti iniuria militantes, pręcipitatis in terram ſaltibus, ſe dederunt: deindę Martinum flagris ac fuſtibus vrgere cœperunt: cùm quidem ille mutus, & incredibili patientia præbens terga cædentibus, maiorem inſaniam infelicibus commoueret: magìs ex hoc furentes, quòd ille quasì non ſentiens, verbera illata contemneret. Nos ilicò conſecuti, fœdè cruentum, atque vniuerſa corporis parte laniatum, cùm exanimis in terram procubuiſſet, inuenimus: ſtatimque eum aſello ſuo impoſuimus, ac locum cædis illius execrantes, raptìm abire properauimus. Intereà illi regreſſi ad rhedam ſuam, furore ſatiato, agi, quò ire cœperant, iumenta præcipiunt: quæ cùm omnia ſolo fixa, àc ſi ænea riguiſſent, tollentibus altiùs vocem magiſtris, flagris hinc atque indè reſonantibus, nihil penitùs mouebantur. Conſurgunt deindè omnes pariter in verbera: conſumit Gallicas mularum pœna maſtigias: tota rapitur ſylua de proximo: trabibus iumenta tunduntur: Sed nihil penitùs ſæuæ manus agebant: vno eodemque loco ſtabant fixa ſimulacra. Quid agerent infelices homines neſciebant. Nec iam vltrà diſſimulare poterant, quin quanlibèt brutis pectoribus, agnoſcerent diuino numine ſe teneri. Tandèm ergò in ſeſe reuerſi, cœperunt quærere, quis ille eſſet, quem in eodem loco paululùm antè cecìdiſſent. Cùm percontantes cognoſcunt ex viantibus, Martinũ à ſe tam crudeliter verberatum: tum verò apparêre omnibus cauſa manifeſta: nec ignorare iam poterant, quin ob illius viri iniuriam tenerentur. Igitur oẽs rapidis nos paſſibus conſequuntur, conſcij audacis facti, ac merito pudore Cap. 4. Admirãda ſancti viri tolerantia. Diuina vltio in eos, qui eum ceciderunt.

confuſi, flentes, & puluere, quo ſe ipſi fœdauerant, capita atque ora conſperſi, ante Martini ſe genua prouoluunt, veniam precantes,& vt eos abire ſineret,poſtulantes: ſatìs ſe vel ſola conſcientia dediſſe pœnarum, ſatisque intellexiſſe, quòd eoſdem ipſos viuos abſorbere terra potuiſſet, vel ipſi potiùs,amiſſis ſenſibus, in immobilem ſaxorum naturam rigeſcere debuiſſent,ſicut affixa locis,quibus ſteterant,iumenta vidiſſent:orare ſe,atque obſecrare,vt indulgeret ſceleri veniam,& copiam pręſtaret abeundi. Senſerat etiam, priuſquàm accurrerent, vir beatus illos teneri, nobisque id antè iam dixerat. Veniam tamen clementer indulſit,eoſdemque abire permiſit,animalibus reſtitutis.

Cap. 5. Illud autem animaduerti ſæpè, Sulpiti, Martinum tibi dicere ſolitum, nequaquàm ſibi in Epiſcopatu eam virtutum gratiam ſuppetîſſe, quam priùs ſe habuiſſe meminiſſet. Quod ſi verum eſt, immò quia verum eſt,conijcere poſſumus, quanta fuerint illa, quæ monachus operatus eſt,& quæ,teſte nullo,ſolus exercuit, cùm tanta illum in Epiſcopatu ſigna feciſſe ſub oculis omnium viderimus. Multa quidem illius priùs geſta innotuêre mundo,neque potuêre celari: ſed innumerabilia eſſe dicuntur, quæ,dum iactantiam vitat,occultauit,neque in hominum notitiam paſſus eſt peruenire: quippe qui humanam ſubſtantiam ſupergreſſus, virtutis ſuæ conſcientia mundi gloriam calcans,cęlo teſte ferueretur.Quod verum eſſe vel ex his,quæ comperta nobis ſunt,nec latére potuerunt,poſſumus æſtimare. Siquidem ante Epiſcopatum duos mortuos vitæ reſtituërit,quod liber tuus pleniùs eſt locutus:in Epiſcopatu verò(quod prętermiſiſſe te miror) vnum tantummodò ſuſcitârit.Cuius rei ego teſtis ſum, ſi tamen nihil de minùs idoneo teſte dubitatis.Idipſum autem vobis,qualiter ſit geſtum, explicabo.

Innumera facta ſua celauit vir Dei.

Fuerat cauſa,neſcio quæ, qua Carnotum oppidum petebamus. Intereà dum vicum quendam, habitantium multitudine frequentiſſimum, præteriremus, obuia nobis immanis turba proceſſit, quæ erat tota gentilium, nam nemo in illo vico nouerat Chriſtum.Verùm ad famam tanti viri, campos omnes latè patentes confluentium multitudo contexerat. Intellexit hîc Martinus operandum, & annunciante ſibi ſpiritu,totus infremuit. Nec mortale ſonans, verbum Dei gentibus prędicabat, ſæpiùs ingemiſcens, cur tanta Dominum Saluatorem turba neſciret. Intereà ſicut nos incredibilis circundederat multitudo,mulier quędam, cuius filius pauloantè defecerat, corpus exanime beato viro protenſis manibus cœpit offerre,dicens:Scimus quia amicus Dei es: reſtitue mihi filium meum,quia vnicus mihi eſt. Iunxit ſe cætera multitudo, & matris precibus acclamabat. Tum Martinus videns pro expectantium ſalute (vt poſteà nobis ipſe dicebat)conſequi ſe poſſe virtutem,defuncti corpus proprijs manibus accepit.Et cùm,expectantibus cunctis,genua flexiſſet, vbì conſummata oratione ſurrexit,viuum paruulum matri reſtituit. Tum verò multitudo omnis, in cęlum clamore ſublato, Chriſtum Dominum fateri,poſtremò cuncti cateruatim ad genua beati viri ruere cœperunt,fideliter poſtulantes,vt eos faceret Chriſtianos.Nec cunctatus,in medio,vt erat,campo cunctos impoſita vniuerſis manu,catechumenos fecit, cùm quidem ad nos conuerſus diceret, non irrationabiliter in campo catechumenos fieri, vbì ſolent martyres conſecrari. Viciſti (inquit Poſthumianus) Galle, viciſti: non vtiquè me, qui Martini ſum potiùs aſſertor, & qui hæc omnia de illo viro & ſciui ſemper, & credidi: ſed eremitas omnes, anachoretasque viciſti. Nemo enim illorum, ſicut Martinus hic veſter, immò noſter,mortuis imperauit. Meritoque hunc iſte Sulpitius Apoſtolis comparat, & prophetis, quem per omnia illis eſſe conſimilem, fidei virtus, ac virtutum opera teſtantur. Sed perge, quæſo, quanquàm nihil magnificentius audire poſſimus: perge tamen, Galle,quod etiam nunc de Martino ſupereſt ſermonis euóluere. Nam etiam minima illius & quotidiana animus feſtinat agnoſcere: quia minima illius, aliorũ maximis maiora eſſe, nulli dubium eſt.Ità faciam,Gallus inquit. Verũ id,quod dicturus ſum,ipſe non vidi. Priùs enim geſta res eſt, quàm me illi viro iungerem. Sed factum celebre eſt, fidelium fratrum,qui interfuerant,ſermone vulgatum.

Excitat puerũ mortuũ, & multi pagani credũt in Chriſtũ.

Cap. 6. Eodem ferè tempore,cùm primùm Epiſcopus datus eſt, fuit ei neceſſitas adire comitatum.Valentinianus tum maior rerũ potiebatur.Is cùm Martinũ ea petere cognouiſſet,quæ pręſtare nolebat,iuſſit eum palatij foribus arceri.Etenim ad animũ illius immitem atq; ſuperbum vxor acceſſerat Arriana, quæ totũ illum à ſancto viro,nè ei debitam reuerentiam pręſtaret, auerterat. Itaque Martinus vbì ſemèl atque iterùm ſuperbum principẽ fruſtrà adire tentauit,recurrit ad nota pręſidia: cilicio obuoluitur,cinere conſper-

Vide ſancti viri vſitata præſidia.

ſpergitur, cibo potuq; abſtinet, orationem noctibus, diebusq; perpetuat. Septimo verò die aſſiſtit ei Angelus, iubetq; eum ad palatium ire ſecurum, regias fores, quantunlibèt clauſas, ſpontè reſerandas, Imperatoris ſuperbum ſpiritum molliẽdum. Igitur iſtiuſmodi prçſentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatium petit. Patent limina, nullus obſiſtit, poſtremò vſq; ad regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cùm venientem eminùs videret, infrendens cur fuiſſet admiſſus, nequaquàm aſſurgere eſt dignatus adſtanti, donèc regiam ſellam ignis operiret, ipſumq; regem ea corporis parte, qua ſedebat, afflaret incendium. Ità ſolio ſuo ſuperbus excutitur, & Martino inuitus aſſurgit: multumq; complexus, quem ſpernere antè decreuerat, virtutem ſe ſenſiſſe diuinam emẽdatior fatebatur. Nec expectatis Martini precibus, priùs omnia præſtitit, quàm rogaretur. Colloquio illum atq; conuiuio frequenter aſſciuit, poſtremò abeunti multa munera obtulit: quæ vir beatus, vt ſemper paupertatis cuſtos, cuncta reiecit. Et quia palatium ſemèl ingreſſi ſumus, licèt diuerſis in palatio temporibus geſta connectam, nequaquàm enim prætermittendum videtur circa Martini admirationem reginæ fidelis exemplum.

Diuinitùs côpellitur Valẽtinianus Imper. aſſurgẽre S. Martino.

Maximus Imperator Rempublicam gubernabat, vir omni vitæ merito prçdicandus, ſi ei vel diadema non legitimè, tumultuante milite, impoſitum repudiare, vel armis ciuilibus abſtinere licuiſſet. Sed magnum Imperium nec ſine periculo renui, nec ſine armis potuit teneri. Hic Martinum ſæpiùs euocatum, receptumque intra palatium, venerabiliter honorabat. Totus illi cum eo ſermo de prçſentibus, de futuris, de fidelium gloria, de æternitate ſanctorũ: cùm interìm diebus ac noctibus de ore Martini regina pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes ſancti fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla vnquàm fœmina contigiſſet, iſtius aſſiduitatẽ, immò potiùs ſeruitutem, non poterat euadere. Non illa opes regni, non Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli à Martini pedibus, ſolo ſtrata, non poterat. Poſtremò à viro ſuo poſcit, dein Martinũ vterq; compellunt, vt ei, remotis omnibus miniſtris, præberet ſola conuiuium. Nec potuit vir beatus obſtinatiùs reluctari. Componitur caſtus reginæ manibus apparatus, ſellulam ipſa conſternit, menſam admouet, aquam manibus ſubminiſtrat, cibum, quem ipſa coxerat, apponit. Ipſa, illo ſedente, eminùs ſecundùm famulantiũ diſciplinam, ſolo fixa, conſiſtit immobilis, per omnia miniſtrantis modeſtiam, & humilitatem exhibens ſeruientis. Miſcuit ipſa bibituro, & ipſa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis abſumpti micasq; collegit, ſatis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens. Beata mulier tanto pietatis affectu, illi meritò comparanda, quæ venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: ſi quidem ſimplicem ſequamur hiſtoriam: Sed ſi fides reginarum eſt conferenda, (quod mihi liceat, ſeparata myſterij maieſtate, dixiſſe) illa expetiuit audire ſapientiam: iſta non tantùm audiſſe contenta, ſed & meruit ſeruire ſapienti.

Cap. 7.

Maximus Imperator, & regina vſũ ſanctum mirè venerantur.

Luc. 7.

Memorabile reginæ exemplum.

3. Reg. 10.

Ad hæc Poſthumianus: Iamdudùm, inquit, Galle, audiens te loquentem, vehementer admiror reginæ fidem. Sed vbi illud eſt, quòd nulla vnquàm fœmina ferebatur propiùs adſtitiſſe Martino? Eccè iſta non ſolùm adſtitit, ſed etiam miniſtrauit: & vereor nè ſe iſto aliquantulùm tueantur exemplo, qui libenter fœminis inſeruntur. Tum Gallus: Quid tu, inquit, non vides, quod ſolent docere grammatici, locum, tempus, perſonam? Propone enim tibi ante oculos captum in palatio, Imperatoris precibus ambiri, reginæ fide cogi, temporis neceſſitate conſtringi, vt clauſos carcere liberaret, exilijs datos reſtitueret, bona adempta redhiberet. Hæc quanti putas conſtare debuiſſe Epiſcopo, vt pro his omnibus non aliquantulum de rigore propoſiti relaxaret? Veruntamen quia occaſione huius exempli malè vſuros eſſe aliquos arbitraris: illi verò felices erunt, ſi à diſciplina iſtius viri non recedant. Videant enim, quia Martino ſemèl tantùm in vita iam ſeptuagenario, non vidua libera, non virgo laſciuiens, ſed ſub viro viuens, ipſo viro pariter ſupplicante, regina ſeruiuit, & miniſtrauit edenti, non cùm epulante diſcubuit. Nec auſa eſt participare conuiuium, ſed deferebat obſequium. Diſce igitur diſciplinam. Seruiat tibi matrona, non imperet: & miniſtret, non recumbat. Sicut Martha illa miniſtrauit Domino, nec tamen eſt adſcita conuiuio: immò prælata miniſtranti, quæ verbum potiùs audiebat. Sed in Martino iſta regina vtrunque compleuit: & miniſtrauit, vt Martha: & audiuit, vt Maria. Quòd ſi quis hoc vti voluerit exemplo, per omnia teneat exemplum. Talis cauſa ſit, taliſque perſona, tale obſe-

Legãt hæc qui fœminarum conſuetudine delectãtur.

Luc. 10.

obſequium,tale conuiuium,& in omni vita ſemèl tantùm. Pręclarè,inquit Poſthumianus,noſtros iſtos, vt Martini non egrediantur exemplũ,tua conſtringit oratio. Sed profiteor tibi,quia hęc ſurdis auribus audiētur. Nam ſi Martini ſequeremur vias,nunquàm cauſas de oſculo diceremus, & vniuerſis ſcæuæ opinionis opprobrijs careremus. Verùm,ſicut tu ſoles dicere,cùm edacitatis arguëris,Galli ſumus:ità nos in hac parte nunquàm vel Martini exemplo,vel tuis diſputationibus corrigendi,fatemur. Veruntamen hæc nobis iamdudùm agentibus,quid tu tam obſtinatè,Sulpiti,taces? Ego,inquam,non ſolùm modò taceo,ſed olìm de iſtis tacere diſpoſui. Nam quia quãdam viduam,vagam, nitidulam,ſumptuoſam obiurgauerim laſciuiùs victitantem: itidemq; virginem,adoleſcenti cuidam mihi charo indecentiùs adhærētem, (cùm quidem ipſam frequenter audîſſem alios etiam, quia talia agerent, increpantem) tanta mihi omnium fœminarum, cunctorumque monachorum odia concitaui,vt aduersùm me vtræque legiones iurata bella ſuſceperint. Vndè,quæſo,taceatis: nè etiam hoc,quod vos loquimini, ad meam referatur inuidiam. Tota vobis iſtorum mentio relinquatur: ad Martinum potiùs reuertamur. Tu,Galle,vt aggreſſus es,cœptum opus explica.

Tum ille: Iam quidem vobis, inquit,tanta narraui,vt ſatisfacere ſtudijs veſtris meus ſermo debuerit. Sed quia voluntati veſtræ non obſecundare mihi non licet, quãtum adhuc diei ſupereſt,loquar. Nam certè dum ſtramen illud,quod in lectos noſtros paratur, adſpicio, ſubuenit in memoriam etiam de ſtramine, in quo Martinus iacuerat, factam eſſe virtutem. Res ità geſta eſt.

Cap. 8. *Claudiomachus

Claudiomagus, vicus eſt in confinio Biturigum atq; Turonorũ. Eccleſia ibì eſt celebris religione ſanctorum,nec minùs glorioſa ſacrarum virginum multitudine. Prætериens ergò Martinus,in ſecretario eccleſiæ habuit manſionem. Poſt diſceſſum illius cunctæ in ſecretarium illud virgines irruerunt, adlambunt ſingula loca, vbì aut ſederat vir beatus,aut ſteterat: ſtramentum etiam,in quo quieuerat, partiuntur. Vna earum poſt dies paucos partẽ ſtraminis,quam ſibi pro benedictione collegerat, energumeno,quem ſpiritus erroris agitabat,de ceruice ſuſpẽdit. Nec mora,dicto citiùs eiecto dęmone,perſona purgata eſt.

Nota de ſtramine.

Cap. 9.

Per idem ferè tempus Martino à Treuiris reuertenti fit obuiàm vacca, quam dęmon agitabat: quæ,relicto grege ſuo,in homines ferebatur,& iam multos noxiè petulãs confoderat. Verùm vbì nobis cœpit eſſe contigua,ij, qui eam eminùs ſequebantur, prędicere magna voce cœperunt,vt caueremus. Sed poſtquàm ad nos toruis furibunda luminibus propiùs acceſſit,Martinus eleuata obuiàm manu,pecudem conſiſtere iubet. Quæ mox ad verbum illius ſtare cœpit immobilis, cùm intereà videt Martinus dęmonem dorſo illius ſuperſedentem. Quem increpans, Deſcende,inquit,funeſte de pecude,& innoxium animal agitare deſiſte. Páruit nequam ſpiritus, & receſſit. Nec defuit ſenſus in bucula, quin ſe intelligeret liberatã. Ante pedes ſancti viri,recepta quiete,proſternitur. Dein iubente Martino, gregem ſuum petijt, ſeq; agmini cęterarũ oue placidior immiſcuit. Hoc illo fuit in tempore,quo inter medias poſitus flammas,non ſenſit incendium. Quod mihi non arbitror eſſe referendum: quia hoc pleniùs iſte Sulpitius, licèt in libro ſuo pręteritum,in epiſtola tamen poſteà, quam ad Euſebium tum preſbyterum, modò Epiſcopum,fecit,expoſuit. Quam tu,Poſthumiane,(vt credo) legiſti: aut ſi incognita tibi eſt,cùm libuërit,in promptu ex illo armario habes. Nos ab illo omiſſa referimus.

Pellit dæmonem à vacca.

Cap. 10.

Quodam autem tempore cùm diœceſes circuiret,venantium agmen incurrimus. Canes leporem ſequebantur. Iamque multo ſpatio victa beſtiola, cùm vndiquè campis latè patentibus nullum eſſet effugium, mortem imminentem iam iamque capienda crebris flexibus differebat. Cuius periculum vir beatus pia mente miſeratus,imperat canibus,vt deſiſterent ſequi,& ſinerent abire fugientem. Qui continuò ad primum eius ſermonis imperium conſtiterũt. Crederes vinctos,immò potiùs affixos, in ſuis hærere veſtigijs. Ità lepuſculus,perſecutoribus alligatis,incolumis euaſit.

Vir pius lepuſculi miſeretur.

Cap. 11. Luc. 3.

Operæprecium autem eſt, etiam familiaria illius verba, ſpiritali ſale condíta memorare. Ouem recèns tonſam fortè conſpexerat: Euangelicum,inquit, mãdatum iſta compleuit: Duas habuit tunicas,vnam earum largita eſt non habenti. Ità ergò & vos facere debetis. Itèm cùm ſubulcum algentem,ac penè nudum in pellicea veſte vidiſſet: En,inquit, Adam eiectus de paradiſo, in veſte pellicea ſues paſcit: ſed nos, illo vetere depoſito, nouum Adam potiùs induamus. Boues ex parte prata depauerant: porci etiam nonnulla

nulla ſuffoderāt: pars cętera,quæ manebat illęſa,diuerſis floribus quaſi picta vernabat. Speciem, inquit, gerit pars illa coniugij, quæ pecore depaſta, etſi non penitùs gratiam amiſit herbarum,nullam tamen florum retinet dignitatē. Illa verò, quam porci,pecora immunda,foderūt,fornicationis imaginem fœdam pretendit. Cæterùm illa portio,quæ nullam ſenſit iniuriam, gloriam virginitatis oſtendit. Herbis fœcunda luxuriat, fœni in ea fructus exuberant,& vltra omnem ſpeciem diſtincta floribus,quaſi gemmis micantibus ornata radiat.Beata ſpecies,& Deo digna. Nihil enim virginitati eſt comparandum. Ità & illi,qui coniugia fornicationi comparant, vehementer errant:& illi, qui coniugia virginitati æquanda exiſtimant, miſeri penitùs & ſtulti ſunt. Verùm hęc à ſapientibus tenenda diſtinctio eſt,vt coniugium pertineat ad veniam, virginitas ſpectet ad gloriam, fornicatio deputetur ad pœnam,niſi ſatisfactione purgetur.

Virginitatis encomium.

Miles quidam cingulum in Eccleſia, monachum profeſſus, abiecerat: cellulam ſibi eminùs in remoto,quaſi eremita victurus,erexerat. Intereà aſtutus inimicus varijs cogitationibus brutum pectus agitabat, vt coniugem, quam Martinus in monaſterio puellarum eſſe pręceperat, voluntate mutata, ſecum potiùs vellet habitare. Adijt ergò Martinum fortis eremita:quid haberet animi,confitetur.Ille verò vehemēter cœpit abnuere,fœminam viro rurſùs iam monacho,non marito,incongrua ratione miſceri.Poſtremò cùm miles inſtaret,affirmans nihil hoc propoſito eſſe nociturum: ſe ſolo coniugis vti velle ſolatio:porrò nè rurſùm ſe in ſua reuoluerent,non eſſe metuendum: ſe eſſe militem Chriſti,illam quoq; in eadem eiuſdē militiæ ſacramenta iurâſſe: pateretur Epiſcopus ſanctus eos, ſexum ſuum fidei merito neſcientes, pariter militare. Tum Martinus, (verba vobis ipſa dicturus ſum) Dic mihi, inquit, ſi vnquàm in bello fuiſti,ſi in acie conſtitiſti? At ille reſpondens: Frequenter,inquit,in acie ſteti, & bello frequenter inter fui. Ad hęc Martinus:Dic mihi ergò: Nunquìd in illa acie, quæ armata in prelium parabatur,aut iam aduersùs hoſtilem exercitum collocato cominùs pede diſtricto enſe pugnabat,vllā fœminā ſtare,aut pugnare vidiſti? Tum demùm miles cōfuſus erubuit, gratias agens,errori ſuo ſe non fuiſſe permiſſum,nec aſpera increpatione verborū,ſed vera & rationabili ſecūdùm perſonam militis comparatione correctum. Martinus aūt conuerſus ad nos,ſicut eum frequens fratrum turba vallauerat: Mulier,inquit,virorum caſtra non adeat:acies militum ſeparata conſiſtat: procùl fœmina in ſuo degens tabernaculo, ſit remota: contemptibilem enim reddit exercitū, ſi virorū cohortibus turba fœminea miſceatur.Miles in acie,miles pugnet in campo:mulier ſe intra murorum munimenta cōtineat.Habet & illa gloriam ſuam,ſi pudicitiam,viro abſente,ſeruauerit. Cuius hęc prima virtus,& conſummata victoria eſt,non videri.

Cap. 11.

Mira ratione militem iam monachum,à ratiōe aliena petentem, retundit.

Illud verò,Sulpiti,meminiſſe te credo,quo affectu nobis, cùm & tu corā adeſſes, illam virginem pędicaret, quæ ità ſe penitùs ab omnium virorum oculis remouiſſet, vt ne ipſum quidem ad ſe Martinum,cùm eam ille officij cauſa viſitare vellet,admiſerit.Nam cùm prope agellulum illius pręteriret, in quo ſe iam ante complures annos pudica cohibebat,audita fide illius atq; virtute, diuertit, vt tam illuſtris meriti puellam religioſo officio Epiſcopus honoraret. Nos conſequētes, gauiſuram illam virginē putabamus, ſiquidem hoc in teſtimoniū virtutis ſuæ eſſe habituram, ad quam tāti nominis ſacerdos, depoſito propoſiti rigore,veniſſet.Verùm illa fortiſſimi vincula ꝓpoſiti,ne Martini quidem contemplatione laxauit. Ità vir beatus,accepta per aliam fœminā excuſatione laudabili,ab illius foribus,quæ ſe videndā,ſalutandamq; non dederat, lætus abſceſſit. O virginem glorioſam,quæ ne à Martino quidē paſſa eſt ſe videri. O Martinū beatū,qui illam repulſam non ad contumeliam ſuam duxit, ſed magnificans illius cum exultatione virtutem,inuſitatū in his dūtaxàt regionibus gaudebat exemplum. Ergò cùm haud longè ab illa villula nos manere nox imminens coëgiſſet,xenium beato viro eadem illa virgo tranſmiſit: Fecitq; Martinus,quod antè non fecerat.Nullius enim ille vnq̄ xeniū,nullius munus accepit.Nihil ex his,quæ virgo venerabilis miſerat,refutauit,dicēs,benedictionē illius à ſacerdote minimè reſpuendam, quæ eſſet multis ſacerdotibus præferenda. Audiant,quęſo,virgines hoc exemplum:vt fores ſuas, ſi eas mali obſidere voluerint, etiam bonis claudant: & nè ad ſe improbis ſit liber acceſſus, non vereantur excludere etiam ſacerdotes. Totus hoc mundus exaudiat: Videri ſe à Martino virgo paſſa non eſt. Non vtiquè illa quemcunque repulit ſacerdotem : ſed in eius viri conſpectum puella non venit,quem videre ſalus videntium fuit. Quis autem hoc alius,pręter Martinum,ſacerdos

Cap. 13.

Exemplum illuſtre pudiciſſimæ virginis.

Adhortatio ad virgines.

non

non ad ſuam iniuriam retuliſſet? quos aduerſùs ſanctam virginem motus, quantasque iras mente concepiſſet? hęreticam iudicaret, & anathematizandam eſſe decreuiſſet: Quàm verò illi beatæ animæ illas virgines prætuliſſet, quæ crebris occurſibus vbiquè ſe præbent obuias ſacerdotibus, quæ conuiuia ſumptuoſa diſponunt, quæ vnà pariter accumbunt? Sed quò me ducit oratio? Paululùm iſte liberior ſermo reprimendus eſt, nè in aliquorum forſitan incurrat offenſam. Etenim infidelibus obiurgationis verba non proderunt: fidelibus autem ſatisfaciet exemplum. Verùm ego ità virtutem huius virginis prædicabo, vt tamen nihil illis quæ ad Martinum videndum ex longinquis regionibus ſæpè venerunt, arbitrer derogandum. Siquidem hoc beatum virum frequenter affectu etiam Angeli frequentant.

Cap. 14. Cæterùm id, quod dicturus ſum, Poſthumiane, hoc tibi (me autem intuebatur) teſte rectè perhibeo. Quodam die ego & iſte Sulpitius, pro foribus illius excubantes, iam per aliquot horas cum ſilentio ſedebamus ingenti horrore & tremore, àc ſi ante Angeli tabernaculum mandatas excubias duceremus: cùm quidem clauſo cellulæ ſuæ oſtio, nos ibì eſſe neſciret. Interìm colloquentium murmur audiuimus, & mox horrore quodam circunfundimur: ac obſtupentes, nec ignorare potuimus neſcio quid fuiſſe diuinũ. Poſt duas ferè horas ad nos Martinus egreditur, ac tum cum iſte Sulpitius (ſicut apud eum nemo familiariùs loquebatur) cœpit orare, vt piè quærentibus indicaret, quid illud diuini fuiſſet horroris, quod fatebamur nos ambo ſenſiſſe, vel cum quibus fuiſſet in cellula collocutus: tenuem enim nos, licèt & vix intellectum, ſermocinantiũ ſonum pro foribus audiſſe. Tum ille diù multumq; cunctatus, (ſed nihil erat, quod ei Sulpitius non extorqueret inuito: Incredibiliora fortè dicturus ſum, ſed Chriſto teſte, non mentior: niſì quiſpiam eſt tam ſacrilegus, vt Martinũ putet fuiſſe mentitum) Dicam, inquit, vobis, ſed vos nulli, quęſo, dicatis: Agnes, Tecla & Maria mecum fuerũt. Referebat autem nobis vultum atque habitum ſingularum. Nec verò illo tantùm die, ſed frequenter ſe ab eis confeſſus eſt viſitari. Petrum etiam & Paulum Apoſtolos videri à ſe ſæpiùs non negauit.

Sulpitij ſingularis cum viro Dei familiaritas.

Crebrò à ſanctis viſitatur.

Iam verò dęmones, prout ad eum quiſque veniſſet, ſuis nominibus increpabat: Mercurium maximè patiebatur infeſtum: Iouem brutum atque hebetem eſſe dicebat. Hæc pleriſque etiam in eodem monaſterio conſtitutis incredibilia videbantur, nedùm ego confidam omnes, qui hęc audient, credituros. Nam niſì inæſtimabilem vitam atque virtutẽ Martinus egiſſet, nequaquàm apud nos tanta gloria pręditus haberetur. Quanquàm minimè mirum, ſi in operibus Martini infirmitas humana dubitauerit, cùm multos quoquè hodiè videamus nec Euangelijs quidem crediſſe. A Martino autem ſæpè Angelos viſos familiariter, & ſenſimus, & experti ſumus. Rem minimam dicturus ſum, ſed tamen dicam.

Cap. 15. Apud Nemauſum Epiſcoporum ſynodus habebatur: ad quam quidem ire noluèrat, ſed quid geſtum eſſet, ſcire cupiebat. Caſu cum eo iſte Sulpitius nauigabat: ſed procùl, vt ſemper, à cęteris in remota nauis parte reſidebat. Ibì ei Angelus, quid geſtum eſſet in ſynodo, nunciauit. Nos poſteà tempus habiti concilij ſolicitè requirentes, ſatis compertum habuimus ipſo die fuiſſe conuentum, & ea ibì ab Epiſcopis fuiſſe decreta, quæ Martino Angelus nunciauerat.

Synodus Nemauſeñ.

Cap. 16. Hæc cùm maximè Gallus, necdùm explicitis quæ ſtatuerat referre, loqueretur, puer familiaris ingreſſus eſt nuncians, Refrigerium preſbyterum ſtare pro foribus. Dubitare cœpimus, vtrùm Gallũ adhuc melius eſſet audire, an exoptatiſſimo nobis viro, qui officij cauſa ad nos veniebat, occurrere. Tum Gallus: Etiamsì non ob aduentum ſanctiſſimi ſacerdotis relinquenda nobis hęc eſſet oratio, nox ipſa cogebat hucuſquè protractũ finire ſermonem. Verùm quia de Martini virtutibus nequaquàm explicari vniuerſa potuerunt, hæc vos hodiè audiſſe ſufficiat: cràs reliqua dicemus. Ità pariter, accepta Galli ſponſione, ſurreximus.

Ex Dialogo 3. eiuſdem, eiſdem interlocutoribus.

Cap. 1. GALLVS: Cõueniſtis ad me audiendũ, & ſancti, & diſerti: ſed religioſas potiùs, quàm doctas aures, vt arbitror, attuliſtis: audituri me fide teſtis, non oratoris copia, locuturum. Quæ autem heſternò dicta ſunt, non reuoluam. Illa qui non audièrunt, ex ſcriptis recognoſcent. Noua Poſthumianus expectat, nunciaturus Orienti, nè ſe in comparatione Martini pręferat Occidenti.

Ac

Ac primùm geſtit animus, quod Refrigerius in aurem ſuggerit, explicare. Res in Carnotena geſta eſt ciuitate. Pater filiam duodennem, ab vtero mutam puellam, Martino cœpit offerre, poſcens vt linguam ligatam, meritis ſuis ſanctus abſolueret. Ille cedens Epiſcopis, qui tum fortè latus illius ambiebant, Valentiniano atq; Victricio, imparem ſe eſſe tãtæ moli, ſed illis quaſi ſanctioribus nihil impoſſibile, fatebatur. At illi pias preces vnà cum patre ſupplici voce iungentes, orare Martinum, vt ſperata præſtaret. Nec cunctatus vltrà, (vtrunq; pręclarum, & oſtendendo humilitatem, nec differendo pietatem) iubet circunſtantis populi multitudinem ſubmoueri. Epiſcopis tantùm & puellæ patre aſſiſtentibus, in orationem ſuo illo more proſternitur: dein pauxillum olei cum exorciſmi præfatione benedicit, atque ità in os puellæ ſanctificatum liquorem, cùm & linguam illius digitis teneret, infudit. Nec fefellit ſanctum virtutis euentus. Patris nomen interrogat, mox illa reſpondet. Proclamat pater cum gaudio pariter & lachrymis, Martini genua complexus: & hãc primam ſe filiæ audîſſe vocem, cunctis ſtupentibus, fatebatur. Ac nè cuiquam id fortè incredibile videatur, perhibeat vobis pręſens Euagrius teſtimonium veritatis. Nam res ipſo pręſente tum geſta eſt. Cap. 2. Benedicto oleo ſanat mutam puellam.

Parùm illud eſt, quod nupèr, Harpagio preſbytero referente, cognoui: ſed non pręter-mittendum videtur, Auitiani comitis vxorem miſiſſe Martino oleum, quod ad diuerſas morborũ cauſas (ſicut eſt conſuetudo) benediceret: ampullam vitream iſtiuſmodi fuiſſe, vt rotunda in ventrẽ creſceret ore producto, ſed oris extantis concauum non repletum: quia id moris ſit, vaſcula illa ſic complere, vt pars vmbonibus obſtruendis libera relinquatur. Teſtabatur preſbyter vidiſſe ſe oleũ ſub Martini benedictione creuiſſe, quoàd exundante copia, ſupernè deflueret: eandemque, dum ad matremfamiliâs vaſculum referretur, ſeruâſſe virtutem. Nam inter manus pueri portantis ità ſemper exundâſſe oleũ, vt omne illius veſtimentũ copia ſuperfuſi liquoris operiret: matronam ità vſq; ad ſummum labrum plenum vaſculum recepiſſe, vt preſbyter hodiè quoquè fateatur obdendi peſſuli, quo claudi diligentiùs ſeruanda conſueuerunt, in vitro illo ſpatium non fuiſſe. Cap. 3. Oleum benedicente viro Dei augetur.

Mirum & illud, quod huic (me aũt intuebatur) memini contigiſſe. Vas vitreum cum oleo, quod Martinus benedixerat, in feneſtra paululùm editiore depoſuit. Puer familiaris incautior linteum ſuperpoſitum, ampullam ibì eſſe ignarus, attraxit; vas ſuper conſtratum marmore pauimẽtum décidit. Cunctis metu exterritis, nè benedictio deperîſſet, ampulla perindè incolumis eſt reperta, àc ſi ſuper plumas molliſſimas decidiſſet. Quæ res non potiùs ad caſum, quàm ad Martini eſt referenda virtutẽ: cuius benedictio perire non potuit. Magnũ miraculum.

Quid illud, quod factum eſt à quodam, cuius nomen, quia pręſens eſt, & prodi ſe vetuit, ſupprimetur? Cui quidem tempori hic etiã Saturninus interfuit. Canis nobis importunior oblatrabat: In nomine, inquit, Martini iubeo te obmuteſcere. Cani hæſit latratus in gutture. Lingua, vt abſciſſam putares, obmutuit. Ità parùm eſt, ipſum Martinũ feciſſe virtutes: credite mihi, quia etiam alij in nomine eius multa fecerunt. Cap. 4. Nota rem miram.

Auitiani quondàm comitis noueratis barbaram nimìs, & vltra omnes cruentam, feritatem. Hic rabido ſpiritu ingreſſus Turonum ciuitatem, ſequentibus eum miſerabili facie ordinibus catenatis, diuerſa perdendis parari iubet genera pœnarum, diſponens poſtero die, attonita ciuitate, ad opus tam triſte procedere. Quod vbi Martino compertum eſt, ſolus paulò ante mediam noctem ad pętorium beſtiæ illius tendit. Sed cùm profundę noctis ſilentio quieſcẽtibus cunctis, nulli foribus obſeratis pateret ingreſſus, ante limina cruenta proſternitur. Intereà Auitianus graui ſomno ſepultus, Angelo irruente percellitur: Seruus, inqt, Dei ad tua limina iacet, & tu quieſcis? Qua ille voce percepta, lecto ſuo turbatus excutitur: conuocatiſq; ſeruis, trepidus exclamat, Martinum eſſe pro foribus: Irent protinùs, clauſtra reſerarent, nè Dei ſeruus pateretur iniuriam. Sed illi (vt eſt oĩm natura ſeruorum) vix prima limina egreſſi, irridẽtes dominũ ſuum, ꝙ ſomno fuiſſet illuſus, negant quenquam eſſe pro foribus, ex ſuomet ingenio coniectantes neminem nocte poſſe vigilare, nedùm illi crederent in illo noctis horrore iacére ad aliena limina ſacerdotem. Idq; Auitiano facilè perſuaſum: rurſùm ſoluitur in ſoporem. Sed mox vi maiore concuſſus, exclamat Martinũ ſtare pro foribus: ſibi ideò nullam quietem animi corporiſq; permitti. Tardãtibus ſeruis, ipſe ad limina exteriora progreditur. Ibì Martinũ, vt ſenſerat, depręhendit. Perculſus miſer tantæ manifeſtatione virtutis: Quid, inqt, hoc, domine, mihi feciſti? Nihil te loqui neceſsè eſt: Scio ꝗd desíderes: video quid requi- Cap. 5.

ras:diſcede quantocyùs,nè me ob iniuriam tuî cæleſtis ira cōſumat: ſatìs ſoluerim huc-
Vir ſanctiſſimus miro modo liberat multos miſerè perdendos. uſquè pœnarum: crede,quia nō leuiter apud me actum eſt,vt ipſe procederem. Poſt diſceſſum autem ſancti, aduocat officiales ſuos: iubet omnes cuſtodias relaxari: & mox ipſe ꝓficiſcitur.Ità fugato Auitiano,lętata eſt ciuitas & liberata. Hæc cùm multis Auitiano referente comperta ſunt, tum nupèr Refrigerius preſbyter, quem coràm videtis, ab Agarido fideli viro ex tribunis ſub inuocatiōe diuinæ maieſtatis audiuit, qui ſibi hoc ab ipſo Auitiano relatum eſſe iurabant.

Cęterùm nolo miremini,me hodiè facere, quod heſternò nō feci,vt ad ſingulas quaſque virtutes nomina teſtium, perſonaſq; ſubnectam, ad quas, ſi quis fuerit incredulus, q̄a adhuc in corpore ſunt, recurrat. Exigit id infidelitas plurimorū,qui in aliquibus,quę heſternò memorata ſunt,nutare dicuntur. Accipiant ergò teſtes adhuc incolumes atq; viuentes: quibus, quia de fide noſtra dubitant,magìs credant. Sed ſi adeò infideles ſunt, profiteor,quia nec illis ſunt credituri. Miror aūt quenquam,qui vel tenuem ſenſum religionis habeat,tantum piaculi velle committere,vt putet quenquam de Martino poſſe mentiri.Faceſſat à quoquam,qui ſub Deo viuit,iſta ſuſpicio.Nec enim Martinus hoc indiget,vt mēdacijs aſſeratur.Sed tamen totius ſermonis fidem apud te, Chriſte,deponimus, nos nec alia dixiſſe, nec alia dicturos, q̄ quæ aut ipſi vidimus, aut q̄ manifeſtis au‐thoribus,vel plerunq; ipſo referente,cognouimus.Cęterùm,etsì dialogi ſpeciem,quo ad leuandū faſtidiū lectio variaretur,aſſumpſimus, nos piè præſtruere ꝓfitemur hiſtoriæ veritatem. Hęc me extrinſecùs inſerere,nōnullorum incredulitas non ſine meo dolore compulerit:ſed redeat ad noſtrum ſermo conſeſſum:In quo cùm me tam ſtudioſè audiri videā,fatebor neceſsè eſt,Aprum feciſſe conſtanter,qui repulit infideles,eos tantùm iudicans audire debere, qui crederent. Efferor,ſi quidem creditis,ſpiritu, & præ dolore totus inſanio:non credent Martini virtutibus Chriſtiani,quas dæmones fatebantur?

Cap. 6. Monaſterium beati viri duobus à ciuitate erat millibus diſparatum. Sed ſi quotiès venturus ad eccleſiam,pedem extra ſuæ cellulæ limen extulerat, videres per totam eccleſiam energumenos rugienres, & quaſì aduenientе iudice, agmina damnanda trepidare: vt aduentum Epiſcopi clericis, qui venturum eſſe neſcirent, dæmoniorum gemitus indicaret. Vidi quendam, appropinquante Martino, in aëre raptum, manibus extenſis in ſublime ſuſpendi, vt nequaq̄ ſolum pedibus attingeret. Si quandò autē exorcizandorum dęmonum Martinus operam recepiſſet, neminem manibus attrectabat, neminem ſermonibus increpabat,ſicut plerunq; per clericos rotatur turba verborum: ſed
Vir ſanctus cilicio tectus,cinere adſperſus, ſolo ſtratus curat dæmoniacos. admotis energumenis,cęteros iubebat abſcedere, ac foribus obſeratis, in medio eccleſiæ,cilicio circuntectus,cinere reſperſus,ſolo ſtratus,orabat.Tum verò cerneres miſeros diuerſo exitu perurgeri:hos ſublatis in ſublime pedibus,quaſì de nube pendere,nec tamen veſtes defluere ſuper faciem,nè faceret verecūdiam nudata pars corporum. At in parte alia videres ſine interrogatione vexatos, & ſua crimina confitentes. Nomina etiam,nullo interrogante, prodebant. Iſte ſe Iouem,iſte Mercurium fatebatur. Poſtremò
1.Cor.6. cūctos diaboli miniſtros cum ipſo cerneres authore cruciari, vt iam illud in Martino fateamur impletum,quod ſcriptum eſt,quoniam ſancti de Angelis iudicabunt.

Cap. 7. Pagum quēdam in Senonico annis ſingulis grando vaſtabat. Compulſi extremis malis incolæ,à Martino auxilium popoſcerunt, miſſa per Auſpicium pręfectorium virum ſatìs fida legatione:cuius agros ſpecialiter grauior,quàm cęterorū aſſueuerat procella
Grandinis cladē pellit. populari.Sed facta ibì oratione, Martinus ità vniuerſam penitùs liberauit ab ingruenti peſte regionem, vt per viginti annos, quibus poſteà manſit in corpore, grandinem in illis locis nemo pertulerit.Quod nè fortuitum eſſe,& nō potiùs Martino pręſtitum,putaretur, eo anno, quo ille defunctus eſt, rursùs incubuit rediuiua tempeſtas. Adeò ſenſit & mundus viri fidelis exceſſum,vt cuius vita iure gaudebat,eiuſdem morte lugeret.Cęterùm ſi ad hęc probanda,quæ diximus,teſtes etiam infirmior auditor exegerit,non vnū ego hominem, ſed millia multa producam, & totam in teſtimoniū virtutis expertæ Senonum aduocabo regionem.Et tamen tu,Refrigeri preſbyter, credo meminiſti, nupèr nobis ſuper hoc cū Romulo Auſpicij illius filio, honorato & religioſo viro, fuiſſe ſermonem,qui hęc nobis tanquàm incomperta referebat, & cùm futuris prouentibus per aſſidua damna trepidaret, vt ipſe vidiſti, magno ſecum mœrore lugebat, Martinū non in hæc tempora reſeruatum.

Cap. 8. Sed vt ad Auitianum recurram,qui cùm in omnibus locis,cunctiſq; in vrbibus ederet

cru-

crudelitatis ſuæ infanda monumenta, Turonis tantùm innocens erat: & illa beſtia, quæ humano ſanguine, & infeliciũ mortibus alebatur, mitem ſe atq; tranquillũ, beato viro pręſente, pręſtabat. Memini quodam die ad eum veniſſe Martinum: qui vbì ſecretarium eius ingreſſus eſt, vidit poſt tergum ipſius dęmonem miræ magnitudinis aſſidentem. Quem cùm eminùs (vt verbo, quia ità neceſsè eſt, parùm Latino loquamur) exufflâſſet, Auitianus ſe exufflari exiſtimans: Quid me, inquit, ſancte, ſic adſpicis? Tũ Martinus: Non te, inquit, ſed eum, qui ceruici tuæ teter incubuit. Ità receſſit diabolus, & reliquit familiare ſubſellium. Satisq; cõſtat, ab illo die Auitianum mitiorem fuiſſe: ſeu quòd intellexerit egiſſe ſe ſemper aſſidentis ſibi diaboli voluntatem: ſeu quòd immundus ſpiritus ab illius conſeſſu per Martinum fugatus, priuatus eſt poteſtate graſſandi, cùm erubeſceret miniſter authorem, nec miniſtrum author vrgeret.

Dæmon inſidet ceruici immanis tyranni, ſed cum abigit vir Dei.

In vico aũt Ambatienſi, id eſt, caſtello veteri, quod nũc frequẽs habitatur à fratribus, idolum noueratis grandi opere conſtructum. Politiſſimis ſaxis moles turrita ſurrexerat, in qua collectio ſummitatis in thronum ſublimem procedens, ſuperſtitionem loci operis dignitate ſeruabat. Huius deſtructionem Marcello ibidèm conſiſtenti preſbytero vir beatus ſæpè mandauerat. Poſt aliquantulum temporis regreſſus, increpat preſbyterum, cur adhuc idoli ſtructura conſiſteret. Ille cauſatur vix militari manu, & vi publicæ multitudinis tãtam molem poſſe ſubuerti, nedùm id facile putaret per imbecillos clericos aut infirmos monachos quiuiſſe curari. Tum Martinus recurrens ad nota præſidia, noctem totam in oratione peruigilat. Manè orta tempeſtas, ædem idoli vſque ad fundamentum prouoluit. Verùm hæc, Marcello teſte, dicta ſunt. Cap. 9.

Tota nocte orans, impetrat idoli euerſionẽ.

Aliam eius nõ diſſimilem in ſimili opere virtutem, Refrigerio adſtipulante, perhibeo. Columnam immẽſæ molis, cui idolum ſuperſtabat, parabat euertere: ſed nulla erat facultas, qua id daretur effectui. Tum ad orationem ſuo more conuertitur. Viſum cunctis eſt, parilem quodammodò columnam ruere de cęlo, quæ impacta idolo, totam illam inexpugnabilem molem ſoluit in puluerem. Parùm ſcilicet, ſi inuiſibiliter cęli virtutibus vteretur, niſi ipſæ virtutes viſibiliter ſeruire Martino humanis etiã oculis cernerentur. Cap. 10.

Aliud idolum cælitùs deſtruitur.

Idem autem Refrigerius mihi teſtis eſt, mulierem profluuio ſanguinis laborantem, cùm Martini veſtem exẽplo mulieris illius Euangelicæ contigiſſet, ſub momento temporis fuiſſe ſanatam. Cap. 11. Matt. 9.

Serpens flumen ſecabat, & ripæ, in qua conſtiteramus, annatabat: In nomine, inqt, Domini iubeo te redire. Mox ſe mala beſtia ad verbũ ſancti retorſit, & in vlteriorem ripam, nobis inſpectantibus, tranſmeauit. Quod cùm omnes non ſine miraculo cerneremus, altiùs ingemiſcens, ait: Serpentes me audiunt, & homines non audiunt. Cap. 12.

Serpentem profligat.

Piſcem Paſchæ diebus edere conſuetus, paulò ante horam refectionis interrogat, an haberetur in promptu. Tum Cato diaconus, ad quem monaſterij adminiſtratio pertinebat, doctus ipſe piſcari, negat per totum diem ſibi vllam ceſſiſſe capturam: ſed neq; alios piſcatores, qui vendere ſolebant, quicquam agere quiuiſſe: Vade, inquit, mitte linũ tuum: captura proueniet. Contiguum flumini (vt Sulpitius iſte deſcripſit) habebamus habitaculum. Proceſſimus cuncti, vtpotè feriatis diebus, videre piſcantem, omnium cordibus intentis non incaſsùm futura tentamina, quibus piſcis, Martino authore, Martini vſibus quæreretur. Ad primum iactum in rete permodico immanem ezocem diaconus extraxit, & ad monaſterium lętus accurrẽs: Nimirùm, vt dixit poëta neſcio quis (vtimur enim verſu ſcholaſtico, quia inter ſcholaſticos fabulamur) Captiuumq; ſuem mirantibus intulit Argis. Verè iſte Chriſti diſcipulus geſtarum à Saluatore virtutũ, quas in exemplum ſanctis ſuis edidit, æmulator Chriſtũ in ſe monſtrabat operantẽ: qui ſanctũ ſuũ vſquequaquè glorificans, diuerſarum munera gratiarum in vnum hominẽ conferebat. Cap. 13.

Ezocem, id eſt, ſalmonem.

Teſtatur Arborius ex præfecto, vidiſſe ſe Martini manum ſacrificium offerentis, veſtitam quodammodò nobiliſſimis gemmis, luce micare purpurea, & ad motum dexteræ, colliſſarum inter ſe fragorem audîſſe gemmarum. Cap. 14.

Veniam ad illud, quod propter notam temporum ſemper occultauit: ſed nos celare non potuit. In quo illud eſt miraculi, quòd facie ad faciem cum eo Angelus eſt collocutus. Maximus Imperator, aliâs ſanè bonus, deprauatus conſilijs ſacerdotum, poſt Priſcilliani necem, Ithacium Epiſcopũ Priſcilliani accuſatorem, cęteroſq; illius ſocios, quos nominare non eſt neceſsè, vi regia tuebatur, nè quis ei crimini daret, opera illius cuiuſcunque modi hominẽ fuiſſe damnatum. Intereà Martinus multis grauibuſq; laborantiũ Cap. 15.

Priſcillianus hæreticus occiſus à Maximo.

cauſis ad comitatum ire compulſus,procellam ipſam totius tempeſtatis incurrit. Congregati apud Treuiros Epiſcopi tenebantur,qui quotidiè cõmunicantes Ithacio,communem ſibi cauſam fecerant. His vbì nunciatum eſt inopinantibus,adeſſe Martinum, totis animis labefacti, muſſitare & trepidare cœperunt. Etiam pridiè Imperator ex eorum ſentẽtia decreuerat, tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent,depręhenſis vitam & bona adimerẽt.Nec dubium erat,quin ſanctorum etiam maximam turbam tempeſtas illa depopulatura eſſet; paruo diſcrimine inter hominum genera. Etenim tum ſolis oculis iudicabatur, cùm quis pallore potiùs, aut veſte,quàm fide,hęreticus ęſtimaretur.Hęc nequaquàm placitura Martino Epiſcopi ſentiebant: ſed malè conſcijs illa vel moleſtiſſima erat cura, nè ſe ab eorum communione adueniens abſtineret,non defuturis, qui tanti viri conſtantiam pręmiſſa authori-
* Magiſterij tate ſequerẽtur.Ineunt cum Imperatore conſilium,vt miſſis obuiàm * Magiſtri officialibus,vrbem illam propiùs vetaretur accedere, niſi ſe cum pace Epiſcoporum ibi conſiſtentium affore fateretur. Quos ille callidè fruſtratus, profitetur ſe cum pace Chriſti eſſe venturum.Poſtremò ingreſſus nocturno tempore,adijt eccleſiam tantùm orationis gratia.Poſtero die palatium petit. Præter multas, quas enumerare longum eſt,has principales petitiones habebat, pro Narſete comite, & Leucadio præſide, qui ambo Gratiani partium fuerant,pertinacioribus ſtudijs,quę non eſt huius temporis explicare, iram Imperatoris emeriti:illa pręcipua cura,nè tribuni cum iure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur.Pia enim erat ſolicitudo Martino,vt non ſolùm Chriſtianos,qui ſub illa erant occaſione vexandi,ſed ipſos etiam hęreticos liberaret. Verùm primo die, atq; altero ſuſpendit hominem callidus Imperator:ſiue vt rei pondus imponeret,ſiue quia nimìs ſibi implacabilis erat:ſeu quia(vt pleriq; tum arbitrabantur)auaritia repugnabat:ſiquidem in bona eorum inhiauerat. Fertur enim vir ille,multis boniſq; actibus præditus, aduersùs auaritiam parùm conſuluiſſe:niſi fortaſsè regni neceſſitate,quippè exhauſto ſuperioribus principibus Reipublicę ærario,penè ſemper in expeditione atq; procinctu bellorũ ciuilium conſtitutus,facilè excuſabitur, quibuſlibet occaſionibus ſubſidia Imperio parauiſſe.Intereà Epiſcopi,quorũ communionem Martinus non inibat,trepidi ad regem concurrunt,prædamnatos ſe conquerẽtes,actum eſſe de ſuo oĩm ſtatu, ſi Theogniſti pertinaciam,qui eos ſolus palàm lata ſentẽtia condemnauerat, Martini armaret authoritas:non oportuiſſe hominem recipi mœnibus:illum iam non defenſorem hęreticorum eſſe,ſed vindicem: nil actum morte Priſcilliani, ſi Martinus exerceat illius vltionem. Poſtremò proſtrati, cum fletu & lamentatione poteſtatem regiam implorant, vt vtatur aduersùs vnum hominem vi ſua. Nec multum aberat,quin cogeretur Imperator Martinum cum hæreticorum ſorte miſcere. Sed ille, licèt Epiſcopis nimio fauore eſſet obnoxius,nõ erat neſcius,Martinũ fide,ſanctitate ac virtute cunctis præſtare mortalibus.Alia longè via ſanctum vincere parat: ac primùm ſecretò accerſitum,blãdè appellat,hęreticos iure damnatos more iudiciorum publicorum,potiùs quàm inſectationibus ſacerdotũ: non eſſe cauſam,qua Ithacij,cęterorumq; partis eius communionem putaret eſſe damnandam: Theogniſtum odio potiùs, quàm cauſa feciſſe diſſidium,eundemq; tamen ſolum eſſe, qui ſe à communione interìm ſeparârit: à reliquis nihil nouatum: quin etiã ante paucos dies habita ſynodus,Ithacium pronunciauerat culpa non teneri.Quibus cùm Martinus parùm moueretur,rex ira accenditur,ac ſe de conſpectu eius abripit:& mox percuſſores ijs,pro quibus Martinus rogauerat,diriguntur.Quod vbì Martino compertum iam noctis tempore eſt,palatium irrupit,ſpondet, ſi parceretur,ſe communicaturũ,dummodò & tribuni iam in excidium Eccleſiarum ad Hiſpanias miſſi
Felix Epiſcopus ſanctiſſimus ordinatur. retraherentur. Nec mora interceſſit, Maximus indulget oĩa. Poſtridiè Felicis Epiſcopi ordinatio parabatur,ſanctiſſimi ſanè viri,& planè digni, qui meliore tempore ſacerdos fieret.Huius diei communionẽ Martinus iniuit,ſatiùs æſtimans ad horam cedere,quàm his non conſulere,quorũ ceruicibus gladius imminebat.Veruntamẽ ſumma vi Epiſcopis nitentibus,vt cõmunionem illam ſubſcriptione firmaret, extorqueri nõ potuit. Poſtero die ſeindè proripiens, cùm reuertens in via mœſtus ingemiſceret, ſe vel ad horam noxiæ communioni fuiſſe permixtum, haud longè à vico,cui nomen eſt Andethanna, quo vaſtam ſolitudinẽ ſyluarum ſecreta patiuntur, progreſſis paululùm comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris & facti, accuſante ac defendente inuicèm cogitatione,peruoluens.Adſtitit ei repentè Angelus: Meritò,inquit,Martine compungeris,ſed aliter exire

ne-

nequîſti:repara virtutem,reſume conſtantiam,nè iam non periculum gloriç,ſed ſalutis incurras. Itaq; ab illo tempore ſatìs cauit cum illa Ithacianæ partis cõmunione miſceri. Cçterùm cùm quoſdam ex energumenis tardiùs,quàm ſolebat,& gratia minore curaret, ſubindè nobis cum lachrymis fatebatur, ſe propter communionis illius malum, cui ſe ipſe vel punćto temporis neceſſitate,non ſpiritu,miſcuiſſet,detrimentum ſentire virtutis. Sedecim poſteà vixit annos: nullam ſynodum adijt, ab omnibus Epiſcoporum conuentibus ſe remouit.

Sed planè,vt experti ſumus,imminutam ad tempus gratiam,multiplici mercede reparauit. Vidi poſteà ad fores monaſterij ipſius adductum energumenum, & priuſquàm limen attingeret,fuiſſe curatum. Cap.16.

Teſtantem quendam nupèr audiui,cùm in Tyrrheno mari curſu illo,quo Romã tenditur,nauigaret,ſubitò turbinibus exortis,extremum vitæ omnibus fuiſſe diſcrimen. In quo cùm quidã Aegyptius negociator, necdùm Chriſtianus, magna voce clamauerit: Deus Martini,eripe nos:mox tempeſtatem fuiſſe ſedatam,ſeq; optatũ curſum cum ſumma placidi æquoris quiete tenuiſſe. Cap.17. Vide inſigne miraculum.

Lycontius ex vicarijs,vir fidelis,cùm familiam illius lues extrema vexaret,& inauditç calamitatis exemplo per totam domum corpora ęgra procumberent,Martini per literas implorauit auxilium. Quo tempore vir beatus rem eſſe promiſit difficilem impetrari.nam ſpiritu ſentiebat,domum illam diuino numine verberari:tamen nõ priùs deſtitit, ſeptem totos dies,totidemq; noctes orando & ieiunando continuans,quàm id,quod exorandum receperat,impetraret. Mox ad eum Lycontius,diuina expertus beneficia,peruolauit,nuncians ſimul,& agens gratias,domum ſuam omni periculo liberatam. Centum etiam argẽti libras obtulit,quas vir beatus nec reſpuit,nec accepit:ſed priuſquàm pondus illud monaſterij limen attingeret, redimendis id captiuis continuò deputauit. Et cùm ei ſuggereretur à fratribus, vt aliquid ex eo in ſumptus monaſterij reſeruaret, omnibus in anguſto eſſe victum,multis deeſſe veſtitum: Nos, inquit, Eccleſia & paſcat, & veſtiat, dummodò nihil noſtris vſibus quæſiſſe videamur. Cap.18. Mira precũ & ieiunio. rum inſtantia.

Succurrunt hoc loco viri illius magna miracula,quæ faciliùs admirari poſſum,quàm referre.Agnoſcitis profectò,quod dico:multa ſunt illius,quæ non queant explicari:veluti iſtud eſt, quod neſcio an ità, vt geſtum eſt,à nobis poſſit exponi. Quidam è fratribus (nomen non ignoratis,ſed celanda perſona eſt,nè ſancto viro verecundiam fecerimus) quidam ergò, cùm ad fornaculam illius carbonũ copiam reperiſſet, & admota ſibi ſellula,diuaricatis pedibus ſuper ignẽ illum nudato inguine reſideret, continuò Martinus factam ſacro tegmini ſenſit iniuriam, magna voce clamans: Quis (inquit) nudato inguine noſtrum inceſtat habitaculum? Hoc vbì ille frater audiuit,& ex conſcientia quòd increpabatur, agnouit, continuò ad nos cucurrit exanimis, pudorem ſuum non ſine Martini virtute confeſſus. Cap.19.

Quodam itidèm die, dum in area, quæ parua admodùm, tabernaculum illius ambiebat,in illo ſuo,quod nôſtis omnes,ſedili ligneo reſediſſet,vidit duos dæmones in excelſa illa,quæ monaſterio ſupereminet, rupe conſiſtere:indè alacres ac lætos vocem iſtiuſmodi adhortationis emittere:Eià te Bricti,Eià te Bricti.Credo,cernebant miſerum eminùs propinquantem,conſcij,quantam illi rabiem ſpiritus ſuſcitâſſent. Nec mora, Brictius furibundus irrupit:ibì plenus inſania,euomuit in Martinum mille conuicia. Obiurgatus enim pridiè ab eo fuerat,cur,qui nihil vnquàm ante clericatum(quippe in monaſterio ab ipſo Martino nutritus)habuiſſet,equos aleret,mancipia compararet. Nam illo tempore arguebatur à multis, quòd non ſolùm pueros, ſed etiam puellas ſcitis vultibus, coëmiſſet. Quibus rebus infeliciſſimus, inſano felle cõmotus,&,vt credo,prçcipuè dęmonum illorum agitatus inſtinctu, Martinum ità aggreſſus eſt, vt vix manibus temperaret: cùm quidem ſanctus vultu placido, mente tranquilla, infelicis amentiam per mitia verba cohiberet. Sed ità in eo nequam ſpiritus redundabat, vt ne ſua quidem illi, quanuis vana admodùm,mens ſubeſſet: trementibus labijs,incertoque vultu decolor, præ furore rotabat verba peccati, ſe aſſerens ſanctiorem: quippè quia à primis annis in monaſterio inter ſacras eccleſiæ diſciplinas,ipſo Martino educãte,creuiſſet: Martinum verò, & à principio, quod ipſe diffiteri non poſſet, militiæ artibus ſorduiſſe, & nunc per inanes ſuperſtitiones,& phantaſmatica viſionum ridicula prorsùs inter deliramenta ſenuiſſe. Hæc cùm multa, atque alia etiam, quæ reticere melius eſt,acerbiora vomuiſſet, Cap. 20. Is Brictius poſteà correctus,ſucceſſit viro Dei, & vixit ſanctiſſimè.

egreſſus tādem furore ſatiato, quaſi qui ſe penitùs vindicâſſet, rapidus ea parte, qua venerat, recurrebat. Cùm intereà (credo per Martini orationes) fugatis ab illius corde dęmonibus, reductus in pœnitentiam, mox reuertitur, atq; ad Martini ſe genua proſternit: veniam poſcens, fatetur errorem, nec ſine dęmone ſe fuiſſe, tandem ſanior confitetur. Non erat apud Martinum labor iſte difficilis, vt ignoſceret ſupplicāti. Tum & ipſi, & nobis omnibus ſanctus expoſuit, qualiter illum vidiſſet à dęmonibus agitari: ſe conuicijs non moueri, quæ magis illi, à quo eſſent effuſa, nocuiſſent. Exindè cùm idem Brictius multis apud eum, magniſq; criminibus perſæpè premeretur, cogi non potuit, vt eum à presbyterio ſubmoueret, nè ſuam perſequi videretur iniuriam: illud ſæpè commemorans: ſi Chriſtus Iudam paſſus eſt, cur ego non patiar Brictium?

Ad hęc Poſthumianus: Audiat, inquit, iſtud exemplū noſter iſte de proximo, qui cùm ſit ſapiens, memor pręſentium, immemor futurorum, ſi fuerit leuiter offenſus, inſanit: in ſua ſe non habēs poteſtate, ſæuit in clericos, graſſatur in laicos, totumq; terrarum orbem in ſuam commouet vltionem. In qua per triēnium iugiter dimicatione conſiſtens, nec tempore, nec ratione ſedatur. Dolenda hominis & miſerāda conditio, etiam ſi hac ſola inſanabilis mali peſte premeretur. Verùm iſta ei patiētiæ & tranquillitatis exempla referre ſæpiùs, Galle, debueras, vt neſciret iraſci, & ſciret ignoſcere: Qui ſi iſtum ipſum breuiter inſertum ſermonem meum in ſe prolatum fortè cognouerit, ſciat non magis ore inimici, quàm amici animo, me locutum. Quia ſi fieri poſſet, optarē vt Martino potiùs Epiſcopo, quàm Phalari tyranno, ſimilis diceretur. Sed iſtum, cuius commemoratio parùm ſuauis eſt, tranſeamus: & ad Martinum noſtrum, Galle, redeamus.

Tum ego, cùm iam adeſſe veſperum occiduo ſole ſentirem, Dies, inquam, abijt, Poſthumiane: ſurgēdum eſt: ſimul tam ſtudioſis auditoribus cœna debetur. De Martino autem expectare non debes, vt vlla ſit meta referendi: latiùs ille diffunditur, quàm vt vllo valeat ſermone concludi.

DE TRANSITV SANCTI MARTINI, EX EPISTOla, quam Sulpitius ſcripſit ad Baſſulam ſocrum ſuam.

SVlpitius: Martinus igitur obitum ſuum longè antè præſciuit, dixitque fratribus, diſſolutionem ſui corporis imminere. Intereà cauſa extitit, qua Condatenſem diœceſim viſitaret. Nam clericis inter ſe Eccleſiæ illius diſcordantibus, pacem cupiens reformare, licèt finem dierum ſuorum non ignoraret, proficiſci tamen ob iſtiuſmodi cauſam non recuſauit, bonam hanc virtutum ſuarum conſummationem exiſtimans, ſi pacem Eccleſiæ redditam reliquiſſet. Ità profectus cum ſuo illo, vt ſemper, frequentiſſimo diſcipulorum ſanctiſſimoque comitatu, mergos in flumine conſpicatur piſcium prędam ſequi, & rapacem ingluuiem aſſiduis vrgere captiuis, Forma, inquit, hæc dęmonum eſt: Inſidiantur incautis, capiunt neſcientes, captos deuorant, exaturarique non queunt deuoratis. Imperat deindè potenti virtute verborum, vt eum, cui innatabant, gurgitem relinquentes, aridas peterent deſertaſque regiones: eo nimirùm circa aues illas vſus imperio, quo dæmones fugare conſueuerat. Ità grege facto, omnes in vnum illæ volucres congregatæ, relicto flumine, montes ſyluaſque petiērunt, non ſine admiratione multorum, qui tantam in Martino virtutem viderunt, vt etiam auibus imperaret.

Pacis reformandæ ſtudio iter ſuſcipit morti propinquus.

Dęmonum ſtudia.

Aliquandiù ergò in vico illo vel in Eccleſia, ad quam iuerat, commoratus, pace inter clericos reſtituta, cùm iam regredi ad monaſterium cogitaret, viribus corporis cœpit repentè deſtitui. Conuocatiſque diſcipulis, indicat ſe iam reſolui. Tum verò mœror & luctus omnium, vox vna plangentium: Cur nos, pater, deſeris? aut cui nos deſolatos relinquis? Inuadent enim gregem tuum lupi rapaces: & quis eos à morſibus, percuſſo paſtore, prohibebit? Scimus quidem deſiderare te Chriſtum, ſed ſalua tibi ſunt tua præmia, nec dilata minuentur: noſtri potiùs miſerere, quos deſeris. Tum ille motus his fletibus, vt totus ſemper in Domino miſericordię viſceribus affluebat, lachrymâſſe perhibetur. Conuerſuſq; ad Dominū, hac tantùm flentibus voce reſpōdit: Domine, ſi adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nō recuſo laborē: Fiat volūtas tua. Nimirùm inter ſpem amoremq; poſitus, dubitauit penè, quid mâllet: quia nec hos deſerere, nec à Chriſto volebat diutiùs ſeparari. Nihil tamen in voto ſuo ponēs, aut voluntati relinquens, totum ſe Domini arbitrio poteſtatiq; cōmittens: Nónne tibi his pauciſſimis verbis dicere videretur: Grauis qdem eſt, Domine, corporeę pugna militiæ, & iam ſatis eſt, ꝙ hucuſquè certaui: ſi adhuc in eodem labore pro caſtris tuorum ſtare me pręcipis, nō recuſo, nec fatiſcentem

Nota excellentem beatiſſimi viri perfectionem.

tem cauſabor ætatē. Munia tua deuotus implebo, ſub ſignis tuis quoàd ipſe iuſſeris, militabo. Et quamuìs optata ſit ſeni ſeſſio poſt laborem, eſt tamē animus victor annorum, & cedere neſcius ſenectuti. At ſi iam parcis ætati, bonum mihi eſt, Domine, voluntas tua. Hos verò, quibus timeo, ipſe cuſtodias. O virum ineffabilē, nec labore victum, nec morte vincendum: qui in nullam ſe partem pronior inclinauerit: nec mori timuit, nec viuere recuſauit.

Itaque cùm iam per aliquot dies vi febrium teneretur, non tamen à Dei opere ceſſabat: pernox in orationibus & vigilijs, fatiſcentes artus ſpiritui ſeruire cogebat, nobili illo ſtrato ſuo in cinere & cilicio recubans. Et cùm à diſcipulis rogaretur, vt ſaltem vilia ſibi ſineret ſtramēta ſupponi: Non decet, inquit, filij, Chriſtianum niſi in cinere mori. Ego ſi aliud vobis exemplū relinquo, ipſe peccaui. Oculis ac manibus in cælum ſemper intentus, inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Et cùm à preſbyteris, qui tunc ad eum confluxerant, rogaretur, vt corpuſculum lateris mutatione releuaret: Sinite, inquit, ſinite me, fratres, cælum potiùs reſpicere, quàm terram, vt ſuo iam itinere iturus ad Dominum ſpiritus dirigatur. Hęc locutus, diabolum vidit propè aſſiſtere. Quid hîc, inquit, adſtas cruēta beſtia? Nihil in me, funeſte, reperies: Abrahæ me ſinus recipiet. Cum hac ergò voce fatigatum diuinis operibus ſpiritum cęlo reddidit, teſtatique nobis ſunt, qui affuerunt, iam exanimi corpore, glorificati hominis gloriam ſe vidiſſe. Vultus luce clarior renitebat, cùm membra cętera ne tenuis quidem macula fuſcaret. In alijs etiam, & in illo, tantùm artubus non pudendis, ſeptennis quodammodò pueri gratia videbatur. Quis iſtum vnquàm cilicio tectum, quis cineribus crederet inuolutum? Ità vitro purior, lacte cādidior, iam in quadam futurę reſurrectionis gloria & natura demutatę carnis oſtenſus eſt.

Præclara vox tanti viri.

Feliciſſimè vir ſanctiſſimus Christo reddit ſpiritum.

Iam verò in obſequium funeris credi non poteſt, quanta hominum multitudo conuenerit. Tota obuiàm corpori ciuitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis, multique ex vicinis etiam vrbibus affuerunt. O, quantus luctus omnium, quanta pręcipuè mœrentium lamenta monachorum, qui eo die ferè ad duo millia conueniſſe dicuntur. Specialis Martini gloria: eius exemplo in Domini ſeruitute ſtirps tanta fructificauerat. Agebat nimirùm ante ſe paſtor extinctus greges ſuos, ſanctę illius multitudinis pallidas turbas, agmina palliata, & aut emeritos ſenes, aut iuratos Chriſti in ſacramēta tyrones. Tum virginum chorus fletu abſtinēs prę pudore, cùm lætādum illi potiùs eſſe ſentiret, quē iam ſuo Dominus gremio confoueret, quàm ſancto diſſimulabat gaudio, quod dolebat? Siquidem fides flere prohiberet, gemitū extorqueret affectus. Etenim tam erat ſancta de illius gloria exultatio, quàm pia de morte confuſio. Ignoſce flentibus, gratulare gaudentibus: quia & pium eſt gaudere Martino, & pium eſt flere Martinum, dum vnuſquiſque & ſibi præſtat, vt doleat, & illi debet, vt gaudeat. Hæc igitur beati viri corpus vſque ad locum ſepulcri hymnis canora cæleſtibus turba proſequitur. Comparetur, ſi placet, ſecularis illa pompa, non dicam funeris, ſed triumphi. Quid ſimile Martini exequijs confertur? Ducant illi præ curribus ſuis vinctos poſt terga captiuos: Martini corpus hi, qui mundum duce atu illius vicerant, proſequuntur. Illos confuſis plauſibus populorum honoret inſania: Martino diuinis plauditur pſalmis: Martinus hymnis cæleſtibus honoratur. Illi poſt triumphos ſuos in tartara ſæua truduntur: Martinus Abrahæ ſinu lætus excipitur: Martinus hic pauper & modicus, cælum diues ingreditur, hymnis cæleſtibus honoratur: illinc nos, vt ſpero, cuſtodiens, me hęc ſcribentē reſpicit, te legentem. Hactenùs ex epiſtola ad Baſſulam. Ea quæ ſequuntur, ſunt ex hiſtorijs Gallorum excerpta, Authore Gregorio Turonenſi, Lib. 1. cap. 43.

Duo millia monachorū interſunt exequijs ei•

Archadio igitur, & Honorio imperantibus, ſanctus Martinus Turonorum Epiſcopus plenus virtutibus & ſanctitate, prębens infirmis multa beneficia, octogeſimoprimo ętatis ſuę anno, Epiſcopatûs autem vigeſimo ſexto, apud Condatēſem diœceſis ſuę vicum excedens à ſeculo, feliciter migrauit ad Chriſtum. Tranſijt autē media nocte, quę Dominica habebatur, Attico Cæſarioq; conſulibus. Multi enim in eius tranſitu pſallētium voces audiêrunt in cælo, quod in libro virtutum eius primo pleniùs expoſuimus. Nam cùm primùm ſanctus Dei apud Condatenſem, vt diximus, vicum ægrotare cœpiſſet, Pictaui populi ad eius tranſitū, ſicut & Turonici, conuenerunt. Quo migrante, grandis altercatio inter vtrunque populum ſurrexit. Dicebant enim Pictaui: Noſter eſt monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus cōmendatum: ſufficiat vobis, ꝙ dū eſſet in mūdo,

Pictauienſes & Turonenſes contendunt de retinendis beati viri reliquijs.

vſi fuiſtis eius colloquio, participâſtis conuiuio, firmati fuiſtis benedictionibus, inſupèr & virtutibus iucũdati. Sufficiant vobis iſta omnia: nobis liceat auferre vel cadauer exanime. Ad hec Turonici reſpondebant: Si virtutes nobis factas ſufficere dicitis, ſcitote quia vobiſcum poſitus, ampliùs eſt, quàm hîc, operatus. Nam vt prętermittamus plurima, vobis ſuſcitauit duos mortuos, vnum nobis: Et vt ipſe ſæpè dicebat, Maior ei virtus ante Epiſcopatum fuit, quàm poſt Epiſcopatum. Ergò neceſsè eſt, vt quod nobiſcum non impleuit viuus, expleat vel defunctus. Vobis eſt enim ablatus, nobis à Deo donatus. Verùm ſi mos antiquitùs inſtitutus ſeruatur, in vrbe, qua ordinatus eſt, habebit Deo iubente ſepulcrum. Certè ſi eum pro monaſterij priuilegio cupitis vendicare, ſcitote quia primum ei monaſterium cum Mediolanenſibus fuit. His ergò litigantibus, ſole ruente dies clauditur, corpusque in medio poſitum, ab vtroque populo cuſtoditur, futurum, vt manè facto à Pictauis per violentiam auferretur. Sed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio fruſtrari patrono. Deniquè nocte media omnes Pictaui à ſomno fallaciæ comprimuntur, nec vllus ſuperfuit, qui ex tanta multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos obdormiſſe conſpiciunt, appręhenſam ſanctiſſimi corporis glebam alij per feneſtram eijciunt, alij aforìs ſuſcipiũt: Poſitamque in naui, cum omni populo per Viennam fluuium deſcendunt. Ingreſſique Ligeris alueum, ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus pſallẽtium diriguntiter. De quorum vocibus Pictaui expergefacti, nihil de theſauro, quem cuſtodiebant, habentes, cum magna confuſione ad propria ſunt reuerſi.

S. Seuerin⁹ Epiſcopus Colonieñ, audit aĩam eius ferri in cælum.

Beatus autem Seuerinus Colonienſis ciuitatis Epiſcopus, vir honeſtæ vitæ, & per cuncta laudabilis, cùm die Dominico loca ſancta ex conſuetudine poſt matutinos cum ſuis Clericis circuiret, hora illa qua vir beatus obijt, audiuit chorum canentium in ſublimi. Vocatoque Archidiacono, interrogat, ſi aures eius percuterẽt voces, quas ille attentiùs audiret. Reſpondit, Nequaquàm. Tunc ille: Diligentiùs, inquit, auſculta. Archidiaconus autem cœpit furſùm collum extendere, aures erigere, & ſuper ſummos articulos, baculo ſuſtentante, ſtare. Sed credo eum non fuiſſe ęqualis meriti, à quo hęc non merebantur audiri. Tunc proſtrati terræ, ipſe pariter & beatus Epiſcopus deprecabantur Dominum, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectis autem, rursùm interrogat ſenex: Quid audis? Qui ait: Voces pſallentium tanquàm in cælo audio: ſed quid ſit, prorsùs ignoro. Cui ille: Ego tibi, quid ſit, narrabo: Dominus meus Martinus Epiſcopus migrauit ex hoc mundo: & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelſum. Et vt parumpèr mora eſſet, vt hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis ſuis angelis retinere tentauit, nihilque in eodem ſuum reperiens, confuſus abſceſſit. Quid ergò de nobis peccatoribus erit, ſi tantum ſacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hęc ſacerdote loquente, notatur tempus. Archidiaconus Turones miſit velociter, qui hoc diligenter inquireret. Qui veniens, eo die & hora manifeſtiſſimè cognouit tranſiſſe beatum virum, quo ſanctus Seuerinus audiuit pſallentium chorum. Sed & ſi ad Seueri recurramus hiſtoriam, ipſa hora eum ſibi ſcripſit cum libro vitę ſuę fuiſſe reuelatum.

Eo tempore beatus Ambroſius, cuius hodiè flores eloquij per totam Eccleſiam redolent, Mediolanenſi ciuitati præerat Epiſcopus: cui celebranti feſta Dominicę diei, iſta erat conſuetudo, vt veniens lector cum libro, non anteà legere præſumeret, quàm nutu ſanctus pręcepiſſet. Factum eſt autem, vt illa die Dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altare ſtãte, qui lectionem beati Pauli proferret, beatiſſimus Antiſtes Ambroſius ſuper altare obdormiret. Quod videntes multi, cùm nullus eum excitare præſumeret, tranſactis ferè duarum aut trium horarum ſpatijs, excitauerunt eum, dicentes: Iam hora pręterijt: iubeat dominus Epiſcopus lectori lectionem legere: expectat enim populus valdè iam laſſus. Reſpondens autem beatus Ambroſius: Nolite, inquit, turbari: multùm mihi valet ſic obdormiſſe, quia miraculum magnum Dominus mihi oſtendere dignatus eſt. Nam noueritis, fratrem meum Martinum ſacerdotem de corpore egreſſum fuiſſe: me autem eius funeri obſequium præbuiſſe. Peractoque ex more ſeruitio, capitellum tantùm, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi obſtupefacti pariter & admirantes, diem & tempus notant. Qui ſolicitè requirentes, ipſam diem, tempusque reperiunt, quo beatus confeſſor dixerat ſe eius obſequijs deſeruiſſe.

S. Ambroſius ſpiritu adeſt exequijs B. Martini.

O beatum virum, in cuius tranſitu ſanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumque cæleſtium virtutũ occurrit exercitus: diabolus pręſumptione confundi-

funditur: Eccleſia virtute roboratur: ſacerdotes reuelatione glorificantur. Quem Michaël aſſumpſit cum Angelis, Maria ſuſcepit cum virginum choris, paradiſus retinet lætum cum ſanctis. Sed quid nos in laudem eius tentamus, quod non ſufficimus adimplere? Ipſe eſt enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquàm receſſit. Nā nos vtinàm vel ſimplicem poſſimus hiſtoriam explicare. Igitur ſi quis requirat, cur poſt tranſitum Gratiani Epiſcopi vnus tantùm, id eſt, Lidorius vſque ad ſanctum Martinū fuiſſet, nóuerit quòd, obſiſtentibus paganis, diù ciuitas Turonica ſine benedictione ſacerdotali fuit. Nam Chriſtiani, qui eo tempore videbātur, occultè per latebras diuinum officium celebrabant. Nam ſi qui à paganis reperti fuiſſent Chriſtiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur. A paſſione ergò Domini vſque ad tranſitum ſancti Martini, anni quadringēti duodecim computantur. Hucuſquè nos omnia de ſancto Martino ex Tomis Aloyſij accepimus, quæ etiam in antiquis manuſcriptis exemplaribus habentur.

VITA SANCTI CVNIBERTI EPISCOPI COLONIENSIS ET CONFESSORIS, VT HA-

betur in antiquis manuſcriptis exemplaribus. Authoris nomen incertum eſt, ſed hiſtoria fidem meretur.

GLORIOSAM ſancti Cuniberti memoriam pijs venerari affectibus, & magnis frequenter extollere laudibus, cùm decentiſſimum, tum ſaluberrimum eſſe, nemo ferè qui neſciat. De luminaribus illis maximis erat, quæ ſuper candelabrū poſita, per totam mundi latitudinē circunferebāt ignē, quē ipſa veritas & lux mundi Chriſtus Ieſus, in terram mittere venerat. Hic adhuc puer, ſiniſtrum ramum Pythagoricæ literæ, priùs omninò per animi virtutem ſatagebat effugere, quàm ad eiuſdē biuiū per ætatem corporis poſſet aſcēdere. Nam dum pater eius, Crallo nomine, clarus prouinciæ Moſellēſis indigena, puerum elegantem, etiam in primis infantiæ rudimentis aptum virtutibus, Dagoberto magno Francorum regi nutriendum ſimul & prouehendum, illectus familiaritate regia, commendâſſet, ipſe mirum in modum non tantùm ab illicitis omnibus, vt id ætatis puero natura præualuit: verumetiam multotiès à licitis quibuſlibet, vitam liberam, & quaſi ſolitariam duxit, imitatus videlicet maternæ pietatis ingenium, quod ab ipſis cunabulis ſimul cum infantiæ lacte ſedulò potare conſueuerat. Hęc igitur omnipotētis Dei famula, nomine Regina, ſic maritali deſeruiebat arbitrio, vt ſe tamen corde fideliſſimo totam Chriſti manciparet imperio, non diſcrepans ab illo religioſiſſimo beatæ Annæ vel voto, vel propoſito, de qua poſt impetratum à Domino, & promiſſum eundem Domino filium, veridica ſcripturę voce dicitur, quia vultus eius non ſit am pliùs in diuerſa mutatus. Quia enim infixum in cœpta religione, vſque ad finem curſûs debiti, etiam inter ipſa matrimonij iura ſeruabat animum, rectè dicitur, quòd non in diuerſa mutauerit vultum. In diuerſum enim declinat, qui de viæ, id eſt, veritatis rectitudine in quodlibet latus exorbitat. Hinc de vaccis quoquè, arcam Domini plauſtro nouo ſuperpoſitam ducentibus, & propter clauſos domì vitulos ſuos materno affectu gementibus, legitur: Ibant vaccæ in directum per viam, & non declinabant ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ſicut per Ezechielem de ſanctis animalibus dicitur: Vnumquodque ante faciem ſuam gradiebatur: non reuertebantur, cùm incederent. Quod ipſum de ſe apertiùs prędicator egregius: Quæ retrò, inquit, oblitus, & ad ea quæ antè ſunt, extentus, ſequor ad palmam ſupernę vocationis in Chriſto.

Noueb. 12. — *Luc. 12.* — *Crallo pater S. Cuniberti tradit cum Dagoberto regi.* — *Sācta eius pueritia.* — *Reginę matris eius pietas.* — *1. Reg. 1.* — *1. Reg. 6.* — *Ezech. 1.*

Hoc itaque modo beati Cuniberti mater, fixum in amore D E I animum

ſuper-

ſupernis adhærere deſiderijs fecit, & edocta per ſpiritum, æquo iuſtitiæ libramine ſua cuique dedit, mundo vtiquè ſatisfaciens per neceſſariam diſpenſationem, creatori ſuo placens per promptiſſimam cordis deuotionem: Pignus tamen ſibi dulciſſimum magìs deputat Eccleſiaſticę religionis officio, quàm terreni regis obſequio. De cuius vita & ſtudio, non eſt opùs interìm plura reuoluere. Quid enim egerit, quòve ſtudio erga cultum Dei deſudauerit, teſtatur populus ciuium Moſellenſium, qui & corpus eius venerabiliter in eccleſia conditum ſeruat, eiuſdemque patrocinia ſemper expetendo, & ſępè promerendo frequentat.

Puer autem Deo deditus, in regali palatio ſcholæ virtutum vigilabat, & ſubiectus regi quasì præcellenti, Dominum timebat, regem honorificabat, ac ſe ſpontanea neceſſitate conſtringens, vt quo difficiliùs laborandum eſſe videret in deputato ſibi opere, eo delectabiliùs & efficaciùs illud præ cæteris ſuis coæmulis feſtinaret arripere. Lux enim in illo diuinæ pietatis emicuit, & velut aduocatum atque ſtatutum in medio paruulum, Euangelicum exemplum, immò delectabile ſpectaculum, omnibus dedit. Erat nanque manſuetus & patiēs, ac in omni honeſtate, vtilitate & probitate docilis, gloria quidem, non tamen inani & ventoſa, excitatus ad obedientiæ ſtudia. Nam magiſtra & gubernatrix hoc intùs egit gratia, vt forìs in edocendo ad impoſita miniſteria puero non laboraret præceptoris inſtantia: iamque capaciſſimum inhabitantis Dei vaſculum, plùs etiam ſibi ſtudio humilitatis aſſumebat, quàm vel magiſterio vel exemplo didicerat. Nanq; non contentus regi ſolummodò & maioribus iuxta perſonæ ſuæ congruentiam, deſeruire, in tantam ſæpè vilitatem ſemetipſum detrudere conabatur, vt etiam ſeruorum vice calceamenta detrahere ſoleret, atque mundare: dupla nimirùm ſimplicitate Deo acceptabilis, cui illum & puerilis ætatis naturalis puritas, & virilis ingenij voluntaria pietas commendabat.

1. Pet. 2. *Matt. 18.* *Præclaræ virtutes in puero Cuniberto.* *Eximia ei' humilitas.*

Quum ergò ab hoc primo exercitij gradu, vellet illum Dominus ad altiora virtutum incrementa conſcendere, reuelare dignatus eſt regi, quanti apud ipſum meriti puerilis illa ſimplicitas haberetur. Quadam deniquè nocte, dum peruigil rex in lecto quieſceret, vidit ſubitò locū illū, vbì ſanctus puer ſoporis gratia membra feſſa compoſuit, magnifico lumine reſplendere, eodemque penè ſigno futura pueri facta notari, quo Saulum contigit de cælo vocari. Sicut enim ibì immutatio dexteræ excelſi cū increpatione & tremendi luminis immiſſione facta eſt: ità hìc electio diuina, blandientis luminis ſigno monſtrata eſt. Vtrunque tamen lux illa miſſa cælitùs admonuit, vt & Aegyptias tenebras diſcerent, & per Iſraëliticas manſiones repromiſſam ſupernæ hęreditatis gloriam ducatu veræ lucis quęrere nôſſent. Manè itaque facto, rex de viſione ſolicitus, & miraculi nouitate perterritus, requiſiuit, quis in eodem loco, vbì ſplendorem deſupèr viderat radiantem, per noctis ſilentia quieuiſſet. Intellexit enim, quòd tale prę̄ſagium magnum aliquid portendiſſet. Cui quum apparitores ſuggererent, Cunibertum ibì puerum dormiuiſſe, quod & ipſum priùs, ipſius diligenter intendentem induſtriam, non latebat, appræhenſum eum ilicò non de turba ſeorsùm, ſed coram cunctis, qui aderant, ſolito familiariùs alloquutus eſt, & adoptatum ſibi in filij locum, amplexu dulciſſimo exoſculatus eſt, pronuncians quòd verè DEVS in illo fuerit, quem tanta luminis manifeſtatione clarificare dignatus ſit. Erat enim ipſe quoquè religionis amator, fide catholicus, & ad omne opus bonum in CHRISTI dilectione paratus: quod, dum mundus voluitur, apud Eccleſias regni Francorum celebri proculdubiọ ſermone feretur.

Viſio regis Dagoberti. *Act. 9.* *Num. 33.* *Dagobert' rex Cunibertum puerum quanti fecerit.* *Dagoberti regis encomion.*

Exin in proceſſu temporis beatus Cunibertus apprimè literis eruditus, aſcenſiones primùm in corde diſpoſitas, profectu quotidiano cucurrit: mox Eccleſiaſticos per ordinem aſcendendo gradus, coactus quidem renitente vi humilitatis, digniſſimus tamen obtinuit:; quos & excellentibus illuſtrauit meritis, & congruentibus adornare curauit obſequijs. Itaq; auctus benedictione cæleſti, de virtute in virtutem feruidus in dilectione Domini properabat, donèc raptus ab Archiepiſcopo Treuirorum, Archidiaconatûs officio ſublimatus eſt. Vbì mirum in modum totus in Dei opere conuerſatus, nihil ſibi exhauſti ſatìs eſſe credebat, vitæq; iam huius exoſus, his tantùm, quos lucrifacere conabatur, ſpiritum inuictum à quolibet ſeruabat.

Fit Archidiaconus S. Cunibertus

Paucis poſtmodùm elapſis annorum curriculis, Clerus & populus Agrippinæ Coloniæ paſtore proprio deſtitutus, virum DOMINI Cunibertum, iam in opere DEI exercitatum, vt ſibi præeſſe deberet, cùm vocibus, tum precibus implorauit.

Nec

Nec difficilis erat iſta congeſtio de eo, qui præſagiebatur, quem & rex olim anxia expectatione promouere quærebat, & omnis tripartitæ Galliæ populus digniſſimum, & verè plebi Dei neceſſarium prædicabat. Sola in eo repugnauit humilitas, cuius tamen ad hoc opus prædeſtinata ſimul & approbata fuit à Domino ſanctitas. Tandem conuenientibus in vnum plebis deſtitutæ maioribus, maximoque ſacerdotum & aliorum principum cœtu, ad eorum auxilium animis opibusque parato, fortiſſimum viri Dei pectus, charitati tantùm cedere ſolitum, à propoſiti ſui duritia emollitum eſt. Creatur Coloniensis Epiſcopus. Sicq; nutu Dei Remedio Epiſcopo Coloniæ ſucceſſor electus, ſeptimo Calēdas Octobris gradum Epiſcopalis benedictionis aſſcendit. Deindè iam ſe talem tantumque cunctis exhibuit, vt noſtra hoc facultas nequaquàm poſſit euoluere, nè videamur maxima verbis vilioribus extenuare. Veruntamen de omnibus placet referre miraculum, quod in maximo ſacerdotalis officij ſacramento Dominus quaſi ſpeciale perfectionis eius indicium dare dignatus eſt: ex quo vitæ vel doctrinæ ipſius inſignia non modò cognoſci, ſed & lucidiſſimè poſſunt agnoſci: quamuis ſint alia, quæ non tam perſpicaciter intendentibus videri poſſunt maiora.

Quadam die dum ſingulare redemptionis noſtræ myſterium, & ſolum infirmitatis noſtræ remedium plenus Deo ſuper menſam Dominicam, in baſilica ſanctarum Virginum immolaret, adſtans Clerus & populus vidit columbam ſplendidiſſimam primùm hàc & illàc per omnem eccleſiam circunuolitando vagari, deindè Pontificis inſidere capiti: mox indè reuerſam, & iuxta tumulum cuiuſdam virginis, ſtupentibus ſimul & mirantibus vniuerſis qui aderant, ab omnium oculis elapſam. Acclamatum eſt confeſtìm ab omnibus, verè dignum hunc eſſe, qui miniſtraret DOMINO, ſacerdotem, felicem fore Eccleſiæ Paſtorem. Hinc ergò gemitus, illinc gaudia perſonabant. Vtrorunque enim materiam in ſigno, quod videbatur, habebant. Lætabantur quidem ſe habere tanti meriti Pontificem, qui dignus eſſet edoceri & cuſtodiri per pijſſimam ſui Domini viſitationem: flebant verò propter humani casûs incertitudinem. Hanc ipſam metuebant ſe citiùs amiſſuros eſſe conſolationem, vel potiùs quòd dignam ipſius religioſitati non admitterent imitationem. Comparentur nunc hæc duo, ſi placet, quę propoſuimus, miracula, vnum in pueritia, alterum in Epiſcopali perfectione mōſtratum, ſi fortè in his poſſit intelligi laudabilis & verè mirabilis eſſe vita ſanctiſſimi Cuniberti. Scimus nanque ex Euangelicis documentis, bìs de cælo miſſum fuiſſe ſpiritumſanctum, ſemèl ſuper ipſum Dominum baptizatum in columbæ ſpecie, ſemèl ſuper diſcipulos eius in ignis ſplendore. Et quid in ſignis illis, quę ſuper hunc virum demonſtrata fuiſſe docuimus, niſi aduentus ſancti ſpiritûs, intelligēdum eſt? Ab ipſo enim innocentiæ ſimplicitatem habuit, quæ per columbam exprimitur. Nam & in illo diuino myſterio, quo columba ſuper illum deſcendit, Saluatoris noſtri typum exhibuit. Ab ipſo quoquè zelum Dei, & famam bonorum operum longè lateque micantem accepit, quæ per luminis claritatem quiſque figurari non ambigit: & ipſe videlicet, dum hoc ſuper illum fuiſſet immiſſum, diſcipulorum adhuc trepidantium, & in conclaui reſidentiū ſimilitudinem exprimere potuit, quaſi ipſi tunc ſimul cum diſcipulis à Domino diceretur: Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Nam & ipſe poſt hanc viſionem mox à ſeruitute priſtina liberatus, ad opus Domini ſpecialiter expeditus eſt. Et iterùm: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt.

[Margin notes: Nota antiquitatē baſilicę vndecim millii Virginum. — Columba eius capiti inſidet ſacrificanti. — Matt.3. — Act.2. — Ioan.20. — Ioan.15. — Matt.5.]

Hæc ergò glorificatio cùm ſemper huius ſancti Pontificis bona opera ſubſecuta eſt, tum maximè, quandò omnis plebs, quæ vidit, dedit laudem Deo. Nec ipſum Antiſtitem in Domino poſteà laudare trepidauit, velut per hoc prodigium iam fuiſſet ſecura illius interminationis, qua dicitur: Nè laudes hominem in vita ſua. Ipſe autem in omnibus his clauſo oſtio, nè quid humanæ laudi concederetur, intra cubiculum cordis ſui laudabat & glorificabat eum, à quo bona cuncta profluere nouerat, vt poſſet dicere cum Apoſtolo: Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientię noſtræ. Sic igitur eſuriēs & ſitiens iuſtitiam, factus eſt pacificus, & in omnibus cordis ſui motibus rationi ſubiectus, vt ſpiritu tantùm Deo ſeruiret, & portionem ſuam in terra viuentium totis niſibus appetere feſtinaret. Completiſque demùm feliciter quadraginta villicationis ſuæ annis, pridiè Iduum Nouembris perueniens ad diem lucis huius extremum, creatori ſuo ditandum bonis omnibus reddidit ſpiritum. Corpus autem eius, ſicut ipſe

[Margin notes: Eccli.11. — 2.Cor.1. — 40. annos vixit in epiſcopatu. — Feliciter decedit.]

viuens

viuens præceperat, poſitum eſt cum magna gloria in eccleſia ſancti Clementis, quam ipſe conſtruxerat: regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & gloriatur in ſempiterna ſeculorum ſecula, Amen.

MIRACVLVM ILLVSTRE, AD SACRAS RELIQVIAS S. CVNIBERTI EDITVM, A SIGEVVINO *Archiepiſcopo Colonienſi literis mandatum.*

IN nomine patris & filij & ſpiritusſancti, Sigeuuinus diuina fauente clementia Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopus. Quum in omni tempore Deo ſit à nobis ſupplicandum intimè pro noſtris cæterorumque Chriſtianorum erratibus, imploranda eſt tamen nobis Dei clementia ſtudioſiùs, quotiès mundi tangimur aduerſitatibus: quatenùs eas, quas iuſtè patimur, afflictiones in hoc ſeculo, gratuita Dei miſericordia mitigare, & à nobis auertere dignetur benignæ pietatis dono. Citiùs autem mitigabit in nos Deus itam indignationis ſuæ, ſi in auxilium noſtrum ſanctos & electos ſuos humili petimus deuotione. Quod nos in aduentu ſancti Patroni noſtri Cuniberti eo die apertè probauimus, quum heu noſtris peccatis exigentibus, beatæ Dei genitricis Mariæ monaſterium in Gradibus, noſtris oculis comburi vidimus. Incipiebat enim eodem die & domus ſancti Petri ardere in parte orientali, ità vt aliqua eiuſdem monaſterij parte combuſta, iam fratres & ciues vrbis in deſperationem veniſſent, & præ nimio quod imminebat incendio ornamenta iam abſtuliſſent de templo. Adueniente autem congregatione ſancti Cuniberti, & dum corpus eiuſdem ſanctiſſimi Patroni noſtri in domum ſancti Petri contra ignem gemendo & lachrymando deferrent, nobis qui aderamus intuentibus, ità (gratias Deo) euanuit flamma & incendium à domo ſancti Petri, quòd verè comprobaret Dominus, per merita ſancti Cuniberti nos ab incendij illius periculo liberari. Vndè & nos exigui tantæ Dei bonitati ac ſancto Cuniberto pro modulo noſtro reſpondere cupientes, ſcire volumus omnes noſtros fideles, tam futuros ſcilicet, quàm præſentes, qualiter ſequenti die, ſcilicet duodecimo Calendas Martij, dum corpus reportaretur prædicti Patroni, dedimus eidem Patrono noſtro pro remedio animæ noſtræ ad vtilitatem fratrum, ibidèm Deo militantium, quicquid &c. Cui teſtes intererant Vuichmar Decanus maioris monaſterij, Hereman Præpoſitus, Arnolt Præpoſitus, Hetzell Præpoſitus, Thioderich Præpoſitus: Laici verò Gerart de Hoſtaden, Adolf de Berge, Vuichman Heirman Ratere. Quod vt verius credatur, & in poſterum firmius habeatur, hoc manu ſcriptum indè fieri, ac ſigillo noſtro iuſſimus ſigillari. Actæ ſunt hæ traditiones Coloniæ in domo ſancti Petri, anno Dominicæ incarnationis millesimo octuageſimo, Indictione tertia, regnante rege Henrico quarto, & præſidente in cathedra Epiſcopo Sigeuuino, primo ordinationis ſuæ anno.

Sanctorum inuocatio qd præſtet. *Monaſteriū ad gradus Mariæ Coloniæ ardet: itē S. Petri.* *Inſigne miraculum.*

VITA

VITA S. LEBVINI PRESBYTERI ET CONFESSORIS, SCRIPTA AB HVCBALDO ELNO-
nenſi monacho ad Baldricum Epiſcopum Traiectenſem. Extat in antiquis manuſcriptis exemplaribus, multumq́ue commendatur à Petro Archidiacono Cameracenſi.

Cap. 1.

DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus propter nimiam chari- Nouēb. 12.
tatem ſuam, qua dilexit nos in ſecula ſeculorum, non ſo-
lùm pro nobis, ſed etiam ex nobis factus homo, verus &
perfectus idem Deus, rex noſter ante ſecula, cùm per paſ-
ſionem Crucis, reſurrectionemq́ue à mortuis, ſecundùm Pſal. 73.
nomen ſuum operatus eſſet ſalutem noſtram in medio Col. 1.
terræ, conſummato diuini myſterij opere, quod abſcōdi-
tū fuit à ſeculis & generationibus, nunc aūt manifeſtatū
eſt ſanctis ſuis, quibus voluit notas facere diuitias ſacra-
menti huius, aſſcēdens in altū, captiuā duxit captiuitatē, Pſal. 67.
& vt ait Apoſtolus, dedit gratiam vnicuique fidelium Ec- Ephe. 4.
cleſiæ ſecūdùm menſurā donationis ſuę, alios Apoſtolos,
alios prophetas, alios Euāgeliſtas, alios paſtores cōſtituens & doctores. Inter quæ innu-
mera eius beneficia, quæ ipſe largus dator per vniuerſa terrarū diffudit ſpatia, in Frāco-
rum quoquè Saxonumq́ue de cælo proſpexit patrias: quibus ſaluandis, & lege eius im-
buendis, atque in perſeuerantia boni operis confirmandis, poſt clara plurimorum lu-
mina doctorum, quæ idem ſol iuſtitiæ, vt Occidētis depellerent tenebras, proprio irra-
diauerat fulgore, vt & ipſi lux eſſent huius mundi: vnum quoquè ſidus eximium, iam
penè adueſperaſcēte iſtius ſeculi die, ſui ſplēdoris gratia perfuſum copioſiſſimè, ad eorū
illuminationem dignatus eſt promere, Lebuinum videlicet charum ſibi amicum, iuxta
idioma nominis ſibi optimè congruentis. Fertur enim à ſuæ peritis linguæ, ꝙ Liefuuyn
patriocicè ſit vocatus, quod Romanis ſonat, charus amicus. Demptis verò vel demuta-
tis ad Latinitatem quibuſdam literis, dictus eſt Lebuinus. Sed eccè quàm * dignitate ple- Codex ha-
nū iſtius vocabuli præſagiū, dum quod futurus erat opere, iam eius prę ſignatū eſt noīe. bet, digni-
Si enim q̄ratur, cuius vir iſte extiterit amicus, nequaq̄ mundanorū, vel mūdi iſtius, cui nō coſum.
ſolùm fuit inimicus, ſed etiā crucifixus, ſicut docet Apoſtolus, Qui voluērit amicus eſſe
huius ſeculi, inimicus Dei cōſtituitur: ſed potiùs mūdi cōditoris ſeruus quidam fideliſ- Iacob. 4.
ſimus: inter eos verò, qui audire meruerunt, Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos me- Ioan. 15.
os, merito ſuæ ſeruitutis connumeratus. Nec ab re cuiquam videatur, quòd nominis
iſtius interpretatio à nobis ſtudioſè perquiritur. Nouimus deniquè, quibuſdam patribus
etiam ante conceptionem indita fuiſſe vocabula, quibuſdam poſteà immutata, quæ ex
proprijs cauſis aut pręcedentibus, aut futuris, conſtat illis fuiſſe competentia. Quæ &
ideò ſacra nobis tam ſolerter denotat ſcriptura, vt patenter innuat, non modò in iſtis,
ſed & in alijs quibuſdam ſanctorum nominibus, quæ nobis ſint animaduertenda. Satìs
enim taliū índicant acta vel dicta, quid eorū præſignauerint nomina. Vndè ſicut intelli-
gi datur, & hic vir ſanctus quodam præſagio futurorum tale nomen eſt ſortitus, vt lin-
gua patria vocaretur Dei charus amicus. Hæc ſatìs dicta de nomine ipſius, iam nunc ad
eius geſta, Deo boniſq́ue placita hominibus, licèt ſtolidus, noſter decurrat ſtylus.

Cap. 2.

IN ſalo quidem repoſita, nobilis tamen vulgataq́ue Britannia Oceani inſula, interfuſo Britannia à
mari à toto orbe diuiſa, inter Septentrionem & Occaſum ſita, à vocabulo ſuæ gentis toto orbe
cognominata. In ea multa & magna flumina, fontes calidi, metallorū larga & varia co- diuiſa.
pia; achates lapis ibì plurimus & margaritæ: cui adiacet Scotia ſiue Hybernia. Sunt verò
ibì populi multi, Britones, Saxones, Picti, Angli. Hæc animalium meſſiumq; ferax vbe-
re fertili, diù dedita erat idolorum cultui. Poſtquàm verò venit prædeſtinatū à Deo tem-
pus miſerēdi eius, ſicut in laudabilibus viri eloquētiſſimi Gregorij Papę geſtis legimus,
data ſibi occaſione inſpirauit Deus cordi illius, vt quoniam ipſe dicebatur vir Apoſto-

licus, illiq́ue cōmiſſum erat de omnibus, iſtius ſpecialiter gentis fieret Apoſtolus. Quod

Rom. Pontifici cura omniū demandata.

paſtoralis curæ officium quàm ſtudioſè fuerit ab eo adminiſtratum atq; peractum, cooperante gratia Dei cęlitùs, nos ſigillatìm referre ſuperſedemus: quoniam in libello vitæ ipſius ter beati Pontificis Gregorij, ſatis propalatum recolimus. Hoc tantùm ſufficiat commemorâſſe, quoniam directi ab ipſo fortes & fideles agricolæ, excoluerūt optimi cordis terram ſtrenuè benè polito linguæ ſuæ vómere, ſparſimq́ue dilatato diuini verbi ſemine. Ac nè fortè duplici deperiret læſione, & malarum cogitationum trito calle, & volucrum ſpititualium nequitiæ comeſtione, tutari ſtuduerunt ſolicitè. Inſupèr nè citò exortum ſemen propter duritiam petræ, hoc eſt, mentis indomitæ, vel propter ęſtū tentationum poſſet areſcere, irrigauerunt illud indeficiente ſanctæ charitatis humore.

Luc. 8.

Ad poſtremum vbì fuerit neceſsè, extirpato ſpinarum, id eſt, diuitiarū, quas nunc ſolicitudo, nūc voluptas comitatur, angore, gauiſi ſunt bonam terrā ſuo labori reſpondiſſe, & vberrimos fructus edidiſſe, ſcilicet trigeſimū in caſto coniugij fœdere, ſexageſimum in non paruo ſufferentiæ continentium labore, centeſimum in perceptione virginalis coronæ. Cuius ſeminis ac meſſis intantùm excreuit cumulus, vt non modò indigenas illius patriæ ſatiaret, verùm quoquè exterarum regionum famelicos paſceret. Quis enim queat explicare, quot lumina doctorum, verbis & exemplis perfectorum prodiērunt indè? Quos noſtra gaudet Francia ſe vt veros Chriſti Apoſtolos hoſpitio gratanter recepiſſe, alimonijs abundanter refouiſſe, rebus ac facultatibus honorabiliter munerâſſe, prædicantes libenter audîſſe, magiſq́ue monētibus ſe ſalubriter obedîſſe: necnon & beatas ſanctorum corporum exuuias ſe lętatur hactenùs ad ſuorum patrocinium veneranter cuſtodire, ſperantes pro his oībus ſe pattē habituros cum eis in ęterna beatitudine. De quorum ſanctiſſimo fulſit collegio ſanctus Lebuinus, ex pręfata Anglorum patria oriundus, ab ipſis quoquè pueritiæ crepundijs, exercitijs DEVM colendi deditus. Iam enim prętendebat morū conatibus, qualis pijs futurus eſſet actibus: vt patenter daretur intelligi, hunc verum Dei cultorem fore, qui in lege eius meditaretur die ac

Prou. 20.

nocte, ſicut & Salomon in Prouerbijs generali ſententia promit de talibus: Ex ſtudijs ſuis intelligitur puer, ſi recta ſint & munda opera eius.

Cap. 3.

Prou. 1.

HInc liberalibus, ac potiùs ſacris, traditus ſtudijs literarum, inhians, vt ait ſcriptura, ad ſciendam ſapientiam, ad intelligendum verba prudentiæ, & ſuſcipiendam eruditionem doctrinę, iuſtitiam, & iudicium, & ęquitatem: vt ſibi paruulo daretur aſtutia,

Diligenter incumbit ſtudio literarum puer Lebuinus.

adoleſcenti ſcientia & intellectus: vigilabat ad fores ſapientię quotidiè, obſeruans ad poſtes oſtij eius. Cumq́ue eos extereret aſſiduè, optabat vt veniret in ſe ſpiritus ſapientiæ, deprecatusq́; Deum ex totis pręcordijs, dixit: Da mihi, Dominę, ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam: mitte illam de cęlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuę, vt mecum

Sap. 9.

ſit, & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit coram te. Hęc eo ſępiùs deprecante,

Sap. 6.

occurrit ei ipſa, quę circuit quęrens dignos ſe, & oſtendit ſe illi hilariter, & obuiauit illi quaſì mater honorificata, ſtans in ſummis excelſiſq́ue verticibus, in medijs ſemitis iuxta portas ciuitatis in ipſis foribus. Erat autem, vt iam ante nos per quendam ſuî amatorem de ea dictum eſt, reuerendi admodùm vultûs, oculis ardentibus, & vltra communem hominum valentiam perſpicacibus, colore viuido, atque inexhauſti vigoris: quatenùs itá ęui plena foret, vt nullo modo noſtrę crederetur ętatis, ſtatura diſcretionis ambiguę. Nam nunc quidem ad communem ſe hominum menſuram cohibebat: nunc verò pulſare cęlum ſummi verticis cacumine videbatur. Quę cùm altiùs caput extuliſſet, ipſum etiam cęlum penetrabat, reſpicientiumq́ue hominum fruſtrabatur intuitum. Hęc

Prou. 9.

ędificauerat ſibi domum, vbì excíderat ſibi columnas ſeptem: atque immolans victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam ſuam, miſitq́ue ancillas ſuas, vt vocarēt ad arcem & ad mœnia ciuitatis, dicens: Si quis eſt paruulus, veniat ad me. itemq́ue inſipientibus: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis. Relinquite infantiam, & venite, & ambulate per vias prudentię. Tunc inter numeroſos copioſę plebis auditores placido vultu reſpiciēs humilem Lebuinum, quem ante ſecula pręſciērat & prędeſtinauerat fore ſibi charū amicū, voce amicabili affata eſt illum: Ego, inquit, diligen-

Prou. 8.

tes me diligo, & qui manè vigilauerint ad me, inuenient me. Principiū me adipiſcēdi, ti-

Pſal. 110.

mor Domini: intellectus bonus oībus faciētibus eum. Hęc aure audiēdi audiēs ſanctus

Pſal. 118.

vir Lebuinus, exultauit in Domino cor eius, & dixit: Ego ſeruus tuus & filius ancillę tuę.

tuæ. Greſſus meos dirige ſecundùm eloquium tuum, vt non dominetur meî omnis iniuſtitia. Deduc me in ſemita mandatorum tuorum, quia ipſam voluï. Eccè concupiui mandata tua, in æquitate viuifica me. Exindè oleo lætitiæ perfuſus ab ea, proficiebat de die in diem amicitiæ eius gratiâ. Et nè quis fortè putet, poſtpoſita rerum geſtarum ſerie, nos quædam veluti fabuloſa ac friuola, vt iſte beatus vir ad notitiam ſemitarum ſapientiæ, eiusque agnitionem contenderit, commentatos eſſe: ſi ſobrius lector vel auditor extiterit, volumus pro certo nouerit, haud aliter cuique inerratò viandum eſſe, vt ipſius deſiderabilem queat ſpeciem inſpicere. Conſtat enim firmiſſimè, quoniam quiſquis præſignatos huiuſcemodi progreſſionum gradus, quibus ad eam incedendam cõſcenditur, prætermiſerit veſtigare, ei nullo modo philoſophandum eſſe.

Cap. 4.

ERgò quoniam hic beatus ab ineunte ætate totó conamine has proſecutus eſt vias prudentiæ, ſic maximam promeruit prærogatiuam diuinæ gratiæ. Per hanc deniq; inerat ei cautæ circunſpectionis efficacia, vt velut oculatum animal antè & retrò, incederet in omnibus mãdatis & iuſtificationibus Domini ſine querela. Erat enim vir magnæ abſtinentiæ, ſibi parcus, egenis largus, ore ſerenus, corpore caſtus, lectionibus ſacris, vigilijs & orationibus indeſinenter intentus, ſermone iucundus, qualitate morum ſobrius, omnique bonitate præditus. His & huiuſmodi pollens virtutibus, adeptus eſt honorem Clericatûs. Quam dignitatem gradûs & vocabuli credẽs diuinitùs collatam ſibi, agebat ſtudio peruigili, nè morum operatio ſuo nomini diſſentiret. Cleros enim Grecè, ſors vel hęreditas dicitur Latinè. Vndè & appellãtur Clerici, quòd de ſorte Domini ſint, & quasì de eius hæreditate peculiari: ſicut in Teſtamento veteri Leuítas ex filijs Iſraël vt proprios aſſumpſit ſibi: vel ideò, qa vicisſim illi, qui verè ſunt Clerici, præter Deum nullam concupiſcant hæreditatem in hac regione mortali, expectantes viua ſpe illam incorruptibilem & incontaminatam & immarceſcibilem, conſeruatam in cælis, per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo ſe poſſe conſequi, ſicut & ipſe eis repromittit, dicens: Ego hæreditas eorum, meditantes iugiter, & dicentes: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderunt mihi in pręclaris: etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi. His intentus vir ſanctus Lebuinus, ac ſedulò recolẽs, quid de Clericorũ moribus his penè verbis à ſanctis inſtitutum ſit patribus: abſtinuit à vulgari vita & conuerſatione, à mundi voluptatibus & ſpectaculis, à ſeculi pompis, à conuiuijs publicis, ab vſuris & turpium lucrorum occupationibus, à fraudibus, & ab ipſa cunctorum criminum matre auaritia: non officia ac negocia ſecularia, non gradus honorum ſectans per ambitionem, non pro beneficijs medicinę Dei captãs munera, dolos & coniurationes, odium, ęmulationem, obtrectationes fugiens atque inuidiam: non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulãti tumidoque incedens geſtu: ſed mentis pudorem atq; verecundiam ſimplici oſtendens habitu & inceſſu, obſcœnitatem ſic verborum, ſicut & operum penitùs execrans: viſitationes viduarum ac virginum, ac contubernia extranearum fœminarum nulla tenùs appetens, caſtimoniam immaculati cordis & corporis perpetuò conſeruare ſtudebat. Inter hęc debitam prębens ſenioribus obedientiam, nullo ſe iactantię vitio extollebat, & quid plura? Lectionibus, doctrinę, pſalmis, hymnis, canticisque ſpiritualibus exercitio iugi inſiſtebat, profectò ſciens, quia tales oportet Clericos eſſe, qui diuinis cultibus ſe mãcipandos ſtudent exhibere. Vndè & ipſe Deo talem exhibens ſe, poſt tantę continentiam vitę, detonſo raſoque capite, non capillos poſuit vrendos ſacrificij veteris igne, ſed vt verus Nazaręus conſecrãs perfectionem deuotionis ſuę, obtulit totum ſe hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, quę vreretur aſſiduè ſancti ſpiritûs igne, vt fieret obſequium eius rationabile, & illud ſignum tonſurę, quod figurabatur in corpore, ageretur in illo, in quo Chriſtus habitat, in interiori homine: videlicet vt exteriùs abſciſſis crinibus, interiùs cunctis reſectis criminibus, eniteſceret denuò innouatis ſenſibus, quasì comîs rudibus. Prętereà geſtans quasì tiaram veri ſacerdotij in detõſa ſuperiori capitis parte, necnon exprimẽs in inferiori dignitatem regalis coronę, gaudebat munus impleri in ſe hac* typica ſimilitudine, quod beatus Apoſtolus Petrus vniuerſali collatum gaudet Eccleſię: Vos, inquit, eſtis genus electum, regale ſacerdotium.

[Marginal notes: Catalogus virtutum S. Lebuini. — Fit clericus. — Clerici vndè ſic dicti. — 1. Pet. 1. — Ezech. 44. — Pſal. 15. — Clericis vitanda. — Exercitia S. Lebuini. — Num. 6. — Rom. 12. — Tonſæ coronę in clericis quid ſignificent. — * typicali — 1. Pet. 2.]

Cap. 5.

IGitur vir Domini Lebuinus,in talibus virtutum profectibus ætate ſimul & probitate morum adultus, verè per omnia irrepræhenſibilis Clericus, ſingulis ſenſim ſecũdùm inſtituta Canonica dignitatis Eccleſiaſticę conſcenſis gradibus, eligitur ad officium presbyteratûs: vt qui ſcientia & operatione perfectus erat, cæteros doctrina inſtrueret, exemplo ad benè agendum prouocaret.Liberalis ſiquidem ſui nominis & commiſſi officij executor,ſatagebat ſolicitè eſſe & videri presbyter,id eſt,ſenior: non dierum prolixitate numeroſior,non canitie capitis honoratior,ſed augmento meritoque virtutum prouectior, vt de eorum fieret numero, qui à Moyſe, pręcipiente Domino,eliguntur: Congrega,inquit,mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſraël,quos tu nôſti,quòd ſenes populi ſint ac magiſtri &c.Tales nanque presbyteri non ſubrogantur in ſacerdotio fauore populari: ſed eliguntur à Moyſe duce populi Chriſtiani,quos ipſe nouit,qui eis talem gratiam contulit,quòd ſapiẽtiæ & ſanctitatis merito ſenes ſint populi. Et quia ſtant coram eo ſtatu iuſtitię inflexibili,merentur eius ſpiritûs participatione munerari, completurque in ipſis,quod dicit Dominus ad Heli: Glorificãtes me, erunt glorificati.Quorum ſenum gloria,ſicut dicitur in Prouerbijs,canities eſt: haud dubium illa,de qua legitur alibì: Cani ſunt enim ſenſus,id eſt,ſapientia viri,& ætas ſenectutis,vita immaculata. His ergò donis ſpiritualibus pręditus, dignè dignus ſacerdos effectus eſt Lebuinus, explens verbis & actibus nomen & officium ſacri ducatûs,pura mente mundiſquè manibus,vt expedit ſacerdotibus,cooperatione ſpiritusſancti conficiens & dans ſacramenta viuifica populis fidelibus, congruis vnumquenque docens exhortationibus, pro ſuæ profeſſionis ac morum qualitatibus.

S. Lebuinus ſacerdotio initiatur. Num.11. 1.Reg.2. Prou.20. Sap.4.

Cap. 6.

ENimuerò is, qui operatur in ſuis omnibus & velle & perficere pro bona voluntate, ſuo gratuito munere operatus eſt in famulo ſibi fideli Lebuino illud velle,quod nullatenùs à ſuo velle poterat diſcrepare, ſaluti videlicet lucrandarum animarum iugiter inhiare,& continuam huic deſiderio operam dare: vt ſicut de ſpeciali gratia Apoſtolatûs B.Petri & ſuĩpſius Paulus proteſtatur,dicens: Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum circunciſionis,operatus eſt & mihi inter gentes: ità & nos fidẽter de hoc noſtro dicere audeamus Apoſtolo,quia & ipſe operatus eſt Lebuino inter Frãcos & Saxones.Vndè quia ad eoſdem docendos ab eo eſt deſtinatus, pro ſui qualitate officij non inconueniẽter dicetur Apoſtolus,quod in lingua Latina ſonat,miſſus.Deniq; ſicut ſuis ipſe pręcepit diſcipulis,dicens: Ite,docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritusſancti,docentes eos ſeruare omnia,quæcunque mandaui vobis: ità & hunc ſuum affatus diſcipulum, velut eodem imperio præcepit ei præfatas docere gentes catholicæ ſacramenta fidei,tingere baptiſmo ſalutari,& exindè præcipere omnia ſeruare mandata ſibi.Et ſicut de Paulo & Barnaba in Apoſtolorũ Actibus legitur,quòd imperauerit ſpiritus ſanctus,Segregate,inquiens,mihi Barnabã & Saulũ in opus,quò aſſumpſi eos,ſicq; ad docendas profecti ſunt gentes:ſimili, vt ità dictũ ſit,modo eiuſdẽ ſancti ſpiritûs imperio,qui diuidens ſingulis prout vult, operatur omnia in omnibus: iſte fidelis ſeruus ac fortis operator Lebuinus, in opus ſibi à Domino iniunctum, ſegregatus eſt & aſſumptus.

Phil.2. Gal.2. S. Lebuinus Apoſtolus. Matt.28. Act.13. 1. Cor.12.

Cap. 7.

QVi etiam vt non ſolùm cum Apoſtolis, ſed & cum patriarchis digna foret operis communio,ipſius ſummi ſacerdotis Abrahæ proponitur imitatio. Nam quomodò illi pręceptum eſt à Deo,Exi de terra & cognatione tua,& veni in terrã,quam tibi monſtrauero,& eius ꝓtinùs ille páruit imperio: ità & iſte vir venerabilis hoc audito,ac velutì ſibi ſpecialiter delegato,ad exemplum beati patriarchæ,huic irrefragabiliter inhæſit edicto.Exiẽs ergò impigrè de terra & cognatione ſua, poſthabita inſula Anglorum, euectione nauali Traiectum petijt, caſtrum Vuiltẽburg antiquitùs dictum, modò verò Traiectum: vbì reperiens quendam venerabilem virum,nomine Gregorium, ex nobili Francorum ſanguine procreatum, à beato Bonifacio Archiepiſcopo olìm à pueritia enutritum,gradu Eccleſiaſtico presbyterum,ſed tunc pro tempore Epiſcopalis officij in eodem caſtro vel etiam parochia vicarium, expoſuit ei omnem ſuę peregrinationis, ſibiquè commiſſę pręedicationis textum.

Gen.12. Venit Traiectum inferius.

Cap. 8.

QVia verò gratia Gregorij boni diſcipuli, mentio optimi facta eſt magiſtri Bonifacij,non indignum videtur,tãti pręſulis dignam cunctorum memoria,licèt ſuccinctè,

ctè, relationem fieri. Hic deniquè vir ex prædicta Anglorum patria progenitus, à pueritia Deo dicatus, cùm ſuccreſcentis ætatis profectibus de die in diem, ſapientiæ & totius ſanctitatis augeretur profectibus, ſanctæ paupertatis ac ſuæ peregrinationis ſpontaneâ viam ingreſſus, officium quoquè plurimis euangelizandi populis, Dei gratia ſibi cooperante, aggreſſus, ſub Carlomanno & Pipino Frãcorum principibus, apud Apoſtolicam ſedem legatione Germanica functus, decretioni Clericorum ac fauori populorum annuentibus præfatis Principibus, ab ipſo Papa Gregorio, Græca Latinaque lingua ſatis erudito, qui alterius Gregorij ſucceſſor, ab illo mirabili doctore Eccleſiæ beato Gregorio Anglorum Apoſtolo, ordine Pontificatûs fuit viceſimuſſextus, Moguntiæ ciuitati ordinatur Archiepiſcopus: & qui anteà vocabatur Vuinfridus, gratia meritoque bonorum factorum, vt quidam volunt, dictus eſt Bonifacius. Qui vir, ſicut de eo legitur, prædicatione ſua Thuringos, Heſſos, atque Auſtraſios ad fidem rectam, religionemq; Chriſtianam, à qua diù aberrauerant, conuertit, necnon & monaſteria monachorum & virginum primus in Auſtraſiæ partibus conſtruxit. Hic etiam inter egregia bonorum actuum inſignia, vt non modò ſua, ſed & aliorum quoquè præſulũ vigilantia, catholica propagaretur, augmentaretur, ac confirmaretur Eccleſia, annuente ſibi Carlomanno, authoritate fultus Apoſtolica, in caſtro Vuiltenburg, quod nunc Traiectum dicitur, conſtituit vt Epiſcopalis eſſet cathedra. Cumque idem glorioſus Carlomannus felici nimiùm cõmutatione terrenum ac temporale reſpuiſſet regnum, vt cæleſte mereretur adipiſci, quod eſt æternum, profectusque Romam ad beatorum limina Apoſtolorum, clericatûs ibi ſuſcepit habitum, non poſt multum temporis in monte Soracte ædificato monaſterio, ad ſummę perfectionis aſſcendẽs gradum, in cœnobio beati Benedicti profeſſus monachum, optimam cum Maria dilectrice ac dilecta Domini, viſus eſt elegiſſe partem, quæ iuxta Domini promiſſum, à nullo electorum eam perſeueranter deſiderantium auferetur in ęternum. Regni verò, quod antè diuiſerant, & principatûs ſui Pipino fratri ceſſit faſtigium. Sed Pipinus totius ditionis compos effectus, conſultu Papæ Zachariæ, & vnanimi Francorum conſenſu per vnctionem ſanctiſſimi Archiepiſcopi Bonifacij, Sueſſionis ciuitate habito conuentu, rex appellatus, & regali eſt ſede donatus, repudiato ac tonſurato Childerico, qui caſſo nomine anteà rex vocabatur. At vbi beatus pontifex Bonifacius verbum DEI euangelizans Friſonibus, cum ſuis cõminiſtris, vt ferunt, quinquagintaduobus martyrio eſt coronatus, iam dictus vir Gregorius, eius quondàm diſcipulus, in prçfato reſidens caſtro, bonus imitator magiſtri, quod ab eo didicerat, impiger executor exercebat.

Hiſtoria breuis S. Bonifacij, Germanorũ Apoſtoli.

Traiectum inferius, olim caſtrũ Vuiltẽburg

Carlomannus rex fit monachus.

Luc. 10.

Pipinus fit Franciç rex.

Cap. 9.

CVi cùm ſanctus Lębuinus, vt iam diximus, retuliſſet, quid ſecundùm Dei voluntatem gereret animo, ille gauiſus in Domino, animatum conſilio, & fotum auxilio, direxit eum ad locum ſibi diuinitùs demonſtratum ſecus Iſelam fluuium, vt fieret velut quidam limes certiſſimus atque fortiſſimus in Francorum Saxonumque confinio: vt ſicut lapis mediaſtinus vice lapidis illius viui, ſummi, angularis poſitus, vt & ipſe duos in vnam reciperet fidem populos, venientes ex diuerſo. Chari deniquè ſui Lebuini ſibi deuotam reſpiciens humilitatem inſpector mentium Deus, fecit illi magna, quia potens eſt in omnibus, vt euangelizaret Francis & Saxonibus ſanctum & terribile nomen eius. Adhibuit quoquè illi Abbas Gregorius ſocium, quendam venerabilem virum, ex diſcipulis ſancti præſulis Vuillibrordi, nomine Marcellinum. Sed ô quàm mira alacritate noſter æſtuat animus facta ſibi mentione ſuper talibus viris, nec patitur, quin ſaltem per tranſitum de tanto præſule Vuillibrordo quid ſuus exprimat ſtylus. Et hic etiam vir DEO plenus, de Britannia gentis Anglorum progreſſus, pro æterna patria à ſua peregrinus, Romam venit beati Sergij Papæ temporibus, qui à beato doctore Gregorio Papa extitit viceſimus: quique Angelica viſitatione commonitus, ſanctum hunc honorificè ſuſcipiens virum, ordinauit eum Friſonum genti Epiſcopum, vocans cognomento Clementem. Is autem, credito ſibi non diſpar officio, vt ſapiens architectus, non ſuas impoſuit operas ſuper alienum fundamentũ: ſed eradicato primùm denſo aggere ſpinarum, fodit in altum, & ſuper firmam, quç eſt Chriſtus, petram ſtabile fidei collocauit fundamentum. Tum lapides è diuerſis colligens diuerſarũ qualitatis & quantitatis, ad eandem ſtructuram coadunans, eos, qui ſcabioſi & ſordidi erant, aqua munda purificare ſtuduit. Satagebat autem illc fortis operarius, vt circunciſi vndiquè, conqua-

S. Vuillibrordus venit Romã.

Ordinatur Friſonum Epiſcopus.

1. Cor. 10.

drati fierent atq; politi,in ſuis commiſſuris apti ad fabricam operis ſui.Et quoniam non materiales erant illi lapides,ſed animales & rationales,hortabatur eos verbis beati Petri, dicens: Deponentes omnem malitiã & omnẽ dolum,& ſimulationes,& inuidias & detractiones,ſicut modò geniti infantes, rationabiles,ſine dolo lac concupiſcite,vt in eo creſcatis in ſalutem:ſi tamen guſtâſtis,quoniam dulcis eſt Dominus. Ad quem accedentes lapidem viuum, & ipſi tanquàm lapides viui, ſuperædificamini in domum ſpiritualem.His atque alijs huiuſmodi ſanctis prędicationibus fera gentilium edomãs corda,innumera diabolicæ parti detrimenta,& non modica Chriſtianę ſocietati intulit augmenta.Et quia ſibi tradita Domini ſui fideliter erogauit talenta,iure vt bonus & fidelis ſeruus,ipſius penetrare meruit gaudia.Prælibatis ſummatim his paucis,pro commemoratione Vuillibrordi beati præſulis,chari noſtri Lebuini inſiſtamus geſtis.

1.Pet.2. Pſal.33. Matt.25.

Cap. 10.

Veniens igitur vir Dei cum ſuo collega Marcellino ad præmonſtratum ſibi locum à Deo,vſus eſt aliquandiù viduæ cuiuſdam,quæ Abachilda vocabatur, hoſpitio: & nil veritus animoſitatem gentis illius,inſudabat quotidiè Euangelicæ prędicationi, inſtantiùs oſtendens,neglecto Deo viuo & vero, vacuis ac per omnia ſuperfluis inſeruire eos idolorum cultibus. Quid immorer multis? Salutaribus eius monitis edocti, crediderunt quotquot ad æternam vitam erant prędinati. Quorum etiam ſumptu compactũ eſt primò oratoriolũ in loco Vuilpa vocitato, versùs occidẽtalem Iſelæ fluminis oram. Nec multò pòſt,accreſcente ſensìm numero fidelium, aliud maius versùs orientalem eiuſdem fluminis partem ei conſtruxerunt oratoriũ, & iuxta illud eius habitationi congruam domum: vbì ſanctus Domini quotidiana vigiliarum ac Miſſarum Domino vota perſoluebat,& confluentes ad ſe,verbi diuini pane cibabat, cunctiſque ſe cernentibus gratioſum vultu,verbis ac moribus exhibebat: vndè & quamplurimis eorũ, etiam nobilioribus,ſpeciali affectione charus erat.Intereà hoſtis antiquus,totius ſemper bonitatis inuidus,cernens ſibi minui,quos per beatum Lebuinum Chriſto conſtabat conſociari,ſategit per ſuę malignitatis fautores,vt multum de eo furioſę conqueſtionis murmur haberetur inter populares.Aiebant enim: Quidnam eſt illud phantaſma vagabundum,quod ſuis præſtigijs alienat mẽtes,infatuat ſenſus,mores peruertit noſtrorũ? Nónne cernitis, quòd iã multos à ſuę qualitatis ſtatu corruperit, & quaſì deliros effecerit? Ergò antequàm nos omnes in poſterum ille faſcinationis ſuæ fraudibus circunueniat, ocyùs perquiratur,effugetur,aut potiùs peſſundetur,vel cum ſua illa* magica ſcena viuus flammis addicatur.His continuatis,irruunt:& appoſito igne,eccleſiæ domum concremant, & quoſcunq; Chriſtianos ibidèm reperiunt, ab eodem loco inſectando longiùs proturbant.Dominus autem, qui cuſtodit omnes diligentes ſe, famulum ſuum ab eorum inſectatione eripuit,atque ad multorum ſalutem illæſum cuſtodiuit.Sed neque beatus vir illorum territus ſæuitia,ab euangelizãdi ceſſauit inſtantia: ſed vt fortis athleta,ſumpto fidei ſcuto,& ſalutis galea, ad iterùm rediuiua atque fortiora ſe prçparauit diſcrimina.

Marcellinus collega S. Lebuini. Multos conuertit. Satan quosdã concitat in eum. *magicali Pſal.144.

Cap. 11.

In Saxonum gente priſcis temporibus neque ſummi cęleſtiſq; regis inerat notitia, vt digna cultui eius exhiberetur reuerentia: neque terreni alicuius regis dignitas & honorificẽtia,cuius regeretur prouidentia,corrigeretur cenſura, defenderetur induſtria: ſed erat gens ipſa,ſicutì nunc vſq; conſiſtit,ordine tripartito diuiſa. Sunt deniq; ibì, qui illorum lingua Edlingi,ſunt qui Frilingi,ſunt qui laſſi dicũtur,quod in Latina ſonat lingua,Nobiles,* Ingenui,atq; ſeruiles.Pro ſuo verò libitu,conſilio quoquè,vt ſibi videbatur,prudenti,ſingulis pagis principes prçerant ſinguli. Statuto quoquè tempore anni ſemèl ex ſingulis pagis,,atque ex ijſdem ordinibus tripartitis, ſingillatim viri duodecim electi, & in vnum collecti, in media Saxonia ſecus flumen Vuiſeram, & locum Marklo nuncupatum,exercebant generale conciliũ,tractantes,ſancientes & propalantes communis commoda vtilitatis,iuxta placitum à ſe ſtatutę legis. Sed etsì fortè belli terreret exitiũ,ſi pacis arrideret gaudiũ,conſulebant ad hęc quid ſibi foret agendũ. Hunc ſciens imminere conuentũ Chriſti miles Lebuinus,deſtinauit aĩo ſe illuc iturũ,quò aut ſuo regi acqreret copioſum fidelis exercitûs numerũ,aut fortiter cõtra hoſtes dimicãs, glorioſũ victorię ſuę reportaret triumphũ. Interìm tñ cõtigit diuertiſſe ad domũ cuiuſdã illuſtris ac potẽtis viri,noĩe Folcberti,cui inter plures,quos charos habebat,quibuſq; ipſe

Saxones quibus olim moribus & inſtitutis vixerint. *Ingenuiles Folcbertus vir nobilis.

charus erat, familiare prǣſtabat contuberniũ. Qui cũ maximo illũ excipiẽs gaudio, ait: Fautor S. Lebuini.
Gratulor quidẽ, mî dilecte, opportunè te nũc aduenisse: deniq; mihi pro te ſolicito gra-
tã exhibes tuã prǣſentiã. Sed quorsùm tendas, mihi pandas velim. Cui vir ſanctus: Eſt, in-
qt, animus, ſuperna iuuãte gratia, conciliũ inuiſere Saxonũ. Ad quẽ ille: Cùm tuę ſancti-
tatis merito quamplurimis noſtrorũ acceptus habearis, non ignoro quoſdã tibi inimi-
cari, & vitæ tuę libenter inſidiari. Vndè rogo, vt, me audito, aliorsùm te vertas modò, vel
domũ redeas, vel tuum familiarẽ Dauonem petas, quouſquè peracto cõcilio, tutiùs nos
quoq; reuiſes. Cumq; huiuſmodi ſermonibus diſſuadere conaretur athletæ Chriſti, ſan-
cto quo agebatur ſpiritu animatus, cõſtãter reſpõdit: Nullatenùs pręterire queo, ſed ne-
que audeo, quod ipſe meus rex Chriſtus Ieſus Deus & Dominus mihi agendũ inſtituit,
cuius prætergredi mandatum nefas eſſe perpendo. At ille: Vitæ, inquit, tuæ timeo. Et vir
Dei: Dominus, ait, mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Sic eius firmatã per- Pſal. 117.
ſpiciẽs faciẽ, mœſtus tãdèm acquieuit. Cap. 12.

INſtante igitur temporis articulo, quo ipſius cõcilij adforet concio, adſunt quorum in- In conuentum Saxonũ venit S. Lebuinus.
tererat, cœtu vndiquè ſecum agglomerato. Adeſt & bonus miles Lebuinus, non vt
ignauus vel deſidioſus, ſed vt ſtrenuus & officioſus, lumbos mentis ſuæ in veritate ſuc-
cinctus, lorica iuſtitiæ indutus, pedes in præparatione Euangelij pacis calceatus, ſcuto Epheſ. 6.
fidei protectus, galea ſalutis capitatus, aſſumpto gladio ſpiritûs, quod eſt verbum Dei,
armis iuſtitiæ virtutiſq; eius à dextris & à ſiniſtris circundatus. Et cùm his omnibus mu-
niretur intrinſecùs, non tamen competentia deerant ornamenta morum extrinſecùs.
Clericali ſiquidem ſchemate inſignitus, ſacerdotali quoquè * infula decoratus, ac vel- for. * ſtola
ut quid diuinum præſignans fulgore vultûs, Crucis ſignum pręferebat manibus, vtpo-
tè ſui regis anteſignanus: necnon & Euangelium Chriſti, quod iugiter mente recolebat, Crucem & Euãgelium geſtat.
ore pędicabat, & opere exercebat, brachio quoq; geſtabat. Omnis itaq; concionis illi-
us multitudo, ex diuerſis partibus coacta, primò ſuorum proauorum ſeruare contendit
inſtituta, numinibus videlicet ſuis vota ſoluens ac ſacrificia. Quæ cernẽs agi ſacrilegia
Lebuinus, Chriſti fortis athleta, zelo zelatus pro Domino, vt olim Elias ꝓpheta, in me- 3. Reg. 18. & 19.
dia illorum prorumpit agmina, & eximprouisò vociferans, exaltat vocem ſuã vt tuba,
annuncians palàm & redarguens ſcelera eorum. Audite, inquit, oẽs, audite me: & non
tantùm me, quantùm eum, qui loquitur vobis per me. Mandata illius vobis perfero, cui- Prædicat illis Chriſtũ.
us omnia ſunt imperio atq; iudicio ſubiecta. Ad hęc cùm illi attoniti reſpexiſſent, adſpe-
ctumq; viri & habitũ mirantes, conticuiſſent, ille præfatus ſic inſtitit: Auſcultate, atten-
dite, & ſcitote, quia Dominus creator cæli & terræ, maris & omniũ, quæ in eis ſunt, ipſe
ſolus vnus & verus eſt Deus. Ipſe fecit nos, & non ipſi: neq; eſt alius præter eum. Simula- Pſal. 99.
cra, quæ deos eſſe putatis, quoſque, à diabolo decepti, venerando colitis, aurum vel ar-
gentum, æs, lapis aut lignum ſunt: non viuunt, non mouentur, neq; ſentiunt, opera enim
hominum ſunt, nec cuiquam alij, nec ſibi poſſunt auxiliari. Ergò Deus ſolus bonus, ſo-
lus iuſtus, cuius miſericordia & veritas manet in æternùm, cõdolens tam miſerabili vos
dęmonum ſeductos errore, hac me pręcepit fungi legatione, vt vetuſti pœnitentes er-
roris, ad eum conuertamini recta & ſyncera fide, cuius creati eſtis bonitate. In ipſo deni- Act. 17.
què vos & nos omnes viuimus, mouemur, & ſumus. Si illum fideliter agnoſcentes, pœni-
tentiam egeritis, & baptizati in nomine patris & filij & ſpiritusſancti fueritis, & mandata
eius obedienter ſeruaueritis, ipſe vos ab omnibus ſeruabit malis, & concedens tranquil-
litatem pacis, dabit hîc iucundari temporalibus copijs, & in futura vita omnibus ęterna-
liter perfrui bonis. Si aũt præcepta eius ſaluberrima * nihilifeceritis, & iniqui cordis er- Codex habet, nullificaueritis.
rorem corrigere nolueritis, ſcitote quia patiemini iudicium pœnæ grauioris de cõtem-
pta admonitione eius benignitatis. Eccè enim ex ſententia oris eius, quæ eſt immutabi-
lis, prænuncio vobis, quia niſi his monitis obtemperaueritis, iam celerrimè veniet vo-
bis malum inopinatæ tribulationis. Pręordinauit nanq; rex cęlorum omniumq; ſeculo-
rum, regem fortem, prudentem & acerrimum, non de longinquo, ſed de proximo inſtàr De Carolo Magno dicit.
torrentis rapidiſſimi properantem ad emolliendam duri cordis veſtri ferocitatem, &
comprimendam rigidæ ceruicis contumaciam. Qui vehementi impetu veſtram aggre-
diens regionẽ, gladio, vaſtitate, incendio & exterminio cuncta depopulabitur, & vt vin-
dex iræ Dei, quem ſemper exacerbâſtis, vos quidem partìm mucrone concidens, peri-
met, partìm egeſtate tabeſcere faciet, partìm perpetui exilij mœrore conſumet. Con-
iuges veſtras ac liberos paſsìm ad ſeruiendum diſtribuet, & ſi qui reſidui fuerint,

ignominioſos ſuo dominio ſubiugabit, vt & de vobis iamdudùm iure prædictum videri
Pſal. 106. poſſit: Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt à tribulatione malorum & dolore.

Cap. 13.

TAlia beato viro prophetali ſpiritu præconante, illi dęmoniaco bacchantes ſpiritu, pleni furoris & inſaniæ, perſtrepunt vndiquè clamore confuſo: En eccè adeſt ſeductor ille, ſacrorum noſtrorũ & totius inimicus patrię: æquum eſt, vt debitas ſumat ſuo ſanguine pœnas. Tum verò ex proximis ſepibus palos rapiunt, detruncant & exacuunt, vt veluti aſſolet fieri lapidibus, ſic eum illis ſudibus perimerent. Sed taliter inardeſcente aduersùs virum ſanctum furore malignantium, Deus ſuorum protector fidelium, protexit illum ſub velamẽto alarum ſuarum. Deniquè ſicut ipſe Dominus Ieſus olim à perfidis Iudęis ad ſupercilium mõtis ad pręcipitandum perductus, ſuæ virtutis potẽtia tranſiens, per medium illorum ibat illęſus: ſic & iſte famulus ſuus, eiuſdem Domini ſui munimine circunſeptus, per mediũ ſe necare cupientiũ & ipſe tranſijt intactus. Inter ipſos tãmen quidam fuerant ſanæ mentis, quorũ corda Deus tetigerat, qui hęc fieri in ſanctum Dei omnimodis prohibebant. Quorum vnus cęteris honoratior, nomine Buto, ſtans in eminentiori loco, ità proteſtatus eſt: O viri quicunq; adeſtis cordati, auribus percipite verba oris mei. Frequenter ad nos quarundam gẽtium, Nortmannorũ, Sclauorũ ac Friſonum venerunt legati, quos more ſolito cũ pace ſuſcepimus, verba legationis diligenter tractauimus, & honorificè auctos muneribus ad propria remiſimus. Et eccè nunc legatus ſummi Dei, deferẽs nobis mãdata vitæ ac noſtræ ſalutis, nõ ſolùm ſpretus & contemptus eſt à nobis, ſed etiam inſectatus iniurijs, ac penè ſubijt diſcrimen mortis. Quàm verò ſit potẽs, qui illum deſtinauit, patenter oſtendit, cùm de manibus noſtris eum tam potenter & mirabiliter eripuit. Vndè & ea, quæ comminando vobis prophetauit, futura ſiue vẽtura proculdubiò experiemini nimiùm vera, dum ea iudicio Dei ſui, qui tam potens eſt, nobis fuerint illata. Huiuſcemodi redargutionis, ac potiùs terroris ſermonibus perculſus aliquãtulùm eſt immanſuetus eorum animus, & cõmuni decreuerũt conſenſu, nè à quoquam impeteretur ille Dei nuncius: ſed quocunquè vellet ire, abſque vlla læſione pergeret ſecurus.

Luc. 4.

Dominus ſeruat S. Lebuinum, nè occidatur.

Cap. 14.

IGitur ſanctus & humilis cordè Lebuinus, ab inſectatione malignãtium diuina virtute tutus, benedicebat Dominũ, quia laudabilis & glorioſus eſt in ſeculum. Videns aũt ſe non aſſequi poſſe ponẽdo pro fratribus animam, quem ſummoperè deſiderabat martyrij fructum, licèt abnegando ſeipſum & tollendo crucẽ ſuam poſt Chriſtũ, crucifigendo carnem cum vitijs & concupiſcentijs in fame & ſiti, in vigilijs ac ieiunijs & laboribus plurimis, quæ cuncta libenter ac patienter pertulit, longum in pace traxit martyriũ. Indeficientem tamen in ſe retinens plenum feruore charitatis animũ, iniunctum ſibi à Deo ſui Apoſtolatûs efficaciter adminiſtrabat officium. Quis enim dignè ſufficienterq; valeat eius doctrinæ & verborũ gratias enarrare, quibus multos ab iniquitate cõuertit? De hoc nanq; viro rectè per prophetã prędictũ eſt: Lex veritatis fuit in ore eius: itemq;, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſciẽtiã, & legẽ requirunt ex ore eius: q̃a Angelus Domini exercituum eſt. Quo euangelizante verbũ veritatis, parata eſt ſedes Dei in corde populi ſibi credẽtis, & teſtimonia eius credibilia facta ſunt nimis. Sermo deniquè ipſius, audiẽtes oẽs in fide & opere ædificabat, & ad feruorẽ ſanctę charitatis inflãmabat. Ad hoc illud cõcurrebat, quod maximè ſermonẽ docẽtium corroborat, q̃a quod ore monebat, opere exercebat. Poſt innumera igitur ab ipſo patrata ſanctarũ virtutũ documenta pariter & exẽpla, cùm nullius penè tẽporis interpolarẽt ſpatia, q̃bus aut ſui, aut ſimul aliorũ profectus nõ quęreret emolumẽta, exemplificatum virum ſanctiſſimũ in totius ſacræ religionis, Deoq; beneplacitæ conuerſationis gratia, iam agmina repoſcebant cælica conciuem ſibi debitum, & prędeſtinatione diuina, & morigeratione ſibi condigna.

Longum martyrium eius, in caſtigãdo corpore &c.

Malac. 2.
Ibidèm.

Pſal. 92.

Nota effectũ doctrinæ eius.

Cap. 15.

PRæſentabantur quoq; Deo Angelico miniſterio chari ſui Lebuini vota, quæ mente & opere vocis ſuæ erãt harmoniæ cõſonãtia, ſic ad ipſum iugiter p̃clamãtia: Quàm dilecta ſunt, Dñe virtutũ, tabernacula tua: cõcupiſcit & deficit in his anima mea. itemq;: Sitiuit in te anima mea, q̃ multipliciter tibi carò mea, vt videã virtutem tuã & gloriam tuã. & iterùm: Sitiuit anima mea ad Deũ viuum: quãdò veniã, & apparebo ante faciem Dei mei? Sed q̃a hoc eius inexplebile deſideriũ mentis, retardabat ſarcina corporeæ molis, nec aliter adipiſci poterat ædificationẽ ex Deo, domum nõ manufactam, æternam in

Pſal. 83.
Pſal. 62.
Pſal. 41.

cælis,

cęlis,niſi fieret diſſolutio domûs ſuæ terreſtris,huius mũdanæ habitationis: ille,qui eſt igneus fons animarũ,qui in effigiatione hominis fouens elemẽta,diſſona dedit eſſe conſona, decreuit hęc in beato viro, vt iam reſoluta ſeorsùm proprios reuocarentur in ortus,& caro in ſuã redigeretur originẽ,ſpiritus iret ad eum,qui miſit illũ. Miſſis ergò ad exequenda conſpicuis ſuæ diſpoſitionis cooperatoribus, qui ſunt adminiſtratorij ſpiritus,in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hęreditatẽ capiunt ſalutis, iubet reſcindi ligamina pectoris.Relaxantur artus,expediuntur latebræ,animæq; difficiles moræ.Illa tandèm reſeratis ſibi clauſtrorũ ianuis, exilit alacris, ac luce clariùs micantibus iungitur cęlicolarũ turmis, cum quibus hymnizando penetrat aulam regni cęleſtis, pridiè Idus menſis Nouembris, & percipit à benigno remuneratore ſuo hęreditatẽ incorruptibilem & incontaminatã & immarceſcibilem,conſeruatã ſibi cum omnibus ſanctis,quam oculus nõ vidit,nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽdit, quã illi & omnibus ſe diligẽtibus Deus ab æterno miſericorditer ꝑparauit, atq; præparatã huic iuxta ſui præſagiũ nominis ſibi charo amico dignanter attribuit, affatus illum alloquio amicabili : Eugè chare mî,eugè ſerue bone & fidelis,quia ſuper pauca fuiſti fidelis,ſupra multa te conſtituam:intra in gaudium Domini tui. Hinc illa ſancta ſancti viri anima,ſecretariũ laudis æternæ ingreſſa,primaq; beatæ immortalitatis ſtola induta, ineffabili exhilarata lætitia, vtpotè perenni viuens gloria, concinenti cum omnibus ſanctis ſpiritibus melodia decantans Alleluia,iugiter Deum in æterna collaudat ſecula.

Hebr.1. | Feliciter exit è corpore. | 1.Pet.1. | Eſa.64. 1.Cor.2. | Matt.25.

Cap. 16.

SAnè pura ac munda corporis eius vrna, in qua repoſita fuerat felix anima,quæ multos cibauerat velut cæleſti manna, humo reconditur cum debita honorificentia in eccleſia portûs Dauentrienſis. Cui loco hoc inditum cõſtat vocabulum à Dauone quodam,honorifico ac potenti viro,S.Lebuino,dum adhuc viueret,familiariſſimo.Eccleſia aũt ipſa ab eodem ſancto viro & quibuſdam fidelibus,vt iam diximus,conſtructa,ſed ab infidelibus exuſta,iterumq; eſt reædificata,ſcilicet tempore,quo primùm ad dãdam ſcientiam ſalutis incredulis olim Saxonibus,per beatũ doctorem Lebuinum viſitauit eos oriens ſplendidiſſimus,illuminare in tenebris & in vmbra mortis ſedentibus,vt in viam pacis dirigeret eorum greſſus ipſe ſol iuſtitię Chriſtus,in ſecula benedictus.Decurſa igitur, vtcunquè potuimus, de geſtis beati confeſſoris Chriſti Lebuini narrationis ſerie, libet pauca de inuentione eius ſubnectere.

Corpus eius apud Dauentriam humatur. | Luc. 1.

Cap. 17. De tranſlatione S.Lebuini.

POſt felicẽ illius ad cæleſtia tranſitũ, hoſtis inſtinctu maligni contigit, Saxones,quorum maxima pars adhuc in infidelitate durabat, baſilicam, qua ſacrum corpus iacebat humatum, iterùm ſuccendere, & cuncta circunquaquè vaſtare. Et cùm per triduum eius quærerent ſepulcrum,Deo prouidente,reperire nequiuerunt. Vndè accidit, vt idem locus diù ſolitudinem pateretur.

Saxones eius inflãmãt eccleſiã,ſed corpus inuenire non poſſunt.

Intereà Gregorio venerabili Abbate,cuius ſuprà mentionem fecimus,ab hac inſtabili habitatione in domum æternitatis migrãte, conſanguineus eius Albricus dignitatem ſuſcepit Traiectenſis cathedræ.Qui cùm haberet quendam virum Deo dignum,ſibi ſpeciali affectu deuinctum, nomine Ludgerum, poſtmodùm põtificali honore ſublimatũ, ſic affatus eſt eum:Mî frater chariſſime Ludgere,cùm nouerim te ea,quę ad diuinã pertinent religionem, ſtudiosè exquirere, hortor ac poſtulo, loco illi, quo ſacrum corpus Lebuini Chriſti ſacerdotis reconditum fuit, te curam impendere, & vt à te, Deo reuelante, inueniri valeat, magnoperè elaborare, atque ad concinnandas Deo laudes templum inibì ſuper illud ædificare. Qualis etenim quãtusq; vir fuerit, tua fraternitas optimè nouit. His acquieſcẽs monitis egregius Ludgerus,omni adhibita ſolicitudine,agrũ, in quo theſaurus ille erat abſcõditus, excolit pro viribus, ſimilis homini bonam margaritam quærenti ſtudioſiùs.Et quanuìs minimè,quod deſiderabat, valeret inuenire,mœſtus oppidò, tamen intra ſpatium loci, quo putabatur contineri, cœpit baſilicam ædificare. Sed bono viro bona quærenti non defuit manifeſtatio bonitatis Domini. Viſum deniquè ei eſt in ſomnis, ſanctiſſimum Chriſti ſacerdotem Lebuinum ſecum loqui, & ſui detegere locum ſepulcri, ſeque ità affari : Laudabile, inquit, ac Deo placitum tuum approbo ſtudium,mî frater amantiſſime Ludgere, quòd ad honorem nominis Dei templũ iam olìm dirutũ conaris reſtruere.Mei verò mẽbra corpuſculi reperies remoto hoc,quẽ erigis,pariete Auſtrali.At ſeruus Domini Ludgerus nil hęſitãs de viſiõe,aggregata

S.Lebuinus apparet Ludgero.

Inuenitur corpus S. Lebuini.

gata Cleri plebiſq; plurima concione, atq; ſubruto quem erigebat pariete, in loco ſibi præoſtenſo, quod deſiderabat, ſe gauiſus eſt inueniſſe. Oblata itaq; Deo, vt dignũ erat, in hymnis & pſalmis gratiarum actione, dilatari fecit ſpatium ædificij illius, quatenùs inibi clauderetur theſaurus, à ſe, Domino reuelante, repertus. Quantùm deniquè ſit precioſus, ab eo tempore vſque in præſens ſignis declaratur ac virtutibus, quæ per eius merita in ſuos fideles operari ſemper dignatur ineffabilis potentia benigni Ieſu, Dei & Domini noſtri: Qui cũ patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per infinita ſecula ſeculorũ, Amen.

Edũtur miracula.

MARTYRIVM SS. ANTONII PRESBYTERI, ZEBINAE, GERMANI, ET ENNATHAE VIRGINIS, EX *Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebij Lib. 8. cap. 19. interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.*

Nouẽbr. 13.

SImulatquè tam multis, tamq; egregijs magnanimorum Chriſti martyrum facinoribus ingẽs perſecutionis æſtus deferbuerat, & velut ſacro illorũ cruore flamma eius extincta erat, & iam remiſſio ac libertas confeſſoribus ex Thebaide, qui metallorum in eo loco naſcentium laboribus oppreſſi fuerant, conceſſa, & nos Chriſtiani tanquàm pulchra quadam pacis ſerenitate noſipſos eramus iam recreaturi: deintegrò certè ipſe, penès quem perſequendi poteſtas erat, neſcio quo pacto, quáve animi commotione rursùs contra Chriſtianos mirè inflammatur. Proindè eximprouisò Maximini literæ contra nos vbiquè in ſingulas prouincias miſſæ fuerunt. Vndè præſides & ſummus dux totius Imperatoris exercitus, tabulis, epiſtolis & publicis edictis, ciuitatis cuiuſque curatoribus vnà cum Præfectis præſidiorum & tabellarijs præcipiunt, vt edictum Imperatoris ad exitum perducere maturent: mandauitque, vt cum omni celeritate idolorum delubra, quæ ceciderant, reficerent & denuò ędificarent: quinetiam efficerẽt, vt omnes omninò viri cum vxoribus, famulis & pueris, matrum vbera adhuc ſugentibus, immolarent, libamina afferrent, & ipſa ſacrificia re ipſa deguſtarent, & cibaria in foro venalia, impuris ſacrificiorum libationibus contaminarentur: & pro foribus deniquè balnearum quidam quaſì cuſtodes conſtituerẽtur, vtì qui in his ſordibus eſſent abluti, pòſt ſceleſtis & nefarijs illis victimis ſe inquinarent.

Maximin⁹ ſæuit in Chriſtianos

Quibus rebus ad hunc modũ confectis, cùm noſtri deintegrò, vt veriſimile erat, maximis curis & mœrore tenerentur implicati, & gentiles ipſi de intolerabili & nimia horum ſcelerũ abſurditate admodùm conquererẽtur, (Nam iſta illis nimiùm faſtidij, nimiumq; importunitatis complecti viſa ſunt) & calamitoſiſſima tẽpeſtas paſsìm omnibus impenderet; diuina Seruatoris noſtri virtus & potentia his athletis tantam denuò animi iniecit fidentiam, & quaſì cęlitùs inſpirauit, vt cùm nemo illos vi impelleret, raperetq; ad fidei ſuæ confeſſionem, vltrò offerrent ſeſe, & omnes eiuſmodi terrores ac minas ſtrenuè protererent, & tanquàm pedibus prorsùs conculcarent.

Chriſtianorũ quorundam inſignis libertas & fortitudo.

Idcircò tres ex fidelibus ſimul vno animorũ conſenſu, contra pręſidem immolantem inſiliunt, & alta voce, tali errore atq; amẽtia deſiſtere, hortãtur. Nam nõ alium eſſe Deũ, pręter eum qui oĩm rerum effector & architectus eſt, aſſerunt. Rogati ergò, quínam eſſent, Chriſtianos ſe audacter confitentur. Qua de cauſa Firmilianus acriùs & vehementiùs concitatus, abſq; vllo alio ſupplicij genere capite mulctandos tradidit. Quorũ vnus presbyter erat, nomine Antonius: alter Zebinas vocabatur, ex ciuitate Eleutheropoli prognatus: tertio Germanus nomen fuit. Decimotertio die menſis, qui Dius dicitur, id eſt, Idibus Nouembris, hæc de iſtis acta ſunt.

Cæduntur capite.

Ennathas virgo ad iudicem trahitur.

Eodẽ die mulier quędã Ennathas nomine, ex vrbe Scythopoli orta, virginitatis quaſì coronis pulchrè adornata, vnà cum illis martyribus eò acceſſit: quæ non vltrò ſe obtulit, vt illi, ſed vi tracta fuit, & ad iudicem adducta. Idcircò poſt verbera, & graues contumelioſoſq; cruciatus, quos iudex ei infligendos curauerat, tribunus quidam, qui illic in proximo magiſtratum gerebat, appellatus Maxys, homo non tam nomine, quàm tota vitæ ratione nequam, & vt alijs rebus ſceleſtus & perditus, ità tum corporis viribus

Cruciatur.

bus ſupra modum robuſtus, tum moribus ferus & crudelis: tum apud omnes, qui illum nôrant, infamia & dedecore notatus, abſque authoritate maioris poteſtatis, hanc beatam virginē aggreditur, eamq; omni veſtitu vſq; eò exuit, vt corpus à lumbis ſolùm ad pedes contegeretur, reliquum aūt nudum exiſteret. Hanc per vniuerſam ciuitatem Cęſaream vndiquè circunduxit, loriſq; per totum forum & publicas plateas tractam, non ſine quadam animi ſui oblectatione verberauit. Quam poſt tot cruciatus, cùm conſtantiſſimam animi firmitudinem pro tribunali, vbì Præfectus cōſidere ſolebat, in fide tuenda oſtendiſſet, iudex viuam igne cremandam tradidit. *Crudeliter flagellatur.* *Ignibus cōcrematur.*

Iſte igitur immanitate longiùs progrediens, & rabiem propè belluinam contra pios in dies adaugens, adeò extra naturæ leges penitùs egreſſus eſt, vtì inanimis ſanctorum virorum corporibus ſepulturam impudēs inuideret: & propterea cadauera ſub dio, vt à beſtijs dilaniarentur, noctù aſſiduè & interdiù ſeruari præcepit. Itaq; non exiguum hominum numerum, multorum dierum ſpatio, huic immani & barbaro mandato inſeruientium, cernere licebat. Quinetiam alij ex ſpecula & loco edito, tāquàm operæprecium facturi, nè cadauera ſurriperētur, ſedulò obſeruabant. Itaq; agreſtes beſtiæ, canes & aues carniuoræ membra diſcerpſerunt humana, eaque huc illuc diſperſerunt: & tota ciuitas vndiquè viſceribus oſſibuſq; hominum conſtrata fuit adeò, vt illiſipſis, qui antè fuiſſent infeſto animo in nos affecti, nihil vnquàm crudelius, nihil adſpectu horribilius videretur: neq; tam eorum calamitatem, in quos hęc admiſſa erant, quàm cùm ſuamipſorum, tum communis parentis naturæ ignominiam deplorabāt. Spectaculum enim humanarum carnium, non vno loco deuoratarum, ſed vbiq; miſerè diſiectarum (quod omnem dicendi facultatem, omnemq; Tragœdiæ ſpeciem longè ſuperat) prope ciuitatis portas cuiuſq; oculis ſubiectum fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viſcerum partes etiam intra portas ſe vidiſſe dixerunt. *Horrēdum ſpectaculū.*

Dum permultis diebus iſta gerebantur, tale quoddam miraculum accidit. Cùm clara eſſet ſerenitas, & aër pulchrè ſplēdeſceret, totiuſq; cęli omnia ſuo complexu ambientis ſumma extaret tranquillitas, derepētè columnæ ciuitatis, quæ publicas & communes porticus ſuſtentabant, multas velutì lachrymarum guttas quodammodò ex ſe profuderunt. Forum itèm & plateæ, nulla pluuiæ gutta ex aëre decidēte, neſcio vndè, quóve modo, aqua adſperſæ maduerunt: ſic vt ilicò rumor per omnium ora volitaret, terram, vtpotè rerum id temporis geſtarum ſcelus & impietatem nō ferentē, inexplicabili quadam ratione, lachrymarum vim ex ſe fundere, & lapides naturamque inanimam nefaria ea facinora deflere, quô hominū naturam tam ferream, tam immitem, tamq; ab omni affectione vacuam, iuſta repręhenſione coargueret. Verùm nugæ & fabulæ, propè dixerim, hęc quidem oratio poſteritati fortaſsè videbitur: non tamen his, qui eo ipſo tempore præſentes, de rei veritate ſatis perſuaſi fuerunt. *Admirādā prodigia.*

DE S. METRIA MARTYRE, VT AIT VSVARDVS: QVEM TAMEN GREGORIVS TVRONENSIS HAbet inter *Cōfeſſores (ſi modò is idē eſt) cap. 71. Vndè ea, quæ ſequūtur, deſcripſimus.*

AQuenſibus eſt conceſſus inclytus athleta Metrias, vir in corpore, iuxta hiſtoriam actionis, magnificæ ſanctitatis: & licèt * ditione ſeruus, liber tamen iuſtitia. qui, vt ferunt legētes certaminis eius textum, peracto curſu beati operis, à ſeculo victor abſceſſit, ſæpiùs, ſe in cęlis degere, virtutibus manifeſtis oſtendens. Tempore igitur quodam, cùm Frāco Epiſcopus huius municipij Eccleſiam gubernaret, Childericus, qui tunc primus apud Sigebertum regem habebatur, villam eius competit, dicens, quia iniuſtè ab Aquenſi Eccleſia retineretur: & dicto citiùs cōuenitur Epiſcopus, datiſq; fideiuſſoribus, in p̄ſentia regis aſſiſtit, clamans & obſecrans, vt rex ad huius cauſæ audientiam, pręſentiā ſuā auerteret, nè cęleſti iudicio cōdemnetur, addēs: Scio enim virtutem Metriæ viri beati, ꝙ velociter in peruaſorē ſuū irrogat vltionē. Deniquè coniuncti * auditores, cauſam diſcutiūt. Inſurgit Childericus, atq; improperās, criminibus exacerbatum *Nouēbr. 13.* *for. * conditione* *Frāco Epiſcop. Aquēſis.* ** æditui ores*

Epi-

Epiſcopum,quòd res fiſci ditionibus debitas, iniquo ordine retineret, extrahi cum vi à
*tantùm iudicio iubet, & * tandèm ablata per iudicium præſentium villa, trecentis aureis condemnauit. Fauebant ei omnes,nec quiſquam contra voluntatem eius audebat decernere,niſì quod eidem libuiſſet.

Epiſcopus S.Metriam orat, vt res Eccleſię ſuę erepta reſtituatur.

Deniquè condemnatus ſpoliatusq́ue ſacerdos, ad vrbem redijt, atque proſtratus in orationē coram ſepulcro ſancti, dicto Pſalmi capitello, ait: Non hìc accēdetur lumen, neque pſalmorum modulatio canetur,glorioſiſſime ſancte,niſì priùs vlciſcaris ſeruos tuos de inimicis ſuis,resq́ue tibi violenter ablatas,Eccleſiæ ſanctæ reſtituas. Hæc cum lachrymis effatus,ſentes cum acutis aculeis ſuper tumulum proiecit:egreſſusq́ue clauſis oſtijs,ſimiliter in ingreſſu alias collocauit. Nec mora: corripitur peruaſor à febre,decumbit lectulo,exhorret cibum,faſtidit & potum,profert æſtuans iuge ſuſpirium. Cui etiamſi ab ardore febris,interdùm ſitis accederet,aquam tantùm,nihil aliud,hauriebat. Quid plura? In hac ægrotatione integrum ducit annum,ſed mens praua non flectitur. Intereà labitur cæſaries cuncta cum barba, & ità omne caput remanſit nudum, vt putares eum olim ſepultum, nupèr eiectum fuiſſe poſt funera de ſepulcro. His & talibus miſer afflictus malis,ſerò recogitat,dicēs: Peccaui,eô quòd expoliauerim Eccleſiam Dei, atque Epiſcopo ſancto intulerim iniuriam. Nunc autem ite quantocyùs, & reddita villa,ſexcentos aureos ſuper tumulum ſancti deponite. Eſt enim mihi ſpes, quòd res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia, fecerunt ſicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, ſolidosq́ue ſuper ſepulcrum ſerui Dei poſuerunt. Sed cùm hoc feciſſent, ſtatìm ille in loco, quo erat, ſpiritum exhalauit, lucratusq́ue eſt detrimentum animæ per adeptionem acquiſitionis iniquæ. Epiſcopus autem obtinuit vltionē de inimico Eccleſiæ,quam promiſerat futuram per athletæ Dei virtutem.

Nota terribile Dei iudicium in vſurpatorē rerū Eccleſiaſticarū.

VITA SANCTI BRICTII EPISCOPI TVRONENSIS, ET CONFESSORIS, AVTHOre *S.Gregorio Turonenſi Epiſcopo, Hiſt.Francorum Lib.2.cap.1.*

Nouēbr. 13.

Brictius ſuccedit S. Martino.

POST exceſſum beati Martini,Turonicę ciuitatis Epiſcopi, ſummi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Brictius ad Epiſcopatum ſuccedit. At verò hic Brictius,cùm eſſet primęuę ætatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuēti in corpore, multas tendebat inſidias, pro eo quòd ab eodem plerunquè, cur vanas res ſequeretur, arguebatur. Quadam enim die, dum quidam infirmus medicinam à beato Martino expeteret, Brictium adhuc Diaconum in platea conuenit. Cui ſimpliciter ait: Eccè ego præſtolor beatum virum, & neſcio vbì ſit,vel quid operis agat. Cui Brictius: Si,inquit,delirum illum quæris, proſpice eminùs. Eccè, cælum ſolitò ſicut amens reſpicit. Cumq; pauper ille à beato Martino,quod periĕrat,impetrâſſet,Brictium Diaconum vir beatus alloquitur:Num ego,Bricti,delirus tibi videor? Cumq́ue ille confuſus hæc audiens,dixiſſe ſe denegaret,ait vir ſanctus:Nónne aures meæ ad os tuum erant, cùm hęc eminùs loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum, vt poſt me ad Pontificatûs honorem accedas. Sed nóueris te in Epiſcopatu multà aduerſa paſſurum. Brictius hæc audiens: Nónne verum,inquit,dixi, iſtum delira verba proferre? Sed & Preſbyterij honore præditus,ſæpiùs beatum virum conuicijs laceſſiuit. Adeptus ergò, conſentientibus ciuibus, Pontificatûs officium,orationi vacat: quia quanquàm eſſet ſuperbus & vanus,caſtus tamen habebatur corpore.

S.Martinus id obtinuit precib'ſuis.

Trigeſimotertio verò ordinationis eius anno, oritur contra eum lamentabilis cauſa pro crimine. Nam mulier, ad quam cubicularij eius veſtimenta deferebant abluenda, quæ ſub ſpecie religionis erat,veſte mutata,cōcepit & peperit. Qua de re ſurrexit omnis populus Turonorum in ira, & totum crimen ſuper Epiſcopum referunt, volentes eum vna-

Falsò ei aſ.

Itaque relicto in Scotia loco ſuo magnæ ſanctitatis & virtutis Syluano Archidiacono, ipſe Euangelij plantandi cauſa, tribus cum diſcipulis Foillano, Helia, & Kiliano, Oceano traiecto deuenit in Flandriam. Et ingreſſus cœnobium Gandenſe, à beato Amando Epiſcopo tunc recèns extructum, humaniter à Florberto Abbate fratribusque exceptus eſt, anno incarnationis Dominicæ ſexcenteſimo triceſimotertio, decimoſeptimo Calendas Auguſti. Vbi quum B. Bauonem triennio iam defunctum, magnis coruſcantem miraculis inueniret, memoriã viri celeberrimam & præſentia ſanctitatis teſtimonia admiratus, triginta continuos dies ſuper eius ſepulcrum Miſſarum ſolennia celebrauit, ſuî illi multis precibus, & monaſterij Gandenſis curam, commendans. Poſteà autem indè prædicationis cauſa profectus, innumeros ad Chriſti fidem verbo, exemplo, magniſque adiunctis miraculis, conuertebat.

Relicto Epiſcopatu, venit in Flandriam prædicationis ergô.

Eius vita habetur prima Octob. Tomo quinto.

Multos ad fidem conuertit.

Sed virtutẽ vmbra ſua ſtatìm inuida ſequitur. Homines enim impij, quibus Chriſtus & pietas omnis erat exoſa, animaduertentes ſanctum Epiſcopum tantam hominum multitudinem ad nouã religionem, erroribus priſtinis, vitijsq; ſpretis, adducere, atq; adeò ſuijpſorũ prauis cupiditatibus non parùm obſiſtere, miris modis eum perſequebantur. Nec omninò deſiſtebant, donèc linguã eius extractam canibus deuorandã proijcerent (quę tamen illi mox fuit miraculo reſtituta) ac tandèm apud Heſcham Flãdriæ vicum, multis vulneribus ſaucium, etiam obtruncarẽt, anno antè memorato, pridiè Idus Nouembris. Quo eodem loco nobilem quoquè & religioſam matronam Craphahildem Liuini hoſpitã, vnà cum filiolo eius Brixio, quem Liuinus de ſacro fonte ſuſceperat, quum palàm quererentur immeritò interfectum eſſe ſanctum Epiſcopum, immaniter trucidàrunt. Quo facto, diſcipuli beati martyris collectum eius corpus, ſimul cum beati Brixij corpuſculo, vno eodemque in loculo in Hauthem vicino pago decẽter ſepeliêrunt, ac iuxta eos ſeorſùm, ſanctam martyrem Craphahildem.

Lingua abſciſſa ei reſtituitur.

Obtrũcatur

Sepelitur cũ Brixio & Craphahilde ſocijs.

De eleuatione & translatione eius.

AVdiens Theodoricus Epiſcopus Cameracẽſis ſepulcrum beati Liuini in Hauthem, territorij Aloſtenſis, ſuęq; diœceſis pago, celeberrimis miraculis coruſcare, eò mox aduenit, & locum viſurus, & rei veritatẽ coràm intellecturus. Cumq; maiora multo quàm audiêrat re ipſa experiretur, rogatus à religioſis cœnobij D. Bauonis, qui multum ibi authoritatis iure patronatûs, antiquaq; poſſeſſione obtinebant, ſanctorum Liuini & Brixij corpora omni cum reuerentia & gaudio è terra ſuſtulit, & loco celebriori decenter collocauit. Cõtigit hoc ſub Eynardo Abbate: anno partę redemptionis octingenteſimo quadrageſimoſecundo, quarto Calendas Iulias.

Theodoricus Epiſcopus Cameracenſ. eorũ corpora eleuat.

Multis autẽ pòſt annis felicis memoriæ Eremboldus Abbas, qui & peregrinum S. Macarium hoſpitio ſuſcipere meruit, cœnobio cui præerat maiorem etiam cupiuit dignitatis gloriam conciliare. Metuebat enim vt ſanctiſſimæ reliquiæ in manus quorundam, monaſterio ſuo parùm fauentium, aliquãdò peruenirent, ſicque eccleſia ſancti Bauonis tanti martyris patrocinio priuaretur. Fuſis ergò ad Deum precibus, atq; in Domino confortatus, Hauthem cum fratribus proficiſcitur. Propiusq; accedens, loculum Sanctorum aperuit, & pignora illorum omni ex parte integra vniuerſis oſtẽdit. Atq; ità multa cum fiducia & gaudio repoſita, ad ſuũ monaſterium deportauit, anno liberati humani generis milleſimo ſeptimo. Tum verò Deus præſentibus miraculis cõmunem lætitiam magnoperè promouebat. Nec deerat populus Gandenſis ſuo officio, qui ingenti numero ciuitate effuſus obuiàm magnis laudibus veniebat, & vnà cum reliquis cœnobij fratribus, reliquias S. Bauonis, aliorumque Diuorum, in occurſum aduentantiũ religioſiſſimè deferebant.

Iſtius Macarij vita habetur decimo Aprilis, Tomo ſecũdo.

S. Liuini tranſlatio prima.

Hoc in loco quum Anno ſupra milleſimũ octuageſimotertio prima ſacrarum reliquiarum tranſlatio per Radbodum Nouiomenſium Tornacenſiumq; Epiſcopum & Vuithmannum Abbatem facta eſſet, rursùm poſt nonaginta propè annos altera tranſlatio celebrata eſt Bettonis Abbatis tempore, qua theſaurus ille ſanctarum reliquiarũ nouo loculo ornatiſſimè præparato inſerta eſt, Vualthero Epiſcopo Tornacenſi, qui & caput, & corpus integrũ populo, fratribusque, magna omniũ lætitia, ſpectandum exhibuit, & diem trãſlationis huius ſingulis annis quinto Cal. Iulias, quo facta erat, Epiſcopali authoritate celebrari præcepit. Cumque eleuatio corporis quarta Calẽdas Iulias primùm facta eſſet, eius rei memoriã voluit eodem

Tranſlatio eius ſecũda.

die cum memoria prædictæ tranſlationis cōiungi,vt rerum geſtarū diuerſitas materiam duplicet gaudiorum,ad gloriā omnipotētis Dei in ſecula ſeculorū, Amen.

VITA S. MARTINI PAPÆ, QVI PRO DEFENSIONE CATHOLICAE FIDEI EXILIVM PASSVS

eſt: à quodam eius familiari vel comite ſcripta. Extat in antiquis MS. codicibus.

Nouemb. 12 ſecundùm Martyrologia.
Cap. 1.
Patria S. Martini.
for. * paulatim
Pſal. 118.
Ibidem.

SVMMA deuotione recolēdus, meritiſque præcipuus, Deo per omnia digniſſimus Martinus, vir Apoſtolicus generoſa traductus ꝓpagine,Tudertina ciuitate oriundus fuit. Qui cùm in annis puerilibus à parentibus acutiſſimi ingenij magiſtris ad inſtituendum fuiſſet delegatus,vtpotè bonę ſpei iam & indolis,ità cœpit,magiſtrante ſibi ſpiritu ſancto,acumina literarum archiuo mentis * palati recondere, & in omnem intelligentiam proficere, vt iamtunc nō immeritò Dauidicum illud canere poſſet Domino : Super omnes, inquiens, docentes me intellexi. Et rursùm : Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Domine. Præparauit nanque Dominus Eccleſiæ ſuæ non ignauum Euangelici frumenti diſpenſatorem futurum,qui vt ſcriba doctiſſimus in regno celorū, quod eſt Eccleſia,proferre ſciret de theſauro ſuo noua & vetera. Omnia verò iam ephebus ſophiæ molimina voti compos * ſcitè enodauit,&, vt * puta diuini bellator belli,ſeſe in propatulo contra omnes veritatis inimicos dedit, ſcuto fidei vndiquè munitus,galea ſalutis protectus,& gladio ſpiritûs ſancti,quod eſt verbū Dei, armatus,imperterritus extitit & inuictus. Fuit verò formoſus facie, ſed formoſior caſtimoniæ ſanctitate,nec aliquo modo poterat tanti iuuenis ætatula facilè deflecti ad procliuia peccandi,cuius tota intentio,ſine aliqua impeditionis morula,aut diſcendi ſemper extitit,aut docendi.

Matth. 13.
*ſcita
for. * potè
Epheſ. 6.

Cap. 2.
Multa eius diuinarum humanarúmque literarum peritia.

Cumque iam nouum vas electionis Domini,atq; armarium ſpiritûs ſancti mundiſſimum,beati Martini pectus fuiſſet effectum,& omnium mundanarum diuinarumq; literarum ſubtilitates prudentię ſcalpello ad liquidum penetraret,& Dialecticorū ſtrophas enodare ſine rubore addiſceret, ſapiēti ſatis conſilio ſtuduit non hominibus,ſed ſoli placere omnipotenti Deo. Quoniam autē vir Domini ad cumulum perfectionis philoſophiæ euaſit, ipſius diffiniēs philoſophiæ perfectionē, oportere Rhetorē peritum eſſe loquendi,bonū,pium, iuſtum, beniuolū, ac benè moratum:conuertit nanq; magno pietatis niſu magnificentiam à Deo ſibi datę ſapientiæ,ad impletionem omnis iuſtitiæ. Et quia in Phyſica operā dedit,ſcire intelligere,falſa à veris diſcernere:per Ethicam conatus eſt mores componere:illos ità ſtuduit propagare atque pronunciare. Deciſa nanque cęſarie,honorem clericatûs deuotus accepit,atq; ad Eccleſiaſticos gradus conſcendit digniſſimus. Poſteà totus in Deo ſuſpenſus,de animę ſuę ſalute ſemper erat ſolicitus, & itàſeruus vixit in ſeculo,vt dum genuina ſubſtantia opulentus videretur, iam quaſi nihil habens, & omnia poſſidēs,pauper cum monachis,ſpiritu diues erat Chriſto.Totus crucifixus erat mundo,quandoquidem illi mūdus erat crucifixus.Viuere quippè illi Chriſtus erat,& mori lucrum.deſiderium nanq; multotiès habuit cum Apoſtolo diſſolui,& eſſe cum Chriſto:quippè qui martyrij palmā, ſi temporis occaſio non eſſet impedimento,ardentiſſimo iamtunc ſitiebat pro veritate deſiderio.Sed omnipotēs Deus deſiderium illius diſtulit,atq; ouibus ſuis talem arietem neceſſariò reſeruauit, donèc per paſtoralem curam perueniret ad martyrij coronam. Sed iam ratio ordinis examuſsìm expetit,vt qualiter ad vniuerſalem & Apoſtolicam Romanæ Eccleſiæ ſedē diuina ſit electione promotus, qualive modo pro aſſertione veritatis improborum inſidijs de propria ſede fuerit expulſus,atque exiliatus,Deo opitulāte, qualicunque ſtylo elucubrare debeamus.

Initiatur tonſura clericali.
2. Cor. 6.
Gal. 6.
Phil. 1.
Feruet martyrij deſiderio.

Cap. 3.
Theodorus Papa vita defungitur.

Beatæ recordationis Papa Theodoro vita excedente,viamq; vniuerſæ carnis ingrediente, ſancta & Apoſtolica mater Eccleſiarū Dei Romana Eccleſia, à proprio paſtore viduata,atq; lamētabiliter deſtituta, nè ouile Domini diutiùs & plùs ęquò prouiſore careret,Archidiaconus collecto in vnum clero,omniq; ſimul cœtū Romano,

mano, diſquirere cœpit cōmuni omniū cōnſilio, qualiter ſanctæ Eccleſiæ conſulerent, & dignum domui Chriſti patremfamiliâs præponerent. Ad quod peragendū ex præcedentium cōſuetudine patrū à Deo monuit eſſe quærendū. ſimulq́; indicto ieiunio triduano, omnes vnanimiter rerū inuentorē obnixè ſupplicant, quatenùs *orbatum Eccleſiæ ſuæ cita dignaretur conſolatione lenire. Quo pacto omnes à minimo vſq; ad maximum diuino inſtinctu attacti, B. Martinum Theoſophum, ac Tudertinę ciuitatis philoſophū digniſſimis extollunt ſanctitatis atq; ſapientię laudibus vſq; in cælum, ſolumq́; ipſum in toto orbe Romano tāto præſulatu dignum, nimiumq́; idoneū exiſtere altiſona voce proclamant. Cumq́; oēs pari voto pariq́; conſenſu Chriſti tyronem Martinū eligerent, directa Imperatori epiſtola, electionem Pontificis annunciāt. Qui diuinitati grates retulit, moxq́; pręſcriptū beatum Martinum ordinari præcepit: lætus itaq; & gratulabundus totus ſenatus vnà cum clericis ac preſbyteris ſimulq́ue omni populoſitate Romana, tantum talemq́; Paſtorem ſuſcepit, & honore præmagnifico in ſede Apoſtolica ſublimauit.

*id eſt, orbitatem.

S. Martinus dignus ſummo Epiſcopatu, acclamatur.

Martinus in ſede S. Petri collocatur.

Nimiùm felix domina mūdi aurea Roma, quę ſicut oēs pręcellis vrbes dignitate mœniorū, numeroſitate ſapientiū, ità etiam prędita haberis ſpeciali probitate pręſulum. Induit quidē Pontifex fauorabilis, ſecundùm Prophetā pallium laudis pro ſpiritu mœroris. Ordinatus autē ſecundùm electionem Domini, & confirmatus in ſede Apoſtolica, ſecūdùm Pſalmiſtā emiſit coruſcationē Domini iuxta hoc quod abyſſus abyſſum inuocat, & diſſipauit omnes malorum inuētores. Non enim ignorauit cum Paulo Apoſtolo verſutias multiformes antiqui prædonis, qui dormientibus hominibus ſuperſeminare ſolet manu inimica in agrum Dominicū zizania: ſicut nardus dedit odorē ſuum, & factus eſt quibuſdam odor vitæ in vitam, quibuſdā odor mortis in mortē: in his qui ſaluādi erant, & in his q perituri. Videres nanq; nouum Syluestrum in Martino: quippè qui omnium virtutū illius imitator extitit glorioſus. Largus quippè pauperibus erat, & opes Eccleſiæ, quas illi Deus largitus eſt, per manus egentiū quotidiè tranſmiſit in cęlum. Monachos religioſos amauit, hoſpites & peregrinos collegit, & iuxta mandatū Domini, pedes eorum geniculatìm acclinus lauit. Crebrò videlicet in orationibus, laudibusq́; diuinis pernox permanſit, diem ſibi cōſecrans ieiunio, noctē verò vigilijs ſacris. Mœſtos & peccata ſua lugentes, ſalubri temperantia ſtuduit per ſatisfactionē ad innocentiā reformare: promittens eis ex abundantia ſupernę clemētię ſpem cōſolationis & reparationis, faciēs ſemetipſum infirmū infirmis, vt infirmos lucrifaceret. Clericos ac preſbyteros vt fratres diligebát, Epiſcopos orthodoxos atq; Eccleſiarū Prælatos, cùm caput eſſet omnium, ſibi quaſì dominos præferebat. Bonos ac benè moratos laicos honorificauit, improbos verò ac dyſcolos diſcreta correptione, vt ſe corrigerent, admonuit. Eccleſias verò quæ partìm vetuſtate temporis, partìm negligentia prædeceſſorum offuſcatę ac rimoſæ videbantur, maxima curauit ſolicitudine reſtaurari. Hilari ſemper vultu menteq́; tranquilla exiſtens, indefatigatis humeris Apoſtolici ordinis cælibatum ferens, & vt familiæ Domini œconomus moderatiſſimus, menſurā tritici certo in tēpore pro vniuſcuiuſq; capacitate largiter omnibus nouerat erogare. Omnes quos diſcordantes inuenit, ad concordiā reuocare magna celeritate ſtuduit. Quid plura? omniū quidē artifex virtutum, nulli ſe paſſus eſt poſt Apoſtolos inferiorē exiſtere patrum. Et ſi volumus cūctas eius virtutes calamo retexere, vt verum fateamur, dies antequàm verba ceſſabit. Sed hoc tantillum de innumeris eius virtutibus prælibâſſe, hactenùs ſufficiat. In ſequētibus verò quę & quanta pro veritate, quæ Chriſtus eſt, perpeſſus ſit, præſentis vitæ incommoda, ac perſecutionis vaſtiſſimæ pericula, Domino authorante non piget * caraxare.

Cap. 4.

Encomium vrbis Romę & Martini Papæ.

Eſa. 61.

Pſal. 76. & 41

2. Cor. 11.

Matth. 13.

Cant. 1.

2. Cor. 2.

Imitatur Sylueſtrum Papam S. Martinus.

Vacat miſericordiæ operibus.

1. Cor. 9.

Eccleſias Vrbis multa vetuſtate collapſas reſtaurat.

Diſcordantibus pacem conciliat.

* Sic eſt clarè in lib. ant. S. Mar. & videtur ſignificare: oculis ſubijcere, tāquàm depicta in tabella.

Inter hæc verò dum beatiſſimus Pontifex atq; auriga Domini Martinus vniuerſalē Eccleſiæ puppim Chriſto gubernatore per mundanum pelagus tranquilla nauigatione regeret, extemplò in Charybdis mortali voragine, per ſentinam quaſì irrepſerunt crudeliſſimi piratæ, qui naufragium vniuerſæ naui minabantur. Sed peritiſſimi nautæ vigilantia eorum nefanda molimina (Deo gratias) adnihilabantur. Sed vt planiùs atq; pleniùs cunctis clareſcat fidelibus: tempore illo eruperunt antichriſti, hęretici videlicet, atq; ſchiſmatici, quaſì lupi voraciſſimi, qui ouile Domini inſidiando obambulantes, dente minaci morſum mortiferum parauerunt ouibus Chriſti. Sed paſtor vigilantiſſimus Martinus, non ſolùm oues commiſſas ab eorum dentibus illæſas eripuit, verumetiam irreuocabili fuga de area Domi-

Cap. 5.

Lupi multū infeſti ſuis ouibus.

Eos vir ſanctus à ſuo ouili eliminat. nica eoſdem lupos veræ fidei cornu vētilauit,confuſosq; perpetualiter eliminando pepulit.Et ipſi quidē lupi,id eſt hæretici,olim ouibus Chriſti admixti, ſub ouina pelle lupinum pectus occultauerunt,donèc paſtores ouium ipſi conſtituti ſunt miſeri,& per occaſionem paſtoralitatis compræhendêre incautos tendiculis æternæ perditionis.

Cap.6. 1.Iohan.2. Fuerunt nanq; ex eorū numero de quibus beatus Ioannes Theologus in epiſtola ſua dicit:Exiêrunt à nobis,ſed nō erant ex nobis: ſi ex nobis eſſent,permanſiſſent vtiquè nobiſcum. Horum autem ſignifer & præuius quidam extitit Paulus Conſtantinopolitanę vrbis Epiſcopus,qui antiqui ſerpentis ſibilo illectus,atq; ſuperbię ſpiritu inflatus, aduersùs recta ſanctæ Eccleſiæ dogmata, audacter præſumpſit paternis diffinitionibus cōtraire.Inſupèr ſtuduit ad cooperimentum proprij erroris quibuſdam ſubreptionibus,vt demētiſſimo principi ſuaderet typum, hoc eſt morbum inuentæ hæreſeos publicare,quo Catholicum dogma deſtrueret.In quo typo omnes omninò voces ſanctorum patrum nefandiſſimorum hæreticorum dictionibus eneruauit,nec vnam, nec duas volūtates aut operationes in Chriſto Domino noſtro diffiniens,confiteri. Qua de re huiuſmodi prauitatem defendens, quod nunquàm nec à prioribus hæreticis præſumptū eſt,ipſe illicitè præſumere ſtuduit: intantùm vt altare ſanctæ Romanæ Eccleſiæ,quod erat in domo Placidiæ ſacratū, in venerabili oratorio ſubuertens diripuerit: prohibens nè adorandā & immaculatam hoſtiam apocriſarij Apoſtolici Pontificis ibidèm Deo offerre valerent, nec cōmunionis ſacramenta perciperent.Qui videlicet apocriſarij,quia ex præceptione Apoſtolicæ authoritatis cōmonuerunt eum,vt de tali hæretica intētione recederet,necnon & cōteſtari niſi ſunt,perſecutionibus diuerſis cum alijs orthodoxis viris,& venerabilibus ſacerdotibus inſequutus eſt eos, quoſdam eorum cuſtodiæ retrudens,alios in exilium deportans,alios autem verberibus ſubmittens.

[Margin: Paulus Cōſtantinopolitanus Epiſcopus, hæreticorum ſignifer. — Conſtans Imperator à Paulo corrumpitur. — O nefandū hæreticorū inſaniam.]

Cap.7. Cumque idem vir diabolicus vnà cum alijs cōmanipularibus ſuis penè totum mundum conturbaret,ex diuerſis locis querelas cōtra eos ad Apoſtolicam ſedem plurimi orthodoxi detuliſſe monſtrantur,coniurantes vt totius mali, tantæque euerſionis commentum per Apoſtolicam authoritatem abſcinderetur, quatenùs minimè catholicæ Eccleſiæ integritatem,nocibilis eorū hæreſeos languor dirumperet valeret. Tunc Martinus ſanctiſſimus ac beatiſſimus Epiſcopus miſit, & congregauit Epiſcopos in vrbe Roma numero cētum & * VI.& fecit Synodum ſecundùm inſtituta patrum orthodoxorum in eccleſia Saluatoris,iuxta epiſcopium Lateranenſe: reſidentibus Epiſcopis,Preſbyteris,adſtātibus Diaconibus & Clero vniuerſo:& condemnauerunt Cyrum Alexandrinum,Sergium,Pyrrhum, & Paulum patriarcham Conſtantinopolitanum, qui nouitates contra immaculatam fidem præſumpſerunt innectere.Quippè quoniam ipſam excludere properantes,hæreticorum dogmatum contra catholicā Dei Eccleſiam confuſionē concinnauerunt, ſpiritûs ſancti iudicio anathematis vltione perculſi ſunt. Quam Synodum vſq; hodiè archiuum cōtinet ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Et faciens exemplaria, per oēs Eccleſias Oriētis & Occidētis direxit, & p manus orthodoxorū fideliū diſſeminauit.

*[Margin: * V — Concilium Romanum 105. Epiſcoporum ſub Martino I. — Paulus Cōſtāt.Epiſcopus cū ſuis in eodē cōdemnatur.]*

Cap.8. Conſtans iuſſit. In ipſis diebus direxit Imperator in Italiam Olympium cubiculariū exarchum ad regendam omnem Italiam,& præcepit ei,dicens: Oportet gloriam tuam,vt ſicut nobis ſuggeſſit Paulus Patriarcha huius à Deo conſeruandæ vrbis negocia peragere. & ſi quidem inueneris ipſam prouinciā non conſentientem in typo à nobis expoſito,tene omnes qui ibi ſunt Epiſcopos hęreticos, ſiue habitatores,vel poſſeſſores,ſiue etiam peregrinos,& compelle,vt in eundem typum ſubſcribant, & pro veritate fideliter teneant ac defendāt. Si autē,quemadmodùm nobis ſuggeſſit Plato,glorioſus patricius Euparaxius,poteris ſuadere,exercitu ibidèm conſiſtente,iubemus teneri Martinum, qui hic erat apocriſarius in regia vrbe, & poſtmodùm per omnes Eccleſias relegere eum q factus eſt à nobis orthodoxus typus,vt omnes Epiſcopi Italiæ in ipſo ſubſcribant,& conſentiant. Si autem inueneris contrarium in tali cauſa exercitum,tacitum habeto,donèc obtineas prouinciam,& poſſis exercitum aggregare,tam Romanæ ciuitatis quàm Rauennatis,vt ea quæ tibi iuſſa ſunt quantocyùs valeas explere. Qui prædictus Olympius Romam veniēs, inuenit ſanctam Romanam Eccleſiam coadunatam cum omnibus Epiſcopis Italiæ, ſacerdotibus vel Clero: & volens adimplere ea quæ ſibi iuſſa ſunt,armans ſe cum exercitu virtute voluit ſchiſma ſanctæ Eccleſiæ intromittere: hoc autē per plurimum tempus

[Margin: Vocat Epiſcopos hęreticos,qui nolebant conſentire ipſius errori. — Eccè quos dolos moliatur Imperator hæreticus aduerſùs ſanctam Eccleſiam.]

pus actum eſt,& non illum omnipotens Deus permiſit ea quæ nitebatur perficere. Videns ergò ſe à ſancta Dei Eccleſia Catholica & Apoſtolica ſuperatū, neceſsè habuit de ſua mala intentione declinare. Sed quod nō potuit per manum armatam facere,ſubreptitio modo per Miſſarum ſolennia in eccleſia ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ ad Præſepe, dum ei ſanctiſſimus Papa Martinus cōmunionem porrigeret,eum interimere voluit: præcipiens ſpathario ſuo, vt ſibi clanculò hora illa ſpatham in manibus daret, quo tantum nefas ocyùs impleret. Sed Deus omnipotens,qui ſolitus eſt ſeruos ſuos orthodoxos circuntegere,&ab omni malo eripere,ipſe excęcauit ſpatharium Olympij exarchi,& nō eſt permiſſus videre Pontificem Apoſtolicum, quandò exarcho cōmunionem porrexit, vel pacem dedit,nè tanti pręſulis effunderetur ſanguis innoxius,&Catholica Dei Eccleſia nefandæ hæreſi ſubiugaretur,quod poſtmodùm pręđictus armiger multis iuriurando profeſſus eſt.O præclara Dei pietas, ô diuinæ bonitatis infinitas.Quiſnam apud ſemetipſum conſtitutus,nō videat quòmodò pius Dominus ac redemptor noſter Ieſus Chriſtus ouibus ſuis paſtorem neceſſarium in medio luporum conſtitutum reſeruauit illæſum,nè paſtore perempto,oues facilè,nullo obſtante,luporū laniatu periclitarentur? Nam & hoc magnum veræ fidei præſtat adiumētum, quod ſine dubio ab omnibus creditur perfectis fidelibus: quia in illo noſtræ redemptionis myſterio,ad vocem ſacerdotis cæli aperiuntur, & ipſe ſacerdos Angelicis circunſtipatur miniſtris,quādò agnus Dei Chriſtus, qui ſemèl pro peccatis noſtris in cruce mortuus eſt,qui reſurgens à mortuis iam non moritur, & mors illi vltrà nō dominabitur,iterùm per myſterium patitur,vt panem Angelorum manducare poſſit homo,& non remaneat homo. Et hoc eſt mirū & admirabile cunctis ſeculis ſacramentum,quomodò agnus Dei,qui eſt in dextera patris,quotidiè in ſacroſancta altaris menſa crucifigitur, moritur,à fidelibus comeditur, & cùm per myſterium in eſu fidelium conſumitur,viuus & integer manet. Sed quia ſecundùm Pſalmiſtam, omnia opera Domini in fide, & iuſtus non niſi ex fide viuit, qui non poteſt tantæ profunditatis ſacramentum * intelligendum penetrare,ſufficiat illi veraciter credere. Nam beatus Chriſti Pontifex Martinus in illo cæleſti myſterio conſtitutus, quid mirum ſi inimici fraus aduerſùs illū non præualuit: quandò non ſolùm Angelica erat militia ſeptus,verumetiam ipſum Angelorum Dominum portabat in manibus? certè ipſum,& non alium, quàm quem Simeon ſenex infantem portauit in vlnis, beatus Martinus tunc crucifixum portabat in manibus: & quomodò Angelorum vita præſente,mortemque pro fidelibus patiente, vir angelicus mortis potuit diſpendium ſubire? Sed quia de ſacramento Dominico tantiſpèr per exceſſum diximus,ad cœpta redeamus.

Nititur dolo S. Martinū occidere Olympius tyrannus.

Spatharius Olympij diuinitùs excæcatur,nè ſuo domino ſpatham porrigat.

S. Martinus ſuis ouibus reſeruatur illæſus.

Rom.6.

Pręclarū teſtimoniū pro veritate corporis Chriſti adſtruenda in ſacramento Euchariſtiæ.

Pſal.77.

Pſal.32.

Heb.10

for. * intelligendo

Miſſæ ſacrificio Angelorū militię interſunt.

Luc.2.

Videns ergò Olympius exarchus, quia manus Domini tegebat Martinum ſanctiſſimum Papam,neceſsè habuit ſe cum illo concordare, & omnia quæ ei viſa fuerāt,eidem ſanctiſſimo viro indicare. Qui,facta pace cum ſancta Dei Eccleſia,colligens exercitum profectus eſt in Siciliam aduerſùs gentem Sarracenorum qui ibì habitabant: & peccato faciente, maior interitus in exercitu Romano prouenit, & poſt hoc idem exarchus morbo interijt, atque viuendi finem fecit. Audiens ergò Imperator,quia ſancta Romana Eccleſia nullo modo acquieſceret fidei orthodoxæ contraria recipere,ſed in pace vnanimitatis ac veræ fidei immobiliter perſeueraret: denuò antiqui hoſtis inuidia ſtimulatus,direxit Theodorum exarchum,qui & cognomēto Caliopas,cum Theodoro Imperiali cubiculario,quatenùs beatum Martinum magnificum Papam vi & poteſtate tenerent, & ſuæ præſentiæ offerrēt. Cùm veniſſent autem viri iniqui ſecundùm Imperiale præceptum in vrbem Romam, dolo & fraude diabolica pleni, inuenerunt Martinum in conſiſtorio Lateranenſi diuinis vacantem laudibus.Egreſſus ergò vir beatiſſimus obuiàm illis, circunfuſa multitudine vallatus fidelium, in præſentia exarchi Theodori, Preſbyteri ac Clerici clara voce dixerunt: Anathema ſit quiſquis dixerit, vel crediderit quia dominus noſter Apoſtolicus Pontifex Martinus vſque ad vnum apicem fidem vnquàm mutâſſet,vel mutaturus ſit.Et anathemati ſubiaceant,qui in orthodoxa fide vſque ad mortem non permanſerint.

Cap.9.

Olympij exarchi interitus.

Theodorus Caliopas ab Imperatore mittitur ad comprehendendum S. Martinum.

His auditis Caliopas cœpit rationem reddere,aliam fidem non eſſe pręterquàm Romanos conſtat tenere,neque aliter ſe credere. Sed hoc propter eos qui audiebant,nō propter fidem dicebat.Beatus autē Pontifex Martinus de falſis calumnijs, quæ

Cap.10.

Fingit ſe rectè credere Theodorus Caliopas.

quæ illi aduersùs veritatem obijciebantur, ità fidelibus orthodoxis conſtantiſſima
aſſertione teſtificari iurauit: Opitulantibus orationibus veſtris, ac omnium fideli-
ûm Chriſtianorum, & viuens, & moriens ſalutis noſtræ fidem defendam, quemad-
Phil.1. modùm beatus Paulus Apoſtolus docet: Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.
De falſis accuſationibus, quas nouiter hæretici faciunt, abijcientes veritatẽ Chriſti
Dei, qualem omninò poterunt hominibus veritatem loqui qui Dei veritati reſi-
Apoc.22. ſtunt? Teſtor eum qui iudicaturus eſt mundum iſtum per ignem, qui & reddet vni-
cuique ſecundùm opus ſuum, ego aliquandò ad Sarracenos nec literas direxi, nec
eum quem dicunt tomum qualiter credere debeãt, aut pecuniam nunquàm tranſ-
miſi: exceptis duntaxàt quibuſdam illic viuentibus ſeruis Dei cauſa eleemoſynæ,
minimè Sarracenis trãſmiſſam. Porrò de Domina noſtra glorioſa ſemperque vir-
gine Maria, quæ Dominũ ac Deum noſtrum Ieſum Chriſtũ peperit, quam omnes
Sancta Maria virgo, à ſanctis Patribus rectè Theotocos dicitur. ſancti & catholici patres Theotocon, id eſt Dei genitricem, appellant, falsò contra
me, immò contra ſuas ipſorum animas iniqui viri teſtificati ſunt. Nam quiſquis be-
atam ſuper omnem creaturam, & naturam humanam, abſque eo qui naſci digna-
tus eſt ex ea, venerabilem, ſemperque virginem matrẽ Domini noſtri nõ honorat
atq; adorat, anathema ſit, & in præſenti & in futuro. Talibus pro beneficijs ac fidei
conſtantia ſacer Chriſti Martinus de Apoſtolica ſede expulſus eſt, ſicut paſſer vni-
cus ab ædificio raptus. Nec mirum, quia Dominus noſter de nequam temporibus
Matth.24. illis in Euangelio prædixit diſcipulis ſuis: Erunt, inquit, in diebus illis tribulatio-
nes tales, quales non fuerunt ab origine mundi vſque nunc: & niſi abbreuiati
fuiſſent dies illi, non poſſet ſuſtinere omnis caro. hoc in paucis de Antichriſto di-
citur. Nam & ſanctus Paulus ſecundùm datam ſibi gratiam ſpiritûs, pronunciauit
dies illos Timotheo diſcipulo ſuo dicẽs: In nouiſſimis diebus diſcedent homines
1.Tim.4. à fide, & à veritate auditum auertent. Notum ergò ſit omnium charitati fidelium,
quia hoc modo venerabilis Pontifex Martinus ſublatus & eductus eſt à Romana
vrbe. Omnia enim præſciuit per multum temporis, quæ contra illum meditaban-
tur inimici veritatis. & cum omni Clero priuatìm manſit in eccleſia Saluatoris
Baſilica Cõſtãtiniana à Cõſtantino ædificata, omniũ eccleſiarũ orbis prima. noſtri Ieſu Chriſti, quæ cognominatur Conſtantiniana, quæ prima in toto mundo
conſtructa & ſtabilita eſt, à beatæ memoriæ Conſtantino Imperatore, & eſt iuxta
epiſcopium. Illic enim morabatur cum ſuis die illa Sabbati quandò Caliopas, vt
iam ſuprà dictum eſt, cum Rauennati exercitu & Theodoro cubiculario ciuita-
tem introiuit. Miſit autem in obuiàm eius quoſdam ex Clero, quibus in palatio
ſuſceptis, æſtimauit & Papam cum illis adeſſe: cùm autem quæſîſſet, & non inue-
niſſet, dixit primis Cleri: Nos voluimus dominũ Apoſtolicum adorare, ſed cràs
Simulat Caliopas ſalutare velle, quem venerat vincire, Põtificem. Dominica die obuij ei erimus, & ſalutabimus eum, quia hodiè non ſufficimus. Por-
rò Dominico die datis Miſſarum ſolennijs in prędicta ſancta Dei eccleſia, ſuſpica-
tus eſt Exarchus turbam multam propter diem Dominicam conuenire, & ob hoc
remandauit beato Martino, dicens: Quia multùm fatigati ſumus ex itinere, & non
poſſumus hodiè occurrere, cràs enim omnimodìs occurremus.

Cap.11. Erat autem ſanctus præſul tunc graui infirmitate detentus, ab Octobrio ſcilicet
menſe vſque ad tempus illud, id eſt, vſque ad ſextumdecimum Calendas Iulij. Er-
gò feria ſecunda diluculò miſit chartularium ſuum & quoſdam ex obſequio ſuo
Timet impius, vt ait Pſalmiſta, vbi non eſt habendus timor. ad Papam, dicens: Quia arma præparâſti, & armatos habes intùs, & multitudinem
lapidum collegiſti ad repugnandum, ideò non viſum eſt nobis ad te venire, ſed
hoc neceſsè non habes, nec aliquid tale fieri permittas. Cumque hoc in præſen-
tia præfecti audiret beatus Pontifex, neceſſarium magìs non habuit qualiter nun-
cios ſuper hac re certos redderet, quàm mitteret illos gyraturos per totum epi-
ſcopium, & ſi lapidem vel arma ſenſiſſent, ipſi teſtimonium perhiberent. Cùm au-
*Locus mẽdoſus. tem îſſent, & nihil inueniſſent, ſubintulit eis clàm * Exarchus, quòd nunquàm ali-
quandò aliter, ſed ſemper per circumplectionem, & fallacem accuſationem ince-
derent aduersùm Pontificem, & infamis Olympij exarchi aduentum, cum armis
potuiſſe eum repellere faterentur. Sanctus verò Domini agonotheta & Roma-
næ vrbis Archimandrita Martinus, ante altare eccleſiæ lectulum habebat, in
quo poſt vigilias repauſare ſolebat: & cùm debilia membra collocâſſet, nondùm
Eccè prçcurſores Caluiniſtarũ noſtri tẽporis. tranſacta media hora, eccè (proh nefas) exercitus irrumpens in eccleſiam lorica-
ti omnes, omnes tenentes lanceas & ſpathas ſuas, quin & arcus ſuos paratos vnà
cum ſcutis ſuis, & facta ſunt illic, quæ nec dicenda ſunt, quia honeſtas non ſinit.
Quem.

Quemadmodùm nanque in hyemali tempore vento valido flante, folia ex arboribus concuſſa cadunt: ità percutiebant in pauimentum, & audiebatur ſonitus qui in eadem fiebat eccleſia, velutì tonitrus quidam horribilis, tam ex colliſione armorum, quàm ex multitudine candelarum ab eis confractarum. Quibus cum faſtu introeuntibus, iuſſio à Caliopa porrecta eſt Presbyteris & Diaconibus, in qua tanti præſulis continebatur abiectio: Et quia ſibi ſine lege Epiſcopatum ſubripuiſſet, nec dignus eſſet in Apoſtolicam ſedem inſtitui, ſed omnimodìs in regiam vrbem tranſmitti, ſubrogato in locum eius Epiſcopo. quod * vt dum aliquandò factum eſt, nec iure vnquam fieri habet, quia in abſentia Pontificis Archidiaconus & Archipresbyter, & Primicerius locum præſentant ipſius. Quòd autem vir Domini armauerit manum ad reſiſtendum ſecundùm ſuſpicionem falſorum hominũ, quandiù ſignifer voluitur à ſancta Romana Eccleſia eius ſanctitati teſtimonium perhibetur, potiùs illum velle deciès mori, quàm vnius hominis ſanguinem in terram videre effundi.

Eijcitur è ſede ſua ſanctus Pôtifex, Conſtantinopolim relegâdus.

for. *nondũ

Eadem itaque hora beatus Pontifex, quaſì agnus innocens dedit ſemetipſum ad exhibendum Imperatori, & non reſiſtendum. Porrò acclamantibus illi quibuſdam ex Clero, nè faceret hoc, nulli eorum aurem accommodauit, nè ſubitò fierent homicidia, ſed illis, qui eum ducebant, dixit: Sinite mecum venire ex Clero qui neceſſarij mihi ſunt, Epiſcopos videlicet, Presbyteros, & Diaconos, & abſolutè qui mihi videntur. Reſpondit Caliopas: Quotquot voluêrint venire cum bono veniant. nos cuique neceſſitatem non facimus. Reſpondit beatus Martinus Epiſcopus: Clerus in poteſtate mea eſt. Exclamantes autem quidam de ſacerdotibus, dixerunt: Cum ipſo viuimus, & cum ipſo morimur. Poſt hæc cœpit dicere Caliopas, & qui cum ipſo erant: Veni nobiſcum ad palatium. & non recuſauit beatus Epiſcopus, ſed iuit cum eis in palatium. Eadem ſecunda feria & tertia venit ad eum omnis Clerus, & multi erant qui ſe parauerant ad nauigandum cum illo, qui etiam res ſuas iã immiſerant in nauiculas, ex quibus onera ex litore in naues maiores, vel ex eis ad litus aſportarent. & alij quoquè nonnulli præparabantur Clerici ac laici, qui feſtinabant venire ad eum.

Cap. 12.

Non vult reſiſtere Imperatori vir Apoſtolicus

Clerus non vult ab eo diuelli.

Eadem ergò nocte quæ luceſcebat in quartam feriam, quæ erat tertiodecimo Calendas Iulias, tulerunt illum de palatio, retruſis omnibus qui cum illo erant, & non niſì cum ſex puerulis, & vno cancellulo eduxerunt eum de Vrbe. Et cùm immitterent eum in vnam nauiculam, quam leuamentum vocant, circa horam ferè quartam diei ad portum peruenerunt. In ea ſanè hora qua egreſſi ſunt ab vrbe Roma, ſtatìm obſerauerunt portas vt antea erant, & ſic remanſerunt, nè exirent aliqui de ciuitate poſt illum. Vndè contigit, vt res, quæ in leuamento erant, eorum, qui cum beato viro nauigare voluerant, in portu dimitterentur, & mox eadem die mouerunt, & peruenerunt Calendas Iulij Meſſinam ciuitatem. Non autem Meſſinæ tantùm, quæ in Calabria eſt, quæ ſubdita eſt magnæ vrbi Romanorum, impediêrunt beatum Epiſcopum, ſed in alijs inſularum ciuitatibus ſine humano ſolatio tribus menſibus eum retinuerunt, nullam compaſitionem adipiſcens, excepto in inſula Naxia. Quoniam verò ibì annum integrum fecit, meruit lauari tribus balneis, & in vrbe manſit in hoſpitio quodam. Poſteà verò non meruit calida nec frigida aqua derigari, & effluxit, & refriguit toto corpore, quoniam ventris infirmitas & in naui & in terra requiem illi non dedit, intantùm, vt ea quæ neceſſaria ad confortandam naturam erant percipere minimè valuiſſet: quia quandò habuit, tæduit: quandò autem non habuit, in faſtidio fuit. Sed beatus Epiſcopus in tali anguſtia poſitus, quaſì ſemetipſum conſolando, & inimicis dolendo, in hæc verba prorupit: Credo in virtutem Dei, qui omnia conſpicit, qnia cùm de præſenti ſeculo ſubductus fuero, requirentur hæc omnia de his qui me perſequuntur, & ſaltem ad pœnitentiam ſic ducti ab iniquitate ſua conuertentur.

Cap. 13.

Excludit Clerum tyrannus, nè ſanctum virum comitetur.

Multa aduerſa patitur vir ſanctus.

Scribere decreui afflictionum mœrores, & lachrymas, communemque vocem, quę mœſtiſſima ex imo cordis prolata eſt. Puto aũt quia & profertur ab his qui ſunt Romæ in conſpectu diuinitatis. Adhuc aũt & in omni loco dominationis eius degentibus ſanctis & fidelibus, ex quo facta eſt perſecutio aduersùs ſanctiſſimum Patrem noſtrũ, Deo beatiſſimum Martinum & fidelẽ ſacerdotũ principẽ, & Apoſtolicum vniuerſalem Papã, ac per hoc aduersùs catholicã Eccleſiã. Credo autem hunc eundem mœrorẽ hactenùs retineri in vobis, & multã ſolicitudinem habere ſcire

Cap. 14.

cupientibus, quomodò peractum eſt contra eum, quandò exulatus eſt, & perſecutione pulſus à Roma nauigio vſque Byzantium. Hæc in mente habens, humilis ego famulus veſter, quædã quidem exteriùs ſolicitudine multa addiſcens, plurimorum propriè contemplator factus, iudicaui literis reminiſci, & nota facere, claraq; conſtituere omnibus Chriſti amatoribus, & zelum culturæ diuinæ habentibus: quatenùs cognoſcẽtes, cum cordis mœſtitudine mecum illum propheticum ſermonem proferant: Quis dabit capit meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte contritionem catholicæ Eccleſiæ & omniũ Chriſtianorum, propter ea quæ acta ſunt in beatum & Deo plenum ducem veritatis & prædicatorem? Veruntamen gloria Deo, qui dedit ei virtutem, & ſufferentiam ſtabilẽ in tentationibus, quæ ſuperuenerunt illi à contrarijs virtutibus, & vires in expugnando & viriliter dimicando pro cultu Dei irrefragabiliter, & ſpe firma, ponens animam ſuam vſque ad mortem, vt potens imitator eius qui eum conſtituit athletam, ad informationem pro veritate dimicandam.

Qui hæc ſcripſit, fuit comes ſanctiſſimi Potificis Martini.

Hiere. 9.

Cap. 15.

Videns ergò vir venerandus, vt iam prælibatum ſuperiùs eſt, gladios acutos, & conſertos adinuicèm, tentos à pluribus militibus paratum habẽtibus eximere enſes & priuare vita beatum Epiſcopum, in circuitu altaris aſſiſtere & in toto templo catholicæ Eccleſiæ Romanæ quæ cognominatur Conſtantiniana, in qua ſacerdotio fungens recubabat, ingrauatus inualetudine beatus æger, contritus animis, & artubus conſtrictus, impulſus & expulſus, raptus & extractus ex Apoſtolico throno, in quo eum Deus conſtituit loco ſuî inſpectorem, Apoſtolum, & prædicatorem orthodoxæ veritatis, ſed ipſe non fecit animam ſuam precioſiorem ſe, ſed poſuit eam vſque ad mortem, imitans, ſicut dictum eſt, Dominum ſuum dicentem: Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis, quo ſaluaret vbiquè errantem & perditam plebẽ ab inſurgentibus temporibus illis hæreticis. Traditur igitur Romæ de catholica Eccleſia beati Ioãnis à potentibus ſeculi huius, his qui in hoc erãt miniſterio digniſſimis, atque à cuſtodibus depoſitus eſt ad portum, & coniectus eſt in lembum. Et nauigantibus quantocyùs, euntibusque cum auiditate in inſula quæ vocatur Naxon, non * ceſſerunt illi beato & Apoſtolico viro penitùs cuſtodes contingere terram, dolentibus prorsùs pedibus eius, cùm ipſi per loca conferrent, & omninò quieſcerent. Hi autem qui per loca erant ſacerdotes & cæteri fideles regionis ipſius, dirigebant beato Epiſcopo munera non paruæ quantitatis, cauſa videlicet eius vtilitatis. Quas quidem directas ſpecies & quantitates, cuſtodes beſtiales continuò coram eo diripiebant, improperioſa & amara plurima ingerentes contra eum: eos autem qui munuſcula detuliſſent, iniurijs & verberibus afficiebant, dicentes ad eos: Quicunque veſtrûm diligit iſtum, inimicus eſt Reipublicæ. Nunquidnam ei hoc ſolũm non valebat inferre dolorem incomparabilem, ſuper infirmitatem quæ illum valdè deprimebat? Exindè igitur cuſtodes, qui retinebant eum, præmittentes nuncium ab inſula Naxon in Byzantium, aduentum & captionem eius nunciauerunt, proferentes aduersùs eum plurima mala, proclamantes illum hæreticum, & rebellem, Deique aduerſarium, & ſubuertentem vniuerſam terram Romanorum.

Non timet vir ſanctus animam ſuam pro ouibus ponere.

Iohan. 10.

f. * conceſſerunt

Impij cuſtodes eũ omnibus bonis ſpoliant: & offerentes ei munera, iniurijs afficiunt.

Accuſãt eũ hæreſeos & rebellionis viri ſceleſti.

Cap. 16.

Cumque tandèm perueniſſet beatus Martinus Byzantium ſeptimodecimo die menſis Septẽbris, in portu Euphemiæ iuxta Archadiam, non permittebant illi miniſtri recubare in grabato nauis, à manè vſque in horam decimam, eratque ſpectaculum omnibus & angelis & hominibus. Accedebant enim varij homines, quos propter ferales mores dixerim lupaces, & talia fecerunt contra ſanctum Papam, qualia à Chriſtianis dici non oportet. Videres nanque miſerabiliter ſanctum virum ità deiectum, atque deſpectum, vt etiam ethnici multas illi blaſphemias inferrent, nihil aliud quærentes niſi vt auferrent animam eius. Dehinc circa ſolis occaſum venit quidam ſcriba nomine Sagoleba cum multis excubitoribus, & auferentes beatum virum de lembo, poſuerunt in geſtorio, duxeruntque in cuſtodiam excubitorij, quæ cognominatur Prandiaria, & fecit illum ſcriba includi ſub multa cuſtodia, præcipiens vt nullus penitùs de ciuitate ſciret quòd in eodem eſſet excubitu. Manſit igitur idem Apoſtolicus ſanctus in illa cuſtodia nonaginta tres dies ſine participatione alicuius ſermonis. In ipſa verò nonageſimatertia die, quæ eſt dies Paraſceue, manè tulerunt illum de cuſtodia, conſtituendum in cella ſacellarij, iubentes pridiè conuenire omnem ſenatum, quod

Multa patitur ab aduerſarijs fidei opprobria vir Apoſtolicus.

Recluditur in cuſtodia Prandiaria.

quod & factum eſt. Iuſſerunt autem illum introduci, & introduxerũt eum in ſella portatoria, erat enim penitùs æger, præcipuè autem illis diebus præ nauigatione, & afflictione cuſtodiæ per tot dies effectæ. Intendens autem in eum primus qui præſidebat ſacellarius cum reliquis principibus à longè, iuſſit eum ſurgere à * ferculo & adſtare. Agentibus quibuſdam miniſtrorum non valere eum ſtare, turbatus præ multa ira ſacellarius exclamauit, & quidam de cuſtodia cum illo, ſurgere eum debere & adſtare * ſenſuræ ſubnixum. Vir autem Domini ſurrexit, & ſtetit in medio. Sacellarius autem inquit ad eum: Dic miſer, quid tibi mali fecerit Imperator, tulit à te aliquid, aut oppreſſit te ibi? Ille autem tacebat. Tunc ait ad eum ſacellarius: Imperatoriæ voci non reſpondes? ecçè nunc ingredientur accuſatores tui. Et continuò introducti ſunt multi accuſatorum contra eum. omnes autem erant mendacij filij, & diſcipuli eorum, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negauerunt: contradicebant verò ſancto viro quemadmodùm præmoniti fuerant. erant enim voces eorum præmeditatæ & præparatæ. Quibuſdam verò interrogatis de ſancto viro, profitebantur de illo ſe nihil mali ſcire: & continuò turbati qui prætendebant * certamen, incipiebant validis minis increpare eos, donec ſuaderent eis proferre quæ erant conuenientia in mortem beati viri & iuſti Martini.

*hoc eſt, ſella illa geſtatoria.

Siſtitur ad tribunal ſacellarij & ſenatûs.

for. *. ceſſuræ

Falsò accuſatur à mendacij filijs.

f. * examen

Cap.17.

Contemplatus ergò ſanctus Papa introeuntes teſtificari, ſubridens, dixit: Iſti ſunt teſtes? erant enim primi ingredientes nomine quidem melliti, lupaces autem & beſtiales ſententia, & quidam eorum qui erant Olympij, cum quibus erat & Andreas qui fuit eius notarius. Erant autem inter accuſatores infelices Imerites, & Therinus, & reliqui numero quaſi viginti. Iurabant autem ſuper textum ſancti Euangelij, & ſic teſtificabãtur. Erat aũt primicerius Dorotheus nomine patricius Siciliæ inter illos, qui iurãs dixit: Si quinquaginta capita haberet homo iſte, nõ oporteret illũ viuere, eo quòd ſolus ſubuertit & perdidit vniuerſum Occidentẽ & deleuit. Et re vera vnius cõſilij cum Olympio fuit, & inimicus & homicida Imperatoris & Romanæ vrbanitatis. Vidẽs ergò iuſtus vir introeuntes eos, & iurantes ſine parcitate teſtificatores, cõpaſſus perditioni animarũ eorum, ait ad eos qui pręſidebant principes: Obſecro vos per Dominum, nolite præparare eos iurare, ſed abſque ſacramento dicant quæcunque volunt: voſque facite quæcũq; vultis. Et quid opus eſt etiam iurando perdere illos animas ſuas? Ingreſſo equidem vno teſtium & dicente, quoniam coniurationes fecit cum Olympio, & milites præparauit vt iuuarent: interrogatus Deo precioſus vir, ſi hæc ità ſe haberent, reſpondit: Si vultis audire veritatem, dico vobis ſequentia. & cœpit dicere: Quandò factus eſt typus & directus eſt Romam ab Imperatore. Et hoc tantùm dicente beato Epiſcopo, aliud quid non conceſſum eſt illi loqui: ſed continuò ante omnes incipiens Troilus inquit: Non inferas nobis hîc de fide, de duello nanque nunc ſcrutaris, quoniam & Romani, & nos Chriſtiani ſumus. Et reſpondit illi verus Eccleſiæ paſtor Martinus: Vtinàm, inquit, inueniatis me in illa die tremendi examinis, teſtem etiam in hoc. Denuò inter accuſantes ait ad eum præfectus Troilus: Qualis homo es tu? quoniam audiens & cernens talia contra Imperatorem nitentem effodiendum Olympium, non prohibuiſti eum, ſed conſenſiſti ei? Ad quem continuò reſpondit ipſe beatus Apoſtolicus Papa: Dic Troile, quandò, ſicut ſcitis etiam vos & nos audiuimus, Georgius, qui erat ex monachis vrbis huius, à magiſtratu miſſus ingreſſus eſt vrbem à caſtris, & talia verba loquutus eſt, fecitque res tales, vbi eras tu, & qui ſunt tecum, * quoniam non reſtitiſti ei, ſed econtrà concionatus eſt vobis, & quos voluit, palatij exulauit? Iterumque ſub Valentino cùm præcepto Imperatoris indutus eſt purpura, & conſedit ei, quo eratis & vos? non eratis hic? Cur ergò tunc non prohibuiſtis eum, dicentes: Nè attingas res non opportunas tibi? nònne omnes econtrà * conueniſtis ei? quomodò habebam ego tali viro aduerſùs ſtare, habenti præcipuè brachium vniuerſæ militiæ Italicæ, an potiùs ego illum feci Exarchum? Veruntamen obſecro vos per Dominum, quodcuncunque vultis & diffinietis in me fieri, citiùs explete. Nouit enim Deus, maxima dona tribuitis, quacunque me clade iugulaueritis.

Ecce quot accuſatoribus obruatur vir iuſtiſſimus.

Nõ permittit verus animarum paſtor, vt periurio animas ſuas perdant.

Interrumpitur eius ſermo ne ſe excuſet.

f. * quomodo

* cõniuiſtis

Reddit rationem cur Olympio non reſtiterit.

Cap.18.

Percontatus autem ſacellarius quendam de miniſtrantibus Sagolebæ ſcribæ, ſi ſunt foris alij aliqui qui teſtificari debeant, reſpondit: Sunt domine plurimi alij. Deficientes autem hi qui præſidebant, ſancto & venerabili viro adſtante in

con-

conſpectu eorum,& potiſſimùm ſpiritu ſancto eum confirmante,dixerunt ſufficere teſtes.Erat quippè interpres eorum quæ à ſancto viro dicenda erãt, vel dicebantur,verborum Innocentius conſul,filius Thomæ, qui erat ab Africa. & cùm interpretaretur ea quæ à beato viro dicebantur,non ferens ſacellarius,videns ignita iacula ſancti ſpiritûs à Deo honorabili viro contra eos prolata, ait ad Innocentium cum furore: Cur nobis interpretaris quæ dicit? noli dicere quæ dicit. Surgens ergò continuò ſacellarius cum plurimis qui conſederant ei, ingreſſus eſt nunciare Imperatori quæque ipſe voluit. Eduxerunt autem ſanctum Apoſtolicum virum de cella iudicij, magìs autem ex aula Caiphæ,in geſtatorio ſedili ſedentem,& ſtatuerunt eum in medio atrij, quod erat ante cellam ſacellarij & Imperialis ſtabuli,quo conſueuerant omnis populus conuenire, & expectare ſacellarij ingreſſum. Circundederũt eum excubitores,eratque omnibus ſpectaculum formidabile turbis.Poſt paululùm ergò iuſſerunt inferri eum in ſolario diſpoſitionis,vt eſſet ibì,quatenùs proſpiceret Imperator per cãcellos reclinij ſui ea quę futura erant fieri. erat itaque multitudo populorum vſque ad hyppodromum conferta conuenientium illuc.

Innocentius conſul, ſancti Martini apud ſenatum interpres.

Exhibetur vir ſanctus populo illudendus.

Cap.19.

Statuerunt ergò reuerendiſſimum virum in medio ſolarij diſpoſitionis in præſentia totius ſenatûs ſubnixum hinc & indè. Facta eſt ergò conſtipatio ſubitò non minima, & exiens ab Imperatore ſacellarius,apertis ianuis triclinij in ſolarium diuidi populum iuſſit.Veniensque ad ſanctum ac venerabilem virum Martinũ Apoſtolicum,dixit ad eum: Vide quomodò te Deus adduxit & tradidit in manus noſtras: Tu nitebaris contra Imperatorem. Quid tibi ſpei erat? ecce dereliquiſti dominum,& dereliquit te Deus.Et continuò vocans ſacellarius quendam adſtãtium excubitorum tonſorem,pręcepit,ſine mora illi auferre pſachmon ſummi & Apoſtolici viri,atque præcipui paſtoris omniũ Chriſtianorũ,qui orthodoxã ſanctorum patrum & Synodorũ confeſſionẽ,hoc eſt fidem confirmauit, & noui erroris exortos authores, videlicet nouos hæreticos,cum impijs dogmatibus eorum canonicè & ſynodicè anathematizauit. Cùm ergò excubitor incidiſſet pſachmon beati viri, & corrigiam compagiorum eius,ſtatìm tradidit eum ſacellarius præfecto vrbis,dicens: Tolle hunc domine præfecte,& continuò membratim incide illum. Cum his autem omnibus iuſſit adſtantibus anathematizare eum.quòd & fecerunt. Non reſponderũt autem huiuſcemodi voci viginti virorum animæ, ſed omnes qui hoc videbant,& ſciebant,quia Deus eſt in cælo conſpector eorum quæ fiebant, ſubmiſſo vultu cum magna mœſtitudine recedebant.

Ecce, qua contumelia vir ſanctus afficiatur ab impio ſacellario.

Anathematizatur vir iuſtus ab impijs.

Cap.20.

Suſcipientes ergò carnifices beatum Epiſcopum,exuerunt illum pallio ſacerdotalis ſtolæ,& ſcindentes alas tunicæ eius quę erat interiùs à ſummo vſque deorsùm, circumpoſuerunt ferrea vincula in ſanctam eius ceruicem,& per omne corpus traxerunt eum cum vi,& non conceſſerunt ei penitùs alicubì reſidere & animam refocillare.Duxerunt autem illum à palatio,publicantes & dehoneſtantes per medium ciuitatis vſque ad prætorium, & gladius coram eo. Erat autem viro beato dolor magnus,& inenarrabilis: oppidò enim erat feſſus,& infirmus prę tantis incommodis,futurus reddere animam à preſſura nimiarum paſſionum,& tenuitate corporis.Attamen gaudens ſpe confortabatur in Domino,in quo habuit fiduciã æternæ conſolationis & pręmium tanti pro veritate laboris.Et quo magìs afflictione & vi trahebatur,eo magìs ſereno obtuitu ductus, cum multa animi conſtantia iuſtus cum vno ſolũmodò indumento à ſummo diſciſſo in duas partes, & ſine cinctorio incedebat vir tantus, fide & gratia Domini cinctus. Heu, proh dolor,cerneres virum Deo plenũ tanto opprobrio ſubiectũ,vt interiora eius quodãmodò nuda panderentur. Multifariè quidẽ contentiones populorũ agebãtur propter ſanctum virum,alij gemebant,& mœrore confecti lachrymabantur: aliqui autem miniſtrorum ſatanæ gaudebant,& ſubſannabant. & ſicut ſcriptum eſt, tranſeuntes mouebant capita ſua, & dicebant: Vbì eſt Deus eius? & vbì fides eius,& doctrina ipſius? Cumque veniſſet ſanctus Domini in pretorium dehoneſtatus,& à carnificibus vinculatus,proiecerunt eum in ima carceris cum homicidis,& trãſacta quaſì vna * tulerunt eum indè,& tranſpoſuerunt illũ in cuſtodia Diomedis in pretorio pręfecti. Tanta autem inſtantia & vi trahebant illũ vinculis nexum,vt dilaniarentur crura & poplites eius, & ſanguis precioſus flueret per aſſcenſum ſcalæ eiuſdem cuſtodiæ. erant enim gradus ſcopuloſi & aſperi valdè, ac penitùs in altum porrecti.

Vincula in eius ſanctã ceruicem conijciũtur, & grauiter torquetur.

Maxima contumelia & opprobrio afficitur.

Matt.27. Deut.32.

Detruditur in teterrimum carcerem aſſociatus latronibus.

Erat

Erat autem beatus Epiſcopus iamtunc morti proximus, ſupplicijs anima deficiente. Introducentes ergò quomodocunquè in cuſtodiam ſanctū virum decidentem ſæpiùs & ſurgentem, poſuerunt in ſcamno indutum ferro & catenis.

Cap. 21.

Multo frigore & vinculorū pondere in carcere cruciatur.

Poſtquàm enim traditus eſt præfecto à ſacellario vt cruciaretur, continuò carnifices exuerunt eum veſtimentis ſuis, grauiter enim algoribus vexabatur. quia intolerabilis hyems erat. impoſuerunt autem ei grauiſſima pondera ferri, & nullus ei aderat de ſuis excepto vno clerico adoleſcente. Qui commanens ei in cuſtodia, & ſuperſtans lamentabatur magiſtrum, ſicutì Petrus Dominum. Erat autem magiſter cuſtodiæ coniunctus beato Epiſcopo, quia ſic erat mos, vt futurus pati per gladium conuinciretur magiſtro cuſtodiæ illa nocte: erant autem ibì duæ mulieres mater & filia deuotæ valdè, prænominatæ cuſtodiæ claues tenentes, quæque adſpicientes importabilem dolorem ſanctiſſimi patris, qui inter tot pœnarum genera quæ aderant, ardore quatiebatur diriſſimo: motæ compaſſionibus, quærebant aliquam miſericordiam facere cum illo, & contegere eum volebant mater cum filia, ſed non audebant propter vinctum & cuſtodientem carnificem. Putabant enim actutùm venturam cenſuram vt trucidaretur. Poſt quaſdam verò horas quidam ex ordine militari vocabant ab imo magiſtrum vigiliæ carceralis. Deſcendente eo, vna mulierum ergaſtulorum illorum pietatis viſcere ducta, accedens, amplectenſque bellatorem Chriſti, & Apoſtolicum patrem, portanſque reclinauit eum in prædiolo ſuo contegens vtiliter, & inuoluens. Manſit autem vſque ad veſperum ſine voce. Veſpere autem facto miſit ad eum Gregorius præfectus eunuchus ex cubicularijs maiorem domûs ſuæ cum paucis cibarijs, & refecit eum, dicens: Nè deficias in tribulationibus, confidimus in Deum, non morieris. In quo magìs aggrauatus ille beatus ingemuit. Abſtulerunt autem continuò ferrea vincula ab eo.

Sāctus Dei, carceris ſqualiore inter mortuus à quadā matrona contegitur & humaniſſimè tractatur.

Cap. 22.

Vermis conſcientiæ mordet cor Pauli Patriarchæ Cōſtantinopolitani.

Sequenti autem die abiens Imperator in patriarchium viſendi gratia Paulum Patriarcham, proximus enim erat morti, narrauitque ei quæ conſummata erant in ſanctiſſimum Papam. Ingemiſcēs verò Paulus & conuerſus ad parietem, dixit: Hei mihi, & hoc ad abundantiam iudiciorum meorum actum eſt. Percontatus ergò ab Imperatore quarè hoc dixerit, reſpondit: Nunquidnam domine non eſt miſerabile talia pati Pontifices? Tunc attentiùs adiurauit Imperatorem, ſufficere ei in his quæ paſſus eſt, & nihil ampliùs ſuſtinere. Hoc autem beatus Papa Martinus, & quia non ſuſcepit quod expectauit, non gratum habuit tale promiſſum: ſed penitùs mœſtus effectus, feſtinabat enim implere bonum certamen, & peruenire ad eum quem deſiderabat. Sed quid morer? poſt dies octo defuncto Paulo dirigitur ab Imperatore ad magnanimum Papam Martinum, qui fuit in cuſtodia Diomedis: legatus autem fuit Demoſthenes reſcriptor & collaborator ſacellarij, & Libelthiſius cum eo. Intrantes verò dixerunt ad eum: Dominator noſter eximius Imperator miſit nos ad te, dicens: Eccè in quanta gloria exiſtens, in qualem ordinem teipſum duxiſti? Nemo tibi fecit hoc, ſed tu ipſe tibimet ipſi. Ipſe autem nullum aliud reſponſum dedit niſì ſolùm hoc: Gloria, gratiarum actio per omnia ſoli immortali Regi. Dicit ad eum Demoſthenes reſcriptor: Significauit tibi Imperator iſta, dic nobis ea quæ à Pyrrho hî● & Romæ ſubſequenter, geſta ſunt. Pro qua cauſa abijt Romam, iuſſus, an proprio propoſito? Reſpondens ſanctus Papa dixit: Proprio propoſito. Ait Demoſthenes: Libellum illum quomodò fecit? compellente aliquo? Reſpōdit ſanctus vir: Nemine compellente, ſed propria propoſitione. Demoſthenes inquit: Veniente Pyrrho Romam quomodò eum ſuſcepit ſanctus vir Theodorus prædeceſſor tuus? Dixit ęquanimus Papa: Vtì Epiſcopū decuit. & quomodò nanque priuſquàm veniret Pyrrhus Romā manifeſtè ſcripſit beatus Theodorus ad Paulum, vtpotè ad eum qui ſupplantationem fecit, & alterius thronum inuaſit? deindè autem veniēte eodem Pyrrho Romam ſponte ſua ad veſtigiā beati Petri, quomodò non haberet eum ſuſcipere prędeceſſor meus Papa Theodorus, vtpotè Epiſcopum? Reſpondens, Demoſthenes dixit: Verè veritas ſic ſe habet. Vndè autem ſumebat ea quæ ad vſum ſui corporis erant neceſſaria? Dixit beatus Martinus: Manifeſtè de Patriarchio Romano. Ait cōcertator: Qualis panis dabatur ei? Reſpondit beatus Martinus: Et vos neſcitis Eccleſiam Romanam? dico enim quia quiſquis venit illuc miſerabilis homo hoſpitari, omnia ad vſum præbentur ei, & nullum immunem ſuis donis ſanctus Petrus repellit illuc venientium, ſed panis mun-

Dolet Martinus Pontifex, ſe martyrij expectatione fruſtrari.

Dicit rationem Pontifex, quomodò Pyrrhus ſua ſponte Romam venerit.

Sedis Apoſtolicæ hoſpitalitas.

mundiſſimus,& vina diuerſa dantur ei,nō ſolùm autem illi,ſed & hominibus eius. Si ergò in pauperibus iſta fiunt, qui venit etiam honorabilis, ſicut Epiſcopus, qualem ſumptum habet ſuſcipere? Dicit ad eum Demoſthenes:Dicimus nos ſicut & audiuimus,quia Pyrrhus vi fecit libellū Romæ, & quia lignea vincula ſuſtinuit, & multa dolenda paſſus eſt,& in armario recluſus fuit.Reſpōdit ſanctus Martinus, & dixit:Nihil tale factum eſt: nam niſi quia formidine aliqui tenentur,& non poſſunt loqui veritatem, hîc ſunt Conſtantinopoli plurimi,qui tunc erant Romæ,& ſciunt quæ ibi geſta ſunt: ex quibus interim ſupereſt Plato patricius,qui tunc exarchus erat,quique direxit tunc homines ſuos ad Pyrrhum Romam: percontamini eum de his, ſi mentior. Veruntamen quid volumus plurima quærere? eccè in manibus veſtris retinetis me,quodcunque vultis in me conſummate.Deo indulgente in veſtra eſt poteſtate. vtiquè ſi mēbratìm inciditis carnes meas, ſicuti præfecto iuſſiſtis,cùm me illi traderetis,non communico Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ. Eccè hîc ſum,exanimate me,& tentate,& inuenietis experimento gratiam Dei & fidelium ſeruorum eius.

Eccè quomodò vir ſanctus iuſſus fuerat mēbratìm incidi.

Cap.13. Interìm Pyrrus in medium venit,qui totiès anathematizatus eſt, & nudatus honore diuino. Stupefactus autem Demoſthenes reſcriptor, & admirans ſuper conſtantia atque audacia beatiſſimi Papæ Martini pro Chriſto velle voluntariè mori: quia ad hoc poſitus erat calix paſſionis, accepto libellario ſeriatìm omnia quæ à beato Papa dicta erant,ſcribentes, receſſerunt. Fecit autem athleta Chriſti Martinus in eodem Diomedis ergaſtulo octogintaquinque dies,poſt primos nonaginta tres,hoc eſt, omnes ſimul centum ſeptuaginta quinque.His tranſactis, venit Sagoleba ſcriba dicens ad beatumEpiſcopum:Iuſſum eſt mihi auferre te hinc,& ducere in domum meam, & poſt duos dies dirigere te quò iuſſerit ſacellarius. Interrogauit autem beatus Martinus quò ducendus eſſet, & in quem locum, ſed ille noluit ei dicere.Rogabat autem eum,vt ſineretur in eadem cuſtodia,quouſquè exularetur,& ad horam auferretur de cuſtodia: nec hoc conceſſum eſt ei. Circa occaſum verò ſolis venerabilis Papa Martinus dixit his qui erant in ergaſtulo: Accedite fratres,valefaciamus,quia eccè nunc aderit,qui auferet me hinc. Et hæc dicente eo,biberunt ſinguli charitatis cauſa calicem. Exurgens vir venerandus cum multa conſtantia atque gratiarum actione dixit ad vnum occurrentium dilectū ſibi, qui erat ibì:Veni domine frater,da mihi pacem.Erant quippè in illa hora prǽcordia fratris illius, vt exiſtimo, ſicut diſcipuli illius qui vidit Dominum in cruce pendentem. Cumque oſculum præberet ſanctiſſimo Papę,præ nimia charitatis abundantia copioſiſſimè inter ſe lachrymas fuderunt.Omnes verò qui aderant lamentum terribile faciebant. Anxiatus in hoc vir Domini Martinus, ſereno vultu flagitabat omnes nè hoc facerent. & impoſitis venerabilibus manibus ſuis ſuper ceruicem fratris illius,ſubridens,ait:Bona ſunt hæc domine frater,hæc ſunt opportuna,& te nō oportet flere,ſed magìs gaudere ſuper me. Ad quem ilicò cum cordis contritione frater ille pius reſpondit: Deus nouit famule Chriſti, lætor in gloria, quia dignatus eſt Chriſtus Deus noſter propter nomen ſuum ſanctum,hæc te omnia pati; ſed lamentor omnium perditionem. Salutantes ergò eum,omnes receſſerunt:veniens autem continuò ſcriba,& auferens eum,inſulit in domum ſuam.Dictum eſt ergò quia in Cherſonam inſulam exulatur.

Ducitur de cuſtodia ad cuſtodiam, more Chriſti ab Anna ad Caiphā.

Valedicit ſuis cum lachrymis in Cherſonam inſulam relegandus.

Cap.14. Poſt paucos autem dies ipſe ſanctiſſimus & Apoſtolicus vir,tranſuectus eſt nauigio clàm in præfatam inſulam. Ibì quippè ſicut Ioannes Apoſtolus in inſula Pathmos,omni humano ſolatio deſtitutus,diuinæ contēplationis & angelicæ viſitationis conſolatione,meruit crebrò releuari.Ieiunijs quippè & orationibus ſemper intentus,egit bonus Eccleſiæ vniuerſalis paſtor & fidelis diſpenſator & prudens,vt nec ouibus abſens deeſſet,nec hæreticis pateret victoria falſitatis. Curauit quippè paſtor pius,qui animalia Domini veritatis pabulo ſaginare ſolitus erat,nè fame fidei attenuata,mortis æternæ diſpendium ſubirent, & antiqui deuoratoris fauces intrarent.Gaudebant quippè Inimici veritatis,quaſì iam mater Eccleſia tanto præſule exulante finem habitura eſſet rectè credendi. Sed cùm vir beatiſſimus Martinus fide & deuotione Ieſu Chriſti Domini noſtri ſtigmata in corpore ſuo geſtaret, per dies plurimos * impertæſus præ nimia inopiæ preſſura,virium mœrore iam totus tabeſceret, & effœti corporis flacciditatem ſpiritu agonizante,natura autem compellente præſentiſceret,per Epithomum Romanæ valefecit Eccleſiæ,mādans fide-

Mittitur Cherſonam exulatum. Apoc.1.

Multis virtutibus vacat.

Cura eius de ſalute ouium.

Galat.6.

*id eſt, valdè tædio affectus.

ſequendus,amplectendus, niſi Chriſtus innuitur? quem adoleſcentula virgo diligens, merito caſtitatis agnum ſequitur quocunquè ierit. In eius itaque laude,qui cùm ſit idē in omnibus,operatur magna & minima & diuerſa non diuiſus, ac diſſimilia nō diſſimilis,de vita huius virginis ſi loquamur aliquid, ſermonem impolitum nullus abhorreat: ſed quod effari nitimur,attendat. Apoc.14.

VITA.

Cap. I.

ANNO Dominicę incarnationis circiter euoluto ſexcenteſimo trigeſimo,circa hæc tempora non longè multùm Romanæ ſedi Apoſtolicæ prȩſidētibus per ſucceſſionem Pontificibus, Honorio, Seuerino, Iohanne, Theodoro, Martino, imperante apud Conſtantinopolim Heraclio, in Francia regnāte Dagoberto filio Clotarij,qui quartus erat à Clodouco,quem ſanctus Remigius baptizauit, orta eſt in pago Haionenſi virgo Aldegundis ex regali proſapia,patre Vualberto,matre Bertilia. Cuius ſoror Vualdetrudis maior natu, cuidā ſatis illuſtri viro Maldegario, cognomento Vincentio, legitimè fuerat copulata: qui poſteà diuinitùs inſpiratus, & exhortatione religioſorū virorum animatus, ſpreuit mūdum, ſecutus eſt toto corde Saluatorem Ieſum Chriſtū. Eo tempore multi religioſi viri,Dominicæ vineæ ſtudioſiſſimi cultores, Amandus Traiectenſis Epiſcopus,velut imbrifera nubes circunquaq; pluendo diſcurrens: Arnulphus Metenſium, Autbertus Cameracenſium pontifices, Eligius Nouiomenſis,Audoënus Rothomagenſis,Giſlenus ab Athenis aduenicns peregrinus in Galliam, & alij plures in Eccleſia tanquàm in cælo luminaria, partes orbis occidentales irradiabant, & multos tam prædicatione, quàm exemplo vitæ, in viam ſalutis deducebant. Puella verò Aldegundis,parentum cura diligenter enutrita, diuina gratia procurāte, ſacris literis imbuta eſt: quarum ſcientia valdè proficiens,ac dogmata Chriſtianȩ religionis animo complectens,amore cæleſtis ſponſi iam in ipſis puellaribus annis vehemēter flagrare cœpit. Parentes enim eius,quāquàm ſuperbi faſtu ſanguinis eſſent elati,Chriſtiani tamen nominis memores,quod gerebant,filiam ſuam ità ſecundùm Dei timorem educârunt,vt in ipſa iam tenera ætate Domino CHRISTO magìs, quàm ſeculo, placere deſideraret.

Nouembris 13. quo die celebratur eius trāſlatio.

Patria & parētes eius.

Cap. 2.

INtereà dum adhuc eſſet in domo parentum,cæleſti frequenter ſuſpenſa contemplatione,modò vigilans, modò per ſomnium, diuina gratia ſibi reuelante,cœpit multa viſionum genera percipere: quas ipſa deſcribens, Abbati cuidam religioſo,nomine Sobino,de monaſterio Niuialenſi,commiſit. Quas etsì quidam, minùs dignè penſantes quȩ legunt vel audiunt,ſuperfluas aut non credendas eſſe putant: nulli tamen ſapienti, mirum aut incredibile videtur,ſi puella Deo toto ſeruiens affectu,frequentibus ſanctorum Angelorum viſionibus, ſeu vigilans,ſeu dormiens, paſcebatur: cùm econtrà quælibet anima ſpurcitijs luxuriæ negligenter dedita, dæmonicis nonnunquàm illuſionibus deludatur. Igitur vt breuiter ea viſa comprændamus,audiuit quadam nocte ſibi promitti per viſionem ineſtimabiles diuitias: quas primò terrenas æſtimans, ſtatim in ſpiritu ſibi promitti cæleſtes agnouit. Deindè per viſum in ſublime rapta, monentē audiuit aliquem,vt caduca poſtponens,faciliùs adipiſcatur cæleſtia: modò deniq; vocem audiuit, Non alium tibi quæras ſponſum, quàm Dei filium: modò Chriſtum in ſpecie pueri ſpecioſiſſimi cernit afferentem ſibi ſtolam candidam, palmamq; victoriæ: nunc etiam erigitur in ſpem cæleſtium,dùm audit per viſum ſe futuram eſſe in ſocietate Angelorum ſanctorum. Inter has viſiones adſpicit diabolum, inuidiæ facibus ardentem, de ſua triſtem electione; tum Angelū Dei ſeſe cohortantē,vt perſeuéret in virginitate, & longè ſe faciat à ſeculi vanitate. Huiuſmodi viſionibus non mediocriter conſolata, de die in diem in amore virtutum proficiebat,& vt perſeuerando magis proficeret quotidiè,

Multæ ei offeruntur viſiones.

diè,maiora videbat.Siquidem appáret ei puella, quaſi de itinere veniens, & à Dei genitrice ſe miſſam affirmans,vt,quod vellet,poſtularet. At illa mox alacriter reſpōdit,id ſe deſiderare,quod Dominus vellet,Chriſtique voluntatem in ſe fieri præoptare. Vidit frequenter ſanctos Angelos exhortantes ſe: vidit & beatum Petrum,admonentem ſe de regno Dei. Conſpicit etiam Dominum Ieſum Chriſtum, in ſpecie ſolis & lunæ, in figura regni Dei ſibi apparentem. In cunctis huiuſmodi reuelationibus virgo prudens, magis magiſque ſe humiliabat,regno Dei propior fiebat,ſponſo cæleſti feruentiùs inhiabat.Si quis autem iſtiuſmodi viſiones pleniùs nôſſe deſiderat, vitam ipſius reuoluat, de qua nos pauca decerpētes, notitiam tantummodò rerum indicare ſummatìm conamur ſcire cupiētibus,quāti meriti ſit hæc virgo,quæ totiès Angelicis recreabatur conſolationibus ſecundùm ordinatiſſimam creatoris diſpenſationem,qui nouit vnicuique congruentem adhibere dulcedinis ſuæ moderationem.Et vt harum ſeriem manifeſtationum iam terminemus,beata virgo Aldegundis de virtute in virtutem progrediens, in tantam ſanctitatis celſitudinem à Domino meruit ſublimari, vt non ſolùm ex ſomnijs, aut per ecſtaſim frequenter,ſed etiam vigilanti manifeſtè Angelus apparéret, familiare colloquium de propoſito conſeruandæ virginitatis exhiberet, virgo ſancta nomen eius fiducialiter interrogaret, & ab eo glorioſum & mirabile ſuum nomen eſſe audiret.

Optimi ſanè effectus talium viſionum.

Angelus ei apparet.

Cap. 3.

CVm verò parentes eiuſdem virginis iam eam tradere marito diſponerent, aduocat mater filiam, prædulcibus hortatur alloquijs, nè ſibi voluntatem ſuam abſcondat. Patris ac ſuum indicat deſiderium, vt ſecundùm ſui generis dignitatem, generoſum non recuſet accipere ſponſum. Monſtrat familiæ numeroſitatem, prædiorum amplitudinem, fundos, rerum abundantiam, gazas diuitiarum copia refertas, cuiuſdam iuuenis diuitias, nobilitatem, pulchritudinem ei blandiendo prætendit. Huiuſmodi blandimentis inſtat mater, animum filiæ ad ſuam voluntatem conatur inflectere. Igitur Aldegundis,honeſta moribus, eloquio ſuauis, frequens in diuina lectione, ac ſedula in diuinæ ſcripturæ meditatione, quem ſponſum eligeret, quem cordis amore geſtaret,Dominum videlicet CHRISTVM, quem legendo cognouerat,cui ſe totam deuouerat, tali ſumpta occaſione iam ampliùs occultare nequibat. Quid,inquit, ô domina genitrix,mater dulciſſima,quid mihi blandiris? Quid tot ſuaſorijs verbis oneras animum meum? Non ampliùs tibi celabo voluntatem meam, deſiderium meum iam antè diù in corde meo conceptum pateſaciam. Tu mihi neſcio quem pauperem memoras ſponſum: ſed ego talem ac tam diuitem ſponſum concupiſco, cuius prædia ſunt cælum & terra & mare,cuius fundi nunquàm deficiunt, & cuius diuitiæ quotidiè creſcunt,& nunquàm minuuntur.Si potes,mater,talem mihi quære ſponſum: non hominem,peccatorem,petulantem,ac citò moriturū. Hoc audiēs mater, licèt non poſſet mētem virginis à ſua conſtantia amouere, fœminea tamen importunitate ſæpè repetebat,admonens filiam de nuptiarum conditione.Sed quid? Incaſsùm verba fundebat: pucllę mentem in Chriſto fundatam,quaſi turrim non caſuram, fruſtrà pulſabat: Dominum Chriſtum ſpecioſum forma præ filijs hominum,hunc adamauerat, hunc eſuriens ſitiebat,hunc ſitiens eſuriebat. Miſericordem in pauperes animum gerebat, diuinis lectionibus mentem aſſiduè paſcebat. In reſpondendo cautiſſima,mitis omnibus: inter homines nobiles humilis, iunioribus velut æqualis. In parcitate cibi & potûs intantùm abſtinentiæ dedita,vt ſibi nulla ſodalium æquiparari valeret.

Mater eam inuitat ad coniugium.

Illa planè reſpuit.

Pſal. 44.

Cap. 4.

SEd dum animus teneræ virginis aſſiduè maternis fatigaretur blandimentis, vt ſuſcipiendo ſponſo voluntati parentum ſatisfaceret: quibus quidem non obedire, videbatur incongruum: obediendo verò plùs eos amare, quàm Dominum Chriſtum, ęſtimabat pernicioſiſſimum: prouidentia diuinæ miſerationis,taliter eam liberauit ab huiuſmodi periculo tentationis. Soror ipſius,memorata ſuperiùs, beata Vualdetrudis, ob amorem ſanctę religionis,à viro ſuo pari conſenſu iam ſeiuncta fuerat: illoque religioſè in monaſterio,quod dicitur Altus mons,conuerſantę: ipſa monaſterium ſanctimonialium, conſilio venerabilis Giſleni, in monte, qui vocabatur Caſtrorum locus, ędificauerat: ibique cum ancillis Dei alijs, ſuperna contemplatione dulciter animum paſcebat,

Nota hæc de ſorore eius Vualdetrude, & marito illius Vincētio.

ſcebat. Suſceperat autem ſacrum velamen, habitum religionis, de manu beati Autberti Atrebatenſis & Cameracenſis Eccleſiæ Epiſcopi: qui tunc inter alios ſacerdotes DEI eo tempore florentes, ouili Dominico non ſegniter inuigilabat. Igitur ex inſpiratione Diuina famula Dei Vualdetrudis, memor ſuę chariſſimę ſororis Aldegũdis, & valdè metuens, nè vinculo carnalis alligaretur amoris, & exoptans toto deſiderio ſecum illam habere ſociam in habitu ſanctę conuerſationis, & curam adhibere ſororibus illius congregationis, miſit literas matri, poſtulans cum obſecratione ſororem ſibi deſtinari, ſecum aliquandiù illam dicens velle demorari: non parùm conſolationis ex illius pręſentia videri ſibi conferri: quandò matri placeret, ſtatìm eam ſe remiſſuram. Annuit mater, filiam dirigit: & quibus erat vna mens Domino ſeruiendi, fit etiam vna domus opportunè ſimul habitandi. Quis dignè poteſt effari, quantum ædificationis ex mutua locutione acquiſiërint? quantum exemplum operationis bonæ cęteris ſororibus ex ſua conuerſatione præbuerint? Cerneres illas ex Euangelio ſorores Martham & Mariam Magdalenam Domino Saluatori certatìm miniſtrantes: ſed non facilè diſcerneres, quę magìs harum eligeret ad pedes Domini ſedere, cùm hoc vtraque ſatageret, & curis exterioribus inuita deſeruiret.

S. Aldegundis iungit ſe ſorori ſuę in cœnobio

Luc. 10.

Cap. 5.

NOn multum temporis elapſum erat, & eccè mater illarum, fœminea ſuſpecta ſolicitudine, nè filiæ ſuæ virginis animum ſoror eius alienaret à ſeculo, ſacrumque velamen illam perſuaderet ſuſcipere, mittit ad monaſterium, & reuocat ad ſe filiam virginem. Beata verò Vualdetrudis inuita quidem remittit ſororem, nè matrem offendat: ſed obnixè deprecando exhortatur eam, vt à ſeculo ſe faciat prorsùs alienam, immortali ſe præparet ſponſo: quàm citiùs valeret, ad cœnobium reuertatur. Illa mœſta valefaciens ſorori, reuertitur ad matrem, quæ tunc morabatur in prædio ſuo, quod nuncupatur Curtiſſolra. Non autem immemor, iuxta ſcripturam, honorandos eſſe parentes: bonæ indolis puella condecentem reuerentiam exhibet matri, humiliat ſe ad pedes eius, deprecatur cum lachrymis, vt in habitaculo, quod erat iuxta eccleſiã, ſibi daret licentiam habitandi: dicens, non ſibi congruum inter viros ac mulieres ſeculares conuerſari. Memorat etiam genitrici ſuę, quàm ſanctè, quàm religiosè ſoror ſua Vualdetrudis in monaſterio ſe haberet, qualiter ancillas Chriſti de ſeculo conuerſas inſtruendo moneret, quàm ſublimia quotidiè de regno cęlorum admonens edoceret. Dum talia matri virgo referret, & ea matri grata ſatìs æſtimaret, illa non modò ſibi non placita, ſed etiam multùm oneroſa demonſtrans, irata, comminata eſt ei plagas, ſi de talibus ei vltrà facere ſermonem auderet. Virgo verò ſapiens non ſolùm illius minas patienter ſuſtinuit, ſed etiam verbera ſuſtinere parata, prudenter ſiluit. Mater autem optima linteamina proferens, filiæ tradidit, & vt indè ſponſalia ſibi veſtimenta pręparet, imperauit: diſponens eam in proximo, nobili cuidam iuueni lege nuptiarum copulare. Virgo ergò linteamina ſuſcepit, domunculam ſecus oratorium, quam à matre impetrauerat, veſtes ad vſus baptizatorum in nomine ſanctę Trinitatis, pia fraude componit, corpuſque ſuum vehementer affligens, die noctuque Dominum cum lachrymis deprecabatur, nè à ſocietate ſanctarum virginum alienaretur, nec alij ſponſo, quàm Domino Chriſto, ſociaretur. Exaudiuntur preces virginis: nuptię, quas inter quindecim dies mater filiæ parabat, differuntur: iuuenis, cui deſpondere eam cupiebat, nè veniret, per multos dies præpeditur.

Reuocata redit ad matrem.

Exod. 20.

Corpus ſuũ valdè affligit.

Cap. 6.

CVmque mater eius ægrotaret, & iam de vita deſperaret, vocat virginem filiam ſuam, dat ei aurum & argentum, veſtimenta precioſa, prędia, villas, ſeruos & ancillas, & omnia, quæ habebat, præter illa, quæ pauperibus in præſenti pro remedio animę ſuę diſtribuit, & quæ in vſus ſeruorum & ancillarum Dei, in cœnobijs Domino famulantium, delegauit. Defuncta verò matre, atque in prædicta villa Curtiſſolra, & in eccleſia ſanctę Dei genitricis, à Dei ſacerdotibus & alijs Eccleſiaſticę dignitatis ordinibus, iuxta virum ſuũ ſepulta: audiens Endo iuuenis, cui pręfata mater filiã ſuam in coniugem dare diſpoſuerat, obitum eius, nihilominùs inſtat, vt virginem vxorem accipiat, imperatque fidelibus ſuis apparatum præparare nuptiarum. Quod cùm audiſſet virgo, val-

Mater eius abit è vita.

dè timuit: fugiensque noctù in locum nemoroſum, qui vocatur Malbodius, aliquot diebus ibì latuit. Sed cùm audiſſet adueniſſe ſanctum Amandum atque venerabilem Autbertum Epiſcopos in monaſterium Altimontis, cum magna cordis humilitate, nudis pedibus illuc properauit, ad veſtigia eorũ ſeſe proſtrauit, deſideriũ cordis ſui aperuit, contrarias tentationum paſſiones ſibi per inſidias diabolicas irruentes indicauit. Tũc beatus Amãdus, iam penè toti notus orbi fama celeberrima virtutũ, qui tanquàm in meſſe Dei ſtrenuus operator, multas per circuitum nationes ad fidem perduxerat catholicam, multa cœnobia virorum ancillarumque Dei conſtruxerat, aperiens os ſuum, doctrinæ cæleſtis imbre facundum, ità puellæ fatigatum roborauit animum, vt non ſolùm ipſum reſpueret mũdum, verùm etiam parata fieret pro Saluatore Chriſto, ſi foret occaſio, ſubire martyrium. Quid plura? Deducta eſt à ſanctis Epiſcopis in oratorium quoddam eiuſdem cœnobij, dedicatum in honore & memoria ſancti Vedaſti: vbì ſacerdotali benedictione conſecrantes, eam æterno ſponſo Saluatori deſponderunt, ſacrumque velamen in habitum ſanctę religionis ſuper caput eius impoſuerunt.

S. Amandi encomium.

S. Aldegũdis accipit ſacrum velamen.

Cap. 7.

BEata igitur Aldegundis de Altomonte reuerſa in locum, vbì priùs latuit, quem ipſa Malbodium nominauerat, qui locus adhuc deſertus erat, cœpit ſagaciſſimè locum excolere, vepribus & arbuſtis radicitùs extirpatis, habitacula conſtruere, ſeruos & ancillas Dei ibidèm congregare. Deniquè poſt ædificium ibì eccleſiam extruxit in honore & memoria ſanctæ Dei genitricis Mariæ: in qua laudes diuinas & orationum vota quotidiè perſoluebat. Tunc ſeculi huius diuitias pro nihilo reputans, prædia ſua & facultates, & omnia ornamenta, quæ ſibi parentes reliquerant, ad loca ſanctorum legaliter diſtribuit, & pauperibus erogauit: vt illam perfectionem attingeret, vndè Dominus dicit: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me. Locum verò, vbì mater & pater eius ſepulti fuerant, in melius reparauit, & ibidèm duodecim ſanctimoniales ad ſeruiendum CHRISTO Domino conſtituit. In ſupradicto verò loco Malbodio, conſilio beati præſulis Amandi, & auxilio Dagoberti regis, cum duabus ſororis ſuę beatæ Vualdetrudis filiabus ſemetipſam contradidit, atque multis alijs ibì ſecum in ſanctæ religionis habitu congregatis, in ſancta conuerſatione permanſit, cunctiſque ſe videntibus exemplum bonorum operum dignum imitatione reliquit. Erat autem famula Dei fideliter ſponſo ſuo deſeruiens in humilitate, in obedientia, in patientia, corpus ieiunijs attenuans, pernoctans in vigilijs & orationibus, longanimis in ſpe, domeſticis ſuis manſueta, modeſta colloquendo, ſeu res eccleſiæ conſeruando, benigna diſtribuendo.

Malbodij cœnobium extruit.

Matt. 19.

Eius virtutes & exercitia.

Cap. 8.

DVas autem neptes, filias ſororis ſuę cum magna diligentia regulariter in monaſterio erudiebat, & vt Dominum Chriſtum ſibi ſponſum eligerent, ab ipſis infantiæ rudimentis diligenter edocebat. Harum vna Madelberta, altera vocabatur Aldetrudis. Quæ videlicet Aldetrudis, puella bonæ indolis, materteræ ſuæ mores & vitam ſatagebat imitari, ſecuſque pedes illius indeſinenter accumbens, doctrina vitæ ſitiebat informari. Quæ cùm multis floreret virtutibus, humilitati præcipuè & obedientiæ dedita erat. Huic aliquandò beata virgo Aldegundis præceperat, vt fragmenta ceræ coaceruaret in vnum: ſolicita, nè vel minima rerum monaſterij deperirent. Illa dicto citiùs paruit, diſperſa cerę fragmenta collegit, ignem accendit, vas æneum, id eſt, peluim, cera plenum ſuperimponit. Sed cùm dominãte flamma ſtrues lignorum iam combuſta decideret, atque ſartago feruẽs, ignis ardore circuncincta, in partem alteram declinaret, ac magìs indè focus exæſtuaret, timens virguncula, nè quid damni contingeret, armata fide, manibus nudis exertiſque brachijs de medio flammarum luterem bullientem feſtina ſuſtulit, nihilque penitùs in cute ſuę carnis perpeſſa lęſionis, in pauimentum depoſuit. Tantum apud Deum & meritum lubentis, & virtus obedientis ſine dubitatione promeruit.

Duas neptes ſuas piè in cœnobio inſtituit.

Inſigne miraculum.

Cap. 9.

BEata verò Aldegundis à propoſito ſuo non deficiebat, ſed de virtute proficiens in virtutem, ſicut à pueritia cœperat, in ſanctis operibus quotidiè perſeueranter abundabat.

dabat. Cùm enim adhuc eſſet in domo parentum, ætate quidem tenella, ſed corde matura, quicquid ſui iuris erat, pauperibus miſericorditer erogabat. Si virgini pecunia nonnunquàm deerat, voluntas tamen largiendi, ſibi nunquàm decreſcebat. Mater autem eius Bertilia, non modicum pecunię theſaurum congregauerat: qui licèt filiam non latéret, occultante matre locum, nihil tamen indè tulit ante mortem illius. Facta autem ſuperſtes parentum, ilicò pauperibus cœpit matris theſaurum erogare. Procedente autem tempore, cùm iam fieret mater familiarum cum ſorore ſua, vocat fidelem miniſtrum, profert argentum ad comparandas veſtes in opus ſeruorum & pauperum Chriſti, iubens, vt, ſi quid de pecunia ſupereſſet, ſibi referre deberet. Implet ſeruus dominæ ſuæ præceptum: emit copiam veſtium: quod remanſit pecuniæ, refert: argenti quantitas integra reperitur, àc ſi nihil expenſum fuiſſet. Stupefactę ſuper immenſa largitate creatoris, quis explicare valet, quantas Deo gratias egerunt?

S. Aldegundis adhuc puellæ benignitas in pauperes.

Prçclarum miraculum

Cap. 10.

QVadam etiam nocte dum ambæ CHRISTO Domino deuotę ſorores, de dilectione cæleſtis ſponſi, & conuerſatione regulari, & ſalute ſororum, à ſummo paſtore ſibi creditarum, ſolicitè peruigiles meditarentur, candela coràm poſita, ſubitò cadens extinguitur. Cumque præſtolarentur, vt ab aliquo ſuperueniente reaccēderetur, & aliqua fieret mora, virgo lucis amatrix porrexit manum, lucernam accepit: in cuius manu continuò lucerna diuinitùs lumen recepit. Quo miraculo, Dominus Ieſus Chriſtus, qui eſt lux vera, ſe prçſentem eſſe ancillis ſuis manifeſtauit, quas in ſuo nomine congregatas, nec ad momentum perpeti tenebras permiſit.

Aliud haud vulgare miraculum.

Cap. 11.

NOn multo pòſt tempore, dum eædem cæleſti ſpōſo dilectæ germanæ, ſibi commiſſi gregis curam gererent, incedentes per cœnobium, negocij quid acturæ, venerunt ad baſilicam beati Apoſtolorum principis Petri ad horam orationis ſextam. Pulſauerunt oſtium: aberat ianitor templi, ſed non aberat cęli ianitor, qui ſtatìm famulabus ſuis fores eccleſiæ clauſas reſerauit, nè gratia fraudarentur orationis, & animus earum, velut arcus in ſeruitium diuinum extentus, relaxaretur ab intentione ſupernæ contemplationis. Tunc intrantes domum orationis, ſolito deuotiùs & maiori compunctione debitum perſoluentes officium, cum alacritate mentis ad ſua reuerſæ ſunt.

Templi fores diuinitùs patefcūt

Cap. 12.

SEd vt parùm ſuperiora memoremus, poſtquàm virgo ſapiens Aldegundis ſecularibus pompis alienata, ſanctimonialibus veſtimentis eſt induta, rurſùs angelicis admonitionibus roborata, viſione mirabili, qua Dominum Ieſum tanquàm ſplendentem circunſtantibus angelicis videre meruit, lętificata, memor etiam ſermonis Amandi viri Dei, de omnimodo contemptu temporalium, & culmine perfectionis, quod priùs iam complere cœperat in parte, modò deliberat omnibus, quę poſſidebat, ex toto renunciare, nihil in terra poſſidens, in cælo cupiens theſaurizare. Fecit ergò deſcribi theſauri ſui ſummam, & totius pecunię, quam habebat in auro & argento, gemmiſque & ornamentis regalibus, quę ſibi collata fuerant à rege & regina, principibus & cognatis, & parentibus ſuis, poſt velationem capitis ſui, ac poſt largas donationes, quas pauperibus Chriſti conſilio beatorum Amandi atque Autberti Epiſcoporum diſtribuerat, & hęc omnia virgo prudentiſſima, domûs Dei decorem etiam exterioris diligens, ac decus eccleſiarum, deuota mente donauit. Prędia verò poſſeſſioneſque infinitas, ad vſus inibi regi Chriſto famulantium publica donatione conceſſit: cætera vniuerſa in ſumptus pauperum delegauit, nihil ſibi prçter vile reſeruans indumentum, ſanctę religioni congruam, atque victum quotidianum, quo cum reliquis ancillis Dei communiter viuebat. Sed Domini Saluatoris benignitas, vt in fide corroboraret animos famularum ſuarum, non diſtulit oſtendere, quàm ſibi gratus eſſet pro ſui nominis amore tranſeuntium contemptus rerum. Eo nanque die, quo famula Dei tam glorioſum opus largitionis ſuæ compleuerat adueſperaſcente, dum ipſa iubente miniſtri ſibi deferrent ad potandum aquam de fonte, qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilæç vinum ex aqua largitus eſt, ipſe fontis aquam ſponſæ ſuę refocillandę mutauit in mirabilis vini ſaporem.

Omnia ſua dat eccleſijs & pauperibus.

Ioan. 2.

Aqua in vinū mutatur

porem. Quod factum cùm omnibus ancillis Dei in monaſterio innotuiſſet, tãtus amor Domini Chriſti mentes earum inflammauit, vt intuitu dilectionis illius, nulla deincèps aliquid terrenum poſſidere curaret.

Cap. 13.

ACcidit aliquandò, vt vna famularum vrceolum aqua repleret, qua ſancta virgo manus ſuas abluere deberet. Intercurrente ergò mora, vacuatus eſt vrceus ad alios vſus, illa neſciente, quæ vas impleuerat. Cumque fuſura eſſet aquam in manibus eius, & vacuum reperiſſet vrceum, tremebunda recurrere volens ad fontem, ſubitò ſenſit vrceum aqua repletum. Hoc ſigno cunctis in cœnobio manifeſtato, meritum virginis admirantur, laudes ab omnibus Domino Ieſu referuntur.

Miraculum

Cap. 14.

QVadam die beatæ virgini piſcem adhuc viuentem piſcator ipſius detulit: quem ſtudio charitatis ad ſeruorum Dei ſuperuenientium vſus magìs, quàm ad ſuos reſeruans, in fontem proximum iactari præcepit. Qui dum aliquandò prope ripam nataret, ſaltum in aëra dedit, & in ſiccum deueniens, in arida palpitare cœpit. Aduolant corui de vicino crocitantes, vnguibus & roſtris piſcem laniare volentes. Mirabile dictu, & inſolitum dictu: iuxtà paſcebat agnus, qui minor cęteris pecoribus, celeriter accurrit, piſcem à deuorantibus eripuit, cornibus & pedibus ac totius corporis niſu cõtrà pugnãs, coruos abegit. Quò ſorores, de monaſterio noua bella proſpicientes, feſtinanter aduenerunt: piſcem incolumem inuenerunt, non ſine grandi admiratione, famulę Dei Aldegundi reportauerunt. Sed idem agnus defenſor piſcis, tam diù proſecutus eſt, donèc in præſentiam virginis Abbatiſſę piſcis oblatus eſt.

Cap. 15.

QVodam verò tempore ſorores monaſterij focum acenderant, & vt ſibi moris erat, ad abluenda indumenta, caldariam cum aqua ſuper focum ſuſpenderant. Vna autem ex illis tunicam beatæ virginis Aldegundis habens indutam, iuxta prunas adſtabat: olla iam æſtuante flamma bulliebat, cùm ecce ſerpens antiquus, inuidens humili famularum Chriſti officio, propiùs adſtantem igni, coniecit in focum, & aquam feruentem ſuper ipſam effudit. At illa cùm caderet, ſanctæ Trinitatis nomen inuocauit. Ancillæ verò Domini feſtinantes accurrerunt, de medio flammarum eam abſtrahunt, & quam timebant ignis ardore membratim reſolutam, orationibus & meritis beatę virginis ſuffragantibus, illęſam reperiunt.

Vide malignum dæmonem.

Cap. 16.

INter alia diuinæ conſolationis beneficia, quę gratia Domini Saluatoris huic virgini conferebat, illud non mediocriter admirandum eſt, quòd eam angelica viſitatione ſępè familiariter confortans, aliqua mœſtitia diutiùs affici non permittebat. Quod etiam ex paruis facilè conicctari poteſt. Audierat enim aliquandò de ſe prolatum detractionis verbũ, à quibuſdã peruerſis & ocio vacantibus: quibus eſt peſſima cõſuetudo ſemper derogare de melioribus. Cumque animus, vt eſt humanę fragilitatis, aliquantulùm indè cruciaretur, adeſt Angelus conſolãs ſolitò eã, verbiſq; dulcibus permulcens: Quid, inquit, ô dulciſſima virgo ſponſa domini Ieſu Chriſti, quid in verbis ocioſorũ & inuidorum cõtriſtaris, cùm tibi ſedes parata ſit regni cæleſtis: illis autem, niſi reſipiſcant, ęternũ ſuppliciũ & pœna ſeruetur infernalis? Talibus virgo recreata ſermonibus, obloquentium vanitates non curauit vlteriùs.

Ocioſis familiaris obtrectandi libido.

Cap. 17.

POſt hæc autem, vt in vita B. Giſleni pleniùs inuenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum, tanquàm frumentum maturum in horreum cęleſte condendum, palea carnis depoſita migraret: in ipſa verò hora, beata Aldegundis vigilijs & hymnis in eccleſia cœnobij Malbodienſis, coram altari glorioſę genitricis Domini noſtri Ieſu Chriſti Mariæ, incumbebat ſuppliciter. Et quoniam illum in hac vita multùm dilexerat, vtpotè cuius doctrina culmina virtutũ edocta conſcenderat, Domini Saluatoris gratia reuelauit ei, & cuius eſſet meriti, quẽ exhortantem ſuſceperat: & ꝙ illa ſequeretur in proximo, quò dux ille pręcedebat. Orans enim, in ecſtaſi mentis eleuata, contemplatur ſenem virum, cano vertice reuerendum, ſacerdotalibus & præclaris veſtibus indutum, baculum manu tenentem, ad ſuperna tranſire, turbamque copioſam albatorum ante & poſt eum iter habere: ſeipſam quoquè virgo ſancta lætabatur in eodem comitatu ſimul properare. Cumque requiſita, quis eſſet dux ille tam glorioſę multitudinis, reſpondiſſet ſe neſcire, ſic Angelus inquit: Amabilis Deo Amandus à ſeculo migra-

Tomo V. Octobris 9. cap. 12.

S. Aldegundi reuelatur obitus S. Amandi.

Viſio.

migrauit, & quoniã in vita ſua ſine macula, ſeipſum gratia Dei curauit ſeruare, atq; ſibi cõmiſſa talẽta diſponendo fideliter duplicauit, modò cum ſanctis animabus, quas verbo & exemplo Domino acquiſiuit, ad gaudia ſui Domini tam glorioſus aſſcendit. Hanc viſionem prudentiſſima virgo nulli ſecum habitantium eo die reuelans, beato Giſleno mandauit, vt cum ſorore beata Vualdetrude gratia viſitationis ad ſe dignaretur venire: quibus venientibus in locum, qui dicitur* Meruiuſ, feſtinauit obuiàm ire. Cumq; viſionem ſuam inter alia ſalutis colloquia beato Giſleno manifeſtâſſet, intelligens vir Dei, quid illa viſio præſignaret, altè ſuſpirans: O chariſſima ſoror, inquit, amabilis & deuota ſponſa regis æterni Domini noſtri I E S V Chriſti, gratias age ſine intermiſſione diuinæ dignationi, quæ tibi dulciſſimi paſtoris & iam factum ad cæleſtia tranſitum, & tuum in proximo futurum, præmonſtrauit. Vndè quia cæleſtis iam dulcedinem patriæ, ſaporemque, Domino reuelante, prægustâſti, neceſſarium eſt, vt omni inſtantia in eius obſequio perſeuéres, donèc ea, quæ ſe diligentibus repromiſit, merearis adipiſci.

Memrianus

S. Giſlenus ei exponit viſionem.

Cap. 18.

VIdit etiam aliquandò beata Aldegundis in viſu, demonſtrante Domino, valdè triſtem humani generis inimicum: ac percontans illum ſolicitè, requiſiuit quæ tanta contra humanum genus eſſet eius peruicacia: quid emolumenti ſibi futurum ſperaret, dum tot millia hominum ad infernũ impellere non ceſſaret. Cui malignus reſpondit, inuidiæ non modicæ ſe dolore torqueri contra filios Adæ: qui quotidiè illuc aſſcenderent, vndè miſer ipſe cum ſuis exularet.

Videt dæmonem.

Fatetur ſatan inuidẽtiam ſuã erga genus humanum.

Cap. 19.

STudioſiſſima diuinæ legis, indeſinenter eſuriens verbo cæleſti ſatiari, virorumque ſanctorum ac religioſorum vitam cupiens imitari, beatum Humbertum apud Mariculas habitantem, virum in ſanctitate magnificum, illuſtratum ſcientia diuinæ ſcripturæ, ſignum Crucis ab Angelo expreſſum geſtantem in vertice, virgo prudens viſitauerat: pabulo diuini verbi per aliquot dies affluentia oris eius epulata, cum illo circa vicina monaſterij quadã vice deambulat: ſed æſtuante feruore diei, cùm penè ſiti deficeret, orãte viro Dei cum ipſa virgine, fons ilicò dulcis è terra nouus emanauit: virgo reficitur, fons vſque in pręſens non deficit. Beatus autem Humbertus depoſitionis ſuæ diem pręnoſcens, lineas veſtes ad vſus exequiarum ſuarum ab ipſa virgine poſtulauit: propter quas dum mitteret deferendas, miſſus alter à virgine pręſaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum veſtibus poſtulatis occurrit.

S. Humberti encomiũ.

Miraculũ.

Cap. 20.

BEata igitur Aldegundis, quæ ſibi Dominũ Saluatorem elegerat ſponſum, frequentibus Angelorum cõfortata viſionibus, qui ſępiùs illam multis modis, vtpotè conſeruam & conciuem recognoſcentes, familiariter alloquebantur, pręſciens ex reuelatione ſpiritusſancti dormitionis ſuæ diem appropinquare, deprecata eſt Dominum, vt qui ſanctos ſanctificat adhuc, & iuſtos iuſtificat adhuc, & qui flagellat omnem filium, quem recipit: dignaretur ancillam ſuam in pręſenti, ſic flagellãdo carnem, purgare, quatenùs anima poſt hãc vitam in requiem Domini ſui ſine macula valeret introire. Sciebat enim in hac vita neminem tam perfectũ eſſe, qui poſſet omnis peccati contaminatione prorsùs carere. Non diſtulit diuina bonitas pręſtare miſericorditer, quod illa petiuit humiliter. Nam in dextera mammilla, non poſt multum tempus morbus, qui vocatur cancer, ſubortus eſt, qui corpus illius exæſtuans, vſq; ad vltimum diem vitæ depaſtus eſt. Virgo verò prudens, exemplo beati Iob, aliorumq; ſanctorum, patienter ſuſtinebat, & tanquàm accepto diuinitùs dono congaudens, ſupernæ dignationi ſapienter gratias agebat.

Apoc. 22.

Prou. 3.

Hebr. 12.

Cãcer morbus eã corripit.

Fert patientiſſimè.

Cap. 21.

CVm autem adeſſe tempus reſolutionis eius Angelus præmonuiſſet, prædictoque die nulla moleſtia corporis eam fatigaret, apparente ſibi rursùs Angelo, cœpit queri cum eo, cur differretur à regno ſibi parato. Cui ille: Scias, inquit, ſanctos Angelos hoc tibi à Domino impetrâſſe, vt ad perfectionem virtutum adhuc habeas ſpatium temporalis vitæ. Sed cùm aliquandò tertiana febre laboraret, hebdomada tranſacta, circa mediam noctem, immittente diabolo, tantus illam ſitis ardor inuaſit, vt niſi mox biberet, videretur exanimari. Cumque viriliter reluctans, à potu vellet abſtinere, vimque febris, non hoſtis tentationem reputaret, confugit ad orationem. Et eccè ante lucem vidit antiquum hoſtem, tetra & horenda facie ſibi adſtantem,

Satan cogitur ſuas ei fraudes fateri.

qui fateri coactus eſt, ꝙ tantum illi ſitis immiſiſſet ardorem: addidit blaſphemus, dicens beatæ virgini, reſtare adhuc duram atq; arctam viã, incertumq; eſſe, vtrùm in Dei ſeruitio perſeueraret. Cui virgo cõſtanter: Dominus, inquit, mihi adiutor eſt, non curo minas tuas. Continuò ſatanas aufugit confuſus, & ſitis ab ea receſſit. Poſt tentationem verò diabolicam, adeſt multipliciter conſolatio diuina. Videt enim in viſu tãquàm à Domino ſe poſtulantem in eius amore perſeuerantiam, ac velut apparentem ſibi ſacerdotem ipſum Dominum, quod petebat, clementer annuentem. Videt etiam beatum Petrum Apoſtolum, ſibi panem candidum deferentem, ſeque de manu eius illum cum ingenti lętitia ſuſcepiſſe. Soror quoquè eius audiuit cęlitùs per ſoporem, & ſuam à Domino acceptam pœnitentiam, & ſororem ſuam virginem promeruiſſe Chriſtum.

Contemnitur ab ea.

Viſiones S. Aldegũdis.

Cap. 22.

INtereà dum virginis animus huiuſcemodi viſionibus aſſiduè paſceretur, & ad cæleſtia contemplanda ſublimaretur, offertur ei paruulus, cuius iam à ſuis vita deſperabatur: quem ipſa protinùs ante cornu altaris proijci iuſſit. Quod vt factum eſt, confeſtìm redditus eſt ſanitati. Cumque renunciaretur virgini de ſubita ſanitate infantis, & animaduerteret, hoc ideò contigiſſe, quòd illum contigerit locũ, quo viderat ante paucos dies tranſiſſe Dominum: quid niſi Deo gratias ageret? Viderat enim non multò antè, quaſi ſtaret in platea, ac velut igneus globus de cælo ſuper ſe veniret. Quarto verò die poſt hæc, media nocte Dominica, cùm ad vigilias ingrederetur ecclesiam, vna de ſororibus egreſſa, cernit plateam, in qua viſio priùs apparuerat, nimia luce ſplendẽtem, cùm eadem hora tenebræ totam occuparent terram. Manè facto, colloquentibus indè & mirantibus, intellexit beata virgo cauſam tanti ſplendoris, nulli tamen earum tunc manifeſtauit. Non poſt multum acceſſit & alius teſtis harum viſionum, affirmans illi, ſe vidiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum exercitu Angelorum, ante cornu altaris ipſi virgini colloquentem. Requirens autem ab homine viſionis horam, recognouit ipſam fuiſſe horam, qua viderat Dominum in viſione. Quarto die poſt hęc ſanatus eſt puer, vt ſuprà dictum eſt.

Puer moribundus ſanatur.

Cap. 23.

SAcerdos quidam boni teſtimonij, ſine repręhenſione conuerſabatur eo tempore in monaſterio à pueritia vſque ad perfectam ætatem: qui referre ſolebat, noctù ſe vidiſſe globum igneum deſcendiſſe de cælo ſuper habitaculum, in quo famula Chriſti ægrotabat. Poſt hymnos nocturnos, vna de maturioribus ancillis Dei, modicum ſoporis deguſtans, videt beatam Aldegundem ante altare in loco ſacerdotis adſtantem, corpus Domini in calice fregiſſe, ſibique dixiſſe: Vade ciò, dic ſacerdoti, vt in hoc calice myſteria Domini Chriſti conficiat: & quoniam herì præ valetudine corporis communicare non potui, hodiè particeps fiam corporis & ſanguinis Domini. Facta die, proceſſit ſacerdos, Miſſas celebrauit, & in tangendo cernit calicem in aëra ſubleuatum, ilicò ſuo reſediſſe loco. Tunc prędicta famula Dei viſionem, quam viderat, & ſacerdos de calice in aëre ſuſpenſo, ad Chriſti ſponſam vtrunque detulêre, certitudinem habentes, has viſiones obitum illius præſignare.

Igneus globus viſus ſupra domicilium eius.

Cap. 24.

INter alia ſigna virtutum, quæ potentia Saluatoris per ancillam ſibi electam operabatur, homo quidam mente captus, aut ſuis exigentibus culpis, aut vt fides virginis manifeſtaretur, per inſaniam capitis penè vſque ad extrema perductus eſt. Cùm parentes eius de vita ipſius deſperarent, adduxerunt illum ad monaſterium ſanctimonialium, intimantes beatæ virgini cum gemitu, qualia ille miſer pateretur. At illa viſceribus pietatis condolens miſello, fecit eum ad ſe veſpertino tempore perduci. Orauit pro eo, & facto ſigno Crucis ſuper eum, domũ redire iuſſit. Qui mox conualeſcens, reſtitutus eſt ſanitati. Quinto verò die ante virginis obitum, ſoror ipſius famula Domini noſtri Ieſu Chriſti Vualdetrudis, cõtemplatione cęleſtiũ ſubleuata, videt in viſione, glorioſam Domini noſtri Ieſu Chriſti genitricem, cum ſanctorũ agminibus venientem, atq; germanam ſuam virginẽ Aldegũdem, ſecum ad ſublimia deducẽtem. In monaſterio quoq; Niuellæ, vbi ſancta Gertrudis corpore requieſcit, ſanctimonialis quędã nimiæ ſimplicitatis & obediẽtiæ, ab amore mundi ante tribunal ad amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti perfectè cõuerſa: ſexta feria ante diẽ ſabbati & dormitionis famulę Dei Aldegũdis, circa me-

Hominem inſanũ ſanitati reſtituit.

Viſio S. Vualdetrudis.

medium noctis, vidit in viſu ſplendorem lucis intrâſſe eccleſiam beati Petri, vbì iam dicta beata Gertrudis tumulata eſt, ità vt à pauimento vſque ad trabes vniuerſam ædem, quasì meridianus ſol illuſtraret. Dum verò attonita viſione tantæ claritatis, timore ſolueretur: audit choros pſallentium, ità vt voces diſcernere poſſet virorum ac mulierum, puellarum & puerorum, inuicèm alternando concinentium. Iam verò tertia nocte egreſſionis eius à corpore, gratia viſitationis multis conuenientibus religioſis, atque ſorore eiuſdem virginis beata Vualdetrude, ecce fulgor ingens nimia claritate refulgens apparuit ſupra domum, in qua virgo ſpōſa Domini Chriſti opperiebatur intrepida eius aduentum. Cumque prçſentes inſolitam mirarentur viſiōnem, ac beata Vualdetrudis inter ſpem metumque dubia, quidnam prçſignaret, tremebunda rei finem expectaret, ſancta illa anima, quæ veram lucem Dominum Chriſtum amauit, & prçſentiam eius ſitibunda deſiderauit, carne ſoluta, cum ipſa luce de hoc ſeculo migrauit. Sepulta eſt aūt in villa ſuæ quondàm ditionis, vocabulo Salra: vbì ſuus vterque parens, ac ſoror poſteà Vualdetrudis, ſepulti ſunt: In quo iacuit multo tempore, quoàd Chriſto donante corpus eius tranſlatum eſt in municipium Malbodium, quod à fundamento conſtruxerat, vbì nunc eius memoria fulget, ac meritis ſuffragantibus, plurima poſcentibus beneficia diuina clementia largiri dignatur.

Itèm alterius.

Ingens fulgor appáret ſub mortē S. Aldegundis.

Migrat in cælos.

Cap. 25.

ECce inter alia ſanctorum geſta, quicunque piè legis vel audis, ecce hic habes, quod imiteris. Adhuc ætate puellari terrena deſpexit, cæleſtia concupiuit. Concupiſcentiam carnis, virginitatis amore edomuit. Concupiſcentiam oculorum, id eſt, curioſitatem, diuinæ lectionis meditatione refrenauit. Ambitionem vitæ, hoc eſt, ſuperbiam, humilitate calcauit. Contempſit mortalem ſponſum, immortalem elegit. Diuitias cùm haberet, non ſperauit in pecuniæ theſauris: ſed prudenter indigentibus cuncta diſtribuens, amplexata eſt paupertatem. Inuénit in agro theſaurum abſconditum, & præ gaudio illius omnia vendens, comparauit illum. Quæſiuit bonas margaritas pia negociatrix, inuénit vnam precioſam, emit, poſſedit. Tenebras exhorruit, lucem amauit, cum luce migrauit, lumen vitæ perennis habebit. Igitur imitare, quod legis: viue, ſicut vixit: incede, quà inceſſit: ac ſine dubitatione peruenies, quò peruénit: adiuuante gratiā conditoris, qui miſericorditer operatur in ſanctis ſuis, qui dat virtutem & fortitudinem plebi ſuæ, benedictus Deus, Amen.

Vt ſit imitanda.

Matt. 13.

Pſal. 67.

LECTORI PIO F. LAVR. SVRIVS.

HANC beatiſſimæ Aldegundis hiſtoriam 30. Ianuarij die in primo Tomo collocâſſemus, ſi eius tum copia nobis fuiſſet. Sed quod tum non licuit, hoc loco ſarcire voluĭmus. Hoc enim die, id eſt, 13. Nouembris, ſanctæ virginis tranſlatio celebratur, & poteſt Lector eodem fructu legere hoc die eius hiſtoriam, quo legiſſet 30. Ianuarij.

VITA

VITA SANCTI LAVRENTII ARCHIEPISCOPI DVBLINENSIS, AVTHORE QVODAM

è Collegio Augenſi, qui nomen ſuum non exprimit: ſed ſanè doctè ſcribit & grauiter. Stylum aliquot locis nonnihil expoliuimus.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Apoc. 7. BEnedictio,& claritas,& ſapientia,& gratiarum actio, honor,& virtus,& fortitudo Deo noſtro, qui ſponſam ſuam Eccleſiam mirabili prole fœcundat: vt nunquàm ſit ſterilis, ſed ſemper gratioſa fœcunditate mirabilis: vt in tempore perſecutionis roſas martyrum, in tranquillitate pacis pariat lilia confeſſorum: quatenùs dilecto ſuo, qui candidus eſt & rubicundus, ſponſa reſpondeat in rubore roſarum & candore liliorum.
Cant. 5.
Cant. 4. Non enim in emiſſionibus paradiſi ſola ſunt mála punica, ſed coniuncta ſunt cum pomorum fructibus: nec nardus ſola, ſed cypri cum nardo: & venter ſiue fœcunditas ſponſæ
Cant. 7. non tantùm aceruo tritici comparatur, ſed etiam dicitur vallatus lilijs. Virum quoquè,
Zacha. 1. qui ſtabat inter myrteta, aſſcendentem ſuper equum rufum, non tantùm equi rufi ſecu-
Zacha. 6. ti ſunt, ſed & albi: & de medio duorum montium æreorum non tantùm quadriga equo-
Iob 9. rum ruforum, ſed etiam alborum equorum quadriga egredi videbatur. Dominus quoquè, qui fecit Arcturum, cum Arcturo non ſolùm fecit Orionas, ſed & Hyadas. Per Arcturum ſeptem ſtellarum, deſignatur Eccleſia, ſeptiformis ſpiritûs luce radioſa. Orio-
Martyres. nes, qui orientes in hyeme tempeſtates excitant, demonſtrant martyres: qui in hyeme infidelitatis exorti, excitauerunt contra ſe perſecutionum tempeſtates. Hyades ſtellæ
Cōfeſſores. pluuiales, orientes in vêre, confeſſores ſignificant: qui tempore tranquillitatis apparentes, mentes hominum irrigârunt pluuijs doctrinarum. Sicut igitur cum Arcturo fecit Dominus Orionas & Hyadas, ſic Dominus de Eccleſia ſponſa ſua, vt nũquàm ſit ſterilis, ſed ſemper fœcunda, aliquandò martyres, interdùm quoquè generat confeſſores. Inter quos effulſit ſanctæ matris Eccleſiæ proles egregia, glorioſus Chriſti ſacerdos & antiſtes Dublinenſis Eccleſiæ, vir beatus Laurentius, cuius memoria in benedictione permanet, genere nobilis, & inſignis virtutibus: clarus operibus, & ſignis magnificus. Similem enim fecit eum Dominus in gloria ſanctorum, & glorificauit eum in conſpectu
Habes Authorem, licèt anonymum. regum. Cuius vitam & virtutes ego licèt indignus, ſed tamen non indeuotus ſeruulus, ſancto Augenſi collegio fraterna ſocietate coniunctus, ad laudem DEI, & ſancti confeſſoris gloriam, ad excitandam deuotionem legentium, ſtylo compendioſo, inuocata
2. Mach. 2. ſancti ſpiritûs gratia, tractare curaui. Et hęc quidem de præfatione dixiſſe ſufficiat. Stultum enim eſt, ante hiſtoriam effluere, & in ipſa hiſtoriæ narratione ſuccingi.

VITAE HISTORIA.

Cap. I.

Nouẽbr. 14. Eius natale ſolum. DIlectus igitur Deo & hominibus ſacer Dei pontifex Laurentius, ex partibus Occidentis inſula Hybernia claris natalibus extitit oriundus. Quem Dominus in terra bar-
Iob 1. bara, ſicut lilium inter ſpinas, vel ſicut Iob in terra Hus inuénit: qui non plus traxit de terræ ſuæ barbarie, quàm piſcis marinus de maris ſalſugine. Magna ſiquidem fuit ſanctitatis eius commendatio, quòd in medio nationis prauæ & peruerſæ luceret quaſi ſtella matutina in medio nebulæ: immò tanquàm luminare magnum in mundo, verbum vitæ continens: lumen ad reuelationem gentium barbararum, & gloriam Eccleſiæ. Natus igitur in terra barbara, de nobili tamen proſapia fuit,
Parentes eius. per matrimonium regis filius & reginæ. Cuius pater lingua patria Moriardocothochel appellatus eſt, Latinè verò Mauricius: mater eius Inianobren lingua ſua, id eſt, filia principis lingua domeſtica. Et pater quidem tanta generoſitate claru-

claruit, vt non modica pars Hyberniæ, quæ Lagenia dicitur, ad eum iure hæreditario pertineret. Etsi autem in hoc minimè gloriandum eſt, ſed neque tamen omninò ſilendum: quandoquidem indè maior in illo virtus fuiſſe probatur, quòd mundanæ vanitatis maior fomes extinctus eſt. Suis autem parentibus poſt prolem multiplicem beatus Laurentius vltimò datus eſt filius: ſed licèt naſcendo ex carne fuerit nouiſſimus, quòd tamen ad ſpiritum attinet, primus emicuit. Lageniæ dominus eſt pater eius.

Cap. 2.

NAto beato puero, pater ipſius, qui infenſus fuerat Comiti de Kildara, Donato nomine, placatus poſtmodùm, in fœdus pacis & amicitiæ inuicèm conſeruandæ, eidem Comiti filium ſuū miſit, vt eum faceret baptizari, iubens vt Conconor vocaretur. Sed ferentibus puerum miniſtris venit obuiàm quidam, qui, vti de Merlino apud Anglos legitur, propheta apud eos habebatur. Vera enim pleraque omnia hominibus prænunciare probabatur. Is itaque cùm cauſam itineris cognouiſſet, & quod de puero mandârat pater eius, ſtatìm acceſſu ſpiritûs verſum Hybernicum protulit, cuius hic eſt ſenſus: Iſte puer magnificus erit in terris, & glorioſus in cælis, præeritque plurimis tam diuitibus quàm egenis: & erit Laurentius nomen eius. Sic enim iubeo eum appellari. Cumque miniſtri admirantes reſponderent, non audere ſe patris imperio non parére, dixit vates: Ego hac nocte domum patris eius ingrediar, & vos de nominis mutatione ſatis reddam excuſatos. Illi ergò cœpto itineri inſiſtentes, ad Darenſem ciuitatem, ſanctæ Brigidæ ſedem, puerum pertulerunt: vbì receptus à prædicto Comite cum gaudio, & ab Epiſcopo ciuitatis protinùs baptizatus, Laurentius, vti vates prædixerat, vocatus eſt. Videtur quidem in prophetia prædicta de ſancto puero, & nomen non ſine cauſa propheratum, & meritum ſimul inſinuatum & præmium. Si enim à lauro Laurentius nominatur propter perpetuum lauri virorem, fidem ſancti ſignificat per dilectionem operantem, & ſic indicat meritum. Si à laurea, ſeu laureola, pertinet ad prępmium. Huic enim ſancto & laurea debetur, & laureola: Laurea, tanquàm triumphanti: quia cùm militia ſit vita hominis ſuper terram, non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Laureola, tanquàm prędicatori: & ſic magnificus ſignificatur futurus in terris, quantùm ad meritum: & in typum prædeſtinatæ ſibi laureæ glorioſus in cęlis, quantùm ad præmium. Quidam de infante Laurentio futura prædicit. Iob 7. 2. Tim. 2.

Cap. 3.

CRēuit itaque puer, & cœpit bonæ indolis adoleſcens eſſe: & honorificè, vt decuit, enutritus vſque ad annum decimum, ſuper omnes coætaneos ſuos miris profecit incrementis. Accidit autem, vt pater eius maximum Dermitij regis odium incurreret, metueretque ex furibundi regis minis, non ſolùm in ſe, ſed etiam in totam ditionem ſuam illum ſæuiturum. Metiēs igitur & metuens bellorū & diſſenſionū diſcrimina, communicato cum ſuis conſilio, de quatuor filijs, quos habebat, iuniorem ei Laurētium pacis obſidem delegauit. At rex inhumanus, crudeliùs tractans de puero, ipſum in terram lapidoſam & ſterilem, vbì victum ſeges ægra negabat, iuſſit vinctū deportari, vbì à fructu frumenti, vini & olei priuabatur, vbi paruulus petijt panem, & non erat qui frangeret ei. Ibì ſanctus puer aliquandiù degens, multiplicem paſſus eſt iniuriam ex fame & nuditate, intantùm vt per inopiam eorum, quæ ad victum pertinent, & ſtridentis boreæ flatum, ad mendicorum ſqualorem peruenerit, & à planta pedis vſque ad verticem percuſſus, quodammodò ſecundùm carnem omninò tabeſceret. Quod cùm ad aures patris quorundam relatu veniſſet, ſine mora comprehenſos duodecim regis Dermitij milites ſe quamprimùm occiſurum minabatur, niſi ſibi filius, ſuper quo commota fuerant paterna viſcera, celeriter redderetur. Id audiens rex Dermitius, cùm non ignoraret terram illius eſſe inuictiſſimam, puerum reddere maluit, quàm perdere milites ſuos. Nec tamen reddidit eum patri, ſed cuidam Epiſcopo Glindalacēſi, idq; his pactis legibus, nè illū patri reſtitueret, niſi priùs ſui milites ſibi redderentur. Miſſi ſunt ergò milites ad Epiſcopum, qui regi Dermitio eos remittēdos curauit: puerū aūt per duodecim dies apud ſe retinuit, & capellano ſuo vt curam de illo gereret, qui inciderat in latrones, tanq̄ bonus Samaritanus cōmiſit. Is verò puerū benignè ſuſcepit, & inſtàr prudētis ſtabularij, nō minùs ſpiritûs, q̄ carnis gerens curam, nō erogare ea tantùm, quibus corpus de ſuis infirmitatibus conualeſcere poſſet, ſtuduit: verumetiam ſupererogando ad eius ſpiritum confouendum, per illius tam breuis temporis ſpatium in oratione Dominica, & primis Dermitius rex infeſtus eſt patri eius. Sanctus puer duriſſimè habet. Reſtituitur parēti ſuo.

 fidei

fidei rudimentis, hoc eſt, in ſymbolo, ſicut decebat, paruulum Laurentium erudiuit. Sic igitur puer conualeſcens de infirmitatibus ſuis, fortis factus ad maiora, ſi iuberet Dominus, toleranda, pro pace patriæ paſſus exilia, duodennis ab exilio reuertens, pacem populo reddidit, & gaudium vniuerſæ terræ.

Cap. 4.

POſt dies autem duodecim aduenieñs pater, ſolicitauit Epiſcopum, vt per ſortem inquireret, quem de liberis ſuis aſſcriberet Clericali militiæ, & diuinis obſequijs dedicaret. Sed diuinæ prædeſtinationis electione iam Deo ſortitus puer Laurentius hoc audiens, riſiſſe fertur, & dixiſſe: Non eſt opus, pater, ſortitione. Ego, ſi permittis, Clericorum ſortem vltrò eligo, quaſi iam ſentiens quod ait Pſalmiſta: Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: cætera autem tanquàm vana, amatoribus mūdi relinquo. Puerilis autem animi audita comitate & dulcedine, pater ſubriſit, Epiſcopus & omnes, qui audierunt, mirati ſunt & gauiſi, quòd puer adeò nobilis, contempta hæreditate temporali, quæ ipſum contingere potuiſſet, Chriſtum ſibi in hęreditatem elegit alacriter. Pater verò ei conſentiens & gratulans, arrepta eius dextera, tanquàm ſiniſtram ſpernens, illum Deo obtulit, & ſancto Coëngino, eccleſiæ cathedralis regionis illius patrono deuouit, iam dicti Epiſcopi curæ eum nihilominùs commendans, vt illum, qui ſe ſponte ſua diuino miniſterio mancipauerat, miniſtrum idoneum literatura & moribus exhiberet.

Pſal. 15. Vltrò ſe offert, vt fiat clericus.

Cap. 5.

DAtus igitur ſanctæ Eccleſiæ perpetuò ſeruiturus, velut alter Samuel ab Helcana patre ſuo, ſub Epiſcopo, tanquàm ſub Heli, magiſtro fuit, quandiù idem vixit Epiſcopus, qui eum docuit verbo pariter & exemplo. Sed qui eū elegerat Dominus, eum in ſchola ſancti ſpiritûs pleniùs edocuit, & multiplici varietate virtutum ornauit. Profecit proindè ætate & ſapientia, profecit & gratia apud Deum & homines. Nam gratia Dei erat in illo, & naturalia corporis incremēta, ſpiritualium proſequebantur augmenta gratiarum. Eratque cęlo totus inhians, mundum & mundana repudians, feruens in audiendo, ſagax in repetendo, prudens in diſcernendo, ſolicitus audita tenaci memoriæ commendando. Nam in lege Domini fuit voluntas eius, & in illa meditabatur die ac nocte. Et dedit illi Dominus cor ad præcepta, & legē vitæ & diſciplinæ, vt doceret poſtmodùm Iacob teſtamentum Domini, & iudicia eius Iſraël. Electus itaque Domini Laurentius, olìm à parentibus terrenis velut adeps ſeparatus à carne, etiam nunc patrem ſuum ſpiritualem, virum religioſum, Epiſcopum Glindalacenſem, ineuitabili morte præuentum amiſit: de cuius obitu tanquàm pius filius condolens, ſummum patrem omnium maiori, quàm anteà, deuotionis ardore complexus eſt, cogitans quia omnis, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis iuſtitiæ. Quapropter agebat ſenem moribus, expers omnis laſciuiæ iuuentutis. Concurrebāt in eo morum honeſtas, & ſciētia literarum: & ex adiuncta ſcientia vitæ ſanctitas ſplendidiùs rutilabat, & ipſam ſcientiam honeſtas virtutum ſociata Domino conſecrabat.

1. Reg. 2. & 3.

Creſcit ętate & gratia.

Pſal. 1.

Hebr. 5.

Pietas & eruditio illū ornant.

Cap. 6.

IGitur Dominus, ſerui volens in talentis creditis peritiam experiri, illum ſui deſtitutum patroni ſolamine, cùm annos natus eſſet viginti quinque, in Abbatem Glindalacenſem, eccleſiæ Clero & populo id poſtulantibus, promouendum curauit. Huius verò eccleſiæ nomen, à prima ſui fundatione celebre & famoſum tota Hybernia fuit. Eius enim patronus beatus Coënginus, ortus de ſtirpe regia, multis miraculis præ cęteris ſanctis Hyberniæ, in illa olìm legitur effulſiſſe. In hac aūt eccleſia & Epiſcopatus erat, & Abbatia. Sed Abbatia, quòd ad temporales diuitias attinet, raro exemplo, lōgè erat Epiſcopatu opulentior: quippè vbi nobiles inprimìs viros in totius regionis præſidium ab antiquo populus eligebat. Suſceptum itaque huius dignitatis gradum beatus Laurentius humiliter adminiſtrans, cœpit ſe magìs ac magìs in vitæ honeſtæ dignitate, caſtitate & ſobrietate, præeunte diuina gratia, exercere. In eleemoſynarum largitate & cæteris miſericordiæ operibus videbatur, vt dignum erat, miniſter potiùs, quàm Prælatus, vt dicere poſſes illud eum ſemper habuiſſe præ oculis: Ducem te conſtituerunt: noli extolli, ſed eſto in illis quaſi vnus ex illis, non elatus de regimine, ſed ſubſtratus de ſolicitudine: non de generis nobilitate ſuperbiens, quia virtute decet, nō ſanguine, niti: non de virtutum ſeu gratiarū donis inſolenter tumeſcens. Primis igitur quatuor annis ſuæ adminiſtrationis non habuit requiem ſeruus Dei. Erat enim in tota regione illa intolerabi-

Creat Abbas Glindalacenſis.

S. Coënginus.

Humilitas & benignitas eius.

Eccli. 32.

lis

lis rerum inopia, quæ etiam victui neceſſaria hominibus negaret: maximè autem in pau- In ſumma
peres flagellum hoc ſæuiebat. In quo cùm vir Domini (vt erat valdè compatiens, & er- annonæ ca-
ga afflictos pia geſtans viſcera) pro ſua abundantia larga manu indigentibus ſubueni- ritate inſi-
re ſatageret, nulli ſaltem commiſerationis affectu defuit, ſeu benigni animi volunta- gnis libera-
te, ſic omni petenti ſe tribuens, vt Euangelio parêret. A falſis quoquè fratribus graues litas. Luc. 6.
perſecutiones ſuſtinuit, qui inuidiæ facibus accenſi, detractionis dente ſynceram ipſius
vitam rodebant: ſed palpantes quaſi cæci parietem, non inueniebant oſtium, per quod
ad dignam eius reprehenſionem ingredi poſſent. Apparebat inter ipſos aurora, ſed inui-
dentiæ cæcati malignitate, ſicut dicit beatus Iob, arbitrabãtur vmbram mortis. Horum Iob 24.
vir Domini mortis liuidam nequitiam & diſſimulationis cautela, & charitatiua benefi-
ciorum impenſione viriliter ſuperabat.

Cap. 7.

ERat etiam in terra illa prædo quidam, genere nobilis, in hoc tamẽ degenerans, quòd
veſpillonum & raptorum ſe gerebat principem: qui omnibus omnia pro libitu ſur- Veſpillo-
ripiens, magìs autem in Abbatis Laurentij ſubditos inſidijs graſſabatur, nũc fraudulen- nũ, pro la-
tia, nunc violentia manifeſta ſæuiens. Quodam nanque die occurrit deteſtabilis ille Ab- tronum.
batis hominibus, qui ex vicinia mel & frumentum ad populi ſubleuandam penuriam de- Prædo ne-
ferebant: & inſiliens in eos, nefanda rabie laicos cecidit, clericos ſpoliauit, fœminis vim farius tollit
attulit. Quod cùm relatum eſſet viro Dei, ingenti mœrore animi percuſſus, aſſcendit in res eius.
domum Dei, nec cibum capere voluit. Cùm enim clientulorum & amicorum carna-
lium numeroſa multitudine vigeret, non ſuperba temeritate præſumpſit vltionem diui-
nam, ſed ad humilem potiùs orationem ſe cõuertens, humiliter expectauit Dominum,
qui ab illis prædonibus populum miſericorditer liberaret. Nam in fide & lenitate ſua
ſanctum fecit illum Dominus. Vndè & dicebat: Tua eſt vltio, Domine: tu meliùs nôſti Eccli. 45.
tempus retributionis, & modum. quod non multùm poſt eius orationem impletum eſt.
Tertia nanque die iniquus ille prædo, qui cateruæ latronũm præerat, permittente Do- Prædonẽ il-
mino, in quorundam manus hominum deuenit, qui comprehenſum ſine regis licentia, lũ cæleſtis
eô maximè, quòd eſſe de ſtirpe regia diceretur, vita priuare nõ audentes, orbatum ocu- vindicta p-
lis dimiſerunt: qui & poſt non multum temporis vita functus eſt. ſequitur.

Cap. 8.

EOdem etiam tempore tres magni latronum principes, qui multis ſceleratis præ-
erant, tres turmas ſatellitum ſibi collegerant, religioſiſque perſonis & Eccleſiaſti-
cis ad ſancti Coëngini & Abbatis Laurentij protectionem pertinentibus, moleſtias &
damna plurima ſæpiùs inferebant. Quodam igitur die in via, quam ſanctus Coënginus
manibus ſuis conſtruxiſſe dicitur trans paludes & aquarum ſcaturigines, dum in ſuis
expectarent latibulis, ſi quos ſpoliandi opportunitas ſe offerret: mox quatuor ſacerdo-
tes cum magna turba hominum tranſire comperiunt, qui Euchariſtiam, ſicut tunc Nota morẽ
moris erat pluribus, ſecum pro tuto viatico ac ſecuro duce itineris publicè deferebãt. antiquum.
In quos ferociter irruentes, ſacerdotes manu ſacrilega ſpoliauerunt, noſtræ redemptio-
nis precio, hoc eſt, Euchariſtiæ nullam reuerentiam exhibentes: ſed magìs irreueren- Latronum
ter tractantes, nefandis dentibus attingere & atterere præſumpſerunt, & cęteros vſque quorũdam
ad mortem ferè verberibus affecerunt. Quo audito diſcrimine, cœpit dolere non medio- inſigne fa-
criter Abbas Laurentius, peccatis ſuis imputans iniurias ſuis ſubditis irrogatas, maxi- cinus.
mè cùm pater patriæ ipſe diceretur. Qua conſideratione non de faſtu honoris, non de
nobilitate generis, non de potentia ſeculi ſuperbè elatus, humiliter ad orationem con-
uerſus eſt, mâlenſque perſecutionis gladium in ſe, quàm in ſuam plebem conuerti, ieiu-
nium ſibi indixit, vt vno die naturali nec cibum, nec potum caperet: & eccleſiam in-
greſſus cum ſuis clericis, Dominum inceſſanter deprecabatur, inſtâr fidelis patroni, pro
liberatione ſuorum inſiſtens. Sed non longè pòſt diuina vltio in illos ſacrilegos ani-
maduertit. Octauo enim die illorum principes ſupradicti à quibuſdam regis miniſtris Diuinitùs
compræhenſi ſunt: & quanuis ſic ſatis procùl à ciuitate beati Laurentij capti eſſent, puniuntur.
vnus tamen ex illis, quaſi non poſſet alibi inueniri patibulum, neceſſitate diuinitùs
compellente, ad Glindalacenſem vrbem perductus eſt, & in rupe eminentiſſima, ingre-
dientium in eccleſiam, & indè egredientium obtutibus expoſita, ſuſpenſus interijt: vt
ibi de flagitioſo æquum Dei agnoſcerent iudicium, vbi contra Eccleſiæ libertatem il-
lum nequiter deliquiſſe conſtabat. Reliqui duo eiuſdem nequitiæ conſortes, in via illa,

qua ſacrilegium perpetrârant,ſuſpendio necati ſunt. Quibus ità ſublatis, tranquillitas patriæ, & viatoribus ſecuritas reſtituta eſt, requiemq́; dedit Deus famulo ſuo ab omnibus inimicis.Ità nimirùm ſimilem eum fecit Dominus in gloria ſanctorum, & magnificauit eum in conſpectu inimicorum, & in verbis ſuis monſtra placauit. Glorificauit eum in conſpectu populi ſui, & ciuitas Glindalacenſis magni olìm, vt ſuprà dictum eſt, nominis, tanto irradiata ſidere, non parùm in tota regione illa honoris & reuerentiæ conſecuta eſt.

Cap. 9.

IGitur quatuor his annis ità peractis, pax reddita eſt toti regioni, & copioſa fertilitas præteriti temporis inopiam mirè ſuppleuit.Vndè Abbas Laurentius, charitate feruidus,ad opera charitatis totus accinctus,copiam rerum ipſi allatam, pauperibus nutriendis & eccleſijs ædificandis abundè impertijt : cumque diuitiæ eius, licèt plurimæ, benignitatis & charitatis eius ſumptui non reſponderent, theſaurum patris ſui, quem cuſtodiendum acceperat, pauperibus totum diſtribuit, & quæcunque inuenire poterat manus eius,multiuarijs charitatis officijs liberaliter diſpergendo,per manus indigentium in cælos tranſmiſit: vt, quemadmodùm de ſancto Leuita & martyre Laurentio, cuius nomen non ſine prę ſagiò meritorum adeptus fuerat, ſic & de illo veraciter dici poſſit:

Multa largitur vir Dei eccleſijs & egenis.

Pſal. 111. Diſperſit,dedit pauperibus:iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.Certè ſi electus Dei inter mundi ſcandala, inter antiqui ſerpentis ſibilos, & fragilis carnis blanditias lęſus aliqua ex parte fuerit,(non eſt enim homo iuſtus in terra,qui faciat bonum,& non peccet) *Eccles. 7.* charitatis affectus,qui erat inſignis in illo, operire poterat multitudinem peccatorum. *Prou. 10.* Vniuerſa enim delicta, vt habet Salomonis prouerbium, operit charitas: & ſi peccauit *Luc. 7.* multùm,remiſſum eſt ei, quoniam dilexit multùm. Porrò multas infirmitates tam manuum impoſitione,quàm oris anhelitu ſalutifero ſanauit: peierantesque omnes, manu *Nota.* eis impoſita,quod priùs celauerant,cogebat confiteri.

Cap. 10.

INtereà contigit, vt Glindalacenſis Epiſcopus, qui per id tempus præerat, vitæ diem extremum ageret, ſedesque cathedralis eius obitu vacaret. Ea igitur ſic paſtore tanquàm communi ſpiramine deſtituta, ſanctus Abbas Laurentius ad pontificalis honoris cathedram ab omnibus magna inſtantia & concordia petebatur. At ille ſuo more humiliter de ſe ſentiens,petenti reſtitit populo,ætatem immaturam prouidè ſapienterque prętexens. Nec tamen humilis eius excuſatio poſtulantium deuotam ſuperâſſet inſtan- *Eccli. 13.* tiam,niſi diuina obſtitiſſet prouidentia, qua dictante,ſcriptum eſt : Aduocatus à potentiore,diſcede : ex hoc enim te magìs aduocabit. Quod de beato Laurentio ſuo tempore factum eſt. Dominus enim ad maiora & multis vtiliora eum reſeruans, quia fidelis & prudens ſeruus ſuper creditis ſibi talentis fuerat, illisque contentus, non puſillanimi- *Recuſat Epiſcopatū.* tate,ſed humili timore ductus, Epiſcopus fieri recuſauit : poſteà Archiepiſcopi eum infula cohoneſtauit.Nam poſt non breue tempus Gregorius Archiepiſcopus Dublinenſis ad patres ſuos collectus eſt.Eius ſede vacante,permulti ambitione cęcati, generis nobilitate & literarum ſcientia tumentes, dignos ſe illo prę ſulatu exiſtimabant. Sed eos, vt *1. Petr. 5.* improbos, depulit Dominus ab honore, quippè qui ſuperbis reſiſtit : humili autem & manſueto Laurentio apud electores tantam conciliauit gratiam, vt cùm de eligendo paſtore tractaretur,ſubito afflatu ſpiritusſancti,eorum animi Abbatis Laurentij celebri memoria afficerentur.Nanque & generis nobilitate,& morum honeſtate erat apud eos *1. Tim. 3.* clariſſimus,& iuxta Apoſtoli doctrinam, de conſtituendo Epiſcopo Timotheum & Ti- *Tit. 1.* tum admonentis,irrepręhenſibilis Dei diſpenſator,non ſuperbus,nō iracundus,non vinolentus,non percuſſor, non turpis lucri cupidus: ſed hoſpitalis, benignus, prudens, ſobrius,iuſtus,continens,amplectens,qui ſecundùm doctrinam eſt,fidelem ſermonem: vt *Creatur Archiepiſcopus.* ſolicitè ſeipſum prębeat bonorum operum exemplum,in integritate,in grauitate:vt is, qui ex aduerſo erat, vereretur, & oppilaretur omne os iniqua loquentium, cùm nihil haberent mali de illo dicere.Itaque omni mox ſopita diſcordia,diuerſas eligentium voluntates ſpiritu ſancto in vnam conflante, beatum Laurentium elegerunt in Archiepiſcopum & paſtorem : (ſed valdè inuitum, diuque renitentem, & in ipſo honore onus penſitantem.) Et onus quidem proſternit debiles: honor autem puſillanimes deijcit. In illo autem non alleuabat onus honoris ambitio, ſed potiùs oneris grauitas, honorem declinandum probabat. Librabat enim montes in pondere, & colles in ſtatera : quod pauci

Quæ parentheſi incluſa ſunt, nos addidimus, quià deeſſe ea,aut ijs ſimilia, ſatis apparet.

pauci faciunt. Quorum paucitatem admirans Eſaias, exclamat: Quis librauit in pon- *Eſa. 40.*
dere montes,& colles in ſtatera? Si montes libremus in pondere ſuo,maius eorum pon-
dus eſt,quàm altitudo. Illorum enim altitudo ſuperari poteſt & pedibus calcari: pon-
dus verò eorum quis ferat? Per montes autem intelligimus dignitates,quæ plus habẽt *Montes, di-*
oneris,quàm honoris: quæ deſpici quidem poſſunt, ſed ſuſtinere eas quis poſſit? Colles *gnitates.*
quoquè ſi libremus in ſtatéra, quantus aſſcenſus eorum, tantus & deſcenſus comperie-
tur.Sic & in dignitatibus,quæ per colles deſignantur,ſi aſſcenditur ad prælationem,de-
ſcenditur ad ſeruitutem. Librans igitur animus ſancti viri montes in pondere, & colles
in ſtatera,onus in honore,& ſeruitutem in prælatione penſabat: ſicque fiebat, vt conſi-
deratio ſeruitutis & oneris,omnem appetitionem prelationis & honoris ab eius animo
auerteret.Tandèm tamen ſe iactans in Dominum, deſiderio fructûs ſuſcepit laborem,
& à Gelaſio totius Hyberniæ primate,in ipſa Dublinenſi Eccleſia,multis Epiſcopis præ-
ſentibus,gratias agente populo,conſecratus eſt.

Cap. 11.

BEatus igitur Laurentius pontificalem adeptus infulam, diligenti ſtudio ſatagebat, *Qualem ſe*
vt eſſet ſubditis ſuis forma ſanctitatis,& totius honeſtatis exemplum:nè prędican- *exhibuerit*
tem vel docentem contraria remorderet conſcientia, ſed potiùs prędicationem vitæ *in ea digni-*
ſanctimonia commendaret. Decet enim maiorem natù, decet & illum, qui primus eſt *tate.*
in Eccleſia,ſic pronunciare verbum ſcientiæ ſecũdùm doctrinam,vt non impediat mu-
ſicam.Impeditur autem melodia muſicæ,ſi laudatur Dominus in ſono tubę,& non lau-
datur in pſalterio & cithara. Laudetur ergò Dominus in tubali prędicationis ſono; &
conſonet pſalterium, concordet & cithara: vt vna ſit harmonia ſiue conſonantia præ-
dicationis,quæ per tubam intelligitur: & executionis decem mandatorum, quam de-
cachordum pſalterium deſignat:itemque mortificationis carnis,quam cithara ſignifi-
cat.Itaque mox vt indutus eſt beatus Laurentius ſtola gloriæ,etiam vaſis virtutis expe-
tijt coronari. Circuncinxit ergò ſe zona iuſtitiæ,circunpedes,& femoralia,& humerale
ſibi imponens,tunicam talarem totam cilicinam non tantùm indues,ſed carni aſſuens, *Obſerua ve-*
cuius cilicij aſperitate, & vermium multitudine ſuccreſcente perforabatur caro ſancti *ſtem cilici-*
pontificis: vt ex interiori ardore ſpiritûs flamma exteriùs reſultante, ipſa caro velut in *nã, toti cor-*
frixorio coqueretur. Sicque clauum clauo retundens, punctiones punctionibus re- *pori admo-*
primens,proprium corpuſculum exarabat: extrà,hoc eſt,ex carne primo maledicto ſup- *tam.*
poſita, ſpinas & tribulos eliminare contẽdens: vt ſic aceruum frugum poſſet ſibi cumu- *Gene. 3.*
lare in poſterum.Sic attendẽs ſibi paſtor egregius,de omni corde ſuo ſatagebat laudare
Dominũ, in diuinis officijs aſſiduus & deuotus: diligensq; decorẽ domûs Dei,vt ampli-
ficaret cultûs diuini ſanctitatem, & ſacris altaribus debitam præſtaret reuerẽtiam, con-
ſtituit ad ſacrum Domini miniſteriũ viros idoneos ordinare, nè propter ſeruitores ſer-
uitia Domino diſplicerent, ſicut ſcriptum eſt: Nè offeratis vltrà ſacrificium fruſtrà. In- *Eſa. 1.*
cenſum veſtrum abominatio eſt mihi. Neomeniam,& ſabbatum,& feſtiuitates alias nõ
feram. & ſubditur cauſa: Iniqui ſunt cœtus veſtri. Ideò vir ſanctus & timoratus ſiue re-
ligioſus, honeſtatis amator, & zelator religionis, operam dedit, induſtriamque adhi-
buit,vt clericos ſeculares, qui in Eccleſia Dublinenſi erãt inſtituti Canonici, ſecundùm *Canonicos*
exteriorem & interiorem hominem mutatos in melius, in regulares canonicos tranſ- *ſeculares*
formaret. Et vt hoc ſummi Pontificis authoritate confirmaretur, duos è canonicis ſuis *mutat in re-*
miſit Romam, propter vſum & conſuetudinem * Aroaſienſis ordinis: per quos ſan- *gulares.*
cti viri deſiderium adimpletum eſt.Fecitque regulares ſtare cantores circa altare,vt lau- **Arroacen-*
darent nomen Domini: & dedit in celebrationibus decus, & in ſono eorum dulces fecit *ſis.*
modos.

Cap. 12.

VT autẽ Domino ſuo ſecuriùs militaret, ſpiritualis certaminis milites electos or-
dinans, armiſq; eorum & ſignis ſe muniens, habitum Canonicorum regularium *Fit etiam*
& viuendi normam accepit,eiq; conuenienter viuere ſtuduit. Nam penè continuè,dum *ipſe Cano-*
ei licebat, cũ canonicis illis edebat in refectorio, locis & horis congruis ſiue debitis ſer- *nicus regu-*
uabat ſilentium, ad matutinas ſingulis ferè noctibus cum illis in chorum ingredieba- *laris.*
tur, vnà cum eis vigilias & laudes Domini celebrabat. Sciens autem ſcriptum, Vigilia *Eccli. 31.*
honeſtatis tabefaciet carnes: deuotione feruẽti vigilabat in orationibus,& attenuabat
carnem ſuam. Finitis enim matutinis laudibus, cæteris ad lectos redeuntibus, ipſe in ec-

Vigiliæ & preces eius. cleſia remanebat, etsì non ſemper ſolus, tamen vt ſolitarius: ibatque pro conſuetudine ante ſignum Dominicæ paſſionis, vbì velut in ſpeculo vitæ, cõtemplabatur æneum ſerpentem, eleuatum in ſtipite Crucis, & eius dulci memoria ſanabatur à languoribus ſuis, pſallebatque Domino cum tremore: & nunc ſtando, nũc ſedendo, nunc etiam flectendo genua, totum Pſalterium reſonabat. Affirmatum eſt equidem à fratribus religioſis, qui præ cęteris frequentiùs orationibus inſiſtebãt, quòd vir ſanctus cum prædicta Cruce dulciſſimum habebat colloquium: de qua multa mirabilia memorantur, quę magna peregrinorum veneratione ab antiquis temporibus frequentatur. Facto verò die, exibat in cœmeterium, & illic aliquantiſpèr deambulans, commẽdationem fidelium defunctorum percantabat.

Num. 21.

Cap. 13.

CVmque non ignoraret illud Eccleſiaſtici, Seruum inclinant operationes aſſiduæ: carnem ſuam vigilijs & ieiunijs exiccatam, & aſperitate cilicij, vt ſuprà dictum eſt, exaratam, reducto paululùm cilicio, verberibus exponebat, terq; ad minùs in die ſe virgis cędi volebat ab aliquo familiari, qui tacere nôſſet: excutiebatque per confeſſionem, adiunctis virgarum ſcopis, ſi quid eius ſanctæ animæ pedibus mundani pulueris adhæſiſſet. Etsì autem eiuſmodi virgarum caſtigationibus & orationibus carnis coërceret malitiam, at tamẽ in omnibus diſcretionis moderamen adhibebat, nec ſine iudicio flagellabat carnem propter dictum illud Sapientis: Si non obediërit ſeruus, curua illum compedibus: verùm ſine iudicio nihil facias graue. Nam Apoſtolus ad perfectam carnis mortificationem nos inuitans, cùm pręmiſiſſet, Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem: ſubiecit, Rationabile obſequium veſtrum, videlicet ſecundùm ethnicum, vt nè quid nimìs. A carnibus quidem ſemper abſtinuit, poſtquàm canonicus fuit: omni verò tempore à deſiderijs carnalibus. Sexta feria ſolo pane veſcebatur & aqua, & frequenter nec panem ſumebat illo die, nec aliquid refectionis corporalis, cibatus ſolo pane & aqua doloris ex compaſſione Crucis Ieſu Chriſti, cum quo ſe animo crucifigebat. Sæpè etiam panem lixiuio mixtum ſolebat edere, vt poſſet dicere cum Pſalmiſta: Cinerem tãquàm panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.

Eccli. 33. Corpus ſuũ flagellat quotidiè.

Eccli. 33.

Rom. 12.

Terentius.

Nõ veſcitur carnibus.

Pſal. 101.

Cap. 14.

ERat verò multùm liberalis non ſolùm pauperibus, ſed & diuitibus hoſpitalis & diſcretus, vnumquenq; ſic, vt decebat, ſuſcipiẽs, pauperum inopiæ ſuccurrẽdo, diuites verò inuitando ſuis beneficijs ad ſectanda charitatis opera: vt ſimul diues & pauper ab vno acciperent non ſolùm temporale ſubſidium, ſed & conſilium ſpiritale. Sic enim decebat paſtorem bonum paſcere gregem ſuum. In omnibus autem, quibus poſſet popularem excitare fauorem, cautè ſe gerebat, inanem gloriam & lupinam hypocriſim tanquàm peſtem euitans. Nam propriæ carnis macerator, amator abſtinentiæ, non tantùm hoſpitibus ſe ſplendidum in panibus, ferculorum varietate atque potûs diuerſis generibus exhibebat: verùm etiam cum illis aliquandò diſcumbens, & inter multas epulas cibis vilioribus vtens, aut edere ſe ſimulans, pia quadam ſimulatione communem ſe illis oſtendebat. Et quod eſt argumentum miræ prudentiæ, ſępè merum bibere credebatur, cùm non eſſet merum, ſed aqua potiùs modici vini admixtione ſic tincta, vt vinum à diſcumbentibus putaretur. Singulis autem diebus pauperes ſexaginta, aut quadraginta vel minimùm triginta in conſpectu ſuo refici faciebat, exceptis alijs pauperibus, de quibus infrà dicemus.

Vitat hominum applauſus.

Multos alit pauperes.

Cap. 15.

ERat autem vir ſanctus admodùm † & elegantis ſtaturæ. Veſtimenta eius nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm, ſed ex moderato & competenti habitu erant. Exterior eius habitus, propter rudem & ſeruilem populum, authoritatem & reuerentiam pontificis præ ſe ferebat: medius verò, canonicum regularem: ad carnem cilicia & talaris interula, pœnitentem. Per hęc & alia beatus pontifex tanquàm ſapiens architectus ſeipſum dabat, in ſimilitudinem picturæ, exemplum bonorum operum, & ſculpebat in ſubditis ſignacula ſanctitatis, & aſſiduitate ſua variabat picturam: & in lege Domini iudicabat congregationem, & in fide ſua probatus eſt, & cognitus eſt in verbis ſuis fidelis. Tranſigebat noctem ſicut diem, & vigilia ſua perfecit opus, & in diebus ſuis ſuffulſit domum Domini, & corroborauit templum, & pręualuit amplificare ciuitatem Dei, & adeptus

† deeſt. proceræ, aut aliud quippiam

eptus eſt gloriam in conuerſione gentis ſuæ. Nam in diebus eius proſperata eſt plantatio illa Dei nouella, vt verum eſſet, quod ſcriptum eſt: Seruiuit Iſraël Domino cunctis diebus Ioſue. Ioſue 24.

Cap. 16.

NOn eſt aũt ex toto ſilendum, quòd beato viro ex Abbatis minori officio in pontificem ſic tranſlato, prędictus rex Dermitius quẽdam Clericum ſucceſſorem eius violenrer conſtituit, & contra ius conſuetudinis, quo tam Clerus quàm populus ibidem Abbatem eligere conſueuerat, in dictam Abbatiam, illis reclamantibus, eum irreuerenter intruſit. Sed is tamen, nè Euangelicum illud non impletũ abiret, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur: tam à dignitate, quàm ab officio poſtmodùm amotus eſt. Clero aũt & populo in ius eligendi reſtituto, nepotẽ quendam S. Laurentij, Thomam nomine, iuuenem pręclarum moribus & ſcientia, ſanctiq; pontificis conuictu atq; conſortio clariorem, in Abbatem Glindalacẽſis Eccleſiæ concorditer elegerũt: In quo facto non defuit Dominus ſeruo ſuo, de quo ſcriptura dicit: Bonus relinquit hęredes filios & nepotes. & iterùm: In ſemine ſanctorũ permanet bona hęreditas, & nepotum ipſorũ ſemen in teſtamẽto ſtetit. Hunc igitur cùm ſanctus, non propter propinquitatem carnis, ſed magìs charitate ſpiritûs, præ cęteris impensè diligeret, ità vt etiã ſecreta ſua ei ſecurè committeret, ciuitatẽ Glindalacẽſem deincèps tanto frequentiùs, quãto libentiùs viſitauit. Nam prope ciuitatem ad tria milliaria locus erat ſecretus, & B. Coëngini frequentia conſecratus, quem præ alijs tanto ſpecialiùs elegit, quanto eius ſancti viri virtutes ſtudioſiùs imitari ſatagebat. Is verò locus non in hominum conſpectu, ſed in mirãda ſolitudine eſſe dicitur. Nã ex vna parte rupes ex alto pendens triginta cubitis, ad hunc locum tranſitum denegat: ex altera ſtagnum non modici ambitûs, totidem cubitis in profundum deſcendens, à parte ſua * nauigium pandit. Nec tamen ſine fontis dulcedine locus eſt. Nam ex eàdem rupe riuulus ſonorus, dulciſſimas fundens aquas, erumpit, habitatori loci non parùm præbẽs ſolatij, conſitis arboribus ſiuè herbis continuum virorem miniſtrans: apud quem riuulum etiã ſalix mirifica reperitur, poma ferens vſq; ad hyemale S. Martini feſtum crudiſſima, vt vix à quoquam tum poſſint deguſtari. Appropinquante aũt natiuitate Dominica, celeriter matureſcunt, ſolìs infirmis pro medicinali remedio reſeruanda. Locus aũt inferior, ei concauitati ſubiacens, à duodecimo Calendas Octobris vſq; ad octauum Calẽdas Martij, ſolis lumen non accipit, immò quędam eius pars, ſolis radijs nunquàm illuſtratur.

Matt. 15.

Nepos eius fit Abbas Glindalacenſis.

Prou 13.

Eccli. 44.

* nauigiũ, pro nauigatione

Nota ſingulare pomorum genus.

Cap. 17.

IN ea aũt concauitatẽ, quam S. Coënginus ſuis manibus effeciſſe dicitur, B. Laurẽtius perſępè latitãs, contemplatiuis delicijs illic deuotus perfruebatur, de corpore ſuo minimè ſolicitus. Sed tamen in multa neceſſitate ei deeſſe nolens, tèr tantùm in hebdomada panem & aquam, interdùm etiã olus ei prębebat, tanquàm alter Moyſes contemplationis diuinę ſuauitate refectus. Ibì ergò morans per quadragenas, hominũ non admittebat frequẽtiam, niſì iam dicti Abbatis nepotis ſui, qui ei cibum, qualem diximus, ſubminiſtrabat: ad eumq; cauſas & negocia populi, & ad populũ ſancti ſacerdotis reſponſa atq; cõſilia referebat. Erat aũt acceſſus ad eum per ſcalam: cuius ima pars in aqua figebatur, ſuperior tenebatur ad rupem. Neq; tamẽ ex hoc ipſo loco ęgredi ſancto viro moleſtum erat, ſi vrgente negocio ſubditis ſuis id neceſſarium cognouiſſet: ſed velut alter Moyſes in ingreſſu tabernaculi & egreſſu, Rachelis & Liæ, Marię & Marthę pro loco & tempore, in ſe facies varias transfigurabat. Sic aũt implebat fidelis paſtoris & prudentis rectoris officium, non propter improbam agẽdorum inſtãtiam, contemplationem negligens: aut propter contemplationis ſtudium, agenda poſtponẽs. Videbatur aũt populo barbaro, cornuti Moſi ſimilitudinem afferre ex frequẽti collocutione cum Domino. Nam ſermo eius inſtar faculæ ardebat, radios vibrabat igneos: dixiſſes ſtimulos & quaſi clauos in altũ defixos. Ibat vir ſanctus per arma iuſtitię à dextris & à ſiniſtris, detruncans cruẽtas acies vitiorũ, prędicãs aſſiduè verbũ Dei, & opus faciẽs Euangeliſtæ: inſtans opportunè, importunè: arguẽs, obſecrãs, increpans in omni patiẽtia & doctrina, nè de manu ſua requireretur ſanguis cõmiſſi ſibi populi pereuntis. Ducebatur enim ad mortem populus Dubliniæ, vel potiùs iam periẽrat infami ternario vitiorum, putà cõcupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Ex quibus, tanquàm ex fontibus venenatis, oriuntur & dimanant riuuli mortiferi totius iniquitatis, ebrietates, crapulæ, &

Quadrageſimã vt exegerit ſanctus Laurentius.

Exod. 24.

Exod. 34.

2. Tim. 4.

1. Ioan. 2.

Fontes vitiorum omnium.

carum comes ignis luxuriæ,contentiones,rapinæ, iniuriæ mutuæ, & alia mala infinita. Quibus vitijs cùm ciues ſuos videret beatus pontifex irretitos, dolebat plurimùm, &
Eſa. 21. ſpeculator conſtitutus à Domino,ſuper ſpeculam ſuam ſtetit iugiter per diem,& ſuper cuſtodiam ſuam totis noctibus:& quod audiuit de ore Domini, verbū annunciauit po-
Prędicit clades futuras. pulo ſubdito ſibi. Vidit enim & prędixit,poſt vitia ſecutura ſupplicia, iniurios plectendos iniurijs,luxurioſos incēdijs vaſtandos,(Luxuria nanq; ignis eſt, vſq; ad perditionem
Sap. 11. deuorans, & omnia virtutum eradicans genimina) & homicidas cędibus perdēdos. Per quæ enim peccat quis,per hęc & punitur.

Cap. 18.

VEniente igitur gladio Domini, ſicut paſtor ſæpè prędixerat, non longo temporis interuallo,rex Dermitius,adiuncto ſibi Richardi Comitis auxilio,cū multa Anglo-
Dublinia vaſtatur. rum caterua Hyberniam ingreſſus, Dubliniam magna vi cepit,captam ſuccendit igne, bona ciuitatis diripuit,& homines interfecit. Atq; ità,ſecundùm vaticinia viri Dei,miſit in eos iram Dominus & vindictam, & reddidit illis iniquitatem eorum. Beatus autem
Magna ſancti viri conſtantia. Laurentius inſtàr Ieremiæ,teſtis extitit ſtragis populi ſui: vbì etiam multis affectus iniurijs,rebus eorum,quantùm ipſe poterat,defenſis & munitis,morti ſeſe pro illis exponere neutiquàm formidauit. Corpora etiam cęſorū pius paſtor inter manus hoſtium ad-
Tob. 1. & 2. huc palpitantia rapiebat, & velut alter Tobias,feſtinabat Chriſtianæ tradere ſepulturæ. Si quos autem poſt ſtragem inuénit ſuperſtites,quibus poterat facultatibus,ijs ſuccurrebat. Maiori tamen affectu mouebatur in illos, quos priùs viderat felicitate vberiori florere, & ſubitò quidem,ſed tamen iuſto Dei iudicio, in ſummam miſeriam coniectos eſſe.Inter omnia autem malorū genera, ſummū in miſerijs infelicitatis genus eſt,fuiſſe felicem.Clericos pręterea,contra impetum gentis ſuperbæ,quæ ciuitatem obtinuerat, in ſuis locis permanere poſſe, nō ſine magnis periculis impetrauit: quibus etiam libros & ornamenta eccleſiæ ipſe, cuius bonis temporalibus & eccleſiaſticis non pepercerat hoſtilis iniquitas, immò potiùs vniuerſa rapuerat, vel vaſtauerat, prudenter & ſtrenuè reſtituenda curauit.

Cap. 19.

QVodam tempore vir beatus pro Eccleſiæ ſuæ negocijs in Angliam profectus, ad regem Henricum venit Cantuariam:ibique,vt decuit,ſuſceptus in eccleſia ſanctę Trinitatis à monachis,ob impetrāda ſuffragia S.Thomę glorioſi martyris deuotè pernoctans,in craſtino monachorum precibus Miſſarum ſolennia celebrare diſpoſuit. Cumq; pontificalibus veſtibus proceſſiſſet ornatus,quidam fatuus audiens eum virum ſanctum & religioſum eſſe,ſimplici ſua fatuitate vel fatua ſimplicitate ſibi perſuaſit, ſe rectè & piè facturum, & præmia poſſe diuina promereri, ſi tam beatum virum ſancto
Hominis ſtulti horrenda temeritas. Thomæ reddat martyrio parem. Mox igitur animi ſui conceptum volens perficere, fuſtem ingentem arripuit,& per medium irruens populum in beatum antiſtitem,totis viribus eum in capite percuſſit.Ille verò percuſſus,ſtatim corruit ad cornu altaris,grauiter vulneratus. Id videntes monachi,& omnes qui aderant,cum multo dolore & lachrymis in faciem ſe proſtrauerunt, credentes pontificem lethaliter vulneratum. At vir ſanctus poſt breuem morulam leuato capite, dari ſibi aquā in vaſculo poſtulauit: & ſuper eam dicens orationem Dominicam, eamque benedicens ſigno ſanctæ Crucis impoſito, la-
Præclarum miraculū. uari ea vulnus capitis imperauit. Quo facto, ceſſauit fluxus ſanguinis, & protinùs vulnus ſanatum eſt: ſicque ſanus effectus,inchoata Miſſarum ſolennia celebrauit. Quod qui vidit,teſtimonium perhibuit.Ipſum autem veſtigium vulneris ſemper manſit in ca-
* teſta pite:& nunc in ipſo capitis * cranio, deficiēte oſſis particula, fractura cernitur apparére.Iubente verò rege ſuſpendi fatuum illum, beatus pontifex vix precibus obtinuit, nè quid mali hac de cauſa illi inferretur.

Cap. 20.

ALio tempore cùm de regis Angliæ curia remearet,venit in Vualliam:vbì diù ventum expectans proſperum,tædio angebatur. Erat autem in illis partibus quędam eccleſia in honorem beatæ Virginis apud caſtrum cuiuſdam diuitis,eius expēſis recèns ædificata,cuius lateri homo quidam perpetuò ſe incluſerat, vt Deo liberiùs adhæreret.
Viſio cuiuſdā ſolitarij. Huic igitur viro Dei nocte apparens Virgo ſancta,ornatu & facie reuerēdiſſima,ſciſcitabatur cur ſua eccleſia dedicata non eſſet.Cui cùm anachoreta reſpōderet,Epiſcopum diœceſanum diù abfuiſſe: Ego verò, inquit illa, nolo eam ab eo dedicari. Eccè adeſt

Lau-

Laurentius Dublinenſis Archiepiſcopus, cuius præſtolabar aduentum, vt ipſe meam eccleſiam conſecraret. Et hoc ei ſignum, quòd ventum vel trãſitum non obtinebit, donèc meæ ſatisfecerit voluntati. Ad hæc experrectus homo, & territus viſione, facto iam die, miſit pro caſtellano, eius eccleſiæ fundatore, totamque ei patefecit ex ordine viſionem. Is mox ad Archiepiſcopum properãs, eum ad ſuũ caſtrum inuitauit, ſuſceptumq; honorificè procurauit: factaque cœna, precabatur eum, vt illam eccleſiam conſecrare dignaretur. Vir ſanctus reſpondit, id ſibi non licere: caſtellanique precibus aſſentiri modis omnibus renuit. Videns id caſtellanus, non cunctatus eſt viro Dei minas beatę Virginis indicare, totam anachoretæ viſionem per ordinem commemorans. Quam ſanctus vir mente pertractans, videnſque ſecundùm DEVM ſibi non eſſe illicitum, ſed permiſſum, diuinæ viſioni deuotiſque precibus aſſenſum præbens, eccleſiam poſtridiè dedicauit. Cumque Miſſam & diuina officia peregiſſet, guſtato pane cum ſuis nauim ingreſſus, curſu proſpero ad portum deſideratum peruénit. Ex eo tempore innumera fiunt miracula in eccleſia illa, diuinaque indigentibus beneficia præſtantur. *Multa miracula in eccleſiã, à viro Dei dedicata, fiunt.*

Cap. 21.

RVrsùs beato viro in Angliam cum tribus nauibus contendente, in medijs maris vorticibus tempeſtas ſæuiſſima extitit, ità vt penè naues & homines mergerentur. Iamque nautis ſpe omni euadendi periculi propemodùm deſtitutis, quidam melioris ſpei vir, conuerſus ad ſanctum præſulem, dixit: Domine, eccè perimus: ſuccurre nobis tuis ſanctis precibus. Illo igitur flexis genibus Deum deprecante, ſtatim mare quieuit, ceſſauitque tempeſtas, ità vt poſſent homines admirari & dicere: Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? *Sedat tempeſtatem.* *Matt. 8.*

Cap. 22.

ALio quoquè tempore properãti ei in Angliam, & iam nauim ingreſſo, quidam è ciuibus Dublinię comites ſe adiunxerunt, ſub tanto paſtore pericula maris ſe euaſuros confidentes. Et eccè cùm iam ſecuriùs mare ſulcarent, ſubitò commotis fluctibus, ventiſque ſæuientibus, tempeſtas horribilis exorta eſt, adeò vt pręſentem intentarent omnia mortem. Congregati ergò omnes ad patrem & patronum Archiepiſcopum, anxiè precabantur, vt ſuo interuentu ocyùs ipſis ſuccurreret. mors enim in ianuis videbatur. At ſecretarius & amicus Dei: Confidite, inquit: nemo veſtrûm peribit: ſed audite conſilium meum, & irã Dei deuotionis muneribus placate. Ad eius enim, vt nôſtis, & beatę Virginis matris eius honorem, Dublinię eccleſiam nouam conſtruimus: ad quã perficiendam dare vos moneo de fructu operum eius, qui vobis omnia largitur: ſicque promitto ego vobis in Domino, tranquillitatem maris abſque veſtro & rerum veſtrarum periculo citiùs adfuturam. Mox illi ad Archiepiſcopum bona & alacri voluntate multa donaria apportant. Erat enim nauis illa multis referta diuitijs. Ille verò gaudens in Domino, breui & deuota oratione penetrat cælos: ſtatimque mari ſubſidente, & tranquillitate reſtituta, DEVM & ſanctum eius pontificem omnes pariter collaudant. *Iterùm ſuis precibus trãquillum efficit mare.*

Cap. 23.

EMergentibus autem cauſis quibuſdam Eccleſiæ ſuę, paſtor ſtrenuus vigilans ſuper gregem ſibi commiſſum, ſummum Pontificem adire decreuit: Romamque feliciter perueniens, adiutus Domini gratia, propoſitum impleuit. Cùmque pro libertate Hybernię eccleſiæ facundè ſatìs egiſſet, & animi eius benignitas atque prudentia manifeſtè innotuiſſet, regreſſurus ad propria, Legatus totius Hybernię à domino Papa conſtituitur. Reuerſus indè proſperè in Hyberniam, commiſſæ ſibi legationis officium cum magna totius eccleſiæ libertate exequi ſatagebat. Quæcunq; religioni, vel eccleſiarum officijs, vel honeſtati clericorum de eſſe videbat, ea ſufficienter & honeſtè ſupplebat, ſuperflua reſecabat, rectè diſpoſita inuiolabiliter obſeruari volebat: eratque in zelo legis Domini velut ignis, & quaſì adeps ſeparatus à carne. Intantùm autem miniſtrorum eccleſiæ execrabatur immunditiam caſtitatis & honeſtatis zelator, tamq; eos ad continentiam prouocabat, vt omnes tam ſubdiaconos, quàm diaconos vel presbyteros, ſi incontinentiæ conuicti eſſent, licèt tanquàm Archiepiſcopus poſſet, tamen nollet abſoluere: ſed ad Romanam eccleſiam, à ſummo Pontifice abſoluendos, deſtinaret, ità vt quodam tempore, quod dictu mirum ſit, centum quadraginta presbyteros de incontinentia conuictos, Romam miſerit abſolũdos. Cupiebat enim omnes ſuî ſimiles efficere, & *Fit legatus Hyberniæ.* *Eximius eius erga incontinẽtes clericos zelus.*

quam in ſe ſectabatur nuditiam, eam etiam à ſubditis requirebat, lumbos ſuos non zona pellicea, ſed aſpero cilicio conſtringens. Itaque Apoſtolicum illud, quod re ipſa præ-
Ephe. 6. ſtabat, ore quoquè iubebat: State ſuccincti lumbos veſtros in veritate.

Cap. 24.

CVm autem ſic legationis ſuæ fungeretur officio, & cæleſtis vitæ pabulo populum reficere conaretur, temporalium rerum inopia totam Hyberniam miſerabiliter occupauit. Itaque humaniſſimus paſtor, aſſuetus olim operibus pietatis & benignitatis,
Prou. 19. videns tempus acceptabile, tempus miſerendi, fœnerabatur Domino, dum miſeretur pauperum: totuſque inopum commiſerationi addictus, penſatis eorum miſerijs, egeſtatem illorum ſuam exiſtimans, pro facultatum ſuarum copijs, ſed non largiſſimæ charitatis ſuæ votis, illis opitulabatur & ſuccurrebat. Quingentos nanque pauperes, extrema penuria oppreſſos, per triennium quotidianis ſuſtentabat eleemoſynis, exceptis alijs plùs minùs trecentis, quos per Epiſcopatum ſuum veſtibus & alimonia donabat, quibuſque neceſſaria omnia miniſtrabat. Multæ etiam fœminæ egeſtate afflictæ, paruulos ſuos, quos nutrire non poterant, neceſſaria quadam cautela ad oſtia eius deponebant, itemque alijs diuerſis locis, per quæ illum nouerant tranſiturum. Sciebant enim in eo maternum ineſſe affectum, nec poſſe deeſſe eis: quippe qui gremium pietatis omnibus expandens, nemini ſe negabat. Ille verò non immemor paupertatis & pueritię, quam pro nobis Ieſus Chriſtus aſſumpſit, qui in die iudicij dicturus eſt, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: quique alibì dicit, Quicunque ſuſceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me ſuſcipit: pium ſe puerorum nutritium exhibebat, eoſq; per diuerſa diœceſis ſuę loca hominibus & baliuis ſuis nutriendos & diligentiùs cuſtodiendos commendans, eis neceſſaria omnia ſuppeditauit. Et cùm talium ſit regnum cælorum, ipſe iam exultans in cęlis, frequentiùs in terris puerorum miſeretur. Erant autem id genus pueri fermè ducenti, quandoquè plures, quandoquè pauciores: demptis nonnullis pauperibus, de quibus iam dictum eſt: & paruulis, quos in domo ſua bonus Chriſti nutritius procurabat. Cùm autem hi pueri iam adulti eſſent & enutriti, tradi ſingulis crucem ligneam iubebat, quas ſigni cuiuſdam loco ferentes, circuibant prouinciam: atque ità ab eius pręfectis & alijs, nomen Dei & pōtificis venerantibus, vitæ ſuſtentandę conſilium & auxilium eis impendebatur.

(Margin: Vide, ſingularem in tot pauperes humanitatem. — Matt. 25. — Matt. 18.)

Cap. 25.

PEr id tempus, multiplicatis malis in terra, cùm ſanctus pontifex die quodam à Dublinia Vuaſſofordiam iter haberet, quidam è militibus regis Vuilhelmus nomine, ſe comitem ei adhibuit, nè fortè ſi ſolus eſſet, incideret in latrones. Sed & ſcriptor quidam cum vxore ſua paruuloque infante, tanquàm ſecuriùs iter iam facturus, illis ſe iunxit. Ingredientibus autem illis nemus quoddam, latronum latibulum, vigintiquatuor loricati latrones è latebris prodiêrunt, ſimulanteſque ſe velle parcere pontifici & ſuis, petebant, vt militem ipſorum traderet voluntati: ipſe verò cum ſuis clericis, illæſus abiret. Sed vir ſanctus reſpondit mâlle ſe interfici, quàm illis militem iugulandum permittere. Tum illi furijs agitati, in clericos eius ſæuiùs irruerunt, & ſcriptorem antedictum crebrò irrumpendo occiderunt. Eius autem vxoris miſertus Epiſcopus, poſteà quæ ad victū veſtitumque pertinent, perpetuò illi ſubminiſtrauit: puerum verò literis erudiendum curauit, & quoàd vixit, inter Clericos ſuos illum numerari voluit. Porrò latrones lāceam in militem vibrantes, miſericorditer ſeſe interponentis Epiſcopi equum confoderunt: ſicque miles equi pręſidio de eorum manibus ereptus eſt. Præſul verò ſpoliatis clericis, varijs affectus iniurijs, in proximam veniens ciuitatem, latrones illos per internuncios admonuit, vt à ſua malitia abſtinentes, veniam impetrarent: nî id facerent, ſe cum omnibus eius ciuitatis preſbyteris in eos excommunicationis ſentētiam pronunciaturum. Illis autem omnem pœnitentiam & correctionem reſpuentibus, eos excommunicauit: Quod cùm illi cognouiſſent, & quemadmodùm fieret excommunicatio, inquiſiſſent, dixerunt: Excommunicemus & nos Archiepiſcopum. & accipientes exta bouis furto ablati, loco ſtolarum, & accenſis lignorum faculis loco candelarum, inſtàr luporum vlulabant, Clericos irridentes, anathema legentes, & in deriſum Eccleſiæ etiam in aqua ipſas faculas extinguentes. Ex ijs vnus poſtero die, licèt quadruplici tectus veſte, frigore ſatis temperato & tolerabili extinctus eſt. Tertio indè die,

(Margin: Incidit in latrones. — Ecce tibi cęleſtem vltionem in deriſores excōmunicationis.)

malitiæ eorum dux itidèm peremptus eſt, atq; ità alij poſt alios intra annum vnum periêrunt.

Cap. 26.

QVidam è miniſtris Archiepiſcopi quandoquè, non abſque ſua fortaſsìs culpa, Dubliniæ ad patibulum trahebatur. Cumque iam ad ſuſpendij locum perueniſſet, rumor eius rei ad Archiepiſcopum perlatus eſt. Ilicò ſurgit ille, ſequiturque hòminem, vt eum liberet. Videns autem vnus è carnificibus prçſulem venientem, timensque nè infelix ille ex eorum manibus auferretur, caput miſero prçcidit. Id cernens Epiſcopus, multumque dolens ereptum ſibi hominem, in eius percuſſorem maledictionis fulmen intorſit. Cumque ille cum ſocijs Dubliniam rediret, in ponte cadens coxam fregit, & ex eo vulnere breuì vitam amiſit, manifeſto diuinæ vltionis iudicio. Sic Dominus, quantæ ſanctitatis & gratiæ apud ipſum eſſet beatus Laurentius, & quòd eius verba pondus haberent, ſæpiùs declarauit. Miſerè perit cui vir ſanctus imprecatus eſt

Cap. 27.

DVo viri Dubliniæ in loco ſacro latrocinium perpetrârunt: ſed pro meritis ſuis percuſſi à Domino, protinùs amẽtes effecti ſunt, ligatiq; ad eccleſiam ſanctæ Trinitatis, & ad Archiepiſcopum adducti ſunt. Quos cùm ille vidiſſet, miſericordia motus erga illos, data benedictione, iuſſit eos à vinculis expediri. Illi ſoluti, in faciem corruentes, diù tanquàm exanimes iacuerunt. Tandèm ſurgentes incolumes, viro Dei pro ſalute recepta gratias egérunt. Quod ille, nè facerent, more ſuo prohibebat, & vt ſoli Deo gratias agerent, verecundus & humilis hortabatur. Duos amẽtes ſanat.

Cap. 28.

QVandoq; vir ſanctus cum duobus Epiſcopis & Abbate Thoma nepote ſuo ad concionem quandam properabat. Cumque apud pagum quendam horas Dominicas cantaturus deſcendiſſet, homo quidam adueniens, ad eum exclamauit: Prçſentiam tuam, domine, non equitum multitudine gloriari decet, ſed in eo potiùs, vt ægrotis & afflictis ſuccurrere ſtudeas. Eſt in eccleſia huius pagi ꝓxima, fœmina quædã nobilis, quæ ab immundo vexata ſpiritu, nupèr mente capta eſt. Ad eam igitur ire te decet, & fundere preces pro ea ad Dominum, vt tuis flexus precibus, illam ſanare dignetur. Percepta ea ſimplicis hominis petitione, Archiepiſcopus iubet ire Thomam Abbatem, & orare pro ea. At ille modis omnibus recuſabat vel limina eccleſię attingere: intantùm id genus homines horrebat. Prçcepit ergò idem Epiſcopo Kildarenſi Malachię. Sed is itidèm ſe excuſans, aiebat ſe non tanti eſſe meriti, vt dçmones expellere poſſit. Iubet tandem vir Dei, vt Clemens Epiſcopus eat. Qui ſua ſimplicitate libenter ſe iturum reſpondit. Erat is vir magnus & caluus. Cumque eum dçmoniaca cõſpexiſſet in eccleſiam intrantem, mox ei caluitiem obiecit, addens etiam contumeliam per mendacium: O calue viliſſime, inquiens, qui ſemper meretricio te iungis cõtubernio, quid hîc à me requiris? ſimulque arripiens lapidem, iactauit in eum. At Epiſcopus & contumeliam, & horrorem non ferens, ad Archiepiſcopum cum timore pudefactus redijt. Tum demùm vir ſanctus vt ſimulationem, ſic arrogantiã vitare volens, Ego, inquit, ſi ſic neceſsè eſt, eam in nomine patris & filij & ſpiritusſancti viſitabo. Cumque ad oſtium eccleſię veniſſet, Crucis ſignaculo & eam, & fœminam conſignauit. Eum autem vt vidit miſerabilis mulier, multa in eũ probra & cõuicia coniecit. Sed ille vir miſericors, eius miſeriæ miſertus, de Domino non diffidens, ligari eam prçcepit. Et cùm manibus eam attrectâſſet, pectori eius Crucis ſignum impreſſit, & aquam benedictam ori eius infudit, humiq; proſtratus, Dominum pro ea ſuppliciter & breuiter orauit. Indè recedens, cùm triduò pòſt eò reuertiſſet, inuenit eam ſanæ mentis, & iamdudùm ipſius reditum prçſtolantem. Illa verò mox ad eum accedens, multis precibus nocte illa retentum, cum omnibus comitibus eius honorificè procurauit, in eximij amoris ſignũ crebrò eius manus & pedes deoſculans, & gratias agens omnipotenti Deo, quòd per eius merita perfectæ eſſet reddita ſoſpitati. Malachias Epiſcopus Kildarenſis Procax dæmonis petulantia. Vide qbus armis oppugnat dæmonem vir ſanctus.

Cap. 29.

QVidam beati viri mareſtallus, toto corruptus corpore, miſerabiliter inflatus erat. De cuius ſalute cùm iam medici omnes ſpem abieciſſent, adductus eſt ad dominum ſuum. Is protinùs manus ei imponens, oransque pro eo: Ducatur, inquit, ad hoſpitium ſuum, & cùm ſanatus fuerit, redeat ad priſtinum munus. Reductus eſt ergò

domum,

domum,& proxima nocte omnis ille corruptus humor effluxit,& poſt dies octo viribus inſtauratis,ad virum Dei cum alacritate reuerſus,gratias egit pro ſanitate, per eum diuinitùs ipſi donata. Cui vir ſanctus: Memineris, ait, non homini,ſed ſoli D E O gratias agere.

Sanat hominem deſperatum.

Cap. 30.

IN eccleſia beati Martini Dubliniæ quidam ſacerdos,nomine Galuuedius,miniſtrabat.Erat autem charus Archiepiſcopo,quòd eum à iuuentute nutrijſſet,& eius clericus fuiſſet.Is igitur aliquandò graui infirmitate depreſſus,ad extrema peruenerat.Nam cùm & ſenſu & halitu carere videretur, complures eum mortuum putabant: quidam verò nondùm exanimem,ſed veluti in ecſtaſi poſitum exiſtimabant. Vndè factum eſt, vt tribus indè noctibus totidemque diebus corpus in medio poſitum,ſepulturæ mandare differrent.Tandèm adueniens ſanctus Laurentius,& corpori tanquàm funeri appropinquans,pietate motus ad lachrymas,mortuum ſic affatur: Tu quidem dilectiſſime,ſi poſſes,mihi iam loqui velles: ſed in omnibus fiat voluntas Dei. Sic ait,& flexis genibus, Dominum tacitus orauit. Quis autem fuerit affectus orantis, ſatis declarauit Domini exaudientis effectus.Completa enim oratione,quam nouit ille ſolus, qui approbauit, ſacerdos Galuuedius quaſi de graui ſomno excitatus, ſurgens incolumis, gratias egit Deo & ſanctæ Mariæ,& beato Laurentio domino ſuo,apertiſque in circunſtantes luminibus,quærebat quid ibi facerent,vel qua ex cauſa illuc pariter conueniſſent. Stupefacti verò & territi omnes in eo, quod accidiſſe videbant, ſic illi reſponderunt: Toto triduo nullum vitæ ſignum habentem,ſed inſtàr mortui iacentem,te ſepelire propoſuimus. Et ſacerdos: Nouit Dominus,inquit, animam meam ſeparatam fuiſſe à corpore, & diſceptantibus Angelis pro ea, vidiſſe me dominum meum Laurētium flexis genibus coram D E O & glorioſa virgine Maria matre eius, pro me humiliter deprecantem: eiusque oratione flexum Dominum,animam meam corpori reſtitui iuſſiſſe. Tum verò beatus pontifex pro familiari ſibi & humili verecundia,illi ſacerdoti ſub pœna excommunicationis interdixit, nè rem hanc vlli omninò homini, donèc ipſe viueret, reuelare auſus eſſet.

Excitat vita functum.

Cap. 31.

HAec de vita & moribus ſancti viri, eiusque virtutibus à certiſſimis excepta teſtibus,poſt aliquot annorum curricula tanquàm paucæ quædam reliquiæ ad nos perlata ſunt.Iam qua occaſione & quo pacto,Domino largiente,ad Augenſem vſque eccleſiam peruenerit,in veritate,qua comperi,ſuccinctè narrare curabo. Oborta fuit grauis diſſenſio inter regem Angliæ Henricum,ſub quo paſſus eſt ſanctus Thomas martyr glorioſus,& regem Hyberniæ potentiſſimum Deronogum: cuius ſedandæ cauſa ſe beatus pontifex interponens,venit in Angliam,ſecum ducens quendam nepotem ſuum,iuuenem elegantem,vt eum regi Henrico obſidem daret,ſi pax cum illo conſtitui vlla ratione poſſet.Sed rex Angliæ pacem repudians,crudelem potiùs tyrannum ſe exhibuit,regioque edicto cauit,nè viro Dei liceret in Hyberniam reuerti, portusq; omnes,qui Hyberniam ſpectarēt,ei voluit eſſe interdictos,hac ratione beatum virum exulare cogens. Ità ille regem in Nortmanniam transfretantē in monaſterio Abbendoniæ tres hebdomadas expectauit. Deindè tædio quodammodò affectus,regem ſequi ſtatuit, ſi fortè in negocio illo magìs eum placabilem offenderet. Ingreſſus igitur nauim apud *Douriam, Vuitſantum applicuit, proſequensque regem in Nortmanniam, febre corripitur. Ea ingraueſcente,triduo valdè eius morbi importunitate afflictus, ab incepto deſiſtere cogebatur. At tamen contra febris ardorem flamma charitatis pugnabat inſtantiùs, & naturam,quam febrile debilitabat incommodum, in charitatis & pacis commodū fortiter ſibi militare cogebat. Atque deinceps in ipſo itinere locum inquirere cœpit, in quo aut quieſceret,aut certè etiā remaneret. Iam enim aliquo modo præſenſerat diſſolutionem ſui corporis imminere.Sui igitur tabernaculi depoſitionem prçuidens,tabernaculum nōn manufactum toto animo expetebat. Eius autem exemplar, Domino prouidente,viro ſancto in monte Augi oſtenſum eſt. Perueniens enim ad eius montis ſupercilium,& indè caſtrū intuens,& in caſtro eccleſiā eminentē,cognoſcensq; è quibuſdam in via ipſi occurrentibus,caſtrum eſſe Augenſe,in introitu Nortmanniæ in Henrici regis Angliæ ditione conſtitutum, eccleſiamque eſſe beatæ Virginis, in qua Canonici inſtituti S. Victoris Pariſiēſis, Deo & beatę Marię regulariter ſeruirēt: non mediocriter

Non poteſt vir ſanctus ex Anglia diſcedere rege vetante.

*Douariā

exhi-

exhilaratus,& tanquàm Dauidis prophetico ſpiritu afflatus: Hæc, inquit,requies mea in ſeculum ſeculi: hîc habitabo,quoniam elegi eam.dataque benedictione cum Crucis ſigno,ad eam eccleſiam venit,& fuſa illic oratione,ſeipſum Deo & beatiſſimæ virgini commendans,ad hoſpitium diuertit, lectoque decubans,accito eius loci Abbate Oſberto,viro religioſo,confeſſione præmiſſa, viæ præſentis vero viatico ſuum ad vitam tranſitum premuniuit.

Pſal.131.

Confeſſione & Eucharistia ſe munit ſub mortem.

Cap. 32.

HIs peractis,vir venerabilis & circunſpectus clericus Dauid,ſuprà memorati iuuenis pædagogus,ad regem Henricum profectus eſt,vt quod beatus vir de pace concilianda cœperat,ipſe pro tenuitate ſua,diuina pueniente gratia,conſummaret. Cumq; regem quibus poterat rationibus emollîſſet, eiuſque animum ad pacē inflexiſſet, quarto die ad ſanctum Epiſcopum reuerſus eſt. Cui cùm rem à ſe geſtam retuliſſet,ſanctus prçſul,quanuìs iam morti proximus,exultare viſus eſt: &, vt facto gratias ageret, quod verbo non poterat,caput ſuum in illius ſinum depoſuit: eaipſa re ſatìs indicans, illum magiſtrum Dauidem,ſpiritum ſuum, iam cum morte colluctantem, pace imperrata, pro qua ipſe,quantùm poterat,laborârat,exhilarâſſe.Tertio autem ab aduentu ſuo die, febrium ingraueſcente dolore,ſanctus præſul Abbatem eius loci cum fratribus eius acciri voluit,ſeque in eorum collegium & fraternitatem recipi petijt:eique libentiſſimè aſſenſum eſt.Indè extremam & petijt,& percepit vnctionem. Cùm autem de faciendo, vt moris eſt,teſtamento admoneretur,ſic reſpondiſſe fertur: Nouit Dominus, mihi ne nummum quidem ſub ſole relictum eſſe.Par eſt enim credere, diuerſis miſericordiæ & benignitatis officijs & operibus,quicquid ad manum habere poterat,virum pium in cçleſtes theſauros trāſmiſiſſe: vel potiùs Canonicæ profeſſionis memorem, nihil ſe habere proprium exiſtimâſſe:vt, qui viuere conſtituiſſet ſecūdùm regulam à ſanctis Apoſtolis inſtitutam,in extremo vitę fine nihil ſuum eſſe dicendo, ab ea regula minimè deuiaret.Atque ità beatiſſimi Auguſtini conſors,aut vt rectiùs dicamus, ſucceſſor effectus, teſtamentum nullum fecit,quia vndè faceret,pauper Chriſti non habuit.

Percipit extremā Vnctionem.

Cap. 33.

DEinceps felix Laurentius ad portū ſalutis feſtinans,gemitus atque ſuſpiria pœnitentis indeſinenter Domino offerebat,tam mente quàm ore reuoluens illum pſalmum Dauidicum, Miſerere meî Deus,miſerere meî: quoniam in te confidit anima mea. Ea verò pœnitentis lamenta ſanctitati viri nihil quicquam derogabant,ſed eam potiùs confirmabant. Fertur enim magnus pater Auguſtinus inter familiaria colloquia dixiſſe, poſt perceptum baptiſmum etiam laudatos Chriſtianos & ſacerdotes, abſque digna & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quamobrèm ſibi iuſſerat in vltima ægritudine Pſalmos Dauidicos, qui ſunt pauciſſimi, de pœnitentia ſcribi, eoſque legens, vbertìm ac iugiter flebat. Et beatus Laurentius aquas de ſuperiori irriguo haurire non ceſſabat, nec tamen irriguum inferius contemnebat, populum ſuum morte paſtoris continuò deſolandū, mirabiliter lingua materna dicens: Heu popule ſtulte & inſipiens,quid iam facturus es? Quis ſanabit auerſiones tuas? Quis medebitur tuî? Sic autem charitatem implebat,ex vna parte,quod meliùs erat,cupiens diſſolui,& eſſe cum Chriſto: ex altera autem neceſſitatem fraternam attendens, propter ſubiectum populum cum Apoſtolo cupiens diutiùs in carne remanere. Fidelis autem Deus mercedem laborum eius abſque dilatione iam reddēdam ei ſtatuerat.Itaq; cùm ſextę feriæ terminus adueniſſet,in confinio ſabbati ſubſequentis ſpiritum ſancti viri requies æterna ſuſcepit.Atque ità glorioſus Chriſti confeſſor Laurentius, Dublinenſis Archiepiſcopus & Legatus Hybernię,plenus dierum, perfectus & conſummatus in operibus bonis, Chriſti cohæres, ad Chriſtum migrauit decimooctauo Calendas Decembris.

Pſal.56.

Poſſid.in vita eius cap. 31.quam habes To.4.

Philip.1.

Ibidèm.

Exit à corpore.

Cap. 34.

EIus aūt obitus & remotis certo oraculo declaratus eſt,& ꝑ prçſentes,Domino puidēte, venerationi habitus.Ea enim nocte,qua ortus ab occaſu ſol Augi occidit,cū fuit occaſu purior ortus ei,cuidā ciui Dubliniæ,Innocētio noīe,in ſomno viſum eſt, cū eſſet in eius vrbis eccleſia cathedrali,ſummum altare corruere, penituſq; diſſipari. Qua viſio-

Viſio cuiuſdam.

viſione turbatus, manè publicè retulit ſomnium, cum iuramento aſſeuérans dominum Archiepiſcopum diem extremum clauſiſſe. Id quod poſteà, nuncijs aduenientibus, verum fuiſſe compertum eſt, eâdem ſcilicet nocte migrâſſe Pontificem, qua viſio hæc Innocentio oblata fuit.

Cap. 35.

COntigit autẽ, Domino agente, vt mox à celebratis ſancti cõfeſſoris exequijs, Alexius Romanæ eccleſiæ Cardinalis & Scotiæ Legatus adeſſet. In cuius aliorumque multorum pręſentia corpus ſancti pontificis, in medio Augenſis eccleſiæ honorificè & reuerenter ſepulturæ mandatum eſt. Vbì poſteà latuit annis quatuor & menſibus ſex theſaurus precioſus, tum quidem abſconditus, ſed ſuo tempore reuelandus. Cuius quidem futurę reuelationis haud vulgare extitit argumentum. Ea enim nocte, qua CHRISTI confeſſor huius mundi tenebras reliquit, ſicur multorum aſſertione innotuit, admiranda claritas ſuper Augenſe monaſterium ità repentè viſa eſt emicare, vt intuentes putarent Abbatiam, vel caſtri domum aliam, emiſſo cælitùs fulgure, concremari. Vbì diuina bonitas nobis aliquantulùm reuelare dignata eſt, qualis & quantus eſſet ille, quì ea nocte ex hoc mundo migrârat. De quo non debet temerarium videri, ſed pium potiùs, ſi ſentiatur ad lucem tranſiſſe inacceſſibilem, vt illius beatitudinis ſit particeps, quam opportuno tempore ſuis manifeſtat & largitur fidelibus beatus & ſolus potens rex regum & Dominus dominantium: Cui eſt honor, gloria & imperium in perpetuum, Amen. In ſanctos autem relatus eſt vir beatus à ſummo Pontifice Honorio Reate, tertio Idus Decembris, pontificatûs eius anno decimo.

Refertur in ſanctos.

MARTYRIVM SANCTORVM CONFESSORVM SAMONAE, GVRIAE ET ABIBI,

Authore Simeone Metaphraſte.

Nouemb. 15.

Cognatus Edeſſenorũ Epiſcopus.

AGEBATVR quidem ſexcenteſimus annus ab imperio Alexandri Macedonis: nouem autem annos iam tranſegerat Diocletianus, ſceptra tenens Romanorum: & ſextum iam conſulatum obtinebat Maximianus: Augarus autẽ Zoarę filius, his temporibus erat Prętor, & Cognatus erat Epiſcopus Edeſſenorum, & magna excitabatur perſecutio aduersùs eccleſias omnibus, qui erant ſub ditione Romanorum. Et nomen quidem Chriſtianorum, tanquàm nefarium, probris appetebatur & exagitabatur: ſacerdotes autem & monachi, propter firmam fidem & inexpugnabilẽ, miſerabilibus tradebantur ſupplicijs, deſiderioque & metu diſtrahebantur pij. Nam cùm liberè eloqui veritatem propter Chriſti vellent deſiderium, refugiebant rursùs metu ſuppliciorum. Nam ij quidem, qui ſe armabant aduersùs pietatem, ſtudebant vt Chriſtiani Chriſtianiſmum abiurarent, Saturnoque & Rheæ ſe adiungerent: contrà autem fideles, vt nihil eſſe oſtenderent ea, quæ ab illis colebantur.

Illo ergò tempore Gurias & Samonas apud Iudicem accuſantur, quorum ille quidẽ ex Sarcigitua, hic autem ex vico Ganade erat ortus, ambo educati Edeſſæ, quam vocant Meſopotamiam, quòd ſit media inter Euphratem & Tigridem. & anteà quidem eius fama ad paucos peruaſerat: poſt martyrum autem certamina erat omnium ſermone celebrata. Atque ſancti quidem nequaquàm verſabantur in ciuitate: ſed procùl ab ea remoti, vt qui vellent procùl abeſſe ab eius tumultibus, ſtudebant eſſe Deo ſoli manifeſti. Et Gurię quidem continentia & charitas, erat bona & honeſta poſſeſſio, & ex illius ſtudio cognomen eſt ei impoſitum, adeò vt ex nomine eum non cognoueris, niſi priùs dixeris continentem. Samonæ autem erat in Deum corpus & animus iuuenilis & alacris, & cum Guria virtute contendebat. Ij ergò accuſantur ad iudicem, quòd non ſolùm omnem finitimam Edeſſæ regionem ſua doctrina confirmarent, & vt ſuæ adhærerent fidei, animum adderent: ſed etiam efficerent, vt deſpicerent perſecutores, & vt illorum im-

Guriæ continentia & charitas.

impietatem omninò nihili facerent, doceret, conuenienter ei, quod ſcriptum eſt: Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. Quibus iudex ad magnam accēſus inſaniam, iubet omnes, qui habent in honore religionem Chriſtianã, ſequentes doctrinam Guriæ & Samonæ, ſimul cum ijs, qui eos ad id inducebant, comprehenſos, in tuta includi cuſtodia. Iuſſus autem ad effectũ eſt deductus, & capta occaſione, cùm alijs quidem ex his plagas impoſuiſſet, alios autem alijs tormentis ſubieciſſet, & vt Imperatoris decreto parérent, ſuaſiſſet: tanquàm qui benignè & clementer ſe gereret, alios quidem ſinit domùm abire: ſanctos autem vt primos, & qui pietatem alijs impertijſſent, iuſſit adhuc affligi in carcere, qui ipſi quoq; martyrij gaudebāt ſocietate. Audiebant enim in alijs prouincijs multos idem, quod ipſi, certamen ſuſcepiſſe: ex quibus erat Epiphanius & Petrus, & ſacroſanctus Pamphilus cum multis alijs in Cæſarea Paleſtinæ, Timotheus Gazæ, in magna Alexādria Timotheus, Agapetus Theſſalonicæ, Heſychius Nicomediæ, Philippus Adrianopoli, Melitinæ Petrus, Hermes, & eius ſocij in confinijs Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona martyrij à Duce Heracliano cum alijs confeſſoribus, quorum eſt maior numerus, quàm vt poſſit ad noſtram venire cognitionem. Sed redeundum eſt ad ea, de quibus priùs dicebamus.

Pſal.145. | Chriſtiani malè mulctantur. | Multi martyres hac tempeſtate

Antonius ergò Præſes Edeſſæ, cùm conceſſiſſet alijs, vt domum reuerterentur, ei in altum erecto tribunali, iubet ad ſe adduci martyres: & cùm feciſſent, quod iuſſi fuerant apparitores, ſanctis dicit Præſes: Diuiniſſimus noſter Imperator hæc iubet, vt & à Chriſtianiſmo deficiatis, quem ſequimini, & imagini Iouis cultum diuinum tribuatis, thus in ara ſacrificantes. Ad hæc Samonas: Abſit, inquit, vt vera fide relicta, propter quam ſperamus fore, vt vitam aſſequamur immortalem, manuum opus & figmentum colamus. Præſes autem: Imperatoris, inquit, iuſſa omninò ſunt implenda. Reſpondit Gurias: Puram & diuinam noſtram fidem nunquàm inficiabimur, ſequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus enim patrem in cælis, cuius ſequimur voluntatem, qui dicit: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, ego quoquè eum confitebor coram patre meo, qui eſt in cælis. Qui me autem negauerit coram hominibus, ego quoquè eum negabo coram patre meo, & Angelis eius. Iudex autem: Non vultis ergò, inquit, parére voluntati Imperatoris? Quomodò verò non fuerit abſurdum, ea quidem, quæ viſa fuerint hominibus, ijsque qui non multùm & quantùm vos, poſſunt, reipſa ad effectum deduci: eorum autem, qui rerum potiuntur, iuſſa fieri irrita? Qui Regis regum, inquiunt ſancti, faciunt voluntatem, carnis voluntatem reſpuunt ac reijciunt. Deindè cùm Præſes minatus eſſet mortem, nisi parérent: Samonas, Non moriemur, inquit, ô Tyranne, ſi creatoris ſequamur voluntatem: immò verò viuemus potiùs. Sed ſi ea ſecuti fuerimus, quæ iubet veſter Imperator, ſcias quòd etiamsì tu nos non interemeris, nos tamen malè peribimus.

Matt.10. | Luc.12.

Poſtquàm hæc audiuit Præſes, iubet Anouito commētarienſi eos in tutiſſimam conijcere cuſtodiam. Veritatem enim ægrè fert animus, qui ſua ſponte eſt ad malũ propenſus: vt, qui ægrotant oculi, ſplendorem ſolis. Poſtquàm autem ille fecit, quod ei fuerat imperatum, & martyres fuerunt in carcere, in quo etiam multi alij ſancti priùs incluſi fuerant à militibus, Imperator quidem Diocletianus, accerſito Muſonio Præſide Antiochiæ, iubet eum venire Edeſſam, & Chriſtianos, qui in ea erant incluſi, ſiue erant cõmunis, ſiue ſacrati ordinis, de ſua interrogare religione, & eis finem dare conuenientem. Cùm is ergò veniſſet Edeſſam, & Samonam & Guriam primos curâſſet ſiſtendos ad tribunal iudiciale, dicit eis: Domini hic eſt orbis terræ, hic eſt iuſſus, vt vos aræ Iouis vinum libetis, & thus imponatis. Sin minùs, ego vos varijs conſumam ſupplicijs. Corpus enim flagris lacerabo, donèc perueniam vſque ad ipſa viſcera: plumbum autem feruēs non priùs ceſſabo veſtris axillis infundere, quàm id peruaſerit vſque ad inteſtina. Deindè nunc quidem manibus, nunc verò pedibus ſuſpēdam, & efficiam, vt ſoluantur compages articulorum: nouaque & inaudita excogitabo ſupplicia, quæ nec omninò quidē ferre poteritis.

Martyres in cuſtodiã truduntur. | Minæ impij iudicis.

Reſpondit autem Samonas: Vermem, cuius minæ ſunt intentatæ ijs, qui negant Dominum, & ignem, qui non extinguitur, magìs, quàm ea, quæ tu enumerâſti, tormenta formidamus. Ipſe enim, cui cultum offerimus rationalem, primùm quidem nos corroboratos aduersùs varia hæc tormenta, eripiet à tuis manibus. Deindè etiam in tuto collocabit, vbì eſt habitaculum omnium lætantium. Alioquì autem omninò aduersùs ſo-

Eſa.66. | Martyres cas flocci pendunt. | Pſal.87.

lum corpus armaris: Quid enim animam potueris lędere? Quæ quandiù quidem habitat in corpore, tormentis euadit præclarior: ea autem recedente, nullus eſt omninò ſenſus corpori. Quo magìs enim homo noſter externus corrumpitur, eo magìs internus renouatur in dies. per patientiam enim hoc propoſitum certamen peragimus. Præſes autem rurſùs velutì proteſtans, vt, ſi non parérent, puniret iuſtiùs: Diſcedite ab errore, inquit, vobis conſulo, & cedite iuſſui Imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui ſanctus Gurias: Neque errori, vt tu dicis, ſeruimus, reſpondit: nec Imperatoris iuſſui vnquàm paruërimus. abſit vt tam puſilli animi ſimus, & tam amentes. Sumus enim illius diſcipuli, qui animam ſuam pro nobis poſuit, diuitias benignitatis & ſuam in nos oſtendens charitatem. Reſiſtemus ergò peccato vſque ad mortem, neque quicquid acciderit, ſupplantabimur à machinis aduerſarij, quibus primus homo captus, decerpſit mortem per ligni inobedientiam: & Cain perſuaſus, fratris quidem ſanguine manus polluit: gemere autem & tremere, inuenit pręmia peccati. Sed nos Chriſti verbis mentem adhibentes, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem nō poſſunt occidere: illum potiùs timebimus, qui noſtram animam & corpus poteſt perdere. Tyrannus autem, Non vt, inquit, veſtras percurrentes ſcripturas, poſſitis refellere, quæ à nobis obijciuntur, ideò ira non moueor, & me prębeo patientem: ſed vt iuſſum Imperatoris exequentes, cum pace domum reuertamini.

1. Cor. 4.

Egregia martyrum conſtantia.

Gen. 4.

Matt. 10.

Hæc oratio nihil flexit martyres, ſed propiùs accedentes: Quid noſtra, aiunt, refert, ſi iraſceris, & es ad iram propenſus, & tanquàm niues pluis tormenta? Tunc enim nobis magìs benefacies, clariorem reddens noſtram probationem patientiæ, & concilians maiores remunerationes. Hæc eſt enim ſumma noſtræ ſpei, hunc incolatum, qui eſt ad tempus, relinquere, & migrare ad æternum. Habemus enim tabernaculum non manu factum in cælis, quod etiam ſinum Abrahæ ſcriptura, propterea quòd is eſſet familiaritate Deo coniunctus, ſolet vocare. Cùm itaque vidiſſet Præſes immutabilem eorum conſtantiam, ſtatìm mittens dicere, proceſſit ad caſtigandum, & iubet Anuino Commentarienſi vtrunque vna manu ſuſpendi, & eis toto pondere corporis diuulſis, adhuc eorum pedibus grauem ſuſpēdere lapidem, ad ſenſum acrioris doloris. Atque hoc quidem ità ſe habebat, & ab hora tertia vſque ad octauam tale tormentum forti animo tolerabant, non vocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud oſtendentes, quod eſſet puſilli & abiecti animi. Dixiſſes eos pati in alieno corpore, aut alijs patientibus, ipſos ſolùm eſſe ſpectatores eorum, quæ fiebant.

2. Cor. 5.

Luc. 16.

Diriſſimè ſancti martyres cruciantur.

Mira patientia.

Interìm autem, dum ij penderent manibus, occupatus erat Præſes in alijs audiendis. Deindè cùm ab eis quieuiſſet, iubet Commentarienſem interrogare ſanctos, an iuſſui Imperatoris vellent parére, vt liberarentur à tormento: & cùm ille quidem interrogaret, hi verò non poſſent, aut nō vellēt reſpondere, iubet eos includi in interiore cuſtodia, in lacu tenebroſo & nomine & re ipſa, & pedes vſque ad diem ſequentem affixos eſſe ligno. Die autem iam appetente, à ligni quidem vinculis pedes ſunt relaxati: carceris autem aditus fuit obſtructus, vt nec ſolaris quidem radius poſſet ſubire: edictum autem fuit cuſtodibus, non fruſtum panis, nec paruam quidem guttam aquæ tres totos dies eis præbere. Quamobrèm decætero tenebroſus carcer & longa inedia erat condemnatio martyribus. Cùm autem adeſſet tertius dies circa principium menſis Auguſti, apertus quidem fuit aditus carceris: illi autem in eo retenti ſunt vſque ad decimum Nouembris. Deindè Iudex eos curat ſiſtendos pro ſuo tribunali. Et nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, vt mutati aliquod ſalutare caperetis conſilium? Illi autem reſpondent: Quod nobis videtur, tibi iam ſępiùs oſtendimus: tu autem fac ea, quæ tibi fuerunt imperata. Pręſes autem ſtatìm iubet Samonam altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum inijci eius genui. Quod cùm factum eſſet, eum quidem ſuſpendit præcipitem, à pede, quem inclinauerat, alterum deorsùm trahens pondere ferri, quod verbis non poteſt explicari: & ſic athletam moliens diſcerpere. Quo quidem tempore cùm coxę acetabulum per vim ſedem ſuam reliquiſset, effectum eſt, vt Samonas claudicaret: Guriam autem, quòd eſset imbecillus & ſubpallidus, ſinebat impunitum, non quòd eum benignis adſpexiſset oculis, non quòd eſset miſertus eius imbecillitatis: ſed vt qui, quòd eum punire cuperet, potiùs pepercíſset. Nè fortè, aiebat, nobis imprudentibus conſumeretur ante cruciatus.

In obſcurū carcerem ducuntur.

Longa inedia affliguntur.

Samonæ immanis cruciatus.

Et iam erant quidem duę horę diei, ex quo ſuſpēſus erat Samonas: hora autem quinta iam

ta iam aderat, & is adhuc pendebat ſublimè: & qui circunſiſtebant milites,mouebantur Pſal.140.
miſericordia,& hortabantur vt Imperatoris paréret imperio. Sed peccatorum miſericordia caput ſancti non pinguefecit. Ille enim etsi acerbè premeretur à tormento,ipſos ne vllo quidem dignabatur reſponſo,ſinens eos lugere,& ſe potiùs, non illum dignum cenſere miſericordia. In cælum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo Matt.10.
cordis,& ei reuocabat in memoriam miracula,quæ à ſeculo facta ſunt: Domine DEVS, Pſal 4.
dicens,ſine quo nec paſſerculus quidem cadet in laqueum: qui Dauidi dilatâſti cor in af- Dan.6. & 14.
flictionibus: Qui Prophetæ Danieli vim dediſti etiam contra leones: Qui pueros Abra- Dan.3.
miæos & Tyranni & flammæ victores effeciſti: tu quoquè nunc Domine adſpice ad bellum, quod contra nos geritur, qui noſtræ naturæ nôſti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dexteræ auertere ab ea,quę eſt apud te,gloria.Sed tu benignis tuis nos intuens oculis,conſerua in nobis, quæ extingui non poteſt, lucernam tuorum mãdatorum: tua autem luce dirige noſtras ſemitas, & dignare nos frui ea, quæ eſt in te,beatitudine:Quoniam es benedictus in ſecula ſeculorum. Atque ille quidem Agonothetæ emittebat hanc gratiarum actionem: quidam autem ſcriba,qui aderat, literis mandauit quæ dicta ſunt.

Iuſſit autem Præſes Commentarienſi eum ſoluere à ſupplicio. Ille verò cùm ſic feciſſet, & portâſſet cum ijs,qui aderant,iam doloribus defeſſum & confectum, in priorem ferentes cuſtodiam,deponunt iuxta ſanctum Guriam. Cùm autem eſſet Nouembris decimuſquintus,noctù circiter galli cantum ſurrexit Iudex: eum verò præcede- Martyres
bant lampades & ſatellites: & cùm ad baſilicam veniſſet,quę dicitur, vbi erat iudicium, ſiſtuntur
cum magno faſtu ſedet pro tribunali: & accerſit athletas Guriam & Samonam. Et hic ad tribunal
quidem venit ambulans in medio duorum ,& fultus vtriuſque manibus.Nam & premebat inedia,& grauabat ſenectus,bona ſpe ſolummodò eum refrigerante. Gurias autem ipſe quoquè portatus ducitur,vt qui nec poſſet omninò ingredi,vtpotè quòd pes ei fuiſſet grauiter à vinculo ſauciatus.Ad quos defenſor impietatis: Cùm data,inquit, fuerit vobis poteſtas,de eo, quod eſt vobis conducibile,ſimul deliberâſtis. Dicite ergò,an noui aliquid ſit à vobis conſideratum: & an priorum vos aliqua ſubiêrit pœnitentia: & paréte iuſſui diuiniſſimi.Sic enim veſtris opibus & poſſeſſionibus,quinetiam hac ſuauiſſima quoquè luce fruemini.Ad hæc martyres: Nemo,inquit,qui ſapit,magnifecerit pa- Sapientiſſi-
rùm manere in ijs,quæ fluunt.Sufficit enim nobis tempus, quod pręceſſit, ad vſus eo- mum eorũ
rum & adſpectum: nec eorum aliquid deſideramus. Quam autem mortem nunc nobis reſponſum.
intentas, ea nos ad immortalia trãſmittet tabernacula,& efficiet,vt ſimus participes eius,quę eſt illic,beatitudinis.

Pręſes autem: Quæ à vobis,inquit,dicta ſunt, noſtras aures magna affecerunt triſtitia. Ego autem paucis exponam id,quod videtur. Nam ſi arę quidem thus imponitis, & imagini Iouis ſacrificatis,rectè ſe habuerit: & vnuſquiſque veſtrûm domum abibit. Sin verò adhuc pergitis Imperatoris iuſſui non parére, amputabuntur vobis omninò capita. hoc enim vult & ſtatuit magnus Imperator. Ad quæ reſpondens generoſiſſimus Samonas: Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, vt liberemur quidem ab ijs, quæ hîc ſunt,moleſtijs: tranſmittamur autem ad eam,quę eſt illic,beatitudinem,quantùm in nobis quidem ſitum eſt, tibi reddetur merces ab eo, qui noſtra diſpenſat ad id, quod eſt vtile. Ad hæc cùm reſpondiſſet Præſes, vt videbatur, benigniùs, & dixiſſet: Ego toleranter huc uſquè tuli, longas illas ſuſtinens orationes,vt mora temporis mutati,traduceremini ad id quod eſt vtile,& ſupplicium mortis non ſubiretis.Qui morti,quæ eſt ad tempus, inquit, ſe tradunt propter Chriſtum, clarum eſt fore, vt ij liberentur ab æterna.Qui enim mundo moriuntur, viuunt in Chriſto. Nam Petrus quoquè, qui reſplendet in choro Apoſtolorum,cruce fuit condemnatus & morte: & filius tonitrui Ia- Act.12.
cobus,ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio. Quinetiam Stephanus quoquè fuit Act.7.
appetitus lapidibus,qui primus percurrit ſtadium martyrij. Quid autem dixeris de Iohanne? an ne eius quidem admittes egregiam illam conſtantiam, & loquendi libertatem,quòd mori maluerit,quàm cubilis tacere impudicitiam: adultera verò eius caput acceperit præmium ſaltationis? Matt.14.

Rursùs autem Præſes: Non vt veſtros, quos dicitis, ſanctos enumeretis, vos fero toleranter: ſed vt mutato conſilio,iuſſis cedentes Imperatoris,ab acerbiſſima morte liberemini.Si enim ſitis nimiùm audaces & inſolentes, quid aliud, quàm vos maiora exci-

pient ſupplicia, quibus oppreſſi, vel inuiti facietis id, quod nos exigimus: quo tempore nec omninò quidem poteritis refugium habere ad miſericordiam? Nam quod fit per vim, ne poteſt quidem prouocare ad commiſerationem: quomodò contrà quod ſpontè fit, eſt dignum miſericordia. CHRISTI autem confeſſores & martyres dixerunt: Non opùs eſt multis verbis. Eccè enim nos ſumus tibi præſtò ad omnia ſubeunda ſupplicia. Quod ergò tibi fuit imperatum, nè differas exequi. Nos enim Chriſti veri DEI ſumus adoratores, & rurſùs dicimus: Cuius regni non erit finis. Qui etiam poteſt ſolus viciſsìm glorificare eos, qui eius nomen glorificant. Interìm autem dum hæc dicerentur à ſanctis, Prꝭſes tulit in eos ſententiam, vt mortem ſubirent gladio. Illi verò lætitia, quæ verbis non poteſt explicari, affecti: Te verè decet gloria & laudatio, qui DEVS es vniuerſorum, clamabant: quòd tibi placuerit, vt ſuſceptum certamen perageremus, vt à te quoquè immortalem ſplendorem aſſequamur.

1. Reg. 2.

Martyres ineffabili gaudio excipiũt mortis ſententiam.

Cùm ergò vidiſſet Præſes immutabilem eorum conſtantiam, & quemadmodùm in animæ exultatione extremam accepiſſent ſententiam, ſanctis quidem, DEVS, inquit, eorum, quæ fiunt, ſit inſpector, quòd non per me volebam vos vitæ finem accipere: ſed inexorabilis iuſſus me ad id cogit Imperatoris. Spiculatori autem iubet accipere martyres, & in curru imponere, & procùl à ciuitate abducere cum militibus, & eis illic finem afferre gladio. Ille autem cùm per portam Romanenſem ſanctos noctù eduxiſſet, cùm altus ſopor teneret ciues, ad ſeptentrionalem partem ciuitatis abducit in montem Bethelabicla. Illi verò cùm fuiſſent in eo loco, & in lætitia cordis & magna animi conſtantia è vehiculo deſcendiſſent, à ſpiculatore & ijs, qui ſub eo erant, tempus ad orationem petiêrunt, & acceperunt. Perindè enim, acsi non ſufficerent tormenta & ſanguis ad intercedendum pro eis, propter ſummam modeſtiam adhuc etiam opùs habebant precatione. Cùm itaque oculos in cælũ ſuſtuliſſent, & intèsè precati eſſent, Deus & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſuſcipe in pace ſpiritus noſtros, poſtremò dixerũt. Samonas autem conuerſus ad ſpiculatorem, Exequere, inquit, id quod eſt tibi imperatum: cumque genu ſimul inclinâſſet cum Guria, eis amputantur capita decimoquinto Nouembris. Atque hoc modo quidem ſe habuerunt res martyrum.

Capite plectuntur.

Cùm autem tertium quoquè quꝭreret numerus, vt in his glorificaretur Trinitas, inuenit (ô optimam prouidentiam) tempore quidem poſteà Abibum, qui autem idem cum ijs, qui præceſſerant, iter ingredi conſtituerat, & illo ipſo martyrij die fuit conſummatus. Magnus ergò inter martyres Abibus, ex eâdem quidem, ex qua illi patria, nempe ex Theſſæa vico erat ortus: ſacro autem diaconatûs fuerat honoratus chriſmate. Cùm verò Licinius teneret ſceptra imperij Romanorum, & Lyſanias creatus fuiſſet Præſes Edeſſæ, excitata rurſùs erat perſecutio aduerſùs Chriſtianos, & Abibo vniuerſum imminebat periculum. Is enim obibat ciuitatem, diuinas cunctos docens ſcripturas, & magno animo confirmans ad pietatem. Cùm autem hæc veniſſent ad aures Lyſaniꝭ, ea Licinio Imperatori ab eo ſignificantur. Studebat enim, vt ipſe ei committeret quꝭſtionem habendam de Chriſtianis, & maximè de Abibo. Neque enim fuerat ei priùs commiſſa. Ille verò literis datis, iubet vt morte Abibum afficiat. Literis ergò redditis Lyſaniæ, quæritur vbiquè Abibus. Ipſe autem degebat in quadam parte ciuitatis, propter ſtatum Eccleſiaſticum: mater verò & quidam ex ijs, qui ad eum genere attinebant, cum eo verſabantur. Ille autem cùm rem reſciuiſſet, nè daret pœnas, quòd martyrij deſeruiſſet ordines, cuidam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) ſeipſum indicat: & tandèm, Quem quꝭritis, inquit, Abibum, ipſe ſum, inquit. Ille verò benignè eum intuens: Nemo, inquit, adhuc nouit te ad nos veniſſe, ô homo. Abi ergò, & ſeruare: nec ſis ſolicitus de matre, nec de ijs, qui genere ad te attinent. Nullus enim eos potuerit omninò afficere moleſtia. Et hæc quidem Theotecnus.

Abibus Diaconus confirmat Chriſtianos.

Abibus autem, cùm tempus vocaret ad martyrium, nolebat puſillo & abiecto animo ſuffurari ſalutem. Ei itaque dicit: Non propter charam matrem, nec propter cognatos me reddo manifeſtum: ſed adſum propter Chriſti confeſſionem. Eccè enim vel te nolente apparebo coram Præſide, & meum Chriſtum prꝭdicabo coram principibus & regibus. Theotecnus itaque veritus, nè ſua ſponte veniret ad Prꝭſidem, & ea de cauſa ei afferretur periculum, vt qui eum non feciſſet manifeſtum, aſſumit Abibum, & cum

Magna animi eius fortitudo.

eum adducit ad Præſidem: Hic ille eſt,inquit,qui quæritur,Abibus.Cùm autem Lyſanias audijſſet Abibum ſua ſponte adijſſe ad certamina, arbitratus eam rem eſſe contemptûs & audaciæ, vt qui paruifeciſſet auſteritatem tribunalis, eum ſtatìm curat ducendũ in iudicium: conditionemq́ue ab eo petit,& nomen,& patriam. Cùm verò reſpondiſſet ſe quidem eſſe ortum è vico Thelſça, ſignificâſſet autem, ſe eſſe Chriſti miniſtrum, ſtatìm martyrem eſt criminatus Præſes, quòd non obtemperâſſet iuſſis Imperatoris. Huius autem rei apertum eſſe dicebat indicium, quòd Ioui thus non ſacrificaret. Ad hæc,ſe quidem Chriſtianum eſſe,dicebat Abibus, & non poſſe verum Deum relinquere, ſacrificare autem inanimis & nullo ſenſu prçditis operibus manuum. Prçſes verò, cum brachia vinctum funibus,iuſſit in ligno ſublimem extolli, & ferreis vnguibus lacerari.Erat autem ſuſpenſio longè violentior,quàm laceratio.Veniebat enim in periculũ, nè diſcerperetur,cùm violenta extenſione ei diuellerentur brachia. Ad tribunal ducitur. Laceratur ferreis vnguibus.

Interim dum is penderet ſublimis, conuerſus eſt Præſes ad blanditias, & fingebat ſe eſſe patientem.Minabatur autem etiam grauiora,ſi non mutaret propoſitum. Ille autem: Nemo, inquit,me abducet à fide :neque perſuadebit,vt adorem dæmones,etiamſi plura tormenta inferat & maiora.Cùm autem vellet ſcire præſes, quamnam ei vtilitatem tormenta conciliarent,quę corpus ſolùm conſumunt,Chriſti martyr Abibus:Non ad præſens vſque tempus,inquit,noſtra conſiſtunt: nec ea ſolùm ſequimur,quæ cernuntur. Quòd ſi tu quoquè volueris adſpicere ad ſpem & promiſſam nobis remuneratione̅, fortè etiam dices cum Paulo:Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad gloriam, Rom.8. quæ eſt reuelanda in nobis.Cùm autem Præſes ea,quę dicebantur,damnaret ſtultitiæ:& nunc quidem blandiens & ſubiens perſonam patientiæ, nunc verò minans & acerbam ei mortem intentans, neutri eorum cum videret cedere: Non tibi repentinum & totum ſimul vitę finem afferam,ſententiam ei pronunciauit: ſed te lento igne paulatìm liquefactum,efficiam immitem & implacabilem animam deponere.Dixit,& cùm versùs ſeptentrione̅ extra ciuitatem collecta fuiſſet materia,ducebatur ad rogum,ſequente quidem matre, ſequentibus autem ijs quoquè, qui aliâs cognatione ad eum attinebant.Ille verò poſtquàm eſſet precatus,& benedixiſſet omnibus,& eis oſculum dediſſet in Domino,accenſa autem eſſet materia ab ijs,qui ad id ſeruiebant, in ignem inijcitur: & cùm aperto ore flammam accepiſſet,apud eum,qui dederat,ſpiritum depoſuit.Deindè cùm ignis eſſet ſedatus,qui ad eum attinebant,pretioſo linteo eum circundederunt, & vnguentis vnxerunt: cumq́ue pſalmos & hymnos, vt par erat, cecinitſent, prope Samonam & Guriam eum depoſuerunt,ad gloriam patris & filij & ſpiritûs ſancti, quæ eſt diuina Trinitas, & in quam non cadit diuiſio. Quam decet honor & adoratio nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen. Talem quidem vitæ finem inuénit martyr Abibus tempore Licinij,& talem cum ſanctis nactus fuit depoſitionem,& ſic pijs attulit requiem à perſecutionibus.Nam deincèps quidem Licinio fuit diminuta potentia: Conſtantino autem floruit dominatio,& creuerunt ei ſceptra Romanorum: qui primus inter Imperatores liberè profeſſus eſt pietatem, & Chriſtianis cõceſſit viuere vt Chriſtianos. Sed vt poſſitis cognoſcere,qualem gratiam martyres apud Deum ſunt aſſecuti,neceſſe eſt rem ab alto repetere. Coniectus in igne̅,reddit ſpiritũ. Licinio tyranno adimitur Imperium.

Hunni quidem Ephtalitę,Perſarum finitimi, & qui ad ſolem habitabant orientem: hæc gens, inquam, importuna & barbara,non paucis annis poſt martyrum conſummationem, vſqueadeò inuaſerunt Romanos, vt facere̅t incurſiones vſque ad ipſam Edeſſam,& prædas agerent ex agris,qui circa ipſam ſiti ſunt.Romanorum autem Imperatores acriter defenderunt ciuitatem,& breui totum collegerunt exercitum, vt opem ferrent Edeſſæ, volentes efficere, nè ea caperetur: & maximè verbis Chriſti confidentes, quæ ſcripſerat ad Augarum,quòd ciuitas nunquàm eſſet capienda à barbaris: & quòd in eam primam Domini noſtri & Chriſti effigies miſſa ſit ad Augarum. Itaque ad ciuitatem caſtra mouerunt Hunni, putantes ſe facilè eam eſſe capturos. Romani autem mittunt auxilium Edeſſenis, nè in manus Hunnorum veniret ciuitas. Cùm verò,qui miſſi fuerant à Romanis,iam veniſſent Edeſſam,accidit vt quidam Gotthus inter eos,& moribus barbarus,& mente pernicioſus,diuerſaretur in domo cuiuſdam mulieris, nomine Sophię.Ei autem erat vnica filia,nomine Euphemia,viuenti in viduitate,& de ſola filia ſolicitæ.Educebatur ergò matri filia,tanquàm germen recèns pullulans, temperantiam exercens & virginitatem, & ſtudium adhibens, nè cerneretur à maſculorum Hunnorum incurſiones Antiquiſſimus imaginum vſus.

oculis. Erat autem puella facie decora, & inſigni pulchritudine. Cùm ergò in ea habitatione diù verſatus eſſet Gotthus, neſcio quomodò adſpexit puellam, & ità captus fuit eius amore, vt nuſquàm mentem aliò conuerteret, quàm ad virginem. Perſonam itaque induens bonitatis, & ſe amicum eſſe ſimulans, abit ad matrem: & aſſentationibus conans ei perſuadere, & bonorum promiſſis, vt ei daret filiam in matrimonium: Illa autem grauiter ferebat, & animum non adhibebat ijs, quæ ab ipſo dicebantur. Eo verò ſe inſolenter iactante, & valdè minitãte, illa, Vnicam, inquit, quæ mihi eſt, filiam viro coniungere barbaro nunquàm ſuſtinuerim. Nè ergò aſſenteris, nec mineris. Nam nec me emollies adulationibus, neque minis terrebis. Ille autem pergebat eadem rursùs facere, & rursùs ſuam oſtendebat impudentiam, & de ijſdem aſſiduè cum matre loquebatur. Deindè etiam precioſa afferebat ad eam ornamenta, & affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autem puellæ ne ſic quidem præbebat aurem ijs, quæ ab ipſo dicebantur.

Gotthus quidam victus amore impuro, falsũ iurat.

Deindè illo perſeuerante, rursùs Sophia, (cùm neſcio vndè didiciſſet) Sunt tibi & filij & vxor, ei reſpondit: nec ego tibi meã filiam dederim in matrimonium. Ille verò partìm quidem amore puellæ victus, partìm autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum teſtatur ſe nunquàm habuiſſe vxorem, nec filios: ſed ſe eius filiam velle ducere vxorem, & omnium ſuorum bonorum eam facere dominam. Vincitur itaque mater puellæ à Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cùm eſſet fœmina, quæ facilè decipitur, & ſacramentorum audiret examina, & ei metu quateretur animus? Itaque manus in cęlum tollens: Pater orphanorum, & defenſor viduarum Domine & Deus, inquit, nè deſpexeris hanc puellam, quæ viro ignoto coniungitur. Te enim eius promiſſorum accipio inſpectorem: & te freta, vnicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim ſcribitur contractus matrimonij: & cùm aliquantùm temporis Hunni Edeſſam circunſediſſent, ſocij autem & adiutores vrbem defendiſſent, hoſtiumq́; impetum propulsâſſent, fit puella pręgnans ex Gotthi coniunctione. Nondùm verò tempus pariendi aduenerat: & Hunni quidem, cùm nihil potuiſſent facere eorum, quæ ſperauerãt, iam in animo habebant proficiſci in patriam: ſocij autem & adiutores volebant redire Romam. Cùm ergò Gotthus quoquè paratus eſſet ſimul abire cum Romanis, & cruciaretur mater filiæ ſeparatione, eisq́ue ſcinderentur viſcera, appręhendit puellã, nec ſinebat eam cum Gottho diſcedere, etiamsì eam non poterat retinere, cùm lege matrimonij & naturę vellet ſequi maritum.

Cùm iam ergò abirent, mater eos aſſumens, accedit ad capſam confeſſorum, & dicit Gottho: Ego tuæ fidei meam filiam non committam, nisi tangens hanc precioſam capſam eorũ, qui pro Christo paſſi ſunt, eos dederis mihi fideiuſſores, quòd non ſolùm ei nihil ſis moleſti facturus, ſed etiam eius, quam par eſt, curam ſis geſturus. Gotthus autem protinùs, tanquàm iuſſus facere id, quod eſſet omnium facilimum, & omni penitùs metu vacuum, A manibus veſtris, inquit, ô ſancti, accipio puellam: & vos do matri fideiuſſores, quòd ei à me nihil fiet moleſti: ſed me potiùs habebit paratum ei implere, quæcunque volenti erunt cordi. Non hæc ſolùm ſceleratus: ſed magnas quoquè iurat Dei vires, ſe promiſſa reipſa conſeruaturum. Mater ergò accepto iureiurando, ſanctis acclamauit martyribus: Vobis, ô ſancti, meam filiam poſt Deum committo, & per vos Gottho. Poſt hæc Deum precati, mater quidem amantiſſimè filiam amplexa, domum reuertitur: Gotthus autem iter init cum puella. Deindè cùm veniſſent in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, & iam eſſent prope eius domum, oblítus quidem vir iſte inhumanus amoris in vxorem, contempto verò iureiurando & pactis conuentis, & Dei metu procùl à ſe amandato, (ô, quouſquè procedit vitium?) ei quidem aufert veſtes: aurum quoquè ei aufert: eaque tanquàm ſerua pannis turpiter induta, Mihi, inquit, ô mulier, ſunt liberi & vxor. Quamobrèm voca te ancillam bello captam, & te meæ vxori omnibus modis ſubmitte, & ei morem gere, eam tanquàm dominam honorans & nominans. Si enim, quomodò ſe habeant res noſtræ, enunciaueris, aut etiam meæ vxoris voluntati non parueris, erit tibi mors ſupplicium.

Vide ſceleratiſſimi hominis barbarum planè exẽplum

Quomodò his affectam cenſetis fuiſſe mulierem, quę matre quidem erat priuata, priuata autem patria, omnibusq́; amicis & cognatis, & ad illius ſolam adſpiciebat animam, & quæ longę illius ſpei talem viderat exitum? Omninò ſi non eſſet lapis, ſi non ferrum,

rum, aut aliquid aliud inanimum, ijs, quæ prętcr ſpem acciderant, auditis perculſa, protinùs emiſiſſet animam. ſed eam conſeruabant matris fideiuſſores, quos illa à Gottho acceperat, ad malum quidem execrandi eius capitis, ad oſtendendam autem maximam eorum gratiam. Valdè ergò ingemiſcens, & ſuſpirans ex profundo cordis: Tibi, aiebat, ô Domine, & ineffabili tuæ miſericordiæ propter hęc omnia ago gratias. Deindè etiam ad Gotthum conuerſa: Benè tibi ſit, inquit, quòd cùm nos poſſes tollere de medio, hoc ſolo fuiſti contentus, vt me ſeruam faceres pro libera. Promiſſa, re ipſa præſtitiſti: iuſiurandum re vera confirmâſti. Quid ergò reſtat aliud, niſi vt omninò inuocem eos, qui ea quæ fiebãt, inſpexerunt, quos tu tunc adduxiſti teſtes ijs, quæ à te dicebantur? Eis enim, & non alij, confiſa, mea ſponte conſtitui diſiungi à parente: eam quæ nos tulerat, relinquere, & te ſolum ſequi. Hęc cùm dixiſſet, animę oculos ad cęlum tollẽs ſimul cum ſenſilibus: Deus patrum meorũ, cum eiulatu dicebat & lachrymis, adſis mihi miſeræ: & vide, quid iſte quidem te teſte & tuis ſanctis & confeſſoribus eſt pollicitus, quid aũt nunc re ipſa facit: & nos libera ab ijs malis, pro nobis interceſſores tuos ſanctos accipiẽs: quoniam his poſt te confiſa, præſentia hęc mala ſuſtineo. Cùm ſic puella tacitè Deum rogâſſet, in Gotthi autem ædes eſſent ingreſſi, adſpexiſſet verò eius coniũx puellam, & animaduertiſſet eius pulchritudinem, zelotypia & ſuſpicione in animo ſtatim repletur. Rogat itaque maritum, quęnam ipſa eſſet, & vndè eſſet orta: & quarè eam ſecum nunc duceret. Ille autem eãm eſſe captiuam, & ab Edeſſa abductam: ductam verò eſſe, vt ei ſeruiret, reſpondit. Illa autem formam magìs attendens, quàm eius verba: Eius, inquit, vultus nequaquàm eam arguit eſſe ſeruam. Gotthus aũt: At tu ea vtere tanquàm ancilla.

Sanctos ꝑ interceſſoribus habẽdos, etiam antiquitas nouit.

Exhinc itaque puella metu agebat ſilentium, & quæ imperabantur, faciebat ocyſſimè. Neſciebat enim, quidnã poſſet facere, quod eam liberaret à malis pręſentibus. Sanctis autem aſſiduè dicebat in corde ſuo: Feſtinate ad auxilium ancillæ veſtræ, ô ſancti, feſtinate, neque fraudem mihi factam deſpicite. Puellæ verò domina non legitima, in eam mota zelotypia, puella grauiter vtebatur, & ei grauiora opera imperabat, perindè acsì illius labores, inuidiæ qua vrebatur, ipſa proprium haberet ſolatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Poſtquàm autem procedente tempore puellam reſciuit eſſe grauidam, zelotypiæ flamma magìs accenſa, grauiſſimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fœtûs facta abortione. Sed inuictę erant Chriſti vires, & eorum, qui propter Chriſtum paſſi ſunt: per quas puella & ſuperauit moleſtias, & manſit minimè læſa à malis. Poſtquàm autem acceſſit tempus partûs, parit filium maſculum, qui patris effigiem in ſeipſo conſeruabat, & erat Gottho omni ex parte ſimilis. Hoc cùm adſpexiſſet Gotthi coniunx, & animaduertiſſet quàm eſſet expreſſa ſimilitudo, nihil aliud verſabat in animo, quàm quomodò puerum interimeret: marito autem dicebat: Ego tibi non crediderim, quòd cum puella non coiueris. Nam quod ex ea natum eſt, patrem apertè confitetur, forma perindè vtẽs, àc lingua. Ille verò affirmabat eam non verum dicere: iubebat autem ea vti tanquàm ancilla, dicens: Hoc fidem faciat, me nunquàm cum ea eſſe congreſſum. Neque enim à me vnquàm omninò in tuam tradita fuiſſet poteſtatem. Amicitias enim coniungunt amores, non diſiungunt.

Puella à Gottho decepta, durè accipitur ab eius vxore.

Tunc autem qui longo abhinc tempore humano generi eſt inimicus, Gotthi vxorem ſubiens, eam aduerſùs infantem furore concitauit: & proptereà concepit laborem, & peperit iniquitatem: & cùm quoddam venenum in ſinum immiſiſſet, pueri quidem matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opùs. Et ea quidem egreditur ad exequendum id, quod fuerat imperatum: illa autem venenum immittit in os pueri, & venenum mors ſtatìm eſt conſecuta. Paulopòſt ergò reuerſa mater, cùm infantem quidem inueniſſet mortuum, illius verò labris infuſum venenum, in corde quidem ſauciatur, & graui animi dolore afficitur, eum tamen celat, & tenet in abdito: dolore quidem affecta, vt mater: ſecretum autem tenens, vt prudens & cordata. Deindè cùm vellus ſumpſiſſet, & os infantis abſterſiſſet, lanam apud ſe detinuit, experientia volens ſcire veritatẽ. Paucis certè pòſt diebus, cùm ex amicis & cognatis Gotthus inuitâſſet aliquos, puella arripit occaſionem: & lanam intingit in calice, & Gotthi tradit vxori, volens, vt dixi, verum ſcire, venenò ne priuata ſit infante, an communi morte eum amiſerit. Nam exiſtimabat quidem, quòd ſi epoto medicamento vixiſſet, euidens eſſet, quòd nec filius eius fuiſſet necatus veneno. Quòd ſi id eam interfeciſſet, illud omninò paſſura eſſet, quod ipſa fecit,

Crudele facinus zelotypæ mulieris.

Perit eodē veneno, quo infantem extinxerat.

Cùm ergò Gotthi vxor nihil mali ſuſpicaretur, accipiens, ebibit calicem: ſtatimque labor conuerſus eſt in caput, & in eius verticem deſcēdit iniquitas, & cecidit in foueam, quam fecit: & iuſtè comprehenſa fuit in laqueo, quem abſconderat. Atque illa quidem iacebat mortua, extenſo corpore, fructus ferēs dignos laboribus: animi autem ęgritudo inuaſerat Gotthum, eiusque neceſſarios, & qui genere ad eum attinebant: totam implebat domum mœror & triſtitia ob immaturam mortem eius vxoris. Ab eis tamen lugetur, vt erat conſentaneum, & præclaram conſequitur ſepulturam, & magnificè deponitur.

Cùm autem ſeptem dies præterijſſent poſt ſepulturam, & ſatis temporis conſumpſiſſent in mœrore, venit eis in mentem, captiuæ inſidijs mortuam eſſe eorum cognatam. Hinc factum eſt, vt eam quidem vellent tradere Pręſidi, vt ab illo tolleretur de medio: non enim licebat eis ferro illam inuadere. Cùm autem is abeſſet, ipſi cùm inter ſe conſultâſſent, in monimento, in quo fuerat ſepulta vxor Gotthi, eam includunt in pręſentia, & ſepulcrum muniunt aſpero lapide, & ei adhibent cuſtodes. Cùm verò ad eam veniret odor cadaueris, magna repleta moleſtia, Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum & confeſſorum pro te fuſum ſanguinem, tanquàm viuum accepiſti ſacrificium, ad me adſpice, quæ propter tuum & eorum, qui propter te paſſi ſunt, ſanctorum nomē, viro ignoto & alienigenæ meipſam credidi, & ſum proptereà damnata ad hoc tormentum: tu mihi tuum da auxilium, & me libera à prçſenti periculo. Vos quoq; ſancti Chriſti, qui illa innumerabilia certamina propter ipſum ſuſtinuiſtis, & eum eſſe viuum Deum coram regibus confeſſi eſtis, quos matri meæ præbuit Gotthus propter me fideiuſſores, ipſi nunc adeſte mihi in malis adiutores: nec eam deſpiciatis, quę ſe vobis dedicauit. Cùm ità eſſet precata, non tardârunt fideiuſſores, neque diſtulerunt ei ferre auxilium. Sed videt tres viros luce circundatos, ad quam non patet aditus, & fœtor ille mox conuerſus fuit in bonum odorem, adeò vt mirabilis quidam & ſuauis odor ad eam accederet. Et bono animo eſto, ei dicunt, ô mulier, nec time: citò enim ſalutem aſſequêris, nihil omninò graue paſſa, nec ingratum. Neque enim fallemus fideiuſſionem, neque dilatione vtemur in ſalute.

Sancti martyres, inuocati, celerē ferūt opem miſerę mulieri.

Cùm hęc ergò ſancti ei dixiſſent, ea ſtatim tanquàm à ſe diſceſſiſſet, reſoluitur in ſoporem, Deiq; inuicta, eorumque, qui ipſum confeſſi fuerant, virtute, (ô miraculum dignum Dei benignitate & potētia) quomodò alius quidam Habacuc propheta momento temporis Hieroſolymis tranſlatus fuit Babylonem: aut vt diſcipulus Philippus à facie Eunuchi Aethiopis raptus eſt à ſpiritu: eodem modo ipſa quoquè dormiens transfertur à monimento, & reſtituitur in templum confeſſorum ſimul & martyrum. Reddita ergò huic templo martyrum, cùm manè eam ſomnus remiſiſſet, videt ei rursùs adſtantes Chriſti confeſſores, & dicentes: Scis nam modò vbi ſis? Cùm huc ergò & illuc circunſpexiſſet, & veluti ad ſe redîſſet, & ædem agnouiſſet oratoriam, impleta fuit omni gaudio, & magna affecta fuit admiratione. Lętabatur videns, ſtupebat animo cogitans, ſibi diffidebat, neſciebat quid ageret: poſtremò procidit ad pedes ſanctorum, & eis agit gratias. Illi autem ei dixerunt: Noſtra impleta eſt fideiuſſio. Vade in pace ad matrem tuam. Et illi quidem ex oculis ſtatim euanuerunt. Illa autem ad eorum capſam accedens, & ardenter amplectens, & lachrymas voluptate & timore ſimul mixtas effundens: Deus noſter, dicebat, in cęlo & in terra, omnia quęcunq; voluit, fecit: emiſit è cęlo, & me ſeruauit. Benedictus es Domine, qui ſeruas eos qui ſperāt in te. Veſperè habitauit mecum luctus, & manè exultatio.

Dan.14.

Acto.8.

Pſal.134.

Cùm ergò ſatis longo tempore preces cum lachrymis producentem puellam videret ſacerdos, qui erat in templo, & audiret gratiarum actionem, dubitabat. Deindè accedens, rogabat cauſam, cur ſic orans lamentaretur, & tam multas effunderet lachrymas, & pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narrauit rem omnem, quemadmodùm & Gottho à matre iuncta fuiſſet matrimonio, & quemadmodùm cum eo abijſſet, fidem habens dato ab eo iureiurando: & quemadmodùm fœtus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno perijſſet: & quemadmodùm fuiſſet incluſa in ſepulcro, & qualem experta eſſet fortunam, & qualem à ſanctis aſſecuta eſſet liberationem. Hęc cùm audijſſet ſacerdos, à ſe planè diſcedebat, dubitabat propter magnitudinem eius, quod narrabatur: incredulitate & fide eius diuidebatur animus. Vndè etiam volens de ea certior fieri, rogabat quęnam eſſet mater puellæ, & è qua domo eſſet orta. Cùm ea autem reſpondiſſet

ſa-

ſacerdoti,is quidem puellam in templo detinet:matrem autem ad ſe accerſit. Illa verò cùm ad ædem veniſſet oratoriam, & filiam ſacerdoti aſſiſtentem repentè adſpexiſſet, primum quidem eam ardenter amplectitur,amore omninò ſuo fungente officio.Deindè diù inter ſe ſilent, luctu vocem reprimente, & lachrymis ſermonem interrumpentibus. Nam matris quidem frangebat animum filia, quæ cernebatur in ſeruili veſtitu & habitu.Filia autem rursùs animo ſauciabatur,quòd bona ſpe à matre diſiuncta,tam turpiter redijſſet,vt vel ſolo adſpectu prouocaret ad miſericordiam. Cùm ergò vix tādem mater ſe collegiſſet ab acerba illa confuſione, rogauit filiam, quęnam ei accidiſſent, & quemadmodum redijſſet,& quidnam fecerit eam indui tam ſeruiliter.Illa autem narrauit omnia matri,vt ſe habebant, quæ poſt liberationem erant iucunda & dictu & auditu.Cùm ergò mater,quæ à Deo & eius confeſſoribus & martyribus facta fuerant in filiam miracula, ab ea audiuiſſet, totum illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cùm veniſſet autem veſpera, egrediuntur è templo & domum reuertuntur.Die verò ſequenti,& quod factum fuerat,in omnem partem fuit diſſeminatum:& multitudo confluebat ad puellam eorum, qui alioquì ad eam attinebāt, Deumq; ſimul cum ea,& eos,qui propter ipſum paſſi fuerant, glorificantes.

Aliquanto autem pòſt tempore Deus Dominus vltionum liberè egit : in altum elatus eſt,qui iudicat terram:reddidit ſuperbis remunerationem. Nam cùm Hunni Perſis ſe adiunxiſſent, & in loca, quæ erant circa Edeſſam, adhuc facerent incurſiones,rursùs quidem ad Edeſſenos in auxilium à Romanis mittitur exercitus. Vnus autem ex ijs erat etiam ſceleratiſſimus Gotthus : & venit rursùs in domum mulieris : venit autem confidenter, tanquàm gener in domum ſocrûs, nihil eorum, quæ occultè perpetrârat, manifeſtum euaſiſſe ſuſpicans. Cùm ergò cognouiſſet mater eius aduētum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem facere ſapientiorem, quàm quæ videatur poſſe cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio,quomodò ipſe ſe habeat,interrogans : quomodò verò filia iter in eius domum confecerit: & quomodò ſit conſeruata:& quemadmodùm,cùm eſſet grauida,pepererit:& quod pepererat,eſſet'ne maſculus,an fœmina. Ego enim, inquit,de vobis eram valdè ſolicita, nè vobis in via, & maximè filiæ meæ graue aliquid accideret,vt quæ eſſet pręgnans,& pariēdi tempus iam ei appeteret. Gotthus autem, vt qui non ex ijs,quæ ipſe fecerat, ſed ex ijs,quæ ineffabilis diſpenſauerat bonitas, reſponderet: Omnia, dicebat, rectè tuis ſuccesſêre precibus. Sine vlla autem moleſtia viam cum tua filia peregimus, & ad ædes meas alacriter peruénimus:peperit autem filium maſculum,& nunc ſana & lęta tibi plurimam per me dicit ſalutem. Quòd niſi repentè miſſi eſſemus ad ferendum auxilium, ipſa quoquè ad te mecum redijſſet.

Rursùs Hūni cum Perſis incurrūt in ditiones Romani Imperij.

Impudētia Gotthi, turpiter mentientis.

Hęc cùm mater audiret,ira replebantur & verſabantur eius viſcera,vt quæ abominaretur bona verba,factis iniuſtis illita.Deindè cùm non poſſet ampliùs ferre iuſtam iram, quæ in manifeſtam inſultabat iniquitatem,infremuit tunc in virum,omni ex parte longè iniuſtiſſimum:&,O fraudulēte,inquit,& parricida,quid feciſti cum mea filia? Hæc'ne mihi iureiurando dato es pollicitus? Propter hæc'ne fideiuſſores & martyres mihi dediſti eos, qui paſſi ſunt propter Chriſtum? Sed ipſi omninò, quos dediſti fideiuſſores, ipſi te punient propter malam tuam mentem, & pœnas ſument de his iniuſtis inſidijs. eos ergò inuocabo ad vindictam,quos tunc accepiſti fideiuſſores.Hęc cùm dixiſſet,educit è domo filiam:&,Nôſtine quænam hæc ſit,ô impie,nôſti,dixit,eam Gottho oſtendens:& vbi eam incluſeris,& quali morti eam tradere voluëris,non leges,inquit,non maximū illud à te datum inſiurandum reueritus? Sed Chriſti confeſſores & martyres,Samonas, Guria & Abibus, quibus ego confidens, eam barbaræ tuæ commiſi dexteræ, illi mihi pręter ſpem omnem eam conſeruârunt,& in meum ſinum reſtituerunt.

Hęc poſtquàm audijt Gotthus,& adſtantem vidit puellam,præ pudore & metu ei vox eſt extincta:eratque mutus,ne os quidem valens aperire. Deindè cùm res eſſet aperta, & conuictus eſſet hęc feciſſe puellæ, ne ei quidem loquendi poteſtatem facientes, qui aderant,eum tutò includunt. Mater aūt cum filia, adducto ſcriptore, cùm quæ euenerant omnia recenſuiſſent, ſanctiſſimo Edeſſæ Epiſcopo (is autem erat Eulogius) ea tradunt. Ille verò cùm ea perlegiſſet, ſimul cum vniuerſo Clero, vadit ad Prætorem ciuitatis, & ei tradit, quæ ſcripta fuerant. Qui cùm ea legiſſet, primùm quidem affectus fuit admiratione, & eam rem habuit pro miraculo : & laudauit Deum vniuerſorum, qui per

Eulogius Epiſcopus Edeſſenus.

ſuos

ſuos martyres hoc nouum, & quod omnium aures obſtupefacit, fecit miraculum. Deinde verò vehementer in Gotthum eſt inuectus qui tale auſus fuerat facinus. Aegrè ferens ergò Prętor, ſecum quidem facit * cõſiderare Epiſcopum. Deindè Gotthum & puellam iubet ſiſti: & audiente tota multitudine, (concurrerat autem maxima) iubet ea legi, quæ ſcripta erant de Gottho. Cùm ea ergò lecta eſſent, an hæc vera eſſent, Gotthum interrogat. Ille autem (Quid enim faceret, qui à ſeipſo & à veritate apertè conuincebatur?) nihil horum eſſe falſum cõfitebatur, & pro his petebat miſericordiam. Prætor autem, Scelerate, inquit, & parricida, cur ne Dei quidem timuiſti iudicium, nec eius, quem nihil latet, oculum, etiamsì homines latére liceat? Cur non timuiſti iuſiurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggreſſus facinus? Quoniam ergò conuictus es hęc omnia deſpicere, à te etiam grauius exigetur ſupplicium. Dixit, & iubet gladio caput eius amputari, & corpus eius in ignem proijci, vt ne puluis quidem ſit eius pulueris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui ſe ità geſſerit in cognatos.

* conſiderc, legendum puto.

Sceleratus Gotth' extremo ſupplicio affici iubetur.

Cùm autem ad rem exequendam ſe pararent milites, DEI amicus Epiſcopus orauit Prætorem, vt quantùm fieri poſſet, in eum vteretur clementia': neque is ſua periret amentia. Ille verò: Timeo, inquit, Chriſti martyres, quos is dedit ſuî fideiuſſores. Ij enim, vt quos ipſe fefellerit, nisì eorum, quæ admiſit, ego iuſtas de eo ſumpſero pœnas, mihi omninò, non ipſi, quod debetur, inferent ſupplicium: & alioquì efficiet, vt multi ſe gerant ſimiliter, nisì pro ijs, quæ fecit, iuſtas pœnas luérit. Cùm autem magis inſtaret Epiſcopus, & vehementiùs pro eo intercederet, à ſupplicio quidem Prætor auferr ignem: perſeuérat autem in eo, quòd eius caput gladio amputetur. Cùm ergò Gotthum accepiſſent milites, & extra ciuitatem eduxiſſent, gladio, vt eis iuſſum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Seruatori Chriſto, & ijs, qui propter ipſum paſſi ſunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quòd ſuperbis reddiderit remunerationem, ad gloriam patris & filij & ſpiritûs ſancti, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

DE SANCTIS CHRISTI MARTYRIBVS SAMONA, GVRIA, ET ABIBO, ARETHAE ARchiepiſcopi *Cæſareenſis, Oratio, viro docto interprete.*

Habetur 3. Tomo Aloyſij.

Nota antiquitùs celebratũ feſtũ horũ martyrum.

QVomodò veſter vobis ſe animus habet, ſacer grex? qui diem feſtum hunc ſplendidiùs Chriſti confeſſoribus agitis, quandò externa etiam multa vos vti video lautitia, ſummaque cum hilaritate ſacrum hunc locum occupare. Nunquid fortaſsè, quæ in vobis imperium obtinet mens, ſenſim à rebus deflexa ſuis, per ſenſus effunditur, & in ea etiam, quæ oculorũ ſubiecta ſunt ſenſibus, diſſipatur? An verò cùm paululùm hæc, blandientis cuiuſdam catelli more, ſenſui adulari permiſerit, ipſa in ſua gaudens altitudine, pulcherrimis ſibique proprijs ſpectandis rebus mouetur, afficiturque, & reijciendis voluptatibus corporis, proprium Chriſti martyribus verè natalem celebrat diem? Si hęc ità ſe habent, & victoribus his honorem iſtum habendum cenſuiſtis, atque ità diem feſtum celebrare contenditis, Venite, exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro, qui pridèm etiam ſeruos ſuos velut paſſerculum quendam de laqueo venantium eripuerit, & nunc in ipſa anni conuerſione, optato gaudio nobis allato, ſacris eorum certaminibus quodam hilari veluti conuiuio, ſtudioſiùs nos excipere voluerit.

Et quid hoc eſt? Id nempe, quodcunque animi vires confirmat, & ſpreta laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ manſiones erigit, erigiturque, alís velutì quibuſdam omnium prudentiſſimè in altum euectum. talis eſt enim martyrum feſtus dies, tale victorum noſtrorum theatrum, talia ſunt ea, quæ abs ſe allata nobis, illi conuiuis ſuis apponere ſtatuerunt: quandò non hoc modo epulari, lętitiæque indulgere, ſed vni ventri turpiter deſeruire, qui, quicquid in eum quis ſtudij contulerit, in ſeceſſum emittit: & veſtium mutatione alios viciſsìm alios ſuperare contendere, non ſolùm

Sancti martyres quæ nobis apponant.

lùm res generoſa non eſt,eiuſmodiq́ue, quæ moribus diſciplinęq́; noſtræ conueniat,ſed ab ipſo etiã eſt conuiuatorum ſenſu,menteq́; alieniſſima.Hęc igitur cùm ità ſint,cumq́; nos, quo pacto diem feſtum oporteat celebrari, anteà iam denunciârimus, nec ſine ſpe fore,vt iactis in terram bonam, animarũ videlicet veſtrarũ cogitationes, orationis ſeminibus,multiplices ſimus ſpicas meſſuri:agedùm,agè,inquam,pręclaro facto iam hoc orationis initio,ea vobis deincèps proponamus,quę diei feſto celebrando conueniant.

At enim deſideratis,video,vt fortiſſimorũ horum virorum certamina,tãquàm in tabellis quibuſdam à nobis depicta, omnibus ſpectanda proponãtur, quòd ad diei feſti celebrationem his accommodatius eſſe nihil videatur,Hoc igitur & faciamus.Tametsì ad pingendum nobile adeò hoc argumentũ idonea ſine dubio pigmenta nobis non ſuppetunt, vt ex inuicta martyrum conſtantia diuinus in animos noſtros fructus perueniat: quô eorũ videlicet ęmulatione excitati,oppugnato pro viribus impotenti animi vitiorum dominatu, perennem vobis ex maximè diuina iſta certatione gloriam pariatis. Sed agedùm apponamus iam vobis, quæ habemus, idq́; quatenùs facultates noſtræ patiuntur.Cęterùm qualiacunq; ſint ea,collata cum ſtudio,prorsùs placitura non dubito,pręſertìm qui ſciam non ſolere à legitimis & æquis rerum æſtimatoribus filijs repudiari parentum facultates,ſed propterea ijs charas eſſe, quòd ſint paternæ. Simili modo etiam pauperi non ſit qui vitio vertat, ſi qui comeſſandi cauſa ad illum acceſſerint, de ea, quæ ſibi præſtò fuerit,copia ipſis largiatur.

Sanè quidem Gurias,Samonas & Abibus,& nati ſunt Edeſſæ,& educati. Porrò Edeſſæ huius(quę quidem vrbs eſt in Meſopotamia)nomen cùm paucis admodùm ante hos martyres cognitum eſſet,ab ijs ità celebre factum, illuſtratumq́; eſt, vt vnà cum eorum fama per vniuerſum ſe orbem terrarũ diffuderit: neq; verò ijs intra vrbem domicilium fuit, ſed in agro extrà, vbì videlicet tranquilliorem à vitæ huius negocijs vitam eſſent acturi,procùl à ciuilibus turbis remoti,quæ certum animi in religione propoſitum perturbare ſolent,atq; peruertere,neq; ſpatium dare, vt pulchritudinem ſuam velut in ſpeculo valeat contemplari: ac ſi quid ſit, quod ei officiat, & ignoretur,id peruidere poſſit atq; corrigere. Idcircò igitur grata his valdè vita fuit agreſtis: in qua etiam aſſidui,vnà cum Propheta illud,Solitarij,donèc tranſeamus,omnium pulcherrimè tenuerunt.

Vides ex ſanctorum memoria ciuitates illuſtres reddi?

Sancti martyres cur in agro potiùs, quàm vrbe degere voluerint.

Sedenim Guriæ pręcipuum in vita ſtudium,meditatio & continẽtia fuit,quæ diuturna conſuetudine familiares illi ac peculiares factæ, fecêre, vt cognomento Continens appellaretur:neq; enim tu eum aliter indicâſſes, nisì dum eum nominares, nomini etiam Continentem addidiſſes. At Samonas vigentibus maximè & animi & corporis viribus,ijsq́; pręditus,quæ qui habent,eos libenter ſpiritus ſanctus ſuis ſolitus eſt choris aggregare,quippè cùm iuuenes hortetur,vt ſe ſenioribus adiungant, vt victoriæ vnà carmen concelebrent:His,inquã,ille pręſtans animi & corporis viribus, ad Guriam ſe contulit,eius vitæ ſtudia propiùs imitaturus,ac ſi poſſet, etiã ſuperaturus. Cęterùm qui abſolutam illis choream cõficiebat ſpiritus ſanctus, tertium etiam pręterea quęrebat, qui cum numeri paritate eam ſimilitudinem,quæ ſibi cum patre & filio eſt,perfectè in choro ipſorum exprimeret,tum etiam numero firmitatẽ concordiæ ſtabiliret. Itaque (ô felicitatem)etiam inuenit Abibum:qui tametsì vtroq; natù minor erat,tamẽ quod ætatĩ deerat,ſupplebat non eô ſolùm,quòd perueſtigatis vtriuſq; ipſorũ vitæ inſtitutis, in animum induxit,vt in eodem ſe vnà cum ijs curriculo exerceret, ſed eô etiam, quòd ſacro Diaconatûs ordine inſignitus, magnum ijs, quibus ſe ſocium adiungere feſtinaret, ornamentum afferret.Medium enim his ſe cùm inſeruîſſet,vnaq́; cum ijs apud Dominum, cui miniſtrabat,fidenter egiſſet,pijs quietem à perſecutoribus cõciliauit.Siquidem poſt illud tempus noſtra ſanguine martyrum rubeſcere deſijt terra, pulſo nimirùm è regno Licinio,Conſtantinoq́; in eius locum ſubſtituto.Quo quidem Imperatore Romana res florere, amplificariq́; cœpit, quique primus è regibus omnibus impietatem auerſatus, pietatem palàm eſt,libereque profeſſus.

Huiuſmodi pręditi virtutis inſignibus Gurias & Samonas,non iam Edeſſæ tantùm, atq; eius finibus cogniti erãt,ſed in exteras etiã terras longè lateq́; ſe eorũ fama propagabat: erantq́; hinc Chriſtianis lętitia ac decus,illinc Gręcis triſtitia & dolor vehemens, ac quicquid deniquè mali creare ſolet inuidia. Quamobrèm nõ ferũt illi illuſtrium gloriam virorum per vniuerſam Syriam diffuſam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum Imperator: qui cùm non ſatis magnam ſe adeptum ex ſubactis Imperio cunctis gen-

Græcos hic dicit, idololatras ſiue gentiles.

gentibus gloriã exiſtimaret, illud longè ſibi pręclarius futurũ putauit, ſi Chriſtianos eorum volũtate ad ſententiã ſuã traduxiſſet, aut recuſantes funditùs deleuiſſet: vt ſublatis, qui Deũ intelligerent, ſublatis etiam, qui incruento ſacrificio bonitatem facerent, liberum dęmonibus ſuis ſacrificium poſſet offerri. Hinc ex regijs literis, quæ quoquouerſùm per vniuerſam Romanorum ditionem mittebantur, & pijs pernicies parabatur, & ignominia: contraque impijs, qui muta & manufacta ſimulacra venerarentur, honor & ſalus ſpondebatur.

Ad hęc iudicum iniuſtorum, & cędem ſpirantium aliæ poſt alias procellæ: quibus illud vnum erat propoſitum, quemadmodùm omnibus in rebus ijs morem gererent, qui ſe miſiſſent. Parati erant pręcones, aperta ſubſellia, editiora extruebantur tribunalia, omni circunquaquè tormentorum genere vallata. Interdictum erat Chriſtianis, nè tam communibus ſe, quàm ſacris conuentibus immiſcerent: in forum non admittebantur: omni commerciorum iure excludebantur, quæcunq; ante illud tempus omnibus promiſcuè patuerant, tam publicè, quàm priuatìm: cõtrahere eis cum nemine licebat: magna in vrbibus Chriſtianorum erat ſolitudo: in earum locum remotiores ab ijs receſſus ſuccedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in perſecutoribus aduersùs natù maiores reuerentia: nulla paruorum, ac propterea malorum ſenſûs expertium miſericordia, ne ijs quidem, quibus tribuit ipſa natura, vt propter virium imbecillitatem, huiuſmodi affectu plurimùm mouerentur. Feræ immites omnes aduersùs Chriſtianos, vnaque in re tantùm humani, quòd quorum in animis piam de religione fidem concuſſerant, ijs, ſimul vt eos ad ſimulacrorum aras adduxerant, liberam malè viuendi poteſtatem permittebant. Quo quidem nihil pijs poterat eſſe pernicioſius. Grauis oppreſſam creaturam tenebat tempeſtas, quæ nullam prorsùs ſecuturæ tranquillitatis ſignificationem daret, nullam've melioris ſtatûs miſeris affulgere ſpem ſineret ex his, quæ ſunt conſecuta.

Chriſtianis quęnam interdicta ſub Diocletiano.

Nec ipſa Edeſſa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Gliſcebant in pios quotidiè ærumnæ: & impietatis procella, quæ ciuitatem inuaſerat, effecerat, vt omnes iam de vita penitùs deſperarent. Domus ſingulæ ſuos ſcrutatores habebant, tam quæ in illuſtri poſitæ ciuitatis loco, quàm quæ quòd in obſcuro eſſe viderentur, tutum anteà latere volentibus perfugium pręſtare ſolitæ erant. Neque ipſi etiam agri huius erant tempeſtatis expertes: ſiquidem nihilo tolerabilior in his, quàm in oppidis, miſeriarum erat fluctuatio, ſimilibusque hîc, atquè illic, periculis pietas velutì tempeſtate quadam iactabatur.

Singulę domus Edeſſę habẽt ſuos ſcrutatores.

Eo tempore ipſi quoquè Gurias & Samonas, hic fortitudinis, ille continentiæ laude inſignis, comprehenſi ſunt, vnaque cum ijs ingens Chriſtianorum multitudo carceri addicta, cùm non eſſet qui redimeret, neque qui ſaluum faceret. Ac cęteri quidem, quibus aut nominis obſcuritas, aut fidei negligentia cauſa erat, vt contemnerentur, ſine mora è cuſtodia educebantur, quippè cùm nihil aduersùs ſe impugnantes præ ſe ferrent, quod eſſet ad expugnandum difficilimum. Verùm Guriæ & Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, ſolidæ pietatis gloria, cauſa fuit, vt diutiùs in cuſtodia aſſeruarentur. Ex quo quidem videntur mihi meritò Confeſſorum etiam cognomentum adepti: quod pręmij loco ijs deferri ſolitum eſt, qui Chriſti cauſa hoc modo citra necem malè habiti ſunt. Siquidem in ea tandiù feruntur permanſiſſe, quoàd vita functo priore principe, alter in eius locum ſucceſſit.

Plurimi Chriſtiani truduntur in carcerẽ.

Cõfeſſores q dicti ſint.

Verumenim afflictatio his oblectamẽti loco erat, & incommodorum perpeſſio philoſophiam in eorum animis augebat, quæ quidem grauiorum, quæ mox pro Chriſto eſſent excepturi, tormẽtorum quoddam erat velut pręludium: Quin alios etiam exemplo ſuo excitabant, quippè cùm docerent eam, quam quis verè profiteretur, fidem, neque rebus aſperis, quæ Chriſti cauſa maximè intentarentur, frangi, neque malorum perpeſſione vlla debilitari: neque enim permiſſurum iuſtum certaminum arbitrum ac moderatorem, vt ea aut ſemper durarent, aut maiora eſſent, quàm vt ijs ferendis quis eſſe par poſſet: pręſertim ſi Paulo habenda ſit fides, qui ipſe rerum arcanarum & inſpector fuit, & pręducator: Et ſi labor eſt multus, at nondùm tamen eſt tantus, immò longiſſimo interuallo minor, quàm vt cum eo, qui in nos poſteà reuelandus eſt ſplendor, vlla ex parte meritò queat comparari. Atque hęc quidem illis hoc modo. Verumenimuerò quoniam oportebat, vt perfectioribus multò laboribus ſe darent, & ad nobilitandam eti-

1. Cor. 10.
Rom. 8.

etiamnùm magìs ipſorum gloriam, reipſa ſuperioris ſuæ exercitationis perſpicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus aduersùm Chriſtianos is, qui pauloantè miſſus prouinciæ regendæ fuerat prçſes. Porrò rabies illa id vnum ſpectabat, quemadmodùm ei, à quo miſſus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsùs omittebat eorum, quæ eos prçſtare par eſt, qui furoris ſui ſocijs omnibus in rebus inſeruiunt. Ad tribunal rapti altæ indolis viri ſiſtuntur, pietatis ſuæ pœnas daturi. Cçterùm quæ magna cum animorum elatione, magnoq; cum ſpiritu, aduersùs hunc dicta tunc fortiter à martyribus ſunt, ex quibus & prçſentis fortunæ inconſtãtia deridetur, & eorum, quæ in poſterum parara ſunt, bonorum gloria magnificè prçdicaretur, (tametsì margaritarum nobilitas ante ſuilli generis homines proijciebatur) aut quemadmodùm ipſe etiam iudex, dum eos tentat, qui tentationibus vinci non poſſunt, inuictam eorum animi conſtantiam aſtutè ſubuertere conabatur, longum vtiquè eſſet perſequi oratione: nihilominùs tamen, vt quantùm ad intelligendum ſit ſatis, quales illi fuerint, doceamus, nè egregiæ martyrum palæſtræ prorsùs ſimus expertes, néve eius rei, quam ex omnibus pulcherrimam ſperauimus, iacturam faciamus, tales erant, aut his ſimilitudine quàm proximi. *Samonas et Gurias ad tribunal rapiuntur.*

Blandè agebat cum viris ſanctis is, cui iudicandi poteſtas obtigerat, ſeſeque modò, vt qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modò ſupplicia differebat, nè animi ſæuitia ea ijs accelerare videretur, qui ad quæuis perpetienda ipſi erant paratiſſimi, nullaque re magis, quàm ſupplicij mora offendebantur: verùm apparebat, facta dictis eſſe contraria, quippe cùm non humanitatis ea eſſent, quæ ab eo fierent, ſed immanitatis: animi non benefici, ſed malefici: ſiquidem ex moræ huiuſmodi interpoſitione apparebat, eum eorum animi firmitatem, roburque ſensìm velle labefactare, & ardórem reſtinguere, quô videlicet poſtquàm ex huiuſmodi ampliationibus recèns alacritas illa velutì deferbuiſſet, conſopitaque eſſet, viam ad id, quod ſibi propoſuerat, occultè muniret. Quin & nugamẽta aduersùs illos verborum quædam contexit, ſic propemodùm aſtutè ipſos aggrediens: *Iudex illis primùm blanditur.*

Nolite, inquit, putare vos, me animo eſſe prçduro, eiuſmodique, qui crudelitate & humano ſanguine delectetur. Naturam reuereor: miſeret me cognationis, quæ mihi eſt vobiſcum: & quanuìs contrariam nobis religionis viam ſitis ingreſſi, idque fortaſsè veritatis inſcitia ducti, ac propterèa in animum vobis induxiſtis, vt extrema omnia ferre libenti animo ſupplicia ſitis parati: nihilominùs ego quidem de hoc vobis ignoſco, idque conſilij veſtri imbecillitati tribuo: ſiquidem ſcio mortalium adhuc neminem extitiſſe, qui quidem in conſilio ſibi capiendo nuſquàm errârit, quiq; cùm in alijs optimè ſenſerit, in ijs, quæ prçcipua ipſi erant, non aliquandò offenderit, atque ibì maximè, vbì maximè ſe prçſtare confideret. Quocircà licèt innumerabilia vrgeant me regum iuſſa, nihilominùs tamẽ mâlim, quoàd fieri poſſit, cùm manifeſtè periculoſa res ſit, quiduìs ſupplicij ipſe ſubire potiùs, quàm aſperum in vos quicquam efficere, vſque dum fortaſsè duritia veſtra mea patientia deuicta, lenioribus vos verbis ab obſtinatione iſta deductos, in meam ſententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis. *Fallacia iudicis, humanitatem ſimulantis.*

Quem enim ſacra veſtra non moueat canities, Guria, quæ in vobis vndiquè appáret, quamque continentia conſpicuam facit, cùm in iſta, quæ vobis extrema reliqua eſt, vitæ parte eam iactari animaduertat? Quis porrò non Samonæ integras animi & corporis vires ſummè admiretur, perpetuoque laborum ſibi eum habere omnium ſocium deſideret? Valeant iudiciaria ſubſellia, diuitiæ, honores: quanuìs enim hçc illecebris ſuis blandè ad ſe animos omnium alliciant, permagnumque ad benè beateque viuendum habere momentum videantur, nihilominùs tamen, quandò vos iſta morum probitate, modeſtiaque viri ità faciendum cenſetis, placeat mihi quoquè omnia ex fortunæ temeritate pendére, qua commutata, ea quoquè commutari neceſsè ſit. Videte, qualem me aduersùs vos geram: donate hoc mihi, vt meliora de vobis poſſim ſperare. Tu, Guria, adhibita tibi in conſilium ea, qua pollere ſolitus es, prudentia, ſummaque eâdemque ſpectata omnibus iſta animi tui magnitudine, grauitateque: Tu verò, Samona, ſolido à te iſto ac viuido corporis robore tuo ad regis culturam trãſlato, (id quod etiam futurum, heſterna die diuinæ mihi Sibyllæ confirmârunt) nolite, quæſo, ità crudeliter duriterque veſtris, quibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nam à me quidem miſericordiam aduersùm vos aufertis: vos verò in turpiſſimam necem compingitis, ac maleficos ho-

mines imitamini, qui miſerè volentes ipſi ſibi mortem conſciſcunt. Atque huiuſmodi quidem aſtuti iudicis & ratio, & oratio fuit.

Sapiēter inprimis illi martyres reſpondēt.

Quid verò viri fortiſſimi, imperterritique? Eaſdem ij nimirùm ad eum capiendum artes adhibuêre, quibus fretus ille, eos ſe dolo capturum ſperabat. Nam quid eſt, inquiunt, quod tantoperè à ſententia noſtra nos valeat dimouere? Nunquid vehemēs fortaſsè inſtabilis vitæ huius cupiditas? Sed quidnam eſt, quęſo, ex omnibus, quæ in ea habentur iucunda, quo animus noſter queat permoueri? An non animaduertis nos optimos vos teſtes habere, cuiuſmodi hoc ſit, quo ſum circumamictus, corpuſculum, quàm pauciſſimis ad ſe in vita tuendum contentum, & expedito Chriſti militi perquàm ſimile, qui ad omnia tribuni iuſſa exequenda ſit quamparatiſſimus, quique velut ſuper tenuiſſima rate, vitæ huius pelagus tranſmittat, nè qua re grauante impedita illa, neceſſariò curſum tardiùs conficiat? Vndè igitur à ſententia me mea poteris reuocare? quibus've capere blandimentis, vt me res vitæ huius permoueant, qui maximæ illius iam parti mortuus ſum? quippe qui voluptatibus contemnendis ipſe in voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipſum, quod nunc viuo, eô viuam, quòd eius iniuſſu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidem eum iubemur expectare, dum vinculum ſoluat, à quo nimirùm in eam fuimus illigati. Et quid, obſecro, nónne hoc ſummæ eſſet dementiæ, quibus iuuenis nuncium remiſiſſem, his denuò cupiditatem velle iritare, atque ea, quæ iampridèm omnibus, qui ea vellent, libens dimiſiſſem, gratiæ loco nunc cupidiùs appetere? pręſertìm cùm illud eſſet incertum, an diù ſimulàc ea eſſem adeptus, eis mihi ſecurè per ocium frui liceret. Sed vt adempta prorsùs ſit omnis de hac re dubitatio, haud dubiè is degeneri illiberalique ſe eſſe animo oſtendat, qui rebus æternis caducas anteponat, ſtabilibusque ac permanentibus ea, quæ citiùs diffluunt, quàm conſiſtere potuerint. Et quòd quidem ad me attinet, hoc modo: Quo pacto verò etiam Samonam hunc (pro eo enim loquor, quòd is & animi ſenſuum, & præclaræ huius peregrinationis mihi ſocius eſt) à ſano ſuo animi propoſito poteris auocare?

Degener & illiberatis animus.

Dices fortaſsè, non conuenire adoleſcentem ætate integra, & viribus corporis valentiſſimis, viuendi finem facere, & ante pręſtitutam ſibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidem ætate, ſed Deo viget, vndè & vigorem illum accepit: viget item viribus, ſed hoc quoquè inter res maximè laudabiles eſt, quæ ætate ſunt integra, & viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimam offert, vitulum nouellum, & ætate florentem, cornibus nūc primulùm ſe foràs trudentibus, & vngulis decorum. Talis etiam Samonas tali etiam ſimiliter immoletur, florēti etiamnùm ætate, & nitenti facie: non autem in ſenectutem iam vergente, nè fortaſsè rugis etiam inſidiantium nobis annorum corruptus, victimæ vitiet integritatem.

Pſal. 68.

Iudex prodit ſe, crudeliter ſæuičs in martyres.

His auditis, aſtutus ille ac veterator, confeſtìm ſpem, quā conceperat, amiſit. Quamobrèm abiecta perſona, aperta impudentia in necem ſanctorum pręceps ruit. Mirabili igitur incenſus iracundia, ijs celeriter ad ſe accerſitis, quorum munus eſt iſtiuſmodi carnificinas exercere, mandat, vt fune altera manu religatos martyres, diù ità ſublimes teneant: quibus, præterquàm quòd totius corporis pondere grauati diuellebantur, ad maioris etiam prætereà ſenſum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus iubet.

Nôrunt pleríque, ſed omnium maximè medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipſi ſubtiliùs indagârunt, quàm intolerabilis illius ſit cruciatûs dolor in quouis animante, ſi extrema aliqua ſui parte ſuſpenſum teneatur, atque in eam vnam vniuerſum corporis totius pondus recumbat: quippe cùm oſſium compages in eo ſint, vt iamiam diſcludendæ ſint, neruíque ipſi ſint pręter modum diſtenti, & muſculi diſtracti, & totus ipſe corporis truncus ſuopte atque alieno etiam pondere diductus conſtringatur: deindè cùm naturalis humor vnà cum animali ſpiritu, quà quidem in exteriores partes coarctetur, quà verò propter meatuum conſtipationem egredi prohibeatur, grauior in animante excitatur doloris vis, inter cętera omnia hoc etiam ipſo, quòd exitus in eliſione pręcluditur, eoque magìs, ſi diſtenſio quæ fit, ex diametro exiſtit, qui quidem longior excogitatus ſit, quàm ſit quæuis rectarum partium media linea. Tali igitur tantoque ſatanæ miniſtrorum ſolertia comparato tormento, cùm in eo per dimidiatæ diei ſpatium, eoq; ampliùs illi conſtanter perſeuerâſſent, vbi ſe nihil proficere impius iudex animaduertit, à ſupplicio tandèm relaxari, atq; in obſcuriſſimum carcerem trudi martyres iubet,

Immaniſſimos cruciatus dimidio die patiētiſſimè ferūt.

bet,ibiquediuturna eos inedia macerari. Tum quęſtio rurſùs,& tormēta longè omnibus ijs,quæ pręceſſerant,grauiora,immanioraque.

Cęterùm Guriam ille,vtpotè & ſenectute iam & inedia, & ijs, quos paulo antè pertulerat, cruciatibus penè confectum, ſtatuit tormentis ampliùs non diuexare,nè,ſi id fieret,animam ille inter tormēta, priuſquàm voluïſſet ipſe, & lentis eum pœnis affeciſſet, expiráret, atque hoc modo ſpe ipſum maxima deturbaret. Siquidem exiſtimabat ſe illum omninò aliquandò tentatum, in poteſtatem ſuam redacturum, quippe aut blanditijs emollitum, aut tormētis fractum iri animos eius,aut deniquè fore,vt,cùm videret, quibus alij cruciatibus afficerentur, alieno periculo diſceret, quemadmodùm eos ipſe, mutanda ſententia ſua,declinaret. Verùm Samonam,quòd eum & iuuenem videret,& robuſtum, tormento denuò aggreditur atrociore longè, & ſuprà quàm dici cogitarique poſſit,maiore, quàm anteà. Nam ex altero pede capiteque eum ſublimem ſtatutum, pondere alterum ferri incredibili in diuerſum diſtrahi iuſſit, quippe cui certum eſſet,illum prorsùs hoc modo quamprimùm velle diſcerpere.Ex quo quidem factū eſt, vt laxata coxendicis iunctura,claudus ille poſteà non ſine cauſa remanſerit. Samonæ horrendum ſuppliciū.

Sed cùm hęc quoquè viri fortiſſimi pro nihilo habuiſſent, omnemq; ei penitùs ſpem pręcidiſſent, fore vt ab eo vnquàm vinci, ſuperarique poſſent, denuò eos ille in cuſtodiam compingit: vbì cùm aliquandiù permanſiſſent, poſteà nocte intempeſta ijs caput amputari, vt hoc modo vitam relinquerent,iubet. Pròh quantæ ſententia hęc lætitiæ martyribus fuit, non quidem ob eam cauſam, quòd viderent hoc modo allatum iri finem acerbitatibus, atque ærumnis ſuis omnibus, ſeque tanquàm ex iactatione & fluctuatione quadam perenni in portus tranquillos,pacatosque peruenturos:ſed quòd iter illud inirent, vndè mox eſſent cum Chriſto futuri, quîcum etiam certiſſimè ſe regnaturos ſperabant, quemadmodùm illius etiam in aduerſis ferendis veſtigia fuerant imitati. Ac Guriæ quidem & Samonæ certamen victoriaque, talia ac tam inſignia fuêre. Caput eis amputatur.

Qualc verò etiam Abibus ſtadium cucurrerit, tempus eſt, vt nunc exponamus. Hic cùm inter miniſtros Chriſti myſteriorum vnus haberetur, & pari cum ijs ruſticitate, qui ante ipſum conſummati fuerant, ferretur, inſimulari apud perſecutores cœptus eſt, quòd multis, qui ſalui fierent, ea miniſtraret, quæ ad ipſorum ſalutem pertinerent. Quandò Diocletiano meritò ex fatali neceſſitate vita iam functo,is,qui aduersùm nos exercebatur, furor ad Licinium delapſus, velutì diris deuota quędam hęreditas, ab illo ad hunc miſerabili Imperij ſpecie impegiſſet. Cętcrùm quoniam hominibus ſenſu carentibus tolerabile videri nō poterat, ſi in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab ijs denuò perſecutio excitatur: ſed in vnum Abibum tota periculi moles incumbebat, cuius expugnatio perindè futura impijs erat, acsì cunctos pariter funditùs Chriſtianos deleuiſſent. Licinius Eccleſiā perſequitur.

Vbiquè veſtigabatur Abibus per loca habitabilia, inhabitabiliaque, nec tamen vſquàm reperire illum poterant homines vafri.Itaque cùm perquirendo feſſi, ſpem iam prędæ omnem abieciſſent, ipſe, quem inſectabantur, vltrò ſe quęrentibus exhibet, atque ad Iudicem introducitur, à quo, quoniam difficile videbatur, eum dicto aliquo factòve ab certa ſua de ſana religione ſententia dimoueri, per ignem ad eum, cuius deſiderio æſtuabat,ignitus amator dimittitur:atque ità ijs,qui eum anteceſſerant, martyribus datur,conſorsque ſepulcri eorum efficitur,quemadmodùm etiam laborum & gloriæ antè in mercatura ſocius fuerat. Quoniam etiam ſimili modo vicerunt principatus peſtiferi dęmonis,ſuperârunt poteſtates mundi huius,coniuncti ſunt cū Angelis,tranſiêrunt ad certaminis arbitrum Chriſtum,ſudore adhuc ſanguineq; ob exhauſtos in ſtadio labores certaminaq; madentes,porrigit eis dexteram egregius munerarius, ſuosq; athletas in æternis tabernaculis collocat. Abibus vltrò ſe offert quærētibus. Igne concrematur.

Sed quæ ſunt hęc? nempè vbì quod ſuum eſt cuique præmium,pro merito tribuitur, & cuiuſmodi hoc,ſcire fortaſsè deſideras.Eiuſmodi nimirùm,cui ſimile nullum tam ante legem,quàm in lege quis poſſit oſtendere. Quî hoc? nempè quòd his eorum nemo par fuit, quòd ex ijs quilibet longo ab his interuallo ſuperaretur. Siquidem inſtitutis viuendi veteris legis præſtabiliora ſunt ea, quæ ſunt ſecundùm Chriſtum : ex ijs autem, qui poſt Chriſtum fuêre, nulli videri poſſint ſecundi, quippe qui inter martyres martyres ſunt, inter monachos monachi, inter ſacerdotali dignitate præditos ſacerdotalis dignita- Suum cuiq; pro merito præmiū in cælo tribuitur.

 gnita-

gnitatis participes. Nam & certârunt,& ante ſuſceptum certamen ſtrenuè ſe in pietatis cultura geſsêre, & ſacri ordinis, propterea quòd Abibus diaconus eſſet, omnes fuêre conſortes. Siquidem in ſocietate quæ eorum quiſque habet, ea communicat alteri, & mutuis officijs ſinguli eius rei participes fiũt,in qua alter excellit. Quinimmò (ſed fortaſsè alicui nimius videbor) ſi cum ijs,quæ ſecundùm Chriſtum ſunt, conferantur, animaduertere facilè poterimus, quibuſdam in rebus eos ſuperiores exiſtere: martyribus quidem,vita ante martyriũ monachali: monachis verò,martyrio:martyribus rurſùm, qui in militaribus aut ciuilibus ſe muneribus occuparent, eo, qui ex ſacerdotali dignitate ſplendor effulget. Talis beatis viris curſus fuit,tãtus labor:huiuſmodi in terris periculum, huiuſmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

Inter quæ illud quoquè nullo modo ſilentio prętereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatem omnem propemodùm fidem exuperat. Viuens nanque hæc, cùm ab ſceleratis hominibus in ſepulcrum recèns cadaueribus plenum, eſſet deiecta, in regione barbara,atque à patria ipſius longè remotiſſima:vbì ſanctorum martyrum fidem precibus implorauit,quorum etiam ope freta,longam adeò peregrinationem ſuſceperat,certiſſimè quod expectârat,conſecuta eſt. Veſperè enim cùm in ſumma poſita eſſet deſperatione & fletu,benè manè patriæ, matri, tumulo ſanctorum cum lætitia reſtituta eſt, mirabiliter educta de ſepulcro, vtpotè quæ à circunſedentibus illud cuſtodibus videri nequiuerit, admiranda quadam celeritate ab ijs indè abſportata. Siquidem albis illi vecti equis, (ô miram ſanctorum in ferenda ope promptitudinem atque celeritatem) cùm puellam appellâſſent, atque in equos ſuſtuliſſent, eam intra delubrum ſuum intulêre, vndè etiam ſceleſtum pauloantè virum aſſectabantur, vadibus ijs ab eo acceptis: qui dati, ſanctiſſimè religioſiſſimeque datam fidem ſeruârunt, & huic ſalutem, & illi qui fidem violauerat, meritum paulopòſt exitium attulerunt. O ſeruatores celeres, expeditique: O fidem veſtram implorantium adiutores ſtrenui, inuictique: O ad ea, quæ ſpopondiſtis, perſoluenda ſine mora promptiſſimi, & in tribuendo quod cuique cónuenit, minimè lenti.

Miraculum ſanè illuſtre & memorabile.

Aduertis quantã ſancti poteſtatem habeãt poſt mortẽ?

Prorsùs iam,ô ſacer conuentus,ac Deo dicata concio, mihi quidem perſoluta ſunt, quæ vobis eram pollicitus, & orationis cœna parata eſt, & quæ ad reprę́ſentanda martyrum certamina pertinebant, veluti in albo aurium veſtrarum pro viribus delineata à nobis ſunt. Vos verò quid? qui ad diem feſtum conueniſtis, qui conuiuæ eſtis, qui auditores,qui oues ratione præditæ:quid,inquam,confeſſoribus hiſce martyribus,quid itèm contrà nobis reponetis? Nimirùm illos quidem hymnis, laudibuſque proſequemini, & quæ bona ſunt,ſumma ope magìs ac magìs in dies ſectari ſtudebitis. Siquidem gratum martyribus eſt, ſi hoc modo feſti eorum dies celebrentur. Hoc modo ſtrenuos Chriſti pugiles honorare laudabile eſt, tali ſtudio, talibus fructibus: nobis verò obedientiam pręſtabitis,manſuetudinem,pacem atque concordiam,& prętereà etiam ſanctitatem: quam aliundè nuſquàm adipiſci quis queat, quàm membris, quæ ſunt ſuper terram, mortificandis. Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia eſt. Illi verò ſanctificare vos dedicareque ſummo ſtudio debetis,qui ijs,qui cor à materialibus ſordibus expurgârunt,præmium illud largitur,vt ſe clarè peruideant,& cęleſti illa gloria indidèm impleantur, vt Moyſes.

Cernis quomodò celebrandæ ſint ſanctorum feſtiuitates?

Sic quidem ego pater veſter,vos verò filij, chariſſimum & amabiliſſimum nomen inueniemus fortaſsè, cùm ad hęreditatem illam æternam tranſlati erimus, vt viuere vnà poſſimus, ſimulque lætari: quandò videlicet etiam corona gloriationis de vobis honeſtatus,ad communem Dominum exclamabo,Eccè ego,& pueri,quos dediſti mihi,Domine: Ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

VITA S. MACLOVII EPISCOPI ET CONFESSORIS, AVTHORE SIGEBERTO MONACHO GEMblacenſi: *Claruit is Sigebertus Anno* 1100.

EPISTOLA AVTHORIS AD TIETMARVM ABBAtem Gemblacenſem.

VIta pijſſimi confeſſoris Chriſti Maclouij, qui etiam Machutes dictus eſt, diligenter, quantùm ad veritatem hiſtoriæ, antiquorum ſtylo erat exarata: ſed quia minùs ordinatè digeſta, minùs compoſitè deſcripta, ad hęc barbariſmis & ſolœciſmis nimìs erat confuſa, longo obliuionis & negligentiæ ſitu adeò latebat obducta, vt quaſi nullius auribus digna, iam ab hominũ receſſerit memoria. Sed conſiderato, quia nõ omninò perdit æſtimationem precij precioſum metallũ, quanuìs iaceat rudere terræ infoſſum, vel ſcabredine rubiginis decoloratũ: placuit, venerabilis pater Tietmare, tuæ paternitati, vt iuberes meæ puſillitati, vt inſpecto hiſtoriæ textu, & pro poſſe craſo vitiorum contractu, meliorarem illam quantulocunque ſermonis cultu. Ego qui iuſſioni contrauenire non debui, opus iniunctum executus ſum, non quidem vt voluï, ſed quomodò pro ingenij tenuitate valui. More enim ruſticani fabri opus iniunctum aggreſſus ſum: qui follibus ſufflando, & malleis tundendo, elicit ſcoriam de rudi maſſa precioſi metalli, vt paratior reddatur operoſi artificis manui, oſtendendo alijs ſplendorem materiei: vt ſi quis velit exercere vim ſui artificij, inueniat materiam paratam ſuo vſui. Ergò quod facile factu videtur, faciam: nimirùm vt ſuperflua demã, vitioſa corrigam, confuſa ordini reddam, à veritate tamen hiſtorię nullo modo recedam: vt nihil noui feciſſe videar, cùm vetus tantùm limando & fricando renouâſſe videar. *In hac vita expolienda quid præſtiterit Author.*

EIVSDEM PROLOGVS IN VITAM S. MACLOVII.

PRæconia ſanctorum, quæ valdè ſunt in oculis Domini precioſa, nullatenùs ſunt reticenda, verùm omni memoriæ tradẽda. Nihilominùs credendum eſt, omnipotentis Dei virtute facta eſſe ſanctorum miracula pro felici eorum vita, priùs cordibus eorum cæleſti munificentia indita. Ergò primùm indaganda eſt amicorum Chriſti vita, vt, dum eam ſtudemus imitari, proficiat nobis virtutes eorum mirari. Siquidem nihil nos iuuat ſtupere miracula, ſine felicis vitę imitatione proficua. Iàm nunc beati viri vita ad medium deducatur, vt, dum eius merita recolendo ad eius imitationem animamur, interceſſionis gratiam in opportunitatibus habere mereamur. *Imitandi ſunt Sancti.*

V I T A.

Cap. I.

SANCTVS igitur Maclouius nobilitate parẽtum apud homines ſeculi inter ſuos non mediocriter inclytus, citra oram Britannici maris fuit editus. Pater eius Guent nomine, Comes fuit, qui vrbis Gimicaſtrum vocatæ, conditor extitit. Matrem ipſius Darual appellatam accepimus. Et quia in omni rerum euentu nunquàm abeſt Dei diſpenſatio, patuit etiam in huius ſancti viri natiuitatis exordio. Natus eſt enim in die ſancto, quo omnis mundus Paſchalis ſolennitatis celebrabat gaudia: vt in die, quam fecit Dominus, vt exultemus & lætemur in ea, etiam hoc gaudij mortalibus adderet diuinæ pietatis gratia. In huius quippe articulo diei nati ſunt in ipſa vicinia etiam alij trigintatres pueri. Quod quia creditum eſt diſpẽſatiua Dei ordinatione factum, placuit parentibus omnium, vt qui naſcendo ſortiti fuerãt vnius contemporalitatis exordium, vnum in Chriſto tenerent viuendi contubernium. Nam omnes ſimul cum S. Maclouio ſcholaribus ſtudijs eruditi, omnes ſimul diuinæ ſeruituti ſunt mancipati. *Nouẽbris 15. Parentes S. Maclouij. Pſal. 117. Nota de 33. pueris.*

extinxerunt ignem, quo debebat lucerna accendi: optantes, vt ſaltem pro hac offenſa ſufferret verbera magiſtri. Quid ageret ſimplicitas pueri? Ad officinam, vbi ex annonis aqua infuſis atque decoctis cōficiebatur cereuiſia, cucurrit, & ignem ſibi dari à miniſtro petijt. Sed nec in crudo ruſtici pectore diabolicæ inuidiæ malitia defuit. Aſpernatus enim ſupplicis pueri humilitatem, negauit porrigere ignis fomitem. Ille anguſtiatus præ timore magiſtri, prunas à camino ardentes impoſuit veſti, & ad lucernā accendendam recurrebat greſſu celeri. Sed inueniens eam iam accēſam diuinitùs, prunas excuſſit veſtibus, quæ tamen illæſę omnibus apparuerunt. Pędagogus geminato miraculo ſtupefactus, alumni ſe prouoluit genibus. Et deincèps debitæ venerationi habitus, cùm omnes anteiret gloria, tamen charus erat omnibus. Vide miraculum.

Cap. 5.

VIr ſanctus, quia Chriſti ſacerdos erat futurus, & caput & caudam hoſtię in ſacrificium Dei offerri debere ſciebat, de die in diem de virtute in virtutem proficiebat, & per ſcalam bonorum operum gradatìm ad ſummum perfectionis ſcandere laborabat. Quicquid enim in tenera ætate Deo fideliter vouit, id opportuno tempore ſynceriter ſoluit. Ante omnia caſtitatis puritati operam dedit, ſciens quia niſi ſyncerum vas fuerit, quodcunque infunditur, aceſcit. Habens ergò pręcinctos lumbos hac virtute caſtitatis, etiam lucernam ardentem tenebat in manibus ſuis, cùm per bona opera lucis exempla monſtrabat proximis. Ità fideliter & prudenter geminās à Deo ſibi credita talenta intellectûs & operationis, quoſcunque potuit verbo & exemplo allicere ad propoſitum ſanctę conuerſationis, participes & ſocios ſibi conciuit ad ſcandendum iter perfectionis. Iā verò quàm ei frugalitas amica fuerit, quàm ei parſimouia placuerit, quomodò vtrinquè reducto fune temperantiæ, ſemper mediam virtutum viam in omnibus tenuerit, ſatìs ex hoc patuit, quia ad ſummū ſanctimoniæ culmen feliciter peruēnit. Cuius vitæ rectitudine omnis populus ad meliorationem morum nō parùm directus, & miraculorum eius gloria nimìs iucūdatus, promoueri eum fecit ad ordinem Epiſcopatûs, vt vberiùs ſanctificari eius benedictionibus mererentur. Caſtitati plurimùm ſtudet. Luc. 12.

Cap. 6.

FAma, quæ facta & infecta ſolet loqui, referebat eſſe quandam inſulam in mari, quæ pręter cętera felicitatis ſuæ commoda, quibus pręcæteris terris & inſulis credebatur abundare, hoc miraculo dignum dicebatur habere inſigne, quòd cæli ciues in ea ferebantur habitare. Super hoc ſi rei conſideretur veritas, ex eo illis inſulanis hæc viuendi imputabatur felicitas, qa apud eos in nullo exorbitabat moralis rectitudinis probitas, immò in omnibus potenter regnabat naturalis legis ſanctitas. Delectatus ergò vir beatus tam fauorabili nuncio, totus ad requirendam tam laudabilem inſulam animo ferebatur. Quia enim eius conuerſatio iam in cælis erat, & eum inter mundi ſcandala commorantem, iniuſtitiæ humanæ multiplicitas offendebat, ſaltem illic vitam deſiderabat agere, vbì iuſtitiæ veſtigia remanſiſſe audiebat. Ad hoc cum etiam magiſtri ſui & Abbatis Brendani exemplum animabat, cuius tota intentio ad felicem inſulam quærendam non minùs flagrabat, quippe qui huius nouæ peregrinationis incentor exiſtebat & author, vt ſcriptura vitæ eius demonſtrat. Quam ſi quis deſiderat legere, quid de ea æſtimare debeat, ſapientium ediſcat iudicio. Poſthabentes igitur dulcem patrię amorem, aſſumunt incertum optatæ peregrinationis laborem. Hanc viam inſiſtere, vtrùm perſuaſerit ſola quęrendę felicis habitationis voluntas, an aliqua ex parte ſubrepſerit animis eorum humanę curioſitatis voluptas, non habet diſcutere noſtra temeritas. Hanc tamen viam Deo non diſplicuiſſe, per hoc ſatìs intelligimus, quia etiam hoc peregrinationis tempore hunc ſeruum ſuum non deſtitit miris decorare miraculis. Fama de quadam inſula. Brendanus Abbas eius.

Cap. 7.

PAſchalis ſolennitatis mūdus agebat lætitiam, quandò ſolet ſancta Eccleſia celebriùs recolere noſtræ redemptionis memoriam, quæ his diebus completa eſt per paſſionem & reſurrectionem Dominicam. Cùm cęteri indè ſe agerent feſtiuiùs, S. Maclouius ſe agebat deuotiùs, vacans pſalmis, hymnis & orationibus, vtpotè qui debebat Deū interpellare non ſolùm pro ſuis, ſed etiam pro populi exceſſibus. Volens ergò celebrare ſolēnia Miſſarū, cùm nō haberet locū ad id idoneū, (qppè qui circunferēs viſum, Paſchalis ſolennitas.

quantum permittebat horizon,nihil videbat,niſi ſuperiùs cælum, & inferiùs liquorem aquarum) toto corde cōuerſus ad Deum,orabat obnixiùs ab eo offerri ſibi locū aptum. Exaudibilis auris Dei omnipotentis,affuit præſtò orationi vtilia petentis: & qui olìm periclitanti Ionæ cetum ad ſaluationem eius preparauit,hic etiam modò balęnam prę-ſtò adeſſe fecit. Cui tanta corporis vaſtitas erat, vt rupes eſſe ab hominibus putaretur: porrò eam tanta ſubſtrauerat immobilitas,vt inſula ſtabilis eſſe crederetur. Sacramentorum ergò ordine à ſacerdote ſolenniter celebrato, & viatico Dominicæ Euchariſtiæ omnibus deuotè diſtributo,quo vnico inter omnes vtriuſque hominis aduerſitates munirentur ſubſidio,ſoluto alacriter nauis retinaculo,reddunt ſe ſuſcepto nauigandi propoſito. Porrò in comitatu illo erant homines numero fermè centum octoginta. Cùm ergò iam altum tenerent, velificante fide ſecuri, tunc demùm reducto viſu, intellexêre de quanto periculo eos ëruerit miſericors potentia Domini,qui balęnam pro inſula parauerat eis in medio mari,& eam ſubſtrauerat immobilitate tam ſtabili,vt nihil eis periculi incuteret. Cui tum poſſet eſſe dubium, quòd ineuitabile omnes incurriſſent mortis periculum,ſi bellua immaniſſima dediſſet corporis ſui motum? Vndè omnes lætum cantantes celeuma,voces gratiarumactionis vnanimiter iactabant ad ſidera.

Ionæ 2.

Ingens in mari periculū cum ſociјs ſe euaſiſſe lætatur.

Cap. 8.

MAgnis maiora miracula ſuccedunt, & nouitate ſuî,deuotionem fidelium ad laudanda Dei magnalia vehementiùs accendunt. Cùm tantoperè pro quærenda illa laudabilis famæ inſula laborarent,factum eſt,vt ad aliam inſulam,diſponēte Deo, applicarent: & potiti optata arena,dum pro releuando tędio nauigationis perluſtrarent ſingula,offendunt tumulum ſepulti hominis,quem fuiſſe gigantęæ molis & proceritatis, prodebat inſpecta qualitas corporeæ magnitudinis. Motus ergò vir pius miſeratione humanę compaſſionis,& inſupèr animatus vigore ſupernæ inſpirationis, cum fidei magnanimitate & lachrymoſa contritione cordis,nomen & virtutem inuocat ſanctę Trinitatis,& aperto loculo tumuli,ſuſcitauit eum à mortuis. Qui poſtquàm eſt redditus pleno vitæ officio,compellat eum ſacerdos pio alloquio,ſciſcitans eum quis eſſet, vndè illuc veniſſet,vbì modò fuiſſet,ſi aliquandò Chriſto crediđiſſet. Reſpondit ille, ſe à parentibus ſuis occiſum,ibì tumuli accepiſſe locum. Porrò ſe infernalibus clauſtris deputatū, dirum & interminabilem tuliſſe cruciatum. Et addidit homo Dei: Vobis ergò,quos incredulitas deputauit pœnalis inferni ergaſtulo,eſt aliqua fidei confeſſio,eſt aliqua ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis cognitio? Et ille: Planè, inquit, nobis ſanctæ Trinitatis cognitio eſt,ſed modò eam nôſſe aut confiteri,nihil nobis prodeſt: immò quia in vita eam nôſſe noluimus,mortaliter obeſt. Ideò precor,vt ſaltem modò merear renaſci baptiſmo ſalutari: vt qui hactenùs damnatus fui morte æternali, iamnunc poſſim ërui ab interitu infernali. Sanctus Dei,his auditis,ingreditur viam Apoſtolicæ prędicationis, & eum initiatum & catechizatum catholicę fidei rudimentis, conſecrauit & regenerauit baptiſmi ſacramentis,& muniuit viatico Dominici corporis & ſanguinis. Superuixit autē quindecim diebus,& à morte animę ërutus, morti corporali eſt redditus, & in eodem tumulo repoſitus, in generali omnium regeneratione reſurrecturus cum Chriſto feliciùs. Hęc ſunt,bone Ieſu,mirifica tuę diuinitatis opera: hæc ſunt magnifica tuę promiſſionis munera,quibus fideliter in te credentes conſolatur tua clementia. Qui credit,inquis,in me,opera quę ego facio,& ipſe faciet,& maiora horum faciet. Quę quidem poſſe fieri per hominem,vix apud homines obtineret fidem,niſi promiſſum fuiſſet per Dominicum hominem,hęc facienda eſſe per fidelem hominem.

Excitat S. Maclouius defunctum.

Ioan. 14.

Dominicū hoīem, Chriſtum dicit, quod Auguſtinus ſe dixiſſe dolet. Vide Retract. lib. 1. cap. 19.

Cap. 9.

EXhauſto incaſſùm nauigationis labore diutino, poſtquàm nulla ſpes deſideratam inſulam inueniendi adſpirabat pio eorū deſiderio,retractato inuicèm conſilio, deliberauerunt finem facere tam longo poſtliminio. Iam enim ſeptēnium in hac peregrinatione expleuerant, & ſeptē Paſchalis celebritatis recurſus ſolēnizauerant, & per certum laborē nihil adhuc certi in animo habebant. Reuerſus ergò vir ſanctus ad auitā patriam,reddidit parētibus ſuis deſideratam diutiſſimè ſuî præſentiam: & quia in terris nequiuit inuenire optatæ felicitatis inſulam, iugem noctù diuq; dabat operam,vt in cęlis perpetuę beatitudinis mereretur habere patriā. Deus,qui hoīem gratia ſua pręuenit,vt bonum velit: & ſubſequitur,vt implere poſſit,eum voti ſui compotē fecit. Cùm enim in

in hoc totus eſſet,vt iam iamque perfectionis iter arriperet, cùm de more intereſſet Eccleſiaſtici officij myſterio,audiuit Euangelium pronunciari à Diacono: Si quis venit ad me,& non odit patrem & matrem,& vxorem & filios,& fratres & ſorores,adhuc autem & animam ſuam,non poteſt meus eſſe diſcipulus: &,Qui non renunciat omnibus,quæ poſſidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus.Et rapiens vocem ex ore Diaconi,credens hoc conſiliũ ſibi in tẽpore mandatũ eſſe ex ore ipſius Domini, ex ipſa lectionis opportunitate patrem ſuum conuénit,legationem Dominici mãdati per Diaconum ſibi miſſam ei obiecit,& licentiam abrenunciandi ſibi ſuiſque omnibus,ab eo humiliter petijt, ſeque trans mare peregrinationem pro Chriſto velle ſuſcipere prędixit. Pater diligens filium nimìs carnali affectione, quem gaudebat redijſſe de tam longinqua peregrinatione,voluit bonæ eius voluntati contraire. Et præcurrens ad maris litus, amotis vſquequaquè nauibus,interdixit potenter nautis omnibus,nè quis eorum filio ſuo facultatem transfretandi præſtaret aliquatenùs.Sed vir Apoſtolicæ vitæ,ſciens Dominum præcepiſſe, Si dextera manus,vel pes,vel oculus ſcandalizat te,ërue eum,& proijce abs te: mâluït ſolus ad vitam ingredi,quàm cum parentibus ſuis perniciosè dilectis,in gehennam mitti. Omnem ergò carnalis neceſſitudinis affectionem poſtponens Chriſti amori, abrenunciauit patri,abrenunciauit paternæ facultati,abrenunciauit etiam ſibi, vt nudus & expeditus ſequeretur diſcipulus veſtigia magiſtri.

Luc.14. *Ibidem.* *Matt.18.* *Relictis omnibus, Chriſtum ſequitur.*

Cap. 10.

ASſcitis itaq; omnibus, qui ſecum tenebant propoſitum monaſtici ordinis, allegato quoquè magiſtro ſuo Brendano Abbate,ſocio prioris peregrinationis, venit ad litus maris. Vbì amotis nauibus & nautis omnibus, iuxta interdictum patris ſui, cùm nulla ſuppeteret via transfretãdi,recolebat illud Pſalmiſtę: Bonum eſt confidere in Domino,quàm confidere in homine. Cumque cor ad Deum ſolum ſuſpenderet, ecce nauim vacuam hominibus prętò adeſſe videt,quam Chriſtus ipſe regebat: vir tamen ſanctus puerum eum eſſe credebat.Qui puer mox illum ad nauigandum inuitauit,& quorſùm iter vellet dirigere,eum interrogauit. Reſpondit ille,quò volũtas Domini iter ſuum vellet dirigere,eò ſe libenter ſequi velle. Adiecit puer: In ſinu huius ſali eſt quędam inſula,quam habitat vir ſatìs probatus in monaſtica vita.Hic Aaron vocatur: à quo etiam locus,Inſula Aaronis cognominatur. Ad hunc te dirigam, & te ab eo officioſiſſimè excipi,& humanè tractari faciam.Hac vice ſermonum intellexit tandèm vir Dei, puerũ cui colloquebatur,illum eſſe,quem inuocauerat,Deum. Cumque accelerarct prouolui loquentis genibus,dicto citiùs euanuit ex oculis ipſius.

Pſal.117. *Inſula Aaronis.*

Cap. 11.

IGitur felicioris nauigationis viam aggreſſus, proſperis ventis & recto tenore curſûs ad inſulã Aaronis eſt directus,& iuxta promiſſum Domini,officioſa humanitate à famulo Dei eſt exceptus. Ibì cum ſancto ſanctè viuebat, & cum innocente innocenter agebat,& factus alter alterius ſpeculum,ſi quid in ſemetipſis videbant eſſe corrigendũ, aut adijciendum,charitatiua æmulatione meliorabat alter per alterum. Ibì ergò mundi huius peregrinus permanſit aliquantulum temporis,donèc placuit diuinæ omnipotentiæ,etiam in hoc ſeculo ei reddere mercedem laboris, in futuro ſeruans ei plenitudinem remunerationis.

Vitam agit eremiticã.

Cap. 12.

IAm fama nomẽ eius celebre fecerat vbiquè, iam omni populo erat in ore,quòd peregrinus ille miraculorum polleret poteſtate, & ſupra homines doctrinę afflueret vbertate.Iam omnis populus in eius declinauerat amorem, eò quòd videret in eo eſſe & pij patris affectionem,& facundi doctoris authoritatem. Quocircà cooperante ſibi diuina gratia, fecerunt eum inthronizari in Epiſcopali cathedra, in vrbe, quæ vocatur Aletha, quæ non longè aberat ab Aaronis inſula. Hanc vrbem fluuius, nomine Rinctus,ex vno látere, ex altero alluebat mare. Illis in partibus adhuc dæmonum ſqualebat ſpurcitia, & iam paſsim Euangelij regnante gratia, ibì reſtiterant idololatriæ veſtigia. Accinctus itaque vir D E I gladio verbi D E I, oſtendit quàm fidelis eſſet ſuo regi, pro eius amore aggreſſus debellare regnum diaboli: nec antè deſtitit, quàm infidelium corda, virtutum mirificentia, & doctrinæ affluentia ad credendum inflexit, & á regno diaboli abactos, C H R I S T I iugo ſubiecit. In hac vicinia ſanctus Samſon manebat, qui beati Maclouij conſanguineus erat. Hic in territorio vrbis, in qua Epi-

Creatur Epiſcopus. *Multos ad Chriſtum conuertit.*

Epiſcopatum adminiſtrabat, non mediocriter laborem impendebat, vt de regno Domini ſui exturbaret paganiſmum, & ad laudem Dei ampliaret Chriſtianiſmum. Sic in regione illa per fortes milites Chriſti, diminuta eſt aduerſę partis potētia, & dilatata eſt longè lateque Chriſtianitatis magnificentia.

Cap. 13.

VIgiliā Paſchæ Chriſtianus populus celebrabat, & in celebrandis Miſſæ myſterijs ſacerdos intentus erat. Et eccè triſtes defuncti exhibentur exequiæ, & animos audientium ad cōpatiendū mouent plangētium lachrymæ. Plùs cunctis mouetur & ipſe ſacerdos, qui totus erat in miſericordia, & præſtolari iubet, dum finiatur Miſſa. Circunſtāte frequentia populi, monet omnes appellare clementiam Domini: vt, qui dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra rigentia vitalem animæ calorem refundere. Nec
Mar. 9. longum fuit, & qui dixit, Omnia poſſibilia ſunt credenti, deuotioni fidelium adfuit: reſurgit mortuus, & horrorem incutit omnibus, & palàm fecit omninò Deum fauere fideliter petentibus. Vt viuus adſtitit, poculum vini ſibi porrigi petijt. Quid ſanctus vir faceret? Vinum quod ſitienti porrigeret, non habebat: aquæ poculum, quod porrigebat, tangere ſitiens nolebat. Iterùm confortatus in fide, recurrit ad fontem miſericordiæ, petens, vt qui orationi fidelium impenderat maius, dignaretur impendere & id, quod erat minus. Mox habens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud benedicens, vertit in vas vitreum: & infundens vaſi aquam, per virtutem ſanctæ benedictionis mutauit & illam in vini naturam. Sicq; in vaſe vitreo porrigens homini rediuiuo noui vini poculū, non minimum diuinæ pietatis oſtendit omnibus miraculum. O verè pium & magnificum cultorem ſanctæ Trinitatis, quem ſecundùm fidem cordis ſui in vna die diuina virtus tribus illuſtrauit miraculis, dum in nomine & virtute ſanctæ Trinitatis ſuſcitauit mortuum, & ex marmore vitrum, & ex aqua fecit vinum. Itaque quem alienis manibus carruca ad ſepeliendum illuc aduexit, ipſe cū lætus domum reduxit, & quoàd vixit, idoneus ſuę reſurrectionis teſtis extitit.

Mortuus reuiuiſcit.

Aqua mutatur in vinum.

Cap. 14.

VIr ſæpè nominatus, in quo fides per bona viuebat opera, in paruis quidem rebus nō parua dedit miracula, vt per eū in omnibus Chriſti creſceret gloria. Dum aliquandò Britannicam circuiret regionem, vt in agro Dominicæ culturæ ſemen diuini verbi ſereret, offendit ſubulcum in agro, quem torquebat magna triſtitiæ amaritudo. Cuſtodiens enim gregem porcorum, ſuem auidè & importunè vaſtantem ſegetes, dum nititur arcere à damno vicinorum, occiderat eam per incautum lapidis ictum. Pro hac offenſa dominum ſuum timebat, cuius iram ob hoc maximè exaſperari credebat, quòd ſeptem nati oberrantes, ſolitò circa vbera defunctæ matris lac elicere volebant, ſed nullam vitæ alimoniam in pręmortuo corpore inuenire poterāt. Maclouius, quem ſibi totum vendicauerat pietas, non potuit ſine lachrymis videre ſubulci lachrymas: & fuſa oratione ad Deum, auri defunctę ſuis impoſuit baculum ſuum: & reſuſcitata ea ad ſolum tactū, mœrenti reddidit gaudium. Subulcus rem ad dominum retulit, & pręconia ſerui Dei per ora omnium diffudit. Dominus aſſcenſo equo, ore ad os gratias egit ſancto viro, & villam vnam contulit eccleſiæ, ad vſus ſeruorum Dei ſub eo.

Reſtituit ſuem exanimatam.

Cap. 15.

GEſſit & aliud quiddam ſimile, vel pro ſolo pietatis intuitu ſatis prędicabile. Imitatus
Act. 20. Paulum Apoſtolum, cui manus ſuæ operando ſupplebant, ſi quid ſibi deerat: & ipſe labori manuum ſuarum intendebat, quandò ab euangelizandi officio vacabat. Cùm quadam die in putāda vinea laboraret cum fratribus, depoſitam cappam repoſuit in abdito, vt operari poſſet expeditiùs. Finito opere, cùm cappam vellet recipere, auiculam, quam vulgò bitrionem vocant, inuenit ſuper eam ouum poſuiſſe. Qui ſciens nec auicu-
Matt. 10. lis deeſſe DEI prouidentiam, (quippe quarum nulla ſine patre DEO cadit ſuper terram) dimiſit ibidèm cappam, donèc fotis ouis, pullos in tempore excluderet auicula. In qua re & illud mirabile fuit, quòd quanto tempore illic cappa iacuit, nulla pluuia illam violauit. Quod quicunque audièrunt, in Deo virtutem cum gratiarumactione magnificauerunt, in homine Dei pietatem laudauerunt.

Cap.

Cap. 16.

IN pago vrbis Alethæ, in qua antiſtabat Maclouius venerabilis, filiã habebat vir qui- Antiſtabat,
dam pręnobilis, quã miſerabiliter vexabat diabolicę infeſtationis paſſio intolerabilis. pro, antiſti-
Omnes enim ſe contingentes attrectabat morſibus, nec ipſis parcebat parentibus. Nec tē gerebat.
comprimi aut ſedari poterat huius malæ valetudinis vehementia, niſi ferreis catenis ar-
ctaretur tam immanis inſania. Pater, cuius animo, filia ægrotante, nihil poterat eſſe iu-
cundum, ad medēdum filiæ ſuę, felicem inuitat Maclouium, quem olim audierat in cu-
rationum efficacia eſſe glorioſum. Nec differt ille miſericordiam, ſed credens quia fa-
cile eſt Deo, prę̨ſtare fideliter petenti medelam, pergit ad puellam: & volens diabolicæ
malitiæ comprimere dolum, ſudarium ſuum proiecit in furentis puellæ collum. Tunc
verò potuiſſes audire horribiles voces dæmonum, ſeruo Dei in hæc verba exprobranti-
um: O transmarine incola, non potuit te ſuſtinere patria tua, qui veniſti huc quærere
aliena, & nos expellere de regione noſtra*. Diſcipulus Chriſti vilipēdens hęc inimici im- *ſ
properia, & gaudens cum magiſtro & Domino ſuo ſibi ea eſſe communia, cui ſubdola
confeſſione acclamabant dæmonia, Quid nobis & tibi, Ieſu fili Dei viui? Veniſti ante Matt.8.
tempus perdere nos? exemplo Dominicæ increpationis, comprimebat falſitatis vani- Luc.4.
loquia. Sciensque hoc dæmonium eſſe de illo genere, de quo dicitur à Domino, Hoc ge- Matt.17.
nus non poteſt eijci, niſi in oratione & ieiunio: fuſa ſuper aquam exorciſmi oratione, &
addita Epiſcopali benedictione, potũ dedit puellæ. Per aquę benedictę poculum, infuſa Aqua bene-
virtute benedictionis per membra puellæ, diabolica immiſſione diù contrita, cecidit in dicta expel
terram puella, quaſi mortua. Paulopòſt reſumpto ſpiritu, ſurrexit ſana & læta, effugato lit dæmonē
peſſimi peruaſoris impetu, & lætificauit alios pro integro reſtauratę incolumitatis ſtatu. ab obſeſſa.
Pater videns ſatisfactum deſiderijs ſuis, pro gratiarumactione ditauit ſanctam Eccleſi-
am Dei prędijs & xenijs precioſis. Quia gloria aut rarò, aut nunquàm caret inuidia, non
pertulit diù tãtam Maclouij gloriam antiqui hoſtis verſutia: ſed nè in regno Chriſti in-
ualeſceret ampliùs boni militis gratia, ſuſcitauit contra eum hoſtes armatos dolo & in-
iuſtitia, inſupèr fultos non mediocriter ſeculari potentia.

Cap. 17.

HAiloch quidam, qui potenter principabatur toti Britãniæ, ſtimulatus inſtinctu di-
abolicæ malitiæ, cœpit baſilicam deſtruere, quam beatus Maclouius fundauerat Baſilica ei
in prędio ſuæ parochiæ. Vir Dei apud aures principis agebat lachrymis & precibus, vt di- deſtruitur.
gnaretur deſiſtere à deſtructione Eccleſiaſticę domûs. Sed ille efferatus per conceptam
iniquitatis inſolentiam, non poterat mitigari vel refrenari per aliquam pię admonitio-
nis gratiam. Contra huiuſmodi ſecularis dominationis potentiam, ad munimen & fir-
mamentum ſuî, ſolam Maclouius aſſumpſit patientiam. Sed qui ad ſuos fideles loqui-
tur per prophetas, Qui tangit vos, tangit oculi mei pupillam. &, Mihi vindictam, & ego Zach.2.
retribuam: non dimiſit inultam pauperum ſuorum iniuriam: & ſicut Saulum recalci- Deut.32.
trantem percuſſit triduana cęcitate, vt poſteà totum mundum illuminaret æterna cla- Act.9.
ritate: percuſſit & hunc temporali cęcitate, vt per tenebras tranſitorias liberaretur à
peccatorum obſcuritate. Extemplò ad cor reuerſus, & pœnitudine pręcordiali com-
punctus, ad ſatisfaciēdum Epiſcopo cucurrit quantocyùs, ſe reum eſſe proteſtans ama-
ris fletibus, ſe meritò excęcatum eſſe confitens lachrymoſis queſtibus. Ille, qui didice-
rat à magiſtro ſummę bonitatis, etiam inimicis benefaciendum, & pro perſequentibus Mat.5.
& calumniantibus nos eſſe orandum, citò & miſericorditer indulſit pœnitenti reatum.
Et prouidens ei vtriuſque hominis ſalutem, aqua benedicta eum perfudit, & oleo ſacro
oculos eius perunxit, & ità ei priſtinum viſum reſtituit: pro admiſſa tamen temerita- Cæco reſfor-
te congruum pœnitendi modum indixit. Dux videns & animę & corpori vtilem eſ- mat viſum
ſe ſuam ſatisfactionem, Eccleſię Dei non paruam delegauit terrarum hęreditatem, &
copioſam in re mancipii contulit benedictionem. Deindè quoàd vixit, ſeruum Dei vel
patrem filius vnico amore dilexit, eique ſuiſque tutor & adiutor opportunus fuit in
omnibus.

Cap. 18.

SIc antiquus hoſtis hoc primo congreſſu victus diſceſſit, ſed non defatigatus ceſſit.
Sicut enim olìm ipſi Domino congreſſus, non receſſit prima tentatione victus, ſed Matt.4.
ſecundò & tertiò arma reſtaurare eſt auſus: in prima quoquè Maclouij victoria
non

non deſtitit à ſuis conatibus. Dux Hailoch,qui ſe totum humiliter inclinauerat ad Maclouij obſequelam,& pro eius gratia ſe totum potenter erexerat ad Eccleſiæ Dei tutelam, poſtquàm ingreſſus eſt vniuerſæ carnis viam, morte ſua locũ fecit iniquis opprimendi Eccleſiam. Surrexit enim poſt eum impia generatio, quæ auerſa facie à Deo, deſciuit penitùs à rectitudinis conſilio. Hinc nactus opportunitatem diabolus, & talibus vtens officialibus,in virum Dei mille inſurrexit artibus. Filij itaque Belial Maclouium infeſtantes execrabili odio,inuehebantur in eum huiuſmodi conuicio: Quis,inquiunt, hic regno noſtro improbus ſucceſſit aduena, qui vſquequaquè nobis concitat ſcandala? Quis eſt iſte pellax ſycophanta,qui blanditijs ſuis humana à ſe alienat pectora? Quis iſte eſt cupidus hæredipeta, qui ex noſtris incommodis ſua hîc comparat commoda? Cùm Apoſtolis & Apoſtolorum ſucceſſoribus nihil in terra ſit pòſſidẽdum, hic ſub obtentu paupertatis,velat cupiditatis vitium: & ſub prętextu eleemoſynarum,auaritię exercet emolumentum: ſub obtentu longæ orationis,expoliat domos viduarum. Qui oĩa ſe pro Chriſto reliquiſſe mentitur,& omnia ſe in Chriſto habere gloriatur, nos & filios noſtros exhæredat,& hæreditates noſtras ſibi auidè captat. Qui ſua ſe non curare ſimulat,cur aliena diſpẽſat? Nihil ergò nobis magìs vtile,quàm iam iamque noſtris feſſis rebus conſulere,& hunc longè à regno noſtro exturbare, & hæreditates iniuſtè eccleſijs mancipatas,iterùm occupare. Siquidem nobis & filijs noſtris nihil reliqui fecit, qui ſibi omnia noſtra vſurpauit. Solam ſpem futurorum nobis precio omnium rerum noſtrarum vendit,quarum vſumfructum ipſe inpręſentiarùm capit. Sæpè laceſſentes ſanctum virum tam iniurioſis inuectionibus, omni genere perſecutionis eum exaſperant, & homines eius ſęuis verberibus tormentant: omni rerum direptione omninò Eccleſiam Dei deuaſtant.

Eccè tibi argumẽta bonis Eccleſiaſticis inhiantium.

Multa patit vir Dei ab improbis.

Cap. 19.

QVàm grauis & intolerabilis hæc perſecutio fuerit,ex vno aduerti poterit. Piſtorem eius,vocabulo Riman, iniuſtè compræhenſum, indignè cæſum, vimineis vinculis quadrupedem conſtrictum, vt nullo poſſet iuuari officio membrorum, ſuper ripas maris reliquerunt ſolum,vt ſuperueniente æſtu maris,abſorberetur in profundum. Abſtulerunt etiam equos ſuos ſancto viro, nè illi poſſet adeſſe ſubſidio. Solam Epiſcopo reliquerunt equam, æſtimantes ſe per hoc ei facere iniuriam, ſi vilem aſſcenderet equam. Sacerdos,quod ſolum potuit,periclitanti famulo orãdo adfuit: omnipotens oranti Epiſcopo non abfuit: cuius fide & oratione ille,qui in articulo mortis iacebat, mirabiliter euaſit. Nutu enim eius, cui omnis natura ſeruit, vndiquè milliario vno longè à iacente piſtore æſtum maris retinuit,& puerum innocenter morti oppoſitum contingere timuit. Præſul ergò pro ſuî odio vexatum ſine mora adiens piſtorẽ, inuénit eum incolumem, ſecumque reduxit alacrem.

Præclarum miraculum

Cap. 20.

POntifex Maclouius,qui ante Deum & homines ſine querela iuſtitiam tenere volebat,puſillos Chriſti adeò ab impijs ſcãdalizari,grauiùs quàm dici poſſit,ferebat. Pro illis etiam ſacrilegis, tam acuto auaritię ſtimulo inſtigatis, nimìs dolebat, quos apud Deum nulla ignorantię excuſatio abſoluebat, quos videntes & volentes cupiditas in præceps trahebat. Indè enim nequam & liuidum inuidia oculum habebant,vndè patres eorum boni fuerant. Patres quippe eorum peccata ſua,eleemoſynas faciendo,redemerant: iſti,eleemoſynis derogando, peccata ſua cumulauerant. Ille doctus in patientia ſua poſſidere animam ſuam, Si,inquit, Dominus meus Ieſus fugiendo declinauit Iudęorum perfidiam,cur ego homunculus nõ deuitem cedendo iſtorum malitiam? Eccè quia iſti vt vulpes foueas doloſitatis, & vt volucres habent nidos vanitatis, & nos cũ filio hominis non habemus,vbì caput reclinemus in illis: cedamus, & occaſionem peccandi in nos,ſaltem fugiendo tollamus. Excutiendus eſt puluis de pedibus noſtris in teſtimonium illis. Et quia non ſunt hîc filij pacis,apud quos pax Chriſti requieſcat,pax noſtra ad nos redeat. Quandò dixit Dominus noſter Ieſus, Cùm perſecuti vos fuerint in ciuitate iſta,fugite in aliam : præuidit profectò hanc fugiendi occaſionem quandoquè nobis incutiendam. Agamus itaque,fratres,inſtanter: cedamus,quæſo,patienter. Ità vir pius execratus illam peſſimam generationem, intulit illis meritã maledictionem, quia elongauerant à ſe benedictionem. Sic Moſes ille mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra: ſic Eſaias,ſic Ieremias,offenſi ceruicoſa ingrati populi duritia,obliga-

Nota lector

Ioan.8.& 12.

Matt. 8.

Matt.10.

Ibidèm.

ligauerunt eos deuotatione peſſima, ſcilicet imprecantes propter eorum impœniten- Num.16.
tiam, nè attenderet Deus eorum vota vel ſacrificia. Eliſeus quippe inſultantes ſibi pue- 4.Reg.2.
ros maledixit, & maledictionis pœnæ eos addixit. Quid de dominorum Domino dicam, Matt.21.
qui in ficulnea propter infœcũditatem * eius à ſe maledicta, & arefacta, deuotationi ſub- *eorum
iecit dignam maledictione Iudęorum perfidiam? Hoc exemplo beatus Maclouius maledixit ſuis, vt traditi ſatanę in interitum carnis, animabus tamen eorum reſeruata ſpe ſalutis, deſiſterent ab opere iniquitatis: & qui propter duritiam cordis ſui theſaurizauerant ſibi Dei iram, tandèm emolliti per pœnitentiam, reconciliarent ſibi Dei miſericordiam.

Cap. 21.

ERgò per ſcandala impiorum expulſus à ſuo Epiſcopatu, apparato omnis profectionis commeatu, collecto quoquè fideli monachorum diſcipulatu, longo nauigationis exacto curſu, tandèm potitus Aquitaniæ regionis portu, & deueniens ad partes Santonicæ vrbis, primò omnium interrogandum eſſe putauit, ſi illis in locis vigeret ritus Chriſtianitatis. Reſpõſum eſt ei id, quo nihil potuit audire gratius, paſsim ibì feruere religionem Chriſtiani cultûs. Perrexit quærere, quis ibì Epiſcopali præſideret cathedræ, & læta audiuit aure, * Leontiũm Eccleſiaſticę prouiſioni ſuperintendere, virum diuinæ ſapientiæ & humanæ ſcientię prędítum dignitate. Ipſe exultans, quòd arriderent ſibi prima optatæ proſperitatis auſpicia, ſpem concipit ex rerum conuenientia, quòd decętero omnia ſibi cedere debeant ex ſententia. Electos itaque ex ſuis legatos fidenter ad Epiſcopũ dirigit, cauſam ſuę peregrinationis ex ordine digerit, locum ſibi ad habitandum ab eo concedi humiliter expetit. Plenus ille ſpiritu prophetico, gaudebat animo ſe diuinitùs viſitari, procurato fraternæ ſocietatis ſolatio. Exertaque hilariter manu liberalitatis ſuæ, tribuit ei locum habitationis congruæ, ſecundùm Apoſtoli pręceptũ, paratus ex ſua copia illius inopiam ſupplere. Populares quoquè delectati odore eius bonę conuerſationis, ei ſuiſque adminiculabãtur multis donarijs, volentes etiam ipſi participari fructibus alieni laboris.

Migrat in Gallias, pulſus à ſede ſua.

2.Cor.8.

Cap. 22.

AGebatur nanque non caſu fortuito, ſed diſpẽſatiuo diuinitatis conſilio, vt quo latiùs diuerſis in locis diffamabatur tanti viri peregrinatio, eo diffuſiùs magnificaretur nominis eius cognitio. Filia Comitis, qui pago Santonico principabatur, per patris ſui viridarium cum pediſequis ſuis exercebatur: vbì dum incautè incedit, veneno ſo occulti ſerpẽtis ictu vulnerata ingemuit, & magnam cunctis eiulandi occaſionem dedit. Pater inconſolabiliter lugebat, mater materno dolori temperare neſciebat, quę vitam filiæ inter ſpem & metum fluctuare videbat. Omnis familia lamẽtabatur, tota ciuitas ferali iuſtitio afficiebatur. Tandèm hoc ſolum dolor admiſit conſiliũ, vt quia nihil humanum poterat valere auxilium, à beato Maclouio diuinum quæreretur ſolatium. Vt i cõſultum eſt, ità & factum eſt. Ad pedes Maclouij ventum eſt, & votum fideliter petentium fruſtratum non eſt. Epiſcopus ad orationis ſubſidium confugit, aquam exorcizatam benedixit: ex ea folium hederæ perfudit, folium loco vulneris ſuperpoſuit. Contra vim ſacræ benedictionis, nõ potuit ſubſiſtere vis venenoſæ peſtis. Videres ex imis viſceribus peſtiferum virus elici, & ad locum folio hederę obductum contrahi. Quod ſtillando in terram guttatìm, corpus puellę reddidit illæſum. Ità meritis Maclouij redintegrata eſt puellę ſoſpitas, aucta eſt parentibus iucunditas, cunctos videntes & audientes confortauit in fide Chriſti miraculi nouitas. Pater non ingratus beneficio, villam ſuę proprietatis delegauit Dei famulo, vt haberet, vndè tribueret neceſſitatem patientibus pro Chriſto.

Curat puellam ſerpentis ictu grauiter & periculoſè laborantem.

Cap. 23.

VEnerabilis Leontius videns beatum Maclouium meritis & virtutibus glorificari, cœpit animo ſecum non modicè lætari, quòd diuina pietas cum tanto & tali hoſpite voluẽrit conſolari. Vndè ſuam diœceſim luſtraturus, eum vt ſecum pergeret, obnixis coëgit precibus. Venerunt itaque ad villam, quam antiquitas appellauit Bream, geminis eccleſijs in honorem Dei nobiliter inſignitam. Leontius vt Maclouium arctiùs applicaret ſibi, vnam earum attribuit eius habitationi, alteram retinuit ſuo iuri. Quod quantùm Deo placuerit, ex eo ſatìs apparuit, quòd pręſenti miraculo ibidèm eos Dominus lætificauit. Illuceſcente die cũ lauari vellet Epiſcopus, puer familiaris ad haurien-

Eccleſiã ei attribuit Epiſcopus in diœceſi ſua.

dam aquam cucurrit ocyùs. Qui dum incautè haurit, elapſo pede, in puteum corruit, & aquarum mole oppreſſus interijt. Exortus eſt ſubitò clamor & gemitus, fit vndiquè frequens populi concurſus. Accurrit pater lugubris, nō moratur adeſſe mater miſerabilis, inculta facie & nudato corpore, ſparſiſque capillis compaſſionem incutiens vniuerſis. Mouet cunctos, & maximè parentes, flos ætatis delectabilis: Erat quippe puer iam duodennis. Auget tumultum concurrentium frequentia innumerabilis: erat enim puer parentelæ nobilis. Leontius corde premens dolorem, & in Domino retinens ſpem & bonam fidem, iuſſit deferri glebam defuncti in templū, quod deſtinauerat ad ſancti Maclouij partem. Vſque ad auroram ſequentis diei, parentes circa corpus excubias celebrârunt ritu ſolenni. At ſerui Dei pernoctantes in oratione, non diffidebant de eius bonitate. Manè facto, ſanctus Maclouius omnes eliminat à templo, duos tantùm monachos retinens ſecum, cum quibus familiariùs interpellaret Dominum. Cum his ergò ſeptiès flexis genibus, orauit ad Deum quàm potuit affectuoſiùs, donèc ſenſit animam innocentis pueri refundi membris rigentibus. Aſſurgēte puero, & adſtante ad teſtimonium miraculi, quid alacritatis habuerint Epiſcopi, quid ſtuporis paſſi ſint adſtantes populi, quas grates omnes vna voce reddiderint omnipotenti, ſuperfluum eſt inculcare ſermone multiplici. Miraculum enim, quod pro commendanda famuli ſui ſanctitate monſtrauerat diuinitas, latiùs diffamabat reſuſcitati pueri nobilitas, & gratiùs accipiebat affectuoſa parentum charitas. O virum prædicabilem per omnia, ô ſanctum ſanctis conferendum in miraculorum magnificentia, qui & ipſe exemplo Ieſu Domini ſui tres ſuſcitauit mortuos, in Trinitatis inuocatione efficaciſſima.

Reuocat ad vitam puerū mortuū.

Cap. 24.

NEc illud ſubtraham de tantarum virtutum catalogo, quod adhuc geſtum eſt in pago Santonico. Mulier quędam, nomine Bona, quę vitam ſuam laudabiliter agebat in viduitatis continentia, annis quatuordecim fuerat cæcitate obruta. Quæ obtutibus ſancti viri fideliter pręſentata, luci priſtinæ eſt reddita.

Cæca recipit lumen.

Cap. 25.

POrrò homines illi, qui in Britannia virum Dei exacerbauerunt, & improbitate obſtinationis ſuæ ſe, terramque ſuam ab eo maledici pertulerunt, maledictionis vindictam effugere non potuerunt. Terra enim in opere impiorum maledicta, tam in frugibus, quàm in pomis omnium generū, ſterilis & infructuoſa eſt reddita. Habitatores verò eius mille modis morborum deuotati, alij membrorum debilitate cœperunt contrahi, alij lepra ſqualebant, alij viſu ſe priuari dolebant: iſti oris officio ſe deſtitui, alij ſe auditu plangebant diminui. Nec aliquis erat omnium, qui cæleſtis vindictę effugeret iudicium. Tandèm per culpæ vindictam cognoſcentes ſerò culpam ſuam, nec volentes, nec valentes vltrà ſufferre maledictionis & vltionis moleſtiam, communicato conſilio deliberauerunt, à ſancto viro humiliter implorare veniam. Miſſa itaque ad eum legatione, poſcunt cum cordis contritione, vt abſoluantur ab illata maledictione, ſpondentes, ſi eos dignaretur ſua reuerſione, deincèps ſe ei obtemperaturos ſine aliqua contradictione. Amator pietatis & miſericordiæ Maclouius, vbi pœnitentiam patriotarum accepit, ſummam conſilij ad Leontium venerabilem detulit: Leontius hāc ad ipſum Deum referēdum cenſuit. Vterque indicto ſibi triduano ieiunio, exorant ſibi reuelari à Domino, quid ſuper hoc ſibi eſſet opùs facto. Inter orandum Angelus Domini Maclouio adſtitit, eique ex ore Dei hęc ſuggeſſit: Oportet te, ô amice Dei, Britanniam reuiſere, omnem maledictionem auferre, homines ſalutifera benedictione ſanare, terrę vbertatem reſtituere. Deincèps debes Santonas repetere, quia illic habes propediè̀m obire. Sanctus itaque vir ſecundùm Angelicam reuelationem repatriauit, terram hominesque ſua benedictione ſanctificauit, Deoque largitori omnium bonorum eos orando commendauit. Sicq; omnis terra repleta eſt dapſili vbertate per eius benedictionē, quæ anteà damnata fuerat per eius maledictionem. Ità factum eſt omnibus palàm, quòd pontifex pius hāc maledictionem non intulit per aliquam maleuolentię intemperantiàm, immò per vtilem ſeueritatis beneuolentiam, vt per hanc neceſſitatem ſaltem inuiti traherentur ad pœnitentiam. Britanni deniquè compotes voti ſui effecti, tam princeps & optimates regni, quàm Clerus & Epiſcopi in vnum coniuncti, felicē virum poſcebant cernui, vt reliquum vitæ ſuę dignaretur ſecum agere, vt per eius conuictum, Dei gratiam mererentur acquirere. Illę hoc fieri poſſe abnuit, & ſimul impoſſibilitatis ſuæ cauſam eis humiliter

Malè plectuntur impij, qui virum Dei à ſe repulsrant.

Angelus ei apparet.

Iram Dei à Britannia auertit.

tèr aperit, & vocationis ſuæ tempus ſibi impendére prædixit,& hoc apud Santonas ſibi eſſe à Deo determinatum,ex verbis Angeli ſe didiciſſe dixit. Britanni flentes, & timentes adhuc cęleſtis iræ veſtigia reſtare,qui nec in vita,nec in morte digni eſſent talem patronum habere,cum gaudio pacis & dilectionis eum proſecuti,vix tandèm paſſi ſunt ab eo ſeparari.

Cap. 26.

IGitur Santonas regreſſus,noctù & interdiù ob ſuî cuſtodiam eo laborabat vigilantiùs,quo Dominum in proximo eſſe didicerat certiùs,vt,quacunque hora veniret, vigilans & paratus pulſanti aperiret. Qui enim tam longo ætatis tempore bonũ certamen certauerat,& tãdèm curſum conſummauerat, de religione coronam iuſtitiæ repoſcebat,quam ſibi iuſtus iudex repoſuerat. Reddidit ergò terræ, quod erat ſuum : cęli cum tripudio ſanctorum eius exceperunt ſpiritum. Recepturus mercedem laborum,deductus eſt in via mirabili manibus Angelorum.Qui enim in terris Angelicam vitam duxerat,modò in cælis eis conuiuendo æternaliter exultat.Vixit centum triginta annis, obijt 17.Calendas Septembris.

Decedit à vita.

Prolixa eius ætas.

Cap. 27.

LEontius Epiſcopus gaudẽs ſuper theſauro ſibi cælitùs deſtinato,& poſteris ſuis ęternaliter profuturo,decreuit eum glorificare honorifico ſepeliendi officio: conſtructaque noua eccleſia, corpus eius, vt ſpiritusſancti organũ, in illa ſepeliuit cum decenti reuerentia.Nec potuit abſcondi in terris, cuius meriti modò eſſet in cælis. Eodem enim die,quo in mauſoleo poſitus eſt, duobus cæcis viſus redditus eſt, energumenus à dæmonis infeſtatione liberatus eſt.Die poſt humationem tertia, contracto cuidam reſtituta eſt medela,muto loquela. Poſtmodùm verò meritis S. Maclouij tanta Dominus geſſit ibidèm miracula,quanta nec narrare lingua,nec continere valet membrana.Multiplicibus ac frequentibus ſancti huius interceſſionibus, ſubueniat nobis omnipotens Deus,cunctiſque eius præconia celebrantibus. Qui viuit & regnat per æterna ſeculorum ſecula, Amen.

Honorifica ſepultura.

Miracula.

VITA S. OTHMARI ABBATIS, AVTHORE VVALAFRIDO ABBATE AVGIENSI.

PRAEFATIO AVTHORIS.

Finitis duobus libellis, quos de vita & virtutibus beatiſſimi Galli confeſſoris,iuxta fidem,quæ vel ſcripto,vel dicto ad nôs vſq; venerat, verè potiùs,quàm lepidè,compoſuimus : iubentibus vobis,fratres ſanctiſſimi, qui in cœnobio eiuſdem ſancti patris conſtituti,feruoris eius, quem in Dei rebus habuit,ſancti ſtrenuitate propoſiti ſpecimen exhibetis, libet ſubnectere eam relationem,quę de ſancti patris Othmari ſtudijs & virtutibus, per eius merita oſtenſis, veſtra aſſertione & cura literis eſt mandata veracibus. Quæ cùm ſit veritate plena,ratione perſpicua,non ob aliud à nobis eſt iterata, niſi quia chariſſimus frater Coſbertus, qui idem opuſculum edidit, cuius charitati quicquam negare nec volumus,nec debemus,id vt fieret poſtulauit,immò præcepit,quem etiam in hac occupatione inſtantiſſimum ergadio cten ſine tędio lęti ſuſtinuimus. Itaq; lectori credulo ſufficiat hæc abbreuiatio noſtra : incredulus autem qui fuerit,ad eam conſcriptionem,quam ſequimur, recurrens, multiplici adſtipulatione teſtium conuentus, ad fidem,ſi gratus eſt,ſegnis non erit.

Hos libellos inueni. et lector Tomo V. 16. Octobris.

HISTORIA.

Vt vir Dei Othmarus pro ſanctitate vitæ, cellulæ ſancti Galli ſit prælatus, & regia authoritate regularem inibi vitam inſtituerit.

Cap. 1.

Nouēb. 16.

S. Othmarus in Rhetia degens, ſacerdotio initiatur.

IGITVR Othmarus genere Alemannorum oriundus, in ætate puerili à fratre ſuo Rhetiam Curienſem perductus eſt: & in ſeruitio Victoris, earundem partium Comitis, multo tēpore conſtitutus, & literarū ſciētia ſublimatus, virtutum ſectator, morumque laudabilium poſſeſſor, ſacerdotij gradum conſcendit: & à ſupradicto Comite benignè retentus, cuidam titulo ſancti Florini confeſſoris prælatus eſt. Cumque morum eius probitas, & ſanctę vitæ munditia longè lateque plurimorum aures dulci rumore reſpergeret, Vualdrammus quidam, qui ſibi vaſtitatem eremi, in qua ſanctus Gallus cellulam conſtruxerat, velut à parentibus hæreditario iure ad ſe tranſmiſſam vendicauit, eundem Othmarum à Victore ſupradicto ad pręficiēdum eidem cellulę impetrauit. Et voti compos effectus, cellulam cum omnibus, quę ad eam pertinebant, illi ſolenniter commendauit. Atque vt ſui meliùs deſiderij conualeſceret vtilitas, ad Pipinum regem profectus, eundem Abbatem ipſi præſentauit, & locum, cui pridèm eum pręfecerat, proprietatis iure principi contradidit, omni inſtantia depoſcens, vt regia authoritate ex integro Othmarus Abba eidē pręficeretur loco. Cuius petitioni iam dictus princeps aſſenſum prębens, locum ſibi traditum viro venerabili commendauit, & regularē inibi vitam inſtituere iuſſit. At ille regreſſus confeſtìm, boni Mandritæ ſtudium in ipſo executus initio, vndiqueuersùm congrua monachis habitacula conſtruxit, & ipſius ſacri loci ſtatum, ad vtilitatem diuini ſeruitij ſtudioſiſſimè reformauit. Religioſos etiam quoſque ità liberalitate ſua ad deuotionis ſtudium inuitauit, vt ex quorundam donationibus poſſeſſiones ipſius cœnobij admodùm dilataret, & intra paucos annos complures ad ſacrę militiam vitę fratres attractos, magiſterio ſuo & cura decentiſſimè gubernaret.

Cella S. Galli commendatur S. Othmaro.

Conſtruit illic monachorum domicilia.

Multos cōgregat fratres.

Qua ſanctæ conuerſationis perfectione nituerit. *Cap* 2.

Eius ieiunia.

HIs pręlibatis, vitæ eius ſanctitatem liceat ſummatìm perſtringere: vt liquidò cunctis clareat, quibus profectuum gradibus ad hanc gloriam ſit euectus. Erat nimirùm parſimoniæ ſectator eximius, creberrimo macerans ieiunio corpus: ità vt in pręcipuis ieiuniorū diebus ex conſuetudine, bidui abſtinentiam continuaret frequentiùs. Et his contra tentamentorum iacula clypeis prǽmunitus, vigilias amabat, & aſſiduitate orandi ſpiritualia nequitię repellebat. Summę autem humilitatis gratia pręcipuè pręditus, intantùm voluntariam paupertatem diligebat, vt terrenam gloriam omnibus fugeret modis. Cui etiam hæc erat cōſuetudo, vt ſi quoquàm pro vtilitate monaſterij eū tēdere neceſſitas popoſciſſet, vilis miti dorſo veheretur aſelli. Erat inter cętera, tāta in eo pauperū ſolicitudo, vt eorū curā per ſe potiùs, quàm per alios exhibere ſtuderet. In eo verò miſericordiæ opere, quod eleemoſyna dicitur, vix cuiquam habebatur ſecundus. Nam ad ſuſcipiendos leproſos, qui à cæteris hominibus ſeiuncti manere conſueuerunt, hoſpitiolum haud longè à monaſterio extra eas manſiones, quibus cæteri pauperes recipiebantur, conſtituit, & eis curam per ſe omnimodìs impendebat ità ſolicitè, vt nocturnis etiam horis monaſterio ſępè digreſſus, curam infirmitati eorum miro deuotionis adhiberet obſequio. Capita ſiquidem eorum pedeſque abluens, purulēta ſuis manibus vulnera detergebat, & victui neceſſaria miniſtrabat, illam ſemper animo reuoluens ſententiam, quam iudex iuſtus miſericordibus prolaturus eſt, dicens: Quod vni de his minimis fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis. Sicq; factum eſt, vt cūctorum, qui eum nouerant, veneratione ſublimis, pater pauperum appellaretur à plurimis. Tam pleniter autem miſericordię ſtudium poſſederat, vt ſi quem pauperum nuditatis iniuria torpentem conſpiceret, plerunq; ſuis exutus veſtibus, miſeri cōtegeret artus: ità vt interdùm ſine tunica, ſola cappa contectus, ad monaſterium remearet. Mâluit enim per

Vigiliæ.

Preces.

Humilitas.

Benignitas in pauperes,

In leproſos.

Matt. 25.

per præſentis pompæ contemptum ad indumentum incorruptionis ęternę pertingere, quàm per boni operis amiſſionem futurę nuditatis opprobria ſuſtinere.

Quanta erga pauperes miſericordia fuerit. Cap. 3.

QVodam enim tempore ad Pipinum regem veniens, honorificè ſuſceptus eſt. Et inter alia largitatis eius beneficia, ad neceſſitates fratrū ſuorū ſubleuādas, argenti libras ſeptuaginta percepit. Sed mox, vt ad ſua rediret, egreſſus, maximam eiuſdē pecunię partē pro foribus palatij pauperibus erogauit. Paucos autem ſolidos vix à fratribus, qui ſecū erant, compulſus retinuit, quibus poſtmodū quoddā territoriū monaſterio vicinū coëmit. Dominicorum enim nō immemor prçceptorū, ſua cauſa de craſtino non cogitabat, ſciens monachum victu & tegumento contentū eſſe debere. Et ideò paupertatem ſibi potiùs ſuiſq; delegit, quàm rerum trāſeuntium poſſeſſionem ſuperfluam, expeditis mentibus oneroſam. Liberaliſſimum regis Pipini munus. Nota. Matt. 6.

Vt à quibuſdam iniquis pro zelo iuſtitiæ, quo feruebat, multis affectus ſit iniurijs. Cap. 4.

IGitur cùm iam Dominus meritis eius digna rependere decreuiſſet, callidus vniuerſæ bonitatis inimicus, bonis eius actibus inuidēs, eiuſq; exemplis aliorū vitam dolens proficere, quietem, quam in Chriſti ſeruitio, licèt non parùm laborando, poſſedit, perturbare contendit. Sed quanuis flatibus aduerſitatis temporariæ pulſata, radicem petræ veritatis habens infixam, paradiſi cedrus inconuulſa permanſit. Nam Vuarinus & Ruadhardus, qui tunc temporis totius Alemanniæ curam adminiſtrabant, diabolo ſuadente, immaniſſimo auaritię morbo præuenti, res eccleſiarum ſub ſua poteſtate ſitarum, magna ex parte in proprietatis ſuæ dominiū per vim contraxerunt. Qui cùm ſibi de poſſeſſionibus beati Galli perplura eodem violentię auſu vendicâſſent, vir Dei Othmarus, non poſſeſſionibus terrenis inhians, ſed cœnobialis vitę, in eodem loco rerum ingruente penuria, defectum prçmetuens, Pipinum regem adijt, ipſi tyrānicam eorum præſumptionem expoſuit, pariter proteſtatus, graue eum crimen incurſurum, ſi eorum actibus conſentiendo faueret. Qua pro cauſa beneuolus princeps vtrunque conueniens, interminatus eſt eis, gratia ſua illos omnimodìs cárituros, ſi non eccleſijs Dei, quæ iniuſtè abſtraxerāt, abſque recraſtinatione reſtituerent. At illi patriam repetentes, vitio rapacitatis infecti, & beſtiali ſæuitia efferati, iuſſionem regiam neglexerunt. Virū etiam Dei Othmarum, cùm pro hac re iterùm principem adire vellet, miſſis clanculùm poſt eum militibus, vinculis iniectum per vim reduci fecerunt. Necnon & Lāberto cuidam, qui fratribus eius profeſſione connumeratus erat, non vitæ ſanctitate, perſuaſerunt, vt ei ficta quadā machinatione luxuriæ crimen impingeret: id elaborantes, vt ſanctitate eius huiuſmodi ſuſpicionibus infamata, deponēdi eum occaſionem inuenirent. Qua cauſa plurimi, tam doloſę factionis ignari, ad concilium euocantur. Quidā magnates ſibi vendicant res eccleſiarum S. Othmari. Eum captiuum detinent.

Quam in obiectione ficta criminis moleſtiam pertulerit, & qua accuſator eius pœna mulctatus ſit. Cap. 5.

ITaq; vir venerabilis caſtitate integer, vitæ ac morum maturitate grandęuus, in medio collocatur, & in eius accuſationem Lambertus falſitatis miniſter, coram omnibus præſentatur. Acceptaq; loquendi licentia, veritatis oblitus, falſitatis aſſertor, dixit ſe quandam fœminam nôſſe, quę à beato viro vim pollutionis fuiſſet perpeſſa. Ad quod nullum penitùs dediſſe fertur reſpōſum. Cumq; à plurimis reſpondere cogeretur obiectis, huiuſmodi dicto tēperauit eloquium: Fateor me quidem ſupra modum in multis peccâſſe: de huius autem obiectione criminis, ſecreti mei inſpectorem, Deum inuoco teſtem. Illis autem, vt huius facti ſe excuſatione purgaret, attētiùs ei inſiſtentibus, mente ſecurus, conſcientia liber, tacitus perdurauit. Et quia accuſandi licentiam apud iudices patére cognouit, mâluit pro ſynceritate ſui pectoris diuino, quàm humano pro excuſatione criminis placere iudicio. Mox ergò, vt cunctis clareſceret ipſius caſtimoniam falsò fuiſſe infamatam, Lambertum vltio diuina corripuit. Nam febrium vexatione peruaſus, paulatìm reſoluto membrorum vigore, contrahi cœpit. Sicq; omnibus membris ſtatûs ſui amittentibus rectitudinem vel formam, capite ad terram more quadrupedum inclinato, non ſolùm deformitate figurę terribilis, verumetiam viua voce in ſanctum Dei peccâſſe, omni tempore fatebatur. Falsò accuſatur à quodam de muliere oppreſſa. Cæleſtis vindicta illū accuſatorē perſequitur.

Vt inter arcta cuſtodiæ clauſtra vitam finierit.

Cap. 6.

COncilio autē iniquè inchoato, & iniquiùs terminato, vir Dei Othmarus apud villam Potamum palatio incluſus eſt. Quod cùm nullus intrare, vel colloqui cum eo permitteretur, aliquot dies abſq; corporalis ſuſtentaculo victûs tranſegit. Cumque diuturna vexatione famis laboraret, Patgozus quidam è fratribus eius noctù aduenire ſolebat, & ei victûs ſolatia miniſtrare. Poſtmodùm verò Gozbertus quidam, vir potens, dum ſibi virum Dei commendari ab iniquis principibus impetrâſſet, in quadam Rheni fluminis inſula nomine Stein, iuxta prędium ſuum cuſtodię illum deputauit. Vbì idem ſanctus pater ſpiritali tantummodò exercitio, id eſt, orationibus ac ieiunijs vacans, eo liberiùs Domino deſeruiuit, quo ab humana frequentatione curiſq; ſecularibus fuerat abſolutus. His & ſimilibus notę deuotionis inſiſtens operibus, exacto non multi temporis ſpatio, ab his mūdanę perturbationis anguſtijs ad cęleſtis latitudinem gaudij, xvj. Calendarum Decembrium die cōmigrauit: & corpus eius in eādē inſula tumulatum, multis deinceps diebus ibidèm ſine corruptione permanſit.

Laborat vir Dei inedia.

Feliciter è cuſtodia abit in cælum.

Vt poſt multum temporis corpus eius ſine corruptione repertum ſit.

Cap. 7.

EVolutis autem poſt tranſitum eius decem annis, fratres illius per viſionē à Domino commoniti ſunt, vt corpus chari patris ad monaſterium reducerent. Hoc patefacto diuinæ volūtatis conſilio, vndecim ex eiſdem fratribus noctù ad locū, in quo ſancti viri exuuiæ ſeruabantur, deueniunt: & ſepulcrum aperientes, corpus eius ab omni corruptione illęſum reperiunt, excepto quòd pars extrema pedis vnius, quem aqua alluebat, tantùm colore mutato, quaſi tabida videbatur. Et congruo ſatìs miraculo prima ſanctitatis eius indicia claruerunt, vt videlicet tam illæſum à corruptione corpus eius inueniretur, quàm liber ipſe fuerat à crimine, cuius oppoſitione ſuperatus videbatur ad tempus. Hac itaque deuoti fratres rerum nouitate perfectiùs inſtructi, corpus honorificè ſumptum, rati impoſuerunt. Et accendentes candelas, vnam ad caput, alteram collocauerunt ad pedes.

Corpus eius poſt annos decem, incorruptum cernitur.

Quàm mirabiliter in tranſlatione corporis eius tempeſtas ſedata ſit.

Cap. 8.

CVmq; deſerto litore, incertis ſe profundi vijs cōmiſiſſent, & ſumma inſtantia remigio inſiſtentes, ſub omni celeritate cuperent remeare, continuò tanta vis pluuię ventorumq; prorupit, vt vix effugium ſe crederent habituros. Sed mira omnipotentis Dei diſpenſatione, &, vt credimus, ſancti viri meritis actum eſt, vt ipſa etiā elementa, quæ nobis inſenſibilia videntur, famulantia ſui creatoris imperio, quanti viri reliquię ibidèm veherentur, ſentirent. Nam pelagus circunquaq; imbrifera tempeſtate cōmotum, vndaſq; in altū ſuſpendens, nihil omninò remigantibus moleſtiæ intulit: ſed in quamcunq; partem nauis deuénit, reiectis flatibus, tumentes in ſe fluctus depreſſit. Et ità omni ex parte vndarum molibus, imbrium effuſionibus, ventorumq; flatibus non paruo ſpatio dimotis, quaſi ſepe quadam ſcapha cingebatur, vt ne vna quidē pluuię gutta, quę hincindè vehementer inundabat, in illam deſcenderet. Cerei quoquè, qui in beati patris obſequium ardentes, ad caput pedeſq; fuerant collocati, lumen primę accenſionis nequaquàm amiſerunt, quoadùſquè corpus eius ad monaſterium deferretur.

Miraculum

Aliud miraculum.

De abundantia potûs cælitùs ſubminiſtrati, & vbì corpus eius poſt tranſlationem ſit tumulatum. *Cap.* 9.

ALiud adhuc reſtat miraculum, quod in eádem ſacri corporis tranſlatione deuotis fratribus Dominus patefecit. Nam cùm ex nimia remigandi inſtantia feſſi, adueniente refectionis hora, ad recuperandas alimēto corporeo vires, laudibus Domini pręmiſſis, cōſediſſent, tādemq; felici cōuiuio intermiſceri potûs ſolatia cōmonerent, vnus miniſtrorū intulit, nil ibì iā potuū ſupereſſe, pręter quod in flaſcone paruo ſeruabatur, vndè vix vnicuiq; quippiā ad guſtandū potiùs, q̄ ad bibendū, ꝑberi potuiſſet. Illi verò miraculorū Domini, quomodò paucis panibus multitudinē hoīm pauerit nūeroſam, facientes mentionē, ex eodē paruo, quod habebāt, cunctis q aderāt, cū chari-

Matt. 14.

charitate diſtribui fecerunt. Et mirum in modum cœpit in eodem vaſculo ità liquoris hauſtus creſcere, vt continua effuſione nihil minui videretur, quoadusquè bibentes poculorum copia vincerentur. Ergò pro rei nouitate obſtupefacti, largitori omnium bonorum Domino, qui eis tam mirabiliter ſufficiētiam prębuit, debitas gratiarum acti-ones cum laudibus perſoluerunt. Statimque vt iter cœptum itidèm aggreſſi ſunt, in vaſculo potus ceſſauit. Cumquè optati litoris portum ſubîſſent, fratribus, qui obuiàm cum Dei laudibus venerunt, quæ geſta fuerant, ex ordine retexuerunt. Celebratoque in commune gaudio, ſancti viri corpus magno ſumptuum cum honore ad monaſterium tranſtulerunt, & inter aram ſancti Iohannis Baptiſtæ & parietem in ſarcophago poſue-runt: vbi etiam poſtmodùm, ipſius facientibus meritis, memoria digna Dominus di-gnatus eſt manifeſtare miracula. Vinū diuinitùs auget.

Mutus & ſurdus ad ſepulcrum eius curatur. Cap. 10.

DEniquè quodam tempore ſurdus & mutus cum quibuſdā de vicinis locis, orationis cauſa monaſterium adeuntibus, aduenit: & quia à primęua ætate & locutionis & auditûs carebat officijs, tabellas duas de collo dependentes geſtabat, quarum colliſione & ſonitu miſericordiæ opus, quod voce nequibat, precabatur. Is cum ſuis conuiatoribus eccleſiam ingreſſus, dum eos ſingulis altaribus particulas ceræ, ſicuti pauperum eſt conſuetudo, imponere conſpiceret, ad viri Dei ſepulcrum accedens, tabulas, quas geſtabat, deſupèr poſuit, ſeſeque quasì oraturus, ante illud proſtrauit. Et protinùs alto ſopore depreſſus, vt ipſe poſtmodùm retulit, ſenē quendam facie nitidum, monachico habitu glorioſum, quasì è tumulo vidit procedere, dicentem ſibi: O homo, cur hîc ſopore deprimeris? Cumque ad interrogata reſpondere nihil penitùs potuiſſet, ſenior ad eum dixit: Surge, & incommodorum, quibus hactenùs laborâſti, remedium à me tibi impetratum ſcito. Ergò tabulis iſtic dimiſſis, confeſtimque monaſterio decedens, donum à Deo tibi conceſſum in hoc loco, nemini pandas. Qui cùm euigilans ſurrexiſſet, ſub magna feſtinatione monaſterio digreſſus, inclinato iam die, veſperì ad cuiuſdam Ratgozi potentis viri hoſpitium diuertit. Cumq; ab illo interrogaretur, vndè veniret, per ordinem expoſuit, vbì, quandò & quomodò ſanitatis donum fuiſſet adeptus. At ille narrationi eius non credens, teneri eum & cuſtodiri pręcepit: ipſeque veritatem rei certiùs inquiſiturus, eádem nocte ad monaſterium venit, & tabulas ſuper tumulum poſitas reperit. Conuiatores quoquè ſanati cùm inueniſſet, adhuc eiuſdem facti penitùs ignaros, diligentiùs ab illis inquiſiuit, ſi talem hominem monaſterium pergentes, in comitatu habuiſſent. Et continuò ex eorum narratione vera eſſe, quæ domì audiērat, depręhendit. Quæ res & pręſentibus citiùs innotuit, & ad nos vſque veridica relatione peruénit. Surd⁹ idē q; mut⁹ ſanatur ad ſepulcrū S. Othmari.

Vt lux in eodem loco cælitùs apparuerit. Cap. 11.

PReſbyter quidam ex ipſa congregatione, nomine Tanco, dum in eádem eccleſia cuſtodis officium gęreret, nocturnæ quietis tempore pro reficiendis luminaribus baſilicā ſolitus introire, tribus vicibus penè omnia reperit extincta. Ad ſancti aūt viri ſepulcrum perueniens, ardentem cereum iuxta illud inuenit. Sciensque luminis illius cęlitùs adminiſtrari ſplendorem, extinguere non pręſumpſit. Vt verò diſceſſit, lux, quæ per ſe venerat, per ſe etiam ſubtracta eſt Vbì etiam & ad maioris indicium miraculi, ignis quidem in candela ſolitò rutilabat, ceræ verò nihil per hūc ardorem minui videbatur. Hęc idem venerabilis preſbyter ſæpiùs ſua relatione confirmans, omne dubitationis argumentum ab hoc facto veritatis narratione depellit. Cereus cęlitùs ardet ibidèm. Miraculū.

Quidam ibidem è caſu deſperatus, quàm facilè conualuerit. Cap. 12.

QVodam etiam tempore, dum eiuſdem eccleſiæ tecta, vetuſtate dilapſa, neceſſariò reſtaurarentur, quidam ex ipſius monaſterij familia, tegularum, quas ad faſtigia baſilicæ deferre debuerat, onere prægrauatus, de ipſa tecti altitudine ſuper viri Dei ſepulcrum corruit: moxq; immenſum aliud lignorum pondus, corruentis impulſum attactu, in ipſo eum casûs exitio deſupèr operuit. Cumque adſtantes concurrerent, vt ei, quem iam exanimem crediderunt, funeris debita perſoluerent, ſublato lignorum pondere, aliquantiſpèr nullos membrorum motus oſtendens iacuit: ac deindè per longa ſuſpiria halitum reſumens, abſque vlla læſione ſurrexit inco- Stupēdum ſanè miraculum.

incolumis, & ad incepti laborem operis redijt gaudens. In hoc ergò miraculo haud dubiè ſancti patris merita claruerunt, cùm & altitudo tecti, vndè ſupradictus homo ceciderat, non minùs quadraginta pedum menſura à terra eſſet ſuſpenſa, & pondus inſequens corruentem, quod ad multorum hominum oppreſſionem ſufficeret, operire præcipitem, non conterere, potuiſſet.

Contractus ſanitati reſtitutus. Cap. 13.

ALio tempore cęcus quidam adueniens, hoſpitio, pauperum neceſſitatibus præparato, ſuſceptus eſt. Et nocte eàdem cùm eccleſiam vellet adire, puerulus, qui ei ducatum prębere debuerat, ob nimiam frigoris aſperitatem, officij ſui illi negauit iuuamen. Cumque nimìs doleret, quòd tantæ ſolennitati intereſſe non mereretur, (erant quippe Dominicæ diei vigiliæ) adoleſcens quidam ità membris omnibus contractus, vt non aliter quoquàm procedere, quàm manibus reptādo, potuiſſet, cùm in eodem loco quieſceret, eius dolori compaſſus, de lecto ſe protraxit, & qualiter potuit ſolatio cęci veſtigia rexit. Vt ergò eccleſiam intrauerunt, vtili errore ad ſancti Othmari ſepulcrum venêre. Putabat etenim idem beneuolus cęci pręceſſor, in ipſo angulo aliquod oſtium patére, per quod cryptam eidem loco vicinam, intrare potuiſſent. Itaq; eximprouisò in ſarcophagum viri Dei, quia paulò altiùs eminebat à terra, impingens, ſubitò reſilijt, & ad terram protinùs cóncidit, totiusq; eccleſiæ ſpatia horrēdis impleuit clamoribus. Cęcus verò hęc audiens, ductorem ſuum inſania æſtimans agitari, prout poterat, aufugere ſtuduit. Miſericors autē Dominus, totius boni author & amator, quia viderat debilem puerum vltra vires opus pietatis exhibere voluiſſe, beati Othmari etiam meritis id obtinentibus, beneuolentiam eius dono ſanitatis dignatus eſt remunerare. Nam membris protinùs in ſtatum ſuum reſtitutis, cęcum, quem pauloantè manibus reptans ad eccleſiam traxit, firmatis iam greſſibus per cætera in eodem ambitu orationis loca deduxit. Et quia aliquandiù poſteà in ipſo monaſterio manſit, ità omnibus etiam, qui huic facto minùs interfuerant, idipſum declarauit, vt de eo nulli deincèps licuerit dubitare.

Magna humanitas mi ferè contracti adoleſcentis.

Contractus ille ſanat.

Cera in lapidem conuerſa. Cap. 14.

QVidam enimuerò ſcholaſticorum, ab eodem beati Othmari tumulo particulam ceræ furto ſubtraxit. Regreſſus autem ad hoſpitium, cùm paruipénderet quod commiſit, ſtatìm manifeſta Dei correptione ſtultitię ſuæ errorem confuſus agnouit. Nam cùm eandem particulam de ſinu proferret, in lapidis eam duritiem reperit commutatam. Cumq; temeritati obſtinationem iunxiſſet, multo tempore hoc factum à cunctorum agnitione abſcondit, præter eum videlicet, qui & earundem rerum tunc erat conſcius, & in hoc tempore miraculi, quod retulimus, relator extat fidiſſimus.

Cera mutata in lapidem.

Clerico cuidam manus reſtitutæ. Cap. 15.

ALio quoquè tempore clericus quidam aduenit, cui vtriuſque manûs officium miſerabili prorsùs modo fuerat denegatū. Nam contortis in volam digitis, vnguibusque vſq; ad oſſa palmarum immerſis, nimijs ſine intermiſſione cruciabatur miſer doloribus: adeò vt etiam quędam partes manuum putrefactæ, grauem longiùs fœtorem emitterent. Is cùm non longè à beati viri tumulo cōſiſteret, ſubitò cœperunt digiti eius ſingillatim ex ordine erigi, & ad naturaliū concordiā actionum redire. Ipſe verò, qui pro conceſſo ſanitatis dono gaudere debuerat, doloris magnitudinem clamore horribili teſtabatur: & eàdem hora manibus ad integrum reſtitutis, poſtmodùm ſanus abſceſſit.

Miſerrimi hominis curatio.

Vt idem ſepulcrum in deſtructione baſilicæ illæſum permanſerit, & vt in alium locum reliquiæ ſancti viri tranſlatæ ſint. Cap. 16.

QVid nupèr quoq; circa eiuſdem viri Dei ſepulcrum geſtum ſit, quādò eccleſia B. Galli reædificandi cauſa deſtruebatur, arbitramur non eſſe ſilentio ſupprimendū. In eàdem baſilica iuxta aram B. Iohānis Baptiſtæ arca quędā parieti cōtigua, nō magnis lapidibus opere cęmētitio in quatuor lateribus cōſtructa, ſuperiùs aūt tabulis, quarū craſſitudo triū vel quatuor erat digitorū, in trāſuerſum poſitis, cęmentoque deſupèr cooperta viſebatur, in qua ſępedicti viri corpuſculū paulò

altiùs

altiùs à pauimento ſubleuatum, tabula lignea tantùm ſuppoſita iacebat. Aeſtimantes igitur multi corpus ſancti patris ſub terra poſitum, arcæ verò conſtructionem ad deſignandum tantummodò ſepulturæ locum commentatam: & ideò tumulum remanere intactum poſſe credentes, muros eccleſiæ machinis aggreſſi, crebris arietum ictibus ruere compulerunt. Qui cùm ex omni parte magnæ altitudinis eſſent, magniſque machinarũ impulſibus pariter penè corruentes, ſepulcro viri Dei ſuperferrentur, mirum in modũ nullam arcæ particulam lęſerunt: quæ euectis cineribus, ſic intacta ex omni parte reperta eſt, acsì nullo cadẽtium impetu parietum impetita fuiſſet. Poſteà verò dum quidam ſaxum haud grande ſuper eam incautè iecíſſet, protinùs quadam ex parte confracta eſt. Tandèm itaq; cognito quòd in ea reliquiæ ſancti patris haberentur, cum magno eas honore indè tranſtulerunt, & in eccleſia S. Petri poſt altarium poſuerunt. Præclarum miraculũ. Sacræ eius reliquiæ transferuntur.

Quæ viſio in eodem oratorio cuidam fratri oblata ſit. Cap. 17.

PAucis deindè diebus exactis, quidam frater dum nocturnas vigilias præueniens, idem oratorium orãdi gratia quadam nocte fuiſſet ingreſſus, totoq; affectu precibus inſiſtẽs, ad altare direxiſſet intuitum, neſcio quam à dextris altaris in Angelicæ claritatis nitore vidit ſtare perſonam, ſacerdotali quidem habitu pręfulgentem, facie autem ad Oriẽtem verſa, geſtu corporis intẽtiſſimæ orationis ſpecimen exhibentem. Veſtimenta verò ipſa tanti fuiſſe nitoris aſſeruït, vt humanæ infirmitatis reuerberarent obtutus. Cumque hoc diù conſpiceret, & vtrùm propiùs deberet accedere, anxia mentis hęſitatione trutinaret, perſona, quæ apparuerat, ſe ſubtrahens eum miraculo & ſtupore conſternatum reliquit. Non eſt igitur incredibile, eundem venerabilem virum viſione pręſentiæ ſuæ declarare voluïſſe, dignè circa tranſlationem ſuam fraternę deuotionis iteratam fuiſſe ſolertiam. Viſio fratris cuiuſdam.

LIBER II.

De miraculis alijs beati Othmari Abbatis, authore Iſone monacho Sangallenſi.

PRAEFATIO.

HVcuſquè virtutes & miracula, ob ſanctitatem beati Othmari Abbatis cælitùs declarata, Vualafridus Abba, vir doctus & ſapiens, qui in literarum ſcientia apud noſtrates illuſtris ante alios habebatur, ſeniorum in cœnobio ſancti Galli cõuerſantium relationibus, ſeu etiam ſcriptis veritatis ratione pleniſſimis fidem accommodans, luculẽto ſatìs ſermone & veraci aſſertione cõſcripſit. Sed quia nos fratres, in eodem cœnobio Dei militantes, poſt harum deſcriptionem virtutum, multa miraculorum inſignia circa corpus eiuſdem viri diuinitùs manifeſtata eſſe cognouimus, aliqua ex eis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, ſtyli officio memoriæ commẽdare curauimus: quatenùs hinc liquidò ab omnibus ſanum ſapiẽtibus colligatur, quàm dignè ab hominibus honorificetur in terris, qui tam manifeſta ſignorum atteſtatione quotidiè glorificatur in cęlis. Non tamen amore eius ducti, aliqua in dubium venientia, vel etiam falſitati obnoxia: ſed ea tantùm literis titulare diſpoſuimus, quæ & luce clariùs conſtat acitata, & multorum narrationibus veraciter noſcuntur eſſe probata. Encomium Vualafridi Abbatis.

Quibus miraculis B. Othmari ſanctitas in baſilica S. Petri Apoſtoli claruerit. Cap. 1.

CVm beati viri corpuſculum, ab acceſſu popularis turbæ remotum, in oratorio principis Apoſtolorum per multa annorum ſpatia quieſceret, plurimis ſignorum oſtenſionibus manifeſta ſanctitatis eius indicia circa tumulum eius frequenter oſtenſa apparuerunt. Nam multi ex noſtræ congregationis fratribus, qui nocturnæ celebrationis vigilias pręuenire ſolebant, cauſa orationis idem oratorium ingreſſi, cereos ardentes, vitreaſque lucernas ſponte ſua incenſas, frequenter ſe ibidèm inueniſſe affirmabant. Angelorum etiam, inter ſe choros ducentium, ſuauiſſimus ibi concentus audiebatur: quorum pręſentiam tanta luminis claritas proſecuta eſt, vt feneſtræ ipſius eccleſiæ maxima ſplendoris illuſtratione clareſcerent, locaque in vicino poſita fulgoris ſui immenſitate perfunderent. Dulciſſima quoquè odoris fragrantia ſæpiùs ibi narratur eſſe adſperſa, quæ & naribus odorantium incognita, & ſuî iucunditate ſatis odorifera habebatur. Quibus profectò omnibus Nota de cœlitùs accẽſis lucernis. De cantu Angelorũ.

bus

bus patet, vir iſte quanti apud Deum ſit meriti: iuxta eius ſepulcrum cereis atque lucernis ſponte ſua irradiatis, Angelicæ modulationis dulcedinem immenſa luminis magnitudo conſequitur, & incognita odoris fragrantia mortalium olfactu ſentitur.

Vt Salomon Epiſcopus, eius ſanctimoniam in ſynodo perſtringens, triduanum ieiunium indixerit. Cap. 2.

TAlibus igitur miraculorum indicijs vir Dei Othmarus poſt altarium ſancti Petri honorificè ſepultus, annis trigintaquatuor, & centum nonagintaquatuor diebus, in pace quieuit. Sed cùm iam omnipotens Deus lucernam, lucis operibus accenſam, hominumq; negligentia diù in occulto poſitam, ad exemplum atq; illuſtrationem fidelium ſuper cãdelabrum ponere, ac ſplẽdore ſanctitatis eius omnibus in domo Dei manentibus luminis ſui gratiam vellet adminiſtrare, cœtus fratrum, in cœnobio S. Galli ſub regulari cenſura Chriſto deuotè famulãtium, aſſiduas colloquiorum ſermocinationes de meritorum eius excellentia facere cœpit. Huiuſcemodi verò colloquijs ijdem fratres ſeſe inuicèm cohortantes, diuino, vt credimus, nutu pariter oẽs deſiderare cœperũt, vt ſancti viri corpuſculum ad B. Galli eccleſiam, quæ iam, Deo opitulante, decẽter adornata refulſit, iteratò reduceretur. Dictante aũt æquitatis ratione, cùm hoc ſuo tantùm conſilio facere non prę ſumerẽt, vitæ eius libellum, qui noſtrorum ſolertia anteceſſorum multiplici teſtium adnotatione olìm conſcriptus, ad nos peruenerat, venerabili Epiſcopo Salomoni legendum contradunt, ſuæq; voluntatis affectum, quo omnis eiuſdem loci congregatio feruebat, aperiunt: eius per omnia iudicijs, eiuſq; obedire parati conſilijs. Beneuolus aũt pontifex, perſpectis vitæ eius exemplis, multimodas gratiarum actiones bonorum omnium authori perſoluit, quòd bellatorem ſuum pro zelo iuſtitiæ fortiter dimicantem, tam apertis miraculorũ oſtenſionibus declarauit. Remoto etiam dubietatis ſcrupulo, de ſanctitate eius quanuìs certus extiterit, nil tamen temerè, nilq; de ſeipſo inordinatè ſua ſola authoritate voluit definire: ſed more ſuo prudenti vſus conſilio, cauſa Eccleſiaſticorum dogmatum annualem ſynodum ſolenniter indicit, & presbyteros ac diaconos, diuerſiq; ordinis clericos apud Conſtantienſe oppidum conuenire pręcipit. Quibus in vnũ collectis, venerandus pontifex in medium conſurgit: factoq; ſilentio, vitæ ipſius ſanctimoniam, quæ iam multos ibidèm reſidentes dulci rumore aliquantulùm permulſerat, ſparsìm pro tempore coram omnibus recitauit. Quo facto, cùm maxima clericorum copia in viri Dei laudibus acclamaret, primò Augiẽſis cœnobij Abbatem, qui etiam tũc temporis cum quibuſdam fratribus nobis valdè chariſſimis illò confluxerat, ac deindè omnem illius concilij clerũ Epiſcopus commonuit, vt triduani ieiunij abſtinentiam facientes, totius boni fontem in commune precarentur, quatenùs pietatis ſuæ munere his in rebus ſuæ voluntatis diſpoſitionem dignaretur perficere. Quibus dictis, Epiſcopi ſentẽtiam ſynodus collaudat, ſeque libenter ità facturam eſſe conclamat.

Libellus vitæ S. Othmari.

Salomon Epiſcopus Conſtantienſis.

Vt idem Epiſcopus ſanctum corpus de ſepulcro ſuſtulerit, & oblatas ibi illæſas repererit. Cap. 3.

Grimaldus Abbas Sangallenſis.

FInito itaq; ſynodi huius concilio, ac peracto trium dierũ ieiunio, venerabilis præſul ad idem monaſterium cum ſuis perueniens, ſeniorem noſtrũ Grimaldum, rectorẽ ipſius monaſterij, ac Ludouici regis archicapellanũ, de hac re tractaturus, aggreditur. Poſt amicæ verò ſalutationis officia, cùm mutuis inter ſe colloquijs vitæ illius rigorem, ac miracula ob indicium ſanctitatis eius frequẽter oſtenſa commemorarent, monachos eiuſdem cœnobij in vnũ conuenire pręcipiũt, ſimulq; cum eis reſidentes, ſanctũ corpus de tumulo, in quo eatenùs iacebat, auferendũ, atq; in S. Galli eccleſiam collocandum, pari voto ac cõmuni conſilio oẽs vnanimiter decernũt. Venerabilis etiã Abbas Grimaldus, quorundã animos metu ac formidine ſentiẽs eſſe permotos, confidentior cęteris effectus, infirmantium mentes conſolando roborat, & paternę affectionis ſtudio trepidantium corda informat: adſtruens ex diuinæ voluntatis diſpoſitione procedere, quòd tam multi de eodem tumulo ſancti viri corpuſculum deſiderarent auferre. Pręſul etiã pręclarus, cùm Abbatẽ tam fiducialiter in his rebus gerere conſpiceret, Hartmotum decanum vnà cum cæteris fratribus ſecum aſſumit, ad ſepulcrum accedens, lapidem ſuperpoſitum remouere, ipſumque ſarcophagum, in quo theſaurus precioſi corporis iacebat, præcipit aperire. Quo facto, membra ſanctitate plena

na inſpiciens, monachos Litaniam decantare, precibusque deuotis hortatur inſiſtere. Deindè venerandas ſancti patris exuuias humiliter deoſculans, cum omni reuerẽtia de tumulo ſubleuauit, & in lectica, quę illarum receptui pauloantè compacta fuerat, repoſuit. Sub capite autem, & circa pectus viri Dei quędam panis rotulæ, quę vulgò oblatæ dicuntur, ità illęſæ, atque ab omni corruptione extraneæ, ab eodem Epiſcopo inuenie-bantur, vt in nulla omninò parte colorem vel ſpecimen ſuî amittentes, adſpicientium oculis infra ſpatium ipſius hebdomadæ viderentur eſſe confectæ. Quo verò ordine, quóve in tempore eò loci peruenerint, nobis quidem incognitum, Deo autem nouimus eſſe manifeſtum. Hoc tamen pro certo ſcimus, ꝙ per trigintaquinq; annos nullus mortalium eius ſepulcrum aperuit, antequàm pręſens Epiſcopus, miniſterij ſui fretus authoritate, eiuſdem congregationis fratribus hoc faciendum iniunxit. Idem tamen Epiſcopus venerabiliter eas aſſumens, ſacro corpori appoſuit, ipſumq; corpus cũ ſumma cautela obuolutum, in lectica ſuperiùs dicta honorificè commendauit. Nota de panibus, ſiue oblatis res admirãdas.

Beati Othmari tranſlatio, & feſtiuitatis indicta celebratio. Cap. 4.

POſt hęc igitur facto interuallo quaſi horæ vnius, pręſul deuotus, hortatu Grimaldi Abbatis, debito cum honore ſanctum virum ex eodem oratorio iubet transferre. Tum verò omnis illa monachorum congregatio, albis continuò veſtibus induta, dulci modulatione in Dei laudibus prorumpens, beati viri corpus lætabunda proſequitur. Sicq; per numeroſæ multitudinis populos, quos amor tranſlationis eius attraxerat, magno cum honore deductus, eccleſiam ſancti Galli ingreditur, ac iuxta eius altarium in dextera parte deponitur. Epiſcopus autem animaduertens frequentiam populorum, qui diuerſis ex partibus illò conuenerant, aliquid de ſanctitate illius velle audire, cùm propter frigoris ſubreptionem faucium raucedine impeditus, ipſe ad eos loqui non potuiſſet, quendam archipreſbyterum ambonem conſcendere, ac vice ſuî ſermonem ad populum facere iuſſit: ità videlicet, vt preſbyter ipſe altiori paululùm loco conſiſtens, ea tantùm proferret, quæ ſibi Epiſcopus in vicino poſitus dicenda inſinuaret. Aliquãtis autem vitæ eius exemplis ac virtutibus coram populo breuiter recitatis, Miſſarum ſolennia peragũtur, populusq; ad ſua cum gaudio reuertitur. Epiſcopus verò ipſa nocte manſit in monaſterio. Manè autem facto, fratres in vnum collegit, atq; inter alia ſacræ inſtitutionis documenta, de ſancti viri meritis certus exiſtens, confidenter pręcipit, vt ſuperueniente depoſitionis eius die, vigilias ac Miſſarum ſolennia honorificè perficiant, diemque illum tam ipſi, quàm omnis familia intra monaſterium conſtituta, in honore beati Othmari feriando, cum gaudio ſpiritalis lętitiæ feſtiuũ poſſideant. His omnibus ità, vt retulimus, veraciter peractis, pręſul benignus orationibus fratrum ac benedictione munitus, monaſterium lætus egreditur. Trãſlatio S. Othmari.

Annotatio breuis temporum, in quibus res commemoratæ geſtæ ſunt. Cap. 5.

QVo verò temporum ſtatu, vel ſub quibus regni principibus hęc geſta fuerint, ſi quis piè quęrendo cognoſcere cupit, in hac noſtræ conſcriptionis ſerie facilè poterit inuenire, quod quęrit. Ipſa enim temporum ſtatuta in hoc loco ideò conſcripſimus, vt & legentium fidem cuſtodiant, & maiorem apud poſteros vigorem ſuî adnotatione ſcriptis exhibeant. Igitur B. Othmarus primis temporibus Caroli, patris Carlomanni & Pipini, à Vualdrammo nobili ac potẽte viro, ad eiuſdem Caroli pręſentiam adductus, cellulam ſancti Galli gubernandam ab illo ſuſcepit, eiusq; poſſeſſiones per multa annorum ſpatia in diuerſis rebus nobiliter augmentando dilatauit. Defuncto aũt Carolo non poſt multos annos, filius eius Carlomãnus, diuino, vt putatur, amore omiſſis ſecularis pompæ delicijs, germano ſuo Pipino regni gubernacula reliquit: & primò Romæ in monte Soracti apud eccleſiam ſancti Sylueſtri conſtructo monaſterio, regularis vitæ inſtitutis libera colla ſubdidit: ac deindè in Samniam prouinciam ob amorem ſecretioris vitæ ſecedens, in monaſterio ſancti Benedicti, quod eſt ſitum in caſtro Caſſino, reliquum vitæ tempus religioſè conuerſando compleuit. At verò Pipinus pater Caroli Imperatoris, per authoritatem Stephani Romani Pontificis, depoſito ac detonſo rege Childerico, anno ab incarnatione Domini ſeptingenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione ſeptima, ex ꝑfecto palatij rex conſtitutus, ſolus Francis cœpit imperare. His ità geſtis, pręfatus vir Vualdrammus, ad cuius poſſeſſionem cellula ſancti Galli quaſi hæreditario iure pertinere videbatur, comperto quòd Pipinus Carlomanus vltrò ſe principatu abdicãs, fit monachus.

ex Frācorum conſenſu in regni eſſet ſede collocatus, virū Dei Othmarū, ſicut ſuperior vitę eius libellus edocet, iteratò aſſumēs, ad palatium perduxit, atq; eiuſdem loci titulum ipſi Othmaro à rege commēdari poſtulauit. Quo facto, ſanctus vir, multis regiæ largitatis muneribus pro eiuſdē loci inſtructione ſuſceptis, gaudēs & tripudians, ad monaſterium redijt. Septimo autem anno regnante Pipino, Vuarini & Ruadhardi potentia iniuſtè oppreſſus, plenus dierum, plenus etiam ſanctitate meritorum, de anguſtijs huius vitæ eripitur, & pro bonorum ſtudijs operum ad æternæ beatitudinis gaudia perducitur. Euolutis poſt hęc decem annis, à ſuis monachis ad monaſterium tranſlatus, inter aram ſancti Iohannis Baptiſtæ & parietem eccleſiæ, in dextra altaris parte honorificę † commendatur: ac deindè interpoſitis non minùs ſexaginta annis, decimoſeptimo Calendas Maij, in die ſancto paraſceues Paſchę, ad oratorium ſancti Petri deducitur. Poſt hęc autem trigeſimoquinto anno, incarnationis autem Domini octingenteſimo ſexageſimoquarto, Indictione duodecima ſub pijſſimo rege Ludouico, tranſlationem, quam ſuprà deſcripſimus, Grimaldus regis archicapellanus, atq; ipſius Abba monaſterij, cum Salomone Conſtantienſis Eccleſiæ pręſule, quarta feria ſub octauo Calendarum Nouembrium die peregit. Et vt nos ſolerti ſtudio indagare potuimus, à ſeptimo Pipini anno, quo vir ſanctus de huius ſeculi anguſtijs commigrauit, vſque ad hanc tranſlationem, centum & quatuor anni computantur.

† videt de-eſſe, ſepulturæ, aut aliquid eiuſmodi.

Incognita odoris fragrantia circa corpus eius adſperſa. *Cap. 6.*

DEſcriptis temporibus, in quibus res ſuperiùs commemoratę gerebantur, nūc ad miracula veniamus, quæ poſt tranſlationem, quam retulimus, circa reliquias ſancti Othmari, omnipotentis Dei virtute manifeſtata eſſe cognouimus. Venerandis ſancti patris exuuijs ad baſilicam ſancti Galli pręfato ordine deportatis, cōtinuò in ipſa nocte, Epiſcopo adhuc infra monaſterium conſtituto, magna odoris fragrantia in baſilica ſancti Galli circunquaquè diffuſa, maximè iuxta beati Othmari corpus, quaſi in modum nebulæ volitando, redundare comperta eſt. Cuius odoris fragrantia cùm continuatis tribus diebus ac noctibus ibidèm duraret, non tamen ab omnibus potuit ſentiri: ſed quidam noſtræ congregationis fratres, qui etiam religioſiores eſſe videbantur, ſuauitatem illius deguſtabant, & religionis ſuę authoritate, huius rei veritatem apud cęteros commendabant. Quibus etiam odor ipſe, quanuis incognitus, atque eatenùs inexpertus extiterit, dulcedinem tamen balſami partim, vt aſſerunt, poterat imitari.

Odor ſuauiſſimus ad reliquias S. Othmari.

Lucerna vitrea coram eo cælitùs incenſa. *Cap. 7.*

IN proximo quoquè ſabbato, id eſt, quarta die à beati viri trāſlatione, ſanctum corpus poſt aram ſancti Iohānis Baptiſtæ interim collocatur, donèc noua baſilica, ſub eius honore dedicanda, ipſius habitationi ædificaretur. Eādem ergò nocte Dominica, eccleſiæ cuſtos, cùm nocturnæ celebrationis vigilias conſurgendo pręueniret, more ſolito baſilicam ingreſſus, cuncta eius luminaria penè extincta reperit. Cuius veſtigia preſbyter quidam noſtræ congregationis latenter ſubſecutus, cancellos baſilicæ egreditur, ibì coram ſacro corpore oraturus proſternitur. Conſurgens verò ab oratione, lucernam vitream ſponte ſua inibi adſpexit incenſam. Quo viſo, attētiùs incubuit: egreſſuſque de oratorio, nemini luminis ipſius adminiſtrationem tam citò indicare decreuit. De cuſtodibus quoquè eccleſiæ nullus eandem lucernam extinxit: quia alius ab alio eam incenſam eſſe exiſtimauit. Illa verò clariùs cęteris reſplendens, tota Dominica die quaſi per ſingula horarum ſpatia maiori ſemper luminis perfundebatur abundātia. Preſbyter autem, cui illa cęleſtis adminiſtratio luminis primitùs manifeſtabatur, tanti ſignum miraculi metuens ſilentio opprimere, finita iam veſpertina ſynaxi, cęteris hoc fratribus indicauit. Tum multi noſtrorum lumen ipſum cupiētes videre, propiùs accedunt, & prout illis viſum fuerat, ignem ipſum, qui quaſi à medio noctis tempore ardere non deſtitit, nihil omnino ex liquore olei conſumpſiſſe depręhendunt. Deindè cùm ipſa lucerna quaſi vehementiùs ardere cœpiſſet, oleo paulatim decreſcēte, lux eadem ſemper ſeipſa maior exiſtens, ac tota ſequenti nocte vniuerſam ſancti Galli baſilicam fulgoris ſui immenſitate perfundens, incenſionem ſuî quaſi ad octauam diei horam in ſecunda feria protraxit. Tunc enim cuſtos eccleſiæ, cernens eam minorari aliquantulùm, finita iam Miſſa, funem, quo lucerna dependebat, incautè laxando ſubmiſit, ſicque lux ipſa

Lucerna cęlitùs accenſa.

Vide rē admirandam.

ipſa diſceſſit. Tum verò mirum in modum ſub plumbo,cui papyrus imponebatur, cerneres ignem eius vnius digiti menſuram ex oleo conſumpſiſſe, & eidem plumbo ſuper ſe poſito nil omninò diſpendij vel lęſionis intuliſſe. Vbi quid ſtupendum,quid' ve potiùs ſit admirandum,non facilè intelligere poſſum; hoc videlicet, quòd lux ipſa per ſe irradiata extitit,an illud,quòd tandiù ardens,nihil ex liquore olei minorauit: vel etiam id, quòd ignis ipſe plumbi mollitiem ſuper ſe poſitam,caloris ſui potentia non reſoluit.

In vigilia feſtiuitatis eius, alia itidèm lucerna ſponte incenſa. Cap. 8.

POſt huius oſtenſionem miraculi,adueniẽte depoſitionis eius feſtiuitate, veſpertinæ celebritatis vigilias ſolenniter peragere ſtuduimus. Quibus ritè peractis, quidam de miniſtris eccleſiæ coronam, quæ ob eiuſdem feſtiuitatis gaudia coram ſancto corpore incendebatur, extinxit. Et cùm lucernam, quæ in medio ipſius coronæ pendebat,iteratò vellet incendere,ſponte ſua adſpexit eam ſubitò eſſe irradiatam. Quod multi non ſolùm ex noſtra familia, verumetiam ex ſcholaſticis atque hoſpitibus, qui tunc temporis monaſterium adiêrunt, ſe vidiſſe teſtati ſunt. Cuius incenſionem luminis in hoc etiam cęlitùs adminiſtrari apparuit,quia cùm nullus mortalium eam reficeret,tamen ante alterius noctis medietatem,acceptæ lucis gratiam moderatè ardendo non amiſit.

Lucerna cęlitùs incenditur.

Opificum labor in eius ſolennitate fruſtratus. Cap. 9.

DEuota quoquè fratrũ congregatio, iuſſionibus Epiſcopi obtemperans,cùm Dei laudibus inſiſtendo, nocturnalis officij ſolennia decenter peragerct, diemque ipſum omnes infra monaſterium cõſtitutos in honore ſancti Othmari feriari decerneret, ex miniſterio cellerarij tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cęteris etiam videbantur eſſe pręſtantiores,ex pręceptoris ſui iuſſu in cellam,quę eſt ſupra monaſterium conſtructa,laboraturi ſuccedunt,ibique dolium quoddam,vetuſtate & incuria diſſolutum, coniungere incipiunt. Collectis verò in vnum tabulis, cùm primò fundum illius ſatìs difficilè coadunarent, eaſdem tabulas diligenter aſſignatas, in circuitu erigere cœperunt,nec vllo penitùs ingenio per totam ferè diem laborantes,eas conſtabilire pręualuerunt.Mirumque in modum ſemper à ſtationis ſuæ loco reſilire, omnemque artificioſę manûs copulationem videbantur reſpuere. Tum ipſi opifices inclinata iam die videntes laborẽ ſuum in nullo proficere, iniuſtè ſe egiſſe cognoſcunt,& poſt veſperam ad monaſterium redeuntes,proſtrati in eccleſia,ſuam ſibi ſtultitiam non imputari,veniam precando,depoſcunt.

Puniũ quorundam temeritas,diẽ feſtum violantium.

Quemadmodùm panis faſtidio laborans, eius deſiderio correptus ſit. Cap. 10.

ADoleſcens quidam de pago,qui vocatur * Eliſaza progenitus,qui à natiuitatis exortu, ſiue, vt cautiùs loquar, à recordationis ſuæ tempore, nunquàm ſe panem manducâſſe aſſeruit, ad monaſterium deueniens, neque panem manducans, neque aliquid ex eo vnquàm deguſtans, dimidium ferè annum ibidèm permanſit. In cibo quoquè vel potu ſi quippiam panis etiam neſcius deglutiuit, ſtatim cum admixtione ſanguinis,quod acceperat,inuitus euomuit. Hic ergò à beati Othmari feſtiuitate octaua die baſilicam ſancti Galli ingreſſus, cùm orando altaria circuiret, ad ſanctum Othmarum perueniens, eius ſuffragijs ſeſe adiuuari tota intentione precatur.Tum primò nimietate frigoris in pectore cõcutitur:ac deindè in modum ebrij, capitis grauitate nimioque ſtupore circundatur.Et cùm ad gradus,ſacro corpori contiguos,per quos crypta intratur,deueniret,tanto panis deſiderio anxiari cœpit, vt continuò de crypta rediens,preſbyterum quendam, in ipſo monaſterio commorantem, panem ſibi dare depoſceret. Idem verò preſbyter cùm pro certo ſciret, eum anteà panem non manducâſſe,baſilicam paruulam,in honore ſanctæ Dei genitricis dedicatam,ingreſſus, panem benedicit,illique paruum primò fruſtulum quaſi pro benedictione manducandum porrigit. Quod cùm ille ſtans iuxta altare deglutiret, confeſtim cruentatum de eius ore exiliens,poſt oſtium baſilicę in pauimentum cecidit.Stupefactus verò preſbyter, quid ſtrueret,vel cur panem catenùs ſibi denegatũ manducare vellet,interrogat.Et cùm primitùs illum, iuxta corpus beati Othmari, eius deſiderio inuaſum perdiſceret, porrecto illi pane, Feſtinanter, ait, ad eum locum tendito, in quo primùm panis deſiderium habere cœpiſti. Fortaſsìs enim Deus illo in loco ſuæ pietatis tibi conferre dignabitur auxilium. Cuius pręceptis pauperculus obediens, ad eccleſiam redijt, & antequàm illò

Nota rem miram.

Mira in homine mutatio.

perueniret, panem, quem à preſbytero acceperat, manducando conſumpſit. Ingreſſus verò eccleſiam, celeriter miraculo diuulgato, à multis noſtrorũ panem accepit, & coram ſancto viri Dei corpore ſedens, ſatìs auidè comédit. Qui hucuſquè apud nos conſtitutus, conſueto hominum more panem ſine tędio manducat, atque hoc miraculum diuina pietate in ſe eſſe peractum, viua voce proclamat.

Quidam debilis ſanitati reſtitutus. Cap. 11.

QVidam pauperculus, ex Gallorũ prouincia genitus, qui ſiniſtrum genu cum pede flaccido, & in ſiniſtram partem detorto contractum, atque à terra ſubleuatum, à natiuitatis ſuæ exordio ponderi potiùs, quàm ſubſidio deportabat, duobus ſuſtentaculis inter axillas ſuffultus, domos fidelium, eleemoſynam quęritando, circuire ſolebat. Hic itaque eodem anno, tranſactis natiuitatis Dominicæ ſolennijs, in pago, qui vocatur Linzgeuue, conſtitutus, virum quendam venerabilem, ſacerdotali ſtola indutum, & vultûs honeſtate pręclarum, ſibi in ſomnis aſſiſtere, hisque vocibus ſe affari aſſeruit: Si meam, ô paupercule, manſionem adires, baculum tibi donarem, cuius adminiculo ſuſtentatus, per inepta viarum diſcrimina meliùs incedere præualeres. Cui ille: Domine, ait, manſionem tuam neſcio, & in quibus eam partibus quærere debeam, penitùs ignoro. Ipſe verò ad eum: Lacum, ait, ſtagni huius transfretare, illisq; in locis ſolerter eam inueſtigare curato: pro certo ſciens, ſi illò perueneris, quòd pro baculi receptione gaudebis. Et vt faciliùs eam inuenire valeas, noueris me in domo alterius adhuc poſitum eſſe, ac propriæ mãſionis habitaculum nondùm habere. Hac viſione pauper ille commonitus, tranſgreſſo lacu, ad cuiuſdam preſbyteri domũ quadam die ſerò peruénit. Eàdemq; nocte prędicti habitûs virum iteratò ſibi aſſiſtentem, & cur tamdiù in veniendo tardaret, interrogantem adſpexit. Ad cuius interrogationem cùm idem debilis ob eiuſdem loci ignorantiam, ſuæq; debilitatis incommoda, anteà ſe non potuiſſe venire fateretur, ille pedem eius, niſi celeriter eundem locum adiret, ſeſe abſciſurum eſſe cõminabatur. Huiuſcemodi ergò iuſſionibus idem pauper obedire paratus, reddita mortalibus die, preſbytero viam dictante, ad monaſterium properat, ibiq; nocte ipſa, quæ etiam tunc Dominica habebatur, in vigiliarum celebrationibus deuotè pernoctat. Facto autem manè, poſt recitatum in publica Miſſa Euãgelium, cùm ad gradus, quos ſacro corpori contiguos eſſe memorauimus, deueniret, neruorum atq; venarum iuncturæ, rupta cute, ac mox ſubſequente ſanguine, franguntur, & membra diù contracta, diuinæ operationis effectu ſubitò corriguntur. Quorum tenſionem atq; fracturam æger ipſe ferre non p̄ualens, in ipſis gradibus corruit, horrendisq; vocibus perſtrepens, omnes in eccleſia ſtantes perterruit. Quorum plurimi concurrẽtes, eum continuò ſuſtulerunt: cognitoq; miraculo, omnipotenti Deo debitas gratiarum actiones retulerunt. Pauper autem ipſe eductus de eccleſia, per temporum momenta conualuit: & poſt aliquot dies ſanus à monaſterio abſceſſit.

Viſio pauperis cuiuſdam.

Alia eiuſdẽ viſio.

Mira illius curatio.

Mutus loquendi officio donatus. Cap. 12.

POſt ſanitatis huius miraculum exacto trium hebdomadarum ſpatio, mutus quidam in vicino territorio natus atq; nutritus, quem multi noſtrorum à primęua ætate locutionis officio nouerant eſſe priuatum, in Dominica itidèm die monaſterium aggreſſus, ad corpus S. Othmari acceſſit, & quędam lini globulum piæ deuotionis intuitu eius arcæ ſuperpoſuit. Quo facto, ſubitaneo quodam impulſu cum ecſtaſi mẽtis terratenùs deiectus, diſſolutis linguæ retinaculis, ſanguinis copiam ex ore profudit. Quem ſuis ipſe manibus, nè in baſilicæ pauimentum caderet, ſuſcipiens, continuò extra eccleſiam proiecit: ſicq; ingẽti formidine atq; terrore perua ſus, nemini quod ſibi euenerat innoteſcẽs, cũ omni feſtinatione monaſterio digreditur, & ad manſionem ſuã citò perueniẽs, collata ſibi facultate loquẽdi, ſuos ibidèm notos cũ gaudio alloquitur. Quẽ vt ipſi loquentẽ, ſuisq; interrogationibus reſpõdentẽ audiẽrũt, nõ minima admiratione permoti, hoc miraculũ cęteris indicãdo celeriter diuulgauerũt. Tũ verò ex eiuſdẽ loci incolis plurimos vtriuſq; ſexûs in vnũ cõuenire, & ob cõceſſam muto loquelam obſtupeſcere, ipſumq; in illorũ medio poſitũ, quomodò ſibi cõtigerit, & vbì, & quãdò lingua eius ſoluta fuerit, cerneres enarrare. Sequẽti aũt die clericus qdã ex eodẽ loco illũ aſſumens, ad monaſteriũ reduxit, & huius rei veritatẽ nobis per ordinem indicauit.

Muto reddit loquendi facultas.

Membris omnibus à natiuitate contractus, meritis ſancti corrigitur. Cap. 13.

EOdem anno vir quidam, ciuis Aurelianenſium, puerulum omnibus penè membrorum iuncturis contractum atq; conglobatum, piæ deuotionis intuitu paruo vehiculo impoſitum, modò trahendo, modò coram ſe impellendo, tum etiã proprijs humeris geſtando, Romam perduxit. Paucis dierũ circulis ibidem exactis, indè reuertitur: atq;, vt ex eius ore didicimus, Alemanniam petere, & ſancti Galli monaſterium adire noctù in viſione commonetur. Cui ille viſioni annuere deſiderans, laborioſo ſatis conatu iuga Alpium ſuperat, & quadam die, imminente iam veſpera, diù deſideratum laſſus ingreditur monaſterium. Qui etiam in ipſo itinere quot moleſtias, quot' ve incommodorum pertulerit anguſtias, teſtes fuerunt humeri, quos vectibus eiuſdem vehiculi adeò contritos eſſe comperimus, vt multi noſtrorum callos in eis duratos eſſe conſpicerent. In primo igitur baſilicæ ingreſſu ad corpus beati Othmari perueniens puer ipſe, tendentibus ſeſe compagum retinaculis, vehiculo decidens, in pauimentum prouoluitur, & vocibus horrendis tecta eccleſiæ complẽs, nimio ſe dolore vrgeri, inſolito clamoris ſtrepitu proteſtatur. Senior autem noſter Grimaldus, his diebus in monaſterio poſitus, cùm ipſa hora pro foribus baſilicæ infra clauſtrum conſiſteret, audito huiuſcemodi ſtrepitu, Salomonem Epiſcopum, vnà cum Augiẽſis cœnobij Abbate, qui ipſo die ibidem fortè conuenerant, ſecũ aſſumens, eccleſiam intrat, cauſamq; tam horrendi atque inſoliti clamoris interrogat. Quid plura? Abbates cum Epiſcopo propiùs accedunt, flebili vlulatu puerum huc illucque in pauimento volutari cernunt, ſeſeque ipſum proprijs vnguibus, cogente moleſtia, lacerare, & quaſi diſcerpere perſpiciunt. Poſt longam huiuſcemodi vexationem, ſiniſtra manus in volam contracta, extenditur: incuruata ceruix erigitur: ſiniſtrum genu quoq; cum pede ad tibiam ſupinato, laxatur: & planta pedis dextri, ab ipſis natibus, quibus impreſſa fuerat, fracto genu cum ſanguinis effuſione, proſiliens, Epiſcopo etiam adſtante, hymnumq; Te Deum laudamus, canente, corrigitur. In proceſſu ergò temporis puer ipſe ambulare incipit, & modò in monaſterio nouis vtens greſſibus, huius miraculi idoneus teſtis exiſtit.

Viſio cuiuſdam ciuis Aurelianẽſis.

Mira ſanctorum virtus.

Miſerabilis pueri mira curatio.

LIBER TERTIVS.

PRAEFATIO EIVSDEM ISONIS.

SAncti patris noſtri miracula hactenùs à nobis vili ſermonum ſchemate prolata, quanquàm lectoribus beneuolis ad declaranda ſanctitatis eius præconia ſufficere non dubitemus, tamẽ quia baſilicę in honorem eius ædificandæ paulò ſuperiùs mentio incidit, qualiter, peracta eius conſtructione, ſanctus vir in eam tranſlatus fuerit, quibusque miraculorum oſtenſionibus ſanctitatẽ eius diuina clementia ibidem poſteà manifeſtauerit, nè obliuione depereãt, ſucceſſoribus noſtris breuiter contradere libet: non pompoſa verborum complexione, ſuperuacuam laudantium gloriam aucupantes, ſed dictorum tantũmodò ſimplicitate veritatem rerum quęrẽtibus oſtendere cupientes. Neque enim noſtræ, ſed illius nos glorię potiùs ſtudere condecet, qui electis ſuis primò bonum velle, deindè tribuit inchoare: tum etiam vires implendi ſuggerere, ac poſtremò digna eos mercede remunerans, ſanctitatem eorum virtutibus & ſignis patenter dignatur oſtendere. Quapropter ipſum per omnia totius boni fontem, bonorumq; omnium largitorem, in beati patris noſtri miraculis laudare deſideramus, Dauidicum illud dicentes: Non nobis, Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. *Pſal. 113.*

De conſecratione baſilicarum, SS. Othmari & Michaëlis Archangeli, & reparatione muti. Cap. I.

POſt tranſlationem igitur ſuprà memoratam euolutis trium penè annorum ſpatijs, cùm beati Othmari baſilica ſtudijs deuotè eam ædificantium decenter iam perfecta fuiſſet, ſenior noſter Grimaldus, Ludouici regis Archicapellanus, pręfatum Conſtantienſis Eccleſiæ pręſulem, ad peragenda conſecrationis eius ſolennia ad monaſterium itidem venire rogauit. Quod dum fama vulgante populis in vicino poſitis compertũ fuiſſet, videlicet quòd ſanctus vir de baſilica S. Galli in ſuum deportandus eſſet oratorium, ſacris eius exequijs intereſſe cupientes, monaſterium cateruatim adire cœperunt. Epiſcopus aũt die ſtatuto ſuperueniens, eccleſiam ſub ipſius nomine ſolenniter dedicauit. Ac deindè ſacrati corporis membra aggreſſus, quaſdam ex

eo particulas pro reliquijs deincèps condonãdis ſeorsùm repoſuit: Cętera autem manu ſua honorificè inuoluens, in ſarcophago nouo collocauit. Illas quoq; oblatas, quas narratione ſuperiori in eius tumulo retulimus fuiſſe repertas, catenùs incorruptas, atq; omnimodìs illęſas perdurâſſe miratur, & quaſdam ex eis inuolutas ſacro itidèm pectori ſuperpoſuit. Alias verò pyxide recondens, ſuperuenturis temporibus pro ſanctitatis eius teſtimonio conſeruare pręcepit. Poſt hęc aũt nobis omnibus ſacris veſtibus ſolenniter paratis, pręſul ipſe data in altum oratione, presbyteros, qui adſtabant, virum Dei foràs deportãdum leuare commonuit. Nec mora, cum crucibus & cereis atq; thuribulis ſanctus vir ex eccleſia deportatur, eádemq; hora mutus quidam, eius, vt credimus, meritis loquendi officio muneratur. Cuius tamen perſona, vtpotè vilis, quia nobis catenùs incognita extiterat, ideò miraculum, quod in ſe patratum referebat, primò credere diſſimulauimus. Sed cùm ex pago, qui vocatur Arageuue, ſe fuiſſe aſſereret, à parentibus eius, alijsq;, qui eum benè nouerãt, noſtrorum poſteà inquiſitione verum hoc eſſe didicimus. Tum verò oẽs nos laudes ac melodias canendo, comitãte numeroſa populorum multitudine, debita cũ veneratione corpus chari patris noſtri proſequimur. In prato aũt Orientem versùs conſtituto, paululùm preſſo gradu, terratenùs proſtrati, adorauimus. Surgentesq;, pias eius exuuias ſingillatìm ſubire, ac ſuperiecta velamina deuotione humili cœpimus oſculari. Quo facto, cum veneratione maxima ad monaſteriũ properantes, ſanctaſq; reliquias in ſuam baſilicam introducentes, gratias Deo debita cum laude retulimus, qui tantam nobis lętitiam conferre dignatus eſt. Quanti ibi iucundantiũ fletus, quantiq; exultãtium ſingultus oborti fuerint, nequaquàm enarrare valemus: quippe qui nec ipſas Dei laudes crebris ſingultibus intercepti, abſq; lachrymis proferre potuimus. Pręcipueq; venerandus pater noſter Grimaldus, tripudiantium lętitia motus, à lachrymis ſe continere nequiuit, agẽs Deo gratias, ꝙ ſuis in temporibus, in loco etiam ſibi cõmendato, tantum decus, taliaq; omnipotẽtis Dei beneficia videre promeruit. Ad cuius quoq; lętitiæ cumulum Augienſis cœnobij Abba cum quibuſdam ipſius loci fratribus eadẽ hora ſuperuenit, fratresq; ex monaſterio, quod Campidona vocatur, ab Abbate ſuo miſſi, huiuſcemodi exequijs, talibusq; ſe intereſſe gaudijs gratulabatur. Epiſcopus aũt intereà ſacras pij patris exuuias in arca ſaxea recondens, altario ſuppoſuit: ſicq; Miſſarum celebratione ſolẽniter peracta, benedicẽs populum, abire permiſit. Facta ſunt aũt hęc anno incarnationis Dominicæ octingẽteſimo ſexageſimoſeptimo ſub pijſſimo rege Ludouico, ſuprà memoratis principibus paſtoralis officij functione curam Eccleſiarum Dei ſtrenuè agentibus, octaua Calendarum Octobrium die, quarta feria, Indictione prima. Die verò ſequẽti, vt honor beati viri latiùs augmẽtaretur, memoratus pręſul ex reliquijs eius, quas pridèm huius rei gratia ſeorsùm cũ poſuiſſe retulimus, primò ſibi tulit, & poſteà Abbati ex Augia, & fratribus de Campidona, cęterisq;, religioſis vtiquè ac venerabilibus viris, aliquas ex eis particulas, prout ſibi viſum fuerat, cõmẽdauit, nobis pręſentibus oẽs eos ſollicitè cõmonens, vt per oĩa honorificè digneq; eas tractare curarent. Quibus peractis, B. Archangeli Michaëlis eccleſiam conſecrauit, multosq; ſacro chriſmate cõfirmans, ſalutatis fratribus, lętus cum ſuis monaſterio deceſſit. Altera aũt die Abbatem ex Augia, fratresq; ex Campidona cum laudibus & cantilenis extra monaſterium proſequentes, poſt fraternæ dilectionis colloquia, dato pacis oſculo, ad ſua remeare cum gaudio permiſimus.

Iterùm trãſferunt reliquiæ S. Othmari.

Muto reſtituitur vox.

Baſilica S. Othmari.

Campidonenſe monaſterium cõdidit Hildegardis, Caroli Magni coniux, ibidem ſepulta.

Obſerua priſcorũ Germanorũ ſtudiũ erga ſacras reliquias.

Vt per reliquias ſancti viri etiam in locis alijs plurima ſint oſtenſa miracula. Cap. 2.

Finita relatione, qualiter vir beatus in ſuam trãſlatus fuerit baſilicam, nè faſtidioſo fortè lectori protractus in longum ſermo, turbata mente rugam frontis ingereret, aliqua ex ſanctitatis eius indicijs, quæ ipſius clareſcentibus meritis ibidèm poſteà manifeſtata fuiſſe perſpeximus, in calce huius conſcriptionis ſtrictìm ac ſuccinctè ſubiungere curauimus. Non vtiquè oĩa, quæ vel ipſi facta vidimus, vel ab alijs veraciter patrata eſſe comperimus, huic opuſculo inſerentes: ſed ex multis pauca, atq; à nobis perſpecta, in vnum colligere volentes. Cuncta enim hęc facilè enarrari poſſe non credimus, pręſertìm cùm in locis plurimis non ad nos tantùm, ſed ad alios quoquè pertinentibus, quæ ſacris eius pignoribus ditabantur, tam multa quotidiè miraculorum ſigna effulſerint, vt nec verborum facundia proferri, nec ſtyli inſtantia abſque labore valeant comprehendi. Quapropter his interim omiſſis, ad ea nos tantùm ſcribenda concur-

uertimus, quæ & nobiſcum omnimodis facta cognouimus, & apud liuoris expertes, atteſtationi ſanctitatis eius ſufficere poſſe confidimus.

De ſerui cuiuſdam pede vulnerato, & meritis ſancti Othmari ſanitati reſtituto.
Cap. 3.

QVidam paterfamiliâs, multorum apud nos cognitione notiſſimus, ſeruum quendam habuit, qui operis quippiam faciens, caſu pedem vulnerauit. Pes verò ipſe protinùs in tumorem verſus, adeò venarum contractione debilitatus eſt, vt ambulandi facultate penitùs priuaretur. Hanc ob cauſam ſuſtentaculum quoddam geniculo ſupponens, greſſum, quem pedis infirmitas denegabat, per annum ferè integrum arte fulciendo ſubleuare curabat. Is cùm ad beati Othmari ſuffragia veniſſet, ante eius altare proſtratus orauit: confeſtimque ſoluto pede, relictoque ſuſtentaculo, ſanus abſceſſit.

Pes cuiuſdam côtractus reſtituitur.

De contracto quodam ſanato. *Cap.* 4.

NEc multò pòſt alius quidam, pedem cum tibia altiùs à terra leuatum, & ad poſteriora contractum, non ad ſubſidium itineris, ſed ad ponderis potiùs grauitudinem ferebat. Hic die quadam baculis ſuffultus, monaſterium deuenit, & beati Othmari oratorium ingreſſus, coram altario eius ſtando, cùm orâſſet, pes ipſe cum tibia ſolutus protenditur: ſonitumque in modum fracti cuiuſdam ligni crepitando emittens, corrigitur. Nec mora, ſuo reſtitutus officio, ferentem ſe ferebat, portantemque grata mercede remunerans deportabat.

Itèm alius quidã contractus.

De ſanctimoniali fœmina poſt diutinam cæcitatem illuminata.
Cap. 5.

SVb ipſius anni ſpatio ſanctimonialis quædam de oppido, quod Baſilea dicitur, ante annos quatuor vtriſque luminibus orbata, ſororis ſuæ ducatu ad monaſterium tendendo peruênit: ibique tribus ferè hebdomadibus cæcitatis tenebris adhuc inuoluta permanſit. Annuo autem curſu accedente feſtiuitate, qua Catholica per orbem Eccleſia ſancti ſpiritûs aduentu lętatur, in ſabbato, quod eam pręcedens, ipſi quoquè imminet, cùm multitudo populi more ſolito orationis cauſa monaſterium adiret, ſanctimonialis ipſa inter alios, qui aduenerant, hora diei quaſi quarta, ante beati viri tumbam oratura proſternitur: ibique aliquanti ſpèr orando, lumen quod amiſerat, recepit: multisq; in vnum conuenientibus, perſpicuitate huius miraculi, magnæ admodùm lętitiæ cauſa fuit.

Cæca recipit lumen.

DE SANCTO EVCHERIO EPISCOPO LVGDVNENSI, EX MARTYROLOGIO ADONIS *Archiepiſcopi Treuirorum.*

NAtale ſancti Eucherij Epiſcopi Lugdunẽſis, admirandæ fidei, vitæ & doctrinæ viri. Qui ex nobiliſſimo Senatorũ ordine ad religioſam vitã habitumq; conuerſus, diù in agro ſuo ſuper fluuium Durentiam intra ſepta ſpeluncæ ſpontè concluſus, Chriſto ſeruiuit, ieiunijs & orationibus vacans. Defuncto autem pontifice Lugdunẽſi, cùm vniuerſa Eccleſia, iuxta morem à ſe antiquitùs obſeruatum, triduanis ieiunijs & obſecrationibus, qui gubernationem eiuſdem Eccleſiæ ſuſcipere deberet, ſibi poſceret à Domino reuelari, cuidam puero appârens in viſu Angelus Domini: Eſt, inquit, ſenator quidam Eucherius nomine, ſuper fluuium Durẽtiam retruſus in ſpecu, qui relictis omnibus, quæ poſſidebat, ſecutus eſt Dominum. Ad hunc deducendum pergite, & vobis paſtorem illum conſtituite, quoniam à Deo eſt electus.

Nouẽbr. 16.

S. Eucherius in ſpelunca degit.

Quod cùm puer ſenioribus diluculò retuliſſet, omnipotenti Deo, cunctis fratribus

congregatis,gratias egérunt: miſſoq́; cum clericis ad prefatum locum Archidiacono, qui tunc Eccleſiæ curã gerebat,inuenerũt eum, ſicut eis Dominus reuelauerat. Cumq́; illi Archidiaconus rem,propter quam venerant,indicâſſet,cœpit cum iuramento dicere, ſe voluntariè de ſpecu non egreſſurum, nec cum eo, niſi ligatus duceretur, iturum. Cumq́; diù talia repeteret,Archidiaconus effracto muro ſpeluncæ eduxit eum,& iuxta quod ipſe iurauerat, vinctum perduxit Lugdunum. Quem pari animo vnoq́; conſenſu Clerus & populus ſibi eligens ſacerdotẽ, in pontificali cathedra ſolenniter collocauit.

Vide q̃ inuitus venit ad Epiſcopatum.

Huius vxor Galla, in ſancto habitu Deo ſeruiens,ſpeluncam eius ingreſſa, omne illic vitæ ſuæ tempus in ſtudio religionis exegit.Duæ ipſorum filiæ, quarum vna Conſortia, altera Tullia vocabatur,virginitatis gratia & ſignorum gloria claruerunt.

Vxorẽ habuit ante Epiſcopatũ,quę poſteà deſijt eſſe vxor.

**Eadmũdi*

VITA S. *EDMVNDI ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, EX DIVERSIS MS. CODICIBVS PER

F.Laur.Surium,mutato ferè ſtylo,interdùm paraphraſticôs deſcripta.Authoris nomen aberat,cùm certum ſit, Robertum Richium beati viri fratrem, & Robertum Baconum eius diſcipulum, illius ſcripſiſſe vitam. Hiſtoriam,quam nos edimus,habet partìm etiam Vincentius Lib. 32. cap. 67. & ſequentibus. Eſt planè fide digna.

Cap. 1.

Nouẽbr.16.

Patria S. Edmundi.

Nota puritatem naſcentis.

BEatus Edmundus pago Abendonienſi in hanc lucem editus eſt: cuius virgineam integritatem miro quodam modo præſignificare viſus eſt omnipotens DEVS, quandò prẹter communem naſcẽtium morem ità mundus è maternis viſceribus eius ſingulari beneficio prodijt,vt mundiſſimus pannus, cui inuolutus fuit, nullam prorsùs maculam ab eo contraxiſſe videretur, ità vt obſtetrices rei nouitate perculſæ, non immeritò magna admiratione afficerentur. Cùm autem baptizatus eſt, mater eum à munditia Edmundum voluït appellari: tum etiam, quòd cùm eum adhuc vtero geſtaret,ad beati Edmundi martyris * monumentum orans, illic primùm vitalem in eo ſpiritum deprẹhendiſſet. Dicta eſt illa Mabilia,pater verò Eduardus: qui,vxore Mabilia conſentiente,mundo valefaciens,in monaſterio de * Eueſham,monaſticam induit veſtem, & felici curſu vitæ huius reliqua ſpatia emenſus eſt. Porrò Mabilia in ſeculo non ſeculariter viuens,carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifixit. Reiecto enim ſeculari habitu, ſingulis propè noctibus intererat nocturnis Abendonienſiũ monachorum pſalmodijs, atq; ad nudum corpus veſtem adhibebat cilicinam, quæ & aſpera eſſet, & ad talos vſq; ſe porrigeret: vtq́ue ea magìs affligeret carnem,loricam ferream ei adiunxit ad ſuras vſque pertingentem. Intra ipſam autem loricam duæ erant laminæ ferreæ,quæ cruciatum augerent. Horum autem ipſa moriens hẹredes voluït eſſe duos filios ſuos Edmundum & Robertum. Tales fuêre beati Edmundi parentes, rebus quidem temporarijs locupletes mediocriter, ſed morum opibus prẹpollentes. Atq; ità factum eſt, vt beatus Edmũdus ab ipſis propè incunabulis admodùm religiosè à matre educaretur, & in tenera ætate diſceret, quemadmodùm poſteà etiã adultus in preces & ieiunia incumbere deberet.Nam vt ſua ſponte ſextis ferijs pane & aqua contentus eſſet,pia mater ei & promittere,&largiri ſolebat munuſcula, quibus ſciret illã ætatulã facilè inuitari,vt ſic arte quadam ſalutaris parſimoniæ ſtudium ei iamtum inſtillaret.

**feretrum*

Parentes eius.

**Cyneshã*

Pater eius fit monachus.

Vita matris ſanctiſſimæ.

Cap. 2.

Mittit Pariſios ſtudẽdi cauſa.

CVm aũt mitteret eum cũ fratre eius Pariſios, vt liberalibus diſciplinis inſtituerentur,nè ex ignorantia laberentur in errores,duo eis cilicia dedit,iuſſitq́ue vt bìs vel tèr qualibet hebdomada ea induerent. Timebat enim prudens & religioſa fœmina, nè poſtquàm pubertatis annos attigiſſent, per abrupta inſanarum libidinum præ-

pręcipitia incauti agitarentur. Itaque ſpiritualium bellorum rudes & imperitos ſapienter præmunire ſtuduit: ipſiſque Edmundo, quem præſcia ſanctitatis eius, prę cæteris filijs impenſiùs amabat, cùm Lutetię literis daret operam, cum lineis indumentis etiam cilicium mittere ſolita fuit. Atque ille ſanctus puer, omnem à ſe leuitatem repellens, choreas, aliaque ludicra & ſpectacula deuitauit. Porrò Dominicis & feſtis diebus, vt erat à matre edoctus, ante ſumptum cibum, totum perlegit Pſalterium. *Nota præces eius.*

Cap. 3.

EVnti aliquandò apud Oxoniam per pratum quoddam deambulandi cauſa, ſodalibus, vt id faceret, eum inuitātibus, cùm ſe celeriùs ab illis ſubduxiſſet, nè conſcientię puritatem vel nugis puerilibus, vel ocioſis ſermonibus contaminaret: puer Ieſus illi apparuit, candidus & rubicundus, qualem eum ſponſa deſcribit in Canticis, & tāquàm à ſummo cæli vertice repentè in terram delapſus, ſic eum prior appellauit: Salue dilecte mî. Ille id audiens, vocem ignoti pueri admiratus eſt. Cernens ſuauiſſimus puer Ieſus pauefactum illum & hæſitabundum, rurſùs illum compellat: ſciſcitatur, num vel tenuē ſuî habeat notionem. Reſpondet illi columbina ſimplicitate: Neque ego vllam habeo tuî notitiam, neq; me puto tibi eſſe notum. Tum puer Ieſus: Et quînam, inquit, fieri poteſt, vt tam ego tibi ignotus ſim, cùm in ſcholis ad latus tibi aſſideā, & vbicunquè ſis, comes ſemper indiuiduus tibi prę ſtò adſim? ſubiunxitque: Reſpice in faciem meam, & vide qd illic ſcriptum ſit. Reſpexit ille, & vidit cęleſtibus exaratum literis: Ieſus Nazarenus, rex Iudęorum. Quod cùm puero Ieſu indicâſſet, ille ocyùs reſpōdit: Hoc eſt nomen meum, quod tu debes affigere animo tuo, eiuſque ardere deſiderio, ſemperque noctibus accuratè imprimere fronti tuæ: quod tibi magno pręſidio erit aduersùs mortem repentinam: ſed & alijs quoquè, qui illud ità fronti ſuę inſcripſerint. His dictis, omni melle dulcior puer ille, in quem deſiderant Angeli proſpicere, ab eius oculis diſparuit, ſed non parùm ſuauitatis in eius pectore reliquit. Ab eo autem tempore Edmundus nocte vel die ſtuduit paſſionem Chriſti animo verſare, in eaq; meditanda medullitùs delectari. Cùm autem quodam die feſto multis occupationibus impeditus, nocte recordaretur, ſe Dominicæ paſſionis commemorationem omiſiſſe, caputque feſſum quietem repoſceret, ſub auroram apparuit ei diabolus, & ambas ei detinuit manus, nè Crucis ſignum poſſet in fronte pingere. Sed mente orante Edmundo, dæmon inter lectum & parietem décidit. Quem ille horrido gutture appręhenſum adiurauit per virtutem paſſionis Chriſti & adſperſionem ſanguinis eius, vt diceret, quibus rebus vel maximè ab ipſo infeſtando arceri poſſet. Reſpondit ille: Ijs videlicet, quas tu modò nominâſti.

Puer Ieſus ei apparet. Cant. 5.

Cōtra mortem ſubitaneā remediū ei oſtendit.

Cap. 4.

ACcidit autem vt mater eius à corpore migratura, eum ad ſe acciret. Ad quam ille venit, extremam eius benedictionem percepturus. Qua cùm illa eum amantiſſimè impertijſſet, rogabat Edmundus, vt abſentes quoquè liberos ſuos ea benedictione afficeret. At illa: Nòueris, inquit, fili mî, omnes fratres tuos in te benedictionem percipere, quippe qui per te tuæ erunt virtutis & gratię participes. Non enim latuit matrem, quis quātusque futurus eſſet, cùm id indicijs quibuſdam iam antè deſignatum eſſet. Viderat enim ipſa, nocte quadam in ſomnis coronam ſpineam ferentem illum in capite ſuo, quę vehementer accenſa, flammas ad ſidera vibrabat.

Mater moriens, ei benè precatur.

Viſio matris.

Cap. 5.

CVm ſocio quodam ambulans, in patriam iturus, vidit campum àuibus fuligine nigrioribus opertum. Mirabatur vterque tantam auium multitudinem, ſed alterum illum & ſtupor & tremor ingens obtinuit. Ait ergò Edmūdus ad eum: Sta pauliſpèr extra viam, & te crucis ſigno communiens, nihil timeas: viſuri enim ſumus, quid hæc auium monſtroſa frequentia portendat. Deindè vident dæmones corpus aterrimum, nec hominis, nec alicuius animantis effigiem referens, rapere ſublimè in aëra, ſimulque aues omnes tanquàm vmbras repentè diſparere. Tum Edmundus ad ſocium conuerſus: Aues teterrimas, inquit, quas vidiſti, non dubites fuiſſe dæmones, hominis cuiuſdam, qui in pago proximo nupèr obijt, animam ad inferos deportantes. Eam animam nobis expreſſit informe corpus, quod in aëra ſublatum vidimus. Sui enim conditoris imaginem, ad quam facta fuerat, dum eſſet in corpore, ſceleratè viuendo ne-

Viſio Edmundi & ſocij.

nequiter deformauit. Paulopòſt cùm in pagum veniſſent, cognouerunt, ea ipſa hora, qua dixerat ſanctus Edmundus, è vita quendam abijſſe.

Cap. 6.

Vis bonę cõſuetudinis. POſtquàm adoleſcentię metas attigit, ità ſenſus ſuos per vitæ ſpiritalis exercitia rebus bonis & virtutum ſtudio aſſuefecit, vt ex iugi conſuetudine deindè tanquàm naturaliter mala omnia vitaret. Magnam in eo curam poſuit, vt velut in tabulis raſis ſanctitatis habitum, crebris actionibus bonis acquiſitum, quadam imaginaria impreſſione effingeret, atque ità innocentiæ fundamento ardua virtutum palatia ſuperſtrueret, ſtructuraque per ſpiritum inchoata, creſceret in ſpiritum ſanctum in Domino. Et certè talis Caſtitati præcipuè ſtudet. ille effectus eſt, vt non ſolùm priùs faceret, quàm doceret: ſed etiam priùs faceret, quàm vel facienda audiuiſſet. Carnis fœdas voluptates & delicias non modò fugit, ſed & prorſùs horruit, & abominatus eſt: & cùm virtutum omnium valdè ſtudioſus eſſet, caſtitati Sap. 6. tamen ſingularem nauauit operam, ſciens illud Sapientiæ, incorruptionem hominem Deo proximum facere: quo factum eſt, vt vſque ad ſupremum vitę diem inuiolata in eo permanſerit virginitas. Vt autem cura eius conſeruandæ maior ei ineſſet, de conſi- Promittit caſtitatem. lio cuiuſdam ſacerdotis, coram imagine perpetuæ Virginis, ſanctiſſimæ matris Dei caſtitatis nuncupauit votum, & illi ſingulari & incomparabili Virgini ſe cõmendans, eam ſibi ſponſam delegit, atque vt fœdus cum illa initum prorsùs firmum & ſtabile fore declararet, nouo quodam modo eam annulo ſuo tanquàm arrhabone ſibi deſpondit, annulum illum, quem ea cauſa fecerat, eius imaginis digito infigens, in quo etiam inſcripta erat Angelica ſalutatio. Atque ex eo tempore, vt ipſe in ſuo obitu confeſſus eſt, quo- Mater Dei ab eo inuocata, quid ei præſtiterit. tiès illius clementiſſimæ Virginis implorauit opem, illa in tentatione exitum, in perſecutione ſolatium, in afflictione remedium, in dolore gaudium ei celeriter impetrauit. Habuit verò etiam in digito ſuo annulum, cum quo poſt mortem, vt ſolent pontifices, ſepultus eſt, cui itidèm, cunctis admirantibus, Angelica ſalutatio inſculpta fuit, vt beatiſſima Virgo ipſum, ſuum ſponſum & habere & agnoſcere dignaretur.

Cap. 7.

PIa mater eius, cùm eſſet è vita deceſſura, commendârat ei fratrem eius Robertum, & ſorores, vt tanquàm maior natu, illorum curam ſuſciperet. Hæc res ei aliquandiù ab externis occupationibus magnas moleſtias attulit. Admonuerat eum mater, vt ſororum pudicitiæ conſuleret: quæ cùm eſſent ſpecioſæ admodùm, multis periculis expoſitæ videbantur: quanquàm maternis & ſermonibus & exemplis confirmatæ, cæteris fortiores erãt. De ijs in quodã virginum monaſterio collocandis agere volebat Edmundus cum eius monaſterij ſororibus. Sed illę negabant, niſi certa numerata pecunia, ſe illas in ſuum conſortium admiſſuras. Ille veritus hoc ad labem Simoniacam pertinere, receſſit ab eis: & cùm aliud nil ſuppeteret, ad Deum deprecandũ ſe contulit, ſorores hortans, vt idem ipſæ quoquè facerent. Oratum eſt igitur, nec deſpexit altiſſimus humilium preces. Innotuit enim Edmundo, in quodam paupere monaſterio fœminarum monaſticam religionem egregiè florere, & arctiſſimè conſeruari. Illic ergò Edmundus ſorores ſuas degere peroptans, cum loci Præfecta ſiue Prioriſſa de ea re colloqui voluit. Sed ea, licèt ei ignotus eſſet, illius ſermonem anteuertit, ſuoque eum nomine appellans, De ſororibus tuis, inquit, Edmunde, non eſt quod mihi quicquam indices. Ego enim Domino Sorores ſuas collocat in monaſterio. reuelante iam ſcio, quid velis. Si illæ ad nos venerint, repulſam apud nos haudquaquàm patientur. His verbis mirificè exhilaratus Edmundus, totum curarum pondus, quod à ſororibus ei incubuerat, in Prioriſſę manus depoſuit, ſorores ſuas illi commendans: atq; ità domeſticis abſolutus curis, Pariſios redijt, liberalium diſciplinarum curſum confecturus. Vbì ſanè diligentiſſimè in literas incubuit, & magnam ex eis ſuauitatem perce- Redit Lutetiã, & dat operam literis. pit: diſcendi quidem percupidus, ſed rectè viuendi cupidior, ità ſtudebat diſcere, tanquàm ſemper victurus: ità viuere, tanquàm cràs moriturus. Ità fiebat, vt & ſtudio benè diſcendi ſenſus à rebus friuolis & noxijs auocatos, faciliùs ad benè viuendum accommodaret & diſponeret: & ex rectè viuendi cõſuetudine mentem cæleſtis lucis fulgoribus ſerenatam, ad benè diſcenda ſubtilia puriùs & terſiùs applicaret. Acutè enim cognoſcendis & perſpiciendis rerum cauſis ſic animum adhibebat ſuum, in eoque tam feruens & aſſiduus fuit, vt breuì admirabiles in doctrina progreſſiones haberet, & non ſtudioſis modò, ſed etiam magiſtris & pręceptoribus miraculi inſtar eſſet.

Cap.

Cap. 8.

HOſtis autem malignus, teterrimus dæmon, cùm eum cerneret caſtitati ſummam impéndere operam, magìs etiam pectoris eius tranquillitatem perturbare niteba- tur. Itaque puellam quandam, hoſpitę eius filiam, illius amore inflammauit, ità vt illa impudicis in eum coniectis oculis, itemque ſignis & nutibus eum ad turpem concubi- tum prouocare conaretur. Sed cùm hac ratione nihil proficeret, apertis cum eo verbis cœpit agere, & multis modis ad nefarios amplexus inuitare. Ille verò haud ſecùs atquè peſtē quādam illam fugiens, ſæpè obiurgabat & verbis caſtigabat eam. Sed cùm neque ſic vellet ab illo improbo conatu reuocare ſeſe, ſed pergeret eſſe importuna, tandē apud ſe deliberans, qua illa poſſet via reduci ad ſanitatem, tempus ei certum præfigit, ad quod adeſſe debeat. Illa ſe ſperans voti compotem fore, ſtatuto tempore confidenter venit. Poſtquàm autem ad eum ingreſſa eſt, & illo iubente ſuperioribus veſtibus nudata, ap- pręhenſam virgis egregiè in tergo verberauit, vt ſtultitiam, quę erat colligata in corde eius, virga diſciplinę fugaret. Tum illa tam malè & duriter accepta, fugit eum, quē an- teà tam perditè erat perſecuta: tantumque apud eam illi virgarum ictus profecerunt, vt, quemadmodùm ipſa poſteà faſſa eſt, deincèps nunquàm eiuſmodi tētatione pulſata ſit. Cernens autem impuriſſimus dæmon ſe tam aperta mali ſpecie eum euertere nō poſſe, per matronam quandam, ſatis, vt videbatur, honeſtam, eum in turpitudinis foueam per- trahere conatus eſt. Ea enim ſub officij prętextu quędam ei munera obtulit, vt ijs eum il liceret & emolliret ad conſentiendum ſuæ malę volūtati. Quod cùm ille animaduerte- ret, perquiſiuit ex ea, num conſcio marito ſuo his ipſum muneribus afficeret. Reſpondit illa: Nihil huius nouit vir meus, quem nolim ſcire hunc me tibi peramanter habere ho- norem. Tum vir ſanctus: Ego verò, inquit, neſciente marito tuo dona tua non recipiam. Abijt illa cum muneribus ſuis, voto fruſtrata ſuo; & vir Dei ab eius infeſtationibus libe- ratus eſt.

Turpiſſimè ſatan inſidiatur pudicitię eius.

Impudicā puellā verberibus ſanat.

Prou. 22.

Cap. 9.

POſtquàm ex adoleſcentię annis exceſſit, creſcente cum ętate corporis robore, cre- uit etiam inuiſibilis militię pugna. Quamobrèm non contentus ille cōmunibus ci- licijs, quibus mater eum à teneris annis vti voluit, nouum cilicij genus effinxit, quo car nem ſuam non tam domare quàm excruciare ſtuduit: quod genus & priſcis incognitū, & recentioribus incompertum puto. Habebat cilicium nō ex tenuibus pilis, vt aſſolet, contextū, ſed ex chordulis quibuſdā, inſtàr retis multa denſitate inter ſe conſertis & in- tricatis confectū, cui multi inerant noduli, humanę carni propè intolerabiles. Ab ante- riori parte patebat, funiculis à capitio vſq; ad fimbrias hincindè aſſutis conſtrictum: qua re fiebat, vt eius noduli corpori arctiùs apprimerentur, & maiores ei cruciatus affer- rent. Nec tamen hoc tormēti genere ille cōtentus, aliud addidit, maiori etiam admirati- one dignius. Vt enim ex perpetua cilicij eius cōpunctione corpus doleret acriùs, fune ex equorum pilis triplicato ità illud conſtrinxit, vt à ſcapulis vſque ad renes crebro am- bitu funis duceretur, & infima parte tanta vi adſtringeretur, vt vix corpus inflectere, aut inflexū erigere poſſet. Et quia interdiù manus & collum, nè homines aduerterent, ea ra- tione affligere non potuit, noctibus cilicio ea affligebat. Addebat verò etiam femora- lia cilicina, & caligas æquè cilicinas, quibus aſſiduè vtebatur cum lorica illa, quā mater ei reliquerat, duplicia de manu Domini recepturus, pro duplici martyrio, quo ſe ipſe vltrò affecit. Porrò in Aduentu & Quinquageſima plumbeam quandam veſtem indu- it, & durum corium atque nodoſum, & ad dolores corporis augmentandos pluribus lo- cis corpus ſuum funibus conſtrinxit, nè anima eius peccatorum funibus cōſtringeretur.

Nouū cilicij genus effingit.

Nota dirā corporis caſtigationē.

Cap. 10.

CVm artium magiſter effectus eſſet, prętar morem eorum, qui tum publicè legebāt vel profitebantur, Miſſæ ſacrum audire, & preces Canonicas quotidiè legere con- ſueuit: quę religioſa conſuetudo etiam diſcipulis eius profuit, quibus perſuaſit, vt cum ipſo Miſſæ ſacrificio intereſſent. Vt verò commodiùs & liberiùs id efficere poſſet, in parœcia, in qua degebat, ſacellum conſtruendum curauit in honorem ſanctiſſi- mæ Virginis Mariæ, quam ſemper amore ſingulari coluit & proſecutus eſt. Accidit autem, vt quidam ex auditoribus eius & morbo & egeſtate premeretur, nec quen- quam haberet, qui opem ferret vllam. Eum iam lecto decumbentem, iuſſit in hoſpi- tium ſuum inferri: vbi ſanè rara quadam humanitate & beneuolentia quinque he- bdoma-

Conſtruit ſacellum in honorē matris Dei.

bdomadibus coram illo cubauit, eique in ijs, quæ eius poſcebat neceſſitas, ſedulò miniſtrauit, interim nihilominùs & prælegens, & diſputans aſſiduè. Non vacauit autē magno miraculo, quòd cùm ex ægroti illius manu ob imbecillitatem non rarò vrinale excideret, ſemper manſit integrum, illius hauddubiò meritis, qui ei propter Deum humanitatis officia præſtabat. Alius quidam eius diſcipulus, è brachio diriter laborans, ei indicauit, tanquàm ſancto. At ille ex commiſeratione familiariter ait ad eum: Sanet te Chriſtus gratia ſua. Poſtridiè redit ille, & ſe rectè valere affirmat. Inuaſit autem morbus eius in brachium Edmundi, quem comiter ferens, paulopòſt etiam ipſe curatus eſt.

Singularis eius humanitas.

Cap. 11.

SOlebat quotidiè deuotè & reuerenter dicere precem quandam in honorem matris Dei & beati Euangeliſtæ Iohannis, cuius initium eſt, O intemerata &c. Sed cùm aliquandò ſtudijs eſſet occupatus, illius dicendæ oblítus eſt. Proxima nocte beatus Iohannes ei appárens, iuſſit manum porrigere. Habebat enim in manu ferulam, & dirè viſus eſt ei minitari ictum immanem. Sed mox placatus, retinuit manum, quam iam ad cædendum extenderat: blandeque & familiariter eum admonuit, nè illam precationem vnquàm omitteret. Iam ſex annis liberalium artium profeſſorem egerat haud vulgarē, cumque ſocijs ſuis prælegeret geometriā, mater ei in ſomnis apparuit, perquiſiuit quid legeret, & quid ſibi vellent figuræ, quibus adeò intentus eſſet. Ille vbi reſpondit quod viſum fuit, mater appræhenſa manu eius, tres in ea circulos pinxit, patrem & filium & ſpiritum ſanctum ordine eos appellans: addiditque: Hiſce deincèps figuris, fili mi, intentus eſto, omiſſis iſtis, quibus te occupas. Tum ille matris vocem intelligens, mox ad Theologiæ ſtudium ſe tranſtulit. Pecuniam, quam ei liberales diſciplinas profitenti, auditores numerare ſolebant, pulueribus opertam in feneſtra recōdebat, ità dicens: Terra terræ, & puluis pulueri meritò debet commendari. Sed id ſodales quidam animaduertentes, interdùm ioco eam tollebant: porrò nequam homines furtìm eam ſurripiebant. Poſtquàm autem Theologiæ animum appulit, non ſat habuit manè ſacrificio interfuiſſe, ſed in augmētum pietatis & religionis, in ęde ſancti Mederici nocturnis aderat vigilijs: poſt matutinas ſiue nocturnas preces, in oratione cum lachrymis & gemitibus coram altari ſanctæ Mariç perſiſtebat, ac deindè, nulla corpori quiete data, cum alijs ad ſcholas accedebat. Veſpertinis etiam precibus ſe pręſentem exhibebat. In ędibus ſacris reuerenter & piè ſe geſſit, & vel nūquàm, vel rariſſimè illic aſſidere voluit. Archiepiſcopus Eboracenſis Vualterus cùm eum Theologiæ ſtudere didiciſſet, ſacra biblia ſuis ſumptibus ei ſcribenda curare voluit. Audierat enim illum Oxoniç librorum penuriam pati. Sed id ille recuſauit, veritus nè monaſteria ea re grauarentur. Habebat ipſe Pſalterium cum gloſſis, & duodecim prophetas, itemque Epiſtolas Decretales: ſed hęc omnia diſtraxit, preciumque in ſtudioſos inopes Pariſijs erogauit. Mirantibus cęteris, cur pręter omniū morem codices neceſſarios venderet, vni ex ijs cauſam ſciſcitanti, & ſtultitiam obijcienti reſpondit: Quo plura nouimus, eo quoquè plura facere debemus. Ego verò hos codices diſtrahens, parùm feci, minusq; quàm debui. Cùm enim dicat Chriſtus, Si vis perfectus eſſe, vende omnia quæ poſſides, & da pauperibus: ego qui multa retineo, pauca largitus ſum: puſillanimitatis potiùs, quàm prodigalitatis, argui debebam. Tanta autem auiditate ſacras complectebatur literas, vt in earum ſtudio penè inſomnes duceret noctes. Studijs intentus, coram ſe habebat imaginem eburneam beatæ Mariç, in cuius circuitu depictum erat noſtræ redemptionis myſterium. Itaque in codice feruebat lectio, ad imaginem, vel eam potiùs, quam illa repræſentabat, preces dirigebantur: vtrinq; verò eius animo influebat contemplationis dulcedo & eccſtaſis. Quotiès biblia ſacra aperiebat, honoris cauſa reuerenter ea exoſculabatur.

Gratæ ſunt ſanctis preces, in eorū honorem fuſæ.

Confert ſe ad ſtudium Theologię.

Vigiliæ eius & preces.

Matt. 19.

Imago S. Mariæ.

Cap. 12.

BReuì autem mirè in Theologiæ ſtudio profecit, ità vt intra annos paucos, multis magna contentione hortantibus, Doctoris titulo ornatus ſit: ſed id ſanè inuitus, quòd illo honore ſe indignum arbitraretur. At verò iam promotus in Doctorem, adeò cunctis prodeſſe ſtuduit, acsi omnibus iuuandis natus eſſet. Erat profectò concionator egregius, diſputator acutiſſimus, pius Theologiæ profeſſor: atque in iis omnibus alijs effundebat, quod ipſe hauſerat de fontibus Saluatoris. Non rarò contigit, vt multi & magni viri, cùm eius prælectionibus intereſſent, lachrymas cohibere non poſſent, ſed codices complicare cogerentur. Mel & lac erat ſub lingua

Effectus prælectionum eius.

gua eius, & indè mira ſuauitas in auditorum mentes diſtillabat. Multi ex eius ſchola prodière doctores eximij, qui etiam vitę eius veſtigia pro viribus ſectari conati ſunt: nõnulli eccleſiaſticis beneficijs honorati vel onerati potiùs, flammis oris eius in ſchola prælegentis incenſi, relictis omnibus, monaſticam vitam amplexi ſunt. Ignis enim in cordis eius altari iugiter ardens, alijs oſtendebat lucis iter. Quadam nocte in ſomnis vidit ignem copioſum exiſtere in ſchola ſua, atque indè ſeptem faculas extrahi. Altera luce in ſcholis eo prælegente, Abbas quidam Ciſtercienſis ordinis eò aduénit, & lectione abſoluta, ſeptem ex eius diſcipulis ſecum abduxit, qui omnes facti ſunt in eius monaſterio monachi. In ijs vnus fuit Stephanus, qui poſteà Claraualleñſis Abbas creatus eſt. Nihil hac re, tanquàm imminuto auditorio ſuo, mouebatur Edmundus; lætabatur potiùs illo damno, quòd cum animarum ſalute coniunctum eſſet. Diſputaturus aliquandò de ſacroſancta Trinitate, aſcẽdit in cathedram: cumque illic ſedens diſcipulos expectaret, & quid dicturus eſſet, animo pertractaret, ſomno oppreſſus, vidit columbã supernè aduolantem, oreq; ſuo ferentem mirificum Chriſti corpus, & ipſius ori inſerẽtem, moxq; ad ſuperna reuolantem. Expergefactus, de beatiſſima Trinitate tam pręclarè, ſublimiter & luculenter diſſeruit, vt humani ingenij modum propè exceſſiſſe videretur.

Viſio eius.

Alia viſio.

Cap. 13.

MVlta ei concionanti gratia aderat, ità vt ignitis ſermonibus ſuis animos auditorum, quantumuis frigidos, efficaciter inflãmaret. Senſit hoc Comes Vuilhelmus *Saleſbre, quem longam ſpatham cognominârunt: qui cùm multo tempore ſua peccata confeſſus non eſſet, nec vellet Chriſtiano more ſacroſanctam Euchariſtiam percipere, in eius concione conuerſus eſt, & ad meliorem frugem ſe recepit. Sub ipſis autem concionibus ſuis vir ſanctus Crucem manu tenebat, quam ſubindè intuens, modò acerbè plorabat, modò leniter ſubridebat. Lachrymarum ei tum cauſa erat, vt ipſus ait, quòd cùm multi eſſent verbi auditores, factores perpauci extarẽt: licèt Chriſti paſſio eis ob oculos verſaretur, nec innumera ſanctorum exempla deeſſent. Ridebat verò, quòd non ignoraret, per CHRISTI paſſionem & Crucem immenſa toti orbi beneficia collata.

Vis concionum eius.

*Sarum

*Soleſberienſis.

Cap. 14.

ABſtinentiam in omnibus ſingularem ab ipſis primis ætatis initijs conſectatus eſt, putà in ſermone, cibo, potu, ſomno, rebusque alijs, quantùm humanæ ferrent vires, in ijs temperantiæ ſtudens. Solo pane & aqua ſextis ferijs contentus fuit: interdùm ſolum panem edens, nullum omninò potum admiſit. Vndè id conſecutum eſt, vt nonnunquàm labia eius ſciſſa viderentur, vt ſolet arida tellus, humorem ſitiens. Defluebant à capite & barba pili, medicis eius rei cauſam dicentibus, quòd corpus eius humoribus deſtitutum eſſet. Cibis veſcebatur vilioribus: quòd ſi adeſſent delicata fercula & potus lautior, minùs ijs vtebatur. Nolebat vt ſua cauſa quiſquam ex ipſo perquireret, quibus in prandio veſci vellet: & ſi appoſitas eſcas quiſpiam commendâſſet, guſtare eas nolebat, quòd opiparas eſſe indè conijceret. Secundis & quartis ferijs, itemque in Septuageſima carnibus abſtinuit: cæteris diebus propè nihil è carnibus vel piſcibus attingens, nec tamen vel diſputationes, vel prælectiones intermiſit. Promotus ad ſacerdotium vel preſbyterium, duram illam viuendi rationem, quam carnis excruciandæ cauſa ſuſceperat, etiam duriorem effecit. Rariſſimè bis in die edebat, idque non niſi honeſta ratione perſuadente. Deniquè tantum ille ſibi abſtinentiæ rigorem indixerat, vt plerique è ſuis putarent eum vel mente captum, vel vita priuatum iri. In preces ſedulus incumbebat, & in nuda humo defigebat genua, idque interdùm tam duriter, vt erumpente ſanguine alterum genu adſpergeretur, alterum verò ſemper callum duceret. Singulis diebus omnia CHRISTI crucifixi membra à capite vſque ad pedes ſingulatìm ſalutabat ijs verbis, Adoramus te CHRISTE &c. Quotidiè etiam triplices dicebat horarias preces, quas vulgò horas vocant, putà Canonicas, ſancti Spiritûs, & perpetuæ Virginis Mariæ: addebatque etiam officium defunctorum. Poſt primum exurgens ſomnum, mox vel ad precandum, vel meditandum, vel legendum ſe conferebat, & tam poſt nocturnas vigilias, quas Matutinas vocant, quàm ante eas, ità perſeuerabat. Lectum quidem habuit ſatìs honeſtè compoſitum, nec tamen in illo cubabat, ſed in ſcabello, nonnunquàm etiam nuda humo: quandoq; verò caput pendulũ ad lectũ reclinabat.

Singularis eius abſtinentia.

Initiatus ſacerdotio viuit durius.

Preces eius.

Quo pacto ſomnum cęperit.

Inter-

Interdùm etiam,vt dimidio tantùm corpore quieſceret,ſedens capiebat ſomnum: idq; annis triginta ità feciſſe creditur. Linteamina,operimentum,vel culcitram non habuit, ſed vel pallio,vel epomide,ſiue ſuperhumerali tegebat ſe. Veſtes vtplurimùm habuit colore cinericio,nec abiectas nimis,nec valdè precioſas. Ludis vel ſpectaculis ſecularibus ſeſe admiſcere noluit. Beneficium Eccleſiaſticum vel vnum ſolùm, licèt crebrò ſibi eſſent oblata,nunquàm habere voluit,niſi præſens reſideret:& illud ipſum,ſi prælectionibus vacaturus erat,nullius expectato conſilio, reſignare ſolebat. Tandèm tamen,vt liberiùs poſſet prędicare verbum DEI abſque auditorum onere, in nobili Eccleſia Saliſberienſi accepit cum canonicatu theſaurarij dignitatem, quorundam inſtantia & prece victus. Cauſarum ventilationibus & placitis intereſſe noluit,idq; Pontificis Maximi permiſſu,cuius literas impetrauit. Pecuniam non modò tangere, ſed vel adſpicere indignum arbitrabatur,niſi eam,quam ſua manu pauperibus diſtribueret. Cellaria vel alias officinas domûs ſuę ingredi noluit,parùm id ſe decere exiſtimans. Rationes quoq; rerum ſuarum per ſe repoſcere, indecorum ſibi arbitrabatur. Quod è facultatibus ſuis proprium habuit, id commune ſtuduit facere egenis.

Veſtes eius.

Pecuniæ cõtemptor inſignis.

Cap. 15.

INtereà ſanctitatis eius fama etiam Alpes transgreſſa eſt, & cùm ſummus Pontifex eum Crucis amatorem eſſe didiciſſet, Crucis prædicationem ei cum inſigni priuilegio demandauit: permittens ei,vt ab eccleſijs acciperet res neceſſarias, & eorum metere poſſet carnalia,quibus ſpiritalia ſeminabat. Ea tamen poteſtate ille vti noluit,ſed gratìs annunciauit Euangelium,ſuiſque ſtipendijs more ab illis, qui militant,valde alieno, militauit. Quamobrèm etiam Deus in illa legationis functione & itinere multis eum miraculis cohoneſtauit. Cùm enim verbũ Crucis in pago Lemeſtrenſi prædicaret, iuuenis quidam,iuuenilibus irretitus oblectamentis, ab eius manibus Crucem accipere cupiens,ad eum acceſſit. Eum verò fœmina quędam à propoſito reuocare volens, arrepto pallio retraxit,ſed non impunè. Mox enim contracta manus docuit eam,non ſibi fas eſſe,Chriſto militaturum à tam pia voluntate reuocare. Illa ſentiens diuinitùs ſe percuſſam, flens & eiulans voces dabat miſerabiles. Sciſcitãte viro ſancto, quid id ſibi vellet,dictum eſt,quid accidiſſet. Tum ille ad mulierem: Vis'ne,inquit,de manu mea Chriſti crucem accipere? Illa reſpondente,ſe id velle: vir ſanctus Crucis ſignum eius humeris impoſuit,& illa confeſtìm ſanata eſt. Ruſùs in pago Stradeuicenſi illo Crucẽ prędicante, cùm iuuenis quidam Crucem vellet accipere, amica eius retinuit eum. Sed eam repentè cæleſtis vindicta oculorum lumine priuauit: flenti verò & ploranti vir beatus pro ea orans,lumen reſtituit. Alio tempore concionaturus apud Boclandam,vbi Deo famulabantur moniales inſtituti Ciſtertienſis, priuſquàm eò adueniſſet, defuncta monialis cuidam viuenti monachæ apparens,Magiſter Edmundus, inquit, huc venturus eſt, & ad populum conciones habiturus. Tu ei filum tali loco repoſitum offeras, vt ex eo Cruces efficiat. Fecit illa,vt erat admonita,& cùm multæ indè confectæ eſſent Cruces, permulti ſignati ſunt, nec tamen quicquam ferè de filo deceſſiſſe videbatur. Cùm Vuigorniæ extra templum concionaretur,horrida nubes ſe repentè diffudit, vehementes auditoribus imbres minitans. Sentiens vir Dei conſternatos illos iam fugam meditari, ſignum Crucis contra illas nubes expreſſit,ità dicens: Pręcipio tibi,maligne ſpiritus, vt procùl hinc abſcedas,nec hũc populum auſus ſis impedire. Dixit,& diſpulſa mox atra caligine, nubes lucida obumbrauit eos,interìm in circuitu cum magna tempeſtate multa pluuia cadente. Sæpè etiam aliâs diuerſis temporibus pluuiam & tempeſtatem ab eo loco, quo concionabatur,auertit.

Gratis prædicat Euangelium & Crucem.

Pœna fœminæ temerariæ.

Eam ſanat vir Dei.

Cæcæ lumẽ impetrat.

Miraculum

Signo Crucis auertit pluuiam.

Cap. 16.

ACcidit nocte quadam, vt Biblia lectitanti ad lucernam, ſomnus vigilijs defatigato obreperet importunus: cui cùm reſiſtere non poſſet,obdormiuit, & interim candela in codicem décidit,diuque illi inhęrens,ardere non deſtitit. Euigilans indè vir ſanctus,vt vidit periculum,obſtupuit: exiſtimansque Biblia ſibi chariſſima aduſta, ingemuit. Sed cùm ablata candela fauillam flatu ſuo abegiſſet,non ſine magna animi exultatione codicem prorsùs illæſum comperit. Alio quoquè tempore lucernam lectitanti ſomnus extorſit, vt ipſi cederet vel inuitus. Tum verò mus ingreſſus, lumen extinxit. Expergefactus poſteà vir Dei, videt ſe lumine deſtitutum: gemebundus appellat nomen dulciſ-

Præclarum miraculum

dulciſſimum ſanctiſſimæ matris Dei, moxque gratulabundus cernit ſibi lumen cælitùs reſtitutum. Infeſtum quandoquè in pede apoſtema vel tuber tulit, quod medici anthracem ſiue carbunculum vocant. Calamum igitur arripiens, quo ſcriptitare ſolebat, tres vel quatuor Cruces in eius circuitu, vnam ſuper illud depinxit, prædicens deterrimum illud vitium propediè profligatum iri. Altero die ità malum illud omne euanuit, vt nullum eius veſtigium cerneretur. Quidam eius cubicularius cilicium & femoralia cilicina, quæ vſu diuturno contriuerat, ab eo comburenda accepit. Et ille quidem miſit ea in ignem, ſed ignis lambens ea, conſumere non potuit, tanquàm vereretur ſacrilegij notam ſibi inuſtum iri, ſi læderet ea, quæ beati viri carnem attigiſſent. Nec hoc ſanè admiratione vacat, quòd in eius cilicio alijſque veſtibus vix vnquàm vermis reperiri potuit. A famulis ſuis vſqueadeò voluit carnis munditiam conſeruari, vt ſi quis eam contaminâſſet, is pactis legibus ſibi ex eius domo mox emigrandum ſciret.

Lumē cælitùs ei reſtituitur.

Pellit Crucis ſigno anthracem.

Res mira ſanè.

Cap. 17.

CVm autem Cantuarienſis ſedes iam diù vacâſſet, & ad Gregorium nonum Pontificem Maximum deuoluta eſſet illi metropoli paſtorem pręficiendi deliberatio, per omnem Angliam ille diligenter per fidos nuncios iuſſit inquiri, quis illi oneri ferendo inprimis idoneus, tantoque honore affici præcipuè dignus omnium iudicio cenſeretur. Tandèm Edmundus vnus omnium & aptiſſimus & digniſſimus exiſtimatus eſt, cumque canonicè electum, Cantuariēſi Eccleſiæ paſtorem dedit. Miſſi ſunt tum ſpectabiles viri ad Eccleſiam Saliſberienſem, qui eum Cantuariam perducerent, ſed inquiſitū minimè repererunt. In pago autem Caluenſi inuento indicant, quid de ipſo factum ſit. At illo conſentire nolente, redeunt ad Saliſberienſem Epiſcopum, quid Edmundus reſponderit, exponunt. Pręcipit ille grauiter & ſeuerè, vt obediat. Nec tamen Edmundus flecti poteſt, donèc dictum eſt, eum mortiferi peccati periculum minimè euaſurum, ſi conſentire nolit. Tum ille Deum offendere timens, & precibus victus, & ratione conuictus, & pręcepto adactus, aſſenſit tandèm, ſed ità tamen, vt proteſtaretur ſe nulla ratione electioni illi ceſſurum, nisì grauiter ſe in Deum peccaturum formidaret. Ità demùm cunctis exultantibus, admodùm honorificè & multa celebritate Archiepiſcopus ordinatus eſt.

Fit Cantuarienſ. Epiſcopus, ſed non aſſentit.

Tandē cedit, nè Deū offendat.

Cap. 18.

PAſtor igitur in populo Dei conſtitutus, omni virtutum genere magìs ac magìs enituit: nec de ea, quam diximus, vitæ ſeueritate & duritia quicquam remiſit, ſed in dies potiùs quippiam ad eam adiecit. Non induebatur purpura & byſſo, aut veſte precioſa, vt ſolent pleriq; Epiſcopi: ſed contentus erat tunica vel candidi, vel cinericij coloris, precij nō magni. At tamen nè frons à cæteris diſcreparet, ſuperiores veſtes honēſtas habuit, non tamen ſtudio vanitatis. Cùm eſſet in itinere, ſi quis ei vel tenuiſſimæ ſortis homo peccata ſua confiteri voluiſſet, mox ab equo deſilijt, confitentem audiuit, pium & affabilem illi ſe prębuit, nec repulit eum vel ob temporis importunitatem, vel ob hoſpitium propinquū. Pauperibus oſtiatìm mēdicantibus largas præſtabat eleemoſynas: malè valentium domos per ſuos homines diligenter inuiſebat, eoſque fouebat beneficijs: quibuſdam ex illis quotidianum victum & congruum veſtitum ſubminiſtrans. Puellas inopes ſuo ære nuptui collocandas curabat: quem in vſum applicare ſolebat mulctas pecuniarias, propter peccata quibuſdam iure irrogatas. Ab omni munere excutiebat manus ſuas, & eos, qui munera acciperēt, deteſtabatur, pręſertìm poteſtatem gerentes, quos ad faciendam iuſtitiam gratuitos aiebat eſſe debere, non muneribus inuitari & illici: ijsque crebrò dicebat: Prændere & pendere, non nisì litera vna inter ſe diſcrepant: ſignificare volens, admodùm propinquum eum eſſe ſuſpendio, qui præter fas munera libenter accipiat. Et multi quidem, vt eius ſibi beneuolentiam conciliarent, multa etiam non parui precij offerebant, ſed ille omnia reſpuebat, aiebatque: Nunc quādò diues ſum & nullius egeo, teterrimus ſatan muneribus capere me vult, quibus etiā tum, cùm pauper eſſem, corrumpere me non potuit. Sed Dei ego benignitate fretus, ſpero nunquàm illum hac ratione mihi impoſiturum. Muneribus enim pręter ius faſque datis & acceptis, hodiè corruptus eſt orbis Chriſtianus, peribitq; etiā priùs quàm id percipiant Chriſtiani, nisì hanc peſtem à ſe extirpare & profligare conentur.

Totus prōptus eſt ad ſalutē animarū promouendā.

Munera cōtemnit.

Cap. 19.

HVnc in modum ſe in Epiſcopatu comparauit & geſſit vir ſanctus, quandiù pace & tranquillitate potitus eſt. Sed quia charus & acceptus erat Deo, oportebat eũ in tentationum fornace probari & éxcoqui. Itaque cùm totum ſe vellet ſaluti animarum & Eccleſiaſticæ libertati tuendæ, vt eius deceſſores fecerant, impéndere, multa ei aduerſa & moleſta tum à rege, tum à regni proceribus illata ſunt. Immò verò etiam ipſum Cantuarienſe collegium, quod eum ad illam dignitatem euocauerat, ei proh dolor ſe oppoſuit. Interìm ille etiam eos, quos exploratè nouerat ſuos eſſe hoſtes & perſecutores, ad oſcula pacis, & ad ſuam familiaritatem paſsìm admiſit, ità vt etiam gratis amicorum officijs & obſequijs, illorum graues iniurias præferre videretur. Qua in re cùm à ſuis reprehenderetur, ille reſpondebat: Profectò ſi mihi vel vtrunque amputent brachium, vel è capite oculos euellant, nihilo mihi chariores erunt. Nolo ego propter eos peccare in Dominum, neque ex culpis alienis mihi damna conflare: immò verò mâllìm inſilire in rogum ardentiſſimum, quàm peccatum vllum ſciens admittere in Deum meum. Cùm autem eius familiares lugerent & mœrerent ob illatas ei iniurias, obiurgabat eos, ità dicens: Sicut mater ægrotanti filio ſolet amarum offerre poculum, & iubere vt ì ſalutis recuperandæ cauſa illud ebibat: ità nos aduerſa omnia ſalutis cauſa perferre debemus, & maris huius inundationes perindè vt lac ſugere, atque cum præcurſore Domini in deſerto mundi huius comedere mel ſylueſtre. Commemorare etiam ſolebat, Chriſtum Dominum, cùm morte afficeretur, nihil repugnâſſe, ſed potiùs pro eis patrem ſuum deprecatum eſſe: itemque non homini, ſed Deo, ſeruandam eſſe vindictam. Verumenimuerò cùm ſe animaduerteret in Anglia paſtoris officium ità, vt oporteret, exercere non poſſe, voluntarium complexus exilium, in Gallias migrauit.

Ob defenſionẽ Eccleſiaſticę libertatis multos habet aduerſarios

Nota lector

Mat. 3.

Luc. 23.

Deut. 32.

Cap. 20.

ANtè verò, quàm è natali emigraret ſolo, multa per eum Deus miracula effecit. Quidam enim è Clero, laborans febribus, obnixè eum rogauit, vt aquam ſacraret, eamque ſibi pro obtinenda ſanitate bibendam porrigeret. Fecit vir ſanctus, quod rogatus erat: bibit æger aquam ſanctam, & repentè morbus abſceſſit. Alius ex eius Clero, quartana vexatus febre, eo die, quo paroxyſmum expectabat, per aulam, vbì diſcumbebat ſanctus Epiſcopus, pertranſijt. Cernens eum vir pius, ſciſcitabatur cur non pranderet cum cæteris. Ille verò ait ſe febrem expectare. Tum Epiſcopus: Ego, inquit, Crucis ſignum exprimam in morſellum murenæ huius, eumque in ſanctæ Trinitatis nomine ori tuo imponam. Quem ſi mox comedere voles, ſanus eris. Accepit ille morſellum de manu eius, & cum ſocijs ad menſam aſſidens, & mãducans vultu hilari & iucundo, curatus eſt. Quidam vir magnus & literatus, è genu laborans, percepta ſancti Epiſcopi benedictione citò reualuit. Porrò autem ante eius exceſſum ex Anglia, ſanctus Thomas martyr apparuit beato viro, &, vt viriliter ageret, eum cohortatus eſt, eiusque animum confirmauit. Cùm autem martyris pedem ille oſculari vellet, noluit ferre Chriſti martyr, ſed pedem retraxit, illo ſuſpirante atque illachrymante. Sciſcitante autem martyre, cur fleret, & illo reſpondente, quòd dignus non eſſet eius beatiſſimos oſculari pedes, martyr ait: Noli hac cauſa flere: propedièm enim ad oris mei oſculum admitteris.

Aqua benedicta ſanat febricitantẽ

Aliũ ſanat.

S. Thomas ei appáret.

Cap. 21.

CApta indè opportunitate, clàm ab Anglia diſceſſit, & Pontigniacũ in Gallias profectus eſt: quo in loco nouerat refugium & receptaculum fuiſſe omnium ab Anglia propter iuſtitiam exulantium Prælatorũ. Illic ad annos ſex delituerat beatus Thomas Archiepiſcopus Cantuarienſis & martyr: itemque celebris ille Stephanus à * Languetonia cum aliquot ſuffraganeis ſuis multis annis palmam certaminis ſui ibì præſtolatus erat. Extant verò etiam verſus cuiuſdam de loco illo:

Eſt Pontigniacum pons exulis, hortus, aſylum.
Hîc graditur, ſpatiatur in hoc, requieſcit in illo.

Eò cùm veniſſet beatus Edmundus, inprimìs reuerenter acceptus eſt: ibique permanens, lectioni & aſſiduis precibus vacabat, & ſua manu ſcriptitabat: interdùm etiam ad propinqua loca concionaturus exibat. Interìm graui morbo corripitur, & ſole nimiùm feruente, familiares eius conſultum arbitrantur, vt ad locum temperatiorem tranſ-

Excedit ex Anglia.

Pontigniaci encomiũ.

transferatur. Itaque vir Dei à Pontiniaco recedens, Soiſacenſe monaſterium petijt, vbi etiam vita functus eſt. Dolentibus autem Pontiniacenſibus, quòd ipſos relinqueret, ſic eos conſolatus eſt: Ad proximas beati Edmundi regis & martyris ferias reuertar ad vos. Tum enim ſol à nobis longiùs recedens, hyemis frigora adducet. Quod quidem prophetico ſpiritu illum dixiſſe, probauit euentus. Illo enim die Pontiniacum corpus eius relatum eſt, impleuitque mortuus, quod viuens promiſerat. Vbi autem animaduertit diem extremum impendére, ſacroſanctum Chriſti corpus afferri iuſſit. Eo allato, ſuas ad illud manus extendens, cum ingenti fiducia ait: Tu es, Domine, in quem credidi, quem prędicaui, quem veraciter docui: & tu mihi teſtis es, quòd in terris nihil pręter te quæſiui. Et vt tu nôſti nihil me velle, niſi quod tu vis: ità fiat, Domine, volūtas tua. Mirabantur omnes, qui illic aderant, putabantque eum alienatum mente hæc dicere, maximè quòd haud aliter ſe gereret, ac ſi Dominum carne crucifixum, coràm intueretur. Poſtquàm autem ſacroſanctam percepit Euchariſtiam, toto illo die adeò iucundus & hilaris fuit, vt omnis ægritudinis expers videretur, multaque omnes, qui illic aderant, admiratione afficerentur. Manabant ab oculis lachrymæ pietatis, perpetuam mentis ſerenitatem teſtabatur vultus immutabilis. Sacramento extremæ vnctionis accepto, Crucem non ſine lachrymis & gemitibus complectebatur, & mira deuotione ac pietate vulnera Chriſti crebrò & prolixè deoſculabatur. Porrò vulnus lateris illachrymantibus oculis reſpiciens, diuque ore admoto indè ſugens, Haurietis nunc, inquit, aquas de fonte Saluatoris. Eam illius deuotionem & geſtus, vltra modum adſtantes admirabantur, maximè quòd incredibili hilaritati adiunctam cernerēt diſciplinam. Deniquè membris ſenſìm deficientibus, noua ſemper mētis gratia in eo pullulabat. Itaq; tametſi mors ei erat proxima, nullum tamen mortis ſignum in eo extitit: nulli gemitus vel ſuſpiria, nullæ eius querimoniæ audiebantur: nec lecto decubuit, vt ſolent moribundi, ſed vel ſedit, vel quietem capturus, caput in manum depoſuit. Tandèm morbo inualeſcente, felix anima euolauit è corpore decimoſexto Calendas Decembris, anno Chriſti milleſimo ducenteſimo quadrageſimo.

Nota ſancti viri admirandam in extremis fiduciam.

En vt complectitur Crucem.

Eſa. 12.

Abit è terris in cælū.

Cap. 22.

NOcte autem illa, quę eius obitum anteceſſit, quidam vir vitæ venerabilis, in viſione vidit illum in primaria æde Cantuarienſi in pontificia cathedra ſedentem, & habitu pontificali indutum, pedum ſua tenentem manu: quoſdam verò eius æmulos cathedram ligonibus velle euertere vnà cum Epiſcopo: cumque iam propè corruere videretur, diuino nutu repentè illic adeſſe thecam beati Elphegi Archiepiſcopi Cantuarienſis & martyris, in eamque ſine vlla lęſione temporis puncto beatum Edmundum recipi. Porrò beatū Elphegum operculum thecę ſuæ ab eo loco, vbi eum populus veneratur, manu ſua apportare, & eo tegere beati Edmundi corpus, in ipſius theca quieſcens, moxque exultabūdum dicere, Statuit ei Dominus teſtamentum &c. Vbi vir Dei à vita abijt, corpus eius exanime feretro impoſitum eſt, vt Pontiniacum deferretur: ſed priùs tamē extracta pro more viſcera, in S. Iacobi æde apud *Pruuinum tumulata ſunt, vbi multis ornantur miraculis. Reliquum corpus ablutum, & veſtibus ſacris indutum, Pōtiniacum honorificè perlatum eſt. Sed in itinere nocte vna in Templariorum de Coloris domo permanſit, completumque eſt, quod vir ſanctus prędixerat. Cùm enim à Pontiniaco diſcedens, illàc iter haberet, coniectis in eam domum oculis, ſciſcitabatur cuius eſſet. Quodam autem reſpondente, Templariorum eam eſſe, Cùm Pontiniacum, inquit ille, rediēro, hoſpes illic pernoctabo. Deniquè ipſis beati Edmundi regis ferijs corpus ſacrum ad fores Pontiniacenſis cœnobij adductum, & qua par erat, reuerentia exceptum eſt. Dilata autem eius ſepultura eſt, dum appararetur ſarcophagus, vſque in ſeptimum diem, nec tamen vlla in eo corruptio, nullus ingratus odor depræhenſus eſt. Tota autem nocte illa in precibus fratres manſêre peruigiles, corpuſque detecta facie in medio poſitum, roſeo colore perfuſum videbatur.

Viſio cuiuſdam.

Prophetia S. Edmūdi.

Mira gratia in vultu defuncti.

Cap. 23.

POrrò cuſtos ſacrarij Petrus, videns multos confluere, dareque operam, vt pro animi ſui deuotione poſſint aliquid ex eius reliquijs adipiſci, apud ſe ſtatuit in eandem curam & cogitationem incumbere. Itaque tanquàm operis quippiam facturus, accedit ad

feretrum, tentat auellere annulum à digito beati viri, & alium in eius locum reponere. Cùm autem leniter contrectando nihil proficeret, quanto maximo potuit conatu inſtitit, vt annulum è digito extraheret. Sed videns fruſtrà ſe niti, veritus nè in facto depræhenderetur, procùl abſceſſit, nec tamen deſtitit cogitare, ſi qua via poſſet peruenire ad id, quod optabat. Deindè rursùs eò ſe confert, licèt pudefactus: applicat os ſuum ad defuncti aures, demiſſa voce tanquàm viuenti ſic loquitur: Peccaui, ſancte pater, quòd non priùs petita venia, quod tuũ eſt, mihi temerè vſurpare inſtitui: ſed qa id facere voluï honoris tui cauſa, ignoſce (obſecro) confitenti, & optatum munus largire petenti. His dictis, apprehendit beati viri manum, ſummaque facilitate annulum non tam detractum, quàm elapſum à digito, mirè gratulabundus abſportat. Eum autem Abbas inter alias res ſacras iuſſit reponi, atque ex eius contactu vſque in præſens, DOMINO largiente, multa ęgris beneficia præſtantur. Manè autem innumera hominum aduénit multitudo, diuiniſque officijs ritè peractis, corpus ſacrum à multis honeſtis & venerabilibus viris humatum eſt. Illo autem die non niſi tria edita ſunt miracula, fortaſsìs quòd plures illic ægroti non adeſſent, qui curarentur. Poſtridiè humus corpori ſuperiecta eſt, & toto ferè octiduo miracula ceſsârunt. Quod cùm non parum mœroris & admirationis fratribus afferret, frater Hermannus ait ſibi crebrò apparuiſſe beatum virum vultu mœſto & irato, ſeque ex eo percontatum, cur à cœptis miraculis ceſſaret, illumque demonſtrâſſe ſepulcrum ſuum, dixiſſe tanta mole terræ oppreſſas manus non poſſe ſe ad cælum tollere DOMINI deprecandi cauſa. His auditis, omnes laudant DEVM, & ocyùs terram omnem à corpore amouent. Mox vtì cœperant, rursùs miracula fiunt: vident cęci, ſurdorum pateſcunt aures, ambulant claudi, hydropici detumeſcunt, morbidi curantur: in carceres coniecti, liberantur: mortui reuiuiſcunt: ipſa quoquè bruta animantia, eius beneficia percipiunt. Paulò autem pòſt, id eſt, à ſepultura menſe quarto, ſacrum eius corpus eleuatum eſt, integrumque repertum, membraque, quæ in defunctis ſolent obrigeſcere, flexibilia comperta. Itaque honeſtiori loco repoſitum eſt, atque ea, quæ iam diximus, miracula, non illic duntaxàt, ſed ètiam in diuerſis regionibus, eius meritis declarata ſunt. Cùm autem homines quidam temerarij, ſancti viri meritis & miraculis derogarent, repentè diuinitùs percuſſi ſunt, & vel inuiti prædicârunt virtutes & ſigna pręclara, quæ per ſanctum ſuum CHRISTVS efficiebat: cui eſt honor & gloria per infinita ſeculorum ſecula, Amen.

Annulo ſancti viri curantur permulti.

Multa miracula ad ſepulcrum eius.

Res mira.

De ſancto Gregorio Neocæſareenſi Epiſcopo, quem Thaumaturgum vocant, Lector conſulat Tomum IIII. vbi eius vita 3. Iulij prolixè habetur.

HISTO-

HISTORIA SANCTI ANIANI EPISCOPI AVRELIANENSIS, EX MANVSCRIPTIS CODICIBVS

per Fratrem Laurentium Surium, mutato ſtylo, aliquanto compræhenſiùs deſcripta.

EA tempeſtate, qua Hunnica rabies ſe in regiones populandas deuaſtandasque effudit, & Gallijs atrociter imminebat, beatiſſimus Anianus Aurelianenſis vrbis fidum ſe paſtorem declarauit. Metuens enim gregi, quem à Domino paſcendum acceperat, (quippe qui ex ſancti ſpiritus reuelatione, quę ventura eſſent, iam antè cognouiſſet) ſupplices pro eo ad Deum preces fudit, iram eius ab eo auertere cupiens. Porrò aūt cùm iam communibus omnium ſuffragijs Epiſcopus electus eſſet, ab Agrippino viro illuſtri, & militum magiſtro petijt, vt eos omnes, quos carceres vinctos detinerent, liberos abire pateretur. Recuſabat ille, neſcio quid cauſæ prætexēs: ſed cùm vellet in templū precandi cauſa ingredi, ab alto décidit lapis in caput eius, diramque ei plagam imponens, multum ex eo ſanguinem expreſſit. Senſit ilicò ea cauſa id accidiſſe, quòd ſancti Epiſcopi preces reiecíſſet. Mittit ergò, iam à famulis reportatus in domum ſuam, qui Epiſcopum vocent: mors enim propter nimiam ſanguinis fluxionem iam impendére videbatur. Venit Epiſcopus, manu ſua vulneri Crucis ſignum imprimit, ſanguis ſiſtitur, redeunt vires propè iam deplorato, aperiuntur carceres, & exeunt miſeri, beati Aniani Epiſcopi interceſſione in libertatem vindicati.

Nouemb. 17

Hunni Gallias populantur.

Punitur diuinitùs magiſter militum.

Sanat eum Crucis ſigno S. Anianus.

Condiderat eius deceſſor beatus Euortius eccleſiam Aureliæ. Eam ſanctus Anianus illuſtriorem reddere volens, culmen eius iuſſit altiùs euehi. In eo opere præfectus operis ſiue architectus, labante pede, è tecto corruens, præſentiſſimum vitæ diſcrimen adijt, toto quaſſato corpore, vix vltimo ſpiritu in illo reſidente. Id ſentiens beatus Anianus, procùl contra eum expreſſit Crucis ſignum, ad eumque aduolans, manum eius appręhendit, punctoque temporis ſanatum, iuſſit redire ad opus.

Hominem moribundū repentè ſanat.

At verò in Gallias irruentibus Hunnis ſæuiſſimus Attila rex imperabat. Qui cùm Aurelianenſem vrbem vellet euertere, beatus Anianus, non quòd carnem poneret brachium ſuum, aut in hominum viribus confideret, ſed vt officio non deeſſet, Arelaten profectus eſt, vt Aëtio patritio, qui tum in Gallijs erat, barbaræ gentis crudelitatem explicaret. Cùm autem iter ageret, ad Mamerti viri potentis ædes diuertit, qui grauiſſimè decumbens, ſpiritu & voce, omnique gradiendi facultate deſtitutus, ſpem viuendi omnem ſuis ademiſſe videbatur. Vt autem perſenſit vxor eius, matrona nobiliſſima, beatum Anianum aduenīſſe, ad eius ſe pedes abiecit, orans vt marito ſalus redderetur. Accedit igitur vir Dei ad lectum ægrotantis, videt eum horas extremas ducere, procumbit in preces, orat Dominum tota nocte cum lachrymis, donèc manè æger priſtinæ ſanitati redditus eſt. Indè pergit Arelaten, & ab Aëtio humaniſſimè exceptus, indicat quo in periculo verſetur Aurelia, implorat eius opem, quā Aëtius liberaliter & prolixè pollicetur. Redit deindè ad ciues ſuos, non parùm tanti paſtoris abſentia mœrentes: erigit animos illorum multa conſolatione: præparant illi omnia, propulſando hoſti opportuna.

Item alium quendā pœnitentē virū.

HIC INSERERE LIBET, OB MAIOREM HISTORIAE FIDEM, QVAE D. GREGORIVS *Turonenſis habet Lib. 2. Hiſtoriæ Francorum, cap. 7. in hæc verba:*

Attila rex nititur Aureliam expugnare.

ATtila Hunnorum rex, à Metenſi vrbe egrediens, cùm multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aureliam aggreditur, eamq; maximo arietum impulſu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatiſſimus Anianus in ſupradicta vrbe Epiſcopus, vir eximię prudentię, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſcum fideliter retinentur. Cumq; incluſi populi ſuo pontifici, quid agerent, acclamarent: ille fiſus in Deo, monet omnes in oratione proſterni, & cũ lachrymis præſens ſemper in neceſſitatibus Domini auxiliũ implorare. Deniquè ijs, vt pręceperat, deprecantibus, ait ſacerdos: Adſpicite de muro ciuitatis, ſi Dei miſeratio iam ſuccurrat. Suſpicabatur enim, per Domini miſericordiam Aëtium aduenire, ad quem & Arelaten abierat, priùs ſuſpectus futuri. Adſpicientes autem de muro, néminem viderunt, & ille: Orate, inquit, fideliter. Dominus enim liberabit vos hodiè. Orantibus illis, ait: Adſpicite iterùm. Et cùm adſpexiſſent, neminem viderunt, qui ferret auxilium. Ait eis tertiò: Si fideliter petitis, Dominus velociter adeſt. At illi cum fletu & eiulatu magno Domini miſericordiam implorabant. Exacta quoq; oratione, tertiò iuxta ſenis imperium adſpicientes de muro, viderunt alongè quaſi nebulam de terra conſurgere. Quod cùm renunciarent, ait ſacerdos: Domini auxilium eſt. Intereà iam trementibus ab impetu arietum muris, iamq; ruituris, ecce Aëtius & * Theudo Gotthorum rex ac Thoriſmundus eius filius, cum exercitibus ſuis ad ciuitatem accurrunt, aduerſumq; hoſtem eijciunt ac repellunt. Itaq; liberata obtentu beati antiſtitis ciuitate, Attilam fugant. Hactenùs Gregorius Turonenſis, qui etiã poſteà ſubiungit, neminem ambigere debere, Hunnorũ exercitum B. Aniani obtentu fugatũ eſſe. Sequitur nunc in hiſtoria S. Aniani:

* Hunc alij Theodoricũ vocant.

Attila in fugam compellitur.

Poſt eam è barbaris reportatam victoriam, S. Anianus lętabatur in Domino, quòd in tanta calamitate, tamq; prę́ſenti diſcrimine, neminem è ſuis amiſiſſet, niſi ſi quis fortè diuinam deſperans opem, contra eius pręceptũ barbaro hoſti ſe vltrò tradidiſſet. Tanta autem meritis beati viri poſt eam victoriam extitit frugum vbertas in Aurelianenſi territorio, vt magna indè ad ſuperiorem lętitiam fieret acceſſio. Biennio indè elapſo, multis virtutũ ornamẽtis illuſtris B. Anianus, poſt calcatos ſeculi fluctus, iam emeritus miles, carnis nexibus expeditus, migrauit ad cęlos, ab ęterno & immortali rege ſeculorum ampliſſima prę́mia recepturus. Conditus aũt eſt ſepulcro ad occidentalem vrbis Aurelianenſis plagam in beatiſſimi martyris Laurentij æde, vbi meritorum eius prę́ſtantiam Chriſtus multiplici miraculorum gloria declarauit. Poſteà creſcente fidelium deuotione, ad orientalem ciuitatis partẽ extructo templo inſigni, corpus illius eò tranſlatum eſt, Chriſto pergente miraculorum ſignis mirificare ſanctum ſuum: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

E vita diſcedit S. Anianus.

In quodam MS. codice hæc annotata ſunt, quæ iam ſequuntur:

SAnctus Anianus ciuitatis Viennenſis indigena fuit, & parentibus nobilibus oriundus. Cuius germanus ſanctus Leonianus, Abbas fuit. Sanctus Anianus in adoleſcentia videns mũdi fallaces diuitias eſſe, reſpuens eas, extra ciuitatem cellam conſtruxit: vbi Deo fideliter ſeruiuit multis annis. Deindè audita fama ſanctitatis beati Euurcij, venit ad eum, & demùm ei in pontificatu ſucceſſit.

VITA B. GREGORII TVRONENSIS ARCHIEPISCOPI, PER CLERICOS TVRONEN. DESCRIPTA.

PROLOGVS.

OMnium quidem ſanctorum iurè memoria veneratur: ſed eos primùm fideles honorificant, qui vel doctrina, vel exemplo cæteris clariùs effulſêre. Porrò vnum de his beatum Gregorium Turonicæ ſedis Archiepiſcopum fuiſſe, eumque hac gemina dote reſplenduiſſe, non parua documenta produnt. Cuius nimirũ geſta, vel partìm neceſſariò ſcribũtur, nè

nè fama tanti viri quandoquè dubietatis nebula fuſcaretur. Et quidem ſatis eſt ad eius
gloriam, quòd Chriſtum, cui placere quæſiuit, conſcium habet in excelſo: ſed tamen &
hîc nefas eſt, illius laudes tacere, qui tot Sanctorum ſtuduit laudes propalare. Quæ ſcili-
cet relatio quantula erit, nec eius inſignia, vt ſunt, profert, quoniam plurimis, quæ opi-
nione feruntur, omiſſis, pauca quædam, quæ ex libris eius approbentur, attingimus.
Quòd ſi quis Iudaico more ſigna requirens, ſanctum quemlibet ſignorum quantitate Sed hi tamē
metitur: quid de beata DEI genitrice, vel de præcurſore Iohanne cenſebit? Saniùs ita- poſt exceſ-
que diſcernat, quòd in tremendo die multis, qui ſigna fecerunt, reprobatis, hi qui ſum è vita,
opera iuſtitiæ ſectati ſunt, ad dexteram ſuperni iudicis ſoli colligentur. Non igitur innumeris
præſulem noſtrum ob geſtum miraculorum commendamus, quanuìs & illa non corruſcārūt
omnimodò deerunt: ſed quòd mitis & humilis corde CHRISTVM imitatus miraculis.
fuerit, demonſtramus.

VITA.

GRegorius Celtico Galliarum tractu fuit exortus, Aruerni- Nouēbr. 17.
cæ regionis indigena, patre Florentio, matre Armenta- Patria & pa
ria procreatus: Et ſi quid diuinæ generoſitati terrena con- rentes S.
ducit nobilitas, parentes eius cùm rebus locupletes, tum Gregorij.
quoquè natalibus fulſerunt illuſtres. Sed quòd pleriſque
munijs diuinæ ſeruitutis quadam peculiari deuotione ità
videbantur annexi, vt quiſquis ex his religioſus nō exiſte-
ret, iurè degener notaretur. Ad quod adſtruendum, quid-
dam de propinquioribus inſeramus. Itaque Gregorius
quondàm ſenator Leocadiam duxit vxorem. Hęc de ſtir-
pe Vetij Pagati deſcenderat, quem Euſebius in quinto hi- Vetius Pa-
ſtoriarum libro Lugduni paſſum, ac inter reliquos tunc gatus mar-
temporis narrat glorioſiùs agonizatum. Quæ Leocadia peperit ſanctum Gallum Ar- tyr illuſtris.
uernicæ ſedis Epiſcopum, atque Florentium huius pueri genitorem. De hoc autem Flo-
rentio, ſed & de Armentaria matre, de Petro quoquè fratre eius, necnon & de vxore
Iuſtini ſorore eius, ac duabus neptibus, Heuſtena ſcilicet & Iuſtina, beatę Radegundis di-
ſcipula, libri miraculorum talia referunt, per quæ fides illorum & merita, non exigui
momenti fuiſſe dinoſcantur. Hæc autem Aruernis, quæ puero genialis humus fuit, ve-
hementer olìm caput extulerat, ità vt ſenatoribus velut vrbs Tarpeia prępolleret. Ab
his Gregorij parentela profluxerat. Hęc ſenatores, hęc Iudices, & quicquid de ordine
primariorum dixerim, proferebat. Id ſanè de parentibus dictum ſit, vt quia Dominus in Pſal. 13.
generatione iuſta eſt, ad laudem Gregorij proficit, quòd ei ſua progenies titulo ſancti-
tatis columna videatur. Huius genus & patriam Fortunatus commemorans, inquit:

Forte decus generis Turonicenſis apex
Alpibus Aruernis veniens mons altior ipſis.

Ad matrem quoquè eius:

Felix his meritis ſibi Machabæa, vel orbi,
Quæ ſeptem palmas cælo tranſmiſit ab aluo. 2. Macha. 7.
Tu quoquè prole potens rectè Armentaria felix,
Fœtu clara tuo, geniti circundata fructu
Eſt tibi Gregorij palma, corona, nouus.

Ità nobili ſtirpe nobiliſſima proles emergens, vt roſa quædam ſtipite gratior, de-
cus generoſitatis auctum in parentes refudit. Et quanuìs iam myſterij maieſtas in no-
minibus non quæratur, tamen hic, vt rebus aſſertum eſt, Gregorius competenti præſa-
gio appellatur. Sic enim Græcus vigilantem appellat. Hic deniquè non ſolùm terti- Luc. 12.
am vigiliam, ſed quod maius eſt, ſecundam quoquè, & quod rariſſimè videas, obſerua-
uit & primam. Et quia iugum Domini ab adoleſcentia portauit, ſedebit ſolus (vt Thren. 3.
ait Ieremias) vel certè prope Martinum. Vt autem ætatulæ robur admiſit, litera- Adhibetur
rum ſtudijs mancipatur: in quibus equidem ſtudijs primitùs ſub Gallo Epiſcopo, ſuo diſcendis li-
videlicet patruo, ſenſùs illius teneritudo coaluit. Cùm ergò iam in diſcendis notá- teris puer Gregorius.

rum characteribus ageretur, hunc diuina diſpoſitio virtutum auſpicijs initiauit, ſanctamque eius infantiam ſignorum oſtenſione nobilitauit. Nam pater eius nimia valetudine compræhenſus, lectulo decubabat: intimus oſſibus ardor furere, podagricus humor foris intumeſcere, vapor aridus ora perurgere cœpit, cùm quidam puero per

Viſio eius. viſionem appárens diceret, Legiſti librum Ieſu Naue? Cui ille, Nihil, inquit, aliud literarum attendo, præter notas, quarum nunc exercitio conſtrictus affligor. Nam hic liber ſi ſit, prorsùs ignoro. Et ille, Vade, inquit, fac haſtulam ex ligno, quæ poſſit hoc recipere nomen, ſcriptumque ex atramento, ſub paterni capitis fulcro collocabis: quod ſi feceris, erit ei præſidium. Manè facto, matri, quæ viderat, indicauit. Senſerat nimirùm ſancti puer ingenij, non ſuo, ſed matris, iudicio rem eſſe gerendam. Tum

Sanat patrē ſuum. illa iubet viſionem implere: factum eſt, & pater de momento conualuit. Quid ſanè rationabiliùs, quàm nomen I E S V, vel lignum ad reparandam ſoſpitatem congrueret?

Parentes eius vt reuerà nobiles erant, & in Burgundia diffuſi lati fundi poſſeſſores.

Nicetius Epiſcopus Lugduneñ. Sanctus verò Nicetius, vir totius religionis, qui Lugdunenſi præerat ciuitati, cùm prædicti parentes eum vicinarentur, puerum Gregorium acciri iuſſit. Quem ſanctus vir coràm poſitum aliquantiſpèr contemplatus, & neſcio quid diuinum in eo commentatus, iuſſit hunc ad ſe (iacebat enim in lectulo) leuari: ac velut paradiſi colonus, con-

Obſerua miram pudicitiam tanti Epiſcopi. ciuem ſibi futurum præſagiens, vlnis adſtrictum cœpit confouere, cùm quidem (quod reticendum non eſt) ità collobio ſe totum contexit, vt nec ſummis digitis puerum contingeret. Hoc ſanè caſtitatis exemplum iſdem puer adultus auditoribus ſuis frequenter inculcabat, ex hac perfecti hominis cautela ſuadens eos colligere, quantùm fragiles quique, lepóres debeant ac tactus vitare. Benedixit ergò puerum, & imprecatus illi proſpera, ſuis remiſit eum. Biennio verò poſt miraculum, quod dixeramus, fermè exacto, iam memoratus Florentius rediuiuo dolore captatus eſt: accenditur febris, intumeſcunt pedes, dolor peſſimus pedes intorquet. Perendinata peſtis ho-

Alia viſio pueri Gregorij. minem contriuerat, iam penè conclamatus iacebat. Intereà puer vidit iterùm in ſomno perſonam, ſeſe, Vtrum'ne librum Tobiæ cognitum haberet, interrogantem.

Tobi. 11. Reſpondit, Nequaquàm. Qui ait: Nóueris hunc fuiſſe cæcum, atque per filium ex iecore piſcis, Angelo comitante, curatum. Tu ergò fac ſimiliter, & ſaluabitur genitor

Iterùm ſanat patrem ſuum. tuus. Hæc ille matri retulit: quæ confeſtim pueros ad amnem direxit: piſcis capitur: quæ de extis iuſſa fuerant, prunis imponuntur. Non fefellit virum euentus: vt enim primò fumus odoris in naribus patris reflauit, protinùs omnis ille tumor dolorque diſ-

Luc. 1. ceſſit. Si magnum eſt, os Zachariæ Iohannis merito fuiſſe reſeratum, nec modicum vtiquè eſt, Florentium non ſemèl, ſed bìs, per filium eſſe curatum. Senſerant ex hoc ijdem parentes, quòd dextro pede potiſſimè foret innexurus, nec ignorare poterāt, quin illum diuina diſpoſitio dexterioribus officijs aptauiſſet. Quem tamen non continuò totonderunt, ipſius (vt reor) aſſenſum in ſuſcipiendo clericatu poſtulantes. Literarum tamen ſtudijs inſtantiùs applicatur.

Adhuc itaque laicus tam ſenſu quàm corpore adoleuerat, cùm ſubitò nimia febrium ac ſtomachi pituita comprehenſus, cœpit grauiter ægrotare, languor per dies ingraueſcere, medicinalis induſtria nihil proficere. Quem patruus Gallus frequenter viſitabat: genitrix verò, vt mater, cum lamentis aſſiduabat. Sed cùm iam de humano auxilio deſperaretur, cælitùs adoleſcenti ſuggeſtum eſt, quô ſe ad diuinum conferret.

* Illidij Rogat igitur, vt ad ſepulcrum ſancti * Elidij (erat enim iuxtà) portari deberet: ſed ei parùm profuit, quia tunc differebatur, quod per illud incommodum quærebatur. Domì reportatus, ità cœpit poſt paululùm tormentari, vt putaretur ad exitum vrgeri. Vexatio tandèm fecit cauſam intelligi. Conſolatur eos, qui flebant, dicens: Ad ſepulcrum beati Elidij me ſemèl adhuc deferte: fides mea eſt, quòd ille & mihi ſanitatem, &

Nota priſcorum fidem de Sanctorū virtute & ope. vobis mox præſtabit lętitiam. Tunc verò illic deportatus, voce qua poterat orationem fudit, ſpondens, quia ſi ab hoc contagio liberaretur, clericatûs habitum ſuſcipere nec prorsùs moraretur. Dixerat, & ſenſit protinùs diſcedere febrem: & à naribus eius copia ſanguinis defluente, ſic omnis illa valetudo diſparuit, àc ſi legatus quidam re, pro qua venerat, obtenta, diſcedere feſtinaret. Ità comam depoſuit, & ſe diuinis obſequijs

Fit clericus tōſo capite. ex toto mancipauit.

Cùm

Cùm ergò ſanctus Gallus ad emeritam beatæ vitæ coronam vocaretur, vir Domini Auitus adoleſcentem ſuſcepit: qui cùm eius ingenium, morumque habitudinem explorauiſſet, magiſtrorum diligentiam adhibuit, & quanta vel ipſius induſtria, vel eorum ſedulitas velocitate poterat, ad arcem ſapientiæ prouexit. Hęc in vita beati Elidij reperies. Porrò autem in diſcendis literarum ſtudijs ea ſe diſcretione exercuit, vt vtráque nimietate careret, nec poëtarum nænias ex toto horreret, nec (vt pleriſq; mos eſt) his indecentiùs hęrens, earum lenocinio mente ancillaretur. Fecit enim, quod ſuffecit. Aciem cordis velutì ad quandam cotem exacuit, & ità quasì ab Aegyptijs vaſa aurea promutuans, & ad eremum, qua manna comederet, demigrans, in perſcrutandis diuinarum ſcripturarum potentatibus intrauit. Quod ipſe de ſe loquens oſtendit, dicens: Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, non Iouis ſtupra commemoro, & cętera monſtra, quæ illic ſequutus annectit, vſque dum diceret: Hęc omnia tanquàm citò ruitura deſpiciens, ad diuina potiùs & Euangelica miracula reuertar: Non enim vinciri cupio meis retibus, vel inuolui: in quo ſe oſtendit ſciſſe hęc quidem, ſed saniori iudicio reſpuiſſe. Tempore pręſtituto Diaconus ordinatus eſt. Quære hāc Tomo 4. 7. Iulij: ſed ſub Illidij nomine. De Gloria Martyrum lib. 1. cap. 1.

Ea tempeſtate erat quidam vir Aruernicus, qui lignum de ſacroſancto beati Martini ſepulcro detulerat. Sed cùm ligni reuerentiam incautus negligeret, omnis eius familia grauiter ægrotare cœpit. Cùm ſubindè languor ingraueſceret, & ille cauſam percuſſionis ignorans, minùs ſe emendaret, vidit in ſomno perſonam terribilem, cur ſecuritá ageretur, percontantem. Qui cùm ſe neſcire diceret, Lignum, inquit, quod de lectulo domini Martini tuliſti, negligenter hìc retinens, damnum incurriſti. Sed vade nunc, defer illud Gregorio diacono. Dignus iam (vt reor) idem Leuíta figurabatur, cui dominus iſte Martinus precioſa quæque ſui gregis eſſet commendaturus. Tunc temporis apud Aruernum plerique in habitu religionis viri fulgebant, quos idem iuuenis nunc cum beato Auito, nunc ſemotìm inuiſebat, quatenùs vel ab eis exempla pietatis aſſumeret, vel ipſis, quod fortè deerat, mutua charitate præſtaret. Nimirùm in his Chriſtum colebat, & velutì ſolis iubar in vertice montium refulgens, in his interìm, dum in ſeipſo videri non poteſt, Chriſtum reſpiciebat: ad hoc animum intendens, vt ad laudem CHRISTI proferret, quicquid per eos, vel etiam per illos, qui iam cælo præceſſerant, operari dignabatur. Sanè inter cæteros, in quibus vt diximus, Chriſtus velut in montibus reſplendebat, dominum glorioſum Martinum depræhenderat, qui reliquos velut quidam Olympus excedit, & luculentiùs, vtpotè & terræ vicinior fulgor, ipſa aſtra reuerberat: in cuius vtiquè veneratione totus orbis meritò iam olìm coniurat, in huius deſiderio Gregorius ex aſſe inferbuit. Hunc ſemper in corde, hunc in ore gerens, laudem eius vbiquè ſpargebat. Dum verò mentis animum in exercitio virtutum defigeret, caro eius à proprijs viribus labaſcebat. Ità quippe mos eſt. Hinc eſt, quòd Daniel poſtquàm Angelicæ viſionis contemplatione leuatus eſt, à carnis virtute deficiens, per multos dies ægrotauit. Liberter inuiſit viros religioſos. Præclara S. Martini laus. Dan. 8.

Hic itaque virtutibus proficiens, ſed viribus corporis intabeſcens, aliquandò valetudinem cum febre & puſtulis incurrerat. Qua tandèm ità confectus eſt, vt vſu cibi potuſque negato, huius vitæ ſpem amiſerit. Vnum tamen ſupererat, quòd eius fiducia Martino innixa, nullatenùs vacillabat: quinimmò feruentiùs flagrans, tanto eiuſdem Martini deſiderio ſuccenſus eſt, vt cùm mors penè caput illi merſerit, ad viſendum tamen eius ſepulcrum, iter arripere non dubitauerit. Nec eum ſui dehortari poſſent, cùm obnixè reſtiterint: quia corporis illa febris, febre vincebatur amoris. Et quidem actis duabus vel tribus manſionibus, itineris occaſione iridèm languor inualuit. Sed nec tunc omninò cogi potuit, quin ad propoſitam Martini fiduciam feſtinaret, nomine diuinæ maieſtatis dehortatores obteſtans, vt vel viuum, vel fortè defunctum ſe, ante eius ſepulcrum exponerent. Quid plura? Peruenit vtcunquè: probata fides, perfectæ ſalutis compos effecta eſt. Et non ſolùm ille, ſed & Armentarius quidam ex eius clericis, qui ſenſu penitùs caruerat, merito prædictæ fidei ſanatus eſt. Agens itaq; tam pro ſe, quàm pro illo gratias, amore Martini exatiatus, vel potiùs magìs ſuccenſus, ad patriam redijt. Ad ſepulcrū S. Martini ſanatus eſt Gregorius.

Aliquandò verò cùm iter de Burgundia ad Aruerniam ageret, magna contra ſe tempeſtas exoritur, denſus aër in nubibus cogitur: crebris ignibus cælum micare, validiſque tonitruorum cœpit fragoribus reſonare. Omnes palleſcere, immi- Nota hæc de ſacris reliquijs.

nensque

nenſque periculum pauitare. Sed Gregorius amicus ſanctorum, reliquias (has enim indeſinenter collo ferebat) de ſinu protrahit, & minacibus conſtanter nubibus opponit. Quæ protinùs diuiſæ, dextra læuaque prætereuntes, illæſum iter gradientibus præbuerunt. At ſuperbia, quæ plerunquè virtutibus nutritur, iuuenili animo protinùs irrepſit: priuatìm gaudet, ſuisque meritis præſtitum arrogat. Sed quid tam vicinum ſuperbiæ, quàm caſus? Nam equus, cui inſederat, ilicò lapſus, hunc ad terram grauiter eliſit, ità vt omni corpore contuſus, vix aſſurgere poſſet: cauſamq; intelligens, ſatìs deincèps cauit, nè ſe vanæ gloriæ ſtimulus qualibet ſub occaſione deijceret: ſed quotiès per eum aliquid diuina virtus egiſſet, non ſuis meritis adſcriberet, ſed virtuti reliquiarum, quas (vt diximus) perindè ferebat. Quod factum ſi diſcuſſeris, mirabilius eſt ſuperbiam correxiſſe, quàm nubem diuiſiſſe. Erat autem in orationibus aſſuetus, præſertìm quietis horis.

Eccè vt Deus in ſancto viro non ſinit inultã inanis gloriæ culpam.

Solennitas S. Mariæ.

Solennitas beatæ Mariæ Virginis aduenerat. Siquidem apud Aruernum in villa Marciacenſi eius reliquiæ continentur. Tunc fortè Gregorius intererat: qui, cæteris alto ſopore depreſſis, ad ſecretam orationem ſuo more proceſſit, conſpicatusque eminùs, videt oratorium ingenti claritate fulgere. Credit igitur aliquos deuotorum iam ad celebrandas vigilias proceſſiſſe. Viſione tamen luminis attonitus, illò prætendit, cuncta ſilentio data deprehendit. Ad ædificium tranſmiſit, ſed interìm oſtium ſpontè reſeratur. Ille ad Angelicas excubias reuerenter ingreſſus, diuinam viſitationem ilicò agnouit. Claritas, quam aforìs mirabatur, protinùs diſceſſit, nihilq; per virtutem glorioſæ Virginis videre potuit.

S. Euphronius Epiſcopus Turonenſis.

Anno centeſimo ſeptuageſimoſecundo poſt tranſitum domini Martini, Sigeberto rege anno duodecimo regnante, beatus Euphronius, qui inter virtutes conſeneſcens, tanta gratia donatus eſt, vt ei prophetiæ ſpiritus ineſſe viſus ſit: appoſitus eſt ad patres ſuos: tempusque aduenerat, vt Gregorius amore beati Martini dudùm flagrans, & ad paſtoralis officij miniſterium idoneus Epiſcopus, cathedram eius vice ſua regendam ſuſcipere debuiſſet. Cùm igitur beatus Euphronius obijſſet, Turonici de eius ſucceſſore tractaturi conueniunt. Sed facili diſcrimine ſuaſum eſt cunctis, Gregorium in electione præferendum. Perſonam in loco frequentiſſimam iam olìm ſciebant, pluraque eius geſta viro digna conuenerãt. Tunc verò cunctis in conſona voce coëuntibus, cerneres Deo fauente cauſam proſperari. Nam clericorum turba, nobilibus viris conferta, plebsque ruſtica ſimul & vrbana, pari ſententia clamant, Gregorium decernẽdum, cùm claris meritis, tum quoquè nobilitate pollentem, ſapientia præcipuum, generoſitate primum, principibus notum, ac ſua probitate reuerendum, omnibusque officijs habilem. Legatio ad regem dirigitur, cùm quidem Deo diſpenſante, Gregorius coràm reperitur. De hac igitur conuentus, quanta humilitate ſe excuſare tentauit, quibus modis ſubducere viſus eſt? Sed quia velle Dei eſt hinc, cætera flectuntur. Hunc rex authoritate cogit, hunc Brunechildis regina perurget. Sed quoniam diſcreta humilitas obedientiam non recuſat, tandèm aliquandò aſſenſus eſt. Quem, vt credo, nè qualibet occaſione delatus profugeret, ſtatìm Aegidius Rhemenſis Archiepiſcopus ordinauit, vt Fortunatus Poëta ſcribens, ait:

Vide quàm cupiat ſubterfugere Epiſcopatum.

Martino proprium mittit Iulianus alumnum,
Et fratri præbet, quod ſibi dulce fuit:
Quem patris Aegidij Domino manus alma ſacrauit,
Vt populum recreet, quem Radegundis amet.
Huic Segebertus ouans fauet, & Brunichildis honori.

Sedes itaque Turonica octauodecimo die, poſtquàm Euphronium amiſerat, Gregorium ſuſcepit. Turonenſibus verò nouo paſtori triumphanter exilientibus, hoc prædictus Poëta panegyricum carmen procudit:

Turonenſis creaẽ Epiſcopus.

Plaudite nunc populi Turoni, vota tenentes,
Præſulis aduentu ſpes gregis eccè venit.
Hoc puer exertus celebret, hoc curua ſenectus,
Hoc commune bonum prædicet omnis homo.

Et cætera, quibus hunc & à Turonenſibus deſideratum, & ad cathedram legaliter ingreſſum oſtendit. Adeptus ergò præſulatum, qualis vel quantus fuerit, vt compendiosè dicatur, & plures eccleſiæ, quas nouiter conſtruxit, vel quarum ſartatecta reſtaurauit, inſinuant, & libri in laudem Sanctorum, vel in expoſitione ſanctarum

ſcri-

ſcripturatum editi, quamprimùm demonſtrant. Matrem nanque Eccleſiam, quam dominus Martinus conſtruxerat, nimia vetuſtate confectam, arcuato ſchemate reparauit, atque hiſtoriatis parietibus per eiuſdem Martini geſta decorauit. Quod Metricanorus noſter non tacuit, dicens inter cętera:

Fortunatũ dicunt.

Martini auxilijs operando Gregorius ædem
Reddidit iſte nouus, quo fuit ille verus. Et item:
Fundamenta igitur reparans hæc priſca ſacerdos,
Extulit egregiùs, quàm nituere priùs.

Sed plures alias (vt diximus) conſtruxit, ſicut in ipſius Chronicis reperitur, vt eſt eccleſia ſanctæ Crucis, vel in Afrenſi villa. In conſtruendis verò ſpiritualibus templis, videlicet in cuſtodia gregis, quàm certatim ſeſe impenderit, vel ex hoc animaduertitur, quòd nec ab ipſis quidem ſanctis viris ſtudium ſuæ prędicationis * conſtituit. Nam vt de his taceatur, quorum, vt ait Apoſtolus, peccata manifeſta ſunt, de quibus ſuperfluò quicquam diceremus, ad oſtendendum quantoperè circa perfectiores ſolicitus extiterit, duos ſaltem eorum, quos ob ſanctitatis inſignia vix preter Gregorium aliquis arguere pręſumeret, ad medium deducantur. Haud longè enim poſt eius ordinationem ſanctus Senoch Abbas de cella egreſſus, ad eum ſalutandum profectus eſt. Quem ſanctus vir magna reuerentia ſuſceptum, mutuoque colloquio ſensim exploratum, peſte ſuperbiæ mox perſenſit infectum. Sed gratia, quæ in diſcernendis ſpiritibus huic ſuppeditabat, illum ab eadem ſuperbia penitùs expurgauit. Nec diſſimili virtute circa beatum quoquè Leobardum extitit ſolicitus: quem nequam ſpiritus ità ſiniſtris cogitationibus agitabat, vt propter quandam verborum contumeliam, qua ſe dudùm recluſerat, migrare decreuiſſet. Sed nec iſte potuit incurrere caſum, qui Gregorium meruit habere ſubleuantem. Nam cùm ſolitò ad maius monaſterium, quaſi ſacra Martini veſtigia deoſculaturus adiret, ſolicitus paſtor qualiter ouis amore Chriſti vinculata ſe gereret, ad eius tugurium diuertit. Cui mox ille ſecreta cordis, quæ diabolus quaſi rationabilia cõfinxerat, eidem reſerauit. Qui protinùs, ſagaciſſimo vt erat ingenio, diaboli commenta depræhendit, & non minimo dolore ſuſpirans, increpare hominem cœpit, ac diabolicam calliditatem verbis competentibus denudauit, domumque reuerſus, libros ad propoſitum monachorum ei congruos pia ſolicitudine tranſmiſit. Quibus relectis, non ſolùm ab illa, quam patiebatur, incurſione curatus eſt, ſed etiam in ſenſus acumine multùm prouectus. Nihil ergò nunc magnificentius quæras, nihil in laude Gregoriana præſtantius expectes. Si anima corpore melior, ſatiùs eſſe quenquam in ea ſuſcitari, nec quiſquam mendax negare poteſt. Vox autem eius quàm imperioſa fuerit, vel ea quæ dicebat auctorioſa vita ſubditis inculcauerit, diligens lector in ipſius libris explorabit. Verùm (vt ſuprà retulimus) incommodo corporis frequenter ob iniuriam carnis fatigabatur: ſed quotiès corpuſculum, nimio virtutum exercitio fatigatum, languor inclementiùs pulſauiſſet, ille ad Martinum ſuum decurrens, concitè ſanabatur. Hoc ſæpiſſimè fiebat. Quandò autem & qualiter, in deſcriptione miraculorum ità dirigitur, vt meritò dilectionem delectet: ſiquidem vt diſcretus & humilis, corporea medicamenta ſibi primus adhibebat. Sed quanto ille humiliùs expetebat, indignum ſe iudicans, cui medela per miraculum dari debuiſſet, tanto diuina largitas hunc ad ſolam ſuæ potentiæ medicinam reſeruabat.

Eccleſia S. Crucis.

for. abſtinuit.

1. Tim. 5.

In quibuſdam ſanctis viris aduertit & corrigit vitia quædam.

En vt tãtus vir ſæpè cõfecto corpore, B. Martini interceſſione ſanatus eſt.

Contigit aliquandò, vt ſolita beati Martini virtute ab vnius temporis dolore ſanaretur: cui poſt paululùm cogitatio per inſidiatorem ſubijt iniecta, quòd pulſus ille venarum, ſanguinis poſſit minutione ſedari. Dum id apud ſe volueret, amborum temporum venæ proſiliunt. Renouatus dolor vndantiùs irrumpit, ſed ille cõcitus ad baſilicam properat. Veniam priùs pro cogitatione precatur: dehinc palàm ſancti ſepulcri capita attigit, & ilicò ſanus abſceſſit. Multa (fateor) in laudibus diuerſorum iam ingeſſerat: ſed quanuis amore Martini vehemẽtiùs inferueret, ad ea tamen, quæ de eius miraculis ſcribenda erant, ſe nullatenùs dignum iudicabat, donèc bis & tèr per ſoporem admonitus, ſi taceret, crimen incurrere minaretur. Deniquè oratoriũ S. Stephani, quod in ſuburbio eſt, iuſſerat prolõgare, & altare, vt erat integrũ, in anteà promoueri: ſed quia nihil de pignoribus ibidèm reperit, vnũ ex Abbatibus, vt eiuſdem martyris reliquias exhiberet, ad Epiſcopũ, claue tamẽ oblitus, direxit: qui capſam obſeratã reperiens, quid faceret, dubitabat: ſi ad Epiſcopum pro claue rediret, moroſum erat: ſi capſam exhibuiſſet, ob multorum

Tactu ſepulcri ei' ilicò curatur.

torum pignora ſanctorum,quæ ibi continebantur,moleſtum ei eſſe ſciebat. Cùm igitur apud ſe hęſiſſet, vt diuina gratia cooperatricem ſe Gregorio teſtaretur, capſam exilientibus repagulis adſpicit reſeratam. Tunc gratias agens, reliquias non ſine admiratione multorum Gregorio detulit: qui reuerſus, capſam, vt reliquerat, obſeratam inuénit.

S. Gregorius multa facit miracula, ſed ea ſanctis adſcribit.

Multa quidem Gregorius, quæ inſequi longum eſt, in ſalute languentium operabatur,quæ tamen ſub obtentu ſanctorum, quorum reliquias perindè ferebat, à ſuis meritis excludere nitebatur: cùm quidem hæc tanto veriùs per ipſum fiebant, quanto ipſe humiliùs alijs tribuebat, vt eſt illud: Cùm aliquandò per viam graderetur, & Crucem auream cum reliquijs beatæ Mariæ ſemper Virginis, vel beati Martini, collo geſtaret, procùl à via cuiuſdam pauperis hoſpitium incendio conſpicit concremari. Erat autem (vt eſt in vſibus pauperum) folijs atque ſurculorum cremijs, ignium videlicet fomentis,contectum. Hac illacq; miſer cum vxore & liberis curſitare & ſtrepere,aquam aduehere.Sed iam flammæ pręualuerant,nec poterant mitigari. Tunc verò Gregorius accurrit, & contra flammarum globos Crucem eleuauit: moxque in adſpectu ſanctarum reliquiarum ità totus ignis obſtupuit, vt nec ea, quæ iam appręhenderat, vltrà vel ad modicum vſtulare poſſit.

Nota hæc.

Vide miraculum.

Cauſa fuerat,qua Rhemenſe oppidum adire debuerat. Cumque ab Aegidio pontifice humanitùs fuiſſet ſuſceptus, ibidèm noctù quieuit. In craſtinum verò illuceſcente Dominica, ad eccleſiam, Epiſcopo colloquuturus,venit. Cùm autem eius aduętum in ſecretario præſtolaretur, (nolebat enim in eccleſia loqui) Sigo ferendarius quondàm Sigeberti,ad eum acceſſit. Quem ille oſculatum ſedere iuxta ſe fecit. Dum aliquantiſpèr ſecum ſermocinarentur, & ille de ore Gregorij penderet, ſubitò auris eius, quæ pridèm obſurduerat,cum quodam crepitu reſerata eſt. Ille gratias cœpit agere,& quid ei per Gregorium præſtitum ſit,manifeſtare. Sed vir Domini,conſuetæ non immemor humilitatis, hominem ab hac æſtimatione ſubducere nitens: Noli, ait, dulciſſime fili, mihi aliquid gratiæ referre, ſed beato Martino, per cuius reliquias, licèt indignus,quas defero,tibi auditus reſtitutus eſt,ſurditas depulſa.

Obſerua humilitatē.

Virtus nanque charitatis in illo præeminebat adeò, vt ipſis inimicis affectum dilectionis impénderet,vt ſequenti patebit exemplo. Quodam enim tempore factum eſt,vt ad venerabilem matrem ſuam in Burgundia properaret.In ſyluis verò abiegnis,quæ trans Verberim fluuium ſitæ ſunt, latrones incurrit, qui tanto impetu ſuper comitatum eius irruere viſi ſunt,vt non modò eos expoliare,ſed & occidere velle putarentur. Quorum aſſultu Gregorius terreri non potuit, qui præſidio Martini circunſeptus incedebat. Cuius mox auxilium flagitans,ità ſibi adeſſe expertus eſt,vt latrones velociùs quàm emerſerint,fugam inirent.At Gregorius vſus conſueta pietate, nec in perturbatione turbatus,fugientes reuocat ad cibum,& ad potum inimicos inuitat.Sed crederes eos fuſtibus agi, & inuitos equos contra poſſibilitatem calcaribus vrgere, vt nec reuocantem audire poſſint. Ità Gregorius ſupernis auribus oſtenſus eſt vicinus, & operibus charitatis intentus.

En quanta virtus ſanctorum.

Fides & deuotio populi valdè per Gregorium ſuccreſcebat. At malignus hoſtis non modico dolore torquebatur. Vndè factum eſt, vt vim ſuæ malignitatis ferre non ſuſtinens, vel paſtoris, vel gregis fiduciam apertis vocibus dementare conaretur. Ipſa nanque Natalis Domini die,cùm Gregorius pontificale feſtum in principali baſilica, ſicut mos eſt,ſolenniter celebrare procederet,quidam ex energumenis atrocior cęteris, cœpit nimiùm debacchari:& ſequētibus,vel obuiantibus turbis, quæ Gregorium ſepſerāt, ſe obuium ingerens: Fruſtrà, inquit, Martini limina petitis, caſsò eius ædem aditis, qui vos propter multa crimina dereliquit.Eccè vos abhorrens,Romæ mirabilia facit. Hæc & alia plura cunctis,vt erant conſtipati, populis verba diabolus inſibilat. Ad quam vocem non ſolùm ruſticorum corda exturbantur,ſed & clerus,quin & ipſe Gregorius pauore concutitur. Ingredientes autem cum fletu magno baſilicam, omnes pauimento proſternuntur,orantes,vt ſancti viri pręſentiam mererētur. Quidam verò,cui ante tres annos ambæ manus cum vno pede contractæ erant, ante ſanctum altare cum reliquis proſtratus,beati Martini auxilium poſtulat:qui ſubitò nimia febre circūdatus,tanquàm in eculeo torquebatur extenſus.Inter hęc,ſancta ſolennia gerebantur. Cumque ſanctus pontifex fletibus inſiſtens, beati Martini pręſtolaretur aduentum, diuino myſterio palla iam

Inuidia maligni dæmonis.

Inuocatus S. Martinus ſanat contractum.

iam ex more cooperto, languidus ad plenum reſtituitur ſanitati. Quarè Gregorius admodùm gauiſus, omnipotenti Deo gratias agit, oculosq́ue lachrymarum imbre ſuffuſus, in hac ad populum voce prorumpit: Timor à cordibus veſtris, fratres, abſcedat, quia nobiſcum beatus cõfeſſor inhabitat: nec omninò credite diabolo, qui ab initio mendax eſt, & in veritate non ſtetit. Cùm hęc & alia verba conſolatoria adſtantibus inferret, omnium luctus laxantur in gaudium, multoq́ue alacriores, quàm venerant, ad ſua per Martinum atque Gregorium rediêrunt. Ioan. 8.

Quia verò Natalis Domini mentionem fecimus, quid aliquandò in hac die pontifici noſtro contigerit, memoremus. Nam in ſacroſancta huius Natalis nocte pridianis vigilijs fatigatus, cùm paululùm ſe cubito collocaret, vir quidam ad eum concitus venit, dicens: Surge, reuertere ad eccleſiam. Ille expergefactus, ſignum Crucis ſibimet imprimens, iterùm obdormiuit. Nec deſtitit vir ille, quin hominem ſecundò moneret. Sed cùm excitus grauem ſe adhuc ſentiret, rursùs obdormiuit. Tum verò ille vir tertiò veniens, maxillæ eius alapam impreſſit, dicens: En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & tam diù ſopore deprimeris? Qua Gregorius voce perculſus, pernici velocitate ad eccleſiam eſt regreſſus. Adeò ſupernis oculis gratus extitit, vt nec humanitate cogente, negligẽtiam pati permiſſus ſit ſuæ ſalutis. Viſum eſt hoc inſerere lectioni, qualiter eum Deus arguere voluerit, nè vel aliorum leuitate peccaret. Nam cùm hunc à deſperato languore beatus Martinus ità ſanaret, vt ad eccleſiam in craſtino properaret, nè ſe in ſolennijs Miſſarum fatigaret, vni presbyterorum hęc celebrare pręcepit. Sed cùm presbyter neſcio quid ruſticè feſtina verba depromeret, nonnulli de circunſtantibus eum irridere cœperunt, dicentes, melius fuiſſe tacere, quàm ſic incultè loqui. Nocte autem inſequuta vidit virum dicentem ſibi, de myſterijs Dei nequaquàm diſputandum. Satìs dehinc apud eum conſtitit, nè ſtultos & faciles ante ſe permitteret de beatis ſolennijs obtrectantes. Vigiliæ Natalis Domini.

Sæpiùs autem vir Domini, ſicut verus & gregis & ſuimet conſultor, vel ſubditorum vtilitate, vel propriæ ſalutis cauſa longiùs procedebat. Aliquandò igitur ſepulcrum beati Hilarij ſupplicaturus adiuit, cùm ad viſendam quoq; ſanctam Radegundem reginam diuertit. Factum eſt autem, cùm hi duo tanquàm incolæ paradiſi ſecum de cęleſtibus fabularentur, oleum quod ante pignora ſanctæ Crucis guttatim illic defluere ſolebat, ſic in aduentu Pontificis auctum eſt, vt infra vnius horæ ſpatium vltra vnum ſextarium exundaret. Porrò cùm hęc beata regina ad regem eſſet accerſenda cęlorum, vir Domini Gregorius de eius tranſitu nuncium accepit. Cumq́ue illa iam eo accurrente migrâſſet, ſancta eius membra ſepulturæ locauit. Quo quidem tempore altare ſolenniter benedixit: operculum tamen Epiſcopo, qui tunc fortè deerat, reſeruauit. Peregrè abit ad ſepulcrum S. Hilarij. Nota rem ſtupendam.

Cauſa fuerat, qua Germanum fluuium iuxta Blauienſe caſtrum tranſmeare debuerit. Sed idem fluuius ità tunc intumuerat, vt intuentibus non paruum horrorem incuteret. Non longè autem ſanctus Romanus presbyter requieſcit, quem noſter, vt vita eius perhibet, Martinus tumulauit. Cùm igitur hinc procella vẽtorum, illinc montes vndarum ingens periculum nauigaturo minarentur, oculos ad cęlum erigens, & ad eccleſiam prędicti Romani ſubindè reſpiciens, adeò omne pelagus mox cõplanauit, vt compreſſis fragoribus, in ripam alteram ſine periculo veheretur. Sedantur fluctus fluminis.

Sexdecim annos hic in Epiſcopatu exegerat, cùm æquiuocus eius ille Magnus Gregorius in ſede Apoſtolica ſubrogatur. Siquidem opinata res eſt, quòd dudùm alter alteri peculiari ſit amicitia deuinctus. Nec immeritò tamen hunc Fortunatus Gregorio comparat Nazianzeno, tanquàm ille datus ſit Orienti, Romenſis Meridiei, aſt hic noſter Occidenti. Cùm igitur ſacra Apoſtolorum limina expetîſſet, magna cum reuerentia ſanctus eum Papa excepit. Quem ad beati Petri confeſſionem introducens, à látere conſtitit, pręſtolans quò aſſurgeret. Interìm autem (vt erat ingenio profundiſſimus) ſecretam DEI diſpenſationem admirans, conſiderabat in huiuſmodi hominem (erat enim ſtatura breuis) tantam gratiam cælitùs profluxiſſe. Quod ille mox diuinitùs perſentiens, & ab oratione ſurgens, placidoq́ue, vt erat, vultu ad Papam reſpiciens: Dominus, inquit, fecit nos, & non ipſi nos: idem in paruis, qui & in magnis. Cumq́ue id ſuæ cogitationi ſanctus Papa reſponderi cognoſceret, ipſa ſua deprehenſione gauiſus, gratiam, quam hactenùs in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deincèps habere cœpit: ſedemq́ue Turonicam ità nobilitauit, vt auream ei S. Gregorius Papa. Aureã cathe-

thedrā dat ci ſanctiſſimus Papa. cathedram donaret, quæ apud præfatam vrbem in poſterum ſeruaretur.

Iam verò beatus Martinus, hunc alumnum ſuum magnificans, vſquequaquè ei ſe propitium multis modis demonſtrauerat. Sed cùm operibus eius cooperatorem quoquè ſe oſtenderet, aliquādò præſentiam ſuam, licèt inuiſibili ſuo quo videri ſolet ſplendore, manifeſtauit. Nam oratorium ex promptuario prædeceſſoris ſui apud Turonum conſecraturus, reliquias ſancti Saturnini martyris, ac domini Martini à baſilica ſuſceptas, cum ingenti veneratione deferebat, (erat enim ſacerdotum ac Leuitarum in albis veſtibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus, ſed & populi ſecundi ordinis magnus conuentus) radiantibus ſolenniter cereis, Crucibus in altum ſublatis. Cùm ità veniretur ad oſtium, terribilis fulgor cellulam ſubitò perfundens, omnium oculos nimio perſtrinxit ſplendore: qui diutiùs durans, hàc illacque ſicut fulgur diſcurrebat. Omnes nimio pauore perculſi, ſolo iacebant. At Gregorius vt tantæ virtutis conſcius, conſtanter eos exhortans: Nolite, inquit, timere: rememoramini qualiter globus ignis de capite beati Martini egreſſus, cęlum viſus eſt conſcendiſſe, & ob id nos cum his ſanctis reliquijs ipſum credite viſitâſſe. Tunc vniuerſi magnificauerunt Deum, & ſenior cū electis dicebat: Benedictus qui venit in nomine Domini: Deus Dominus & illuxit nobis.

Obſerua de cereis & Crucibus.

Pſal.117.

Pauca hęc de noſtro præſule dicta ſint, non vt miracula eius, quæ reprobis dari ſolent, commendemus, ſed vt nec hanc quidem gratiam illi defuiſſe monſtremus. Cæterùm ad eius gloriam commendandam illud ſufficiat, quòd humili corde Chriſtum ſequutus eſt, & quòd non ſperauit in pecuniæ theſauris, (Hoc vtiquè eſt, mirabilia feciſſe) & vt partìm ſuperiùs monſtratur, à peccatorum eſt laqueo cuſtoditus. Super omnem quippe gloriam, eſt à peccatis protectio. Vigeſimo & primo igitur Epiſcopatûs ſui anno, tanquàm ſeptenario annorum numero tèr in fide ſanctæ Trinitatis completo, appoſitus eſt ad patres ſuos, non tam dierum, quia fermè triecennalis ordinatus eſt, quàm perfectione plenus. Qui tamen non vſquequaquè videtur clauſus in tumulo, cui reſtat, vt vel lingua viuat in mundo. Et quia, ſicut credimus, beato Martino in cælo eſt ſociatus, ſancto etiam corpore eſt illi in ſepulcro vicinus. Porrò Turonicenſes, nè diuinis muneribus videantur ingrati, ſemper neceſsè eſt vt retractent, quantoperè ſint à DEO ſuffulti. Datus nanque eſt eis patronus, non qualiſcunque, ſed Martinus, de cuius laude quid primum vel ſpeciale dicatur, cùm, vt ſcriptum eſt, eius minima, aliorum maximis maiora eſſe manifeſtum ſit? tamen quanti habendus ſit, teſtantur vniuerſæ, vt ità dicam, mundi nationes, quæ illum ità priuato affectu diligunt, vt etiam in noſtro tempore, quandò nimiùm iam charitas refrigeſcit, multos tam gente, quàm lingua ignotos, ad eius ſanctiſſimum tumulum confluere videamus, vt meritò de eodem Martino dicatur: Cuius vultum deſiderat vniuerſa terra. Quorum vtiquè ſtudia noſtram, qui vicini ſumus, inertiam iurè vehementer redarguunt: non tamen ſine diuino moderamine conſtat, quòd eius amor ità omnium cor penetrauit, quòd eius memoria, velut alterius Ioſiæ, tam dulcis eſt omnibus, & quòd per omnes fines terræ ità iam patuit, vt quòd Chriſtus habet nomen, Martinus honorem. Datus eſt eis & Gregorius, vir non ſolùm ſanctitate, ſed & doctrina clarus, nè vrbs Turonica obſcurior videretur, ſi ſcriptorum officio caruiſſet: quin potiùs ſicut vrbs Romulea poſt Apoſtolos illuſtratur in altero Gregorio, ità vrbs Turonica poſt Martinū decoratur in iſto. Quem videlicet, vel apud Deum, vel apud Martinum aduocatum quendam atq; ſequeſtrem habere confidamus, eiq; noſtras neceſſitates ad expediendum committamus. Verùm ille non erit immemor vel ſuæ, vel Martini miſericordiæ, quam nobis tantoperè inſinuare curauit: quippe qui ad hunc inſinuandum eius miracula digeſſit, vt quiq; futuri audientes quanta & qualia viſibiliter operetur, quàm deſperatos languores ſanet, de potentia vel de patientia eius nullatenùs dubitēt. Et ſi pro diſpenſatione temporum contigerit corporea miracula ceſſare, ſemper tamen credamus illum in noſtris animabus ſuæ virtutis medicinam operari. Gregorius igitur Martini miſericordiæ conſcius, ſemper illi de grege ſuo ſuggerat, ſemper illum pro ſtatu ſancti loci ſui, ac pro totius regni ſalute interpellet.

Sanct. Gregorius exceditè vita.

Dialogo 2. Sulpicij.

S. Martinus quāti habitus.

Eccli.49.

Nec prętereundum, quomodò conſuetam ſibi humilitatem, etiam in ipſa ſepultura ſua ſeruauerit. Nam in tali loco ſe ſepeliri fecit, vbì ſemper omnium pedibus conculcaretur, & ipſa loci neceſſitas cogeret, nè vnquàm in aliqua reuerentia haberi poſſet. Sed

Humilē ſibi & abiectum ſepulturæ locum delegit.

grex

grex beati Martini talia nõ ferens, amicum Domini ſui de loco leuauit, & edito ſepulcro mauſoléo ad lęuam ſancti ſepulcri digna reuerentia collocauit. Obijt autem quintodecimo Calendas Decembris, videlicet intra Martinianam hebdomadam, vt ſolennitatem Martini, quam hîc iam ægrotans celebrare cœperat, Martino iunctus in cælo conſummaret: præſtante Domino Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Eccè Martini ſolennitas celebris.

VITA S. HVGONIS LINCOLNIENSIS EPISCOPI, EXCERPTA FERE A QVODAM, CVIVS NOmen latet, *ex illis V. Libris, quos de beatiſsimi huius viri vita ſcripſit Anonymus quidam, qui aliquot annis cum eo vixit familiariter.*

Nos ſtylum, vbi viſum fuit, nonnihil correximus.

SAnctus Hugo è Burgundiæ prouincia, claris natalibus ortus eſt. Pater eius miles ſtrenuus erat ſecundùm ſeculi honeſtatem, & timens Deum, contentus ſtipendijs ſuis: isque iam vxoris ſolatio deſtitutus, Hugonem annorũ ferè octo puerum militię tradidit ſpirituali, vt non ab adoleſcentia, ſed ab ipſa infantia iugum Domini portare conſueſceret. Non longè enim à caſtro eius monaſterium erat canonicorum regularium, quod ſemper affectu coluit, ibiq́; filium obtulit perpetuò Deo ſeruiturum. Suſceptus eſt Hugo, tyro Chriſti nouellus, moxq́; ei ſenior quidam religione celeberrimus deputatur, vt rudimentis literarum inſtructus, paulatim ad altiora cõſcendat. Iocandi ludendiq́; facultas omnis ei interdicitur, & vt pueriles annos morum grauitate tranſcendat, admonetur. Aiebat illi ſenior: Hugo, ego te Chriſto nutrio: iocari nõ eſt tuum. Proficit intereà puer ingenioſus, & ſuprà quàm facilè dici queat, ſpiritu ſapiẽtiæ & intellectûs repletur, miniſtrans velut alter Samuel coram Domino, gratus Deo, & charus hominibus. Erat ei ex toto volũtas in lege Domini, in qua meditabatur die ac nocte. Porrò eius pater, bono ſpiritu permotus, ſeculo valefecit, & cum filio in eodem monaſterio, quoàd vixit, Domino fideliter ſeruiuit. Cùm autem Hugo nonumdecimum ætatis annum attigiſſet, petentibus inſtanter fratribus, Leuíta ordinatus eſt. In quo gradu cùm mirabiliter cunctis placeret, ſtatìm ad altiora coactus ſcandit. Iniungitur ei cuiuſdam parochiæ adminiſtratio: qua adeò perfectè functus eſt, vt ſimul omnes dicerent, magnæ cum prudentiæ & ſanctitatis virum fore.

Noučbr. 17. Cap. 1.

S. Hugo admodùm puer degit in monaſterio.

1. Reg. 2.

Pater eius viuit in monaſterio eodem.

Parœcię curam gerit ſtrenuam.

Poſt hęc, cùm Dominus eum ad altioris vitæ obſeruantiam vocare vellet, contigit vt cum Priore ſuo, pro more deuotionis gratia Carthuſiam adeunte, pariter & ipſe veniret. Ingreſſus autem locum, ſtatìm illius ſpiritualis conuerſationis tantum ſuo in pectore ſenſit accenſum amorem, vt nulla ratione tanti incendij flammam cohibere poſſet. Mox inſtat ſecretiùs, pulſat precibus fratres ſingulos, vt ad ſuam ſocietatem admittere ipſum nè recuſent. Animaduertens autem Prior eius adoleſcẽtis animum immutatum, lachrymis infuſus, ait: O fili chariſſime, ſcio vtiquè, ſcio, me in grande malum meum, & irrecuperabile eccleſiæ meę damnũ, Carthuſiam te adduxiſſe. Reuerſus indè in domum ſuã, vniuerſis filijs, & pręcipuè patri eius cõceptam cordis mœſtitiam cum imploratione remedij patefecit. Accurrunt oẽs, ſciſcitantur diligẽtiùs, & quod latebat in arcano, prodibat in publicum. Quid multa? Cum infinita inſtantia intãtùm iuuenis animũ moleſtabant, vt iuramẽto interpoſito, promitteret ſe nequaq̃ eos deſerturum. Verùm quantum perplexitate & quibus ſcrupulis fluctuârit Hugonis conſcientia, facilè quiuis apud ſe poteſt animaduertere. Vndiq; anguſtiæ, vtrobiq; timor. Solicitauit eum ſpiritus arctiori diſciplina culmen perfectionis appetere: ſed terruit rursùs votum iuramento vallatium. Si enim poſtquàm manũ miſerat ad aratrum Carthuſiani propoſiti, reſpiceret retrò, timuit ſe aptum non fore regno Dei.

Cap. 2.

Cupit admitti in ſodalitatẽ fratrũ primariæ Carthuſiæ.

His bigis cùm aliquãto tempore, permittẽte Deo, egregiè agitatus fuiſſet, & iam tãti incẽdij flammã vltrà cohibere nõ poſſet, clàm fugiẽs Carthuſiam adijt. Vidẽtes aũt fratres tãtum eius deſideriũ, tum perſeuerantiã & inſtantiã atq; animi deuotionẽ, in ſanctã

Cap. 3. Recipitur à patrib. Carthuſiæ.

ſodalitatem ſuam eum perbenignè admiſerunt. Requiſitus poſteà, num adhuc quibuſdam ſcrupulis vrgeretur, quòd promiſſis non ſtetiſſet, reſpondit: Non dolere de tam ſalubri potui mutatione propoſiti, à qua tot mihi bona prouenerunt. Nouam igitur ingreſſus militiam, noua inimicorum tentamenta experitur innumera: ſed in omnibus, Dei fretus auxilio, vbiquè triumphauit. Carnis infeſtas tentationes ſupra modum die ac nocte patiebatur, cùm tamen virgineæ eſſet puritatis, & magnis abſtinentijs, cęteriſque ſpiritalibus exercitijs eam quotidiè domaret. Per crebras tamen orationes tandèm, Domino largiẽte, liberatus eſt. Et ſicut in his & alijs ſupra vires tentabatur, ità etiam ſingulari conſolatione viſitabatur à Domino, vtì poſteà dicere cõſueuit, cùm onere paſtoralis curæ grauaretur.

Carnis tentationes moleſtæ ei ſunt.

Cap. 4. Cùm verò tempus iam adeſſet, quo ſacerdotio initiandus erat, interrogauit eum ſenior, cui ipſe humiliter miniſtrare conſueuit, an ſacerdos fieri vellet. Mox ille plenus deuotione ac ſimplicitate columbina, ſic fertur reſpondiſſe: Quantùm in me eſt, nihil eſt, quod magìs velim in hac vita. Cui ſenior: Et tu quomodò, inquit, hoc audes appetere, quod nemo dignè, niſì coactus, ſuſcipit, etiamſì perfectæ ſit ſanctitatis? Territus Hugo tam dira ſenioris obiurgatione, confeſtìm toto corpore humi proſtratus, veniam cum lachrymis precatur. Videns ſenior tantam in eo humilitatem, totis viſceribus præ admiratione concutitur, & permouente eum ſpiritu Dei, voce prophetica dixit: Surge fili, ſurge: nè turberis. Scio, & verè ſcio, quo ſpiritu, quo affectu locutus ſis verba hæc. Tibi igitur dico, & verè tibi dico: mox quidem ſacerdos, poſteà verò, cùm tempus à Deo pręſtitutum aduenerit, etiam Epiſcopus eris. Promotus indè ad ſacerdotium, attentiſſimè tanti ſoluit debitum officij, nouaque ac inſolita mens eius deuotione perfundebatur. Domare porrò ſeueriùs corporis membra ſtuduit, vigilijs, flagellis, ieiunijs, cilicio, vt habet eius ordinis conſuetudo, & potu aquæ cum pane arido. Nihil omiſit de ſeueritate communis regulæ, immò peculiaria plurima ſupererogauit. Tempore ſacro Quadrageſimæ tèr qualibet ſeptimana ſolo pane & aqua contentus fuit: in vltima etiam ſabbatum addebat. Abſtinentiæ huic medici tribuebant ſtomachi eius nimiam, quam patiebatur, imbecillitatem & cruditatem, quæ permultas & penè iuges ei attulit moleſtias: cuius tamen etiam illam dicebant eſſe cauſam, quòd facultas appetendi maior in illo eſſet, quàm concoquendi. Quàm perfectè in hoc ſacro inſtituto verſatus fuerit, ex vnico eius verbo ſatìs aduerti poteſt, quod dicere ſolebat, cùm iam Epiſcopus eſſet, non arroganter ſanè, ſed conſtanter, ad ſuorum ædificationem pariter & reprehenſionem, ſi quandò negligentes eos reperîſſet. Aiebat nanque: Equidem poſtquàm Carthuſiam adiui, neſcio ſi vel ſemèl vnquàm morantia mihi ſubrepſit. Morantiam dicunt monachi eiuſmodi negligentiam, vndè fratrum conuentus expectare cogatur.

Humilitas eius.

Prædicitur ei, quod ſit futurus Epiſcopus.

Cap. 5. Videns aũt Prior tantam in eo vitæ ſanctitatem, humanitatem & prudẽtiam, procurationem totius domûs ei demandauit, nõ tamen ſtatìm à ſuſcepto ſacerdotio, ſed cùm iam decem annos in cella exegiſſet. Quod ille munus tam vigilanter executus eſt, vt velut alter Ioſeph, cuncta ſibi credita gubernaret, & magnam Domini benedictionem ſacer conuentus ille ex eius adminiſtratione perſentiret. Nullus ad eum vnquàm pro qualibet cauſa acceſſit, qui non conſilium & conſolationem reportaret. Fama eius interìm excreuit vbiquè, etiam vltra fines prouinciæ illius. Nam rex Angliæ Henricus ſecundus, audiens quæ dicebantur de eo, confeſtìm ſpectabiles miſit legatos ad Carthuſiam, qui illum accerſirent, vt domum Vuitamiæ, quam ille rex Carthuſiano inſtituto attribuerat, conſummaret. Duo nanque Priores, propter incolarum & vicinorum proteruiam, nil ibì proficere potuerunt. Rursùs pia lis oritur inter fratres, quidnam de dilecto Hugone faciendum ſit, qui tanta regis inſtantia poſtulabatur. Prior ſe primùm legatis oppoſuit, nolens dimittere filium, quem haud ſecùs àc propriam diligebat animam. Vota fratrum in diuerſa ferebantur, donèc cuiuſdam ſenioris permoti verbis, nutu diuino legatis conſenſerunt. Dixit enim ſenex ille: Cauete, nè, dum pertinaces eſtis, Deo repugnare inueniamini, qui eum etiam decreuit conſtituere Epiſcopum. Iuſſus demùm Hugo ſuam ſuper hoc proferre ſententiam, ſuam aperire volũtatem, citiùs reſpondens, ità dixit: Voluntati meæ de ſtatu meo nihil penitùs reſeruare, iam pridèm edoctus ſum. Quid aũt de his verè ſentiam, liberè exponam. In medio veſtræ ſanctitatis tamdiù conuerſatus, monitis & exemplis veſtris intãtùm adiutus, nunquàm vel vnum diem animam meam ſeruare nóui. Vndè miror profectò, quo pacto cuiquam ſapienti in mẽtem venire id

Procuratoris munus ei demandatur.
Gene. 39.

Obſerua ſancti viri mirã modeſtiam & prudẽtiam.

id potuerit, vt ad aliorum regēdas animas longiùs mitti ego debeam. Nam qua ratione nouam poſſim inſtituere domum, qui antiquorum inſtituta ſeruare nequiui? Sed aut ex vobis, aut ex cęteris domibus virum quempiam ad id opus idoneum eligite, & cum iſtis mittite celeriùs, nè regis illius cœpta non ſine animarū periculo, & ordinis ſancti dedecore, diutiùs protrahantur. Quibus non ſolùm humiliter, ſed etiam ſapienter explicatis, ædificati ſunt non minimè. Vndè vnanimi conſenſu decreuerūt, vt ei Prioris munus deferretur. Poſtquàm ergò traditus eſt legatis, fleuerunt oēs: ſed ipſe ampliùs, tam gratam coactus relinquere ſocietatem. Pacis indè oſculo oblato, cùm ſinguli ſuper collum eius propter amoris teneritudinem lachrymas fudiſſent, eum abire permiſerunt.

Cap. 6.

Pręficitur Carthuſiæ Vuictamienſi in Anglia.

Cùm autem in Vuictamiam veniſſet, & fratres in magna paupertate degentes repeриſſet, blanditer conſolatus eſt eos, dicens: Oportet, chariſſimi, vt in neceſſitatibus quotidianis patientes ſimus. Proculdubiò enim, perfectio, quam profeſſi ſumus, maximè id requirit, vt memores ſimus, & reipſa pręſtemus illud, quod Dominus ait: In patiētia veſtra poſſidebitis animas veſtras: & quod beatiſſimus Paulus ait: In omnibus exhibeamus nos, ſicut Dei miniſtros, in multa patientia. Multa verò patientia in eo elucet, ſi multa contraria ſiue aduerſa in multa lenitate perferat longanimitas multa. Patientia enim ſine longanimitate, non multa, ſed curta erit. Abſq; lenitate verò, prorsùs nulla erit. His atq; alijs monitis ſalutaribus id efficiebat, vt æquiori eſſent animo. Aggrediens poſt hęc opus, propter quod venerat, domum illam tam ædificijs, quàm cęteris vtenſilibus breuì ſic ſatìs inſtruxit & abſoluit. Mirum in modum tam à rege, quàm vniuerſò populo diligebatur: quod tamen genti illi fertur inſuetum, quippe qui exteros & aduenas ſummopere non colant. Rex etiam experiri volens, an vera eſſent, quæ de illo audierat, eum acciuit, & longa verborū concertatione cum illo diſſeruit. Sed non impunè. Adeò enim ſubtiliter & religiosè verba verbis aptauit vir ſanctus, vt nō parùm regis crumenam exhauriret. Omnia enim, quæ Hugo petijt pro inſtauratione dictæ domûs, deincèps libenter rex tribuebat. Sed & ipſe rex magno erat ingenio, & prudēs valdè. Cumq; ſancta Hugonis calliditate in ſubſtantia diminutum ſe vidiſſet, vrbanè alludens, quaſi magiſtrum ſuum iam reperiſſet, dixit: O hominem, in ſolo peregrino penè iam violentum. Iſte ſi viribus niteretur, quid ageret, qui verbis ità extorquet? Rediēs ergò onuſtus domum, à fratribus hilariter ſuſceptus eſt.

Luc. 21.

2. Cor. 6.

Rex Anglię eius explorat prudentiam.

Cap. 7.

Verùm non prętereundū eſt, quanta carnis tentatione rursùs, antequàm Prioratum ſuſciperet, vexatus ſit. Intātùm moleſta ei tentatio illa erat, vt ſimilē nec antè, nec poſteà vnquàm expertus fuerit. Ab hac tandèm poſt multas orationes per ſanctæ memoriæ Baſiliū, qui in viſione ei apparuit, liberatus eſt: qui Baſilius ante paucos dies Prior magnæ Carthuſiæ fuerat, & eum ad ordinē receperat, nec ità pridèm ab hac luce migrârat. Alij volunt, per beatiſſimam virginē Mariam eum liberatum. Conſueuit poſteà ſecretiùs ſuis dicere, nūquàm deincèps ſe ſenſiſſe eiuſmodi improbos motus, niſi tenuiter valdè. Constructa deniquè Vuictamiæ domo, plures eò conuenerūt Domino ſeruituri. Per id tempus rege de tranſmarinis partibus redeunte, ſuborta tempeſtas adeò claſſem elidere cœpit, vt mortem euadere nemo conſideret. Vniuerſis igitur orantibus, votaq; multa Deo & ſanctis eius nuncupantibus, rex tandèm in hęc verba prorupit: O ſi vigilaret nūc Carthuſienſis Hugo meus, & ſolitas pro nobis preces funderet, non ità in longum obliuiſceretur meî Deus. Et altiùs ingemiſcens: Deus, inqt, cui in veritate ſeruit Prior Vuictamiæ, illius interuentu ac meritis, nobis, in tātam ob peccata noſtra anguſtiam iurè conicctis, clementer miſerere. Nec mora: tranquillitas redit inſperata, & proſpero curſu peruenit ad portum cum omnibus, qui cum illo erant. Fertur rex in illo diſcrimine vouiſſe Deo, ſe eum ad Epiſcopatum promoturum, ſi periculum euaderet. Ab eo ſanè tempore in tanta eum veneratione habuit, vt nec vnus ſupereſſet in toto Britanniæ regno, in quo ſpiritus eius tam fidēter quieſceret vt in Priore Vuictamiæ. Fama etiam viri Dei propter hoc factum, longè lateq; diffuſa eſt. Quapropter complures ad eum venientes, iugo diſciplinæ ſacri ordinis colla ſubmiſerunt. Quibus omnibus mira præfuit benignitate, verboque & exemplo ad meliora eos iugiter prouocauit.

Baſilius Prior Carthuſiæ ei apparet.

Multi Carthuſianum amplectuntur inſtitutum.

Nota rē admiratione dignam.

Cap. 8.

Mira eius orandi aſſiduitas.

Mirabantur ſępiùs, qui ei familiariùs aſſiſtebant, tam continua illius ad Deum ſuſpiria. Adeò orationi intentus erat, vt etiam dormiēs crebertimè ſubmurmuraret: Amen, amen. Et pręter hanc nulla vox alia vnquàm audita eſt ab eo dormiēte, licèt iſtam innumeris vicibus repeteret, tanquàm pręmiſſæ orationis clauſulam & concluſionem. Die-

In refectorio vt ſe geſſerit. bus feſtiuis refectorium ingreſſus, prout ipſe cęteros docuit, oculos in menſa, manus in ſcutella, aures ad librum, cor ad Deum ſemper habebat. Si ſolus in cella ederet, liber expanſus ante oculos eius ſemper fuit. Non ſegnem operam ſacris impendebat codicibus, quos religioſis quibuſq; neceſſarios, & maximè vitam ducentibus ſolitariam, dicere ſolebat. Sacri codices monachis quàm neceſſarij. His enim pro delicijs & diuitijs tempore tranquillo, his bellico in præcinctu pro telis & armis, his in fame pro alimonia, his in languore pro medela monachis vtendum eſſe memorabat. Proximorum grauamen, plùs q̃ proprium vitabat detrimentum: nec ſibi dona recipiēda putauit, quæ eſſent ab alijs extorta. Rex ſæpè dictus ſacra biblia magni precij à quodam monaſterio petijt, volens ea Priori Vuictamiæ indigentibusque fratribus eius dono dare, vt ſic vnius abundantia, alterius inopiam suppleret. Sed poſtquàm res Hugoni innotuit per quendam illius loci monachum, ilicò reſpondit: Itáne dominus rex eccleſiam veſtrā fraudauit adeò neceſſario labore veſtro, vt nos tali occaſione ditaret? Rogamus obnixè, vt noſtræ ignoſcatis humilitati, quòd cauſa noſtra, nobis ignorantibus, defectum veſtri codicis ſuſtinuiſtis: quem ſi recipere vos non vultis, ego illum ei reſtituam, qui huc illum apportandum curauit. Si autem eum receperitis, id illi per nos haudquaquàm innoteſcet. Ea re non mediocriter ædificati ſunt fratres illi, fuitque magnæ inter illos charitatis exordium.

Cap. 9. Appropinquante autem tempore, quo vir ſanctus nutu diuino ad altiora erat promouendus, contigit, canonicos Eccleſiæ Lincolnienſis ad regis palatium pro paſtoris electione vnanimiter venire. Vacauerat enim ſedes illa annos ferè decem & octo. Annuente igitur rege, & conſentiente etiam Metropolitano, electionem ibidèm celebrauerunt. Eligit Epiſcopus Lincolnienſis Conuenientibus tandèm iuxta DEI voluntatem in Priorem Vuictamiæ, rex magno repletur gaudio: mittensque nuncios, ei ſalutem dicit plurimam. Sed & Metropolitanus, miſſa confirmatione cum mandato, hortatur eum onus ſubire. Memor autem Hugo difficultatis negocij, quod ipſi imminebat, multipliciter periculum impendens cum honore oblato euadere nitebatur. Multis modis conatur reijcere Epiſcopatum. Aſſerebat nanque huiuſmodi electionem inualidam, tum propter regis & Archiepiſcopi fauorem, tum propter loci importunitatem, tum ob ſuæ perſonæ indignitatem, maximè verò, quòd abſque permiſſu Prioris Carthuſiæ ipſi minimè conſentire liceret. His dictis, nuncios cum benedictione remiſit, admonens vt meliùs deliberare, & in virum magìs idoneum ſua vota conferre ſtuderent. Sperabat enim, his difficultatibus fractos illos, mox à propoſito ceſſaturos. In ambitioſos. Vtinàm attenderent iam, qui tantoperè Epiſcopatum deſiderant, qui ad dignitatum culmina tot deuijs callium anfractibus adſpirant, quonam virtutum genere, quibus morum diuitijs, quibus meritorum ornamentis virum hunc antecedant. Iſte & ſeipſum à vulneribus immunem conſeruare, & aliena vulnera curare tam perfectè edoctus, pabuloque doctrinæ ſalutaris copioſè refectus, intimo cordis affectu tam ſtudioſè ſublimitatem refugit: & iſti impudentes, omnibus penè bonis vacui, cathedram non verentur aſſcendere. Horrendum malum, & quo penè omnis ſtatus Eccleſiaſticus euertatur. Sed quia honor fugientem ſequitur, magìs illi excuſatione viri ſancti inflammati ſunt. Rursùs eligitur. Denuò in Eccleſia Lincolnienſi conuenientes, concorditer illum eligunt, & nè rursùm ordinis ſui alleget impedimentum, pręſtantes mittunt nuncios ad Carthuſiam, qui licentiam cum mandato reportârunt. Cogit conſentire. Quid plura? Non ſine grandi labore omnibus, quæ ad rem pertinerent, probè comparatis atque confectis, trahitur, rapitur, & Epiſcopus velit nolit conſecratur. Vide humilitatem. Cùm autē è domo Vuictamiæ equitaret, nullam prorsùs oſtentationem admiſit. Pelles etiam, vt verus Chriſti pauper, & veſtimenta monaſtica, ſecum ipſe vehebat: nec ioco, nec ſeriò permoueri poterat, vt aliquis miniſtrorum ea ferret. Valdè nanque cauebat, nè ante ſublimioris gradûs conſcenſum, quicquam de priſtinæ obſeruationis vſu vel omitteret, vel mutaret. Rex præterea cùm vidiſſet deſiderium ſuum impletum, gaudio geſtiens infinito, dona ei pro regia magnificentia obtulit plurima.

Cap. 10. Fertur miri quiddam in diœceſi Lincolnienſi tūc accidiſſe. Nam cygnus quidam non paulò maior cæteris, & nunquàm anteà ibì viſus, ad caſtrum quoddam aduolauit, eo Nota de cygno rara ſanè. videlicet die, quo vir ſanctus Lincolniam primū intrauerat. Hic oēs alios cygnos, quos illic reperit plurimos, intra paucos dies occidit, vno tantùm fœminei ſexûs reſeruato, magìs ſolatij, q̃ prolis propagādæ cauſa. Familiarē ſe nulli exhibebat, niſì ſoli Epiſcopo: de cuius manu, cùm primùm veniſſet illuc, ſtatìm micas accepit. Caput etiā cum collo longo

longo in eius manicam ſatis amplã,quaſi in aquam immerſit:die noctuq; apud eũ manſit, diligenter eum cuſtodiens & defendens. Cùm autem epiſcopus abſcederet, mox auis regia in ſtagnum recurrit. Aduentum etiam viri ſancti triduò aut quatriduò antè prænunciare conſueuit,volando,clamitando, cæteriſque geſtibus inſolitis: adeò vt famuli ſibi inuicẽ dicerent: Pręparemus ſingula:Epiſcopus mox aderit. Vltimo tamẽ aduentu eius ante mortem,ſolito more non occurrit: immò per miniſtros vix potuit adduci. Et cùm adducta fuiſſet,nullam lętitię aut familiaritatis exhibuit ſignificationem: ſed capite pendulo ęgram ſe ſimulans, mœſta redibat. Manſit autem poſt obitum viri Dei in eodem caſtro annis multis. Nec potuit vacare myſterio,quòd auis cãdida,imminens mortis periculum cantu nuncians,viro innocenti,pio ac puro, mortiſque minas nil formidanti,non abſque nutu diuino tranſmiſſa eſt. Sancti enim mortem habent in deſiderio,& vitam in patientia.

Suſcepto itaq; prȩſulatu, prima cura & ſolicitudo ei fuit, vt viros ſapiẽtia & ſcientia instructos,atq; in timore Dei probatiſſimos,ſuo lateri adhiberet. Horum conſilio & auxilio fretus,paſtorale munus perq̃ ſtrenuè executus eſt. Homines quieti & pudici ſpiritûs impenſiùs amabat,nec alios ſuo gregi ſciẽs & prudens prȩficere voluit, quantalibet induſtriæ aut literaturæ prȩrogatiua pollerent. Videns autem tyrannidem foreſtariorum, ait: Rectè quidem foreſtarij dicti ſunt iſti,quia forìs ſtabunt extra regnum Dei. Vſqueadeò certè illorum iniuſta erat poteſtas,vt nemo rege inferior, eorum poſſet vim & importunitatem illæſus euadere. Contra hos primũ ei bellum fuit. Nam cùm more ſolito cõtra eccleſiæ libertatẽ in ſubditos ipſius debacchari cœpiſſent,mox ſummũ regis foreſtariũ excõmunicauit. Quod vbi rex cõperit, magnã aĩo cõcepit indignationẽ. Contigit tunc in eccleſia Lincolniẽſi beneficiũ,vt vocãt,ſiue Prȩbendã vacare:pro qua ſtudiosè rex,diſſimulata ira,precabatur,vt vni ex ſeruis eius illã cõferret. Fuit hoc exquiſitum quorundã aulicorũ conſiliũ, qui obſequium in hoc ſe prȩſtare viro Dei putabant, cui dediſſent occaſionem vtcunq; mitigandi aduersùs ipſum commotã regis indignationem. Lectis igitur literis,vir ſanctus diuino timori poſtponens humanum,ità ait: Nõ aulicis,ſed potiùs eccleſiaſticis perſonis,eccleſiaſtica ſunt conferenda beneficia. Habet dominus rex, vndè tribuat mercedem ſeruientibus ſibi, nec debet ſummo regi famulantes priuare prouentibus ſuis,vt indè ſeruis ſuis prouideri poſcat à nobis. Hæc dicens,& regios à ſe nuncios inanes & vacuos remiſit,& foreſtarium abſoluere noluit. Quibus rex auditis,grauiter in Epiſcopum commotus eſt, eò prȩcipuè, quòd nec per ſe,nec per alios,aut certè per literas veniam peteret,vel factum reuocaret. Accerſito itaque ad ſe inter cætera dixit rex: Domine Epiſcope, vbi ſunt gratiarũ actiones,quas repéndere debuiſti pro tantis beneficijs? Reſpondit Epiſcopus: Nóui te, vt Epiſcopus ego efficerer, ſtudioſè laboráſſe. Vt igitur animam expedirem tuam, vbi illi periculum immineret,ſi, quod mei eſſet officij,exequi nõ curarẽ,neceſſariò id mihi incubuit,vt oppreſſorem eccleſiæ meȩ,cui me conſulere oportet,per Eccleſiaſticam cenſuram coërcerem, & indebitè Præbendam ſibi in ea ambientem,nulla ratione exaudirem. Excellentiæ autem tuæ præſentiam pro vtrolibet adire negocio,non modò ſuperfluum,ſed etiam ineptum ſentiebã: cùm tuȩ prudentiȩ pronũ ſit,quod ritè geritur, ſapienter aduertere: & volũtati nihilominùs tuæ facile ſit,quod rectũ eſſe cognoueris,clemẽter & benignè approbare. Huiuſmodi rationibus rex, cùm, quod cõtradici poſſet, nõ reperiret,omninò placatus eſt. Ore etiã ſereno iam eius ſe orationibus cõmendans, vltrà nec addere, nec demere quicquam dictis aut factis eius attentauit. Foreſtarium denique dolentem valdè, & virgis cȩſum,clementer abſoluit. Hũc poſteà omni reliquo vitæ ſuæ tempore ſpeciali quadam beneuolentia ſibi ſenſit addictum, & ſuorum negociorum fidiſſimum curatorem. Sic in rege,ſic in ſatellite veridicam eſſe ſententiam experitur,qua dicitur: Qui corripit hominem,gratiam poſteà inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per linguæ blandimenta decipit.

Cap. 11. — Foreſtariorum ſæua tyrannis. — Conſtantia & magnanimitas ſancti viri. — Rex placatur auditis rationibus ſancti viri. — Prou. 28.

Pacis amator & conſeruator intantùm fuit, vt bono pacis in hac vita nihil prȩferendum aſſereret, nec ſeditionis & turbationis peſte quicquam ampliùs fugiendum. Itaque vitare modis omnibus familiaritatem alio ſpiritu ad ſchiſmata anhelantium,& diſcordias inter fratres ſeminantium admonebat. Conſulente quoquè eũ Archiepiſcopo Cantuariẽſi de ſtructura eccleſiæ beati Stephani, num ſcilicet eam fundare deberet

Cap. 12. — Studioſiſſimus eſt pacis.

loco illo,quem ſanctæ memoriæ deceſſor eius Thomas illi deputârat, aut certè ſuaderet opus penitùs intermittendum,contradicentibus ipſi vehementer monachis ecclesiæ cathedralis,& aſſerẽtibus fundationem illam in eorũ pręiudiciũ attentari, Hugo reſpõdit: Si inter te,domine Archiepiſcope, & collegiũ tuum prętextu huius fundationis aliquod ſchiſma ſuboriri cõtingat,iam diſciplinę vigor illic diſſoluetur & emarceſcet,pariterq; minuetur ordinis cẽſura.Hinc quãta ſucceſſura ſint aĩarum pericula, nullus ęſtimare poterit. Oportet te pręterea nũquàm nõ ſummi Põtificis, Romanę Curię, regis Anglię,& aliorũ principũ motus animoſq; vereri.Satìs tibi ſit,cum ſancto martyre idem propoſitũ habuiſſe.Sed nõ acquieuit ſano cõſilio: immò verò totã illã ſtructurã quãprimùm abſoluit.Sed nec vnũ quidẽ verbũ ex ijs,quę locutus erat vir Dei,in terram cecidit.Nam cũ magno rubore & dãno Archiepiſcopi,totũ ædificiũ iuſſu Romani Põtificis penitùs euerſum eſt.Succeſſori quoq; illius in opus ſimile geſtiẽti, vir ſanctus prędixit id,quod rerũ finis edocuit. Monebat indifferẽter quoſlibet prælatos, vt vnitatis & cõcordiæ vinculũ cũ ſuis ſubditis inuiolabiliter cõſeruarent, ſuìmet illis exẽplum ꝓponens: Nóui,inquit,me cũ filijs meis bonũ pacis & vnitatis tenaciùs obſeruare,& neq; regem,neq; quẽlibet mortalẽ mihi timendũ exiſtimo: ſed neq; internã pectoris perdo ſecuritatẽ,quę ſempiternã nobis trãquillitatẽ cõciliat.Nec ideò à dominis meis (ſic enim canonicos ſuos appellabat) quies mihi iſta defertur,totius ignara diſſidij, ꝙ lenẽ me ſentiant & manſuetũ,cùm ſim reuerà pipere aſperior atq; mordacior,ità vt eorũ pręſidens capitulo,ex re leuiſſima nõ raro excandeſcã: ſed faciũt de neceſſitate virtutẽ,ſciẽtes talem ſe oportere ſuſtinere,qualem ſua ſpõte elegerunt.Gratias ago illis, nunꝗ vel in vno ſermone mihi reſtiterũt,ex quo primùm inter eos reſidere cœpi. Egredientibus autem vniuerſis,finito capitulo,nullus de noſtra ſibi ęſtimat dilectione diffidendum, nec puto me à quouis eorum non amari.

Conſilium dat Archiepiſcopo.

Archiepiſcopus dat pœnas temeritatis ſuæ.

Quãtum ei detulerint Canonici eius.

Cap.13. Secularibus Angelicę illius,Carthuſianæ ſcilicet,vitę ſtatũ laudãtibus,& de ſuę mũdanę vitę impedimẽtis conquerẽtibus, quos tamẽ nec velle,nec poſſe ſciret ad perfectiora viuẽdi inſtituta trãſire,huiuſmodi adhibebat inſtitutionẽ:Non ſoli,inquit,monachi, ſed nec eremitę tantùm atq; ſolitarij regnũ Dei conſequẽtur.Deniq; cũ vnũquenq; iudicabit Dominus,nequaꝗ id expoſtulabit,ꝙ eremita nõ fuerit,aut monachus:ſed hoc potiùs exprobrabit,ꝙ minimè fuerit germanè ac probè Chriſtianus.Nam tria quidẽ illic à quolibet exigẽtur Chriſtiano:ex quibus ſi vel vnũ illi defuerit,nomẽ Chriſtianũ prodeſſe ei nõ poterit.Nocebit potiùs nomẽ ſine re,quãdò deteſtabilior eſt falſitas in veritatis profeſſore.Exigit aũt vis & veritas beati nominis huius, vt indeſinẽter teneatur charitas in corde,veritas in ore,caſtitas in corpore nõ fallaciter Chriſtiani. Fœminis quoquè ſentẽtia memorabili & planè mellita, in ſermone familiari dicere cõſueuit, vt eas ad ferueuntiùs diligendũ conditorẽ prouocaret: Satìs,inquit,à fœmineo ſexu Deus omnipotens diligi promeruit,cũ naſci de fœmina dignatus eſt. Pręclarũ ſanè & eximiũ hoc ipſo ſexui illi priuilegiũ contulit. Nam cùm viro cõceſſum nõ ſit,vt vel dicatur, vel ſit pater Dei:hoc tamẽ pręſtitũ eſt fœminę,vt ſit parens Dei.Porrò etiã ꝑmultos peccatores,& in ijs deſperatos quoſdã,orationũ ſuarũ merito ac pia exhortatiõe,ad viã ſalutis reuocauit. Vndè ſatis appáret, quãta in eo exhortationis quotidianę ad populũ gratia extiterit.

Verus Chriſtian' qualis eſſe debeat.

Priuilegiũ ſexùs fœminei.

Cap.14. In menſa vir ſanctus hilaris & iucũdus fuit,ſed non ſine grauitate & modeſtia: ſuoſq; ad idem hortabatur, ità dicens: Lęti ſimus ſecundùm faciem ſanctorum. Si quandò muſici, aut alij mundana ſolatia afferentes, quauis occaſione intereſſent, tum vel maximè grauitati ſtudebat, nè peregrina conſolatio animum eius ab æternorum contemplatione auocaret. Itaque pro ędificatione aliorum dicere ſolebat: Ego huius mundi gaudia nunquàm attigi, iocos nunquàm didici, nunquàm ſciui: A carnis eſu ſemper abſtinuit:piſcibus crebrò veſcebatur:vini vſum moderatum non reſpuit.Et quia,experientia docente,ſentiebat exercitium Epiſcopalis officij magni eſſe laboris,de victûs parſimonia nõnihil remittere viſus eſt.Dolores iliorum acerrimos crebrò patiebatur, qui magnũ ei in executione officij afferebant impedimentũ.Affuit nihilominùs ei gratia ſingularis fortitudinis,& inſtàr miraculi erat videre in dedicandis eccleſijs, in ſacris conferendis ordinibus,atque in cæteris officijs eccleſiaſticis vires omnium inſeruientium illum vincere ac ſuperare.Ad iſta ſurgebat nonnũquàm ante lucem, & vſque ad profundas ſequẽtis noctis tenebras ieiunus permanebat. Neminẽ ad ſacra ſinebat officia miniſtrare,qui ieiunium quacunque occaſione fregiſſet. Quamplurimi etiam per benedictionem

Cruciatur dolore iliorum.

onem eius ſanitatē ſunt adepti. Infantibus & paruulis lenē & affabilem ſe prębuit: ſed
cùm intelligētię annos attingerent, ab illa familiaritate arcebat eos, nè inſoleſcerent.
Non raròviſi ſunt infantes ſupra naturæ facultatem extenſis brachiolis ei adiocari.
Infirmis & afflictis humaniſſimè ſubueniebat, pręcipuè verò leproſis, quos cum magno Erga ægros
cordis oſculabatur affectu, ſingulis humilimè ſe inclinans, dato etiam ſubſidio tam cor- & afflictos.
porali, quàm ſpiritali. Contigit aliquandò, Vuilhelmum Cancellarium Lincolnienſem
tantam in eo humilitatis gratiam cū admiratione aduertere: ſed ſtatìm dubitare cœpit,
num qua mentē eius elatio attigiſſet. Quod cùm experiri vellet, dixit ei: Domine, S. Mar
tinus leproſum oſculādo ſanauit: tu leproſos, quos oſcularis, nō ſanas. Cui epiſcopus in-
cunctāter reſpōdit: Oſculū Martini, carnē leproſi ſanauit: oſculū verò leproſi, aīam meā
ſanat. Tredecim pauperibus, cùm tot haberi potuiſſent, pedes ſecretiùs lauare ſolebat.
Cumulus operū miſericordiæ adeò in eo excreuit, vt vir miſerationū meritò diceretur. Cap. 15.
De ſingulari eius cura & ſolicitudine erga ſepulturā mortuorū, id eſt cōpertiſſimum, Erga mortuos ſepeliendos.
tam in nouo q̃ veteri teſtamēto vix quenquā repertū illi parē in hoc ſtudio & officio hu-
manitatis. Quid multa? Si plures reperiſſet, plures ſepelîſſet. Spreuit regū pręlatorumq́;
cōuiuia: nec corpori pepercit, nec vitę, quandiù funus aliquod nō ſepultū didicit. Quā-
doquè famuli regis ad eū veniētes, Dominus rex, aiebāt, iam vltra horā ieiunus pręſto-
latur: cur nō venis? Quibus ille ait: Satiùs eſt terrenū regem abſq; me prandere, q̃ man- Sententia
datum ęterni regis ab humilitate mea negligi. Meus cibus eſt, vt faciā voluntatē patris memorabilis.
mei, qui in cælis eſt. Cùm aliquādò putidiſſimū cadauer cuiuſdā ebrioſi ſepeliret, & cū-
cti, qui aderant, nares obſtruerēt, propiusq́; accedere formidarēt, ſolus Epiſcopus quaſi
nihil illic grauiter oleret, familiariſſimè tractabat corpus horridū & nigerrimū, donèc Non ſenſit
ſepulturę illud cōmendaret. Timentibus poſteà alijs, nè quem fortè morbū ex illo fœ- teterrimū
tore contraxiſſet, ſciſcitabantur nū quid mali ſentiret. Reſpondente eo, nil ibì inſuaue odorē hor-
odoratu, autq́ triſte ſe ſenſiſſe, & eos errare omninò putaret, mirati ſunt omnes, benedi- ridi cadaueris.
centes Deum in ſeruo ſuo. Cùm audîſſet aliquandò quendam è perſecutoribus eius de-
functum, ſtatìm pręparauit ſe, vt illò pergeret, hominemq́; ſepeliret. Occurrentibus ve-
rò famulis & dicentibus, certiſſimè cōparatas eſſe inſidias iuxta viam. Tum demùm, in-
quit ille, iuſtè excuſabimur, ſi pedes cōpedibus cōſtringantur, & incedendi facultas ere-
pta ſit. Quo dicto, relictis alijs, cū duobus tantū eò ſe cōtulit, ac funus honorificè curauit.
Magna erga ſubditos humanitate & beneuolētia afficiebatur, adeò vt nec ipſe onus
aliquod eis imponeret, nec ab alijs imponi pateretur. Archidiaconos ſuos, cęterosq́; p̄- Cap. 16.
latos ſeuerè cōpeſcuit, nè à delinquētibus mulctā extorquerent pecuniariā, ꝙ munera
excęcēt oculos ſapientū, & iudicia puertāt iuſtorū. Dicētibus econtrariò illis, plùs ter- Deut. 16.
rere impios pecunię diſpendiū, q̃ excōmunicationis probrū, reſpōdit: Veſtrę hoc potiùs
negligentię aſſeribendū eſt, qui remiſſiores eſtis in caſtigādis vitijs, & ſeueriores in extor
quēdis pecunijs: nec tam ſtudioſè curatis, vt illi iniunctā cōpleant ſatisfactionē, q̃ vt vo-
bis promiſſos dependāt nummos. Rursùm illis interdùm pro ſe allegātibus, ſanctiſſimū
Archiepiſcopū & martyrē Thomā eiuſmodi mulctas peccatotibus irrogâſſe, reſpondit:
Credite mihi, nō idcircò ſanctus fuit. Alia eum virtutū merita ſanctum exhibuerūt, alio
meruit nomine martyrij palmā. Valdè enim paſtor bonus metuebat ouibus ſuis, quibus
crebrò eiuſmodi diuitū colludio cernebat illudi. Conſuetudines etiā exactionū, ſub iu-
ſtitię prætextu ſimulatè introductas, penitùs aboleuit. Deceſſores nanq; illius, vt occa-
ſionē haberent à populo pecuniā exigendi, pactū cum rege fecerant, vti ſingulis annis
palliū quoddā ei darent, ea tamen cōditione, vt nummos ad eam rem neceſſarios à vul-
go ipſi extorquerent. Si quid aūt ſupereſſet, hoc quaſì pro labore ſuo priuatis vſibus ſer-
uarent. Iam annos multos facinus hoc tantumnon pro lege habitū erat. Quid faciet vir
religioſus, & Deū timēs, videns iniquitatē in ciuitate? Nū extorquebit à populo preci-
um ſudoris & ſanguinis, vt veſtem regi tribuat, & reliqua ſibi vſurpet? Quid faciet? Fortè
diſſimulabit: fortè dicet: Faciat hoc alius, nè illud ego feciſſe videar. Minimè. Non eum
hoc docuit Carthuſiana ſoliditas. Sed fortaſsè manus ſuas excutiet ab omni munere, Exactiones
& regi pallium vnà cum pecunijs tradet? Id verò ſi faciat, non paſtor, ſed mercenarius ſimulatas
erit. Sed quid fecit paſtor bonus, paſtor verus, amator iuſtitię? Dedítne cornu peccato- abolet.
ri? Abſit. Si vel vnam exactionem ſimulati iuris admiſiſſet, inimicus de vnico triumpho
gloriari potuiſſet. At nullam prorsùs admiſit: quinimmò nocte diuque, non ſine peri-
culo corporis & totius ſubſtantiæ ſuæ, regi, Archiepiſcopo, cęteriſque potentibus ſe

oppo-

Nulla ratione patitur iniquã tolerari exactionem. oppoſuit,donèc tam per cenſuras Eccleſiaſticas,quàm per cætera iuris ſubſidia,regem compelleret, vt nedùm pallium illud in diebus Hugonis nõ extorqueret, verumetiam ſi quid iuris habuiſſet, ei prorsùs renunciaret, ac patentibus literis eam renunciationẽ perpetuò valituram confirmaret. Fidelis paſtor,qui animã ſuam totiès poſuit pro ouibus ſuis. O ſi omni ex parte talibus columnis Eccleſia Dei fulciretur.

Cap.17. Commiſeratione magna proſequebatur peccatores,pœnitentiam amplecti volẽtes, nec æquanimiter ferre potuit,ſi quis extremo ſupplicio afficiendis inſultaret. Cùm aliquandò eſſet in itinere,obuiàm habuit turbam magnam hominum, furem quendã ducentium ad patibulum. Intelligens autem fur ille, quòd Epiſcopus eſſet, petiuit vt pro benedictione conſequẽda propiùs adduceretur. Adductus verò,traxit ductores ſuos violentia,qua potuit,donèc frenum Epiſcopi manibus contingeret. Tum verò obſecrauit eũ,vt pro ſolita clemẽtia in tã extrema neceſſitate ipſi ſuccurreret,& à morte imminente liberaret. Paueſcẽte Epiſcopo,& mirante quid ſibi clamor iſte, populiq; tumultus vellet,reſponſum eſt ei,furem ad ſuſpendium trahi. Commotus vir pius ad miſericordiam, dixit: Soluite eum,& ſinite abire. Vbì enim Epiſcopus cum fideliũ populo congregatus eſt, ibì eſt eccleſia:nec minor immúnitas debetur lapidibus viuis, quàm mortuis. Quo audito,liberè eum abire permiſerunt,proteſtantes nihilominùs contra Epiſcopum, regis iudicium ab ipſo impediri. Faciebant autem hoc,non ex inuidia aliqua, ſed propter timorem regis ac ſatellitum eius,nè tanquàm prçuaricatores punirentur.

Liberat furem à præſentiſſimo periculo.

Cap.18. Videns Richardus rex conſtantiam viri Dei,& quòd paratus eſſet mori potiùs,quàm ipſi contra iuſtitiam vlla in re conſentire: proceres miſit, vt omnia bona Epiſcopi confiſcarent. Venientes illi ad fines diœceſis eius, tanto terrore concuſſi ſunt, vt contingere quicquàm ex ijs,quæ illius vel Eccleſiæ eius eſſent,nemo illorum auſus eſſet. Richardus ſucceſſit Henrico,ſed non pari honore virum ſanctum proſecutus eſt. Creditur Henricus rex,qui illum ſemper dilexit, & eius conſilio cuncta faciebat, benè directus à Domino: Richardus autem,qui ei crebrò moleſtus fuit,damna,pericula,bella plurima perpeſſus eſt,& tandèm in conflictu iaculo percuſſus, miſerabili fine, cùm iam paucos regnâſſet annos,è vita deceſſit. Fertur tamen idem Richardus in prçſentia ſancti Epiſcopi nunquàm durus & aſper fuiſſe. Cùm aliquandò idem rex contra regem Franciæ extra fines regni ſui acriter dimicaret, & militi pecuniam multam erogâſſet, Archiepiſcopũ in patriam remiſit cum mandato, vt Epiſcopis & Prælatis in vnum conuocatis indicaret ſe pecunia habere opùs,cupereque ab illis adiuuari. Sed vir ſanctus accuratiùs rem ipſam examinans,cùm reperiſſet,pauperculam plebem hac ratione grauari, reſpondit: Etiam ſi omnes regi conſenſeritis,at ego tamen nequaquàm illò conſentiam. Vnus etiam ex epiſcopis,auditis rationibus,quas bçatus Hugo copioſè contra illam exactionem afferebat,ei adhæſit. Grauiter hoc Archiepiſcopus accepit, & gradu concito ad regem abijt,multa ei de ſancto epiſcopo conqueſturus. Audiens rex, ſolum Lincolnienſem ſuum retardâſſe conatum,& alium etiam epiſcopum in ſuam ſententiam pertraxiſſe, præ ira inſaniens,cuidam amico ſuo dixit: Sicut tu meam diligis ſalutem, ità ego tibi præcipio,vt Hugonem cum adhærente ei epiſcopo penitùs extirpare feſtines. Eiectus eſt ergò alter ille,& omnia,quæ poſſidebat,fiſco regis addicta ſunt, ipſo per aliquot dies,à ſede propria & regno exulante. Et certè vix tandèm,amicorum adiutus auxilio, ad pedes regis peruenit,clementiam cum lachrymis implorans, promittensq; ſe deincèps regi nunq̃ contradicturum. Sed iuſtus tanquàm leo confidens,abſque terrore erit: vtpotè qui in deſerto Carthuſianç celſitudinis non viſus eſt mollibus veſtiri, nec quaſi arundo vento mundani terroris aut fauoris agitari. Reuerà non eſt inuentus ſimilis illi,qui conſeruaret legem excelſi. Appropinquantes enim milites, vt Lincolniẽſem epiſcopũ eadem ratione vexarent,non refugam mercenarium, ſed ſtrenuum paſtorem repererunt. Nam antequàm manum ad prçdandum extendiſſent, iuſſit omnes in vicinis parochijs pulſatis campanis excommunicatos denunciari. Videntes ergò illi ſolita magnanimitate virum ſanctum ſtare pro ouibus ſuis,nutu diuino territi,diſceſſerunt inanes. Valdè enim timebant,nè in ſatanç poteſtatẽ traderentur,morteq; reproba à diabolo prçfocati perirent,ſicutì pluribus iam euenerat,quos ſanctus epiſcopus percuſſerat anathemate.

Nõ vult cõſentire regi in ſubditorum detrimentum.

Prou.28.

Vide cõſtãtiam & magnanimitatem ſancti viri.

Cap.19. Verùm perpendens vir Dei iniquè delatum ſe eſſe apud regem,metuensq; nè ea cauſa gregi ſuo peiora accideren,animam ſuam poſuit in manibus ſuis,celeriterque adiuit regem in longinquis tum conſtitutum. Cùm autem appropinquâſſet aulç, quidã boni

viri

viri occurrerunt ei, rogantes vt quamprimũ ſeſe ſubduceret, nec vultui regis præſentaret, verentes, nè, ſicut in diebus ſancti Thomę, vltio diuina in totum regnum ſe effunderet, ſi tantus vir abſque cauſa trucidaretur. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò vni ex illis viro bono ſingularique amico, qui ſe ſequeſtrum idoneum fore ſpopondit, ſi vel parùm expectare dignaretur, ſic fertur reſpõdiſſe: Itáne mihi parcam, vt te hæredesque tuos in diſcrimen conijciam? Et quid tam gratum atque optatum ęmulis noſtris eſſe poterit, quàm vt te quoq; diſſentientem aſſerãt, ſi pro me locutus fueris? Quo dicto, ſtatìm in aulam ingreditur. Cumq; comperiſſet regem in ſacello Miſſam audire, protinùs pergit illuc, rectaq; ad regem ſe conferẽs, propiusque ad eum accedens, conſtanter ei dicit: Da mihi oſculum. Cui rex: Non meruiſti, inquit. At ille: Immò verò merui, ait: nam via longa véni ad te. Oſculum mihi debes: & fortiter trahens eum per chlamydem, debitum extorſit. Subridens rex, inclinauit ſe, & oſculo eum impertijt. Cumque omnes Epiſcopi cęteriq; circunſtantes Hugonem de rege triumphantem cernerent, pręſtupore non erat vltrà in eis ſpiritus. Videns deniquè rex conſtantiam viri, & quòd ſpreto loco Epiſcopis aſſignato, iuxta altare humiliter ſe ſubmiſiſſet, vt immortalẽ regem liberiùs adoraret: tum etiam quòd minas vniuerſaque pericula pro nihilo duceret, eum ex animo venerari cœpit. Pacis etiam ſymbolum ſibi oblatum, primùm Lincolnienſi Epiſcopo perferri iuſſit. Propter hunc honorem ſancto viro delatũ, Dominus ei inſignem victoriã paulopòſt meritis eius creditur contuliſſe. Finita verò Miſſa, Hugo retrò altare duxit regem, vt cum maiore libertate reprehenderet. Cumq; ſederent pariter, his blandimentis eũ aggreſſus eſt: Dic quomodò ſe habeat cõſcientia tua. Parochię noſtrę es, & tremendo iudici pro te rationem reddituri ſumus. Cui rex: Satìs, ait, benè mihi cõſcius ſum, niſì quòd inuidia quotidiè torqueor contra hoſtes regni mei. At Hugo rursùm cum obiurgatione: Et quid eſt, inquit, quod audio? An non quotidiè pauperes opprimis, innocentes affligis, exactiones graues imponere nõ formidas? Inſupèr & fidem tori te violãſſe fama clamitat. Num iſthæc parua tibi videntur? Ad hanc vocem Epiſcopi, immò ſpiritús Dei, qui loquebatur in eo, territus eſt rex intantùm, vt nec ſemèl mutire auſus fuerit contra eum. Cumque de his & alijs multis prolixè obiurgâſſet eum, de quibuſdam humiliter ille ſe excuſauit: de alijs veniam poſtulans, emendationem promiſit. Reddente etiam Epiſcopo legitimam rationem coram rege & omni frequentia, quòd cùm paſtor eſſet, in grauamen ouium ſuarum conſentire neutiquàm debuerit, rex libenter accepit, ſimul Deo gratias agens, ſi ab vlteriori repræhẽſione ceſſaret. Tandèm vir Dei regi valedixit, & imperterritus ad propria remeare cœpit. Eo autem abeunte, rex cõuertens ſe ad ſuos: Si omnes, inquit, Epiſcopi tales eſſent, nihil aduersùm eos poſſent, ſiue reges, ſiue principes. Dictus eſt propterea vir ſanctus regum malleus, quòd perpetuò de ipſis triumpharet.

Rara ſanè & admiranda animi virtus & fortitudo.

Vir ſanctus regem obiurgat.

Fuit verò non minùs zeloſus, contra quoſlibet alios pauperũ oppreſſores, Eccleſiaſticæq; libertatis violatores, quos indiſcriminatìm abſq; vlla perſonarũ acceptione arguebat, admonebat, & ſi contumaces perſiſterent, etiã excommunicationis ſentẽtia feriebat. Verè ad nihilũ deductus erat in conſpectu eius malignus: timentes aũt Dominũ, quantumcunquè exiles eſſent, tota deuotionè glorificauit. Eiuſdẽ zeli fuit pater eius, itemq; duo fratres: qui ſtrenui erãt milites, & inprimìs iuſtitię tenaces. Sępiùs ei ſcripſerunt, & cùm pręſentes eſſent, verbis præclarè hortabãtur eum, nè in falſorũ fratrum, ſeu crudeliũ dominorũ perſecutionibus animo laſſaretur. Aſſerebãt etiã, mâlle ſe natũ illũ non fuiſſe, q̃ cõtra natales ingenuos opprẽſſoribus libertatis Eccleſiaſticę vel ad momẽtum degeneri animo cedere. Tota virtute ſanctus Epiſcopus id executus eſt, nec in præiudiciũ Eccleſię ſuę qcquam fieri pmiſit. Hortãtibus quandoq; amicis, vt maioris piculi vitandi cauſa, in quadã re parui momenti regi contra ius Eccleſię ſuę conſentiret, ſic fertur dixiſſe: Abſit, vt perſonę laicę, cuiuſcunq; etiã dignitatis & eminentię, priuilegiũ Eccleſiaſticę libertatis infringãt. Mihi verò non cõtingat, vt timore poteſtatis alicuius, aut formidine difficultatis quãtęcunq;, ius Eccleſię dñę meę S. Marię, quantũ in me eſt, deperire ſinã. Cũ enĩ ſit ſatìs pudendũ, dignitates & libertates ſanctę eccleſię nõ augere, queẽadmodũ olìm noſtri fecẽre maiores: q̃ eſt turpe & ꝓbroſum, ſi ex inertia paſtoris à ſua integritate décidãt, q̃ per ſtrenuũ diſpẽſatorẽ augmẽtari, & in melius ꝓuehi debuerũt? Inter micãtes gladios, nudo capite ſępiùs ſtetit imperterritus, & nec ad momentũ ab obiurgationibus ceſſauit, vbicunq; res poſtulare videretur, ꝓ iuſtitię defenſione. Aliquan-

Cap. 10.

Zelus eius aduersùs libertatis Eccleſiaſticæ violatores.

Pſal. 14.

Videq̃ conſtãter libertatẽ Eccleſiaſticam defenderit.

Contemnit ſæpè mortẽ intẽtatam.

quandò in menſa,quandoquè in eccleſia,ſola fidei conſtantia fregit & ſuperauit tyrannos.A ſuis etiã derelictus,ſolus perſtitit tam Lincolniæ,quàm in Hollandia Anglicana, atque Normània,cędens labijs pręuaricatores.Cumque gladios vibrâſſent in caput eius,& tantam in eo viderent fidutiam,confuſi abiêrunt,nil contra manum omnipotentis facere valentes.Quoſdam ad minas interdùm procaciter erumpentes,ſic voce terrifica non deſtitit obiurgare: Quid,inquit,veſtris viribus vel armis contra manum omnipotentis poſſe vos confiditis,quandò nobis etiam indignis & infirmis hæc manus adeò potentia contulit arma,vt eis nulla humana poſſit æquiparari? Loricas veſtras iacula noſtra penetrant: enſes veſtros non formido. Noſtris verò enſibus nec caſſides veſtræ, nec thoraces reſiſtere valent.Vos carnem,Deo permittente,cæditis: ſed animam prorsùs non attingitis. Gladius verò noſter & corpus perimit, & morti, non momentaneæ,ſed æternæ,eorum,quos percellit,animas addicit. In omnibus hiſce tum perſecutionibus periculoſis,tum arduis negocijs tanta fuit animi libertate & ſecuritate,vt nec ſomnus interrumperetur, cùm tamen alij omnes vſqueadeò timore ſępè agitarentur, vt ſomnus ab oculis eorum recederet,itemque conſilium omne.

Cap.21. Multùm erat intentus ijs,quæ ad Dei gloriam pertinerent, eoque in cunctis à Domino dirigebatur.Hoc verò pręcipuum eius ſtudium fuit, vt ſanctorum monachorum & Epiſcoporum vitas diligenter perlegeret, eiſque pro viribus ſeſe cõformaret. Quamobrèm etiã vita eius,abſoluta quędã norma fuit, ſiue ſpeculũ omnium benè volentium monachorum & Epiſcoporum.Experientia nanque edoctus fuerat,quanto accuratiùs diuina curaret, tanto rerum temporalium ſucceſſus, diſponente Domino, faciliùs prouenire.Tanta autem fiducia illi ſemper inerat erga Dominum, vt non parùm ſe peccâſſe fateretur,ſi vel tenuiter eas ob res formidâſſet,propter quas trepidare & angi ſolet humana infirmitas.Nocte quadam cùm graues curæ & ſolicitudines pręter morem animũ eius diſtraherent & infeſtarent, easque præ tumultu earum & importunitate excutere nõ valeret,admodùm cœpit animo perturbari. Sed ilicò ad ſe reuerſus,pectus percutit, grauiter ingemiſcit,primo manè confeſſarium accerſit, valdè ſe peccâſſe pronunciat, ꝙ non ità, vt decet hominem Chriſtianum, omnem curam ſuam iactâſſet in Dominum, ſed perindè acsì proprijs adinuentionibus fidendum ipſi foret,diſcruciari & angi inaniter cœpiſſet.Reuerà tamen in tam periculoſo tum erat itinere,vt ſi præ curis canuiſſet, mirum videri non debuerit. Compertum eſt poſteà,illa eâdem nocte mortuum fuiſſe Richardum regem. Nec myſterio vacauit viri ſancti turbatio tam inſolita, tam vehemens.

Ingens eius in Dominũ fidutia.

Cap.22. Preces canonicas ſtatuto perſoluebat tempore,nec induci poterat,vt aut pręueniret illud,aut differret.Itaque in magnis etiam tractatibus,ſicut quidam ad conſultandum ſiue deliberandum egredi ſolent,ſic ipſe immortali regi debitum laudis oblaturus, ſimulatquè veniſſet hora, mox exire ſolebat. Nihil diuino officio anteponendum Carthuſiano more vir fidelis didicerat,quod etiam vſque in finem exactè ſeruauit. Contigit,illum aliquandò cum Prælatis quibuſdam & clericis per loca infeſta equitare.Conſultantibus ergò illis,quo pacto imminens periculum euaderent, omnium hęc vna ſententia fuit, vt ante lucem ſurgerent,& iter ſuſpectum in tenebris conficerent.Surgunt manè,vrgẽt Epiſcopum,aiunt non cunctandũ,nè à prędonibus capiatur.Quibus ille:Et quò ibimus, inquit,Matutinis precibus nondùm abſolutis? Reſpõdent illi: Poſteà dicemus illas: iam properãdum,nè propter moram capiamur.Tum epiſcopus: Qui capit,ait,capiat: & qui timet,timeat. Ego hinc non exibo, donèc ſolito more preces matutinas perſoluero. Mira res.Solus epiſcopus poſtquàm laudes DEO tractim admodùm obtulit,licèt cum ſuis per eandem viam equitaret,nil mali paſſus eſt: Alij autem,quia prudenter ſe facere arbitrabantur,nec conſilio ſancti viri parêre volebant,in periculum, quod cauere moliebantur, inciderunt. Quàm verò monaſticum ſpiritum vir ſanctus habuerit inter tot turbines rerum mundanarum, ex ſequentibus patebit. Venit aliquandò ad domum Arueriam Carthuſiani inſtituti,ea videlicet tempeſtate, cùm iam pauloantè lõgum illud iter confeciſſet,in quo pacem conciliauerat inter Francię & Iohannem Anglię reges,qui Iohannes Richardo ſucceſſerat.Interrogatus verò de modo initę pacis,non parùm contriſtatus, reſpondit verus zelator ordinis ſacri: Rumores audire & referre, etsi licet epiſcopis,ſed monachis non licet. Cùm aliquò proficiſcens equitaret, adeò contemplationi intentus erat,vt pręter pilos equi ſui nihil cerneret. Itaque famulum ante ſe

Preces horarias ſemper abſoluit ſtatis horis.

Contemnit pericula,dũ vult Deo ſatisfacerẽ.

Obſerua ꝗ ſit animus eius vbiq; Deo intentus.

ſe equitare voluit,quem vt ductorem ſequebatur.Quòd ſi quiſquam alius ſiue de induſtria,ſiue à caſu intercesſiſſet,mox illum ſequebatur, propter nimium internarũ ſpeculationum vſum & conſuetudinem,non animaduertens ſe viam pariter & ductorem mutâſſe.Ductor quoquè illius interdùm non mediocriter turbabatur, quòd cùm putaret eum ſequi,inter alios oberrantem,multo labore inquirere cogeretur, nec facilè præ turba reperire poſſet.

Singulis annis,vt minimùm ſemel æſtiuis vacationibus,ad monaſterium ſuum Vuitamlenſe ſe conferre ſolebat.Ibi verò tanquàm in meſſe fertili,menti ſuę de ſpiritualibus prouidit frugibus,quas vbertìm illic ipſe ſecuerat.Erãt tum illic viri valdè ſpectabiles,in vita ſtrenui,in contemplatione ſublimes: ijque blandimenta ei nulla, tanquàm vltra alios Epiſcopos aliquid haberet ſanctitatis, apponebant, ſed potiùs admonebant vt videret quantùm adhuc abeſſet à conuerſatione patrum antiquorum. Tanta autem humilitate in omnibus ſe illis conformabat,vt præter ſolum annulum nil geſtaret, vndè, quòd eſſet Epiſcopus, poſſet animaduerti. Quàm verò grata illi fuerit ſolitudo Carthuſiana,vel indè perpendi poteſt,quòd ſummo ſtudio in id incubuit,vt poſſet ſe Epiſcopatu abdicare.A ſingulis enim Romanis Pontificibus,qui eius tempore Eccleſiæ præfuerunt, id humilimè petijt, ſed non obtinuit: immò verò tanquàm benè dignus,coactus ab illis eſt,ſuo munere perfungi. Nuncios etiam & fautores huius rei duriùs illi obiurgantes,cum minis remiſerunt, vetâruntque nè deincèps huiuſmodi literas ad Apoſtolicam ſedem adferrent. Grauiora quoquè totius prouinciæ negocia ei expedienda delegârunt.Singularem nanque à Domino gratiam acceperat iuſtum ab iniuſto diſcernendi,ità vt peritiſſimi iureconſulti cum admiratione dicerent,nunquàm ſe talem virũ reperiſſe in decidendis etiam difficilibus ſubtiliſſimisque cauſis,quanuis ille huiuſmodi praxim nuſquàm didicerat.Gaudebant omnes,qui cauſas iuſtas ad eius iudicium afferebant, certi nimirùm,quòd nec ignauia ſeduci, nec muneribus aut minis corrumpi vel frangi poſſet. Spiritus quoquè ſanctus,qui hoc ei contulerat donum, ſermonem illius atque ſententias confirmabat ſequentibus ſignis. Nam cùm rebelles quoſdam & contumaces ſatanæ tradidiſſet in interitum carnis,ſubitò non comparuerunt. Miles quidam propter quoddam mendacium ab Epiſcopo ſancto repręhenſus, cùm admonitionem eius paruipénderet,nec ſe emẽdare vellet,mox ab illo excommunicatus eſt, V ſurpabat nanque ſibi bona quędam, quæ incitante eum vxore, quòd prolem legitimam non haberet,à veris hæredibus per ſimulationem alienare cõſenſerat. Tremenda res. Inuaſit eum diabolus nocte ſequenti, extorquens ſubitò animam mendacem. Alius quidam,in eodem ſcelere ei ſuccedens,cùm lætus & temulentus lecto exciperetur, ſopori mortem ſocians,etiam miſerè extinctus eſt. Foreſtarius quidam propter facinus plexus anathemate,viri Dei ſententiam non metuens,intra paucos dies horribili morte deceſſit è vita.Quidam Diaconus,liuore impellente,militem quendam nequiter accuſans de crimine regiæ proditionis, Hugonis ſententia ob ſpem emendationis percuſſus, cùm peccatũ ſuum non modò nõ vellet agnoſcere,ſed etiam ab Archiepiſcopo abſolutionẽ impetraret,rediensque ad virum ſanctum, purgationis, vt putabat, ſuæ chirographum ſecum afferret,rursùm non obſtante mandato,ab illo excommunicatus eſt. V t autem Dominus oſtenderet, vtrius ſententiam approbâſſet, Diaconum horrendum in modum percuſſit,nec eum diutiùs viuere paſſus eſt.Adoleſcẽtula quędam cùm impudenter ſpueret in faciem ſpõſi ſui, præſente ſancto Epiſcopo, nec veniam petere vellet,à diabolo præfocata expirauit.

Clericus quidam propter tyrannidem quorundam potentium ius ſuum,quod ei erat in quadam eccleſia,obtinere non potuit.Pecunijs quoquè ac alijs rebus penè omnibus in curia Romana conſumptis,iam ſumma egeſtate cœpit vrgeri.Audiens verò,ſanctũ Hugonem oppreſſorum conſolatorem pijſſimum eſſe,ad illum tandèm venit etiam longè extra fines diœceſis ſuæ, & cum lachrymis eius auxilium implorauit.Motus ergò vir Dei,omnes excommunicauit,licèt eius iuriſdictione non teneretur.Quid plura? Alij in amentiam verſi,alij repentina morte extincti ſunt:quorundam oculi cum ingenti cruciatu exciderunt,donèc legitimo poſſeſſori reſtituta eſt eccleſia. Alios etiam viros ſeptem quãdoquè excommunicauit vir ſanctus, quòd furem à cœmeterio dolo abſtraxiſſent,& mox ſine dilatione ſuſpendiſſent. Timentes verò illi,nè accideret ipſis, quod iam multis euenìſſe conſtabat,ad pedes Epiſcopi pariter venerũt.Sex ſatisfactione dura illa

LI qui-

Cap. 23.

Quotannis redit ad Carthuſiã Vuitamię.

Admirãda in conæqui & iniqui cognitio.

Terribiliter punit Deus ab illo excommunicatos.

Cap. 24.

S. Hugo oppreſſorum pijſſimus conſolator.

quidem,ſed breuì,expurgati ſunt: ſeptimus,quia noluit ſatisfacere,abſolutionis gratiā non impetrauit.Tam verò dura fuit ea ſatisfactio,vt etiam brumali tempore penè nudi furem à patibulo depoſitum, per longum iter humeris portare, atque in eo, quod diximus, cœmeterio,vndè illū extraxerant, tumulare compulſi ſint. Res prorsùs ſtupenda. Iam ſeptem anni tranſierant, & eccè redit miſerabilis ille, cum lachrymis petens abſolutionem: Domine,inquit,poſtquàm ſententia tua me perculit, acciderunt mihi mala multa.Gratiā regis continuò perdidi:exulare coactus,ad inopiam redactus ſum: corporis moleſtia contabui,plurimisque aduerſis caſibus ſubiacui.Sed nè peiora his ſuccedant,dignare(obſecro)vel ſerò pœnitentem releuare.Miſertus ergò vir pius tantæ calamitatis,quòd ex fortunato & diuite ęrumnoſus & morbidus factus eſſet,clementer eum abſoluit,& nè dolorem dolori adderet,mulctam ei mitiorem irrogauit.

Nota q̄d acciderit homini fortunato,à ſancto viro plexo anathemate.

Cap.25. Miracula per eum plurima,dum adhuc viueret,in eximię ſanctitatis eius argumentum edita ſunt.Claudus quidā cùm cophinum, quo ſanctus vir lapides cōferre ſolebat, ſuis humeris imponi curâſſet,ſtatìm meliùs habuit,breuique totus ſanatus eſt: vtq; gratum ſe declararet pro tanto beneficio,eâdem ſporta etiam ipſe lapides ferre cœpit. Eccleſiam nanque Lincolnienſem vir ſanctus à fundamentis extruxit nobiliter,& proprijs humeris apportans lapides,& ſuę deuotioni ſatisfecit,& ſubditorum ędificationi. Ciuis quidam Lincolnienſis correptus amentia,vix ab octo viris teneri potuit. Adductus autē ad virū Dei,mox dæmone fugato quaſi mortuus corruit;nec antequàm aqua benedicta perfunderetur,& à ſancto Epiſcopo ſanitati integrę reſtitueretur, aliquatenùs ſurgere potuit. Mulier quædā duos ei obtulit infantes lāguidos: qui eius percepta benedictione,ſtatìm conualuerunt.Infantulus quidam ferrum acutū manu tenens,in os more puerorum iniecit,& deglutire cœpit. Mox gutture eius ſauciato,tanta ſanguinis copia aliquandiù indè manauit,vt vitam pueri mater penitùs deſperaret.Sed patruus pueri ſuperueniens,conſolatus eſt eam,ità dicens: Nè turberis: certus ſum enim non moriturum infantem.In viſione nanque vir quidam ſanctus mihi oſtenſus eſt, qui etiam breuì adueniet,vt illū curet.Quod & factum eſt. Venit Epiſcopus,guttur tetigit,locumq; vulneris Cruce conſignauit. Iam enim vix palpitare cernebatur. Eo verò recedente,mox puer ſanguinolentū euomuit ferrū,& ſanus apparuit. Quędā fœmina ſpiritum habens Pythonicum,tanta garrulitate cunctos oppreſſit,vt ei ſilentium nemo poſſet imponere. Ea cùm viro ſancto fuiſſet oblata,ſpiritū cum magna arguit indignatione, dicens: Agè iam,ô infelix,quid nôſti diuinare nobis? Ille pręſentiam ſancti viri non ſuſtinens,protinùs aufugit.Mulier verò plenè liberata,deincèps taciturna & modeſta ſemper fuit,nō ſine grandi admiratione cunctorū,qui factum nouerant. Similiter & alia quædam eius meritis à peſſimo quodam ac improbiſſimo incubo erepta creditur. In villa quadā miſerè à dæmonio quidam vexabatur. Accidit tum per eam villam Epiſcopum quendam iter habere.Cumque eſſet iuxta locum,vbì dæmoniacus ille circunſtante populo cuſtodiebatur, accurrunt vndiquè,rogant Epiſcopum,ſi quo modo pręſidium vllum inueniant apud illum.Ponunt ante pedes eius infirmum,ſi fortè manum velit imponere,& ſpiritui comminari.Sed mercenarius ille, cùm vidiſſet dolorem eſſe vehementem, prę pauore totus contremuit,equumq; calcaribus vrgens,abire feſtinauit.At pio pręſule Hugone non diù pòſt per eandem equitante viam,accurrunt iterùm vicini,precantes auxilium opportunum illi,qui ſe iuuare non poterat.Itaque vir ſanctus non fugam inijt, ſed protinùs de equo deſcendens,velociùs accurrit: Videnſque dolorem atrociſſimum,nequaquàm territus expaueſcit,ſed ſpiritu fremens,ad bellum ſe comparat.Proh nefas,inquit,hæc vtiquè non rectè ſe habent.Quid ampliùs? Fuſa oratione, lectoque Euangelio, In principio erat verbum,in aures patientis,vir Dei fidenter abſceſſit. Mira res. Hoſtis, qui tanta crudelitate ſæuierat ante Hugonis aduentum,quique tot cachinnis eius orationes comminationesque exceperat,iam illo recedente, quaſì iniectis vinculis eum poſt ſe traheret,ab homine exiuit,nec auſus fuit ampliùs introire in illum. Quod cernentes qui aderant, pias præ gaudio fuderunt lachrymas, Deum in ſancto ſuo mirificè collaudantes, experti palàm in homine illo,quàm diſpares ſint etiam Epiſcopi.

Permultis claret miraculis. *Sanat dæmoniacum.* *Infantem moribundū curat.* *Ioan. 1.* *Hominem miſerum liberat à dæmone.*

Cap.26. Oratione ſua vir ſanctus ignem compeſcuit, nè tantùm vaſtaret,quātùm timebatur. Ante vltimum eius receſſum à Vuictamia, placuit Domino etiam in conſpectu fratrum glorificare illum: quod tamen non propter infidelitatem illorum arbitramur factum, ſed vt tanti viri ſanctitas animis eorum artiùs affigeretur. Quaſì enim vltimum valeeis

cis diceret, non tantùm ſermone, verumetiã opere, ſacræ orationis virtutem illis commendauit. Domus quędam ſtraminea illic erat, quæ igne arrepta, flammas in altum miſit, cunctis circunquaquè ædificijs incendium parans. Expauit ea re vir ſanctus, & matutinale officium, quod iam inchoauerat, intermittens, contra ignem ſalutiferæ Crucis ſignum edidit. Cumque periculum ineuitabile, niſi Dei clementia prohiberet, impendére cerneret, mox ante áram ſe proſternens, orationi ſe dedit, indè nequaquàm ſurgens, donéc flammam tepuiſſe, domumque illam abſorptam eſſe audiret. Omnes igitur Deum laudantes pro gaudio duplicato, quòd & cætera illæſa manſiſſent ædificia, & à diuturno metu, qui iam euenerat, liberatos ſe viderent, Epiſcopus aiebat: Benedictus Deus, qui non ſolum pręſentem hac in re timorem noſtrum cõſolatus eſt, ſed & futuri metûs ſolicitudinem omnem ſub noſtra tandem pręſentia amputauit. Quo in facto, ſicut & in multis alijs, ſancto Martino par fuiſſe probatur. Precibus ſopit incendium.

Quanta autem deuotione fuerit erga reuerendiſſimum altaris Sacramentum, ex hoc ſolo ſatìs perpendi poteſt, quòd crebrò pius Dominus in forma ſpecioſiſſimi pueruli, ſacrificanti illi viſibiliter apparére dignatus eſt: quod quidem religioſis quibuſdam perſonis diuino nutu non raro intueri conceſſum fuit. Quid autem ipſe ſenſerit de quibuſdã miraculis, quæ circa idem præcipuè venerandum feruntur contigiſſe ſacramentum, res, quam dicturi ſumus, declarabit. In villa quadam ſacerdos erat valdè diſſolutæ vitæ, quem hoc ordine diuina bonitas ad pœnitẽtiam vocauit: Celebrans ille Miſſarum ſolennia, manibus cœpit indignis regem tractare maieſtatis. Cumque ad illum veniſſet locum, vbì hoſtia frangenda erat, ſanguis protinùs emanauit. Territus ille, vitam mutauit in melius, cunctiſque audire volentibus factum publicauit. Accidit autem, beatum Hugonem per eam villam iter facere, ſacerdotemque accerſitum, non propter miraculum, ſed ob vitæ ſanctitatem, de quibuſdã ſpiritalis vitæ ſtudijs interrogare. Tanta enim pœnitentię aſperitate priſtinam vitam iam correxerat, vt ſanctum eum fama cunctis proclamaret. Cumque ſancto epiſcopo narrâſſet prodigium, quod ipſi acciderat, hortatus eſt eum, vt cruorem ipſum tanquàm veritatis teſtem inſpiceret. Sed penitùs non acquieuit: quinimmò famulis ſuis idem ſuggerentibus, ità fertur reſpondiſſe: Habeant ipſi ſigna infidelitatis ſuę. Nobis autem, qui verè credimus ſub ſpeciebus ſacramentalibus verum corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſigna quid proderunt? Quoſdam etiam abire volentes, vt viderẽt, duriùs obiurgabat, quòd non deuotione, ſed curioſitate id facerent. Siquidem ſcriptum nouerat: Beati qui non viderũt, & crediderunt. Sed hoc vulgo perſuadere quis poterit? Quinimmò videmus eos tanta diligentia ad huiuſmodi confluere: qui ſi perfectam haberent fidem, magìs vtiquè ab his ſe elongarent. Cap. 27. Chriſtus ei ſacrificium facienti ſæpè apparet. Veritas corporis Chriſti in Euchariſtia. Ioan. 12. Curioſitatẽ repręhẽdit non pietatẽ

Poſt longa tandèm huius vitę certamina, cùm iam tempus aduentaret tranſitûs eius ad patrem, acri febre corripitur. Morbo autẽ ingraueſcente, ſæpiùs orãdo hęc verba repetebat: O pie Deus, requiem pręſta nobis. Bone Domine, Deusq; verax, dona tãdèm nobis requiem. Quod quidam de adſtantibus audiens, quasì pro conſolatione dixit ei: Iam Domine quieſces. At ille: O verè, inquit, beatos illos, quibus vel in extremo iudicij die requies inconcuſſa donabitur. Dicẽte rursùs eo ipſo, illum diem ei futurum, Deo volente, iudicij diem, quo eſſet è vita deceſſurus, cum magna fiducia dixit: Non rectè ſentis. Non enim iudicij, ſed gratię & miſericordiæ dies erit, quo ego defungar. Cùm adhuc eſſet incolumis, & mentio fieret de mortis horrore, dicere conſueuerat: Malè profectò nobiſcum ageretur, ſi nunquàm mori deberemus. In omni ægritudine ſua, quanuìs violentiſſimè torqueretur, inuicto ſemper permanſit animo, ità vt iret & rediret à lectulo, quocunq; eſſet neceſsè. Stupefacti ea re medici, dicebant: Reuerà ſpiritus hominis huius ſuſtentat imbecillum corpus eius. Adſtans quidam de pręcipuis amicis illius, ſic hortabatur eum: Quandoquidem, inquit, domine, multo tempore tum ordinarius, tum etiam delegatus permultorum iudex fuiſti, diligenter, oro, ſtudeas nedùm generatìm, ſed etiam ſpeciatim confiteri, quos & quot priuato amore vel odio, aut promóueris, aut depreſſeris parùm iuſtè. Reſpondit ille: Odio, ſeu amore, ſed nec ſpe quidem vel timore perſonæ vel rei cuiuſcunque, à veritate iudicij me vnquàm exorbitâſſe, penitùs memor non ſum. Si autem de recto deflexi, hoc vel propriæ ignorantiæ, aut certè aſſiſtentium culpa accidit. Ad verba nanque ſua tantam ſemper adhibebat cautionem, nè quid contra veritatem proferret, vt nedùm in dubijs, ſed etiam in certiſſimis frequenter hanc adijceret appendicem: Sic modò nobis occurrit. Eádem per omnia cautela in literis, ſigil- Cap. 28.

lo ipſius muniẽdis,ille veritatis amator ſemper vtebatur. Admonitus etiã,vt teſtamẽtum pro more faceret,Tędet me,inquit,huius cõſuetudinis, iam paſsim in Eccleſiam introductę.Nec habui quicquam,nec habeo,quod non ſit Eccleſię,quam regendam ſuſcepi. Attamen nè fiſcus rapiat,pauperibus tribuatur totum,quod videor poſſidere.

Cap.29. Orationi deincèps mens eius potiùs intenta fuit,mortemq́; vicinam prędixit,ſeq́; inungi voluit. Eodem die, quo Epiſcopus cõſecratus fuerat,etiam ſacramẽtum extremæ Vnctionis percepit,putà ferijs B.Matthęi Apoſtoli & Euãgeliſtæ. Ante illum diem nunquàm ſacramentũ hoc percipere voluit,quãuis crebrò lethaliter laboraret. Diſponente tamen Domino,vſq; ad decimumſeptimum Nouembris diem mors illius dilata eſt.In quo ſpatio multas propoſuit adhortationes ipſum viſitantibus, ſalutariaq́; dedit conſilia in negocijs opportunis. Archiepiſcopus quoquè ad eum veniens,humiliter veniã petijt,quòd multas ei pręter fas perſecutiones excitâſſet. Cui vir ſanctus,lætatus pœnitentia eius,alacriter reſpondit: Libenter ignoſco.Quòd autem ſępè te reprębendi, non me pœnitet: ſed quòd id crebriùs non feci,id potiùs doleo. Vidi nanque ſecularibus negocijs animum tuum plùs ſatìs implicari, iacturamque non paruam in ſubditis tua negligentia fieri.Cùm iam autem ille,quem diximus,Nouembris dies propinquâſſet,lachrymantibus filijs dixit, vt funeri neceſſaria prępararent. Facto deniquè in ſe ſpiritu Dei, mala grandia futura prędixit & regi,& regno, inprimìs autem Clero. Dicebat proindè libenter ſe velle mori,nè tanta cerneret diſſidia.Et hęc quidem omnia mox ab eius obitu,ſicut prędixerat,euenerunt.In quo,ſicut & in alijs multis,apertiſſimè videre licet,eũ prophetię ſpiritum habuiſſe.Decimoſeptimo Nouẽbris die,cùm ſentiret vires ſibi magìs magisque deficere,iuſſit accerſiri monachos & clericos in obſequium funeris ſui.Et quia Epiſcoporum nullus intereſſe poterat,ordine inſtruxit eos, quemadmodùm funus ipſum curare deberent. Iuſſit quoquè,vt nõ Londonię, vbì ægrotare cœpit,humaretur: ſed vt Lincolniam tranſlatum eum in primaria æde ſepelirent. Concilium nanque vniuerſale totius regni Lincolniæ celebrabatur, ad quod Epiſcopi omnes conuenerant. Ipſe autem interrogatus,num intereſſe vellet,reſpondit: Etiam.Id verò quomodò accipi voluerit,ex ſequentibus patebit. Adueſperante ergò die,vir pius & miſericors, ſciens quia venit hora eius,vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem totius conſolationis, cùm dilexiſſet ſuos,qui erant in mundo,in finem dilexit eos: cernensque vbertìm flentes chariſſimos filios,ſuauiſſimis eos ſermonibus conſolari nitebatur. Dextram etiam capitibus ſingulorum diutiùs imponens, Deo & verbo gratię eius eos omnes commendauit. Deindè deficiente voce,cùm rogarent eum,vt Dominum pro idoneo paſtore deprecaretur,tandèm reſpondit: Deus id faciat.Quo dicto, pauimentum coram eo nudatur, & cinere benedicto in Crucis formam ſparſo,Completorij preces inchoauerunt.Cùm autem verſum illum audîſſet,Clamauit ad me,& ego exaudiam eum:cum ipſo ſum in tribulatione:eripiam eum, & glorificabo eum.imponi ſe cineri popoſcit. Pſallentibus illis feſtinantiùs,vultu placidiſſimo ſpiritum ſensìm colligebat, quem tunc in manus conditoris tradidit,cùm illud Simeonis canticum inciperetur,Nunc dimittis ſeruum tuum Domine,ſecundùm verbum tuum in pace. Obijt circa annum Domini milleſimũ ducenteſimũ,cùm iam ſexagenarius eſſet,deincèps in ſabbato pacis ęternę quieturus.Tenuit cathedram epiſcopalem annis quindecim,& quinquaginta & octo diebus.

Sacramentum extremę Vnctionis percipit. Multa mala ſub obitũ futura prædicit. 2.Cor.1. Pſal. 90. Luc.2. Feliciſſimè vir pijſſimus in cęlos è corpore proficiſcitur.

Cap.30. De felici tranſitu eius & gloria immarceſcibili reuelationes multæ diuerſis Deo deuotis hominibus obtigerunt. Quidam etiam ex ijs,qui familiariùs ei aſſiſtebãt,cùm adhuc viueret, anxius nimiùm poſt eius obitũ de ſtatu eius, in oratione raptus, tali viſione certior factus eſt: Apparuit ei ſanctus Hugo tanquàm in præclaro loco reſidens, gloria mirabili ſublimatus. Audiuit etiam cantica ſuauiſſima,cuiuſmodi in terris nũquàm audita eſſent:Cumque viſionem illam admiraretur,& præ pauore loqui non auderet, dixit ei ſanctus Hugo: Non te ſolicitum eſſe decet de ſtatu meo.Cantica melliflua, quę audis, ab hora illa,qua diſceſſi à vobis,nunquàm mihi defuerunt.Deindè eum comiter inſtruxit de quibuſdam perplexis conſcientiæ ſcrupulis,quos anteà nunquàm potuerat excutere,nec ſatis ab aliquo de ijs edoceri. Itaque tanquàm in teſtimonium viſionis eius,deincèps illam non ſenſit animi perplexitatem. Reuelatum etiam diuinitùs fuit cuidam deuotæ perſonę,quemadmodùm pedo ſuo vir ſanctus arrogantem quendam Epiſcopum in dorſo percuſſiſſet, quòd ad cathedram Eccleſię eius nõ ſtudio boni operis,ſed inanis gloriæ deſiderio adſpiraret:qui eàdem hora ſpiritum exhalauit.

Viſio cuiuſdã de eius beatitudine

Viden-

Videntes autem capellani eius, mortuum eum eſſe, funus ſacratiſſimum, ſicut eis præceperat, curare cœperunt. Cumque lauarent corpus exanime, lacte candidius foris apparuit: intùs verò, vitro purius cernebatur. Faciem cum manu dextera perungentes balſamo, reliquum corpus aromatibus condiêrunt: veſtibusque ſacris pignus venerandum ornãtes, loculo impoſuerunt. Quibus omnibus ritè peractis, cum magna celebritate & miraculorum gloria, ad ſedem propriam deportatum eſt. Nam poſtquàm fama ſanctiſſimi obitûs eius inter populares percrebuit, tanta hominum vndiquè confluxit multitudo, proſequentium ſacrum funus, vt non parua iter accelerantibus remora obijceretur. Deuotio etiam populi toto illo itinere adeò continuata eſt, vt vix quiſquam ſui proximi recordaretur. Tetigiſſe feretrũ, palma ſuprema fuit. Quibus verò hoc denegabatur, ij conſpexiſſe procùl & adorâſſe, non vile trophęum ducebãt. Fortiores deuotiſſimè ſupponebant humeros ad portandum, tametsi nulli, niſi ad breue ſpatium, id priuilegij conceſſum fuit. Per turmas enim, & quaſi certatim ad portandum irruebant, cogentes priores, nè quid vltra id, quod præfixum eſſet, ea in re ſibi vſurparent. Succedentibus autem ſibi viciſsìm turbis, venerunt in occurſum ſacri funeris etiam duo reges, Iohãnes Anglię, & alter Scotiæ, cum Archiepiſcopis & Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus & proceribus multis: qui cùm ſperarent in deferendo ſacro corpore aliquid ſe priuilegij habituros, humeros deuotè ſuppoſuerunt. At tamen pro deſiderio religioſi propoſiti non contigit eis. Irruente enim vulgo, nouisq; portitoribus pręparatis, cùm vim populi ferre non poſſent, ceſſerunt viri tam ſublimes, quanuìs inuiti. Scotię quidem rex ꝑpter nimiam lachrymarum vim & copiam, propiùs accedere non potuit. Impensè nanque amauerat illum hominem Dei. Cap. 31. Corpus eius exanime quale viſum ſit. Obſerua viri ſanctiſſimi funus à viri proſecuti ſint.

Sextò autem die vrbem Lincolnienſem ingreſſi, reliquias ſacras in ſummam pertulerunt ædem, vbì magna fuit populi frequentia, donèc humatum eſſet pignus precioſum. Officium deniquè exequiarum tanta celebritate peractum eſt, vt Epiſcopi lectiones, Abbates verſus recitârint. Fuerunt enim in exequijs illis reges duo, Archiepiſcopi tres, Pręſules quatuordecim, Abbates ampliùs centum, Comites proceresq; plurimi. De reliq̃s inferioris ſtatûs & vulgo, nullus certus facilè iniri poſſit numerus. Sic ſic placuit remuneratori omnium bonorum, glorificare ſeruum ſuum fidelem, qui totiès erga ſepulturam aliorum ſolicitus fuerat. Impleuit quoquè promiſſum ſuum vir ſanctus, quia etsì viua voce, vtì ſolebat, negocia concilij non curauit, morte tamen ſua totius eccleſiaſtici ſtatûs regimen mirabiliter illuſtrauit. In medio nanque ſacratiſſimæ ſynodi emortuum corpus eius prophetauit. Clericus quidam præcellenti ingenio cùm vidiſſet quę fiebant, raptìm hos verſus compoſuit, & ad pedes ſacri funeris collocauit: Cap. 32.

Pontificum baculus, monachorum norma, ſcholarum
Conſultor, regum malleus Hugo fuit. Epitaphiũ eius.

Per totum autem illud longum iter ſex dierum, & antequàm ſepeliretur corpus ſancti pontificis, multa pręclara miracula per ſeruum ſuum Dominus efficere dignatus eſt. Deniquè diuina non ceſsârunt beneficia ad monumentum eius, etiam poſt illius honorificam ſepulturam, in teſtimonium eximiæ ſanctitatis. Candelę accenſę, quæ ante funus portabantur, nec vento, nec pluuia poterant extingui, cunctis, qui aderant, adſpicientibus & ſtupentibus. Cuiuſdam Bernardi brachium fractum, ab Epiſcopo ſancto reformari per viſionem illi oſtenſum eſt. Itaque expergefactus, illud planè redintegratum reſpexit, dolore ſopito. Quidam vir pius, orans ad feretrum ſancti Hugonis, vt diſſolui & eſſe cum Chriſto mereretur, ſequenti nocte, rebus ſuis benè conſtitutis, bona morte deceſſit. Hoc autem vir ſanctus dicere ſolebat inter maxima miracula numerandum, ſi cui meritis ſanctorum in paradiſum ingredi contingeret, cunctis periculis excluſis. Mulier quædam cæca, ad primum ſacri corporis contactum, oculorum lumen recepit. Fur quidam cùm crumenam pecunia refertam abſtuliſſet à latere cuiuſdam fœminæ orantis ad corpus ſancti Hugonis, miraculosè protinùs cæcatus eſt. Sentiens ergò diuinam vltionem, ſeipſum publicè accuſauit, crumenam reddidit, & viſum recuperauit. Miles quidam, cuius brachiũ cancer planè corroſerat, ad corpus ſancti Hugonis ſanatus eſt. Puer quidam vita functus, meritis illius reuixit. Vir quidam languidus, à medicis deſperatus, ad ſanctum beati viri ſepulcrum venit, moxque ſanus & incolumis ſurrexit. Deniquè non longo temporis ſpatio à ſepultura precioſi theſauri, intra paucos dies ad monumentum eius, ſex paralytici ſanitatis beneficium adepti, tres cęci illuminati ſunt, muti Cap. 33. Multa ſiũt miracula. Inſigne miraculum. Cæca videt. Geminum in fure miraculum. Puer mortuus excitatur

duo loquendi facultatem receperunt. Duo quoquè contracti, priſtinæ ſunt firmitati reſtituti,& hydropica fœmina eius meritis curata eſt. Mulier quędã cùm quatuor feciſſet abortus,admonita eſt ab ancilla ſua,vt puerulum cereum ſancto Hugoni offerret. Quod vbi fecit,non abortiuit vnquàm,ſed ſex incolumes pueros enixa eſt. Sunt & alia permulta illuſtria miracula,quibus ſanctum ſuum Dominus mirificauit. Hæc pauca interìm breuitatis ſtudio commemorâſſe ſufficiat in laudem & gloriam prępotentis Dei, qui viuit & regnat in infinita ſeculorum ſecula,Amen.

Sacrũ eius corpus eleuatur & transfertur.

Porrò anno Chriſti millesimo ducenteſimo octogeſimo, qui fuit à beati viri obitu ferè octogeſimusſextus,Octobris ſexto die,ſacrum corpus eius eleuatum atque trãslatum eſt,cùm iam antè ab Honorio 3.Pontifice Maximo in Sanctos relatus eſſet. In hac autem eleuatione quaſi integrum repertum eſt corpus eius: loculus verò, in quo illud repoſitum fuerat,magnam puriſſimi olei copiam exhibuit: habitus quoquè monaſticus,quo vir ſanctiſſimus,dum viueret,vſus erat, & in quo poſt obitum ſepulturæ mandatus fuerat, integer inuentus eſt. Cumque ſanctiſſimum eius caput, (quod à corpore ſeparatum, poſteà auro, argento & gemmis incluſum eſt) Oliuerus Lincolnienſis Epiſcopus in manibus reuerenter teneret, ex eius maxilla non parùm olei diſtillauit. Tandèm ſacrum corpus in theca auro, argento & precioſis lapidibus ornata, reconditum eſt, ipſaque theca loco congruo ſatiſque ſublimi, è marmore ſtructo, honorificè collocata eſt, non longè à ſanctiſſimo eius capite, quod iuxta altare beatiſſimi Iohannis Baptiſtæ in Lincolnienſi eccleſia repoſuerunt. Huic verò tranſlationi pręter regem & reginam Anglię,itemque Nauarrę,multoſque regni proceres laicos,etiam duo Archiepiſcopi, multi Epiſcopi, Abbates plurimi,compluresque alij interfuerunt:indictumque eſt,vt eius tranſlationis annua celebritas,deincèps tota diœceſi Lincolnienſi haberetur.

Nota de corpore ei⁹ & habitu incorrupto, itemq; de oleo.

MARTYRIVM SANCTI ROMANI MARTYRIS, EX ECCLESIASTICAE HISTORIAE EVSEBII

Cæſareenſis Libro 8. *Cap.* 12. *interprete Iohanne Chriſtophorſono Anglo.*

Noũeb.18

S. Roman⁹ Diaconus.

Obſerua eius zelum.

ROMANVS, Palęſtinus genere, Eccleſiæ Cæſareenſis Diaconus & exorciſta,cùm pariter Antiochiæ in eccleſiarum vaſtatione fortè verſaretur,cõplures viros ſimul cum vxoribus & liberis aceruatìm ad idolorum delubra properantes, & iiſdem hoſtias immolãtes intuitus, ſpectaculum neutiquàm tolerandum arbitratus eſt : & propterea ſingulari pietatis ſtudio incenſus,accedit propiùs, & magna voce exclamans,eos grauiter redarguit. Qui propter hoc tam audax facinus pręhenſus,generoſiſſimus,ſi quiſquam alius, teſtis declaratur veritatis. Nam cùm iudex mortem illi ignis incendio infligendam pronunciâſſet,ille vultu hilari & animo maximè læto, ſententiam lubens amplexatus, ad ſupplicij locum abducitur. Deindè vbi alligatur ad palum, & dum ligna illi circuncircà coaceruabantur,& hi qui incenderent rogum,Imperatoris iam pręſentis ſententiam expectabant,clamauit: Vbi, mihi ignis, quæſo?

Lingua ei amputatur.

Hæc locutus,accerſitur ad Imperatorem,quô nouum & inuſitatum genus ſupplicij ſuſtineret,vt lingua nimirũ illi amputaretur.Quod fortiſſimè perpeſſus,rebus oĩbus declarauit,diuinam vim illis,qui aliquid pro pietate ſubeant acerbitatis,opem ſemper apportare ſolere, cùm labores & ærumnas alleuando, tum animi alacritatem firmè corroborando. Iſte enim ſimulatquè nouũ illum ſupplicij modum intellexit, præ generoſa animi alacritate,neutiquàm obſtupefactus, lubẽs extendit linguam,& paratiſſimo animo

mo eam lictoribus quaſi inſtructam præbet. Poſt quod ſupplicium in vincula cóiectus, longinquo temporis ſpatio ibi afflictatus, tandem cùm vigeſimus annus regni Imperatoris aduentaret, (quo ex decreto conceſſum erat, vt libertas omnibus, qui in vinculis vbiquè conſtricti tenebantur, palàm prędicaretur) ſolus iſte in compedibus iacẽs, vtroque pede ad quintum foramen diſtracto, laqueo collo circuniecto ſtrangulatus, martyrio demùm, ſicut ei erat in optatis, decoratur. Diù manet in carcere. Strangulatur.

ITEM SANCTI PATRIS NOSTRI IOHANNIS ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, COgnomento *Chryſoſtomi, Encomium eiuſdem martyris, vt habetur in Simeone Metaphraſte.*

RVrsùs martyrum memoria, & rurſùs dies feſtus & celebritas ſpiritalis. Laborârunt illi, & nos lætamur. Decertârunt illi, & nos exultamus. Illorum eſt corona & communis gloria: illorum ſunt præmia & certamina, & totius Eccleſiæ gloria, decus & gloriatio. Et quomodò, dicet quiſpiã, poſſet hoc fieri? Quòd partes & membra noſtra ſunt martyres. Quoniam ſiue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ſiue glorificatur vnum membrum, cum eo lætantur membra omnia. Caput coronatur, & reliquum corpus exultat. Fit vnus victor in ludis Olympicis, & totus gaudet populus, & cum magnis eum excipit laudibus. Si autem in Olympicis certaminibus, qui nihil ad illos ſudores contulerũt, tanta fruuntur voluptate: multo magìs hoc fiet in athletis pietatis. Nos ſumus pedes, martyres autem caput. Sed non poteſt caput dicere pedibus, Veſtrî non egeo. Glorioſa ſunt membra, ſed gloriæ excellentia non facit alienationem à coniunctione, quæ eſt cum reliquis partibus. Tunc enim fiunt maximè glorioſa, quandò nõ abruperint eam, quæ eſt nobiſcum, coniunctionem. Nam oculus quoquè, cùm ſit reliquo toto corpore ſplendidior, ſuam tunc conſeruat gloriam, quandò non abſcinditur à reliquo corpore. Et quid dico de martyribus? Si enim Dominus noſter Chriſtus nõ erubuit fieri noſtrum caput, multo magìs ipſi eſſe noſtrum caput non erubeſcunt. habent enim, quæ egit radices, charitatem. Solet autem charitas coniungere ea, quæ ſunt diſiuncta, & de meritis non admodùm accuratè inquirit. Quomodò ergò ipſi cum nobis peccantibus dolore ſimul afficiuntur, ità etiam nos ſimul cum eis lętamur in rectefactis. Sic etiam iuſſit Paulus, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Nota feſtũ martyrum. 1.Cor. 12. Ibidèm. Rom. 12.

Sed flere quidẽ cum flentibus, eſt valdè facile: gaudere autem cum gaudẽtibus, non itidèm. Faciliùs enim dolemus cum ijs, qui ſunt in calamitatibus, quàm gaudemus cum ijs, quibus ſunt res ſecundæ. Nam illic quidẽ ipſa natura calamitatis poteſt vel lapidẽ flectere ad commiſerationem: hîc aũt in rebus proſperis inuidia eum, qui non valdè philoſophatur, non ſinit effici ſocium voluptatis. Nam quomodò charitas coniungit ea, quæ ſunt diuiſa: ità etiam inuidia diuidit ea, quæ ſunt vnita. Quamobrèm rogo vos omnes, ſtudeamus gaudere cum ijs, qui rem rectè gerunt. vt animam expurgemus ab inuidia. Nihil enim æquè expellit hunc morbum grauem & curatu difficilem, atquè gaudere cum ijs, qui viuunt in virtute. Audi quàm ſit Paulus ſummus in his vtriſque: Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Non dixit, Et ego non moleſtia afficior: ſed, Ego non vror, dixit: vrendi verbo oſtendere volens ſummum dolorem. Et rurſùs ad alios ſcribens, dicit: Sine nobis regnauiſtis: & vtinàm regnauiſſetis, vt nos quoquè ſimul vobiſcum regnaremus. Et rurſùs: Nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino. Vide quantoperè ſtudebat, vt res fratrum rectè ſe haberent, qui nec ſe viuere quidem exiſtimabat, ſi illi non eſſent ſalui. Homo, qui fuerat raptus ad tertium cælum, & delatus in paradiſum, & qui fuerat particeps myſteriorum ineffabilium, & tantam apud Deum aſſecutus fuerat fidutiam, illorum bonorum ſenſum non valdè accipiebat, niſi etiam vidiſſet fratres ſecum eſſe ſaluos. Sciebat enim apertè, ſciebat charitate nihil eſſe maius, neq; quod ſit cum ea conferendum: nec Inuidentiæ dira peſtis. Gratulandũ aliorũ rectè factis. 2.Cor. 11. 1.Cor. 4. 1.Theſſ. 3. 2.Cor. 12.

Nihil charitate præſtabilius. ipſum quidem martyrium, quod eſt ſumma bonorum. Nam charitas quidem, etiam abſque martyrio, facit Chriſti diſcipulos: martyrium autem ſine charitate, non poteſt hoc facere.

Ioan.13. Vndenàm hoc ſciri poteſt? Ab ipſis Chriſti verbis. Dicebat enim diſcipulis: In hoc cognoſcent omnes, quòd mei diſcipuli eſtis, ſi vos inuicèm diligatis. Eccè charitas ſine martyrio facit diſcipulos. Quòd autem martyrium ſine charitate non ſolùm non facit diſcipulos, ſed nec prodeſt quidem quicquam ei, qui id ſuſtinet, audi Paulum dicentem: 1.Cor.13. Si tradidero corpus meum, vt comburatur, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Propterea hunc ſanctum maximè diligo, qui hodiè nos congregauit, beatum (inquam) Romanum, quoniam cum certamine & martyrio, magnam quoquè oſtendit in Chriſtum charitatem. Quamobrèm ei quoquè ſancta lingua fuit amputata. Etenim hoc quoquè par eſt examinare, quanam de cauſa non ad alia vtiquè tormenta, ſupplicia & cruciatus eum deduxerit diabolus, ſed linguam ei ábſcidit. Non enim hoc fecit Diabolus, malefica beſtia. temerè, ſed cum maxima malitia. eſt enim mala & malefica hęc beſtia, & omnia facit & mouet aduersùs noſtram ſalutem. Agè ergò examinemus, cur nam proceſſit ad linguæ eius amputationem, paulò altiùs deducentes orationem. Sic enim ſciemus & Dei benignitatem, & martyris tolerantiam, & diaboli malignitatem. Et cùm Dei quidem didicerimus benignitatem, Domino agemus gratias: martyris autem cognita patientia, imitemur conſeruum: intellecta autem diaboli malitia, omninò auerſemur inimicum. Propterea enim dedit nobis Deus clemens & benignus nôſſe eius machinationes, vt eum magìs odio habentes, faciliùs ſuperemus. Quòd enim cognoſci poſſint ea, quæ mente agitat, audi quid dicat Paulus de eo, qui fuerat fornicatus, ſcribens ad Corinthi- 2.Cor.2. os: Confirmate in ipſum charitatē, nè circunueniamur à ſatana. Non enim quæ mente agitat, ignoramus. Quænam eſt ergò cauſa, propter quam ei linguā amputauit? Patiamini, ó dilecti, me rem paulò altiùs narrantem.

Eccleſiæ p̄ſecutiones. Graue bellum fuit aliquandò excitatum aduersùs Eccleſias, non barbaris facientibus incurſiones aduersùs ciuitates, nec vllis alienigenis, ſed ijs, qui videbantur præeſſe huic noſtro terrarum orbi, & barbaris & hoſtibus & Tyrannis omnibus crudeliùs & immaniùs vtentibus ijs, qui eorum parebant imperio. Non ſolùm enim libertas, & patria, & pecuniæ, & pręſens vita tunc veniebat in periculum: ſed regnum cęlorum, & bona, quæ ſunt iuſtis repoſita, vitaque immortalis & Chriſti confeſſio. Nec ſolùm graue bellum, ſed nouus quoquè modus excogitatus fuit captiuitatis. Non enim ex ea, quæ hîc Galat.4. eſt, ciuitate expellebant, ſed ſupernæ Hieruſalem, quæ eſt libera, priuare conabantur, & cogebant vnumquenque animas ſacrificare in altaribus, & ſuum abiurare Dominum, & ſe dęmonũm ſubijcere tyrannidi, pernicioſoſque, & noſtræ ſalutis hoſtes, colere dæmones, quod mille mortibus, & quauis gehenna erat grauius & intolerabilius generoſis animis & Chriſti amantibus. Tunc tunc, cùm multi eſſent ſubmerſi, & fluctus in altum tollerentur, & multi nauem frangerent, beatus hic Romanus in medium eorum Romani p̄clara virt⁹, fortitudo, & ſapiētia. accedens, non ſtatìm conſiderauit, quemadmodùm ſe traderet periculis: ſed eos priùs, qui timuerant, qui lapſi erant, qui ſuam ſalutem prodiderant, collegit, animauit, vt prælium inſtaurarent effecit: eos quidem, qui lapſi erant, erigens: eos autem, qui ſtabant, confirmans, precibus, exhortationibus, & conſilijs, de futuris & de pręſentibus rebus multùm philoſophans: oſtendens has eſſe ad tempus, illas autem perpetuas: præmia opponens laboribus, coronas tormentis, brauia doloribus: docens quęnam ſit quidem vita pręſens, quænam autem futura, & quantum interſit inter vtranque, & quòd mori omninò ſit neceſsè: &, ſi non hoc modo vitam finiērint, omninò coacti lege naturæ, Multos ſua oratione confirmat. paulopòſt diſcedent ab his corporibus. His & ſimilibus exhortationibus beatus ille manus erexit diſſolutas, confirmauit genua debilia, fugientes reduxit, metum expulit, angorem exegit, eis animum addidit, audaceſque effecit & confidentes. Pro capreis & ceruis eos effecit leones, magnam vim ſpirantes: Chriſti exercitum inſtruxit & exercuit: ignominiam noſtram conuertit in capita hoſtium.

Cùm ergò vidiſſet diabolus repentè tantam fuiſſe factam mutationem: & qui nudiuſtertiùs eum timebant & contremiſcebant, ſe audacter in eum gerere, & ipſum irridere, adeuntes pericula, proſiliētes ad ſupplicia: & cùm cognouiſſet authorē, omnibus Malitia diaboli. dimiſſis, in illū deincèps omninò virus ſuum inſpirauit, oēm vim ſuam & inſaniam mouens in hoc beatum caput. Et quid facit? Conſiderate malitiam. Non eum duxit ad tor-

tormenta, non eius caput abſcidit: cum enim docuit tempus præteritum, hæc omnia fuiſſe facta temerè. Non ſolùm enim non retardauit animi alacritatem eorum, qui crediderant: ſed etiam magìs auxit, eamque effecit maiorem & vehementiorem. Carbones, inquit, ſubſternebāt: illi autem currebant, tanquàm ad roſas. Ignem accendebant: illi verò tanquàm in fontes aquarum frigidarum ſeipſos proijciebant. Latera cędebant, & profundos in eis ſulcos faciebant, & riuos ſanguinis deducebant: illi autem gloriabantur, tanquàm auro omni ex parte circunfluentes. E pręcipitijs iaciebant, & in mare demergebant: illi verò non tanquàm in profundum deſcendentes, ſed tanquàm in ipſum cęlum aſcendentes, ità affecti erant, exilientes & exultantes, & tanquàm in ſacra pompa choreas ducentes, & ludentes in prato herbido. Ità arripiebat vnuſquiſque cruciatus, non tanquàm cruciatus, ſed tāquàm vernos flores carpentes, & coronas contexentes, & inſigni animi ſui alacritate meos pręueniebant cruciatus. Quid ergò, inquit, nunc fuerit agendum? Abſcindam'ne eius caput? ſed fit id, quod habet in votis, & diſcipuli per facta maiorem accipiunt adhortationem. Sępè enim eos admonuit, hanc mortem, quę eſt ad tempus, non eſſe mortem, ſed migrationem & requiem: oportere deceſſum deſpicere, & ſolam complecti animam. Si ergò caput abſcidero, & forti animo tulerit, quod acciderit, ipſos per facta docebit apertiùs, quòd mortem ſic oportet deſpicere: & eorum magìs eriget ſpiritus, & mortuus eis inſpirabit maiorem animi alacritatem. Proptereà ergò linguam amputauit, vt priuati voce, qua fruebantur, martyris diſcipuli, & defecti eius admonitione, fierent timidiores, & ad priorem redirent angorem & dubitationem, non habentes, qui eis animum adderet, neque qui excitaret & armaret.

Martyrū ad patiendum pro Christo alacritas.

Conſidera autem mihi diaboli malitiam. Herodes quidem abſcidit caput Iohannis: hic autem non caput, ſed ſolùm linguam. Quamobrèm? Si abſcidero caput, inquit, & fuerit mortuus, recedet non vidēs interitum ſuorum fratrum: ego autem volo eum facere teſtem lapſuum & calamitatis ſuorum militum, vt dolore enecetur, videns quidem labentes, non potens autem manum porrigere, & non valens eis ea, quæ priùs, conſulere, ei voce execta ſimul cum lingua. Sed qui compręhendit ſapientes in ſua aſtutia, inuentum conuertit in eius caput: & non ſolùm non priuauit conſilio, ſed eos etiam magìs fecit frui adhortatione, & eſſe ſpiritalioris doctrinæ participes. Nam cùm hoc obtinuiſſet diabolus, vocatur decętero medicus ad ſectionem, & fit lictor pro medico: non id corrigens, quod morbo laborabat: ſed id, quod erat ſanum, corrumpens. Et cùm linguam exemiſſet, non potuit ſimul cum ea vocem eximere: ſed carnis quidem abſciſſa fuit lingua: virtus autem diuinæ gratiæ, aduolauit ad os beati Romani: & natura quidem amiſit ſuum membrum, ferro id cogente: Dei autem gratia non ſiuit vocem cum ea excidere. Vndè etiam decętero diſcipuli fruebantur magìs ſpiritali doctrina, non humana voce, cuiuſmodi priùs, verba audientes: ſed diuina quadam & ſpiritali, & quæ noſtram ſuperabat naturam: & supernè quidem omnes concurrebant Angeli, infernè verò homines, vnuſquiſque os ſine lingua videre cupientes, & audire ſic loquens. erat enim re vera admirabile, & pręter opinionem, diabolo quidem magnum afferens dedecus, magnam autem martyri gloriam, diſcipulis verò plurimam cōſolationem, & magnum argumentum patientię. Hic enim Deo mos eſt vel ex alto repetitus & à principio, quęcunque contra nos conſarcinârit diabolus, ea in caput illius conuertere, & ad noſtram ſalutem redigere.

Matt. 14.

1. Cor. 3.

Lingua martyris exciditur, & tamē loquendi facultas ei manet.

Mihi autem hoc quoquè conſidera: Ille hominem eiecit è paradiſo, & Deus ei cęlum aperuit. Ille ipſum expulit ex imperio terreno: Deus autem ei dedit regnum cęlorum, & in throno regio noſtram fecit ſedere naturam. Sic dat Deus ſemper dona maiora ijs, quibus diabolus conatur priuare homines. Hoc autem facit, illum quidem reddēs tardiorem ad nobis parandum inſidias: nos verò docēs, nunquàm timere eius machinationes. Quod quidem factum eſt etiam in martyre. Quia enim voce exiſtimauit ſe eum eſſe priuaturum diabolus, multo maiorem & pręclariorē ei Deus eſt largitus. Non erat enim eiuſdem momenti, cum lingua loqui, & ſine lingua. Nam illud quidem erat conſequens, & commune omnibus: hoc autem erat ſupra naturam, & eius ſolius proprium. Quanquàm etiam ſi fuiſſet mutus martyr poſt linguæ abſciſſionem, ſic quoquè ei fuiſſet impletum certamen, & parata eſſet corona. Nam quòd victus eſſet, erat maximum & apertum argumentum, quòd linguam amputârit. Si enim non timebas linguam martyris, ô ſcelerate & execrande diabole, cur eam abſcidiſti? Quamobrèm non dimiſiſti

Gene. 3.

Dei erga homines benignitas.

argumentum decertationum, ſed occluſiſti ſtadium? Quemadmodùm enim, ſi quis luctaturus deindè accepiſſet plagas, quæ verbis explicari non poſſunt, & non valens deincèps ampliùs reſiſtere, iuſſerit abſcindi manus athletæ, & ſic eum percutiat, nō eſt opùs ampliùs alia probatione ad decernendam victoriam ei, cui fuerint manus abſciſſæ: Ità etiam in martyre apertiſſimum omnium argumētum victorię aduersùs diabolum, fuit linguæ eius amputatio. Nam etsì lingua erat mortalis, quoniam tamen ei vulnera dedit immortalia, propterea in illam ingentes omninò efflauit ſpiritus: ſibi quidem maius afferens dedecus, martyri autem coronam faciens ſplendidiorem. Quomodò enim eſt mirabile, arborem videre ſine radice, & fluuium ſine fonte: ità etiam vocem ſine lingua.

Imbecillitas diaboli.

Contra eos, qui negant corporū reſurrectionē.

Vbi ergò ſunt, qui non credunt corporum reſurrectioni? Eccè vox mortua eſt, & reuixit: & vno momento temporis vtraque facta ſunt. Quanquàm hoc longè ſit maius, quàm corporum reſurrectio. Nam illic quidem ſubiecta eſt natura corporum, compoſitio autem ſolùm eſt diſſoluta: hìc verò fuit ſublatum ipſum vocis fundamentum, ſed tamen rursùs facta eſt ſplendidior. Quanquàm ſi à tibia lingulas abſtuleris, iacet inutile deincèps inſtrumentum. Sed non ſic tibia ſpiritualis: ſed etiamsì ſit lingua priuata, non ſolùm non erat muta, ſed etiam modulatiùs emittebat carmen, & magìs myſticum, & cum maiori admiratione. Rursùs quoquè in cithara ſi quis plectrùm ſolùm eripuerit, fit ocioſus artifex, ars inutilis, & inane inſtrumentum. Hîc autem nihil eiuſmodi, ſed contrà omninò. Os enim erat cithara, lingua plectrum, anima artifex, confeſſio verò ars. Plectro tamen ablato, lingua, inquam, neque artifex, neque ars, neque inſtrumentum euaſit inutile, ſed omnia ſuam virtutē oſtenderunt. Quis hęc fecit? Quis hęc oſtendit admirabilia, & quę ſunt pręter opinionem? Deus, qui ſolus facit mirabilia. De quo dicit Dauid: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra? Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cęlos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Atque tunc quidem ex ore infantium & lactentium, nunc autem ex ore elinguium. Tunc natura immatura, nunc os lingua defectum. Tunc erat in pueris mollis radix, ſed fructus perfectus: Hîc autem & ipſa radix erat ablata, & non prohibebatur fructûs generatio: eſt enim vox, fructus linguæ.

Pſal. 71. & 135. Pſal. 8.

Sunt reuerà magìs admirabilia poſteriora prioribus. Etenim nè his fidem non adhibeatis, illa propterea pręceſſerunt, vt in his nō conturbemini, cùm in illis fuerit aſſuetus animus. Propterea hęc euenerunt, vt illa, quæ latent & ſunt vetera, credantur ex manifeſtis & ijs, quæ recèns facta ſunt. Sic aliquandò Aaronis quoquè virga floruit, quomodò nunc germinauit os martyris. Sed quanam de cauſa Aaronis virga tunc germinauit? Quoniam erat deſignatus ſacerdos. Quanam autem de cauſa nunc germinauit os martyris? Quoniam blaſphemia & maledictis inceſſebatur magnus Pontifex Ieſus Chriſtus, Vide ergò, quanta ſit miraculi cognatio & excellentia. Quomodò enim virga illa non vnita radici, nec ex terra trahens humorē, ſed defecta ea, quæ illinc proficiſcitur, ſuppeditatione, & perdita vitali & frugifera virtute, repentè oſtendit fructum: ità etiam hîc quoquè vox priuata radice, & vim non habens ex inſtrumento, in ſicco & ſterili ore repentè germinauit. In hoc quidem cognatio, in alio autem excellentia. Inter vtrunque enim fructum multùm intereſt. Nam ille quidem erat ſenſilis, hic autē ſpiritalis, & ipſos cęlos aperiens ei, qui tunc eam vocem ediderat.

Num. 17.

Pro his omnibus gratulemur martyri, glorificemus Deum, qui hęc facit miracula: imitemur conſerui patientiam, gratias agamus Domino pro gratia: accipiamus ex ijs, quæ dicta ſunt, ſufficientem conſolationem in tentationibus: & Dei, qui nos fecit, potentiam & curam admirantes ac prouidentiam, omnia ex nobis afferamus, & quæ ex eo ſunt, omninò conſequentur. Seu homines, ſeu dęmones, ſeu ipſe diabolus aduersùs nos depugnet, nihil proficient ij, qui nos oppugnant: modò oſtendamus noſtrum promptum animi ſtudium, & quæ à nobis afferri oportet, omnia afferamus. Sic enim & Dei attrahemus auxilium, & in vita futura magna fruemur gloria & ſalute. Quam detur nobis omnibus conſequi gratia & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti: cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu gloria, honor, potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Vt poſſim' vincere hoſtes omnes.

VITA

VITA SANCTI MAXIMI EPISCOPI MOGVNTINI, IVSSV REVERENDISSIMI ET ILLVSTRISſimi Alberti Archiepiſcopi Moguntini, à Iohanne Tritthemio, priùs Spanheimenſi, tum verò ad S. Iacobum Vuirciburgenſi Abbate, conſcripta. Nos eam in capita diſtinximus.

Nouēbr. 18. Cap. 1.

EO tēpore, quo Liberius Papa ſub graui perſecutione Arrianorum ſanctam Romanā gubernabat Eccleſiam, ſanctus Lucius Anneus, patria Romanus, apud Moguntiam, nobilem Germaniæ vrbem, decimuſoctauus pōtificatum annis tenuit ferè vndecim. Quo feliciter vita defuncto, ſanctus preſbyter Maximus communi voto populi fidelis in Epiſcopatu ſuccedens anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorū duodecima, prȩfuit annis, vt Megēfridus refert in Chronicis, quatuor & viginti, ſub Arrianorum perſecutione grauiſſima, temporibus videlicet Theodomeri & Clodionis regum Francorum: quo tempore Dagobertus Genebaldi filius, Dux Francorum orientalium apud Vuirciburg, Rheno tranſmiſſo, Moguntinos in odium Romanorum grauiter afflixit; vrbem quoq; Treuirorum, quæ tunc parebat Romanis, obſedit, cepit, ſpoliauit, incendit, funditusque ſubuertit. Annis quippe nongentis bellum cum Gallis atq; Romanis Franci reges habuêre continuum, quouſquè tandèm victores eorum effecti, penè totam Europam ſuo dominio violenter ſubdiderunt.

Is Megēfridus fuit monachus Fuldenſis ſub Im[p]erator. Othone 2. & 3. ſcripſitque hiſtoriarū libros 24.

Cap. 2. Catholicorū multorū cædes.

Sub his turbationibus Eccleſiæ, multa Chriſtianorum millia propter Catholicæ fidei confeſſionem, ab infidelibus & hȩreticis apud Moguntiam & in omnibus terminis eius crudeliter fuerunt occiſa: quorum apud mortales nulla penitùs habetur memoria propter malitiam temporum, & penuriam fidelium Scriptorum. Nuſquàm erant tuti, nuſquàm ſatìs in vrbibus & oppidis ſecuri: quandò & gladius vbiquè ſȩuiebat gentilium, & nō minùs perfidia inualuit hȩreticorum. Nam etsì pacem habere videretur Eccleſia ab his, qui Romanis principibus fuerunt ſubiecti, vt abnegare Chriſtū iamtunc nemo compelleretur: Arrianorū tamen intantùm illo tēpore veſania prȩualuit, vt nihil aut parùm à perſecutione gentium differret. Deniquè Frāci tam orientales, quàm illi, qui ad oſtia Rheni conſederāt, occidētales, Gothicȩ quoq; nationes & alij pagani, frequētes in Galliam motus & incurſus facientes, Mogūtiam, Coloniam, Treuirim, Vuormatiam, Spiram, Argentinam, & alias trans Rhenū vrbes nimia crudelitate ſȩpiùs moleſtabāt, nulli parcētes gradui, ſexui vel ætati. Quapropter pontifices, & miniſtri Domini ſacerdotes, in quos furor perſequentium crudeliùs ſȩuiebat, in vrbibus & vicis publicè non audentes comparére, quotiès perſecutio imminebat, cum ſuis ad nemora ſucceſſerunt, in ſpeluncis & cauernis montium latitantes, inedia, fame ac ſiti vltrà, quàm credi poteſt, afflicti, longum pro fide Chriſti martyrium ſuſtinebant.

Arrianorū ſæuitia.

Cap. 3.

Ea tempora beatiſſimus prȩſul Maximus incidit, qbus nisì optimus nemo fuit Chriſtianus. Probauit perſecutio fidem, & cōtulit in paſſione amor Dei conſtantiam. Beatus verò pontifex, vt Megenfridus eſt author in Chronicis, ab Arrianis hæreticis multas & atrociſſimas inſidias & perſecutiones pro fide orthodoxa ſuſtinuit, & ſeptiès de ſua pulſus Eccleſia, truſusq; in exilium, totiès miſerante Deo reuerſus eſt. Nam cùm eſſet vir in diuinis ſcripturis longè doctiſſimus, & ſecularis literaturæ non ignarus, malleo ſimilis, durus redargutor Arrianorum extitit: contra quorum veſaniam non ſolùm verbis, ſed etiam ſcriptis multipliciter pugnauit. Scripſit enim, iam dicto * Meginfrido teſtante, Contra Arrianos libros quatuor, De Incarnatione Domini libros duos, De Spiritu ſancto libros duos, De conſtantia fidei Catholicæ librum vnum, De martyrio Sanctorum librum vnum, Homilias & ſermones multos & vtiles ad populum. Alia quoquè nonnulla ſcripſiſſe dicitur, quæ ad notitiam noſtræ lectionis peruenire minimè potuerunt. Ciuitas enim Moguntina poſt mortem eius tertiò, ſicut * diximus, euerſa & funditùs deſtructa fuit: Primò ſcilicet per Francos, ſecundò per Vuandalos, & tertiò

S. Maxim⁹ multa ab Arrianis patitur.

Scripta ei⁹.

* In Epiſtola dedicato.

ſub

cta, quam omiſimus, quòd nihil ferè habeat, quod nô hiſtoria ipſa côtineatur.

ſub Attila per Hunnos: qui & ſanctum Aureum pontificem cum Iuſtina ſorore & multis alijs in eccleſiâ peremerunt. Hac trina Moguntinæ ciuitatis deſtructione, haud ſolùm multa Chriſtianorum millia fuerunt occiſa, ſed etiam nomina eorundem ſimul & modus cum loco & tempore paſſionis, ad poſteritatis memoriã nequaquàm peruenire potuerunt, eô quòd ſcriptoribus nec opportunitas ſcribendi fuit, nec locus, vel tempus. Vndè mirandum non eſt, ſi & diui Pręſulis Maximi lucubrationes vel interiērint ignibus crematæ, vel alicubi ſitu lateant aut puluere ſepultæ.

Cap. 4.

Eádem eſt calamitate factum, quòd pręter ſedecim numero, Eccleſia Mogũtina ſuorum pontificum, qui ſanctum Bonifacium Archiepiſcopum & martyrem pręceſſerunt, neque nomina, neque ordinem, neque tempora vſpiàm potuit inuenire: cùm non ſit veriſimile, in annis ſexcentis quadraginta, non plures extitiſſe, quàm ſedecim: niſi quis contendat, oues Chriſti apud Moguntiam & ſępiùs & diutiùs, permittente Deo, paſtoris neceſſario caruiſſe ſolatio. Quod ſi quis aſſerit, minimè probabit. Nos enim contrarium ex Megenfrido facilè poterimus comprobare: qui temporibus Othonum clarens in humanis, cùm eſſet omnium Germanarum diligentiſſimus compilator hiſtoriarum, quadraginta numero fuiſſe ante Bonifacium in Eccleſia Moguntina pontifices commemorat: inter quos ſanctum Maximum non, vt neoterici quidam fecerunt incerti authores, ſeptimum, ſed nonumdecimum extitiſſe pręſulem aſſerit, beatoque Lucio ſucceſſiſſe Anneo, ac annis, ſicut dictum eſt, pręfuiſſe quatuor & viginti. Neoterici autem innominati ſcriptores, Megenfridi Chronicorum notitiam non habentes, ſedecim duntaxàt ante ſanctum Bonifacium Eccleſiæ pręfuiſſe Moguntinæ pontifices aſſerũt: inter quos Maximum in ordine ſeptimum locantes, beati Aurei martyris, ſub Attila Hunnorum rege paſſi, ſucceſſorem immediatum extitiſſe contendunt. Sed hoc ratio temporis non admittit. Sanctus enim Lucius Anneus pręſul octauuſdecimus, moritur anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorum duodecima, temporibus Liberij Papæ: cui eodẽ anno ſanctus Maximus in pontificatu ſucceſſit. Beatus verò Pręſul Aureus Moguntiæ ab Attila paſſus eſt ſextodecimo Calendas Iunij, anno Domini quadringenteſimo quinquageſimoquarto, Indictione Romanorum ſeptima: cui non Maximus, vt iſti putant, ſed Eutropius in pontificatu ſucceſſit temporibus ſancti Leonis Papæ primi. Vides nũc, quòd pręcisè centum annorum tempus ab inſtitutione Maximi ad pontificatum, vſque ad paſſionem beati martyris Aurei intermediat, quod pręter Meginfridum monachum nullus ſcriptorum Moguntinenſium, quos ego legerim, animaduertit. Vndè mihi videtur, ſcriptores ipſos nominum conſonantia fuiſſe deceptos, qui pro Anneo, poſuerunt Aureum, & Maximum ſucceſſorem immediatum ipſius Aurei martyris opinati ſunt: cuius nô Aureus, ſed Anneus fuit anteceſſor, vt oſtendimus, centum ante annos.

Lucius Anneus Epiſcopus Moguntinus.

Cap. 5. Catalogus Epiſcoporũ Moguntinenſium.

Nam ità ſummatìm author inquit memoratus: Anno Dominicæ natiuitatis octogeſimo Creſcens à Roma directus in Germaniam, primus Moguntinenſium Epiſcopus ordinatus eſt, & pręfuit annis duobus & viginti, vir magnę ſanctitatis, & martyrio coronatus. Poſt quem Marinus annis ſex: Creſcentius aũt pręfuit annis octodecim: Cyriacus annis quatuordecim: Hilarius vir ſanctus & martyr, annis viginti: Martinus annis quatuordecim: Celſus martyr, annis vigintiduobus: Lucius annis decem: Gothardus vir ſanctiſſimæ vitæ, annis quindecim: * Suffronius vir ſanctus, annis octo: Herigerus martyr, annis quatuor: Rutherus martyr, annis viginti: Auitus vir doctus atque ſanctiſſimus, annis vigintiduobus: Ignatius martyr, annis tredecim: Dionyſius vir ſanctus, annis vigintiſex: Ruthbertus, annis duodecim: Adelhardus vir ſanctus, annis decem: Anneus Lucius, annis octodecim, vir Apoſtolicæ atque ſanctiſſimæ vitæ: Maximus (de quo nobis eſt ſermo) pręfuit annis vigintiquatuor: Sidonius, annis nouendecim: Sigiſmundus annis ſex: Lupoldus vir ſanctus, annis ſeptendecim: Nicetius annis octo: Marianus annis decem: Aureus martyr, annis ſedecim. Poſt quem ſanctus Eutropius pręfuit annis vigintitribus. Poſt quem ordine ſuo vſq; ad ſanctum Bonifacium excluſiuè, adhuc quatuordecim pontifices extiterunt in Eccleſia Moguntina, quorum iſta ſunt nomina: Adelbertus, Radherius, Adelbaldus, Laudefridus, Ruthardus, Sidonius ſecundus, Vuilibertus, Ludegaſtus, Ruthelmus, * Ruthuualdus, Leouualdus, Richbertus, Geroldus & filius eius Vuiliebus laicus, per Carolum Martellum maiorem domûs Francorum, ea ratione pontificatu Moguntino donatus, ſicut & Milo filius ſancti Luduuini Archiepiſcopatu

for. * Sophronius

* Luthuualdus

Tre-

Treuirorum, & alij multis alijs per Galliam, vt bello intereſſent cum illo contra Saxones, Francorum dominio rebelles. Verùm non multò pòſt Vuiliebus laicus, ignarus diuinarum ſcripturarum, propter venationes & homicidium ſententia Gregorij Papæ ſecundi fuit depoſitus, & ſanctus Bonifacius monachus & presbyter, anno Domini ſeptingenteſimo viceſimo, Indictione Romanorum tertia, in eius locum pręſul Moguntinæ Eccleſiæ primus & quadrageſimus ordinatus: quem Zacharias Papa Romanus poſteà in Archiepiſcopum eiuſdem Eccleſiæ ſublimauit. Hæc ideò mihi præmittenda neceſſariò videbãtur, nè quis eorum, qui olim iſta lecturi ſunt, à Moguntinis ſchedulis diſcordantem me, aut mendacem exiſtimare velint, aut ſine authore certo ab aliorum opinione temerè diſcrepantem. Stultum nempè foret, Megẽfridum certum, fixum & ſolidum præterire ſcriptorem, & incertorum ſchedulas ſequi recentium. Proptereà iam nominati ſcriptoris decreuimus inhęrere veſtigijs, & incertas neotericorum ſententias præterire.

S. Bonifacius præficitur Eccleſię Mogũtinæ.

Maximus igitur beati Lucij Annei presbyter, & in miniſterio verbi Dei ſocius, natione Germanus, patria Moguntinus, & religione Chriſtianus fuit. Cuius temporibus adhuc Romani, ſicuti & priùs à multis retrò annis, Moguntiam, Treuirim, Coloniam, Vuormatiam, Nemetim, quæ nunc dicitur Spira, cum magna parte Galliæ ſuo ſub dominio tenebant, licèt à Francis Germanis, Teutonibus, Saxonibus, Bauaris atque Turingis incurſiones multas & frequenter paterentur, nunc victi, nunc autem victores. Qui more veterum nimis cupidi ampliare dominium, eas quas ſuperauiſſent gentes, & moribus, & legibus, ſimul ac literis vti Romanis compellebant, quò potentiores cæteris eſſe viderentur. Vndè Germani, circa litora Rheni commorantes, & Galli tandèm victi à Romanis, eorum & linguam ſuſceperunt, & modum ſcribendi, ſcholas inſtituerunt publicas per vrbes, in quibus Romanorum exemplo, filij ciuium atque nobilium, literarum ſtudijs imbuerentur. Inſupèr quô rectoribus abundantiùs complacerent Romanis, prætermittentes nomina ſuæ gentis auita, natis ſuis vocabula & Græca impoſuerunt, & Latina: quanquàm id poſteà conuerſi ad Chriſtum fecerint multi non ob metum vel dilectionem Romanorum, ſed pro reuerentia potiùs & amore ſanctorum Apoſtolorum, ac Saluatoris IESV Chriſti martyrum. Hoc dixerim, nè quis præfatos Eccleſiæ Moguntinæ pontifices, proptereà natos vel Græcos exiſtimet, vel Romanos, quòd eos illorum nominibus quandoquè inuenerit nuncupatos. Variantur hominum cum tempore mores, mutantur nomina, & ſtudia mentium continua volubilitate ſeculorum alterantur.

Cap. 6. S. Maximi patria.

Beatus Maximus, teſtante Megenfrido, honeſtis & Chriſtianis parentibus ortus, in vrbe Moguntina, more gentis adhuc puer ſtudio deputatus eſt literarum: in quo cum tempore adeò profecit, quòd ſibi coætaneos penè omnes ſuperauit. Erant in tempore illo plures cum Chriſtianis mixti gentiles, & quemadmodùm perſecutione ceſſante nemo paganum cogebat fieri Chriſtianum, ità nec quiſquam impellebat credentem abnegare vel deſerere Chriſtum. Multi tamẹn inter Chriſtianos ſurrexerũt hęretici: inter quos Arriani, principum Romanorum fauore ſuffulti, multas intulerũt veris Chriſtianis perſecutiones & moleſtias. Vndè cùm publicè non ſemper liceret metu hęreticorum, fideles quiq; filios ſuos in priuato fidem ſeruare conſtanter orthodoxam vſque ad mortem docuerunt. Sic nimirùm & ſanctus Maximus in his, quæ pertinebant ad fidem & veram religionem, teneris ab vnguiculis parentum & ſacerdotum magiſterio ſufficienter inſtructus, in virum cum tempore magnũ creuit, atq; meritis & doctrina glorioſum. Mox enim, vt per ætatem ſapere ac intelligere cœpit, diuina miſeratione pręuentus, non minùs, quàm gratia ſemper comitatus, Deo ſe totum obtulit, pro cuius amore cuncta huius mundi blanda & dulcia contempſit.

Cap. 7. S. Maximus multùm proficit in literis.

Conſuetudo fuit illo in tempore, valdè neceſſaria clericis ac ſacerdotibus, ſoli Deo vacare, ſacro miniſterio verbi & orationis inſiſtere, ad fidem & iuſtitiam populum non minùs exemplo bonæ actionis, quàm ſanctæ pręḍicationis verbo erudire, mundi honores, diuitias quoquè & omnes voluptates morituræ carnis vilipendere, & Chriſtum opere & ſermone ſuper omnia veraciter amare. In quo viuendi genere beatus Maximus in clericatu ſuo perſeueranter enituit, & breuì cęteris perfectionis in ſe normam dedit: merito ſanctitatis fuit admirabilis, & diuinarum ſcripturarum interpres & doctor inſignis. Propter quod ordinatus à beato pontifice Adelhardo clericus, vitam per omnia duxit

Cap. 8. Officia Clerici.

S. Maximus fit Clericus.

duxit Apoſtolicam, multorumq; corda verbo & exemplo in diebus ſuis ad Dominum conuertit. Adelhardo poſt hęc vita defuncto, beatus Lucius Anneus in pontificatu ſuccedens, pręfuit annis decem & octo, vir magnarum in Chriſto virtutum, cui ſanctus ipſe Maximus ſtabili ſemper charitate adhęſit, & innumeras Arrianorũ perſecutiones pro defenſione Catholicæ fidei ſuſtinuit, ſed adiutorio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti feliciter vbiquè triumphauit.

Cap. 9. Lucius Anneus perimitur ab Arrianis. Maximus ei ſuccedit.

Poſtremò tamen ſancto Lucio Anneo pro fide orthodoxa in exilio apud Phrygiam ſtrangulato cum duobus presbyteris Paulo & Creſcentio, ſubordinatione & inſidijs Arrianorum, beatiſſimus presbyter Maximus, quem pro confirmandis in recta fide populis apud Moguntiam ordinatione diuina reliquerat, fidelium omnium voto communi preſul Eccleſiæ iam dictæ nonuſdecimus conſtituitur, & pręfuit in tribulationibus hęreticorum multis, quatuor fermè annis atq; viginti. Facta ſunt hęc, vt ſuprà diximus, anno Dominicæ natiuitatis trecenteſimo quinquageſimoquartò, decima die menſis Iulij, Indictione Romanorũ duodecima. Ordinatus aũt pontifex in Eccleſia Mogũtina beatiſſimus pater Maximus, per omnia ſe ſtuduit exhibere Domino miniſtrum irrepræhenſibilem, paratus amore Dei pro ſalute fidelis populi nõ ſolùm perſecutiones ſuſtinere & carceres, ſed mortẽ quoquè, & ſi quid morte eſſet crudelius, quod ei poſſet occurrere. Vitã in omni puritate ducens continuauit Apoſtolicã, mundi rebus pauper & modicus, virtutibus diues, humilitate profundus. Qui cùm eſſet vir tam in diuinis ſcripturis, quàm in ſecularibus ſcientijs multùm peritus atq; doctiſſimus, hoc ſummoperè curabat inprimìs, vt vita conſtaret eius doctrinæ conformis, nè alijs bona prędicans, ipſe reprobus efficeretur. Corpus proindè ſuum ieiunijs, abſtinentia multa, & vigilijs penè continuis pro Chriſti Saluatoris amore caſtigauit, ſanctis orationibus, & prędicationi ſalutaris doctrinæ verbi Dei ſine intermiſſione, quotiès opportunè licebat, intentus.

Docet ſuos non minùs factis, quàm verbis.

Cap. 10.

Per vicos circumibat & vrbes, vtplurimùm Apoſtolorum exemplo pedibus nudis, presbytero, diacono & ſubdiacono comitantibus, & cunctis per gyrum populis opportunè & importunè fidem Chriſti, quanta potuit ſedulitate, prędicauit. Fide, actione atq; virtute maximus pontifex coram Deo & cunctis fidelibus extitit, qui nihil in hoc mundo aliud, quàm Dei honorem & ſalutem proximi quæſiuit. Mentis deſiderio ſemper in Deum fuit eleuatus, quippe qui ſe huic mundo peregrinum & nouit, & exhibuit, & proptereà nulla rerum temporalium cupidine vel occupatione detẽtus, vel implicatus fuit. O tèr verè beatum, quaterque beatiſſimum pontificem, cui Deus omnia ſolus extitit, qui mente ſimul & animo nihil aliud quàm Dominum curauit, cuius etiam in amore ſemper occupatum ſe oſtẽdit. Amator enim Chriſti cùm eſſet feruidus, omnia pro honore caduca contempſit authoris: nec vanis laxauit animum, qui ſanctum in ſe Dei meruit ſuſcipere commorantem patris & filij ſpiritũ. Electus Dei pontifex, miniſter Chriſti ſobrius, vir ſanctitate maximus, virtute nitens abintùs, cõtempſit quicquid cernitur, amauit quod non tangitur, ſed pura mẽte colitur. O decus tu pontificum, diuini cultor numinis, qui ſine mundi ſordibus, Chriſto vixiſti ſplendidus: Adeſto mitis omnibus, te mente recolentibus, nos ſoluens tuis precibus noſtris à ſceleribus. Non eſt eo tempore inuentus apud Germanos pontifex doctior ſanctiorque pręſule Maximo, qui tanta ſub innocentia & eruditione ſcripturarum legem conſeruaret excelſi: quoniam & hæreticorum errores verbis & ſcriptis cõſtantiſſimè redarguit, & fundatus ſupra firmam petram diuini amoris, nullas eorum perſecutiones formidauit. Septiès tempore ſui pontificatûs ab impijs Arrianis vrbe Moguntina pulſus eſt, ſeptiès quoquè diuina prouidentia reſtitutus, nunquàm attædiatus mente, nunquàm deiectus animo, nunquàm victus aut ſuperatus.

Inuocatur S. Maximus.

Sanctitas & eruditio eius.

Septiès pellitur à ſede ſua.

Cap. 11.

Nam cùm eſſet diuina miſeratione præuentus & illuſtratus, vnum Deum conſubſtantialem & coæternum ſemper patrem & filium & ſpiritumſanctum aſſeruit, & ſanctam indiuiduamq; trinitatem perſonarũ vnius incompręhenſibilis & impartibilis Dei conſtanter vbiquè prędicauit. Pro huius verò catholicæ orthodoxæque fidei aſſertione tuenda nec mortem timuit, nec vincula, carcerem aut exilium ſubire formidauit. Docuit publicè, cùm licuit, populum: docuitque, ſi aliter non potuit, occultè gregem Domini, ſuo miniſterio commiſſum: docuit verbis, docuit ſcriptis, patrem & filium & ſpiritumſanctum in trinitate perſonarum vnũ eſſe Deum, in quo nec maius ſit, nec minus, quemadmodùm neque prius, neque poſterius. Enimuerò nec pater maior eſt filio aut

ſpiritu ſancto, nec minor: ſicutì neque prior, neque poſterior: quoniam trinitati perſonarum Deitas vna conuenit, nec tamen trina perſonarum exiſtentia vnitatem confundit. Beatus ergò præſul Maximus, & apud omnem poſteritatē fidelium ſempiterna memoria iurè venerandus: qui ſpiritu illuſtrante diuino, per fidem in vera humilitate ſanctiſſimæ Trinitatis incomprahenſibile myſterium commeruit fideliter ſuſcipere, quod Arrius mente in ſuperbiam elatus & arrogātiſſimus, nulla potuit ratione penetrare. Obſcuratum eſt inſipiens cor omnium Arrianorum: qui, cùm eſſent ſtulti, ſuperbi & nimiùm atrogantes, ſapientiſſimos ſe omnium æſtimabant.

Arrogantia Arrianorū.

Cap. 12.

Cùm autem beatiſſimus Chriſti præſul Maximus in confeſſione veræ fidei ſynceriter viueret, fideli populo ſe pontificem per omnia irrepræhenſibilem exhiberet, fidem quoquè orthodoxam gentibus non minùs, quàm Arrianis conſtantiſſimè prędicaret, multas illi poſuerunt inſidias, & nihil ampliùs, quàm ipſum eius ſanguinem ſitiebant. Sed protegēte miſericordia Domini famulum ſuum, permiſſi non ſunt illum, quod maximè cupiebant, occidere, quanuis idipſum ſæpè iteratis vicibus pertentâſſent. Megenfrido, ſicut diximus proteſtante in Chronicis de temporibus gratiæ, ſeptiès eum non ſine iniurijs multis & contumelia manifeſta, cum quibuſdam clericis extra Moguntinam ciuitatem eiecerunt, verberatumque ſæpiùs crudeliter, interficere minimè potuerunt. At ille ſemper gaudens receſſit ab vrbe cum pleriſque diſcipulis ſuis, religioſiſſimis viris, Sidonio, Achatio & Clemente preſbyteris, & alijs, quorum nomina prędictus non commemorat author, DEO gratias agens omnipotenti, quoniam dignus eſt habitus pro recta fide & nomine Ieſu contumeliam pati. Reliquerat tamen ſemper è clericis in ciuitate, vel propè, preſbyteros quoſdam, zelo Chriſtianę fidei conſtantes, qui ſaltem per vicos & domos circumeuntes, occultè pręmonerent Chriſti fideles, vt ſeſe ab Arriana impietate ſolicitè cuſtodirent. Quotiès enim publicè, ſicut dictum eſt, vtiliter & fructuosè prędicare verbum Dei non permittebantur in vrbe, ſecretiùs id facere vel in domibus fidelium nocturno tempore clauſis, vel in nemoribus & latibulis montium cogebantur ad tempus. O quātis virtutibus Chriſtianorum fides eo in tempore claruit, quæ tantis aduerſitatum indeſinenter agitata procellis, nō ſolùm vinci aut ſuperari non potuit, ſed in tribulatione dilatata, conualeſcens quotidiè, ſeipſa tanto facta eſt conſtantior, quanto gentilium vel hęreticorum perſecutione ampliùs premebatur.

Multa ab illis patitur S. Maximus.

Cap. 13.

In tēporem noſtrorum temporum.

Quid nos miſeri nimiumq; tepidi, & propterea inutiles Chriſti ſacerdotes atq; miniſtri feciſſemus, ſi nos illis contigiſſet vixiſſe temporibus? Putas'ne tenuiſſemus in tanta perſecutione conſtantiam, qui nullam aut paruam ſeruamus in pace diſciplinam? Quis in tribulatione vitam pro fide Chriſti exponeret, qui prò eius reuerētia & amore in pace temperare non vult à vitijs & voluptatibus morituræ carnis? Aut quandò mortem pro defenſione religionis ſuæ in perſecutione hęreticorum patiēter ſuſciperet, qui pacem habens optimam, eius quàm profitetur inſtitutionis fidei normam & pręcepta ſalutaria negligit cuſtodire? O morum ingens diuerſitas, quantam cum tempore meritorum diſſimilitudinē inducis mortalibus? In diebus illis ſancta mater Eccleſia pacem bonam in multitudine fidelium habebat interiùs, licèt maximas perſecutiones infidelium crebrò exteriùs pateretur. Nunc aūt pacem ab hęreticis & paganis eſt conſecuta exteriùs, ſed quanta patiatur interiùs aduerſa in prauis moribus filiorum, nemo eſt, qui ſufficienter poſſit exprimere. Nam, vt propheta dicit, Omne caput languidum, & omne cor moerens. Non eſt in corpore militātis Eccleſiæ, vt olìm priſcis fuit temporibus, vera ſalus à vertice capitis vſq; ad plantam pedis. Omnes à feruore catholicæ fidei declinauerunt, inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſq; ad vnum. Heu qualis comparatio hęc ſacerdotum Domini noſtræ tempeſtatis ad illos, qui in Eccleſia priſcis floruêre temporibus, quandò, vt parabolicè loquar, ipſi ſacerdotes erāt aurei: calices verò, in quibus Domino ſacrificabant, lignei, vitrei, ſiue de cupro, aut viliori metallo fabricati: corda quoq; miniſtrorum Eccleſiæ, cunctis fuerūt adornata virtutibus, vt merito ſanctitatis lucida, cùm templa materialia eſſent humilia, & rara luce tenebroſa. His aūt nouiſſimis temporibus noſtris templa ſunt ampla, pulchra nimis, & feneſtrarum altitudine ſplendida: corda verò ſacerdotum & miniſtrorum altaris vt plurimùm ignorantia ſcripturarum & fœditate ſcelerum, pròh pudor, omninò tenebroſa. Denique aurei vel argentei ſunt calices, &, ſi dicere audeam, lutei ſacerdotes. Vndè meritò ingemiſcēs dicere poteſt ſancta mater fideliū Chriſti Eccleſia: Heu mihi, quia nūc facta eſt in pace amaritu-

Eſa. 1.

Fuerunt tamen etiam tūc templa pulcherrima & ampliſſima.

ritudo mea amariſſima: quoniam quæ olìm in perſecutione paganorum, multitudine iuſtorum & martyrum florui, his diebus, qui ad pacem ſunt mihi, penè tota in paucitate ſanctorum & multitudine peruerſorum defeci.

Cap. 14. Sed non ſic beatiſſimus præſul Maximus, qui ſub perſecutione impiorum, fundatus in amore Chriſti, lõgè cœleſtia præpoſuit terrenis, diuina humanis, ſempiterna caducis. Vitam in egeſtate peregit Apoſtolicam, ſciens naturam poſſe paucis eſſe contentam, ſi mens Deo credula, bonam adhibuerit in corde voluntatem. Quocircà præcepto magiſtri humiliter obediens, non fuit de craſtino ſolicitus: aurum vel argẽtum in thecis nunquàm repoſuit: diuitias mundi fallaces nunquàm quæſiuit vel amauit. Victũ, iuxta conſilium Apoſtoli, habens tenuem, & amictum ſine curioſitate ſimplicem, fuit contẽtus, ſciens pontificum opes, virtutem eſſe conſtantiæ: & gloriam, ſalutem & profectum plebis in Domino commiſſæ. Si quid vltra quotidiani victûs parci neceſſitatem forſitan ſuperfuit, in craſtinum ſeruari non permiſit, ſed in vſus mox pauperum manu propria expendit. Hîc (niſi comparationes dicerentur odioſæ) in eos liberet exclamare pontifices & miniſtros Eccleſiæ ſacroſanctæ, quibus de ſalute animarum populi ſibi commiſſi, nihil aut parùm: de ambitione, ſuperbia & cupiditate rerum temporalium, cõſtat ſummo conamine totum: quibus vanitas eſt quotidiano in vſu: auaritia ſemper cæca & inquieta, familiaris: ambitio & cõtemptus humilium Chriſti, comes vbiquè: & pauperum negligentia, ſodalis: faſtus dominij temporalis & luxus carnis morituræ citiùs, iugi frequentatione amicus. Verùm cùm iſta nihil ad me pertineãt, nolo mihi officium docendi vſurpare alienum.

Matth. 6.

1. Tim. 6.

Cap. 15. Magna fuit diui Maximi temporibus in Eccleſia Catholica pontificum & ſacerdotum Chriſti perſecutio, & multi Arrianorum non valentes impietati reſiſtere, in eorum dogma pernicioſum conſentientes, hæreſi ſubſcripſerũt. Ex illis verò, pro fide orthodoxa qui fortiter ſteterunt, plures fuerunt occiſi, alij cum ignominia in exilium deportati, alij verò in montiũ cauernis & nemoribus latére compulſi. Inter quos S. Lucius Anneus, Maximi, ſicut diximus, anteceſſor, in Phrygiam deportatus, poſteaquàm bienniò exulâſſet, noctù Arrianorum inſidijs eſt ſtrangulatus. Sanctus etiam Paulinus Treuirorum Epiſcopus, cùm ibidèm exulâſſet cum Radiano quodã Epiſcopo annis quatuor, capite truncatus eſt anno põtificatûs B. Maximi decimo, qui fuit Dominicæ natiuitatis trecenteſimus ſexageſimuſquartus, Indictione Romanorum ſeptima. Beatus quoq; Hilarius Epiſcopus Pictauiẽſis in Gallia, factione Saturnini Arelatenſis Epiſcopi & complicum eius Arrianorum, relegatus in Phrygiam, exulauit annis quinque, poſteà in Galliam redire permiſſus. Tanta ſub Conſtantio & Conſtante Romanis principibus eo tempore fuit Arrianis permiſſa in veræ atque catholicæ fidei aſſertores ſęuiendi poteſtas, quòd in ſanctorum põtificum Eccleſias, quos vel interemiſſent, vel procùl expuliſſent, ſui erroris complices ordinarent Epiſcopos, gladijs ſuffulti & armis, qui ſpirituſſancti gratia penitùs fuerunt indigni.

S. Paulinus Epiſcopus Treuirenſis cæditur capite.

Cap. 16. Et quia vnius Epiſcopi Arrianorũ depoſitio hiſtoriam ſancti Maximi concernit, operæprecium fore arbitror, geſtæ rei ſeriem literis dare. Poſterorum licẽtia Imperatorum Arriani hæretici abutentes, quẽdam è ſuis hominẽ ſceleſtiſſimum, nomine Euphratam, in Eccleſia nunc metropolitana Colonienſi, ad litora Rheni ſita, Epiſcopum poſuerũt: qui ſua impietate multos à vera religione ſecum abduxit in errorem. Anno igitur Dominicæ natiuitatis trecenteſimo ſeptuageſimoquinto, Indictione Romanorum tertia, qui fuit annus pontificatûs beati Maximi Epiſcopi Moguntini viceſimuſprimus, adunatum eſt concilium Epiſcoporũ in memorata ciuitate Colonienſi, furore Arrianorum iamtunc aliquantulùm per Dei gratiã humiliato & extincto. Vocati ſunt ad ipſam ſynodum plures Epiſcopi fideles, inter quos iſti numerantur fuiſſe præſentes: Maximus Epiſcopus Moguntinus, Bonoſus Epiſcopus Treuirorum, Victor Vangionũ Epiſcopus, Ieſſe *Nemetenſium Epiſcopus, Amãdus Alſatenſium Epiſcopus, Victorinus Metenſium Epiſcopus, & alij nonnulli ex Gallia pontifices, quorũ nomina memoriæ non occurrũt. Audiens Euphrata tantorũ cõtra ſe pontificum aduentum, fugam inijt: ſed quorundam ciuium Chriſto fidelium induſtria præuentus, redire coactus fuit. Iam enim occultè pergẽs, tranſierat Rhenum. Reductus aũt, & ſancto cõcilio præſentatus, eius doctrina examini patrũ exponitur, & erronea inuenitur. Qui cùm eſſet Arriana loquacitate garrulus, plura cõtra ſanctos patres pro ſui erroris defenſione in medium propoſuit, quæ ſanctus

Euphrata Arrian9 intruditur in ſedem Colonienſem.

Synod9 Colonienſis.

*Nemetenſium.

ctus Maximus diſputator Catholicus, veluti araneorum telas ſcripturarũ teſtimonio ſubitò rationabiliter confutauit. Poſtremò videntes ſancti Patres hęreticum in ſuo errore pertinacem, vt virus peſtiferum à pontificatu per ſententiam depoſuerunt, & nè fidem deinceps maculare poſſet rectè credentium, extra patriam proſcriptum, quantocyùs abire compulerunt. Euphrates deponitur.

His apud Coloniam pro Chriſti honore peractis, ſanctus præſul Maximus Moguntiam reuertitur, & ſenio grauatus, paulatim viribus corporis cœpit deſtitui: ſed mẽte ſana vigẽs & ſpiritu, nihil iamtũc optabat magìs, quàm diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quem puro ſemper corde amauit. Cumq; poſt biennij tempus finem ſibi huius vitæ conſpiceret imminere, nè poſt eius de hoc mundo tranſitum ad patrem, in ouile Chriſti lupi proſilirent rapaces, conuocatis ad ſe fratribus, de vnanimi cõſenſu omnium, presbyterum quendam Sidonium, per omnia virum Deo charum, Eccleſiæ Moguntinæ poſt ſe futurum deſignauit Epiſcopum, qui fuit in ordine pontificum Moguntinẽſium viceſimus, teſte Megenfrido, & præfuit in multa ſanctitate decẽ & nouem annis. Maximus autem ſanctiſſimus præſul poſt multa religioſiſſimè geſta, poſt varias pro fide Chriſti perſecutiones & innumeras tribulationes, tandèm plenus dierum atq; virtutum, ad Dominum feliciter migrauit die menſis Nouembris octauadecima, anno pontificatûs ſui viceſimoquarto, qui fuit Dominicę natiuitatis trecenteſimus ſeptuageſimuſoctauus, Indictione Romanorum ſexta. Quo anno poſt feram Auxentij mortem, ſanctus Ambroſius Mediolani pręſul conſtituitur: qui, cùm eſſet in omnibus ſcientijs doctiſſimus, nõ ſolùm diuinarum ſcripturarum, ſed etiam ſecularium literarum, vitæ quoq; merito celeberrimus, breuì, miſerante Domino, Eccleſiæ pacem obtinuit, & Arrianos procùl effugauit. Cap. 17. Sidonius ſuccedit Maximo. S. Maximus abit in cælos.

Beatiſſimi verò pontificis Maximi corpus, à diſcipulis in eccleſia diui præſulis Hilarij, poſteà nuncupata in Dalheim, vbi ciuitas Moguntina eo tempore legitur fuiſſe conſtructa, debito cum honore iuxta tumbam ſancti Creſcentis primi Epiſcopi fuit ſepultum: in quo quidem loco humatum permanſit annis quingentis quinquaginta ſeptem, vſque ad tempora Hildeberti, poſt ſanctum Bonifacium Moguntinenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, duodecimi: qui anno Dominicæ natiuitatis nongenteſimo triceſimoquinto, Indictione Romanorum octaua, die menſis Martij quartadecima, decem Eccleſiæ Moguntinæ pontificum oſſa de cãpella diui Hilarij memorata, ſolẽni cum proceſſione Cleri & populi, ad eccleſiam monaſterij diui martyris Albani trãſtulit, & in choro ſumma cum reuerentia collocauit. Inter quæ corpus etiam beatiſſimi pontificis Maximi, de quo loquimur, annumeratur. Hęc autem ſunt nomina decem Eccleſiæ Moguntinæ pontificum, quorum oſſa pręfatus Archipręſul ex Dalheim tranſtulit ad ſanctum martyrem Albanũ: Creſcentis primi Epiſcopi, Marini ſecundi Epiſcopi, Gothardi noni Epiſcopi, viri quondàm ſanctiſſimi, qui ſua pędicatione multa paganorum millia conuertit ad Chriſtum: * Suffronij decimi Epiſcopi, æquè viri per omnia ſanctiſſimi: Maximi, de quo nobis ſermo eſt, deciminoni Epiſcopi: Sidonij viceſimi Epiſcopi, doctoris gentium inſignis, & verè ſanctiſſimi: Sigiſmũdi viceſimiprimi Epiſcopi, per omnia ſanctiſſimi: Ludegaſti Epiſcopi triceſimiquarti, magnarum virtutum in Chriſto viri: * Ruthuualdi triceſimiſexti pontificis, Chriſtianiſſimi per omnia in Domino viri: Leouualdi Epiſcopi triceſimiſeptimi, viri quoquè ſanctiſſimi. De hac ſanctorum tranſlatione pontificum quidam eo tempore carmine ſic ſcriptum poſteritati reliquit: Cap. 18. Hildebertus Archiepiſcopus Moguntinus transfert S. Maximi & aliorum reliquias. for. * Sophronij *Luthuualdi

A Bonifacio, meruit qui pallia, primo,
Is pater Hiluuertus Archipræſul duodenus,
Comperiens oſſa patrum veneranda relicta
Intra baſilicam nunc Hilarij ſacroſanctam:
E quibus hinc denos tranſuexit in ordine priſcos,
Vt locus inſignis conſeruet pignora dignis:
Attendens merita, ſimul ipſorum pia geſta:
Huic vt confratres Aureo collaterales
Efficit, & tumulo ſtricto concluſit in iſto,
Chriſti nongentos X. tèr, ſemèl V. legis annos:
Vt decimamquartam lucem, vult Martius, addam.

Ea tranſlatione decem Eccleſiæ Moguntinæ præſcriptorum venerabilium põtificum per Hildebertum Archiepiſcopum, ſicut præmiſimus, facta, remãſit in choro ſancti mar- Cap. 19.

tyris Albani apud Moguntiam beati Maximi corpus denuò ſepultum annis quingentis ſeptuagintanouem, vſque ad tempora domini Alberti, ex Marchionibus Brandenburgi principis nobiliſſimi, Moguntinæ ac Magdeburgenſis in Saxonia Eccleſiarum inſignium Archiepiſcopi, atq; Primatis Germanorum reuerēdiſſimi. Is Chriſto deuotiſſimus Archipręſul, cùm cultor, amator & venerator ſanctorum Dei maximus eſſet, reliquias & ſacra buſta eorum ſumma cum veneratione ſemper, vbi licuit, inquiſiuit, de puluere cum honore leuās, auro & argento veſtiuit: honorem quoq; debitum ſingulis exhibēs, eorum memoriā feſtiuè celebrauit. Mox enim vt ſummi pōtificatûs duplicē apud Germanos, Domino prouidēte, apicem ſuſcepit, totum ſe Chriſtianæ religioni mancipauit, actus Epiſcopales, pręter multorū conſuetudinē pręſulum, in perſona frequēter propria deuotiſſimè miniſtrauit, ordines cōtulit, Miſſas ad altare ſolenniter ſæpiùs decantauit, conſecrauit eccleſias, benedixit Abbates, habitum publicè deferebat pontificalem locis atq; temporibus ſuis, & nihil omiſit eorū, quę ad Chriſtiani antiſtitis* ſacrum videbantur pertinere officium. Summa eius delectatio ſemper in obſequio diuino, in celebrandis ad altare myſterijs ſacroſanctis, in ornandis quoq; & venerandis magnificè reliquijs ſanctorum. Vndè cùm anno Mogūtini Archiepiſcopatûs ſui primo, Magdeburgenſis aūt ſecundo, pro Dei amore & reuerentia ſanctorum apud Moguntiam circumeundo ſacras more ſuo viſitaret eccleſias, baſilicā diui martyris Albani deuotus intrauit, & vidēs decem pręſcriptorum pontificum ſancta corpora ſine honore neglecta, authoritate nōminùs Apoſtolica quàm ordinaria vſus, corpus diui Rabani quondàm Archiepiſcopi totum, & ſancti Maximi Epiſcopi medium, permiſſione canonicorum indè abſtulit, & in Saxoniam transferens, apud Hallas oppidum in baſilica caſtri ſancti Maurici; ſolenni proceſſionis officio collocauit, anno Dominicæ natiuitatis milleſimo quingenteſimo quintodecimo, Indictione Romanorum tertia: à tranſitu verò ipſius beati Maximi, anno milleſimo centeſimo triceſimoſeptimo: Ad laudem & gloriam Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, q viuit & regnat cum Deo patre in vnitate ſpiritusſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Albertus Archiepiſcopus Moguntinus.

Summū pōtificatū, dicit Archiepiſcopatū.

* ſacri

Transferūtur reliquię S. Maximi & Rabani in Saxoniā.

VITA S. ODONIS PRIMI ABBATIS CLVNIACENSIS, EDITA A IOHANNE MONACHO ITALO, EIVS

diſcipulo, qui in Præfatione ad fratres Salernienſes, quam breuitatis ſtudio omiſimus, teſtatur Hildebrandum virum veridicum, & Cluniacenſis cœnobij Præpoſitum, in regularibus diſciplinis ſe præceptorem habuiſſe, atq; ex eo didiciſſe pleraq; ex ijs, quæ de S. Odone ſcripſerit: immò ſatis indicat, ſe multa ex ipſius B. Odonis, ea tanquàm de altero narrantis, ore accepiſſe. Stylum mutauit F. Laurentius Surius. Sunt autem Libri 3.

LIBER PRIMVS.

Nouēbr. 18. Cap. 1. S. Odo trāſit in Clerū.

ODO beatiſſimus è Francorum ſtirpe prognatus eſt, ſed in aula fortiſſimi Aquitaniæ Ducis Guilelmi educatus. Porrò decimonono ætatis anno, in vrbe Turonenſi apud S. Martinum comam poſuit, ſiue tonſus eſt, & Grammaticen edoctus. Poſteà Lutetiæ Pariſiorum Dialecticam & Muſicam didicit à Remigio viro doctiſſimo. Triceſimum ætatis agēs annum, Burgundiam petijt, & illic annis quindecim ſub Abbate Bernone vitā egit monaſticam. Poſteà verò inſtitutus Abbas, (primus Cluniacēſis) Frācię, Aquitaniæ, Hiſpaniarū & Romanæ vrbis cœnobiorū dux fuit & pater humaniſſimus. Cumque Romam veniſſet, me miſerum terrenis implicatum nexibus offendit, motusq; miſericordia, cùm me in ſuum traxiſſet rete, ad Ticinenſe ſancti Petri monaſterium perduxit, & tempore non multo ab Hugone rege illic detentus, domino Hildebrando regularibus me diſciplinis tradidit inſtituendum. Nec diù pòſt iterùm Romam proficiſcens,

Is Berno ex Comite factus eſt primus Abbas Gigniacen.

tiſcens, dignatus eſt me ſibi ſocium aſſciſcere: quemque, ab Vrbe diſcedens, parentibus canonicum eripuerat, poſteà monachum reduxit. Per id tempus iter nobis agentibus, poſtpoſito ferè pudore & monaſtica diſciplina, audacter cœpi ex eo percontari, vndè ortus eſſet, quæ ei fuiſſent monaſticæ vitæ initia, quæ conuerſatio: rogauique obnixè, ea mihi exponere nè recuſaret.

Tum ille, vtì ſemper conſueuerat, pauliſpèr ſubticuit: deindè faciei deterſo rubore, ab imo pectore ducens ſuſpiria, ſuam mihi cœpit pertexere originem, ſed ità tamen, vt ſermonem eius lachrymæ & gemitus interciperent. Pater, inquit, meus Abbo eſt vocatus: ſed mores eius & actus multùm diſcrepare videbantur ab illis, qui ſunt huius temporis hominum. Veterum nanque hiſtorias, & Iuſtiniani Nouellas memoriter tenebat. Ad eius menſam & in conuiuijs ſermo reſonabat Euangelicus. Si quandò lis quoquo modo inter partes extitiſſet, tanti eius fiebat veritas in proferenda ſententia, vt vndiquè ad eum concurſus fieret propter eam, qua prędìtus erat, diffiniendi dexteritatem. Quæ ſanè magnam illi apud omnes conciliauit gratiam, inprimìs verò apud fortiſſimum Ducem Vuilhelmum, qui id temporis Aquitaniam obtinebat. Sanctorum vigilias alacriter celebrare conſueuerat. Noctem verò illam, qua Angelis & hominibus pax reddita eſt, & Chriſtus Dominus è Virgine naſci voluit, in ſilentio cum lachrymis & precibus exigebat. Inter has autem excubias diuinitùs in mentem illi venit deprecari Dominum, vt ob Virginis partum, filium ipſi donaret. Nec defuit eius precibus benignus Deus, ſed iam emortuum vxoris vterum prole fœcundauit. Et hunc quidem mihi fuiſſe naſcendi ordinem, pater ille meus crebrò alјs referre ſolebat. Porrò cùm infans in cunis iacérem, quandoquè ingreſſus in cubiculum, cùm me videret ſine cuſtode relictum, huc illucque circunſpiciens, vt animaduertit adeſſe neminem, è cunis me ſublatum manibus tenens, ſurſùm erectis luminibus, Accipe, ait, puerum hunc gemma ſacerdotum, beatiſſime Martine: moxque me reponens intra cunas, è cubiculo exceſſit: nemini tamen, quid egiſſet, indicare voluït. Poſteà ablactatum me cuidam preſbytero procùl degenti tradidit enutriendum & literis erudiendum.

S. Odonis pater.

Odonis parens eius precibus à Deo impetrat.

Hoc loco quędam deſunt in exemplari, vndè Vita hæc deſcripta eſt.

Eccè habes, fili, vitę ortum & initia conuerſationis meæ, è quibus facilè animaduertis, nihil me boni ſpōte mea feciſſe. Tu interìm mihi indices malos mores meos, ſed ità tamen, vt Dei miſericordiam, qua me ille proſecutus eſt, perpetuò laude & prędicatione efferre non omittas. Viſus eſt poſteà beatus vir tanta erga ſanctum Martinum animi deuotione feruere, vt præ cęteris ſanctis eum diligeret, eiusq; protectioni quotidiè ſe cōmendaret. Illum, vbicūquè eſſet, retinebat animo, ore prędicabat, factis imitabatur. Anni non ampliùs ſex ſunt, cùm multis viris Eccleſiaſticis ad ſacrum eius corpus vigilias celebrātibus, ipſe quoq; interfuit. Cùm ſint aūt eius officij breues Antiphonæ, vt nôrūt oēs, eius verò tēporis noctes longiores, vellentq; illi vſq; in lucē officiū illud producere atque continuare, ſingulas antiphonas ad ſingulos pſalmorum verſus non abſque multo labore repetebant. Tandèm ad beatum virum peruenientes, Diù eſt, inquiunt, quòd tuum aduentum præſtolamur, pater, vt nos tanto labore leues. Et quia nunc præſtò es, obſecramus, vt alias nobis è beati Martini domini tui vita antiphonas conficias, quæ ꝓlixitate ſua harum breuiſſimarum faſtidium tollant. Ille verò ait, non modò illas ſe conficere non poſſe, ſed etiam ætate impediri ad perdiſcēdas eas, ſi à quouis alio factę eſſent. Laudauit autem breues illas, & prolixiores faſtidiuit. Illis contrà aſſerentibus, ſi ipſis morem non gereret, offenſurum eum beatum Martinum: talem etiam excuſationem, non niſì quendam ſuperbiæ prætextum videri: victus eorum precibus, toto pectore in eam rem incubuit. Tres quoquè hymnos in ſancti Martini laudem cōpoſuit, è quibus vnus hoc habet exordium: Rex Chriſte, Martini decus &c. Itemque duodecim Antiphonas, mira quadam varietate diſtinctas, quarum verba vocumque conſonantia adeò inter ſe conſentiunt, vt nihil in ſententia plúsve minúsve, nihil in ſymphoniæ modulationibus dulcius reperiri videatur. Retinentur hactenùs Beneuenti. Nunquàm manè, nunquàm veſperè beatiſſimi Martini memoria ab eius vel pectore vel ore recedebat. Audire licebat identidèm dicentem illum: O Martine, ô pie, quàm pium eſt gaudere de te. Et hæc quidem oblata opportunitate hactenùs hinc dixiſſe ſatìs ſit: vbì in hiſtoria cœperimus progredi, copioſiùs explicabimus, quę per illum beatus Martinus effecerit. Nūc interìm eò ſe referat narratio, vndè pauliſpèr aberrauit.

Cap. 2.

S. Odonis mira erga S. Martinū deuotio.

Quæ de S. Martino ſcripſerit.

Cap.3. Fit Turonēſis canonicus.

Anno ætatis decimonono Turones ſe conferens, in eius ęde Clero adiunctus eſt. Quæ illuc confluxerit magnatum turba, quantoque cum apparatu, nè paupertati eius, quam poſteà complexus eſt, iniuriam feciſſe videar, mâlo reticere. Adfuit inter eos etiam Fulco comes, qui eum enutrierat: eique Cellam iuxta beati Martini ædem victumq; quotidianum è canonicatu illo obtinuit & donauit. Sed amator paupertatis vir ſanctiſſimus, contempta mūdi gloria, ſoli ſtudebat placere Deo: interdiù lectioni, noctibus orationi vacabat, non ignorans illud Apoſtoli: Si quis ignorat, ignorabitur. (1.Cor.14.) Per id tempus nauta noſter peritiſſimus, qui nos ſuo ductu docuit mundi huius tranſmittere gurgites, cùm ſe vellet Virgilij lectioni dare, in viſione ſibi vas oblatum conſpexit, extrinſecùs quidem valdè elegans, ſed intùs plenum ſerpentibus, ab iiſque ſe repentè vndiq; cingi, nec morderi tamen. Expergefactus, cognouit ſerpentes doctrinam ſiue ſcripta Poëtarum: vas, in quo latitabant, Vergilij poëma: viam, per quam gradiebatur valdè ſitiens, Chriſtum ſignificare.

A Virgilij lectione vt ſit reuocatus.

Cap.4.

Libet hoc loco annotare paucis, quàm inſigni ille poſteà patientia ornatus fuerit. Reiectis Poëtarum carminibus, cæleſti admonitus viſione, totum ſe contulit ad lectitandos Euangeliorum prophetarumque interpretes & expoſitores. Interim omnes ferè canonici rabido eum latratu appetunt: Quid agere vis, inquiunt? Cur opus alienum tibi vendicas? In iuuentute huic incumbere oportuit. Parce iam tibi, & miſſos fac literarū nodos inextricabiles. At ille, curuato capite, obturatiſque auribus, Dauidicum illud animo verſabat: Dixi, Cuſtodiam vias meas, vt nō delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſteret peccator aduersùm me. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Nec tamen immemor erat Dominici illius pręcepti & promiſſi: In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Alia patientiæ eius documenta infrà commemorabimus. Obitèr hìc referam, quantus in eo fuerit rerum labentium contemptus. Laudent qui volunt, expulſores dæmonum, mortuorum excitatores, aliiſque virtutibus celebres viros: Ego minimus omnium, Odonis mei primùm patientiam, deindè contemptū facultatum, lucra animarum, inſtaurationem monaſteriorum, veſtes victumq; monaſticum, Eccleſiarum confectam pacem, regum & principum conciliatam concordiam, tuta effecta itinera, mandatorum Dei omnium ſtrenuam executionem, perſeuerantiam in vigiliis & precibus, curam pauperum, caſtigationes iuuenum, ſenum venerationem, morum emendationem, caſtum amorem virginum, continentium conſolationem, erga miſeros miſericordiam, intemeratam monaſticorum canonum obſeruationem, deniquè exempla virtutum omnium pro mea exiguitate celebrabo. Conferebat tum bonus Dominus Ieſus in paruo loco ex diuerſis nemoribus paradiſum monachorum, ex cuius fonte irrigaret corda fidelium.

Hic nōnihil in exēplari deeſſe videtur. Pſal.38. Luc.21.

Cap.5. Viuit ſolitarius. Matt.6.

Nam contentus vir beatus cellula exigua, ab omnium ſe mortalium oculis & cōſuetudine ſubduxit, vt vni placeret Deo: diſtractiſq; omnibus & in pauperes diſtributis, quæ ſecum attulerat, iuxta præceptum Euangelicum, nihil cogitabat de craſtino. Noctù, nè ab hominibus videretur, ad beati Martini monumentum orandi cauſa ibat ſolus, quod quidem ab illa cellula duobus ferè milliaribus aberat. Nihil autem ferebat ſecum, cùm illuc iret, pręter duas tabellas ſcriptorias, quas ſolent ſcholaſtici ad femur appendere. Aderat autem hoſtis teterrimus, terriculamentis quibuſdam eum impedire volens. A lateribus enim viæ erumpebant vulpes, quæ primùm à tergo eum ſequebantur, deindè ſe in faciem illi obiiciebant. Sed cùm cernerent feruentiſſimi iuuenis ſuſceptū iter, animique propoſitum retardare ſe non poſſe, cum gannitu & hianti ore in eum inſiliebant, tanquàm iugulaturę eum. At ille nec fugit, nec reſtitit, ſed complicatis cruribus, contractoque collo, humeris tantùm & brachiis ſe tuebatur. Deniquè totum corpus eorū dentibus exponēs, ſoli gulę cauebat à morſu illarum. Eccè autem derepentè lupus aduolat curſu rapidiſſimo, eaſque profligat, manſitq; ei deincèps comes atque domeſticus hoſpes. Quod nè cui abſurdum videatur, legat vitā beati Pauli eremitę, à ſancto Hieronymo editam: comperietque leones eius exanimi corpuſculo effeciſſe ſepulcrum: legat & alias Sanctorum hiſtorias, & magìs etiam admirāda cognoſcet. Poſteà verò ſanctus vir continuabat illud iter ſuum, & interim, bone IESV, teſtimonia tua animo retinens, cantabat tibi illud è pſalmis: Fidelis es, Domine, in omnibus verbis tuis. Alleuas omnes, qui corruunt, & erigis omnes eliſos. Tuebatur enim iam lupus hominem, quem deuorare ſolet: & terrebat vulpes, quæ illi terrorem afferre ſolēt. Quas verò tentatio-

Dæmonis terriculamēta contēnit. Pſal.144. Nota res admiratione dignas.

tationes beato viro excitârit & ingeſſerit malus dæmon, nemo (obſecro) à me requirat. Poteſt hoc bellum viſibile vtcunquè declarare, quid illo ſuggerente ſæpè perpeſſus ſit inuiſibiliter. Cùm autem noctù exiret è cellula orandi cauſa, non obſerabat cellulę fores, quòd nihil eſſet intùs, quod perdere metueret. Nuda enim cubabat humo, matta duntaxàt ſubſtrata, & veſtibus, quibus induebatur. *Summa eius paupertas.*

Cum autem diuerſos euolueret atque perlegeret codices, in beati Benedicti Regulam incidit: eamq́ue raptìm percurrere volẽs, in eum impegit locũ, vbì iubentur monachi dormire veſtiti. Sed non ſatìs eius ſententiam aſſecutus, trienniò cubauit in veſtibus ſuis, & cùm necdùm erat monachus, monachorum leue ferebat iugum, obediens præceptis ſancti Benedicti. Iaciebat tum Dominus Ieſus in rudi terra ſemina ſimplicia, fructum cẽtuplicem indè collecturus. Illud verò admiratione dignum eſt, quòd candorem corporis eius non mutauit atra tellus, in qua cubabat, nec virtutem animi prolixa ieiunia imminuerunt. Cùm enim ſuperioribus duobus annis loca ſacra, quæ extra Romam ſunt, cum eo iam ſexagenario nos iuuenes inuiſeremus, nõ ſolùm iter eius anteuertere, ſed nec aſſequi quidem potuimus. Cumq́ue rogaremus eum nimiùm delaſſati, vt & ſibi & nobis parceret: Certè videris, ait, omni me virtute deſtitutum. Longa enim ætas me iam ſilicernium effecit. Iam viginti anni ſunt, quòd talis fui, qualem me nunc conſpicitis. Ità ille gemebundus ſuam nobis pronunciabat imbecillitatem, cùm nos non ſine multa admiratione eius virtutem & robur ſuſpiceremus, neque id immeritò. Non enim debuit vinci à carne corruptibili, qui corruptioni eius noluit ſubiacere. Sed hunc in modum ſolebat ille paruipendere, quicquid in ſeipſo virtutis depræhendiſſet: inprimìs autem extollebat & prędicabat, ſi quid in alio videret boni. *Cap. 6. Regulæ cap. 22. Magnę vires eius iam ſenis. Obſerua & imitare.*

Per id tempus iuuentutis ſuæ victitabat media panis libra, & modico fabarum edulio, quodq́ue à Francorum more & ingenio valdè alienum eſt, potu exiguo. Itaque abiecta corruptibili ſarcina, rudis tyrunculus videbatur ſenum cuneos antecedere, & in Chriſto confidens, glorioſam ex hoſte prædam referre. Et ità quidem ſe comparauit, cùm eſſet apud ſancti Martini eccleſiam Turonenſem: qui locus virtutum omnium fertilis, miraculis admirabilis, diuitijs copioſus, omniq́ue religione conſpicuus eſt. Et dignum ſanè eſt, eſſe illum admirabilem, qui tanto meruit habitatore perfrui: qui nõ martyr duntaxàt, aut confeſſor eximius, ſed etiam mundi lumen & gemma ſacerdotum fuit. Ad eius itaque monumentum reges properabant, & diuerſarum principes nationum, vota ſua & munera offerentes. Intereà verò ex illis permulti ad beatum Odonem inuiſendi cauſa accedebant: noti, vt notum ſalutarent: ignoti, vt eius ſibi notitiam compararent. Atque ille ceu fons vberrimus omnium explebat deſideria, & ſingulis congruentes proponebat inſtitutiones & virtutum exempla: Huic caſtitatem, illi ſobrietatem indicebat. Alios ad mundi contemptum inuitabat, alios docebat aliena non concupiſcere. Flebat mũdum hunc miſerrimum, eumq́ue cum ſuî ſtudioſis & ſectatoribus breuì ruiturum dicebat, Gomorrham eum appellans. Hortabatur ad amplectendam parſimoniam, ad prauas fugiendas cupiditates, ad ventris edomandam ingluuiem: eos qui ventrem farciunt, libidines fouere dictitans. Pronis in libidinem, draconis illius proponebat præcipitium, qui tertiam partem ſtellarum poſt ſe traxit: Heu, inquiens, miſeros illos. Ebrioſis & comeſſationi deditis cõmemorabat, quemadmodùm Nabuzardan deſtruxerit muros Hieruſalem. Illos, qui molles & maſculorum concubitores vocantur ab Apoſtolo, Herode tyranno longè ſceleratiores aiebat. Quanto, inquit, anima corpore pręſtantior eſt, tãto, qui talia admittunt, Herode deteriores ſunt. Herodes enim per ſummam quidem crudelitatem paruulorum trucidauit corpora, ſed animas in cælum trãſmiſit: iſti & corpora & animas morte afficiunt ſempiterna. Lugebat etiam doctorum ruinam: Adſpice, inquit, Domine, quia facta eſt deſolata ciuitas plena diuitijs. Itemq́ue: Væ tibi, ait, Behemoth. Proh nefas, aurum tibi ſternis vt lutum, & radij ſolis ſub te ſunt. Quæ quidem cùm illi audirent, ſi malè ſibi eſſent conſcij, terrebantur: ſi inſontes, eius conſolatione exhilarabantur. Ità tanquàm ex vno eodemq́ue promptuario alij alias ſibi capiebant eſcas. Teſtor Ieſum, nunquàm me ab hominis ore cuiuſcunq; tantã percepiſſe ſermonis ſuauitatẽ. Cõplebatur in eo, quod Dominus in Euãgelio ait de ſcriba docto, qui inſtàr patrisfamiliâs ꝓfert de theſauro ſuo noua & vetera. Deniq; omnes diuino ſale conditi, & cęleſtibus epulis ſatiati, gratias agentes Deo, ad ſua remeabant. Etsì autẽ multa ei offerrent munera, at tamen nihil ille recipere volebat. Non enim videbat, qua *Cap. 7. Cibus eius in iuuentute. Eccleſię Turonẽ. laus. S. Odonis optimę adhortatiões. Apoc. 12. 4. Reg. 25. 1. Cor. 6. Matt. 2. Iob 41. Matt. 13. Reſpuit munera.*

qua ratione ab alijs vel exigua poſſet accipere, qui ſua tam multa eſſet elargitus. Victus aliquandò ab eo, quem diximus, domino ſuo, vel inuitus centum ab illo miſſos ſolidos accepit: ſed nec momento temporis eos apud ſe hærere paſſus eſt, quãprimùm omnes pauperibus diſtribuens. Cœpit tum alumnus Chriſti & magiſtros anteire, & ſequi volentibus ſeipſum exemplum exhibere.

Cap. 8. Porrò autem Pariſios profectus, Dialecticam Auguſtini perlegit, crebrò etiam verſans Marcianum de diſciplinis liberalibus: in ijs omnibus pręceptore vtens Remigio, cuius iam antè mentio facta eſt. Deindè Turones reuerſus eſt, rogatusque à fratribus ipſius ſtudioſis, vt libros Moralium beati Gregorij in vnum volumen redigeret, reſpondit ſe id, neque ſi velit, præſtare poſſe: neque ſi poſſit, facere debere, nè tanti viri tantum opus, quædam detrahendo, immutare videretur. Illis verò dicentibus, illi operi antè ſuccumbendum, quàm ſuſtinendum: ſatiusque eſſe, illo penitùs relicto, ad alia ſcripta ſe conferre, quàm ſub eo tanquàm graui mole opprimi: (Ità enim quotidiè hac de re inter ſe non parùm contendebant, multis quidem id indignè ferentibus: quod tamen conſtat mihi non aliqua arrogantia ab illis factum, ſed Domino diſponente, vt lucerna ſub modio latens, ſuper montem poneretur) Illis ergò in prece perſiſtentibus, Odo intra beati Martini eccleſiam nocte quadam ſolitæ orationi vacans, ſomno correptus eſt, viditque ſanctos non paucos cęlitùs in eccleſiam illam deſcendere, & cùm priùs laudâſſent Dominum, ordine illic cõſedere: porrò vnum ex ijs procedere in medium, ſciſcitari quemnam illic expectaret: illos reſpondere, beatum Gregorium Papam à ſe expectari. Id audiens Odo, curioſè huc illucque cœpit circunſpicere, ſcire cupiens, quanam ex parte aduenturus ſit. Deindè ſublatis in cęlum oculis, videt tanquàm è cęlo venientem beatum Gregorium, vultu, forma, moribus longè alijs illis præſtantiorem: mox verò illi aduenienti omnes aſſurgere, flexiſque capitibus petere ab eo benedictionem. Tum illum non ad eos vſque deſcendere, ſed in pulpito conſiſtentem, ad ſe accire ipſum Odonem humì proſtratum, iubereq; eum ſurgere, nec quicquã formidare. Surgens itaque Odo, cernit ad auriculam eius defixum calamum, vt ſolent qui ſcriptitant, eumque ipſi porrigere cum his verbis: Age ſecurus, & perfice opus tibi iniunctum. Et tuus quidem, quem confecturus es, liber non abolebitur: meus verò æternùm manebit. His dictis, confeſtìm experrectus beatus Odo, intellexit quid illa viſio ſibi vellet. Itaque grande illud beatiſſimi Pontificis opus accuratè perlegit, atq; ex eo excerpens pleraque, vnum effecit librum: atque ità illorum murmura compeſcuit.

Lutetiæ vtitur præceptore Remigio.

Viſio eius.

Cap. 9. Accidit poſteà, vt Comes Fulco, quem diximus, neſcio qua cauſa è theſauris S. Martini duo vaſcula aurea acciperet, & auaritia ineſcatus atque conſtrictus, ea nollet reſtituere. Sed interìm grauiter in eum animaduertit Deus, ità vt ad extrema perduceretur. Tum verò ad beati Martini ſe iubet deportari ſepulcrum, & permulta illic promittit munera, nec tamen meliùs habet. Diutiſſimè vexatus, iam nõ niſi mortem expectat. Venit autem dominus Odo ad inuiſendum eum, aitque illi: Redde miſer vaſcula beati Martini, quæ tibi infeliciter vſurpâſti, & protinùs curaberis. Ille verò non ea duntaxàt redditurum ſe, ſed & alia donaturum pollicetur, ſi fiat quod ipſe dicit. Mox beati Odonis & aliorum manibus ad ſancti Martini portatur corpus: illic ipſe humì ſe proſternit, & confeſtìm ſe ſentit habere meliùs: & qui illuc venerat aliorum manibus geſtatus, ſuis pedibus recedit. Caſtigatus eſt ille, nè deincèps quippiam eiuſmodi attentaret, & quæ pollicitus erat, fideliter perſolueret. Admonuit autem eum beatus Odo, vt mundo huic valefaciens, ſoli Deo placere contenderet. At ille: Mihi quidem, inquit, iſthuc fruſtrà iam perſuadere conaris: ſed habeo militem fideliſſimum, armis ſtrenuum, conſilio prouidum, Adhegrinum nomine: qui ſi te audierit, e ueſtigiò parebit dictis tuis. quod quidem poſteà ità factum eſt. Porrò intra paucos dies Comes planè reſtitutus, domum ſe recepit: cumque ad eum multi confluerent gratulabundi ob redditam ſanitatem, illis expoſuit quàm dira paſſus eſſet, & quàm celerem, promittente beato Odone, ſanitatem adeptus. Inter alios audiuit hæc etiam Adhegrinus, quem iam memorauimus, moxque compunctus corde, rebus ſuis diſpoſitis, properè ſe contulit ad beatum Odonem, poſitaque coma & militia ſeculari, CHRISTI athleta effectus eſt. Ea autem omnia, quæ ex facultatibus ſuis ad beatum Odonem attulerat, pauperibus ille largitus eſt. Manſerunt autem ſimul milites Chriſti, admodùm exiguo tugurio contenti: cumque viderent mundum in maligno poſitum, eiusque amatores vitam ſectari illecebris plenam,

Nota quid acciderit Comiti, res eccleſiaſticas ſibi vendicanti.

Adhegrin⁹ miles ſtrenuus, adiungit ſe ad S. Odonem.

1. Ioan. 5.

plenam,& in præcipitia ferentem, ad monaſticæ profeſſionis faſtigia quotidiè adſpirabant. Interim Franciæ monaſteria vel per ſeipſos, vel per ſuos exploratores inuiſunt: ſed non inuenientes locum, in quo poſſent requieſcere, non ſine magno animi dolore redeunt ad tugurium ſuum.

Viſum tum fuit Adhegrino, hac cauſa Romam proficiſci. In ipſo autem itinere intra Burgũdiæ fines venit in vallem quandã, quę Balma dicebatur, in qua monaſterium erat, non ità pridèm à Bernone Abbate conſtructum. Ad quod cùm diuertiſſet, ab illo officioſiſſimè exceptus eſt hoſpitio, vt iubet ſancti Benedicti Regula: placuitque ei aliquandiù illic inſtàr hoſpitis commorari, non quòd haberet opùs, ſed vt mores & inſtituta illic degentium exploraret. Eius autem loci inſtitutores quendam patrem * Eutychium ſectabantur: cuius quidem vitam hìc commemorare nolui, obitum eius paucis indicâſſe contentus. Fuit is temporibus Ludouici magni Imperatoris, & illi regi, & omnibus charus. Cùm enim laicus eſſet, & prophanis literis eruditus, cõtemptis ijs, vndè ſolet humana fragilitas intumeſcere, totum ſe beatorum patrum regulis & inſtitutionibus addixit: atque ex ijs diuerſas colligens conſuetudines ſiue inſtituta, in vnũ compegit volumen. Deindè nõ multò pòſt monachus effectus, vſqueadeò regi charus fuit, vt intra palatium ſuũ illi monaſterium conſtrueret. Exacto autem vitę huius curriculo, circunſtantibus fratribus, ſubitò reddidit ſpiritum. Cumq; pararentur exequiæ à diſcipulis eius, vitę redditus eſt. Illis verò valdè admirantibus, in hanc erupit vocem: Deo gratias. Scitis quia his quadraginta non memini me vel ſemèl ſumpſiſſe cibum, nisi priùs lachrymatus eſſem. At hodiè omni ſublato mœrore, conſolatus eſt me Dominus, & inter choros Angelorum tribuit mihi quietis locum. His dictis, rursùs animam expirauit. Itaque is pater Eutychius (ſiue Enticius) earum fuit author & inſtitutor conſuetudinum, quę hactenùs in noſtris monaſterijs obſeruantur. Quas vbì cognouit vir venerabilis Adhegrinus, patri noſtro Odoni eas quãprimùm indicauit. Ille verò, ſumptis ſecum centum voluminibus, mox ad illud commigrauit monaſterium. Adhegrinus autem in quandam ſe cellulam includens, permiſſu Abbatis Bernonis, triennio in ea permanſit. Patri autem Odoni, cùm eſſet vir literatus, ſcholæ præfecturam demandârunt, triceſimum tum ætatis annum agenti.

Volebam equidem curſim ſanctiſſimi patris Odonis vitam pèrſtringere, ſed nunc mihi operæprecium facturus videor, ſi etiam aliorum, qui ei ſocij fuère, quædam commemorem. Oro autem lectorem, nè id moleſtè ferat, quandoquidem me non piget tantum laborem ſuſcipere. Aequum ſanè & rationi conſentaneum videtur, vt eorum res geſtę, cum illius vita coniungãtur, quos ab hoc exilio in patriam reuocauit. Itaque Adhegrinus venerabilis cum bona venia Abbatis petijt ſolitudinem, & paruam ſpelũcam illic ſibi delegit domicilium. Cùm autem aliquandò immodicis correptus angoribus neminem haberet, qui eum vel ſermone conſolaretur, aut patrum ei exempla recitaret, quemadmodùm ſcriptura diuina ait, Væ ſoli: quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem ſe: parùm abfuit, quin in ipſam deſperationis foueam prolaberetur. Eccè autẽ ſubitò ei adſtitit vir ſplendidiſſimus, blandè ex eo percontãs, quidnam haberet, aut quę tanti mœroris & perturbationis cauſa eſſet. Reſpondit ille: Poſteaquàm Domino ſine intermiſſione ſeruire cœpi, nullam ab eo conſolationem me percepiſſe memini. Quæ res vehementer affligit animum meum, quòd ignorem, num grata ſit ei ſeruitus mea, vel num quandoquè ab eo pro tanto labore vllam ſim mercedem recepturus. Mox ille in collum eius irruẽs, eumq; exoſculans, Credas, inquit, te bonis Domini nunq̃ indignum fore. Ità eum conſolatus, euanuit. Alio etiam tempore extra cellulam eum offendit ſatan, moxque arreptum in immaniſſimæ rupis pręcipitium tranſtulit, totis viribus eum indè deijcere contendens. Quid faceret miles Chriſti, aut quemadmodùm reſiſteret hoſti, qui pedem illic figere non poterat? Cùm ſic autem in prędſentiſſimo mortis diſcrimine verſaretur, mox illi adfuit beatus Martinus, apprænenſaque manu eius: Quidnam eſt iſthuc, ait, aut vndè huc veniſti? At ille: Neſcio, ait, domine. Ille verò confirmans animum eius, reſtituit eum in locum ſuum.

Ante hoc ferè quinquennium, cùm pater Odo Romam proficiſceretur, vt monaſterium intra beati Pauli Apoſtoli eccleſiam, ſicutì olìm fuerat, inſtauraret, rogante id ſummo Pontifice, & ſanctæ ſedis illius ordinibus vniuerſis: priùs inuiſere voluit Adhegrinum, eumq; hac de re cõſulere, cõuenienter illi ſentẽtię: Fili, ſine cõſilio nihil facias, & poſt

Cap. 10.
Regul. cap. 53.
* Enticium
Hic locus in MS. exemplari deprauatè ſcriptus videtur.
S. Odo fit monachus Gigniacenſis.
Cap. 11.
Adhegrini breuis hiſtoria.
Eccle. 4.
Viſio eius.
Satan eum mirè inſeſtat.
Cap. 12.
Eccli. 32.

& poſt factum non pœnitebis. Cumque multa inter ſe hac de cauſa diſquirerent, de rebus quoquè ſpiritalibus diù conferrent, beatus Odo rogauit Adhegrinum, vt quicquid diuinitùs ei per id tempus reuelatũ eſſet, familiariter ipſi indicaret. Memor itaq; Adhegrinus priſtinæ ſodalitatis,& amore incenſus, Illo, inquit, die & illa hora, abſoluta Pſalmodia, repentè ad me venit beatiſſimus Martinus. Cuius præclara facies & propè vſitata familiaritas, poſt benedictionem mihi fiduciam addidit, habitiſque inter nos ſermonibus quibuſdã, percontabar ex eo, quò tenderet, aut vndè veniret. Reſpondit ille: Roma venio,& iam proficiſcor in Gallias. Ad te autem ex itinere viſitãdi cauſa diuerti. Ego verò gratias illi agens, rogabam vt vel parumpèr dignaretur in tugurio meo requieſcere. At ille: Hodiè, inquit, Ludouicus Francorum rex coronabitur, & ego feſtino, vt vnctioni eius poſſim intereſſe. Itaque mora omnis mihi importuna eſt. Et ego, Si ergò abire vis, obſecro, vt mihi benedictionem impertias. Reſpondit ille: Non indiges mea benedictione. Iam olìm enim qui mihi benedixit, idem ipſe etiam tibi. Me verò multùm vrgente, voluit vt ego quoquè ipſi benedicerem, alioquì nulla ſe ratione mihi benedicturum aſſeuẽrans. Fuit non parua hac de re inter nos, ſed amica planè, contentio. Recuſabat ille, quia nolebat: ego autem, quia auſus non eram. Tandèm mutua accepta & data benedictione, ille mox abſceſſit, meque admodùm mœſtum dereliquit. Sed ad huius rei probandam fidem pater Odo, beatiſſimus & fidiſſimus arbiter, acceſſit: qui diem illum & horam annotari iuſſit, diligenterque omnia inquirens, ſic facta comperit, vt ille prædixerat. Anni iam, niſì fallor, ampliùs triginta ſunt, quòd ille manet in ea eremo, Dominicis tantùm diebus & præcipuis feſtis ad monaſterium ſancti Petri, quod Cluniacum dicitur, & non niſì duobus ferè milliaribus à Cellula eius abeſt, ſeſe conferens, parumque indè farinæ, vndè ſibi panem conficit, & paucas fabas tollens, moxque ad cellulam reuertens. Vino nunquàm vtitur, cibos ſuos nec adipe, nec oleo condit. Perpetuò & calore & frigore, afficitur: calore, inter ſcapulas: frigore, in manibus & brachijs. Sed iam ad beatum Odonem, à cuius hiſtoria digreſſi ſumus, reuertendum eſt.

S. Martian' apparet Adhegrino.

Adhegrini mira abſtinentia.

Cap.13.

Erant in illo monaſterio, vbì degebat Odo pater, fratres quidam, quorum vitam & mores declarabit ſequens narratio. Ij cùm didiciſſent, beatum Odonem ea cauſa eò aduenisse, vt apud illos moraretur & monachus fieret, ſimulato animo ad eum accedunt, rogant quam ob rem eò venerit. Vbì reſponſum ab illo eſt, Omnes nos, inquiunt, conamur hãc ſodalitatem deſerere, vt poſſimus ſeruare animas noſtras: & tu huc venis, vt tuam perdas? Illo ſciſcitante eius rei cauſam: Nôſti, aiunt, mores Bernonis Abbatis? Illo ſe neſcire dicente, Heu heu, inquiunt, quàm malè ille accipit monachos ſuos. Reprehenſiones eius mox ſequuntur verbera, verberibus affectis inijcit compedes, adhibet carcerem & inediam: atque nec ſic tamen miſeri eius ſibi poſſunt conciliare gratiam. Hæc vt beatus Odo audiuit, animo vacillare cœpit,& cunctantiùs agere. Cernens id Adhegrinus, proſilit in medium,&: Noli, inquit, Odo pater, trepidare. Sermones iſti non eorum ſunt, qui eos proferunt, ſed illos ſuggerentis. Non dubites horum ore diabolum tibi eſſe locutum. Tùm illi pudefacti, mox abſceſſerũt: porrò beatus Odo & Adhegrinus ſuauiſſimo Chriſti iugo ſua colla ſupponunt. Hac re permotus beatiſſimus pater Benedictus, (quippe futurorum præſcius) in Regula ſua præcipit, vt cum hoſpite nemo loquatur, niſì cui id permiſſum ſit. Quàm multi enim hac ratione decepti in ſanctæ conuerſationis primis initijs, amiſſo ſpiritûs feruore tepuerunt, & retrò abiẽrunt? Etſi autem iubet ſcriptura, vt probentur ſpiritus, ſi ex Deo ſint, nõ tamen debet eiuſmodi eſſe probatio & exploratio fidelium & quærẽtium Dominum. Videmus Deũ per prophetam illis, qui ſancti ſpiritûs calore accenſi ſunt, hunc in modum præcipere: Qui habitatis terrã Auſtri, cum panibus occurrite fugienti, ſcilicet ab Aquilone. Sed Chriſti miles Odo, vt blandimentis ſe non paſſus eſt capi, ità nec terroribus frangi. De eiuſmodi autem maleuolis, quales erant ij, quos diximus, rectè Iob loquitur: Maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.

S. Odo quid à falſis fratribus audierit.

Cap.53. Regulæ.

1.Iohan. 4.

Eſa.21.

Iob 3.

Cap.14.

Viſum eſt hìc, ſepoſita parũpèr beati Odonis hiſtoria, monaſterij huius mores & inſtituta deſcribere, vt rectiùs poſſint intelligi, q̃ poſteà dicturi ſumus. In more illic poſitum erat, vt magiſter ſcholæ nuſquàm ſolus cum ſolo puero, nec ad naturæ quidem requiſita progrederetur, nec ſolus puer ſecretiùs illi loqui auſus eſſet: ſed ſemper ſocium puerum alium, vel vnum è fratribus haberet, idque boni teſtimonij cauſa. Si autem nox eſſet,

eſſet,& caſu accidente puer id peteret,non tamen ſine lumine & ſocio fratre extra dormitorium pedem efferret.Cùm cibus ſumebatur,nunquàm deerat lectio vtriſque menſis.Micas ex panum ſectione decidentes, ſinguli diligenter colligebant, & ante lectionis finem cum gratiarum actione ſumebāt.Finita lectione,nec illas,nec cibum vllum quiſquam capere auſus erat.Has autem micas alijs cibis ſacratiores exiſtimabant propter miraculum,quod iam commemorabo.Frater quidam fuit in eo monaſterio valdè idoneus,& omnibus charus.Is ad extrema vitę perductus,coram fratribus, qui illò aduenerant,vt ſpiritum eius precibus Domino commendarent,ſubitò exclamauit: Adiuuate me,obſecro,domini propter Deum. Iam enim raptus fui ad tribunal Chriſti, & eccè teterrimus humani generis hoſtis & accuſator diabolus,ſacculum plenum micis oſtentauit, quas ego pro conſuetudine comedere nolui, atque ità à menſa deciderunt. Paulò pòſt rursùs clamauit horrendum in modum: En adeſt diabolus, ferens ſacculum, de quo dixi vobis.Fratribus ad hæc territis & admirantibus,iterùm in has prorupit voces: Illo in loco ſtat,ſed eum vos minimè videtis.Poſteà totum ſe ſigno Crucis communiēs, inter preces reddidit ſpiritum.Itaq; ab illo die magno ſtudio micæ illę colligebantur.Eſt verò etiam apud illos ſilentij cultus peculiaris.Certis enim horis nemo intra monaſterij clauſtra vel loqui,vel fratrem aliquē accedere auſus eſt. Cùm duodecim in diuino officio recitantur lectiones, nullus intra clauſtra illa loquitur, præterquàm die ſequenti in Capitulo. Octauo die Natalis & Reſurrectionis Domini,ſummum illic eſt noctù diuq; ſilentium,hoc breuiſſimo ſilentio æternum illud ſignificante. Cùm autem neceſſitas cogit aliquid petere ab alio, diuerſis vtuntur ſignis, quibus indicant, quid velint: quæ quidem ego à Grammaticis dici puto digitorum & oculorum notas.Quorum apud eos tantus vſus eſt,vt etiamſi linguę officio deſtituti eſſent, iis neceſſaria omnia ſignificare poſſent.Cęteris verò diebus nō feſtis,itemque octauis Sanctorum, hoc diſcrimen adhibetur, vt in non feſtis centum trigintaocto in diuino officio pſalmos canant: è quibus tredecim nos dempſimus propter puſillorum animos: exceptis peculiaribus precibus,quas noſtri hactenùs frequentant fratres: quę quidem Pſalterium excedere videntur: itemque Miſſis duabus,& crebris litanijs.In ſingulis verò precibus horarijs ſiue Canonicis bìs genua flectunt. In octauis autem nō niſì ſeptuagintaquinque cantant pſalmos in diuino officio,ſemelque flectunt genua,& bìs ſumunt cibum. Sunt apud illos & alia permulta,quæ, nè lectori faſtidium afferamus,omittenda videntur.

Micæ panū cur diligenter collectæ à monachis Gigniacenſibus.

Signa monaſtica.

Cùm autem beatus Odo ſcholæ magiſterio fungeretur, exercendæ patientiæ rursùs magna ei oblata occaſio eſt.Nam nocte quadam vnus è pueris ſignificauit ventrem exonerare ſe velle.Erat autem latrina adeò propinqua & coniuncta dormitorio,vt lucerna illic ex regulæ pręſcripto ardens, etiam latrinæ lumen inferret. Surgens itaque pater Odo,vnum è pueris excitat,illoque contentus lumine,cum eo abijt. Poſtridiè pro more ad Capitulum conuenientes fratres,poſt lectionem Martyrologij & Regulæ, acriter eū obiurgant,quòd auſus fuerit illa nocte ſine cereo ire cum puero.Cùm ſit autem illicitū apud eos,niſì priùs exoſculata humo,ſiue,vt ipſi vocant,capta venia,facti ſui rationem reddere,neque etiam poſteà factum ſuum tueri: ille mox humì proſtratus, veniam petit, dicens dormitorij lumen ſibi ſufficere potuiſſe. Verùm non modò ab illis auditus non eſt,ſed etiam culpę non mediocris reus pronunciatus.At verò beatiſſimus vir,qui arrepta anguſta via,eum ſequi conſtituerat,qui,cùm pateretur, non comminabatur: non indignans, neque murmurans, neque vllas opponens querelas, humì ſe abijcit, veniamq; deprecatur.Abbas autem eius volens probare patientiam,iratum ſe ſimulans,ſententiam excommunicationi coniunctam,in eum protulit,vt illo die veniam petere auſus non eſſet. Tum ille Dauidicum illud animo verſans, Vt iumentum factus ſum apud te,& ego ſemper tecum.itemque illud: Poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro,impoſuiſti homines ſuper capita noſtra: ad fratrum pedes prouoluitur, orans vt Abbatis animum placatum ipſi reddant.quod quidem ità factum eſt.Tandèm admirans Berno tantam iuuenis conſtantiam atque patientiam,ad ſe accitum, ſua benedictione, vt iubet Canon monaſticus,impertitur,atque deincèps chariorem eum habet.

Cap. 15.

S. Odo accuſatur à fratribus.

1. Pet. 2.

Pſal. 72.

Pſal. 65.

Erant ſanè in illo monaſterio fratres quidam & animis & moribus iuuenes, quorum iam antè memini: atque ij vnde proficere debebant, indè ſibi ipſis perniciem adſciſcebant: ità vt,quotiès oblata videretur aliqua occaſio & opportunitas,multis beatū Odonem iniurijs afficerent,multiſque eum modis calumniarētur.At ille vir pacis ſtudioſus,

Cap. 16.

Humilitate & patientia ſtudet ſanare ipſū inſectantes.

ſeorſùm eos ducebat,& licèt à culpa eſſet alienus,tamen vt reus ſe ſternebat ad illorum pedes,& veniam precabatur,non quòd ſibi metueret:ſed fraterna charitate compulſus, cupiens eos patientia ſua ad ſanitatem reuocare,quos videbat diuinam in ſe prouocare vindictam.Et illi quidem hac ratione nōnihil reprimebantur,ſed inſtàr labentis aquæ citò redibant ad ingenium,& priſtina vitia ſua: & quem imitari eos oportebat,more ſuo inſectabantur.Eius peruerſitatis princeps erat Vuido quidam.Sæpè alijs alios incitantibus,vt beato viro conuiciarentur,dicebat is, qui id facere iuſſus erat: Ecquid prodeſt quotidiè his nos rebus occupari,quandò illum nec expellere poſſumus,nec ad reddendam contumeliam prouocare?Scis tuipſe,eruditione ab illo nos ſuperari: & hactenùs quidem ſi quid ex eo diſcere volui,libenter me docuit: vereor autem,nè quandoquè tot laceſſitus iniurijs,vel inuitus ſubtrahat,quod nūc propenſa animi volūtate largitur. Ille verò reſpondebat: Non eſt ità,vt tu perſuaſum habes.Talis enim eſt frater Odo, vt nō iſta duntaxàt,& ijs conſimilia,ſed & maiora æquo ferat animo,& quicquid volueris,nihilominùs haud inuitus prꝑſtet.Verùm iſti fratres non diù pòſt diuinam ſunt experti vltionem,diuinoque percuſſi iudicio,quandoquidem fraterna repræhenſione compeſci noluerunt. Poſtquàm enim Abbas Berno vita functus eſt, mox illi excuſſo cucullo,in mundum reuerſi ſunt,& tandèm teterrimum vitæ huius exitum habuêre.

Vltio diuina in eos animaduertit.

Cap. 17.

Ea tempeſtate etiam hoc miraculum, quod iam relaturus ſum, pater noſter illic factum commemorare ſolet. Quidam eius monaſterij frater cùm ſederet ad menſam, toto animo lectioni intēdebat.Contigit autem quandoquè, vt collectis pro more micis, priuſquàm eas ederet,Abbas Berno lectioni finem imponeret. Tum ille, quid ageret, prorsùs ignorabat. Abſoluta enim lectione, non audebat eas ſumere: nec etiam relinquere,nè caſu perirent.Tandèm viſum illi eſt,manu eas continere, & cùm poſt verſum ab eccleſia eſſent egreſſi,patri monaſterij exhibere.Itaque poſtquàm ex oratorio egreſſi ſunt, mox ad Abbatis pedes ſe abiecit. Interrogatus ab eo,cur veniam peteret, ille explicata manu oſtendere micas voluit, & eccè in margaritas mutatæ viſuntur. Tum illi laudantes Dominum, valdè obſtupeſcunt. Deindè autem margaritę illæ, iubente Abbate,cuidam eccleſiæ ornamento intextæ ſunt.Hæc quidem beatus Odo de ſe,tanquàm de alio,narrare ſolet.

Inſigne miraculum.

Cap. 18.

Ab eo autem tempore admodùm cœpit æſtuare animo, quemadmodùm parentes ſuos ex huius mundi nexibus poſſet extrahere.Nec diù pòſt Abbatis permiſſu profectus eſt ad patrem ſuum,eumque ad monaſterium perductum,monachum effecit: matri autem perſuaſit,vt ſacrum velamen acciperet: cuius vitam libèret his inſerere, niſi prolixitas deterreret.Per id tempus cùm beatus Odo ſub veſperam quieſcēdi cauſa ad ędes cuiuſdam viri nobiliſſimi diuertiſſet,illum quidem & vxorem abſentes comperit, ſed filia iam nubilis aderat vnà cum familia. Ea verò curioſiſſimè obſeruabat omnes actus eius.Poſteà verò per quoddam poſticum,valdè corde compuncta,venit ad eum: corruit ad pedes eius,dicit breuì ſe collocandam viro:orat propter Deum,cuius ſe profitebatur famulam fore,vt ea nocte ipſam liberet. Ille hoc audiens, cùm incertus eſſet quid ageret, aut tantæ virginis voluntati vt faceret ſatìs, multùm animo diſcruciari cœpit: Mouebatur enim pietate in Deum more ſuo,mouebatur etiam pietate erga virginem propter eius lachrymas.Proponebat ſibi iudicium Dei,& perniciem animæ virginis:tum quoquè murmur parentum eius & vulgi, quòd talia auſus eſſet monachus. Ad extremū Chriſti amore & virginis lamentis victus,eam liberare conſtituit.Itaque nocte illa famulis domûs altum ſtertentibus,ipſe cum fratribus conſcenſis equis prꝑceſſit: porrò miniſtros, qui cum ipſo erant, iuſſit ſequi cum virgine. Poſtridiè venêre ad monaſterium, cui proximum erat oratorium,in quo nobiliſſimæ fœminæ orationis cauſa recipiebantur.Ibì cùm virginem manere iuſſiſſet,ad monaſteriū acceſſit. Poſtera luce omnia, quę geſſerat,ordine Abbati ſuo expoſuit,vt eſt more apud illos comparatum. Vbì verò ille cognouit de virgine,vultu perturbato duriter eum obiurgauit,quòd abſq; eius permiſſu talia feciſſet.Mox ille ad pedes eius aduolutus, petit veniam: Eo iubente, ſurgit,rurſusque interrogatus, ſic reſpōdet:Domine pater, quātùm equidē aduertere potui,ab eo tempore,quo me miſerum in hanc ſodalitatem admittere dignatus es,hoc vel maximè tibi curæ fuit,vt poſſes lucrari animas.Alij plerique Abbates videntur cumulandis opibus & hominum captādæ gratię ſtudere: tu verò pietate & miſericordia motus,vni cupis placere Deo,vt ei animas lucreris.Qua in re cùm ego te imitari cupiam, hanc puellam

Patrem ſuū efficit monachū, matrem ſanctimonialem.

Berno Abbas cupidus lucrandi animas.

lam lucrifacere voluï. Et licèt me non facilè vicerint lachrymæ eius, non tamen eram neſcius, me à te ſeueriter obiurgatum iri. Sed mâlim certè pij patris flagellis cædi, quàm neglectæ animæ huius reus inueniri. Atque vtinàm omnes huius prouinciæ fœminas poſſem lucrifacere: libenter ferrem propter ſingulas humaniſſimo tuo more me abs te flagellari. His alijſque id genus verbis flexit ille Abbatem, ſed tamen hac ei mulcta irrogata, vt eam alēdam ſuſciperet, & ſanctis adhortationibus confirmaret ad dies aliquot, nè eam facti pœniteret, & inſtigante diabolo, ad ſeculum reuerteretur. Quotidiè igitur beatus Odo alimenta ei attulit, & præcedentium patrum exemplis illam inſtruxit. Poſt paucos verò dies in quoddam virginum monaſterium eam adduxit, Chriſto illic ſeruituram. Nè qua autem poſſet mala oboriri ſuſpicio, omnia hæc præſentibus fratribus facta ſunt. Non multò pòſt virgo illa exceſſit è vita. Morienti aderant ſorores, vt precibus ſuis eam adiuuarent. Cumque eam repentè ceu mortuam tenerent, illa voce, qua potuit, petijt ſe ſubleuari è lecto. Sciſcitantibus ſororibus, quid hac re ſibi vellet: Video, inqt illa, beatiſſimū Paulum ad me veniētem, eique occurrere volo. Necdùm verba compleuerat, cùm extendiſſet brachia, vt poſſet ocyùs ſurgere, eadem repetijt. Aliæ eam inſanire exiſtimabāt. At illa vi, qua potuit, aſſurgens in genua, ſubmiſſo capite, ab eo, quem videbat, benedictionem petijt, dicens: Benedicite, atque interìm feliciter in Domino obdormiuit. Nemo verò ambigebat eam ab illo exceptam, qui eam viſitârat.

Nobiliſſima puella dat ſe vitæ monaſticæ.

Feliciter Chriſto ſpiritū reddit.

Cernens autem Abbas Berno, beatum Odonem virum egregium futurum, accerſito Epiſcopo, etiam inuitum illum voluit ſacerdotio initiari. De illo Epiſcopo referre ſolebat pater Odo, cibos ab illo benedictos nullum canem auſum fuiſſe comedere. Si quis verò caſu id feciſſet, eum ſubitò mortuum fuiſſe, perindè acsì pro cibo ſumpſiſſet toxicum. Obſecro autem, nè quis me carpendum putet, quòd dixi eum inuitum ordinatum ſacerdotem: quasì indè conijci poſſit, quòd is, qui hoc facere non dubitauit, in ijs numerandus ſit, qui donum ſpiritusſancti vel emere, vel vendere non vereantur. Eádem enim nocte, quam ſecutura erat dies ordinationis eius, cùm à ſomno euigilâſſet, prorſusque nihil de ſua initiatione cogitaret, ad collum ſuum, vt moris eſt, ſtolam ſenſit ab Epiſcopo ſibi impoſitam. Cœpit igitur miſerè lugere, tanquàm qui magno quodam malo affectus eſſet: diuque poſteà prę nimia verecundia non fuit auſus exire è monaſterio. Quam ob rem pater Berno, quadam reperta occaſione, miſit eum ad Epiſcopum illum. Cumq; is pro Odonis cōſolatione prolixè apud eū egiſſet de dignitate ſacerdotij, ventū eſt ad mutuos de Eccleſiæ ſtatu ſermones. Ibì tum Odo pater ex Ieremiæ prophetia lamentabilem de ſacerdotibus texuit orationem. Qua completa, Epiſcopus rogauit eum, vt illam in ſcripta formamque libelli redigeret. Obijciente autem Odone Regulę prohibitionem, nè quid monachus abſque Prioris permiſſu faciat, Epiſcopus venit ad monaſterium, & quòd amicus eſſet Abbatis, facilè id ab eo impetrauit. Is enim pręcepto ſuo eò adduxit Odonem, vt in Ieremiæ prophetiam tres libellos ſcripſerit: qui quidem in multis iam eccleſijs ſiue collegijs habentur.

Cap. 19.

Odo ſcribit 3. libros in Ieremiam.

Per id tempus Abbas Berno exitiali cœpit morbo decumbere. Itaque quamprimùm vicinos acciuit Epiſcopos, Abbatiſque functione ſe abdicans, voce lachrymabili reum ſe proclamauit, indignumque tali miniſterio: ſimul orans fratres, vt, quem vellent, patrē ſiue Abbatem ſibi deligerent. Tum verò fratrum manibus compręhenſus pater Odo, & propemodùm vi conſtrictus, cunctis proclamantibus vt Abbas conſecraretur, ad Bernonem, admodùm renitens, adductus eſt: cumque nec ſic vellet cedere, tandèm Epiſcoporum voluntate, ei excommunicationem minitantium, ſuperatus eſt. Paulò pòſt aūt pater Berno migrauit ad Dominū: Cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorū, Amen.

Cap. 20.

Creatur Abbas Gigniacenſis.

LIBER SECVNDVS.

Mvltis calamitatibus crebriſque morbis preſſo mihi pauca de B. Odone patre noſtro referre licuit, atque ea duntaxàt, quæ ſub Abbate Bernone geſſit: è quibus tamen pro veſtra induſtria facilè poteſtis colligere, fratres mei, à quanta ille perfectione cœperit. Sed quia initium bonæ & beatę vitę fert ſecum anguſtias & labores, finis verò laudem & gloriam ſempiternam: per eius beatam & tranquillam vitam ceu directum tramitem, ad eius felicem obitum properabo. Cùm igitur, vt diximus, pro Bernone creatus & ordinatus eſſet Abbas, mox in eum veteres illi hoſtes & perſecutores, quos ſuprà me-

Cap. 1.

Cedit monachorum improbitati, & abit Cluniacum

morauimus,incurrerunt.Ille verò cedere mâlēs,& beatè quieſcere, quàm contentioni vacare,relicto illo monaſterio,& quæ à Bernone Abbate parata, ipſique paterno more tradita erant,abijt Cluniacum,inchoatumque perfecit monaſteriū. Secuti ſunt autem illum ſeniores eius loci. Porrò circa beati Martini ferias defecēre res omnes,quas ſecum attulerat ad monaſterij officinas extruendas.Eſt autem apud nos ea conſuetudo, vt B.Martini natalitia octonis diebus celebremus. Peractis itaque octauæ diei matutinis ſiue nocturnis laudibus, necdùm appetente aurora, omnes ad lectos ſuos reuerſi ſunt,quieſcendi potiùs quàm dormiendi cauſa.Ibì tum,vt pater noſter Odo narrare ſolebat nobis,cuidam ſeni eiuſmodi viſus obtigit: Vir quidam venerabilis,cano capite, ſtola indutus ſplendidiſſima,& inſupèr amiculo,quo pluuia arcetur: propiùs accedere ei videbatur,atque ſtructuram monaſterij circuncircà diligenter inſpicere. Cumq; ex eo perquireret,quis eſſet,& cur ædificia illa tanto ſtudio contemplaretur,reſpondit ille: Ego ſum,cuius hodiè octauum diem celebrant fratres: quos inuiſere voluï.Tu verò dicito illis ex me,nè deficiant animis,ſed in cœpto opere perſeuérent.Dicente ſene,impenſas omnes abſumptas,quas ſecum attuliſſent.Non eſt,inquit ille, quòd timeant.Equidē iam Roma venio, & Turones me confero. Iter autem habiturus ſum per Gotthos & Aquitanos,atque ex ijs regionibus tantum eis ſubſidij acquiram, vt & in prçſens abundè ſatis ſit,& diù poſteà affatìm ſuppetat.Læti ergò fratres, & tanti viri promiſſione ſecuri,iucundiſſimis animis Domino agunt gratias. Quiſnam autem hic ſenex fuerit, cui hæc viſio oblata eſt,equidem affirmare non auſim. Solebat enim pater noſter Odo ſciens & prudens ſeſe nunquàm nominatìm exprimere: ſed ſi quid vel magnum, vel paruum vidiſſet, hoc modo referebat: Quidam ex fratribus noſtris, aut quædam perſona ſenex hoc vel illud vidit. Poſt hanc autem viſionem intra paucos dies à Gotthorum finibus eò allata ſunt ampliùs tria millia ſolidorum.Id genus tam multa ille mihi hac ratione narrare ſolebat,partìm apud Floriacenſe S.Benedicti monaſterium,partìm Cluniaci geſta, vt, ſi ego ea ad liquidum proſequi velim, libelli modus,ſcribentis facultatem exceſſurus ſit.

Viſio cuiuſdam.

Magna accipit ſubſidia ad abſoluendū Cluniacēſe monaſterium.

Cap.2.

Sed dum ego B.Martini fidiſſima promiſſa re ipſa impleta commemoro,quiddam repentè animo occurrit geſtum à fera bellua: quod etsi quibuſdam fortaſsis ridiculum videri poſſit,tamen quandò ſpectaculum facti ſumus Angelis & hominibus, annotare id viſum eſt:vt qui nos imitari aut non poſſunt, aut dedignantur, dum intelligunt nos à bonis ad meliora proficere,tandèm deſerant triſtem ac miſeram vitam ſuam,& lætiſſimis animis ſequantur nos ad gaudia ſempiterna.Cōſtructo oratorio, fratres Epiſcopum vocārunt,vtì illud conſecraret.Ille non curans fratrum paupertatem, ſtatuto die venit cum multo comitatu. Ad eorum autem aduentum fratres magno afficiebātur pudore, quòd non haberent,quod pro dignitate eis poſſent apponere. Manè autem ſub lucis ortum immaniſſimus aper è ſylua properauit ad monaſterium. Eum cernens templi cuſtos,cùm eſſet extra monaſterium,de loco illo componendo cogitans,intrò ſe recepit, foresque occluſit. At aper poſita omni feritate,vt aditus ei pateſieret, diù pulſauit fores,orisque ſui ſpuma illas liniuit.Cùm autem nemo prę timore ei aperiret, tantiſpèr illic hæſit,donèc Epiſcopus cum ſuis venit: quibus ſe vltrò necandum obtulit.Completū tum fuit,quod Pſalmographus ait: Timentes autem,non minuentur omni bono: itemq; illud: Non confundentur in tempore malo,& in diebus famis ſaturabuntur.Reuerà cōfiſus eſt pater Odo in Domino,nec vnquàm ei defuit,vndè fratres ſuſtentaret,& pauperibus largiretur.Nullus enim pauper à ſinu miſericordiæ eius vacuus receſſit.Sanè quotiès ego cum illo profectus ſum,diligenter inquirere ſolebat,num haberemus,quæ pauperibus dari poſſent.Tum verò ſecurus carpebat iter,tanquàm neceſſaria omnia ſuppeterent,minimeque defutura eſſent.Et quia omnibus ſe petentibus tribuebar, Dei benignitate omnia ei ſuppetebāt. Illud Tobiæ prçceptum ab eius animo nunquàm recedebat: Vide, nè auertas faciem tuam ab vllo paupere, & omni petenti te tribue. Si quis ei quippiam afferret,qui ex habitu inops videretur, ſciſcitabatur ex eo, quid vellet, aut ſi qua re egeret,quam ab ipſo præſtari ſibi cuperet. Illo verò petente aliquid, duplo plus, quàm id valeret,ei dari iuſſit: quod equidem ſæpiùs,me inſpectante,factum eſt. Fateor autem culpam meam,crebrò mihi id mœrorem attuliſſe.Cùm enim eſſem Prior,dolebat mihi monaſterij paupertas, volensque proſpicere fratrum inopiæ, dicebam ei,iniuſtum eſſe omnia tam indiſcretè elargiri.Putabam enim ſapiēter id à me fieri, nec aduertebam

1.Cor.4.

En vt diuinitùs fratrū paupertati conſulitur.

Pſal.33.

Pſal.36.

S.Odonis mira in pauperes benignitas.

Tobiæ.4.

rebam inſipientiæ circumfuſus caligine,tenacitatis vitio me ſtrangulari. Ille verò cùm eſſet peritiſſimus animarum medicus,prudentia ſua curabat vulnus mentis meæ, dicebatque mihi: Tace,aut certè malo tuo hæc dixeris.

Iuuenis quidã literarũ ſtudijs addictus,hyemis quadã nocte ad Matutinas ſiue nocturnas laudes alacriter ꝓperabat, vt inter cõdiſcipulos maturiùs adeſſet.Vidit aũt in atrio eccleſię pauperẽ quẽdam ſeminudũ iacére.Eius ergò miſertus,ſcapulare ſuũ exuit, eiq; dedit.Cõſiderans aũt quid feciſſet,acerrimi frigoris metũ omnẽ à ſe reiecit.Finitis Matutinis laudibus,totus iam frigore rigidus,ad cellulam reuerſus eſt: cumq; in lectulũ reponere ſe vellet,membra egelida operimentis foturus,libram auri illic offendit:vndè ei poſteà ſuppetebat,vndè,& illius & aliorũ inopiæ poſſet conſuli. Hæc quidẽ ille mihi narrabat,ſed incertum habeo,quiſnam ille iuuenis fuerit.Eiuſmodi verò exemplis ſanabat vulnus & peruerſitatem animi mei. Vellẽ iam trãſire ad alia:ſed multa benignitas & miſericordia eius retinet me,vt ipſam copioſiùs commendem.Quod etsì nõ poſſum abſq; rubore meo, faciã tamẽ,& accuſabo atq; obiurgabo meipſum,culpasq; meas omnibus patefaciam:& quãuìs ei,quòd iam è vita abiẽrit,confiteri eas nõ poſſum, id tamen efficiam,vt vos mihi apud illum habeã interceſſores.In itineribus ſuis,ſi quos obuios habuiſſet pueros;quippiã eos cantare cogebat,præmijq; loco è rebus ſuis aliquid eis dari iubebat,dicens eos non parua remuneratione dignos: ſcilicet hac iucunditate ſuã & nos exhilarare,& illos miſericordiæ viſceribus reficere cupiens.Sermo eius admodùm feſtiuus & iucundus erat, ità vt pręnimio gaudio nonnunquàm ridere nos cogeret. Sed ille moderationis habenas manu tenens,mox proponebat nobis illud è Regula, Riſum multum aut excuſſum non amare: itemq; illud: Monachus non ſit facilis ac promptus in riſu: quia ſcriptum eſt, Stultus in riſu exaltat vocem ſuam. Atque hoc aliòve modo cohibebat nos à riſu:ſed interìm tamẽ ſpiritalis eius hilaritas,interno animi gaudio nos afficiebat.Verùm ego indignus quidnam de eo,aut de tãto gaudio dignè poſſim eloqui? Sanè ſi aliter animis noſtris ſatisfacere nequiremus, clàm eius veſtes exoſculabamur. Quid verò hoc in nobis admirationis habet,qui illi ſemper adhærebamus,quandò etiam intrante eo in eccleſiam S.Petri,Dei famulæ & pleriq; alij hincindè exilientes,poſt eum curſitabant,& tegmen capitis eius,extrema appręhenſa fimbria,deoſculabantur.Et ille quidem ibat properè, vt eos fugeret: ſed ſequebantur illi haud aliter, atquè perſecutores quidam.Erat enim inſtàr lapidis angularis quadratus,planè Angelicus atque humanus,liberalis & amabilis,ità vt quotidiè in eo compleri videretur illud Propheticum: Iucundus homo, qui miſeretur & commodat, diſponit ſermones ſuos in iudicio: quia inæternùm nõ cõmouebitur: atque illud Apoſtoli: Hilarem datorẽ diligit Deus.Cęcos & claudos ore iucũdo dicere ſolebat paradiſi fore ianitores:atq; ea cauſa neminem eos repellere debere ab ędibus ſuis,nè ab illis quandoq; paradiſi fores illi pręcludãtur.Quòd ſi quiſpiam è famulis noſtris,eorum non ferens importunitatem,aſperè eis reſponderet, aut ſolita beneficia celeriter non cõferret, vel eos ab aditu oſtij noſtri arceret, grauiter illum obiurgabat,accitiſque illis coram eo dicebat: Cùm venerit iſte ad oſtium paradiſi,fac ei ſimiliter.Id verò ea cauſa faciebat,vt terreret illos,& ad beneuolentię ſtudia ꝓuocaret.Si ei aliquò pergenti obuiàm veniſſet anus,vt fieri crebrò ſolet, aut morbidus & debilis quiſpiam,mox deſcendebat ab equo,& eum illi imponebat, ſuos interìm ſocios omnes iubens longè antecedere.Adiungebat autem illi vnum è famulis, qui equitãtem ſeruaret,nè caderet.Ille verò inter nos equitantes incedebat pedes, ſemperq; pſallens,cogebat nos ſecum pſallere.Quòd ſi quis noſtrûm vel præ pudore, vel timore illius vellet ſe ab equo demittere,prohibebat eum,ſciens non pauperis iuuandi ſtudio,ſed pro ſuî reuerentia id fieri.

Equidem crebrò eum ità facere vidi.Cùm aliquandò Cotias tranſmitteremus Alpes cum Geraldo Rhegienſi Epiſcopo,Romamque pariter veniſſemus, memini eum cuidam dæmoniacæ id humanitatis præſtitiſſe.Ea verò ilicò curata,Senas nobiſcum venit, atque illic,cogente dyſenteria,remanſit.Poſteà autem apud S.Paulum Romę eam vidimus,moxque ſigno denarium ei pręberi iuſſit.At illa pręverecundia ſubmiſſo capite, humique depreſſis luminibus ſedente,percontabar ex eo,quænam eſſet mulier: Moxq; depinxit eam mihi ſignis quibuſdam,vndè facilè poſſet agnoſci. In eodem itinere ſenex quidam debilis eaſdem Alpes nobiſcum tranſibat, onuſtus ſacculo, pleno panibus & allio,itemque cepis & porro: quorum fœtor mihi erat intolerabilis.At ille pius pater ſimul-

Cap.5.

Præmium miſericordiæ

Regulæ S. Benedicti Cap.4. Cap.7. Eccli.21.

Hic locus mihi videt non vacare mendis librarij.

Pſal.111.

2.Cor.9.

Cęci & claudi,cæli ianitores.

Mira humanitas tanti viri.

Cap.4.

Dæmoniaca ſanatur.

Inſignis charitas & humilitas. mulatquè in conſpectum eius vénit, more ſuo in equo ſuo ſedere eum iuſſit, eiuſque valdè malè olẽtem ſacculum, in ſuos humeros recepit. Ego verò tantum fœtorem diutiùs ferre non ſuſtinens, procùl ab eius látere me ſubduxi. Confecto indè ſummarum Alpium arctiſſimo itinere, cùm iam in deſcenſu eſſemus, vidi eum procùl ſtãtem, & cogente paupere, conſcendere equum ſuum. Sed neque ſic tamen pauperi ſacculum reddidit, ſed ad ephippium ſuum appendit. Ego tum ſocios, qui me præceſſerant, anteuertebam, & vt citò ad illum peruenirem, non ſine verecundia accelerabam iter. Vbi autem paulò pòſt ad illum acceſſi, Veni, inquit: ſuperſunt enim pſalmi aliquot nobis cantandi. Reſpondente autem me, ſacculi illius putorem me perpeti non poſſe, mox acriter me caſtigãs, Proh dolor, inquit, id quod tibi tam grauiter olet, pauper poteſt edere, & tu nec odorem eius tolerare potes? Pauper ſacculum illum geſtare poteſt, tibi eũ etiam adſpicere permoleſtũ eſt? Hæc aũt de ſeipſo dicebat, quippe qui verè eſſet pauper Chriſti. Effecit aũt his increpationibus ſuis, vt deincèps fœtorẽ illũ prorsùs nõ ſentirẽ.

Cap.5. Sub idem tempus à Leone ſummo Pontifice in Italiam miſſi ſumus pacis componendæ cauſa inter Hugonem * Longobardorum regem, & Albericum Romanæ vrbis principem. *for.* Italiæ* Cumque poſt multa diſcrimina tandèm Senas veniſſemus, ciuitatem illam fame oppreſſam reperimus. Ad illud autem tam longum & periculoſum iter acceperamus nobiſcum triginta ferè argẽteos ſolidos, quorum pars maxima iam diſtributa erat. Ego verò non immemor conſuetudinis eius, quòd nihil ſibi in noſtros vſus ſeruaret, acceptis reliquis ſolidis, clanculùm ab eo receſſi, eoque ignorante, vrbem petij. metuens nè & nobis & equis noſtris non ſuppeteret, vndè eſcas neceſſarias compararemus. Poſtquàm autem ille quoquè in vrbem ingreſſus eſt, egeni & inopes ad eum confluxêre, ſolita ab eo poſcentes beneficia. Tum ille circunſpectis omnibus, vt me abeſſe vidit, mox ſubodoratus quid feciſſem, neque tamen dubitans, etiamsì præſtò non eſſem, non abeſſe me procùl, omnibus manu innuit, vt ipſum ſequerentur. Quod cùm illi facerent, in quadam ciuitatis platea tres conſpexit viros, qui etsì cultu veſtium præ ſe ferrent, nulla ſe inopia premi, reuerà tamen inopes erant. *Mira arte cõſulit quorundã occultę paupertati.* Vt ergò illos quoquè beneficentiæ ſuæ participes faceret, hac arte vſus eſt: Ante fores ædium ſuarum expoſuerant illi ſcutellas, lauri baccis plenas. Quæſiuit ergò ex vno eorum, quanti eas venderent. Illo neſcio quid vilis precij indicante, Tace, inquit vir ſanctus, nec denuò tantillum precium exprimas: quinpotiùs tot denarijs eas venire dicas. Quod cùm ille faceret, mox vir pius totidem denarios mutuò accepit, atque ità ſub perſoluti precij prętextu hoc eos beneficio affecit. Intereà obſeruante me greſſus illius, paulò pòſt venit eminùs, pauperum cuneis egregiè ſtipatus, vſqueadeò verò exultans & lętabundus, vt cùm eum ex more ſalutâſſem, vix reſalutare me poſſet. Mox diſſimulanter ſciſcitante me, quinam eſſent illi ſatellites & ſtipatores, & quid ſibi vellent: Hi ſunt, inquit, domeſtici Dei, & liberatores noſtri. Ocyùs igitur perſolue eis mercedem. Feci, vt iuſſit: rursuſque percontabar, quid ſibi vellet baccis tam multis, & vndè eas haberet. *Ingens gratia verborũ eius.* Tum verò ille ſanctus vir tales ſuo ore deprompſit ſermones, quales ego me ab ineunte ætate nunquàm audiſſe memini, nec deincèps auditurum puto. Adeò enim omnes nos exhilarauit, vt præ nimia animi exultatione, nemo noſtrûm poſſet ſibi à lachrymis temperare, vel quicquam prę lachrymis alteri loqui. Ego autem necdùm illis deterſis, ſupplex rogare eum cœpi, nè illa baccarum ſarcina oneraret nos, ſed venditoribus eas remitteret. At ille: Non faciam, inquit: vereor enim, nè precium mihi reddãt. Tandèm id vix ab eo impetrare potui, cùm oſtendiſſem iam longo nos ab illis interuallo diſtare. *Quædam futura prædicit.* Eodem die prædixit me Prioris officio functurum, & pleraque alia, quæ poſteà mihi euenerunt. Deindè me inſtituit, quemadmodùm patientiam parare deberem: & à ſeipſo ſumens exordium, expoſuit mihi, quàm multa à fratribus ſuis olìm pertuliſſet. quæ iam nolim hîc commemorare, quòd poſteà mutati illi ſanctiſſimè vixerint.

Cap.6. Necdùm autem confeceramus iter ſuſceptum, & ecce cùm perparùm è noſtra peculiola ſupereſſet, obuium habemus fratrem noſtrum Petrum preſbyterum, qui tum conuerſionis gratia Romam contendebat: è cuius copijs noſtra ditata eſt inopia. Ab eo enim tantũ accepimus, quod ſufficeret itineri noſtro peragendo. Facta ſunt hæc menſibus Ianuario & Februario. Fuit aũt iter noſtrũ per Alpes: tantaq; nix è cęlo décidit, vt olìm cognitum iter, prorsùs incertum nobis efficeret, adeoque noſtros impleret ſinus, vt prę frigore, loquẽdi facultate deſtitueremur. Cumq; cernerẽ beati viri ſeniles artus ea moleſtia

tabeſce-

tabeſcere, celeriter ei tunicā confeci, quæ & tueri & fouere eius viſcera poſſet. Vbi autem legatione noſtra perfuncti fuimus, à noſtratibus compulſi ſumus per loca maritima domum reuerti. Poſtquàm ergò Barrianum, vt vulgò vocant, peruenimus, iam ſole occumbente, quidam ſeminudus pauper obuiàm nobis venit: cuius quidem ſpeciem vt tum conſiderare non potui, ità nec poſteà recolere. Sed memini tamen nudis plantis atque lateribus immenſas illas niues eum calcare intrepidum. Ad eum vbì pater Odo propiùs acceſſit, omnes iuſſit antecedere: moxque ſe expolians, pauperem induit, mihique præcepit, tantum vt ei nummorum adderem, quibus poſſet domum pertingere. Itaque pauliſpèr ſubſtiti, rogaui quò tenderet, quòd ſcirem in illa vaſta ſolitudine nullum diuertendi locum extare. Reſpondit ille, ſe cum luce ad Paſtorale caſtrum vſque poſſe peruenire. E quibus verbis comperi non eſſe illum hominem mortalem, cùm iter illud, quod intra horam vnam ſe dixit poſſe conficere, nos vix toto die emenſi eſſemus. Mihi verò id quod iam retuli, ſuperiori nocte terribili viſione præmonſtratum erat. Seipſum neceſſaria veſte ſpoliat, vt tegat pauperem.

Adeò autem beati viri ſinus miſericordia dilatatus erat, vt non ſolùm fidelibus, ſed etiam hoſtibus & perſecutoribus ſuis tam benignum & humanum ſe præberet: quod quidem ſatìs teſtabitur exemplum, quod iam referam, cui interfuit frater Firmus, Abbatis Balduini germanus. Cùm Romuleam vrbem propter inimicitias, quæ ei erant cum Alberico principe, Hugo rex, cuius antè meminimus, obſideret, vir ſanctus & intra & extra vrbem diſcurrens, hortabatur eos ad mutuam pacem, regiſque furorem ſedare, & vrbem obſidione liberare connitebatur. Interìm accidit, vt euntem illum iuxta beati Andreæ Apoſtoli monaſterium, quod Cliuum Scauri vocant, ruſticus quidam propter aquæ laguneulam occidere meditaretur. Vt enim ſcriptura dicit, Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: ille more ſuo nulli nocens, nihilque mali ſuſpicans, demiſſo gradiebatur capite. Intantùm enim ille ſtudioſus erat obſeruādæ Regulæ, vt longo vſu, vbicunquè eſſet, ſiue ſtans, ſiue ambulans, aut ſedens, ſemper inclinato eſſet corpore, defixoque in terram vultu. Quod quidem in cauſa fuit, vt à quibuſdam tempore conuerſionis ſuę per iocum appellatus ſit foſſorium. Cùm autem ruſticus ille caput eius ictu appeteret, quotquot iuxta illam viam erant, editis clamoribus, eius manus cohibuerunt. At pater mitiſſimus neſcio quos denarios mutuò acceptos ei dono dedit, beneficium pro maleficio reddens. Vbì verò princeps memoratus id comperit, homini illi manus amputare voluit: ſed vir pius admodùm obnixè pro illo deprecans, miſero veniam impetrauit. Cap. 7. Prou. 10. Regulæ S. Benedicti cap. 7. Ruſtico necem ipſi intentanti q̃d præſtiterit.

Et ad multorum & ad veſtras etiam aures peruēnit, quid cuidam furi pater noſter Odo non ità pridèm Romam veniens fecerit: quod tamen mihi annotare libet, non tam vt veſtræ id induſtriæ innoteſcat, quàm nè in obliuionem abeat, ſi nō ſit literis commendatum. Permanente igitur illo intra vrbem orationis cauſa, viſum omnibus fuit, vt frater noſter Godefridus in agrum mitteretur, equorū paſtoribus inuigilaturus. Eâdem nocte ſomno preſſis paſtoribus, & Godefrido in precibus vigilante, fur adfuit, raptumq; conſcendit equum, & fugam inijt. Videbat id quidem Godefridus, ſed equum perdere mâluit, quàm frangere ſilentium: quod ſi rupiſſet, fur ille mox relicto equo, in pedes ſe conieciſſet. At tamen vnū è paſtoribus excitās, id quod fiebat, ſignis ei indicabat. Nocte exacta, manè vidēt furem procùl immotū cum equo conſiſtere. Itaq; comprehenſum illum, iniectis vinculis, ad patrē Odonē remittūt. Is verò mox ei quinq; ſolidos argenteos dari iubet, dicens fas non eſſe, abſq; iuſta eum mercede dimittere, qui tota nocte magnos eſſet perpeſſus labores. Poſteà cùm, Deo trahēte, monaſticum ego complexus eſſem inſtitutum, & deindè fratres me ſuum eſſe Priorem voluiſſent, ſępè furem illum mihi indicabant: & quòd filius eſſet molendinarij noſtri, quotiès pater eius veniſſet contra ipſorum voluntatem, ſolidos illos repetere me cogebant. Cap. 8. Fur diuinitùs detinetur. Vide ſancti viri bonitatem.

Sed q̃a de ſilētio ſermo incidit, ſine cuius cultu pro nihilo ſanè ducēda eſt vita monaſtica, operęprecium erit in eo cōmendando nōnihil immorari. Vita enim monachi tantiſpèr aliquid eſt, donèc ſe intra ſilentiū cōtinet. Eo verò neglecto, q̃cquid rectè & benè ſe agere exiſtimauerit, vt ſancti patres docēt, id ꝓ nihilo putandū eſt. Itaq; ea tēpeſtate, qua ſęuiſſima Nortmānorū gēs Pictauorū atq; Turonēſiū fines cruētis vaſtabat gladijs, duo eius cōgregationis venerabiles viri, neſcio qua cauſa, Turones miſsi ſunt: quorū alteri Archinbaldo, quē equidē benè cognitū habeo: alteri Adalaſio, ſed mihi ignoto, nomen eſt. Hi viri celeberrimi, & multorum nunc monachorum patres, cùm longum illud ca- Cap. 9. Silētij laus.

peſſerent iter,& ad quendam locum captandæ quietis cauſa diuertiſſent, eádem nocte à Nortmannis capti ſunt. Erat prope locum illum oppidum quoddam, quod noctù, irruptione facta, barbari occupârunt. Alia verò illorum manus, pridèm captam ferens prędam, in eum peruénit locũ, vbì ij, quos diximus, fratres erãt: quos illi quidẽ capere, eorumq; manus colligare, minasq; intẽtare potuerunt, ſed nõ tamen efficere, vt ſilentium rumperẽt. Manè ad eum acceſsêre locum, ad quem oẽs pariter conuenire conſtituerãt. Fratres verò illi paululùm ab illis ſecedẽtes, ità vt erãt vincti, humì ſe proſtrauerunt, vt perſoluta Pſalmodia, finẽ ſilentio imponerẽt. Necdùm aũt ſuas abſoluerãt preces, cùm reliqua Nortmãnorum pars, multis onuſta ſpolijs, aduenit. Porrò illorum Dux cernens fratres humì iacẽtes, rogabat ſuos, quinam eſſent. Illi verò cuncta quæ geſſerãt, ordine ei exponũt, adduntq; nulla ratione vllum ſe ab eis ſermonẽ extorquere potuiſſe. Tum ille barbara immanitate turgidus, cũ equo phalerato, quo ſedebar, irruit in eos, cõtumq; vibrans, necem intentabat, experiri volens num formidarent. Interìm barbari vndiquè circunfuſi, plaudebãt manibus. Fratres verò vt erãt conſtantes animo, ità etiam corpore immoti permanebãt: nec id ſimulatè, ſed nè quid contra ius faſq; ſanctæ Regulæ admitterent, cui conuenienter & viuere & mori cupiebant, nec vnquàm ab ea deflectere. At verò omnipotẽs Deus inſolentis turbæ illius plauſum repentè mutauit in luctum. Nam ſimulatquè Dux ille barbarus cum equo ſuo ad eos acceſſit, equus reſiliẽs, ſeſſorem ſuum excuſſit, humiq; abiectũ eliſit. moxq; lethifera febris ſecuta eſt. Tum oẽs illi conticeſcunt, multoq; ſtupore correpti, inter ſe conſultant, quid fratribus illis faciẽdum ſit. Tandèm hoc eis planè barbarum placet conſilium, vt pro vita Ducis ſui alter eorum cędatur. Itaq; ſortiuntur, vter interficiendus ſit. Sed in virtutum gratiam, & in Chriſti ſorte numeratos diabolica ſors cadere non potuit. Id barbari illi ſummoperè admirantes, aiunt ſupra homines, illos eſſe, quos ipſorum ſors attingere non poſſet. At tamen ſortitò alterum ex famulis eorum iugulârunt. Alter famulus, quòd optimè calleret barbarorum idioma, quæ à fratribus Latinè dicebantur, ille clàm hoſtibus indicabat: quem quidem nos exiſtimamus à benigno hominum conſolatore Deo propter fratrum ſalutem eſſe ſeruatum. Ilicò aũt barbari ad fratres accedũt, ſoluunt manus, pro ſalute Ducis ſui obnixè eos per famulum interpretem deprecantur, nec deincèps eos ligare audent. Immò, quod admiratione dignum eſt, cùm ad vnius fratris collum crucem auream reperiſſent, nõ ſunt auſi tollere. Porrò cibo & potu nõ alio, quàm fratres ipſi vellent, vſi ſunt, quandiù apud illos fuêre. Poterant tum etiam illi dicere cum Apoſtolo ouante: Non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, ſcientes quòd tribulatio patientiã operatur, patientia aũt probationem, probatio verò ſpem. Spes aũt non confundit: q̃a charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris. Et nunc oro & obſecro vos, quicunq; monaſticum fertis habitum, vt vnà mecum horum virorũ exemplum intueamini, & tandèm aliquandò ſilentio operã detis. De hoc enim bono ſilentio dicit Eſaias: In ſilentio & in ſpe erit fortitudo veſtra. itemq; Ieremias: Bonum eſt pręſtolari cum ſilẽtio ſalutare Dei. Bonum eſt viro, cùm portauerit iugũ ab adoleſcẽtia ſua. Sedebit ſolitarius & tacebit: quia leuauit ſe ſuper ſe. & ſanctus Dauid: Dixi, inquit, Cuſtodiam vias meas, vt nõ delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cùm cõſiſteret peccator aduersùm me. Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Paulus quoq; Apoſtolus: His, ait, q̃ eiuſmodi ſunt, denunciamus, & obſecramus in Domino Ieſu, vt cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent. Et hęc quidem ex prophetis & ex diuinis nos literis protulimus, nè quis putet ſilentium nupèr inuentum & excogitatum: quemadmodùm quidam imperitè affirmant. Porrò prophetis ſubſcribunt noui Teſtamẽti patres, Paulus, Antonius, Hilarion, Iohannes, itemq; beatiſſimus pater Benedictus: ſed & permulti alij, quos nominatìm non exprimimus, nè faſtidium afferamus. Quorum ſilentium ſi quis ſtudioſè perquirere velit, in eorum hiſtorijs abundè comperiet.

[Margin: In vt olìm monachi ſilentij fuerint obſeruantiſſimi. — In barbarũ tyrannum vindicta cœleſtis. — Rom. 5. — Adhortatio ad ſeruandũ exactè ſilentium. — Eſa. 30. — Thren. 3. — Pſal 38. — 2. Theſſ. 3.]

Sed nè quis obijciat nobis eos vixiſſe in ſolitudine, ex Euãgelijs quædam proferemus, & primò de ipſo Saluatore & Domino noſtro, de quo ſic legimus apud Matthæũ: Compulit Ieſus diſcipulos ſuos aſſcendere in nauiculam, & pręcedere eum trans fretum, donèc dimitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſſcẽdit in montem ſolus orare. Itemq; in Marco: Coëgit Ieſus diſcipulos ſuos aſſcendere nauim, vt pręcederent eum trans fretum ad Bethſaidã, dũ ipſe dimitteret populũ. Et cùm dimiſiſſet eos, abijt in mõtẽ orare. Atq; etiã in Luca: Exijt Ieſus in mõtẽ ſolus orare, & erat pnoctãs in oratiõe Dei. Et cùm dies factus eſſet,

[Margin: Cap. 10. — Matt. 14. — Marc. 6. — Luc. 6.]

eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis &c. Itèm apud eũdem: Vigilate Luc. 21.
itaque, omni tẽpore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. Erat aũt diebus docens in templo: noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocatur Oliueti. Deniquè in Iohãne: Ieſus perrexit in montem Oliueti, & diluculò iterù m venit in templum. Quòd ſi Verbum patris, & carnis cõditor inter homines viuẽs, & vitæ Euãgelium prędicãs, aliquãdò ſiluit, facilè indè colligi poteſt, quid nobis faciẽdum ſit: pręſertìm cùm, teſte ſcriptura, mors & vita in manibus linguæ ſit, & in multiloquio non deſit peccatum, nec vir linguoſus dirigatur in terra. Si fratres illi, quos diximus, etiam tum, cùm cęderẽtur & tunderẽtur ab hoſtibus, in vocem erumpere noluerunt, eum imitantes, de quo ſcriptum eſt, Sicut ouis ad occiſionẽ ductus eſt, & quasì agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum: quid de illis ſentiendum eſt, qui nulla vi adhibita, ſua ſponte Regulæ iuſſa tranſgrediuntur? Quid ij dicturi ſunt, vbì ventum erit ad illud æquiſſimum æterni iudicis tribunal? Sed ad hiſtoriam reuertamur.

Ioan. 8. Prou. 18. Prou. 10. Pſal. 139. Eſa. 53.

Beati patris Odonis valdè tum celebre nomen fuit, famaq; ſanctitatis eius longè lateq; ſpargebatur. Innoteſcebat ille regibus, magna Epiſcoporum fruebatur familiaritate, charus erat magnatibus. Itaq; monaſteria, quę in illorũ regionibus ſita erãt, illius tradebant poteſtati, vt ad noſtrum inſtitutum ea corrigeret, atq; conſtitueret ſiue ordinaret. Vndè accidit, vt ad quoddam ſe conferret monaſterium, paucos ſecum fratres adducens, in quibus etiam Aidolphus fuit, nobis minimè ignotus, qui ante hoc biennium migrauit ad Chriſtum. Cumq; illic fratres noſtri ſabbato cœpiſſent pręparare mandatũ, vt Regula iubet, quidã ex loci eius monachis illàc tranſiens, vt vidit fratrem more apud nos vſitato lauare* ſocculos ſuos, ira permotus, rupto ſilentio ait ad eum: Dic mihi, vbinàm pręcipit S. Benedictus, vt monachi lauẽt ſocculos ſuos? Ille aũt ſigno innuit ei, vt taceret. non enim tum licebat loqui. Sed non erat ille memor ſentẽtiæ Sapientis: Qui erudit deriſorem, ipſe iniuriam ſibi facit. Noli arguere deriſorem, nè oderit te. Cernens enim monachus non ſibi reſpõderi à fratre, magno furore pèrcitus: Túne, inqt, qui cùm mercator eſſes, per regiones diſcurrebas, huc iam adueniſti, vt nos Regulam doceas, & meliores te corrigas? Qui iurando, immò peierando, inſtàr accipitris res alienas tibi acquirere ſolebas, iam impudenter apud nos ſanctulus & religioſulus videri vis, quasì ignoremus quiſnam ſis? Me quidem omnipotẽs Deus ſerpentem non fecit, vt ſibilem quemadmodù m tu facis: neq; bouem, vt mugitus edam: ſed hominem me creauit, & vt loqui poſſim, linguam mihi dedit. Hęc & id genus alia illo turbulento animo blaterante, frater noſter eo relicto receſſit. Altero die cùm hęc in capitulo propoſita eſſent, miſer ille non modò veniam nõ petijt, ſed etiã rectè ſe feciſſe reſpondit. Neq; enim fas eſſe, vt eiuſmodi frater meliorẽ ſe repręhendat. Tum pater Odo, eius ſuperbiam moleſtè ferens, Hodiè, inquit, dies Dominicus eſt: contriſtari nemo iam debet. Differatur huius rei examen in craſtinum. Paulò pòſt omnes è capitulo receſſerunt. Eccè autem confeſtìm monachus ille fit elinguis, & poſt triduum ſine abſolutione moritur. Aduertimus hinc, quàm dira peſtis ſit arrogantia & elatio, quæ multos hactenù s monachos, vt & legimus, & experimur, ſauciat & elidit: qui cùm ſe ſcire exiſtimẽt, quod ignorant, in ſuis perſuaſionibus, vt Apoſtolus ait, ſtulti fiunt: acciditq; illis, vt dum nolũt eſſe diſcipuli veritatis, fiant magiſtri erroris: pertineatq; etiam ad illos, quod in Oſee propheta habetur: Reuerſi ſunt, vt eſſent abſq; iugo: facti ſunt quasì arcus doloſus. Quibus mihi illi ſimiles videntur, qui priùs magiſtri dici volunt, quàm ſint diſcipuli: & cùm needùm parére & ſubeſſe didicerint, ad regiminis faſtigia adſpirant: atq; in ipſis tyrocinijs, iam victorum vſurpant brauium, indoctaq; manu fortiſſimorũ militum arma corripere nõ verẽtur. Non attẽdunt iſti, quod dictũ eſt, eum, q regulariter non ſubeſt, regularibus pͤeſſe nõ debere. Sed quãdò ipſi Regulæ conueniẽter nolunt viuere, à Regulę pͤceptis aures cordis ſui auertere non formidant: ità vt rectè in eos quadret Propheticum illud: Verterunt ad me terga, & non faciem. Nicodemus princeps Iudæorum, venit ad Ieſum nocte, priùs diſcere volens, quod poſteà alios doceret. Huius autem morbi duplex genus eſt: Vnum, quod occulta quadam temeritate & arrogantia ſub ſanctitatis prætextu impellit hominem ad occupandam magiſterij arcem: Alterũ, quo fit, vt ipſe iam deprauatus, alios itidèm corrumpat, & in ſuos pertrahat errores: quodq; ſine dolore dicere non poſſumus, ipſe iam præcipitatus, alios ſtantes ſecum conetur trahere in præcipitia. De eiuſmodi Dominus in Euan-

Cap. 11. S. Odoni datur negociũ reformandi monaſteria. *ſubtalares, vocat author. Prou 9. Inſolentis monachi terribilis caſus. Rom. 1. Oſee 7. Ierem. 2. Ioan. 3.

Matt.15. Euangelio ait: Cęci ſunt, duces cęcorum. Cæcus autem ſi cęco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Id genus hominũ cœtum, rectiùs cauponam, quàm collegium vel congregationem, dixeris: quandoquidem vnuſquiſq; apud illos facit quod libet: reſpuit, quod collibitum non eſt. De talibus ſcriptura ait: Stupa collecta ſynagoga, peccãtium. Deniquè hoc monachorum genus B. Benedictus teterrimum vocat, eorumq; conuerſationẽ dicit miſerrimam, & melius eſſe de eis ſilere, quàm loqui. Sed his omiſſis, inſpiciamus querimoniã miſerrimi monachi, de quo paulò ſuprà egimus. Certè beatus Benedictus ſic pręcepit de rebus monaſterij: Omnia, inquit, vaſa monaſterij, cunctaq; ſubſtantia conſpiciantur velut altaris vaſa ſacrata. itemq;: Si quis aũt ſordidè, aut negligenter res monaſterij tractauerit, corripiatur. Si non emendauerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat. Quid verò ſunt calceamenta & veſtimenta fratrum, niſi monaſterij ſubſtantia? Aequum eſt ergò, ea non ſordidè & negligenter haberi, ſed munda ſeruari. Quod ſi monachus ille conſideràſſet, fratrem ſocculos ſuos ad Regulæ pręſcriptum abluentem, minimè repręhendiſſet. Verùm his omiſſis, ad alia properemus.

Eccli. 21. Regulę ſuæ Cap. 1. Regul. cap. 31. Cap. 32.

LIBER TERTIVS.

Cap. 1. PEr id tempus, cùm beatus Odo pater noſter regularibus nos inſtrueret diſciplinis, multorum monachorum miſerabilem è vita exceſſum nobis commemorare ſolebat, vt iuueniles in nobis appetitus comprimeret, & quadam timoris virga ad paradiſi gaudia ſempiterna perduceret. Cùm autem aliquandò in eiuſmodi eſſet narratione, obnixè rogaui eum, vt indicaret nobis, num intra Italiam duntaxàt, vel etiam in alijs Europæ prouincijs monaſticus ordo prolapſus eſſet: tum etiam, qua ratione, vel quandò id accidiſſet. Reſpondit ille: Ante hos annos, cùm apud Turones in eccleſia beati Martini monachi degerent, cœperunt deſciſcere à moribus & inſtitutis monaſticis: propriaque ſectanda voluntate, vitam profeſſionemq; ſuam corrumpere. Abiecto enim monachorum ſolito habitu, fucatos atque fluxos & pallio ornatos induerunt cucullos & tunicas: calceis vtebãtur adeò rotundis & nitidis, vt vitrei videri poſſent. Ad laudes Dei nocte celebrandas, nè fortè ad aliquid pedes offenderent, cum luce diei ſurgebant: pluraq; id genus alia faciebant. Quibus cùm vellet Deus finem imponere, nocte quadam omnibus ſomno correptis, vnus ex eis vigilans, duos viros vidit in dormitoriũ ingredi, vnum manu tenentem gladium, alterum imperantem ei, vt quos ipſe digito demonſtraret, gladio percuteret. Cumque ille etiam eum, qui hęc videbat, cędere vellet, Adiuro te, inquit, per Deum viuentem, nè me interficias. Ilicò retraxit ille gladium, & hic ſolus ex omnibus euaſit. Porrò autem ſciſcitãte me, quæ culpa eſſet monachi, ſi candido animo precioſo habitu vteretur, mox ille hoc mihi exemplum expoſuit. Quo tempore Normannorũ gladius in noſtris regionibus graſſabatur, multi ex noſtro ordine relictis monaſterijs ſuis, illa occaſione oblata, ea repetere cœperunt, quibus iampridèm nuncium remiſerant. Pro conſortio fratrum, delectabantur parentum & amicorum frequentia: pro rebus monaſterij ſtudebãt priuatas ſibi parare opes. Veſtes cum quibus è monaſterio exiërant, ſi fractæ fuiſſent, non ſimilibus volebãt indui, ſed quę eſſent ex panno coloris cærulei. Vnus autem ex ijs ad meliorem ſe frugem recipere volens, noſtrum petijt monaſterium, orans vt ipſum in noſtram ſodalitatem admitteremus. Nobis annuentibus, mox ille omnia, quæ acquiſiërat, dedit monaſterio. Iuſſus autem ire, & inferre ea in monaſterium: Et ego, inquit, & quicquid hactenùs habui, veſtræ ditionis eſt: vos eas res & repetere, & cui viſum eſt, dare poteſtis. Ego illarum cauſa ſolus è monaſterio non egrediar. Vos vni è fratribus, vt eas adducat, pręcipite: cui equidem, nè veſtræ non obtemperem voluntati, libenter comitem me adiungam, eiuſque, quoàd potero, iuſſa capeſſam. Sed ſiue hîc permanſero, ſiue illuc profectus fuero, deincèps rebus omnibus nudatus ero. Perſeuerante autem fratrum ſententia, cum fratre ſocio abijt, quò iuſſus erat. Vbi ventum eſt ad locum, in quo anteà habitauerat, ſubitò in morbum incidit, & illic vita functus eſt. Frater autem, qui ei aderat, quanto eum vidit propiùs ad mortem accedere, tanto pro eius anima maiori contentione Dominum deprecabatur. Vtrique autem hæc viſio obtigit: Erat thronus loco ſublimi poſitus, in quo reſidere videbatur beatus Benedictus, cui adſtabat innumera mona-

Monachi Turonẽſes vt prolapſi ſint.

Viſio cuiuſdam terribilis.

Viſio duorum fratrũ.

monachorum frequẽtia. Aſcenſus throni illius, pallijs inſtratus erat, in cuius inferiori gradu languidus ille iacebat frater, tanquàm veniam petens. A dextris & ſiniſtris ſtabãt monachi, quos diximus. Inter vtroſq; aũt ſpatium erat, aſcendere volenti peruium. Cumq́; diù morbidus frater iaceret proſtratus, vnus ex aſſiſtentibus rogauit pro illo S. Benedictum, dicens indignum videri, eum ſic relinqui: dignum eſſe, quem erigi ipſe iuberet, & ex quo, quid velit, perquireret. Reſpondit ille, hominem quidem ſe videre, ſed habitum non agnoſcere. Itaq; alterius inſtituti hominem, eiusq́; cauſam diſcutere ſe nõ debere, nec in eius vitã inquirere. Audiens id noſtri inſtituti frater, exuit ſe, & veſtibus ſuis ægrũ fratrem induit, & vt denuò veniam petat, compellit. Id cùm feciſſet, vox ſupernè audita eſt, iubens eum ſurgere & ſursùm aſcendere. Sub his euigilat frater noſter, moxq́; re-ipſa fecit, quod in viſione ſe feciſſe viderat, & quaſi iam ſecurus de ſalute eius, precibus ſuis quantùm poteſt, animam eius Domino commẽdat, & Euchariſtia communit. Collige hinc frater, eum, qui ſe monachum S. Benedicti profitetur, etiam animo & opere atque habitu S. Benedictum imitari debere. Non enim ſufficit monacho ſola mentis puritas, ſi cętera ſigna deſint, quibus ille carere nõ debet. Nemini igitur abſurdum videatur, quòd diximus ægrotum illum fratrem nec veniam promereri, nec ſursùm ſcandere potuiſſe, donèc illius mutatus eſſet habitus. Nouimus in lege certas Pontifici & ſacerdotibus attributas veſtes, ſine quibus in ſanctuarium ingredi non auderent.

Non agnoſcit S. Benedictus monachũ non terentẽ habitum monaſticum.

Exod. 28.

Hęc cùm mihi pater Odo dixiſſet, rursùs adiecit: Vis'ne etiam alijs documẽtis oſtendam tibi, quàm parua res plerunq; nõ mediocriter dehoneſtet atq; corrumpat? Cui cùm ego reſpõdiſſem, id quidem mihi eſſe optatiſſimum, ille ſic cœpit texere ſermonem: Per hos dies duo fratres admodùm repentina extincti morte ſunt, non tamen eodem vel loco, vel tempore. Alter eorum venit ad domũ ſororis ſuæ, aitq́; ſe mirum in modum eſurire. Ilicò reſpõdet ſoror, magnã ſibi piſcium copiã ſuppetere: comederet quos & quandò vellet. Ille propè indignabũdus, ait ſe faſtidire piſces, quibus tot annis perpetuò vſus eſſet, nec iam illis veſci ſe poſſe. Tum ſoror: En, ait, in promptu nobis carnes ſunt: ede quantum libet. Iuſſit ergò ille aſſari armum: ſed interim tamen moræ impatiens, particulam eius miſit in prunas, & vino allato, auidè illam in os coniecit. Mox adeſt vltio cæleſtis. Particula petulãter ſumpta, hęret in gutture, nec glutiri poteſt, nec reijci, ſtrãgulat hominem, & cogit infelicem expirare animam. Alter manè ad patris ſui ædes veniẽs, rogat num quid habeant, quod poſſint ipſi edendum apponere. Illis dicẽtibus, nondùm eſſe edendi tempus, reſpondet iratus: Hem tota nocte equitaui, vt explerem quod iuſſus ſum, & vos ieiunare me cogitis? Afferte, ſi quid habetis. Aiũt illi, ſe habere piſces. At miſer acrioribus etiam iracundiæ ſtimulis pércitus, & faſtu tumidus, huc illuc circunfert oculos, videtq́; gallinarum gregem ad pedes ſuos. Mox non ſine furia quadam arrepto baculo vnam ex eis, quæ ei arrideret, percuſſit, oreq́; rabido, Hęc mihi, inquit, modò piſcis erit. Qui tum illic aderant, non ſine rubore aiunt ad eum: Fortaſsis licet tibi, pater, veſci carnibus. At ille: Volatilia, inquit, non ſunt caro. Vnam enim habent cum piſcibus originem, pariſq; cum illis conditionis ſunt, ſicut habet quidam hymnus noſter. Ad hęc eius verba conticuerunt omnes. Deindè appoſita eſt illi aſſa gallina, ex qua cùm morſellum accepiſſet, eum nec traijcere in ſtomachum, nec expuere potuit, repentè è medio ſublatus. Nè autem hęc tibi incredibilia videantur, memineris olìm Eſau pro lenticulæ edulio perdidiſſe primogenita, & populum Iſraeliticum manna faſtidientem, (ſicut & iſti fratres piſces reſpuerunt) carneſque concupiſcentem, diuinitùs caſtigatum eſſe. Nec tamen nos dicimus in cibo ineſſe vitium, ſed in illis, qui cibo malè vtantur. Itaque & Apoſtolus prohibet, nè carnis curam in deſiderijs faciamus. In Daniele videmus, & illum & tres pueros legumina regijs epulis prætuliſſe: & ij pueri in caminum miſſi, flammas non ſenſerunt. Nemo verò opponat nobis Eliam carnes comedentem. Quòd ſi quis id facit, cogitet famem eius temporis, ſimulque aduertat à coruis illas carnes allatas prophetæ, qui non rarò dęmonum typum gerunt. Tale itaque edulium tales habuit miniſtros, qui illud & veſperì & manè afferrent. Cùm autem pane ſolo & aqua victitauit, Angelum adminiſtrum idem propheta habuit, tantumque indè accepit virium, vt quadraginta dierum poſſet inediam tolerare. Multis autem profuit fratrum illorum, quos memorauimus, interitus, multorumque ea occaſione correcti ſunt mores. Nec ceſſat Deus multis miraculis caſtigare inſtituti noſtri monachos, vt ipſo authore, in bono perſeuérent.

Cap. 8.

Horrenda mors duorũ monachorum, carnes edere volẽtium.

O nequam monachũ.

Gene. 25.

Num. 11.

Rom. 13.

Dan. 1.

Dan. 3.

3. Reg. 17.

3. Reg. 19.

Solent

Cap.3. Solent referre fratres,qui ante me beato Odoni adſtitêre,fratrem quẽdam eius monaſterij venæ ſectione eo tempore, quo id licitum erat, ſuæ ſanitati conſulere conſueuiſſe.Id verò ægrè tuliſſe beatum Odonem, quòd etsi neceſſitate adactus id faceret,nõ tamen abſque ſuperioris permiſſu id fieri oporteret. Itaque mox ruptam eſſe venam, vndè ſanguis fluxerat, nec priùs fluxum illum ſiſti potuiſſe vlla arte vel ratione, quàm animam exhalaret.Aiebant etiam fratres illi,ſiue proſpera,ſiue aduerſa ille cuiquam denunciâſſet,ea non potuiſſe non euenire:quod vtinàm ex noſtris quidam in ſeipſo expertus non eſſet. Felices planè illos, qui eius pręſentia frui meruerunt, quoàd ſuperuixit. Me verò infelicem,qui non integros duos annos in eius fui miniſterio.Cùm autem appropinquaret tempus,quo ex diuina ordinatione ab illo ſeparãdus eram, & eius abſentia, quæ tum futura erat, maiori me illius amore & deſiderio inflammaret, ille me aliquandò triſtem conſpicatus,ſuo more blanditer conſolari cœpit. Vt vidit autem mœſtiſſimo animo meo nec ſic ſatisfactum, futura mihi prędixit, à pręteritis hunc in modum exordium ſumens:Chariſſime fili,auſculta quæ iam dicturus ſum tibi.Gratias ago Deo,quòd ille omnia peccata,quæ ab ineunte ætate commiſi,iam vltus eſt, exceptis illis,quæ in Abbatem meum admiſi. Semper enim expectaui diem illum, rogans Dominum,nè eorum vltionem in futurũ ſeruaret.Et nunc perſuadeo mihi me ab illo exauditum,quandoquidem quæ in eum peccaui,ea iam antè recepi.Tibi autem ſcias nõ ſimplicia,ſed decupla redditum iri Sed eſto vir fortis & patiens,vt ea poſſis comiter & moderatè tolerare.Hęc lachrymãs dixit: mox deoſculans caput meum,Domino me commendauit. Et tu Domine Deus omnipotens Cęſario preſbytero, mihi pluſquàm centuplicia reddenti,propitius parce & ignoſce, & ſi qua ferenda ſuperſunt propter peccata mea,ea clementer auerte.

Pœna inobedientię.

Futura prædicit ſanct' Odo.

Cap.4. Erant in monaſterio noſtro duo fratres, quos hîc nominare non libet, qui cùm grauiſſimo eſſent affecti morbo, crebrò beatum virum rogitabãt, vt medici opera ipſos vti pateretur, planè perſuaſi, ſe curatum iri. Tum ille non ferens importunitatem illorum, aſſenſit vt medicum adhiberent:priùs tamen hunc in modũ eos alloquens: Vidi quandoquè fratrem eiuſmodi vulnere affectum,quo vos nunc cruciamini:ſed priùs ille exceſſit è vita,quàm curari poſſet.Verùm fratres iſti nihil ſibi metuẽtes, medicum accerſunt: ſed poſt benè multos cruciatus vulnus curatum non eſt. Noui alium fratrem,qui tempore conuerſionis ſuæ,vt ſuperioris vitæ errata lachrymis expiaret,alia ſtudia & exercitia poſtponens, nocte ac die orationi, compunctioni & lachrymis vacabat. Sciſcitanti patri peritiſſimo, cur cum alijs ad docendum vel diſcendum præſtò non eſſet, rem, vt erat,expoſuit,ſimul orans, vt eius bona venia liceret ſibi ſic pergere, vt cœpiſſet: non ignorans ex Regulæ inſtitutione, quod ſine patris ſpiritualis permiſſione monachus agit, id pręſumptioni deputandum & vanæ gloriæ, non mercedi. Ait autem ei pater noſter:Præſtat aliquandiù hoc te ſpiritu deſtitui,quàm animum tuum inanis gloriæ ſtimulis ſauciari.Confeſtim ablata eſt fratri illa compunctionis gratia, & vix poſt menſes ſex, orans patrem noſtrũ,eam potuit recuperare.Habebant beati viri verba ſingulare quoddam grauitatis pondus,nec fruſtrà promebat ſermonem vir ſpiritu ſancto plenus.

Non placet Deo, quod ſit contra obedientiã.

Regulæ Cap.49.

Cap. 5. Ante dies aliquot fratribus noſtris & alijs,qui tum nobiſcum erant,Iohannes Nolanæ vrbis Epiſcopus retulit,ſe ante hoc triennium bis adijſſe Romam,nec ſuî confirmationem impetrare potuiſſe,aduerſarijs eius id impedientibus. Intereà patrem Odonem orandi cauſa petijſſe Garganum:viſoque ipſo,rogâſſe,quid ità mœſtus eſſet.Se verò indicâſſe ei mœroris cauſam, & ꝙ propemodùm omni ſpe ablata, puderet ipſum tertiò Romam proficiſci.Tum verò illum dixiſſe,vt iret ſecurus Romam,nec dubitaret,ſe voto potiturum ſuo. Percepta itaque eius benedictione, ſe Romam veniſſe, & intra dies quindecim obtinuiſſe,quod volebat.

Cap. 6. Per idem tempus,cogẽte monaſterij noſtri neceſſitate, miſſus ſum Neapolim. Comparatis illic rebus neceſſarijs,nauigio Romam profectus ſum.Cumque ad Portuenſem vrbem appuliſſemus, viri nobiles, qui pridiè eius diei Roma venerant, me exceperunt. Percontante me ex illis de patre noſtro Odone, illi,tanquàm de nouo ſibi amico gratulantes,inter alia me abſente hęc eum geſſiſſe cõmemorabant.Menſe Auguſto, aiebant, huius anni,ipſis ferijs aſſumptæ in cęlos beatiſſimę Virginis Mariæ, fuit vir beat' in monaſterio Auentino.Rogatus autem ab Abbate Balduino, vt ob amorem ſanctiſſimæ matris Dei illo die Miſſam celebraret, & ſuis manibus corpus & ſanguinem Domini ipſis por-

porrigeret, dixit ſe hoc facere nō poſſe. At tamen illis non ceſſantibus id vrgere, tandèm aſſentit inuitus: intrat in eccleſiam, ſed cùm pauliſpèr oratum eſſet, rursùs egreditur. Volentibus illis retinere eum, Obſecro, inquit, abire me patiamini. Duo enim fratres mei extremas ducūt horas, ad quos mihi properandum eſt, nè me abſente exeant è corpore, moxq; ſubiungit: En ad portam monaſterij adeſt, qui me ire compellat. Necdùm hęc locutus erat, & adeſt, quem dixerat. Cùm autē ad S. Paulum veniſſet, pro fratre Benedicto Miſſam celebrauit, eique Euchariſtiam viaticum præbuit: atque ille Domino ſpiritum reddidit. Alter frater Giſbertus fuit, meus conſobrinus, qui octauo die Benedictum ſecutus eſt. Sed iam ad maiora veniamus.

Duorū fratrum periculū abſens diuinitùs cognoſcit.

Meminiſſe vos velim fratres, quid ſuperiori anno peregrinus ille, qui ſe de patris noſtri familia eſſe dicebat, pergebatque ire Hieroſolymam, vobis audientibus de eodem patre bis terq; narrauerit. Aiebat ille, nepotem beati Odonis, necdùm ſalutaribus vndis expiatum, vnà cum nutrice eius à Nortmannis tum, cùm Turonenſium vaſtarent fines, captum fuiſſe. Cumque id perueniſſet ad aures beati patris, qui tum apud Turones erat, mox eum iuiſſe deprecatum Dominum, nec priùs ceſsâſſe, quàm cognouiſſet puerum liberatum. Non eſt autem putandum, plùs ei doluiſſe captiuitatem nepotis, quàm cęterorum: ſed ità potiùs exiſtimandum, grauiſſimè eum cruciatum fuiſſe, quòd verebetur, nè puer ſine baptiſmi gratia aliquo caſu moreretur. Sed hîc pręternittenda non ſunt ea, quæ pueri nutrix dixit: nempe locum illum, ad quem captiui abducti fuerant, vltra fluuium quendam fuiſſe, quem quidem ob eius profunditatem nemo niſi vel nauigio, vel natatu tranſmittere poſſet. Cùm autem ipſa in eodem periculo verſaretur, diuino inſtinctu permotam ſe fuiſſe, vt arrepto puero abiret: idque ſe feciſſe, tantaque ſecuritate per medios tranſiſſe hoſtium cuneos, vt non modò nemo eam retineret, ſed nec interrogaret quiſquam, quorsùm abire vellet. Deindè per profundum illud flumen ſiccis tranſiſſe veſtigijs, & tam longinquum iter tribus confeciſſe diebus, nullamque interim neque famem, neque ſitim ſenſiſſe, donèc Turones veniſſet. Cuius autem meritis id factum ſit, ſatis indè poteſt aduerti, quòd beatus Odo mox vt accepit puerum, eum baptizandum curauit: ac deindè ſublatis in cęlum oculis, rogauit Dominum, vt illius animam ad ſe euocaret: quod quidem triduò pòſt factum eſt. Eius verò pueri pater monachus effectus eſt. Quæ iam dicturus ſum, ea ipſe beatus Odo narrauit, non tamen ſeipſum nominans, ſed ſignificare volens, è quibus periculis Dominus eum liberâſſet.

Cap. 7.

Efficacia precū eius.

Baptizato puero precib⁹ ſuis obtinet è vita exceſſum.

Cùm aliquandò Rhodanum fluuium traijceret cum optimatibus regionis illius, quidam equus rabie incitatus, alium calcibus cędere voluit, ſed ictum tabula nauis excepit: accepit autem foramen nauis, per quod tanta aquæ copia ſe intulit in illam, vt ad ſummum vſque completa videretur: nec tamen priùs merſa eſt, quàm ad vlteriorem ripam ventum eſſet. Tum verò pater Odo in naui permanſit, donèc omnes in terram egreſſi eſſent. Ad extremum etiam ipſe exijt è naui, & illa aquarū pondere depreſſa eſt. Qua ex re, cuius meriti ille fuerit, perſpicuè licet animaduerti, quippe q ſuis id precibus obtinuerit, quod olìm Petrus & Paulus, itemq; Benedictus. Eodem tempore Romā ille venit orationis gratia: ſed nō multò pòſt, dum in patriam reuertitur, in Alpibus nimia denſitate niuium, quæ illo loco nunquàm deſunt, iter eius retardatum eſt. Porrò apud locum illum degit quoddam hominum genus, quos * Marrones vocāt. Ij accepta mercede, duces ſe illi itineris prębuerunt, ſicut & alijs ſolent. neque enim hyberno tempore quiſquam aliter Alpes illas tranſcendere poteſt. Sed priuſquàm ſol occumberet, dies in noctem verſus eſt nimia niuis copia. Illis autem proficiſcentibus, vt tetrum & periculoſum locum excederent, equus quo ſedebat beatus Odo, repentè cum illo ferebatur in horrendum pręcipitiū. Sub ipſo caſu ambas manus vir ſanctus ad cęlum ſuſtulit, moxq; brachijs ſuis ſentit ſe complexum arboris ramum, à quo tantiſpèr pependit, donèc comites, qui præceſſerant, eius clamoribus reuocati, eum ad ſe retraherent. Statim autem ramus ille diſparuit. neque enim ibi arbor vlla repetitur. Equus verò ab omnium oculis ablatus eſt.

Cap. 8.

Matt. 14.
Acto. 27.

Stupēdum inprimis miraculū.

Cùm autem pacis inter reges & principes componendæ, & monaſteriorum reformandorū incredibili arderet ſtudio & amore, atq; ea cauſa huc illucq; diſcurreret, crebroq; eſſet in itinere, non rarò latrones ei inſidias compararunt. Accidit quandoquè, vt quadraginta in eum irruerent: ſed vt vidit eum fratresque comites eius Hagmon,

Cap. 9.

Latrones non audent eũ lædere. qui erat alijs inſignior, aduertitque illos ſine intermiſſione pſalmos depromere, corde compunctus, ait ad ſocios: Nunquàm ego me memini tales vidiſſe viros, nec puto alibi viſos eſſe. Miſſos itaque illos faciamus. Neque verò ſine periculo noſtro nocere eis poterimus, quandoquidem habent apud ſe ſtrenuum militem. Illis contrà aſſerentibus, ſe militem illum lanceis confodere, cęteros ſpoliatos dimittere velle: ille reſpondit: Priùs ergò in me vertatis arma veſtra. Nam quoàd ego ſuperſtes ero, nihil iſtis facietis mali. Atque ità, relictis illis, abiêrunt. Ille autem latro, qui eos defendit, ſecutus patrem Odonem, ęgit pœnitentiam, & deinceps à latrocinijs abſtinuit. quod quidem nos non fruſtrà eueniſſe putamus. Tanta enim gratia ſpiritus ille, cui inhęrebat, eum impleuerat, vt iucunditate ſua non ſolùm lætis, ſed etiam mœrentibus animi hilaritatem afferret, ſempiternęque exultationis participes eos efficeret. Lingua eius, vt habet ſcriptura, lignum vitæ erat, & lingua placabilis, ac dulcedo mellis. Fauus diſtillans labia eius, & lex prudentiæ in ſermonibus illius.

Prou. 15. Cant. 4.

Latro inſignis, eo cõſpecto, totꝰ mutatur. Aliquandò iter eo agente per latronum fines, quidam ex eis ætate iuuenis, ſimulatque vultum eius amabilem & ſerenũ intuitus eſt, corde compunctus, ad eius pedes corruit, demiſſa voce obſecrãs, vt ipſius miſereretur. Cùm autem rogaret vir beatus, quid vellet, in monaſterium ſe recipi petijt. Rursùs interrogante beato Odone, num quis in illa parœcia ipſius notitiam haberet, ille reſpondet cunctis ſe nobilibus & nequam hominibus notum eſſe. Tum Odo ad illum: Abi, inquit, iam, & cràs reuertere ad me cum vno ex primarijs huius loci viris. Fecit ille, vt iuſſus erat, & poſtridiè virum nobilem ſecum adducens, venit ad virum Dei. Ille mox ſciſcitatur ex nobili, quæ iuuenis vita & mores eſſent. Reſpondet nobilis, latronem eſſe inprimis inſignem. Hortatur igitur vir prudẽs iuuenem, vt priùs corrigat mores ſuos, ac deindè monachus fiat. At ille: Si tu pater, inqt, hodiè me abijcis, ego rectà eo in perditionem: porrò animam meam Deus à te requiret. Tum verò miſericordia motus vir pius, iubet eum præcedere ad monaſterium. Ibì poſteà aliquandiù probatus, vt fit in monaſterijs, tandèm monachus effectus eſt, & cellario obedire iuſſus. Cumque idiota eſſet, & obedientiæ labor, & ſtudium literarum ei iniunctum eſt. In vtroque verò tam ille ſe ſtrenuum & impigrum exhibuit, vt altera manu ſeruiret cellario fratri, altera ferret Pſalterium. Sed non multò pòſt Dominus eum ad ſe euocauit. Vbi autem ad extrema vẽtum eſt, beatum Odonem orauit, vt ipſum inuiſeret, volens illi ſoli loqui. Venit ad eum vir ſanctus, perquirit, num ſibi alicuius, poſtquàm monachus factus eſt, peccati conſcius ſit. Reſpondet ille: Tunicam meam nudo cuidam, te ignorante, mea culpa dedi, & funẽ è pilis contextum abſtuli è cellario. Interrogante Odone, quid illo feciſſet: Strinxi, inquit, illo ventrem meum, vt eius coërcerem ingluuiem, cui anteà aſſueueram. Obſtupefactus ea re pius pater, voluit ſoluere tam durum ligamẽ, ſed ſecuta cum ſanie cutis eſt, cui iam inhęrebat. Indè addidit frater ille: Hac nocte, pater, in cęlum raptus ſum in viſione. Venit autem mihi obuiàm illuſtriſſima & ſummæ authoritatis fœmina: & cùm mihi propinqua eſſet, Cognoſcis me? inquit. Me id pernegante, Ego ſum, ait, miſericordiæ mater. Et ego: Quid me, inquam, iubes facere, ô Domina? Tu verò, ait illa, poſt triduum venies huc, certam horam ei indicans. Venit illa dies & hora, & monachus vita functus eſt, vt ex hoc ipſo ſatis cõſtet, veram eius fuiſſe viſionem. Deincèps autem beatus Odo beatiſſimam Virginem ſolitus eſt matrem miſericordiæ appellare.

Ecce tibi ex latrõe egregium monachum.

Cap. 10. Ante hoc triennium nobis Romæ apud S. Paulum agentibus, Abbas Balduinus rogauit eum, vt Vitam beatiſſimi Martini Epiſcopi, quam Sulpitius in Galli & Poſthumiani Dialogo ſcribit, quibuſdam ſcholijs illuſtraret. Paruit ilicò vir ſanctus, & accito fratre Othecario, operi manum admouit. Interìm dum ſunt in opere, pulſatur campana hora veſpertina. Mox illi, vt habet Regula, relictis illis, quæ in manibus habebant, ad eccleſiam properant, relicto codice aperto in loco illo, vbi conſederant: Erat aũt tum hyems. Eâdem nocte tanta vis imbrium è cęlo ruit, vt omnes monaſterij noſtri officinæ implerentur. Porrò locus ille, in quo codex ab eis relictus erat, ità ſitus eſt, vt aqua, quæ ex aliquot vicinis tectis labitur, inſtàr torrentis in eum dêcidat. Manſit itaque apertus codex, fluxerunt aquæ illa nocte copioſiſſimæ, & quamuis codicis ablueren margines, ſcripturam ipſam attingere auſæ non fuêre. Manè coram omnibus exhibitus eſt liber, ſtupebãt fratres nihil eſſe læſum à pluuia, ſed vir ſanctus mira prudentia vſus: Quid admiramini, inquit, fratres? Non dubiteris, aquam non fuiſſe auſam attingere ſancti Martini vitam. Dicebat autem id ore iucundo. Quidam tum frater, vt erat promptulus ad loquendum, arre-

Regulæ cap. 5.

Præclarum ſanè miraculum.

attrepto codice, Intuemini, inqt, & videte, quàm vetuſtus eſt hic liber & à tineis exeſus, & vſqueadeò nunc humectatus, vt planè ſqualidus videatur. Et eccè pater noſter dicit, eum dudùm lotum, nunc aquam attingere formidâſſe. Tum verò verecundus pater: Tace, inquit, nec ſic loqui pergas. Non eſt enim facilè Martini ſimilis, cuius laus apud gentes omnes celebretur. Ità vir ſanctus, quę eius cauſa fecerat Dominus, in S. Martini laudem retulit.

Per idem tempus Albericus princeps contulit nobis monaſterium S. Eliæ, cuius beatus Gregorius in Dialogo meminit. Cùm ſit autem durum, vt idem beatus Gregorius ait, in mente veteri noua meditari, monachos, quos illic inuénimus, ab eſu carnium retrahere non potuimus. Conſtituit autem ibidèm pater noſter Præpoſitum, vnum è fratribus noſtris, Theodoardum nomine. Is vt vidit, ſe virtute & ſanctitate ab illo vitio eos reuocare non poſſe, cœpit in finitimis regionibus piſces emere, vt vel ſic eorum ſatisfaceret voluntati. Iam enim penitùs defecerant equi, quos ei pater Odo reliquerat, huc illucq; diſcurrentes. Eam verò illorum improbitatem, ſuumq; laborem Prępoſitus patri noſtro identidèm ſignificauit. Illo igitur Dominum deprecante, vallis, cui monaſterium pręminet, non ità procùl coniunctis inter ſe collibus ità concluſa eſt, vt exiguo torrenti per eam mananti, aditus pręcluderetur. Indè igitur paulatìm magna aquarũ collecta vis lacum effecit, nec deinceps opùs fuit Præpoſito piſces emere, lacu illo eos ſuppeditante. Cui verò id tribuendum eſſet, quidam imperiti homines minimè aduerterũt, quòd eas preces, quas ea cauſa beatus Odo ad Dominum fuderat, auribus ſuis non percepiſſent, non attendentes illud Pſalmographi: Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, pręparationem cordis eorum audiuit auris tua: itemque illud: Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet. Cap. 11. Non vulgàre miraculum. Pſal. 9. Pſal. 144.

Nam huius ſimile quiddam pridèm fecerat, cùm in Gallijs eſſet in monaſterio S. Benedicti: quod eò nos certiùs referimus, quòd ex ipſo id didicerimus. Sed priùs bona fide dicendum eſt, quemadmodùm monaſterium illud ipſe acceperit. Poſt eam perſecutionem, quæ facta eſt in Gallijs ſub Nortmundo ſęuiſſimo Nortmãnorum rege, fratres eius monaſterij, ob hoſtium metũ huc illucq; diſperſi, in illud reuerſi ſunt: ſed, quod ſine dolore animi dicere non poſſumus, locum illum ſanctiſſimum iunctis quidem corporibus, ſed diſſectis animis, occupabãt. Cùm autem quandoquè in monaſterio reſiderent, & inter ſe corrixarentur, quidam ab eis confecto negocio, quod ei ex obedientia exequendum erat, domum reuertẽs, ante fores monaſterij obuium habuit S. Benedictum, qui ſic ei dixit: Denuncies fratribus, quandoquidem me non ſinunt quieſcere, me iam hinc recedere, nec huc reuerſurum eſſe, donèc ex Aquitania quendam adducam virum, qui ſit ſecùndùm cor meum. Fratre aũt volẽte interrogare, quis eſſet, Ego ſum, inquit ille, Benedictus. Itaq; frater ille properè hęc indicauit fratribus: ſed miſeri illi, tanto orbati patre, non ſe dederunt lamentis & precibus, quibus non rarò minæ prępotentis Dei auerti ſolent: ſed aſſcenſis equis, paſsìm eum inquirere cœperunt, vt inuentum vel vi, vel precibus reuocarent. Sed cùm illum non inuenirent, fratrem, qui hęc dixerat, perpetuò ludibrio habuêre. Per id tempus Heliſiardus Comes illuſtris, qui nunc monachus eſt, audiens infamem illorum monachorum vitam, Abbatiam illam à Rodulpho Frãcorum rege petijt & impetrauit, patriq; noſtro Odoni tradidit. Deindè adiunctis ſibi duobus comitibus, & Epiſcopis, cum eodem patre Odone ad illud monaſterium venit. Sed vbì id monachi illi perceperunt, correptis armis, alij in ædificiorũ tecta ſe recipiunt, tanquàm hoſtes ſuos lapidibus & telis eos depulſuri: alij muniti clypeis & accincti gladijs, monaſterij aditum obſeruant, aiuntq; ſe potiùs mortẽ oppetituros, quàm aut eos patiantur ingredi, aut alterius inſtituti Abbatẽ admittant. Interìm ad ſe redeunt, En videmus, inquiunt, quid nobis minatus ſit pater Benedictus. Eheu cur nõ credidimus fratri noſtro? Videmus iam fieri, quod ille fore prędixit. An' non hic eſt Odo ille Aquitanus, quẽ ſępè ſuſpicati ſumus eum eſſe, quem B. Benedictus dixerat? Eheu cur non vltrò illum nos inuitauimus? Hęc cùm dicerent, nihilominùs pergebant inuenire viam, qua illos repellerẽt. Erat inter eos frater quidam, Vulfaldus nomine, annis iuuenis, ſed bona indole. Per eum crebrò inter vtroſq; diſcurrẽtem, quędam Romana priuilegia & edicta regalia patri Odoni miſerunt, quibus cautum erat, nè quis alterius congregationis vllo vnquàm tempore Prioris officio illic fungeretur. Ei aũt dixit B. Odo, ſe pacificum venire, neminem lędere, nulli nocere velle, ſed tantùm ad Regulæ pręſcriptũ corrigere conſtituiſſe, Cap. 12. S. Benedictus apparet cuidam. Floriacẽſes monachi nolunt S. Odonẽ ſibi præfici.

 ſi qua

ſi qua emendatione habeant opus. Et his quidem & conſimilibus verbis beatus vir eorum animos per internuncios aſſiduè permulcebat: ſed cùm videret illi nihil ſe ſuis conatibus efficere, ad alia ſe vertũt: modò ad regem prouocant, modò Odoni necem minantur. Atq; hunc in modum tridui tempus exactum eſt.

Cap. 13. Tandèm vir ſanctus, nobis inſcientibus, aſcenſo aſello ſuo properè contendit ad illud monaſterium. Epiſcopi verò & Comites cum ſuis eum inſecuti, clamitãt poſt eum: Quò abis, pater? Vis'ne in mortem ruere? Cernis'ne paratos illos eſſe ad necem tibi afferendam? Quo puncto tẽporis ad eos perueneris, eo ipſo morieris. Itáne de tuo interitu illis gaudium, nobis luctum exitialem allaturus es? Quicquid aũt illi vociferarentur, ille retineri non potuit. Sed ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus quaſi leo confidẽs, abſq; terrore erit:

Prou. 28. pergebat conſtanti animo. Mira profectò dicturus ſum. Vbi propiùs ad illos acceſſit, & agnitus ab illis eſt, qui eum anteà nouerant, adeò repentè mutati ſunt, vt non immeritò de illis dici poſſet: Hęc mutatio dexteræ excelſi. Videre tum licebat eos proiectis armis, ocyùs ei occurrere obuiàm, atq; eius veſtigia cõplecti. Quæ res nobis omnibus incredibilem lętitiam attulit. Et nè ſim longior, Monachi illi Odonem ſibi patrem accipiunt, cęteri domum proficiſcũtur. Poſteà verò cœpit eos hortari vir ſanctus, vt à carnibus abſtinerent, ſtuderent parſimoniæ, nihil ceu proprium poſſiderent: ſi quid apud ſe clàm haberent, id inſtàr Apoſtolorum & credentium, coram omnibus à ſe reijcerẽt. Sed quia illi res monaſterij non in commune poſſederant, ſed pro ſuo arbitratu inter ſe partiti erant, ſibiq; eas priuatìm vendicârant, vt viderũt id ſibi deincèps minimè permiſſum iri, maluerũt amicis & fautoribus, immò hoſtibus & profligatoribus, hactenùs iniuſtè poſſeſſa prętur ius faſq; elargiri, quàm ad Canonis monaſtici pręſcriptionem ijs renũciare. Quibus aũt renunciârunt, ea cum illis, quæ Abbas Odo attulerat, in victum inſumere nitebantur, vt abſumptis omnibus, vel inuitus eis carnium vſum permittere cogeretur. Itaq; perpetuò expetebant piſces. Porrò pius ille vir libenter eis ſuppeditabat omnia, vt ab illo vno eos cohiberet. Atq; ità factum eſt, vt ille largiendo, atq; illi comedẽdo penè omnia conſumerent. Inſtabat interìm pater noſter, fide intrepidus, ſpe ſecurus, charitate inuictus, nihil hęſitans, ſecundùm illam Domini pollicitationem, quòd primùm

Repẽtè mutati, cum libenter recipiunt.

Pſal. 76.

Act. 2. & 4.

Matt. 6. quęrentibus regnum Dei omnia adijcientur, ſe haudquaquàm derelictũ iri. Intereà dum hęc fiunt, B. Benedictus cuidam fratri in viſione apparet, inter alia iubet eum dicere patri Odoni, vt ob pecuniæ defectum nihil trepidet, nec pro obtinendis rebus neceſſarijs anxius ſit: ſe craſtino die miſſurum ei ſolidos centum, & altera hebdomada tantam diuerſarum rerum copiam, vt in multum tempus fratrum vſibus ſufficere queant. quod quidem ità factum eſt. Permulti verò ex circumuicinis regionibus ad beatiſſimum patrem Odonem confluentes, eius magiſterio freti, ſuauis obedientiæ iter complecti cœperunt, vt poſteà cælum ſcandere mererentur. Intantùm enim fama ſanctitatis eius increuit, vt non modò laici & canonici ad eum ſe adiungerent, ſed etiam Epiſcopi, relictis ſedibus ſuis, eius monaſterium peterent, vitamq; monaſticam conſectarentur. Cernere tum licuit, locum illum tãquàm euulſis ſentibus, nouas proferre fruges, & velut ex areæ tritura, crebris verborũ flagellis pulſatos, excuſſis vitiorum paleis, purũ in horrea Domini frumentum inferre.

Obſerua q̃ ſint ſanctis cognitæ res noſtrę, quãtumq; poſſint præſtare hominibus.

Cap. 14. Cùm aliquandò vir ſanctus in alio hęreret monaſterio, die feſto B. Benedicti appropinquante, ad hoc voluit reuerti cœnobium, vt apud illius ſacrum corpus nocturnas vigilias religiosè ac piè celebraret. Nocte verò illa, quæ eius ſolẽnem pręceſſit diem, ante lucis ortũ matutinæ laudes cantabantur. Quidam aũt è fratribus, noctis vigilijs fatigatus, nõnihil quieſcere voluit. Apparuitq; ei B. Benedictus, & cùm ſe ei indicâſſet, Abi, inquit, dic fratribus, me hac nocte cum eis eſſe non potuiſſe: reuerà aũt hodiè me illis adfuturum. Ait aũt frater: Et vbì hodiè fuiſti domine? In Britannia, inquit ille. Et frater: Quidnam, ait, illic feciſti? Reſpondit B. Benedictus: Frater Litfredus, animi ſuperbia elatus, hoc relicto monaſterio, traiecit in Britanniam: vbi hac nocte mortuus, dęmonibus prędæ fuit. Sed me cum illis confligẽte, coacti ſunt illum relinquere. Id verò fratre ſummoperè admirãte, B. Benedictus adiunxit: Si hęc res vſqueadeò tibi admirationi eſt, nóueris pro certo, ab eo tempore, quo hoc conditum eſt monaſteriũ, quotquot hîc fratres è vita deceſſerunt, eos oẽs requie ſempiterna perfrui. Tum porrò frater ad eum: Quandoquidem, inquit, mî domine hodiè nobiſcum te fore dixiſti, fac nos (quęſo) certiores, qua hora venturus ſis, vt tibi honorificè occurramus. Reſpondit ille: Ego verò tale fratribus

Idẽ rurſus etiam hîc obſerua.

tribus ſignum exhibebo, vt me præſentem adeſſe nemo poſſit ambigere. Rursùs dicente fratre, Ecquonam apparatu talem excipiemus patrem, aut quænam officia, quem've cultũ tribuemus tibi? ſanctus pater reſpondit: Si lautiores epulæ ſolicitos vos habent, piſcium vobis copia ſuppetit. At fratre illud negante: Dicatur, inquit ille, piſcatoribus, ne ad Ligerim piſcatum eãt, ſed ad monaſterij paludem. His dictis, expergiſcitur frater, & cùm loquendi adeſſet tempus, omnia quæ audierat, fratribus indicauit. Certi ergò de tanti patris aduentu, admonente illos B. Odone, ſtudebant ſinguli de ſuo pectore ſpiritalia ei munera offerre. Atq; ità factum eſt, vt diem illum hymnis & orationibus exigerent. Porrò famuli, qui piſcatum ierant, non ad paludem, vt iuſſi erant, ſed ad Ligerim abiêre: quorum temeritas id habuit præmij, vt ad tertiam ferè horam multo labore nihil poſſent capere. Reuerſi igitur ad monaſterium, ſciſcitantibus alijs, cur vacui redirent, præ pudore non fuêre auſi ſuam fateri inobedientiam: ſed quod ore illi promere nolebant, facies rubore ſuffuſæ facilè prodebãt. Itaq; œconomus, Noui, inquit, temeritatem veſtram: ſed vel nũc ad paludem abite ocyùs. Eunt quamprimùm, tantamq; piſcium vim repentè comprehendunt, vt penè nullus ambigeret, eum, qui coturnices olim in deſerto populo Iſraëlitico ſuppeditauit, etiam in paludem illam piſces immiſiſſe. Tanta enim illic piſcium copia eſt, vt nũquàm deſint, qui capiantur. Atq; ità factum eſt, vt palus, quæ priùs ranas edere ſolebat, deinceps piſcibus abundaret. Hoc verò miraculum beatus Odo in libro illo, quem de tranſlatione S. Benedicti ſcripſit, luculenter commemorat.

Nota vt cõlẽdi ſint feſti dies. *Exod. 16. Num. 11.* *Res admiranda ſanè.*

Ad hanc autem beatiſſimi Benedicti ſolennitatem ex locis propinquis multi conuenêre, & in ijs complures cæci, claudi, paralytici, varijsq; afflicti morbis, expectantes cæleſtem viſitationem & aduentum B. Benedicti. Iuſſit verò ſanctus pater noſter Odo, vt ante Miſſam nulli ex eis cibus præberetur. Poſtq̃ ſacrificij tempus aduênit, oẽs in templum ingreſſi ſunt. Tanta eſt enim illius amplitudo, vt nullus cogeretur manere foris. Cùm aũt caneretur hymnus Angelicus, Gloria in excelſis Deo, magno quodam fragore templi fores ſubitò concuſſæ ſunt, & mox reſeratæ, ità vt omnes ingenti horrore correpti, retrò reſpectarent. Sub illo autem fragore morbidi omnes, qui illic erant, curati ſunt, & lampades eccleſiæ omnes accẽſæ ſunt. Tum verò perſpicuè cognouerũt omnes beatum Benedictum, ſicuti ipſe dixerat, eò aduenîſſe. Tanta autem omnium animi pietate & deuotione perfuſi ſunt, vt præ immẽſo gaudio non poſſent erumpentes cohibere lachrymas. Nomina fratrum illorum, quibus hæc reuelata fuêre, mihi pater Odo indicare noluit: quo fit, vt dubium ſit, num ipſe, vel alius eas viderit viſiones.

Cap. 15. *Nota lector, quæ ſit Sanctorum poteſtas.*

Poſtquàm autem aduentauit tempus illud, quo erat ad æternam perducendus requiem, & pro rectè factis ſuis mercedem recepturus, Romæ manentem acuta eaq; perpetua corripit febris, mẽbra dolore franguntur, frigidus ignis ipſas cum carnibus medullas abſumit, diuerſaq; perpeſſionũ genera in vno eodemq; homine adeò tumultuantur, vt magno eſſent argumẽto, eum iam iamq; à Domino accitũ iri. Et ille vir ſanctus ſic ſe affectũ ſentiens, toto pectore nihil cupit aliud, quàm diſſolui, & eſſe cum Chriſto, Apoſtolum imitans. Percurrerat iam ſanctorum laborum certamen, & totius virtutis curſum egregium compleuerat, vt nõ immeritò confideret, diuinæ benignitatis gratia in cælis repoſitã ſibi eſſe iuſtitiæ coronam. Sed cùm interim de ſua vocatione hæreret, cupidus admodùm fuit Martini ſui, oratiõis gratia, priùs inuiſendi, & ei extremũ ſpiritum cum corporis fauillã cõmendandi. Ab ipſis enim incunabulis eximium quẽdam erga illum amorem conceperat. Nec defuit pijs votis beati viri diuina clemẽtia. Sequẽti nocte vidit virum quẽdam præſtanti forma, auditq; in viſione eum talia ſibi dicẽtem: Iam quidẽ, ô ſancta & Deo dilecta anima, inſtat tẽpus vocationis & diſſolutionis tuæ: ſed Martinus retinet te precibus ſuis, vtq; poſſis redire in patriam, vires ſubminiſtrat. Cùm aũt eò perueneris, mox tibi vita pro morte, & beata electorũ ſocietas pro laboribus tuis à Chriſto donabitur. Viſionem illam nõ dubiam efficiunt ſigna mox ſequẽtia. Aegritudo corporis fit remiſſior, ſalus accelerata redit. Dat igitur ſe itineri quãuìs moleſto, corpusq; ætate graue & præmortuum negligens, duros exantlat labores pro beatiſſimi Martini amore, tanto iam in ſpiritali obſequio deuotior, quanto de præmio ſecurior.

Cap. 16. *Philip. 1.* *Viſio S. Odonis.*

Tandèm poſt multas itineris difficultates venit Turones, imminẽte iam beati antiſtitis Martini celebritate. Gemina tunc vrbi illi importata lætitia eſt, tum ex annua beati Martini ſolennitate, tum ex diù optata Odonis patris præſentia, cunctis gratiſſima. In ea autem celebritate beatus Odo quàm pius & deuotus fuerit, quas preces beato Mar-

Cap. 17. *Venit Turones, feriaſq; S. Martini*

tini colit deuotiſſimè. tino lachrymis permixtas obtulerit, quæ contriti cordis ſacrificia tanquàm hoſtia viuens, in ſalutari illa ara immolârit, nos ob virium imbecillitatem pro dignitate explicare non valemus. De ſua enim vocatione ſolicitus, animo erat ad Deum ſuſpenſô, & labentium rerum immemor, puro mentis intuitu ſola cęleſtia contemplabatur. Atq; cum in modum totam illam diem tranſigens, cùm videret ſe differri ab expectata è corpore emigratione, angi animo cœpit. Eccè autem quarto indè die febris redit. Tum verò ille tanquàm iam voti compos, de Dei miſericordia fit ſecurus. Et quanuìs corporis deficerent vires,

Sed mens læta Deum cernit, ſuſpirat, anhelat.
Vltima vox reſonat, Tu Chriſte parce redemptis.
Martinum ingeminat, Martinum ſuſpicit, orat.

Porrò monachos vndiquè aduolantes, & acerbiſſimè ſuam deſolationem deplorantes, ſermonibus inſtruit, precibus Deo commendat, impertit benedictione, iiſq; non ſine lachrymis vltimum Valedicit. Munit⁹ Eucharistia, ad Christum abit. Decimoquarto Calendas Decembris, in quem diem etiam incidit octauus Martinianæ celebritatis, cùm ſacroſancta Euchariſtia priùs ſeſe communiiſſet, beatus ille ſpiritus, corruptibilis carnis vinculis abſolutus, líber abit ad ſuperos, & beatiſſimo Martino duce, creditorũ ſibi talẽtorum fructum multiplicem fideliter repręſentat. Atq; illic pręmia ampliſſima recipiens, ſanctorum cœtibus admixtus, beatæ immortalitatis ſplendet candore: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

F. LAVR. SVRIVS CANDIDO LECTORI.

IN hac beati Odonis Vita quædam reddidimus aliquanto breuiùs, nonnulla paraphraſticôs: paucis locis obſcurioribus lucem aliquam afferre conati ſumus: ſic tamen, vt nuſquàm à veritate hiſtoriæ deflectere voluërimus. Vnicum exemplar habuimus manuſcriptum, idque aliquot locis non admodùm benè ſcriptum.

DE SANCTO BARLAAM MARTYRE HOMILIA BEATI BASILII MAGNI, VT *extat* 1. *Tomo Operum eius.*

Nouēbr. 19. Gene. 50. Deut. 34. 1.Reg. 25.

PRimùm quidẽ Sanctorũ mors planctu ac lachrymis cohoneſtabatur. Vehementer, mortuum Iacob, defleuit Ioſeph: & Moſis mortem, Iudęi haud vulgariter planxerũt. Samuelem quoquè multis lachrymis ornârunt. Nunc verò, morientibus Sanctis, exultamus. Triſtium nanque poſt Crucem Domini immutata eſt natura. Iam non ampliùs Sanctorum obitus lamẽtationibus proſequimur, ſed tripudiis diuinis circum ipſorum ſepulcra veluti choreas ducimus. Somnus autem iuſtis eſt mors, immò magìs migratio ad vitam meliorem. Iuſtis mors ſomnus eſt. Hinc eſt, quòd martyres exultant, dum trucidãtur. Nam deſiderium felicioris vitæ, iugulationis dolorem extinguit, & emortuum reddit. Pericula non reſpicit martyr, coronas reſpicit: plagas non horret, ſed pręmia numerat. Non videt lictores infernè flagellantes, ſed Angelos ſupernè lætis ominibus acclamãtes imaginatur: non ſpectat ad temporaria pericula, ſed ad præmiorum æternitatem. Splendidum & à nobis iam arrhabonẽ aſſequitur, dum diuinis acclamationibus ipſi applauditur ab omnibus, & innumeros vinctos è ſepulcris conuertit & attrahit.

Hoc ipſum ſanè hodiè forti ac ſtrenuo Barlaam vſu venit. Inſonuit enim bellica martyris tuba, & armatos pietatis milites, vt videtis, collegit. Athleta Chriſto adhęrens pręedicatus eſt, & ſtatìm excitatum eſt eccleſiæ theatrum. Et quemadmodùm fidelium Dominus dixit, Qui credit in me, etiamsì mortuus fuerit, viuet: mortuus eſt fortis Barlaam, & applaudit illi panegyris. In ſepulcro conſumptus eſt, & ad conuiuium aduocat. Nunc tempus eſt, vt exclametis: Vbì eſt ſapiens? vbì ſcriba? vbì diſceptator ſeculi huius? Agreſtis homo inſuperabilem nobis hodiè pietatis exhibet doctrinam: quem Tyrannus rapuit quidem, veluti facilem prædam ac venationem nactus, poſteà verò

Iohan. 11. 1.Cor. 1.

inſu-

Inſuperabilem militem ſenſit: quem tanquàm inſana ac delira loquentem riſit, mox verò angelica virtute ſtrenuum horruit. Mores enim hominis non fuerunt cum organo linguæ barbari, nec ratio cum ſyllabis claudicare viſa eſt. Sed erat alter Paulus, cũ Paulo dicens: Etiamsì ſermone ſum rudis, non tamen ſcientia. *2.Cor.11.* Torpebant iam flagellando lictores, martyr verò robuſtior inueniebatur. *Flagellis cæditur S. Barlaam.* Lacerantium manus eneruabãtur, verùm mens lacerati haudquaquàm flectebatur. Neruorum harmonias iam flagra remiſerant, ac fidei vigor vehementiùs ſtringebatur. Perfoſſa latera abſumebantur, mentis verò philoſophia florebat. Maior carnis ipſius portio emortua erat: àt ipſe martyr, quaſì nõdùm inito certamine, firmus erat. Nam quandò pietatis amor animum hominis præoccupat, quodcunque illi pugnarum genus ridiculum reddit: & quotquot illum deſideratæ rei gratia conuellunt, delectant magìs, quàm conſternant. *Vis diuini amoris.* Teſtis mihi eſt, affectus ille ac deſiderium Apoſtolorum, vndè Iudæorum ipſis aliquandò flagella iucunda reddita ſunt. Abibant enim, inquit, gaudẽtes à conſpectu concilij, quòd digni habiti eſſent, qui pro nomine Ieſu contumeliam paterentur. *Act.5.*

Talis & nobis hodiè laudatur miles, qui ſupplicia loco gaudij duxit. *Mira martyris virtus.* Flagellis ſe tanquàm roſis impeti arbitratus, pietatis obfuſcationem non ſecùs atquè iacula quædam declinauit. Iudiciarium furorem quaſi quandam fumi offuſionem reputauit. Efferas ſatellitum acies riſit, pericula calcauit, quaſì ſuper roſis tripudiaret. Plagis affectus, lętatus eſt, àc ſi honore afficeretur. In ſupplicijs vehementioribus non ſecùs exultauit, quàm ſi prȩclara brabia acciperet. Nudatos gladios deſpuit: manus lictorũ cera molliores ſenſit. Lignum tormento deputatum, velutì ſalutiferum cõplexus ſalutauit. Carceris clauſura quaſì prato quodam viridi oblectatus eſt: tormentorum adinuentionibus velutì varijs floſculis iucundatus eſt. Dexteram habuit igne firmiorem, cuius illi machina poſtremò ab hoſtibus applicabatur. Aræ nanque pro more dæmoniaci libaminis, igne impoſito, martyrem adductum ſiſtentes, focoque incenſo dexteram ſupinam impendere iubentes, manu quaſì æreo altari abutebantur, thure illi ardenti malitioſè impoſito. *Nota inſidias ſatanæ.* Sperabant enim ignis vi expugnatam manum, neceſſariò ac velociter incenſum thus in arã excuſſuram. Papæ, quàm multijuga ſunt impiorum præſtigia. Quoniam innumeris vulneribus, inquiunt contentioſi, pugilis mentem non fleximus, vel manum illius flamma incendamus: Quoniam varijs machinis animum illius haudquaquàm permouimus, dexteram igni admotã permoueamus. At ne hac quidem ſpe miſeri potiti ſunt. Nam flamma manũ quidem ambedit, perdurauit verò illa, cineris inſtàr flammã ferens. Tergũ ſæuienti igni non dedit, quemadmodũ fugitiui & imbelles ſolẽt, ſed immota perſtitit, ſtrenuè cõtra flammã dimicans, & Propheticas martyri voces proferẽdas adminiſtrãs, vt diceret, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prȩliũ, & digitos meos ad bellũ. *Pſal.143.* Ignis cũ manu cõfligebat, ſed ignis vincebatur. Luctabãtur inter ſe flãma ac dextera martyris, ſed dexterȩ noua quȩdã certaminũ victoria concedebat, dum flamma quidem per mediã manũ exigebatur, ipſa verò manus adhuc ad luctã porrecta erat.

O manum igne contentioſiorem, ô manum ab igne flecti neſciam. Et ô ignem à manu vinci doctum. Ferrũ videtur ignis tyrannide emolliri, æs cedit ignis potentiæ. Solet illo lapidum quoq; vinci durities. Nunc verò martyris dexteram extenſam ignis ille comburens non flexit, cuius vigor omnia domat. Meritò ſanè martyr iſte ad Dominum huius gratia clamaret: Tenuiſti manũ dexteram meam, & in volũtate tua deduxiſti me, & cũ gloria ſuſcepiſti me. *Pſal.72.* Quomodò te, ô ſtrenue Chriſti miles, appellabo? ſtatuam'ne vocabo? Sed multùm ità de tua tolerantia detriuero. Nam acceptã ſtatuam ignis emollit, dexterã verò tuã adigere non potuit, vt vel videretur aliquouſq; moueri. *Inuicta martyris fortitudo.* Si ferreum nominauero, & iſtã imaginem dexteritate tua inferiorem inuenio. Nam tu ſolus flãmæ perſuaſiſti, nè manũ domaret, tu ſolus dexterã loco arȩ habuiſti, tu ſolus ardẽti dextera facies dæmonũ percuſſiſti: & tunc quidẽ flãmante manu capita illorũ liquefeciſti: nunc verò eádem incinerata, exercitus illorum peſſundans excȩcas.

Sed quid puerili balbutie victorem extenuo? Quin magnificentioribus laudum ipſius linguis cedamus. Sonantiores doctorum tubas ad illius prȩconia aduocemus. Exurgite nunc, ô prȩclari athleticorum geſtorum pictores. Mutilam Ducis imaginem veſtro illuſtrate artificio, & obſcuriùs à me depictum coronatum athletam, veſtræ induſtriæ coloribus conſpicuum reddite. Abibo certaminum ac victoriarum martyris à vobis poſita imagine victus; gaudebo, tali hodiè per veſtram dexteritatem victoria ſupera-

tus. Video manûs huius luctam,cum igne exactiùs à vobis depictam: video alacriorem pugilem,per veſtram depictum imaginem: plorent dæmones, & iam martyris in nobis perculſi victorijs: ardeñs iterùm illis ac victrix manus oſtentetur: pingatur in tabula vnà & certaminum agonotheta Chriſtus,cui ſit gloria in ſeculorum ſecula, Amen.

VITA SANCTI PATROCLI ABBATIS, AVTHORE S. GREGORIO EPISCOPO *Turonenſi, De vita Patrum, Cap.9.*

19. Noueb. Exo.25.&c. CVM egregia Moyſi vatis prudentia diuinę deſcenſionis tabernaculum, iuxta ipſum oris Dominici præceptum fabricare diſponeret, atque ad hoc, eiuſdemque apparatum multa congerere iuſſus, non haberet cuncta in promptuario, quę ab ipſo Domino oſtenſa fuerant in montis ardui ſummitate, iuſſit commoneri populum, vt offerret vnuſquiſque pro viribus quiddam muneris DEO, & hoc non ex neceſſitate,ſed ſpontè. Exod.35. Offerebant ergò donaria auri, argentique, æris, ac ferri metalla,gemmarum etiam micantium pulchritudines, ac fila byſſi duplicati,coccique bis tincti: nonnulli pelles arietũ rubricatas,piloſq; caprarũ. Sed cùm hæc omnia doctores Eccleſiarum eſſe allegorica tradidiſſent,& in reliquis donarijs gratiarum genera demonſtrâſſent,in illis caprarum pilis laudationum verba ſignificari dixerunt. Ità nunc & nos ſteriles ſenſu,imperiti ſtudio,ſqualentes in actu,etſi aurum,argentumque,vel gemmas,filáq; duplicata,ac torta non offerimus,ſaltem vel pilos caprarum,id eſt,verba,quę ſanctorum atq; amicorum Dei prodant miracula, in Eccleſia ſancta porrigimus, vt legentes eo incitentur ſtudio,quo ſancti meruerunt ſcandere polum. Ergò quia nobis de B.Patrocli vita nupèr data relatio,quędam prodidit non omittẽda, ea manifeſtanda curaui.Et licèt ſermo ſit ruſticus,non tamen occulenda arbitratus ſum, quæ Deus geſſit per famulum ſuum.

S. Patrocli pater eũ adhibet paſcẽdis ouibus. Igitur beatiſſimus Patroclus Biturigij territorij incola, Aetherio patre progenitus, cùm decem eſſet annorũ, paſtor ouium deſtinatur, fratre Antonio tradito ad ſtudia literarum.Erant enim non quidem nobilitate ſublimes,ingenui tamen. Cumq; quodam meridie hic à ſcholis, ille à grege commiſſo,ad capiendum cibum paterno in hoſpitio conueniſſent,dixit Antonius fratri ſuo: Diſcede lõgiùs,ô ruſtice: tuũ eſt enim opus,oues paſcere:meũ,literis exerceri:qua de re nobiliorẽ me ipſius officij cura facit,cùm te huius cuſtodię ſeruitus vilẽ reddat.Quod ille audiẽs, & hanc increpationẽ quaſi à Deo ſibi Dat ſe ſtudijs literarũ. trãſmiſſam putans,reliquit oues in cãpi planitie,& ſcholas puerorũ niſu animi agili atq; curſu velociſſimo expetit.Qui primis elementis,ac deincèps omnibus,quæ ſtudio puerili neceſſaria erant,ità celeriter,memoria opitulante,imbutus eſt,vt fratrẽ vel in ſcientia pręcederet,vel alacritate ſenſûs, adiuuante diuini numinis auxilio, anteiret.

Dehinc Mumioni, qui quondã cum Childeberto Pariſiorũ rege magnus habebatur, ad exercendũ commendatus eſt.A quo cùm ſumma amoris diligẽtia nutriretur, ità humilem atq; ſubiectũ omnibus ſe prębebat, vt omnes eũ tanq̃ proprium filiũ in ſumma bonitate diligerent.Regreſſus verò domum,patre defuncto,reperit matrẽ ſuam adhuc ſuperſtitem.Cui illa ait: Eccè genitor tuus,ô dulciſſime nate,obijt: ego aũt abſq; ſolatio dego: requiram ergò puellam pulchram ingenuamq;,cui copulatus, ſolatium prębeas maternæ viduitati. At ille reſpondit: Non coniungor humanæ coniugi, ſed quæ concepit animus,cum Domini voluntate perficiam.Sed cùm genitrix non intelligens, In clerum admittitur. quæreret quid hoc eſſet, prodere noluit, ſed abijt ad Arcadium Biturigæ vrbis Epiſcopum, petijtque ſibi comam capitis tonderi,accirique ſe in ordinem clericorum. Quod Epiſcopus, Domino volente,ſine mora compleuit. Nota eius exercitia. Multò autem pòſt Diaconatûs officium ſumens,vacabat ieiunijs,delectabatur vigilijs,exercebatur lectione,ac in oratione aſſidua ità promptus effundebatur, vt nec ad conuiuium menſæ canonicæ cum reliquis accederet clericis. Quod audiens Archidiaconus, frendens contra eum, ait: Aut cum reliquis fratribus cibum ſume,aut certè diſcede à nobis: non enim rectũ vide-

videtur, vt nolis cum his habere victum, cum quibus Eccleſiaſticum implere putaris officium. Non eſt autem ob hæc ſeruus Dei commotus animo, qui iam eremi ſitiebat adire ſecretum: ſed egreſſus ab vrbe memorata, venit ad vicum Nereenſem: ibique ædificato oratorio, ſancti Martini reliquijs conſecrato, pueros erudire cœpit in ſtudijs literarum. Veniebant autem ad eum infirmi, & ſanabantur, atque energumeni nomen eius confitentes, emundabantur. Miraculis claret.

Verùm non ei erat ſolitudo, vt voluerat, ſed patefacta virtus publicum vſquequaq; reddebat. Tunc pro hoſpitio eligendo quædam conſcripta breuia poſuit ſuper altare, vigilans & orans tribus noctibus, vt quid ei Dominus iuberet, dignaretur manifeſtiſſimè declarare. Sed pietatis diuinæ inclyta miſeratio, quæ eum præſciens, eremitam eſſe decreuerat, breue illud accipere iubet, vt ad eremum properaret. Ille autem in cellula, qua degebat, congregatis virginibus, monaſterium inſtituit puellarum, nihil de omni labore ſuo, quod ibidèm aggregauerat, cùm abſcederet, ſumens, niſi raſtrum vnum, vnamq; bipennem: ingreſſusque altas ſyluarum ſolitudines, venit ad locum, qui dicitur Mediocãtus, atq; ibi cõſtructa cellula, in opere, quod ſuprà diximus, Deo vacabat. Cùm igitur inibi multos energumenos manu impoſita, per ſignum Crucis effugatis dæmonibus, mente integra reddidiſſet, vnus ad eum adductus eſt rabidus, qui rictibus patulis ac ore cruento, quicquid attingere poterat, dentibus proprijs laniabat. Pro quo triduum in oratione proſtratus, obtinuit ab illa diuinæ miſerationis potẽtia, vt mitigato furore, miſer homo mundaretur: immiſſisque in os eius digitis, fugato feralis atrocitatis ſpiritu, perſonam reſtituit incolumitati. Nullas verò ante eum vires habere poterat perſuaſionis iniquæ præſtigium. Nam ſicut hos, qui vexabantur, emundabat, ità & quæ immittebat occultè atrocia author criminis, repellebat per Crucis ſacratiſſimę virtutem. Leubellæ enim cuidam fœminæ cùm tempore luis illius inguinarię diabolus Martinum mentitus, oblationes, quibus quaſì populus ſaluaretur, nequiter obtuliſſet, hę ad ſanctũ delatę, non ſolùm, reuelante Spiritu ſancto, euanuerunt, verumetiã ipſe incentor malorum ſancto teterrimus apparens, quæ nequiter geſſerat, cõfeſſus eſt. Trãsfigurat enim ſępè diabolus ſe in Angelum lucis, vt hac fraude decipiat innocentes.

Inſtituit monaſteriũ virginum.

Pellit ab homine ſæuũ dæmonem.

2.Cor.11

Sed cùm ei multas intentaret inſidias, nè hic aſcenderet, vndè ille corruerat, immiſit ei cogitationem, vt prætermiſſa eremo, ad ſeculum reuerti deberet. Sed cùm ſanctus virus graſſari ſenſiſſet in pectore, in oratione proſtratus petebat, vt nihil aliud, niſì quod Deo eſſet placitum, exerceret. Tunc apparuit ei Angelus Domini per viſum, dicens: Si vis mundum videre, eccè columna, in quam aſcẽdens, contemplare omnia, quæ geruntur in eo. Erat autem ante eum per ipſam viſionem columna miræ celſitudinis collocata. In quam aſcendens, vidit homicidia, furta, cædes, adulteria, fornicationes, & omnia praua, quæ geruntur in mundo: & deſcendens, ait: Nè, quæſo, Domine, reuertar ad has prauitates, quàs dudùm, te confeſſus, oblitus ſum. Tunc ait illi Angelus, qui cum eo loquebatur: Deſine ergò quærere mundum, nè pereas cum eo: ſed potiùs vade in oratorium, in quo Dominum depreceris, & quod ibì inueneris, hoc tibi erit cõſolatio in peregrinatione tua. Ingreſſus igitur cellulam oratorij, inuenit tegulam fictilem, in qua ſignum Crucis Dominicę erat impreſſum: agnoſcensque munus diuinum, intellexit ſibi ad omnia mundanæ perſuaſionis incitamenta hoc eſſe inexpugnabile munimentum.

Eccè quę in mundo gerantur.

Nota hæc de virtutẽ ſigni S. Crucis.

Poſt hęc ędificauit monaſterium Columbarienſe in milliaribus quinq; à cellula eremi, in qua habitabat: & cõgregatis monachis, vt in ſolitudine libero potiùs fungeretur arbitrio, Abbatem inſtituit, qui gregi monaſteriali prę eſſet. Octauum aũt & decimum in hoc eremi loco expleuerat annum. Tum congregatis fratribus tranſitum ſuum annuncians, obijt in ſenectute bona, & ſanctitate precipua. Qui aquis ablutus, feretroque impoſitus, ferebatur ad monaſterium ſuum, vbì ſe viuens ſepeliri mandauerat. Tunc Archipreſbyter Nereenſis vici, collecta clericorum cohorte, voluit vi auferre glebam ſancti corpuſculi, videlicet vt ad vicum ſuum, vndè egreſſus fuerat, ſepeliretur. Sed cùm furibundus veniẽs, vidiſſet à longè pallam, quę ſanctos tegebat artus, eximio albere nitore, ità nutu Dei eſt metu perterritus, vt omni velocitate reuocaret ab animo, quod malè conceperat leuitatis arbitrio. Coniunctusq; pſallentibus, in exequijs ſancti progreſſus, tumulauit eum cum reliquis, qui aderant, fratribus in ipſo Columbarienſi monaſterio.

Condit monaſterium Colũbarienſe.

Abiìt è vita.

Ad cuius ſanctum ſepulcrum Prudentia cęca, cum alia Lemouicina puella, ſimiliter lumine viduata, vt ſepulcrum ipſum in oratione oſculatę ſunt, lumen recipere merue-

Miracula ad ſepulcrũ eius.

meruerunt. Maxonidius autem poſt quintum cæcitatis ſuę annum, hunc tumulũ ſanctum adijt, lumenq; recepit. Energumeni verò, Lupus, Theodulphus, Rucco, Scopilia, Nectariola, Tacihildis, ad hunc ſanctum tumulum ſunt mundati. Sed & puellæ duę, de Lemouicino venientes, oleo, quod ipſe ſanctus benedixit, perunctæ, à nequitia, qua obſidebantur, mundatæ ſunt. Et quotidiè ibidèm ad corroborandam fidem noſtram, mirabilia operatur Dominus, qui perpetualiter glorificat ſanctos ſuos.

VITA S. ELISABETH, REGIS HVNGARORVM FILIAE, AVTHORE IACObo *Montano Spirenſi.*

PRAEFATIO AVTHORIS.

DEſideranti mihi per annos iam plurimos vitam & res geſtas Eliſabeth conſcribere, ac meritiſſimę fœminę pro virili parte magnificas prędicare virtutes, partim verecunda quædam ad ſcribẽdum lentitudo, partim occupationes obſtiterunt honeſtę: Illa quidem, pro ſuî natura tantam ſcribendi molem vel inchoare, nedùm proſequi, grauabatur: hæ verò, ſi quæ fuiſſent incepta, vario rerum ſtrepitu minabantur ſingulis penè interruptum iri momentis. Verùm nè ſub agendarum prętextu rerum, in torporem aliquandò ſe tarditas ipſa mutaret, fieretque meritò repręhenſioni obnoxiũ, quod anteà non iniuria potuit excuſari: tandèm ad rem maturandam incumbere, tum proprij cenſura iudicij perſuaſus, tum contribulium quorundam deſiderio veluti quodam claſſico excitatus, aĩum induxi. At (fortè quiſpiã dicet) qua fiducia, quo fructu, cuius deniq; ſpe pręmij? Fiducia certè, nõ ingenij, nõ eruditionis: quę ꝗ̃ ſint anguſta, nemo inter mortales me nouit intimiùs: ſed magis diuinæ gratiæ, quę nulli vnquàm fuit ritè poſcẽti negata: fructu verò excitandæ ad virtutem affectionis & meę, & aliorum, ſi qui noſtra hæc qualiacunque dignabuntur attingere. Denique ſpe pręmij, non cuiuſcunque, ſed ęterni, ſed immortalis, ſed diuini. Nam temporarium, quod de cupiditate poteſt laudis humanæ prouenire, tam eſt inſigni vanitate, tamque pudenda tenuitate, vt non poſſit non amentiſſimus cenſeri, qui eius gratia ſacrarum ſe rerũ tractationi dedit. Quid enim amentius vel eſſe, vel dici queat, quàm indè momentariam venari gloriam velle, vndè totius dator boni Deus laudari vel ſolus debeat? Pudet meminiſſe iactantiæ & appetitionis impudentiſſimę quorundam, ſecularis faſtu ſcientię tumentium, atque ad inanem vulgi laudem emetendam & dies & noctes adſpirantium, tanquàm ea lucubrationum editarum iuſta ſit merces: qua tamen quum fuerint abundè perfruiti, neceſsè eſt ſui tandem eos pœniteat conſilij, quòd, poſthabita cæleſtis pręmij perpetuitate, tanti nequicquàm emerint pœnitere. Scilicet imbecilles homuli, atque in putredinem conuertẽdi, ingenio & eruditione gloriolam quęrunt, cùm Chriſtus Ieſus vitæ magiſter, virtus, gloria & ſapientia ſummi patris, doctrinam ſuam non ſibi, ſed patri referat acceptam, dicens: Mea doctrina, non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Cùm igitur & DEVM in ſanctis laudare, & eidem quicquid boni poſſumus, aſſcribere debeamus, hanc ſanctiſſimę ſanctitatis matronam, è diuarum numero ſelectam, pro conceſſo diuinitùs ingenio laudare ſic adnitemur, vt neque noſtram, neque hominum, ſed Dei laudem perſanctè quæramus. Magnum profectò & graue onus, vireſque noſtras longè tranſcendens: Verùm illi confidimus, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere. Ad quem, vaſtum hoc rerum geſtarum æquor emenſuri, flaccida ſupplicis vela deſiderij pandimus, flagitantes ea (quandoquidem de Crucis antenna funiculo ſpei nexa propendent) placidiſſimo ſancti ſpiritûs flamine diſtendi: vt inoffenſo cęruleum iter curſu radentes, & ſæuos borealis auræ deuitemus afflatus, & ad litus appellamur optatum. Cęterùm quia multa nobis ſacer vberis vitę decurſus deſcribẽda ſuppeditat, nè verboſa prolixitate legentium oneremus faſtidium, hac ſtylum arte temperabimus, vt minutiora ſuccinctè, grauiora modeſtè, omnia dilucidè diſſeramus.

In homines inanis gloriolæ cupidos.

Ioan. 7.

Ioan. 15.

VITAE

VITAE HISTORIA.

Cap. 1.

Nouēb.19.

S. Eliſabeth parentes.

ELISABETH nobiliſſimis in Hungaria parentibus progenita eſt, patre Andrea rege, matre Gertrude regina. Pater eius in gubernando Hungarorum regno, non ſolùm diuitiarum opulentia, verumetiam (quod ſingulare eſt optimorum inſigne regum) pietate & iuſtitia præclarus fuit. Mater, quę pro natura ſexûs infirmior cēſeri poterat, adeò magnitudinem virilis animi prudentiamque nonnunquàm exercuit, vt vel abſente, vel occupationibus diſtento rege, ipſa per ſe regni tractanda negocia non ſine laude curaret. Ferunt, genethliacum quendam longè poſitum, qui * Clinſor vocabatur, paucis antè horis, quàm in lucem ederetur Eliſabeth, prædixiſſe naſcituram, natęque nomen, indolem, virtutes, miracula, nuptias ac ſponſi nomen: deniquè lætitiam Eccleſiæ, tantarum gratia rerum declarandam, velutì ex ſiderum, quæ contemplabatur, adſpectu citata depromp ſiſſe. Quam quidem prędictionem, qui diuino inſtinctum ſpiritu hominem volunt, veteris Balaami vaticinio comparant: qui verò diuinatricem Aſtrologiæ vanitatem derident, intra famam reponunt. Baptizata non multo pòſt tempore, iuxta vocem Apoſtoli, CHRISTVM induit: indutum, arctiſſimè tenuit: tentum, quoàd vixit, nunquàm dimiſit. Lactentem adhuc Hermannus Turingiæ maximus princeps (quem vulgò Lantgrauium vocant) Ludouico filio infanti, quamuìs vtrinquè minor ætas foret, quàm quæ iure ſponſalia ſubire poſſet, miſſa legatione, deſponderi procurauit. Quadrimam poſteà, miſſis iterùm legatis, afferri ad ſe precibus, & quidem facilimè, obtinuit, quòd regina petitioni libenter admodùm annuere viſa eſt: id quod etiam regia munificentia declarauit. Nam poſteaquàm legatis honorificè ſuſceptis, benignè auditis, atque humaniſſimè tractatis, filiam in argenteo cunarum toreumate, molliſſimo cubantem lectulo, & coràm exhibuit, & commendauit, plurima quoquè munera ſimul obtulit, veſtes ſericas, ſcyphos auro & argento graues, monilia, lunulas, vnionibus intextas corollas, annulos, faſciolas, calanticas, periſcelides, muręnulas, periſtromata, itemque lauandæ filiæ fabrefactum ex argento luterem: quinetiam culcitras plumeas, puluillos, ceruicalia, linteola byſſina, lodicesque, & alia id genus non pauca, vim deniquè non mediocrem pecuniæ: Præcepitque, principi dicerent, nè putaret his tantùm muneribus liberalitatem ſuam limitari: deſtinare ſe, ſi diutiùs viuere contingat, adijcere gloriam, diuitias, honores, nec pati, vt priorum collatio obliuione poſteriorum viléſcat: tantummodò bono eſſet animo, filiamque benè commendatam haberet: ſe neque declarandę munificentiæ, neque augendæ dignitati defuturam aliquandò. Legati, rebus ex animi ſententia proſperè confectis, nobiliſſimam virginem vnà cum donarijs accipientes, in Turingiam ſunt reuerſi, atque à principe, proceribus, aulicis miro cum gaudio ſuſcepti. Oſculo mox infantis applicata Eliſabeth, principem & omnes, qui tum aderant, pro tam iucunda futurarum nuptiarum repręſentatione exhilarauit quamplurimùm. Iamque triennium ibì exegerat, cùm eccè fœdo rumore percrebuit, reginam inſidioſa procerum quorundam machinatione fato conceſſiſſe.

* Clingeſore

Num. 23. & 24.

Gal. 3.

Infans deſpondetur filio Lantgrauij.

Mater eius multa mittit munera Lātgrauio.

Mater eius tollitur è medio.

Cap. 2.

HOc æui agens Eliſabeth, argumenta quędam ſępenumerò, ac velutì progymnaſmata futurę ſanctitatis edebat. Baſilicas nanque ſanctorum ingreſſa, pro altari quolibet nunc genua figere, nunc puellari decentia proſterni, nunc oculos manusque attollere, &, ſi quandò inter ludendum (vt habet ætas illa) proximè clauſi templi fores acceſſiſſet, humì procumbere, & ſacra limina crebriùs oſculari. Luctandi etiam ſtudio occaſionem humilitatis quærebat, ſtaturā ſuam ſcitè admodùm ad alicuius è ſodalibus menſa corpuſculum: quā vbì tenero arctatam cōplexu, artifici rotatu afflixiſſet, ſtatìm & ipſa proſtrata, veniā petēdo, offenſiunculā, ſi qua interceſſiſſet, deprecabatur. Decimā quan-

Eliſabeth pietas puerilis.

quanque portiunculam lucelli, quod ipſi ex luſu proueniſſet, pauperibus erogabat puellis, debito illas obſtringẽs Dominicam precationem & Angelicam ſalutationẽ fundendi. Iam nonum ingredi annum cœperat, cùm repentè præter omnium opinionem princeps ipſe, ſponſi pater, ex hac vita migrauit. Aetatis deincèps incremẽtum, acceſſione profectuque virtutum accumulans, id inprimìs faciendum ſibi deſtinauerat, vt omnibus in rebus Deum prę oculis haberet, illum inſpectorem cordis humani cogitaret, illũ penitùs pręſentẽ haud ſegniter obſeruaret, illius cauſa veſtium decorem, carnis lenocinia, mundi vanitatem abijceret, proculcaret, cõtemneret. Votiuas quotidiè preces Deo fundebat: quas interdiù ſi quopiam impedita negocio intermiſiſſet, noctù perſoluebat. Diuum Iohannem Apoſtolum, prẹter cæteros charum, ſibi patroni loco delegerat, imitata pietatem Chriſtianorum, quibus ſingulatìm eligere aliquem è cœtu Apoſtolico, quem familiariùs clientum more colant, conſuetudo eſt. Nè tamen electionis euentu (vt aſſolet) incerto, quia ſorte agebatur, alium quàm Iohannem nanciſceretur, præmiſſa ad Deum prece effecit, vt quem ſummoperè volebat, ſemèl, iterùmque ac tertiò ſortiretur. Cuius voti compos effecta, adeò dilexit coluitque adeptum, vt ob ipſius nomen meritùmve rogantibus, nihil denegandum putaret. Feſtos dies pro ingenij modulo religiosè admodùm peragebat, ità vt (quod ea fuit ætate mirũ) ſemper aliquid ſibi de ornatu corpuſculi decerperet: ſciẽs Deo mentem magìs, quàm veſtem placere, acceptioremque animum eſſe, religionis ſtudio deditum, quàm corpus, margaritis, purpurà, lapillis, auroque & argẽto pręfulgidum. Proindè chirothecarum vſum tantiſpèr intermittebat, dum res diuina cõpleretur, volens officio quantumuìs paruo conſuetudini ſuæ aliquid detrahere, & voluntati aliud ſuadenti, pro Deo contrariũ ingerere. Puellari luſu prępeditę ſi quandò fortuna lętior adſpirabat, ceſſandum ſibi ocyùs aiebat, quandoquidem proſperioris aurę demulceretur afflatu. In choreis, quas vitare non poterat, ſemèl tantummodò circumìſſe contenta, ſatìs eſſe dicebat: vno ſe gyro mundi amatoribus geſſiſſe morem, reliquos ob Chriſti amorem intermiſſuram. Ità quotidiano fermè exercitio, & affectioni aliorsùm propenſę renitendo, & diſſolutioris vitæ laxamenta declinando, ad maiora Chriſtianę pietatis officia ſemet ſubrigebat.

Lantgrauius moritur.

Nota piam Chriſtianorum conſuetudinẽ.

Feſtos dies in tenera ætate vt coluerit S. Eliſabeth.

Cap. 3.

EDucabatur vnà cum Eliſabeth Agnes, ſoror ſponſi, virgo admodùm pulchra. Quę duæ, dum ad eccleſiam eundum eſſet, pari veſtium ornatu decoratę, parique coronarum, gemmis auroque fulgentium, inſtructæ geſtamine, Sophiam ſponſi matrẽ modico interuallo (vt nobilium mos eſt) antecedebant. Ingreſſis templum, coronam Eliſabeth confeſtim deponebat, atque tandiù inglorium verticem oſtendere perſeuerabat, quoàd ritu ſacrorum completo, domum redire monebatur. Quod cùm Sophię, velutì temerè factum, vehementer diſpliceret, percõtanti cauſam ità reſpondit Eliſabeth: Abſit à me tanta procùl impietas, vt ibì caput meum turrito faſtu micantis coronæ ſuperbiat, vbì caput Saluatoris mei ſpinis coronatum acerbè compungitur. Ità iamtunc diuina charitas in caſta puellaris animi p̃cordia, animaduerſione Dominicę paſſionis velutì mucrone quodam, vulnus agere cœpit, eaque ſibimet deincèps vendicare. Sed quia virtutem ſequitur inuidia, & innocentium vita reprobis ſemper eſſe deſpectui ſolet, cœpêre nonnulli ex aulicis tenerę virginis verecundiam iniurijs afficere, laceſſere contumelijs, mordere ſcommatibus, clanculò carpere, atque palàm cachinnis, nutu, cauillis inceſſere. His accedebant Sophiæ & Agnetis ſupradictarum mores, ab Eliſabeth humilitate vehementer diſcrepantes: cùm hæc ſeipſam deſpiciens, mundi vanitatem, honorum excellentiam, veſtium gloriam pro ſordidis haberet: illę verò in contrarium prorsùs affectę, nihil minùs amare, colere, pręferre, quàm quę amaret, coleret, pręferret Eliſabeth, videbantur: hæc pręterquàm Deo, placere nemini cuperet: illę vt mundo placerent, parui referre iudicarent, ſi Deo diſplicerent. Ità mentium diuerſi affectus, morum quoquè diſſimilitudinem (vt aſſolet) expreſſerant: vndè exortus liuor, ſic innocenti puellæ ad virtutem gradum fecit, vt illis ruinæ non paruam occaſionem pręſtaret. Auxit quoquè inuidiam quotidianę conuerſationis humilitas, per quam ſacra virgo, relictis nobilibus & purpuratis, pauperum magìs & ancillarum gaudebat conſortio, fruebatur alloquijs, operibus occupabatur: intantùm vt Sophia crebrò diceret, illam ſanctimonialium contubernio ſociandam eſſe, quòd vitam ipſis quàm ſimilimam pręſe ferret, nihilque ageret genere ſuo dignum. Erant & procerum quidam, quorum effrenatam petulan-

In eccleſia vt ſe geſſerit.

Habet æmulos & obtrectatores ſuos puella ſanctiſſima

Eius humilitas.

tulantiam pauloantè commemorauimus,qui Eliſabeth,quòd dotem (vt ipſi garriebãt) deſtinatis imparem nuptijs attuliſſet,aut Hungaris remittendam, aut alteri cuilibet ex nobilibus collocandam in matrimonium,contenderent.Inter hæc inuidentium verba, velutì roſa ſpinarum aculeis compuncta, Eliſabeth quàm latiſſimè diffuſo mãſuetudinis odore,cùm ſe contemptui haberi videret,ab ijs pręcipuè, à quibus obſeruari debuerat, verita nè quouis detrahentium molimine ſuperata, viam defereret humilitatis, poſt vbertimas lachrymas, totis ad Deum pręcordijs confugiens, ſuam illi cauſam eniXiſſimè commendauit: Nec ſpes orantem fruſtrata eſt, ſponſo deincèps ad eius amorem argumenta non dubia demonſtrante, propenſumque animum, vbi ex itinere domũ reuertiſſet, tum munuſculis, tum caſto amplexu edente.

Cap. 4.

NEc tamen intereà temporis iactare próccrum quorundam ceſſabat improbitas,nihil prorsùs nuptiarum inter principem & Eliſabeth fore: dotem ab Hungaria, eſſe perquàm tenuem: puellam,nobiliſſimi principis neque pręſtantiæ congruere,neque animo ſedere: proindè remittendam ſuis quamprimùm eſſe. Hanc falſam perſuasionẽ paſsìm in vulgus diſſipari, Gualterus quidam vir nobilis moleſtè ferens, principem aliquandò inter viam, quid de aſſciſcenda ſibi in matrimonium Eliſabeth deſtinâſſet,familiariùs percontatur. Cui ille, oſtenſo grandi monte, reſpondit, ſe, ſi mons aureus totus eſſet,ſibique daretur optio,altero duntaxàt, id eſt,aut monte, aut Eliſabeth matrimonio potiendi, poſthabiturum ſacrę virginis coniugio ampliſſimam auri molem: ob id inuidorum blaterationes prorsùs minimi facere ſcire: illos,quę iactâſſent, probare non poſſe: perbreuì declaraturum, quo erga virginẽ animo foret. Hoc reſponſum ad Eliſabeth perferre Gualtero depoſcenti, non modò à principe facta eſt perferendi poteſtas, verùm etiam, quô verbis maior fides haberetur, additum munus.Erat autem è ſpeculari lapide, in tenuiſſimas cruſtas fiſſo,gemina facie ſpeculum ſic fabrefactum,vt pars vna vitri modo tranſlucida, colorumque fucis nuda eſſet: altera Chriſtianæ crucifixionis picturam præferret.Quo munere donata virgo,dici non poteſt,quanto ſit affecta gaudio: cùm & ſponſum in admiſſo ſemèl amore conſtare,& oblatrantium inuidiam nihil èffeciſſe experimentis adnotaret. Tranſgreſſam deindè nubiles annos,vxorem princeps duxit, celebrauitque apparatu magnifico nuptias, ſimul & blaterones mendacij conuincens, & quemadmodùm ipſe in virgine non opes, non pulchritudinem, non generis excellentiam, ſed honeſtiſſimorum integritatem pręſtantiamque morum quęſierit, declarans.

Sponſi eius erga illam amor.

Nuptiæ eius & ſponſi celebrantur.

Cap. 5.

INito matrimonio,Eliſabeth nil de feruoris priſtini remiſit intentione, ſed inſupèr auxit in dies, accumulauitque ſtudia bonarum actionum. Enimuerò animum contemplatione cæleſtium rerum paſcebat,corpuſculum vigilijs, precibus, ieiunijs exercebat. Exhorrere etiamnum ſæpenumerò ſolebat plumei lecti malè blandam mollitiem, verita nè carni plùs iuſto indulgens,Chriſti amore fieret indigna. Ob id noctù, deſerto principis accubitu, ipſo vel quieſcente, vel diſſimulante,vel etiam palàm conſentiente, maturiùs exurgere,precibus operam dare, ac ſemet ſuaque omnia Deo commendare ſolita erat. Adeò quoquè nocturnæ huic precationi principem fauiſſe conſtat, vt perſæpè manu ſua genibus nitentem ſuſtentauerit,quoàd preces illa finiret: ſubindè admonens deprecantem, caueret, nè vigiliarum prolixitate macerato corpuſculo, capitjs ac ſenſuum viuacitatem exhauriret. Porrò nè grauiori ſomno depreſſa, religioſum precandi morem negligeret,pediſequas mulier ſancta monuerat,dormientem ſe excitarent.Hoc vt quamcautiſſimè fieret,principemque productiores laterent excubiæ, ijſdem præceperat,pedum digitos leni tactu tamdiù attraherent, donèc experrectam ſentirent.Quod dum vna illarum,Iſintrudis nomine, incautiùs per cęcę noctis tenebras attentat, caſu pedem attraxit principis. Qui expergefactus,& rem,vt erat, intelligẽs,pro cognita vxoris conſuetudine,haudquaquàm moleſtè tulit expergificantis imprudentiam. Tanto autem feruore nocturnam hanc deprecandi aſſumpſerat deuotionem, vt ſępiuſculè ſit pro lecto ſuper ſtratos humì tapetas depræhenſa dormire. De quo ab ancillis repræhenſa,verentibus eam aſperitatem malè aliquandò ceſſuram, reſpondit duplex ea caſtigatione lucrum ſibi prouenire,quòd lecti mollitiem poſthaberet, quòd virili contactu ab-

In matrimonio vt ſe geſſerit.

Nocturnæ vigiliæ & preces.

Nota q̃ molliter cubet.

ſtineret: ità enim vacuā carnalibus delicijs mētem, cæleſtibus faciliùs aptari. Querebatur interdùm indigniorē ſeſe fuiſſe, quàm vt ſuam Chriſto virginitatē dedicaret. Nec tamen ob hoc ſegniore maritum dilectione proſecuta eſt: à quo etiam aliquò proficiſcente, non facilè abeſſe patiebatur, quanuìs tellus aut gelu inhorreſceret, aut niuibus tegeretur, aut immodicis caloribus fatiſceret, aut imbrium præcipiti lapſu maderet. Nimirùm didicerat, illo præſente tam in vigilijs, quàm in precibus, nihil ſe damni facere. Arctiori deindè ſemet obſeruationi dedens, ſexto quoque hebdomadis die virgarum flagellis in tenerū corpus animaduertebat. Itidèm in Quadrageſima, ac interdùm noctù, cùm ad precandum ſurrexiſſet, ancillarum agebatur miniſterio, cùm intereà dolorem ipſa veluti non ſentiens, alacritate mirabili diſſimularet.

Amor eius erga maritum.

Ferijs ſextis flagellis cęditur.

Cap. 6.

PEr idem tempus ſacerdos Chriſti Conradus Marpurgenſis, vita & eruditione præclarus fuit. Is facta ſibi à Pontifice maximo poteſtate, verbum Dei per Alemaniam prędicandi, adeò dexteritate pariter & authoritate concionandi valuit, vt non minùs ſeueritate rebelles compeſceret, quàm bonos alliceret, animaretq; comitate. Verbis vita adamuſsìm reſpondebat. Erat enim diuitiarum & ambitionis contemptor, religionis Chriſtianæ ardens zelator, hæreticorum hoſtis ac impugnator acerrimus. Eccleſiaſtica bona neq; per ſe ambire non habita, neq; ſuſcipere oblata vnquàm eſt adnotatus. Veſtis illi vulgarem non excedens, menſa frugalis, domeſticæ diſciplinę fama incolumis. Huic Ludouicus clariſſimus princeps omnes templorum pręfecturas ac ſacerdotia, quę ipſe conferre habebat, conferendi in quos vellet, poteſtatem dedit, vtq; ab Eliſabeth obedientia matrimonio congruens prępſtaretur, aſſenſus eſt: quam illa & deuotiſſimè præſtitit, & ſtudioſiſſimè ſeruauit, non ſolùm toto biennio, quo princeps poſteà ſuperuixit, verumetiam poſteaquàm è vita migrauit, & quidem multo promptiorem abſolutioremque. Habiturus aliquandò concionē idem magiſter de rebus (vt ſolebat) diuinis, eidem Chriſti famulam intereſſe prçceperat. Quod cùm illa, inopinato ſororis viri ſui aduentu prępedita, nō implêſſet, ſtatim velut inobedienti remādat (incertum, ſeriò, an tentādi aſtu) nolle ſe deincèps quicquā ipſi iubere, quę datā obedientiæ fidē tam facilè rupiſſet: vteretur deindè libertate ſua: haud eum ſe virū eſſe, qui verba ſibi dari æquo animo poſſet ferre. Hoc nuncio vehementer Eliſabeth perculſa, magiſtrum poſtridiè maturiùs adit, deiectiſq; in terram profundo pudore luminibus, veniam ſibi dari ſuppliciter poſcit. Quam cùm ille veluti indignabundus auerſaretur, ad pedes eius regia mulier, nulla habita generis ſui ratione, aduoluitur, ea demùm humilitate veniam conſecuta, cęſis tamen priùs ancillis, quarum forſan negligentia cauſam huic offenſæ dederat. Solebat in conuiuio, pręter morem nobilium fœminarum, principi proxima reſidere, volens etiam hac in parte ſuam erga illum charitatem demonſtrare, licèt hoc ipſi non parùm afferret incommoditatis. Nam accepto magiſtri mandato, nè quo victu, per vim, aut per aliud compilationis genus parto, aleretur, magno prorsùs cogitationum æſtu iactari cœpit, dum menſæ aſſidens, nunc hos, nunc illos attingere veretur: dumq; ad ſingula edulia conſcientiæ ſcrupulo permonetur, omnibus pariter abſtinere tam non potuit, quàm non debuit. Tres ancillarum, ſocias abſtinentiæ huius habuit. Quarum tranquillitati, perindè atque ſuæ proſpectura, ex ijs, quæ in dotem acceperat, tam ſibi, quàm illis victum miniſtrari procurauit, principis etiā ea in re fauorem ac comitatem experta ſingularem: qui, ſi quippiam ſcrupulo futurum inferri mēſis contigiſſet, eius rei certiorem vel nutu, vel inſinuatione maritali faciebat vxorem. Deſtinabat & ipſe pari ſemet abſtinentiæ mancipare, propalàm etiam teſtatus, ægrè ſibi tam ſalubris propoſiti virtutem, quo minùs ad rem celeriter conferret, offenſione procerum quorundam intercipi retardarique, qui continentiam eiuſmodi, non religioni ac deuotioni, ſed ſuperſtitioni magìs atque delirio aſſeriberēt: daturum tamen ſe operam, vt quamprimùm (vellent nollent obtrectatores) quod per ſanctè deſtinâſſet, in lucem ederetur: pergerent illę, vt cœpiſſent, perbreuì ſe comitem habituræ. Oeconomos edeatraſque nonnunquàm Eliſabeth, dum officinas circumiret, vtpotè domina domeſticæ particeps curæ, percontari ſolita, iuſténe partus an ſecùs eſculētorum poculentorumque prouentus ſuppeteret: vbi reſciuit vtraque iuſtè proueniſſe, indeque victum diei prçſentis ſuppeditatum iri, veluti gratulabunda hocipſum ancillis aperiens: Hodiè, inquit, Deo propitio, lautè accipiemur & humaniter. Neque verò continuò illam inter exqui-

Conradi Marpurgeñ laus.

De iure patronatùs hoc dicit.

Ei S. Eliſabeth, aſſentiente marito, pmittit obedientiam.

Vndè victū ſibi parârit.

Nota religionem mariti eius.

exquiſitas etiam ciborum lautitias temperantiæ ſubibat obliuio,aſtu quodam officioſo genium ſuum fraudare ſolitam. Enimuerò dum nunc principem alloquitur, nunc his lautiores buccellas apponit,nunc illis poculum officij gratia porrigit, nunc ſtatoribus ancillis've negocium aliquod iniungit,etiam ipſa à non curantibus eſitare putari poterat: cùm tamen alijs affatim expletis, ſępiùs ipſa famelica triclinio exceſſerit, tortulisque mellitis, aut arido pane ſuſtentari habuerit neceſſè. Cæterùm ſi cui ademptam iniuſtè rem familiarem compeeriſſet, confeſtim damnum omne ità reſarcire curauit, vt is, qui iacturam feciſſet,non tam perdidiſſe, quàm commutâſſe,res ſuas videretur.

Inter epulas miro artificio ſtudet abſtinentiæ.

Cap. 7.

ADuenerat feſtus quidam dies, cùm Eliſabeth precioſis ornata veſtibus, aureamq; capite geſtans coronam,ac familia frequenti ſtipata,de more Chriſtiano rebus diuinis interfutura, in ſubiectam arci diuorum baſilicã ibat.Ingreſſam primo ſtatim contuitu Crux Dominica, atque ex ea pendens imago Saluatoris, penitiſſimè compunxit, compunctæ lachrymas excuſſit,lachrymanti talia cogitanda ſuggeſſit:En creator & redemptor meus,nudo corpore,breui duntaxàt præcinctus tegmine,mea cauſa ignominioſam in Cruce mortẽ oppetit. At ego miſera, gemmis,auro,byſſo & purpura cõtecta, vitam cæleſtibus indignam beneficijs,perdo magìs,quàm ago. Illius caput intra Pilati ædes ſpinea corona diſpunxit: meum verò aurea venuſtat. Illum ab amicis & diſcipulis deſertum, Iudæorum vallârunt opprobria: me numeroſa circundatam familia, cuncti mirantur,ſuſpiciunt,honorant. Hic meus eſt erga illum obſeruantię feruor, hæc animi gratitudo,hoc vicarię dilectionis munus.Me miſeram,me infelicem. Sic illius obedio pręceptis,beneficia reuoluo,veſtigia ſequor,qui me,cùm non eſſem,creauit,perditamque ſuo ſanguine redemit. Tantę autem hi cogitatus intentionis erant, vt deſtituto viribus corpuſculo,ac facie tota in pallorem verſa, repẽtè regia mulier humì velut exanimis prolaberetur, cunctis, qui eam ſtipabant, vehementi pauore perculſis,elatamque forâs tantiſpèr ſacris vndis adſpergere perſeuerantibus,dum ſtupore ceſſante, compos mentis redderetur.Hac defectione velutì quodam oraculo perſuaſa, precioſo deincèps amictu, quoàd eius perſonæ,quam gerebat, honeſtas pateretur, abſtinuit, ità vt ſæpenumerò ſub holoſericis veſtibus cilicium geſtârit. Principem ſi quando longiùs proficiſcentem ſequi non poſſet, domì remanens, omnem prorsùs veſtium ſibi cultum interdicebat,amictu natiui coloris contenta, vt à plebeijs haud multùm differret. Tum etiam precationum aſſiduitate, verberum vſu, vigiliarum productione, carnem ſpiritui ſubiugans,blandientes pro ætate voluptates,haud ſecùs, atquè iam viduam agens, edomabat. Reuerſo principe,etiamnùm ipſa,quam ad tempus virtutis gratia ſepoſuerat,veſtem comptiorem reſumebat,ſcitè admodùm declarans,quid abſẽnte marito caſtam vxorem,quid domì agente pręferre deceat. Tentauit & opulentas quaſdam mulieres,quibus familiariter deuincta erat, abſtrahere à luxu precioſarum veſtium, exemplo ſimul & verbo. Nec eam fefellit euentus.Nam etsì difficili primùm aditu,pertinaci tamen inſtantia aliquandò,quod volebat,perſuaſit: effecitque,vt quędam illarum, voto etiam perpetuæ caſtitatis ſemet obſtringerent. Tres pręttereà liberos ex Eliſabeth pręſtantiſſimus princeps ſuſtulit, filium vnum Hermannum nomine, paterni principatûs hæredem, duasque filias: quarum vna Duci Brabantię in matrimonium collocata eſt: altera ſanctimonialium aſſcita collegio,atque in dominam electa,illis religiosè præfuit.Cæterùm Eliſabeth partu edito,poſt expletum legitimi tẽporis ſpatiũ, quo ſe limine continere conſueuerunt puerperę, ipſa per ſe geſtare ſobolem, atque nudis pedibus, amictu laneo,mediocri comitatu,per decliue ſaxoſi montis iter deportatam templo inferre, illatam vnà cum cereo funali ponere ſuper aram ſolebat. Reuerſa dehinc domùm, mox pauperculam mulierem obitèr adnotatam, & tunica donabat, & pallio.

Crucifixi imago conſpecta, quid in ea effecerit.

Vtitur cilicio.

Abſente marito vt ſe geſſerit.

Tres eius proles.

Edita prole vide quid facere conſueuerit.

Cap. 8.

MAxima ſanè commiſeratione erga pauperes, atque incommodis membrorum laborantes erat, vt ei concinnè admodùm ſancti Iob verba conuenirent: Ab infantia mecum creuit miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. Huic virtuti, nè ſterilis eſſet,adiũcta erat munificẽtia: ad quam cùm ſua ſponte incitaretur,vbì &

Eius erga pauperes miſericordia.

Iob 31.

 prin-

Phthiriaſis, morbus pediculanis. principis fauor acceſſit,properanti(vt dici ſolet)calcaria ſunt addita. Pauperi cuidam phthiriaſim patienti,atque ex capite non mediocriter laboranti,captato intra pomarium ſecreto,nè quis interueniret,capillum totonderat,deletiſque pediculis,caput infirmum humiliter lotum,aliquandiù materno in gremio fouerat: cùm eccè caſu illuc accedentes ancillę,vbi dominam quo nolebant occupatam miniſterio vident,haud ſe continere poſſunt, quò minùs illam acerbiuſculè obiurgent, quòd exorta regio ſanguine mulier,vſque ad tondendos crines,pediculoſque conficiendos ſeſe deijceret.Quam illa repręhenſionem,placido riſu vultum ſerenans, paruifecit. Chriſto enim, non hominibus,placere geſtiebat. Magnum hoc verę pietatis exemplum: longè tamen maius,quod ſequitur: Venerant ad principem comites aliquot, procerumque non pauci. Iamque conuiuij tempus aduenerat,cùm reſidentibus cunctis,aberat Eliſabeth. It,iuſſu principis ſtatorum vnus,accitum illam. Cui cùm obuiàm factæ nunciâſſet,cunctos ad ipſius aduentum pendére conuiuas: illa maturiùs incedens,vbì cœpit gradus, qui ad triclinium pertinebant,aſſcendere,ſubitò mendicus quidam importunis clamoribus eleemoſynam depoſcere auditur.Quem illa deſupèr videns,(neque enim anteà ſub gradibus iacentem animaduerterat)pauliſpèr expectare monet,pollicita,quandoquidem inpręſentiarùm nihil ſibi erogãdum ſuppeteret,miſſuram ſe breuì quod petebat.Ille nihilo tranquillior factus,abeuntem pertinaciſſimis inclamat vocibus,& nè miſerum ſe ſine dono Vide ſingulare in pauperem liberalitatem. præteriret, inſtantiſſimè precatur. Figit gradum Eliſabeth, eique pallium non contemnendi precij,quo veſtita erat,tranſmittit.Quod ille ſumma cum alacritate ſuſcipiẽs, arce ſtatìm exceſſit.Id cùm reuerſus ſtator non ſine indignatione propalàm retuliſſet, ſubriſit princeps:deſertoque mox accubitu,progreſſus occurrenti ait: Quid,mea ſoror, tandiù moraris? Ad quem illa: En,inquit,mi frater,appropero. Talibus enim ſeſe nominibųs viciſsìm appellabant. Tum princeps: Vbì loci,ait, pallium reliquiſti? Illa porrecto indice: En,inquit,pallium noſtrum de pertica propendens. Videt ille,accedit,attre- Miraculum ctat,euoluit,illudq́;ipſum eſſe,quod pauperi dudùm eleemoſynę loco donatũ audierat, cognoſcit.Ilicò ſtupore vehementi perfuſus,nõ parùm addubitat, tantę´ne rei miraculum,an egregiam vxoris fidem,priùs in cælum ferat.

Cap. 9.

Summè vitat ocium. OCium prętereà Chriſtianę pietati maximo eſſe detrimento ſciens Eliſabeth, tempus omne,quod vel exercitijs ſpiritualibus,vel curationi corporis ſupererat, labore manuum terere curauit. Nec tamen ad conſuetudinem nobilium matronarum, bombycina ſericáve penſa decerpere, aut lenteſcentis auri bracteolas in fila torquere, Labores eius manuarij. immittendiſque ſubtegminibus adhibere: ſed magìs inter ancillas lanę dedita, modò nere,modò aliarum neta,in glomum colligere: collecta, ad texendum deferre: texta deniquè,cùm pauperibus, tum præcipuè Franciſci Aſſiſiatis inſtitutum profeſſis, clargiri ſolebat. Laceras egenorum veſtes tam non grauabatur reſarcire, quàm catechumenos pauperiores diſquirere, victu pariter & amictu iuuare,edoctoſque pleniùs Chriſtianę religionis diſciplinam,de ſacro fonte leuare delectabatur. Non ei ſatis erat ad beneficia talibus impendenda,& propenſum animum, & largam manum habere, niſì etiam(quod abſolutiſſimę charitatis eſt) benefaciendi ſtudio ſemet obligaret. Pau- Humanitas erga pauperes parturientes. perculas mulieres,quas vel parturientes, vel partu ſolutas nouerat, mirum qua humanitate inuiſebat conſolabaturque, ac comportatis ſecum rebus neceſſarijs refocillabat. Non illam à tantæ pietatis officio, aut viarum aſperitas, aut platearum ſordes, aut domicilia malè olentia vnquàm retardârunt. Mâluit illa ſui commodi rationem habere nullam, quàm vt miſellis matribus vel minimum defectu rei familiaris incom- Amor paupertatis. modum ſciens prudenſque pateretur afferri. Paupertatis eam deſiderio magnoperè flagrâſſe indicio eſt, quòd plerunquè inter ancillas ſecretiùs conſtitutam, ità eiuſce virtutis ardor corripuit, tenuit, incendit, vt depoſitis precioſarum veſtium induuijs, Calãtica & calyptra, muliebria ſunt capitis operimẽta. rudis panni tunicam indueret, capitique vel calanticam, vel calyptram ſordidiuſculam innecteret, ac ſic demùm pro deſiderio veſtita,humili gradu,contentis luminibus, demiſſo vultu, vltrò citroque deambularet, dicens: Hoc more per plateas incedam, quum pro DEO meo iniurias pati habebo. Vt iam tunc præſago ſpiritu, quod poſteà euénit, pręuidiſſe videatur. Suppetebant illi magnæ opes, familia frequens, voluptatum diuerſarum ingens copia, deniquè peccandi licentia non parua: quibus

tamen omnibus adeò cupidè paupertatem præferebat, vt hanc non magis ſeculares animi præ iſtis contemnant ac fugiant, quantùm ipſa magnifaceret atque expeteret: id quod non obſcurè ſequenti declaratur exemplo. Magnates quidam ac purpurati, ex Hungaria ab rege patre Eliſabeth miſſi, ad principem venire nunciabantur. Quo audito, princeps vxori, Doleo, inquit, ſoror, ac moleſtè fero, te non habere dignas genere tuo veſtes, quibus decenter ornata, nobiliſſimi patris tui legatis & apparere, & placere (vt cupio) poſſes. Obſtant anguſtiæ temporis, quò minùs artifici manu nouis paratis, pro dignitate res confici queat. Ad quem illa: Non eſt, ait, frater, quòd grauatìm feras hanc indecentiam, quam ego minimi ſemper putaui. Nolo enim veſtibus placere humano conſpectui, nè moribus diſpliceam DEO. Paulopòſt ſupradicti legati arcem ingrediuntur, honorificè ſuſcepti. Qui cùm iniunctæ legationis expoſuiſſent mandata, confeſtim ad ipſorum petitionem Eliſabeth venire eſt iuſſa. Ingreſſam totius pulchritudinis author tanto decore venuſtauit, vt hyacinthina veſte & precioſiſſimis adornata margaritis, non ſine magna omnium admiratione appareret. Principi prȩter cȩteros in ſtuporem verſo, ac ſecretiùs cauſam ſciſcitanti, ſubridens Eliſabeth reſpondit: Huiuſmodi ſcit Dominus meus, cùm voluerit, ornamenta prȩparare. *Diuinitùs ornatur, dū ornatū ipſa contemnit.*

Cap. 10.

CElebrationi ſalutaris hoſtiæ cùm ab ineunte adoleſcentia libenter, tum verò proceſſu ætatis, libentiſſimè intereſſe conſueuit, ità vt cùm audiendæ rei diuinæ tempus appeteret, ipſa ingreſſu ædis non ſemèl ancillas anteuerterit. Quo tempore, cohibita quatenùs valebat mentis euagatione, ſi quid geſtabat ornamenti, quo citra vitium muliebris decentiæ carere poterat, id omne tantiſpèr vel deponebat, vel occultabat, dum cœptus magni illius ſacrificij ritus perageretur. Maximè verò ſingularis aliquid reuerentiȩ prȩferebat, cùm aut Euangelium recitaretur, aut CHRISTI corpus tractaretur. Nimirùm ad illud aures aduertens, ad hoc fauces animi prȩparans, magno vtriuſque flagrabat deſiderio: ſimul admirans in tam mirifico ſacramento exhiberi mortalibus DEI potentiam, ſapientiam in antidoti prȩparatione, benignitatem in gratuita ac liberali diſpenſatione. Succurrebat hæc expendenti è regione dignitas humanæ conditionis, quam tanti æſtimauit ille, qui fecit, vt perditam redemerit: redemptam, ſalutari cibo ſuſtentauerit: ſuſtentatæ, præſentiam ſuî copiamque conceſſerit. Hæc autem omnia, magnitudo diuinæ dignationis, & humanȩ ingratitudo naturæ, veluti moles quædam confertiſſima exaggerabat, cùm & hanc inexcuſabilem, & illam ineffabilem prorsùs eſſe conſtaret. Verùm quia non facilè tegi vehemens animi poteſt intentio, quin aliquandò exundet: contigit quandoquè taliter affectam, conſecratione ſalutaris hoſtiæ peracta, luce non mediocri perfundi, adeoque ſplendeſcere, vt in faciem eius ſacerdos quidam, ob vitæ meritum tali dignus munere, ſine graui oculorum reuerberatione, minimè poſſet, vt poſteà confeſſus eſt, intueri. Sanctiones Eccleſiaſticas, & Chriſtianas obſeruationes cùm ſemper Eliſabeth, tum Quadrageſimæ diebus religioſè mancipabat effectui: non modò precibus, eleemoſynis, ieiunio dedita, verumetiam corpuſculum crebris virgarum verberibus caſtigans. Feſtos dies, cùm redemptionis noſtræ myſteria reprȩſentantur, tanto coluit ſtudio, tantaque animi deuotione proſecuta eſt, vt ipſius in Chriſtum propenſiſſimus amor vix vnquàm clariùs emicaret. Quo die vltimam CHRISTI cœnam recolere in vſu eſt Chriſtianis, interdicto ſibimet penitùs precioſarum vſu veſtium, ad ſimilitudinem plebeiæ cuiuſlibet mulieris veſtita, in publicum procedebat, poſtmeridianam baſilicarum viſitationem ità humili ſchemate peragens, vt non niſi vna è vulgo putari ab ignorantibus poſſet. Tum etiam accitos duodecim è pauperioribus, tanto dignata eſt honore, vt proſtrata pedes eorum lauerit, exterſerit, oſculo impertiuerit: ſingulis deniquè duodenos nummos, pannumque ad menſuram commodæ veſtis, atque triticeum panem donauerit. Leproſos eo die non paucos aliquandò ſuſceperat; quorum & manus & pedes cùm abluiſſet, non eſt verita abominatiſſimorum tubera locorum oſculo contingere. Neque deincèps tales vnquàm auerſata, ipſis perindè atquè incolumi glabraque cute nitentibus, locuta eſt, ſeditque vicina. Tum ad patienti-

Libentiſſimè intereſt Miſſȩ ſacrificio.

Multa luce perfunditur ſub ſacrificio.

Eccleſiȩ inſtituta religioſè obſeruat.

In cœna Domini duodecim pauperum lauat pedes.

Oſculat leproſorū vulnera.

tientiam affatìm exhortatis, ſtipem liberaliter porrigebat. Nocte, quæ Paraſceuen antecedit, in oratione ac Dominicæ paſſionis meditatione tranſacta, mandabat ancillis, cauerent ſolicitè, nè quem ſibi toto die exhiberent honorem. Exindè concinnatos manu ſua lini faſciculos, itemq́ue acerram thuris plenam, atque elychnia ad inſtar minutiſſimarum candelarum cerata, numeroſiſſimos deniquè minutioris monetæ nummos ſumens, luſtrabat nudis pedibus vnà cum popularibus turbis fana omnia, arasq́ue ſingulas ordine venerata, impoſuit ſingulis lini faſciculum, thuris granum, ardentemq́ue cereolum. In plateis, quaquauersùm iret, perquàm liberaliter nummos pauperibus erogabat. Nec deerant, qui vilitatem nummorum tenacitati referrent acceptam, dicentes, reginam munificentia regia vti debere, carioresq́ue nummos elargiri: popularem in Eliſabeth vilitatem, nequaquàm ſanctitatis & religionis, ſed auaritię magìs indicem eſſe. Verùm illa, contempto leuiſſimorum hominum iudicio, quod ſapienter inceperat, perſeueranter ſectari quotannìs non deſtitit, conſciens & animum Deo notum eſſe, & tam ſe in officio aſſumptę ſubmiſſionis longè à tenacitate abeſſe, quàm illi temerarij peruerſiq́ue interpretes longè aberant à iudicij veritate. Luſtrationem, Chriſtiano more, priuſquàm Dominicæ Aſſcenſionis ſolennitas agitur, fieri ſolitam, & ipſa laneis amicta, nudaq́ue pedibus obſeruabat: CHRISTI Crucem ac Sanctorum reliquias indifferenter cum vulgo inſecuta, DEI quoquè verbum auditura, pauperioribus ſe fœminis ſemper intermiſcuit, non ignorans, cæleſte ſemen in humili cordis gleba vberiùs exurgere.

Dies Rogationū dicit, quibus tota Eccleſia facit ſolennes preces.

Cap. II.

EXorta fame per vniuerſam Alemaniam anno à natali Chriſtiano milleſimo ducenteſimo viceſimoquinto, cùm in Apuliam princeps ad Imperatorem profectus eſſet, Eliſabeth explendæ pietatis occaſionem nacta, frumentum omne ſuę ditionis collectum, pauperibus erogare manu largiſſima cœpit, pluribus eorum etiam integri victûs annonam quotidiè prębens: quorum nulli vnquàm diuino mnnere cibus defuit, etiamsì minus, quàm quod in diem ſufficeret, accepiſſet. Sed cùm aduerteret plurimos egenorum præ aduerſa valetudine, aut membrorum incommodis, eleemoſynæ communis manere expertes, quòd aſſcenſu montis, in cuius vertice arx ſita erat, præpedirentur, inſigne xenodochium loco humilimo ſub arce quamprimùm conſtruere aggreſſa eſt. Cui per expenſas non mediocres, vt voluërat, perfecto, eos potiſſimùm pauperes intulit, quos vel morborum vexabat iniquitas, vel membrorum debilitas inſigni dehoneſtamento notabat. Quos ipſa, etsì ardui montis perdifficili deſcenſu non immeritò deterreri potuit, quotidiè tamen ſępiùs inuiſebat. Tum illi mos erat ſciſcitari à ſingulis, quonam modo ſeſe haberent, cuius've eſcæ deſiderio tenerentur: compertoq́ue quod veſtigabat, ea, quæ ſecum attulerat, tanta comitate partiri per ſingulos, vt matrem crederes miniſtrare filijs, non reginam pauperibus. Ipſa defectos viribus per ſe paſcere, è ſtratu tollere, geſtare brachijs, eorum lectos excutere, pediculos puliceſq́ue conficere, & inter hæc omnia fœtorem teterrimum & virus ſingulorum, etiam ſub æſtiuo caumate, quo grauiter diſcruciabantur ancillæ, ſereno vultu perferre: quodq́ue alijs viſu quoquè abominabile fuit, defluentem ore ſaliuam, ac propendentes narium mucos calantica tergere ſua. Inter hos puſilli quoquè pauperum liberi erant, quos materno ſemper affectu ità curauit educandos, vt & matrem ſinguli nominarent, & ingreſſam velutì quędam examina certatìm omnes vallarent. Ex quorum numero eos ampliore humanitatis obſequio dignari adnotata eſt, quos vel ſqualor natiuus deformes, vel languor debiles, vel ſcabies abominationi obnoxios reddiderat: non dedignata ſanctis contingere manibus, atque in gremio declinare ſuo, quos pediſequæ præ horrore ne videre quidem æquo animo valèbant. His aliquandò xeniola quædam, ac ludicra fictilia hyalinaque, quibus illa ætas gaudet, ad ſolàtium perlatura de arce, nonnihil iam deſcenderat equo ſedens, cùm fortè ſoluto gremio cuncta illa munuſcula repentino caſu, obuijs hincindè rupibus illiſa, delabuntur in præceps. Inuenta mox & relata, (dictu mirabile) tantæ ſunt integritatis probata, vt teſtæ ferrum, & vitro chalybem

Liberaliter alit pauperes.

Conſtruit xenodochiū

Nota inſignem humanitatem

hyalina, id eſt, vitrea.

Præclarum miraculum

lybem infuiſſe credi poſſet. Selegit quoquè ex omni turba pauperum aliquos, quibus pro arce iuſſis in tempore adeſſe, ciborum reliquias manu ſua diſtribuit, plurimum ſibi ſuisque interdùm ſubtrahens, nè quiſquam expectantium non abundè refectus diſcederet.

Cap. 12.

HVic aliquandò dedita operi, cùm fragmentis ciborum diſtributis, potûs quoquè reſiduum perquàm modici ſingulis impartiuiſſet, nihilo fermè poſteà minus in poculo remanſiſſe comperit. Duodetriginta pauperes ità in xenodochio diſpoſuerat, vt quopiam è viuis excedente, mox alius ſuggereretur, defuncti lecto potiturus. Vbi ètiam pro quodam debitis obligato pecuniâ ipſa diſſoluit. Nongenti quotidiè mendici ſub oculis eius alebantur, exceptis quos per latiſſimam ditionis ſuæ prouinciam paſcebat abſens: apud quos omnes tanta beneficia indefeſſæ humanitatis poſuit, vt reditus frugesque locupletiſſimi principatûs vehementer exantlauerit, diſtractis nonnunquàm & corporis ſui ornamentis, atque in precia collectis, nè Chriſti membra fame tabeſcerent. Horum cauſa, quæ mundus amplectitur, deteſtata eſt: quæ mundus deteſtatur, amplexa: vt etiam cuidam egeno lac expetenti morem geſtura, intra præſepe olidum non refugerit emulgendi lactis gratia, ſumpto in manus mulctrali, ad pecudis vſque papillas regina curuari. Acceptos hoc modo pauperes vſque ad meſſem, à ſe tandèm dimiſit: priùs tamen vegetis, atque ad laborem idoneis ſubuculas, calceos & falciculas coëmit: languidis verò alia quædam indumenta, largitis inſupèr nummis ſingulatìm: quibus deficientibus, in pauperculas fœmellas pro xeniolis calanticas ac ſericos panniculos diſtribuit, præcipiens nè talibus vterentur, ſed venditis atque in nummos redactis, ità demùm neceſſitati ſuæ conſulerent, manuumque labori, quæcunque ipſarum poſſent, conſueſcerent. Quarum vna precium accepti muneris ſecum reputans, cùm præ gaudio exclamâſſet, ſe vna in vniuerſo orbe lætiorem eſſe neminem, velutì exanimis prolabitur: vt Eliſabeth extinctam autumans, non parùm ſit verita, precioſius iuſto munus accipienti mortis ſe cauſam præſtitiſſe. Pauperibus, qui vitam poſuërant, non modò veſtes, quas manu ſua ad id operis parauerat, inuoluendi gratia dedit, lotis ac variè attrectatis ſine faſtidio cadaueribus: verumetiam exequias fecit, ad ſepulcrum vſque funus cuiuſlibet proſecuta. Adeoque ad hoc pietatis officium incumbebat, vt iuſtiſſimę telæ pannum lineum tali diſpenſatione conſumpſerit, nolueritque, quantùm in ipſa fuit, diuitum mortuorum corpora linteis nouis cõtegi, ſed magis veteribus ac laceris, quô pauperibus noua melioraque ſubſiderent.

900. pauperes alit quotidiè p̄ſens.

Officia erga vita functos.

Cap. 13.

REuerſum poſt aliquot menſes ex Apulia principem, edeatrarum œconomorumq; excipiunt querelæ, profuſionis accuſantium Eliſabeth, ob eleemoſynarum in pauperes exhibitam largitatem. Quibus ille reſpondit: Sinite ſororem meam, vt cœpit, benefacere, modò arces mihi incolumes ſuperſint. Non deerit (ſcio) victus, quandiù illam permiſerimus egenis ſubuenire. Dignum profectò principe reſponſum, cui plùs cordi erat vxoris pietas, quàm omnes diuitiæ, quas & amplas, & exquiſitas habebat: mâlens has liberali manu diſſipari, quæ nec viuenti, nec morienti ſunt fidę, quàm illam non exerceri, quæ & viuentem locupletat, & morientem non relinquit. Dignus planè & ipſe ſapientis eulogio, quo ait: Mulieris bonæ beatus vir. Et paulopòſt: Mulier bona in parte bona timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis. De quo (licèt digreſſio videatur fieri) pauca ſunt perſtringenda, quibus liquidò demonſtretur, eum & tali coniuge, & citato pręconio dignum fuiſſe. Ex editiore loco ducentes choream deſpicienti, muliercula quædam cęteris & forma & ornatu præſtantior, à nebulone, qui tum proximè ſpectabat, oſtenditur cum hiſce verbis: Iſtius ego, princeps optime, vt amplexu fruaris, (ſi libet) procurabo. Tum ille toruis ſceleſtum ſuaſorem intuens luminibus: Tace, inquit, perdite, & hac ſuggeſtiõe ſuperſede, ſi gaudere noſtro cupis fauore. Peregrè quoq; apud quendã cõſanguineũ ſibi comitẽ cõſtitutus, cùm noctù quieſcẽti nuda ſe meretrix adieciſſet, Gualtero, q à ſecretis erat, ꝓpiùs cubanti ſurgere iubet, & amotã lenã nummis aliquot donare: teſtat' poſteà, ſe, etiamſi adulteriũ ob Dei timorẽ minimè abhorreret, nolle

Optimus princeps cõmiter fert eius largiſſimam liberalitatẽ: immò & laudat.

Eccli. 26.

Lantgrauij principis encomium.

Pręclara eius caſtitas.

nolle tamen ſuam Eliſabeth tanto contriſtare dedecore. Militi etiam cuidam inhoneſtam vxoris copiam, quia ſterilis eſſet, offerenti, & ità, quo carebat, hæredem aſſequi volenti, tam prudenter, tamque conſtanter repugnauit, vt & ſe à criminoſo prolapſu, & illum à præſumpta vendicaret inſania. Familiarium ac domeſticorum nullus erat, qui principe inpræſentiarùm conſtituto, impudicum vel geſtum effingere, vel verbum expromere auderet: quòd neutrum ſcelus, ſi fortè commiſſum fuiſſet, impunè tranſiret. Rei diuinæ quotidiè intereſſe voluït, quam & ſolenni & magnifico apparatu celebrari fecit. Sermo illius verax & conſtans, grati & honeſti mores, miſericordia in pauperes munifica, ad fœminas omnes verecundia ſingularis, & optimo digna principe. Exequi iuſtitiam, facere iudicium, tueri pacem, ità erat illi familiare, vt principibus alijs non minùs viam monſtraret pro fama, quàm lumen præferret pro exemplo.

Quotidiè auſcultat ſacrum.

Egregiæ virtutes eius.

Cap. 14.

TErtius iam annus erat, ex quo in Apuliam princeps conceſſerat, cùm ecce decreto ſummi Pontificis Crux prædicari cœpit aduersùs Eccleſiæ hoſtes, qui Hieroſolymæ & circuniacentium regionum ſacra tenebant loca. Quæ fama cùm multos Chriſtiani nominis principes, & templorum antiſtites, tum hunc Thuringiæ nobiliſſimum principem, ad tranſmarinam profectionem exciuit. Qui ſuſceptam ab Epiſcopo Hildeſemenſium Crucem non ſtatìm veſti, vt moris eſt, aſſuït, ſed aliquandiù clam vxore ſeruauit, nè illam, priuſquàm iter eſſet ingreſſurus, acerbitate præuij mœroris diutiùs afficeret. Nec tamen latére diù potuit Crux recondita, caſu ab Eliſabeth, dum pro conſuetudine marſupium principis euoluit, reperta. Quam exindè (quia rem, vt erat, animaduerterat) animo conſternatam pius princeps, allegata periclitãtis Eccleſiæ cauſa, blandiſſimè conſolatus eſt. Iter tandèm ingreſſo, Eliſabeth ſociam ſe dies aliquot præbuit, haud dubium quin amore, quo vnicè principem diligebat, incitata. Sed cùm ad poſtremum vtrinquè diſcedendum eſſet, diuinæ charitatis inſtinctu, ad id etiam Rodolpho pincerna, viro ſpectatæ fidei, adhortante, videre licuit, quanto lachrymarum imbre, quàm lugubri vultu ſynceritatem mutui amoris vterque coniugum palàm oſtenderet. Eliſabeth domum reuerſa, velut altera Iudith, depoſitis gloriæ veſtibus, ac viduitatis amictu reſumpto, totam ſe Deo commendauit, eiuſque cultui addixit. Princeps verò poſt confectam proſpero ſucceſſu viam, ad Imperatorem Fridericum in Siciliam peruenit. Abs quo honorificè ſuſceptus, cùm aliquot vrbes cum eodem perluſtrâſſet, febribus repentè laborare cœpit. Quibus in dies magìs ac magìs exardeſcentibus, ad extrema vitæ perductus, cùm ab patriarcha Hieroſolymitano Euchariſtiæ & Vnctionis ſacramenta Chriſtiano more ſuſcepiſſet, ad tertium Idus Septembris deceſſit. Verè pius princeps, & dignus qui non peregrè, ſed domì ſuæ diem ſupremum obire meruiſſet, niſi parui referret, vbì terrarum mortales naturæ concedant, qui mori ſemèl habent. Nuncijs qui rem triſtem perferebant, Thuringiam ingreſſis, prudenti amicorum conſilio prouiſum eſt, nè ab aliquo mortalium, præterquàm Sophia defuncti matre, Eliſabeth viri mortem audiret. Timebatur enim teneritudini muliebri, nè fortè ad præcipitem cuiuſpiam narrationem, animus eius grauiori vulnere sauciaretur, vt ſunt omnia ſubita ad repentinam animorum mutationem efficacia. Sophia nil morata, vbì agentem in arce inuenit Eliſabeth, poſt familiaria ſalutationis verba, ſic eam conuenit: Nè grauatìm accipias, ô filia, ſi quæ principi filio meo acciderint, tibi declarauero. Quibus Eliſabeth auditis, captum eſſe ſuſpicata, reſpondit: Si captus atque in vincula coniectus eſt frater meus, quamprimùm per DEI gratiam & amicorum munificentiam liberabitur. Tum Sophia, Diem, inquit, ſuum obiuit. Perculſa mox graui mœſtitudine ad tam infauſtæ rei nuncium Eliſabeth, conſertis inuicèm manibus, amariſſimè flere cœpit, dicens: Si mortem frater meus obijt, & mihi quoquè poſthàc mundo eiuſque vanitatibus defunctæ, morietur mundus ipſe. Videre tum erat, vt dolorem de morte principis conceptum, augeret deſolatio illuſtris viduæ, cunctiſque inpræſentiarùm conſiſtentibus lachrymas exciret vberrimas.

Accepta Cruce, proficiſcitur contra hoſtes fidei.

Iudith 8. & 9.

In ipſo itinere reddit ſpiritum.

Eius obitus valdè dolet S. Eliſabeth

Cap. 15.

Non

NOn defuit in tempore deſolatæ mulieri diuina conſolatio, quæ deiectum mœrore animum itá refecit confirmauitque, vt & præſentibus malis minimè ſuccumberet, & multo grauioribus, quæ illi poſteà ſuperuenerunt, ſuſtinendis par eſſet. Siquidem paruo pòſt tempore magnates quidam, qui Henrico, defuncti principis fratri, per ætatem ad regendum principatum needùm idoneo authores erant, poſthabito DEI timore, ac publica honeſtate contempta, afflictam Dei famulam grauiùs afflicturi, fortunis omnibus exutam, ceu ignobilem aliquam, arce coëgerunt excedere. Amplexa eſt hanc pro Deo ignominiam Apoſtolorum imitatrix, & martyrum digna purpuris. Nulla in corde libido vindictæ, nullum in ore murmur, nulla in geſtibus indecentia. Lætabatur quidem tacitæ virtutis conſcientia, & fiducia in Deum ſubrecta, etiam forìs pro indignitate ſęuiſſimæ eiectionis, verecunda lachrymis affatìm ora rigantibus. Iamtunc multo præſtantior Prienenſi illo philoſopho ibat, nihil ſecum portans rerum caducarum, quòd nimirùm longè meliora bona, non humeris, ſed animo geſtaret, quæ nec rapinæ eſſent, nec furto proſtantia. Exacta igitur proprijs ædibus, ad inferius oppidum profecta, in cauponulam, quæ miſellæ primùm offerebatur, vnà cum ancillis diuertit, manſitque ibì tantiſpèr, dum noctis medio ſignificari campanæ pulſu diuinas laudes in cœnobio fratrum Minorum audiret. Quò cùm veniſſet, rogauit obnixè fratres, vt hymnum, quem Te Deum laudamus, vocant, decantarent: quò ſemet, non modò patienti, ſed & lęto animo præſentem calamitatem ferre declararet, Apoſtoli vocem pariter & exemplum ſecuta, qui gloriari in tribulationibus, ac Deo gratias agere, & alios docuit, & ipſe inprimìs non omiſit. Cùm autem propter ſæuitiam eorum, qui arci præſidebant, vix vnus aut alter eiectam recipere auderet hoſpitio, fanum ingreſſa deſolata mulier, magnam inibì partem diei conſumpſit. Quò cùm & liberi eius nouo inhumanitatis genere ex arce fuiſſent allati, pari cum matre infortunio conſtringendi, credi poteſt dolori additum eſſe dolorem acceſſione grauiſſima, tum quòd hyems erat, tum quòd ipſa & domicilij & rerum omnium inops, ne tantillum quidem habebat, quo ſe, ancillas, liberoſque vel vnum diem ſuſtentaret. Neceſſitate ergò, quæ legem non habet, coacta, ſacerdotis cuiuſdam hoſpitium precariò, aut mēdicabulo potiùs conſequitur. Vbì cùm non tantùm incommodè, ſed & miſerè degeret, in æmuli cuiuſdam ſui ædes, quæ pro ſpatio commodiores videbantur, iuſſa immigrauit. Sed nec ibì agenti potuit vlla vel commoditas vel quies contingere, quandò & hanc domeſticorum petulans ad inferendas iniurias libido perturbaret, & illam denegatum iuſſæ manſionis ſpatium interciperet. Indè ergò migrans, ac parietibus, qui ſe qualicunque ſepimento à pluuia frigoreque defenderant, valefaciens, ad prius hoſpitium (quandoquidem toto oppido aliud adire minimè dabatur) remeauit, dicens: Parietibus quidem gratias ago, eaſdem hominibus etiam actura libenter, ſi cauſa, cur id facerem, ſubeſſet. Sic filia regis ab altiſſimo diuitiarum culmine deiecta, couſquè paupertatis deuénit, vt ablatis vitæ neceſſarijs, etiam anguſtias ergaſtuli magìs, quàm diuerſorij, non ſine mendicitate adipiſceretur: & quæ pauperum liberos materna pietate tollere ſolebat, ſuos ipſa cogeretur alendi gratia ad alios tranſmittere. In hac tamen rerum difficultate poſita, nihilo erga pauperes minùs afficiebatur, ſubtrahens ſæpiùs genio ſuo, quod illis erogaret.

Diuinitùs cõſolatione afficitur.

Expellitur à ſuis.

Fert animo tranquillo.

Rom. 5.

Barbara quorũdam erga illam inhumanitas.

Ad ſummã inopiam redigitur fœmina tam illuſtris.

Cap. 16.

MIrandis plùs mira ſuccedunt, dum ex omni parte inſignis patientiæ clariſſima documenta ſe produnt. Anus quædam erat, cui Eliſabeth languore pariter & inopia preſſę, multa pietatis beneficia præſtiterat. Fortè ijs duabus, è diuerſo obuiàm ſibi medio itinere factis, qua tranſituris munita erat extantibus via ſilicibus, ob profundioris cœni volutabrum, anicula cedere benefactrici ſuæ dedignata, eam rigido proteruoque impactam occurſu in cœnum deturbat, iacentemque riſu & conuicijs inceſſens abit. Eliſabeth pérlitis plurimo luto veſtibus, adeò miti animo illatam tulit iniuriam, vt exundante lætioris conſcientiæ gaudio, vultum ſerenitate perfuſa ſubriſerit. Verùm is, qui iuxtà eſſe tribulatis conſueuit, famulam ſuam, nè grauiore aduerſitatis mole preſſa deficeret, hoc modo dignatus eſt conſolari: Quadrageſimæ dies aduenerant, & illa conſueto pietatis ſtudio rem diuinam audiens, genibus nitebatur. Vbì expendens diuini ſacrificij inæſtimabile precium, incaleſcentibus paulatìm præcordijs, adeò vehemēti cogitatu ſupra mētis arcem euecta eſt, vt attonitæ ſimilis, inconni-

In cœnum deiecta, fert iucundo animo.

Pſal. 33.

uentibus notabili mora luminibus aram intueri, ab Iſintrude pediſequarum vna ſit adnotata. Abs qua cùm pro fidutia familiaritatis Eliſabeth multis perurgeretur precibus, vt, quidnam cæleſtium rerum ſub attoniti proſpectûs hora vidiſſet, candidè patefaceret, ad poſtremum ait: Non eſt mihi integrum, ô filia, quæ viderim, cuiquam reuelare mortalium. Id tamen ſcias velim, me ſummo refertam gaudio fuiſſe, vtpotè mentis oculo arcana cæleſtia contemplantem. Paulopòſt ad hoſpitiolum reuerſa, cibo perquàm modicè ſumpto, quòd languidiore corpuſculo eſſet, cæteris pauliſpèr exire iuſſis, cùm in ſudorem iret, velutì quieſcendi gratia, in gremium Iſintrudis reclinato capite, ad obiectum parietem oculos cogitabunda defigit. Exiguum temporis medium, cùm eccè ſerenato vultu feſtiuiter admodùm cernitur ſubridere: rurſumque facto parui temporis interuallo, abacta ſerenitate, clauſis genis, fletu madeſcere: iterumque non multo pòſt tempore riſu ſereniore perfundi: quo demùm ceſſante, denuò lachrymis profuſioribus oppleri: eaque viciſſitudine diem in veſperum deducere: prolixiùs tamen ac ſæpiùs ſerenitati, quàm fletui dedita, deniquè hęc verba facere: Ità mî Domine, vt tu eſſe mecum digneris, ità & ego nunquàm abs te ſeparata, tecum manere perſeuerabo. Iſintrudi, quæ hęc omnia diligenter adnotauerat, inſtantiùs poſtulanti, vt, quid rei contemplata fuiſſet, aperiret, quanuìs inuita, aliquandò tamen precibus deuicta, reſpondit: Vidi, inquiens, aperto cęlo conſolatorem meum Chriſtum Ieſum ad me vſque inclinatum: qui animum meum graui tribulationum faſce degrauatum, benigna conſolatione leuauit, refouit, confirmauit. Cuius vt pręſentia ſerenitatem vultûs placidumque riſum præ me ferebam, ità auerſione diſceſſuque ſoluebar in fletum. Quem ille protinùs miſeratus, cùm redire maturâſſet, dicens, Tibíne mecum eſſe libet, vt ipſe tecum volo? reſpondi: Ità mî Domine, vt tu mecum eſſe digneris, ità & ego nunquàm abs te ſeparata, tecum manere perſeuerabo.

Viſio eius ſub ſacrificio.

Variè afficitur ex oblata alia viſione.

Cap. 17.

ERat ſanctæ mulieri matertera, ſanctimonialium præfecta cœnobio: quæ, audita neptis ſuæ calamitate, miſeram ad ſe quamprimùm acciri aduehìque, aduectam ad Babenbergenſis Eccleſiæ Epiſcopum auunculum ipſius, tranſmitti honorificè procurauit. A quo humaniſſimè ſuſcepta, cùm aliquandiù ibidèm egiſſet, cœpit vir prudens, iuxta conſilium Apoſtoli, adoleſcentiorem adhuc viduam matrimonio velle deuincire, ſolicitoq; animo expendere, cuinam potiſſimùm ex principibus eam deſponderet: ob idque ipſam vnà cum pediſequis tantiſpèr ad aliam tranſmiſit arcem, dum maturiùs, quî rem meliùs conficeret ex ſententia, deliberaret. At verò pediſequæ, pari cum domina caſtitatis voto iampridèm obſtrictæ, animaduerſa pręſulis voluntate, queri cum lachrymis cœperunt, magnoperè timentes, ſe antiſtitis decreto contraire non poſſe. Quas confeſtim Eliſabeth, precibus ad Deum fuſis, totaque fiducia in Chriſtum erecta, his verbis confirmauit: Non vos, ô filiæ, timor iſte ſolicitas habeat, quem caſtitatis amore patimini. Confido ego diuinæ protectioni, vt, quod viro ſuperſtite voui, defuncto non amittam, quantunuìs etiam vel authoritas premat, vel potentia terreat, vel amicitia blandiatur. Non mihi patiar auferri ab homine, quod hominis gratia non aſſumpſi. Sed neque vim mihi vllam inferri timeo, quandoquidem taliter adactæ ſemper liberum erit & voluntate diſſentire, & ad dehoneſtandam faciem naſum pręputare. Erectis per hęc verba pediſequarum animis, Epiſcopus quoquè diuino tactus inſtinctu eſt, perſuaſusque vt propoſito ſuperſederet, miſſis actutùm nuncijs, qui aliò concedere iuſſas reducerent. Intereà temporis defuncti principis leuatur è ſepulcro cadauer, nudataque eligantium ſtudio putreſcentibus oſſa carnibus, ac ſcriniolo clauſa, in Turingiam aduehuntur, amicis ac familiaribus adeò reuerenter inſecutis, vt vbicunquè nox illos inter viam ſubſiſtere coëgiſſet, oſſibus in templo collocatis, & vigilias agi, & diuinas laudes celebrari procurauerint, ſingulisque fanis principalibus precioſum periſtroma pro defuncti requie donauerint. Illatis tandèm oſſibus Franconiæ, ac Babenbergo appropinquantibus, Epiſcopus adiuncto ſibi clero, obuiàm ſolenni pompa prodiens, nobilibus aliquot ad ſe vocatis, iubet Dei famulam pariter occurrētem vtrinquè ſtipent, ac nè animis deficiat, cōſolētur. Iamq; ſub oculis collocato, patefactoq; ſcriniolo, Eliſabeth cōſpectis mariti reliquijs, licèt pro affectu dolori cōcedēs, lachrymas tenere minimè potuerit, immortales tamen Deo gratias egit, quòd quem ſuperſtitē pro voto diutiùs habere nequiuerit, ſaltem peregrè, & in Dei opere defuncti, valeat oſſa contueri,

Humaniſſimè accipitur ab Epiſcopo Bambergenſi.

1. Tim. 5.

Oſſa defuncti mariti eius, aduehuntur.

tan-

tangere atque complecti. Mox deindè captato ſecretiore colloquio, nobilibus viris, qui à Sicilia vnà cum oſſibus aduenerant, miſerandam ſuæ calamitatis tragœdiam expoſuit, animosq; eorum pro indignitate tam inſignis iniuriæ ità incendit, vt poſt acceptam publica fide iniunctionem antiſtitis de recuperanda dote, poſt humata Chriſtiano ritu principis oſſa, & exequias funebri pompa celebratas, nō diſtulerint, commēdatam fidei ſuæ illuſtrem viduam, ab acceptis iniurijs in priſtinam dignitatem aſſerturi, Hinricum adoleſcentiorem principem, qui tum rerum potiebatur, conuenire.

Cap. 18.

FVêre autem ex his viri prçſtantiores Rodolphus, Ludolphus, Hartungus & Gualterus. Quorum Rodolphus, vir multa fide & conſtantia prçditus, ità exorſus eſt dicere: Quænam eſt fama de te, princeps inclyte, tam ſiniſtra, quæ triſti nuncio aures noſtras impleuit? Téne hanc fratri gratiam retuliſſe, vt defuncti & vxorem & liberos fortunis omnibus exui, ædibus proprijs exigi, mendicitati deniquè publicæ exponi vel iuſſeris, vel permiſeris? O te miſerum, ac totius generis tui lachrymis deplorandum, qui vel furore proprio, vel inſtinctu alieno tantum admiſeris facinus, quod tibi, quoàd viues, ſcrupulo ſit futurum. Itáne iam honoris, famæ, pietatis rationem adoleſcens habere incipis, vt ſenio tuo timendum magìs, quàm confidendum eſſe videatur? Quid enim per immortalem Deum peccare in te potuit mulier, pacis ac pietatis plena, cuius tibi preces multo quàm Crœſi opes, plus ſunt collaturæ ſalutis, vt contra omnem æquitatem, contraque totius iura naturæ, immeritam domo pelleres, fortuniſque priuares: neque his contentus, etiam liberos eius pari miſeriæ exponeres: quorum etſi minùs ſanguinem, quo te attingunt, miſerabaris, vel ætatem teneram ac imparem ferendis iniurijs debuiſti. Verùm ſcio ego tantum ſcelus non tam tibi, cuius clementiæ exploratam habeo indolem, quàm qui te circunſtant, conſiliarijs tuis aſſcribi debere: qui vt te adigerent à ſanguine tuo degenerare, ipſi humanitatem omnem priùs exuerunt. Dabis veniam mihi, princeps maxime, ſi vehementior iuſto ſum in orando: qui vt principibus aſſentari neſcio, ità eorum vitia pro tempore coarguere non reformido. Impoſitum eſt tibi venenatis maleuolorum perſuaſionibus: vtere nunc conſilio Rodolphi tui: Eliſabeth deintegrò dignitati ſuæ reſtituta, me authore, tibi reconciliabitur, faceſſet inuidia, in obliuionem ibunt offenſæ: deniquè facta pace, ea ferientur amicitiæ fœdera, quæ tam tibi, quàm tuis omnibus ſint & honori futura, & cōmodo. His à Rodolpho peroratis, ingens omnium, qui aderant, admiratio propter eximiam orandi libertatem eſt conſecuta, & princeps ipſe totus in lachrymas reſolutus, nihil minùs velle, tum verbis, tum vultu eſt adnotatus, quàm tanto viro morem non gerere, aſſerens ſe tam perperàm geſtæ rei vehementer pœnitere, facturumque omnia, quæ ipſe facienda ſuaderet.

Nobiles quidam de eius iniurijs cōqueruntur apud mariti ſucceſſorem.

Cap. 19.

QVibus Eliſabeth acceptis, reſpondit nolle ſe arces & oppida poſſidere, curiſque terreni regiminis denuò immergi: petere ea ſibi non grauatè concedi, quæ ad ſe dotis iure pertinebant: ijs ſe liberè vſuram eſſe, & ad ſuam, & ad principis defuncti ſalutem. Quæ res cùm per Rodolphum & cæteros amicos fuiſſet, vt effectui mancipanda, bona fide ſuſcepta, manſit DEI famula aliquantum temporis in arce, humanitatem plurimam reconciliati principis experta: qui eam & pro dignitate honorificè tractari, & pro commoditate ſplendidè ali veſtirique procurauit. At illa verita, nè ad vorum fluentibus vitæ neceſſarijs, (quæ nonnūquàm vel de rapina viantium, vel de oppreſſione pauperum animaduertebat prouenire) & conſcientiæ ſuæ mordacem inquietudinem conſciſceret, & diuina ſe gratia indignam redderet, ex dote, quam recuperare habebat, ſecuriùs victitatura, iterùm populari ſe vitæ ac priſtinæ paupertati ſua ſponte addicit. Quod vbi magnates illi viderunt, quos anteà Rodolphus inuectione merita notauerat, tanta ſunt excandeſcentia permoti, vt ne videre quidem æquis illam animis deinceps poſſent: inſanam, fatuam, ac ſuperſtitioſam clamitātes, ꝙ poſt defunctum principem alteras detrectādo nuptias gauderet, quòd diuitias, honores, voluptates reijceret, quòd religionem cæteris nobilibus inæqualem prçferret. At verò Chriſti ancilla teſtimonio bonæ conſcientiæ prçdita, contumelias, conuicia, ſubſannationes, ſcommata, & cętera id genus alia, adeò conſtanter humiliterq; perpetiebatur, vt etiam gauderet dignam ſe eſſe talia pro Deo, & amore continentiæ frugalitatiſque

Proſperos mundi ſucceſſus ferre nō ſuſtinēs redit ad voluntariam paupertatē.

ſuſti-

ſuſtinere. Erat itaque impijs oſtentui: pijs verò plurimæ venerationi, intãtùm, vt & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanquàm filiam ſub Apoſtolicæ ſedis protectionem aſſumpſerit, aſſumptam Chriſti ſacerdoti Conrado Marpurgenſi commendauerit, commendatæ ſolatium pariter & adhortationem adhibuerit, docueritque eam, propoſitis ſanctorum exemplis, patientiam, caſtitatem, perſeuerantiam ſeruare, ac animo ſępiùs agitare, non eſſe aliud ad beatitudinem conſequendam iter, quàm quod Chriſtus ſanctique omnes indefeſſo labore, vigilantique ſtudio prętriuerunt: ſe non deſerturum eam, quoàd viueret, ſed vt filiam cum omnibus, quæ poſſideret, ſuæ defenſioni vendicatam habiturum: tantummodò pergeret ire, quò cœpiſſet.

Pôtifex maximus eam conſolatur.

Cap. 20.

HIs Eliſabeth ſcriptis mirum in modum confirmata, atque ad vberiorem virtutum frugem incenſa, magiſtrum adit, petitque legitimam ſacri profectûs viam edoceri. Ille nihil moratus, cõtemptum ei ſeculi, caſtigationem carnis, & parſimoniam rerum caducarum, ratione, ſcripturis, & geſtis ſanctorum rebus ità perſuaſit, vt confeſtim ad diuinum illa ſubſidium recurrens, quòd nonnullam in ſe difficultatem obeundæ eiuſce perfectionis experiretur, ſupplici precatu impetrauerit, vt quicquid mundus amat, amplectitur, magni pẽdit, ea deincèps omnia quaſì ſtercora execraretur, reijceret ac omninò nihili putaret: voce etiam apud ancillas teſtata, nunquàm ſibi antehàc tantum cordi fuiſſe diuitias poſſidere, quantum modò libéret eaſdem omni cœno viliores iudicare: liberoſque ſuos iam pari ſe cum cęteris mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè commiſiſſet. Obtrectationes deniquè maleuolorum, & ſuperborum conuicia, ſubſannationes, deſpectum ità pro Deo libenter amplecti, vt ijs etiam oblectari gloriarique & velit, & ſciat. Totis igitur animis ad profectum animata virtutum, poſteaquàm varia benè viuentium expendiſſet inſtituta, poſtremò vt veræ perfectionis auida, cunctis pręferre decreuit paupertatem, cui appendix publicæ mendicitatis cohęreret. Quam perſuaſionem cùm magiſtro impetrandi conſenſûs gratia propoſuiſſet, renuit ille, vt vir prudens, deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulierem minùs deceret, aſſentiri. Perſeuerantem deindè in propoſito, precibuſque lachrymas iungentem, indignabunda ſeueritate compeſcuit. At illa videns rem deſtinatam, qua voluit via, minimè ſucceſſiſſe, aliam eſt non minùs difficilem aggreſſa. Aduenerat dies ſacratiſſimæ Paraſceues, cùm pro Chriſtiano ritu ſacris nudæ tegminibus viſuntur aræ, Eliſabeth ſumpta occaſione & temporis & loci (erat enim in cœnobio fratrum Minorum) ſacellum quoddam vnà cum magiſtro ac nonnullis ex fratribus ingreſſa, poſitis ſuper altare manibus, ſolenni ac magnanima profeſſione renunciat parentibus, liberis, conſanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniquè voluntati propriæ, adnexura etiam eueſtigiò ceſſionem terrenæ poſſeſſionis, niſì magiſter ſagacis vir ingenij, interfatus profitentis verba, nè vlteriùs iretur, effeciſſet. Secuta eſt paulopòſt magiſtrum ad Haſſiæ inſigne oppidum, quod Marpurgum vocant, proficiſcentem. Vbì cùm & æmulorum quorundam adhuc recèns vigeret inuidia, & domicilium illi nouum exædificandum eſſet, rus pauliſpèr ſeceſſit, atrium quoddam collapſi præ vetuſtate ædificij, nè cuiquam ruſticorum oneri eſſet, ingreſſa, ibidèm aliquot dies exegit, coacta ad reſtantis infumibuli parietes frondibus in vmbraculi ſpeciem ſubrectis diſpoſitiſque, velutì quoddam tugurium parare. Vbì manenti fumus, æſtus, venti & imbres non mediocrem moleſtiam afferebant: quam illa placidè ſuſtinens, Deo nihilo ſegniùs gratias agebat.

Mundi perfectum contemptum, à Deo precibus impetrat.

Vult oſtiatìm mendicare victũ, ſed M. Conradus non ſinit.

Obſerua paupertatẽ & patiẽtiã.

Cap. 21.

EXædificato intereà temporis intra vrbem expedito magìs, quàm ſumptuoſo domicilio, reuerſa ibidèm famulari Deo in omni ſanctitate cœpit, conſtructumque à ſe quondàm xenodochium crebrò inuiſere, ac Chriſti membra quibus poterat fouere ſolatijs. Quanquàm autem in cõmune pauperibus, prout facultas ſuppetebat, eleemoſynas largiebatur, delectum tamen eorũ, quos xenodochij domicilio donaret, perquàm diligentem agebat: ijs potiſſimùm aſſumptis, qui vel Chriſtianæ religionis ſtudio cęteris excellerent, vel magìs valetudinarij eſſent. E quibus deſpicatiſſimos quoſque menſæ propriæ crebrò adhibentem cùm magiſter ruſticitatis argueret, illa reſpondit: Orare plurimùm, id æquo ferret animo. Se quidem reminiſci deliciarum, quas fuiſſet aliquandiù ſectata: decere iam ſtrictiorem pręferre vitam. Scire, contrarijs ſolere curari contraria, & ſplendorem veterum conuiuiorum, pręſenti pauperum ſqualore emẽdari ſuſtollique.

Nota quos ſuæ menſæ adhibuerit conuiuas.

liq́ue. Sibi talium conuiuarum pręſentia & faſtidium nullum generari, & gratiam numinis augeri. Cernens igitur prudens magiſter, totam illam niſu per pietatis opera ad celſitudinem ſanctæ perfectionis contendere, curandum magnoperè putauit, nè quid huic intentioni vel abeſſet vtile, vel adeſſet inutile. Proindè expendens, quanto ſit impedimento ſpirituali vitæ, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites Iſintrudem & Gutam, quarũ pręter cęteras ſingulari tenebatur amore, quamprimùm ademit. Teſtes ſunt lachrymæ vtrinq; profuſæ, quid & charitatis habuerint iunctæ, & doloris ſenſerint ſeparatæ. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad ſublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum eſſet factura certiſſimum. Ergò geminæ familiaritatis deſtituta ſolatio, & quidem gratiſſimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndiquè flumen, altiùs excreſcit, diſcitq; supernè depoſcere, quicquid minùs infrà conſequi permittebatur. Conuictus illi poſthàc cũ ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibus, olera & legumina, ſępenumerò ob egeſtatem aqua duntaxàt, ſine alio gulæ iritamento, percocta, ac interdùm, cùm ipſa coquinariam exerceret, per negligentiam ſemiuſtulata. Ob quod ab ancillis etiam caſtigari verbis auſteriuſculis minimè grauabatur. Nacta verò lautius aliquod eduliũ, defraudato proprio genio, id pauperibus apud ſe domì detentis erogabat. Veſtem ab magiſtro accepit colore natiuo, textu ruſtico, valore admodùm vili, abiectoque. Palliũ, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, aſſuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasq; veſtium partes reſarciri ferebat diſcoloribus vilium panniculorũ reciſamentis, quibus & ipſa frequenter parietum vitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum vel aliarum partium per ſe ſi quandò reficeret, quòd eiuſce artis foret imperita, non tam refeciſſe, quàm obſtruxiſſe, dici rectè poterat.

M. Conradus eã egregiè exercet.

Victus eius.

Veſtis & pallium.

Cap. 22.

Lanicio filando, quia lino neſciebat, operam dabat. Indè victum quæſtuaria procurabat, cunctis regum delicijs longè gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, vt etiam infirma lectoq; decumbẽs, adhibita colo neret. Qua per ancillarũ aliquam è manibus rapta, quò infirmiori corpuſculo parceret, nè penitùs ociaretur, operi futuro proſpiciens, lanam vel carptim pectebat, vel floccis hincindè collectis, ſcobem ſordidiuſculam euellebat eiectabatq;, remiſſo interdùm ijs, quorũ operi vacabat, precio, quod vel needùm meruerat, vel mereri quamprimùm poſſe diffidebat, nè qd plus iuſto poſſideret. Hac in paupertate degẽtem, miſſus ex Hungaria Comes quidã non ſine vehemẽti ſtupore inuenit, tentauitque reducere ad opes natalis ſoli, affirmans eo ſe nomine illinc miſſum à patre. Illum audito, quàm infeliciter filiã, mariti viduata ſolatio, ageret, nequiuiſſe diutiùs legationẽ differre. Flagitare proindè, paterna vota in pectus admittat, ſeq; honorificè, vndè ſit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam regis lanicio deditam, amictu ſqualidam, facie deformem, intra argilloſos fumoſarũ ædium parietes inueniri. Aliam eſſe conditionẽ nobilium, aliam popularium. Singula pro ſui dignitate locis ſuis conſtitui, decorum eſſe, ac minimè à virtute abhorrere. Cùm his verbis nihil omninò moueretur Eliſabeth, diceretq; ſe ità vt erat permanſurã, ac Deo famulaturam, Comes infecto negocio in Hũgariam eſt reuerſus. Cęterùm magna illi comitas, ac multa beneuolẽtia erat domì cum ancillis agenti, intãtùm vt parem ſe ipſis, licèt ignobilibus & egenis, faceret ac reputari vellet: depoſitaq; dominæ appellatione, nollet niſì ꝓprio nomine, ad inſtar popularis fœminę, vocari: deniq; coquinariã cum ijs factitaret, ciboſq; vnà ex paropſide ſumeret, iuſſis pariter accumbere. Quam dignationẽ vni earũ plurimũ admiranti, dicentiq;, Tu quidẽ, ô Dei famula, tuum in nobis meritũ accumulãdo, periculum noſtrũ haudquaq̃ animaduertis, quibus, ꝙ tanta tuî dignatione donamur, obrepere tumore aliquo peſtis ſuperbiæ pọteſt, reſpõdit: Quandò grauaris adhibita menſæ noſtræ iũcto mihi latere diſcũbere, en gremiũ tibi meũ expanditur, quo in iamiam te & accumbere & veſci oportebit. Statimq; vt ità fieret, effecit. Hanc morũ comitatẽ mira decorabat ſermonis gratia, quã & in ancillis excolebat. Si qd ea p̃ſente diceretur, quod aut vanitatẽ redoleret, aut indignationẽ iram've repręſentaret, id ꝓperè ac benignè his verbis caſtigabat: Vbì modò Dominus, qui ſuam de ſe loquentibus exhibere præſentiam hauddubiè promiſit?

Victũ lanificio ſibi parat.

Nõ vult redire in patriã, paupertatẽ cunctis opibus anteponens.

Cap. 23.

Pauperũ ædes cũ ancillis inuiſenti (quod crebrò faciebat) ſemper aliqua comes ibat, varij generis edulia deferẽs: quibus illa inter egenos manu ſua diſtributis, mox eo-

Benignitas in pauperes.

 rum

rum veſtes,lectos,lodices diſpiciebat,& deficientia,ſi facultas eſſet,extemplò prębebat.
Sin minùs,diſtractis celeriter aureis anulis,ac ſericis paniculis in nummos redactis,can-
didè ſupplebat, nihil eo in officio magìs curans,quàm nè quid edulij, cuius quiſq; deſi-
Miraculũ. derio tenebatur, deeſſet: adeò vt piſcem flagitanti obſecutura, inuocato Chriſto, cùm
è puteo piſcibus vacuo hauriret aquam, & piſcem pariter ceperit, quo pauperis deſide-
Celat miracula ſua. rium eſuriemq; ſedauit. Creditur ſimilia ſæpenumerò feciſſe, quæ tamen humilitatis
gratia tegere ſilentio,quàm prodere,mâluit. Orphano cuidam puero,qui paralyſi & hę-
morrhoide laborabat, ità ſedula domì detento miniſtrauit, vt ſexiès illum noctù, & ali-
Officia ſingularis humilitatis & charitatis. quandò crebriùs ſuis ipſa manibus ad excernendum deferret,ſordesq; fœdato deterge-
ret. Quo demùm in humanis eſſe deſinente, virginem lepra contaminatam,latenter in
demortui locum ſuffecit. Cui tanta cum humilitate inſeruiuit,vt non modò cibum ipſi
prębeteret,lectum excuteret,aquam lauandæ pręparaset: verumetiam ad excalceandos
pedes detrahendosq; ſocculos,pauimẽto tenùs ſemet regina demitteret. Quod vbì ma-
giſter reſciuit,ilicò leproſam amoueri pręcepit. Neq; ſic quidem infracta ſanctæ mulie-
ris ſedulitas,officio pietatis abſtinuit: Puerum quendam capite depilem,ſcabie & pſoris
horridum aſſumendo: cui per ſtudium lauandi vngendiq; adeò conſtanter famulata eſt,
vt, quod per artẽ, cuius ignara fuit, impéndere nequibat, per fidei feruorem vt impén-
deret, ſit conſecuta. Paropſides,ollas,& cętera coquinaria vaſa inſigni humilitate fre-
quenter abluebat,emiſſis interdùm ancillis curandi cuiuſpiam negocij cauſa,quô libe-
riùs propriæ abiectioni vacaret, ità vt reuerſis vel diluere, vel diluiſſe depręhenderetur.
Matris anima defunctæ,ei apparet. Extinctæ matris vmbra noctù dormienti viſa eſt obuerſari,lugubriq; vultu ac flexis po-
plitibus orare,ſuî quamprimùm miſereretur. Ob vitam enim negligentiùs actam,igne
ſe pœnas ſoluere: moxq; hoc viſo expergefactæ, ac poſt effuſas ad Deum preces lachry-
masque, denuò in ſoporem depreſſę iterùm apparére,ac immortales gratias agere pro
matura liberatione: dicereq; tanti apud Deum preces eius reputari,vt tam vita functis,
quàm ijs,qui adhuc ſupereſſent,ſubuenire auxilio poſſint.

Cap. 24.

SAtìs iam quidem,quantam defunctæ opem precando tulerit,declaratum eſt: quàm
verò viuenti quoq; ſimili officio profuerit, ſupereſt vt probetur. Venerat matrona
quędam nobilis ad illam inuiſendi gratia,adducto ſecum adoleſcẽte,quẽ veſtis compta
& incompti mores,ſeculari pṙsùs eſſe animo haud obſcurè prodebãt. Ad quẽ Eliſabeth:
Quid tu,inquit,ô adoleſcens tam inſigniter & veſte & moribus ſecularẽ pręfers animũ,
quẽ magìs Deo tuo prona ſeruitute iam olìm dedicatũ oportuit? Eſt(ait adoleſcens)hei
mihi,ità vt dicis,ô domina: ſed oro te plurimùm,pro me Deũ precari digneris,quô mihi
bonũ,quod proponis,& incipiendi & perficiendi donetur gratia. Mox illa: Itáne,inquit,
ſeriò petis,vt pro te Deũ rogem? Peto,ait ille,ſeriò intimeq;. Statìm illa: Oportet,inqt,te
itidem facere,precesq; meas tuis iuuare. Quo perſuaſo,itũ eſt, ac vtrinq; oratũ loco ſa-
Obſerua mirabilẽ vim precũ eius. tìs cõgruenti. Iamq; nõnihil moræ interceſſerat,cùm eccè adoleſcẽs clamare occœpit:
Iamiam,ô domina,precari deſiſte. Incendor enim ità tuarũ feruore precum,vt ferre vix
queam. Tum illa vehemẽtiùs orationi inſtare,acriore mẽtis anniſu Deo propinquare. At
ille ſemet intẽtiùs inflãmari ſentiẽs, viribusq; paulatìm deſtitui, toto iã corpore in ſu-
dorẽ eũte, atq; crebri vaporis nebulã paſsìm exhalãte,clamat altiore voce, diſiectis præ
laſſitudine brachijs,genibusq; ad ruinã ſubſidentibus: Ceſſa,ô domina,ceſſa: qa vaſtiſſi-
mo ſupplicationis tuæ incẽdio pręcordia mea & ipſę medullæ depaſcuntur. Defectũ ità
iuuenẽ duæ cõfeſtim ex pediſequis,ſimulq; matrona pauloantè memorata mediũ corri-
piunt,& nè caſu repentino eliderctur,ſuſtentãt,feruorẽ eius intenſiſſimũ,& calidiſſimo
perfuſa mẽbra ſudore,vix tactu manuũ pati volẽtes. Tãdèm nihilo ſegniùs orare perſe-
uerantẽ,anhelus iuuenis q̃ potuit altiſſima voce ſępiùs inclamat,dicẽs: Oro te ꝑ Ieſum,
vt cœpto munere iamiã ſuperſedeas,nè me precibus infauſtè mori cogas,quẽ vitæ me-
liori feliciter deſtinâſti. Cõfeſtìm igitur vt Eliſabeth precãdi ſtudiũ remiſit,remiſſo pari-
ter calore, iuuenis eſt velociſſimè refrigeratus, aſſumpturũ ſeſe maturiùs Frãciſci Aſſi-
ſiatis inſtitutũ pollicitus: quod & nõ multo pòſt tẽpore aſſumpſit, aſſumptũ coluit, cul-
tum viriliter cõſummauit. Hac precãdi cõſuetudine Dei famulã multis hominum ſaluti
fuiſſe,celebri memoriæ proditum eſt.

Cap. 25.

CAeterùm magiſtri & amicorũ induſtria ac ſolicitudine, receptam à principe dotis
nomine pecuniã,neq; terræ infodit,vt timida: neq; arcîs incluſit,vt auara: ſed ma-
gìs

gis apud Chriſtum diuini ſpe fœnoris collocatura,miſſis circunquaq; nūcijs,iubet pauperes quoſcunq; ad diē conſtitutū adeſſe,aſſignato pariter loco,nè qs eius ignoratione comparére nō poſſet. Cōgregata igitur ad diē eſt incredibilis multitudo vtriuſq; ſexûs, vt nunq̃ maiore numero per Haſſiam & Turingiam cōuentus inopum viſus eſſe credatur. Videre tum erat varia genera pauperū & incommodorū, ac veluti quendā deuictis hoſtibus exercitū,accipiēdi ſtipendij gratia ad imperatorē cōueniſſe.Pręfecerat aūt Eliſabeth vniuerſo cœtui viros quoſdā ac mulieres,q ſingulis ordine deſidére iuſſis,tumultuantes & quietis impatiētes cōpeſcerent, adiecta publicę confuſionis pœna, id eſt,dehoneſtamēto detondēdi capilli, ſi quiſpiā (vt eſt auiditas incōditæ plebis) deſerto,quem occupandū accepiſſet,loco,vel alijs negociū exhibere,vel ſecundò ſtipem percipere adnotaretur. Aderat etiamnùm huic ſpectaculo aliorū hoīm ingens turba,quos rei nouitas ad videndū exciuerat. Ibat ergò pientiſſima pauperū cōſolatrix in medio tātæ multitudinis, lęto placidoq; vultu per ſingulos pecuniā diſtribuēs, vt eius iuſtitia, tā inſigni diſſipata pręconio,in memoriam duraret ſempiternā. Ità paucis horis erogauit circiter quingētas argēti minas. Quo tempore puella quędā capillamēto pulcherrimo paſſoq;, vt p̄uaricatrix ſupradictæ legis,pręſentatur accuſaturque.Cui vt quamprimùm detonderetur capillus,Eliſabeth pręcepit. Quo ſtatìm effecto, cùm in lachrymas puella prorumperet vberrimas, aderāt q dicerēt,nihil pręuaricatā eſſe iuuēculam: proindè immeritò affectam iniuria:veniſſe illā ſororis inuiſendæ,nō ſtipis accipiendæ, gratia. Ad quos Dei famula:Benè habet,inqt: nihil damni puella fecit:at magìs detrimēto capillorū lucrum animæ factura,deincèps nequaq̃ choreis ſe immiſcebit. Moxq; accitam interrogauit,an vnq̃ ſanctioris vitæ, Deoq; ſeruiēdi habuerit voluntatē. Cui puella: Olìm,ait, votū ſuſcepiſſem ad emēdatioris formā inſtituti,ſi me capillamēti venuſtas nō retraxiſſet.Et ego(inqt Eliſabeth)hoc magìs gratulor tuorū detōſioni capillorū,quo liquidiùs peruideo me tibi magnū ſalutis ademiſſe diſpendiū,nō plùs gratulatura filio meo,ſi illū ad Romani faſces imperij prouehi cōtigiſſet. Statimq; aſſumptā puellā, dato humiliori habitu,intulit xenodochio,illatæq; miniſtrādi munus, quoàd viueret, exequendū cōmiſit. Cęterùm remeantibus vndè venerāt,pauperibus,Deumq; magnificè collaudātibus, cōtigit nō paucos languoribus & defectu viriū pręperitos, remanere noctem vnā, paſſimq; per xenodochij angulos iacere. Quos miſerata Dei famula,pręcepit actutū, calis & titionibus lōgo ordine cōcinnatis focū ſuccendi,paupetibusq; cōmodè adhibitis,panes ſingulatìm & ſenos nummos diſtribui, quorundam etiā pedes lauari,vngique. Tum repletis ingenti lætitia pectoribus,omnis ille cœtus ſublimi cantu perſonare cœpit: cui ſancta mulier & animi & vultûs hilaritate non minimùm eſt gratulata.

Ingens ad eam cōfluit inopū numerus.

Magnā pecuniæ vim illis diſtribuit.

Cap. 26.

CVm aūt reſiduum pecunię,vndè ſemet ſuſtentare habebat,ſimili pauperibus largitate diſtribuere pergeret,ꝙ cor ipſius vehemēter ad inopes dilatatū eſſet: Magiſter futuræ neceſſitati proſpiciens inhibuit, aſſociatis ei fœminis ſeueriuſculis,quæ & facta illius moroſiùs obſeruarēt,& dictis nō audientē,hoc eſt,egenis vltrà,q̃ licebat,aliqd erogâſſe compertā,deferrēt.Delata verò,cōfeſtìm comparére iubebatur,& verbis & plagis caſtigāda,ità vt etiā alapis eam vapulare aliquotiès cōtigerit:quas illa ob recordationem Dominicæ paſſionis perpeti admodùm gaudebat. Iuſſa dehinc ſingulos duntaxàt nummos ſingulis dare pauperibus, ità paruit magiſtro, vt nihilo remiſſiùs miſericordi obſequeretur animo,dum inter plurimos ſingulatìm erogabat,quod nō licebat in pauciores.Quo cōperto,magiſter ad votū minùs parēti,nummorū erogationē prorsùs interdicit, panū verò p̄mittit: quos & ipſos profuſiùs diſtribui cœptos,ad minutiora fruſta reſtrinxit,cùm priùs integri largirentur.Ità mira viciſſitudine & exercebatur obediētia,& miſericordia p̄uocabatur. Siquandò eleemoſynis erogādis penitùs ſuperſedere,lepraq; cōtactos, aut alio morbo fœdatos vel nō recipere, vel receptos miſſos facere iubebatur, videre mirū fuit,vt ſingulari miſerationis affectu diſcruciata,etiā forìs languidiorē corporis habitū pręferret. Timebat nimirùm prudens magiſter teneritudini fœmineæ,nè fortè attactu & deoſculatione putidiſſimorū vlcerū(ad quod opus miro ac ſtupendo deſiderio ferebatur)in morbū aliquē incideret.Quibus verò miſericordiæ operibus interdictū ei nihil eſſet,ità ijs diligentiſſimā nauabat operā,vt cùm in xenodochio,adiuuātibus ancillis,infirmiores lauaret, mundatis lectos excuteret,atq; in ijs reclinatos,lodicibus ac ſtratis operiret,frequētiſſimè diceret:Quàm benè feliciterq; nobiſcū agitur,qui-

Dū vult oīa effundere in pauperes, p̄hibetur à Magiſtro Conrado.

Obſerua extremiam eius virtutē & p̄fectionē.

latimq; inualeſcẽte virium defectione, lecto decubuit, animo tamen ſemper cęleſtibus bonis intento, atq; in amore Chriſti ardente. Aſſidebat aliquãdò iacẽti ancilla vna, cùm ecce prętor infirmantium morem, audit illam dulciſſimo cantu perſonare, atq; ad numeros muſicos veluti cygneam vocẽ artifici modulatione inflectere: tum poſt aliquantulum morę, auerſam dicere: Vbi es, dilecta filia? Et ancilla: En, inquit, ego adſum. Subiunxitque: O quàm dulci concentu aures meas demulſiſti, domina pientiſſima. Mox Eliſabeth: Túne, ait, cãtum meum audîſti? Statìm ancilla: Etiam, inquit, audiui, & quidem lętiſſima. Cui Dei famula: Auicula, ait, cęlitùs demiſſa, inter me & parietẽ deſederat, tanta mihi ſuauitate per varia cantilenarum diſcrimina diuinum pręcinẽs melos, vt quamuìs infirmo corpuſculo, nõ potuerim me cõtinere, quin & ipſa concinerẽ pro viribus. Ante diem tertium obitûs, vendicatura ſibimet ſecretum, iubet oẽs cubiculo excedere, qui ad ipſam viſendi gratia conuenerãt, arceriq; foribus quoſcunq; admitti petentes. Interrogata cur id faceret, Volo, inquit, tumultûs externi vacua, meminiſſe iudicis mei, terribiliſq; cenſuræ, quam perbreuì habeo ſubire. Pridiè, quàm decederet, magiſtro, qui pauloantè conualuẽrat, culpas integerrimè confeſſa, Chriſtum in pauperibus teſtamẽto reliquit hęredem, vilem duntaxàt tunicã excipiens, in qua ſepeliri poſtulauit: vt iamtunc nihil minùs, quàm de funeris cura & exequiarũ pompa cogitâſſe credatur. Paucis pòſt horis Euchariſtiæ ſacramẽto refecta, oleoq; ſacro peruncta, reliquum diei ac noctis medium tanto feruore ſpiritûs exegit, vt indubijs argumentis proderet Chriſtũ hoſpitem & pro deſiderio excepiſſe, & pro amore exceptum tenere. Colloquebatur cum aſſidẽtibus de ſanctiſſimis rebus, quas vel in concionibus audiẽrat, vel inſtinctu diuino didicerat: ad poſtremum ſubtexens, vt Chriſtus Mariam & Martham ſuper obitu fratris mœrentes, inuiſerit, vt fuerit benignè cõſolatus, vt ijs animum firma pollicitatione fecerit, vt pariter ad ſepulcrum iẽrit, vt deniq; lachrymas intimæ veriſſimęq; compaſſionis indices profuderit. Hoc loco veluti profundam rei pulcherrimæ diſputationem ingreſſa, cum ſtupore & admiratione pręſentium, de ijs Chriſti lachrymis tam viua, tam aculeata, tam flammea, tamq; ad imum ſpiritum penetrantia verba fecit, vt omnibus penitiſſimè compunctis, lachrymas exciuerit, vtpotè dolẽtes diſparari ſe ab ea, quam intimo diligebant affectu. Ad quos Eliſabeth cõuerſa: Nolite, ait, ô Chriſtigenæ ſuper me flere: magìs aũt ſuper voſmet fletu madeſcite. Nec aliud locuta, melos ſuauiſſimum ſine labiorum motu aliquo proferre auditur: ſciſcitantibuſq; qui aderant, quid ea cantilena ſibi vellet, reſpondit: Pręcinentibus mihi, qua potui facultate, concinẽdi vicarium munus adiunxi, quos mirum ſi nõ audiſtis. Quibus verbis, creditum fuit, Angelos, qui paulò mox egreſſuram carnis ergaſtulo animam opperiebantur, cæleſti perſonuiſſe harmonia, eaque infirmam, vt concineret, excitâſſe.

En vt eam Dominus mirificè cõſolatur.

Munit ſe ſub mortẽ Eccleſiæ ſacramentis.

Ioan. 11.

Audit cæleſtes melodias, pariter ipſa cantans.

Cap. 29.

APpetente iam noctis medio, circunſedentes intuita: Quid, inquit, facturi eſſemus, ſi ſemet nobis humani generis inimicus repręſentaret? Nec mora: fidentiſſima voce veluti abigendo conſpectum horribili ſimulacro diabolum, exclamat: Fuge miſer, fuge infelix. Imminente morte: Hęc eſt, ait, hora virginei & immaculati partûs, admonens nos commentari debere aliquid de Ieſu puello candidiſſimo, quemadmodùm hyeme, noctù, atq; alienis in ædibus ſit natus, pannis inuolutus, collocatus in pręſepio, à paſtoribus inuentus, ſtella proditus, deniq; à Chaldęis adoratus. Hęc enim ſunt noſtræ ſalutis veneranda myſteria, locupletiſſima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota ſpei noſtræ ratio viget, fides proficit, charitas ardet. De his (rogo) diſputemus, ac dulciter cõferamus. Inter hęc verba, veluti quiete placida obdormiret, ſanctiſſima Dei famula, capite paululùm labante, deceſſit. Diſſipato in vulgus obitu, mirũ eſt, quanta ad exequias eius monachorum, clericorum, ac pauperũ multitudo confluxerit. E quibus inopes adeò lugubri ſqualore clamoſoq; eiulatu pręſentiũ oculos & aures impleuerũt, vt omnibus ferè lachrymas excuſſerint: teſtati matrẽ ſe pientiſſimã, vnicumq; ac ſingulare paupertatis ſuæ in terris perfugium amiſiſſe: nihil iam ſibi reſiduum ſpei eſſe, neſciẽtibus ad quem eant, ſolatiũ egeſtatis inuenturi. Portò ad quartũ vſq; diem ſacratiſſimi corpuſculi prorogata humatio eſt, id exigente frequentiſſimo deuotæ plebis concurſu. Nec erãt horrori viſentibus caput, ora, manus, omninò retecta: cùm in ijs, pręter pallorem, nihil prorsùs neq; triſte, neq; ſqualidũ appareret. Priſtina carnis teneritudo, & ad leniſſimum quenq; contactum facilè cedens perſeuerabat. Videre tum erat, vt certatìm aduolãtes,

Fidenter abigit diabolum.

Suauiſſimè obdormit in Domino

pro ſe quiſq; reliquiarum aliquid, vel de capillamēto nudi verticis, vel de vnguium prę-ſegminibus, vel de mamillarum papillis, vel de auricularum ſummitatibus, vel de lacinijs abiectæ viliſque tunicæ decerpere, & (quod audacius erat) pręſecare feſtinarent: adeptasque portiunculas maximi putarent, ſæpiusque deoſculatas reuerenter aſſeruarent. Prætereà gratiſſimus odor nares omnium imbuebat, nihilque omninò vel minimi fœtoris ſub tanti ſpatio temporis à quoquam percipiebatur: veluti ſi pro hominis cadauere (cuius eſt proprium, mephitim exhalare) omnium theſaurus aromatū, ac ſuauiſſimè ſpirantia adeſſent myrothecia. Quarto demùm die, peracta ſolēniſſimo ritu celebratione rei diuinæ, pręſentibus cœnobitarum pręſtantiſſimis patribus, clerique ac populi ingenti caterua, in ſacello xenodochij vicino, precioſum corpuſculum perquàm honorificè ſepultum eſt. Deceſſit anno religionis noſtræ milleſimo, ducenteſimo triceſimo-primo, tertiodecimo Calendas Decembris.

Ex defunctæ corpore manat odor gratiſſimus.

Mephitis, terræ pu-tor eſt.

Cap. 30.

Miracula ad monumentū eius.

COepit aūt mox theſaurus ille quamplurimis coruſcare miraculis, & rebus ipſis declarare, quàm mirabilis ſit Deus in ſanctis ſuis: adeò vt ſedecim mortuos ad vitā excitâſſe, leproſis munditiem, ſurdis auditum, mutis loquēdi facultatem, claudis greſſum, cęcis viſum, miſeris & calamitoſis ſolatium contuliſſe famatiſſimè prędicetur. Quæ oīa Siffridus Moguntinus antiſtes, probatiſſimis documentis confirmata, Pontifici Maximo Gregorio nono tranſmiſit. Qui communicato cum patribus conſilio, poſt diligentiſſimam tantæ rei diſcuſſionem, pręſentibus Hieroſolymæ & Antiochiæ Patriarchis, multisq; Epiſcoporum, Peruſiæ in cœnobio fratrum Prędicatorum ſexto Calendas Iunias, qui dies reuerendiſſimæ Pentecoſtes erat, poſt luſtrationem ſolenni more apparatuq; magnifico peractam, inter cęremonias ſacrorum, beatiſſimam Eliſabeth quarto, poſtquàm deceſſerat, anno in diuarum retulit numerum: exædificatamq; ibidèm aram, eius honori dedicauit, dedicatā ornauit, ornatam Pontificio more dotauit. Quibus honorificè tractatis, ac fama rei per Alemaniam celeberrimè diuulgata, Siffridus antiſtes, cum ingenti populorū gaudio, leuandis è ſepulcro ſanctiſſimis oſſibus diem conſtituit, citatis ſimul aliarum Eccleſiarū pręfectis. Quo die incredibile dictu eſt, quanta Marpurgum multitudo cōuenerit vtriuſq; ſexus, ordinum & ſtatuum diuerſiſſimorum. Pręſentibus igitur Imperatore Frederico, auream coronā ſanctis reliquijs dicante, cum honorificentiſſimo inferiorum principum cœtu, Moguntino, Colonienſi ac Bremenſi Epiſcopis, necnon alijs plurimis templorū cœnobiorumq; pręſidibus, effoſſo tumulo, ſanctiſſima leuantur oſſa. Neq; verò continuò, cęterorum cadauerum more, horrendi fœtoris exhalatio, ſed tanquàm recluſa precioſiſſimorū aromatum theca, gratiſſimus odor egreſſus, oīm, qui aderant, & nares imbuit, & animos ingenti gaudio perfudit. Impoſita mox capſæ plumbeę, ſigillis Epiſcoporū obſignatę, per medium populi, inenarrabili deſiderio pręſtolantis, magnificentiſſima pompa circunferuntur. Poſtridiè patefacta iuſſu antiſtitum capſa, comperiuntur (viſu mirabile) benigniſſimæ miſeratricis oſſa pręter naturam non parùm olei exudâſſe, guttatimq; ſub oculis omni ex parte eiectare: quo perlitis quorumuis infirmorū artubus, optata pro voto ſanitas tam velociter, quàm feliciter conferebatur. Cęterùm conſtat monachum quendam Ciſtertienſem, contacto diu ę Eliſabeth ſepulcro, priuſquàm oſſa eximerentur, a bacto turbidiſſimi cordis morbo, quo per quadraginta annos miſerè diſcruciatus fuerat, pleno munere cōualuiſſe, & quidem ſuoipſius teſtimonio, quod etiā iureiurando cōfirmauit. Liquet etiamnùm alterū, tam genere quàm Eccleſiaſtica dignitate ſublimem, ſub idē tempus ſimili acceſſu tactuque, libidinoſiſſimas affectiones atq; nequitias, q̄bus nō paruo tēpore ſubiacuit, multis cum lachrymis excuſſiſſe: vt idem ipſe, magiſtro ſupradicto dum peccata cōfitetur, reuelauit.

Aſſcribitur Sanctorum catalogo.

Ei⁹ oſſa honorificētiſſimè eleuantur.

Spirāt odorem ſuauiſſimum.

Oleū exudant.

Eius olei miracula.

Cap. 31.

DE multis verò miraculis, quæ pòſt per famulam ſuam Deus operari dignatus eſt, hęc ad nos conſtanti veritate peruenerunt. Inprimis memorię proditum eſt, Henrico Ciſtertienſi monacho, dies noctesq; grauiſſimis doloribus vexato, ità vt eiulatu clamoribusq; fratres oēs ad compaſſionē moueret, noctù fœminā candida veſte apparentem ſuaſiſſe, votū diuæ nuncuparet Eliſabeth, ſi conſequi ſanitatē deſideraret: omittēti inſecuta nocte itidèm apparuiſſe, idemq; dixiſſe. Illū, quādò Abbas Priorq; cœnobio abeſſent, cōſulto ſeniore, votū nūcupâſſe, atq; ſequēti nocte cōparēte iterùm p̄dicta fœmina, ſignumq; Crucis edēte, conualuiſſe ꝓtinùs. Reuerſis deindè patribus rem, quę acciderat,

Per viſum ſanat miſerrimè vexatum.

derat, miraculo quidem fuiſſe: voti verò nuncupationem non admodùm probatam, ꝙ dicerent, ſolere ſæpè monachos cacodæmonum illuſione ad malum ſub ſpecie boni ꝑmoueri: maximè, cùm nulli monachorũ ſua ſponte vouere ſit integrũ. proindè melius ac ſecurius videri, ſi peccatorũ confeſſione facta, animã Deo, corpus cœnobio cõcrederet. Quartò dehinc fœminã eandẽ ceſſatori viſam dixiſſe, quãdò implere, quod ſuſcepiſſet, votũ intermitteret, in priſtinã eſſe recaſurũ infirmitatẽ, atq;, vt anteà, tãtiſpèr exagitandũ, quoàd in animum ſoluere debitũ induceret. Quas minas effectu miſero eueſtigiò ſequẽte, monachũ, facta ſibi poteſtate, ad iter accinctũ, extemplò ità cõualuiſſe, vt perſoluto gnauiter voto, nihil tale vnquàm poſteà ſit expertus. Conſtat etiã, puellę cuidam è Moguntino territorio poculũ petenti, cùm à porrigente diceretur, Accipe vt diabolum imbibas: protinùs immiſſum eſſe cacodæmonẽ. Illam, intumeſcente vehementer vtero, exclamâſſe, flãmigerantem ſibi per fauces trãſmiſſum titionẽ, miſeriſq; ac inconditis geſtibus viſentes partìm perterrefacere, partìm ad lachrymas ꝑmouere: atque ità per bienniũ vexatione durante, demũ ſarcophago diuę Eliſabeth pręſentatã, cũ paululùm ibidèm panis ac vndę ſacrę inſumpſiſſet, cõfeſtìm recepta mente, exactoq; nequã ſpiritu, cunctis qui aderãt ſtupentibus, ad ſanitatẽ rediuiſſe. Notũ etiã apprimè eſt, Theodorico Traiectenſis diœceſis incolę, contractã ac prorsùs inutilẽ ad humanos vſus manum habẽti, qui bìs diuã Eliſabeth inuiſerat, minimè tamen voti cõpos effectus, cũ tertiò plena fide iter eſſet ingreſſus, occurriſſe virũ ætate ſenili, reuerendo vultu, facundia prõpta, ac quò tẽderet interrogâſſe. Cumq; ille, Marpurgum ad celeberrimã diuę Eliſabeth tumbã, reſpondiſſet: data mox benedictione, ſubieciſſe, vt conſequendę ſalutis certus pergeret, manumq; foueę ſepulcrali penitiùs inferret, atq; deincèps diuũ quoq; Nicolaum honore proſequeretur: pręterea imprudẽtes nominâſſe eos, qui perquiſitis ſanctorum reliquijs, votiſq; pro more Chriſtiano ſolutis, ſtatìm diſcederẽt: cùm perſeuérans in precibus ardor, fideſque Deo & ſanctis maximè placeret: atq; his dictis, euanuiſſe. Illũ eiuſcemodi verbis audientẽ, immiſſa tumbę manu, perꝗ celeriter curatũ fuiſſe.

Dæmoniaca ſanatur.

Contracta manus ilico curatur.

Cap. 32.

CElebre quoq; admodùm eſt, Hermannũ ex Colonienſi territorio, clauſum carcere neruoq; conſtrictũ, poſt inuocatam integra fide Eliſabeth, noctù eandẽ cõſpexiſſe, conſolantemq; non ſine ingenti lętitia audiuiſſe: in patibulo deindè appenſum, permiſſuque iudicis, cùm ſatis ad mortẽ penſilis fuiſſet, depoſitũ, pręſentibus patre ac patruo mirabiliter reuixiſſe. Inſigniter etiamnùm liquet, Burcardũ Mogũtinæ diœceſis ſcholarem, profluentibus aquę vorticibus, dum incautiùs piſcatur, abſorptũ mortuùmq;, poſt inuocatam per eos, qui aderãt, ſupplici voto diuę Eliſabeth opem, vitę redditum eſſe. Itidèm Berelinum, eiuſdem territorij puerum quadrimum, poſt indubię mortis ſigna diutiùs adnotata, imploratis per matrem meritis famatiſſimę Eliſabeth, viuum ſanumque ſurrexiſſe. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miſerabili in puteũ euentu prolapſum, facta ad diuã Eliſabeth deuotione per eũ, qui tũ fortuitù ſuperuenerat, mortuumq; difficulter admodùm extraxerat, protinùs rediuiuũ in pedes conſtitiſſe. Famatum prætereà non mediocriter eſt, Fredericũ è Moguntino territorio natandi peritiſſimũ, cùm in amnẽ ſe lauandi gratia merſiſſet, & pauperi cuidã olìm cęco, tunc meritis diuę Eliſabeth videnti, vndas per contẽptum inſpergeret, exaſperatum audiret viciſsìm precari, nè vnquàm viuus, cui innatabat, flumẽ egrederetur, vindice Eliſabeth, à qua lumen ipſe adeptus eſſet, confeſtìm obſtupeſcentibus neruis ac viribus ſubtractis, ad ima lapidis inſtàr ruiſſe, extractumque hauddubiè pro mortuo, poſt votum diuę Eliſabeth per propinquos nuncupatum, extemplò priſtinũ viuendi munus recepiſſe. Clarum item eſt, Iohannem è Moguntina diœceſi innocentem vnà cum fure quodã depręhenſum, mortiq; pariter adiudicatum, rogâſse præſentes, pro ſe Deum ac diuã Eliſabeth precarẽtur, nè aliter, quàm meruiſset, ſuppliciũ lueret. Nec mora, è duobus in patibulo ſuſpenſis, ſtrangulato noxio, inſontem miſsam cęlitùs accepiſse vocem, confideret ſanctiſſimę Eliſabeth, cuius eſset quamprimùm patrocinio liberãdus: ſtatimq; rupto funiculo, illęſum decidiſſe, exclamâſseque: Tu me pientiſſima Eliſabeth liberâſti. Quibuſdam autem delapſum appendi | deintegrò debere dicentibus, reſpondiſse iudicem, nolle ſe denuò ſuſpendi permittere, quem D E V S liberâſset. Ferunt etiam Volcmaro, cœnobitæ ſanctitatis eximiæ in territorio Moguntino, qui contrita molari lapide manu altera, intenſiſſimis die noctuque doloribus angebatur, poſt inuocatum diuæ Eliſabeth ſubſidium, ſub

Mortuꝰ redit ad vitã;

Itèm alij plures.

Pręclarã ſanè miracula

nocturnis tenebris ſanctā apparuiſſe, tactuq; placido adeò celerē tuliſſe opē, vt cū manè cōfratribus reſtitutā in priſtinū decus manum oſtendiſſet, cunctos verterit in ſtuporem.

Cap. 33.

PAlàm quoquè eſt, puerum ex eodem territorio clauſis genis ità natum, vt à glabro ſuperciliorum vertice deducta pellicula, totos oculorum operiret orbes, iam quinquennem ſacro diuę Eliſabeth buſto pręſentatum, poſteaquàm mater imploratis ſupplici deuotione ſanctæ illius meritis, ſumptā è ſepulcro terram deſtinatę luminum areę alleuiſſet, cum ingenti omnium, qui aderant, admiratione, dirupta membrana, viſum recepiſſe. Nec minoris eſt miraculi res geſta, quę ſequitur: Beatrix, Moguntini territorij puella, poſt varias infirmitates, quibus diù miſereque vexata fuit, ad poſtremum antè q̄dem ſtruma, pòſt verò gibbo enormiter exreſcentibus, duplici preſſa pondere, prono in terram capite, iunctiſque ad genua manibus, reptare cœpit, omniumque oculos miſerabili ſpectaculo ſauciare. Hanc cùm mater ad tumbam diuæ Eliſabeth corbi impoſitam deportâſſet, nec vllam per decem dies opem fuiſſet experta, impatienter admodùm tuliſſe fertur, dixiſſeque: Quid tu, ô domina Eliſabeth, omnibus pietatis tuę beneficia confers, & me ſolam, miſerrimo infortunij genere deiectam, ſine ſolatio derelinquis? Cumq; ſic queſta, quà venerat, rediret, minitans ab eius ſe inuocatione, quoſcunque poſſet, auerſuram, & iam milliare ampliusque confeciſſet, pulcherrima quędam matrona noctù quieſcenti puellę appárens, poſt contactum blandiſſima lenitate iugulum dorſumque, mandat vt ſurgat, ambuletque. Quæ mox pleniſſimè ſanitati reddita, cùm poſtridiè, quid per quietem vidiſſet, matri enarrâſſet, effecit vt ambæ denuò ad ſepulcrum liberatricis ſuæ redirent, gratias immortales eidem agentes: ac ſic Deo collaudato, ac dimiſſa ibidèm corbe pro teſtimonio tantæ rei, domum quamlætiſſimæ reuerterentur. Tradunt prętereà, Gertrudem ex eodem territorio, ob crus vtrunq; contractum, incuruato corpore miſeram, in ſomnis admonitam, ad diuum Nicolaum vt proficiſceretur. Eò deportatam, vnius quidem cruris incommodo liberatam fuiſſe: alterius verò incolumitatem, non niſì contacto ſepulcro diuę Eliſabeth, recepiſſe, cùm priùs ad amētiam vſque fuiſſet excruciata doloribus. Aliam quoquè Gertrudem eiuſdem diœceſis, cùm per annum & ampliùs moleſtiſſimam fuiſſet experta cæcitatē, ac alienis ſemper manibus deducta, ad inuocationem diuę Eliſabeth, clariſſimè illuſtratam eſſe conſtat.

Puer cæcus terra ſepulcri eius ſanatur.

Per viſum curatur puella miſerrima.

Itèm alia fœmina.

Cap. 34.

PEr quàm celebre etiamnùm eſt, Henrico ex Mogūtina ſimiliter diœceſi, cęco penitùs, poſteaquàm diuę ſepulcrum Eliſabeth inuiſiſſet, ità mirificum optatę lucis impenſum fuiſſe beneficiū, vt pòſt eidem hęmorrhoide ac vitę deſperatione laborāti, cùm puluerem memorati buſti aquę permiſtū inſumpſiſſet, deſideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoq;, Treuirēſis territorij puellæ, quę cęca, ſurda, muta & clauda erat, ſuſcepto à parentibus ipſius ad diuam Eliſabeth voto, opem ſaluberrimam, omnimoda ſanitate conſequuta, impenſam eſſe, tam veraciter q̄ conſtanter literis mandatum eſt. Sed & Heluuigi ex eodem territorio fœminę, oculis iam per annum captę, cùm inuocatis diuę meritis Eliſabeth, ad eius ſe tumulum duci procurâſſet, lucem vnius quidem oculi in pręſentiarùm eſſe reſtitutam accepimus: alterius verò, non niſì domum reuerſę, cùm ei ſancta per noctem adſtitiſſet, monens, vt arę adhibita, ventulum ſibi panniculo byſſino, ſuper quem Chriſti corpus poni ſolitum eſt, fieri poſtularet: hocq; facto, pleniſſimā geminatę lucis gratiam protinùs collatam eſſe. Quid deniq; Theoderico, Moguntinæ diœceſis incolæ contigerit, ſilentio pręterire non oportet. Is vtroq; crure debiliſſimus, nuncupato ad diuam Eliſabeth voto, cùm eius ſe tumbæ partìm reptando, partìm aliorū auxilijs viam conficiēdo repręſentâſſet, nec per decurſum integri menſis quicquā opis aſſecutus fuiſſet, qua venerat, ſolita domum tarditate reuertitur. Cui in itinere adhuc cōſtituto, iuxtaque alium ęgrotum noctù quieſcenti, viſum eſt perfundi ſe plurima aqua, totumque madeſcere. Quapropter ſomno experrectus, in adiacentē ſtomachari cœpit, querēs, ab eo ſe vndis eſſe perfuſum. Qui rem, vt erat, conijciens, negat ſe quicquam liquoris lecto intuliſſe: ſubiungitque, credere ſe perfuſionem eiuſcemodi ſalutarem ipſi & eſſe & fore: tantummodò ſurgeret, greſſumq; moliretur. Mira & glorioſa res. Qui cubitum debiliſſimus iērat, ſaniſſimus è lecto ſurrexit: ità vt impoſitos humero ſcipiones, quibus inter reptādum vti ſolebat, ad ſepulcrum diuę matronæ tam viuaciter quàm feliciter tulerit: actiſq; pro adepto munere gratijs, lętus domum remeauerit.

Diuerſa in vno hoīe miracula.

Itèm in puella.

Nota curationis modū.

Per viſum reſtituitur claudus.

HISTO-

HISTORIA SANCTI EADMVNDI REGIS ANGLIAE ET MARTYRIS, AVTHORE *Abbone Floriacenſi Abbate: qui claruit Anno Chriſti 970.*

Vide Vitā Oſuualdi Epiſcopi Tomo 5. Octobris 15.

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVNſtanum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

DOmino ſanctæ metropolitanæ Dorobernenſium Eccleſię Archiepiſcopo Dunſtano, verè moribus & ętate maturo, Abbo Floriacenſis monachus Leuita, etsì indignus, à Chriſto Domino irriguum ſuperius & irriguū inferius. Poſtquàm à te, venerabilis pater, digreſſus ſum cū multa alacritate cordis, & ad monaſterium quod nôſti, feſtinus redij, cœperunt me obnixè ij, cum quibus fraterna charitate detentus hoſpitando hactenùs degi, pulſare manu ſancti deſiderij, vt mirabilium patratoris Eadmundi regis & martyris paſſionem literis digererem, aſſerentes id poſteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorū Eccleſias non inutile monimentum. Audierant enim, quòd iam pluribus ignotam, à nemine ſcriptam, tua ſanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſtorialiter me præſente retuliſſet domino Roſenſis Eccleſiæ Epiſcopo, & Abbati monaſterij, quod dicitur Mealmeſbyri, ac aliis circumaſſiſtētibus, ſicut tuus mos eſt, fratribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua paſcere nō deſinis. Quibus fatebaris oculos ſuffuſus lachrymis, quòd eam iunior didiciſſes à quodam ſene decrepito, qui eam ſimpliciter & plena fide referebat glorioſiſſimo regi Ethelſtano, iureiurando aſſerens, quòd eâdem die fuiſſet armiger beati viri, qua pro Chriſto martyr occubuit.

Dorobernēſis Eccleſia eadem, quæ Cantuarienſis.

Cuius aſſertioni quia intantùm fidem accommodâſti, vt promptuario memorię verba exintegrò reconderes, quę poſtmodùm iunioribus mellito ore eructares: cœperunt fratres inſtantiùs meę puſillitati incumbere, vt eorum feruenti deſiderio ſatisfacerem, ac pro virium facultate tantorū operum ſeriem perire non ſinerem. Quorum petitioni cùm pro ſuî reuerentia nollem contradicere, poſthabitis aliquantulùm ſecularium literarum ſtudijs, quasì ad interiorem animæ philoſophiam me contuli, dum eius, qui verè philoſophatus eſt in throno regni, virtutes ſcribere propoſui: maximè tamen eas, quæ poſt eius obitum ſeculis inauditæ factę ſunt: quibus nemo crederet, nisì eas tuæ aſſertionis irrefragabilis authoritas roborâſſet. Siquidem tu, cui nix capitis credi compellit, quandò referebas de ea, quę nunc eſt, incorruptione regis, quidam diligentiùs requiſiuit, vtrùm hæc ità eſſe poſſent. Cuius quæſtionis ambiguum volens purgare tu vaſtæ peritiæ ſacrarium, pro exemplo adiecisti, quod multò magìs audientium attonita corda concuſſit, quia ſanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis confeſſor & Epiſcopus, non ſolùm adhuc expectat diem primæ reſurrectionis incorrupto corpore, ſed etiam perfuſus quodam blando tepore. Quod ego admirans pro argumento habui, quo tandèm ad ſancti regis geſta elucubranda certior acceſſi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris conſecrans, ſuppliciter obſecro, vt vel vna die vertas mihi tuum ocium in honeſtum negocium, reſecando hinc ſuperflua, ſupplendo hiantia: quoniam ex ore tuo, pręter ſeriem vltimi miraculi, omnia veracem ſecutus verax digeſſi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Chriſto.

Nota lectorem admiratione digniſſimam. Porrò autē etiā noſtra ætate huiū S. Cuthberti corp⁹ integrū repertū eſt. Vide Alani Copi Dialogū 5. cap. 29.

NAR-

NARRATIO.

Noueb. 20. Cap. 1. for.* pręſidio. ASſciti aliqnādò in Britanniam precario munere in perniciosum auxilium tres Germanię populi, hoc eſt, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus interdiù fuêre * pręſidij. Qui cùm ſępiùs bello laceſſiti, ſe & ſuos defenſarent fortiter, illi verò ignauię operam dātes, quasi proletarij ad ſolam voluptatem domi reſiderent, ſiſi de inuicta fortitudine ſtipendiariorum militum, quos ſibi conduxerant, ipſos miſeros indigenas domo patriaq; pellere deliberant. factumq; eſt: &, excluſis Britonibus, ſtatuunt inter ſe diuidere victores alienigenę inſulam, bonis omnibus fœcūdiſſimam: indignum iudicantes, eam ignauorum dominio detineri, quę ad defenſionem ſuā idoneis poſſet præbere ſufficientem alimoniam & optimis viris. Qua occaſione inducti, orientalem ipſius inBritannia à Saxonibus &c. occupatur. ſulæ partem, quæ vſque hodiè lingua Anglorum Eaſtengle vocatur ſortito nomine, Saxones ſunt adepti, Iutis & Anglis ad alia tendentibus, in quibus ſuę ſortis funiculo potirentur, nè eſſet cum ſodalibus vllum de poſſeſſione litigium, quibus ſuppeteret amplitudo terræ ad regnandi emolumentum. Vndè contigit, vt per regiones & prouincias diuiſa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, ſufficeret vna eademque Britannia.

Cap. 2. At pręd icta orientalis pars, cùm alijs, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndiquè alluitur: quoniā à ſubſolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immenſarum paludum vligine: quæ exorientes propter æqualitatem terrę à meditullio fermè totius Britannię, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis fluminibus deſcēdunt in mare. Ab ea aūt parte, qua ſol vergitur in occaſum, ipſa prouincia reliquę inſulæ eſt cōtinua, & ob id puia: ſed nō crebra irruptione hoſtiū incurſetur, aggere ad inſtar altifor.* vberis oris muri foſſa humo pręmunitur. Interiùs * vbere glebæ ſatis admodùm læta, hortorū nemorumque amœnitate gratiſſima, ferarum venatione inſignis, paſcuis pecorum & iumentorum non mediocriter fertilis. De piſcoſis fluminibus reticemus, cùm hinc eam, vt dictum eſt, lingua maris allambit, indè paludibus dilatatis, ſtagnorum ad duo vel tria millia, pro milliaria. millia ſpatioſorum innumerabilis multitudo pręterfluit. Quæ paludes prębent pluribus monachorum gregibus optatos ſolitariæ conuerſationis ſinus, quibus incluſi, non indigeant ſolitudine eremi: ex quibus ſunt ſancti monachorum patris Benedicti cælibes cœnobitæ, in loco celebri hac tempeſtate.

Cap. 3. Sed vt ad propoſitum reuertamur, huic prouinciæ tam feraci, quàm diximus Eaſtengle vocabulo nuncupari, pręfuit ſanctiſſimus Deoque acceptus Eadmundus, ex antiquorum Saxonum nobili proſapia oriundus, à primæuo ſuæ ætatis tempore cultor veraciſſimus fidei Chriſtianæ. Qui atauis regibus editus, cùm bonis polleret moribus, omniū comprouincialium vnanimi fauore non tātùm eligitur ex generis ſucceſſione, quantùm rapitur, vt eis pręeſſet ſceptrigera poteſtate. Nam erat ei ſpecies digna imperio, quam ſereniſſimi cordis iugiter venuſtabat tranquilla deuotio. Erat omnibus *pręcluis, habet codex blando eloquio affabilis, humilitatis gratia * præclarus, & inter ſuos coæuos mirabili manſuetudine reſidebat dominus abſque vllo faſtu ſuperbię. Iamque vir ſanctus præferebat in vultu, quod poſteà manifeſtatum eſt diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas pręſciebat martyrio finiendum.

Cap. 4. Nactus verò culmen regiminis, quantę fuerit in ſubiectos benignitatis, quantæ in peruerſos diſtrictionis, non eſt noſtrę facultatis euoluere, qui eius minima, quo conueLenitas & ſeueritas S. Eadmundi. niret ſermone, non poſſumus expedire. Siquidem ità columbinę ſimplicitatis manſuetudine temperauit ſerpentinæ calliditatis aſtutiam, vt nec antiqui hoſtis deciperetur ſimulatione fraudulenta, nec malignorum hominum reciperet contra iuſtitiam ſententias, rem quam neſciebat, diligentiſſimè inueſtigans. Gradienſque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo ſe de meritis: nec ad ſiniſtram, ſuccumbendo vitijs humanę fragilitatis. Erat quoq; egētibus dapſilis liberaliter, pupillis & viduis clementiſſiEccl. 32. mus pater, ſemper habens prę oculis dictū illius ſapiētis: Principē te cōſtituerūt? noli extolli,

tolli,ſed eſto in illis,quaſi vnus ex illis.Cumque tam conſpicuis in Chriſto & Eccleſia eminerct bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, ſicut & ſancti Iob, aggreſſus eſt experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plùs inuidet,quo appetitu bonæ voluntatis caret. Eccli. 3. Iob 1. & 2.

Quocircà vnum ex ſuis membris ei aduerſatium immiſit,qui omnibus,quæ habuerat, vndeundè ſublatis, ad impatientiam,ſi poſſet, erumpere cogeret, vt deſperans, Deo in faciem benediceret.Fuit aūt idem aduerſarius,Inguar vocabulo dictus:qui cum altero, Hubba nomine,eiuſdem peruerſitatis homine,niſi diuina impediretur miſeratione,conatus eſt in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Nec mirum, cùm venerint indurati frigore ſuæ malitię,ab illo terræ vertice,quo ſedem ſuam poſuit,qui per elationem altiſſimo ſimilis eſſe concupiuit.Denique conſtat iuxta prophetæ vaticinium,ꝙ ab Aquilone venit omne malum: ſicut plùs æquo didicere perperàm paſſi aduerſos iactus cadentis teſſerę, quo Aquilonaliū gentiū experti ſunt ſęuitiā: quas certū eſt adeò crudeles eſſe naturali ferocitate,vt neſciant malis hominum miteſcere: quandoquidē quidam ex eis populi veſcuntur humanis carnibus,qui ex facto Grçca appellatione Anthropophagi vocantur.Talesq; nationes abundant plurimę infra Scythiam prope Hyperboreos montes,quę Antichriſtū,vt legimus, ſecuturæ ſunt ante oēs gentes, vt abſq; vlla miſeratione paſcātur hominū cruciatibus, qui characterē beſtię noluerint circunferre in frontibus.Vndè iam inquietando Chriſticolas,pacē cum eis habere nequeunt, maximè Dani,Occidentis regionibus nimiū vicini, quoniā circa eas piraticā exercent frequētibus latrocinijs.Ex eorū ergò genere prędicti duces Inguar & Hubba * Nordanhumbrorū primitùs aggreſſi expugnare prouinciā, graui depopulatione totā peruagantur ex ordine.Quorū peſſimis conatibus nullus reſiſtere potuit ex prouincialibus, quin mulctaretur merita supernę indignationis ira,agēte miniſtro iniquitatis Hubba: quem pręda facta Inguar reliquit ibi crudelitatis ſociū, & à boreali parte oriētali ſubitò adſtās cū magna claſſe,ad eius quandā ciuitatē latenter appulit: quam ignaris ciuibus ingreſſus,ignibus cremandā dedit,pueros,ſenes cū iunioribus in plateis ciuitatis obuiàm factos iugulat,& matronalē ſeu virginalē pudicitiā ludibrio tradendā mandat. Maritus cum coniuge aut mortuus,aut moribundus iacebat in limine: infans raptus à matris vberibus,vt maior eſſet eiulatus,trucidabatur corā maternis obtutibus.Furebat impius miles luſtrata vrbe ardendo ad flagitiū,quo poſſet placere tyranno,qui ſolo crudelitatis ſtudio iuſſerat perire innoxios. Cap. 5. Eſa. 14. Iere. 1. infra, pro intra. Dani infeſti Chriſtianis. * Nordanimbrorū Dani crudeliter depopulantur Britanniā.

Cumq; iam multitudine interfectorū Achęmeniam rabiem non tātùm exaturâſſet, quantùm fatigatus in poſterum diſtuliſſet,euocat quoſdā plebeios,quos ſuo gladio credidit eſſe indignos,ac vbi rex eorū tunc temporis vitam degeret,ſolicitus perſcrutator inueſtigare ſtudet.Nam ad eū fama peruenerat,quòd idem rex glorioſus, videlicet Eadmundus,florenti ætate & robuſtis viribus,bello per omnia eſſet ſtrenuus: & idcircò feſtinabat paſsìm neci tradere,quos circūcircà poterat reperire,nè ſtipatus militū agmine,ad defenſionem ſuorum poſſet rex ſibi reſiſtere, qui morabatur eo tempore ab vrbe longiùs in villa,quæ lingua eorum Hagiliſdun dicitur, à qua & ſylua vicina eodem nomine vocatur: exiſtimans impijſſimus,vt ſe rei veritas habebat,quia quantos ſuus funeſtus ſatelles pręoccuparet ad interitum perducere, tantos,ſi dimicandum eſſet, regius occurſus in exercitu contraheret minùs. Claſſem quoquè abſque valida manu non audebat deſerere: quoniam velut lupis veſpertinis mos eſt,clanculò ad plana deſcendere, repertis quātocyùs notis ſyluarum latibulis: ſic conſueuit eadem Danorum & Alanorum natio: cùm ſemper ſtudeat rapto viuere,nunquàm tamen indicta pugna palàm cōtendit cum hoſte,niſi præuenta inſidijs,ablata ſpe ad portus nauiū remeandi. Cap. 6.

Quapropter circunſpectus plurimùm, accito vno ex commilitonibus, eum ad regem, huiuſmodi curarum rumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ ſit ei ſumma rei familiaris, improuiſum, vt contigit, quærens ſubiugare tormentis, ſi eius nollet obtemperare feralibus edictis. Ipſe eum,grandi comitatu ſuccenturiatus, lento pede ſubſequitur,& iniquę legationis baiulo imperat,vt timoris periculo nudus,ità incautum adoriatur: Terra marique metuendus dominus noſter Inguar,rex inuictiſſimus, diuerſas terras ſubijciendo ſibi armis, ad huius prouinciæ optatum litus cum multis nauibus hyematurus appulit: atque idcircò mandat, vt cum eo antiquos theſauros & paternas diuitias, ſub eo regnaturus, diuidas. Cuius ſi aſpernaris Cap. 7. Inguar tyranni ſuperbiſſima mādata ad S. Eadmundū.

poten-

potentiam,innumeris legionibus fultam,tuo præiudicio & vita indignus iudicaberis, & regno.Et quis tu,vt tantæ potentiæ inſolenter audeas contradicere? Marinæ tempeſtatis procella noſtris ſeruit remigijs,nec remouet à propoſito directæ intentionis: quibus nec ingens mugitus cęli, nec crebri iactus fulminum vnquàm nocuerunt,fauente gratia elementorum.Eſto itaque cum tuis omnibus ſub hoc Imperatore maximo, cui famulantur elementa pro ſibi innata clementia: quoniam nouit pijſſimus in omni negocio parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos.

Cap.8. Quo audito,rex ſanctiſſimus alto cordis dolore ingemuit,& accito vno ex ſuis Epiſcopis,qui ei erat à ſecretis,quid ſuper his reſpondere deberet, conſulit. Cumque ille timidus pro vita regis,ad conſentiendum plurimis hortaretur exemplis,rex obſtipo capite defigens lumina terræ,paululùm conticuit,& ſic demùm ora reſoluit: O Epiſcope, viui ad id peruenimus,quod nunquàm veriti ſumus? Ecce barbarus aduena diſtricto enſe veteribus noſtri regni colonis imminet, & quondàm felix indigena ſuſpirando gemens tacet.Et vtinàm inpræſentiarùm viuendo quique gemerent,nè cruenta cæde perirent: quatenùs patrię dulcibus aruis,etiam me occubente,ſuperſtites fierent, & ad priſtinę felicitatis gloriam poſtmodùm redirent.Cui Epiſcopus: Quos, inquit, optas eſſe ſuperſtites patrię,cùm iam hoſtilis gladius vix aliquem reliquerit in plena vrbe?Hebetatis ſecuribus tuorum cadaueribus, te deſtitutum milite,veniunt loris conſtringere. Quapropter rex,dimidium animę meę,niſi fugę pręſidio, aut deditionis infauſto patrocinio pręcaueas,hîc ſtatim aderunt tortores, quorum nefando obſequio pœnas lues. Ad hæc rex beatiſſimus: Hoc eſt,ait,quod deſidero,quod omnibus votis antepono, nè ſuperſim meis chariſſimis fidelibus, quos cum liberis & vxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pirata truculentus.Et quid ſuggeris,vt in extremis vitæ deſolatus meo ſatellite,fugiẽdo inferã crimẽ noſtrę gloriæ? Sẽper delatoriæ accuſationis calũniam euitaui,nunq̃ relictę militię,pbra ſuſtinui,eò ꝙ honeſtũ mihi eſſet pro patria mori:& nũc ero mei volũtarius proditor,cui pro amiſſione charorũ ipſa lux eſt faſtidio? Omnipotẽs rerũ arbiter teſtis aſſiſtit, ꝙ me ſeu viuũ, ſeu mortuũ nullus ſeparabit à charitate Chriſti,cuius in confeſſione baptiſmatis ſuſcepi annulum fidei, abrenũciato ſatana & omnibus pompis eius. Qua abrenunciatione contigit,vt ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertiò mererer conſecrari,delibutus ob compendium perennis vitę ſanctificati chriſmatis perunctione: Primò quidem,accepta ſtola lauacri ſalutaris:ſecundò,per Confirmationem exhibitam maiuſculo pontificali ſignaculo: tertiò, vbi veſtra & totius populi communi acclamatione vſus ſum hac regni perfunctoria poteſtate. Sicque vnguento myſticæ conſecrationis tripliciter irroratus, Anglorum reipublicę decreui plùs prodeſſe,quàm præeſſe, aſpernando ſubdere colla iugo, niſi diuino ſeruitio. Nunc ſimulata beneuolentia pretendit callidus ſuę machinationis muſcipulam, qua ſeruum Chriſti irretire deliberat,maximè cùm promittit,quod nobis largitas ſuperna conceſſit. Vitam indulget,qua necdùm careo: regnum promittit,quod habeo : opes conferre cupit,quibus non egeo. Pro his ergò nunc incipiam ſeruire duobus dominis,qui me ſub Chriſto ſolo viuere,ſub Chriſto ſolo regnare,pręſentibus palatinis deuouerim?

Conſtantia optimi regis, pro Chriſto mori parati.

Nota hanc triplicẽ vnctionem.

Cap.9. Tũc conuerſus ad eum,qui de conditione regni locuturus,ab impijſſimo Inguar fuerat miſſus: Madefactus,inquit,cruore meorum, mortis ſupplicio dignus extiteras: ſed planè Chriſti mei exemplum ſecutus, nolo puras commaculare manus,qui pro eius nomine,ſi ità contigerit,libenter paratus ſum veſtris telis occumbere. Ideò pernici gradu rediens feſtinus,domino tuo hęc reſponſa perfer quantocyùs : Benè filius diaboli patrem tuum imitatis,qui ſuperbiendo intumeſcens,cęlo corruit,& mendacio ſuo humanum genus inuoluere geſtiens,plurimos ſuę pœnę obnoxios fecit.Cuius ſectator pręcipuus me nec minis terrere pręuales, nec blãdę perditionis lenocinijs illectum decipies, quem ex Chriſti inſtitutis inermem reperies.Theſauros & diuitias,quas nobis hactenùs contulit propitia diuinitas,ſumat,conſumat tua inſatiabilis auiditas: quoniam etſi hoc corpus caducum & fragile confringas velut vas fictile,vera libertas animi nunquàm tibi vel ad momentum ſuberit. Honeſtius enim eſt, perpetuam defendere libertatem, ſi non armis,ſaltem iugulis, quàm repoſcere amiſſam lachrymoſis querimonijs: quoniam pro altero glorioſum eſt mori,pro altero verò opponitur contumacia ſeruilis. quippe ſeruum,quaſcunque domini cõditiones accepit,acceptas ſeruare conuenit.Si eas quanlibet iniquas reſpuit,reus maieſtatis adiudicatur ſeruilibus ſupplicijs. Sed eſto, grauis eſt

Eſa.14.

huius

huius ſeruitutis vſus: at grauior vlceratio, quæ ſolet naſci ex huiuſmodi infortunio. Siquidem vt nouerunt, qui frequentiùs ratiocinando forenſibus cauſis interſunt, ex repugnantibus facta complexionis conſequentia, certum eſt, quia ſi libertas petitur, proculdubiò dominus ſuo contemptu læditur. Idcircò ſeu ſpontè, ſeu inuitus de carcere ſuo meus ad cælum euolet liber ſpiritus, nulla emancipationis aut abalienationis ſpecie contaminatus: quia regem diminutum capite, nunquàm Danus videbis ad triumphum ſuperuiuere. Solicitas me ſpe regni, interfectis omnibus meis, acsì mihi tam dira ſit cupido regnandi, vt velim præeſſe domibus vacuis habitatore nobili, & precioſa ſupellectili. Vt cœpit tua ſæua feritas, poſt famulos regem ſolio diripiat, trahat, conſpuat, colaphis cædat, ad vltimum iugulet. Rex regum iſta miſerans videt, & ſecum, vt credo, regnaturum ad æternam vitam transferet. Vndè nóueris, quòd pro amore vitę temporalis, Chriſtianus rex Eadmũdus nõ ſe ſubdet pagano duci, niſi priùs effectus fueris compos noſtræ religionis, mâlens eſſe ſignifer in caſtris æterni regis.

Vix ſanctus vir verba compleuerat, & renunciaturus miles pedem domo extulerat, cùm eccè Inguar obuius iubet breuiloquio vt vtatur, illi pandens per omnia arcana regis vltima. Quæ ille dum exequitur, imperat tyrannus circunfundi omnem turbam ſuorum interiùs, ſolumque regem tenéri, quem ſuis legibus rebellem iam cognouerat. Tunc ſanctus rex Eadmundus in palatio vt membrum Chriſti, proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, conſtringitur, atque innocens ſiſtitur ante impium ducem, quasì Chriſtus ante Pilatum præſidem, cupiens eius ſequi veſtigia, qui pro nobis immolatus eſt hoſtia. Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandem fuſtigatus acri inſtantia, perducitur ad quandam arborem, vicinam: ad quam religatus, flagris diriſſimis diutiſſimè vexatur, nec vincitur, ſemper Chriſtum inuocando flebilibus vocibus. Quarè aduerſarij in furorem verſi, quasì ludendo ad ſignum, eum toto corpore ſagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatûs crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicque factum eſt, vt ſpiculorum terebratis aculeis circunfoſſus, palpitans horreret, velut aſper hericius, aut ſpinis hirtus carduus, in paſſiõe ſimilis Sebaſtiano egregio martyri. Cumq; nec ſic Inguar furcifer eum laniſtis aſſenſum præbere conſpiceret, Chriſtum inclamantem iugiter, lictori mandat protinùs, vt amputet caput eius. Ille ſeminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, vt vix poſſet ſubſiſtere, auellit cruento ſtipiti feſtinus, auulſumque retectis coſtarum latebris præ punctionibus crebris, acsì raptum eculeo, aut ſæuis tortorum vngulis, iubet caput extendere, quod ſemper fuerat inſigne regali diademate. Cumque ſtaret mitiſſimus, vt aries de toto grege electus, volens felici commercio mutare vitam ſeculo, diuinis intentus beneficijs, iam recreabatur viſione internę lucis, qua in agone poſitus, ſatiari cupiebat attentiùs. Vndè inter verba orationis eum arrepto pugione ſpiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ità duodecimo Calendas Decembris DEO gratiſſimum holocauſtum Eadmundus, igne paſſionis examinatus, cum palma victoriæ & corona iuſtitiæ, rex & martyr intrauit Senatum curiæ cæleſtis.

Cap. 10.

Sanctus rex à barbaris capitur & alligatur.

Telis conficitur.

Caput ei amputatur.

Talique exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in ſuo corpore rex pertulit, Chriſti Domini ſui ſecutus veſtigia, conſummauit. Ille quidem purus ſceleris, in columna, ad quam vinctus fuit, ſanguinem non pro ſe, ſed pro nobis flagellorum ſuorum ſigna reliquit: iſte pro adipiſcẽda gloria immarceſcibili, cruentato ſtipitę ſimiles pœnas dedit. Ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem noſtrorum facinorum, ſuſtinuit benigniſſimus immanium clauorum acerbitatem in palmis & pedibus: iſte propter amorem nominis Domini, toto corpore grauibus ſagittis horridus, & medullitùs aſperitate tormentorum dilaniatus, in confeſſione patienter perſtitit, quam ad vltimum, accepta capitali ſententia, finiuit. Cuius corpus ità truncum & aculeis hirſutum relinquentes, cum ſuo authore Dani miniſtri diaboli, illud caput ſanctum, quod non impinguauerat peccatoris oleum, ſed certi myſterij ſacramentum, in ſyluam, cui vocabulum eſt Hagileſdun recedentes abſportauerunt, ac inter denſa veprium fruteta lõgiùs proiectum occuluerũt, id omni ſagacitate elaborantes, nè à Chriſtianis, quos vix paucos reliquerãt, ſacratiſſimum corpus martyris cum capite, pro tumulantium modulo honeſtæ traderetur ſepulturæ. Huic autẽ ſpectaculo tam horribili quidam noſtræ religionis deliteſcendo interfuit, quem ſubtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad

Cap. 11.

Caput eius ſanctiſſimũ impij illi in vepres abijciunt.

ſuſtinere. Erat itaque impijs oſtentui: pijs verò plurimæ venerationi, intãtùm, vt & Pontifex maximus Gregorius nonus, audita fama virtutum eius, tanquàm filiam ſub Apoſtolicæ ſedis protectionem aſſumpſerit, aſſumptam Chriſti ſacerdoti Conrado Marpurgenſi commendauerit, commendatæ ſolatium pariter & adhortationem adhibuerit, docueritque eam, propoſitis ſanctorum exemplis, patientiam, caſtitatem, perſeuerantiam ſeruare, ac animo ſępiùs agitare, non eſſe aliud ad beatitudinem conſequendam iter, quàm quod Chriſtus ſanctique omnes indefeſſo labore, vigilantique ſtudio prętriuerunt: ſe non deſerturum eam, quoàd viueret, ſed vt filiam cum omnibus, quæ poſſideret, ſuæ defenſioni vendicatam habiturum: tantummodò pergeret ire, quò cœpiſſet.

Pōtifex maximus eam conſolatur.

Cap. 20.

HIs Eliſabeth ſcriptis mirum in modum confirmata, atque ad vberiorem virtutum frugem incenſa, magiſtrum adit, petitque legitimam ſacri profectûs viam edoceri. Ille nihil moratus, cõtemptum ei ſeculi, caſtigationem carnis, & parſimoniam rerum caducarum, ratione, ſcripturis, & geſtis ſanctorum rebus ità perſuaſit, vt confeſtim ad diuinum illa ſubſidium recurrens, quòd nonnullam in ſe difficultatem obeundæ eiuſce perfectionis experiretur, ſupplici precatu impetrauerit, vt quicquid mundus amat, amplectitur, magni pẽdit, ea deincèps omnia quasì ſtercora execraretur, reijceret ac omninò nihili putaret: voce etiam apud ancillas teſtata, nunquàm ſibi antehàc tantum cordi fuiſſe diuitias poſſidere, quantum modò libéret eaſdem omni cœno viliores iudicare: liberoſque ſuos iam pari ſe cum cęteris mortalibus affectione diligere, vt quos Deo planè commiſiſſet. Obtrectationes deniquè maleuolorum, & ſuperborum conuicia, ſubſannationes, deſpectum ità pro Deo libenter amplecti, vt ijs etiam oblectari gloriarique & velit, & ſciat. Totis igitur animis ad profectum animata virtutum, poſteaquàm varia benè viuentium expendiſſet inſtituta, poſtremò vt veræ perfectionis auida, cunctis pręferre decreuit paupertatem, cui appendix publicæ mendicitatis cohęreret. Quam perſuaſionem cùm magiſtro impetrandi conſenſûs gratia propoſuiſſet, renuit ille, vt vir prudens, deuotioni, quæ nobilem ac teneram mulierem minùs deceret, aſſentiri. Perſeuerantem deindè in propoſito, precibuſque lachrymas iungentem, indignabunda ſeueritate compeſcuit. At illa videns rem deſtinatam, qua voluĩt via, minimè ſucceſſiſſe, aliam eſt non minùs difficilem aggreſſa. Aduenerat dies ſacratiſſimæ Paraſceues, cùm pro Chriſtiano ritu ſacris nudæ tegminibus viſuntur aræ, Eliſabeth ſumpta occaſione & temporis & loci (erat enim in cœnobio fratrum Minorum) ſacellum quoddam vnà cum magiſtro ac nonnullis ex fratribus ingreſſa, poſitis ſuper altare manibus, ſolenni ac magnanima profeſſione renunciat parentibus, liberis, conſanguineis, pompis ac vanitatibus mundi: deniquè voluntati propriæ, adnexura etiam eueſtigiò ceſſionem terrenæ poſſeſſionis, nisì magiſter ſagacis vir ingenij, interfatus profitentis verba, nè vlteriùs iretur, effeciſſet. Secuta eſt paulopòſt magiſtrum ad Haſſiæ inſigne oppidum, quod Marpurgum vocant, proficiſcentem. Vbì cùm & æmulorum quorundam adhuc recèns vigeret inuidia, & domicilium illi nouum exædificandum eſſet, rus paulisper ſeceſſit, atrium quoddam collapſi præ vetuſtate ædificij, nè cuiquam ruſticorum oneri eſſet, ingreſſa, ibidèm aliquot dies exegit, coacta ad reſtantis infumibuli parietes frondibus in vmbraculi ſpeciem ſubrectis diſpoſitiſque, velutì quoddam tugurium parare. Vbì manenti fumus, æſtus, venti & imbres non mediocrem moleſtiam afferebant: quam illa placidè ſuſtinens, Deo nihilo ſegniùs gratias agebat.

Mundi perfectum contemptum, à Deo precibus impetrat.

Vult oſtiatìm mendicare victũ, ſed M. Conradus non ſinit.

Obſerua paupertatẽ & patiẽtiã.

Cap. 21.

EXædificato intereà temporis intra vrbem expedito magìs, quàm ſumptuoſo domicilio, reuerſa ibidèm famulari Deo in omni ſanctitate cœpit, conſtructumque à ſe quondàm xenodochium crebrò inuiſere, ac Chriſti membra quibus poterat fouere ſolatijs. Quanquàm autem in cõmune pauperibus, prout facultas ſuppetebat, eleemoſynas largiebatur, delectum tamen eorũ, quos xenodochij domicilio donaret, perquàm diligentem agebat: ijs potiſſimùm aſſumptis, qui vel Chriſtianæ religionis ſtudio cęteris excellerent, vel magìs valetudinarij eſſent. E quibus deſpicatiſſimos quoſque menſæ propriæ crebrò adhibentem cùm magiſter ruſticitatis argueret, illa reſpondit: Orare plurimùm, id æquo ferret animo. Se quidem reminiſci deliciarum, quas fuiſſet aliquandiù ſectata: decere iam ſtrictiorem pręferre vitam. Scire, contrarijs ſolere curari contraria, & ſplendorem veterum conuiuiorum, pręſenti pauperum ſqualore emẽdari ſuſtolli-

Nota quos ſuæ menſæ adhibuerit conuiuas.

lique.

liq́ue. Sibi talium conuiuarum pręſentia & faſtidium nullum generari, & gratiam numinis augeri. Cernens igitur prudens magiſter, totoi llam niſu per pietatis opera ad celſitudinem ſanctæ perfectionis contendere, curandum magnoperè putauit, nè quid huic intentioni vel abeſſet vtile, vel adeſſet inutile. Proindè expendens, quanto ſit impedimento ſpirituali vitæ, priuata erga familiares & amicos affectio, duas illi comites Iſintrudem & Gutam, quarū pręter cęteras ſingulari tenebatur amore, quamprimùm ademit. Teſtes ſunt lachrymæ vtrinq; profuſæ, quid & charitatis habuerint iunctæ, & doloris ſenſerint ſeparatæ. Exercebatur hoc tam lugubri diuortio virtus obedientiæ, quæ illi ad ſublimitatem diuinæ contemplationis acquirendam, gradum eſſet factura certiſſimum. Ergò geminæ familiaritatis deſtituta ſolatio, & quidem gratiſſimo, velut aggeris obiectu præpeditum vndiquè flumen, altiùs excreſcit, diſcitq́; supernè depoſcere, quicquid minùs infrà conſequi permittebatur. Conuictus illi poſthàc cū ancillis fuit in multa humilitate & paupertate. Cibus, olera & legumina, ſępenumerò ob egeſtatem aqua duntaxàt, ſine alio gulæ iritamento, percocta, ac interdùm, cùm ipſa coquinariam exerceret, per negligentiam ſemiuſtulata. Ob quod ab ancillis etiam caſtigari verbis auſteriuſculis minimè grauabatur. Nacta verò lautius aliquod eduliū, defraudato proprio genio, id pauperibus apud ſe domì detentis erogabat. Veſtem ab magiſtro accepit colore natiuo, textu ruſtico, valore admodùm vili, abiectoq́ue. Palliū, quia breuius, quàm vt decenter ab ea deferretur, erat, aſſuto alterius coloris panno productum habebat. Laceras diruptasq́; veſtium partes reſarciri ferebat diſcoloribus vilium panniculorū reciſamentis, quibus & ipſa frequenter parietum vitia redintegrabat, aut potiùs oppilabat. Rupta manicarum vel aliarum partium per ſe ſi quandò reficeret, quòd eiuſce artis foret imperita, non tam refeciſſe, quàm obſtruxiſſe, dici rectè poterat.

M. Conradus cā egregiè exercet. *Victus eius.* *Veſtis & pallium.*

Cap. 22.

LAnicio filando, quia lino neſciebat, operam dabat. Indè victum quæſtuaria procurabat, cunctis regum delicijs longè gratiorem. Cui operi adeò diligenter incumbebat, vt etiam infirma lectoq́; decumbēs, adhibita colo neret. Qua per ancillarū aliquam è manibus rapta, quô infirmiori corpuſculo parceret, nè penitùs ociaretur, operi futuro proſpiciens, lanam vel carptìm pectebat, vel floccis hincindè collectis, ſcobem ſordidiuſculam euellebat eiectabatq́;, remiſſo interdùm ijs, quorū operi vacabat, precio, quod vel necdùm meruerat, vel mereri quamprimùm poſſe diffidebat, nè qd plus iuſto poſſideret. Hac in paupertate degētem, miſſus ex Hungaria Comes quidā non ſine vehemēti ſtupore inuenit, tentauitq́ue reducere ad opes natalis ſoli, affirmans eo ſe nomine illinc miſſum à patre. Illum audito, quàm infeliciter filia, mariti viduata ſolatio, ageret, nequiuiſſe diutiùs legationē differre. Flagitare proindè, paterna vota in pectus admittat, ſeq́; honorificè, vndè ſit oriunda, reduci permittat. Non decere filiam regis lanicio deditam, amictu ſqualidam, facie deformem, intra argilloſos fumoſarū ædium parietes inueniri. Aliam eſſe conditionē nobilium, aliam populariū. Singula pro ſui dignitate locis ſuis conſtitui, decorum eſſe, ac minimè à virtute abhorrere. Cùm his verbis nihil omninò moueretur Eliſabeth, diceretq́; ſe ità vt erat permanſurā, ac Deo famulaturam, Comes infecto negocio in Hūgariam eſt reuerſus. Cęterùm magna illi comitas, ac multa beneuolētia erat domì cum ancillis agenti, in tātùm vt parem ſe ipſis, licèt ignobilibus & egenis, faceret ac reputari vellet: depoſitaq́; dominæ appellatione, nollet niſi ꝓprio nomine, ad inſtar popularis fœminę, vocari: deniq́; coquinariā cum ijs factitaret, ciboſq́; vnà ex paropſide ſumeret, iuſſis pariter accumbere. Quam dignationē vni earū plurimū admiranti, dicentiq́;, Tu quidē, ô Dei famula, tuum in nobis meritū accumulādo, periculum noſtrū haudquaq̄ animaduertis, quibus, ꝙ tanta tuî dignatione donamur, obrepere tumore aliquo peſtis ſuperbiæ poteſt, reſpōdit: Quandò grauaris adhibita menſæ noſtræ iūcto mihi latere diſcūbere, en gremiū tibi meū expanditur, quo in iamiam te & accumbere & veſci oportebit. Statimq́; vt ità fieret, effecit. Hanc morū comitatē mira decorabat ſermonis gratia, quā & in ancillis excolebat. Si qd ea pſēnte diceretur, quod aut vanitatē redoleret, aut indignationē iram've repręſentaret, id ꝓperè ac benignè his verbis caſtigabat: Vbì modò Dominus, qui ſuam de ſe loquentibus exhibere præſentiam hauddubiè promiſit?

Victū lanificio ſibi parat. *Nō vult redire in patriā, paupertatē cunctis opibus anteponens.*

Cap. 23.

PAuperū ædes cū ancillis inuiſenti (quod crebrò faciebat) ſemper aliqua comes ibat, varij generis edulia deferēs: quibus illa inter egenos manu ſua diſtributis, mox eorum

Benignitas in pauperes.

rum veſtes,lectos,lodices diſpiciebat,& deficientia,ſi facultas eſſet,extemplò prębebat.
Sin minùs,diſtractis celeriter aureis anulis,ac ſericis panieulis in nummos redactis,can-
didè ſupplebat, nihil eo in officio magìs curans,quàm nè quid edulij, cuius quiſq; deſi-
Miraculũ. derio tenebatur, deeſſet: adeò vt piſcem flagitanti obſecutura, inuocato Chriſto, cùm
è puteo piſcibus vacuo hauriret aquam, & piſcem pariter ceperit, quo pauperis deſide-
Celat miracula ſua. rium eſuriemq́; ſedauit. Creditur ſimilia ſæpenumerò feciſſe, quæ tamen humilitatis
gratia tegere ſilentio,quàm prodere,mâluit. Orphano cuidam puero,qui paralyſi & hę-
morrhoide laborabat, ità ſedula domì detento miniſtrauit, vt ſexiès illum noctù, & ali-
Officia ſingularis humilitatis & charitatis. quandò crebriùs ſuis ipſa manibus ad excernendum deferret,ſordesq́; fœdato deterge-
ret. Quo demùm in humanis eſſe deſinente, virginem lepra contaminatam,latenter in
demortui locum ſuffecit. Cui tanta cum humiltate inſeruiuit,vt non modò cibum ipſi
pręberet,lectum excuteret,aquam lauandæ prępararet: verumetiam ad excalceandos
pedes detrahendosq́; ſocculos,pauimẽto tenùs ſemet regina demitteret.Quod vbì ma-
giſter reſciuit,ilicò leproſam amoueti pręcepit. Neq; ſic quidem infracta ſanctæ mulie-
ris ſedulitas,officio pietatis abſtinuit: Puerum quendam capite depilem,ſcabie & pſoris
horridum aſſumendo:cui per ſtudium lauandi vngendiq́; adeò conſtanter famulata eſt,
vt, quod per artẽ, cuius ignara fuit, impéndere nequibat, per fidei feruorem vt impén-
deret, ſit conſecuta. Paropſides,ollas,& cętera coquinaria vaſa inſigni humilitate fre-
quenter abluebat,emiſſis interdùm ancillis curandi cuiuſpiam negocij cauſa,quô libe-
riùs propriæ abiectioni vacaret, ità vt reuerſis vel diluere, vel diluiſſe depręhenderetur.
Matris anima defunctæ,ei appáret. Extinctæ matris vmbra noctù dormienti viſa eſt obuerſari,lugubriq́; vultu ac flexis po-
plitibus orare,ſuî quamprimùm miſereretur. Ob vitam enim negligentiùs actam,igne
ſe pœnas ſoluere: moxq́; hoc viſo expergefactæ, ac poſt effuſas ad Deum preces lachry-
masq́ue, denuò in ſoporem depreſſę iterùm apparére,ac immortales gratias agere pro
matura liberatione: dicereq́; tanti apud Deum preces eius reputari, vt tam vita functis,
quàm ijs,qui adhuc ſupereſſent,ſubuenire auxilio poſſint.

Cap. 24.

SAtìs iam quidem,quantam defunctæ opem precando tulerit,declaratum eſt:quàm
verò viuenti quoq; ſimili officio profuerit, ſupereſt vt probetur. Venerat matrona
quędam nobilis ad illam inuiſendi gratia,adducto ſecum adoleſcẽte,quẽ veſtis compta
& incompti mores,ſecularibus prorsùs eſſe animo haud obſcurè prodebãt. Ad quẽ Eliſabeth:
Quid tu,inquit,ô adoleſcens tam inſigniter & veſte & moribus ſecularẽ prefers animũ,
quẽ magìs Deo tuo prona ſeruitute iam olìm dedicatũ oportuit? Eſt (ait adoleſcens) hei
mihi,ità vt dicis,ô domina:ſed oro te plurimùm,pro me Deũ precari digneris,quô mihi
bonũ,quod proponis,& incipiendi & perficiendi donetur gratia. Mox illa: Itáne,inquit,
ſeriò petis,vt pro te Deũ rogem? Peto,ait ille,ſeriò intimeq́;. Statìm illa: Oportet,inqt,te
itidèm facere,precesq́; meas tuis iuuare.Quo perſuaſo,itũ eſt, ac vtrinq; oratũ loco ſa-
Obſerua mirabilẽ vim precũ eius. tìs cõgruenti.Iamq́; nõnihìl moræ interceſſerat,cùm eccè adoleſcẽs clamare occœpit:
Iamiam,ô domina,precari deſiſte.Incendor enim ità tuarũ feruore precum,vt ferre vix
queam.Tum illa vehemẽtiùs orationi inſtare,acriore mẽtis anniſu Deo propinquare.At
ille ſemet intẽtiùs inflãmari ſentiẽs, viribusq́; paulatìm deſtitui, toto iã corpore in ſu-
dorẽ eũte, atq; crebri vaporis nebulã paſsìm exhalãte,clamat altiore voce, diſiectis præ
laſſitudine brachijs,genibusq́; ad ruinã ſubſidentibus: Ceſſa,ô domina,ceſſa:qa vaſtiſſi-
mo ſupplicationis tuæ incẽdio pręcordia mea & ipſę medullæ depaſcuntur. Defectũ ità
iuuenẽ duæ cõfeſtìm ex pediſequis,ſimulq́; matrona pauloantè memorata mediũ corri-
piunt,& nè caſu repentino elideretur,ſuſtentãt,feruorẽ eius intenſiſſimũ,& calidiſſimo
perfuſa mẽbra ſudore,vix tactu manuũ pati volẽtes. Tãdèm nihilo ſegniùs orare perſe-
uerantẽ,anhelus iuuenis q̃ potuit altiſſima voce ſępiùs inclamat,dicẽs: Oro te ꝑ Ieſum,
vt cœpto munere iamiã ſuperſedeas,nè me precibus infauſtè mori cogas,quẽ vitæ me-
liori feliciter deſtinâſti.Cõfeſtìm igitur vt Eliſabeth precãdi ſtudiũ remiſit,remiſſo pari-
ter calore, iuuenis eſt velociſſimè refrigeratus, aſſumpturũ ſeſe maturiùs Frãciſci Aſſi-
ſiatis inſtitutũ pollicitus: quod & nõ multo pòſt tẽpore aſſumpſit, aſſumptũ coluit, cul-
tum viriliter cõſummauit.Hac precãdi cõſuetudine Dei famulã multis hominum ſaluti
fuiſſe,celebri memoriæ proditum eſt. Cap. 25.

CAeterùm magiſtri & amicorũ induſtria ac ſolicitudine, receptam à principe dotis
nomine pecuniã,neq; terræ infodit,vt timida: neq; arcìs incluſit,vt auara: ſed ma-
gìs

gis apud Chriſtum diuini ſpe fœnoris collocatura,miſſis circunquaq; nūcijs,iubet pauperes quoſcunq; ad diē conſtitutū adeſſe,aſſignato pariter loco,nè qs eius ignoratione comparére nō poſſet. Cōgregata igitur ad diē eſt incredibilis multitudo vtriuſq; ſexûs, vt nunq̄ maiore numero per Haſſiam & Turingiam cōuentus inopum viſus eſſe credatur. Videre tum erat varia genera pauperū & incommodorū, ac velutì quendā deuictis hoſtibus exercitū,accipiēdi ſtipendij gratia ad imperatorē cōueniſſe.Prçfecerat aūt Eliſabeth vniuerſo cœtui viros quoſdā ac mulieres,q ſingulis ordine deſidére iuſſis,tumultuantes & quietis impatiētes cōpeſcerent, adiecta publicç confuſionis pœna, id eſt,dehoneſtamēto detondēdi capilli, ſi quiſpiā (vt eſt auiditas incōditæ plebis) deſerto,quem occupandū accepiſſet,loco,vel alijs negociū exhibere,vel ſecundò ſtipem percipere adnotaretur.Aderat etiamnûm huic ſpectaculo aliorū hoīm ingens turba,quos rei nouitas ad videndū exciuerat. Ibat ergò pientiſſima pauperū cōſolatrix in medio tātæ multitudinis, lçto placidoq; vultu per ſingulos pecuniā diſtribuēs, vt eius iuſtitia, tā inſigni diſſipata prçconio,in memoriam duraret ſempiternā. Ità paucis horis erogauit circiter quingētas argēti minas. Quo tempore puella quçdā capillamēto pulcherrimo paſſoq;, vt p̄uaricatrix ſupradictæ legis,prçſentatur accuſaturque.Cui vt quamprimùm detonderetur capillus,Eliſabeth prçcepit. Quo ſtatìm effecto, cùm in lachrymas puella prorumperet vberrimas, aderāt q dicerēt,nihil prçuaricatā eſſe iuuēculam: proindè immeritò affectam iniuria:veniſſe illā ſororis inuiſendæ,nō ſtipis accipiendæ, gratia. Ad quos Dei famula:Benè habet,inqt: nihil damni puella fecit:at magìs detrimēto capillorū lucrum animæ factura,deincèps nequaq̄ choreis ſe immiſcebit. Moxq; accitam interrogauit,an vnq̄ ſanctioris vitæ, Deoq; ſeruiēdi habuerit voluntatē. Cui puella: Olìm,ait, votū ſuſcepiſſem ad emēdatioris formā inſtituti,ſi me capillamēti venuſtas nō retraxiſſet.Et ego(inqt Eliſabeth)hoc magìs gratulor tuorū detōſioni capillorū,quo liquidiùs peruideo me tibi magnū ſalutis ademiſſe diſpendiū,nō plùs gratulatura filio meo,ſi illū ad Romani faſces imperij prouehi cōtigiſſet.Statimq; aſſumptā puellā, dato humiliori habitu,intulit xenodochio,illatæq; miniſtrādi munus, quoàd viueret, exequendū cōmiſit. Cçterùm remeantibus vndè venerāt,pauperibus,Deumq; magnificè collaudātibus, cōtigit nō paucos languoribus & defectu viriū prçpeditos, remanere noctem vnā, paſſimq; per xenodochij angulos iacere. Quos miſerata Dei famula,prçcepit actutū, calis & titionibus lōgo ordine cōcinnatis focū ſuccendi,pauperibusq; cōmodè adhibitis,panes ſingulatìm & ſenos nummos diſtribui, quorundam etiā pedes lauari,vngique. Tum repletis ingenti lætitia pectoribus,omnis ille cœtus ſublimi cantu perſonare cœpit: cui ſancta mulier & animi & vultûs hilaritate non minimùm eſt gratulata.

Ingens ad eam cōfluit inopū numerus.

Magnā pecuniæ vim illis diſtribuit.

Cap. 26.

CVm aūt reſiduum pecuniç,vndè ſemet ſuſtentare habebat,ſimili pauperibus largitate diſtribuere pergeret,ꝙ cor ipſius vehemēter ad inopes dilatatū eſſet:Magiſter futuræ neceſſitati proſpiciens inhibuit, aſſociatis ei fœminis ſeueriuſculis,quæ & facta illius moroſiùs obſeruarēt,& dictis nō audientē,hoc eſt,egenis vltrà,q̄ licebat,aliqd erogāſſe compertā,deferrēt.Delata verò,cōfeſtìm comparére iubebatur,& verbis & plagis caſtigāda,ità vt etiā alapis eam vapulare aliquotiès cōtigerit:quas illa ob recordationem Dominicæ paſſionis perpeti admodùm gaudebat.Iuſſa dehinc ſingulos duntaxàt nummos ſingulis dare pauperibus, ità paruit magiſtro, vt nihilo remiſſiùs miſericordi obſequeretur animo,dum inter plurimos ſingulatìm erogabat,quod nō licebat in pauciores.Quo cōperto,magiſter ad votū minùs parēti,nummorū erogationē prorsùs interdicit, panū verò p̄mittit: quos & ipſos profuſiùs diſtribui cœptos,ad minutiora fruſta reſtrinxit,cùm priùs integri largirentur.Ità mira viciſſitudine & exercebatur obediētia,& miſericordia p̄uocabatur. Siquandò eleemoſynis erogādis penitùs ſuperſedere,lepraq; cōtactos, aut alio morbo fœdatos vel nō recipere, vel receptos miſſos facere iubebatur, videre mirū fuit,vt ſingulari miſerationis affectu diſcruciata,etiā forìs languidiorē corporis habitū prçferret. Timebat nimirùm prudens magiſter teneritudini fœmineæ,nè fortè attactu & deoſculatione putidiſſimorū vlcerū(ad quod opus miro ac ſtupendo deſiderio ferebatur)in morbū aliquē incideret.Quibus verò miſericordiæ operibus interdictū ei nihil eſſet,ità ijs diligentiſſimā nauabat operā,vt cùm in xenodochio,adiuuātibus ancillis,infirmiores lauaret, mundatis lectos excuteret,atq; in ijs reclinatos,lodicibus ac ſtratis operiret,frequētiſſimè diceret:Quàm benè feliciterq; nobiſcū agitur,qui-

Dū vult oīa effundere in pauperes,p̄hibetur à Magiſtro Conrado.

Obſerua etiam eius virtutē & pfectionē.

latimq́; inualeſcẽte virium defectione, lecto decubuit, animo tamen ſemper cęleſtibus bonis intento, atq; in amore Chriſti ardente. Aſſidebat aliquãdò iacẽti ancilla vna, cùm eccè pręter infirmantium morem, audit illam dulciſſimo cantu perſonare, atq; ad numeros muſicos velutì cygneam vocẽ artifici modulatione inflectere: tum poſt aliquantulum morę, auerſam dicere: Vbì es, dilecta filia? Et ancilla: En, inq̃t, ego adſum. Subiunxitq́ue: O quàm dulci concentu aures meas demulſiſti, domina pientiſſima. Mox Eliſabeth: Túne, ait, cãtum meum audîſti? Statìm ancilla: Etiam, inquit, audiui, & quidem lętiſſima. Cui Dei famula: Auicula, ait, cęlitùs demiſſa, inter me & parietẽ deſederat, tanta mihi ſuauitate per varia cantilenarum diſcrimina diuinum pręcinẽs melos, vt quanuìs infirmo corpuſculo, nõ potuerim me cõtinere, quin & ipſa concinetẽ pro viribus.

En vt eam Dominus mirificè cõſolatur.

Ante diem tertium obitûs, vendicatura ſibimet ſecretum, iubet oẽs cubiculo excedere, qui ad ipſam viſendi gratia conuenerãt, arcerió; foribus quoſcunq; admitti petentes. Interrogata cur id faceret, Volo, inquit, tumultûs externi vacua, meminiſſe iudicis mei, terribilisq́; cenſuræ, quam perbreuì habeo ſubire. Pridiè, quàm decederet, magiſtro, qui pauloantè conualuërat, culpas integerrimè confeſſa, Chriſtum in pauperibus teſtamẽto reliquit hęredem, vilem duntaxàt tunicã excipiens, in qua ſepeliri poſtulauit: vt iamtunc nihil minùs, quàm de funeris cura & exequiarũ pompa cogitâſſe credatur. Paucis pòſt horis Euchariſtiæ ſacramẽto refecta, oleoq́; ſacro peruncta, reliquum diei ac noctis medium tanto feruore ſpiritûs exegit, vt indubijs argumentis proderet Chriſtũ hoſpitem & pro deſiderio excepiſſe, & pro amore exceptum tenere.

Munit ſe ſub mortẽ Eccleſiæ ſacramentis.

Colloquebatur cum aſſidẽtibus de ſanctiſſimis rebus, quas vel in concionibus audiërat, vel inſtinctu diuino didicerat: ad poſtremum ſubtexens, vt Chriſtus Mariam & Martham ſuper obitu fratris mœrentes, inuiſerit, vt fuerit benignè cõſolatus, vt ijs animum firma pollicitatione fecerit, vt pariter ad ſepulcrum iërit, vt deniq; lachrymas intimæ veriſſimęq́; compaſſionis indices profuderit.

Ioan. 11.

Hoc loco veluti profundam rei pulcherrimæ diſputationem ingreſſa, cum ſtupore & admiratione pręſentium, de ijs Chriſti lachrymis tam viua, tam aculeata, tam flammea, tamq́; ad imum ſpiritum penetrantia verba fecit, vt omnibus penitiſſimè compunctis, lachrymas exciuerit, vtpotè dolẽtes diſparari ſe ab ea, quam intimo diligebant affectu. Ad quos Eliſabeth cõuerſa: Nolite, ait, ô Chriſtigenæ ſuper me flere: magìs aũt ſuper voſmet fletu madeſcite. Nec aliud locuta, melos ſuauiſſimum ſine labiorum motu aliquo proferre auditur: ſciſcitantibusq́; qui aderant, quid ea cantilena ſibi vellet, reſpondit: Pręcinentibus mihi, qua potui facultate, concinẽdi vicarium munus adiunxi, quos mirum ſi nõ audiſtis. Quibus verbis, creditum fuit, Angelos, qui paulò mox egreſſuram carnis ergaſtulo animam oppericbantur, cæleſti perſonuiſſe harmonia, eaq́ue infirmam, vt concineret, excitâſſe.

Audit cæleſtes melodias, pariter ipſa cantans.

Cap. 29.

APpetente iam noctis medio, circunſedentes intuita: Quid, inquit, facturi eſſemus, ſi ſemet nobis humani generis inimicus repręſentaret? Nec mora: fidentiſſima voce velutì abigendo conſpectum horribili ſimulacro diabolum, exclamat: Fuge miſer, fuge infelix.

Fidenter abigit diabolum.

Imminente morte: Hęc eſt, ait, hora virginei & immaculati partûs, admonens nos commentari debere aliquid de Ieſu puello candidiſſimo, quemadmodùm hyeme, noctù, atq; alienis in ædibus ſit natus, pannis inuolutus, collocatus in pręſepio, à paſtoribus inuentus, ſtella proditus, deniq; à Chaldęis adoratus. Hęc enim ſunt noſtræ ſalutis veneranda myſteria, locupletiſſima beneficia, ornamenta pulcherrima. In his tota ſpei noſtræ ratio viget, fides proficit, charitas ardet. De his (rogo) diſputemus, ac dulciter cõferamus. Inter hęc verba, velutì quiete placida obdormiret, ſanctiſſima Dei famula, capite paululùm labante, deceſſit.

Suauiſſimè obdormit in Dominò

Diſſipato in vulgus obitu, mirũ eſt, quanta ad exequias eius monachorum, clericorum, ac pauperũ multitudo confluxerit. E quibus inopes adeò lugubri ſqualore clamoſoq́; ciulatu pręſentiũ oculos & aures impleuerũt, vt omnibus ferè lachrymas excuſſerint: teſtati matrẽ ſe pientiſſimã, vnicumq́; ac ſingulare paupertatis ſuæ in terris perfugium amiſiſſe: nihil iam ſibi reſiduum ſpei eſſe, neſciẽtibus ad quem eant, ſolatiũ egeſtatis inuenturi. Porrò ad quartũ vſq; diem ſacratiſſimi corpuſculi prorogata humatio eſt, id exigente frequentiſſimo deuotæ plebis concurſu. Nec erãt horrori viſentibus caput, ora, manus, omninò retecta: cùm in ijs, pręter pallorem, nihil prorsùs neq; triſte, neq; ſqualidũ apparéret. Priſtina carnis teneritudo, & ad leniſſimum quenq; contactum facilè cedens perſeuerabat. Videre tum erat, vt certatìm aduolãtes,

derat,miraculo quidem fuiſſe: voti verò nuncupationem non admodùm probatam; q̃ dicerent,ſolere ſæpè monachos cacodæmonum illuſione ad malum ſub ſpecie boni ꝑmoueri:maximè,cùm nulli monachorũ ſua ſponte vouere ſit integrũ. proindè melius ac ſecurius videri, ſi peccatorũ confeſſione facta, animã Deo, corpus cœnobio cõcrederet. Quartò dehinc fœminã candẽ ceſſatori viſam dixiſſe,quãdò implere,quod ſuſcepiſſet,votũ intermitteret, in priſtinã eſſe recaſurũ infirmitatẽ,atq;, vt anteà,tãtiſpèr exagitandũ,quoàd in animum ſoluere debitũ induceret. Quas minas effectu miſero eueſtigiò ſequẽte,monachũ,facta ſibi poteſtate,ad iter accinctũ,extemplò ità cõualuiſſe, vt perſoluto gnauiter voto,nihil tale vnquàm poſteà ſit expertus.Conſtat etiã,puellę cuidam è Moguntino territorio poculũ petenti,cùm à porrigente diceretur, Accipe vt diabolum imbibas: protinùs immiſſum eſſe cacodæmonẽ.Illam,intumeſcente vehementer vtero,exclamâſſe,flãmigerantem ſibi per fauces trãſmiſſum titionẽ, miſeriſq; ac inconditis geſtibus viſentes partìm perterrefacere,partìm ad lachrymas ꝑmouere:atque ità per bienniũ vexatione durante,demũ ſarcophago diuę Eliſabeth pręſentatã, cũ paululùm ibidèm panis ac vndę ſacrę inſumpſiſſet,cõfeſtìm recepta mente,exactoq; nequã ſpiritu,cunctis qui aderãt ſtupentibus,ad ſanitatẽ rediuiſſe. Notũ etiã apprimè eſt,Theodorico Traiectenſis diœceſis incolę,contractã ac prorſùs inutilẽ ad humanos vſus manum habẽti,qui bìs diuã Eliſabeth inuiſerat,minimè tamen voti cõpos effectus,cũ tertiò plena fide iter eſſet ingreſſus, occurriſſe virũ ætate ſenili, reuerendo vultu, facundiã prõpta,ac quò tẽderet interrogâſſe. Cumq; ille,Marpurgum ad celeberrimã diuę Eliſabeth tumbã,reſpondiſſet: data mox benedictione,ſubieciſſe,vt conſequendę ſalutis certus pergeret,manumq; foueę ſepulcrali penitiùs inferret,atq; deincèps diuũ quoq; Nicolaum honore proſequeretur: pręttereà imprudẽtes nominâſſe eos,qui perquiſitis ſanctorum reliquijs, votiſq; pro more Chriſtiano ſolutis, ſtatìm diſcederẽt: cùm perſeuerans in precibus ardor, fideſque Deo & ſanctis maximè placeret:atq; his dictis,euanuiſſe.Illũ eiuſcemodi verbis audientẽ,immiſſa tumbę manu,perq̃ celeriter curatũ fuiſſe.

Dæmoniaca ſanatur.

Contracta manus ilico curatur.

Cap. 32.

CElebre quoq; admodùm eſt, Hermannũ ex Colonienſi territorio, clauſum carcere neruoq; conſtrictũ,poſt inuocatam integra fide Eliſabeth, noctù eandẽ cõſpexiſſe, conſolantemq; non ſine ingenti lętitia audiuiſſe:in patibulo deindè appenſum,permiſſuque iudicis,cùm ſatìs ad mortẽ penſilis fuiſſet, depoſitũ, pręſentibus patre ac patruo mirabiliter reuixiſſe.Inſigniter etiamnùm liquet,Burcardũ Mogũtinæ diœceſis ſcholarem,profluentibus aquę vorticibus,dum incautiùs piſcatur,abſorptũ mortuùmq;, poſt inuocatam per eos, qui aderãt, ſupplici voto diuę Eliſabeth opem, vitę redditum eſſe. Itidèm Berelinum,eiuſdem territorij puerum quadrimum, poſt indubię mortis ſigna diutiùs adnotata,imploratis per matrem meritis famatiſſimę Eliſabeth,viuum ſanumque ſurrexiſſe. Quin & alterum pari fermè ætate puerum, miſerabili in puteũ euentu prolapſum,facta ad diuã Eliſabeth deuotione per eũ,qui tũ fortuitũ ſuperuenerat,mortuumq; difficulter admodùm extraxerat, protinùs rediuiuũ in pedes conſtitiſſe. Famatum prætereà non mediocriter eſt,Fredericũ è Moguntino territorio natandi peritiſſimũ, cùm in amnẽ ſe lauandi gratia merſiſſet,& pauperi cuidã olìm cęco,tunc meritis diuę Eliſabeth videnti,vndas per contẽptum inſpergeret, exaſperatum audiret viciſsim precari, nè vnquàm viuus,cui innatabat,flumẽ egrederetur,vindice Eliſabeth, à qua lumen ipſe adeptus eſſet,confeſtìm obſtupeſcentibus neruis ac viribus ſubtractis, ad ima lapidis inſtàr ruiſſe,extractumque hauddubiè pro mortuo,poſt votum diuę Eliſabeth per propinquos nuncupatum,extemplò priſtinũ viuendi munus recepiſſe. Clarum item eſt, Iohannem è Moguntina diœceſi innocentem vnà cum fure quodã depręhenſum,mortiq; pariter adiudicatum,rogâſſe præſentes,pro ſe Deum ac diuã Eliſabeth precarẽtur, nè aliter,quàm meruiſſet,ſuppliciũ lueret. Nec mora,è duobus in patibulo ſuſpenſis,ſtrangulato noxio,inſontem miſsam cęlitùs accepiſſe vocem,confideret ſanctiſſimę Eliſabeth, cuius eſſet quamprimùm patrocinio liberãdus:ſtatimq; rupto funiculo,illęſum decidiſſe, exclamâſſeque: Tu me pientiſſima Eliſabeth liberâſti. Quibuſdam autem delapſum appendi deintegrò debere dicentibus, reſpondiſſe iudicem, nolle ſe denuò ſuſpendi permittere,quem D E V S liberâſſet. Ferunt etiam Volcmaro,cœnobitæ ſanctitatis eximiæ in territorio Moguntino, qui contrita molari lapide manu altera,intenſiſſimis die noctuque doloribus angebatur, poſt inuocatum diuæ Eliſabeth ſubſidium, ſub

Mortuus redit ad vitã.

Item alij plures.

Preclara ſanè miracula

noctúrnis tenebris ſanctã apparuiſſe,tactuq; placido adeò celerẽ tuliſſe opẽ,vt cũ manè cõfratribus reſtitutã in priſtinũ decus manum oſtendiſſet,cunctos verterit in ſtuporem.

Cap. 33.

PAlàm quoquè eſt,puerum ex eodem territorio clauſis genis ità natum, vt à glabro ſuperciliorum vertice deducta pellicula,totos oculorum operiret orbes,iam quinquennem ſacro diuę Eliſabeth buſto pręſentatum, poſteaquàm mater imploratis ſupplici deuotione ſanctæ illius meritis,ſumptã è ſepulcro terram deſtinatę luminum areę alleuiſſet,cum ingenti omnium,qui aderant,admiratione,dirupta membrana,viſum recepiſſe. Nec minoris eſt miraculi res geſta,quę ſequitur: Beatrix, Moguntini territorij puella,poſt varias infirmitates,quibus diù miſereque vexata fuit,ad poſtremum antè quidem ſtruma,pòſt verò gibbo enormiter exreſcentibus, duplici preſſa pondere, prono in terram capite,iunctisque ad genua manibus,reptare cœpit, omniumque oculos miſerabili ſpectaculo ſauciare. Hanc cùm mater ad tumbam diuæ Eliſabeth corbi impoſitam deportâſſet,nec vllam per decem dies opem fuiſſet experta, impatienter admodùm tuliſſe fertur,dixiſſeque: Quid tu, ô domina Eliſabeth, omnibus pietatis tuę beneficia confers,& me ſolam, miſerrimo infortunij genere deiectam, ſine ſolatio derelinquis? Cumq; ſic queſta,quà venerat,rediret,minitans ab eius ſe inuocatione,quoſcunque poſſet,auerſuram, & iam milliare ampliusque confeciſſet, pulcherrima quędam matrona noctù quieſcenti puellę appárens, poſt contactum blandiſſima lenitate iugulum dorſumque,mandat vt ſurgat,ambuletque. Quæ mox pleniſſimè ſanitati reddita, cùm poſtridiè,quid per quietem vidiſſet,matri enarrâſſet,effecit vt ambæ denuò ad ſepulcrum liberatricis ſuæ redirent,gratias immortales eidem agentes: ac ſic Deo collaudato, ac dimiſſa ibidèm corbe pro teſtimonio tantæ rei, domum quàm lætiſſimæ reuerterentur. Tradunt prętereà,Gertrudem ex eodem territorio,ob crus vtrunq; contractum,incuruato corpore miſeram,in ſomnis admonitam, ad diuum Nicolaum vt proficiſceretur. Eò deportatam,vnius quidem cruris incommodo liberatam fuiſſe: alterius verò incolumitatem,non niſi contacto ſepulcro diuę Eliſabeth,recepiſſe,cùm prius ad amẽtiam vſque fuiſſet excruciata doloribus. Aliam quoquè Gertrudem eiuſdem diœceſis,cùm per annum & ampliùs moleſtiſſimam fuiſſet experta cæcitatẽ, ac alienis ſemper manibus deducta,ad inuocationem diuę Eliſabeth,clariſſimè illuſtratam eſſe conſtat.

Puer cæcus terra ſepulcri eius ſanatur.

Per viſum curatur puella miſerrima.

Itèm alia fœmina.

Cap. 34.

PEr quàm celebre etiamnùm eſt, Henrico ex Mogũtina ſimiliter diœceſi, cęco penitùs,poſteaquàm diuę ſepulcrum Eliſabeth inuiſiſſet,ità mirificum optatę lucis impenſum fuiſſe beneficiũ,vt pòſt eidem hęmorrhoide ac vitę deſperatione laborãti,cùm puluerem memorati buſti aquę permiſtũ inſumpſiſſet, deſideratum prouenit auxilium. Mechtildi quoq;,Treuirẽſis territorij puellæ,quę cęca,ſurda,muta & clauda erat, ſuſcepto à parentibus ipſius ad diuam Eliſabeth voto,opem ſaluberrimam,omnimoda ſanitate conſequuta,impenſam eſſe,tam veraciter q̃ conſtanter literis mandatum eſt. Sed & Heluuigi ex eodem territorio fœminę,oculis iam per annum captę,cùm inuocatis diuę meritis Eliſabeth,ad eius ſe tumulum duci procurâſſet, lucem vnius quidem oculi in pręſentiarùm eſſe reſtitutam accepimus: alterius verò,non niſi domum reuerſę,cùm ei ſancta per noctem adſtitiſſet,monens,vt arę adhibita, ventulum ſibi panniculo byſſino,ſuper quem Chriſti corpus poni ſolitum eſt, fieri poſtularet: hocq; facto,pleniſſimã geminatę lucis gratiam protinùs collatam eſſe. Quid deniq; Theoderico, Moguntinæ diœceſis incolæ contigerit,ſilentio pręterire non oportet.Is vtroq; crure debiliſſimus, nuncupato ad diuam Eliſabeth voto,cùm eius ſe tumbæ partìm reptando,partìm aliorũ auxilijs viam conficiẽdo repręſentâſſet,nec per decurſum integri menſis quicquã opis aſſecutus fuiſſet,qua venerat,ſolita domum tarditate reuertitur.Cui in itinere adhuc cõſtituto,iuxtaque alium ęgrotum noctù quieſcenti,viſum eſt perfundi ſe plurima aqua, totumque madeſcere. Quapropter ſomno experrectus, in adiacentẽ ſtomachari cœpit, querẽs,ab eo ſe vndis eſſe perfuſum. Qui rem,vt erat,conijciens, negat ſe quicquam liquoris lecto intuliſſe: ſubiungitque,credere ſe perfuſionem eiuſcemodi ſalutarem ipſi & eſſe & fore: tantummodò ſurgeret,greſſumq; moliretur. Mira & glorioſa res. Qui cubitum debiliſſimus iẽrat,ſaniſſimus è lecto ſurrexit: ità vt impoſitos humero ſcipiones, quibus inter reptãdum vti ſolebat,ad ſepulcrum diuę matronæ tam viuaciter quàm feliciter tulerit: actiſq; pro adepto munere gratijs,lętus domum remeauerit.

Diuerſa in vno hoîe miracula.

Itèm in puella.

Nota curationis modũ.

Per viſum reſtituitur claudus.

HISTO-

HISTORIA SANCTI EADMVNDI REGIS ANGLIAE ET MARTYRIS, AVTHORE *Abbone Floriacenſi Abbate: qui claruit Anno Chriſti 970.*

Vide Vitã Oſuualdi Epiſcopi Tomo 5. Octobris 15.

PRAEFATIO AVTHORIS AD DVNſtanum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

DOmino ſanctæ metropolitanæ Dorobernenſium Eccleſię Archiepiſcopo Dunſtano, verè moribus & ętate maturo, Abbo Floriacenſis monachus Leuita, etsì indignus, à Chriſto Domino irriguum ſuperius & irriguũ inferius. Poſtquàm à te, venerabilis pater, digreſſus ſum cũ multa alacritate cordis, & ad monaſterium quod nôſti, feſtinus redij, cœperunt me obnixè ij, cum quibus fraterna charitate detentus hoſpitando hactenùs degi, pulſare manu ſancti deſiderij, vt mirabilium patratoris Eadmundi regis & martyris paſſionem literis digererem, aſſerentes id poſteris profuturum, tibi gratum, ac meæ paruitatis apud Anglorũ Eccleſias non inutile monimentum. Audierant enim, quòd iam pluribus ignotam, à nemine ſcriptam, tua ſanctitas ex antiquitatis memoria collectam, hiſtorialiter me præſente retuliſſet domino Roſenſis Eccleſiæ Epiſcopo, & Abbati monaſterij, quod dicitur Mealmeſbyri, ac alijs circumaſſiſtẽtibus, ſicut tuus mos eſt, fratribus, quos pabulo diuini verbi Latina & patria lingua paſcere nõ deſinis. Quibus fatebaris oculos ſuffuſus lachrymis, quòd eam iunior didiciſſes à quodam ſene decrepito, qui eam ſimpliciter & plena fide referebat glorioſiſſimo regi Ethelſtano, iureiurando aſſerens, quòd eádem die fuiſſet armiger beati viri, qua pro Chriſto martyr occubuit.

Dorobernẽſis Eccleſia eadem, quæ Cantuarienſis.

Cuius aſſertioni quia intantùm fidem accommodâſti, vt promptuario memorię verba exintegrò reconderes, quę poſtmodùm iunioribus mellito ore eructares: cœperunt fratres inſtantiùs meę puſillitati incumbere, vt eorum feruenti deſiderio ſatisfacerem, ac pro virium facultate tantorũ operum ſeriem perire non ſinerem. Quorum petitioni cùm pro ſuî reuerentia nollem contradicere, poſthabitis aliquantulùm ſecularium literarum ſtudijs, quasì ad interiorem animæ philoſophiam me contuli, dum eius, qui verè philoſophatus eſt in throno regni, virtutes ſcribere propoſui: maximè tamen eas, quæ poſt eius obitum ſeculis inauditæ factę ſunt: quibus nemo crederet, nisì eas tuæ aſſertionis irrefragabilis authoritas roborâſſet. Siquidem tu, cui nix capitis credi compellit, quandò referebas de ea, quę nunc eſt, incorruptione regis, quidam diligentiùs requiſiuit, vtrùm hæc ità eſſe poſſent. Cuius quæſtionis ambiguum volens purgare tu vaſtæ peritiæ ſacrarium, pro exemplo adiecisti, quod multò magìs audientium attonita corda concuſſit, quia ſanctus Domini Cuthbertus, incomparabilis confeſſor & Epiſcopus, non ſolùm adhuc expectat diem primæ reſurrectionis incorrupto corpore, ſed etiam perfuſus quodam blando tepore. Quod ego admirans pro argumento habui, quo tandèm ad ſancti regis geſta elucubranda certior acceſſi, fidens de eius & tuis incomparabilibus meritis. Cui primitias mei laboris conſecrans, ſuppliciter obſecro, vt vel vna die vertas mihi tuum ocium in honeſtum negocium, reſecando hinc ſuperflua, ſupplendo hiantia: quoniam ex ore tuo, pręter ſeriem vltimi miraculi, omnia veracem ſecutus verax digeſſi, exhortans omnes ad amorem tanti martyris. Vale pater in Chriſto.

Nota lectorem admiratione digniſſimam. Porrò autẽ etiã noſtra ætate huiùs S. Cuthberti corp⁹ integrũ repertũ eſt. Vide Alani Copi Dialogũ 3. cap. 29.

NAR-

NARRATIO.

Noutb. 20. Cap. 1. for. * prȩſidio.

ASſciti aliqnãdò in Britanniam precario munere in perniciosum auxilium tres Germaniȩ populi, hoc eſt, Saxones, Iuti, & Angli, primùm Britonibus interdiù ſuêre * prȩſidij. Qui cùm ſȩpiùs bello laceſſiti, ſe & ſuos defenſarent fortiter, illi verò ignauiȩ operam dãtes, quasì proletarij ad ſolam voluptatem domì reſiderent, ſiſi de inuicta fortitudine ſtipendiariorum militum, quos ſibi conduxerant, ipſos miſeros indigenas domo patriaq; pellere deliberant. factumq; eſt: &, excluſis Britonibus, ſtatuunt inter ſe diuidere victores alienigenȩ inſulam, bonis omnibus fœcũdiſſimam: indignum iudicantes, eam ignauorum dominio detineri, quȩ ad defenſionem ſuã idoneis poſſet præbere ſufficientem alimoniam & optimis viris. Qua occaſione inducti, orientalem ipſius inſulæ partem, quæ vſque hodiè lingua Anglorum Eaſtengle vocatur ſortito nomine, Saxones ſunt adepti, Iutis & Anglis ad alia tendentibus, in quibus ſuȩ ſortis funiculo potirentur, nè eſſet cum ſodalibus vllum de poſſeſſione litigium, quibus ſuppeteret amplitudo terræ ad regnandi emolumentum. Vndè contigit, vt per regiones & prouincias diuiſa, plurimis primùm Ducibus, deindè Regibus, ſufficeret vna eademque Britannia.

Britannia à Saxonibus &c. occupatur.

Cap. 2.

At prȩdicta orientalis pars, cùm alijs, tum eo nobilis habetur, quòd aquis penè vndiquè alluitur: quoniã à ſubſolano & euro cingitur oceano: ab aquilone verò, immenſarum paludum vligine: quæ exorientes propter æqualitatem terrȩ à meditullio fermè totius Britanniȩ, per centum & eo ampliùs millia, cum maximis fluminibus deſcẽdunt in mare. Ab ea aũt parte, qua ſol vergitur in occaſum, ipſa prouincia reliquȩ inſulæ eſt cõtinua, & ob id puia: ſed nè crebra irruptione hoſtiũ incurſetur, aggere ad inſtar altioris muri foſſa humo prȩmunitur. Interiùs * vbere glebæ ſatis admodùm læta, hortorũ nemorumque amœnitate gratiſſima, ferarum venatione inſignis, paſcuis pecorum & iumentorum non mediocriter fertilis. De piſcoſis fluminibus reticemus, cùm hinc eam, vt dictum eſt, lingua maris allambit, indè paludibus dilatatis, ſtagnorum ad duo vel tria millia ſpatioſorum innumerabilis multitudo prȩterfluit. Quæ paludes prȩbent pluribus monachorum gregibus optatos ſolitariæ conuerſationis ſinus, quibus incluſi, non indigeant ſolitudine eremi: ex quibus ſunt ſancti monachorum patris Benedicti cælibes cœnobitæ, in loco celebri hac tempeſtate.

for. * vberis

millia, pro milliaria.

Cap. 3.

Sed vt ad propoſitum reuertamur, huic prouinciæ tam feraci, quam diximus Eaſtengle vocabulo nuncupari, prȩfuit ſanctiſſimus Deoque acceptus Eadmundus, ex antiquorum Saxonum nobili proſapia oriundus, à primæuo ſuæ ætatis tempore cultor veraciſſimus fidei Chriſtianæ. Qui atauis regibus editus, cùm bonis polleret moribus, omniũ comprouincialium vnanimi fauore non tãtùm eligitur ex generis ſucceſſione, quantùm rapitur, vt eis prȩeſſet ſceptrigera poteſtate. Nam erat ei ſpecies digna imperio, quam ſereniſſimi cordis iugiter venuſtabat tranquilla deuotio. Erat omnibus blando eloquio affabilis, humilitatis gratia * præclarus, & inter ſuos coæuos mirabili manſuetudine reſidebat dominus abſque vllo faſtu ſuperbiȩ. Iamque vir ſanctus præferebat in vultu, quod poſteà manifeſtatum eſt diuino nutu: quoniam puer toto conamine virtutis arripuit gradum, quem diuina pietas prȩſciebat martyrio finiendum.

* prȩcluis, habet codex

Cap. 4.

Nactus verò culmen regiminis, quantȩ fuerit in ſubiectos benignitatis, quantæ in peruerſos diſtrictionis, non eſt noſtrȩ facultatis euoluere, qui eius minima, quo conueniret ſermone, non poſſumus expedire. Siquidem ità columbinȩ ſimplicitatis manſuetudine temperauit ſerpentinæ calliditatis aſtutiam, vt nec antiqui hoſtis deciperetur ſimulatione fraudulenta, nec malignorum hominum reciperet contra iuſtitiam ſententias, rem quam neſciebat, diligentiſſimè inueſtigans. Gradienſque via regia, nec declinabat ad dexteram, extollendo ſe de meritis: nec ad ſiniſtram, ſuccumbendo vitijs humanȩ fragilitatis. Erat quoq; egẽtibus dapſilis liberaliter, pupillis & viduis clementiſſimus pater, ſemper habens prȩ oculis dictũ illius ſapiẽtis: Principẽ te cõſtituerũt? noli extolli,

Lenitas & ſeueritas S. Eadmundi.

Eccl. 32.

tolli,ſed eſto in illis,quaſi vnus ex illis.Cumque tam conſpicuis in Chriſto & Eccleſia Eccli. 32.
emineret bonorum actuum ornamentis, eius patientiam, ſicut & ſancti Iob, aggreſſus Iob 1. & 2.
eſt experiri inimicus humani generis: qui eo bonis plùs inuidet,quo appetitu bonæ voluntatis caret.

Quocircà vnum ex ſuis membris ei aduerſarium immiſit,qui omnibus,quæ habuerat, Cap. 5.
vndeundè ſublatis, ad impatientiam,ſi poſſet, erumpere cogeret, vt deſperans, Deo in faciem benediceret.Fuit aũt idem aduerſarius,Inguar vocabulo dictus:qui cum altero, Hubba nomine,eiuſdem peruerſitatis homine,niſi diuina impediretur miſeratione,conatus eſt in exterminium adducere totius fines Britanniæ. Nec mirum, cùm venerint indurati frigore ſuæ malitię,ab illo terræ vertice,quo ſedem ſuam poſuit,qui per elati- Eſa. 14.
onem altiſſimo ſimilis eſſe concupiuit.Deniquè conſtat iuxta prophetæ vaticinium,ꝙ
ab Aquilone venit omne malum: ſicut plùs æquo didicere perperàm paſſi aduerſos ia- Iere. 1.
ctus cadentis teſſerę, quo Aquilonaliũ gentiũ experti ſunt ſęuitiã: quas certũ eſt adeò crudeles eſſe naturali ferocitate,vt neſciant malis hominum miteſcere: quandoquidẽ quidam ex eis populi veſcuntur humanis carnibus,qui ex facto Gręca appellatione Anthropophagi vocantur.Talesq́; nationes abundant plurimę infra Scythiam prope Hy- infra, pro intra.
perboreos montes,quę Antichriſtũ,vt legimus, ſecuturæ ſunt ante oẽs gentes, vt abſq́; vlla miſeratione paſcãtur hominũ cruciatibus, qui characterẽ beſtię noluerint circunferre in frontibus.Vndè iam inquietando Chriſticolas,pacẽ cum eis habere nequeunt, Dani infeſti Chriſtianis.
maximè Dani,Occidentis regionibus nimiũ vicini, quoniã circa eas piraticã exercent frequẽtibus latrocinijs.Ex eorũ ergò genere prędicti duces Ingvar & Hubba * Nordanhumbrorũ primitùs aggreſſi expugnare prouinciã,graui depopulatione totã peruagantur ex ordine. * Nordanimbrorũ
Quorũ peſſimis conatibus nullus reſiſtere potuit ex prouincialibus, quin mulctarẽtur merita ſupernę indignationis ira,agẽte miniſtro iniquitatis Hubba: quem prędafacta Inguar reliquit ibi crudelitatis ſociũ, & à boreali parte oriẽtali ſubitò adſtãs cũ magna claſſe,ad eius quandã ciuitatẽ latenter appulit: quam ignaris ciuibus ingreſſus,ignibus cremandã dedit,pueros,ſenes cũ iunioribus in plateis ciuitatis obuiàm factos iugulat,& matronalẽ ſeu virginalẽ pudicitiã ludibrio tradendã mandat. Maritus cum coniuge aut mortuus,aut moribundus iacebat in limine: infans raptus à matris vberibus,vt maior eſſet eiulatus,trucidabatur corã maternis obtutibus.Furebat impius miles luſtrata vrbe ardendo ad flagitiũ,quo poſſet placere tyranno,qui ſolo crudelitatis ſtudio iuſſerat perire innoxios. Dani crudeliter depopulantur Britanniã.

Cumq́; iam multitudine interfectorũ Achęmeniam rabiem nõn tãtùm exaturâſſet, Cap. 6.
quantùm fatigatus in poſterum diſtuliſſet,euocat quoſdã plebeios,quos ſuo gladio credidit eſſe indignos,ac vbi rex eorũ tunc temporis vitam degeret,ſolicitus perſcrutator inueſtigare ſtudet.Nam ad eũ fama peruenerat,quòd idem rex glorioſus, videlicet Eadmundus,florenti ætate & robuſtis viribus,bello per omnia eſſet ſtrenuus: & idcircò feſtinabat paſsìm neci tradere,quos circũcircà poterat reperire,nè ſtipatus militũ agmine,ad defenſionem ſuorum poſſet rex ſibi reſiſtere, qui morabatur eo tempore ab vrbe longiùs in villa,quæ lingua eorum Hagiliſdun dicitur, à qua & ſylua vicina eodem nomine vocatur: exiſtimans impijſſimus,vt ſe rei veritas habebat,quia quantos ſuus funeſtus ſatelles pręoccuparet ad interitum perducere, tantos,ſi dimicandum eſſet, regius occurſus in exercitu contraheret minùs. Claſſem quoquè abſque valida manu non audebat deſerere: quoniam velut lupis veſpertinis mos eſt,clanculò ad plana deſcendere, repetitis quãtocyùs notis ſyluarum latibulis: ſic conſueuit eadem Danorum & Alanorum natio: cùm ſemper ſtudeat rapto viuere,nunquàm tamen indicta pugna palàm cõtendit cum hoſte,niſi præuenta inſidijs,ablata ſpe ad portus nauiũ remeandi.

Quapropter circunſpectus plurimùm, accito vno ex commilitonibus, eum ad Cap. 7.
regem, huiuſmodi curarum tumultibus expeditum dirigit, qui exploret, quæ ſit ei ſumma rei familiaris, improuiſum, vt contigit, quærens ſubiugare tormentis,ſi eius nollet obtemperare feralibus edictis. Ipſe cum,grandi comitatu ſuccenturiatus,lento pede ſubſequitur,& iniquę legationis baiulo imperat,vt timoris periculo nudus,ità incautum adoriatur: Terra marique metuendus dominus noſter Inguar,rex inuictiſſimus, diuerſas terras ſubijciendo ſibi armis, ad huius prouinciæ optatum litus cum multis nauibus hyematurus appulit: atque idcircò mandat, vt cum eo antiquos theſauros & paternas diuitias, ſub eo regnaturus, diuidas. Cuius ſi aſpernaris Inguar tyranni ſuperbiſſima mãdata ad S. Eadmundũ.

2 porenpor-

potentiam,innumeris legionibus fultam,tuo præiudicio & vita indignus iudicaberis, & regno.Et quis tu,vt tantæ potentiæ inſolenter audeas contradicere? Marinæ tempeſtatis procella noſtris ſeruit remigijs,nec remouet à propoſito directæ intentionis: quibus nec ingens mugitus cęli, nec crebri iactus fulminum vnquàm nocuerunt,fauente gratia elementorum.Eſto itaque cum tuis omnibus ſub hoc Imperatore maximo, cui famulantur elementa pro ſibi innata clementia: quoniam nouit pijſſimus in omni negocio parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos.

Cap.8. Quo audito,rex ſanctiſſimus alto cordis dolore ingemuit,& accito vno ex ſuis Epiſcopis,qui ei erat à ſecretis,quid ſuper his reſpondere deberet, conſulit. Cumque ille timidus pro vita regis,ad conſentiendum plurimis hortaretur exemplis,rex obſtipo capite defigens lumina terræ,paululùm conticuit,& ſic demùm ora reſoluit: O Epiſcope, viui ad id peruenimus,quod nunquàm veriti ſumus? Ecce barbarus aduena diſtricto enſe veteribus noſtri regni colonis imminet, & quondàm felix indigena ſuſpirando gemens tacet.Et vtinàm inpræſentiarùm viuendo quique gemerent,nè cruenta cæde perirent: quatenùs patrię dulcibus aruis,etiam me occubente,ſuperſtites fierent, & ad priſtinę felicitatis gloriam poſtmodùm redirent.Cui Epiſcopus: Quos, inquit, optas eſſe ſuperſtites patrię,cùm iam hoſtilis gladius vix aliquem reliquerit in plena vrbe?Hebetatis ſecuribus tuorum cadaueribus, te deſtitutum milite,veniunt loris conſtringere. Quapropter rex,dimidium animę meę,nisi fugę pręſidio,aut deditionis infauſto patrocinio pręcaueas,hîc ſtatim aderunt tortores, quorum nefando obſequio pœnas lues. Ad hæc rex beatiſſimus: Hoc eſt,ait,quod deſidero,quod omnibus votis antepono, nè ſuperſim meis chariſſimis fidelibus, quos cum liberis & vxoribus in lecto eorum animas furando perdidit pirata truculentus.Et quid ſuggeris,vt in extremis vitæ deſolatus meo ſatellite,fugiēdo inferā crimē noſtrę gloriæ? Sēper delatoriæ accuſationis calūniam euitaui,nunq̃ relictę militię,pbra ſuſtinui,eò q̄ honeſtū mihi eſſet pro patria mori:& nūc ero mei volūtarius proditor,cui pro amiſſione charorū ipſa lux eſt faſtidio? Omnipotēs rerū arbiter teſtis aſſiſtit, q̄ me ſeu viuū, ſeu mortuū nullus ſeparabit à charitate Chriſti,cuius in confeſſione baptiſmatis ſuſcepi annulum fidei, abrenuciato ſatana & omnibus pompis eius. Qua abrenunciatione contigit,vt ad laudem & gloriam æternæ Trinitatis tertiò mererer conſecrari,delibutus ob compendium perennis vitę ſanctificati chriſmatis perunctione: Primò quidem,accepta ſtola lauacri ſalutaris:ſecundò,per Confirmationem exhibitam maiuſculo pontificali ſignaculo: tertiò, vbì veſtra & totius populi communi acclamatione vſus ſum hac regni perfunctoria poteſtate. Sicque vnguento myſticæ conſecrationis tripliciter irroratus, Anglorum reipublicę decreui plùs prodeſſe,quàm præeſſe, aſpernando ſubdere colla iugo, niſi diuino ſeruitio. Nunc ſimulata beneuolentia prętendit callidus ſuę machinationis muſcipulam, qua ſeruum Chriſti irretire deliberat,maximè cùm promittit,quod nobis largitas ſuperna conceſſit. Vitam indulget,qua necdùm careo: regnum promittit,quod habeo : opes conferre cupit,quibus non egeo. Pro his ergò nunc incipiam ſeruire duobus dominis,qui me ſub Chriſto ſolo viuere,ſub Chriſto ſolo regnare,pręſentibus palatinis deuouerim?

Conſtantia optimi regis, p Chriſto mori parati.

Nota hanc triplicē vnctionem.

Cap.9. Tūc conuerſus ad eum,qui de conditione regni locuturus,a b impijſſimo Inguar fuerat miſſus: Madefactus,inquit,cruore meorum, mortis ſupplicio dignus extiteras: ſed planè Chriſti mei exemplum ſecutus, nolo puras commaculare manus,qui pro eius nomine,ſi ità contigerit,libenter paratus ſum veſtris telis occumbere. Ideò pernici gradu rediens feſtinus,domino tuo hęc reſponſa perfer quantocyùs: Benè filius diaboli patrem tuum imitaris,qui ſuperbiendo intumeſcens,cęlo corruit,& mendacio ſuo humanum genus inuoluere geſtiens,plurimos ſuę pœnę obnoxios fecit.Cuius ſectator pręcipuus me nec minis terrere pręuales, nec blādę perditionis lenocinijs illectum decipies, quem ex Chriſti inſtitutis inermem reperies.Theſauros & diuitias,quas nobis hactenùs contulit propitia diuinitas,ſumat,conſumat tua inſatiabilis auiditas: quoniam etsì hoc corpus caducum & fragile confringas velut vas fictile,vera libertas animi nunquàm tibi vel ad momentum ſuberit. Honeſtius enim eſt, perpetuam defendere libertatem, ſi non armis,ſaltem iugulis, quàm repoſcere amiſſam lachrymoſis querimonijs: quoniam pro altero glorioſum eſt mori,pro altero verò opponitur contumacia ſeruilis. quippe ſeruum,quaſcunque domini cōditiones accepit,acceptas ſeruare conuenit.Si eas quanlibet iniquas reſpuit,reus maieſtatis adiudicatur ſeruilibus ſupplicijs. Sed eſto, grauis eſt

Eſa.14.

huius

huius ſeruitutis vſus: at grauior vlceratio, quæ ſolet naſci ex huiuſmodi infortunio. Siquidem vt nouerunt, qui frequentiùs ratiocinando forenſibus cauſis interſunt, ex repugnantibus facta complexionis conſequentia, certum eſt, quia ſi libertas petitur, proculdubiò dominus ſuo contemptu læditur. Idcircò ſeu ſpontè, ſeu inuitus de carcere ſuo meus ad cælum euolet liber ſpiritus, nulla emancipationis aut abalienationis ſpecie contaminatus: quia regem diminutum capite, nunquàm Danus videbis ad triumphum ſuperuiuere. Solicitas me ſpe regni, interfectis omnibus meis, acsì mihi tam dira ſit cupido regnandi, vt velim præeſſe domibus vacuis habitatore nobili, & precioſa ſupellectili. Vt cœpit tua ſæua feritas, poſt famulos regem ſolio diripiat, trahat, conſpuat, colaphis cædat, ad vltimum iugulet. Rex regum iſta miſerans videt, & ſecum, vt credo, regnaturum ad æternam vitam transferet. Vndè nóueris, quòd pro amore vitę temporalis, Chriſtianus rex Eadmūdus nō ſe ſubdet pagano duci, niſi priùs effectus fueris compos noſtræ religionis, mâlens eſſe ſignifer in caſtris æterni regis.

Vix ſanctus vir verba compleuerat, & renunciaturus miles pedem domo extulerat, cùm eccè Inguar obuius iubet breuiloquio vt vtatur, illi pandens per omnia arcana regis vltima. Quæ ille dum exequitur, imperat tyrannus circunfundi omnem turbam ſuorum interiùs, ſolumque regem tenéri, quem ſuis legibus rebellem iam cognouerat. Tunc ſanctus rex Eadmundus in palatio vt membrum Chriſti, proiectis armis, capitur, & vinculis arctioribus arctatus, conſtringitur, atque innocens ſiſtitur ante impium ducem, quasì Chriſtus ante Pilatum præſidem, cupiens eius ſequi veſtigia, qui pro nobis immolatus eſt hoſtia. Vinctus itaque multis modis illuditur, ac tandem fuſtigatus acri inſtantia, perducitur ad quandam arborem vicinam: ad quam religatus, flagris diriſſimis diutiſſimè vexatur, nec vincitur, ſemper Chriſtum inuocando flebilibus vocibus. Quarè aduerſarij in furorem verſi, quasì ludendo ad ſignum, eum toto corpore ſagittarum telis confodiunt, multiplicantes acerbitatem cruciatûs crebris telorum iactibus: quoniam vulnera vulneribus imprimebant, dum iacula iaculis locum dabant. Sicque factum eſt, vt ſpiculorum terebratis aculeis circunfoſſus, palpitans horreret, velut aſper hericius, aut ſpinis hirtus carduus, in paſſiōe ſimilis Sebaſtiano egregio martyri. Cumq; nec ſic Inguar furcifer eum laniſtis aſſenſum præbere conſpiceret, Chriſtum inclamantem iugiter, lictori mandat protinùs, vt amputet caput eius. Ille ſeminecem, cui adhuc vitalis calor palpitabat in tepido pectore, vt vix poſſet ſubſiſtere, auellit cruento ſtipiti feſtinus, auulſumque retectis coſtarum latebris præ punctionibus crebris, acsì raptum eculeo, aut ſæuis tortorum vngulis, iubet caput extendere, quod ſemper fuerat inſigne regali diademate. Cumque ſtaret mitiſſimus, vt aries de toto grege electus, volens felici commercio mutare vitam ſeculo, diuinis intentus beneficijs, iam recreabatur viſione internę lucis, qua in agone poſitus, ſatiari cupiebat attentiùs. Vndè inter verba orationis cum arrepto pugione ſpiculator vno ictu decapitando, hac luce priuauit. Atque ità duodecimo Calendas Decembris DEO gratiſſimum holocauſtum Eadmundus, igne paſſionis examinatus, cum palma victoriæ & corona iuſtitiæ, rex & martyr intrauit Senatum curiæ cæleſtis.

Cap. 10. *Sanctus rex à barbaris capitur & alligatur.* *Telis conficitur.* *Caput ei amputatur.*

Talique exitu Crucis mortificationem, quam iugiter in ſuo corpore rex pertulit, Chriſti Domini ſui ſecutus veſtigia, conſummauit. Ille quidem purus ſceleris, in columna, ad quam vinctus fuit, ſanguinem non pro ſe, ſed pro nobis flagellorum ſuorum ſigna reliquit: iſte pro adipiſcēda gloria immarceſcibili, cruentato ſtipitę ſimiles pœnas dedit. Ille integer vitæ, ob detergendam rubiginem noſtrorum facinorum, ſuſtinuit benigniſſimus immanium clauorum acerbitatem in palmis & pedibus: iſte propter amorem nominis Domini, toto corpore grauibus ſagittis horridus, & medullitùs aſperitate tormentorum dilaniatus, in confeſſione patienter perſtitit, quam ad vltimum, accepta capitali ſententia, finiuit. Cuius corpus ità truncum & aculeis hirſutum relinquentes, cum ſuo authore Dani miniſtri diaboli, illud caput ſanctum, quod non impinguauerat peccatoris oleum, ſed certi myſterij ſacramentum, in ſyluam, cui vocabulum eſt Haglesdun recedentes abſportauerunt, ac inter denſa veprium fruteta lōgiùs proiectum occuluerūt, id omni ſagacitate elaborantes, nè à Chriſtianis, quos vix paucos reliquerāt, ſacratiſſimum corpus martyris cum capite, pro tumulantium modulo honeſtæ traderetur ſepulturæ. Huic autē ſpectaculo tam horribili quidam noſtræ religionis deliteſcendo interfuit, quem ſubtractum, vt credimus, paganorum gladijs, diuina prouidentia ad

Cap. 11. *Caput eius ſanctiſſimū impij illi in vepres abijciunt.*

Rr ma-

manifeſtandum huius rei indaginem reſeruauit, licètomninò ignorauerit, quid de capite factum eſſet, niſi ꝙ cum eo carnifices Danos interiorem ſyluā petere cōſpexiſſet.

Cap. 12. Quamobrèm quantulacunq; reddita Eccleſijs pace, cœperunt Chriſtiani de latibulis conſurgere, diligenti inquiſitione ſatagētes, vt caput ſui regis & martyris inuentum reliquo corpori vnirent, & iuxta ſuam facultatem condigno honore reconderent. Siquidem paganis abeuntibus, & depopulationi quoquo locorum operam dantibus; illud corpus ſanctiſſimum adhuc ſub dio poſitum, facilimè eſt repertum in eodem campo, vbì rex occubuit, cōpleto curſu ſui certaminis. Quò, propter antiquā beneficiorū memoriam, & ingenitam regis clementiam, populi vndiq; gratuitò confluentes, cœperunt mœſto animo grauiter ferre, quòd caruiſſent tanta corporis portione. Quorum animis ſuperna inſpirauit benignitas, poſtquàm audiērunt illius verba vtilia, qui tantæ viſionis, vt dictum eſt, particeps adſtiterat, vt collecta plurimorum multitudine, quaquauerſùm per inuia ſyluarū experirentur, ſi ad id loci deuenire cōtingeret, quo viri ſancti caput iacēret. Pro certo etenim omnibus verè ſapientibus inerat, quòd alienæ ſectæ cultores, inuidendo noſtræ fidei, ſuſtuliſſent caput martyris, quod non longiùs intra denſitatem ſaltûs abſcōdiſſent, aut vili cæſpite obrutum, aut auibus & feris deuorandū. Cumq; inito conſilio oēs pari affectu ad id concurrerēt, decreuerūt vt cornibus vel tubis ductilibus ſinguli contenti eſſent, quatenùs circuncircà peruagantes, vocibus aut tubarū ſtrepitu ſibi mutuò innuerēt, nè aut luſtrata repeterēt, aut nō luſtrata deſererent. Quod vt factū eſt, res dictu mirabilis & ſeculis inaudita cōtigit. Quippe caput ſancti regis longiùs remotum à ſuo corpore, prorupit in vocem abſque fibrarum opitulatione, aut arteriarum præcordiali munere. Veſpillonum ſanè more pluribus pedetentìm inuia perluſtrantibus, cùm iam poſſet audiri loquens, ad voces ſe inuicèm cohortantium, &, vt potè ſocij ad ſocium, alternatìm clamantium, Vbi es? illud reſpōdebat, deſignando locum, patria lingua dicens: Her, her, her: quod interpretatum Latinus ſermo exprimit: Hîc, hîc, hîc. Nec vnquàm, eadem repetēdo, clamare deſtitit, quoàd omnes ad ſe perduxit. Palpitabat mortuę linguæ plectrum intra meatus faucium, manifeſtās in ſe Verbigenæ magnalia, qui rudenti aſellæ humana compegit verba, vt increparet prophetæ inſipientiam. Cui miraculo rerum conditor aliud annexuit, dum cæleſti theſauro inſolitum cuſtodem dedit. Quippe immanis lupus eo loci diuina miſeratione eſt repertus, qui illud ſacrum caput inter brachia complexus, procumbebat humì, excubias impendens martyri. Nec ſibi depoſitum permiſit lædere quampiam beſtiarum, quod inuiolabile, ſolotenùs proſtratus, oblita voracitate, ſeruabat attentiùs. Quod ſtupefacti videntes qui confluxerant, beatiſſimum regem & martyrem Eadmundum, illi viro deſideriorum iudicauerunt meritis ſimilem, qui inter eſurientium rictus leonum, illæſus ſpreuit minas inſidiantium.

Nota illuſtre inprimìs miraculum.

Num. 22. 2. Pet. 2.

Aliud haud vulgare miraculum.

Dan. 6. & 14.

Cap. 13. Aſſumentes ergò vnanimi deuotione quam inuenerant inæſtimabilis precij margaritam, cum profuſis prę gaudio lachrymarum imbribus, retulerunt ad ſuum corpus, benedicentes Deum in hymnis & laudibus, proſequente vſque ad locum ſepulcri lupo, earundem reliquiarum cuſtode & baiulo. Qui eis à tergo imminens, & quaſì pro perdito pignore lugens, cùm neminem etiam iritatus læderet, nemini importunus exiſteret, nota dilectę ſolitudinis ſecreta illęſus repetijt: nec vlteriùs in illis locis lupus, ſpecie tam terribilis, apparuit. Quo tandèm recedente, cum ſumma diligentia & omni ſagacitatis ſtudio aptantes, quibus creditum eſt, caput corpori ſancto, pro tempore tradiderunt vtrunque pariter iunctum competenti mauſoleo. Quo loco etiam, ædificata vili opere deſupèr baſilica, multis annis requieuit humatus, donèc ſedatis omninò bellorum incendijs, & valida tempeſtate perſecutionis, cœpit reſpirare religioſa pietas fidelium, erepta de preſſuris tribulationum. Quę vbì tempus opportunum inuēnit, deuotionem, quam erga beatiſſimum regem & martyrem Eadmundum habuit, operum exhibitione multipliciter propalauit. Idem nanque ſanctus ſub vili tugurio ſanctificatæ domûs, cuius eſſet apud Deum meriti, crebris manifeſtabat miraculorum ſignis. Quibus rebus permota eiuſdem prouinciæ multitudo, non ſolùm vulgi, ſed etiam nobilium, in villa regia, quę lingua Anglorum Bedriceſgueord dicitur, Latina verò Bedrici curtis vocatur, conſtruxit permaximam miro ligneo tabulatu eccleſiam, ad quam eum, vt decebat, trāſtulit cum magna gloria.

Miracula ad tumulū ſancti regis

Curtim, & chorte.

Cap. 14. Sed mirum dictu, cùm illud precioſum corpus martyris putrefactum putaretur ob diutur-

diuturnum ſpatium tranſacti temporis, ità ſanum & incolume eſt repertum, vt non dicam caput redintegratum & compaginatum corpori, ſed omninò in eo nihil vulneris, nihil cicatricis apparuerit. Sicque cum reuerentia nominandus ſanctus rex & martyr Eadmundus, integer & viuenti ſimilimus, ad prędictum locum eſt tranſlatus, vbi adhuc in eádem forma expectat beatæ reſurrectionis gaudia repromiſſa. Tantùm in eius collo, ob ſignum martyrij, rubet vna tenuiſſima riga in modum fili coccinei: ſicut teſtari erat ſolita quędam beatæ recordationis fœmina, Oſuuen vocabulo dicta: quę paulò ante hæc noſtra moderna tempora, apud eius ſacroſanctum tumulum ieiunijs & orationibus vacans, multa tranſegit annorum curricula. Cui venerabili fœminæ aut diuina reuelatione, aut nimia deuotione mos inoleuit, vt patefacto beati martyris ſepulcro, quotannìs in Dominica cœna eius attondendo pręcíderet capillos & vngues. Quæ oīa diligēter colligēs, & in capſella recondēs, non neglexit quãdiù vixit, excolere mira affectione, poſita ſuper altare eiuſdem eccleſiæ, vbì adhuc reſeruantur debita veneratione.

Preclarum inprimìs miraculum

Riga, pro linea.

Ecce creſcūt pili & vngues in eius exanimi corpore.

Sed & beatæ memoriæ Theodredus, eiuſdem prouinciæ religioſus Epiſcopus, qui propter meritorum prærogatiuam Bonus appellabatur, quod de incorruptione ſancti regis diximus, tali ordine eſt expertus. Cùm, vt narrare adorſi ſumus, prēfato loco, martyris tumulationi congruo, à quibuſque religioſis multa conferrentur donaria, & ornamenta in auro & argento precioſiſſima: quidam malignæ mentis homines, omnis boni immemores, aggreſſi ſunt ſub nocturno ſilentio eandem infringere baſilicam latrocinandi ſtudio. Fuerunt autem octo, qui abſque vlla reuerentia ſancti, decreuerant ſatisfacere ſuæ veſanæ voluntati, rapiendo furtìm omnia, quęcunque inueniſſent ſibi vtilia intra eiuſdem monaſterij ſepta. Vndè ſumptis machinis & quibuſlibet vtenſilibus, quibus ad id perficiendum habebant opùs, quadam nocte aggrediūtur pręmeditatum facinus, & ſtantes in atrio eccleſiæ, diuerſo conatu vnuſquiſque inſtat conceptæ nequitiæ. Quorum alius ſcalam poſtibus applicat, vt per inſertam feneſtram ſe ingerat: alius cum lima aut fabrili malleo inſtat ſeræ aut peſſulo: alij cum vangis & ligonibus ſuffoſſionem parietis machinantur. Sicque diſpoſito opere, cùm ſinguli certatìm inſudāt pro virium facultate, ſanctus martyr eos ligat in ipſo ſuo conamine, vt nec pedē loco poſſent mouere, nec arreptum officium deſerere: ſed alius cum ſua ſcala penderet ſublimis in aëre, alius palàm incuruus foſſor fieret, qui ad id operis furtiuus veniſſet. Intereà quidam matriculariorum, qui intra baſilicam iacebat, ſomno excitus, lecto procumbebat inuitus, quem martyris potentia ſuo conatu vinxerat, nè ſuis obuius factis mirabilibus ſonus fragoris creber, cuſtodis pulſaret aures interiùs. Sed quid dicam, non poſſe ſurgere, quãdò nec in vocem poterat erumpere? Tandèm manè adhuc perſiſtentes fures in cœpto opere, compręhenſi à pluribus, traduntur vinculis arctioribus, & tandèm prędicti ſancti Epiſcopi Theodredi iudicio ſubduntur. Qui inpręmeditatus ſententiam dedit, quam ſe dediſſe poſteà omni tempore vitę ſuę pœnituit. Nam omnes ſimul iuſſit affigi patibulis, eò quòd auſi fuiſſent atrium ſancti Eadmūdi martyris furtiuè ingredi, non reducens ad memoriam, quod Dominus per prophetam admonet: Eos, qui ducuntur ad mortem, eruère nè ceſſes. factum quoq; Eliſei prophetę, qui latrunculos de Samaria paſtos pane & aqua, remiſit ad propria, dicens regi volenti percutere ilicò, quòd non eos cepiſſet in gladio & arcu ſuo. Apoſtoli etiam pręceptum, quod dicit: Secularia negocia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in eccleſia, id eſt, viros ſeculares, conſtituite ad iudicandum. Vndè Canonum authoritas prohibet, nè quis Epiſcopus, aut quilibet de Clero, delatoris fungatur officio: quoniam ſatìs dedecet miniſtros vitę cęleſtis, aſſenſum prębere in mortem cuiuſlibet hominis. Quamobrèm prędictus Epiſcopus in ſe reuerſus, grauiter indoluit, & ſibi pœnitentiam indícens, diutiùs ſe grauibus lamentis dedit. Qua tandèm peracta pœnitentia, populis ſuæ diœceſeos mandat, mandando conuocat, conuocando ſuppliciter perſuadet, vt triduano ieiunio à ſe diuinæ indignationis iracundiam remoueant, remouendo auertant: quatenùs ſacrificio ſpiritûs contribulati placatus Dominus, illi ſuam gratiam concederet, qua corpus beati martyris tangere & leuare auderet: qui licèt tantis virtutibus floreret in mundo, vili tamen & ſibi incongruo continebatur mauſoleo. factumq; eſt: & illud ſanctiſſimi regis corpus antè dilaceratum & truncum, ità vt iam retulimus, vnitum & incorruptum reperit, tetigit, lauit, & rursùm nouis & optimis veſtibus indutum, ligneo locello repoſuit, benedicens Deum, qui mirabilis eſt in ſanctis ſuis, & glorioſus in omnibus operibus ſuis.

Cap. 15.

Obſerua priſcam deuotionem.

Sacrilegi diuinitùs puniuntur.

Prou. 24.

4. Reg. 6.

1. Cor. 6.

Pſal. 67.

Cap.16. Nec piget referre de quodam magnæ potentiæ viro, Leofuſtano vocabulo, qui iuuenilis ætatis impetum non refrenans, ad id flagitij laſciuiendo prorupit, vt ſibi quadam ſingularis potentię authoritate præciperet oſtendi corpus ſancti martyris. Cumque inhiberetur à pluribus, maximè tamen à ſuis fidelibus, præualuit imperium eius: quoniam propter arrogãtiam ſuæ nobilitatis, omnibus erat terrori. Reſerato ergò locello, adſtitit, adſpexit, & eodem momento in amẽtiam verſum, tradidit illum Deus in reprobum ſenſum: ac pœna ſua didicit, quia præſumpſiſſet quod non licuit. Quod audiens pater eius, vir religioſus admodùm, cui erat Alfgarus vocabulum, exhorruit facinus flagitioſiſſimum, ac martyri gratias retulit, filiumque è à ſe remouit. Qui tãdèm ad ſummam inopiam perductus, iudicio Dei vitam finiuit, à vermibus conſumptus. Sicque ſanctus rex & martyr Eadmundus omnibus innotuit, non ſe eſſe inferiorem meritis Laurentij beati Leuitę & martyris: cuius corpus, vt refert beatus pater Gregorius, cùm quidam ſeu digni, ſeu indigni leuare volentes conſpicerent, contigit vt ſeptem ex eis ibidèm ſubita morte perirent. O quanta reuerentia locus ille dignus exiſtit, qui ſub ſpecie dormientis tantum Chriſti teſtem continet, & in quo tantæ virtutes fiunt, & factæ eſſe referuntur, quantas hac tempeſtate apud Anglos nuſquàm alibì audiuimus: quas ego breuitatis ſtudio prętereo, nè alicuius faſtidioſi offenſam incurrerem iuſto prolixior, credens iſta poſſe ſufficere, quæ dicta ſunt, ardenti deſiderio eorum, qui pręter Deum huius martyris patrocinio nil pręferunt. De quo conſtat, ſicut & de alijs ſanctis omnibus, iam cum Chriſto regnantibus, quòd licèt eius anima ſit in cęleſti gloria, non tamen per viſitationem die noctuq; lõgè eſt à corporis pręſentia, cum quo promeruit ea, quibus iam perfruitur, beatæ immortalitatis gaudia. Nam dum in ęterna patria ei iungitur, qui vbiq; totus eſt, de eo habet poſſe, quicquid habuerit & velle, præter id ſolum, quod infatigabili deſiderio concupiſcit, vt per reſurrectionem circundetur ſtola demutatæ carnis: quoniam tunc erit perfecta beatitudo ſanctorum, cùm ad id fuerit, Chriſto largiente, peruentum.

Temeritas viri potẽtis terribiliter caſtigatur.

Lib.3. Epiſt. 30. vbi dicũtur oẽs intra decẽ dies mortui.

Cap.17. Sed de hoc ſancto martyre ęſtimari licet, cuius ſit ſanctitatis in hac vita, cuius caro mortua pręfert quoddã reſurrectionis decus ſine ſuî labe aliqua: quandoquidẽ eos, qui huiuſcemodi munere donati ſunt, extollant Catholici patres ſuę relationis indiculo, de ſingulari virginitatis adepto priuilegio: dicentes quòd iuſta remuneratione etiam hîc gaudent pręter morem de carnis incorruptione, qui eam vſque ad mortem ſeruauerunt, non ſine iugis martyrij valida perſecutione. Quid enim maius ſub charitate Chriſtianæ fidei, quàm adipiſci hominem cum gratia, quod habet Angelus ex natura? Vndè diuinum oraculum quasì ſingulari quodam dono repromittit, quòd virgines ſequẽtur Agnum, quocunque ièrit. Conſiderandum igitur, quis iſte fuerit, qui in regni culmine inter tot diuitias & luxus ſeculi, ſemetipſum, calcata carnis petulantia, vincere ſtuduit, quod eius oſtendit caro incorrupta. Cui humano obſequio famulantes, ſatagant illi ea placere munditia, quam ei perpetuò placuiſſe manifeſtãt membra incorrupta, & ſi non poſſunt virgineo flore pudicitię, ſaltem expertæ voluptatis iugi mortificatione. Quoniam ſi illa ſanctę animę inuiſibilis & illocabilis præſentia alicuius famulantium ſpurcitia offendatur, timendum eſt, quod propheta terribiliter comminatur: In terra ſanctorum iniqua geſſit: & ideò gloriam Domini non videbit. Cuius terrore ſententię permoti, huius ſancti Eadmundi regis & martyris imploremus patrocinium, vt nos cum ſibi dignè famulantibus expiet à peccatis, quibus meremur ſupplicium, per eum, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum,

Virginitatus priuilegium.

Apoc. 14.

Eſa. 26.

AMEN.

Hoc loco ſequebatur Libellus de Miraculis S. Eadmundi regis & martyris, ſed alio, vt equidem ſentio, authore: qui quòd verboſior eſſet, & non pauca Libelli capita deeſſent, eum ob vitandam prolixitatem omiſimus.

VITA

VITA S. BERVVARDI EPISCOPI HILDESIENSIS SIVE HILDESEMENSIS, AVTHORE *Tangmaro presbytero, eius præceptore.*

SANCTVS Beruuardus puer egregię indolis, claro Saxonū ſanguine ortus, ex filia Adelberonis Palatini Comitis, traditur domino Oſdago Hildeſemenſi Epiſcopo à ſuo auunculo religioſo Diacono Folckmaro, pòſt quoq; Traiectenſi Epiſcopo: & amborum diligentia meæ paruitati, ſcilicet Tangmaro preſbytero, (qui & hæc ſcripſi, qui primicerius ſcholæ prǽeram puerorum) literis imbuendus, moribusque inſtruendus commendatur. Quem omni deuotione cùm ſuſcepiſſem, intellectûs illius capacitatem primò diuinę paginæ leuiori lacte tentandam ęſtimaui. Mox itaq;, vt de S. Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni diligentia ſuper coæuos ſuos. Mirum nempe in modum tenera ætas cæleſti irradiata lumine, ſubtili meditatione interiora diuinæ ſapientię iugi ſtudio rimabatur: nunc communi ſtudio cum alijs, nunc quos diligentiores in ſancta exercitatione cernebat, familiariùs ſeorsùm aſſumens, propoſitis quæſtionibus, ſcrupuloſa quæque ad medullam euentilabat: more prudentiſſimæ apis ſingulas lectiones, quas in ſcholis diuerſis in libris exponebam, remotiori loco ſedens, intento auditu captabat, quas tamen, pueris confidens, felici furto perfectè docebat, & illorum ſcientiæ imprimebat.

[Margin: Noueb. 20. Cap. 1. — Oſdagus Epiſcopus Hildeſemenſi — Dan. 1. — Diligentiſſime literis ſtudet puer Beruuardus]

Venerabilis igitur dominus Oſdagus Epiſcopus, magnum quid futurum in illo pręuidens, Exorciſtam eum ordinauit, diligentiùs me exhortans, etiam atque etiam curam illius vt agerem. Quamobrèm illum, interdùm in ſeruitium domini Epiſcopi extra monaſterium excedens, mecum ducebam, vt illius ingenium, quod in multitudine epheborum diſcernere, atque ad votum meum diſcutere non potui, illis remotis, ſingulari ſtudio ſubtiliùs diligentiusque euentilarem: mirumque in modum varijs virtutum pigmentis ornata ex illo reſponſa tuli. Nam ſæpè totum diem inter equitandum ſtudijs detriuimus: nunc legendo, ſed breuiùs quàm ſoliti eſſemus in ſcholis: nunc poëſi nos exercendo, per viam metro luſimus: indè ad proſaicam palæſtram exercitium alternantes, interdùm ſimplici cōtextu rationem contulimus, ſæpè ſyllogiſticis ſophiſmatîs inſudauimus. Ille quoquè crebrò me, etsì verecundè, acutis tamen & ex intimo aditu philoſophiæ prolatis quæſtionibus, ſolicitabat. Penè aūt nulla hora, ne refectionis quidem, deſidiæ illum arguebat. Et quanquàm viuaciſſimo igne animi in omni liberali ſcientia flagraret, nihilo minùs tamen & leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, ſtudium impertiuit. In ſcribendo verò apprimè enituit, picturam etiam limatè exercuit: fabrili quoq; ſcientia & arte cluſoria, omniq; ſtructura mirificè excelluit, vt in pleriſq; ędificijs, quæ pompatico decore compoſuit, pòſt quoquè claruit. In negocijs verò domeſticis, & ad vſum familiaris rei pertinentibus, viuaciſſimus executor, acsì his à puero innutritus, calluit.

[Margin: Cap. 2. — Magnū ingenium pueri. — Etiā mechanicis artib. excellit.]

Auus autem eius Adelbero Palatinus Comes, hunc prǽclarum adoleſcentem in affectum filij ſibi adoptauit, quia in eo ſalutaris conſilij ſtationem ſaluberrimam reperit. Adeptus verò à Vuillegiſo venerabili Archiepiſcopo Subdiaconatûs gradum, aliquandiù cum illo conuerſatus eſt: & cùm propter morum honeſtatē ac vitę probitatem, religionis in illo profectum ſentiret, Archiepiſcopus Diaconū illū ordinauit, interiectoq; non lōgo ſpatio, preſbyterij eum honore ſublimauit. Reuerſus indè ad pręfatum Comitem, amantiſſimè ab illo ſuſceptus eſt: cui tanta ille humilitate ac inſtantia inſeruiebat, vt cęteris refrigerandi cauſa interdùm remotis, ipſe dies noctesq; cōtinuas indefeſſus ei adhęreret, & ægri ſenis imbecillitatē patientiſſimè toleraret, inter ipſū & familiā medius incederet, ſalutaribus monitis illos informās, & curā illorū apud Comitē vigilanti benignitate frequentans. Pro paterno quoq; affectu ad filios Comitis totum ſe profudit, magnamq; inter illos gratiā conciliabat. Et quanuis in huiuſmodi familiaritate inuidia facilè ſubrepat, hanc ille tamen maxima cautela in pleriſque declinabat. Inter patrem quoquè & filium, dominum videlicet Epiſcopum, internuncius ſępè diſcurrebat, magnamq; inter illos familiaritatis gratiā conflabat. Ipſi quoquè Epiſcopo tantū complacu-

[Margin: Cap. 3. — Initiatur ſacerdotio.]

placuit, vt Dauentrenſi cœnobio ſua vice illum pręponere vellet: ſed ipſe imbecillis aui infirmitatem ſuſtentare, quàm Epiſcopales delicias appetere, malebat.

Cap. 4. Quo defuncto, ad palatium ſe contulit, ſeruiturus Othoni eius nominis tertio Imperatori, qui ſeptēnis adhuc puer, cum venerabili matre domina Theophania Auguſta rebus præerat. A qua benignè ſuſcipitur, atq; in breui ſummæ familiaritatis locum apud illam obtinuit, adeò vt dominum regem fidei illius, literis imbuendum, moribusque inſtituendum, conſenſu cunctorum Procerum, commēdârit. Intereà domina Imperatrix, maximo dolore totius regni, rebus humanis exceſſit. Vndè dominus vtroq; parente orbatus, totum ſe regendum in ſtationem fidiſſimi magiſtri contulit: quem familiaritate complectebatur præcipua, nec ab vllo inferiùs tractari patiebatur, quem vniuerſo virtutum decore reſperſum venerabatur. Per idem tempus venerabili Epiſcopo Oſdago decedente, hic religioſus vir Beruuardus, votis omnium ad pontificatum eligitur. Anno igitur Dominicæ incarnationis noningenteſimo nonageſimotertio, Indictione ſexta, à Vuillegiſo Archiepiſcopo Epiſcopus Hildeſemenſi Eccleſię ordinatur octauodecimo Calendas Februarij.

Fit pręceptor Othonis 3. Impe.

Creatur Epiſcopus Hildeſēſis.

Cap. 5. Adeptus itaq; pontificatū, quanta continētia iuuenile corpus ad virtutū culmē coēgerit, dici non poteſt: modum in cunctis agendis præcipuè amplectens, iuxta illud ſapientis, Nè quid nimìs. Morum quoq; grauitate mirificè ſenes ipſos ſuperabat, adeò vt ſubditos ſeueritatis cenſura ad agenda in plerisq; inſtituerit. Frugalitatem verò in appetēdis ciborū delicijs, in eo laudare vix vllus ſufficit. Temporè verò nocturnę quietis, ſtratis * compoſitis, lectioni interdùm intendebat: ſępè ſomnum interrumpens, furtiuę orationi, donèc clerici ad matutinos hymnos conſurgerent, vacabat: hymnisq; expletis, multotiès pſalmodiā in diurnum vſq; crepuſculū extendebat. Deindè aliquātulùm pauſans, corpuſculū recreabat, donèc itèm diluculò canonicū curſum Primę horę in eccleſia perſoluebat. Quo expleto, quaſì regulariter ſub diſciplina cōſtitutus, capitulū cū fratribus adijt, feriā quoq; & lunationē, nominaq; fratrū, quorū annualis memoria inſtabat, quotidiè recitari iubebat. Oratione verò peracta, circa Tertiā horā ad Miſſarū ſolēnia feſtiua celebratione ꝓceſſit, & magna animi cōtritione ſeìpſum totū Domino profudit. Indè in publicū ꝓgreſſus, forēſes cauſas & oppreſſorū negocia breuiter examinabat, quia ingenio ac facūdia apprimè pollebat: habuitq; clericū diſpenſatorē, qui eleemoſynæ ac pauperibus præerat: quorū multitudinē, centenos videlicet, vel eo ampliùs dietìm abundātiſſimè victu refecit. Pleroſq; etiā vel argēto, aut cæteris ſubſidijs, prout facultas cōceſſit, ſubleuabat. Indè officinas, vbì diuerſi vsûs metalla fiebāt, circumiens, ſingulorū opera librabat, donèc circa Nonā ritè oībus peractis, cum timore ac Domini benedictione ad mēſam, fratrū populiq; ſtipatus frequētia, conſedit, nō pompaticè quidem, ſed religioſo ſilentio cunctis ad lectionē intētis, quæ inter cœnādum nō breuis legebatur. Infirmis quidē fratribus & ſenio cōfectis benedictionē de manu ſua hilariter dirigebat, cùm tamē nullū egenū in vrbe vel ſuburbio, quē ſcire poſſet, huiuſmodi pietate priuaret. Ità ꝗppe, iuxta Apoſtolū, oīa oībus eſſe deſiderabat, vt oēs Chriſto lucrifaceret.

* cōpoſitus

Eius prolixę vigilię & preces.

Ampliùs 100. pauperes alit quotidiè.

1. Cor. 9.

Cap. 6. Arduum & difficile eſt, quotidianū eius ſtudium verbis perſtringere, quia omni niſu inter diem noctemq; in diuinis perſtabat. Nihilominùs quoquè cunctos ſibi adhærentes, ad huiuſmodi negocium impellebat: nec aliquid artis erat, quod non attētaret, etiamsì ad vnguem pertingere non valeret. Scriptoriæ nanq; arti nō in monaſterio tantùm, ſed & in diuerſis locis ſtudebat. Vndè & copioſam bibliothecā tam diuinorum, quàm philoſophicorum codicum comparauit. Ingenioſos etiam pueros ſecum vel ad chortem ducebat: quos quicquid dignius in vlla arte occurrebat, ad exercitium impellebat. Et cùm in Chriſti gazophylacio quęcunq; idonea ſciuit, fideli deuotione congereret, non minùs tamen Cęſari, iuxta Euangelium, ſua perſoluebat. Nam tertio Othoni Imperatori, * beneuolentiſſimo atque amiciſſimo animo, pro ſcire ac poſſe, obſequebatur. Saxonia ꝗppe magna ex parte piratarū cęterorumq; barbarorū feritate depopulata, continuis latrocinantiū incurſibus ſine intermiſſione patebat. Quā peſtē depellere magno ſuo ſuorumq; periculo inſtabat, & nunc cum alijs, interdumq; cū ſuis ſolîs ſuper eos irruens, fortiter illos attriuit. Demùm diuino inſtinctu munitiunculā admodùm munitā extruxit: in eaq; copijs militū diſpoſitis, barbarorū impetum repulit, populumq; Dei ab hoſtili feritate liberauit. Hac autem induſtria ſacerdotis CHRISTI barbarico tumultu in illis locis eliminato, acriùs in circunſita loca debacchati ſunt. Quibus vigilantiſſi-

Bibliotheca eius.

Matt. 22.

* affectuoſiſſimo

Vuandalos hos fuiſſe ſcribit Krātzius.

tiſſimus Dominici gregis paſtor, vt fortis gigas ſe oppoſuit, & in rure Vuirinholt nuncupato, vbì tutiſſima illorũ ſtatio fuerat, pręſidium munitiſſimũ inſtituit, copias quoquè militum cum neceſſarijs rebus abundantiſſimè collocauit. Diuina itaq; gratia periculoſiſſimum locum populo Dei fecit tranquillum, ità vt omni ſpurcitia diabolicę ac barbaricæ fraudis eliminata, locum hoſtilis incurſionis, faceret locum orationis, & in oratorium Deo conſecraret in honorem ſancti Lamberti pontificis ac martyris.

In prędijs autem Eccleſiæ ſuæ tanta congeſſit, vt triginta vel plures præcipuas chortes cum litorum ac colonorũ familijs, clariſſimis ædificijs pręnitentes comparârit, cùm in alijs innumerabilibus locis decem manſos vel octo, aut minus, aut plus, prout cauſa acciderat, conferret. Antiqua nanq; loca, ab anteceſſoribus ſuis poſſeſſa, quæ ille inculta reperit, optimis ædificijs colluſtrauit. Eccleſiam quoq; ſuã miro ſtudio decorare ardenter inſtabat. Vndè exquiſita tam lucida pictura tam parietes, quàm laquearia exornabat, vt ex veteri nouam factam putares. Fecit & ad ſolennem proceſſionem in pręcipuis feſtis Euangelia, auro & gemmis clariſſima: thymiamateria quoq; precij & magnifici ponderis. Calices nihilominùs plures, vnum ex *onyche, alterum verò cryſtallinum mira induſtria compoſuit. Coronam quoq; auro argentoq; radiantem miræ magnitudinis in facie templi ſuſpẽdit: ciuitatemq; muro ac turribus munire inchoauit. Paruam etiam eccleſiam valdè ſplendidam extra murum in honore viuificę Crucis extruxit, cuius etiam aliquam partem, largiẽte domino tertio Othone Auguſto Imperatore, ibidèm clariſſimis gemmis auroq; puriſſimo incluſam cõdidit: vbì etiam diuina pietas plurima ſignorũ miracula per virtutem S. Crucis oſtendit. Et cùm venerabilis pontifex Beruuardus thecã auro gemmisq; lautiſſimã, in qua viuificum lignũ includeret, pararet, ac cum tribus particulis ſancti ligni quartã, ſi fieri poſſet, excidere tentaret, vt per ſingulas apſides portiones conderet, nec gracilitas, nec paruitas quacunque ex cauſa ſectionem admitteret, eccè ſubitò inter manus eius quarta particula eiuſdẽ ſacratiſſimi ligni, Angelico, vt creditur, miniſterio delata apparuit. Mox igitur lætus pręſul, lignum ſanctum per quatuor apſides parauit. O quanti indè potantes, ardorem vehemẽtiſſimæ febris ſępiùs virtute ſanctæ Crucis reſtinxerunt? Multotiès quoq; obortam aëris inæqualitate peſtilentiam fideles hoc viuifico ligno ſe ſuaq; luſtrantes ſedauerunt: multaq; virtute huius ſanctiſſimi triumphi fiunt quotidiana remedia.

Cap. 7. Multũ auget facultates Eccleſię ſuæ.

*onychino

Condit eccleſiam S. Crucis.

Miracula S. Crucis.

Monaſterium quoq; in ſeptẽtrionali parte ciuitatis Hildeſemẽſis, in loco quodã ſqualido, ac feris & brutis animãtibus coaptato, tota deuotione & apparatu decẽti inſtituit: quod prędijs ſufficientibus dotatũ, cœnobitis Deo famulãtibus ibì collectis delegauit: In cuius crypta eccleſię ſexagintaſex corpora reliquiarũ, digna veneratione ab eo condita ſunt. Et cùm iam tranſitûs ſui diem, quem ſemper optauerat, imminere prę̀uideret, capellam inter ſacellum S. Crucis & monaſteriũ ſuum cõſtructã, in honorem S. Martini dedicari fecit, ibidemq; pro augmẽto religionis ipſo die habitũ priorẽ mutãs, monaſticæ profeſſionis iugũ ſuſcepit. Tactus deindè infirmitate vltima, ad eandẽ capellam ſe ferri pręcepit, iuſtum eſſe aſſerẽs ibidèm vitę terminũ ſortiri, vbì ſecularis abrenunciationis habitu ſe cõtigiſſet inſigniri. Sic itaq; vir Dei beatiſſimus, diutina corporis moleſtia tritus, bonũ certamen certans, curſum conſummans, fidẽ ſeruãs, ingreſſus viam vniuerſæ carnis, cęleſtibus admixtus eſt ſpiritibus. Qui enim quouſquè vixit, Domino ſe ſacrificium iuſtitiæ ſacrificauit, ſic plurimis magnificatus inſignijs, duodecimo Calendas Decembris cęleſti pace quieuit. Sedit autem in cathedra Epiſcopali triginta annis.

Cap. 8. Monaſteriũ S. Michaelis extruit.

Induit monaſticũ habitum.

Feliciter migrat ad Chriſtum.

Mox verò tanti patris exceſſu tota ciuitas permota cõgemuit, & tam clerus, q̃ omnis populus *medullitùs indoluit. Mirum enim in modũ vir iſte omnibus oĩa factus eſt. Inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles, authorabili quadã modeſtia medius incedebat, & vtrobiq; iuſtè prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis apparebat deſpicabilis. Pręceperat aũt adhuc viuẽs, vt feretrũ, quo ad tumulandũ corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris eſt, ſed cilicio tãtùm operiretur. Ex quo cũctis patet, quanta vir iſte à Domino etiã tẽporali honore ſublimat⁹, ſemetipſum humilitate depreſſerit, cuius viuẽtis ſpiritûs deuotio tam humile obſequium defunctæ quoq; carni prouiderit. More itaq; Eccleſiaſtico exequijs ritè celebratis, corpus Deo dilecti p̃ſulis in crypta cœnobij, quod ipſe fundauerat, ante altare S. Marię maxima cũ fideliũ Chriſti deuotiõe ſepelitur.

Cap. 9. *cordetenùs

Quantis aũt poſt hęc Dominus miraculorum inſignijs confeſſorem ſuũ fidelẽ glorificauerit, nõ eſt noſtræ paruitatis explanare. Sed nè cuncta præteriſſe videamur, pauca

Cap. 10.

Miracula ad tumulũ eius.

de pluribus explicamus. Quædam enim puella miſerabilem in modum tota contracta, & diuerſis ægritudinibus diù vexata, admonita per ſomnum, ad eius tumulum venit, & intra biduum ſanata fuit. Quædam alia puella à dolore oculorum eſt curata. Abbas cœnobij ſancti Michaëlis à dolore tibię, eius meritis eſt curatus. Plures quoquè deuoti homines vtriuſque ſexûs, nocturno tempore ad ſepulcrum viri DEI pſalmodiæ cantus ſe audîſſe, ac luminaria diuinitùs accenſa vidiſſe, & miri odoris fragrantiam ſe ſenſiſſe teſtati ſunt.

SANCTI PATRIS NOSTRI GERMANI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ENCOmium *ſanctiſſimæ Dei parentis, quandò adducta fuit in templum à ſuis parentibus, cùm eſſet tres annos nata. Habetur in Simeone Metraphraſte.*

Nouẽbr. 21. Feſtus dies Præſentationis beatiſſimę Mariæ.

S. Maria degit intra ſancta ſanctorum.

ECcè rurſùs dies feſtus & celebris matris Domini: eccè progreſſus ſponſæ, in quam non cadit vlla repræhenſio: eccè primus proceſſus futuræ eius gloriæ: eccè apertum prooemium diuinæ, quæ eam erat adumbratura, gratiæ: eccè clarum indicium eius eximiæ puritatis. Vbi enim non ſæpè, ſed ſemèl ſolùm in anno ſacerdos ingrediens, peragebat cultus myſticos: illuc ea, vt ibì perpetuò maneret, à ſuis adducitur parẽtibus, & vt eſſet in ſacris gratiæ adytis. Quis rem vnquàm talem cognouit? Quis vidit, aut quis audiuit ex ijs, qui nunc, aut qui vnquàm fuerunt, fœminam quæ adduceretur in intima ſancta ſanctorum, ad quæ vix pater aditus hominibus, vt in eis habitet & verſetur? An non hoc eſt euidens demonſtratio noui & alieni operis, quod in ea futurum erat poſteà? Non apertum ſignum? nõ clarum indicium? Oſtendant nobis, qui in eam linguas mouent, & vident tanquàm non videntes, vbinàm talia vnquàm viderunt, puellam ex profeſſo adduci intra tertium velum, tanquàm donum in quod nulla cadit repręhenſio, vt illic habitaret aſſiduè? eamque à diuitibus populi ſupplicantibus, & à virginibus deduci, cũ lampadibus adduci, à ſacerdotibus & Prophetis ſupinis manibus excipi? Quomodò ergò noluerunt intelligere? Quomodò videntes prima, extremis fidem non habuerunt? Quomodò cùm quædam noua & aliena in ea priùs vidiſſent, dixerunt contra ea, quæ poſteà facta ſunt? Non enim caſu & temerè fuerunt, quæ prima in ea euenerunt, ſed fuerunt omnia vltimorum prooemia. Dicant ergò nobis, qui ex ſeipſis ſunt in rebus inanibus ſapiẽtes, quomodò cùm aliæ ſteriles pepererint, nullius ex ipſis filia reponitur in ſancta ſanctorum, nec accepta fuit à Prophetis? An non hęc poterant dicere, qui hæc & talia videbant, cuiuſmodi etiam qui ex eis erant eiuſdem ſententiæ, dixerunt poſteà in illius filium, Quiſnam erit hic puer? Maximè.

Sed qui aliena quidem ſentiunt, interitûs viam ingrediantur, & cadant in barathrum, quod ipſi fecerunt: Nos autem, qui ſumus Dei populus peculiaris, ſacerdotes & principes mundani, & monachi, ſerui & liberi, artifices & agricolæ, plantatores & piſcatores, iuuenes & ſenes, viri & mulieres adeſte, prompto & alacri animo accedamus ad Dei parentem, & quæ in eam œconomicè priùs perfecta ſunt, diuina myſteria intueamur. Quemadmodùm à parentibus hodiè virgo ſacratiſſima in templum Dei per eius ſacerdotes adducitur, quemadmodùm templum Domini animatum, templo inanimo dedicatur, quẽadmodùm propheta Zacharias eam ſua manu accipit & adducit in adyta, nihil ægrè ferens, neq; dicens eius parentibus: Non faciã hanc rem maximè nouam, neq; puellam introducam in ſancta ſanctorum, vt in eis habitet aſſiduè, in quæ ſemèl in anno iuſſus ſum intrare. Nihil tale dixit Propheta Zacharias: ſed vt qui præſciuiſſet futurum, quoniam erat Propheta, eam expectans, ſicut qui poſt eum fuit, Simeon illius filium, eam is quoquè excipit prompto & alacri animo. Deindè matrem amplexus, eam allo-

allocutus eſt,ſic dicens,& puellam tenens manibus: Vndenàm orta es,ô mulier?& quiſnam eſt modus & ſcopus talis ſtudij tui ac propoſiti? & quomodò cùm nullum tale habuêris exemplar, ſola inueniſti hunc nouum & non priùs auditum actum, introducens puellam,vt ingrediatur adyta? Quæ eſt tua deliberatio,dic nobis,& quæ cogitatio? Ego, inquit Prophetæ,ſum Anna grato nomine: nata quidem ſum ex genere ſacerdotali,tribu Aaronitica,radice prophetica & regia: Dauidis autem & Solomonis, & eorum,qui deincèps fuêre,ſum ramus. Sum autem cognata tuæ vxoris Eliſabeth. Deindè viro quidem coniuncta fui lege Domini. Inuenta ſum verò ſterilis & infertilis multis annis. Nullum autem inueniens medicamentum, quod mederetur meæ calamitati, ad eum confugi,qui eſt ſolus potens,& ea reddit facilia,ex quibus non datur exitus: & ad ipſum os meum ex animo aperiens, cum luctu cordis clamaui & lachrymis, ſic dicens: O Domine Domine,qui dolore affectas animas exaudis ocyſſimè,cur me reddidiſti diuerſam à natura meorum Maiorum? Cur me feciſti parabolam in genere meo, & motionem capitis in tribu mea? Cur maledicti tuorum Prophetarum me feciſti participem, dans mihi matricem filios non producentem,& vbera arida? Cur feciſti,vt mea dona non eſſent accepta,vt quæ ſim ſterilis? Cur me ſiuiſti ſubſannari à notis meis, irrideri à famulis,& vicinis haberi opprobrio? Reſpice Domine,exaudi Domine,miſerere ô ſancte. Fac me ſimilem volucribus cæli, & beſtijs terræ, piſcibus maris: quoniam ea quoquè ſunt genitalia coram te, ô Domine. Nè brutis videar deterior, ô Domine, quæ facta ſum ad imaginem tuam & ſimilitudinem.

S. Anna mater ꝑpetuæ Virginis Mariæ.

Preces S. Annæ.

Oſee 9.

Hæc cùm dixiſſem,hoc quoquè adieci ijs,quæ dicta ſunt: Quoniam tibi Domine donum gratiarum actionis,omninò tibi dedicabo quem mihi dederis filium,vt is ſit & maneat in tuo ſanctuario,tanquàm ſacrum donarium & munus precioſiſſimum,quod mihi datum eſt à te, qui es perfectiſſimus dator precioſorũ donorum. Hæc ego,cùm eſſem ſub dio in meo horto, oculos in cælum tollens, pectus autem meum manibus verberãs, clamaui ad Deum,qui eſt in cælis. Meus autem coniunx, cùm eſſet ſolus in monte,& ieiunaret quadraginta dies,eadem à Deo ſupplex petebat. Sic ergò flexus, qui eſt paratus ad miſericordiam & benignus Dominus,amborum precibus,miſit diuinum Angelum, nobis prænunciatum meæ filiæ conceptionem. Statìm ergò natura à Deo iuſſa ſemen excepit. Non enim ante diuinam gratiam ipſa auſa eſt excipere. Sed cùm illa acceſſiſſet, matrix quæ priùs erat clauſa, ſuas portas aperuit, & à Deo acceptũ depoſitũ apud ſe detinuit,donèc Dei voluntate,quod in ea fuerat ſeminatũ, in lucem eſt editum. Hinc ergò eo ablactato, vota mea reddo Domino, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum eſt os meum in afflictione. Et ideò virginum cateruas coëgi cum lampadibus, conuocaui ſacerdotes, congregaui cognatos meos, omnibus dicens: Omnes mihi gratulemini, quòd hodiè & mater & productrix effecta ſum: non regi terreno meam offerens filiam, quoniam nec par quidem erat: ſed DEO cæleſti & Regi dedicatam: accipe deincèps,ô Propheta,meam à Deo datam filiam:& introductam,planta in loco ſanctuarij,in prompto Dei habitaculo,in domo exultationis & lętitiæ: nihil curioſè inquirẽs,donèc Deo, qui eam hinc vocauit,viſum fuerit,quæ ad eam attinent,ad finem deducere.

Votũ illius.

Angelus ꝑnunciat naſcituram S. Mariam.

Cùm hęc verba audijſſet Zacharias, ſtatìm allocutus eſt Annam: Benedicta eſt radix tua,ô fœmina in primis veneranda: glorificata eſt matrix tua, ô amans coniugis: & glorioſa eſt oblatio tua,ô pia & Dei amans. Deindè puellam lętus tenens,eam prompto & alacri animo introducit in ſancta ſanctorum, ſic vtiquè ei dicens: Adeſdùm implementum meæ prophetiæ: Adeſdùm perfectio pactorum conuentorum Domini: Adeſdùm ſignaculum eius teſtamenti: Adeſdùm finis eius conſiliorum. Adeſdùm declaratio eius myſteriorum. Adeſdùm ſpecula omnium prophetarum. Adeſdùm conciliatrix eorum,qui malè diſſentiunt. Adeſdùm coniunctio eorum,quæ erant malè diſiuncta. Adeſdùm firmamentum eorum,quæ deorsùm inclinantur. Adeſdùm renouatio eorum,quæ erant inueterata. Adeſdùm iubar eorũ,qui ſiti ſunt in tenebris. Adeſdùm donum maximè nouum & diuinum. Adeſdùm Domina omnium terrigenarum, ingredere in gaudium Domini tui. Nunc quidem inferre in terra, quæ conculcatur ab hominibus: paulopòſt autem in ſuperna,& ad quam non patet hominibus aditus. Cùm ſic, vt erat conſentaneũ,dixiſſet myſta puellæ,eam vbi oportebat depoſuit,& vbi conuenerat, & fuerat pręſtitutum. Puella aũt valdè lętans & exultans, ibat in templo Dei, tanquàm

διόπζα

in

in thalamo,cùm ætatis quidem ageret annum tertium,eſſet verò perfecta diuina gratia: vt quæ eſſet prędeſtinata & pręcognita & pręelecta à Deo,& diſpenſatore vniuerſorum ante mundi conſtitutionem. Manſit autem decæterò in ſanctis ſanctorum, ſeu in templi penetralibus, ambroſiam nutrimentum per Angelum accipiens vſque ad ſecundam ætatem. Tunc autem Dei nutu & conſilio ſacerdotum, de ea datur ſors,& ſorte eligitur Ioſeph iuſtus, & hanc ſanctam virginem diuino cõſilio ex templo Dei ab eius accipit ſacerdotibus,ad ineſcandum mali authorem ſerpentem: nè tanquàm virginem aggrederetur,puellam ab omni labe alienam,ſed tanquàm ad deſponſam ad eam accederet.Fuit ergò illa incorruptiſſima in domo fabri Ioſeph ſeruata Domino omnium architecto, donèc,quod ante ſecula fuerat abſconſum myſterium,in ea eſſet perfectum,& hominibus Deus ex ea effectus, eſſet ſimilis.

Angelus cibũ affert S. Mariæ in templo degenti.

Sed de his quidem dicere, eſt alterius operis & temporis conuenientis: nobis autem rursùs ad propoſitum redeat oratio, & laudibus celebretur hodiè dies deductionis. Abi ergò ô Domina Dei mater, abi ad tuam hęreditatem, & vade in atria Domini exultans & lætans, alacriſque expectans in dies ſanctiſſimi ſpiritûs in te aduentum, & potentiæ altiſſimi adumbrationem,& vnigeniti tui filij conceptionem,vt Gabriel tibi prædicet: & da ijs,qui tuum feſtum peragunt, tuum auxilium, protectionem & defenſionem, eos omni ex parte liberans tuis interceſſionibus ab omni neceſſitate & periculis,morbiſq; grauibus & omne genus calamitatibus,& à futuris iuſtis minis tui filij. Eos autem colloca,vt mater Domini,in loco deliciarum,vbì eſt lux & pax & rerum expetendarũ ſummum donum: & fiant muta labia doloſa, quæ contra te iuſtam loquuntur iniquitatem in ſuperbia & cõtemptione,& exterminetur in ciuitate tua imago eorum. Erubeſcant, & deficiant,& pereant,& cognoſcant,quòd nomen eſt tibi Domina.Tu ſola Dei genitrix excelſiſſima ſuper omnem terram.

Vide quãta poſſit ſanctiſſima Dei genitrix.

Nos autem, ô Dei ſpõſa, fide benedicimus, deſiderio honoramus,& metu adoramus, te ſemper extollentes,te laudantes,& te venerabiliter beatam pronunciantes.Eſt enim reuerà pater tuus beatus inter viros, & beata mater tua inter mulieres. Beata domus tua,& beati noti tui. Beati,qui te viderunt. Beati, qui tecum ſunt verſati: beati,qui tibi ſeruiêrunt. Beata loca tua. Beatum templum, in quo tu fuiſti oblata. Beatus Zacharias, qui te vlnis ſuis eſt amplexus. Beatus Ioſeph, qui te deſpondit. Beatus lectus tuus,& beatum ſepulcrũ tuum. Tu es enim honor honorantium, & præmium præmiorũ, & altitudo altitudinũ.Sed ô mihi ſola Domina,mea ex Deo conſolatio:ardoris qui eſt in me ros diuinus: exiccati mihi cordis diuinitùs irrorans adſperſio: tenebroſæ meæ animæ lampas luciddiſſima.Dux meę dubitationis,vires imbecillitatis,nuditatis amictus,opes mendicitatis,immedicabilium vulnerum curatio,lachrymarum ablatio,requies gemituum, alleuatio dolorum,calamitatum tranſmutatio,vinculorum meorum ſolutio, ſpes meæ ſalutis, & bonorũ omnium remunĕratio, exaudi meas precationes, miſerere meorum luctuũ,& excipe meos fletus: miſerere meî,flexa meis lachrymis. Te moueat meî miſericordia,vt matrem benigni Dei: adſpice & annue meæ ſupplicationi. Imple meî ſitientis deſiderium,& coniunge me meæ cognatæ & conſeruæ in terra mitium, in tabernaculis iuſtorum,in choro ſanctorum: & dignare me tu, quæ es omniũ defenſio, & omnium lætitia,& vehemens gaudium,vt ſimul cum ea læter,te rogo.

Eccè quomodò inuocat Dei matrem in ſui auxiliũ.

Rogo te præstereà, vt in gaudio illo, quod reuerà verbis non poteſt exprimi, perpetuiſque delicijs & inſatiabilibus,& in regno eius, quod caret veſpera, & nunquàm terminatur, eos colloces, qui fide & deſiderio hoc venerandum tuum feſtum peragunt. Certè Domina Dei parens, certè meum refugium, vita & defenſio, arma & gloriatio, ſpes & robur meum:concede mihi,vt ego quoquè cum ea fruar inenarrabilibus, & quæ compręhendi non poſſunt,tuis bonis,in cęleſti & quæ dici non poteſt perſeuerãtia. Habes enim,ſat ſcio,cum tua voluntate concurrentem potentiam, vt quæ ſis mater altiſſimi:& propterea audeo.Nè ergò priuer mea expectatione,ô Domina intemerata,quæ vniuerſorum expectationem ſupra rationem peperiſti, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,verum Deum & Dominum & Regem vniuerſæ creatæ naturæ;

Quem decet omnis gloria,honor & adoratio,cum patre principio carente,& ſanctiſſimo & viuifico ſpiritu,nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum,Amen.

SAN-

SANCTI PATRIS NOSTRI GEORGII ARCHIEPISCOPI NICOMEDIAE ORATIO DE EXITV *ſanctiſsimæ Dominæ noſtræ Dei parentis, quandò fuit oblata in templo. Habetur itidèm in Simeone Metaphraſte.*

Noučbr. 21. Et hic habes feſtum diem Præſentationis Virginis.

PVlchra nobis principia argumenti dicēdi oſtendit hic dies feſtus: parauit pulchras conſcenſionum ſemitas: iecit pulchra fundamēta aſſcenſionum, nunc erigens ad ſe orationem. Quamobrèm eam tollens ſublimem, gratia euehit ad encomiorum altitudinem: & gradus mutans gradibus, laudem transfert à gloria in gloriam. Sed quoniam fieri non poteſt, vt ea ſimul cum rebus extollatur, è terreno profundo parùm énatās, exiliter erigitur ad argumenti altitudinem. Agè ergò nos quoquè cum ea laborantes, corporis onere depoſito, mentis penna ſimul ad feſtum extollamur, & intra adyta progredi feſtinantem caſtiſſimam virginem, prompto & alacri animo conſequamur: & nos ab externo errore colligentes, orationis veſtibula deincèps conſcendamus. Neque enim pratorum pulchritudo adeò facit, vt ij, qui extrà obeunt, ea cupiant ingredi, vt odoratus hortus encomiorum Virginis, ingreſſum reddit iucundum volentibus. Etenim eſt hoc pratum, & pratorum maximè odoriferum, & varium, & incorruptione coronans eos, qui decerpunt: non vernis comatum floribus, qui ſpeciei habent delectationem, quæ facilè marceſcit: ſed emittens gratiæ bonum odorem, perfundit ſenſum, & mentem apud ſe longè ſuauiſſima demulcet auditione. Nam in illis quidem ſenſus quoquè capiens ſatietatem, non ſimiliter delectatur ijs, qui appárent poſteà. In his autem, eorum quidem, qui præceſſerunt, manet odor: eorum autem, qui ſuccedunt, accedit maius deſiderium. Malum quidem ſpectaculum, vnà cum tempore marceſcentem habet pulchritudinem: Hic autem decor perpetuam fert animæ delectationem: & quomodò qui veſtibula regia fortè ſunt ingreſſi, ex externis coniectant internam poſituram, quæ ſenſu non iudicārūt, mente coniectant excellentia: idem etiam oſtenditur accidere in veſtibulis encomiorum. Atque in omnibus quidem, vt arbitror: non minimum autem in his quoquè, vt arbitror. Nam in altitudinem quidem elata ſunt procemia: præclarus verò argumenti ornatus ex his appáret, intrinſecùs plurima habens incrementa, gloria & pulchritudine inſignia. Eſt ergò nobis propoſitum, ad ingreſſum parùm attollere oculos, & qui latet, quoàd eius fieri poteſt, intueri decorem, etiamſi fieri non poteſt, vt contemplemur vniuerſam eius elegantiam. Agè verò oratione procedamus interiùs, ductricem habentes ipſam Reginam.

Sed video nunc hanc concionem luce infinita coruſcare, & mente illuminor, & mihi venit in mentem exilire, & ea, quę nunc peraguntur, magna eſſe viſione appræhendo, & Angelos ſimul choreas agentes mente cogito, & omnia noua, & aliena, & digna pulchro cæli ornatu. Hinc mihi videtur eius, quæ laudatur, gratia in medium procedere, & vniuerſum cœtum implere lætitia, affatìm dona tribuens. Quamobrèm ſpem eorum attendentes, omnes ſimul ingrediamur, vnuſquiſque reddens id, quod debetur. Qui dicit, ſermonem: qui prudenter audit, auditionem: qui miniſtrat, adimpletionem: & omnia, quorum debiti exolutio ad ingreſſum adhortatur. Præcedant ergò ſermones, quæ deincèps ſequuntur, ad ſe congregantes. Atque iam quidem ij, qui virginem pepererant, ad templi eam fores adducebant, Angelis eam circuncircà ſtipantibus, & ſupermundanis Virtutibus omnibus ſimul collætantibus. Nam etſi ignorabant arcanum modum myſterij, vt ſerui tamen, iuſſu Domini, ſeruiebant eius proceſſui. Et primùm quidē conſiderabāt, videntes (vt qui ſint naturę intelligentes) eam eſſe precioſum vas virtutum, & ferre ſigna incorruptæ puritatis, & habere corpus procùl remotū à vitiorū colluuie. Deindè autem iuſſui parentes, munus implebant. Tunc lampades luminis ingreſſum lætificabant, & omnia quæ templo continebantur, conuertebantur ad lætitiā, ipſis, vt puto, inanimatis ſimul cum Angelis lætantibus. Quamobrèm mihi quoq; licet cum eis choros ducere: & tanquàm tunc præſenti, venit in mentem, in vocem erumpere, quæ dicitur aptè & conuenienter:

Introducit S. Maria in templū Angelis exultantibus.

Dila-

Encomia ſanctiſſimæ Virginis. Dilata atria ad excipiendam latiorem, quæ ſub adſpectum cadere & non cadere conſpecta eſt, creatam naturam: in qua comprehenſus, qui comprehẽdi non poteſt, vitij latitudinem redegit in anguſtiſſimum. Accende lampadem luminis, & ingreſſum lætifica. Facem tanquàm ſignum aliquod tolle ſublimem, & ad te dirige orbem terræ, vt lucidam intueatur nebulam, & radiorum eius fiat particeps, vt ex ea videat ſcatẽtem fontem luminis. Pande portas tuas, & introduc portam, quæ percipitur intelligentia: per Ezech.44. quam cùm ſolùm tranſijſſet Dei verbum, obſignatã conſeruauit, ſicut nouit. Nam etsi accepit portæ appellationem, virgo tamen vſum cõſeruauit: & impleuit quidem rei miniſterium: incorruptionis tamen non ſoluit ſignacula. Suſtine velum, vt intra id ingrediatur Verbi velum animatũ, quod in ſe celauit diuinitatem, & eius igne nõ fuit combuſta eſſentia materialis. Accipe quod fuit in ſpiritu inauratum candelabrum, lucerna cuius fines illuminat, per quam accenderunt ſeptem dona ſpiritûs, & mundum terrenum illuminârunt. Accipe menſam, quæ portat vitam, in qua vitæ noſtræ panis propoſitus, ambroſia pauit eos, qui illius fuerunt participes: ex qua crateres ſapientiæ imperturbatum & puriſſimum effundunt poculum cognitionis. Orna ſancta ſanctorum, & ſanctiſſimum excipe tabernaculũ, quod eſt capax eſſentiæ immaterialis: quod noſtrum, quod ceciderat, excitauit tabernaculum: quod parentis noſtri Dauid tabernaculum, quod fuerat ablatũ, rursùs erexit: per quod membra, quæ fuerant diſſoluta noſtra tranſgreſſione, fuerunt redacta ad ſuam integritatem. Accipe aureum thuribulum, in quo Verbum, quod carnem aſſumpſit, bono odore impleuit orbem terræ: in quo combuſta fuerunt crimina inobedientiæ: per quod liberatur aër à moleſtia inquinamentorum, per quod bonus odor ſpiritûs ſpirauit in homines.

Introduc arcam ſanctificationis, quæ intùs accepit eum, qui dedit legem, quæ portauit mannam cæleſtem, quæ à diluuio peccati ſeruauit noſtram naturam, & per partum liberauit orbem terræ ab interitu. Noui teſtamẽti theſaurum. Vrnam inclytam ac glorioſam. Tabulas à Deo impreſſas characteribus, in quibus inſcriptũ Dei Verbum ſupra rationem, legalis literæ difficultatem traduxit ad leuitatẽ ſpiritûs. Cape virgam ſacer-Num.17. dotalem, quæ abſq; irrigatione produxit florem qui non marceſcit, nempe Dominum. Sanctam terram & deſiderabilem, ex qua orta eſt veritas & iuſtitia: in qua operculo tecti pedes prohibẽtur progredi: ratiocinatio, inquam, quæ dubitatione operitur & incredulitate. Vmbroſum montem, in quo Verbo placuit habitare: in quo cùm recubuiſſet natura, declinauit peccati exuſtionem: ex quo ſine manibus deuolutus lapis angularis, Dan.2. inimici contriuit imaginẽ, & redegit in puluerem. Accipe oleam frugiferam, per quam ſcaturijt oleum exhilarans, & pingueſecit creaturam. Thronum glorioſum, regium vehiculum, quo vectum Verbum cum carne aduénit. Sanctam Sion, quam elegit Opifex, quã verbo prouidentiæ parauit ante ſecula, in qua in carne eſt genitus, ex qua pro-Cant.3. greſſus, vires contriuit impiorum. Apprehende lectum Solomonis, quem in orbem circunſiſtunt ſexaginta potẽtes: nempe diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ veræ prophetiæ, quæ per ea, quæ ſignificârunt, ſuo teſtimonio comprobant, Deum eſſe ex ea pariendum: in quo verbum cùm cecidiſſet, cùm carne exurrexit, & inimici tyrannicam validè afflixit Eſa.6. potentiam. Eam forceps expreſſit propheticus, qui carbonem ferebat, & labra expurga-Eſa.29. bat. Quæ Seraphicè cuſtodiebatur, & per ſpiritum ſanctum prędicabatur. Eam indicauit liber obſignatus, quem nullus legit ſciẽs literarum, prẹter eum, qui obſignauit & ſeruauit ſupra rationem. Eam charta ſignificauit puriſſima, in qua Verbum ſine ſcriptis impreſſum, ſcidit fraudis chirographum.

Hæc eſt, quæ à dexteris Dei adſiſtit Regina, quæ propè eſt pulchritudine & ſplendore: quæ eſt ſpecioſa natura, & nullam ſuſcipit maculam libero ſuo arbitrio. Quæ aſſcendit ex Libano virginitatis, & mundum perfundit vnguento: ex qua dulcedo diffluens, veterem amarorem ligni dulcem reddidit: cuius ſupra mel labrá extiterunt dulcia, & è lingua eius tanquàm è fonte manauit lætitia. Cuius veſtes vnguento delibutæ, bonum Cant.4. odorem emiſerunt ſupra omnia terræ aromata. Hanc introduc tanquàm ſponſam, cuius pulchritudo eſt incomparabilis, & gloria ineffabilis: cuius lux oculorum, ſolis ſupera-Ibidẽm. uit radios. Hortum concluſum, quem peccati cogitationes non poſſunt intrare: in quo diuina planta, quæ citra agricolæ culturam germinauit, ligni maledictum, quod priùs in vita mirandum in modum creſcebat, exiccauit radicitùs, & eius loco effecit, vt floreret Ibidẽm. benedictio. Fontem reuerà ſignatum, ex quo manant fluenta puriſſima, & irrigant orbem

bem terræ. In quo limi, qui conturbabat, non ſunt depręhenſæ reliquiæ: ex quo procedens fluuius gratiarum, circuit vniuerſam, quæ eſt ſub ſole, regionem. Suſcipe, quæ per aërem ingreditur, nubem: in qua ſedens, qui ingreditur ſuper nubes cæleſtes, deſtruxit ſimulacra, quæ colebantur ab Aegyptijs. Introduc Dei ciuitatem animatam, quæ eius impulſu lętatur in æternum. Sanctificatum tabernaculum, domũ glorioſam, templum quod non poteſt diſſolui. Cuius tu fuiſti & figura & ſignum, expectans vt ea fieret manifeſta: eam tu iam tenes: eam introduc, & cede tanquàm potentiori. Eſa. 19.

Hucuſquè ſiſte ſigna: fac vt ceſſent conſueta ænigmata. Quouſquè vmbram attendis? Quouſquè in litera gloriaris? Eccè gratiæ radij illuxerunt: Eccè ſigna literæ in ſpiritum ſunt tranſmutata. Es defeſſum figuris inſeruiens: eccè accedit, qui noua facit. Tranſi ergò à lege, quæ conſenuit, ad verbi gratiam, quę eſt noua. Cur in ſomnijs perſeuèras, cùm eam accipias, quæ euentum cõciliat? Cur ſacrificiorum ſanguine adſpergeris, & eorum nidore ſuffumigaris, cùm qui iuſſit, ea nõ admittat? Sacrificium enim, ait verbum Patri, & oblationem noluiſti: corpus autem perfeciſti mihi. Venit, qui proprio ſuo ſanguine ea facit ceſſare: & naturam non à carnis inquinamentis, ſed à peccato repurgat. In foribus redemptio: in portis tuis eſt prędicatio. Hãc ad te pręmiſit, quæ pręcedit myſterium. Ipſa eorum, quæ tibi ſunt verbis ſignificata, in ſe affert euenta. Eſaias ſignificauit, dicẽs: Eccè virgo in vtero concipiet, & pariet filiũ: & vocabunt nomen eius Emmanuel. Hanc Ezechiel nominauit Dei portam. Hanc Dauid arcam ſanctificationis. Hanc Moſi priùs deſcripſit rubus, qui ardebat in monte, & nõ comburebatur. Hanc cum gaudio excipe: prõpto & alacri animo accurre: adora eam, vt quæ ſit ſuperior omni re creata, tam quæ ſub adſpectum cadit, quàm quę non cadit: amplectere puriſſimum habitaculum: immaculatum introduc tabernaculum, & cæde inquinatum educ cœtum Iudęorum. In eos valdè clamant reſponſa Prophetarum: apertè vociferatur ſanguis. Cur tabo & ſanie inquinamentorum ipſorum pollueris? Cur iniquitatibus eorum macularis? Cur eorum profanam tegis arrogantiam, & iram creatoris accendis vehementiùs? Siſte hucuſquè iram vltoris: nè vlteriùs accendas eius, qui te finxit, furorem. Etenim quo maior congregatur multitudo peccatorum, eo maior exiſtit vltionum redditio: immò verò ijs, quæ admiſſa ſunt, grauior: quandoquidem fert ad immortale ſupplicium. Hæc tibi iubet, vt ceſſes. Hęc venit, vt te excipiat. Hæc te maiorem accepit gloriam: etenim rerum finis ei obtigit. Quorum enim figuras oſtendebas, eorum ipſa oſtendit euẽtum. Quantùm vmbra eſt minor corpore, & ænigma veritate, & ſermo re, & imago cauſa, tu ab eius ſplendore tantùm differs. Nam tu quidem ab vna propria gente cultum accipis: ipſa autem ab omni creata natura inſigniter honoratur. Et tu quidem quę Dei habes, quę intermittitur, adumbrationem, non multò pòſt, ea dimiſſa, diſſolueris: Hæc autem, quæ eſſentiali habitatione verbi eam accepit, permanet in æternum minimè diſſoluẽda, nunquàm nudata hac gloria. Hinc ergo excede, cedens melioribus. Neque enim vt illic maneas, tibi erit reliquum, etiamsì velis, cùm ſint tibi cauſæ miniſtræ aduentus. Eſa. 43. Pſal. 39. Eſa. 7. Ezech. 44. Pſal 131. Exod. 3. Eccè Virgo ſanctiſſima ab omni creatura inſigniter honoratur.

Hęc à me ad templum dicta ſunt ſatis conuenienter, vt qui hęc perſuaſum habeam ex ijs, quæ nunc cernuntur: quæ quidem exiſtimo admittere eos, qui audiunt, citra examinationem, examinationis loco re ipſa probantes. Poſtquàm autẽ fuit introductum eius ſpatium, quod eſt vel cælis ipſis latius, ſignum eorum diſſolutionis, quæ in templo fieri conſueuerunt, eam ſtatim viderunt: gloriam quidem ſua ſponte ad eam currere: ſe autem ea indiès priuari, animaduerterunt. Tunc verò qui munus ſacerdotale obibat Zacharias, dono prophetico inſpiratus, Virginis quidem aduentu eſt lætatus: conſiderabat autem eius quoq; animæ immẽſam pulchritudinem, quæ latebat in muliebri habitu: animaduertebat verò intemeratam ferre noua & aliena naturæ ſigna, etiamsì ea erat vt vnuſquiſq; prædita. Nam erant quidem mores ei incomparabiles: & erat eius vitę agendæ ratio compoſita virtutibus. Quamobrèm in dies procedente ætate, creſcebant in ea dona ſpiritûs, & verſabatur cum Angelis: nec erat diuinarũ expers apparitionum: Cum ea, vt ſolebat, verſante in adytis vidit Zacharias quẽdam ſermocinantem, qui erat inuſitata ſpecie, & ei prębentem alimentum: erat aũt, qui apparebat, Angelus. Quamobrèm mente à ſe diſcedebat, & hęc apud ſe cogitabat: Spatium, χωρίον, ſignificat aũt ſpatiũ & ſecundũ nam, Angelus affert alimentũ S. Marię.

Quid hoc eſt quod videtur? Nouum planè, & ab ea, quæ hîc eſt, alienum conſuetudine. eſt angelicus qui cernitur habitus, & alloquitur adoleſcentulam. Forma incorporeus affert nutrimentum, tanquàm corporibus conueniens: & eſſentia materiæ expers, tra-

dit mulieri caniſtrum,qui videtur materialis. Angelorum huc aduētus ſolent eſſe ad ſo-los ſacerdotes,vt vel hortentur,vel dehortentur ab ijs,quæ ſunt agenda.Neque verò ſæpè appárēt. Ad mulierem autem omninò inſolitus eſt eius,qui nunc cernitur,aduentus: idque cùm ea ſit tenera ætate & iuuenis. Atque ſi ea quidem eſſet ex ijs, quæ ſunt coniunctæ matrimonio: & morbo ſterilitatis à liberorū excluſa eſſet procreatione: & precibus contendiſſet,vt ſibi daretur proles,& in hoc immorata eſſet eius oratio,eius quod cernitur,conijci poſſet diſſolutio. Id autem Annæ ſemèl accidit: noſtris verò temporibus non ſemper oſtenditur.Nunc aūt ab eis quidem liber eſt aduentus virginis: eſt verò aſſiduus eius qui appáret,aduentus.Propterea maior mihi cōcurrit admiratio & metus: occultæ autem inſident dubitationes, quidnam hoc fuerit, quid ſignificaturus venerit Angelus:quodnam ſit,quod affertur,nutrimētum:ex quonam penario ſit hoc expromptum:quiſnam ſit,qui hoc parauit:quænam manus hunc panem fecit. Angelorum non eſt parare,quod conueniat corporis neceſſitatibus.Nam etsì plurimi per eos ſunt nutriti,apti tamen nutrimentum preparârunt, & per corpus incorporei conſeruis inſeruiē-
Dan.14. runt.Nam qui Danieli inſeruijt Angelus,poterat eius,qui iubebat,virtute,non per alium,ſed per ſe,quod iubebatur,implere. Sed Abbacum accepit intermedium, nè mores alieni, & ſpectaculum nimìs magnum, & ab Angelis paratum quod non conſueuit ali-
3.Reg.17. mentum,terreret eum,qui alebatur.Porrò aūt coruus quoquè,qui inſeruiebat Eliæ,nō per ſe didicit locum,ſed per Angelum. Quam aūt afferebat prædam,non aliundè,vt arbitror,afferebat,quàm ex diuitibus penarijs: non quòd nō poſſet is,qui iubebat,ex tempore effectum prębere nutrimentum. Quomodò enim, cuius verbo producta ſunt oīa? ſed vſui conueniens pręberet miniſterium.Et illic quidē ſic fuit diſpenſatum: hìc autem nullo intermedio accedit Angelus ad Virginem, resq́; eſt arcana, & quam non poteſt aſſequi ratio.Adoleſcētula talia dona eſt aſſecuta, vt incorporei cedant eius miniſterio.

Quàm ſunt hęc dona inſignia?Quidnam fecit Virgo,quo hęc mereretur? Quòd puritate quidem ſuperauit omnes, quæ anteà fuerunt generationes,ſcio,vt cui ſit hoc mihi rebus ipſis perſuaſum, vt qui mores apertum acceperim indicium, & poſtremò rem ipſam:Sed vt tanta bona cōſequatur,quęnam fuerit cauſa? Fortaſsè cernetur virgo beneficiorum magnorum conciliatrix,per quæ Deū ad ſe attrahit.Num reſponſa Prophetarum in ea implebuntur? Num eorum,quæ ſperantur,finis in ea eueniet? Num qui eſt venturus ad generis correctionem, ex ea noſtram accipiet naturam? Etenim hoc fuit priùs pręditatum myſterium,& verbum quęrit eam,quæ ſit ei inſeruitura. Num nō alia fuit priùs electa ad eius miniſterium,pręter eam quæ cernitur,adoleſcētulam? Immenſam enim,quæ in ea latet,mēte cogito caſtitatis pulchritudinem,& eius,quæ eſt in occulto,in apertum prolationem,in eam oſtendit Dei beneuolentia. Quàm beata eſt domus Iſraël,ex qua tale germen pullulauit?Quàm beata eſt radix Ieſſe,ex qua vegeta hæc virgo orta eſt,quæ mūdo ſalutis florem eſt productura?Quàm eſt glorioſa memoria eorum qui genuerunt,& vltra oēm beatitudinem?Quàm ſum ergò glorificatus,qui fruor talibus ſpectaculis & donis,& talem virginem orno in ſponſam?Agam tibi in æternum gratias,ô templum Domini, quòd propter tuum miniſterium non excidi ab ijs, quæ ab omnibus iuſtis deſiderantur.Ego ſum hodiè magnificatus ſuper omnes ſacerdotes.Hodiè ſum glorificatus ſuper omnes Prophetas. Ea enim, in quibus illi in vmbris initiati fuēre myſterijs, eorum ego eſſe vera video principia. Veriſimile eſt enim,hęc cogitâſſe Zachariam, vt qui aliena & naturam ſuperantia conſideraret, quæ virginitatis ſunt admirabilia. Ità enim fuerunt reuerà.

In tenerrima ætate q̄ perfecta fuerit virt⁹ in S. Maria.

O prooemia miranda. O ſigna inſignia. O augmentum corporis,accipiens ſummum gratiæ incrementum. O puram illam & clariſſimam animam, quæ in florenti corpore oſtendit dotes,quæ naturam ſuperant: quæ eius imperfectione nō fuit prohibita à virtutis perfectione:cuius cùm Deo coniunctio,iuuenili ætate non fuit retardata. Quis vidit, quis audiuit talem aſſcenſum corporis, quod in ſanctis habitat, & ſtipatur ab Angelis,& alimentum accipit ambroſiam?Nam animæ quidem incorporei communione,etiamsì ad ſummam peruenerint impatibilitatem, vix frui potuerint angelico nutrimēto, etiamsì cibum Angelorum rationem,quæ falli & errare non poteſt,ſcriptura tacitè ſignificet.Hìc autem manus corporeæ admirabile, quod conſpectum fuit, alimentum accipiunt,& per ipſum immaculata anima impletur donis.O ſummam puritatem.O aſſcenſum ætatis, quales ſcalas honeſtatis ſtatuit ad cęleſtium altitudinem, per quas verbum

deſcen-

deſcenſu nouo ad nos deſcendit:per quas,quod inferiùs erat ſitum,terrenum naturę tabernaculum aſſcendit ad cælos?

Tu autem,ô homo, admirabilem & nouam in templo viuendi rationem audiēs Virginis,noli de eo dubitare. Noli examinare ratione ea,quæ capere non poteſt cogitatio. Nè ſubijce comparationi ea,quæ ſunt incomparabilia.Vides inauditam naturæ*inuocationem, & de his dubitas? Vides ipſum Dei Verbum modo ineffabili habitâſſe in eius vtero: & contendes,fuerit'ne alimentum materiale,an expers materiæ? Vides paterno conſilio ſpiritûs in ea adumbrationem, & de miniſterio Angelorum dubitas? Nihil eſt dubiū ex ijs,quæ ſunt caſtiſſimæ Virginis:ex eius magnalibus nihil eſt,quod non ſit conueniens.Omnia à veritate ipſa ſunt confirmata. Oportebat enim diuinum tabernaculum augeri talibus aſſcenſionibus. Oportebat agnam immaculatam tali excipi conuiuio,talibus cibis exatiari. Oportebat non in ſanctis ſanctorum tabernaculi, ſed in ipſo cælo cęli in prima ætate educari eam, quæ his conſpecta eſt latior, & puritate antecelluit. Oportebat non vnum ſolum ei ſeruire Angelum, ſed deciès mille millia eam ſtipare. Etenim quem illi minimè poſſunt videre, ipſa mirandum in modum in vtero continuit.Eum qui lucem induit tanquàm veſtem,in ſuo ſinu compręhēdit. Eum qui pugillo continet vniuerſa,virum factum in vlnis continuit.Quis hęc cogitans,non de ſua natura magna appręhenderit? Quis non propter hęc mente erectus fuerit ad altitudinem,& ſe exiſtimârit omnibus eſſe ſuperiorem?Quis non propter hęc magnos ſumpſerit ſpiritus,& ſupra ſuam aſſurrexerit humilitatem?Res eſt enim ingentis magnitudinis,& quę omnem ſuperat magnificentiam. Conſidera enim ad quantam altitudinem res noſtræ ſunt euectæ,quæ humilitati proportione reſpondentem acceperūt aſſcenſionem. Cecideramus tranſgreſſione: effecti fueramus indigni prouidentia eius, qui nos formauerat, nihil inuenientes,quo poſſemus errorem excuſare.Corruērat ergò natura:opùs habebat eo,qui eſſet erecturus. Eum eſt aſſecuta non per alium,ſed per eumipſum,qui eſt fabricatus.Erectio autem fuit noua & admirabilis:non iuſſu,quomodò olim in creatione, ſed diſpenſatione conuenienter ſuæ benignitati. Non erigēdi munus tradidit Angelis, ſed ſuî ſubmittendi ſibijpſi commiſit partes.Neque verò ſolùm erexit,ſed etiam aſſumpſit:& quod fuerat aſſumptum,in ſede paterna collocauit.

*for. *innouationem

S. Maria agna immaculata.

Præſtantia eius.

Pſal.103.

Naturæ humanæ exaltatio.

Quid ad hanc magnam & ineffabilem cogitabo benignitatem? Quibus verbis infinitam laudabo ſubmiſſionem? Quibus laudibus celebrabo Virginem, per quam hęc acta ſunt,per quam lapsûs facta eſt reparatio? Quis honor exhiberi potuerit puritati eius ex æquo reſpondens,cuius amore captus Opifex,ex ea ſuum conſtruxit tabernaculum,in quo minimè recuſauit habitare,in quo paterna voluntas eſt impleta? Quænam gloria ei poterit tribui pro meritis, cuius ſuperiorem gloriam pręter ſe oſtendet creator? O donum, quod nullo poteſt honore,vt par eſt,affici. O pulcherrima pulchritudo omniū pulchritudinum.O Dei genitrix,pulchrorum omnium ſummum ornamentum. Tu caſum veteris noſtræ nobilitatis erexiſti partu tuo,qui eſt ſupra rationem. Tu primæ imaginis obſcuratam ſpeciem reſtituiſti in ſuam pulchritudinem. Tu primæ parentis dolores in pariundo ſuſceptos,tuo partu in gaudium cōuertiſti.Per te paradiſum purè ſumus conſecuti. Per te generis colonia ad propriam redijt manſionem. Per te receſſit rhomphea verſatilis.Per te,quę erant clauſæ,deliciarum portæ fuerunt apertæ.Per te ſpes Prophetarum ad effectum ſunt deductæ.In te finem acceperunt,quæ ab eis dicta ſunt.Per te noſtræ reſurrectionis certa ſigna tenemus.Per te nos regnum cęlorum ſperamus eſſe aſſecuturos. Te noſtræ ſalutis habemus adiutorem. Te noſtri auxilij habemus defenſorem. Te proponimus, cuius ore noſtra dicatur excuſatio. Te noſtræ fiduciæ circunferimus gloriationem. Te Chriſtianorum multitudo murum habemus firmiſſimum. Te fideles reges arma habent valida. Per te bellorum frangūt audaces impetus.Per te conſequuntur trophęa victoriæ. Tu ô Dei genitrix,nè deſpicias preces eorum, qui ſemper petunt. Prębe manum laborantibus: opem fer eis,qui agitantur tempeſtatibus: ſeda bellorum fluctus: fac in auras euaneſcant ſpiritus eorum,qui inceſſunt iniurijs.Da petitioni conuenientem (potes enim)euentum. Habes vt mater in filium,quæ recuſari non poteſt, fiduciam. Habes vires inſuperabiles,robur inexpugnabile. Nè immenſam tuam clementiam ſuperet multitudo peccatorum. Nè abſurda facta retardēt tuam,quæ verbis exprimi non poteſt,miſericordiam. Nam quęcunque fuerit multitudo eorum, quæ ignorantur,ea facilem accipit ſolutionem,ſi tu ſolùm volueris.Nihil tuæ reſiſtit potentiæ: nihil

Vide quantus honor habēdus ſit S.Mariæ.

Vide ſanctæ Dei genitricis præconia, et admirabilem eius potentiam.

repugnat tuis viribus: omnia cedũt tuo iuſſui, omnia tuo obediunt imperio, omnia tuæ poteſtati ſeruiunt. Te omnibus ſuis operibus reddidit excelſiorem, qui eſt ex te natus: & per ea, quæ in te facit admirabiliter & pręter opinionem, ità eſſe confirmauit. Ea potes conſequi citra laborem. De ijs abſq; vllo intercesſore compella creatorem. Delectatur petitione: gaudet ſe rogari: non reſiſtit, quo minùs impleantur. Tuam enim gloriam, exiſtimat eſſe propriam: & tanquàm filius ea exultans, quaſi exoluens debitum, implet petitiones.

Itaque ego quoquè, ô Domina, fretus tua, quæ exprimi non poteſt, potentia & benìgnitate, ex egenis labris fructum tibi obtuli, indignum quidem qui offeratur, optimam autem indicat meam voluntatem. Neq; enim meæ ſolùm vires non aſſequuntur, quod deſiderant: ſed magnorum etiam virorum expectationibus idipſum accidit, vt id nõ aſſequantur. Accipe ergò non attendens opera, ſed admittens promptum animi ſtudium. Accipies autem, ſat ſcio, vt quæ ſis amãs bonorum, reddens precium pro peccatis, & regno cęlorum dignans, propitiumq; reddens patrem, filium & ſpiritum ſanctum, vnam diuinitatem & regnum, ineffabilem potentiam & Dominationem: Quam decet gloria, honor & adoratio, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculoruum, Amen.

VITA S. COLVMBANI ABBATIS, AB EIVS AEQVALI IONA ABBATE, QVEM QVIDAM VOCAT *diſcipulorum eius diſcipulum, conſcripta: cuius tamen ſtylum in gratiam Lectoris, nonnihil expolire conatus eſt Fr. Laurentius Surius.*

PRAEFATIO AVTHORIS, NIHIL MVTATA PHRASI.

DOminis eximijs, & ſacri culminis regimine decoratis, religioniſque copia fultis Vualdeberto & Boleno patribus, Ionas peccator. Memini me ante hoc fermè triennium, fratrum conniuentia flagitante, vel beati Bertulphi Abbatis imperio iubente, cùm apud eos Apenninis ruribus vagans, in * Bobienſi cœnobio morarer, fuiſſe pollicitum, vt almi patris Columbani meo ſtuderem ſtylo texere geſta: præſertìm cùm ij, qui eo fuerunt in tempore, & penès ipſum patrata viderunt, quamplurimi penès nos ſuperſtites ſint, qui nobis non audita, ſed viſa, narrent: vel quæ etiam nos per venerabiles viros Attalam & * Euſtachium didicimus, quorum primus Bobienſis, ſecundus Luxouienſis cœnobij, quo vos prę ſules exiſtitis, eius ſucceſſores fuerunt: qui magiſtri inſtituta ſuis plebibus ſeruanda tradiderunt: quorum vitam vtcunquè quiuimus, in poſtmodùm depromſimus, ſeu plerorumque, quos cluentia memorabiles reddit. Sed qui ſupradictorum fratrum agapis, vel patris prædicti pręceptum conijciens rebar liquidò meatu exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparẽ reperio. Si enim me in hoc opere nequaquàm indignum iudicâſſem, olìm iam ad ea texenda temerario quanuis conatu aggreſſus fuiſſem: quanquàm me & per triẽnium Oceani per ora vehit, & ſcarbea lintris abacta, ſcalteus molles ſecando vias, madefacit ſępè & lenta palus Elnonis plantas, ob venerabilis Amandi pontificis ferendum ſuffragium: qui his conſtitutus in locis, veteres Sicambrorum errores Euangelico mucrone coërcet. Erit tamen commiſſi operis, venerãdi Patres, veſtri arbitrij cultus, vt, ſi aliqua minùs ritè prompta, decore facundit atis caruẽrint, veſtris phaleramentis decorentur, vt legẽtibus apta fiant: nè, dum mea imperitia in eloquio exhorret, cùm facta dictis non exęquantur, ſanctorum virtutes faſtidioſè ferendo non imitentur: & cùm ad partum opus ouantes manum tetenderint, mox ſentium aſperitate cruentam nitantur ſubtrahere. Quibus dicendum eſt, nantes ſolere rheumate gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cùm alia defuerint ſubſidia, feſtino conamine ſentes appręhendere: & diuitum fauces, cùm aliæ dapes redundent, ſępè agreſtia deſiderare: & pleroſque muſicorum omnium, organi, ſcilicet, pſalterij, citharæ melis aures oppletas, mollis ſępè auenæ modulamini auditum accommodare. Et ſi me quempiam laudare repererint, qui adhuc ſuperis iunctus ſit, non me adulatorem putent, ſed rei benè geſtæ diſſertorem: nec fauere cuiquã panegyrico carmine, ſed digna memoriæ commẽdare: nec ideò, ſi supereſt, tumeſcat, ſi à me ſibi largita conditoris dona narrata videat, nè elationis ſtimulo ſyncerę mentis ſoliditatem corrumpat.

* Ebobienſi

* Euſtaſiũ

Quære has To.2.10. & 19. Martij.

Locus deprauatus.

Nulli

Nulli quippe dubium eſt, quòd fauor adulatorum polluat mentes decore plenas virtutum, ſicut ad Iſraël per Eſaiam Dominus loquitur: Popule meus, qui te beatū dicūt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorū diſſipant. Sapientem etenim, vt vulgò dicitur, falſa laus increpat, verax ad meliora tēdere prouocat. Adornet ergò eos in eo, quod benè geſſerint, fama laudabilis: increpet, nè maculet amittendo feruorem, tepor vituperabilis. Cluant alij, ſi dignū imitatione quid geſſerint, nec ſibi in poſtmodùm pernicioſę elationis damna attrahant ex commemoratione patratæ virtutis. Inſeruerim ergò illa, quæ veris aſſertionibus experti ſumus fuiſſe patrata, vel prætermitti negligentię deputauimus. Multaque prætermiſſa ſunt, quæ ex toto nequaquàm meminimus, & pro parte aliquid ſcribere, nullatenùs ratum duximus. Eſa. 3.

Quæ ſunt ergò poſita, duobus libellis intérſcidi, vt vno volumine legētibus faſtidium amputarem. Primus B. Columbę geſta perſtringit: ſecundus, diſcipulorū eius Attalæ, Euſtachij, vel cæterorum, quos memini, vitam ediſſerit. Ea ergò veſtro libramine penſanda cenſemus, vt à vobis ſagaci examinatione probata, à cęteris ambiguitatem pellant. Nam ſi quędā aliquis non ritè diſtincta, ac deinduſtriâ corrupta repererit, reijcienda iudicabit, præſertìm ſi doctorum facundia fultus, affatìm ſcientia oppletus abundet. Nouerit tamen nos nō ad hoc veſtigia tendere, vt nos putemus doctorū greſſibus coęquari. Illi rore eloquētiæ madentes, virides campos flore pinxerūt: nobis vix arida tellus arbuſta gignere nouit. Illi dites balſami lachryma ex Engaddi, floreq́; aromatū ex Arabia: nobis ex Hybernia vix butyrū pingueſcit. Illi piper nardumq́; ſumūt ex India: nobis pinifera iuga Apennina, iuga, quæ zephyrijs rigeſcūt frigore flabris, vix tandèm ſaliunculam prębent. Illi precioſi lapidis varietate gloriantur: nobis temerarium videtur Galliæ ſuccino gloriari. Illi poma palmarum magnoperè in peregrina dirigunt: nobis, Auſoniū iuxta Poëtam, ſunt molles caſtaneæ & mitia poma. Valete almi patres, viri vigoris atq; roboris, Deo dicati æterno. Columbanus, dicitur etiam Columba.

VITAE HISTORIA.

Caput I. *quod tamen non niſi ad lectorem Præfatiunculaeſt.*

EXimio virtutū fulgore micantem atq; rutilantem ſanctorum pręſulum & monachorū vitam, illuſtres atque eruditi patres multa ſolertia conſcripsêre, vt pręclara priſcorum exempla ſuauiter poſteris redolerent. Egit hoc à ſeculis rerum ſator æternus, vt famulorum ſuorum famam efficeret ſempiternam, & vt eorum res geſtæ illis, qui poſteà futuri eſſent, exemplo forent, atq; illorū meritis ventura ſoboles vel eorum facta imitando, vel memoriæ cōmendando glorietur. Ità B. Athanaſius Antonij, Hieronymus Pauli & Hilarionis, aliorumque, quos cultus bonæ vitæ effecerat laudabiles: Seuerus quoquè & Poſthumianus atq; Gallus Martini memoriam nobis egregiè commendârunt: pleriq; etiam aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta celebres reddiderūt: vt ſunt columnæ Eccleſiarum Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus: qui inter tot ſeculi turbines & fluctuantem mundum Eccleſiæ ſtatum ſuſtentârunt: nè aduerſis dęmonum flatibus & hęreticorum importunis procellis vera fides contaminaretur. Quorum nos exempla temerario ſanè conatu ſecuti ſumus, qui nec meritorū ornamentis, nec facundiæ copijs ſuffulti, nec exercitatæ ſcientię fonte potati, eximij patris Columbani, qui noſtris floruit temporibus, hiſtoriam texere aggredimur. Sed tamen erit dictorū noſtrorū arbiter ille, qui eſt virtutum largitor immenſus: qui ei & gratiæ ſuę munera, & vitæ perennis donauit immarceſcibilem coronam. Nouēbr. 21. Vitæ Sanctorū curà ſanctis Patribus conſcriptæ.

De viſione, eius matri vterum geſtanti oblata. *Cap.* 2.

COlumbanus igitur, qui etiam Columba vocatur, in Hybernia ortus eſt, inſula in extremo ſita Oceano, ſpectante Titanis occaſum, dum vertitur orbis, & lux Occiduas ponti deſcendit in vmbras. Inſulæ huius ſitus, vt ferūt, amœnus eſt, & immunis ab armis & bellis exterarum nationum. Eam Scotorum gēs incolit: gens quanquàm cęterarum gentium legibus carens, at tamen Chriſtianæ religionis dogmate florens, ità vt omnium vicinarum gentium fidem excellat. In ea natus eſt Columba- Hoc loco MS. Codices magnas habēt obſcuritates de ſolis motu &c. q̃ omiſimus propter mēdas.

lumbanus inter ipſa fidei illic naſcentis primordia, vt fides, quam partim infœcundam gens illa habebat, eius & ſociorum illius exhortationibus culturaq; vberi fœcundaretur. Sed priùs, quàm vitæ huius lucem caperet, quid acciderit, non eſt ſilentio premendum. Cùm enim eius genitrix concepto fœtu grauida iam eſſet, nocte intempeſta ſopore depreſſa, vidit è ſinu ſuo rutilantem ſolem, nimioq; fulgore micantem, procedere, & mundo ingens lumen præbere. Expergefacta deindè, cælo iam albeſcente, accuratè apud ſe penſitare cœpit, & ſagaci trutinare animo, ecquid tanta ſibi viſio velit: à vicinis quoquè, quos doctrina ſolertes reddiderat, petijt, vt eius vim & ſignificationem rimarentur. Audiuit tandèm à peritis, ſe egregiæ indolis puerum ſuo vtero continere, qui & ſuæ & proximorum ſaluti, præclarè conſulturus ſit. Poſtquàm ergò mater eum edidit, tanta cura ſeruauit, vt illis etiam, quorum habebat mores cognitos & exploratos, vix eum credere aut committere vellet, donèc pubeſcens, Chriſto duce, ſine quo nihil boni agitur, bonis excolendis operibus animum applicaret. Nec immeritò è ſuo ſinu ſolem fulgentē prodire conſpexit. In Eccleſiæ enim, quæ mater eſt vniuerſorum, membris tanquàm ſol ſplenduit, dicente Domino: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Et Debora olìm docta à ſpiritu ſancto: Qui autem, inquit, diligunt te, ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ità rutilent. Vt enim axis æthereus ſtellarum diſtinctione & celebri lucis frequentia ſpecioſior eſt: vtque lux diei, ſolis aucta ſplendore, mundo amœnior refulget: ità corpus Eccleſiæ, conditoris ditatum opibus, ſanctorum augmētatum numero, ſcientiæ luce & religione niteſcit: vt ex doctorum frequentia, poſterorum lucra ſuccreſcant. Et ſicut ſol & luna, aſtraque omnia noctem atque diem ſuo ſplendore nobilitant, ità ſanctorum merita ſacerdotum, Eccleſiam confirmant.

Viſio matris S. Columbani.

Matt. 13.
Iudic. 5.

De eius ſagacitate & induſtria, receſſu è patria, & in cuius diſciplinam ſe tradiderit. Cap. 3.

Dat operā literis.

EXactis infantię annis, cùm in pueritię ætate pubeſceret, liberalium literarum ſtudijs & Grammaticorum literis capaci ingenio operam nauare cœpit: in eaq; per omne pueritiæ & adoleſcentiæ tempus perſeuerans, vſq; in virilem ætatem eam magna animi contentione proſecutus eſt. Sed cùm eum formæ elegantia, corporis candor & nobilis pubertas omnibus gratum redderet, cœpit antiquus hoſtis in eum lethifera ſua intorquere tela: vt quem tāto cernebat pollere ingenio, ſuis, ſi poſſet, nexibus implicaret. Aggreditur igitur laſciuas puellas, eius amore illas inflammat, maximè quas formæ corporis perfunctorius decor horrendo deſiderio in miſerorum animos inſinuare & immergere ſolet. Sed cùm egregius miles tot vndiquè telis appeti & vrgeri ſe conſpiceret, micantemque verſuti hoſtis ſicam in ſe vibrari cerneret, humanæ fragilitatis nō ignarus, quàm citò labendo mergatur: ſciens etiam, quemadmodùm Liuius ait, nihil eſſe tam ſanctum religione, tamq; cuſtodia clauſum, quò penetrare libido nequeat: Euangelicum clypeum læua tenens, enſemq; ancipitem dextera ferens, contra immanes hoſtium cuneos ad pugnam ſe accingit, nè fruſtrato labore, quem non mediocri ingenio in Grammatica, Rhetorica, Geometria & ipſis quoquè ſcripturis diuinis conſumpſerat, ſeculi illecebris occuparetur. Acceſſit autem ad hanc rem etiam alius quidam ſtimulus, vrgens eum. Cùm enim hęc animo ſecum volueret, ad cuiuſdam religioſæ ac Deo dicatę fœminę cellulam venit. Cumq; eam priùs ſubmiſſa voce ſalutâſſet, poſteà iuuenili quodā feruore eam acrioribus verbis caſtigare cœpit. Vidēs illa gliſcentem in adoleſcente animi vigorem: Ego, ait, vtcunq; potui, ad bellum proceſſi. En quindecim voluuntur anni, ex quo & domo carui, & hunc peregrinationis locū expetiui, nec vnquàm deincèps, Chriſto adiuuante, manu ſtiuam tenens, retrò reſpexi. Et niſi fragilis ſexus obſtitiſſet, mari trāſmiſſo, lōgioris peregrinationis locū petijſſem. Tu verò adoleſcētiæ flammis etiamnùm æſtuans, natale ſolum incolis, & ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahēte, aurem accommodas, atq; fœmineum viſitare ſexum tutò te poſſe arbitraris? Non reminiſceris ſuaſu Euę Adam prolapſum, Samſonem à Dalila ſeductū, Dauid à priſtina iuſtitia, captū Bethſabee pulchritudine, excidiſſe, ſapiētiſſimū Salomonem mulierū amore deceptum? Perge igitur, ô iuuenis, perge, euade ruinam, qua comperis multos corruiſſe: declina viam, quæ ducit ad portas inferorum. His dictis ſtimulatus adoleſcens, & vltrà, quàm adoleſcentem crederes, territus, gratias increpanti agit: ſodalibusque valedicens, iter arripit. Mater aūt dolore perurgente orat, nè ſe relinquat.

Diabolus inſidiatur eius pudicitiæ.

Gene. 3.
Iudic. 16.
2. Reg. 11.
3. Reg. 11.

At

At ille: Non audiſti,inquit,Qui amat patrem aut matrem plùs quàm me,non eſt me di- Matt.10.
gnus? Obſiſtente verò matre,& limini inhærente,poſtulat vt ſe ire ſinat.Eiulat illa, & in
pauimentum proſtrata,negat ſe id permiſſuram. Tum ille & limen & matrem tranſili- Ità faciendũ docet S.
ens,orat eam vt bono ſit animo. Me quidem,inquit, in hac vita deincèps non videbis, Hieronymus Epiſto
ego enim,quocunq; me ducet ſalutis iter,eò iam progreſſurus ſum. Atq; ità relicto na- la ad Heliodorum.
tali ſolo,quod Lagenorum terram incolæ nuncupant,ad virum venerabilem, qui Se-
nilis dicebatur,ſe contulit: qui eo tẽpore ſingulari religione & ſcripturarũ ſacrarũ eru-
ditione inter ſuos pollebat. Qui cùm eũ ſagacis ingenij eſſe videret,oĩm diuinarũ ſcri-
pturarũ ſtudijs eũ imbuit:ſed ità tamẽ,vt quẽadmodù m magiſtri è diſcipulis ſciſcitan-
tur, cùm eorũ volũt explorare ingenia,& vtrùm magnos iam in ſtudijs progreſſus fece-
rint,vel deſidia & inertia torpeant,cognoſcere: ſic difficiles quaſdã ei proponeret quæ-
ſtiones,è quarum ſolutione de eius doctrina coniecturã caperet. At ille,quãuis pauido,
at ſagaci tamen pectore,nè immorigerus magiſtro videretur,non vanę gloriæ actus vi-
tio,ſed magiſtro parére volens,quæſtiones obiectas luculenter diſſoluit, memor illius, Pſal.80.
quod Pſalmographus habet: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Vſqueadeò verò in
eius pectore diuinarum theſauri ſcripturarum conditi tenebantur, vt intra adoleſcen- Eruditio S.
tiæ metas conſtitutus,Pſalmorum librum elimato ſermone expoſuerit: multaque alia, Columbani
quæ vel cantari ſint digna,vel ad docendum vtilia,conſcripſerit.

Vt ad Abbatem Commogellum venerit,& de Hybernia egreſſus ſit.

Cap. 4.

DEindè verò operam dedit,vt monachorum adiungeretur ſocietati.Itaque monaſterium Benchor petijt,cui tum prę erat virtutum vbertate clarus beatus Commogellus,egregius inter ſuos monachorum pater, quiq; religionis ſtudio,& regularis diſciplinæ cultu pręcipuus habebatur. Ibì ſolis orationibus & ieiunijs vacare cœpit, & leue iugum Chriſti in ſuos humeros recipere, ſemetipſumque ſibi abnegando,& crucem ſuam tollendo,Chriſtum ſequi : vt qui aliorum doctor futurus erat,ipſe quod doctrina didicerat,in ſuo corpore mortificationem ferendo,copioſiùs exemplo monſtraret,quid alij ab ipſo docti,facere deberent. Cùm autem multos in eo monaſterio annos egiſſet,peregrinandi cœpit vrgeri deſiderio, memor illius Domi- Gen.12.
nicę ſententię,qua dictum eſt Abrahæ: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui,& veni in terram,quam monſtrauero tibi. Itaque venerabili patri Commogello cordis ſui patefecit ardorem, ignitumque igne Domini deſiderium, de quo igne Dominus in Euangelio loquitur,Ignem véni mittere in terram: quàm volo,vt ar- Luc.12.
deat? Ardentem,inquam,ille patri patefecit affectum, ſed non ea patris reſponſa tulit, quæ ipſe maximè voluiſſet.Erat enim venerabili Commogello permoleſtum, tãta conſolatione deſtitui.Tandèm tamen ſibijpſi indixit,nè plùs ſuæ neceſſitati ſtuderet, quàm aliorum vtilitati opportunè parêret.Nec ſine omnipotentis arbitrio fiebat,qui tyronem ſuum ad bella futura erudiebat, vt de eius victoria glorioſos referret triumphos, lautamque ſupellectilem ex cæſorum hoſtium copijs reportaret. Itaque accito eo, triſtem licèt ſibi,tamen alijs vtilem ſententiam depromit,ſe & pacis ſymbolum, & ſolatia atq; comites itineris,quos religio claros reddidiſſet, ſuppeditaturum. Collecto autem fratrum cœtu, omnes admonuit ſuarum precum ſuffragijs impetrare à Domino itineri, quod Columbanus erat cum ſuis ſuſcepturus,ſolatia neceſſaria. Deindè Columbanus, viceſimum ætatis agens annum,cum duodecim comitibus iter ingreditur, & Chriſto Cum 12. ſocijs ex Hybernia proficiſcitur.
duce, ad litus maris accedit, ibì miſericordiam omnipotentis pręſtolaturus, vt ſi illi viſum ſit,quod animo conſtituerant,ad effectum perducatur.Sentiunt interì m clementis iudicis ſecum facere voluntatem: ſicque carinam ingreſſi,dubias per fretum perſequũtur vias: & proſperantibus zephyrorum flabris,pernici curſu in Britannicos perueniunt ſinus.Vbì paulìſpèr morantes,vires reſumunt, ancipitique animo anxia inter ſe conſilia agitant.Placet tandèm arua Gallica expetere,& mores hominum accuratè indagare: &,ſi ſpes affulgeat ſalutis illis afferendæ, aliquantiſpèr apud illos commorari: ſin obduratas arrogantiæ caligine illorum mentes reperiant, ad vicinas nationes commigrare.

Vt in Gallias venerit,& quàm ſanctè illic cum ſuis verſatus ſit.

Cap. 5.

Magnus religionis tepor in Gallijs.

A Britannicis ergò finibus progreſſi, ad Gallias tendūt: vbì tunc vel ob frequentes hoſtiles incurſus, vel præſulum negligentiam, religionis virtus penè abolita videbatur. Tantùm Chriſtiana fides permanebat: pœnitentię medicamenta & mortificationis ſtudium vix paucis in locis reperiebantur. Agebat itaque venerandus vir, vt ad quęcunque progrederetur loca, verbum Euangelicum annunciaret. Idque ſanè gratum omnibus erat, quippe & facundia inſtructus erat, & ea, quæ pro concione dicebat, virtutum exemplis confirmabat. Tanta autem in illis humilitatis gratia inerat, vt quemadmodùm homines mūdo dediti, ad honores & dignitates adſpirant, ſic illi inter ſe humilitatis cultu & exercitatione alij alios anteuertere niterentur, memores ſententiæ illius, Qui ſe humiliat, exaltabitur. & quod Eſaias ait: Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementē ſermones meos? Tanta pietas, tanta charitas erat in omnibus, vt vnum illis eſſet & velle & nolle. Modeſtia & ſobrietas, manſuetudo & lenitas in cunctis cernebantur. Deſidiam & diſcordiam pariter execrabātur: arrogantię & elationis ſupercilium duris caſtigationum ictibus feriebatur. Ira atque liuor ſagaci intentione pellebantur. Tanta patientiæ virtus, charitatis ſtudium, lenitatis cultus eis aderat, vt mitem Dominum Ieſum in medio illorum habitare ambigi non poſſet. Quòd ſi quis in vitia contraria prolapſus eſſet, ſimul omnes pari iure negligentem corrigere ſtudebant. Communia omnibus omnia erant. Si quiſpiam proprium aliquid vſurpare tentâſſet, à cęterorum conſortio ſegregatus, pœnitentia id expiare cogebatur. Nemo auſus fuit, ſi læſus eſſet à proximo, par pari referre, nemo aſperum proferre ſermonem: ità vt inter homines illos planè Angelicam agi vitam cerneres. Deniq; tam ad omnes gratioſus erat beatus Columbanus, vt in quorumcunque domibus aliquantiſpèr commoraretur, omnium animos ad religionis ſtudium inflammaret.

Virtutes S. Columbani & ſociorū.

Matt.23.

Eſa.66.

Nihil apud eos licet habere peculij

Vt rex Sigebertus eum exceperit, vtque in eremo ſibi habitationem inſtituerit. *Cap.* 6.

PEruenit inter hæc fama beati viri in aulam Sigeberti regis, qui illo tempore duobus regnis Auſtraſianorum & Burgundionum inclytus, apud Francos rerum potiebatur, quorum prę cæteris Galliarum populis eximium nomen habetur. Ad quem cùm vir ſanctus cum ſuis acceſſiſſet, gratus regi & aulicis effectus eſt ob egregiæ doctrinæ copiam. Tandèm rex ab eo petijt, vt intra Galliarum terminos reſideret, nec ſe ſuoſque ad alios commigrando relinqueret: quicquid voluntas ipſius expoſceret, id ſe præſtiturū affirmans. Ille verò ait ad regem, non ſe alienas cōſectari opes, ſed Euangelicæ doctrinæ, quantum carnis admitteret fragilitas, velle exhibere ſectatorem: Qui vult, inquit Chriſtus, poſt me venire, abneget ſemetipſum ſibi, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Reſpondit rex: Si Chriſti Crucem tollere, & eum ſequi deſideras, potiùs eremi ſectare quietē: tantùm nè noſtrę ditionis relicto ſolo, ad vicinas abeas nationes, vt & tibi augmenta prę̄miorum compares, & noſtrę ſaluti opportunè prouideas. Id vbì audiuit Columbanus, obtemperauit regis perſuaſioni, eremumque petijt, quæ Voſagus dicebatur, vaſtam ſanè, in qua caſtrū erat olìm dirutum, quod antiquitùs Anagratas nuncupabant. Ad quod cùm vir ſanctus per aſpera vaſtę ſolitudinis ſcopuloſaque perueniſſet loca, ibi cum ſuis reſedit, exiguo alimento contentus, animo commemorans illud ſcripturæ diuinę, non in ſolo pane viuere hominem, ſed verbo vitæ ſatiatos, multis abundare dapibus: quas qui guſtârit, nunquàm poſſit eſurire.

Luc.9.

Sigebertus rex precib9 eum apud ſe retinet.

Deut.8.

Vt alimenta ei in eremo degenti in ſumma inopia, allata ſint, & vt multos curârit. *Cap.* 7.

EO ergò in loco viro Dei cum ſuis commorante, ſubitò vnum è fratribus, vel ob probationem, vel ob culpam aliquam febris corripuit. Sed cùm nulla alimentorum ſolatia adeſſent, prę̄ter cortices & herbas, omnium animis id inſpiratum eſt, vt pro ęgri fratris ſoſpitate, ieiunio & orationi vacarent. Tertiò iam ieiunij peracto die, cùm nihil haberent, vndè feſſa corpora reficerent, derepentè conſpiciunt virum quendam panibus & pulmentis onuſtos equos ad fores adduxiſſe. Iſque referebat ſe repentino quodā cordis inſtinctu impulſum, vt eis ex ſua ſubſtantia ſubueniret, qui tantam egeſtatem pro CHRISTO in eremo ſuſtinerent. Oblatis itaq; viro

Quidā diuinitùs admonitus, ei affert alimēta.

ro Dei, quæ attulerat, humiliter rogauit, vt vir ſanctus pro coniuge ipſius Dominum deprecaretur, quam toto anno tantus vaſtâſſet febrium ardor, vt eius vita planè deſperaretur. Nolens autem vir ſanctus homini anxio negare ſolamen, adhibitis fratribus, pro ea Domini miſericordiam implorauit. Finitis precibus illa, cui iam mors imminebat, ilicò ſanitati reddita eſt. Vbi vir eius, pcepta B. Columbani benedictione, domũ redijt, coniugem ſuam ſedentem vidit. ſciſcitatusque, qua hora eam febris reliquiſſet, reperit ea hora fuiſſe ſanatam, qua vir Dei pro ea Dominum deprecatus erat. Tranſacto deindè paruo temporis interuallo, quo capiti Chriſto pias mentium expiationes, per contritionem carnis, iniuriasque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inuiolatum religionis ſtatum obſeruare contenderent, duris acerbitatibus omnis frangebatur voluptas: vt videlicet prędo virtutum omnium, expoliator criminum foret. Nouem iam tranſierant dies, quibus vir Dei cum ſuis non alias caperet dapes, quàm arborum cortices, herbasque ſaltûs: ſed temperauit eſcę ariditatem pietas virtutis æternæ: quę per viſum admonuit Abbatem Carantocum, qui monaſterio, cui Salicis nomen eſt, præerat, vt famulo ſuo Columbę, in eremi vaſtitate degenti, neceſſaria deferret. Expergefactus Carantocus, cellarium ſuum Marculphum vocat, narrat quid in viſu admonitus ſit. At ille: Fac, inquit, vt imperatum eſt tibi. Iubet ergò Carantocus Marculphum ire, & quæcunque apparare poſſet, beato Columbano deferre. Oneratis vehiculis, Marculphus iter arripit: ſed cùm ſolitudinem attigiſſet, nulla páret via, qua ſit eundum. Tandèm viſum eſt, vt, ſi Dei hæc eſſet voluntas, pręmiſſis equis, imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus. Antecedentes equi per ignotum iter, vngula ſolum terunt, rectoque itinere ad fores beati Columbani perueniunt. Admirabundus Marculphus equorum veſtigijs inſiſtit, ad virum Dei peruenit: ea quæ attulerat, repręſentat. Ille gratias agit conditori, qui ſic famulis ſuis pararet menſam in deſerto. Percepta eius benedictione, Marculphus recedit, omnibusque rem geſtam patefacit. Cœpit exindè frequens populus & ægrorum turba, ob ſanitatem redintegrandam, ad eum confluere, & morborum omnium expetere medicinam. Quos cùm à ſe auertere non poſſet, omnium petitionibus párens, orationum medicamine, cunctorum morbos, diuino fultus auxilio, curabat.

Sanat fœminam moribundam.

Vide inediam.

Abbas quidam mittit ei eſcas.

Nota miraculum.

Multos ſanat morbidos.

De conſtantia eius in quadam graui tentatione. *Cap.* 8.

CVm autem ijs in locis per opaca ſaltûs inter deuia vir D E I deambularet, librumque humero ferens, de ſcripturis ſacris ſecum conferret, ſubitò eius animo incidit cogitatio, vtrùm potiùs eligeret hominum iniurias perpeti, an ferarum ſæuitiam ſuſtinere. Quæ cogitatio cùm illi importuna eſſet, cumque vehementer vrgeret, crebrò frontem ſigno Crucis armans atque orans, intra ſe ait, pręſtare beſtiarum ferocitatem abſque alieno peccato, quàm hominum rabiem cum dãno animarum, perpeti. Cumque hæc animo volueret, conſpicit duodecim aduentare lupos, & dextra læuaque medium ipſum cingere. At tamen manet immotus, aitque: Deus, in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina. Accedunt lupi propiùs, oraque ſua ad eius veſtimenta adiungunt. Sed cùm ille conſtans permaneret, interritum relinquunt, & per ſaltum peruagantur. Eâ tentatione ſuperata, ſecurus per ſaltum iter carpit: nec procùl abiërat, cùm eccè audit voces frequentium Sueuorum per auia oberrantium, qui per id tempus illis in locis latrocinia exercebant. Sed ea quoquè tentatione animi conſtantia profligata, ex rebus aduerſis victor euaſit. Sed hoc vtrũ diaboli fallacia finxerit, an re vera ſic ſe habuerit, perſpicuè non cognouit. Aliâs etiam à Cellula exiens, longiorique via vaſtam eremum penetrãs, reperit ſaxum immane, pręruptaque cuiuſdam rupis latera, terga ſcopulis aſpera, hominibus inacceſſa: ſimulque cernit in caute ſinum concauum, volensque abdita perſcrutari, in eum ingreditur. Et eccè videt vrſum in interiori ſinu ſuum habere habitaculum, atque illic reſidere. Iubet ergò manſuetè abire feram, nec deincèps eos repetere calles. Abijt fera mitis, nec prorſùs auſa fuit eò repedare. Diſtabat locus ille ab Anagrata plùs minùs ſeptem milliaribus.

Importuna quędã cogitatio eũ infeſtat.

Pſal. 69.

Vrſum iubet abſcedere.

De

De mira eius abſtinentia, & vt aquam è petra produxerit.
Cap. 9.

Dominicos & feſtos dies vt coluerit.

Mira eius inedia.

SOlebat autem vir ſanctus, cùm Dominicę diei aut quorumlibet ſanctorum ſacratæ ſolennitates aduentarent, ab aliorum ſocietate ſeparatus, in loca abdita ſe recipere, & longioris ſpatij eremi ſecreta expetere, vt ſolida & tranquilla mente, abſque curarum inquietudine, ſolus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet. Ità etiam aliquandò in hac ſcopuli cauerna ſolitariam vitam ducens, adeò fuit inedia confectus & attenuatus, vt vix illum viuere putares. Non enim aliud ſuppetebat penitùs, niſi agreſtium herbarum exigua menſura, vel pomorum paruulorum, quæ eremus illa ferebat, quę vulgò * bullugas appellant. Potus aqua erat. Volebat autem ità ſe gerere, vt qui aliorum curis occupatus, ſemper hæc æquè perficere non poſſet, ſaltem per interualla temporum pro parte, animi ſui deſiderio ſatisfaceret. Erat autem in monaſterio puerulus quidam, Domoalis nomine, qui ſolus ad illum referre ſolebat, ſi qua monaſterij negocia extitiſſent fratribus obſeruanda, ab illo reportare. Cùm ergò multis diebus in illo ſinu eminentis ſaxi, ad quem vix patebat acceſſus, vir beatus reſediſſet, puerulus ille clàm ab eo perquiſiuit, cur in promptu aquam non haberet, ſed grandi eam labore per montis ardua feſſis poplitibus apportaret. Cui Columbanus: Fili, inquit, pauliſpèr ſaxi terga ſciſcitare. Memento, Dominum populo Iſraël è caute latices produxiſſe. Tum ille patri obediens, rupem cædere aggreſſus eſt. Sanctus autem vir ſtatim in genua ſe ſubmittens, Dominum deprecatur, vt tribuat ſuę neceſſitati opportuna. Tandèm eius precibus párens, piè petenti larga ſubuenit poteſtas. Mox erumpente aqua, fons cœpit manare perennis, qui vſque in prȩſens permanet. Nec immeritò miſericors Dominus ſanctis ſuis largitur ea, quæ petunt, quandoquidem propter prȩcepta eius proprias crucifixerunt voluntates: tantaque fide prȩditi ſunt, vt quę ab illius miſericordia petunt, ea ſe impetraturos non dubitent. Ille autem promiſit: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, Tranſi, & tranſibit: & nihil impoſſibile erit vobis. & alibi: Omnia quæcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & venient vobis.

*bulgulas *bullucas

Exod. 17. Num. 20.

E ſaxo aquā elicit precibus.

Pſal. 16.

Matt. 17.

Marc. 11.

Vt Luxouienſe monaſterium condiderit, & multi ad eum ſe adiunxerint.
Cap. 10.

CVm iam multi ſe in eius contubernium & ſocietatem monachi adiunxiſſent, de commodiori in ea eremo inquirendo loco cogitare cœpit, vbi monaſterium conſtrueret. Inuénit autem caſtrum quoddam, quod olìm munitiſſimum fuiſſet, à ſupradicto loco diſtans plùs minùs octo milliaribus, priſcis temporibus Luxouium nuncupatum: vbì etiam thermę ſiue aquæ calidę eximio opere extructæ habebantur. Multę illic ſtatuæ lapideę erant, quas cultu miſerabili rituque profano pagani quondàm coluerant, execrabilibus eas cęremonijs proſequentes. At nunc ſolæ illic feræ belluæ, vrſi, bubali, lupi frequentes viſebantur. Ibì ergò vir egregius monaſterium conſtruere cœpit. Cuius rei fama cùm percrebuiſſet, multi vndiquè eò aduolare, & religionis ſtudio ſeſe dicare cœperunt: ità vt in eum numerum monachorum frequentia excreſceret, vt vnius monaſterij collegio vix contineri poſſe viderentur. Accurrebant vndiquè etiam nobilium filij, vt ſpretis mundi huius oblectamentis, diuitijsque calcatis, æterna prȩmia capeſſerent. Cernens autem beatus Columbanus vltrò citroque homines ad pœnitentię remedia aduolare, nec vnius cœnobij limitibus tantam multitudinem abſque multa difficultate comprȩhendi poſſe: (Quanuis enim animus vnus & cor vnum eſſet omnium, non tamen id tantę multitudinis conuerſationi congruum videbatur) alium inquiri locum, quem aquarum copia ornaret. Quo reperto, aliud illic monaſterium ædificauit, quod Fontanas voluit appellari: eique Præpoſitos dedit & gubernatores, de quorum religione nemo dubitaret. His ergò in locis cùm monachos inſtituiſſet, ipſe viciſsìm illis aderat, canonemque ſiue regulam, quam ſequerentur, ſpiritu ſancto plenus condidit: ex cuius lectione prudens lector vel auditor facilè poteſt animaduertere, quanta viri ſancti fuerit diſciplina.

Extruit Luxouienſe monaſteriū

Itèm Fontanenſe.

Præſcribit monachis canonem.

De

De piſcibus non abſque miraculo partim repertis, partim captis.

Cap. 11.

PEr id tempus quidam frater Authigernus pulſare eum precibus cœpit, vt in Hyberniam ſibi liceret peregrinandi cauſa proficiſci. Cui Columbanus ait: Eamus in eremum, & Dei voluntatem exploremus, num optatū debeas iter arripere, an verò in cœtu fratrum permanere. Pergentes ergò ſimul, adoleſcentem Somarium, qui etiamnùm ſupereſt, comitem ſibi adiungunt, & ad deſtinatum eremi locum perueniunt, vnius tantùm panis alimonia contenti. Cumque iam duodecimus tranſiſſet dies, nec vllum panis fragmentū remanſiſſet, horà refectionis appropinquante, iubet pater, vt in imam vſque vallem per agri prærupta ſe conferant, & quicquid alimenti repererint, ſecum abſportent. Illi lętabundi per concaua vallis ad Moſellam vſq; perueniūt, inueniuntque quinque magnos captos piſces, dudùm à paſtoribus vndis expoſitos, atq; ex ijs tres, quòd adhuc viuerent, patri pręſentādos tollunt. Cùm autem veniſſent ad eum: Cur, inquit ille, non omnes quinque attuliſtis? Illis reſpondentibus, ſe eos mortuos reperiſſe, atque ea cauſa apportare noluiſſe: Nequaquàm, inquit vir Dei, ex his comedetis, nisì, quos reliquiſtis, allati fuerint. At illi miraculo perculſi, quòd prophetico ſpiritu eum abſentia cognouiſſe intelligerent, pernici curſu locum repetunt. Deindè obiurgati, quòd repertum manna reliquiſſent, cibos parare iubentur. Nouerat ille, quippe plenus ſpiritu ſancto, à Domino ſibi paſsìm eſcas præparari. Alio quoq; tempore, in eàdem ſolitudine, non tamen eodem loco, illo commorante, poſt quinquaginta exactos dies ſolus Gallus frater ei aderat. Imperat ergò illi, vt ad Bruſcam eat, piſceſq; capiat. Abijt ille, ſed conſultius viſum eſt ei, vt ad Ligonem amnem pergeret. Quò cùm perueniſſet, & rete in alueum iactâſſet, adſpexit magnam quidem piſcium aduenire multitudinem, nec tamen reti contineri, ſed perindè acsì in parietem impingerent, retrò reuerti. Laborauit itaq; tota die, nec vel vnum piſcem capere potuit. Reuerſus, indicat patri fruſtratos labores ſuos. Ille inobedientē increpat, cur non ad denunciatum ſeſe contuliſſet locum: iubetque citò eò accedere. Pergit ille, mittit rete in aquas, & vix poteſt pręcopia piſcium illud ad ſe retrahere. Hęc nobis Gallus ille ſæpè narrauit.

Diuinitùs cognoſcit abſentia.

Pœna inobedientiæ.

Vt obedientes fratres morbis liberati, inobedientes diù illis afflicti ſint.

Cap. 12.

MOrabatur alio rurſùs tempore in eo ſcopuli ſinu, à quo vrſum expulerat, vbì diù oratione & ieiunio corpus afflixerat. Cognouit autem per reuelationem fratres, qui Luxouij erant, diuerſis morborum generibus vexari: nec plures ſupereſſe incolumes, quàm qui ęgrotis miniſtrarent. Egreſſus itaq; de ſpecu, Luxouium venit: cumq; omnes afflictos cerneret, iubet omnes ſurgere, & meſſem in area virgis cędere. Surrexerunt ergò, quorum conſcientiam obedientiæ feruor incendebat, ad areamq; venientes, virgis fruges cędere ardenti fide aggreſſi ſunt. Videns autem pater fidem in filijs & obedientiæ gratiam abundare: Sinite, inquit, feſſa ægritudine membra à labore recreari. Mirātur obedientes fratres, nullo doloris veſtigio remanente, integra ſe ſoſpitate frui. Iubet pater apparari menſas, vt vberi gaudio omnes reficerentur. Increpat deindè inobedientes, arguit fidei ignauiam, ægritudinis longam morā denunciat. Mira vltio. Supra anni tempus immorigeros morbi dolor tam vehementer attriuit, vt vix mortem euaderent: impleueruntque menſuram pœnitentiæ pro admiſſę inobedientiæ ratione.

Obedientię & inobedientiæ diuerſi effectus.

Vt in imbre ſine imbre ſegetes cum fratribus meſſuerit.

Cap. 13.

ADerat quandoquè tempus, quo ſegetum copia in horrea conderetur, nec tamen vis ventorum nubes cogere ceſſabat. Vrgebat verò neceſſitas, nè maturę meſſis ſpicæ in ſtipula miſſo germine deperirent. Erat tum vir D E I apud Fontanenſe monaſterium, vbì meſſium copiam nouus ager locupletem attulerat. Irruebant interìm ventorum flabra cum multa vi imbrium, nec omninò atræ nubes terris pluuiam fundere intermittebant. Quid inter hæc ageret vir D E I, anxiò pectore penſitabat. Armauit verò mentem fides, docuit à D E O impetrare opportuna: acceſſit vir Dei fratres omnes, ſegetem pręcidi iubet. Mirantur illi patris im-

imperium, nec tamen quiſquam ei dicit, quid ſentiat. Veniunt omnes, inter diffuſos imbres falcibus ſecant fruges, obſeruant quid pater facturus ſit. Ille quatuor inſigni religione viros per quatuor meſſis angulos diſponit, putà Comininum, Eunocum, atque Arquonanum ex Scotorum genere, quartum Gurganum natione Brironem: ipſe cum reliquis medius precidit ſegetes. Mira virtus. Fugiebat imber à ſegete, & cùm vndiq; funderetur pluuia, medios tantùm meſſores ſolis torrebat ardor, æſtusque vehemens, donèc meſſem conderent, afflauit. Sic fides & oratio promeruit, vt pulſa pluuia, æſtum inter imbres haberent.

Inſigne miraculum.

Vt fœcunditatem ſuis precibus impetrârit cuidam potenti fœminæ.

Cap. 14.

EA tempeſtate Dux Vualdelenus gentes, quæ inter Alpium ſepta & Iurani ſaltûs arua degunt, ſuo imperio continebat. Ei verò ſoboles nulla erat, gratius vt donum iam deſperantibus eſſet, quemadmodùm Iuuencus de Zacharia & Eliſabeth ait. Itaque cum coniuge Flauia, & nomine, & genere, & prudentia nobili, ad beatum Columbanum à Veſontionenſi oppido venit: orant pariter virum Dei, vt pro ipſis Dominum deprecetur: aiunt ſe multis ditatos opibus, ſed cui poſt obitum eas relinquant, hæredem ſe non habere. Quibus vir ſanctus: Si filium, inquit, naſciturum Domino conſecrare voletis, mihique è baptiſmo ſuſcipiendum tradere, Domini clementiam pro vobis ego implorabo, vt non eum duntaxàt, quem Domino ex voto offeretis, ſed quot libitum erit, poſt illum liberos procreetis. Læto illi promittunt animo, ſe eius iuſſis obſecundaturos, modò nè deſinat Domini pro ipſis miſericordiam implorare. Spondet vir Dei, donis cæleſtibus plenus, ſe haud difficulter impetraturum, ſi tamen dent ipſi operam, nè pactum fœdus violent. Mira res. Vix domum redeunt, & iam grauida matrona futuram expectat prolem. Natum filium, ad ſanctum adducit virum: eius precibus impetratum munus oſtentat, agit grates conditori, qui ſic ad preces famulorum ſuorum optata dona largitur. Infantem vir ſanctus accipit in manus ſuas, ſacro expiatum lauacro ſuſcipit, Donati nomen ei imponit, matrique nutriendum reddit. Qui poſteà in eodem monaſterio ſapientia imbutus, atque deindè Veſontionenſis pontifex factus, nunc vſquè ſupereſt, eandem cathedram regens. Beati autem Columbani amore monaſterium virorum, qui eius ſeruarent Canonem, conſtruxit: quod quidem Palatium vocant, ob veterum monumenta murorum. Addidit autem benignus Deus parentibus eius alterum filium, vt erat pollicitus beatus Columbanus, eumque Ramelenum appellârunt: qui nobilitate & ſapientia pollens, poſt deceſſum patris, ei ſuffectus eſt, habitu quidem ſecularis, ſed in Dei amore vigil. Nam & ipſe ſtudio beati viri in ſaltu Iurenſi ſuper Nouiſonam fluuiolum, eius regulæ ſiue inſtituti monaſterium condidit, cui Siagrium Abbatem præfecit. Poſt Ramelenum natę ſunt etiam duæ filiæ, ſeculo nobiles, ſed diuino timori addictæ. Poſtquàm autem Vualdelenus obijt, Flauia vxor eius monaſterium puellarum Veſontione extruxit, idque modis omnibus communiens, multas in eo puellas congregauit. Vſqueadeò apud illos gratioſus fuit beatus Columbanus, vt omnia mundi huius oblectamenta ſpernentes, ad præpotentis Dei cultum anhelarent.

Sterili matronę facilè obtinet fœcunditatē.

Donatus Epiſcopus Biſontinus.

De Theodegiſili digito ſecto & ſanato, itemq́; de corui obedientia.

Cap. 15.

HOc loco ſi qua inſerere velimus, quæ hominibus exigua videantur, obtrectatorum latratibus ea patebunt. At tamē benignitas & liberalitas conditoris ęquè in minimis, vt in magnis, clementer adſpirat: nec minùs in modicis, quàm in maximis, petentium vota exaudit. Cùm aliquandò vir egregius Columbanus ad præcidendas ſegetes cum fratribus apud Calmem, quam Buniariciam vocant, aduenisſet, & blando commodoque flante Auſtro falce fruges ſecarent, Theodegiſilus frater digitum falce ſibi præcidit, ità vt non niſi parua pellicula manui adhæreret. Eum autem vir Dei procùl intuitus, iubet cum ſodalibus cœptū opus perficere. At ille, quid ſibi acciderit, indicat. Mox ad eum properat vir Dei, digitum ſaliua ſua linit, hominemque ilicò ſanatum, iubet maiori contentione in cœptum laborem incumbere. Ille lętabundus duplicat laborem, & præ cęteris alacriùs ſecat fruges, cùm dudùm, ob præciſum digitum, animum mœrori ſubdidiſſet. Hæc nos ab ipſo Theodegiſilo accepimus, qui etiam digitum nobis monſtrauit. Aliud quiddam haud diſſimile in Luxouienſi cœnobio contigit.

Saliua ſua ſanat digitum pręciſum.

Pre-

Preſbyter quidam & parochus, pater Boboleni, qui nunc Bobienſi cœnobio præeſt, Vuiniocus nomine, ad beatum Columbanum venit, qui tunc cum fratribus in ſaltu erat ob ligna opportunè paranda. Cùm autem Vuiniocus admirabundus adſpiceret, quanta vi truncum quercûs cuneis arieteque finderent, è trunco exiliens cuneus, mediam eius frontem ſcidit, ità vt è venis multus manaret ſanguis. Videns autem vir Dei Columbanus ſectum eius os, ſanguinemque profluentem, mox in terram Domino preces oblaturus, ruit: ac deindè ſurgens, ſaliua eum perungens, adeò ſanum reddidit, vt vix vllum cicatricis veſtigium remaneret. Alia quoquè vice, cùm ad cibum capiendum veniret beatus Colnmbanus in cœnobio Luxouienſi, tegumenta manuum, quæ Galli vuantos vocant, quibus in laboribus vti ſolebat, in lapidem, qui ante refectorij fores erat, depoſuit. Cumque accubuiſſet menſę, coruus rapax aduolans, vnum ex eis roſtro compræhenſum abſtulit. Peracta refectionis hora, vir Dei foràs egrediens, tegumentum illud requirit. Cumque omnes inter ſe conquirerent quis abſtuliſſet, vir ſanctus ait, nullum alium eſſe, qui ſine arbitris vel ſocio attingere aliquid auſus eſſet, niſi alitem, qui à Noë dimiſſus, ad arcam non remeâſſet. addiditque ſe nullo modo eius pullos aliturum, niſi furto abreptum, celeri volatu referret. Expectantibus ergò fratribus, in medium eorũ coruus aduolat, malè ſublatam rem roſtro reportat: nec tamen pennigera ſe fugæ ſubducit, ſed oblitus ferocitatis, ante omnium conſpectum comiter ſubſiſtens, vltionem expectat. At vir ſanctus eum abire iubet. O miram æterni iudicis virtutem, qui tanta ſuis præſtat famulis, vt non ſolùm humanis honoribus, ſed etiam auium obedientia clareſcant.

Itèm alterius graue vulnus.

Gen. 8.

Coruus reſtituit quod abſtulerat.

Vt ceruiſia, ablato epiſtomij vertibulo, non effluxerit è vaſe. *Cap.* 16.

EST deindè aliud patratum miraculum per beatum Columbanum & cellarium eius. Cùm refectionis appropinquaret hora, & miniſter refectorij vellet promere ceruiſiam (quæ ex frumenti vel hordei ſuccis decoquitur, quaque prę cæteris in orbe terrarum gẽtibus, præter *Scoticas & Dardanas, quæ Oceanum incolunt, vtuntur, nempe Gallia, Britannia, Hybernia, Germania, cętereque quæ ab earum moribus non diſcrepant) vas quod typrum nuncupant, in cellarium deportauit, & ante vas, in quo erat ceruiſia, depoſuit: extractoque epiſtomij vertibulo, in illud ceruiſiam excepit. At ſubitò quidam è frarribus Columbani Abbatis iuſſu eum euocauit. Tum illę obedientiæ flamma feruens, oblitus epiſtomium obſtruere, pernici curſu ad beatum virum properauit, vertibulum manu tenens. Poſtquàm autem vir Dei ſua ei mãdata deprompſit, ille recordatus negligentię, ocyùs redijt in cellarium, ſuſpicans nihil in vaſe ceruiſiæ remanſiſſe. Cernit autem vltra typrum vſqueadeò exceſſiſſe ceruiſiam, vt duplò altior typrus videretur, nec minimam tamen guttam decidiſſe in terram: ità vt tanta emineret ſupra vrnam ceruiſia, quanta erat intra illius coronam ſiue ambitum. En quãtum imperantis meritum, quanta obedientia obtemperantis: quibus factum eſt, vt Dominus vtriuſque mœrorem auerteret, nè, ſi fratrum ſubſtantiam & iubentis & obedientis ardor diminuiſſet, ambo licita ſibijpſis alimenta interdicerent. Itaquę ęquus arbiter interceſſit, vt vtriuſque culpam aboleret. Vterque enim ſua noxa ſuoque vitio eueniſſe aſſeruiſſet, ſi quid illic incommodi accidiſſet.

*Scordiſcas ...

Pręclarum obedientiæ miraculũ.

Nulla hic erat illorũ culpa, ſed tamen illi ſe culpę obnoxios dixiſſent.

De quibuſdam alijs beati viri miraculis. *Cap.* 17.

EOdem tempore per denſa ſaltûs viburna, quæ prope Fredemungiacas Calmem erant, vir Dei fruticum ſolitudinis amator inambulans, vidit cadauer cerui, quẽ feri lupi peremerant, vrſum deuorare velle. Eius enim ſanguinem lambens, iam exiguam carnis partem comederat. Acceſſit ergò ad eum vir Dei, iuſſitque nè corium calceis conficiendis neceſſarium, lædere auſus eſſet. Mox beſtia ferocitatis oblita miteſcit, & contra naturam ſuam blandiens & colla ſubmittens, abſque murmure cadauer relinquit. Vbi autem vir Dei ad fratres redijt, indicauit eis locum, iuſſitque vt irent, & cerui pellem abſtraherent. Abeunt fratres, cernunt vndiquè rapacium alitum multitudinem procùl abeſſe, nec contra viri Dei interdictum ad cadauer propiùs accedere audere. Diù interìm expectant eminùs, viſuri num vel fera, vel auis audaci conatu tandèm vetitam ſit inuaſura eſcam. Et illas quidem odore cadaueris illectas aduentare

Mira virtus ſancti viri. conſpiciunt,ſed tamen procul ſubſiſtere,& perindè atquè mortiferũ quiddam, cadauer illud vitare,deniquè celeri fuga ſe ſubducere. Alio tẽpore beato viro Luxouij degente, Vuiniocus preſbyter,cuius ſuprà fecimus mentionem, ad eũ venit, ſequebaturq́; eius veſtigia,quocunquè ire vellet.Venerunt autẽ ad horreum,in quo frumenta condebantur.Cernit autem Vuiniocus exiguam illic frumenti copiam, ait viro Dei, quòd nõ habeat ſatìs ad tantam alendam frumenti multitudinem: arguit eum torporis & deſidię, quòd non det operam frumento conquirendo. Reſpondit autem ei beatus Columbanus: Si ità,vt par eſt,homines ſuo ſeruiant conditori, nunquàm famem patientur. Sic Pſal. 36. enim Pſalmographus habet: Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Perfacilè horreum complet farina, qui quinq; panibus quinq; hominum millia Matt. 14. ſatiauit. Manente verò illic ea nocte Vuinioco, viri Dei fide & precibus horreum completum eſt. Maneq́; conſurgens Vuiniocus, cùm iuxta horreum tranſiret, inopinatò Vacuũ horreũ eius precibus impletur frumento diuinitùs. illud cernit apertum,ſciſcitaturq́; ex cuſtode horrei, quis frumentum miſerit, aut quibus plauſtris eò aduectum ſit. Ait ad eum cuſtos: Non ità eſt, vt putas. Inſpice, num qua plauſtrorum vel iumentorum telluri impreſſa veſtigia appareant. Nequaquàm à me claues hac nocte receſſerunt: ſed obſerato granarij oſtio,diuina benedictione frumento illud repletum eſt. At ille deinduſtriâ intentis oculis contemplatur terram, num ſint illic apportantium fruges relicta veſtigia: ſed cùm nihil extaret eiuſmodi, Poteſt,inquit, Dominus ſeruis ſuis parare menſas in deſerto. Exacto indè aliquanto temporis interuallo,venit beatus Columbanus ad Fontanenſe cœnobium, reperitque fratres ſexaginta ſarculis terram excolere, & iaciendo ſemini arua præparare. Cumque videret eos magno labore glebas frãgere, Sit vobis,inquit,fratres, à Domino parata refectio. Audiens id miniſter, Pater mî,ait,non ſunt nobis niſi duo panes,& paululũ ceruiſiæ. At ille: Abi, inquit,& affer huc. Concito gradu properat ille,& attulit quod iuſſus erat. Tum beatus Columbanus in cælum ſuſpiciens, Chriſte Ieſu,inquit,vnica ſpes orbis, tu hos panes & Matt. 14. hunc potum multiplica,qui de quinque panibus quinque millia in eremo ſatiâſti. Mira Diuinitùs augentur duo panes & ceruiſia. res. Comederunt omnes, & ſaturati ſunt: hauſtoque potu, prout cuique libitum fuit, dupla miniſter fragmentorum ſpolia collegit, potuſque duplicatam menſuram. Sicque intellexit,plùs mereri fidem digna diuini muneris beneficia, quàm deſperationem, quæ ſoleat etiam diminuere collata. Cùm quodam tempore in cœnobio Luxouienſi vir Dei commoraretur,accidit vt vnus è fratribus,qui & ipſe Columbani haberet nomen, febre correptus, atque in extremis poſitus, felicem poſtularet exitum. Cumque iam vltimum vellet efflare ſpiritum, ſpe bona fretus cæleſtis capeſſendi muneris, quod longo quæſierat famulatu,vidit ad ſe virum, multa luce amictum, accedere,ſibiq́; dicere: Non te iam poſſum è corpore educere,orationibus & lachrymis Columbani patris tui impeditus. Ille hæc vt audiuit,mœrens acsì è ſomno euigilâſſet, miniſtrum ſuum Theodegiſilum,cuius ſuprà meminimus,appellauit, Feſtina,inquiens,& communem patrem Columbanum ad me venire compelle. Abijt ille properè,& beatum Colũbanum in eccleſia flentem reperit,oratque vt ad ægrotum feſtinus accedat. Venit ergò perniciter; & q̃d Nota vim precũ eius. velit percontatur. At ille: Cur me,inquit, tuis precibus in hac ærumnoſa vita detines? Adſunt enim,qui me ducere velint, niſi tuis lachrymis & precibus prępedirentur. Retentionis ſolue obſtacula, vt mihi iam cæleſtia regna pateſcant. Tum *animo perculſus *metu Columbanus, ſigno dato, omnes adeſſe iubet, ſancti ſodalis amiſſionem gaudio temperat,corpus Chriſti de hac vita abeunti viaticum præbet, & poſt ſuprema oſcula, defunctionis cantus perſoluit. Erat is ſanguine coniunctus beato Columbano, & cum illo ex Hybernia profectus fuerat: parebantque etiam illi beſtiæ & volucres, ſicutì viro Dei *Canoald* Columbano: de quo nobis referre ſolebat *Chagnoaldus Lauduni clauati pontifex,qui eius miniſter & diſcipulus fuerat, cùm in eremo precibus & ieiunio vacãs deambularet, ſępè eum,ſe inſpectante,feras belluas & aues accerſijſſe,eaſque ad eius imperium ſtatìm Ferę & aues obediũt illi. aduenîſſe. Illum verò blanda manu eas attrectâſſe, feraſque & aues mirè lętabundas & ludibundas, vt ſolent catuli coram dominis ſuis,exultâſſe. Sępè etiam illum ab altiſſimis arboribus euocâſſe ſciuros,manibus eos appræhendiſſe,collo ſuo impoſuiſſe,atque illos in ſinum eius & intrâſſe,& indè exijſſe.

Vt eum reuerenter acceperit Theodoricus rex, vtq́; is ab eo ſit obiurgatus.
Cap. 18.

CRevuerat iam paſsim ſancti viri fama in vniuerſis Galliæ atque Germaniæ prouincijs, eratque omnium ſermone celebris, omnium cultu venerabilis, idque adeò, vt etiam Theodoricus rex, qui eo tempore regnabat, ad eum ſæpè veniret, & orationum eius ſuffragia omni cum humilitate expeteret. Sigebertus enim, cuius iam antè fecimus mentionem, apud Victoriacum villam publicam, quæ in ſuburbio *Arauienſis vrbis ſita eſt, Chilperici germani ſui dolo, qui apud Tornacum tunc erat, quem Sigebertus vſque ad internecionem perſequebatur, interfectus eſt. Interfecto autem Sigeberto, Childebertus filius eius, regni ſceptra ſuſcepit, annuēte matre Brunechilde. Mortuo deindè Childeberto intra adoleſcentiæ annos, regnauerūt duo filij Childeberti, Theodebertus & Theodoricus cum auia Brunechilde. Et regnum quidem Burgūdionum adminiſtrauit Theodoricus, Auſtraſiorum verò Theodebertus regendum ſuſcepit. Theodoricus ergò gratulabatur ſibi, quòd intra limites ſuos haberet beatum Columbanum: cumque ad eum ſæpiſſimè veniret, cœpit vir Dei increpare illum, quòd concubinas potiùs, quàm legitimum matrimonium conſectaretur, vndè poſſet regia proles ſuſcipi, quę de iuſta cōiuge, non ex lupanaribus, orta videretur. Cumq; viri Dei ſermonibus flexus rex, ſe ab omnibus illicitis abſtinere velle reſponderet, mentem Brunechildis auiæ, alterius Iezabelis, antiquus ſerpens inuaſit, eamque in virum Dei ſuperbiæ ſtimulis agitatam incitauit, effecitque vt doleret, Theodoricum regem viro Dei obedire. Verebatur enim, nè, ſi ille abiectis concubinis, reginam aulæ præficeret, ipſa honoris & dignitatis ſuę faceret iacturam.

Sigeberti regis cædes.

S. Colūbanus obiurgat Theodoricum regem.

Ea re offendit Brunechildem.

Vt vir DEI ad Brunechildem & Theodoricum venerit, vt regis munera reſpuerit, & de concitato aduersùs ipſum rege.

Cap. 19.

ACcidit indè, vt vir Dei ad Brunechildem veniret, quæ tum apud Brocariacum villam erat. Cumque illa eum in aulam veniſſe cerneret, filios Theodorici è concubinis ſuſceptos, ad illum adduxit. Quos vt vidit, ſciſcitatur quid ſibi velint. Et Brunechildis, Regis, inquit, filij ſunt; tu eis benè preceris. At ille: Nóueris, ait, hos ad regni ſceptra nequaquàm peruenturos, qui de ſcortis nati ſunt. Illa furens, paruulos abire iubet. Exijt verò etiam vir Dei extra aulam regiam: ſed cùm limen tranſiliret, tota domus fragore concuſſa, omnibus terrorem incuſſit: nec tamen miſerę fœminæ furorem compeſcuit, quin ad comparandas viro Dei inſidias animum intenderet. Vicinis monaſterij per nuncios mandat, vt nullum è monaſterio egredi patiantur, & neque domo monachum vllum recipiant, neque vlla ſubſidia conferant. Cernens ergò beatus Columbanus regios in ſe animos concitatos, ad regem properat, vt admonitionibus ſuis miſeræ pertinacię frangat intētionem. Erat tum rex apud Spiſſiam villam publicam. Eò cùm iam ſole occumbente veniſſet, regi nunciatur adeſſe virum Dei, nec tamen in ædibus regijs velle hoſpitio vti. Ait ergò rex, ſatiùs eſſe virum opportunis ſubſidijs honorare, quàm Dominum, ſeruos eius offendendo, ad iracundiam prouocare. Iubet ergò regio cultu opportuna pręparari, eaque viro DEI dirigi. Veniunt miniſtri, & à rege miſſa ei offerunt. Ille vt vidit dapes & pocula regio apparatu inſtructa, perquirit qd ijs ſibi velint. Aiūt illi, eſſe ad ipſum miſſa à rege. At vir Dei abominatus ea, Scriptum eſt, inquit, Munera impiorum reprobat altiſſimus. Indignum eſt enim, vt ſeruorum Dei ora, eius cibis polluantur, qui non ſolùm à ſuis, ſed etiam ab aliorum habitaculis arcet Dei famulos. His dictis, vaſcula omnia dirupta ſunt, vinum & ſicera in humum diffuſa, cæteraque hincindè diſiecta. Pauefacti ea re miniſtri, nunciant regi quid geſtum ſit. Ille terrore perculſus, diluculò ad virum Dei cum auia Brunechilde properat: precantur pariter veniam, promittunt ſe deincèps emendaturos. Quibus promiſſionibus vir Dei placatus, ad monaſterium redit: ſed illi non diù ſtant promiſſis, redit rex ad ſolita ſtupra, cumulatque infelicitatem ſuam. Quod vbi percepit beatus Columbanus, literas verberibus plenas ſcribit ad regem, minatur ei excommunicationem, nî concubinas à ſe repellat. Sed ijs rursùm inflammata Brunechildis, regis animum aduersùs beatum Columbanum incitat, omnique conatu perturbare contendit: orat etiam proceres aulicos & optimates omnes, vt regis animum in virum Dei commoueant. Epiſcopos quoquè ſolicitat, vt eius inſtituto & religioni detrahant, cano-

Eccli. 34.

Reſpuit dapes à rege miſſas.

Nota rem admirandā.

nemq;,quem ſuis monachis præſcripſerat, rodant dente canino. Obtemperant aulici miſeræ reginæ voluntati, regis animum in virum Dei inflammant, atque eouſquè adducunt,vt eum adire,& inſtitutum eius monaſticum explorare conſtituat.

Vt vir Dei Luxouio pulſus ſit. Cap. 20.

Rex cum eo expoſtulat.

COactus igitur rex, Luxouium venit ad virum Dei, cœpitque expoſtulare cum illo,cur à prouincialium moribus diſcreparet, nec Chriſtianis omnibus intra monaſterij ſepta ſecretiora aditus pateret.Beatus Columbanus,vt erat imperterritus & animo virili, regi talia obijcienti reſpondit,ſe conſuetudinem non habere, vt ſecularibus hominibus & à religione monaſtica alienis,liberum eſſe ſinat in ſeruorum DEI habitacula ingredi : loca alia apta & opportuna inſtituta, vbi hoſpites omnes excipiantur. Tum rex : Si, inquit, largitatis noſtræ beneficijs potiri vis, in loca omnia patebit omnibus acceſſus.Vir Dei reſpondit : Si tu id, quod hactenùs regularis diſciplinæ habenis adſtrictum fuit, luxare & violare conatus fueris, equidem nullis tuis muneribus vel beneficijs ſuſtentari velim. Et, ſi ea cauſa hunc in locum aduenisti, vt ſeruorum Dei cœnobia deſtruas,& regularem diſciplinam contamines atque conuellas,nôueris regnum tuum funditùs ruiturum, & cum omni regia propagine interiturum.id quod poſteà rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu rex in refectorium ingreſſus fuerat.Territus autem hiſce verbis,celeriter egreſſus eſt: ſed eum vir Dei acerrimè obiurgauit.Ait verò illi rex: Fortaſsis martyrij coronam te percepturum ſperas: ſed non ea ego dementia ſum,vt tantum velim patrare ſcelus. Saniori ego conſilio vtar.Itaque ſi tibi ſic viſum eſt,ab omnium ſecularium moribus deſciſcere, qua veniſti via,ea tibi redeundum nôris. Eadem quoquè aulicorũ vox eſt & ſententia,nolle ſe ijs in locis habere quenquam,qui non omnibus ſeſe adiungat. Reſpondet beatus Columbanus, ſe de cœnobij ſeptis non egreſſurum, niſi vi extrahatur. Diſceſſit ergò rex, & virum Procerem Baudulphum illic reliquit, qui virum Dei à monaſterio expulit, & iuxta Veſontionenſe oppidum in exilium abegit,donèc regis ſententia,quod viſum eſſet,decerneret.

Prædicit regi interitũ.

Expellitur è ſuo monaſterio.

De carcere diuinitùs aperto. Cap. 21.

COmmorans ergò illic vir Dei, audit eo in loco carcerem eſſe plenum damnatorum hominũ,vltima ſupplicia expectantiũ.Ad eum properè accedit,& nullo obſtante,oſtium ingreſſus, verbum Dei damnatis illis depromit. Illi,ſi poſſint liberari, promittunt ſe vitam emendaturos, & ob admiſſa facinora pœnitentiam acturos. Tum beatus Columbanus miniſtro Domoali,cuius ſuperiùs mentio facta eſt,imperat,vt manu ferrum,quo compedes irretitę atque innexę erant, ad ſe trahat. Ille appręhenſum ferrum trahit, idque mox inſtàr putrefacti fruticis particulatìm comminuitur.Solutis compedibus,vir Dei iubet damnatos è carcere egredi: peractoq; Euangelico miniſterio,pedes eorum lauit,linteoque exterſit. Deindè præcipit, vt eccleſiam petant,& perpetrata ſcelera pœnitentia & lachrymis expient. Properantes illi, eccleſię fores inueniunt obſeratas. Porrò tribunus militum vt vidit diuina virtute per beatum Columbanum damnatorum compedes fractas, & vacuum ſibi relictum ergaſtulum,tanquàm à ſomno excitatus,damnatorum veſtigia perſequi cum militibus cœpit. Illi à tergo appropinquare milites videntes,foreſque eccleſiæ obſeratas, gemina vallati anguſtia,virum Dei compellant,vt ëruantur.Anxio ille pectore ſursùm caput attollit,precaturque Dominum,vt ipſius virtute à vinculis ereptos, non ſinat denuò à militibus vinciri. Non cunctatur bonitas diuina: fores firmis obſeratas clauſtris reſerat,in anguſtijs poſitum aditum pandit.Illi pernici curſu inuolant in eccleſiam: fores, cernentibus militibus,abſque humana opera rursùs obſerantur,acsì cuſtos templi clauibus celerrimè & patefeciſſet & clauſiſſet eas. Veniens ergò beatus Columbanus cum ſuis, ſimulque tribunus cum militibus ad obſeratas fores, cuſtodem quęrunt, vt claues prębeat.Qui cùm veniſſet,& clauibus oſtia aperire vellet, ait ſe nunquàm diligentiùs obſerata inueniſſe.Nec quiſquam poſteà auſus fuit damnatis illis inferre iniuriam, quos diuina virtus eruiſſet.

Multos è carcere dimittit.

Magno miraculo fores tẽpli & patefcunt & claudũtur.

Vt Luxouium redierit,milites cæcitate percuſſi,eum præſentem non viderint, vt rurſus à rege eiectus ſit. Cap. 22.

Poſt

POſt hæc cernens vir Dei nullos ſibi cuſtodes adhiberi, nullam exhiberi moleſtiam, (videbant enim omnes in illo virtutem feruere diuinam, atque ea cauſa ab eius iniurijs ſe ſeparabant, nè ſocij culparum forent) Dominica die aſcendit in verticem ardui montis. (Ità enim ſitus vrbis eſt: cùm domorum denſa ædificia in diffuſo procliui mõtis latere extructa ſint, in ardua cacumina ſeſe porrigunt, ipſũ montem vndiquè cingente abrupti fluminis * Donæ alueo, & commeantibus aditum præcludente) Ibì verò vſque in medium diem expectat, num quis prohibiturus ſit, nè ad monaſterium reuertatur. Cùm autem nullus appareret, per mediam vrbem cum ſuis ad monaſteriũ regreditur. Id vbì percepit Theodoricus rex & Brunechildis, eum ſcilicet ab exilio reuertiſſe, atrocioribus iræ aculeis ſtimulantur, iubentque militum cohortem rursùm eum vi indè abſtrahere, & ad priſtinum exilium reuocare. Veniunt milites, cum tribuno peruagantur per monaſterium, virum Dei perquirunt. Reſidebat tum ille in atrio eccleſiæ, & in codice quodam legebat. Et illi quidem crebrò eò veniunt, propè eum tranſeunt, ità vt in eius pedes nonnunquàm impingerẽt, & veſtimentis ſuis eum attingerent, nec tamen occæcatis luminibus vident eum. Erat id ſanè ſpectaculum pulcherrimum. Ille lætabundus cernebat ſe quærentes, nec tamen ab illis cernebatur. Videbantur illi ab eo coram ipſis poſito, nec videbant tamen. Porrò tribunus per feneſtram reſpiciens, vidit virum Dei coram ipſis lætum reſidere & legere. Itaque exclamauit: Quid tam curioſè per atria eccleſiæ diſcúrritis, nec tamen quicquam reperítis? Non iam vos diutiùs inſaniæ error occupet. Non poteritis inuenire eum, quem virtus diuina tegit. Ceſſate iam, & regi ocyùs renunciemus, vos eum minimè reperiſſe. Vndè ſatis poteſt intelligi, tribunum illum non ſua ſponte veniſſe ad irrogandam viro Dei iniuriam, & idcircò potuiſſe eum videre illum. Vbì autem hæc renunciata ſunt regi, ille inſauſtæ intentionis aucto furore, Bertarium Comitem cum militari præſidio, vnaque Baudulphum, quo iam antè vſus ea in re fuerat, ad eum ſtudioſè perquirendum miſit. Qui cùm veniſſent, beatum Columbanum in eccleſia cum omni fratrum congregatione pſalmis & orationi deditum reperiunt, ſicque eum alloquuntur: Vir Dei, precamur, vt tam regijs, quàm etiam noſtris pareas præceptis, hincque ea excedas via, qua huc primùm adueniſti. At ille: Non puto, inquit, id placere conditori, vt ad ſemèl ob Chriſti timorem relictum natale ſolum reuertar. Videns Bertarius virum Dei ſibi non obtemperare, quibuſdã ferocioribus illic relictis, abſceſſit. Illi autem, qui remanſerant, virum Dei hortantur, vt ipſorum miſereatur, qui, eiuſmodi rei exequendæ infeliciter eſſent deſtinati, ipſorumque periculo conſulat: qui, niſi eum vi extrahant, ſine dubio in mortis diſcrimen venturi ſint. Illo verò dicente, ſe iam ſępiùs teſtatum eſſe, non ſe indè, niſi vi compellente, receſſurum: illi gemino implicati periculo, vtrinquè vrgente formidine, pallium quo indutus erat, appręhẽdunt: alij ad genua eius aduoluti, cum lachrymis precantur, vt tanti ſceleris culpam ipſis remittat, qui non ſuæ libidini, ſed regiæ obtemperent voluntati. Videns itaque vir Dei alijs creari periculum, ſi permaneat in ſuo propoſito obſtinatus, cunctis eiulãtibus atque mœrentibus egreditur, adiunctis ei cuſtodibus, qui, donèc extra regis ditionem exceſſiſſet, eum nõ relinquerent. Iique eum Nannetes deduxerunt, (Erat autem primus inter illos Ragamundus) vniuerſis fratribus eum ceu funus proſequentibus. Omnium enim corda mœror oppleuerat. Interim anxius pater ob tot filiorum incommoda, in cælum ſuſpiciens: Aeterne, inquit, rerum conditor, tu nobis locum opportunum præpara, vbì tibi perpetìm ſeruiant famuli tui. Deindè conſolatur gregem vniuerſum, vtì ſpem nè abijciant, ſed omnipotenti Deo gratias immenſas agant. Non enim iſthuc aliquo ſuo, aut ſuorum diſpendio accidere, ſed multiplicandis monachorum cœtibus offerri occaſionem. Si qui ergò ipſum ſequi velint, promptiſſimis animis ad tolerandas ſecum iniurias id faciant. Si qui verò in Luxouienſi monaſterio permanere velint, ſecuri illic reſideant: citò enim Dominum, eorum dolorem vindicaturum. Sed cùm æquis animis à tanti paſtoris cuſtodia auelli non ſuſtinerent, qui à rege miſſi erant, dicebant ſe nequaquàm paſſuros quenquam abire cum illo, niſi qui commune cum eo natale ſolum haberent, vel qui ex Britannia illum ſecuti eſſent. Cæteros, qui in Gallijs nati eſſent, ex regis voluntate illic permanere debere. Cernens igitur egregius pater membra ſua à ſe vi auelli, & ſuum & membrorum ſuorum ſenſit augeri dolorem. Pro tanti autem criminis immanitate, Dominum omnium conſolatorem

Non vidẽt eũ milites, miſſi ob eũ expellendũ.

Alios mittit rex, q eũ denuò eijciant.

Spõtè egreditur è monaſterio, nè milites in periculo ſint.

rem deprecans, rogauit eum, vt quos regia pertinacia à ſe abſtraheret, ipſe ſua cuſtodia tueretur. In ijs autem venerabilis vir, qui poſteà eiuſdem monaſterij pater extitit, * Euſtachius diſcipulus & miniſter ſancti viri, violenter ab eo auulſus eſt, intendente illi auunculo eius, qui Lingonenſis Eccleſiæ pontifex erat. Egreſſus ergò vir ſanctus cum ſuis viceſimo anno poſt incolatum eremi illius, per vrbem Veſontionenſem Auguſtodunumque ad Auellonenſe caſtrum peruenit: ſed priuſquàm eò perueniret, in via ei cuſtos equorum Theodorici occurrit, lanceaque illum confodere voluït. Sed maleuolum animum digna mox vltio anteuertit. Dextera enim, quam in virum Dei extēderat, torpente, lanceam ante ſuos pedes humo defixit. Ipſe verò à dæmone arreptus, ad viri Dei veſtigia corruit. Cernens vir ſanctus illum diuina animaduerſione percuſſum, illo die & nocte apud ſe retinuit. Altero die illuceſcente, cum ad ſe accerſitum, Deo fauēte, curauit, illeque in ſua reuerſus eſt. Deindè vir Dei ad * Caram fluuium properans, in ædes nobilis & religioſę fœminæ Theudemannę peruenit. Eunti autem illi occurrerūt duodecim viri, pleni rabido dæmone. Qui cùm in terram corruiſſent, vir Dei protinùs eos oratione curauit. Eodem die ad vicum, quem Coram vocant, peruenerunt, vbì quinque phrenetici ei obuiàm venientes, ilicò ſanati ſunt. Indè Antiſſiodorum properauit, vbì Ragamundum, qui ei cuſtos & deductor per iter adhibitus erat, appellans: Memento, inquit, ô Ragamunde, Clotarium, quem nunc contemnitis, intra triennium vos dominum habituros. At ille: Cur, inquit, Domine mî, talia loqueris? Et vir Dei: Prorsùs, ait, videbis quę dixi, ſi tunc ſuperſtes eris.

* Euſtaſius

Deus punit nefariū hominē beato viro necem intentantē.

...it. dæmoniacos curat.

De quibuſdam eius miraculis.
Cap. 23.

EGreſſus indè ab Antiſſiodoro, videt iuuenem à dæmone correptum, celerrimè ex aduerso ad ſe accurrere, qui iam viginti milliaria totis viribus currendo confecerat. Eo viſo, ſubſtitit, donèc homo dęmonis arte infeſtatus adueniret: vbì ad virum Dei venit, coram illo corruit, ſeſe diſcerpens. Eum itaque orationibus curatum, patri ſoſpitem reddidit. Indè ad Niuernenſe oppidum venit, cuſtodibus antecedentibus & ſubſequentibus, vt in Ligeri ſcapha exceptus, in ſinum Britannicum reduceretur. Cumque eò veniſſent, & tardè in ſcapham inſilirent, quidam è cuſtodibus arrepto remo, vnum eorum, qui Lua dicebatur, percuſſit, virum ſanctiſſimum & religioni deditiſſimum. Cernens autem vir Dei ſua coram ſe membra cędi: Cur, inquit, homo crudelis mœrori addis mœrorem? An non ſufficit vobis ad ruinam admiſſum facinus? Cur feſſa Chriſti membra cędis? Cur in mitem immitis inſurgis? Cur ſæuitiam in manſuetos exeris? Nóueris hoc ipſo loco diuina te vltione plectendum, quo auſus es furibundus Chriſti membrum cędere. Probauit viri Dei ſermonem mox ſubſecuta vltio. Vt enim ad portum illum tranſiturus redijt, diuinitùs percuſſus, eodem loco ſubmerſus eſt. Cur autem iuſtus iudex eam vltionem diſtulerit, ignoratur, niſì fortaſsìs, nè beati viri oculi ea vindicta macularentur. Indè ad Aurelianēſem vrbē venerunt. Vbì cùm ex regis edicto etiam in eccleſias ingredi non permitteretur, cum grandi mœrore ad ripam Ligeris ſub tentorijs pauliſpèr quieuit. Cumque neceſſario ſumptu indigerent, duos in vrbem direxit, vt res neceſſarias quęrerent. E quibus vnus erat Potentinus, qui adhuc ſupereſt, & in Armoricanis locis in Conſtantiæ vrbis ſuburbanis monachorum cœtum collegit. Cùm autem peragrantes vrbem nihil accepiſſent, quòd regis timore omnium animi perculſi eſſent, via qua ingreſſi erant, reuerſi ſunt. In ipſo autem itinere obuiàm eis venit mulier quędam, Syra natione. Ea vt vidit illos, ſciſcitata eſt quinā eſſent. Illi reſpondēt ſe res neceſſarias quęſijſſe, nec recepiſſe quicquam. Tum illa: Venite, inquit, domini mei ad ædes meas, & neceſſaria vobiſcum abſportate. Nam & ego aduena ſum ex longinqua Orientis regione. Illi gratulabundi eam pręcedētem ſequuntur: & poſtquàm ad domum eius venerunt, ſella poſita quieuerunt, donèc adferret ea res neceſſarias. Aſſidebat autem eis maritus eius, iam olìm luminibus orbatus, de quo perquirebant illi, quis eſſet. Reſpōdente ea, virū ſuum eſſe ex eadē gente Syrorū, quē ipſa multis annis lumine priuatum traheret, aiūt illi: Si Chriſti famulo Columbano pſentaretur, illius precibus poſſe eum lumē recipere. Ille promiſſi muneris fide munitus, ſurgens, co-

Maligno homini diuinā prędicit vltionē.

rum

rum cum duce vxore veſtigia ſequitur. Vbi ad ſanctum Columbanum ventum eſt, Potentinus indicauit ei exhibitam ipſis hoſpitalitatem à peregrinis. Necdùm verba finierat, cùm cæcus orat virum Dei, vt ſuis precibus lumen ſibi reſtituat. Videns ille hominis fidem, omnes rogat, vt orent pro cæco, primusque diù humì proſtratus iacuit. Indè ſurgens, manu oculos attigit, impreſſoque ſigno Crucis, lumen rediit. Lætus ille domum remeat, vt qui in hoſpites interius lumen intenderat, exteriori non careret. Deindè turba obſeſſorum, quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curationis gratia properant, & Domino ſalutem largiente, omnes à viro DEI curantur. His virtutibus vrbis populus permotus, viro Dei clàm meritum impendebat honorem. Non enim palàm propter cuſtodes quicquam ei prębere audebant, nè regis iram incurrerent. Poſteà illi arrepto pergunt itinere.

Signo Crucis & precibus reſtituit cæco lumen.

Vt ſcapha diuinitùs ad portum appulſa ſit: de pecunia furto ablata, & reſtituta, &c.
Cap. 24.

NAuigantes autem per Ligerim, ad Turonenſem perueniunt vrbem, vbì vir ſanctus cuſtodes precabatur, vt ſcapha in portum appulſa, ſinerent ipſum ire ad beati Martini confeſſoris ſepulcrum. Abnuunt cuſtodes, vrgent remiges, vt celeri curſu portum prærerna vigēt: imperant gubernatori, vt ſcapham medio flumine dirigat. Videns id beatus Columbanus, mœſtum vultum ad cælum erigit, queritur tanto ſe mœrore affici, vt nec ſanctorum ſepulcra inuiſere permittatur. At cunctis illis vrgentibus, mox vt contra portum ventum eſt, velut quibuſdam defixis ancoris, ſcapha ſtare cœpit, & ad portum proram dirigere. Cumque cuſtodes obſtare non valerent, inuiti ſcapham, quò velit ire, ſinunt. Miro igitur modo è medio fluminis tractu ad portum volatu pennigero defertur, portuque recepta, vir Dei pandit iter. Ille gratias agit æterno regi, qui ſeruis ſuis obtemperare non dedignetur. Egreſſus autem è ſcapha, ad ſepulcrum beati Martini accedit, totaque nocte illic in oratione excubat. Illuceſcente verò die, à Leopario vrbis Epiſcopo inuitatus ad prandium, ire non abnuit, præſertìm ob fratrum ſuorum requiem: moratusque eo die eſt cum illo pontifice. Qui cùm hora refectionis ad menſam cum eo reſideret, ſciſcitabatur, cur ad patriam repedaret. At ille: Canis, inquit, Theodoricus me à fratribus meis abegit. Tum vnus è conuiuis, Chrodoaldus nomine, cuius etsì coniunx erat amita Theodeberti regis, at tamen Theodorico regi ipſe fidelis erat, viro DEI humili voce reſpondit, ſatiùs illi eſſe lac potare, quàm abſynthium. Et vir Dei: Sentio, inquit, te regi Theodorico fœderis fidem ſeruare velle. Reſpondit ille, ſe, quandiù poſſit, datam fidem obſeruaturum. Rursùs vir Dei: Si ergò, inquit, regi Theodorico deuinctus es fœdere, amico & domino tuo lætum ex me nuncium apportabis, dicesque ei, & illum & liberos eius intra triennij ſpatium Dominum radicitùs extirpaturum. At Chrodoaldus: Quid ità loqueris, ait, ſerue DEI? Et ille: Non enim poſſum, inquit, ſilere, quæ Dominus iuſſit vt loquerer. Vera autem dixiſſe virum Dei, omnes Galliæ nationes poſteà ſenſerunt: confirmauitque his verbis ea, quæ ſuperiùs ad Ragamundum dixerat. Peracto prandio, vir Dei ad ſcapham rediit, vbì rum reperit ſuos multo mœrore oppreſſos. Cauſam inquirens, cognouit eos nocte præterita, quæ in ſcapha habuiſſent, furto perdidiſſe: ſimulque aureos, quos in pauperes non erogauerat, ablatos eſſe. Mox ergò ad ſepulcrum beati Martini repedat, queritur ſe non idcircò ad eius excubâſſe reliquias, vt ille ſua & ſuorum fratrum damna negligeret. Nec mora: is qui ſacculum cum aureis furatus erat, cœpit inter flagella corporis pœnasque clamare, locumque indicare, vbì aurei occultati eſſent. Socij id audientes, omnes eò currunt, furto erepta omnia reſtituunt, virum DEI precantur, vt tanto ſceleri ignoſcat. Id miraculum omnibus terrorem incuſſit, vt deincèps qui hæc audirent, omnia quæ viri DEI erant, tanquàm ſacrata attingere non auderent. Porrò Leoparius Epiſcopus, cùm viro Dei neceſſaria præbuiſſet, ei valedixit. Ille nauali itinere lætus ad Nannetenſe oppidum peruénit, atque ibì aliquantiſpèr moratus eſt: cumque aliquandò egenus quidam ante fores cellulæ, in qua vir DEI degebat, eleemoſynam peteret, ille accito miniſtro, Præbe, inquit, cibum petenti. At ille: Non eſt nobis, ait, panis, præter paululum farinæ. Sciſcitatur vir DEI, quantum illud ſit:

En q̃ fert moleſtè tãtus vir non ſibi licere adire tumulum S. Martini.

Leoparius Epiſcopus Turonenſis cū inuitat ad prandiū.

Nota quid poſſint ſancti inuocati.

Illo reſpondente, non ſibi videri plus eſſe, quàm modium vnum, vir Dei imperat, vt totum illud det, nec quicquam reſeruet in craſtinũ. Obtemperat miniſter, dat totũ pauperi, nihil communi fratrum neceſſitati reſeruans. Ieiunantibus ergò illis, iam tertius illuxerat dies, nihil penès ſe habentibus prętcr ſpei & fidei gratiam, vndè confectis ieiunio corporibus ſubuenirent. De improuisò aũt audiunt fores à quodam pulſari. Sciſcitante oſtiario, qua cauſa pulſaret fores, reſpondit ille, ſe à domina ſua Procula miſſum, quę diuinitùs admonita eſſet, ſumptus viro Dei Columbano & comitibus eius, q apud Nannetes morarentur, ſuppeditare, iamq; in proximo eſſe res, quas illa mitteret: ſe anteceſſiſſe, vt moneret ipſos vaſa pręparare, quibus eas reciperẽt. Centum eſſe vini modios, frumenti ducentos, bracis quoq; centum. Id verò oſtiarius celeriùs patri Columbano indicare ſtuduit. At ille: Sine, inquit: ego enim iam noui iſthuc. Tu verò fratres conuocato, vt pro ea, quæ hęc largitur, ſimul Dominum deprecentur, ſimul gratias agant conditori, qui famulos ſuos nõ deſinit conſolari in omnibus eorum neceſſitatibus: deindè verò munus oblatum accipiant. O mira pietas conditoris. Egére ſinit ſeruos ſuos, vt dona ſua egentibus oſtendat. Tentari eos permittit, vt in tentatione ſubueniens, illorum erga ſe animos vehementiùs accendat. Patitur ſua membra à ſæuis hominibus lacerari, vt ergà ſanantem medicum aucta dilectio cõfirmetur. Doda quoq; nobilis & religioſa fœmina, ducentos viro Dei miſit frumenti modios, alioſq; centum rerum promiſcuarum. Ea res magna affecit verecũdia vrbis illius pontificem Sophronium, à quo nõ ſolùm nullum accepêre beneficium, ſed nec quicquam etiam commutando impetrare potuerunt. Erat tum ibì mulier quædam plena dęmone, cum filia æquè dęmoniaca. Eas, cùm ad eum veniſſent, beatus Columbanus fuſis ad communem Dominũ precibus ſanauit, & domum abire iuſſit.

Vide vt curæ ſint Domino fideles ſerui eius.

Duas dæmoniacas ſanat.

Vt nauis ad litus reiecta ſit, & vt aduerſarij eius beatum virum venerati ſint. Cap. 25.

POſt hęc Sophronius Nannetẽſis Epiſcopus, cum Theodoaldo Comite iuxta regis imperium, B. Columbanum naui impoſitum, in Hyberniam remittere feſtinabant. Sed vir Dei ait: Si nauis in Hyberniam itura adeſt, omnem ſupellectilem & comites meos ea excipiat. Ego interim in ſcapha Ligeris vnda vehar, donèc altum mare attingam. Reperta ergò nauis, quæ Scotorũ veheret merces, omnem beati viri ſupellectilem & comites recepit. Cumq; iam remis & ventis fauentibus nauis in alta pelagi tenderet, vndarum ſe obiecêre moles, nauemque ad litus redire coëgerunt. Quò cùm appulſa eſſet, ſubſidentibus vndis, mare quieuit: manſitque per triduum nauis ſine vndis. Intellexit autem dominus nauis, ob viri Dei ſupellectilem comiteſque receptos ſeſe detineri. Tandèm viſum eſt illi, eijcere omnia è naui, quæ eſſent viri Dei. Quod cùm feciſſet, mox adfuit vndarum moles, nauimque in altum abduxit. Mirantur omnes, facileq; animaduertunt non eſſe diuinæ voluntatis, vt B. Columbanus in Hyberniam reuertatur. Ad ſuũ ergò locum, vbì priùs fuerat, redit: nec quiſquam iam obſiſtit, quô minùs poſſit, quò velit, ire: magìs autem, prout quiſque poterat, honore & impenſis illum fouebat. Nec quicquam ei defuit ſubſidij, Deo per omnes illum adiuuante. Ità ſanè non prorsùs obdormiet vnquàm, qui ſub vmbra alarum ſuarum protegat Iſraël. Sic autem omnibus omnia largiendo id inſinuat, vt omnes illum pro eius muneribus & beneficijs collaudent.

Vide hic miracula.

Pſal. 120.

Vt ad Clotarium regem peruenerit. Cap. 26.

PAululùm verò illic moratus vir DEI, ad Clotarium Chilperici regis filium, qui in Auſtraſijs Francis, extrema Gallia ad Oceanum ſitis, regnabat, profectus eſt. Porrò Clotarius iam audiêrat, quantis & qualibus iniurijs virum DEI Brunechildis ac Theodoricus affeciſſent. Cùm ergò videret eum, tanquàm cæleſte munus excipit eum: precaturque gratulabundus, vt, ſi velit, intra ſui regni fines reſideat: ſe èi pro ipſius arbitratu inſeruiturum. At ille ſe ait ijs in locis conſiſtere nolle, vel vt ſibi maiorem peregrinationem indicat, vel ipſi Clotario nullam inimicitiarum occaſionem præbeat. Detinuit interìm illum apud ſe Clotarius quot potuit diebus: caſtigatuſque verbis ab eo ob quædam errata, quibus aula regia vix caret, ſpondet ſe pro eius voluntate omnia emendaturum. Erat enim Clotarius ſolers, ſtudio-

Clotarius rex honorificè illum excipit.

ſtudioſusque ſapientiæ. Itaq; tanto ſibi oblato munere, gratulabatur. Dum autem apud Clotarium moratur, lis oritur inter Theodebertum & Theodoricum, vtroque de regni finibus cum altero diſceptante. Mittit vterque ad Clotarium legatos, qui eius auxilium contra alterum poſtularet. Quod cùm Clotarius beato Columbano indicâſſet, conſuleretque eum, num opem alteri aduersùs alterum ferre deberet: ille prophetico plenus ſpiritu, Neutrius, inquit, precibus obtemperabis. Porrò intra hoc triennium vtriuſque regnum ſub tuam ditionem cadet. Videns Clotarius beatũ virum talia prophetico ore dicẽtem, neutri parére voluït: ſed promiſſum ſibi tempus fideliter expectans, pòſt victoriæ triumpho potitus eſt.

Vt Pariſios venerit, dæmoniacumque ſanârit. Cap. 27.

EGit deindè vir Dei apud Clotarium, vt adiumento ipſi eſſet, quò per Theodeberti regnum, ſi liceret, in Italiam per Alpium iuga peruenire poſſet. Datis ergò comitibus, qui eum ad Theodebertum adducerent, ille itinere arrepto Pariſios venit. Occurrit autem ei in ipſa vrbis porta homo immundo ſpiritu obſeſſus, debacchans, ſeque diſcerpens & multa garriens, virumque Dei querulis vocibus ità appellans: Quid his in locis agis vir Dei? Iamdudùm autem clamitârat rauca voce, procùl aduentare virum Dei Columbanum. Vbì autem vir Dei illum intuitus eſt, Egredere, inquit, peſtifer, egredere, nec corpus, Chriſti lauacro ablutum, diù obſidere auſus ſis. Cede virtuti præpotentis Dei, & Chriſti nomine inuocato contremiſce. Sed cùm diù ſæuis atriſque viribus reſiſteret, vir Dei manum ori eius iniecit, linguamq; attrectans, in virtute DEI imperat, vt egrediatur. Tunc horrida vi diſcerpens hominem, ità vt vix vinculis iniectis teneri poſſet, cum commotione viſcerum & vomitu egreſſus eſt, tanto poſt ſe fœtore apud adſtantes relicto, vt ſulphureos ſe crederent faciliùs toleraturos odores. *Sæuiſſimũ dæmonem eijcit vir ſanctus.*

Vt à Chagnerico & Authario viris clariſsimis comiter acceptus ſit. Cap. 28.

INdè ad Meldenſe oppidum properat: vbì erat vir nobilis Chagnericus, Theodeberti regis conuiua, vir ſapiens & conſilijs regijs gratus. Is virum Dei ſummo gaudio excepit, ſeque curaturum ait, vt ad Theodeberti aulam perueniat: nec opùs eſſe alijs à regis latere comitibus. Volebat autem alios ab eo remoueri, vt virum Dei, quoàd poſſet, ſecum retineret, ipſiusque domus, illius doctrina nobilitaretur. Benedixit autem vir Dei domui eius: filiæ quoquè illius Burgundophoræ adhuc infanti benè precatus, eam Domino vouit: de qua re in ſequentibus dicemus. Progreſſus verò indè, venit ad Vulciacum villam, ſupra Mátronam fluuium ſitam: vbì ab Authario exceptus eſt, cuius coniunx Aiga dicebatur. Erantque illis filij etiamnùm infantes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos ſua benedictione ſacrauit. Ij poſteà pubeſcentes, Clotario regi primùm, deindè Dagoberto gratiſſimi fuêre. At poſteaquàm ſeculari gloria illuſtres euasêre, in eam curam & cogitationem incubuerunt, nè mundi gloria perderent ſempiternam. Itaque maior natu Ado, voluptatibus ſe ábdicans, poſteà in ſaltu Iurano monaſterium inſtituti ſancti Columbani conſtruxit. Porrò Dado iunior intra * Briennenſem ſaltum ad Reſbacem fluuiolum, eiuſdem inſtituti monaſterium condidit. Tanta fuit in viro Dei gratia, vt quibuſcunque benè precatus eſſet, in boni operis perſeuerantia ſupremum vitæ clauderent diem. Illud oppidò iure dici poteſt, quoſcunque deinduſtriâ monuit, eos gauiſos eſſe, ſe poſteà impunitatem meruiſſe. Nec immeritò tanti viri fultus adminiculis, perceptæ gratiæ potitus eſt ope, qui eius doctrinis innixus, à vitæ rectæ & integræ noluit tramite deuiare.

Magna vis benedictionis eius.

**Briegẽſem*

Vt à rege Theodeberto acceptus ſit, vt gentiles quoſdam conuerterit, vt cælitùs alimenta acceperit, &c. Cap 29.

DEindè vir DEI ad Theodebertum venit: qui cùm vidiſſet eum, hilariter in ſuas eum recepit ædes. Iam verò multi fratrum ex Luxouio ſecuti erant, quos ille, tanquàm ex hoſtibus ereptam prædam, excipiebat. Pollicebatur autem ei Theodebertus, ſe reperturum intra ditionis ſuæ terminos loca *Theodebertus rex comiter eum accipit.*

amœ-

amœna, & ipſi famulo Dei ad omnem opportunitatem accommoda. Ait etiam vndiquè vicinas gentes eiuſmodi eſſe, qui verbi Dei prędicatione opùs habeant. Reſpondit ad hęc vir Dei: Si feceris quod polliceris, nec fidem datam feſelleris, aliquantiſpèr hîc hęrebo, experiarque num in vicinarum gentium cordibus fidem ſerere poſſim. Dedit ergò ei rex optionem, vt quencunque vellet ſibi locum deligeret, qui & ipſi & fratribus eius gratus eſſet. Inquiſitus igitur locus eſt, atque etiam inuentus, quem fauor omnium redderet commẽdabilem, & quidem intra Germaniæ terminos, ſed tamen Rheno vicinum oppidum, olìm dirutum, quod Brigantium nuncupabant. Sed quid interìm, dum vir Dei per Rheni alueum nauigat, actum ſit, ſilendum non eſt. Nauigante illo aliquandò Rhenum, ad vrbem, quam veteres Moguntiacum appellârunt, perueniunt, aiuntque ad virum Dei remiges, quos rex ei comites adiunxerat, ſe habere amicos in vrbe, qui neceſſarios ſumptus ſint præbituri. Iam enim longo itinere defecerãt impenſæ. Iubet autem vir Dei, vt eant. Veniunt illi in vrbem, ſed nihil inueniunt. Reuerſi ad virum Dei, aiunt, ſe nihil quicquam ab amicis impetrare potuiſſe. Tum ille: Sinite me, inquit, paululùm ad meum abire amicum. Mirantibus illis, vndè ei amicus eſſet in loco, vbì nunquàm anteà fuerat, ad eccleſiam ſe confert, ibique humì proſtratus, prolixè rogat Dominum ſuum pietatis authorem. Mox verò Epiſcopus vrbis illius ad eccleſiam venit, repertoque beato Columbano, ſciſcitatur ex eo, quiſnam ſit. Ille ſe peregrinum eſſe reſpondet. Et Epiſcopus: Si rebus, inquit, neceſſarijs indiges, propera ad ædes meas, & quantum opùs eſt, tecum abſporta. Illo gratias agente tum Deo, qui id Epiſcopo inſpirauerat, tum ipſi antiſtiti, optata ſubſidia offerenti, Epiſcopus attentiùs cogitat, vt omnia, quæ ei opportuna ſint, accipiat. Itaque pueros feſtinos mittit ad nauim, qui omnes adeſſe iubeant, præter cuſtodem vnum, qui nauim ſeruet, ſecumque auferre, quæcunque velint. Quod nè quis caſu eueniſſe putet, ſolebat poſteà crebrò teſtari is Epiſcopus, nunquàm ſe anteà adeò attentum ad tribuendas res neceſſarias fuiſſe: ſeque abſque alia ratione vel opportunitate, ob beati Columbani meritum, diuina admonitione inſtigatum, veniſſe ad eccleſiam. Deindè ad deſtinatum perueniunt locum, quem peragrans vir Dei, ait ſuo animo illum minimè ſedere: ſed tamen ob fidem in gentibus ſerendam, inibì pauliſpèr ſe moraturum pollicetur. Sunt enim illic vicinæ Sueuorum gentes. Cumque inter loci eius habitatores verſaretur, comperit eos profanum velle litare ſacrificium, vasque magnum, quod vulgò cupam vocant, viginti plùs minùs capiens modios, ceruiſia plenum, in medio poſitum. De quo cùm ſciſcitaretur, quid illo facere vellent, reſponderentque ſe deo ſuo * Vuodano (Sic Mercurium, vt quidam aiunt, illi vocant) litare velle: ille ſacrilegum opus non ferens, in vas inſufflat, idque miro modo cum fragore quodam fruſtatìm diſſipatur, & rabida vis cum ceruiſiæ liquore indè prorumpit, vt manifeſtè liceret intelligi, diabolum in eo vaſe latuiſſe, qui per profanum liquorem caperet animas ſacrificantium. Id autem videntes barbari, ſtupefacti aiunt virum DEI magnum habere ſpiritum, qui ſic poſſet vas ligaminibus munitum, diſſipare. At ille caſtigatos dictis Euangelicis, admonitoſque vt ab huiuſmodi abſtinerent ſacrificijs, domum redire iubet. Multique eorum beati viri adhortatione & doctrina ad CHRISTI fidem traducti, baptizati ſunt. Porrò alios, quos iam lauacro ablutos profanus detinebat error, ad Euangelicæ doctrinæ cultum monitis ſuis reuocatos, vir DEI, vt paſtor bonus, in Eccleſiæ ſinum reducebat. Per id tempus Theodoricus & Brunechildis non ſolùm aduersùs Columbanum inſaniebant, ſed etiam ſanctiſſimo Viennenſis vrbis Epiſcopo Deſiderio aduerſabantur: quem primùm exilio damnatum, multis affligere iniurijs nitebantur: ad poſtremum verò glorioſo martyrio coronârunt. Cuius geſta ſcripta habentur, quibus & quantis aduerſitatibus glorioſos apud Dominum promeruerit triumphos. Verſante autem beato Columbano cum ſuis apud vrbem Brigantinam, duræ egeſtatis tempus incidit. Sed quanuìs alimonia deeſſet, manebat intemerata atque inconcuſſa fides, quæ neceſſarias res à Domino impetraret. Cumque iam triduana inedia laborarent, tanta auium copia eis oblata eſt, quanta Iſraëlitarum caſtra coturnicibus aduolantibus operuit, ità vt omnem locum illum aues implerent. Intellexit autem vir Dei ob ſuam ſuorumque neceſſitatem has dapes exhiberi, quippe quæ non niſì illo, quo ipſe degebat, loco inueniretur. Iubet ergò primùm ſuos laudes & gratias agere conditori, ac deindè dapes capere. Erat profectò mirũ illud & ſtupendũ miraculũ. Capiebantur

Moguntiacum venit.

* Vodano * Vadono

In vas dæmoni offerendũ ſufflat, idque rumpitur.

Multi ethnici credũt in Chriſtũ.

Deſiderius Viennenſis Epiſcopus quid paſſus ſit.

Num. 11.

bantur

bantur aues, vt iuſſerat pater: nec illæ pennigero inſtructæ volatu ſe ſubducebant, ſed triduò permanſit illud manna auium. Quarto deindè die quidam pontifex ex vicinis vrbibus frumenti copiam diuino inſtinctu beato Columbano tranſmiſit. Mox igitur, vt aduénit frumentum, aues illæ, Deo iubente, omnes auolârunt. Porrò * Euſtachio, qui id temporis ſub viri Dei obedientia cum alijs erat, referente cognouimus, neminem tum inter ipſos fuiſſe, qui ſe ante illud tempus eiuſmodi aues vidiſſe meminiſſet. Earũ autem talis erat ſapor, vt dapes regias vinceret. O mirum diuinæ potentiæ donum. Quandò terrena fercula Chriſti cultoribus deſunt, tum demùm cæleſtia tribuuntur, ſicut & de Iſraëlitico populo dictum eſt: Panem cęli dedit eis. Cùm autem terrenæ opes ſubueniunt, cælitûs oblatæ amouentur. Eodem tempore cùm vir Dei ſub quodam ſcopulo in vaſta eremo corpus ieiunio afficeret, & nihil pręter ruris pomá, quorum ſuperiùs mẽtionem fecimus, in cibum caperet, venit vrſus, voracitati addicta fera, cœpitque neceſſarios deuorare cibos, paſſimq; poma ore detrahere. Cumq; hora refectionis adeſſet, Chagnoaldum miniſtrum vir Dei ire iuſſit, & conſuetam pomorum menſuram afferre. Abit ille, videtq; vrſum inter frutices rubosq; peruagari, pomaque lambendo carpere. Itaq; feſtinus redit, patrique indicat. Ille imperat vt eat, partemq; fruticum relinquat feræ, aliam partẽ ſibi iubeat reſeruari. Redit Chagnoaldus, iuſſa patris exequitur, diuidit virga frutices rubosque poma ferentes, iubetq; vt fera parte ſua contenta, reliquam ſinat cedere in vſus viri Dei. Mira in fera obedientia. Nequaquàm auſa eſt ex prohibita ſibi parte cibos carpere, ſed in ea ſola, quæ permiſſa ei erat, eſcam captauit, quàndiù eo in loco vir Dei commoratus eſt. Intereà animo illius ea incidit cogitatio, vt Veneticorum, qui & Sclaui dicuntur, ditionem inuiſat, cæcasque mentes illuſtret luce Euangelica, & ab origine per auia aberrantibus, veritatis pandat viam. Quod cùm illi ſummoperè in votis eſſet, Angelus Domini per viſum ei apparens, paruo ambitu, vt ſolent in pagina orbem deſcribentes, mundi totius machinam ei oſtendit, aitque: Cernis'ne totum orbem manere deſertum? Perge igitur dextra lęuaq;, quocunquè viſum eſt, vt laboris tui fructum comedas. Intellexit igitur vir Dei, illius gẽtis nondùm in promptu eſſe fidei profectum: quieuitque in loco, donèc in Italiam pateret acceſſus.

Obſerua rẽ admirãdã.

* Euſtaſid

Pſal. 77.

Poma, videtur dicere, mora ruborum:

Vrſus obtẽperat iuſſis viri Dei.

De bello regum, de viri Dei reuelatione, & Theodeberti proditione.

Cap. 30.

INtereà temporis inter Theodoricum & Theodebertum ſuborta contentio increſcit, & vterque aduersùs fratrem vſque ad internecionem ſæuit atrociter, vtroq; exercitûs robore ſuperbiente. Porrò vir Dei ad Theodebertum accedens, hortatur eum, vt animi tumore & arrogantia compreſſa, in Clerum ſe adſcribendum curet, manensq; in eccleſia, ſacræ ſe religioni ſubdat, nè ſimul cum pręſentis regni detrimento, etiam æternæ vitæ faciat iacturam. Sed id tum regi ipſi, tum cunctis circunſtantibus ridiculum viſum eſt, dixeruntque nunquàm ſe audiuiſſe, Merouingum in regem ſublimatum, ſponte ſua Clericum fuiſſe. Cunctis ergò id deteſtantibus, beatus Columbanus ait: Si ſponte tua clerici honorem capere non vis, breui id facies vel inuitus. His dictis, vir Dei ad cellulam remeat, moxque prophetici dicti euentum res non diù dilata confirmat. Quamprimùm enim à Theodorico bellum Theodeberto denunciatur, & apud Tullum victus Theodebertus, in fugam compellitur. Poſteà rursùs collecto exercitu, fugientem Theodoricus perſequitur. Porrò Theodebertus multis inſtauratis copijs, ad Tulpiacenſe caſtrum pugnaturus occurrit: conſertoque illic prælio, vtrinquè plurimi ceciderunt. Victus tandèm Theodebertus, fugit. Eo tempore vir Dei in eremo commorabatur, vnius tantùm Chagnoaldi miniſterio contentus. Ea autem hora, qua apud Tulpiacum pugna commiſſa eſt, quercûs putrefactæ trunco vir DEI, librum legens, inſidebat. Subitò verò correptus ſomno, ſpiritu cognouit, quid inter duos reges ageretur: moxque excitatus, miniſtrum vocat, cruentam regum pugnam indicat, multum humanum fundi ſanguinem gemebundus refert. Dicente autem temerè miniſtro, Pater mî, Theodeberto tuis precibus præſta ſuffragium, vt communem debellet hoſtem Theodoricum: ità reſpondet: Stultum & à religione alienum præbes conſilium. Non enim ſic Dominus voluït, qui nos pro inimicis noſtris orare iuſſit. In arbitrio iam eſt iuſti iudicis, quid de eis fieri velit. Inquiſiuit poſteà miniſter diem & horam prælij, reperitque ità fuiſſe, ſicut viro DEI

Merouingi dicti ſunt Franci à Merouæo rege ſuo.

Theodebertus rex à Theodorico ſuperat.

Matt. 5.

fuerat

fuerat reuelatum. Perſecutus eſt autem Theodoricus Theodebertum, & ſuorum proditione captum, ad auiam Brunechildem remiſit: quæ cùm faueret partibus Theodorici, furibunda Theodebertum clericum fieri voluit, & poſt dies non multos, cùm iam eſſet Clericus, nimìs impiè perimendum curauit.

Theodeberti miſera cædes.

De interitu Theodorici, & liberorum eius nece, prophetiaque viri Dei in Clotario impleta. Cap. 31.

Theodorici dira mors.

PORRÒ Theodoricus apud Metenſe oppidum moratus, diuinitùs percuſſus, inter flagrantis ignis incendia mortuus eſt. Brunechildis autem filium eius Sigebertum ei ſuffecit in regno. Itaque Clotarius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu, fines regni, qui eius ditionis erant, recuperare conatur. Contra eum Sigebertus impugnaturus venit: ſed eum Clotarius captū peremit, fratresque eius quinque, Theodorici filios, cum proauia Brunechilde cepit: pueros ſeparatìm peremit: Brunechildem verò primò ignominioſè camelo impoſitam, hoſtibus circunducendo ſpectandam exhibuit: pòſt indomitorum equorū caudis religatam, miſerabiliter vita priuauit. Atque ità funditùs radicitusq; deleta Theodorici ſtirpe, Clotarius ſolus potitus eſt trium regnorum monarchia, & beati Columbani prophetia completa eſt in omnibus, Theodorico intra triennium cum omni ſtirpe penitùs extincto, Theodeberto inuito in Clerum aſcito, Clotario duorum regnorum acceſſione aucto & dilatato.

Brunechildis horrēda ſupplicia.

Vt vir Dei venerit in Italiam, Bobienſem eccleſiam inſtaurârit, & migrârit ex hac vita. Cap. 32.

Agilolphus rex Longobardorum honorificè excipit virum Dei.

BEatus ergò Columbanus vt vidit Theodebertum à Theodorico deuictum, relicta Gallia atque Germania, in Italiam ingreditur, vbì ab Agilulpho Longobardorum rege honorificè exceptus eſt, qui etiam optionem ei dedit, vt quocunq; Italiæ loco vellet, habitationem ſibi deligeret. Itaque dum apud Mediolanum moratur, & hæreſum fraudes, atque Arrianæ perfidiæ machinas ſcripturarum cauterio diſcerpere ac diſſecare conatur, edito aduersùm illos florentiſſimæ ſcientiæ libello, vir quidam Iucundus nomine, ad regem venit, índicat ſe in ſolitudine ruribus Apenninis beati Petri Apoſtolorum principis baſilicam ſcire, in qua experimento didicerit virtutes & miracula fieri: locum ipſum eſſe vbertate fœcundum, aquis irriguum, piſcium copia abundantem: veterum traditione eum Bobium appellari à riuo quodam ſic dicto, illic manante: cui adiunctus ſit amnis Trebia, ad quem olìm Annibal hyemās, hominum, equorum, elephantorum grauiſſima ſenſit damna. Eò cùm vir Dei magna animi intentione perueniſſet, baſilicam illic ſemirutam reperit, eamque inſtaurans priſco decori reſtituit. In eius autem inſtauratione mira Domini virtus declarata eſt. Nam cùm per prępruptos ſaxorum ſcopulos, trabes ex abietibus inter denſa ſaltûs locis inacceſſis cęderentur, vel alibì cæſæ, inibì caſu prolapſæ aſpero, aditum omnem plauſtris negarent, miro modo trabem, quam vix viginti aut triginta homines plano terræ ſolo ferre valerent, vir Dei cum duobus vel tribus, prout ardui itineris meatus patebat, eò accedens, ſuis ac ſuorum humeris immane imponebat pondus, & vbì alioquì pro viæ aſperitate libero vix poſſent gradu incedere, ſimul atquè trabium eſſent mole onuſti, feſtini ingrediebantur: ità vt qui onera ferrent, perindè acsì ab alijs ipſi portarentur, firmis veſtigijs, tanquàm ocioſi, lætabundi incederent. Videns itaque vir Dei tantam ſibi diuinitùs adeſſe opem, ſuos hortatur, vt arreptum opus læti perficiant, animoque roborati, ea in eremo conſiſtere ſtudeant, diuinæ id eſſe voluntatis affirmans. Tectis templi culminibus, murorum inſtaurat ruinas, cæteraque monaſterio neceſſaria ædificia conſtruere pergit. Intereà Clotarius rex, viri Dei prophetiam in ſe completam cernens, venerabilem * Euſtachium, qui monaſterium Luxouienſe regebat, ad ſe venire iubet, venientem blandè & comiter orat, vt adiunctis ſibi, quos velit, itineris ſocijs nobilibus viris, legationem publicis impenſis ſuſcipiat ad beatum Columbanum, & quocunque loco repertum, accurata perſuaſione eò adducat, vt ad ſe venire non recuſet. Facit ità venerabilis diſcipulus, magiſtri veſtigia perſequens. Poſtquàm ad eum venit, Clotarij verba ei depromit. Viſo Euſtachio beatus Columbanus lætatur, aditum ad ſuum monaſterium patere gratulatur: retentumque aliquantiſpèr apud ſe, hortatur vt ſui laboris memor, fratrum collegium diſciplinæ habenis contineat & erudiat, multorumque acceſſio-

Miracula haud vulgaria.

Bobienſe conditur cœnobium.

* Euſtaſiū

ceſſio-

ceſſione illud augeat, eoſque omnes ſuis inſtitutis imbuat. Deindè iubet eum redire ad Clotarium, eique comiter hęc referre reſponſa, ſibi id haudquaquàm rationi conſentaneum videri, vt rettò reuertatur: illud tantummodò rogare ſe, vt ſodales ſuos, qui Luxouij degant, regio fauore ac prę ſidio proſequatur. Addidit etiam literas ad regem, caſtigatione plenas. Porrò rex gratiſſimũ munus, ceu pignus quoddam fœderis viri Dei, exultabũdus accepit, nec precum eius voluĩt obliuiſci. Omni enim prę ſidio Luxouienſe monaſterium communire ſtuduit, annuis cenſibus ditauit, fines eius vndiquè pro venerabilis Euſtachij volũtate auxit & protulit, omniq́; conatu ad adiuuandos eius habitatores, ob amorem viri Dei, animum intendit. Porrò beatus Columbanus cùm annum vnum egiſſet in monaſterio Bobienſi, vita beata functus, animam corpore ſolutam cęlo reddidit vndecimo Calendas Decembris. Cuius ſtrenuitatem ſi quis nôſſe velit, in eius dictis reperiet. Reliquię eius eo in loco conditę habẽtur, vbì etiam miraculis pollent, præſule Chriſto: Cui eſt gloria per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Scribit literas Clotario regi, eũ repræhendens.

Abit ad Chriſtum.

VITA ET MARTYRIVM SANCTAE ET GLORIOSAE CHRISTI MARTYRIS CAECILIAE,

& qui cum ipſa erant, ſanctorum Valeriani, Tiburtij & Maximi: Authore Simeone Metaphraſte.

Nouẽbr. 22.

SEruatoris noſtri & Dei è cælis deſcenſus, conciliauit magna bona generi hominũ. Nam cùm eſſet Deus ex Deo, & eſſet in forma Dei, qui ipſum genuit impatibiliter, non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe Deo æqualem: ſed ſeipſum exinaniuit, ſerui formam accipiens, in ſimilitudine hominũ factus, & habitu inuẽtus vt homo: Humiliauit ſeipſum, factus obediens vſq; ad mortẽ, mortem aũt crucis: vt eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc eſt, diabolum: & omnem manuducens humanitatem, eueheret ad cęlos per precioſam & diuinam ſuam doctrinam. Primi itaque omnium, eum ſecuti ſunt ſancti Apoſtoli: poſt Apoſtolos, martyres; poſt martyres, confeſſores: poſt confeſſores, ſacerdotes: poſt ſacerdotes, virgines: poſt virgines, viduæ: poſt viduas, miſericordes. Et vt ſemèl dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Chriſti medicinæ officina. Propterea quotidiè clamat per ſanctos ſuos Euangeliſtas: Venite ad me oẽs, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

Philip. 2. *Hebr. 2.* *Matt. 11.*

Huius venerandam & ſuauiſſimam vocem cùm audijſſet etiam Cæcilia clariſſima virgo & glorioſa, & in eum credidiſſet, abſconſum Chriſti Euangelium ſemper circunferebat in pectore, & nec noctù, nec interdiù intermittebat diuina legere eloqa, & Deũ orare. Hęc ergò beata Cęcilia Valerianum quendam habebat iuuenem ſponſum: qui quidem iuuenis accẽſus amore virginis, diem ſtatuerat nuptiarum. Cæcilia aũt in carne induta cilicio, extrinſecùs aureis induta erat veſtibus. Nam cùm parentes & ſponſus eius hęc vellent, ipſa corpore adeò erat eliquata, vt non poſſet celare cordis ſui deſiderium, & quòd ſolius Chriſti Seruatoris capta erat amore, ſignificabat propriè ænigmatibus. Nõ multò pòſt autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: & cùm eſſet ſymphonia inſtrumentorum, illa in corde ſuo ſoli Deo pſallebat, dicens: Fiat, Domine, cor meum & corpus meum immaculatum in tuis iuſtificationibus, vt non pudore afficiar. Manens autem ieiuna, duos aut tres dies à cibo abſtinuit: ieiunans autem & orans, ſeipſam commendabat Domino, precibus Angelos Domini inuocabat, lachrymis precabatur Apoſtolos, & orabat omnes ſanctas Chriſti ancillas, vt eam confirmarẽt ſuis ſupplicationibus, caſtitatem ſuam commendans Domino.

Valerianus ſponſus S. Cæciliæ. *Cilicium S. Cæcilię.* *Pſal. 118.* *Nota eius ieiunia, & inuocationem Sanctorum.*

Poſtquàm aũt hęc facta ſunt, nox venit: in qua cum ſuo ſponſo in ſeparato cubiculo quietem nacta & ſilentium, ſic eum eſt allocuta: Dulciſſime & chariſſime adoleſcens, eſt mihi arcanum, quod tibi aperiam, ſi tu iureiurando mihi affirmaueris, te omnia celaturum. Ei aũt iurauit eius ſponſus Valerianus, ſe id quod dicebatur, nullis omninò inſidijs proditurũ, neq; id eſſe aperturum, quacunq; cogeretur neceſſitate. Tunc illa reſpondit,

dit, dicẽs: Volo te ſcire, me Angelum Dei habere amicum, qui ſummo zelo corpus meum cuſtodit. Is ſi vel minimùm fuerit ſuſpicatus, quòd tu inceſto me amore polluas, irã ſuam protinùs in te accendet, & elegantis tuæ iuuentutis florem perdet. Sin autem cognouerit, quòd tu ſimplici & immaculato meî amore tenearis, & virginitatem meam integram & impollutam cuſtodias, te ſicut me diliget, & oſtendet tibi ſuam gratiam. Tunc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, ô chariſſima, vt credam ijs, quæ dicis, oſtende mihi ipſum Angelum: & ſi intellexero eum eſſe verè Angelum, faciam quæ hortaris: Sin autem alium virum amas, & te & illum enſe occidam. Tunc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parére conſilijs, ô chariſſime adoleſcens, & polliceris te eſſe expiaturum æterno lauacro regenerationis, & credis in vnum verum Deum, qui viuit in cælis, potes eum cõtemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis eſt, qui me expiabit, vt ego videam Angelum? Reſpondit Cæcilia, & dixit: Eſt ſenex in quodam loco, qui pulchrè ſcit purgare homines, vt efficiantur digni, qui intueantur Angelos. Dixit ei Valerianus: Et vbì quæram ego eum ſenem? Reſpondit Cæcilia: Vade ad tertium lapidem à ciuitate via, quæ dicitur Appia: ibì inuenies pauperes, qui victum petunt à tranſeuntibus. ab ijs enim ſum curata, qui quidem ſunt huius mei arcani participes. Eos tu quandò víderis, dabis eis meam benedictionem, dicens: Cæcilia me miſit ad vos, vt oſtendatis mihi ſanctum ſenem Vrbanum: quoniam ad ipſum habeo ſecreta ab ea reſpõſa, quæ ei reddam. Eum quandò víderis, narra quęcunq; tibi dixi: & quandò te luſtrauerit, induet te indumentis nouis & ſplendidis: cum quibus ilicò veniẽs in hoc cubiculum, videbis ſanctum Angelum, qui tuus euadet amicus, & quęcunq; petes ab ipſo, inuenies.

Veſtes baptizatorũ.

Tunc profectus eſt Valerianus, & conuenienter ſignis, quæ accepit ab ipſa ſancta Cęcilia, inuenit ſanctum Vrbanum Epiſcopum: qui, cùm ſecundò fuiſſet confeſſor, latebat occultus in ſanctorum martyrum monimẽtis. Cui, quidem poſtquàm dixit omnia, quæ dixerat Cęcilia, magno gaudio eſt affectus: & genibus humì flexis, & manibus in cęlum extẽſis, dixit cum lachrymis: Domine Ieſu Chriſte, paſtor ſancte & bone, Cęcilia tua ancilla, tanquàm multis laboribus exercita agna, tibi eſt dedicata: quãdoquidem ſponſum ſuum, qui perindè àc leo cohiberi nõ poterat, accepit, & erga te tanquàm agnum reddidit manſuetiſſimum. Is enim niſì crediđiſſet, ad nos nõ veniſſet. Aperi Domine oſtium cordis eius verbis tuis: vt cùm te cognouerit eſſe eius effectorem & Dominum, renunciet diabolo & operibus eius, & dolis eius. Hæc & his ſimilia orante ſancto Vrbano Epiſcopo, ſenex ante eum repentè apparuit, indutus candidis veſtimentis ſicut nix, tenens in manibus tabellam, aureis inſcriptam literis. Quem cùm vidiſſet Valerianus, ſtupefactus & cadens in terram, factus eſt tanquàm mortuus. Tunc ſenex eum erexit, dicens: Lege, ô fili, contextum huius libri, vt dignus habearis, qui purgeris & videas Angelum, cuius conſpectum tibi virgo Cęcilia cum prompto animi ſtudio eſt pollicita. Tunc Valerianus defixis oculis, cœpit in eo legere. Erat autem hęc ſcriptura, quæ erat in tabella: Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma: Vnus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnia, & in omnibus, Amen.

S. Vrbanus Pontifex.

Ephe. 4.

Poſtquàm ergò hęc apud ſe legit, dixit ei Sacerdos: Credis, fili, hęc ità eſſe, an adhuc dubitas? Tunc Valerianus clamauit magna voce: Non eſt reuerà aliud ſub cęlo, cui veriùs credi poſſit. Poſtquàm ergò hęc dixit Valerianus, ille ſenex ex eius oculis euanuit. Tunc S. Vrbanus, cùm eùm admonuiſſet, & catechiſmo inſtituiſſet, baptizauit eum in nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti: & cùm eum docuiſſet omnẽ regulam fidei, dimiſit ad Cęciliam, ei iactis optimè fundamẽtis. Cùm autem veniſſet Valerianus in indumentis candidis, inuenit Cęciliam orantem in cubiculo, & Angelum Domini ſtantem prope eam, fulgentem pennis flammeis, & ſcintillanti ſpecie, duas coronas habentem in manibus refulgentes, roſiſq; & lilijs ſplendentes. Quarum vnam quidem dedit Cęciliæ, alteram verò Valeriano, dicens: Has coronas corde immaculato & puro corpore cuſtodite: eas enim ex paradiſo Dei ad vos attuli. Hoc autẽ erit vobis ſignum: Nunquàm marceſcent à vobis, neq; vnquàm amittent ſuauitatem odoris, neq; vnquàm poterunt ab alijs adſpici, niſì ab illis, quibus ſic placebit caſtitas, quomodò probatum eſt eam vobis placere. Et quoniam tu, ô Valeriane, aſſenſus es conſilio caſtitatis, me ad te miſit Dominus Ieſus Chriſtus, vt eam accipias quam voles, petitionem. Ille autem cùm audijſſet, adorauit & dixit: Nihil mihi eſt in hac vita dulcius, quàm chariſſimi & vnici fratris præſentia. Quamobrèm meritò arguar impietatis, ſi me liberato ab errore ſimulacro-

Valerianus à S. Vrbano baptizatur.

Videt Angelum Dei apud Cæciliam.

rum,fratrem meum maiorem deſpexero in periculo interitûs.Hanc vnam ex omnibus propono petitionem,& ſupplex contendo,vt fratrem meum Tiburtium, ſicut me, dignetur liberare: & faciat nos ambos perfectos in confeſſione eius nominis. Cùm hæc autem audiſſet Angelus,læto vultu ei dixit: Quandoquidem à Chriſto petiſti,quod eſt honeſtius,is Deum,ſicut tu,colet. Quomodò enim te per ancillam Cęciliam lucrifecit Dominus,ità per te fratrem quoquè tuum lucrifaciet: & cum ipſo venies ad certamen martyrij.

His ergò finitis ſermonibus,forma viſionis Angelicę aſſumpta eſt in cęlos: illisq; in Chriſto lętantibus,& in ædificatione ſancta loquentibus, acceſſit Tiburtius frater Valeriani: & ingreſſus,tanquàm ſuam ſponſam,oſculatus eſt caput S. Cęciliæ,& dixit: Valdè miror,hoc tempore hîc roſas & lilia olfaciens. Nam ſi ipſas roſas & lilia tenerem in manibus,ne ſic quidem mihi poſſent præbere tam ſuauem odorem.Fateor vobis,ó chariſſimi,ità ego ad me redij,vt putem me totum repentè eſſe renouatum. Dicit ei Valerianus: Bonum odorem accepiſti,ó frater,cùm ego rogârim Deum,vt acciperes. Te autem iam credente,accipies etiam amaranthinam coronam incorruptionis,& lætari in ipſa roſea ſpecie,& mente eum percipere,cuius in roſis ſanguis floret,& in lilijs cuius corpus dealbat & anima. Habemus enim coronas, quas tui oculi non poſſunt percipere,igneo roſæ rubore & niuis candore refulgẽtes. Dicit ei Tiburtius: In ſomníſne hęc audio,an veritate hæc dicis,ó frater Valeriane? Reſpondit Valerianus: In ſomnis huc-uſquè viximus,ó frater chariſſime.Nam iam Dei gratia & voluntate,ſumus in omni veritate,& non eſt in nobis mendacium.Dij enim, quos hucuſquè coluimus, reuerà ſunt mali dæmones,& immũdi. Dicit ei Tiburtius: Quomodò hoc cognouiſti,ó frater? Reſpondit Valerianus: Angelus Dei me docuit: quem tu quoquè poteris intueri, ſi fueris mundus ab omnibus ſordibus idolorum. Dicit ei Tiburtius: Si fieri poteſt,vt ego quoq; Angelum Dei intuear,quęnam eſt mora purificationis? Reſpondit Valerianus: Nulla: hoc autem ſolùm mihi pollicere,quòd omnia execranda & abominanda ſimulacra abnegans,credis vnum eſſe Deum in cælis.Dicit Tiburtius: Non intelligo, quonam ſcopo hæc mihi proponis.

Latina hiſtoria habet Cuius in roſis ipſis ſanguis floreſcit, & in lilijs cuius corpus albeſcit.

Dicit S.Cęcilia: Vt intelligas eſſe formas teſtaceas,& gypſeas, & ligneas, & æneas, & cuiuſuis metalli: & non dicas eos eſſe deos,in quibus viuunt araneæ, & volucres ſtercora egerunt: in quorum capitibus ſolent nidificare ciconiæ, quos faciunt condemnati,quandò damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cùm ergò initium accipiant ex condemnatis,quomodò exiſtimari poſſunt aut credi dij? Inter mortuos enim & ſimulacra,nulla eſt differentia.Quomodò enim mortuus habet quidem omnia membra: ſpiritum autem & vocem non poteſt habere,nec ſenſum: ità etiam hæc vana ſimulacra,deorum quidem habent nomina,cognoſcuntur autem eſſe infelicia, malaque & terreſtria. Quæ quidem oſtendũtur eſſe homines mortui, quoniam ſunt eis etiã membra,ſicut hominum. Quandiù enim vixerunt,oculis adſpexerunt,& auribus audiuerũt, & pedibus ambulârunt,& ore locuti ſunt, & manibus palpauerunt, & naribus olfecerunt: cœperunt tamen à morte, & in mortem æternam permanent, quòd oſtendantur nunquàm vixiſſe,vel potuiſſe viuere. Tunc dixit Tiburtius cum omni compunctione: Qui ſic nõ credit,eſt brutum, & non venit in iudicium. Quamobrèm ego quoquè dico cum omni veritate, nõ eſſe alium Deum, niſì Deum Chriſtianorũ,& me deincèps eum ſolum colere & adorare. Hæc cùm diceret Tiburtius, ſancta Cęcilia deoſculata eſt eius pectus,& dixit: Reuerà hodiè confiteor te eſſe planè meum fratrem. Quomodò enim Dei amor tuum fratrem fecit eſſe meum coniugem: ità etiam ſimulacrorum contemptio fecit te meũ eſſe fratrem. Quãobrèm quoniam es paratus credere in Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum,vade citò cum tuo fratre, vt ipſam accipias purificationem per ſanctum baptiſmum: per quem etiam dignus habeberis angelicas perſonas intueri, & omnium delictorum tuorum veniam inuenire.

Tiburtius credit in Chriſtum.

Tunc dicit fratri ſuo Tiburtius: Rogo te,frater,vt mihi dicas,ad quẽ me es deducturus.Valerianus reſpondit: Ad virum perfectum, nomine Vrbanum, in quo eſt ſpecies angelica, ornata canitie, verus ſermo,& inſignis prudẽtia.Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Vrbanum,quem Chriſtiani dicũt eſſe ſuum Papam? Eum audio bis iam fuiſſe condemnatum, & rursùs propter eamipſam actionem, propter quam fuit condemnatus, ſuam religionem cum metu latenter prędicare. Eum ſi contigerit inueniri, citra dubi-

Vrbanus Papa Chriſtianorum.

tationem vllã igni mandabitur, & nos quoq; cum eo puniemur, ſi inuenti fuerimus ad eum ambulantes: & dum diuinitatem quęrimus, quę latet in cælis, incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei S. Cæcilia: Si hæc vita eſſet ſola, & non eſſet alia, iure quę hîc ſunt, timeremus perdere. Cùm autem ſit alia vita, quę eſt hac multò melior & ſublimior, & nunquàm poteſt finiri, cur timemus hanc perdere, quandò per huius amiſſionem ad illam accedimus? Reſpondit Tiburtius: Nunquàm anteà audiui eſſe aliam vitam, præter hanc. Dicit ei Cęcilia: Nunc hoc certò ſcias, ô chariſſime, quòd quandiù in hoc mundo viuimus, vitam laborioſam & dolore plenam agimus, in anguſtijs & afflictionibus: quandoquidem inflāmant humores, minuunt labores, valdè exiccant febres, rheuma aſſiduè inducit aër, cibi inflant, moleſta ſunt ieiunia, ludi diſſoluunt, curæ contrahunt, perdit negligentia, diuitiæ abijciunt, expellit paupertas, elatos reddit iuuentus, incuruat ſenectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira. & inter hæc omnia mors excindit cum minis, & ſic imponit finem omnibus corporeis lętitijs, vt ab eo, quod eſt eſſe, recedens, ne fuiſſe quidē putetur. Pro nihilo enim decętero habetur, quicquid non eſt. Illa autem vita æterna, hanc vitam caducam miſeramque & breuem excipiens, cum æternis afflictionibus & tormentis datur malis & iniuſtis: lætitia verò ęterna & exultatio prębetur iuſtis.

Mala & incommoda huius vitæ.

Ad hæc reſpondit Tiburtius, & dixit: Et quis eſt, qui illic fuit, & illinc huc veniens, hęc potuit nobis annunciare, vt hæc poſſimus vera eſſe credere? Tunc ſurgens beata Cæcilia, conſtitit, & cum magna ſic dixit audacia: Cęli & terræ & maris & omniū volucrum, quæ volant in aëre, quadrupedumq; & reptilium creator, ex ſe priuſquàm omnia faceret, genuit filium, & produxit ex ſua potentia Spiritū ſanctum: Filium, vt faceret omnia: Spiritum ſanctum, vt viuificaret vniuerſa. Omnia autem quæ facta ſunt, conſtruxit filius ex patre genitus: & omnia quę fuerant conſtructa, ex patre procedēs Spiritus ſanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Hucuſq; dictum eſt, credi oportere vnum Deum eſſe in cęlis. Quomodò autē nunc tres teſtaris eſſe deos? Reſpōdit S. Cęcilia, & dixit: Vnus eſt Deus in ſua virtute, quē ſic in ſancta Trinitate partimur, quomodò in vno homine ineſſe dicimus artem, memoriam, & intelligentiam: quoniam arte inuenimus id, quod non didicimus: memoria tenemus, quod docemur: intelligentia compręhendimus, ſi quid nos vnquàm contemplari contigerit aut audire. Quidnam ergò faciemus? Num hæc tria in homine vna poſſidet intelligentia? Si ergò homo in vna intelligentia poſſidet nomen trium ſignificatorum: quomodò non Deus omnipotens, in vna & eādē diuinitate vim obtinet Trinitatis? Tūc Tiburtius, cùm in terram cecidiſſet, cœpit clamare & dicere: Reuerà, ô chariſſima, non mihi videtur lingua humana dare reſponſum: ſed conijcio Dei Angelum per os tuum eſſe locutum: & magnas egit gratias, quòd citò vnum eſſe Deum in tribus perſonis, ei apertè probauerit.

Conuerſus itaq; ad fratrem ſuum, dixit: De vno Deo mihi fuiſſe ſatisfactum confiteor: ſed meam quęſtionem, ſicùt priùs inceperam, vellem ſcire. Dixit S. Cęcilia: De ea mecum loquere, quoniam breuitas temporis eſt fratri tuo impedimento, quò minùs reddat reſponſum. Me autem, quā Chriſti ſapientia docuit à teneris vnguiculis, de quacunq; re me voluëris interrogare, non poteris inuenire imparatam. Dicit ei Tiburtius: Hoc nupèr quęſiui, & nūc quoq; quęro, Quiſnam ex ijs, qui illic ſunt, huc veniēs, oſtendit nobis aliam vitam, quam vos prędicatis? Sancta dixit Cæcilia: Vnigenitum ſuum filium Pater per ſanctam Virginem Mariam miſit in terram: qui ſtans in ſancto monte, magna voce clamauit, dicens: Venite ad me omnes populi, & ego dabo vobis vitam æternam. Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ętas, omne genus hominum. Tunc dixit omnibus: Pœnitentiam agite propter veſtram ignorantiam: quoniam appropinquauit regnum DEI, quod tollet regnum hominum. Suum autem regnum vult Deus diuidere ijs, qui credunt: in quo ille exiſtit ſublimior. Illic ergò peccatores quidē conſummabuntur æternis doloribus, & igne, qui nunquàm terminabitur: Iuſti autē accipient lucem æternæ gloriæ & gaudij, quæ nullum vnquàm finem accipit. Decętero nolite, ô filij hominum, huius vitæ fugientem quærere lætitiam, vt lætitiam illius vitæ æternam poſſideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breue tempus viuitis: in illa verò, in omne æuum.

Matth. 4.

Præmia impiorum & iuſtorum.

Cùm hæc autem audiſſent omnes populi infideles, vna voce dixerunt: Et quis illic fuit, & cùm illinc huc veniſſet, potuit docere vera eſſe, quę dicis? Tunc Dei filius dixit

eis:

eis: Si oſtendero vobis ſurrexiſſe mortuos,non creditis veritati? Vt aũt dubitationis & ſuſpicionis nullum remaneret veſtigiũ, cum populis profectus eſt ad ſepulcra, & triduanis & quatriduanis & iam fœtentibus mortuis,quam amiſerant vitam,vt Deus reddidit. Tranſmiſit mare,ſuper fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis,caſtigabat fluctus,& quę excitabantur tempeſtates & tumultus,ſedabat.Cęcis viſum reddebat,aridas manus reddebat ſanas,claudis ingreſſum, mutis vocem reddebat, & ſurdis auditum. Paralyticos verbó curabat,leproſos dicto mundabat,infirmis medebatur, lunaticos reſtituebat,& dæmones fugabat. Sed cùm mẽte capti & impij Phariſæi & Pontifices ei inuidiſſent,proptereà quòd populi,eis relictis,eius ſequebantur veſtigia, ſternentes veſtes ſuas ante pedes eius,& clamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini: in eum ira perciti Phariſæi,cuidam Pilato Præſidi eum tradiderunt,vocantes eum magum & impium: & ſeditionem excitârunt in populo, vt eum cruci affigerẽt. Hoc autem ille præſciens,pró mundi ſalute permiſit ſe appræhendi & illudi, iniurijs affici, flagris cędi & occidi.Sciebat enim vt Deus,quòd non aliter niſi per precioſam & intemeratam ſuam paſſionem, eſſet captiuum redditurus diabolum, malisq; & immundis ſpiritibus malas inferret pœnas.

Miracula Chriſti.

Matth. 21.

Proptereà ergò ille fuit compræhenſus, qui peccatum non fecit, vt liberaretur genus humanum,quod detinebatur vinctum vinculo peccati. Qui eſt benedictus, fuit ſub maledicto,vt nos à maledicto eximeret: ſuſtinuit illuſiones,vt nos liberaret ab illuſione dæmonum,qui verſantur in hoc mundó. Spineam coronam accepit in capite, vt capitalem tolleret ſententiam, quæ ex ſpinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, vt dulcem primi hominis guſtum, vndè mors in mundum fuit ingreſſa, cõmutaret.Potatus eſt aceto,vt acrimoniã, qua noſter ſanguis ebullijt,in ſe ſuſciperet: & hunc bibit calicem paſſionis,qui noſtris debebatur vitijs. Nudatus eſt, vt noſtrorũ parentum nuditatem,quam paſſi ſunt conſilio ſerpentis,niueis tegeret indumentis. In ligno fuit ſuſpenſus,vt ligni tranſgreſſionem,per paſſionem ligni Crucis ſuæ aboleret. Mortẽ ad ſe venire admiſit,vt ſecum luctantẽ ſauciaret,& regnum,quod inuenit per ſerpentem, amitteret,& cum ipſo ſerpente ſauciata,per Chriſtũ fieret captiua.Quamobrem omnia elementa cùm vidiſſent ſuum effectorem ſublimè actum in crucem,magno metu contremuerunt. Nam ex vna parte mota eſt terra, & ex altera fracta ſunt tẽpla & petræ, fugit dies,Sol fuit conterritus, & obſcuratus texit tenebris vniuerſum mundum: Luna ſuę lucis ſplendorẽ nube cruenta operuit: Aſtra cęli luce reſplendẽtia,omnia ſimul ſunt mutata.Stridet terra,& veluti pariens,cœpit multos ſanctos reddere ex ſepulcris: q quidem hoc dabant teſtimoniũ, quòd Seruatoris deſcenſus ad inferos,diſſoluit regnũ diaboli, & mortuus mortẽ affecit ignominia, & percuſſam vinxit, & ſubiecit pedibus ſeruorum ſuorũ.Illinc clarũ eſt,ꝙ pro nomine eius puniti gaudemus, & gloriamur in perſecutionibus: quòd hanc noſtrã vitam,quæ ad tẽpus,& in quam cadit interitus, æterna & quæ nunquàm deſinit vita excipit: quam DEI filius,cùm ſurrexiſſet à mortuis,ſuis oſtendit Apoſtolis,quibus adſpicientibus,aſſumptus fuit in cælos.

Exponit rationes eorũ, quæ Chriſtus paſſus eſt.

Matth. 27.

Actor. 1.

Hoc ergò ſi in trium conuentu oſtendiſſet, intelligentium cogitationes non poſſent dubitare.Quanto autem magìs, quòd non ſolùm duodecim diſcipulis, ſed plus q̃ quingentis ſimul ſeipſum dignatus eſt oſtendere, ne veſtigium quidem relinquens vllius dubitationis? Illi autem, qui in his rebus erant initiati, & in omnem mũdum miſſi ad prædicandum,ſignis & magnis prodigijs confirmabant ſuam prædicationẽ.Nam & omnes infirmitates curârunt in eius nomine, fugârunt dæmones, & vitam reddiderunt mortuis.Nullam tibi arbitror remanere quæſtionem, niſi vt hanc vitam animo & corpore deſpicias,& illam vehementer & conſtanter inquiras. Nam qui credit in DEI filium,& eius adhæret præceptis, quandò morietur, eius corpus à morte nulla afficietur iniuria: ſed à ſanctis Angelis in vlnis excipietur, & in locum paradiſi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit,vt diuerſis prauitatibus mentes hominum colliget, & in varijs non animaduerſis neceſſitatibus occupet: & nunc quidem damni terrore afficit: nunc autem ad gulam excitat,& ex diuerſis abſtrahens ſtudijs, de hac ſola vita facit miſeros homines eſſe ſolicitos,vt ex corpore egredientes inueniat miſeros & nudos, & nihil ſecum portantes præter peccata. Hęc tibi paucis expoſui, ô chariſſime. Si quid autem tibi deeſſe exiſtimas,rursùs quęre.

1. Cor. 15.

Miraculis Apoſtoli cõfirmârunt ſuam prędicationem.

Latini habent,& diuerſo genere ſuaſiois.

Tunc Tiburtius ad eius pedes prouolutus,dixit cum gemitibus fletuq; & lachrymis:

De hac vita deçeterò ſi vel cogitatione exquiſièro,vel animo agitauero,in illa vita nunquàm inueniar. Habeant ergò inſipientes lucrum pręſentis temporis: Ego autem,qui in hodiernum vſque diem vixi ſine ratione, abſit vt ſine ratione decæterò vitam agam. Et hæc cùm dixiſſet,ad ſuum fratrem conuerſus, dixit: Miſerete meî,frater dilecte, & abrumpe tarditatem, quam tranſegi in ignorantia. Quocircà vereor moras. Pondus ferre non poſſum: rogo te,duc me ad hominem Dei, vt me perfectè purificatum, illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem ſuum ad ſanctiſſimũ Papam Vrbanum.Cui poſtquàm narrauit omnia,quę dicta & facta fuerant, benigno Deo egit gratias.Acceptum autem cum omni gaudio & exultatione Tiburtium,cùm admonuiſſet,catechiſmo inſtituiſſet,baptizâſſet in nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti, iuſſit ſecum eſſe,donèc ea deponeret,quę recentis ſunt illuminationis. Quę quidem cùm perfecta fuiſſent eius doctrina,poſt ſeptem dies Chriſti militem reſtituit. Tantam autem gratiam à Chriſto eſt conſecutus, vt etiam Dei Angelos videret quotidiè: & quęcunq; à Deo petebat,facilè impetrabat. Sed quoniam longum eſſet omnia ordine exponere, qualia & quàm multa fecit Dominus per eos admirabilia, conuertamur ad glorioſas eorum perpeſſiones.

Tiburtius poſt catecheſin à S. Vrbano baptizatur.

*Turcius,qui etiam Almachius,cùm eſſet Pręfectus vrbis, & ſanctos DEI martyres occideret quotidiè,iubebat eorum corpora relinqui inſepulta.Tiburtius autem & Valerianus ad hoc operam quotidiè adhibebant,vt ſanctorum corpora ad ſepeliendũ componerent,& humì mandarent,eleemoſynis vacantes & diuino cultui. Cùm ij ergò in eis verſarentur, quomodò ſolent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium Pręfectum vrbis,omnia referentes,quę per ipſos Dominus faciebat in egenos: & quòd improbè ac malitiosè, quos ille iubebat occidi, iſti mandabant ſæpulturæ. Itaque à militari cohorte compręhenſi, adducuntur ad Almachiũ Præfectum. Quos quidem Almachius his verbis eſt allocutus: Cùm vos character nobilitatis gloria inſignes reddiderit,cur propter, neſcio quam religionẽ,vos ignobiles redditis & infelices? Nam veſtras facultates in neſcio quas abiectas perſonas audio vos erogantes conſumpſiſſe, & eos, qui caſtigati fuerunt propter ſua ſcelera, cum omni gloria mandare ſepulturæ. Quocircà licet ſuſpicari,vos eſſe initiatos ijſdem myſterijs, quibus ij, quos propter coniurationem mandatis ſepulturæ. Reſpondit Tiburtius, & dicit Præfecto: Vtinàm nos dignentur referre in numerum ſuorum ſeruorum, quorum tu nos conijcis eſſe ſocios: qui quidem reſpuerunt id,eſſe quod videtur, & non eſt: & inuenerunt illud,quod videtur non eſſe,& eſt.

*Turgius

Exercitia SS. Valeriani & Tiburtij.

Almachius Præfectus dixit: Et quid eſt,quod videtur eſſe,& non eſt? Dixit Tiburtius: Omnia quæ ſunt in mundo,quæ animas vocant ad mortem æternam per breuis temporis lætitiam.Dixit Almachius Præfectus: Et quid eſt,quod non videtur eſſe,& eſt? Tiburtius dixit: Vita,quę futura eſt iuſtis: & ſupplicium,quod dabitur iniuſtis. ex vtraq; enim parte cognouimus verum,eſſe ea ventura: & infauſta *diſtributione quod oculis cordis noſtri cognoſcimus,id corporis noſtri oculis ſpectãdum *referimus,vt *in noſtra conſcientia quę ſunt bona,malis obumbremus rationibus.Dixit Pręfectus Almachius: Nõ puto te mente tua loqui.Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea: ſed illius, quem accepi in viſceribus mentis meæ.Dixit Almachius Præfectus: Nunquid nôſti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et nóui,& didici,& credo,quòd omnia,quę à me dicta ſunt,permanẽt. Almachius Præfectus dixit: Et ego cur non intelligo, * quod ago, à quo hæc ſunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non ſentit,quę ſunt ſpiritûs,Spiritalis autem dijudicat omnia, ipſe verò à nullo dijudicatur. Tunc ridens Præfectus, iuſſit auferri quidem Tiburtium: coram eo autem ſiſti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non eſt frater tuus ſani cerebri,tu poteris reſpondere ſapientiùs. Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ,quoniam ſcopum noſtræ orationis nõ potes intelligere. Dixit Pręfectus: Nemo ità errat,vt vos erratis: qui relictis neceſſarijs numeris & reſponſis,malos ſequimini: quę ſunt iucunda reſpuentes,lętitiam nihili facientes,& ea deſpiciẽtes, quæ data ſunt ad vitę alimẽtum, maxima beneuolentia illud complectimini, quod ſaluti inuenitis contrarium,& ijs quę ſunt iucunda,inimicum.

*diſſimulatione
*ſubducimus
*contra cõſcientiam noſtram.
*quo ordine proſequaris?
1.Cor. 2.

Ad hæc reſpondit Valerianus: Ludentes & ridentes, & in varijs delicijs luxurioſè vitam agentes,vidi hyemis tempore per campos tranſeuntes. In quibus campis ſtabant agricolæ plantantes,palmites infigentes,& ſpinoſos roſarum ramos ingenioſè toto animo com-

Valerianus elegãtiſſimi ſimilitudine cõfundit iudicem.

mo componentes. Alij autem olíueta inſerentes: alij verò radicitùs imbecilla excindentes, & quæ ſunt opera conuenientia, magno labore peragentes. Tunc illi, qui delicijs fruebantur & lætabantur, cœperunt eos, qui laborabant, ludificari, & dicere: Miſeri & miſerabiles, hunc qui vos affligit laborem deponite, & nobiſcum lætantes, vos delicijs explete & libidinibus. & cur tanquàm inſipientes duro labore diſſoluimini, & veſtræ vitę tempora negocijs, quę vos affligunt, conſumitis? Hęc dicentes, ſoluebantur in riſum, & dabant plauſum manibus, magnoque ſono eos cachinnantes irridebant. Hęc aũt illis faciẽtibus, pluuios hyemis mẽſes trãquilliſſima tempora exceperũt: & eccè pulchrorũ & variorum florũ fragrãtibus omne genus odoribus prata exornabantur, & molles botrorum ſeries producebãt palmites, & è vario genere arborũ rami ſtillantes melle fructus producebant: in quibus animaduertimus vſq; in hodiernum diẽ abũdare ſimul & gratiam, & fructum, & decorem. Tunc cùm lætarentur illi, qui exiſtimabantur eſſe inſipientes, cœperunt lugere ij, qui exiſtimabantur eſſe *ciues: & qui erant glorioſi in ſua intelligentia, periêrunt in acri ratiocinatione: & tandèm ducti pœnitentia, inter ſe murmurantes & gemẽtes dicebant: Hi ſunt, quos habuimus ludibrio: corũ laborem probrũ exiſtimabamus: eorum vitam nihili faciebamus, tanq̃ miſerabilem: eorũ figurã iudicabamus eſſe indignam, & intelligentiam eorum ſine honore. Ij autem inuenti ſunt intelligentes: & nos quidem probamur tunc fuiſſe miſerabiles, inſipientes & ſtulti, quandò neque nobiſipſis operabamur: neque ijs, qui operabantur, dedimus in opere auxilium: qui quidẽ cùm eſſemus in delicijs, eos valdè irriſimus, & ipſos credidimus eſſe inſipientes, quos quidem nunc reſplendentes animaduertimus & florentes.

*vrbani

Ità ferè Sap. 5.

Ad hæc dixit Pręfectus: Te quidẽ video eſſe ſapienter hæc perſecutũ: ſed ad meum reſponſum non videris reſpondere. Valerianus dixit: Dixiſti nos eſſe ſtultos & inſipientes, quòd facultates noſtras damus egentibus, proſelytos èxcipimus, viduis ſuppeditamus quæ ſunt neceſſaria, orphanis ſubuenímus, corpora inſepulta tegimus, & cum maximo honore celebramus martyrũ depoſitiones. Nos aũt inſipientes iudicâſti & delirantes, ꝙ cum ijs qui lætantur, non lætamur, nec in delicijs viuimus, nec noſtras explemus libidines, nec illiberaliter ſumus laſciuis & impudicis oculis, oſtendẽtes nos eſſe liberos & ingenuos. Veniet tẽpus, quo accipiemus millecuplos fructus noſtræ afflictionis, & nobis lætantibus flebunt illi, qui nunc efferuntur lætitijs: eſt enim nunc tempus ſeminandi. Qui ergò in hac vita ſeminant, quæ ſunt ad tempus, lachrymas, in illa beata & æterna vita metent gaudium ſempiternum. Dixit Præfectus: Ergò & nos, & inuicti Imperatores luctum æternum habebimus: vos autem æternum gaudium poſſidebitis? Reſpondit Valerianus: Quid enim eſtis vos, aut veſtri Imperatores? Impleto enim veſtro tempore morientes, eo maiorem Deo eſtis reddituri rationem, quo vobis ab eo maior data fuit poteſtas. Dixit Præfectus Almachius: Quid in verbis voluendis immoramur? Aut dijs thus offerte, & illæſi recedite: aut malè eſtis & acerbè morituri. Ambo reſponderunt & dixerunt: Nos non dijs, ſed Deo quotidiè offerimus ſacrificia. Dixit Pręfectus: Quis eſt Deus, cui dicitis vos veſtrum offerre ſacrificium? Sancti reſponderunt & dixerunt: Et quis eſt alius Deus præter ipſum? Cur de Deo nos interrogas? Eſt enim alius Deus, præter vnum? Dixit Præfectus: Quem vnum eſſe dicitis, eius nomen requiro. Dixit Valerianus: Dei nomẽ non inueneris, etiamsì poſſis volare pennis. Dixit Pręfectus: Iouis ergò nomen nõ eſt Deus? Dixit Valerianus: Eſt nomen corruptoris & adulteri, quem fuiſſe occiſorem veſtri authores memorant, & * accuſatorem noſtrę oſtendunt ſcripturę. Hunc tu Deum miror quanam impudentia nominâſti, cùm Deus dici non poſſit, niſì qui eſt ab omni peccato alienus, qui eſt etiam plenus omnipotentia. Dixit Pręfectus: Ergò errat omnis mundus, & tu cum tuo fratre Deum verum cognouiſti? Dixit Valerianus: Innumerabilis multitudo Chriſtianiſmi accepit ſanctitatem. Immò verò vos pauci eſtis, qui remãſiſtis tanquàm ſciſſę è naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, niſì vt in ignem iaciamini.

Pręclara martyris ſententia, Pſal. 125.

*criminoſum, habent Latini.

Tunc iratus Pręfectus, iuſſit eum cędi virgis. Ille autem confeſtìm dum verberaretur, lętus cœpit dicere: Eccè hora, quam valdè deſiderabam, & eccè dies omni feſto mihi iucundior. Dũ beatus verberaretur, præco magna voce clamabat: Deos & deas noli maledictis inceſſere. Ille autẽ ad populum clamabat, dicens: Viri ciues Romanorum, videte, nè hęc plaga vos à veritate auertat, ſed ſtate fortiter, & deos lapideos & ligneos,

Valerianus dum virgis cęditur, mirè exultat.

quos colit Almachius Prǽfectus,in calcem conuertite.Nam oēs,qui eos colunt, erunt in afflictione & ſupplicio æterno.Tūc qui cum Prǽfecto cōſidebat Tarquinius,qui etiam dictus eſt Laccas,Prǽfecto dicit in ſecreto: Inueniſti occaſionem domine mi: tolle eos quàmprimùm à terra. Nam ſi tardaueris, & de die in diem traxeris, omnes ſuas facultates diſtribuent pauperibus,& eis ſupplicio affectis, tu nihil inuenies. Tunc Prǽfectus,cùm ei placuiſſet illius conſilium,iuſſit lictoribus,vt eos abducerent,vbi erat Iouis ſtatua,& iuſſit, vt niſi ambo vellent imagini Iouis ſacrificare, ſimul ſubirent ſuppliciū capitis. Tunc venerandi & glorioſi Chriſti martyres Valerianus & Tiburtius abducti ſunt à Maximo Prǽfecti cubiculario in locum,qui dicitur Pagus. Qui quidē Maximus cœpit eos deflere,& dicere:O precioſa & florens iuuentus.O vinculum magnǽ fraternitatis.O par pulcherrimum & generoſum.Cur vos in malum & impium finem volentes voſipſos proijcere,& ad maximum tendere exitium,ità feſtinatis tanq̄ qui ad lætitiam,& magnificam & lautam cœnam vocemini?Tunc dixit Tiburtius: Nos ſi non verè didiciſſemus aliā eſſe vitā æternam,quǽ vitā prǽſentem ſequitur, non gauderemus eam amittere.Dicit eis Maximus:Et quǽnā poteſt eſſe alia vita?Reſpōdit Tiburtius,& dixit:Quomodò corpus induitur indumentis,ità etiā aīa induitur corpore.Et corpus quidē tanq̄ ſemen terreſtre,per libidinē in terrenā matricē immittitur:genitū aūt & nutritū, & lapſum in mortis interitū, & in puluerē cōuerſum,tanq̄ Phœnix futurǽ lucis ſpecie excitabitur. Aīa verò ſi ſit ſancta,feretur in paradiſi delicias,vt florens in delicijs, expectet tēpus ſuǽ reſurrectionis.Dicit eis Maximus: Vellē ego quoq; hanc vitam reſpuere,ſi de ijs,quǽ dicis,poſſem fieri certior.Dicit ei Valerianus:Quoniā dicis tibi nihil ſupeſſe,niſi vt probes vera eſſe,quæ tibi diximus:ea hora,qua faciet Dominus nos corporis tunicā exuere in glorioſa nominis eius confeſſione, aperiet Dominus oculos tuos, & faciet te adſpicere,cum quanta gloria illa vita redditur,ſi tamen promittas nobis,quòd ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam.

Tunc Maximus anathemate ſeipſum deuouit,dicens: Flammis ignis conſumar,niſi ab hac hora illum ſolum Deum confitebor,qui facit,vt poſt hanc vitam alia vita ſequatur.hoc mihi ſolùm vos oſtendire,quod eſtis polliciti. Ei dicunt ſancti martyres Tiburtius & Valerianus: Iube lictoribus,vt nos in domum tuam abducant, & faciemus, vt illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte,poſtquàm fueris purificatus, faciet vt videas id,quod tibi promiſimus.Cùm autem Maximus iuſſiſſet lictoribus, abduxerunt eos in domum eius.Quorum prǽdicatione ipſe Maximus cum tota ſua familia & ipſis lictoribus crediderunt in Dominum noſtrū Ieſum Chriſtū. Tunc S. Cǽcilia venit ad ipſos noctù cum ſacerdotibus,& fuerunt omnes baptizati in nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti. Cùm autem exoriens matutinum,nocti finem dediſſet, magno ſilentio facto, dixit ſancta Cæcilia: Eſtote forti & magno animo,ô Dei milites: abijcite opera tenebrarum, & induimini arma lucis. Pulchrum certamen certauiſtis,curſum peregiſtis, fidem conſeruâſtis.Decǽterò proficiſcimini ad coronam iuſtitiæ,quam reddet vobis iuſtus Iudex: non ſolùm autem vobis,ſed etiam omnibus, qui diligunt aduētum eius. Locus autem, qui dicitur Pagus, erat ſitus quarto lapide ab vrbe Roma: ad quem erat tranſeundum prope portam templi,vt quicunque illàc tranſibat,niſi Iouis ſimulacro thus offerret,puniretur.* Cùm in eum autem locum veniſſent ſancti Tiburtius & Valerianus, precioſum thus obtulerunt, Deo offerentes ſuos accuſatores: & ſic flexis genibus,]fuēre cæſi gladio. & amiſſo hoc caduco & mortali corpore, æternam & quæ nō poteſt marceſcere, martyrij coronam accepēre.

Tunc Maximus iurans dicebat: Vidi Angelos Dei tanquàm ſolem reſplendentes, ea hora qua gladio ſunt percuſſi, & exeuntes eorum animas è corporibus, tanq̄ virgines è thalamo. Quas cùm vlnis excepiſſent Angeli, ſtrepētibus alis ferebantur in cǽlū. Hæc Maximo narrante cum lachrymis,multi crediderunt in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,& conuerſi ab errore ſimulacrorum, ſeipſos tradiderunt ſancto Vrbano ſuo magiſtro. Cùm autem ad Almachium vrbis Præfectum veniſſet fama, quòd Maximus cubicularius cum omnibus ſuis factus eſſet Chriſtianus,iuſſit eum tandiù verberari globis plumbeis,donèc ſpiritum emitteret.Quem ſancta Chriſti martyr Cæcilia cùm poſuiſſet proximè ſanctos Dei martyres Tiburtium & Valerianum,depoſuit in arca, & iuſſit vt in arca eius inſculperetur Phœnix,ad oſtendendam eius fidem.qui ſe inuenturum eſſe reſurrectionem Phœnicis exemplo admiſerat.Facta eſt autem poſt hæc inquiſitio. Cœpit

Maxim⁹ & multi alij conuertunt ad Dñm.

Rom.13. 2.Tim.4.

Latini ſic * Venictib⁹ ſanctis offerunt thura, & recuſant. Recuſantes ponunt genua,ſeriuntur gladio.

pit enim Almachius Præfectus amborum fratrum quærere facultates,propter quas volebat etiam quærere ſanctã Cęciliam,vt Valeriani coniugem: & iuſſit eam apud ſe ſiſti. Quæ quidem poſtquàm omnia,quę ſuperfuerant ex eorum facultatibus,fideliter diſtribuiſſet pauperibus,cœpit ille vrgere,vt ea thus offerret.Tunc dixit miniſtris,qui eam vrgebant,vt hoc faceret:

Audite me,ciues & fratres: Vos eſtis miniſtri veſtri Pręſidis, & videtur vobis, quòd deſideratis eſſe alieni ab eius impietate. Mihi autem eſt glorioſum & valdè deſiderandũ,omnia pati grauia pro Chriſti confeſſione.Nam cũ hac vita nunquàm ſtatui vllã habere amicitiam.Sed nè ſitis de noſtra ſoliciti iuuentute,quam omnis curæ eſtis expertẽ reddituri. Facite ergò, quod ab iniquo Pręſide eſt vobis imperatũ. Tunc illi cœperunt lamentari & conqueri,quòd tam electa puella,& tam intelligens & nobilis,cuperet interfici: & eam rogabant,dicentes,nè talem decorem amitteret, neque talẽ ſpeciẽ conuerteret ad mortem. Quibus flentibus & dolore vexatis ſic ſancta reſpondit Cęcilia: Hoc,ô fratres,non eſt perdere iuuentutem,ſed commutare:Dare lutũ,& aurũ accipere: dare tabernaculũ breue & miſerabile,& magnã ſpatioſamque & amplã domũ accipere, ex lapidibus precioſis & auro ędificatã: dare angulũ tenebroſum, & locũ accipere lucidum, margaritis reſplẽdentẽ cæleſtibus: dare poſſeſſionẽ,quę perit,& accipere poſſeſſionem,quę non cognoſcit finẽ,& ignorat mortẽ:dare lapidem miſerabilem,quem pedibus conculcatis: & accipere lapidẽ precioſum,qui forma reſplendet in regio diademate.Hodiè ſi quis ſic offerat aureos,vt minimam nummorũ quantitatẽ ex ijs alacri animo prouentum accipiat: num vos quoquè lubenter curreretis ad talẽ negociationem, & omnes parentes,& notos,& cognatos,dilectoſque & propinquos, & amicos vobiſcũ faceretis currere? Si quis autem vos currentes auerteret, dicendo vos inutiliter omnes veſtros nũmos eſſe daturos,num eos eſſetis irriſuri vt ignorãtes,& qui nihil cognoſcerent: vos aũt lęti curreretis,quòd cũ precioſo auro eſſetis permutaturi æs miſerabile, & non magni precij? Et vos quidẽ pondus pro pondere gaudetis accipere: Deus aũt non dat pondus pro pondere: ſed accipit ſimplũ, & reddit centuplum: prętereà verò vitam quoquè æternam.

S. Cæcilæ eximia virtus.

Cùm hæc aũt dicta eſſent à B. Cęcilia, aſſcendit ſupra petrã, quæ erat prope pedes eius,& dicit omnibus: Creditis ea,quæ dixi vobis? Illi aũt vna voce dixerũt omnes: Certè credimus in Chriſtũ filiũ Dei,eum eſſe verũ Deum,qui te talem habet ancillã. Dicit eis S.Cęcilia: Ite decęterò,& dicite infeliciſſimo Almachio, quòd ego vnũ donũ peto, nè nimìs acceleret is meã decertationẽ.Ego autẽ faciã,vt in domũ meã veniat ſanctiſſimus Papa Vrbanus,vt faciat vos oẽs vitæ æternæ participes,& ſic Dei prouidentia ego quoq; conſummabor.Tunc cùm in eius domũ veniſſet ſanctiſſimus Papa Vrbanus, baptizauit pluſquàm quadringentos,diuerſi ſexûs,fortunę & ætatis.Inter quos erat vir clariſſimus,nomine Gordianus.Is cũ Papę precibus domũ ſanctæ Cęcilię vocauit ex ſuo nomine, vt in occulto ex illo die, ex quo illic Chriſti peractũ eſt baptiſma,fieret eccleſia Dominica: adeò,vt ſanctiſſimus quoquè Papa Vrbanus illic occultè habitaret: indiès aũt Chriſti redẽptionis lucra illic creſcerent,& diaboli eſſent damna innumerabilia.

400. baptizantur à S. Vrbano.

Cùm hæc autem fierent,Almachius Vrbis Pręfectus iubet coram ſe ſiſti Cæciliam: quam interrogans,ei dicit: Quod eſt nomen tuum,ô puella? Reſpondit ſancta: Cæcilia. Dixit Pręfectus Almachius: Cuius es conditionis? Dixit Cæcilia: Ingenua ex clariſſimis. Dixit Pręfectus: Ego te rogo de religione,non aũt de genere. Sancta dixit Cęcilia: Interrogatio tua ſtultũ cepit principiũ, quæ duo reſpõſa videtur elicere ex vna quęſtione.Dixit Pręfectus: Vndenã eſt tibi hæc fiducia? Reſpondit ſancta: Ex bona conſcientia,& fide non ſimulata.Dixit Pręfectus: Ignoras quęnam ſit mihi poteſtas? Dixit ſancta Cęcilia:Ignoras tu,quęnam ſit tibi poteſtas.Nam ſi tu me rogaueris de tua poteſtate, veris verbis tibi aperiã. Dicit ei Pręfectus:Dic,ſi quid nôſti.Sancta dixit Cæcilia: Omnis hominis poteſtas eſt perindè, àc vter vento plenus: quem ſi vna acu pupugeris,omnis tumor eius ſcolli flacceſcit. Quinetiam ſi inuenitur in ipſo aliquid portare, inflectitur.Dixit Præfectus: Cœpiſti à contumelia, & perſeuèras in contumelijs. Dixit ſancta Cæcilia: Non dicitur contumelia,niſi in eos,qui pauca peccant,non teneatur moderatio. Quamobrèm vel doce contumeliam, ſi falſum ſum locuta: vel teipſum caſtiga, ſubeuntem iudicium. Dixit Almachius Pręfectus: Ignoras, quòd domini inuicti Imperatores iuſſerunt,vt qui non negauerint ſe eſſe Chriſtianos, puniantur: qui autem

Conſtantia S. Cæciliæ.

nega-

negauerint, dimittantur. Dixit ſancta Cæcilia: Sic veſtri ſemper errant Imperatores, ſicut etiam veſtra celſitudo. Nam quæ ab ipſis proceſſit ſententia, vos quidem teſtata eſt eſſe impios, nos autem eſſe oſtendit innocentes. Si enim malum eſſet hoc nomen, nos quidem negauiſſemus. Vos autem, vt nos cõfiteremur, omninò coëgiſſetis. Dixit Præfectus: Pro pietate ſua hoc voluerunt ſtatuere, vt ſua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit ſancta Cæcilia: Nihil eſt æquè impium, nihil verò tam innocentiæ inimicum, *quàm reis omnia inferre ſupplicia ad hoc, vt ſuam iniquam teſtentur qualitatem: & de eorum in myſterio ſocijs grauiſſimam habere quęſtionem. Nos autẽ, quos innocentes cognoſcitis, nominis ſolùm accuſatis. Sed nos, qui ſanctum nomen Chriſti cognoſcimus, id omninò negare non poſſumus. Eſt enim melius mori feliciter, quàm viuere infeliciter. Nos enim vera dicẽtes, vos punimus, quibus eſt perſuaſum, vt falſum audiatis.

*quàm vt reis oĩbus tormenta adhibeatis. Ad confitẽdum qualitatẽ ſceleris locũ, tẽpus, cõſcios, ſocios omni examinatione perquiritis.

Dixit Almachius Pręfectus: Elige tu vnum ex duobus: aut ſacrifica, aut nega te eſſe Chriſtianam, vt delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens ſancta Cæcilia: O Iudicem pudore neceſſariò affectum. Vult me negare, & eſſe me innocentem, vt ipſe me faciat crimini obnoxiam. Si vis accuſare, cur me adhortaris, vt negem? Sin autem vis abſoluere, cur non vis inquirere? Dixit Pręfectus Almachius: Adſunt accuſatores, qui teſtantur te eſſe Chriſtianã. Si ergò quamprimùm negaueris, impones finẽ eorum accuſationibus. Sin autẽ nolueris negare, hoc tuę imputabis amentiæ, quandò in te lata fuerit ſentẽtia. Dixit ſancta Cæcilia: Eorũ accuſatio eſt mihi deſideranda, & punitio tua eſt victoria. Noli me ergò corrigere tanq̃ errantem: ſed teipſum increpa, qui exiſtimas fore, vt Chriſtũ negẽ. Dixit Pręfectus: Miſera, neſcis vitę & necis poteſtatem mihi datã eſſe ab Imperatoribus? Cur loqueris cum tanta ſuperbia? Dixit ſancta: Alio modo licet dicere ſuperbum, & alio confidentem. Ego confidenter, non autem ſuperbè, ſum locuta. Nam nos quoquè valdè reijcimus ſuperbiam. Tu autem ſi non times audire veritatem, rurſùs docebo te nunc falſa eſſe locutum. Dixit Almachius Præfectus: Quidnam falſi es in nobis aſſecuta? Dixit ſancta Cæcilia: Hoc, quòd affirmas tuos Imperatores tibi dediſse vitæ & necis poteſtatem. Dixit Pręfectus: Ergò ſum mentitus? Sancta dixit Cęcilia: Reuerà, ſi iubeas, falſum te dixiſſe oſtendam. Dixit Pręfectus: Dic. Sancta dixit Cęcilia: Dixiſti tuos Imperatores tibi dediſſe poteſtatem vitę & necis. Cognoſce itaque, tibi ſolùm eſſe datã mortis poteſtatẽ. Nam vitam quidẽ potes à viuis tollere: mortuis autem non potes dare vitã. Dic ergò, quòd Imperatores te voluẽrunt eſſe miniſtrũ mortis. Nã ſi tu ampliùs dixeris, depręhenderis falſa dicere, & quę non poſſunt cõſiſtere. Dixit Pręfectus Almachius: Nè ſis verboſa, ô mulier: ſed decætero tuam depone audaciã, & veni, & dijs ſacrifica. Dixit ſancta Cęcilia: Neſcio, vbinã tuos oculos amiſeris. Nam quos tu dicis deos, ego & omnes, qui ſunt ſanis oculis, videmus eſſe lapides, & ęs, & plumbum. Dixit Pręfectus: Meas iniurias philoſophando contempſi: non poſſum autem ferre deorum contumelias. Dixit ſancta Cęcilia: Ex quo os aperuiſti, nullũ verbum feciſti, quod non te oſtenderet iniuſtũ, inſipientẽ & ſtultũ. Sed enim quidnam hoc eſt, quòd externis oculis te eſſe cęcũ oſtendis, quandò quod oẽs lapidẽ eſſe adſpicimus, & lapidem inutilem, tu deum eſſe teſtaris? Do tibi, ſi iubes, conſilium: & eum tangens, diſce eſſe lapidẽ: ſi non nôſti, id adſpiciens: eſt enim dedecus, à toto te rideri populo. Omnes enim ſciunt Deũ eſſe in cęlis: hæc aũt, vt quæ ſint formę lapideæ, per ignem poſſe meliùs mutari in calcem: quoniam iam ſuo ocio pereunt, & neque tibi, ſi ſimul pereas, neque ſi in ignem conie ctæ fuerint, ſibi poterunt ſubuenire.

Conuincit Pręfectum mendacij.

Hũc locũ ex Latinis ità reſtituimus

Tunc valdè iratus Almachius, iuſſit eam reduci in domum ſuam, & illic balnei flamma torreri. Cùm autẽ eſset in aëre balnei ſui incluſa, & ſubtùs toto die & nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquàm in loco refrigerato illęſa permanſit & ſalua, Domini gratia: adeò, vt nulla pars omninò ex eius membris vel minimo ſudoris ſigno fuerit humectata. Quod cũ audiuiſset Almachius Pręfectus, illuc miſit ad ipſam, vt in ipſis balneis ei caput amputaretur. Quã ſpiculator tribus percuſſit ictibus, & non potuit ei caput amputare. Sic autem eam ſemiputato capite ferus & crudelis ille lictor reliquit: adeò vt oẽs turbę, quæ per illam crediderant, ſanguinem linteis tanquàm ſpongijs hauſerint. Tribus autẽ, quibus ſuperuixit diebus, non ceſsauit oẽs, quos aluit & quos docuit, confirmare & corroborare in fide Domini. Quibus etiã diſtribuit omnia, quę habebat, & ſanctiſſimo Papę Vrbano commendauit. Cui etiam dixit: Trium dierum mihi

Nihil lędit ab igne.

Tertiò cęſa in capite, triduò ſuperuixit.

iam

iam petiui terminum, vt tradam hæc tuę ſanctitati, & hanc domum meam in ſeculum eccleſiæ nomine conſecres. Impletis autem tribus diebus, & Deū precante beata Cæcilia, cùm eſſent adhuc preces in ore eius, tradidit precioſam & ſanctam ſuam animam in manus Dei viuentis, menſis Nouembris xxij. Tunc ſanctiſſimus Papa Vrbanus, cùm glorioſum eius corpus ſuſtuliſſet noctù cum Diaconis, ſepelijt ipſum inter alios collegas ſuos Epiſcopos, vbi ſunt omnes confeſſores & martyres depoſiti. Eius autem domū in æternum conſecrauit nomine ſanctæ eccleſię, & illic perpetuò peraguntur ſancta Domini myſteria vſque in hodiernum diem: in memoriam quidem martyris, gloriam autem & laudem magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Obitus ſanctiſſimę virginis.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS, EPISCOPI ROMANI, DISCIPVLI S. PETRI *Apoſtoli: Authore Simeone Metaphraſte.*

TRAIANI Imperatoris tempore, Torcutianus Comes officiorum, cùm innumerabilem multitudinem Chriſto vidiſſet credere, accerſijt Prefectos regionum, & datis eis pecunijs, perſuaſit, vt turbam mouerēt aduersùs nomen Chriſtianum. Vrbis autem Prefecturam obtinente Mamertino, excitata eſt populi Romani ſeditio nomine Clementis: & exorta inter ſe inuicèm confuſione, alius aliud in ipſum dicebat. Aliqui autē contrà dicebant: Quid enim mali fecit? aut quid non boni rectè geſſit? Nam quencunq; ægrotorum viſitauit, is ſanitatem ab eo eſt conſecutus. Quicunq; ad eum abijt affectus triſtitia, is lætus eſt reuerſus. Nullum vnquàm læſit, omnibus verò profuit. Alij aūt diabolico ſpiritu accenſi, clamabant: Magicis artibus hæc faciens, deorum noſtrorum cultum euertit. Iouem nō dicit eſſe deum: Herculem autem noſtrum, cuſtodem eſſe dicit immundorum ſpirituum: ſanctam Venerem refert fuiſſe meretricem: Veſtā autem magnam deam, igne fuiſſe conſumptam, impiè aſſerit. Similiter ſanctiſſimā quoq; Mineruam, Dianamq; & Mercuriū, Saturnumq; & Martem calumniatur. Omnia noſtrorū deòrum nomina & tēpla probris inſectatur & contumelijs. Aut dijs noſtris ſacrificabit, aut ipſe delebitur.

Nouēb. 23.

Seditio populi aduerſùs S. Clementem.

Tunc Mamertinus Vrbis Præfectus non ferēs populi ſeditionem, beatiſſimum Clementem iuſſit ad ſe adduci. Quem cùm vidiſſet, cœpit dicere: Ex generoſa quidē radice proceſſiſti, vt tibi teſtimonium fert Romanus populus: ſed errorē ſuſcepiſti, & ideò non poſſunt in animū inducere, vt taceant. Nam neſcio quemnā Chriſtū colis, & contra deos admittis. Quamobrèm oportet te deponere omnem ſuperfluam ſuperſtitionē, & colere deos, quos de more colimus. Tunc dixit B. Clemens: Optarem excellētiæ tuæ prudentiam attendere meam defenſionem, & nō propter imperitorū ſeditionē, ſed propter meam doctrinā, me accuſare. Nam etiamſi multi canes nos allatrauerint & conciderint, non poſſunt nobis auferre, quin ſimus homines rationis participes: illi autē, canes latrantes. Semper enim, conſtat, ſeditionem proficiſci ab imperitis, vt nihil habeat tutū, nec verum. Quamobrèm quæratur ratio ſilentij, in quo pro ſua ſalute homo particeps rationis, & per ſe incipiat conſultare & differere, vt verum Deū inueniat, cui ſuam fidē honorificè commendet. Tunc Mamertinus Vrbis Præfectus mittens ad Traianū Imperatorem, detulit nomen B. Clementis, dicens: Hunc Clementem ſeditioſis clamoribus populus non ceſſat quærere, & non poteſt in eum inueniri fide digna probatio. Tunc reſcripſit Traianus Imperator, oportere eum vel conſentire ſacrificantem, aut vltra mare & Pontum in deſertam ciuitatem, ſitam prope Cherſonem relegari.

S. Clemens Præfecto ſapienter reſpondet.

Quandò autem Traiani iuſſus fuit cōfirmatus, cogitabat apud ſe Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exiliū, ſed dijs potiùs offerret libamina. Sed beatus Clemens contendebat ipſius quoquè iudicis animum ad fidem Chriſti traducere, & oſtendere, ſe potiùs eligere exiliū, quàm id timere. Dominus autem Clementi

præ-

præbuit tãtam gratiam,vt Mamertinus vrbis Præfectus defleret,& diceret: Deus,quem tu ſyncerè colis,ipſe tibi opem feret in hoc,quo fuiſti damnatus,exilio:nauemq́; ei conſtituit: & cùm omnia in eam immiſiſſet,quæ erant ad vſum neceſſaria,dimiſit. Porrò autem multi quoquè ex populo viri pij eum ſunt ſecuti. Cùm autem peruénit ad locum, in quem erat relegatus, ad opus fodiendi & cædendi marmoris, illic inuénit pluſquàm duo millia Chriſtianorum,qui ad longiſſimum tempus erant condemnati. Qui quidem cùm vidiſſent ſanctum & egregium Clementem, omnes vnanimes cum gemitibus & lachrymis accedentes,dicebant: Ora pro nobis ſancte Põtifex, vt efficiamur digni Chriſti promiſſione.Quos cùm cognouiſſet ſanctus Clemens propter Chriſtum fuiſſe relegatos,dixit: Non ab re me huc miſit Dominus:ſed vt,cùm fuiſſem particeps veſtrarum perpeſſionum,pręberem etiam exemplum conſolationis & tolerantię.

Præfectus humaniter ſe erga illũ gerit in exilium abeuntem.

Ab eis autem accepit,quòd à ſex milliaribus portabant aquam ſuis humeris. Statìm itaque Clemens rogauit eos,dicens: Precemur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,vt fidei ſuę confeſſoribus aquæ fontem aperiat: & qui percuſſit petram in terra deſerta Sina,& abundè fluxerunt aquę,ipſe copioſum nobis prębeat fluentum, vt lætemur eius ſuppeditatione. Impleta autem precatione,in eo loco ad quem adſpexerat,vidit agnum ſtantem: qui dexterum pedem leuauit,veluti ſancto Clementi locum indicans. Tum ſanctus Clemens cogitans eſſe Dominum,quem ipſe ſolus adſpexit,& nullus alius, profectus eſt ad locum, & dixit: In nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti pulſate in hoc loco: & cùm omnes circuncircà fodiſſent ligonibus, & non ipſum locum, in quo ſtetit agnus,paruo ligone accepto, paruo ictu ſanctus pulſauit locum,qui erat ſub pede agni: vndè repentè emerſit fons pulcherrimus aquis ſcaturientibus,qui magno impetu effuſus fecit fluuium. Tunc ſanctus Clemens dixit omnibus exultantibus: Fluminis impetus lętificat ciuitatem Dei. Propter hanc ergò famam accurrit omnis prouincia, & oẽs, qui venerant ad doctrinam ſancti Clementis,conuerſi ſunt ad Dominum: adeò,vt quotidiè quingenti & plures baptizati recederent. Intra vnũ aũt annũ factę ſunt illic à fidelibus ſeptuagintaquinque eccleſię: & confracta ſunt omnia ſimulacra, omnia templa regionis,quæ erat circuncircà,ſunt diruta: omnes luci,qui erant ad trecenta milliaria, omninò in orbem ſunt conciſi & conſtrati.

Exod.17.

Precibus S. Clemens impetrat fontem inſignem.

Pſal.45.

Permultos cõuertit ad Dominum.

Tunc ergò odioſa narratio peruenit ad Traianum Imperatorem,quòd illic ad multitudinem innumerabilem auctus eſſet populus Chriſtianorum: & ab eo miſſus fuit Præſes Aufidianus,qui plurimos Chriſtianos diuerſis tormentis ſuſtulit. Videns autem oẽs ad martyrium cum gaudio accedentes,ceſſit multitudini: ſolum autem ſanctum Clementem cogens ſacrificare: & videns eum ſic eſſe firmum & ſtabilem in Domino, & nolle omninò à ſua dimoueri ſententia,dicit lictoribus: Accipite eũ,& ducite in medium maris,& proijcite eum in profundum, nè poſſint Chriſtiani tollere eius corpus, & pro deo eum colere. Cùm hoc ergò factum eſſet, vniuerſa multitudo Chriſtianorũ adſtans flebat in litore.

Demergit in mare.

Poſt hæc autem dixerunt Cornelius & Phœbus eius diſcipuli: Omnes oremus vnanimes,vt oſtendat nobis Dominus martyris ſui reliquias. Orãte ergò populo,retroceſſit mare in ſuum ſinum ad tria ferè millia. per ſiccum autem ingreſſi populi, inuenerunt in figura templi marmorei paratum à Deo habitaculum,& illic ſitum corpus ſancti Clementis, & ancoram, cum qua fuit proiectus, prope ipſum iacentem. Reuelatum ergò fuit eius diſcipulis,nè reliquias è loco eijcerent:quibus etiam hoc fuit reſponſum,quòd ſingulis annis in die ſuæ decertationis,ceſſurum ſit mare venientibus, ſeptem dies ſiccum iter eis prębens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem eius nominis vſque in hodiernum diem. Hoc autem facto,quod erat pręter opinionem,miraculo,omnes gentes circuncircà credidère Chriſto. Quo in loco nullus inuenitur Gentilis, nullus Hebræus,nullus omninò hæreticus. Illic enim plurima fiũt beneficia. In eius feſto cæci illuminantur,dæmones expelluntur,febrientes ſani fiunt: Nephretici, & qui calculo laborabant, ſolo contactu eius reliquiarum, & aquę ſanctificatę adſperſione & potu, à morbo liberantur: & qui quouis morbo erant affecti,confugientes ad ſacri martyris auxilium, fruuntur curatione:& permanet gloria eius & laus in ęternum, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: Per quem & cum quo,patri gloria cum ſanctiſſimo & viuifico eius ſpiritu,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen.

Multi credũt in Chriſtũ propter miraculum.

Miracula in feſto eius.

NAR-

NARRATIO SANCTI MARTYRIS EPHRAEM EPISCOPI GERSONIS, DE MIRACVLO FACTO *in puerum à ſancto martyre & Apoſtolo Clemente. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

Mirabilis Deus in ſanctis ſuis,opportunum eſt hodiè dicere cum Prophe- Pſal.67.
ta. &: Quàm admirabilia ſunt opera tua Domine? &: Quis Deus ma- 91.
gnus, ſicut Deus noſter? &tu es Deus faciens mirabilia ſolus. Quod 76.
enim pręſenti orationi aliud afferam procemium? Artificioſam enim
dicendi artem pręſens ſuperat miraculum, cùm miraculum multa ex-
cellat miracula,& ipſa etiam prophetica miracula exuperet,vt eſt oſten-
ſura oratio.

Scio vos cupere ſcire,quodnam & cuiuſnam ſit miraculum,& vrgetis vt dicamus.Id
autem eſt primùm quidem Dei, à quo omnis datio bona & omne donum perfectum. Iacobi 1.
Pręterea autem Clemētis Romani, qui poſt Petrum fuit pręco veritatis,& eius Roma-
næ ſedis ſucceſſor fidelis: illius,inquam,Clementis,cuius vſque in hodiernum diem vni-
uerſa terra vel tacens ſalutiferas clamat fuiſſe doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ
palmes vitis Chriſti,per quem nobis expreſſus botrus doctrinæ, pietatis & ſalutis muſtū
nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ ſcalæ, quæ nos non deducunt ad ſublimem ali-
quam terræ altitudinem: ſed virtutum aſſcenſionibus tanquàm aliquibus gradibus nos
ad cęlum tranſmittunt & cęleſtia.Scalę quæ ijs,quæ à Iacob viſę ſunt, nihil ſunt inferio- Gen.28.
res: non oſtendentes nobis Angelos per eas aſſcendertes & deſcendentes, ſed hominum
animas diuinis admonitionibus,vt quę à gradibus in gradus per virtutes ad Deum dedu-
cant. Cuius quidem miraculum cùm nō didiceritis, ô pulcherrime & fideliſſime cœtus,
quale ſit & quantum,audire,vt viri pij,contendite, & ad audiēdam exultate orationem,
& aures inclinate, & noſtram arguite tarditatem. de hoc enim gaudio. ſolùm vos rogo,
vt vſque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, & nulla cogitatio, quę ad huius
vitæ curam pertinet, mentem veſtram ſubeat, nec promptum veſtrum animi ſtudi-
um ſinatur retardare: ſed hoc vigilanti animo & attento fideliter excipite. Res autem
ità ſe habet:

Cùm præclariſſimus & beatiſſimus Clemens perfeciſſet doctrinæ curſum & Apoſto-
latûs, & per conſummationem martyrij hinc exceſſiſſet, vt glorioſi eius martyrij liber
declarauit,(quē vos non ignorare eſt mihi perſuaſum) non iuſtū iudicauit is,qui eos, qui 1. Reg. 2.
ipſum glorificant, glorificat,nō ipſum viciſſim glorificare,qui pro amore in eum ſic de-
certauit: ſed eum valdè glorificare & magnificè extollere: & vt in cælo Angelis,ità eti-
am hîc hominibus eum reddere clariſſimum, & maximè venerādum per miracula,mi- Nota hæc
racula,inquam,quorum magnitudinem mens non poteſt compręhendere, nec oratio de miraculis S. Cle-
dicere multitudinem,neque manus exprimere infinitatem.Vt ergò ex fimbria,vt eſt in mentis.
prouerbio,textum pannum poſſitis cognoſcere,id vobis narrabo, quod priùs ſum pol-
licitus. Cùm venerandę ſanctiſſimi martyris Clementis reliquię in maris profundum
fuiſſent proiectæ ab impijs illis cultoribus ſimulacrorum, & eas excepiſſet templum in
profundo à Deo ędificatum,hîc quoquè maximum facit miraculum Deus admirabili-
um. Cùm enim hoc factum eſſet,& eius diſcipuli flerent cum ijs,qui illic erant fideli-
bus,& vt ſacroſanctas glorioſi martyris reliquias eis oſtenderet,quod etiam factum eſt,
Deum ſupplices rogarent, protinùs immenſum illud pelagus deſiſtens & retrocedens,
effecit vt profundum adiri poſſet à fidelibus vſque ad tria milliaria. Ingreſſi autem, in-
uenerunt habitaculum inſtàr templi marmorei, & illic in capſa lapidea ſanctiſſimas & Pręclara ſa-
glorioſiſſimas martyris Chriſti repoſitas reliquias. Qui cùm ſtatuiſſent ſanctiſſimas ex nè miracu-
profundo tollere reliquias,noctù accedens ſanctus,eos ſic eſt allocutus: Reliquias qui- la.
dem nolite tollere: hanc autem vobis concedo gratiam,vt ſingulis annis die meæ decer-
tationis ſeptem dies mare retrocedens, præbeat iter per ſiccum ingrediendū hucuſque. Quotannis
Quod autem dixerat, deductum eſt ad effectum. Ab eo enim tempore vſque in hodi- patet iter
ernū diem ſingulis annis fit hoc miraculum.Quid eſt hoc minus faciendum,quàm Mo- per ſiccum
ſis miraculum? Quid verò Eliſei vilius,aut minùs glorioſum? Immò verò eſt longè ma- mare ad ei-
ius & glorioſius. Ille enim virga & viuus & ſemel mare ſcindens, maris profundum ſacras reliquias. Exod.14.

4.Reg.2. vt iter eſſet, effecit: Hic verò ſimiliter pelle ouilla ſecans Iordanem, ſemèl quoquè hoc fecit miraculum: ambabus aquis poſt tranſitum redactis ad ſuam naturam, quibus hoc nunquàm factum eſt poſteà. Hic autem poſt mortem, & non ſemèl, ſed ab eo tempore vſque in hodiernum diem. O miraculum & gloriam martyris, quale donum eſt aſſecutus ſingulis annis die glorioſæ ſuæ decertationis? Septem enim dies, ſicut priùs diximus, recedens mare illud infinitum, pijs præbet iter facile.

Cùm hoc ergò ſic factum omnes pij, tam qui erant in regione, quàm ciues Cherſonis audiuiſſent, perrexerunt ad contemplandum miraculum. Cum quibus quidam quoquè vir pius cum pia vxore & filio maſculo, ad ſacroſancti martyris templum viam peregerunt prompto & alacri animo. Cùm autem ad locum perueniſſent, & miraculum quod adhuc fiebat, adſpexiſſent, ingreſſi ſunt illud templum, quod à Deo ædificatum fuerat in profundo: & cùm ad capſam acceſſiſſent, ſupplices ſanctum rogabant, petentes vt per ipſum ſibi daretur venia peccatorum: & precantur, vt filio daretur vita longa, & nullis obnoxia calamitatibus, & opum copia, & quæ conſentaneum eſt petere parentes filio vnico. Poſtquàm ergò preces peregiſſent, & ſancti oſculati fuiſſent reliquias, rediêrunt. Qui cùm egreſſi eſſent, aqua rursùs in ſuum locum rediit. Illi autẽ conuerſi, & quod priùs erat iter, pelagus adſpicientes, huc & illuc circumſpicientes, filium quęrere aggrediebantur. Is autem in arca ſancti remanſerat: & hoc non obliuione parentum, ſed Dei voluntate factum eſt, vt in hoc quoquè martyrem faceret magìs admirabilem.

Cùm ergò parentes non inuenirent filium, & cogitâſſent puerum fuiſſe à ſe obliuioni in profundo mandatum, quid opùs eſt dicere & patris lamentationes, & matris eiulatus? Præclarum enim illud feſtum conuerterunt in lamentationem. Quid enim non

Nota, Præclarũ feſtũ B. Clementis.

dicebant? Quid non faciebant ex ijs, quæ cõſentaneum eſt vel ipſum lapidem poſſe mouere ad lachrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, & manus in altum extollens, ſancto tales voces emittebat: Hæ ſunt, ô ſancte, tuę remunerationes? hanc'ne reddis gratiam ijs, qui tanto tuî deſiderio ad te accurrerunt? Hanc'ne reddidiſti mercedem pro labore, quem paſſus ſum, ex quo acceſſi? Vbì eſt mihi filius? Vbì nati mei viſcera marina bellua lacerauit? Quiſnam autem vehemens inſurgens fluctus, eum viuum tanquàm ſepulcrum operuit? Quemnam modò adſpiciam oculis? Pro quo verò orabo? Quis autem erit meę ſenectutis baculus? Cur, ô ſancte, non feciſti me eſſe ſociam mortis filij mei, vt quomodò ad te acceſſi eum manu tenens, ità etiam eum vlnis ferens, infelix ad inferos deſcenderem? O mare & profundum, quonam tuî ſinu meum tenebis filium? Quomodò autem eum quoquè ales? Hei mihi, miſerande fili: fili, rapte ante tempus: fili, quomodò à meis oculis receſſiſti? Quibus pedibus es conuerſus? Quemnam autem tanquàm agnum adſpiciam exilientem? Pater verò rursùs & manus & oculos feriens, ſic conquerebatur: Cur, ô ſancte, me repentè orbum feciſti liberis? Cur permiſiſti, vt meus filius moreretur morte tam miſerabili? Cur mihi obtigerunt contraria ijs, quę ſperaui? Hac'ne fide ad te accẽſſimus? Talia'ne ſunt dona martyrũ in eos, qui ad ipſos magno accedunt deſiderio? Reuerà non tu, ſed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O fili mi, quis tuî mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad ſepulcrum? Quænam verò theca pulchrum tuum & iucundum teget tabernaculum? An omninò quidem tuos oculos texit mare, & ſepelijt profundum, & tibi theca fuit venter piſcium?

Cùm ſic autem plangerent & lamentarentur parentes, quidam ex ijs, qui illuc conuenerant, vix tandèm eis perſuaſerunt, vt ceſſarent à lamentatione. Cùm à luctu autem parùm ceſsâſſent, domum abiêrunt. Cùm ergò tempus proceſſiſſet, & memorię ſancti martyris dies veniſſent, hæc inter ſe dicebant, recordati ſui filij: Agedùm proficiſcamur ad ſanctum, vt, ſi vllę reliquię, quod fieri non poteſt, remanſerint noſtri filij, eas accipiamus, & cum ſancto, iudicio contendamus: vt, ſi fieri poſſit, illic moriamur, mortis ſocietatem ineuntes cum filio. Cùm hæc ergò dixiſſent, nondùm ijs, quę dicebantur, finem impoſuerant, & cœperũt iter ingredi. Cùm verò acceſſiſſent, & ad locum perueniſſent,

Illuſtre inprimis & diuinum miraculum

& mare retroceſſiſſet, Deo hîc quoquè honorante martyrem, filij ſui deſiderio ſtimulati, primi profundum inſiliêrunt, eosq; ſequens vadebat multitudo. Cùm autẽ perueniſſent ad inprimìs venerandũ templũ martyris, (ô miraculũ) vident ſuũ filiũ viuum, lætũ & exilientẽ. Cùm ſic autẽ à miraculis in miraculũ incidiſſent, tẽque inſigni & admirabili

bili eſſent obſtupefacti, primùm quidem Deum laudârunt: deindè martyri quoquè egérunt gratias. Deincèps verò adoleſcentem interrogârũt, quomodò eſſet ſeruatus, quonam viuificante, quonam ſeruante, & quonam nutriente? Puer autem vna quidem manu tenens arcam, altera autem manu digito indicans eum, qui intùs iacebat, reſpondit interrogantibus: Hic poſt Deum meus cuſtos & vita & alimentum fuit, & propulſator belluarum marinarum. Hic me quotidiè alebat ſplendidiſſimè.

Parentes autem admiratione & lætitia affecti, & martyris fide magìs confirmati, per quem filium, quem putabant mortuum, viuentem acceperunt, priores luctus conuerterunt ad gratiarum actionem, ſancto ſic acclamantes: Verè ergò admirabilis eſt Deus Pſal. 67. in ſanctis ſuis, & eorum, qui ipſum timent, faciens voluntatem, & audiens eorum precationem. Pſal. 144. Seruâſti, ô ſancte, noſtrum filium: reddidiſti nobis eum, qui non ſperabatur. O cælum & terra, & tu profundum, quod nos priùs execrabamur, admirare magnum hoc opus, quod naturam ſuperat. Eſto autem tu quoquè, ô ſancte, nobis propitius, & ea nobis condona, quæ animo cruciati, in te diximus & fecimus. Nè pro noſtris in te maledictis parem referas gratiam. Filium recepimus: eum, qui erat mortuus, per te nunc in vitam reuocatum accepimus. Senectutis noſtrę baculum, rursùs habemus tuo auxilio. Quid pluribus opùs eſt? Non trium dierum, ſed vnius anni mortuum: & non lapide, ſed aqua conditum: & non à vermibus, quod eſt naturę humanæ proprium, conſumptum, ſed à piſcibus, vt exiſtimabamus, deuoratum, ſaluum per te accepimus. O gratiam, ô gloriam, ô virtutem & beneficentiam, ô ſancte. Cùm ſic ergò ſanctum cum lachrymis eſſent laudibus proſecuti, accipientes filium, venére domum, narrantes omnibus miraculum.

Quidnam ergò cum his conferemus? Aiunt Eliam aliquandò filium, qui erat mortu- 3. Reg. 17. us, viuum matri reddidiſſe: quod quidem eſt magnum, & valdè admirabile. Quinetiã ad 4. Reg. 13. Eliſei aliquandò, vt literis eſt proditum, monumentum quendam à quibuſdam homicidis interfectum, & in eo proiectum, ſurrexiſſe & vixiſſe: quod quidem eſt magnum, & valdè admirandum. Porrò autem Petrus quoquè in noſtris libris, Petrus, inquam, prin- Act. 9. ceps Apoſtolorum, illam, quæ pauperes alebat, viduam Tabitham mortuam, eádem hora ad vitam ſuſcitauit precibus. Et ſunt hæc quidem admirabilia, & longè clariſſima: præſens autem miraculum quantùm ea exuperat? Attentiùs autem mihi conſidera miraculi excellentiã. Elias quidem, vt priùs diximus, nupèr mortuũ puerum, & qui nondùm refrixerat, ſed adhuc ſeruabat naturę calorẽ, ſuſcitauit. Eliſei verò virtus duabus de cauſis fecit miraculum: vna quidẽ oſtendens prophetã, qui ignorabatur: altera autem non concedens cędem etiam poſt mortem. Petrus verò ſua virtute, & adiutus etiam eorum precibus, qui à vidua fuerãt affecti beneficio, ipſe quoquè excitauit eam modò mortuam. Sanctus autem martyr Clemens (ô miraculum) non recens, ſed iam anno vno mortuum, vel vt meliùs dicã, in vnoquoque puncto, & eius tenuiſſima parte morientẽ, conſeruauit. Scitis autẽ omnes, qui eius feciſtis periculum, quanto tempore veriſimile erat conſeruari in profundo tam vaſto. Sed mihi diligenter conſideranti, nõ vnũ mortuum, ſed quãto temporis ſpatio ſcimus puerum in aqua ſuffocari, id tempus repetentes & remetientes, inueniemus ſanctum tot ſuſcitâſſe mortuos. Quod autem eſt admirabilius, non ab aquarum ſolùm ſuffocatione, ſed à beſtiarũ etiam lęſione conſeruauit puerũ. O gratiã, ô virtutem, quę vtrunque efficit: nempe & aquas alligat, & propulſat belluas. Ad hæc quid dicitis? Non alia ſuperat miraculũ? Niſì quis nos malè repræhendat, quòd id extollamus ſupra miracula prophetica. Nulla ea de cauſa in nos cadet repręhenſio. Apertè enim ſcitis ſanctũ martyrẽ eſſe in eádẽ gloria & ijſdẽ tabernaculis, in quibus ſancti martyres, Apoſtoli & Prophetę, & ipſi Angeli.

Sed ô martyrũ ſplendor & decus ſanctorũ, primitiæ Antiſtitũ, vide nunc quoquè hũc præſentẽ cœtum piũ & religioſum, qui à vitę fluctibus quotidiè obruitur. Eũ tuis preci- Inuocatur S. Clemens. bus illęſum cuſtodi & conſerua: & qui tanquàm ferę immanes inſiliunt dæmones, & minantur ſe eſſe deuoraturos animæ nobilitatẽ, tuarũ interceſſionũ iaculo repelle, ô ſanctiſſime. Sed nos quoquè, ô fideliſſime cœtus, rogo, vt per bona & Deo grata opera efficiamus nos dignos ſancti gratijs & donis. Et primùm quidẽ in Deũ & inter nos ipſos Quibus ſtudijs ſanctorũ beneficia promerẽda. ſyncerã & non perturbatã conſeruemus charitatẽ. Deindè ab omni maledicto, & omni mendacio, & omni periurio nosipſos repurgemus. Ante hæc autẽ & poſt hæc, faciamus eleemoſynã, quæ ſcit Deũ magìs placare, & propitiũ reddere noſtris peccatis. Quis enim

eius oblitus, regnum Dei poſſederit? Nemo noſtrûm prętexat paupertatem, nemo viduitatem & liberorum nutricationem. Sunt hi frigidi & pernicioſi prætextus. Nemo (3.Reg.17.) veſtrûm eſt illa vidua pauperior, quæ nihil aliud habebat, quàm pugillũ farinę: idq́; cùm alendi ei eſſent liberi: neq́; tamen ſuam aut filij vitã prætulit miſericordię. Nè excuſationes (Gal.6.) quæramus in peccatis. Deus non irridetur. Penaria noſtra mente intueamur. Videamus, an quotidiani alimenti nihil nobis redũdet. Nè menſiũ circulos metiamur, & annorum ambitus. eſt enim alius qui prouidet, & eorum curã gerit, etiãsi nos ignoremus. Nosipſos conſtituamus noſtrarũ rerum examinatores: etsì, vt priùs quidẽ diximus, quotidiani alimenti noſtri nihil ſuperſit, ſcit Deus miſereri eorum, qui premuntur inopia. Sin autem viderimus noſtra penaria non ſolùm cibo & potu repleta, ſed etiam auro & argento, & alijs, quæ eos conſequuntur, qui diuitijs delectantur & poſſeſſionibus, eſurientibus (In diuites, eleemoſynã nõ præſtantes.) alijs & frigore enectis, ſciamus quòd æternum & qui nunq̃ deſinit ignem nobis recondimus. Vt eum ergò effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambulemus, vt & ſancti Martyris fruamur interceſſionibus, & ineffabilia & æterna Dei bona conſequamur, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

De S. Felicitate martyre quęrat Lector Tomo 4. x. Iulij.

VITA ET MORES SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII, EPISCOPI AGRIGENTINI,

Authore Simeone Metaphraſte.

(Nouẽb. 23.) PVLCHERRIMA res eſt virtus, quæ maximam gloriam, & altiſſimum ornatûs cumulũ ſuî amatoribus affert. Siquidem non illos ſolùm, poſt mortem remuneratur, ſed viuos atque prę̈ſentes illuſtres efficit. Hanc cùm Gregorius omnibus in rebus egregiè ad extremum vſq; tempus exercuiſſet, nõ ſolùm hæres vitę perpetuę eſt inſtitutus: ſed cùm adhuc etiam viueret, admirabilem ſe ac celebrem prę̈ſtitit. Sicilia quidem oriũdus, (Siculis enim finibus, vt omnes nôrunt, Agrigentum continetur) cæterùm cùm ſancta illum Sion ſuſcepiſſet, ac vti plantã quãdam apprimè nobilem enutritum, diſertiſſimè erudiuiſſet, patrię rursùs conſpicuum reddidit. Et quidem iucundiſſimum mihi ac æſtimabile valdè videtur, eius vitam altiùs repetitam deſcribere, & tanquàm ſpecimen quoddam, & omnis virtutis exemplar, literarum monimẽtis poſteris conſignare: vobis verò, quibus tam ſplẽdida audire lubet ac imitari, res iſthæc optabilis eſſe, veſtrasq́ue ingẽti cum voluptate aures ſubire debet. Quod igitur ille vitæ principium habuit, hoc ipſum noſtræ orationis exordium ſtatuendum eſt.

Vicus quidam, qui Prętoria nomine dicitur, Agrigento ciuitati proximus, ſanctum (Patria S. Gregorij.) virum edidit. Priùs quidem ille obſcurus & incognitus: nunc verò tanto alumno clarus & illuſtris emicat. Parentes verò (quę Dei gratia ac benignitas fuit) viri, lucultis ornati diuitijs, ac probata vita florentes, plurima bona ſua pauperibus erogabant. Hi quô (Parentes eius precibus illũ impetrant à Deo) marem filium procrearent precibus inſiſtentes, voti tandèm ſui compotes fiunt, filiumq́ue non natura tantùm, ſed animo, marẽ ſuſcepêre: quemadmodùm & tempus, quo ille perturbationibus eſt imperitus, & contra malorum impreſſiones altitudo animi poſtulabat: quæ ſanè omnia ſermo quoquè ſubſequens indicabit. Hunc igitur à ſacro baptiſmate vir virtute clarus Potamion, qui tum ſacris ac religioni Agrigenti ciuitatis prę̈erat, ſuſcipit. Poſteà verò quàm puer octauum ætatis annum attigit, hunc ad diuum Potamionem parentes adducunt, vt pueroille proſpera omnia precaretur, & prætereà (Traditũ Grãmatico literis imbuendus.) ipſum prę̈ceptori traderet erudiendum. Qui cùm pro pueri ſalute Dominum (vt par erat) oràſſet, Grammatici cuiuſdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commiſit, diſciplinisq́ue accuratè ac ſedulò incumbere prę̈cepit. At puer ab ipſis literarum elementis

mentis, vt aiunt, prǽſtantiam animi præ ſe ferens, vtpotè qui ingenij acumine, & acri promptitudine vſus eſt, plures breuiter diſciplinas percurrit. Nam prima ipſa elementa, Odasque Dauidicas, rationem item ac conuenientiam numerorum, adde etiam Eccleſiaſticos hymnos, biennij tantùm ſpatio didicit. Proindè ob celeritatem, qua tot diſciplinis excultus eſt, omnibus admirationi fuit. Vbi verò duodecimum annum prætergreſſus eſt, Epiſcopum rursùs ac cǽteros eccleſiæ miniſtros parentes adeunt, multisque huncipſum in eorum collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo ſermonem audîſſet, (iam enim interiori mẽtis oculo cernebat, quàm ſplendidum ac lucidum oculum regendæ Eccleſiæ eſſet admoturus) in ſacrum cœtũ aſſciuit, & illum organum ſeleċtiſſimum fore, ac quicquid in poſterum futurus eſſet, præfatus eſt. Ità diuus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Eccleſiæ Archidiacono traditur, qui tum ſacrorum voluminum curam agebat: cuius cùm familiari conuictu ac conſuetudine vteretur, longè diſertior euaſit: perſpicuumque fuit poſt deliteſcentem apud ipſum virtutis odorem, diſciplinas quidem perluſtrare: mores verò in grauiores ac venuſtiores permutâſſe, atque adeò ſeſe diuinis ſcriptis attentiorem prǽſtitiſſe, à quibus & animo inprimìs illuminatus, & illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo ſe ipſe dedidit, viamque, qua illi propiùs inhæreret, celeriusque occurrenri ſibi appropinquaret, inire ſtudebat.

Miri eius in litteris progreſſus.

Aſſciſcitur in Clerum.

Illum igitur ſacra inuiſendi loca, eorumque ſanctitudinis eſſe participem, cogitatio inceſſit. Cumque magno huiuſce rei deſiderio flagraret, exindè Deum obſecrabat, nè votum ſuum fruſtraretur. Iamque duodeuigeſimum ætatis annum agebat. Quadam verò nocte cùm in Archidiaconi, cuius mentionem fecimus, contubernio degeret, ipſe templum ingreſſus, Deum, vt eiuſmodi ſe propoſito liberaret, & ad exitum optata perduceret, precibus obteſtabatur: ac mox humì propè à lecto Donati procumbens, ſomno ſe dedit. Aſſiſtens autem quidam, illum proprio nomine, Gregori, appellauit. Is verò confeſtim, Eccè ego domine: & ſtans coram Archidiacono, Quid me (inquit) domine vocâſti? Cui ille, Non te, ait, fili, vocaui. Cumque ille rursùs lecto ſtratus recumberet, mox qui vocârat, ſecũdò aſſiſtens, Gregori, dixit. At ille denuò feſtinanter reſiliens, Archidiaconi lecto præſtò fuit, Eccè, inquiens, ego domine: quid me vocâſti? Quamobrèm Archidiaconus ſub hæc perterritus, vocationem illam cælitùs illapſam eſſe non ignorans, ſic illum affatur: Neque ſanè nunc te, fili vocaui. Verumenim rursùm ſi vocere, percontanti reſpondeas velim: Quid me vis, Domine? quid prǽcipis ſeruo tuo? Poſtquàm igitur tertiò, Gregori, aduocans adſtitiſſet, ille vtì edoctus fuerat, reſpondit. Porrò ſtatìm qui vocârat, (Angelus enim is DEI fuerat) Exaudita eſt, inquit, precatio tua. Quocircà ad litus concedas oportet, vt ad loca ſancta tendentibus obuius fias.

Quidam in ſomnis eũ appellat, idque crebrò per interualla.

In his Gregorius Deo gratias egit, atque eiuſmodi verbis fidem habens, egreditur, & Archidiaconum necdùm ſomno ſolutum reliquit, nauigioque occurrens, vndè illi aducti, & quò nauigaturi eſſent, percontabatur. At vbì nauigationi accinctos quidem illos, verùm Carthaginem eſſe nauigaturos audiuit, cum ijs pariter nauigationem ſubire decreuit. Atquì nauis Prǽfectus, acrem eius cupiditatem & affectum ſuſpectum habens, ſimulq́; ad humile veſtimenti genus oculos adijciẽs, nunquidnàm ille ſeruus eſſet, dominumque refugeret ſuum, interrogauit. Is verò Chriſti ſe ſeruum dixit eſſe, non hominis. Cǽterùm liberale aut iuſtum in ipſum nihil molitus, eundem in ſeruitutem tradere flagitioſiſſimè cogitauit. Atque nauis quidem proſpera vſa nauigatione, Carthagini triduò appulſa eſt. Nauclerus verò ille ſedulò iuuenem obſeruans, precibus ac vigilijs totam noctem inſomnem ducere, veritatem ſensìm edoctus eſt, atque opinionem de illo conſentaneam paulatìm induit: nimirùm cuiuſuis hominum ſeruum non eſſe, ſed inter primos atque prǽcipuos Dei miniſtros numerandum. Hinc illum ingens dolor accepit, eiusque animum prǽſumptæ opinionis ſubijt pœnitentia. Lachrymis item, ac amaris eiuſmodi remedijs virum ſanctum propitium ſibi reddere ſtudebat, iniuſtæ illi quaſi humanǽ cogitationi mederi cupiens.

Venit Carthaginẽ, vo lens indè Hieroſolymam proficiſci.

Poſteà verò, quàm ciuitatem ingreſſi ſunt, nauclerus hoſpitio domi ſuǽ iuuenem excipit, eique familiariter pro arbitrio vitam agendi facultatem impertit. Cumque illi abſurdam ſanè cogitationem palàm feciſſet, (neque enim perculſa cõſcientia, eius ipſius, in quem offenderat, permotus ſanctitate, ſecùs facere poterat) obteſtabatur ſibi ve-

niam dari,quam ab animo illo benigno,& ad promerendos homines nato facilè conſequitur.Ac ſic quidem ille: Gregorius verò in eo quod dictum eſt, domicilio cæleſti gloriæ intentus,priorem vitę rationem ac inſtitutum ſeruabat, pſalmis innocenter vacans,biduò ac triduò cibum ſemèl capiens, plerunquè etiam totam hebdomadam ieiunus tranſigebat.Proindè hoſpitij dominus eiuſmodi,quod ipſe ſibi imperâſſet, viuendi ſtudium admiratus, huncipſum vrbis Epiſcopo manifeſtum fecit: confeſtimque coram magno & inclyto viro ſiſtitur.Cui Epiſcopus, Vndè venis, inquit, fili,& quò tēdis? Ille,Agrigento ciuitate illuc ſe aductum,cæterùm ſanctam Sion petere,dixit. His auditis, Epiſcopus bona illi precatus,Dominus,inquit,perficiat greſſus tuos, ac iter tuum dirigat.Ille verò pedibus eius non ſine lachrymis prouolutus, Mihi vtinàm (reſpondit) ex ſententia tua contingat. Intereà verò Epiſcopus conuiuij illum participem admiſit, tandiuque ſecum verſari voluït,donèc feſti dies ſacrique (neque enim procùl aberant) aduenirent. Cuius ille dicto cùm paruiſſet, eſſetque eius conuictu familiariter vſus, domicilium, in quo priùs diuerſabatur, repetit, & conſuetum viuendi inſtitutum capeſſit.

Vacat pſalmodię,multumque ieiunat.

Porrò non multis pòſt diebus,cùm in ſacro illuſtris martyris Iuliani templo ſederet ac legeret, tres quidam monachi, cùm moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi præ ſe ſpeciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuêre.quos Gregorius intuitus,mirificè hilaris factus eſt: quippe cuius animus ob illorum præſentiam exiliret: ſiquidem non abſque magno aliquo bono ad ſe illos veniſſe ſenſit. Cùm verò Deum adorâſſent,vnus illorum ſedit: reliqui verò duo magno cum timore, reuerentia item admirabili,illi aſſiſtebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, ſeſe alijs adiunxit.In quem monachus,qui ſederat,coniectis oculis: Quid hæc,inquit,ad te,Gregori ſerue Dei,qui bonã partem elegiſti, quę abs te(vt de ſententia Euangelij loquar)non auferetur? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus eius confeſtìm aduoluitur,ac lachrymas ab oculis diſtillans,efflagitabat, vt ſuis ſe precibus dignũ faceret. Ille verò hunc erexit, nihilque circa ſe magni quicquam exiſtimare iuſſit, ac ipſum,aliosque itidèm duos monachos ſecum ſedere curauit. Mox blãdè illum affatur: Scito,inquit,fili,conſilia tua nobis omnia à Deo prodita eſſe. Verùm lætus nos lætos ſequere: quandoquidem horum index Deus, te quoquè in comitatu noſtro ad ſe adducere, & ſacroſancta nobiſcum loca, ad quę iampridèm nos nauigatione cõtendimus, conſpicere pręcepit.Ob hęc Gregorius admiratione ac gaudio pfuſus,ſe ipſe cõtinere nequibat: ſed rursùs aſſurgens, ac pedes monachi complexatus, lachrymas plures prioribus prę gaudio effundebat, ac lętitia totus geſtiens,quas maiores poterat,in his Deo gratias agebat. Poſteà verò ad domicilium conceſsêre,ac hoſpitij dñs multã in illos hilaritatem ac comitatem oſtendens,omnia ad victum neceſſaria abundè illis appoſuit. Qui cùm guſtâſſent, totam noctem cùm diuinas laudes canẽdo, tum ſacros ſermones lectitando, ad diluculum vſque duxerunt inſomnem. Vbi monachi prudentiam iuuenis, quòd tam concinnè tutoque ſua omnia enarrâſſet, vehementer quidem admirati ſunt.

Luc.10.

Diuinitùs quibuſdã reuelatum fuit ei propoſitum.

Quartus igitur cùm eſſet dies,quo apud illos erat,monachorum primus viæ mentionem fecit,ac appetente veſpera,ciuitate vnà egrediuntur. Cumque viginti dies iter feciſſent,Tripolim perueniunt,atque ad D.Leontij templum proficiſcuntur. Proindè venerandus ac ornatus quidam presbyter domi ſuæ hoſpitio illos ſuſcipit, quibus Gregorius miniſtrabat.quod adſpicientes,vti miraculum cenſebant, nimirùm quàm bona fide illis præſtaret obſequium,idque non ſedulò ſolùm ac patienter, ſed cùm vſqueadeò binis atque etiam trinis diebus labore ſe confeciſſet, vix ad cibum reſpicere: ac ne tum quidem,niſi monachus ille, ſaneque moleſtus, hunc ipſum cibum capere compuliſſet. Hic generoſam eius mentem pertentans,ſermonem illi de parentibus iniecit: Agè fare (inquiens)Gregori,num dulciſſimi tum parentes, tum affines, tum etiam patria memoriam ſubeuntes tuam, moleſtia te afficiunt? At ille diuina prudentia & ſingulari modeſtia pręditus, Valdè illa quidem,ô pater, inquit, ſed aliter atquè tu opinaris, afficiunt. Siquidem Domino luculenter clamante, Qui amat patrem aut matrem ſupra me, non eſt me dignus: &, Qui non vale dixerit omnibus, quę poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: necdùm horum à me quicquam eſt egregiè præſtitum. Veruntamen bonorum ſuppeditator imbecillitatis mihi auxilium,illis verò doloris conſolationem vtinàm cælitùs afferat. Hæc itaque ità ſe habent.

Proficiſcitũ cũ quibuſdã monachis in terram ſanctam.

Mat.10. Luc.14.

Porrò

Porrò triginta dies Tripoli commorati,neminiq́ue noti facti,illinc egrediuntur,denuoq́ue iter capeſſunt,ac ad proprium ſe propoſitum accingunt.Quãobrèm cùm quatuor iam menſibus peregrinati fuiſſent,Hieroſolymam peruenerunt. Locisq́ue ibidèm omnibus perluſtratis,quicquid in monaſterijs ac monachis illic degẽtibus erat pręclarum,id totum aſſumentes,cum illuſtrioribus virtute viris conſuetudinem habuêre. In quodam verò ex illis monaſterio,quòd à ſancta ciuitate non procùl aberat,ſacros Quadrageſimę obſeruationis dies egêre,in quibus eximius iuuenis Gregorius tale ſuî meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit,vt ſtupor monachorum mentes opprimeret.Atquì hoſpitij præſes,cùm eſſet oculis animi perſpicax,itemq́ue fatidicus, ea omnia,quæ Gregorio vſuuentura erant,longè antè illi manifeſtè prædixit, nempe ad ſacram illum pontificiam ſedem prouectum, ac multis inſultibus,varijsq́ue impreſſionibus impetitum iri: cæterùm non modò ijs liberandum eſſe,ſed luculentum ac inſigne futurum eius pręconium. Mox conſentanea quædam ſubdidit, docens oportere omninò illũ Dei timore inſtitui ac informari,non proprio ſenſu intumeſcere,non paupertatem deſpicere,non vilem quenlibet aut abiectum deprimere,ſed afflictiones ac futuras petitiones ęquo animo perferre.Talibus monitis Gregorius,nõ ſecùs ac terra fertilis irrigata,ac pulchra ſemina iucundè ſuſcipiẽs, fœcundam virtutis ariſtam producit. *Fatidicũ,dicit,prophetam.*

Cùm verò hebdomada,qua Seruator crucis ſupplicio eſt affectus,aduenisset,ipſa duce res admirãdas peragi vidit, nempe homines in cælos à terra tolli: alios quidem inſtituto ac ratione viuendi nihilo Angelis inferiores: alios itèm in corpore exiſtentes,perindè ac ſine corpore eſſent,cibi expertes degere. Fluxus vidit lachrymarum,fontium ferè flumina ſuperantes. Atque ità ſtupore detẽtus,ipſe ſe deplorabat,& animo vehementer angebatur.Hei mihi,inquiens, quis ſum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei Iudicio ſiſtam?Rursùs nolens deſperationis profundo demergi,Si Dominus,aiebat,propè adeſt ijs,qui confracto ſunt corde,& eos,qui deiecto ſunt animo,ſaluos facit: poteſt itidèm Deus me ſeruare,ac mercedem, non aliter atquè ijs,qui vndecima hora conducti ſunt,qui omninò nihil operis egérunt,impertire. Hunc igitur cùm is,apud quem diuerſabatur,cùm etiam monachus,qui huncipſum illuc adduxerat,ſic grauiter angi atq; triſtari cernentes, ſeparationem à rebus domeſticis,doloris tam ingentis cauſam illi prębere ſuſpicati ſunt.Itaq; conſolatorijs illum verbis ſic alloquuntur:Nè triſtere,aientes,fili: confidimus enim Deo,non multò pòſt domeſticos te inuiſurum, ſatisq́ue voto tuo facturum eſſe. Quàm procùl mihi videmini,patres, (illis inquit) à conſilijs meis aberrare. Neque enim ijs de cauſis afflictor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines,non deniquè patrium ſolum intueri. eſt enim mihi inſtàr horum omnium, atque adeò pluris cæteris omnibus,oculus Dei:in quem adſpiciens,& ab ipſo inſpectus, triſtem ac afflictum cõſolor animum: ſed nihil de illius ſententia egiſſe conſcium eſſe, hoc mihi,idq́ue ſolum, mœroris cauſam affert. Nam quòd ab humanis parentibus abſim,(parùm dicere vereor)his ad conſequẽdum patrem Deum diuitijs cumulatus,magìs etiam lætor. Verumenim neceſsè habeo,vt vos (quæ veſtra eſt ſanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hæc cùm Gregorius ex animo intimaq́ue conſcientia dixiſſet,non eum ampliùs illi conſolari ſunt aggreſſi, quandò ipſe abundè quidem alios conſolari poſſe videretur. *Obſerua his vitã monachorũ ſanctiſsimam.* *Pſal. 33.* *Matth. 20.*

Cùm verò dies illa,dierum omnium ac celebritatum facilè princeps, qua Chriſtus ab inferis excitatus, humano generi vitam dedit, aduenisset, confeſtìm omnes vnà cum præſide monachi, Gregorio itèm,ac tribus illis viris comitibus,in ſanctam ciuitatẽ aſſcenderunt. Porrò cùm illum locum, vbì Chriſtus à morte ſuſcitatus eſt, introîſſent, cæteraq́ue loca perluſtrâſſent ac adorâſſent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione,tum voluptate plenus,ſummum illum in hymnis ac diuinis cantibus ordinem atq; concentum intuitus,nihil illum ab Angelis diſcrepare credidit. Proindè cùm in D. Macarij Epiſcopi congreſſum atque colloquium veniſſent, apud illum diuerſantur. Cumq́ue illi ſummo manè Deum (qui perpetuus eſt illis mos) illuſtri laude cumulâſſent,hos reſidens accerſiuit, primumq́ue illos, deincèps Epiſcopos ac clericos, alios itèm,qui pręſentes aderant,oſculatos cõmuniter ea eſt allocutus,quæ animo nouit vtilitatem afferre: ac mox reliqua dimiſſa multitudine,accerſitoq; monacho, ac ijs q illum aduexerant,Si perpetuò lętere,inquit,Marce pater, vndenàm tecum ad nos Gregorius Dei ſeruus iuit,qui loca iſthęc ſalutaria nupèr adiuit? Cui monachus,Nõ nos,inqt, iſtũ, *Paſchatis dies celeberrimus.* *Macarius Epiſcopus Hieroſolymæ.* *Diuinitùs ille cognoſcit Gregoriũ & alios.*

ſed Chriſtus,ô pater,tuaq́; aduexit precatio. Verùm Gregorius timore perculſus ob ſuî ac Marci monachi appellationem,(necdùm enim cuipiã ſanctæ ciuitatis innotuerant) rubore ſanè ac moderatione quadam animi nihil quicquam auſus loqui, ſtupefactus manebat.Deindè duos alios fratres Patriarcha ille appellans,Domine,ait,Abba Serapion,ac tu Leonti pater,gratias ago Deo, qui veſtros animos illuminauit, talem virum ad ſancta iſthæc loca vobiſcùm aſſumere,ſpiritu quidẽ (vt Apoſtoli more loquar) feruentem,temporiq́ue ſeruientem, emaculatis prętereà precibus ac vitę innocentiæ ſedulò ſtudentem. Neque enim nos eius vitæ rationem diù celauit Dominus,vt hęc vobis pariter manifeſta fierẽt,de quibus opportuno fortaſsè tempore dicemus. Inſtat autem nunc,vt diuinum & arcanum ſacrificium Domino celebremus.

Rom. 12.

Diuinũ ſacrificiũ,Miſſam dicit.

Hæc ille locutus,templum ſacrum, rem diuinam facturus, petit. Porrò ipſe quoquè diuus Gregorius in dextro altaris latere,Patriarcha ſic præcipiẽte, adſtabat: pleraque verò eius animum perturbatione ſubeunte commotus, infrà poſitus miniſtrabat, flumina interìm lachrymarum ab oculis effundens. Cumq́ue ità ſeſe Gregorius haberet,ingentis animi humilitatis ſpiritu inflammatus, omnia Patriarchæ conſilia habuit explorata, & ſpiritûs ſancti gratiam ipſum adumbrantem, vt pleriſq́; ille ſecutis temporibus enarrauit,euidenter vidit. Poſtridiè igitur eius diei Marcus monachus Archiepiſcopum precabatur,vt ſe ac,qui cum ipſo erant,monachos miſſos faceret, quò cum cæteris illic agentibus fratribus inſtitutam vitam ſequeretur, & ità rectà domum abiret,cùm id nihilo ſeciùs de ſententia ac voluntate illius fieri vellet. Hoc illis cùm Archiepiſcopus petentibus annuiſſet, ad nouum ſeſe Dominicum diem reuerſuros pollicẽtibus,proficiſci domum imperauit. Verùm cùm hæc haudquaq̃ Gregorio perſpecta eſſent,quòd is tum monachis præſens nõ affuiſſet, cùm illi ſeſe vię dediſſent,Macarius Gregorium accerſiuit,eiq́ue,quæ geſta eſſent,ediſſerit: addit etiam,nulla ipſum ob id moleſtia affici oportere:maturam enim fratrum reditionem,ac propediem fore.Quod, vbì ſe illis deſtitutum iri reſciuit,moleſtiſſimè tulit. At tum ſeſe,lachrymans,illius ad pedes ac genua proiecit,illumq́; horrabatur ac orabat,ſe,vbinàm illi terrarum eſſent,edoceret. (Exiſtimabat enim,illos procùl à locis ſanctis abijſſe.) Ille verò non plus viginti ſtadijs Romanorum,vicum à ciuitate diſtare dixit, quò non ità pridèm illos perueniſſe ſimile veri erat: proptereà nihil de illis ſolicitum eſſe,neque vereri ſeſe illorum precibus cariturum, monebat. Quamobrèm bono animo illum eſſe iuſſit, ſpopondit q́ue non ſe illos priùs huic itineri dedituros,quàm ad ſe denuò reuertantur. Qui cùm eſſet hunc in modum locutus,multùm ille de dolore remiſit,& exindè Archiepiſcopo tum in precibus,tum in ſacris cœtibus adhæreſcebat: cernensq́ue eius vitam, vtì quoddam virtutis exemplar,illam apud ſe ſedulò ac diligenter obſeruabat.

Cùm verò dies Domini proximus aduenißet,monachi, vt imperatũ illis fuerat, prętò fuêre: quos cùm D.Gregorius vidit,omni voluptate refertus eſt,ac totam illam noctem vnà cum illis inſomnem pertulit, precibus itèm ac lachrymis in feruore ſpiritûs inſiſtens,pro ſe ſanctè Dominum obteſtabatur,vtì exercitationis ac meditationis iſtius curſum perficeret,ipſiſq́; hæreditatem ac partem communicaret.Deindè ità ſimul ſummo manè Archiepiſcopum Marcus adit, eiusq́ue pedibus prouolutus orabat, vt ſuis ſe precibus tanquàm viatico quodam benè inſtructo communitos dimitteret. horum verò ille ſingulis impoſita manu,ac ſublatis in cælum oculis,Deus(inquit) qui cęlum,terram ac mare,& quicquid in eis eſt,condidiſti,qui omnia ante ortum illorum probè nôſti, ipſe hos ſeruos tuos, qui ſacroſancti tui nominis cauſa,ſancta iſthæc loca inuiſerunt, fructumq́; tua dignum maieſtate, Gregorium inquam, qui pręſens nobis adeſt, ſeruum tuum attulerunt, conſerua, ac in via illorum dirige, ſiquidem ſanctus es in ſecula. Ac cùm omnes,Amen,ſubdidiſſent,complexatus illos in pace dimiſit. Hos abeuntes Gregorius conſpicatus,acriter animo doluit, ac præproperè feſtinãs, illorum ad pedes proiectus,ſolum ſe ibì relinqui lamentabatur. Hei mihi(inquiens) quis ſum, & quò me vertam? Quonam ego pacto vobis,patres ac ſeruatores,deſtituar? Vos ſecũdùm Deum ſalutis meæ auctores, ipſi boni prob atæ mihi vitæ magiſtri fuiſtis, ipſi errantem inueniſtis, inuenientes rectæ vię reddidiſtis, multis itèm fluctibus naufragum ac penè demerſum, in tranquillum ac ſecurum portum aduexiſtis. Nunc porrò quomodò tam miſerabiliter diuellar à vobis? Quomodò ſeparationem hanc à vobis feram? Hæc cùm Gregorius gemebundus dixiſſet, præ ſeq́ue maximam animi turbationem lachrymis ferret,

S. Gregorius cũ ſocijs tota nocte lachrymis & precibus inſiſtit.

Marcus

Marcus vir admirandus, tam futuris prædicendis, quàm ſolandis amicis potens, hunc paternè excepit.

Ac non ſic tu quidem, fili mi, dixeris (ait) non. Neque enim ſolùm te eſſe putabamus, quandò præſertìm Chriſtus ſua te vocatione ſancta dignatus, in patrũ chorũ cooptârit. Atq; huic te quoquè communi & optimo patri, qui, quæ ad te ſpectant, rectè adminiſtrabit, & quàm fieri poterit, feliciter ſuſcipiet, ipſe commendo. Sic ille loquutus, manum apprehendens, ad Patriarchæ pedes illum ſtatuit: Pater venerande, (inquiens) & hic eſt ex grege Chriſti, isq; fide Eccleſiam fundaturus, ac eam doctrinæ cæleſtis prædicatione, vtì clauo, diuinè gubernaturus eſt. Quamobrèm eius animæ curam habeas, illamque tua ſuſtentes doctrina oportet, perſuadeasque meditationis ac exercitationis laboribus inſiſtere, ſplendentem ſe conſeruare, non pulcherrimum, ac vtì vêris tempore florentem adſpectum, iuuenilibus cogitationibus quaſì maculis quibuſdam inquinare. Hæc tum dicebat monachus, cùm Gregorius grauiùs animo triſtaretur, ac lachrymas abundantiores effunderet. In quo quidem & qui præſentes aderant, hæc cernentes condoleſcebant: quin & ille ipſe Patriarcha miſericordia permotus eſt, Gregoriumque adhuc iacentem erigens: Video te (inquit) fili horum virorum ſeparatione grauiter affectum. Quarè, ſi placet, vt hac noſtra vtaris conſuetudine, nobiſcum eſto, tuaq; omnia Chriſtus, vt velle ipſe videris, rectè conſtituet: at verò ſi diſcedere magìs lubet, in pace cum illis abi. Atquì Gregorius: Non hoc quidem (inquit) domine accidat, auerſeturq; Deus, vt hæc loca, quæ videre precatus ſum, & pro quibus hanc tam longam peregrinationem confeci, derelinquam. Verùm facere non poſſum, cùm vehimenter illos diligam, quin aliquantulùm afficiar. Quoniam verò illos abire neceſſarium fuit, exiſtimo ſacras illorum preces vtì tutelam quandam ac euentum vitæ inſtàr ipſorum, mihi non defore. Confido enim Deo, hac ipſa etiam præſenti vita illos iterùm me cõſpecturum. Talia locutum monachi circùm adſtantes, ac ardenter circumplexi, lachrymis manifeſtam proculdubiò ſignificationem fecerunt, quàm ęgrè ab illo ſepararentur: à quo vix tandèm auulſi, ac in ordinem compoſiti, inuiti abiêrunt.

S. Gregorius cõmendat Macario Epiſcopo Hieroſolymitano.

Porrò cùm Hieroſolymis hic permanſiſſet, veneranda illa ac ſacra loca, necnon monaſteria ac monachorum domicilia perluſtrauit, & operoſam apim ſedulò imitatus, virtutum flores diligenter excerpſit. Atq; ijs ſeſe ſtudijs Gregorius continebat. Verùm monachi cùm Tripolim perueniſſent, naui conſcenſa in Siciliam nauigantes, Agrigentum ſunt aducti: monaſterium verò, quod ibi proximum erat, adeuntes, apud pręſidem diuerſantur: quem quidem Marcus futurorum præſcius cùm nunquàm vidiſſet, proprio nomine Paulum appellans, in ſtuporem coniecit. Ac de prædicto ſancto Potamione, quem nunquàm anteà illi cognitum eſſe exiſtimârat, percontatus, nihilo minorem admirationem iniecit. Iraq; cùm menſa illis eſſet appoſita, ac panis & aquæ (vtì illis moris eſt) mutuò participem feciſſent, viros Epiſcopo manifeſtat, & vt Marcus hominem, quem nunquàm viderat, nominatìm appellârit, quo ille nũcio mirificè gauiſus eſt, idq; inexpectato lucro apponens, ad ipſum confeſtìm properat. Porrò cùm illos obuios habuiſſet, complexatus, & per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam eſſent, quóve hac peregrinatione contenderent, cognoſcens, & rursùs, cuius rei cauſa nauigationem facerent, cum illis breuì commoratus, ac diuina quędam commentatus, ad eccleſiam, myſticum ſacrificium celebraturus, proficiſcitur. Is enim Petri & Pauli ſummorum Apoſtolorum dies feſtus erat.

S. Gregorius terrę ſanctę monaſteria inuiſit.

Dies feſtus SS. Petri & Pauli Apoſtolorum.

Poſtera autem die poſt matutinas laudes, cùm Epiſcopus illis adeſſet, deq; rebus diuinis ac ſalutaribus cum illis familiariter loqueretur, ſtatìm Gregorij parẽtes in vrbem ingreſſi ſunt, vt illi tãquàm mortuo parẽtarent: eodẽ nanq; die mortuus illis viſus fuerat. Atquì cùm mater Gregorij ęquęuos pueros vidiſſet, filij memoriam ſubiens, viſceribus eſt grauiter interciſa: quippe horum adſpectus, fletûs illi cauſam miniſtrauit: Hei mihi (dicens) fili dilectiſſime, fili tam ingẽs inter æquales ſplendor, quàm ſol inter aſtra. Hos quidem tuî cauſa omnes intueor: tu verò vbì es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? Vtinàm mortis tuæ genus agnoſcerem. Vtinàm locum, vbì occubuiſti. Atque vtinàm ſcirem, ſi qui tibi fuerunt mortis authores. Tuę nanque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitq;, vt, cùm ſic lugere cogat, ignorẽ, in quo mihi iurè ſit lamentandum. Aliâs enim omne mortis genus ſuſpectũ facit, aliâs omnibus compellit diffidere. Num quæ ſyluestris te fera rapuit? at ferarum tecta ſunt ſyluæ. Num qui te

latro-

latrones interfecēre? Sed quis tam dirus atq; cruentus animus, & humanæ tam expers naturæ, ac vt re ipſa ad crudelitatem lapis eſſet, qui non tuam (obſecro) iuuenilem ætatem vereretur? qui non ob formæ ſpeciem miſericordia flecteretur? Sed quid hęc fruſtrà lamentor? Deus, à quo conſolationē infelix inuenio, vbinā ipſe ſis, ſcire ſolus poteſt. Talia cùm mater lamentaretur, pleriq; omnes ciues illuc conuenerant, eiusque luctu commouebantur.

Verùm cùm vlulatus in altum tolleretur, & Marcus eiulantem ſenſiſſet, eius cauſam ſciſcitabatur, multùm & ipſe amarēque ingemiſcens, lachrymas verbis commiſcebat. Ego pater (inquit Epiſcopus) grauem tibi caſum ediſſeram. Vir quidam honeſto genere, ex vico noſtræ ciuitati proximo oriundus, cùm diuitijs florens, tum mente multò locupletiore præſtans, ſua omnia pauperibus communicabat. At vxorem piam admodùm & ornatam ducēs, filium ex ea precum ergô genuit, quem è ſacro baptiſmate ipſe ſuſcepi. Videns igitur pater prolis ſuſceptionem, & preces voto ſtetiſſe, ex eo tempore ab vxore abſtinuit. Porrò filium octo iam annos natum accipientes, ad me adducūt, quem ego magiſtro primùm grammaticis inſtituendum trado: deindè ipſum tondens, ac in Eccleſiæ collegium, cui præſum, aſciſcens, in Archidiaconi mei fidem committo, mandans vt quàm celeriter fieri poſſet, in diuinam legem accuratè incumberet. Qui ità tum natura adiutus, tum ſtudio, breuì in omnibus euaſit cōſpicuus, vt nemo per vniuerſam Siciliam illi comparandus inueniretur. Itaq; puer vel dæmonis inuidia, vel neſcio qua ſortis malignitate vſus, oculis noſtris repentè tollitur: nec poſteà tanta eius calamitas cuiuis innotuit, neque ſanè quicquam de illo in hunc vſque diem nobis eſt proditum, vtcunq; vniuerſam Siciliam diù multumq; obiērimus, nihilo plùs aut inuenire, aut diſcere quiuimus. Quocircà nos itidèm inconſolabili propè illius cauſa dolore cruciamur, nihil nobis hactenùs (quę Dei Opt. Max. voluntas fuit) exploratum eſſe. Sed cùm cęteris multò vehementiùs parentum eius animi dolore confligentur, nunc lugentes adſunt, eius memoriam hodierno die celebraturi, in quo patres, amiſſo filio, appellari deſiērunt.

Tōſura clericorum.

Defunctorū memoria iā olìm celebrata.

His auditis, ille diù elinguis factus, ac pòſt lachrymis plenus, in medium illos prodire petijt, & quænam hæc eſſet, cur tam grauiter cæderentur, interrogauit. Cumque ij prę triſtitia quamplurimùm illos opprimente, interciſam ac impeditam vocem haberent, neque cauſam ipſi fari poſſent, cernens ille affectûs vehementiam, ſimulque adſpectus (oculis in Charitonem coniectis) accuratiùs perpendēs, quaſdam non obſcuras ſimilitudines ac velutì characteres agnouit: ſiquidē ipſe quoq; valdè decorus erat adſpectu, & coma flauus, ac (vt paucis expediam) certa ſeruantem ſigna perſpiciens, nihilq; reliquum eſſe, quod non optimè quadraret, ſecum ipſe colligens: Pręſtat (inquit) vos fratres omninò Deo gratias agere, quandoquidem quicquid vnquàm accidit, ad abdita & incognita iudicia (ipſo probè omnia gubernante) eſt referendū: non autē ſic inconſultò lugere, non ſecùs ſanè, acsì filius veſter vobis iampridèm peſsùm abijſſet. licèt enim is vos lateat, nihilo tamen minùs Deo eſt manifeſtus. Hæc cùm Chariton audiſſet, ac eiuſmodi verba ſuî conſolandi gratia fieri incaſsùm arbitraretur: Hoc ipſum pater (ait) verum eſſe omninò fateor: ſi enim ex diuinis ſcriptis inferi & interitus Deum non latent, quomodò non etiam hominum corda illi erunt manifeſta? Proindè ſi & filius noſter interijt, eius animā ſaltē Dei manibus cōtineri credēdū eſt. Atq; hactenùs quidē Charitō.

Iob 26.

Porrò Gregorij mater ad os Marci oculos adijciens, fixiùs intuebatur: ac eiuſmodì ſermonem audiens, animo ſuſpenſa, corde nutabat. Deindè cùm monachus dixiſſet rectè cum illorum filio agi, illisque fletum reprimere pręcepiſſet, Donatum Archidiaconum confeſtìm accerſit, aſſiſtenti ſilentium vt vitium acriter obijcit: Quid cauſæ (inquit) eſt ô homo, cur nequam illum ſeruum imitatus, talentum Dei magnū in terrā abdideris, non illud potiùs palàm feceris, vt ſic voluptatis, nō mœſtitię, tū parentibus pueri, tum communi huic patri & archipręſuli author fieres? Nūc ergò cuius criminis reus es, & qua pœna plectendus? quippe qui tam ingentis illis mœroris author factus, Dei gratiam, quātùm in te fuit, occultaueris? His verbis Archidiaconus pallore infectus eſt, ac artus eius omnes tremor inuadens, illius faciem mutauit: ſeſeq; in terram abijciens, amarè flere ac ingemiſcere cœpit: ac Dauidis verba contra ſe pronuncians, Peccaui in Dominum meum, & in vos omnes, aiebat. Data igitur illi venia, humì iacentem erexerunt, ac omnia Gregorij acta accuratè illum dicere, nihil omninò prætermitten-

Matth. 25.

2. Reg. 12.

tentem, imperârunt. Sed ille exorſus, rem ſingillatìm omnem ediſſerit, & quemadmodùm cùm ſe ſomno dediſſet, quædam vox per quietem puerum inclamauit, & vt ille aſſurgens, ſibi præſtò fuerit, quotiesque illi vox inſonuit, & demùm quæ abs ſe, qualiáve didicerit, nempe qui vocârat, è cælo aduenisſe, ac quemadmodùm poſtrema vox apparuerit, eiusipſius aures percellens, litus ſibi protinùs petendum: futurum enim, vt illic inueniret, quibuscum mare celeriter traijceret. His in excuſationem dictis, finẽ lachrymis fecit, hanc ſilentij cauſam fuiſſe aſſerens, veritum ſe, nè quanhò fide dignus inueniretur, néve inſimularetur in adoleſcentem mali aliquid fuiſſe molitum. Atque Archidiaconus in hunc eſt modum locutus.

At Marcus quę ab illo de puero dicta fuerãt, affirmans, ipſe quoquè adiecit, Gregorij vitam ſibi eſſe perſpectam ac exploratam, iſque ità loqui cœpit: Cùm eſſemus Romæ, inque templo ſummorum Apoſtolorum oraremus, duo nobis formidabiles viri adſtiterunt, qui mihi, Surge (inquiunt) Marce repentè cum duobus, qui tecum ſunt monachis, & Carthaginem nauigatione contendite, ibiq; Gregorium quendam Siculũ ab Agrigenti Eccleſia illuc aduectum inquirite: is enim naucleri cuiuſdam, qui Varus dicitur, conuictu familiari vtitur, Deoque totus hæret. Hunc vobiſcum aſſumentes, Hieroſolyma vſque perducatis: quò appulſi, Patriarchæ, cui, quæ illo facere oporteat, iniũximus, illum ſiſtite. His dictis, ab adſpectu atq; oculis mihi ſublati ſunt: proindè ego cùm à ſomno ſolutus eſſem, ad flumen cum his duobus monachis maturo proficiſci, vbì nauem velis paſſis (Deo ſic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conſcendentes, Carthaginem traijcimus, eamque obeuntes, adoleſcentem ad ædem diui martyris Iuliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi & allocuti, quæ ſe noſtrò oculorum ſenſui obtulerant, edicimus, & quæ ad illum contrà pertinerent, omnia cognoſcimus. Tum læti, lætum ipſum accipientes, ad ſacra loca deduximus, tam verborum dexteritate, quàm ſplendore morum, omnes ad ſe trahentem. Cùm hæc Marcus percurriſſet, res quædam contigit cognitione atque memoria digna. ſiquidem vniuerſa multitudo, hoc ſermone tanquàm inſania quadam percita, exilire valdè ac iucundè admodùm plaudere cœpit: ſublata itèm voce, aërem clamore implentes, DEO ob rem tam admirandam gratias agebant, eiusq; nomen miris laudibus cumulabant. Atq; hinc quidem multitudo magna communiter perfuſa lætitia, tum præſertìm parentes Gregorij, præ voluptatis vbertate à conſtantia mentis deſciuère, in terramq; ſemimortui ceciderunt. Vt enim immoderatus dolor plerunquè in ſtuporem agit: ſic nihilominùs voluptatis magnitudo homines à mente diſcedere compellit, vt vtrinquè graue periculum impendére conſtet.

Mox coram Marco aſſurgentes, vixque ſuî compotes facti, dictis fidem, idque fortaſsè prę gaudio (iuxta diuina ſcripta, Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio) non habebant. Proindè dictorum fidem, perindè atquè iſthæc verba ſomnium eſſent, fieri ſibi poſtulabant. Nunquidnàm (aiunt) filius noſter vnigenitus, dilectiſſimus viuit? At ille hunc benè beateque in Deo viuere dixit. Vt verò nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur, formam eius effinxit, adoleſcentem illum ſanè quàm decorum, patrem valdè referre ſuum, colore fuluum, pulchrum oculos, prædulci voce, acutis auribus eſſe: ac demùm mores eiuſdem per omnia recenſebat: quàm ille prudens, quàm ſciens, humili loco poſitus, mentis oculos in cælos tolleret, ac vndiquè fauorabili exceptus plauſu, in diuina ſcripta ſemper incumberet. Ac velox quidem optimis quibuſq; tum loquendis, tum audiendis, cùm alioquì tardus ad loquendum foret: leuitatis verò quanlibet minimum, nec dicere nec audire nũquàm omninò ſuſtinuit. Riſus, quàm qui maximè, côtinens erat. Aſſiduis prętereà laboribus, aſperrimæque exercitationi hærebat. Cùm hæc atq; his longè maiora monachus loqueretur, illa hominum frequentia lætitijs omnibus inceſſit, puerìq; laus parentibus pro filio in conſolationem ſtetit. Illum ipſum enim intueri videbantur: ſic eius indicia animi atque veſtigia manifeſta percipiebant. Ac de his quidem hactenùs. Porrò monachi triduò illic commorati, iter ſuum perſequi inſtituerunt. Quocircà nauim ſubeuntes, Panormo ſecundiſſimo vento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium ſolum, ſuumque ipſorum monaſterium petunt. Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

Gregorius verò Hieroſolymis (vt ſermo ſuperiùs indicauit) exiſtens, curſumque ſuum conficiens, quin potiùs ſeipſum vincens, ſecumq; ipſe decertans, Diaconus à Pa-

triar-

Viſio Marci monachi, cùm eſſet Romæ in tẽplo ſummorũ Apoſtolorum.

Luc. 24.

Mores optimi S. Gregorij adhuc adoleſcentis.

S. Gregorius fit Diaconus, & monachos ſolitarios inuiſit.

triarcha Macario deligitur: à quo diuus Gregorius commeatum oliuarum montis, patrumque in illa ſanctæ ciuitatis ſolitudine degentium viſendorũ gratia petijt, cuius cùm arbitrio hoc ipſum permitteretur, iter, quo fertur in interiorem eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter feciſſet, ad ſextam ferè horam monachum conſuetis vacantem precibus reperit: quem cùm conueniſſet, in ſermonemque familiarem incidiſſet, quandò ille nihil minùs hunc ipſum virtutis deprehenderat amatorem, in vitæ ſecum contubernium accepit. Verùm cùm poſt viginti dies vnà cum Gregorio illàc iter faceret, locum, in quo monachi domicilium, duæque palmæ erant, indicauit: Ingens hic, ô fili (locum digito ſignans, ſubdidit ille) theſaurus eſt abditus, nempe exercitationis laude pater eminentiſſimus, tuusque, id niſi ipſe detrectes, ſeruator futurus. Proindè accede, & pulſans fores, obuiàm tibi prodeuntem habebis, quòd ſi pſallendo diſtinebitur, cantum cum illo, forìs alioquìn ſtans, proſequere; cùm verò canendi finem fecerit, hinc tibi curæ ſit, quò minùs hac ipſa fruſtreris indagine. Hęc ſanè cùm ille dixiſſet, eſſetq; Gregorium amplexatus, diſceſſit.

At verò cùm hic flexis genibus, oculos ſursùm in cęlum tollens, orâſſet, ſeſeque Crucis ſigno pręmunijſſet, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quaſi turbam audiuit: ſed cùm propiùs acceſſiſſet, non tum multitudinem, ſed velutì tres canentes audire ſibi viſus eſt. Quarè timore perculſus, ad ianuam ſilens appropinquabat: ſed ille cùm cantum intùs explêſſet, per tranſennam adſpiciens, voce Gregorium inclamauit. Hic verò multo magìs ob nominis appellationem pertimeſcere cœpit, & vocanti párens, ingreditur, ſeſeque, lachrymis ac ſudoribus circunfuſus, illius ad pedes proiecit. Cumque ab eo, Deum vt pro ſe oraret, petijſſet, ſibique illud ipſum pręſtitum eſſet, apud ſenem commoratur, Grammaticamque & quicquid poëtarum libris continetur, Rhetoricam itèm, ac philoſophiam illam, quæ animo & contemplatione cernitur, (nam quæ in rerum actione verſatur, iampridèm didicerat) edocetur. Siquidem ſenex ab his omnibus bellè paratus erat, literarumque Gręcarum doctorem ſe prębat eximium. Tam affabrè Gregorius literarum diuitijs auctus, nec minori morum, atquè virtutis, acceſſione facta, illi adhęreſcebat: à quo, quænam ſe vexationes inuaſuræ eſſent, edoctus, (erat enim diuinus ille vir inter cętera venturi præſcius) rursùs ad ſacra loca pergit: in quibus cùm per annum vixiſſet, illinc in Antiochiam abit: apud quam moram trahens, annum itidèm commoratus eſt. Cumque eſſet plures eruditos ſermones interpretatus, nec paucos ipſe compoſuiſſet, omnibus ſuî admiratione iniecta, ad magnam ac regiam Conſtantini ciuitatem conceſſit: quãdò diuina illum omninò prouidentia eò compelleret, & à cęteris quidem mundi curis abſtractum, ad munus illud, ad quod obeundum vocatus fuerat, hortaretur.

Eremita externis diſciplinis eum vt inſtituerit.

Venit tandèm Conſtantinopolim.

Hanc ſubiens, apud monachum ſapientiæ ſtudioſum, qui Sergij & Bacchi martyrum domui olìm pręfuerat, diuerſatus, rem non paruam quidem effecit, dum Iohãnis Chryſoſtomi ſermones aureos percurrit. Nam ſententiarum illius dulcedo ac vbertas, necnon verborum pulchritudo ipſum illexerat: tum nouam illam ſubindè ſtructuram mirè afficientem, omniaque eius ſcripta, donis plena cæleſtibus contuitus, hinc illius animi celſitudinem prout poterat, non ſegniter edoctus, ardore quodam animi erat accenſus, & ad eius vitam, vtì exemplar quoddam longè pulcherrimum, oculos intendẽs, imitari illam ſedulò nitebatur. Hinc crebrioribus ſe ieiunijs dedidit, vigilijs inſiſtebat, precibus vacabat aſſiduis. Quæ verò illi circa Iohannem contigêre, eadem domus eiuſdem pręſes ſibi circa illum vſuueniſſe comperit. Cùm enim & is ieiunium admirabile cerneret, (neque enim cibum niſì ſeptem ſingulis diebus, ac tum quidem olera modico condita ſale accipiebat) ac vigilias naturam humanam egredi, nihiloſeciùs laboribus inuictum, precibus ac contemplationi conſtantiſſimè inhęrere, ſtupore magno affectus, non continuit, quin hæc ipſa à ſilentio vindicaret, & Patriarcham, cui acta illius omnia manifeſtat, rerum omnium participem faceret. Ille his auditis, gauiſus eſt vehementer, ac ſapientes quoſdam viros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad illum legare, ac mox Gregorium ipſum accerſitum apud ſe continere decreuit. Tum enim ſplendor noctis, nempe ſapientes, interire cœperant, ac vno die perijſſe omnes, & ab adſpectu hominum procùl viſi ſunt exulâſſe. Mittuntur igitur ad illum Maximus quidam philoſophus, ac Conſtantinus, tum Eccleſiæ librorum cuſtos, viri non modò ipſi eloquentes, ſed qui alios etiam loquentes iudicare poſſent: philoſophia quidem plurimùm exculti,

S. Iohannis Chryſoſtomi encomium.

Nota ieiunia, vigilias, preces, &c. S. Gregorij.

atque

atque etiam ad ſententiam ac mores hominum rimādos inſtar Lydij lapidis indices. Qui cùm ad illum profecti eſſent, ac ſenſus generoſitatemq; animi perſpexiſſent, itemque delectabiles mores, ac ſermonem melle ſuauiorem fluere, linguam longè pręſtantiorem, quàm vt dubitatione aliqua ſibi propoſita vinceretur: (nihil enim ex his, quæ ad Theologiam pertinent, eorumque, quę indiſſolubilia eſſe putantur, diſertę atque cæleſti eius linguæ in quæſtionem reuocantes, reperire potuerunt, in quo non hos magìs ille ſolutione percelleret, in maximamque traheret admirationem.) Hæc cùm experientia didiciſſent, non inuidia quę honeſta eſſent occultârunt: quin potiùs nuncij atque pręcones apud omnes, & ipſum inprimìs Patriarcham illuſtres facti, Gregorium ſolum inter homines cùm ingenio, tum lingua inuictum aſſerentes, reuerſi ſunt.

Vbi verò eximius ille vir haudquaquàm ſpernendus viſus eſt, confeſtìm ad ſe Patriarcha illum accerſiuit: qui inuitus quidem ducitur. erat enim quietis apprimè ſtudioſus, ſimulque poſtliminiò redire, illincq; proficiſci maturabat. Páret nihilo ſeciùs, & coram Archipręſule poſitus, cùm moribus eſſet tranquillus, adſpectu venerandus, & alloquij ſuauitate ſirenas haud fabuloſè loquendo vinceret: ità illum vehementer deuinxit, ſibique totum obſtrinxit, vt ſine illo nullo pacto conſiſtere vellet. idque inprimìs, quia nihil à ſapientibus proponebatur, quod non ille magna cum perſpicuitate ac ad perſuadendum aptitudine interpretaretur. Proindè viginti illic dies commoratus, interimque cùm ſapientia, tum ſingulari manſuetudine ac modeſtia admirabilis omnibus habitus, abeundi rursùs verba fecit. Sed cùm Patriarcha nollet ipſum dimittere, quin omni illū ſtudio retinere niteretur, alias cauſas aſſerens, quibus illi remanendum eſſet, (Monothelitarum enim hæreſis plurimùm tum ſerpebat, & hic ſolus nexus illorum facilè perfringere poterat) tum ſanè, licèt inuitus, remanere eſt perſuaſus. Iam verò vbiq; ad bellum conclamatum erat, ab vna quidem parte Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Cyrus, qui iam hæretici declarati fuerant: ab altera quicunque hæreſim deteſtantes, pro vera pietate ſtabant. Ipſe verò praua ſentientes, licèt procùl adhuc poſitos, intortis vibratisque iaculis fugabat, varijs circa dogma ſermonibus editis, quibus omnes illorum opiniones riſus & meras eſſe nugas euidentiſſimè demonſtrârat.

Inſignis B. Gregorij ſapientia.

Monothelitarū hęreſis graſſatur.

Eos egregiè confutat S. Gregorius.

Poſteà verò quàm bellum erumpere palàm cœpit, tum hæreſeos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata ſectabantur, pręſtantiores illuc confluxerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hieroſolymorum, ſimulque omnes Orientis præſides, Itemque ab Occidente omnes, præter Romę antiquioris, & Sardiniæ Præſules. (hos enim grauis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem ſacris literis eruditum, qui ſuas vices impleret, deſtinauit. Gregorius verò in Sardonij locū ſuffectus eſt. Quocircà cùm magnum illo die (vt par erat) de ſacris literis certamen ortum eſſet, alijs quidem rerum, alijs verò verborum fiducia fretis, dum hęretici acri ac ſuaſorio quodam ſermone, quo veritatem occultare opinabātur, vtuntur: ille verè generoſus ac inexpugnabilis lingua, qua tum diuina opitulante gratia plurimùm roboratus eſt, ſic eorum nexus tanta vi orationis & ardore ſpiritûs fregit, vt eos, qui dicēdi laude plurimùm pręſtabant, mutos omninò redderet, & eorum linguas penitùs auferre videretur, àc ij præterea ipſi ſilentes, ſeſe victos eſſe faterētur. Itaq; Patrū quidē ſynodus plaudebat, hæreticorū verò multitudo, alij, & ij quidē illuſtriores, depoſito errore, noſtris adhæreſcebāt: alij verò plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebāt. Hunc exitum Synodus habuit, ſolusque Gregorius per omnium ora, & pręſertìm Patrum, volitabat.

V Synodus œcumenica.

Præclara eius dicendi vis & eloquentia.

At alijs tum admirantibus, tum vota pro illo facientibus, Archipręſul ſecum illum accipiens, ad regem adducit: Hic rex optime (dicens) Hic, inquam, eſt ille victor, ac noſtrę fidei propugnaculum. Tum rex ac vniuerſus circunſtans Senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt: mox Deo gratias agentes, multa cum reuerentia & honore deduxerunt. Deindè rex ipſum accerſiuit, ſimulque cum illo locutus, quiſnam eſſet, ac vndè gentium veniret, & quas orbis regiones peragrâſſet, quæ illi demùm tātę peregrinationis cauſa, quæ pręterea mens fuiſſet, agnouit. Quo factum eſt, vt illum ex animo vehementer admirans, homine multo maiorem æſtimaret, quodq; in eius conſpectum veniſſet, multas hoc nomine Deo & Archipręſuli gratias debere fateretur. At verò Gregorius priori propoſito innixus, conſuetudinem illam ac honorem ægrè admodùm ferebat: quin abitū illinc modis omnibus meditabatur. Hunc deniquè Marciani cuiuſdā, qui regi perquamfamiliaris erat, opera conſequutus, cautionibus ac legibus quibuſdam

Imperator eū pluriml facit.

dimiſſus eſt, nimirùm inuiſeret Romam: cumque vrbis illius pulchritudinẽ ac magnificentiam vidiſſet, eſſetq́; ſummos Apoſtolos veneratus, rurſùs quamcelerrimè poſſet, reuerteretur, regis contubernio in poſterum adhæſurus. Porrò antequàm ille Romã adiret, Epiſcopi quos Pontifex Max. ad concilium miſerat, eius aduentum anteuerterant, Pontificemque ipſum, ac omneis regni eiuſdem præſules in maximam illius admirationem euexerant. Quamobrèm illuſtris ille vir expectatus aduenit, & maiorem illis ſua præſentia, quàm cuiuſuis ſuî prędicatione, ſtuporem induxit. Cæterùm turbam vitans, frequentesque hominũ congreſſus declinans, neq; temerè ſeſe, nec inconſultò in cuiuſuis colloquium dans, iuxta diui Sabæ domicilium commorari decreuit.

Romæ in multa admiratione habetur.

Cùm hæc interim apud Gregorium agerentur, Theodorus Agrigenti Epiſcopus, qui iam Potamioni ſucceſſerat, vita ipſe pariter defunctus eſt. Indè dum alij alium proponerent, (vt vſu ferè in eiuſmodi ſuffragijs euenire ſolet) ſeditio in populo naſcitur, & tumultus à multitudine conflatur. Alij enim Sabinum quendam preſbyterum, alij Creſcentinum, alij Archidiaconum Euplum, & alij alios in ſede collocare ſtudebãt. Cumq́; vnuſquiſq; deſignatum à ſe authoritate Pontificis firmari, ratumq́; fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (vt moris eſt) Pontificis Max. arbitrio permiſſuri. Horum in Comitatu Chariton Gregorij pater aderat. Atquì illis Romam accedentibus, cùm hinc Sabinus, indè Creſcentinus conſiſteret, Euplus ac reliqui illos ordine ſequebantur. Quocircà interrogati, quemnam ſibi vellent Epiſcopum prȩfici, alijs Sabinum, alijs Creſcentinum petentibus, Pontifex cõuerſus ad eos, qui erant ab Euplo, Quid vobis (inquit) videtur? Ij per Charitonem reſponderunt, ſe illum, qui Deo inprimìs, & illius iudicio videretur, ſuſcepturos. Hoc ſanè nobis (aiunt) erit optabile. quod enim tuo iudicio probaueris, idipſum quoquè Deo placere omninò exiſtimamus. Deindè Pontifex ijs, qui à Sabino ac Creſcentino ſtabant, ait: Vnum aliquem ex omnibus, qui vobis cordi magis ſit, vnanimes deſignate. Cæterùm prudenter illi nihil reſponderunt: quin tumultuosè agentes, ipſi inter ſe conuicijs turpiter laceſſebant. Propter imprudentem illorum ſeditionem indignatus Pontifex, illorum poſtulata irrita fecit. Verùm poſt triduum Euplum ac Charitonem accerſens, illos conſilij ſui participes facit. Rurſùs illi DEI placitum expectare, & quem ille manifeſtè approbâſſet, hunc itidèm ſeſe dixerunt eligere.

Quamobrèm cùm Pontifex penderet animi, Deumque aſſiduis precibus oraret, vt quem is probaret, eundem perſpicuum cȩlitùs faceret, duos homines per quietem ſibi vidit aſſiſtere, ſpecie ac cultu corporis Apoſtolos referentes, qui ſe in hunc modum viſi ſunt alloqui: Cur ob inuicèm diſſidentium contentionem animo cruciaris? Nam qui ad te, vt eligantur, ab ijſdem adducti ſunt, hoc onere atque conatu haudquaquàm ſunt digni. At quidam alius eſt in vrbe hoſpes, vir moribus ornatus ac Deo charus: Gregorio nomen eſt illi. hic aliquandò in diui Sabæ monaſterio hoſpes egit: ſed cùm hoſce viros aduentare ad vrbem intellexit, multò magìs ſe occultauit, ac nunc in ſacra diui Mercurij æde latet occultus. Hunc accerſe, & Agrigenti Eccleſiæ præfectura inſignitum, in Siciliam primo quoque tempore tranſmittito. eſt enim vir cùm ſacerdotio dignus, tum regundæ illi Eccleſię maximè idoneus. His dictis, ſimulque cùm lineamentis illum corporis indicâſſent, ab oculis elapſi ſunt. Simulàc verò ſomno ille ſolutus eſt, timore ac gaudio perfuſus, cum Marco monacho, quę ſibi per viſum apparuerant, communicat. Porrò hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris miſſum, ac deindè Romam in patrium ſolum reuerſum fuiſſe, ſuperior ſermo demonſtrauit. Hic Pontifici hoc viſum gratulatus, monuit oportere illum iuxta viſionem agere. Tum quidam exploratum mittuntur viri ſelecti, quique illum probè nôrant, ac duo prȩtereà Epiſcopi, qui à concilio anteà reuerſi fuerant, quibus alter quidam ſacerdos illi cognitus, comes additur. Hi ſimul monaſterium diui Sabæ quamprimùm adeunt: vbì intelligentes illum biduò anteà egreſſum, ad templum ſeſe diui Mercurij contuliſſe, illuc maturant proficiſci, eumque indè mox digreſſurum inueniunt: qui illos eminùs cõſpicatus, & quinam eſſent, de facie agnoſcens, àc demùm, quid à ſe vellet, coniectans, in hortum ſe in medijs plantis, fugiens, abdidit.

Per viſum docet Pontifex quẽ debeat Agrigẽtinis dare Epiſcopũ

Cùm verò illi à Prępoſito domicilij eiuſdem Gregorium acriter repeterent, hunc ſi dimitteret, grauiter interminati, ille animo atque cogitatione ſuſpenſus, ab Epiſcopis morę paulum impetrauit, nec priùs acquieuit, donèc vniuerſam domum accuratiſſimè

En vir ſanctus q̃ eſt honoris minimè cupidus

mè

mè ſcrutatus perluſtrâſſet. Hortum itidèm obiens, & oculos arboribus adijciens, medium illis obrutum ac latitantem cernit. Accurrēs ergò, manu illius appræhenſa, ſe quærentibus educebat, in illum ſæuiens, clamabat magnis illum (vt apparebat) obnoxium & obſtrictum eſſe criminibus, & propterea ab eiuſmodi viris inquiri: itemque exulem ac profugum, templum illud, vt ibi lateret, petijſſe, ac graue ſibi hoc nomine periculum attuliſſe. Et ille quidem hæc ità ſe habere arbitrabatur: ille contrà nihil locutus, quasì nulla ſubeſſet ſibi ratio ad reſpondendum, ſilens egrediebatur. Vbi verò viderunt illum Epiſcopi & agnouerunt, pudore erga illum affecti, eiusque genibus aduoluti, complexantur, magni ſe nihil agere opinantes, ſi quem à concilij patribus, atque adeò à rege ipſo honorificè exceptum viderant, ipſi quoquè ſummo honore complecterentur. Verumenimuerò diuus Gregorius, non ſegniùs ſe demittens, honorem illis nihilominorem rependebat. Sub hæc audiens is, qui Gregorium accerſierat, talia nutu Dei regi & adminiſtrari perſuaſus, illos ſequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui eiuſipſius à puero vita, quíve innocētes mores fuiſſent, Pontifici Max. narrabat, quēadmodùm ex diuina viſione aſſumptum ex Sicilia ad ſancta eum loca aduexiſſet. Identidèm Pontifex, quę à Synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirùm vt literarum pręſtantià coruſcans, hæreticorum ora illic obſtruxerit.

Interìm verò dum hęc illi mutuò commentantur, Epiſcopi Gregorium ſecum adducentes, redierunt: qui cùm propiùs acceſſiſſent, formæ illius lineamenta ad viſionem, quam in ſomnis viderat, conferens Pontifex, eundemipſum, qui ſibi in quiete viſus fuerat, intueri eſt perſuaſus. Quarè hilariter illum admodùm complexatus, Deoque, quemadmodùm tempus poſtulabat, gratias agens, in ſede locandum pręcipit. Aderat & Marcus cęteris aſſidens: quem Gregorius conſpicatus, eius ſunt elicitę gaudio lachrymę, ac à ſede, cùm primùm potuit, exiliens, ſeſe illius ad pedes proiecit, Deoque multiplices & immortales gratias egit: Te gloria Chriſte rex, (inquiens) Te gloria decet. En tibi rursùs ſeruator meus, dux meus, ſpei meæ principium. Deindè Marcum ipſum alloquitur: Eccè tuum, pater, iamprìdèm prædictum vaticinium, nūc finem accepit, fore vt nos denuò, hac etiam præſenti vita, mutuò videremus. His non ſine lachrymis à Gregorio dictis, præſentes omnes mirabantur, gaudijque participes facti, lachrymas cum illis communicabant. At verò Pontifex Max. præſentes omnes dimittit, ſolos Epiſcopos duos atque Gregorium retinet, omnia illis (vtì ſe habent) acta, tum turbæ ſeditionem, tum dubitationem quam habuerat, ediſſerit: eaque addit, quę ſibi in ſomnijs diuinitùs apparuerant, aſſerens illum Agrigentinorum Eccleſię Epiſcopum cęlitùs electum eſſe. Hæc cùm Pontifex loquutus eſſet, Gregorius ſacerdotium detrectare ac recuſare, indignum ſe minusque tanto faſtigio idoneum obnixè aſſeuerans. Porrò cùm Pontifex nihil ob id hortari rursùs ac minitari deſiſteret, Gregorius vir ſanctus, veritus nè quodammodò inſolenter videretur intumeſcere, ac ſuo damno Dei nutibus aduerſari, exigui temporis, quo rem accuratiùs perpenderet, inducias petit. Interìm cum Marco monacho pernoctans, precibus inſiſtebat, neque multò pòſt eidem per totam noctem ſomnus obrepſit.

Pontifex eū iubet præfici Eccleſiæ Agrigētinæ.

Ille verò recuſat.

Audiens autem, quòd Chariton pater vnà cum alijs Agrigentinis adeſſet, non ampliùs ſibi in reliquum de negocio contendendum ratus eſt, ſed ad fugam capiendam ſeſe totus conuertit. Cæterùm Marcus, eius abſceſſu diuina prouidentia perſpecto, pleraque illi, Deo proculdubiò linguam eius moderante, de morandi neceſſitate diſſeruit. Demùm diuini ſenis vaticinium in memoriam illi reuocauit, apud quem continuos quatuor annos (vt ſuperiùs ſermone perſtrinximus) philoſophiæ perdiſcendę cauſa commoratus eſt. An non hæc tibi vir ille dierum antiquus, virtutum plenus, diuinaque ſapientia pręditus, ad quem iamdiù diſciplinæ cauſa acceſſiſti: non hæc, inquam, tibi iampridem vaticinatus eſt? Tu ne, Tu ne (oro) ità rationibus tuis malè proſpectum voluēris? Scilicet pro tantorum laborum repoſitis in cælo pręmijs iram, & pro beneficentia execrationem referes? Hæc & alia id genus multa Marcus illi loquutus, vix à propoſito compeſcuit. Hinc non multi pręteriêre dies, cùm Pontifex Siculos omnes adeſſe imperauit: qui cùm per Marcum cognouiſſet, Charitonem Gregorij patrem eſſe, hominem fixis oculis, idq; quàm occultiùs fieri poterat, intuebatur, & accuratiſſimè conſiderabat, figuramque & formam conferens mirabatur, quàm valdè ipſi inter ſe ſimiles eſſent. Reliquę verò multitudini (ſiquidem frequens aderat) Eià (inquit) cantibus ac

Vult fugā capeſſere.

Marcus ſanctus monachus, nè id faciat, eum deterret.

laudibus ad ſacrũ ſummorũ Apoſtolorũ tẽplũ adeamus oẽs vnanimes, vna voce ſupplicationes Deo peracturi,& ſuꝑ quẽ admirabile aliquod ſignum illuxerit,is proculdubiò erit,qui huiuſce populi præfecturã ſuſcipiet.Hęc dixit,protinuſq; vniuerſa ciuitas cõmota eſt,ac omnes cum viri,tum mulieres,tam domini,quàm ſerui procedebant.

Poſteà verò q̃ rẽ diuinã facere cœperũt,Gregorius Euãgeliũ ſibi in hoc traditũ ità cõcinnè & aptè legit,vt Charitonis cęterorumq; auditorũ aĩos voluptate perfunderet.Simulàc verò Euãgeliũ impletũ eſt, colũba ab altari aduolãs, capiti illius inſedit.Quãobrem vniuerſus populus ſtupore(vt par erat)affectus,gaudio & admiratiõe plenus,nõ ampliùs orabat exploratũ ſibi fieri, vtrũ q deſignatus põtifex fuerat, nũc Deo creãdus videretur.Itaq; craſtino die põtifex creatur,traditurq; Agrigentinis,immò verò huic iſti, vtì ꝓbo paſtori,rationales oues à Põtifice Max.credũtur. Hęc, dũ Gregorius Romę moraretur,cõtigẽre.Sanè Marcus,cuius meminimus,cũ illo frequẽter verſabatur, eiq; priorẽ vitæ rationẽ,ac inſtitutũ ſuggerebat, & illũ ad caſus, à q̃bus impetẽdus erat,generoſè ꝑferendos aĩabat.Quadã nocte cũ Charitõ Gregorij pater lecto ſurrexiſſet,(neq; enĩ filij obliuio illũ ceperat,nec dolorẽ tẽpus abſterſerat,ſed corde atq; aĩo fractus vitã agebat)ac tũ maximè eius animũ chariſs.filij memoria ſubijſſet,ꝓindè àc dolore furẽs,ad illos intẽpeſta nocte ꝓperat, ac tũ lachrymis, tũ ſuſpirijs filiũ appellabat, & apud Marcũ virũ prudentẽ ſuã ipſius deplorabat calamitatẽ, ſimulq; illorũ precibus doloris cõſolationẽ ſibi ſuppetere precabatur.Porrò Matcus erecto aĩo illũ eſſe iuſſit, addiditq; oportere ſe reminiſci, quę olìm ipſe de filio eidẽ dixerat, nimirũ ſe filium viſurum eſſe,propterea vt ſperaret, aiebat,ſe promiſſionem ſuam neutiquàm fruſtraturum.

Colũba eius capiti inſidet ſub ſacrificio.

Creat̃ Epiſcop⁹ Agrigẽtinus.

Audiuit hæc Charitõ,confeſtimq; corde ꝓſilijt,ſpeq; aĩo fluctuabat,ac tũ multò magìs angore detinebatur: neq; verò Gregoriũ, quanq̃ totiès viderat, agnoſcere potuit, vſq; adeò qua ętate, qua figura & cultu corporis immutatus erat.ingẽs enĩ in omni re cõtinentia,addo etiã malorũ tolerãtia,oẽm abſumpſerat pulchritudinẽ.At ille nõ agnoſcentẽ agnouit,ſermonemq; patris audiẽs, acriter totùs affectus aĩo incaleſcebat,ſe nihilominùs ipſe cõtinebat,ſibiq; tẽperabat à lachrymis: Deindè q̃rit à Charitone,huiuſce pueri mater,bone vir(inq̃ens)vbì interìm,vbì agit? Ex quo verò hic perijt,quantũ intereſt tẽporis? Ille matrẽ quidẽ viuere,ac lugentẽ domì reliq̃ſſe,cæterũ ab amiſſo filio tredecim annos intereſſe dixit.Hìc Gregorius(aliq̃d enĩ cõmoueri illũ conſentaneũ fuit) matris lachrymas aĩo cõplectens,qui patrẽ paulò antè lachrymantẽ viderat,neq; diutiùs ſerẽs illũ tã grauiter angi(pari enĩ & ipſe naturali charitatis ardore commotus eſt)ſubitò ſuffuſus oculos lachrymis,ſede exiliẽs,pedibus patris aduoluitur: Pater,(inq̃ens)ego tuus filius:ego,inquã,ſum,pater amãtiſſime,Gregorius,quẽ tãtopetè inq̃ris, veſtris precibus in lucẽ editus,ac,vt voluiſti,ab ipſis cunabulis Deo ſacratus.Veruntamẽ meî pater (obſecro)miſerere,mihiq; quod admiſsũ eſt condona, nec me vtì multarũ lachrymarũ authorẽ ꝑ dolore ampliùs inſectare.Hęc dixit,ſimulq; cõplexu patrẽ tenebat. Quocircà lętitia quędã admirabilis cor illius ſubijt,ac incredibili gaudio eiuſipſius lingua impediebatur.Deindè ad Gregoriũ oculos fixiùs adijciẽs, adſpectũ eius accuratiùs veſtigabat, & ſagaciter(vt ità dicã)venabatur.Tũ ipsũ diuũ Gregoriũ dilectiſſimũ filiũ eſſe certiſſimè perſuaſus, hunc viciſsìm complexus, ſuauiſſimè oſculabatur, ac cum lachrymante filio ipſe pariter prę lætitia lachrymabatur.Cumque à lachrymis pauliſpèr temperatum eſſet,Marcus vtrunq; ſuſcipiẽs,magnas Deo gratias egit,illoſq; tota nocte ſecũ habuit.

Charitõ pater ei⁹ eum nõ agnoſcit

Tandèm ſe valdè mœrẽti patri indicat.

Benè aũt manè Agrigẽtini, q̃bus cũ Chariton ac diuus Gregorius erãt,Põtifici rursùs aſſiſtũt,ac mutuã voluptatẽ,quã acceperãt,repetẽtes,magnã eiuſdẽ tũ vultu, tũ habitu ſignificationẽ faciebãt.Põtifex ad ea,quæ cõſentanea eſſent,populũ hortatus,docuit,vt Gregorio in oĩbus illos parére,& ab ipſo ali oporteat: Charitoni verò lętitiã gratulat⁹, filiũ illi tradidit.Cumq; Felicẽ Epiſcopũ,cuius opa Gregorius in ſede locaretur, ſocium illis adiũxiſſet,lætos lætus ipſe dimiſit.Verũ cũ Panormũ vrbẽ appuliſſent, vir q̃dam monachus habitu,leꝓſus corpore,currẽs,ac Gregorij pedes cõplexus,multis cum lachrymis ac eiulatu morbi leuationẽ obſecrabat.Ille,Si credis(inq̃t)nihil eſſe,quod deo nõ ſit ꝑ factu facile,eccè in noĩe eius ſanus eſto.Hæc dixit,leproſuſq; purgatus eſt.Vidẽtes aũt obſtupuerũt,ac ſublatis manibus,Deũ tã admirabilẽ in ſanctis ac glorioſũ celebrabant. Hinc ad flumẽ, vbì Peripolęũ emporiũ erat,ꝓprio noĩe ſic appellatũ,deſcẽdunt. At vbì ciues Epiſcopos ſuos cum Gregorio quodã ſibi ꝓrsùs incognito,(necdùm enim audierãt,quę circa Charitonem acta eſſent) reuerſos eſſe reſciuẽre,turbati vehementer,ac dubitatione pleni,(exiſtimãrãt enim vnum ex ijs, quos ipſi deſignãrãt,electum iri) currunt

Cũ patre & alijs abit in Siciliam.

Sanat leproſum.

nihilo-

nihilominùs oẽs, obuiamq́; paſsìm illis ꝓdeunt, quibuſcum occurrit etiam pręſes ille, qui monaſterium innocenti Virgini Dei matri primus illic nuncupârat. Itaq; Gregorio nauim egredienti, obuij cum turba fiunt. Ille populo ſilentium manu indícens, poſitisq́; in terrã genibus, orauit, ac mox templum protinùs petit.

Cæterũ inter ambulandũ monachus quidã errore mẽtis affectus, q̃ nec loq̃ poterat, nec auriũ omninò ſenſûs particeps erat, obuiã illi ꝓfectus, eius ad pedes ꝓcubuit. At p̃ſes procumbentẽ ꝓpellebat, nec ſinebat pedes illius cõtingere. Verũ cũ Gregorius hunc nequaq̃ arcere à ſe p̃cepiſſet, vehemẽter ſuſpirãs, cõmiſerationis lachrymas ꝓfudit, manusq́; in cælũ attollẽs, Dñe Ieſu Chriſte (inq̃t) Deus noſter, cæli terræq́; creator, q̃ lepro ſos corã diuina p̃ſentia tua ſanâſti, ſurdas aures aperuiſti, mutos linguę reſtituiſti, ipſe hũc ſeruũ tuũ incredibili tua potẽtia ſana, vt nomẽ tuũ ſanctũ laudibus ꝑpetuò celebret. Sic dixit, & app̃hensũ monachũ cõfeſtim erexit, ac in noĩe Ieſu Chriſti, (ait) q̃ dæmoni ſurdo ac muto, vt ꝓprio figmẽto egrederetur, imperauit, ꝑfectè & loquere & audi, Deumq́; cõditorẽ tuũ lauda. Necdùm loq̃ deſiuerat, cũ quod petebat effectũ eſt. nã cui anteà lingua vincta, & auditus vitiatus fuerat, clamare cœpit, Magna ſunt Chriſte opa tua, q̃ per hũc virũ iuſtũ edidiſti. Deindè addidit vir ſanctus, Quantũ intereſt tẽporis, ex quo vox tibi eſt impedita? Ille nunq̃ ſe vel vocẽ hoĩs audîſſe dixit, vel quẽlibet paululũ affari potuiſſe. Tũ monaſterij præſes octo annos illũ agere, cũ tõſus eſt: cęterũ viginti annos in monaſterio cõmoratum dixit. In hoc ingens præſentes omnes timor inceſſit, Deusque ab omnibus magnificè celebrabatur. Curat præcib⁹ monachũ ſurdum & mutum. Mar 9.

Egrediẽti ciuitate, magna quędã multitudo, nõ gregariorũ q̃dem, ſed illorũ q̃ honoribus ac dignitate cęteris anteſtabãt, occurrit. Eorum enĩ aĩos in ſublime euexerat, cõmouerat, inq́; Gregorij amorẽ vehemẽter inflãmârat ſurdus ille, idemq́; mutus: q̃ anteuertens, apud oẽs, quos habebat obuios, ſemp̃ clamabat, ſeq́; pręconẽ patrati miraculi p̃ſtabat illuſtrem. Cũ igitur Gregorij mater, mulier ſancta, alijs filio obuiã ꝓdeuntibus, ipſa cũ reliq̃s ſenioribus fœminis intra portã ciuitatis ſubſtitiſſet (nec enĩ q̃ filio olìm cõtigerãt, aliquatenùs illã latebãt: ſiquidẽ Chariton vir eius nõ vſq; adeò ſegnis fuit, quin vxorẽ quanq̃ lõgè poſitã, tã ingẽtis lętitię participẽ faceret) ꝓindè repẽtino hoc & admirabili nũcio ſuſpẽſis adhuc & erectis animis erat, neq; dictis acq̃eſcere poterat. At vbì filiũ venientẽ eminùs cõſpicata eſt, faciẽ agnouit. patri enĩ puer adhuc exiſtẽs p̃ oĩa (vt nõ ità pridẽ ꝑſpicuũ factũ eſt) ſimilis erat: quin & vir fact⁹, veſtigia ſimilitudinis cõſeruauit. Quãobrẽ cũ filiũ ꝓbè agnoſceret, & anceps nihil ſibi q̃cquã relinqueretur, quo minùs Gregori⁹ ſuijp̃ſi⁹ fili⁹ manifeſtus appareret: tũ in lachrymas & cordis gaudiũ effuſa, ità planè ſecũ ipſa loquebatur: Nõ tu mẽdax, nõ tu (inquã) mẽdax fuiſti, q̃ iampridẽ hęc mihi dixeras, me hac etiã p̃ſenti vita filiũ meũ cũ gloria viſurã: q̃bus verbis Marcũ latẽter deſignabat. Porrò filius ſecũdũ carnẽ, q̃ tũ eidẽ iuxta ſpiritũ pater erat, vbì cominùs apꝓpinquauit, matremq́; ſe agnoſcentẽ agnouit, eã ſuauiſſimè ambiẽs, tãtumq́; cõplexat⁹, (nã quò minùs in his diutiùs immorarẽtur, tẽpore excludebãtur) vnà cũ multitudine tẽplum ingreditur: vbì ꝑactis diuinis myſterijs, Epiſcopus q̃ hunc in ſedẽ locatum venerat, ac alij prætereà viri digni columbã, illi q̃ olìm cælitùs aduolârat, perſimilem, rurſùs è cælo deuolantem, Gregorium adumbrare conſpiciunt. Mater eius eũ agnoſcit. Rurſùs è cælo colũba ad illũ aduolat.

Hęc vbì tũ ab ijs, q̃ viderũt, tũ q̃ videntes audiêrunt, indicata ſunt, ciuitas nõ diutiùs cunctata eſt: ſed qualis eſſet ille, ꝓbè ꝑſpiciens, quos à dæmone ꝑcitos, languidos, vel diuturno morbo detẽtos habuit, ad illũ cõfeſtìm oẽs adduxit: quos Gregorius magnus ſola precatione ac cõtactu manuũ incunctãter ſanabat. Atq; corpora q̃dem ità curabat: aĩas verò per hæc affatìm ſanabat, nimirũ dũ doceret illos atq; oſtenderet, pleraq; ex his animi culpa oriri: quo in melius cõſtituto, corpora quoq; celeriùs curationẽ ſuſcipiunt. Inprimìs verò exemplar ſeſe illis vitę rectè cõſtituendę pulcherrimũ ipſe p̃ſtabat, ſic viuẽs, vt oratio ſupiùs indicauit, ſeipsũ tãtum ſupeminens, tãtumq́; vtriuſq; vitę mediũ agens, quãtũ ſibi p̃ dignitatis excellentiã licebat. Poſt hęc etiã viros illis tũ ſacerdotes, tũ diaconos, à q̃bus diuina & q̃ vltra nos ſunt, ꝑagerentur cõſtituit, quos illi intuentes imitantesq́;, in viros virtute clariſſimos euaderẽt. Inter hos ſacros viros cõplures viri p̃ſtantes fuerũt, in q̃bus Eraſmus, Platonicus, ac Philadelphus p̃cipuè illuſtres nituẽre, q̃ cũ illo plurimũ verſantes, ac ei⁹ vitã, quoad eius fieri poterat, effingentes ac exprimẽtes, inſignes vt q̃ maximè apud omnem rempublicam facti ſunt. Hęc ſanè quemadmodùm expoſuimus, ità ſe habebant. Permultos ægros ſanat.

Nõnullis pòſt diebus cũ D. Gregorius ciuitatem obiret, quò miſeratione paterna ęgrotos inuiſeret, alia q̃dem cũ numero, tũ magnitudine maiora, q̃ vt oratio cõplectatur, edita ſunt. Sed vnum, quod auribus veſtris eſt gratum futurũ, largiemur. Sabinus q̃dam preſbyter, filiolã pulchrã illã quidẽ, ac valdè gratioſam habuit, cęterùm morbo diuturno iam op-

Si is presbyter Latinus fuit, ex vxore, poſt ſacerdotiũ in ſororẽ mutata, ante ſacerdotiũ filiã ſuſcepit.

preſſam, quæ nouẽ annis mouere ſe nunq̃ omninò potuerat. Is cùm beatum virũ eà tranſeuntem audiſſet, illam vnà cum vxore vtì inanimatum quoddam põdus ante veſtibulũ expoſuit. (illac enim vir magnus iter facturus erat) Quo illuc appetente, puellę mater (vt mos eſt matribus) filiæ pulchritudine ac ętate florentis caſum miſerata, tum vehementer flere ac currere, ſeſeq; huiuſce patris ad pedes proijcere. Ille qd opùs haberet pcõtatus, cauſam didicit, eiusq; ac Sabini calamitatem miſeratus, poſitis genibus orauit, dicens: Domine Ieſu Chriſte Deus noſter, nè(quæſo) auertas oculos à precibus ſerui tui, meq; hodiè humilẽ exaudi, atque hanc puellam gratia ac potentia tui ſancti ſpiritûs erigens inuiſe. His dictis, ſurrexit, ac ſigno Crucis puellam obſignãs: In nomine Ieſu Chriſti (ait) exurge, & ſta ſuper pedes tuos. Hęc illę dixit, & puella protinùs ſurrexit, atq; ſingulares immortali Deo vniuerſi gratias egerunt: aderat enim cuncta ciuitatis multitudo, quę virum ſanctũ ob ea, quę ab ipſo fiebãt, admiratione (vt par erat) perculſa, ſequebatur. Cumq; vniuerſam ciuitatem pertranſiſſet, omnibusq;, quæ illis vſui eſſent, proſpexiſſet, ad eccleſiam cum eccleſiaſtico cœtu reuertitur: diuinisq; peractis ſacrificijs, Eccleſiaſtico cœtui, viduis ac pupillis omnibus menſam appoſuit: quibus ipſe, vili accinctus panno, vnà cum tribus diaconis, de quibus mẽtionem fecimus, Eraſmo, Philadelpho & Platonico, miniſtrabat. Neque verò illius mater ab eiuſmodi miniſterio aberat: quin ipſa vnà cum ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarum lauando, ac omne pietatis obſequium prędando, miniſtrabant. In hoc autem Gregorius incumbebat, vt ſacris initiatos tum ad virtutem, tum ad eloquia diuina meditanda, informaret, eorumque ſenſus, quàm commodiſſimè poſſet, explicaret.

Puellã miſerrimã ſanitati reſtituit.

Obſerua humilitatem.

Sed quandò fieri non poteſt, quenquã tam ſedulò virtutẽ conſectari, vt hoſtis dæmonis declinet inuidiam, inſtat nunc, vt, quæ illũ tentationes inuaſerint, perſequamur. Sabinus ac Creſcentinus, quos ſuperiùs à multitudine Epiſcopos deſignatos fuiſſe demonſtrauimus, ambo inito fœdere, conſpirant, (diù enim mutuas ſimultates geſſerant) Quouſq; nos (dicẽtes) huic impoſtori atq; venefico ſubijciemur, qui ignaris ac ſimplicioribus hominibus admirationem præſtigijs ac impoſturis excitat? An ignoramus quemadmodùm hinc effugerit, & cum quodam mago manſerit, à quo nefariam hanc & maleficã artẽ hauſit, qua hominibus inſtàr Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, vt neq; omninò comedat, neq; bibat, quod dæmones ſubindè faciunt? Hęc inter ſe commentati, ſecum etiam clericos quoſdam aſſciſcunt, & non exiguam populi partem conuellunt, fidẽ inter ſe & iuſiurandum dant, captioſum figmentum, arte, quę ad hoc illos impellebat, inſidioſa dignum comminiſcuntur. Nam mulierem quandam impudicam, alioquì pulchritudine inſignem, Eudociam nomine, conueniunt: quam pecunia corruptam inducunt contra Epiſcopum (pròh pudor) palàm ſeſe cum illo concubuiſſe teſtimonium dicere: quicum perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia inſtituerunt, quatenùs in Epiſcopum illam inſinuarent. Quarè tẽpus obſeruant, quo vir magnus medijs noctibus vnà cũ diaconis illis tribus ſibi familiariſſimis, in tẽplum ad conſuetas preces deſcẽdere ſolebat. Inſidiatores interìm pecunia cũ ianitoribus paciſcũtur, vt puellã in lectũ viri magni ſubmittere liceat, & ipſi in angulo conſidunt. Ille ſolutis precibus, cubiculũ petit, librumq; manu pręhendens, vitã Iohãnis Chryſoſtomi, vt clari literis, ità morib⁹ & ingenio maximi, attẽtiſſimè pcurrit.

Patitur malignos obtrectatores. Act. 8.

Vide maliciam maligni dęmonis.

Medijs noctibus vacat precibus vir ſanctus.

Porrò puella arctiſſimo paulò antè ſomno detenta, neque ipſa virum magnum aſſcendentem ſenſit, neque rurſùs ipſe puellam vidit. Vndè (obſecro) iſthæc innocens & immaculata anima ſuſpicari habuit, puellam prout poterat occultari, & lubentem illic latenter coniectam ſe voluiſſe? Ille igitur poſt lectionem ad matutinas laudes ire contendit: quibus expletis, vnà cum omni ſacro ordine, ac alijs ex populo comitantibus reuertitur. Tum hortari illos, ac ſalutaria monere cœpit, illudque laborabat, vt, quod ſingulis ferè diebus agere conſueuerat, eorum animos diuinarum literarum lectione reficeret. Tum Creſcentiniani inſtàr ferarum agreſtium irruentes, puellam arripiunt, eamque coram populo ſtatuunt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia implent: Improbe, ſceleſte ac execrabilis, qui verè nefarij erãt, cõtra virũ omninò ſanctũ vociferantes, nihil minùs ſeſe multitudini oſtentabant. Cęteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellebantur. Nã mulierẽ illã vitioſam intra cubiculũ pręſentẽ cernebant: vitã verò ac mores viri præclari, huiuſmodi ſuſpicionibus maximè aduerſari ac repugnare nouerãt. At verò ſycophantę, iniectis in virũ ſanctum manibus, (ô inſaniam deteſtabilẽ) per oĩa loca trahebãt. Hic multitudo amaris cum lachrymis pariter lugebat, pindè ac ſi quiſq; illorũ, idẽ, qui hæc pateretur, exiſteret. Ità hęc oẽs, extra paucos lõgè flagitioſiſſimos, ijsq; exceptis, q impuri atq; pfani cõiurationi cõſenſerant, de illo grauiter pferebant. Iſti enim meliora ſecuti, figmentũ, vt ſeſe habebat, ſuſpicati, tẽpus ab ea, quo eſſet in domũ introducta, ſciſcitabãtur. Illa (vt edocta fuerat) à veſpertinis laudib⁹ ſub primã ferè noctis vigiliã, dixit. Ad hęc cùm Philadelphus Diaconus

Vide laudes matutinas.

Vir ſanctus eccè quid patitur.

pro-

propheticum illud reſpódiſſet, Obmuteſcant labia mendacia, quæ veteratoriè in iuſtum loquuntur, Creſcentinus improbus illum inuadens percuſsit. Tum multitudine contra illum confertim inſurgẽte, parũ abfuit, quin crudeliſsimè necaretur, niſi vir magnus conuerſus eos adhortatione compeſcuiſſet. Se verò tortoribus promptè trahendum exhibuit. At hæc præcipua cauſa fuit, vt dum ſe ipſe vti reum criminatoribus offert, magnam populo ſuſpicionis occaſionem dederit, nè crimen in ſe recipere videretur, illaq; omninò vera eſſent, quæ contra ſe accuſatores intenderant, & propterea conſcientia illum interior euinceret, vt non ſolùm pro ſe aliquid agere, ſed ne loqui quidem contrà quicquam auderet. His ſanè cogitationibus illorum animi torquebantur.

Psal. 30.

Intereà verò improbi homines ſeditione præualentes, virum ſanctũ domo exturbãt, eumq; in cuſtodiã tradũt, lignoq; pedibus illius iniecto cõmuniunt. Erat aũt illa cuſtodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Christo mortẽ oppetijt, detentus fuerat. Cùm igitur fama apud omnes crebeſceret, frequens quædam multitudo pro foribus carceris hærebat: quorum alij manibus, alij pedibus portas perfringebant, nonnulli ferreis vectibus demoliri ac euertere illas aggrediebãtur. Non deerant etiam, qui ſeditione in populo facta, Sabinum ac Creſcentinum interficere cogitabant. Verùm cùm Christi diſcipulus ac imitator hæc illos meditari ſenſiſſet, ex carcere ipſos hortabatur. Nequaquàm vos, filij (aiebat) tale quicquam in illos deliberaueritis: Auerſetur hoc Deus, vt veſtrûm aliquis manus & animam propter me tam fœdè conſpurcet: Non eouſquè, filij, quiſquam infelicitatis deueniat. Præſtat enim me magis eſſe perdendum: ideò permittendi ſunt, vt in hominem miſerum ſæuire poſsint. Ab infringendis verò foribus ac omni tumultu abſtinẽtes orate, vltioneq; à Domino expectate. Quòd ſi quis vobis negocium faceſſerit, illic etiam ſuſtinete, mihiq; hanc iniuriam vigiles mei condonate. non enim contra me ferę iſtæ deterius quicquam ſtatuent. His verbis ſatis liquebat, illum mortem non vereri: ſed hoc ſtudere, vt dum circa carcerem intenti occupantur, à priori illos indignatione retraheret: ſimulq; ingẽtis ac magnifici miraculi, quod ſtatim ſubſecutum eſt, ſpectatores conſtitueret. Cùm enim multitudo iuxta viri ſancti ſermonem foris prçſtolaretur, ille intùs poſitus genibus orabat, & pro omnibus Deo gratias agebat. Porrò intempeſta nocte lucem clariſsimam, quæ totum carcerem circunfulſit, ad ipſum conſolandũ Deus cælitùs immiſit, eidemq; Angelus aſsiſtens, catenas, quibus vinctus erat, perfregit: cumq; verbis confirmâſſet, illum, quô maiorem beneuolentiam indicaret, complexus eſt. Ille quidem hominum obtutus oculorum effugerat, cæterùm ianuæ carceris ſua ſponte apertæ ſunt. Qua re animaduerſa, tam ingens populum admiratio ſubijt, vt lachrymæ præ gaudio ac admirando facto poſteriùs elicitæ, ſuperioris lachrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac lætitia pleni, ad pedes magni viri procumbunt, dicentes: Nunc Deum tecum eſſe cognouimus: ſimulque paratiores ad rectè facta conſtituti, omnia pro ipſo & pati & facere hilariter decreuerunt.

Traditur in cuſtodiam vir ſanctus.

Eius patientia.

Cęleſti lumine & angelica viſitatione cõfirmatur.

Ac Sabinus Creſcentinusq; ſceleſtiſsimi repentè confoſsi ac iugulati fuiſſent, niſi rurſus vir ille verè diuinus eos mox multùm obſecrâſſet, grauiterq; terruiſſet, cędis incõmoda, & mala, quę indè eminerent, ob oculos ponens. Extremum illud addens, ſi tantum facinus auderent, oportere vt ſeſe primùm interficerent, ac ſic poſtremò illos inuaderent. Vix his verbis eorum impetum ſedauit. Sabinum autem ac Creſcentinum accerſens, vt ea quæ geſta eſſent cernere ipſis liceret, Cur me obſecro (inquit) hîc incluſum detinetis, cùm in me necis habeatis poteſtatem, vel publico damnatum iudicio, quoquouerſùm in exilium mittere liceat? Illi cùm hæc omnia audirent, & factorum teſtes ipſi ſibi eſſent locupletes, conſcientia alioquì ſua transfixi, nihil minùs de pertinacia & duritie remiſerunt, tantamq; verborum manſuetudinem, quòd poſt tot tantaq; ſigna, erga illum admirabiliter edita, ſe proprij corporis dominos faceret, non magis, quàm qui minimè, reueriti ſunt: quin prçfractè valdè ac arrogãter illi dicebãt, epiſtolas ſe de illo Exarcho principi dediſſe: ſed venturũ illum, accurateq; de illius criminę quæſtionẽ habiturũ. Idq; ità factũ eſt. Nam cùm exarchus aduenìſſet, ac in media ciuitate pro tribunali agẽs ius diceret, Sabinus vnà cũ adultera illi ſe ſiſtunt. Sanctus quoq; cuſtodibus ac apparitoribus, pleraq, item populi multitudine comitatus deducitur. Hi corã Exarcho vocẽ tollentes, cùm alia Gregorij admiranda facta perſequebantur, tum, quẽadmodùm Sabini ipſius filiam tot annis iacentẽ redditã ſanitati patri reſtituerit, dixerũt, & quẽ Iudam alterũ appellabant, hũc benefactorẽ ſuũ non ſecùs, vt ille fecit, maleficijs cõpenſare. Illud præterea addebãt, quod de cuſtodia nupèr acciderat: quod cùm tam magnũ prçſertim eſſet, ne illi quidẽ neceſsitatẽ ſui excuſandi tribui oportere: alioquì ſi ſine cõcilio iudicarẽtur, fore omniũ iniquiſsimũ aſſerebãt. Hæc multitudine conclamante, Exarchus palàm perterritus eſt. Quocircà de ſede ſurrexit, dixitq; ad Põtificem Max. quô de hac tota cauſa cognoſceret, referre oportere. Vt tamen, cùm illuc acceſſerit, aliquid relatu dignũ habeat, Sabinũ ac Creſcentinũ adeſſe iubet, puellãq; corã ipſis percõtatur, an ea, quę illi de eiuſmodi homine nũciârãt, vera omninò eſſent. Illa vera fatetur. Quo dicto, impuro afflata ſpiritu, humi trahebatur, cõfeſtimq; iuxta viri ſancti ꝓſtrata pedes miſerabilis, dentibus ſtridẽs, atq; ore ſpumas agẽs procũbebat. Tum eos qui aderãt, tãtus repẽtè terror inuaſit, vt nihil prætereà in fidẽ dictorũ ab Exarcho quærendũ eſſe arbitrarẽtur, præſertim qui erãt ſana mente, neq; animo valdè cæcutiebãt. Sabiniani verò improbi ſycophantæ virũ inſignẽ nihil veriti, cauillabãtur, aiebãtq;: Quid alijs teſtibus indigemus, quãdò de volũtate ſua Deus nos tã manifeſtè certiores faciat? Omnia præſtigijs adſcribebãt, & miraculorũ vim diuinã, impoſturã appellabant. At Sabini vxor vnà cũ filia, quæ cæca ſurdaq; paulò antè fuerat, ac pleriq; alij ex ijs, qui ſanati fuerãt, ad beati viri pedes ſeſe flẽtes ꝓiecêre, & ne cõtra ſe ob aliorũ cõuicia ac petulantiam, impiorùmque maledicentiam acceptarum iniuriarum indignationem exereret, obſecrabant. Porrò eadem Sabini vxor, iuſta de cauſa indignata, virũ ſuum toruè adſpicere, ac acriter increpare cœpit, & dicere: Hinc faceſſe ſceleſte, mihi & tibijpſi pariter inſidiator. Hæccinè homini benefico, deq;

Siſtit corã Exarcho.

Exarchus cũ remittit ad ſummũ Pontificẽ.

Cæleſtis vltio in fœminã mẽdacẽ.

nobis optimè merito, q̃ ſolo sermone filiolã noſtrã ſanitati reſtituit, beneficia repẽdis? Neq; te, infelix, talia contuẽtẽ nunc vlla cogitationũ iſtiuſmodi ſubit pœnitẽtia? Hęc cùm mulier pſequeretur, Sabinus colorẽ mutauit, ſeq; in terrã abiecit, vocis omninò expers factus: vſq; eò diuina ſeſe vindicta extulit. Ex quo verò Exarchus nihil vltrà cõtra ſe ſtatuẽdũ habuit, rursùs vir beatus in cuſtodiã cõiectus eſt, donèc vniuerſa hęc Põtifici Max. pſpecta fierent. Cęterũ ille pibat, & vniuerſus populus ſubſequebatur, hũc qdem max. laudibus, quadruplatores verò illos innumeris contumelijs pſecutus. Iã verò veſper aduenerat. Proindè cùm iã eſſet decretũ, virum ſanctũ ad Pontificẽ mittere, viſum eſt Exarcho intempeſta nocte, vniuerſo populo dormiẽte, p portã, qua tẽditur ad mare, hũc clàm è ciuitate deducere. animaduerterat enim multitudinẽ id, ſi reſciuiſſet, nõ permiſſurã: quod ſanè ex ſentẽtia cecidit. Nã occultè ciuitate egreſſus eſt. At parẽtes eius (neq; enim quod fiebat ignorabant) filiũ flentes ac lamentãtes ſequebãtur: & licèt ex ijs, q̃ prçceſſerãt, qs horũ futurus finis eſſet, vtì eiuſdẽ familiares, pbè cõijcerent, nihilo minùs, vt parẽtes, rerũ incertitudine corde nutabant. Verùm diuinus vir flere illos phibebat, tutoq; ac lęto aĩo eſſe hortabatur. Vbi verò litus ppiùs cõtigit, eos vt p ſe orarent, precatus, alacriter nauẽ cõſcendit. Porrò Platonicũ ſecum habuit, pterea neminẽ: qui & ipſe, q̃ ad nauigationẽ neceſſaria erãt, eidẽ inſtruxerat. Cùm verò iã ſe nauigationi eſſet cõmiſſurus, multũ de Eccleſia, deq; grege illos implorata fide obteſtatus eſt: nẽpè p omnibus, in qbus cõtra ipſam ſęuire ac graſſari pexerint, Deo rationẽ eſſe reddituros. Hi ne ſic qdem à nequitia tẽperãrunt ſua: ſiquidẽ nec Exarchus ipſe in eius cauſa à nequiſs. illis hominibus quicq̃ ferè diſtabat, cùm alioquì à delatoribus tum iudex eſſet delectus. Nullũ tibi poſt hæc (dixit) Gregori liceat de Eccleſia ſermonẽ habere: virũ enim eiuſmodi in tuî locũ ſurrogauimus, in quẽ ne aduerſarij qdem aliquid habẽt culpare. Hęc aũt de Eleuſio quodã hæretico dicebat, q in Oriente ſępenumerò cũ Gregorio de admirãdis dogmatibus, deq; munere, quod Chriſtus, Dei patris in terris legatum agẽs, obiẽrat, acerrimè diſputârat, cùm nihiloſeciùs planè repreſſus ab eo ac victus fuiſſet. Hic iã pridèm eidẽ admirabilis habebatur, iſq; tũ apud ciuẽ quendã latitabat, q delatoribus cõiũctus, hãc cõtumelię potionẽ Gregorio callidè cõmiſcuerat, illiſq; omnẽ actûs ſcenã, hoc eſt, flagitij materiã atq; ſubiectũ miniſtrârat, cui tũ illi Epiſcopatũ cõcrediderãt. His dictis, nauigationẽ ille ſubijt. Agrigẽtini verò viri prĩcipes vnà cũ reliqua multitudine, cùm cuſtodiã ſummo manè facto agmine petijſſent, neq; Gregoriũ reperiſſent, turbare oĩa, cõmiſcere, ac lamẽtari cœperũt. Exiſtimãtes aũt illũ clàm de medio ſublatũ, tumultum ac ſeditionẽ cõtra Exarchũ, eiuſq; aſſeſſorẽ moleſtiſſimã excitãrũt. Ac primùm qdem Sabini ac Creſcẽtini ſycophantatũ domos incẽdunt: deindè illoſipſos interficere adoriuntur: ſed ij ad eccleſiã fuga ſeſe recipiẽtes, piculum declinârunt. Verùm Chariton turbæ illos inſequẽtis veſtigijs inſiſtẽs, effecit, nè intra tẽplum iugularentur, vix illos magno cum clamore ab eiuſmodi petitiõe ac inſultu cõprimens. Itaq; ſeditionẽ eiuſmodi finis excepit. Cùm verò vir ſanctus Romã peruenisset, Põtifex Max. acceptis ab Exarcho literis, ijſq; q̃ ab ipſo ſcribebãtur cognitis, admiratione ac ira plenus, nõ eſt paſſus virũ ſanctũ ſuĩ ipſius adire pſentiam: qn etiã indicta cauſa tractũ illum atq; contumelioſè illuſum, manibus pterea pedibuſq; catena vinctũ, in carcerẽ conijciendum imperauit. Cæterùm ille ludibrio tã turpiter habitus, in carceremq; ac vinculis mãcipatus, nihilominùs omnibus in rebus ſuî ſimilis eſſe prexit, atq; cõtumelia in magnã agẽdarum Deo gratiarum occaſionẽ vſus eſt. Vt verò cõſolationis, tot circunſeptus moleſtijs, magìs expers eſſet, ne Platonicũ quidẽ diaconum in cuſtodia cum ipſo eſſe pmiſerunt: ſed alibi quodã in loco captiuum illum detinent. Intereà dũ vir beatus vincula pateretur, precibuſq;, vt illi moris erat, medijs noctibus inuigilãs, excubaret, lux eum ingẽs circunfulſit: & eccè tibi viri duo, forma cultuq; corporis Apoſtolos referẽtes, aſſiſtũt, eũq; his verbis affantur: Salue Chriſti famule, nobiſq; dilecte Gregori: Dominus idcircò nos miſit, vt te vinculis, qbus iniuſtè illigatus es, ſolueremus. ac nos qdem ob conſtantiã ac patientiã tuã huc, te vt lętum redderemus, acceſſimus. Oportet enim & hãc vrbẽ multis abs te ſignis editis frui. Hęc ſimul àc locuti ſunt, vincula tetigerũt, q̃ ab eius manibus pedibuſq; repẽtè ceciderunt: mox Gregoriũ aſſurgentẽ, trementemq;, necnõ gratias agentẽ cõplexi, abeũtes ex oculis eius elapſi ſunt. Deindè ad Platonicũ accedentes, ac ipſum ſoluentes, eò vbi Gregorius erat, deduxẽrunt, ibiq; illum reliquẽre: qui nõ aliter, àc ſi hæc ipſa p quietẽ vidiſſet, poſtq̃ ad ſe redijt, Gregoriũ intuitus, admiratione ac gaudio affectus eſt, moxq; in agendis Deo gratijs totus eſt conuerſus. Pręterea hac ipſa hora aliud cõtigit. Nã cuſtos carceris filiũ iãdiũ impuro afflatũ ſpiritu habuit, quẽ colũnę illigatũ, ppè à ſuis ędibus obſeruabat. Tũ verò dęmõ, quo erat corrept᷒, fractis vinculis puerũ im-

Itèm in Sabinum calumniatorẽ.

Romã proficiſcit, illic cauſam dicturus apud Pontificẽ.

Eleuſius hæreticus ei ſubſtituiĩ ab æmulis.

Nocte orãs, multa luce cingitur, & viſione cęleſti confirmatur.

impotenter impellens, viri ſancti pedibus illiſit, atq; illũ à precibus exturbauit, clamâſq; ac ſe volutans, ex ore ſpumã agebat. Ille verò ne ſic ꝗdem ab orãdo ceſſans, quin potiùs oculos ac mentẽ in cęlũ tollens, eius q ſpirituum legionem profligare potuit, auxilium implorabat. Deindè manu ſuper ęgrè affectum impoſita, vtì nequam ſeruum dominus dæmonem profugere coëgit. Atq; hunc quidem in hunc modum à dæmone liberauit. Marc. 5. Pellit dæmonem ab homine.

At verò cuſtos carceris cùm ſomno ſolutus ſurrexiſſet, neq; filiũ colũnæ illigatũ vidiſſet, exiſtimãs hunc à ſæuiſſimo ſpiritu lapidibus alliſum, aut aquis ꝑfocatum eſſe, flere amariſſimè cœpit, faciẽq; percutiẽs, illum vtì mortuũ lamẽtabatur: carcerẽ aũt accuratiùs ꝑluſtrans, ac eius patére ianuas, lucẽ ꝑtereà ipſam cernẽs, capillos tum lacerare, eóq; capite cõuellere, faciẽ itèm plãgere, putãs virũ ſanctũ ꝓfugiſſe. Poſteà verò ꝙ introſpexit, ac illũ inibì vnà cũ Platonico canentẽ conſiſtere non ſolùm, ſed etiã filiũ eius decoro ac prudẽti adſpectu ꝓpe illum poſitũ vidit, eius animũ ſtupor inuaſit, ac verũ cõiectans, virũ iſtum admirãda hæc edidiſſe, accurrẽs, eius pedibus prouolutus, eidẽ tanꝗ de ſe optimè merito partìm gratias agebat, partìm veniã ꝓ ijs, quę geſſerat, impoſitis illi vinculis poſtulabat. Exindè multo cum timore ſancto viro miniſtrabat, eiq; omne obſequij officiũ ꝑſtare ſedulò nitebatur. Increbreſcẽte igitur fama, & vbiq; vagãte, mulier quædã, claris orta natalibus, filiolã humì ꝓſtratam habẽs, hãc ſecum arripiens, virũ ſanctum in cuſtodia petit, illiusq; cõplexa pedes, Miſerere, inqt, filiæ meæ, quẽadmodùm & Chriſtus, cuius es imitator, mulierẽ contractã ac inclinatam olìm erexit. Ille hoc ſolius Luc. 13. eſſe Dei reſpõdit. Verũenimuerò (inqt) cùm te vberẽ ac locupletẽ fidẽ habere videam, (omnia ſiqdem fidelis ꝑſtare poteſt) aptus (nec id ſanè immeritò) fidei tuæ finis ſubſequetur. Cùmità locutus eſſet, puellę manũ oraturus imponẽs, confeſtìm eã ſanitate donauit. eã mater ſanitati redditam hilariter accipiẽs, gaudio ꝑfuſa, immortales Deo gratias agebat, rectáq; cum ipſa domum ꝑrexit. Pleraq; id genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edidit. Sanat contractam. Hic cùm omnẽ eius ætatẽ ibidèm cõſtantiſſimè victurus eſſet, Põtifex Max. ꝗ in illũ iactatę fuerãt, cõtumelias reminiſcẽs, Marcũ, quẽ aliâs ſępè mẽorauimus, accerſiuit. Qui cùm ꝑſtò affuiſſet, nõ ſine indignatione omnia cõtra Gregoriũ acta narrauit, quẽadmodùm in adulterio depręhẽſus, vinctus ad ſe ꝑductus, inq; carcerẽ à ſe detruſus fuiſſet, vbì hactenùs cuſtodijs ſeptus, patienter ꝑdurat. Tũ Marcus ingemuit vehęmenter. Nouerat enim, quęcũq; in illũ dicerẽtur: ꝑſpectos ac exploratos illos habebat, q hæc cõtra Gregoriũ confinxerãt, ſimulq; ab his ꝑſuaſos deplorabat, neq; quicquã aliud aiebat, ꝙ, O vtinã Domine partẽ & mihi liceat vnà cũ ipſo adire calamitatũ, quandò ad cõmunis iudicis ſubſellia ſtaturi ſumus. Hũc ſermonem cùm Põtifex audîſſet, vtì eiuſmodi verbis grauiter offenſus, epiſtolã in Gregoriũ ſcriptã eidẽ oſtẽdit, vt nõ temerè ſe aut incõſultò ꝑſuaſum excuſaret: ſed ijs literis tanꝗ teſtimonio benè locupletẽ rẽ tam nefariã iniudicatã noluiſſe. Perlecta aũt epiſtola Marcus, ac velut ea, ꝙ ſcripta erãt, irridẽs, rebus ipſis (inqt) ô Domine, iſthęc cõuicia ſunt expẽdenda, diligẽterq; quiſnam iuſtitiã ſequatur, diſquirendũ. Tum tibi liquidò patebit, qualis vir ſit iſte, an ſcortum aut aliud quid, nè plura dicã, depereat: agnoſces & ipſe ꝓtinùs, ſi volueris, & iam cognouiſti. Marcus S. monachus ſtat à beato viro. Eius orationẽ Põtifex interpellat, ſe, ꝙ ille dicturus eſſet, ſcire, nẽpe magnã erga illũ Dei beneficentiã extitiſſe, ſed illo fœdè labente, peſsùm quoq; ipſam abijſſe. Et hæc ille qdẽ vt humanus, cùm rẽ vt erat, non ꝑſpiceret, neq; cor (vt ſermo diuinus habet) intueretur.

Deindè cùm, quidnã de Gregorio eſſet ſtatuẽdum, Marcum in cõſilium adhibuiſſet, ille cõſilium dedit, nõ abſq; magno ſacerdote, excelſæ, inquã, ciuitatis, eiuſq; rege iudicãdum eſſe. Propterea illũ dare operã oportere, vt delatores ipſos cũ mandatis remitteret, ſimulq; mulierẽ, cuius ſtupri inſimulabatur, ac eum, quẽ in eius locum ſacerdotẽ ſubſtituerãt; necnõ mãdatores oẽs Byzantiũ deducendos curaret, eaq; quẽadmodùm ſeſe habebant, ꝙ cõtra quenq; dicenda eſſent, ꝑſcriberet. Hęc cùm Põtifex Max. vtilia iuxtà ac cõſentanea omnia cenſuiſſet, hinc mittit, tum q delatores è Sicilia ꝓfectos, ad ꝗſtionem ac iudicium abduceret: tum q literas Patriarchæ ipſiq; regi Conſtantinopolis afferent. Hi aũt duo erãt Epiſcopi, q anteà Synodo etiã interfuerãt. Porrò rex, itemq; Patriarcha, acceptis ac perlectis eiuſmodi literis, falſum & omninò incredibile crimen, cuius Gregorius inſimulatus fuerat, iudicauerunt. Quocircà rex quendã ab regio armamẽtario ꝑ ſanè familiarẽ, Marcianum nomine, vnà cum Epiſcopis Romã remiſit. Patriarcha itidèm Ancyræ, Cyzici ac Corinthi ꝑſules, quibus acceſſit Cõſtantinus, quem pleriq; à libellis appellabant, cuius mentio ſuperiùs eſt facta, ſimul deſtinauit: mandantes, vt hi ad latam vſque ſententiam, quęſtionemq; perſolutam, Gregorium ſecum haberent. Epiſcopus Cõſtantin. & Imperator fauẽt viro ſancto tãquàm falsò delato.

Ij cùm

Ij cùm Romã adijſſent, contigit Marcianũ grauiſſimo morbo afflictari, ità vt ſpem de illius vita medici omnẽ deſtituerent: cuius rei cauſa ingens Epiſcopos dolor inuaſerat. Mox cùm omnem curam fata vincerent, extremumque ſpiritum anhelaret, ac ſole ad occaſum vergente, ipſe lucem hanc relicturus videretur, ea mulier, cuius filiam morbo correptam Gregorij precibus curationem nupèr accepiſſe diximus, illàc vbi Marcianus in lecto decumbebat, prçteriens, ſeruorum plangentium ac lamentantium flebilem ac luctuoſam vocem audiuit: cuius cauſam percontata, gratiam nõ celauit, ſed palàm beneficentiam euulgat, & quæ ipſa admirabilia in filia ſit aſſequuta, illis annunciat, ſeruatorisq; præco, & rei geſtæ teſtis claſſicus conſtituitur. Eià agitè (inquit) filij, fletu repreſſo, mihi obtemperate, ipſumque ab ipſo lecto tollentes, alacriter me ſequimini. virum enim mihi ab experientia benè cognitum vobis oſtendam, qui vos à luctu facilè vindicabit, & dominum veſtrum multa cum celeritate ſanitati reſtituet. Eius ſermoni ſerui párent, dominumq; repentè tollentes, iuxta cuſtodiam, vbì Gregorius erat, deponunt. Quem ille ardentiſſima febri commotum & inflammatum adſpiciens, miſeratus eſt hominem, lectumque lachrymis irrigabat. Cçterùm ſemèl illum atque iterùm vocans, (cum nanque vox atque ſenſus defecerat, nec quicquam loqui poterat) manum quidem illi vir diuinus adiecit, mente verò totus in cælum erectus, faciemq; ſuam & çgrotum lachrymis perfundens, Deum obſecrabat. Atquì preces ſomnũ peperêre, ſomnus ægroto ſalutem attulit. Cùm enim quinque ſupra viginti dies inſomnis duxiſſet, artiſſimus tum illi ſomnus obrepſit. Serui verò, qui medijs eidem noctibus aſſiſtebant, febrim receſſiſſe, & çgrotum conualuiſſe repererunt. Hos vir ſanctus monuit, de recepta ſanitate gratias Deo habendas eſſe: ipſe interìm precibus ac vigilijs vacabat. Marcianum iucundus denuò ſomnus complexus eſt. Circa verò matutinas laudes, orante viro ſancto, Marcianus lecto proſilijt, & qui ſe ſanârat, ex ſe perſpiciens atque cognoſcens, eius ad pedes prouolutus, illos amplexabatur, verbiſque quibus poterat gratioſis beneficium in ſe ſanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subindè verò ſtans, laudes, quæ reliquç erant, cum illo ſimul proſequebatur. Vbì verò dictio laudum, finem accepit, ſedenteſque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quonam modo vir beatus illic concluſus eſſet, & quomodò ſilens carere ſeſe lumine pateretur, cùm alioquì obſeruantem ſe, ibique inhabitantem grauiſſimè poſſet offendere? Et hæc quidem illi inuicèm loquebantur.

Precibus ſanat hominẽ à medicis planè deſperatum.

Porrò Epiſcopi, qui ab rege cum Marciano miſſi fuerant, vt Gregorij cauſam quæſtioni atq; iudicio ſubderent, domum vbì Marcianus diuerſabatur profecti, cùm illum minimè inueniſſent, ſupremo fato conceſſiſſe, hominemque ſepulcro conditum exiſtimantes: ſciebant enim (vt verbis vtar ſcripturç) ægritudinem eius grauem eſſe: tulerunt grauiter & acerbè, luctuque ac ſqualore obſiti, amici obitum deflebant: ad quam quidem calamitatem non exiguam acceſſionem faciebat, quòd arbitrabantur hoc regem iniquè admodùm eſſe laturum. Cumque ità viri iſti mœrore conficerentur, eccè tibi vnus ex Marciani miniſtris, curſu rectà cuſtodiam petens, dolorem omnem abſterſit, lçtum illis nuncium afferens, dum omnia tum medicum, tum curationis modum ſingillatìm percenſet, addens etiam locum, vbì etiamnùm mutuò loquebantur. His auditis, ad cuſtodiam multa celeritate contendunt. quò cùm perueniſſent, ingreſſi, ambos virum eximium cum Marciano ſedentem offendunt. Ipſum autem agnoſcentes, iuxta pedes illius humì procumbunt, rogantes, vt qui communem cum illo à Chriſto poteſtatem accepiſſent, precationis quoquè efficacia potirentur. Aſſederunt & illi, Gregorium cùm alijs de cauſis admirati, tum quòd tam manſuetum ad calumnias ſe prçſtaret, tum etiam quòd obſcurus ille ac tenebroſus carcer thalamo cuidã pulcherrimo perſimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuiſſet coniectus, vnum atque alterum annum, quatuor prçtereà menſes eſſe intellexerunt, quod illi ægrè admodùm tulerunt, nimiamque Pontificis crudelitatem improbârunt.

Cæterùm cùm ij virum ſanctum carcere emittere molirentur, ipſe prohibuit, idque ſe, nè quam accuſatoribus anſam prçberet, facere dictitabat, néve vituperationis alicuius ipſi ſibi notam inurerent. Pontificem ſubindè cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi ſeriem ediſſerit, quemadmodùm in morbum, quo propè extinctus eſt, ipſe incurrerat, qualéq; fuerit ab ipſo curationẽ aſſecutus. Hçc illũ audientẽ pœnitẽtia ſecuta eſt, & quæ in virũ ſanctũ temerè admiſerat, ſuî acerrimus accuſator factus, reprehen-

Non vult educi è carcere.

prehendebat,faciemq; ſimul cum conſilio mutauit. Vidiſſes illum animo vehementer eſſe commotum,& graues à ſe,tanquàm eius criminis authore, pœnas exigere. Quoniam verò eum accuſatores anteuerterunt, Agrigentini quoquè tum principes ciuitatis,tum plebeij quamplurimi, cuiusq; cuq; ordinis viri frequentes vnà ſimul ſyncera fide obligati aduenerant: audientes vbinàm vir ſanctus vinctus detineretur, ad illum maturant celeriter proficiſci: &,tanq̃ filij chariſſimi eum,qui ſibi pro tempore dilectiſſimus pater extiterat,intuentes,maiori quo poterant honore ac reuerentia proſequebantur. Sed cùm omnes eius circumplecti aut tenere pedes nequirent, longè poſiti ſe inclinabant,& tum verbis,tum lachrymis ſolum illud venerabantur,nimiamq; in illum amoris vehementiam prę ſe ferebant,dicentes: Pater,Pontifex,& ſeruator,nè nos deſeras,neque nobis paucorum prauitas vniuerſæ multitudini fraudi aut vitio detur.Multus nunc tuî cauſa luctus vrbem immutauit: lugent orphani, triſtantur viduæ, pauperes lamentantur: qui corpore ſunt malè conſtituto, quique animum malè affectum habent, alij patrem,alij pręſidem & patronum,nonnulli benefactorem,plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt & repetunt. Et hæc quidem eſt pręſens ciuitatis facies, quę tanquàm ingenti terrę motu concuſſa, vel turribus iure belli deiectis, deſpecta iacet.Hęc,ſi te in vrbis conſpectum dederis,omnia reſtitues.Illi autem,tantùm ſi volueris, illuceſces.Nos ſiquidem omnes tecum viuere,tecum mori parati ſumus. Hęc quidem multitudo,vtì impotenti illius flagrans deſiderio,dicebat.

Argentinorũ mirũ erga eũ ſtudiũ & reuerẽtia

Coacto verò ad ædem diui Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri, aderant propè centum ac quinquaginta Epiſcopi,quorum nonnulli ab Oriente venerant, inter quos Conſtantinus à libellis,magni Archipręſulis vices obibat. Indigenæq; monachi omnes in ordinem redacti, ordo itèm Eccleſiæ vniuerſus, necnon reliqua ferè omnis vrbis multitudo,illuc confluxerat. Omninò aũt Marcus,ac alij prætereà quinq; ſacerdotes,qui Gregorium acceſſant,eumque iudicio concilij ſiſtant,deſtinantur. Qui cùm præſtò affuiſſet, in terram tèr ſe inclinans, reorum more ſubſtitit. Porrò pręſules quicunque paulò clementiores erant,dum quæ agerẽtur,intuebantur,lachrymis oculos perfundebant.Impuri quoquè delatores vnà cum Sabino ac Creſcentino,decem ſupra centum aſſiſtebant,quos Põtifex Max. more ius dicentium interrogauit, nunquidnàm haberent,quod Gregorio poſſent vitio vertere,quodque crimini nomen eſſet. Illi laſciuiam atque libidinem obijcere aſſeuerabant: quorum orationem Pontifex interpellans, Vósne (inquit)ipſi vidiſtis,an mulierem id audiſtis dicentem? Illi verò commenti principium ordientes, Nos quidem(dixerunt) cùm ingrederemur ad ipſum Deum de more circa auroram laudaturi & adoraturi, hancque in eius lecto cubantem inueniſſemus, compręhendimus.Cæterùm ipſa quoquè (vt par erat) quæſita, rem nobis atque adeò Exarcho ipſi, multis præſentibus, perſpicuam fecit. Horũ nos nihil aliud ſcimus, niſi quòd ex quo tempore tam indignum ſcelus admiſit, ſpiritu illa nequam percita, hucuſquè grauiſſimè torquetur.Ità audaces ac proterui, ſubdoliqúe verſuti dæmonis imitatores,quibus artibus ipſi calumniam texentes plurimùm capere ac irretire conſueuerant,ijſdem ipſi mendacium munire ſuum cogitauerant.

Synodus Romana 150. Epiſcoporum.

Vide ſingularem impudentiam.

At præſules illi,præſtantes inuictique veritatis propugnatores, Hæc profectò ſi vera eſſent,aiebant,contrarium magìs ſequi oportebat,ac ſcelus quidem celantem & inficiantem ſæuè à dæmone pro pœna ſupplicioque torqueri,à confitente verò crimenque deprecante,& Deum iram cohibere,& dæmona,etiamsi prior inuaſerat, abigi conſentaneum erat.Sic aptè porrò dum expedire ſeſe volunt,ſua ipſi calumnia lapſi magis induunt. Tum ipſam puellam,quæ adhuc faciem immutata à dæmone vexabatur, in medium ſtatuunt.Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium ſeſe recipiunt, vt illum quæſtionibus obiectis confunderent.At ille multùm ſuſpirãs, Dauidis illa verba reſpondit: Inſurgentes aduersùm me teſtes iniqui,quę ignorabam obiecerunt mihi: mala mihi pro bonis rependebant.Quæ ſimul àc dixiſſet, puella humì trahitur, & à dæmone vt cùm maximè laniata,iuxta viri ſancti pedes proiecta,ex ore ſpumam emittens, volutabatur: Gregorius verò,vt qui benè inimicis precari didicerat, oculos quidem in cælum,mentem verò ad cæli opificem tollens, ac labra cordis ſilentio mouens, DEVM imis ſingultibus obſecrabat,tumque omnes in illũ oculos intẽdebant. Poſt preces autẽ puellæ oculos adijciens,In nomine(inqt)Domini & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti,eius mandatis obtemperans,exi dæmon impuriſſime, vt puella reſipiſcens, verum de me

Pſal. 34.

fatea-

fateatur. Porrò ſpiritus,cùm eam priùs dilaniâſſet, confeſtim egreſſus eſt, ipſaque non ſecùs àc mortua iacebat.

Expellit dęmonē à puella impudentiſsima.

Gregorius igitur ſtatim manu appręhenſam erigit, ac ſtántem, verba quæ Conſtantinus fecerat,interrogauit,quodnam eſſet illi nomen, isque illi cognitus omninò eſſet Agrigentinorum vrbis Epiſcopus. Illa Eudociam appellari ſe, illum verò probè cognitum habere dixit,quandoquidem ſæpenumerò gradientem, ac mēdicos ciuitatis inuiſentem, viduis itèm ac orphanis victui neceſſaria ſuppeditantem viderat: Quandò & ipſa(inquit)infelix vna ex ijs,quibus ab eo benignè fiebat,exiſtebam. Rursùs autem interrogabant,num amatoriè illum agnouiſſet. Hîc illa amarè ac miſerabiliter ingemiſcens,oculos ſuffuſa lachrymis, voce ità vt omnes exaudirent,inclamauit: Iuro tibi per Dominum Deum,me nunquàm homini illi in voluptate fuiſſe. Sed iſti(Sabinū ac Creſcentinum indicans)iſti,inquam,me magna pecunia decipientes,pro teſtimonio in virum ſanctum dicere perſuaſerunt: quibus Dominus ob hæc, quæ circa me iniuſtiſſimè cogitârunt,repēdit,vt animæ quidem interitu, corpore verò inſania exitiabili duos iam annos,menſes ſex implicati tenerentur. Hæc effata,Epiſcopos omnes circunſpiciebat: videns autem Gregorium,ipſumque cognoſcens,feſtinanter ſeſe illius ad pedes proiecit,lugensque vehementer, voces maximè miſerabiles emittebat: deceptionem, calumniamq; in virum ſanctum multùm deflens,veniam ſibi dari flagitabat. Ille luctum eius miſeratus,candemque illi animi affectionem ineſſe cernens, peccata quidem condonare,(inquit)ô mulier,non noſtrum,ſed ſolius eſt Dei. Horum igitur ille,itemq; omnium, tibi veniam dare poteſt. Ego verò,quæ meæ partes ſunt, pro te orabo, & tibi,quæ in mè peccâſti,lubens remittam. Idemque ilicò in preces incubuit, Deusq; illi propitius fuit: mox manu illam appræhendens,erexit.

Incidūt in foueā ſceleſti,quā ſancto foderūt.

Dum hæc aguntur,admiratione omnes ſtupefacti, Gregorio tanquàm ſupra humanam naturam euecto, in poſterum hærebant. Hunc exitum illo die lis & cōtentio nacta eſt: in hisque Concilio dimiſſo,mulierem clementia iudicum inultam habuit: delatores verò in medium ſtatuunt, vt grauius illis ſupplicium Pontifex maximus irrogaret. Indignabatur enim ſe ab illis pariter eſſe deceptum. Proindè illos primùm offenſis animis & grauiſſimis verbis excepit, ac cùm alia ipſorum acta perſequutus, tum inprimìs multa ac varia Gregorij miracula, quę fuerant in oculis eorum edita, illis grauiter exprobrabat: ac vt à principio quidem ſanctum ſpiritum eius caput adumbrantem,poſteà verò ſurdo eidemque muto ſanitatem afferentem viderant; alia prætereà, quęcunq; vir verè diuinus admirabiliter pręſtitit,percenſebat,in ipſumq; præſertìm Sabinum acriùs inuehebatur,cui neque filiæ curatio linguam compeſcuit,nec à maledicentia vindicauit: quin potiùs tam tuliſſet acerbè, vt virum de ſe optimè meritum, totque curationum beneficia,ingratitudine ac contumelia compenſaret. Hæc ille loquutus, iuſſit Felicem Epiſcopum omnia, quę tum viderat, cùm ad virum ſanctū in ſede collocandum eſt miſſus,ſingulatìm percenſere. Felicem igitur omnia narrantem cùm Epiſcopi audîſſent,admiratio illos ac ſtupor inuaſit: nihil enim horum vnquàm audiêrant.

Delatores eius Pontifex grauiſsimè obiurgat.

Cæterùm delatores nihil habentes,in quo vel os poſſent ad hæc aperire,ad luctum ac lachrymas confugientes, illa quouis ſermone veriora,ad maledicentiam ac contumeliam detegendam affirmabant. Quamobrēm conſcripti Patres illos inter ſe diſgregant, & alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab vna parte conſtituunt,Eccleſię verò miniſtros,ſacrisque ſolùm initiatos,ad triginta ab altera ſtare iubent. Atquì Sabino ac Creſcentino exilij mulcta ſtetit, vt hic quidem in Thraciam, ille verò in Hiſpaniam exules mitterentur. Cęteri verò Eccleſiæ miniſtri Rauennam relegati ſunt. At quæ ad Eccleſiam pertinebant,ità peracta fuêre. De prophanis verò cognoſcere ac iudicare Marcianus eſt iuſſus: qui eos ſtatìm in carcerem conijciendos, varijsq; cruciatibus ſubijciendos imperauit. Quarè cùm illos milites raperent, lachrymis ac lamentis denuò ſe dedentes,viri ſancti enixè auxilium implorabant. Hos porrò ille audiens, vehementiùs,quàm qui hæc erant perpeſſuri,animo conflictatur: protinusq; miſericordia motus,lachrymis genas irrigabat,faciemq; percutiebat. Aliâs quidem ipſi Pontifici,ſeſe illius ad pedes proſternens,ſupplicabat: aliâs Epiſcopos alios,demiſiſſimè ſe inclinās, obſecrabat,dicens: Nè, quęſo,Patres, nè id contingat, vt tam dirę calamitati homines mea cauſa ſubijciantur. Nam hoc quidem ſtatuo,non pręteritorum pœnam,ſed ſupplicium eſſe. Ego enim ſatìs habeo Deum à me,cùm innumeris alioquî ſim obſtrictus delictis,

Sabinus & Creſcētinus exilio mulctātur,itēq; alij.

lictis, nullas pœnas expetere, neque tot iniuſtum maculis, fœdatum atque corruptum vulgò oſtendere voluiſſe. Et hæc porrò ità ſe habent.

At ſcelerum vltor Deus, haud ſegnis vindex iuſti fuit. Poſtquàm enim viri magni ſua-ſu imperatum eſt, nè in eos, qui rei facti, ſupplicijs addicti fuerãt, vltrà deſæuiretur; Ipſiq; vnà ſimul conſiſterent, repentè nimbus, tenebræ, necnon atrox vētus terræ nimio flantis fragore miſeros illos inuaſit, tantaq; obducta caligine illorum adſpectus oppreſſit, vt terram in ſeipſam euerſam atq; colliſam, hos non aliter, atquè Dathan olim & Abiron, deglutire dixiſſes. Qui verò præſentes hæc intuebantur, manus in cælum tollebant, nihilo illis ſecundiorem, quàm quæ Sodomitis olim acciderat, fortunam fore ominati ſunt. Non multò pòſt caligine turbineque deſinente, omnes, quanquàm non ęquè, nigri facie apparuêre. Alij ſiquidem alteram genam, ambas alij nigras habent: Sabino verò ac Creſcentino non modò facies, verùm etiam labia atro colore infecta ſunt relicta, vt nec illa conſtringere, nec ijs omninò quicquam loqui liceret. Sic diuina iuſtitia acerbũ de iniuſtis ſupplicium ſumpſit. Adhæc cunctus ſenatus acclamauit: Nunc agnouimus, quòd Dominus vnctum ſuum ſeruauerit, & exaudierit eum è cælo ſuo ſancto, quòdq; in potentia dexteræ eius eſt ſalus. Hęc cùm locuti eſſent, Gregorij genua complexi, ardentiſſimè pro illis obſecrabãt. Contrà verò ille magìs ad cuiuſlibet pedes procumbebat, ſeq; miſerrimum omnium, Dauidis illa verba locutus, appellabat. Ego ſum vermis, non homo: opprobrium hominum, & contemptio populi.

Vir ſanctus delatoribus impetrat veniã, ſed diuinã vltionẽ non euadunt.

Num. 16.

Gen. 19.

Pſal. 19.

Pſal. 21.

His peractis, cùm Pontifex Max. delatores coram ſe ſtatuiſſet, Eccè (inquit) non animo ſolùm, ſed forma patri veſtro ſathanæ ſimiles facti eſtis. Sed alia prætereà vos miſeriarum acceſſio manet. Vos enim & poſteri veſtri, ſerui eritis: & quotquot hoc nigrore ſugillati fuerint, Agrigētinis Epiſcopis abſq; præfinito tempore ſeruietis. Quòd ſi quis veſtri generis aliquem ſacerdotij dignitate donauerit, vel Eccleſiæ quoduis munus cõcrediderit, huius caput dijs inferis dicamus ac deuouemus. Hęc ille haud ſeriò mea ſententia dixit. Neque enim bìs in eãdem cauſa pronunciâſſet, cùm Gregorius præſertim non pateretur, qui illorum animos territans, deſperatione plenos moderabatur. Neq; enim, nisì animo ità affecti fuiſſent, haud adeò vehemens in eos Dei iracundia concitata fuiſſet. Ac ij quidem ijs, qui pręerant, traditi, procùl à ſuis locis abducti fuêre. At puella illa Agrigentum ciuitatem non vltrà videre ſuſtinuit: ſed omni ornatui valedicens, cùm priùs ab Epiſcopis vti pro ſe orarent, impetrâſſet, in collegium D. Cæciliæ cooptabatur: in quo duos ac viginti annos aſſiduè ac continenter viuens, medicamento pœnitentiæ, vt maximè poterat, priores detergens maculas, ad cæleſtem, quem tantoperè concupierat, amatorē Dei benignitate migrauit. Et hæc quidem hac ratione finita ſunt.

Puella egregiè corrigit vitã ſuam.

Deindè Pontifex Max. mandauit, vt Gregorius myſteria ſacra peragerct: vbi qui diuinorum ſacrificiorum participes fuêre, conuiuio ab eodem Põtifice cõmuniter ſunt excepti: ac tum quidem ſic conuiuantibus Pontifex nihil aliud addit. Cęterùm poſtridiè eius diei Gregorium accerſiuit, ac ei rem quandam exponit, quæ ſolis eius precibus, fiduciaque, qua in Deum plurima flagrabat, indigeret. Id autem hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immiſit, vt ſummorum Apoſtolorum templo ornatui ſimul ac ſecuritati eſſent. Hęc verò ità obliquè circumacta, ac vtrinq; ripas complexa ſunt, vt nullis clauîs fixa aut ſuffulta eſſent, vt à nemine, quãuìs multorum ſæpiùs manibus acriter pertentata, dimoueri potuerint. Sed neq; nauigium aliquod, aut mercibus aut alijs vſibus accõmodum, ſurſùm aut deorſùm nauigare his õbijcibus poterat: idcircò nõ exiguum illa ciuitati detrimentum inferebant. Hoc igitur illi Pontifex enarrat, rogatq; ſeſe vt ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contendentibus, vt & is optata perficeret. Facto igitur ſigno, vniuerſa ciuitas, monachi ſimul & ſacerdotes confluebant, ac ſpecioſa pompa ſupplicationeq; ad flumen deſcenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quędam in via ignem accendit: ad quam vir ſanctus paululùm ſe inclinans, tradi ſibi prunam imperauit. Illa (ad eius enim ſolius imperium attendebat) protinùs tradidit. Ac ille in palliũ, quo erat indutus, carbones immiſit, quibus deindè thus impoſuit. Ac illi deinceps thuri appoſiti, admirabiliter carbones accenſi erant, ipſum adolentes, ac in fumum vertentes: in ſacra verò veſte frigidiores lapidibus cernebantur. Hęc cùm ſacerdotes ac reliqua turba vidiſſet, nõ ampliùs de lignis quicquam ambigebant, probè ſcientes eum, qui naturam ignis tam facilè permutare potuiſſet, multò magìs certè ligna iuxta naturam nullo labore poſſe permouere. Demùm vbi ad locum

Inſigni miraculo nihil lęditur veſtis à prunis.

ventum eſt, non hoc communem omnium erga Deum ſupplicationem expoſcere, ſed
eius vnius precibus indigere cuncti dixerunt. Quarè poſitis genibus orauit: mox cùm
Eximia vis precũ ſancti viri. ſurrexiſſet, lignis thure ſuffitis, trahi illa præſentibus mandat: qui iniectis manibus, cum
quo anteà premebantur, non ampliùs laborem ſentiebant. Nam ligna ipſa, perindè ac ſi
alas haberent, facilè trahebantur. Literæ autem illis inſculptæ repertę ſunt, quę dice-
rent, quinque quidem Petro ſummo Apoſtolo, reliqua verò quinque Paulo, organo ſe-
lectiſſimo, eſſe relicta.

His peractis, Romaque admirabili perfuſa gaudio, Pontifex rursùs cogit ſenatum, Si-
culos itèm omnes accerſit, illuſtrioremque ac longè magnificentiorem, quàm pridèm
fecerat, ſuorum ipſorum præſulem, nempe diuum Gregorium, illis reddidit. Porrò cùm
Leucius relegatur in Hiſpaniã. Leucium illic degere, delatoresq; confirmare ac delinire, quantùm poterat, didiciſſent,
illum quidem in Hiſpaniam relegare, Agrigenti verò templum ac Epiſcopi domum ali-
bi conſtruere decreuerunt. Hoc & diuus Gregorius, cùm audîſſet altare à ſceleſto Leu-
cio euerſum, ſanctorumque veneranda corpora in mare fuiſſe proiecta, laudauit. Cùm
igitur rem Epiſcopatûs ſic ordinâſſet, illum Eupli Archidiaconi & Eraſmi curæ com-
miſit. Ipſe interìm Romæ morabatur. Siquidem Conſtantinopolim ex regis decreto
primo quoquè tempore traiecturus erat. In his dimiſſo ſenatu, Pontifex ſanctum virum
domum ſuam accerſens, rem tum eius pietate, tum Gregorij maieſtate dignam fecit.
(Virtutem enim quilibet virtutis amator veneratur & colit) Nam ob ea, quæ præceſſe-
rant, perculſus & grauiter affectus animo, ad pedes illius peruoluitur, nũc gratias agẽs,
nunc pro ijs, in quibus deceptus, calumnijs in illum illatis fidem habuerat, veniam pe-
tens. Ipſi verò locum nõ exiguũ, à ſubdita ſibi ciuitate abſciſſum, dono dat, ac per ipſum
Deo, qui templi, quod extruendum erat, neceſſarios ſumptus illi ſuppeteret.

Cæterùm Marcianus ac Epiſcopi, Gregorium conuenientes, Roma ſimul egrediun-
tur: deindè regiæ ciuitati applicuerunt. Quorum cùm aduentus regi innotuiſſet, iuſſit
diuum quidem Gregorium apud diui Sergij monaſterium diuerſari: Marcianum verò
accerſitum, de ijs, quę in concilio acta fuerant, interrogauit. Ille admiranda viri ſancti
opera, incomparabilem eius virtutem, & quę delatoribus diuinitùs obueniſſent, necnõ
tolerantiam, modeſtiam, & inſignem ſupra humanos mores animi humilitatem ſingil-
latìm ediſſerit. Quę omnia rex exaudiens mirabatur, ac Patriarchę omnem miraculi ſe-
Admodùm honorificè accipitur ab Imperatore S. Gregorius. riem identidèm enarrabat. Poſteà verò, quàm Gregorius vnà cum Epiſcopis vrbem in-
greſſus eſt, maxima in illum regis hilaritatis ac beneuolentiæ ſignificatio extitit. nam &
ſolio ſurgens, eum complexus oſculabatur. Verumenimuerò cùm illi non multos poſt
dies in mentem veniſſet nouas ſacerdotibus leges ſancire, quæ etiam poſteris tum tutæ,
tum vtiles viderentur, Patriarcham & eum ipſum diuum Gregorium accerſitos,
communicato conſilio, quid facto opùs eſſet, conſulit: qui rem perſanè laudabilem
fore, ac rectè de religione ſentientibus vtilem affirmârunt. Ijque, cùm ſacrum ieiunij
tempus aduenisset, hanc prouinciam, ipſo rege in conſilium ſecum adhibito, ſuſcepêre,
nouaſque & ſacras leges illi ſanxerunt.

Intereà verò Gregorius ſermones, doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios
Multas ſcripſit cõciones. quidem in ſacram ieiunij obſeruationem, alios in Petrum & Andream, ac plures itèm
alios compoſuit: qui tum artificio, tum vtilitate plurimùm illi laudis attulerunt. Vbi
verò domum diſcedere in animum induxit, rogauit locum ſibi in Agrigenti ciuitate, in
quo Epiſcopi domicilium conſtrueret, impertiri. Cui rex tanquàm acciperet, non ero-
garet, ità promptè ac hilariter elargitus eſt, vt optata illius ſupergreſſus, dimidium illi
Agrigenti ciuitatis dari iuſſerit, quo pro libito vteretur. Deindè amplexatus illum, ro-
gansque nè ſuî obliuiſceretur, néve grauaretur pro ſe Deum precari, dimiſit. At verò
ne regina quidem circa virum ſanctum ſegniùs affecta viſa eſt. Nam & ipſa cùm didi-
ciſſet Gregorium amicum Deo ac perfamiliarem eſſe, conſentaneam illi reuerentiam
detulit, ac donis quàm potuit magnificentioribus demereri illum conata eſt. Quapro-
ptèr egreſſus vrbe Conſtantini, Romam profectus eſt: vbi à Pontifice Max. magna re-
uerentia ſuſceptus, Agrigentum non multò pòſt adnauigat, quicum duo diaconi, vt in
Ab Agrigentinis cũ laudibus & cãtionibus excipitur. proprium illum Epiſcopatum reſtituerent, miſſi ſunt. Porrò & illic tam ingẽs viri ſan-
cti apud omnes conflatur deſiderium, vt illius virtute non obſcurum teſtimonium ſece-
rint, dum pia plebs vniuerſa, cũctusq; populus extra ciuitatẽ egreſſi, tum laudibus, tum
ſacris cantionibus, vt non facilè quanta cum voluptate dixeris, obuiàm illi prodière.
Quid

Quid ad hæc diuus Gregorius? Illos omnes oſculo ſancto humaniter ambit, ac ſingulis manus imponens, benè omnibus precabatur. At patri obuius factus, primùm quidem eius pedibus ſeipſum abiecit, mox aſſurgens, brachijsque collum eius circundans, amplexabatur: vt lachrymę vtriuſque oculis elicitæ, agendarum Deo gratiarum communiter occaſio fierent. Hoc ipſum erga matrem vſu ſibi veniſſe comperit. Verus enim eius diſcipulus erat, qui parentes prę omnibus colendos præcepit. Demùm vrbem ingreſſus, non priùs domicilium petijt, non templũ videre ſuſtinuit, nec vix alterum oculum adiecit: ſed confeſtìm abiens, tabernaculum ſuum muro ſeptum extra ſimulacrorum templum fixit, vbì cum multitudine in preces incũbens, vigil pernoctabat. Deindè cæleſte conuiuium, prout potuit, repræſentans, venerandam illic Crucẽ erexit. Itaq; dæmonibus, qui ſimulacrorum templo præſidebant, pijs erga Deum precibus profligatis, templum reædificauit, ac plurimis ornamentis decorato, ei maximorum ac principum Apoſtolorum nomen indidit: in quo & myſtica ſacrificia offerebat, linguam ſimul & manum opiparè aperiens, præbensque panem, quo corda reficiuntur: panem, inquam, qui re ſimul & nomine, Angelorum dicitur, panem eſurientium animas ſaturantem, vtrinquè mundi creatorem venerabatur. *Exod. 20.* *Erigit Crucem, inſtaurat tẽplũ & ornat egregiè.*

In his autem ille honeſtis moribus ac rectefactis perſeuérans, vitam ſuam decori ac honeſti tanquàm exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiæ, addo etiam in aduerſis tolerantiæ, ſuoipſius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus auctus, mortali vita perfunctus, ad optatiſſimum Chriſtum emigrauit: Quem decet honor, gloria, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, AMEN. *Excedit è vita.*

VITA S. TRVDONIS PRESBYTERI ET CONFESSORIS, A THEODORICO ABBATE *S. Trudonis conſcripta.*

PROOEMIVM AVTHORIS AD GERARDVM Abbatem.

Domino, dignitate patri, charitate fratri Gerardo, ſuus Theodoricus ſalutem. Exigis à me vnà cum fratribus meis, qui tecum ſunt, monachorum religioſiſſime, religioſorum literatiſſime, vt tuæ quondàm petitionis, meæque promiſſionis memor, libellum de vita beatiſſimi patris noſtri Trudonis tibi cudam, ac velut vetus ferramentum, noua fabrorum officina excoctũ, veteris materiei formam in nouitatis aciẽ transferam. Pium profectò negocium, ſed obtrectatorum, vt ipſe nôſti, querelę obnoxium, qui præter ea, quæ dedicauit cana antiquitas, quicquid illud ſit, cum faſtidio reijciunt, & iuxta Flaccum, nil niſì quod Libitina ſacrauit, recipiunt. Sed eorum propoſitũ ſtultum, qui intelligendo, vt nihil intelligant, faciunt. Neq; enim ſuper veteres, quorum alij circuli, alij vectes facti, in plenitudine ſcientiæ portant arcam Domini, quicquam præſumimus, aut noſtra, quæ penè nulla ſunt, ad eorum innumerabilia conferimus: ſed illis intrinſecùs eloquij argento relucentibus, benè nobiſcum agitur, ſi excubantes præ foribus, ſaltem ad imputribilitatem lignorum ſetim pertingamus. Quapropter ſciens per omnia authoritati tuæ morem gerendum, obturata aure Scyllæos canes prætereo, & aſſumptis pennis charitatis, euolo vltra terminos meæ poſſibilitatis. Plus enim eſt debitum, quod repetis, quàm vt de noſtro poſſit perſolui. Quicquid tamen in eo potero, tibi æquè àc mihi imputabitur: tibi, qui iuſſeris: mihi, qui paruërim. Scire autem parére, æqualis eſt gloria cum imperante. Igitur vt conſecrem immortalitati noſtrã antiquam & indeficientem amicitiam, pignus hoc ſchedæ ab exilij noſtri anguſtia deſtinatum accipe: quam cùm relegeris, ſi tibi videtur, doce ianuam non exire, nec in publicum prodire: aut ſi voles eſſe libellum, nè ſine fronte ſit, tu ei ex te præſcribe hunc, & authoriza prologum. *Quorundã moroſitas reprehenditur.* *Hęc ſcripſit in exilio, vt ipſe vocat.*

PRAEFATIO ALIA AVTHORIS.

SI victoria militis, laus eſt imperatoris, laudi creatoris quędam quaſi damna facit, qui vndè in electis ſuis laudetur, reticeſcit. Neq; tamen aut creator laudari, aut electi humano ore egent celebrari: ſed nos vt laudemus, magnoperè indigemus. Qui enim ſolus nullius eget, eius vt indigeant omnes neceſsè eſt. Hanc in laudando Deo noſtram indigentiam Propheta intuens, nullumq; tacere cupiens: Laudate, ait, Dominum in ſanctis eius Sed refert, quonam modo quis taceat, culpáne inſcitiæ, an nota ignauię. Ille enim, quod non accepit, velut pauidus non præſumit: iſte, quod accepit, velut piger reddere negligit. Quid horum quis in me retorqueat, mea nil refert. Ego, iubentibus vobis an parcam vt impudens, an negligam velut non præſumens, necdùm ſatìs mihi perſuaſi. Iniungitis enim, immò imperioſa charitate cogitis, vt beatiſſimum ſummi illius capitis membrum Trudonem, quem longè antè Donatus Diaconus, & poſteà Guikardus Abbas, vtriuſq; linguæ vſq; ad interpretem vterq; periti, Latinitati tradiderunt, mea quoquè opera & ſtylo librarijs tradam. Enimuerò difficile, & quaſi contra torrentem brachia tendere eſt, eos vel debere aſſequi, vel poſſe imitari, qui indeficientis Nili caput ingenio depræhenderunt, & ipſam, quam aiunt, Mineruam lactando biberunt. Neque tamen iubentibus vobis aliquid abnuere ſententiæ eſt, & magnitudo oneris ità ceruicem premit, vt dubium ſit, quid priùs timeatur, pondus an caſus. Vereor præterea, nè officium ambitio, pietas adulatio æſtimetur, magiſq; de fermento videar laudem ſacrificare, quàm fidi interpretis more, priùs dicta in nouum auditorium repręſentare. Super his tamen omnibus me facilè habebunt excuſatum vel defenſum, imperātium charitas, & hiſtoriæ antiquitas: cuius authoritas, quod inprimìs omnibus inſinuatum velim, à ſcriptoribus mihi manat receptiſſimis. Quid enim proprium noſtrum poteſt eſſe in hac materia pręter verba, alio decurſu deriuantia, cùm, vt dixi, antiquitati hiſtoria innitatur, & à ſcriptoribus receptiſſimis, penès quos iure dicendi fides eſt, litera noſtra fulciatur?

Pſal. 150.

Vita S. Trudonis à quibus olim ſcripta.

Amos 4.

Fides huius hiſtoriæ.

Quapropter lectorem admonitum volo, nè velut de pręſenti & nouo tempore editionem noſtram velit librare. Fecimus enim, quod ſolent trapezetæ: qui veſtigia veteris monetæ noua imaginantur incude, quatenùs eodem tempore in eádem maſſa & ęsnouitatem, & imago repræſentet vetuſtatem. Exhortatione igitur veſtra, quæ vtroque, vtili videlicet & honeſto, coniuncta eſt, nihil antiquius cùm æſtimarem, eo ęquiùs parendum putaui, quòd cùm poſſetis aliundè, maluiſtis ex noſtro horrea veſtra locupletare: quia & gratiores ſunt fructus, quos colligunt de proprio, quàm quos mutuātur ex alieno. Quę cùm legeritis, ſi quid ornatè & ad perſuadendum compoſitè dictum fuerit, non iniuria vt de veſtro gaudebitis: ſin aliâs, bona venia non diffido quin donetis: vtpotè qui iam peregrinæ terræ diù incola, acqſitas merces multo cum ſudore mecum in patriam deueho, animoſque veſtros vetera faſtidientes, nouis & quaſi aliundè petitis alimonijs recreare venio. Peregrinum enim, ait Clemens, penè eſt omne, quod morbis occurrit: habentque & pigmenta hanc vim, vt licèt aliquanto fractiora, quàm natiuus ager peperit, ad nos perueniant, etsì mutent patriam, ſed odoris & guſtûs non amittāt gratiam. Sic cùm hunc exulatûs noſtri libellum acceperitis, tranſlatę vobis materię mutatam magìs, quàm perditam vim vt intelligatis, ęquo animo adeſtote, rem vt cognoſcatis pernoſcite, & contra ęmulorum calumniam, qui extremo prodigij genere, quod ipſi nequeunt adipiſci, in alijs ſolent repręhendere, vos vobis perſuadete, eundem tranſlationi ſaporem, & integrum editioni perſeueraſſe odorem. Sed quia iam ſatis ſoluto fune prologi, nauis hiſtorię parat dimitti velut ad vndas pelagi, ſanctus mihi inuocandus eſt ſpiritus, quatenùs vela, quæ in laudem creatoris ereximus, miſericordiæ ſuę aura impleat, ſicque tribuat inchoari electiſſimum ſuum Trudonem, vt in eodem, quem cœpimus, ſine offenſa terminemus ſermonem, demumque eius obtentu in illo æternitatis portu, nauigij noſtri componamus ſtationem.

VITAE

Vbi, & quibus ſub principibus natus ſit beatus Trudo.
Cap. I.

INexaltando igitur omnipotens Dominus Eccleſiam fidelium, venerabilis Trudo ortus eſt Haſbanienſi territorio. Clotarius Chilperici ſucceſſor tunc temporis Francorum regno, Iuſtinus minor cum Sophia coniuge Romanorum potiebatur imperio. Parentibus ſanè Chriſtianiſſimis, & religioſè ditiſſimis editus, in primęua adhuc ſua ętate ità homo extra hominem vixit, vt velut adeps ſeparatus à carne, ab eo ſtatìm inciperet religionis gradu aſſcendere, ad quem alios longo vix vſu ætas durata ſolet perducere. Lineā enim illam nobilitatis, quam ab omnibus retrò atauis, Francorum principum ſanguis, & Auſtraſiorum ducum vena in* eo transfuderat, tanta poſthabuit vilitate, vt ſpreta hac, quam æſtimant, celſitudine, pauper ipſe ad pauperum Chriſti quotidiè deſideraret caſtra euolare. Interim tamen ſub tutoribus poſitus, nec ætati parcere, nec teneritudini acquieſcere: quaſi quòd adhuc erat indignatus, & in virile robur animatus, ieiunia* quòd licebat amplecti, vigilijs pro ſomno delectari. Inter byſſum & purpuram, & famulantium poſitus cateruam, inæſtimabili alacritate ſeruis dominus famulari: alijs mollibus & duplici coopertis, ipſe aſpera & ſingulari tunica gloriari. Formæ autem & decoris gratia tanta inerat, vt mirum ac ſpeciale in eo Dei figmentum, tāquàm flos viuus & doni cęleſtis fructus eluceret. Prætereà ingenij, & quicquid optimarum artium natura habet, ſtudia in eo nihil minùs, quàm hæc germinabāt: ſapiensq́; diſſimulator, quicquid in ſe virtutis naſceretur, quotidiè ſummo ſtudio occultare, timens quaſi deprædari, ſi theſaurum piæ actionis non abſconderet auræ populari. Tot tantisque virtutum formulis, cùm tenellus & adhuc puer, acsì mollis cera, ad manum ſummi artificis ſignaretur ſigillo iamtunc expreſſæ ſanctitatis, honorabatur, & contemnebat: ab omnibus amabatur, & ſolus ſe oderat. Hæc tua eſt in ſeruis tuis, Chriſte, glorificatio: hæc illorum, pro tui nominis amore, ſuîmet abiectio.

> Nouēbr. 23.
> Pueri Trudonis ſanctitas.
> for. * cum
> for. * quoàd
> Seruit famulis ſuis.
> Formæ pręſtantia.
> Rara virtus

Vt reperta lapidum copia, in templi formam eos compoſuerit.
Cap. 2.

CVM autem accedente tempore in annis floreret adoleſcentiæ, tanquàm plus aliquid iam adeptus libertatis, toto ſpiritûs impetu viam currebat ſanctitatis. Neſcio quid vltra hominem meditans, in domo licèt parentum, cæleſtia ſemper erat contemplans. Hac iugi & indefeſſa nunquàm exoccupatum meditatione, contigit vnà cum ſuis poſſeſſionem agrariam præterire. Vbi cùm copiam lapidum reperiret, & quod frequenti animo dudùm intenderat, ampliùs diſſimulare nequiret, tota ſtatìm ſpiritum ſanctum mente concipiens, lapides diſperſos cœpit colligere, collectos competenti in loco comportare. Tunc verò quantùm ad tempus & ætatem illam, ſapiens architectus tendit funiculos, fundamenta iacit, angularitatem lapidum componit: parietes & cancellos ordinat, tandemq́ue puerilitatis ſuæ ſtructuram pro voto conſummat. Ingreditur dehinc nouæ ædificationis ſuæ domum, & toto corpuſculo proiectus in conſpectu Domini exercituum, quod potiſſimum habebat, diuino altari imponit ſacrificium, cor ſcilicet cōtritum & humiliatum. Et cùm aliquandiù hoc ſuum holocauſtum multo ſanctiſpiritûs igne conſummâſſet, voto volens ſe obligat, quòd ſi aliquandò proprij iuris, & paternæ fieret ſucceſſor hæreditatis, eccleſiam, quam quaſi imaginauerat, in effectum transferret, & in ſuo erectam, de ſuo conſummaret, conſummatam ſufficienti dotaret. Cuius voto & deuotæ petitioni non defuit manus Domini, quæ pueri ſui affectum tempore ſequenti in omnem perduxit effectum. A tali autem opere non iniuria talis debuit puer ſanctitatis ſuæ rudimenta initiari, vtpotè ſacerdos & ſanctiſpiritùs habitatio futurus, ſecundùm quod ait Apoſtolus: Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

> Molit quādā tēpli repręſentationem.
> Votū Deo nuncupat.
> 1. Cor. 3.

Vt eam eccleſiam fœmina maligna euerterit, ſed cæcitate percuſſa, ab illo curata ſit. Cap. 3.

SED quia cum omni virtutum acie prima ſemper congreditur peſtis inuidiæ, eccè contra rudem adhuc Chriſti tyrunculum, tota cum armatura veteris inimici egreditur malitia. Cernens enim, pectus illud humilitatis quanto conatu ſe erigeret ad arcem pietatis, ſcalam machinatur talis iniuriæ, quæ aſſcenſum præſtaret ad impugnandum prœliatorem, adhuc agentem infra annos militiæ. Ad peragendum igitur iniquitatis ſuæ myſterium, præparat ſibi vas iræ, aptum in interitum, mulierem ſcilicet, fraudis ſuæ morigerum & familiare mancipium. Quæ cùm tranſiret per poſſeſſionem ſuprà memoratam, & lapidum congeriem non fortuitam, ſed ordinata diſpoſitione miraretur diſtinctam, accedit, ſcrutatur, intelligit: ſtatimque peſſimo poſſeſſore peruaſa, in militem Dei, necdùm terminata oratione ſic proiectum, detonat eloquia, fulminat conuicia, eum exprobrans impoſtorem, & arguens ſimulatorem, qui ſub obtentu religionis ſimularet ſanctitatem, prętenderet innocentiam, auſus etiam fingere eccleſiam. Hęc & multa id genus, quæ non modò puerum, ſed & compoſitæ mentis virum mouere poſſent, cùm de æſtuanti velut camino fumigaret, & patientiſſimus iuuenis mira cum grauitatis miſeratione omnia portaret, vtpotè qui eam ore non ſuo loqui animaduerteret: toto veſaniæ ſuæ ſpiritu cōcepto intumuit miſerabile mancipium, & irruens in illius puerilitatis ædificium, teneros diſſipat parietes, & pede diſpergit lapides. Sed ad redimendam hanc ſerui ſui iniuriam, omnipotens manus ſtatìm terribiliter extenditur, & deſtructrix illa ſubita oculorum cæcitate percutitur: reddensque pœnæ ſuæ teſtes voces inconditas, incerto labans pede, viam conari, quam neſciebat, plusque eiulatu quàm voce, penè totam viciniā euocare. Hunc fragrantiſſimum Domini odorem, qui alijs ad vitā, alijs eſt ad mortē, cùm de ſuo Trudone paſsìm fama reſpergeret, quodā quaſi tinnitu aures populi repercutiebantur ſuper his, quæ de adhuc puero tam ſtupenda referebantur. Egrediuntur ſanè tam admiratores huius, quam audierant, nouitatis, quàm adoratores in electo ſuo diuinæ maieſtatis. Interrogatur, & fortunā ſuam exponit mulier: quæritur beatus adoleſcens, & ſpontaneus ſe offert. Stabat enim & ipſe, manum Domini pro ſe extenſam cum ſtupore adſpiciens, & reæ ſuę miſeratione, qua ardebat, compatiens. Rogatus tamen à populo, vt pro ea ſupplicaret Domino, inter duas virtutum principes, timorem & charitatem, aliquandiù hæſit anceps. Ex timore enim dubitabat inuſitata prę ſumere: ex charitate iam volebat cęcā ſuam illuminauiſſe. Vicit tandèm charitas, & temperato timore, orat puer, illuminatur mulier: recognoſcensq; reatum ſuum, ſindonem quam induebatur, detrahit, & loco, cui pauloantè derogauerat, adorato inprimìs illuminatore ſuo, cum reuerentia ſuperponit. Hęc miraculorum B. Trudonis initia, hæc bellorum eius cum inimico prima fuit victoria. Cum quo tanta ſemper poſteà ſolebat congredi fidutia, vt hoc quodam velutì præludio exercitatus, poſſet dicere: Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſtus.

Improba mulier euertit ſtructuram eius.

Diuinitùs percuſſa luminibus orbatur.

Precib⁹ ſuis eam ſanat S. Trudo.

Philip. 4.

Vt pro Chriſti amore, mundi militiam contempſerit. Cap: 4.

ETiam ætas literale illud afferebat pubertatis biuium, de quo aut ad ſiniſtrā cum periculo declinatur, aut ad dexteram cum gloria peruiatur. Ad quod calcandum egregius iuuenis cùm intrâſſet, tanto velocitatis curſu pertranſijt, vt nec adſpectum retrò deflecteret, nec de ſiniſtro quicquam prę ter ineuitabilia ſecum auferret. Pater autem, cui erat ſingularis, & tenerrimo affectu amabilis, intuens irreuerberatum dulcis filij ad Deum intuitū, frequentibus eum colloquijs attentare, & ad eam, quam putant, ſeculi honorificentiam vt euigilaret, toto conatu excitare. Prędia ſpondet, coniugium ſuadet, oſtendit familiam, hortatur ad militiam. Sed quia iam intellexerat, neminē Deo militantem, negocijs ſecularibus implicandum, nec aſſumpto ſemèl aratro, retrò rursùs adſpiciendum: patris quidem affectum venerari, ſed ante omnia omnipotentis Dei præceptum amplecti. Pro prędijs cælum, pro coniugio cælibatum, Angelos pro familia, Dei obſequiū reputare ꝓ militia. Adoleſcētulis verò & coęuis nobilibus iaculari, eqtare, vēnari, cęteraq; id genus quotidiè ſuadētibus, & monachū in laico

Pater eū inuitat ad ea, quæ mundi ſunt.

2. Tim. 2.

Luc. 9.

co cum deriſione reprehendentibus,liberrima grauitate indignari, & reſpōdere,& ſapienti cōſilio Chriſtū magìs eis hortari & perſuadere: docens ocioſum omne illud negocium,quod non commendaret omnipotentis Dei ſeruitium. Et conuerſus ad pauperū ſuorum notam cateruam,eos conciues, eos amplecti familiares,eorum conuentui frequens adeſſe,& vnumquenque appellans ex nomine, diuiſa pietate ſingulis famulari & ꝓuidere, vnus ipſe omnia omnibus eſſe.Quibus itàiam notus erat,vt miſericordia conuerſa in conſuetudinem,eleemoſynam iam non peterent,ſed magìs vt debitum ab hoc ſuo ſtipēdiario exigerent. A primæua quippe ætate,adhuc licèt poſitus ſub tutore,nunquàm calore æſtiuali,nunquàm frigore prohibitus eſt hyemali, quin ſtatim vt nudū aut indigentem obuium habuiſſet, ſingularem licèt tunicam aut dimidiaret, aut integram erogaret.Et cùm à magiſtris frequèns argueretur malè pauperem veſtiſſe,qui de ſua nō erubeſceret nuditate,aut nihil,aut illud beati Iob reſpondebat: Quia mecum creuit miſeratio,& mecum egreſſa eſt de vtero matris meæ. Pauperes miro ſtudio cōplectitur Nota lector Iob

Vt à Domino literarum ſcientiam petierit. Cap. 5.

IN proficiēdo ergò beatus Trudo de virtute in virtutem,multiplicabatur & creſcebat in domo Domini, vt palma & cedrus Libani. In cuius ramis pupillus ſuffugium, vidua,cùm affligeretur, protectionis inuènit vmbraculum. Erat enim in hoc vno ſanctiſſimo homine res longè diſſimiles videre,mira conuenientia cōcordare: hinc, vt præmiſimus,natalium nobilitatem,honorum dignitatem,viuacis ingenij tantā ſublimitatem,vt nihil ſuprà:illinc animi humilitatem, habitùs abiectionem, vt nihil infrà: & hæc omnia,media charitate conſtrata. Vnum hoc interim ad percurrendam cœpti agonis ſui metam,tyroni ſuo Chriſtus abſconderat, quòd de literarum ſcientia adhuc nihil attigerat.Et cùm audiret plerunq; in eccleſia ſacerdotes caſtigato ore de ſcripturis aut diſſerere,aut aliquid docere,velut ſi eorum,quæ ducunt ad Deum, omninò nihil adhuc inchoâſſet,cœpit tædere,& mœſtum animum affligere,reputās quicquid erat, fruſtrà eſſe,ſi non & ipſe Deum,quem in ſcripturis Euangelia loquuntur, prophetæ teſtantur,legendo mereretur agnoſcere.Sapientem venditorem ſi inueniſſet Euangelici conſilij ſapiēs ipſe auditor, omnia quæ poſſidebat,ſtatìm ex integrò vēdidiſſet, & precioſam ſanctarum ſcripturarum margaritam ſine cunctatione aliqua emiſſet. Conuerſusque ad Deum,clauim omnis ſcientiæ frequentibus non ceſſabat ſuſpirijs exorare, quatenùs in cubiculum regis inducere,& libri illius ſignacula ſibi dignaretur reſerare,cuius clauſuram,præter Ieſum,nemo dignus inuentus eſt aperire. Pſal.91. Sublimis eſt & humilis. Mat.13. Cant.1.& 2. Apoc.5.

Quàm multi illo ſeculo floruerint verbo & opere. Cap. 6.

EOdem ferè tempore,ſedatis iam turbinibus perſecutionum, quæ à Claudio,ſub quo primùm Petrus Romā ingreſſus eſt, vſque ad Conſtantinum Auguſtum, dici non poteſt,quanta crudelitate toto orbe detonuerunt, Chriſtiana reſpublica ſub tranquilla pace commodè agebat.Florebat fides noſtræ religionis, frequentibus propagata concilijs, præter quòd in quibuſdam adhuc latibulis ſublatrabat murmurium Arrianæ fæcis,adeò vt Paulum patriarcham Conſtantinopolitanum, & Cyrū Alexandrinum Epiſcopum, ſocios & aſſertores peruerſi dogmatis haberet. Ad huius peſtis radices rursùs extirpandas,pro patribus filij, pro Apoſtolis ſucceſſerant doctores Catholici,& vinea Domini Sabaoth dilatata propagine,eloquētiſſimos palmites diffuderat à mari vſque ad mare: vt rarus iam terrarum angulus eſſet,qui non fidei noſtræ inſtructiſſimos propugnatores haberet.Sanctiſſimus Papa Iohannes cum illo longè incomparabili Gregorio,poſteà ſucceſſore ſuo Romæ,Cunibertus Coloniæ, Auſtregiſilus in Burgundia, Amandus in Aquitania, Audoënus in Neuſtria,verbo & opere Apoſtolico inſignes habebantur.Venerabilis nihilominùs Remaclus Tungrorum Epiſcopus,fide & ſanctitate armatus,pro caſtris Domini ſtabat quaſì ſuccēturiatus: vir,in quo cum authoritate ſcientiæ literalis,ſe infuderat plenitudo gratiæ ſpiritualis. Lambertus ſacerdos,& martyr Chriſti futurus, in clericatùs apicē iam profecerat. Innumerabiles præterèa alij,ſuis quiſque in locis,vigilanter ſtabant ſuper cuſtodias gregis ſui,& paſsìm ſuauiter fluebant aromata hortorum Domini. In quorum iam à principio deſignatus collegio amantiſsimus Dei adoleſcens Trudo,cùm,vt dictum eſt, ſuper deſiderio literali totus æſtuaret,& intentiſſimæ menti de quotidiana ſolicitudine nihil relaxaret, ecce deſcendit ſuper eum ſpiritus Domini,in conſilio & authoritate huiuſmodi. Floret Eccleſia tranquilla pace. Viri ſanctitate præſtātes.

Vt ab Angelo monitus ſit ad S. Remaclum ſe conſerre.
Cap. 7.

Quàm parco ſomno vſus ſit S. Trudo.

QVadam nocte dum afflicti corpuſculi laborem modico ſomno recrearer, quo ità leui & caſtigato plerunq; vtebatur, vt dormiens, motu tamen labiorum magìs orare putaretur: adeſt Angelus Domini, & quasì familiarẽ ſuum recognoſcens, Pax, ait, tibi ſit, ſeruorum Dei deuotiſſime, inter illius cæleſtis curiæ ſenatores ciuis iam deſignate. Multipliceturq; tibi gratia, quam diffudit in te ſpirituſſanctus ab ipſa infantia. Ego operum tuorum fidele teſtimonium, cogitatûs & omnis deſiderij tui conſcium, ab omnipotẽti miſſus ſum authoritate fluctuantem animum tuum roborare, conſolari & dirigere. Nè deſeras quod cœpiſti propoſitum: eleemoſynæ enim tuę in cælis iam collocatæ, orationes in odorem ſuauitatis coram Deo ſunt accenſæ. Nec diffidas de ſuperuenienti in te gratia: quia in proximo eſt, vt replearis ea, quam deſiderâſti, literarum ſcientia. Quam quo prouiſore, quo aſſequi debeas miniſtro, tali animaduertes indicio: Surgens, vade ad beatum Remaclum Tungrenſem Epiſcopum, qui non longè ab hinc viculo, quem vocant Septemburias, conſiſtit, vir & ipſe plenus ſanctitate, currum Dominici exercitûs aurigans in prudentia & æquitate. Huic enim facta reuelatione, manus Domini quasì preſcripſit de omnibus, ad quę te mittere prędeſtinauit. Talis autem viri te inclinabis auditorio, ſubdes magiſterio: ab eo vitę tuæ accipies inſtitutionem, vſque ad videndum omnis conſummationis finem. Hac vir Domini accepta conſolatione, ædificatus viſione, tota ſtatìm in conſpectu Domini ſe humiliauit abiectione, tanto ſeueriùs humanam in ſe caſtigans infirmitatem, quanto miſericordiùs Dei erga ſe conſiderabat fieri pietatem. Complensque eas, quæ deerant, in ſe Chriſti paſſiones: plùs gloriabatur de ſcripto in cęlis ſuo nomine, quàm quòd frueretur Angelica viſione. Surgens verò viam, quã doctus erat, arripit, & magiſtrum, quem tanto authore acceperat, audire vadit.

Angelus ei dormienti appáret.

Remaclus Tungrenſis Epiſcopus.

Pſal. 118.

Vt humaniſſimè à S. Remaclo acceptus ſit.
Cap. 8.

INtereà & glorioſus antiſtes prę uidens aduentum viri Dei ex reuelatione ſpirituſſancti, euocato officio, Ite, inquit, & chariſſimo fratri noſtro Trudoni, ad nos venienti, occurrite, & qua decet reuerentia ad nos comitatum deducite. Neq; enim talis habendus in negligentia, in cuius pectore pariter iam conuenerunt omnis dulcedo & gratia. Nec ſatìs fuit curioſo ſuſceptori officium præmiſiſſe, comitatus contuberniali & religioſiſſimo diſcipulatu, ipſe quoquè obuiàm ſe pręparat, omnibusque exoccupatum, in chari hoſpitis obſequium ſe totum quasì inclinat. Cumq; venientem integra humanitate ſuſciperet, & amplectendus iuuenis ſociæ humilitatis memor, reuerentiæ ſacerdotali cedens, pedibus eius ſe demitteret, data dextera cum benedictione erigitur, & frequenti amplexu poſt oſcula ad ſedendum attrahitur. Erat autem cernere duo ſpirituſſancti vaſcula, rorem, quem ex accenſo in ſe diuini amoris igne conceperãt, tanta vbertate diſtillantia, vt & venerabilis pater ſuper dulcis filij caput integri affectûs lachrymas effunderet, ille quoquè ſe nullo modo continere poſſet, ſed totum ſe in fletum quasì reſolueret. Paulum & Antonium de Aegyptiorum eremo conueniſſe putares, pia altercatione vtriſq; certantibus, & totam penè horam trahentibus, quis de duobus prior accumberet, loqueretur aliquid, præciperet. Hic vt magiſtro diuinitùs inſinuato reuerenter cedebat: ille vt æquali, & quem cælitùs ſanctum iam cognouerat, charitatiuè ſatisfaciebat. In hac ſanctiſſima & laudabili humilitatis contentione, ſanctus pontifex conuerſus ad Dominum: Benedictus es, inquit, Domine conſolator omnium ſperantium in te, qui nos hodiè dignatus es in aduentu ſerui tui viſitare. Sit tibi decus & gloria, qui in hoc mortalitatis fictili vaſe virtutum tuarum theſauros abſcondiſti, interìm licèt abſconditos, ſuo tamen tempore reuelandos, & in ornamentum ſanctæ & vniuerſalis Eccleſiæ conſtituendos. Et aſſumpta rursùs ſuper ſuo Trudone prophetia, Benedictus, ait, tu fili mi à Domino, cuius prouidentia cælis deſtinatus, miſericordia mundo es donatus. Virtute animaberis, ſapientia doceberis, & vſque in Euangelicum fidelem ſeruum creſcens, ad parandam Domino plebem perfectam conſtituẽris.

S. Remaclus ei venit obuiàm.

Vide vitam S. Pauli eremitæ To. 1.

S. Remacli de S. Trudone vaticinium.

Vt ad

Vt ad Metenſem vrbem miſſus ſit à beato Remaclo. Cap. 9.

POſt hanc igitur vel ad Deum gratiarum actionem, vel erga nouum hoſpitem ꝓphetię benedictionem, vtrorunq; inſimul cōſeſſu, beatus pontifex ſic incipit: Audi, ait, vir deſiderate, & in perpetuam filiationem adoptate. Audi, inquā, humilitatis meę ad me factam reuelationem, & recognoſce ſanctitatis tuæ etiam tibi oſtenſam viſionem. Notum enim mihi fecit Dominus, quid te facere, quóve ab initio prędeſtinauerit mittere. Nónne ſic & ſic Angelica quieſcenti tibi & penè ſoporato facta eſt viſio? nónne hæc vel illa data ſolicitudini tuę conſolatio? Et cùm de omnibus his omnipotens manus mihi quaſi præſcripſerit, animaduerte quonàm conſiliū eius te directum voluerit. Surgens igitur, Mediomatricum, vnā de primis Galliarum vrbibus, accedes, in qua venerabilem fratrem & coëpiſcopū noſtrum Glodulphum reperies, virum per oīa dignum ſacerdotio, v tpotè plenum fide & ſpiritu ſancto. Per manus autem eius omnem iuris tui hęreditatem, quę te manet in hoc Haſbanienſi territorio, contrades Deo & B. Stephano protomartyri, adſtipulatione ſubnixa, quatenùs eius interuentu poſſeſſionem merearis cæleſtium, & videas bona Domini in terra viuentium cum eis, q de terrenis patrimonijs indeficientem ſibi theſaurum in cæleſtibus collocauerunt. Nec eris immemor voti, quod vouiſti in pueritia, (nôſti autem) de fundanda in proprio iure eccleſia, & poſt roboratum traditionis tuę teſtamentum, poſtulabis tibi inſinuari, quæ aiunt elemēta literarum. Aderit autem ſpiritus Domini, ſerui ſui deſiderio, replens te in omnibus ſapientiæ & intellectûs priuilegio. Ipſe plantabit, ipſe rigabit, ipſe dabit incrementum, donèc per gradus eccleſiaſticos proficias vſq; in ſacerdotium. Debetur enim etiam tibi nō modicè Apoſtolatus gentis huius Haſbanicę, vt cùm eā verbo docueris, exemplo informaueris, ipſe quoq; in gaudium Domini tui cum beato EVGE inducaris. Hāc vitæ tuę formā, à Dño Ieſu mihi reuelatā, tuæ trado filiationi: ei te aſſimilabis, & ad perfectum vſq; vt peruenias, nihil tardabis. Prętereà de aīæ tuæ cuſtodia & integritate, de corporis nō violabili virginitate, de formata iam in te omnis virtutis imagine, nihil minùs ſuſpectum velim, quàm ſi nuncietur in vrbibus, Hoſtis eſt pro foribus. Neq; enim mors tardat: galeata virtus niſi opponitur, intrat. His & huiuſmodi documētorum ſtillicidijs ſanctus iuuenis interìm lętabatur & germinabat, rigabatur & creſcebat, & ad reddendos magiſtræ plantationis fructus, ſensìm proficiebat.

Glodulphus Metenſis Epiſcopus.

S. Trudo futurus Haſbanię Apoſtolus.

Mat. 25.

Vigilandū ſemper cōtra vitia.

Vt S. Remaclus obiurgârit miniſtros ſuos, ipſi obloquentes. Cap. 10.

TAnti igitur pontificis animatus authoritatè, roboratus conſolatione, dulcis alumnus de reditu properat, charus magiſter lachrymis vix imperat. Viſio niſi vrgeret, & imperium Domini vtrunq; niſi cogeret, nullatenùs vel ad momentum poterant ſeparari, quos vterus charitatis fecerat in vnitatem quaſi inuiſcerari. Et cùm interìm abeuntem tota cum reuerētia pontificalis proſequeretur curia, quidā ſtolidorum (Querulum enim ſolet eſſe genus ſeruorum) cùm ſtultitia moti, tum inimici inuidia ſtimulati, cōtracto ſupercilio indignari, & leui grauitate conqueri: Cur, aiunt, hodiè Epiſcopus hominem incompoſitum, perſonam mediocrem, cōſeſſu dextrę, colloquio familiari tantoperè voluit honorare? Rarus comes, veſtimentorum abiectio, perſonarum deberet eſſe diſcretio. En quò deuenimus, vt peregrina & ocioſa paupertas honoretur, domeſtica & officioſa familiaritas contemnatur? Hunc ſi qua diuitiarum aut glorię, generis aut formæ prærogatiua commendaret, frequens comes, veſtis precioſa ornaret. Sed venerabilis ſacerdos, quem vel ex ſpiritu prophetiæ, vel ex intellectûs plenitudine, puerorum non poterat detractio latére, accerſitos de itinere ægra corripuit grauitate. Væ, ait, vobis cæcum animal, quorum laudes improperium, vituperationes nil niſi virtus ſunt. Vos enī eſtis, quos quaſi circa viles occupatos ſarcinulas, ptranſiêrunt diſcretio & veritas. Forma, genus, veſtis eorum ſunt, qui eis aut delectātur, cùm habent, aut contriſtantur, cùm nō habent. Pars aūt mea Dñs: qa omnis gloria filiæ regis abintùs. Stulta autem inſimulatione virum Dei repręhenditis, cui comites Angeli, genus omnes electi, veſtis miſericordia, diuitiæ paupertas eſt voluntaria. Mihi verò, inquam, tales honorādi, amplectendi & amādi, vt qui Deum homini cōciliare, clauſumq; licèt cęlum ad diſtillandā miſericordiā verbo ſolent reſerare. Vos potiùs repræhendendi, & toto miſerationis oculo deplorandi, qui datam homini rationem deperditis, & in beſtialem amentiam proprio vitio tranſitis. Quos niſi correxerit poſt reatum pœnitentia,

S. Trudo cōtēnitur à quibuſdā ob habitꝰ vilitatē

Thren. 3. Pſal. 44.

tia,zelabitur Dominus pro ſerui ſui iniuria. Hac beatiſſimi Remacli correptione prudenti mutatæ animæ,poſt beatum virum cum humilitate accelerant,veniam petunt,& impetrant.

S.Trudo, compoſitis domi rebus ſuis,Metim proficiſcitur.
Cap. II.

S. Trudo Metim proficiſcitur.

ORdinata demùm re familiari, diſpoſita domo, impedimentorum ſeculi liber, peregrinationis ſuæ æquor venerabilis Trudo ingreditur. Videbatur ſanè ſibi cum beatis quondàm illis patriarchis aliquid iam habere participij,tantaq; ſeipſum conſolabatur gratiarumactione,velut ſi in exilio patriam,apud ignotos affines,charosque iret penates inuiſere. Prænunciatrix interim, vt ſolet, fama cùm de aduentu tanti viri quaſi innotuiſſet,vicatim & de vrbibus confluebant omnis ætas & ſexus,nec paruo ſe reputabat fraudatum, qui non meruiſſet medicinalis manûs eius tactum. Dulcis ad diuites familiaritas,hilaris ad pauperes liberalitas,infirmorum præterea, longa licèt deuiatione, petita viſitatio, & præſtita curatio, feſtinantem morabantur, fugientem magis quàm abeuntem pia importunitate tenebant & proſequebantur. Manus enim Domini erat cum eo,dirigens in omni loco & negocio: & cùm vellet latére, palàm cogebatur eſſe: quia lucernam,quam toto ſtudio volebat abſconſam ſub modio humilitatis,ſuper candelabrum Eccleſiæ ſuę exaltabat cōſilium diuinitatis. Ferebatur iamtunc per ora Metenſium populorum, & de introitu talis ad ſe hoſpitis vir familiari ſuo inter loquendum quotidiè pollicebantur,& præeūte affectu,de mora cauſabantur.Prȩuiderat econtrà etiam ipſe ſibi ſuo illo vſitatiſſimo more,quatenùs aduentum ſuum ſilentio tegeret, nec quiſquam niſi ſimplex & infermentata conſcientia ſecum intraret: fruſtransque obſeruantium excubias,ciuitatem ingreſſus,ad nobilem beati protomartyris accedit eccleſiam,quæ tempore famoſę illius animaduerſionis, cùm iuxta prophetiam,nec ſcabelli pedum ſuorum in multitudine iræ ſuę Dominus recordaretur, & perſecutione Vandalica gladius eius totas Gallias demeteret,ſola circunlabentibus incendijs abſque vllius vſtionis nota,illæſa permanſit. Nam ſponte rupto antemurali,turribus & propugnaculis ſine vllo impulſu ab radice euulſis, hoſtis nō longè poſt diſceſſum auditam magis quàm factam ruinam cùm videret,rediensque inſtaurata crudelitate ſanguini incendia miſceret,palàm & ipſi pugnatori cognoſcibilis beatus protomartyr ſuper hoc ſuum oratorium ſtare videbatur,tota ſanctitatis ſuę armatura indutus,& ad defendendas glorioſi ſanguinis ſui reliquias,quę inibì florebant, paratus. Hanc igitur tantæ authoritatis domum ingreſſus,quo affectu ſe effuderit, quàm rationabili obſequio hoſtiam viuam & placētem ſeipſum Domino immolauerit, marmora loquebantur,quę decurrentibus lachrymis quaſi irrigabantur. Crucem inprimis, deinde ſingula orandi loca circumiens, ipſam Hieruſalem,quam auditu quondàm didicerat tenere,& campos,in quibus martyr lapidatus eſt, prę oculis ſe exiſtimabat habere: reputansque ſecum lapidantiū ſæuitiam, lapidati cōſtantiam,apertos cælos, benignum Ieſum ſtantem, & piam auxilij manum pro ſe laborantibus porrigentem, non poterat auelli,& dulci mixto ploratu,lętitię ſuę ſpectaculo fruebatur. Suſpiransque in cælum, precioſę iamtunc mortis admirator, tanto æſtuabat amore martyrij, vt tormentum & cauſa ſi adeſſet, ſine cunctatione ad contumeliam pro nomine IESV ſe ingereret.In hac interim ſuæ contemplationis ſuſpenſus agonia, à curioſis quibuſdam ſpectatoribus denotatur: recognitus & interrogatus,vſque ad Epiſcopum diuulgatur. Mittuntur ſtatìm palatini cum primatu Eccleſię, qui euocatum officiali reuerentia ambiant, & ad colloquendum introducant.

Cupit latére,nec poteſt.

Thren.2.

S.Stephanꝰ nō ſinit inflāmari oratoriū ſuum.

Act.7.

Vt à beato Glodulpho Epiſcopo peramanter exceptus, res ſuas Eccleſiæ S.Stephani legârit. *Cap.* 12.

POſt emenſos igitur cōpendioſi itineris ſui labores, tandē vir Dei ad diù deſideratum magiſtrum,venerabilē ſcilicet Glodulphum,introducitur,ſalua dignitate vniuerſalis Eccleſiæ, reginę illi meritò comparandus, quę à finibus terrę venit audire ſapientiā Salomonis. Qui Glodulphus S.Arnulphi, ex Duce quondā Epiſcopi,& ex Epiſcopo ſolitarij,cū fuiſſet carnalis filius,tertio nihilominùs loco eiuſdē Epiſcopatûs ſucceſſor,& paternarū virtutū ſanctiſſimus enitebat æmulator. Statimq; primo adſpectu,ex operante in ſe gratia, indiſſolubili amoris vinculo colligati,in mutu-

3.Reg.10. Mat.12.

os ruunt amplexus,alter in patrem,alter in filium adoptantur. Et cùm in hanc alteritatem vnus duorum animus ſe quaſi transfunderet,mirum dictu,facies beati Trudonis immutatur,& conceptæ in ſe gratiæ radijs,velut ex repercuſſione ſolis,totus illuſtratur. Non mihi nunc laborandum mutationis huius cauſas exponere, aut talis illuſtrationis myſteria aperire.Pleni ſunt campi ſcripturarum,de quibus,etsì minùs nobis ſuppeteret, poſſemus decerpere,& aliorum labores,noſtros vſus facere. Sed ad alia feſtinanti hoc ſolùm dixiſſe ſufficiat, quia verè filius lucis fuerit, quem nō alia,quàm ſpiritusſancti,lux illuſtrauerit.In hac dulcis filij amica contemplatione ſanctus pontifex aliquandiù delectatus,à turba circunfluenti remotum, in ſecretum colloquium trahit, & de cauſa aduentûs,de itineris qualitate, de omni prorsùs euentu curioſus ſatis prouiſor inquirit. Iter (ille reſpōdet) tam tuis,pater,orationibus, quàm beati protomartyris protectione, proſperum : cauſa autem aduentûs,nè preterirem,quod pręcepit Dominus, Annunciante enim inprimis Angelo,& rursùs in idipſum reuelationem teſtificante venerabili Remaclo Tungrorum Epiſcopo,beatitudinis tuæ iuſſus ſum adire præſentiam, apud te rudimenta mea deponere,& ad lineam tuę directionis omnes retrò dies meos corrigere.Prætereà vt ad commutationem diuinæ centuplicationis omnem hæreditarij fundi mei poſſeſſionem,quam in territorio Haſbanienſi,loco,qui vocatur Sarchinium,ſuper fluuium Ciſindriam poſſideo, per manus tuæ authoritatis tradere beato protomartyri Stephano, tenore adiecto, quatenùs ab hac die & deincèps, tam induſtria tua,quàm omnes retrò diebus futuri huius loci pontifices teneant, poſſideant in vſus Eccleſiæ, cui authore Deo pręſides,excluſo refragatore & omni contradictore.Euocātur deindè ad ſubſcribendum * primores & optimates,& facta ſolenni donatione,roborata eſt tota quondàm illa ampla & famoſa beatiſſimi Trudonis poſſeſſio in Haſbanienſi territorio, ſanctiſſimo protomartyri Stephano ſub adſtipulatione,priuilegio & iuriſſanctione.Cuius traditionis ordinem & teſtamentum ætas non infirmabit, refragator non diſſoluet: præſertìm cum protomartyre & confeſſore in vnam cohęreditatem filiorum Dei collatis,& ex participatione charitatis in eandem & æqualem gloriam tranſlatis, terrenæ quoquè huius poſſeſſionis vtrorunque Eccleſia vna & eádem perpetua confœderatione permanſura ſit.

S.Glodulphus officioſè excipit S.Trudonē.

Multa legat Eccleſiæ S. Stephani S. Trudo.

* primatus

Vt literis erudiri ſe ab eodem Epiſcopo petierit.

Cap. 13.

Conuerſus itèm venerabilis Trudo ad Epiſcopum ſuum,Precor,ait,pater,quatenùs ſupplicantem filium reſpicias,& affectum, qui quodā velutì fune de tam remotis partibus ad te vſque,me pertraxit,cōſiderata ratione intelligas. Cùm enim toto afficerer deſiderio , quatenùs de literarum, quam deſiderabam, ſcientia occaſio ſe offerret, rurſusque obiecta adipiſcendi difficultate, tamen à propoſito intentiſſimus animus ſe non relaxaret,admonitus ſum poſt cōditos traditionis meæ libellos,tuo ſtatìm vt ſubderer magiſterio, informarer doctrina & exēplo. Cuius informationis ordo literæ vt ſint,in omnes preces deſcendo: quatenùs imperfectum meum diſciplina arguat,litera oſtendat, & quod mihi de me diſplicet, cōſiderato ſcripturarum ſpeculo,imago veritatis coërceat & reformet.Pręterea & ratio in idipſum ſuadet,vt poſt carnalia noſtra,quæ ſeminauimus,ſpiritualia veſtra metamus. Proficias,fili,reſpondet Epiſcopus,in omnis ſcientiæ plenitudinem,vt videas bona,quæ ſunt in Hieruſalē: quiq; puerum mox regem futurum, & ſapientiam magìs quàm diuitias petentem, vtroque tamen ſublimauit,te quoq; ſapientia impleat,& in pacificum Salomonē ad regendum Eccleſiam ſuam,oleo vngat lętitię,& confortet brachio virtutis ſuę. Tradit deindè eū, pręſente Eccleſia,in manus cuidam primario,prudenti & religioſo,cum omni grauitate & diligentia erudiendum,& de publico alendum : oſtendens & frequenter ingeminās, qua humilitate docendus, qua eſſet reuerentia ſeruiendus,qui nihil aliud eſſet,nisì virtus : cuius imitabilis vita,doctorum quoquè poſſet eſſe ſufficiens doctrina. Quanti putas,ait,eſt,vt vir hic præcipuus hac,quam nos æſtimamus,delectetur ſapientia,cuius vox plùs quàm litera,intellectus & operatio plus eſt,quàm liber aut lectio? Sed iactum in ſanctiſſimo homine omnis virtutis granum,neceſsè eſt inprimìs ſub diſciplina moriatur,& rursùs natū litera cū intellectuali fomēto oportet vt nutriatur. Nec defuit cōmendato alūno induſtria ad requirendū,intellectus ad retinedū: & qcqd magiſtra lingua plātabat

Cupit literis erudiri.

Pſal.127.

3.Reg.3.

exteri-

exteriùs,artifex ſtatim ſpiritus cum incremēto diſtillatę gratię rigabat interiùs.Et cùm in magiſtrum quotidiè proficeret,tanto diſcipulatu ſe comprimebat, vt, quod difficilimum eſt,& alios anteiret,& gloriam ſine inuidia acquireret.Neque verò propter intentiſſimum ſcripturarum ſtudium de certaminis ſui palæſtra ſibimet quicquam relaxare: ſed velut ſi tot adeſſent incitatores,quot in manibus literæ, indeficiētem itineris ſui curſum ad Deum dirigere.

Multùm in illis proficit.

Vt diuinitùs punitus ſit quidam eius obtrectator.

Cap. 14.

Adeſt iterùm reparatis anfractibus inimica ſerpens, & rediuiuo capite vires induitur,venena inſtaurat.Ac veluti cùm athletam frequenti palma glorioſum in ſpectaculo arenæ vſus victoriæ fecit deſcendere, qui impares viribus ſunt, quadam viciſſitudine ſe ſubijciunt,vt victo vno alter ſubinducatur, & ſubacto altero,itèm alter ad expugnationem valentioris ſubſtituatur: quatenùs totiès quaſì renatis pugnatoribus,qui roboris parilitate non vincitur,ſaltem ex crebra ſuccedentium alternitate ſuperetur: ſic in hominum Angelorumq; ſpectaculo, Ieſu prȩſidente, & beato Trudone ad certamen egrediente, cum toto impugnationis ſuæ manipulo inimici impetus prodit,ſi fortè molliorem inueniret, quem crebra victoria quaſì laſſis viribus fatigaret.Nam primò in deſtructricis fœminæ ſuperbia,ſecundò in detrahentium puerorum victus iniuria,tertiò nunc pugnaciùs,fruſtrà tamen,ſe obijcit, quia ad feriendā tam robuſti pectoris patientiam non pertingit. Sed nè demorer auditores, in longum trahendo ſimilitudinem,œconomus,qui & diſpenſator annonæ publicæ erat,beato viro ad quotidianos ſumptus ſtipendia diſpenſare ſolebat: hunc tanquàm ex opportuniſſima occaſione virus illud inimici cùm perfudiſſet, & natis inimicitijs contra innocentiſſimum iuuenem animâſſet, nec leuiter conceptam malitiam ferebat, nec facilè ori imperabat.Quotidiè detrahere, & quotiès peſtis illa incaluiſſet, nihil minùs expectantem crebris non parcebat obloquijs infamare.* Stabat vir Dei, & recognoſcens hanc quoquè technam eſſe inimici,Dominum pro inimico deprecari : interdùm &, ſedata illa tempeſtate, perſecutorē beneficijs aggredi, & quotiès deliniſſet, totiès ſic gratulari, velut ſi cedente inimico,victor ipſe abiſſet.Sed quia quorūdam peccata manifeſta ſunt, prȩcedentia ad iudicium:quod modò patientia oratoris extinguebat, rurſùs inſania diaboli in miſerabilem illum accendebat: quatenùs & militi Dei non deeſſet tentatio, & tentatorem feſtinata occuparet damnatio.Hoc duorum longè diſſimile certamen aliquandiù cùm traheretur,ventum eſt ad clauſulam, & more ſolito captiuus ille euomit blaſphemiam.Circunſtante multitudine,Quid ſibi,inquit, vult aduena iſte, vt de remotis terrarū partibus huc ingratus veniret, & deſidioſus abſque opere, alieno cibario ventri morem gereret? Nunquid aut Haſbania prȩter ſolitum panes * dehabet, aut ocioſos nemo niſi Metis ſemper alet? Populus qui adſtabat: Non ſatis ſanè,inquiunt, frater de aduena debaccharis,quem & claritudo generis ,& quod vrbi huic frequenter compertum eſt,multitudo commendat ſanctitatis. Aut cur calumniaris de panis eius inopia,cū beato noſtro protomartyri tradiderit,quæ terrarū dominos decerent,patrimonia? Cauſam ſi quæris,ea vel maxima eſt, vt exerceatur in ſcripturis, quas poſt prima literarum elementa iam inchoauit à pſalmis. Sed cùm ad hanc prudenter incantantium vocem ſurdiſſima aſpis aurem obturaret, & velut draconum calice potato, iterata inuectione, comploſis manibus,iurgia furori adderet,Imprecor,cum deriſione ait,vt cùm hic memoriter habuerit Pſalterium,pœna in me redundet non alia, quàm dolor dentium. Audiuit Dominus,& prouocatus ad iracundiā,interim tamen ſerui ſui diſtulit † contumeliam.Annus quoquè defluxit,& capaciſſimus iuuenis ſecundùm operantem in ſe ſpiritum, memoriter perfecit Pſalterium : diſpenſatorem verò ſecundùm cor impœnitens, & deuotationem labiorum ſuorum inuaſit dolor dentium.Creſcebat in dies malum, extendebatur pœna,vt vel ex tormento cogeretur honorare,quem ex ſpiritu ſuperbiæ nō erubuerat infamare.Vox incondita,manus incontinens,prȩtereà totus homo traditus in interitum,teſtabantur in eo magìs dȩmonium,quàm dolorem dentium. Nec requieuit pœna,donèc expleta dierum ſuorum ſufficienti malitia,extorqueretur & anima. Audiant hoc vel exemplum vel pœnam,quos nec patientia Dei ad pœnitentiam, nec dilatio adducit ad veniam,Audiant œconomi & diſpenſatores, & recognoſcant ſe non dominos,

Satan crebrò eū nitit in ruinā impellere.

Oeconomū incitat aduerſùs eū.

for. * Sciebat

Eū S.Trudo beneficijs ſtudet lenire.

1.Tim.5.

* dehabet, pro, nō habet,

Pſal.57.

Vide hoīs liuidi amētiam.

Videtur deeſſe † vlciſci

Punit diuinitùs obtrectator.

minos,ſed procuratores: comminiſtros,non præiudices.diſcant ſeruire,non detrahere: humiliari, & non ſuperbire.Audiat & lingua, malum procax & venenatum,ſtimulus furoris & auriga ſuperbiæ,& diſcat meliùs tacere,quàm loqui: orare magìs,quàm imprecari.Omnibus in exemplum ſatìs eſt œconomus vnus,diſpenſator cum detractione,reprahenſor cum ſuperbia,ad pœnitentiam dilatus, non tamen admiſſus, malum linguæ punitus in vicino dente,dæmoni demùm traditus in morte. Hac quoq; de inimico accepta victoria, athleta Dei Trudo de campo certaminis ad ſeipſum redit,& ſtupentibus de tali miraculo Epiſcopo cum tota ciuitate, ipſe robur ſuū cum infirmitate, honorem componebat cum humilitate.

Vt ad ſacros ordines promotus ſit. Cap. 15.

TRansfertur deindè ad liberalium inſtrumēta artium, iactoque inprimìs fundamento Grammaticę, mira facilitate ſuperædificat ſtatìm totum illud genus ſciētię. Tędio plerunq;,vt ſolet,ſi afficeretur,ſolatium ſibi Pſalmos adhibebat: eos intenta mente ruminabat,& mira alternitate laborando, vires reſumebat: elongansq; ſe fugiendo,manebat in ſolitudine: quia à ſtrepitu & philoſophorum diſputatione penna contemplationis ſublatus, in remota mentis perſeuerabat intentione. Vbi verò ad Eccleſiaſticas ventum eſt ſcripturas,tanto earum amore ductus eſt, vt prętęrita omnia contemneret,& in adipiſcendo clericatu,totum ſe quasì expediret. Ingreſſus eccleſiam beatiſſimi protomartyris,renūciat ſcholaſticis, manibusque Epiſcopi ſui tonſuratus,exuit laicum,& indutus clericatum,iuratus in Chriſti bella miles aſſumitur,& ad expugnandum Pharaonis equitatum,gladio ſpirituſſancti accingitur.Proficiebat interìm giganteis,vt ità loquar, paſſibus per gradus Eccleſiaſticos, donèc concordi acclamatione omnium peteretur,traheretur ad ſacerdotium. Qui iuſtus, vt ſcriptum eſt,ſuî in primordio accuſator,cùm admirabili illa myſteriorū perterritus magnitudine,primò reſiſteret,demùm ceſſit,& compoſito ad timorē amore, accedit ad quod eligebatur.Cuius ſacerdotium non dignitatis pręſumptio, ſed maximę humilitatis facta eſt imitatio: qui nec gradum pręſumere,nec aliorum,cùm poſſet,diſtulit curam aſſumere,non ſua, ſed quæ Ieſu Chriſti ſunt,quærens: nec ſibi, ſed patrię,immò toti orbi genitum ſe credens.In cuius ſanctiſſimo ordinationis die mater Sion,dilatatis terminis, longos fecit funiculos ſuos,& in exaltando hunc vnicum filium ſuum,multitudini prouidit fidelium. In acceſſu enim eius ad cœnam nuptiarum agni, dotis ſuæ magna quædā munera ſtatìm in eo transfudit, condens in arca pij pectoris tabulas dilectionis & virgā correctionis,addito ad vtrunque manna admirabilis doctrinæ. Quibus chariſſimæ matris ſuę optimis muneribus fidelis filius ità ſemper vſus eſt, vt & omni indigenti ea diuideret,& ſemper integra ad conſepeliendum ſibi reſeruaret.Aret eloquiū,& inualeſcente materia, ingenium ſuccumbit. Quis enim dignè explicet,quāta non tantùm corporis,ſed & animę munditia,ſāncta illa tractauerit,quanta omnis virtutis commendatione illos dies continuauerit? Ieiunia & eleemoſynas ſi loquar,parùm eſt: continentiam & ſuîmet pro Chriſto contemptum ſi dixero,quanti hæc ſunt? Minima hæc & puerilia eius fuerunt:in his ablactatus,in his totus eſt educatus.Gratias tibi bone Ieſu,cuius operatio in ſeruis tuis inenarrabilis,miſericordia eſt incompræhenſibilis.

Diſcit artes liberales S. Trudo.

Item ſcripturas ſacras.

In Clerum aſſciſcitur.

Prou. 18.

Initiatur ſacerdotio.

Corporis & animi munditia.

Quibus verbis inſtructus ſit, cùm eſt miſſus ad concionandum. Cap. 16.

MVltiplicatis autem diebus,cùm iam in eo eſſet, vt lucrati talenti ſanctiſſimas merces natiua quoq; eius terra experiretur,morum & ætatis iam adepta maturitas,de repatriatione admonebat. Venerabilis quoquè pontifex conſiderans commendatum alumnum in Euangelicum iam profeciſſe doctorem,& de multis virtutibus quasì compactum vnum hominem,in proſpiciendo de gregis Dominici augmento,accerſitum talibus exorſus eſt: Cùm ſis,ait, planè fili chariſſime, ſecundùm datam tibi gratiam deſuper, ex omni ſanctiſpiritûs armario non modicè roboratus,iamq; ex officio curę ſacerdotalis ſcias & poſſis ex aduerſo aſſcendere,& oppoſito pro domo Iſrael muro, in prælio in die Domini ſtare, oportet te quoquè vnà nobiſcum in Dominicæ plantationis vinea laborare: quatenùs qui nūc participamur officio,cùm venerit ille Dominus vineæ,participemur & denario.Si enim de cōmiſſo arguitur, qui

Ezech. 13.

Mat. 20.

acceptam pecuniā ad menſam Domini nō partitur: quanta liberalitatis manu te oportet diſtribuere, quod luce clariùs liquet te tuî ſolius cauſa non accepiſſe? & cùm præeunte ſapientia, ætatem quoquè attigeris, nè verearis (quæſo) fieri cuſtos vaſorum Domini: quæ teſtibus Angelis hodiè tuę committo filiationi, vt quantoſcunque ex errore ad viam conuérteris, totidē ſanctificationis vaſa Domino ad inhabitandum acquiſiſſe in finem gratuleris. Quapropter accepta authoritate ab Apoſtolatu ſanctę huius Metenſis Eccleſiæ, accingere in redeundo ad partes Haſbaniæ, quæ magna ex parte adhuc ſeruit ſub idolo, & cultore eget catholico. Optimam hanc tibi iniunctam velim prouinciam, quatenùs vbì abundauit iniquitas & ſuperſtitio, abundet fides & Chriſtiana religio. Diſcant igitur animalia diaboli, te frenante, iugum ferre Domini, vt guſtato ſale, qui in te eſt, qui nunc nil niſì barbarum nôrunt frendere, tandèm in dulce Chriſti melos incipiant verba frangere. Te quoquè de te vt admoneam, liber legis ſemper verſetur in ore, rationale imprimatur in pectore: vt iuncta cum omni tua doctrina antiquorum patrum authoritate, ex grauitate vitæ cunctis poſſis innoteſcere, quātam omnis boni rationem portes in pectore. Si enim ex beneficio omnia diſpenſantis Dei, Angeli vocamur, omni ſtudio neceſsè eſt ſcientiam vt cuſtodiamus: vt lex, quę ex ore ſacerdotis requiritur, Angelo interpretante, efficaciùs exprimatur: & quos ignorantię infirmitas deorsùm grauat, Angelicę ſcientiæ volatus ſursùm trahat. In augmentando prętereà populos, nouæ acquiſitionis eccleſiam Domino ędificabis, in qua lucrati gregis incrementum proficiat, & cum fructu bonę operationis, ad omnipotentis paſtoris perpetuū ouile vnà cum duce ſuo tandèm perueniat. Nec graueris de noſtra interìm ſeparatione, quorum affectum tempus non imminuet, locus nullus diuidet, donèc ex æternitatis beneficio vna & eadem nos excipiat ſuperni patris manſio. Hæc & huiuſmodi prudens magiſter cum fideli concionatus alumno, diſſociabiles condunt libellos, & alter frequenter admonendo, alter libenter audiendo, dum moras nectunt in agendo, iterata benedictione, ingeminatis oſculis, vtrorunque lachrymis tandèm diſceſſum eſt.

Haſbania magna ex parte adhuc aliena à fide.

Innoteſcere, actiuè.

Malac. 2, Ibidèm.

Quàm dolenter eum à ſe Metenſes dimiſerint. Cap. 17.

Quàm charus fuerit Metenſibus S. Trudo.

PRoficiſcentem autem mixtum genus ſtipato agmine proſequitur, & impedito tumultu pium ſacerdotem ægro affectu mœſta turba inclamant. Egens liberalitatem, diues familiaritatem, infirmus medelam, poſtremò vnuſquiſq; beneficium, quo vſi erant, non ſine fletu inculcando prętendebant. Beata, aiunt, patria, tellus felix, quæ in te recipiēdo, damno noſtro ditabitur, mœrore conſolabitur. Nos extremæ fortunæ prodigium, quibus de ſemèl accepto non cōceditur perfrui: aut ſi recedendum omninò erat, cōcederetur etiam nobis recedentem te comitari. Enimuerò eſſet tolerabilius, & in cōparatione mali, beneficium reputaremus, ſi aut inexpertum populus hic non cognouiſſet, aut poſt cognitionē cum abeunte tranſmigrare liceret. Nūc beneficijs noſtris alienus poſſeſſor gratulabitur: nos genus relictum & populus repudiatus, ad rapinā & miſerias exponemur. Sed pius ſacerdos, quem & miſeratio ſuper charos conciues, compungebat, nec tamen affectus inclamantium, à propoſito & iniuncta obedientia deflectebat, optima quæ habebat munera, ſuis ſupplicibus diuidit, breuē & ſalubrem exhortationē, addita benedictione: ſicq; extremū vale dicens, mœſtū agmen omnipotenti Domino cōmendatum dimittit. Laudent alij Curios, & nomina vana Catonū: mirentur de interfectorū ſanguine victorias, & captiuas animas vinctis poſt tergū manibus triumpho additas, fauorabili ſtrepitu theatra vana remugiant. Plus certè his oībus athleta Dei Trudo in die conſulatûs ſui, in hac ciuitate Domini virtutū reipublicæ ſuæ intulit: quē Chriſtianorū viuens & liberrimus populus ꝓſequitur, pauperumque ſuorū conſolata turba pręcedit, nec alias ꝙ benignitatis & miſericordiæ laudes plaudit. Plus, inquā, intulit, qui nullius vnꝙ proſperitate fractus eſt, qui nullius riſit aduerſa: quē ſemper inuitum ſecutus eſt honor: qui virtutū quadriga inuectus, memoriam ſuî in benedictione poſteris reliquit. Illos aūt aliud nil manet, quàm tormentum & ignis. Continuato igitur itinere, Tungrenſem deuenitur ad vrbem, quæ omniū Galliæ Belgicæ vrbium quondā vel maxima, vel æqualis: nunc quaſì exeſa & diruta, Vandalicæ deuaſtationis omni futuræ ætati perpetuū & fidele nimìs monimētū relinquit. Illic chariſſimū patrem ſuum, venerabilem Remaclum Epiſcopum cùm inueniſſet, mira vterq; alacritate repleti, gaudia ſua communicant, & de omni euentu & fortuna alter alterum ſolita illa ſua familiaritate docent & inſtruunt. Tum verò Epiſcopus tāti ſacerdotis ſapientiā & pro-

Redit ad Tungrēſem vrbē incolumis.

& profectum ſua lucra reputans, eum in opus Euangelij collegam & quaſi commilitonem ſibi aſſumit: & partito curę paſtoralis onere, eccleſias ordinare, & verbum Dei in diœceſi ſua iniungit annunciare: vt quotiès manus pontificis pro Iſraël extenſæ cum Moyſe grauarentur, totiès ex miniſterio ſacerdotis, tanquàm Aaron adminiculante, ſuſtentarentur. Et peracto aliquot dierum familiari contubernio, ſanctæ animæ poſt mutuam & ſufficientem ſuî conſolationem, ad negocia ſua redeunt, ille ad requieſcendum cum Maria in cæleſtium contemplatione, iſte ad laborandum cum Martha in eccleſiarum ſolicitudine. Non multò pòſt enim ſanctus Epiſcopus pertæſus ſecularium tumultuum, abrenũciatis omnibus, in ſuo Stabulenſi monaſterio monachum profitetur, ibiq; ſecum habitans, ſanctum Theodardum, poſteà Chriſti martyrem futurum, in Epiſcopatu ſucceſſorem habuit.

Exod. 17. *Luc. 10.* *S. Remacl. monachũ profitetur, eiq; S. Theodardus ſuccedit.*

Vt eius hoſpita nocte duo luminaria ſupra illum viderit.
Cap. 18.

CVm præteriturinterea territoriũ, viculus quidam fatigato & ieiunijs attenuato homini Dei officioſum ſatis præbet hoſpitium. Humanitate ducta tota illa ruſticana, ſed fidelis multitudo, obuiàm prodit, vnuſquiſq; pro ſe, omnes autẽ in commune vnius ſaltem noctis cohabitationem vt mereãtur, pro beneficio petunt & impetrant. Ingreſſus ad officioſos hoſpites, ſolita illa ſua conſuetudine in primis de diuite vena exhortationum deducit fluenta, & irrigans prata mentium, diem trahit vſque in occaſum. Vnus, qui vel potentior, vel erga cultum Dei religioſior, cęteris imperitabat, fuſa prece obtinet, vt recedente multitudine, ſecum in domum declinet, epuletur, & pernoctet. Hortus manſioni erat contiguus, arborum proceritate in nemus excreſcens, qui à fructu deducto nomine, pomarium vt appelletur, vſus obtinuit. In eo lectulus, quali ſolebat vti, non mollitie blandiens, ſed ſomno vix conſentiens, vt ſibi paretur imperat, vel propter declinandos ęſtiui illius tunc temporis parùm mediatos colores, vel vt orantem ſua remota ſolitudo iuuaret. Et iam nocte mediante hora declinabat, cùm de theſauris omnipotentis Dei miraculum oſtẽditur rarum & celebre, & ad commendandam tanti viri ſanctitatem, omnibus retrò ſeculis ſufficientiſſimum. Lux enim illa cæleſtis, quæ ſine vllo ſuî detrimento ſola lucet in tenebris, ſuper eum incanduit, & diuiſa ad magnitudinem phari partìm ad pedes, partìm ad caput, totum hominem, depulſa illa caligine, mirabiliter illuſtrauit: nec ad horam, ſed maxima ex parte noctis, cum eo perdurauit. Mulier hoſpita primo gallicinio excita, ſubitę lucis terrore concutitur, pluſq; ſuſpicans periculum, quàm ſperans miraculum, lectulo excutitur: foribus reſeratis, domum feſtina egreditur. Neq; enim ad morem luminarium, qualia ductili cera artifex manus ſolet effigiare, lux illa erat: ſed ignito iubare Solis quoq;, cùm in virtute ſua lucet, ſuperans claritatem, non vnius ſanctæ requietionis manſionẽ, ſed & totam circunquaq; illuſtrabat regionem. Recuperato ſpiritu, & hoſpitę ſanctitatis mulier rememorata, maritum quoquè ſtratu elicit, & ad participandum de viſione talis miraculi ſecum pertrahit. Stupore ſuo vterq; ędificati, miraculo aliquandiù conſolati, accepta beneficia mira cum alacritate hi in domum ſuam reportant, vir Domini ad palæſtram ſuam ſe erigit: reſiduumq; noctis vigiliæ & orationi dedicans, labium ab oratione, mentem non relaxabat à contemplatione. O virum omni virtutum pręconio laudabilem, cuius ſanctitatẽ cælũ loquitur, lux incircunſcripta teſtatur. Quẽ etsì curuę in terris animę, & cęleſtium inanes nõ poſſumus imitari, vtinã ſuo cũ auxilio dignè ſaltem valeamus admirari. Manè in lucẽ ſole nato redibat, & vir Domini de profectione parabat. Adeſt rursùs tota illa multitudo, hoſpites inprimìs cum grege domeſtico, & ordinata quasì obſidione, cogunt magìs quàm poſtulãt, diem quoquè illam apud ſe vt continuet, precium hoſpitij docẽdo turbam recompenſet. Volens vincitur, & benedicens Dominum de feruore Chriſtianæ religionis, omnibus ſe exoccupat, vnam diem totũ ſe multitudini donat. Bibebãt omnes de ſpirituali †, & emendatę aĩę ad fidem roborabantur, & omnipotenti Domino reconciliabantur. Inter cętera admonitus ab hoſpite beneficij, filium eius nupèr natũ catechizat, & allata aqua ipſe ſanctificat, ipſe immergit & baptizat. Has ſanctitatìs ſuę gazas diuidendo totam diem cùm cõtinuâſſet, perſoluto iam fœnore, viculum optimis muneribus ditatum relinquit, conſolatis oĩbus, viæ ſuę ſe reddidit. Populus non immemores beneficij, locum in quo lux illa reſplenduit, in memoriam

Ioan. 1. Lux cælitùs fuſa, immi nere cernit S. Trudoni. *† nonnihil deeſſe videt*

Oratorium conditur eo loco, vbi viſa lux fuit.

eius oratorio dedicant, vicum quoquè deriuato vocabulo, Trudonecas, appellatum, filijs ſuis in omnem retrò progeniem ſic nominandum hæreditariè relinquunt. Plurimis prętereà, & penè innumerabilibus ſanctitatis ſuæ monimẽtis illud reditûs ſui iter cùm illuſtrauerit, hoc vnum ideò notum, quia publicũ: de cęteris ſecreti obumbratione notitiam ipſe ſuppreſſit. Hæc de glorioſo Chriſti ſacerdote habui hodiè quæ dicerem: cætera audietis cõmodiùs, ſi, quę ſuperſunt, alio aggrediamur principio, & dicẽdi munus aliquanto interìm reparemus ſilentio.

LIBER SECVNDVS.

Quanto cum gaudio exceptus ſit à ſuis, ad illos reuerſus.

Cap. I.

Cupidiſſimè excipitũ à ſuis.

POſtera lux oritur, multò gratiſſima patriæ: quæ poſt faſtidioſi deſiderij moras, expectatiſſimi ſui Trudonis aduentum miniſtra fama cùm cognouiſſet, noua induitur lætitia, & mutata facie, in occurſum progreditur. Domus omnis, municipia, vici, certantibus ſtudijs cum coniugibus & liberorum agmine, vno officio, indiſcreto affectu ſe in obuiàm eijciunt. Satis autem tardus ætate, aut morbo confectus, quem deſiderium non expediret, aut amor recepti patroni occurſui non præpararet. Benedictionem oẽs flagitant, tactum requirunt. Sufficit poſtremò multitudini, vel comitatui intereſſe, vel viuæ vocis eius efficaciam audire. Hoc amicæ plebis tumultuario affectu in ſuum Sarchinium inuehitur: ibì vna miſericordia omnibus compatiens, alios caſtigatione emendat, alios conſolatione roborat, omnes poſtremò benedictione confirmat. Præfectoriæ nihilominùs dignitatis ſublimitas, & cõſanguineorum eius nobile & religioſum genus, dies omnes & noctes cum eo continuant, & exoptatæ eius receptioni ſtudioſum contubernium exhibent. Requieſcebat enim in eo viuificãs ille ſpirituſſanctus ad inſtar Apoſtolicæ conformationis, ità vt nec conſcientiæ deeſſet authoritas, nec literis doctrina, & quotiès ratio expoſceret, ſtatìm miraculum ex meritis coruſcaret. Multiplicabãtur interìm ſata Euangelij, & creſcente religione, nouus quotidiè populus ad Eccleſiarum caſtra conuolabat, & lucratę animæ in vnitate fidei componebantur.

Multos conuertit ad Dominum.

Vt templum condiderit, quod ſe facturum adhuc puer promiſerat.

Cap. 2.

TVm verò in quotidiana religioſę multitudinis augmentatione plurimùm delectatus, optimũ factu arbitratur, Chriſtiano exercitui cœnobiale vallum erigere, vbì cum impugnante ſe inimico, fide magìs quàm iaculo, oratione quàm gladio, dimicaret. Et noti non immemor præſidij, ad Chriſtum conuertitur, cooperationis beneficium vt præſtet, deprecatur. Recolens etiam voti ſuæ illius quondàm puerilitatis, & quia periculosè vouetur, quod poſt votum non redditur, cõcepta authoritate lineam iacit fundandæ eccleſiæ: in id operis tota animum defigit intẽtione. Rogatus Dominus, vt ſemper, indefeſſo laboratori ſuo ſe exhibet, & felici ſucceſſu artem dirigit vſque in perfecti operis conſummationem. Dedicata ad votum eccleſia per beatum Theodardum, ſanctiſſimi martyris Quintini, necnon & glorioſi Rhemorum Archipręſulis Remigij memoriæ titulatur, reliquijs honoratur: vt quos pro ſuis meritis receperat cælum, domûs quoquè vnius veneraretur obſequium. Dote dehinc ſufficienti ex collatione adiecta, fidelis multitudo adunatur, cœnobium beati Trudonis, ſeipſo authore, inchoatur: quo etiam tempore Floriacenſe ſancti Benedicti cœnobium, à Leodebodo Abbate fundatur. Ingrediuntur illuc palatina dignitas & curialium faſtus, cum paupere & ex ſeruitio conuertente, portare iugum DOMINI, nec diſcreuit ſancta animalia diuitiarum aut paupertatis conditio, quæ ad ſeruitium omnipotentis Dei charitatiua iugauit religio. Multi prętereà nobilium, filios cum patrimonijs in commutationem ſupernæ hęreditatis ibidèm deuouerunt, felices ſub talis doctoris magiſterio, qui nil pręter cæleſtia, nil docebat aliud, quàm ſpretis carnalibus ambire ſpiritualia. Cuius omnis ſermo ſufficienti ſale condítus, & in nationes eloquij eruditionẽ diffundens, multos ad Deum præmiſit, innumerabiles ad ſequendam magiſtri viam informauit. Factumque eſt, vt qui ſpreta quondàm maritantium iugali copula, hæreditate relicta, puer adhuc continentiæ ſe deuouerat, in cælibatûs ſui teſtimonium pro coniuge eccleſiam, pro hęreditate Chriſtum ſuſciperet, & quantoſcunq; inſtruendos acciperet,

Templũ cõdit, vt adhuc puer vouerat.

Initia monaſterij S. Trudonis, itẽque Floriacenſis.

ret,totidē quaſi ſpirituales maſculos tabernaculo generaret.Qui cùm,vt frequens iã di-
ctum eſt,ſuimet ſecretum magìs,q̄ notitiã: contēptum,q̄ honorē ſemper elegerit, inui-
to tamen illo & tanquàm reclamante, qualis fuerit, omnipotēs Dominus in ſole poſuit.

De equo vel aſino eius, à fure ablato & reddito. Cap. 3.

PArochiam ſupplicãtem aliquandò viſitaturus, clericorum ſtipatus agmine,iti-
neris laborem & corpuſculi imbecillitatem vehiculo vt leuaret, multis preci-
bus vix obtinuerunt:cùm ſubitò itineri infeſtus ſatis viator accreſcit,& furem,
quod erat,tota arte diſſimulans,inhæret agmini,iungitur contubernio, hoſpi-
tio participat.Sacerdos ad quod venerat,ſolicitus,exhibita caſtigata exhortatione, ędi-
ficatę plebi de more Miſſam celebrare ingreditur.Occupatis cuſtodibus,vtpotè qui ma-
gistri doctrinæ magìs,quàm animalium officio,ſolebant inuigilare, officioſus ille latro
malitiam pręſumit,& iumentum,quo ſenior ſedere conſueuerat,arripiens interìm eua-
dit.Expleto negocio,amiſſio vehiculi agnoſcitur. Diſſimulantibus cunctis, vnus præ-
ſumpta authoritate, rei familiaris damnum cum querimonia in notitiã ſacerdotis per-
ducit. Ille nihil motus,magìs autem,vt ſemper,inter damna hilarior,Patientia, ait,opùs
eſt,magiſque peccatum deflendum,quàm damnum.Aut cur quis queratur de vehiculo,
cùm æquè omnia in manu Domini ſint,ſicut iumentum,ità & homo?Nec diù interceſ-
ſit, cùm furti reus, captiuante inimico poſſeſſus, peſſimo poſſeſſore ſtimulatur, multis
tormentis ad ipſam penè mortem cruciatur: & præſumpta in ſeipſum accuſatione, da-
mnum B.Trudonis, cauſam ſuæ fatetur inuaſionis, cùm per omnia proteſtans Dei ſeruũ
& amicum,cui vel in rebus minimis cęleſtis deſeruiret vindicta. Et cùm à parētibus mi-
ſerabilis illa captiuitas ferro quoq; vincta traheretur,inimicus ſacerdotis timēs autho-
ritatem, deliteſcere cupiebat, ſuęq; poſſeſſionis miſerrimum vas cõquaſſando diſſipa-
bat.Impeditus multitudine,nodoſitate coopertus,tandèm quaſi ad tribunal vterq; poſ-
ſeſſor & poſſeſſus pertrahuntur,ille perpetuę damnandus captiuitati,iſte neceſſariæ red-
dendus libertati. Rogatus ſacerdos,miſeratione, qua ſemper totus in Domino redũda-
bat,flectitur,fugientibus quaſi periculum alijs, ipſe accedit, manu blanda os,faciem &
caput furioſi attrectat,& frequenti totum hominem depingens ſignaculo,in remoto ſa-
crario ſecum componit: ibi celebri oratione cælo defixus, imperioſa authoritate ini-
micum eijcit,& liberatam animam Eccleſię conuentui reconſignat. Emendatus ho-
mo,reddit gratias,& reliquum vitę ſuæ tempus ex doctrina liberatoris ſui religione ca-
ſtigat.Hoc primum B. Trudonis miraculum enituit, poſtquàm ex peregrinatione ſua
Sarchinium reuiſit.Quo tota vicinia quaſi p̄guſtato,tanta deincèps auiditate deſiderio
ſatisfaciebant,vt quotidiè indiſcretũ agmen conflueret,& oblita poteſtatis dignitas ſe-
cularis, religioſa fide ad doctrinã excubaret ſacerdotis. Satìs honorat⁹,& inter ſuos ſpe-
ctabilis,cuius vel fides mereretur,vel importunitas extorqueret, vt petitioni cõdeſcen-
dens,domũ ſuã viſitaret,familiam benediceret.Nec defuère quidã,ad quos cũ religionę
poſtulantium victus deſcenderet,inter cętera etiam miraculis illuſtrarentur.

Fur tollit beati viri equum.

Vltio cœleſtis furē perſequitur.

Curat furē à dæmone arreptum.

Vt è terra fontem produxerit. Cap. 4.

VIr illuſtris,nec minùs religione,q̄ opibus clarus,cõiugē habēs ſimilē morib⁹
& cõuerſatione,frequenti & ſupplicatoria legatione coactum hoīem Dei, ad
ſanctificandã manſionē ſuã,de monaſterio extrahere laborabat. Quē cũ ami-
cũ haberet pro morũ honeſtate, cõſanguinitas quoq; ad nodũ familiaritatis
acceſſerat. Petitionē cũ ſine moleſtia recuſare nõ valeret, data die, cũ religioſo diſcipu-
latu egreditur,expleto itinere p̄uenitur. Aduenienti cõpetens & officioſa mãſio p̄para-
tur,ſumptus extruitur;quãto hoſpes ſanctior,tãto minori impēſa,vtpotè vbi plùs aīę ſa-
tias,q̄ corporis refectio regrebatur.Diffamatũ de aduētu tota p̄uincia p̄ceſſerat, porti-
cus cũ atrijs ſuis vix ſufficiebãt receptui multitudinis. Mãſionē totã p̄petua aquæ ſteri-
litas dãnauerat,nec niſì aliũdè petita vſui p̄derat.Agro & pecude domus abũdans,aquæ
penuria affligebatur.Ingreſſus ſenior,doctrinã incipit,& ſtudioſis auditoribus in vſque
veſperã exhortationis refectionē trahit. Recedēte frequētia, famulãtiũ grege circa ne-
gocia partito labore occupato,ipſe cũ religioſis hoſpitibus interìm circa domui conti-
guã arboreã pomarij plantationē ſe exoccupatũ exponit, & leni deãbulatione diurnæ
fatigationi medetur.Et cõſiderata loci opportuna amœnitate,Habilis,inq̄t hoſpitibus,
habitatio hęc,& quã ſitus ipſe cõmendaret,ſi nõ aquę penuria iniuriã itrogaſſet. Quo re-
ſp̄odente,Etiã dñe: miſertus incõmodi manſionis, virgã,quã ex occaſione manu gere-

Prolixè admodũ cõcionatur.

bat,

pace Sanctorum omnium dixerim) nihil minùs à magnis martyribus cæleſti illi calatho intulit: cui etsì, iam pacata, & in vnitatem fidei compoſita Eccleſia, tyrannus defuerit, ad lilia tamen confeſſionis, ſeipſo tormentante, ſufficientes martyrij roſas addidit. Qui enim ex charitate Dei animam ſuam ſic odio habuit, qui nullo impugnante ſic pugnauit, perſecutorem ſi ratio obtuliſſet, quis vnquàm pugnaciùs reſtitiſſet? quis glorioſiùs triumphâſſet? Nec carebit martyris præmio, cui affectus non defuit, cùm ſatis conſtet, quia quod multi olìm ſubiērunt ex neceſſitate, iſte ſemper portauerit ex voluntate.

Vt feliciter in Chriſto obdormiērit. *Cap.* 7.

APpendebant intereà in cælo teſtes Angeli laboris prælìantis conciuis ſui, & circa finem certaminis occupato, ipſa imperialis maieſtas Deus immortalitatis nectebat coronam: & cùm ſub graui dierum & æſtùs pondere penè grauaretur, & deſiderio remuneratoris ſui totus æſtuaret, bis & tèr inclamās Ieſum, dicens, Quandò veniam & apparebo ante faciem tuam Domine miſericordiſſime? ſtatìm cōſolatur, & de vicina die & hora obitûs ſui præmonetur. Mutatus ſtatìm in quandam exhilarati ſpiritûs nouam lætitiam, diſcipulos conuocat, iucunditate ſua expoſita, omnium animos triſti mœrore ſaucios reddit. Tum verò de repoſita ſibi corona iuſtitiæ iam certiſſimus, quoſdam fatigationis eculeos præter conſuetum ſibi addere, in his totus ſuſpenſus, ipſum modicum, qui ſupererat, vitalem calorem mortificare. Acceſſit etiam volēti infirmitatis languor, quo preſſus ſenior, lecto decubuit: & cùm per omnes horas quasì moreretur, hanc, qua ſeculi huius homines ſeipſos conſolantur, ſanitatem tanta abiectione repręhendebat, vt videretur dicere cum Apoſtolo: Quandò enim infirmor, tunc fortior ſum & potens. & iterùm: Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ità & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Arebāt membra languore, & superducta cute, rigentibus neruis, conſumpta caro figmentum hominis vix prętendebat. Applicabatur interìm & hora trāſplantationis ad radicem ſanctiſſimæ arboris, & cupientem diſſolui, & iam cum Chriſto eſſe, diſcipulorum tamen gemitus, & querulosa, nè ſe deſereret, ſupplicatio morabātur. Defecerat iam penè ſpiritus, anhelabat in mortem, animamque expectantibus Angelis reddere geſtiens, conſolabatur ſuos, ipſumque reſiduum, & vix in ore palpitantem vitæ motum, admonitioni & doctrinæ expectantium totum impertiebatur. De contemptu mundi, de amore Dei quandam viuæ vocis efficaciam lingua moriens tamen exprimebat. Aſſidebant continuè lectulo venerabiles ſacerdotes cùm religioſiſſimo monachorum cœtu, hoc vnò mœſtas lachrymas alternatìm conſolantes, quòd magiſtrum non amitterent, ſed magìs ad Deum prçmitterēt. Et facta hora, allatis viuificis myſteriorum ſacramentis participat, & reiectis oculis, nè circa exteriora hæc ampliùs occuparentur, conciues ſanctorum choros aduenisse recognoſcit. Tum verò protenſis manibus toto corpuſculo in obuiàm chari exercitûs erecto, ingeminato ſignaculo Crucis, Dirige, inquiens, Domine viam famuli tui in conſpectu tuo: in manus Saluatoris caput reclinauit, & immeritus mori, obdormiuit. Obdormiuit planè, ad cuius memoriam vſque hodiè in teſtimonium glorificati hominis tot & tanta cernimus miracula coruſcare, vt nunc demùm credatur viuere, quem ipſa vita Deus tam mirabiliter non ceſſat illuſtrare. Qua illuſtratione cùm non tantùm terra, ſed & omnè mare iam repletum ſit, felix quodāmodò ante alia ſancta Sarchinienſis eccleſia, quæ quod vniuerſitati credentium ſpe ſufficit, reipſa ſola retines, ſeruas, & poſſides. Nil rerum damna, nil ruinæ ligni aut lapidum oberunt: ſolus Trudo cum omni labentis orbis ruina comparatus, prçponderat & maior eſt. Filij enim eius, vt ſcriptum eſt, propter eùm in æternùm manent, & domus non derelinquetur, Cuius ducatu, qui hîc non habemus manentem ciuitatem, vtinàm ad illam perueniamus hæreditatem, in qua cum cohæredibus filij Dei verè iam viuens gloriatur, reſpiciens ſe venerantes, & adiuuans inter quçcunque illa ſint pericula, pro amore ſuo perdurantes. Obijt ſanè ſanctus Trudo nono Calendas Decembris, Romæ octuageſimoquinto Papa Sergio, Traiecti prçſidente ſancto Lamberto, Francis dominante Theodorico, illuſtris reginæ Bathildis filio: poſt quem regibus ſolo nomine præſidentibus, poteſtas & gubernaculum regni penes Maiores domùs cœpit haberi.

[Margin notes: valdè cupit diſſolui. — Pſal. 41. — Mortē ſuā prçuidet. — Nouū cruciatū addit corpori. — 2.Cor.12. — 2.Cor.1. — Sub mortē munit ſe ſacramentis. — Ad Chriſtū proficiſcit. — Eccl. 44. — Heb.13. — Maiores domûs alij magiſtros equitum, alij præfectos palatio vocant.]

Vt corpus eius exanime ſuauiſsimos ſpirârit odores.
Cap. 8.

FVnus de more compoſitum, in dilectæ habitationis ſuæ teſtatam & benè heredem eccleſiam infertur, & circunſtipatos pſallentium choros tota ſuorum turba comitatur. Cuius ad Chriſtum felix & liber tranſitus dum ſanctorũ omnium fit in cælo feſtiua lętitia, quodam pij mœroris nubilo totum, vt ità loquar, cooperuit mundum. Tota ad exequias prouincia conuenerat, parumque religioſus †, quem
videt deeſ. ſe † putabatur aut aliquid tale. cauſa aut occupatio aliqua remoraretur, quin neglectis omnibus ad tanti ſui patroni depoſitionem ſe exoccuparet. Pauperum maximè collecta, tunc verè orphana, & languentiũ incõſolatus populus prę ſumptiua authoritate, fuſa in Deũ querimonia, ſe nutritiũ, ſe ſolatiũ amiſiſſe querebatur. Pendebãt ex feretro, & accepta quodam beneficia religioſa inclamatione quaſi improperabant. His portitoribus ante aram ſanctorum Quintini & Remigij, quam ipſe à principio fundauerat, delatus, tota cum reuerentia terræ commendatur, felicior, iuxta magnum oratorem, ciuium lachrymis, quàm quiſquam gaudijs ſuis: qui vel hoc vno punit inuidiã, quòd tãtum ei mors contulit ad gloriam, vt vel in extremo depoſitionis ſuæ die nemo ſit, qui dubitet Angelorum adfuiſſe præſentiam. Nam inter agendum, necdùm expleto ſepulcrali aggere, dulciſſimus Dominus Ieſus ſuper compoſitam probatiſſimi militis ſui glebam, illius inenarrabilis ſuæ
Præclarum miraculum dulcedinis reſperſit fragrantiam: vt liquidò pateret omnibus, quanto omnis boni odore ſeipſum adhuc viuens incenſum in conſpectu Domini adoleuerit, cuius funeri ipſa maieſtas in tanta dulcedine ſe ſuperfuderit. Quæ ſcilicet dulcedo, qualem oculus nõ vi-
En vt Deus cohoneſtat funus ſancti viri. dit, cor nullum excogitauit, ſicut fumus aromatum ab incenſo igne aſſcendens, totam repleuit eccleſiam, tanta comitante caligine, vt è vicino poſitum quis non agnoſceret fratrem ſuum. Nec ad momentum, ſed per vnius ferè horæ ſpatium perdurauit, donec temperato ſtupore, populus verſa vice pro exequiali plãctu laudes mutarent, & de cuius corporali priùs flebant abſentia, cęleſti atteſtante miniſterio, de perpetua ſpiritûs exultarent præſentia. Verè pius, verè ineffabilis Dominus, qui odorem electorum ſuorum, de quo Apoſtolus glorians, Chriſti, ait, bonus odor ſumus in omni loco, tali pie-
2.Cor.2. tate remunerat, & dulcis ipſe dulcedini eorum quaſi reſpõdet, dum præter depoſitum,
2.Tim.4. quod in illam diem iuſtus iudex reſeruat, interim tamen ex cæleſti ſua fragrantia nobis merita eorum ſic commendat. Vndè in Canticis Canticorum ſancta Eccleſia, Cùm eſ-
Cant.1. ſet, inquit, rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum: quia membris cum capite ſuo Chriſto in ſecreti cęleſtis requie & quaſi accubitu compoſitis, virtutes ſanctorum magnæ ſuauitatis quædam gaudia nobis adminiſtrant. Qui ſicut lilium florẽtes ante conſpectum Domini, ex admirabili illo odore ſui balſami medicinalę mundo porrigunt antidotum, ſanantes languidos, mortuos viuificantes, naſcentibus incommodis vbiquè ſe opponentes.

Vt Vualdæ fœminæ S. Trudonem inuocanti, mox patuerit eius eccleſia. Cap. 9.

SVſcitabantur interim noua quædam miracula ad tumulum in Chriſto ſoporati beati viri, ità vt penè dies nulla præteriret, quin immortalitatis ſuæ certiſſimum
Multa miracula fiũt ad monumentũ eius. & fidele monimentum mœrenti Eccleſię in conſolationem relinqueret. Etiam glorioſæ depoſitionis eius triceſima dies aderat, vnuſquiſque certantibus ſtudijs, quæ ſolent, exequialia charo funeri præparabant. Erat inter cæteros fœmina quędam Vualda nomine, honeſtè religioſa, quæ ex doctrina viri Dei in virtutem olim cùm profeciſſet, in familiaritatem quoquè venerat, obſequio frequens adhærebat. Hæc ſuper amiſſo patrono impatientiſſimi doloris nullum admittens ſolatium, more Euangelica-
Matt.28. rum fœminarum, vulnerata charitate, cum cereis & thymiamaterijs ſe exhibuit, monu-
Marc.16. mentum illud viſitare perrexit, primaque viuentem ſpiritum in mortuis oſſibus inuenire promeruit. Veniens enim ad eccleſiam, foribus obſeratis impeditum cernens introitum, mœrore ſtatim cum fletu appenſo, manibus in cælum porrectis, O ſanctiſſime, inquit, Trudo, quandiù te viuum habere meruimus, fores huius baſilicæ ſemper apertas habuimus. Inuidit fortuna cõmodo, beneficiũ mors abſtulit. Te ſublato, fruſtrà iam
Magno miraculo diuinitùs reſerantur fores templi. venimus, obſequiũ ferentes intrare nequimus. Mira velocitas. Adhuc verba in ore loquentis voluebatur, cùm inclamatus ſanctus Dei, quaſi leo apertis obdormiẽs oculis, ſupplici ſuæ mirabiliter ſe exhibuit. Nã diruptis ſeris, repagulo abiecto, repẽtè veluti à vehementiſs. turbine repercuſſę ſunt ianuę, & appulerũt ſe portę parietib⁹ impulſę. Quãta igitur, putatis,

tatis,pietatis facilitate peccatis hominum clauſos cęlos poteſt reſerare, ad cuius ſanctiſſimi nominis inuocationem natura vim pati cogitur, & non ferrum, non clauſura lignorum officialem ſeruant modum? Cuius apud omnipotentem efficax potentia miſerijs ſuorum compatiatur,peccati dirumpat nodos,& introitum ad illud ſummę ęternitatis tabernaculū rogata nobis obtineat. Cōſolata ſatis mulier,expleto officio,propter quod venerat,fideliſſima miraculorum teſtis regreditur,nomen Domini magnificans,& meritum verè cum Deo viuentis Trudonis, ſine cunctatione aliqua prędicans.

Quæ dona eius Eccleſiæ Pipinus princeps & vxor eius Plectrudis contulerint. Cap. 10.

ET cùm ad tantum omnipotentis Dei circa chari militis ſui glebam reſpectum, miraculorum vox toti penè orbi quaſì intonuiſſet, Germaniæ & Gallorum populus religione ductus confluebat, & ſub tali defenſore ſe committebat. Quapropter & glorioſus ille Pipinus Maior domûs, filius Anſiglſi & Carolidarum principium, vnà cum Francorū primatu,& curialium optimatibus,gratia orādi ad propitiabile illud viri Dei ſepulcrum peruectus eſt.Vbì etiam in teſtimonium pię deuotionis facta ſolenni donatione, quicquid in villa Ekinſala, quæ tunc fiſcus publicus erat, poſſidere videbatur,contradidit.Similiter & aliam villam, pago Campaniæ ſitam, nomine Ham, in vſus ſeruorū Dei inibì militantium deuotè ſub charta & teſte condonauit.Venerabilis quoquè eius coniunx Plectrudis,omnis religionis ſufficiens monimentum, quanta ſe inibì deuotione depoſuerit, largitiones eius in teſtimonium ſunt. Quæ etiam regale ſuum aurum in recompenſationem æternæ mercedis appendens,vocatis artificibus, altare ſanctiſſimi patris auro & gemmis decorabile reddidit.Hæc erga milites tuos,Chriſte,gratia:iſta eſt retributio,vt poſt mortem cinis facti,ſeruiantur à regibus,qui viuentes pro nomine tuo ſeruiērunt pauperibus:fiantq́; poteſtatum ſeculi apud te reconciliatores,qui contempta mundi dignitate,humilitatis tuæ ſe exhibuerunt imitatores.

Pipin' princeps multa largit monaſterio S. Trudonis.

Altare eius Plectrudis ornat auro & gemmis.

Vt Hartfridus quidam verbere eius correctus ſit. Cap. 11.

ACcreſcit ad materiam miraculorum quidam Hartfridus, vir inter ſuos pręcipuus,& carnis conſanguinitate beato Trudoni coniunctus.Quem in familiaritatem aſſumptum,vir Dei caſtigata exhortatione ſub promiſſione quondàm obligauerat,nunquàm coniugali alligandum copula, ſed magìs ſub cælibatu profeſſum, virginitàtis ſuę munus Domino conſeruaturum. Conſenſit interìm, non amore,quem gratia remunerat:ſed timore,quem iuſtitia punire ſolet.Aſſumpto de medio venerabili patre,homo non benè religioſus, quaſì iam adepta libertate, terminum promiſſionis egreditur,coniugium poſtulat, parat vxorari. Dote cumulata, compoſito ſumptu,nuptialis conſummatur copula,promiſſionis de cōnſeruanda virginitate nulla recordatio.Nox reddita ſomnum facit,cùm eccè vir Dei,tota ſanctitatis ſuæ coopertus authoritate,terribiliter ingreditur,tactum hominem taliter increpans: Cur,inquit, neglecto imperio,violata fide,promiſſi immemor,vxorem ducere nō timuiſti? Sed quàm fruſtrà non tuum negocium aſſumpſeris,vel ex hoc intellige,quanuis vxoratus,ſemper tamen eris ſine ſobole,neque proficiet in hæredem germen inobedientiæ. Addit deindè pœnam,& virga,quam gerebat,percuſſo in femore, Signum, ait, id ſit neglectæ promiſſionis: qui donèc aduiues,curuo crure,inceſſu malè prono damnaberis. Expergefactus homo,eruditus ex verbere, recognoſcit authoritatem, peccatū fatetur; mutatusq́; in melius,in baſilicam viri Dei comam deponit capitis,monachum profitetur: & tradita in vſum Eccleſiæ latiſſima, qua pollebat, poſſeſſione, omnes retrò dies religionem ingreſſus,caſtigatè ſatìs emendat.

Diuinitùs punitur,qui poſt votum cōtinentię duxit vxorem.

Reſipiſcit & fit monachus.

Vt cæcus eius meritis lumen receperit. Cap. 12.

NE pigeat interìm de innumerabilibus quædam replicare, quæ ad declaranda ſerui ſui merita,omnipotentem Dominum non piguit operari. Godefridus quidam,vir pręfectorius,nec minùs religione,quàm opibus clarus,territorio degebat Haſbaniēſi:cui acceſſu tēporis,debilitas quoq; addiderat cęcitatem:

Homo

Homo cùm ætate, tum etiam ſapientia plenus, inęſtimabili patiētia flagellum cum culpa reputabat, & inter aduerſa Deum benedicere didicerat. Tobiam illum ex veteri inſtrumēto eſſe putares, niſi quòd coniunx & filius de medio abierāt. Fama illa beatiſſimi patris Trudonis admonitus, quaſi de graui ſomno euigilare cogitur: deſperatus à medico & tempore, hoc tali propitiatorio vt reſpiraret, fidem adhibuit. Duce regente greſſus accedit, dies continuat, quotidiè cum prece fidem ad comparandam oculorū mercem Deo appendit. Inter agenda ſolennia aliquandò de more ſe exhibuerat, tacita reuerentia cæteris circunſtantibus, ſolus ipſe clamoſo ſingultu aures maieſtatis inquietabat. Diſtillat ſe cui ctā miſericordia, redduntur miniſterio oculi, illuminatus homo ſeipſum miratur & ſtupet. Rem interìm ſilentio premit: expleto officio, voce Eccleſiam conuocat, vna ſua luce omnes ad videndum DEVM commouet, & in laudem cogit. Perſona nobilis, dies feſtus, frequentia popularis, miraculo pręſtitêre emolumentum.

Tobię 2.

Cæc⁹ videt.

De homine impio, qui furto & homicidio ſe obſtrinxerat.

Cap. 13.

MVlta quidem & relatu digniſſima, faſtidioſæ prolixitati conſultum volens, prætereo: pauca tàmen & de minoribus adhuc vt interſeram, cauſa eſt, nè dubitet fides ſperare, quotiès ex occaſione aliqua vel de minori ſubſtantia cum fortunæ ludibrio luctamen inire cogitur. Latro quidam præſumpta malitia, tenebris fretus, domo violata bouem auferens, imminuti pecoris damnum monachis fecerat. Puer mancipium gregis, ſpe recuperandi animalis, dum ſubſequitur, init periculum. Malitiæ commilitonem quendam minùs cautum latro ille ſibi aſſciuerat: quo miſſo in obuiàm, puerum curioſo oculo veſtigium amiſſi pecoris iam depręhendentem, ſicaria manu vt transfuerberet, facit. Addunt crimini ſcelus, cadauer exanime tractum, limoſa abdunt palude. Homicidij & furti vterque reus, conſummata malitia, domum ſe referunt, iuſtitiæ aut iudicij omnia de cęlo proſpectantis DEI reſpectus nullus erat. Monachi duplex interìm flebant damnum, pecus aratro, puerum deeſſe officio. Latebat palliata iniquitas: quid potiſſimùm pius affectus ſperaret, non habebat. Lotharius tunc temporis vir prudens & religioſus, monaſterio præerat, qui latentis malitiæ ſecretum ab omnipotente monens quęrendum, prece ad ieiunium addita, tandiù dies continuare facit, donèc ſuſpenſum adhuc cęleſtis vindictæ gladium, in vltionem prouocarent. Latro enim ille, iniquitatis caput, à vehementiſſimo dæmone inuaſus, furtum fatetur, homicidij exponit ordinem, iuſtum in ſe redundâſſe iudicium, terribili contra ſe teſtimonio ipſe vtitur. Nec deſtitit tormentum, donèc inuaſor inimicus miſerabile poſſeſſionis ſuę vaſculum cōtereret, cœno demerſum vſque ad extinctam animam cruciaret.

Corripitur à dæmone fur occult⁹ ſeq; prodit & perit.

Quid eius furis ſocio acciderit.

Cap. 14.

TAli igitur fine miſerrimo homine in interitum tradito, alter ille iniquitatis comminiſter & homicida, quid aliud ſperaret, quàm vt ſibi quoquè æquati facinoris pœnam & ęquale tormentum timeret imminere? Ex conſilio ergò matris, ſatìs prouidæ circa ſalutem qualiſcunque filij, occupata celeritate, tanquàm ſtatìm capiti ſuperextenſam iam mortem fugiendo, ad monaſterium curritur, apertis foribus maturatur confugium. Sed reum ſuum diuina vltione ab introitu longè repulſum, validiſſimi ſtatim quidam ignes corripiunt, ingeminatisque horribili cum ſtridore vocibus, Vror, vror, inquit, mater. Tumultuario clamore turba confluit, vltionis quidem teſtes impatientiſſimos fletus audientes, ſed materialis ignis veſtigium nullum conſiderantes. Manibus miſerantium vt inferretur aſſumptus, rursùs elabitur, & temperata vſtione, iterùm totis membris in globum contrahitur. Stabat miſera mulier, moriente filio ſolo affectu iam mater, nec aliud, quàm exequialia ſemiuiuo iam cadaueri parabat. Contracta tamen membra interìm ad ianuas baſilicæ componit: ibi totos ſeptem dies continuat, peccatum filij quodam cruciatu in ſe quotidiè vindicans, & ad erogandam miſericordiam ſacratiſſimum illud beati viri ſepulcrum importuna oratione inquietans. Septima demùm die frequenti conatu vix

Quid eius ſocio acciderit.

filius cum matre ingreditur: ibi inter Miſſarum ſolennia, Eccleſia teſte, erigitur, & integræ ſanitati reformatur. Extinguat etiam in nobis illicitos ardores, erigat ſupplices ſuos in virtutē, cuius meritum eſt, quòd ignis inuiſibilis extinguitur, & contracta membra officio & vſui ſuo reſtituuntur. Sub Miſſa ſanatur.

De fure alio boues auferente. Cap. 15.

MInimum eſt, quod dicturus ſum, pietati tamen conueniens, & in erigēdo virtutum culmine bona pars materiæ. Perſona officialis, quem manſionarium appellant, Eccleſię contiguam habens habitationem, pecore abundabat. Rapta opportunitate, nocturnus prędo boues eius præſumit & aufert. Homo penuria pecoris motus, primam in ſanctum Dei ſtatim retorquet cum fide querimoniam: dehinc exaudibilem illum ſepulcri locum adiens, damnum cum pietate, mœrorem cum miſericordia talis patroni componit. Res iucunda, nec minùs mirabilis. Fur tota nocte fugam dum accelerat, magìs moram nectit, multo fatigationis ſuæ itinere fruſtrà conſumpto, ſano quodam errore impeditur. Volebat ſaltem, relicta rapina, latére, nec poterat: fugere, & efficacia deerat. Manè reddito, vterque prædo & præda ad fores eccleſiæ reperiuntur: iuſto poſſeſſori pecus ſuum, authori miraculorum gratia redditur. Fur diuinitùs detinetur, nè poſſit boues abigere.

Vt miniſter Epiſcopi, miro modo liberatus ſit à meritis pœnis. Cap. 16.

IIſdem ferè temporibus Rodegandus, ſanctæ Metenſis Eccleſiæ antiſtes, Pipini regis ex Landrada ſorore nepos, & Gorzienſis fundator cœnobij, in Sarchinio animarum exercebat Domino lucrum: vir, cui ad gradum tantæ dignitatis, gratia etiam acceſſerat magnæ ſanctitatis. Fortè, plerunquè vt ſolet, puer officialis, neglecta re familiari, ſancita ſententia ad culpæ modum iuſſus erat pœnis plecti. Exponebatur tormento, & ſub extenſo verbere tremulus homo, ſolo metu reatûs ſui ſufficientes ſatìs pœnas iam ſoluerat. Locus euadēdi nullus, à miſericordia tota ſpes remota erat. Tum verò, quantùm ad temporis illius neceſſitatem, timor & tormentum anguſtiæ ſatìs conſulunt: reus ille ſolubilis vinculi euadens nodum, ad miſericordiam beati Trudonis facit confugium. Sequitur e veſtigiò minax tortor, & ira addente ſtimulum, temerario auſu inconſulta manus pietatis irrumpunt aſylum. Prouocata maieſtas, mirabili cum authoritate ſe exhibet, & delapſo cælitùs igne accenſis cereis, qui ſacro adſtabat altari, totos perſecutores metu ſternit. Adſpiciebat miſer miſęricordiam pro ſe extenſam, & diuinæ pugnæ ſpectator otioſus, verſa vice minacibus ſuis miſeretur. Ira in pietatem tranſit, minæ in preces mutantur. Epiſcopus ipſe in teſtimonium miraculi euocatus, ſicut audiuit, ità & vidit in ciuitate Domini virtutum: & quod in ſe erat, puero culpam donans, malè præſumptum ſuorum in domum Domini introitum caſtigat: de reliquo ſeipſum ſub tam defenſibili tutela humiliat. Rodegādus Metēſis Epiſcop. & fundator Gorziēſis cœnobij. Illuſtre miraculum.

De theſauro Eccleſiæ ſublato. Cap. 17.

AD hanc operum Domini iucundam relationem accreſcunt & alia, triſti licèt principio, vtpotè de rerum Eccleſiaſticarum damno, circa vltimam tamen ſuî clauſulam, non minùs læta ex tanti prouiſoris beneficio. Tempore enim quo Pipinus, qui fuit Caroli, † apud Francos honeſtè agebat in ſceptris, monaſterium ſanctiſſimi patris à latronibus violatum, & theſaurus tali modo exindè eſt ſublatus. Adalbertus quidam latronum peritus, & inter id genus hominum quaſì primipilaris, peregrinum ſimulans, & habitu velans iniquitatem, quorundam qui ſepulcrum beati viri ibant ſalutatum, velutì qui votum haberet, adhæſit contubernio. Aduenienti, ex more monaſterij à fratribus occurritur, præmiſſa oratione, xenodochio inducitur. Poſita aqua, pedes lauant, cibos offerunt, refrigeria commutant in melius. Interìm & ille conceptę ſuæ malitiæ ſtrenuus prouiſor, opportunitatem quærere, acceſſus faciles rimari, omnia prorſùs curioſo oculo metiri. Nox reddita, in ſomnos trahit; cæteris labori quietē ſoluentibus, iniquus vigil mali pernox opportunitatē capit. † deeſt, filius vel pater.

Fene-

Sacrilegiũ apud S. Trudonem perpetratur.

Feneſtra erat inconſultiùs procliuis, ſolotenùs in gyrum erecta, clauſura parùm prouidè munita, & occaſioni habilis. Hac ſacrilegus hoſpes irrepit, & temeratis ſacris, prędam facit: regum donaria & poteſtatum ſeculi in omne æuum memorialem largitionem, inſimul corraſam præſumit, & fugam facit. Partim ſtatim malè comparato ſumptui diuidit, partim auarus poſſeſſor latebroſæ foueæ credit. Latet interim ſceleratus author, & damnoſo hoſpite, quæſtio vbicunquè mota nihil proficit, aſſumptus quærentium labor inuanùm perit. Reditur ad ſingulare illud confugium defatigatis hominum ſtudijs: beato Trudoni propriam committunt iniuriam, negocium iniungunt. Et quia neceſse eſt reuelari operta, & occulta ſciri, quodam mirabili diuinitatis conſilio, quod diù iam erat abſconſum, in palàm redit tali modo.

Vt depræhenſus ſit eius ſacrilegij reus.

Cap. 18.

HAbebat prophanator ille conſanguineum, qui religione ductus, cum alio itinerante, vt orarent, ibat Sarchinium. Qui cùm longè porrecto intuitu monaſterium iam conſpicarentur, ex familiari collocutione homo ille conuiatori, Ego, inquit, nóui, quis damnoſo introitu Eccleſiam illam violauerit, & abſtracto theſauro, adhuc occultus latet. Fauente illo, & protracta ſodali confabulatione, ſuperuenientibus noctis tenebris, vico ſuccedunt, hoſpitio participant. Manè reddito iter ingreſſi, ex occaſione aliqua aleam contentionis ſubeunt. Multiplicata lite, addito ad querelam ſtimulo, furis ille conſcius armaturam præſumit, & contra minùs validum conuiatorem ſuum, parùm conſultè inſurgit. Ille, cui potiſſimùm in fuga pręſidium, rapta celeritate ad monaſterium præcurrit, & effuſo tumultuario planctu, euocata multitudine, Vlciſcimini, ait, ô viri, in mea iniuria veſtri quoquè damni occaſionem. Hic meus enim perſecutor, violatoris huius Eccleſiæ conſcius. nam & conſanguineus eius eſt: Exceptus ſtatim iniurioſus homo, negat interrogatus: addictus verberi, fatetur tandèm, & Adelbertum furti reum prodit. Qui repertus, & tormentis exhibitus, adiudicante ſereniſſimo rege Pipino, ad malorum vel pœnam, vel exemplum, ſuſpendio damnatus interijt. Ex induſtria tam religioſi principis, theſaurus vbicunquè diuiſus aut diſtractus, egreſſa à ſacris legibus authoritate, recipitur, & Eccleſiæ reformatur. Prætereà pars, quæ auaris terrę finibus erat abſcondita, paſtores dum ex cura gregis in paſcualibus occupantur, inſperatè oſtenditur, & exintegrò recollecta, dominis reconſignatur. Si hanc ergò affectui ſuorum miſertus benignus pater, in exteriori ſubſtantia exhibuit prouidentiam, quantam putatis de animarum longè incomparabiliori theſauro adhibet diligentiam?

Proditur tandèm ſacrilegus, & laqueo necatur.

De quadam contracta, ſub ſacrificio ſanata.

Cap. 19.

EX annua in orbem reuolutione, feſtiua beatiſſimi Trudonis imminebat dies, & frequens populi fidelis conuentus ad pij patroni confluebat memoriam. Qua enim quis occuparetur alia ſtudioſiori occaſione, cùm omni eum fide petenti nuſquàm ſe præſentiùs infunderet ſtillicidium diuinæ miſericordiæ? Ad hanc feſtiuam inuitationem, mulier comparato aliorum ſolatio, inter manus portantium inuehitur: cui ad graue illud pondus ſenij, paralyſis quoquè importuna accreuerat, & conglobatam hominis materiam, in informem quendam nodum contraxerat. Totus, quicunque eſſet ille motus, ab alio magis, quàm à ſeipſo expectabatur, nec niſi alieno ſuſtentaculo pigra maſſa viuere putabatur. Illata ad propitiatorium, appendit ſingultus, ſolam motabilem lingulam cum fide ad ingerendam maieſtati quandam vim ſufficere reputans. Intereà in hora ſancti ſacrificij, quandò immortalia illa tractantur, & mediantibus Angelis humana cęleſtibus reconciliantur, importunę preci ab ipſo miſericordiæ ſolio ſalus reportabatur: nodoſitas tota diſſoluitur, contractura diſtenditur, erecta fœmina plus quàm ſeipſam portare ſufficit. * Grauatur alienum ſolatium, & facilitate quadam motabilis, congregatæ multitudini feſtiuam diem egregiè lętiorem reddit.

Contracta ſanatur.

for. * Grauſlatur.

De contracto & cæco curatis.

Cap. 20.

DVO

DVO quidam longa damnati diſſimilitudine, eximaginationis ſuæ inconueniētiam, ad hanc artificialis medicinæ manū veniunt reformare. Alterum enim emortua neruorum fila in claudum contraxerant, alterū pupillā ęgrotante, ab ipſo natiuo lucis introitu nox præualens, perpetua cęcitatę damnauerat. Quid potiſſimūm agerent, duo deformata naturæ ludibria non habebant. Exhauſtis loculis, medico deſperante, incommoda ſua cum quotidiana morte componebant, eam ſolam tormenti finem expectabant. Audita fama, quæ in debilium recuperatione ſatis ſuperq; præbebat experimentum efficacis medicinæ, coguntur tanquàm de morte reſpirare, & quod natura inuiderat, ex beneficio pijſſimi patris recuperare. Ordinatur huic vehiculum, illi vię ductor: & pręcurrente ſpe, ad alteram, ſed longè curabiliorem, Siloë piſcinam: non vnus, ſed duo ſimul procedunt. Mox ad quem tendunt, ſibi adeſſe confeſſorem ſentiunt, & quo vlteriùs procedunt, eo ampliùs viribus valent: Et ſicut ignis feruore ampliùs caleſcit, quo vicinior quis accedit: ità dum monaſterio appropiant, clęmentiùs ambo ægrotant. Vbi autem ad memoriam ſancti ventum & oratum eſt, auro fidei vterq; quęſitas diù merces comparant: iſte laxata neruorum nodoſitate, emortuum languoris ſenio femur in quandam nouæ infantię agilitatem mutatum ſtupet & gratulatur: ille reſtitutis in ictum motabilē palpebris, pupilla reuiuiſcente oculo donatus, lucem haurit, & quæ auditu priùs didicerat, lęta viſibilitate meliùs incipit cognoſcere. Homines non obſcuro loco nati & alti, ſuî notitiam non minimam iucundatę plebi fidem de recuperata ſoſpitate adſtruunt, & in laudem Domini vna vox omnium ſonat.

Eximaginationē, dicit deformationem.

Ioan. 9.

Cęcus & claudus curantur.

Author ſe excuſat, quòd non poſsit ſufficere commemorandis omnibus.
Cap. 21.

NE expectes à me Lector, vt omnia, quæ vel fidelis nobis reliquit antiquitas, vel quę ipſi oculis noſtris vidimus, virtutum ſanctiſſimi huius patroni noſtri, explicare velim, aut valeam: ad quorum inæſtimabilem multitudinem ęnumerandam, & Tulliani eloquij fluenta ſiccarentur, & contortæ vibratęq; Demoſthenis ſententiæ tardiùs languidiusque ferrentur. Hoc pace ſanctorum omnium dixerim, quòd nunquàm præſentius cęleſtis medicinæ ſtillicidium vſquàm ſe effuderit, nec facilior vbiubì ad diuinum propitiatoriū pulſanti peccatori introitus patuerit. Habuerunt certè aliquid noſtra tempora omnibus retrò ſeculis inexpertum, cùm ſingulis penè diebus (rem toti orbi compertam loquor) plerunq; triceni aut quadrageni, interdùm etiam centeni, ab hac medicinali tumba, ſecundùm incōmodorum qualitatem, recuperatę ſoſpitatis beneficia reportarēt. Plus eſt, quod mecū tota teſtabitur prouincia, plerìq; viſa alongè beatiſſimi patris eccleſia, antequàm peterēt, accipiebant, & ſolo affectu, lōgo adhuc terrarū remoti ſpatio, fide tamē propè erant, & medijs agris, tota reſidēs languentiū multitudo, ibì orabāt, ibì ſtatìm impetrabāt. Et nè de mortuo nō ſuſcitato quis calūnietur, quāuìs & in hāc quoq; partē, quotiès ratio poſtulâſſet, ſufficiēs ei gratia non defuerit, meipſum hęc ſcribentem (optimus ipſe, quem loquor, mihi teſtis adeſt) de ipſa, quam calcare intraueram, mortis porta retraxit. Languor ad extremū pertraxerat, paratis exequialibus, iam funus efflabam animam, cùm ſubitò à circunſtantibus inclamatus ſanctus Trudo adfuit, & efficaci illa ſua potentia ſuſcitatum interìm diſtulit. Sed quanti eſt cadauer redanimare, qui quotidiè de fœtenti vitiorum ſepulcro, amoto deſperationis duriſſimo lapide, innumeros non ceſſat clamoſa compaſſione ad ſpiritualem vitam reuocare? Sunt qui in breui tabella terrarum depingunt ſitus, & ingęntia naturæ corpora breuibus lineis quasì mētiuntur. Sic in paruulo hoc libello cernas adumbrata, non expreſſa, maximarum & incomparabilium virtutū eius inſignia: de quo potiſſimùm hoc concluſerim prędicamentum, quia quicquid voluït, cum DEO potuit. Cauendum igitur, & toto ſtudio pertimeſcendum, nè indeficiens iſte cęleſtis paradiſi fons, & viuentium aquarum ſemper manans puteus, à nobis negligatur, & cunctis, qui propè & longè ſunt, bibentibus, hi quibus quotidiè fluit, ſitiant: ſanatisq; alijs, verſa vice ęgrotent, qui totum medicum quasì poſſident. Loco enim patris & medici nobis vnicus omnium pater hunc ſuæ dilectionis perdonauit filium, ſub quo & ineuitabilia humanę infantiæ corrigamus rudimenta, & languentis animæ recuperemus fida ſubſidia. Si cōſcientię lepra prurit animus, ſi cælum libero intuitu nō reſpicit oculus,

Ingens numerus eorū, qui à S. Trudone curati ſunt.

Author huius hiſtoriæ à morte ſerè reuocatus ad vitam.

ſi ad currendam mandatorum viam ſtupẽs nos impedit neruus, ſi auaritia venarum fila contrahit in manibus, ab hoc tali medico medelam ſola fide merebimur. Agè ergò
De vera & viua fide dicit nunc pater pie, pater inclyte, compone cum iudicibus ſeculi cauſas noſtras, rerum damna perpetuis bonis remunera, incendia refrigerio auræ ſpiritualis commuta: graue
Author inuocat ſanctũ Trudonẽ. mortalitatis huius noſtræ exiliũ, in æternam repatriationem transfer, vt per te ad ſpem vitæ redeamus, & quandoquè deſideratum ducem ad eam omnipotentis patris ſecuri ſubſequamur manſionem, vbi cum conciuibus Angelis gloriaris, & maieſtatis manifeſta contemplatione perfrueris. Quod rogatus cælorũ ille arbiter nobis largiatur: cuius imperium in triplici perſonarum proprietate, & inſeparabili Deitatis vnitate omnipotentatûs ſui leges toto orbe diſponit, iura moderatur, eadem & incommutabilis exiſtens in ſecula ſeculorum, Amen.

DE TRANSLATIONE SS. TRVDONIS ET EVCHERII, SERMO EIVSDEM THEODORICI ABbatis: *quæ quidem facta eſt 3. Idus Auguſti, ſed hic reponere libuit, vt maneat hiſtoria coniuncta.*

Lectio 1. GLorioſum eſt hodierna die tractare de margaritis ſanctorum, & delectat intueri duas confeſſorum gemmas de theſauris cælorum. Quorum precioſa corporum tranſlatio, animarum noſtrarum facta eſt conſolatio: quia delectat filios patrum participari beneficio. Ipſi enim ex vitæ merito nobis à Deo patres conſtituti, nos ab eis filij per gratiam adoptati. Has autem margaritas de millibus electas, & precio proprij ſanguinis comparatas, omnipotens Imperator diademati ſuo inſeruĩt, ſibi ad congruum honorem, nobis ad perpetuam ſalutem. Quarum luminis ſplendorem cæcus ſi ſenſit, illuminatus receſſit: mortuus ſi tetigit, reuixit: claudus ſi tractauit, curſum recepit. Neque enim aliæ iaſpides diadema debuerunt ornare tanti Imperatoris, quàm tales, quæ naſcentibus vbiquè incommodis ſe opponerent virtute medicinalis ſplendoris. Harum pars precioſior, id eſt, ſpiritus cęlo recepti, fragmenta mortalitatis ſuæ nobis reli-
Sanctorum reliquię precioſæ. querunt, oſſa ſcilicet & cineres ſuos, omni terrarum ſupellectile multò precioſiores: nè egere poſſit filiorum neceſſitas, quę in manibus habet talium & tantorum patrum exuuiales diuitias.

Lectio 2. Iſti etenim, iſti, inquam, ſunt inclyti propugnatores tui, ô redempta Chriſti cruore Eccleſia: iſti ſtant pro filijs tuis, nè eos barathro oris abſorbeant toto aëre vagantes corporum inuaſores, & animarum iniqui corruptores. Quandò enim per te armatis igni & dolo reſiſteres aduerſarijs, quæ in propria carne imperium ægrè agis? Sed emeriti teſtes Chriſti, Angelorum ciues, immò conſules pro meritis creati, etiam nunc iniqui-
Sãcti quid præſtẽt nobis. tatis ſatellites per te expugnant, quos per ſe vicerunt. Hi reos Deo conciliant, orbem portant, tartara ſpoliant, vt Angelorum numerum expleant, & ſupernæ Hieruſalẽ muros de viuis & quadrata ſoliditate politis lapidibus extruant. Hanc enim efficacem potentiam exercitus ille Domini Sabaoth, alij proprij ſanguinis precio mercati ſunt, alij munditia cordis, ſine qua nemo Deum videt, promeruerunt: quos quadam æqualitate pares facit in ſupernæ manſionis domo æqualis pro omnibus Chriſti paſſio, & de vno latere profuſi ſanguinis & aquæ commixtio.

Lectio 3. Hinc eſt, quòd Petrus & Paulus dominam orbis Romam coronant effuſo ſanguine, Iohannes myſteriorũ Dei aquila, & præ cæteris poſſeſſor Chriſti pectoris, Epheſum ſine ſanguine ſanctificat, ſolo ſomno pacis & carnis, incorruptione. Sic vnius ſuperni capitis innumerabilia membra ſuis in locis inæſtimabili modo mortem Chriſti quotidiè
Apoc. 7. nobis annunciant, & alij in ara, alij ſub ara clamant: omnes autem ſub throno Dei, conſortia & numerum fratrum ſuorum, tempore adhuc modico expectant. Alij igitur ſanguine rubent paſſionis, alij aqua candent confeſſionis: quatenùs terrenę quoquè huius Eccleſię ſanctiſſimus paradiſus, purpuream roſarum ſuarum ſpeciem nobis proferat, & pulchrè candentem liliorum fragrantiam non dehabeat. Ex huius paradiſi fragrantiſſimo odore, odore, inquam, ſicut agri pleni, cui benedixit Dominus, hæc duo perpetui candoris lilia, quorum hodiè tranſlationem colimus, Trudonem & Eucherium cæleſtis

nobis permiſit munificentia: quorum verna fragrantia non deficiet, viriditatis gratia non marceſcet, eò quòd pro vitæ admirabilis puritate flori ſint illi incorporati, quē virga de radice Ieſſe nulla alia, quàm ſancti ſpiritûs, generauit infuſione. Eſa. 11.

Quorum alterum, id eſt, beatiſſimum Trudonem, vel hoc ſolo germine nulli terrarum inferior, de nobiliſſimorum regum radice edidit Haſbania, & longa carnis & ſpiritûs colluctatione, peregrinatione probatum, ſcientia ornatum, ſacerdotio infulatum, miraculis toti orbi manifeſtatum, victorem demùm eius ſpiritum cęlo deſtinauit, & mortale illud carnis eius indumentum in perpetuam ſuî munitionem & ornamētum Eccleſiæ huic committens, vſque in diem Domini ſibi reſeruauit. Alterum, id eſt, venerabilem Eucherium, Franciæ decus & corona vrbium Aurelia generauit, & multiplici virtutum dote vſque in pontificem exaltauit. Qui probatus iam miles, Chriſti communicans paſſionibus, pro Eccleſiarū religione tuenda, optima armatus innocentia, cùm Carolum magni Pipini filium, qui Martellus appellatus eſt, de irreligioſitate imperterritè argueret, in exemplum patientiæ, & probatæ fidei teſtimonium, velut Pathmos ille Iohānes, exilio ſpōtè relegatus eſt. Qui duci cuidam Roberto commiſſus, mirum in modum Aegyptiam domum quidam Ioſeph illuſtrauit, & frequenti miraculorum gratia à Domino clarificatus, de exilio ad patriam, non terrenæ huius peregrinationis, ſed ſupernę ciuitatis aſſumptus, in huius eccleſiæ gremio, perpetuæ pacis ſomno & hæreditate eſt ſepultus. Lect. 4. S. Trudo ſtirpe regia ortus. S. Eucherius à quo in exiliū relegat. Apoc. 1. Gen. 39.

Hi ſunt duo viri miſericordiæ, quorum iuſtitię obliuionem non acceperunt, cęlorum margaritę, ſuperni diadematis gemmæ, terrarum immarceſcibilis flos: quorum animas ſicut ex indiuiſa charitate omnipotens remunerator in vna compoſuit cæleſti requie, ità & corpora commendauit in gremio vnius eccleſiæ, in diem illam ſibi recōſignanda, & abundantiſſima immortalitatis ſtola induenda. Quorum hodiè glorioſa memoria, quæ de libro dextræ Dei nunquàm excidit, cælos lætitia ornat, orbis terrę huius ſupplices ſpe & miſericordia donat: ſpe ſcilicet, nè diffidamus: miſericordia, vt prēſumamus. Has duas ſuperni ędificij admirabiles columnas, cæli cacumen altitudine penetrantes, quicunq; Iſraël eſſe volumus, irreuerberato mentis oculo contemplantes ſequamur: quatenùs noctium noſtrarum aduerſitates, ignis ſui ſplendore depellant, & dierū proſperitates nobis ſuę blandimento componant. Acceperunt enim etiam ipſi ex beneficio ſui Imperatoris, non cum Moyſe, ſed cū Ieſu ducatū Iſraëlitici ſui populi. Lex enim, ait Apoſtolus, ad perfectum neminem perduxit, donèc is, cui repoſitum erat, veniret, & per ſe ſuoſque orbis terræ principes Chriſtianum exercitum ad veram repromiſſionis terram induceret. Cuius terræ promiſſione conſolatus Pſalmiſta, Credo, ait, videre bona Domini in terra viuentium. Lect. 5. Heb. 7. Pſal. 26.

Horum igitur ducatu quicunque fruuntur, iacturam de Amalech non patiuntur: nec cadit coram hoſtibus, quiſquis ſub his pugnat victoribus. Qui & ipſi quondàm ſub ſignis fidei militantes, in die certaminis ſui imitabilia nobis reliquēre ſuæ militiæ monimenta: cum ipſo iniquorum omnium capite nihil minùs glorioſè dimicantes, quàm ſi habuiſſent Decios & Nerones. Egregiam nanque quandam viciſſitudinem mortuo pro ſe Domino rependerunt, qui ceſſante perſecutore, & ſub titulo Chriſtianæ profeſſionis deſignato iam orbe, nè tamen ſine pugna eſſent, aliam legem in membris ſuis repugnantem expugnauerunt, carnem ſuam & concupiſcentias ſeculi quotidiano martyrio crucifixerunt, ipſumque ſuperbiæ gigantem, cælis bella minitantem diabolum cum omnibus copijs ſuis, miræ conſtantiæ pede conculcauerunt. Et nunc victoria potiti, immortalitatis lauro coronati, Agnum Dei ſine macula ſequuntur quocunquè ierit. Virgines enim ſunt, & veſtimenta ſua non coinquinauerunt: quia præter ineuitabilia, & ſine quibus vita hæc non ducitur, nullis contagijs nuptialem ſuam veſtem fuſcauerūt. Securi aūt ſuî, ſolita illa ſua pietate de nobis adhuc ſunt ſoliciti, nobis manum porrigunt, & ad beatitudinis ſuæ inuitant præmium. Quis autem dubitet ſub talibus patronis confidere? quis ſequi cunctetur, quò præceſſerunt ſpes noſtræ? Hos quippe gratuita clementia ſua nobis omnipotens Deus defenſores ordinauit: horum nos membris, ſuper aurum & topazion precioſis, mirificè ditauit. Niſi nos multùm abijcimus, ſemper nobis eos præſentes ſperare debemus, maximè in die huius ſolennitatis & lętitiæ. Sed cuius lætitiæ? hominum, an Angelorum? Vt fidenter loquar, & hominum, & Angelorum: quia & illi de quotidiano conciuium ſuorum gratulantur contubernio, & nos non Lect. 6. Pugnæ & certamina Sanctorum. Apoc. 14. Sancti de nobis ſoliciti vt ſint.

modicè hilares reddit hodierna gloriæ noſtræ, margaritarum Dei precioſa tranſlatio.

Lect. 7. Digna igitur, fratres mei, laude hanc diem ſacremus, & prono vtriuſque hominis obſequio honoremus. Egregium nobis ſit, Angelorum participari officio. Neq; enim ſola hominum manu & obſequio, quam hodiè recolimus, adminiſtrata eſt feſtiuitas. Adfuerunt vtiquè inuiſibiles cæleſtium ſpirituum poteſtates, & conciuium ſuorum precioſiſſimas exuuias: oſſa illa loquor, quæ mundum debellauerũt, venerabiliter excipientes, in ſuæ requietionis locum digna cum reuerentia tranſtulerunt. Vndè enim tot deformata hominum corpora officio ſuo reddita, niſi quia ſuper militum ſuorum corpora totos cælos reſerauit, ſummæ maieſtatis potentia? Et nunc Angelis ſuper his cæleſtis aulę ſenatoribus tota alacritate gratulantibus, gaudia noſtra, quantùm poſſumus, conferamus: immò gaudia eorum geminare ambiamus, & de peccatorum noſtrorum tumulis reſurgendo, in vitę locum transferamur. Tũc etenim de morte reſurgimus, & Angelis feſtiua gaudia cumulamus, cùm Deum exquirimus, & formam vitę noſtræ ex ſpeculo ſupernæ imaginis corrigimus. Hanc autem feſtiuitatem Deus à nobis exigit, quę nec torpore relaxet, nec illicitis negocijs implicet: ſed tota ex ſuperni deſiderio amoris pendeat, & holocauſta medullata diuino altari offerat. Quiſquis enim bonum opus agit, ſed omnipotentis Dei amore & deſiderio ardere neſcit, holocauſtum quidem habet, ſed medullam in holocauſto non habet. Qui vero bona operatur, & viſioni creatoris ſui inhiat, ſeque ipſum ex amore, quo accenditur, in fletibus mactat, profectò holocauſta medullata Domino libat.

Angeli ſanctorũ reliqijs honorificè adſunt.

Pſal. 65.

Lect. 8. Pſal. 117. Vndè rurſus per familiare ſuum organum idem ſpiritusſanctus, Cõſtituite, ait, diem ſolennem in condenſis vſque ad cornu altaris. Solennem nanq; Domino diem conſtituit, quiſquis ſe in eius deſiderio affligit. Qui nimirùm ſolennitatis dies vſque ad cornu altaris tendi pręcipitur: quia tandiù neceſsè eſt, vt quiſq; ſe affliciat, quouſq; ad ſuperni ſacrificij altitudinem, id eſt, ad æterna gaudia pertingat. Hanc perpetuę ſolennitatis diem hîc inchoant, & ibì perficiunt, quicunq; caſtigato huius humanæ infirmitatis luto, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem ſe exhibent: ſuper quos Deus vultûs ſui lumen ſignauit, & annuli ſui formam impreſſit. De quo admirabili ſignaculo ſanctę Eccleſiæ à ſponſo ſuo dicitur: Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum. Sponſus enim in ſignaculum ponitur, quandò fidei eius myſterium in cuſtodia internæ cogitationis imprimitur: vt ille infidelis ſeruus, nimirùm noſter aduerſarius, cùm ſignata fide corda noſtra conſiderat, tentando ea irrumpere non præſumat. Hoc igitur ſignaculum, fratres mei, à Domino poſtulemus, in amoris eius deſiderio noſmetipſos hoſtiam ſacrificemus. Labilem & prętereuntem mundi huius figuram declinemus, ad cæleſtem patriam toto deſiderio anhelemus. Sancti iſti, quorum hodiè tranſlationem colimus, niſì florentem mundum calcauiſſent, nequaquàm flos in conſpectu D E I facti fuiſſent. Et nunc cum conciuibus Angelis, & cæleſtis aulę ſenatoribus quanta, putatis, vernant viriditate, quorum oſſa mortua flos ille natus de Virgine, tanta reſperſit fragrantia & dulcedine? Quorum obtentu idem Deus & creator omnium ſic nobis tribuat bonæ actionis flores inchoare, vt ad fructũ honoris & honeſtatis mereamur peruenire. Phialæ eorum plenæ odoramentis in reconciliationem noſtram accedantur, quatenùs odoratus Dominus placabile eorum ſacrificium, gratiæ ſuæ nobis indulgeat beneficium: Qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Rom. 12.
Pſal. 4.
Cant. 8.
Eſa. 11.

Tranſlationem hanc quidam factam annotârunt, Anno ſalutis octingenteſimo octogeſimoprimo, aut circitèr, cùm Nortmannorum reges Godefridus & Sigefridus Traiectum, Leodium, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam, Aquiſgranum & palatium, Monaſterium quoq; S. Trudonis, Stabulenſe, Malmundarienſe, Prumienſe, multaque alia loca inflammârunt. Vide pręter alios Chronicon Sigeberti Anno Domini 882.

De ſancto Chryſogono videat Lector infrà Hiſtoriam S. Anaſtaſiæ, die 25. Decembris.

CER-

CERTAMEN SANCTI MARTYRIS MERCVRII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

IMperante illo tempore Decio & Valeriano in magna vrbe Roma, ij communi decreto ſtatuerunt, vt omnes ſacrificarent & dijs libarent. Conuocato ergò toto Senatu, ei expoſuerunt, quę communi conſenſu à ſe decreta fuerant: & cùm eos inueniſſent ſuæ aſſentiri ſententiæ, magna affecti ſunt lætitia. Statìm ergò literis imperatorijs cum ſubſcriptione Senatûs, iuſſerunt ea exponi, quæ communiter eis viſa fuerant, & proponi in Capitolio, quarum hoc eſt exemplum:

Nouēb. 24. vel 25. vt hābet hiſtoria, niſi mendū eſt librarij.

Imperatores triumphatores, victores, Auguſti, pij, Decius & Valerianus ſimul cum Senatu hæc cōmuni concilio: Cùm deorum beneficia & munera didicerimus, & ſimul etiam fruamur victoria, quæ nobis ab ipſis data eſt aduersùs inimicos: quinetiam aëris temperatione, & omne genus fructuum abundantia. Cùm eos ergò didicerimus eſſe benefactores, & ea ſuppeditare, quæ ſunt in commune vtilia: ea de cauſa vno decreto decernimus, vt omnis conditio liberorum & ſeruorum, militum & priuatorum, dijs expiantia offerant ſacrificia, procidentes & ſupplicantes. Si quis autem voluërit diuinum noſtrum iuſſum violare, qui communi ſententia eſt à nobis expoſitus, eum iubemus conijci in vincula: deindè varijs tormentis ſubijci. & ſi ſic quidem fuerit perſuaſus, non leues à nobis honores conſequetur. Sin autem contradixerit, poſt multa tormenta, enſe ſubibit ſupplicium: aut in maris profundum iacietur: aut auibus & canibus dabitur deuorandus: pręcipuè verò, ſi fuerint inuenti aliqui ex religione Chriſtianorum. Qui autem diuinis noſtris decretis obediërint, maximos honores & dona conſequentur. Valete feliciſſimè.

Propoſito ergò edicto imperatorio, conturbata fuit tota ciuitas, quòd in tota ciuitate fuiſſet propoſitum impium hoc edictum. Accidit autem, vt cùm illo tempore bellum fuiſſet à barbaris motum aduersùs Romanos, pararent Imperatores ſuum exercitum, vt acie cum eis confligerent, iubentes numeris militum, qui erāt in omnibus ciuitatibus, vt venirent in auxilium. Ex ijs autem, qui ab vnaquaque ciuitate & regione veniebant ad hunc belli apparatum, venit etiam legio eorum, qui dicebantur Martenſes, qui ſunt ſub prima Armenia, ſub tribuno nomine Saturnino. Egrediente autem ad bellum Decio, degebat Romæ Valerianus. Commiſſo verò inter Romanos & barbaros prælio, durauit conflictus longo tempore. Permanētibus autem ijs in illa congreſſione, apparuit viſio cuidam ex legione Martenſium, qui ſunt ſub prima Armenia, nomine Mercurio: apparuit, inquam, vir quidam ingentis magnitudinis, indutus albis veſtibus, in dextera manu tenens rhōpheam, & ei dicens: Nè timeas, nec formides: Sū enim miſſus, vt tibi opem feram, & te reddam victorem. Accipe ergò hanc rhōpheam, & irrue in barbaros: & cùm viceris, nè obliuiſcaris Domini Dei tui. Ille autem, vt qui à ſe diſceſſiſſet, exiſtimabat eſſe vnum ex principibus Imperatoris. Quam cùm accepiſſet, & ſe incitâſſet, impetum fecit in barbaros: ijsq; fractis, eorum regem occidit, & multos alios, adeò vt defeſſum eſſet ei brachium, & ex ſanguine eius manui adhæreret rhomphea. Sicque fuſi & fugati ſunt barbari à Romanis.

Legio Martenſium.

Viſio offertur Mercurio militi.

Tunc Decius cùm reſciuiſſet ſingulare eius certamen, eum accerſitum donauit dignitate ductoris exercitûs, conſtituens vt pręeſſet caſtris: & arbitratus Decius ſe deorum prouidentia à bello fuiſſe ſuperiorem, valdè lętabatur: & cùm militibus multum erogâſſet pecuniæ, vnumquenque miſit in locum ſuum: ipſe autem ingrediens vnamquanque ciuitatem, magna faciebat conuiuia, Romam proficiſcens. Vna autem nocte cùm dormiret dux exercitûs, ad eum accedit Angelus in prima, in qua apparuerat, figura: & puncto eius latere, eum excitauit. Ille verò cùm eum vidiſſet, timore affectus, manſit mutus. Dicit ei Angelus: Mercuri, memento quid tibi dixerim in conflictu pręlij: vide nè obliuiſcaris DOMINI DEI tui. Oportet enim te pro ipſo certare legitimè, & coronam victoriæ accipere in glorioſo regno cum ſanctis omnibus. Hæc cùm dixiſ-

Mercurius cęſis hoſtibus fit dux exercitûs.

Iterùm Angelus ei appáret.

dixiſſet,euanuit Angelus. Ille autem cùm ad ſe rediſſet, & eſſet recordatus, DEO egit gratias. Sciebat enim à maioribus fidem Chriſtianorum. Nam pater eius Gordianus, cùm eſſet primicerius eius legionis, ſępè dicebat: Beatus eſt, qui regi cæleſti militat,ei enim donat regnum cælorum.Ille enim Rex verbo omnia eſt fabricatus: & ille eſt,qui

Rom. 2. eſt viuos & mortuos iudicaturus,& vnicuique redditurus ſecundùm ſua opera.Cùm ad ſe ergò redijſſet,& patris verborum meminiſſet, & conſiderâſſet viſionem, quæ ſibi apparuerat, compunctus à ſancto ſpiritu, cœpit cum lachrymis confiteri & dicere: Hei mihi peccatori,quòd cùm eſſem ramus germinantis arboris, exaruī non habens radicem Dei cognitionis.

Dum ipſe autem hęc diceret,miſſus eſt ab Imperatore ſilētiarius cum plurimis alijs, vt eum vocarent ad Imperatorem.Cùm is verò ſe excusâſſet,Imperator diſtulit concilium.Die autem ſequēti eum rursùs accerſit Imperator,vt veniret cum eo,quo par eſt, honore.Cùm is autem acceſſiſſet, dimiſſo iam concilio, dicit ei Imperator: Eamus ſimul in templum Dianæ, & offeramus ei ſacrificium. Sanctus verò ſe reprimens, iuit in

Accuſatur apud Deciū ſuum Prætorium. Quidam autem ex proceribus eum accuſat apud Imperatorem, dicens: Pie triumphator & victor,à dijs probate,vt adminiſtres imperium, dignare placidè me audire. Qui à veſtra imperatoria eſt honoratus dextera, & cui gloria fuit tributa à veſtro imperio,quod res Romanorum placidè & tranquillè adminiſtrat,is non fuit nobiſcum in templo magnę Dianæ, ſacrificium oblaturus pro veſtra potentia. Dixit Imperator: Quis hic eſt? Dixit Catulus conſularis: Mercurius,quem magni feciſtis & ornâſtis diuerſis dignitatibus. Is alios quoquè euertit, nè deos colant: exitum autem vo-

Decius ei nō credit. bis oſtendet eius ad vos reſponſio. Dixit Decius: Aliqua fortaſsè in eum motus inuidia, hæc in eum locutus es: ſed te non audiam,niſi eo præſente vera cognouero.fide autem digniores iudicabo teſtimonij oculos,quàm aures. Tace ergò, & cum eo nullum verbum loquere: & ſi calumniandi quidem animo vſus in eum hæc dixeris, non leue dabis ſupplicium. Sin autem vera apparuerint ea,quæ à te dicta ſunt,à me honores & dona conſequéris,vt qui beneuolum in deos & in nos animum oſténderis.Imperator autem iuſſit eum venire cum eo,quo par erat, honore.

Cùm is autem acceſſiſſet,dixit ei Decius: Non ego te hac ornaui dignitate, te exercitûs ductorem conſtituens coram omnibus meis principibus, propterea quòd Dei voluntate à te victum fuerit prelium? Quomodò autem meum honorem nihili ducens, accepiſti modum quendam malignitatis,& vis meos honores nihili péndere,deos non adorans,ſicut iam audiui ab aliquibus? Generoſus autem Chriſti miles,cùm conuenien-

Ephes. 4. ter ei,quod dicit Apoſtolus,veterem exuiſſet hominem cum ſuis actionibus,induit nouum,qui eſt creatus ſecundùm Deum per baptiſmum,& confidenter ei dixit: A me tolle hunc tuum honorem.Ego enim non,vt arbitror,ad id véni ex debito,qui barbaros in

Iob 1. bello vicerim per Dominum meum Ieſum Chriſtum. Sed accipe quæ à te, vt dixiſti, mihi data ſunt. Nudus enim egreſſus ſum ex vtero matris meæ,nudus etiam reuertar in illum mundum.

Conſtantia S. Mercurij. Cùm itaque exuiſſet lenam, & ſoluiſſet zonam, iecit ad pedes Imperatoris, clamans & dicens: Sum Chriſtianus: audite omnes,ſum Chriſtianus. Decius autem ſimul & ira valdè pércitus,& dicendi libertatem admiratus,eiusque pulchritudine & magnitudine obſtupefactus,iuſſit eum conijci in cuſtodiam,dicens: Hic homo non conſiderauit nec intellexit honorem. Sed ſi ſenſerit probrum & ignominiam, puto fore, vt eum ad piam

Tradit lętē in cuſtodiā. traducam cogitationem.Cùm is autem abduceretur in cuſtodiam, lętabatur martyr & exultabat,Deum laudans & gloriam ei tribuens. Nocte autem illa Angelus Domini ei

Angelus eū confirmat. appáret,dicens: Confide Mercuri,& nè timeas.Crede in Dominū,quē es confeſſus. Ipſe enim poteſt te redimere ex omni afflictione. Viſione aūt Angeli valdè fuit cōfirmatus.

Die verò ſequenti cùm præſediſſet Imperator in tribunali, iuſſit eum ſiſti,& dicit ei: Hic honor te decet propter tuum peſſimum animū. Dixit martyr: Me decet hic honor. accepiſti enim ea,quæ prætereunt: pro ijs autem accipiam, quę permanēt in æternum. Dixit Imperator: Dic mihi genus tuum & patriam.Dixit Mercurius: Si vis ſcire genus meum & patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Scytha genere: militabat verò in legione Martenſium. Patria autem mea, ad quam propero,eſt cæleſtis Hieruſalem, quæ eſt ciuitas Regis cæleſtis. Dixit autem Decius: Hoc'ne nomine vocatus es à parentibus, an in exercitu appellatus fuiſti Mercurius? Dixit martyr:

Militiæ

Militię à tribuno vocatus ſum Mercurius. Dixit Imperator: Cur non facis ſicut iuſſum fuit omnibus hominibus, & deos adoras, priorem tuum honorem recipiens? mâuis ne mori in tormentis? Dic citò, ſciens te eſſe vocatum proptereà. Dixit Mercurius: Ego, vt dixiſti, ideò véni, vt te vincerem, & diabolum omnis vitij inuẽtorem: & coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Ieſu Chriſto Domino meo. Noli ergò tardare nec differre: ſed in me imple, quę tibi veniunt in mentem. Habeo enim loricam fidei & clypeum, per quæ vincam omnem inuentionem, quæ aduersùs me excogitata & mota fuerit.

Tunc dixit Imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere loricam fidei & clypeum, iubeo te nudum extendi ad quatuor palos, & ſublimem tolli à terra. Cùm hoc autem factum eſſet, dicit Imperator: Vbi ſunt arma tua bellica? Per Iouem maximum deorum valdè fuiſti extenſus. Sanctus autem Mercurius in cælum adſpiciẽs, dixit: Domine Ieſu Chriſte, fer opem ſeruo tuo. Rursùs iuſſit Imperator acuto gladio ſcindi eius corpus, & poſteà ignem ſubſterni, vt ipſe paulatìm vreretur. Sanguinis autem multitudine rogus fuit extinctus. Sanctus verò fortì & generoſo animo ferebat hoc tormentum. Decius autem iuſſit eum ſolui, nè citus moreretur, & in quadam obſcura domo tutò includi. Eum itaque portantes, proiecerunt in domunculam, quæ paruam habebat reſpiratione͂, exiſtimantes fore vt paulopòſt moreretur. Illa autem nocte ei appáret angelus Domini, dicens: Pax tibi, generoſe athleta: & eum reddidit ſanum, curans vulnera eius corporis, adeò vt ſurgeret, & gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat. Extenditur ad quatuor palos. Corpus ei' gladio ſcinditur. Angelus eũ ſanat.

Rursùs ergò Decius iuſſit eum ſiſti: & cùm eum vidiſſet, dixit: Qui mortuus fuit à nobis ablatus, quomodò nunc per ſe ambulat? fortè nec vibícem quidem habet in ſuo corpore. Iuſſit autem ſatellitibus, vt viderent. Illi verò ei dicunt: Per diuiniſſimam tuam pietatem, corpus habet adeò delicatum, & omni macula vacuum, perindè acsì ne fuiſſet quidem tactum. Dixit Decius: Eſt omninò dicturus, Chriſtus meus me curauit. Neminẽ introduxiſtis, qui eum curaret in cuſtodia? Illi autem ei dixerunt: Per veſtram potentiã, quæ regit vniuerſum orbem terrę, nemo eum ne adſpexit quidem. putabamus enim eum eſſe moriturum. Quomodò autem ſanus & valẽs nunc aſſiſtat, neſcimus. Dixit Imperator: Videte artem magicam Chriſtianorum. Qui herì quidem putabatur eſſe mortuus, hodiè adſtat ſanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curauit? dic cum veritate. Nam ſine pręſtigijs & arte magica non puto te fuiſſe curatum. Dixit ſanctus Mercurius: Sicut priùs dixiſti nolens, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, verus medicus animarum & corporum, ipſe me curauit. Veneficos autem, & incantatores, & ſortibus diuinantes ſimul cum ijs, qui adorant ſimulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quòd nõ agnouerunt verũ Deum, qui fecit ipſos. Dixit Imperator: Corpus tuum rursùs conſumam ſupplicijs. Videamus autem, an te curet Chriſtus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Ieſum Chriſtum, quòd quęcunque mihi intuleris ſupplicia, non potes me iniuria afficere. Ipſe enim dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non poſſunt occídere: ſed eum timete potiùs, qui poteſt animam & corpus perdere in gehenna: qui poſt mortẽ me rursùs ſuſcitabit in terribili die iuſti iudicij. Mat. 10.

Cùm autẽ torqueretur & vreretur generoſus Martyr, pro nidore ſuauis quidã odor aromatum manabat ex eius corpore. Cùm is verò fuiſſet cruciatus, & ne ingemuiſſet quidem, dixit Decius: Vbi eſt tuus medicus? Nunc veniat, & te curet. Dixiſti enim, quòd etiam poſt mortem poteſt te ſuſcitare. Dixit ſanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes poteſtatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam etsì corpus meũ interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursùs iubet Imperator eum ſuſpendi præcipitem, & eius collo alligari grauiſſimum lapidem: vt à lapide ſuffocatus, citò moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore manſit in tormento. Cùm vidiſſet verò Decius eum forti & magno animo reſiſtere tormentis, & nihil graue eum tangere, iuſſit quidem lapidem deuolui ab eius collo: afferri autem flagellum æri alligatum, & eum tandiù flagellari, donèc eius ſanguis ſolum impleret. Ille autem planè adamas, perſtitit ſe fortiter gerens, & dicens: Ago tibi gratias Domine, quòd me pro tuo nomine dignatus ſis flagris cædi. Alia rursùs ei tormenta adhibentur. Immane ſupplicium fert generoſè. Itèm alias pœnas.

Cùm aũt cognouiſſet Imperator eum eſſe planè immobilem, & perſuaderi nõ poſſe, vt à ſua dimoueretur ſententia, conuocato concilio, (properabat enim ire Romam) tulit in eum ſententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihili fecit, & venerandũ decretum no-

noſtrę manſuetudinis nihili putauit, iubet pia noſtra potentia duci in regionem Cappadocum, & ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicunq; reſiſtit Imperatori, poſt multa tormenta ſubijcietur gladij ſupplicio. Cùm itaque eum accepiſſent ij, quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, & portantes eum, impoſuerunt vinctum vtrinq; validè. erat enim corpus martyris admodùm diſſolutum. Et venientes in diuerſorium, eum ſenſìm deponentes, faciebant quieſcere. Sicq; cùm paucis diebus longum

Chriſtus ei apparet. iter confeciſſent, venerunt Cæſaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit: Mercuri, adeſdum & quieſce. Curſum conſummâſti, fidem ſeruâſti, accipe coronam tuæ decertationis. Conſtitutum enim eſt, vt tu hìc conſummeris. Martyr autem Seruatoris viſione corroboratus, dicit ijs, qui erant cum ipſo: Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad pœnitentiam, vos quoq; ſua gra-

Capite punitur. tia dignabitur. Nam cùm ſit diues, affatìm donat bona ſua ijs, qui accedunt. Hæc cùm dixiſſet, caput fuit ei amputatum, conſummatusque fuit in confeſſione Seruatoris noſtri Dei.

Inſigne miraculum. Factum eſt autem, quod pręter opinionem eſt, Dei miraculum menſis Nouembris viceſimoquinto: Poſt eius conſummationem factum eſt corpus martyris album ſicut nix, emittens ſuauem odorem vnguentorum & ſuffituum: & propter hoc ſignum multi facti ſunt Chriſtiani. Depoſuerunt autem ſanctum in loco inſigni, vbì fiunt multæ curationes ad gloriam Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſimul cum ſancto ſpiritu in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA SANCTI PORTIANI ABBATIS, AVTHORE GREGORIO TVRONENSI

De vita Patrum, Cap. 5.

24. Nouēb. MVLTA omnipotens Deus ſuo dicatis nomine indulget, multamq; eiſdē pro fideli ſeruitio benignitatis opem compenſat, magna quidem ſe pollicens redditurum in cęlo, ſed quæ accepturi ſunt, plerunq; declarans in ſeculo. Nam ſæpiùs de ſeruis liberos, de liberis efficit glorioſos,

Pſal. 112. iuxta illud Pſalmographi dictum: Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, vt collocet eũ cum

1. Reg. 2. principibus populi ſui. De hoc & Anna Helcanæ ait: Repleti priùs, pro pane ſe locauerunt, & famelici ſaturati ſunt. Ex hoc & ipſa Redemptoris noſtri genitrix virgo

Luc. 1. Maria dicebat: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit hu-

Mat. 20. miles. Sic & Dñs in Euãgelio ait: Erũt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi. Illicit ergò amore ſuo diuina miſericordia inopē, vt de paruis magnos ſtatuat, ac de infimis vnigeniti ſui faciat cohæredes. Pręfecit enim de hac mundana egeſtate in cælo, quò ſcandere non potuit terrenum Imperiũ, vt accedat illuc ruſticus, quò accedere non meruit purpuratus. Sic nunc dicendum de B. Portiano Abbate, quem nō modò de onere mundani ſeruitij ēruit, verumetiam magnis virtutibus ſublimauit, atq; poſt motum & preſſuras ſeculi, in requie æterna conſtituit, locauitq; eum inter Angelorum choros, de quibus expulſus eſt dominus ille terrenus.

Beatiſſimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cæli ſemper etiam in-

S. Portiani conditio. ter terrena ſeruitia conabatur. Hic enim ſeruus fertur fuiſſe cuiuſdam barbari. Is cùm plerunquè ad monaſterium cõfugeret, vt eum domino ſuo Abbas redderet excuſatum, ad extremum fugientem aliquandò dominus eum de veſtigio ſequitur, & Abbatem calumniari cœpit, imputans quòd ipſe eũ ſeduceret, nè ſibi ſuus famulus deſeruiret. Cumq; de conſuetudine, vt eum redderet, calumniando Abbatem inſiſteret, dicit Abbas Portiano: Quid vis, vt faciam? Et ille: Redde, inquit, me excuſatum. Cumque excuſatus redditus fuiſſet, & dominus eius reducere eum domum vellet, ità cæcatus eſt, vt nihil penitùs poſſet cognoſcere. Cernens autem ſe grauibus doloribus affici, Abbatem vocat, dicens: Supplica, quæſo, pro me Dominum, & accipe hunc ſeruum ad eius cultum: forſitan promerebor recipere lumen amiſſum. Tunc Abbas vocato beato ait: Impone, quę-

queſo,manus tuas ſuper oculos eius. Cumq; ille refutaret, tandem Abbatis deuictus precibus, ſuper oculos domini ſui ſignum beatæ Crucis impoſuit: ſtatimque diſrupta caligine,& ſedato dolore,priſtinæ redditus eſt ſanitati. Signo Crucis illuminat cæcum herum ſuũ.

At verò exin beatus Portianus clericus factus,tanto virtutis cumulo eſt prelatus,vt decedente Abbate,ipſe ſuccederet. Qui fertur æſtiuo tempore,cùm ardor ſolis vi caloris ſui cuncta conſumeret,& etiam corpora,quæ robuſtiora potu ciboq; erant,æſtu defatigaret,in ieiunijs poſt perditum omnem ab ore humorem, ſalem æſtuans ruminâſſe. Siti ſe cruciat. Ex quo iterùm aſſumpto liquore,arentes gingiuas parumpèr reficere quærens, quanq̃ palatum aridum humectaret, tamen maius tormentum addita corpori ſiti præſtabat. Sal enim,vt nulli occulitur,magìs ardorem ſitis concitat,quàm extinguat.Sed hîc,tribuente Domino,arcebatur ab eo.

His diebus Theodoricus ingreſſus Aruernum terminum,omnia exterminabat, cuncta deuaſtabat.Cumq; in Arconenſis vici pratis conſtrame tâſſet,antedictus ſenex ad occurſum eius properat,quaſì pro populo rogaturus.Ingreſſuſq; caſtra manè, rege adhuc in tentorijs dormiente,Siginaldi papilionem,qui tunc primus cum eo habebatur, aggreſſus eſt: & dum de hac captiuitate conqueritur,Siginaldus,vt ablutis aqua manibus merum dignaretur accipere deprecatur, dicens: Magnum mihi hodiè gaudium commodumque diuina pietas preſtat,ſi intra tẽtorij mei ſepta, facta oratione,potum dignaris accipere.Audiĕrat enim famam ſanctitatis eius: idcircò & honorem ei pro Dei reuerentia impendebat. Qui ſe diuerſis modis excuſans,aſſerebat hoc non poſſe fieri,quia nec hora debita eſſet,nec regi dignum prebuiſſet occurſum,& quod his omnibus potius erat,necdùm ipſe Domino pſalmorum decãtationem debitam exoluiſſet. Sed his ſepoſitis,vi eum compulit,allatumq; vaſculum,quo potio tenebatur,rogat vt ſanctus,impoſita priùs manu,ſanctificaret. Qui eleuata dextera cùm ſignum Crucis impoſuiſſet, Nota rem memorabilem. vaſculum ſcinditur medium, ac vinum, quod intrà tenebatur, cum immenſo ſerpente terræ diffunditur.Quod cernentes qui aderant,metu exterriti,ad pedes beati viri decidunt,lambunt veſtigia,oſculantur & plantas: mirantur omnes virtutem ſenis, mirantur & ſe ab iniqui anguis viru diuinitùs fuiſſe ſaluatos. Ad iſtud miraculum cõcurrit omnis exercitus,vallat multitudo omnis beatum virum, cupiens eius fimbrias manu tangere, ſi oſculo honorare non poterat.Et rex exilit de ſtratu ſuo, accurritque ad beati confeſſoris aduentum,illoque tacente,cunctos,quos repetebat,captiuos abſoluit, & reliquos deincèps,vt voluit,ſic tractauit. Duplex ibì beneficium, Domino cooperãte, largitum eſt: nam & illos à morte ĕruit,& hos à iugo captiuitatis exemit.

Nec preterire volui,quòd cum diabolus diuerſis machinis conatus illudere, cùm videret ſe nihil ei poſſe nocere, viſibilibus eum prelijs eſt aggreſſus. Nam nocte quadam dum ſe ſopori dediſſet,ſubitò expergefactus,vidit cellulam ſuam quaſì incẽdio concremari,exurgenſque perterritus oſtium petijt. Quod cùm reſerare nequiret, in oratione proſternitur,ſignum ſalutare coram ſe,& circùm ſe faciens,ac protinùs phãtaſia flammarum,quæ apparuerat,euanuit, cognouitque hoc diaboli fuiſſe fallaciam. Id ſtatim reuelatum eſt beato Prothaſio,qui tunc apud Candidobrenſe monaſterium habebatur recluſus.Qui cum ſumma feſtinatione monachum ex cellula ſua ad fratrem dirigens, hortatus eſt,dicẽs: Oportet te,dilectiſſime frater,inſidijs diaboli reſiſtere viriliter, & nihil de eius doloſitate paueſcere: ſed omnia,quæ intulerit,oratione aſſidua,ac ſigno Crucis econtrà appoſito euincere,quia talibus ſemper tentationibus ſeruos Dei nititur expugnare. Diabolus ei moleſtias exhibet. Vis S. Crucis eneruat illa vir Dei.

Senuit autem vir beatus, & impleto boni operis curſu, migrauit ad DOMINVM. Cuius nunc tumulus ſepiùs diuinis glorificatur virtutibus.Hec tantùm de ſancto viro cognouimus, non dijudicantes alios, qui maiora de eo cognouerunt,ſi voluĕrint aliqua in eius laudem conſcribere. Migrat ad Dominum.

IN.

INVENTIO ET TRANSLATIO CLARISSIMI MARTYRIS S. GEREONIS, A RVDOLPHO *Abbate ſancti T*udonis conſcripta anno Domini* 1121. *aut circitèr.*

Noučbr. 24.

RVDOLPHVS gratia Dei id, quod eſt, omnibus ſanctorum martyrum piè amplectentibus memoriam, ſanctorũ martyrum conſortiũ. Anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo viceſimoprimo, turbatis iam antè per aliquot annos Eccleſia & regno ſub Imperatore Henrico, cuius pater Henricus Leodij obijt: multi Epiſcoporum & Abbatum, & de omni ordine & gradu clerici & monachi expulſi à ſuis ſedibus, hàc illacq; ferebãtur, propter communionem Imperatoris, quam vitabãt: quia excommunicauerat eum dominus Papa Calixtus II. ſecutus in eum ſententias prædeceſſorum ſuorum Gelaſij atq; Paſchalis. Hac tempeſtate, eádemque de cauſa, eoque maximè, quia Friderici Leodienſium Epiſcopi electioni & conſecrationi faueram, expulſus ſum & ego de cœnobio beati Trudonis * Idus Aprilis, quarta feria Dominicæ reſurrectionis, cùm in eo indignus præſediſſem duodecim iam annos, & duos menſes, & vt puto, dies quatuordecim. Suſceptusque ſum eodem anno miſericorditer à domino Archiepiſcopo Colonienſi Friderico, eiuſdemque Eccleſiæ ſtudio, & fratrum electione poſitus ſum Abbas in cœnobio beati Pantaleonis extra muros ciuitatis octauo Idus Septembris, cùm iam vacâſſet à quarto Calendas Ianuarij.

* Videt deeſſe numerus, aut certè Idibus legendum.

Nec multò pòſt ſubſequentibus diebus, petente quodam Dei ſeruo & prędicatore magno Nortberto vnum de corporibus martyrum Thebęorum, qui iacent in monaſterio ſancti Gereonis: apertum eſt vnius eorum ſepulcrum in eodem monaſterio, iuxta medium pilarum ad meridianam plagam, præſentibus tota nocte ad vigilias & ad fodiendum religioſis clericis, & monachis, atque Abbatibus, cum omni obſequio & reuerentia atque deuotione. Inter quos & ego peccator mandatus adfui. Eleuato ergò ſuperiori lapide de ſarcophago, poſt octingentos & aliquot plures annos martyrij Thebęorum, inuentum eſt in eo corpus magnum, per ſcapulas amplũ, per pectus & brachia toroſum, indutum chlamyde militari coloris purpurei: quę ampla vtrinq; veſtis appẽdebat vſque ſubter genua eius quaſi tribus digitis, genus pallæ non ignobilis. Super eam aliam habebat veſtem breuiorem, ignotam quidem nobis nomine, ſed cognitam filo ſerico, & colore nobilioris purpuræ. Subtùs ad carnem nihilominùs veſtis ſerica, albi maximè coloris, ſed tamen ſubrubea. Corpus totum intactum adhuc videbatur à mento, quod tantùm de capite ſupererat, vſque ad pedes, indiſſoluta adhuc ſuperficie veſtium, caligarum atque calceorum. Nam vt conijcere veriùs potuimus, ſic caſu pertranſierat inter caput & mentum perſecutoris gladius. Pars tantùm illa, vbi ventris mollities fuerat, aliquantulùm, modeſtè tamen ſubſederat: quam veſtis ſubſecuta, indiſſoluta permanſerat. Tali ſuppreſſione, pectus & oſſa femorum videbantur magis turgere. Supra pectus illius, ſignum Dominicæ Crucis inuentum eſt de aurifrigio factum, ſicut conſiderari potuit, ſubmicantibus adhuc in eo auri metalli ſcintillulis. Aurifrigij longitudo penè vnius pedis extiterat, latitudo vix vnius digiti.

Monaſteriũ S. Gereonis, hodiè collegiũ Canonicorum.

Nota de inuēto corpore.

Nota hoc de ſigno Crucis Dominicæ cõtra impios hoſtes illius

A genu eius vſque ad pedes, tibiæ ex directo & integro decenter compoſitæ, habentes adhuc caligas integras de palla, rotundis floribus ad modum oculorum caudæ pauonis circunquaquè diſtinctis. In ipſis ſubtalaribus iuncti ſicut prima die, & à talo ſursùm erecti pedes adhuc continebantur: & quantùm ad ſuperficiem veſtis, nihil de toto corpore videri poterat, quod adhuc corruptum ſiue commotum vnquàm fuiſſet. Sub veſtibus tamen, ſicut poſteà exitus probauit, ipſa caro iam prorsùs in cinerem reſoluta fuerat cum oſſibus, exceptis paucis de maioribus: ſed fauillæ ſuperextantis incommota integritas, carnis quoquè integritatem

tatem oculis admirantium figurabat. O quàm glorioſum erat, videre magnanimi militis Chriſti venuſtam formam, magnificeque veſtitam, & quaſi viuentis adhuc viribus plenam: cuius caput ſi ſub ſimili corporis incorruptione adeſſet, dormire eum potiùs, quàm mortuum, crederes. Ad caput eius cæſpes erat gramineus locatus, à capite vſq; ad cingulum, ab vtraque parte laterum, inter corpus eius & ſarcophagum. Qui cæſpes, immò qui cæſpites (nam plures fuerant) ſanguinei toti adhuc erant, ſicut perfuſi in terra fuerant fluente ſanguine martyris, quandò percuſſus in terram cecidit.

Sed & in aliorum trium martyrum ſarcophagis, hac occaſione apertis, eadem magnalia Dei vidimus. Pili herbarum in ipſis cæſpitibus adhuc rigebant, ſicci tamen, ſed concreto ſanguine integri & rubei tenebātur. Teſtes mihi ſunt ipſi martyres, quia propria, ſed indigna, manu tenui, oculis proprijs adſpexi, & alijs videre porrexi, ipſi quoque domino Epiſcopo aſſidenti, multumque præ gaudio & deuotione lachrymāti. O quantum ſtudium, quantus Chriſti amor, quanta deuotio fidelium tunc temporis Chriſtianorum, qui in tanta perſecutione nec ipſos ſanguineos cæſpites tollere neglexerunt. Quid moror? Iſta nocturnis horis acta ſunt, ſub magna quidem religioſorum virorum & fletu & cantu. Manè facto, cùm res tam glorioſa & deſiderabilis audita fuiſſet à ciuibus, & oſtenſa pluribus illorum, (nam apertum tantùm ſarcophagum palla tantùm tegebatur) tota ciuitas ſtatim infremuit, clamantes ſe mâlle mori, quàm tanto theſauro, tanto patrono priuari. Erant etiam inter eos, qui corpus inuentum, ipſum eſſe ſanctum Gereonem dicebant, propter habitûs venuſtatem & corporis formoſitatem. Vndè maior & maior fiebat tumultus in populo, cōtradicebaturque ab omnibus domino Nortberto. Vix tandèm ſedatus eſt tumultus, Prępoſito ſanctæ Marię Theodorico de Gradibus pulpitum aſſcendente, & populum mitigante, & quòd rei huius conſilium eſſet differēdum, promittente, vſque ad præſentiam domini Archiepiſcopi. Tunc nihilominùs ad ſatisfaciendum populo, decretum eſt à maioribus, vt ſepulcrum lapide ſuperpoſito clauderetur, conſiderata priùs diligenter integritate corporis à fidelibus, nè quid furtò de eo tolleretur. Acta ſunt hæc tertio Idus Octobris, anno ſupradicto Dominicæ incarnationis. Intereà die & nocte vſque octauum Calendas Decembris cum magna deuotione & multo lumine ſepulcrum cuſtodiebatur, die circunſedentibus cum pſalmodia electis ad hoc eiuſdem eccleſiæ aliquibus clericis, nocte vigilantibus nihilominùs cum pſalmodia quibuſdam alijs, interdumque iuuantibus eos fratribus de ſanctis Apoſtolis.

Vide res admirādas.

Obſerua lector priſcorū Chriſtianorū deuotionem.

Sarcophagum dicit neutro genere.

Igitur poſt aliquot ità interlapſos dies, octauo, vt diximus, Calendas Decembris vocatus adfuit dominus Archiepiſcopus, Abbates, Præpoſiti & omnes congregationes ciuitatis: populus verò innumerabilis. Magna reuerentia, magniſque laudibus ſecundò apertum eſt ſepulcrum, & integrum repræſentatum corpus ſanctum: tamen ex magni lapidis concuſſione caro, quę ſub veſtibus in fauillam verſa fuerat, per plurima loca ſubſederat, ſicut etiam in talibus ſolet contingere, infuſo poſt tot tempora occultis corporibus nouo aëre. Ponuntur duo Abbates, induti veſtibus albis & ſtolis, vnus ad caput, alius ad pedes. Quorum vnus ego peccator, ad caput eius ſedi, quanuis, vt ſuperiùs dixi, de capite nihil præter mentum haberetur, ſicut percuſſoris illud abſentauerat gladius. Applicuerunt ſe etiam alij duo preſbyteri clerici ſancto leuando corpori, nihilominùs induti veſtibus albis & ſtolis. Qui ſacras manus piè apponentes, primùm veſtes collegerunt, non integras, quia vetuſtas non patiebatur: ſed per grandes & minores partes, ſicut poterant diligentiùs. Circa ſcapulas verò, & ſupra totum pectus, & vſque ad ipſum cingulum, multus inueniebatur ſanguis ſuperglobatus, ſicut abſciſſo capite, ex collo & venarum meatibus ſparſim potuit emanare.

Multus ſanguis inuenitur in martyris corpore.

Collectæ igitur ſunt diligenter omnes eius veſtes, ſed iſtę diligentiùs, craſſo ſanguine, ſed ſicco, graues, & per ſe in ſcriniolo vno, decenter ad hoc parato, poſitę reuerenter. Cum quibus & balteus eius militaris de nigro corio, inuentus & repoſitus eſt, penè vnius vlnæ longitudinis, adhuc integras habens partes. A ſiniſtro latere, iuxta latus eius & balteum, inuentus eſt nodus ferreus ad modum oui, rubigine propè conſumptus: quem capulum gladij eius fuiſſe credimus: ſed de gladio fruſtum nullum inuenimus. Diligentiùs tamen poſteà quidam attendentes, in ipſis patribus reliquiarum, quas indè exorauerant, particulas ferri mihi proteſtati ſunt ſe inueniſſe. Subtalares, magnis partibus integris, eodē ſcrinio reconditi ſunt. Caligę prorsùs in cinerem

nere reſolutę. At vbi ſuſceptis veſtibus, ad carnem & oſſa colligenda ventum eſt, vix de ipſis oſſibus, & hoc de magnis, aliquid ſolidum apparuit, quod prorsùs in cinerem, aut in paruas particulas vetuſtas redegit.

Res admiratione digna. Mira res, & valdè glorioſa. Teſtor ipſos ſanctos martyres, teſtor & ipſam ſanctam multitudinem religioſorum virorum, qui diutiùs hoc viderunt: Totus cinis carnis & oſſium, quasì calx nouiter fuſa, candebat per totum ſarcophagum. O quotiès ibì cantatū cum multis lachrymis fuit, Et in ſanguine agni lauerunt ſtolas ſuas: O quotiès ibì repetitum, Lauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Tandem collectus eſt cinis, & cæſpes ſimul ſanguineus, & ipſe in * puluere, ſed terrei atq; ſubrubri coloris, ꝓpter ſanguinem reſolutus: ſuſceptusque in munda palla & precioſa, in alio ſcrinio maiore reconditus eſt. Tunc eleuatis vtriſque ſcrinijs, multa oblata ſunt ad fabricandum feretrum ſancto martyri. Dominus Archiepiſcopus obtulit ſcutellam argenteam: deindè ſinguli quique, prout deuotionem habebant. Acta eſt etiam proceſſio magna die illa circa clauſtrum & circa monaſterium, pulſantibus ſignis, & cantantibus clericis & monachis, laicisq; Teutonicè in cōcrepationibus ſuis. Qua proceſſione finita, & ſanctis reliquijs in loculis ſuis ſuper altare in medio monaſterij collocatis, Miſſa de eiuſdem ſanctæ legionis martyribus incepta eſt, & iubente domino Archiepiſcopo, à me peccatore cantata. Ante Canonem verò, finito Euangelio, dominus Archiepiſcopus ſermonem fecit ad populum de ijs, quæ tunc præ oculis habebantur & manibus, & quæ ad ſalutem animarum pertinebant, de ſanctis Thebæis martyribus. Finitaque Miſſa, dimiſſus eſt populus cum lætitia magna.

Apoc. 7. Ibidèm. for. * puluerem. Feretrū, pro theca.

Ex huius ſancti martyris reliquijs, cura & deuotio fratris noſtri Ecberti poſteà partes aliquas noſtro interuentu impetrauit à Pręposito eiuſdem monaſterij Hermanno, cuius ſtudio & deuotione reuelatum corpus tranſlatum fuit. Reliquiæ autem hę ſunt: De veſte illa ſubtiliori, quam ad carnem ſuam habuit indutam. De balteo eius militari, qui circa lumbos eius inuentus eſt, nigri corij. De ferro, vt videbatur, eius gladij, confuſo cum ſanguine, & cineribus veſtium, & corporis illius: vbì quasì in media vagina ferrū adhuc patenter ſublucere videtur. De ſanguine eius concreto cum puluere carnis & oſſium eius. Cùm adhuc per ſe iacéret, ſimilimus erat calcis nouæ, aut farinæ candidæ. Poſtquàm verò collectæ ſunt partes veſtium, quę integrè colligi potuerunt, & oſſa, quæ penitùs reſoluta non fuerunt, cętera omnia in vno puluere collecta ſunt: hoc eſt, puluis ſangninei cæſpitis, puluis oſſium, puluis carnis, puluis veſtium. Quæ omnia ſimul confuſa, album quoque illum colorem confuderunt.

Hæc ideò tam diligenter exprimimus, quia puluerem carnis & oſſium, colorem calcis nouiter fuſæ diximus habere: vt cùm alius color in iſto puluere inuentus fuerit, nemo tamen dubitet, quin de vera carne & oſſibus eius ſit: immò ſimul quoq; de ſanguineis cæſpitibus, atque de eius ſimul veſtibus. Has ſcilicet reliquias cùm mihi frater Ecbertus allatas repręſentâſſet, recognoui eas, ſicut antè in ſepulcro videram: & ex earum pręſentium occaſione ordinem inuentionis, ſicut hîc legitur, aggreſſus ſum fideliter deſcribere, ſecundùm quod vidi, & manibus proprijs, licèt indignus, tractaui. Itaque priùs eas vobis per eundem fratrem miſi, transferendas in eccleſiam beatæ Mariæ in Dune: quatenùs in hoc noſtro ſcripto, & ex earum pręſenti contemplatione nulli modò, vel in poſterum dubium ſit, quòd ex corpore martyris de ſancta legione Thebęorum martyrum ſumptę ſunt. Hortamur ergò & rogamus, atque pręcipimus, vt fratres noſtri, qui morabuntur in Dune, diem feſtū martyrij eorum in die S. Gereonis cum duodecim lectionibus amodò agant, & diem aduentûs iſtarum ad eos reliquiarum. Hęc ego peccator Rudolphus, fratres mei & filij chariſſimi, qui eſtis in cœnobio beati Trudonis in Haſbania, ſcripſi vobis de cœnobio beati Pantaleonis iuxta Coloniam.

MARTYRIVM SANCTI PETRI EPISCOPI ALEXANDRINI, VT HABETVR IN MS. CODICIBVS,

interprete, niſi fallor, Anaſtaſio Bibliothecario, qui alicubì teſtatur ſe tranſtuliſſe paſſionem præcipui doctoris & martyris Petri, Alexandriæ vrbis Patriarchæ.

AD corroboranda corda credentium, & mentes fidelium confirmandas, omnipotens Deus dignum paſtorem beatum Petrum plebis ſuæ Epiſcopum ordinauit. Hic per doctrinam ſuam multos ab idolorum cultura ſeparans, Chriſti Eccleſiæ ſociabat. Audiens igitur Maximinus, quòd multi per eum à dæmonum ſimulacris ſegregarentur, & in Chriſti nomine baptizarentur, furore commotus, ſtatìm deſtinauit tribunum quendam ad ciuitatem Alexandrinam, qui eum comprehenderet. Accepta itaque tribunus authoritate, cum ſuis militibus ad vrbẽ ſuperiùs memoratam perrexit. In quã ingreſſus, reperit beatiſſimum Petrum cum ingenti Chriſtianorum multitudine * ſanctorum commemorationem celebrantem. Quem ſtatìm comprehendens, vinculis alligauit, & cuſtodiendum carceri deputauit, damnauitque compedum mortifera ruina. Hoc videntes Chriſtiani, in lamentationem maximam conuerſi, vnà cum ſuo paſtore in cuſtodia carceris permanebant. Non enim patiebantur, vt ſalutis doctor, mali aliquid pateretur. Hac opinione Maximinus comperta, literas deſtinauit tribuno, vt eius vitam celeriùs auferret. Quibus lectis, tribunus ad cuſtodiam carceris cum manu armatorum perrexit. Videntes autem populi, qui ante carceris ianuam pro fide & amore ſui paſtoris perdurabant, quòd eum per vim de carcere voluiſſet eijcere atque interficere, dixerunt: Priùs nos, ſi tibi à tuo rege præceptum eſt, interfice, & ità demùm valebis in noſtrum patrem manus inijcere. Scias enim nos nullatenùs permittere, vt doctor & medicus animarum noſtrarum, aliquid patiatur.

25. Nouembris: quanquam Latina Martyrologia cũ habẽt 26.

* ſanctorum Apoſtolorũ, legit Ado.

Alexandrinorum ergà Epiſcopum ſuum amor.

Audiens tribunus hos ſermones, & videns non tantũ populos diuerſæ ætatis, ſed etiã illuſtres viros, monachos quoq; religioſos ac virgines, in cuſtodia carceris pmanere cũ ſancto viro, agebat ſilentiò moderatè, qualiter beatum Petrum ſine vllius ſanguinis effuſione foris eiectum percuteret, ſicut & Maximini tyranni ſentẽtia manifeſtabat. In tali itaque dum eſſet cuſtodia poſitus, fama certaminis Petri, quo cũ diabolo dimicabat, vſque ad infeliciſſimum Arrium diſcurrendo peruenit, qui ante aliquantos dies pro zizaniorum doctrina, quam aduersùs Chriſtum Dei filium in agro Dominico ſeminauerat, culpatus ſæpiùs, increpatus atque excommunicatus fuerat: & quia ſanctis monitis acquieſcere noluit, ſemetipſum euſquè perduxit, vt à ſancto Petro clericatûs officio priuaretur. Cognita ergò infelix Arrius ſententia, quãm tyrannus aduersùs venerabilẽ ouium Chriſti paſtorem dederat, gaudens atque exultãs ad Chriſti Eccleſiam cũ omni velocitate peruenit, & cœpit in dolo quoſdam de preſbyteris atque laicis obſecrare, vt ei à ſancto Petro veniam atque indulgentiam peterent. Proptereà verò conabatur ſui Epiſcopi communionem recipere, vt poſt illius vitæ terminum ipſe ſucceſſor exiſteret. Sed qui cordis cognitor eſt, omnipotens Deus, in quem grauiter peccauerat, diuiſiones in ſancta Trinitate faciens, non celauit beato Petro iniquum Arrij propoſitum, quod habebat in animo.

Arrius à S. Petro excõmunicatus.

Arrij malus dolus.

Eàdem nanque nocte apparuit beato Petro, in cuſtodia carceris quieſcenti, & ei nequiſſima infelicis Arrij conſilia manifeſtauit. Cùm igitur alio die venirent ad eum viri magni atque religioſi, quos cum preſbyteris idem nefandus direxerat, ingredientes carcerem, proiecerunt ſe ad genua beati Petri, obſecrantes eum cum lachrymis, vt Arrium à vinculo damnationis abſolueret, & cum in ſancta Eccleſia preſbyterij miniſterio reſtitueret. Dans autem eis beatiſſimus Petrus manum, eleuauit eos, dicens: Quid vultis, dilectiſſimi mihi fratres, aut quid quæritis? At illi reſpondentes, dixerunt: Precamur bea-

titudinem tuam,venerabilis pater, vt digneris veniam pręſtare infeliciſſimo Arrio, & abſoluas eum à vinculo, quo eum vinxiſti: quoniã eccè iam glorioſa tibi martyrij corona in cælis paratur: quia nõ ſolùm per doctrinam tuam, vniuerſam illuſtrâſti prouinciam noſtram,ſed & per confeſſionem martyrij multo ampliùs nobis & perfectiùs ſalutẽ fidei contuliſti.Propter quod credimus, quoniam tibi pro labore iſto duplex in cælo palma pręparabitur.

Hæretici violãt ſponſam Chriſti, id eſt, Eccleſiam.

Terribilis ſententia.

Tunc venerabilis Petrus cum ingenti gemitu lachrymans,ait: Pro Arrio me obſecrâſtis,dilectiſſimi fratres,qui ſpõſam Chriſti violare conatur?An neſcitis,qa pro omnibus ſemper dolui & condoleo,& omnibus indulgentiam præſtans, neminem aliquandò paſſus ſum de Eccleſia Chriſti perire? Sed magìs pro omnibus diligenter interuenio, omnipotentis Dei exorans clementiam,vt ſalutis veniam ſemper ab eo conſequi mereantur? Hic autem Arrius, pro quo rogatis,ſoli Deo mortuus eſt, & à facie illius hîc & in futuro ſeculo proiectus.Vndè & à ſacroſancto altari eius, non mea,ſed ipſius eſt iudicij ſententia ſeparatus: quoniam non in homine, ſed in DOMINO grauiter peccauit,impiè agens in Trinitatis myſterium, vbì Cherubim & Seraphim non audent reſpicere,qui inceſſanter vocibus proclamant Deo,dicentes: Sanctus,Sanctus,Sanctus Dominus Deus Sabaoth.Cùm etiam & virtutes cælorũ ipſum canentes,dicunt: Pleni ſunt cæli & terra gloria tua: ille impia & execrabili mente auſus eſt blaſphemias irrogare, & diuiſiones facere inter Patrem & Filium & Spiritum ſanctum. Quemadmodùm ergò audeam illi veniam dare, cui omnis creatura iraſcitur & maledicit? Quomodò poteſt veniam promereri à me,dilectiſſimi fratres? Hæc verò dicente beatiſſimo Petro, viri qui pro indulgentia eius venerant petere, proiecerunt ſe ad pedes eius, & veluti muti ſunt effecti,nec quicquam de eo illi ampliùs locuti ſunt.

Eſa.6. Ibidèm.

Videns autem beatiſſimus Petrus ità eos pauore perterritos, appræhendit duos ex ipſis ſeniores preſbyteros Achillam & Alexandrum,& ducens eos ſeorsùm in parte carceris,vbì erat recluſus,dixit eis: Ego quidem,etsì peccator ſum,ſcio me vocatione cæleſti ad hunc agonem martyrij eſſe vocatum. Vobis autem,qui poſt me futuri eſtis columnæ in ſancta Eccleſia,cupio confiteri myſterium Dei, quod mihi reuelatũ eſt à Deo meo in hac nocte: quoniam poſt finem martyrij mei tu venerabilis pater Achilla preſbyter,throni mei ſedem Epiſcopatûs conſecuturus es: poſt te verò hic amabilis nobis Alexander preſbyter ipſo ſacerdotio honorãdus.Hoc mihi pro certo à Domino promiſſum eſt.Ideoq́ue nè me velitis ęſtimare immiſericordem eſſe, aut contra delinquentes crudelem.Quia omnis offenſa humana, carnis vitio peracta, quãuis ſit grauis & periniqua, tamen multo leuior eſt, quàm huius Arrij iniqua offenſa. & ideò illis, quæ ad hominis fragilitatem pertinent,facilius eſt nobis indulgentiam dare: huic autem maledicto, pro quo rogatis,quomodò poſſum veniam dare,cuius interiora dolo & blaſphemia plena ſunt? ex cuius corde abyſſus tenebrarum prorupit, blaſphemiam irrogando aduersùs omnipotentem Dei filium,aſſerens eum creaturam,qui creator eſt omnium viſibilium & inuiſibilium, qui à prophetis atque Apoſtolis & Euangeliſtis eſt prędicatus? Et nunc per iſtum diabolus zizania ſeminauit,per quem multus populus à recta fide auerſus, & in profundum erroris deuolutus eſt.Sępiùs à me monitus atque correptus, vt ab hac ſacrilega doctrina recederet,nequaquàm ſermonibus acquieſcere voluït. Cuius rei cauſa abiectus atque depoſitus eſt deorsùm ab ordine preſbyterij.Et nunc quemadmodùm iubetis me obtẽperare petitionibus veſtris,cùm ille meis admonitionibus noluërit acquieſcere,pręſertim cùm in hac cauſa non meo iudicio ſententiam aduersùs eum dederim,ſed diuinitùs inſpiratus hoc fieri iuſſerim?

S. Petrus futura prędicit.

Nam in hac hora noctis cùm ex conſuetudine debita ſacras Deo orationes offerrem, eccè ſubitò video apparére mihi in habitu pueri Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Cuius claritatis ſplendore nimio illuſtratus,non valebam vultum tantę maieſtatis inſpicere. Qui indutus erat *tunicam lineam,candidam nimìs, ſed conſciſſam à ſummo vſq; deorsùm: quam ambabus manibus conſtringebat circa pectus ſuum, cooperiens quodammodò nuditatem ſuam. Quem cùm ſic vidiſſem,timor magnus irruit ſuper me, & cum ſummo timore deprecans eum,dixi: Domine,Domine,quid eſt hoc? Quarè ſic video tunicam tuam à ſummo vſque deorsùm conſciſſam. Qui reſpondit mihi: Quotidiè ipſam tractas in eccleſia,& neſcis quomodò ſciſſa eſt? Arrius mihi hanc ſcidit,quia ſeparauit à me populum meum, quem mihi in hæreditatẽ acquiſiui per Crucis patibulum.

Ado habet colobium,q́ eſt tunica ſine manicis.

Vtinã hæc attenderent hæretici, q

Etnunc

Et nunc per ipſum, ſchiſma factum eſt in populo meo: & ideò apparui tibi, præcipiens & monens, nè fortè velis eum in communionem ſuſcipere. Iniqua enim meditatur contra me & populum meum. Eccè enim venturi ſunt ad te quidam, quos ipſe cum hypocriſi direxit, qui te rogent pro eodem, vt ei veniam præſtes. Tu autem cum omni cautela vigila, & nè acquieſcas petitioni eorum, nè ſchiſma fiat in populo meo, pro quo ego Crucem pertuli, & mortem guſtaui, & tertia die reſurrexi. Omnia quæ mando tibi, obſerua, & manifeſta hunc ſermonem meum Achillæ & Alexãdro, qui poſt te futuri ſunt Epiſcopi: quibus pręcipe, vt & ipſi anathematizent eum à conuentu ſuo coram omni populo, vt audientes terreãtur, & diſcedant ab eo. Ideoque hæc omnia, quæ mihi præcepta ſunt & iuſſa à Domino meo, manifeſtaui vobis & cognita feci. Ex hoc mundus ero ab omnibus, quæ mandaui vobis, ſi non fuerint cuſtodita.

In multas ſectas diſtrahunt populum.

Scitote autem & vos, quòd in omni tempore, quo inter vos conuerſatus ſum, nunq̃ ceſſaui monendo atque exhortando vos, tam voce, quàm literis meis, cùm eſſem in inſula Tyri & Phœniciæ, in Palæſtinę quoquè inſula relegatus, nunquàm ceſſaui ſcribens confortare vos in virtute ſpiritusſancti, orans ac deprecans Deum die ac nocte pro populo mihi credito. Solicitudinem quippe magnam gerebam, æſtuans iugiter in corde meo pro ſalute eorum, vt non aliquis deſit à conuentu Eccleſię: nec vnquàm ceſſaui ſuggerendo beato Epiſcopo Heſychio atque Theodoro, in cuſtodia pro fide Chriſti recluſis: qui digni vocati ſunt pro gratia Domini noſtri, participes facti paſſionum Chriſti. Ipſe ſcribens ad Meſopotamiam, ſæpiùs deſignaui, qualia ab inimicis nobis inferebantur ſupplicia. Dolor nanq; magnus & ſolicitudo ſtringebat me pro populi mei ſalute, nè fortè aliquis ſubuerteretur à pędicatoribus falſis. Ampliùs enim, quàm ſexcenti ſexaginta viri de clericis vel laicis anathematizantes ritum gentilium, in carceribus retruſi, & diuerſa ſuſtinentes ſupplicia, coronam martyrum meruerunt. Quorum victoriã ego audiens, lętus adoraui Dominum Deum meum, qui eos confortauit, & elegit in numero martyrum ſuorum. Mihi verò quanta oſtenſa ſunt in Lycaonia ab hæreticis, credo quia nec vos latet: quomodò Meletius Chriſtianorum gregem ab Eccleſia ſeparârit, ꝓ quo Dei filius animam ſuam poſuit, & effudit ſanguinem precioſum. Aduersùs quem Meletius impiè repugnans, ſanctos Epiſcopos ac religioſos viros in carcerem claudebat, ac tribulabat, cogens eos præuaricari.

Hi fuêre Aegyptij Epiſcopi.

660. martyres.

Hic Meletius ſibiipſi temerè arrogauit Epiſcopatũ, factus hæreſiarcha.

Propter quod, chariſſimi mihi, moneo vos, atque hortor viſcera mea, cuſtodite fidẽ, in qua renati eſtis: videte nè Arrij vel ſociorum eius deceptionibus conſentiatis. Videtis me, quomodò ob vinculum charitatis Domini noſtri in cuſtodia ſim clauſus, in eã ipſius miſericordiam expectans. Comperi autem, quòd impius Meletius cõtra me multa mala teſtificetur, vt ampliùs tyranni Maximini furor excitetur, & me interficiat. Quã ego mortem pro Chriſto meo libenter die ac nocte expecto, vt in pace merear de hoc ſeculo, in fide mea conſummatus ad Chriſtum tranſire: quia non facio animam meam precioſiorem, quàm me, (ſecundùm Apoſtolum dico) ſed Domino meo eam cõmendo, in cuius manu pendet ſpiritus meus: vt celeriùs impleam curſum martyrij mei, ſecundũ quod mihi pędixit Dominus meus. Et nunc pro certo ſcio, quia ampliùs non videbitis faciem meam in corpore iſto. Propter quod teſtificor vobis, quia mundus ego ſum ab omnibus. Cauete vobis à doctrina Arrij & Meletij. Domini noſtri Ieſu Chriſti tantùm præcepta ſeruate. Eſtote ſoliciti pro populi ſalute, in quo vos ſpiritusſanctus poſuit paſtores & Epiſcopos Eccleſię ſuę. Scio nanque, quòd poſt finem meum exurgent multi tam de clericis, quàm de laicis, & loquentur peruerſa, ſubuertentes animas innocentium, vt eos ſeparent à fide Chriſti. Propterea rogo, vigilate ab Arrij intẽtione. Scio quia in tribulationem maximam habetis intrare: ſed credo, quia labor veſter non erit inanis apud Dominum Deum veſtrum. Noſtis quanta pericula ſuſtinuit pro Chriſto, qui me nutriuit, pater meus Theonas Epiſcopus ab his, qui idolis ſeruiebant, vt eos ſua pędicatione ſaluaret. Poſt cuius finem & tranſitum ego ſedem eius ſuſcepi, mores eius & vitam imitatus ſum.

Act. 20.

Theonas Epiſc. Alexandr. multa perpeſſus à paganis.

Quid autem dicã de Heraclio, & Demetrio, vel Dionyſio beatiſſimis Epiſcopis, quales tentationes & pericula ſuſtinuerunt ab ijs, qui ſchiſma faciebant in conuãtu Eccleſiæ Chriſtianorum, & conturbabant plebem Dei? Pro quorum ſalute de loco in locũ ſe inuicèm literis monebant, nè recederent à fide Chriſti, quã acceperant. Eccè ſudorem & laborem pertulerunt pro animabus noſtris boni paſtores animarũ noſtrarũ. Sed illa gra-

tia,quę illis iugiter adſtitit,cum eis vſq; in finem perſeuerauit. Nunc ergò commendo vos Deo & verbo gratiæ eius,qui potens eſt vos ædificare, & immaculatos per omnia conſeruare.Et hæc dicens B.Perrus Epiſcopus,inclinans genua ſua,orauit: & completa oratione,dixit: Orate pro me fratres.& oẽs circũadſtantes dixerũt,Amen.Ea hora Achillas & Alexander complexantes & oſculantes manus eius, lachrymantes flebant, eô ꝙ dixerat eis,Ampliùs faciem meam non videbitis.& ità venerunt,vbì erant populi ſtãtes clerici atq; laici: & locutus eſt eis de doctrina fidei,quę eſt in cõfeſſione Domini noſtri Ieſu Chriſti.& orans,iterùm ſalutauit eos in pace.Qui recedentes,ſecretò nunciauerũt vniuerſo populo Chriſtianorum,quęcunq; Dominus B.Petro de Arrij blaſphemijs reuelauerat,vel quęcunq; facere cõmoniti fuerant,vt eum coram omnibus anathematizarent,& in eccleſiam ingredi nunꝗ̃ ſinerent.

Prętereà cognoſcens beatiſſimus Petrus Epiſcopus, quòd Chriſtianorum populus tribuno non permitteret, vt illum iuxta tyranni ſententiam, pro Chriſti nomine gladio decollaret,volens præparatam ſibi diuinitùs martyrij coronam celeriter accipere,vocauit vnum de miniſtris ſuis,qui ei vnanimis fuerat,& miſit eum ad tribunum, dicens: Si vis Maximino tuo parére,venies ad carcerem ſecreto noctis,& facies in pariete modicũ foramen,quantum vnius hominis eſt capacitas: per quod ingreſſus tuus carnifex, amputabit caput meum gladio,& tranſmittes illud tyranno principi tuo,& erit tibi victoria in conſpectu eius.Huic conſilio tribunus deſeruiens,eo tempore,quo Chriſti martyr dixerat,caput eius gladio deſecauit. Fit commemoratio eius die Calendarũ Septembris. Requieſcit nunc in pace ſub ara Domini Chriſti ſaluatoris:Cui honor & gloria in ſecula ſeculorum,Amen.

Vltrò ſe offert tribuno percutiendum S.Petrus.

Cæditur gladio.

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS AECATERINAE, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

Nouẽbr.25.

IMPERANTE impio Maxentio,vniuerſum imperium Romanorũ amplectebatur impiũ cultum dæmonum. Is enim Alexandriæ pręſidens in excelſo & ſublimi tribunali,emiſit hoc impiũ edictum,vt oẽs ſimul,qui erant in eius poteſtate ac ditione,ſimulacris ſacrificarẽt. Vndè etiam ꝑ vniuerſum Romanũ imperium manifeſta fuerunt, quæ decreta fuerant,literis ità ſe habentibus: Imperator Maxẽtius oĩbus, qui ſunt in mea ditione, ſalutẽ. Magnũ cõſecuti beneficiũ à deorum benignitate, velutì quandam huius munificentię remunerationem, cenſuimus nos eis oportere offerre ſacrificia.Oẽs ergò, ſi fieri poteſt,ad nos veniẽtes,oſtendite veſtrã in magnos deos beneuolẽtiam: Scientes ꝙ qui hoc noſtrum edictum contempſerit, & ad aliam à nobis prohibitam adſpexerit religionem, & excidet ab ipſa magna deorum beneuolẽtia, & ſubijcietur à nobis malis extremis.

Literæ impijſſimi tyranni.

Cùm hæ literę in omnem partẽ peruaſiſſent,licebat videre confluentẽ ad ipſum multitudinem metu minarum: quorum alij ꝗdem adducebãt oues & boues: alij autẽ varia genera auium.Neq; erat vllus immunis, ſed erãt oẽs intenti in apparatu ſacrificij. Nàm ꝗ erant valdè diuites,cõſtitutum erat,vt magna aĩalia adducerent ad ſacrificium: parua aũt pauperes,ꝓut vnicuiq; ſuppetebãt facultates, & erat vniuſcuiuſq; in deos beneuolẽtia.Ad magnificentiã autẽ eos maximè incitabat Impator,afferens ad ſacrificãdum centum & triginta tauros. Cùm oẽs ergò ad ipſum conueniſſent Alexandriã, valdè lętatus eſt,videns multitudinem populi & ſacrificiorum: adeò vt nec alterum quidem tempus expectârit,ſed protinùs ſurrexerit,& citiſſimè ad templum proceſſerit,& ipſum peregerit ſacrificium.Cum eo autem currebat omne genꝰ & omnis ętas, & vniuerſus ſenatus, & omnes magiſtratus,plebſq; & vulgus hominum,quæ ad ſacrificiũ pertinebant,vnuſquiſq; afferens: adeò vt propter multitudinem eorum,qui confluebant,anguſta eſſet ipſa ciuitas,anguſtum templum: clamore verò brutorum animantium circunſonaret tota regio circuncircà: nidore autem ſacrificiorum ipſe quoquè aër inficeretur.

Innumera hoĩum multitudo venit Alexãdriã,dęmonibus ſacrificatura.

Cùm hæc ſic fierent,mulier quædam pia,nomine Aecaterina,ętate iuuenis, pulchra ſpecie,

Cathari-

ſpecie,quæ genus ducebat ex ſanguine regio,omnem autem & externam & noſtrã ſcripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandriç,& ſic aſſeruabatur in çdibus regijs,& ſolum Chriſtum nôrat ſponſum,& ei animæ ſeruabat pulchritudinem: & in eum ſolum erat cor eius amore inflammatum. Hæc ſic videns homines grauiſſimũ ſubire naufragium, & venire in extremum interitûs periculum, anima grauiter affecta,& pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maximè ſtatuit ſuum oſtendere deſiderium, & ardentem pro fide zelum: & cùm nonnullos ſecum accepiſſet famulos, protinùs profecta eſt in templum, in quo erat multitudo cum rege ſacrificans: & ſtans in limine, aliorum quidem vultus ad ſe attrahebat, vt quç inſigni eſſet pulchritudine, & internam ſpeciem oſtendebat per externam. Sensim autem ſua munda labra aperiens, dixit ſe habere neceſſarium aliquid, quod diceret Imperatori. Qui itaq; nuncijs referendis præerant, Imperatori de virgine annunciant. Cumque ille iuſſiſſet, ſtatim introducitur. Quæ cùm ſtetiſſet coram impudenti Tyranno, cùm ille adhuc vacaret ſacrificio, conſtanter & liberè ſic ei eſt locuta:

S. Catharina degit Alexãdriæ.

Oportebat quidem, ô Imperator, te ex teipſo tuam videre deceptionem, quòd hominum, in quos cadit interitus, ſimulacris, tanq̃ dijs, offers ſacrificia: & gentilẽ hanc ſtultitiam & dedecus abijcere. Quoniam aũt ſiniſtro pàrens dæmoni, ad adeò manifeſtam cçcutis veritatem, oporteret omninò ſapienti ſaltem, qui eſt apud vos, Diodoro credentem, cognoſcere quidnam ſint veſtri dij: & non tam inconſideratè, quæ non decent, velle facere: & non deos putare ſimulacra hominum, qui vitam miſerè finiẽrunt. Ille enim dicit & deos fuiſſe homines, & propter aliqua beneficia nominatos fuiſſe immortales. Scribit autem ipſos quoq; habuiſſe proprias nominum appellationes, & imperâſſe quibuſdam regionibus & ciuitatibus. Dicit verò homines deceptos ignoratione, eos vocâſſe Deos, & retuliſſe in numerum immortalium. Porrò autẽ alius quoq; ſapiens apud vos ex ijs, qui conſcripſerunt hiſtorias, dixit illum Sarrum inueniſſe primum res gentilium. Eos enim, q priſcis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitiç, aut alicuius alterius virtutis opus, dignum quod memoriæ mandetur, aut in quod ſtudium cõferatur, oſtenderunt, dicitur honorâſſe ſtatuis ac ſimulacris. Qui aũt maiorum mentem ignorârunt poſteri, ꝗ eos ſolùm memoriç gratia, vt q rem aliquã laudabilem fecerãt, honorâſſent, eisq; imagines & ſtatuas poſuiſſent, ad homines interitui & omninò ſimilibꝰ obnoxios affectionibus acceſſerunt: & vt eis fierent ſacrificia, honoresq; haberentur, & dies feſti celebrarentur, prouiderunt. Eos veſter quoq; ſapiens Plutarchus Cheronçus arguit, dicens eos inducere errorem imaginum. quibus oportet te quoquè credere, ô Imperator. Nõ enĩ alienis omninò, ſed tuis credes: & non tam multas aĩas inducere in extremum barathrum interitûs. Pro quibus ipſe miſerè lues pœnas, & æternũ ſubibis ſupplicium, gehennam, in quã, ignis, quæ nunquàm deſinit, ſed maiorẽ ſemp flammã accendit. His ergò ꝑſuadearis, ô Imperator, & ꝑſuaſus agnoſce verum Deum ſolum, q dedit tibi hoc imperiũ, & prçtereà ipſam quoquè vitam prçbuit. Qui cùm eſſet Deus çternus & immortalis, propter nos homo quoquè factus eſt, crucemq; & mortem elegit, nos faciens ſurgere à morte inobedientiæ, & vt ipſe ſcit, noſtram procurans ſalutem. Is & eorum, qui errant, eſt ſeruator, & eos quos pœnitet, benignè & clementer excipit.

Obſerua ſanctiſſimç virginis dicẽdi libertatem.

Ad hæc ira impletur Maxentius, & cùm feruens ſanguis ad cor eius modicùm affluxiſſet, vox quoq; ei fuit extincta, & nec potuit qdem omninò reſpõdere. Cùm autem ad ſe vix tandèm redijſſet, & quç à martyre dicta fuerant, vidiſſet eſſe validiora, q̃ vt cõtra ea dici poſſet, Nunc quidem, inqt, ô mulier, ſine ꝑagere ſacrificium: paulopòſt autem de ijs, quæ dicis, audiemus aptiùs. Peracto ergò ſacrificio, & feſto ꝑ hæc ſoluto, in regiã reuerſus, accerſit beatam. Poſtq̃ autem ea adſtitit, Dic nobis, inquit, quænam es, aut quçnam ſunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa aũt, Neſcis, inqt, ô Imperator, quçnam ego ſim? Sum filia Imperatoris, qui te prçceſſit: vocor autem Accaterina. Sum verò exercitata in omni diſciplina rhetoricç & philoſophiç, geometriç & aliarum ſcientiarum. Sed illa omnia nihili ducens, véni vt deſponderer immortali ſponſo Chriſto, qui locutus eſt per Prophetam: Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam prudentum reprobabo.

Furore inflãmatur tyrannus.

S. Catharina coram illo ſiſtitur.

Eſa. 29.

Cùm aũt Imperator admiratus eſſet, quç dicta fuerant, & in eam intentiùs defixiſſet oculos, & exiſtimâſſet eam non eſſe vnam ex ijs, quç natç ſunt è terra: ſed ſe deorum aliquam videre viſionem, loquentem in habitu humano: cùm ſic putâſſet, & eam ꝓperàm eſſet allocutus, beata ſermonem excipiens, dicit ei: Verè dixiſti, ô Imperator. Dçmones

enim, quos deos nominas, reuerà vos ſpectris decipiunt dæmoniacis, & vos prouocant ad libidinem & intemperantiam, & ad nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cuiuſmodicunq; ſum, ſum puluis & lutum, efficta in hanc formam, & eius honorata imagine. Quamobrē hinc magis cōuenit admirari ſapientiā opificis, ꝙ in luto & in materia tam vili potuerit tantā extruere pulchritudinē. Quæ quidē ęgrè ferens Imperator, Noli, inqt, dijs maledicere, qui & ipſi ſunt immortales, & gloriā habēt immortalem. Martyr autem: Inuenies, inqt, tu quoq;, ô Imperator, quidnā ſunt dij tui, ſi velis ſolùm tuā abijcere parumpèr deceptionem: verum quoq; Deum agnoſces, qui eſt æternus & immortalis: cuius vel ſolum nomen ꝓnunciatum, vel crux etiam figurata in aëre, tuos deos vertit in fugam. Si velis autem, vel ex ipſa veritate apertam faciamus demonſtrationem.

Vis expreſſæ Crucis.

Cùm itaq; Imperatori ſuſpecta fuiſſet libertas martyris, timeretq́; nè ſe vndiq; circūſiſteret, & implicaret demonſtrationibus, ipſe autem non poſſet reſpondere & reſiſtere, ſeq́; & ſuos deos aperto dedecore afficeret, ipſe quidē nec eam tantùm audire ſuſtinet, ꝓ ſe ferens non decere, vt cum fœmina diſſereret: Ad te aūt, inqt, à me adducentur oratores, qui oēs tuas rationes & propoſitiones abundè confutabunt: vt cùm tu quoq; abundè didiceris tuorum dogmatum imbecillitatem, adſpicias ad id quod eſt vtile, & noſtro pareas dogmati. Hęc dixit, & ſanctam qdem iubet ſeruari in cuſtodia: ipſe autem ſtatìm emittit epiſtolam in hęc verba: Imperator Maxentius omnibus, qui ſunt meæ ditionis, ſalutem. Quicunq; deorum ſapientiſſimi Mercurij curā geritis, inuocatis Muſis, quæ ſunt cauſæ cognitionis, venite ad nos vſq;, ſapientiſſimæ mulierculæ, quæ nobis veluti ex quadam machina apparuit, os obſtructuri, nè magnos deos irrideat, neq; fabulas eſſe putet, quę ſub falſo teguntur probabili. Sic enim & patriam ſapientiā oēs admirabuntur, & nos veſtram dicendi facultatem & artem laudantes, & acceptā habentes, vos magnis donis remunerabimus. Cùm eę ergò literę breuì per totum ſuum peruaſiſſent imperium, conuenerunt ad ipſum electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inueniendum, & multùm valebant in dicendo. Quos cùm proximè ſiſtendos curâſſet Maxentius, vt familiaritate eos magìs acueret & incitaret: Quæ, inquit, à nobis ad vos miſſæ ſunt literę, ſignificârunt cauſam veſtri huc aduentûs. Vos ergò pulchrè voſipſos paretis & inſtruatis. Neq; ꝙ ſit aduerſaria fœmina, ſegniùs aut negligentiùs veniatis ad certamen: ſed tanq̄ contra fortiſſimum aduerſarium, generoſo & excelſo animo, & cum omni apparatu in eā inſurgatis. Nam ſi viceritis quidem, nō videbimini multis paruum erexiſſe trophæum. Sin autem, quod abſit, vos vinci contigerit, magnum dedecus vobis conciliabitis, & ridebimini ab omnibus. Adſpicientes enim ad ſexum, quòd ſit mulier, eam eſſe exiſtimant in dicendo imbecillam, & eius eloquentiæ nullas eſſe vires arbitrantur, eamq́; nihil generoſum ac forte poſſe aut facere, aut dicere. Ego autem, vt qui eius accuratam habeam experientiā, opinor ab ea ſecundum futurū Platonem, qui tulit primas partes ſapientiæ. Vosq; ſic velim eſſe paratos, perindè àc ſi aduersùs illum ipſum eſſetis decertaturi. Eſt enim melius, magna expectantes inuenire minora, quàm parua ſperantes, incidere in fortiora.

S. Catharina ducitur in cuſtodiā.

50. Oratores veniunt Alexandriā.

Platonis laus.

Ad hæc dixit vnus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cum ipſis: Conſentaneum eſt, ô Imperator, hęc ità ſe habere, & intelligētem eſſe mulierem, & acuti ingenij. Sed non videtur mihi fore, vt ſuſtineat venire in conſpectum oratoris, nedùm vt cum eo ineat certamen diſputationis, & aut aliquid proponat, aut opponat. Quid eſt enim mulier ad artem rhetoricam? Veniat tamen ſolùm, te iubente, & videbis quæ deincèps conſequuntur. Cùm ergò oratorem adeò tumidum vidiſſet Maxentius, ad voluptatem & lętitiam ſtatìm fuit conuerſus, ſperans ſtultus linguam adeò intemperantem & audacem perſuaſurā linguæ moderatę & plenæ ſapientia. Iubet ergò ante ſe ſiſti martyrem. Collecta quoq; fuerat frequens multitudo, concurrens ad ſpectaculum certaminis, vt ſcirent, ex vtra parte ſtaret victoria. Nondùm peruenerāt ad cuſtodiam ij, qui iuſſi fuerant eam adducere, cùm Angelus Domini ei apparens, Noli timere, ait, Dei puella. Eccè enim pręter tuam ſapientiam tibi dabitur à Deo ſapientia, & perſuadebis quinquaginta oratoribus. Neque ſolùm perſuadebis, ſed & ipſos, & multos alios, qui ſunt cū eis, ad Deum adduces. Deindè tu quoquè eris redimita corona martyrij. Hęc ille quidem cùm dixiſſet, abijt.

Angelus cōfirmat S. Catharinam.

Ingredit in diſputationem cū 50. oratoribus.

Cùm eam autem accepiſſent ij, qui miſſi fuerant, adducunt ad tribunal Imperatoris. Et ſtatim egregius ille orator, quem priùs diximus, toruè intuēs, & ſuperbè loquens: Tu

es, in

es, inquit, quę deos noſtros tam impudenter & adeò inſolenter iniuria afficis? Martyr autem valdè leniter & placidè reſpondit, Ego ſum: ſed non impudenter & inſolenter, vt dixiſti, ſed moderatè potiùs & verè ſum locuta. Dixit verò orator: Cùm magni poëtæ deos altos illos nominent, quomodò tu in eos linguam moues, & tam inſolenter audes in eos inſultare? etsì, vt fertur, tu quoquè eorum guſtâſti ſapientiam, & fuiſti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter rèſpondens: Habeo quidem, inquit, ſapientiam, ſicut mei Dei donum, qui eſt ſapientia & vita, & quem timere & eius mandata ſeruare, eſt initium ſapientiæ perfectioris & maioris. Res autem veſtrorum deorum cùm ſint ridiculæ, & plenæ multa deceptione, nondùm vllam pro meritis aſſecutæ ſunt vituperationem. Verumenimuerò dic nobis, quiſnam ex tuis magnis, vt dicis, poëtis, & quomodò deos ipſos nominauit? Orator autem, Primùm quidem, inquit, ſapiens poëta Homerus Iouem precans, ſic dicit: Iupiter glorioſiſſime, maxime, & alij dij immortales. Deindè inſignis quoquè Orpheus in ſua Theogonia, ſic gratias agens Deo Apollini, dicit: O rex filius Latonis, eminùs feriens, potens Phœbe. Qui omnia intueris, & imperas mortalibus & immortalibus. Sol, qui in altum pennis aureis extólleris. Atque ſic quidem præſtantiſſimi & primi ex poëtis, ipſos honorabant, & deos apertè vocabant. Neque tu ergò decepta, Crucifixum attendas tanquàm Deum, quem nullus ex veteribus ſapiens inuenitur nominâſſe, neque ſcire, an eſſet Deus. Pſal. 110.

Martyr autem dicit: Res deorum fateor ità ſe habere: neque contradixerim. Sed illa adijciemus. Nam Homerus quidem, quem dixiſti præſtantiſſimum poëtarum, ille ipſe rursùs maximum omnium deorum Iouem, innumerabilibus ſubijcit abſurditatibus, alicubìquidem mendacem & peruerſum, vafrumque vocans & deceptorem: alicubi autem à Iunone, Neptuno, & Minerua præter rationem cõiectum in vincula. Niſi enim à Thetide ei ſignificatę fuiſſent inſidiæ, & Aegeum pręfeciſſet cuſtodiæ ſuæ ſalutis, deorum & hominum pater fortè tibi iacuiſſet ſupinus, vinctus, à mulieribus & Neptuno illuſus. Rursùs Orpheus muſicus vos, qui eos colitis, magnę amentię damnauit & ſtuporis, & maximè in libro, quem, vt dicis, ſcripſit de ortu deorum & creatione mundi, ſic veſtram vanitatem ſignificans & ignorantiam, dicit: Neque aduentans malum homines intelligunt, neque cùm aduenerit, malum poſſunt auertere. Cui etiam adſtipulatur ſapiens veſter Sophocles, dicens: Eſt Deus, qui cęlum fabricatus eſt & longam terram, & ponti glaucos fluctus, & vetorum violentias. Mortales autem corde valdè errantes, bellariorum ſtatuimus ſolatia, & deorum imagines, ex lignis & lapidibus auro ſtructis figuras. His autem ſacrificantes, & dies feſtos nouos celebrantes, propterea nos pios eſſe ducimus. Virgo reſpõdet oratori, & ſuo eum enſe iugulat. Sophocles vt irriſerit cultũ deorũ.

Quòd autẽ Crucifixum ne ſolum quidem nomen dixiſti habere apud veteres, oporteret quidem non eſſe nimìs curioſum, neque de eò humanas ſcrutari rationes, quòd ſit Deus verus, opifex cęli, & terræ, & maris, & ſolis, & lunæ, & aſtrorum, & vniuerſi hominum generis, incompræhenſibilis, inſcrutabilis, interminatus, ineffabilis. Vt verò res eius ex veſtris quoquè confirmem, (ſic enim fuerit omninò à ſuſpicione alienum teſtimonium) audi ſapientiſſimam inter mulieres Sibyllam, generationem eius ſecundùm carnem, & eius in nos prouidentiam & curam ineffabilem apertè ſignificantem. Si vis autem, ipſa quoquè verba audiemus: Vix tandèm autem veniet quidam in hanc multifidam terram, & abſque lapſu fiet caro. Indefeſſis autem terminis diuinitatis ſoluet corruptionem affectionum immedicabilium. Et ei erit inuidia in incredulo populo, & in alto ſuſpendetur, tanquàm reus mortis. Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoquè vatem à mendacio alienum Apollinem, oblitum ſolitæ ſuæ obſcuritatis & obliquitatis, & nudam, etiamsì nolit, edentem veritatem: Vnus, inquit, me cogit cæleſtis, qui eſt lux tripliciter refulgens. Qui verò paſſus eſt Deus, non paſſa eſt autem ipſa diuinitas. Ambo eſt enim, & mortali corpore, & alienus à corruptione. Ipſe iam Deus eſt, vir omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, ſepulturam. Qui etiam ex ſupercilijs calidas aliquandò fudit lachrymas. Qui quinq; millia impleuit frumento. Velle enim eſt diuina potentia. Christus eſt meus Deus, qui in ligno fuit extenſus, qui mortuus, qui ex ſepultura in cęlum eſt ſublatus. Sibilla quid habeat de Christo. Ironia.

Hæc refert Apollo deus tuus. etenìm cùm ſit, eſt expers principij, & coęternus cum Deo, qui genuit, principium, radix & fons bonorum vniuerſorum: & cùm quæcunque

Gen. 3. ſunt, ex nihilo produxiſſet, eaque ornaret ac regeret, & ſua manu contineret, noſtrum genus eſt fabricatus. & nobis multas vias munijt ad ſalutem. Cùm eos autem vidiſſet ſupplantatos tranſgreſſione, & amiſiſſe ipſum caput ſalutis, nempe obedientiam, ipſe rursùs facit id, quod eſt caput ſalutis: & qui eſt eiuſdem naturæ, cuius pater, fit propter nos id, quod ego, & verſatur ſimul cum hominibus, & obit terram, caſtigans, admonens, docens, omnia faciens & procurans. Deindè etiam ſubit mortem pro ingratis famulis, eamque ignominioſiſſimam, conſpuiturque & colaphis cæditur, & ſuſtinet creator omnia, quæ condemnati: & facta ſunt hæc omnia propter nos, vt ſolueretur prima condemnatio, & de medio tolleretur tyrannis diaboli, & cæli portæ nobis rursùs aperirentur, quas malè nobis clauſimus. Et nec hucuſquè quidem ſtetit: ſed cùm etiam tertio die ſurrexiſſet, & in cælos aſſcendiſſet, vndè venit, ineffabilem ſancti ſpiritûs nobis donauit gratiam, & miſit diſcipulos, illius mandata prædicantes: qui ipſi quoquè omne periculum ſubibant, & mortem quotidiè ſuſtinebant, vt animę mortem à nobis depellerent, & omnem errorem à nobis abducerent, & vniuerſum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoquè omnia peruadere, & eſſe participes eius perpeſſionum, complantatos ſimilitudini mortis eius, vt reſurrectionis & regni ſimus cum eo participes. Oportet ergò te quoquè his perſuaderi, & ipſum verum Deum agnoſcere, & ei familiarem effici, qui dicit: Venite omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Quòd ſi non his, at ijs ſaltem, quę dicta ſunt à dijs tuis & poëtis. Omninò enim tibi & ſapiens Plato, & muſicus Orpheus, qui ſua lyra, vt fertur, mouebat etiam inanimata: prætereà autem egregius quoquè ille purus Apollo, eum tibi vel inuiti confitentur, & veritatis aliquid ab eis eſt oſtenſum, vt omnis impijs tolleretur occaſio, etiamsì ipſi ſunt infatuati, & videntes non viderunt, & audientes non intellexerunt.

Chriſt' cur fact' homo

Apoſtolorū & diſcipulorū Chriſti labores.

Rom. 6.

Matt. 11.

Ironia.

His obſtupuiſſe oratorem, & eius linguam planè obmutuiſſe cùm vidiſſet Imperator, ad oratorium reliquum cœtum conuerſus, hortatus eſt, vt ipſi quoquè aggrederentur martyrem. Illi autem ſtatìm detrectant certamen, dicentes: Non poſſumus, ô Imperator, aliquid opponere contra ea, quæ dicit: & maximè, quòd eum, qui eſt inter nos præſtantiſſimus, tam grauiter videmus ab ea ſuperatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, iubet ſtatìm rogum accendi in media ciuitate, & in eum inijci quinquaginta oratores. Illi autem hac audita ſententia, procidunt ad illius beatæ pedes, & eam vehementer obſecrant & ſupplicant, vt ab illius Deo eis ignoſceretur, ſi quid ab eis peccatum ſit ignorantia: & vt diuino dignarentur baptiſmo & dono ſancti ſpiritûs, & quoàd eius fieri poſſet, illi coniungerentur. Ad hæc martyr diuina repleta lætitia: Eſtis, inquit, verè beati, quòd relictis tenebris, ſecuti eſtis lucem veritatis: & relicto rege, qui in terris interit, acceſſiſtis ad eum, qui eſt in cælis, ab interitu alienus & immortalis. Ignis enim, quem impij illi vobis ſunt minati, erit quodammodò vobis baptiſma & ſcalæ ad cęlum, ſi qua ſit macula, ſi qua ſordes, eam expurgans, & tanquàm lucidas quaſdam ſtellas, vos ad illum ipſum Regem ſurſùm ducens, & efficiens iucundos & amabiles. Et ipſa quidem cùm eis hac ſpe & ſermone animum addidiſſet, & vnicuique arma inexpugnabilia, nempe Chriſti ſignaculum, immiſiſſet, cum gratiarum actione & lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem conſecutus eſt euentus. & cùm eos accepiſſent milites, lætos quidem iaciunt in flammam ignis ſeptimodecimo menſis Nouembris. Veſperè autem quidam ex pijs egreſſi ad colligendas reliquias, inueniunt eas ſanas & ſaluas, adeò vt nec pilus quidem earum à flāma omninò ſit conſumptus: hoc primum ſignum illorum cum Deo coniunctionis, prębente prouidentia.

Oratores ſuperantur.

Baptiſmus ſanguinis.

Oratores 50 in igne illęſi redduntanimas.

Cùm ergò, vt par erat, Deo egiſſent gratias, & inopinato miraculo multos attraxiſſent ad agnitionem veritatis, eas præclarè & ſanctè deponunt in quodam loco. Imperator autem Maxentius totam cogitationem defigebat in martyrem, & de illa erat perpetuò ſolicitus: vt eam lucraretur, vel ipſam curam imperij poſtponebat. Cùm itaquè vi dicendi & diſputationibus deſperaſſet ſe eam poſſe inducere, eam blanditijs aggreditur illicere, & apud egregiam martyrem verbis eſt vſus eiuſmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi conſulo, tanquàm tibi benè volens pater. Magnis dijs ſacrifica, maximè autem Muſarum præſidi Mercurio, à quo profecta eſt hæc tua magna cognitio, & qui te exornat tanta dicendi gratia: & meum tecum diuidam imperium: ſciant dij omnes: & mecum habitabis in regia. Illa verò, vt quę eſſet magno & excelſo animo ad excipiendam amicorum dicendi libertatem, & rursùs acerrimi ingenij ad depræ-

Tyrannus blanditur martyri.

pręhendendam adulationem, etiamsi maximè cōtexeretur vafris & varijs labyrinthis. Depone, inquit, ô Imperator, fictionem: neque referas & imiteris dolū vulpis. Ego enim ſemèl dixi tibi, me eſſe Chriſtianam, & véni vt eſſem ſponſa Chriſti: & eum habeo ſolum ſponſum & conſiliarium, & ornamentum virginitatis, ſtolamque martyrij longè prefe-rō cuiuis purpuræ regię. Imperator autem adhuc prę ſe ferens, ſe eius curam gerere: Nè cogas me, inquit, vel inuitum hanc tuam præclaram purpuram iniuria afficere. Illa au-tem, Fac, inquit, quod velis. Nam per hanc, quę eſt ad tempus & citò diſſoluitur, conci-liabis mihi veram & immortalem gloriam: & magna quoquè alia, vt arbitror, multitu-do, & maximè tui palatij, per me Chriſto credent, & ipſi quoquè me proſequentur, ad ſacros illius thalamos magnificè tranſeuntem.

Contemnitur ab ea.

Hæc illa quidem dixit: Deus autem deſupèr annuit, & deduxit ad effectum ea, quę di-cta fuerant. Maxentius autem his valdè iratus, iubet martyrem exuī regali illa purpura, & boum neruis cędi crudeliſſimè. Cùm hoc autem factum eſſet, vt iuſſerat, & martyris corpus vel niue cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valdè cęditur: & cùm venter ſimul verberaretur, lauabatur virginale quidem illius corpus ſanguine, & multis ex ijs, qui aderant, apertè ciebat lachrymas: ipſa autem tam conſtanter & for-titer reſiſtebat intolerabili illi & vehementi vi Tyranni, vt propemodùm videretur eius corpus eſſe lapideum, nisì eius naturā fluuij ſanguinis arguiſſent. Vix tandèm autem fe-ra illa immanis, caligans ad plagarum ſpectaculum, martyrem includit in cuſtodia, iu-bens vt ea tutò aſſeruaretur vſque ad diem duodecimum, vt conſideret, quomodò & quibuſnam generibus ſuppliciorum eam conſumat. Hęc quidem ità ſe habuerūt: mar-tyr verò coniecta in carcerem, rurſus reſeruabatur ſecundo tribunali.

S. virgo neruis boū diriſsimè cæditur.

Fert patientiſsimè.

Truditur in carcerem.

Auguſta autē vxor Imperatoris cùm audijſſet de martyre, & eſſet animo in eam benè affecta, deſiderabat videre eius faciem, & eam audire loquētem, de qua talia narrari au-diuerat. Deſiderans autem, id minimè aſſequebatur: & non aſſequi, quod deſiderabat, erat ei grauiſſima calamitas. Cùm ad eam autem aliquandò ingreſſus fuiſſet Porphyrio, (is verò erat Dux exercitûs, & manu fortiſſimus, & in bello optimè exercitatus, & in eo primas partes obtinens) Cùm ergò Imperatrix aliquandò eum ſolum inueniſſet, tan-quàm ei arcanam aliquam narratura actionem, priùs Porphyrionem adſtringit iureiu-rando, & fidem ab illo accipit, fore vt nullus ab eo reſciret arcanum. Deindè illa ei expo-nit ſuum deſiderium, & quemadmodùm deſiderabat, inſcientibus omnibus, conuenire martyrem. Cùm beatam autem illam vocem audiuiſſet, reſpondet Porphyrio: Ego, in-quit, ô domina, faciam tibi quod deſideras: eſto ſolùm parata. Cùm verò adeſſet veſpe-ra, & Auguſtam accepiſſet Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis cuſto-dibus, cum ipſa ingreditur ad beatam. Auguſta autem cùm vidiſſet illum optatum vul-tum martyris, admirata diuinam, quæ in ea florebat, gratiam, & ſplendidum qui illinc emittebatur, radium, prócidit citò ad pedes eius, & ei effundit lachrymas lętitiæ, & hæc locuta eſt cum lachrymis: Nunc ego ſum reuerà beata & Imperatrix, quòd ſum tali di-gnata ſpectaculo, & video meum deſiderium conſecutum eſſe effectum. ego enim iam-diù tuî magno teneor deſiderio, vt tuo, inquam, fruerer adſpectu & ſermone, ô ſerua Dei: & vel ipſam animam lubenter amittens cum imperio, nunc ſum potita deſiderio. Si deincèps ergò vel mors acceſſerit, non me ampliùs dolore afficiet, vt quæ ſim aſſecu-ta id quod deſiderabam, & amori meo ſatisfecerim. Lętor ergò corde, & animo ſum optimè affecta, tam iucundum ſplendorem ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata & felix meritò exiſtimanda, quòd Chriſto adhæſeris, à quo tam multa dona & gratiæ tibi ſuppeditantur.

Imperatrix venit ad eā in carcerem

Ad hæc dixit martyr: Tu quoquè es beata, ô Imperatrix, quòd in Angelorum mani-bus video coronam tui capitis in altum elatam, qua poſt tertium diem per id, quod te manet, ſupplicium redimita, proficiſcéris ad verum Regem, regnans perpetuò. Sed ſum timida, dicit beatę Imperatrix, & timeo tormenta: maximè autem Imperatorem, quòd ſit ſęuus & immanis, & inſultet hominibus. Martyr autem dicit ei: Sis bono ani-mo: habebis enim Chriſtum in corde tuo habitantem, & te non attinget tormentum. hîc enim parumpèr caſtigabitur tuum corpus, & immortaliter illic rurſùs quieſcet. Hæc cùm ſancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit, Quid mihi da-bit Chriſtus, ſi in illum credam? ei enim ipſe quoquè iam volo militare. Martyr autem: Nondùm, inquit, legiſti aut audiuiſti ſcripturam Chriſtianorum? Nunquàm,

Prædicit Imperatrici martyrium eius.

inquit Porphyrio, qui ab ineunte ætate ſemper fuerim in bello occupatus, & nunquàm curam conuerti ad alia. Illa verò: Et quænam, inquit, lingua narrârit bona illa, quibus frueris? Fieri enim non poteſt, vt complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera ſunt parata ijs, qui ipſum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipſe quoquè credit Chriſto cum ducentis militibus: & cùm Imperatrix & ipſi vale dixiſſent martyri, & cauiſſent ſibi à cuſtodibus ſecreta futura ea, quæ ab ipſis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Chriſti autem martyr Aecaterina, habens Dominum patre magìs beneuolum, magnam ab eo curam ſuî eſt conſecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eam habebat cuſtodia, per columbam alimentum accipiebat à ſuperis. Deindè ipſe quoquè egregius Agonothea Chriſtus cum ijs, quæ circa ipſum erant, copijs & gloria ſua appárens, magìs confirmauit eius fortitudinem, & impleuit audacia, dicens: Nè extimeſcas, ego enim ſum tecum: nec te attinget tormentum: ſed cùm per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoquè conſequéris remunerationes.

Porphyrio dux exercitûs credit in Dominũ, cũ militibus 200.

Chriſt⁹ martyri appáret

Cùm hæc vltima nocte ei Chriſtus mandâſſet, manè Maxentius prǫſedit in tribunali, & beatam iuſſit adduci: & aſſiſtens martyr cum gratijs ſpiritualibus, & dulci illa alacritate, adeò vt ij quoquè, qui aderant, nitido ſplendore refulgerent, grauiter admodùm terret Imperatorem. Ipſe autem ei dicit malitioſè & fallacitèr: Te, inquit, decet imperium, ô filia. Agè ergò, cùm dijs ſacrificaueris, impera nobiſcum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Eſt, inquit, ſolùm terra & cinis: & id tibi rursùs dico, ô Imperator: tempus verò facit eam effloreſcere, & morbus tabefacit, vt quæ nihil firmum habeat, nec ſtabile. Interìm autem dum martyr hæc ei diceret, quidam Prǫfectus, nomine Churſaſadẽ, acris quidem ad iram, promptus aũt & ingenioſus ad puniendum, cùm hæc audiret, partìm dolens vicem Maxentij, partìm autem ſuǫ beneuolentiæ dans experientiam, cùm ſe paruo tempore ſuſtinuiſſet, tanquàm apud ſe meditans & inquirens, dixit: Ego tibi, ô Imperator, non parua cura adhibita, inuéni, quomodò poſſis vel ei citò perſuadere, vel eam perdere. Modus autem eſt eiuſmodi: Iube ſub vna fibula fieri quatuor rotas, & vnicuique rotæ infigi ſerras & clauos acutos. Deindè machinam funibus & paruis rotis trahi ante eius oculos. Et ſi, cùm eam quidem viderit ferri maximo impetu ac ſtrepitu, perſuaſa fuerit, & nobiſcum dijs ſacrificauerit, conſequetur promiſſa: Sin minùs, in rotas iniectæ miſerabiliter per vim ei erumpet anima.

Siſtit̃ coram tyranno.

Atque hæc quidem dixit Prǫfectus: cùm autem eius ſermonem arripuiſſet Imperator, dat quidem martyrem cuſtodiendam, & rursùs iubet machinam fieri in tertiũ diem. Cùm hoc autem factum eſſet, martyr rursùs adducitur: &, Páre mihi, dicit ei Imperator, & dijs ſacrifica: Sin minùs, ego te huic tormento ſubijciam, iubens nouam illã machinam trahi ante eius oculos. Quæ quidem cùm magno impetu & ſtrepitu mouerentur, rursùs ei dicit Imperator: Vides? inquit: ea te, ſi non páreas, excipiet. Illa autem, Sǫpè, inquit, meum animum tibi dixi, ô Imperator, & eum tibi aperui. Nè ergò cuncteris, ſed facias quæ tuo ſedẽt animo. Imperatorem aũt ſpes quædam adhuc decipiebat, futurum fortaſsè, vt perſuaderetur & mutaretur, & multis apud eam rursùs vſus eſt adulationibus. Cùm autem cognouiſſet ſe fruſtrà laborare, iubet quidem alligari rotis generoſam martyrem, ipſas verò moueri celerrimè, vt motûs vehementia mortem ſubiret grauiorem. ſed ijs, quæ meditabatur, contrarius diuinæ erat gratiæ euentus. Martyr enim ſimùl omninò ſoluta fuit à ferro, & rotis, & illis vinculis, quòd Angelus deſupèr ad eam aduolâſſet: rotæ autem ſua ſponte volutatæ, interemerunt multos ex infidelibus, adeò vt exclamarent quidam ex circunſtantibus propter inopinatum, & quod erat contra opinionem, ſpectaculum, Magnus eſt Deus Chriſtianorum. Propter hæc magna ira fuit rursùs accenſus Maxentius, & furore qui minimè poterat cohiberi: & grauiora rursùs ſupplicia parabantur martyri. Sed coniunx Auguſta repentè appárens ex cubiculo Imperatoris, & eum ad ſe attrahẽs, diſſoluit conſilium: immò verò ſuſtulit inſidias. Alicundè enim venit tanquàm ſpiritus: Abſolue, dicẽs, famulam magni Dei, quam non attingit tormentum. reuerà enim deſipis, decertans aduersùs Deum viuum. Quamobrèm maiore ira feruens Imperator, maximè quòd nec familiariſſimos haberet ſecum conſentientes, interìm prǫterita martyre, vniuerſum furorem immittit in coniugem.

Fruſtrà & terret, & blãditur ei tyrannus.

Diuinitùs liberat admirabiliter.

Cùm ergò arcam maximam curâſſet afferẽdam, & plumbo eam humì affixiſſet, ità vt

ſtabilis

ſtabilis eſſet & immobilis, mamillas, proh dolor, ſuæ coniugis configit aculeo ſubiecto operculo tabulæ. Deindè iubet operculum deorsùm ferri vehementiùs, & non priùs ſiſti, quàm ipſas mamillas omninò abſcidiſſet, diuturnitate ſupplicij grauiorem ſenſum ei doloris afferens. Cùm hoc autem factum eſſet, vbì vidit illas miſerabiliter abſciſſas, immitis ille & vel ipſis feris immanior, velutì rem leuem arbitratus, quòd ſpectat ad dolorem, infert adhuc grauiorem, & pronunciat ſententiam, vt eius caput amputetur gladio. Augusta ergò, lubenter accepta ſententia, lęta dixit martyri, Ora pro me. Illa verò, Vade, inquit, in pace. in æternum enim regnabis cum Christo. Atque illi quidem iuſſu Imperatoris amputatur caput extra ciuitatem viceſimotertio Nouembris. Sed neque Dux exercitûs Porphyrio & qui cum eo erant, hoc beatum iter deſeruērunt. Sed quomodò illic Auguſtæ duces fuerunt ad martyrem, ità etiam piè ſecuti ſunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cùm ipſi quoquè ſe ſtitiſſent pro tribunali, Ego quoquè ſum Chriſtianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoquè, qui ſunt mecum, ſunt inſignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non ſuſtinuit audire Maxentius: ſed cùm ex profundo corde eiulâſſet, Perij, inquit, cùm perdiderim admirabilem virum Porphyrionem. Deindè etiam conuerſus ad ſuos milites: Vos autem, inquit, quanam de cauſa deos patrios habuiſtis contemptui? Cùm illi verò nihil reſpondiſſent, Porphyrio: Cur dimiſſo, inquit, capite, ô Imperator, pedes interrogas? Eſt tibi mecum loquendū. Ille aūt: Malū inquit, caput, tu es eorum caput? & cùm eum plura loqui non permiſiſſet pudor, eos quoquè ſtatìm morte condemnat. & ipſi quoquè conſummantur viceſimo quarto Nouembris, effectúmque aſſecuta eſt prædictio, quam martyr prædixerat Imperatori, cùm dixit: Multi ex tuo palatio Deo per me credent.

Tyrānⁿ immaniter ſæuit in cōiugem ſuam.

Imperatrix decollatur.

Porphyrio cū 200. militibus interficitur.

Ille autem cùm rursùs beatam ſiſtendam curâſſet Aecaterinam, & in eam omnem mouiſſet improbitatem, & nihil non eſſet machinatus, vbì nec promiſſis, nec minis eam omninò vidit poſſe expugnari, iubet ipſam quoquè duci ad mortem. Cùm ergò eam accipientes milites eduxiſſent è ciuitate, & duxiſſent ad locum martyrij, circunſiſtens magna multitudo, maximè autem mulierum, quæ erant claræ & inſignes, acerbè plangebant & lamentabantur, & lugebant vltimum illum deceſſum. Illa autem vultu conſtanti & nequaquàm perterrito, petit tempus adorationem, Quod ei concedunt milites. Illa verò cùm & manus & animum ad cęlos ſuſtuliſſet, dixit: Domine Ieſu Chriſte Deus meus, ago tibi gratias, quòd ſtatuiſti ſupra petram pedes meos, & direxiſti greſſus meos. & nūc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt ſauciatæ, & ſuſcipe animam, quam ſacrificaui pro te & tua cōfeſſione. Memento, Domine, quòd ſumus caro & ſanguis, & nè permittas, vt, quæ à me facta ſunt per ignorātiam, in apertum proferant acres rerum noſtrarum examinatores ante tuum terribile & incorruptum tribunal: ſed quem pro te effudi ſanguinem, eo meas maculas ablue. Da autem, vt hoc meum corpus, quod pro te fuit conſciſſum, non poſſit adſpici ab ijs, qui quęrunt: & qua prouidentia finxiſti corda noſtra, adſpice ex alto ſancto tuo Domine, ad hunc populum, qui te circunſiſtit, & deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem ijs quoq;, qui per me inuocant ſanctum tuum nomen, petitiones quę ſunt eis conducibiles, vt per omnia laudentur tua magnalia nūc & in ſecula. Cùm ſic precata eſſet, iuſſit milites facere, quod fuerat imperatum. Vnus autem ex eis ſtricto gladio beatum eius caput amputat viceſimoquinto menſis Nouembris.

Precatio martyris ſub mortē.

Caput ei amputatur.

Porrò autem hîc quoquè facit Deus aliquod miraculum, honorans ſuam martyrem, & ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant, viderunt lac fluens pro ſanguine: & Angeli cùm venerandum illius corpus compoſuiſſent, in ipſo tempore conſummationis, viſi ſunt deducere in montem Sina, ad gloriam patris & filij & ſpiritûs ſancti, Qui ſunt vna diuinitas & regnum: Cui conuenit honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Pro ſanguine manat lac.

Trāſfertᵘ in montē Sina ab Angelis.

VITA

VITA S. PATRIS NOSTRI ALYPII CIONITAE, ID EST, QVI VITAM AGEBAT IN COLVMNA:

qui fuit conſummatus tempore Heraclij Imperatoris Adrianopoli prouinciæ Paphlagonum. Habetur in Simeone Metaphraſte.

Nouēb. 26.

SI multi ſępè, qui vitam ſcripſerunt ſanctorum Patrum, innumerabiles traducendo ad æmulandam eorum vitæ rationem, eos affecerũt beneficio: quemadmodùm non exiſtimaremur iniuſti fortè & inuidi, ſi tãtam ſancti ſpiritûs virtutem mandaremus ſilentio? Scribatur ergò ea quoquè à nobis, vt cognoſcat generatio altera, filij qui naſcentur, & annuncient ea filijs ſuis: vt ſpem ſuam in Deum collocent, & eandem, quam ipſe, virtutem exerceant. Quamobrèm quoàd eius à nobis fieri poterit, quæ apertè à diuina gratia in ipſo ſunt cognita, multis ea oſtendemus.

Pſal. 77.

Hic ergò Chriſti ſeruus Alypius, ſicut multi homines ſciunt, qui id & auditione didicerunt & experientia, habuit quidem patriam, ſi patria ſit dicenda in terris, Adrianopolim, quæ eſt vna ciuitas regionis Paphlagonum: vitam autem, quæ omnium hominum ſuperat viuendi rationem. Quem cùm pręſciuiſſet & prędeſtinâſſet Dominus, ab ipſo materno vtero ei benedixit, quibuſdam viſionibus & ſignis oſtendens ſui famuli ad diuiniora profectum & incrementum. Cùm enim adhuc eum vtero geſtaret mater, noctù viſa eſt videre formoſum agnum: in cuius cornibus duo pulchri accẽſi cerei, replebant domum lumine: qui non priùs reuerſus eſt ad ſuum locum, quàm in lucem prodiërit natus infans, matre liberata à partûs doloribus. Non multò pòſt autem, quàm mater eſt enixa, ea in gratum ſomnum eſt reſoluta: & rursùs videt in ſomnijs publicè è ſua ciuitate populum in hymnis & canticis & ſupplicationibus venientem vſq; ad ſuum infantem, & eum tanquàm ſacroſanctum & diuum quempiam, adorantem. Hęc matris fidelis ſpectacula eam compunxerunt, vt ad piam veniret cogitationem. Nam cùm coniunx iam ex hac vita migrâſſet, & totos tres annos non fuiſſet ſuperſtes filio, qui ex eo fuerat ſuſceptus, ipſa pulchrè ſtatuit ſoli Deo viuere & filio: & decęterò ſuum corpus potiùs obſignare Chriſto, quàm probro ſe afficere, ſi ad ſecundas eſſet deuoluta nuptias: cùm & amor chariſſimi filij, & cubile mariti in ea valdè piè cohabitaret.

S. Alypij patria. — *Viſio matris eũ vtero geſtantis.* — *Itèm alia.*

Cùm ſe diuinè hiſce confirmâſſet cogitationibus, accepto filio, vadit ad eccleſiam, orphanorum & viduarum curatorem ſolum bonum ſciens eſſe Dominum. Cui etiam prompto & alacri animo eum ablactatum ſtatìm dedicauit, tanquàm nouum aliquem Samuelem, dans in manus eius, qui tunc adminiſtrabat archiepiſcopatum. Quem cùm ſuis vlnis accepiſſet, tanquàm quidam paſtor bonus, ſecundo poſt matrem lacte ſpiritali nutriebat, literis & diuinarum ſcripturarum dulcedine pinguefaciens animæ officinam: vt faciliùs inueniret eum tempore creſcentem, & cum ætate aſcendentem intelligentiam. quod etiam concurrebat cum precibus eius, qui erudiebat. Erat enim puer cuiuſlibet ſcripturæ diuinæ capax, tanquàm generoſa planta recèns plantata, ſpiritalibus irrigationibus pietatis ferens fructus, vt non multò pòſt oſtendetur.

1. Reg. 1. — *Ab Archiepiſcopo literis erudit.*

Accidit ergò, vt illo tempore ſanctæ memoriæ Theodorus, qui à nobis paulò antè dictus fuit, cùm ad finem vitę perueniſſet, ſuę ſedi ſucceſſorem reliquerit, qui erat eiuſdem cuius ipſe nominis, & moribus ſimilis. Quamobrèm ſe tanquàm fratrem oſtẽdens eius, qui præceſſerat, valdè dilexit Alypium, de quo à nobis agitur in præſentia. Inuénit enim verè paſtor paſtoris ouem ratione præditam, in bonitate educatam, cuius iuuenta erat munita diuino metu. Inuénit florem ætatis, qui nullum proprium, quo cognoſci poſſet, oſtendebat ſignum. Nam quod in ipſo quidem cernebatur, multis eſſe videbatur iuuentutis. Quod autem ad eius mores propemodùm veniſſet, apertè oſtendebat viri ſapientis canitiem: quoniam erat etiam in eo timor DEI, qui principium ſapien-

ſapientiæ efficit in hominibus. Cùm autem pietatis operibus viſus eſſet omnibus antecellere, cõmuni ſuffragio eum eligit ſacer eccleſiæ cœtus, vt œconomus eſſet fideliſſimus: quoniam hoc credebant futurum omnibus vtile: non quòd rerum vllam haberet experientiam, ſed quòd eſſet diuina plenus intelligentia. Quod quidem deſiderans is, qui tunc prę̨erat eccleſiæ, ſimul eum fecit œconomum & diaconum diuinorum ſacramentorum. Fuerunt hæc ſigna ortûs Alypij, qui educebatur ad vitam. Sic ſacra in ſacris ædibus fuit ouis nutrita ab ijs, quos priùs diximus, paſtoribus paſta in pietate. Quiſnam autem & qualis fuerit in ea, quæ ſequitur, vita, non eſſet meum dicere, qui propter dicendi imperitiam, glorioſa eius facta magis diminuam, quàm, quantùm oporteret, oſtendam veritatem: dicam tamen, in patris mei egregijs dotibus iucundè verſans: & fortaſsè nonnullam narrabo portionem eorum, quæ ab ipſo rectè & ex virtute geſta ſunt. Pſal. 110. Alypius fit eccleſiæ œconomus & diaconus.

Habebat Deum in mente Alypius: habebat autem Deus quoquè omninò Alypium: & recordatione beatorum eius præceptorum, animæ purum & lucidum habens oculum, conſiderabat in vnoquoque tempore, quidnam agens in præſenti vita, poſſet audire beatam illam vocem, Eugè ſerue bone & fidelis. Inuénit autem protinùs ſolutionem eius, quod quærebatur, ab eo ipſo, quem deſiderabat, Chriſto doctus pietatis ſemitam. Bonus enim paſtor, qui pro grege ſuam poſuit animam, portam etiam oſtendit ijs, qui volebant pulſare, omnia conſtituens ad ſalutem amatorum regni cęlorum. Primùm quidem dicens, vt Deum tota anima diligamus: ſecundò verò, vt ei debitam tribuamus reuerentiam. Deindè ad altiorem pietatem & perfectiſſimam DEI charitatem traducens, venditis omnibus, quæ non conſiſtunt, facultatibus, & in rebus manent inferioribus, eas iubet ſuppeditare pauperibus: & nudam tollendo crucem, eius ſequi veſtigia. Oportebat ergò hominem Dei, oportebat maximum, quod reſtabat ex præceptis, implere ad perficiendam pietatem. Reliqua enim ſeruauit ab ipſa iuuentute. Protinùs ergò nihil cunctatus, res omnes mundi iuſſit valere: non triſtis, quomodò nupèr diues, qui à Domino audiërat, vt ſua venderet & daret pauperibus, vt vitæ ęternæ conſequeretur remunerationem. Matt. 25. Ioan. 10. Matth. 19. Ibidèm. Omnia ſua dat pauperibus.

Cùm ſolam autem matrem feciſſet conſciam ſui conſilij, idque propter eius precum deſiderium, Ad Orientem, inquit, ô mater, me proficiſci cupientem, tuis me precibus proſequere: quo in loco multi quietem amplexi, feliciter vixerunt. Illa autem protinùs tulit opem propoſito ſui filij, nequaquàm affecta muliebriter, vt multæ ſolent, quę fortè viduitatem prętexunt & ſolitudinem, & quòd ferre non poſſunt, videre à ſe diù abeſſe ea, quæ ſunt ſibi chariſſima. Nihil horum dixit ſapiens mulier ad filium retardandum: ſed manibus in cælum ſublatis, totam ſuam mentem collegit ad orationem, cùm his verbis confirmâſſet ſui chariſſimi propoſitum: Abi, fili, dicens, quoniam te direxit diuinus gratię ſpiritus. Eccè Deus, ô fili, quo viuimus, & cui te commendo, ipſe mittet bonum ſuum angelum ante faciem tuam: & te deducet, vt vult, & quò vult, proſpero itinere pergentem in omnibus, & placẽtem glorię maieſtatis ſuæ: & dabit tibi gratiam in verbo & opere, & te ſeruabit in omni via recta, vt mittat tibi auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te. Induet te lorica iuſtitiæ, & imponet tibi galeam ſalutis. Dabit vt ſemen tuę operationis cadat in bonam terram, & vt comedas labores fructuum tuorum. Sit vita tua tanquàm lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo, & folium eius non defluet. Acceptæ ſint preces tuæ coram Deo ad ſalutem multorum. Reſplendeat tanquàm meridies iuſtitia operum tuorum. Videam te tanquàm Luciferum ſplendidè orientem, propterea quòd plùs, quàm parentes, tuum dilexiſti Dominum. Cùm itaque poſt orationem irruiſſet filius in collum matris, & mater in collum filij, fleuiſſentq́; & ſe inuicèm eſſent amplexi & deoſculati, vale dixerunt miſerabiliter. Atque iuſtus quidem cùm preces maternas eſſet aſſecutus, prompto & alacri animo viam confecit: illa autem rurſùs cum quiete & ſilentio domum redijt. Pſal. 1. Relicta patria & matre, in Orientem proficiſcitur.

Cùm autem multis pòſt diebus vulgi ſermone celebratum eſſet quod factum fuerat, omnes quidem in miniſterio collegæ, & omnes ciues fuêre triſtes, non ferentes hominis priuationem. Sanctiſſimus autem antiſtes ciuitatis ne vel id quidem audire ſuſtinuit: ſed rectà magna celeritate ſanctum eſt perſecutus, diligenter quærens & inueſtigans, vbinàm manſiſſet, & quanam, & quandò tranſiiſſet: & licebat videre hominem præ animi ægritudine tanquàm vaccam mugientem, quandò ſuum quærit pullum, qui

Dies feſtus Theodori martyris. S. Cionas fit monachus. aberrauit. DEO verò præuidente meliora, eum aſſequitur Euchaitis, cùm celebraretur dies feſtus Theodori martyris: & multis tandèm perſuaſum precibus, reduxit ad ſuam ciuitatem. & illic deççterò ſanctus monaſticam vitam diuinè peregit. Sic enim ſic quadam benignitate res noſtras Deus adminiſtrauit, vt qui ex ipſa patria productus fuerat fructus, eum ipſi rursùs patriæ lętitiam dederit ſalutarem. Audiuit certè in ſomnis vir ille iuſtus diuinum conſilium, nè ægrè ferret tanquàm qui à via ſperata aberrâſſet. Illic enim eſſe ſancta loca dixit ille, qui noctù apparuerat, in quibus Deum amans quiſpiam eligere poſſet piè viuere. His ergò viſionibus excitatus, obibat hilaris, perſcrutans locum, in quo poſſet figere tabernaculum, remotum à ciuitatibus & pagis, quietumq́ & à ſtrepitu ſeiunctum. Aſſcendit ergò in vnum montem ad meridionalem partem ciuitatis, & cùm cognouiſſet pulchrum eſſe montem, & ſublatum in altum, & ab omni turba liberum, ſtans in vertice montis, ſpeculabatur vndiquè: oculisq́ue fuit delectatus, valdeq́ue lętatus fuit ſpiritu, & acquieuit ei animus. loco autem deerat aqua, & hoc malè habebat ſanctum.

Viſio ei obtingit. Poſt vnum itaq; diem accepto raſtro & ligone, in montem rursùs reuertitur. Quęſiuit verò & fodit vſque ad meridiem, & non inuenit, nec erat. Quocircà triſtitia affectus, ſedit poſt laborem, & ſedēs obdormijt. in viſione autem vidit virum locum oſtendentem, & ei conſulentem, vt ibì foderet. Surrexit, & fodit. eccè autem quędam parua pinguedo: & perrexit fodere profundiùs, & aqua erupit. ipſe verò exultauit animo, & Deum rogauit, qui facit miſericordiam ſuam in eos, qui ad ipſum confugiunt: & properè çucurrit ad ſuum Antiſtitem, & rem ſignificauit, & petijt vt aræ figeret fundamentum, cùm ipſe benedixiſſet. Ille autem cùm hoc reſciuiſſet, ſancto quidem aſſenſus eſt, vt omnia faceret. Clàm verò mittens, obſtruxit os fontis, vt tędio affectus, montem quidem relinqueret, vt aſſcenſu difficilem, & qui aſperum & arduum ad eum aſſcendere volentibus haberet aſſcēſum: inferiùs autem habitaret campos, qui ſunt circa ciuitatem, vt ad quos omnibus facilis pateat aditus. Omnia verò luſtrabat & circuibat ſanctus, locum inueſtigans ſeparatum & remotum. Videt autem ante ciuitatem quandam ſolitudinem, quæ erat plena ſepulcris antiquiſſimis: in quo loco magnum agmen ſpirituum delitescens, eam reddebat tetram & horrendam omnibus hominibus. Ad quam Chriſti miles primùm & primus auſus eſt accedere, magno ſtupore perculſis viris illis, cum quibus obibat conſiderans & quærens locum quietis. Neque enim Dei amor ſcit vnquàm ſuſpectum habere periculum, vt qui ad id, quod videtur, ſpe potiùs agatur meliore. Inter ſe autem omnes ad ipſum viri voces emittebant, procùl diſtantes & clamantes: Quiſnam dæmon te à nobis ſic raptum illuc tranſtulit, ô homo? Heu heu recede, egredere ex hac mala ſolitudine, qua ſoli delectantur dæmones. & ad ſe rursùs conuerſi dicebant: Hic eſt emotę mentis: deſipit ſic ſeipſum tradens malis dæmonibus. Hęc ſæpè clamantes, & ſuas dexteras extendentes, annuebant vt fugeret, & illinc citò diſcederet. Sanctus autem vix tandèm, multis eorum conuerſus clamoribus, ſuauiter & placidè eos intuens, ſubriſit, quòd præ timore quidem clamarent, non auderent autem propiùs accedere, & opem ferre ei, qui apud eos veniret in periculum.

Inquirit locū ſolitariū, in quo cōmoretur.

Intrepidus ſibi habitationē inueſtigat in locis infeſtis. Cùm illi verò aliquantulùm in eo loco eſſent morati, volentes ſcire finem, poſtquàm eum adſpexerunt ſublimè ſtantem ſuper vnum ex ijs, qui illic erant, tumulis, ipſi quidem in domos ſuas reuerſi ſunt fugientes. In ſummo autem vertice tumuli ſtabat columna, poſitum habens Tauroleonem. Ad eum tanquàm animatum & vix tandèm viſum amicum, exultans accedit, & ardentiſſimè eum complexus, ſuauiter & comitèr eum alloquens, dicebat: Salue, ô lapidum merces mihi precioſiſſima. Sic enim te reprobatum, & ab ijs qui ædificârunt ad ſepulcrum, & ſepulcri ſignum deputatum, ſalutare conſtitui, mihi potiùs factum ad caput anguli, adeò vt ſatis aptè poſſim dicere, me credere & putare eum eſſe factum à Domino, & eſſe mirabilem in oculis noſtris. Salue mihi, ô petra,

1. Cor. 10. propter Chriſtum. Salue tu, quoniam vera quoquè petra Chriſtus, quæ labefactari non poteſt, vis eſt appellatu. ſuper quam pedibus meis firmiter inſiſtere cupiens, elegi hoc habitaculum ad æternam requiem. Hęc & his plura cùm dixiſſet præ gaudio, ad ſuam excurrit ciuitatem. Cruce autem accepta & vecte ferreo, ſtatìm reuersùs, leoni ſubiecit vectem ferreum. erat enim pręgrandis & valdè grauis: ſeipſum autem vecti: gemensq́ue & laborans, vix tandèm potuit humì deijcere ſtatuam (erat enim beatus ille fortis,

fortis, vt qui eſſet in ipſo vigore iuuentutis) eius verò loco erigit & extollit potentiſſimum ſignum, nempe Crucis trophęum: vt tyranni bellica officina diuinarum virtutum operatione ſecurè nunc videatur, & habeatur ludibrio. Sic vas aureum & electum, armis omni ex parte munitū, in ĕo loco iam ſecurus ſe ſopori dedit. Videt autem duos viros, ſacerdotalem præ ſe ferentes dignitatem, ad eum accedentes, & eum leniter repræhendentes & increpantes, dicendo: Quouſquè ſiuiſti nos expectare, ô homo Dei? Si tu es ipſe Alypius à Deo prædeſtinatus, vt hæc loca ad pietatem traducas & religionem, nè differas facere, quę te manent. Hi etiam, quandò magnę martyris Euphemiæ ædis cœpit iácere fundamenta, ſancto apparuerunt. Vnus quidem eorum manu tenens thuribulum, definitum quēdam locum circunſcripſit. Oſtendebat autem eam, quę fuit poſteà, eccleſiā. Alter leni voce acclamabat: Oſanna huic loco. Et quinam eſſent q̄dem hi viri, nulli apertè indicârunt: eorum autem reliquiæ aliquo pòſt tempore inuentę ſunt tales, quales ſancto in ſomnis apparuerant, ſuaui odore locum implentes: vt mirarentur, qui illo tempore in eas inciderant, quæ in hodiernum vſque diem ſeruantur integræ in atrio templi magnæ Euphemiæ martyris, cùm ſic beatus ille iuſſiſſet. Quomodò autem & quandò & vbi apparens, in certaminibus exercitatiſſima Euphemia, acerrimum excitat ſancti zelum ad ſacram ædem ei extruendam, oportet nos dicere, nec eos qui legent, fraudare narratione. Erigit potĕtiſſimū ſignū & trophęū Crucis. Viſio eius.

Ad regiam propter quædam negocia tunc ibat huius Antiſtes; A quo etiam ſimùl iter ingredi, vt qui eſſet Diaconus eccleſiæ, iuſſus eſt vel inuitus, vt cui minimè eſſet gratum verſari in ciuitatibus, cùm ſic facilè ad voluptatem & vitia inclinetur animus. Propter Pontificis tamen reuerentiam Chalcedonem vſque eſt conſecutus. Illic cùm clàm ſe ſubduxiſſet, dum eſſet Epiſcopus mare tranſmiſſurus Conſtantinopolim, vbi iuxta mare eſt poſitum martyrium Baſſæ martyris, id ingreſſus, ſub vno ex ſcamnis, quæ illic erant, dormiens latebat. Cùm ſensìm autem in ſomnis martyr ei apparuiſſet, & iuberet eum citò ſurgere: ille verò eius decorem & honeſtatem eſſet admiratus, & lubentiſſimè interrogaret, quiſnam eſſet, & quarè iuberet ſurgere, dicit ei: Ego, quam vides, ſum Euphemia, Chriſti ancilla & martyr. Surge autem, &, ſi velis, eamus in tuam patriam. Simul enim tecum vado, eroque tibi in itinere, ſi Deus velit, ſocia & adiutrix. Vigilanti autem deſiderium cùm martyr beato immiſiſſet Alypio, lętum compulit in patriam, nequaquàm oblitum ſuæ patronæ. eam enim ſemper habebat in memoria, contemplans quàm ſuauiter eum ſit allocuta, quàm benignè ſeipſam oſtenderit, adhortans vt ingrederetur viam, quæ ducit ad vitam agendam cum Angelis, & ad æterna fruendum lætitia. Periculoſū verſari in vrbibus. S. Euphemia ei apparet.

Propter hæc in nomine ſanctæ fundauit martyrium, breue quidem tunc, & quod ſatis eſſet ad implendum martyris deſiderium. Non enim habebat conuenienter ſuo magno animi ſtudio, quæ ad magnificentiora poſſet tranſire, poteſtatem. Nam diuinis obediens præceptis, non habebat peram, non zonam, quæ ęs conſeruabat, non duplicem tunicam, & quod eſſet ad vſum ſuperuacaneum: ſed viuebat in ſua ſpontè ſuſcepta paupertate, gratam fidem oſtendens in eum, qui ipſum fecerat, & conuenienter Apoſtoli præcepto, omnia poſſidens in eo, quòd nihil haberet. Vndè etiam ſumptum quoquè, qui fiebat in columna, quidam ex familiaribus, & ijs, qui ſciebant eum nihil poſſidere, alacri animo offerebant, perindè ac ſi Deo gratum offerrent holocauſtum, propter ſuam in eum reuerentiam, quòd viderent virum creſcere in ijs, quæ ſunt ad Deum, aſſcenſionibus, & ex ſancto ſpiritu puras illuminationes mente puriſſima ſuſcipere, ieiunijs & vigilijs ſuum corpus redigentem in ſeruitutem, & non permittentem, vt inſurgeret aduersùs appetitiones ſpiritûs: vt qui apertè ſciat, quòd q pro virtute certare ſtuduerunt, debent eſſe integri & perfecti ſpiritu: nō aduersùs ſanguinem & carnem contendentes, ſed aduersùs principatus & poteſtates & huius mundi principes: cum quibus colluctatio eſt difficilis ijs, qui ſecundùm carnem viuunt. Hinc fit, vt à ſuo ſcopo non aberret, ſed vincat eos, qui ſunt carnis expertes, is, qui in carne refulſit: & aduersùs eos inſignem victoriam ſit conſecutus: vt per eos, qui in veritate glorificant ſeruum eius, Deus glorificetur, & per fideles ſeruos ſuos ſuam oſtendat maieſtatem. Quæ enim per ipſum & in ipſum conſpecta ſunt fieri, diſcite, ô fideles, & mecum Dominum magnificis laudibus extollite. Matth. 10. Luc. 10. 2. Cor. 6. Epheſ. 6.

teſtis veſtræ improbitatis, quem oſtendam coram Chriſto meo in die eius aduentûs. Vt autem ſciatis, me telum infantium reputâſſe plagas veſtras: eccè humì deijcio tectum, quod eſt ſupra caput meum, quod ſępè arcet iactus lapidum, & non ſinit me eadem pa. ti pro Domino, quę Stephanus primus martyr, & eandem quam ille coronam accipere, quem vos Iudaicis manibus interfeciſtis: cum quibus etiam ſubibitis æternum gehēnæ ſupplicium. Illi cùm hæc verba audijſſent, & cognouiſſent illum iuſtum audere omnia pati pro Chriſto, aufugerunt protinùs, Hoc enim illa nocte auditum eſt à quibuſdam, qui iter faciebant, quòd in quodam loco itineris occurriſſent dæmonibus deflentibus ſuam fugam, & apertè clamantibus: Alypius nos expellit à noſtro habitaculo. Quò ibimus, cùm non habeamus locum, in quo conſiſtamus?

Actor. 7.

Dęmones victi fugiūt.

Egregius autem Chriſti miles poſt preces matutinas, fingens ei opus eſſe, à ſua matre petijt ſecurim. Quam cùm accepiſſet, ille ſepti tectum à quatuor locis diſſoluit, & humì diſiecit: & manſit ſub dio vſque ad extremum diem ſuum. Mater verò eius poſtquàm ſenſit ſonum tabularum, easque vidit humì fractas, dextera frontem accipiens: Cur hoc feciſti, inquit, ô fili? Cur euertiſti ſalutem tuæ cuſtodiæ? Quomodò feres minas hiberni temporis? aut vernarum pluuiarum vehementes inundationes, & æſtatis meridionales & ardentes radios? Non conſiderâſti ventorum terribiles impetus, lethiferas à mari plagas: fulmina, quę repentinam multis mortem afferunt: & eorum, qui aduerſantur, violentiam, quę non cadit ſub adſpectum? Matri autem ſuæ ſapienter reſpondens iuſtus, dixit: Propter quem hæc omnia pati opto, eſt Chriſtus viui Dei filius & Deus, certa eorum quæ ſunt, vita, pro quo quiduis minimum pati, eſt res beata. Non nunc quidem, ô mater, lubenter horrorem patiemur, vt illinc ad lucem inacceſſam accedamus? Non feremus hîc ęſtum diei, vt labore dignam mercedem accipiamus, & æterni ignis fugiamus ſupplicium? Cùm hæc & alia multa his ſimilia dixiſſet, perſuadet matri, vt propemodùm ſuaderet, non ſolùm abijcere tabulas propter Chriſtum, ſed etiam tunicam, & corpus prætereà exuēre. Neſciebat enim miſereri filij, etiamsì eſſet valdè amans liberorum, qui hîc propter Chriſtum patiebatur. Negabat naturam pręter naturam, vt nato præponeret eum, qui genuerat: licebatque videre rem iucundam & gratam omnibus fidelibus: matrem, quæ lætabatur ob chariſſimum filium: & filium, ob matrem filiorum amantem: & Deum, qui propter ipſos verè & ſyncerè glorificabatur. Quis enim illius honeſtæ & admirabilis mulieris non benedixit filium? aut quis rursùs huius fructûs radicem, tanquàm ſanctam, non beatam pronunciauit? Nam præter alia bona, quibus erat ornata, permanebat etiam apud filium, ei inſeruiens & ſubminiſtrās, quæ erant neceſſaria, tabernaculo fixo apud columnam. Quo in loco cùm renunciâſſet omnibus, quæ ſunt in vita iucunda, tanquàm in paradiſo referta delicijs, proprijs manibus acquirebat, quę ſunt ad vſum neceſſaria, vt vidua & quę maritum non habebat: tanti faciens eleemoſynam, vt miſerabile eſſe putaret duos aſſes poſſidere.

Manet ſemꝑ ſub dio.

Encomion matris eius.

Aliquandò certè accidit, vt aliquis tertiam partem offerret numiſmatis. Quam cùm accepiſſet rogatu filij, cucurrit ad ciuitatem, vt eam in minutas æris partes commutatam, conſumeret ad vſus ſui victûs. Cùm autem, poſtquàm hæc feciſſet, reuerteretur, fracta pauperum adiurationibus, vniuerſum diſtribuit. Deindè cùm eam vidiſſet filius nihil habentem in manibus, Vbi eſt, inquit, minuta moneta? Opùs enim habemus ad ſumptum. Deo, inquit, ô fili, & pauperibus nos credidi. Non enim pium eſſe ſtatui propter nos deſpicere iuramenta pauperum, & peierare Deum viuentem: credens fore, vt nos quoquè eorum, qui miſericordiam conſecuti ſunt, precibus aſſequeremur miſericordiam. Propter hoc factum benedixit matrem, & accepit lætus quod factum fuerat, vt qui illius eſſet infans & fœtus. Quamobrèm Deus eos etiam in altum in terra ſuſtulit, dans bona in terra, & quę ſunt in cęlis meliora. Nomen enim ſancti, & gratia Dei, quæ vbiquè propter ipſum prędicabatur, multas animas vocabat ad pœnitentiam virorum & mulierum. Primam autem Euphemiam quandam, quæ erat vna ex illuſtribus fœminis ciuitatis ſancti Alypij, tantùm incitauit zelus in Deum, vt mariti & liberorum, amicorumque & cognatorum nullam curam ducens, ſe in viliſſima incluſerit domuncula proptèr beati columnam, arctæ portæ fortiter tranſmittens anguſtias, & nunc affatìm ſe explens vitæ æternæ delicijs.

Quā illa fuerit benigna in pauperes.

Euphemia illuſtris matrona ſviuit duriter.

Poſt eam autem Dei quoquè amor compulit magnam illam inter mulieres, & primam muliebris ædis ducem Eubulem: quæ ad tantam peruénit menſuram virtutis, vt

Itē Eubule.

media nocte aliquandò ſuffiens (erat enim hoc ei in more poſitum) plurimas horas, ità vt oculis adſpiceretur, aduersùs dæmonem concertauit: qui non ſinebat ſanctam tranſire, ſed depugnabat, nè mediç noctis preces Domino redderet, vt conſueuerat. Quæ & vitæ facultatibus, & multa gloria viduata, in vita, quæ ex virtute agitur, ità refulſit, vt paucæ ex ijs, quæ erant in terra. Eis autem paulopòſt fiunt ſimiles & Maria ſancti patris ſoror, quæ ipſa quoquè renunciauit omnibus, quæ ſunt in terra: marito, inquam, & ijs, quæ ſunt ad tempus, delicijs: ſe tam fortiter gerens in exercitatione, vt illius continentia ſit reliquis exemplum ex ijs, quæ decertant, vſque in hodiernum diem: & aliæ complures, quæ colligebantur tam peregrinæ, quàm indigenæ: quç res ſuas humi iacentes, ad ſancti patris genua ſupplices procidebant, dicentes: Per te ſaluæ fiamus, ſi curris propter coronam, in quam non cadit interitus. Nos quoquè fortes euademus & viriles. Nam etsì ſexu ſimus imbecilliores, veſtra tamen imagine ſumus nos quoquè ornatæ ab eo, qui eſt potentior, pro virtute eadem valentes facere. Non eſt enim maſculus & fœmina apud Chriſtum. Quæ intelligentia percipitur, precioſiſſimam mercemur margaritam. Simus ſociæ negociationis. Veſtra ſit maxima pars lucri: efficiamur nos ſolùm participes negociationis. Nè nos timueris, ô pater, quòd ſimus genus humile, & facilè inclinemur. Mundum cognouimus: per iucunda tranſiuimus: omnium fecimus periculum, & omnia vana eſſe cognouimus. Vnum ſolùm ſcimus Chriſto viuere, & eius præceptis parére. Huic pulchro amatori crede nos eſſe deſponſas.

Hæc Maria ſoror Alypij.

Gal. 3. Matt. 13.

Hæc cùm audiuiſſet ſanctus, illachrymauit, diligens feruorem earum in Deum propoſiti: & fixis oculis adſpiciens cçli altitudinem, toto corde Deum orauit, dicens: Benigne Domine, qui pœnitentia curas delicta hominum, aſcendant verba ſeruorum tuorum coram te, & fiat eis ſicut crediderunt: & da vires ſeruo tuo, vt ſatisfaciat animabus eorum, qui confugiunt ad fontem tuæ miſericordiæ: & eas exhibeat in die aduentûs tui caſtas abſque vllo dedecore, indutas operibus lucis & iuſtitiæ & ſanctitatis, ad gloriam magnificentiæ ſanctitatis tuæ. Et hæc quidem orauit: à ſe inuicèm autem diſtinctas duas ſacras çdes extruxit, in quibus vtriuſque ſexûs corpora diſtribuit, (non enim dixerim ſpiritus & animas) dans regulam & prçceptum ſanctis fœminis, vt maſculorum oculis nunquàm adſpicerentur: vtpotè quòd ſit valdè periculoſum ijs etiam, quç ſunt valdè probatæ. Quæ quidem id vſqueadeò inuiolatum ſeruauerunt, vt cùm beatus Alypius eis ſçpè permiſiſſet, quòd in mortis veniſſent periculum, vt viderentur ab eorum parentibus ſecundùm carnem, noluerint: vt continentia in Deum, naturæ quoquè vinculo fierent ſuperiores.

Nota cautione ſancti viri.

Cum his ſancti quoquè mater ſimul verſans, eandem quoquè ſeruabat regulam: habitum autem nequaquàm ſeruabat monaſticum, à ſancto ſçpè rogata: idem eſſe dicens Diaconiſſam, quòd monacham. ſed ei perſuadet ſomnus, & diuina quædam reuelatio, vt ſanctum oraret, vt ei imponeret habitum exercitationis. Viſa eſt in ſomnis audire ſymphoniam ſacroſanctarum mulierum, quæ diuinos & modulatos hymnos canebant in Regem ſuum & Deum: & delectata ſpiritu, cùm voluiſſet domũ ingredi, in qua modulabatur choros ducentium cœtus, & cum eis canere & Deum laudare, non fuit ei permiſſum ab eo, qui præerat ianuç, & ſeruabat aditum, qui dicebat: Non intrabis, neq; poteris verſari cum venerandis Dei ancillis, cùm ſis hoſpes, & imperita earum habitûs exercitationis. Propter hçc pudore & magno animi angore fortè affecta, eſt experrecta, & ſancto genũ flexit, & rogauit eum, vt habitum acciperet, exponens omnia quç viderat in ſomnis. Eum autem cùm manè accepiſſet, animo lçtata eſt & exultauit, nulla re decæterò defecta, quç pertineret ad perfectionem. Quç quidem cùm multos & varios fœtus ſeminâſſet iuſtitiæ, nunc fruitur fructibus, in quos non cadit interitus.

Viſio matris eius.

Habitum monaſticũ illa induit.

Atque ſic quidem ſeorsùm & ſeparatìm effecit beatus ille habitare homines & mulieres: In DEVM autem & in reliquo vitæ inſtituto, tanquàm germanos in Chriſto fratres, nihil omninò differre: ſed vnanimem inter ſe inuicèm conſeruare charitatem, vna voce benefactorem & vitç ſuppeditatorem noctũ & interdiù laudare ſeptièſ: vt concorditer extollendo concentum canticorum, Regem creatæ naturæ verè & ſyncerè placent. DEO autem & Angelis & ſanctis iucundum quidem erat audire pſallentes: iucundius autem, videre hominem Dei, intra cælum & terram affixum colu-

Vide hic ſeptem horas canonicas.

columnæ,tanquàm Angelum æthereum,in altum extenſis manibus,per tres claſſes glorificarē Trinitatem.Nam ſimul cum eis* pſallebant,qui erāt incluſi ad baſim columnæ. Seorsùm rursùs chori multitudinis monachorum,& chori rursùs mulierum alibi.Talis laudum in Deum erat gratia,vt ſępenumerò nonnulli ex ijs,qui prętergrediebātur,hęc audientes cantica,ad tantam venerint compunctionem, vt relictis actionibus, quas ſtudebant exequi,in eo loco totum diem remanſerint,donèc ceſsârit pſalmodia,

* pſallebāt, legendum puto

Venio poſt hæc ad magna dicenda miracula, quę Deus fecit in ſuū famulum.Nemo autem ſit,qui fidem nō adhibeat.ante multorum enim oculos ſępè,cùm fieret, apparuit. Id autem erat lux è cælo deſcendens ſuper ſancti verticem in columna, & manens aliquandiù. Id verò tunc accidebat, quandò nox erat & continuæ voces tonitruum,quandò fulgurum crebrę coruſcationes, quandò imbrium inundationes, propterà quòd non auderent omninò, vt arbitror, intueri gloriam arcanorum. Locus autem vſqueadeò refulgebat ſplēdore lucis,vt qui erant contemplationis ignari, exiſtimarent globum omninò inflāmari. Ipſe autem in tremore exultans, ſensìm dicebat arcanum traditionis cœnę myſticæ,dicens etiam reliqua ante aduentum & poſt aduentum, minimè volens agnoſci miraculum,humanam vitans gloriam,quę eſt ad tempus.Illius autem lucis aduentum præſignificabat Crux,quæ erat in vertice affixa tabulis: quæ quidem valdè mouebatur in globo,& emittebat quendam ſonum ſtridentis ſibili,donèc rursùs redacta in formam columnæ ignis venientis vſque ad nubes, rediret ad cælorum altitudinem. Hoc autem viderunt, non vnus, duo, aut decem, aut ſolùm quinquaginta, ſed etiam plures alij: adeò, vt ad ipſam vſque regiam tranſiret viſio tanti miraculi.

Lux cæli- tùs lapſa in hæret vertici S. Alypij.

κλωόβω

Multis certè precibus,quæ tunc erat Imperatrix,à Dei ſeruò contendit: multas quòquè pecunias partìm miſit,partìm etiam ſe eſſe miſſuram eſt pollicita, ſi Crucem, quæ erat ſuper columnam,mitteret in regiam. Cui quidem literis ad eam reſcriptis perſuadet,vt parū expectans,id aſſequeretur,cuius ſtudio tenebatur: vt qui puro mentis oculo pręuidiſſet fore,vt Imperatrix è vita excederet.Nam hoc quoquè dono dignatus fuerat à patre luminum,vt tanquàm pręſentia futura prędicaret,uni quidem diadema imperij,alteri autem ſanctæ cathedræ rectionem.Oratio autem paulopòſt fuit ipſa re confirmata.Hinc rursùs factum, vt ad eum concurrerent: nonnulli quidem de longa amicorum aut cognatorum abſentia, tāquàm à propheta, certum ſcire volentes, an ſupereſſent: alij verò morbi diuturni cupientes aliquod accipere remedium. Hoc enim habebat,quod nullus ex doctis & peritis medicis, id autem erat, pro ægrotis effundere lachrymas,vt qui laborabant,ex alto haberent curationē.Alij autem quærentes de vi principum & magiſtratuum,& violentiorum contractuum iniquitate: quorum nodos & captioſos plexus hic diſſoluebat: non in ijs,quæ doceri poſſunt,humanæ ſapientiæ verbis: ſed in ijs,quę doceri poſſunt ſancti ſpiritûs: vt nullus huius mundi, qui gloriantur in ſapientia,omnia faciens & cogitans per orationem & deprecationē, vt omninò aliquos & ante omnes Chriſtum lucrifaceret, ad alios quidem ſcribens: alios autem monens: pluribus etiam donās: omnes autem,qui propter inimicitias, litemque & grauem furorem enſes ſępè contra ſe inuicèm ſtrinxerant,cùm apud ipſum fuiſſent,concordes & ſe complexi exiuerunt,fratres animo,coniuncti affectione: adeò vt quilibet homo iuſtus glorificaret & laudaret Dominum miſericordem. Ipſe enim beatæ filiorum Dei partis veluti pacificator,appellationem ſuam lætus lucrifaciebat.Ille & in paupertate ſpiritûs & in perſecutionibus,gratia Dei,tanquàm regnum Dei poſſeſſurus,erat beatus.

Prędicit futura.

ἀλύπιος, alienus à moleſtia.

Si autem ij quoquè qui lugent, ſunt conſolationem accepturi tanquàm beati: quis eſt illo beatior,qui pro commiſeratione & miſericordia & amore apud Deū effudit tot riuos lachrymarum?Porrò autem fuit vir ille adeò Domini & Chriſti amans,vt quotannis eius paſſionis legens Euāgelium, (is enim erat mos eius) pro probris & contumelijs, quibus fuerat affectus, lachrymaretur & diſcerperetur: adeò,vt putaret ſe videre Dominum in ipſis paſſionibus.Quòd autem eſſet inter mites enumerandus, planum factum eſt, cùm terram poſſederit. Pro eleemoſyna autem tantam conſequetur miſericordiam,quantùm miſericors fuit ſupra pręceptum.Quidnam autem ſit hoc,opùs eſt dicere: Petijt aliquandò mendicus ab eo indumentum.Ille verò nihil dubitans, in cordis hilaritate,cùm ſibi ademiſſet,qua indutus erat,tunicam, & dextera inuoluiſſet, deiecit à columna,ſiniſtræ manui arcano nō credito.Deo enim faciebat, qui nō vult tuba cani pietatem.

Matt. 5.

Seipſum nudat tunica, & dat pauperi.

Matth. 6.

tatem. Et qui miſericordiam fuerat quidem conſecutus, cùm quod petebat impetrâſſet, receſſit, Deo agens gratias, quòd curam gereret indigentium.

Ipſe autem tandiù perſeuerauit in aëre congelatus, donèc quidam vir religioſus ex ijs, qui erant incluſi, cùm in eum intendiſſet oculos, ſic dixit ei: O ſacra & beata anima, quænam vis dicendi, aut quot linguæ doctorum poterunt explicare tuam diuinam virtutem? ab ortu benedictum tuæ vitę progreſſum? intelligentiam canæ iuuentutis? ſenectutis quę non poteſt damnari tolerantiam, manſuetudinem, & in omnes comitatem? Quis pater vnquàm tanto ſtudio defendit filium, quanto tu quemlibet, qui afficiebatur iniuria? Quis, contritis maxillis iniuſtorum, è medio dentium prędam rapuit, ſicut tu? Quis autem ſic conſeruauit pauperem à manu potentis? Orphano verò, cui non erat adiutor, quis ſicut tu, opem tulit? Os autem viduæ & pauperũ, quęnam ſic vnquàm benedixit, ſicut te iuſtum? Hæc quæ ſunt pij & iuſti Iob, ſunt quoquè veſtrę. Nam vos quoquè eſtis ſicut Iob, & fortè etiam ſupra Iob. Nam ille quidem in calamitatibus diem ortûs ſui eſt execratus, dicens: Pereat, & non ſit inter dies annorum. Tu autem non ſic, qui fortiter omnia ſuſtinuiſti: quandò te hyems terribilis multa niue texit multos dies, non permittens vt ſurgeres, premens & frigore cóngelans, quæ ſunt intima corporis: quo tempore concurrebat etiam naturalis ſenectutis refrigeratio, qui à iecore ſuppeditabatur, calorem non accipiens ampliùs, vt eſt rationi conſentaneum: & contractis neruis circa tibias, fibrarum vires emarcuerant, naturalem pedum ſtatum non ampliùs accipientes. Sed non dixiſti: Pereat nox, in qua dictum eſt, Eccè maſculus: neque imprecatus es, aſtra illa nocte fuiſſe obſcurata. Neque dixiſti, Cur non ſum mortuus in vtero: è vulua autem ſum egreſſus, & non ſtatìm perij? & cur concurrerunt mihi genua, quæ ſunt diſſoluta adeò immiſericorditer, concreta frigore? Quid autem dixiſti? Iuſtus Deus, & iuſtè caſtigauit. Quid enim mihi opùs eſt pedibus, qui ſum cruci affixus, & habeo manus, quas extendam ad preces, & os ad confeſſionem laudemque & gloriam eius, qui creauit, per quæ fit ſalus credentibus? Abeant pedes poſt octoginta & quinque annos, q corporis miniſterio ſatìs inſeruiêrunt. Paulopòſt enim omninò requieſcet tabernaculum, puluere reuerſo in puluerem. Cùm ſic autem gratias égeris, ô diuinum & ſacrum caput, ſi fuiſſent tibi liberi, ijs priuari eodem modo tuliſſes: & ſi iuga boum, camelosq; & aſinos paſcentes amiſiſſes. Quibus enim tua ſponte propter Chriſtum renunciaueras, ijs priuatus æquo animo tolerâſſes: quoniam per arctam & anguſtam portam cõſtitueras mala perpeti. Propterea extenſi ſunt palmites tui à mari, & vſque ad fluuios peruenerunt tuæ propagines. Quomodò enim quandò quiſpiam generoſæ arboris fructum viderit, ex ea ſtudet ſurculos ſuæ arbori inſerere: ſic reliquę ciuitates, tanquàm à diuina & electa radice, vi tuos auellentes diſcipulos, ſacros Antiſtites & eruditores ſuis patrijs acceperunt, tanquàm donum magnificentiſſimum.

Porrò autem ego quoquè, qui ſum tuæ plantationis viliſſima, ô pater, & tarda propago, hanc funebrem orationem auſus ſum tibi dedicare, cùm ſelegiſſem paucas ex multis tuis actionibus, in quarum plurimas íncidi: vt qui ex tuis didicerim certaminibus, quòd tentata iuſti anima, tanquàm aurum in conflatorio, ſuæ pulchritudinis non perdit probationem. De te enim olìm diſceptabam ſtultus ego, hæc cogitans de tuis calamitatibus: Cur poſt quinquaginta tres annos, cum aëre & quæ in eo ſunt, malis luctatus, cùm eſſes iuſtus & iuſtitias faciens, priuatus fuiſti media parte corporis? Cur pręter hæc quatuordecim annos non vſus es pedibus, ſed ſuper vnum latus perpetuò recubuiſti, quod etiam ijs, qui in lectis recumbunt ſuper veſtem mollem ſtragulam, eſt moleſtum: & non poſſunt ne vnam quidem horam ferre, quin conuertantur. Percuſſus enim fuiſti etiam malo vlcere, nempe vltima tu quoquè Iobi plaga, teſta ferè expurgans ſaniem tui corporis. Hæc mihi ſic dubitanti, diuinę vocis ad Iob per procellam & nubem mihi venit in mentem, non alia de cauſa te ſanctum hæc paſſum eſſe, quàm vt iuſtus, vt ille, appareres. Credo autem ſapienti quoquè Solomoni, qui de virtute prędítis animabus ſic docuit: Iuſtorum animæ in manu DEI, & non tanget eas tormentum. Viſæ ſunt in oculis inſipientium mori, & reputata eſt afflictio eorum exitus: Illi autem ſunt in pace. Nam etsì puniti fuerint in conſpectu hominum, ſpes eorum eſt plena immortalitate: & parum caſtigati, afficientur magnis beneficijs. Quoniam Deus tentauit eos, & inuénit eos dignos ſe. Tanquàm aurum in forace probauit eos, & tanquàm holocauſtum ſacrificij eos accepit: & in tempore viſitationis eorum

Marginalia: Ex ipſiuſ laudes eius. — Iob 29. — Iob 3. — Nota vitã duriſſimam. — Ibidèm. — Mira patientia. — Ex diſcipulis eius facti Epiſcopi. — Simeon Metaphraſtes diſcipulus eius fuit. — Obſerua hæc lector. — Iob 2. — Sap. 4.

rum reſplendebunt,& tanquàm ſcintillæ in calamis diſcurrent. Iudicabunt gentes, & dominabũtur populis: & Rex eorum erit Dominus in ſecula.Ergò etsì nos moleſtia affecit tua,quæ fuit ad breue tempus,imbecillitas, vt qui non inueſtigâſſemus iudicium laudabilis tuæ tolerantiæ,quòd operetur probationem: at nunc nouimus,quòd corpus poſt animæ hinc exceſſum,proprium honorem conſequetur ab eo, qui creauit. Nullus enim fuit nec ex ciuibus,nec ex regionis hominibus, qui non diligenti ſtudio, eius tanquàm ſancti inhærens amplexibus,eum ſalutauerit.Mulieres autem,pueros & lactentes infantes,impellentes & repulſæ,irrumpentes & inſurgentes, flentesque ad reliquias efferebant,animo valdè anxię: nè ſi fortè ablatum fuiſſet corpus,priuarentur benedictione,quæ erant eis chariſſima. Atque ſic quidem ciues & mulieres ciuitatis vix conceſſerunt,vt tollerentur reliquiæ.

Rom.5.

Cùm miraculorum autem poſtremum & maximum dixerimus,cum beata,ô pater, tua dormitione finiemus orationem.Quis enim neſcit,quòd cùm quatriduanę iam eſſent reliquiæ,adoleſcens quidam captus fuit à dæmone.Qui cùm meridiè tibi occurriſſet,& ad tuum actus eſſet ſepulcrum,& valdè diſcerperetur,ipſo die fuit liberatus à maligni vexatione. Et hoc quidem, ô beata anima, cùm dixerimus quod fuit vltimum & magnum ex tuis miraculis,finijmus orationem.Tu autem,qui euolâſti ad ea,quæ ſunt ſupra mentem,rationem & ſenſum,& ſortitus es ea,quę ſunt meliora, memento tuorũ filiorum & filiarum: eisque adſis,& eos conſerua & cuſtodi,deducens ad luminoſa bona operum: vt ſequentes veſtigia,perueniant ad tuam beatam manſionem. Nequaquàm obliuiſcaris,ô ſancte,ouium tuæ mandrę: ſed etsì frueris gloria eorum, quę carent materia,circa diuinitatis verſans pulchritudinem, nos adſpice & noſtrî miſerere, quos & cõgregâſti & orphanos reliquiſti,apertè dicens: Pacem Chriſti do vobis: valete & conſeruemini,ô filij,& non formidet nec turbetur veſtra anima.Ego enim rogabo pro vobis, & mittetur vobis Spiritûs ſancti conſolatio & auxiliũ validum: In Chriſto Ieſu Domino noſtro,cui gloria & potentia cum patre & ſancto ſpiritu,nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Dæmoniacus liberat ad ſepulcrũ eius.

Author inuocat S. Alypium.

DE SANCTO MAXIMO EPISCOPO RHEGIENSI HOMILIA, QVAE HABETVR INTER EAS,

quæ Euſebio Emeſeno adſcribuntur. Eſt ſanè erudita,& ab eius diſcipulo edita.

IOCVTVRI de perfectione ſummi antiſtitis & confeſſoris,multùm veremur,nè merita eius,dum affectus prędicationis inſinuat,tenuitas ſermonis abſcondat.Qui cùm à prima ętate nouis virtutibus vſque ad finem quasì ſemper inceperit,inter ipſa primordia cõſummatus apparuit. Diù ille ſub habitu ſeculari, Chriſti militem geſſit, diù ſanctæ vitę,quæ ſola deerat,profeſſionẽ negauit: diù in hũc mundum poſitus,extra mundum fuit: diù ſeductori impoſturam fecit,diù mentientem fefellit: & cùm iam eum mundus animo non agnoſceret ſuum,vel ſolo tamen corpore tenebat alienum: ac ſic publica conuerſatione ſuſcepta,nõ tam cœpit eſſe quod non erat,quàm prodidit quod latebat.

Noũbr. 27.

Adhuc ſecularis q̃ ſanctè vixerit S. Maximus.

Inter hæc ſtupebat in ſinu ſuo patria ciuem ſuum peregrinari, & intra fines proprios nouæ conuerſationis legibus exulare.Nondùm quidem viſibiliter exierat de terra ſua, & cognatione ſua, & de domo patris ſui: ſed iam ſpiritaliter reliquerat terram ſuam, quia nullis inclinabatur concupiſcentijs actibusque terrenis: iam reliquerat cognationem ſuam,quia nullis iam carnalium neceſſitudinum detinebatur affectibus, nullis vitiorum, quæ per longam conſuetudinem proxima & cognata animæ efficiuntur, velut parentum conſtringebatur amplexibus. Iam reliquerat domum patris ſui,quia in inquiſitione æternæ illius patriæ, ſupernis intentus,exceſſerat.

In patria degit peregrinus.

Tum itaq; patriarcharum in ſe complexurus figuram,ſubitò totum reliquit,vt illum

poſſet

tiones inuiſibilium aduerſariorũ,quæ Iſraëlem de regno excludere conabantur,extirxit? Studens in homine,velut in terra ſancta, tanquàm hoſtem interficere paſſiones, ac tanquàm Dei populum introducere ac plantare virtutes, & quaſi cultris lapideis, id eſt, fortibus Chriſti pręceptis,concupiſcentias reſecare,& circuncidere voluptates, & non minùs exemplo quàm imperio,militum pectus armare, atque ad deſiderium ſupernæ hęreditatis accendere. O virum perfecti exercitûs idoneum ducem. O virum per omnia Deo dignum.

Eminebat,vt ſic dixerim,in ipſo habitu animi fortitudo: in ſpecie exteriori ipſam putares expreſſam imaginem ſanctitatis,terribilis inceſſu,reuerendus adſpectu. Crederes quòd ſemper inuiſibilem illum hoſtem,ipſa vultûs ſui virtute terreret. Metuendus ſeueritate,benignitate venerandus,authoritatis cenſuram humilitatis manſuetudine temperabat. Minabatur quidẽ frõtis auſteritas,ſed cordis ſerenitas blãdiebatur. Ac ſic conueniente in vno diuerſitate gratiarum,Paulus apparebat in vultu, Petrus in ſpiritu. Illius diſtrictionis,huius erat pietatis æmulator : ità vt cùm pręſentiam eius vix ſuſtineres, abſentiam ferre non poſſes. Internorum autem bonorum ſuorũ formas ac ſpecies,ſicut nemo ad plenum inſpicere potuit,ità nemo ſufficit explicare. Quas ille ſicut extollere ſtuduit,ità elaborauit occulere: vt de ornamentis ſanctę animę ſuæ dictum accipi poſſit, Omnis gloria eius filiæ regis abintùs in fimbrijs aureis,circumamicta varietate. Dignè in fimbrijs aureis, quia magìs ac magìs in operum ſuorum fulſit extremis. Dignè, inquam,in fimbrijs aureis,quia precioſior ſeipſo in nouiſſimis fuit. Et ſicut hic dixit, in veſtimentorum fine,ità ille in actuum ſuorum conſummatione plùs claruit. Itaque dum illa ſancta congregatione beatus magiſter angelicis ſtudijs ſcholam Chriſti imbuit, ſplendebat omnis inſula,radiata ac repercuſſa ſuorũ luce meritorũ: & quicquid ab vno ad vniuerſorum gratiam perueniſſet, rursùm ab vniuerſis ad vnius gloriam reuertebatur,& quaſì nobilitas aquarum ad fontis magnificẽtiam redundabat. Inter hæc ille cùm vellet augeri,nolebat agnoſci: quia hæc eſt natura iuſtitię,vt quanto ſtudioſiùs abſcondi optat,tanto clariùs innoteſcat,& occultatio ipſi proditio ſit.

S. Maximus magnã vultu pręſe tulit ſeueritatem.

Pſal. 44.

Natura iuſtitiæ.

Paſsìm per populos conſcientia tantorum bonorũ fama volitabat, & odorẽ amœniſſimæ ſuauitatis longè latèque fundebat. Eminebat in admirationem omnium velut ciuitas ſuper verticem montis expoſita, nec iam lucerna poterat latére ſub modio, nec recipiebatur,nec continebatur vltra latibulum ſuum exundans ſiderei luminis magnitudo. Ambiebant illum diuerſę patriæ: ſed vel maximè proxima eremi ciuitas,quę territorij ac finium ſuorum incolã, velut propriũ amplectebatur indigenam. Ambiebat illũ proxima eremo ciuitas,quę inter locum hunc & inſulam (vt nôſtis) intériacet. Qua ille ſuſpicione percuſſus,triſtem parat egreſſum,ac longinquum meditatur exilium: ſed repentino occupatus aduentu inſiſtentium ſacerdotum,petit (quod licuit ad momẽtum) amica ſibi ac negocio ſuo condenſa ſyluarum.

Irruentibus fidelium turbis,ventilantur vniuerſa,profunda eremi ſecreta verſantur. Sub nudo axe cæli trium dierum ac trium noctiũ imbribus verberatur, ſicut & ipſe ſum teſtis. Videntur quoquè mihi nimbi inquiſiſſe latentem. Mœret cũcta inſula periculum patris: plùs iam in eum expaueſcit iniuriam,quàm rapinã. Gratias inter hæc cæleſti diſpenſationi: pro ſuis meritis quęritur, pro veſtris non inuenitur. Ipſe interìm locus dedit latebram,qui inquirendi intulerat cauſam,& qui collatos exponebat ad gratiã. Non poſt longum tempus (vt meminiſtis) ſancto orbata paſtore populi pręſentis Eccleſia,piam ſupplex filijs mandat legationem,repoſcit patria iuſtioribus deſiderijs pignus ac depoſitũ. Quo ille cõperto,inſtructo remige,profugus euolat ex dulcibus locis, atq; ex finibus Gallicanis. Teſtatur violẽtiores nunc poſt ſe pietatis inſtãtia longiùs abſcedẽdo.

Habes hîc authoris fidem & antiquitatem.

Fugit, dum expetit ad Epiſcopatũ.

Quid te,ſancte atque humilis Chriſti ſerue,tuorum complexibus præcipitem rapis ſine cauſa? Quocunque loci latére arbitratur,quem vbiquè lumen ſuum ſequitur? Quid diffugis gloriam,quę plùs additur,dum timetur? Quicquid libet,agas: incaſsùm te patriæ per fugam denegas,cui te nupèr fuga ipſa ſeruauerat. Quid honorem quaſì indignus repellis? Meriti prærogatiua, eſt honoris repulſa. Quò fugis magiſter diſcipulòs? Quò pater filios ſanctę patriæ tuę,in te pendentes,& poſt te deficientes? Quanto te plùs ſubtraxeris oculis,tanto magìs ingeris deſiderijs. Qui tabernaculum illud Chriſtianorũ principibus,id eſt, Apoſtolis ipſe condidit,Eccleſiam in montis huius vertice inæſtimabili labore fundauit,

Par-

Parua hæc ſunt in illius cæleſtibus geſtis. Plus eſt, quod inſinuat vobis: timore diuino & lumine supernę agnitionis infuſo in ſe, quaſi ſupra ſpiritalem montem, fidem & ſpem plebis & Eccleſiæ huius erexit, & ſancta in vobis Deo templa conſtruxit. Et quia ſuperiùs memorauimus, quàm magnificè inſulano illo ſtadio perfectionis vias cucurrit, plus eſt, quòd huc inſulam ipſam inſtitutis ac ſtudijs ſuis tranſtulit. Et qui iamdudùm in Abbate pontificem geſſerat, poſtmodùm Abbatem in pontifice cuſtodiuit, neglector quietis, fugax voluptatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, honoris impatiens, pauper in pecunia, diues in conſcientia, humilis ad merita, ſuperbus ad vitia, locuples in donis Dei: ſic in ſe excoluit gratiam vnamquãque quaſi ſolam: pauci ſic tenuerunt ſingulas, quomodò ille in ſe impleuit vniuerſas: ſemper in operis exercitio, ſemper in compunctionis affectu, ſemper occupatus, & ſemper vacans. Nulla illi ex omnibus propenſior fuit cura, niſi aut de Deo in lectione atq; ſermone, aut cum Deo in oratione loqueretur, & illum velut Moyſes facie ad faciem compellaret in corde, eumque quaſi pręſens pręſentem ad implenda promiſſa ſua, voce imi pectoris conueniret. Cum qua voce cognitionis purę atque pinguiſſimę, & areſcentis medullę, atque cõtinuatis ieiunijs oſſa clamabant, ſtudens, de perſecutore iniquo, longo triumphare martyrio.

In Epiſcopatu vixit vt monachus.

Quid inter hęc dicam? Exhauſtorum magnitudinem membrorum prodebat robur antiquum, & ità mortificationem Chriſti pręferebat in cruce, vt reliquias quaſdam videres in corpore. Ità autem mentem eius repleuerat auiditas futurorum bonorum, & ignea diuini timoris ebrietas, vt abſtinentiam & inediam ſummam duceret †. Tu erga te fatigas quidem votum, ſed producis affectum. Vno eodemque tempore, dum à patria probaris, patriam probas. Tunc impletum eſt circa vos, dilectiſſimi fratres, illud Euangelicæ promiſſionis oraculum: Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenietis. Sicut verùm ſacerdotem decebat, prudentia legitur, fide quæritur, pietate reuocatur. Sequũtur illum atque comitantur, & ingrediuntur cum illo fines veſtros non extranei, ſed proprij ac domeſtici ſuffragatores, id eſt, principium ſapientię timor Domini, compunctio, purificatio, perfecta religio, & vniuerſus religionis chorus, ſanctitas, benignitas, caſtitas, ſapientia, iuſtitia, miſericordia.

† deeſt, voluptatem, aut aliqud ſimile.

Matt. 7.

Pſal. 110.

Eccè qualiter ambitioſus veſter à vobis, eccè quali pecunia ſacerdotium comparauit. O admirabile negocium, ô cæleſte commercium. Vndè emit, ipſum eſt, quod emit: id eſt, quia verus meritorum honor non alibì, quàm in ipſis meritis continetur. Vitæ perfectio, propter quam à vobis eſt inquiſitus, ipſa eſt Epiſcopatus. Interuenit autem in medio huius negocij hæc ipſa illius ſanctitas, & ſalus veſtra. Nemo neget, nemo neſcire ſe ſimulet. Indè vos ademit, vndè vos ſępiùs, vt confidimus, à peccatis redemit. Quærebatis magnum, ſed verè ſummum reperiſtis. Probâſtis in illo planè & impleta veſtra, & exuperata iudicia. Plus vobis vita illius reddidit, quàm fama promiſerat. Sicut autem legimus Euangelicam illam ac beatam mulierẽ, effracto alabaſtro nardi precioſi, vnguentum ſuper carnem Domini profudiſſe, ità glorioſa illius anima aperuit latentes in ſe diuitias cæleſtium munerum, & de armario ſuaueolentium virtutum, aromata ſanctificationum & gratiarum ſuarum ſupra omnem hanc Eccleſiam, quæ eſt Chriſti corpus, effudit, & ad ipſum caput membrorum iuſtificatione tranſmiſit: & verè, vt dixi, repleta eſt vniuerſa hæc domus Chriſti ex odore cæleſtis vnguenti.

Ioan. 12.

Quid dicam eius voluntatem, vt fierent ei lachrymæ panes die ac nocte, & pro cibo ac potu hæc ſecum inceſſabiliter ruminaret, Quandò veniam, & parebo ante faciem Dei? vt pręter vitam nihil eſuriret, pręter iuſtitiam nihil ſitiret: vt pręſentia tanquàm inania atque tranſacta, abſentante ſpiritu non videret, & in futuro repoſita, tãquàm oculis ſubdita cõcupiſceret, & in latitudine cordis ſui ſpe diſponente atque imaginante depingerentur: vt faſtidio eſſent, quæ ſe adſpectibus offerebant: deſiderio autem illa, quæ ſe ſenſibus inſerebant: vt quanto ampliùs de ipſo ſapientiæ fonte libâſſet, tanto ardentiùs æſtuaret? Habet etenim hanc vim dulcedo cæleſtium pulchritudinum, vt quanto intentiùs quęritur, tanto intentiùs deſideretur. Ingerunt de cupiditate appetitum, & non faciunt de ſatietate faſtidium: ſicut de ſe ſapientia ipſa teſtatur: Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient.

Pſal. 41.

Contemnit pręſentia, appetit ſemper mãſura.

Eccli. 24.

Et ideò loquebatur, credo, ſecuro in conclaui & in cubiculo ſuo beata illa anima: O fragilitas humana, exiguum eſt, quicquid agis propter ſpem æternorum. Quantalibet acquiſieris, non deſiſtas: quia adhuc ſupereſt, quod requiras: ac totum ei videbatur parùm,

Gal. 6. Ioan. 1. Operū mercedes in cęlis.

rùm,quicquid adhuc recipiebat augmentum.Vrgebat ſe Apoſtolicis adhortationibus, ſicut dicit: Bonum,inquit,facientes,non deficiamus:tempore ſuo metemus,non deficientes.Quid eſt ergò,Bonum facientes? Id eſt,Si homo non impoſuerit finem operi, nec Deus imponit remunerationi.Quantum enim ſerimus in operibus, tantum metemus in fructibus.Et quia non ad mēſuram dat Deus ſpiritum,quantùm ſe auiditas inquirentis dilatauerit,tantùm ſe aperiet manus retribuentis ad prēmium.Oportet ergò,vt anima in bonorum deſiderijs ſemper exerceatur, quæ nullis in proficiendo terminis coërcetur: in comparandis ſibi cęleſtibus ornamentis nullam patitur legem, cui accedere conceſſum eſt vſque ad diuinæ imaginis dignitatem.

Iob 31. Sanctorum virtutes imitandæ.

Inter hæc ille exercitio infatigabiliter accinctus,ad noua merita nouus ſemper aſſurgens,corpore in terra poſitus, cōuerſatione in cælis fuit, & inuictū contra peccati iacula timoris perpetui ſcutum tenuit. Vocem illam B. Iob inceſſabiliter ſecum voluebat: Ego autem ſicut fluctus ſuper me tumentes timebam Deum.Felix terra, quæ talem genuit, ac de alumno patronum, de homine Angelum ad authorem remiſit. Huius ergò tanti ac tā pręclari,quęſo,vt nos & diſcipulos meminerimus,& filios.Rapiat vnuſquiſq; quod poſſumus,de bonis inteſtati parētis. Hic de hæreditate eius aſſumat holoſericam, geſtorum varietate precioſiſſimam; hic manſuetudinis ac ſimplicitatis occupet talentum: ille eius pectoris beneuolentiæ ac ſapientiæ monile ſibi vendicet: hic margaritam compūctionis & theſaurum caſtitatis inuadat. Licèt enim ille locupletiſſimus Chriſti amicus quicquid habuit,integrum ſecum tulerit,& nobis tamen,ſi volumus,totum reliquit.Ità ergò agamus,bona illius conſectantes: vt qui in æternam gloriam ſuſcitandus eſt ſub fine ſeculorum,redditus Eccleſię ſuę, per rediuiua in filijs merita iam ſurrexerit.

EIVSDEM BEATI MAXIMI VITA, AVTHORE DINAMIO PATRICIO.

Præfatio Authoris ad Vrbicum Epiſcopum.

DOmino beatiſſimo patri, Vrbico Papæ, Dinamius Patricius ſalutem. Cùm Apoſtolicæ pater fidei ardore ſuccenſus,vniuerſa de virtutibus S. Maximi, quæ fidelis relatio geſtorum manifeſtat, ſolicita indagatione perquiris,imperitiam meam pulſare non deſinis: paternis etiam monitis prędicandi authoritate confirmans, quòd non parùm ipſius delicti noxa reus efficiar, niſi omnia in vita eius,quam me ante aliquot annos rurali ſermone conſcripſiſſe conſtitit,ſtudeam addere quęcunque vos de illius mirabilibus protinùs manifeſtum eſt inueniſſe.Vndè ego gemino pudore confundor,cui nec loquendi facultas conceditur,nec ſilendi ſecuritas indulgetur. Si loquar, ſenſum mōſtrat detecta ruſticitas imperitū. Nam ſi licuiſſet, vel de ſuccincta poteram dictione placere, cui non poſſunt dogmatis augmenta ſuccurrere.Inter vtranque ergò conſtitutus anguſtiam,pręceptis veſtris parére diſpoſui,placiturus obedientia, non doctrina. Vetera vos igitur chartarum indicâſtis reuoluiſſe volumina, in quæ quid ex eius operibus beatiſſimi Fauſti antiſtitis prędeceſſoris veſtri ſolertia deuota collegerat,vndè pauca ſenſu potiùs,quàm obtutu,vix *decernere potuiſtis.Nā plurima æmulę vetuſtatis edacitas conſumpſerat,quę latebant. Quòd niſi ſcriptorum meorum ſerie æternę memoriæ traderentur pauca de pluribus,ſatis eſſe impium cenſuiſtis.Vndè me ex parte votis veſtris ſatisfeciſſe cenſeo, quòd in longam ducta propaginem lectio multiplicata ſubſequitur. Quæ quotiès audientibus fecerit dudùm lecta faſtidium, ad veſtrū poterit pertinere delictum: ſi mercedis prēmiū contulerit,nihil exindè ad me ſimiliter pertinebit,qui cōpulſus veſtris imperijs,prolixiora conſcripſi,q̄ volui,& refugium breuitatis omiſi.Me ergò, quem ſilentij peplo prudentiſſimè paſtor expolias,& tegmine taciturnitatis enudas,ſupplico vt cum vniuerſo populo,diffuſo munias interceſſionis prēſidio.Quotiès lectionis redigitur longitudo,nec dictio impolita diſpliceat,quam tenor relationis ſanctę commendat. Nam dubium non eſt,quòd quantùm intęgra deuotione cordis,ipſius ſancti antiſtitis geſta p̄fers,tantùm opera mediteris,vt eius integra auiditate mentis coneris ſequi veſtigia,cuius actionum diligis ornamenta: dummodò diuino beneficio, & ipſius patrocinio tibi concedatur temporalis vitę prolixa tranquillitas,& ſancti operis expetita facultas,domine verè ſancte,& beatiſſime papa.

*Fort. diſcernere

VITAE HISTORIA, IN QVA NONNIHIL *interdùm conati ſumus dictionem corrigere.*

27. Nouēb.

BEATISSIMI Maximi Rhegienſis vrbis antiſtitis hodiè dies ſanctę ſolennitatis colitur, qui quotannìs rediuiuis temporum curriculis renouatur: cuius nos res geſtas pandere pia animi deuotio admonet, & priſca conſuetudo compellit. Niſì enim ea, quę perſpicua & minimè dubia aliorū̃m relatione comperta ſunt, literarū̃ monimentis conſignentur, quæ antiquitùs geſta ſunt, plerunquè à nouis authoribus variè referuntur. Nam vt myſticæ actionis eius inſignia nihil habeant ambiguum, nihilque ex ijs vulgaris aſſertio fabuloſum efficiat, aut de vanitate ſuſpectum: quę ab illo facta ſunt & comprobata, veridico ſermone narranda ſunt. Ex quibus ipſis tamen, nè auditori nimia prolixitas afferret faſtidium, permulta reticuimus, annotauimus pauca.

Quàm expediat in ſcripta referri ſanctorū̃ geſta.

S. Maximi patria.

Beatus Maximus in vico proprio, cui Decomeco vocabulum eſt, vitæ ſumpſit exordium, Chriſtianis parentibus editus, & factus ilicò Chriſtianus. Ab ipſis verò infantiæ rudimentis ſublimi ſemper humilitate creſcens, ità teneros ętatis annos morum maturitate caſtigauit, vt proprietatem nominis ſui gratia ſanctitatis ſibi vendicaret. Poſtquàm autem exceſſit ex ephebis, luxuriæ illecebras & blandimenta animi magiſterio & cenſura edomabat, vt* pollicitatione virginitatis, palmam incorruptę integritatis obtineret, & in regnis cæleſtibus è carne ſub iugum miſſa triumpharet. Fuit nimirùm bonorū̃ omnium ornamentis prędιtus, eſtque meritò laude ac prædicatione efferendus: quippe vultu venerabilis, blandus adſpectu, ore placidus, animo ſerenus, patientia fortis, magnanimitate conſpicuus, pacis amans, largus erga hoſtes, labentia faſtidiens, cæleſtium ardens deſiderio, temporalibus ęterna comparans, temporaria pro æternis vilipendens, atque contemnens. Et vt interiùs diuinę legis pręcepta cognoſceret, naturali ingenij acumine tantum in literis profecit, vt legendi auiditate paſtum quęreret animæ ſuæ, & inſtàr apum æternæ ſuauitatis nectar hauriret. Quanuìs autem omnia vitiorum carnalium fomenta protereret, & omni ex parte præclara cōuerſatione fulgeret, at nihilominùs vires corporis abſtinentiæ aſſiduitate frangebat, carnis vitia antè, quàm nata eſſent, perſequens & coërcens: ità vt ei ad martyrium non niſì percuſſor defuiſſe videatur. Nā ipſe proculdubiò martyrem ſe fecit & cruciatu, & merito.

*pollicitæ Votum caſtitatis.

Catalogus virtutū̃ ei9.

Corpus abſtinentijs edomat.

Porrò etiam omnem facultatum ſuarum copiam deſerens, Lirinenſe monaſterium petijt, vbì ſempiternas diuitias iuſtus inueniret: Euangelica ſecutus præcepta, ſciens ſe perfectum fieri non poſſe, niſì venderet omnia ſua, & à cunctis opibus alienum ſe faceret. In ea autem congregatione cùm omnes perfecta charitate diligeret, ipſe itidèm ab omnibus amabatur. Tantus verò in eo feruor extitit, vt antè, quàm monaſticam viuendi regulam complexus eſſet vel myſtica inſtitura, iam conuerſatione præcipuus videretur, ac deindè ſancto Honorato deceſſori ſuo, ſummis virtutibus ornatiſſimo, qui illic Abbas fuerat, & honore ſuccederet, & meritis æquaretur. Qua in functione cùm gregem commiſſum paſtorali ſolertia cuſtodiret, & ſingulis noctibus, alijs ſomno occupatis, monaſterium luſtraret, pręter morem accidit, vt monachus quidam adhuc puer, motus quadam curioſitate vel ſolicitudine, eum ſequeretur. Eccè autē̃ beatiſſimi viri conſpectui diabolus inſidiator forma ingenti atque terribili ſeſe offert. Sed cùm illum ſpiritalibus indutum armis terrere non poſſet, necopinantem monachum tanto affecit terrore, vt trepido gradu ad cellam ilicò reuertentem, ardentiſſima febris mox corripuerit.

Petit Lirinen. monaſterium. Matt. 19.

Succedit Honorato in Abbatis functione.

Rursùs pertinax ille impoſtor, ſperans ſe ſanctum virum vel aliqua ratione perturbaturum, ignei draconis ſpecie ſe illi oſtendit. Sed confeſtìm Crucis ſigno territus, euanuit. Iam enim inuictus athleta hoſtem ſæpiùs ſuperatum minimè formidabat. Poſtquàm autem totius inſulę Lirinenſis peragrauit ambitum, ocyus acceſſit ad lectulum ęgrotantis monachi, quem diximus in febrem incidiſſe: clamque apud illum intra arcana pectoris ſui, preces Deo fundens, id effecit, vt mox reſtitutus ſit incolumitati priſti-

Crucis ſigno profligat ſatanā.

priſtinæ, & prẹda ſua fruſtratus ſit hoſtis eluſus. Itaque obtinuit gemina virtus inuictam victoriam, quandò & vires ægroto reddidit, & aduerſarium ſuperauit: deplorante inimico iacturam, quam fecerat: lętante monacho ſalute, quam recuperauit. Sic autem ſingulis noctibus paſtor egregius ouile Dominicum circunluſtrans, nè quid aduerſi accideret, ad litus æquoris, quod vocatur Moles, quandoquè acceſſit, moxquè veterator ille præſtigijs ſuis auſus eſt tanquàm nauem onuſtam oculis eius reprę ſentare, nautaſq́; ſuo more feruentes in opere, nauiſq́; inſtrumenta colligentes: duos verò ex illis ad beati viri latera accedentes, dicenteſq́; ſe eò aduenisse negociandi cauſa, quòd non ſine ingenti lucro id fore rei euentus declaràſſet. Se nôſſe illum Maximum, non minùs ſanctitate, quàm nomine: cumque in locis tranſmarinis tantoperè deſiderari ab omnibus, vt ſi eum obtinere poſſint, nihil ſint maiori in precio habituri. Nullum ſe igitur maius facturos compendium, quàm ſi ipſum naui impoſitum poſſint abducere Hieroſolymam, præter opinionem ſucceſſu proſpero repertum. Id verò proculdubiò magno ipſi honori & dignitati fore, ſi felici curſu eò aduectus ſit, vbì intantùm votis omnium expectetur. Sed vir Dei inſidias & malum dolũ inimici cognoſcẽs, ſanctæ Crucis ſigno ſe communit, cæleſtem implorat opem, ac deindè ſpiritali authoritate ſic reſpondet: Fallere non poteſt milites Chriſti nequitia plani & impoſtoris, nec ſuis fraudibus illis poteſt illudere malignus, quibus Deus id præſtat, vt aduerſa pręuidere queant. Hanc verò inſulã vſqueadeò beatiſſimi Honorati cõmuniêrunt preces, expulſo per eum dracone eius habitatore, vt nullus deincèps nocendi aditus in eam pateat diabolo. Sub his verbis ab oculis orantis euanuit nauis commentitia: moxq́; ille reuerſus ad oratorium, hortatus eſt fratres, vt ad vigilias ſurgerent: vnaque cum ſancta illa congregatione ipſe celeberrimas laudes perſoluit ei, per quem ab hoſte victoriam reportârat.

Præſtigiæ dęmonum.

Vir ſanctus ſigno Crucis ſe munit.

Euaneſcũt dæmonum phãtaſmata.

Cùm autem fama inſignium virtutum eius per orbẽ vniuerſum volitaret, ad Rhegienſis vrbis Epiſcopatum non modò ciuium, ſed etiam ſacerdotum ſiue prę ſulum omnium ſtudio non minùs raptus, quàm electus, & quanuìs inuitus, ilicò conſecratus eſt. Etſi autem iam & re & nomine Maximus, vix habere videretur, in quo ampliùs creſceret, nè quid tamen nomini decederet, ſicut opere & factis permanſit maximus, ità & in honore excelluit. Inter cætera igitur rectè factorum, quæ in illo refulgebant, ornamenta, patientia fortis, beneuolentia patiens, libertate alacris, liberalitate abundans, magnanimitate beneficus, humanitate mitis, ſedulitate diligens, charitate ſuauis, largitate communis, doctrina præſtans, iuſtitia ſingularis, humilitate ſublimis, opum contemptor, dignitate copioſus & affluens fuit. Templum in Rhegienſi caſtello in beati Albini honorem, quanta potuit animi deuotione, cõdidit, cuius columnas, quas hodieq́; illic cernere licet, iuga boum eò pertraxerunt, ſed ità tamen, vt nullam ſentirent tanti ponderis moleſtiam, eius ſanctitate id efficiente, quandiù ille ad templi ſtructuram operarius indefeſſus aderat. Quòd ſi verò abeſſe eum contingeret, nequiſſimi dæmonis occulta machinatione adeò earum pondere premebantur boues vniuerſi, vt nullis ſtimulis adigi poſſent ad progrediendum. Et ſi plures alij adiuncti eſſent, manebant immoti omnes, quantunuìs atrociter cæderentur atq; ſauciarentur. Id vbì celer nuncius beatiſſimo antiſtiti ſignificauit, ille incunctanter atq; fidenter veniebat ad locum, nec terrore trepidus, nec mœrore perturbatus. Tum verò hoſtis nequiſſimus eius oculos fallere non potuit, nec ſe ab eius conſpectu ſubducere, q̃ totius populi oculis conſpici non poterat. Ait autem vir ſanctus ad illos: Fruſtrà vexatis iumenta rationis expertia, dum inimici impedimenta cernere non poteſtis. Ego verò paruum Aethiopem video, bobus ſeſe obijcientem. Indè flexis genibus, orat ſupplex Deum, vt hoſtis inſidias auertat. Eius preces malignus ille ferre non ſuſtinens, ocyùs non ſine teterrimo fœtore recedit. Mox amotis bobus, qui alijs adiuncti erant, columnę ſine difficultate vlla ad locum deſtinatum pertrahuntur.

Creatur Epiſcopus Rhegienſis.

Alius virtutum eius catalogus.

Nequitia dæmonum.

Precibus dęmonem abigit vir Dei.

Neq; illud ob confirmandos Rhegienſium animos omittendum putauimus, quòd cùm beatiſſimus antiſtes ad baſilicam ab ipſo conſtructam ſacras reliquias ſummo cũ honore pſallendo adduceret, vbì ad vrbis portam ventum eſt, ab improuiſo verſus ille ordine occurrit: Hæc porta Domini, iuſti intrabunt in eã. Vndè proculdubiò colligi poteſt, eius precibus vrbem illam adeò eſſe munitam, vt ſicut hactenùs, Chriſto propitio, nullos hoſtium incurſus longo temporum interuallo pertulit, ità deinceps quoquè Deo fauente minimè perpeſſura ſit. Facilè enim eximius ille paſtor, quem viuere teſtantur

Pſal. 116.

Viuũt ſancti.

facta eius, poſt deceſſum ſuum apud Deum obtinere potuit, vt vrbs illa, in qua ipſe fuiſſet antiſtes, præclaris meritis ſuis perpetuis temporibus munita ſit virtute corporis ſui in templo ſacratiſſimo, quod còndidit, coruſcante multis beneficijs, quæ illic omnibus præſtantur.

Cùm aliquandò in eàdem baſilica vir ſanctus inſtantia paſtorali vigilias celebraret, Anſani Diaconi Rhegienſis nepos, id eſt, fratris eius filius, quē paruulum parentes è vita abeuntes reliquerant, & ipſe nutriendum ſuſceperat, magisq́; quàm ſi ſuus eſſet filius, diligebat, cùm in muro vrbis illius cum pueris luderet, è muro prolapſus, ceruicibus fractis, expirauit. Eius rei nūcio valdè cōſternatus Anſanus, accurrit celeriter, raptumq́; pueri cadauer operuit veſtimētis, & ad beatum antiſtitem clàm deportauit, interim ſecum tractans, quemadmodùm illum publicè ad pedes eius deponeret, & vt vitam ei reſtitueret, ſupplex obſecraret. Sed quia nouerat probatiſſimum Chriſti militē omninò fugere iactantiam, mâluit eum perferre ad cubiculum eius, & in lectulo eius repoſitum operimentis illius tegere, prorsùs cōfidens, quòd excitare eum poſſet precibus ſuis medicus ſpiritualis, quippe qui ægris conſueuiſſet afferre ſalutem. Indè verò non ſine multo equidem animi mœrore, ſed tamē fidutia plenus, Epiſcopum adijt in templo vigilātem, & ſtantem in loco ſuo. Eo viſo, clementiſſimus præſul, vt ea, quæ geſta fuerant, explicaret, ſilentium pſallentibus indixit: precibusque ſolita deuotione completis, Diaconum illum Anſanum propter ea, quę fecerat, acriter obiurgauit. Sed ille non ſolùm terroribus abigi non potuit, ſed magìs etiam animo compunctus, ad pedes eius ſe ſtrauit, exclamauitq́; ſe illos minimè laxaturum, niſi mortuum excitaret, dicens eum id poſſe facilimè, quandoquidem nullo indicante iam cognouiſſet, quæ de puero facta eſſent. Hac ille importunitate compulſus, & ratione conſtrictus, cum Anſano voluit ad lectulum ſuum ſecretò ſe conferre: ſed populi frequentiam vitare non potuit, volentis tantæ rei miraculo intereſſe. Poſtquàm igitur venit ad exanime pueri corpuſculum, diuinam cœpit toto pectore implorare opem, appręhenſaque cum multa fidutia pueri manu, priſtinæ eum ſaluti reſtituit. Exclamauit autem populus vniuerſus: Gloria tibi Deus: nec quiſquā eorum indè remoueri ſe paſſus eſt, niſi videret mouentem ſe puerum, & loquentem audiret. Ex quo populi tumultu vix opera clericorum ſuorum ad vigilias reduci potuit. In hoc miraculo & magna Diaconi fides, & illuſtris Epiſcopi virtus enituit.

Mortuum puerum reuocat ad vitam.

Porrò etiam cuiuſdam viduæ vnicam filiam adoleſcentem accidit è vita decedere; quam cùm mater miſerabilis in feretro pro more efferēdam compoſuiſſet, ad beatum antiſtitē trepida properauit, cauſamq́; doloris ſui lachrymis potiùs, quàm verbis, ei indicauit, orans vt ad corpus exanime preces funderet. Id verò ſanctus pręſul, pietate motus, nec negare, nec differre potuit: ſed ad cadauer accedens, ſublatis in cælum manibus, Deum pronus implorat, & vita redditur extinctæ. Confeſtìm enim illa, tanquàm graui ſoluta ſomno, expergiſcitur, oculos aperit prægrauatos, appellata ſurgit, mater eius immenſo afficitur gaudio, populus omnis obſtupeſcit: Epiſcopus, qui virtutum meritis mortis iura reſoluerat, fugiens iactantiam, ilicò ſe ſubducit: ſed populus magnis vocibus laudans Deum, maximam veſtimenti eius partem, reliquiarum loco eam habitura, ciuili quadam violentia diripit & diſcerpit: ità vt propter eius declarandas virtutes, id quod ægrè ad humeros eius relictum fuit, hodierna fidelium deuotione aſſeruetur.

Itèm puellā quandam.

Subducit ſe vitandæ inanis gloriæ cauſa.

Adoleſcentulus quidam rabidi canis morſu præfocatus perijt. Vidit id populus, abit ad Epiſcopum, orat vt ad extinctum hominem veniat. At ille ancipiti cogitatione ſuſpenſus, dum hinc non poteſt contemnere lachrymas ſupplicantium, indè ab oſtentatione ſibi metuit, tandèm pietate vincitur: facit quod rogabatur, venit ad mortuum hominem, tollit manus in cælum, pariterque ſtillantes oculos, adſpectante populo excitat defunctum. Adſunt parentes, pugnis ſua verberant pectora, ora lachrymis vſqueadeò rigant ſuper filio, vt è terra ſurgere nō valeret, licèt iam rediuiuus. Interìm manum vnam patri, alteram matri porrigens, nutantia membra illis erigentibus ſuſtollit. Acclamat populus, Deo gratias: ille vitę redditus, ad ſuum redit hoſpitium, cui iam ſepulcrum parabatur, parentes incredibili exultant gaudio: viuere hominem, qui mortuus fuerat, vix ipſis oculis ſuis credunt. Eccè autem canis ille, qui & hunc adoleſcentem, & multos alios infeſtis morſibus laniârat, in Epiſcopi conſpectum venit: commotus Epiſcopus, proiecto baculo, erectis ſursùm manibus orat Dominum, mox efflat in canem, isq́; vita deſtituitur. Non ſanè admirandum videtur, beatum Epiſcopum, dum ſibi commiſſum cupit

Aliū quēdā excitat.

Flatu ſuo rabidū canē extinguit.

pit tueri gregem,eius hoſtē ictu lethifero perdidiſſe: neque id gladio,aut armata manu, ſed flatu oris ſui. Porrò vulnera,quæ canis ille dentibus ſuis inflixerat multis è plebe,precibus & Crucis ſigno adeò curauit beatus Epiſcopus, vt nulla eorum veſtigia apparérent.

Bos petulans cornu hominem miſerè lacerârat,eius effuſis inteſtinis. Mox illum adducunt quidam ad Epiſcopum. Is tametsì in cūctis miraculis timebat ſibi,nè animi elatione pulſaretur, at tamen tam malè ſaucium hominem clementer excipit, calidis fomētis exta eius manibus ſuis pertractata confouet,reponit in locum ſuum per vulnus à boue inflictum,ipſum vulnus adhibita ſpongiá leniter óbligat, ſeriò hortatur, nè quis præter ipſum,illud ſoluere auſus ſit.Indè ſeptimo die ligamina auferens,tam ſanum reperit hominem, vt vix vllum vulneris ſignum relictum videretur. Sanat hominem miſerè ſauciū.

Teneros corporis ſui artus vir ſanctiſſimus perpetua cilicij aſperitate domabat, quo pro interiori tunica vtebatur,nec id crucis ſtudio vnquàm depoſuit, ſed in illo etiam ſe iuſſit ſepeliri. Lauacris vti nunquàm voluit,nè animi conſtantia,qua calcatis carnis oblectamentis & illecebris,martyrium ſuſtinebat,emolleſceret. Cæcus quidā annis quindecim perpetua damnatus caligine,virum ſanctiſſimum continenter deprecabatur, vt ſuis precibus lumen ipſi reformaret.Sed Epiſcopo hoc ob vitandam oſtentationem differente,Ruſticum ſubdiaconum,qui ei ſeruire cōſueuerat,cæcus rogauit,vt noctù Epiſcopo eccleſias viſitante,ipſum perduceret ad templi veſtibulum, vndè ille eſſet egreſſurus.Fecit id ſubdiaconus,& vir beatus dum vult excedere è templo,in cęcum pedibus molliter impingit: cæcus eius veneranda veſtigia ſupplex amplectitur,orat viſum ſibi vt reſtituat.Itaque Epiſcopus fidenter obſecrat Dominum, Crucis ſignum imprimit oculis eius, & diù extincta lumina mox reparantur. Oſculatur hominem Epiſcopus,obteſtatur,vt rem apud ſe tacitam habeat,quod tamen ille præ immenſa animi exultatione præſtare non potuit: quanquàm etiamſi celare ille voluiſſet, quod ſecretò factum erat, non potuit tamen manere occultum, quod palàm omnium oculis cernebatur. Cilicium eius. Crucis ſigno & precibus cæcū illuminat.

Innumera ſunt beatiſſimi antiſtitis miracula, nec poſſunt omnia commemorari, quātumuìs prolixa texatur oratio. Facilimum ei erat illuminare cæcos, ſanare claudos, vita functos excitare. Deniquè nihil non efficere poterat,qui intra ſe manentem habebat ſpiritum ſanctum. Intereà autem,dum tot claret miraculis & immenſis myſterijs, diem obitûs ſui diuina reuelatione cognoſcit. Tum verò publicè ſumma humilitate ab omnibus contendit,vt ipſi permitterent priùs natale ſolum & propinquos inuiſere ſuos. Quod etsì illis magnum afferret animi dolorem,attamē abijt ille ad ſuos,obitumq́; ſuum iam imminere,illis prędixit. Itaque aduentu ſuo eos mirum in modum exhilaratos,hoc triſtiſſimo nuncio non mediocriter perturbauit. Et eccè dum ille ſe tanquàm ſomnum capturus,in lectulo reponit, inter pſallēdum ſub officio diuino,extremum halitum efflat,feliciterq́ue commigrat in cælos quinto Calendas Decembris. Tanta autem illic tum ſuauiſſimi odoris copia extitit,acsì vniuerſi flores verni temporis eum in locum comportati eſſent. Obitûs eius fama velox non modò vrbem, ſed orbem compleuit vniuerſum. Occurrerunt vndiquè fideles populorum cateruæ, certatim cupientes vel operimentum vehiculi eius contingere, eiuſmodi contactum ſalutaris pręſidij loco habiturę. Feliciter exit è vita.

Adoleſcentula quædam è vico,cui * Decimæ vocabulum eſt, mortua ad ſepulcrum deportabatur,cadauere iam in capſa lignea compoſito,ſed arca ipſa necdùm cooperta. Vt autem audiêrunt illi,qui eam efferebant,voces pſallentium, & ſacrum corpus beati Epiſcopi proſequentium,cum lachrymis petiêrunt, vt feretrum quod geſtabāt,ſuper puellę corpus traheretur.Illi verò ardore fidei incenſi, nec dubij de effectu, ſanctas eorum preces minimè reijciendas putârunt. Cumq́ue id fieret,quod illi petiêrant, homines inter ſe colloquebantur,virum Apoſtolicum beatum Maximum, cui nunquàm diuina gratia defuiſſet, quamuìs naturæ iam perſoluiſſet debitum, tamen virtutibus & meritis viuere. Simul igitur omnes fidiſſima animi deuotione ſeſe proſtrauerunt, prolixeq́ue orantes,ac deindè ſurgentes,cùm ſeptiès Kyrie eleiſon clamâſſent,puellā viderunt rediuiuam.Quamobrèm ingens eos terror inuaſit,commixtimq́uē ſtupore & gaudio complebātur. Puella,veſtibus reiectis funebribus,& alijs induta,populi frequentis adiuncta turmis, publica voce ſalutis ſuæ teſtimonium in ſancti Epiſcopi laudem dicebat his verbis: Mortua puella ad eius exanime corpus reuiuiſcit.

bis: O beatiſſima ſacerdotis merita. O beatum virum, vitamque beatam pontificis: qui vt ſe diuina remuneratione æternùm viuere declararet, poſt mortem, mortuam ſuſcitauit.

Importatum deniquè eſt corpus beatiſſimi antiſtitis in oppidum Rhegienſe, & cum multa celebritate humatum in eccleſia beati * Petri, quam ipſe condiderat, quæ poſteà ipſius nomine appellata eſt, ob crebra eius patrocinia: vbi quicquid fidenter petitur, Chriſto auxiliante obtinetur. Non ſit igitur fides dubia, cùm ſit virtus infinita. Non diù pòſt, cùm in ſancti viri commemoratione multa referrentur à multis, Cariatto ſubdiaconus, vita ſanctiſſimus, publicè hæc teſtatus eſt: Nemo noſtrûm dubitet, inquit, beatiſſimum Maximum, de cuius virtutibus tam multa, ſuggerente veritate, feruntur, cùm in mortali degeret corpore, non minùs cum Angelis, quàm cum hominibus verſatum eſſe. Quem enim nobiſcum tenebat humana cōditio, cum beatis ſpiritibus aſſiduum exhibebat dignitas meritorum. Quadam nocte, imminente celeberrima beati Andreæ ſolennitate, cùm deputatus ego eſſem, qui ad vigilias excitarem, & primo noctis tempore blandus me ſolicitum oppreſſiſſet ſomnus, dulces pſallentium audiui melodias: moxq; excitatus, non ſine perturbatione multa è lecto me proripui, quòd putarem me opportunum excitandi tempus neglexiſſe. Tum verò longè etiam dulciores, quàm humanis poſſint ſtudijs effici, ſpiritalium cantionum melodias hauſi auribus meis. Continuò igitur ad ipſius * arcis veſtibulum ſuſpenſo me gradu contuli, atque illic beatiſſimos Apoſtolos Petrum & Andream, ad complendam cum ſancto Maximo orationem, alternis honoribus ſe præuenientes ego peccator audiui. Cumque tandèm iugi oblatione compulſus beatus Maximus, eos diutiùs differre non poſſet, his verbis compleuit officium: Sit gloria Dei benedicta inæternùm & in ſecula ſeculorum: reliquis reſpōdentibus, Amen. Ego verò perquirendi ſtudio propiùs accedens, neminem illic videre potui, prçter ſacratiſſimum Maximum, prono vultu & corpore in templi pauimento proſtratum. Ille autem ſurgens, meam indigni peccatoris curioſitatem his verbis reprçhendit: Arduum eſt humanę fragilitati, ſanctorum ſecreta cognoſcere, & temerarium, velle rimari. Audi ergò, quæ tibi præſcius ego iam dicturus ſum: Ea quæ vidiſti & audiſti, caue nè euulges. Quocunque enim die id feceris, ex hac luce migrabis. Id vtrùm iam euenturum ſit, ex Dei pendet arbitrio. Ego quidem excellentis eius virtutis memoriam & teſtimonium poſteritati relinquo, vt nè quis mortalium ignoret, quemadmodùm iuſti homines ſanctorum poſſint frui commercio & conſuetudine. Huic autem narrationi abundè multam conciliauit fidem, quòd eodem die ſubdiaconus ille, ſicut ei à beato Maximo prædictum erat, deſijt eſſe in humanis: & quia non potuit viuendi producere terminum, nec myſterium celare voluit.

* vrbis

Viſio Cariatronis ſubdiaconi.

S. Maximꝰ prædicit ei obitū ipſiꝰ.

Nos igitur tota deuotione ſummoque animi ſtudio rogemus omnipotentem Deum, vt beatiſſimi præſulis huius patrocinio fretis nobis det veniam peccatorum, animumque noſtrum à lethalibus vitijs purum ſemper conſeruet is, cuius præſens celebramus officium: in quo præſtando tales nos exhibeamus prçſentia corporum, vt mentes fulgeant lumine charitatis: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum coęterno patre & ſpirituſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

PSELLI ORATIO ENCOMIASTICA IN SANCTVM SIMEONEM METAPHRASTEM.

Habetur in ipſo Metaphraſte.

CVM & vita & dicendi facultate magnum Simeonem laudare ſtatuerim, cuius per vniuerſum orbem terræ eſt nomen & res geſtæ celebratæ, neſcio quibuſnam verbis vtar in eo laudando, vel quidnam dicturus ex omnibus, ſufficientem præbebo laudationem. Hic enim vir, non ſolùm erat ornatus eloquentia, & mentem habebat promptiſſimam ad gignenda præclara cogitata, & linguam tanquàm Nili fluentum, non poſt longum temporis curriculum, ſed quotidiè riuis ſcatentem eloquentiæ, & mundantem opportuniſſimè: ſed & morum temperatione, & quòd omnes virtutes erat complexus, & quòd erat exemplum ijs, qui volebant honeſtè & moderatè viuere, gloriam inſignem ſibi comparauerat.

27. Nouēb. — Ingeniũ & eloquentia Simeonis. — Virtutes.

Hunc ergò virum clariſſimum, ſuo tempore, vt ità dicam, produxit Conſtantinopolis, prima primum, pulcherrima ciuitatum, pulcherrimum (vt ità dicam) patronum ciuitatis. Quæ cùm ei dediſſet, vt ex ipſa naſceretur, & tali ortu eum ornâſſet, ab eo hoc viciſsìm accepit, quòd eum produxerit, qui vel ſolus ſuffecerit ad ei dandum pulcherrima præmia ciuitatum. Et fuit honor, quem ex illo habuit, priore maior & magnificentior, ꝙ tunc quidē pulchritudine & magnitudine ſuperabat alias ciuitates, veluti quidam locus paradiſi, ambitu & circuitu: poſteà autem propter illum, floribus quoquè ibì genitarum virtutum alias longo interuallo ſuperauit: adeò vt etiamsì non ſic fuiſſet ornata ab initio, ei ſuffeciſſet fœtus hic admirabilis, vt ſe poſſet conferre cum præſtantioribus.

Patria.

Et vires quidem incomparabiles ſtatìm & à primo, vt ſemèl dicam, ortu etiam florente capillo, oſtendebat, non ſecùs atquè leonum catuli oſtendunt protinùs ſupercilium & denſam colli iubam. Ei enim flores pullulabant intelligentiæ, & habebat prudentia profundam quandam radicem, & quodam admirabili fulgore mens micabat. Hæc alijs quidem ſuffeciſſent ad abſolutionem: in illo autem agnoſcebantur veluti quædam priùs deſcriptæ figuræ, quę pręſignificabant perfectam eius naturam. Quomodò ergò arbores, quæ germinant præter naturam, parùm egentes manu, quæ earum curam gerat, ſi aliquam acceperint irrigationem, & pulchritudine & magnitudine adhuc magìs augentur: ità etiam illi quoquè erat celerrimum ingenium, & quod protinùs in altum erigebatur. Quamobrèm is ſua ſponte præbebat ſe * oratori, ad philoſophiam autem profundus animæ ſinus copioſa ſenſa dabat & cogitata.

Intelligētia & prudētia. — for. * oratorem.

Poſtquàm autem adſpexit ad ſcholas philoſophorum, & illinc quædam accepit principia, quæ eſſent adiumento ad inuentionem eorum, quę quæruntur, repentè aſſurrexit & euaſit ſublimis, & ex radijs inuénit ſolem, vel à ſole, vt ità dicam, adſpexit ad radios: partim quidem ex poſterioribus priora ratiocinatione colligens: partìm autem ex prioribus, quæ natura ſunt ſecunda, concludens. Cùm autem ſciret, quòd * perfecta noſtra naturalis duobus eſt ornata, nempe fœtibus mentis & linguæ fluentìs: & quòd ex illis, qui eum præceſſerunt ſapientibus, alij quidem conſummauerunt mentem per philoſophiam: alij verò per dicendi facultatem linguam expurgauerunt: & pręter vnum aut duos, reliqui ad alterutram declinauerunt: & alijs quidem, denſis epicherematibus lingua fluxit inſtàr fluuij: alios autem celebrârunt pręclara mentis ſenſa & cogitata, adeò vt hi quidem eſſent propemodùm elingues, illi autem à perfectiore diſerti intelligentia; ille inter vtroſque medius, fuit velutì quoddam vinculum eorum, qui tunc erant diſiuncti, & menti linguam adiungens, & verbis mentem adhibens: & arti quidem dicendi adijciens philoſophiam, ad efficaciorem & apertiorem operationem: philoſophia autem artem extollens, & ambo inter ſe contemperans ſua pulchritudine, vocalem, vt ſic dicam, mentē, & linguā effecit mente præditam. Philoſophabatur itaq; cū morali probabilitate, & fungebatur munere oratoris cū philoſophica pro-

for. * perfectio

funditate: & erat vtriſque generibus ex ęquo accommodatus, & neq; philoſophus odio habebat argumentum ciuile, videns id eſſe coloratum tincturis philoſophiæ: neq; orator ægrè ferebat ſcientiam, artificio dicendi ſibi placens.

for.*emiſſa

Hinc veluti quędam lampas *omiſſa, & in altum ſublata è Byzãtio, viſa eſt veluti quędam fax in aëre omnibus ciuitatibus: & erat reuerà locus, veluti mundus quidam cæleſtis, reſplendens omni genere doctrinæ: & per vnum, qui facem ferebat, partim quidem illuſtrans vniuerſum orbem terræ: partim autem pręter lucem propriam alienis quoq; coruſcans fulgoribus: & quod eſt admirabilius, & propter quod illum quiſpiam magis fuerit admiratus, cùm eſſet genere clarus, & ex illuſtri familia natus, & abundaret diuitijs, & ijs, quæ ſegniorem effecerint quempiam ad diſciplinas, (multi enim ſibi proponunt doctrinam & eloquentiam, tanquàm opum parandarum materiam, non vt aſſequantur ea, quæ ſunt meliora, ſed ei ſtudentes, vt ſe in rebus vanis voluptate expleant) ille externis fortunæ adminiculis vſus eſt ad philoſophiam. Hinc factum eſt, vt nec eos æmularetur philoſophos, qui erant nimis ocioſi: nec oratores, qui nimis redundabant. Nam illi quidem veluti immenſo lumine circunfuſi radijs philoſophiæ, ſtatim clauſerũt oculos, & virtutem nequaquàm deduxerunt ad actionem, neque magnificè vſi ſunt dogmatibus, neque duces fuerunt ciuitatum, neque quæ didicerunt, propoſuerunt in medio populo: ſed promiſſas quidem barbas alebant, tanquàm meſſes inutiles, & vultu triſtes erant & ſeueri.

Simeon Metaphraſtes ex illuſtri familia nat⁹.

Taxantur philoſophi ocioſi.

Deindè alij quidem, cùm non opùs eſſet, per forum currentes, intemperanti vſi ſunt dicendi vbertate: alij autem dolia quædam habitârunt, ſe eis circunſcribentes. Alij autem in dialecticis interrogationibus vitam ſuam conſumpſerunt. Alij autem quęſiẽrunt de naturalibus poſitionibus, quaſdam inutiles contradictiones & lites in vitam afferentes. Et hocipſum euénit plurimis ex oratoribus, qui prudentem artem fecerunt occaſionem inſipientiæ: & cùm oporteret eos eligere & meditari, quæ ciuitatibus ſunt conducibilia, illi, partim quidem ipſi fingentes, partim autem vtentes tanquàm rebus repoſitis, nouam quandam ſcenam tragicam in vitam introduxerunt. Sed ille non ſic: longè quidem ab eo abfuit: ſed neque veſtem mutans, neq; aliquid remittens de magnificentia, nec huiuſmodi nouitatibus genus ſuum dedecore afficiens, neque ciuiles cauſas fingens & refingens, neque inaniter fungens munere rhetoris, generis quidem decore vtebatur omninò ad benefaciendum: virtutem autem, quam ſibi parauerat ex diſciplinis, habuit protinùs occaſionem ſplendoris & magnificentiæ. Nam cùm Imperatoribus euaſiſſet amabilis, eius fidei cõmittuntur, quæ ſunt omnium maximè honorabilia, vt qui prope tribunal quidem ſtaret, propter ſapientiam: reipublicæ autem adminiſtrationem, propter ingenij ſolertiam, & rerum curam acceperit.

Magnæ ei functiones demãdant ab Imperat.

Et primùm quidem pręfuit rebus magìs arcanis, & ſecretorum conſiliorum fuit particeps cum Imperatoribus. Poſtquàm autem eius fides fuit in his rebus ſpectata & pędicata, ſimul cum adytis mundanas quoquè curas ſuſcepit, adeò vt Imperatori renunciaret ea, quæ afferebant exteri, & rursùs exteris ea, quæ iubebat Imperator: & erat velutì quoddam accuratum vinculum adminiſtrationis. Atque orbis quidem ſolaris, pars quidem eſt alibi, pars verò eſt apud nos. Ille verò ipſe, totus erat apud Imperatorem, & in ipſis negocijs. Quomodò enim ſuperiùs ſignificauit oratio, verſatile & ad omnia accommodatum habuit ingenium, adeò vt & priùs conſultaret, & exequeretur ea, quæ conſultata fuerant, & barbaros procùl propulſaret à finibus Romanorum: alios autem ſuperaret aut copijs aut artibus, & gentes in ſuam redigeret poteſtatem, temporibusque & rebus dexterrimè vti poſſet, quòd mutaretur, quandò oportebat: quòd innouaret, quandò expediebat: quòd eandem ſeruaret ſpeciem, quandò bonum videbatur. Sed neque erat vir expers gratiarum & lepórum. Sed ad omnem lepôrem ac gratiam, conueniente doctrina temperatam, erat ei lingua inſtructa & animus. Cùm autem eſſet ei magnificus & amictus & habitus, ſimul cum inceſſu mores quoquè mutabat ad id, quod videbatur: vt qui eſſet gratioſus & affabilis, & eoipſo omnes ſubridens ad ſe attraheret. Præterea autem manu quoquè minimè erat parcus, vtpotè quòd duæ res eam extenderent, nempe diuitiæ & voluntas. Habebat autem ità quoquè, vt oportebat, nonnullas partes ex ijs, quæ conſueuerunt noſtram fidem conſtituere. Hæ autem erant: (ſed cur non perfectiùs vtor oratione, neque eum ad capitale reduco principium, quod eſt maximum caput rerum illius?)

Verſatile ei⁹ ingeniũ.

Habitus & amictus ei⁹.

illius? Vado ergò ad primum argumentum, ſi ante ea, quę ſunt dicenda, nonnulla prę-miſero.

Martyrum prę clara certamina.

Glorioſa quidem ſunt certamina, quæ ſuſcepta fuerunt à martyribus aduersùs inimicos, partìm apertè, partìm obſcurè. Quidnì enim, cùm fuerit eorum prę clara fiducia, & mens inexpugnabilis: & interruptos fuiſſe eorum habitus, & neglexiſſe naturam, & telorum ſectiones & eiectiones, & poſtremò vitæ contemptus? His autem nihilominùs refulſit vita quoquè monaſticæ exercitationis. Nam hîc quoquè eſt carnis conſumptio, & deliciæ, non ſe dédere delicijs in ijs, in quibus non oportet, & à mundo ſeparari, & ad Deum cum ipſis euolare corporibus, & innatis reſiſtere affectionibus, & ijs, quę à malis ſpiritibus affluunt extrinſecùs. Eſt ergò amborum præclara vita, & olìm quidem fuerit, & erit rursùs: ſed non clarè interim fuerat cognita eorum hîc remuneratio: ſed arcani quidem libri, quos multis in eorum reſtitutione legēt angeli, accuratè monimenta continent eorum martyrij & exercitationis. Qui autem ante hunc beatum virum, res geſtas illorum ſcripſerant, non ſunt aſſecuti illorum magnificentiam: ſed partìm quidem de eis ſunt mentiti: partìm autem cùm non poſſent rebus eorum reſpondentem afferre orationem, bonum illis conſcripſerunt, quod nec erat vlla elegantia ornatum, nec laude proſequendum: vt qui pulchram ſubiecerint ſententiam, nec eam verbis ornârint decentibus, neq; accuratè deſcripſerint ſęuitiam ac atrocitatem eorum, qui puniêrunt, neque martyrum in dandis reſponſis prudentiam. Quinetiam monachorum adulterârunt exercitationem, ſimpliciter ac quasì temerè & vt accidit referentes, quæ ſtudiosè ab illis facta ſunt.

Encomium vitę monaſticæ.

Hinc factum eſt, vt nonnulli ne vel legere quidem ſuſtinerent ea, quæ ſunt literarum mandata monimentis: alijs autem ea, quę dicebantur, prębere nt ridendi materiam, & compoſitionis inelegantia, & ſententiæ abſurda & nulla conſequētia, & dictio vilis & abiecta, erant ijs, qui audiebant, inſuauia, & odio habebantur potiùs, quàm admittebantur, & propter eos, qui conſcripſerant, nobis ludibrio habebantur admirabilia CHRISTI ſeruorum certamina & trophæa. Et omnes quidem apertè ſcripta inſectabantur maledictis: eorum autem loco afferre meliora, alijs quidem propter animi ſocordiam, alijs autem, vt quod eſſet opus perfectiſſimum & maximi ſtudij, & cui ne tota quidem viri vita ſuffecerit, neque vires aderant volentibus: nec ijs qui poterant, voluntas. Sed non etiam admirabilis Simeon eodem modo, quo ij, fuit affectus. Sed cum eis procedēs ad ſcriptorum vſq; repręhēſionem, deindè proceſſit vlteriùs, & iuuenile aggreditur facinus, vel felicem potiùs actionem, quam nullus omnium geſſit feliciter: per quam ille euaſit clarior omnibus, qui ſunt vbiq;, eruditis: & Deo cōſecrauit ea, quæ ſunt omnium pulcherrima, martyrumq́; certamina & curſus, & monachorum abſtinentiam atq; patientiam ornauit ac decorauit: & eandem, quam illi, adhibens beneuolentiam, gratias viciſsìm accepit ab omnibus.

Vitę ſanctorum à quibuſdam negligenter ſcriptę quid eſſecerint.

Quid enim cum hoc opere contulerit quiſpiam? Quamnam antiquam gētilium narrationem, aut vniuerſæ terræ dimenſionem? An quę à Perſis geſta ſunt, & ante illos à Babylonijs, & quę poſteà ab Alexādro Macedone fortiùs peracta fuêre certamina? Nam hęc quoquè laudem & honorem afferunt ijs, qui ea ſcriptis ornatè & eleganter mandârunt. Sed multi quidem in eorum lectionem ſtudium ſuum conferunt, propter compoſitionem eorum, qui ſcripſerunt. Quæ autem hic vir egregius cum eo, quo decet, ornatu orationis ſcriptis contexuit de ijs, qui martyrium ſuſceperunt, & ijs, qui ſe in virtute exercuerunt, duplicem habent ęmulationem, nempe & imitandę eius compoſitionis, & morum ad ea, quæ ſunt optima, transformādorum. Dixerim autem tertium quoquè, quod non eſt his inferius, ſed accuratius etiam & excelſius: videlicet quòd eorum, quæ conſtituunt ac confirmant Euangelium, ſanctorum ſcriptis mandata memoria, eſt caput aliorum præcipuum. Atque quòd ille quidem elegerit hoc ſcribendi argumentum, eſt id certiſſimum teſtimonium illius prudentiæ. Quòd autem talibus vſus ſit ſententijs, & dictione, quę eſt dilucida, & probabilitatem ac veritatem habet velutì innatam, eſt quidem argumentum illius quoquè ſapientiæ: maximum autem huius ſignum ſtatuerit quiſpiam, quòd ſe pulchrè accommodauerit temporibus & auditoribus.

Vtilitas eorū, quæ de ſanctis ſcripſit Metaphraſtes.

Et vt de hac parte dicam, & aliqua vtar digreſſione: Non ignoro huius viri opera non eſſe magno ſtudio, nec ijs, qui linguæ ornamento vtuntur nimìs rhetoricè: nec ijs, qui ſuum ſtudium poſuerunt in diſciplinis: ſed nec ijs, qui ſtuduerunt naturæ contempla-

templationi: quòd nec in ijs dicendi generum mixtio eluceat, nec figuræ dicendi ſint apertæ, neque vlla naturæ dubitatio & ſolutio, neq; lineares demonſtrationes cum importunis nominibus, neque philoſophicę ſententię, quę ſubiectum verbis in altum euehant. Volunt enim, qui ſunt ſapientiæ ſupra modum dediti, omnia ſcribi ad oſtentationem, non ad morum correctionem. Ego autem dico, huius viri ſcripta nullo horum eſſe priuata. Sed quoniam non ad oſtentationem comparabatur eius ſcriptio, ea non ponuntur frequentia, neque ſtatìm à principio, neque vbiquè, neq; apud omnes: ſed quandò res dat ei occaſionem, vſus ijs, quæ poſtulat oratio, redit rursùs ad ſcopum propoſitum. Eius enim oratio neque ad ſophiſticam intuetur iactationem & forēnſem apparatum, neque ad artificioſam naturalium rerum excogitationem, neque ad linearum contemplationem, aut curioſiorem numerorum intelligentiam. Sed neque eſt ei ſtudio cæli motus, aut quemadmodùm inerrans mundus procedat circa ſtellas errantes. Sed neque ſunt ei curæ conſonantes aut ſemiuocales, neque qui per eas fit concentus. Propterea hęc quidem amandat tanquàm ſuperuacanea, nonnũquàm tamen eis vtens & in tempore: veritati autem adhęret & à falſo alienæ narrationi. Dictionis autem ſciebat quidem multos modos: vſus eſt autem eo, qui ſufficiebat ad auditionem ſimul & bonorum & vulgi: & vtriſque partibus ſimul ſatisfacit. Nam dictionis quidem numero & pulchritudine eruditum attraxit auditorem, & ſatìs delinijt gratiarum illecebris. Eô autem, quòd eſſet clara & ſucculenta oratio, effecit vt aures imperitorum ab eius voce pendeŗent: ambos rursùs induxit breuitate & probabilitate.

Metaphraſtę ſermo & oratio quid ſpectet.

Dictio eius cuiuſmodi ſit.

Ego enim, vt nihil dicam celans quod ſit vero minus, ſcio quidem eſſe multa dicendi genera pulchriora: perfectiorum, inquam, oratorum, & quorum exemplar non eſt vulgo propoſitum ad imitandum, propter ſonum & numerum orationis: præſtantiorem autem dicendi formam ijs ſcriptis, quæ componere ſtatuerat, neſciò an quiſquam ex omnibus vnquàm adaptauerit. Sed & ſi quis ex illis, qui & dictione excellunt & ſententia, eiuſmodi argumenta ſuſcepiſſet, accuratiorem quidem & elaboratiorem effeciſſet orationem: ſed non itidèm dico omnibus auditoribus congruentem & conuenientem. Nam & procemia eius orationum ſtatìm attingunt ſubiectum, & parùm procedens oſtendit ſui ſcripti ſcopum: & in nonnullis orationibus cùm totum argumentum recepiſſet in ſummam, id ſtatìm in partes diuidit: ſe autem accommodat perſonis & temporibus. Et eſt quidem omnibus idem color orationis, & vna qualitas dictionis: morum autem varia eſt mutatio, &, vt dixerit quiſpiam, artificioſa: non per artem res mutans, ſed quod vnicuique rei & perſonæ incidenti conueniebat, interpretans. Tanquàm autem ad archetypa exemplaria ad res antiquiòres intuens, nec ab illis recedit, nè videatur aliquid aliud facere: & ad exemplar quoquè totam tranſmutat dicēdi formam, non diuerſam faciens materiam, ſed quod in dicendi genere peccatum erat, corrigens: neq; ſententias innouans, ſed conuertens figuram dictionis: & ei incidens oratio in diuerſitatem narrationum, & varietatem argumentorum, non confunditur neque perturbatur, ſed tãquàm optimus gubernator, cùm ei nauis agitaretur fluctibus, ſtabat quietus, clauum tenens artificioſiſſimè.

Porrò autem in nõnullis quoquè orationibus deſcribit patriam eorum, qui laudantur, ab vniuerſa terra ſeparans & deducēs ad vnam partem. Deindè loquitur etiam nõnihil de fluminibus, & de eorum principijs differit naturaliter, & de opportunitate ciuitatum, & de temperatione aëris, & de temporum conuenientia, etiamsì ij, qui ſunt reuerà auribus paulò ſurdioribus, ea quæ dicuntur, non exaudiunt. Multifariàm quoquè tractat partes orationis, alias quidem maiori contentione: alias verò leniùs & ſedatiùs. In gratia autem narrationum quis ex omnibus cum eo contenderit? Quis in compoſitione? Quis in numerorum ſuauitate? Quis in concinnitate in omnibus congruentè? Atque volo quidem contendere, quòd non ſit ampla & grandis eius oratio: nuncio autem, eius orationibus ne hanc quidem deeſſe gratiam, ſed alicubì quidem eas eſſe amplas & redundantes, in pluribus autem graues & temperatas. Cùm has autem duas vias ſibi propoſuiſſet, martyricam conſtantiam, & monaſticam in exercitatione tolerantiam: currit quidem in vtroque ſtadio, non cum pedum pernicitate, ſed cum celeritate orationis. Maximè autem monaſticum percurrens curriculum, euadit ſeipſo robuſtior & fortior. Aures quidem certè mihi pinguefacit, quandò eius oratio aſſcendit quidem montes, ſubit autem ſpeluncas: ſub pinu autem aut quer-

Pręcipua dexteritas & gratia in narrationibus ei⁹, &c.

Quę ſibi potiſsimũ ꝑ. poſuerit in hiſtorijs ſacris.

quercu aliqua collocat exercitatorem: & vile alimentum, & illaboratum ei offert ex herbis, & potum ex fontibus. eiuſmodi enim narrationes ornat quibuſdam florentibus pulchrè dictionibus, & varijs roſis figurarum, & ea quæ tunc fiebant, quaſi ſubijcit oculis. Virum ergò laudo quidem propter eiuſmodi facundiam & gratiam: non minùs autem, quòd pulchrè tractârit argumenta. Nam etsì à me multa quoquè de multis ſcribuntur, non habent eorum opera talem zelum & imitationem: ſed viris quidem fortaſſe doctis videbuntur digna, in quæ ſtudium conferatur, & ea æmulabuntur propter dictionem & varias figuras: multi autem contemnent, quòd non ſint eis curæ quæſtiones & ſententiæ nimis arcanæ.

Porrò autem dicunt eum leuiter & quaſi aliud agentem, hanc rem eſſe aggreſſum: neque ipſum id ſibi propoſuiſſe, vt faceret quantùm vellet: ſed Imperatoris adhortationes eum ad hoc adduxerunt, & ij, quibus curæ erat doctrina & intelligentia: & promptus ei fuit apparatus, & non paruus orbis eorum, qui primò dictionem notis excipiebant: & eorum, qui poſteà trāſcribebant: & alius poſt alium, ille qdem prima faciebat, hic verò ſecundò exſcribebat: & poſt hos alij, qui, quæ ſcripta fuerant, pulchrè intelligebant, vt quod ſcriptores latuerat, ad propoſitam corrigerent ſententiam. Nam propter ſcriptorum multitudinem non licebat ei ſæpè eadem reuoluere & intueri. Sed etsì fuerit multus labor, & maior, quàm par eſſet ſolicitudo, immò verò digna, quæ in hoc adhiberetur: ſementem tamen longè vicit ſpica & ſeges, qualis nondùm fuit vſque in hodiernum diem. Quocircà etiamsi nihil aliud à viro illo fuiſſet elaboratū, & non alia omnia, quæ vel ſingula ſufficiunt ad laudem conciliandam: opus tamen tale ſuſcepiſſe, & id tam præclarè effectum reddidiſſe, viro pro quouis ad laudem ſuffecerit. *Multorum opera vtil.*

Atque ego quidem nolo conferre eius opera cum ſcriptis externorum ſapientum. Quid enim, ſi ex his alij quidem compoſuerunt Parathenaica, alij autem prælium Peloponeſiorum & Athenicſium magnifica dictione compoſuerunt: & alij quidem contra oratores decertârunt, alij verò pro oratoribus: in quibus eſt quidem inſignis & manifeſtus redundans verborum ornatus: eſt autem breuis & imbecilla vtilitas. Cum his ergò nollem ego meum conferre athletam. Sed ſi quis mihi hoc dederit, ego eum exæquauerim ijs, qui laborârunt in conſcribendo Euangelio, & profundum verbi ſunt interpretati. Quorum enim ſunt fines æquales, eorum ſunt etiam principia ſimilia: & ſi ſalus animarum apud vtrunque eſt finis argumentorum, quidnî etiam fuerint cauſæ inter ſe pares, & ſteterint ſcriptores in eadem trutina, aut, vt dicam quod noſtrum eſt, fuerint etiam ex æquo hæredes? Quàm multis autem fortis viri coronis non fuerit coronandus hic vir admirabilis, immò verò quibus non eſt iam coronatus, cùm ad Deum aſſcenderit, & apud illos ducat choros, quorum mores & vitam hîc circunſcripſit? Nam vel in fine oſtēdit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abſciſſum aut diuiſum fuiſſe dicunt ij, qui viderunt: ſed videbatur veluti à quodā vinculo liberari, & hilari nutu ſe extendere ad ducentes Angelos, & quodammodò ſeipſum tradere illorum manibus, vt citò emigraret è corpore. *Sanctorum animæ in cælis ſunt.*

Et ſic quidem eſt mortuus: fuerunt autē ſtatim omnia, & non tunc ſolùm, ſuaui odore plena: nec in diem tertium, ſed etiam in multos dies poſteà, donèc fuit ſolus conditus in ſepulcro: & loculus perpetuò talem emiſiſſet odorem, niſì ſe aliqui tam iniquè geſſiſſent, vt aliud corpuſculum proptèr eum deponerēt. Simùl atquè enim hoc magno illi viro accidit, deſijt fons ille ſuauis odoris. Atq; hic quidem cōtractus, ô virorū omnium optime & eruditiſſime, ſatis ſuperq; oſtendit puritatem tuam & ſanctitatem. Nam alia quoquè tibi ſufficiunt ad accuratiſſimam virtutis conſummationem. Tu autem ſis mihi propitius, ſi non perfectè expoſui omnem tuam virtutem, neq; ex omnibus tuis bonis tibi parem attuli laudationem, nec mihi iraſcaris propter ea, quę ſunt à me prętermiſſa: ſed eorum quæ ſcripſi, memineris, ſi eorum, qui hîc ſunt, eſt vlla memoria veſtris puriſſimis & diuiniſſimis animis: In Chriſto Ieſu Domino noſtro: cum quo patri cum ſancto ſpiritu gloria, honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. *Odor ſuauis in multos dies ad exanime corp. Metaphraſtæ.*

VITA

VITA S. BILHILDIS VIDVAE ET SANCTIMONIALIS, VT HABETVR IN BREVIARIO *Moguntino recèns emendato.*

Nouēb. 27.

TEmpore, quo Clodoueus Francorum potiretur imperio, fuit in Orientalis Franciæ oppido Hocheimio vir clariſſimus, Iberimus nomine, qui ex * Mechtrida coniuge ſua Bilhildem filiam ſuſcepit. Qua ętate cùm in Gallia & Germania Gentilium etiamdùm ſuperſtitio apud pleroſque vigeret, parentes beatæ Bilhildis occultè Chriſtianorum ſacris fauebant. Quo factum eſt, vt in ipſis infantiæ annis filia Vuirceburgum delata, ibidèm catechumena quidē facta ſit, ſed baptiſmum tamen non conſecuta. Accedente autem ætate, licèt ignoraret puella ſe regenerationis lauacro carere: purum nihilominùs in ſuo pectore Chriſto domicilium parare ſtudebat: corpus ab omni ſpurcitia continens, & parſimonia ęterisque virtutum quibuſuis ornamentis exercens ac componens.

* Alij Matildē habent.

Quod quidem vt rectiùs perficeret, in virginitatis propoſito perſeuerare omnibus modis conabatur: ſed victa parentum voluntate, nupſit cuidam viro nobili & militari. Etsì autem matrimonij legibus eſſet ſubiecta, Chriſti tamen, quem toto corde dilexerat, obſequijs ſedulò incumbebat. Non multo indè elapſo tempore, cùm iam vnius prolis mater eſſet, marito in bello defuncto, prole etiam paulò pòſt viuis exempta, ex conſilio Sigeberti Epiſcopi Moguntini ſui auunculi, Moguntiam commigrat: renunciatisque patrimonij ampliſſimis cenſibus, vt pauper & expedita Chriſtum ſequeretur, areolam ibidèm eſt adepta, in qua eccleſiam in honorem Dei genitricis ſemperque virginis Mariæ conſtruxit.

Cogitur S. Bilhildis nubere.

Sigebertus Epiſcopus Moguntin⁹.

Quo in loco ſanctarum fœminarum conuentu numeroſo collecto, quantum ſufficere poſſet prædiorum ad communem ſuſtentationem, ijs contulit. In quibus ipſa quoquè piè viuens, non ſolùm corpori eis neceſſaria, ſed etiam ſanctæ conuerſationis exempla ſuppeditabat. Interìm miſericors Deus, famulam ſuam diutiùs in vanum laborare non permittens, quibuſdam ſanctis eiuſdem monaſterij virginibus eam tantùm catechumenam eſſe, necdùm baptiſmi gratiam percepiſſe, reuelat. Hoc illa cognito, Epiſcopū conſulit: qui & ipſe diuina reuelatione edoctus, eam regenerationis aqua cenſuit abluendam. Baptiſmo igitur percepto, multò feruētior illa Dei laudibus & pijs exercitijs inſtabat: donèc graui tacta infirmitate, pręſens ſeculum reliquit quinto Calendas Decembris. Sepulta à clero & populo Mogūtino in baſilica, quam ſuis ipſa ſumptibus exædificari curauerat: Vbì deincèps plurimis miraculis claruit.

S. Bilhildis condit monaſterium.

Abit è vita.

HISTORIA S. SATVRNINI PRIMI EPISCOPI TOLOSANI, ET MARTYRIS, DOCTE ET GRAVITER *ſcripta. Extat in peruetuſtis MS. codicibus. Conſentiunt antiquiſſima Martyrologia.*

Prologus Authoris, cuius nomen codices non habent.

SAnctorum beatiſſimorumq; martyrum paſſiones debito obſequio veneramur, quos procùl à ſedibus noſtris non tantùm remotarū immenſitate terrarum, verumetiam marinorum quoquè fluctuum interpoſitione ſecretos, famę deferentis officio & audimus, & credimus felici martyrio conſecratos: atq; illos dies, quibus in Dominici nominis confeſſione luctantes, beatoq; obitu regnis cęleſtibus renaſcentes, in eius Domini laudem, cuius in decertatione viribus adiuuantur, & poſt victoriam munere coronantur, vigilijs, hymnis, ac ſacramentis etiam ſolennibus honoramus, vt eorū patrocinia atq; ſuffragia in conſpectu Domini orando & honorando mereamur. Specialiùs verò ſanctū iſtum diem ſolenniter venerari debemus, & gaudijs excolere, in quo vir beatus Saturninus, & Epiſcopus Toloſanæ ciuitatis & martyr, in eadem ciuitate geminatam coronam, Deo teſte, promeruit, & de ſacerdotij dignitate, & de honore martyrij: vt quē iam venerabilem vita fecerat, etiā paſſio interiùs cōſecraret.

Honoramꝰ ſanctos, & dies eorū natalitios, vt Eccleſia vocat.

HISTO-

HISTORIA.

TEmpore illo, quo poſt corporeum Domini & Saluatoris aduentum, exortus in tenebris ſol ipſe iuſtitiæ, ſplendore fidei illuminare occidentalem plagam cœperat, quia ſenſim & gradatìm in omnem terram ſonus Euangeliorum exiuit, * pariq́; proceſſu in regionibus noſtris Apoſtolorum prædicatio coruſcauit: cùm raræ in aliquibus ciuitatibus eccleſiæ paucorum Chriſtianorū deuotione conſurgerent, & crebra miſerabili errore gentilium nidoribus fœtidis in omnibus locis templa fumarent: ante annos ſatis plurimos, id eſt, Decio & Grato conſulibus, ſicut fideli recordatione retinetur, primum & ſummū Chriſti Toloſa ciuitas ſanctum Saturninum habere cœpit ſacerdotem. Cuius fide atq; virtute eorum, qui in vrbe eádem colebantur, cœperunt dæmonum vaticinia ceſſare, commēta nudari, artes detegi, & omnis illorum apud Gentiles potentia, omniſque fallacia, Chriſtianorum fide creſcente, decreſcere. Cumque ſupradicto Epiſcopo ad eccleſiam id temporis paruulam iuxta * Capitolium, quod inter domum ſuam & domum Dei erat medium, frequēs itus eſſet ac reditus, ſancti viri præſentiam ſuſtinere fallax dæmonum turba non potuit: & vt erant muta ſimulacra, * nullis adumbrata phantaſijs, ad ſacrilega obſequia, & ſolicita conſulentium vota cœperunt in ſilentio permanere.

Nouēb. 29.
Pſal. 18.
* tardoque
Saturninus primus Toloſanus Epiſcopus.
* fanū Gētilium.
* nonnullis

Cuncti itaque ſacrilegæ ſuperſtitionis antiſtites, tanta rei nouitate permoti, inter ſe inuicèm quærere, vndè numinibus ſuis veniſſet tanti temporis inuſitata taciturnitas, quiſnam ità garrula ora clauſiſſet, vt nec inuocātium precibus excitata, nec fuſo cruore taurorum & tantis hoſtijs delinita, aliquod conſulentibus afferrent reſponſum. Audiūt à quodam noſtræ religionis inimico, nouam neſcio quam ſurrexiſſe ſectam, ſuperſtitioni gentilitatis inimicam, quæ Chriſtiana appellaretur, & in deorum ſuorum excidium niteretur. Huius etiam fidei eſſe Saturninum Epiſcopum, cuius crebro iuxta Capitolium tranſitu, à conſpectu viri eius exterrita deorum ſuorum ora ſiluiſſe, nec facilè poſſe reſerari, niſi Epiſcopum illum mors maturata ſubtraheret. O ter infelix error, & cæca dementia. Audiunt dijs ſuis hominem eſſe terrori: & à delubris atq; à ſedibus ſuis dæmones ad tranſitum ipſius exulare, non ſolùm audiunt, ſed etiam intelligunt. Et hunc virum, adoratis ſibi idolis etiam ſine præmiſſa interminatione terribilē, interficere potiùs quàm honorare definiunt miſeri, non conſiderantes, quòd nullum magìs, quàm illum colere deberent, cuius ſerui ſuis numinibus imperarent. Quid enim ſtultius, quàm timere metiētes, & illum, qui dominatur dominantibus, non timere?

Inter hęc ergò conquirentiū & ſtupentium ſtudia, cùm paulatìm magna fuiſſet multitudo hominum congregata, & omnes ſtudioſiùs vellent, parato ad victimā tauro, certi aliquid de his, quæ dicebantur, agnoſcere, & deos ſuos litatione tam ingētis hoſtiæ vel reducere cuperent, vel propitiare: eccè ipſum Saturninum, ad officium ſolenne venientem vnus ex illa malignantium turba eminùs agnoſcit, & dicit: En ipſum aduerſarium cultibus noſtrę religionis ſigniferum, qui deſtruenda prędicat templa, qui deos noſtros dęmonum appellatione condemnat: cuius poſtremò prǽſentia conſueta nos prohibet obtinere reſponſa. Itaq; quia ipſum nobis opportuno in tempore debitus ipſi finis exhibet, noſtram pariter deorumq́; noſtrorum vindicemus iniuriam, quos iamnunc, compellētibus nobis, aut ſacrificando placet, aut moriendo lętificet. Ad quem ſacrilegę vocis impulſum, omnis ſanctum virum inſanientium turba circundat, ac preſbytero vno ac duobus diaconibus, qui obſequijs eius adhæſerant, per fugam lapſis, ad Capitolium ſolus attrahitur: & cùm immolare dæmonibus cogeretur, clara voce teſtatur: Vnum & verum Deum noui: huic laudis hoſtias immolo: deos verò veſtros dæmones eſſe ſcio: quos incaſsùm non tam hoſtijs pecudum, quàm animarum veſtrarum mortibus honoratis. Quomodò autem vultis, vt ego eos timeam, à quibus, vt audio, dicitis me timeri?

S. Saturninus cōprehenditur à paganis.

Ad hanc vocem ſancti Epiſcopi, omnis ille ſacrilegæ multitudinis tumultus incāduit, tauroq́; illo, qui fuerat victimæ pręparatus, fune lateribus circumacto, & poſt terga di-

miſſo,ad miniſterium ſuę crudelitatis vtuntur. Poſtrema enim parte funis eius,q̄ ad poſteriora tauri ipſius defluebat,ſancti viri pedes alligabāt,actumq; ſtimulis acribus taurū, de ſuperiori Capitolij parte in plana pręcipitāt. Nec mora: inter primos deſcēſûs ipſius gradus capite colliſo, cerebroq; excuſſo, & corpore omni mēbrorū parte lacerato, dignam Deo animā Chriſtus excepit: vt quam pro nomine ſuo fideliter dimicātem ſupplicijs furor gentilis extorſerat, ſuis poſt victoriā laureis coronaret. Exanime tamē corpus neq; obnoxiū iam vllius iniuriæ, vſq; ad eum locū, tauro furente, perductum eſt, vbi fune diſrupto, tumultuariā eo tēpore meruit ſepulturā. Nam paucis id temporis Chriſtianis, ipſiſq; propter furorem gentilium ſancti viri corpus humare metuentibus, duæ tantùm mulierculæ, ſexûs infirmitatem fidei virtute vincētes, & viris omnibus fortiores, & ſui ſacerdotis exēplo, credo, ad tolerantiam paſſionis animatæ, beati viri corpus ligneo feretro immiſſum, quàm maximè in profundo loco actis ſatis ſcrobibus condiderunt: vt venerandas ſanctaſq; reliquias non tam ſepelire, quàm abſcondere viderentur: nè fortè ſacrilegæ mentis homines, ſi aliquid conditi corporis tumulo viderent honoris adhiberi, effoſſum ſtatim corpus in fruſta diſpergerent; & eriperent etiam ipſam tenuem ſepulturam.

Crudeli ſupplicio perimitur.

Venerandę ſanctęque eius reliquię.

Manſit verò aliquandiù ſub vili cęſpite, omnibus quidem inhonorū, ſed honoratum à Deo martyris corpus: donèc ſanctus Hilarius, poſt multū tempus in Toloſa vrbe Epiſcopus ordinatus eſt: Qui de anteceſſoris ſui & obitu inſtructus, & merito, effoſſa vſq; ad ipſum ſepulcrum ligneū terra, ſanctas veritus cōmouere reliquias, tranſuolutionē deſupèr multo labore diligenter extruxit: baſilicā etiam paruulā vilibus tignis ad locum tantùm orationis adiecit. Procedente dehinc tēpore, cùm multorū ad baſilicā ipſam fideliter à ſeculo recedentiū, pro ſolatio propter corpus martyris gratia quieſcendi deferrentur exequiæ, & locus omnis tumulatorū corporū multitudine fuiſſet impletus: ſanctus Epiſcopus Syluius, Epiſcopatum ſupradictæ vrbis indeptus, pulchrā & ſpecioſam baſilicā magnis ſumptibus venerādis & trāsferendis illuc martyris reliquijs parans, ante conſummationem cœpti operis receſſit è ſeculo. Poſt cuius obitū ſanctus Exuperius in ſummū ſacerdotium cooptatur, vir abſq; vllius præceſſorum iniuria, abſq; vllius, qui id tēporis Eccleſias regere videbantur, inuidia, non ſolùm nulli ſecundus, verumetiā ipſi beato martyri virtutū meritis cōparandus, baſilicā, quam deceſſor ſuus fideliter inchoauerat, inſtātiſſimè cōſummauit, & feliciter dedicauit. Qui cùm transferre illuc ſancti martyris reliquias, nō pro ſua incredulitate, ſed pro ipſius honore dubitaret, admonitus per quietē eſt, nè infideliter negligeret, quod fideliter credidiſſet: nullā fieri vel diminutione cinerum, vel cōmotione mēbrorum ſpiritibus iniuriam: quia manifeſta res eſſet credentibus, hoc martyribus proficere ad honorem, quod ꝓfuiſſet credentibus ad ſalutem. Statimq; tali viſione firmatus, religioſis Imperatoribus precē detulit, ac ſine mora vlla quod tam piè popoſcerat impetrauit: vt tranſlatas ad baſilicam omni ſtudio pręparatam ſancti viri reliquias, non tam temeraria violaret audacia, quàm ambitioſiùs venerantis colerent obſequia.

Hilarius Toloſę Epiſcopus.

Syluius Epiſcopus Toloſanus.

Item Exuperius.

Baſilica S. Saturnini.

Quod nunc huic opuſculo supereſt, omnes legētes, omnes intelligāt audientes, cauſam ſalutis noſtrę in fide ſtare, neq; ſine cauſa Deum Euāgelica voce dixiſſe: Credis hoc? Cui cùm reſpōſum fuiſſet, Credo: ait: Fiat tibi ſecundùm fidem tuā. Nō quòd Dominus ſcrutator cordis & renum, de illius credulitate neſciret: ſed vt de his, quæ de Dominicis virtutibus dicerentur, aut in his, quę nobis tribui poſceremus, nō debere nos dubiè credere cōmoneret. Vndè quia & ipſe Saluator de talibus viris dixit, Si feceritis voluntatem meam, iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos: & idem ſub prophetali voce teſtatus eſt: Mihi autem nimìs honorati ſunt amici tui Deus. & iterùm: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, qui ſequuntur agnū. de quorum beatitudine dictum eſt: Plantati in domo Domini, in atrijs domûs Dei noſtri florebunt. & iterùm: Precioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. & iterùm: Exultabunt ſancti in gloria, lętabuntur in cubilibus ſuis: Gloria hæc eſt omnibus ſanctis eius: quibus non ſolùm credere in Chriſtum, ſed & pro Chriſto pati, ac ſtatìm poſt reſolutionem corporum cum Chriſto eſſe donatum eſt. Amicos Dei ac dilectos DEO non negligamus vt mortuos, ſed honoremus vt viuos: quia non dubia fide certum eſt, quòd ſi eorum fideliter ſuffragia poſtulemus, feliciter patrocinia ſentiemus. Quia etiamsì illorum ſtudia ceſſarent, ille optata prępararet, qui cogitationum non ſolùm præ-

Ioan. 11. *Pſal. 7.* *Ioan. 15.* *Pſal. 138.* *Apoc. 7.* *Pſal. 91.* *Pſal. 115.* *Pſal. 149.* *Nota.*

præſentium inſpector, verumetiam cognitor futurorum, dum rogantur ſui, ſe intelligit
honorari: Qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA S. RADBODI TRAIECTENSIS EPISCOPI, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CODICE, MVTATO *ſtylo, preſſiùs deſcripta. Authoris nomen necdùm comperi, ſed fide dignus eſt*

BEatus Radbodus è nobili Frãcorum ſtirpe prognatus, parẽtes Chriſtianiſſimos habuit, & ipſe ſuis meritis magno ornamẽto mundo fuit. Nã ab ipſis propè incunabulis iam animo tendebat ad cęlos. Nomẽ eius myſterio non vacat, quod cõſilij nunciũ Latinè poſſis reddere. A Chriſto enim mittẽdus erat optimi cõſilij legatus ad Friſios, à qbus maternum duxerat genus, qbus certè optimè conſuluit. Dux Friſonũ Radbodus, quẽ alij regẽ vocant, matris eius atauus fuit, cuius nomẽ ei mater impoſuit. Cùm primùm diſcendi capax eſſe viſus eſt, diſcẽdis literis admotus eſt. Primæ ætatis tẽpus exegit apud Guntherũ Coloniẽſem Archiepiſcopũ, auunculũ ſuũ, literis operã nauans. Sed cùm illi Epiſcopo res aduerſæ accidiſſent, puer egregiæ indolis, hortãtibus ſuis, pleriſq; etiã adiuuãtibus, (quippe quem Dei gratia, qua præditus erat, omnibus charũ efficeret,) primò ad Caroli regis Francorũ, indè ad Ludouici eius filij aulã ſe contulit: non q̃ palatinos ambiret honores, ſed quòd intra regis palatium liberaliũ diſciplinarum ſtudia præclarè colerentur. Præerat autem gymnaſio illi Manno philoſophus, cui ſanctus puer, feruens diſcendi ſtudio, ſedulus adhærebat.

Nouẽb. 29. Cap. 1.

S. Radbodus dat operam literis.

Diſcẽdi cauſa degit in aulis regũ.

Erant aũt ei condiſcipuli Stephanus & Mãcio, ætate qdem ſuperiores, ſed nõ tamen ſtudio. Itaq; inter illos extitit pia quędã æmulatio, conabaturq́; alter alterum excellere, non honoris ambitu, ſed humilitate, charitate, legendi & diſcẽdi dilıgẽtia. Quorũ virtus eò progreſſa eſt, vt non multò pòſt vterq; Epiſcopus creatus ſit, Stephanus quidẽ Tungrenſis Eccleſiæ, Mancio verò Cabilonenſis. Radbodus aũt venerabilis adoleſcens, inſtàr apis ſedulę literarũ floribus inſidens, multam indè eruditionis copiã collegit, donèc omnium iudicio non mediocriter doctus eſt exiſtimatus. Interìm virtute animi adoleſcentiæ motus cõprimebat, carnis rebellionem parſimonia edomabat, mundũ & mundana omnia cæleſtiũ amore contemnebat, ſpiritalibus inhiabat delicijs, rebus caducis omnibus nunciũ remittere planè conſtituebat. Aetas quidem necdùm matura erat, ſed maturis & canîs erat moribus, illecebras omnes reſpuens, ſoliq́; Deo placere contendens. Nocte ac die ſpiritalibus vacabat epulis, & iamtum affectu atque deſiderio conſectabatur, quod poſteã opere præſtitit.

Cap. 2.

Pugnat fortiter aduerſùs vitia.

Nec verò regẽ eius latebat virtus. Nam quãto ille ſtudioſiùs occultare ſe cõnitebatur, tanto eius fama, vel maximè inuito illo, latiùs populi ore diffundebatur. Fit charus regi propter morũ integritatem, proceribus regni venerabilis, acceptus & probabilis populo, vt q non obſcurè Deo gratus & amabilis videretur. Poſtquàm aũt Carolus, ſub quo adoleſcentiæ annos exegit, è vita deceſſit, ſuos volens inuiſere, Lomaganium (ſic enim vulgò eius patria dicebatur) adijt. Porrò etiam Hugoni, ſummæ dignitatis Abbati, & ea tempeſtate inter Abbates p̃cipuo, ſeſe adiungẽs, doctrinæ palmã præ cęteris tulit: ſimul etiam virtutũ ſcalis ſemper ad altiora ſcãdens, vt lampas cęleſtis præclarè vbiq; refulſit.

Cap. 3.

Eius patria.

Intereà Egilbertus Traiẽctẽſis Eccleſiæ prę ſul vitam cum morte commutat. Tractatur de ſubſtituendo idoneo paſtore, mitaq́; Cleri & populi conſenſione, non ſine nutu Dei, Radbodus omnium digniſſimus cenſetur. Idem eſt Arnulphi, qui tum regni moderabatur habenas, itemq́; principũ de eo iudicium. Itaq; Cleri, regis, principum, populi ſtudio & voluntate vir ſanctus, primò quidem huius rei ignarus, poſteà verò diù reluctans, Epiſcopus creatur. Ea re non mediocri animo dolore affectus, diù hæſitabat quid faceret. Tandèm honorem fugere dum vult, vel inuitus rapitur ad cathedram honoris. Percepta igitur benedictione, ęterni regis miles proceſſurus ad pugnam, armis ſpiritalibus animo virili ſe accingit, mutat habitum, moribus addit maiora etiam ornamenta,

Cap. 4.

Egilbertus Epiſcopus Traiẽctẽſis.

S. Radbodus fit Epiſcopus Traiẽctẽſis.

Matt. 7. Monachum profitetur. Chriſtiq́; doctrinæ obtemperans, anguſtam valdè complectitur viam, perfectéq́; regularis fit monachus: neque à carnium duntaxàt eſu, ſed ab omni ciborum voluptate abſtinens, biduanis triduanisq́; ieiunijs animum paſcit, corporisq́; imbecillitatem, vix oſſibus hęrens, naturæ neceſſarijs, ijsq́; vilibus ſuſtentabat alimentis: interìm tamen vultu hilaritatem præ ſe ferens, & ità ſe comparans inter ſuos, acsì delicatis cibis veſceretur. Voluit enim, quoàd fieri potuit, omnes latére abſtinētiam ſuam, paucis tātùm eius conſcijs. Quam cùm laicus quidā, Epiſcopo familiaris & crebrò eum inuiſens, experiri vellet, aliquandò ei ad mēſam aſſidens, & more vſitato cum eo colloquēs, tandém petit ſibi copiam fieri bibendi ex poculo, quod erat pro cōſuetudine illi appoſitum: quod quidem erat ex onyche factum, congruēterq́; ornatū auro, ſed aqua plenum. Vbì quid tum miri per ſeruum ſuum effecerit Deus mirabilis in ſanctis ſuis, res ipſa ſileri non patitur. Non ſinit Epiſcopus, vt ille ex poculo bibat: nolebat enim in aliorum notitiam deduci, quid in illo eſſet: ſed tamen oblata quadam opportunitate, alter clàm arripit poculum, Epiſcopus verò id aduertit: ſed cùm prohibere non poſſet iam, quin biberet, ſuſpirat ad Deum & ingemiſcit. Et eccè antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinum optimum. Id ſentiēs explorator ille, ad pedes ſancti antiſtitis aduoluitur, petit veniam, ſpondet ſe deincèps nihil tale attentaturum. (Pſal. 67. Ioan. 2. Aqua in vinū mutat.)

Etsì autem præſul ſanctiſſimus celare id voluit, non tamen par erat celari opus Dei, cōuenienter illi ſententiæ Raphaëlis angeli, dicentis ad Tobiam: Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt: opera autem Dei reuelare & confiteri, honorificum eſt. (Tob. 12.)

Cap. 5. Quotidiana eius conuerſatio, quoàd in corpore vixit, quàm grata Deo, quàm optata & ſuauis hominibus fuerit, quotidiana illo virtutum augmenta capeſſente, tametsì explicare nos pro dignitate non valemus, tamen vel pauca commemorabimus, accepta ab illis, qui rebus geſtis interfuêre, vt faciliùs Lector fidem nobis adhibeat. Quicquid ex rebus mundi huius habere potuit, accuratè in pauperes erogauit: cumq́; omnium bonorum operū floreret exercitijs, at tamen in benignitate erga pauperes nulli ſecundus fuit. Quotidiè, demptis paucis ſolennitatibus, ſuis manibus lauabat pauperum pedes, præbebat eis victum, nudos veſtiebat, infirmos viſitabat, claudis & pupillis curam adhibebat. Eiuſmodi ſtudijs & officijs humanitatis & miſericordiæ diù noctuq́; incredibili vigilantia & ſolicitudine indefeſſus vacabat, nec vnquàm id genus frāgebatur laboribus: id planè in lucris ponens, quicquid in miſerorum ſolatia cōtuliſſet. Nulla apud eum viſebantur ornamenta, aut inanis mundi pompa: non illi inerat auri ſacra fames. Nefas putabat, eiuſmodi oblectari. Itaq; cōtempto mundo, & quicquid is præſtare poteſt amicis ſuis, cęleſtium amore feruebat, ſolo corpore degens in terris. (Benignitas ei9 eximia in pauperes.)

Cap. 6. Cùm autem Traiectenſem Eccleſiam Dani vaſtâſſent, ſæpiùs Dauentriæ morabatur, animo tamen ſemper Traiecti habitans: quò etsì, reddita pace, crebrò ſe conferret, non parùm dolebat & ipſi, & alijs, quòd res & tempus non ſinerent eum illic perpetuò reſidere. Proponebat ſibi in animo ad imitandum multos ſanctos patres, eos pręſertìm, qui eiuſdem Eccleſiæ fundamenta in firma petra Chriſto primò collocârunt, putà ſanctos Vuillibrordum & Bonifacium, meritis & ſanctitate præcipuos, quos ardui itineris, quo illi pręceſſerant, duces ſibi elegit, imitandosq́; ſuſcepit: quos etiam in ſuperliminaribus pectoris ſui depinxit, intentaq́; animi contemplatione ſemper intuebatur. Qui morum ſanctitate & optimis exemplis, meritorumq́; patrocinijs etiamnùm ſummi regis familiam ſubleuant. Quorum alter in pace confeſſione, alter ſanguinis effuſione clarus, ambo ex hoſte triumphantes, cæleſtis militiæ conſortio perfruuntur. In horum igitur veſtigijs inſiſtens, ſemina fidei ſpargebat cōmiſſo gregi, ſeipſum quotidiè viuam hoſtiam immolabat Deo, toto pectore adſpirabat ad cæleſtem patriam, moriebatur mundo, viuebat Chriſto, totus verſabatur in cęlo. Erat lucerna Chriſti ſuper candelabrum poſita, lucens omnibus, qui in domo Dei erant, interìm apud ſe coram Deo humilis. (Matt. 5.)

Cap. 7. Multa futura prędicit. Multę eius virtutes. Nec deerat illi prophetiæ ſpiritus. Multa enim, vt prędixerat, citò euenerunt: multa non longè pòſt acciderunt. Semper animo Domini legem meditabatur, nec eo contentus, etiam opere exequebatur eam: factus jam victor animi, doctor charitatis, cultor caſtitatis, pauperum ſuſtentator, mœrentium conſolator, Clero ſpes inuicta ſolatij, populo indefeſſum leuamen, ſuis omnibus à facie inimici turris fortitudinis, iuſti adeò tenax, vt nec proſperis nec aduerſis adduci poſſet, vt ab eo deflecteret. Nunquàm

ab

ab eius ore Chriſtus abfuit, quem etiam animo perpetim, quicquid ageret, affixum habuit. Nunquàm vel lectionis, vel orationis ſtudio fatigabatur, nunquàm miſericordiæ officijs & operibus ſatiabatur, ieiunijs & vigilijs ſemper addictus. Eius labia ſemper ſtillabant dulcedinem, ferebant pacem & ſalutis remedia: ſemper Chriſtum eius eloquia ſonabant. Præcedentium patrum, vt diximus, exempla cupidiſſimè ſectabatur, eorum memoriam legendo, audiendo, colloquendo, vel quippiam de eis componendo incredibili auiditate vſurpabat. Texebat de illis hymnos & encomia, quæ in eorum ſolennitatibus depromerentur. Et nè quis putet nos à vero aliena dicere, extat integrum beatiſſimi Martini Epiſcopi officium, ab ipſo compoſitum. Illum enim præ cęteris ſpecialem ſibi patronum delegerat, nihil dubitans eius ſe patrocinijs adiutum iri. Nullis vnquàm frangebatur aduerſis caſibus, nullis circunuentus eſt rugientis hoſtis inſidijs: vndiquè firmiſſimo Dei pręſidio communitus, non cuiuſquam hoſtilia arma, non quoſcunque caſus aſperos reformidabat. Cōponit tū officiū S. Martini.

Viſitans aliquandò creditum ſibi gregem, in Friſiam profectus eſt, vt ſi qui illic priſtini erroris emergerent frutices, eos ſpiritali vomere extirparet, doctrinaq́; fidei credentium animos irrigaret. Occurrunt autem Dani, eiusq́; conatus impediunt. Sed ille tamen nihil mortis periculo abſterritus, ſalutares eis adhortationes adhibet, vt repudiatis erroribus, complectantur veritatis viam. At illis obduratis animis in malitia perſiſtentibus, mortemq́; ipſi minitantibus, anathematis in eos ſententiam vibrauit. Tum verò diuina vltio confeſtìm eos perſecuta eſt. Nam peſte horrenda tanquàm fulminis ictu perculſi, omnes ferè extincti ſunt. Nec vnquàm impunè tulerunt, quotiès Traiecti moleſtia eum affecēre. Eueſtigiò enim Dei iudicio plectebantur, vt perſępè teſtati ſunt ex illis pauciſſimi, qui ſe viuos euaſiſſe lætabantur. Cap. 8. Dani eius plexi anathemate, peſte pereūt.

Per id tempus Baldricus egregius adoleſcēs, Ricfridi comitis filius, interdùm ad beatum virum venire ſolebat. Itaq; quandoq; præſente illo, vocauit ad ſe Nitgerum preſbyterum & Richardum militem, aitq́; ad illos ſpiritu prophetico: Adoleſcens hic, quem cernitis, mihi in Epiſcopatu ſuccedet, & per eum Deus ſedem hanc inſtaurabit, Eccleſię res multùm augebit, deſtructa & diruta reparabit. Neq; id ſemèl atq; iterùm, ſed crebrò de illo adoleſcente prædixit. Vera autem dixiſſe eum, toto orbe teſte, res ipſa declarauit. Cap. 9. Baldricū ſibi ſucceſſurū prędicit.

Aliquandò Miſſam beatus vir celebrans, cùm Apoſtolus recitaretur, accitis ad ſe Eliolpho & Rotguito preſbyteris cœnobij Embricenſis, ità ait: Equidem non diù poſthàc victurus ſum. Diligenter ergò honorem habetote huic iuueni Baldrico. Ego enim poſt annos tres & mēſes ſex hîc è vita abiturus ſum, & hic ſine dubio obtinebit ſedē meam. Illi his auditis, ſtant attoniti, non mediocriter admirātes eius vaticinium. Non diù pòſt idem iuuenis eo tempore, quo ſolent ſacri conferri ordines, duos ſuę ditionis clericos Bennonem & Saxonem ad virum Dei adducit, orans vt ſacros ordines ab eius manibus accipiant. Cui vir ſanctus, vt ſemper erat iucundo ore, ſubridens, Noli, inquit, fili, fruſtrà me ad hanc rem inuitare. Tuum eſt id, quod me rogas, pręſtare: non enim meis, ſed tuis manibus iſti ordinabūtur: idq́; poſt annos duos & menſes ſex. At Baldricus iuuenis animo conſternatus, fundit lachrymas, omnia vel tuta timens, nec credens fore, quod vir ſanctus aiebat. Cernēs autem beatus Epiſcopus non mediocriter eum diſcruciari, blandè cōſolari eum cœpit: Nè timeas, inquit, Baldrice, nec animus generoſus ignauia frangatur. Res Eccleſiæ, quæ nunc pauper & inops habetur, per te donis Dei innumeris locupletabitur, & rerum facies inopinatò mutabitur. Tu ædes Epiſcopi, iam multis annis Traiecti Danorum vaſtatione euerſas, priſtinæ dignitati reſtitues. Hęc aliaque id genus plura vir ſanctus euētura prædixit, quæ nō ſecùs, atque ab illo dicta ſunt, vt iam ab omnibus cerni licet, poſteà completa ſunt: ità vt verbis fruſtrà fidem ijs facere videamur, quę ſuis quiſque oculis vera probare poteſt. Cap. 10. Prophetia eius.

Cùm à rege inuitaretur, vt aliquid ei præſtaret officij, comiter reſpondere ſolebat: Iuſtum eſt, ſublimioribus obedire poteſtatibus: ſed Epiſcoporum non eſſe, ſecularibus implicari negocijs, in quorum caſtris milites Chriſti militant, quisnam ambigit? Debēt illi ſpiritaliter induti armis Eccleſiaſticis, pro regis & populi ſalute, pace & ſtabilitate cum ſuis Dominum deprecari, cōtinuis precibus animarum lucra quęrere, non ſectari terrena. Milites, militiæ regiæ cingulo pręcinctos, beneficijsque cumulatos, id præſtare par eſt. Atque ità inſpecta lege perfectę libertatis, nec blanditijs dimoueri potuit à Cap. 11. Rom. 13.

 ſenten-

ſententia,nec minis vllis,ſi quæ eſſent intentatæ: ſoli Deo placere mâlens, quàm hominibus.

Cap. 12. Cùm ſic autem lõgè antè prçſciret obitum ſuum,dubitare nemo poteſt, quin ardenti lucerna præparauerit ſe Domino,à nuptijs redeunti. Vigilauit planè, vt cõfeſtim aperiret pulſanti: triticiq; menſuram Domini ſui familiæ tanto diligentiùs erogauit,quanto certiùs nouerat ſe breuì rationem illi redditurum.Nec formidabat mortem,cui mori lucrum,& viuere Chriſtus erat. Ad pacis,concordiæ,charitatisq; ſtudium,ità vt ſolitus erat,hortabatur ſuos: ſeipſum verò pauperem ſpiritu, meritis diuitem,à terrenis alienum, cæleſtibus familiarem, quãtùm humana ſinit imbecillitas,efficere connitebatur. Ieiunijs,pſalmodiarum delicijs,vigilijs, eleemoſynis magna animi contentione mortem ſuam communire curauit.

Luc. 12. Ibidèm. Ad mortẽ vt ſe prçpa-ſárit.

Cap. 13. Non eſt hîc prætereunda ſublimis illa viſio, quam ipſe ſibi obtigiſſe quibuſdam è ſuis indicauit. Cùm aliquandò grauiter decumberet, ità vt viuendi ſpem omnem abijceret, beatiſſima Dei genitrix ſemperq; virgo Maria,ſubſequentibus ipſam ſanctis virginibus Tecla & Agne,cum multa luce ei apparuit,totum habitaculum ſplendore perfundens. At ille tãta viſione valdè pterritus, loqui præ timore nihil potuit, & ꝓpemodùm exanimatus eſt.Tum verò porta ſalutis, Domina mũdi,conſolationis medicinam ei adhibẽs, omnemq; non modò timorem,ſed etiam languorem depellẽs: Nè timeas, inquit,Radbode: certus eam te intueri,cui crebrò ſupplices offers preces. Non ego te mea dedignor conſolari præſentia, qui in tuis ad Deum precibus,meî ſemper memoriam vſurpas. Nóueris autem, nihil ex hoc morbo tibi imminere periculi: ſed curatum te iri,nec tamen diù poſteà in carne victurum. Securus eſto tuî: vigilare & operari nè ceſſes, ſed perge,vt cœpiſti. Sub his verbis repentè ſplendor ille diſparuit, ſed permanſit diù odor gratiſſimus: morbus omnis planè ablatus eſt. Hçc cùm ille clàm quibuſdam è ſuis expoſuiſſet,(neque enim,ſe viuẽte, voluit cuiquam ea innoteſcere) ſimul etiam formam, habitum,ornatum ſanctiſſimç matris Dei illis explicauit, addens, pulchritudinem eius neminem ſatis poſſe admirari: ſanctas autem virgines Teclam & Agnen,tam ex vultu, quàm veſtitu,potuiſſe dignoſci.

Beatiſſima virgo Maria ei appáret.

Cap. 14. Porrò exactis triennij & ſex menſiũ ſpatijs,de quibus ſuprà dictum eſt,in pago Trente febre correptus,ocyùs iubet ſuos indè ſecum proficiſci,nè febre inualeſcente,manere illic cogeretur. Hyeme enim nõ facilè ex eo pago poteſt quiſpiam exire. Ille verò ſciebat adeſſe iam tempus migrationis ſuæ.Etsì autem morbo eius omnes affligerentur, tamen morem illi gerentes,cœperunt iter habere ad Oetamarſem, vbì ſi ſui permitterent,ſepulturæ locum ille ſibi delegerat. Paruum tum illic oratorium erat, vbì ſçpè ille manere ſolebat, quòd amœno loco ſitum eſſet. Illic ergò pro voto rebus ſuis conſtitutis,non Dei famulatu defeſſus,non morbi vi fractus: ſed vultu hilaris,mortẽ nihil metuens,quippe ad Chriſti conuiuium inuitatus,corpore iam ꝑmortuo,ſpiritu magìs magisq; viuificabatur.Nec quieſcebãt labia,cùm extremas duceret horas,mirumq; in modum ità pſalmos depromebat,vt ijs,qui aderant,lachrymarum imbres exprimeret. Planeq; gaudenti ſimilis,quoàd lingua moueri potuit, & halitus relictus erat, inter pſalmos identidèm repetebat Antiphonam illam,Eccè lçti &c.quç eſt prima in beati Martini Confeſſorum principis ab ipſo compoſitis Reſpõſorijs. Nec dubium erat interìm vallatum beatiſſimis Angelicis ſpiritibus,nihil tenebrarum pertimuiſſe monſtra. Sed neq; credimus lõgè abfuiſſe Martinum eximiũ prçſulem, ſpecialem patronũ eius, quem totiès canora voce ſalutare videbatur. Tandèm menſe Nouembri ad extrema tendente, ipſe quoquè diem clauſit extremum, feliciſſimè migrans ad Dominum. Sanctum autem corpus mox feretro impoſitum, Clerus & populus omnis cum hymnis & pſalmodijs inprimìs reuerenter & honorificè Dauentriam perduxerunt.Cumque iam oppido appropinquarent,incolæ eius omnes mœſtis animis obuiàm proceſſerunt: atq; ità permixtis lugentium & pſallentium vocibus,ſacrum corpus in eccleſiam importatum, ea parte, quæ Septentrionem ſpectat, humatum eſt: ſpiritu exultante & perfruente gaudio Domini ſui,cui in hac vita ſeruiẽrat: Cui eſt honor,& poteſtas, & gloria per infinita ſecula,

Amen.

Magna eius in extremis precãdi inſtantia.

Animã reddit creatori.

PAS-

PASSIO SANCTI ANDREAE APOSTOLI, PER PRESBYTEROS ET DIACONOS *Eccleſiarum Achaïæ ſcripta.*

PASSIONEM ſancti Apoſtoli Andreæ, quam oculis noſtris vidimus, omnes presbyteri & diacones Eccleſiarum Achaïæ, ſcribimus vniuerſis Eccleſijs, quæ ſunt in Oriente, & Occidente, & Meridiano, & Septentrione, in Chriſti nomine conſtitutis: Pax vobis, & vniuerſis, qui credunt vnum Deum in Trinitate perfectum, verum patrem ingenitum, verum filium vnigenitum, verum ſpiritumſanctũ procedentem ex patre, in filio permanentẽ, vt oſtendatur vnus ſpiritus eſſe in patre & filio: & hoc eſſe vnigenitũ filium, quod eſt & ille, qui genuit. Hanc fidem didicimus à ſancto Andrea, Apoſtolo Domini noſtri IESV Chriſti: cuius paſſionem, quam coràm poſiti vidimus, prout poſſumus, explicamus. Nouēbr.30.

Procõſul itaq; Aegeas Patras ciuitatẽ ingreſſus, cœpit compellere credentes Chriſto ad ſacrificia idolorũ. Cui occurrẽs S. Andreas, dixit: Oportebat vt tu, ꝗ iudex eſſe hominum cõprobaris, iudicem tuum, qui eſt in cælo, cognoſceres, & agnitum coleres, & colendo eum, qui verus Deus eſt, ab his, qui veri dij non ſunt, animum reuocares. Cui Aegeas dixit: Tu es Andreas, qui deſtruis templa deorum, & ſuades hominibus ſuperſtitioſam illam ſectam, quam nupèr detectam Romani principes exterminari iuſſerunt? Andreas dixit: Romani principes nondùm cognouerunt hoc, quòd pro ſalute hominum veniens Dei filius, docuerit iſta idola non ſolùm deos non eſſe, ſed eſſe dæmonia peſſima, & inimica humano generi: quę hoc docent homines, vndè offendatur Deus, vt dum offenſus fuerit, auertatur, & non exaudiat: & cùm auerſus fuerit, & nõ exaudierit, habeantur à diabolo ipſi captiui, & tandiù eos deludat, quandiù de corpore exeant rei & nudi, nihil ſecum pręter peccata portantes. S. Andreas conſtanter ſe opponit Aegeæ proconſuli.

Aegeas dixit: Iſta ſuperſtitioſa & vana verba Ieſus veſter dum prædicaret, Iudæi illum crucis patibulo affixerunt. Andreas reſpondit: O ſi velles ſcire myſterium Crucis, quàm rationabili charitate author humani generis pro reſtauratione noſtra hoc Crucis patibulum non inuitus, ſed ſponte ſuſcepit. Aegeas dixit: Cùm traditus aſſeratur à ſuo diſcipulo, & à Iudæis tentus, & Pręſidi adductus, & ad petitionem Iudæorum à militibus Pręſidis crucifixus, quomodò tu dicis eum ſpontaneum Crucis ſubiſſe patibulum? Andreas reſpõdit: Ideò ego dico ſpontaneũ, quoniã ſimul cum ipſo fui, cùm à ſuo diſcipulo traderetur, & anteꝗ̃ traderetur, dixit nobis, ꝙ tradẽdus eſſet, & crucifigendus pro ſalute hominũ: & die tertia reſurrecturũ ſe eſſe prędixit. Cui cùm frater meus Petrus diceret: Propitius eſto tibi, Domine, non fiat iſtud: Indignatus, ſic ait Petro: Vade retrò ſatana. quia non ſapis ea, quę ſunt Dei. Et vt pleniùs nos inſtrueret, quomodò ſponte paſſionem ſuſciperet, dicebat nobis: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam. Ad vltimum dum cœnaret nobiſcum, & diceret: Vnus veſtrûm me traditurus eſt, & ad iſtam vocem omnes contriſtaremur: nè ſuſpenſos cogitatio trucidaret, ait: Cui dedero panis fragmentum de manu mea, ipſe eſt. Et cùm dediſſet vni ex condiſcipulis noſtris, & futura quaſi iam preterita narraret, docuit ſe voluntate fuiſſe traditum, cùm nec traditorem fugiendo deſeruit, & in loco, quò illum ſciebat venturum eſſe, permanſit. Myſterium Crucis. Luc.18. Matt.16. Ioan.10. Matt.26. Ioan.18.

Aegeas dixit: Miror te prudentẽ virũ, iſtum velle ſectari, quẽ quoquo pacto, aut ſponte, aut inuitum, cruci tamen confiteris affixum. Andreas reſpondit: Hoc eſt, quod etiam me dixiſſe iam retines, Magnum eſt myſterium Crucis: Quod ſi fortè voluẽris audire, retexam. Aegeas dixit: Myſterium non poteſt dici, ſed ſupplicium. Andreas dixit: Ipſum ſupplicium, myſterium reſtaurationis humanæ, ſi patienter audias, comprobabis. Aegeas dixit: Ego quidem patienter te audiam: ſed tu ſi me obtemperanter non audieris, ipſum Crucis myſterium in teipſo excipies. Andreas reſpondit: Ego ſi Crucis patibulum expaueſcerem, Crucis gloriam non prędicarem. Aegeas dixit: Inſanus ſermo tuus

prędicat gloriam ſupplicij,qui per audaciam pœnam nō times mortis. Andreas reſpondit: Non per audaciā,ſed per fidem, pœnam non timeo mortis. Mors enim iuſtorū,precioſa eſt: mors verò peccatorum,peſſima. Et ideò audire te volo Crucis myſterium, vt agnitum forſitan credas,& credens ad reſtaurationem tuę animę quoq; pertingas. Aegeas dixit: Reſtauratur hoc,quod periiſſe docetur. Nunquid anima mea perijt, vt ad eius me reſtaurationem venire per fidem,neſcio quam,tu aſſeras?

Pſal.115. Pſal.33.

Andreas reſpondit: Hoc eſt,quod te diſcere deſiderabam,vt dum pditas aīas hominū docuero,iſtam reſtauratonē earum per Crucis myſterium pandā. Primus enim homo per lignum p̄uaricationis mortem induxit, & neceſſarium hoc erat generi humano, vt per lignū paſſionis,mors,q̄ ingreſſa fuerat,pelleretur. Et quomodò de immaculata terra factus fuerat homo primus,qui p lignum p̄uaricationis mundo mortem intulerat: neceſſarium fuit,vt de immaculata Virgine natus Chriſtus perfectus homo, qui eſt Dei filius,qui primum hominem fecerat,vitam æternam,quā perdiderant omnes, repararet: ac de ligno Crucis lignū concupiſcentiæ excluderet: panderet in Cruce immaculatas manus pro manibus incontinēter extenſis: p ſuaui cibo arboris vetitę, eſcā fellis acciperet: & in ſe ſuſcipiens mortalitatem noſtram,ſuam nobis immortalitatem offerret.

Gen 3.

Aegeas dixit: Iſta verba illis narrare debes,qui tibi credunt: mihi autem niſi hoc conſentias, vt ſacrificium dijs omnipotentibus offeras, in ipſa cruce, quam laudas, te fuſtigatum affigi pręcipiam. Andreas reſpondit: Omnipotenti Deo,qui vnus & verus eſt, ego omni die ſacrifico,non thuris fumum,nec taurorum mugiētium carnes, nec hircorum ſanguinem: ſed immaculatū agnum quotidiè in altari Crucis ſacrifico: cuius carnes poſteaq̄ omnis populus credentiū manducauerit,& eius ſanguinē biberit, agnus, q ſacrificatus eſt,integer pſeuérat & viuus: & cùm verè ſacrificatus ſit,& verè carnes eius manducatę ſint à populo,& verè ſanguis eius ſit hauſtus,tamen (vt dixi) integer permanet,& immaculatus, & viuus. Aegeas dixit: Quomodò poteſt hoc fieri? Andreas reſpondit: Si vis diſcere, quomodò hoc poteſt fieri,aſſume formam diſcipuli, vt poſſis doceri,quod quęris. Aegeas dixit: Ego à te tormentis exigā huius rei notitiā. Andreas dixit: Miror te hominem prudentem tā ſtultè locutum. Ergò tu tormentis putas me diuina tibi pandere ſacrificia? Audiſti myſterium Crucis,audiſti myſterium ſacrificij. Si credideris Chriſtum filiū Dei,qui crucifixus eſt à Iudæis,verum Deum eſſe,pandā tibi quo ordine occiſus viuat agnus: qui cùm ſacrificatus fuerit,& comeſtus, integer tamen & immaculatus in ſuo regno pérmanet. Aegeas dixit: Cùm ſit occiſus,& ab omni populo (vt aſſeris) deuoratus,quomodò integer perſeuérat,& viuus? Andreas reſpondit: Si credideris ex toto corde tuo, diſcere poteris: ſi non credideris, penitùs nunquàm tu ad indaginem huius veritatis attinges.

Pręclarū teſtimoniū ſacrificij Miſſę, & veri corporis Chriſti in Euchariſtia

Tunc iratus Aegeas,iuſſit eum in carcerem retrudi. Vbi cùm eſſet clauſus, venit ad eum multitudo penè totius prouincię,ità vt Aegeam vellent occídere, & Andreā Apoſtolum,fractis ianuis carceris,liberare. Quos S. Andreas his verbis admonuit: Nolite quietem Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſeditionem diabolicam excitare. Nam traditus Dominus omnem patientiam prębuit: non contendit,neq; clamauit,nec in plateis aliquis eum clamantem audiuit. Habete ergò ſilentium, quietem & pacem: & non ſolùm meum martyrium nolite impedire,verumetiam voſipſos quaſi athletas Domini pręparate, vt vincatis minas intrepido animo: plagas autem per tolerantiam corporis ſuperetis. Si enim terror timendus eſt,ille eſt vtiq; timendus, qui finem non habet. Nam humanus timor fumo ſimilis eſt,& ſubitò,cùm excitatus fuerit,euaneſcit. Et ſi dolores timendi ſunt,illi ſunt formidandi,qui ſic incipiunt,vt nunquàm finiantur. Iſti enim dolores aut leues ſunt,& tolerantur: aut graues ſunt,& citò animā eijciunt. Illi autem dolores ęterni ſunt,vbi eſt quotidianus fletus,& mugitus,& luctus,& ſine fine cruciatus,ad quē Proconſul Aegeas ire non timet. Eſtote ergò magìs parati ad hoc,vt per tribulationes temporales ad æterna gaudia pertingatis: vbi ſemper lætemini,ſemper floreatis,ſemperque cum Chriſto regnetis.

S. Andreas in carcerē ducitur.

Eſa.42. Matt.12.

Hæc,& his ſimilia ſancto Andrea Apoſtolo per totam noctem populum admonente, dum lux diei in matutino prorumperet, miſit Aegeas, & adduxit ad ſe ſanctum Andream,ac ſedēs pro tribunali,dixit: Exiſtimaui te nocturna cogitatione reuocare animum tuum à ſtultitia, & à Chriſti tui laude ceſſare, vt poſſes nobiſcum non amittere gaudia vitæ. Stultū eſt enim,vltrò velle ad paſſionem Crucis ire,& ignibus ac flammis teipſum

Rurſùs ad tribunal ducitur.

peſſi-

peſſimis deſtinare. Andreas reſpondit: Gaudia tecum habere potero, ſi credens Chriſto, dimittas culturas idolorũ. Chriſtus enim me miſit ad iſtam prouinciam, in qua nõ paruum populum ei acquiſiui. Aegeas dixit: Ideò te ſacrificare compello, vt iſti, qui per te decepti ſunt populi, relinquant vanitatem tuę doctrinæ, & ipſi dijs offerant grata libamina. Nulla enim remanſit in Achaia ciuitas, in qua templa deorum derelicta non ſint, & deſerta. Nunc ergò per te reſtauretur cultura deorum, vt & dij, qui cõtra te irati ſunt, placari poſſint, & in noſtra poſſis amicitia permanere. Sin aliâs, diuerſa pro defenſione deorum patieris ſupplicia, & poſt omnia Crucis, quam laudâſti, patibulo ſuſpenſus deficies. Andreas reſpondit: Audi fili mortis, & ſtipula æternis parata incendijs, audi me ſeruum Domini, & Apoſtolum Ieſu Chriſti. Nunc vſque mitiùs tecum egi cenſura fidei, vt rationis capax, & veritatis defenſor effectus, idola vana contemneres, & Deum, qui in cęlis eſt, adorares. Sed quia in impudentiá tua perdurans, me putas minas tuas poſſe formidare, quicquid tibi videtur in ſupplicijs maius, excogita. Tãto enim meo regi ero acceptior, quanto pro eius nomine fuero permanens in tormentis confeſſor.

En quãtum effecerit in Achaia S. Andreas.

Magna libertas & cõſtantia eius

Tunc Aegeas iuſſit eum flagellis cædi extenſum. Qui cùm ſeptem terniones tranſiſſet, eleuatus eſt, atq; adductus ante eum. Cui Aegeas dixit: Audi me Andrea, & ab effuſione ſanguinis conſilium reuoca. Quòd ſi non feceris, Crucis te faciam interire patibulo. Andreas dixit: Ego Crucis Chriſti ſeruus ſum, & Crucis trophæum optare potiùs debeo, quàm timere. Tibi autem cruciatus ęternus qui debetur, poteris euadere, ſi poſtquã probaueris perſeuerantiam meam, vel ſic credideris Chriſto. Ego enim de tuo interitu timeo: non de mea paſſione cõturbor. Paſſio enim mea aut vnius diei ſpatium occupat, aut duorum, vt multùm: Tuus autem cruciatus nec per millia annorum poteſt peruenire ad finem. Vndè deſine iam miſerias tuas augmentare, & ignem ipſe tu tibi æternum accendere noli. Tunc indignatus Aegeas, cruci eum affigi pręcepit, mandans hoc quęſtionarijs, vt ligatis pedibus & manibus, quaſi in eculeo tenderetur, nè clauis affixus, citò deficeret, ſed cruciaretur potiùs longo cruciatu. Cumque eum carnifices ducerent, vt crucifigeretur, concurſus factus eſt populorum, clamantium ac dicẽtium: Iuſtus homo & amicus Dei, quid fecit vt ducatur ad crucem? Andreas verò rogabat populũ, vt non impedirent paſſionem eius. Gaudens enĩ, & exultãs ibat, & à doctrina non ceſſans.

Dirè flagellatur.

Cumq; perueniſſet ad locum, vbi crux parata erat, videns eam à longè, exclamauit voce magna, dicens: Salue Crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex membrorum eius margaritis ornata. Antequàm te aſſcenderet Dominus, timorem terrenum habuiſti: modò verò amorem cęleſtem obtinens, pro voto ſuſciperis. Sciris enim à credentibus, quanta intra te gaudia habeas, quanta munera præparata. Securus ergò & gaudens venio ad te,ità vt & tu exultans ſuſcipias me diſcipulum eius, qui pependit in te: qa amator tuus ſemp fui, & deſideraui amplecti te. O bona Crux, quæ decorem & pulchritudinem de membris Domini ſuſcepiſti, diù deſiderata, ſolicitè amata, ſine intermiſſione quæſita, & aliquandò iam concupiſcenti animo præparata: accipe me ab hominibus, & redde me magiſtro meo, vt per te me recipiat, q per te redemit me. Et hæc dicens, expoliauit ſe, & veſtimenta ſua tradidit carnificibus. Qui accedentes, leuauerunt eum in crucem, & extendentes funibus totum corpus eius (ſicut eis iuſſum fuerat) ſuſpenderunt. Adſtantes verò erant turbę ad viginti millia hominum, inter quos erat frater Aegeæ nomine Stratocles, qui ſimul clamabat cum populo, iniuſto iudicio ſanctum virum hoc pati. Sanctus verò Andreas confortabat mentes credentium Chriſto, & hortabatur ad tolerantiam temporalem, docens nihil eſſe dignum paſſionis ad æternam remunerationis compenſationem.

Ecce tibi Apoſtolum ad crucem tanq̃ ad epulas properantem.

In cruce ſuſpenditur.

Intereà vadit omnis populus cum clamore ad domum Aegeæ, & omnes pariter clamantes, dicebant: Virum ſanctum, pudicum, ornatum moribus, bonum doctorẽ, pium, modeſtum, rationabilem non hoc debere pati, ſed debere deponi de cruce: quia iam ſecunda die in cruce poſitus, veritatem prędicare non ceſſat. Tunc Aegeas paueſcens populum, & ꝓmittens ſe eũ deponere, ſimul cœpit ire. Quem videns S. Andreas, dixit: Quid tu ad nos, Aegea, veniſti? Si vis credere Chriſto, ſicut ꝓmiſi, aperietur tibi via indulgentiæ. Si aũt veniſti ad hoc tãtùm, vt me ſoluas, ego penitùs hinc de iſta cruce viuẽs in corpore deponi non potero. Iam enim regem meum video, iam adoro, iam conſpectui eius conſiſto. Sed de tuis miſerijs doleo: quia paratus te expectat æternus interitus. Curre ꝓ te miſer, dum adhuc potes, nè tunc incipias velle, cùm nõ poteris. Mittentes autem ma-

nus

nus ad crucem carnifices, non poterant penitùs contingere eum. Et ſubindè alij & alij
Fruſtrà conantur eum carnifices de cruce deponere. ingerentes ſe, vt ſoluerent eum, & nullus poterat pertingere ad eum. Stupebant enim
brachia eorum, quicunq; ſe extendiſſet ad ſoluendum eum.

Tunc voce magna ſanctus Andreas dixit: Nè permittas, Domine Ieſu Chriſte, me fa-
mulum tuum, qui propter nomen tuum pendeo in cruce, ſolui: nec permittas eum, qui
Vide pectus Chriſti amore flagrãtiſſimũ. iam per crucem tuam, cognouit magnitudinem tuam, ab Aegea, homine corruptili, hu-
miliari: ſed ſuſcipe me tu, magiſter meus Chriſte, quem dilexi, quem cognoui, quem con
fiteor, quem cernere deſidero, in quo ſum quod ſum. Suſcipe Domine Ieſu Chriſte ſpi-
ritum meum in pace: quia iam tempus eſt, vt veniam, deſiderans te videre. Suſcipe me
Domine Ieſu Chriſte magiſter bone, & iube me de iſta cruce non deponi, niſi priùs ſpi-
ritum meum ſuſceperis. Et cùm hæc dixiſſet, videntibus cunctis, ſplendor nimius, ſicut
fulgur de cælo veniens, ità circũdedit eum, vt penitùs præ ipſo ſplendore oculi eum hu-
Reddit ſpiritum. mani non poſſent adſpicere. Cumque permanſiſſet ſplendor ferè dimidiæ horæ ſpatio,
abſcedente lumine, emiſit ſpiritum, ſimul cum ipſo lumine pergens ad Dominum, cui
eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Quædam verò fœmina, nomine Maximilla, ſenatrix in ſpecu poſita, diligens pudici-
tiam & ſanctitatem, ſtatìm vt cognouit Apoſtolum perrexiſſe ad Dominum, acceſſit
ad crucem, & ſuorum ſolatio cum omni reuerẽtia depoſuit corpus, & condiuit aroma-
tibus, & in loco, quo ſe conſtituerat ſepeliendam, illic eum ſepeliuit. Aegeas verò iratus
contra populum, diſponebat conteſtationem publicam facere, & ad Cæſarem accuſati-
onem contra Maximillam & populum deſtinare. Sed dum ordinat, in conſpectu officij
Aegeæ interitus. ſui à diabolo arreptus eſt, & in medio foro ciuitatis volutatus, expirauit. Nunciatum
eſt fratri eius, cui nomen erat Stratocles, & miſit ſeruos ſuos, dixitque eis, vt inter Bio-
thanatos ſepelirent eum. Ipſe autem de facultatibus eius nihil quæſiuit, dicens: Non mihi
permittat Dominus meus Ieſus Chriſtus, cui credidi, vt ego de bonis fratris mei aliquid
contingam, nè polluat me crimen eius, quia Apoſtolum Domini auſus fuit pro amore
pecuniæ occidere.

Hęc autem geſta ſunt apud Achaïam prouinciã ciuitate Patras, pridiè Calendas De-
cembris vbi etiam prę̃ſtantur glorioſa eius beneficia vſq; in pręſentem diem. Tantus aũt
timor inuaſit omnes, vt nullus remaneret, qui non crederet Saluatori noſtro Deo: qui
1.Tim.2. vult omnes ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ipſi gloria in ſecula ſeculo-
rum, Amen.

IOHANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI LAVDATIO IN SAN*ctum Apoſtolum Andream. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

Nouẽb. 30. VALIDVM eſt Apoſtolicæ piſcationis rete, admirabilis Andreę memoria, & eius retis commemoratio, quo ad capiẽdas, & ad Chriſtianam fidem attrahẽdas gentes vſus eſt. Sagena enim, qua immortales illi mortui vſi ſunt, nulla tẽporis obliuione poteſt intercipi. Non veteraſcunt tempore illa venationis inſtrumẽta, quę non humana arte, ſed diuina gratia effecta ſunt. Quanuis enim piſcatores ipſi à nobis exceſſerint, nullo tamen tempore inſtrumenta, quibus illi vſi ſunt, aut ſagena, qua mundum ipſum compręhenderunt, inueterata eſt. Qui cùm rete iaciunt, & extrahunt, non videntur, & tamen illorum retia plena conſpiciuntur. Non arundinem illam poſſederunt, quam tempus corrumpit. Nõ linũ in aquã demiſerunt, quod vetuſtate putreſcit. Nõ hamũ fabricârunt, quẽ rubigo cõſumit. Non eſcã in hamo poſuerunt, qua piſces caperent. Non in petra conſederunt, quæ vndis quatitur. Non in ſcapha nauigârunt, quam diſſoluit tempeſtas. Non piſces, hoc eſt, naturam rationis expertem, expiſcati ſunt. Sed quemadmodùm ars illa, qua vſi ſunt, admirabilis; ità & illorum inſtrumenta, noua atque inuſitata extiterunt.

Nam pro arundine prędicatione vtuntur, pro funiculo memoria, pro hamo potentia, Inſtrumenta Apoſtolicæ piſcationis.
pro eſca miraculis, pro petra cęlis, ex quibus huiuſmodi piſcationem exercent: pro ſcapha habent altare: pro piſcibus reges etiam ipſos capiunt: pro ſagena Euangelium expandunt: pro arte diuinam grâtiam adhibent: pro mari vitam humanā tractant: pro retibus Cruce, velut ſagena quadam, vti ſolent. Crux, rete Apoſtolicum.

Quis vnquàm vidit à mortuis piſcatoribus viuentes homines, tanquàm piſces, capi? O magnam Crucifixi potentiam, ô diuinæ dignitatis præſtantiam, ô Apoſtolorū ſumma beneficia. Nihil tale in vita eſſe poteſt, quale eſt Apoſtolicæ gratiæ faſtigium. Multa certè vidit humana vita valdè admirabilia, & opinionem ſuperantia. Vidit enim ſanguinem effuſum clamantem, & cædem ſine lingua vociferantem, ac naturam propter inuidiam contra ſe diuiſam, fratrem germano fratri mortem inferentem, ac propter inuidiæ liuorem mortis ianuam patefactam. Vidit illam Noë arcam in mundi naufragio poſitam, & naturæ humanæ interitum. Vidit ſenem contra propria viſcera, hoc eſt filium, fide armatum, & tanquàm victimam eum offerri, qui cæſus non eſt. Vidit benedictiones furto conciliatas, & formatoris Dei, ac ſerui palæſtram. Vidit inuidiam inter fratres exortam, & ſeruitutem regni conciliatricem. Vidit ſomnijs paratum ſolium, & fratris inſidiatores fame attractos. Vidit virgam miraculorum effectricem, & rubum igne, tanquàm rore, circunfuſum. Vidit legumlatorem Moyſem elementis imperantem. Vidit vndas ipſas, tanquàm lapides, ſolidas factas, profundum mare denudatum, viam repentè ſtructam, & columnam nubis in die, ac ignis in nocte populorum multitudini ducem oſtenſam. Vidit virgam ſine terra germinantem. Vidit è cælo panis loco manna fundi. Vidit hominis oratione ſolem, tanquàm freno quodam, ſiſti: & ſterilis precibus impetratum, vt ipſa prophetam conciperet. Vidit farinæ pugillum frugibus copioſiorem, & lecythum olei fontibus abundantiorem. Vidit currum in aëre agitari, & prophetā aſſumi. Vidit deniq; mortui oſſa, vitæ remedium fieri. Multa talia magna & admirabilia vidit hominum vita. Sed illa tanquàm fœnum præteriêrunt, & extincta ſunt, vt lucerna, exorto ſole.

Gen. 4. Gen. 7. 22. 27. 32. 37. 42. Exod. 3. 14. Num. 17. Ioſ. 10. 1. Reg. 1. 3. Reg. 16. 4. Reg. 21 4. Reg. 13.

Nihil tale vnquàm fuit, quale fuerunt Apoſtoli. Hi cùm Dei verbi eſſent miniſtri, attrectârunt incarnatum illum, qui, vt Deus, figuram non habet. Secuti ſunt ambulantem eum, qui vbiq; pręſens eſt. Diſcubuerunt vnà cum illo, qui nullo loco circunſcribitur. Eius vocem audiuerunt, qui verbo fecit omnia. Mundum ipſum lingua, tanquàm ſagena quadam, concluſerunt. Circumiêrunt ſuis curſibus fines orbis terrarum. Errores, vt zizania, eradicârunt. Aras, vt ſpinas quaſdam, amputârunt. Idola, tanquàm feras, interfecerunt. Dæmones, vt lupos, profugârunt. Eccleſiam, vt gregem quendam, collegerunt. Orthodoxos, tanquàm frumentum, congregârunt. Hæreſes, vt paleas, proiecerunt. Iudaiſmum, tanquàm fœnum, areſecerunt. Græcorum ſectam, tanquàm ſtipulas quaſdam, igne combuſſerunt. Humanam naturam Cruce ipſa, tanquàm aratro quodam, excoluerunt, & verbum DEI, vt ſementem quandam, ſparſerunt. Ad ſummam, omnia illorum facta, tanquàm ſidera quædam, effulſerunt. Quamobrèm clara voce illis dicebat DOMINVS: Vos eſtis lux mundi. Siquidem Orientem habet Chriſtianus homo illum, qui è Virgine natus eſt: diluculum habet eum, qui baptiſmatis parens fuit: ſplendorem habet Chriſti Crucifixi gratiam: radios, admirabiles illas linguas: diem, futurum illud ſeculum: meridiem, tempus, quo in Cruce ipſa manſit Dominus: Occidentem, ſepulcri habitationem: veſperam, breuem illam mortem: Solis fulgorem, reſurrectionem à mortuis. Vos eſtis lux mundi. Intuere aſtra hæc, & illorum ſplendorem obſtupeſce. Idcircò Andreas hodierno die cùm, tanquàm luminis theſaurum quendam, communem Dominum inueniſſet, clamabat ad Petrum fratrem ſuum: Inuénimus Meſſiam. Matth. 5. Ioan. 1.

O fraternæ charitatis exuperantiam, ô inuerſum ordinem. Poſterior Petro in vitam ingreſſus eſt Andreas, & prior Petrum ad Euangelium allexit, & tanquàm venatus eſt. Inuénimus (inquit) Meſſiam. Ex gaudio profecta eſt hæc oratio: lætum inuentæ rei Euangelium hoc fuit. Inuénimus (inquit) theſaurum illum. Fuge, Petre, circunciſionis paupertatem: exue te laceris pannis legis: abijce iugum literæ: hæc omnia contemne, vt parua quædam: vt ſomnia, deſpice præſentia: ac BETHSAIDEM, vt vilem & abiectum quendam locum, aſpernare: relinque rete, vt paupertatis inſtrumentum: ſcapham, vt naufragij thalamum: piſcandi artē maritimę fluctuationi

tioni expoſitam: piſces, vt ventris negociationem: gentem Iudaicam, vt rabiem contra Deum: Caipham, vt praui confeſsus parentem. Inuénimus Meſſiam, quem pronūciârunt Prophetæ, quem lex præconio ſuo, tanquàm tuba quadam, nobis prædicauit. Inué-
3.Reg.22. nimus legis theſaurum. Fuge, Petre, famem literę. Inuénimus Meſſiā, quem olìm adum-
Eſa.6. brârunt ſigna, quem vidit Michæas in throno gloriæ, quē Eſaias contemplatus eſt ſuper
Ezech.10. Dan.7.& 2. Seraphim, quem Ezechiel vidit ſuper Cherubim, quem Daniel ſpectauit ſuper nubes, quem Nabuchodonoſor vidit in fornace illa, quem Abraham accepit in tugurio, quem
Gen.32. Iacob non dimiſit, nisì priùs ab illo benedictus eſſet, cuius poſteriora vidit Moſes ſuper petram. Hunc nos inuénimus ſine principio genitum, & in vltimis diebus viſum. O theſaurum ingētem, cuius copia exhauriri non poteſt. Diuitię enim ſunt non materiei ſubiectæ, quarum eſſentia originis eſt expers, & inuentio ipſa recens. Inuénimus Meſſiam, qui interpretatur Chriſtus.

Multi quidem fuerunt Chriſti, ſed omnes morti ſubiecti. Abraham Chriſtus fuit, ſed in ſepulcro corruptus eſt. Iſaac quoquè fuit ille quidem Chriſtus, ſed eius oſſa in monumento iacent. Fuit & Iacob Chriſtus, ſed morti ſubiectus. Moſes etiam fuit Chriſtus, ſed quo loco ſepultus ſit, neſcimus. Dauid ſimiliter fuit Chriſtus, ſed omnes mortis ſpolia, omnes fuêre mortis captiui. Vnus verè fuit Chriſtus, natura quidem Deus, ſed propter eius miſericordiam homo: qui virginalem ventrem ſuo exitu, tāquàm ſigillo quodam ſignauit, & piſcatores illos ſuos curationum fontes effecit: Cuius eſt imperium, regnum, gloria & adoratio cum immaculato, conſubſtantiali & eiuſdem ſubſtantiæ patre, & ſanctiſſimo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIAMI SERMO DE SANCTO ANDREA APOSTOLO.

ET quietum ſtudium, & attentum ſilentium, & tanta tanti
Feſtum S. Andreæ Apoſtoli. viri feſtiuitas monent, immò compellunt, aliquid dicere ad oſtendendam gloriam Deitatis, gratiam Apoſtolicæ dignitatis, confeſſionis virtutem. Demus gloriam laudi eius, quem laudant omnes gentes, qui miniſtros ſuos & laudat, & laudabiles facit. Ipſe eſt, cui aſſiſtunt Angeli ad
Pſal.102. audiendam vocem ſermonum eius: qui ſtellas vocat, & dicunt, Adſumus: cuius manus extendit cælos: qui fun-
Baruc.3. dauit terram ſuper ſtabilitatem ſuam: qui graditur ſuper
Pſal.103. Iob 9. fluctus maris: qui fecit mirabilia ſolus: in quem deſiderant Angeli ꝓſpicere. Ipſe eſt, qui fecit omnia, & in omnibus quæ fecit, quęcunque voluit fecit. Huic ſeruire, regnare eſt, qui ſeruiuit pro nobis ſub dura & graui neceſſitate, & purpuram ſuę diuinitatis cilicio noſtræ mortalitatis operiens, pauper & mendicus venit in regionem noſtram. Nunquid nō ludus vobis videtur, Iudęi, Pagani, Hæretici, & omnis illa ſubſannantium, immò inſanientium turba, cùm dicimus filium Dei carnem, crucem, mortem, clauos & lanceam tolerâſſe? Ludus profectò eſt, vndè ſic nobis luditur, vt vobis illudatur.

Vnicus ille ſapiens, huius myſterij non ignarus, ludum iſtum eleganti ſermone præ-
Prouerb.8. luſit: Delectabar, inquit, per ſingulos dies, ludens coram eo in orbem terrarum. Luſit quippe coram Deo, cùm carnem ex eius pręcepto ſuſcepit: & in orbem terrarum, quia ad redemptionem orbis terrarum: delectatus per ſingulos dies, in ſingulis Apoſtolis iu-
Matth.16. cundatus, dum vni tradidit regnum cælorum, alteri de pectore ſuo reclinatorium cōfecit. Et deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum. Putabam ego, Domine IESV, quòd deli-
Ioan.13. cię tuę eſſent non cum filijs hominum, ſed cum choris Angelorum, vbì diuinitatis gloria Thronis & Poteſtatibus admirandus, ſuperiorum oculos reuerberas naturarum. Ibì
1.Tim.6. lucem habitas inacceſſibilem, & circunſtantiam clariſſimorum luminum tui luminis obtegis maieſtate. Sed illa clementiſſima tua pietas, & benignitas adoranda, delicias ſuas
Pſal.35. dicit eſſe cum filijs hominum. Iſti ſunt filij hominum, qui ſperauerunt ſub tegmine alarum tuarum, quos elegiſti de plebe, quorum lauiſti pedes, quibus tuum ſpiritum infudiſti, qui fidem tui nominis quadrigis Euangelicis per orbem quadrifidum portauerunt.

Nota

Nota tamen quòd dicit, non cum hominibus, ſed cum filijs hominum. Ego puto homines, ad veterem hominem: filios verò hominum, ad filium hominis pertinere: iuxta quã *Pſal. 8.* intelligentiam, puer cithariſta ſic intonat: Quid eſt homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam viſitas eum? Vides'ne, quia Deum hominis eſſe memorem, filium verò hominis ſe viſitare confirmat? Preſumimus, & ſuſpiramus, quia faciet nobis miſericordiam ſuam in conſpectu filiorum hominum, ſi interim protegat nos in abſcondito *Pſal. 30.* ſuę faciei à conturbatione hominum.

Magiſter & Dominus noſter, cuius ſchola eſt in terris, & cathedra eſt in cælo, ex his omnibus, quos elegit, elegit & prælegit Andream Apoſtolum, cuius ſolennitatem & vocibus, & cordibus inclamamus: O dulcis Apoſtolus, & primitiua vocatio Saluatoris, qui in ipſum Apoſtolicum chorum tanti prioratûs inſignitur faſtigio Non ſubterfugit nos, quia quodam modo tenerrimus eſt, & dulcior in cordibus fidelium, cuius paſſio tãta ſpiritûs deuotiõe diſtillat, vt mẽtes audientiũ adipe & pinguedine replere videatur. Vndè non immeritò in ſingularem authoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam qui viderunt, *Nota fidem hiſtorię paſſionis S. Andreæ.* ſcripſerunt orbi, & miniſtri fuêre ſermonis. Vocatio eius, vita & paſſio, cognita ſunt vobis: & nunc quid ſupereſt, vt à me ampliùs expectetis? Veruntamen mouet me lectio Apoſtolica, vt aliquantiſpèr de ea veſtræ reuerentiæ colloquamur. ait enim: Corde cre- *Rom. 10.* ditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. dicit enim ſcriptura: Omnis, qui *Eſa. 28.* credit in illum, non confundetur. Tria proponuntur hîc, & corde credere ad iuſtitiam, & ore confiteri ad ſalutem, & in illum credere, in quem qui crediderit, non confundetur. Solum cor hominis, capax eſt rationis, & ſuſceptibile myſteriorum Dei: quod purgatum atque politum, ipſam diuinitatis ſubſtantiam, etsi non compræhendit, appræhendit tamen. Cor eſt in pectore, anima in corde: mens in anima, fides in mente, Chriſtus in fide: & hoc eſſe puto, quod dicit Apoſtolus: Habitare Chriſtum per fidem in cordi- *Ephe. 3.* bus veſtris. Hoc igitur in meraciſſimam eliquatum eſt puritatem, cùm omnia myſteria Chriſtianæ fidei, fide percipis inconcuſſa, nihilq́ue tibi dubitationem parit, licèt non videas rationem. Hæc eſt conſummata iuſtitia, perfecta veritas, & vera perfectio, ſi tamen oris confeſſio ſubſequatur. Fides enim cordis ſine fide oris, aut nulla eſt, aut parua, Saluatore dicente: Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet *Luc. 9.* coram Angelis Dei. Et propheta: Perijt fides, ablata eſt de ore eorum. Non dixit, de corde, ſed de ore: quia nihil valet fides cordis ſine fide oris, nec fides oris ſine fide cordis, cùm *Ierem. 7.* iſta iuſtitiam, illa donet ſalutem: quia ſalus à iuſtitia, vel iuſtitia à ſalute ſeparari non poſſunt. Crede ergò, & confitere: nihilominùs confitere, & crede: quia fides ad iuſtitiam, confeſſio fit ad ſalutem.

Verùm quoniam in hæc deuénimus loca, & occaſio confeſſionis ſe obtulit, reddendum nunc eſt, quod alibì promiſimus, totumq́ue proferendum, quod de confeſſione ſentimus. Patientes autem eſtote, &, ſi fortè protenſiùs ſermonem extendero, vós attendite ijs, quę dicuntur, quia veſtrę proferuntur vtilitati. Via enim eſt, ſine qua nemo venit ad patrem: quam qui perdidit, perdidit Deum. Cùm igitur de vitiorum abyſſo diſponis emergere, ad illum pręcipuè ſit refugium tuum, cui anima tua cõmiſſa eſt, quem impoſuit Deus ſuper caput tuum. Nec te moueat, ſi illiteratus ſit, vel indiſcretus: quia hoc ipſum ſignum humilitatis eſt, quę generat confeſſionem. Memento quia non eſt poteſtas, niſi à Deo. Super cathedram, inquit, Moyſi ſederunt ſcribę & phariſęi. Et tu attende *Rom. 13.* non ſedentem, ſed ſedem: cathedram, non perſonam. Quòd ſi fortè vel licentia eius, ad *Matt. 23.* alium tibi fugere permittatur, tu tamen priùs ei reueles tui cordis arcanum: quia nõ eſt plena ſalus, ſi ille fugitur, aut contemnitur, cui adhęrere, & quem honorare debueras. Quòd ſi minùs tibi ſufficiens videtur eius inſtructio, patet ad libertatem via, vt coram alio literato atque diſcreto effundas cor tuum, reſeruato illi priuilegio ſuo, cui tu tuam animam commendâſti. Nec tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti leuior pœnitentia, vel à neſciente, vel à diſſimulante dictatur, cùm in Purgatorijs ignibus perficiendum ſit, quicquid hîc minus feceris: quia dignos pœnitentiæ fructus quærit Altiſſimus. Licèt *Ignis purgatorius.* autem non euaſerit manus Dei viuentis, qui tibi plenè non conſuluit: tibi tamen ratio magiſtra præſidet, quæ te doceat tantùm à licitis abſtinere, quantùm te memineris illicita perpetrâſſe.

A veſtibulo igitur huius ſacratiſſimæ virtutis omnes illos excludimus, quos ad con- *Confeſſio vitioſa quorum ſit.* feſſionẽ vel timor cęgit: quia extorta confeſſio non eſt confeſſio, ſed confuſio: vel alio-

rum accuſatio trahit,quæ non eſt confeſſio,ſed offenſio: vel ſui excuſatio ducit, quę nõ eſt confeſſio,ſed defenſio: vel inanis iactantia rapit,quæ non eſt confeſſio, ſed illuſio: & ſi quæ aliæ peſtes ſunt,quæ obumbratorio velamine tanti ſacramenti ſimulent ſanctitatem.Cor in ſemetipſo,& ex ſemetipſo contritum & humiliatum,ad huius purificationis poteſt aſſcendere puritatem. Oſtendam tibi vnum iuſtorum iuſtiſſimè confitentem. Quæris,quiſnam ſit? Pſaltes Domini eſt.Dixi, inquit, confitebor aduersùm me iniuſti-
Pſal.31. tiam meam Domino, Dixi,hoc eſt,in corde meo propoſui,non coactus, neque compulſus,ſed ſpontaneus. Iniuſtitiam meam,ait,non alienam: aduersùm me,me arguens & accuſans. Vides,quia non timore alterius,vel ad alium accuſandum, vel excuſandum
Ibidèm. ſeipſum ſanctus Domini confitetur? Pro huiuſmodi confeſſione remittes tu, Domine, impietatẽ cordis mei,peccati ſcilicet. Et pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore oppottuno.Hoc primùm in corde germinat ad iuſtitiam,poſteà in ore naſcitur ad ſalutem.

Primus eius gradus eſt,cognitio peccati. Initium ſalutis (ait quidam) notitia peccati. In hac cognitione videndum eſt quid egeris, quantis contumelijs affeceris corpus
1.Theſ.4. tuum,ambulans in paſſione deſiderij,ſicut & gentes,quæ ignorant Deum,poſſidens vas tuum in immunditia & vilitate,non in ſanctificatione & honore. Conſiderandum etiam,quid merueris, ignem illum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, & omnia pœnarum genera,quę in illis pœnalibus locis cumulantur & creſcunt. Inſpiciendũ verò,quid amiſeris,bona videlicet illa,quæ oculus non vidit.
Matt.25.

Horum igitur omnium cõſideratione perterritus,tranſi ad pœnitentiam. Pœniteat te,qui tot & tantis flagitijs inuolutus,in luto fęcis & miſerię diutiùs iacuiſti.Pœnitentiam age, corpus conterens, & furibundo carnis aſello, incentiuorum ſemina præſumenti,pœnitenda ampliùs non admittas, nè vulnus vulneri frequenter ingeminãs,con-
Pſal.33. fringas oſſa animæ tuæ,quæ cuſtodit Dominus in iuſtis. Vnum,inquit, ex his non conteretur. Eſt autem notandum, quòd hæc duo ità ſibi adinuicèm coniuncta ſunt, vt cognoſcere quis ſe non poſſit,niſi pœniteat: & pœnitere non poſſit,niſi ſe cognoſcat.Sic ergò tibi cognitus,& in te pœnitens, tranſuola ad tertiũ gradum, dolorẽ videlicet cor-
Dolor ob admiſſa peccata. dis: & iam plantata erit iuſtitia plantatione illa,quam plantauit pater tuus cæleſtis.Dole igitur,quia creatorẽ offendiſti,cuius legem cæleſtia & terreſtria, præter te, indefeſſa ſtatione conſeruant, & in tanta Republica Dei tu ſolus peregrinus es, & Imperatoriæ maieſtatis decreta non curas.Surgat & acrior dolor, quòd tuum creatorem & patrem offenderis,& illum patrem, qui tibi miniſtrat ſiderum curſus, fœcunditatem terræ, fructuum vbertatem. Accedat & acerrimus dolor, qui pertranſeat animam tuam,quòd tantum benefactorem contempſeris, qui dolorem Crucis ſuſtinuit, nè dolores inferni ampliùs ſuſtineres.Sic igitur in interiori homine iuſtitia germinante, ſurculus erumpat in arborem,& loquatur lingua,quod ſcientia loquebatur.

Eccè ſacramentalẽ cõfeſſionem, quę fit ſacerdoti. Quartus itaque gradus,eſt confeſſio oris. Hæc purè facienda eſt, quia non eſt pars peccatorum dicenda,& altera retinenda:neque leuia cõfitenda,& grauia diffitenda:nec alter accuſandus, & ipſe excuſandus: ſed cum iuſto dicendum, Nòn declines cor meum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis.Hæc enim ſunt verba malitię,
Pſal.140. & grauis malitiæ,qua grauior,vel peior eſſe vix poſſit. Confitendum eſt & humiliter, vt idem ſit in corde,quod ſonabit in ore.Sunt enim nonnulli,qui narrare in confeſſionibus ſolẽt,quæ vel argutè literatorio,vel fortiter gladiatorio geſsère conflictu,(proh dolor) ſub humilitatis pallio ſuperbiam induentes, & putantes ſe poſſe vitare oculos iudicis cuncta cernẽtis.Nónne vtriq; reges,Saul & Dauid,redarguti à prophetis Samuële & Na-
1.Reg 15. than,dixerunt? Peccaui: & tamen Saul audiuit, Tranſtulit regnum Dominus à te,& dabit
2.Reg.12. illud æmulo tuo: & Dauid,Tranſtulit Dominus peccatum tuum à te, & non morieris? Quid eſt,niſi quia quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: & humilitas, quæ in ore Dauid extitit,in corde etiam radiauit? Dicendum eſt & fideliter,vt in fide Eccleſiæ credat ſibi peccata dimitti, quia Cain & Iudas purè & humiliter confeſſi ſunt, ſed nequaquàm fideliter: nam alter eorum deſperans, ad laqueum cucurrit: alter illud grande
Matt.27. Gen.4. ſcelus euomuit: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris, latro:
Pſal.144. quia maior eſt pietas Dei, quàm quęuis iniquitas: quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

Sequitur quintus gradus,maceratio carnis,quæ ieiunijs & vigilijs attenuanda eſt,nè

noua

noua prurigine ad voluptuoſam reuolet prauitatem. Hęc autem facienda eſt cum licentia: quia quod ſine licentia fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi: occultè, vt neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua: diſcretè, propter debilitatem corporis, & multimodas infirmitates. Pleroſque enim vidimus in principio cõuerſionis ità diſcretionis infregiſſe repagula, vt laudum ſolennijs inhabiles redderentur, & apparatu deinceps lautiori diuturnis foueri temporibus indigerent.

Iam ſic illuminatus, procedat ad ſextum, qui eſt correctio operis. Prohibe ergò linguam tuam à malo, operare quod bonum eſt, & ſenſuales motus tuos continentię frenis infrena, & ſic erit pax in terra carnis tuæ. Argue malos pro ꝑſona, quam habes, & te præſente, iuſtitiam non ſinas ſepeliri. Pſal. 33.

Veni ad ſeptimum gradum, qui eſt perſeuerantia bonitatis: & in hoc ſeptimo vocabit te Dominus cum Moyſe de medio caliginis, & in ipſam diuinitatis ſubſtantiam interiores oculos infiges. Perſeuerantiam autem faciunt expectatio præmiorum, pœnarum recordatio, primitiæ ſpiritûs, & donum cæleſte: de quibus loquitur Apoſtolus, quòd nec expertus ignorat, nec inexpertus intelligit. Stultitia eſt enim illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinantur. Exod. 24. Hebr. 6. 1. Cor. 2.

Audite & breuiter, quem oporteat ordinari ad diſpenſationẽ miniſterij huius: oportet enim non minùs literatum, quàm religioſum, vt zelum Dei habeat, & ſecũdùm ſcientiam, cùm indiſcreta religio magìs obeſſe ſoleat, quàm prodeſſe. Literatum autem ideò, vt ſciat quod iniungat, cui parcat, quandò parcere debeat, quam conſolationem proferat de ſcripturis. Religioſum verò idcircò, vt puras manus leuet ad Deum, & pro peccatoribus fiduтialiter intercedat. Videat autem, nè vnquàm de his, quæ ſub ſignaculo confeſſionis accepit, aliquam faciat mentionem, vel alicui loquenti conſentiat. Caueat etiam, nè vileſcat in conſpectu eius, qui ei ſuam vilitatem oſtendit, nec ſit ſuſpectus, nec de prꝫterita futuram vitam æſtimet peccatoris. Quòd ſi fortuitò de his, quæ in confeſſione ſuſcepit, cauſa coram eo fuerit ventilata, non tanquàm conſcius in partem declinet, ſed quaſi neſcius iudiciarium ordinem permittat excurrere. Habeat autem in voluntate compati, & eum liberare, & nitatur aliquid detrahere ſeueritati, imitans dulcedinem Domini mei, de quo dicit ſanctus: Quoniam feciſti iudicium meum, & cauſam meam. Sed (proh dolor) temporibus noſtris per vniuerſum mũdum peſtilentialis morbus excreuit, vt præferantur Eccleſijs, quos nec ſcientia, nec vita commendat, ceu duces cęcorum, & præcipitati, & in pręcipitium perducentes. Confeſſarius qualis eſſe debeat. Pſal. 9.

Audiuimus de confitente, de confeſſionem ſuſcipiente: audiamus nunc, quæ ſunt, quę impediant confeſſionem. Quantùm colligere poſſum, quatuor pręcipuè occurrũt, pudor, timor, ſpes, & deſperatio. Nihil fortius ad expugnandum gratiam Dei, quàm timor humanus: quia dum erubeſcimus confiteri, quę commiſimus, Deum minùs, quàm homines, reueremur. Hęc eſt confuſio adducens peccatum. Opponamus ergò ei conſiderationem rationis, reuerentiam intuentis Dei, comparationem maioris confuſionis. Vt enim confiteamur, ratio mouet, Deus cogit, qui videt: & ſi confundimur hìc dicere, quid erit in illa magna confuſione, vbi omnia omnibus patebũt? Timor autem pleroſq; opprimit, nè graui pœnitentia percellantur, & perferre non poſſint. Verè qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix. Hìc conſiderandum, quàm grauis ſit pœna gehennæ, quàm longa, quàm infructuoſa. E contrario autem pœnitentia pręſens, leuis, breuis & fructuoſa. Spes autem multos obruit, qui dum bona pręſentia cupiunt, aperire conſcientias ſuas nolunt, nè ſi quales ſunt, hominibus appareant, ad nulla pręſentis vitę bona conſcendant. Quibus inculcandum eſt, quia bona huius ſeculi, parua ſunt, incerta & momentanea: & illa illius vitę, maxima, certiſſima, & ęterna. Plurimos deſperatio interficit, q̃ hoc ſolùm metuunt, nè poſſint continere. Verum nanque eſt, quia peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hanc obterere debemus vigore confeſſionis, gratia humilitatis, & compaſſione illius, cui aperimus conſcientiam noſtram. Cõfeſſionẽ impeditia. Eccli. 4. Iob 6. Prou. 18.

Sciendum autem, quia alia eſt confeſſio, quæ peccatum plangit: alia, quæ laudem canit. Bonum animę ornamentum confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purificatiorem. Duplex cõfeſſio.

Sequitur: Qui crediderit in illum, non confundetur. Credere Deo, eſt verbis eius fidem adhibere. Credere Deum, eſt confiteri vbiquè Deum eſſe. Credere in Deum, eſt omnem ſpem ſuam in illum dirigere. Deum, & Deo credunt dæmones: ſed in illum non

credunt, in quem qui crediderit, non confundetur, quia ſpem ſuam non ponunt in illum.

Eccè quantùm potui, etsi non quantùm volui, de confeſſionis diſſerui ſacramento. Sed quia ſermonem in longum protraximus, finem loquēdi pariter audiamus. Det nobis corde credere ad iuſtitiam, ore cōfiteri ad ſalutem, & in ſe credere, ſponſus Eccleſię,
Rom.9. filius Marię, qui eſt Deus benedictus in ſecula, Amen.

DE SANCTO TROIANO, SANTONICAE CIVITATIS EPISCOPO: EX GREGORIO TVRONENSI *De gloria confeſſorum.* Cap. 59.

Nouēbr.30. TROIANVS Pontifex ipſius Santonicæ ciuitatis, ſancto Bibiano cōiunctus cælo, vicinus ei eſt & tumulo. Magnæ enim virtutis fuiſſe dicitur hic ſacerdos. Quodā verò tempore, dum inter obſcura noctium tempora loca ſancta, quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantùm ſubdiacono comite circuiret, apparuit ei globus magnus luminis, quaſi de cęlo deſcēdens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti: Nè ſequaris penitùs, donec ego te vocem. At ille terræ deuolutus, ſpectabat haud procùl, quidnam miraculi ageret Dei ſeruus. erat enim ager publicus, in quo conſtiterat. Appropinquante verò lumine, cucurrit ſacerdos ad occurſum eius, & vſque ad terram ſe humilians, ait: Benedic, quęſo, mihi, beate Pontifex. Cui ille, qui aduenerat, ait: Tu mihi benedic, ſacerdos Dei Troiane. Et dato ſibi oſculo, facta oratione, locuti ſunt diutiſſimè ſimul. Subdiaconus verò Antonius ſpectans, vidit lumen, quod apparuerat, eádem, qua venerat, via reuerti. Vocans itaque ad ſe ſubdiaconum Epiſcopus, ait: Accede nunc, vt explicemus cœptum iter ad viſitanda ſanctorum loca. Tremens verò ſubdiaconus, ait: Quæſo, domine, nè deſpicias humilitatem meam: ſed indica mihi quæ videris. animaduerti enim neſcio quid fuiſſe diuinum. Cui ille: Dicam tibi, ſed tu nemini dixeris. nam ſcito, quòd in quacunque die hæc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sāctum, inquit, Martinum Turonicum vidi, & ipſe locutus eſt mihi. Caue ergò, nè cui vulgare audeas arcana Dei. Igitur ſacerdos impleto vitę huius curſu, obijt. Subdiaconus verò plenus dierum, ægrè ferēs quòd virtus ſancti Troiani occuleretur, cōuocato Epiſcopo, clericis ac quibuſdā ſenioribus, omnia, quę à ſancto audierat, & qualiter myſterium luminis viderat, quod manifeſtiſſimè fidem Troiani, Martiniq́ue gloriam patefecit, ex ordine reſerauit, nec quicquam ex ijs occuluit, adijciens hæc: Et vt probetis vera eſſe quę loquor, finito ſermone, finem facio vitæ. Quibus dictis, clauſis oculis obijt, non ſine admiratione adſtantium. Magnæ igitur (vt diximus) virtutis fuit beatus Troianus Antiſtes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis ſuę.

(Globus luminis ingēs apparet S. Troiano.) (Is fuit S. Martinus.)

Hic fertur, dum eſſet in corpore, ſi nouum, vt aſſolet, amphibalum induiſſet, cum quo procedens, diœceſim circumiret: fimbriæ huius veſtimenti à diuerſis diripiebantur. ſalubre enim omnis homo computabat, quicquid ab eo rapere potuiſſet. Qui ſepultus in terris, cælo ſe viuere multis virtutibus manifeſtat. Nam energumeni, frigoretici, cęteriq́ue infirmi, plerunquè ad eius tumulum exorantes, accepta incolumitate, recedunt.

(Nota priſcorū deuotionē erga reliquias.)

FINIS MENSIS NOVEMBRIS.

DE-

DECEMBER.

VITA S. ELIGII, NOVIOMENSIS EPISCOPI, A BEATO AVDOENO ROTHOMAGENSI PRAESVLE, EIVS

æquali, conſcripta libris duobus. Hiſtoria admodùm prolixa eſt. Authoris longum Prologum omiſimus, nihil ferè, præter ſimplicis ſtyli excuſationem, habentem.

LIBER PRIMVS.

De ſancti Eligij genere & patria.
Cap. 1.

IGITVR Eligius Lemouicę Galliarum vrbe, quæ ab Oceano Britannico ferè ducentorum millium ſpatio ſeiungitur, in villa Catalacenſi, quæ à prædicta vrbe ſex circiter millibus ad Septentrionalem plagam vergit, oriundus fuit. Eſt itaq; præfata ciuitas partibus ſita Armoricanis in vlteriore Gallia, primaq; Aquitania, quæ ad plagam reſpicit Occidentalem. Cui contigua eſt ab Oriente prouincia Lugdunenſis, Galliaque Belgica. Habet etiam ab Euro & Meridie prouinciam Narbonenſem: à Circio autem ambitur Oceano. Porrò ab occaſu habet Hiſpanias. In hac ergò regione parentibus ingenuis, atque ex longa proſapia Chriſtianis, Eligius natus atque alitus eſt. Cuius pater Eucherius, mater verò Terrigia vocitata eſt. Ipſe autem, gratia diuina præſciente, cõgruum ſibi ac velutì ſpeculum mentis ſuę, Eligius nomen accepit. Ergò cùm propoſitum ſit de his, quę geſſit, immò quæ Dominus per eum operari dignatus eſt, ſicut geſta conſtat, narrare: tamen id, quod, priuſquàm naſceretur, ad indicium ſanctitatis eius oſtenſum eſt, quodque magnorum virorum teſtimonio didici, omittere non debeo.

Decẽbris 1.
S. Eligij patria.
Itẽ parẽtũ.

Quid mater eius de illo præuiderit. *Cap. 2.*

CVm adhuc vir beatus matris eſſet aluo inditus, vidit genitrix eius viſionem, quæ huiuſmodi habet ordinem. Videbat quaſì aquilam valdè pulchram ſupra ſuum volitantem ſtratum, ac ſe tertiò inclamantem, ſibique neſcio quid pollicentem. Cumque ex reciproca voce euigilâſſet, perterrita nimis, cœpit mirari, quænam eſſet hæc viſio. Intereà venit tempus pariendi, & prę magnitudine doloris cœpit mater periclitari. Vocauerunt autem quendam religioſum presbyterum, boni teſtimonij virum, vt pro eàdem orare deberet. Qui cùm veniſſet ad eam, quaſì propheticum mox vſurpans verbum, ait ad illam: Noli, inquiens, mater timere: quoniam benedictum partum tibi DOMINVS dignabitur largiri. Erit etenim vir ſanctus, ac de gente ſua electus, vocabiturque magnus in Eccleſia CHRISTI ſacerdos.

Viſio matris eius grauidæ.
Prophetia de S. Eligio.

Vt ſit optimè à puero inſtitutus. *Cap. 3.*

IGitur Eligius nutritus eſt in fide recta, atque imbutus à parentibus Chriſtianis religione catholica. Exindè igitur pueritiæ annos excedens, æuum adoleſcentiæ cum induſtria gerebat, & quicquid operis ętati ſuæ congruum arripuiſſet, mira agilitate perficiebat. Cùm ergò videret pater eius tantum filij ingenium, tradidit eum

ad imbuendum honorabili viro, Abboni vocabulo, fabro aurifici probatiſſimo: qui eo tempore in vrbe Lemouicina publicam fiſcalis monetę officinam gerebat. A quo in breui huius officij vſu pleniſſimè doctus, cœpit inter vicinos & propinquos in Domino laudabiliter honorari. Gerebat enim ſimplicitatem columbæ, nè cuiquam machinaretur dolos. Habebat & ſerpentis aſtutiam, nè aliorum ſupplantaretur inſidijs. Dignumque in cunctis habens ingenium, & facilè loquebatur, & purè. Eccleſiarum etiam conuenticulis frequenter intererat, & quæcunque ibi ex diuinis ſcripturis recitabantur, aurem libenter accommodans, auidiſſimè hauriebat, atque ità incorde ſuo memoria recondebat, vt etiam cùm abſens eſſet, ea quę didicerat, meditatione intentiſſima ruminaret.

Fit egregius aurifaber.

Vt in Franciam profectus ſit. Cap. 4.

INtereà poſt aliquot annos extitit quędam cauſa, diuina (credo) gubernante prouidentia, vt relicta patria & parentibus, Francorum adiret ſolum: vbi paucis degens diebus, factus eſt notus cuidam regis theſaurario, Bobboni vocabulo, viro honeſto & manſueto. Cuius ſe patrocinio committens, ſub eius ditione degebat. Strenuè enim ad omne opus ſe aptabat, & omnes, cùm quibus colloqui potuiſſet, ſuo amore innectebat.

Bobboni regio quæſtori adhæret.

Vt ad regis notitiam peruenerit. Cap. 5.

POſt aliquod autem temporis interuallum, peruénit ad notitiam Clotarij Francorum regis, huiuſmodi ex cauſa. Volebat enim idem rex ſellam vrbanè auro gemmiſque fabricare: ſed non inueniebatur in eius palatio, qui huiuſmodi opus, ſicut mente conceperat, poſſet opere perficere. Cùm ſciret ergò prę fatus regis theſaurarius Eligij induſtriam, cœpit explorare eum, ſi quo minùs opus optatum poſſet perficere. Et cùm facilè id apud eum fieri intellexiſſet, ingreſſus ad principem, indicauit ei inueniſſe ſe artificem induſtrium, qui diſpoſitum ſine cunctamine aggrederetur eius opus. Tunc rex mente gratiſſima tradidit ei copioſam auri impenſam: ſed & ipſe nihilominùs tradidit Eligio. At ille acceptum opus cum celeritate inchoauit, atque cum diligentia celeriter cōſummauit. Deniquè quod ad vnius opificij acceperat vſum, ità ex eo duo compoſuit, vt incredibile foret, omnia ex eodem pondere fieri potuiſſe. Nam abſq; vlla fraude, vel vnius etiā ſiliquæ imminutione, cōmiſſum ſibi parauit opus: non cæterorum fraudulentiam ſectans, non mordacis limę fragmina culpans, non foci edacem flammam incuſans: ſed omnia fideliter complens, geminam meruit felix remunerationem. Opus ergò perfectum defert protinùs ad palatium, tradiditque regi quā donauerat ſellam, altera penès ſe, quam fecerat, gratuitò reſeruata. Cœpit tunc eum princeps mirari, ſimul & efferre tantam operis elegantiam: iuſſitque ilicò fabro tribuere mercedem laboris dignam. Tunc Eligius altera ex occulto in medio prolata, Quod ſuperfuit, inquit, ex auro, nè negligens perderem, huic operi aptaui. Confeſtìm ſtupefactus Clotarius, & maiori admiratione detentus, ſciſcitabatur opificem, ſi cuncta ex eodem penſo facere potuiſſet. Et cùm cōſequenter iuxta id, quod fuerat ſciſcitatus, reſponſum accepiſſet, ingenium eius ſublimi fauore attollens, Ex hoc iam, inquit, etiam in maximis credi poteris. Porrò hoc fuit initium, necnon & teſtimonium in palatio regis honorandi, immoque credendi Eligium. Ex hoc nempe adauctiùs conſurgens, factus eſt aurifex peritiſſimus, atque in omni fabricandi arte doctiſſimus. Inuenitque gratiam in oculis regis, & coram omnibus optimatibus eius. Domino ergò iuuante, roboratur in fide, ac à rege prouocatus, creſcebat quotidiè in melius.

Clotario regi duas ex auro conficit ſedes.

Nota integritatē eius

Credendi, pro eo, quod eſt, fidē eius valdè ſpectatā fore.

Vt rex eum iureiurando adigere voluerit. Cap. 6.

ME igitur præſente, neſcio quam ob cauſam, niſi quòd facilè datur intelligi, fidelitatis obtentu, dum apud regem puerulus habitarem, quodam die Rotoilo in agro accito rex Eligio, coram reliquijs ſanctorum præcipiebat ei, vt impoſitione manuum ſacris pignoribus daret ſacramentum. Sed ille diuinum intuitum verens, excuſare humiliter omni niſu tentabat. Cumque inſtantiùs id facere compelleretur, anxius valdè, cœpit mox vbertìm lachrymas profundere, metuens ſcilicet regem offendere, ſeptuplumque pauens ſanctis pignoribus manus imponere. Intuens

tuens itaq; rex eius timorem, ſimulq́; mirans tantam viri deuotionem, deſijt vltrà eum
cogere: ſed magis blandè leniterque demulcens, lætiſſimo illum vultu dimiſit, polli-
cens ſe plùs eum ex hoc iam crediturum, quàm ſi multimoda tunc dediſſet iura- Crediturū, id eſt, fidē
menta. dignū habiturum.

De eius mira conuerſione. Cap. 7.

NOn poſt longum ſpatium, cùm iam Eligius virilem ageret ætatem, cupiens ſe
vas exhibere Deo ſanctificatum, ac metuens nè aliqua ſuum delicta pectus Confeſsio
fuſcarent, omnia ab adoleſcentia ſua coram ſacerdote confeſſus eſt acta: ſicq; ſacramen-
ſibi auſteram imponens pœnitentiam, cœpit fortiter colluctationi carnis, ſpi- talis.
ritûs feruore reſiſtere, in laboribus ſcilicet, ſecundùm Apoſtolum, in vigilijs, in ieiu- 2. Cor. 6.
nijs, in caſtitate, in patientia multa, atque in charitate non ficta. Proponebat nanque ſi- Domat carnem.
bi aduersùs præſentes carnis ardores, futuri ſupplicij ignes: ac memoria ardoris gehen-
næ, ardorem excludebat luxuriæ. Orabat iugiter pro donis cæleſtibus, precabatur
Deum diebus ac noctibus, illud ex libro Iob crebrò reuoluens: Ego, inquit, depreca- Iob 5.
bor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna & inſcrutabilia,
& mirabilia abſque numero. Qui ponit humiles in ſublimi, & mœrentes erigit ſoſpita-
te. Adimebat ſibi ſaturitatem panis, vt cæleſtem poſſet promereri panem. Ora quidem
eius ieiunijs pallebant, corpus aridum marcebat, ſed mens acriùs ſemper æternæ patrię
amore ęſtuabat: & vndè grauiora recordabatur, indè patientiùs leuiora portabat. Sem-
per enim pręſentis vitæ terminum intuens, futuram Dei ſententiam ac metuenda iu-
dicia formidabat, ſciens ſcriptum: Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. & illud Apo- Prou. 28.
ſtoli: Cum timore & tremore veſtram ſalutem operamini. Necnon & illud Iob dictum: Philip. 2.
Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum. Ad Domini verò pedes Iob 31.
noctibus iacebat, manibus pectus tundens, genas lachrymis irrigans, moderatoque ſu-
ſpirio oculis ad cęlum leuatis, illum ſemper reſpiciebat, quem fortaſsè delinquendo
offendiſſe timebat, ac lamentabili voce hæc crebriùs verba geminabat: Tibi ſoli pec- Pſal. 50.
caui, miſerere meî ſecundùm magnam miſericordiam tuam. & illud beati Iob: Memen- Iob 7.
to, inquiens, quia ventus eſt vita mea. &, Parce mihi: nihil enim ſunt dies mei. Et ex ſe Ibidèm
quodammodò egrediens, illud ante ſuam pingebat mentem: quòd nec oculus vidit, 1. Cor. 2.
nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcendit, quæ pręparauit Deus diligentibus ſe.
Ideò iſta iugiter meditando, quanto plùs proficiebat, tanto plùs humiliabatur: vt quan-
to plùs humiliatus eſſet, tanto ampliùs proficeret. Cuius quanta fuit mœſtitia, tanta
fuit & venia: & quantùm ſe humiliter afflixit, tantùm clementer à Domino meruit ſub-
limari. O profunda benignitas Dei: fit velocior venia, quàm culpa. O felix pœnitentia,
quæ tam velociter ad ſe Chriſti traxit miſericordiam, quęque non priùs aſſiduo fletu
delictorum flammas extinguendo, frequentique ieiunio peccatorum virus excluden-
do deſtitit, quàm miſericordiam, quam poſcebat à Domino, impetraret. De talibus
quippe per Malachiam prophetam Dominus dicit: Dedi ei timorem meum, & timuit Malac. 2.
me, & à facie nominis mei pauebat. Hinc iterùm ſcriptum eſt: Timor Domini expellit Eccli. 1.
peccatum. & rursùs: Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam Eccli. 34.
ipſe eſt ſpes eius.

Vt diuinitùs cognouerit remiſſa ſibi peccata. Cap. 8.

DEniquè quodam tempore interpellans Dominum, fide pleno pectore exige-
bat, vt ſi accepta Deo pœnitentia eius eſſet, quoquo modo dignaretur ei dare
notitiam. Habebat itaque in cubiculo, vbi aſſiduè cubitare ſolitus erat, mul- Nota de reliquijs.
torum pignora ſanctorum in ſupremis dependentia, ſub quorum ſacro vela-
mine, reclinato in cilicio capite, orare conſueuerat noctè. Quo nimirùm in loco cùm
ex more quadam nocte in oratione proſtratus, ſuper cilicium incumberet, ſomno in-
gruente oppreſſus, veluti tranſeundo in momento obdormiuit, viſumque eſt ei adſtitiſ-
ſe repentè quendā, atq; dixiſſe: Eccè Eligi, exauditę ſunt preces tuæ, indiciaq; olim quę- Viſio eius
ſita, nunc tibi cōceſſa. Mox ille excitatus, odorē hauſit gratiſſimum. Sēſit etiā ex geru-
lo reliquiarū guttas ſuauiſſimas ſuper ſuū leniſſimè defluere caput. Ex quo nimis atto-
nitùs, ſurrexit velociter, & ſolicitè cōſpiciens, vidit quaſi balſamū diſtillare de chriſma-
rio, & pallio, quo erat opert⁹. Tāta quippe fragrātia odoris ſuauiſſimi totū illud impleue
rat cubiculū, vt etiā ipſe vix ibi ſubſiſtere quiſſet. Tūc memor ſuę petitiōis, nimiūq; lar-
gitatē bonitatis Dei mirat⁹, alti⁹ ingemiſcēs, fidelē retributorē ex intimo corde benedi

cebat Chriſtum,qui nunquàm derelinquit ſperantes in ſe.Hoc ergò fuit Initium virtutum eius,immò omnipotentis Dei,per quem omnes omnia poſſunt.Quod cùm vir ſanctus ſodali ſuo Audoëno, cognomento Dadoni, quem ſicut animam ſuam diligebat, ſecretiùs enarrâſſet, vicisſim ab eo exegit, nè,vſquequò ipſe in corpore maneret,eadem cuiquam indicaret.At ille hęc audiens,cœpit continuò animo compungi,cœpitq; ſecreta arcanorum eius vis quædam interni amoris accendere.Iamq; ex hoc,ſpretis ſeculi blandimentis,cupiebat ex ſtudio Eligium æmulari ad bonum.Et accito etiam germano ſuo Adone in conſilio communi, (erant enim viri inclyti,optimates aulæ,filij ſcilicet Antharij) Hi ergò communi habito conſilio, cœperunt imitari, quæ ab Eligio gerebantur: eratque eis familiare conſortium, & cor vnum in Domino, atq; anima vna.

Hic Audoënus eſt author hiſtoriæ huius.

De obitu Clotarij, & quàm gratioſus apud principes fuerit B. Eligius. Cap. 9.

INuénit ergò Eligius gratiam coram Deo,& coram regibus Francorum, & ferebatur ei ab omnibus teſtimonium, intantùm vt copioſam molem argenti & auri & gemmarum abſque vlla penſa à rege acciperet: creſcebatq; ei honor cum magno fauore de die in diem, & omni ex parte probatus, vernabat in aula deuotus. Mortuo intereà Clotario rege Francorum, Dagobertus filius eius monarchiam regni ſolus obtinuit. A quo Eligius tanta familiaritate habitus eſt, vt plurimorum eius felicitas ingens gigneret odium.Siquidem oderant eum praui,quippe quoniam magnoperè oderat ipſe ſuperbiam,diligebat veritatem:& cùm eſſet ſtrenuus,iugis ei erat contra eorum veſaniam pugna, perpetuumq; certamen. Sed planè omnes boni illum admirabantur & diligebant, quia nouerant catholicam hominis ſcientiam, ac patriæ cęleſti mentem iugiter intentam, ſemperque actibus bonis pręparatam. Sectabatur igitur iugiter charitatem,manſuetudinem & longanimitatem. Diligebat Deum ex toto corde, ex tota anima,atq; ex tota virtute. Erat quoquè tranquillus moribus, & ſtrenuus adſpectu. Gerebat vultum planum,moderatam ſpeciem,ornatum adſpectum,quietum ſenſum,animum lętum,humilem ſapientiã Semper opera bona factis ampliùs,quàm verbis oſtendebat: corpus fame caſtigans,ieiunium potiùs quàm epulas amãs,dolentem conſolans, ſpem ſuam Deo committens, orationi frequenter incumbens, nihilque amori Chriſti præponens: quod credebat, docens: quod docebat, imitans. Semper enim ante oculos eius dies vltimus verſabatur, ſemperq; mens eius præcepta cæleſtia meditabatur. Orabat autem frequenter,quia didicerat, quòd oportet ſine ceſſatione Dominum rogare. Satagebat magnoperè,nè ſecundus cuiquam in operibus bonis inueniretur.Erat etiam erga famulos Dei valdè humanus atq; benignus. Charitatem verò ſuper omnia & ipſe diligebat, & omnibus ſeruare mandabat. Exiſtebat vtiquè in cunctis caſibus firmus, omniaq; aduerſa patienter ferebat.Pericula aliena in ſe pertimeſcebat,aliorumque caſus,ſuos eſſe laqueos iudicabat. Finem quoquè vitæ ſuæ ſolicitus cõſiderabat,metuens nè ſe tanquàm fur hora illa inermem compręhenderet. Cum opere enim lectioni vacabat, ſciens quòd lectione ſenſus augentur, & intellectus tribuitur: & quòd lectio doceat,quid caueatur.Erat verò erga omnes humilis,nimiumque in humilitate fundatus: nulli ſe pręponens,nulli ſuperiorem ſe deputans: ſciẽs & illud,quia ſi quis perfecta contentus fuerit humilitate, habebit ex illa gloriam: & quanto quis humilior fuerit, tanto eum altitudo gloriæ ſequetur.Habebat enim temperamentum in proſperis,patientiam in aduerſis, mentemque nec gaudio nec mœrore à Chriſti vnquàm amore reuocabat. Iraſcentem quoquè patientia deliniebat, & blandimento iracundiam furentis temperabat,ac ſic alienã miſeriam tãquàm ſuam lugebat. Eratq; ei ingreſſu ſimplicitas, in geſtu grauitas, in motu puritas, in inceſſu honeſtas, in ieiunio hilaritas. Animus enim eius in modeſtiſſimo corporis habitu apparebat. Erat etiam parcus in ſermone, blandus in eloquio.Triſtem, immoq; dolentem, dulci cõſolabatur affatu. Hoc proferebat ex labijs,quod mentem ędificaret audientis, fiebatque eius ſermo expectationi eccleſię vtilis.Nihil enim ex omnibus quę egiſſet bonis,meritis ſuis tribuebat, nihilque in viribus ſuis vnquàm præſumebat: ſed omne opus ſuum ad Deum ſemper conferens,in cunctis actibus eius auxilium implorabat.Bonũ quod didicerat,docebat: verba tamen operibus præcedebat:ſciẽs non eſſe laude dignũ,quod docet quis,niſi dictis facta cõiunxerit: ſed potiùs ſi quod docet,& facit,tũc habebitur glorioſus. Vndè & Apoſtol' dicit: Nè,cùm alijs p̄dicauerim,ipſe reprobus efficiar. Hoſtẽ p̄tereà inuiſibilẽ orationibus & precibus repellere iugiter cõtendebat,pugnãs ore,nõ gladio: orationib',nõ telo: precib',nõ ferro, Cunctis

Eius felicitati multi inuident.

Catalogus virtutum S. Eligij.

Luc. 18.

Nota eximiũ docẽdi genus.

1. Cor. 9.

Cunctis autem diebus, cunctis horis Dei flagitabat præſidium, vt dignus poſt mundi lucem poſſet peruenire ad brauiũ. Res temporarias tribuebat egenis, vt pro eiſdem mercaretur paradiſi delicias. Deuitabat quidem ſuperbiam, amplectebatur humilitatem: Dei ſemper auxilium rogans, finem iugiter felicem poſtulans. Quis enim illo tempore humilitatem eius cernens, non protinùs compungeretur? Aut quis amator pecuniæ, eius humanitatem ac parſimoniam, deuotionem quoquè & ſtudium adſpiciẽs, non ad-mirando confeſtim obſtupeſceret? Nam quicquid bonorum in principio arripuit, vſq; ad finem vitæ nullis negocijs paſſus eſt implicari: ſed integrum & ſanctum propoſitum ſeruans, in nullo cœptam regulam commutauit. Sub habitu alterius ſemper alteri militauit: & quicquid habere potuit in mundo, Chriſto tradidit ex toto.

Conſtantia in bono.

Sub mundi habitu militabat Chriſto.

Quantoperè in Dei timore & operibus miſericordiæ profecerit. Cap. 10.

POllebat itaque magìs ac magìs in vigilijs, in ieiunijs, atque in charitate. Fabricabat in vſum regis vtenſilia quamplurima ex auro & gẽmis. Sedebat fabricans indefeſſus, & contra illum Tyllo vernaculus eius ex genere Saxonico; qui magiſtri veſtigia ſequens, & ipſe poſtmodùm venerabilem vitam duxit. Sedens ergò Eligius ad opus prędictũ, codicem ſibimet præ oculis pręparabat apertum: vt quoquo genere laborans, diuinum perciperet mandatum. Sic igitur duplum gerens officium, manus vſibus hominum, mentem vſui mãcipabat diuino. Fragrabat eius vbiquè fama intantùm, vt ſi qui ex Romana, vel Italica, aut Gotthica, vel qualicunque prouincia, legationis fœdere, aut alia quacunq; ex cauſa palatium regis Francorum adire pararent, non priùs regi occurrerent, quàm Eligium aggrederentur, vel iuuamen alimoniæ ab eo poſcentes, vel certè conſilium ſalubre quęrentes. Confluebantq; ad eum vndiquè viri religioſi, aduenę quoquè & monachi: & quicquid militare poterat, aut eis in eleemoſynam dabat, aut certè captiuorum in precia diſtrahebat. Habebat maximũ in huiuſmodi opere ſtudium. Sanè vbicunq; venundandum intellexiſſet mancipium, magna cum miſericordia & feſtinatione occurrens, mox dato precio liberabat captiuum. Interdùm etiam vſq; ad viginti aut triginta, ſeu & quinquaginta numero ſimul à captiuitate redimebat. Nonnunquàm verò agmen integrum, & vſq; ad centum animas, cùm naui egrederentur, vtriuſq; ſexûs ex diuerſis gentibus venientes, pariter liberabat, Romanorum ſcilicet, Gallorum atq; Britãnorum, necnon & Maurorum: ſed precipuè ex genere Saxonum, qui abundè eo tempore veluti greges à ſedibus proprijs euulſi, in diuerſa diſtrahebantur. Quòd ſi contigiſſet, vt copioſius venditorum numerus menſuram precij excederet, cuncta pręter corpus proprium, quę habere poterat, vſque ad cingulum & amphibalum, necnon & victum neceſſarium, ſed & vſque ad calceamenta cuncta ſe expoliabat, tantummodò vt captiuis ſubueniret. Id etiam & in peregrinos Chriſti ſæpiſſimè faciebat. O quotiès debitor eſſe voluit, vt debitoribus ſubueniret? Quotiès brachile aureum, pungam quoquè auro gemmiſq; comptam ſibi ſubripuit, tantùm vt miſeris ſuccurreret? Vt autem breuiter compręhendam, tantam captiuorum multitudinem per ſuccedentia temporum ſpatia à duro dominorum abſoluit iugo, tantas eleemoſynas diuerſo hominum generi vtriuſq; ſexûs, diuerſis eccleſijs ac monaſterijs diſtribuit, vt nullus ea orator, quãtumuìs ſtudioſus, quanuìs ſit eloquens, ad plenum narrare ſufficiat. Redemptos enim captiuos protinùs coram rege ſtatuẽs, iactatis ante eum denarijs, chartas eis libertatis tribuebat. Deindè trinam ipſis optionis proponebat electionem, id eſt, vt ſi qui velint iam liberi ad propriam remeare patriam, ipſe eis inquantùm ſuppetebat, pręberet ſubſidium. Si qui autem cum ipſo velint permanere, libens valdè accommodabat aſſenſum, ità duntaxàt, non iam vt ſerui, ſed potiùs vt fratres cum eo degerent. Porrò ſi quos ſuadere poterat, vt venerabilem monachorum vitã arriplẽtes, clauſtra cœnobij expeterent, hos tanquàm dominos inſigniter honorans, veſtimenta etiam & quæq; neceſſaria tribuens, ilicò archiſterijs cum exultatione deſtinatos, cum grandi demùm ſolicitudine eorũ gerebat curã. Habebat prætereà ſecum plures vernaculos, in ſuo cõtubernio degẽtes, ſibiq; neceſſariò iugiter obtẽperantes. Ex quibus erat Baudericus, eiuſdem libertus cõprouincialis, q in omnibus honeſtè valdè eius curã gerebat. Erat etiã Tituẽnus, genere Sueuus, fidelis cubiculari⁹ laicus, q poſteà ad mercedis cumulũ ꝑuenit interẽptus. Necnõ & Buchinus, ex gẽtili cõuerſus: q & ipſe poſteà venerabilis extitit, ac Ferrarieſi cœnobio ꝑfuit, Andreas quoq; & Martin⁹, atq; Iohãnes, q eo etiã ꝓcurãte ad clericatũ ꝑuenire meruerũt. Sed & alij quãplures, quos enumerare plõgum

Militare, pro ſemere, vel emendo acquirere.

Mirũ ei⁹ ſtudiò erga redimendos captiuos.

Aliquot ei⁹ præclari diſcipuli, vel familiares.

gum eſt: qui diù noctuque in eius camera cum omni ſtudio ſolenniter canonicum adimplere ſtudebant curſum.

Canonicũ curſum, id eſt, preces horarias ſiue canonicas.

Quàm humanus erga peregrinos & pauperes fuerit. *Cap.* II.

MVltitudo prætereà pauperũ, ſicut apes ad aluearium, vndiq; quotidiè ad eum confluebant, intantùm vt ſi quis ignotus aut peregrinus Eligij inquirens domicilium, cùm de eo interrogaret quempiam, id ab eo acciperet reſponſum: Vade in illam plateam, & vbì pauperum cœtum conſpexeris, illic vtiq; & Eligium reperies. Sicut enim, vt dictum eſt, apes circundant fauum, ità aſſiduè turbis pauperum conſtipatus incedebat Eligius, quibus aut per ſe, aut per famulum alimoniam pariter & eleemoſynam tribuens, benigniſſimè quotidiè refouebat. Habebat autem & loculos, vbì aurum diſtribuendum ſecum portare iugiter conſueuerat, nè ſicubì pauperem fortuitù obuium habuiſſet, dilatio vel parua porrigendi intercederet. Quid plura? Quicquid habuit, excepto tegumento & victu, totum egenis & monaſterijs diſperſit, ſciens Apoſtoli eſſe præceptum, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitũ & perditionem. Nam cùm veſpertinis horis ſæpè poſt biduum, nonnunquàm poſt triduum paratum accederet ſumere cibum, deſtinatis in diuerſa famulis, omnes quos inuenire potuiſſet egenos & peregrinos, ſeu mendicos ac languidos, ſibimet adduci præcipiebat. Hoc etiam cunctis diebus, exceptis his, quibus & ipſe reficiebatur, faciebat. Rarò enim, aut certè nunquàm contingebat, vt cum eo pauperes minimè conuiuarentur. Quibus adductis, ipſe propriè famulorum incipiens officium, eorum neceſſitatibus hilariter valdè ſeruiebat, auellens ab humeris ſarcinas, dorſa mantilibus leuians, aquam manibus fundens, merumque ſcypho refundens, ipſe potum porrigens, buccellam ipſe præbens, omnes poſtremò per ordinem faciens in menſa diſcumbere, ipſe panem frangens, cibũmque illis inferens. Deniquè his peractis, omnium iam fame refecta, ſic ipſe aut ante eos ſtans, aut certè ad cornu mẽſæ vili ſellula vtens, valdè exiguum, atq; ex comedentium fragmentis relictum ſumebat cibum. Plerunquè verò egenis ad menſam iuxta morem vocatis, cùm & ipſi eſſet congrua cibi ſumendi hora, menſa allata atque compoſita, manibus etiam lotis, nec vnus quidem ſupererat panis, qui inuitatis poſſet apponi, omnibus, vt ſæpè contingebat, eodem die vſque ad victum aut in eleemoſynas redactis, aut in precia captiuorum abſumptis. Sed cùm ex famulis circunſtantibus quidam iſtud ſæpiùs irriderent, nonnulli etiam humiliter inopiæ eius compaterentur, vniuerſos ſimul beatus vir coërcens atq; refouens, aiebat: Quid moleſti eſtis, modicæ fidei? Nunquid qui Eliam & Iohannem in deſerto pauit, nos modò in medio cœtu hominum ſuo fraudabit beneficio? Credo, inquit, in creatorem meum, quoniam etsì nos nõ meremur, hi tamen pauperes Chriſti, refocillati hodiè ipſius dono, ab hoc recedẽt domicilio. Nec mora, aliquãdò priuſquàm verba compleret, pulſabant viri veſtibulum domûs, panes cæteraque neceſſaria affluenter deferentes: quos aut rex, vt ſæpè conſueuerat, aut diues quidam, aut deuota mittebat perſona. Omnes enim iam compertum habebant, & quibus Eligius indigeret, & quibus ſui iuris ſubſtantiam diſpergeret. Vndecunquè autem veniret, Eligij tamen fides eum nunquàm fefellit: quoniam veraciter dicit ſcriptura: Hilarem datorem diligit Deus. Et hoc ſanè non tranſitoriè, aut ad momentum fecit: ſed omni penè vitæ ſuæ tempore id agens, tale Galliæ reliquit exemplum.

Pauperes benigniſſimè fouet.

1. Tim. 6.

Obſerua eius inediam.

Vide officioſam humanitatẽ.

Eccè cibum Eligij.

3. Reg. 17. Matt. 3.

2. Cor. 9.

Quæ forma eius & habitus corporis, itemq; preces fuerint. *Cap* 12.

SEd cùm viderim hominem, cur non & formam eius depingam? Erat ſanè ſtatura procerus, facie rubicundus. Formoſam habebat cæſariem, & quasì criſpantes capillos, manus honeſtas & oblongos digitos, Angelicum vultum, ſimplicem & prudentem adſpectum. Vtebatur quidem in primordio auro & gemmis in habitu: habebat quoquè zonas, ex auro & gemmis comptas, necnon & crumenas eleganter gemmatas: lineas verò metallo rutilas, oras ſarcarum auro opertas: cuncta quidem veſtimenta precioſiſſima: nonnulla etiam holoſerica. Sed his omnibus ob oſtentationem fugiendam primo tempore vtebatur palàm: intrinſecùs verò ad carnem cilicium geſtabat ex conſuetudine. Poſteà verò cùm adauctiùs profecit, cuncta ornamenta in egentium neceſſitatibus conſumpſit. Videres plerunquè ire funiculo cinctum, vilibus veſtibus tectum, quem videbas dudùm radiantis auri & gemmatum mole opertum.

Forma corporis eius.

Veſtes eius.

Non-

Nonnunquàm verò cùm videret eum rex ob deuotionem amoremq; Chriſti expoliatum, ſubripiens ſibijpſi, dabat ei propriũ indumentũ & cingulum. Dicebat enim, non eſſe dignum, eos, qui ſeculo militarent, incedere ornatos: eos verò, qui ob Chriſtum cuncta ſibi auferrent, eſſe inglorios. Deniquè apud regem habitans, habebat manſionem aſſiduè coniunctam cum Dadone. Sicut enim animam ſuam, ità diligebat eum. De cuius quidem exemplis multa ſumpſimus, quę nec alengè vtiquè narrare ſufficimus. Habebat autem in cubiculo ſuo multa ſanctorum dependentia pignora, necnon & ſacros libros in gyro per axem plurimos: quos poſt pſalmodiam & orationem reuoluens, & quaſì apis prudentiſſima diuerſos ex diuerſis flores legens, in aluearium ſui pectoris optima quęq; recondebat. Erat ei conſuetudo noctibus cilicium ante lectum ſternere, ſeq; aut à primo crepuſculo, aut poſt paululum quietis è lectulo excutere, & ſuper eo ſubmiſſo capite orare proſtratum Sicque plerunq; noctem totam, excubijs inſiſtendo, cum lachrymis ducere. Grandis enim ei collata erat gratia lachrymarum. Diuerſis autem modis, quantùm humana poſſet natura permittere, ſemper in id incumbebat, vt omne noctis tempus in Dei ſeruitio conſumeret. Cùm enim prolixè oraret, pro quodam leuamine intermittens orationem, pſalmos concinebat ex ordine. Quibus diù cantatis, ad lectionem accedebat: cumque ſacra verba percurreret, videres repentè ſuppliciter oculos ad cęlum leuare, ſuſpiria ſuſpirijs iungere, fletum lectioni miſcere, ſingultibus pectus quatere, atq; ora lachrymis vberrimè perfundere. Et cùm plerunq; inter ipſa verba diuina ſomno vehementer ingruente grauaretur, ex ipſis quodammodò lectionis verbis etiam per ſomnum meditabatur. Cumque ſubitò excitus lectionem expleret, rursùs ſe ſecundùm morem conferebat ad orationem. In quo opere tanto ſtudebat ſilentio, nuſquàm caput reflectens, nihilque aliud intendens, vt vix aliquis ſpirantem eum audire poſſet. Non raò quidem diuerſas ob cauſas & noctù, & maturiùs in regis conclaue vocatus, nullatenùs eò ire volebat, etiamsì nũcij alij ſuper alios mitterentur, priuſquàm propoſitum & inſtitutum ſuum in Chriſti ſeruitio complêſſet. Egrediens domum, oratione & Crucis muniebatur ſigno. Regredienti verò domum oratio occurrebat priùs, quàm ſeſſio. Eum in modum ille ſe geſſit omnibus diebus vitæ ſuæ, & his exercitijs ad æternam patriam iugiter anhelabat. Deniquè erat modis omnibus affabilis & ſubtilis, corde pius, atq; etiam animo ad belligerandum fortis.

Plurimos habet libros.

Lõgæ eius vigiliæ & preces.

Quotidiana eius exercitia.

Vt in Britanniam miſſus, pacem confecerit. *Cap.* 13.

Deniquè aliquandò rogatus à rege legatione fungi in partibus Britanniæ, nihil ille cunctatus, perrexit non minùs feſtinus, quàm Chriſti charitate ſecurus. Quò cùm perueniſſet, Britannorum principem adijt, cauſas pacti indicauit, pacis obſidem recepit: & cùm nonnulli lites vel bella ſibi mutuò eos indicere æſtimarent, tanta illum principem comitate, manſuetudine & dexteritate attraxit, vt etiam facilè illi perſuaderet ſecum vt proficiſceretur. Itaque commoratus ibidèm aliquandiù, rediens domum, illum regem ſecum adduxit cum multo exercitu gentis eius, cumque in Priulo villa regi Francorum præſentans, pacis fœdere illos coniunxit. Et ille quidem Britanniæ rex copioſa munera attulit, ſed vberiùs muneratus, ad propria redijt. Quis verò ad plenum ſufficiat enarrare, quantas in eo itinere Eligius eleemoſynas fecerit? Nam pręter aurum, cæteraſq; opes, quas diſtribuit, etiam cingulum ſuum aureum, elegantiſſimè aptatum, pauperibus & neceſſitatem patiẽtibus diſperſit, vt aptè ei Pſalmiſtæ vox poſſet congruere: Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Semper enim vbicunquè eſſet, ſententiam illam Apoſtoli meditabatur: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. Et hæc iugiter conſiderans, faciebat amicos de mammona iniquitatis, qui ipſum reciperent in æterna tabernacula. Atq; ità ſatagebat, vt cùm hæc omnia faceret, oſtentationem penitùs fugeret, nè in hoc ſeculo laudes humanas ſuo pro opere reciperet. Nam nũquàm ille propter excellentiam ſuam inflatus eſt ſuperbia: nunquàm ſeruos ſuos adducta fronte contempſit: ſed cunctis ipſe amabilis, principes diligebat vt fratres, venerabatur vt dominos. Eorum etiam miniſtros, ac vniuerſum palatij ordinem, quo regalis frequentatur ambitio, concordiſſimo ſibi charitatis Chriſti conglutinauerat vinculo.

Regem Britanniæ mirè cõciliat regi Frãcorũ.

Pſal. 111.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Aulici oẽs cũ amant.

Quàm

Quàm facilè à Dagoberto rege quicquid peteret, impetrârit.
Cap. 14.

Dagoberti regis laus.

PORrò rex Dagobertus, torrens pulcher & inclytus, ità vt nullus ei ſimilis fuerit in cunctis retrò Francorum regibus, intantùm diligebat eum, vt frequenter cateruis principum, optimatum, ducum atque Epiſcoporum ſe ſubtrahens, Eligij ſecreta expeteret colloquia. Quicquid autem Eligius ab eo petijſſet, id abſque vlla dilatione impetrabat: idque totum, quod ab illo adipiſci poterat, in eleemoſynas egentium, in precia captiuorum, in remedia debilium expendebat. Vndè & ipſe princeps libentiſſimè præſtabat, quod ſciebat non vni, ſed pluribus, prodeſſe.

Vt monaſterium Solenniacenſe condiderit. *Cap.* 15.

DEniquè inter cętera petijt ab eo villam quandam in rure Lemouicino, quam Solenniacum vocabant: Hanc mihi, inquiens, domine mî rex, ſerenitas tua concedat, quô poſſim ibì, & tibi & mihi ſcalam conſtruere, per quam mereamur ad cæleſtia regna vterque conſcendere. Quam eius petitionem libenter rex, ſicut ſolebat, admiſit :& quod ille popoſcerat, ſine mora, dato pręcepto, conceſſit. Erat autem tempus, quo cenſus publicus ex eodem pago in regis theſaurum inferēdus exigebatur: cumq; omnis ille cenſus, in vnum collectus, regi pararetur afferendus, velletque tum domeſticus, tum monetarius aurum ipſum priùs fornacis coctione purgare, vt pro more puriſſimum atq; rutilum aulæ regis pręſentaretur metallum, (Neſciebant enim Eligio prædium eſſe conceſſum) totis viribus triduò vel quatriduò labori inſiſtentes, nulla poterant, Deo id præpediente, arte efficere, donèc ab Eligio præueniens nuncius, opus cœptum interciperet, eiusq; id dominio reuocaret. Mox ergò vt hoc nunciatum eſt, cunctis loci illius accolis exultantibus, & opus perfectum eſt, & eius ditioni commiſſum.

Solēniacenſe monaſterium conditur à S. Eligio.

Quo in loco primum ac potiſſimum virorum Dei conſtruxit monaſterium: Vbi etiam Abbate conſtituto, multos ex ſuis vernaculis mancipauit. Plures quoquè ex diuerſis prouincijs vſque ad centum & quinquaginta monachos congregauit, redditusque terræ, qui affluenter poſſent ſufficere, delegauit. Ipſe verò tanta ſe deuotione, tantoq; amore eidem loco impēdit, vt quicquid habere potuiſſet, quicquid à rege adipiſci, quicquid dignè comparare, illi deſtinaret, additis etiam illis, quicquid magnates ſua ſponte ei largiti eſſent. Videres plauſtris vehi onera, copioſa vaſcula, tum ænea, tum lignea, vſibus illorum neceſſaria. Tum quoquè veſtimenta, ad lectum attinentia, & linteamina atque mappas: ſed & ſacrarum volumina ſcripturarum plurima. Deniquè omnia, monaſterij vſibus neceſſaria, intantùm, vt improbi quidam ea cauſa, ingenti inuidia inflammarentur. Cogitabat autem ille ſeipſum demùm illi mancipare monaſterio, niſì eum diuina diſpenſatio alteri loco deſtinâſſet.

Vt in eo monaſterio monaſticam diſciplinam retinendam curârit.
Cap. 16.

QVem ad locum etiam ipſe acceſſi, & tantam illic ſacræ regulæ obſeruantiam vidi, vt penè ſit vita ſingularis eiſdem monachis præ cæteris Galliæ monaſterijs. Eſt autem congregatio etiam nunc magna, diuerſis gratiarum floribus ornata. Habentur ibì & artifices plurimi, diuerſarum artium periti: qui in Chriſti timore perfecti, ſemper ad obedientiam ſunt parati Nullus ibì quicquam proprium ſibi vendicat: ſed vt in actibus legitur Apoſtolorū, ſunt omninò omnibus omnia communia. Eſt verò locus ipſe tam fertilis, tamque amœnus, vt cùm quis eò diuertit, inter pomorum nemora, & hortorum amœnitate virentia, in hęc ei verba libeat protinùs prorumpere: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſraël: vt valles nemoroſę, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quasì cedri prope aquas. De talibus per Salomonem dicitur, Habitacula iuſtorum benedicentur. Eſt aūt idem cœnobiū haud procùl à Lemouica vrbe ſitum, ſex circiter millibus ad plagam diſtans meridianam. Ambitur verò in rotundum muro non quidem lapideo, ſed foſſa ſepe munita, decem ferè ſtadiorum habente ſpatium in circuitu. Ex vno quidem latere munitur optimo flumine, cui mons excelſus ſylua opertus, ac pręrupta vallè rupes imminet. Omne autem ſpatium monaſterij, diuerſi generis arbores pomiferæ occu-

Actor. 4. Num. 24. Prouer. 3.

Situs amœniſſimꝰ monaſterij Solenniacēſis.

occupant: ſicque illic ſegnis animus recreatur, acſi partem amœnitatis paradiſi ſe occupâſſe gratuletur.

Vt Pariſijs ancillarum Chriſti cœnobium extruxerit.

Cap. 17.

ISTO igitur cœnobio in omni opere perfecto, omnique ex parte cum ſolertia ſtabilito, cogitabat in Pariſienſi vrbe fabricare xenodochium. Sed excellentiori conſilio, Deo inſpirante, concepto, cœpit ex domo ſua, quam in eadem vrbe ex munere regis acceperat, virginum Chriſti ædificare domicilium. In quo opere diu multumque inſtantiſſimè deſudans, dignum tandem ſanctarum virginum conſtruxit aſceterium. Vbi diſtrictam conſtituens diſciplinam, vſque ad trecentarum numerum puellarum ex diuerſis gentibus, tam ex ancillis ſuis, quàm ex nobilibus Franciæ matronis congregauit. Quibus & Abbatiſſam, dignam Deo puellam, nomine Auream, filiam ſcilicet Maurini & Quiriæ, conſtituit. Terræ etiam redditus copioſos delegauit, atque ex integro omne ſuum ſtudium eò conuertit. Videres & ibi trahere vndiquè velut vtiliſſimam apem, cuncta monaſterio neceſſaria, vaſa ſimul & veſtimenta, necnon & ſacra volumina, aliaque quamplurima ornamenta. Nam quicquid huic ſexui congruere & neceſſarium fore videretur, vt piiſſimus pater ſolerti ſatis in omnibus diligentia & cura ſolicita prouidit. Cumq; opera omnis, cunctæque domus neceſſariæ in eo loco completæ eſſent atque perfectæ, vnum adhuc reſtabat, vile quidem, ſed neceſſarium, ædificandum domicilium. Et cùm non haberet terræ copiam, omnia etiam ædificiis occupata eſſent, adiacebat illic ad opus neceſſarium area quædam fiſcalis exigua. Præcepit ergò metiri terram, vt ſciret quanta eſſet: confeſtimque abijt ad principem, ſuggeſſit de area, & ſine mora obtinuit quod petebat. Cumque reuerſus ad aream, linea iactata amplitudinem habitaculi expediſſet, inuenit quaſi pedem vnũ amplius ſpatium, quàm ipſi regi indicâſſet. Contriſtatus igitur, vt qui nemini vellet imponere, ſe regi eſſe mentitum, relicto protinus opere, ad aulam mœſtus rediit, moxque vt ad principem venit, humi ſe ſtrauit, mendacium indicauit, aut veniam, aut mortem popoſcit. Sed cùm rex minutiſſimæ rei cauſam cognouiſſet, magis in ſtuporem verſus, eius iniuriæ condoluit, atque ad circunſtantium ſeſe conuertens frequentiam: Eccè, inquit, quàm præclara & quàm venerabilis Chriſti fides. Duces mihi & domeſtici ſpacioſas ſubripiunt villas, & Chriſti famulus propter fidem, quàm habet in Domino, nec palmum quidem paſſus eſt nobis celari de humo. Sic ergò clementer Eligio conſolato, duplicauit donum, quod dudùm puſillum tribuerat. Ex quo facto liquidò poteſt intelligi, quãtùm vir ſanctus mendacij culpam pertimuit, qui viliſſimæ rei erratum in ſua noluit hærere conſcientia. Talis cùm fides ad cælum euexit; hæc illum fidelitas & Deo charum, & apud homines præclarum fecit.

Condit virginũ cœnobium.

Aſceteriũ pro monaſterio.

Nota innocentiſſimi viri miram religionem.

Fidem hic pro fidelitate accipit.

Vt SS. Pauli & Martialis extruxerit ecclesias: itemque de aperto carcere. Cap. 18.

IGitur cuncto opere monaſterij peracto, atque omnibus ædificijs ancillarum Dei abſolutis, pro quibus mercedem laboris adeptus eſt lucra animarum: ædificauit poſtremò baſilicam in honore S. Pauli Apoſtoli, ad ancillarum Dei corpora ſepelienda. Cuius tecta ſublimia plumbo eleganter operuit. In ea baſilica beatus Quintillanus Abba humatus eſt. Aedificauit etiam, immò renouauit baſilicam in honore S. Martialis Lemouicini pontificis & confeſſoris, eaque vrbanè ſtabilita, tecta eius plumbo veſtiuit. Cumque eiuſdem ſancti reliquias ſatis deuotas cum magno triumpho, magnoque vtriuſque ſexûs comitatu, cum melodia pſalmorum ac dulci modulamine antiphonarum chorus eò deferret pſallentium, miraculum Dominus declarauit memoria dignum. Ob hoc enim & Eligius ea via deportari volebat ſacra pignora, cùm potuiſſent alia rectiùs & compendioſiùs. Erat haud procùl à tramite illo clauſtrum tetri carceris, vbi ſeptem viri ſiue noxij, ſiue innocentes, in tertia cuſtodia tenebantur. Cùm ergò Eligius, vti quondàm Dauid ante arcam, exultans atque tripudians, cum reliquijs & præfato agmine in voce exultationis præteriret, mox vt ad ergaſtulum propinquare cœperunt, repentè geſtator pignorum graui pondere depreſſus, ſolo fixus reſtitit. Cumque omnes cum compellerent promouere greſſum, ille ſe id nullatenùs poſſe voce publica confeſſus eſt. Stantibus igitur cunctis, & ad rei euentum obſtupeſcentibus,

Animarũ, ego apposui. Videt enim deeſſe

2. Reg. 6.

Præclarũ mi-

Faculū ad reliquias S. Martialis.

vincti in carcere, lenis tonitrui cœperunt audire vocem: ſtatimq; vis quædam cum magno impetu adueniens, totum ab imis carcerem validè concuſſit: moxque effractis ſeris omnibus, nexibusq; diſſipatis, oſtia obſerata patuerunt incluſis. Ilicò veſtigia depreſſa ferentium pignora, releuata ſunt: & rei è carcere egreſſi, eccleſiam petiêrunt. Omnes igitur, qui aderant, in ſtuporẽ verſi, cœperunt attollere nouitatem miraculi, ac merita duorum coniuncta ſimul ſanctorum, Martialis laudem, Eligij fauorem prædicare. Deniquè quicunq; hæc viderunt, Chriſto Domino vberes laudes, qui in ſuis operatur ſeruis, continuis vocibus depromebant.

De incendio Lutetiæ. *Cap.* 19.

Lutetia ardet.

POſt aliqua temporis curricula, cœperat vrbs Pariſiaca ſęuiſſimo cremari incendio. Nam cùm tota penè arderet ciuitas, vſquequaquè vis flammę edacis ferebat glomerantes quaque in parte fauillas. Tunc Eligius mœſtus, cùm videret iam ſupra ſuum monaſterium flante vento, ad eamq;, quam ſuprà diximus, eccleſiam globos flammarum cum axibus & carbonibus ferri, grauiter ingemuit. Iam enim inualeſcente igne, in promptu erat, vt etiam tegumentum baſilicę funderetur vi vaſtantis incendij. Attollens ergò Eligius vocem, cum gemitu dixit: O ſancte Martialis, cur domui tuæ modò non ſuccurris? Certè enim nòueris, quòd ſi hodiè te non curante crematur, nunquàm iam ab Eligio in ęuum reſtaurabitur. Confeſtìm verò adfuit Domini gratia, & aliam in partem vento flammas impellente, & eccleſia, & totum eius monaſterium remanſit incolume.

Mira res.

Quanto ſtudio quotidiè in melius profecerit. *Cap.* 20.

Virtutes eius enumerant.

HIS itaque tranſactis, iugiter vir ſanctus intentus manebat diuinis officijs. Erat in eleemoſynis pręſtandis largus, in vigilijs ſedulus, in oratione deuotus, in charitate perfectus, in humilitate profuſus, in doctrina præcipuus, in ſermone parcus, in locutione cautus, in conuerſatione ſanctiſſimus, nulla mundi compede conſtrictus, ad præſtanda ſeruis Dei officia & obſequia accinctus, ad redimendos captiuos ſolicitus, ad largiendum egenis diffuſus, in duris afflictionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutiſſimus, in hoſpitalitate latiſſimus, inter opprobria ſecurus, inter odia beneficus, in proſperis & aduerſis cælo ſemper intentus. Non poterat in eo inuenire humani generis inimicus, nec quod fraude deciperet, nec quod ſimulatione fuſcaret. Synceritatẽ quidem mentis, vultûs ſynceritate monſtrabat: & pietatem clementiſſimi cordis, ſermonis lenitate prodebat. Nihil quippe eius animo clementius, nihil illius ſeueritate iucundius, iucunditate nihil ſeuerius, nihil riſu grauius, nihil prorsùs triſtitia ſuauius. Si pauperem vidiſſet, ſuſtentabat: ſi diuitem, ad benefaciendum cohortabatur: Deum teſtem inuocans, pro eius ſe nomine hæc omnia facere. Nemo pauperum ab eo vacuus reuerſus eſt, illud Domini in Euangelio aliquandò iugiter commemorante: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. itemque illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemoſyna extinguit peccatum. & illud: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Nam ſicut de beato Iob dicitur, ianuæ eius omni aduenienti patebant, vt & ipſe cum eodem poſſet voce libera proclamare, Oſtium meum viatori patuit. Erat pes claudorum, & oculus cæcorum, orphanorum pater, ac viduarum conſolator: non carcere clauſis, non ægritudine fatigatis ſuum vnquàm, quatenùs facultas ſuppeditauit, negauit auxilium: ſed miſericorditer conſulens miſeris, omne ſemper eis adminiculum præbuit. Quem enim cęcum non ſuum vocauit hæredem? aut quem debilem non eius ſuſtentauit manus? Fores quippe eius iugiter à miniſtris obſeſſæ, expeditum ei ad bellum præparabant ſolatium. Hoc iugiter comitatus incedebat exercitu: in his Chriſtum adſpiciens, ſe amplecti geſtiebat: atq; indumenta tribuens, ſub inopis veſte, Chriſti ſe membra tegere credebat. Hoc certè exiſtimabat ſe perdere, quicquid eleemoſyna non abſumeret: id ſe tutiſſimè gaudebat recondere, quod dura egentium neceſſitas ipſi auferret. Valde quippe deuotus, in eorum vſibus ſubſtantię exaggerabat pondus: vt quo pauperior eſſet ſeculo, locupletior Deo fieret. Conſiderabat quidem, quia quotidiè deeſſe non poteſt, quod peccetur: ideò nec quotidianas debere deeſſe eleemoſynas, quibus peccata tergantur. Et ob hoc cum Domino ſuo pecuniam diuidens, lętabatur ſe ſubſtantiam ſuam partiri cum Chriſto, faciens cum poſſeſſionum terreſtriū participem, vt & ipſe faceret eum ſibi regnorum cæ-

Matth. 5.
Eccli. 3.
Lucæ 11.
Iob 31.

Chriſtū in pauperibus complecteba tur, &c.

Pauperibus dū impertit res ſuas, auget ſibi opes in cęlis.

leſtium cohæredē. Illi ſcilicet aſſignabat facultates, vt ipſe cuſtos eſſet perpetuus: ſciēs quòd patrimonium DEO creditum nec reſpublica eripit, nec fiſcus inuadit, nec calumnia aliqua forenſis euertit. Sciens etiā ſcriptum eſſe, quòd ea hæreditas benè reconditur, quæ Deo cuſtode ſeruatur. Eius verò apud ſuos monita, non fuerunt aliud quàm magiſteria diuina, fundamenta ſcilicet corroborandæ fidei, nutrimenta fouendę animæ, gubernacula dirigendi itineris, præſidia obtinēdę ſalutis. Dignum ergò eſt, vt eum boni imitentur & diligant, plebs colat, noxij timeant: quemità diuina virtus illuſtrauit, vt etiam in laici habitu habuerit à Deo collata dona, doctrinamque mellifluam, & ſpirituſancto conditam, dę deſiderio Chriſti ſalítam, dę ęterna beatitudine ſemper ſolicitam. Quique ſic religioſus extitit ac timens Deum, vt ſeculi oblítus dignitates, omne conſortium cum egenis haberet & monachis.

Quo pietatis ardore monaſteria adiërit.
Cap. 21.

DEniquè cùm frequenter ad eum monachi quiq; religioſi confluerent, nec ſic tamen eorum ſatiabatur alloquio: ſed aliquandò etiam nimìs ſanctę conuerſationis ardens deſiderio, properabat ad monaſteria, maximeque Luſſedium, quod erat eo tempore cunctis eminentius atque diſtrictius. Neque enim tam crebra adhuc erant in Gallijs monaſteria: & ſicubì eſſent, non ſub regulari quidem diſciplina, ſed prorsùs erant in malitia fermenti veteris ſecularià. Præter Luſſedium ergò, quod ſolum, vt dictum eſt, diſtrictionem regulæ ſolerter tenebat, Solenniacenſe monaſterium in partibus occiduis huius religionis extitit caput. Ex quo demùm multi ſumpſerunt & initium & exemplum, adeò vt nunc quoquè, propitia diuinitate, innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur ſub regulari diſciplina, alma vtriuſq; ſexûs cœnobia. Itaque, vt dicere cœperam, quis valeat enarrare, cum quanta Eligius deuotione, quantaque humilitate prædictum monaſterium adiens, inter fratres incederet? Videres eum cùm ianuam ingrederetur monaſterij, deiecto in terram vultu, depreſſis luminibus, capite in humeros ſubmiſſo, toto extenuato corpore, cum magna grauitate inter fratres verſari, & coram ſingulis monachis ſe propè humì proſternere, atque ab omnibus deuotiſſimè benedictiones haurire. Cumque ab eis recederet, pro larga illis data eleemoſyna, viliſſimam panis tortam, vt vocant, pro benedictione ſibi vendicabat: eamque pro magno amplectens munere, diebus ſingulis quouſquè durare incorrupta potuiſſet, eulogias ex ea veluti ſacram communionem, ieiunus ſumebat.

Luſſedium pro Luxouio, niſi fallor.

Innumera in Gallijs monaſteria

Reuerentia erga monachos.

Vt pedes loca ſacra inuiſerit, & de cura egenorum. *Cap.* 22.

HAbebat verò & hanc conſuetudinem, vt vbicunq; iter ageret, ſi ſciret eádem ſe nocte vel ad monaſterium, vel ad qualemcunque eccleſiam, ſiue etiam ad religioſum quępiam virum poſſe attingere, nullatenùs cibum ſumeret, etiamsì biduanum vel triduanum ieiunium expleret, priuſquàm ad locum deſtinatum quamuìs defeſſus pertingeret. Sed & ſi nôſſet venerabilem, ad quem pergebat, locum eſſe, ilicò ab equo deſcendens, per tria vel quatuor millia pedeſtri labore cōficiebat iter, donèc ad ſancta illa poſſet limina pertingere. Cumque eò ventum eſſet, priuſquàm in domum ingrederetur, mittebat pueros fideles, qui omnia latè vagantes ſcrutarentur loca manſionis, & ſicubì poſſent mēdicos, egenos vel peregrinos inuenire, omnes, quos reperiſſent, ad ſe aut adduci, aut certè deportari iubebat. Quibus ipſe occurrens, ſi morbidum videret, medebatur: ſi putridas habentem carnes, ipſe ſaniem radebat: vt cum Iob dicere valeret: Flebam quondàm ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Porrò ſi horrētia conſpiceret ora, proprio palato perfricans, digito dolorem leniter mulcebat morbidum. Sic nimirùm omnia cum cura & diligentia perficiēs, iubebat cunctos ſuos ſedere per ordines: & priuſquàm ipſe quicquam ſumeret ex cibo, omnibus manu propria & eſcam prębebat, & merum. Poſtremò ipſe Deo gratias agitans, vnà cum eis ſumebat cibum, ſed parciùs multò, quàm illi. Cùm enim illi carnibus vterentur & vino, ipſe panem pro cibo, & pauxillum aceti aqua mixti pro potu ſumebat. Octo nanque vel decem fluxêre anni, quibus nunquàm vinum hauſit. De carnibus verò melius tacere puto, quàm aliquid dicere: quandoquidem eas poſt propoſitum nec ędere, nec attingere ſuſtinuit. Intra illos autem, quos dixi, annos, non niſì ſemèl memini ęum propter hoſpites, charitate exigente, ex volatilibus parùm aliquid guſtâſſe. Porrò

Iob 30.

Quid hac charitate admirabilius?

Vide cibū eius & potū

autem peracta refectione, cùm ſingulorum priùs abluiſſet capita, manus demùm abluens, & pedes abſtergens deoſculabatur. Ad extremum in lectos eos reponens, diligenter ad eorum capita puluillos componebat. Deindè ſeipſum ſpolians indumentis, cubitum ſe collocare ſimulabat: ſed cùm omnes alto ſopore preſſos aduerteret, adhibitis ſecum paucis fidiſſimis famulis, ſi eſſet in ciuitate, caſtro, vel vico, omnia orationum loca profunda iam nocte circuibat penè inuiſus: & ſi modis omnibus redire poſſet ante lucem, ad ſtratum ſuum defeſſus reuertebatur. Quòd ſi eccleſia in loco hoſpitij non haberetur, cōpleto, vt dictum eſt, veſperi omni officio, ſimulabat ſe in ſtrato quieſcere. Mox autem vt eius cubicularij obdormijſſent, exiliēs è lectulo, totum ſe proſternebat in pauimento, ibique omni noctis ſpatio exacto, cùm aurora diei daret initium, iterùm ſe in lectulo reponebat. Hæc autem ità faciebat ob vitandam oſtentationem, illi ſoli cupiēs ea perſpecta eſſe & cognita, qui dicit: Ora patrem tuum in abſconſo, & pater tuus, qui videt in abſconſo, reddet tibi. Sic nimirùm ſe comparabat, ſicque faciebat Eligius & in itinere, & in propria domo, & hic perpetuus ei mos fuit cunctis diebus vitæ ſuę. Atque his beatis actibus intentum, intantùm diuina prouexit clementia, vt adhuc in laico habitu, Domino largiente, miraculis coruſcaret.

Profunda nocte inuiſit oratoria.

Matt. 6.

Vt contractum ſanârit. Cap. 23.

DEniquè quodam tempore, cùm anniuerſaria Pariſijs ſancti Dionyſij martyris celebraretur paſſio, dum vigilia à Clero caneretur in choro, egreſſus Eligius è templo, ad atrium ſe conferebat: viditque eminùs virum cunctis membris contractum, contra ſancti ſepulcrum iacere in pauimento. A Deo fortè inſpiratus, acceſſit ad hominem, blandeq; eum compellans, cœpit ab eo inquirere & tempora claudicationis, & cauſam ægritudinis: ſimul ex eo ſciſcitans, num ſpem haberet in Chriſto, crederetq; ſe quandoq; ſanandum, itemq; poſt mortem reſurrecturum, & vel præmia, vel pœnas, pro meritorum qualitate, recepturum. Cumq; ille eius ſecutus verba, cuncta hæc ſe credere fateretur, rursùs Eligius: Si ergò hæc, inquit, vt adſtruis, credis, quid ità inaniter hîc iaces? Roga potiùs hunc ſanctum, vt intercedens apud Dominum, reddat te protinùs ſanum. Dicente autem illo, ſe ea cauſa ibì excubare, Eligius eum intuens, Credis, inquit, poſſe hunc ſanctum iſthuc tibi apud Deum obtinere? Illo reſpondente, ſe ſic credere: rursùs ad eum Eligius: Si ſic credis, ait, promitte iam te deincèps Deo ſeruiturum, & vide nè vacillet fides tua, & abſque mora ſanabit te Dominus. Illo per omnia fidem dante, fixit Eligius genua in terra, & prolixè orauit. Deindè oculos pariter & palmas ad cęlum attollens, Dominum Ieſum fide plenus, promiſſionis ſuæ fideliter admonuit, qua dicit: Omnia quęcunq; orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient vobis. itemque: Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet. Cumque pleno pectore ac fida deuotione depoſceret, conuerſus ad ægrum, appræhenſa eius dextera, ait: Si indubitanter credis, ſicut promittis, in nomine Domini Ieſu Chriſti ſurge, & ſta ſuper pedes tuos. Atque hæc dicens, attraxit eum ad ſe fortiter, & ilicò nexibus artuum reſolutis, eleuatus ęger ſtetit, moxque conſolidati ſunt pedes eius & membra, & ſanatus eſt ex ipſa hora. Comminans autem ei Eligius & conteſtans, præcepit, vt ſi nollet rursùs talia pati, nullum aliud de reddita ipſi ſanitate verbum ediceret, niſì quòd Dominus Ieſus per ſanctum Dionyſium eum ſanâſſet.

Pręmia & pœnę pro ratione meritorum.

Marc. 11.

Iohan. 14.

Sanat contractum.

Vt cuiuſdam manum aridam iocans curârit. Cap. 24.

QVodam iterùm tempore, cùm prætereunte Eligio copioſa pauperum turba eminùs conſederet, accedens ille ad eos, ſingulisque propinquans, vt ſolebat, ſanctis digitis eleemoſynam in ſingulorum includebat pugnos. Cumque ad quendam ventum eſſet, qui contractam aridamque habebat manum, illamq; non valens extendere, alteram ad ſtipem extendebat, Non hanc, inquit Eligius, ſed alteram quantocyùs porrige. Illo, vt aridam oſtenderet, eam proferre volente, appręhenſa ea, Eligius animo cœpit rogare Chriſtum. Cumque brachium hominis palparet à cubito, ſimul atquè extraxit manum, confeſtìm remiſſis neruis, curuos digitos direxit. Deindè oleo allato manum perungens, quamprimùm eam ità ſolidam ſanamque effecit, vt erat altera. Cùm autem illi, qui id videbant, ei id adſcriberent, ille gratia humilitatis contētus, cautè ſatìs occultare tentauit, ità dicens: Ego putaui ideò illum fingere,

Manū aridam reſtituit ſanitati.

gere, vt à me faciliùs eleemoſynam poſſet percipere.

Vt exiguo vino multos pauperes refecerit.

Cap. 25.

ALio tempore cùm aliquò iter haberet, obuiàm ei venit pauperum turba, eius iam opinione collecta. Quibus eleemoſyna, vt ſolebat, data, voluït inſupèr ſiti fatigatis laborem temperare itineris. Cœpit ergò quærere ex miniſtris, quiſnam eorum potum apud ſe haberet. Illis, vt res erat, minimè ſe habere dicentibus, vnus tandèm ait ſe laguncul am, in qua parùm ſit vini, habere. Quo protinùs allato, vir ſanctus benedixit, & vt pauperibus offerret, imperauit. Sed quid erat tam exigua menſura, trium fortaſsè cotylarum, in tantam pauperum turbam? Cùm ergò pincerna pauxillum mitteret in ſcyphum, mox increpatus ab Eligio, totum ſcyphum implere iuſſus eſt. Puero autem lagenæ exiguitatem obtendente, ſtatìm ille ſignum Crucis opponens, Eià, inquit, eià miſce crateram plenam: quoniam larga & magna eſt Domini clementia. Sic ergò factum eſt, vt ex ea vini quantitate & vniuerſi largiſſimè haurirent potum, & eius tamen exignitas non deficeret: ità vt in illo vaſculo, quod vir ſanctus Cruce ſignauerat, liquor vini non quidem augeretur, ſed protinùs naſci crederetur. Magnum miraculū.

Vt claudum reſtituerit. *Cap.* 26.

CVM aliquandò Pariſijs loca orationum circuiret, veniēs ad baſilicam ſancti Germani confeſſoris, vidit illic claudum quendam carruca vectum, querulis ſe vocibus inclamare. Ad quem accedens, eius valdè miſertus, manus ei voluït imponere. Sed humilitatis priſtinæ recordatus, protinùs ſe ab eo ſubtraxit, alteri potiùs, quàm ſibi, fauoris gloriam tribui volens. Præcepit tamen miniſtris, vt auferentes ægrum à carruca, in eccleſiam deportarent, ac iuxta cancellos iam dicti ſancti confeſſoris deponerent. Quod cùm factum fuiſſet, ingreſſus Eligius in baſilicam, prolixè orauit, monuitq; claudum in fide immotum perſiſtere, donèc eum Dominus ſanari iuberet. Nec mora: poſt hæc claudus vociferari cœpit, totoq; corpore contremíſcere Cumque omnes procùl ſtantes ad ſpectaculum concurrerent, confeſtìm claudus, reſolutis neruorum vinculis, liber à pauimento ſurrexit, & ità incolumis ab eccleſia proceſſit. Fuerat is annis nouem claudicationis impedimēto adſtrictus. Tum verò Eligius ex intimo corde Chriſto gratias referens, iter cœptum lętus iam pergit. Vide humilitatem. Claudus ſanatur.

De alio claudo ſanato. *Cap.* 27.

CArpebat quandoquè iter adhuc in laico habitu cum pueris ſuis è villa regali, quam Scerpiniacum vocant. Cumque perueniſſet ad Gamapium vicum, ingrediens ilicò baſilicam, inuénit quendam pauperem claudum, pro foribus iacentem. Qui viſo Eligio, cœpit clamoribus petere eleemoſynam ab eo, vel aliquam ſibi adhiberi cōſolationem. At Eligius ſciens fortè donum ſpiritusſancti, acceſſit ad eum, dicens: Rogemus Deum pariter, ſi fortè incolumem te reddat. Et mox introducens eum in eccleſiam, præcepit enixè orationi inſiſtere. Ipſe verò proſternens ſe in terram, diutiſſimè orauit. Deindè paululùm ſe erigens, cùm videret adhuc claudum iacére, rurſùs orationi incubuit, & lachrymabiliter precem fundens, tam prolixè orauit, tantasq; lachrymas effudit, vt ijs partem pauimenti humectaret, ac velutì riuulum decurrentem in terram efficeret. Tandèm roboratus fide, erexit ſe, & cum magna fiducia ad ægrum acceſſit, manumque eius appręhenſa, dixit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei excelſi, ſurge & ambula. Et confeſtìm proſecuta eſt ſalus verbum hominis Dei, conualuitque æger & ſurrexit. Omnes autem, qui aderant, audiebant cum magno ſtupore iuncturas & neruos, atque omnia oſſa claudi illius, crepitare & ſolidari. Sanus ergò factus eſt ex illa hora, & ambulauit, exiliens, & laudans Deum cum omni alacritate. Fuerat enim ex multis iam annorum ſpatijs vinculis artuum adſtrictus, atque ob id magìs cunctos occupabat admiratio, quòd tam celeriter eius curatio fieri potuiſſet. Dedit autem ei eleemoſynam vir beatus, & dimiſit eum in pace. At ille adorans glorificansque Deum, reuerſus eſt in locum ſuum. Tunc Eligius terribiliter cœpit adiurare pueros & cunctos comites ſuos, nè, quouſquè in corpore ipſe maneret, rem geſtam vlli hominum indicarent: magnoperè metuens, nè in virtute facti, mens eius humanis laudibus grauaretur. Pręcipit claudo vt ſurgat, moxque fit ſanus.

Vt aurum in crumena vacua repererit.
Cap. 28.

QVodam die copioſa pauperum multitudine ad eum confluente, totum penè, quicquid auri habere poterat, illis erogauit. Cumque ijs diſcedentibus, alij aduentarent, loculo auri ſolicitè perſcrutato atque excuſſo, nihil penitùs reperit, quod eis tribuere poſſet. Porrò à quodam è ſuis familiaribus auri ſumma accepta, eam pauperibus dedit. Ijs abeuntibus, poſt aliquot horarum ſpatia eccè ſuperueniunt & alij. Tunc Eligius ſuperioris temporis minimè recordans, aliò fortè mente intẽtus, protulit, quam priùs ſcrutatus erat, crumẽnam: & vbi anteà nihil repererat, mox vt eam aperuit, aurum in illa conſpexit, idque pauperibus quamprimùm elargitus eſt. Atque tum demùm prioris facti non ſine admiratione reminiſcens, nomen largitoris Christi cum ingenti exultatione glorificauit.

Diuinitùs pecunia ci' crumenæ imponitur.

Vt cæcum illuminârit. *Cap.* 29.

CVM aliquandò Pariſijs commoraretur, & ad neceſſarium quendam locum abire pararet, explorantes egeni, quà tranſiturus eſſet, cũcti ex more ad pontem ſeſe contulerunt. Quò cùm Eligius aduenisset, ſingulisq;, vt ſolebat, ſingulatìm in manus eleemoſynam includeret, peruénit inter cæteros ad quendam cæcum, querulis valdè vocibus clamitantem. In cuius manum cùm eleemoſynam imponere vellet, ſubtrahens ille manum, clamabat virtute qua poterat: Domine Eligi, exerce in me pietatem: oculis Crucem imprime: quod magìs deſidero, prębe. Tum ille valdè ciuiliter diſſimulans ac ſubridens, Tu, inquit, amice, nónne te nôſti ſignare? Nóuerat enim vir ſanctus iactantiam virtute fugere, in quo tamen non poterat gratia conceſſa latére. Sed cùm ille eadem ingeminans, importunè clamitaret, Tu, inquiens, domine, tu ſigna: ille fidem hominis cernẽs, ſignum Crucis impreſſit. Et (ô mira Chriſti potentia) ſtatìm ſignum ſanguinis vnda ſecuta, diù clauſas ilicò reſerauit in fronte feneſtras, atque ingrediẽte die, fecit diſcedere noctem. Sicque homo gemino munere percepto, adorans Chriſtum, laudans Eligium, diſceſſit.

Cæcũ ſigno Crucis illuminat.

De baſilica vaſtata, & rebus ex ea ablatis reſtitutis.
Cap. 30.

ALio tempore Pariſijs degente illo, manè ad eum tremebundus aduolauit cuſtos baſilicę ſanctæ Columbæ virginis: prouolutusq; pedibus eius, nunciauit, eâdem nocte, ſe quieſcente, ſpoliatam omni ornatu baſilicam. Quod Eligius audiens, triſtis admodùm effectus, citò tamen ad ſolita ſpei præſidia recurrens, clementer refouit cuſtodem. Deindè ad ſanctæ Columbæ oratorium pergens, oratione præmiſſa, in hæc prorupit verba: Audi, ſancta Columba, quæ dico: Nóuit meus redemptor, nisì ornamenta huius ædis furto ablata citò reduxeris, me vepribus allatis ità hanc ianuam obſtructurum, vt deincèps nunquàm tibi in hoc loco veneratio exhiberi poſſit. Dixit hæc, & receſſit. Et eccè ſequenti die cuſtos maturiùs ſurgens, inuénit vela omnia vſque ad minimam pallam, ſicut priùs fuerant, reſtituta. Tunc concito curſu quanto pridiè triſtior, tanto nunc lætior cuſtos ad beatum Eligium properans, ei hæc nunciauit. Atque ille accedens, & omnia, ſicut dudùm fuerant, ſuis in locis compoſita cernens, martyrem quidem laudauit, ſed Chriſti nomen, ſicut & ſemper, vberiùs cum hilaritate magnificauit.

Obſerua miram ſanctiſſimi viri puritatem & ſynceritatẽ.

De homine vitæ reſtituto. *Cap.* 31.

INter cætera autem infinita bonorum ſuorum operum acta, etiam hoc apud regem obtinuerat, vt quæuis humana corpora, quæ vel regis ſeueritate, vel iudicum cenſura diuerſis ex cauſis per multimoda argumenta perempta eſſent, vbicunquè inuenire potuiſſet, ſiue per ciuitates, ſiue per villas, licitè poſſet ex rotis & patibulis depoſita ſepelire. Delegauit ergò ex comitibus ſuis veſpillones, Gallebodum ſcilicet atq; Vincentium cum illorum collegis, qui huiuſmodi curæ inſiſterent, & vbicunquè pergerent, ſiue in proximas vrbes, ſiue in longinquas, iugiter ſecum ſarcula ferrent, vt ſicubì cadauer inueniſſent, cõtinuò illud humo tegerẽt. Igitur cùm quodam tempore

tempore in comitatu regis, Auſtrię partes peragrarent, deuenerunt ad vrbem quandam, quę Stratoburgus vocatur. Cumque haud procùl ab vrbe eſſent, adſpicientes eminùs, vident hominem, cui ipſo die vita laqueo extorta erat, pendére in patibulo. Protinùs igitur accedentes, illum deponunt, vt pro conſuetudine ſepulturę eum traderent. Sed vir venerabilis ſenſit fortè operandum: dumque ſepultura paratur, feſtinè ad corpus appropinquans, cœpit illud ab imis vſque ad ſumma palpare. Vbi autem ſenſit adeſſe animam, mira arte à ſe virtutem facti repellens, O quàm grande, inquit, ſcelus, niſi Dominus adiuuiſſet, perpetrare poterámus, ſi corpus hoc humo texiſſemus, cùm anima eius in ipſo ſit. Hęc dicens, cunctis mirantibus, iuſſit eum veſtimentis indui, & quieſcere paululùm. Deindè recreato ſpiritu, vir ille ſurrexit è terra, tanquàm nullam paſſus iniuriam aut moleſtiam. Quod factum cùm in vrbe illa percrebuiſſet, mox aduolantes eius hominis inſectatores, importunè eum rapere, & denuò morti tradere conabātur. Sed Eligius vix è manibus illorum eum eripiens, regē pro eo deprecatus eſt, chartamq; ſecuritatis ab illo impetrauit, eumque defendit. Is non diù pòſt ità ſe ſubtraxit ab eius contubernio, Eligio fortaſsìs conſcio, nè res geſta ampliùs in vulgus diffunderetur, vt nunquàm deincèps à miniſtris eius conſpectus ſit. Sed de his iſta ſufficiant. Satis autem eſt, ſolum Deū non latére, quæ occultè vel in ſeculi habitu, vel in venerabili & Apoſtolica tonſura geſſerit. Veniam nunc ad ea, quæ artificio manuum ſuarum effecit, eaq; quanta poſſum breuitate perſtringam.

Auſtrię, pro Auſtraſiæ, vt alij vocant.

Excitat mortuū, & tamen diſſimulat.

Vt multas ſanctorum fabricârit thecas. Cap. 32.

INter alia bonorum operum inſignia, multas ſanctorum ex auro, argento atq; gemmis fabricauit thecas ſiue tumbas: putà Germani Pariſienſis epiſcopi, Seuerini Abbatis Agaunenſis, Piatonis preſbyteri & martyris, Quintini, Luciani Bellouacenſis Apoſtoli, Genoueſæ, Columbę, Maximiani, Iuliani, multorumque aliorum: ſed pręcipuè beati Martini apud Turones, Dagoberto rege impenſas prębente, miro opificio ex auro & gemmis thecā confecit. Sancti quoquè Brictij fecit tumbam, itemque aliam, in qua corpus beati Martini anteà iacuerat, eleganter compoſuit. Magnum prętereà beneficium eidem eccleſiæ apud regem obtinuit. Nam pro reuerentia ſancti confeſſoris Martini, Eligio rogante, cenſum omnem, qui reipublicæ ſoluebatur, Dagobertus rex illi eccleſiæ ex toto condonauit, ſcriptoque confirmauit. Atque ab eo tempore omne ius fiſcalis censûs eccleſia ſibi vendicat, vt vſque in pręſens, in eādem vrbe per pontificis literas Comes conſtituitur. Fabricauit etiam Eligius mauſoleū ſancti martyris Dionyſij in Pariſienſi ciuitate, & ſuper illud tectum marmoreum mirifico opere auro & gemmis ornatum, itemque criſtam & ſpecies de fronte magnificè compoſuit: necnon & axes in circuitu throni altaris auro operuit, & poſuit in eis poma aurea atque gemmata. Lectorium quoquè & oſtia diligenter argento veſtiuit. Sed & tectum throni altaris argenteis operuit axibus. Fecit quoquè *repam in loco anterioris tumuli, & altare extrinſecùs ad pedes ſancti martyris fabricauit: tantumque illic, ſuppeditante rege, ſuam exercuit induſtriam, atque ità ſuum declarauit ingenium & artificium, vt penè ſingulare ſit in Gallijs ornamentum, & in magna omnium admiratione vſque in hodiernum diem.

Multas ſāctorū thecas precioſas fabricauit.

Axibus, prò laminis argenteis.

De obitu Dagoberti regis, & concilio Martini Papæ. Cap. 33.

HIs operibus mirificè perfectis, atque omnibus circunquaque gentibus ſedatis, ferociſſimis etiam Vacceis ditioni ſuę hoſtili gladio ſubactis, mortuus eſt rex magnus & inclytus Dagobertus, & ſepultus eſt in eādem ſancti Dionyſij baſilica ſub arcu in latere dextero. Cui ſucceſſit in regno filius eius iuuenculus ętate, nomine Clodoueus. Sub huius regni principio nefanda hæreſis in partibus Orientis cœperat pullulare, Conſtantio tunc Romani Imperij apicem gubernante. Ij ergò hæreſiarchę nequiter Eccleſiaſticam auſi ſunt violare regulam, & peregrina quædam à veritate docere ac prędicare, aſſerentes DOMINVM & Saluatorem noſtrum IESVM CHRISTVM minimè habere formam ſerui, neque eum ex Maria veram aſſumpſiſſe carnem, profanis vocibus garriebant. Quæ res plurimos in Eccleſia Dei perturbabat, & pleroſque iam contagium huius peſtiferæ affectionis infecerat:

nec ſolùm vrbes,in quibus morabantur,ſed & vrbem,quæ eſt caput omnium, Romam paulatim iam eorum prauitas penetrabat. Erat autem eo tempore Romæ præſul beatiſſimus Papa Martinus : qui ſolicitè ac viriliter pro hac cauſa inuigilans, adeoque pugnans, multa probra & aduerſa ab hæreticis ſuſtinebat. Vndè tandem permotus,cùm & Imperatorem, & plures alios cerneret eorum aſſertionibus intento ſatìs animo obſecundare, congregauit concilium ſacerdotum cauſa compeſcendi, immò delendi huius dogmatis prauitatem. In quo concilio,omnibus orthodoxis conſentientibus, edidit contra hæreticos fidem magnificè valdè atque accuratè. Quam etiam cum ſubiuncta Epiſtola, Galliarum partibus deſtinauit, mandans & obteſtans regem Francorum,vt,ſi eſſent ei viri catholici eruditi,eos ipſi adminiculum ad hæreſim comprimendam faceret deſtinari. Quò tunc etiam Eligius cum ſodali ſuo libentiſſimè perrexiſſet, niſi ei res quędam impedimento fuiſſet.

Synodus Martini Papæ.

Sodalē Eligij,dicit author ſeipsū.

De multimodis Papæ Martini iniurijs atque obitu.
Cap. 34.

SEd interìm dilatione intercedente, inimicus humani generis acriùs incitatus, pulſabat fortiter murum eccleſiæ per homines perditos, ac turrim validiſſimam omni oppugnationis genere infeſtabat Martinum, perpetuis afflictionibus illum Epiſcopum ad ſe inflectere cupiens. Sed quanuìs impurus ſpiritus omni niſu pugnaret armatus,at tamen reſiſtebat Martinus,Chriſti gratia & virtute repletus : ac velutì ſi ſaxo immobili vndarum fluctus illidantur, ità virili animo dicta reſpuebat hæreticorum garrientium.Iubebant decreta imperialia,vt fidem ederet patribus contrariam : ſed ille,cui ſacra fides venerabilis erat,conſtanter affirmabat ſe non poſſe impia contra Deum proferre verba : conſultius fore exiſtimans, temporalem ponere vitam, tantùm vt ei conſcientia fidei duraret illæſa. Nouimus quēdam fratrem,à partibus Orientis venientem,qui ea,quæ refero,ſe pręſente geſta eſſe teſtabatur.Itaque cùm nullo perſuaſionis genere Martinus à catholica abduceretur fide,multiplicibus iniurijs affectus,diuq; coram populo flagellatus,demùm reuinctis poſt tergum manibus, velut electus aries, cuncta Vrbe lamentante, in exilium protruditur, Conſtantinopolimque perductus, atque ibì in exilium relegatus,ſola oratione meruit cæco lumina reddere. Porrò exulans & deliteſcens,poſt multa tormenta,claram valdè & nobilem vitam optimo & venerabili fine concluſit.Simulent nunc hæretici quantùm volunt,confundantur & erubeſcant à ſe martyrem factum,quanuìs eum in pace animam exhalâſſe clamitent,quanuìs non à ſe interemptum,ſed propria fingant morte defunctum: quaſì non eum pœna conſumpſerit,in quo pœna conſumpta eſt. Qui ſi in pręſenti nunc adeſſent, hæc à me pro martyre verba audirent:Etſì imminēte carnificis gladio mortuus nō fuit, in confeſſione tamen catholicæ fidei in exilium relegatus, poſt continuam & indefeſſam profeſſionem,glorioſum mortis exitum meruit,ſicque ad Deum ſuum redeuntem cæleſtis aula martyrem ſuſcepit.Neque enim virtus eius aut honor minor eſt, quô minùs beatis martyribus aggregetur: quia quantùm in ipſo fuit,æquanimiter tolerauit, quicquid ei aduerſitatis oblatum eſt.Nam ſicut quidam teſtatur, non eſt inferior gloria, ſed potiùs excellentior, ſuſtinere martyrium pro eo, nè ſcindatur eccleſia fallacijs hæreticorum, quàm eſt illa,nè immoletur idolis impulſu paganorum. In paganorum nanque perſecutione,vnuſquiſque tantùm pro ſua anima,in hæreticorum verò, pro vniuerſali patitur eccleſia.Et idcircò potiorem eum dixerim,quia proculdubiò excellentior magiſq; eximius comprobatur.Hęc pauca de tanti viri memoria,Eligij vita ſibi inſerta habeat : loquanturque ea,vbicunquè Eligij vita legetur per ſecula, quantùm Martinus fidei dogmate claruerit. Quę quidē nos dilectionis gratia hactenùs narrâſſe ſufficiat, vt tam eximij viri memoria,qui vtiquè collegis meis in vrbe Romana multa impēdit bona,quanuìs in Oriente frequentetur,non vſquequaquè in Occidente obliuioni tradatur.

Martini Papę virtus & conſtantia.

Deportatur in exilium.

Martyriū pro Eccleſię vnitate.

De Concilio Aurelianenſi, & hæretico quodam profligato.
Cap. 35.

PEr idem ferè tempus, quo apud vrbem Romam hæc geſta ſunt, quidam hęreticus pulſus à partibus tranſmarinis, in Gallias venit. moxque ſe conferens ad ciuitatem, quæ olìm Hedua, nunc autem Auguſtodunum vocatur, cœpit tam

cautè,quàm fraudulenter ſua nefanda dogmata prodere.Quod cùm in palatio ad aures Eligij perueniſſet,cœpit vigilanter (vti ſemper in eiuſmodi rebus ſolicitus erat) cum Audoëno & cæteris catholicis viris tractare, quemadmodùm hanc peſtem palàm omnibus manifeſtatam detegerent. Nec deſtitit Epiſcopos commonere & optimates, quouſquè iuſſu principis ſacerdotale concilium apud vrbem Aurelianenſem congregaretur. Vbi eo, quē diximus, hæretico in medium deducto, conabantur eum docti quique diuerſis modis interpellare,ſed nullo poterant genere concludere. Tāta quippe dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat, vt vbì maximè putaretur conſtrictus teneri, ibì ceu anguis lubricus quibuſdam foraminibus dilapſus, eorum ſi fronti opponeret. Cumque nullo genere à quoquam poſſet concludi aut ſuperari, extitit quidā ex noſtris pro Dei prouidentia doctiſſimus Epiſcopus,nomine Saluius, qui ità ei in omnibus obuiauit,vt ingens ea cauſa noſtris fieret gaudium & expectatio. Omnes enim eius verſutias & artes,quas ille nunc occulere, nunc etiam diſſimulare conabatur, frequenti diſputatione palàm funditùs detexit.Sicque aduersùs eum omnium Epiſcoporum ſententia prolata,& per ſingulas ciuitates ſuper eius nomine decretis conſtitutis, cum ea, qua par erat,ignominia & dedecore è finibus Galliæ eliminatus eſt.

Hæreticus quidā Augustoduni ſerit zizania.

Synodus Aurelianēſ.

Saluius Epiſcopus doctiſsimus.

Vt apoſtatas quoſdam ſanctus Eligius depræhenderit atque notârit.
Cap. 36.

SEd & alium nihilominùs apoſtatam cùm comperiſſet Eligius euertere plebem Pariſijs,multa affectum ignominia exterminauit ab vrbe. Itemque alium, qui Epiſcopum ſe ſimulans,circuibat villas & plateas,decipiendo populum, diù carceri mancipatum,eiecit à finibus regni Francorum.Necnon alios atque alios, diuerſis artibus populum ſubuertentes, grandi eſt ſemper authoritate perſecutus. Valdè enim oderat omnia hæreticorum & ſchiſmaticorum, cunctorumque catholicam doctrinam non afferentium figmenta, iugique inſtantia eorum inſectabatur veſaniam. Erat enim eloquentia affluentiſſimus,& in ſtudio ſcripturarū ſubtiliſſimus; cumq; ipſe ſufficienter eſſet inſtructus,populum,quocunq; pergeret,Euangelicis cohortationibus docebat in fide Chriſti conſtantiſſimè perſiſtere, atque ab hæreticorum contagijs ſolerti cura ſibi cauere.

Pleroſq; hæreticos S. Eligius perſequitur.

Quanta erga pauperes beneuolentia fuerit.
Cap. 37.

SEd inter cætera,ſemper fœminarum,viduarum & pupillorum cōſolator fuit, viduamque illam Sareptanam imitans,ipſe plerunquè eſuriens,facultates in Chriſti viſcera erogabat.Si infirmum vidiſſet,clementer conſolabatur: ſi quempiam in Dei amore feruentem,cohortabatur ad ſtudium. Si quis æger ad eum acceſſiſſet, ità eius fouebatur miniſterio, vt nec delicias vrbiū, nec matris deſideraret affectum. Deniquè intantùm erga debiles ex deuotione obſequioſus & officioſus fuit, vt multi pauperes ſani languentibus inuiderent.Atque ità ob Chriſti amorem eorum aſſiduè gerebat curam,vt pauperes omnes eum patris loco ſe habere lætarentur.Sciebat enim, qd Lazaro quandoquè diues purpuratus non pręſtiterit, & qua retributione ſuperba illius mens dānata ſit. Idcircò magìs ac magìs erga oēs miſericordem ſe exhibens, benignè miſeris iugiter ſuccurrebat.Quo enim dolente etiam ipſe non doluit? vel quo pereunte non ingemuit?Quem nudum eius veſtimenta non texerunt? Quod verò cœnobium non eius largitate ſuſtentatum eſt? Deniquè pro ſpe æternę vitæ quas ille non pertulit anguſtias,putà famem,ſitim,vigilias? Porrò in tali propoſito perſeuerans, præbuit ſe in futurum vas electionis & vtile Deo,ad omne opus bonum paratum.

3.Reg.17.

Aegros humaniſſimè fouet.

Luc.16.

Vt magnos in ſanctitate progreſſus habuerit.
Cap. 38.

CVm ſic autem totum ſe Dei ſeruitio mancipâſſet, bona principum iuſſa præclarè exequebatur:contraria verò pręclariùs contēnebat. Multaque libertate arguebat eos, iiſdemq; humiliter obediebat: ſubiectus regibus, Chriſto deuotus.Sic autem ſeſe exercebat,acsì ſemper inciperet: ità ſe pręparabat,tanquàm quoti-

Erga principes vt ſe geſſerit.

quotidiè moriturus.Itaque repugnantem carnem inedia ſubiugabat, & vltricis gehennæ ſæua tormenta præueniens,ipſe ſibi perſecutor & tortor extitit.Et ſi quidē ſors temporis ità tuliſſet,cupiebat martyr pro nomine conditoris fieri.Sed quanuìs eum gladius perſecutoris non confodit, libens ipſe ſibi quotidianum martyrium indixit: fuitque ei fames pro vngula,ſitis pro flamma,mundi calamitates pro beſtijs, abſtinentia pro craticula.Atque ſub quadam martyrij ſpecie,ceu catena rigentis ferri,ſic dura lege conſtrictus, ſemetipſum ſibi abnegauit, vt Chriſtum ſequi poſſet: illum ſemper diligens, illum deſiderans, illum ingenti auiditate ſitiens, qui pro amore hominum homo factus eſt: vt nos ad cęlum traheret, de ſinu patris in terram deſcendit: eique omnem laborem ſuum,omnemque dilectionem impendens,bonam terram ſui cordis iugi cultu & indeficientibus exercitijs excolebat. Et perindè vt eſuriens quiſpiam aut ſitiens, ſic ille magno quodam ardens deſiderio, illud Pſalmiſtæ voce flebili crebrò repetebat: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ,& volabo,& requieſcam? itemque illud: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? atque etiam illud Salomonis: Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum.Porrò ſectabatur in omnibus manſuetudinem,fidem & charitatem perfectam,quæ ſpiritualis ædificationis vinculum eſt.Studebat ſe vas ſanctificatum exhibere,vt habitatorem Deum in mentis ſuę hoſpitio poſſet recipere. Salutaribus erat actibus perpetuò occupatus, vt quotieſcunquè tentator accederet,quotieſcunquè hoſtis callidus aditum quęreret,clauſum ſemper aduersùm ſe pectoris oſtium inueniret.Orabat frequenter, ſecundùm Apoſtolum, pro omnibus hominibus,pro regibus & ijs, qui in ſublimitate conſtituti erant, vt quietam & trāquillam vitam agerent in omni pietate & charitate, ſciens ſecundùm eundem ipſum Apoſtolum,hoc bonum & acceptum eſſe coram Saluatore noſtro Deo,qui omnes homines vult ſaluos fieri,& ad agnitionem veritatis venire.

[Margin: Deſideriū martyrij. — Pſal.54. Pſal.41. Cant.1. — 1.Tim.2. — Ibidèm.]

Catalogus virtutum eius. *Cap.* 39.

QVid verò pluribus commemorandis immorer? In omni conuerſatione ſua quaſì Lucifer inter aſtra refulgens,inſtàr magnæ lampadis micabat. Semper perfectos æmulabatur ad bonum: ſemper aliorum virtutes ſibi proponebat ad imitandum.Tardus erat ad loquendum,ſecundùm Apoſtolum,& velox ad audiendum. Sermone ſubtilis,humilitate ſublimis erat, eleemoſynis diues, charitate longanimis, vigil in ieiunijs, eloquio promptus, ſtudio flagrans, vtile vas in Chriſti magna domo,ad miſeris præſtanda officia impiger, ad orationem paratus, ad tribuendum largiſſimus,ſtudioſus manſuetudinis,paupertate valdè gaudens, bonitatis tenax, puritatem cordis ſemper amplectens,animum ſuum Eccleſiaſticæ regulæ adeò tradens informandum, vt tametſì adhuc laicus eſſet, Epiſcopi iam gratiam abundè adeptus videretur: ità deniquè ſeipſum priuata diſciplina necdùm tonſus exercens,vt iam pręclarum de ſe ſpecimen pręberet, quàm eſſet quandoquè in Chriſti templo ſacerdos irrepręhenſibilis futurus. O laicum perfectiſſimum, cuius imitatores eſſe etiam Epiſcopi deſiderabant.O mentem ab omnibus prędicandam,cui non fuit aliud viuere,niſì Chriſtum cum dilectione timere,& cum timore diligere.O verè felicem ſeculi inimicum,cui mundus tantoperè fuit crucifixus,& ipſe mundo: qui ità ſapientia fuit peruigil,lenitate placabilis, vt & ſerpentis aſtutiam cum diſcretione obtineret, & columbæ ſimplicem animum non amitteret.Cuius quidem in mēte, virtutum omnium decorem obtinente, collocauit valdè ſobrium ſapientia domicilium. Verè digniſſimum, in quo Dominus habitaret,templum,ieiunijs mundatum,orationibus ornatum, puritate cōſpicuum, vigilijs exercitatum,tum nomine,tum meritis electum.Deniquè dum ille nominis ſui dignitatem tuetur,ſic ſe quotidiè exerit,vt nequeat amittere,quod vocatur,in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

[Margin: Iacob.1. — Chriſtū timēdo amat & amando timet.]

Author ſe excuſat,quòd non omnia eius ſcripſerit,promittitq́ librum ſecundum. *Cap.* 40.

SEd longum nimìs eſt,virtutum eius inſignia ſingillatìm commemorare, pręſertìm cùm liber iam modum exceſſerit,finemque poſtulans,plura non admittat: & ariditas quoquè ſermonis noſtri attenuata, & velutì longo tramite penè defeſſa ſuccumbat:non ꝙ omnia,quę de Eligio narrāda erant,expleuerit:quippe quę nec ad cēteſimā eorū,vt ità dixerim,attingere potuit,bonorū & ornamētorū partē, quę in

eum ſupernæ remuneratibnis prerogatiua contulit: ſed quòd tanquàm eminens quidam in ſublimi ſcopulus, magna iam ex parte tranſmiſſus, ipſa ſua arduitate & longitudine fronti ſe narrãtis opponat. Nunc ergò interim illa ſolummodò, quæ in laico habitu geſſit, preſenti libellò percurrere voluimus: cui etiã finem iam libenter imponimus, nè eius prolixitate audientibus faſtidium ingeramus. Cæterùm ea, quæ adhuc reſtãt, quæque in Epiſcopatu geſſit, quóve ordine de hoc ſeculo migrârit, quasque etiam poſt obitum virtutes operatus ſit, ſi vita comes fuerit, & facultatem Dominus tribuerit, interceſſionibus eius ſanctitatis adiuti, alio libello explere deſideramus. Confidimus enim, non noſtris, ſed ipſius meritis opus cœptum feliciter atque fideliter ad finem vſque perducere, ſi ipſe dignetur pro nobis Chriſtum Dominũ interpellare in cælis, qui eius munere meruit tanta mirabilia operari in terris: per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Deo patre & ſpiritusancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

Virtutes, dicit miracula.

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO AVTHORIS.

DOmino propitiante, vitam beati Eligij confeſſoris pridèm aliqua ex parte ordiri cœperam, & penè defeſſus ac laſſabundus, medio in tramite ſtylum retrahens, opus imperfectum reliqueram. Nunc paululùm viribus recreatis, vrgente voto, corde iucũdo, calamoque venuſto opus inchoatum proſequi tentabo. Etsì autem arduum eſt iter & profundum, tamen liberè fateor, quò nõ poſſum pedibus pertingere, ardentiſſimo ducor amore. Ibo ergò votis, quò non poſſum verbis accedere. Indignum enim profectò reor, tanti ac talis viri vitam ad poſteritatis memoriam pro viribus ingenij non ad plenum literarum monimentis commendare, cùm ego ſic opiner, ex narratione rerum ab eo geſtarum ædificationis plurimum ad lectores peruenturum. Sed quoniam talia ac tanta ſunt facta illius, vt magnitudo quidem bonorum nihil me preterire patiatur, multitudo verò geſtorũ, quamplurima cogat omittere, in incerto æſtuat animus, dum deliberare non valet, quid retineat, quídve omittat. Nam ſi cuncta velim annotare, & dies me narrantem deficiet, & modum excedam voluminis. Porrò autem ſi pauca commemorem, vereor nè me hypocritæ irrideant, dicantque, Hic homo cœpit ædificare, & nõ potuit conſummare: magìs etiam offenſam antiſtitis pertimeſco, ſi, dum ſeriem condere nitor, arctatus eloquij ſiccitate, potiùs ei iniuriam videar irrogâſſe, quàm vitam expoſuiſſe. His igitur ex vtráque parte trutinatis, articulum iam mẽbranis infigam, & que primus huius operis liber tanquàm redundans reijcit, hic modò ſequens ceu nimiùm ſitiens proſequetur: ſatisque ſit, priori libro ea tantùm conſcripſiſſe, que in habitu ſeculari geſſit. Nunc verò ad ea accedimus, que ab eo ſunt in Epiſcopatu perpetrata.

Authoris ingẽs amor erga virum ſanctiſſimũ

Luc. 14.

Vt hæreſis Simoniaca in Gallijs graſſata ſit.
Cap. I.

ELigius itaque iam antè in palatio militauerat ſub habitu ſeculari, eterno omnium principi Chriſto, idque temporibus Clotarij manſueti Frãcorum regis, & Dagoberti inclyti principis, eiusque filij Clodouei, atque vſque ad initium regni iunioris Clotarij manſit in corpore. Sed illis diebus immaniter Simoniaca hæreſis pullulabat in vrbibus, & cunctis finibus regni Francorum, maximeque à temporibus Brunechildis infeliciſſimæ reginæ, vſque ad tempora Dagoberti regis violabat hoc contagium fidem catholicam. Soliciti tamen contra hoc inuigilabant ſancti viri Eligius & Audoënus: & communi cum cæteris catholicis viris habito conſilio, ſuggeſſerunt principi & optimatibus eius, vt hoc mortiferum virus citò extirparetur à corpore Chriſti, quæ eſt vniuerſalis Eccleſia. Habuit itaque effectum eorum pia petitio, & libenter obtinuerunt, quod deuotè rogauerũt. Tunc ergò placuit omnibus, vno in ſpiritusancto accepto conſilio, ſimul cum regis imperio, vt nullus precio dato, ad ſacerdotale officium

Simoniaca hæreſis.

Brunechildis infeliciſſimæ reginæ

admitteretur: neque eos, qui vt lupi rapaces dando munera, mercanda cenſebant dona ſpiritusſancti: ſed illos potiùs, qui eſſent boni teſtimonij viri, & irrepræhenſibilis vitæ, ad pontificatûs miniſterium eligerent.

Vt S. Eligius ordinatus ſit Epiſcopus Cap. 2.

S. Eligius creatus Epiſcopus Nouiomẽſ.

EXindè igitur elegerunt ob meritum ſanctitatis ad ſacerdotale officium cunctis bonis operibus pręditum ſanctum Eligium, iam lumine ſpiritusſancti irradiatum, vt præeſſet Eccleſiæ Nouiomenſi. Deceſſerat enim eo anno Acharius, eius vrbis antiſtes. Elegerũt autem cum eo & Audoënum ſodalem eius, qui vocabatur Dado, vt pręeſſet Eccleſię Rothomagenſi. Hoc ergò modo aurificem inultum detonſum, conſtituerunt cuſtodem vrbium ſeu municipiorum, quorum hæc ſunt vocabula, Veromanduenſis ſcilicet, quæ eſt metropolis vrbs: Tornacenſis, quę quondàm regalis fuit ciuitas: Nouiomenſis & Flandrenſis, Gandenſis atque * Coruriacenſis.

* Curtriacenſis

Ob hoc autem vel maximè eum his locis dederunt paſtorem, quòd eius regionis incolæ magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinerentur, vaniſque ſuperſtitionibus ſatis dediti eſſent, & tanquàm agreſtes feræ nullius ſalutarem ſermonem admitterent. Itaque vir beatus, cùm ſe nullo modo ab impoſito munere excutere poſſet, nè in vllo à catholica regula deriuare videretur, non ſe permiſit priùs ſacerdotem conſecrari, quàm ſub clericatûs normula, aliqua temporis curricula exegiſſet. Eo igitur tempore tranſacto, & Audoëno à partibus tranſligeritanis reuerſo, iamque eo presbytero à domino Deodato * Mataſcenſis vrbis Epiſcopo ordinato, inito conſilio, pariter ſub vnius diei articulo Apoſtolicam benedictionem gratuitò meruerunt eo tempore, quo apud Gallias à cuncto populo Rogationes celebrabantur.

for.* Matiſconenſis

Dies Rogationum.

Cõuenientes igitur ſimul in ciuitate Rothomagenſi quartodecimo die menſis tertij, anno tertio Clodouei, iuuenculi adhuc regis, die Dominico ante Litanias, inter cateruas populi, inter agmina clericorum, inter choros pſallentium conſecrati ſumus gratis ab Epiſcopis pariter Epiſcopi, ego Rothomago, ille verò Nouiomo. Atque ità Epiſcopatu ſuſcepto, ad ſedem ſuam remeans, qualem ſe deincèps, quantumq; pręſtiterit, quis dignè valeat explicarè? aut q̃s tãta verborum copia inſtructus exiſtat, vel quę oratio tãtę affluentię vbertate redũdet, q̃ rectè facta eius ità, vt par eſt, proſequi poſſit? Idem ipſe ſemper robuſtus, ad virtutis inſtantiam ſe * exèrens, cõſtantiſſimè in cœpto propoſito ꝑſeuerabat.

*exercens

Honor non mutat in eo mores.

Eadē in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadē erga pauperes cura, eadē, quæ priùs, ſolicitudo cernebatur. Eadē dilectio fraterna, eadē mẽtis cõſtantia ei ꝑmanebat: niſi ꝙ Epiſcopalis dignitas, quæ alijs põpæ fomentum ſubminiſtrare ſolet, ei maius abiectionis ſtudium attulit: & vndè alij ad tempus videntur extolli, indè ampliùs ille humiliari ſtuduit.

Virtutes eius iam Epiſcopi.

Erat Chriſto ſemper ſubiectus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, põtificatu dignus, humilis in honore recuſando, ſubditus in ſuſcipiendo, exul ſpontaneus, fide pleniſſimus, obediens Dei præceptis, credens eius promiſſis, peregrè locuples, induſtria ſolers, in opere docilis, ſpe lõganimis, in colloquio ſapiens, prudens in conſilio, in corrigendis vitijs vehemens, diligendo ardens, patiens in aduerſis, fortis in periculis, in diſciplinis manſuetus, in eleemoſynis largus, in ſtudijs aſſiduus, metu mortis ſolicitus, in timore Dei eximius, in religione magnificus, in exequijs deuotus, miſericordia illuſtris, in diſciplina ſtrenuus, excellẽti ingenio pręditus, iuſtitia inſignis, ſeueritate terribilis, prõptus ad humanitatem & clementiam, ad ignoſcendum paratus, humilitate ſummus, hoſpitalitate præcipuus, nutritor gregis pijſſimus, paſtor Eccleſiæ prouidus, diſpenſator fidelis, moderator inſignis, delicta ꝓpria cauens, aliena vt ſua lugens, plebi ſalutaria mõita adhibens, eamq; Chriſti p̄cepta docens, proteruos non armis, ſed patientia vincens, ſuperbos Chriſti iugo ſuauiſſimo ſubdens. Semper in obſequijs pauperum, in adhibēda erga peregrinos diligenrta infatigabiliter perdurabat, ijsque adeò officiosè inſeruiebat, vt niſi quis fundatam in Chriſto haberet mentem, proculdubiò ignominioſum putaret talia vel ęqualibus exhibere, qualia ille perpetìm luridis, infirmis & deſpicabilibus pręſtabat.

Sũma humilitate ſeruit abiectiſſimis.

Deniquè omni Epiſcopali pompa poſthabita, populi neglecto agmine, clericorum poſtpoſita frequentia, famulantium relictis obſequijs, pauperum ſemper & captiuorum conſuetudine & familiaritate delectabatur. Itaque habebat certum quendam, cumque ſecretum locum, in quem certis quibuſque diebus egenos ac debiles intromittens, ipſe vt anteà conſueuerat, famulorum more ſatagens, deuotè eis inſeruiebat, ſqualentia lauans capita, cõcretam

O hominẽ Dei.

tam deformemq; cæſariem propria manu radens, potum ac cibum ſingulis præbens. Deindè collato cuilibet munere, & nudis etiam veſtitis, humaniter eos dimittebat: illisq; ab vna parte exeuntibus, alios, ſi adeſſent, ex altera parte intromitti iubebat: iisq; eodem modo ſeruiens, illos humaniſſimè refouebat. Nonnunquàm etiamsi turba plurima conflueret, ſimiliter omnibus faciebat. Attamen ſingulis diebus certo, id eſt, duodenario, numero comprahenſos reficiebat, ipſe plerunq; cum eis hora congrua ad vnam menſam pariter conuiuans, ità tamen, vt priùs ſingulorum manibus aquã funderet, vinumq; & panem ſuis manibus præberet. Sed quid his narrandis diutiùs immoror? Equidem fateor, nunquàm me ſic vidiſſe cuiuſquam ſtudia feruere: nuſquàm ego in Gallijs eiuſmodi opera ſic à quoquã actitari audiui. Poteſt quilibet quodlibet Dei opus arripere, ſed aut vix, aut difficilè perpetuò retinere. Hic verò quod ſemel propoſuit, perpetuò retinuit: quod Deo primùm vouit, nullis mundi negocijs impediri paſſus eſt: quod initiò arripuit, ad finem vſque perduxit. Perſeuerãtia in bonis

Qua inſtantia gregem ſibi creditum, ad viam ſalutis pertraxerit. *Cap.* 3.

POrrò autem paſtoris cura ſolicitus, luſtrabat vrbes & municipia, circunquaq; ſibi commiſſa. Sed Flandrenſes atque Andouorpẽſes, Friſones quoquè & *Sueui, & barbari quique, circa maris litora degentes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomere exarârat, principiò eum hoſtili animo & auerſa mente exceperunt. Poſtmodùm verò, cùm paulatìm per gratiam Chriſti eis verbum Dei inſinuare cœpiſſet, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis, cõuerſa eſt ad verum Deum, & Chriſto ſubiecta. Sicque demùm factum eſt, vt quasi cælitùs lumen oſtenſum, aut radius quidam ſolis erumpens, totam regionis illius barbariem illuſtraret. Nam & illi, qui eum primò ceu ferociſſimæ beſtiæ diſcerpere cupiêrant, poſteà attendentes eius bonitatem & manſuetudinem, imitatores eius fieri cupiebant. Quis enim ità eſſet obſtinatus, qui eius modeſtiam intuens, non confeſtim admirando obſtupeſceret? aut quis tam arrogans, qui ſobriam eius vitam conſiderans, non ilicò ad iuſtitiam ſeſe conuerteret? Creſcebat nimirùm in eo quotidiè opinio, virtutis pediſequa. Seminabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, ſufficienti ſale condita, & velut aromaticis vnguentis infuſa. Nec erat contenta eius fama circuniectas duntaxàt illuſtrare Gallias: ſed exteras etiam prouincias complebat, meritorum eius gratia præcurrente. Inter barbarorum enim fremitus, quasi egregius ſignifer, corporis formidine nudus, ſed fidei feruore veſtitus, ſeſe ingerebat, Chriſti charitate ſecurus: aduerſantesque ſibi fortiter ſuperabat, non lorica corporea amictus, ſed fidei virtute indutus. O quotiès ob veritatis aſſertionẽ, *paratam habuit mortem: feciſſetque ſatis votis, ſi ſors tuliſſet temporis. Sed licèt ei ratio temporis non potuerit præſtare martyrium, gloriam tamen martyris non amiſit: quandoquidem pro ſpe æternitatis iugiter laborauit. Quòd ſi ei Neronianis aut Decianis temporibus in illa, quæ tunc extitit, congreſſione pugnare licuiſſet, ſecurus dixerim, ſponte ſua eculeum aſſendiſſet, & vltrò ſe pro Chriſto ignibus intuliſſet, libensque palmam ſanguinis occupâſſet. Sed quanquàm iſta non pertulit, impleuit tamẽ etiam ſine cruore martyrium, dum fortitudine roboratus, in vigilijs ſedulus, in ieiunijs aſſiduus, fidem ſeruando, curſum conſummando, repoſitam ſibi à Chriſto iuſtitiæ coronam, quotidiè reddendam expectauit. Tanquàm ſpeculator à Domino conſtitutus, prædicabat verbum cum multa authoritate: inſtabat, ſecundùm Apoſtolum, opportunè, importunè, arguens, obſecrans, increpans in omni patientia & doctrina: ſuauiter ſemper de ijs, quæ Dei ſunt, vel populum inſtituens & alloquens, vel cum fratribus & familiaribus conferens: in doctrina ſua perpetìm Apoſtolicam retinẽs authoritatem: eaque fretus, inter gentiles ità verſatus eſt, vt & ferociſſimæ gentis paratos haberet animos, & copioſum exercitum ex ijs ad Chriſti fidem traduceret, & fidei catholicæ intemerata conſortia cuſtodiret.

*Suedi.

Multos in Flandria & alibi ad fidẽ traducit.

Nihil timet mortẽ

*id eſt, paratus fuit mori.

2.Tim. 4.

De beati viri virtutibus. *Cap.* 4.

SAnè ſi quem vidiſſet peccatis noxijs vulneratum, & ſagittis diaboli confixum, mox adhibebat dignas ſermonum curationes, & verbi Dei ſalutaria medicamẽta: oſtendens contra vulnera tentatoris, ſalubre malagma confeſſionis. Si qui inter ſuos eſſent incompoſitis moribus, & à recta atque honeſta viuendi regula de-

Erga peccatis ſaucios vt ſe geſſerit.

flecteret, eos & arguebat clementer, & tolerabat patienter. Erat verò mira eius in cunctis operibus diſcretio, & imitanda erga omnes dilectio. Erat Eligius opere caſtus, fide catholicus, charitate diffuſus, in tentationibus cautus, in fide firmiſſimus, in bonis operibus promptus, ſermone veriſſimus, conſilio prouidus, bonitate conſpicuus, charitate præclarus, Deo ſedulè ſeruiens, errantes corrigens, correctos fouens, obſtinatos ſpernens, humiles ſemper diligens. Exuberabat in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſynceritas pacis, amor charitatis. Ad æternam capeſſendam vitam filios ſuos, quos doctrina ſua in Chriſto genuerat, perpetìm incitabat. Quos autem ſermone erudiebat, eos exemplo anteuertebat, quæ docebat faciens, & quæ faciebat docens: nec aliud ore promens, aliud animo volens: ſed quod ore docebat, opere confirmabat. Qualis eius ſermo erat, talis & vita: & qualis vita, talis quoquè ſermo. Summa bonitate regebat ſubditos, ſumma ſeueritate ſeipſum damnabat. Non erat terribilis ergà ſubiectos, ſed valdè ſeuerus in vitia & piacula. In ſe cenſuram ſeruabat, erga alios pręſe iuſtitiam ferebat. Rigore vtebatur in iuſtitię diſcuſſione: miſericordia, in iuſtitię definitione. Ipſam autem diſtrictionis cenſuram ſemper temperabat miſericordia, ſciens ſcriptum, quia in eo quod qs iudicat, iudicandus ſit, & quòd potentes potenter tormenta patientur, & quòd iudicium fiet duriſſimum in his, qui pręſunt. Hęc ergò ſedula mente pertractans, in omni actione diſcretionem tenuit, nec in vllo penitùs immoderatè ſe geſſit: ſed omnia diligenter diſpiciens atque diſtinguens, & in diſciplina, & in miſericordia modum ſemper atque temperamentum ſeruauit.

Sūmatìm recenſentur virtutes ei'.

Optimi doctoris exemplum.

Matt. 7. Sap. 6. Ibidèm.

De cœnobio monialium Nouiomi condito. Cap. 5.

EXtruxit quoquè in oppido Nouiomenſi ancillarum Chriſti monaſterium, cui magnam congregationem, & vitæ ſeueram inſtitutionem adhibuit. Terræ quoquè redditus ſufficiēter delegauit, & omnia, quę eſſent illi neceſſaria, ſolerti ſatis cura prouidit. Sed & alia multa monaſteria, partìm eius opere, partìm inſtitutione à diſcipulis eius conſtructa, hodiè intra Gallias nota ſunt. Multi enim ex diſcipulis eius eccleſias condiderunt, multi monaſteria ſalubriter rexerunt: non pauci etiam ad epiſcopale regimen ſublimati, eccleſijs pręfuerunt.

Condit monaſterium virginum.

Vt multa ſanctorum corpora, & in ijs ſancti Quintini, repererit. Cap. 6.

HVic viro ſanctiſſimo inter cætera virtutum ſuarum miracula id etiam à Domino conceſſum fuit, vt ſanctorum martyrum corpora, quæ per tot ſecula hactenùs à populo ignorabantur, eo ingenti fidei ardore inueſtigante, reperta ſint. Nonnulla enim plebs anteà venerabatur ijs in locis, in quibus non erant, & tamen quo loco humata eſſent, prorsùs incompertum habebatur. Ex eo autem tempore, quo Eligius pontifex conſecratus, & paſtor datus eſt, quędam ab illo inuenta, & populo declarata ſunt. E quibus primum ac ſummum martyrem ſanctum Quintinum, in principio epiſcopatûs ſui grandi inſtantia quęſitum, iam olìm latentem, in lucem produxit. Deniquè priuſquàm Eligius illi loco datus eſſet epiſcopus, vir quidam improbus, Maurinus nomine, habitu quidem, vt populis videbatur, religioſus, cantor etiam in regis palatio celebris, atque ex hoc, vt rei docuit exitus, mente tumidus, corde proteruus atque actione diſſipatus. Qui audacia ſuæ pręſumptionis deceptus, cœpit verbis extollere & iactitare, à ſe martyris Quintini corpus & inquiri poſſe, & inueniri. Sed vt & eius proteruiam ilicò, & Eligij demùm merita Dominus declararet, mox vt terrā ſarculo fodere cœpit, manubrium foſſorij manibus eius inhæſit. Sicque miſer opus pręſumptum relinquens, ſequenti die in manibus eius vermibus ebullientibus, miſerabiliter expirauit. Ex quo factus tantus timor extitit in populo, vt nullus deincèps, quanuìs probabilis vitæ, pręter Eligium huiuſmodi negocium auderet appetere. Eligius ergò cura paſtorali ſuſcepta, ſtatìm in exordio ſuæ ordinationis cœpit aſſiduus eſſe in loco illo. Eſt enim haud procùl ab vrbe Veromandenſi, in eo ſcilicet loco, vbì quondàm martyr ex fluuio eleuatus ab Euſebia, in mōte fuerat tumulatus. Eligius itaq; diuino nutu inſtigatus, voluebat in animo, ſed & liberè proclamabat in populo, non illic haberi corpus, quo in loco illud venerabantur homines, ſed eſſe potiùs in parte vlteriori. Cumque diù huiuſmodi * conditio mentem eius ſtimularet, cœpit tandèm ſagaci inquiſitione per baſilicæ pauimentum huc illucque tentare, ſicubì ſacratum tumulum poſſet dephręndere. Sed cùm nul-

Maurini cuiuſdam arrogantia & temeritas.

Diuinitùs punitur.

*for. * cogitatio*

latenùs indicium tumuli reperiret, cœpit à fratribus deſtitui, proſequētibus cum timore interitum illius, qui dudùm huiuſmodi inueſtigationem ſuperba mente cōcipiens, lugubri morte vitam finiſſet. Necnon & antiquitatem corporis, longinquitate iam temporis conſumpti, atq; ad nihilum in puluerem redacti obijcientes, conabantur eum à cœpto mentis propoſito reuocare. Cumq́; ei eiuſmodi impedimēta à fratribus obijcerentur, altiùs ille ingemiſcens, aiebat: Nolite fratres, quæſo, nolite impedire deuotionem meam. Nam ego credo in creatorem meum, quòd tanto theſauro, tantumq́; mihi deſiderato, haudquaquàm me fraudabit. Tunc ergò attentiùs perſiſtens, ſuſcepit triduanum ieiunium, atq; enixiùs Chriſti Domini diuinitatem cum lachrymis exorans, vouit non ſe priùs quicquam alimoniæ ſumpturū, quàm mereretur voto potiri ſuo. Tanta nanque erat ei fides, tantaq́; conſtantia, vt plerunquè ſic facienda prçueniret, tanquàm iam facta crederet, & nonnunquàm ità cum Deo, quemadmodùm cum terreno ſuo loqueretur domino: quodq́ue ipſe propoſuiſſet, id à Deo completum iri crederet indubitanter. Vndè etiam multis eum dehortantibus, dicebat: Tu Domine Ieſu, qui omnia nôſti, priuſquàm fiāt, tu ſcis, quòd niſi manifeſtum mihi oſtenderis corpus huius teſtis tui, qui propter nomen ſanctum tuum paſſus eſt, quanquàm ſum indignus, nūquàm tamen deincèps plebis huius Epiſcopatum geram: ſed exul potiùs ab hac prouincia procùl ſecedam, vbì, vt dignū eſt, inter beſtias moriar. Quid multa? In cœpto opere perſiſtens, cū adiutores eius per diuerſa eccleſiæ loca tentando diſcurrerent, nullamq́ue inueniendi ſpem caperent, leniter ille omnes compeſcens, vnum eis locum, de quo nulla eſſe ſuſpicio poterat, in poſteriori eccleſiæ parte effodiendum deſignat. Tunc omnium labore eò conuerſo, libenter iuſſis cuncti obtemperant. Defoſſâque iam in altum ad pedes decem vel eo ampliùs terra, iterùm ſpe inueniendi corporis deſtituūtur. Et cùm tertia iam nox media fluxiſſet, arrepto Eligius ſarculo, reiectoq́ue amphibalo, cœpit totis viribus cum cereis & lampadibus terram ſanctis fodere manibus. Cumq́; paululùm ima foſſæ declinans, in latus cauernæ humum fodere cœpiſſet, mox reperit tumbam ſanè veterrimam, tegentem corpus ſacratum. Tum verò gaudio magno repletus, cùm ſarculo, quod manu geſtabat, auidiſſimè latus feriſſet ſepulcri, confeſtìm forata tumba, tanta odoris fragrantia cum immēſo lumine ex eo manauit, vt etiam ipſe ſanctus Eligius fulgore luminis, odoreq́; inenarrabili perculſus, vix ſubſiſtere poſſet. Nam & globus ſplendoris, qui ex tumulo ad ictum ferientis proceſſit, tantam vim ſparſit claritatis ſuæ, vt cunctorum adſtantium obtutibus oculorum retuſis, partem maximam regionis illius in diei claritatem mutaret. Vndè omnes, quos eâdem hora vigilare cōtigerat, quiq́; rei cauſam ignorabant, magnum quoddam cælitùs datum ſignum exiſtimabant. Erat enim tranſacta media nox, & nox quidem obſcura valdè & caliginoſa: ſed procedente fulgore, quaſì lux diei ad tempus reſplenduit, & in tempore claritas receſſit. Tunc ergò ſacrum inuentum corpus Eligius cum gaudio lachrymans exoſculatur, ac de profunda tellure eodem eleuato, reliquias ſibi, vndecunq; concupiuit, ſegregauit. Dentes etiā pro languentium medela ex maxilla ſancta abſtulit, atque ex radice dentis gutta ſanguinis exiuit. Clauos quoquè miræ magnitudinis, quos tempore paſſionis eius perſecutores corpori infixerant, ex cerebro cçteriſq́; artubus abſtractos, ſibi pro reliquijs ſequeſtrauit. Capillos etiam pulcherrimos in religas ſeparatos delegauit. Deindè holoſerico precioſiſſimo obuolutum, compoſitumq́ue honeſtiſſimè corpus ſumma cum diligētia retrò altare tranſpoſuit. Tumbam deniq; ex auro argentoq́; & gemmis miro opere deſupèr fabricauit: eccleſiam quoq;, quç exigua cōuentibus populi videbatur, eximio opificio ampliatam decorauit. Ipſe demùm ex reliquijs, quas à ſancto corpore ſequeſtrauerat, multa loca condíuit, multimòdamq́ue medelam diuerſis ægritudinum * incommodis eaſdem impertiendo præbuit.

Obſeruā ſancti viri cōſtantiam in inueſtigando corpore S. Quintini.

Dan. 13.

Inuenit corpus S. Quintini.

Nota miraculum.

Præclarum ſanè miraculum.

Nota thecā precioſiſſimam.

* morbis

De reperto S. Piatone, alijsq́; ſanctis. Cap. 7.

POſt hæc ſimili modo grandi labore atque inſtantia inuenit in territorio Medenatenſi, vico Siclinio, ſanctū martyrem Piatonem. Cui ſimiliter clauos oblongos ex corpore ablatos, populis in argumentum monſtrauit. Corpus deniq;, ſicut martyrem decuit, accuratè compoſuit, atq; mauſoleum deſupèr eleganter fabricauit. In Sueſſionum quoq; ciuitate ſanctos martyres & germanos Criſpinum & Criſpinianum, ex quadam crypta prolatos, mirificè compoſuit, eorumq́; memoriā inſigni ornamento decorauit. Necnon & in Bellouacenſi municipio beatum martyrem Lucianum,

Inuenit S. Piatonis corpus.

Itèm S. Lucianum.

cianum,collegam quondàm S. Quintini, inuentum ſimiliter compoſuit & fabricauit. Sed & alijs permultis Sanctorum memorijs impendit diligentiam,quæ nunc non ſufficit narrantis explicare lingua.

Quos labores apud Gentiles exantlârit. Cap. 8.

MVltùm prçtereà in Flandris laborauit,iugi inſtantia Andouerpis decertauit,multos erroribus implicatos Sueuos conuertit,fana aliquot,pſana, Chriſti clypeo protectus,Apoſtolica authoritate deſtruxit: idolatriam quoquè diuerſi generis vbicunquè comperit,funditùs euertit.Inter hæc autem cùm ſobriã ſemper religioſis viribus teneret diſciplinam, frequenter ab ingrato ac perfido populo laceſſitus,& penè vſque ad contumeliam prouocatus,nullatenùs à cœpta doctrina retardatus eſt,ſed magìs etiam lenis,patiens, humilis & mitis,pro eis Dominum deprecabatur. Cumq; circunquaq; rura luſtraret,inenarrabili ſubtilitate deſides barbarorum animos,& minùs de ſe ſolicitos, ſolerti ſanè ſtudio verbis blandis nitebatur ſtimulare,atque ad amorem ſupernç patriæ accendere, prædicans infeſtis pacem, ferocibus lenitatem:docens eos pariter debere ad eccleſiam conuenire,monaſteria conſtruere,atq; in bonis actibus Deo,ſedulè ſeruire.Ad quas eius adhortationes ità pleriq; barbari mutati ſunt, vt ſubitò in arido & ſqualenti agro videretur fœcunda ſeges & vberrima meſſis exiſtere.Videres complures ad pœnitentiam currere,opes pauperibus elargiri,libertate familiam donare,aliaq; plurima bonorum operum ſtudia ſectari. O quàm multi, Eligij induſtria ab errore gẽtilitatis retracti, Chriſti venerabili cõiuncti ſunt gregi.Quàm multi,eius exempla ſecuti,omnes mundi illecebras reſpuentes,beatam monachorum vitam adepti ſunt. Quàm multæ puellæ,eo ſuadente, carnales nuptias ſpreuerunt,vt in matris Eccleſiç gremium receptæ, Chriſti dignæ ſponſç haberentur. Quàm copioſum etiam agmen vtriuſq; ſexûs,quod toto anno acquirere poterat, annis ſingulis in Paſchali ſolennitate manibus proprijs baptizans,ſacro fonte abluebat:Extrahebat enim non minùs ſuauiter,quàm vtiliter,è faucibus inimici viros & mulieres,ſenes cum iunioribus,ſalubriaque monita aſſiduè tradens, innumeros ad viam ſalutis traducebat. Videres plerunquè inter multas infantium turbas,anus decrepita valdè ætate,membris omnibus trementes, cano iam capite,rugata fronte:necnon viros æquè grandæuos,ſub eius manibus in ſacro fonte renaſci, & ſubitò albis indutos, quodammodò renouari. Videres etiam nonnullos ad piam confeſſionem concurrentes, & ſagittis inimicĩ ſaucios,ità ab Eligio,veluti aptiſſimo medico,redirç ſanos,vt nulla iã in eis vulnera remanerent,nullaq; prioris culpæ eos delectatio comitaretur.Sed quid diutiùs immoror? Manifeſtè ei & euidenter aderat diuina gratia, qua innumeros ad imitationem ſuî prouocauit.Porrò reſplendebant in eo virtutes eximiè,modeſtia cum verecundia,ſapientia cum ſimplicitate,ſeueritas cum mãſuetudine,doctrina cum humilitate, humilitas cum rigore. Cùm eſſet autem alijs miſericors,ſibijpſi erat duriſſimus: cçteris humanus,ſibi abſtinendo ſeuerus: omnibus largus,ſibi ſoli parcus.Inter eius colloquia, ſacra ſemper reſonabant verba : de pace ſolicitus,de ſalute patriæ curioſus,die noctuq; pro quiete eccleſiarum,quç vbiq; ſunt,ac pro pace principum ſupplicabat.Deniq; cum vocabulo illius,& virtus animi,& cçleſtium gratiarum magnificentia concordabat.

Vt barbaros traxerit.

Ingens fructus adhortationum eius.

Sibijpſi duriſſimus eſt.

De dotibus & virtutibus eius. Cap. 9.

QVis verò abundantiam & copiam rigantis ingenij, aliaque eius bona explicare queat? quàm fuerit in timore DEI fundatus,in diſſerendo prouidus, conſilio profundus,in rebus ſeculi ſiue politicis eloquens,in virtute humilitatis mirabilis,aſtutus iuxta prophetam, & prudens, columbæ ſimplicitatem nõ amittens? O venerabilem Chriſti ſacerdotem.O imitandum virum pietate, miſericordia & charitate: quç cùm quotidiè etiam in perfectis frigeſcat,in eo tamen vſque ad finem aucta,in dies perſeuerauit.Quis eius manſuetudinem, quis puritatem, quis ſpiritûs feruorem,quis diſcretionem,quis benignitatem, quis iugem in prçceptis Domini die ac nocte meditationem verbis conſequi poſſit? Quis illo,in opere Dei promptior, in oratione feruentior,in ſobrietate parcior, in lachrymarum copia redundantior, in corpore honeſtior, in corde ſyncerior, in manſuetudine moderatior, in compunctione ardentior, in charitate iucundior facilè potuit inueniri?

Prou.13.

Rursùs de quibuſdam eius virtutibus. Cap. 10.

Præ-

PRæcipuas denique virtutes, quæ poſſunt hominem ad veræ celſitudinis hono-
rem euehere, putà, prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem & temperātiam, inter ſe
aptas atq; connexas, ſibiq́; mutuò cohærētes ità excoluit, vt penè in ſingulis ex-
celleret. Habuit prudentiam in diſcernendo, iuſtitiam in iudicando, in arrepto ꝓ-
poſito fortitudinem, in qualitate diſcretionis temperantiam. Quid enim eo prudentius, Eius pru-
qui contempta mundi ſtultitia, Chriſtum ſecutus eſt, Dei virtutem & Dei ſapientiam? dentia.
Quid iuſtius, qui omni ſubſtantia ſua in pauperes diſtributa, docuit diuitias pro Chriſti 1. Cor. 1.
amore penitùs contemnendas? Quid fortius, qui in Francorum proterua gente, & inter Iuſtitia.
barbaras nationes, arrogantiumq́; probroſas cōtumelias, ſpiritu ſemper & animo inui- Fortitudo.
cto fuit? Quid temperantius, qui nobilium ſpreta felicitate, måluit in humilioribus tuto Tēperantia
greſſu pergere, q̄ pendulo gradu in ſublimibus fluctuare? Magnoperè enim concupiuit
inter homines eſſe inglorius, vt corā Deo appareret glorioſus: menteq́; in Chriſto be-
nè fundata, cæleſtia potiùs, q̄ terrena deſiderans, humana ſtudioſè contempſit oblecta-
menta, vt poſſet diuinam in cæleſtibus obtinere conſolationem. Inter huiuſmodi itaque
inſtitutionis exercitia, vir beatus ex dono ſancti ſpiritûs virtutum inſignia operabatur.

De curato dæmoniaco. Cap. 11.

CAuſa quandoquè extitit, quę eum cogeret in eam proficiſci regionem, quę ꝓ-
priè Prouincia nuncupatur. Cumq́; die quodam cum nobili ſuo comitatu eius
Prouinciæ regiones peragraret, occurrit ei vir quidam, immundo & nimis ſæuo
repletus ſpiritu. Is cùm vidiſſet ſanctum virum, timore perculſus, & ſpumās ac
pallens, dixit ad eum: Quid hic tu Eligi? Conuerſus ad eum S. Eligius, Quid ad te, immū-
diſſime diabole? In nomine Ieſu Chriſti obmuteſce, & exi ab illo. Et continuò vehemen- Cogit dæ-
ter diſcerpens hominē, exijt ab eo. Quindecim verò annis obſederat & cruciauerat virū monē con-
peſſimus ille ſpiritus. Statìm ergò priſtinæ ſanitati reſtitutus homo, ſurrexit incolumis. feſtìm exi-
re ab hoīe.

De ſanata dæmoniaca. Cap. 12.

PRofectus indè Eligius, venit in villam, quę Ampucius vocatur, ſitaq́; eſt in ripa
Rhodani fluminis, pertinetq́; ad prędium Erchēberti illuſtriſſimi viri. Erat aūt
ibì fœmina quędam, infeſtum diù dæmonem patiens. Eo ergò in loco Eligius
orationis gratia baſilicam ingreſſus, cùm oratione completa regrederetur, oc-
currens ei mulier, cœpit nomen eius crebriùs atq; inſolentiùs inclamitare. Tunc Eli-
gius eam reſpiciens, miſertus eius, fixis in terram genibus, orauit. Deindè conuerſus ad
eam, dixit: Adiuro te, maligne ſpiritus, per Deum patrem omnipotentem, & per Ieſum
Chriſtum filium eius, & per ſpiritum ſanctū paracletum, vt ipſius virtute fugatus, diſce-
das ab hoc vaſculo, quod captiuum obſides. Mox ad eius verbum eliſit malignus ſpiri-
tus mulierem in terram, & facta eſt velut mortua. Sicq́; vim maximam patiens dæmon, Sanat dæ-
& ſanguinem per os mulieris ex internis viſceribus egerens, confuſus exijt ab ea, aufu- moniacam.
gitq́; à facie hominis Dei. Sanctus autem Eligius iuſſit ſubleuari mulierem: & cùm bene-
dixiſſet aquam cum oleo, bibendam ei obtulit. Illa vbi guſtauit, refocillata eſt anima ei-
us, & ſana facta eſt ex ea hora.

Vt furtum indicârit. Cap. 13.

NEque illud prętereundum puto, quanuis ſit humile, quod eodem itinere vir be-
atus ſpiritu cognouit. Cùm iam ſatis ea omnia, quorum cauſa aduenerat, ex-
pedijſſet, cunctoſq́; amicos & epiſcopos Prouincię viſitâſſet, domumq́; Aſpa-
ſij, qui filius erat Iunini Chriſtianiſſimi viri, inuiſiſſet, cum omnibus ſuis para-
bat remeare ad propria. Poſtremò autem omnium, vbi Aureliano * Vſecenſi epiſcopo, * Vticenſi
conuiuio peracto, valedicere inſtituit, accidit vt vtriuſq; famulis ſatagētibus, vnus ex mi-
niſtris eius perderet rem quandā, qua camelum onerarium ſemper ducere ſolebat, eaq́;
cauſa huc illucq́; curſitans, iter eius retardaret. Tunc Eligius illi ad ſe ſecretiùs accito
indicat hominem, qui furtum fecerat, additq́;: Vade ad rupem propinquā, atq; illic in- Indicat lo-
ter vepres reperies abſconſum & ligatum id, quod quęris: ſolutoq́; eo, accipe quod tu- cum ablatæ
um eſt, & abſque vlla iniuria vel verbo aſpero redde homini tibi deſignato ligamen illius. rei.
Quod cùm ille feciſſet, nimio fur pudore atque ſtupore perculſus, veniam facti ſui pre-
cabatur, offerens etiam ſatisfactionem homini.

Vt deindè ſe geſſerit, domum reuerſus. Cap. 14.

Peſtexit ge neratìm virtutes ei⁹.

POſt hęc Eligius ad vrbem ꝓpriam regreſſus, inſtitutionis ſuæ normam in dies in melius ꝓuehebat: diligens inprimìs Deum ex toto corde, ex tota aīa, atq; ex tota virtute ſua: deindè ꝓximum ſicut ſeipſum. In lege Domini ſine laſſitudine pmanens, mores bonos nulla noxia cōuerſatione inqnabat. Vitā temporalem ꝓ exilio ducens, vitam æternam toto mentis deſiderio ſuſpirabat. Actus vitę ſuæ omni hora cuſtodiens, oculum mentis ſuæ ſemp in Deum defixum habebat. Ab oībus, quę lex vetat, ſolerti cura abſtinens, à cogitationibus quoq; noxijs aīum reuocabat, ſciens hoīem etiā cogitationum ſuarum rationem redditurum. Nihil de ſe pſumens, nihilq; boni ſibi tribuens, bona à ſe facta diuino muneri adſcribebat. Odientes ad pacem, diſcordes ad cōcordiā reuocabat. Cōſilium & opus ſuum ſemp ad Deum referens, in omni conatu ſuo Chriſti auxilium flagitabat. Pedes eius ſemp directi ad euāgelizandum pacem, ad euangelizandum bona. Honeſta ſpecie, aīo benigno incedebat, & ſicut fidelis ſeruus & prudens, quem cōſtituit Dn̄s ſup familiā ſuam, vt det illis cibum tempore opportuno, populum ſibi cōmiſſum modis oībus curabat ſpiritali reficere alimonia, comiter docēs, optimè inſtruens, à peccādi cōſuetudine tota virtute oēs retrahere nitens. Erat feruens ſpiritu, ſolicitudine nō piger, ſpectatis moribus, ornatus operibus, omniq; ſuauitate cōſpicuus. In oratione aſſiduus, in ieiunijs ſtrenuus, in eleemoſynis largus. Porrò inter diuites & paupes ità ſe medium gerebat, vt paupes eum patris, diuites ſupioris loco haberent. Ille verò nō pſonę potentiā, ſed morum elegantiā attendebat: tantoq; vnicuiq; plus habebat honoris, quāto eum ſanctiùs viuere didiciſſet. Erga egenos & aduenas adeò ſe ſolicitum exhibebat, vt verè Chriſtum in eis eſſe, fide integra crederet: atq; ità nō tam illis, q̄ ipſi Chriſto, qcquid in eos cōferret, ſe pſtitiſſe lętaretur. Ipſis qdem pbebat cibum, ſed oculis cælum ſuſpiciebat. Ipſis dabat alimenta, ſed Chriſtum cum fiducia inuocabat. Manus & brachia porrigebat dando, at mercedem ꝓculdubiò è cęlis expectabat. Quantā ille facultatū vim & molem Chriſti amore ardens diſpſerit, nō me vnū neceſsè eſt dicere. Quod enī monaſteriū nō eius penetrauit eleemoſyna? aut qs clericus nō eius ſubſtantia refocillatus eſt? Quis pegrinus nō eius recept⁹ hoſpitio eſt? qbus aduenis nō ſuum impēdit obſequm? quos ille curioſiſſimè locis oībus perqrens, dānum ſuū putabat, ſi qſquā debilis aut eſuriens, alterius beneficio ſuſtentaretur. Ardentiſſima qppe fide Saluatori toto aīo cōiunctus, reddebat ei, quod ab illo acceperat: atq; in ſingulis ei⁹ famulis Chriſtum ſe videre credens, qcquid in illos contuliſſet, Deo ſe præſtitiſſe gratulabatur: illud ſemper aīo reuoluens, quod Dominus in Euangelio ait: Beati miſericordes: quoniā ipſi miſericordiam conſequentur. & illud: Sicut aqua extinguit ignem, ità eleemoſyna extinguit peccatum. & illud: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna tabernacula. &, Date eleemoſynam, & eccè omnia munda ſunt vobis. Huiuſmodi ergò ſtudijs intentum Eligium, diuina gratia vberiùs comitabatur.

Eſa. 66. Luc. 12. Matt. 5. Eccli. 3. Luc. 16. Luc. 11.

Vt patriam reuiſens, apud Bituriges reos è carcere liberârit. *Cap.* 15.

VEnit ei aliquādò in mentem affectu pietatis & cura paſtorali ſolicito, ſolū paternę poſſeſſionis in ciuitate Lemouicina, reuiſere. Audiens enī ſanctā famā monaſteriorum, ipſi⁹ iā exemplo in ea vrbe cōditorum, deſiderabat magnopè ſuis ea oculis intueri, maximè verò monaſterij ſui venerabilē atq; oībus imitandā inſtitutionem. Cùm aūt in ipſo itinere Biturigum ciuitati ꝓpinquaret, comitibus ſuis antecedere iuſſis, ipſe cum paucis ſtatuit apud memoriā S. Sulpitij cōfeſſoris adorare. Quò cùm pueniſſet, oratione facta, audit cōplures nupèr mortis ſententia dānatos, in fiſcali carcere vinctos teneri. Interfecerāt enim quendā fiſcalem iudicem, & ea cauſa in vinculis habebātur. Eligi⁹ ergò memor Chriſti dicentis, In carcere erā, & veniſtis ad me. &, Quādiù vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis: rogat ſe duci ad eos. Sed cùm appropinquâſſet cuſtodijs, milites confeſtìm exurgentes, valdè ei obſtiterunt, nec pmiſerunt eum ꝓpiùs accedere. Tunc ille mœſtus admodùm, indignatusq; animo receſſit, & cœptum peregit iter. Vbì aūt ad deſtinatum peruenit locum, cōmoratus eſt aliquādiù apud Lemouices, inuiſensq; oīa monaſteria, tam intra vrbem, quàm in ſuburbanis ſita, deuotiſſimè omnium benedictiones hauriebat. Viſitatis etiam in ſuo monaſterio fratribus, & ſecundo eius Abbate, (primus enim ad epiſcopatum raptus erat) paterna ſingulos ſolicitudine admonebat, hortās oēs ſeruire Deo in veritate & ſimplicitate cordis, quotidieq; in melius pficere, arreptū ꝓpoſitum omni inſtātia ad finē vſq; pducere. Venit aūt & ad pdium parentū ſuorū. Nā & ibì habebatur iā monaſteriū, à germano ei⁹ Alitio in ipſa pater-

Matt. 25. Ibidem.

Indignatur ex iuſtitiæ zelo vir pi⁹.

Alitius frater S. Eligij.

paterna domo conſtructum. Ibiq; ſimiliter ſalutatis fratribus, & comiter conſolatis, ad ciuitatem ſuam reditum parat: cumq; haud procùl Biturigibus iter carperet, voluït iterùm diuertere ad ciuitatem. Stimulabat enim animũ eius, quòd reos, qui tenebãtur in carcere, nihil antcà iuuiſſet, nec eos liberare potuiſſet. Itaque iter agens, precabatur Dominum, vt adito carcere, non pateretur laborẽ ſuum fruſtrà cõſumi. Qua autem die ingreſſurus erat ciuitatem, cùm valdè diluculò leuâſſet oculos ſuos ad cęlũ, facta eſt caligo & nebula tenebroſa nimìs, ità vt habitatores ciuitatis ad ſpatiũ iacti lapidis cernere non poſſent. Sic ergò Eligius vrbem ingreſſus, cùm appropinquâſſet ianuis carceris, confeſtìm ceu magno ferientis impulſu, diuino nutu confractę ſunt feræ, diſſipati cardines, oſtia carceris patefacta, omniaq; cõpeditorum vincula ſoluta. Tunc Eligius conceſſam ſibi virtutem quaſì nihil ad ſe pertinere ſimulans, citò à carcere recedit: dat tamen reis conſilium, vt mox indè exeuntes, ad eccleſiã confugiant. Tum illi egreſſi ſine mora, celeri curſu ad baſilicã B. Sulpitij properant. Vbì cùm omnia eſſent eccleſię oſtià obſerata, & rei hinc indè circunſpicientes, nuſquàm inuenirent introitum, ſubitò fracta eſt feneſtra vitrea, vna ex maximis, quæ erant in fronte baſilicæ: ſimulq́; oſtiũ vnum in eccleſiæ latere patefactum eſt: atq; ità illi in baſilicã ingreſſi, altaris thronũ petiêrunt. Cumq; ſanctus Eligius omnia ſanctorũ loca inuiſens, cò perueniſſet, inuenit eos omnes circa altare, ſeu apud ſepulcrum iam dicti antiſtitis conſiſtentes. Porrò milites vt viderunt carcerẽ diſſipatum, ſtatìm perſecuti ſunt eos vſq; ad locũ memoratum: ingreſſiq́; baſilicam, iniecerunt eis manus, ac ferro vinctos, foràs trahere conabantur. Quos beatus Eligius blandè cõpellans, Nolite, inquit, homines Dei, nolite ſic in loco ſacro agere. Cur eos perdere nitimini, quos iam pius Dominus liberauit? Quarè facitis tam impiè in domo Dei? Cur non pertimeſcitis tanti ſceleris culpã? Domus hæc, non mortis, ſed vitæ domus eſt. Refugium eſt delinquentiũ, non damnãtio euadentium. Orationis eſt locus, non latronum ſpecus. Sed cùm nihil apud eos ſermo eius proficeret, iterùm ait: Dominus Deus videat id, quod facitis. Vos quidẽ me audire non vultis, ſed audiet (credo) ille, qui nũquàm derelinquit ſperantes in ſe. Mox ergò ad ſolita præſidia ſe conuertens, proſtrauit ſe in terram inter altare & confeſſoris memoriam, atq; enixiùs Domino ſupplicauit. Et cùm ab oratione caput eleuâſſet, ſtatìm confractæ catenæ in terram ceciderũt, cunctaq; quæ eis impoſita erant ligamina, omnibus adſtantibus magno ſunt impetu dirupta ac diſſoluta. Quod milites videntes, ingenti metu perculſi, moxq́; ad pedes ſancti Eligij prouoluti, veniam facti ſui precabantur, dicẽtes: Peccauimus, domine pater, iniquè egimus, ſtultè geſſimus, quòd contra te contendere auſi ſumus. Agnoſcimus modò culpam noſtrã: impietati noſtræ petimus vt ignoſcas. Tum ille: Et ego, inquit, ignoranter vos feciſſe nóui. Dominus autem fecit, ſicut ipſe voluït. Et ille ergò, qui hos eripuit, vobis (oro) tribuat indulgentiã, & à cunctis vos peccatis propitiatus abſoluat. Non enim ego, ſicut vos putatis, ſed ſanctus Sulpitius ad ſe fugiẽtes defendit reos. Hoc ergò modo Eligius, immò Dominus per Eligiũ, abſoluit reos à dirę mortis periculo. Ille pius, ille miſericors, qui ſęuiente Herode, eripuit Petrũ de obſeratis militum cuſtodijs, nunc operatus eſt cum Eligio famulo ſuo apud Bituriges. Qui vinctum in carcere abſoluit vas electionis Paulũ, ipſe nũc diſſipato carcere, humiliauit arrogantiam ſuperborum. Illi ergò laus, illi gloria, per quem ſerui eius in mundo tanta poſſunt facere mirabilia. Sic ergò reis abſolutis, qui penè nudi videbãtur, Eligius veſtes & eleemoſynam præſtitit, mandauitque vt decęterò vitam corrigerent. Multam verò eodem die diuerſis alijs pauperibus & monaſterijs pecuniam diſtribuit.

Diuinitùs fores carceris patefiũt.

Nota aliud miraculũ.

En tertium miraculum.

Actor. 12.
Actor. 16.

Quæ pro concione ad populum dicere conſueuerit Cap. 16.

INdè autem digreſſus, cœpto tramite pergens, peruénit tandèm ad ſuos: vbì diebus ſingulis plebem ſibi commiſſam admonens, indefeſſus ſalutares eis adhortationes adhibebat. Nimirùm zelo veritatis accenſus, volebat populis pandere, quid ipſe intemerata fide teneret, mandans omnibus ſeruire Deo in veritate, facere iuſtitiam in omni tempore, memores eſſe beneficiorum Chriſti, & benedicere nomen eius cunctis diebus vitæ ſuę. Collectis autem vndiq; ad eccleſiam turbis, multa quidem & magna breui ſermone compręhenſa, ſed ſpiritali ędificatione copioſa, cum prophetica fiducia exaltans vócem, hunc in modũ proponere ſolebat: Rogò vos, fratres chariſſimi, & cum grandi humilitate admoneo, vt intentis animis auſcultare velitis, quę vobis pro ſalute veſtra ſuggerere volo. Scit enim omnipotẽs Dominus, ꝙ prõpta erga vos charitate iſta vobis profero: Quòd ſi non fecero, proculdubiò reus debiti tenebor. Vos ergò non pro

Vtinã plerique concionatores in ſuis concionibus hunc ſanctũ virum imitarentur.

mea paruitate,ſed pro veſtra,quæ dico,ſalute libenter ſuſcipite: ità duntaxàt,vt quę au-re percipitis,opere cõpleatis: vt & ego de meo obſequio,& de veſtro profectu merear vobiſcũ gaudere in cæleſti regno. Si cui fortè diſplicet, quòd tam frequẽter vobis prę-dico:rogo,non mihi ille moleſtus exiſtat, ſed magìs periculum meum cõſideret, & au-

Ezech.3. & 33. diat Dominũ,per prophetã terribiliter ſacerdoti cõminantem: Si dicente me, inquit,ad impiũ,Morte morieris: nõ annũciaueris ei,ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſan-guinem autẽ eius de manu tua requirã. Si autem tu annũciaueris impio, & ille nõ fue-rit cõuerſus ab impietate ſua: ipſe quidẽ in impietate ſua morietur, tu aũt animã tuam

Eſa.58. liberâſti.itemq; illud: Clama,nè ceſſes:quasì tuba exalta vocem tuã,& annuncia popu-lo meo ſcelera eorũ. Conſiderate ergò,fratres,quia oportet me ſine ceſſatione veſtros animos ad timendũ Dei iudiciũ, & ad deſiderãda cæleſtia præmia excitare:vt vobiſcum pariter merear in Angelorũ conſortio perpetua pace gaudere.Ideoq; rogo, vt diem iu-

Extrema ſemper metuenda. dicij ſemper pertimeſcatis, diem mortis ſuſpectũ quotidiè ante oculos habeatis.|Cogi-tate quales eritis præſentandi cõſpectibus Angelorum, vel qualẽ prò meritis vicẽ re-cepturi:an poſſitis in illo die illibatum referre,quod in baptiſmo promiſiſtis.Meminiſſe enim debetis,quia tunc pactũ cum Deo feciſtis, atq; diabolo & omnibus operibus eius abrenunciâſtis. Qui tunc potuit, per ſeipſum & pro ſeipſo ſic reſpondit: Qui verò non potuit,fideiuſſor pro eo eius vice hæc Deo ꝓmiſit,ille videlicet,qui eum de ſacro fonte

Vtinã hoc pactũ homines ſeriò cogitarent. ſuſcepit. Conſiderate iam, quale cum Deo pactum inijſtis, & vos ipſos explorate, num poſt hanc promiſſionẽ opera maligni dęmonis,cui abrenũciâſtis,ſecuti ſitis.Abrenun-ciâſtis diabolo,& omnibus operibus & pompis eius,id eſt,idôlis, ſortibus,augurijs, fur-tis,fraudibus,fornicationibus,ebrietatibus & mẽdacijs: quę planè ſunt opera & pom-pæ illius.Contrà verò dixiſtis,credere vos in Deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum,Dominum noſtrum,conceptum de ſpiritu ſancto,natum ex Maria virgine, paſſum ſub Pontio Pilato, qui tertia die reſurrexit à mortuis, aſſcen-dit ad cęlos.Dixiſtis quoq; credere vos in ſpiritum ſanctum,ſanctã Eccleſiã catholicam, ſanctorum cõmunionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionẽ, & vitã ęter-nam.Hæc proculdubiò cautio & confeſſio veſtra ſemper manet apud Deum.Quapro-pter moneo vos, chariſſimi, vt hæc confeſſio & promiſſio veſtra ſemper memoria reti-neatur, vt hoc quòd Chriſtiani vocamini, non ad iudicium vobis ſit, ſed ad remedium.

Chriſtiani cur facti ſimus. Nam idcircò Chriſtiani facti eſtis, vt ſemper Chriſtiani opera faciatis, id eſt, vt caſtitatẽ ametis, luxuriam & ebrietatem fugiatis, humilitatem ſectemini, ſuperbiã deteſtemini: quia Dominus Chriſtus humilitatem & exemplis oſtendit,& verbis docuit,dicens: Di-

Matt.11. ſcite à me,quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris.In-uidiam reſpuatis,charitatem mutuã cõſeruetis,ſemper de futuro ſeculo & ęterna bea-titudine cogitetis,ac plùs ꝓ anima, quàm pro corpore laboretis. Caro enim breui tem-pore erit in hoc mundo: anima verò, ſi benè egerit, ſine fine regnabit in cælo: ſi malè egerit,ſine miſericordia ardebit in inferno.Quiſquis aũt non cogitat, niſi de hac vita, brutis animalibus & beſtijs ſimilis eſt.

Non ſufficit vobis,chariſſimi,quòd Chriſtiani appellamini,ſi opera Chriſtiani nõ fa-citis.Illi enim ꝓdeſt Chriſtianum nomen, qui ſemper Chriſti pręcepta & mente & cor-pore perficit, qui furtum non facit, qui falſum teſtimonium non dicit, qui nec menti-tur,nec peierat,qui adulterium non cõmittit,ꝗ nullum hominem odit,ſed omnes ſicut ſeipſum diligit,ꝗ inimicis ſuis malum nõ reddit,ſed magìs pro eis orat: ꝗ lites non cõci-tat,ſed diſcordes reuocat ad concordiã.Hęc enim pͨcepta ipſe Dominus Chriſtus per ſe-metipſum dignatus eſt in Euãgelijs tradere,ità dicens:Nõ homicidium facies, nõ adul-

Matt.19. terabis,nõ facies furtũ,nõ falſum teſtimoniũ dices,non ꝑiurabis, & fraudem nè feceris:

Matt.7. honora patrẽ tuum & matrem,& dilige proximum tuũ ſicut teipſum. &, Quodcunq; vultis,vt faciãt vobis homines, & vos facite eis. Hęc eſt enim lex & prophetę. Et adhuc

Matt.5. his maiora,ſed valdè fortia atq; fructifera dedit mãdata,dicẽs:Diligite inimicos veſtros, benefacite his,ꝗ oderunt vos,& orate pro ꝑſequentibus & calũniantibus vos.Eccè for-te & arduũ mãdatum,quod hominibus ꝗdem durum videtur,ſed magnũ habet pͬmium.

Ibidèm. Audite quale: Vt ſitis,inꝗt,filij patris veſtri,qui in cęlis eſt.O quãta gratia.Per nos ſerui digni non ſumus,& per inimicorum dilectionem filij Dei efficimur.Itaq; fratres,& ami-

Rom.13. cos diligite in Deo, & inimicos propter Deum. Qui enim diligit proximum, ſicut dicit Apoſtolus,legem impleuit.Qui ergò vult eſſe verè & germanè Chriſtianus,is ne-ceſſa-

ceſſariò hæc debet pręcepta cuſtodire. Quę ſi nón obſeruat, ipſe ſe decipit & circumue-
nit. Ille bonus Chriſtianus eſt, qui nullis phylacterijs vel adinuentionibus dęmonum
credit, ſed omnem ſpem ſuam in ſolo Chriſto ponit: qui peregrinos tanquàm Chriſtum
ipſum cum gaudio excipit, quia ipſe dicit: Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me. &, Quandiù vni Matt. 25.
ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Ille, inquam, bonus Chriſtianus eſt, qui hoſpiti- Ibidem.
bus pedes lauat, & eos tãquàm parentes chariſſimos diligit, qui iuxta quod habet, pau-
peribus eleemoſynam tribuit, qui ad eccleſiam crebrò venit, & oblationẽ, quæ Deo in
altari offeratur, exhibet: qui de fructibus non guſtat, niſi priùs Deo aliquid offerat: qui
ſtateras doloſas & menſuras duplices non habet, qui pecuniam ſuam nõ dat ad vſuram,
qui & ipſe caſtè viuit, & filios vel vicinos ſuos docet, vt caſtè & cum timore Dei viuant:
& quotiès ſanctę ſolennitates adueniunt, plures dies antè etiam à propria vxore ſe con-
tinet, vt ſecura conſcientia ad Domini altare poſſit accedere. Deniquè qui ſymbolum
Apoſtolicum & orationem Dominicam memoriter tenet, & filios atq; familiam ſuam
ea docet. Qui talis eſt, is procul dubiò reuerà Chriſtianus eſt, & Chriſtus habitat in eo, qui
dicit: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum Iohan. 14.
veniemus, & manſionem apud eum faciemus: itèm per Prophetam: Ego inhabitabo in Leui. 26.
eis, & inter illos ambulabo, & ero illorum Deus. 2. Cor. 6.

Ecce audiſtis, fratres, qui ſint boni Chriſtiani. Quantùm igitur poteſtis, cum adiu-
torio Dei laborate, nè nomen Chriſtianũ falsò habeatis: ſed vt veri Chriſtiani eſſe poſ-
ſitis, pręcepta Chriſti ſemper animo cogitate, & opere exequimini. Redimite animas
veſtras à pœnis, dum habetis in poteſtate remedia. Eleemoſynas pro viribus pręſtate, &
charitati ſtudete, diſcordes reuocate ad concordiam, mendaciũ fugite, periuriũ horre-
ſcite, falſum teſtimonium nolite dicere, furto abſtinete, oblationes & decimas eccleſijs
reddite, luminaria ſanctis locis pro facultate exhibete, ſymbolum & orationem Domi-
nicam memoria tenete, & filijs veſtris tradite. Illos quoq;, quos ex baptiſmo ſuſcepiſtis,
docete & caſtigate, vt ſemper in timore Dei viuant. Noueritis vos apud Deum pro illis
fideiuſſores teneri. Ad eccleſiã ſępiùs conuenite, ſanctorum patrocinia humiliter ex-
petite: diem Dominicum pro reuerentia reſurrectionis Chriſti, abſq; vllo ſeruili opere Dies Domi-
colite, ſanctorum ſolẽnitates pio affectu celebrate. Proximos veſtros ſicut voſipſos di- nici & ſolẽ-
ligite: quod vobis vultis ab alijs fieri, hoc & vos alijs facite. Quod vobis fieri non vultis, nitates ſan-
nulli faciatis. Ante omnia charitatẽ habete: quia charitas operit multitudinẽ peccato- ctorum ce-
rum. Eſtote hoſpitales, humiles, omnem ſolicitudinẽ veſtrã proijciẽtes in Deũ: quoniam lebrandæ.
ipſi cura eſt de vobis. Infirmos viſitate, in carcerem coniectos inuiſite, peregrinos ſuſci- Matt. 7.
pite, eſurientes paſcite. Sit vobis ęquum pondus, & ęqua mẽſura, ſit ſtatera iuſta, iuſtus Tob. 4.
modius, æquusq; ſextarius. Nec plus, quàm dediſtis, repetatis: neq; vſuras ex pecunia 1. Pet. 4.
mutuò data, à quoquam exigatis. Quæ ſi obſeruaueritis, ſecuri in die iudicij ad tribu- 1. Pet. 5.
nal æterni iudicis venientes, dicetis: Da Domine, quia dedimus: miſerere, quia miſeri- Leuit. 19.
cordiam fecimus. Nos impleuimus, quod iuſſiſti: tu redde, quod promiſiſti.

Ante omnia autem illud denuncio atq; conteſtor, nè vllas paganorũ ſacrilegas con-
ſuetudines obſeruetis, non diuinos, non ſortilegos, non incantatores pro vlla re aut in-
firmitate conſulere auſi ſitis. Qui enim id facit, ille mox perdit baptiſmi gratiam. Neq;
etiam auguria vel ſternutationes obſeruetis, nec in itinere conſtituti aues cantantes
curiosè attendatis: ſed ſiue iter, ſeu quodlibet opus ſuſcipitis, ſignate vos in nomine
Chriſti, ſymbolũq; & orationẽ Dominicã cum fide & deuotione dicite, nec quicquam
vobis nocere poterit inimicus. Nullus Chriſtianus obſeruet, qua die domum vel exeat,
vel reuertatur. omnes enim dies Dominus fecit. Nullus ad inchoandum opus diem vel
lunam attendat. Nemo in Calendis Ianuarij nefanda & ridicula, vetulas aut * ceruuolos
vel * iocticos faciat, neq; menſas per noctem componat, neq; ſtrenas aut potationes ſu-
perfluas exerceat. Non cęlum, non terram, non ſidera, nec vllam omninò creaturã, prę-
ter Deum, vllus adorandam credat: quia omnia ipſe ſolus cõdidit atq; diſpoſuit. Altum
quidem eſt cęlũ, ingens terra, immenſum mare, pulchra ſidera; ſed longè maior & pul-
chrior ſit neceſsè eſt, qui hęc creauit. Si enim hæc, quę videtur, tam incompręhenſibi-
lia ſunt, putà, varij terræ fructus, pulchritudo florũ, diuerſa pomorũ genera & animan- Ex creaturis
tium in terra, in aëre, in aquis, apum ſedula prudentia, ventorum flatus, nubium rores, quid colli-
tonitruorum fragores, temporum vices, dierum atq; noctium viciſſitudines varijq; re- gendum de
curſus: quæ omnia nullatenùs mens humana compręhendere poteſt: ſi ergò hæc Deo.

talia

talia ſunt, quæ videmus, & haudquaquàm compræhendimus: qualia æſtimanda ſunt illa cæleſtia, quæ non videmus? vel qualis horum omniũ opifex, cuius nutu cuncta creata ſunt, cuius & arbitrio omnia gubernantur? Illum ergò, fratres, ſuper omnia timete, illum adorate, illum præ omnibus amate, illius miſericordiæ inhærete, de eius clementia nunquàm deſperate.

Quos bonos videtis, illos imitamini: quos malos conſpicitis, caſtigate & corripite, vt duplicem mercedẽ habere poſſitis. Qui hactenùs immunis à ſupradictis malis fuit, gaudeat, & Deo gratias agat, & deincèps quoquè ab illis ſibi caueat, ſtudeatque perſeuerare in operibus bonis. Qui verò vſque in præſens malè vixit, citò ſe corrigat, & toto corde agat pœnitentiam, antequàm de hac luce decedat. ſi enim ſine pœnitentia obierit, non ibit ad requiem, ſed præcipitabitur in gehẽnam ignis, vndè nunquàm exire poterit, ſed ardebit illic in ſecula ſeculorum. Omnes igitur vos, quibus loquor, viri & fœminæ, corrigite vitam veſtram: vnuſquiſque, dum poteſt, vitia ſua profliget: mala quæ fecit, pœnitentia expiet. Nemo ſe inebriet, nemo in conuiuijs cogat alium plus bibere, quàm par ſit: quandoquidem vino multo deditos Apoſtolus acriter obiurgat, vbì ait: (1. Cor. 6.) Neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. Nemo vel in vlla re minima diaboli ſequatur adinuentiones: nullus ſiue exiens, ſiue egrediens domum, obſeruet quid ſibi occurrat, vel num qua vox reciproca ſeu echo audiatur, aut quid aues garriant, vel quid ſit quod portat ei factus obuiàm. Qui enim hæc obſeruat, partìm adhuc paganum ſe eſſe declarat. Qui verò hæc contemnit, Prophetam ſibi clamare gratuletur: (Pſal. 39.) Beatus vir, cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. (Coloſ. 3.) Vndè & Apoſtolus monet: Omne quodcunque facitis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti facite. Prorsùs recedendum eſt à cunctis huiuſmodi obſeruationibus: mathematici ſpernendi, auguria horreſcenda, ſomnia contemnenda: quoniam, ſicut ſcriptura teſtatur, vana ſunt. (Ezech. 13.) Vndè & per Moyſen præcipitur: (Leuit. 19.) Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia, neque ad magos declinabitis. Oportet igitur, vt hæc tota mente obſeruetis: & ſi quos cognoſcitis vel occultè aliqua phylacteria exercere, expedit cum eis nec cibum ſumere, nec quicquam habere commercij. Iſta ergò omnia ſpernentes, ad Dei vos auxilium conferte, de eius miſericordia nunquàm deſperate.

Omni die Dominico ad eccleſiam conuenite, & ibì non negocia, non lites aut rixas, vel ocioſas fabulas tractetis: ſed lectiones diuinas cum ſilentio auſcultate, & pro pace Eccleſiæ & pro peccatis veſtris orate. (Cõtra eos q fabulantur in templis.) Qui enim in eccleſia fabulari non timet, & pro ſe, & pro alijs redditurus eſt rationem, dum nec ipſe verbum Dei audit, nec alios audire permittit. De talibus quippe Dominus in Euangelio dicit: (Matt. 23.) Væ vobis hypocritæ, quia clauditis regnum cęlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Qui aliorum iudices eſtis, iuſtiſſimè iudicate. Nihil in iudicio iniquè agatis, nec munera ſuper innocentes accipiatis: non perſonam attendatis, nec res alienas vi rapaci tollatis, quandoquidem, quid vel nocte proxima veſtris accidere poſſit, ignoratis. Pauperem & aduenam nullatenùs in iudicio opprimatis, timentes illud, quod veritas in Euãgelio dicit: (Matt. 7.) In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua menſura mẽſi fueritis, remetietur vobis. Videte nè in vos quadret illud propheticum: (Eſa. 5.) Vę qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo. Væ qui dicitis malũ bonum, & bonum malũ. (Eſa. 59.) Labia veſtra locuta ſunt mendaciũ, & lingua veſtra iniquitatẽ fatur. Facta eſt veritas in obliuionẽ, & iuſtitia longè ſtetit. Hęc fratres conſiderantes, & vos, & illos, quibus præeſtis, pariter in Dei timore confirmate. Retinete quæ dicta ſunt: facite quæ pręcepta ſunt. Habete ſemper Chriſtũ in mẽte, & ſignũ eius in frõte. Memineritis multos vos habere aduerſarios, q curſum veſtrũ impedire conentur. (Crux ſemper in frõte ferẽda &c.) Idcircò in omni loco, horis omnibus Crucis ſignaculo vos armate, Crucis vexillo vos cõmunite. Hoc enim vel maximè illi timent & expaueſcũt. Hoc vobis datum eſt ſcutum, quo poſſitis ignitas omnes maligni ſagittas extinguere. Profectò magna res eſt ſignũ Chriſti, & crux Chriſti: ſed illis ſolìs ꝓdeſt, qui faciunt mãdata Chriſti. Vt ergò etiã vobis ꝓſit, pręcepta eius totis viribꝰ implere cõtendite: & ſiue ſedeatis, ſiue ambuletis, ſiue comedatis, ſiue lectũ aſcẽdatis, ſiue à lecto ſurgatis, ſemper Chriſti ſignũ muniat frontẽ veſtrã: vt vos ſemper memoria Dei & vigilãtes protegat, & cuſtodiat dormiẽtes: & quotiès nocte euigilatis, & ſomnus ab oculis recedit, mox labijs ſignũ Crucis imprimatur, mẽs orationibus occupetur. Dei pręcepta animo voluãtur, nè ſtupido pectori repẽtè ſubrepat inimicus, vel per

per ſtultam oſcitantiam & incuriam ſerpat in animam auidus aduerſarius. Cùm turpem ille veſtris ſenſibus cogitationem ſuggerit, proponite vobis futurū Dei iudicium, inferni ſupplicia, gehennæ flammas, tartari tenebras, quæ impij patiuntur. Si ſic feceritis, mox turpis cogitatio euaneſcet: nec vos deſeret virtus Chriſti: quia verum eſt, quod Pſal. 31.
Propheta canit: Sperantem in Domino miſericordia circundabit.

Cùm autem hæc omnia, Domino auxiliante, feceritis, certum habere debetis, moleſtè id laturum diabolum, quòd videat vos à ſua ſocietate diſcedere, & ob hoc fortaſsis aliquam in vos nequitiā exercebit, aut infirmitates vobis immittet. Sed id minimè vos frangat: ad probandos enim vos, permittit id Deus, vt exploret, num toto corde eius miſericordiæ innitamini, & ſi verè in eum credatis. Cūcta ergò patienter ferte, & Deum in omnibus benedicite, vt in vobis impleatur quod ſcriptum eſt: Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Cōſolari vos de- Iacob. 1.
bet id, quod Apoſtolus ait: A Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. 1.Cor. 11.
& illud: Quem diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Heb. 12.
Quòd ſi ſemel atq; iterùm nequitijs dæmonis viriliter atq; fideliter pro Dei timore reſtiteritis, ità eum poſteà à veſtrî infeſtatione Deus repellet, vt deinceps nunquàm vobis nocere queat. Sic nimirùm, ſi verè, non falsò, Chriſtiani eſtis, omnes diabolicas fraudes & circunuentiones fugere & deſpicere debebitis, totoq; pectore Deo adhærere & inniti: vt quęcunq; vobis aduerſa ab inimico illata fuerint, patienter & fortiter toleretis. Quòd ſi per ſortilegos aut diuinos aliqua prędixerit, & ità euenerint, nolite mirari. Spiritus enim illi per aëra volitantes, facilè poſſunt quędam futura pręuidere. De his ſic habet ſcriptura diuina: Si ſurrexerit in medio tuî prophetes, & prędixerit ſignum atque Deut. 13.
portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos: non audies verba prophetę illius: quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat, vtrùm diligatis eum, an non. Illud autem ſcitote, quòd nec vos, nec quicquam veſtrum lędere poterit inimicus, nisì quatenùs permiſerit Deus. Permittit autem id Deus, quòd peccata hominum mereantur. Permittit, inquam, duas ob cauſas, vt aut probet vos, ſi boni eſtis: aut caſtiget, ſi peccatores. Sed qui patienter Domini diſpenſationem ſuſtinet, ſi quid perdiderit, ſic dicat: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino Iob 1.
placuit, ità factum eſt. ſit nomen Domini benedictum. Pro iſta patientia aut coronam accipiet, ſi iuſtus eſt: aut indulgentiam, ſi peccator. Quòd ſi murmurauerit, vel deſperauerit, rei pariter illi' atq; animę ſuę iacturā faciet. Sed mihi credite, fratres, ſi ex toto corde in Dei ſemper timore permāſeritis, & pręcepta eius cuſtodieritis ità, vt nihil ex gentili cōſuetudine obſeruetis, nihil vobis iam inimicus nocere poterit, ſed omnia vobis proſperè cedent. Probè enim Chriſtiano nec auguria, nec alia quælibet figmēta poſſunt officere: quia vbì ſignū Crucis cum fide & timore Dei præceſſerit, nihil ibì inimicus nocere poterit. Tepidis verò & negligētibus ideò nocere poſſunt, quòd relinquentes Dei præcepta, per vitæ ſuæ negligentiam praua exercendo opera, ipſi ſe dæmonum poteſtati ſpontè tradunt: qui ſi in Chriſti ſeruitio perſeuerarent, & eius niterentur auxilio, nihil prorsùs mali paterentur. Efficacia ſigni S.Crucis.

Hęc ergò ſcientes, totis viribus diuinæ inhærete miſericordiæ, opera bona ſemper agite, & de ſubſtantia veſtra pauperibus erogate. Qui plus habet, plus tribuat: qui verò minus, ex ipſo largiatur beatus & hilaris. Vnuſquiſq; det pro viribus. eſt enim, vndè gaudeat, ſciens ſe pro paucis, quæ largitur, plurima recepturum. Dat enim nummum, & comparat cęleſte regnum: dat paruam pecuniam, & emit vitam æternam. Sitis ergò ſtudioſi præſtandæ eleemoſynę. ea enim, vt ſcriptum eſt, à morte liberat, & non patitur Tob. 4.
animam ire in tenebras. Qui habet aurum, det aurum: qui habet argentum, det argentum. Qui verò pecunia caret, bono animo det pauperi fragmen panis: quòd ſi nec illud integrum habet, frangat, & partem tribuat pauperi: nec dubitet, quanuìs parùm bono animo obtulerit, gratum & acceptum Deo fore. Dominus enim non tam copia munerum, quàm largientis bona voluntate & deuotione paſcitur ac delectatur. Vt autem nullus pauper ab eleemoſyna ſe excuſare poſſit, ipſe Dominus pro calice aquæ frigidæ Matt. 10.
mercedem ſe redditurum promittit. Qui autem maiores à Deo facultates accepit, maius vtiquè iudicij periculum ſuſtinebit. Potuit quidem Deus omnes homines diuites facere: ſed idcircò in hoc mūdo pauperes eſſe voluit, vt diuitibus ſuppeteret occaſio redimēdi peccata ſua. Redimite ergò vos, chariſſimi, dū preciū ſuppetit. Date eleemoſynā

ex iuſto

ex iuſto & bono labore, non de rapina. Audite iam ad fores veſtras orantes pauperes, vt
Prouer. 21. ipſi pro vobis in die iudicij orent. Sapientem attendite, ità dicentem: Qui obturat aurem
ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. Date ergò Deo,
quod vobis ille dedit. Ipſe enim accipit, quicquid pauperi tribuitis. Et illi quidem datis,
ſed vobis in futurum tranſmittitis, non vndè ventrem farciatis, ſed vndè flammas ex-
Eccli. 3. tinguatis: quia ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccata. Date
ergò, dum licet, in redemptionem animarum veſtrarum: redimite voſipſos, dum viui-
tis: quia poſt mortem nemo redimere vos poteſt de gehenna. Vnuſquiſque de arte ſua,
Decimæ dandæ. vndè viuit, decimas det Deo in pauperibus vel eccleſijs. Conſideret omnia eſſe Dei, vn-
dè viuit, putà terram, ſemina, flumina, & omnia quę ſub cælo ſunt & ſupra cælos: & ſi
ille non dediſſet, nihil vtiquè haberet. Deus autem noſter, qui dignatur totum dare, de-
cimas de ſuo dignatur à nobis repetere, non ſibi vtiquè, ſed nobis, profuturas. Sic enim
Malac. 3. per prophetam promiſit, dicēs: Inferte omnem decimam in horreum meum, & ſit cibus
in domo mea, & probate me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi non aperuero vobis cataractas
cęli, & effudero vobis benedictionem vſque ad abundantiam. Reddite ergò libenter ex
omnibus, quæ poſſidetis ſuper terram, quod Deo gratum cognoſcitis. Nolite de omni
ſubſtantia veſtra fraudare decimas, nè vobis nouem partes auferantur, & ſola decima
Paſce fame morientē. remaneat. Si voluntariè dederitis, plus ſemper vobis Dominus dabit. Si non dederitis,
quot pauperes in locis, quibus habitatis, fame mortui fuerint, tot homicidiorum rei
Si nō paui. ſti, occidiſti eritis. Atque inſupèr immittet in vos Dominus peſtilentiam & famem, & perdetis to-
tum, quod habetis, immò ipſas etiam animas veſtras. Quod nè vobis eueniat, libenter
bono animo detis, quo animas veſtras poſſitis redimere. Nec eligatis, cui miſericor-
diam prę̃ſtetis, nè fortè prętereatis eum, qui meretur accipere: quia neſcitis, in quo
Chriſtus dignetur eleemoſynam accipere.

In his autem omnibus, quę Dominus exerceri iubet, benignitatis operibus nihil ille
quærit aliud, niſi ſalutem animarum veſtrarum, & vt timeatis illum ſemper, & cuſtodia-
Leuit. 26. tis mandata eius. Quod ſi feceritis, dabit vobis, ſicut per ſanctum Moyſen pollicitus eſt,
pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur,
& omnibus bonis abundabitis. Dabit pacem in finibus veſtris: dormietis, & non erit
qui exterreat, & ipſe habitabit inter vos. Contrà verò, ſi non cuſtodieritis pręcepta eius,
Ibidèm. venient in vos plagæ, ab eodem Moyſe prędictę, peſtilentiæ, fames, gladius, eritque cę-
lum vobis ferreum, & terra ænea: terra non proferet germen, ſegetes peribunt, & labor
veſter omnis inanis erit. Et ſuper hæc infeſtabunt vos hoſtes, & gladius deuorabit vos,
& erit terra veſtra deſerta atque deſolata. Et tunc præ anguſtia clamabitis, nec exau-
diet vos Dominus, ſicut per prophetam minatur, dicens: Et factum eſt, ſicut locutus eſt,
Zacha. 7. & non audièrunt: ſic clamabunt, & non exaudiam, dicit Dominus. & per alium prophe-
Eſa. 59. tam, ſic dicentem: Non eſt abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat: neque ag-
grauata eſt auris eius, vt non exaudiat: ſed iniquitates veſtrę diuiſerūt inter vos & Deum
veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, nè exaudiret. Vt igitur iſta
vobis non contingant, cuſtodite quæ præcepta ſunt: implete Dei mandata, vt viuatis, &
benè ſit vobis, nullaq; vobis calamitas accidat. Omnipotens enim Deus conſolatur per
Ierem. 18. prophetam, ità dicens: Si pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum
aduerſùs eam, agam & ego pœnitētiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei. Hæc,
fratres, ſemper animo retinete, hæc filijs & vicinis veſtris narrate, hęc commemorate
vobiſcū, cùm ſedetis in domibus veſtris, & cùm ambulatis: nec obliuiſcamini eorum
in rebus proſperis, ſed Deum ſemper timete, illi ſoli ſeruite, nè iraſcatur contra vos fu-
2. Eſdrę 1. ror eius. Noueritis, eum cuſtodire pactum & miſericordiam illis, qui eum diligunt, &
1. Iohan. 2. cuſtodiunt mandata eius, omneſq; eis auferre languores. Audiatis beatum Iohannem
Apoſtolum, dicentem, Nouiſſima hora eſt. Nolite diligere mundum: citò enim tranſit,
1. Iohan. 3. & omnis concupiſcentia eius. Facite voluntatem Dei, vt maneatis in æternum, & ha-
beatis fidutiam, cùm apparuerit, nè confundamini in aduentu eius. Nemo vos ſeducat.
Qui facit iuſtitiā, iuſtus eſt. Qui facit peccatū, ex diabolo eſt. Et reuerà peccatū omne,
ſiue furtum, ſiue adulterium, ſiue mendaciū, ſine dæmonis operatione non fit. Penſate,
quęſo, quàm pernicioſum ſit, diaboli opera exercere, eiuſq; participem fieri, non quidem
Lapſus in peccatū, illicò reſurgat. in requie, ſed in pœnis gehennæ. Itaq; quotieſcunq; in peccatum incidítis, nolite mor-
tifera ſecuritate expectare, donec vulnera ipſa putreſcāt: nec alia addatis peccata: ſed

conti-

continuò per pœnitentiæ confeſſionem remedium vobis adhibere feſtinetis. In magnis virtutum exercitijs ſemper creſcere nitamini: vt qui fuit hactenùs ſuperbus, ſit iam humilis: qui erat ſcortator & adulter, ſit caſtus: qui ſolebat furari & tollere res alienas, incipiat proprias dare pauperibus & eccleſijs: qui fuit inuidus, ſit benignus: q fuit ebrioſus, ſit ſobrius: qui iracundus, patiens ſit. Si quis alteri faciat iniuriam, citò veniam petat: cui iniuria irrogata eſt, abſq; mora remittat, vt etiam illi remittatur. Et quidni fratri parùm remittat, vt illi Deus totũ remittere dignetur? Nam & hoc eleemoſynæ genus eſt, vt ignoſcat quis ex animo ei, à quo læſus eſt. Quòd ſi quis adeò pauper eſt, vt nihil habeat, vndè corporalem præſtet eleemoſynam: quandoquidem fieri vix poteſt, vt non ab aliquo afficiatur iniuria, ſi ex animo omnibus in ipſum peccãtibus remittat, nec contra vllũ in corde odiũ retineat, ſed omnes diligat vt ſeipſum: id ei proculdubiò maximæ eleemoſynæ loco imputabitur. Vt autem peccantibus in nos libentiùs ignoſcamus, audiamus quid Chriſtus dicat in Euangelio: Si dimiſeritis, inquit, hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cęleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Pauperes quãlè præſtabũt eleemoſynam.

Nemo ergò ſe fallat, nemo ſe decipiat: quia quiſquis vel vnum hominem odit in hoc mundo, quicquid interìm Deo boni operis offert, totũ perdit. Non enim mẽtitur Apoſtolus terribiliter clamans: Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt, & mendax eſt, & in tenebris ambulat. Quo loco fratrem oportet omnem hominem intelligi: omnes enim in Chriſto fratres ſumus. Ego autem, fratres, ad inimicorum dilectionem idcircò tantoperè vos adhortor, quòd ad ſananda peccatorum vulnera, vix vllum ſciam efficacius remedium. Et quanuìs grandis eſt labor, inimicos diligere in hoc ſeculo, at in futuro ingens erit pręmiũ. Qui hìc inimicos diligit, amicus erit Dei: nec ſolùm amicus, ſed etiam filius: ſicut ipſe promiſit, vbì ait: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro calumniantibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui in cęlis eſt. Qui ergò diligit, requie perfruetur. Qui non diligit, ſicut Apoſtolus ait, manet in morte. Cùm hęc ergò ità ſe habeant, chariſſimi, non falſa, ſed vera inuicèm dilectione vos proſequimini: actiones veſtras ad Deum ſemper dirigite, & quicquid poteſtis, pro ſtudio & amore vitæ æternæ laborate. Currite, dum lucem habetis, priuſquàm vos tenebræ compræhendant. Si laborem pro carne ſuſcipitis, etiã pro anima laborẽ nè recuſetis. Si curritis carnis cauſa, quã paulopòſt vermes deuoraturi ſunt: multò alacriùs pro anima currite, vt ornata illa bonis operibus, ſine fine lætetur in cęlis. Quandò ieiunatis, quod in prandio ſumpturi eratis, pauperibus erogate: nec tunc, vt Dominus admonet, inſtàr hypocritarum triſtes eſſe debetis, vt videamini ab hominibus: ſed ab illo ſolo, qui videt in abſcondito. Semper autẽ maiori vobis curæ ſit cibus animæ, quàm corporis: dumq; in mundo verſamini, benè viuendo æternam vobis vitam comparate. Lectiones diuinas in eccleſia libenter auſcultate, & quę illic auditis, iugiter in domibus veſtris commemorate: vt quomodò corpus cibo, ità anima Dei verbo reficiatur. Certũ eſt enim, quale eſt corpus, quod poſt multos demùm dies percipit cibum, talem eſſe animam, quæ raró paſcitur verbo Dei. Siue ergò ambulatis, chariſſimi, ſiue ſedetis, ſiue quippiam agitis, ſemper ad mentem reducite ea, quæ in eccleſia ex ſacra lectione audìſtis, ſemperque Euangelica præcepta in corde ruminate.

Odij quãta pernicies.
1. Iohan. 3.
Inimicos diligere, quid conferat.
Matt. 5.
1. Iohan. 3.
Iohan. 12.
Matt. 6.
Cib. animę

Ante omnia luxuriam fugite, prauam concupiſcentiam vitate, timentes illud, quod Dominus in Euangelio dicit: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Vxores veſtras abſque vlla ſimulatione diligite, ſicut Apoſtolus præcipit, vbì ait: Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiã. Mulieres autem, vt idem Apoſtolus docet, viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, & timeãt viros ſuos. Nec quiſquam legitimam vxorem ſuam quacunque ex cauſa dimittere auſus ſit, cùm ipſe Dominus dicat, Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, eum facere illam mœchari. Concubinas ſiue ante nuptias, ſiue poſt nuptias habere prohibemus, quãdoquidẽ omninò illicitum eſt. Qui enim legitimam vxorem ducere conſtituit, æquũ eſt, vt virginitatem vſq; ad nuptias conſeruet, & poſt nuptias nullam aliã, pręter vnam legitimã coniugem, cognoſcat, ſicut & Apoſtolus Paulus præcepit: cui etiam fidem ſeruet, quẽadmodùm ab illa ſibi ſeruari vult: nec peccet cum alia, ſicut nec illã vult cum alio peccare, timens illud, quod idem Apoſtolus terribiliter clamat: Fornicatòres & adulteros iudicabit Deus. Quicquid enim coniugij iure fœminis

Matt. 5.
Epheſ. 5.
Ibidem.
Matt. 5.
Heb. 13.
Ibi...

non licet, nec viris licet. Quamobrèm, ô Chriſtiane, fuge fornicationem: erubeſce iam ſub oculis Dei & Angelorum peccare. Capitalia crimina modis omnibus deteſtare, vt ſunt, ſacrilegium, homicidiũ, adulterium, falſum teſtimoniũ, furtũ, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia, iracũdia & ebrietas. Hęc enim ſunt crimina, quæ mergunt hominem, in ſupplicium ęternum. Ex quibus ſi quis vel vnum admittat, niſi agat pœnitentiam, ſine vllo remedio in gehẽnæ igne ardebit. Et idcircò anima Chriſtiana, vigila, ora, caue ſemper iſta crimina, & quicquid boni potes, age pro vita æterna. Aperi pauperibus manum tuam, vt Chriſtus tibi aperiat ianuam ſuam, per quam intrès in gaudia paradiſi.

Sub adulterio ſępè etiã alias libidines comprehendit.

Noli ipſe te tradere in perditionem, pro quo Chriſtus fudit ſanguinem ſuum. Satìs ſuperq; te dilexit, quem tanto precio cõparauit. Terreãt te gehennæ ſupplicia, quô vel ſic poſſis à prauis operibus abſtinere. Omni hora exiſtimes adfuturã mortem, & euẽtura tibi iudicia Dei ſemper reformides, vt illud ſcripturæ tibi poſſit aptari, Beatus homo, qui ſemper eſt pauidus. Quod malè admiſiſti, dum potes, emenda, dum adhuc licet pœnitere. Veniam non deſperes, ſi velis reſipiſcere: deſperatio enim peccatis omnibus deterior eſt. Nequaquàm igitur de Dei miſericordia deſperes vnquàm, nec ſi vel centum, vel etiam mille perpetres crimina. Nulla enim tam grauis eſt culpa, quæ per pœnitentiam non poſſit obtinere veniam. Si quis te laceſſat & iritet, ſi conuicietur, ſi iniuriã irroget, tu patiens eſto, nec reddas contumeliã: meliùs tacẽdo vinces. Cùm tibi maledicitur, tu benedic: magnã conſequèris gratiã, ſi non lędas eum, à quo lęſus es. Nullũ deſpicias, non egenum, non ſeruũ: quia fortaſsìs apud Deum te melior eſt: & omnes, ſecũdùm Apoſtolum, vnum ſumus in Chriſto Ieſu, nec eſt perſonarum acceptor Deus: ſed ſicut ſcriptum, Vnuſquiſque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber. Non detrahas fratri tuo, nec calumniã facias, neq; vi opprimas eum: ſed ſicut per Moyſen dicitur, ſi paupertate cõpulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſeruitute famulorũ: ſed cum timore Dei agas erga illum. Memineris te quoq; ſeruum eſſe. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, nè habeas ſuper illo peccatum. Si peccauerit in te frater tuus, ait in Euangelio Dominus, corripe eum inter te & ipſum ſolum Et alibì: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & ibì recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, relinque ibì munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

Prouer. 28. Gal. 3. Actor. 10. Ephe. 6. Leui. 25. Leuit. 19. Matt. 18. Matt. 5.

Hęc te, Chriſtiane, præcepta reuocẽt ad concordiam: hęc ſuauia Chriſti medicamenta curent odij vulnera. Quòd ſi contempſeris, terribilem illam in te ſententiam retorques, qua dicitur: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: & qui dixerit fratri ſuo, fatue, reùs erit gehẽnæ ignis. En audîſti Chriſtiane, quid timeas, quid obſerues. Stude ergò charitati, ſerua patientiam, fuge diſcordiam, impone frenos lingue tuæ, nè trahat in gehennam animam tuam: quia ſecundùm ſcripturam, mors & vita in manibus lingue, & vir linguoſus non dirigetur in terra. Quę quidem ſolicita conſideratione pẽſantes, chariſſimi, verba ſimul moresq; corrigite. Sectamini ſemper iuſtitiã, amate Chriſti præcepta. Derelinquat impius viam ſuam, & reuertatur ad Dominum, clamat propheta, & miſerebitur eius: quia multus eſt ad ignoſcendum. Audite eum dicentem: Conuertimini filij, reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras. & rursùs: Quęrite bonum, & non malum, vt viuatis, & erit Dominus exercituum vobiſcum. Odite malum, & diligite bonum, vt miſereatur veſtrî Dominus. Eccè hoc ipſe Dominus per prophetam clamat. Si me audire contemnitis, ſaltem illum audite. Conſolatur ille in Euangelio peccatores, dum ait: Non véni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Rurſusq; admonet: Quęrite primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. & iterùm: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Et certè pro ineffabili pietate ſua Dominus non ſolùm admonet, ſed etiam rogat nos, vt conuertamur ad ipſum. Audiamus rogantem, nè, ſi negligamus, non audiat ille nos iudicaturus. Dicit in ſcriptura: Miſerere animæ tuæ, placens Deo. Quid ad hęc reſpondes humana fragilitas? Deus rogat, vt tuî miſerearis, & non vis. Quomodò igitur ille te audiet in die neceſſitatis ſupplicantem, quandò tu illum non audis pro te rogantem? Si iam hæc negligitis fratres, quid acturi eſtis in iudicij die, & ad cuius confugietis auxilium? Certè ſi vos nunc negligitis tales Dei adhortationes, non effugietis tunc inferorum tormenta: nec liberare vos poterit aurum & argentum, neq; opes & diuitiæ, quas nunc in arcîs abſcõditis, & quibus inflati, ſalutis veſtrę obliuiſcimini. Audite, quęſo, com-

Ibidèm. Prou. 18. Pſal. 139. Eſa. 55. Iere. 3. Amos 5. Luc. 5. Matt. 6. Luc. 11.

ſo, comminantem Dominũ: Viſitabo ſuper orbis mala, & quieſcere faciã ſuperbiam infidelium, & arrogantiã fortium humiliabo. Audite etiã admonentem: Redite præuaricatores ad cor. Quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere: ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defẽdite viduã &c. Hęc, fratres, magnoperè obſeruare nitamini. Date operam, vt ſeparati à diabolo, coniungamini Deo, qui vos redemit. Admirentur gẽtes conuerſationem veſtram. Quòd ſi detrahant vobis, aut irrideant vos, Chriſtianiſmi opera vos ſectari, nihil conturbemini. Reddent enim Deo rationem. Totam ſpem veſtram in Chriſti miſericordia collocate, & nõ ſolùm ab actu impudico, ſed etiã à cogitationibus ſordidis animas veſtras cuſtodite: qa Deus iuſtus iudex etiã cogitationes malas iudicabit. Eſa. 13. Eſa. 46. & 1.

Moneo vos, fratres, vt ſuperbiam prorsùs repellatis, per quam diabolus è cęlo corruit. Audiatis Apoſtolum: Deus, inquit, ſuperbis reſiſtit: humilibus autem dat gratiam. 1. Pet. 5. itemq; ipſum Dominũ, in Euangelio ſic dicentem: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: Luc. 14. & qui ſe humiliat, exaltabitur. & iterùm: Niſi cõuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cęlorum. Matt. 18. Iurandi conſuetudinem penitùs abijcite, valdè enim ea pugnat cum præceptis Dei. Ait enim in Euangelio Dominus: Dico vobis, non iurare omninò: neq; per cælũ, quia thronus Dei eſt: neq; per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neq; per caput tuum iuraueris. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt: Non, non. Matt. 5. Cùm iniuriam patimini, ſuccurrat animo illud Domini mandatũ, Dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: Ibidèm. & qui vult tunicam tuam tollere, præbe ei & pallium. Qui petit à te, da ei: & qui aufert quæ tua ſunt, nè repetas. Luc. 6. Orandi rationẽ eam conſeruare debetis, quam Dominus præſcribit, vt non multis verbis contenti ſitis, ſed ex intimo pectore Dominum deprecemini. Vbicunq; eſtis, Chriſti mentio habeatur in mutuis colloquijs veſtris. ipſe enim dicit: Vbicunq; ſunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ. Matt. 18. Scandala fugite. Dominus enim grauiter perſtringit authores ſcãdalorum, Væ, inquiens, homini, per quem ſcandalũ venit. Ibidèm. Semper memores ſitis illorũ Domini verborum: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Iohan. 15. Apoſtolum quoq; clamantem audiatis: Tẽpus breue eſt: reliquum eſt, vt qui habent vxores, tanquàm non habentes ſint: & qui flent, tanquàm non flentes: & qui gaudent, tanquàm non gaudentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquàm non vtantur. præterit enim figura huius mundi. 1. Cor. 7. Vt autem plùs appetamus cęleſtia, quàm terrena, Dominum audiamus dicentem: Quid enim proficit homo, ſi vniuerſum mundũ lucretur, ſeipſum autem perdat, & detrimentũ ſuî faciat? Luc. 9. Ad ſtudium autem charitatis excitant nos illæ ſententiæ: Si diligamus inuicèm, Deus in nobis manet, & charitas eius perfecta eſt in nobis. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 1 Iohan. 4. Charitatis excellentiam beatus Paulus indicare volens: Si diſtribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ità vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. 1. Cor. 13. Vndè etiam alibì admonet, vt omnia noſtra in charitate fiant. 1. Cor. 6. Idem verò ipſe malos in viam reuocans, Qui furabatur, inquit, iam non furetur. Ephes. 4. itemq;: Fugite fornicationem. Omne enim peccatum, quodcunq; fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. 1. Cor. 16. & rursùs: Neq; fornicarij, neq; idôlis ſeruientes, neq; molles, neque adulteri, neq; fures, neq; auari, neque ebrioſi, neq; malédici, neq; rapaces regnũ Dei poſſidebunt. Ibidèm. Alibì quoq; teſtatur, omniũ malorum radicem eſſe cupiditatem. 1. Tim. 6. Vos ergò, fratres, profligate cupiditatem, ſectamini charitatẽ, deponite impietatem, ſupportate inuicèm cum humilitate. Reuelatur enim, vt Apoſtolus ait, ira Dei de cęlo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominũ. Rom. 1. Cogitate ſępè cum animis veſtris, quàm ſęuus, quàm timendus ſit gehennæ ignis; & qui iam nec digitum vnum ſuſtinet in ignem inferre, timeat illic toto corpore in omnem æternitatem ardere.

Rogo itaque vos, fratres, ſi vultis ab illo igne, ab illis horrendis pœnis ſeruari, deſinatis iam peccare, & toto corde ad Dominum cõuertamini in ieiunio, & fletu, & planctu, ſicut ille per prophetam hortatur. Ioel 2. Vigilate ſolicitè: quanto enim finem mundi propinquiorem conſpicit diabolus, tanto crudeliùs in Chriſtianos ſęuit: vt quia ſe propediem damnandum cognoſcit, plures ſibi ſocios in pœnis adiungat, cum quibus ſine fine crucietur. Cauete ergò attentiùs, & ſemper in Dei timore permanete, certi vnumquenq; noſtrûm habere Angelũ Dei, qui obſeruet iugiter quid agamus: & ſi quidem benè agimus,

mus,gaudiũ afferimus Angelis noſtris: ſi verò malis operibus vacamus, Angelos ſanctos repellimus,& malignos dęmones nobis aſſiſcimus.Hęc me loquente,vos chariſſimi,introrsùs ad vos redite,in voſipſos deſcēdite, conſcientias veſtras diſcutite, nũ dignos conſortio Angelico vos exhibeatis,explorate.Et ſi bonos vos & Deo dignos exhibetis,nunquàm de meritis veſtris ſuperbo animo pręfidatis, ſed cum humilitate magìs etiam deincèps vobis cauete . Si verò peccatis vos obnoxios cernitis, nequaq̃ deſperetis,ſed cum Deo in animo pactũ feriatis,poſthàc nolle vos peccare, & ità fidēter in Domino ſperetis. Ille enim ſinum pietatis ſuæ ſemper expandit, & omnes per pœnitētiam ad ſe recipere cupit.Quòd ſi quis adulter,vel ſcortator,aut fur,aut ebrioſus,vel mēdax, vel etiam filiorum ſuorum necator eſt,agat pœnitentiam, & decętero caueat, & condonabit ei altiſſimus.Occurrant vobis ex Euangelio publicanus, latro, mulier pecca-

Actor. 9. 1.Tim.1. trix,& Paulus,qui de ſeipſo dicit: Priùs fui blaſphemus,& perſecutor,& cõtumelioſus: ſed & miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate. Et vos ergò ſi quid fortè ignoranter admiſiſtis,reparate vos,quęſo,dum licet,per pœnitentiã.Con-

Pſal.117. fitemini Domino totis præcordijs,quoniã bonus eſt.Doleat vobis,non egiſſe vos quod bonum eſt: & qui agit pœnitentiã,ſic eam agat,vt deincèps lugenda non admittat. Vos qui pauperes eſtis,nolite contriſtari.ſi enim benè egeritis,in cęlo ditiores eritis.

Heb. 13. Cauete verò omnes,nè quis turpem ſermonem proferat: & ſecundùm Apoſtolum,

1.Theſ.5. doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci: ſed corripite inquietos,conſolamini puſil-

Epheſ.4. lanimes,patiētes eſtote ad omnes.Omnis ſermo malus ex ore veſtro nõ procedat.Cor-

1.Cor.15. rumpunt bonos mores colloquia mala : Crapulam & ebrietatem perhorreſcite, quas

Luc 21. Dominus per ſeipſum reprehendit, vbi ait: Attendite vobis, nè fortè grauentur corda

Epheſ.5. veſtra in crapula & ebrietate.Et Apoſtolus,Nolite,inquit, inebriari vino, in quo eſt luxuria. Proculdubiò enim, qui plus manducat aut bibit, quàm expedit, & peccatum incurrit,& caſtitatem tueri non poteſt.cùm enim venter nimio cibo, aut potu repletus

Eccli.31. eſt,neceſsè eſt,vt in libidinem pronus ſit. Vndè etiam alibì ſcriptũ eſt: Amaritudo animæ,vinum multum potatũ,& iram,& ruinas multas facit.Ebrietatis animoſitas imprudentis offenſio,minorans virtutem,& faciēs vulnera.Et hæc quidē dico, non vt creaturam Dei malam afferam,aut damnandam iudicem: ſed vt vos magìs ſobrios cautio-

Gene. 1. resq; reddã.Immò verò admoneo,nè quam Dei creaturã dicatis eſſe malã. cuncta enim valdè bona creauit Deus.Nam quæ nobis mala eſſe videntur,aut nocent nobis,non ſua natura,ſed noſtro vitio nobis mala ſunt.Itaq; fratres,ſolum diabolũ, qui ſuperbiēdo factus eſt malus,deteſtantes,tot bonarum rerum creatorem Dominum glorificate.

Matt.7. Cauete ſemper viam latam, quæ ducit ad perditionem: intrate per anguſtã, quæ perducit ad immenſam cæli latitudinem. Pauperes & peregrinos vocate ad conuiuia: ſic

Luc.14. enim Dominus hortatur his verbis:Cùm facis prandium aut cœnã,noli vocare diuites, nè fortè & ipſi te reinuitent,& fiat tibi retributio.Sed voca pauperes,debiles,claudos & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi.retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.Neq; enim iuſtum eſt, vt in populo Chriſtiano, qui vno precio redempti ſunt,& vni Domino ſeruiunt,alij multis epulis fartos habeant ventres,& ebrij ſint, alij fame deficiant.Prorsùs peccatũ eſt,ſi veſtra ſuperflua tineæ rodant,& pauperes nec vetuſtiſſima quidem à vobis accipiant. Cur non attenditis pari conditione nos veniſſe in hunc mundũ, vniusq; Domini ſeruos eſſe, ſimiliq; exitu è vita migraturos, & ſi benè egerimus,ad vnam beatitudinē venturos nos eſſe? Aut quarè pauperes nobiſcum non accipient cibum,qui nobiſcum habituri ſunt conſortia Angelorum? Cur non accipiēt à nobis vel veterē tunicã,qui pariter accepturi ſunt immortalitatis ſtolam? Hęc attendentes fratres,ità pauperum curã gerite, vt vberrimã in cælis mercedē recipiatis. Men-

Sap. 1. dacium ſemper fugite.non enim minimum crimē eſt,dicente ſcriptura: Os quod men-

Prou. 19. titur,occidit animã: & teſtis falſus non erit impunitus.Et Dauid ad Dominum, Perdes,

Pſal. 5. inquit,omnes,qui loquuntur mendacium.Et Apoſtolus: Deponentes, inquit, menda-

Ephe. 4. cium,loquimini veritatem vnuſquiſq; cum proximo ſuo.In hac ergò vita poſiti,ſic vos comparate fratres,vt cùm hinc migraueritis, & caro veſtra cœperit à vermibus deuorari,anima ornata bonis operibus, cum ſanctis omnibus lętetur in cælo. Retrahat vos à malo vel ipſe peccatorum interitus. Cogitate eorum, qui iam deceſſerunt, calamitates.Contemplamini diuitum ſepulcra,vel eorum,qui ante breuè tēpus vobiſcum fuêre, quid iam ſint,quid eis diuitiæ & cupiditates ſeculi iam proſint. Eccè nihil ex eis præter

cineres

cineres remanſit: qui ſi loqui poſſent, hæc vobis proculdubiò dicerẽt: Quid ità infelices propter mundi huius cupiditates diſcurritis? quid ità vos vitijs & criminibus obſtringitis? Conſiderate oſſa noſtra, vt vel ſic horrori ſit, & diſpliceat cupiditas & inſania veſtra. Quod vos eſtis, nos fuimus: quod nos ſumus, vos eritis. Hęc, inquam, fratres, ſolicita conſideratione penſate, & conſiderantes expaueſcite.

Mors ob oculos perpetim ſtatuenda.

Diem mortis ſemper ob oculos ſtatuite, ad vitę emendationẽ, quãtùm poteſtis, feſtinate. Nolite negligere, ꝙ vos pius Dominus peccãtes ſuſtinet. quãto enim diutiùs expectat, vt vos corrigatis: tanto grauiùs vindicabit, ſi neglexeritis. Si fortè perſuaſum habetis, finẽ mundi procùl abeſſe: certè cogitare debetis, ſuũ cuiq; impendére finem. Eccè quàm multi, dũ viuunt iucundiſſimè, multaq; in lõgum tẽpus moliuntur, repentè tolluntur è medio, & eximprouisò rapiuntur è corpore? Itaq; beatus ille eſt, qui horam illam ſemper habuit ob oculos, ſtuduitq; in ea paratus inueniri, vt poſſit tãti criminis expers eſſe. Scire enim debetis, fratres, cum ingenti metu magniſq; doloribus animã ſeparari à corpore. Veniũt enim Angeli, vt ſiſtant eã ad tribunal tremendi iudicis. Tum verò illa cõmemorans opera ſua mala, quę die noctuq; geſſit, miſerè cõtremiſcit, cupit ea fugere, petitq; vel vnius horæ dilationẽ ſibi dari. Adſunt eius opera, dicuntq; illi: Tua ſumus, tu nos perpetrâſti. Nõ te deſerimus, ſed tecũ ibimus ad iudicis tribunal. Interìm illa infeliciſſima cum horrendo timore ſeparatur à corpore, plena peccatis & ſumma ignominia. Secùs eſt de anima iuſti, quæ cùm exit è corpore, non timet nec expaueſcit: ſed potiùs cum gaudio egreditur, & cum exultatione pergit ad Deum, ſanctis Angelis eam deducentibus. Illã ergò horã modò timeatis, fratres, nè tunc timere cogamini. Memineritis iugitèr vos ambulare in medijs laqueis diaboli: & idcircò ſemper parati ſitis, vt cùm Dominus iuſſerit vos exire, liberi ab omni labe peccati, ad requiẽ trãſeatis. Nec arbitremini vos diù in hoc mundo mãſuros. vbì enim Dominus iuſſerit, non licebit nec vnius horæ ſpatio in hac vita cõſiſtere. Cauete igitur, nè exitu veſtro mœrorẽ afferatis Angelis, & gaudiũ inimicis. Scitote, cùm anima è corpore euellitur, eam aut pro bonis meritis ſtatìm in paradiſo collocari, aut propter peccata cõtinuò præcipitari in tartarum. Nũc igitur vnũ è duobus eligite, aut æternùm gaudere cũ ſanctis, aut ſine fine cruciari cum impijs. Itaq; vel pœnæ vos terreant, ſi præmia nõ inuitãt. Si mundũ hunc nec dùm deſpicere poteſtis, quę mundi ſunt, iuſtè poſſidete. Qui in iuuentute errauit, vel ſenex reſipiſcat, & mala quę fecit, pœnitentia expiet. Eccè in dies deficit mundus, cuncta, quę videntur, inſtàr vmbrę celeriter tranſeunt. Quę olìm pręnunciata ſunt, iam perſpicuè videntur. Bona omnia ſubtrahuntur, & in dies creſcunt mala. Nolite ergò diligere mundum, quem ſic videtis ad finẽ tendere, pręſertìm cùm Apoſtolus dicat, eum qui velit eſſe amicus ſeculi huius, Dei inimicum cõſtitui. Vitã æternã medullitùs cõcupiſcite: ad eam properetis, vt ſemper viuatis, & nunquàm mori timeatis. Si enim ſic amatis hanc miſerã momẽtaneamq; vitam, vbì cum tãto labore viuitis, & curſitando, ſatagendo, ſudando, ſuſpirando vix neceſſaria corpori acquirere poteſtis: quanto magìs amanda vobis eſt illa vita æterna, vbì nullus labor eſt, vbì ſumma ſemper ſecuritas, ſecura felicitas, felix libertas, libera beatitudo? Vbì, ſicut Dominus ait, erimus ſimiles angelis Dei: & iuſti fulgebũt ſicut ſol. Nulla ibì erit triſtitia, nullus labor, nullus dolor, nullus timor, mors nulla, ſed perpetua ſanitas. Nulla illic exiſtet malitia, nulla carnis miſeria, nulla ægritudo, neceſſitas nulla: non fames, non ſitis, non frigus, non æſtus, nõ laſſitudo, non vlla inimici tentatio: non peccãdi libido, immò nec malè agendi facultas: ſed gaudium & lætitia omnia occupabit, hominesq; Angelis ſociati, ſine vlla carnis infirmitate perpetuò florebunt. Erit illic lętitia certa, requies ſecura, pax vera, iucunditas infinita. Ibì quicquid ſemèl adepti erimus, nunquàm amittemus. Nihil loco illo magnificentius, nihil glorioſius, nihil illuſtrius, nihil pulchrius, nihil verius, nihil munificentius. Nihil illa bonitate ſyncerius, nihil illa abundantia copioſius. Ibì ſemper pax, & ſumma ſolennitas: ibì vera & certa felicitas. Ibì nullus erit metus hoſtis ferociſſimi, qui ſemper cupit animas iugulare. Nõ timebũtur ignita iacula, nec vllæ tentationes eius. Non afferet terrorem barbarorum immanitas: nec vlla timebitur aduerſitas, nõ ferrum, non ignis, nõ facies truculenta tortoris. Nemo illic veſtimento indiget, vbì nullus æſtus, neq; frigus vllum, nec vlla aëris intẽperies. Nemo ibì ſitit, nemo triſtatur: nullus illic peregrinus eſt, ſed omnes in patria ſe degere gloriabuntur. Non rebellabit aduerſùs ſpiritum caro: ſed cum Angelis ineffâbilia, Chriſto donãte, pręmia percipientur, quę, vt Apoſtolus ait, nec oculus

Hęc de valdè iuſtis & impijs dicũtur. Medij inter hos, q. colligũt ligna, fœnũ, ſtipulã, per ignẽ purgatoriũ ſalui fiũt. 1. Cor. 3. vt exponit D. Auguſtinus & alij.

Iaco. 4.

Matt. 22.

Matt. 13.

1. Cor. 2.

oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſſcenderũt. En qualem ille perditurus eſt beatitudinẽ, qui modò ſe, dùm licet, emendare non vult. Nos igitur, fratres, Domino nobis auxiliãte, prorsùs recuſemus vltrà ſeruire peccato, quibus tanta beatitudo præparatur in cęlo. Dum tẽpus eſt, maturemus propitiũ nobis efficere Deũ. Deſpiciamus terrena, vt adipiſcamur cęleſtia. Cogitemus nos peregrinos eſſe in hoc ſeculo, vt liberiùs feſtinemus ad patriã cęleſtẽ. Cogitemus, q̃ cõfuſio illa erit, cùm in die iudicij cõtinget cuiquã ꝓpter peccata ſua in cõſpectu Dei & hominũ & angelorũ erubeſcere ac pudefieri: q pauor, cũ tũc iratũ videre, quẽ etiã trãquillũ mẽs humana capere nõ poteſt.

Illum diem timeamus, quem prçuidere non poſſumus: illum formidemus iugiter, vt vel ſic actus noſtros corrigamus. Penſitemus, quis timor tunc erit, cùm de cęlo Dominus ad iudicãdum veniet, ad cuius cõſpectum cuncta elemẽta concutientur, cęlũ cum terra contremiſcet, & virtutes cęlorum commouebuntur. Tunc canentibus Angelorum tubis, mortales vniuerſi, boni & mali, momento temporis reſurgent in ijs corporibus, quæ hîc habuerunt, adducenturq́; ad tribunal Chriſti, venientis cũ virtute multa & maieſtate, Angelis omnibus eum comitantibus. Tunc plãgent ſe omnes tribus terræ, oſtendetq́; illis fixuras clauorum in corpore ſuo, quod propter noſtras iniquitates vulneratum eſt, peccatoresq́; compellãs, dicet: Ego te, homo, de limo terrę formaui manibus meis, & in paradiſi delicijs immeritũ collocaui: ſed tu me & mea iuſſa cõtemnens, impoſtorem ſequi maluiſti. Vndè etiã iuſtè dãnatus es. Sed tamen ego miſertus tuî, carnem aſſumpſi, in terris inter peccatores habitaui, cõtumelias & verbera propter te pertuli: vt te eriperẽ à pœnis, colaphos & ſputa toleraui: vt tibi paradiſi delicias redderem, acetum felle mixtũ bibi. Propter te ſpinis coronatus, crucifixus, lancea vulneratus ſum. Propter te mortuus, & in ſepulcro poſitus, ad inferna deſcendi, vt te ad paradiſum reducerem. Agnoſce ergò humana impietas, quç tua cauſa perpeſſus ſim. En clauorũ veſtigia, quibus ad Crucẽ affixus fui. Recepi in me dolores tuos, vt te ſanarem: recepi pœnas, vt te gloria afficerem. Tuli mortẽ, vt tu ſine fine viueres. Ecquid verò facere debui, & nõ feci? Dicite iam mihi, peccatores ingrati, quid paſſi ſitis propter me, aut quid boni pro vobis egeritis. Ego cùm eſſem inuiſibilis, ſpõtè propter vos incarnatus ſum: cùm eſſem impaſſibilis, propter vos pati dignatus ſum: cùm eſſem diues, propter vos egenus factus ſum. Sed vos & humilitatem meam & prçcepta mea ſemper reſpuiſtis: ſeductorem potiùs, quàm me, ſecuti eſtis. Itaq́; nũc iuſtitia mea aliam ſententiam ferre non poteſt, quàm qualem merentur opera veſtra. Quæ ergò vltrò elegiſtis, ea nunc accipite. Cõtempſiſtis lucem: ſint ergò vobis tenebrę. Amâſtis mortem, abite in perditionem. Secuti eſtis diabolũ, ite cum illo in ignẽ æternum. Quis tunc, putamus, chariſſimi, mœror erit, quis luctus, quæ triſtitia, quæ anguſtia, cùm hçc fuerit prolata aduersùs impios ſententia? O quàm acerbum tunc erit malis, ſeparari à ſuauiſſimo ſanctorum cõſortio. Traditi enim dæmonum poteſtati, ibunt cum corporibus ſuis in ſupplicium æternum. Procùl relegati à beata cæleſtis paradiſi patria, cruciabuntur ſine fine in gehenna, nunquàm lucẽ viſuri, nullum vnquàm refrigerium habituri, ſed per infinitas annorum myriades ſemper apud inferos pœnas horrendas daturi. Nec fatigabuntur vnquàm, qui eos torquebunt: nec ipſi qui torquebuntur, vnquàm mori poterunt. Sicut enim ibi ignis depaſcit, vt tamen ſemper conſeruet: ſic tormenta ſęuiunt, vt ſemper renouentur. Pro qualitate autem culparum, pœnas illic ſinguli ſuſtinebunt. Auditur illic perpetuus planctus & ſtridor dentium: nulla miſeris erit conſolatio, prçter flammas & terrores pœnarum: ardebuntq́; ſine fine cum dęmonibus in igne æterno in omnia ſecula ſeculorum.

Iuſti autem ibunt in vitam æternam, in illa ſine dubio carne, quam hîc habuerunt, ſociabunturq́; Angelis ſanctis in regno Dei, ſempiternis perfruituri gaudijs, nũquàm iam morituri, nullam vnquàm corruptionem paſſuri: ſed perenni lętitia & ſuauitate Chriſti perfuſi, fulgebunt ſicut ſol in claritate & gloria, quam prçparauit Deus diligẽtibus ſe. Et quanto quiſq; in hac vita Deo fuit magìs obediens, tanto illic vberiorem percipiet mercedẽ: quantoq́; ampliùs hîc eum dilexit, tãto propiùs eum contẽplabitur. Eccè chariſſimi, dixi iã vobis ſimpliciter, vt intelligere poſſitis, quç bonis & malis euentura ſint. Nemo iã ſe ignorãtia tueri poterit, quãdoquidem vita & mors, prçmia iuſtorum & ſupplicia impiorum, denunciata ſunt vobis. Iam in veſtra optione eſt & arbitrio, eligere quod teneatis. Quod enim quiſq; hîc concupierit, id illic obtinebit. Vitã ergò eternam totis viribus cõcupiſcite, nec emẽdationem vitę ꝓraſtinetis: ſed ob lucrãda regna cæleſtia vltrò ipſi relinquatis, quod tamen cum ipſa vita amittendum eſt. Surgat iam, obſe-

Dies extremi iudicij ſolicitè timendus.

Matt. 25.

Apoc. 1.

Chriſtus in iudicio vt ſit malos cõpellatur.

Sẽtentia in impios.

Iuſtorũ beatitudo poſt hanc vitam.

Liberũ hominis arbitrium.

cto,quiſqs vitiorum catena adſtrictus eſt,& à ſomno mortis euigilet. Recurrat ad confeſſionem,agat pœnitentiam,nec erubeſcat publicè eam agere, ob immunditias, qbus ſe fœdauit:quia reuerà multo melius eſt,hîc ad breue tempus agere pœnitentiam,q̃ per infinita ſecula apud inferos cruciari.Si ex animo egerit pœnitentiam,citò illi ſuccurret pius redēptor,q Lazarum quatriduanũ & iam fœtentē,ſuſcitauit. Paratus eſt ſemp ille Ioan.11.
miſericordiæ ſinus,& clementer expectat,vt excipiat pœnitentes. Non debet qſquam, quãtumuis magnis obſtrictus ſceleribus,vnq̃ de Dei miſericordia deſperare. Ipſe enim clamat per ꝓphetam: Impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die cõuerſus fuerit ab Ezech.33.
impietate ſua.Itemq́;:Conuertimini,& agite pœnitentiã ab oĩbus iniquitatibus veſtris, Ezech.18.
& non erit vobis in ruinam iniquitas. & per alium: Ego ſum,qui deleo iniquitates tuas. Eſa.43.
& in Euangelio:Gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiã agente, q̃ ſuper Luc.15.
nonagintanouem iuſtis,qui non indigent pœnitentia.itemq́; per ꝓphetam : Viuo ego, Ezech.33.
dicit Dominus Deus,nolo mortem impij,ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Animaduertite fratres,quàm ſit ꝓfuſa & larga bonitas Dei noſtri, quàm ineffabilis miſericordia eius. Quotidiè cõtemnitur,& quotidiè nos ad pœnitentiam benigniſſima pietate inuitat. Fidutiam nobis eius pia benignitas p̃ſtat, vt nec deſperemus eius miſericordiam,nec tamen abſq; pœnitẽtiæ fructibus veniam nos impetràſſe p̃ſidamus.Quàm enim ille patris pietate indulgẽs ſemper & miſericors eſt, tam iudicis maieſtate ſeuerus Ezech.18.& 33.
& metuendus eſt.Aequiſſimè iudicat,vnumquenq; iuxta vias ſuas,& reddit vnicuiq; iuxta opera eius,bona bonis,mala malis. Redite ergò, chariſſimi,in memoriã eorum,quę feciſtis: & ſi peccàſſe vos cognoſcitis,ſine vlla dilatione ad pœnitentiæ remedia confugite.Audite ſcripturam dicentem: Non tardes conuerti ad Dominum, & nè differas de Rom.2. Eccli.5.
die in diem:ſubitò enim veniet ira illius,& in tempore vindictæ diſperdet te.Memineritis ſemper,verſari vos in conſpectu omnipotentis Dei, cunctorum hominum non ſolùm facta,ſed etiam cogitationes inſpicientis.Non eſt enim, vt ait Apoſtolus,vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius. Hebr.4.

Hæc ergò iugiter cogitantes,intentiſſima ſolicitudine vos cuſtodite, & ad extremũ mundi diem ſtudio bonorum operum ſemper vos pręparate.Finis mundi iam ꝓpinquus eſt,&,quod lugendum eſt,tot quotidiè mala fiũt,tot calamitates exiſtunt,vt per hęc ipſa mundus finẽ ſuum indicare & ꝓclamare videatur.En oĩa,quę prophetę & Apoſtoli prędixerunt,ꝓpemodùm impleta iam ſunt:dies iudicij & horrẽdus Antichriſti aduẽtus reſtant.En bella alia ſuper alia,tribulationes alię poſt alias,ꝑpetua fames & peſtis. Quid ergò adhuc tam ſumus lapideo & ferreo pectore,vt de aĩæ ſalute nec inter tot mala cogitemus?Diù eſt,ꝙ Deus comminatur,ſed nihil flectitur hominum pertinacia. Cæleſtis iam olìm intẽtatur vltio, nec vlla hominum adhibetur ſatisfactio. Dei ira propinquat,& tepidè agitur pœnitentia.Teſtantur ꝓphetę ventura ſupplicia,& raro ab hominibus diuinum imploratur auxilium.Quapropter moneo vos,dilectiſſimi,vt vel cum mũdo deficiente,faceſſat omnis malitia,Deiq́; totis viribus miſericordia concilietur.Non nos diuitiarum ſarcinæ ad terrã deprimãt,quas hauddubiò ocyùs relinquemus.Non putemus nos pariter & Chriſtum habere poſſe,& mundum. Itaq; ſpreto mundo, ad cælum liberi feſtinemus.Veniat nobis in mẽtem,q̃ grauia ſint ſcelera,quæ admiſimus: quàm dira inferorum ſupplicia,quæ timemus. & pro ratione culparum,pœnitentię medicinam adhibeamus.Succurrat aĩo illud Apoſtoli dictum:Nihil intulimus in hunc mundum,haud dubium,quin nec auferre quid poſſumus.Nudi nati ſumus,nudi etiam moriemur.Quicqd autẽ hîc inuenimus, etiam hîc relinquemus.Sola opera bona,ſi ea fecerimus,nobiſcum ad cęlũ feremus : immò illa nos in cęlũ ferent.Itaq; tanq̃ peregrini,reb⁹ neceſſarijs contenti, illas nobis diuitias hîc acqramus,quas nobiſcũ ad paradiſi patriã feramus.Deũ ſup oĩa diligàmus:qa reuerà impiũ eſt,eũ nõ diligi,cui vicẽ rependere nõ poſſumus,etiã cùm diligimus. Quid enĩ nos impij,pio Dño retribuere poſſum⁹ ꝓ oĩbus, q̃ ille tribuit nobis? qui nullis noſtris præcedentibus meritis tanta nobis pręſtitit indignis,vt nos à iugo dirę dãnationis redimeret.Deſcendit ille ad nos de ſede paternæ maieſtatis, iniurias in terris multas pertulit,ꝓbra mortemq́; innocens perpeſſus eſt. Et oĩa quidem tulit patientiſſimè,vt nobis humilitatis & patientię exempla relinqueret.Vndè etiam ait: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiem animabus veſtris.

Duritia hominum malorum.

1.Tim.6.

Iob 1.

Matt.11.

Oportet igitur,vt quęadmodùm ille ꝓpter nos,ità & nos aduerſa oĩa,q̃ ꝓpter peccata noſtra nobis eueniũt,æq̃nimiter toleremus,vt patiẽtię fruct⁹ in vita ęterna capiam⁹. Vr-

geamus, fratres, curſum noſtrum, dum tempus habemus: odiamus hũc mundum, quem tamen diù tenere non poſſumus. Nulla nos malorum operum contagia polluant: ſed oculus diuinæ maieſtatis omnia intuens, ſemper à pęccatis nos retrahat. Si enim hoĩes, noſtrì ſimiles peccatores, & ex eodẽ luto formatos, ferre nõ poſſumus inſpectores ſcelerum noſtrorum: quãto magìs æternum illum & omnipotentem Dominum, in quem nullum poteſt cadere peccatum, timere ac reuereri debemus? Eum ergò timeamus & reuereamur perpetuò, ſicque nos ſpes veniæ erigat, vt metus gehennę ſemper ſolicitos nos reddat. Ante omnia & ſuper omnia charitati ſtudeamus, vtì nos pluribus locis ſcriptura diuina hortatur. Si charitas in nobis eſt, cunctis virtutibus ornabimur. Si illa caremus, perit quicquid boni habere videmur. Nec in arrepto benè agendi propoſito laſſemur vnquàm, pſertìm cùm Dominus eum, qui miſerit manum ſuam ad aratrum, & reſpiciat retrò, affirmet non eſſe aptum regno Dei. Reſpicit autem retrò, quem pœnitet boni propoſiti, & qui terrenis rursùs deſiderijs implicatur. Dum licet, caſtigemus nos, & factorum noſtrorum à nobis rationes repoſcamus, corã iudice noſtro nos accuſemus, nec vitæ emendationem ad extremum diem differamus: ſed quotiès labimur in peccata, per pœnitẽtiam mox reſurgamus, totisq; viribus prauas voluntates carnisq; illecebras proteramus. Semper enim ad mortẽ propiùs accedimus, & dum nos ſecuros putamus, repentè illa extinguet nos. Tendamus alacriter ad illam beatitudinem, in qua ſancti oẽs videre nos deſiderãt, & Chriſtus rex cæleſtis & ſpiritus Angelici expanſis charitatis brachijs nos expectant. Hęc nos, chariſſimi, tanquàm lac vobis propoſuimus: & ſub teſtimonio Dei & ſanctorum Angelorum, qui nos loquentes audiunt, perfuncti ſumus officio noſtro, cæleſtia vobis pręcepta tradentes. Veſtrum iam eſt curare, vt admonitio noſtra ſuum habeat ſalutis effectum: & vt ſemper voluntatem Dei facientes, ab omni vos malo cuſtodiatis: atq; tandèm ab omni peccati contagione liberi, ad regna cælaſtia tripudiantes peruenire poſſitis: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Oculus Dei omnia intuens, metuendus.

Luc. 9.

Retrò reſpicere q̃d ſit.

Qua ratione conciones ſuas claudere conſueuerit. Cap. 17.

HAec ſummatìm de ſancti viri concionibus narrâſſe ſufficiat: quę ille quidem non hoc ordine, vt à nobis commemorata ſunt, in ſingulis concionibus proponere ſolebat, ſed diuerſis temporibus. Tãdèm autem hæc inferebat: Hęc vos, fratres, ſi ſeruaueritis, habebitis pręmium: ſi neglexeritis, ſupplicia perferetis. Nam quòd ad me attinet, ego meam coram Deo liberaui conſcientiam, teſteſq; inuoco cęlum & terram, exhibuiſſe me vobis debitum miniſterium, vitamq; & mortem annunciâſſe. Id autem vobis nunc affirmo, ſi q̃dem ſpreueritis verba mea, & per cõtemptum ea audire nolueritis, vbì venero ad redemptorem meum, accuſaturum me pertinaciam & peruicaciam veſtram, palamq; teſtaturum, vos ſemper voluntati maligni dæmonis potiùs, quàm Chriſti, obediuiſſe. Et tunc reuerà indignante iudice, exactori trademini, dabitisq; pœnas ſine fine, donèc nouiſſimum quadrantem perſoluatis. Hęc igitur ſunt, quę B. Eligius ſummo ſtudio ex locupletiſſimo pectoris ſui theſauro plebi depromere ſolebat: Interìm nihilominùs alia multa his ſimilia quotidiè exhortans, populo euangelizabat. O verè copioſum vas, quod tam affluenter miniſtrabat plebi adipem frumenti Chriſti, lætitiam olei & ſobriã vini ebrietatem. O verè glorioſum virum, eximium Dei amatorem, qui vt paſtor bonus ſatagebat ſtrenuè vagabundos reuocare, confractos alligare, errantes ad paradiſi caulas reducere. Cuius bona & ſimplex doctrina redolet proculdubiò prophetas, ſapit Apoſtolos, imitatur Euangeliſtas. Cuius ſermo nõ alius apud ſuos fuit, quàm de regno Dei, de delicijs paradiſi, de gehennæ ſupplicijs, de iuſtitia, fide & charitate, de contemnendis mundi illecebris & oblectamentis, & vt ſoli Deo totis viribus ſeruiendum ſit. Dicere autem ſolebat illud Apoſtoli: Non quęro quæ veſtra ſunt, ſed vos. Sciebat dictum à Iacobo Apoſtolo: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sed nunc tandèm ad vitæ eius ordinem reuertamur.

Luc. 12.

Sermo familiaris S. Eligij.

2. Cor. 12.

Iaco. 5.

De vino in vaſe aucto. Cap. 18.

VIr quidam in Pariſienſi ſuburbio haud procùl baſilica B. Petri Apoſtolorũ principis morabatur, quem & Eligius ob fidem & deuotionẽ eius amaret familiariter, quiq; Eligiũ ꝑ ſanctitatis eius reuerẽtia vnicè diligeret. Cõtigit aũt, vt quãdoq; Eligius ꝑdia monaſterij ſui inuiſeręt, ac deindè Lutetiã redire volẽs,

emi-

eminùs ab hoc viro conſpiceretur. Vt ergò aduertit ille, Eligium non longè à domo ſua habere iter, accurrit obuiàm, oſculatur eius genua, orat vt cum comitibus velit diuertere ad domum ipſius, & bibere pauxillum vini, quod in vaſe remãſerat. Recuſat Eligius: ſed tandèm vix precibus ſuorum victus, abit ad domum illius. Habebat autem is in cellario ſuo vas vinarium, in quo parùm vini relictum erat. Quod offerens beato viro, orat obnixè, vt indè vel parùm bibat. Satisfacit ille homini, & perparùm bibit: ſed comites eius omnes benè largiter biberunt. Deindè cùm benè precatus eſſet domui illius, valedixit ei, & receſſit ad monaſterium ſuum, quod intra vrbem Pariſienſem erat. Eo abeunte, vas illud penè exhauſtum, diuino munere totum impletùm eſt vino. Altera luce vir ille caſu ingreſſus in cellarium, cernit vas omninò plenum. Obſtupeſcit igitur ad rei nouitatem: ſed mox recordatus ſanctitatis Eligij, ocyùs ſe confert ad eum, indicat quid beneficij propter eum Dominus ſibi contulerit. Eligius id audiens, agit gratias Deo, orat hominem, nè rem cuiquam aperiat, ſed cum gratiarum actione vtatur D E I beneficio. Ille autem orat virum ſanctum, vt veniat ſecum, & benedictionem ſuam impertiat vino illi, & vt endum ex vaſe proferat. Quod nî faciat, proteſtatur ſe ne vnam quidem guttam eius vini vnquàm hauſturum. Sanctus Eligius videns hominis deuotionem, iuit cum illo, veniensque in ædes eius, humì ſe proſtrauit, orans diutiſſimè. Indè ſurgens, vt vidit vas plenum, iubet vinum ex illo promi: ex quo parùm ille guſtauit, cæteri largiſſimos accepêre hauſtus. Tum ille oculis manibusque in cælum porrectis, gratias agens & laudans Deum, abſceſſit.

Vas vinarium penè vacuum, vino impletur diuinitùs.

Quanta vis fuerit excommunicationis eius. *Cap.* 19.

NOn mihi ſilendum videtur illud, quod poſſit multis afferre metum, nè ſint auſi procacibus verbis in ſanctos viros incurrere, niſi velint ſimilia experiri. Quidam è familiaribus Ebroini, homo infauſtus, nimiumq; proteruus, multo tẽpore conabatur ſyluam longè optimam eccleſiæ beati Eligij eripere, & in ſuum ius transferre: crebrò ea cauſa veniens ad illum, & procaciter eum laceſſens. Quodam autem die in multa hominum frequentia etiam violenter ſyluam illam ab eo extorquere voluit. Eligio aũt modeſtè & comiter reſpondẽte, ille magis etiam petulanter cœpit virum Dei infeſtare. Sed neque ſic Eligius quicquam de ſua patientia remittens, blandis verbis ait ad eum: Amice, inijce frenos cupiditati tuæ. Cur non erubeſcis tam cæca mente rem alienam appetere? Si peteres quę mea ſunt, darem forſitan tibi. At nũc quandò non meam, ſed eccleſiæ rem expetis, prorsùs nóueris me minimè tibi donaturum, quod pauperum neceſſarijs vſibus delegatum eſt. His ille acriùs ſtimulatus, minitabundus ait ad eum: Si mihi vltrò non dederis, ego vi tollam. Tum Eligius commotus, ſeuero vultu dixit ei: Nóuit creator meus, niſi citò mutaueris ſententiam, dignam meritis tuis excommunicationem in te prolatum iri. Ille id audiẽs, mirè cachinnari cœpit, multaque in virum Dei probra conuiciaque iactare. Cernens ergò Eligius eum nulla ratione poſſe compeſci, dextera manu extenſa, excommunicationis fulmen in eum terribiliter vibrauit. Mox prępotentis Dei ira eius ſententiam proſequẽs, ità perculit virum, vt viribus omninò deſtitutus, mortuo ſimilis videretur: & ſimulatquè Eligius ore protulit verba, humì collaberetur, cunctique eum animam expiràſſe putarent. Mirabantur omnes Eligij iniuriam tam citò vindicàſſe Deum, orabãtque ſanctum virum, vt pro miſero Dominum deprecaretur. Quod vtrùm fecerit, incompertum habemus. Id ſanè admiramur, tantam vim habuiſſe ſermonem eius, vt ſine vllo ictu repentè ſuperbum deijceret. Simul aduertimus, quàm charus fuerit Deo, vt qui ſententiam eius tam perſpicuè ſua vltione confirmârit.

Hæc ſancti viri cõmotio nõ de vitio, ſed zelo iuſtitiæ profecta eſt. Obſerua Deũ exequentem ſententiam eius.

Quid acciderit quibuſdam refractarijs. *Cap.* 20.

CVm aliquandò dies natalitius beati Petri Apoſtoli haud procùl Nouiomenſi oppido in vico quodam celebraretur, beatus Eligius illic ſuo more conſtantiſſimè prædicabat verbum Dei, dicebatque profligandos & exterminandos eſſe cunctos dæmonum ludos, & nefandas ſaltationes atq; choreas, vanas quoquę & impias ſuperſtitiones. Sed ea verba præcipui quidã eius loci habitatores indigniſſimè ferebant, ꝙ legitimas, vt ipſi putabant, conſuetudines eorum abolere vellet. Tractârũt tunc qdam impij inter ſe, præſertìm è familia *Erchonoaldi, q erat palatio præfectus, de nece S. Eligio afferenda, ſi ꝑgeret ipſorum nugas inſectari. Quod vbì ille cõperit, martyrij incẽſus deſiderio, vno dũtaxàt diacono & duob' clericis ſibi adiũctis, reliqs domì

Hunc Aemylius vocat Ercembaldum.

mi manere iuſſis, ocyùs eò profectus eſt, & per medias turbas tranſiens, in edito quodā loco ante baſilicam maiori inſtantia concionabatur, acriter obiurgans illos, quòd ſpretis ſalutaribus monitis, vſqueadeò dæmonum ludibrijs dediti eſſent. Ijs verbis admodū commoti, conuicijs & contumelijs eum proſcindebant, mortem ei minitantes, atque dicentes: Nunquàm tu Romane, licèt crebrò eas taxes, noſtras poteris abrogare conſuetudines: ſed eas nos mordicùs retinebimus, nec vllus mortalium tollet nobis gratiſſimos ludos. Tum ille nihil ſe proficere cernens, rei indignitate permotus, Dominum Ieſum toto pectore orauit, vt permitteret homines improbos, qui tam audacter contra eius præcepta venirent, & dæmonibus petulanter obſequerentur, ab ijſipſis obſideri, vt vel ſic cognoſcerēt, quorum operibus delectarentur, & homines fideles propenſiùs laude & prædicatione ipſius Chriſti nomen efferrent. Dixit, & confeſtìm permulti, ij præſertìm qui manus ei inijcere moliebantur, à dæmonibus arrepti, multis modis debacchari cœperunt. Ea re valdè territi omnes, qui aderant, ad hominis Dei ſe veſtigia abijciebāt, veriti nè ſimilia paterentur: promittebantque ſe dictis eius omnibus audientes fore. Ad quos vir beatus: Nè timueritis, inquit, ſed iuſtum Dei iudiciū laudate. dignum eſt enim, vt qui eius iuſſa contemnunt, ad tempus illis traditi, quos amant, ſentiant magiſtros ſuos, quos colunt. Vos autem, ſi Chriſti præceptis libenter parére vultis, nihil timeatis hos latrunculos. Multis autem rogantibus, vt pro eis Dominum deprecaretur, Sinite, inqt, reipſa experiri illos, quibus hactenùs morem geſſerint. Atque ità illo anno vſque ad anniuerſarium eius ſolennitatis diem, manſerunt illi obſeſſi à dæmonibus. In ipſa autē ſolennitate iuſſit eos omnes exhiberi palàm, porrigensque eis aquam benedictam, ilicò curauit illos. Erāt ſanè homines ampliùs quinquaginta. Cumque eos probè inſtituiſſet, & grauiter obiurgâſſet, ſanos à ſe dimiſit.

Magno martyrij deſiderio feruet.

Homines ampliùs quinquaginta arripiunt à dæmone.

Latrunculos, dicit dæmones.

Aqua benedicta ſanat eos.

De ſingulari efficacia interdicti eius. *Cap.* 21.

CVm aliquandò viſitaret diœceſim ſuam, vt ſolent epiſcopi, quadam ex cauſa interdixit, nè Curſus, id eſt, preces Canonicæ, & ſacrificiū celebrarentur in baſilica quadam, donèc ipſe iuberet. Erat illic presbyter quidam ſibi malè conſcius, ob cuius culpam id fecerat beatus epiſcopus. Is paruipendens eius ſententiam, cùm procùl illum receſſiſſe arbitraretur, campanam hora ſtatuta, vtì moris erat, pulſare cœpit. Sed vt eius temeritas reprimeretur, campana rationis expers, beato viro obtemperans, nullum ſonum reddidit. Perſtitit ille trahendo reſtim campanæ, ſed ſonum exprimere non potuit. Itaque egreſſus è baſilica, omnibus rem exponit. Tum quidam ex eis memores, quid iuſſiſſet beatus Eligius, properè illum ſequuntur, orant vt bona ipſius venia liceat diuina celebrare officia. Sed ille, tametsì erat clemens & benignus, noluit tam facilè relaxare ſententiam ſuam, niſì præcederet ſatisfactio. Interìm triduum labitur, & presbyter ſæpè fruſtrà tentat elicere è campana ſonum. Tandèm optimatum & ſeniorum flexus precib⁹, cùm pœnitētiæ ſatisfactio accederet, ſolo verbo beatus vir conciliauit locum, & mox campana ſonum edidit, vtì priùs conſueuerat.

Nota.

Mira virtus beati viri.

De arbore areſacta. *Cap.* 22.

QVandoquè iter neceſſarium ſuſcipiens, peruenit ad locum quendam propinquum Compendio, regali palatio. Feſſus ex itinere, diuertit in agrum cuiuſdā coloni, vbì erat arbor nucibus onuſta, è quibus miniſtri eius, illo in diuerſorio manente, quaſdam decerpſerunt. Accurrit ocyùs arboris dominus, procaciter improperans nuces ſibi eripi. Id vbì comperit beatus Eligius, vocat ad ſe virum, & blandè ac comiter illum appellās, orat nè propter paucas nuces, cùm plurimæ illi relictæ eſſent, tantas turbas ciēat: ait ſe pro nucibus ablatis liberaliter ſatisfacturum. Sed ille tumido animo bonitatem eius ſpernens, aſperis in eum verbis inuehitur, eadem ſæpiùs iterās. Tum vir Dei animo mutato, famulos quidē, quòd id feciſſent, acriter obiurgat, homini illi tres aureos numerari iubet: ſed ad arborem conuerſus, vt olìm Saluator noſter ad ficulneam, ità ait: Quandoquidem adeò tua cauſa infeſtamur, nunquàm deincèps ex te fructus naſcatur inæternùm. Confeſtìm ad vocem eius arbor exaruit, hodieque ſic perſeuérat. Tenebat fide pleniſſima illam Domini ſententiam, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: atque ità cum fiducia imperauit arbori, Dominicum, vt diximus, ſecutus exemplum.

Matt. 21.

Nota miraculum. Ioan. 14.

Dæmoniacis imperat ſilentium. *Cap.* 23.

IN ferijs beati Martini Epiſcopi quandoquè more ſuo inter Miſſarum ſolennia poſt Euangelij lectionem ad populum vir ſanctus concionabatur: ſed eius vocem ampliùs duodecim dæmoniaci, in templo debacchantes, valdè interturbabant. Tum ille porrecta in eos manu, pręcepit in nomine Ieſu Chriſti, vt dum ipſe concionaretur, nemo illorum mutire auſus eſſet. Párent ilicò: nec ſolùm clamor omnis conquieſcit, ſed etiam plerique dęmones, non ferentes vim verborum eius, relictis illis, quos obſidebant, pudefacti aufugiunt. Magna eius in dæmones poteſtas

De famulo eius repentè ſanato. *Cap.* 24

QVidam ex famulis eius, Ermenſindus nomine, peſſimo laborabat morbo, diroque & intolerabili preſſus dolore, vix ſpiritum trahebat. Volebat tum Eligius aliquò proficiſci. Ille verò miſer, nō verbo, ſed nutu obſecrat, vt priùs ſeſe velit inuiſere. Venit Eligius ad eum: duriter obiurgat, quòd ob culpas ſuas cæco pectore non egerit pœnitentiam. Illo autem penè iam efflante animam, & nō verbis, ſed lachrymis & altis ſuſpirijs ſatisfaciente, beatus Eligius, vt erat certè valdè humanus erga familiam ſuam, permotus miſericordia, pręcepit ei, vt in nomine Ieſu Chriſti ſine mora ſurgat ſanus, ſecumq; proficiſcatur. Puncto temporis fugit dolor omnis: ſurgit homo, cunctis mirantibus, incolumis: exiliensque, abit cum Epiſcopo. Diaconus quidam immani lateris dolore multos dies cruciatus, morbo creſcente, toto penè corpore tabeſcebat. Eius latus & artus vt ſancta manu vir Dei contrectauit, celerrimè curatus eſt. Hominem ab ipſo mortis aditu reuocat ad vitam incolumem.

De presbytero excommunicato & mortuo. *Cap.* 25.

QVidam preſbyter diœceſis eius peſſimè apud vicinos audiebat. Eum Eligius crebrò verbis caſtigans, ad ſanitatem reuocare non potuit. Cumque mala eius fama latiùs ſerperet, beatus vir tam nefanda audire ampliùs nòn ſuſtinēs, accerſit eum ad ſe, percontatur de crimine, quod fama vulgâſſet, comiter hortatur ad emendationem & confeſſionem. Ille prorsùs negat ſe illud admiſiſſe flagitium, audacterque pergit excuſare ſeſe, videlicet plùs hominem, quàm diuinam vltionem, reformidans. Eligius ſentiens nulla via adduci eum poſſe ad confeſſionem, ferit eum anathemate, vt ſic publicè agat pœnitentiam, nec auſus ſit ad altare ſacrificaturus accedere. Addit minas, ſi id faciat, ſe ſeueriùs in eum animaduerſurum. At ille abſcedēs, eiusque minas floccipendens, pergit more ſuo viuere diſſolutè, atque poſt paucos dies, neglecta beati epiſcopi excommunicatione, ad altare, ſacrificium oblaturus, non veretur accedere. Cumque primas altaris partes intrepidus attingeret, mox diuinitùs percuſſus, & magno impetu humì proſtratus, expirauit. Ea re factum eſt, vt beati viri indignatio magno omnibus terrori eſſet: dictaque eius, oraculi inſtàr haberentur. Vbì autem ille comperit tam horrendam hominis mortem, valdè eum luxit, multisque malè viuentibus, vt ſe corrigerēt, eius caſum propoſuit. Tanta autem animi eius puritas erat, cunctisque virtutibus adeò florebat, hymnis & precibus ſedulè vacans, vt etiam futura longè antè pręd iceret. Nota terribile Dei iudicium.

Vt prædixerit mortem cuiuſdam magni viri. *Cap.* 26.

ROgauit eum aliquandò Erchonoaldus, præfectus palatio, vt cum ipſo longiùs proficiſceretur. At ille multa ſecum reputans, nolebat ire cum eo: ſed tamen coactus à ſenioribus & Abbatibus ciuitatis ſuæ, verentibus nè tanti viri animum offenderet, ità palàm dixit: Quid neceſsè eſt, fratres, vt tāta nos afficiatis moleſtia? Equidem nóui, quod vos ignoratis, ſi cum illo iérimus, malè id ceſſurum. Ille enim hinc quidem exit, ſed ibì morietur. Iuit tamen cum illo: vētum eſt ad locum deſtinatum. Cumque illic nocte quadā, alijs dormientibus, caſu beatus Eligius foràs egreſſus obambularet, & de pſalmis neſcio quid ſecum volueret, ſubitò vidit columnam ignis è cælo deſcendere, & magna vi cubiculum Erchonoaldi penetrare. Rei itaque euentum tacitè ſecum conſiderās, interitū beſtiæ illius diacono ſuo, qui fortè ſolus tum ei aderat, indicauit. Mox aūt diuinitùs ꝑcuſſus Erchonoaldus, ſentiens magno ardore cruciari viſcera ſua, iubet ocyùs ad ſe introduci Eligiū. Venit Eligiꝰ, videt hoīem magnis correptū angoribꝰ, hortatur eū, vt quādò iā deſpat ſe victurū, vel moriturꝰ faciat, quod viuēs ſpōtè noluiſſet: videlicet vt loculos multos auro tumētes, quos eq vehebāt, paupibꝰ ꝗprimū Viſio S. Eligij. Diuinitùs percutitur præfectus palatio.

eroget

eroget pro refrigerio animæ ſuæ: Id ſolum profuturum ei aſſerens: nocitura verò, quæ in theſauris eſſet relicturus. Sed ille vt rapax, ità etiam tenax, dum moras nectit, repentè extremum efflat anhelitum. Corpus eius, miſericordia motus, Eligius ſecum abſportauit, & tradidit ſepulturæ.

Vt Flauadum quoquè prædixerit moriturum. *Cap.* 27.

FLauadus tyrannus crudeliſſimus Vuillibaudum Chriſtianiſſimum virum, Burgundiæ patritium, immerentem occidit. Id vbì ad aures beati Eligij perlatum eſt, ille narrantibus ait: Vos quidem dicitis Vuillibaudum cæſum, Flauadum incolumem. At ego illum, quem vos interfectum dicitis, pro eximijs meritis aio nũc in cælis meliùs viuere: Flauadum verò, quem vos gratulabundi aſſeritis vita frui, breuì malè periturum. Vuillibaudus, inquam, verus Dei cultor, mortuus quidem videtur, ſed ſine fine vitam viuet beatiſſimam: Flauadus verò, qui diù victurus putatur, intra hos decem dies, vtì dignus eſt, malè morietur. Poſt dies ſeptem deimprouisò Flauadus percuſſus, miſerè exceſſit è vita.

Prædicit Flauadi tyranni mortem.

Vt obitum cuiuſdam Epiſcopi, ſpiritu cognôrit.
Cap. 28.

PErmulta alia, cùm iam Epiſcopus eſſet, prædixit. Quinetiam adhuc laicus futura annunciauit. Nocte quadam poſt abſolutas ex more preces, paululùm ſe ad quieſcendum componens, mox in ſomnis viſus eſt res admodùm ſerias agere. Excitatus ergò à clerico, & interrogatus quid vidiſſet, ſic reſpõdit: Simplicius Lemouicum Epiſcopus nupèr obijt, & Felix ei ſucceſſurus, mittit nuncios ad nos, vt ei noſtram operam nauemus. Cum illis ego iam loquebar: & certè breuì hîc aderunt. Dixit, & reddidit ſe quieti. Indè ſub lucẽ nũcij illi pulſant fores eius: ijs apertis ingrediuntur, indicant Epiſcopi mortem, afferunt multam pecuniam, miſſam à Felice, vt ei ad obtinendum epiſcopatũ eſſet adminiculo: ſed Eligio perſuadere nulla ratione poſſunt, vt quicquam eius attingat. At tamen ingreſſus ad principem, gratìs impetrauit, quicquid illi petebant, ſicque eos à ſe dimiſit.

Reuelat ei mors piſcopi Lemouicẽſ.

Cuidam Abbati indicat pericula monaſterij eius.
Cap. 29.

ABbas Domnolus quandoquè venit ad eum, & aliquãdiù hæſit apud illum. Quadam igitur nocte poſt quietem clàm ad ſe accito illi ait: Tu hîc ſecurus degis, ſed monaſterium tuum magno inimici impulſu quatitur & exagitatur. Vidi enim in viſione flumen ingens in illud multa vi inferri, & quędam ædificia prorsùs ſubuertere. Quamobrèm perge, quæſo, niſi onerosũ eſt, & vide num fratres tui rectè habeant. Confeſtìm Abbas, ſolicitudine anxius, iter capeſſit: & priuſquàm ingrederetur in monaſterium, nunciatur ei, duodecim ferè monachos dęmonum inſtinctu è monaſterio clàm aufugiſſe. Tum ille non ſine admiratione reminiſcens, quid ab Eligio audijſſet, diuinam in illo gratiam ſuſpiciebat: mox abit quæſitum fratres illos profugos: & quoſdam quidem reduxit ad monaſterium: alios verò, quòd longiùs receſſiſſent, comprehendere non potuit.

Viſio eius.

Quænam incluſo cuidam prædixerit. *Cap.* 30

CVm aliquandò monaſterium ſuum Lemouicenſe vir ſanctus viſitâſſet, & in reditu in Biturigũ vrbẽ veniſſet, voluit Euergiſilũ incluſum videre, cuius tũ erat celebris apud Bituriges opinio. Sed ille propoſiti ſui plùs æquo tenax, faciem ſuam beato viro oſtendere noluit, non niſì per feneſtram opertam cum illo colloquens. Paucis igitur vltrò citroque habitis ſermonibus, Eligius ei valedicturus, Iam quidem, inquit, te hîc frater videre non potui, ſed certè breuì in aula regis Clipiaci viſurus ſum. Illo conſtanter aſſeuerante nunquàm id futurum, Eligius rursùs ait: Vera me dicere tum cognoſces, cùm loco memorato corã principibus & populo ego palàm te viſurus ſum. Non diù pòſt talis ſe caſus obtulit, qui eum neceſſariò cogeret regis palatium adire, vbì ab Eligio honorificè exceptus eſt, qui eò tum quoquè aduenerat. Porrò inter familiaria colloquia ciuiliter admodùm & comiter atque peramanter ab eo repręhenſus, deindè confecto negocio ſuo, Bituriges reuerſus eſt.

Prædicit Euergiſilo, quod ille nunq̃ putarſet futurũ.

De quibuſdam alijs ab eo prædictis. *Cap.* 31.

Mul-

MVlta alia in colloquijs familiaribus prædixit, putà mortem Ariberti regis, itemq́; Dagoberti inclyti principis, natiuitatem Clotarij iunioris: qui cùm adhuc matris vtero geſtaretur, & regina valdè ſolicita timeret ſe fœminam parituram in regni detrimentum: Eligius venit ad eam, & iucundiſſimè eam appellans, ait coram omnibus, maſculam prolem edituram, ſeq́; è baptiſmo eam ſuſceptutum. Nomen etiam necdùm nato tum impoſuit, Clotariũ eum vocans. Prçter quem alios duos eadem regina peperit: qui cùm adhuc paruuli eſſent, & rex atq; regina pacificè & amanter victitarent, talis Eligio oblata viſio eſt: Adſpiciebam, inquit, in viſione noctis ſolem ſub horam diei tertiam clarè lucentem, repentè diſparére. Cumque inſolens prodigium intentè contemplarer, video repentè ceu dimidiam oriri lunam, tribus in orbem vallatam ſtellis, eaq́; via ingredi, qua ſolet quotidiè ſol recurrens. Eccè autem dum hìc quoq; attonitus defigo obtutus, mox ſtellis manẽtibus, luna euaneſcit. Deindè illas tres accuratè conſiderans ſtellas, ad horam penè meridianam video eas accedere, viciſſimq́; ſuis ſe radijs cædere, & eam, quæ inter eas præſtantior erat, deimprouisò non apparére. Cumq́; duæ reliquæ inter ſe coniungi viderentur, dicto citiùs altera earũ obſcurata & ſublata, vna ſola remanſit, eaque recto tramite ſolis curſum imitans, magno tandẽ lumine aucta eſt: quantoq́; ad Occidentem magìs ferebatur, tanto eius lux copioſiùs propagabatur. Porrò vbì ad vltimum peruénit occubitum, tãtam vim luminis ex ſe diffudit, vt ſolis ſplẽdorẽ vincere videretur. Huius aũt viſionis hæc eſt interpretatio: Defuncto Clodoueo rege, q̃ ſine dubio breuì deſinet eſſe in humanis, aliquãdiù regina coniunx eius cum tribus filiolis ſuis Francorum regnum obtinebit. Illa aũt ſublata, & filijs in regno relictis, vnus ex ijs cadet: nec diù pòſt alter quoq; è duobus, regno priuabitur. Tertius verò ſolus obtinebit monarchiam, eritq́ue eius magna gloria & potentia. Hucuſquè Eligius. Nos verò dubitare non debemus ità fore, vt p̃dixit, cùm iam nonnulla impleta videamus. Nam & Clodoueus rex intra breue tempus in pace obijt, & regina coniunx cum tribus paruulis ad paucos annos regnans, filijs poſteà reliquit principatum. Paucis interìm labentibus annis, maior natu dum pacificè regnat, excedit è viuis, duobus relictis fratribus: de quibus quid futurum ſit, ſolus Deus nouit. Hæc aliaq́ue complura, quæ referre longum ſit, ſæpè prænunciare ſolebat Eligius.

Viſio eius.

Viſionis eius interpretatio.

Catalogus quidam virtutum eius. *Cap.* 31.

INter alia diuina chariſmata, ſermo quoq; ſapientiæ & ſcientiæ atq; conſolationis multus ei collatus erat. Humilitas autem & charitas admirabilis & planè eximia ei inerat. In honore non præferebat diuitem pauperi, aut nobiles & potentes abiectis & vilibus: ſed illis ſeueriorem, iſtis blandiorem ſe exhibebat. Famulos ſuos non affligebat, vt ſolent domini ſeruos, ſed tãquàm fratres humaniter diligebat. Iam verò in tolerandis barbaris quanta comitas, patientia quanta? Non ceſſabat infideles ſuadendo ad fidem traducere, ingratos officijs lenire, contradicentibus leniter reſpondere, ſuperbos humiliter tolerare. Ad quæuis dura & aduerſa perferenda fortis, ad iniuriã omnem placidus, ad miſericordiam facilis erat. Dicere ſolebat, res ſuas non ſuas eſſe, ſed pauperum: quorum ſanè procurator egregius fuit, omnia ſua liberaliter illis impertiens, in cælis condens theſauros, vbì ſe ſperabat feliciter ſine fine victurum. Erat fide firmus, opere iuſtus, iudicio circunſpectus, deuotione præcipuus, moribus ſuauiſſimus, ſenſu doctiſſimus, animo tranquillus, corde pijſſimus. Semper ſeruabat in factis ſynceritatem, in corde puritatem, in actione virtutem, in moribus diſciplinam. Exhibebat in ſimplicitate innocentiam, in charitate concordiam, in humilitate modeſtiam, in adhortatione diligentiam, in adiuuandis laborantibus vigilantiam, in fouendis pauperibus miſericordiam, in defendendis Catholicæ Eccleſiæ dogmatibus conſtantiam. Sermo eius ſemper comitate & charitate condítus erat, quo mentes audientium tanquàm luminare radiantiſſimum illuſtrabat. O verè imitandum virum, ô ſemen Abrahæ benedictum, ô proponenda omnibus Eligij exempla. Iure Abrahæ filius dicitur, non genere, ſed fide: nõ progenie, ſed imitatione: non ſtirpe, ſed deuotione. Abrahæ benedictio dedit filium: Eligius verò benedictus, tranſit in numerum filiorum. Abraham Domino obtulit filium: Eligius munus præſtantiſſimum obtulit ſeipſum. Et Abraham quidem dedit hæredem, Eligius hçreditatem: ille innocentem filium, hic omnem ſubſtantiam ſuam. Conſequẽs indè fit, vt ſimilitudo officiorum paria efficiat merita. Deniquè Abraham obtulit id,

Pauperum eſt egregius procurator.

Collatio eius cũ Abrahamo.

Gene. 22.

LII quod

quod habuit: Eligius quicquid in mundo habere potuit, Domino dedicauit. Sed hactenùs quidem, etsì parùm eleganter, tamen prolixè, de beati viri vita diximus, quanquàm longè minùs, quàm pro meritis & dignitate illius. Supereſt nunc, vt pro ædificatione multorum, eius è vita deceſſum commemoremus.

De feliciſſimo beatiſſimi viri ex hac vita imminente deceſſu.
Cap. 32.

Sūmatìm commemorantur rectè facta eius.

CVm ergò beatus Eligius omnia mundi huius aduerſa multiplicesque labores diù fortiter toleràſſet, innumera miſericordiæ & benignitatis officia præſtitiſſet, optima viuendi exempla de ſe præbuiſſet, captiuos plurimos & propè innumerabiles redemiſſet, magnos monachorum & monacharum greges Domino collegiſſet, incredibilem eleemoſynarum copiam in pauperes contuliſſet, & ingentes ſibi meritorum theſauros coaceruâſſet, annos iam natus ampliùs ſeptuaginta, ſentiens imminere diſſolutionem corporis ſui, quodam die cum diſcipulis ſuis in Nouiomenſi oppido deambulabat, atque interìm caſu eminùs conſpiciens in fronte baſilicæ beati Medardi parietem nōnihìl diruptum, ruinam minari: ocyùs iuſſit acciri artificem, qui parietem communiret. Dicentibus autem diſcipulis, vt opportunum tempus ſuſtineret, quò & faciliùs & durabiliùs reparari poſſet, ille reſpōdit: Immò iam fiat. nam alioquì Eligio ſuperſtite non fiet. Illo verò ſermone mirè omnes conſternati, gemebundi dixerunt ad eum: Non contingat, domine, nobis famulis tuis videre, quod dicis: ſed potiùs ad Eccleſiæ ſuæ ornamentum & pauperum leuamentum, Chriſtus tuam beatitudinem in multos annos florere velit. Tum ille, ſublatis ſuppliciter in cælum oculis, ab imo pectore longa trahens ſuſpiria, Non noſtra, inquit, ſed Domini voluntas fiat de me. Exigit ſanè ipſa naturæ conditio, vt poſt longa vitæ huius oblectamenta tandèm eamus ad veniam. Sed & vobis expedit, vt à diuina voluntate, quam impedire non poteſtis, minimè diſcrepetis. ſine dubio enim præfinitum tempus nunc adeſt. Omnibus igitur valdè mœrentibus, rursùs ait: Nolite, filioli, dolere hoc nomine, ſed potiùs gratulamini mihi. Hoc tempus enim iam olìm ego deſiderabam, iampridèm hanc mihi miſſionem poſt longas vitæ huius ærumnas fieri peroptaui. Verùm illis gementibus, & tamen quadam adhuc ambiguitate hærentibus, illa tum colloquia intermiſſa ſunt. Sed ſtatìm leui beatus vir febre laborare cœpit, certiusque iam edoctus de obitu ſuo, iubet conuocari oēs miniſtros ſuos, quos ipſe multo tempore & aluērat & inſtituerat, ijsque denunciat finem vitæ ſuæ iam impendére, atque vtì ſemper conſueuerat, inter cætera hortatur eos ad ſeruandam pacem mutuam, ad charitatem vel maximè colendam, vt quę ſit vnitatis & concordiæ vinculum. Deindè euocato Baldredo Tornacēſis Eccleſiæ Abbate, ſic ait: Ego, frater, quod certiſſimè futurum ſcio, te celatum nolo. Equidem iam ſum abiturus à vita: te verò admoneo, nè vnquàm velis Turones redire: ſed mane hìc apud fratres tuos. Quòd ſi ſecùs feceris, iam antè tibi prædico, viuum te indè non rediturum. Quod quidem ſic accidit. Baldredus enim poſt obitum beati viri ſine dilatione Turones petijt: ſed poſt dies non multos, turba in eum irruente, valdè cæſus, & tandèm interfectus eſt. Cùm ſic autem, vt dicere cœpi, vir beatus ægrotaret, & morbus ad quinque vel ſex dies ità eum infeſtaret, vt ipſe tamen interìm ſcipioni innixus obambularet, morbumq; diſſimularet: non ceſſabat ab opere Dei, bonam eam virtutum ſuarum coronidem fore ſperans, ſi ad extrema vſque perduceret id, quod per longa vitæ ſpatia conſtanter retinuiſſet. Pernox enim in vigilijs & orationibus, membra laſſeſcentia ſpiritui ſeruire cogebat, & iam mente quodammodò in cælis degens, optatum iter lætiſſimus expectabat. Sentiens autem iam appropinquare feliciſſimæ migrationis diem, pridiè Calendas Decembris congregatis vndiquè famulis & diſcipulis ſuis, ſic locutus eſt: Vltimam, dilectiſſimi, paruitatis meæ audite ſententiam, & vos amantis ſuprema verba gratis animis accipite. Si mihi amoris vicem rependitis, mandata præpotentis Dei ſeruate: IESVM ſemper ſuſpirate, præcepta eius veſtris animis affigite, eius nomen, ità vt ego, amate: incertum vitæ lubricæ occaſum ob oculos perpetìm habete, DEI tremēda iudicia nunquàm non formidate. Ego iam ingredior viam vniuerſæ carnis. Itaque me poſthàc habituri hìc non eſtis. Ego autem certè cupio diſſolui, &, ſi Domino ſic viſum eſt, ire ad requiem. His dictis, cùm omnes flerent & eiularent, ſingulatìm euocatis ille vernaculis ſuis indicauit præſtantiſſima monaſteria,

En vir ſanctus, qui oīa mundi delectamenta penitùs cōtempſit, ſe ijs abundâſſe dicit, incredibili vtiquè modeſtia.

Eius prophetia.

Mirabilis feruor ſpiritûs eius.

Vltima eius adhortatio.

ad

ad quæ ipſo defuncto conferre ſe deberent, aitq; eis: Ecce hodiè in manus veſtras commendo ſalutem animarum veſtrarum. Mementote admonitionum mearum, & iam ſinguli de vobiſipſis cogitate. Eligius enim migrat, nec deincèps in hoc ſeculo erit vobiſcum. Tùm verò omnes, qui aderant, cum ingenti rugitu, ſingultibus vocem interrumpentibus, ità dixerũt: Cui nos, pater, relinquis? quid ità citò à nobis recédis? Cui orbatos tradis alumnos tuos, aut cui, paſtor optime, gregem, quem ex gentibus congregâſti, fouendum committis? Scimus quidem iam olìm flagrare te Chriſti deſiderio, ſed ſalua tibi manent præmia tua: nec ſi diutiùs hîc eris, illa minuentur, immò aucta potiùs in dies cumulabũtur. Si igitur fieri poteſt, differ exitum: nè ille nobis omnibus afferat exitium. Non te cogit migrare ætas: noſtrì, pater, miſerere, quos deſeris. Aut ſi omninò placet exire, nos habeto itineris comites. Nobis enim præſtabilius eſt tecum mori, quàm ſine te viuere. Abſentiam tuam ferre non poſſumus. Neque enim habebimus ſimilem tuî. Hæc atque alia illis dicentibus, vir pijſſimus vbertim flebat, lachrymis clementiſſimum eius animum ſatìs teſtantibus. Gaudebat ſe vocari à Domino, dolebat illos deſtitui. Incitabat pietas, nè eos desereret: Chriſti deſiderium impellebat, nè diutiùs ab illo ſe ſeparari pateretur, quẽ ardentiſſimè ſitiebat, & oculis interioribus totaque mente complectebatur. Tandèm inter ipſas lachrymas ità rursùs eos compellat: Faceſſat mœror, nec mihi, quæſo, fletu veſtro moleſtiam afferatis. De receſſu meo, ſi ſapitis, gaudere vos potiùs conuenit, quàm lugere. etsì enim corpore abſens ero, ſpiritu tamen meliùs vobis adero: atque etiamsì ego nullibì eſſem, Deus tamen ſemper vbiquè eſt. Illi quidem vos commendo: ego verò ſi quid boni facere potui, veſtris profectibus ſeruire volui. Scietis hoc in illa die, cùm iudicabit Deus occulta hominum, & dabit vnicuiq; ſecundùm opera eius. Scio quidem me ceu inutilem ſeruum non feciſſe vt debui, ſed tamen Dominus nouit, quid voluerim. Vos ergò moneo, & per glorioſum Chriſti aduentum obteſtor, vt ſi qua in vobis erga me charitas eſt, inſtituta & iuſſa mea ſeruetis, & monaſteriolis meis, quæ Chriſto auſpice cõdidi, vbì poteritis, ſolicitudinem adhibeatis: Valete viſcera mea. Hæc cùm dixiſſet, die iam adueſperaſcẽte, fixis humì genibus, cum multo gemitu orauit Dominum, vt benigniſſima pietate ſua daret paſtorem commodum & humanum plebi ſuæ: Nè fiat, inquit, æterne paſtor, hæc plebs ſicut oues non habentes paſtorem. Commendo tibi oues, quas mihi credidiſti: & familiam omnem, quam per miniſterium officij mei tuo ſancto ſeruitio mancipâſti. Tuo, quæſo, ſemper auxilio protegantur, tuo nutu gubernentur. O præſtantem Eligij charitatem, & eximiam bonitatem. Iamiamq; abiturus è mundo, ſuî quodammodò cura neglecta, aliorum, vtì ſemper conſueuerat, tam ſolicitè memor eſt.

Rom. 2.

Orat Dominum pro idoneo ſucceſſore.

Vt animam Domino reddiderit. Cap. 33.

DEindè in extremis poſitus, cùm modicus calor teperet in pectore, nec præter ſenſum quicquam viui hominis ſupereſſet, oſculatus eſt diſcipulos ſuos, & per ſingulos plorans, Iam non vltrà, inquit, loquar vobiſcum Valete iam in pace, & me deincèps ſinite quieſcere. Redeat terra in terram. Quæ eius verba omnium animos incredibili conficiebant dolore, ità vt lachrymas nulla ratione reprimere poſſent, & vox faucibus hæreret, conantesque linguas in verba prorumpere, ſingultus & ſuſpiria interpellarent. Sed hęc tamen vtcunquè depromebant: Dolemus quidem acerrimè nos tua præſentia orbari: ſed tua cauſa, pater optime, conſolamur nos, quòd poſt vitæ huius labores ad requiem æternam proficiſceris. Tum ille oculis manibusque in cælum erectis, diù mente precabatur. Deindè in vocem prorumpens: Nunc dimittis, inquit, ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me: & non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Memento meî, qui ſolus ſine peccato es, Chriſte mundi redemptor, & educens me de morte corporis huius, ſaluum me fac in regnum tuum cæleſte. Tu ſemper fuiſti protector meus: in manus tuas commendo ſpiritum meum. Scio me non mereri conſpectum tuum: tamen tu ſcis, quia ſemper ſpes mea fuit in miſericordia tua, & fides mea in tua credulitate permanſit. Et nunc quoquè in confeſſione ſancti nominis tui moriens, extremum, Chriſte, anhelitum efflabo. Suſcipe ergò me ſecundùm magnam miſericordiam tuam, & non confundas me ab expectatione mea. Aperi mihi properanti ianuam vitæ, & principes tenebrarum non occur-

Lucæ 2. Iob. 10. Pſal. 142.

rant mihi, nec conturbent me poteſtates aëris huius: ſed clemens dextera tua protegat me, & tua potentia me defendat, manuſque tua deducat me in locum refrigerij, & vel in vltimam manſionem ex ijs, quas præparâſti ſeruis tuis timentibus te. Sub his verbis reddit ſpiritum. Erat tum prima noctis hora: & eccè confeſtim viſa eſt ex illis ædibus lux ingens & valdè coruſca ſursùm aſſcendere, atq; inter mirantium obtutus ſphęra ignea, crucis in ſe effigiem præferens, pernicirer admodùm per denſas nubes in cælum penetrare. Atque hunc in modum ſancta illa anima, depoſita carnis ſarcina, & à vitæ huius angoribus liberata, ad ſuum iucundiſſima reuolauit authorem, & in antiquam poſſeſſionem poſt longam exilij huius peregrinationem, cælo gaudente, terra plorante, Angelis plaudentibus, ouans aſſcendit. Quàm verò ſanctus ille vir charus fuerit plebi, mox ab eius obitu declaratum eſt. Vix enim ſpiritum exhalauerat, & iam tota vrbs luctu omnia complebat, vt tanquàm communis parẽtis obitu, omnes orbitatis vulnere confecti viderentur. Compoſitum autem ex more corpus, in eccleſiam deportatum eſt, ibique pariter clerus in hymnis, populus in lamentis, noctem duxêre peruigilem.

Felicißimè exit è corpore ad vitam ſempiternam.

Ingens ſuî relinquit deſideriũ.

Vt ſanguis fluxerit è naribus eius, & vt corpus loco moueri non potuerit. Cap. 34.

MAnè ingens vtriuſque ſexûs multitudo ad oppidum aduolauit, itemque regina Bathildis cum filijs & proceribus, multoque exercitu. Et ipſa quidem regina properè ad corpus beati viri accurrens, magnam illic fudit lachrymarum vim, valdè dolens, quòd eum viuum non reperîſſet. Interìm iubet præparari omnia, vt poſſit corpus ad Calam monaſterium eius trãsferri. Sed cùm loco moueri non poſſet, magno animi dolore affecta eſt, curauitque triduanum indicendum ieiunium: quod etiam ipſa cum optimatibus ſuis & clero ſeruauit, ieiunio etiam cum illis pariter perpetuas adiungẽs vigilias. Quæ cùm fierẽt, intantùm illa mœrebat & lugebat, vt nullo pacto lachrymas frenare poſſet. Cumq; præ nimio dolore deſiderium eius ferre non ſuſtineret, tandẽ vt animo ſuo ſatisfaceret, detecto eius vultu, cum multis lachrymis oſculata eſt eum, itemq; pectus & manus. Eccè autem dum ſic palpat ſacrũ corpus, tametsì erat hybernum tempus, & iamdiù illud fuiſſet exanime, prorſusq; frigidum, copioſus ſanguis ex eius naribus manauit. Id vbì viderũt Epiſcopi & regina Chriſtianiſſima, confeſtìm admouerunt lintea, ſummo ſtudio ſanguinem colligentes, eum pro magno munere in reliquijs ſeruandum ſepoſituri. Interìm expleto ieiunio, modis omnibus ſatagebat regina, vt corpus beati viri in Calam monaſterium eius transferretur. Sed diuersò alij Pariſios illud transferre volebant. Quibus vtriſque ſe opponebant ciues Nouiomenſes, iuſtiſſimam hæreditatem corpus antiſtitis ſui ſibi vendicantes. Sub ea pia contentione, cùm Epiſcopi & præſtantiores quiq; fauerent reginæ partibus, decernerentque ad monaſterium beati viri corpus eius transferendum, magnus clamor & tumultus ortus eſt in vniuerſo populo Nouiomẽſi. Tum regina prudẽti vſa cõſilio, omnipotentis Dei iudicio rem totam committens: Faceſſant, inquit, verborum cõtentiones. Si placet Deo & ſancto eius, vt perducatur corpꝰ, quò ego volo, ilicò ſe leuari ſinat. Sin aliter, iam experiamur. Mox accedunt ad corpus, vt illud tollant, ſed nulla vi moueri poteſt. Tentatur id ſubindè ab alijs atq; alijs, & tandẽ ab ipſa regina, totis viribus in id incumbente, ſed nihil efficiunt. Tum regina ad proceres ſe vertens: Iam perſpicuè, ait, animaduertimus, nolle eum aliò abſportari. Permittamus igitur huic populo vel inuiti, quod hactenùs ſpontè noluimus. Aſſenſerũt omnes, & ſimulatquè feretrum leuare cœperunt, tanta facilitate motum eſt, vt commodè iam à duobus portaretur, quod paulò antè plurimi nec mouere leuiter poterant. Id miraculum cùm vidiſſet regina & ciues omnes, in Dei laudes eruperunt, dixeruntque: Mirabilis es Deus in ſanctis tuis. Cùm autem ad ſepulcrũ deduceretur, tota penè ciuitas præſtò fuit ad funeris obſequia, multùm lugens deceſſum paſtoris ſui. Ipſa quoquè regina, licèt hyemis tempore palus valdè excreuiſſet, adduci non potuit, vt equo veheretur: ſed pedeſtri grauique labore ſequens feretrum per paludem, cum omni familia lamentabatur. O quantus ibì tunc erat luctus omnium, inprimìs autem monachorum & pauperum, quorũ planctus per plateas omnes audiebatur. Cantabat clerus voce lachrymabili, & agmina plorantium miſerabiles in æthera dabant voces. Et vt in pauca conferam, plena erant omnia luctu incre-

Corpus eiꝰ loco moueri nõ poteſt.

Obſerua rẽ admirandã.

Corpus immotũ permanet.

Eccè miraculum.

Pſal. 67.

Summè oẽs lugẽt amiſiſſe ſe tantum virũ.

incredibili: flebilibuſque vagas implebant vocibus auras, clamabantq́; paſsim omnes patrem ſe & nutritium perdidiſſe: nec facilè poterat pſallentis cleri cantus à lamentantis populi planctu internoſci. Et quis illo die tam ſaxeus aut planè ferreus eſſe poterat, vt, cùm videret reginam & proceres, pauperes & *inopes, plebem vniuerſam tam miſerè plorare, non ipſe pariter acerbè fleret? Iam verò quis ſatis explicare queat, aut ſiccis etiamnùm recordari oculis, cùm peruentum eſt ad ſepulturæ locum, quo ardoris deſiderio, quo amoris affectu, qua doloris vi & impetu retentum, compreſſum, retractum ſit feretrum à populo, vt, quoàd fieri poſſet, maneret oculis expoſitum corpus, quô vel ſic vtcunquè ſuo ſatisfacerent deſiderio? Omnes ſtudioſè quaſdam inijciebant moras, nè ſepulcrum clauderetur. non enim ferre poterant eius abſentiam. Aegrè tandèm ab Epiſcopis populo ereptum, monumento traditum eſt: celeriterque aduoluto ſaxo, inprimìs reuerenter & honorificè illic habetur, aliquandò in gloria ſurrecturum. Ad extremum regina venerabilis cum plebe valdè feſſa, poſtquàm illud reuerenter veneratà eſt, ieiuna receſſit, luctuque eam non ſinente cibum ſumere, ſic triduanum lachrymabunda ieiunium expleuit.

* diuites

Reginæ Bathildis doloringens.

De celebritate funeris eius. Cap. 35.

COmparetur nunc, ſi placet, beati viri huius non funus, ſed triumphus, cum inani pompa ſeculi huius, & hominum diuitijs affluentium. Iſtos miſerè viuentes confuſis plauſibus turba inſaniens extollit: Eligium mundi huius ærumnis ereptum, cum ſummis laudibus cælicolæ in cælum deducunt. Iſti poſt pompas momentaneas traduntur in tartara: Eligius poſt mundi huius aduerſa omnia fortiter ſuperata, finibus patriarcharum excipitur. Iſti diuitiarum mole preſſi, ruunt in gehennam: Eligius eleemoſynis fultus, ſublimis fertur in cælum, cum beatis reſurrecturus in gloria. Illi ob mala merita pœnas dant mortis æternæ apud inferos: Eligius pro meritis beatis in ſinu Abrahæ quieſcit, ſine vllo metu iam felix. Iſti poſtremò in profundo tartari lugent miſeri cum damnatis: Eligius meus perpetìm laureatus, cum ſanctis omnibus in cæleſti paradiſo exultat. Gratias tibi inter hæc, & propter hæc, Deus fidiſſime retributor: quoniam reddidiſti ei magna pro paruis, & quieſcere eum feciſti in amœnitate ſempiterna & ſemper virentis paradiſi tui delicijs. Sed nè lectori nimietate faſtidium afferamus, de his dixiſſe ſatis ſit. Volebam equidem, quòd iam admodùm multa dicta ſint, finem opuſculo imponere: ſed miracula, quæ ad ſanctiſſimum corpus eius aſſiduè fiunt, cogunt me addere nonnulla: ſed ità tamen, vt propter lectores, omiſſis plurimis, nè moleſtus ſim, pauca tantùm commemorem.

Mala & bona merita, diuerſa habent præmia.

De furto indicato. Cap. 36.

POſtquàm beati viri corpus mandatum eſt ſepulturę, caſu relicta ibì fuit pellis quædam caprina longè optima, ex Epiſcopi domo, quæ feretro impoſita fuerat. Eam, cunctis abeuntibus, Vffo diaconus, natione Sueuus, clàm ablatam, in lectuli ſui ſtramine abſcondit. Reuerſi funeris miniſtri, vident eam non adeſſe, nec mediocriter conſternati, paſsìm eam inquirunt. Sed cùm nulla ratione reperire poſſent, extitit inter eos non minima turbatio. Interìm nox cogit omnes dare ſe quieti, & eccè Abbati Sparno vir ſanctus in viſione àpparet, blandeq́;, vt ſolebat, eum compellans, iudicat locum, vbì res ablata haberetur. Altera luce Abbas, quid in viſione cognouerit, duobus fidelibus fratribus exponit: illiſque aſſumptis, abit ad lectum diaconi, quærit rem furto ſubductam, moxque inuenit. Tum accitum diaconum duriſſimè obiurgat, non tamen verberat. ſiquidem B. Eligius prohibuerat, nè id faceret. Vbì res ad aliorum notitiam perducta eſt, B. Eligium omnes cœperunt timere haud vulgariter, & ità vt par erat, perpetua eum veneratione proſequi.

Apparet Abbati Sparno S. Eligius.

Vt vinum cuidam auxerit. Cap. 37.

DVlciolenus preſbyter, homo ſimplex & rectus, non longè à Lutetia degebat, cumq́; B. Eligius adhuc in corpore manēs, oblata opportunitate crebrò inuiſere ſolebat, & res neceſſarias liberaliter ei ſuppeditare. Cùm aūt ab eius obitu fluxiſſent dies ferè triginta, aut non ampliùs, nocte per viſum ei appárens, ſciſcitatur quînam habeat, aut cuius benignitate ſuſtētetur. Tum ille, Benè, inquit, hactenùs habeo, precibus tuis adiutus. Putans aūt corporaliter eum ſecū colloqui, maiori indè cōcepta fiducia, Parùm, ait, vini habeo ex ea vinea, quā per te Dn̄s mihi dedit. quęſo,

Itèm cuidā preſbytero.

mî domine, vt pariter indè guſtemus: ſimul calicem ei offerens. At vir ſanctus porrecta manu benedixit poculo, iuſſitq; refundi in vaſculum, vndè vinum illud hauſerat. Id illo faciente, confeſtìm ſublata viſio eſt, & presbyter expergefactus, conſternatusque, manè ingreſſus eſt cellam, in qua pridèm parùm vini reliquerat, diligenterq; inſpectis vaſculis ſuis, vidit vas, in quo pauxillùm anteà fuerat vini, iam ad ſummum vſque repletum.

Obſerua miraculũ.

Quid reginæ Bathildi iuſſerit denunciari. Cap. 38.

ALteri cuidam in regis palatio commoranti in luculento habitu appárens, iuſſit, vt quamprimùm adeat reginam Bathildem, admoneatque eam pro Chriſti reuerentia deincèps miſſa facere veſtium aurea gemmataque ornamenta, quibus etiamnùm vteretur. Illo diſſimulante, nocte altera rursùs appáret ei, repetitque eadem, quæ priùs mandârat. Sed illo minimè id auſo reginæ indicare, tertiò adeſt, grauiterque homini comminatur, nî faciat, quod iuſſus ſit. At nec ſic tamen iuſſa capeſſentem præ timore, mox febris infeſtat. Regina ad eum venit, cauſam morbi perquirit. Ea data opportunitate, aperit ille, quid ab Eligio audiërit, ſtatimque pulſa febre, reualeſcit. Porrò regina ocyùs ponit ornamenta omnia, nihil præter manicas aureas retinens: cunctaque pauperibus diſtribuens, elegantiora quæq; ſeruauit, atque ex ijs Crucem pulcherrimam fecit, eamque ad caput beati Eligij deponi iuſſit. Thecam quoq; ex multo auro & argento, in quo eius ſacra oſſa cõderentur, miro opere conficiendam curauit, ità dicens: Hic vir beatiſſimus multorũ ſanctorum effecit thecas: & ego quoquè, vt dignum eſt, eius memoriæ, ſi potero, operam dabo. Cumq; id feciſſet, tanta deincèps à proceribus & potentibus ei loco auri & argenti atque gemmarum copia collata eſt, vt eam difficile ſit verbis explicare.

Febre corripitur, negligens iuſſa eius: exequens, mox reualeſcit.

Nota ſtudium veterũ erga ſanctos.

Vt linteum thecæ eius ſudârit. Cap. 39.

EA autem theca, propter auri gemmarumq; ſplẽdorem, Quadrageſimę diebus tegi ſolebat lineo panno, itemq; holoſerico ſanè eleganti & precioſo. Quod cùm aliquandò initio Quadrageſimæ factum eſſet, poſt aliquot dies, multis adſtantibus, contigit inauditum miraculum. Cœpit enim ſudare linteum illud, ſenſimq; magìs atq; magìs vapores exhalans, copioſiùs humectari. Quod vt viderũt qui tum aderant, rei nouitate obſtupefacti, Chriſti eximiam illic aiebant declarari potẽtiam. Cùm aũt etiam diſtillare cernerent linteum, ſenioribus id conſultiſſimũ viſum eſt, vt ablato linteo à theca, exprimerent humorem in vaſculum, iſq; pro medicina ſeruaretur. Sicq; factum eſt, & ille liquor in vaſe æneo ſeruatus, multis poſteà attulit ſanitatẽ. Tanta aũt fuit eius ſudoris admirandi copia, vt pannus holoſericus, cui erat linteum illud adiunctum, optimo colore tinctus, colorem illum amitteret, eoq; linteum inficeretur. Duos ferè ſextarios ſudor ille compleuit.

Miraculum ſanè ſtupẽdum.

De mira efficacia ſudoris illius. Cap. 40.

EA tempeſtate aliquot Franciæ vrbes dirè vaſtabat morbus quidam, cuius pellendi cauſa credimus liquorem hũc diuinitùs collatum. Si quis enim illo correptus morbo, in mortis diſcrimen veniſſet, & eum liquorem attigiſſet, confeſtìm ſanabatur. Erat tum Veromanduorum Comes Ingomarus, homo prędiues & potẽs. Is metuẽs vndiquè tum graſſantem peſtem, vbì didicit ſudoris huius miraculum, totum ſe contulit ad B. Eligij patrocinium implorandũ, atq; ex eodem liquore cum multa fide nonnihil ſibi dari petijt, promittens, ſi ſanctus Epiſcopus obtineret apud Deum, vt eius prædia non infeſtaret is morbus, decimas rerum ſuarum & maximam villam ſuam ſe eius Eccleſiæ delegaturum. Accepto igitur ſalutari liquore, inuiſit prædia ſua, iuſſitque omnes eorum incolas reuerenter eum attingere. Atq; ità factum eſt, vt cùm vndiquè morbus ille prouinciam vaſtaret, nullum tamen ex ijs, qui erant ditionis eius, corripuerit. Quamobrèm valdè ille exhilaratus, decimam partem ex omnibus donauit Eccleſiæ S. Eligij. Fuit autem donum illud ampliſſimum, ità vt centum homines & pecora plurima ceſſerint Eccleſiæ illi.

Mira vis eius liquoris.

Vt quendam percuſſerit, nequiter ipſi inſultantem. Cap. 41.

QVidam cultor vineæ eiuſdem Eccleſiæ, cùm eſſet deſidioſus & negligẽs, ſæpè à beato viro adhuc ſuperſtite repræhenſus fuit: & vt curari poſſet, interdùm etiam minæ verberum ab illo intentatæ fuère. Poſtquàm autem vir ſanctus è vita deceſſit, homo ille ſtultus & inſolens, quodam die venit ad monumentum

tum eius, inſultans illi non abſque cachinno, ſicque, vt aiunt, garriens: Eccè qui mihi verbera minabaris, iam hîc iaces mortuus, ego verò aura vitali fruor. Dixit ſic, moxque videt ſibi adſtantem beatum Eligium, & virgam, quam manu tenebat, vibrantem in caput ſuum, ſicque dicentem: Animaduerte, ſerue nequam, non me eſſe mortuum, vt tu iactitas: ſed reuerà me viuere, è terris ereptum. Ad hæc verba mox ab ictu cadentis intumuit viri caput, membra omnia mirè preſſa ſunt. Increſcente dolore, vtráq; manu complectens caput turgidum, per omnes vrbis plateas voce lachrymabili, quid ſibi accidiſſet, enunciauit. Confluebant ciues plurimi ad hoc ſpectaculum non abſque multo ſtupore, & quamuis nonnulli cuperent mederi homini, fruſtrà tamen id fuit: immò quanto plùs conabantur adhibere leuamenti, tanto magìs augebatur dolor. Tandèm poſt immenſos cruciatus ad beati viri monumentum reductus, ibiq; à multis edoctus, pro culpa ſua ſatisfaciens, poſt longa ſpatia ægrè potuit amiſſam recuperare ſalutem. Obſerua hic, num ſancti ignorent res noſtras.

Vt vincula reorum apud eius eccleſiam rumpantur. Cap. 42.

SEd quis poſſit vllis verbis conſequi omnia, quæ illic Chriſtus Dominus aſſiduè operatur? Si ob culpam ſuam vincti catenis per aggerem publicum, qui baſilicæ eius proximus eſt, ducantur, vbì ventum eſt contra baſilicam illam, mox diruptis vinculis omnibus, ſoluuntur rei. Id vt certiùs conſtet, vnū tantùm ex multis commemorabo. Vir quidam iure vel iniuria ferreis aliquandò conſtrictus vinculis, cùm ad ſupplicium duceretur, clàm è manibus trahentium elapſus, celeriter ad beati Eligij eccleſiam confugit. Cumque ad eius thecam veniſſet, & illic ſubſiſteret trepidus, ilicò fracta catena decidit. Inſecuti autem illum tortores, vt viderunt ſtare ibì liberum, furore perciti, rursùm collo eius & manibus catenā inijciunt, magna vi è templo eum extrahere conantes. Tum miſer ille tremens & pallens, ad ſepulcrum beati viri ſupplices tendit manus, &, O beate Eligi, inquit, placet'ne tibi ad te confugientem tuo auxilio deſtitui? His dictis, ilicò magno impetu fracta catena, longiùs proſilijt. Ea re valdè perterriti omnes, qui viro manus inieceraut, in terram ſe abijciunt, & temeritatis ſuæ veniam cum ingenti metu precantur. Poſt aliquot horas venit eò loci eius Epiſcopus, & cùm audiuiſſet hoc miraculum, non credidit factum. Abiens autem è templo, ſimulatquè aſſcendit equum manſuetiſſimum, qui illum aduexerat, ab eo excuſſus, & humi collapſus, diris eſt doloribus affectus. Statim igitur hæſitationis ſuæ reminiſcens, coram omnibus culpam ſuam agnouit. Atque ità indè ſublatus, & poſt multos dies reſtitutus, cautior deincèps fuit.

Eccè miracula.

Præclarum miraculū.

Punitur à Deo, nō credens miraculum factum.

De equo viri Dei, temerè ab Epiſcopo vſurpato. Cap. 43.

CVm adhuc in terris degeret vir beatus, equum habuit inter cæteros manſuetiſſimum, quo, cùm poſceret neceſſitas, ſedere plerunq; conſueuerat. Poſt eius deceſſum, equus ille ceſſit Abbati eius eccleſiæ. Porrò Mommolenus eius loci Epiſcopus valdè illi inhians, vi eū abſtulit Abbati. Abbas nihil illi reluctari auſus, mox ad beati Eligij ſe monumentum contulit, eique rem totam commendauit. Itaque equus mox cœpit laborare ex pedibus, immò toto corpore tabeſcere. Id cernens Epiſcopus, adhibet medicum: qui etsi ſedulam illi curam impénderet, nihil tamen potuit efficere: immò ſi quis vellet equum accedere, omni poſita manſuetudine, calcibus cædebat, & morſus intentabat. Tandèm Epiſcopus veritus nè equum penitùs perderet, cuidam matronæ cum dono dedit. Illa verò accuratè ſanandum curauit: ſed cùm aliquandò iter factura, eius tergo inſediſſet, ille frendens & calcibus verberans, grauiter eam excuſſit, ità vt toto ferè anno decumberet. Tum illa remiſit equum Epiſcopo, probra conuiciaque adiungens. Epiſcopus recepto rursùs curam adhibet, ſed ſemper equus deteriùs habet. Ad extremùm quidā religioſus presbyter conſuluit Epiſcopo, vt equum reſtitueret Abbati, cui iniuſtè ablatus eſſet. Fecit ſic Epiſcopus, & equus ad iuſtum poſſeſſorem poſtliminiò reuerſus, intra paucos dies totus reualuit, priſtinaque formæ elegantia & manſuetudo ei reddita eſt.

Nota cæleſtem animaduerſionem.

Mira ſunt hæc.

Vt ſacrum beati viri corpus eleuatum ſit. Cap. 44.

CVm ſic autem beati viri corpus ad latus altaris ſepultum eſſet, Epiſcopo & reginæ inprimìs conſultum viſum eſt, vltra altare ei condere mauſoleum, atq; eò honorificè illud transferre. Eunt igitur, & diligenter inſpiciunt locū, & eccè ſubitò in pariete vident inſtàr arcûs quandam apparere rupturā. Indè ergò

colligunt, diuinitùs ſignificari parietem illum eo loco demoliendum. Cumque id magna fiducia facere inſtituunt, ità paries ille abſq; vllo hominis conatu ſpontè collapſus eſt, vt nec hominem vllum, nec thecam ei propinquam vel tenuiter læderet. Mox itaq; cœptum eſt egregium conſtrui mauſoleum. Aduentante autem anniuerſario migrationis eius die, iam ſe præparabant ciues ad corpus eius honorificè transferendum. Regina quoq; veſtes holoſericas maximi precij apparabat, exutura illud alias, in quibus curârat anteà ſepeliendum, & has nouas indutura. Ad ipſum autem anniuerſarium diem conuenit in oppidum valdè frequens populus. Interìm canente clero, populo in vigilias incumbente, theca diligenter ablata eſt à monumento. Deindè ſublato tumuli opertorio, ſuauiſſimus è corpore ſancti viri manauit odor: quod quidem tam adhuc integrum planeque incorruptum cernebatur, vt viuere putaretur: quodque admirabilius eſt, barba & capilli eius, qui ex more abraſi erant vita functo, in ſepulcro rursùs creuerant, cunctis ad nouum vel inauditum miraculum obſtupeſcentibus. At Epiſcopi cum multo timore leuantes illud è tumulo, exutis prioribus indumẽtis, precioſiſſimis illis, quæ regina parauerat, induunt, magnoque ſtudio ſigillis munitum reponunt: atque ità demùm choro pſallente, modulantibusque organis, indè inprimis reuerenter & ſtudioſè tranſlatum, in præparato mauſoleo accuratè condunt & componunt, in dies maiori honore & veneratione proſequendum. Quæ autẽ deinceps miracula illic facta ſint, iam partìm annotabimus.

Illuſtre miraculum.

O mirabilẽ Deum in Sãctis ſuis.

De miraculis ad monumentum eius. Cap.45.

Multa miracula.

Dvo cæci aliquot diebus illic excubantes, lumen receperunt. Puella contracta ſanata eſt. Alius quoq; cæcus illuminatus eſt. Sed hæc fortaſsìs, dum lectori gratificari volumus, ſuccinctè nimis dicimus. Paulò igitur fuſiùs agendum eſt. Ad caput beati viri pendebat lampas. Ea cùm die quodam penè ſemiuacua eſſet, repentè apparuit plena oleo: igni quoq; diuinitùs accenſa, ardere cœpit, atque ità deincèps plerunquè & impletur, & ardet. Cùm autem vir ſanctus etiamnùm in terris ageret, Garifredus Comes Veromanduorum, quiddam in eum admiſerat, quod etiam illo iam defuncto minimè expiârat. Tandẽ poſt longa temporũ interualla, negligenter oblitus culpæ ſuæ, venit adorare ſepulcrum eius. Ardebat tum ex more lampas ea, quam diximus: ſed Comite in templum ingrediente, confeſtìm extincta eſt. Id ille mox animaduertens, timens & pallens, orauit. Finita oratione, exijt è templo, & lampas lumen recepit ſuum, non humanitùs, ſed diuinitùs, accenſa. Indicauit id Comiti, iam equum aſſcendere volenti, vnus è famulis eius. Ille audiens, multùm doluit, & in ſeipſum deſcendens, cœpit excutere latebras conſcientiæ ſuæ, vt ſciret, qua culpa ſua id accideret. Recordatur interìm, quid olìm in ſanctum Epiſcopum admiſiſſet, feſtinusque redit ad baſilicam. Sed poſtquàm pedem poſuit in baſilicæ pauimento, rursùs lampas extincta eſt. Tum ille nimiùm territus, cum lamentis & magno rugitu proſternit ſe coram beati viri ſepulcro, & diutiſſimè pro culpa ſua ſatisfaciens, ſe indignum & miſerum fatetur, cuius cauſa lampas lucere deſijſſet: palamque proteſtatur, ſe ex eo loco non ſurrecturum, niſì priùs lampas ardeat. Poſt multas ergò lachrymas, lampadi reſtituta lux eſt. Qua re nonnihil ille recreatus, iubet famulum ire ocyùs, & afferre vas argenteum ſanè precioſum: idque Chriſti confeſſori obtulit, ad ſepulcrum eius illud deponens, promittens etiam, ſe nonnulla è facultatibus ſuis illi eccleſiæ collaturum. Deindè lætus abſcedit.

Nota lector

Adorare, pro venerari, frequens eſt apud veteres.

Res admirandæ.

De alijs miraculis. Cap.46.

Contractus ſanatur. Item cæca & muta.

IVuenis quidam, Saxo genere, miſerandum in modum contractus, & ad beati Eligij monumentum adductus, breuì curatus eſt. Fœmina quoq; muta & cæca, diù ad ſepulcrum eius orans, tandẽ ſomno oppreſſa, videt aduenire ad ſe S. Eligiũ, oculosque ſuos leniter tangere, & inſtrumento quodam chirurgico linguæ vincula molliter diſcindere. Expergefacta igitur, oculis inuſitatam ſentit lucem, & poſt multum ore reiectum ſanguinem, loquitur promptè & expeditè. Alia puella muta eò perducta, docta eſt à templi cuſtodibus mente implorare beati viri opem. Eam tandẽ mater iubet illic hærere, donèc ſentiat ſe adiutam: ſe domum abire velle indicat. Vbi ergò illa foribus templi propinquare cœpit, puella videt è lampade quiddam ad ſe dimanare, magnoque timore correpta, ruptis linguæ nexibus, ſic locuta eſt: Ita'ne hìc me relicta,

relicta, tu mea mater aſcendis? Audiens hæc mater, celeriter redit ad eam: flensq; præ gaudio, cupiensque etiã alios eius ſermones audire, auidè illam cõpellat, & ad omnia planum atque abſolutiſſimum ab ea reſponſum accipit. Mirantur omnes, qui adſunt, laudant Chriſti potentiam, & beati Eligij merita concelebrant. Item alia muta.

De obitu Aureæ Abbatiſſæ & aliarum. Cap. 47.

PEſte aliquandò Pariſijs graſſante, cùm iam aliquot virgines monaſterij beati viri, cui Aurea Abbatiſſa præerat, ad Dominum migrâſſent, ſanctus Eligius apparuit cuidam adoleſcenti in eccleſia eius monaſterij, veſte candida & toga amictus. Illo autem præ timore ſe in latebras abdere volente, vir beatus blandè eum compellans, iuſſit properè ire ad Auream Abbatiſſam, diceréque ei, vt cum certis virginibus ocyùs ad ipſum veniat. Abit ille, dicit Abbatiſſæ quæ iuſſus erat. Surgit velociter Abbatiſſa, immenſo affecta gaudio, & magna celeritate contẽdit ad templum. Sed poſtquàm eò venit, viſio diſparuerat. Nè tamen poſſet ambigere veram fuiſſe, relicta erat nebula, totam ædem replens, vndè etiam cãdelabra & vela rorẽ quendàm ſtillare viderentur. Abbatiſſa igitur ad ſe reuerſa, intellexit ſe ex hac vita euocari: protinusq́ue ſorores omnes conuocans, illis valedixit, quibuſdã exceptis, quæ cum illa deceſſuræ erant. Mortua eſt deindè Aurea Abbatiſſa, & eam ſecutæ ſunt ex eodem monaſterio centum ſexaginta ſorores, ea tempeſtate defunctæ. S. Eligius apparet cuidam. Res mira. Nota magnum numerum ſanctimonialium.

Item de alijs miraculis. Cap. 48.

COmitis Garifredi ſcriba venit quandoq; ad baſilicam ſancti Eligij, & cùm poſt preces fuſas, ſtaret ad fores eius, videt illic pauperum gregem, ſtipem poſcentium. Sed nihil apud ſe habens, quod illis daret, miſericordia motus erga illos, mœſtus intra ſe ait: Nunquàm vos talem habebitis conſolatorem, qualis fuit hic ſacratiſſimus antiſtes. Quid enim eum vnquàm retardare potuiſſet, nè in vos beneficia conferret, voſq́ue ſurda tranſiret aure, vti iam multi faciunt, & ego miſer? Dum ergò ſic tacitus ſecum cogitat, viſus ſibi eſt tanquàm in ecſtaſi videre adſtantem ſibi beatum Eligium, ſimulq́ue in manu ſua vel veſte cernit aurum, quod pauperibus eroget. Quod etiam abſq; mora fecit, multa ſecum cogitans de eo, quod acciderat necopinanti. Obſerua miraculũ.

De filio Ebroini ſanato &c. Cap. 49.

EBroinus vir illuſtris, præfectus palatiò, ſiue, vt vulgò dicunt, maior domûs, filium habuit Bobonem, ipſi & matri eius vnicè charum. Is morbo grauiſſimo correptus, magnum parentibus mœrorem attulit, præſertìm quòd morbo inualeſcente, vita eius deſperaretur. Sed tamen parentes, de miraculis beati Eligij magna ſpe concepta, munera ei offerunt, & balteum filij elegantiſſimum apud ſepulcrum eius deponunt. Eodem temporis puncto puer reualeſcit, ac deincèps manſit incolumis. Vir quidam nefarius de admiſſo crimine ſe purgaturus, nõ dubitauit ad ſepulcrum beati viri falſum iurare. Sed ſimulatquè iurauit, iuſto Dei iudicio, venter eius crepuit, effuſisq́ue in terram viſceribus, indignam vitam digna morte finiuit in terrorem multorum. Præclarum miraculũ. Terribilis mors peierantis ad ſepulcrum S. Eligij.

De vltione illius, qui agrum eccleſiæ S. Eligij ſibi vendicauit. Cap. 50.

VIr quidam agrum eccleſiæ ſancti Epiſcopi apud Caluomontem ſitum, ſibi rapaci cupiditate vendicare voluit, ſed obſiſtebat ei Sparnus, eius eccleſiæ Abbas. Res ad palatium regis relata eſt, pronunciatumq́ue à rege, vt ſi Abbas in ſacro loco iurare vellet, agrũ eſſe eccleſiæ, eum ipſe retineret. Sed Abbas maluit virũ illũ pertinacem iurare ſuũ eſſe agrum, & nõ eccleſiæ. Lata igitur ſententia eſt, vt vir ille cum multis alijs iuraret. Sic enim apud Francos in more poſitũ eſt. Verũ Abbas alijs omnibus remiſit iuramentũ, nè alterius flagitio implicarentur: ſolus ille agri vſurpator, ꝓcerum ſentẽtia iurare iuſſus eſt. Itur ergò ad eccleſiã B. Eligij. venitur ad ſepulcrum eius, expectatur ab omnibus rei euentus. Vir temerarius rem paruipendens, importuna audacia imponit manum loco ſacro, ſed cùm vix medium expreſſiſſet iuramentum, toto corpore contremiſcit, caput retrorsùm in ceruicem curuatur, diductoq́ue ore, & magno indè fumo erumpente, cùm hoc ſolum dixiſſet, Abba Sparne, recipe terrã tuam: repentè humì proſternitur, & infelicem animã exhalat. Alius quidam Mos Francorum iurare volentium. Horrenda vltio periuri.

Item alterius. dam cùm illic peieraſſet, & domum ceu victor lætus rediret, priuſquàm limen domûs ſuæ attigiſſet, extinctus eſt. Vndè tantus omnes inuaſit timor, vt nullus hodiè etiam in cauſa iuſtiſſima ad ſepulcrum eius iureiurando ſe obſtringere auſit: ſed ſi iuramentum faciendum ſit, ad oſtij circulum non ſine magno timore id fiat.

De quodam dæmoniaco, itemque morbida fœmina, curatis. Cap.51.

DAemoniacus quidam, importuniſſimo correptus dæmone, incredibili furore & amentia rumpebat catenas, compedes, & clauſtra oſtiorum, quorundam nares, aliorum aures mordicùs appræhēſas lacerabat. Eius parētes ſummoperè cupiebant eum ad beati Eligij memoriam adducere: ſed qua id poſſent via, propter hominis rabiem, non videbant. Tandèm reperto cōſilio, miro quodam ligneo inſtrumento conſtrictum, ægrè ſeptem viri eò perducere potuerunt. Perductus autem, paulò pòſt, beato Eligio orante, & Chriſti gratia largiente, ſanatus eſt, & ibidèm in clerum aſſcitus, admodùm religioſè vixit. (Dæmoniacus immanis curatur.) Modoleni cuiuſdam ciuis Nouiomenſis vxor pia valdè, toto corpore intumuit: ſenſimque morbo ingraueſcente, vir eius, homo centenarius, de ſepultura iam cogitabat. Ei obuiàm factus Abbas eccleſiæ beati Eligij, diſcit ex eo periculum vxoris eius: ſimulque rogatur, vt in baſilica eam ſinat ſepeliri. Abbas, his auditis, celerrimè contendit ad ſepulcrum beati antiſtitis, tollenſque de oleo illic manante, ad fœminam moribundam ſe cōfert. ſic enim per viſum iuſſerat ei beatus Eligius. Ingreſſus, videt inter lachrymantes cognatos & amicos fœminā decumbere inflato valdè corpore, & iam planè frigido: mox illud vngens oleo, ità ait: Hæc mandat S. Eligius, vt in virtute nominis Chriſti ſana conſurgas. Dixit ſic, & oleo ſancto viſcera fœminæ penetrante, illa palpebras commouet, & tanquàm è ſomno grauiſſimo euigilās ſuſpirat. (Mira vis olei ſepulcri eius.) Indè mira celeritate detumeſcēte corpore, auctiſque viribus, reſidet: ſtatimque dolore omni euaneſcente, nec vllo remanente tumore, faciei quoq; reſtituto decore, è lectulo ſe proripit, laudans & prædicās Deum, qui ipſam à morte reuocâſſet: Deindè compellit omnes mēſæ aſſidere, ipſaq; illis accuratè miniſtrat.

De fure indicato. Cap.52.

IN rure Nouiomēſi furtum perpetratum fuit, ſed fur ignorabatur. Iuuenis autem quidam ſuſpectus de furto, cùm eo nomine compellaretur, in patrem ſuum crimen conferre conatus eſt. Habebat enim quiddam cum illo controuerſiæ, eiq; inſidias moliebatur. Vterq; igitur ſiſtitur corā Epiſcopo & Comite: filius multis modis ſtudet patrem reum efficere: pater verò, vtì erat, ſe innoxium demonſtrare. Alij fauebant filio: alij iniquum dicebant, fidem adhibere filio patrem inſimulanti. Cùm ſic autem longa fieret altercatio, nec facilè quiſquam auſus eſſet ferre ſententiam, Epiſcopus tandèm communicato cum Comite conſilio, rem ſtatuit beati Eligij iudicio permittendam. Ducuntur ergò ambo ad beati viri monumentum, & iuramentum facere iubentur. Iuuenis ſimulatquè iurare cœpit, arreptus à dæmone magna vi in terrā elidi- tur, atque illic miſerè ſeipſum diſcerpens, tremenſque & ſpumans volutatur. (Cæleſtis vindicta in periurum.) Ità prodito iam fure, ab eccleſia recedunt omnes. Tandē diù malè mulctato iuuene, cum multi pro eo orarent beatum Eligium, curatus eſt.

De alijs miraculis. Cap.53.

LEproſus quidam ad ſepulcrum beati viri mirabili modo ſanatus eſt, radio quodam indè exeunte, & in eius horrida vulnera ſe infundente. Quem ſecutus eſt multus hominis ſudor, & cum ſudore omni putredine abeunte, relicta eſt cutis mūdiſſima, atq; adeò reſtitutus eſt homo, vt nulla lepræ veſtigia in eo cernerētur. (Nota hanc leproſi curationem.) Claudus quoq; curatus eſt à beato viro, illi per viſum apparēte. Contrà autem fur quidam ſacrilegus, aliquandò è templo egreſſis cuſtodibus, aurea quædam ornamenta à beati antiſtitis monumento ſubducere volens, catenam auream vi attrahens confregit: vndè tantus excitatus eſt ſonus, vt extra templum procùl audiretur à cuſtodibus: ſimulque homo nefarius ità diuinitùs ad limen eccleſię detentus eſt, vt loco mouere ſe non poſſet. Itaque accurrentibus cuſtodibus, depræhenditur in ſacrilegio, profert res ablatas, petit veniam ſacrilegij, humaniter ignoſcunt cuſtodes, abſcedit liberè, nullo iam eius greſſum retardante. (Fur depræhenditur in ſacrilegio.) Vir quidam nobilis ob culpam non magnam prorſus infenſum habuit principem. Adducitur ergò in palatium, & capite damnatur. Interim ſer-

ſeruandus traditur Amalberto Comiti Nouiomenſi. Poſt aliquot dies audit è famulis eius,proxima luce ſe capite plectendum. Valdè ea re conſternatus, omni ſpe euadendi ſublata, hoc ſolo ſe conſolabatur, ſi poſſet obtinere, vt eam noctem apud S.Eligium duceret peruigilem. Eo igitur impetrato, ardentiſſimo animi deſiderio properat ad ſancti mauſoleum, tota penè nocte in lachrymis & gemitu eſt, orans ſanctum epiſcopum,vt in craſtinũ ſuo ipſi velit patrocinio adeſſe. Poſt abſolutos à Clero nocturnos hymnos nimio mœrore depreſſus, obdormit: & eccè mox adeſt S. Eligius,humaniſſimoq; vultu blandè eum conſolans, pollicetur ſe futurũ apud principẽ,nec ipſum vllas daturũ pœnas,ſed cũ principe in gratiã rediturũ.Eodẽ die accitus à principe,liber dimiſſus eſt. S. Eligius apparet cuidam.

De capillis beati viri quædam admiranda. Cap.54.

CVm beatus Eligius apud Turones adhuc laicus ſancti Martini thecam fabricaret, cuiuſdam matronæ hoſpitio vtebatur. Ea cernens virum ſanctum iugiter eximijs operibus intẽtum, (vt erat reuerà promptus ad omne opus bonũ, creber in precibus, largiſſimus erga pauperes) non temerè ſibi perſuaſit eum eſſe Dei ſeruum. Cumque aliquandò tonderentur pili capitis & barbæ eius, illa pannum lineum, quo exceperat pilos, & quicquid ex pilis ipſis colligere potuit, ei linteo inuolutum in arca repoſuit. Permultis indè labentibus annis, fœmina eius rei penitùs oblita fuit. Poſt obitum autem beati Eligij ſæpè noctibus audiebat in cubiculo ſuo ſuauiſſimam pſalmorum melodiam. Curiosè itaq; explorare volens,quid agatur, videt per foramina quædam mirám radiare lucem. Cumque id crebrò fieret,admodùm perterrita, non audebat noctibus manere in ædibus ſuis: nec tamen recordabatur pilorũ, quos illic olìm ex fide condiderat. Accito autem ad ſe Agerico, eccleſiæ S.Martini Abbate, rem ei exponit:dicit lachrymabunda, ſe non poſſe ſecuram cubare in domo ſua. Ille ſciſcitatur ex ea, an'ne aliquis ſeruus Dei illic quandoq; mãſerit, vel num quod à ſanctis viris munuſculum acceperit, aut certè an non ipſa aliquãdò quaſdam ſanctorum reliquias abſtulerit.Tum illa veluti per ſomnium, pilorum beati Eligij reminiſcens,pectus crebrò verberat,indicatque Abbati ſe olìm pilorum S.Eligij ſegmina collegiſſe, & fideliter illic repoſuiſſe. Mox igitur ad locum accedentes, inueniunt pilos illos admodùm ſuaueolentes, prorſùsque incorruptos. Indè ergò facilè colligi potuit, & quanti apud Deum meriti eſſet beatus Eligius, & quàm grata fuiſſet Deo fides mulieris, cùm poſt tot annorum curricula eo in loco diuinitùs tam admiranda fierent. Audiui autem poſteà,illic elegans conſtructum oratorium. Quiddam ſimile huic contigit in monaſterio Nouiomenſi, à beato viro conſtructo. Sanati ſunt etiam quidã contactu earum rerum, quibus vir Dei,adhuc viuens, aliquandò vſus eſſet. Vide vt Deus cohoneſtet etiã extremas reliquias ſanctorum ſuorum.

Vt punitus ſit, qui pro reliquijs eius precium à quodam extorſit. Cap.55.

VIr quidam non longè à Rhemis habitans, religioſæ mentis ſtudio voluit in prædio ſuo in beati Eligij honorem baſilicam conſtruere. Ea' autem iam abſoluta, reliquijs eiuſdem ſancti viri ornari eam cupiens, ad Nouiomenſes profectus eſt, & ab illis optatum munus impetrauit. Sed cùm indè recedere vellet, clericus quidam cupiditatis œſtro pércitus, vi eum detinuit, dicens ſe non paſſurum vt cum reliquijs abeat, nisì priùs aliquo dato munere. Ille vt poſſet ex eius manibus euadere, munuſculum quoddam triſtis ei largitus eſt. Quod clericus auidiſſimè complectens, mox in ſinu abſcondit. Et eccè repentè immiſſo diuinitùs igne, pectus cum veſtimentis ardere cœpit, ità vt alta voce exclamans diceret: Parce ſancte Eligi: miſer ego nihil tale deincèps faciam. Mox illi, qui aderant, properè ei veſtimenta fumantia detrahunt, munuſq; acceptũ reddũt ei, qui dederat, illũ iam dolentẽ & multùm lachrymantem ad beati Eligij monumentũ adducunt: vbi oleo vnctus, vix tãdèm ab incendio illo liberatus eſt. Equidem nihil dubito idcircò hoc ei accidiſſe, vt pudefiat & reprimatur ſimilium improba cupiditas, qui non verentur exacta pecunia ſanctorũ reliquias venundare. Ceſſet igitur, obſecro, locis omnibus hæc contagio, nè ſimile quid accidat ſimilia facientibus. Baſilica in honorem S. Eligij. Vide vltionem cæleſtem.

De hominis cuiuſdam temeritate punita. Cap.56.

SOlebat vir ſanctus, adhuc in corpore manens, crebrò venire Compendium, regale *oppidum, & trans fluuium propinquum Iſaram apud Vualdolenũ habere hoſpitiũ. Poſtq̃ autẽ deſijt eſſe in humanis, ille eius hoſpes lectulum eius abſq; * villam

Pœna irreuerenter tractantis lectum ſancti viri.

vlla tanti viri reuerentiâ demolitus eſt, & è ſponda, quam ſæpè ſua manu triuerat vir beatus, limen effecit, atque cum ſua coniuge eo loco, quo vir Dei cubare ſolebat, ſe repoſuit. Eccè autem eâdem nocte acerrima febre correptus, nauſeat, tremit, ſudat, palleſcit: pedes, quibus ſpondam calcauerat, dolent, & magno ardore æſtuant, itâ vt ingredi nō poſſet. Interìm dum ille ſic cruciatur, vxori per viſum præcipitur, vt quamprimùm ab eo loco recedat, ſpondam inſtaurent, totumque lectum, vti priùs erat, diligenter reſtituant atque componant. Sed illa negligenter viſionem obliuiſcente, maritus acrioribus vrgetur dolorum ſtimulis. Proxima nocte etiam ipſe admonetur, niſi ocyùs ex illo lecto recedat, fore vt ſeueriùs caſtigetur. Poſt eam viſionem nonnihil ſe remittente febre, vt potuit, celeriter ſurrexit, ſpondam ilicò collegit, diligenter ablutam in locum priſtinum reſtituit, lectumque inſtaurauit, & ab illo deincèps ſe abſtinēs, temeritatem ſuam pœnitentiæ multa ſatisfactione expiauit, atque itâ demùm curatus eſt. Eo miraculo poſteà diuulgato, cœperunt vndiquè aduentantes ad eum locum munuſcula inferre, cœperunt etiam crebra fieri miracula, & multi eò frequentes aduenire. Id non multa ſine admiratione cernens Vualdolenus, domo illa relicta, & beato Eligio æternùm dedicata, in propinquas ædes commigrauit. Indè ea domus diruta eſt, & baſilica illic constructa, atque in ea lectus ille repoſitus, mirificè ornatus cernitur. Locus ille in ditione eſt Clementis Epiſcopi Bellouacenſis, multaque illic miracula fiunt: è quibus, breuitatis ſtudio, non niſi duo commemorabimus.

Miracula ad lectum eius.

Clemens Epiſcopus Bellouacēſis.

De duobus miraculis, ad lectum beatiſsimi viri editis. Cap. 57.

DVo reges, germani fratres Clotarius & Theodoricus, quandoquè è palatio egreſſi, orandi cauſa ad eam baſilicam acceſſerunt. Abſolutis precibus exeuntes illos quidam proceres admonuerunt, vt aliquam eleemoſynā pro ſancti Eligij veneratione illi loco tribuerent. Sed rex ſenior contempſit: iunior verò aliquot ſolidos ex radianti metallo ibì reliquit. Vbi ad palatiū reuerſi ſunt, rex ſenior Clotarius moleſta confeſtìm febre vexatur: totoque corporis ardore ad caput tendente, ſecutus eſt vehementiſſimus dolor dētium. Nocte igitur illa in ſummis cruciamentis tranſacta, manè recordatur, quid heſterno die neglexerit, ſeque confert ad beatum Eligium deprecandum, cui etiam per hominem fidelem multos miſit ſolidos: qui ſimulatquè illati ſunt in templū, dolor omnis repentè ſopitus eſt. Puella quædam eodem ferè tempore deſponſa, malo dæmone inſtigante, ab alio turpiter vitiata eſt. Sponſus id ſuſpicatus accidiſſe, vrget eam, vt iureiurando ſe probet innocentem. Illa, vtpotè adultera, incunctanter offert iuramentum, nihil prorsùs periculi metuens. Iubet ergò ſponſus, vt ad beati Eligij lectum hunc, de quo paulò ſuprà diximus, ſola iuret. Eunt pariter in eccleſiam: puella proterua & inſolens ſine vllo metu ad lectum accurrit: ſed mox vt illi iuratura manum impoſuit, viribus deſtituta corruit: cumque eam circunſtantes alij leuare vellent, tremens & ſpumans inter manus illorū animam expirauit. Sponſus id cernens, multùm quidem expaueſcit: at tamen Chriſti potentiam & beati Eligij iudicium laudans, non ſine metu recedit. Multa alia ibidèm, Domino iubente, miracula fiunt, in quibus eſt etiam illud, quòd lampas oleo abūdè cælitùs impletur: quo ſancto liquore multi illic peruncti, varijs liberantur incommodis & morbis. Et hęc quidem omnia apud Compendium fiunt. Conſimilia autem perpetrantur miracula apud alium quendam lectum eius, qui in quodam monaſterij eius prædio, quod Victuriacum vocant, aſſeruatur: quæ omnia ſi cōmemorare pergamus, oneroſi erimus. Nos verò iam ſummoperè ad finem properamus.

Clotarium regem febris vexat.

Ilicò ſanatur.

Vide exēplum terribile.

Lampas oleo cælitùs impletur.

Generalis quædam miraculorum commemoratio. Cap. 58.

AD ſepulcrum beati viri multæ catenæ diruptæ, multæ compedes fractæ, cippi diſſipati, multaque alia viſuntur certiſſima argumenta miraculorum, quæ illic facta ſunt & fiunt: è quibus tamen nos vel pauca, vel potiùs nulla retulimus, quòd omnium oculis expoſita ſint. Neque verò, vt in pleriſq; ſolet, hæc miracula illic fieri ceſſant, ſed quotidiè vndiquè aduentant morbidi, & ſanantur, ferro vincti abſoluuntur, claudi carrucis aducti, ſuis pedibus recedunt: periuri aut arripiuntur à dæmone, aut moriuntur, dęmoniaci liberantur, cæci illuminantur. Multi quoquè ſanantur morbi oleo illic ſuccreſcente: immò quiſquis eo perungitur, quacunq; laborat infirmitate, ſtatìm fugiente morbo, curari poteſt. Sed quia iam vtcunq; abſoluimus opta-

Oleum ad ſepulcrū eius naſcens, morbidos ſanat.

optatum opus, lectorem rogamus, ne vilitatem ſermonis noſtri planè deſpiciat. Fortaſsis potuiſſent dici à nobis pleraq; elegantiùs: ſed ſtudio ſic ſtylũ tẽperauimus, vt res potiùs, quàm verba, lectori commendaremus. Maximè verò ab hoc opere cothurnus tumẽtis eloquij remoueri debuit, quod de tãti antiſtitis humilitate manauit. Me quoq; deuotũ potiùs, q̃ temerarium fuiſſe, præſens pagina teſtabitur. Neq; enim confidentia virium mearum, tantam in me prouinciam recepi, cùm ſcirem abſurdum eſſe, tantæ hiſtoriæ tantillum adhiberi authorem: ſed cùm ſim debitor decem millium talentorum, vel parùm aliquid ei, à quo accepi, reddere volui: planè dignum & iuſtum arbitratus, vt exiguum talentum in laudem ſancti viri & gloriam omnipotentis Dei expenderem: & quod ab illo indignus percepi, eidem ſubiectus impenderem. Tibi nunc, Chriſte, librum hunc contra æmulos omnes defendendum commendo: tibi deuotionis meæ dicta ſupplex committo: tibi in his omnibus & per hæc omnia pio, vt poſſum, affectu perſoluo laudem & præconium, qui tuliſti adiutorium, quò poſſet confici opus optatum. Tibi ergò laus, tibi gloria, tibi honor creatori & recreatori hominum IESV Chriſte, qui cum Deo patre & ſpiritu ſancto viuis & regnas Deus per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

*Epiſtola beati Audoëni ad * Robertum Epiſcopum Pariſienſem de vita S. Eligij.*

* Rodobertum

DOmino ſancto, & à nobis in charitatis vinculo iugiter amplectendo Rodoberto papæ, Dado ſalutem. Vitam beati Eligij, quam nupèr, frater chariſſime, deſcripſimus, per præſentem latorem ſtrenuitati argutiæque veſtræ * emendandam direximus. Quæſumus ergò, vt ſepoſitis paululùm curis exterioribus, ſtudium illic adhibeas quantocyùs: &, ſi quid fortè aut mea, aut notariorum incuria in verbis, vel ſyllabis incompoſitum, aut minùs aptum depræhenderis, iuxta prudentiam tibi collatam ſtudioſè emendes, nobiſque demũ emendata reſtaures.

* concertandam Vide ſancti Audoëni humilitatẽ.

Epiſtola Roberti Epiſcopi Pariſienſis, qua beato Audoëno reſpondet.

DOmino verè ſancto, culmine Apoſtolico ſublimato, mihiq; modis omnibus venerabiliter præferendo, domino & patri Dadoni, * Rodobertus peccator. Decreueram quidem gratificæ iuſſioni veſtræ, venerabilis pater, obtemperare, niſi imperitiæ meæ prudentia veſtra in dictandi ſtudio tantoperè obuiâſſet. Totum itaque volumen, quò vita ſancti continetur Eligij, à ſummis ad ima vſque ſolerti, vt iuſſeras, cura quidem percurrens, nihil omninò, quòd adijcere emendareque deberem, vſquàm potui reperire: ſed magis potiùs, quod admirarer, venerarer, præferrem & prædicarem. Et vt vera fatear, pinxiſſe mihi illic videris ſanctitatis tuę, immò beatiſſimi antiſtitis Eligij integerrimã formam, ità vt nihil prorsùs defuerit ex cunctis ſancti virtutibus, quod non potentatu verborum per ſingula inueſtigaueris, ventilaueris, celſoque in ſublime phaco ſuſtuleris. Vndè equidem animo iam meo ex eius vbertate refoto, exemplari etiam integerrimi voluminis fratribus mihique confecto, toto demùm volumine ſanctitati veſtræ remiſſo, orationum veſtrarum ſupplex quæſo ſuffragium domine ſemper Dado.

* Robertus

F. Laur. Surius pio Lectori.

EQuidem libentiſſimè, propter authoris reuerentiam, beatiſſimi Eligij vitã, ſicuti ab illo edita eſt, integrã nihilque mutatam edidiſſem, candide lector: ſed cùm eam ex quodam MS. deſcriberem manu mea, & iam aliquouſq; progreſſus, viderem eam valdè prolixam, nonnulla etiam ſubindè repeti, quædam etiam multis verbis fusè & copioſè dici, quæ poſſent paucis compræhendi: temporis anguſtijs excluſus, & nè opus nimiùm excreſceret, coactus ſum nonnulla aliquot locis omittere, quædam contrahere, quibuſdam etiam aliquam lucem afferre. Quæ cùm ſine ſtyli mutatione commodè fieri non poſſent, inuitus pleraque reddidi verbis meis, ſed ità tamen, vt æquus lector facilè id boni conſulturus ſit, cùm nihil hiſtoriæ integritati detractum aut diminutum ſit. Eſt autem ab eodem authore Audoëno etiam tertius liber ſcriptus de vita S. Eligij, ſed illum omiſi, quòd non niſi Epitome ſit eorum, quæ duobus hiſce libris à nobis editis, continentur. Vale.

DE S. AGERICO VIRDVNENSI EPISCOPO CARMEN FORTVNATI PRESBYTERI, QVEM QVAEdam hiſtoriâ commemorat ab illo humaniter hoſpitio exceptum fuiſſe.

Decemb.1.

VRbs Virduna breui quanuìs claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.
Maior in anguſto præfulget gratia gyro,
Agerice tuus quam magìs auxit honor.
Plurima magnarum fudiſti ſemina laudum,
Quę matura operis fertilitate metes.
Tempore pręſenti victum largiris egenis,
Vndè futura dies centuplicabit opes.
Dogmatis arcani reſeras penetralia paſtor:
Non ſolùm dapibus, paſcis & ore greges.
Templa vetuſta nouas precioſiùs, & noua condis,
Cultior eſt Domini, te famulante, domus.
Egregios fontes ſacri baptiſmatis exples:
Tam pia diuino fonte repletus agis.
Candida ſyncero radiat hęc aula ſereno,
Etsì ſol fugiat, hîc manet alta dies.
Ad noua templa auidè concurrunt vndiquè plebes,
Et tribuis populis plus in amore Deum.
Te ſolamen inops meruit, te nudus amictum,
Et ſolus cunctis potus & eſca manes.
Felix qui meritis ęternę lucis amator,
Tempore tam modico non moritura paras.

8. Agerici liberalitas in inopes.

Inſtaurat & condit templa.

Aliud eiuſdem carmen.

PHœbus vt elatum ſuſpendit in ęthera curſum,
Purus & igniferum ſpargit vbiquè iubar:
Effuſis radijs totum ſibi vendicat orbem,
Montes, plana replens, ima vel alta tenens:
Sic pręſul ſplendore animi cum ſole coruſcas:
Ille ſuis radijs fulget, & ipſe tuis
Agerice ſacer, cuius ſermone colente,
Eccleſiæ ſegetes fertilitate placent.
Terrenis rebus ſterilis, fœcunde ſupernis:
Cuncta caduca negans, diues iture polis.
Illecebris mundus, mundi laſciua repellens:
Nil cui ſubripuit carnis amarus amor.
Lubrica culpa perit, neque mors de crimine gaudet,
Cùm tua delictis libera membra vides.
In templis habitando pijs ſic purus haberis,
Vt tua corda, pater, ſint pia templa Dei.
Eligit in tali ſe Chriſtus vaſe recondi:
Quam ſibi purgauit, poſſidet ipſe domum.
Non dolus in labijs, non ſunt fera nubila mentis:
Synceris animis vernat in ore dies.
Doctiloquum flumen ſalienti fonte refundis,
Et ſenſus ſteriles voce rigante foues.
Ardua cęlorum pandis myſteria terræ,
Per quem plùs dominum ſcit, timet, orat, amat.
Dogmate diuino pręſul facunde triumphas:
Das paſtor monitis, nè premat error oues.

Rebus pauper, diues virtutibus.

Carnis amarus amor.

Doctrina eius.

Deli-

Delicijs reficis, quas cælum, arua, vnda miniſtrant,
Et ſatiat populos hinc cibus, indè fides.
Sumit pauper opem, triſtis ſpem, nudus amictum:
Omnia, quicquid habes, omnibus eſſe facis.
Sic tibi longa ſalus maneat, licèt indè futura,
Atque diù paſtor pro grege vota feras.

(Superiùs paulò, pagina ſ. 685. verſu vltimo, pro quatuor his literis, VITA, *ſubſtituantur tres iſta,* DE S.)

VITA S. BIRINI EPISCOPI DORCESTRIENSIS ET CONFESSORIS, INCERTO QVIDEM *authore, ſed fide digna.*

SAnctus Birinus à Papa Honorio ad prædicãdum verba ſalutis genti Anglorum directus eſt. In præſentia autẽ eiuſdem Pontificis Honorij, in intimis vltrà Anglorum partibus, quò nullus doctor præceſſiſſet, ſanctæ fidei ſemina ſe ſparſurum promiſit. Vndè etiam iuſſu eiuſdem Pontificis per Aſterium Genuenſem Epiſcopum in Epiſcopatûs cõſecratus eſt gradum. Porrò ad litus Britannici freti arrepto itinere perueniens, aſſcenſurus nauem, diuina celebrat myſteria: ſibi ſuiſque viaticum parans, ſalutaris hoſtię pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauem feſtinans introducitur: & inſurgente vento, dum alta ſulcarent pelagi, reminiſcitur Birinus ſe rem prçcipuè charam amiſiſſe, & nautis vrgentibus impeditum, in litore, vndè aſſcenderat, reliquiſſe. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, ſuper quam corpus Chriſti conſecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum, & ad collum ſuſpenſum, ſemper ſecum ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum altare ponere conſueuit. Decemb. 3. S. Birinus proficiſcitur in Britanniam.

Fide igitur armatus, in mare deſcendit: Deum authorem habens, per mare ſecurus incedit: & recepto quod reliquerat, ad nauem regreditur. Offendit autem illam quaſi immobilem ſtantem, cùm paulò antè per vndas maris velociter currentem reliquiſſet. Vt autem in eam ingreſſus eſt, nec vna quidem in veſtimento eius aquę gutta depræhenſa eſt. Id nautæ videntes, flexis genibus tanquàm Deum eum adorauerunt, & complures ex eis ad fidem Chriſti, prædicante illo verbum Dei, conuerſi ſunt. Intrante porrò illo in portum apud Occidentalium Saxonum gentem, qui antiquitùs Geuiſſæ vocabantur, cùm omnes ibidèm paganiſſimos inueniret, vtilius eſſe ratus eſt ibì potiùs verbum Dei prædicare, quàm vltrà progrediendo, eos, quibus Chriſtum annunciaret, inquirere: maximè cùm populi cateruatìm irruerent, audire cupientes beatũ antiſtitem, & tum corporis, tum cordis auribus, quæ ab illo dicebantur, humiliter complectentes. Ambulat ſiccis pedibus ſuper mare.

Erat verò in ea prouincia mulier quædam annoſa, quæ longo tempore nec videre, nec audire poterat. Ei per viſionem dictum eſt, vt ad beatum antiſtitem, receptura ſanitatem, ire feſtinaret. Surgens igitur mulier, ducem parat, qui greſſus eius regat. Epiſcopus autem viſa illa motus pietate, auribus & oculis eius ſignum Crucis impreſſit: & mox depulſa cæcitate, viſus redditur, & ſurditatis excluſo vitio, auditus reparatur. Signo crucis ſanat ſurdam & cæcam.

Euangelizante porrò illo in ea prouincia, cùm rex Cinigilſus catecheſi inſtructus, fonte baptiſmi cum ſua gente ablueretur, ſanctus Nordanhumbrorum rex Oſuualdus eum de lauacro exeuntem ſuſcepit: ſicque pulcherrimo prorsùs Deoq; digno conſortio, cuius erat filiam habiturus coniugem, eum priùs ſecunda regeneratione Deo dedicatum, ſibi filium accepit. Donauerunt autem ambo reges eidem Epiſcopo ciuitatem, quæ vocatur Dorcic, id eſt, Dorceſtra, ad conſtituendam illic ſedem Epiſcopalẽ. Anno autem triceſimooctauo ab ingreſſu S. Auguſtini in Angliam, prædicare cœpit S. Birinus Vueſtſaxonibus, & eos baptizare. Porrò anno Domini ſexcẽteſimo triceſimoquinto, tempore regis Cinigilſi, canonicos regulares inſtituit apud Dorceſtram, ab Vueſtſaxonibus, id eſt, occidẽtalibus Saxonibus.

Oxonia milliaribus ſeptem diſtantem: vbi ipſe & ſucceſſores eius viginti & ſeptem Epiſcopi, annis circiter quadringentis & quinquagintaſeptem, fuêre: ſed Vuilhelmo Conquæſtore regnante, Remigius Epiſcopus eam ſedem in Lincolniam tranſtulit. Stephano autem regni gubernacula moderante, Alexander Epiſcopus canonicos regulares Dorceſtræ inſtituit.

Anno 1067 ſi regnauit.

Beda venerabilis de geſtis Anglorum libro 3. cap. 7. ſcribit, beatum Birinum factis dicatisque eccleſijs, multisque ad Dominum pio eius labore populis aduocatis, migrâſſe ad Dominum, & in eâdem ciuitate ſepultum eſſe: & poſt multos annos, Heddâ Epiſcopatum agente, cum indè in Vuentam ciuitatem, id eſt, Vuintoniam, tranſlatum, & in eccleſia beatorum Apoſtolorũ Petri & Pauli honorificè collocatum. Sed Dorceſtrenſes canonici in hoc Bedæ non aſſentientes, ad Honorium Pontificem ſcripſerunt, quibus ille hunc in modum reſpondit: Honorius Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Stephano Archiepiſcopo Cantuarienſi, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, & dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuarieñ, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem: Ex parte dilectorum filiorum Abbatis & conuentûs de Dorceſtria, fuit nobis humiliter ſupplicatum, vt corpus ſancti Birini, qui olìm à felicis recordationis Honorio Papa prædeceſſore noſtro in Angliam deſtinatus, claræ memoriæ regem Angliæ ab idolatria cum gente ſua conuerſum baptizauit, & multis coruſcans virtutibus, feliciter officio legationis impleto, defunctus & ſepultus in ſuo monaſterio in loco humili extitit, cùm nomen eius in ſanctorum catalogo habeatur, faceremus in loco magìs idoneo collocari. Nos igitur de veſtra diſcretione plenam fidutiam obtinentes, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs ſi rem inueneritis ità eſſe, præfatis Abbati & conuentui, vt corpus ſancti prædicti ad locum transferant digniorem, authoritate noſtra licentiam concedatis. Datum Lateraň ſeptimo Idus Martij, Pontificatûs noſtri anno octauo.

Literæ Honorij III.

Archiepiſcopo autem Stephano prædictis Archidiacono & Officiali vices ſuas committente, pluribus conuocatis anno Domini milleſimo ducenteſimo viceſimoquarto, inter multos teſtes, quidam canonicus iuratus dixit crebrò ſe audijſſe Vuilhelmum canonicũ dicentem, quendam ipſi in viſu ſæpiùs appauiſſe, iuſſiſſeque ſepulcrum quoddam inquirere in eccleſia Dorceſtrenſi ante altare ſanctæ Crucis, vbì inuenturus eſſet corpus S. Birini: factaque ab Abbate poteſtate, quæſito ſepulcro & aperto, præſentibus Abbate & canonicis, inueniſſe corpus Epiſcopi integrum cum duplici ſtola, & infula rubra è panno ſerico, atque cum Cruce è metallo confecta, pectori eius impoſita: deniquè cum calice ad vmbilicum eius poſito. Poſt hanc autem corporis inuentionem, quidam ſeptennij cæcitate laborans eò venit, & viſum recepit. Adoleſcens à natiuitate ſurdus & mutus, & audiendi & loquendi ſibi ſenſit redditam facultatem: qui quidem ait, in viſu iuſſum ſe ire Dorceſtram, ſanitatem illic conſecuturum. Cùm autem reſpondiſſet neſcire ſe locum, eum qui apparuit, dixiſſe, ſe ipſum velle ducere. Atque ità expergefactum ſe ab eodem perductum eſſe ad locum. Vbì cùm curatus eſſet, & Anglicè loqueretur, canonicum quendam ioco dixiſſe ipſi: Qui te loqui docuit, non fuit aulicus: nam alioquì potuiſſet docere te aliud idioma. Tum verò intra triduum ità perfectè Gallicè, vt Anglicè, ſe loqui cœpiſſe. Eſt illic etiam quidam excitatus mortuus, leproſus mundatus, rurſusque duo alij à morte ad vitam reuocati, & ab ipſo ortu mutus, loquendi beneficio dónatus.

S. Birinus iubet corpus ſuum inquiri.

Eius corpus inuenitur.

Miracula.

Quæ quidem omnia, & plura alia cùm ab Abbate & conuentu propoſita fuiſſent, quæſitum eſt ex eis, num qua ſcriptura cum corpore reperta eſſet. Abbate id negante, cunctis conſentientibus, apertum eſt ſepulcrum: inuentaque ſunt oſſa omnia naturali ſitu & ordine collocata, ſed carne in cineres redacta. Inuentus quoquè eſt annulus, itemque Crux plumbea ſuper pectus eius, calix paruus, particulæ veſtimentorum eius, duæ ſtolę, ſed non integræ. Inuenta eſt etiam crumena quędam ſerica ſuper pectus eius, itemque pera ex vna parte auro contexta: in qua omnes aſſerebant pallam ſuprà memoratam, cum CHRISTI corpore fuiſſe, cuius cauſa, vt dictum eſt, ſuprà mare ſiccis pedibus ambulauit. Exclamauit autem Abbas quidam: Certus equidem ſum, iſthuc corpus eſſe ſancti Bertini. Audiui enim hac nocte quaſì cuiuſdam magnę perſonæ vocem eiuſmodi: Nè dubitetis de inuentione corporis beati Birini. Totum corpus reperietis, ſed redactum in cinerem. Quæſitum deindè eſt ex Abbate,

quid

quid reſponderet ad id, quod Beda ſcriptum reliquit, beatum Birinum ſepultum quidem fuiſſe in eccleſia Dorceſtrenſi, ſed poſt multos annos ad eccleſiam Vuentanam tranſlatum. Ille verò non negauit ità ſcriptum eſſe, ſed addebat, in Chronicis non ſolùm viſa, ſed etiam audita annotari. Tum prætereà aiebat, corpus cuiuſdam Epiſcopi, in angulo retrò oſtium eccleſiæ ſepultum, Vuentanam ſiue Vuintoniam tranſlatum fuiſſe, oſſibus quibuſdam in ea eccleſia relictis: nec credendum eſſe, talem Epiſcopum atq; Legatum, tam vili loco humatum eſſe. Deniquè addebat, poſt primam beati Birini inuentionem quendam ſanctæ vitæ virum, incluſum apud Haliuuelle extra Oxoniam, Matthæum nomine, audiuiſſe vocem dicentem ſibi: Birinus in pauimento, Bertinus retrò oſtium: qui quidem Bertinus decimus à Birino Epiſcopus fuit. Ad extremum affirmabat, multa Dorceſtræ miracula fieri, Vuintoniæ nulla. Bertini, nō Birini, corpus Vuintoniā trāſlatum.

De ijs autem certior redditus ſummus Pontifex, ità reſcripſit: Honorius Epiſcopus &c. Venerabili fratri Stephano Cantuarieñ Archiepiſcopo, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, & dilecto filio magiſtro Othoni ſubdiacono noſtro, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Dilectis filiis Abbate & conuentu de Dorceſtre olìm nobis inſinuantibus, quòd corpus beati Birini Epiſcopi in eorum eccleſia in loco humili requieſcit: & humiliter ſupplicantibus, vt illud faceremus in loco magìs idoneo collocari: tibi frater Archiepiſcope, ac dilectis filijs Archidiacono & Officiali Cantuar. per noſtras dedimus literas in mandatis, vt ſi inueneritis rem taliter ſe habere, concederetis ipſi Abbati & conuentui authoritate noſtra licentiam corpus ipſum ad locum magìs idoneum transferendi. Nupèr autem recepimus tuas, & eorum Archidiaconi & Officialis literas, continentes quòd ipſe Archidiaconus vice tua & Officialis prædicti, perſonaliter ad locum ipſum acceſſit, & accitis viris vita & fama conſpicuis, ſuper hoc veritatem quanta potuit diligentia inquiſiuit. Licèt autem per ea, quæ inuénit ſuper inuentione ſepulcri, vbì prædicti ſancti corpus requieſcere dicitur, ac ſuper miraculis, quibus diuina dignatio locum ipſum ad inuocationem nominis pręfati glorioſiſſimi Sancti, tam miſericorditer, quàm mirabiliter modernis temporibus illuſtrauit, necnon per indicia in ſepulcro ipſo, quod fecit aperiri, reperta, *nobis fuit veriſimile viſum, quòd eiuſdem ſancti corpus in loco requieſcit eodem: quia tamen in libro Bedæ de Geſtis Anglorum, legitur, corpus ipſum apud Vuintonienſem eccleſiam olim fuiſſe trāſlatum: verentes procedere in negocio, contra tanti viri dicta nè argueremini aliquid præſumpſiſſe, negociū ipſum ad Apoſtolicū iudiciū remiſiſtis, ꝓceſſum ipſius Archidiaconi nobis ſub ſigillis veſtris fideliter tranſmittendo. Quanq̃ igitur ex ipſo proceſſu appáreat euidenter, locū ipſum tot & tantis, tamq; claris per ſępedicti ſancti merita glorioſa coruſcare miraculis, ac veriſimile ſit, & meritò credi poſſit, ꝙ ipſe glorioſiſſimus ſanctus locū ipſum ſua p̄ſentia corporali nobilitat, quē ad inuocationē nominis eius diuina potētia tot & tantorū miraculorū atteſtatiōe illuſtrauit: nè tamen in tali negocio aliquid de cōtingentibus omittatur, ꝓceſſum ipſum vobis ſub bulla noſtra duximus remittendū, diſcretioni veſtræ ꝑ Apoſtolica ſcripta mandātes, quatenùs ad Vuintonienſem eccleſiā perſonaliter accedatis, & inquiratis ſolicitè, ſi per miracula facta in ipſa Vuintoniēſi eccleſia mirificauit Dn̄s ſanctū ſuū. Et ſi vobis cōſtiterit, miracula paria vel maiora his, quę cōtinentur in ꝓceſſu prædicto, ad inuocationē nominis dicti ſancti facta eſſe in ipſa Vuintonienſi eccleſia, negocio ſuperſedeatis eodem, nobis, quod inueneritis, literis veſtris fideliter intimantes. Alioquin cùm veriſimile ſit, immò dubitari nō debeat, quin ipſe Beda in Anglorum hiſtoria multa retulerit de auditu: & etiam eſſe potuerit, vt cùm duorum ſanctorum pontificum, Birini ſcilicet & Bertini, corpora in præfata eccleſia de Dorceſtre, ſicut ex ipſo proceſſu colligitur, fuerunt tumulata, quod Beda de Bertino ſcripſit, fuerit de Birino receptum, nomine Scriptorum negligentia vitiato: ſæpedicti ſancti glorioſiſſimum corpus pronuncietis requieſcere in ſæpedicta Dorceſtre eccleſia, quæ ipſius ſancti meritis tot tantorumque miraculorum fulgore noſcitur illuſtrata, ipſiq; Abbati & conuentui tribuatis authoritate noſtra licentiam ipſum corpus in locum magìs idoneum transferendi. Datum Reatine Nonis Auguſti, Pontificatùs noſtri anno decimo.

Aliæ literę Honorij III.

for. * vobis

Nota de authoritate Bedæ.

Miracula S. Birini meritis facta.

Executionē huius Bullę nuſquā reperire potui: nóui tamē, ſicut in illo loco didici, corpus S. Birini glorioſum de loco, vbì in memorata eccleſia antiquitùs fuerat ſepultū, cum magno honore, ſicut intuētibus liquet, eſſe trāſlatū. Obijt aūt tertio Nonas Decembris.

S. BARBARAE VIRGINIS ET MARTYRIS VITA, A PETRO GALESINIO, PROTONOTARIO APOſtolico, viro inſigniter docto, contexta ex Græcis authoribus Ioanne Damaſceno & Arſenio.

Decemb. 4.

S. Barbaræ pater.

BArbara virgo & martyr, Maximiano Imperatore, Chriſtiani nominis infenſiſſimo hoſte, multis & virtutibus & miraculis inſignis fuit. Patrem habuit Dioſcorum, Græcũ hominem, nobilem quidem virum, diuitijſque affluentem: at impium, & idolorum cultui vel maximè deditum. Huic patri filia planè diſſimilis, æternæ ſalutis appetens, in aſſidua Dei diuinarumque rerum contemplatione verſabatur. Nam ab ineunte ætate ità ſe à rerum humilium & caducarum cogitatione abduxit, vt cùm mundi fabricam ſæpè intentoque animo conſideraret, tum magnitudine eius & pulchritudine animaduerſa, perpetuam conſtantiam, & certum rerum ordinem admiraretur: facilè indè perſpexit, tanti operis laudem fortunæ ac falſis idolis non eſſe tribuendam: ſed aliquem præeſſe, qui hæc omnia fabricatus, ſumma ſapientia moderetur atque conſeruet. Hacque contemplatione ſummum rerum opificem colligẽs, in idolorum, quæ pater venerabatur, os conſpuit, ac dixit prætereà: Veſtri ſimiles ſunt, & qui vos fingunt, & qui vos colunt. Atque ità quidem puella Barbara, ſpiritusſancti lumine duce, progrediebatur in fide, & ſapientia, & ætate, & gratia.

Ad Dei cognitionem vt peruenerit. Pſal. 113. & 134.

Eam vnicam filiam pater Dioſcorus habuit, egregia forma & morum ſanctitate præſtantem: quæ nè ab hominibus videretur, turrim altam ædificauit, in quam virginem incluſit. Qua in turri cùm illa, vtpotè quæ initio ætatis contemplationi rerum cęleſtium dedita fuit, vitam traduceret, multa ſecum piè & religioſè meditabatur: ſæpeque idolorum nefarium cultum deteſtata, Chriſtianæ religionis fidem non modò intimis animi ſenſibus, ſed apertè colens, zelo Dei accenſa, cùm de diuinis cæteris rebus, tum de animæ immortalitate, de cæleſtibus pręmijs, de ſupplicio æterno, ac de caducis huius mundi rebus ſermonem habebat: in ijſque ſolìs animi exercitationibus virgo conquieſcebat: cuius voluntas in lege Dei fuit, & in eius præceptis meditabatur die ac nocte. Quibus meditationibus cùm animum virgo excoleret, pater impulſus à multis, ijſque nobilibus & potentibus viris, qui ſibi illam in matrimonium dari contendebant, hoc multis verbis ei ſuadere conatur. At illa præciſè negàt ſe velle nubere. Stultum enim fore duxit, ſe iam ſemèl cæleſti ſponſo dicatam, terrenas nuptias inire, hocque pacto à contemplatione rerum diuinarum abduci: qua vna ſuauiſſima cogitatione, tanquàm ſaluberrimo cibo, eius anima alebatur ad ęternitatem.

Degit in turri ſanctiſſimè.

Pſal. 1.

Reſpuit ſponſos omnes.

Itaque pater cùm id impetrare nulla ratione potuerit, perſpecta conſtanti filię voluntate, ab eius oculis longè peregrinari ſtatuit, id certè ſperans, vt patris deſiderio victa filia, eius voluntati cederet. Sed ex cęleſtibus illis delicijs, quas pura mentis cogitatione virgo concipiebat, tantum roboris accepit, vt nullis minis perterrita, nuptijs vnquàm conſenſerit, quas terrenas pater appetebat. Iſte porrò cùm peregrinari ſtatuiſſet, hoc ab eo filia petit, vt balneum ſibi ędificetur. Conſentit pater, feneſtraſque duas, quibus lumen exciperetur, in eo fieri iubet. Hoc ędificium, patre abſente, contemplata virgo Barbara, vt fidei, quam religioſè colebat, poſteris monimentum relinqueret, ſanctæ Trinitatis exemplar in eo exprimendum curauit. Itaque pro duabus feneſtris, quas pater pręſcripſerat, tres fieri, & labri pauimentum crucis imagine ornari iuſſit: ſicque magna cum fidei ſuę ſignificatione, ædificium illud obſcurum & antri ſimile, ſanctimonię & ſpiritûs plenum demonſtrauit. Pater reuerſus, ędificij rationem mutatam dolet, *idque proptereà furenter iraſcitur. Fabri culpam in filiam reijciunt: quę opportunam hanc nacta occaſionem, apertè de ſacroſanctę Trinitatis gloria diuinitùs multa dixit. Deindè pluribus verbis ad ſalutarem Chriſti Ieſu fidem cohortata eſt patrem: qui graui filię oratione iratior factus, vt is, qui omni impietate imbutus erat, è charitatis finibus egreſſus, ſtricto enſe vnicam filiam aggreditur.

Balneum ei pater conſtruit.

ſ. * Iiſque

Patri fidem ſuam explicat.

At

At ea ſcelerati patris impetum cùm potiùs miſeraretur, quàm timeret, ob eam cau-
ſam, ne ille ſe filiæ cæde nefaria inquinaret, vt irruentis in ſe patris crudelem conatum
animaduertit, ſtatìm fuga ſalutem quæſiuit: Deique ope tunc è periculo liberata, quòd
ingens ſaxum mirabiliter ſe patefaciens, fugienti viam aperuit, in ſummum montem ſe *Magno mi-*
recepit, vbi in ſpecu occultata, patri lateret. O rem verè omni admiratione dignam: *raculo eua-*
ſaxum diſcinditur, vt ſuo complexu virginem tueatur. Pater ea re admirabili conſpecta *dit mortẽ.*
non commotus, filiam inſequitur, vt occidat. Itaque illam diligenter dum inueſtigat, in
duos paſtores incidit: quorum alter ſe puellam vidiſſe negauit, alter digito oſtendit, quo
loco lateret. Pater inhumanus filiã vbi inuenit, eius latera pedibus, dorſum pugnis fœ- *Crudeliter*
dè percutit, crinibus raptatam, via aſpera ac difficili illam trahit. His cruciatibus virgo, *eam cædit*
tanquàm domus in ſaxo fundata, quæ neque fluminum, neque ventorum vi concuti- *pater.* *Matt. 7.*
tur, à fidei Chriſtianæ propoſito non remouetur: immò firmior & conſtantior facta, in
tetrum carcerem includitur: vbi ab omnibus deſtituta, fame & ſiti afflicta, paſſis ad cæ-
lum manibus, à Chriſto ſponſo, cuius deſiderio tenebatur, auxilium implorat, clami-
tans: Demonſtra mihi, quem dilexit anima mea, vbi gregem paſcis, vbi meridiè recu- *Cant. 1.*
bas. Rursùs: Vnguentum eſt effuſum nomen tuum, propterea dilexerunt te puellæ, te *Ibidem.*
proſecutæ ſunt, dicentes: Curramus in odorem vnguentorum tuorum.

Barbaræ virginis conſtantiam pater ægrè ferens, vehementiori ira exardeſcit: eamq́;
propterea Præſidi prouinciæ Martiano tradit: à quo id magnoperè petit, vt niſi Barba-
ra filia, Chriſtiana repudiata fide, patrium deorũ cultum ſuſcipere velit, exquiſitis tor-
queatur ſupplicijs. Præſes autem, ne ira aut perturbatione vlla commotus videretur, *Præſes ei*
primùm verborum blanditijs, & laudum illecebris, quibus armis ad fallendum ſatanas *blanditur.*
vtitur, virginem attentat: cumque de eius pulchritudine, generis ſplendore, paternisq́;
opibus, tum de alijs rebus, quibus illa facilè allectari poſſet, multa admodùm dixiſſet, po-
ſtremò oſtendit, ſe, vt eius ſtatui conſuleret, depoſita magiſtratûs, quem gerebat, ſeueri-
tate, leniter ac benignè ſecum egiſſe. Proindè ipſa daret operam, vt benè monenti paré-
ret, paternamq́; religionem amplecteretur, tempore & legibus confirmatam. Vbi ea,
quæ Præſes locutus eſt, virgo audiuit, graui ac pia oratione declarauit, ſe, quæ terrena *Nihil effi-*
ſunt, quæq́; caduca, aliaq́; eiuſmodi, contemnere, ac pro nihilo putare: eaq́; toto animo *cit.*
ſolùm appetere, quæ cęleſtia ſunt, & quæ ſempiterna. Propterea non eſſe dixit, cur eius
conſilio paréret: immò verò voce, vultu & animo conſtanti ac libero ſanctam IESV
Chriſti fidem confeſſa, Præſidem, qui idolorum impietatem malitioſis blanditijs ſua-
dere ei conabatur, vehementer reprehendit ijs verbis: Ego, inquit, ſacrificare parata *Conſtantia*
ſum Domino meo Ieſu Chriſto, qui creauit cælum & terram, & omnia quæcunque cę- *eius.*
li & terræ ambitu continentur. Veſtros autem deos deteſtor, quos Propheta optimè
ſic deſcripſit: Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt: manus ha-
bent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt: non erit vox in gutture eo- *Pſal. 113. & 134.*
rum. Similes illis ſunt, qui faciunt, & omnes qui confidunt in eis.

Præſes igitur cùm allicere blanditijs virginem non potuiſſet ad falſum idolorum
cultum, tum etiam eius oratione grauiùs commotus, depoſita omni ſimulatione,
vultu triſti ac ſeuero tormenta, quibus illa crucietur, apparari iubet, id aliquan-
dò ſperans fore, vt hac via ſibi ſuccederet, quod aſſequi vehementer conabatur.
Itaque virgini veſtimenta primùm eripiuntur: deindè nuda neruis bubulis cæditur: *Nuda ner-*
& quò acrior ei dolor inureretur, præacutis teſtulis vulnera perfricantur. His ta- *uis flagel-* *latur.*
men cruciamentis virgo & martyr Barbara non fracta, neque debilitata, à Chriſtia-
na religione abduci non poteſt. Quam animi conſtantiam in ea Præſes expertus, in
carcerem tandiù illam includi iubet, quoàd ſtatueret, quæ grauiora ei in poſterum
adhiberet ſupplicia. In cuſtodia cùm illa eſſet, media nocte carcer, vbi erat, clariſ-
ſima luce colluſtratur, in conſpectumque ei ſe gloriæ Dominus dedit: qui & præ- *Chriſtus in*
ſentem dolorem conſolatus eſt, & ad reliquas pugnas atque pœnas cohortatione *carcere eam*
confirmauit: tum vulnera, quæ ei grauia inuſta erant, ſanauit. *confirmat.*

Quæ miracula cernens Iuliana religioſa fœmina, ſecum ipſa mirata eſt, quo mo-
do in ipſo ætatis flore illa præ paterno timore & obſeruantia antiquius duxerit ſe per
tormenta DEO conciliari, quàm paternas, quę à Pręſide ei propoſitę erant,
delicias perſequi. Hæc igitur non ſine ſumma admiratione animo illa repu-

tans,in idem certamen,quod forti inuictoque animo Barbara virgo ſuſtinebat, ſe ſpontè coniecit. Sic admirabiliter ſanata virgo, maxima fiducia eſſe cœpit, ità vt tormenta vel grauiſſima non timeret. Itaque poſtridiè eius diei manè in iudicium cùm ducta eſſet,neque vllum plagarum,quas acceperat,ſignum appareret: Præſes admirabili ea curatione perſpecta,Vides,inquit,puella,quantam tuî curam dij gerant,qui te verberibus grauiter cæſam,ſanauerunt? Eſt igitur,cur illis & gratiā habeas,& cultum tribuas,quorum ſingulari beneficio incolumis & ſalua es. At illa, quæ à Chriſto ſponſo, non vllis verborum inſidijs,non minis, non cæde, non ſupplicijs diuelli poterat, ſumma vocis & orationis grauitate in hanc,quæ ſequitur,ſententiam reſpondit: Dij tui ſunt tuî ſimiles, muti,cæci,& ſensûs omnis expertes, qui cæcis nō videndi, claudis non ambulandi,mutis non loquendi facultatem tribuere queunt, non ægros ſanare, non mortuos ad vitam reuocare poſſunt. Qui hæc omnia præſtitit, & præſtare poteſt,is Chriſtus eſt Ieſus filius Dei viui. Hic ipſe eſt,qui me ſanauit,quem tu prophanis oculis,& mente tenebris obducta videre non potes: neque enim tanta dignus es gratia.

Conſtanter Præſidi reſpondet.

Hac oratione Præſes vehementiùs commotus, virginem ferreis vnguibus dilaniari, eius lateribus faces accenſas admoueri, tum demùm caput malleolis quibuſdam pertundi iubet.Illa verò,coniectis in cælum oculis:Domine,inquit,qui ſcrutator es cordium, nôſti quanto tuî deſiderio tenear: nè me derelinquas,quæſo,vſque in finem. Strenua Chriſti martyr Barbara iterùm grauiſſimis ſupplicijs cùm torqueretur, ea fortiùs tulit, quàm non ſolùm mulieris imbecillitas,ſed humana natura poſtularet. At Iuliana, religioſa & pia mulier,cùm teterrima, quibus illa afficiebatur, ſupplicia cerneret, non potuit lachrymas & gemitus continere:non deſtitit tamen in his lamentis eam ad fidei conſtantiam cohortari.

Diriſſimè cruciatur.

Quod cùm Præſes animaduerteret, iiſdem tormentis ipſam cruciari imperat. Itaque vni, & itèm alteri vbera præciduntur, idque ad inurendam ſexuſ grauiorem contumeliam.Hoc autem ipſo in cruciatu beata Barbara Deum ità precabatur:Nè proijcias me à facie tua, & ſpiritumſanctum tuum nè auferas à me. Vberibus præciſis, tum vtraque nuda,direptis veſtibus,per loca publica paſsìm perducitur. Num vllum aliud commentum hoc ſcelere fœdius excogitari potuit? num aliud contumeliæ genus tam inſigne ad muliebris ſexûs infamiam? At illę Deo gratias agebāt.Nam quo plures impius Pręſes & iniurias & cruciatus adhibuit, eo plures coronas vtrique impoſuit: ſibi autem plus dedecoris acceſſit: ideoque grauiores pœnas, & plures carbones ardentes capiti ſuo congeſſit.

Iuliana fit ſocia pœnarum horribilium. Pſal. 50.

Poſteaquàm verò ità fœdè in omnes vrbis partes ambæ perductæ ſunt,fertur ſententia: capitis damnatæ, gladio feriri iubentur. Tum verò lætæ incedunt, non tanquàm ad necem,ſed ſicut athletę ad ludorum magiſtrum,victoriæ palma propoſita,quam à Domino accepturę erant in cęlis. Cędis miniſter non aliquis alius fuit, ſed pater ipſe martyris & virginis Barbarę: qui omnis humanitatis expers,& in filię nece nullum ſentiens dolorem, triſte expleuit miniſterium. Cuius feram crudelitatem non diù tulit impunem diuina iuſtitia.nam ſtatim eo ipſo loco, quo filię caput abſcidit, fulminibus de cęlo iactis comburitur. Atque hoc quidem victricis Barbarę virginis fuit ſtadium, hoc nouum certamen, quod illa forti inuictoque animo, & ſumma fidei conſtantia confecit. Hęc eſt victoria,quam vicit in Chriſto, & redimita eſt non oleaſtro,ſed illuſtri corona gloriæ: quam laudauerunt Angeli, quam Dominus deſcripſit in cęlis, quam admirati ſunt homines, & admirantur, plaudentesque prędicant in Eccleſijs. In memoriam enim ſempiternam erit iuſtus,& iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, Amen.

Pater eam interficit.

Fulmine, propterea perit

MIRA-

MIRACVLVM SANE MEMORABILE, DIVINITVS DECLARATVM IN HOMINE QVODAM FLAMmis miſerè exuſto, & tamen in vita conſeruato admirabiliter, donèc confeſſione & Euchariſtia munitus eſſet meritis ſanctiſſimæ martyris Barbaræ, à Theodorico Pauli Gorcomenſi, qui præſens interfuit, conſcriptum.

Contigit miraculum hoc, anno Chriſti 1448.

POſt mortem domini Frederici de Blanckenheim, Traiectenſis Eccleſiæ Epiſcopi, propter electionis diſſidium duos accidit pro Epiſcopatu cõtendere: è quibus alter, quãuìs canonicè electus, & à ſubditis receptus, paulò pòſt tamen vi denuò eſt extruſus atq; fugatus. Eam ob rem Martino Papa in rebelles ſchiſmaticosq; excommunicationis cenſura animaduertente, accidit, multos tùm Eccleſiaſticos, tum plebeios Deũ timentes, à Traiecto, proptereà ꝙ Apoſtolica ibì cenſura cõtemnebatur, diſcedere: quippe qui inobedientiæ exilium præferre mâllent. Inter hos lanius quidam, nõ minùs pius quàm diues, nè peccatis conſentiret alienis, nève anathema cõtemneret, in Gorcum, quod eſt Hollandiæ oppidum, exul ſeſe continuit. Nomen viro erat Henrico Kock. Hic diuam virginem ac martyrem Barbaram quotidiè conſueuerat venerari. Audiĕrat nanque, quiſquis hanc in honore habuiſſet in vita, abſque confeſſione & Euchariſtiæ ſacramento non mori.

Fredericus Epiſcopus Traiectẽſis.

S. Barbara quid impetret ſuis cultoribus.

Agebat vitæ ſuæ annum fermè ſeptuageſimum, qui diuinæ incarnationis erat milleſimus quadringenteſimus quadrageſimusoctauus, dum ex agro redeunti hæc accidit calamitas. Siquidem in nocte, qua feſtum agitur diui Auguſtini, quandò labore rurali fatigatus dormiebat, candela ardens in ſtramina, quorum fortè ingens tum copia aderat, cecidit. Vndè domus accenſa, ilicò tota conflagrauit. Euigilârunt prędictus Henricus & Andreas filius eius, & pariter territi, vix incẽdium vel nudi euaſêre. Nam Andreas inter fugiẽdum ab igne circa genitalia læditur: Henrico verò patri induſium, quo caput inuoluerat, duobus in locis ardere cœpit. Verùm corpore liberatus, pro pecuniæ amiſſione maiori ſolicitudine cœpit vrgeri. Quarè in domum redire ſtatuit extracturus nummos. Itaq; ſigno Crucis ſe muniens, vbì in domum flammis relictam cucurrit, hæc antè ſuper corpus eius nudum corruit, quàm ad conclaue, in quo pecunia recondita iacebat, perueniret. Hinc cùm certa iam mors inſtaret, tametsì vrentibus flammis grauiter torqueretur, maiori tamen dolore afficiebatur, quòd ſacramẽtis Eccleſiaſticis non eſſet pręmunitus. Eapropter, deſperata corporis ſalute, pro animę duntaxât remedijs ad diuam Barbaram, qua tunc potuit deuotione, ſe contulit. Orans igitur: Sancta, inquit, Barbara, quod per ſponſum tuum nunc potes, ſuccurre miſero, & in peccatis morienti. Fiat tuis precibus in me, quod olìm pro Chriſto tibi moriẽti cælitùs eſt promiſſum. Memor ſit ſponſus tuus ſanguinis tui roſei atque virginei: memor ſit caſtiſſimi atq; feruentis amoris tui, nè de corpore meo egrediatur anima, nisì confeſſionis ſacramento antè purgata, & ſaluifico viatico præmunita.

Vix orationem finiĕrat, & eccè virgo adſtat decora ſanctiſſima Barbara, eo ſcilicet ſchemate, quo in templo picta cernebatur. Hęc pallio ſuo mox igniũ globos reſtinguẽs, per ſtramineũ tectum candida ſua manu illum eduxit, atq; tuto in loco ſtatuẽs, ſic illi locuta eſt: Quia grata mihi ſæpenumerò deuotionis obſequia obtuliſti, & modò diuinam miſericordiã per meũ patrociniũ implorâſti, meo ſcias interuẽtu tibi ad aurorã vſq; vitam prorogatam: quo viuẽdi ſpatio, cõfeſſionis, Euchariſtiæ atq; extremæ Vnctionis ſacramẽta recipias. His dictis, ad ſuperna rediẽs Barbara virgo, diſparuit. Sæuiebat intereà ignis, & vicinas domos abſorbere feſtinabat. Clamãt vigiles, & pulſatis campanis ciues excitati, accurrunt. Cæterùm Henricus ille prædictus, ſanctiſſimæ Barbaræ præſidio flammis ereptus, ab imo pedum vſq; ad verticem capitis fuerat aduſtus, nec minùs intùs, quàm extrà, in corpore torridus. Vndè aſſati cadaueris ſpeciem magis, quàm hominis, præferebat. Siquidem verenda eius ignis edax adeò abſumpſerat, vt hiantibus in inguine vulneribus, etiam exta nudarentur cremata. Nates & clunes eius flamma vorauit: hypochondria, venter, pectus, aſcellæ, collum ac ſcapulæ non modò aduſta, ſed inflexibilia quoquè, & vt ferrum rigida erant. A vertice deniquè capitis, capilli cum carnibus defluentes, & oſſa nudantes, in genis hærebant. Quid multa recenſeo?

S. Barbara extrahit hominem è flammis.

Hypochõdria, Latinè præcordia.

Adeò

Ecce miraculum admiratione digniſſimũ.

Adeò fuit crematus, vt oſſibus vix modica adhæreret caro, tanquàm Aethiopis nigra. Nam præter oculos, linguam & cor, quæ per beatæ Barbaræ ſubuentionem ex diuina miſeratione adhuc ſuo in vigore viuebant, nihil in eo manebat reliquum.

Itemque aliud.

Hic itaque, quanuìs nihil in eo cerneretur præter admirabile horrendumq́; cunctis ſimulacrum, per duos longos vicos, & plateam dictam die Molenſtraet, de incendij loco ad filiæ ſuæ dilectæ Dietuardæ, quæ viro honorabili Neudoni filio Arnoldi dudùm nupſerat, domũ ſolus iuit; vbi arentes pedicæ inter eũdum à corpore eius decidẽtes, combuſtionis pariter ac miraculi euidens teſtimonium præbuẽre. Hæ tamen altera die collectæ, humando eius corpori ſociatæ ſunt. Itaq; ad filiæ domum poſtq̃ aduẽnit, præmortuum eius corpus lecto impoſitum eſt: ipſe verò nihil aliud, q̃ ſacramenta Eccleſiaſtica, paulopòſt moriturus expetijt, omnibus interìm manifeſtans, quanta ſit Dei miſericordia, beatæ Barbaræ precibus ac meritis in ſe collata. Quippe cuius mortuo atq; cremato corpori, nè ſacramentorum expers moreretur, vita ſeruabatur.

Percrebuit intereà per ciuitatẽ ſtupendi huius miraculi rumor: & licèt incendiũ interìm omni ferè momẽto ſeipſo fieret maius, adeò vt ad templũ vſq; diuæ Agnetis, tũc aliquotiès etiã accenſum, multas domos abſumeret, ad ſpectaculum tamen hoc mirabile cadaueris, vt ità dixerim, morituri, plures, q̃ ad reſtinguendum ignem, confluebant.

Mira profectò ſunt hæc

Idcircò vt maius fieret miraculũ, cõfortatus à Deo Henricus, perindè àc ſanus & incolumis, populo aduentanti p̃dicabat. Noſcebat oẽs, & ad terrenorũ cõtemptum cæleſtiumq́; amorem, quoſcunq; poterat, inuitabat. Flentes pro ſe, propterea arguebat, ꝙ pro ſe nõ vltrà dolendũ ſentiebat: quippe cum quo Deus miſericordiã fecerat. Hortabatur quoq; eos, qui aderãt, vt Deũ in cunctis eius operibus laudarẽt, caſta ac feruẽti deuotione colerẽt, & eius matrẽ virginem Mariã pia veneratione diligerent, ſanctiſſimã quoquè Chriſti ſponſam Barbarã præcipua deuotione honorarẽt. Hæc enim, inquit, vt cernitis nũc oculis veſtris, honorãtibus ſe ſacramẽta cõfeſſionis & Euchariſtiæ ante mortem impetrat. Ad hæc miraculi huius in ſe facti narrãs ordinẽ atq; modum replicat, addens, illuceſcente aurora quantocyùs in teſtimonium veritatis è ſeculo ſe migraturum.

Nè verò de miraculi adhuc veritate qs dubitaret, aut quod diuinæ erat miſerationis, naturæ aut fortunæ adſcriberet, rogabat honeſtiſſimos quoſq; vtriuſque ſexûs ſenes, vt accederent, & exploratis viſu, tactuq́; probatis ſingulis & membris, & locis, diſcerent nõ virtutis humanæ, ꝙ viueret, ſed poteſtatis eſſe diuinæ. Accedẽtibus ad lectum multis, & cum trepidatione tangentibus: Non ſentio, inquit, veſtro ex tactu læſionem. Tangite ſecuri aduſta membra, & hiantia vulnera, corporiſq́; rimas, quoniã gloriã Dei loquuntur, etiam oculis explorate. Videbitis quidem combuſta ac præmortua oĩa, nec ſine admirabili Dei virtute mihi adeſſe vitam. Ad hæc humana curioſitate permoti, cùm multi omnia luſtrâſſent, Dei omnipotentiam, & ſanctæ Barbaræ merita benedixerunt.

O verè impios, q ſanctorũ meritis & inuocationi derogant.

His ità peractis, cùm omnium peccatorum ſuorum ab infantia cõfeſſionem feciſſet, & ſumptis ſacramẽtis, tèr adhuc denuò confeſſionẽ repetîſſet, S. Barbaram electam ſuam patronam diuumq́; Laurẽtium inuocauit, orãs vt hæc aſſatio corporalis, & temporalis, quã ſuſtinuẽrat, incẽdij pœna, ſibi in omnium cederet expiationem peccatorum. Poſtremò illuceſcente aurora, cõfeſſori & adſtantibus dixit: O pater amande confeſſor, cæteriq́; oẽs amici, adeſt iam hora, qua moriens à vobis recedam. Quapropter hoc temporis breui ſpatio à me, quæſo, nolite recedere, ſed orationibus me veſtris iuuate. Hæc dicens, ad Deum orando ſe conuertit, atq; beatiſſimæ virgini Mariæ, B. Barbaræ atq; omnium Dei electorum precibus ſe commendãs, ſuorum veniam peccatorum iterùm orauit. Poſt hæc ſonora voce: Domine, inquit, Ieſu Chriſte miſericordiſſime Deus, qui me in ara ſanctæ Crucis precioſiſſimo ſanguine & acerbiſſima morte redemiſti, miſerere mei. Eccè in manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Hæc dicens, emiſit ſpiritum. Ad laudem igitur Dei, & honorem beatæ virginis ac glorioſæ Barbaræ, crematum eius corpus oculis omnium intra domũ contuendum exponitur, & tandèm in templo Gorcomenſi iuxta ſuggeſtum, ciuibus omnibus pro amore viri accurrẽtibus, veſperè ſepelitur.

Tandẽ moritur homo, ſacramẽtis munitus.

His ego Theodoricus Pauli de Gorcum quia interfui, & prædicti Hẽrici cõfeſſionem quater audiui, ſacramenta adminiſtraui, vulnera eius ac membra tractaui, tractandaq́; alijs obtuli, ipſum prætereà tenui inter brachia mea morientem, & ne modico quidem tempore, vt rogatus quoquè à filiabus & amicis, ab eodem receſſi, nõ potui tam glorioſo miraculo teſtimonium non præſtare, & hæc ad Dei gloriam ſcribere.

ITEM

ITEM CERTAMEN EIVSDEM SANCTAE ET GLORIOSAE MARTYRIS CHRISTI *Barbaræ, Authore Simeone Metaphraſte.*

MAximiano impio Imperatori, qui ſtudij plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maximè perpetuò erat curæ, vt dæmones quidem coleret, & impietatem omnibus opibus & viribus confirmaret: ij autem, qui Chriſti diuinum nomen colebant, aut piam fidem abiurarent, aut varijs traditi ſupplicijs, cum bonis omnibus quę aderant, vita quoquè violenter priuarentur. Quædam autē regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat inſignem, religione quidem gentilem, valdè verò diuitem, & huius mundi ſplendore clariſſimum. Is vocabatur quidem Dioſcorus: vnius autem puellæ erat pater, cui nomen erat Barbara. Eius verò in illā is erat amor, qui debebat eſſe eius, qui in illam ſolam omnem ſuam ſpem defixerat. Eam cùm, vt quę eſſet vultu admodùm formoſa, & pulchritudine eximia, vellet conſeruare integram, & nulla labe pollutā, & ideò nec ſineret quidē adſpici ab ijs, qui foris erant, excelſa turre cōſtructa, & domo in ea artificiosè ædificata, illic beatam ità collocauit habitandum, vt nec vlli ad eam pateret aditus, nec vir vllus eam attingeret oculis. Erat autem hoc opus diuinæ prouidentiæ, quæ futurum diù antè conſiderabat. In ea enim paracleti gratia latentes eius oculos latēter attingens, & illuminauit luce diuinæ cognitionis, & verum Deum ei notum fecit admirabiliter. Habebat ergò turris virginem, quæ ædificata erat ſuper fundamentum fidei, & conſeruabatur ad hoc, vt eſſet ſalus multorum.

Decemb. 4. — Dioſcorus pater S. Barbaræ. — S. Barbara in turri cōmoratur.

Cùm autem iam eſſet nubilis, pater erat valdè ſolicitus, quiſnam eſſet eam accepturus vxorem: & multi quidem & genere & opibus præſtantes, de eius coniugio cum eo ſermones contulerunt. Eius enim pulchritudo, etſi nō conſpecta, auditione tamen accepta, faciebat vt eius nuptiæ magna contentione peterentur. Verumenimuerò patri videbatur eſſe indecorum & planè illiberale, ſi quod ipſe magno agebat ſtudio, filię non notum exiſteret, & eius ſcopo minimè aſſentiretur. Ad eam quidem certè veniens, de matrimonio cum ea communicat, & quanto ſtudio & quanta cura ei prouidere cuperet, ſignificat. Illa autem cùm nō modò corde, ſed nę ſummis quidem auribus eam rem vellet admittere: ſed tanquàm abſonū & abſurdum aliquid id reieciſſet, & ipſum patrem iratè repulit: &, Nè de ea re, dixit, mecū iterùm verba feceris. Nam tu pater deinceps nō vocaberis, & efficies, vt ego mihi manus afferam. Pater aūt ſtatuens longè eſſe honeſtius perſuadere, quàm cogere, ratusq́; eius conſtantiam non eſſe pertinaciam, nec inobedientiam, ſed vehemens deſiderium caſtitatis: & alioquì ei præbens tempus deliberandi, ſperans fore, vt fortaſsè mutaretur, & ei morem gereret, cùm nihil dixiſſet ampliùs, ex turre quidem deſcendit protinùs: veniens verò ad lauacrum, quod tunc ædificabat, totus ei vacabat. cuius vrgens ædificationē, & magnā artificum adducit multitudinem: & cùm, vt quamprimùm effectum redderent ędificium, mandâſſet, & eis integram mercedem præbuiſſet, ipſe in longinquam profectus eſt regionem.

Omninò recuſat nuptias. — Lauacrū ędificatur.

Cùm diù aūt eſſet moratus in ea peregrinatione, Dei ancilla Barbara deſcendit ex turre, viſura quemadmodùm fieret lauacrum. Deindè cùm illic fuiſſet, & contemplata eſſet partem, quæ vergit ad meridiem, duas habere feneſtras, quæ lucē præbeant, repræhendit artifices, dicens: Cur duabus feneſtris tertiam non adieciſtis, cùm ſic & maius lumen poſſet accipi, & id ſimul eſſet futurum elegantius & magìs decorum? Cùm ij aūt dixiſſent, Pater tuus ſic iuſſit: inſtabat Barbara, vt aliam adijcerent. Cùm ij verò alteram vererentur addere, patris metum adducentes tanquàm honeſtam excuſationem, beata Barbara tres ſimul oſtendens cum digitis, Vobis, inquit, tres ſunt conſtituendę feneſtræ. Si pater autē ægrè ferat, ipſa reddam rationem. Cedunt artifices, & implent id quod eis imperatum fuerat. Poſtquàm verò fuit effectum totum lauacri ornamentum, ſæpiùs accedens ſancta ad id contemplandum, quoniam cor eius poſſidebat diuini ſpiritûs gratia, & per fidem impletum erat fiducia in Chriſtum, ſtans ad piſcinam, & adſpiciens ad Orientem ijs, quæ erant in ipſa, marmoribus digito impreſſit figuram diuinæ

Crucis.

Crucis.& vt poſteris quoquè notum eſſet id, quod factum fuerat, & Chriſti virtus prædicaretur, Crucis figura, quæ digito erat ſignata, tãquàm ferro inſculpta, in hodiernum vſque diem ſignata oſtenditur in marmore, non ad tactûs ſolùm admirationem, ſed etiam ad maiorem fidem adducens ſpectatores. Verumenimuerò in hodiernum vſque diem hoc quoquè lauacrum conſeruatur, quod ijs, qui ſunt Chriſti amãtes, curat omnem dolorem. Quod quidem ſi quis velit comparare cùm fluentîs Iordànis, aut cùm fonte Siloë, aut etiam cum piſcina Probatica, à veritate minimè aberrauerit. Etenim per illud ſimiliter Chriſti virtus oſtenditur multa efficere admirabilia. Per hoc ergò lauacrum martyr aliquandò tranſiens, cùm in ſimulacra iniecìſſet oculos, quæ ab eius patre colebantur, & dij malè exiſtimabantur, eorum quidem adſpectum ægrè tulit: grauia autem edens ſuſpiria propter eius, qui ea colebat, animam planè nullo ſenſu præditam, deindè illorum quoquè vultus conſpuit, dicens: Similes vobis fiant, qui vos adorant, & omnes qui veſtro indigent auxilio. Sic dixit, & cùm in turrem rursùs redijſſet, orationibus vacabat & ieiunijs, & tota dependebat à bonis cæleſtibus.

Nota ſignũ Crucis, & in eo factũ diuinitùs miraculũ. *4. Reg. 5. Ioan. 9. Ioan. 5.* *Pſal. 113.* *Vide ſanctæ virginis exercitia.*

Non multum temporis interceſſit, & iam pater ad eam reuerſus, & quæcunque erant domì, cõſiderans, poſtquàm in lauacrum iniecit oculos, viſa tertia, quę duobus adiecta erat, feneſtra, rogauit quonã modo hoc factum fuiſſet præter eius iuſſum. Cùm autem illi ei expoſuiſſent, quæ innouâſſet filia, eam accerſijt & rogauit. Illa verò nullo modo negauit: ſed dixit oportere ſic fieri, & rectè factum eſſe aſſeuerauit. Ille vero ſtatìm motus ad iram, Dic mihi, inquit, quomodò & quanam ratione ità ſe habet meliùs? Illa autem, Quatenùs, inquit, tres multùm differunt à duobus. Nam tres, inquit, feneſtræ illuminant omnem hominem venientem in hunc mundum. Hoc verò dixit omninò, ſanctę Trinitatis ſignificans maieſtatem. Deindè pater conturbatus nouitate ſermonis planè admirabilis, cùm eam ſeorsùm aſſumpſiſſet, & veniſſet ad ipſam lauacri piſcinam, Quonam modo, inquit, lumen trium feneſtrarum illuminat omnem hominem? Illa autem, Attende, inquit, pater, & intelliges id quod dictum eſt: & ſimul ei oſtendit ſignum Crucis. Deindè etiam oſtendẽs digitis, Vide, inquit, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Ab hac luce omnis creata natura illuminatur intelligenter. Hunc itaq; verum ſermonem cùm malæ & ad mendacium exercitatæ aures minimè tuliſſent, ira fuère repletæ: & pater oblitus ſe eſſe patrem, tyrãnus properauit eſſe & parricida, & qui pendebat ab humeris, ſtricto enſe pater aggreſſus eſt ſua manu occidere Barbaram. Illa autem cùm manus ſimul & oculos & mentem in cælum ſuſtuliſſet, eum qui poteſt dare ſalutem, vocabat ad auxilium. Ille verò non neglexit ea facere, quæ conſueuerat: ſed quomodò Teclam protomartyrem conſeruauit ab ijs, qui perſequebantur, petræ quæ occurrerat, iubens, vt diſrumperetur, & eam ſinu exciperet: ità hanc quoquè glorioſam ſimili cõſeruat miraculo. Nam cùm ille carnifex (neque enim parricidam fas eſt vocare patrem) enſe ſublato procederet in filiam, petra ſciſſa in duas partes, eam excepit diuino & omnipotente nutu, &, nè à manibus cædem ſpirantibus caperetur, conſeruauit, tranſmittens ad loca magìs montana. Sed nec ſic quidem poterat intelligere, qui ipſis lapidibus erat magìs impatibilis, & minùs ſenſu præditus. Adhuc enim eodem incitabatur impetu, & deſiderabat accipere filiam: non vt qui eſſet pater, ſed potiùs filius eius, qui fuit homicidà ab initio, vt dicam cùm diuina ſcriptura: vt, cùm inuenerit, ſimul mactet & perdat.

Patri prædicat S. Trinitatem. *Ille cædem ei afferre vult.* *Inſigne miraculum.* *Ioan. 8. Ioan. 10.*

Cùm verò in duos incidiſſet paſtores, rogauit an de ea ſcirent aliquid. Ex his autem alter quidem, qui erat animo miſericors, & cui diſplicebat, eam quam pater perſequebatur, prodere, ſtatìm negauit, & ſe ſimulauit ignorare, mendacium ſalutare pro veritate, quæ læderet, éligens. Cæterùm hîc apertè erubeſcat Herodes, qui non rectè ſeruabat iuſiurandum, vt etiam aliquid inſeram narrationi, & qui, vt malam defenderet voluptatem, ſtabat iuſiurando. Alter verò nequaquàm quidem lingua, ſed digito, quod eſt ſceleratius, indicans, oſtendebat viam, quæ ad ipſam ducebat. Quod factum eſt itaque, non tulit iuſtitia, ſed ſtatìm ſceleris intulit ſupplicium: & cùm eius oues execrata eſſet martyr, non ampliùs erant oues, ſed mutatæ fuerant in ſcarabeos, qui ad perpetuam ſceleris accuſationem, ſanctæ Barbaræ ſepulcrum perpetuò circunuolant. Hæc ergò doloſi paſtoris veſtigia ſecutus amens Dioſcorus, cùm ſanctam in monte compræhendiſſet, primùm quidem ità vt erat ira percitus, conſcindit verberibus. Deindè eam coma appræhendens & vi trahens, tunc quidem includit in parua domuncula, imponens cuſtodes, & oſtium obſerans & obſignans. Deindè etiam magna celeritate veniens ad Præſidem

Mẽdacium ſalutare, putà virgini. Matt. 14. *Crudeliter in S. Barbaram ſæuit pater.*

dem Martianum,qui tunc illic gerebat magiſtratum,refert ei rem omnem. Summa au-
tem erat,quòd deos quidem negâſſet filia: res verò Chriſtianorum elegiſſet prçter ſpem
honorare. Hæc dixit,& adductam tradit in manus illius,cùm eum priùs adegiſſet ſacra-
mento,non parſurum eſſe filiæ,(ô paterna viſcera, pater) ſed violentiſſimè eam eſſe tra-
ctaturum,& eſſe grauiſſimis conſumpturum ſupplicijs.

Martianus ergò cùm ſedere protinùs feciſſet iudicium, & ſanctã curâſſet ſiſtendam: S. Barbara
tunc morum contemplatus honeſtatem, & formæ pulchritudinem, patris ſacramenti ſiſtitur ad
oblitus,eam paratus erat magìs mirari,quàm caſtigare. Sic ergò & verbis benigniori- tribunal.
bus, Miſerere tuî, dicebat, ô Barbara, promptoq; & alacri animo nobiſcum dijs ſacrifi-
ca. Nam ego quidem tuî curam gero, & parco tormentis talem ſubijcere pulchritudi-
nem. Sin aũt nõ paruëris,me deincèps coges te vti,vt volo. Martyr autem, Ego ſacrifici-
um,inquit,laudis Deo meo offero,qui creauit cælum & terrã,& omnia quæ in eis ſunt.
De tuis verò,inquit,vanis dijs,prædictum quidem eſt à Dauide in diuino ſpiritu: Simu- Pſal. 113.
lacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. &, Omnes dij gentium Pſal. 95.
dæmonia: Dominus aũt cælos fecit. Ei verò ego quoquè aſſentior,eſſe vanam,quæ eſt in
eis,ſpem, & inanem apertè confiteor. Hæc cùm dixiſſet martyr, iudex ira accenſus, iu-
bet eam exuï,& crudelibus boum neruis crudeliter cædi. Deindè cùm vellet ei efficere Boum ner-
ſenſum acerbiorẽ, iubet plagas cilicio atteri. Cùm puniretur ergò tam inhumanè,ape- uis cçditur.
riebantur graues fontes corporis, adeò vt totum ſolum irrigaretur ſanguine virginis.
Deindè poſt verbera eam carcer excipit, dum occupatus eſſet Præſes in deliberando,
cuinam ſupplicio eam poſteà traderet.

Cùm aũt iam eſſet nox media, lux ipſam circuncircà illuminat à ſuperis, & Chriſtus Chriſtus ei
apparet, qui & ei addebat animum, & iubebat vt nullo modo timeret mala hominum. in carcere
Ego enim,inquit,ſum tecum,& ſeruaberis ſub vmbra alarum mearum. Nondùm finem apparet.
acceperant verba,quæ fiebant martyri,& quod ab Eſaia dictum eſt,in ea eſt conſumma-
tum. Nam cùm citò ei exortæ eſſent curationes,& plagæ, tanquàm non fuiſſent ab ini-
tio, à corpore expulſæ eſſent, gaudium tenuit ſanctam & exultatio, & lætitia æterna ſu-
per caput eius,vt rursùs dicam,quod dicit Eſaias. Mulier autem quædam pia, & timens Eſa. 35.
Dominum,nomine Iuliana,tunc conuerſans cum martyre,poſtquàm admirabilia,quæ
in ea facta ſunt,eſt intuita, & quemadmodùm continuò plagæ euanuerunt, Deo dans
gloriam,& inſtàr ſororis cum martyre conſentiens,ſeipſam prçparabat ad plagas & fla-
gella. Deindè cùm Præſes ad ſecũdam ſediſſet examinationem,adducta ad eum ſancta,
& viſo admirabili omnibus ſpectaculo, quòd nec leuis quidem in eius corpore lacera-
tio,neque vllus vibex apparebat,Iudex ad veritatem apertè cæcutiens, mittens magnæ
Dei potentiæ aſſeribere id,quod factum fuerat,& prioris vitæ & erroris duci pœniten-
tia, ille potiùs omnem exuit pudorem, & dijs ſuis impudenter eam attribuens ſanatio-
nem: Vides, dixit, ô Barbara, quemadmodùm te dij tuentur, & tuî curam gerunt, qui
tuas plagas curârunt. Cui martyr Chriſti: Qui ſimiliter,inquit,atquè tu,cæcutiũt,& hu-
mana manu indigent ad hoc, vt perducantur ad eſſentiam, quemadmodùm tale quid Conſtans
potuerunt facere? Sed ſi vis ſcire quiſnam ſit, qui me ſanauit, eſt Ieſus Chriſtus filius vox mar-
Dei viui: quem fieri non poteſt vt contuearis, cùm profundis tenebris impietatis or- tyris.
batus ſis oculis animæ.

His verbis Præſes ad maiorem accenſus iracundiam, & non valens ſe continere, iu- Immaniter
bet ijs,qui aderant,ferreis pectinibus latera virginis ſcindere,& tedis ignis membra iam cruciatur.
lacerata vrere. Deindè etiã malleo percutere venerãdum eius caput. Quæ quidem cùm
celerrimè fierent, ea videns pia Iuliana, & animo ægrè ferens, cùm nõ poſſet opem fer-
re,faciebat quod poterat,& ſuum in eam amorem oſtendebat,nihil curans eos qui ad-
erant,nec Præſidem: ſed vberes lachrymas effundẽs ex oculis. Cùm eam ergò adſpexiſ-
ſet Martianus,& quænã eſſet didiciſſet,poſtquàm eam quoq; audiuit eſſe Chriſtianam,
& Barbaræ miſericordia motã,animo perturbari,iubet, eam quoq; compræhendi,& li-
gno ſuſpẽdi,& ſimiliter atquè martyri,pectinibus ferreis latera diſcerpi. Atq; varijs qui- Itèm S. Iu-
dẽ certaminibus exercita Barbara,cùm acerbè laniaretur,oculis in cçlũ ſublatis,Tu nô- liana.
ſti,inquit,Deus cognitor cordium,quòd te deſiderans, & tuas amans leges,me totã tibi
obtuli,& à tua pendeo dextera. Tu ergò Domine,nè me derelinquas: ſed me per tuam
ſuſcipias miſericordiam, & nos ambas confirma & corrobora, vt cùrſum prçſentẽ per-
agamus. Sed ſic quidem martyr Chriſti Dominum, propter quem hçc ſuſtinebat,roga-

bat, vt eius auxilio roboraretur naturæ imbecillitas. Sciebat enim eum eſſe veracẽ, qui dixerat: Spiritus quidem promptus, caro verò infirma.

Matt.26.

Tyrannus aũt, vt qui ei ſe omninò oppoſuiſſet aduerſarium, vt animi ſuperaret fortitudinem malorum copia, conuertitur ad aliud ſupplicium: & iubet earum vbera ſcalpello éffodi. Scio vos ad ſolum perpeſſionis auditũ caligâſſe. Quid ergò effecturum erat vt hoc paterentur, idq; fœminæ, niſi amor quo tenebantur, Chriſti, inquam, amor inexpugnabilis? Sedenim Chriſti ancillam Barbaram minimè latebat, quodnam eſſet ei medicamentum aduersùs dolorem tam vehementem. Propterea rursùs inuocabat ſupernum auxilium: Nè auertas à nobis, dicens, faciem tuam Chriſte, & ſpiritum ſanctum tuum nè auferas à nobis. Redde nobis, Domine, exultationẽ tuî ſalutaris, & ſpiritu principali confirma nos in tuo timore. Cùm verò ad hoc ſupplicium ambabus eſſet vnus animus, & vna & eadem conſtantia ac tolerãtia, Præſes aliquid callidius, vel potiùs malignius excogitans, eas diſiungit à ſe inuicèm: & Iulianam quidem tradi in cuſtodiam, Barbaram aũt iubet nudam traduci per regionem, & prætereà flagris cædi. Martyr ergò tam turpiter & tam indecorè circumacta, rursùs faciebat ea quæ conſueuerat, & in cælũ defixis oculis, Qui cęlum, aiebat, circundas nubibus, & terram tanquàm faſcijs cõtegis caligine, ipſe quoq; ó Rex, meam operi nuditatem: & effice, vt mea membra nõ cernantur ab oculis infidelium: nè tua ancilla ſubſanner & irridear ab ijs, qui nos circũſiſtunt. Audiuit ex templo ſancto ſuo velox Deus ad defenſionem: & ſtatìm appárens, cor quidem eius implet gaudio: quæ ſub viſum autem non cadebat, eam ſtola induit. & cùm ſic peregiſſet tranſuectionem, rursùs eam ad ſceleratum adducunt Martianum.

Vbera earũ exciadũtur.

Pſal.50.

Graue ſupplicium pudiciſſimæ virginis.

Poſtquàm ergò cognouit eam, & quæ idem ſentiebat, pulcherrimam Iulianam, neq; bonorum promiſſis, nec malis intentatis vel tantillùm perſuaderi, cauẽs nè maiori afficeretur dedecore, vt quod eſſet apertè ſtultum ea tentare, quæ fieri nõ poſſent, fert in ambas ſententiã, vtriq; iubens caput amputari. Præſens aũt filiæ occiſor pater, cùm eſſet ſpectator eorũ quæ fiebant, nõ hoc ſatìs habuit, neq; cõtentus fuit tam magna calamitate, ꝙ paternis ſcilicet videret oculis filiam, eamq; tam pulchram, manibus perimĩ lictorum: ſed niſi ipſe ſua manu ictum inferret, hoc iudicabat eſſe imbecillitatẽ & animi mollitiem, perindè àc niſi ille quoq; cerneretur malus, arbitraretur eſſe manifeſtũ dedecus. Propterea ergò iam prolata ſentẽtia, aſſumit martyrem, facturus cædẽ proprijs manibus. Cùm ergò abduceretur in montem, & ipſam conſequeretur Iuliana, Barbara iam vitæ exitũ acceptura, curã geſſit ſibi charę orationis, & genibus flexis: Principij expers, inquit, Deus, qui cęlũ extendiſti tanꝗ fornicem: terrã aũt fundâſti ſuper aquas: Qui nubibus iubes vt pluãt, & produxiſti Solem, vt lucem præberet omnibus: & cõmuniter hęc & iuſtis & iniuſtis, & bonis & malis ſimul ſuppeditas, tu quoq; nunc me precantem exaudi, ó Rex. vt qui tui nominis & meæ meminerit decertationis, nè peſtilens morbus in eius domũ ingruat: neq; vllum aliud ex ijs, quæ poſſunt corporibus afferre damnũ & moleſtiam. Scis enim, Domine, nos eſſe carnes & ſanguinem, opera intemeratarum tuarum manuum, & honorata tua imagine & ſimilitudine. Dixit, & vox de cælis audita eſt admirabiliter, ad cælum vocans ipſam & Iulianam ſociam certaminis: & ſimul pollicẽs implenda ea, quæ petiẽrat. Hanc iucundam vocem cùm audijſſet Barbara, iter ingredi perrexit: & ducta eſt ad locum ſui deceſsûs.

Precatio S. Barbaræ.

Cùm eò aũt perueniſſet, inclinato capite, paternis manibus, paterno enſe accipit cõſummationem, bonus fructus ex mala arbore, appárens manifeſtè: Iuliana quoq; ſimul cum ea ibidèm conſummata à quodam ex ijs, qui illic erãt militibus. In eo aũt loco, vbi hęc facta ſunt, impium quoq; patrẽ diuina perſequitur iuſtitia, cùm nec modicùm quidem hîc expectâſſet bonitas, propter inſigne vitium, & ꝙ nulla eſſet ſpes curationis. E monte enim reuertens feritur fulmine, & vita omninò priuatur, non hac ſolùm fluxa, ſed ea etiã, quæ manet, ille verè miſer & vtriſq; indignus. Tranſijt aũt ad Præſidem quoquè Martianum huius diuinitùs immiſſi ignis impetus, planè initium & certũ ſignum illius ignis immaterialis, qui ipſum æternùm eſt puniturus. Valentianus verò vir quidam pius & religioſus, cùm martyrum ſacra ſuſtuliſſet corpora, & ſacris, vt oportebat, honorâſſet canticis, ea piè & honorificè deponit in loco, qui dicitur Gelaſſus, qui abeſt duodecim milliaribus ab Euchaitis, morborũ medelam, animarũ exultationẽ, piorum virorũ amabilem delectationem: Ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri, Quem decet honor, potentia, maieſtas & magnificentia, nunc & ſemper, in ſecula ſeculorum, Amen.

Patris ſui manibus virgo ſanctiſſima decollatur.

Vltio diuina in parricidam.

VITA

VITA S. ANNONIS ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS, SCRIPTA GRAVITER IVSSV REGINhardi, Sigebergenſis cœnobij Abbatis, à quodam, qui tamen nomen ſuppreſſit ſuum: ſatis autem indicat, ſe Sigebergenſis cœnobij monachum fuiſſe.

Is Reginhardus fuit beati Annonis æqualis.

PROLOGVS AVTHORIS.

CVm nonnullis id cõſuetudinis ſit, repræhenſioni magìs, quàm emendationi fraternæ operam dare: cumq; ſint & alij, partìm inuidi, partìm rerum ignari, qui cõtraria ſentiant ijs, quæ propoſiti operis ſeries pollicetur: ea nobis vtiquè conſolatio eſt in deſcriptione vitæ ſancti patris Annonis, ꝙ obedientiæ nõ leuis neceſſitas ad hoc nos impulit: & quòd is laudes eius declamaturus in medio teſtis habetur, quẽ & deuotionis puritas, & rerum notitia vrgent in idipſum: quẽ & authoritas tanta roborat, vt etiã ſit idoneus per ſe fidẽ facere eorũ, quæ aliundè teſtibus vacant. Hic eſt, inquã, pater Reginhardus, cœnobij Sibergẽſis venerabilis procurator: qui formã ſcribendorum tradẽs, ità me ſuorum vltimũ huic operi ſubiugauit, vt cùm verbis ꝓprijs vtar, eius omninò ſenſum ſequar: ſicutì moris eſt puerulis, elemẽta prima tentantibus, id ſonare, quod priùs vox monitoris ꝓmiſerit. Eius eſt impoſiti laboris merces, ipſe legentiũ profectibus ſingulariter coronabitur: nobis nihil hîc debetur, præter quod dum obediẽtiæ voto præcipienti cõcordauimus, ſuis participari præmijs, aliquod ſpei patrociniũ habemus. Quiſquis ergò nõ immemor animalis bruti, quondàm in noſtra verba diuinitùs prorumpentis, hãc vel auribus dignatus fuerit hiſtoriã, credo, non valdè perſonæ, vel verborũ vilitate mouebitur, dummodò narratio tota illi ſeruiat, quẽ in ſanctis ſuis laudare iuuenes & virgines, ſenes cũ iunioribus per Pſalmiſtam & monemur, & ꝑcipimur. Cęterùm de prolixitate nemo cauſetur. Quẽ diligimus & veneramur, cuius eleemoſynis & patrocinijs die noctuque ſuſtentamur & regimur, honore digno nunquàm à nobis recompenſabitur. Quód & ipſum de ſuo quenque patronó, ſi deuotus eſt, ſentire non dubitamus.

Fides hiſtoriæ huius.
Procurator, Pro, Abbas.
Num. 22.
Pſal. 148.

LIBER PRIMVS.

Vbì & quibus parentibus ortus ſit S. Anno, vtq; ab auunculo literis adhibitus ſit, cùm eſſet à patre militiæ deſtinatus. Cap. I.

ANno generis & patriæ ſuæ decus, ſiderib⁹ ipſis meritis altior, ex Alemannorũ populis duxit originem. Pater eius Vualterus, mater Engela dicebatur: ambo ſtudio religionis inſignes, illamq́ue, qua ſecũdùm ſeculum nõ adeò celebrabãtur, claritatem, cùm eſſent tamen ex ingenuis ingenui, nobilitate quę eſt ad Deum, valdè tranſcendentes. Horum in filios & filias fuſa fœcunditas, poſteritatis ſuæ ſatìs inclytã produxit familiã, alijs eorũ in Eccleſiaſticas, alijs in ſeculares ſublimiter trãſeuntibus diſciplinas. Ampliùs aũt bonæ ſuæ indolis generoſitatẽ Anno moribus, ingenio formaq; commendans, cunctorum oculis gratioſus, omnium animis amabilis cœpit haberi. Vndè pater magnis exhilaratus gaudijs, licèt admodùm religioſus eſſet, dum tamen, vt vir ſecularis animi, pro terreno nomine ſatagit, eum per exercitia militaria mundo nutrire cœpit. Datusq; puer ad huiuſmodi ſtudia, didicit hinc interìm fortitudinẽ moralium diſciplinarum nobiliſſimã, dum crebras aſperitates patitur algoris, dum inedia, ſitiq;, ſuper hæc & vigilijs æſtuat: quæ cuncta in eo futuræ conſtructioni neceſſariò parabantur. Sed cæleſtis pater, qui quos prædeſtinat, hos & vocat: quod ante tempora ſecularia miſericorditer in Annone diſpoſuit, in fine temporum immutabiliter adimpleuit. De illo quippe veridica voce dicitur: Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium cõtra Dominum. Eo itaque adſpirante, auunculus præfati pueri, Babinbergenſis Eccleſiæ canonicus, patriam, propinquos & notos inuiſere veniens, vbì conſcius eſſe cœpit erga Annonem deliberati patris cõſilij, protinùs indoluit, ægrè ferẽs tam egregiæ indolis infantiam, mundanis primitùs conficiendam negocijs, ac nõ potiùs, quod futurum erat *ad

Decemb. 4.
S. Annonis parentes.
S. Anno puer ſtudijs militaribus adhibetur.
Rom. 8.
Prou. 21.
* ob

multorū profectum, Eccleſiaſticis informandam diſciplinis. Quapropter explorata opportunitate, ſecretiùs conueniens puerum, & blandè complexans, ſic interrogat: Quibus ſtudijs, quibus'ue occupationibus, Anno fili, inſeruis? Eo dulciter & innocenter arridente, auunculus ſermone, tantillo ſatis congruo puerulo, de cęleſtis regni gloria, vel pœnis inferorum, breuiter præmiſſo, ſubſequēter intulit: Placet'ne tibi ſeruitus omnipotentis, & clericalis ordinis diſciplina vel habitus? Quod cùm ille libenter annueret, auunculus ex abundanti lętitia gratiarū vota corde & ore Deo perſoluens, ſic demùm conuerſus ad eum, ait: En ego proxima luce receſſurus, profeſſionis & ordinis mei locū, Deo proſperante, quātocyùs adibo: tu verò fili, domeſticis abiectis impedimentis, clam patre tuo diſcedens, in itinere me tranſeuntem præſtolare, hoc certum mente habens, nunquàm te ab illo deſerendū, ſub cuius protectionis alas nunc confugis, quoadusquè in ſpem & gloriā totius generis tui, nō modò temporalibus, ſed & æternis in cælo commodis & dignitatibus amplificeris. Quid plura? Anno puer non pueriliter aufugiens, vt præmonitus fuerat, inter fruteta ſalicum delituit, donèc à prætereunte furtìm ſublatus auunculo, in ſchola Babinbergenſium, qui tunc temporis diſciplinæ, religionis ac ſtudij feruore cunctis in Germania præpollebāt, ſucciduis temporibus magnum Eccleſiæ documentum futurus, ad literas poſitus eſt. In quo ſtudio per incrementa temporum, accreſcente ſimul ardore diſcendi, ope & gratia comite illius intimi magiſtri, de quo veritas teſtatur, Spiritus vbì vult ſpirat: maximas humanorum diuinorumque voluminum acris ingenij adoleſcens hauſit diuitias, vndè poſteà ſuo tempore creditis ſibi populis eructaret noua & vetera. Quicquid ad exercēdum ingenium, quicquid ad nobilitādos mores competens, & iucundum auribus vel oculis ſeſe offerebat, ſtatìm vt apis prudentiſſima ingenioſè perluſtrās, alueolo cordis intulit, & ſuis quādoquè armis Goliath infandiſſimum iugulaturus, iugi meditatione torrentes eloquētiæ ſecularis quaſì per naturam victor obtinuit.

[Margin: Auunculus eius perſuadet ei, vt fiat clericꝰ. — Documentum, id eſt, lumen & doctor. — Ioan. 3. — Mirè proficit in literis — 1. Reg 17.]

Vt factus ſit magiſter ſcholæ Babinbergenſis, & deindè in aulam aſſcitus. Cap. 2.

HIs & huiuſmodi profectibus in altum velut cedrus Libani ſuccreſcens, vbì robur virilis ætatis ingreſſus eſt, magiſter ſcholarum inibì effectus, probitatis ſuæ & virtutum ramos longè lateq; per ora multorum cœpit extendere. Epiſcopos accerſitus adijt, nec latuit principes: à quibus pro ſua reuerentia in amicitiam admiſſus, Henrico tertio Romanorum Auguſto facilè innotuit. A quo in palatium aſſumptus, breuì apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatij excubabant, primum gratiæ & familiaritatis locum obtinuit: hoc præcipuè diligentibus in eo omnibus bonis, quòd iuſti ac recti admodùm tenax eſſet, atque in cauſis omnibus pro ſuo tum ſtatu, non adulando, vt cæteri, ſed cum magna libertate obloquendo, iuſtitiæ patrocinabatur. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoq; bonis ornatiſſimus, ſtatura procerus, vultu venerandus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientiſſimus, poſtremò ad omne boni operis exercitium naturæ muneribus affatìm inſtructus. Cui de virtute in virtutem, inſtàr auroræ in aſſcenſu ſuo, procedenti, ſicut apud Deum creuit ſanctitas, ſic itèm de gloria in gloriam, de honore ad honorem in dies proficienti, apud homines acceſſit authoritas. Actum eſt hoc non humano * arbitratu, ſed conſueta Dei prouidentia, qui ſciens lucernam ſuam celeberrimo in candelabro ponendam, vt luceret omnibus Eccleſiæ filijs, nè repentina exaltationis eius nouitas miraculum duntaxàt gigneret, non lætitiam, meritorum eius lucem antè voluit mundo declarare, quatenùs eo fructuoſior eius fieret promotio, quo & gratior: quod & factum eſt.

[Margin: In hoc capite quædā ad verbum accepta ſunt ex Lāberto Schafnaburgēſi. — Ab Hērico Imperatore in palatiū aſſciſcitur. — * libitu]

Quid Hermannus Colonienſis Epiſcopus, ad quem ab Imperatore legatus miſſus erat, de eo prædixerit. Cap. 3.

DEniq; exactis in palatio haud multis annis, magna Imperatoris, magna omnium, qui eum nouerant, expectatione adeptus eſt Agrippinæ, quæ & Colonia, nobilem ſedem, Hermanno nominis huius pręſule ſecundo, ante paucos dies ex hac luce ſubtracto. Ad quem in lecto mortis iacentem cùm idem venerabilis vir Imperatoria legatione tranſmiſſus, poſt ſalutationem mandata regis abſoluiſſet, & iam ad hoſpitium remeâſſet, teſtantibus qui aderant, idem pontifex dixiſſe fertur, & ſe ocyùs mortis iura ſubiturum, & Annonem vice ſua Coloniam ſuſcepturum. Atque

[Margin: Fit Colonienſis Epiſcopus.]

que illo poſt hęc verba obeunte, tametſi iam Annonem velociùs regredi neceſſitas regalis negocij perurgeret, non immemor ille tamen bonæ ſuæ conſuetudinis, funeri eius, quouſquè terræ mandaretur, magna cordis contritione obſequebatur. Legerat enim; & opere, quoàd vixit, ſemper impleuit: Melius eſt ire ad domum luctûs, quàm ad domum cõuiuij: laudabile ſatìs, immò neceſſarium cunctis inculcans exemplum: quoniam, ſicut illic ſcriptum eſt, in illa finis cunctorum admonetur hominum, & viuēs cogitat, quid futurus ſit. Eccleſ. 7. Ibidem.

Vt ſit Colonienſis Eccleſiæ Epiſcopus inſtitutus. Cap. 4.

PEr id tempus Imperator apud Confluentiam morabatur, & eccè adſunt optimates & capita populi Colonienſis, baculum Epiſcopalem regi reſtituentes, inque locum defuncti idoneum ſucceſſorem ſupplici prece vnanimiter poſtulantes. Tunc, vt in his rebus fieri certū eſt, alijs atque alijs hac vel illac pro libitu ſuo vel commodo, promiſſis, conſilijs, ſeu precibus regem ſolicitantibus, Deus arbiter ſummus, in cuius manu cor regis eſt, & quocunquè voluerit, vertit illud, non in alium, quàm in ſolum Annonem, ſententiam regis & voluntatem deduxit, laudantibus alijs, alijs non ſine felle reclamātibus. Suſcepit itaque regijs ex manibus virgam paſtoralem, patris & magiſtri figuram prætendentem: ſuſcepit & annulum in dotem fidei, conſeruandæ ad Deum & ad ſponſam ſuam ſanctam Eccleſiam. Nec mora, in ſimilitudinem Moyſi, dux ſaluādorum populorum Coloniam ingreſſus, protinùs caninis rictibus oblatrantes audiuit: Quis iſte eſt, vel quis eum conſtituit principem & iudicem ſuper nos? Simulque pollutis & nefarijs labijs clarum nomen diuæ memoriæ Brunonis Archiepiſcopi præferentes, eiusque facta quaſi in ipſius laudem, re autem vera in derogationem Annonis ſiniſtro corde iactantes, iterùm iterumque tumultuosè vociferabantur, Quis iſte eſt, & vbi ſunt illa, quibus amplificaturus eſt Coloniam? Hoc illi dixerint, genimina & ſequaces eorum, qui viperea lingua Dominum Saluatorem fabri filium conuiciabantur: nobis autem & cunctis deincèps ſeculis luce clariùs conſtat, ex quo Colonia fundata eſt, vnius nunquàm Epiſcopi ſtudio (ſaluo Brunonis, vt ità dixerim, priuilegio) tantùm opes & gloriam creuiſſe Colonienſis Eccleſiæ. Sed his in locis ſuis pleniùs dicendis, nos hiſtoriæ veſtigia inſequentes, cœptæ narrationi operam demus. Prou. 21. Exod. 2. Matt. 13. Coloniēſis Eccleſia quantùm ſub illo creuerit.

Vt ſit ordinatus Epiſcopus, & qualem ſe deindè præbuerit. Cap. 5.

IGitur authoritate ſimul & metu regiæ maieſtatis preſſi, qui quaſi contra montem ſeu impetum fluminis niti fruſtrà propoſuerant, tandèm neceſſitatem in voluntatem vertentes, in conſecrationem electi pontificis communiter conſenſerunt. Fit conuentus Epiſcoporum, ac totius Eccleſiaſtici ordinis virorum, procerum quoquè frequentia cum ambitione nimia, diuerſi etiam ſexûs & ætatis ingens populoſitas: quos omnes ſua benedictione, ſua gratia per ſeruum ſuum Annonem Chriſtus Dominus ea die releuaturus, cum Angelis aduenerat, ſanctis omnibus pro conciue cælitùs deſtinato congaudentibus. Producitur intereà ordinandus ante altare, veſtibus ſacris induitur, olei ſacri liquore perfunditur, & verè larga ſancti ſpiritûs infuſione repentè mutatus in virum alium, anno Dominicæ incarnationis milleſimo quinquageſimoquinto, quinto Nonas Martij ponitur in cathedra Epiſcopali, ad regendam ſanctam Eccleſiam & plebem vniuerſam. Iamque inſtabat hora ſacrificij ſingularis, cùm eccè pontificalibus inſignitus ornamentis, acceſſit ad altare pontifex ſummus, verè ſacerdos & hoſtia Chriſti. Vbi quanta compunctione, quanta cordis contritione miniſterium illud peregerit, quis ſufficiat explicare? Totus enim in lachrymas fuſus, tanti ſacramenti vim in ſeipſum excepit, mirantibus nonnullis immenſitatem lachrymarum, & cum gemitu quodam & ſuſpirio, ſimulque pectoris tunſione, cordis illius ſecreta per hoc rimantibus. Ad cuius preces cælum tunc patuiſſe nulli dubium, cùm & ob hoc ipſum miſericors & miſerator Dominus eum poſuerit, vt pro ſui gregis exceſſibus intercedens, in tempore iracundiæ fieret reconciliatio. Poſtquàm verò Miſſarum ſolennijs cum benedictione pontificali finitis, conuentus ille ſolutus eſt, ipſe deinceps in omnibus tam Eccleſiaſticis, quàm reipublicæ negocijs haud imparem ſe acceptæ dignitati gerebat, & ſicut editioris loci inſignibus, ità cunctis virtutum generibus inter cęteros regni principes conſpicuus incedebat. Reddebat ſolicitus, quæ ſunt Cæſaris, Cęſari: & quæ ſunt Dei, Deo: quia Colonienſis nominis maieſtatem & ſecularem pom- Ordinatur Epiſcopus. Pontifex ſummus, id eſt, Archiepiſcopus. Hęc ferè ad verbum ex Lamberto Schafnaburg. Matt. 22.

pam ambitioſiùs penè, quàm aliquis ex præceſſoribus eius, oſtentabat ad populum: nec propterea tamen inuictum inter tantas occupationum procellas ſpiritum, vnquàm relaxabat à ſtudio diuinarum rerum. Ieiunijs non adeò, quàm legitimis, ſe macerabat, ſciens ſcriptum, Omnia munda mundis, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Pernoctabat plerunquè in orationibus, & per eccleſias, paucis ac certis comitibus, interdùm vno tantùm puero contentus, diſcurrens nudis pedibus, nonnunquàm etiam cilicio ad carnem indutus, flens procedebat. Et diem quidem in diſponendis priuatis ſeu publicis negocijs, noctem verò totam in Dei opere expendebat. Nam tunc pœnitentiam agere, errata confiteri, commiſſa deflere, ob corporalis quoquè flagelli caſtigationem, inferioris perſonæ manibus tantus pontifex humiliare ſe non erubuit. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat. Nullam intra diœceſim ſuam congregationem prętermiſit, quam non aut prædijs, aut ædificijs, aut ſtipendijs ſua ſpecialiter donatione auctam vita decedens reliquerit. In iudicandis cauſis ſubditorum, nec odio, nec gratia cuiuſquam à vero abducebatur: ſed ſemper in omnibus propoſitam indeclinabiliter ſequens æquitatis lineam, ad euertendum iudicium nec conſiderabat perſonam pauperis, nec honorabat vultum potentis. Cuius rei idoneum ſatìs & euidens ſubijcimus exemplum.

[Margin: Tit. 1. I. Tim. 4. — Noctibus quid fecerit — Leuit. 19.]

Quàm durè & verbis & verberibus regem Henricum caſtigârit. Cap. 6.

REx Henricus, Romanorum patritius, ſceptra regalia moribus, prudētia & gloria regaliter obtinens, ac iuſtiſſimis legibus tam in diuinis, quàm in humanis adminiſtrās, ità ſe exteriùs agebat ad populum, vt ſuî tamen non obliuiſceretur interiùs. Conſiderans enim tanti nominis maieſtatem longè ſuis præcellere meritis, nunquàm inſignia regalia ſibi præſumpſit imponere, niſi clàm confeſſionis ac pœnitentiæ, verberum inſupèr ſatisfactione, licentiam à quolibet ſacerdotum ſuppliciter mereretur. Ergò tempore quodam magna imminente feſtiuitate, cùm pontifices, Duces ac Comites, & cuiuſcunque alius dignitatis ſeu ordinis viri, regiam vndiquè properarent ad curiam, cùm & ipſum mos & honor impoſitus trabeatum exigeret procedere, non inſcius ſanctitatis & vitæ probatiſſimi inter præſules Annonis, vt ſuæ conſuetudinis ſeruaret inſtitutum, ſupplex & pœnitens eum cœpit adire. Mox ſacer antiſtes authoritate plenus, tali in negocio Imperialem paruipēdens magnificentiā, ſicut parcere ſolitus erat inopi & pauperi, ſic opportunitatē adeptus, miſericors ſine miſericordia ſęuire cœpit in principem. Nam vehemētiſſimis illum inuadens correptionibus, quicquid animo pro iuſtitia concitato ſe obtulit, liberè & conſtanter effabatur, illumq; duriſſimis verberum plagis afflictum, non aliter ea die coronatum incedere conſenſit, quàm priùs manibus ſuis trigintatres argenti libras in pauperes expendiſſet. Nec abnuit Imperator, ſed cuncta eo ordine, quo dicta ſunt, superni iudicis reſpectu & paſſus eſt, & fecit: ſicque demùm more ſuo indutus proceſſit. Miranda ſanè conſtantia præſulis, nec minùs laudanda humilitas principis: porrò in vtroque timoris Dei imitanda perfectio. Et quia ſe occaſio præbuit, licèt per digreſſionem, de eiuſdem regis morte, in qua omnis iniuſtitiæ frena laxata ſunt, inferre libet mentionem, ob id præcipuè, quoniam virtus non minima hîc occurrit Annonis, quem prophetiæ ſpiritu ſubindè floruiſſe veritas ipſa diffamauit.

[Margin: In quātùm ille rex detulit ſacerdotibus. — Præclarum eximiæ humilitatis & virtutis in Imperatore exemplum.]

Vt prædixerit mortem Henrici Imperatoris, & eius filium educandum ſuſceperit. Cap. 7.

QVibuſdam ſimultatibus inter ipſum & regem fraude malignantium obortis, cùm rex mentem, quam conceperat in Archiepiſcopum, mandatis ſolito durioribus detexiſſet: præſul ad audientiam veniens, ratione & iuſtitia pro cauſa ſua agere laborauit. Cui facultate erepta hac progrediendi via, tandèm in hęc verba prorupit: Rex excellentiſſime, cęleſtis regis intuitu, cuiuſcunq; diſcordię aut odij malum vel hoc anno non præualeat inter nos, quandoquidem anno proximo quid nos maneat, mentium noſtrarum nunc penetralia latet. Quæ dicens, regem, quem præſciebat hoc ipſo anno moriturum, emendatioris vitæ niſus eſt ad ſemitam reducere. Sed creſcentibus per dies alijs atque alijs ex cauſis diſcordiarum ſpinis,

ſpinis, iterùm curiam adijt in Goſlaria, quò per idem tempus, magna totius regni principum expectatione, venerabilis Papa Victor, qui & Gebehardus, conuenerat. Illic compoſitis vtrorunque animis in prioris amicitiæ ſtatum, diſceſſurus Archipræſul, ſic ſciſcitatus eſt regem: Nunquid dilectionis & gratiæ veſtræ recedens amodò certus ero? Id rege haud aliter ſe habere teſtante, ſubiunxit atque ait: Scio, ſcio non nos mutuis in hoc corpore deincèps fruituros adſpectibus, quorum alter in morte n citò rapietur, alter adhuc in certamine relinquetur. Idcircò valere vos optans, quia ſatìs fructuoſè ſatiſque ſalubriter animæ veſtræ Coloniam diſpoſueritis, ipſe qualiſcunque paſtor eius hoc in Deo præſumens polliceor. Rex protinùs metum, quem conceperat, pallore vultûs inſinuans, in quem iſta dicerentur, vehemens perquiſitor fuit. Vos, ait, hæc tam triſtis expectatio manet. Quod vtiquè rex ipſe, velociter finiens vitam, verum fuiſſe declarauit. Eo autem viam vniuerſæ carnis ingreſſo, fidei & deuotionis affectu non minùs defuncto, quàm viuenti, ſacer præſul aſſiſtẽs, ieiunijs, vigilijs, orationibus & eleemoſynis, ſpiritualibus videlicet remedijs, animam diuinæ bonitati reconciliare non ceſſauit. Inſtituit præterea annualem eius memoriam agi Coloniæ, ipſe quandiù vixit, nunquàm illius ſpecialiter immemor. Eius quoquè filium, nominis & regni hęredem, ad honorem Imperij & Eccleſię profectum ſuſcepit nutriẽdum, multorum propter hoc inuidiam contra ſe accendens. Sed non deſtitit in laborando ſpe fructûs percipiendi, regaliter puerum nutriens, ſublimiter erudiens, adeò vt ipſius poſteà teſtimonio, vir in toto regno profundioris animi illo non inueniretur. Fecit & hoc olìm Ioiada pontifex ſanctus in rege Ioas: ſed non diſſimilem bonitatis ſuæ retributionem, vt ille, ſic & hic prohdolor conſecutus eſt. Verùm his ſepoſitis, ad vitę eius inſtituta deſcribenda ſtylum vertamus.

Goſlaria, Saxoniæ vrbs eſt.

Victor Pótifex venit Goſlariam.

Obitus Henrici Imperatoris.

S. Anno nutrit filium eius.

2. Para. 24.

Quotidianæ vitæ eius inſtitutio. Cap. 8.

A Primis ordinationis ſuę temporibus, congruum & verè dignum officio ſuo opus arripiens, iuxta docentis Apoſtoli monita, In omnibus labora, opus fac Euãgeliſtę, miniſteriũ tuũ imple: omnẽ Epiſcopatûs ſui parochiam perluſtrauit, homines fidei ac penè totius religionis ignaros, ſolo aũt nomine Chriſtianos, aſſiduis prędicationibus ad catholicę pietatis cultum informans, breuiter & apertè complexus, quid credi, quid ſperari, quídve amari oporteat. Imperauit dein authoritate põtificali, ſuaſitq́; pietate paterna, ſingulos auditores hęc eadẽ domi ſuæ euangelizare, bonã illis ꝑ hoc à Deo viciſſitudinẽ pollicẽs. In quo eouſq; ꝓfecit, vt pueri quoq; teneros infantię annos necdùm egreſſi, fidẽ, vt aſſerunt, beati Annonis inuicèm diſcerent, inuicẽ docerẽt; & ex ipſá boni ſtudij aſſiduitate, ſingulis eorũ eam manè vel veſperè corã Deo pronũciandi quasì lex inoleuerit. Habebat autẽ hoc inſigne meritorũ ſuorum apud homines indiciũ, ꝙ quotiès prædicaturus in publicum proceſſiſſet, tantis ſubitò lachrymis immaduit, vt omnium corda ad miſerationem commouiſſet. Tum melliflua, & compunctione plena verba profundere, clementiam Dei proponere, iuſtitiam non tacere: hortari bonos, vt ad meliora proficerent: malos, vt ad perpetrata ceſſarent, omnes in cõmune, vt ſe reos clamarent, ac pro totius mundi neceſſitatibus cõmunem Dñm inuocarent. Quis vnq̃ vel ſaxei cordis Annonẽ in eccleſia loquentẽ audiens, à lachrymis valuit tẽperare? Deniq; ab exteris etiã & remotioribus ꝓuincijs, ob ſolã indulgentię & doctrinę eius famã, plurimi confluxerũt, omnibus delicijs pręferẽtes Annonem audire, diuitias incõparabiles ęſtimantes, eius indulgentia relaxari, eius benedictione ꝓmuniri, Pręterea pietatis & miſericordię operibus nullo erat inferior. Nam agricolas & debitores redditu ũ, anteceſſorum ſuorũ nimietate vel ſuperfluitate grauatos & propè nudatos intelligẽs, exactoribus vt parcerẽt iuſſit, ſingulis vel totum, vel ex parte, prout opùs erat, remittẽs. Pauperũ, peregrinorũ & infirmorũ prima illi & perpes erat ſolicitudo, imitanti eũ, qui dixit: Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cęleſtis miſericors eſt. Illuceſcẽte enim primo ſurgẽtis diei crepuſculo, eccè velut examẽ apum, turba egenorũ vndecunq; cõuolãs, eius quotidiè fores obſedit, ſufficiẽtia alimẽta hora ſtatuta ſinguli ꝑcepturi. Inter quos oẽs miſerrimi quiq; numero vigintiquatuor ꝑſcrutati, ſeorsùm congregabãtur. Ante quorũ pedes humilimè procumbens pontifex ſummus, poſtquàm lauit ac terſit, oſculũ quoq; cordis & oris impreſſit, necnon manibus aquam infudit. Conſummato miniſterio humilitatis, verſus eſt ad opus charitatis, cum cibo & potu vnicuiq; nummum porrigens. Iam verò imminente hora & neceſſitate, vbì & ipſe con-

1. Tim. 4.

Crebrò cõcionatur.

Multi confluunt ad audiendas conciones eius

Benignitas in pauperes.

Lucæ 6.

Obſerua lector.

Et hic pontifex ſummus, pro Archiepiſcopo dicitur.

conſedit ad menſam, more ſolito, quotquot ſuperuenerant, introducebantur ante eum ad conueſcendum peregrini. Tum ex ſingulis, quæ menſæ erant impoſita, partem propè decimam colligens, pro reficiēdis hac & illac per vrbem ægrotis in locum vnum ſeparauit. Poſtremò menſa ſubmota, ſurrexit verè pater orphanorum, verè iudex viduarum, & tanquàm diceret, Sinite paruulos venire ad me: talium eſt enim regnum
Matt. 19. cælorum: acclinans ſe, manu propria cibauit pupillos, refecit orphanos, aluit filios pauperum, delicatioribus eſcis ex menſa per ſeipſum in hoc reſeruatis: prætereà matribus eorum, familiariùs ſuas illi miſerias conquerentibus, neceſſaria miſericorditer impendens. Cùm enim eſſet erga cunctos inopes miſericors & compatiens, erga pauperculas tamen & earum infantulos ſpeciali quadā miſeratione ducebatur. Quod huiuſmodi fœminæ experimento cognoſcentes, explorato nonnunquàm tempore, in plateis ſeſe gregatìm obtulerunt, paruulos ei ſuos cum clamore ſupplices obijcientes. Interdùm tranſiens, & præ laſſitudine diutinæ expectationis in ſoporem verſos conſpiciens eiuſmodi puerulos exeſos & ſeminudos, aliquem eorum, quem nec dignum oculis quis arbitraretur, piè ſe adhibens, materna vice exoſculari cœpit. Quædam etiam proprios non habentes, alienos infantulos expetiêrunt, indubium habentes, Annonem erga ipſas miſericordia motum iri, ſi talibus onuſtæ ſarcinulis, eius conſpectui præſentarentur. Inter hæc ſolennis ei mos erat, vertente ſemper anno, à vigilia natalis Domini vſque ad intactæ genitricis eius purificationem, per continuos quadraginta dies quanlibet lactantem habere, cuius manibus aquam præbens, ipſemet pedes ac manus paruuli lauit, moxque datis alimentis, ſolidum vnum porrexit. Super hæc & xenodochiū Coloniæ cōſtruxit, languidos, & debiles, & omni deſtitutos ſolatio illuc inferens, deputatis ad eorū ſubſidia quotidianis ſtipendijs. Nunquàm pauperem ſe inclamantem abſque miſericordia præteriuit, nunquàm veniens ad inuiſendum egenos, monachos vel canonicos, abſque charitatis larga manu remeauit. Sanè in cœna Dominica quàm prodigus fuerit, ſuperfluum eſt memorare, cùm nec parcus quilibet ea die manum retrahat ab eleemoſyna. His omnibus antecellūt numero & admiratione, quæ per nocturnas tenebras, ſolo Deo teſte, rariſſimis ſecretalium ſuorum duntaxàt exceptis, operatus eſt: cum quibus, vt dictum eſt, noctù ſanctorum
Nota hæc. limina circuiens, peregrinos & quibus non erat tectum, in porticibus, in angulis vaſiſque vinarijs per plateas expoſitis, ſcrutatus eſt: quos inuentos pauit atque veſtiuit, allato ſecum pro hoc ipſo victu & veſtitu.

Humanitas erga pauperculas fœminas & filiolos earum.

Xenodochium Coloniæ condit.

Vt tractârit fœminam, noctù è partu in platea periclitantem. Cap. 9.

CVmque more conſueto per cuiuſdam noctis ſilentia pro negocio ſimili eſſet egreſſus, lamentabile & omni miſeratione plenum in itinere offendit ſpectaculum, mulierem, quam ob inopiam nullus hoſpitio dignabatur, recentis & ipſa hora editi infantis partu periclitatam, ſuper nudam humum ſeſe lachrymabiliter volutantem. Erat ergò videre miſeriam. Nox tenebris denſis vagantem occupauerat, fatigatam tellus cœnoſa ac petroſa ſeminudam exceperat, fame & ſiti confectam frigus ampliùs vexabat, nullus mortalium aderat: & ecce vrgente natura, cœpit cruciari, voces emittere, ſuſpiria crebra trahere: tandemque enixam prolem in puluerem fundens, ipſa diſiectis hac & illac miſerabiliter membris, nil vltrà præter mortem expectabat. Hac ergò miſeria quid miſerius? Superuenit igitur, vt dictum eſt, ſacer præſul, ac protinùs veluti ictu ſagittæ tranſuerberatus, repreſſo gradu, præ horrore & miſeria ſubſtitit attonitus: cùm ecce grauitate pontificali poſtpoſita, inſtàr velociſſimi curſoris reproperauit, impoſitoque humeris ſuis grabato cum ſtramentis, celeritate qua venerat, recurrit. Mox abiecto à ceruicibus onere, incuruauit ſe quantocyùs ad iacentem, puerulum pannis obuoluit, ipſam à terra ſublatam in lectulum collocauit, ac proprijs extractis veſtibus, vtroſque diligenter contexit. In eodem loco diſpoſitis pro ſuſtentatione eius, quouſquè conualeſceret, neceſſarijs, proceſſit verè precū ſuarum conſecuturus effectum, qui tam humili & pio miniſterio per horrorem cæcæ no-
Lucæ 2. ctis in minimis membris ſuis illi obſecutus eſt, quem quondàm pro nobis incarnatum, virgo mater vilibus obuolutum pannis, reclinauit in præſepium.

Vide in tanto Epiſcopo exēplum memorabile.

Vt vagientem paruulum nocte inuentum, ſecum abſportârit. Cap. 10.

Alia

ALia quædam ſubierat nox, & vir Deo deuotus, æſtimationis humanæ fugiens oculos, venerandos ſanctarum virginum cineres ſupplex cœpit adire. Quod vna ex conſuetis mulierculis ſolicitè prǽuidens, neceſſitate ſimul & arte inſtructa, neſcienti hac fraude obuiauit. Scilicet præter mendicitatem nil ad indigentiam corpoream certi habens, filiolum ſuum in lacte recenti poſitum, ante venientis veſtigia clàm media depoſuit in via, ſeſeque indè proripiens, cum feſtinatione in latebras immerſit. Nec mora, ſacerdos approximans, vbì primam vagientis infantuli vocem aure percepit, præ dolore totus intremuit, varias animo gerens paſſiones, vndè puer huiuſmodi ea hora noctis illic haberetur. Intereà velut ad obſequium Chriſti, ſub fœno cubantis, impiger accurrens, flexo corpore puerulum à terra ſuſcepit, memor ſancti Simeonis, qualiter olìm infantiam Saluatoris pijs vlnis amplexus, pacem & ſalutem ſibimet imprecaretur & populo. A cuius deuotione in re diſſimili non diſſimilia ſentiens, tali gratulabundus onere ibat cubiculum repetens: illum imitatus, qui relictam pijs humeris ad ouilia reportauit ouiculam. Confeſtìm autem paterna ſolicitudine nutricem paruulo procurans, quem carne non genuit, ſpiritali regeneratione per baptiſmum meliùs regenerauit: quem & à fonte ſacro ſuſcipiens, Annonem poſt ſe nominauit, ſingularis patrocinij ſpem ante Deum in illo ſibi prouidens.

S. Vrſulam & ſocias virgines inuiſit.

Lucæ 2.

Lucæ 15.

Vt nocte quadam pugnis cæſus ſit à malignis. Cap. 11.

HAec igitur quotidiana viro Dei inſtitutio, hęc inceſſabilis ſolicitudo, hic labor, hoc ſtudium. Cumque talis eſſet, qui verbis beati Iob dicere poſſet, Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & cor viduæ conſolatus ſum: & cùm ſederem quaſì rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrētium conſolator: quia ab infantia creuit mecum miſeratio, & de vtero egreſſa eſt mecum: conſpirantibus quibuſdam æmulis iuſtitiæ, quorum nequitię complices hodieq; fidem derogant Annonis ſanctitati, quadā nocte ad ſimilia deuotionis ſuę opera progreſſus, inſidias perpeſſus eſt. Furioſo enim impetu venientem inuadentes, furem criminabantur, obijcientes & alia, quorū ipſi ſibimet conſcij, in alienā ſugillationem ſine difficultate poterant erumpere, At ſocijs Epiſcopi hæc refellentibus, & ſacrilegiū eſſe dicentibus, clericū orationis gratia tranſeuntē his conuicijs agi: illi ꝓcaciſſimo reſpōſo fictū arguentes, ac prioribus peiora ſubijciētes, linguis venenatis manus ſanguine plenas mox adiunxerunt: non ſine retractione ceu beſtiæ ferociſſimæ in innocentē ſæuientes, cùm eum birro violenter ſpoliâſſent, correptū crinibus in cœnū ꝓtraxerunt, pugnis grauiter inſiſtētes. Eius quoq; comites cùm inſania ſimili nō minùs affeciſſent, furore ſatiati alacres receſſerūt, illorū participes effecti, de quibus ſcriptū eſt, Qui lętantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Sed concepta ſemèl inuidia, modum neſcit imponere malitiæ. Vndè ſupradicti malefici maiorem veſaniam ſpirantes, horreo dicere, necem Archiepiſcopo moliebantur, inſidijs ei non ſemèl, nec bìs compoſitis, facinus execrabile, nec minùs lamētabile, ſi copia daretur, perfecturi: quippe qui nec ipſi bonorū omnium capiti parcerent. Quod cùm familiaribus & amicis Epiſcopi certiùs innotuiſſet, nunc quidem gaudiū de eius adhuc ereptione gerentes, nūc verò horrorē cōſideratione tanti periculi non ferentes, cū ſacramento teſtati ſunt, ſe minimè ſinere illum ampliùs taliter egredi, nè fortè extingueret lucernā Iſraël. Eorū verò cōſilijs & precibus ꝑſuaſus, numerū orationū ſingulis in locis habendarū, deincèps in lecto recubans, vel in vnaqualibet eccleſia cōſiſtens, nihilominùs perſoluebat. Abhinc quoq; tale quid excogitauit, vndè non iniuriæ ſuæ, ſed iuſti zeli ſolicitis paſtoribus eſſet imitatio.

Iob 29.

Iob 31.

Birrum, prò pileo, vel capitis tegmine.

Prouer. 2.

Quidam ei necem moliuntur.

Vt caſtigâritſcortationi & libidini deditos. Cap. 12.

SCiens quorundam profanos & inceſtuoſos ad opera libidinis per noctē diſcurſus, zelo iuſtitiæ inflammatus, nefariæ commixtionis homines depræhenſos, ad exemplū omnium decaluari ac decoriari publicè mandauit, presbytero cuidam ex familiaribus ſuis huiuſcemodi poteſtate conceſſa: cui iugis imminebat ex obedientia neceſſitas, ab incipientibus noctis tenebris ad ſequentis exordia lucis tales excurſus obſeruare. Nonnullas tamen illarum, quibus proh pudor caſtitas venalis erat, ad ſe accerſitas verbis caſtigans, donis quoq; demulcens, vel ad continentię propoſitū, vel ad honeſtæ copulę coniunctionem deduxit, animas earum à morte ſaluans per charitatem, quæ operit multitudinem peccatorum.

Animaduertit in homines flagitioſos.

Prouer. 10. 1. Pet. 4.

Vt

Vt quandam prolapſam, humaniſſimè ab infamia liberârit. Cap.13.

Matth.23. SVnt quamplurimi ſepulcris dealbatis ſimilimi, qui phariſæorum more de ſanctitatis munditia foris tumentes, cùm ſint oſſibus mortuorum intùs pleni, erga peccantes vel infirmiores quoſlibet non compaſſione, ſed conuicioſa quadam dedignatione feruntur: qua profectò peſte Anno, ſuis in oculis humilis, nũquàm laborauit. Siquidem nocte quadam, profundis tenebris omnia circundãtibus, ipſe more ſuo ſanctarũ virginum limen ingreſſus, aliquem ſeceſſit in angulum, quô ſecretiùs ſtans, precibus obnixiùs inſeruiret. Illic vna ex ſorororibus in facie iacẽs, crebris ſingultuum & internorum gemituũ vocibus, diuinæ miſerationis aures feriebat, amariſſimis lachrymis ac pectoris tunſione, perpetratam nupèr carnis delectationem grauiter deplorans. Cumque immanitas piaculi ſtimulos compunctionis ei excitâſſet, acriores tamen reddidit iam iamque intumeſcentis vteri conceptus: quoniam etſi per emẽdationem vitæ ſequentis, de benignitate pij Saluatoris præſumebat, humani tamẽ improperij confuſionem per ſecula ſe habituram, querelis miſerrimis non tacebat. Hac itaq; gemina tribulatione inenarrabiliter anguſtata, ſpe collecta, viribusq; reſumptis, ſolum humanæ miſeriæ perfugium, eum ſcilicet, quem & offenderat, miſericordem Dominũ noſtrum corde & ore, lachrymis inſtàr riui currentibus, pulſabat: vt qui quondàm pro peccatoribus natus, & pro peccatoribus mori dignatus fuerat, etiã ſuę ſolita bonitate ſuccurrens infelicitati, ſic facinus admiſſum remitteret, vt ignominiæ publicæ deriſionem euaderet. O bonitas authoris, ô clementia Saluatoris: qui natura bonus, & poteſtate immenſus, cùm nunquàm humani cordis lachrymas abſque miſericordia valeat intueri, conſolationem quoquè iuxta ſuam magnificentiam deſperatis ſubminiſtrat. Cùm enim talibus incumberet mulier afflicta clamoribus, ea inſcia, pius ſacerdos, quaſi miſſus à Deo, retrò conſiſtens, aure diligentiùs adhibita, omnia plangentis ac deprecantis verba percepit: nec erat difficile, tantæ contritionis cauſam conijcere. Tandèm ſignorum pulſatione nocturnales ad hymnos inuitata, ſurrexit è terra, chorumq; petijt: quam diuinæ bonitatis miniſter clàm eueſtigiò inſecutus, ex ordine loci, quem in choro adijt, eius perſonam ſolicitiùs inueſtigauit, moxque receſſit. Vt verò dies redditus eſt, volens comprobare, quoniam iuxtà eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde: qui etiam ſe per ſeipſum obligauit, dicens: Viuo ego, nolo mortem peccatoris, ſed vt magìs conuertatur, & viuat: mittens ad ſorores, euocauit eandem, illa metum, quem conſcientia ſuggerebat, præ oculis habente. Sed venientem præter ſpem filius miſericordię blandè ſuſcipiens, iuxta ſe ſedere fecit, de vitę eius qualitate inter alia colloquia quasì per ambages conquirens, ac cauſam mœroris, quem vultu prætendebat, quasì neſcius ſciſcitãs. At ea vulnus lethale ſpiritualis medici manibus, nè feriret, offerre detrectante, ille non inſcius morbi, ferrum appoſuit, aſſerens ſe ſcire cauſam triſtitiæ, nec ignorare, quas, admiſſi pœnitens, illo in loco nocte proxima preces emiſiſſet: eam confiteri tantùm debere reatum, cęterùm ex diuina miſeratione in promptu eſſe & veniam, & euadendi opprobrij poſſibilitatem. Sed vt rem fine concludam, illa confeſſionis viam flebiliter ingrediens, diuinæ bonitatis beneficium in ſuorum caſuum ęrumnis inopinatò experta eſt. Denique mœrentium conſolator, & ſuæ memor fragilitatis, ſecundùm Apoſtolum præmonentem, Conſiderãs teipſum, nè & tu tenteris: eam poſtquàm in ſpiritu lenitatis ſufficienter inſtruxit, militi cuidam è Saxonia, gratiæ eius largitate præ cęteris domeſticis vſo, ſub ſacramentis fidei debitę commendauit, imponens illi, vt ſub prætextu familiaritatis eam ſecum abducens, donèc illicito conceptu liberaretur, ad quaſcunque neceſſitates ei diligenter aſſiſteret, nec vnquàm, ſi ſua gràtia priuari nollet, huius rei cognitio domatis eius limen excederet. Expletis verò diebus partûs, cùm & ipſa iam incolumis priorem recuperâſſet ſtatum, eam itidèm cum paruulo ſuæ pręſentiæ reconſignaret. Is protinùs imperatis obediens, negocium hoc, præter ſe & Epiſcopum, nulli cognitum, fideliter executus eſt, poſt omnia mulierem cum infantulo ipſi repręſentans. Mox pius paſtor alibì delegato paruulo, ouem quę errauerat, alacriter ad ſororum ſuarum domicilia deſtinauit, laudis tranſitoriæ nil appetens, vt cæleſti mercede dignus inueniretur.

Aedem vndecim millium virginum dicit.

Pſal.33.
Ezech. 33.

Gal. 6.

Tuetur mira humanitate famã lapſæ cuiuſdam.

Vt

Vt cuiuſdam fœminæ conceptus euanuerit. Cap. 14.

HVic hiſtoriæ res non valdè diſpar Coloniæ ſimiliter accidit, quam exempli cauſa venerabilis pontifex referre ſolitus erat: res planè memoria digna, & omniũ bonorũ ore celebranda & frequentanda. Cùm enim lapſos magno deſperationis malo liberare queat, non minùs ſtantibus ingerit formidinem, nè præſumptione ſanctioris vitę, ruinæ pateãt irreparabili. Omnes igitur hæc audiẽtes, aures cordis arrigamus, & q̃ ſit terribilis in conſilijs ſuper filios hominum miſericors & iuſtus Dominus noſter, cum ſpe & metu conſideremus. In monaſterio Dominæ noſtrę pijſſimæ Dei genitricis Mariæ quædam ſanctimonialis, omni morũ honeſtate, omniq́; vitæ ſanctitate inter cõſodales ſuas à primo ſuccreuerat tempore, eiq́; ſpeciale munus omnipotẽs gloriam virginitatis, velut quoddam diadema capitis, conceſſerat. Sed cùm inſtinctu ſuperbientis angeli quædam de caſtitate ei ſubreperet elatio, aliasq́; iam dedignaretur consorores, virorumq́; conſortia, quaſi nunquàm caſura, incautiùs admitteret, iuxta quod ſcriptum eſt, Ante ruinam exaltatur cor: magno blandientis inimici plauſu prohdolor in foueam corruptionis incidit. Sed miſeræ cõmixtionis opere perfecto, in ſe rediens, ingentis triſtitiæ fluctibus penè in amentiam verſa eſt, reputans & quaſi per ſomni ludificationem hęſitans, quæ eſſet, vel quid feciſſet. Inter hęc vbì anterioris vitæ puritas animum eius tetigit, velut ictu fulminis in corde percuſſa, gemitus & ſuſpiria traxit amariſſima, & inſtàr repentini imbris cum eiulatu miſerrimæ vocis tota ruit in lachrymas. Verùm cùm deguſtata ſemèl mortifera carnis delectatio, cõquieſcente parùm fletu, vehementioribus incendijs eius mentem ſtimularet, metuens nè pòſt, etiam ruptis publicę verecundię frenis, in omnem præceps raperetur impudicitiam, cęlum ſuſpiciens, altè ingemuit, orans, vt quia iam confuſionem animæ clàm induerat, in apertam quoq; ignominiam per conceptum partumque criminoſę prolis veniret, quatenùs publicis ſubiacens opprobrijs, ſuperbiam cum luxuria humilis & pœnitens deincèps effugeret. Id cùm exoràſſet, aluusque intumeſcens indicia violatę caſtitatis oculis ꝓderet alienis, illa omnis cõſilij expers, quid faceret, quò ſe verteret, ignorans, omniũ præ cõfuſione declinabat adſpectus: non ſomno, non eſca, non potu, deniquè non ipſa vita delectabatur, quoniam incomparabilis triſtitię profunditatibus operta erat. Nihil iam de peccati ſatisfactione meditabatur, nil de pœnis inferni cogitabat: ſolo, quo tabeſcebat, rubore liberari votis omnibus exoptabat. Hinc factum eſt, vt cùm nullum conſolationis occurreret ſuffragium, ſecundùm illud Propheticũ prę ſagium, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine: de Chriſti clementia ſpem tota mente conciperet. Ante eius ergò imaginem pro nobis crucifixi corruẽs, templum ſanctę genitricis eius ingreſſa, his precum querimonijs flebiliter vſa eſt: Domine clementiſſime, mearũ miſeriarum calamitas tuę pietatis penetret aures, nec meis offenſus prauitatibus, tui plaſmatis cõditor pius immemor exiſtas. Heu me coinquinatã, heu me profeſſæ caſtitatis pręuaricatricem, heu me confuſionis ęternę inuentricem. Meritò nũc me cum maximo ſalutis meę detrimento infra omnes cõſpicio, quę dudùm meipſam neſciens, cùm ſim puluis & cinis, ſupra omnes in immenſum gloriata ſum. Quid congruentiùs tantã decebat pręſumptionem, q̃ huius turpiſſimi volutabri deteſtabilis impuritas? Nihil mihi iam aduersùs tuã bonitatem, Deus, querelæ remanſit iuſtæ, cùm hæc omnia propria patiar voluntate, cœno me tradens libidinis inceſtuoſæ, dein ore proprio imminentẽ publicam exprobrationem petens, & quidẽ audientia indigna, ſed vtinàm in hac parte: Vt audirer, non indicium ſanctitatis, ſed pœna flagitij præcedentis fuit. Væ miſeræ mihi, quæ cæleſtis agni perdidi ſectatum, quę virginei cantici gloriam iam ampliùs non ſperabo. Sufficiat mihi vel ſola indulgentiæ via, & his, te miſerante, IESV benigniſſime, confuſionibus ërui. Ecce piæ genitricis tuæ pedibus rea & gemens aduoluta, per eius ſuffragia tuæ conſolationis gratiam humiliter quæro, conuerſionis omnimodæ veritatem promittens, & perpetrati ſceleris àmodò continentiam & pœnitentiam. Hæc ea fletu maximo proſequẽte, qui reſpexit Petrum flentem, reſpexit & illam miſericors Dominus noſter, & quantùm miſerijs condoleat noſtris, euidentiſſimo maieſtatis ſuæ dignatus eſt monſtrare miraculo. Nam poſtquàm clamare deſijt, & à terra ſurrexit, vterus illius detumuit, malè conceptus fœtus euanuit, ipſa prę gaudio largiùs flens, debitam conuertendi ſponſionem implere

Pſal. 65.

Ante ruinã exaltatur cor. Prou. 16.

Pſal. 82.

Profeſſio caſtitatis.

Apoc. 14.

Lucæ 22.

Admirandum ſanè miraculũ.

plere non diſtulit. Annis ſiquidem non paucis iugiter in pœnitentia perſeuerans, corpus vigilijs & orationibus attenuatum, panis & aquæ tantùm ſuſtentabat edulio, ſine ceſſatione lachrymas in humilitate fundens, & ex occaſione ſceleris admiſſi, priori vitæ ſequentem longè anteponens. Quantæ verò fuerit contritionis, hinc datur intelligi, quòd exceptis alijs extrinſecùs orationibus, Pſalterium inter diem & noctem ter ſemper percurrebat, primò humi ſtrata, ſecundò genibus affixa, tertiò ſtans: vt meritò deficiente ſpiritu, membra quoque laſſarentur. Faciem cum macie pallor obduxerat, & diuturnitas inediæ atq; vigiliarum, viribus penè exhauſtis, miraculum cæteris ſororibus ingerebat, nil extrà ſuſpicantibus, quàm deſiderio ſponſi cæleſtis ſponſam ſuã charitatis languore tabeſcentem: quippe quibus culpæ eius nullum patebat veſtigiũ. Non enim tanti reatûs confeſſionem humanæ cõmittebat fidei, quæ interdùm nulla eſt, vbi maximè ſperatur, ſoli Domino fiducialiter clamans, Miſerere mei Deus, miſerere mei: quoniam in te confidit anima mea. Talibus cùm, ſicut dictum eſt, annis aliquantis inſiſtens operibus, diuinam quæreret propitiationem, vbi iam de ſpe veniæ quid hauſiſſet, eccè peſtis antiqua ſuperbiæ ſub pedibus iacens, cõtra eam denuò caput attollere cœpit. Quod illa cautè præuidens, & hanc eſſe cauſam ruinæ prioris animaduertẽs, quanuis lapſa, ſalubriter tamen edocta, ſuggeſtionis huius initia non, vt antè, negligẽda duxit: ſed feſtina ſancti patris Annonis præſentiam adiens, omnem ſuorum caſuum ordinem ſubtiliter enarrauit, conſilij & precũ eius iuuamina magno cordis mœrore petens, nè ea rurſus in ſimilia proruente, tanti temporis pœnitentia deperîſſet. Tunc ſanctus pontifex ſecundùm datam ſibi ſapientiam conſolationis verbum multipliciter proferens, eam non in proprijs viribus, ſed in Deo confidere docuit ſecundùm illud: Sine me nihil poteſtis facere: nil ità dæmones atterere, quàm in humilitatis fundamento conſiſtere, nulli ſe vel in cogitatione præferre, prę omnibus humilia de ſe ſentire: cæterùm peccati tranſacti noxa non teneri, ſi lugenda nõ præſumat iterare. Mentis quoq; eius qualitate intima cõſideratione perſpecta, cùm didiciſſet in elationis arma verti, quicquid præ cęteris quaſi ſanctior ſpecialiùs attentâſſet: ſalutarem ſanctamque dixit eſſe viam, communis vitę limitem nõ excedere: ſe mandare, ſi nollet in interitũ ire, nè conſororibus contraria, ſingularis vitę aliquid vſurparet, cum comedẽtibus comederet, cum dormientibus dormiret, itemque cum abſtinentibus abſtinens, cum vigilantibus quoq; vigilaret. Hanc prorſùs eſſe regiam viam, quę nullam declinans in partem, per ſe gradientes in æternę ſalutis patriam inducat. His doctrinę fluctis ancilla Dei ſalubriter infuſa, benedictione percepta, monaſterium repetijt, matremque virtutũ temperantiam mox ingrediens, totius honeſtatis & religionis prorupit in fructus, communis vitę lege contenta: nec vllam ſe virtutibus ſuperiorem, vita decedens, in illa cõgregatione reliquit. Hactenùs nobis in deſcriptione vitæ vel morum Deo dilecti põtificis occupatis, iam tempus eſt aperire, qualiter quantumq́; per eum profecerit in augmento diuinæ ſeruitutis Eccleſia Colonienſis. Id cùm ingenij noſtri tarditas vtcunq; prçſumat attentare, quis tamen ipſo quoq; carnis intuitu non videat, omnem hîc eloquentiam magnitudini rerum imparem inueniri? Et primò quidem mentis eius erga Deũ & proximum ardorem plenè proſequi, laboris eſt non minimi. Quod nè falsò iactitare videamur, hinc hiſtorię ſequentis ſumamus exordia.

Non ſunt hæc accipienda de ſacramentali confeſſiõe, quæ fit ſacerdoti: ſed quòd non fuerit auſa extra hanc confeſſionẽ cuiquam aperire crimen ſuum.

Iohan. 15.

Temperantiam hic dicit, quam alij diſcretionem vocant.

Vt omnes diœceſis ſeu Epiſcopatûs ſui congregationes reformârit. Cap. 15.

S. Anno reformat monaſteria.

CVm per omnes curę ſuę congregationes, cuiuſcunque profeſſionis eſſent, regularis diſciplinę tramitem licentia deperîſſe doleret, alijs pro vitę neceſſitatibus, alijs pro mundi cupiditatibus extrà vagantibus: vniuerſorum Prębendas pro ſupputatione annualium redditum largè diſpoſuit, nonnullas ex ſuis adaugens: vt occaſione libertatis erepta, neceſſitatem iugi clauſtralis cunctis induceret. In his exequendis Apoſtolicis vtebatur pręceptis, obſecrans vt pater, increpans vt magiſter: interdùm ſtimulos exorbitantibus ac recalcitrantibus addens, & eatenùs neglectam diſciplinę cęleſtis ſcholam temporibus ſuis mundo reformãs. Quibus ſtudijs quo plùs charitate feruebat, eo ſolicitiùs inſiſtens, ad maiora diuinę laudis opera magis inflammatus acceſſit, quinq; monaſteriorum ſtructuras ab ipſis fundamentorum initijs ad perfectum deductas, non animam tantùm, ſed & corpus omne, quinis à conditore ſenſibus inſtitutum, ipſius addicens ſeruitijs.

2. Tim. 4.

Vt

Vt primum monaſterium ſuum, ad Gradus ſanctæ Mariæ, condiderit.

Cap. 16.

Monaſteriũ S. Mariç ad Gradus, cõſtruit.

ITaq; quod primum erat monaſterium, quod dicitur, ad Gradus, in honorem ſanctæ Dei genitricis Mariç, iactis fundamentis erexit, omniq; varij decoris elegantia pulchrè diſtinctum conſecrauit, prædijs ad triginta Canonicorum ſufficientiam copioſè delegatis: quos vndiq; ſcientia, vita vel moribus exquiſitos, illuc adunauerat. Ipſe verò ſpeciali deuotione dilectæ ſibi Dominæ totus inhærens, cùm eius patrocinijs animam credidiſſet, etiam ſepulturam in eodem ſibi monaſterio, adhuc futurorum neſcius, extruxit, & quaſì iamiamq; migraturus, locum frequentabat, pernox in orationibus, ſua ſuorumque peccata lachrymarum fluminibus expians. Cumque noctẽ totam ſçpè duxiſſet inſomnem, ſub ipſo lucis exortu ſuper mattulam, vel ſuper nudam humum aliquotiès ſuper gradus in ingreſſu capitolij ſe reclinans, vix puncto temporis oculis in ſoporem clauſis, ſurrexit. Cuius contritionis & abiectionis virtus non facilè credebatur in eo, quandoquidem familiariſſimis ſuis non ſemper innotuerit, & ipſe publicis obſequijs vallatus incedens, adſpectu ipſo tremẽdus & glorioſus ſeculi dignitatibus fuerit: qui tamen inter pauperes Chriſti degens, mitis & humilis ſemper extitit. Nam vt à fratribus noſtris accepimus, cum eis reſidens, nonnunquàm ſubridendo intulit: Quàm magnum, quàmq; terribilem omnibus aulicis, veniens ad eos, me ingero? quomodò caput erecto collo circunducens, ſæuos oculos in vnumquenque retorqueo, totum me componens illi, ſub cuius veſtigia ſint omnia ruitura? cùm tamen inter hæc pauidus atque timidus, longè deiectior intùs incedam, quàm vlli pateſcat fidei. Hęc ſuis ipſe de ſe confeſſus eſt. Cæterùm quotiès curiæ necdùm prçſens adeſſe nunciabatur, non laicus, non clericus, non comes, non alius quis potens, non epiſcopus, non ipſe deniquè rex exceptus eſt, qui non habitum ſuum aliter excoleret, comam æquaret, geſtus quoquè ſuos eo prçſente temperaret.

Capitoliũ; dicit domũ Capitularẽ; vt vocant vulgò.

Vt S. Georgij eccleſiam extruxerit, & quæ mira illic euenerint. *Cap.* 17.

PRoſperis igitur ſucceſſibus in conſummatione templi, quod cœperat, vſus, vbì magis magisq; deſiderio ſupernç iucunditatis çſtuabat, exiguos deputans prçteriti temporis labores, eminentioris meriti arcem cupiebat apprçhendere. Vndè ſecundò copijs contractis, S. Georgij martyris eccleſiam extra murum conſtruxit, annuis redditibus abundantem, iuxta quod exigebat illic congregatio facta clericorum. Ad cuius dedicationem votis omnibus inhians, reliquijs beati martyris adhuc acquirendis præpediebatur: & eccè, ſicut ipſo referente compertum eſt, nocte quadam ſoporè preſſus, eundem martyrem ex interioribus oratorij S. Pantaleonis cum ingenti luminis frequentia procedere conſpexit. Quem in amictu ſplendidiſſimo vultu roſeo perfuſum, cùm mirantibus oculis ad nouam ſuæ deuotionis fabricam gradum direxiſſe ſpecularetur, illo iam ingreſſo, mox euigilauit. Ilicò diuinç inſpirationis gratia tactus, aliquid ſuis votis conſonum in illo perſenſit ſomno: tenebriſque finitis, omnis impatiens morç, ſancti Pantaleonis adiens ſacrarium, auſpice Deo, brachium præclari martyris Georgij ſibi prçſentatum, maxima cum veneratione ſuſcepit: idque comitante multitudine, cùm & proceſſio ſolennis fieret per veſtigia, quç noctu martyr calcare viſus eſt, ad locum, vbì ingreſſus eſt, baiulauit. Tũc ſecundùm conſecrationis ritum inſiſtente clero cum pontifice, opportunitatẽ ſermonis habendi tempus & locus expetijt. Repẽtè igitur tumultu concitato, diſcurſus hincindè fiebat, nemine alium expectante, ſed ſingulis prçoccupantibus locum, qui voci prçdicantis epiſcopi vicinior æſtimaretur. Alijs verò parietes, alijs domos & arbores conſcendentibus, plurimi duas per grandes trabes, per quas ad ædificium muri diſpoſitus erat aſſcenſus, circuniacebant, innumeris ſubtus eas conglobatis. Igitur omnibus arrectis auribus & oculis in ora loquentis epiſcopi defixis, trabes preſſurç nimietatem nõ ferentes, cum fragore magno corruerunt, ijs qui ſuper eas erant, pariter ad inferiora labentibus. Cumq; molem ruentium turba ſubtùs ſtans excepiſſet, clamor & concurſus ingens exortus eſt, nullo dubitante, magnitudinem periculi mortes plurimorum peregiſſe. Sed poſtquàm facto ſilẽtio, nullius lçſionis veſtigium in aliquo repertum eſt, maior laudis & admirationum vox ab omnibus inſonuit: quibus diuinæ virtutis potentia meritum martyris ac ſacerdotis tanto glorioſiùs, quãto iucundiùs patefecit. Huius itaq; lætitiæ ſuauitate perfuſus ſacer antiſtes, bra-

Hodiè intra murũ eſt.
Eccleſiam S. Georgij condit.
Ingreſſus eſt, nos addidimus: videtur enim in exẽplari deeſſe.
Egregiũ ſanè miraculum.

chium ſanctum manibus ſumens, eccleſiam ingreſſus eſt, reſonātibus in hymnis & ſupplicationum vocibus hinc clero, illinc populo. Intereà ſplendor igneus cælitùs aduenìens, ingredientem cum ſanctis ſanctum pontificē proſecutus eſt, viſibiliter in tēplum deſcendens, perpaucis eorum, qui foris erant, & propè nullis ab hac exceptis viſione. Qua de re plùs in exultationis voce cunctis perſtrepentibus, ipſe tot diuinæ præſentiæ ſignis exhilaratus, magna cum ſecuritate, magna cum deuotione totius eccleſiaſtici miniſterij cultum peregit.

Vt à quodam ignoto ſene admonitus ſit Sigebergenſis monaſterij accelerare ſtructuram. *Cap.* 18.

Cœnobiū S. Martini.

DEindè cùm totus in anteriora reſpiceret, eorum quę retrò ſunt, oblitus, in ſecreto cuiuſdam noctis profunda quiete reſolutis omnibus, more ſuo cœnobium S. Martini tranſiens, vigilijs nocturnis monachos inſiſtentes aure cordis & corporis audiuit, grauiterq; ſuſpirans, ad preſbyterum quendam occultorum ſuorum ſcientiſſimum, ait: Nunquid cordis tui ianuam non pulſat, quòd in tota Colonia ſopitis omnibus, hi ſoli diuinæ ſeruitutis ſolicitudinem habentes, hoc tempore noctis ad pſallendum Deo conſiſtunt? Et me quidem nihil dignum miniſtris eius exhibentem, cùm in omnibus negligentem mea tulerit infelicitas, quàm maximè monachis hactenùs inutilis vixi. Et cùm pectus feriens hæc dixiſſet, oculis ad ſidera leuatis cum expanſione manuū, corde & ore ſubiunxit: Te precor, vitæ mortiſq; dominator, & ſumme pater, te precor, vt huius lucis inducias mihi concedas, donèc tuo munere proficuū quid & in huius religionis viros elaborem. Qua voce cælos penetrante, domum regreſſus, primo manè limen B. Petri adijt: vbì reſidens in crypta ſecretiùs & pſallens, à quodā ſuperueniente ſene his verbis eſt admonitus: Nè mora ſit, venerande præſul, in extruendo requiei tuæ loco, quem Deo prędeſtinante in monte, qui à pręterfluente fluuio Sigeberg cognominatur, habebis. Dixerat, & ab adſtantibus quaſì deluſor citiùs repulſus eſt, Epiſcopo vim verbi profundiùs, quàm dici poſſit, excipiente. Cuius abhinc intentio non aliud, quàm id, die noctuq; voluens, qualiter ad finem peruenerit, expediendum eſt.

Ignotus quidam ſenex hortatꝰ eū, vt cōdat Sigebergenſe cœnobium.

Quo pacto obtinuerit montem Sigebergenſem. *Cap.* 19.

PAlatinus comes Henricus, vir potentię ſecularis & glorię, tunc temporis inimicitias aduersùs innocentiam Deo dilecti pontificis exercens, cędibus, rapinis & incendijs per omne ferebatur Epiſcopiū, ad deuaſtationē patrię pręſidio fretus in prędicti montis vertice. Hunc iuſtis exigentibus cauſis, anathematis ſentētia feriens Archiepiſcopus, tandē ad ſatisfactionem coactum captiuumq; traxit. Qui Coloniam veniens, ad eius veſtigia ruit ſupplex & pœnitens, & accepto communionis & indulgentiæ loco, pro gratia ſe reconciliantis Epiſcopi, B. Petro montem Sigebergenſem dono contradidit. Tunc diù deſideratum cernens ſibi pręſul patére negocium, portentis quibuſdam, quæ de monte rumor inuexerat, quaſì iam currens, accepto ſtimulo redebatur incitatior. E quibus hoc, multis adſtipulantibus, non improbabiliter fertur.

Palatinus Comes dat S. Petro mōtem Sigebergenſem.

Vt ſignum Crucis multi in eo monte conſpexerint cælitùs apparens.

Cap. 20.

INteriacēte propè milliario, vicus quidam Stieldorp dictus, memorato diſtat à monte. Huius incolę Dominicæ diei feſto tracti, ſub ijſdem diebus eccleſiā petētes, cùm licentia populari varia conferentes, liberum quaquauersùm dirigerent intuitum, contra montem proſpicientes, repentè ſignum Crucis cælo contiguum, quaſì dependens vertici eius imminere cernebant. Quod dum pulchrè ceu colorum varietate diſtinctum ſinguli mirarentur, qui prudentiores erant, ingens dicebant eſſe oſtentum, per quod portenderetur, triumphum Crucis inibì digna veneratione frequentandum, cultoribus loci fide Crucis, non armis viſibilibus, ſemper triumphantibus.

Signū Crucis in aëre conſpicitur

De viſione duobus Græcis oblata, & monaſterij in eodem monte ædificatione.

Cap. 21.

Viſio duorum peregrīnorum è Græcia.

DVobus quoquè peregrinis ex Græcia per idem tempus apud Veronā, quæ etiam Bonna dicitur, hoſpitantibus apparuit in viſu magnæ claritatis ſcala, à vertice montis in cælum vſque ſubrecta, per quā miri candoris agniculi lætis geſtibus aſſcendentes, ætheris alta penetrabant. Et hoc in bonam partem cūctis

inter-

interpretantibus,ad ędificium montis,diuerſis vallatus artificibus,põtifex acceſſit:quorum alij arbores ſuccidentes, alij ſucciſas abigentes,alij terram effodientes, alij lapides aduehentes,omnes verò varijs in artibus pari ſtudio feruentes, opus accelerabant, inſtãte deſuper Epiſcopo & exactoribus eius. Quid multa? De cælis auxilio præſtito,conſummatio templi proſperata eſt:quod anno Dominicæ incarnationis milleſimo ſexageſimoſexto,decimo Calendas Octobris,nomini S.Michaëlis Archangeli ſpecialiter aſſignans,in honore omnium cæleſtium Virtutum ſub patrocinio glorioſi ducis Mauricij ſociorumque eius conſecrauit.Cumq; ſanctę Crucis aram ſanctificaret, & in eam reliquias imponeret, lux igneo cęlitùs radians fulgore, pariter introire viſa eſt. Templum Sigebergẽſis cœnobij cõſecratur.

Vt viſio cæleſtis ignis inter ſacramenta, ſancto Annoni apparuerit. *Cap.* 22.

EX quo lætum ſumens auſpiciũ,cùm in occidentali plaga monaſterij verſùs Septentrionem,S.Martini dedicaret* ſacellum,poſt peractum conſecrationis officium ad altaris miniſterium palliatus ſtetit. Vbi cùm in contritione ſpiritûs & compunctione cordis ſeipſum mactans,corporis & ſanguinis Chriſti cõficeret ſacramentum,inter oculos & manus repentè globus igneus emicans,tremenda voluebatur viſione.Iſq; paulatìm ſe colligens,totus eſt illapſus calici.Expauit ſacerdos, & vt ipſe retulit,præ timore extra ſe penè factus,hærebat quid ageret.Temerarium iudicabat vltrà manus ad benedictionen calicis extendere,quem tantę maieſtatis præſentia repleuerat: & ediuersò culpam formidabat,ſi deſiſtens,vniuerſalis Eccleſiæ ritũ infringeret. Tandèm occurrit aĩo,ſpiritusancto reuelante,quod ſui erat officij,benedictiones ſolitas percurrere: cæterùm diuinę dignationis fuiſſe,quod viſum eſt, quę etiã inuiſibiliter id quotidiè operaretur.His & ſimilibus electionem ſupernam ſuis arridere cœptis gratanter accipiẽs,locũ auguſtiſſimis ædificijs excoluit,& exqſitiſſimis eccleſiæ ornamentis illuſtrauit,& ampliſſimis atq; in multorũ fratrũ vſus ſufficiẽtibus pdijs locupletauit. *capellam Viſio S. Annonis.

Vt monachos quoſdam ex Italia in Sigebergenſe cœnobium adduxerit, quantoque ſtudio eos complexus ſit. *Cap.* 23.

CVm aũt in omnibus Teutonici regni monaſterijs cerneret antiquum illum regularis diſciplinę feruorem admodùm refrixiſſe,& monachos à vita cõmuni ad rem familiarem curam omnem ſtudiumq; cõuertiſſe, graui tædio angebatur animus eius,ꝙ ingentibus expenſis nihil Deo dignum confecturus putaretur.Intereà contigit,vt pro cauſa Reipublicę Romã proficiſceretur: cumq; nonnullas Italiæ regiones peragraret,principes eius regni, neà rege deficerẽt, ſuis exhortationibus confortaturus,ad monaſterium quoddã, cui Fructuaria nomen eſt, cauſa orationis diuertit.Ibi admiratus monachorum arctiſſimam,& ſecundùm Regulę inſtituta cõuerſationem,duodecim ex eis in opere Dei probatiſſimos ſecum rediens abduxit,& eos ad tradendum Gallijs eiuſdem diſciplinę formulam,in Sigeberg conſtituit, prioribus monachis, quos aliũdè aſſciuerat, honorificè in locũ ſuum remiſſis.Quod eius factũ imitati cęteri Galliarum epiſcopi,alij ex Gorzia,alij ex Cluniaco,alij ex Sigeberg, alij ex alijs monaſterijs monachos euocãtes,diuini ſeruitij ſcholam in ſuis ſinguli monaſterijs inſtituerunt: adeoq; breuì conualuit felicis huius facti æmulatio, vt pauca intra Galliam monaſteria videamus,quę non iam nouæ huius inſtitutionis iugum ſubacta receperint. Ipſe verò monachos ſuos, iuxta quod in Fructuaria comperErat,cernens arctiſſimis viuere diſciplinis,& conuerſationis eorũ opinione longè lateq; vulgata,multos ad mundi contemptum inflammari,& eorũ magiſterio ſe in via Dei erudiẽdos tradere, magnas Deo gratias referebat,ꝙ non confudiſſet eum ab expectatione ſua. Omnẽ quoq; diligentiam adhibebat,nè quam earũ rerũ,quibus corporis imbecillitati conſulendum ſit, penuriam ſuſtinerent.Honorabat ac venerabatur eos,vt dominos ſuos: nec ſolùm Abbati,ſed decanis etiam monaſterij ità ſubditus dictoq; obtemperans erat, vt ad primum eorum imperium,quãtunlibèt grauibus publicę ſeu priuatæ rei negocijs implicitus teneretur, ilicò exoccupatis manibus ſurgeret, & omne quod iuſſiſſent,inſtàr vilis mancipij exequeretur.Cibos ſumma induſtria confectos quotidiè, dum adeſſe potuiſſet, ipſe eis inferebat,ipſe apponebat, ipſe potũ miſcebat, ipſe quaſi diuinas inter hæc ſingulorum exoſculabatur manus,ipſe reficientibus ad omne obſequiũ quolibet famulo ꝓmptior paratiorq; aſſiſtebat: intentusq; lectori,poſtq̃ omne miniſterium peregiſſet, in aſ- Hæc ex Schafnabürgenſi. penè ad verbum. Ex Italia adducit monachos in Sigeberg. Quàm reuerẽter eos habuerit.

 ſcen-

ſcenſu graduum,ſatis humili contentus ſede,quieſcebat. Silentium quoquè ac cæteras monaſterij conſuetudines,dum inter eos verſaretur,ità attentus ſolicitusque ſeruabat, acsi pro exceſſibus ſuis ipſe quoq; quotidiè in capitulo eorum cauſam dicturus, & ſententiam accepturus foret.Nullus vnquàm pater tali erga filios ducebatur affectu, nulla mater.Omnes vt ſe diligens, ſingulis compatiebatur, & animam ſuam pro vnoquoque paratus impendere.Hoc eius in Sigeberg,hoc in Saleuelt, hoc in Graſcaf, locis ſcilicet pòſt ab eo conſtructis,ſtudium erat,hic mos,hæc inſtitutio.

Quanta à rege perpeſſus ſit iuſtitiæ cauſa, quantique fecerit Sigebergenſium monachorum preces. Cap. 24.

Modò chariſſimus, modò planè inuiſus eſt Imperatori.

PORrò à rege grauiſſimis ſæpenumerò diſſidens inimicitijs,nunc quidē in ſummam familiaritatem,& penè in regni conſortium ab illo aſſumebatur: nunc verò, quoniam ea quę in regno prę ter æquum & bonum perperàm gerebantur, vehementer deteſtaretur, & acerrimè impugnaret, cum contumelia de palatio eijciebatur,& ad extinguendum nomen eius,totum regni robur concitabatur. His viciſſitudinibus per plures annos cum rege concertationem habens, ſemper velut ad turrim fortitudinis recurrens,Sigebergenſium fratrum preces in auxilium aſſciuit.Vndè quodam tempore rege peſſimis aduersùm ſe conſilijs inflammato,pergens ad curiā, fratribus in horti cultura generaliter repertis,ait: Commotionis & indignationis regiæ non inſcius,iturus ad palatium,Deo me vobisq; commendo. Vos clypeus meus eſtis, vos præſidium meum eſtis:vos,inquam,filij dilectiſſimi,omnia mea eſtis.Nulla mihi ſpes in militibus meis,nil prę ſumptionis eſt in armis eorum.In fide loquor: maior mihi fiducia eſt in vobis,quàm in omnibus illis.Itaq; ſit in benignitate Saluatoris, & in poteſtate veſtræ dilectionis,quemadmodùm à rege vel à ſuis excipiar. His dictis, profectus eſt, &

Ierem 5.

plerunq; per imperium eius, qui ponit terminum mari,rex à feruore cordis ſui deſiſtēs,

Hæc mutatio dexteræ excelſi.

cùm paulò antè necem,vltimumq;, ſi copia fieret,exterminiū Annoni & omnibus,quæ eius eſſent,minaretur,eo veniente, quasì diuinitùs impulſus ſurgens, oſculum pacis ei cum magna dilectione porrexit. Quapropter in ſtuporem verſi quiq; circūſtantes,inter ſe ſuſurrabant: Vbì nunc irę? vbì minę? vbì tot inſultationes paulò antè habitæ? In his

1. Reg. 2.

omnibus Dominica vox conſideranda eſt,quę ſic promittit:Ego me glorificantes glorificabo.Et reuerà non modò noſtris,ſed & retrò tēporibus difficilè inuentus eſt, qui tantam prę ſe ferret maieſtatem ad ſeculum,tantam humilitatem erga Deum.

Quæ priuilegia Sigebergenſi monaſterio attribuerit. Cap. 25.

De Sigebergēſibus quę ſtatuerit.

IGitur poſtquàm voti ſui compos,monachos ſuos in diuinis rebus ad omnium imitationem ſingulariter florere conſpexit,omnem pro eis ſolicitudinem in futurum extendens,publicæ excommunicationis & æternę damnationis vindictam protulit in omnem hominem,quicunq; eis ad nocendum pertinax & malitioſus incumberet.Deindè authoritatis ſuę ſigillo roboratam paginam fecit, in qua ſub eadem conteſtatione decreuit,nè quis primam monachorum illorum conſuetudinē immutare prę ſumat: nè quis Abbatem ad aliquod curiale ſeruitium,aut non regulare officium conſtringat:nè quis Epiſcopus,vel ſuorum quiſquam eo loco ſtandi poteſtatem habeat ſine licentia Abbatis: nè quis aduocatus aut ſubdefenſor, niſì quem voluerit Abbas, eidem monaſterio vel bonis eius conſtituatur.Et vt maior his conſtitutionibus ineſſet authoritas,priuilegium Apoſtolicæ ſedis Romam pergens expetijt,quod adhuc in pace & concordia agente Eccleſia, in hęc verba reſcriptum accepit.

Literæ Alexandri Pontificis. Cap. 26.

ALexander Epiſcopus,ſeruus ſeruorum Dei,Annoni Archiepiſcopo ſanctę Colonięſis eccleſię,in Chriſto Ieſu fratri chariſſimo.Quod à nobis,Deo dilecte frater,expetis,ex officio ſuſcepto & auctoritate Apoſtolica vniuerſis debemus eccleſijs.At mihi tecū, in Deo dilecte frater, aliter agendum eſt, quippe apud

Vide quid Pōtifex de illo teſtetur

virum religioſum,& reuerà tam operibus,quàm nomine Epiſcopum.Itaq; ex parte Domini noſtri Ieſu Chriſti,& ſanctæ Dei genitricis Mariæ,ſanctorumq; Apoſtolorum Petri & Pauli,omniumq; ſanctorū & electorum Dei, confirmamus & corroboramus Abbatiam illam in perpetuum: nè qua perſona magna vel parua, non aliquis ſucceſſorum tuorum,non rex aut comes,nullus,inquam,hominum ex ea quicquam ad deſtructionē loci demoliri audeat: verùm omnibus inibì collatis atq; conferendis,pax ſit permanens, & in-

& inconuulſa: & prima iſta, qua modò inſtituuntur, apud monachos permaneat conſuetudo, ſitque illis de Abbate libera electio. Si quis huius noſtri priuilegij temerè violator extiterit, perpetui anathematis vinculis ſe innodandum nouerit, niſi fortè reſipiſcens, dignè ſatisfecerit. Qui verò pia deuotione obſeruator eſſe ſtuduerit, peccatorum ſuorum oīum conſequatur veniam, & ęternæ beatitudinis gloriam mereatur. In quibus Papæ dictis facilè datur aduertere, quantæ ſanctitatis & venerationis iſte noſtrorum temporum ſingularis præſul in pectore tanti Pontificis habitus ſit, quem virum religioſum, & reuerà tam operibus quàm nomine Epiſcopum, ſic vigilāter appellauit. Exemplar quoquè regalis decreti ponimus ex parte, nè lateat lectorem, legitima præfati cœnobij non leuiter infringenda. Habes hîc ætatem Authoris huiꝰ hiſtoriæ.

Item ſcriptum Imperatoris. Cap. 27.

HEnricus diuina fauente clementia rex: Cunctis Chriſti cultoribus, noſtriq; fidelibus, tam gignendis, quàm modernis innoteſcat, qualiter chariſſimus nobis Anno Archiepiſcopus monaſterium, quod in monte Sigeberg conſtruxit, noſtræ tutelæ & defenſioni ſubdidit, & mercatum, telonium, monetam atq; prędia, cum omnigenis ad hoc quæſitis & datis, ſiuè quærendis & dandis vtilitatibus, noſtra regali authoritate firmari & corroborari poſtulauit. & poſt aliqua: Itaque monaſterium & omnia, ad hoc pertinentia, in noſtram accipimus defenſionem, & regio more hanc indè conſcriptam chartam, propria manu corroborauimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus.

Vt alia duo monaſteria S. Anno condiderit. Cap. 28.

POſt hæc prudentiſſimus pontifex, adhuc huius vitę dies ſibi conceſſos videns, ob id quod ſcriptum eſt, Iuſtus iuſtificetur adhuc: duas monachorum congregationes addidit: vnam in regione Vueſtfalorum, loco qui dicitur Graſcaf: aliam in confinio Turingorum & Sclauorum, loco qui dicitur Saleuelt. quarum prior in honorem S. Alexandri martyris & ſex fratrum eius: ſequens, in honorē principis Apoſtolorum ab ipſo conſecrata eſt. Has ſtructuris & prædiorum ſumptibus abundè ditatas, ad normam Sigebergenſium viuere inſtituit, adductis illuc eiuſdem cœnobij fratribus. Tunc demùm numero quinque virginum prudentium perfectè admiſſus, non in viſu, non in auditu, non in guſtu, non in odoratu, non in tactu ſponſi venientis offendere dignus erat vultū, per ſingulos ſenſus deputatis, qui perpetuis orationibus, vigilijs & eleemoſynis, digno cęleſtis regis conſpectibus ornatu, & viuentem eum & mortuum excolerent. O verè felix, nimiumque felix, qui tantorum fultus interceſſionibus, ſi quid per quinque ſenſus deliquiſſet, venia poterat aboleri facili. Cuius dilectioni quàm vicem debeant ſui alumni, magnoperè ſingulis curandum eſt: qui totus in ipſis, vt vnica mater vnico pendens in filio, nonnunquàm corporis debilitatem ſuſtinuit ex cōpaſſione, qua erga illos afficiebatur. quod vno ſatis elucebit exemplo. Apoc. 22. Alia duo extruit monaſteria. Matt. 25.

Vt quandoquè febri laborans, nihilominùs in cœna Domini pedes ſuorum abluerit, & paulò pòſt mirè curatus ſit. Cap. 29.

INſtabat aliquandò Paſchalis feſti ſingularis & iucunda celebritas, & confluentibus Coloniam non ſolùm ex omnibus propè Rhenum ciuitatibus, ſed & de tranſmarinis, & adhuc remotioribus prouincijs abſque numero populis ad nundinas toto orbe celeberrimas, fiebat vt ex ipſa frequentia geminum Colonienſibus immineret tripudium. Verùm, quod huius lętitiæ pulchritudinem magna poterat ex parte fuſcare, vehemens febrium ignis inuaſit Epiſcopum: qui & decidit in lectum. Cumque Dominicæ cœnæ dies illuxiſſet, & ipſe membris omnibus defatigatus, miniſterium ſacri mandati ſe deſperaret implere poſſe, quod ſpeciali ſemper deuotione ſuo tempore frequentare ſolebat, maior ex triſtitia morbus cordis eius intima penetrauit. Cœpit enim varijs intùs æſtuare cogitationibus, qui foris æſtuabat febribus: & nunc quidem, nè fructu tam pij priuaretur obſequij, ad id exequendum modis omnibus ſurgere definiuit: nunc verò perpenſis imbecillitatis ſuę viribus, vix ad primum motum ſufficientibus, ſtultitię proximum iudicauit id conari velle, quod, nullo dubitante, facultatē excederet. Hoc gemino cordis conflictu die conſumpto, aderat hora, qua rex ſummus, tremētibus Angelis, Nundinæ Colonienſes. Obſerua ſancti viri piū animū. Ioan. 13.

 ſer-

ſeruorum veſtigia petens,humilitatis ſuæ exemplum factis & dictis fidelibus ſuis ingeſſit. Quod pius vir intimo mentis oculo conſiderans, in maximam afflictionem incidit, dum timuit ab eius excludi conſortio, quem in hoc facto non imitaretur & infirmus. Tum verò totus verſus ad preces,petijt vt omnium Dominus,cui præſtò eſt,cùm voluerit,poſſe,ſuis adeſſe dignaretur deſiderijs,conceſſis viribus, quas intentio pia ſupplex exigeret: præmiſſoque puero,fratribus mandatum direxit, vt breuiſſimo temporis interuallo,ſe,ſine dubio vēturum,ſuſtinerent. Illis inopinato nuncio retentis ab officio ſacro,poſtquàm cunctantiùs Epiſcopi præſentia offerri cœpit,priores expectationis tędio exacerbati,miſerunt ad eum,dicentes: Nobis quid expectemus ignorantibus, hora pertranſijt,& iam nocte vicina,hodierni diei reuerentiæ in imminutione diuini cultûs,non ſine dolore plus iuſto certè detrahemus.Mox igne charitatis,febrium ignes mitigante, lectum relinquens pontifex,fratres adijt,& ex more linteo pręcinctus,ad ablutionis myſticæ miniſterium pręter ſpem omnium proceſſit. Hîc quàm humiliter,quàm piè, quàm deuotè velut ad ipſius Domini veſtigia procubuerit,quomodò per ſingulorum pedes lachrymans,eos capillis venerandi capitis ſui terſerit, & oſculo ſuppliciter honorauerit, illam quondàm pœnitentem Mariam in oculis cordis ſemper habens,lectoris prudentię derelinquo.Sedentibus autem ſingulis in ordine ſuo, congregatio beatę Marię ſemper virginis,ipſius olìm ſtudijs elaborata, iuxta ſuam diſpoſitionē vna nihilominùs tenebatur in parte.Ad quam,conſummato in cæteris charitatis ſuæ & deuotionis opere,veniens,intimo dilectionis oculo defixus in illam, recordabatur & aliarum in Chriſto per ſe congregatarum.Interìm & prior ad animum redijt infirmitas.Hinc factum eſt,vt ſuorū quandoq; deſolatio cor eius pulſans,tanta ſubitò miſeratione eum commouerit, vt dolore correptus,in terram rueret,iamq; moribundus,& omni membrorum officio deſtitutus,geſtantium manibus ad lectum reportaretur.In eādem infirmitate triduò iacens, reſpiciente Domino piam eius ſolicitudinem, qua timebat nè grex ſuus ſacri verbi pabulo per ſancta ſolennia careret,in ipſis Dominicę reſurrectionis vigilijs mirabiliter ſanatus eſt.Cùm enim matutinalia ſigna inſonuiſſent,repentè quaſi diuino tractus inſtinctu,proſilijt è lecto,& à reclamante puero cubiculario,qui eum doloris inſania ſuſpicabatur agitari,calceamenta cum veſtimentis vix extorquens,ad eccleſiam lætus proceſſit.Porrò cunctis in admirationem verſis,ipſe cum alijs cantans,& pſalmum dicens ei, qui aſcendit ſuper occaſum,Dominus nomen illi: ad tertiæ quoquè lectionis enunciationem acceſſit,ſolito iucundiùs & hilariùs eam perlegēs. Ex hoc paſtor bonus ouium, pulchris & paſchali cultui condignis alludens tripudijs,generale gaudium ſuis extulit & cumulauit gaudijs,totam ſolennitatis illius inſtantiam tam iucundè,tam deuotè,tamq; ſtudioſè peragens, vt nulli dubium eſſet, quin ad hæc peragenda,dextera Chriſti reſurgentis eum à lecto doloris erexerit.

Charitas vincit morbi vim.

Nota lector

Luc.7.

Subitò mirabiliter reualeſcit.

Pſal.67.

De eius fama celeberrima,& ſtudio erga monaſterium Saleueldenſe. Cap. 30.

PRætereà cuius famæ vel nominis vir tantarum inter ſuos virtutum, apud exteras quoq; barbaraſque nationes fuerit,hinc æſtimari poteſt,quòd Anglorū Danorumq; regibus amicitia iunctus, donis & legationibus eorum crebrò honoratus eſt: quòd Henricum Imperatorem in Pannoniam perſecutus, cùm regno patriaq; pulſum,& ad ſe profugum Hungarorum regem reduceret, ipſe per induſtriam ſuam in ſubiugandis hoſtiū caſtris,cunctis illic armis plus præſtitit & effecit: quòd cum epiſtolis legatos ſuos ad Græciæ regem direxit: qui reuerſi,Dominici ligni partem non modicam,aliaq; regaliū donorū inſignia rege tranſmittente,ipſi præſentârunt: quodq; regina Polonorum,ex Teutonicis oriunda,fama nominis eius ducta, ad inuiſendū eum properauit,eiuſq; ditioni Saleuelt,& quæq; cohærentia conceſſit, acceptis ab eo variarum ſpecierum & precarij condignis precijs.In quo loco,ſicut paulò ſuperiùs commemoratum eſt,cœnobium cōſtruxit, quod ſpeciali quadam veneratione ſemper dilexit, tum ꝑpter expertam inibì cæleſtis gratiæ præſentiam,tum etiam ob lucrū paganę gentis,in circuitu cōmorantis.Nam frequenter tumultum Coloniæ declinās, illuc ſeceſſit, vbi ſpiritalibus ſtudijs occupatus,quædam diuinę laudis carmina vel hymnos cōpoſuit, quibuſdam etiam reuelationibus interfuit, & contemplationi vacans, futuræ quietis dulcedinem prę guſtauit.

Exteri quoque reges eū venerantur.

Componit hymnos quoſdam.

Vt crebrò teſtatus ſit,ſibi nec nummum vnum reliquum eſſe. Cap. 31.

Cùm

CVM autem diuitijs & gloria cúnctos in regno prǽcederet, quód forſitan fidem excedit, ſępè nec nummum, & propè nec nummi precium ſub ſui iuris cuſtodia reperit. Quicquid enim ab huius mundi diuitibus vel emendo, vel in precariam accipiendo, vel aliter acquiſierat, mox in pauperes, vel eccleſiarum miniſtros expendit: hoc propoſitum habens, nè minimam ſaltem rem in omni proprietatis ſuę iure moriens poſt ſe relinqueret. Deniquè nunc multis, nunc paucioribus, aut certè ſingulis è fratribus noſtris, coram eo poſitis, Quid, inquit, hominum ęſtimatio me quasì magnum diuitemq́ue celebrat? En exceptis vtenſilibus capellulæ, miniſterijq́ue pontificalis, & hoc annulo, neſcio me ſaltem vnum hodiè poſſidere denarium. Nec enim inexplebilis auaritiæ theſauros meis congrego clauſtris, vndè vel regis, vel ſuorum vita periclitetur, aut ingluuies ſatietur, eorum edacitati me ſatìs in hoc obuiante, vt nec aſſem vnum oculos claudens, inter illorum vngues relinquam. Cuius verbi quis finis fuerit, patet ex eo, quòd in ægritudine, qua mortuus eſt, alienis fouebatur operimentis: quotieſque manibus ferebatur in occurſum ſanctorũ, quos iam infirmus in ſuis liminibus ipſe viſitare nõ pręualẽs, ad ſe viſitandũ plerunq; deferri voluit, habitu proprio carens, interìm ab aliquo canonicorum contegi neceſsè habuit. O quantus Eccleſiarum defenſor ille extitit, quàm impenetrabilis inimicis Chriſti murus: non ex illis, in quos prophetia dirigitur, Non aſcendiſtis ex aduerſo, nec oppoſuiſtis murum pro domo Iſraël, vt ſtaretis in prælio in die Domini: qui ſummi paſtoris imitator bonus, animam ſuam pro ouibus ſuis obtulit, dum nunquàm more mercenarij lupis ingruentibus ceſſit: ſed ſemper eos aut verbo ſeueriſſimæ increpationis, aut gladio iuſtiſſimæ excommunicationis inſecutus eſt, interdùm etiam impudentiores quasì militari manu deterrens, porrò contra omnes orationis inuictæ ſcutum arripiens. Extant eius innumerabiles pro Eccleſia ſudores, nec poſſint commemorari omnia, quæ pertulit ab impijs. vnum duntaxàr, in quo potiſſimùm orationis eius vis & efficacia cognoſcitur, ad terrorem eorum, qui nunc quoquè cælis inuecto impudenter obloquuntur, inferimus: vt vel ſerò reſipiſcentes, quid, cum Chriſto viuens, poſſit, attendant, quem carne tectum, tantum potuiſſe forſitan mirabuntur.

Omnia ſua eccleſiárum miniſtris & pauperibus elargitúr.

Eccè paupertatè võluntariam tanti principis.

Ezech. 13.
Ioan. 10.

Quæ à Comite Palatino perpeſſus ſit, & quid illi Comiti tandèm acciderit.

Cap. 32.

POſtquàm mons Sigebergenſis, qui vertitur in victoriam, victor vtiquè vitiorum, tradente Palatino Comite, ditioni S. Petri ceſſit, idem magnę tyrannidis vir, quasì ſopito peruerſitatis igne, Gorziã venit: vbì depoſito pompæ ſecularis cingulo, monachicæ paupertatis hábitum ſumpſit. Egit hoc arte ſua diabolus, qui ſubſtantiæ ſpiritualis & angelicę dignitatis creaturá, per ſubtilitatem naturæ ſuæ nonnunquàm ex anterioribus futura perpendit, & ſemèl obnoxios gehennæ, mille circunueniens dolis, dupliciter filios eius efficit. Hac vſus fraude circa virum hunc, eum poſt aliquod tempus à profeſſione fallaciter vſurpata deturbans, amplexus coniugales reſq́ue familiares repetere ſuaſit, & coniunctis ſibi nequitię ſuę ſeptem ſpiritibus, cor eius intrans, in omnem deincèps flagitiorum voráginem pręcipitauit. Is exoſos habens omnes Dei ſeruos, vtpotè refuga, bella mouit, ſeditiones concitauit, & ad ſuę perditionis cumulum, ad extinguendum nomen celeberrimi tunc pontificis Annonis, Agrippinenſem vrbem poſt rapinas & incendia, poſt cædes & detrũcationes plurimorum, hoſtiliter aggreſſus eſt. Ibì comìnùs cum armatorum multitudine ſedens, omnia per circuitum quasì ſæuus aper deuaſtauit, ignem pariter & ferrum miſcens. Interìm ſacer pontifex intrinſecùs cilicio tectus, minori pro ſe, maxima verò pro commiſſo ſibi grege ſolicitudine ęſtuans, die quadam cùm proceſſiſſet ad murum, vidit procùl ignem micantem, & vicorum nupèr incenſorum flammam fumumq́ue in ſublime conſcendere, incolis ex vno latere fugientibus hoſtes, ex altero ignes. Ad quod ſpectaculum paſtor pius intimo dolore traiectus, non aliter, quàm ſi gladijs omnium confoderetùr hoſtium, ingemuit, & miſerabilem emittens vocem: O me miſerum, inquit; ô me peccatorem, & ô nimis infelicem, quem tanti mali, tanti doloris, proh dolor, inſpectorem ætas ingrata protraxit in hanc horam. Moxq́ue loco cedens, intra matricis Eccleſiæ limen ſeſe recepit, & ante protectoris ſui ſancti Petri memoriam

Sigeberg. Latinè Victorius vel victoriæ mons.

Comes Palatinus fit monachus.

Deſerit monaſterium.

Vaſtat ditionẽ S. Annonis.

riam ruens,has lugens & eiulans edidit voces:Heu heu Domine,quid commeruit grex & ouile tuum,vt ſic rabidis luporum dentibus expoſitus, eorum morſibus attrectetur, eorum faucibus deuoretur? Sel ędentes non lęſerunt:lęſi vicem non rependunt, gratis iugulantur,ſine cauſa ſedibus pelluntur,& quicquid pœnarum peſſimus quiſq; dictante iuſtitiá luit,hi,ſola imperāte crudelitate,longè duriùs exoluunt. Eccè qualis clamor viduarum,quantę pupillorum & orphanorum miſeriæ,quot pauperum contritiones te ſuſceptorem eorum, te iudicem eorum,iamiam neceſſariò prouocāt ad iudicium. Miſerere,pacisque nobis ſerenum adſpira diem, in eum,cuiuſcunque cauſa talis Eccleſiæ tuę tempeſtas imminet,tuæ vindictæ determinans ſententiam. At verò Colonienſibus ad arma conclamantibus,ac pro defenſione ciuitatis hoſtiles impetus bellicis apparatibus hac illac per murum obſeruantibus, tyrānus quidem velut diſſimulans, in caſtrum ſuum,quod Cochomo dicunt, ſe contulit: magis autem, vt viribus & multitudine ſe ſequentium illic adunatis, iudicium ſanguinis cum Epiſcopo eiuſq; adminiſtris publicè committeret. Contra quem cùm Epiſcopi milites nihilominùs omnibus armarentur viribus, & ſtudio partium quidam conſanguinei cum Palatino, quidam cum Epiſcopo ordinarentur,eſſetq; ciuilis belli periculoſiſſima cunctis ſuſpicio,ſanctus pontifex graui preſſus anguſtia mentis, quod è duobus tolerabilius eligeret, ignorabat. Si ſuperbiam hoſtis armis humiliare decerneret,occurrebat inhumana crudelitas, & miſerabile ſcelus, cùm frater fratrem, gener ſocerum, ſocer generum hoſtiliter proſternerent. Si verò aliter vellet,imaginarijs oculis expugnandæ vrbis miſerias,eccleſiarum deſtructiones, clericorum vel monachorum contumelias, viduarum pauperumq; neceſſitates,poſtremò iuuenum & ſenum indiſcretas cędes attendebat. In huius articulo neceſſitatis quod primum,quod maximum,quodq; certiſſimum erat ſolatium, totum ſe contulit ad Dominum,cum ieiunijs litanias ordinans,& diuerſa ſanctorum oratoria luſtrans. Iamque futurus quaſi pręſens timebatur hoſtis, & ſacerdos cum populo circuiens,triſtes meditabatur cauſas,nec tamē à pſalmorū modulatione ceſſabat. Cumq; ordine veniſſet ad * triceſimumquintū pſalmum, cuius eſt initium, Iudica Domine nocentes me, atq; in eum altiùs intenderet, ex ipſa pſalmi conuenientia dolor cordis eius increſcebat. Vbi autē ad verſiculū illum, Veniat illi laqueus, quē ignorat: ventū eſt, quaſi pręſagio quodā de aduerſario tactus, infremuit ſpiritu, lachrymiſq; cū voce prorūpentibus,eundē,diacono ſtupēte,denuò repetiuit,dicēs: Veniat illi laqueus, quē ignorat,& captio quā abſcondit,appręhēdat eū. Hoc quomodò protulerit,orātis'ne affectu, an potiùs ſpiritu prophetantis,vel,vt meliùs reor,vtroq; modo,hiſtoriæ nil obeſt: quandoquidem paucis euolutis diebus, laqueus, quem prædixit, incompręhenſibili ſuperni arbitri iudicio tam terribiliter hoſtem ipſum irretiuit,vt inaudito ſeculis furore, vxorem ſuam,propter cuius mortiferam dulcedinem apoſtatauerat, proprijs manibus interficeret. Nam militum pręfectis bellantium acies forìs inſtruētibus ad futuram,quæ ſperabatur, cum Epiſcopo congreſſionem, ipſe reſidens in cubiculo iuxta ſuæ cupidinis ſociam, iraſcente Domino, nec diutiùs calamitates innocentium ſuſtinente, in amentiam verſus eſt,ac mox dependentem arripiens bipēnem, dilectę coniugis Adelheidis caput feriens amputauit, curſuque fores egreſſus,plauſu manuum & cachinno, quid egiſſet,inſanientis,vt erat,more expoſuit. Exhorruit ad tam triſte piaculum omnis ętas,omniſque conditio, ceſſauitque tam operoſa bellicæ conuentionis apparatio,ſingulis ad propria recedentibus. Ipſe verò princeps & author ſeditionis captus, vinculiſque à ſuis iniectus, quandiù ſuperuixit,furioſus & impos ſuî manſit,proprijſque calamitatibus contentus, in alienam cladem ampliùs graſſandi nec copiam, nec voluntatem habuit. Tunc pius ſacerdos, vnicum cæleſtis magiſterij ſuis temporibus exemplar, opere complens illud Dominicum, Orate pro perſequentibus vos,& benefacite his, qui oderunt vos: mulierem miſerabiliter interemptam, officioſè ac nimis flebiliter terræ commendauit, filium eius in ſua ſuſcipiens, affectu benigniſſimo nutriuit, multiſque beneficijs indulgentiſſimè remunerauit. Exindè Colonia pace repleta, paſtoris ſui iucundabatur in operibus: qui non ſolùm diuerſis miſericordiæ deditus erat officijs, alens egentes, veſtiens nudos: ſed & eccleſiaſticæ religionis decus amplificauit, monaſteria conſtruens,miniſtris Dei neceſſaria procurans,& ſemper in perquirendis & honorandis ſanctorum cineribus infatigabili ſatagens ſtudio.

Epiſcopus ſe munit cōtra eū precibus, ieiunijs & cæt.

*34.

Palatinus vxorem interficit.

Mēte capit.

Vide iudicium Dei, & time.

Matt. 5.

Vt

Vt beati Innocentij Thebæi martyris corpus in Sigeberg adduxerit. Cap. 33.

CVius rei deſiderio tempore quodam Romam ingreſſus eſt, Romanorum Archicancellarius, ſuæ deuotioni pariter & Eccleſiæ conſulturus vtilitatibus. In quo negocio nō paruo illic tempore inſumpto, Apoſtolicæ benedictionis impetrato cōmeatu, ſe cum ſuis ad regrediēdum ocyùs abſoluit. In eo autem poſitus itinere, precibus contendit ab Adelheida, tunc Alpium Cotiarum Marchioniſſa, vt Thebeę religionis reliquias, eius authoritatis iuſſu mereretur ab Agaunenſibus. eius quippe ditionis erat locus ille. Quò perueniens, licèt ſplendidè ac populariter, vt non ſolùm Archiepiſcopum Colonienſium, ſed & Archicancellarium totius Italię decebat, exciperetur, conſilio tamen & prudentia magìs, quàm poteſtate, ſibi cenſuit illic agendum. Proindè donis & promiſſionibus ad voluntatem ſuam flexum habens ſacrarum ædium cuſtodem, remotis aliarum perſonarum impedimentis, in ſecreto noctis paucis ſuorum admiſſis, eccleſiam ingreſſus eſt: vbi ſacratiſſimum beati martyris Innocentij corpus vnà cum capite ſancti Vitalis, reuerenter extulit, & tàm ſui voti proſperitate, quàm etiam ſuſpicione alicuius in populo perturbationis actus, profectionem maturiùs imperauit. Chriſto ergò vię prędnce, poſt emenſum peregrinationis ſuæ pelagus, mœnia Sigebergēſis cœnobij contingens, ſanctarū reliquiarū theſaurū auro precioſiorem, cum magno populorum tripudio, qui eo die confluxerant, illuc intulit tertio Idus Maij, qui dies Dominicæ aſſcenſionis tunc gaudijs illuſtrabatur, ab incarnatione Domini poſt milleſimum ſexageſimumnonum anno ſeptuageſimo vertente, fratribus cunctis & de patrocinio cælitùs collato, & de pręſentia diù deſiderati patris pio gaudio ſolenniter ſeſe agentibus. *Infert in Sigebergenſe monaſterium corp' S. Innocentij.*

Vt ſancti Cæſarij brachium ab Vrbe Coloniam attulerit. Cap. 34.

HOC rumore Colonienſes quoquè tacti, frequentia magna Cleri ſimulque plebis, eum ciuitatem ſanctam poſt hęc ingrediētem, ſuſceperunt. At ille, nè quas ex Italiæ diuitijs opes aduexerat, ſuæ ſedis conciuibus minùs communicâſſet, elegantis artificij * ſacellum, templo S. Georgij contiguum, inſtruxit, reponens in eo, quod à Roma detulerat, dignum veneratione martyris Cęſarij brachium. Quod vt Apoſtolici nominis dignitas celebrius redderet, in honorem S. Iacobi ſacraturus illud venerabilis pontifex, cum populo proceſſit: & ecce vorax incendium eo iam, vt mos exigit, infulato, repentè ciuitatem versùs Oriētem inuaſit minaciter. Tunc turbis ad eius extinctionem ſeſe certatìm ſubtrahentibus, & Epiſcopum vix paucis ex tam nimia, quę confluxerat, multitudine ſeptum relinquentibus, ille tanto mœrens impedimento, cùm caput intra manus deponens, paululùm reſediſſet, quaſì reſponſo diuinitùs accepto, Non, inquit, ſuę virtutis vim ignis, qui fraude malitioſi ſerpentis emerſit, in periculum aliquod huius vrbis hodiè exeret: tantùm plebs de hoc ſecura redeat, vt in cōſecratione filiæ matris noſtrę, ſanctæ ſcilicet Eccleſiæ, beneplacitum Domino miniſterij noſtri perſoluamus obſequium. Protinùs reuerſo populo, flamma nihilominùs emoriens defecit. Itaque iuxta ritum inſtitutionis Eccleſiaſticæ, cunctis in dedicando ſacerdotem proſequentibus alacriter, vbì tempus expetijt, eminentioris loci petens apicem, mellifluis & compunctione plenis exhortationibus circunſtantes alloqui cœpit: cùm repentè per inſidias inuidioſi hoſtis, edax denuò conſurgens ignis, turbationem non minimam ſacri verbi auditoribus incuſſit. Quos forti commonitione, nè loco mouerentur, retinens Epiſcopus, omnibus in periculis primum aſſeruit pręſidium, laudibus Chriſti nullum pręponere periculum: ipſos oculis inſpecturos, ſi tantùm ſtare deliberâſſent, quàm velox, nemine obſiſtente, furentis incēdij fieret interitus. Adhuc eo talia proſequente, cùm nonnullis contrà facientibus, cęteri pro verbi Dei reuerentia gradum fixiſſent, adſpicientibus cunctis, velut inundatione deſupèr fuſa, momento temporis totus oppreſſus eſt ignis, & ad maiorem Chriſti gloriam, regnāte non minimùm ſuper eos incendio, quos ardor auaritiæ non paſſus eſt in audiendo ſacerdote perdurare, ij, qui verbis eius aſſenſi fuerant, ne leuis quidem ſcintillę veſtigium in omni ſupellectili ſua repererunt. Vndè materiam dicendi ſumens Epiſcopus, in longum protraxit ſermonem, multa de dæmonum inſidijs, multa de Dei clementia diſſerens: finem, non initia, in Chriſtianis quęri: cæterùm cœpiſſe bonum, nec perfeciſſe, non modò nulli mercedi, ſed & ſupplicijs obnoxium affirmās. Poſtremò in extollendis ſanctorum laudibus immorans, hoc relatione dignum, cunctis ſuſpirantibus, annexuit.

Capellam. *Hodiè eſt eccleſia parochialis S. Iacobi.* *Sētētia memorabilis.* *Ignis miro modo extinguitur.*

Relatio eius de quodam Andrea mortuo, ſed paululùm reuiuiſcente. Cap. 35.

IN vrbe Romá vir quidam Andreás nomine, non opere, diuitijs & vitæ delicijs affluens, laxæ conuerſationis amplam terebat viam, animam oneri, corpus habens voluptati: cui præter nomen Chriſtianitatis & emortuam fidem, Chriſtianæ religionis nihil videbatur ineſſe: excepto, quòd beato Cæſario martyri deuotus, eccleſiam eius cum cereis frequentare ſolebat. Hic generali mortis conditione prçuentus, ſerò ſuî pœnitens, vltimum efflauit ſpiritum. Nec mora, corpus in feretro compoſitum, flentium & plangentium amicorum triſti ambiebatur obſequio, ſepulturam eius ob quædam impedimenta in diem alterum differentium. Itaque protractis ad medium noctis excubijs, alto ſilentio cunctis, altoque ſtupore perfuſis, repentè feretrum moueri cœpit: eleuansque caput, qui iacebat exanimis, cùm vndiquè circunſpiciens, ampliorem videntibus terrorem incuſſiſſet, fugæ præſidium nonnullis arripientibus, omnibus verò pariter mente conſternatis, in feretro reſedit. Interim prudentiores fiducia nonnihil reſumpta, procul quibuſdam ſubſiſtentibus, propiùs acceſſerunt, & inſpecto diligenter homine, quid rei contigiſſet, ſciſcitati ſunt, vtrùm phantaſijs diaboli luderentur, an inſueta mortalibus lege ab inferis rediuiuus emerſiſſet, vel, quod magis erat in ſuſpicione, languoris immanitate pro mortuo habitus, oculos tantùm intuentium feſelliſſet, cæterùm vitam non planè amiſiſſet. Ad hæc ille grauiter ſuſpirans, Non, inquit, ſimulatè, ſed verè mortis incidi ſortem: at verò perpetuæ mortis ſententiam & in anima & in corpore, proh dolor, luerem, ſi Cęſarij martyris Deo digna non intercesſiſſet ſupplicatio. Subiungensque ſecundùm tenorem interrogantium, vbi fuiſſet, quid vidiſſet, & vt redijſſet, ità ait: E corpore violenter eiectus, ad terribile nimisque pauendum Chriſti ſolium ducebar. Ibi circunſtantibus cum tremore millibus Angelorum, ego miſerrimus conſcientiæ reus, nec oculos in quenquam illorum ſupplex attollere prçſumebam: ſolummodò diſtricti iudicis triſtem ſentẽtiam accipiens, à teterrimis & horrore plenis dçmonibus ad æternæ damnationis loca trahebar abſque miſericordia. Pectusque feriens, ac nimis flebiliter ingemiſcens, Illius, inquit, horæ miſeria nullis dignè exponenda verbis, mei cordis memoria nunquàm elabitur. Cumque me flentem procaciſſimi dæmones cachinnantes, meisque caſibus inſultantes, ad perditionem atrociter impellerent, precioſus martyr Cęſarius, meis calamitatibus piè commotus, cum fauore ſanctę Dei genitricis, ſanctorumque Apoſtolorum & martyrum, procidit ante Dominum, vulnerum ſuorum ſtigmata demonſtrans, & dicens: O clementiſſime Domine, tremendi nominis tui cauſa hæc quondàm libenter excepi, nec erat in his perferendis, licèt caro gemeret, vlla reluctatio mentis: dummodò temporalium tormentorum aſperitate corpus ſemel enecatum, nullis deinceps triſtitiæ ſtimulis vel animam, vel carnem, te præſide, afficeret. Quid itaque te, qui pius es, inſpiciente nouis in corde doloribus denuò premor? Eccè qui meo credulus patrocinio, vitam ſuam mihi commiſit ex integro, prçceps impellitur ad inferos, iamque meritò ſtultitiæ arguitur, qui vana ſpe ſeductus, me coluerit vt vitæ ſuę gubernatorem, quem in alleuandis ſaltem ſupplicijs habere non poſſit interceſſorem. In his vocibus eo coram Chriſto rege iacente, pijſſima Dei genitrix virgo Maria, cum reliquis ſanctis ſe adiungens, filium & Dominum ſuum ad voluntatem martyris ſui flexit: per cuius imperium peſſimis dæmonibus ereptus, iam veniæ ſecurus & vitæ, corpus ad hoc reinduere iuſſus ſum, vt his cognitis, vnuſquiſq; ſuæ ſalutis ſolicitior reddatur. Hęc homine perorante, cùm adſtantes ſtupor inuaderet, collegit ſe ſuper feretrum, & obijt. Tali concluſione rem doctor egregius finiens, omnes ſuſpirijs & compunctione, quod audierant, commendantes, mox allocutus eſt: Et vos fratres, vosque ſorores, huius conſiderationem facti in cordium veſtrorum ſecreta admittentes, ad quencunque deuotionis & ſeruitij cultum voſipſos ſanctis Dei offerte, vt extremæ tribulationis anguſtijs arctati, quemlibet ſanctorum tanto lætior quiſque veſtrûm illic patronum experiatur, quanto deuotior hìc in eius vixit obſequio. His ab eo dictis, nos ob id, quod paulò antè attigimus, docuiſſe ſcilicet eum, omnibus in periculis primum eſſe prçſidium, laudibus Chriſti nullum prçponere periculum, memorabile quiddam, ipſius ore celebratum, ſubijcimus, vndè poſſit adſtrui, quod eum propoſuiſſe non falsò teſtati ſumus.

Homo mortuus reuiuiſcit.

Vide quid conferant ſanctorum patrocinia.

Interceſſio Sanctorum.

Sancti honorãdi & inuocandi.

Alid

Alia eius relatio de puella, quæ moriens dæmonum turbas vidit. Cap. 36.

ANtiquę ſtructurę monaſterium, titulo S. Cęcilię virginis & martyris, Colonię frequens habetur, in quo ſacrarum fœminarum exemplo, puellaris innocentiæ & ętatis infans quędam dulciſſimo nutriebatur affectu, omnibus, & præcipuè matri congregationis, vnicè chara. Verùm immatura ſuperueniens mors, tam læta principia ſimplicis & iucundæ indolis, amariſſima ſorte turbauit, iacebatque iam omnium oculis onerosá, quæ fuerat antè gratiſſima. Lugenda ſanè conditio noſtra, quę non ſolùm nos in nobiſipſis vltimę ſeparationis ineuitabilem neceſſitatem cogit pati, ſed & in amiſſione charorum quotidiana, proh dolor, ſtrage mortificat: Sic omnes homines quotidiè patimur: ſic & tunc prędictę ſorores paſſæ, puellam in extremo ſpiritu conſtitutam ocyùs amiſſuræ, poſt veſpertinos hymnos hora Completorij iam inſtante, chorum petiêrunt, vt ſua Domino redderent, mœſtæ de ſuis. Necdùm verò primorum modulatio pſalmorum inchoatione ſequentiũ plenè perfecta eſt, cùm ſubitò tactu ſigni notiſſimi ſorores ad egreſſionem animę migrantis euocatæ, non ſine magnæ pręuaricationis audacia, ſingulę chorum relinquentes, diuinæ laudis opere neglecto, ad morientem quaſì ſuffragium, magìs autem periculum ex hoc allaturæ, concurrebant. Ad quarum introitum oculos, mortis ſopore clauſos, puella violenter aperiens, impetu magno, quaſì nil aduerſi paſſa, proſilijt è lecto, curſu petens Abbatiſſam, eiusq; appręhenſa tegminis parte, ſtridens dentibus & toto corpore tremens, illa ſe tenaciter obuoluit, clamans & dicens: Fer præſidium, domina mî, fer pręſidium. At cunctis inſolitæ rei nouitate non minùs, quàm clamoribus puellæ, more fœminarum cum emiſſione confuſæ vocis anguſtatis, mater tremebunda, Quid habes, inquit, filia? Illa reſpondit: Monſtroſorum dęmonum ingens & horrenda multitudo cum ſororibus fores ingredientibus irrumpens, ad inferos me ſecum abducere velle minantur. Cumq; cauſam huius mali mater infuſa lachrymis ſciſcitaretur, Nullas, inquit illa, alias ob culpas id patior, niſì quòd propter me detrimentum ſeruitij ſui Chriſtus habet: cuius laudes, ſi mihi ſorores aliquid conferre vellent, oportebat priùs debito fine concludi. Protinùs ad imperium matris cunctę ſorores ad monaſteriũ regreſſę, tanto deuotiùs, tantoq; obnixiùs diuinis cœperunt laudibus inſiſtere, quanto manifeſtiùs intellexerunt, propter illas neglectas & puellam eſſe periclitatam, & ſe non contemnendæ tranſgreſſionis offenſam incurriſſe. Quibus cubiculi limen excedentibus, puella lectulum repetens, ibì ſe ſtrauit, & ſororibus ad pſallendum Deo chorum tenẽtibus, ipſa nullius horroris geſtus prę ſe ferens, paulatìm, vt ſolent morientes, deficiens, vita functa eſt.

Monaſteriũ S. Cęcilię peantiquũ Coloniæ.

En quàm ingratũ eſt Deo diuini cultũ officia negligere.

Vt beati Agilolfi corpus in eccleſiam ſuam ad Gradus tranſtulerit, & duos Euualdos eleuârit. Cap. 37.

SEd vt ad priora redeamus, Anno beatiſſimus in terris excolẽs, quibus in cęlis aſſociari totis niſibus feſtinabat, Colonienſem vrbem diù fraudatam corpore martyris & Epiſcopi ſui Agilolfi, membrorum eius reſtitutione lętificauit: quæ Malmundarienſibus præripiens, in monaſterium ſuum, quod eſt ad Gradus, cum magna ciuitatis exultantis ambitione tranſtulit. Inter hęc & duorum Euualdorum precioſa corpora, reuelatione eorundem martyrum inſtructus, de tumulis ſubleuauit: quos olìm in Saxonia paſſos, Rhenus amne refluo Coloniam ſepeliendos aduexerat.

S. Agilolfũ Epiſcopum Coloniẽſem transfert in eccleſiã ad Gradus.

Vt beati Benigni corpus in Sigebergenſe monaſterium adduxerit. Cap. 38.

REſtat nunc commemorare, queadmodùm corpus beatiſſimi martyris & ſacerdotis Benigni tẽporibus eius ad perpetuã Sigebergenſiũ gloriã & ſalutem vel inuentũ ſit, vel tranſlatũ. In Sueuia loco, qui dicitur Cella S. Viti, quidam Alemannorũ atq; Burgundionũ Dux olìm eccleſiam conſtituẽs, ſuis eam hęreditarijs bonis ad ſuſtẽtationem monachorũ illic Deo militantiũ abundare fecit. Qui deuotione pariter & fide inſtructus, cùm ſanctarũ reliquiarũ ſtudio Diuionem veniſſet,

indè

indè rediens, corpus Deo dilectiſſimi martyris Benigni ſecum exportauit: qui diuinitùs ab Oriente Gallijs deſtinatus, poſt multos agones tandèm ſub Aureliano Cæſare lancea militis percuſſus, in ſpecie niueæ columbę cęlos penetrauit. Illos quoquè tergeminos fratres Speuſippum, Eleuſippum & Meleuſippum, à prędicto martyre baptizatos, & apud Lingones egregiè coronatos, vnà cum corpore S. Mamerti, ciuitatis illius Epiſcopi, Dux idem concedente Chriſto emeruit, lętusque cum tanto cæleſtis patrocinij pignore fines Alemanniæ repetens, eccleſiæ quam conſtruxit, deſiderabilem conſignauit theſaurum, ſanctis corporibus, ob metum futurorum, in ſacrario cum attitulatione nominum, terræ altiùs immerſis. Poſt multos annos omnibus generationis illius hinc ſublatis, cùm locus idem regali cœnobio, quod Eleuuange nuncupãt, in proprietatem ceſſiſſet, & tantarum lucernarum fulgor incognitus mundo, puluere vilis ſepulturę tegeretur, ordinante Deo, qui producit Luciferum in tempore ſuo, cuiuſdam operis intentione pauimentum ſanctis corporibùs imminens, à foſſoribus apertum eſt. Proſcindentibus autem illis humum, eamque certatìm egerentibus, eximprouisò ſanctarum reliquiarum ſarcophagi diſcretis nominibus reperti ſunt. Illic magni meriti martyr & ſacerdos verè meritis & nomine Benignus, cęteris nominatior inuentus ac ſubleuatus eſt, per idem tempus Abbate Renigero, qui beati Annonis conſanguineus fuit, cœnobium illud adminiſtrãte. Proximè dehinc Dominici natalis gaudia rex Babinbergæ celebrauit: vbi cùm multorum procerum & dignitate pollentium conuentus eſſet, etiam Abbas idem aduenit. Propinquus ergò cùm eſſet Annonis Archiepiſcopi, quaſi gratulaturo Benignum, qui mittente S. Polycarpo diſcipulo beati Iohannis Euangeliſtæ, venit ex Aſia, ſe teſtatus eſt inueniſſe. Rapiẽs autem pontifex nomen ipſum ex ore eius, Benignum, inquit, te affirmas habere? Hic meorum ſpecialis interceſſor eſt monachorum: hunc meis petitionibus oportet vt indulgeas, ſi te delectat ex hoc iam vllum dilectionis meæ beneficium. Ille, vt qui in perſoluẽdo non parui ponderis argento regi obnoxius eſſet, ità reſpõdit: Eccè vt pecuniæ, quam debeo, cura me leues, deſiderijs tuis, vt vis, ſatisfaciam, mittens tibi non alium, ſed eundem reuerà Benignum, qui in Diuionenſi caſtro ſub Aureliano martyrium duxit. Huic ſponſioni pręſul grataunter annuens, quippe qui nullas opes haberet, quas non libenter in huiuſcemodi commercium inſumeret, cùm ſibi mutuò fidem dantes, vtriq; receſſiſſent ad propria, poſt menſem & dimidium monachos precioſi corporis glebam ferentes, Colonię cum gaudio ſuſcepit. Quibus fidem adſtruere nitentibus publicis ſacramentis, quòd non alius, quàm qui rogabatur, Benignus eſſet, non permiſit, dicens in eius veneratione, de quo agebatur, hunc ſe indubitanter habiturum. Pręmiſſoque in Sigeberg huius lętitiæ nuncio, ipſe cum ſuis conſcenſis equis, comitantibus pariter ex Colonia non exiguæ multitudinis viris & fœminis, in ipſo veſpere Dominicæ noctis, quæ ieiunij Quadrageſimalis initium erat, ad radices montis applicuit: & deſcendentibus ad eum debita cum reuerẽtia proceſſionibus fratrum, oſſa ſacra cum laudibus recepta ſunt per noctem in eccleſia, quæ adiacet monti. Manè verò Dominici diei, quod tertiodecimo Calendas Martij expectatione omnium illuxit, omni conuentu ſolenniter induto, diuerſis etiam ornamentis, multisque luminaribus templo reſplendente, facer antiſtes, ac ſanctæ memoriæ Erpho Abbas, pios humeros ſanctarum reliquiarum feretro ſubijcientes, reſonante populo, ſignisque concrepantibus, cum magnæ deuotionis carmine præcedentium monachorum, martyrem & ſacerdotem ſuum Chriſto in odorem ſuauitatis ad altare pręſentàrunt. Indè ſermonem ad populum habiturus, altiora præſul conſcendit, & totus præ gaudio lachrymis fluens, nunquàm ſibi iucundiorem illuxiſſe diem teſtatus eſt. Exponenſque quis vel cuius meriti eſſet, qui portabatur, quòd Benignus appellaretur, indicauit, dicens: Benignus, inquit, beneuolus dicitur. & meritò: Apertas enim aures ad omnium noſtrûm preces habet, & libentiſſimè exaudiẽs, per ſeipſum accedit ad Deum ad interpellandum pro nobis. Nunc igitur, dilectiſſimi, tãti patroni pręſentiam habentes, erigite corda, & ſinguli, quid vobis expediat, illi ſuppliciter intimate. Mihi credite, ſi tantùm fides non deſit, quia Benignus eſt & nominatur, benigniſſimè quodcunq; petitis, annuens accelerabit. Annus Dominicæ incarnationis, quo hæc tranſlatio celebrata eſt, milleſimus ſeptuageſimustertius erat. Poſt hęc duobus loculis nouis altrinſecùs poſt altare compoſitis, medio inter eos vacante loco, in dextero beatum Innocentium, in ſiniſtro verò beatum benignum pontifex collocauit, & lætitia perfuſus, quaſi ludens, vt ple-

Videat hinc Lector Tomo 1. Hiſtoriã SS. Speuſippi, Eleuſippi & Meleuſippi.

Iob 38.

S. Benigni martyris corpus inuenitur.

Hęc piè accipiẽda ſunt Nõ enim licet vendere ſacras reliquias.

S. Benignus transfertur in Sigeberg.

Sancti audiũt preces noſtras, & orant pro nobis.

plerunquè ſolebat, loquebatur: Erit ad libitum meum rei proceſſus, ſi quandoq; dignus altario, medius inter vos recipiar. Alioquì ex me ſperanda vobis gratiarum actio profectò non erit. Quę vox quanuis leuiter dicta, quàm ſeriò ſit ab eis accepta, nos oculis fidei iam contemplamur: qui etsì corpore necdùm viderimus, merito tamen credimus eum inter eos locum iam accepiſſe. De cuius vita & operibus pauca pro numero, non vt debuimus, ſed vt potuimus auxiliante Deo, hoc fine terminantes, ocio interìm indulgemus, vt ijs, quæ de virtutibus eius prædicantur, elucidandis, leuiores aſſurgamus.

LIBER SECVNDVS.

Vt ſine claue thecam, qua S. Georgij brachium continebatur, aperuerit. Cap. 1.

INtentionem huius operis diuinæ laudis intuitu præ manibus habens, fictis narrationibus incumbere vehementer & ipſe deteſtor: quandoquidem vndè mihi ſpes eſt aliquantulùm exhauriēdi peccata, indè grauior accederet iniquitas, ſi, prętcrquàm veritas eſt, vel à me verum ęſtimatur, quicquam impudenter exprimerem. Deus enim noſtro mendacio non eget: nihilominùs & is, quem hoc opere mundo declarare voluimus, ad hoc deuotionis noſtræ beneuolentia non delectatur, vt falſis laudibus per nos coleretur, qui veris, etiam nobis tacentibus, quouſquè mundus voluitur, ſemper adornabitur. Hæc diximus, vt conueniremus eos, qui iuxta voluntatem cordis ſui metientes ſanctum virum, non credunt eum huius meriti, per quem talia, qualia dicuntur, poſſent fieri: quippe quibus in ſignum contradictionis & ipſe Saluator poſitus eſt. At nos ſcientes ſanctitatem hominis Dei, nec potentię Chriſti quicquam detrahentes, ad ea, quæ vel auditu, vel ſcripto probabilia de eo reperimus in ſignis & reuelationibus, atq; ijs, quæ propheticè prælocutus eſt, ſpiritusſancti gratia ſenſum & linguam regente, ob poſterorum notitiam hoc exordio colligēda accedamus. In cœnobio ſuo, quod in monte ſitum eſt, frater quidam accedente moleſtia, in morbū aliquandò incidit, nec vllum occurrebat remedium, vndè ſpes eſſet meliorationis ęgroto. Quod cùm auribus viri Dei, qui tunc præſens aderat, inſonuiſſet, curſorem velociſſimū cum mandatis Coloniam direxit, vt brachium ſancti martyris Georgij ſibi quamcelerrimè mitteretur, aſſerens in hoc ægroto certiſſimè ſubueniendum, ſi liquorem, quo perfunderetur os ſacratiſſimum, fide plenus in potum ſumpſiſſet languidus. Cumque ità, vt iuſſerat, brachium in capſula delatum ſibi præſentaretur, clauim ad reſerandum petijt: tuncq; primùm reminiſcens nuncius, eam ſe, nemine illius mentionem faciente, Coloniæ reliquiſſe conqueſtus eſt. Pontifex verò, cùm quaſi tentans aperire, duobus digitulis ſeram leuiter concuſſiſſet, teſtantibus nobis qui aderant, ad primam digitorum eius appulſionem reſiliente repagulo, ſonitus tinniens, vt ex violentis clauibus fieri ſolet, exortus eſt intantùm, vt præſentium aures acutiſſimè feriens, ſtuporem non minimum eis ingereret, cernentibus hominem Dei clauis officium abſque claue in apertione capſulæ paratiſſimè peregiſſe.

Iob 13. *Luc. 2.* *Vide quid vir tantus ſenſerit de ſacris reliquijs.* *Nota rem miram.*

Vt ad tactum veſtis eius, cæcus illuminatus ſit. Cap. 2.

QVidam oculorum lumine deſtitutus, in ſacrario beati Petri die quadam ſuppliciter eum interpellans, cùm ad eius veſtigia quaſi ſpe cuiuſcunq; conſolationis ſe induſtriè inclinâſſet, à parte lateris ſancti viri veſtem manu colligēs, vno duntaxàt ex officialibus Epiſcopi rem conſiderante, oculorum loca fideliter defricauit, & mox exterſa caligine, quantùm fides valeat, in exortu nouæ lucis, ſe non ferens ipſe præ gaudio & admiratione, ſalubriter expertus eſt. Quæſitor ergò ſtipis exiguæ, nullis terrenis precijs adęquandas diuitias in reſtitutione luminum adeptus, diſſimulans quod acciderat, ad accipiendum quodlibet eleemoſynæ munuſculum decętero pietatem Epiſcopi nec implorauit, nec expectauit: ſed recedens, vt memininius, facti cognitionem vni miniſtrorum eius dereliquit. Is ad menſam pontifice cum non parua virorum frequentia recumbente pariter recumbens, ſciſcitante illo, vbi

Cęcus tactu veſtis eius illuminat.

cęcus idem haberetur, reſpondit eum impetrato illo, quod optauerat, ilicò receſſiſſe. Quid hoc eſſet, viro Dei, vt ediceret imperante, Satìs, inquit, & vltra conſuetã mortalibus largitatẽ homini reuerà contuliſtis. Nam ad veſtrę ſanctitatis genua cęcus proruit, indè ſurgens, abſceſſit videns. Quid hoc munere præſtantius? Meritò magnus tanti largitor doni, meritò beatus & ad iſta munera vocatus, qui profectò, tametsì cõceſſis non ſimilia petere videretur, ad promerenda ſola, quæ & accepit, fidei greſſus creditur attuliſſe, cùm poſt acceptos oculos aliud quid accipere non quæſiuit. Expalluit ad iſta ſacerdos, & totus ſubitò exanguis effectus, euidens ex ſe præſentibus indicium dedit, quàm inuitus hæc audiens, exiſtimationis huius in populo libenter aura careret. Imitator etenim eius, qui potentia ſua ſigna faciens, quibuſdam hæc occultandi pręceptum impoſuit: quod eum, in quem peccatum cadere non potuit, feciſſe non ignorabat, multò magìs ſibi faciendũ neceſſariò cenſebat, qui purus homo tanto procliuior eſſet ad ruinam, quanto contra hoc, quod Deus & homo ſuaſit exemplo, ipſe improuidus aliquandò vel leuiter animo peccâſſet. Hinc accidit, vt quamuìs diuinæ gratiæ donum expertus, non adeò tamen infirmitatis ſuæ menſuram in his rebus tranſgrederetur: ſed etsì quid horum fortè eo neſcio, vel occaſione magnę neceſſitatis contigiſſet, modis omnibus id humanis auribus ſubtrahere, quantùm in ipſo fuit, non negligebat. Quę res & materiam nobis hanc rariorem effecit, & inuidis illi obloquendi fomitem pręſtitit, quaſì qui de mortuo finxerimus, quæ de viuo nec in ſuſpicione verſabantur. Sed hoc ideò, quia ſecundùm viri ſecularis ſententiam, quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra ea, veluti ficta, pro falſis ducit. Non tamen his territi, ab reliquis aliquatenùs deuocabimur.

Moleſtè fert ſe laudari.

Matt. 8.

Vt alius quidam cæcus lumen receperit ex aqua, qua manus ſuas Epiſcopus abluerat. Cap. 3.

VEnerabilis pontifex die quadam Miſſarum ſolennia celebraturus, cryptam Sigebergenſis eccleſiæ, miniſtris proſequẽtibus, adire cœpit. Et hîc homo, luminis ęquè carens officio, ſuis votis opportunum tempus & locum ratus, eius conſpectibus ſe ſuppliciter exhibuit, fidem ex viſione ſe collegiſſe teſtatus, quòd ea, qua damnatus erat, cæcitate liberari poſſet, ſi quam vſui manuum ſuarum exhibitam proieciſſet aquam, hanc duntaxàt ipſe mereretur, vndè malè vacantes humidos redderet orbes. Non hæc æquanimiter humilitatis cuſtos accipiens, magìs præſentium exiſtimationem veritus, quàm diuinę bonitati diffiſus, hominem aſperrima abiecit inuectione, fallacem eum & impoſtorem cauſatus, qui reſpectu paruiſſimę ſtipis, odioſę fraudulentię, quę necat animam, ſe ſubdidiſſet: reuerà fictę viſionis eum ex corde ſuo verba protuliſſe, cùm ſi quid de beneficio diuinę miſerationis eius miſeria exegiſſet, potiùs hoc illis patrocinãtibus agendum foret, quorum probata ſanctitas omni mundo iam olìm enituiſſet: non eius, qui quotidianis ſordens piaculis, futurę diſcuſſionis metu & ipſe pro quolibet reperiendo ſuffragio anxius ſtaret. Sic pauperem confuſione plenum ad ianuas relinquens, cryptam intrauit. Ab eius verò facie miſer declinans, in angulũ cryptę ſeſe contulit, ſupernę pietatis aures crebris feriens precibus, non incredulus viſioni ſuę, nec minùs arrogans fidem Euangelicis dictis: Omnis qui petit, accipit: & qui quęrit, inuenit: & pulſanti aperietur. Diù igitur gemitus & ſuſpiria suppliciter eo trahente, quidam miniſtrantium clericorum, hęc ipſa poſteà teſtatus, miſerationis intuitu peluim cum aqua deſideranti clàm porrexit, quam à manibus ſacerdotis ad ſacrificium accedentis ſuſcipiens, non ſine diuinæ voluntatis inſtinctu pro hoc ipſo reſeruauerat. Qua mox faciem totam cæcus fideliter abluens, expectationis ſuę moras iam nulli ampliùs cõqueſtus eſt: quippe qui, fugatis tenebris, ſereniſſimę lucis diem ſibi tunc primùm illuxiſſe magnis plauſibus exultaret. Aeſtimans pręterea mentis acrimoniam in Epiſcopo tandèm leniendam, ſi is, qui cęcus antè, iam videns eius præſentię redderetur, poſt Miſſas exeunti quasì congratulaturo proſternitur, voces gratiarum congeminans, & celeritatem ſalutis impenſę palàm, & vt erat, ab initio recitans. Ad quę verba pręſul, quaſì totus iam commotus, quod ratione minimè conuincere quibat, ſaltem procaciori inflammati pectoris impetu circunſtantibus ingratum efficere viſus eſt, frequẽti iteratione minaciter inquirens, Vndè pręſumptionis huius vaniſſimus attentator emerſit, qui reuerentiam authoritatis noſtrę vilipendens, huic * iniuſſus aquam illam

Fert indignissimè à ſe expectari miraculũ, idque modeſtiæ cauſa

Luc. 11.

Cęco redditur lumen.

Aduerti hinc poteſt candor animi eius, laudes ſuî planè abominantis.

* inuiſus

illam adminiſtrauit, & quid vel ego, nil hac in re habens, mererer, vel diuina dignatio concedere vellet, auſu improbiſſimo explorare veritus non eſt, cùm lex dicat, Non tentabis Dominum Deum tuum? Tremefactus his inquiſitionibus clericus, cominùs ſtans, quod diſſimulare non poterat, ſe ſimpliciter egiſſe verbis vtcunquè collectis ſatiſfecit, ſimul & veniam admiſſi non ſegniter petens. Cui pontifex leniter alapam dans, Hunc, inquit, de me rumorem per populum diſſeminare vis, vt leuitate vulgari nouorum mirabilium effector paſsìm celebrer, & inſtar antiquorum patrum ego quoquè meis temporibus, longè meritis infrà iacens, operum eorum ſpecimen in ſignis & prodigijs mundo repræſentâſſe dicar? Hac'ne vanæ laudis aura tranſitoriè tumens, inter eos nouiſſimè reperiar, quibus ad Deum dicentibus, Nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, reſpondebitur, Neſcio vos: diſcedite à me operarij iniquitatis? Tremenda ſanè comminatio, nec ſecundùm multitudinem doloris illius hæc conſolatio temporalis. Idcircò te, vosq; preſentes omnes, & te quammaximè, non noſtris, ſed diuinis illuminatum beneficijs, inuocatione cuncta cernentis ſemèl atque iterùm iterumque obteſtor, nè, me mortalitatis huius tenebris adhuc circundato, res hec alienis auribus aliquod ſuî veſtigium, vobis prodentibus, vnquàm generet. Factum eſt hoc, & quod interìm ſilentio tectum latuit, Epiſcopo clauſtra carnis egreſſo, relatione clerici memorati, tam nobis, quàm & aliorum fidelium cordibus commendatum eſt. Deut. 6. Matt. 7.

Itèm de cæca fœmina ſanata. Cap. 4.

SED & mulier egeſtate pariter & cæcitate diuinis obnoxia flagellis, per reuelationem directis ad idem cœnobium greſſibus, procedenti poſt Miſſas ab eccleſia ſummo ſacerdoti prona aduoluitur, ſupplex & gemebunda. Qui ſuſpenſo gradu, ſicut ſemper infirmiori ſexui ſolebat, & huic piè condeſcendens, blandis appellationibus cauſas querimoniarum eius percontatus eſt. Illa reſpondente, ſe præmonitam in viſu, nec vllo dubietatis ſcrupulo teneri, ſi ſuæ dignationis manus oculos eius lauando contrectaret, tenebras pellendas: propter adſtantes ſe commotum ſimulans, vt cuſtodiæ traderetur, mox imperauit, in ſuſpicione relinquès, verbera quidem ſe ei multiplicaturum: aliâs autem oſtétationem fugiens, curam in ſecretis adhibiturus. Cumq; ſedens ad menſam prandium iniſſet, lautiora queq; ciborum ex ſuis manibus ad refectionem eius tranſmiſit, eamque, finitis epulis, in cubiculum ſuum latenter iuſſit adduci. Quò intrans, duobus clericis & vno duntaxàt puero cubiculario arbitris, ceteris hac illac defluentibus, non, vt illa petierat, oculos eius tanquàm preſumptor miraculi, ſed humilis magiſtri & Domini exemplo, poplite flexo, pedes eius lauit, manibus aquam infudit: poſt hec & alimentorum copiam adminiſtrans: nimirùm per hanc humilitatis viam & ſibi & mulieri plùs apud Deum profuturus. Nec heſitandum, inter hec pietatis & abiectionis officia eum in ſuperna animū leuâſſe, & opem celeſtis medici pro ea implorâſſe. Nam reſidens, obſequio peracto, velut qui reſponſum orationis admiſſe celitùs meruerit, monuit eam benedictionis oblatæ perparùm deguſtare. Que vbi vix eiuſcemodi edulio palatum imbuiſſet, celeſte ſenſit antidotum, & reſtitutis plenè luminibus, cum immenſis gratiarum actionibus humì proſtrata, Deum in ſeruo ſuo Annone ſuppliciter venerata eſt. Tùm oculis eius, experimenti gratia, hec & illa proponebãtur: cumque abſolutiſſimè ſingula queq; diſcreuiſſe viſa eſt, quinq; ſolidos ei pro eleemoſyna vir beatus impendens, vt ſibi non charam harum rerum opinionem de ſe nè circunferret obteſtatus eſt. At tamen minùs ei credulus, abeuntem ad propria, donèc villa digrederetur, ab vno clerico comite deducendam curauit. Mirè vitat omnē oſtētationem. Vide humilitatem. Iohan. 13. Ceca mulier videt.

Vt iuuenis cuiuſdam hydropem aqua à ſe benedicta curârit. Cap. 5.

INter hæc adoleſcens quidam, vicinorum locorum indigena, toto ventre deformiter intumeſcens, ſibi ſuisque factus erat inutilis. Hic meritis beati Annonis ex fama cognitis, vehiculo ductus, montem in quo Deo placitum eſt habitare, conſcendit, preſentiam eius adijt, aliquod tanti doloris remedium miſerabiliter queſiuit: quod, etsì lingua ceſſaret, ipſa fœditas & miſeria hominis oculis obiecta, facilè extorſiſſet. Exhorruit languoris immanitatem pontifex ſanctus, iuuenemq; miſeratus, aquam benedixit, & ipſa moribundum potauit & adſperſit. Indè Crucis ſigno ventri impreſſo, Aqua bene-

dicta & cru cis ſigno pel lit hydropē. eum ad propria celeriter remeare iuſſit,ſpem integerrimæ ſanitatis abeunti cum fiducia promittens: eius vſus exemplo,qui lepro ſos mundaturus,ad ſacerdotes eos direxit.
Matt.8. Siquidē in ipſa, quæ iam imminebat,nocte humor ille ſubcutaneus, in perniciem lon-
Luc.17. go tempore malè congeſtus, fluxu ventris ſalubriter ad plenum eſt egeſtus: homoque priſtinæ ſanitati reſtitutus, proxima luce pedibus ſuis ad montem recurrit, Deo eiuſq; ſeruo Annoni,gratiarum voces magnis lętitiæ laudibus perſoluens.

De cuiuſdam fœminæ curatione.
Cap. 6.

EXigentibus aliquandò negocijs publicæ adminiſtrationis, ſua cuiq; principum regni parabatur in Saxoniam profectio, tendentibus ſingulis ad curiam Imperatoris,quę per id tempus Goſlariæ habebatur. Neceſſariò itaque ſummus hic Colonienſium præſul idem carpebat iter. Manſiones autem,prout opportunitas vię poſcebat, diuerſas habens, ex itineris & horę decliuioris neceſſitate quadam die Corbeienſe monaſterium adijt, illic pernoctaturus. Necdùm verò mœnibus ipſis ſucceſſerat,tantùm proximus habebatur: & eccè conſpicit ex aduerſo duos pauperes carrum vice iumentorum trahentes,in quo mulier membris omnibus debilis decumbens, cauſa ſtipis emendicandæ,hoc ductu circunquaquè ferebatur. Hæc famoſi nominis antiſtitem Colonienſem tranſire comperiens, eleuata voce petijt, vt in Chriſti nomine reſpectu S.Viti martyris,ſuis ſuccurreret ærumnis, datis ſubſidijs ad coemptionem aſini, quo ſubuecta, conuiatorum ſuorum iniurioſo labori conſulere poſſet. Pijſſimus ſacerdos ad eius vocem retentis habenis, quinque ſolidos vni è clericis & cubiculario tradidit, mandans vt dilatione prorsùs remota, dignum tantis precijs animal vbiuis inuentum mulieri feſtinatò adducerent: atque ijs dictis,quod ſupererat vię,celeriter percurrit. Porrò miniſtris ad imperata ſatagentibus, aſinus tandèm votis eorum aptus obuēnit: quem illi pauperculę prędſentantes, miraculi ſequentis teſtes poſtmo-
Miraculum illuſtre. dùm extiterunt. Nam illa cùm in gratiarum vocibus iumentum ſuſcipiens, nomen Annonis Deo digni pontificis ore frequentaret, mercedem illi pro beneficijs imprecans,nullius antè roboris, ſubitò conquieſcentibus dolorum ſtimulis, tantæ ſe ſenſit fortitudinis,vt proſiliens ad terram,ſolidis greſſibus ſaniſſima,quomodò vellet,vteretur.Eam currentem,voceſque dantem exultationis,ſed & obuijs quibuſque exponentem,hæc ſe meritis & pietate Annonis Epiſcopi percepiſſe, ijdē memorati duo ſtupentes,concitatis equis,poſt veſtigia ſociorum dominum ſuum Corbeiam perſecuti ſunt: ſed certi commotionis eius & indignationis in talium rerum ſemper obiectu,nullis auribus eò ducti ſunt,vt hinc quicquam eius auribus intimarent,cùm tamen eis interdùm mutuò indè colloquentibus, apertè claruerit,eum iſthuc minimè ignorare.& meritò:
1.Cor.12. Ex illis enim maximis Eccleſiæ luminaribus erat, quibus per ſpiritum datur vel ſermo ſapientiæ,vel gratia ſanitatū,vel operatio virtutum,ſiue prophetia, vel aliud quid cæleſtium chariſmatum: quæ ſingula ſingulis diuidens ſpiritusſanctus, prout vult,in hunc propè generaliter mirificè contulit.Quorum omnium mētionem locis ſuis pro viribus noſtris exaratam lector habens,hîc,quomodò præſcius futurorum, per ſpiritum nonnulla prædixerit,paucis relationibus accipiet, tametsì totum voluminis huius corpus idem ſparsìm loquatur.

Vt prædixerit Hildulphum ſibi ſucceſſurum.
Cap. 7.

ERgò ſicut ad nos vſque veris aſſertionibus propagatum eſt,omni veneratione plenus Anno beatiſſimus,cùm in Goſlaria,villa ſcilicet regia,publicis maiorum conuentibus intereſſet,quidam ex latere regis clericus,Hildulphus nomine,pro familiaritate petijt, vt codicem ſacramentorum, qui vulgò Miſſalis dicitur,
Prædicit Hildulphū ſibi ſucceſſurum. quem pontifex non parui decoris habebat,ſibi dono daret. At præſul, Hac, inquit, interìm poſtulatione carebis, donèc iuri tuo conferatur omne miniſterium, quod capellulæ meæ clauſtris debetur.

Vt idem prædixerit de Sigeuuino.
Cap. 8.

Nec

NEC minori reuerentia excipiendum reor, quod in Gradibus, qui Coloniæ inſignes habentur, quodam die cum venerabili viro Bennone, Oſnaburgenſis Eccleſiæ præſule reſidens, de Archidiacono ſuo Sigeuuino cominùs venien- te, dixiſſe fertur: Eccè verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Quod ex ore tanti viri non leuiter erupiſſe prędictus Epiſcopus reputans, auſu dilectionis & amicitię imminebat, vt vim prolati ſermonis eius participaret notitię. Quem ille reſpiciēs, primò, qua ſuper eum exiſtimatione moueretur, inquit, ac deindè ſubiunxit, Hunc profectò nôueris in ſede Colonienſium, meo iure quandoquè recipiendum. Sed cùm & hoc, ſicut & illud ſuperius, humano ſenſu dictum crederetur, & ob id negligentia quadam præteriretur, ipſo tenebras has egreſſo, ſucceſſit in cathedram eius primus Hildulphus, ſecundus Sigeuuinus: quorum teſtimonio ſanctiſſimus prædeceſſor eorum, vera de eis prænunciâſſe agnitus eſt. Benno Epiſcopus Oſnaburgēſis. Idē de Sigeuuino prædicit.

Vt literis Epiſcopo Mindenſi ſcriptis ſuum obitum ſignificârit.

Cap. 9.

AT verò quibus exemplar epiſtolę præ manibus eſt, quam olìm dilectionis indicem Egilberto magiſtro ſuo direxerat eo tempore, quo Mindonenſi pręficiendus Eccleſiæ, annulum & inſignia reliqua, rege tranſmittente, ſuſceperat, in hanc facilè fidem adducentur, nè dubitent eum in multis futurorum ſcientia claruiſſe. Nam finem ſcriptorum faciens, in hęc vltima verba digreſſus eſt: Et tu me terrę commendes. Hoc Egilbertus legens, ſed inuitus accipiens, cùm poſt tempus ambo conueniſſent, in medium literas illas proferens, quam earum concluſioni fidem deberet, ſe ſine difficultate dixit inuenire non poſſe: maximè, inquiens, cùm progreſſior ętas vires mihi iam denegans, hoc quod poſuiſti, me à te ſperare cogat. Ad hæc Anno beatiſſimus: Minimè, inquit. verbis enim tuis rei finis, te ſuperſtite, refragabitur: & quod tibi litera ſonuit, viua vox denuò confirmat: Tu me terræ commendes. Egilbertus Epiſcopus Mindenſis. Prophetia S. Annonis.

Vt iurauerit cuiuſdam locum munitum euerſum iri.

Cap. 10.

NVnc Iudæ proditoris exemplo, de miniſtris eius nonnulli, quos copioſiſſimis ad omnem libitum eorum ornauit beneficijs, pro bonis mala nequiter reddentes, prorsùs ab illo defecerunt. Horum vnus hodieque, quandò hæc ſcribuntur, Solis huius particeps, in eius contemptum vehementiùs inſaniens, quasì liber, nec vllis cuiquam obnoxius ſeruitijs, ab illo propè milliari remotus, minaciter reſidebat, fretus firmitate munitionis ſuę, quam pridèm ſacer præſul eidem temerario, pij patris indulgentia conſtruxerat. Eam verò eius præſumptionem multis indignè ferentibus, die quadam procedens ab eccleſia Chriſti ſacerdos, in partes, vndè huius mali ſuperbia ſeſe erexerat, oculorum aciem direxit, mouensque caput, ità locutus eſt: En ille meus, vt ſibi iam videtur, dominus regaliter tumens, ſuis ſecurus fouetur tectis, nec vlla futurorum formidine compungitur. Sed ego per illam, quam in ſancto Petro poſſideo, fiduciam iuro, totum illud præſidium, quo nunc ſuperbè gloriatur, non arietibus, non haſta, non clypeo brachiorum virilium: quin potiùs ab ignauis & nullius conſtantiæ turbis expugnabitur ac deſtruetur. Idem poſt hæc animoſitate plenus, in necem militis cuiuſdam Colonienſis deuolutus eſt. Vndè concitati Colonienſes, ex agris & villis plebeia contracta manu, munitiunculam illam circundederunt, captamq; ſubuerterunt, iuxta prę ſagium Annonis Epiſcopi, hęc ipſa prędicentis. Alia eius prophetia.

Quæ ad fratres Sigebergenſes prophetice dixerit.

Cap. 11.

QVis autem huius infidelitatis inuenietur, qui neget eum ſpiritu prophetico ſermones, quos ſubiungimus, habuiſſe, cùm opere completos in ſequentibus audierit? Quos in Sigeberg ad fratres familiariter habitos, authoritate narrãtium inducti, nefas credimus ſubducere. Cum illis enim in hilaritate ſedēs, quasì pater cum filijs, ſecretorum ſuorum conſcios eos ſemper habebat, nec erat aliquod cordis eius arcanum, quod non eis crediddiſſet. Quæ res, ſecundùm illud Apoſtoli, Charitas foràs mittit timorē, auſum eis ſubminiſtrabat & reſpondendi, & quęlibet ex ipſo percontandi. In hunc ergò modū, quasì poſtpoſitis ſerijs, frequenter eos allocutus eſt: Simeon ille nominatiſſimus, quo Treueris inclyto gloriatur patrono, ſed & Bardo Plurimùm fidit Sigebergēſibus. 1. Iohan. 4.

ſanctiſsimus, vrbis Moguntinæ decus, reuerà ſanctitatis ſuę meritum plurimis indicijs cōmendantes, omni quidem reuerentia iure ſunt colendi: verùm quia magni prędicantur & ſunt, donarijs amplis honorari ſatagunt. At mihi meritis eorum non ęquè conſociando, poſt depoſitionem huius corporalis ſarcinæ, non erit ingrata quantumlibet parui xenij deuotio, ſuſcipiamq; breuiſſimę cerę liniq́ue munuſculum. Ad quod eius dictum arridētibus, qui aſſederant, ſenioribus, & an etiam ipſe poſt mortem ſignis crebreſcere vellet inſiſtentibus, cum magna fiducia reſpondit: Voluntatis huius magnitudinem profectò verbis aperire non ſufficio: tamen nè ſecretorum meorum aliquid veſtris inquiſitionibus negetur, huius me deſiderij ſemper & eſſe ſciatis, & fuiſſe, vt in eorum oculis, qui me vitamq; meam inſectantur, adhuc aliqua ſigna per me dignetur exhibere Chriſtus, tum & pro ſui nominis augenda gloria, tum & pro meo auferendo opprobrio, dum illi placens apparuero, qui nunc in omnium repręhenſione ſum poſitus. Id verò ſignorum meorum erit initium: Ad litus Rheni fluminis, flentium & plangentium humeris exanimis adductus, ante memoriam ſanctę martyris Afrę luctuoſis obſequijs in nauim exponar: quæ circumacta, nil vltra ſolitum agente remigum inſtantia, recto curſu contra ſanctum Heribertum applicabitur, altiorem in vlterioribus, quàm in anterioribus ripis ſtationem habens. Vos autem vnici filij mei & fratres dilectiſſimi, cùm me ſemper lætis geſtibus ſuſceperitis, audite quo ordine mihi tunc occurretis. Pro cantu fletus incomparabiles offeretis, ad pſalmos & hymnos ora aperientes, planctuum & ſingultuum voces potiùs emittetis, quotieſq; repreſſis virtute lachrymis immaniſſimi doloris, pſallere tentaueritis, totiès in ipſo conatu nouis fletibus deficientes, imperfecta ſaltem verba vix exprimere ſufficietis. Inter hæc omnes & iuniores & prouectiores circa feretrum meum cum eiulatu miſerabili ruētes, horrorem & miſeriam maximam, non hominibus tantùm, ſed & angelis ingeretis. Hic mihi ſepeliendi cultus à vobis exhibebitur, hæc dilectionis viciſſitudo, hæc erunt exequiarum mearum inſignia. Poſt hęc membris terræ matri conſignatis, vos operti triſtitia, tumulum relinquetis: ingredientur verò cuncti milites mei, voceſque cum gemitu dantes, orationis Dominicę ſupplicem precem ob requiem meam ſinguli Deo fundent. Quibus recedentibus, vniuerſi miniſtri mei & mihi ſeruientes, in ianuam irrumpentes, clamores & ſuſpiria congeminabunt, & ipſi quoq; ſimili modo Deo me commendantes, ad ſua quiq; conuertentur, vobis in triſtitia & luctu perſeuerantibus. At ego pręſentiæ cęleſtis regis exhibitus, primo quidem conſpectu tremebundus, nimiumq́ue timidus adſtabo: ſed accepta paululùm fiducia, qua mox importunitate, qua ſcilicet precum inſtantia pro meis monachis agere contendam, vobis iam exprimere potero? Nec deerunt minæ terroreſq; venenatarum linguarum, quibus triſtitia vobis inducatur. Deſtructio loci, vobiſq; diſperſio prædicabitur: paſsim quiſq;, prout animo collibuerit, de loco, de rebus eius, & de vobis ſermones agitabit: quę cuncta dęmonum inſtinctu fient, vt feruor ſtudij veſtri hac occaſione quoquo modo infirmetur. Sed nihil horum vos pertimeſcatis. Patris veſtri dictis fidem adhibete: cuncta vobis ad abundantiam & omne commodum, ampliùs me mortuo, quàm viuo, ſeruient, ità duntaxàt, ſi vos Domino ſeruientes, cœptæ conuerſationis tramitem infatigabiliter curratis. Quòd ſi ſubterfugientes, regularis diſciplinæ iugum excuſſeritis, animumq́ue leuitati ſubiugantes, iocos & ocia ſectati fueritis, pigritiam & vitę delicias amaueritis, contentionibus, murmurationibus, & detractioni operam dederitis, iamnunc ſcitote, quot monachi eſtis, mâlle me tot ethnicos eleemoſynæ meæ deuoratores exiſtere. Hęc dicta beatiſſimi præſulis Annonis equidem omnibus generaliter admiranda, quia rerū veritate iam pręceſſerunt: ſpecialiter autem nobis non minùs metuenda, quàm amplectenda, quia nos potiſſimùm reſpicit, quicquid in eis vel dulce ſonat, vel amarum. Eò autem hîc inſerta ſunt, vt ſciatur gratia viri ſancti in præſcientia futurorum, & nè contemnenda videantur, quę quaſi leuiter interdùm dixiſſe perhibetur. Nam vt ſciamus pondus & vim eorum, quędam ſubiungenda ſunt, è quibus idem adhuc probari poſſit.

Vir ſanctus multa de ſeipſo veriſſimè prędicit.

Monachis fugienda ſummoperè.

Vt per meritum fidei eius, contractus ad S. Bardonis tumulum ſanatus ſit. Cap. 12.

Apud Moguntiam, Germaniæ nobiliſſimam & populoſam ciuitatem, magnam cuiuſdam nominatæ feſtiuitatis celebritatē regni principibus, & Eccleſiarum pręſulibus iuſſio regalis effecerat, qui diuerſis ex prouincijs illic adunati, curiæ pręſidebant. In eo conuentu ſicut meritis intùs, ſic & authoritate foris ſingu-

gularis prẹminens Anno, ſummus Colonienſiũ præſul, quadã die populorũ frequẽtiã denſiſſimè circunfuſus,ad immolationem immortalium ſacramentorum ex more ſtetit in atrio principalis eccleſiæ, propè tumulum ſancti Bardonis Archiepiſcopi,eius nimirũm ſanctitate delectatus,quæ recentibus interìm miraculis commẽdabatur. Cumque multam cordis contritionem habens,totus lachrymis flueret,(nam quotiès idem exequebatur miniſterium,non,vt pleriq;,coactis, ſed ſpontè currentibus infundebatur lachrymis,vt crederes ex aliquo fonte venas viuas proſilire)mundiſſimis labijs orationes ſolitas complens,ab altari deſcendit.Cernens autem quendam toto corpore miſerabiliter contractum, adhærere tumbæ beati præſulis, iſque quis eſſet non ignorans, (fuerat enim à progenitoribus mancipium, ſuper hæc & eleemoſynarius illius, cuius cineribus ob cuſtodiam aſſidebat)ſuo more vſus, contra ſepulcrum ſtans loquebatur : Ignotos, & propè nullius deuotionis,ope celerrima reſpicis : hunc verò tuis innitentem ſemper obſequijs,tui iuris famulum,te diligentem, te precibus aſſiduis inquietantem, tanta hactenùs obſtinatione contẽnere potuiſti? Si nos tuis meritis adſcribere vis, quod in aliorum curationibus hîc actum eſſe fama confirmat,in huius reparatione contracti, nobis cernentibus, declara tuæ virtutis efficaciam. Hæc multis audientibus cùm dixiſſe, nulla intercipiente mora, æger in pedes repentè cõſtitit, incolumitatem ſuam & alio memorabili ſigno comitãte,quòd abſq; fluore ſanguinis, abſq; dolore neruorum, integrẹ ſoſpitati momento redditus eſt.Quod factum Anno Dei ſeruus mira lætitia ſuſcipiens,magnoq; prẹconio S.Bardonis nomen & meritum extollẽs, hymnum Te Deum laudamus,altẹ vocis modulatione inchoauit,tam populo q̃ clero pariter eãdem deuotione conſonante,ſignisq; ſolenniter concrepantibus.Rumor totam mox ciuitatem peruolauit,ẹdes regias intrauit: vnum proceres,vnum reliquẹ multitudines perſonabant, Annonis fide, virtutẽ Bardonis emicuiſſe, meritis vtrorunq; ſanitatem homini applauſiſſe : quam tamen ſi lingua cõticuiſſet Annonis, nec tunc quoquè ſanctitas annuiſſet Bardonis.

S.Bardo claret miraculis.

Præclarum miraculum.

Vt ſerenitas redierit ad minas, ab eo S.Seuerino piè intentatas. Cap. 13.

NOn inferiora dicturi ſumus.Sanctiſſimus vir multa deuotione cæleſtes patronos excolẽs,ſpeciali dilectione B.Seuerinũ,ſuẹ ſedis antiſtitem,ſemper in ore, ſemp in corde tenebat, id habẽs ſtudij, vt q ſibi dulcis & char⁹ ex aĩo cõſtabat is & in veneratione non à ſuis tãtùm, ſed ab exteris quoq; populis haberetur. Qua feruens intentione,tempore quodam gratum ſibi viẹ laborem cum ſuis aſſumpſit ad illam opibus,omniq; probitate tunc inſignem Babinbergenſium ciuitatem,vt ſui iuris domum,in qua puer olìm nutritus fuerat,filiam matris Eccleſiæ conſtituens, eius eã nomini conſecraret & honori. Hoc per oppidum cùm innotuiſſet, die qua ſperabatur ipſa dedicatio, tantis pluuijs ab hora prima ſurgentis auroræ tota cæli facies obducta eſt,vt vehementiã imbrium nullius tecturẹ operimenũ arcere ſufficeret. Cũctis itaque, quibus animo erat accurrere,tectis ſuis ſe tuentibus, pontifex à propoſito ſuo violenter impeditus,tacitis precibus intra cubiculum cordis incubuit, vt imminens vel ad modicum interciperetur elementum,quãtum in his negocijs exigeret mora Eccleſiaſtici inſtituti.Sed vltra mentis ſuæ placitũ hac prece nil proficiente,velut ex magna iam commotione vocem concipiens,ipſi B.Seuerino charitatis minas intulit, dicens: Si me tuis auxilijs in hac pellenda inundatione quamcelerrimè proſecutus non fueris, certè tantis iritatus aduerſitatibus, ad tui nominis reuerentiam eccleſiam prorsùs refugio conſecrare.Mira res.Adhuc fragili carne preſſus,ſudabat in terris,qui tãlia loquebatur : alter verò,cui minæ intentabantur,vnum cum Deo iam effectus erat, cuncti terroris expers, æternẹ autem ſecuritatis hæres : & tamẽ ad motũ eius, qui videbatur inferior,quoniam & infirmior,expauit eminentior. Nam vt putaretur irato velle reconciliari,mox vt dictorum finem Anno fecit,conquieuerunt venti, diſparuerunt nubes,ceſſauerũt imbres,repentini ſolis radij,roſeo lumine micantes,oculos ſubitam aëris immutationem ſtupentes crebris ictibus reuerberabant,& regnante ſereniſſimi diei luce, omnis qui vel deuotione,vel curioſitate illectus erat, curſu proſequebatur antiſtitem, ad nouẹ dedicationis gaudia procedentem.Igitur arridẽte votis ſuis ſerenitate cẹlitùs præſtita, cum exultatione vniuerſorum, qui aduenerant, tanto lætiùs conſummauit illam,quam conceperat,conſecrationem, quanto liquidiùs intellexit in hoc ſe nutui deſeruire diuino, quandoquidem teſtimonijs elementorum idem vellet & Seuerinus.

S. Annonis ſingulare ſtudiũ & deuotio erga S.Seuerinũ.

Repentina ſerenitas redit nõ ſine magno miraculo.

De miraculo, in muſca ſub ſacrificio perpetrato. *Cap.* 14.

Pſal.33. Pſal.144.

POſt hęc omnia fruſtrà quęritur, eius ori quàm ꝓpinquus fuerit ipſe Dominus, cuius oculi ſuper iuſtos, cuius aures in preces eorum, qui propè eſt omnibus inuocantibus eum in veritate. Non deerit tamen huic inquiſitioni documentum ſatis egregium. Adſtabat quandoquè ſacro circundatus amictu conſpectibus omnipotentis, offerens noſtrę redemptionis ſingularem hoſtiam ſuper altare, quod attitulatione S. Michaelis pręcipuum habetur in monte, qui nunc precioſi corporis eius gloria illuſtratur. Oculi cordis in illam cæleſtium ſecretorum ſpeculationem intendebant, exteriores lachrymarum riuos emanabant, & cùm viſibilis rei ſubſtantiam manibus contrectaret, hunc fidei complexibus dulciter adſtringebat, qui Crucem pro nobis aſſcendit, ipſemet ſacerdos, ipſemet & hoſtia: cui preces ſuppliciter fundẽs, pro Epiſcopis, pro regibus, & omnibus in ſublimitate poſitis, ac pro cunctis Eccleſię catholicæ cultoribus, eiuſque pace inſtanter laborabat. Foris ſilentium agebatur, ſed magnos clamores interior homo dabat, qui cęlos penetrantes, ad ſummæ maieſtatis thronum admittebantur. Intereà toto ſacramentorum ritu conſummato, quod adhuc reſtabat, fractio panis fiebat. Pars in calicem mittebatur, reſiduum digitis ſacerdos venerabiliter tenebat: in quod intendens, ab initio lachrymis replebatur, ſe proteſtatus indignũ eius perceptione, quod nullus vnquàm ſanctorum ſine metu ſumere præſumpſiſſet. Currebant lachrymæ ſuper lachrymas, creſcebant gemitus, augebãtur & ſuſpiria: nihil aliud in corde, nihil in ore voluebatur pręter hoc ſolùm: Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Nec verò quaſì nouę compunctionis tunc in eum ſubierant ſtimuli: quotidianus iſte mos eius erat ad ſacrificium ſtantis. Interìm oratione longiùs protracta, imago dæmoniorũ, muſca videlicet ſpurciſſima, viſu quoq; nauſeam generans, impetu ſuper Dominicum corpus ruit, ereptamque morſu particulam, cum maximo dolore ſacerdotis auolans exportauit. Cerneres eum ſubitò colore mutato mortui ſimilitudinem expreſſiſſe. Horruit auſum animalis immundiſſimi, nec minùs pro ſe pauidus, ob augendas culpas id ſibi reputabat eueniſſe. Sed ex maxima triſtitia, maxima mox lætitia creata eſt, & vndè credebatur ſatanas inſultaturus, indè quammaximè confuſus eſt, ordinante clementia Saluatoris: vt quo eſſet ignobilius in creaturis, quod viro ſancto tantum intulit luctum, eo glorioſius eſſet miraculum, per quod ad meritorum eius delarationem de eodem triumpharet. Siquidem venerabilis pontifex his anguſtijs vltra ſtyli noſtri facultatem grauiter obſtrictus, tãdèm cor & oculos in Deum fixit, nullis quidem indicijs rem alicui circunſtantium prodens, auxilium verò non labiorum motu, ſed animi contritione & humilitate lachrymarum ab omnipotente inſtantiſſimè flagitans. Quid multa? Omnis impuritatis amica, quaſì violenter impulſa, pręcipiti volatu redijt, murmure ſuo & ſibilo quodammodò vim, quam patiebatur, aperiens, illudq; quod raptu nefandiſſimo fragmen ſuſtulerat, in oculis ſacerdotis patenæ reſtituit. Indè ſe velut auolatura leuans, ſeorsùm ſuper altare ruit exanimis, dignam tãti flagitij pœnam luens. Tum verò mœror, qui pectus ſancti viri ſauciauerat, totus in gaudium verſus eſt, nec puto quenquam tantę facundię, qui plenè poſſit exprimere illas gratiarum voces, illudq; diuinę laudis iubilum, quod omnia perſonabant interiora, tãtam Domini pietatem admirante ſacerdote, quòd eius lachrymis, qui puluis futurus erat, adeò flexus eſt ad miſericordiam, vt in tam vili animante ſuæ potentię non dedignaretur exercere magnalia, quodq; non minori prouidentiæ ſuę miraculo res tam exigua, quanuìs precioſa, per illas moras, nè periret, reſeruata ſit, quam vtiq; pręſcierat modis omnibus reſtituendam. Ad clericũ deindè conuerſus, qui ſibi proximus aſſiſtebat, innuit vt incendio muſca conſumeretur: ipſe verò ſanctam communionem magna cum ſecuritate ſuſcipiens, ſanctiſpiritús gaudio comitante, miniſterium illud debito fine terminauit. Hoc nè in dubium alicui veniat, ſciat qui eiuſmodi eſt, patris Reginhardi relatione nobis id innotuiſſe, cui ore ſuo ſanctus pontifex idem affirmauit: niſì fortè tantæ perfidię ſit, vt conetur adſtruere, beatum virum de ſeipſo non vera finxiſſe.

Matt. 8.

Sacrificium quàm deuotus ſemper obtulerit.

Obſerua rẽ notatu dignam.

Ecce miraculum admiratione digniſſimũ.

De duobus à ſuſpendio, miro quodam modo liberatis. *Cap.* 15.

Pſal.67.

QVicquid tamẽ eorum, quę dicuntur, in dubiũ venit, cùm non dubia, ſed certa certis fulta teſtibus ediderimus, facilè ſuî fidẽ capit ex vno, quod ad eius comprobãda merita, mirabilis in ſanctis ſuis Dominus, mirabiliter operari dignat⁹ eſt.

eſt. Res verò tali teſte defenditur, vt veritatem eius grauitas motum verborumq́;, ipſaq́; canities hominis, etiam incredulis loquantur, hoc principio editi miraculi tenorem exequentis. Erat regalium obſequiorum in vrbe Moguntia tempore quodam celebritas agẽda, primisq́; de regno iuxta morem ad curiam euocatis, Anno venerabilis, & famoſi inter omnes nominis, à rege curam & adminiſtrationem huiuſce tripudij tunc acceperat. Cumq́;, vt iuſſerat rex, feſtinaretur à cunctis ad metropolim iam dictam, & ipſe nihilominùs idem cum ſuis iter accelerãs, in quaſdam terræ partes pernoctaturus deuenit, vbì ſermone celebri rumor circunquaquè ferebatur, & regem cum ſuis inibì nocte proxima manſiones accepturum. Ea die concilio prouincialium facto, duo iuuenes, vt ex conſequentibus intelligi datur, ſententiam damnationis innocentes exceperant, furentibusq́; crudelitate beſtiarum exactoribus, ſtatìm ad ceruicem poſitis reſtibus, ad ſuſpendium vrgebantur. Non erat eis excuſationis vel veniæ locus, nulla contra eos defenſio, qui iuſtificant impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferunt ab eo: ſolummodò cor & oculos ad eum habebant, cuius omnia iudicia iuſta ſunt, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas. Iam gelidus per oſſa pauor fundebatur, iam expectatione ſola mortis exanimes ſtabant, cùm inter anguſtias ipſas ad exorandum Dominum animati, clamores validos ab intimis dabant, eius omnipotentiam, eius inuocando clementiam, vt per interuentum cuiuſcunq; ſerui ſui, quomodò vellet, fieret eis à morte liberatio: quandoquidem à cunctis excluſa pietate, nemo de præſentibus parceret, nec eſſet, quem naturę propinquitas ad miſericordiã traheret. Audiuit Dominus, & miſertus eſt, inuiſibilemq́; viſibiliter adeſſe iubens poteſtatem, ad declarandum mortalibus ſuæ diuinitatis de Annone teſtimoniũ, in eius eam effigie potiſſimùm apparére voluit. Nam illi cùm ad patibulum manibus retrò ligatis traherentur, in ipſo mortis eorum articulo, quandò duello ſæuo mors vitaq́; confligunt, circunſtantes omnes iuxta famam ſuperiorem de rege mentionem inferentes, eorum auribus eiuſmodi confabulationis ſtrepitum ingerebãt. Protinùs ambo tracti corporalibus oculis ad ſimilitudinem quandam percepti ſermonis, ſicut eis pòſt referentibus innotuit, quasì regem ipſum imperiali comitatu circunfuſum aduentare conſpexerunt, magnæ dignitatis clericum quendam in illa frequentiã ſecum habentem, cuius habitudo faciei totam, in qua pius agnitus Anno eſt, effigiem exprimeret. Isq́;, vniuerſis prætereuntibus, ſolus in miſeros pios defigens obtutus, locum ocyùs adijt, ſeq́; medium vtriſq; ſupponens, hac manu dextrum, altera verò ſiniſtrũ ad medias noctis tenebras ſingulis in pedibus ſuſtentabat. Nulla deindè in liberandis illis morarũ obluctatio: pariter ab eo depoſiti, pariter manuũ & vitæ libertati ab eo redditi, hac hortantis eos ad fugam voce ſunt commoniti: Curſu, qua placet, viam arripientes, hinc miſerandi ſecedite: liberator veſter, Deus potẽs & clemens. Eo cum his verbis euaneſcente, manifeſtam diuinæ bonitatis virtutem in ſe iuuenes admirati, quanlibet è vilis adiacentibus, effugiendi ſpe petere ſtatuerunt: ſecuriq́; iam non tam ſui cordis, quàm cælitùs propoſitũ callem, in eam, vbì miniſter gratiæ cęleſtis Anno ſtationem ea nocte meratus erat, ingreſſi ſunt: & mirum in modum, cùm vbiq; numeroſę ædes ſe offerrent obuias, ſolam Annone hoſpite tunc inſignem, ceu eorum animis inſcriptam, recto itinere domum petiẽrunt, cùm tamen nulla ad eos vel nominis, vel pręſentię eius notitia perueniſſet: illo nimirùm ducente eos, qui ſe viam teſtatur & vitam. At vbì primùm inſperatam viri Dei faciem inter curioſorum orbium ſpecies offenderunt, membris omnibus concuſſi, ad eius veſtigia velociter proruerũt, illum lachrymis, illum gratiarum actionibus ſummę maieſtatis ſeruum & amicum clamãtes, per quem Chriſtus ſe diem cum nocte facientes in ligno, per tot moras, nè ſuffocarentur, ad vitam ſeruauerit. Credendi maximum indè ſumebatur argumentum, ꝙ fœda totã faciem operiẽte macie, nodorum ad colla adhibitorum veſtigia cernerentur. Sed præſul ab humilitate ſua prorsùs animũ non mutans, homines à ſe iniurioſè repulit, dicens eos cupiditate lucri nequiter illectos, hanc fallaciæ plenam excogitâſſe fabulã. Nõnullis tamen ex clericis innuit, vt ſeorsùm illis aſſumptis, rem inquiſitione ſubtili pleniùs inueſtigarent, mandans & de cauſis, vndè damnati eſſent, quæſtionem mouere: vt innocentia ſua vel defenderent, vel improbarent, quod actum erga ſe cælitùs affirmabant. Sicque factum eſt, vt cùm nullis inſtructi fraudibus, ad omnem interrogationem ſimplicibus reſponſis occurrerent, & diuinitùs operata per pontificem virtus innoteſceret, & culpa vacantes iuuenes, iniuſtè damnati inuenirentur. Tum verò mox in laudem creatoris brachia facer antiſtes & oculos

Conuentus principum Moguntiæ.

Eſa. 5. Dan. 3. Pſal. 24.

Res notatu digna.

Ioan. 14.

Obſerua, vt vir beatus ſemper odit ſe prędicari.

oculos attollens,Non,inquit,hæc meritis meis adſcribere fas eſt: tua, Chriſte, ſunt hæc opera,tuæ profectò benignitatis in his declarantur exempla: qui verus innocentiæ reſtitutor & amator,quomodò voluiſti,nè perirent, miſertus es innocẽtibus.Aliquãtis dein ex eleemoſyna ſua ſolidis in viros expenſis,ipſe cœptæ viç ſe cum ſuis dans,ibat,ſicut

Pſalm.83. dicitur,de virtute in virtutem,habens & gratiam reuelationum multam. Hinc iam aliqua dicturum,copia per ſingula non patitur ire: paucis tantùm partim hîc,partim in poſterioribus,lectoris erunt ſtudia concilianda.

Quid S. Petrus in viſione ei mandârit. Cap. 16.

ACcidit,vt eccleſiolam quandam nouæ conſtructionis, intra partes regiminis ſui ſitam,die quadam ſanctificaturus,cum ſuis conueniret.Dos autem,vndè legitima nominis eccleſiæ fieret articulatio, nuſquàm reperiebatur ad manus, prçdijs, quæ acquiſierat, alijs eccleſijs in eleemoſynam ab eo diſtributis. Hac pro re multis æſtuans cogitationibus,diem ad noctis ingreſſum protraxit, Eccleſiaſtica ſanctione ſciens inhiberi,ſine dotis priuilegio talibus inſeruire negocijs.Porrò nè diuinum officium qualibet dilatione deincèps illic poſtponeretur, tũc quidem deliberabat inſiſtendum conſecrationi,pòſt autem & pro dote ſolicitiùs ſatagendũ. Huiuſmodi definitionem poſt varias retractationes animo concipiens, in ſomnum reſolutus eſt: & ecce

Viſio eius. cè per viſum contemplabatur ſe prope quoddã altare conſediſſe, pontificali cultu ſplendidè circundatum: eam verò ſpeciem prçtendentem, vt putaretur iamiamque proceſſurus ad quandam dedicationis celebritatem. Cui protinùs aſſiſtens vir canitie angelicus,vultu roſeus,claritate ſimul & authoritate ſuſpiciendus,cùm ſe Petrum eſſe dixiſſet, quçrere cœpit,quid illic expectaret.Sanctus vir, tanquàm notiſſimam cerneret perſonam,manens imperterritus,ſe reſpondit ad ædiculç cuiuſdam conſecrationem eò veniſſe.ſtatimque ſubiunxit Apoſtolus:Dotem,quæ competit,aſſignatam habens,id quod cupis,legitimè poteris exequi? Qua præſul inquiſitione conſcientiam ſuam conuentam intelligens,id ſe dixit ex animi deliberatione propoſuiſſe,licèt ad prçſens dotis ſuffragio deſtitueretur,nè benedictionem,pro qua venerat,diutiùs ſuſpenderet: quandoquidem in procraſtinatione dotis diuinis nil obeſſet ſeruitijs,quã ſe,vita comite, ſciret breuì re-

Non eſt cõſecranda eccleſia ſine dote. perturum,& ex more traditurum.Hoc,inquit,Apoſtolus,Eccleſiaſtica iura non habent, vt ſine dotis commendatione,ſponſa Chriſti thalamis admiſceatur. Vndè nè tranſgreſſionis huius occaſione grauiùs peccetur, ex noſtrç poteſtatis authoritate tibi concedimus,vt quotiès neceſſitas exegerit,ab his,quç matris Eccleſiæ ſunt,dos filiæ prçſtetur. Euigilauit continuò pontifex,ordinemque viſionis ſuç,rationis oculo crebriùs examinans,nè fortè deceptionis miniſtra fuerit, à Deo ſe præmonitum euidenter agnouit.Sic tenebris ad ingreſſum diei recedẽtibus, ipſe certus ex viſione quid faceret, ad conſecrationis officium lætus proceſſit, ex prædijs metropolitanæ ſedis eam, quam ſine damno matris inuénit,filiæ dotem tradens.

Vt in ecſtaſi à ſanctis Mauris flagellatus ſit. Cap. 17.

VT autem antecedenti narratione compræhẽſum eſt,eius in diuinis rebus ſtudium omnis etiamnùm Colonia teſtatur: quç multis ſanctorum congregationibus repleta,habet in ſingulis,quod monimentorum eius poſteris reſeruet.Verùm inter multas antiquitatis ſtructuras, quibus ipſa ciuitas nobiliter

Multç antiquç ſtructuræ Coloniç. excellit,B.Gereonis olìm eximia celebrabatur fabrica,quam Helena Chriſtianiſſima matrona,Conſtantini mater,regijs ſumptibus in rotundum erexit, ità marmorea pulchritudine,aurique luce forìs & intùs reſplendentem,vt ad Aureos ſanctos appellaretur. In hoc ſanctorum ambitu,ſicut fama loquitur,poſt B.Gereonis & ſociorum eius interfecti-

Mauri martyres 360. Coloniæ cæſi. onem,milites ex Mauritania numero trecenti ſexaginta, pro fide pariter trucidati, eandem cũ B.Gereone,ſicut aĩarum,ità & corporũ requiẽ meruerunt:ſed in negligentiori veneratione habebantur à populo,eò quòd in Auſtrali látere tẽpli,ſuç memoriæ cryptã ſatìs humilem,& paucorũ receptioni propter anguſtias habilẽ,obtinentes,ex acceſſu rariori per ætatum ſucceſſiones è memoria penè ſublati eſſent.Quæ negligentia multis increſcens annis,ſic & Annonis ſancti durabat tẽporibus,donèc nocte quadã eo qeſcẽte,

Viſio alia S.Annonis. reuelationis huiuſmodi ſalutari corrept⁹ eſt verbere.Sublat⁹ in exceſsũ mentis,eorundẽ Chriſti martyrũ,ſanctorũ ſcilicet Maurorũ,multitudinẽ cũ magna luminis gloria velut ad conciliũ vno in loco congregari videbat.In quos cùm mirãtibus defixus oculis, quẽ viſio ipſa finẽ eſſet habitura,ſumma ſuſtineret expectatione,raptus cõtinuò,locũ,q cõgrega-

grega-

gregatę multitudinis medius erat, vt examinandus accepit, totuis adſpectibus in eum cunctis reſpicientibus. Cumq; diſcuſſio ſubtilis ageretur vel operum illius, vel meritorum, ab illa ſancta cõcione magnarum querimoniarum generalis clamor exortus eſt, conquerentibus eis, anteceſſorum eius incuria ſe tanti temporis contemptum pertuliſſe, nec vllius venerationis cultum à conciuibus vrbis ſuæ eatenùs accepiſſe: in hoc ſe ampliùs permoueri, quòd qualitercunq; à ſuperioribus epiſcopis erga ipſos actũ ſit, eius, de quo ſpes melioris ſtudij habebatur, non minor in eos neglectus exiſteret. Poſt has ſanctorũ interpellationes, vbi per increpationẽ diſtrictè requiſitus eſt, qua temeritate tot veritatis teſtes in tanta vilitate habuiſſet, non inuento excuſationis loco, cunctorum ſententia iuſtæ vltionis flagellũ ſubire iuſſus eſt. Itaq; veſte ſpoliatus, verberibus grauiter attrectatus eſt. Suſpirijs aũt, & omnis emẽdationis ſpõſione ſuppliciter in tormenris, vt parceretur, laborans, hac eádem conditione tãdèm dimiſſus, à ſomno grauiſſimo, magno pauore æſtuans, euigilauit, ità tremens, & totius corporis habitu ità ſe gerens, quasì ſub flagellis etiamnũ palpitaret. Mox in ſe reuerſus, intelligẽtiam ſomni nõ aliundè, ſed ex illatis plagis in ipſo corpore ſenſibiliter habens, neceſſariò placãdos dixit, quibus iratis tantę acerbitatis animus ineſſet: ſatisq; metuendũ, nè denuò concitatis eis, nõ vt antè, aliqua reſpirandi copia ſibi concederetur. Collectis ergò viris induſtrijs & ingenioſis, ad eandẽ rotundi ſchematis baſilicã, ab orientali parte rupto muro veteri, nouum continuauit ędificiũ, quod diſpoſitis in longũ parietibus, per aſcenſus adſpectu decentiſſimos in chorum ſpectabilem, turresq; geminas operosè ſuperiùs conſurgens, cryptã in inferioribus magnæ capacitatis explicabat. Addens prętereà hunc vel illum ex coloribus ſiue metallis ornatum, egregię laudis titulum, in eiſdem picturis verſibus appoſitis, ità promeruit:

Quid igitur fiet illis, qui dedita opera ſancto rũ reliquias planè contemnunt?

Crypta apud S. Gereonem fit auctior.

Ex Domini monito compunctus Epiſcopus Anno,
Quicquid habere poteſt, diuinis cultibus offert.
Iuſſit & adſtantes appingier ordine patres
Vrbis Agrippinę, ſanctæ virtutis amicæ.
Pro quibus in cęlis lætabitur ipſe fidelis.

His omnibus, vt hodiè cernitur, pulchrè perfectis, deincèps in exquirendis ſanctarum reliquiarum corporibus immorabatur. Huius aũt intentione ſpei, ſtratam marmoribus terram intra templi ſepta detegẽs, principem ſanctę ſodalitatis illius, beatorum ſcilicet Maurorum, Gregorium nomine, ſocijs in circuitu quieſcentibus, accuratiùs prę cęteris humatum reperit, chlamyde purpurea circũdatum, orarum eius extremitatibus in inſignem auri texturam deſinentibus. Hunc cum nonnullis alijs de ſepulcro ſuper altare debita reuerentia exaltans, in eius laudem, qui talium theſaurorũ author & largitor erat, erupit: & exindè nomen & memoria ſanctorum Maurorum, per omnes Coloniæ angulos celebrior inoleuit.

S. Gregorius Maurus martyr inuenitur.

Sanctus Eliphius martyr quid ei inſomnis improperârit. Cap. 17.

ELiphius quoq; magni meriti martyr, qui poſt abſciſſionem capitis, cum eodẽ viæ longiſſimę ſpatium percurrit, in viſione beato viro aſſiſtens, eius erga ſe negligentiam redarguit, improperans quòd eam, quam vt religioſus in cæteros vrbis ſuæ patronos mentis deuotionem oſtẽtabat, in eo multùm obfuſcaret, quòd ſciens ipſum nulli meritis ſecũdum, hac extremitate poſt omnes habuerit, vt nè minimis quidem indicijs ſuam vnquàm beneuolentiam in eius eccleſię amplificatione prodiderit. Eo reſpondente, iactis quibuſlibet nouis fundamentis, inundationem Rheni fluminis in ſubuerſionem totius monaſterij ſine dubio mox incubituram: perſtitit ille, quãlibèt vel paruam eius deuotionis exigens operã, ſicq; diſparuit. At ſacerdos à toro ſe poſt quietem excutiens, cœnobium S. Martini, in quo martyr idẽ patrocinabatur, adijt inſpecturus loci ſitum, habitoque conſilio, duas turres, à fronte ſanctuarij conſurgentes, in aërem ſubrigi præcipit, laudem meritumque viduæ, duo minuta offerentis, proculdubiò obtinens.

S. Eliphius apparet S. Annoni.

Luc. 21.

Vt in viſione de ſacroſanctæ Trinitatis gloria inſtitutus ſit. Cap. 18.

MVltis in hunc modum reuelationibus proficiens, ad meliora in dies incitabatur, Diaconum boni magiſtri æmulatorem ſecum habens: cum quo iugis illi erat cõſuetudo, ceſsãte ſtrepitu publicę diſpoſitionis, ad pſalmos & orationes recur-

recurrere ſemper. Porrò ſicut per imbecillitatis humanæ defectum nonnunquàm accidere ſolet, idem clericus in decantatione pſalmorum cum Epiſcopo per vices tædio ſuperatus, ex negligentioribus & prçproperis alternorum verſuum enunciationibus in eā decidit conſuetudinem, vt in ijs canticis, quæ patris & filij & ſpirituſſancti gloriam per diſcretas perſonarum appellationes reſonant, mediam ſemper, id eſt, filij, tranſiliret perſonam. Quam fidei contrariam, & omninò fugiendam negligētiam cùm nemine attendente nulla per longum tempus corrigeret emendatio, venerabilis pōtifex in ſecretiſſimo noctis cuiuſdam ſilentio quieſcendi gratia iacens in lecto, palpebris necdùm plenè ſopore depreſſis, ex ea deſupèr parte, quam vertice reſpiciebat, ſonum aure percepit negligenter & corruptè percurrentis, Gloria patri & ſpirituiſancto, ac denuò repetentis idipſum, media per celeritatem intermiſſa dictione: factuſq; repentè tanquàm in ecſtaſi, quendam, cuius claritas & habitus humanum excedebat modum, in maieſtate, qua filium Dei decebat, contra ſe ſtātem adſpexit: qui radiantibus oculis in ora ſtupentis comem & placidum ſe ingerens, protenſis coram eo tribus ſiniſtrç manûs digitis, primum eorum dextro tetigit indice, dicens: Eccè Pater: moxq; ſecundum, Eccè Filius: poſt hæc & tertium, Eccè Spirituſſanctus. & vocem intra fauces paululùm cohibens, Eccè tres, ait, in vna Deitate ſimiliter adorādæ perſonç, quibus gloria par dicitur ab vniuerſali ſemper Eccleſia. Mediam inter patris & ſpirituſſancti perſonam filius habet, nec vllam recipit diuiſionem à duobus in vlla diminutione maieſtatis eiuſdem & gloriæ. His ità catholica veritate ſe habētibus, vt quid clerici tui blaſphemias ſine correptione prçteris? Eam, quam cum patre & ſpirituſancto communem poſſideo, gloriam mihi ſubtrahit, in duarum vocabulis perſonarum me, qui media Trinitatis perſona ſum, ad omnem glorię decantationem tranſiliens. Protinùs excitato ſacerdote, imago quç videbatur, euanuit. Admirans autem in conſideratione viſionis tam perſpicuæ, moras quas interìm patiebatur, donèc ad conſuetos hymnos veniretur, annorum inſtàr putabat, ſummoperè feſtinans corporis auribus diſcernere, quod intelligibili ſenſu per exceſſum iam acceperat. Obſeruans itaq; diligentiſſimè pſallentis Diaconi os, ſolito feſtinantiùs vltimum pſalmi verſiculum ipſe terminauit. Mox gloriam trini nnminis clericus adiungens, mediam ſolita acceleratione intercepit perſonam, duas tantùm dicens. Nec vltrà ſequentium pſalmorum modulatio proceſſit, donèc ab Epiſcopo repræhenſus, ex ordine viſionis iam dictæ, non negligendam tanto tempore ſe contraxiſſe didicit offenſam, habens decçterò non emendationis tantùm, ſed & ꝓficiendi ſalubrem occaſionem. Sed iam ſtylum mutare rerum Dominus iubet: plena ſunt lachrymis, plena miſerijs & ærumnis, quç ſequuntur: & forſitan eo digniora tanto viro, quo & grauiora: quoniam vbì durior pugna, ibì glorioſior & victoria. Si Iob recipitur flagellatus, & hinc Annonem beatificabimus, qui poſt multas tribulationes meruit introire in regnum Dei.

Viſio S. Annonis.

Iob 1. & 2.

Quod eius perſecutionum fuerit initium. Cap. 19.

Apoc. 3.

PIus enim Dominus, qui, quos amat, arguit & caſtigat, hanc quoquè dilectam ſibi animam ante diem vocationis eius multis tentari permiſit incommodis: vt ſcilicet ab ea omnem ſcoriam terrenæ cōuerſationis excoqueret caminus trāſitoriæ tribulationis. Primùm moto Saxonico bello, fratrem eius Vueſſelum Magdaburgenſem Archiepiſcopum, & conſobrinum eius Bucconem Halberſtadēſem Epiſcopum, tempeſtas inuoluit grauiſſimç perſecutionis. Contra hos cùm regi, totius Saxonicæ gentis exterminium anhelanti, opem non ſatìs impigrè ferret, naturæ profectò legibus & carnali affectione inhibitus, inuiſus ei ſuſpectuſque efficitur, periurij ac perfidiæ inſimulatur.

Hoc caput ferè ad verbū deſcriptum eſt ex Chronico Lamberti Schafnaburgenſis.

Quæ à Colonienſibus perpeſſus ſit. Cap. 20.

HInc inter eum & regem quotidiè diſcordijs incrementa accipientibus, ciues quoquè Colonienſes, quibus paulò antè vnicè charus acceptuſque fuerat, ad interficiendum eum pròh dolor ſolicitantur: quibus ad patrandum, quod nefariè machinabantur, caſus idoneam attulit occaſionem. Archiepiſcopus Paſcha Coloniæ celebrauit, eratque cum eo Epiſcopus * Mimigardeuordenſis, ad communicanda tantæ ſolennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu euocatus. Cumque exactis ex parte ferijs Paſchalibus, abſcedere pararet, ij qui Archiepiſcopi domeſtica negocia cura-

Id eſt, * Monaſterieſis.

curabāt, iubetur ad euectionē eius nauim idoneam ꝓuidere. Qui luſtratis perſpectisq́; omnibus, vnam mercatoris cuiuſdam prædiuitis nauim, quia in eos vſus competēs videbatur, occupant, eamque in miniſterium Archiepiſcopi, eiectis mercibus quas habebat, ocyùs expediri iubent. Negantibus famulis, qui nauim ſeruandam ſuſceperant, vim, niſì maturè iuſſa capeſſant, minitantur. Illi verò, quantùm poterant, citato curſu ad dominum nauis rem deferunt: quid facto opùs ſit, conſulunt. Habebat ille filium adulta ætate, non minùs audacia, quàm viribus, excellentem, & cùm propter generis affinitatem, tum ob merita ſua primoribus ciuitatis maximè charum & acceptum. Is aſſumptis famulis ſuis, & iuuenibus ex ciuitate, quantos in ea trepidatione in auxilium ſuum conſciſcere potuit, concitus ad nauem euolat, & miniſtros Archiepiſcopi, acriter, vt nauis exoccuparetur, inſiſtētes, cum iniuria proturbat. Dehinc aduocatum vrbis in idem opus ſuccedentem, tumultusque inſtaurantem ſimiliter repellit, fundit & fugat. Iamque & his & illis, ſui ſingulis amici armati ſubſidio accurrunt, & ad magnum diſcrimen pugnamque ancipitem res ſpectare videbatur. Perlato mox nuncio ad Archiepiſcopum, quòd atrociſſima ſeditione confunderetur ciuitas, miſit feſtinanter ad ſedādos motus populi, irarumq; plenus minabatur ſe proxima ſeſſione ſeditioſos iuuenes merita pœna coërciturū. Erat quippe vir omni genere virtutum florētiſſimus, & in cauſis tam reipublicæ, q̄ Eccleſiæ, ſpectatæ ſæpiùs probitatis. Vix ad modicum dirempta eſt concertatio: ſed ferox animis, & elatus primo ſucceſſu iuuenis, non ceſſabat interturbare omnia: percurrensque ciuitatem, varios ſermones per populum ſerebat de inſolentia & auſteritate Archiepiſcopi, qui totiès iniuſta præciperet, totiès innocētibus ſua adimeret, totiès honeſtiſſimos ciues procaciſſimis verbis inceſſeret. Nec difficile fuit, id hominum genus in omne, quod velles, tanquàm folium quod vento rapitur, transformare. Præterea in mentem veniebat Vuormatiēſium inſigne præclarumque facinus, quòd Epiſcopum ſuum inſolentiùs agere incipientem, vrbe expuliſſent, & cùm ipſi multitudine, opibus armisque inſtructiores ſint, dedignantur quòd inferiores æſtimentur audacia, & Archiepiſcopum tyrannico ſibi faſtu imperitantem, tandiù muliebriter patiantur. Cōferunt primores inepta conſilia, ſæuit vulgus intemperans nouarum rerum ſtudio, & per totam ciuitatem ſpiritu diabolico raptatum, ad arma conclamat: nec iam Archiepiſcopum vrbe expellere, ſicut Vuormatienſes, ſed per omnes cruciatus trucidare, ſi copia detur, conſpirant. Natalis erat beati Georgij martyris, qui eo anno feria quarta hebdomadæ Paſchalis obuenerat, & Archiepiſcopus celebrata Miſſarum ſolennitate apud beatum Georgium, cùm ſermonem faceret ad populum, præſagio quodam futurorum, neſcius ipſe mali quod imminebat, conteſtatus fuerat audientibus, quòd ciuitas diabolo in poteſtatem tradita eſſet, & propediè̀m peritura, niſì iamiam impendentem iram Dei per pœnitentiam inflectere maturarent. Auxit huiuſmodi ſuſpicionem omnibus, quedā in hunc modū viſio celebris: Quidā bonæ vitę vir ante dies aliquot huius turbulentiæ, vidit per ſomnum coruum quendā horrendę magnitudinis per totam volitare Coloniā, & terribiliter crocitando, populū tali ſpectaculo attonitū huc & illuc agitare: ſuperuenire poſt hæc virum, tam veſte quàm forma prȩcellentem, qui & coruum horrifico ſonitu perſtrepentem vrbe expelleret, & populū mente conſternatū, iamq; extrema omnia formidantē, caſſa formidine abſolueret. Cumq; à circunſtantibus interpretationem ſomnij horrore cōcuſſus quæreret, audiuit ꝙ ciuitas propter peccata populi diabolo in poteſtatē tradita fuiſſet, ſed interuētu Georgij martyris liberata, inſtantis iam atq; à Deo prædeſtinati interitûs neceſſitatem euaſiſſet. Igitur poſt meridiē, inclinata iam die in veſperum, cùm igni oleum, iracundiæ acceſſiſſet ebrietas, ſubitò ciuiū cōiurata manus erupit: ac primò portę ciuitatis omes cuſtodijs vallatæ ſunt: dein ex omnibus vrbis partibus ruunt ad * curtim Archiepiſcopi, & cum celebri quodā loco cum Epiſcopo Monaſterienſi cœnantē adorti, tela cōtorquent, ſaxa iaciūt, nonnullos ex aſſiſtentibus interficiunt, cęteros plagis & vulneribus cōfectos, in fugam vertunt. Inter hęc conſpicantur quamplurimi, ipſum taliū furiarū incentorē dæmonē ꝑcurrere inſanienti populo galeatū, loricatū, igneo mucrone terribiliter fulgurantem, nec vlli, q̄ ſibi, ſimiliorē. Cumq; militari quodā claſſico cunctātes, vt ſe in pugnā ſequerentur, cōcitaret, in ipſo impetu, quo portarū ſeras effracturus vociferando irruebat, repentè ab oculis ſequentiū diſparuit. Tūc Archiepiſcopum ſui inter cuneos hoſtiū, nubemq; iaculorum vix & ęgrè expeditum, in templū S. Petri abripiūt, ſo-

Miniſtri Epiſcopi malè accipiuntur à quodam mercatore.

Ironia eſt.

Seditio Coloniæ.

Viſio cuiuſdā boni viri.

**chortem, pro domo vel ædibus.*

Diabolus incentor ſeditionis.

S. Anno ægrè à ſuis in templū S. Petri infertur.

foreſq; non modò ſeris & vectibus, ſed admotis etiã magnis molibus obfirmant. Sæuiunt forìs, & inſtàr inundantis aquæ rugiunt vaſa diaboli, plena vino furoris Dei, & per omnia Epiſcopij penetralia diſcurrentes, fores infringunt, theſauros diripiunt, vaſa vinaria cōcídunt, & dum vina in diutinos vſus ſumma ope cōgeſta, ꝓcipitantiùs effundũt, repletũ ſubitò cellarium, ipſos, quod dictu quoq; ridiculũ ſit, inopinis fluctibus periclitatos penè ſuffocauerat. Alij capellã Archiepiſcopi irrũpentes, altare ſpoliant, ſacra vaſa pollutis manibus contrectãt, veſtimēta pontificalia diripiũt: dumq; omnem ſupellectilem ſacri miniſterij curioſa, immò furioſa diligentia euertũt, reperiētes illic quendã clericũ, præ timore ſe in angulo altaris occultantē, & putãtes ꝙ Archiepiſcopus eſſet, interficiunt, non ſine gratulabunda exprobratione, ꝙ petulantiſſimæ linguę tandē aliquandò modum impoſuerint. Sed cognito, ꝙ decepti ſimilitudine eſſent, & Epiſcopus intra templũ S. Petri & loci religione, & murorũ firmitate ſe tutaretur, vndiq; cōglobati ipſum templũ obſident, muros perfringere dedita opera moliũtur: poſtremò, niſi ocyùs ſibi tradatur Archiepiſcopus, ignē quoq; ſe adhibituros minitãtur. Tum ij, qui intùs erant, videntes obſtinatos eſſe omnes ad necem eius animos populi, nec ebrietate ſola, quę tēpore digeri ſolet, ſed etiã odijs & phrenetico quodã furore homines agitari, ſuadent ei, vt mutato habitu effugere conetur de eccleſia, & fallere obſidentes, hoc facto, & ſacras ædes incendio, & ſe mortis periculo liberaturus. Opportunũ fugę patrociniũ tēpus pollicebatur. Nam ſeditione in mediã noctē ꝓtracta, horrebant omnia tenebris & caligine, vt haud facilè cuiquã eſſet, vultus occurſantiũ diſcernere. Anguſtus aditus patebat de templo in dormitoriũ, itemq; de dormitorio in atriũ domumq; canonici cuiuſdam adhærentem muro ciuitatis: iſq; ante paucos dies ortæ ſeditionis impetrauerat ab Archiepiſcopo, Deo ad ſalutē Archiepiſcopi hocipſum miſericorditer ꝓuidente, vt rupto muro ciuitatis, paruulum ſibi poſticũ facere ſineretur. Ibi eductus Archiepiſcopus, applicitis in euectionē eius & comitũ eius quatuor equis, abijt, opacę noctis tenebris, nè ab obuiantibus agnoſceretur, cōmodiſſimè vſus: repertoq; poſt modicum Epiſcopo Mimigardeuordenſi, ſocijs iam pulchrè pro ea tum calamitate cōſtipatus, in locũ, cui Nuſſia nomē eſt, peruenit. Interìm ij, qui circa tēplum erãt, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratq; confuſa vox tumultuantiũ, & fidem omnipotētis Dei teſtantium, ꝙ non euaſurus eſſet manus ſuas, non decepturus obſidentiũ diligentiam, etiamsì in minima terrę reptilia ſe transfiguraret. Econtrà ij, qui obſidebantur, nũc ſupplicando, nunc pollicendo, ꝙ diligentiſſimè quæſitũ, ſi inueniretur, ipſis tradituri eſſent, callidè ludebant operã perurgentium, vſquequò Archiepiſcopum longiùs euectum, atq; in tuta loca ꝓgreſſum eſſe arbitrarentur. Tum demùm recluſis foribus, ipſos ingredi, & pro libitu ſuo quęrere ſinunt: adijciuntq;, fruſtrà eum quæri intra ſepta templi, quem certò cōperiſſent primo incurſu concitatę multitudinis, clara adhuc die vrbe egreſſum, iam in longinquas partes tranſire potuiſſe: idque magìs ſuſpicandum, quòd contractis vndiq; per moram nocturni temporis copijs, primo manè ad occupãdam armis ciuitatem ſit aduenturus. Igitur ingreſſi, cùm omnia templi penetralia diligentiùs inueſtigando euertiſſent, vix tandèm admiſſa fide, quòd falli potuiſſent, deincèps ab inquiſitionis ſtudio ad tuendã vrbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circunquaq; per propugnacula diſpertiunt. Inter hæc arreptum quendam de turba, ſuper portã vrbis ad ignominiam Epiſcopi ſuſpendunt, magìs in hoc furori ſuo, quo pręcipites raptabantur, ſatisfacientes, q̃ quòd crimen vllum ſuſpendio dignũ, miſero obtendere poſſent. Alteri crura ſucciderunt. Mulierē etiam quandam de ſummitate murorum præcipitant, fractiſq; ceruicibus interficiunt, hoc ei crimini dãtes, ꝙ homines plerunq; magicis artibus dementare infamata fuiſſet. Sed hoc ſcelus cōmodiori tempore, & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, ſi non fuga vix euaſiſſet, Abbatiſſam perimere de S. Cæcilia, ſolã mortis eius cauſam habentes, quòd Archiepiſcopo cōſanguinitate iungebatur: adhuc & ſceleratiora aggredi ſtatuentes, niſi Deus Colonię miſertus, breuiãſſet dies amentię eorũ. Pręterrà iuuenes impigros citato, quantùm poſſent, gradu ad regem ire iubent, nunciare ei quæ geſta fuerant, & ſuggerere vt quantocyùs veniat, vacantem, expulſo Archiepiſcopo, ciuitatem occupare: in eo verti ſalutē ciuitatis, & ipſius vtilitatem maximã, vt grandia molientem de vindicanda iniuria Archiepiſcopũ anticipare conetur. Talibus furijs toto triduo agitabantur. Poſtq̃ auditum eſt per prouinciam, & celebri rumore vulgatum, quòd Colonienſes Archiepiſcopum

Homicidium.

Oppugnatur templũ.

Sanctus Epiſcopus aufugit.

Venit Nouceſium.

Suſpenditur homo innoxius à furente populo.

epiſcopum probris & contumelijs affectũ, vrbe fugâſſent, exhorruit omnis populus nouitatem rei, atrocitatẽ ſceleris, ſpectaculũ humanarũ rerum, quod vir tantarũ in Chriſto virtutum, tam indigna perpeti, Deo adſpiciente, potuiſſet. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in diuinis rebus deuotio, multa in humanis moderatio, vehemẽs in corrigendis legibus ſtudium, libera in corrigendis qui malè agerent ſeueritas, omniũ ore celebrabantur, earumq́; rerum cõmemoratio non minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamant omnes, ad ſuam magis iniuriam pertinere violatam pontificalis nominis maieſtatem, & mori ſibi ſatiùs eſſe, quàm vt tantũ flagitium ſuorum temporum inultũ patiantur. Igitur per quatuor vel quinq; milliaria circunquaq; ad arma conclamant, multa hominum millia dicto citiùs concurrũt, nullo qui per ætatem arma ferre poſſet, tam religioſam militiam detrectante: conglobatiq́; in vnum, rogant Archiepiſcopum, & cunctantẽ vi impellunt, vt ad recuperandã ciuitatẽ quantocyùs feſtinet: ſe pro eo dimicaturos, & ſi ea neceſſitas incumbat, oues pro paſtore, filios pro patre libenter mortem excepturos: ac niſi Colonienſes maturent venientem ſuſcipere, & pro ipſius arbitratu ſatisfacere offenſo, ſe aut ingeſto igne populum cum ciuitate conſumpturos, aut diſſipato muro, eum ſuper congeriem occiſorum in cathedram pontificalẽ reducturos. Ità Archiepiſcopus quarto die pòſt, quàm exiërat, magno vallatus agmine, ad vrbem acceſſit. Quod vbi Colonienſibus compertum eſt, & ſe tantæ tamque efferatæ multitudinis impetum nec muro, nec acie ſuſtinere poſſe animaduertunt, tum primùm furor deflagrare, ebrietas euaneſcere cœpit: magnoq́; terrore concuſſi, obuiàm legatos de pace miſerunt, ſe reos confitentes, & omnem, quã vita incolumi iuberẽtur, pœnam péndere paratos. At Archiepiſcopus dignè pœnitentibus ſe veniam non negaturum reſpondit. Tum celebrata Miſſarum ſolennitate apud S. Georgiũ, eos, qui pontificem ſede ꝓpria expuliſſent, qui eccleſiã homicidio polluiſſent, qui templum S. Petri hoſtiliter impetîſſent, qui cætera religionis iura auſu barbaro temerâſſent, Epiſcopali banno ad ſatisfactionem vocauit. Protinùs omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti proceſſerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quę circa Epiſcopũ erat, vt hoc tutò facere ſinerentur. Nam & vehementer ei ſuccenſebant, quod dum immoderatiùs clementiam oſtentando, popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora, huius ſceleris impunitate, animaret. At verò Archiepiſcopus eos poſterò die ad ſuſcipiendam ſecundùm canonum ſcita pœnitentiam tam immanis flagitij, ad S. Petrum præſtò eſſe iubet: ipſe progreſſus ad S. Gereonem, ibi extra vrbem pernoctare ſtatuit: veritusq́; quòd tradita ciuitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non poſſet, ſed partim iniuria, partim cupidine prædæ accenſi, acerbiùs ſęuirent in populum, obnixè rogat prouinciales, qui ſecum erant, vt ſinguli in ſua cum pace recederent: ſatis ſe opera eorum vſum, & euidens tuliſſe documentum, quid animi oues erga paſtorem, filij erga patrem gererent: aſperrimam partem negocij multa eorum virtute exactam eſſe: cętera quæ reſtent, facilè iam priuata ac domeſtica manu poſſe confici. Proindè, quod bonum, felix, fauſtumque eſſet, abirent in domos ſuas, hanc reportãtes ſpem, quòd huius beneficij gratia apud eum, ſeu viuum ſeu defunctum, perpetuò mãſura foret. Hoc vix impetrato, milites ſuos, quantos ad comprimendos vrbanos motus, ſi qui fortè leuitate vulgi inſtaurarentur, ſufficere putabat, præcedere in ciuitatem iubet, ſecuturus ipſe proxima luce, cùm eorum, qui præceſſiſſent, diligentia, nè quid fortè inſidiarum lateret in ciuitate, præcauiſſet. Ea nocte ſexcenti, aut eo ampliùs mercatores opulentiſſimi ex vrbe profugi, ad regem ſe contulerunt, interceſſionis eius opem aduerſùs Epiſcopi ſæuitiam imploraturi. Cæteri ingreſſo Archiepiſcopo ciuitatem, & toto triduò iuxta condictum expectanti, minimè ſe præſentârunt ad proponendũ aliquod ſatisfactionis genus. Vndè indignitatem rei non ferentes Epiſcopi milites, inſcio, vt plurimi aſſerunt, atq; inconſulto Archiepiſcopo, arma rapiunt, domos incurſant, poſſeſſiones diripiunt, occurſantes partim ſternunt, partim captos in vincula conijciunt, & prorsùs, vt veritati vel coacti aſſentiamur, multò ferociùs, quàm tanti pontificis exiſtimationi competeret, iuſtæ vltionis negocium exequuntur. Sed grauior morbus acriori indigebat antidoto. Filius ſuprà memorati mercatoris, qui primus ſeditione inflammauerat populum, & pauci alij luminibus ſunt orbati, nonnulli virgis cæſi ac detonſi, omnes grauiſſimo rei familiaris damno mulctati, atque iuſiurandum dare compulſi, quòd deinceps Archiepiſcopo ciuitatem contra omnium hominum violenti-

Prouinciales ſtatuunt vlciſci iniuriam S. Annonis.

Colonienſes pacẽ & veniam petunt.

Nota ſancti viri erga rebelles ciues humanitatem.

Colonienſiũ res, inſcio Epiſcopo, diripiuntur.

lentiam, quantùm conſilio & armis poſſent, vindicaturi eſſent, & eos, qui ex vrbe profugerant, quoàd dignè Archiepiſcopo ſatisfeciſſent, ſemper pro infeſtiſſimis hoſtibus habituri.Ità ciuitatem pro diuerſitate partium, & luctus pariter & lætitia tenuerunt, alijs in regreſſu pontificis eiecti iuſtas audaciæ ſuæ pœnas luentibus, alijs dignos conſolationis ſuæ choros inſtituentibus. Siquidem non in vrbe tantùm, ſed & vbicunquè locus exhibendæ proceſſionis offerebatur, ibì poſt iſtam famam Chriſti confeſſor in hymnis & canticis velut Angelus exceptus eſt. nec immeritò: Quis nanquè negeteum vnum ex illis angelis fuiſſe, de quibus per Malachiam dicitur: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum eſt? Cuius poſt hæc lachrymas in aſſcenſu vel deſcenſu dilecti ſibi montis effuſas, illi, quibus ibì ſeruitur, & viderunt, & miſerati ſunt ſancti: quorum pietati conqueſtus eam, quam à ſuis tulerat, contumeliã, omnes ad fletum traxit, quos vel ex clero, vel ex populo contigit adeſſe. Leuauerunt autem & monachi pariter voces ſuas, & vt rediuiuam deſiderabilem faciem eius contemplantes, vniuerſi perſonabant: Te noſtra vocabant ſuſpiria, te larga requirebant lamenta: tu factus es ſpes deſperatis, magna conſolatio in tormentis. Audiebantur hæc in excelſis, & vtiquè credendum eſt tam eorum, quæ canebantur, dulcedine, quàm ſacrificio lachrymarum oblectatum, reuerà ibì Chriſtum adfuiſſe, ſicut & ipſe promiſit, cùm ait: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibì ſum in medio eorum. Cæterùm quia nonnullis etiam bonis ſcandalum ingerit, ꝙ in vltionem tanti viri, tam ſæua diciturredundâſſe caſtigatio, à grauiſſimis fideque dignis perſonis teſtimonium habemus, eum cum ſacramentis multotiès affirmâſſe, ſuam conſcientiam ab hac tyrannide prorsùs immunem: quippe cuius nec officij, nec voluntatis eſſet vnquàm, vltra legis Eccleſiaſticæ iura vindictam ſuarum iniuriarum extendere. Qua de re contrahat os ſuum inuidus: cui cùm ſermo fit, ab eius tumulo cæcos plerunq; redire cum lumine, ſolet obijcere, magìs ereptos, quàm redditos per eum oculos. Nec mirum, cùm & Moyſen ſanctum, homicidam nonnulli blaſphement.

Hucuſquè ferè ex Lãberto Schafnaburgenſi. — *Malac. 2.* — *Matth. 18.* — *Nota hęc Lector.* — *Exodi 2. Num. 16.*

Vt apud Imperatorem falsò delatus ſit, & quid ab eo pertulerit. Cap. 22.

POſt hæc cùm Imperator celebrata Paſchali ſolẽnitate in Babinberg, Ratiſponam ire diſpoſuiſſet, à nuncio fictæ legationis audiuit, Vuilhelmum cognomento Baſtardum, regem Anglorum, ab Archiepiſcopo Colonienſi vana pollicitatione illectum, cum magno exercitu aduentare, regni ſedem Aquiſgrani occupare paratum. Tunc rex territus tam atroci nuncio, ad Rhenum concitus remeauit, celebritatem Pentecoſten in Moguntia ciuitate ſplendidè peragens. Indè cùm Coloniam ire inſtituiſſet, multum ſpirans irarum & comminationis in Archiepiſcopũ Colonienſem, ille miſſis in occurſum eius nuncijs, mandauit falſam omninò, ac ſcenicis figmentis ſimilem eſſe fabulam, quam in eum ęmuli ſui compoſuiſſent: ij nimirùm, qui eum paulò antè vrbe expuliſſent, & nunc ad opprimendum eum, quoniã armis non poſſent, mendacijs graſſarentur: ſe non ità rationis expertem, vel communis commodi negligentem eſſe, vt in vltionem priuatæ iniuriæ, patriã ſuam barbaris prodere velit: nec ea leuitate vitam à pueroinſtituiſſe, vt quiſquam ſanum aliquid ſapiens, tam inepta de ſe ſuſpicari poſſit. Impetrata dein per legatos coràm veniendi copia, in Andernaco villa regi occurrit: cumque rex de ijs, quę compererat, ſeueriſſimè quęſtionem promulgaret, proditæ quidem reipublicę crimen, quod obijciebatur, ſacramento purgauit: cætera quę delata fuerant, ait rex ſe veteri amicitię ac pontificali nomini condonare, nec pro iure ſuo expoſtulare velle. Ità non extincto, ſed interim cohibito furore, Coloniam proceſſit. Ibì poſtero die ad iudicandum populo aſſedit, ſperans per accuſationem eorum, quos Archiepiſcopus propter iniurias ſuas pœna affecerat, occaſionem ſibi futuram, vt eum ſeditione concitata rursùs ciuitate exturbaret, vel propter oppreſſos per calumniam innocentes, ſaltem reum maieſtatis faceret. Sed ille omnes accuſationum ſtrophas, reſponſi veritate ac ſententiarum grauitate, tanquàm aranearum telas dirupit. Poſtquàm autem rex innocentia eius ac vitæ integritate, conſilijs quoq; omnia ſepta vidit, nec vllum patére locum calumnię, ad aliud ſe vertit genus iniuriarum. Exegit ab eo, non precibus quidem, vt oportuit, ſed imperioſa quadam authoritate, vt Colonienſibus admiſſæ in ſe temeritatis veniam daret, excommunicatosque Eccleſię reconciliaret: prætereà vt ad firmamentum conſeruandæ erga ſe

in

In hoc quoquè capite multa ad verbum ferè deſcripta ſunt ex Schafnaburgenſi. — *Imperator venit Coloniam.* — *Præclarum S. Annonis encomium.*

in perpetuum fidei, ſex ſibi ex militibus ſuis obſides daret. Vtrunque ille cum magna conſtantia negauit: obſides quidem, quòd nullus regum priorum tale quid ab aliquo præceſſore ſuo poſtulâſſet: excommunicatorum autem reconciliationem, quòd ſine digna pœnitentiæ ſatisfactione excommunicatos in Eccleſiam recipi, leges Eccleſiaſticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia incommoda ſe illaturum, & cuncta quæ illius ſint, ferro & igne demoliturum. Perſtabat hic fixus in propoſito, dicens ſe mori quidem paratum, ſi ipſe cum Colonienſibus conſpirâſſet ad eum interficiendum: ſed nunquàm retinendæ vitæ ſtudio, ab iure ad iniuriam declinaturum. Diù anceps erat pugna, & vtrorunque milites magna concuſſerat ſolicitudo, expectatione tam triſtis ſpectaculi. Tandèm euictus rex ab ijs, quorum conſilijs plurimùm tribuebat, flexit ſententiam, & ait mâlle ſe cum eo beneficijs certare, quàm damnis aut inimicitijs: & ſi eum fidum ſibi deuotumque in cauſis reipublicæ experiretur, primum deincèps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiſcopo, Aquaſgrani perrexit, & aduerſùs ea, quæ de irruptione barbarorum fama vulgauerat, eam regni partem, quantùm poterat, communiuit. Conſtantia eius.

Aliarum calamitatum eius commemoratio. *Cap.23.*

INterìm inſurgente ſatana contra virum Dei, duo miniſtri eius, qui in laribus eius familiariſſimè obuerſabantur, inſidias ei tendunt, & niſi Dei miſericordia malum hoc præuertiſſet, nihil tale ſuſpicantem trucidâſſent. Alij cuidam, quem beneficijs ſuis maximè fidum ſibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à ſeipſo in tabulis, propter maiorem ſecreti cautelam, conſcriptas dedit Epiſcopo Halberſtadenſi perferendas, quibus nepotem ſuum, tantis vndiquè aduerſitatum procellis iactatũ, & penè naufragãtem, cõſolaretur & inſtrueret. At ille ex ipſa tam operoſa ſecreti communitione conijciens aliquid regi, reique publicæ aduerſum, ijs literis contineri, regi eas detulit. Quas ille contra ſpem ſuam nulla videns infidelitatis indicia dare, tamen ad terrendum eum, exemplar earum Archiepiſcopo miſit: vt experimento colligeret, nõ raram apud ſe ſuorum ſecretorum proditionem. Item alius quidam ex miniſtris eius, quem Colonienſi Eccleſiæ propria induſtria ipſe acquiſierat, quemq; ob hoc indulgentiſſimo ſemper affectu coluerat, & bonis omnibus etiã ſupra natales ſuos locupletauerat, repentè inſolentia ſeruili elatus, iugum Eccleſiaſticæ ſeruitutis cœpit detrectare, ſeq; in libertatẽ violento quodã iure fori, cum magna Archiepiſcopi contumelia, velut equus effrenis excuſſit. Tum verò crebris mortibus charorũ ſuorũ ità amaricatus eſt, & vulnere cõciſus ſuper vulnus, vt ſaxeũ quoq; pectus, & ſupra petrã fundatũ ædificiũ cõcutere poſſet tam vehemens ille turbo tentationis. Ad omnẽ autem doloris & mœroris plenitudinẽ, illa nouę confuſionis miſeria, quę per omnes angulos regni ſe dilatare iam incipiebat, tanto acerbiùs cordis eius intima tetigit, quanto res ad generale totius Eccleſiæ diſcrimen ſpectabat. Nam feritate barbarica cõfligentibus inter ſe Francis & Saxonibus, immiſcebant ſe fide dubia nunc his, nunc illis Sueui, genſq; Baioariorum: fiebantq; cędes, incendia ſimul & rapinæ per omne regnum Teutonicum. Harum calamitatũ incentrix, & quoddã in pręſens durandi ſolidamentũ exurrexit intereà illa lugenda ſemper omnibus Eccleſiæ membris inter regem & dominum Apoſtolicum controuerſia, quę ſchiſmatis horrendi lue ſanctam mirabiliter cõfundens Eccleſiã, multorum milliũ animas inferis pròh dolor deſtinauit, pacis vnanimitatẽ è terris prorſùs exturbauit, fœda monachos altercatione diſſoluit, clericos in contemptum adduxit, Eccleſiaſtica iudicia laicis ſubiugauit, omnem æquitatis regulã ſubuertit: nec ceſſat hodiè tanti mali lachrymoſa pernicies. His angoribus vir, cui nil Deo charius, adeò coarctatus & excoctus eſt vndiquè, vt etiam tęderet eum viuere. Itaq; voces huiuſmodi cum Pſalmiſta dabat ad cęlos: Heu me, quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea. Cupienſq; diſſolui, & eſſe cum Chriſto, dicebat: Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Graue iam ei erat terrenũ omne: neceſſitate, non volũtate, ſub onere carnis adhuc ęſtuabat. Tabeſcebat corpus, nihilominùs & animus infirmabatur. More turturis viduatę, ſolo luctu paſcebatur, publicas frequẽtationes declinabat, ſingularitate delectabatur, aſſiduè flens, aſſiduè mœrens. Nec diù militis ſui ſudores bonus Dominus irremuneratos pręteriuit, neq; paſſus eſt eum tentari ſupra id, quod ſufferre poterat: verùm hinc eum erepturus, antè per altam contemplationis vim, futurorum malorum inſpectorem eſſe voluit: nè ignoraret,

Hic quoque multa ſunt Schafnaburgenſis.

Superiùs vocatur conſobrinus.

Franci & Saxones inter ſe digladiantur.

Pſal.119.

Pſal.41.

quantis à Deo beneficijs donaretur, ſi neceſſitatem talibus communicandi moriens euaderet. Id ſubiecta pagina loquitur, ſola ſufficiens meritum viri declarare, qui in hac mortalitatis adhuc degens ſubſtantia, ſecretorum cæleſtium particeps fuit.

De quadam illius admiranda viſione. Cap. 24.

POſt eam ſuperiùs deſcriptam Colonienſiū nefariam conſpirationem, hyberni temporis aderant dies, & beatus antiſtes pro quodā leuamine ſauciati cordis vrbem egrediens, Saleuelt deuénit: vt viſis illic filiorum ſuorum ſpiritalibus exercitijs, quaſi ſalutaris antidoti hauſtu recreatus, ſui mœroris amaritudinem temperaret. Indè exacto viſitationis officio diſcedēs, feſtum illud, quod Hypapante Domini dicitur, in Heresfeldia ſolenniter egit: imperataq; profectione, viam quę tendentibus in Sigeberg peruia eſt, curru ſubuectus, cum ſuis inceſſit. Cumq; die quadam pſalmis & orationibus vacans, animum in ſuperna leuâſſet, inſtante iam hora nona, non in ecſtaſi, nec in viſione ſomni, ſed ſicut carneis oculis adſpici ſolet, cælos ſuper ſe aperiri vidit: &, vt olim prophetarū eximius Daniel, horrore concuſſus ac tremore, membris omnibus diſſolutus eſt: animi quoq; robur omne cóncidit. Tranſmiſſis viæ propoſitæ interuallis, per biduum nil incommodi pertulit, in monte degens, præter ꝙ nonnullis, quaſi qui ſeſe exceſſiſſet, in verbis ſubindè admirationi eſſet. Terria verò poſt hoc die cœnantem valida infirmitas tam atrociter inuaſit, vt ſpes omnis auferretur, noctem illam eum ſuperuicturum. Erat autem crepuſculū veſpertinū, fratresq;, finitis Completorijs, ſeſe receperant in dormitoriū. Mox igitur vt huiuſmodi nuncius Abbatis aures perculit, eo perturbatione concuſſo, res per omnes angulos cœnobij diffundebatur, fiebarq; cōcurſus hincindè fratrū, ſigno, quo colligerentur, vehementiùs perurgēte. Agebat oēs pauor intolerabilis, & tanꝗ vniuerſorū vita penderet in ancipiti, monaſteriū petiērunt, illud corde meditātes, illud ore ruminantes: Dn̄e, ſalua nos: perímus. His verò, qbus egrediēdi clauſtrū vndecunq; licētia offerebatur, cubiculū Epiſcopi certatim adeuntibus, cæteri chorū irrumpentes, ſeptē pſalmos cum litanijs luctuosè ꝓſequebantur, oēs pectora tundentes, omnes fletus & ſuſpiria emittētes, & quanta charitate erga patrem amantiſſimū filij afficerētur, ſibijpſis ſinguli teſtimonium exiſtētes. Inter hæc ille dolore graui laborans, clamores inſolitos magìs ac magìs edebat. Sed cùm poſtera die doloris vehemētia nō adeò iacentē cruciās, recuperādi vires mentis aliquātulam ei facultatem indulſiſſet, Abbas tres probæ vitæ fratres ad eum miſit, qui, ſicut in ea neceſſitate expedit, ad confeſſionē, & ad rerū ſuarū diſpoſitionē eum hortarentur, vtq; nouellę ſuæ cōſtructioni, inquantùm tunc licuiſſet, ꝓſpicere non negligeret. Quibus iuxta ſenſum hunc, cùm lectulo aſſiderent, hortamentis ſuis eum mulcentibus, idq; quærentibus vnicè, cur filijs ſuis, quibus alia poſt Deū præter eū ſpes nō eſſet, minimè loqueretur: ille tenuiſſimā voce, vt poterat, exprimens ait: Vndè loquendi ſumā exordia fratres, vel quas mœſtitiā veſtrā releuaturas triſte cor meū dictabit ſententias? Vę miſero mundo: væ cunctis humanæ ſortis angulis ab ijs, qui dicūtur Epiſcopi, meî, peccatoris vtiq;, ſimilitudinē præferentibus, quibus nomē, non vita, ſacerdotū eſt. Et graue ſuſpiriū à pectore trahens, attonitis & ardentiùs huius verbi radicē inueſtigantibus, reſpōdit: Sol in nonā iamiamq; vergebat horā, & ego in curru meo reſidens, iter accelerabā. In aërē me viſum expādente, ſciſſis eximprouisò cælis, omnia deſupèr aperta, oculiſq; meis non modò mentis, ſed & corporis, peruia remanſerūt: expauitq; cor meū, & diſſolutus ſum, nec remanſit in me quicquā virium: certuſq; ſum, languoris huius immanitatē indè me collegiſſe. At verò nō aliter illam terribilē viſionem intuitus ſum, ꝗ vos modò cōtemplor, corporales in vos dirigens acies: nec reor quicquam eorū malorū, quę terris imminēt per omnes ſecuturas ætates, & per ipſum æuum, oculorū meorū acumina latuiſſe. præcordijſq; palpitantibus, altiùs ingemiſcēs, denuò replicabat: Væ miſero mūdo: væ cunctis humanæ ſortis angulis ab ijs, qui dicuntur Epiſcopi. Nec poterat vlla precantiū importunitate ad hoc adduci, vt eorū quæ viderat, vel minimum eis cōmunicaret. Hoc ſolùm ad omnē inquiſitionē eorū dolens protulit: Væ væ miſero mūdo, væ miſero mundo. Porrò creſcēte per dies infirmitate, cùm eſſet ſibi mortis ſuſpicio quotidiana, primates cleri Colonienſis ad ſe accerſiēs, poſtulauit, & ſub teſtificatione diuini nominis terribiliter adiurauit, nè cōſenſum ſuū ijs vnꝗ accōmodarent, quibus cōueniret alibì, ꝗ in Sigeberg corporis eius repoſitio, dicens: Si deſiderij mei vobis inſiſtentibus proceſſerit effectus, hicq; mihi ſepultura ceſſerit, tametsì meritorum meorum penſa reluctetur,

Stupenda S. Annonis viſio.

Dan. 10.

Grauiſſimo morbo corripitur.

Matth. 8.

Exponit quibuſdam generatìm viſionem ſuam.

tur,per miſericordiam noſtri redemptoris excedentem omnia, veſtræ, vt ſpěro, de me haurient adhuc aures,quod in magnæ conſolationis,in magnæ ſpei patrocinium vobis & Coloniæ veſtræ ante Deum proficiat. Fidei ſuæ ſponſionem ſuper hac re ſingulis ei dantibus,diſceſſerunt.Ille verò ſensìm recolligens vires,debilitatem illam corporis euaſit: memoriam autem mentis non eam, quam antè,per longum tempus aſſequi valuit: ità ad viſionis illius maieſtatem exterritus,& extra ſe factus erat.Id ex eo innuitur,quòd cùm olìm ab Egilberto Mindonenſium Epiſcopo quandam perpetuò dicendam confeſſor ei factus accepiſſet orationem, ad eius notitiam nullo poterat ingenio pertingere,donèc directis ad eum literis, ordinē eius ex reſcriptorū annotatione colligeret.

Memoria ei⁹ multùm debilitata ex illa viſione.

De alia quadam eius viſione. Cap. 25.

IAm Septuageſimæ diebus, in quibus hęc obtigit reuelatio,Quadrageſimales feriæ ſucceſſerant, & dilectus Domini pręteritæ valetudinis defectum necdùm plenè ſuperauerat: cùm eccè poſitus in quiete noctis cuiuſdam, ſomnium ſuæ feliciſſimæ diſſolutionis præſagum,in hunc modum adſpexit: Viſus eſt ſibi domum quandam,omni decore intùs & forìs reſplendētem, intrare: & eccè in ſubſellijs iudicialibus, tanquàm ad cōcilium ſolenniter euocati, reſidebant Heribertus Colonienſis Archiepiſcopus, Bardo Moguntinus Archiepiſcopus,Boppo & Euerhardus Treuirenſes Archiepiſcopi,Arnulphus Vuormatiēſis Epiſcopus, & alij quamplures Galliarum Epiſcopi, quorum alios ipſe in carne nouerat,alios fama tantùm vel lectione compererat: amicti omnes ſtolis pontificalibus,& habentes veſtem inſtàr niuis candidam. Ipſe quoq; candidis admodùm atq; precioſis veſtibus indutus ſibi videbatur: ſed partē cādentis veſtimēti,eam ſcilicet,qua pectus tegebatur,ſordida quędā ac fœda caligo obduxerat, ac cęterum cultús eius ſplendorē ſua fœditate plurimùm obfuſcabat:quā tamē ipſe nimio rubore perfuſus,obiecta manu tegere ac celare, nè inſpiciētium offenderet obtutum,conabatur. Vidit prętereà inter eos ſibi quoq; ſedem miri decoris paratam: quā cùm occupare,gaudio & exultatione æſtuans,ꝑperaret,ſurgēs * Arnoldus Vuormatiēſis Epiſcopus,modeſta voce eū prohibuit,dicēs reuerēdos patres,qui aſſiderēt, nolle eū in ſuū admittere cōſeſſum,proptereà ꝙ veſtem eius hęc turpis macula fœdaret. Cumq́; iuſſus loco cedere,flens confectoq́; nimiùm animo egrederetur,inſecutus eum idē Epiſcopus, Aequo animo,ait,eſtò pater. Maculam tātùm hanc,quæ veſtē tuā infecit, maturiùs ablui pręcipe:quia nō poſt multos dies beatę huius māſionis cōſortium,& ſanctorū patrū, quos adſpexiſti, cōſeſſum,voti compos percipies. Manè facto, cùm familiari cuidā ſuo viſionē retuliſſet,ille ſapiēter rem conijciēs: Macula,inqt,hęc veſti tuæ illita, nihil aliud eſt,vt æſtimo,q̃ memoria iniuriæ ciuium tuorū, qui te anno ſuperiore Colonia expulerunt,quibus te diuinæ pietatis reſpectu iam olìm oportuerat admiſſi huius veniam dediſſe. Hęc, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenaciùs, quàm æquum ſit, inſidens, amariſſimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram ſanctiſſimæ conuerſationis tuæ claritatem moleſta quadam caligine obducit & obſcurat. Archiepiſcopus conſcientiæ ſuæ teſtimonio conuictus, nè inficiaretur quod audiebat, reatum ſuùm humiliter agnouit: ſtatimq́ue deſtinatis circunquaquè nuncijs, ciues omnes Coloniæ,qui eius iniuriæ participes,vrbe ceſſerant, ad ſe reuocauit, eiſq́ue proxima feſtiuitate Paſchali omnia ſua, quæ direpta fuerant, benigniſſimè reſtituit. Sic grauis illa tempeſtas,quæ ſpiritu diabolico ſuſcitata, totam concuſſerat Coloniam, conquieuit: pater filios,filij patrem recognouerunt: Archiepiſcopus amaritudine, populus metu & ſolicitudine,ciuitas liberata eſt ſolitudine.

Hæc ferè ad verbum ex Schafnaburgenſi.

Amaritudinem, pro quodā animi dolore accipe.

LIBER TERTIVS.

Vt extremo vitæ anno, ſolito crebriùs fuerit in Sigeberg. Cap. I.

IGitur dilectiſſimus Deo pręſul vltimū agens annū,dilectū ſibi montem plùs ſolito frequētabat,ſingulis diebus, ſingulisq́; noctibus frequentās altaria ſingula, ſe proſternens in faciem coram ſingulis, flens & orans pro ſtatu periclitantis Eccleſiæ, ſuamq́; animam creatori cōmendans. Et Septuageſimam quidē partemq́; Quadrageſimæ infirmus ibì peregit. Cùm aūt,Pētecoſten feſtiuo celebratur⁹ gaudio,denuò aduenisset,

Anno puer, filius ſororis eius, vnicè dilectus ab eo, immaturæ mortis violentia repentè proſtratus, nouum ei dolorem, nouum intulit luctum. Intererat tamen communis feſti publicis conuentibus, præcedentes in lętitiæ carminibus & veſtium decore monachorum choros lugubri vultu proſequebatur, memorans illud, quod & ſanctus Tobias, Dies feſti veſtri cõuertentur in luctum. Vulnerabatur autem mente omnis, qui in faciem eius intendiſſet. Denigrata enim erat valdè, coloremque priſtinum prorsùs immutauerat, horrorem quendam præferẽs, per quem interni doloris eius adſpiciẽtes teſtimonium caperent.

Tobi. 2. Amos 8.

De obitu Hermanni Prioris, Epiſcopo chariſsimi. Cap. 2.

Ab hoc capite vſque ad finem libri F. Laur. Surius ſuo ſtylo pleraque contraxit ob vitãdam nimiã prolixitatẽ.

PAucis pòſt diebus Hermannus cœnobij Sigebergenſis Prior, vir ſtrenuus, & regularis diſciplinæ obſeruantiſſimus, vita functus eſt: cuius obitus tantum animi mœrorẽ beato Epiſcopo attulit, vt multa illa acerba, quæ anteà perpeſſus erat, huius comparatione pro nihilo putarentur. Valdè enim amauerat virum illum, tantaque eum veneratione proſecutus fuerat, vt quicquid ille amoris fidutia non tam rogare, quàm præcipere voluiſſet, id minimè negligendum ſibi exiſtimaret: haud ſecùs eius dicta accipiens, quàm ſi ſpirituſſanctus eius ore ea expreſſiſſet. Illo ergò viro mortis ſæuitia deſtitutum ſe ſentiens, cùm eius ſobrietatem & vitæ integritatem mœſtiſſimo animo commemoraret, ſumptis ſacramentis, ſtans poſt feretrum, hanc orationem admodùm luctuosè habuit:

Oratio Epiſcopi ad fratres Sigebergenſes. Cap. 3.

MIſeriarum noſtrarum negocium præ manibus habemus, & quis ſit finis conditionis humanæ, oculis ipſis hîc iam contemplari licet. Admonemur hoc exemplo veriſſimè dixiſſe Apoſtolum, Dies Domini ſicut fur in nocte, ità veniet. Cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Quicquid hinc vel animo cogitari, vel verbis dici poteſt, totum hîc noſtris obtutibus expoſitum eſt. Itaque ſermonem generalem in pauca conferens, ſpeciatim meos acerbos caſus perſtringam. En prõh dolor Anno puer, quo nemo mihi in hac vita charior fuit, ante dies decem abijt è vita: & cùm dolor ille, quem indè accepi, necdùm vel ad momentum quieuerit, eccè illi hodiè funus celebro, qui mihi longè aliter, quàm cęteri amici, plangendus eſt. Maiorem vir iſte lachrymarum mearum vim repoſcit: quandoquidem talis ipſe eſt, vt locus hic nõ immeritò luctu perpetuo eum proſequi debeat. Quæ verò ſpes conſeruandi ſtatûs loci huius deincèps reliqua eſſe poteſt, quandò exanimis hic iacet, cuius induſtria diſciplina monaſtica hactenùs hîc ſuos habuit progreſſus? Erat aliquo modo tolerabile, quicquid hactenùs, Deo permittente, me infeſtauit: at quæ nũc patior, prorsùs intima ſunt, nec poteſt manus Domini duriùs me attrectare, quàm dum offertur occaſio inimico graſſandi in locum hunc meum. Reſtat igitur, vt me quoquè omnibus debita abſumat mors, poteſtque ex me ſcire, quiſquis hodiè adeſt hîc, antiſtitem Annonem non multos ſuperuicturum dies. Ad eam vocem multis lachrymantibus, corpus ex more humatum eſt.

1. Theſſ. 5.

Hermanni Prioris cõmendatio.

Prædicit obitum ſuũ S. Anno.

De poſtremo eius in Sigeberg aduentu, vtq́ ſepulcrum ſuum ipſe dimenſus ſit, & quæ militi cuidam propheticè dixerit. Cap. 4.

CVm deindè dedicationis eccleſiæ & beatiſſimi Michaëlis agerentur ſolennia, poſtremò ad Sigebergenſes venit. Quæ duo ſibi cohęrentia feſta tanto maiori animi pietate & deuotione illic celebrauit, quòd ſpiritu iam cognouerat, ſe ad illum locum in corpore minimè rediturum. Receſſurus, fratribus paterno affectu valedixit, petensq́; monaſterium, intentiſſimis precibus, adiunctis præſentium illic ſanctorum patrocinijs, Deũ obſecrabat pro defenſione corporis & animæ ſuæ, pro Eccleſiæ pace, pro loci cõſeruatione. Precabatur illis filijs ſuis animarũ ſalutem, ad ſingulas preces humì ſe proſternẽs, tum genua flectens, tum in cælum manus & oculos attollens, lachrymis perpetìm manantibus, vt ad tantæ deuotionis inſtantiam meritò cęli pateſcere crederentur. Tandẽ ſancta illis Cruce conſignatis, dum vult exire oſtium, catenula quędã ferrea ei oblata eſt non abſq; nutu diuino. Nam etsì ea iuſſu illius cõfecta erat, nõ tamen niſì Deo diſponente ea hora exhibita eſt. Eodẽ enim momẽto pſul intrò reuer-

reuertens, locum ſepulcri ſui baculo deſignauit eo loco, vbi nunc eſt, & catenulam illam iuſſit per tabulata ſubmitti ad lucernam ſubuehendam. Porrò Suithardo milite non ſine admiratione ſciſcitante ex eo, quid tam accurata dimenſione ſepulcri ſibi vellet, reſpondit ſe ſuam illic deſignare ſepulturam. Illo rurſùs inquirente, quænam corporis neceſſitas eum, id vt faceret, perurgeret? Ea, ait beatus vir, quæ vtiquè ſumma eſt, nempe mors ineuitabilis. non enim poſthàc viuum me locus hic recipiet. Tum mox expalluit miles, crebroque ſe Cruce ſignauit: iterumque percontari ex Epiſcopo cœpit, cur non in choro, ſacratiori templi loco, humari potiùs vellet: Reſpondit Epiſcopus: Id ego ea cauſa nolo, nè tu, tuique ſimiles ad ſepulcrum meum orandi cauſa venturi, fratribus diuina officia perſoluentibus moleſtiam exhibeatis. Tum etiam, vt pateat ad ſepulcrum meum aditus pauperculis fœminis, ex rure pro deuotione ſua poma vel oua, aut quodlibet aliud ſanctæ ſimplicitatis munuſculũ allaturis: quarum cùm deuotio tanto ſit gratior Deo, quanto vita ſimplicior, non parùm detraheretur honori meo, ſi illarum reiectis lachrymis & querimonijs, ſolis nobilibus pateret acceſſus ad monumentum meum. Igitur exemplo Domini mei, duo viduæ minuta accipientis, ego quoquè harum & munuſcula complexurus, & preces admiſſurus, omnibus expoſitum habere volo ſepulturæ meæ locum. Ità ille more ſuo quaſi per iocum militi aperiens ſecreta pectoris ſui, foràs egreſſus eſt. Indè conſcenſo equo, mœſtus identidèm animo redibat ad monaſterium illud, multùm id deplorans, quòd vltrà non viſurus locum illum vnicè ſibi charum, filijs ſuis copioſiſſimam lugendi materiam præberet. Ecquis autem tanti viri mortem, etiamſi ſaxeo eſſet pectore, ſiccis poſſet ferre oculis? Meritò eum & poſteritas lugebit, qui, vt ſcriptura ait, in diebus ſuis non pertimuit principem, nec ſuperauit eum verbum aliquod: qui in omni opere ſuo dedit confeſſionem Deo: qui curauit gentem ſuam, & liberauit eam à perditione: cuius bona ſtabilita ſunt in Domino, & eleemoſynas eius enarrabit omnis Eccleſia ſanctorum. Vir magnus, vir catholicus, Eccleſiæ propugnator, tyrannorum perſecutor, verbo, opere & moribus dignus ſummo ſacerdotio: poſt quem non extitit paſtor illi ſimilis in finibus noſtris. Nec illi tamen pepercit vltrix primæ præuaricationis: immò ſolito crudelior, vitam eius longo cruciatu cęteris inclementiùs attriuit, vt non dubitàrint inſipientes quidam etiam illi obijcere illud ex Tobia: Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynę tuæ modò paruerunt.

Deſignat locũ ſepulturæ ſuæ.

Cur noluerit in choro ſepeliri.

Luc. 21.

Eccli. 48.
Eccli. 47.
Eccli. 50.
Eccli. 31.

Tob. 2.

Vt grauiſſimos podagræ dolores pertulerit.
Cap. 5.

NAm cùm eſſet Coloniam reuerſus, dolor podagræ dextrum eius pedem inuaſit, quo nouem plùs minùs hebdomadibus miſerabiliter diſcruciatus, tandèm ad extrema perductus eſt. Sed enim initio quadam animi conſtantia dolores illos hebdomadam vnam vtcunquè diſſimulare viſus eſt, donèc in ferijs ſancti Gereonis martyris Miſſarum ſolennia in eius eccleſia celebrans, intantùm viribus fractus eſt, vt omiſſa, quam habiturus erat, concione, vix ſacramentis conſummandis ſufficeret. Atq; illud extremũ fuit eius ſacrificium: quo peracto, décidit in lectum mortis, omnibus ſuis dolorem & mœrorem afferens. Longum eſſet perſequi, quas miſerias, quæ tormenta toto illo tempore ægritudinis tum à medicis, tum à morbo ipſo perpeſſus ſit: nec minùs difficile perſcribere, quæ ſpiritu prædixerit, quæ in ecſtaſi viderit: è quibus vel pauca adferemus, quatenùs hiſtoriæ opportunitas admittet.

Podagra dire cruciatur vir ſanctiſs.

Vt ſanctum Euualdum nigrum in viſione viderit.
Cap. 6.

CVm iam exeſis carnibus, pellis oſſibus adhæreret, quandoquè ſomno correptus, atque indè expergefactus, in has ferè voces lachrymabundus prorupit: O Euualde martyr, qua ego iniuria te affeci, aut quid in te admiſi miſer? Sciſcitantibus alijs, quid his verbis ſibi vellet, reſpondit: Equidem vidi ſanctiſſimum martyrem Euualdum, quem nigrum vocant, ſanctis aſſiſtentem altaribus: cumq; ego ſacrificanti miniſtrarem, ille abſoluto ſacrificio, in caſula purpurea, veſteque candidiſſima ſpecioſus valdè, ceu nupèr ex lauacro veniens, in cælos receptus eſt. Ego verò ſequebar abeuntem, & vbi ad fores cæli ventum eſt, ſperabam me pariter ingreſ-

Viſio eius.

greſſurum: ſed ab eo heu violenter repulſus, video me in hanc caliginem reuolutum. Hæc dicens, tantas fudit lachrymas, vt qui aderant, miſeratione permoti, ſimul cum illo flerent.

Quæ cum domino Reginhardo propheticè locutus ſit. Cap. 7.

HAbuit in illa aduerſa valetudine, quoàd vixit, quoſdam apud ſe fratres Sigebergenſes, interdùm etiam Abbatem ipſum: qui per vices aduentantes, & recedentes, præſentia ſua nonnullam ei recreationem afferebant. Cumque receſſuri alij, alijs ſuccedentibus, ab eo benedictionem peterent, ille magno eos eiulatu proſequebatur, tanquàm nunquàm reuerſuros. Venit autem ad eum etiam Reginhardus Prior, vnus ex ſenioribus, qui inter cętera cũ illo ſecretiùs colloquens, ità ait: Eheu pater & domine, quæ nobis deinceps ſpes relicta erit? quæ noſtrarũ conſolatio lachrymarum? Quis inſtaurabit futuram deſolationem loci noſtri? Ecce iam ſolum tibi præmortuo ſepulcrum ſupereſt, nec immeritò formidamus, nè qui viuum te retinere indigni fuimus, vita functo quoquè priuemur. Vndè id conſecuturum creditur, vt noſtra ædificia omnia veniant in deſolationem, & nos, qui Dei & tua cauſa montẽ illum incolimus, rebus omnibus nudati, miſerandum in modum diſpergamur. Ad hęc vir Dei, collecto ſpiritu, celeriter reſpõdit: Faceſſat prorsùs timor iſte. Teſtor ego veritatem illam, quæ Deus eſt, corpus meum exanime, vtì optâram, ad vos allatũ iri: tametsì multis contrà nitentibus, ſed nihil tamen effecturis, magnam adhuc videtur habere difficultatem, quemadmodùm & quãdò id fiat. Sit interìm modus dolori veſtro: certa prorsùs ſpes eſt, me apud vos ſepulturã habiturũ. Aderit bonus Dominus, aderit gratia eius: veniamque locum conſeruaturus, & per locum ipſe quoq; cõſeruandus. Vos tantùm in ijs, quæ benè cœpiſtis, perſeuerate, immò inchoata melioribus ſtudijs augete, laboris veſtri fructum & hîc, & in futura vita centuplum habituri. Nihil vos terreat ſuſpicio de ſucceſſoribus meis: pauci in ijs erunt, qui nõ ad adſpectum tumuli mei, pro meî reuerẽtia caput inclinent, cùm etiam bruta animãtia, ſi cominùs tranſeant, ſenſu quodam honoris exhibendi prædita videri queant. Si quis aũt ea fuerit peruerſitate, vt me contẽptu & contumelia afficiat, illum eiuſmodi manebit interitus, vt ſatiùs fuerit, nunquàm illum natum fuiſſe. His dictis, abiturus pater Reginhardus, rogauit, ecquidnam filijs ſuis per ſe mandari vellet. Ille mox ſublata voce cum multis lachrymis dixit: Animam & corpus meum. Iamque Reginhardo fores egredi volẽte, ità eum compellauit: Vt tuipſe iam vidiſti, res meę finem habent. Itaq; ego te, dilecte frater, per Chriſtum oro, nè ſingulare ſpei meæ prędidium, montem illum meum deſeras, ſed me defuncto, integritate & conſtantia tua foueas atq; ſuſtentes. Magnorum illi periculorum materiam ſubtraxeris, ſi peccandi licẽtiam, quæ religionem omnẽ euertit, in fratribus regulari ſeueritate coërceas, cõuenienter illi ſententiæ ſapientis cuiuſdam: Filiæ tibi ſunt: ſerua corpus earũ, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad eas. Nóueris aũt non deeſſe iam illic, poſthàc verò etiam plures futuros, quorum animi & actiones ſpectabunt ad loci deſtructionem, ſi tu, quod abſit, cœperis eſſe remiſſior. Vide igitur, vt regulæ authoritate conſtanter armatus, prauorum cœptis occurras, nè tua negligentia locus ille meus collabatur. Hęc tum quidem ſenior ille Reginhardus, quid ſibi vellent, nõ aſſequebatur: ſed paucis poſt beati viri obitum menſibus, electus à fratribus, coactus eſt totius Sigebergenſis monaſterij curam ſuſcipere, quam hodieque, memor beati Annonis ſingularis interceſſoris ſui, multa fide & ſolicitudine gerit, annis iam vigintinouem non ſuis, ſed Chriſti, viribus ſuſtentatus.

Is Reginhard• poſteà factus eſt Abbas.

Multa prædicit futura S. Anno.

Eccli. 7.

Vt primos è clero & ſenatu adiurârit, nè impedimento eſſent, quô minùs in Sigeberg ſepeliretur, &c. Cap. 8.

PAucis poſt hæc diebus primarios viros, quorum ſententiam reliquos è clero & populo ſequi certum erat, ad ſe acciuit: ſedensque in lecto, vt maius accederet dictis eius pondus, ſtolam pontificiam ad collum adhibuit, ac deinde terribiliter eos adiurans, ſimul etiam excommunicationis minas intentans omnibus, qui vel conſilio, vel facto ſecùs facerent, impensè illos rogauit, nè corporis ſui in Sigebergenſe cœnobium tranſlationem impediri paterentur. Quarta autem antè deceſſum ſuum hebdomada, Erphonem Sigebergenſem Abbatem, quem pro canitie veneranda patrem ſemper appellabat, aliorumque monaſterio-

Valdè vrget, vt apud Sigebergẽſes ſepeliat.

ſteriorum patres & fratres non minùs duodecim iuxta ſe aſſidere voluit, & cordis oculis perluſtrans omnem vitæ ſuæ decurſum, confeſſione publica ſe reum, ſe peccatorem proclamabat, indignum planè, qui hactenùs tanti ſacerdotij titulis ornaretur. moxque ſtolam pontificiam à ceruice remouens, eis offerebat cum his ferè verbis: Ab hac ego meritis longè alienus, vobis eam pœnitens & confitens reſtituo. non enim elata ceruix mea illa diutiùs abutetur, qua meo iudicio nunquàm dignè vſus ſum. Reclamantibus verò vniuerſis, tandem Erpho Abbas victus ab offerente, eam recepit: authoritatem autem ex fiducia vſurpans, ità ait: Magna eſt humilitas tua, non poſſunt non commendare boni omnes hoc factum tuum: quòd cauſa timoris Dei nobis, & meritis & ordine longè inferioribus, intantùm te ſubmiſiſti, vt excellentiæ Epiſcopalis nos præceptores habere velis. Nos igitur per filij Dei ſanctam obedientiam tibi mandamus, vt ſtolæ tuæ authoritatem & priuilegium incunctanter recipias. Nam tametsì proprio iudicio indignum te fateris eius eminentia, non tamen idcircò perijt apud Deum, ſi quid boni, & quod Epiſcopo dignum ſit, in ſummi iudicis oculis obtines: immò verò, cùm ſit iuſtus in principio accuſator ſuî, & per prophetam Dominus loquatur, Dic tu iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris: non mediocriter illud cumulâſti & auxiſti. Non auſus reſiſtere illi ſanctus Epiſcopus, id ſolum agebat, vt certus Miſſarum aliarumq; precum numerus deſignaretur, quem ſinguli pro peccatis, quæ confeſſus eſſet, perſoluerent. Factumque eſt ità, & oratio humiliantis ſe, vt ait ſcriptura, nubes penetrauit, & non diſcedet, donèc adſpiciat altiſſimus.

Vide humilitatē tanti viri.

Prou. 18.
Eſa. 43. iuxta 70.
Eccli. 35.

Quàm reuerenter occurrerit ſacris reliquijs. Cap. 9.

CVm iam autem acrioribus ad finem doloribus vrgeretur, non immemor quibus iam olìm patronis cęleſtis obtinendæ patriæ ſpem hauſiſſet, eos ad matrē eccleſiam voluit deportari, ſeq; ſellæ impoſitum obuiàm eis perferri, habitu ſanè eleganti primarij Decani indutus, cù m proprium nō haberet. Valdè tum madebat humus recentibus pluuijs, locusq; quem ſub diuo æger occupârat, ſuſtinens reliquiarum tranſitum, lutulentus & humidus erat ex aquis hincindè collectis. Ad ſingulas autem reliquias prætereuntes caput reuerenter inclinans, vbì poſtremò ſanctum Seuerinū cominùs adeſſe vidit, in lachrymas ingentes prorupit coram venerabili theca eius, & de ſella pronum ſe deiecit in cœnum, vt veſtis illa candida & magni precij maxima ex parte luto fœdaretur. Id verò cernens populus frequens vtriuſque ſexûs, qui ſacras reliquias ſequebatur, rugitus quoſdam edidit miſerabiles, tantiſq; eum lachrymis proſequebatur, vt hodieq; pleriq; ex eis teſtentur, eiuſmodi luctum ſe nunquàm ſenſiſſe. Mouebat enim omnes, quòd tantus antiſtes, tam in imperio celebris, in eas ſe luti ſordes præ deuotione & humilitate abijceret flens & eiulans, etiam ſplendidè veſtitus, quas deſpectiſſimus quiſq; etiam viliſſimo habitu cōtingere nollet. Facilè aūt indè conijciebant, quanta eſſet erga beatum Seuerinum animi deuotione, & pleriq; minimè diffidendum cenſebant, pares illos futuros in gloria, quorum eſſent merita tam præclara. Poſtquàm autem ſacræ reliquiæ in ſummam beati Petri principis Apoſtolorum ædem importatæ ſunt, nox illa ad cęleſtes theſauros cum laudibus exacta eſt, & vir Dei eò perductus, ob expianda peccata rogauit accelerari Miſſarū celebrationem. Deindè cùm honorem multum ſacris reliquijs impendiſſet, & illæ iam in ſua loca reducēdæ eſſent, cum lachrymis eis valedicens, Scio ſcio, inquit, quicquid hactenùs in hac lachrymarum valle de veſtris auxilijs mihi pollicebar, id iam finem habere, quòd ad hanc vitam conſeruandam attinet: ſed certa mihi de vobis ſpes eſt & conſolatio, tametsì corpori ſuccurrere non vultis, ſemper vos ſalutem animæ meæ curaturos.

En ſancti viri multā reuerētiam erga ſacras reliquias.

Reliquiæ ſunt cæleſtes theſauri.

Vt dæmonem ad lectum ſuum ſtantem viderit. Cap. 10.

POrrò autem dolor pedis omne crus & partem femoris occupans, crebrò vitalia ipſa infeſtabat, cumque ad vicinam mortem iacêret anxius, quandoquè vidit ex aduerſo diabolum ſtantem, aitque ad eum: Quid tu hîc agis ſceleſtiſſime? quanquàm non mirum eſt, ſi nos exiguos & nullis fretos meritis attentes, quandò nec beatiſſimi Martini ſanctitate abſterritus es, quô minùs eius quoquè extremis tu inſidiareris. Deindè exclamans, num quis opem ſibi ferre vellet, vbì omnes paratiſſimos comperit, aquā benedictam petijt. Qua celerrimè exhibita, aſſpergillo eam cum impetu coniecit in dęmonem, iſque continuò diſparuit.

Aqua benedicta abigit dæmonem.

Vt

Vt omnibus condonârit, & ab omnibus condonari ſibi petierit, &c. Cap. 11.

AD extremum ſtolam ſuam accipiens, quaſcunq; ob cauſas quenquam ligâſſet, abſoluit, & ab omnibus humiliter veniam petijt, omnes conteſtans, nè ſe celarent, ſi quid in his ab ipſo eſſet prætermiſſum. Accitis quoquè rerum Epiſcopalium procuratoribus, ea fide, quã ipſi dediſſent, eos obſtrinxit, vt in perſoluendo ære ſuo alieno, quod non exiguum contraxerat, ſine perſonarum acceptione ſuas vices implerent, & tam Iudæis quàm Chriſtianis iuſtè omnia redderent, certam eis pecuniam aſſignans, quam in hos vſus & exequiarum ſuarum eleemoſynas menſæ ſuæ cautè prudenterque ſubtraxerat. Et potuiſſet ille ſanè auri & argenti immenſa pondera inferre in theſauros ſuos, vndè alijs & corporum & animarum pericula crearentur: ſed non id illi ſtudio aut curæ fuit. Diſperſit autem, ſicut ſcriptum eſt, & dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Deniquè eo defuncto, nec teruncius vnus repertus eſt, qui illius eſſet, & neque rex, neque vllus auarus eius ſatelles gloriari potuit, ex Annonis amplis marſupijs hæc vel illa ſibi poſt eius obitum obtigiſſe. Nec tamen quiſquam ex ijs, à quibus mutuò pecuniam acceperat, ſolutione fruſtratus eſt, nec tam largas eleemoſynas noſtra vel vidit, vel audiuit ætas, quales octiduo in eius exequijs præſtitæ fuêre: Deo id agente, nè quid ab ijs, quibus harum curam demandârat, aut negligentia, aut dolo malo prætermitteretur.

Contemnit diuitias, pauperibus omnia diſtribuens. Pſal. 111.

Quæ Comiti Gerlaco mandârit atque prædixerit. Cap. 12.

TErtio ante obitum ſuum die, quem ipſe non ignorabat, Comitem Gerlacum, dominum caſtri Vuichinrodenſis, ad ſe accerſiuit, eique dixit: In hoc iam certum dabis tuæ erga me fidei documentum, ſi extremis domini tui iuſſis obſecundans, ſtrenuè in id incubueris, vt ante craſtini ſolis occaſum Dux Godefridus mihi locuturus, Coloniam adducatur. Comite aũt reſpondêre, nulla id ratione fieri poſſe, vt intra biduum ille adſit, qui tum procùl abeſſe ferebatur: magnum fore, ſi vel ad diem tertium poſſit adeſſe: ſanctus pontifex ilicò adiecit: Fruſtrà tertius quæritur dies, quandò ante illum diem finem habebũt ſermones mei, ſpiritu redeunte ad creatorem, qui dedit illum. Ijs verbis territus Comes, Faceſſat, inquit, domine, hæc oratio: Deo propitio, certa aderit ſalus. Rectè ais, reſpondit Epiſcopus, ſtabilem breuì ſalutem adfuturam mihi, quem beati Seuerini cingunt merita, pro quo Colonienſium patroni communiter intercedunt, in quos ego ſemper totis viribus ſuſpenſus, iamiam ingrediar requiem ſempiternam, ab illis mihi prouiſam. Tu verò, quem à priori mandato excuſat impoſſibilitas, fidem fefelliſſe cenſeberis, ſi me defuncto, neglexeris mandata mea perferre ad Ducem Godefridum. Iurante Comite, ſe id diligenter curaturum, Epiſcopus benè confidens, ait: Quæ pro Saxonum pace & venia apud regis efferatum animum mandata perſequatur, ea tuæ fidei committo. Tu ea Duci perferes ex me, ille porrò apud regem ea cõficiet. Admonebis autem ad ſingula Ducem eius amoris & fidei, quæ me & illum arctiſſimè coniunxerit: tum quoquè addes, etiam ipſum intra annum è vita deceſſurum. Sic quidem ſanctus Epiſcopus: at verò eodem anno per inſidias Dux Godefridus occiſus eſt. Altera ab hinc die vir ſanctus circa nonam ad extrema deductus, repentina deſperatione Coloniam vniuerſam conſternauit. Aderant mox primi è Clero, in exequias eius toto pectore incumbentes: atque cum clero communicatis conſilijs tractantes, quidnam ei honoris & deuotionis migranti poſſet impendi, ad cuncta Colonienſis vrbis monaſteria celeres mittendos nuncios deſignârunt, qui dato ſigno obitûs eius, curſim adirent ſinguli ſingula ipſis aſſignata monaſteria, & quæ illis obuiæ eſſent, parochias, iuberentque in animæ eius obſequium ſigna omnia compulſari. Illo interim in extremis agẽte, aderãt ei lectores quatuor, duo à dextris, & à ſiniſtris totidem: qui per vices legentes, ſi inter legendum nonnihil erraſſent, ab illo manum agitanre ilicò corrigebantur: &, ſi vel parùm à legendo ceſsâſſent, oculos ille vi quadam aperiens, cogebat eos progredi. Ità vſque ad extrema ſenſus illi manſit viuax & incolumis.

Iterùm prædicit obitũ ſuum.

Eccè quid tribuat ſanctorum patrocinijs.

Prædicit obitũ ducis Godefridi.

Vt ſub mortem S. Mariam & alios ſanctos inuocârit: & de felici eius deceſſu. Cap. 13.

CVmque in agone noctem cum die continuaret, illam peſtem, quam nos iam cernimus, qua miſer mundus, omnis honeſtatis & religionis expers, iacet oppreſſus, ſpiritalibus ille oculis intuens, repentè manus, vt poterat, in alta ſuſtulit, & miſerandum in modum exclamauit: Sancta Maria, ſuccurre miſeris, ſuc-

Viſio eius in extremis

ſuccurre Coloniæ, ſuccurre ciuitati iamiam perituræ. feſſaq; brachia paululùm deponens, rursùs ad ſidera ſublatis illis, Quænam ſunt, inquit, ô Domina, quæ ſe meis offerunt oculis, horrenda ſpectacula? Per ſingularem miſericordiam tuam te obſecro, vt mihi ianua fias, per quam hinc emigrem, nè tanta mala cogar videre oculis meis. deficientemq; ſpiritum breui ſilentio recreans, ad ſuccurrendum Coloniæ etiam S. Petrum inuocauit, interdùm etiam alios ſanctos appellans. Tandem cum multo gemitu in hãc prorupit vocem: O amici omnes ſummi regis, in eius notitiam admiſſi, ſubuenite Coloniæ interceſſionibus veſtris. His dictis, vltimum trahens ſpiritum, die illuceſcente, ad ipſum lucis fontem feliciter emigrauit, mundo luctum, cælis gaudium morte ſua afferens. Ità poſt diuturnum morbum, quo illum Dominus tanquàm in camino ad purum excoxit, anno Saluatoris milleſimo ſeptuageſimoquinto, Epiſcopatûs ſui viceſimoprimo, pridiè Nonas Decembris, illuceſcẽte ſexta ſabbati, ab hominibus ad Angelos profectus eſt.

Multùm orat pro Colonia.

Feliciter migrat ad Dominum.

De viſione cuiuſdam fratris, & Colonienſium mœrore. Cap. 14.

QVidam tum monaſterij eius frater in hoſpitio quieſcens, eiuſmodi audiuit vocem: Quid tu ità nunc ſtertis, quandò ad obitum Archiepiſcopi domos omnes luctus occupat? Ilicò expergefactus frater, cum multo tremore ſurgit, & dum ſe induit, audit crebra campanarum ſigna, mortem Epiſcopi ſignificantia, vt erat anteà conſtitutum. Paulò pòſt, concrepantibus paſsim campanis, dici non queat, quantus vrbem vniuerſam luctus & mœror occupârit. Omnis ętas, & ſexus omnis è lecto exiliens, complodendo, pectus tundendo, diuerſis edendis vocibus ſe plangere declarabat: tantusque tota vrbe clamor extitit, quantus ad alicuius exequias nec anteà illic compertus eſt, nec facilè deinceps comperietur. Mirè plorabant permulti è populo homines pij, Clericorum dolorem teſtabantur immutati vultus: monachis, viduis & virginibus vna erat plangendi ratio: ſpecialis autem luctus noſtra obtinebat hoſpitia, qui Annoni ſimilem nunquàm ſumus habituri. Videre licebat omni ex parte ruere pauperum, orphanorum, ægrorum miſeranda profectò examina, atque in ijs mulierculas paruulos ſuos geſtantes, præcurrere, ferire pectus, lacerare crines. Quo ſpectaculo nihil poſſit glorioſius videri illi, qui non ignoret illud dictum Saluatoris, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. In horum enim ſinibus abſconderat eleemoſynas ſuas, ijque cum ramuſculis oliuarum & precibus præcedentes & ſubſequentes in eius obſequium, ad ipſam maieſtatis ſedem cum illo appropinquârũt. Felicem ſanè, qui ſibi tales parauit amicos de mammona iniquitatis, qui eum reciperent in æterna tabernacula. Parua autem ſunt hæc. In ipſis etiam hoſtium Chriſti Iudęorum ſynagogis, primo manè tumultus & clamor ortus eſt, Annonis nomen, Annonis probitatem & integritatem prædicantium, mortemque eius complorantium. Interim tamen non ſumus neſcij, plures eius obitu partìm palàm, partìm occultè lætatos, in quos rectè quadret illud, Omnis qui mala agit, odit lucem: de quibus etiam Apoſtolus dicit, Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Facit hoc potiùs ad laudem beati viri, vt qui talibus diſplicere voluerit, quibus nulla placet Eccleſiaſtica diſciplina. Satisque mirum videri queat, quòd cùm plerique Colonienſes, qui eum vrbe eiecerãt, eum odio habuerint, ità tamen ad exequias eius ciuitas omnis propenſa fuit, vt in ea ciuitate nullæ vnquàm ſimiles vel fuerint, vel futuræ ſint exequiæ. Non enim vel ipſe totius Eccleſiæ paſtor Petrus Apoſtolus, ſi vrbem illam corporali præſentia inuiſeret, maiori poſſet gloria & celebritate excipi, quàm funus illud diebus ſeptem frequentatum eſt: ſi tamen funus dici debeat, & non potiùs cæleſte munus, quod Colonia in protectionem ſuî, filiorumque ſuorum ſanctificationem, diebus ſex circunduxit, & ſeptimo tandèm die cum ingenti comitatu tam honorificè, quàm luctuosè, ad montem Sigebergenſem tranſmiſit.

Multùm eius deceſſu mœrẽt Colonienſes.

Matt. 25.

Luc. 16.

Etiã Iudæi lugent.

Ioan. 3.

Galat. 1.

Celeberrimæ eius exequiæ.

Quales fuerint beati viri exequiæ. Cap. 15.

COrpus exanime lotum, & vt Epiſcopum decebat, in feretro compoſitum, adhuc ab horum miniſtris tractabatur, & ecce necdùm orto ſole Clerus totius Coloniæ cum Crucibus aduentans in curiam regiam, cum frequentiſſima tam vrbana, quàm ſuburbana plebe, ædes Epiſcopi circunſtiterunt, nõ vt mortuum excepturi, ſed tanquàm viuẽtem ad inſignem aliquam celebritatem cum trium-

Exequiarũ eius deſcriptio.

pho proſecuturi. Mox in humeros receperunt onus ſacratiſſimum quidam viri venerabiles, Clerici & monachi, plangentibus miniſtris, qui eos ſequebantur, exportârunt que illud ad Epiſcopum Mindonenſem & Cleri frequentiam, duobus cum pedo Epiſcopi & Crucis vexillo præeuntibus. Vbi autem in conſpectum hominum venit, dictu incredibile eſt, quę tum illic lachrymę & gemitus extiterint. Indè cum pſalmis & canticis, cum magno campanarum fragore & clangore in ſummæ ædis atrium illatum eſt, depoſitumque ſub corona quadam magni operis illic pendente, multis in ea cereis ardentibus. Adfuêre mox frequentes monachi, & Deo ſacratæ fœminæ: celebratum eſt defunctorum officium, quod vigilias vocant, templum omne cantantium vocibus complebatur. Hora ſacrificij cunctis congregatis, inprimìs reuerenter & deuotè Mindenſis Epiſcopus cum ſacris miniſtris acceſſit ad aram, cumq; omnes ſecuti ſunt, permixtìm pſallentes atque lachrymãtes. Peracto ſacrificio, ſacerdotes omnes cum ſtolis ſuis poſt feretrum ſteterunt. Ibì tum luctus & gemitus, dolor & lachrymæ increuerunt, magisque affectu, quàm voce, dicebant omnes: In paradiſum deducant te Angeli, in tuo aduentu ſuſcipiant te martyres, & perducant te in ciuitatem ſanctam Hieruſalem. Cui vel tenuis pietatis ſcintilla ineſſet, non poterat non compungi, ſi vidiſſet officia, quæ illo die beato viro perſoluebantur. Ipſæ canentium voces, ipſę carminum ſuauitates, ipſi verborum ſenſus, atq; adeò ipſi offerentium ordines & multitudo teſtari videbantur, iam in cælis eius feſta celebrari. Omnia compunctionis plena erant, digna tali funere. Interìm totus Eccleſiæ Colonienſis magiſtratus vna animi ſententia in id ſummoperè incubuit, vt ſacrum corpus Coloniæ ſuam haberet ſepulturam. Et alijs quidem bona animi voluntate, alijs ex inuidia id connitentibus, Clerici illi, qui olìm à beato viro in eccleſia ad Gradus in honorem matris Dei conſtituti fuerant, publicæ iuſtitiæ detractum iri aiebant, ſi pręter illud ſepulcrum, quod ipſe apud eos ſibi menſus eſſet, aliud, quanuìs ab eodem ipſo, tamen poſteriùs deſignatum, iam mortuus obtineret. Huic ſententiæ cùm etiam proceres pleriq; omnes ſubſcriberent, ſoli tres, Sigeuuinus Decanus ſummæ ædis, Hermannus Vicedominus, qui ambo poſteà ei ſucceſsêre, & Gerlacus Comes, acerrimè ſeſe oppoſuêre, & nunc precibus, nunc conuicijs cum alijs agebant, præter perfidiæ crimen, quo ſe obſtringerent, qui eam ſententiam ſequerentur, etiam anathemate plexos eos aſſerentes. Et triduò quidem nihil impetratum eſt. Quarto autem die obſtinatioribus animis vtraq; parte ſuum propoſitum vrgente, tandèm Gerlacus Comes in medio conuentu ſtans, ità ait: Eſſet meritò tantorum virorum ſententiæ cedendum, ſi non publica iuſtitia ſtaret à nobis, q̃, ſi ſcire vultis, æquè vos atquè nos, domino noſtro adhuc liberam habente ſepulturæ deligendæ facultatem, obſtringit, ità vt ſine magno ſalutis noſtræ diſcrimine ſecùs, quàm ille iuſſerit, hac in parte facere nequeamus. Nôſtis quæ ille, veſtræ pertinaciæ pręſcius, vobis dira imprecatus ſit, vt quiſquis ſapit, vitam hanc perdere mâlit, quàm eam excipere maledictionẽ. Et tamen appetitur tanta animarum pernicies. Etſi verò nihil iſthæc vos permouent, non mihi certè integrum eſt veſtro exemplo adiurationem domini mei, cui fidem obſtrinxi meam, negligere, cùm certum ſit, eoipſo in excommunicationis mucronem me ruiturum. Quòd ſi etiam diuina vltio non vrgeret, at certè leges humanæ eam à me fidem repoſcerent, vt priùs velim nobiliter occumbere, quàm iniuriam cuiuſcunque domini mei, cui ſacramẽto obligatus ſim, ignobiliter negligere. Quòd ſi ea fides cuilibet domino debetur, quanta illi præſtanda eſt, qui à cęleſti ſenatu iam medio conſeſſu receptus eſt, cuius dignitas & vrbis huius nobilitate, & ſummi ſacerdotij culmine illuſtris eſt? Cuius tanta fuit vitæ ſanctitas, vt beatus meritò prędicetur, qui pro eius defenſione vel afficiatur cõtumelijs, vel ſanguinem fundere cogatur. Id igitur omnibus vobis notum ſit, hac me eſſe ſententia, ob conſeruandam domino meo fidem, vt, ſi aliter non liceat, opera commilitonum meorum eius corpus cõſtanter tollam, & armata manu mihi vindicem, donèc ius cuiq; ſuum victorum mortes aſſerant. Hęc illo Comite magno animo proſequente, cęteri metu abſterriti ſiluerũt: ſolus Rudolphus Prępoſitus Graduũ, cum ſuis necdùm deſtitit ſuam tueri ſentẽtiam: ſed eum Comes coram omnibus ità compellauit: Ridiculum ſanè fuerit, ſi putes nos impudenti oratione tua adeò frangi poſſe, vt ignauia victi, imbelles vos patiamur occupare depoſitum noſtrum, pro quo etiam ferro dimicare velimus? Itaque planè id tibi perſuadeas, nũquàm fore, vt quauis arte id, quod cupis, aſſequaris. Nam etiamsì, dubio adhuc rei huius euẽtu, neceſſitas eò nos adigat, vt abſq; noſtra quidẽ culpa

in

Nota mirabilem luctũ omnium.

Plurimi conantur eius ſacrum corpus Coloniæ retinere.

Gerlacus comes acerrimè ſe opponit.

in hac vrbe corpus hoc ſepeliendum ſit, tamen etiam tunc pudebit vos inutilem ſuſcepiſſe laborem, quãdoquidem neceſsè erit humari illud in ipſo B.Petri choro ſiue adyto, vbi nullus antehàc,quanuis ſanctiſſimus,terra conditus eſt. Ità Prępoſito illo cum ſuis quoq; remoto,controuerſia omnis ſopita eſt,reſpiciente Deo pauperes ſuos,qui in preces, vigilias & ieiunia nõ cęſsârunt incumbere, donèc optato illo theſauro potirentur. Porrò autem exactis primæ noctis excubijs ad corpus beati viri, altera luce apparente, rursùs populus & clerus frequens ad beati Petri ædem conuénit, nouusque planctus, noua lamenta extitêre, & ſalutaris hoſtiæ feruebat miniſterium. Indè quidam ſacrum corpus tãquàm diuinæ propitiationis arcam in ſuos humeros ſuſtollentes cum lachrymis & eiulatu multo,ad portam illam contendebant, quæ meridiem reſpiciens,ituris ad S. Martinum per chortem regiam iter præbet. Concrepuerunt mox ſigna campanarum, pſallensque chorus antecedebat ſacrum corpus, magiſtratu cum populo à tergo ſequente. Incredibilis etiam tunc dolor & planctus fuit, nec minor deuotio : mireque alij alios excludebant à ferendo feretro, dum ſinguli illud onus ſibi imponi peroptarent : omnes verò certatìm vel ad ſolum feretri contactum inhiabant, magnæ cuiuſdam benedictionis opes indè ſibi pollicentes. Stabant in oſtijs domorum ſuarum pudicæ matronæ,qua tranſitus erat, & paſsìm videre licebat homines manus in cælum tollentes, caput mouentes, oculis proſequentes illud ſacrum corpus. Vbì autem in monaſteria quoquè introductum eſt,eximij ſanè illi habiti ſunt honores.Templa enim cereorum & lampadarum illuſtrabant lumina,auro gemmisque radiabant altaria,parietes tapetis multicoloribus ornabantur, ſanctorum quoquè corpora ſuis locis mota, quod nunquàm anteà in exequijs viſum fuerat,cum proceſſionibus educebantur. Neque id abſque occultioris cuiuſdam inſpirationis vi factum arbitror : ſed quemadmodùm beatus Anno, dum eſſet in humanis, quicquid potuit animo, ore & manibus atque pedibus, beatis illis cæli ciuibus honoris impéndere, haudquaquàm prætermiſit: ità ei quoquè id ſpecialiter collatum eſt, vt, ad tumulum deportandus, ſacrarum reliquiarum comitatu frueretur. Ecquis autem parem illi ſe in ſanctorum veneratione exiſtimare auſus erit? Quis vnquàm tanto flagrauit auri ſtudio & amore, quanto ille vel minimis ſacrarum reliquiarum portiunculis delectabatur? Feruebant interìm ſtudia omnium erga beatas exequias, & tanto ſe quiſque glorioſiorem arbitrabatur, ſi noui quippiam aut prætęteris amplius aliquid in earum apparatum expendiſſet. Vbiquè offerebantur ſacrificia,& alia religionis officia præſtabantur,nec in ijs aliquid vnquàm occurrit impedimenti,vt ipſi quoquè proſperi ſucceſſus,Annonis ſanctitati gratulari viderentur.Et primò quidem è ſumma æde deportatum eſt eius corpus ad beati Martini cœnobium,indè ad ſanctæ Marię monaſterium,quod nouum vocant:tum ad beatam Cęciliam, poſtremò ad ſanctum Georgium, vbì ea nocte ad illud vigiliæ celebratæ ſunt. Tertio die poſt oblatum ſacrificium, ad iucundiſſimi interceſſoris eius Seuerini templum paſtor exanimis adductus eſt : vbì ſingulari priuilegio obuiàm ei prolatæ ſunt tanti pontificis ſacræ reliquiæ.Poſtquàm autem ibì quoquè oblatum eſt ſacrificium,ad S.Pantaleonis religione & cenſu præſtantiſſimum cœnobium itum eſt, indè ad eccleſiam Apoſtolorum, pòſt ad ſancti Gereonis. Excipiebatur autem apud ſanctum Gereonem honorificentiſſimè.Nam extra fores baſilicę,ſancti cum multa reuerentia obuiàm proferebantur, micabant intùs luminaria, reſplendebant diuerſæ metallorum ſpecies, campanarum permixtus clangor perſtrepebat, totiusque templi facies non alia erat, quàm ſolet eſſe in ſolennitate præcipua. Atque ea quidem nocte ibì cum pſalmis vigilatum eſt ad ſacrum funus.Quarto die poſt Miſſas celebratas, deportatus eſt vir ſanctus ad monaſterium ſancti Andreæ, ad ſacras Virgines, ad ſanctum Cunibertum,vbì inter duos Euualdos medius eſt collocatus.Tandèm ad Gradus ventum eſt, vbì innouatus eſt dolor, increuerunt lachrymæ, nec admittebatur conſolatio, quòd in omnium oculis extinctum iacéret Coloniæ decus & ornamentum. Ibì deliberatum eſt à proceribus de maioribus impendendis honoribus beato antiſtiti,tanquàm nihil dignum hactenùs pręſtitum eſſet. Statutum eſt igitur, vt proxima luce generalis illic celebraretur conuentus, ſanctorum reliquiæ ex omnibus eccleſijs eò adducerentur, ſingulis congregationibus ſuos patronos honorificè ſequentibus. Factumque eſt ità,non ſine multorum ſumma admiratione. Prædicanda ſanè omnibus ſeculis Colonienſium fides & deuotio,qui ſui

Nouus planctus & nouæ lachrymæ alterius diei.

Vide ſtudium & deuotionem.

S. Anno quanto ſtudio ſanctos veneratus ſit.

Tertiæ diei exequiæ.

Cœnobiũ S.Pantaleonis,religione & cenſu præſtantiſſimum.

Quartæ diei exequiæ.

Colonien

ſium fides & deuotio. ſui paſtoris funus tam ſplendidè cohoneſtârunt. Poſtquàm autem ſacræ illæ reliquiæ in templum illatę ſunt, in medio earum poſitum eſt corpus exanime beati viri, vt quaſì illis antecellere videretur, quibus vel æquari non niſì ſummorum ſit. Equidem quid alij ſentiant, ignoro: me quidem præ admiratione vix capio, dum non memini vlli vnquàm funeri illos exhibitos *, quibus præ timore ſanctitatis eorum, vix quiſquā propinquare auſus eſt. [*honores] Quinto die leuati ſunt ſacrorum corporum æterni magnique theſauri, beatiſſimum funus tanquàm ſingulare patrocinium fertur in eorum medio, commixtìm lachrymæ & cantus immolantur, itur ad ædem ſancti Petri, atque in eam tanta celebritate & gloria infertur ſacrum corpus, vt vix vnquàm clarior illic regum triumphus celebratus ſit. Innumeræ illic ſplendebant lampades & cerei, ampliſſimum templum præ nimia hominum multitudine anguſtum videbatur, baculus ſancti Petri, ornamentum inſigne, obuiàm proferebatur cum multis reliquijs alijs & crucibus. Et vt paucis expediamus, quod multis comprȩhendi non poteſt, nihil neque digniùs, neque celebriùs excogitari potuit, quàm ſit illic præſtitum. [Quintæ diei exequiæ.] [Itèm ſextæ diei.] Sequenti indè die ad ſolis ortum dici non poteſt, quanta vi in ianuas ſeſe intulerint & clerus & populus, quantoque ſtudio ſacrificium & commendationes peractæ ſint, aut quemadmodùm deindè ad Rhenum ſit inſtituta proceſſio. Cantabatur Reſponſorium illud inprimìs lugubriter, Adſpice Domine, quia facta eſt deſolata, ciuitas plena diuitijs &c. vndè vtcunquè colligi licet, quo animi mœrore paſtorem illum ſuum Colonia tum proſecuta ſit. Cùm autem iam naui impoſitum eſſet beati viri corpus, & litora Rheni plangentium luctu perſonarent, adeſſent etiam illic quidam ex ijs, qui virum Dei odiſſent, euidentiſſimo miraculo declaratum eſt, cuius apud Deum meriti ille eſſet. Nauis enim in alteram Rheni ripam tranſmiſſura, contra fluminis impetum aſſcendens, inſtàr ſagittæ litus aliud feliciter occupauit, fortaſsìs etiam eádem vi contra nautarum conatum altiùs itura, niſì ſancti Heriberti ædes impediuiſſet. Eratque ea res tanto admirabilior, quòd nautæ præ frigore vix manus mouere viderentur, Rhenusque & pluuijs & glacie plùs ſolito intumuiſſet. Iam antè, vt ſuprà meminimus, id ità fore prædixerat vir ſanctus, cùm adhuc eſſet in humanis. [Illuſtre miraculum, quod vir ſanctus viuens prædixerat.] Vbì autem id conſpicati ſunt, qui in citeriori litore ſtabant, nauem ſcilicet illam contra naturæ vim, altiorem in ripa vlteriori attigiſſe locum, quàm quo ipſi ſtarent, valdè attoniti laudabant Deum: alij, qui odio beati viri conflagrârant, ſuſpirantes tundebant pectora, domumque abiêrunt. Completum eſt tum, quod in Pſalmo dicitur: Videbunt recti, & lętabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. [Pſal. 106.] Illatum deindè eſt ſacrum corpus in templum matris Dei, vbì ſanctus Heribertus miraculis coruſcat, & nox illa cum hymnis & pſalmis exacta eſt. Poſtridiè manè, vt ſeptimo quoquè die Colonienſes ſuam & fidem & deuotionem ſeculis omnibus teſtatam efficerent, frequentes clerici, monachi, ſanctimoniales & ciues, trāſmiſſo Rheno, ante lucem eò peruenerūt. [Septimę diei exequiæ.] Multis autem in templo ardentibus cereis, ſacrificium & commendationes celebratæ ſunt, idque ea, qua par erat, reuerentia. Aderant Epiſcopi duo, Fridericus Monaſterienſis & Egilbertus Mindenſis, vterque decus ſui temporis, & tanti funeris procuratione dignus. Aderant etiam primores Colonienſes, permulti nobiles, monachorum greges, populus innumerus, parati omnes proſequi cæleſte pignus ad montem vſque Sigebergenſem. Per hos omnes medium ducebatur funus venerabile, pſallentium choris vallatum: ferētibus illud viciſsìm modò manibus, modò humeris ſuis per quatuor ferè milliaria non niſì nobiliſſimis viris pedeſtri itinere, quod tum reſoluta glacie admodùm lutoſum & permoleſtum erat: nec quiſquam ſeruilis conditionis, aut qui equo veheretur, permiſſus eſt ad iactum lapidis feretro propinquare. [Obſerua hęc lector.] Interìm donèc conſpici poſſet, Coloniæ ſigna campanarum omnia aërem ſono complebant. Poſtquàm ad montis conſpectum ventum eſt, rurſùs tantus ortus eſt omnium planctus & luctus, vt nullis verbis explicari queat. [Luctus ingens apud Sigebergēſes.] Irruebant ſuper feretrum monachi, & miſerandum in modum plorabant obitum tanti viri, donèc deficerent in eis lachrymæ: nec poterant abſoluere inchoatam Antiphonam illam, In Paradiſum &c. Miri quiddam ibì accidit. [Res mira.] Ab Occidente aduolabant aues frequentiſſimæ, noui cuiuſdam generis, montem operientes, & ſua denſitate plerunquè cæli conſpectum intercipientes, illicque permanentes, donèc humato corpore, homines indè recederent. Eas vel Angelos, vel animas ſanctas exiſtimabant, qui eas cernerent. Rectiùs autem fortaſsìs interpretabimur, ſignificâſſe

eas

eas concurſus futuros hominum. Tandèm ſepulturæ mandatum eſt corpus ſancti Epiſcopi, volensque hominum lachrymas & eiulatus ſedare Hermannus Vicedominus, Faceſſant iam, inquit, dolores omnes. Habet iam pater & pontifex noſter, quod optauit, pſallitq; & dicit: Ecce quod concupiui, iam video: quod ſperaui, iam teneo. Illi ſum iunctus in cælis, quem in terris poſitus tota deuotione dilexi, auditque illam iucundiſſimam vocem Domini ſui: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Nonnihil tum ceſſatum eſt à lachrymis. At nō diù pòſt, primùm nobiles omnes, indè miniſtri Epiſcopi, poſtremò pauperes intrò ingreſſi, luctum inſtaurârunt toto die. Conferat iam qui poteſt, harum exequiarum gloriam & celebritatem, cum quibuſlibet regum & principum pompis atq; triumphis. Cœpit autem Dominus illuſtrare ſeruum ſuum etiam miraculorum ſignis ad confutandam illorum impudentiam, qui paulò antè ſanctiſſimam eius vitam dente rodebant canino, & precioſam margaritam, cæleſtis regis diademati deſtinatam, falſis rumoribus obfuſcare nitebantur. Matt.25. Hæc viuēs prędixit vir ſanctiſſim.

De viſionibus fratrum duorum. Cap. 16.

POſt obitum beati viri Abbas Sigebergenſis, veritus nè deeſſent fratribus res neceſſariæ, parciùs adminiſtrare cœpit alimenta. Qui tum legumina coquebat, quodam hebdomadæ ſuæ die in ſomnis vidit ſe anxium & feſſum ſtare in culina, mox verò ad ſe ingredi beatum Annonem, & more ſuo deguſtare cibum qui coquebatur: ſciſcitari quoquè, cur tam parcè, tamque viliter tot fratribus cibus miniſtraretur. ſe verò reſpondere: Te mortuo, pater, nobis alumnis tuis & mendicis ſpes nulla eſt, cogitque metus futuræ inopiæ hac vti parſimonia. Tum autem ſic, non abſque repræhenſione, dicere Epiſcopum: Itáne mortuum tu me arbitraris? Faceſſat hæc opinio. Illa enim vita ego nunc fruor feliciſſimè, quæ ſummi boni, ſummæ beatitudinis æternitate tota fluit: ad quam ſi conferar, qualis eram, cùm à vobis dicerer viuere, quaſì qui non eſſem, meritò putari deberem. Ocyùs igitur ex me dicito Abbati, vt certus de rerum copia, non ſit auſus fratrum minuere portiones. Nam paucos poſt dies efficiam, vt tanta vos rerum abundãtia affluatis, vt præ admiratione nec ipſi capere id poſſitis. Magna tum illic quoquè cereorum penuria erat, ità vt ad Miſſas priuatas vix, & ne vix quidem interdùm ſufficerent fratribus. Apparuit igitur ſanctus Epiſcopus alteri cuidam fratri quieſcenti, aitque ad eum: Demiror cuſtodis veſtri tenaciam, tam parcè cereos fratribus ſuppeditantis. Velim huius ex te cauſam nôſſe. Reſpondit frater: Non eſt culpa cuſtodis, amantiſſime pater, quippe quem penuria cogit ità facere. Tum arridens beatus vir, Si non alia, inquit, huius ratio eſt, tu mihi iam eris promiſſionis meæ nuncius ad fratres, dicesque eis, intra paucos dies tantam ipſos ceræ copiam habituros, vt etiam colligere ſine faſtidio non poſſint. Viſio fratris cuiuſdam. Non ſunt mortui ſancti, ſed viuunt. Alterius fratris viſio

Vt arida manus fœminæ cuiuſdam curata ſit, & de monaſterio per Reginhardum Abbatem aucto. Cap. 17.

CVm itaque his & id genus alijs fratres animati eſſent ad quædam magna de beato viro ſperanda, fœmina quædam contractos habens digitos, ceram palmæ effigie ad tumulum eius attulit, flexis genibus orauit, ceram cum manu debili protulit, & ſimulatquè ſepulcrum attigit, ilicò ſanata eſt, primum miraculum in ſanctitatis eius teſtimonium indè reportans. Factum eſt hoc octauo Calendas Aprilis, quo die tum fuit Paraſceue & Dominica Annunciatio. Mox circuncircà res diuulgata eſt. ſtupebant omnes, & difficulter volebant credere ob rei nouitatem, ſed mulier & genere & nomine notiſſima, vel inuitis fidem fecit. Abijt autem fama miraculi etiam in exteras regiones, turbisque vndiquè confluentibus, copia quam promiſerat vir ſanctus, adeſſe cœpit. Memor autem futurorum Abbas Reginhardus, ſciensque aſſiduitate ſæpè vileſcere, quod tam ſplendida ex vulgi concurſu initia haberet, conſtruendis ædificijs, acquirendis prædijs, templo ornando operam dedit. Deniquè ex ijs rebus, quibus tum ille ſacri corporis locus die noctuque plenus inueniebatur, tanta effecit, vt cùm vix quadraginta illic monachi eſſent, ipſo Ab- Arida fœminæ manus ſanatur. Multũ augetur Sigebergenſe monaſterium.

bate primùm creato, breuì ampliùs ſeptuaginta vel octoginta inuenti ſint. Condidit etiam mauſoleum beati viri, in cuius vertice literis aureis hoc ſcriptũ eſt Epitaphium:

Epitaphiũ S. Annonis.

Patribus egregijs ornata Colonia multis,
Eccleſiæ ſpeculum miſit ad hunc tumulum.
Emicuit mundo noua lux Annone ſecundo,
Qui per cuncta ſuo par erat officio.
Menſibus hoc denis, annis actoque vicenis,
Quarta Decembris eum lux tulit è medio.

De aliquot miraculis alijs. Cap. 18.

Cæcus videt.

INtereà populo magìs magiſque eò aduentante, faber quidam Colonienſis ex candente ferro cæcatus, itidèm acceſſit, ad tumulum eius preces fudit, & antè quàm ſurgeret, curatus, coëgit omnes ſublatis vocibus tam repentinum beneficium laude & prædicatione efferre. Adducta eſt puella paruula, arido brachio miſera, & ipſa quoquè ſanata eſt. Placuit tum omnibus circuncircà commorantibus, vt pridiè Nonas Maij cum Crucibus & reliquijs eccleſiarũ ſuarum eò ſe cõferrent, & noui patroni ſuffragia communi ſupplicatione ambirent. Aderat dies, accurrit populus infinitus, curatus eſt in medio turbæ claudus, incredibili vocum ſtrepitu miraculum ab omnibus celebratum eſt. Quantus deincèps illo in monte hominum concurſus fuerit, vel indè ſatìs conſtare poteſt, quòd Sigefridus Archiepiſcopus Moguntinus per id tempus deuotionis ſtudio eò adueniens, nec dignitate functionis, nec famulorum ſatellitio impetrare aditum potuit ad ſepulcrum, diù à turbis irruentibus excluſus, donèc Abbatis opera, per loca clandeſtina introductus eſt. Singula commemorare miracula neque nobis poſſibile eſt, neque lectori gratum fuerit. Præcipua quædam, optima fide annotabimus.

Plurimi ad eius ſepulcrum confluunt.

De monacho claudo ſanato. Cap. 18.

VIuente etiamnùm beato Annone, quidam monachus Sigebergenſis ab excelſo templi loco corruens, diſſolutis & confractis membris, in linteo ſublatus eſt, propemodùm animam expirans. Poſtquàm verò in lectulo repoſitus eſt, diù decubuit, multisq; adhibitis curationibus, contra ſpem omnium euſquè perductus eſt, vt cum ſcipione poſſet, licèt claudicans, vtcunquè ingredi. Ei iam ætate & religione prouecto, quãdoquè more ſuo iocosè dixit beatus Epiſcopus: Tantiſpèr huic inniteris ſcipioni, donèc à me curatus, illum abijcias. Id quidem nemo tum niſì facetè dictum, interpretabatur. At vbì cœpit ille iam viuere in cęlis, & crebreſcentibus ad tumulum eius miraculis, ei cuſtodiendo hic frater inuigilaret, quodam die vis inuiſibilis eum è ſede expellens, totum humì coram tumulo ſtrauit. Scire ille volẽs, cuius impulſu id pateretur, dum circunfert oculos, conaturque ſurgere, toto corpore ſe ſentit incolumem, neruis laxatis, membrorumque iuncturis diù confuſis, ſuo loco reſtitutis. Itaque è templo properat ad domum capitularem, abijcit ſcipionem, flectit genua, iterùm atq; iterùm tentat num poſſit porrecto corpore oſculari humum, ſiue venias capere, quod anteà impoſſibile fuerat, nec vllam ſentit difficultatem. Currit auidiſſimè ad Abbatem Reginhardum, tradit illi ſcipionem in teſtimonium curationis ſuæ ſeruandum. Abit citò tanti miraculi fama per omne monaſterium, locaque vicina, cõueniunt ad eccleſiam monachi & populus frequens, promuntur Deo laudes & carmina, feſtum inprimìs celebre ab omnibus peragitur.

Per iocũ futura prædicit S. Anno.

Sanaĩ frater claudus.

De quodam homine miſerrimo curato. Cap. 19.

FVit Bonnæ homo quidam vſqueadeò calamitoſus & miſer, vt credi non poſſit, niſì coram intuitus ſis. Toto tremebat corpore, idque perpetuò: ſtridebat dentibus, voces edebat horridiſſimas, & quas nemo crederet humano ore effici poſſe. Ad huiuſmodi autẽ edendos clamores vires ei addẽte dolore, cęterùm adeò vi morbi frangebatur, vt prorsùs nihil loqui poſſet. Nec iacère poterat, nec ſedere, multo minùs ſtare. Quotiès mouebat pedẽ vltrà progreſſurus, mox retrorsùm agebatur: hominemq; videre, miſeria erat. Aiebant ei quidam, rectè eum conſulturũ ſibi, ſi in Sigeberg proficiſceretur, vbì noua iactitarentur miracula. Sic illi loquebantur, non homini conſu-

conſulentes, ſed beato Annoni ſuo more inſultantes. Et tamen quia præpotens Deus etiam malis nouit benè vti, eis inſiſtentibus adducitur aſinus: eo vectus miſer, venit in Sigebergenſe monaſterium: proſternit ſe miſerandum in modum coram ſacro corpore: omnes eum & mirantur, & miſerantur. Paulò pòſt tanquàm ad ſe reuerſus, vertit crebrò oculos, appellat circunſtantes, ſurgit à terra, ruit in ipſam precioſi corporis thecam ſiue loculum, identidèm oſculatur, vota nuncupat, & abit ſaniſſimus; Angelis hominibusque lætantibus. Subijcimus nunc aliud inſigne, ſoliusque Dei miraculum, quod quãuis difficile ſit credere, tamen tanta eius veritas eſt, vt vltrò velim diuino eſſe iudicio obnoxius, ſi ſecùs eſt, quàm à me refertur. Legant & credant, qui nôrunt omnia poſſe Deum: &, ſi quidem pij & religioſi ſunt, gaudeant ſe in beato Annone magnum habere patronum: ſin aliter, timeant obtrectatorum ſuorum potentiſſimum perſecutorem.

Homo miſerrimus mirè reſtituitur.

Matth. 19.

De blaſphemo quodam oculis orbato, rurſùsque dum agit pœnitentiam, reſtituto. Cap. 20.

ARnoldus vir ſtrenuus & diues, Dollindorpenſis caſtri dominus, cùm aliquandò ſederet ad audiendas ſuorum cauſas & lites, iram quidem præ ſe ferre videbatur in noxios homines, at tamen mitiùs agebat, ſi non criminis grauitas obſiſteret. Erat enim pro ſuo inſtituto pius, & magna prorsùs in Deum fide. Accuſabatur tum coram illo Volebertus homo nequiſſimus, quòd non perſoluiſſet æs alienum. At ille animo ferox & lingua procaciſſimus, nihil modeſtum aut ſanum reſpondit, immò ipſum quoq; iudicem criminari cœpit. Querebatur ſe & ab illo & ab omnibus præter meritum opprimi, abſque vlla noxa rapi ad tribunal, prorumpensque in voces impias, Quandoquidem, inquit, fruſtrà à Deo ſperaui iuſtam ſententiam, alius mihi iudex & patronus quærendus eſt. Horrebant omnes, & miſer ille diabolum inuocans, Tu, inquit, mihi præſidio ſis: ego verò tibi me ſeruum vtráque manu trado & addico. Vlciſcere iniurias meas, quod à Deo non obtinui. Ferebat Deus impij hominis blaſphemiam: ſed vbì ille nequam etiam in ſanctos eius iniurius eſſe cœpit, vltio inaudita conſecuta eſt, vt perſpicuè liceret animaduerti, veriſſimè dixiſſe eum, Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi eius. Surgebat iudex & cum eo maiores omnes, tantam non ferentes blaſphemiam: agebãt cum inſano nũc minis, nunc blandimentis, vt ad ſanitatem rediret, ſed ille tanto furebat magìs. Iam ſol ibat ad occaſum, & malignus ille in paſcuis quærebat equum ſuum: veniensque ad ſyluam propinquam, inter vmbras arborum vidit hominis horrendam ſpeciem, ſicq; prior appellat eum: Quiſnam es tu, aut qua cauſa hìc ſubſiſtis? Reſpõdit diabolus: Equidẽ huc véni miſertus tuî. Scis enim, quẽ plenus amaritudine paulò antè inuocaueris, cuiq; te ſeruũ deuóueris. Ego ille ipſe ſum diabolus. Me ergò protectore felix ſemper futurus, redi domũ, ſic tamen, vt à meo famulatu minimè te ſubducas. Abſcedit miſer, & altera luce ſedens equo cum commilitonibus ſuis ſequitur iudicem aliò tendentẽ. Rursùs iudex cum ſuis tanquàm nocturna cogitatione mutatum inuitat ad ſatisfactionem: promittit veniam pridiè perperàm geſtorum, modò perſoluat debitum. Ille redit ad contumelias & conuicia, ait ſe iam inueniſſe meliorem patronum, qui & poſſit tueri ſuos, & aduerſarios opprimere: cui non ſit alius ſimilis. Percontantibus alijs, ecquiſnam ille ſit, incunctanter reſpondet diabolum eſſe, nec dubitat in CHRISTVM & ſanctos eius blaſphemias & nefanda multa iactare. Tum iudex religioſo mœrore affectus: O miſer, inquit, ô præda ſatanæ, itáne inſanis in creatorem tuum? Nisì plenus eſſes eo, quem iactitas, nunquàm tot probra conijceres in mundi Dominum & ſanctos eius. Impietate etiam dæmones vincere videris. Illi credunt, & contremiſcunt: tu verò totus amens, nihil metuis Dei poteſtatem, nec credis miraculis, quibus terra mariq́ue ſancti illuſtrantur. Et vt alios omittam, de beatiſſimo Annone, prȩter alia eius miracula, conſtat, magnam eius in cæcis illuminandis eſſe efficaciam: nec dubium, quin poſſit etiam videntes luminibus priuare. Vide ergò, nè percuſſus cæcitate, vel ſerò cogaris eum deprecari. Ad hæc ille erecta ceruice, cachinnans & ſubſannans: Iſtum verò, inquit, ſignis clareſcere credere quiſquam, nisì delirus, poteſt? Nóui ego hominem adhuc viuentem, & certè alienum à fide eſt, mortuum eum iam facere miracula, quæ viuus non potuerit. Si vanus ſum, quid ità ille cunctatur vlciſci op-

Homo nequam mendacio iungit blaſphemiam.

Zach. 2.

Diabolus ei appáret.

Iacobi 2.

Impiè conuiciatur S. Annoni.

probrium ſuum? Si ille quenquam vnquàm cæcum ſanauit, radicitùs excidat mihi oculus vterque. Vix elocutus erat hæc, cùm eccè repentè ſiniſter oculus eius ſensìm inſtàr aquæ totus diffluere cœpit, foramine ad horrendum ſpectaculū vacuo relicto. Accurrunt ilicò milites, certatìm cupiunt inſpicere virum, nec poſſunt admirari ſatis, celebrant omnes beati Annonis nomen: ſolus miſer ille manet incredulus. Hortātur eum omnes, vt vel experientia cautus fiat, & beatum Annonem precibus ſibi conciliet. Ille verò ſeipſo deterior, rursùs exclamat: Donèc vlla mihi luminis portio relicta erit, abſit vt ei ſupplex fieri velim. Sit erroris veſtri, ſanctum eum dicere: mihi, ſi poteſt, priùs etiam alterum excutiet oculum, quàm hoc ego fateri velim. Dixit, & cunctis cernentibus, tanquàm fulminis iaculum in caput eius vibrari viſum eſt, cuius ictu reliquus oculus radicitùs euulſus eſt. Mox equo fugam capeſſente, infelix ab illo excuſſus, humì corruit: ſed pede altero inhærente vniè ſtapedibus, longiùs ab equo miſerè raptatus eſt. Sequuti illum equites velociſſimi, moribundum, equo comprehenſo, ſoluerunt. Confluebant ad eum omnes horrore concuſſi: ille verò præ dolore clamitabat & ciulabat, in puluere ſeſe volutans. Tum omnes pauore & ſtupore correpti, appellabant ſanctum Annonem, ſeſe in terram proſternentes, identidèm clamabant Kyrie eleeſon. Ijs clamoribus per nemora & agros ſeſe diffundentibus, ex locis propinquis magna hominum turba cum ſacerdotibus aduolauit: qui cùm rem totam didiciſſent, non mediocriter obſtupuère. Suſtinebant verò omnes, quid porrò euenturum eſſet miſero illi. Propiùs autem ad eum accedens iudex & quidam religioſi viri, ſciſcitabantur ex eo, quínam haberet. Reſpondit ille tantis ſe diſcruciari doloribus, vt ſpem viuendi omnem abiecerit. Hortabantur eum illi, vt dum adhuc tempus pœnitentiæ adeſſet, colligeret ſeſe: quod ſi faceret, & beatum Annonem ex animo deprecaretur, & veniam & ſanitatem ei pollicebantur. Tum ille dolore vrgente exclamauit: Fateor ſanctum Annonem poſſe, ſi velit, mihi reſtituere oculos ablatos: manusque tremulas in cælum porrigens, cunctis audientibus, lachrymabundus ità orauit: Parce, ſacratiſſime pontifex, parce miſero mihi iurè caſtigato, nec neges conuerſo miſericordiam, quàm Dominus cunctis reſipiſcere volentibus offert, vbì ait: Viuo ego: nolo mortem peccatoris, ſed vt magìs conuertatur, & viuat. Si reddideris mihi lumina, quod te poſſe credo, toto corde tibi ſemper ſubditus ero, & quod hactenùs impiè negaui, per totum orbem annunciabo, te prioribus ſanctis æquatum eſſe meritis & factis. Hæc cùm ille diceret, & omnes miſeratione afficerentur, Arnoldus iudex hortabatur eos, vt communibus votis & precibus homini miſero diuinam miſericordiam conciliarent, ſublatisq; manibus, Kyrie eleeſon vna voce clamitarent. Impietatis enim notam ſe non poſſe effugere dicebat, ſi naturæ conſortem in ea calamitate deſererent. Itaq; primus ipſe humì ſe abijciens, omnes vt idem facerent permouit. Poſtquàm autem à terra ſurrexerunt, ſanctum Annonem iteratis vocibus inuocante·, inaudito miraculo noui in hominis capite oculi repentè extiterunt, ſolito clariores: & tanquàm nihil paſſus eſſet, ſanus & incolumis homo ſurrexit: populus circunſtans præ gaudio lachrymas fundens, immenſis vocibus ità vt par erat laudes diutiſſimè depromebat. Poſteà ille ad beati Annonis tumulum venit, expoſuitque quid ipſi accidiſſet. Sed cùm, nemo crederet, Abbas Reginhardus curauit eum adducendum ad ſynodum, quæ tum, Hildulpho Archiepiſcopo præſidente, Coloniæ habebatur. Ibì ille coram omnibus totam huius rei pertexuit hiſtoriam, multis eius dicta ſuis verbis confirmantibus. Tandèm etiam, cùm miſſis nuncijs id exigeret Epiſcopus Hildulphus, vir fide digniſſimus Arnoldus ille, cuius crebrò iam meminimus, grauiſſimum dixit teſtimonium, iuramento illud confirmans.

Eccè tibi diuinā vltionem. — *Itèm aliā vltio hominis blaſphemi.* — *Vexatio dat intellectum auditui.* — *Ezech. 33.* — *Ad inuocationem S. Annonis fit inſigne miraculū.*

De alio quodam blaſphemo punito. Cap. 21.

QVidam ex diœceſi Treuerenſi Romam ad beati Petri Apoſtolorum principis limina, vſitata iam ſeculis deuotione proficiſcētes, Confluentinū quendā clericum itineris comitem habuère. Cum quo varia conferentes, vt fit, leuandi laboris, animosq; oblectandi cauſa, tandèm in mentionē beatiſſimi Annonis inciderunt, omiſſisque alijs ſermonibus, multùm & diù de vitæ eius ſanctitate & virtutum præſtantia loquebantur, eiusque res geſtas viciſsim alij poſt alios commemorabant. Iam in veſperam propè perductus erat dies id genus ſermonibus, cùm

Peregrinatio ad ſanctum Petrū.

cùm eccè clericus ille incredulum pectus ſuum prodens, Vos, inquit, perditum illum vanis in cælum vſque laudibus effertis, quem ego nihil extra communiter mortuos habere exiſtimo: quippe virum, vt aiunt, ſuis malum, ſibijpſi peſſimum. Hæc ille execrabilis effutiens, ſocijs ſuis & pallorem & ſilentium præ horrore attulit. Cumq; paululùm ſubſtitiſſent, cœpto pergentes itinere, ità aiunr ad eum: Ecquis vel amentiſſimus eiuſmodi auſus ſit proferre ſermonem? quem cùm à nemine magis, quàm à clerico pro authoritate officij coërceri oporteret, ex clerici ore proficiſcitur. At ille peiora euomens, Si me, inquit, etsì à veſtra fide, non tamen à veritate aliena dicentem, idcircò repræhendendum putatis, quòd è clero ſim: audite hominis finem, cui ſanctitatem arrogare vultis. Vehementiſſimus dolor pedum, & hactenùs incognitus podagræ morbus animam ei, vt audîſtis, infeliciter extorſit. Crudeliſſimum autem fuerit, vllius bonitatis hominem ea pœna diuinitùs conſumi, quam nec ſceleratiſſimus facilè meretur. Non benè eum vixiſſe, vltio teſtis eſt: immò quàm malè obierit, & vita, & vitæ teſtis vltio docet. O linguam meritò præcidendam, cùm ſcriptura diuina tam multis teſtetur locis, quem diligit Deus, eum quoq; arguere & caſtigare. Quanta verò & quàm indigna & immania paſſus eſt etiam ipſe filius Dei? quanta Apoſtoli & martyres? quorum quo fuit vita celſior, eo mors deſpectior: immò precioſior. Precioſa enim in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. Abſit ergò à fidelium animis, vt putent beatum Annonem vllam meritorum ſuorum iacturam mortis acerbitate feciſſe. Immò, vt nôrint potiùs indè illi auctam gloriam: audiant, quæ blaſphemum hũc vltio conſecuta ſit. Monebant illum ſatìs ſuperq́ue comites eius, vt finem faceret tam peruersè loquendi, nec tamen ceſſabat miſer. Itaque cunctis iam exacerbatis, & tantæ temeritatis vindictam expetentibus, repentè alijs liberè progredientibus, immotus ille ſubſtitit, & qui Chriſti confeſſori dolores pedum improperauit, tanquàm ferreis ad talos conſtrictus vinculis, locò hæſit, interim graues pedum ſentiens cruciatus. Mox igitur tremere, palleſcere, miſerè quiritari & eiulari cœpit. Reſpiciunt alij, mirantur clamantem, aſpernantur ſubſiſtentem, iratis vultibus perquirunt, quid ità hæreat ipſis properantibus. Aperit ille cum multo gemitu quid patiatur, non ambigunt illi id accidere meritis eius, cui detraxerat: dolent quidem præ commiſeratione, at tamẽ lætantur eueniſſe. Tandèm communes pro eo preces fundunt, ille veneratur in eis fidem, quam antè culpauerat: valdè pœnitet eum temerè eſſe locutum, preces & vota offert beato Annoni pro ſuî liberatione. Tandiù oratum eſt ab omnibus, donèc laxatus, ſuſceptum incolumis expleret iter. Indè domum reuerſus, nihil habuit antiquius, quàm vt ſacratiſſimi præſulis venerabiles cineres inuiſeret. Hoc enim & voti neceſſitas, & amicorum conſilia hortabantur. Vbì autem eò venit, cum multis lachrymis totam hiſtoriam veriſſimè enatrauit, nobiſq́ue ſcribendam reliquit.

Clericus quidã proſcindit S. Annonem.

Prou. 3. Heb. 12. Apoc. 3.

Pſal. 115.

Punitur maledicus ſancti viri obtrectator.

Curatur inuocans S. Annonem.

De muliere contracta ſanata. Cap. 22.

COntracta quædam fœmina, ad beati viri tumulum cereum paruum attulit. Indè receſſura, mira velocitate ſe ſentit erigi. Turbata igitur exclamat: O ſummeſacerdos Anno, quid mihi infeliciſſimæ necopinanti accidit? Tanto enim fragore ſpina dorſi & coſtæ adhęrentes reſtitutæ ſunt, vt quercus frangi videretur. Aduolabant multi, & fœminæ clamore, & oſſium ſtrepitu inuitati: videbantq́ue erectam ſtantem ad illam felicis theſauri arcam, gratiaſq́ue agentem, quam hactenùs curuam ſemper viderant. Referunt rem ad alios, multiq́ue vtriuſque ſexûs in eccleſiam irruentes, vna voce ſummæ Trinitati laudes grateſq́ue agunt.

Vide miraculum.

De puerulo contracto, itidèm curato. Cap. 23.

TOtius orbis commune celebrabatur feſtum, in cælos aſſumptæ beatiſſimæ virginis & matris Dei: qui dies eſt venerabilis, dies ſanctus, dies pręclarus, cui comparari non poſſint vllæ ſanctorum ſolennitates: fratribuſque nocturnas vigilias hymnis & pſalmis ſolenniter agentibus, puerulus quidam, & nomine & facie omnibus notus, (quippe quem pater Reginhardus miſerè cõtractum, ſtudio miſericordiæ alendum, à Rheno adduxerat) ad beati Annonis ſepulcrum manibus reptans venit. Aderanr tunc ibì quidam, pro honore ſacratiſſimæ Virginis, reginæ cæleſtis vigilijs intenti. Viderunt illi puerum ſemèl atque iterùm appræhendentem tumuli ſummitatem, conantemq́ue ſurgere, ſed totiès relabentem, tertiò tandèm idem

Feſtum Aſſumptionis S. Marię toto orbe celebre.

tentantem,

tentantem in pedes erigi. Et ſtabat ille quidem, ſed ruinam minari videbatur. Obtinuit tamen, vt aliquandiù ſcipioni innixus poſſet ambulare. Sed illo tandèm reiecto, ſaluus & incolumis, integram gradiendi facultatem adeptus eſt. Multam ea res illo die lætitiam peperit, ad tam præclaram illuſtriſſimæ virginis ſolennitatem, tam inſigni accedente miraculo. Sunt verò etiam permulta alia lectu digniſſima beati Annonis miracula, quæ tamen cuncta prætermittens, ità pauciſſimis iſtis ad optatum laboris mei perueni portum, vt & clariſſimum meritis & ſanctitate virum, ſatìs (vt reor) expreſſerim, & neceſſariam propter faſtidioſos breuitatem non valdè tamen exceſſerim. Pręſtet omnipotens Deus, vt in illa vita proſit animæ, ſi quid in hoc opere dignum ſuis laudibus elaboraui: ſitque migranti patronus, qui ſcribenti materia fuit, Anno terque quaterque beatus, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

In pedo ſeu baculo paſtorali S. Annonis ligneo, qui adhuc in monaſterio Sibergenſi religioſè aſſeruatur, in ſuperiori parte in cupro, inciſi ſunt verſus ſequentes:

Tityre coge pecus, cæcus nè ducito cæcos.
Moribus eſto grauis, rector fore diſce ſuauis.
Aſtu ſerpentis, volucris tege ſimpla gementis.

VITA SAPIENTIS ET DIVINI PATRIS NOSTRI SABAE, AVTHORE CYRILLO MONACHO: FORtaſſis autem à Metaphraſte reddita paraphraſticôs. Habetur enim in Metaphraſte.

Decemb. 5.

Vitæ Sanctorum cognitæ, quid conferant.

Nihil eſt æquè vtile ad commouẽdos animos ad deſiderium virtutis, atquè vita optimorum & præſtantiſſimorum virorum, tradita piorũ auribus. Illius enim viam licèt aſperam, non tamen eſſe eiuſmodi, vt adiri non poſſit, nec eſſe omninò deſperatam, oſtendit: ſed rectè factis eorum, qui pręceſſerunt, inducit ad imitationem: & narratione donorum, quæ illi acceperunt tanquàm arrhas futurorum bonorum, in animos auditorum immittit promptũ & alacre animi ſtudium: & perſuadet deſpicere omnẽ laborem & difficultatem, & ea poſtponere acquiſitioni eius, quod eſt bonum & honeſtum. cuiuſmodi eſt vita magni Sabæ, & Dei amor ineffabilis, & qui propter ipſum ſuſcepti ſunt ſudores: & rurſus innumerabiles donorũ largitiones, q̃ eam, quæ illic eſt futura, confirmant beatitudinẽ. Sed ſatiùs fuerit deincèps virũ ab altè petito principio perſequi, resq́; eius ſedulò ac diligẽter tractare, nihil prætermittẽdo eorũ, quæ ſunt magìs opportuna. quod quidem apertè maximum damnũ & eſt, & exiſtimatur ijs, qui amant res eiuſmodi.

Patria S. Sabæ.

1. Reg. 1.

Item parentes.

Huic ergò beato patria quidem erat Cappadocia. Natus eſt autem in vico Mutalaſca, (hoc eſt enim ei nomen) quæ priùs quidem erat vilis & ignobilis, & ſita ſub metropoli Cæſareenſium: ex eo autem poſteà euaſit inſignis, & longè clarior illa Armathen, quæ olìm tulit diuinum Samuelem. Oportebat verò ei omninò meritas referre gratias, quòd eum in lucem produxiſſet. Pater Iohannes, mater Sophia: qui erant ambo clari genere & pietate. Natus eſt autem decimoſeptimo conſulatu Theodoſij. Cùm verò iam quintum ætatis annum ageret hic vir admirabilis, eius autem parentes migrâſſent Alexandriam, (nam neceſſariò eos vocabat tunc futura quędam expeditio) ipſe in Cappadocia diuina quadam prouidentia, apud auunculum, cui nomen erat Hermias, cum paternis relinquitur facultatibus: partìm quidem, nè nimìs tenera pueri ætas defatigaretur itineris longitudine: partìm autem, vt ſi parentes vitam illic finijſſent, pulchrum illic ſemen & eius, quę illic erat, hęreditatis ſucceſſorem relinquerent.

Affligitur ab vxore patrui ſui adhuc puer.

Sic ergò apud auunculum manens Sabas, iam ætate proficiens, cùm vxoris illius malignitas moleſtia afficeret adoleſcentem, (Erat enim reuerà mulier impudens & difficilis) illinc recedens, accedit ad quendam Gregorium, qui ipſe quoquè erat patruus, in quodam vico nomine Scandos, ſtatìm ab initio oſtendens, quan-

to

to odio haberet malos, & ſe maiorem curam gerere virtutis, quàm cognationis.

Poſtquàm autem, cùm ageret apud Gregorium, vidit hoc patruo & auunculo magnam afferre diſſenſionem ac diſcordiam, (Contendebat enim vterq; & ipſius Sabæ, & rerum eius eſſe dominus) ille omnem offenſionis auferens occaſionem, & ſtatuens difficultates eſſe, velutì quandam viam vitæ, quæ ducit ad philoſophiam, rectè nō ſecùs ac boni imperatores, vſus eſt difficultate temporum, & repentè deſpiciens diuitias, cognatos, pecunias, & quæcunq; maximè ſolent adoleſcentum animos delinire, ſeipſum tradit cuidā monaſterio, quod vocabatur Flauianæ, quod diſtabat viginti ſtadijs à Mutalaſca: oſtendens labores, qui ferunt ad virtutem, eſſe à ſapientibus prçferendos quieti & relaxationi, quæ ducit ad vitium. Benignè itaque acceptus ab eo, qui tunc præerat monaſterio, & cooptatus in numerum monachorum, illic deincèps ſe exercet in doctrina ſacrorum pſalmorum, & accuratè inſtituitur in omni regula monaſtica. Ità beato Sabæ patrui & auunculi contentio, & vita accliuis & ardua, maxima fit cauſa, vt proficiat in vita, quæ eſt ex Deo. Petit monaſterium, relictis omnibus. Regula monaſtica.

Poſtquàm autem ij, cùm diù ſeditionem inter ſe agitâſſent, vix tandèm compoſita inter ſe diſcordia, tentârunt ſacrum Sabam auellere à monaſterio, & à pulchro illo vitç inſtituto, volentes eum & paterna frui hæreditate, & ſuis facultatibus, & cōiungi matrimonio,) quæ quidem ſunt paruis magna & iucunda, & ea puerorū potiùs optiones, quàm virorum eſſe ſignificant) ipſe diuino Dauide vtens tanquàm conſiliario, iudicauit eſſe optabilius, abiectum eſſe in domo Dei, quàm talium tabernaculorum frui diuitijs & alia proſperitate. Videbat enim illa quidem ipſorum amatorem diuitē tranſmittere ad gehennam, & oſtendere vel ſola egere gutta, quod quidem eſt paruum linguæ, quæ ardet, ſolatium: anguſtias autē & malorum perpeſſionem dignos efficere beato ſinu Abrahæ, & recreatione ac delectatione, quæ in eo nunquàm deſinit. Et alioquì iudicabat eſſe longè ſtultiſſimum, voluptatem quæ eſt ad tempus permutare æterno ſupplicio. Atq; ſic quidem beati Sabæ propoſitum, vel ab ipſis, vt dicitur, cognitum eſt carceribus, & talem ab ineunte ætate oſtendit philoſophiam. Etenim ipſe ſuper ſeniores intellexit, quoniam mandata Domini exquiſiuit. Seipſum verò exercuit cùm in alia omni abſtinentia, tum vel maximè in ea, quç ad gulç pertinet compeſcendas delicias, & ventris nimiam curationem, vt ſigillatìm declarabunt, quæ deincèps ſequuntur. Pſal. 83. Lucæ 16. Pſal. 118.

Operabatur aliquandò hortum monaſterij. Mála autem quç pendebant ab ijs, quæ illic erant, arboribus, eius incitabant appetitionem, & mouebant ad veſcendum ante tempus. Atque fuit quidem victus ab adſpectu pomorum, (erant enim pulchra viſu) vt qui ipſe quoq; eſſet homo, & humanis deliniretur cupiditatibus. Victus eſt autē vſqueadeò, vt málum manu caperet. Deindè cùm intellexiſſet eſſe tales maligni inſidias, & ſolere eum latenter attrahere, ſemper voluptatem obijciendo tanquàm eſcam, & poſteà ſuſpicatus eſſet in fructu latére ſerpentem, & cogitâſſet primos parentes à voluptate & cibo eiectos fuiſſe ex paradiſo, quæ eos confixêre malis innumerabilibus. Hæc cùm ille mente pulchrè agitâſſet, & iuueniliùs ipſe ſeipſum increpâſſet, málum ſtatìm iecit humi: & cùm id pedibus conculcâſſet, cum málo etiam conculcat cupiditatem, & eam, quç eius vicerat oculos, per probrum & contumeliā proterit ſuis pedibus: hanc in poſterum ſibi legem imponens, vt toto vitç tempore, málo non veſcatur ampliùs, neque indulgeat ventris appetitioni. Ab illo ergò tempore perpetuò in ſumma omniū rerum vixit abſtinentia, ſomn tantum capiens, quantum ſatis erat ad eius corpus continendum, quod erat continuis defeſſum laboribus. Manus verò beato Sabç nunquàm quieſcebant: ſed quandò non eas ad Deum extenſas habebat oratio, eç perpetuò verſabantur in opere aliquo faciendo: nè, ſi vel parumpèr relaxaretur cogitatio, clàm non animaduerſus ſenſim irreperet inimicus. Hinc virtutis fit ei penna leuior, & omnem quæ erat Flauianis fraternitatem (erat autem circiter ſeptuaginta fratrū) obedientia, & humilitate, & omnibus alijs Euangelicis rectè factis ſuperabat. Gen. 3. Fortiter vincit gulæ appetentiā.

Porrò autem hoc quoquè dicitur de conuerſatione eius in hoc monaſterio. Cùm piſtor hyeme aliquandò veſtes haberet madefactas, nec eas poſſet exiccare ad Solem, relinquit in clibano. Deindè oblítus ſe eas illic reliquiſſe, vt exiccarentur, cùm, vt repentè panis fieret, eſſet opùs, ipſe Sabas & alij monachi vnà cum piſtore fermentum commiſcebant, & clibanum accendebant, intùs relictis, vt diximus, veſtibus. Flamma verò iam ſublata, recordatus piſtor, quandò nihil poterat efficere, flāma iam minante terribi-

ribiliter cor eius ſauciabat triſtitia,& angebatur animo. Non ferens autem Sabas videre fratrem, quiità angebatur, & ipſe quoquè internis non minùs ardēs viſceribus, corpus quidem contemnit, & ignem deſpicit: munitus verò ſigno Crucis, cōtinuò ità vt erat ingreditur clibanum: flammaque conculcata, ſicut priùs voluptate, ſeruat ex igne veſtimenta, & ipſe egreditur illæſus: non propter pietatē quidem ac religionem, ſicut olim adoleſcentes, ſed potiùs propter amorem in fratrem, eum flamma optimè reuerita. Hoc non ſolùm eos, qui aderant, obſtupefecit: ſed Pauli quoquè diſcipulū Sabam apertè oſtendit. Nam ſi propter ſolum fratris dolorem, nec carni parſit, & aduerſùs ignem ſuam oſtēdit audaciam, quomodò is recusâſſet eſſe à CHRISTO anathema, vt poſſent alij eſſe ſalui? Qui ergò aderant, cùm vidiſſent id quod factum fuerat,& ex ijsipſis ij, qui ad maiorem gratiæ menſuram peruenerant, & ea accuratè dijudicare poterant, quanta procedente tempore futura erat Sabæ virtus, cogitantes, illi quidē decætero magìs animum adhibebant, quàm eius poſtularet adoleſcentia: iurè autem Deo agebant gratias. Sed ſunt hæ quidem narrationes conuerſationis eius in Flauianis, vt ipſe poſteà Gregorius patruelis illius mihi tradidit, non leuis aliquis & ei ſola neceſſitudine coniunctus, ſed etiam ex vita ſatis magnum afferens argumentum veritatis.

Vide Crucis ſignaculo maximū patratum miraculū. Dan.3.

Rom.9.

Quædā autē in corde agitans, cùm diuini deſiderij nullum modum nôſſet, nec ſatietatem, in animo habebat ire in ſanctam ciuitatē, & contemplari loca ſancta, luſtrareq; & viſere patres, qui erant in ſolitudine: & ea frui, quæ ex ipſis percipitur, vtilitate, aut etiam incitatione eorum vitæ inſtitutionis, oſtendere acriorem impetum ad virtutem. Si enim malæ conſuetudines & congreſſiones poſſunt bonos mores corrūpere: quanto magìs bonos mores bonæ adiuuabunt, & pulchrè deducent ad viam, quæ fert ad virtutem? Accedit itaque ad Præfectum monaſterij, & animum aperit, & ab eo petit, vt liceat ſecedere. Ille verò non permittens, ſed volens imperare iuuentuti tam moderatæ, & quę admodùm pulchram habebat animam, non audiebat obſecrantem, & peregrè proficiſci properantem non dimittebat, & ipſum omninò conabatur detinere. Deindè cùm ad eum è ſuperis diuina quædam aduenißet viſio, mandat vt Sabam dimittat, nec prohibeat, quò minùs peregrè proficiſcatur. Ille ergò perſuaſus viſione, eum dimiſit, & inuitus volenti permittit, vt exeat. Ille autem id, quod deſiderabat, cōſecutus, & cum precibus illinc dimiſſus, Deo duce pulchri illius itineris, tendit Hieroſolyma: cùm in hoc quidem monaſterio annos decem tranſegiſſet, ætatis verò ageret annum octauumdecimū: quo Marcianus & Iuuenalis ambo pij ac religioſi, ille quidē ab Imperio, hic autem à Pontificatu, morte deſiſtunt.

Abbas eius per viſum iubetur eū dimittere, peregrè iturum ad loca ſancta.

Cùm verò hyeme veniſſet Hieroſolyma, & à quodam ſene Cappadoce in monaſterio ſancti Paſarionis hoſpitio eſſet exceptus, tunc quidem apud ipſum hyemat. Poſteà autem alijs aliò beatum trahentibus, & vim afferentibus, vt qui ab illius virtute multo magìs viciſsìm attraherentur, & vt apud ſe maneret, vnoquoque rogante, eo autem ſene, qui ipſum primò hoſpitio acceperat, rogāte, nè recederet à monaſterio: ille tanquàm eius, quę Deo conuenienter agitur, vitę matrem quietem amans & ſilentium, nō induxit in animum, vt cum vllo quidem eorum cohabitaret: ſed cùm de magno accepiſſet Euthymio, (virtus enim eius vbiquè prędicabatur) captus eſt vehementi deſiderio cum eo congrediendi: eſt enim ſimile ſemper amicum ſimili. Et quoniam ille nō ſecùs àc Heſperus, in ſolitudine quę eſt ad Orientem, clarus erat miraculis & doctrina, deſiderabat Sabas frui luce bonorum Euthymij, & cum eo lætari, & ali radijs illius virtutum, & non ſecùs atquè generoſę plantę, in anima & ſpiritaliter augeri. Atque ei quidem, quod dictum eſt, monaſterio diuinus præerat Elpidius. Cùm hoc autem deſiderio teneretur beatus Sabas, accedit, & id enunciat beato Elpidio. Cùm verò inueniſſet eum quoq; eſſe in eádem ſententia, diuinis illius precibus acceptis pro alio viatico, ad magnum Euthymium tanquàm filius ad patrem, non ex ſanguine, ſed ex virtute potiùs trahens cognationem, accedit.

Huius vitā habes Tomo 1. die 20. Ianuarij.

Cùm ergò aliquot illic dies manſiſſet, ad ſynaxim de more eunte Euthymio, ad eius pedes procidit, rogans, ſupplicans & obſecrans, vt fieret eius ouis rationis particeps, & ab ipſo paſtore paſceretur cum alijs. Magnus autem Euthymius, qui in exercendis pueris erat præſtantiſſimus, vt qui omnium certaminum ſpiritalium fecerat periculū, cùm vidiſſet Sabam adhuc iuuenem, dubitans nè ardor eſſet ſolùm, non habens rationis iudicium,

S. Sabas cupit eſſe cū Euthymio, ſed is eum non admittit.

dicium & grauitatem, quæ ex ea proficiſcitur, non priùs permiſit vt habitaret cum monachis, qui erant in Laura, quàm totam monaſticam perſecutus eſſet vitę inſtitutionē, quę eſt in cœnobio, & oſtendiſſet eam, quę exigebatur, abſolutionem. Quinetiam ei dixit: Non conuenit omninò, ô fili, vt qui eſt iuuenis, Lauram habitet. Hoc enim neq; Lauræ vllam affert vtilitatem, neque tibi expedit. Sed ſi me audias, ibis nunc in inferius monaſterium ad Abbatem Theoctiſtum, apud quem ſcio fore, vt tu maximam accipias vtilitatem. Cùm beatus his acquieuiſſet Sabas, (nam pręter alia didicerat etiam obedientiam) & quęcunq; ipſe mandâſſet, ſe prompto & alacri animo facturum promiſiſſet, (ideò enim, aiebat, ad te confugi, vt per te ſalutem aſſequar) eum continuò illuc mittit ad beatum Theoctiſtum, iubens vt eius magnam curam gereret. Dicebat enim ſe reuera videre in eo infuſam ſpiritûs copioſam gratiam, & eum non multo interiecto tempore ſua gloria eſſe impleturum vniuerſum orbem terræ: vera, inquam, gloria, & quæ nullum finem ſit habitura. Quę quidem talem finem ſunt conſecuta, & oſtenderunt eſſe veram illius prędictionem. Nam & ipſe plurimā partem ſolitudinis effecit habitabilem, & Lauram extruxit maximam earū, quæ ſunt in Palæſtina, & ab omnibus, qui vitam elegerant anachoreticam, tanquàm paſtor eſt agnitus, eis effectus regula ad ſanctitatem. Nam & mores eis tradidit, & legem impoſuit, doctus ab Euthymio, & ſeipſo vtens exemplari, vt nullum imberbem in Lauram admitterent: quod quidem & apud patres veteres fiebat, & diligenter ab illis obſeruabatur. Euthymij de Saba prophetia.

Cùm ſic ergò diuinus Sabas fuiſſet in B. Theoctiſti poteſtate, ſeipſum totū purè Deo tradit, & totus in illius verſatur deſiderio. Cùm autem ſciret eſſe duplicem ſuî conſtitutionem, ex anima, inquam, & corpore, duplicem excogitauit etiam exercitationem: nūc quidē corpore laborans, nunc aūt anima. & nunc quidē dies tranſigens in laboribus corporis, nunc verò integras noctes inſomnis peragēs in precibus. Nunc aquā portans, nunc ligna ferens, & omnibus, quibus fuerat creditum aliquod miniſterium, ſuſtinens illorum operationes. Erat enim cum animi fortitudine, procera quoquè corporis magnitudine, & admodùm robuſtus. Et ipſe quidē aliâs alia ſubibat miniſteria, & ipſam etiam malorum curam: & ante omnes quidem veniebat ad ſynaxim: poſt oēs aūt rurſùs recedebat, promptoq; & alacri animo diuino ſeruiebat miniſterio: & his omnibus velutì ſacram imponebat ſummam, obedientiam ſcilicet & moderationem. Quocircà hoc mirabatur vniuerſa multitudo monachorum, quòd ætatem tam teneram virtutum ornaret corona & perfectio. Cùm verò quę eſt ex Deo, ſemita ęquabiliter & inoffensè ab eo dirigeretur, eum aliquo modo ſupplātare, & nè progrederetur, ſiſtere conabatur malignus: etiamſi ille eum doloſè aggrediens & malitioſè, ab eo rurſùs eſt repulſus generoſo & valdè forti animo. Quiſnam autem fuit modus inſidiarum? Exercitia corporis & animæ. S. Sabæ magna perfectio in ętate tenera.

Erat quidam monachus genere Alexandrinus, nomine Iohannes. Is iam longo tempore moleſtus erat beato Theoctiſto, vt ei permitteret ire Alexandriam, vt paterna bona illic diſponeret: (reſciuerat enim parentes paulò antè eſſe mortuos) Atque ille quidem, vt volebat, dimiſſus, petebat vt ſanctus Sabas eſſet ſibi ſocius itineris, vt quem ſciret eſſe generoſum ac ſtrenuum, & qui cuperet & poſſet eſſe particeps laborum aliorum. Cùm beatus ergò Theoctiſtus annuiſſet Iohanni petitionem, Sabam quoquè emiſit. Hoc autem, vt diximus, fiebat arte maligni, vt ab eo qui eſt ex Deo, curſu eum reprimeret, & in mundo, & in ijs quæ ad hunc mundum pertinent, eum occuparet. Sed qui profunda & occulta aperit, non permiſit vt eius laterent inſidię. Nam cùm ex Palæſtina profecti agerent Alexandriæ, & ambo occupati eſſent in quærēdis rebus Iohānis, agnoſcitur à parentibus Sabas admirabilis, qui nupèr illuc migrârāt propter expeditionem, ſicut iam antè oſtendimus. Cùm autem ſic euaſiſſet notus paternis oculis, fuit rurſùs Sabæ principiū ſecundum certaminū: & cum maiori tunc luctatus fuit neceſſitate, quàm quæ fuerat cum patruo & auunculo. Inſtabant enim parentes, quid non facientes, aut à qua arte & machinatione abſtinentes, vt Sabæ perſuaderent, vt vellet cum eis habitare, & decætero apud eos degens, patris ſuſciperet militiam, & pro illo * habitaret? Ille verò cùm eſſet celeris & acris ingenij, cognoſcit hoc fuiſſe excogitatum à maligno, vt parentum miſericordia relaxaret contentam eius exercitationem, & ſpiritalium rerum deſiderium redderet frigidius. & eorū quidem amori ſapienter opponit Dei deſiderium, dicens ſe timere illud pręceptum, quod illos ſtatuit eo eſſe indignos, qui deſiderium parentum ei præferunt, & non crucem ſuſtulerunt, & eum ſunt ſecuti: Mundanę autem huic Inſidiæ diaboli. for. * militaret? Matt. 10.

militiæ,verè angelicam & diuinam: Si terreſtris regis miles,dicens, qui conſpectus fuit ordinem deſerere,magnas luit pœnas: quantum eſt periculum, ſi qui eius, qui eſt verè rex,miles effectus,& in numeros illius adſcriptus,proprium ordinem reliquerit, & tam paruam militiam ea permutauerit? Illud tādem adiecit ijs,quę dicta fuerant,quòd nec eos quidem decętero parentes vocare ſuſtinuerit,ſi eos ampliùs viderit rogātes & contendentes,vt à pulchra illa deficiat militia.

Nota monache apoſtata.

Cùm neſcirent ergò parentes,quid agerent,ceſſerunt filij conſtantię,& tandèm vel inuiti conceſſerunt quidem,vt abiret: cum autem vehementer rogârunt, vt ſuæ pecuniæ acciperet aliquid ad parandum viaticum, quo opùs habet peregrinatio. Atque illi quidem prompto & alacri animo Sabæ prębebant viginti aureos : ipſe vix tribus acceptis,eiſque,quòd rogarent parentes, nè eos deſpiceret, ſoluit Alexādria vnà cum Iohanne. Quòd autem ꝓpter parentes eos tres aureos acceperit,non eſt procùl quærenda probatio. Cùm enim iam veniſſet in monaſterium, eos ferens dat in manus Theoctiſto, ipſe nihil volens habere proprium: & alioquì nè malignus hinc acciperet occaſionem ſuggerendi ei cogitationem auaritiæ. Iam verò decem annos illic diuinus tranſegerat Sabas,& beatus è viuis exceſſerat Theoctiſtus:quem cùm ſanctè magnus ſepelijſſet Euthymius,pro illo quendam Marin,virum non paruifaciendum,elegit pręfectum monaſterij. Cùm autem is duos annos vixiſſet poſt ſuſceptam præfecturam monaſterij, è vita excedit. poſt quem diuinus Euthymius cuidam Longino viro bono monaſterij committit rectionem. Illo autem tempore admirabilis Sabas iam triginta annos natus, cùm reſplenduiſſet in vniuerſa monaſticæ vitæ inſtitutione,& obijſſet omnem rationem exercitationis,capitur amore ſolitudinis : & cùm non poſſet ferre vim deſiderij, accedit ad Longinum,petens quem deſiderabat ſeceſſum. Ille verò (neſciebat enim, quomodò hoc ei ex ſe permitteret) de eo refert ad magnum Euthymium. Is autem cùm oppletas haberet aures Sabæ virtutibus,quinetiam ipſe quoquè rectè ſciret viri perfectionem,& in rebus ſpiritalibus ardorem & conſtantiam,continuò reſcribit ad Longinum,nè ei eſſet impedimento, quò minùs ſuum exequeretur inſtitutum : ſed ei permitteret vti quiete & ſilentio quinq; dies hebdomadæ.Sciebat enim fore, vt omninò rectè vteretur ſolitudine,& haberet occaſionem ad Deum aſſcēſionis. Sic ergò ei permiſſo ſilentio,compos iam effectus eius, quod deſiderabat,ingreſſus eſt monaſterij ſpeluncam, quæ vergit ad auſtrum,quinq; quidē dies hebdomadæ intùs degens,& nihil cibi ſumens, ſed ſolùm vacans precationi,& labori manuum: Sabbato autem egrediens,& ſeipſum ſuperans in acceſſione eius,quod eſt melius,& quinquaginta numero confectas ſportas, quas ſolēt vocare Μαλάκια,afferens : Die autem Dominico cùm collegiſſet tot ramos palmarum, quot ſciebat ſibi in hebdomada ſufficere ad operandum,ingrediebatur ſpelūcam.Et hoc modo perpetuos quinque annos ſe exercuit.

Monachi non debent habere proprium.

S. Saba degit in ſpelūca mirè abſtinens &c.

Deindè diuinus Euthymius cùm eum vidiſſet ſic viuentem,eum ſumpſit cum Domitiano ſocium decertationis ad certamina,quæ ſuſcipienda erant in ſolitudine, cùm de eius mēte factus eſſet certior, & eum vocaret παιδαριογέροντα,id eſt,puerum ſenem,& vt qui exercitationis eſſet pręceptor optimus,ad ſublimiores eum virtutes exerceret. Et quoniā conſueuerat admirabilis Euthymius decimoquarto menſis Ianuarij egredi cum Domitiano in vaſtā ſolitudinem Rubę,& illic tranſigere ſanctiſſimos dies ieiuniorum, egreſsus quidem eſt,vt conſueuerat: Ei autem aderant Domitianus & Sabas : ingrediebantur verò per ſolitudinem,quę vergit ad meridiem,vltra mare mortuum: & cùm iter diù produceretur,ipſa ſolitudo,quę eſt & arida & aquę expers,& re ipſa ab omni re deſerta,Sabæ ſitim accendebat vehementē: & vię prolixitate & ſiccitate efficiebat, vt iam defatigaretur & deficeret,neq; pedibus vti poſset ad ingrediendum. Atque ille quidem cùm defecíſset,humì iacebat,neſcio an naturali aliqua ratione,vt ſolet fieri ijs,quę ſunt huiuſmodi,propter magnam calidi frequentiam conſumpto humido : an ꝙ Deus vellet oſtendere Sabę adhuc opùs eſse maiori fortitudine.Iacebat verò parua,vt ità dicam,viuens parte animę, & iam apertè oſtēdens ſe deficere.Cùm eum autem ſic affectum magnus vidiſset Euthymius,& ipſe non minùs eſset animo perturbatus,parùm quidem ab eo recedit: humi verò prócidit,& cùm cor ad Deum ſuſtuliſset: Domine Deus,inquit, da aquam in terra ſitienti,iam deficientem iuuenis huius conſolans animam.Sic dixit,& cùm Sabam protinùs acceſsiuiſset,ter fodit ligone,& terra vim ſenſit diuiniorem,& paruit nutibus,qui ſub adſpectum non cadebant: & quæ erat deſerta & aquæ expers, aquā genu-

S. Euthymius ſuis precibus impetrat aquam à Deo.

genuit,& protinùs aquam emiſit limpidiſſimam,& maximè potabilem.Sabas autē cùm illam bibiſſer,tunc reſtinxit ſitim,& ſatìs eſt recreatus: & latenter vim accepit diuinam, adeò vt decętero alacriter ferre poſſet difficultatem ſolitudinis.

Cùm ſic ergò S. Sabas ſe gereret in ſolitudine,& magnum imitari Euthymium,& tanquàm ad exēplar archetypum,ad illius vitā intueri ſtuderet diligentiſſimè, parùm temporis interceſſit,& cùm ille magnus virtute Euthymius ibidèm obdormijſſet, verè beatam quietem eſt aſſecutus.Sed cùm poſt illius deceſſum,monaſterium ocio & ſocordiæ paulatìm ſe dediſſet,longo tempore aufugit B.Sabas,& habitabat in ſolitudine,cùm Geraſimus eam, quæ eſt circa Iordanem,ſolitudinē non ſecùs àtquè ſtella illuminaret. Sabas verò tunc attigerat triceſimumquintum annū ſuæ ætatis:iam autem aduerſùs eum cœpit bellum dæmonum,non obſcurè nec latenter,ſed apertè & ità,vt oculis cernerentur,eum inuadentium.Nam cùm illam Deo gratam moram traheret in ſolitudine, eſſet autem nox media, humì verò accūbebat, vt labores parumpèr remitteret, videt quoſdam dæmones,qui ſcorpionum & ſerpentum ſpeciem erāt imitati, & eum inuadebant, & omnibus modis tentabant eum perterrefacere.Atque primùm quidem parùm veretur: deindè cùm citò intellexiſſet cuiuſnam eſſet machinatio,audacter ſurgit ad precationem,& in eius lingua verſatur pſalmus: Hoc autem erat quod canebatur,Non timebis à timore nocturno; ſed ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulabis.Talibus armis vtebatur Sabas aduersùs dęmones.Solūmodò ergò ſic locutus eſt Sabas,& venenata illa animalia,tanquàm fumus,ſtatìm euanuerunt,& diſſolutum eſt viſum in aërem.

S. Euthymij obitus. *Geraſimus monachus.* *Dæmones infeſtant S. Sabam.* *Pſal. 90.*

Cùm aliquot autem dies deincèps interceſſiſſent, rursùs eum adoritur ſatanas, leonis formam ſuſcipiens, toruèque & furioſè intuens, & tanquàm qui impetum eſſet in eum facturus: impetum verò rursùs ſuſtinens, & vitans congreſſionem. Ille autem cùm cognouiſſet eſſe maligni inſultum, & ideò viſione minimè eſſet conturbatus: Si accepiſti,inquit,contra me poteſtatem,cur reprimis impetum? Ego ſum paratus, Dei cedens nutibus,& non inuitum me offerens, vt deuorer. Sin minùs, cur fremis & exultas inaniter? Ambulabo enim,& conculcabo te leonem,munitus Chriſti virtute. Hęc dixit diuinus Sabas: & protinùs aufugit belua,quę latebat ſub ſpecie leonis: omnes autem ferę ab illo tēpore fuerunt magìs manſuetę & obedientes : adeò vt ipſe vnà cum eis verſaretur,& nihil omninò læderetur à cohabitatione. Cùm verò ſic ſe gereret Sabas,ei prætereunti in via quatuor occurrunt Agareni,qui fame valdè laborabant,& indigentia vehementer erāt afflicti.Cùm autem iam propiùs acceſſiſſent, illi quidem qui fame vrgebantur,eum diligenter circūſpiciebant,& ſcrutabantur, & naribus quodammodò odorabātur, an aliquid cibi afferret.Ille verò (ô miſericordiam & paternum animum) placidis eos intuens oculis, cùm nihil haberet aliud, quo ipſos aleret eſurientes, ea quibus ipſe alebatur in commune propoſuit: & extenſa ſtatìm pelle ouilla,meleagriorum radicibus & arundinum *cordibus eos excepit.Mirati autem barbari eius promptum & liberalem animum,tunc quidem vrgentem famem,vt licuit, ſedârunt. Poſteà verò remunerantes eius hoſpitalitatem,(ad talem enim ſimplicitatem & benignitatem vel ferę ipſę placidè adſpexiſſent,non ſolùm animi hominum,quibus eſt à natura inſita manſuetudo)venerunt afferentes caſeos & dactylos.Ille autem, qui ſicut apes laborioſæ, ſciebat ex omni parte colligere id quod eſt vtile,ex eo cepit occaſionem maioris modeſtiæ,& ad ſuî condemnationem & compunctionem deuenit vehementiorem: Hei mihi, dicens,ô anima:ecce enim hi quidem barbari vel parui illius noſtri fuēre memores beneficij,& referre gratiam ſtuduerunt tam pręclarè & munificè.Nos autem,qui quotidiè fruimur bonis creatoris,nullam ei ſtudemus viciſſim referre gratiam per mandatorum obſeruationem.Quænam ergò decętero excuſatio,quænam nobis dabitur venia? & ſic multos dies compungebatur animo.Sed hęc quidem facta ſunt à Saba admirabili, cùm degeret ſolus in ſolitudine.

Contemnit terriculamenta dęmonis *Illæſus viuit inter feras.* *corticibus legendum opinor.*

Poſteà autem accedit ad eum quidam monachus,nomine Anthus,vir amicus virtutis,qui ipſe quoquè longo tempore verſatus fuerat cum B.Theodoſio.Is cum Saba vinculis ſpiritûs tunc colligatus,permanſit decætero ab illo inſeparabilis. Cùm verò ſic eſſent inter ſe coniuncti,eos inuadunt quidam Agareni planè barbari, & animo maligniſſimi: qui quidem volentes honeſtam accipere occaſionem,vt perindè àc iniuria affecti, ſe viderētur vlciſci,non autem priores facere iniuriam,mittunt ad ſanctos vnum ex ſuis veluti quandam eſcam, vt ſi illi vel minimum impetum feciſſent in eum, qui miſſus

Anthus monach' degit apud S. Sabam.

fuerat, ipſi ambos inuaderent & interficerent. Non enim ex animo illorum, ſed ex ſeipſis vniuerſum iudicabant, ſimiliter eſſe moribus barbaris ſanctos exiſtimãtes. Illi verò cùm periculum protinùs prȩuidiſſent, nulla re alia, quàm ea, in qua ſola poterant confidere, nempe precatione, aduerſùs eos armabanrur: & cùm ſimul inclinâſſent & genua & animos, Deum rogabant ardentiſſimè, vt liberarētur ab illorum inſidijs: Hi in curribus, Domine, dicentes, & hi in equis: nos autem in nomine tuo magnificabimur. Quoniã non in fortitudine equorum, nec in tibijs virorum delectaris: ſed in contritione cordis & humilitate nomen tuum inuocantibus. Sic finem acceperunt eorum preces, & terra dehiſcens, quomodò olim Dathan, ità etiam tentatorem illum, qui ad eos miſſus fuerat, in aliorum conſpectu deuorauit. Cùm autem illud nouum vidiſſent miraculum, ſtatìm magno timore afficiuntur, & ſe conijcientes in pedes, longè recedũt. Ab illo verò tempore diuina à ſuperis ad Sabam adueniens gratia, ità eum affecit, vt deincèps nihili faceret barbarorum inſidias: & nõ ſolùm ab eis non vinceretur, ſed ne terreretur quidē penitùs.

Pſal. 19. Pſal 146. Nota terribile Dei iudicium. Num. 16.

Sed tunc quidem primùm diuinus hic Sabas euadit notus B. Theodoſio, cùm eis ad hanc cognitionem Anthus pulchrè interceſiſſet. Deindè autem etiam ſolitudinem facit Sabas habitabilem, & Lauram in ea conſtruit: quam omnium clariſſimam & maximam, & virtus & multitudo eorum, qui in ipſa habitabãt, breui tēpore effecerunt. Verùm enimuerò operȩpretium eſt repetere, vndenàm & quemadmodùm conſtituta ſit Laura, & quiſnam locum oſtenderit, & mandauerit illic iaci fundamentum. Iam quatuor annos tranſegerat hic admirabilis Sabas in ſolitudine. Cùm fuiſſet autem aliquandò in excelſo illo colle, in quo celeberrimi Theodoſij doctrinȩ fructũ percepiſſe dicitur beata Imperatrix Eudocia, in conſueta precatione pernoctans, videt viſionē quandã admirabilē, ſplendorȩ coruſcantem & veſte lucida, ei oſtendentem torrentem, qui à Silöe defluit ad auſtrum: & denunciantem, vt habitaret torrentis ſpeluncam, quȩ vergit ad Orientem: & ei pollicentem auxilium ex ſancto, & alimentum ab eo, qui vel ipſis iumentis producit fœnum. Et fuit quidem viſio eiuſmodi. Ipſe autem magna ex viſione affectus lȩtitia, cùm ſtatìm è colle deſcendiſſet, quadam diuina & ſapiente prouidentia, tanquàm ab aliqua dextera deducitur vſque ad ſpeluncam. Quadrageſimo itaque anno ſuȩ ȩtatis cœpit habitare hanc ſpeluncam, quandò Anaſtaſius quidē Archiepiſcopus Hieroſolymitanus, cùm implēſſet decimum annum ſui patriarchatûs, cum eo vita quoquè exceſſit, ſui pontificatûs ſucceſſore relicto Martyrio. Zeno verò Imperator Romanorum, intercempto tyranno Baſiliſco, cùm is viginti menſes obtinuiſſet tyrannidem, rurſùs accepit imperium.

Laurã condit S. Saba. Pſal. 146. S. Sabas in ſpelunca moratur.

Cùm hanc ergò ſpeluncam habitâſſet magnus Sabas, quoniam ea in aſſcenſu magnam habebat difficultatem, quandò vellet egredi aquatum, (fons enim diſtabat quinquagintã ſtadia, qui nominatur Heptaſtomus) ab eo deſupèr appendens funem, ſic ſuum aſſcenſum & deſcenſum effecit faciliorem. Cùm is autem rerum neceſſariarum nullam aliam curam gereret, ſed contentus eſſet herbis, quæ naſcebantur proptèr ſpeluncã, Deus qui mandauit Sabæ, vt ſubiret ſpeluncam, ipſe ea quæ promiſſa fuerant, deducit ad exitum. Quomodò enim Eliæ prophetæ, qui olim ingreſſus erat montem Sidoniæ, & ſeipſum abſcondebat: ità nunc quoq; mittit ad iuſtum eos, qui res neceſſarias eranr ſuppeditaturi, niſi quòd ad illum quidem coruum: ad hunc autem, quoſdam homines, licèt barbaros, mites tamen & moderatos, & qui nihil aliud ȩquè ſciebant, àc virtutem habere in honore. qui ipſi quoq; tanquàm ab aliquo quē non videbãt manu ducti, rectà perueniunt ad ſpeluncam: & cùm per quendam funiculum aſſcendiſſent ad Sanctum, vbi viderunt illic vitam planè illaboratam, & nulla omninò ſupellectile inſtructam, nec vilis ornatam vtenſilibus, virtutem adeò iurè ſunt admirati, vt magnifacerent vel illius ſolùm ſeruire miniſterijs. Sibijpſis quidem certè imponunt veluti voluntaria quȩdam vectigalia, vt certis quibuſdam diebus illuc venientes, ad illum afferrent caſeum & panem & dactylos, & ſi quid erat aliud ad vſum neceſſarium, Deo hæc ſapienter cõtexente & admirabiliter, vt Sabæ minimè deeſſent neceſſaria, & ijs, qui ea afferebant, magnam conciliaret mercedem ea ſuppeditatio. Atque quinque quidem annos ſic Saba tranſegit in ſpelunca, ſolus cum ſolo Deo conuerſans, & fruens bono quietis ac ſilentij. Quinto verò anno iam deſinente, ſimul etiam deſiērũt in eum maligni artes & machinationes: qui verſo tergo turpiter fugiebat cum ſuis ſatellitibus & dæmonibus, & nec virum quidem ampliùs intueri poterat.

Ἑπτάστομας. ſeptem habēs oſtia. 3. Reg. 17. Barbari q. dam alunt eum. Victus ab illo dæmon, turpiter fugit.

Cùm

Cùm autem iam ſic eſſet ſecurus à dæmonibus, nec ei moleſtia afferretur ab hominibus, quietiſq; & ſilentij eſſet amator vehemens, attamen cùm non ſolùm quæreret quod ſuum erat, ſed etiam curam gereret ſalutis aliorum, immò verò etiam ei iuſſiſſet Deus, dedit ſe ſolicitudinibus, & priuatus fuit ſilentio, re ipſa implens id, quod dictum fuerat à propheta: Conſcindite gladios veſtros in aratra, & lanceas in falces: iubens ijs, qui ad perfectum boni habitum peruenerant, & iam hoſtes fugârant ac profligârant, tranſire ad colendos agros animę fratrum, nimiùm ſylueſcentes, eosque mundandos & reddendos fertiles * fructus ſpiritùs. Agebat autem tunc ætatis annum quadrageſimumquintum. Multis verò ex multis locis illuc confluentibus, & maximè quicunque à mundo, & ab omnibus, quæ ſunt mundi, recedentes, in monte verſari elegerant, admirabilis ille grex celeriter augebatur: beato Saba cum alia ſpiritali eorum cura, aptum quoq; locum vnicuiq; deputante ad cellarum ædificationem. Quamobrèm videre licebat viros circiter ſeptuaginta numero, omnes breuì ad ipſum cōueniſſe, omnes diuinos & à Deo inſpiratos, & qui Chriſti mandata accuratè ſeruabant, implentes quendam ſecundum chorum ſeptuagenarij numeri Apoſtolorum, aut Angelorum eccleſiam Dominū laudantium. Inter quos erat quidem Iohannes, qui nouæ poſteà Lauræ præfuit: erat autem Iacobus quoq;, qui Lauram Pyrgiorum ędificauit in Iordane, Firminusq; & Seuerianus. Ex quibus alter quidem ædificauit Laurā, quæ eſt in Maliſcha: alter verò monaſterium, quod eſt in Maricha: & Iulianus opifex Laurę, quę eſt in Iordane, quę nominatur Elceraba. & reliquorum ſanctorum catalogus, quorum ſingulorum meminiſſe, & eos nominatìm perſequi, propter multitudinem recuſat oratio. Eſa. 2. * fructûs Plurimi ad eū ſe adiungūt, mundo contempto.

Cùm eos ergò omnes diuini Sabæ virtus quauis tuba acutiùs clariusq; procùl inuocâſſet, illic quoq; ſtatuit maximā Lauram conſtituere, vt per hanc ſolitudinem eis compararet ſupernam Hieruſalem. Et primùm quidem in colle, qui eſt in fontibus torrētis, qui ſunt ad boream, turrim ędificat. Deindè verò inter torrentem domum excitat oratoriam: & cùm in ea ſacram menſam ſtatuiſſet, & templum dedicâſſet, cùm videret ex ſacratis aliquem ad eum accedentem, eum faciebat in eo diuinum celebrare myſterium: ipſe propter magnam in Deum reuerentiam, modeſtiamq; inſignem & humilitatē, rem fugiens, & omnibus modis differens ſacerdotium. Cùm templum autem ſic excitâſſet, & Lauram illic conſtituiſſet, in cura gerēda fratrum deincèps ſtudium & operam ponebat. At verò, vt qui eſſet acuto & ſubtili ingenio, & perſuaſiſſet omnē formam & rationem exercitationis, in illos ſe admodùm aptè gerebat & congruenter: alios quidem adhortans, alios verò admonens, alios autem increpans, & oēs, vt ſemèl dicam, generosè ac ſtrenuè reſiſtere maligni artibus efficiens, & non puſillo & abiecto animo ferre labores ſolitudinis: neq; in animi cadere angorem, quod quidem apertè eſt ars maligni: ſed ſpe futurorum confirmari ac roborari. ab angore enim vinci & triſtitia, & defatigari in laboribus, eſt animi planè mollis & effœminati, & qui non habet viriles & generoſos ſpiritus. His & ſimilibus vtens ad eos admonendos, effecit diſcipulos ſuperiores quauis difficultate, quicquid intercedebat aſperum, & vllam afferebat offenſionem, diſſoluens, & faciens eos maligni tela ſuperuolare, & leues eis pennas faciens ad virtutem: in rebus autem neceſſarijs, & quę vſum requirebant ineuitabilem, & precibus eos ſæpè adiuuabat, & clanculùm eis opem ferebat: nè, ſi plus, quàm poſſent, ferre tentâſſent, tandèm defatigarentur. quod quidem eueſtigiò declarabit oratio. Miſſæ celebratio. Pręclarè inſtituit monachos ſuos.

Nam procùl quidem à ſpelunca, vt iam priùs diximus, fluebat aqua. Hoc verò malè habebat monachos, & in ea importanda magna afficiebantur moleſtia. Ille ergò beatus non ſuſtinens eos videre id tam moleſtè ferre, ſe tunc noctù dedens precationi, Deum orauit vehementiſſimè, dicens: Domine Deus noſter, ſi res eſt tuæ ineffabilis ſapientiæ prouidentia, ſi hoc eſt omninò tuæ bonæ volūtatis & gratiæ, vt pręſens locus habitetur, & floreat hominibus ſanctum tuum nomen ferentibus, ipſe nunc quoq; nos intuere ꝓpitius, & alicundè nobis aqua ſcaturiat ad nos reficiēdos & refrigerandos. Sic precatus eſt, & quidam ſonus ſtatìm eius pulſat aures. Videbatur autem ſonus infernè emitti ex torrente: & cùm deſpexiſſet, luna iam illuſtrante terram pleniſſimo lumine, videt quendam onagrum vngula pulſantem ſolum & fodientem: Deindè poſtquàm terram ſatis fodiſſet & cauâſſet, ore foſſę impoſito bibentem. Ille itaq; id, quod erat cōſentaneum, reputans, Deum ipſos viſitâſse, ſtatìm deſcendit, vbi vidit onagrum fodiētem. Cùm autem ipſe quoq; parùm fodiſset, (ô ineffabilem tuā, Chriſte, gratiam) inuenit aquā, quę emit- Precib' impetrat aquā à Deo.

batur ex terræ viſceribus: quę ab illo tempore vſque in hodiernum diem fluit per mediam Lauram,& neque creſcit hyeme,nec deficit ęſtate:idq; cùm hauriatur ferè ab omnibus,qui ſunt in regione.

Viſio eius.

Gen.28.

Rursùs verò cùm is aliquandò ſolus noctù deambularet circa torrentē,& pſalmos caneret Dauidicos,ei apparet columna ignis apud ipſum præcipitium, quod erat diruptum ad Occidentem torrentis. Videbatur autē columna in terra quidem fixa, capite verò cęlos tāgere. Cùm ille ergò hoc vidiſſet,ſcalę quę olim apparuit Iacob,& illius terribilis recordatur viſionis:& ſtatim eum inuaſit timor commixtus lætitia,vt qui dignus eſſet habitus rebus tam magnis & tam arcanis. Cùm ergò perſeueràſſet in oratione, donèc luceret lux diei, pergit versùs Orientem,vbi ab eo viſa fuerat columna ignis,& offendit quoddam magnum & diuinū antrum, quod ſeruabat effigiem templi Dei. Ad Orientē enim erat quędā cōcha,quę nō humanę,ſed diuinę manûs videbatur eſſe opus. In eo aūt à tergo erat apertus latus quidā ingreſſus.Solis verò radius illinc influens, implebat domū copioſo lumine,& ſuauē intùs prębebat aërem,& valdè benè temperatū, vſum implens Diaconici. Cùm ſic ergò ædem illam inueniſſet diuinā, nō manufacta ornatā pulchritudine,& ipſe quoq; pro viribus in eo artificiosè fuiſſet fabricatus, & naturali pulchritudiui adieciſſet artis elegantiam,conſtituit Sabas,vt ſabbatis & diebus Dominicis in eo cōſueta fieret glorificatio.Cùm aūt vidiſſet quandā petrā, quę tēplum ſupereminebat,ipſe qdem eam delegit ad habitandū. Cùm verò vellet ſemper manere in hoc diuino tēplo,& rursùs nè eius quies & ſilentium cōturbaretur,prouideret, illud ſua ſponte conſtructū tectum Diaconici inſculpit,& quandam illinc cochleā,quę ſub turre latebat,ædificat vſq; ad petrā: per quam aſſiduè cum grata quiete & ſilentio latens veniebat ad eccleſiam.Templum aūt conſecrare,vt par erat,differebat,vt qui nec ipſe auderet ſuſcipere dignitatem ſacerdotij,nec alicui alij ex ijs,qui bus pręerat, rem permittebat.Ità enim ſtatuebat ſacerdotium eſſe ſemper monachis cauſam ambitionis.Atque talis quidem fuit viſio: & ſic diuinum illud templum Sabæ eſt reuelatum.

χόγχη videi templū diuinitùs fabricatum.

150.Monachi ſub Abbate Saba.

Cùm autem multitudo monachorum quotidianis creſceret acceſſionibus, & breuì perueniſſet ad numerum centum & quinquaginta,aucta quoq; eſt ex vtrâq; parte torrentis cellarum ædificatio,& Sabæ cura & diligentia perfectū eſt,vt & iumenta ad miniſterium,& alia quę ſunt apta ad vſum corporis,poſſiderent monachi:nè neceſſariarū rerum indigentia,eis ſæpè ſpecie pulchra & honeſta eſſet occaſio pergendi ad mundum, neglecta quiete & ſilentio.Cùm ergò eius fama breui tempore in omnem partem puaſiſſet,multi ad eum veniebant cum multis pecunijs,quod illi præbuiſſent, hoc ſolum lucrifacere arbitrantes,& id tutò ſe habere reputantes.Has autē diuinus accipiens Sabas, non immiſit in crumenas,nec abſcondit in penetralibus: ſed conſumpſit ad fabricanda ædificia monachis conuenientia,& ad ſuppeditāda alia,quæ erant eis vſui:maximè cùm etiā Martyrius,qui tunc ſedem obtinebat pontificiam,eſſet in eum optimè affectus, & ei familiaritate coniunctus,eumq; & reuereretur,& in magno honore haberet. Sed cùm Patriarcha octauo anno ſui Pōtificatûs è vita exceſſiſſet,& Saluſtius ſedem poſt illū accepiſset,iam quadrageſimum octauum ętatis annum agēte B.Saba, quidā ex Laura prauis animis,menteq; peruerſa & illiberali,qui planè erant carnes,& vt cū diuina dicā ſcriptura,ſpiritum non habebant:qui parùm curantes exercere linguā ad canendum cantica Dauidica,eam diligēter exercuerūt,vt mouerēt aduersùs Præfectū, & pacifica apud eū dicētes, (nam hoc quoq; eſt Dauidis) ad irā dolos cogitabant.Nam cū frumento ſæpè etiam naſcuntur zizania,ſicut rubus in vinea,& ex diſcipulis cernitur vnus proditor, & Eliſei diſcipulus erat Giezi,& Eſau conſtat fuiſse fratrem Iacob,& Cain Abelis.

Multa ei pecunia donatur.

Iudæ 1.g

Pſal.34.

4.Reg.4.

Gen.25. & 4.

Seditioſi ergò iſti(oportet enim non ex nominibus ſed ex ſtudijs potiùs illos vocare) mala meditantes aduersùs diuinum Sabam,veniunt in ſanctam ciuitatem,& ad Saluſtium Epiſcopum linguis doloſis,aut,vt meliùs dicam,cordibus accedentes, eum quærebant,qui eſset pręfuturus. Ille autem cùm eſset ſapiens, & aures non haberet faciles, nec ea admitteret,nisì priùs examinata,accuratè rogauit,quinam eſsent & vndè.Illi verò dicebant ſe habitare proptèr quendam torrentem,& illic peragere certamina exercitationis, celantes nomen Sabæ. Sciebant enim eum ex virtute notum eſse omnibus: quomodò ipſi ſtudium ponebant, vt ex vitio cognoſcerentur ab omnibus.Cùm ij autem ſæpè rogarentur,vt dicerent cuiuſnam eſset torrens,& quomodò vocaretur, cùm non poſsent effugere interrogationē: Qui ab aliquibus,dixerunt,vocatur torrens Sabæ.

Cālūniātur quidā S.Sabā apud epiſcopū Hieroſolymæ.

Ille

Ille aũt,cùm intellexiſſet eum eſſe Præfectum,aduerſus quẽ iſti ſtruebant calumniã,rogauit rurſus,Vbi eſt hic Sabas? Illi verò mittentes reſpondere ad propoſitum,(ô arrogantiam & amentiam) dixerunt eum non poſſe ſufficere curæ de tam multis ſuſcipiendæ, propter ſimplicitatem nimiam & ruſticitatem: lenitatem illius & moderationem,ſimplicitatem vocantes improbi; eò quòd nollet hic populus,vt admirandus dixit Eſaias,aquam Siloë,quę fluit ſilentio.Porrò autem illud quoquè addiderunt accuſationi,nempe nimiam in ſuſcipiendo ſacerdotio cautionem, dicentes neq; ipſum velle eſſe ſacerdotem,neq; alteri,vt fiat ſacerdos,concedere.Sed hæc quidem illi. Eſa. 8.

Quiricus verò quidam ſacerdos, & virtutis amator ardentiſſimus, cùm tunc adeſſet apud Epiſcopum,& quę dicta ſunt audiuiſſet; Quid verò, inquit, vos primi Sabã ſuſcepiſtis,an ille vos? Cùm illi autem reſpondiſſent,illum quidem ipſos ſuſcepiſſe & congregâſſe,eis verò regendis eum minimè nunc ſufficere,qui in magnam creuiſſent multitudinem,cùm eſſet agreſtior & ſimplex: Excipiens rurſùs Quiricus: Si ille, inquit,vos ab initio congregauit,& locum qui erat deſertus,conſtruxit ad habitandum: quanto magìs & ipſum locum iam conſtructum & habitatum,& vos qui in vnum eſtis congregati,erit is aptus ad regendum? Cui enim in ijs, quæ erant magìs difficilia, opem tulit Deus,ipſe etiam omninò adiuuabit in ijs,quę ſunt minùs laborioſa,& facilem ei reddet præfecturam & adminiſtrationem. Ad hæc illos, qui pacem oderant, cum quibus erat Sabas pacificus,& clàm de proximo illiberaliter detrahebãt,cùm nihil poſſent reſpondere,tunc dimiſit Epiſcopus,Conſiderate,inquit, in pręſentia: craſtino autem die accuratiùs de his inquiremus.Et ſtatìm quidem accerſit beatum Sabam, neſcientem cur eſſet accerſitus.Porrò verò eos quoquè adducit, ad probandum quidem, vt putabant, ſuam accuſationem,& ad expellendum Sabam à rectione:vt autem rei oſtendit exitus, ad ora potiùs eis obſtruenda,& omnem auferendam ſermonis occaſionem. Nam poſtquàm adſtiterunt,rectus ille & incorruptus iudex,nihil illis omninò dicẽs,non arguẽs, neq; alio egens teſtimonio, vt qui de virtute Sabæ optimè eſſet certior factus, & ab ea iam eſſet ſatìs perſuaſus,eum quidem ordinat ſacerdotem in conſpectu omniũ:hac autem apud eos vtitur admonitione: Ecce, inquit, habetis veſtrum patrem, & Lauræ veſtræ Pręfectum,quem Deus deſupèr,& non homo,elegit.Nos verò ſolùm ſpiritui ſancto manus commodauimus, non ipſum, ſed nos potiùs ipſos afficientes beneficio. Sic dixit: & cùm ſtatìm aſſumpſiſſet beatum Sabam,& ipſos ſeditioſos, & pium ac religioſum,qui tunc aderat, Quiricum, cum eis in Lauram proficiſcitur: & primùm quidem ſanctum illud templum conſecrat: Deindè etiam aram in eo conſtituit,& glorioſorum Chriſti martyrum illic multas recondit reliquias. S.Sabas ordinatur ſacerdos. Obſerua de conſecratione tẽpli cum reliquijs.

Atq; tunc quidẽ agebat Sabas quinquageſimũtertium annum ſuæ ætatis, quo tempore Anaſtaſius quidem ſedem tenebat imperatoriam, cùm è viuis iam exceſſiſſet Zeno. Eodem autem anno ad Lauram accedit vir quidam diuinus, quem dona decorabãt ſpiritalia,genere Armenius, nomine Hieremias: quem duo quoquè ſequebãtur diſcipuli,qui vocabantur Petrus & Paulus,qui cognoſcebãtur eius vitã apertè referre & exprimere.Ex his verò Paulus cùm longo tẽpore in Laura fuiſſet ſuperſtes, & admirabilis Sabæ rerũ geſtarum accuratam accepiſſet experientiã, ijs quoquè, qui ſunt eum ſecuti,multa narrauit: quorum plurima ſita ſunt in præſenti Sabæ vita. Cùm hi ergò ad Lauram acceſſiſſent, magnam ex ijs voluptatem accepit B.Sabas: & tunc paruã cellam ad borealem ſpeluncæ partem,in qua ille priùs verſabatur in exercitatione,quandò ſolus torrentem incolebat,eis tribuit,& eis paruũ reliquit oratorium,vt diebus Dominicis & ſabbatis ſua lingua conſuetam peragerent glorificationem: ex quibus etiam auctum eſt in Laura genus Armeniorum. Cùm itaq; Hieremias & qui cum ipſo erant, ità ventitâſſent ad Lauram,diuinus quoquè Epiſcopus & ſilẽtiarius Iohãnes, eorum veſtigia ſequens,eodèm accedit,iam agens triceſimumoctauum annum ætatis: cuius angelicam in carne vitam,in ſuum tẽpus reſeruat oratio: in præſentia autem immorabor in bonis beati Sabæ.Hæc enim de eo dicit inſignis ille virtute Iohãnes,qui fuit ipſe quoquè vnus ex monachis Lauræ,quòd illi quidem magno eſſet ſtudio, vt ſe in omnibus gereret ſicut magnus Euthymius, & eius vteretur vita tanquàm exemplari aliquo.

Cùm itaq; ſoleret Euthymius quartòdecimo Ianuarij ſemp proficiſci in vaſtã ſolitudinem, & illic verſari in diuinis diebus ieiuniorũ,nulli ſe videndũ præbẽs, & neminẽ alloquẽs,hoc quoq; ſolebat B.Sabas facere cõſequẽter,tẽpore ſolùm parũ mutato: quãdo- Quadrageſimaliũ ieiuniorũ diuini dies,

quidem ille quartodecimo, ſicut diximus, hic autem viceſimo die menſis ſecedebat.
Feſtũ S. Euthymij. Nam poſt diuini Antonij memoriam, magni Euthymij diem feſtum viceſimo die menſis celebrans Sabas, ſic ſe conferebat ad ſolitudinem, & illic morabatur vſque ad feſtum Palmarum, non ſecùs atquè ille, ſe purum conſeruans ab omni humana congreſſione. Et ſic quidem ſemper faciebat vnoquoque anno vertente. Cùm mortuum autem mare aliquandò obiret, & in eo paruam quandam vidiſſet inſulam admodùm deſertam & horridam, eius quidem ſtatìm captus fuit amore: animum verò induxit, in ea perferre dies ieiuniorum. Inter eundum autem dęmonis inuidia cecidit in quandam foſſam, quę
Inuidia maligni dæmonis. ex fornace cum igne emittebat caliginem: fuitque ei vultus & barba exuſta, & multæ aliæ partes corporis, adeò vt cùm multis pòſt diebus redijſſet ad Lauram, ſignis tantùm ſuorum morũ & voce, ijsq; valdè exiliter & obſcurè, agnoſceretur, eius forma omninò mutata, barbaque effecta rariore. Nam nec loqui quidem omninò poterat, donèc vis quædam diuina eum viſitans à ſuperis, ei vires immiſit aduersùs malos ſpiritus, infirmumque & languentem renouauit ac recreauit. Propter barbæ autem rarefactionem Deo quoquè Sabas egit gratias, vt qui modeſtiæ ei cauſam prębuerit, nè propter barbæ denſitatem ſibi nimìs placeret.

Porrò autem hoc quoquè de eo dictum eſt à beato Iohanne, quòd rursùs quidem vertiſſet annus: illo verò cùm aſſumpſiſſet vnum ex diſcipulis, cui nomen erat Agapetus, pro more exibat in ſolitudinem. Non multi itaque dies præterièrant, & Agapetus quidem cùm ſe ſomno dediſſet, ſupinus iacebat, confectus labore & inedia: Vigilans autem Sabas, & vacans orationi, videt quendam leonem iacenti diſcipulo adſtantem, & occulti leonis imaginem quodammodò referentem, & deindè ipſum in orbem obeuntem, & omni ex parte odorantem. Ille verò cùm hoc vidiſſet, valdè ſuo timuit diſcipulo, & cor eius cœpit vehementer trepidare, & pro eo ardentem fudit precationem: &
fugit ſtatìm * fuit leo trophęum orationis, & ſe proripuit in fugam, diſcipulo nihil lęſo, niſì quòd cauda ſolùm ſensìm eius vultum percuſſit, & eum à ſomno excitauit. Atque ille quidem apertis oculis cùm vidiſſet leonem, caligans, confugit ad Sabam: Is autem primùm quidem eum metu liberat: deindè etiam admonet, nè tam facilè vincatur à ſomno & ſocordia, nè capiatur ab his feris, & multò magìs ab ijs, quæ ſub obtutum non cadunt.

Iam verò hoc quoquè rebus Sabę addit pręclarus Iohannes, quòd cùm de more eſſet iturus in vaſtam ſolitudinem, Agapeto pellem tradit ouillã, & panes ſiccos ad eius
Vide ſancti viri admirandã inediam. vſum. Nam ipſe Sabas toto ieiuniorum tempore erat ieiunus, nihil omninò cibi attingens, niſì quòd ſabbatis & diebus Dominicis diuina ſumebat ſacramenta. Ineuntes autem viam, quæ ducit ad Iordanem, & eius eam partem, quę vergit ad Septentrionem, inueniunt locum quendam pręruptum & pręcipitem, in cuius cacumine erat quædam ſpelunca aditu difficilis: ad quam cùm non ſine maxima difficultate perueniſſent, Deo vtiquè Sabam ad hanc latenter attrahente, inueniunt quendam monachum, qui vtebatur vita ab omni pręparatione aliena, & planè anachoretica. erat verò is dignus habitus gratia perſpiciendi. De more ergò factis precibus, cùm ſermones cœpiſſent conferre, rogauit, inquit, Sabam anachoreta cum admiratione, etiam nomen adijciẽs: Vndenàm, dicens, motus, ô admirande Saba, aut quonam tibi locum indicante, ad nos
Anachoreta 38. annis nullum vidit hominẽ. veniſti? Eccè enim iam Dei gratia hìc annos egi quadraginta, duobus ſolùm demptis, & cum nullo homine non modò ſum locutus, ſed ne vllum quidem adſpexi: quod me quidem magna afficit admiratione, quonam modo ipſe, aut vndè motus, huc véneris. Beatus autem Sabas excipiens, Deus, inquit, qui meum nomen tibi notum reddidit, is quoquè me in eam, quę huc ferr, viam, quomodò ipſe ſcit, deduxit. Cùm hi ergò ſermones inter eos eſſent habiti, & anachoretę dixiſſent ea, quę conſueuerunt, egreſſi ſunt. Cùm autẽ ſe ſatìs longo tẽpore contuliſſent ad luſtrãdam ſolitudinem, reuertuntur vt viſant anachoretam, & rursùs benedictionem ab illo conſequantur. Ingreſſi itaq; ſpeluncam, vidẽt eum genibus flexis iacentẽ ad Orientẽ. Exiſtimãtes verò eũ vacare ſolitę orationi, diù expectauerunt. Cùm autem iam eſſet tẽpus veſpertinum, & ipſe adhuc humì iaceret, dicit beatũ Sabam accedentem dixiſſe, Commenda nos Chriſto, pater. Cùm verò ne ſic quidem reſpõdiſſet, ſed lõgum illud ſilentiũ in aliam adduxiſſet opinionem, accedens Sabas & tangens, inuenit eum iam expiràſſe & exceſſiſſe. Conuerſus itaq; ad eum, qui ſequebatur, diſcipulum: Adeſdùm, inquit, ô fili. ſancti cõponamus reliquias,

Ad

Ad hoc enim fortaſsè nos Deus conuocauit. Hæc Sabas quidem dixit diſcipulo, & cùm iuſta feciſſent mortuo, & quę de more cani ſolẽt cecíniſſent, & eum ſanctè & honorificè compoſuiſſent, depoſuerunt in quadam parte ſpeluncæ, magnis lapidibus aditum obſtruentes. Deindè illinc receſſerunt, & pridiè Palmarum, vt ſolebant, ad Lauram ſunt reuerſi. Eum vitâ functũ Sabas ritu Eccleſiaſtico ſepelit.

Sed hæc quidem ſunt, quæ à beato Saba facta eſſe in ſolitudine, tradidit hic præclarus Iohannes. Eodem autem anno, in quo & aucta eſt Laura, & diuinum illud templum fuit conſecratum, & Sabę fama manabat in omnem partem: accidit vt ex parentibus, qui, vt priùs à me dictum fuit, erant Alexandriæ, pater quidem è vita præclarè excederet in inſigni numero Iſaurorum: mater verò Sophia cùm ante oculos vidiſſet mortem mariti, & alioquì eam valdè traheret fama filij, venditis facultatibus, continuò venerit ad filium, magnam vim auri afferens. Quæ quidem cùm eum lubenter adſpexiſſet, & lubentiſſimè apud eum diuerſata eſſet, ei perſuadet filius, vt omnibus quę ſunt mundi renunciet, & velutì magnam & filio dignam, quòd illum in mundum produxerit, ab eo accipiat mercedem, nempe ab hoc mundo ſeparationem. Deindè paulopòſt mater quoquè decedit in filij ſuauiſſimis manibus, iam prouecta ętate, & vitę ex Deo agendæ inſtitutionem ſtudioſè & acriter perſequens. Sed eam quidem ſepelit ſanctus Sabas, & in communi omnium matre condit venerabiliter: illius autem pecunias omnes Deo conſecrat, eas opportunè & vt par erat expendens. Lauræ enim hortos & habitacula ac diuerſoria per eas comparat. Quorum alterum quidem conſtruxit apud Hiericho, alterum verò apud ipſam Lauram ędificauit ex ipſis fundamentis: vt illud quidem viatores, hoc autem monachos reficeret & recrearet. Mater eius decedit.

Operęprecium eſt autem, ne illud quidem prętermittere, quod accidit in ædificando illo in Laura diuerſorio. Vnum enim ex monachis miſerat Hiericho Sabas admirabilis, vt illinc quandam exportaret materiam Lauræ iumentis. Ille verò feruẽte Sole torrefactus, laborabat ſiti vehementiſſima, & iacebat in via iam deficiens. eſt enim via admodùm deſerta, & planè aquę expers. Cùm tandèm autem illi veniſſet in mentem beatus Sabas, diuinas illius preces tanquàm aliquod ſitis medicamẽtum implorabat: & ſtatìm, qui in columna nubis deduxit Iſraëlem, ei quoquè expandit nubem aquam parturientem, & eum quodammodò tegentem, & inſtàr roris refrigerantem, & ei vires addentem. Sicque deſupèr nubem habens ſequentem, venit in Lauram. Sed hoc quidem vel ab abſente Saba factum eſt miraculum: perſequamur autem, quam cœpimus, narrationem. Exod. 13. Miraculum haud vulgare.

Cùm ſolitus eſſet magnus Sabas ijs, qui à viris bonis deſiderantur, diebus ieiuniorum peregrinari, ſicut diximus, venit ei aliquandò in mentem collem quoquè habitare, qui dicitur Caſtellium: qui quidem diſtat à Laura viginti ſtadijs: ad eum autem hominibus propemodùm nullus patet aditus, tam propter multitudinem dæmonum, qui eum incolunt, quàm propterea, quòd ſit locus valdè aſper & agreſtis. Cùm in eo itaque colle fuiſſet, & Crucis oleum tanquàm terrorem aliquem inexpugnabilem in omnem partem diffudiſſet, & altiſſimum eſſe ſuum ſtatuiſſet refugium, collem habitauit toto vertente tempore ieiuniorum. Sed primùm quidem graue bellum quotidiè in eum excitabatur, & tam vehementer eum aggrediebantur dæmones, & tanta in eum mouebatur tempeſtas, vt continentibus malis propemodùm fractus & defeſſus eſſet exercitator, & iam cõſideraret, quomodò è colle excederet. Sed qui olim magno apparuit Antonio, ipſe quoquè Sabę nunc apparens, & eum bonò iuſſit eſſe animo, & aduerſùs malignam illam cateruam tantum ei dedit audaciæ, vt nec poſſent quidem illum ampliùs videre orantem: ſed hoc ſatìs eſſet ad eos fugandos, ſi ſe ille ſolummodò conuerteret ad orationem, & hymnos ad Deum lingua ſua attingeret. Hinc factum eſt, vt iuſto Sabæ cor eſſet hilare, & tranquillitate impleretur animus. Dęmonum improbitas. Mira vis precum S. Sabæ.

Itaque circa finem ieiuniorum cùm vir diuinus noctũ aliquandò vacaret orationi, ruſùs illuc aduentat maligna illa caterua, vltimam afferens tentationem. Et repentè quidem ſtrepitus faciebant, & terrores intẽtabant: & partìm quidem in ſerpentũ & ferarum, partìm autem in coruorũ figuram mutabantur, & ſic conturbare ſanctum, & ei terrorem incutere conabantur. Cùm is autẽ fortiter & conſtanter perſeueraret in oratione, neq; illi quicquam omninò poſſent efficere, tunc vel inuiti ſe fatentur eſſe victos: & (ô violentiã) humana vt poterant voce exclamantes, deindè hęc quoq; vociferãtes: Dęmones ſe ab illo victos fatentur.

Quid,

Quid, dicebant, ô Saba, non ſufficit tibi torrens? Non ſatis eſt tibi ſpelunca, & petra, & alia ſolitudo, quam obijſti & reddidiſti habitabilem? ſed nunc quoquè aſcendiſti noſtros fines, & ex ijs, quæ ſunt nobis propria, nos contendis expellere? Eccè & monte, & tuis tibi moribus cedimus, cùm talem, vt videmus, adiutorem habeas, nempe Deum. Vbi hæc cum magno eiulatu inuerecunda illa & impudens viſio, & alia eiuſmodi deincèps dixiſſet, & quodammodò ſuam cladem deploràſſet & calamitatem, cum magno tumultu circa mediam noctem è monte exièrũt, coruis ſimiles, & abſonum & grauem quendam ſtrepitum edentes. Hoc ipſos quoquè obſtupefecit paſtores, qui paſcebãt greges circuncircà in montibus: ſic, vt ego quidem exiſtimo, diuina diſpenſante gratia, nè ſine teſte eſſent, quæ ſunt huiuſmodi. Nam cùm ij ſenſiſſent ſtrepitum coruorum, & illorum clamores, & repleti eſſent timore, manè congregantur ad collem, vt ſcirent quęnam eſſent ea, quæ facta fuerant: trepidiq; & timore affecti Sabam conuenientes, ei renunciant omnia, quæ noctù viderant & audierant. Ille autem cùm eos vidiſſet tanto metu affectos, & adeò perturbatos, illam ab eis expulit timiditatem & animi anxietatem, & eorum, qui cōciderat, animum recreauit. Deindè cùm eos iuſſiſſet eſſe bono animo, eiſque benedixiſſet, & pro eis eſſet precatus, eos dimiſit in pace.

Paſchatis pręclarum feſtum. Cùm iam autem pręterijſſet tempus ieiuniorum, reuertitur quidem diuinus Sabas in Lauram, vt ſolebat: Cùm pręclarum verò Paſchatis feſtum pręclarè in ea celebràſſet, quibuſdam ſecum aſſumptis fratribus, venit in Caſtellium, collemq; repurgauit, & quæ erat in eo materia, vſus eſt ad cellas ędificandas. Interìm autem dum cum fratribus intentus erat operi, inuenitur domus cuiuſdam in mundo ſplendidi, ex pulcherrimo lapide conſtructa, tecto excelſa, magnitudine ampla, ornata copioſis gratijs & elegantijs. Cùm eam ergò inueniſſet diuinus Sabas, & ipſe quoquè eam reddidiſſet elegantiorem, ex ea diuinum templum effecit. Hinc arbitratus fore, vt res ei ſuccederet ex Dei voluntate, ſtatuit plura ædificare habitacula, & locum redigere in cœnobium. Cùm is autem ſic cum ſuis laboraret in ijs ędificandis habitaculis, eorum verò quæ ſunt neceſſaria, nullam curam gereret, & quorum eſt hominibus vſus ineuitabilis, Deus cui gra-*Matt. 6.* tum erat locum ædificari, & cuius eſt pręceptum, nè ſoliciti ſimus quid comedamus & quid bibamus: qui eſt vel ipſa matre noſtrî amantior, & maiorem noſtrî curam gerit, quàm ipſe pater: ipſe viro longè optimo Marciano, etiam ad id ferentem, immittit viſionem, qui ipſe quoquè præerat ijs, quæ ſunt in *Betheleem cœnobijs, & rursùs curam gerebat eorum, quæ erant vbiquè, cœnobiorum.

Viſio Marciani cuiuſdam. Videt ergò is noctù veluti angelicam & alienam formam, quæ ſuauiſſimum & pulcherrimum emittebat ſplendorem. Videbatur autem hęc quoquè ei dicere: Tu quidem, ô Marciane, ſine moleſtia & labore pernoctas, vt qui nullo indigeas ex ijs, quæ ad corpus conferunt: Dei verò ſeruo Sabæ, qui propter multam in Deum charitatem in Caſtellio cum fratribus multos labores ſuſtinet, rerum neceſſariarum magna eſt inopia, nec eſt vllus, qui ſit vel paucis eos imperiturus ex ijs, quæ ad vſum pertinent. Eum ergò imperti ijs quæ habes, nihil omninò differens, nè adhuc maiore premantur indigentia. Et hæc quidem viſio: Marcianus autem protinùs nihil cunctatus, mittit ad Sabam multa neceſsaria, ijs quæ monaſterio ſeruiebant, iumentis vtens ad ea exportanda. Ille verò, cùm ea quæ miſsa fuerant accepiſset, & quænam miſſionis eſset cauſa, didiciſset, hoc quoquè duxit eſse ſignum, quòd ædificationi & habitationi loci Deus faueret: & ſimul quidem vehementiùs Domino egit gratias, & cœnobij ædificationem vrſit vehementiùs. Deindè poſtquàm fuit finitum, in monaſterio collocat multitudinem electorum monachorum, Paulum quendam, qui anachoreta fuerat longo tempore, cum Theodoro diſcipulo pręficiens eorum adminiſtrationi. Sed cùm Paulus paulopòſt è vita exceſſiſset, Theodorus ſuſcipit omnem rerum adminiſtrationem, & fratrem Sergium, & Paulum auunculum cooptat in monaſterium, qui & ipſi Caſtellio poſteà præfuerunt: eiſque commiſsus fuit pontificatus Ailę & Amathuntis.

Atque Sabæ quidem magnę erat curę, vt, quos eſset plantaturus in cœnobio Caſtellij, & prouectæ eſsent ętatis, & monaſticam viuendi formam accuratè tenerent. Nulli autem ex mundanis, & ijs, qui recèns aduenerant, concedebat habitare in Caſtellio: ſed paruo cœnobio ad Lauræ borealem partem extructo, cùm ei præfeciſset viros induſtrios & ſobrios, & quorum fidei credi poſsent fratrum animæ, hoc habitandum tribuit ijs, qui è mũdo recèns ventitabant, donèc ipſum Pſalteriũ didiciſsent, & ſe exercuiſsent

in alia

in alia monachorum vitę inſtitutione. Dicebat enim oportere monachum, qui degit in cella, eſſe ſtudioſum, diſcernendi poteſtate prętitum, ſobrium, moderatum, temperantem, aptum ad docendum: non autem indigentem doctrina aliorum, qui poſſet & ſua membra refrenare, & mentem tutò cuſtodire. De eo enim dicebat dictum fuiſſe à Dauide: Dominus habitare facit vnius moris in domo. Cùm autem vidiſſet hic diuinus pater, eum qui renunciauerat, & regulam monaſticæ inſtitutionis accuratè didiciſſe, & mentem ſuam rectè poſſe cuſtodire, & aduersùs contrarias depugnare cogitationes, & è mente ſua expuliſſe omnem rerum mundanarum memoriam, ei præbebat cellam in Laura, ſi corpus haberet infirmum & imbecillum. Si verò eſſet fortis & robuſtus, ei iubebat cellam ędificare, hoc dicens & aſſerens, quòd ſi quis in eo loco cellam ędificaret, aut ſuperędificaret, is templum Dei eſſet ædificaturus, illique & ipſi par futura eſſet merces. Nulli autem imberbi omninò licebat Lauram ingredi, propter eas quæ ex maligno oriebantur offenſiones, ſicut iam antè declarauimus. Dicebat enim diuinus Sabas, hoc ab initio traditum fuiſſe à * parentibus: & propter illud ipſum, parem modum ab eo eſſe ſeruatum: Quoniam quandò, inquit, véni ipſe ad magnum Euthymium adhuc imberbis, volens in Laura habitare, non fui admiſſus, ſed miſſus fui ad beatum Theoctiſtum. Dicebat enim eſſe valdè periculoſum, adoleſcentes & pueros ſimul habitare cum viris ſolitarijs.

Monachus ſolitarius qualis eſſe debeat.

Pſal 67.

*for. * patribus*

Eandem ergò formam ſeruans diuinus quoquè Sabas, ſi quem ex ijs, qui mundo renunciabant, videret eiuſmodi, cui ſcilicet facies nondùm eſſet tecta pilis, eum mittebat ad illum, qui mihi dictus eſt ſuperiùs Theodoſius: qui quidem iam receſſerat ab eccleſia, quę dicta eſt Cathiſmatis, & in parte Laurę, quæ vergit ad Occidentem, conſtituerat monaſterium, quod vitæ communiter degendæ conueniebat, diſtans à Laura triginta quinque ſtadijs: qui, eos, qui mittebantur, lubenter admodùm excipiens, omnibus modis ſtudebat eorum curam gerere, ei qui miſerat, gratificans. erãt enim magnò inter ſe amore coniuncti diuinus Sabas & hic beatus Theodoſius: & vterq; alterius voluntatem pręferebat voluntati ſuæ, immò verò volũtatem alterius putabat eſſe ſuam: cùm Chriſti amor ſic eos coniunxiſſet, & vt idem ſentirent, eis perſuaſiſſet. Hoc autem erat omnium ſermone celebratum, & aliud par Apoſtolicum ab Hieroſolymitanis iudicabantur atque nominabantur. Eis ab Archiepiſcopo, à Saluſtio, inquam, qui erat in Chriſto conſummandus, mandata fuit pręfectura vniuerſi cœtûs monachorum, non quòd ipſi eam rem concupijſſent, ſed potiùs electi fuiſſent à monachis, & pręmium virtutis eam accepiſſent præfecturam. Quonam modo autem ad hanc adminiſtrationem peruenerint, dicam paucis.

Cùm Elpidius & Elias, ſucceſſores magni Paſarionis, è vita exceſſiſſent, conſequenter ad Lazarum tranſit adminiſtratio. Sic etiam ad Gerontium. Qui cùm deceſſiſſet, Anaſtaſio cura fratrum committitur. Cùm ij ergò, Lazarus, inquam, & Anaſtaſius, pręeſſent adminiſtrationi, res monachorum erant admodùm turbulentæ, & maximis agitabantur fluctibus. Cùm hi ergò, quos diximus, Lazarus, inquam, & Anaſtaſius, monaſticę perfectionis paruam aut nullam curam gererent, ad quaſdam autem mundanas curas & pecunię * euolumẽta tota mente & anima conuerſi eſſent, maximè cùm Anaſtaſius tunc poſt Zenonem ſuſcepiſſet imperium, & ſchiſmata cum ſumma impudẽtia & licentia loquerẽtur aduersùs Eccleſiã: Cùm tunc ergò diuinus Saluſtius (erat aũt is Patriarcha Hieroſolymitanus) ſtatuiſſet liberare fratres ab illa tempeſtate, primùm quidem conſtituit, vt qui iam à me dictus eſt, Marcianus eis præeſſet, & eorum ſuſciperet rectionem. Cùm autem interceſſiſſet aliquantum temporis, ægrotabat quidem diuinus Saluſtius, & corpore erat malè affectus: ad eum verò conueniunt omnes, qui erant in ſolitudine: ipſe autem communi ſuffragio eorum, qui ſimul conuenerant, ſtatuit vt monaſterijs, quæ erant circa ſanctam ciuitatem, præeſſent Sabas & Theodoſius, ij quos præſens vobis oſtendit narratio. Ab illo ergò tempore Theodoſius quidem ijs, qui communiter viuebant: Sabas autem ijs, qui cum nemine congrediebantur, & erant omninò ſeparati, pręerant.

Saluſtius patriarcha Hieroſolymitan' qd pręſtiterit monachis.

Poſtquàm autem Saluſtius migrauit ex hac vita, Elias quidem, cuius ſæpè memini in vita magni Euthymij, in ſedem illius euehitur. Statìm verò omni ſtudio contendit, vt circa ſe congreget bonos monachos ſanctæ reſurrectionis, circa turrim Dauid diſperſos in aliquibus cellis. Monaſterium quidem certè conſtruit apud Epiſcopatum, & cellas

Elias Epiſcopus Hieroſolymæ.

cellas ędificat ad illos excipiendos,& vnicuique eorum,qui conueniebant,abundè ſuppeditat ea,quę erant neceſſaria. Cùm hi ergò omnes monachi illic congregarentur,diuiniſſimus Sabas rursùs emens multas cellas,in quibus illi priùs habitabant, adiecit eas ad illos hoſpitio excipiendos,qui veniebant ad Lauram.erant enim ei proximę.Cùm in his autem occupatus eſſet Sabas, & alias quidem haberet, alias verò eſſet habiturus,in eo fit quoddam miraculum,magnum quidem,& quod eſt conſentaneum eſſe incredibile, & admirabile quidem & contra opinionem, ſed ab eius virtute minimè alienum.Nam emerat quidem,vt diximus,multas cellas: volebat autem alias quoquè emere,quę erant etiam propinquę Lauræ, & ſuo inſtituto vtiles: ſed auri indigentia obſtabat voluntati: & cùm earum acquirendarum ardentiſſimo teneretur deſiderio,non habebat tamen manum,quę ei opem ferret. Nihil enim ei reliquum fuerat,niſi dimidium numiſmatis.Sed ille,vt qui Dei ſciret copias ſapientiamque, & ad omnia fortitudinem, & illi permiſiſſet vniuerſum, id quod tunc habebat cellarum, dominis dedit tanquam arrham, pactus quòd niſi die ſequenti ſolueret reliquum,id etiam perderet, quod ſoluerat. Atque ille quidem cùm ſic conueniſſet cum monachis, ſolùm ad illam intuebatur dexteram,quæ non poteſt *examinari. Venit autem manè quidam hoſpes omninò ignotus: & cùm nihil dixiſſet, aut ab eo rursùs audiuiſſet, dat ei centum & ſeptuaginta aureos. Quos cùm dediſſet,continuò receſſit, nec quo nomine quidem vocaretur, ei ſignificans. Cùm verò ſtatim conieciſſet Sabas, vnde nàm & quàm prompta fuiſſet eorum quę data erant,ſuppeditatio, & eam à Deo eſſe profectam apertè cognouiſſet, protinùs & precium ſoluit cellarum,& alteram domum ędificauit ad excipiendos monachos,qui veniebant peregrè.Quinetiam Caſtellio duo pręterea acquiſiuit habitacula,vnum quidem in ſancta ciuitate,non multùm diſtans à turre Dauid: alterum autem in Hiericho.

Magna Sabæ fiducia in Deum.

for. examinari

Obſerua rē admirādā.

Acrem itaque eius in his rebus zelum adhuc magìs amplificans Dominus è ſuperis, duos quoſdam ſecundùm carnem fratres,genere Iſauros, nomine Theodulum & Gelaſium, qui ipſi quoquè erant iuuenes, ſicut ille Beſeleel & Eliab, architectos noui tabernaculi,mittit ad nouum hunc Moſem. Quibus ille vtens opificibus ædificiorum,adſtruxit quidem quęcunque in Laura adhuc deerant: conſtruxit verò circa eam quoquè monaſteria.Deindè ędificat etiam domum ad panem faciendum.Fabricatur etiam noſocomium, & aquarum quoq; receptacula conſtruit proptèr torrentem. Quoniam autem neque quod ei priùs apparuerat à Deo conditum templum, ſynaxi fratrum ſufficiebat:& rursùs multitudo Armeniorum,oratorij exuperabat magnitudinem,alteram ædem excitat diuinus Sabas ab ipſis fundamētis,quæ ornatu & magnitudine nulla erat altera inferior: eamque Deo conſecrat. quæ quidem cùm ab Elia,qui tunc Eccleſiæ præerat,de more fuiſſet dedicata, illas quidem ſacras fratrum ſynaxes illic iubet deincèps peragi: Armeniorum autem multitudinem transfert in illud diuinum templum, adeò vt Chriſtianis quidem conſueta glorificatio, & ipſa Euangelij lectio, quę fit ijs qui ſunt præſentes, proprio eorum ſermone impleretur: ſimul verò cum alijs diuina ſumerent ſacramenta,& fieret omnibus communis eorum participatio.

Exod.31.

Multa ędificat S.Sabas in vſus monachorum.

Quoniam autem quidam, ſequentes inanem vocem Petri cognomine Fullonis, (qui eadem ſentiens,quę Eutyches,cùm Antiochenam ſedem impiè inuaſiſſet, ſępè fuit expulſus à ſacris veſtibulis) angelico ter ſancti hymno inſerebant, Qui propter nos fuit crucifixus,diuinus Sabas adulterinam hanc tollens nouitatem,aliam quidem ſacrorum hymnorum conſequentiam, (quandoquidem ſciebat eam rectè proſequi Armenios) permiſit eis ſolita voce canere: ſolum verò hymnum triſagium ſanxit canere lingua Gręca.hoc quoquè pręterea pręcipiens,vt die quidem ſabbati in templo ſpeluncæ,diebus autem Dominicis fierent ſynaxes in templo Deiparæ: in alijs autem eccleſijs, & Dominicis & inſignioribus feſtis magìs ſolennibus, à veſpera vſque ad manè producerent vigilias.

Vigiliæ in feſtis ſolennibus.

Cùm ſic ergò ſe gereret Sabas, & Lauram & Caſtellium quotidiè augeret ædificijs, & fratrum acceſſionibus, ij qui fuerant priùs eius diſcipuli, deindè, vt iam antè diximus,calumniatores,non ferentes Lauram videre ſic florentem: ſed etiam adhuc maiore inuidia flagrantes,& cum alijs fratribus conſpirantes,& mala ſynagoga effecti circiter quadraginta,dolos aduersùs ſanctum conſuebant, & ei omnibus modis parabant inſidias.Hęc autem cùm cognouiſſet ille mitis ac manſuetus, & eius qui verè eſt pacis

authot

author & legiſlator germanus diſcipulus, quod priùs in diuinis, hoc in hac re quoquè facit: & nè eſſet fratribus cauſa offenſionis, non ſolùm deſpicit cibum, vt vult Apoſtolus, ſed etiam ab illa ipſa Laura recedit. Didicerat enim Sabas pugnare quidem cum dęmonibus; hominibus autem facilè cedere. Hoc verò faciebat, tum improbos quidem pudore afficiens lenitatis ſuæ exuperãtia: tum autem illo diſceſſu inuidiam conſumens & tabefaciens: oſtendẽsq; nullam rem propriam eſſe ei curæ: ſed Dei cauſa omnem laborem ſuſcipere, & fratrum vtilitatis. Hac de cauſa facilè quidem recedit, & venit ad partes Scythopolis: manet verò in quodam loco, qui erat quidem deſertus, vocabatur autem fluuius Gadarorum. *1. Cor. 8.* *S. Sabas cedit quorundàm fratrũ inuidentię.*

Deus autem, cuius cauſa hæc Sabæ acciderant, Sabam non habuit deſpicatui: & ipſe quidem ſubit ſpeluncam quandam, ſitam proptèr flumen: in ea autem habitabat leo inſigni magnitudine. Cùm in ea ergò verſaretur, & poſt preces ſe ſopori parùm dediſſet, ad eum media nocte accedit fera illa terribilis: & cùm eum ſensìm veſte appræhendiſſet, eum foràs trahebat, & quodammodò iubebat eum exire è ſpelunca. Ille ergò excitatus, & illius conſpectu minimè conturbatus, nocturnos hymnos protinùs eſt aggreſſus. Leo verò (ô magnam in Saba operationem ſpiritûs) ſtatìm extrà recedens, dum preces fierent, expectabat. Peractis autem precibus, ille quidem humì ſedens, vbì ſolebat leo decumbere, paululùm requieuit. Is autem aduenìens, eum trahebat ſimiliter, & tentabat eum è ſpelunca expellere. Quid deindè conſequitur? Non ampliùs obſcurè gratia cum Saba verſabatur, ſed apertè oſtendebatur: quomodò olìm Abrahæ, cum quauis calamitate reddens ſuperiorem, regibusq; & tyrannis ipſis inſigniorem, etsì eſſet erro, & hoſpes, & nullam haberet ciuitatem. Sic in hoc quoquè loco Sabam, nõ ſolùm dęmonibus, vt vobis ſępè oſtendit oratio, ſed etiam belluæ maximè horrendę, venerabilem reddidit & terribilem. Nam cùm leo ſic eum contenderet expellere, & vehementer inſtaret, & Sabam vi traheret, ille labris ſensìm apertis, O fera, inquit, hæc quidem ſpelunca ambobus, ſi velis, ſufficit ad habitandum. Tibi verò ſi hoc non videtur, at tu mihi potiùs cede ſpelunca. ego enim Dei manu ſum formatus, & eius ſum honoratus imagine. Hęc admodùm leniter & placidè dixit Sabas, & fera perindè àc ſermonem reuerita, ſtatìm abijt, Sabæ cedens ſpelunca & cubili. *Habitat in ſpelunca.* *Nota Lector.* *Gen. 13. 14. 20. & 21.* *Vide vt ſe gerat erga ferã belluã.*

Cùm is ergò illic verſaretur, multi ex finitimis ad eum ventitabant, & maximè quicunque habitabant Scythopolim & Gadara. eos enim vndiquè vocabat illius fama, non ſecùs atquè clara tuba, virum velutì pręconio prædicans. Quo quidẽ in loco quidã ex Scythopolitanis genere clarus, iuuenis ætate, nomine Baſilius, à Deo motus ad ea quę ſunt honeſta, cùm humana omnia iuſſiſſet valere, ad ipſum accedit & Deum. Et ille quidem verſabatur cum Saba, & apud ipſum viuebat, & eo vtebatur præceptore. Quidam autem latrones, pecunijs abundare arbitrati Baſilium, circa mediam noctem ſpe pleni ad eos acceſſerunt. Poſtquàm verò nihil inueniſſent eorum quæ ſperârant, receſſerunt, & pro alio lucro ſibi parârunt animæ vtilitatẽ. Nam cùm vidiſſent vitam adeò tenuem & frugalem, & cui deerant etiam quæ ſunt neceſſaria, obſtupuerunt, & magni Sabę copias ſunt admirati: quæ in eo erant, quòd nihil poſſideret. Suũ itaq; facinus animo verſantes, & nè aliquo graui malo à Deo afficerentur dubitantes, receſſerunt, audacis ſui cœpti magna ducti pœnitentia. Tale etiam aliquid, quod contigerat, iniecit eorum animis maiorem eius, quod bonum & honeſtum eſt, æmulationem. Cùm enim iam eſſent in medio itinere, in eos incidũt leones ingẽti magnitudine, & viſu terribiles. Quorum adſpectu timore perterriti, & vitæ bonam ſpem non habentes ampliùs, vnam ſolam proſpexêre ſalutem, ſi ad Sabam & illius orationis virtutem confugiſſent. Res enim ſapiens eſt anima ad videndum, quod eſt conducibile, cùm ceciderit in neceſſitatem. Beſtias ergò per illum adiurârunt, dicentes: Per preces monachĩ Sabæ, via nobis cedite. & ſtatìm leones, tanquàm graui aliqua plaga, percuſſi nomine Sabæ, in pedes ſe coniecerunt. Latrones autem inſigni miraculo obſtupefacti, & vt qui perſuaſum haberẽt Sabam multùm poſſe apud Deum, ad ipſum reuertuntur. Vide verò, quam ex metu acceperunt vtilitatem, & ineffabilis DEI prouidentiæ bonitatem & ſapientiam. Ipſi enim ſtatìm ſeipſos accuſant, & per ſe ea annunciant, quę eis in via contigerant: & cùm Deo promiſiſſent, eiuſmodi furtis & latrocinijs ſe non eſſe ampliùs implicandos, abeunt ad Sabam, quòd à beſtijs non eſſent lęſi, hãc ei velutì referentes gratiã, nempe ſuam in melius mutationem. Decętero enim latrones non fuerunt ampliùs latrones: ſed dimiſſa *Baſilius adoleſcens nobilis fit monachus.* *Opes S. Sabæ.* *Res mira proſectò.* *Latrõcs recipiũt ſe ad*

Ttt omni

bonam frugem. omni iniuſta & iniqua actione, operam dabant agriculturæ, & occupati erant in terrę laboribus.

Cùm hoc autem miraculum ad multorũ aures breuì perueniſſet, & omnes ad eum conuocaret, vexatus eſt multitudine eorum, qui confluebant, deſiderabat rursùs priorem quietem & ſilẽtium. Cùm Deo ergò commendâſſet fratres, qui illic erant congregati, & eis tradidiſſet cellam, quam nupèr conſtruxerat, facilè tanquàm paſſer aliquis, Pſal. 10. vt cum diuino pſalmo dicam, tranſmigrat, & ad deſideratum reuertitur ſilentium. Cùm illi autem aliquot pòſt annis ex hac vita migrâſſent, Eumathius quidam genere Iſaurus, cùm cellam accepiſſet ex ſucceſſione, fecit cœnobium, & in eo collegit monachorum multitudinem: quorum vnus eſt etiam Taraſius, cui poſt Eumathium fuit commiſſa prefectura, vir qui fuit ipſe quoquè genere Iſaurus, moribus verò laudabilis, & virtute inſignis. Sabas autem cùm longo pòſt tempore reuertiſſet ad Lauram, exiſtimabat ſe inuenturum quidem eſſe eos, qui priùs erant ſeditioſi ex fratribus, ira remiſſiore, vtpotè quòd tempus, quod interceſſerat, inuidię vigorem multùm tabefeciſſet, & cum eius è Laura peregrinatione vnà quoquè eorum de ipſo abiret cogitatio. Hoc autem non ità Inuidia quorundã recrudeſcit aduersùs S. Sabam. habebat. magìs enim vigebat & amplificata erat perturbatio, & erat acrior inuidia. Hoc verò hinc fuit manifeſtum. Non enim ipſi ſoli aduersùs ſanctum parturiebant iniquitatem: ſed cùm alijs quoquè viginti perſuaſiſſent, & eo quod eſt ſub labris veneno eos impertijſſent, tota die bellicam aciem aduersùs eum inſtruebãt. Quid ergò ille ad hæc? Dolebat quidem, videns fratrum procedere interitum: & eius grauiter ſcindebantur viſcera: & eorum, qui ſurrepti fuerãt, prolapſionem perindè deplorabat, atquè ſuorum membrorum amputationem. Deindè etiam hunc à ratione alienum volẽs motum eorum ſuſtinere, opponebat irę illorum lenitatem, odio dilectionem, rerum malarum meditationi benignitatem: vt reueriti eius manſuetudinem, ducerentur pœnitentia, & ſuam ſalutem lucrifacerent.

Cùm autem, vt eſt in prouerbio, conaretur lauare Aethiopẽ, & efficere vt cancer rectus ingrediatur, (nihil enim difficiliùs dediſci poteſt, quàm improbitas) & videret eos vitio effici magìs viriles, & nulli rei magìs fidere, quàm impudẽtiæ, &, vt dicit admira- Eſa. 28. bilis Eſaias, ſpem poſuiſſe mendacium, & ſperâſſe fore vt eo protegerentur: quoniam non poterat eis aliter mederi, rursùs recedit ad partes Nicopolis: & diuertit ad quandam arborem, quę fert ſiliquas, alimento quidem vtens illius fructu, tegumento verò ramis. Sed Deus, propter quem hæc rursùs ſuſtinere ęquum cenſebat Sabas, tunc quo- Vide cibi & veſtitûs auſteritatẽ. què rem ſuę curationis ſapienter contexit Sabæ, & quę viro bono & virtutis amanti mercedem conciliauit. Nam cùm hoc curâſſet, vt veniret ad cognitionem domini agri, (erat autem is quoquè, vt eſt cõſentaneum, amicus virtutis) efficit vt is mox ad eum accederet, & tum in cęteris eius curam gereret, ac ei prouideret, tum cellam quoquè ei excitaret: quę poſteà, Deo opem ferente, conſtructa fuit cœnobium.

Sed cùm Sabas quidem in eo loco ſic degeret, ſceleſti illi homunculi, & maligni ſcilicet figmenta, illi, inquam, ſeditioſi & Iudæ planè diſcipuli, tempus ſibi dari opportunum ad illum calumniandum, arbitrati propter longam illam viri peregrinationem: cùm de ipſo talem in Laura famam confinxiſſent, Abbas noſter, dicentes, obiens ſolitu- Aemuli ei fingũt eum deuoratũ à fera. dines, captus fuit à fera: & ſic induxiſſent eos, qui erant minùs prędíti ratione, & acceſſiſſent ad Patriarcham, etiam vbinàm grauis hic caſus accidiſſet falsò adijciunt. In ſolitudine enim, aiebãt, mortui maris fuit deuoratus à leone. Hoc verò ſic dicebãt, vt quod ab eis fictum erat, videretur probabilius. Deindè etiam quęrebant aliquem, qui eſſet eis præfuturus. Ille autem, qui nihil temerè & inconſideratè neque dicere didicerat, neque alios audire: & alioquì Sabæ vita qualis eſſet à puero, non ignorabat, & quod dictum fuerat mentis iudicio permittebat: Sed non poſſum, inquit, ego facilè credere, quod di- Pſal. 10. ctum eſt. Scio enim, quòd cùm ſit Deus iuſtus, & iuſtitiam diligat, vt dicit diuinus Dauid, non ſic dimiſit ſeruum ſuum deuorari à beſtijs. Abite ergò vos potiùs ad illum quęrendum: aut ſi vobis videtur, expectate aliquantulũ temporis, donèc Deus nobis de eo aperiat. Cùm illi ergò ſic à ſcopo excidiſſent, & vacuis manibus reuertiſſent, quieuerunt in pręſentia.

Feſtũ dedicationis Eccleſiæ. Cùm autem aduenisset dies feſtus dedicationis, venit quidem, vt ſolebat, diuinus Sabas in ſanctam ciuitatem cum quibuſdam alijs fratribus monaſterij, quod ab eo conſtitutum fuerat Nicopoli. Cùm verò eum vidiſſet Epiſcopus, & quòd eum præter ſpem vidiſ-

vidiſſet, fuiſſet gaudio repletus, & de illo longo & inſperato reditu eſſet cum eo locutus, eum deinde accepit ſeorsùm, & rogauit vt ad ſuam rursùs rediret Lauram, & non ſic rectore deſtitutam eam derelinqueret. Eo autem rogante vt ignoſceret, (neq; enim ſe poſſe tam multorum virorum curam gerere) ille nõ ceſſabat inſtare & obſecrare. Cùm verò videret Sabam magìs reſiſtere, & nequaquàm cedere, ille hæc ęgrè ferens, & nonnihil etiam ex ſuo commotus officio: Sed ſi non, inquit, audiueris hanc meam petitionem, non venies mihi ampliùs in conſpectum. Non poſſum enim ferre, alios frui tuis laboribus. Cùm ſic autẽ dixiſſet Patriarcha, pollicitus quidem eſt ſe iuſſui illius eſſe ceſſurum: nè verò in negocia & turbas ſe rursùs conijceret, malam ſeditioſorum mentem cogitur aperire. Patriarcha autem protinùs excitatus ad ei ferẽdum auxilium, hęc ſcribit monachis Lauræ: Vos, qui eſtis fratres in Chriſto, ſcire volo, patrem noſtrum, non vt à vobis auditum fuerat, fuiſſe à beſtijs conſumptum: ſed eum adhuc viuere, & eſſe ſuperſtitem, & ad nos veniſſe ad feſtum. Ego verò eum detinui, nõ ęquum eſſe cenſens, vt ipſe Lauram relinquat, quam ſuis conſtruxit laboribus. Prompto ergò & alacri animo vos eum eo, quo par eſt, honore ſuſcipite, & ei omnibus modis cedite. Sin autem ſunt aliqui apud vos arrogantes, contumacesque & ſuperbi, & ſe ei nolentes ſubmittere, nos eos iubemus quamprimùm à Laura recedere. Neque enim eſt permittendum, eum, locum ſuum non recipere. Literę Epiſcopi Hieroſol. ad fratres Lauię.

Acceptis itaque literis, diuinus Sabas deſcendit ad Lauram, cùm quendam conſtituiſſet Seuerum, vt pręeſſet monaſterio Nicopolis: cui cùm poſt aliquot annos fuiſſet conſummatus, ſucceſſit Domnus, & illi rursùs Sabaron, qui ad mea vſq; tempora fuit perpetuò Præfectus huius monaſterij, cùm iam ad profundiſſimam perueniſſet ſenectutem. Cùm veniſſet autem ad Lauram beatus Sabas, & omnibus audientibus lectæ eſſent literæ in eccleſia, illi qui nihil non audebant, vbi quę lecta fuerant, audiuiſſent, ſuo impetu incitati, & occulto eorum pręfecto egregiè parentes, alij quidem ſecures, alij verò dolabras & ligones ſumentes in manus, & ad eam, quę à Saba ędificata fuerat, turrem cum ira aſſcendentes, eam euertunt ab ipſis fundamentis, nihilo tolerabiliùs affecti, quàm dæmones. Et alij quidem ligna & lapides iaciebant in torrẽtem: alij verò monachorum indumenta, & quicquid aliud habebant, rapientes, ſic egreſſi ſunt è Laura: & ad Sucę Lauram protinùs venientes, rogabant vt in eorum numerum referrentur. Sed Lauræ pręfectus Aquilinus, vir diuinus, cùm non eſſet ignarus eorum, quæ ipſi fecerãt, ne paſſus quidem eſt, vt qui erant tam improbi, Lauræ hoſpitio omninò exciperentur. Cùm itaque ad Thecoum, qui dicitur, torrentem perueniſſent, & quaſdam cellas proptèr eum inueniſſent, quæ olìm factæ fuerant ab ijs, qui deſciuerant, & ſe ab alijs ſeparauerant, & alias quidem inſtruxiſſent, alias verò ædificaſſent ipſi à fundamentis, in eis habitabant, eas nouam Lauram nominantes. Homines importuni euertũt turrim S. Sabę.

Cùm illi quidem ſic è Laura exceſſiſſent, alij fratres tanquàm frumentum, ablatis zizanijs, fuerunt fructus Deo vtiliſſimus & puriſſimus. Cùm interìm autem effluxiſſet aliquantum temporis, quoniam huic amanti patri viſcera non quieſcebant, ſed de ijs, qui ſe ab illo abruperant, grauem dolorem conceperat, &, vt Apoſtolicè dicam, corde vrebatur, poſtquàm reſciuiſſet vbinàm degerent, & Lauræ & Caſtellij iumenta multis 1. Cor. 11. onerâſſet rebus neceſſarijs, abit ad ipſos: partìm quidem volens ſedare eorum maleuolentiam, partìm autem volens ſuccurrere egentibus. Et ille quidem ſic. Nonnulli verò ex ijs, & maximè ij, quos acrior inuaſerat inuidia, cùm eum procùl adſpexiſſent venientem, ſic ſensìm inter ſe ſuſurrabant, Videte, dicentes, quòd ne hîc quidem malum effugimus: ſed rursùs ad nos venit ille Strabo: & quæcunque eis alia ſubijciebat inuidia. Sed cùm ab ijs non fuiſſet illius retardatus curſus, ad eos venit, & placidis eos adſpexit oculis, & eos impertij t rebus neceſsarijs. Cùm autem vidiſset eos magna vndiquè premi inopia, quòd neq; haberent qui eorum curam gereret, neq; eis diuinum eſset templum ad orandum: ſed in propheticam ędem, quę eſt Thecois, ſingulis aſscenderent Dominicis, participaturi diuina ſacramenta: & eos deindè inter ſe decertare, impleriq; tumultu & perturbatione, quòd eſsent ſine duce, & nulli parêrent paſtori & Pręfecto, refert omnia ad Patriarcham, & vehementer rogat, vt eos congreget & conciliet, & eis omnia prębeat, quibus indigent. Ille verò datis Sabę ſeptuaginta aureis, ei concedit dominium & res monachorum. Inſignis charitas Sabę erga æmulos ſuos.

Is autem cùm rerum, quę illic erant, ſic factus eſset dominus, primùm quidem eis

prouidet res neceſſarias,vt nihil eis deficeret, ſed omnia eis ſuppeterent. Deindè templum quoquè eis magnificè ędificat, & id eis conſecrat & dedicat. Deindè eis quoquè domum conſtruit ad panem faciendum. Quę cùm feciſſet, tractabilesque & manſuetos reddidiſſet, qui priùs erant ſeditioſi & inobedientes, accerſit Iohannem, qui iam à me dictus eſt, & ei nouæ Lauræ committit pręfecturam: qui ortus quidem fuerat ex Gręcia: ante mortem autem ſuā ea, quæ multis pòſt annis in Laura euenerunt, prædixit & apertiſſimè enunciauit. Cùm enim è præſenti vita iam eſſet migraturus, & extremum iam tráheret ſpiritum, & extrema verba emitteret, quoniam multi eum circunſidebant ex ijs, qui erāt è Laura, cum profundis ſuſpirijs, lachrymiſq; & animi perturbatione: Eccè, inquit, veniunt dies, in quibus qui præſentem locum habitant, deſciſcent à recta fide: & extollentur quidem in ſeipſis, vt cum diuino Dauid dicam, qui exacerbant: in audacia verò ſua deſtruentur, & altitudo eorum repentè décidet. Et cùm hæc dixiſſet, migrauit, cùm ſeptem annos implêſſet in pręfectura Lauræ. Deindè poſt illum cōſilio diuini patris Sabæ, qui illic erant monachi, cuidam Paulo committunt adminiſtrationem: qui erat quidem Romanus genere, ſed ſimpliciſſimus & ab omnibus negocijs alieniſſimus: veras ſolas diuitias cognoſcens, nil poſſidere. Ipſe autem cùm ſex ſolùm menſes admodùm inuitus permanſiſſet in Laura, nihil ſibi volens exhiberi moleſtiæ, aufugit in Arabiam: & cùm illinc veniſſet ad Seuerianum, excedit è vita: Seuerianum, inquam, illum, quem ſuperiùs oſtendimus conſtruxiſſe monaſterium in Barichā. Sed cùm diuino Sabæ fuiſſet eius fuga ſignificata, ille Agapetum ſuum diſcipulum iuſſit pręeſſe monachis, non magìs honorans eius virtutem, quàm ſatisfaciēs illorū petitioni. Ipſum enim, vt pręeſſet, communiter vocabat totius ſimul Laurę legatio. Neq; ipſe quidem hoc lubens ſuſcipiebat: ſed euectus fuit illorum iudicio & ſententia.

Bonitate tādem vincit obtrectatores ſuos.

Pſal. 65.

Cùm ei ergò commiſſa fuiſſet præfectura, inuénit quoſdam ex fratribus, (erant autem ij quatuor à Paulo admiſſi, qui fuit ſimpliciſſimus, neque accuratè examinati) tanquàm vitus ſub labris quędam Origenis occultantes. Inter quos primas partes obtinebat quidam Nonnus Palæſtinus: qui videbatur quidem eſſe Chriſtianus, & pietatis præ ſe ferebat ſpeciem, laborabat autem morbo gentilium & Manichæorum, Didymiq; & Euagrij & Origenis, qui nugati ſunt de præexiſtentia. Cùm eos ergò ità ſe habere depræhendiſſet Agapetus, timens nè malum manaret ad alios, & omnes communiter inficerentur, eam rem communicat Patriarchæ: eoque in eius, quod ſtatuerat, adhibito ſocietatem, illos è Laura expellit. Non multum temporis interceſſit, & cùm è vita exceſſiſſet Elias, vt deincèps apertiùs oſtendet oratio, accedēs Nonnus cum ſuis ad eum, qui illi ſucceſſit, Patriarcham, rogabant vt rursùs reſtituerentur Laurę, à qua dicebant ſe non iuſtè nec rectè fuiſſe expulſos. Ille verò cùm alia quidē nondùm ſciret, ſed ſolùm eos fuiſſe expulſos à Deo dilecto Agapeto, & exiſtimâſſet illū virū nihil feciſſe nec dixiſſe aut gratia aut odio commotum, eum ſtatìm accerſit, rogatq; num fieri poſſet, vt illi rursùs admitterentur. Cùm is autem dixiſset non licere, & ſe mâlle illinc recedere, quàm videre illos in ſuum gregem relatos, qui ſunt pleni tali contagione, ipſe quoquè eos abominandos amandat Patriarcha. Sed cùm Agapetus quoquè poſt hęc, quinto anno ſuſceptæ adminiſtrationis, migrâſſet ad Dominum, & cuidam Męmanti commiſſa fuiſſet fratrum præfectura, Nonnus cum ſuis tanquàm morte Agapeti anſam accepiſſent libertatis, reuertuntur ad Lauram, & in ea clanculùm ſubijciuntur Mæmantis adminiſtrationi, malignum quidem morbum adhuc in animis inhabitantem circunferentes, ſed quem metu Sabæ non proferebant, nec ad aliorum aures audebant tranſmittere. Sed hæc quidem de ijs, quæ in Laura poſteà acciderunt, vt oſtendamus ea eueniſſe, quæ Iohannes prædixerat. Nunc illa quoquè neceſsè eſt perſequi, quę ſunt delectatura aures virtutis amantes, & animum ſic affectum exuſcitatura ad ęmulationem.

Quidā monachi Origeniſtæ.

Expellūtur è Laura.

Redeūt fallaciter ad eam.

Cùm fratres, qui defecerant, Sabas ſic reconciliâſſet, & nouam Lauram ſic ædificâſſet, & rectè conſtituiſſet, & ad ſuā Lauram ſic rursùs redijſſet, non ſatìs habuit tam multa tam præclarè geſſiſſe in conſtituendis monaſterijs, & effeciſſe, vt, de qua priùs diximus, habitaretur ſolitudo: ſed adhuc vehementer ſpirans aduersùs dæmones, & diuino zelo motus contendebat efficere, vt reliqua ſolitudo fieret habitabilis, & fertilis monachorum multitudinis, vt per ora multorum, aut vitam potiùs & virtutem, laudaretur Dominus. Ea de cauſa tempore ieiuniorum, accedit ad quendam torrentem, qui à maxima Laura diſtabat decem ſtadijs, cum quodam Paulo, ætate quidem ſene, florenti

verò

verò virtute: & cùm offendiſſet quandam ſpeluncam in torrentis parte, quæ eſt ad boream, in ea quidem totam tranſegit Quadrageſimam. Cùm vidiſſet autem locũ omni ex parte tranquillum, ſilentioq́; & quieti valdè aptum, & eſſet veluti quadam percitus æmulatione, ſi non is quoquè opem ferret ad fratrum exercitationem & ſalutem animarum: poſtquàm illinc reuerſus fuit ad Lauram, & ad præclarum & diuinũ feſtum reſurrectionis, cùm & alios fratres & Paulum quoquè aſſumpſiſſet, illuc rurſùs reuertitur: & ex ſpelunca quidem cõſtruit eccleſiã: circa eccleſiam autem inſigne cœnobium. Et ſpeluncam quidem nominat monaſterium: Paulo verò mandat eius curam, ei adiungens ſocios ſolicitudinis Quiricũ quendam & Euſtathium. Sed de monaſterio quidem hæc, Deo fauente, dicta ſint. Creuit autem poſteà & monachorum multitudine, & copijs rerum neceſſariarum: & qui illic primùm relicti ſunt à diuino Saba, cùm fuiſſent alterius ſucceſſores & morum & rectionis, illic quoquè è vita emigrãt. Cùm multi autem ad eum accederent, & multa quidem ei offerrent, & magnam quoquè ei ſuis manibus opem ferrẽt ad ędificationem, nullus fuit, qui vel frigidæ ſolùm dediſſet calicem: vt vel hinc poſſis conijcere de ijs, qui maiora contulerant beneficia, qui non eueſtigiò ſit à ſuperis maximã & magnificam conſecutus remunerationem. Sed hoc quidẽ oſtendemus per multa, quę ſunt deincèps dicenda. Poteſt autem hoc quoquè hinc cognoſci.

S.Sabas totam Quadrageſimã agit in ſpelunca.

Pręclarũ & diuinũ feſtum reſurrectionis.

Erat quidam Marcianus, qui erat quidem relatus in numerum ſacerdotum diuinæ reſurrectionis: pręerat autem ſanctæ Sion. Is crebrò veniebat ad beatum Sabam cum ſuis filijs, ex ijs, quæ habebat, multa ad eum afferens, & ad ea quę ſuſcepta erant ędificia, cum filijs non parùm adiuuans: qui priùs ne in conſpectum quidem veniebant Eliæ Patriarchæ: tantum abeſt, vt amicitiæ & fiduciæ eſſet eis apud illum vllum pignus. Diuina verò gratia, pro continuo illo ad Sabam aduentu, & oblatione eorum quæ habebant, & auxilio quod dederãt ad ædificationem, eos deſupèr remunerans, eos & admirabiliter ac pręter opinionem conciliauit Patriarchæ, & perindè atquè ſuos filios effecit familiares. Vndè etiam Marcianus quidem ab eo prouehitur ad excelſam ſedem Sebaſtes: Antonius autem primus eius filiorum, creatur ipſe quoquè Epiſcopus Aſcalonitanus: Iohannes verò, qui erat ætate ſecundus, adſciſcitur in ſortem Diaconorum. Sic is qui vel parua Deo dedit, hîc quoquè omninò accepit centuplum.

Diuinus autem Sabas (ad illum enim rurſùs feſtinat oratio) cùm duos quoſdam monachos in turre, quæ imminebat capiti eorum, quę ipſe ędificârat, monaſteriorum, extructa autem fuerat à beata Eudocia, videret eadem ſentire quę Neſtorius, & neque Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnum eſſe ſanctę Trinitatis, neque rurſùs Virginem confiteri Deiparam, valdè angebatur, & intra viſcera magnam habebat perturbationem. Ad eum ergò ſic affectum accedens quędam viſio, ei efficiebat dolorem magìs intolerabilem, & maiore, quàm priùs, mœrore ei affligebantur viſcera. Videbatur enim videre quidem fratres de more venientes ad ſacram ſynaxim: in templum autem ipſos quoquè vnà cum illis accedentes, & ſimul ingreſſos. Deindè cùm diuini quidem myſterij perageretur celebratio, alios quidem liberè & ſecurè veneranda frui menſa: ipſos verò, duos, inquam, illos vi expelli veluti à quibuſdam ſatellitibus & lictoribus, & è templo exturbari: Se quoquè pręſentem rogâſſe ſatellites, nè eos tam iracundè expellerent: ſed eis permitterent, vt ſacramentorum ſumerent communionem: eos autem in ipſum efferatos, dixiſſe voce aſpera, non oportere eos communicare, qui apertè erant Iudęi, & neque Chriſtum verum Deum, neque virginem Mariam eſſe cenſerent Deiparam. Hęc beneuolo Sabæ animo dolorem magìs auxerunt, & ab illo tempore vehementiores fudit ad Deum preces, vt eis immitteret aliquem purum radium cognitionis. Sed nec ipſe fuit negligens in eo faciendo, quod potuit pro viribus: ſed aſſiduè ad eos ventitabat, docens, rogans, & admonens, increpãs, ſupplicans, nihil non faciens, donèc Dei auxilio eos à graui morbo liberauit, & effecit vt rectè ſaperent.

Duo monachi Neſtoriani.

Viſio S.Sabæ de illis.

Eos S.Sabas reducit in viam.

Deindè cùm à turri deduxiſſet, illos quidem refert in numerum conuentûs, qui erat apud beatum Theodoſium: vnum autem ex eius diſcipulis, nomine Iohannem, genere Byzãtinum, moribus admirabilem, qui ex primo ordine ſcholarium vitam elegerat monaſticam, & exercebat Deo gratum viuendi inſtitutum, turris præficit curationi, alios quoquè fratres ei tradens ad ferendum auxilium, & ei pręthereà, quantum ſatìs erat, ſuppeditans res neceſſarias. Sed nec ipſe eos, vt ſolet fieri, negligebat: ſed ad eos viſitandos frequenter veniebat, & vehementer laborabat, & ad res eorum gerendas eis opem

ferebat, donèc ipſam turrem fecit cœnobium, alijs nihil inferius. In quo cùm hic quidem Iohannes tanquàm quędam ſtella in omnibus fulſiſſet, & magnam congregâſſet monachorum multitudinem, ex quibus vnus quoquè eſt Cratias inſignis Habramius Epiſcopus, poſtquàm trigintaquinque annos vixiſſet in pręfectura, excedit è vita.

Iacobus monachus arrogans & temerarius.

Sed nobis rursùs venit tempus ieiunij, beatū Sabam vocans ad conſuetum ſeceſſum ſolitudinis. Operępretium eſt autem nec illud prętermittere, quod contigit fieri in ea peregrinatione. Nam è Laura quidē egreditur hic vir diuiniſſimus, vt optandum ieiunij ſtadium peragat in ſolitudine: Iacobus verò quidam ex diſcipulis, genere Hieroſolymitanus, moribus arrogans, mente vſus ſiniſtra, inita ſocietate cum aliquot alijs monachis pari arrogātia, apud eum lacū, qui ſeptem habet oſtia, de quo à me priùs dictum eſt, aggreſſus eſt propriam Lauram conſtituere, cellas fabricans, & ędem excitans oratoriam: & alia conſtruens, quæ ad Laurā pertinent. Valdè verò iraſcentibus fratribus, & ędificium vlteriùs progredi non ſinentibus, ille rei iniquitati adijciens mendacium, dixit hæc fieri de ſententia Sabę patris. Quod quidem cùm audijſſent monachi, deſtiterunt quidem prohibere eum ędificare, ſed non deſiērūt angi animo, cùm viderent ante oculos ſuos eum non paruam Lauræ partem præcidere. Sed exiſtimantes verum dixiſſe Iacobum, tacebant, patris expectantes reditum. Poſt completos autem illos dies ieiunij, ipſe quoquè diuinus Sabas ad Lauram reuerſus, cùm vidiſſet ea, quę facta fuerant, continuò quidem acceſſit Iacobum: paternè autem admonet, vt à cœpto abſtineat. Neque enim id ex Deo eſſe, neque placere fratribus: quinetiam illi ipſi quoquè eſſe valdè periculoſum, priuſquàm ſeipſum rectè inſtituerit & caſtigârit, illius fidei committi aliorum animas. Et ſic quidem diuinus pater eum priùs benignè & paternè admonet.

Poſtquàm autem vidit reſiſtere Iacobum, & minimè cedere, paululùm mutata ſua conſueta lenitate, Ego quidem, ô fili, inquit, quod tibi exiſtimo cōferre, conſului. Quoniam verò non vis parēre, vide nè magno tuo damno diſcas eligere id, quod eſt vtile.

Punitur diuinitùs eius temeritas & inobedientia.

Hęc cùm ille quidem dixiſſet, profectus eſt in turriculam: Iacobus autem protinùs ſuſtinens tremorem totius corporis, & vehementi febre correptus eueſtigiò, cùm ſex totos mēſes decubuiſſet, eo morbo vexabatur & premebatur. Interìm verò cùm omnē ſpem vitę amiſiſſet, recordatus eſt ſuæ in patrem Sabā inobedientiæ: & vehementer rogat eos, qui aderant, vt & eum ità, vt erat in lecto, tollant, portentq; & ponant ad ſacros beati Sabæ pedes, vt eum roget, vt det ei veniam ſuę inobedientiæ: & non data venia, eum non ſinat ſic è vita excedere. Cùm hoc autem factum eſſet, & in lecto decumbens illuc tranſlatus eſſet Iacobus, eum placidè intuens, qui erat verè mitis & miſericors Sabas: Nôſti, inquit, ô frater, quis ſit fructus arrogantiæ. Satìs didiciſti, quænam ſit merces inobedientię. Ille verò cùm vix potuiſſet aperire labra, (erant enim illa quoquè morbo vincta & præpedita) Ignoſce, inquit, mihi ô venerande pater, qui iam ſum exceſſurus. Ille verò protinùs, Deus, inquit, tibi condonabit, ô frater. Cùm ſic dixiſſet, porrexit manum, & manus illa ei vires attulit: quinetiam, ipſe (ô miraculum) ſurrexit. Deindè eum ſanctus intemeratis impertijt ſanctificatis, & diuinum illud nutrimentum rursùs eſt conſecutum corporis nutrimentum, alebaturq; & conualeſcebat, fortiſq; & robuſtus mirandum in modum cernebatur ab omnibus, & miraculum erat propemodùm oculis incredibile. Homo, qui tam graui & diuturno erat morbo maceratus, & qui nè labris quidem vti poterat, tantum abeſt vt pedibus, tantillo momento temporis & cibum ſumpſit, & verba fecit, & è lecto faciliùs ſurrexit, quàm qui erant ſani. Ille autem hanc ſibi imponit pœnam ſuæ inobedientię, quòd ad noua illa ędificia non ſit ampliùs reuerſurus.

Illuſtre miraculum.

Cùm ea aūt res veniſſet ad aures Eliæ Patriarchæ, nō viſum eſt ei ferendū ſinere, vt illę manerēt ampliùs: ſed ſtatìm mittēs, eas euertit funditùs, & humì deijcit. Diuinus autē Sabas cùm quoſdā è Laura poſteà aſſumpſiſſet, & circa quinq; ſtadia receſſiſſet ab ędificijs, quę euerſa fuerāt, nouas cellas fabricatur, & domū excitat oratoriā. Erat verò nomen Zagranon ei, qui locū ipſi prębuit ad illarū ędificationem. Quo quidē in loco Andream quendā & Paulū fratres ſecūdùm carnē, & ambos genus ducentes è Gręcia, illarum rectioni pręficit & curationi: & cùm effeciſſet, vt quidam fratres ſimul cum eis habitarent, Lauram conſtituit, & eam eodem nomine vocat, quo lacum. Porrò aūt Iacobū quoquè (ei enim, quod de eo dicitur, neceſsè eſt hoc quoq; addere) volens oſtendere filium obedientię; tradit ei miniſteriū eorum, qui hoſpitio excipiebantur in Laura.

Nouas cellas extruit S. Sabas.

Acci-

Accidit autem aliquandò, vt cùm fabas coqueret, &, vt qui in eis eſſet omninò in exercitatus, nimium & plus, quàm opus eſſet, pararet, vt, quę remanſerant, ſufficerēt ad tertium diem. Sed ille quidem ſecundo die quęcunque fabæ erant pluſquàm opus eſſet, eas tanquàm ſtercora proiecit in riuum propinquum. Quod quidem diuinum Sabam nequaquàm latuit: Sapientis enim oculi ſuper caput eius. Abit itaque latenter, & collectis, quæ effuſę fuerant, fabis, cùm eas parùm extēdiſſet ad ſolem, ipſas rurſus tollit. Deindè cùm aliquantum interceſſiſſet temporis, ſolum Iacobum vocat ad conuiuium: & cùm rectè parâſſet illas fabas, quas ipſe nupèr in torrētem iecerat, ei ſuaue apponit obſonium. Poſtquàm autem comediſſent, diuinus Sabas veluti tentans Iacobum, Ignoſce, inquit, mihi frater. fortè enim non te ità excepi obſonio, vt volebam. cōdiendi enim artem non ſatis teneo. Cùm is verò dixiſſet id ſibi valdè placuiſſe, & iam longo tempore tam ſuauem cibum non comediſſe: excipiens magnus Sabas, Scias, ô fili, illas eſſe fabas, quas paulò antè, tanquàm inutiles, in riuum proieciſti. Oportet ergò te conſiderare, quomodò qui ne ollam quidem leguminis ità poteſt diſpenſare, vt cum vſu debitam proportionem habeat, & non redundet, poterit is fratribus regendis ſufficere? Quamobrèm nec ad teſtimonium quidem, inquit, huic rei ferendum, valdè diſcrepat illud Apoſtolicum: Si quis domui ſuæ neſcit pręeſſe, quomodò is Dei præerit Eccleſię? Cùm hæc & ſimilia dixiſſet Iacobo, & ſimul quidem œconomiam paternè correxiſſet, & illius priorem arguiſſet temeritatem, & nè ei tale quid rurſùs eueniret, præmunijſſet, tunc eum quidem cum precatione dimiſit & benedictione.

Eccleſ. 2.
Obſerua ſancti viri erga fratrē moderationem & prudentiam.
1. Tim. 3.

Aliquanto autem pòſt tempore in cella ſilentium agens Iacobus, grauiter vexatus fuit à fœdis carnis cogitationibus, & eum opprimebant magni fluctus libidinis. Is verò cùm eis diù fortiter reſtitiſſet, deindè adſpexiſſet ad vaſtum pelagus tentationum, nec putâſſet fieri poſſe, vt vnquàm ſedarentur fluctus, à maligno indutus & inſidioſis illius machinationibus & ſuggeſtionibus, & animo incenſus, fortaſsè verò ſacrorum quoq; canonum oblitus, ſtricto gladio amputauit ſibi genitalia, malum malè medicans. Cùm dolorem autem ferre non poſſet & fluxum ſanguinis, eos qui propè erant implorauit, & conuocauit eos, qui erant opem laturi. Illi verò cùm accurriſſent, & hoc graue malum ab eo ſua ſponte ſuſceptum adſpexiſſent, arte medendi, vt potuerunt, opem tulerunt, & dolorem ſedauerunt. Cæterùm res peruenit vſque ad aures ſacri Sabæ: & cùm conualuiſset Iacobus, expellit eum è Laura, vt qui ſibijpſi eſset inſidiatus, & manus improbè attuliſset. Hinc cùm grauis quędam pœnitentia Iacobum ſubijſset, ea acerbè eius percuſſit animum, effecitque, vt calidas profunderet lachrymas, & ex imo pectore acerba traheret ſuſpiria: & ad ſummam, erat viſu mirabilis, & eo ipſo eos, qui videbant, incitabat ad miſericordiam. Cùm ſic ergò eſset affectus, accedit ad beatum Theodoſium, grauia illa bella carnis enuncians, & à ſe ſibi allatas manus exponens, & Lauræ deflens alienationem. Ille ergò ab eo flexus, cum ipſo venit ad beatum Sabam, & fit ei ſupplex, & rogat vt fratri ignoſcat, & eum rurſùs in Lauram admittat, ijs pœnis, quas par eſt, impoſitis. Amici itaque precibus motus Sabas, proprijs quoquè viſceribus ei opis plurimum ferentibus, admittit Iacobum: hoc inter cætera ei pręcipiens, vt cum nemine ſermonem conferret, neque aliquem adſpiceret, pręter eum, qui illi miniſtrabat neceſsaria. Quieſcentem ergò & ſilentium agentem Iacobum rurſus habebat cella, & plurimam oſtendentem pœnitentiam, & DEVM vehementer rogantem, donèc ei deſupèr remiſsum fuit crimen, & data eſt delicti venia. Quomodò autem, ſtatìm dicetur.

Præpoſterus zelus Iacobi monachi.
S. Sabas eū expellit.
Ab eo rurſus admittitur.

Viſus eſt aliquandò huic diuino Sabæ vir quidam viſu ſplendidus, & vndiquè emittens dulcem radium lucis, propè ſtare, & ante pedes Iacobi iacentem oſtendere mortuū: Iacobum verò orantem pro mortuo. Deindè vox quędam deſupèr audiebatur, Iacobe, dicens: Preces tuę ſunt exauditæ. Tange ergò mortuum, & reſurget. Deindè cùm Iacobus quidem tetigiſset, vt iuſsus fuerat, mortuus reſurrexit. Vir autem ille luminoſus dixit Sabę: Ecce ſurrexit mortuus. Tu quoq; deinceps relaxa à vinculis eum, qui ſuſcitauit. Hęc cùm vidiſset Sabas, & celerrimè conieciſset, quidnam ſibi vellet illa viſio, protinùs egreſsus eſt è cella: & cùm vocâſset Iacobum, iuſſit vt deincèps accederet ad diuinam ſynaxim. Cùm ille ergò veniſset in eccleſiam, & fratres impertijſset eo, quod eſt ex Chriſto, oſculo, & deindè deſcendiſset ad beatum Theodoſium, & ille ſimiliter in Chriſto ſalutâſset, ſeptimo die poſt viſionem, è præſenti vita lętus emigrat.

Viſio S. Sabæ.

Poſt hæc autem duo quoquè quidam ex ijs,qui erãt in Laura,cùm in ijs,quæ ad Deum pertinent,eſſet fraternus inter eos conſenſus & concordia,(vocabantur autem Zanus & Beniamin) petunt à beato Saba cellam, quæ quinq; ſtadijs à Laura diſtabat verſùs meridiem.Ille autem,vt qui ſciret eorum in virtute ſtudium & diligentiam,conceſſit quod petebant: & dat eis cellam,quam poſtulabant. Cùm illi ergò eam accepiſſent, Saba quoq; eis magnam opem ferente & prębente impẽſas, ipſum cœnobium conſtruxêre.Cùm multi autem illuc cõueniſſent,eccleſia ędificata,& ara fixa, & ea vt par erat conſecrata,ſtatuit vt ij quoquè eádem regula & lege viuerent, qua alij, qui eius parebant imperio.& ſic locus ab initio erectus in monaſterium,floret vſque in hodiernum diem: & denominatur à beati Zani nomine.

Nouũ monaſteriũ cõſtruitur.

Quidam autem ſenex, qui ortus quidem erat in Bethania, vocabatur verò Anthimus,cùm multis ex Deo ſudoribus vitam ſuam ornâſſet,erat vltra torrentem ad Orientem,ex aduersò turris,quæ à beato Saba fuerat extructa,cella ædificata, & triginta annis illic peractis. Deindè cùm morbo quodam poſtremò fuiſſet implicatus,iacebat ſenex in lecto doloris. Cùm ergò Saba admirabilis, eum & morbo & longa ſenectute ſic vidiſſet omninò reſolutum,rogauit vt transferretur ad aliquam cellam ex ijs, quę ſunt iuxta eccleſiam:vt ſic poſſent fratres eũ viſitare, & ſeruire ei minori labore.Hæc ille quidem rogabat,ſenex autem non patiebatur,dicens debere eum in Deo confidere: fore, vt illic conſumeretur,vbì habitauit ab initio.Deindè cùm noctù aliquandò ſurrexiſſet Sabas,ante eam,quę fit manè,congregationem,viſus eſt audire quandam ſymphoniam & modulationem tanquàm multorum canentium. Arbitratus itaque cani ea,quę cantari ſolebant in matutino cãtica,apud ſe dubitabat,quomodò non, vt conſueuerant, pręter eius ſententiam peragerentur cantica matutina. Cùm ocyſſimè itaque veniſſet in templum,& portas inueniſſet pulchrè clauſas,reuertitur,& rursùs videbatur audire priores voces, quę canebantur cum maxima voluptate. Erat autem hoc quod canebatur:

S.Sabas audit cantica cæleſtia.

Pſal.41.

Tranſibo in locum tabernaculi admirabilis vſque ad domum Dei, In voce exultationis & confeſſionis,ſoni eorum,qui feſtum celebrant.Cùm ergò didiciſſet, vndenàm ſit ſonus canticorum illorum admirabilium,è ſomno repentè excitat eum,qui ſub eo erat ordinatus: & iubet,vt ligni pulſu conuocet fratres.Qui cùm repentè fuiſſent congregati,aſſumens aliquos Sabas,venit ad cellam ſenis cum ſuffitibus & lãpadibus. (illinc enim audiebatur canticum)& cùm fuiſſent intra cellam,nullum quidem alium inueniũt, niſi ſolum ſenem,eumq; iam conſummatum.Quem cùm reuerenter complexi eſſent, & ei iuſta feciſſent,ſacrum illius corpus mandant ſepulturę.

Vide catholicum ſepeliendi modum.

Fit autem poſt hæc aliud quoquè à Saba miraculum,quod eſt cum ijs,quę pręcedunt, conferendum. Erat in beati Theodoſij monaſterio quidam monachus,nomine Aphrodiſius,genere Aſianus,corpore maximo,& cui robore nullus poterat conferri. Pondus enim frumenti duodecim modiorum è terra tollens,imponebat humeris,nemine id attingente.Huic ergò Aphrodiſio,cui fuerat commiſſum mulorum miniſterium, accidit aliquandò,vt cùm manu aſinum percuſſiſſet in maxilla, faciem ipſam contereret, & ſic ex hac cauſa mulum interficeret.Ille verò & onere & mulo humeris impoſito, venit in monaſterium.Deindè illinc expulſus propter iumentum interfectum,abit ad Iordanem, conuenturus Iohannem,qui reſplendebat in Chuziba: & narrat ei calamitatem. Is autẽ ei conſulit,vt eat ad beatum Sabam,& quęcunque ille iuſſerit,faciat prompto & alacri animo.Sic enim fore & non aliter,vt ſalutem conſequatur.Is verò cùm obedire conſtituiſſet,ad Sabam rectà proficiſcitur,deplorans id quod acciderat,& ſuam deflens alienationem:& ſi non aliud poſſit facilè conſequi,at interim breuem aliquem ab eo quærẽs audire ſermonem,vt ſciat quidnam faciens,inuenire poſſit ſalutem animę.

Aphrodiſius monachus maximi roboris.

Cùm hæc verba audijſſet Sabas, & vidiſſet animę agrum ad ſuſcipienda ſemina ſpiritualia aptum, eum excipit prompto & alacri animo. Iubet autem eum in hac cella manere,& ad nullum alium accedere,neq; è Laura egredi, linguæque & ventri moderari.Hoc cùm ille accepiſſet mandatum,apparuit magnus in operibus,& maximum potiùs & generoſum animum,quàm tale eſſe corpus conſecutus.Perpetuos enim triginta annos nunquàm eſt è Laura egreſſus,nec ad aliam vnquàm acceſſit cellam: & neq; æris aliquid,neq; vllam habuit ollam: non vſus eſt igne,non fuit particeps olei,non vinũ bibit,non mulſum,non duas poſſedit tunicas: ſed dormiebat ſuper ſtoream: perpetuoque

Excipitur à S.Saba,expulſus è ſuo monaſterio

Egregia virtus eius.

fletui & operi manuum erat intentus. Id autē erat contextura ſportarū, quas multi ſolēt appellare Μαλάχια. Is enim nonaginta texēs ſuis manibus ſingulis mēſibus, eas præbebat cuidam ex ijs, qui miniſtrabāt in Laura: & ipſe rursùs viciſsim ab illo accipiebat ea, quæ ad vſum pertinebant. Quænam autem ea erant? Menſæ fratrum reliquiæ, ſiue olera eſſent, ſiue legumina. Hæc enim ab illo accipiens, reponebat in quadam pelui: & parùm illinc ſumens, quotidiè alebatur, & eo erat contentus. Quòd ſi contigiſſet ea vermes párere, & ſi tetro eſſent odore referta, nihil erat ei reijciēdum: ſed implebant omnia vſum nutrimenti. Magna eius abſtinentia.

In hac vitæ ratione ille triginta annos tranſegit, vt dictum eſt: & nec ægrotauit, nec vlla affectus eſt triſtitia, neq; vnquàm ei doluit ſtomachus. Præuidendi quoq; donū conſecutus, ſeptem diebus ante mortem ſuam præcognouit, cùm illa ei vltima fuiſſet reuelata. Petit ergò à diuino Saba, vt ſibi liceat deſcendere ad Theodoſium, vt ab eo quoquè conſequatur remiſſionem: deindè reuertatur ad cellam. Annuit itaque Sabas petitioni. Nam ei quoquè nota erat mors Aphrodiſij. & cum eo mittens diſcipulum Theodulum, per ipſum ſignificat beato Theodoſio: Eccè communem fratrem Aphrodiſium, quem aliquandò accepi hominem, nunc DEI gratia eum ad te miſi Angelum. Quem cùm lubenter diuinus excepiſſet Theodoſius, & eum communi menſa imperti-jſſet & ſalutatione, cum Theodulo rursùs dimittit in pace. Is autem ſtatìm reuerſus ad cellam, cùm parùm ęgrotâſſet, migrat ex hac vita ad iucundam illam vitam, & in quam nulla cadit perturbatio. Eius verò diuinas & ſacras reliquias, cum conuenientibus hymnis & lampadibus tollens conuentus fratrum, deponit cum alijs ſanctis patribus in quodam loco, qui erat ex tranſuerſo Lauræ, cùm hoc quoquè mandâſſet beatus Sabas: vt cùm ab ijs, qui accedebant, cognoſceretur eius capſa, vtpotè inſignis, eius virtuti conuenientes haberet etiam poſt mortem honores. Talis fuit hic magnus pater noſter in virtutis exercitatione, & tam pulchros collegit fructus ſuorum laborum. Felix obitus eius. En q̄ præclare antiquitas ſenſit de ſacris reliquijs.

Sed cùm talia & tanta ſint, quę dicta ſunt, nempe in multis locis deſerti constructa ædificia monaſteriorum, continua trophæa contra dęmones, correctio fratrum, qui fuerant ſupplantati, ipſos facere Angelos ex hominibus, gratia pręuidendi futura: Cùm talia ergò ſint & tam digna admiratione, quæ dicta ſunt, habent ea, quæ conſequuntur, nihilo pauciora, ſi non etiam plura, quæ non ſunt minùs admiranda. Dicantur autem ea quoquè. Eſt quędam ciuitas ad Orientem, quæ vocatur* Medapa, ſita trans Iordanem, ſubiecta nonnullis Arabum. Qui eam ergò habitabant* Madapeni, frequenter euntes ad beatum Sabam, & quandam ab eo magnam percipientes vtilitatem, ipſi rursùs multa ſuppeditabant neceſſaria illius monaſterijs, ea velutì quandam mercedem reddentes ſpiritalis illius vtilitatis. Ex ijs erat etiam vnus Gerontius: quem cùm inuaſiſſet quædam corporalis infirmitas, & longo tēpore decubuiſſet in ſancta ciuitate, omnium iucundiſſimam deſiderabat profectionem, nempe vt veniret in montem Oliueti, & illic oraret, vbì dicunt diuina eloquia meum moratum eſſe Chriſtum, & peregiſſe magnum miraculum aſſumptionis. Cùm ergò iumentum aſcendiſſet Gerontius, ſtatìm init viam, quę fert ad montem. Interìm autem, ſeu caſu, ſeu maligni potiùs dæmonis improbitate, conturbatum iumentum, deijcit vectorem: & repentè deturbatus Gerontius, talem ſubijt oſſium confractionem, vt vel earum rerum periti medici deſperarent de curatione. Erat verò Gerontio frater iunior: is cùm vidiſſet fratrem confractum tam miſerabiliter, & magno fuiſſet dolore affectus, alia quidem parua eſſe reputans, & quę longo tempore indigent, nempe medicorum euocationem, oleum & ligamenta, & quęcunque ſunt artibus illorum conſequentia, ſtatuit ei adhibere medicamentum vtiliſſimum. & continuò currēs ad Lauram, accedit ad diuinum Sabam, miſerabiliter eiulans, & fratris deflens calamitatem, & ad ipſum viſitādum, eum vocans. Ille autem (eius enim doloris valdè fuit miſertus: erat enim corde propenſiſſimo ad miſericordiam) vadit ad Gerontium, & cùm eum offendiſſet tam malè affectum, primùm quidem vtitur efficaci auxilio orationis. Deindè cùm etiam ſalutari vnxiſſet oleo Crucis, ſanum protinùs reddit eum, qui fuerat confractus, adeò vt nullo opùs ei fuerit tempore ad recreationem. quod maximo ſtupore affecit eos, qui aderant, & admirati ſunt magnum & præclarum opus Sabæ, & eius ad Deum fidutiam. Lùc. 24. Act. 1. Gerōtij casus miſerabilis. Eum precibus & oleo Crucis ſanat S. Sabas

Poſteà autem Thomas quoquè (eo enim nomine vocabatur filius Gerontij) propter

vſum

vſum quendam venit ad habitaculum,quod eſt in Hiericho. Cùm tunc autem fame laboraret ciuitas,conuenit magnum Sabam,& Paulum & Theodorum,qui adminiſtrabãt Caſtellium & ſpeluncam. Cùm diuinus autem Sabas eum lubenter & iucundè vidiſſet, ingenuè & ſpiritaliter eum alloquitur,viro valdè delectatus. Volebat verò eum quoq; corporali conuiuio excipere,eumq; mẽſa & ſale impertire. Sed cœna quidẽ erat parata. Miniſter enim hoſpitij,quãdò vidit Thomã acceſſiſſe,nõ neglexit ſtatìm facere id,quod erat ſolitus: ſed hoſpitem excepit ijs,quæ habebat in promptu. Interìm autem dum comederent, miniſtrum rogat Sabas, an poſſet vinum quoquè pręberc. Cùm is verò reſpondiſſet,ſe vix habere acetum in vaſe cucurbitę,idq; admodùm acre,vt magìs condiret olera,ille excipiẽs, Afferatur,inquit,ad me vas cucurbitę.Benedictus enim Deus:nos vinum ex eo faciemus. Eſt enim perſpicuum, quòd qui omninò aquam mutauit in vinum,eius etiam mutabit acorem.Hæc dixit diuinum illud os & mellifluũ: & allata protinùs cucurbita,inuentum eſt in ea vinũ,& vinum reuerà lætificans cor hominis. Cùm ij autem qui aderãt,vt par erat, affecti fuiſſent admiratione, ſuffitum & ignem iuſſit ille beatus afferri.Diuina enim,inquit,viſitatio facta eſt in hac hora. Sed non eouſq; ſolùm conſtitit miraculũ ſed eouſq; proceſſit,vt multitudini quoquè daretur vinum: & enim ad tertium vſq; diem ab illo tempore ad ſatietatem ſuffecit bibentibus. Thomas itaque ipſe quoq; admiratus inſigne miraculum, à B. Saba petit cucurbitã: & cùm accepiſſet, illam quidem habuit tanquàm theſaurum: quod in ea autem remanſerat vinum,ei ſuffecit domum vſque.Hæc mihi narrauit Gerontius,Gerontius,inquam,Gerontij quidẽ nepos,cuius membra iam confracta fuerant,& à diuino Saba fuerat admirabiliter in integrum reſtitutus: filius autem Thomę,de quo dixi paulò antè: cui nunc quoq; propter inſignem virtutem obtigit pręfectura monaſterij magni Euthymij.

Ioan.2. — *Acetũ mutatur in vinum,multumque augetur.*

Porrò verò illud quoquè adiecit ijs,quę dicta ſunt,quòd multis poſteà annis fuit cucurbita compluribus occaſio ſalutis. Si quandò enim contigiſſet aliquem morbo opprimi,nos,aiebat,eam aqua implentes,ei qui laborabat,infundebamus:& aqua illa morbum ſoluebat protinùs.Sed hæc quidem Gerontius. Mihi autem ſe offert narranda res lepida & amœna.Nam cùm aliquandò ad Iordanem beatus iter ingrederetur,ſecum autem quendam adduceret ex ſuis diſcipulis ætate iuuenem,eis fit obuiàm multitudo mũdanorum: inter quos erat etiam adoleſcentula ſpecie venuſta, vagis & laſciuis oculis: laqueus,qui nõ poterat facilè ſuperari.Poſtquàm verò illi pręterijſſent, Sabas velutì tẽtans diſcipulum,Tibi,inquit,qualis viſa eſt puella?Mihi enim viſa eſt vnum ſolùm habere oculum.Nequaquàm,inquit,ô pater: ſed duos habebat oculos.Ille verò, Falſus es, ô fili.erat enim reuerà orbata altero oculo.Diſcipulus autem ignorans hanc fieri interrogationem à ſapiente Saba,vt ipſum tentaret: dum quęrit,vt rectè cognoſceretur, quod non ab ipſo rectè cognitum fuerat: Nequaquàm,inquit,ô pater : ſed vel valdè lucidos habebat oculos,& viſu iucundiſſimos.Sabas autem,Quî factùm eſt,inquit, vt hoc ſcires tam accuratè,vt hoc etiam tam conſtanter audeas aſſeuerare? Ego,inquit,eam pulchrè attendi,& apertè nóui eam habere ambos oculos.Cùm verò iam eſſet diſcipulus laqueis implicatus,tunc diuinus eum apertè arguens, Vbi, inquit, tibi poſitum eſt illud præceptum,Nè ad eam attraharis tuis ſupercilijs? Decæterò ergò,inquit,non ampliùs mecum verſaberis,neque mecum in cella manebis, donèc aſſueſeceris oculum non ſic vagari,ſed in loco manere. Cùm ſic dixiſſet,illũ ſtatìm mittit in Caſtellium. Deinde cùm illic ſatìs lõgo tempore eſſet verſatus,& pulchrè caſtigatus,& pro oculis ſatìs luiſſet ſupplicij,non fallaci pœnitentia,ſed cordis doloribus,eum rursùs ſuſcipit beatus, & refert in numerum ſuæ cellę.

Nota hæc miracula. — *Prou.6. iuxta 70.* — *S. Sabas monachũ oculos nõ cõtinentẽ, acriter caſtigat.*

Sed quod in cucurbita factum eſt miraculum,me propemodùm effugit, niſì quę de altera cucurbita à me paulò antè dicta ſunt,id reuocâſſent in memoriã: Nam ab athleta hîc quoquè fit aliquid ſimile ijs, quæ priùs fecerat Moſes in fluentîs Marræ. Lauræ enim coquus aliquandò quidem coquebat cucurbitas, & eas parabat obſonium operarijs ædificatorum. Cùm autem iam tempore prandij guſtâſſet obſonium, inuénit id felle amarius.Cùm ergò ęgrè ferret id quod acciderat,(neq; enim erat aliud,quod illius vſum impleret)diuino Sabę annunciat id quod factum fuerat.Is autem ſtatìm veniens in culinam,cùm in ollã inieciſſet ſignum Crucis, iuſſit coquo eam accipere, ac ſecurè apponere.Is verò ſic fecit,& lubẽter comederũt artifices,ſic admirabiliter mutata qualitate.Eius enim voluntatem diuina ſequebatur gratia,quæ ſola poteſt fidem facere eorum,

Exod.15. — *Obſerua magnã vim ſigni Crucis.*

eorum,quę deinceps ſequũtur.Nam aliquandò quidem veniebat beatus ea via,quę fert à Ruba ad Iordanem. In via autem incidit in leonē ingenti magnitudine, cui pes erat paxillo transfixus,& magnum ſentiebat dolorem.Sic ergò affecta fera,quandò vidit ſanctum Sabam pręteruntem, ad eum accedit protinùs, pedem tollens ſublimem, & paxillum quodammodò oſtendens,& rogans vt miſereretur,& eum illa liberaret moleſtia. Ille ergò cùm rem ſtatim intellexiſſet, & leonis doloris eſſet miſertus,(māſuetis enim & rerum honeſtarum amantibus animis,etiam ad eos vſque pertinet miſericordia) illum quidem humì facit ſedere:,cùm pedem autem ſensìm appręhendiſſet,eximit paxillum, & ſic leonem liberat à dolore. Verumenimuerò ipſequoquè beneficio affectus, & quaſi magno & excelſo animo volens referre gratiam,ferinæ quidem naturæ obliuiſcitur : ei autem adhæret tanquàm gratus & beneuolus famulus, ſtudioſè in omnibus inſeruire deſiderans. Leo curatus à S. Saba, ei ſtudioſè inſeruit.

Nam erat quidem huic venerando patri diſcipulus quoquè,nomine Phlais.aderat autem quidam quoquè aſinus,per quem inſeruiebat Phlais magni miniſterijs. Si quandò verò contigiſſet diſcipulum emitti ad aliquod miniſterium,leoni aſini cuſtodiam, & aliam etiam eius curā pater leoni committebat. Cernebatur itaque leo aſini capiſtrū ore accipiens,& manè ad veſperam vſque ipſum ducens ad paſcua : veſpere autem ducens ad aquam,& ſic domum reducens,& diſcipuli implens omnem curam in aſinum. Dies aliquot interìm tranſierunt,& leo ſic aſſiduo fungebatur miniſterio. Deindè quid accidit,& quid efficit inuidia? Phlais miſſus ad aliquod miniſterium, & à diuina gratia deſertus, fortè propter aliquam mētis elationem,ex qua multa delicta procedunt,cadit in lapſum fornicationis.Illo verò die,aſini quoquè cuſtos leo,ferociter inſurgit in eū, quē cuſtodiebat,& eum deuorat. Cùm hoc autē intellexiſſet Phlais,& animaduertiſſet peccatum ſuum cauſam fuiſſe, vt deuoraretur aſinus à leone, non auſus eſt ampliùs venire in conſpectum ſenis: ſed reuerſus in locum,vndè trahebat genus,triſtitia afficiebatur,& ſeipſum affligebat. Non tamen deſpexit eum diuinus ſenex : ſed cùm eum diù quęſiſſet,inuenit, & ad ſe rursùs reuocat: Deindè admonitionibus eum ducit ad pœnitentiam ex animo agendam,& efficit,vt abluat peccatum multis & calidis lachrymis, & ſic vita laudabili Deo rursùs placeat. Atq; ſufficiunt quidē ea, quæ iam dicta ſunt,ad oſtendendam huius viri virtutis magnitudinem,& quanta Dei gratia eſſet locupletatus. Operæpreciū tamen eſt,ſe oblectare in ijs bonis narrandis, quæ fecit Byzantij: & quidnam eum impulerit,vt relicta Paleſtina,ad vrbem venerit regiam. Vide rem ſtupendam. Fratrē lapſū S. Sab a reuocat ad pœnitentiam.

Anaſtaſio & Elia,illo quidem imperij,hoc verò Eccleſiæ,quæ eſt in Palæſtina, ſedem adminiſtrante,oritur interìm quoddam ſcandalum,quod Imperatorē & aduersùs multos alios,& aduersùs Eliam adeò iritauit, vt eum damnârit exilio. Dicatur autem primùm,quidnam eum ad iram incitauit,vt ſic,quæ ſunt deincèps dicenda,faciliùs intelligantur.Tertio anno imperij Anaſtaſij,incidit grauis ſeditio inter eos, qui præerant Eccleſijs : Romanis quidem Pontificibus diſſidentibus à Byzantinis, quòd Acacium, qui Conſtantinopolitanus quidem fuit Epiſcopus: de rebus autem Chriſtianis nō rectè ſentiebat,inſcriptum haberent in ſacris diptychis: Byzantinis verò rursùs infenſis Alexandrinis,qui Chalcedonenſem quidem ſynodum feriebant anathemate : Dioſcori autem admittebant communionem. Cùm ergò inter eos inuicèm magna eſſet diſſenſio, qui priùs dictus eſt Elias,qui præerat Palęſtinæ Eccleſię, ſolius Euphemij, qui erat Conſtantinopoli,amplectebatur cōmunionem,Occidentalibus quidem,vt diximus, depugnantibus: Palladio verò Antiocheno ad gratiam intuente Imperatoriam : & ideò Chalcedonenſem quidem ſynodum feriente anathemate,ea autem amplectente,quæ tenebant Alexandrini : vtpotè quòd Anaſtaſius eadem quę Alexandrini ſentiret.Cùm ſic ergò ſe haberet Elias,& ſtatuiſſet ſoli communicare Euphemio, Euphemius quidem, propter rectam de fide ſententiam,ab Imperatore (ô iuſtitia) impiè pellitur à ſedis rectione: & in eius locum euehitur Macedonius. Elias Epiſcopus Hieroſolymæ damnatur exilio.

Cùm in his autem eſſet Eccleſia,ijs quidem, qui Euphemium ſede expulerant, aſſentiri non ſuſtinuit Elias, vt qui eum expuliſſent præter regulam: Macedonio verò non dubitauit communicare,& cum eo conuenire, vt qui ipſe quoquè rectam fidem amplecteretur. Quod quidem non parùm ab initio conturbauit Imperatorem. Poſtquàm autem Flauianus quoquè, qui poſt mortē Palladij Antiochenæ pręfuit Eccleſiæ, eadem quę ij ſentiebat, & vera & recta ratione ingrediebatur,non poterat ampliùs con-

Anaſtaſius Imperator taxatur. tineri ira Imperatoris,qui aduersùs pietatem ſolam erat fortiſſimus : nec ferre poterat eorum concordiam:ſed efferatus & acri ira pércitus,vtroſque damnat exilio.Solum autem in pręſentia quidem Macedoniū,cùm innumerabilibus impetijſſet calumnijs, eijcit Epiſcopatu: Timotheo verò, illius loco tradit adminiſtrationem. Studium autem & curam ponebat,vt Flauianus & Elias aſſentirentur Timotheo. Illi verò Timothei quidem ſuſceperunt communionem,vtpotè quòd ipſe quoquè conueniret verbo rectę fidei: Macedonij autem admodùm ęgrè ferebant exterminationem,vt quæ non tam iure ac legibus,quàm vi & poteſtate fuiſſet facta. Hoc aduersùs ambos magno furore ciet Imperatorem,& efficitur Eccleſijs cauſa magnę tempeſtatis. Quòd quidem cùm neſcio vndè reſciuiſſet Elias,qui Palęſtinæ pręerat Eccleſiæ,miſſis legatis, diligenter agit de reconciliatione.Legati autem erant & multi alij patres,&ipſe Sabas,cuius nunc vita eſt argumentū noſtræ huius orationis,iam ſeptuaginta annos natus.Prætereà verò mittit etiam Elias epiſtolam, in qua hæc ſcripſerat: Habitatores eremi, & Sabam cum eis,
Epiſtola Eliæ patriarchæ ad Anaſtaſiū Imꝑatorē. qui eſt caput eremi, ad tuam potentiam mittimus legatos pro Eccleſijs.Tu autem eorū laborem reueritus,& eos qui ſunt ex Deo ſudores,ô Imperator,fac vt ceſſet bellum aduersùs Eccleſias, & nè ſinas malum progredi vlteriùs.Scimus enim tibi curæ eſſe, vt ea agas,quę Deo grata ſunt,qui tibi conceſſit diadema.

Cùm hi ergò diuini patres iam ingreſſi eſſent viam,quę ferebat ad Imperatorē, erat Sidone quędam ſynodus epiſcoporum Orientis & Palęſtinę tunc congregata aduersùs Flauianum & Eliam,quæ prętextum quidem habebat iuſſa Imperatoris: acceperat autē duces,Soterichum Cæſareæ Cappadocię, & Philoxenum Hierapolis Epiſcopum : qui Chalcedonenſem ſynodum abrogantes, Eutychis & Dioſcori ſtudebant cōfirmare dogmata.Cùm ergò legati veniſſent Conſtantinopolim,arcana & quæ compræhendi non
1.Reg.2. poteſt Dei ſapientia,quæ eminùs rerum magnarum prębet occaſiones,& ijs, qui eum glorificant,ſemper aliquandò tribuit gloriam,hîc quoquè certo conſilio aliquid gerit, per quod beatum Sabā, qui indutus erat cilicio, & vili habitu amictus, omni imperatoria purpura reddit ſplendidiorem: & eam, quæ in eo habitabat, aperit gratiam ſpiritûs, quæ operta erat multis velis moderationis & humilitatis. Nam cùm ij,q cum ipſo erant,
S.Sabas nō admittitur in palatium Imperat. deducerentur ad Imperatorem,& fuiſſent iam omnes intra aulam imperatoriam, ille ſolus à cuſtodibus arcetur ab ingreſſu,ſeu propter viliſſimam & contritam tunicam, ſeu Deo potiùs eum ſic volēte facere inſignem & glorioſum.Cùm illos ergò benignè eſſet intuitus Imperator,& ea dixiſſet,quę dici ſolent in aduentu : & deindè requireret,quiſnam eſſet is,qui erat pręcipuè in literis poſitus Sabas. Cùm monachi autem in omnem partem circūcurſarent, (neque enim ſciebant, quonam modo ille eſſet ab eis diſiūctus, & vbinàm manſiſſet,)ſtatimque Imperatoris ſatellitibus ad eum quærendum quoquouersùs obirent,inuenitur ſtans in quodam angulo ante aditum regiæ,& pſalmos canēs Dauidicos. Cùm illinc ergò eum diripuiſſent ſatellites, & per regiam eum feſtinanter introducerent,cùm iam eſſet aſſcenſurus limen,vbi pręſidebat Imperator: videt ille circa eum inſignem quandam & planè admirabilem viſionem,non vt qui dignus eſſet talia videre: ſed vt ei fieret manifeſtum,quantum honorem ſit Sabas apud Deum conſecutus.Viſio autem erat huiuſmodi:

Viſio Imperatoris circa S.Sabam. Quidam ſpecie angelicus,veſte ſplendidus,eum in orbem circumiens,& ingreſſus illum pręcedens.Hęc cùm vidiſſet Imperator,& virum verè eſſe diuinum cenſuiſſet, & ei aſſurgit,ſeque in eum oſtendit valdè officioſum,& magno eum habet in honore. Deindè iuſſit oēs ſedere:reuerà enī erat ei magna in monachos reuerētia, etſi qdam ſcelerati
Eius reuerentia erga monachos. efficerēt,vt conturbaret rectā fidei rationē.Aures ergò pbens oībus,iuſſit vt vnuſquiſq; diceret, de quo vellet.Illi aūt veluti obliti cōmunis Eccleſiarū legationis, & cuius cauſa miſſi fuerāt,vnuſquiſq; ꝓprias ꝓponebat petitiones. Impator verò cùm eorū poſtulata benignè concedens,quę volebāt impleuiſſet, quoniā petentibus omnibus ſilebat Sabas, nec omninò quicquam rogabat,ad eum vultum conuertens Imperator, Tibi autem, ô pater,inquit,quid ſibi vult tantus labor itineris,cùm nihil omninò roges, nec poſtules? Ad hęc ille reſpondēs,Hac de cauſa,inquit,véni ô Imperator, primùm quidem, vt tuam
Adorem,id eſt,venerer. adorem pietatem,donèc ſum adhuc in hoc corpore.Deindè,vt rogem pro ſancta Dei ciuitate,& eo qui illi eſt pręfectus,vt nullam tuę potentiæ ſubeat indignationem, ſed pax concilietur potiùs Eccleſijs.Ità enim & ipſe Deum habebis propitium, & tibi præclaras prębebit victorias aduersùs inimicos.Eius ergò libertatē admiratus Imperator,&quòd nihil

nihil peteret ex terrenis, & ijs quæ ad victum pertinent: ſed quæ ferunt ad Dei cultũ, & Eccleſiæ conſtitutionem, alijs quidem conceſſit, vt recederent: ei autẽ largitur munus mille aureorum, dicens ea eſſe diſtribuenda monaſterijs, quæ fuerunt ab ipſo conſtituta: & ſimul iuſſit eum manere, ſtatuens vt ad ſe poſſet ingredi citra vllum impedimentum. Cùm verò non ſuſtineret ſedare iram, quam iampridèm conceperat aduersùs Palæſtinæ Pontificem, aliquandò dicit magno Sabæ: Qui veſtræ præeſt Eccleſię, ô venerande pater, nos, vt videtur, magnę damnans leuitatis, non ſolùm ſynodi Chalcedonenſis ſuſcepit patrocinium, quæ confirmauit dogmata Neſtorij: ſed etiam effecit, vt Flauianus Pontifex Antiochenus eandem etiam viam iniret: & nunc ſolus reſtitit ſynodo Sidóne congregatæ, Flauiano conſentiens, vt non feriantur anathemate, qui improbè tutantur dogmata Neſtorij. Vndè etiam nos putans ludificari, per epiſtolas noſtris iuſſis fert leges contrarias, iubens eijci, quicquid in noſtram fidem ſentitur recèns excogitatum. Sed non ampliùs tali noſtra fruetur lenitate. Sed eccè decernimus, vt vides, illum quidem ſede expelli: eius autem loco eum ſuffici, qui ſit dignè præfuturus Eccleſiæ: quoniam non cónuenit ſacra illa loca profanari ſceleratis decretis Neſtorij. Vide falſam & impiã de Synodo Chalcedonenſi opinionem Imperatoris.

Hæc cùm dixiſſet Imperator, & adeò graui ira ferretur in Eliã, incipiens diuinus Sabas Eliam defendere Patriarcham, eius iram ità compreſſit, vt non ſolùm illam latã reſcinderet ſententiam: ſed etiam Patriarchę magìs caueret, & iuberet ei decæterò remanere ſedem minimè auferendam. Illinc autem cùm ad Imperatricem veniſſet Ariadnam, eam multùm rogauit, vt patris Leonis tueretur ſententiam, & leges conſeruaret pietatis. Hinc exercitatorem ſubijt amor vehementior quietis & ſilentij, & valdè deſiderabat reditũ. Quoniam verò menti eius tempus minimè congruebat, (tunc enim vigebat hyems) ſtatuit vrbanos tumultus in præſentia declinare: & egreſſus in quẽdam locũ, non procùl ab vrbe remotũ, qui dicebatur ſuburbanũ Ruffini, hyemauit illic reliquo tempore. Quem quidẽ in locum & alij quidã ad ipſum ventitabant, maximè autem Valentiniani Imperatoris neptis Iuliana, & Pompeij coniux Anaſtaſia, quę in hodiernum vſque diem floret multis rectefactis in monte Oliuarũ. Cùm poſt hæc autem ver aduentâſſet, ille quidem, vt qui iamdiù teneretur magno amore quietis & ſilentij, paratus erat decæterò proficiſci in ſolitudinem. Contigit verò aliquid in pagis, qui ſunt Hieroſolymis, quod eius repreſſit impetum, & fecit eum rurſùs venire ad Imperatorẽ. Deindè paulopòſt magno cum deſiderio ingreſſus eſt viam, quæ ducit ad ſolitudinem. Verumenimuerò non ingratum fuerit hoc quoquè addere ijs, quæ dicta ſunt, quod magnam iuſti illius ſignificat miſericordiã in pauperes, quibus fiebat iniuria: & zelum aduersùs eum, qui improba mente contendebat prohibere miſericordiam, & admirabilem in eum prædictionem. S. Sabas cõciliat eum Eliæ Epiſcopo. S. Saba Cõſtantinopoli redit ad ſuos.

Fames ſimul & peſtis, duo mala, & quæ ſimiliter poſſunt tollere de medio, cùm inuaſiſſent nonnulla loca ex ijs, quę ſunt ſita ſub imperio Romanorum, multas quidem domos exinaniérunt hominibus: totos autem pagos, & habitationes, & agros reddiderunt vacuos habitatoribus. Porrò autem malũ quoquè procedebat vlteriùs, & adhuc pluribus afferebat interitum. Cùm ergò conſiderâſſent communium curatores, quinetiam ipſe Imperator, quanã ratione cõmune nõ pateretur damnũ vectigaliũ annuorũ, decernunt vt à finitimis, qui attriti fuerant & perierant, ea exigerentur. & hoc locum habuit per vniuerſam regionem, quæ parebat eorum imperio: & quicunque habitabat in locis vicinis, cogebatur etiam péndere vicinorum vectigalia, ſiue perijſſent fame & inopia, ſiue etiam eſſent ſuis bonis euerſi propter neceſſitatem. Beatus ergò Sabas pro re tam iniqua ciuitatibus, & tam impia, & maximè quòd etiam Hieroſolymis executioni mandabatur hoc iniquum & tyrannicum decretum, accedit ad Imperatorem, annuncians rei abſurditatem, oſtendens pauperum interitum, dicens commune nihil hinc lucrifacere, ſed extremo potiùs damno affici, omnibus, qui grauem illam famem & inopiam effugere potuerunt, afflictis ab hac graui exactione, & quæ eſſent in poſterũ ſoluturi, eorum iactura commune afficientibus. Deindè fit etiam ſupplex, & vnam ab eo petijt gratiam, nempe vt pauperibus iniuſtum illud vectigal remitteret, & duplici exactione miſeros illos non ampliùs opprimeret. Cùm is autem & iuſtum eſſet reueritus, & propter illius viri preces motus eſſet pudore, & neſciret quid ageret, & pauperibus vellet præbere immunitatem à crudeli illo munere, Marinus quidam agreſtis moribus, Decretum valdè iniquum.

qui linguam cohibere non poterat, tunc verò magnam habebat potẽtiam, agebat autem & ferebat, quò volebat, leuitatem Imperatoris, ſe in pedes erigens, honeſtam illam & verè regiam euertit ſententiam, dicens eſſe Neſtorianos, qui erant in ſancta ciuitate, & tali dono minimè dignos.

Prophetia S. Sabæ. Cùm eum autem increpâſſet beatus Sabas, & iuſſiſſet eum ceſſare deſupèr bellũ excitare aduersùs Imperatorem: in fine autem illa quoquè adieciſſet, Niſi te velox propter ea, quæ dixiſti, ſubierit pœnitentia, tibi monimentum peribit cum ſonitu: Marinus quidem nihilo ſe euadit melior: Ille verò cùm Imperatori ſtatìm vale dixiſſet, & alias ab eo drachmas accepiſſet, vt diſtribueret ijs, quę ſub eo erãt, monaſterijs, proficiſcitur ſtatìm in Palæſtinam & eas, quæ ſunt in ea, ſolitudines. hæc autem magna in pauperes iniuſtitia, manſit incorrecta tempore Anaſtaſij: cuius partem quidem curauit Iuſtinus, cùm diuinus quoq; Sabas tunc literis apud illum interceſſiſſet: perfectam verò illius curationem poſtremò effecit Iuſtinianus. Non multum interceſſit temporis, & finem acceperunt venerandi huius viri ad Marinum prædictiones. Nam cùm quædam rerum innouatio occupâſſet ciuitatem, & mota eſſet popularis ſeditio, facultates omnes Marini raptæ ſunt à ſeditioſis, & domus fuit igne exuſta: & parũ abfuit, quin ipſe periret. Neque verò mortẽ, quæ imminebat, potuiſſet effugere, ſi non citò ad conuerſionem adſpexiſſet & pœnitentiam. Hoc autem & alij plurimi renunciârunt, & Pompeius quoq; conſobrinus Imperatoris: multùm quidem deflens Marini calamitatem, multùm autem admirans beati Sabæ certam & veridicam prædictionem. narrauit etiam poſteà Anaſtaſia, vxor huius Pompeij, quam in monte Oliueti omni florere virtute, vobis ſuperior tradidit oratio.

Marini hominis ſæui facultates diripiũtur, &c.

S. Sabas cõdit templũ SS. Coſmæ & Damiani. Diuinus autem Sabas cùm emiſiſſet quidem partem auri ſibî datam ab Imperatore, paternam domum, quę erat in Mutalaſca, extruxit in templum martyribus Coſmæ & Damiano: quod reliquum verò erat, ex æquo diuiſit & ijs, qui ſimul erant, fratribus, & quæ ſub ipſo erant, monaſterijs. Quoniam autem quidã ex monachis, qui cum ipſo aſſcenderant Conſtantinopolim, ſordidi & illiberalis animi notam ſubeuntes in auri diuiſione, dicebant maiorem ad ſe partem pertinere, vt qui plùs, quàm alij, laborâſſent, & cum magno Saba veniſſent vſque ad Conſtantinopolim, non permiſit, vt diù conturbarentur, & eſſent adeò parci & ſordidi: partìm quidẽ ex hiſtoria adducẽs, & oſtendens eis, regem Dauid æqualem partem vtriſque tribuiſſe, nempe & exercitui, qui in bello cum eo adijt certamina, & ijs, qui remanſerunt ad caſtrorum cuſtodiam: partìm verò etiam oſtendens eis à contrario, ꝙ illis maior pars debebatur: quandoquidem illi, inquit, pro nobis & corpore & animis decertauerunt: ipſi autem ſolìs corporibus in via laborauimus. Et hæc quidem ſic.

1. Reg. 30.

Mamantẽ hæreticum conuertit. Diuinus autem Sabas Mamantem quoq; quendam, qui præerat monachis in Eleutheropoli, qui laborabant morbo Seueri: & priùs quidem apud tribunal Imperatoris liberè & cum magna confidentia locutus erat aduersùs fidem orthodoxam, poſteà autem ab ipſo Seuero vehementer diſſenſit, aſſumens Hieroſolyma, ab acerba illa hæreſi blandis verbis abducit, & vt Eliç adunaretur, efficit. Deindè multos quoquè alios hæreticos ſuo exemplo Mamas illaqueat, & deducit ad fidem orthodoxam. Venit autem deincèps oratio ad id, quod fuit caput certaminum, quę ſuſcepit Sabas pro recta in fide ſententia. Iam enim Soterichus & Philoxenus cum ſuis improbè aſſcenderunt in Sidona, vt anathemati quidem ſubijcerent Chalcedonenſem ſynodum, Flauianũ autem & Eliam de ſede deponerent. Sed illi eas, quę in ſe ſtruebantur inſidias, ſupplicibus literis miſſis ad Imperatorem, tunc quidem depulerũt. Poſteà verò Soterichiani maiore in illos inuidia accenſi, magno furore in eos incitant Imperatorem, vt qui maledictis ab eis appeteretur & irrideretur. Certè cùm à mente deprauato Imperatore ſceleratis iſtis tradita fuiſſet poteſtas in Alexandrinos, auro ſubeunt & corrumpunt populum Antiochenum. Quæ autem ſunt conſecuta, ſunt potiùs lachrymis ſcribenda, quàm literis. Nam cùm Flauiano quidem omnem adhibuiſſent neceſſitatem, & quid non graue & moleſtum in eum intuliſſent, cogunt eum anathemate notare ſynodum Chalcedonenſem: deindè è ſede & ciuitate ſimul turpiter eijciunt: Seuerum verò profanũ caput Acephalorum, habentes etiam Imperatorem, maximam ad id opem ferentem, eius loco ſufficiunt, qui, cùm apprehendiſſet ſedem Antiochenam, innumerabilia quidem mala fecit ijs, qui non ei communicauerant. Mittit autem ſua quoq; ſynodalia ad Eliam

Flauianus eijcitur à ſede Antiochena, & ei Seuerus impius ſubſtituitur.

Patri-

Patriarcham. Quibus minimè admiſſis, non mediocriter ad iram accendit Imperatorē: & hæc ſynodalia rursùs mittuntur Hieroſolyma, ſimul miſſis etiam quibuſdam Clericis, & non parua manu militari, vt ijs, quibus non perſuadebatur eadem tenere, quæ ipſi, vim etiam afferrent.

Fides catholica infeſtatur.

Cùm hęc autem ità ſe haberent, & tam acerba in fidem orthodoxā exerceretur tyrannis, & iam Eliç graue immineret periculū, & eius capiti malum impénderet, & nuſquàm auxlium, cùm congregâſſet diuinus Sabas eximios omnes & electos monachos, & cum illis accedens, & illam, quç circunſiſtebat Eliam, perrumpens multitudinem, (ô generoſam animam) regis ſatellites & Seueri miniſtros illinc fugat tanquàm quædam mancipia. Deindè alia quoquè vndiq; confluentium monachorum multitudo, eos qui Seuero communicabant, in illorumipſorum conſpectu anathemati fidenter ſubijciunt. Hoc dedecus & hāc ignominiam volens delere Imperator, cōtra eos mittit Olympium quendam Cæſareenſem, ei traditis copijs, quæ erant in Palæſtina, regia vtens authoritate, non legibus nec iudicijs. Qui cùm primùm aſcēdit Hieroſolyma, Eliam quidem de ſede deponit, ac eum damnat exilio: Iohannem autem filium Marciani, qui Seueri quidem confeſſus fuerat communionem, anathemati verò ſubiecerat Synodum Chalcedonenſem, reponit in illius ſedem. Quod quidem cùm didiciſſet beatus Sabas, non licuit ei cunctari: ſed cùm rursùs aſſumpſiſſet ſacrum illum exercitum monachorum, tanquàm præſtantiſſimus quiſpiam Imperator, irruit in certamen: & Olympium quidem non offendit: (iam enim ille, tanquàm res ei rectè ſucceſſiſſent, reuerſus eſt in ciuitatem) in Iohannem autem incidens nouum Patriarcham, teſtificatur & denunciat, nè Seuerū admittat in communionem: ſed tueatur potiùs ſynodum Chalcedonenſem, & pro ea ad ſanguinem vſque periclitetur. Quod quidem facit ille, reueritus patrum proteſtationem, omninò oblitus conuentorum cum Olympio.

Elias Epiſcopus agitur in exilium.

Propter quæ iratus Imperator, Olympium magnæ condemnans ſtultitiæ, illum quidem ſtatìm deponit de magiſtratu. Cùm eum autem tradidiſſet Anaſtaſio, & eum conſtituiſſet Ducem totius Palęſtinę, illuc mittit. Ille verò cùm quamcelerrimè veniſſet Hieroſolyma, & ne ſolo quidem verbo impertijſſet Patriarcham, ſed ſolùm ſpectaret gratiam Imperatoris, & pro honore ei dato ſine ratione, ei viciſsìm pręſtaret officium magìs expers rationis, eum ſtatìm conijcit in carcerem, impudenter vim afferens, & in difficilem adducens neceſſitatem, vt ſynodum quidem Chalcedonenſem ſeu abrogaret & confirmaret, amplecteretur autem & defenderet Seueri communionē. Sed ille cùm rem communicâſſet Zachariæ, qui pręerat Cæſareenſibus, latenter conſulendo de ijs, quæ erant propoſita, callida arte ſubterfugit neceſſitatem. Ea autem erat: Pollicitus ſe omnia facturum, quæcunq; Dux iuberet, prompto & alacri animo, ſi relaxaretur à cuſtodia, poſtquàm duo ſoli dies prætérijſſent: Nè vi, inquit, videamur parére iuſſis Imperatoris; ità dimittitur è carcere. Deindè vna nocte multitudo eorum, qui erant circuncircà monachorum, conuocatur in templum Stephani primi martyris, ſpecie quidem, vt qui eſſet manè celebraturus commune feſtum primo martyri: re vera autem eos aduocans ad auxilium orthodoxæ fidei: vt ſic magìs hęreticorum coërceret arrogantiam. Diluculò ergò congregata fuerat multitudo monachorum, partìm quidem ex ijs, qui fuerant illic congregati monachi, ſicut dictum eſt: partìm autē de more veniens ad ſynaxim: partìm verò, quę concurrerat ad videndum Hypatium, qui erat conſobrinus Anaſtaſij Imperatoris, modò ſeruatus ex captiuitate. erat enim templū quoq; capaciſſimum multitudinis. Aderat autem ipſe Dux, vt eo teſte abrogaretur & abdicaretur ſynodus Chalcedonenſis.

Impius Imperator ad exegerit ab Epiſcopo Hieroſolymæ.

Protinùs ergò aſcendit ſuggeſtum Iohannes, vtráque manu tenens Sabam & Theodoſium pietatis propugnatores. Cùm ſe autem ſuſtinuiſſet aliquantulùm, viſus eſt ſenſim ſuſurrantem audire multitudinem, & dicentem oportere ferire anathemate eos, qui non rectè ſentiunt. Hoc ergò ille cùm tanquàm diuinum aliquod ſignum accepiſſet, & cor habuiſſet repletum audacia, vnam emittit vocem cum multitudine: Si quis ea ſentiat, quę Eutyches, Neſtorius, Seuerus & Soterichus Cæſareę Cappadocię Epiſcopus, ſit anathema. Tunc ſentit Dux fraudem, & veritus populi conſenſum vnanimem, ſatìs hábuit, ſi ſe ſubducens ſilentio fugeret: & abijt Cæſaream. Qui autem remanſerat conſobrinus Imperatoris, iureiurando affirmauit diuinis patribus, ſe non veniſſe, vt communicaret malæ Seueri opinioni: ſed vt loca adoraret veneranda, ſeque

Iohannis Epiſcopi anathema in hæreticos.

Hypatius cōſobrinus

 velle

Imperatoris, ſuā declarat fidē. velle potiùs communicare eorum ſanctitati. Dat itaq; Sabæ magnam vim pecuniæ, & iubet eam diſtribuere omnibus, qui illic erant, monachis: ſimul quidem oſtendens ſuam in Deum fidem, & quam erga illum habebat pietatem & reuerentiam, efficiēs manifeſtam.

Cùm autem beato Sabæ ſic proceſſiſſet è ſententia certamen, quod pro recta fide ſuſceptum fuerat, ſciens ille Imperatorem hæc non eſſe paſſurum, ſed pro ignominia & dedecore id habiturum, & ægrè laturum, & omnibus modis operam daturum, vt ſe vlciſcatur, congregato toto cœtu monachorum, vbi cum eis rem contuliſſet, ſimul ſcribit epiſtolam ad Imperatorem, quæ hoc modo habebat: Dominus noſter IESVS CHRISTVS omnium rex æternus & Deus, excelſi poſt illum regni ſceptra piæ veſtræ poteſtati ſua benignitate tradidit: re vera volens omnibus quidem ſanctiſſimis Eccleſijs, præcipuè autem matri Eccleſiarum, bonum pacis conciliare per veſtram in Deum pietatem. Sciūt verò omnes, quòd cùm ab hac Eccleſia cœpiſſet verè magnum veræ religionis myſterium, peruaſit vſque ad fines orbis terrę: quod quidem nos horū diuinorum locorum habitatores, ab alto à ſacroſanctis acceptum Apoſtolis, ſanū & integrum in hodiernum vſque diem conſeruauimus, & in æternum Chriſti gratia conſeruabimus, à recta verbi ſemita minimè deducti ab aduerſarijs, aut corrupti profanis & vanis eorum vocibus. In hac ergò intemerata, & in quam nulla cadit repræhēſio, fide, cùm nutritum & eductum ab ineunte ætate fuerit veſtrum imperium, venit nobis in mentē admirari, quemadmodùm in diebus veſtræ pietatis tantus tumultus & tanta perturbatio inuaſerit matrem harum eccleſiarum, vt ne parcatur quidem ijs, qui Deo miniſtrāt: ſed ſacerdotes & monachi, qui virtutem ſequuntur à pueris, modeſteq; & ſilentio vitā tranſigere delegerunt, in conſpectu Iudæorum & quorundam aliorum gentiliū, ab ipſa ſancta Sion, per mediam ciuitatem, turpiter trahantur & intemperanter, & in profana quædam loca expellantur: quin etiam cogantur nonnulla facere ad rectæ fidei labem & repræhenſionem, adeò vt qui huc veniunt voti cauſa pro vtilitate animæ, recedant repleti ſcandalis & offenſione. Rogamus ergò veſtram potentiam, vt nos quoquè aliquandò à rantis malis relaxemur, quorum omnium author & origo eſt Seuerus, cui, vt in Antiochena præſideat eccleſia, mandatum eſt ad pœnam noſtrorum peccatorum, ad malum quidem priùs ſuæ animæ, & totius Eccleſię multitudinis. Quomodò enim non eſt abſurdū, nos qui ſumus Hieroſolymitani, modò doceri de fide, & qui fuimus omniū patres ad verbum pietatis, tam ſerò videri didiciſſe veram religionem? Quomodò non eſt hinc manifeſtum, quòd hęc, quę recenter apparet & videtur eſſe correctio rectæ & ſanæ fidei, quę fuit tradita à patribus, non eſt reuerà correctio, ſed peruerſio & adulteratio potiùs eius, quod rectè habet, eius ſuſceptę mercedem ijs, qui perſuadētur, procurans animæ interitum? * Non ergò nec patiemur aliquid aliud addere pręter ea, quæ decreta ſunt à trecētis & decem & octo patribus, qui fuerunt Nicęę, & tribus quæ poſteà conſecutæ ſunt ſynodis: neque quicquam aliter innouare: ſed pro eo etiam animas ꝓfundere, & innumerabiles, ſi fieri poſſit, mortes parati ſumus ſuſcipere. Pax autē Dei, quę ſuperat omnem intelligentiam, fidem noſtram cuſtodiet ſanctam, & ſedabit tempeſtatem, quę eſt aduersùs eam excitata, nutu veſtrę potentię, ad eius gloriam, & decus pij veſtri & religioſi imperij.

Epiſtola S. Sabæ ad Imperatorem.

Sacerdotes & monachos hæretici perſequuntur.

Seuerus, à quo Acephali hæretici orti.

Pulchrè hæc quadrāt etiam in horum temporum nouatores.

Phil. 4.

Cæterùm Imperator quidem cùm hanc accepiſſet epiſtolam, in aliud tempus diſtulit reſpondere. eum enim tunc vocabat quędam barbarica expeditio. Nobis autē ſunt reliqua adijcienda huius viri narrationibus. Poſt iniuſtum illud Eliæ Palęſtinæ Antiſtitis exilium, fames quædam & penuria rerum neceſſariarum, ſiccitas quoq; & locuſta, & graues quędam plagę, integris quinq; annis oppreſſerunt Palęſtinam. Cùm verò eſſent ſeptem, quæ ab ipſo conſtituta fuerant, monaſteria, & quorum ipſe curam gerebat, nulli eorum redditum ac prouentum prouidit: ſed cùm Deo eorum omnem mandâſſet curam, & ea ſimiliter premerentur rerum omnium inopia, ille non modò nihil vile & abiectum eſt locutus: ſed etiam conuocans Pręfectos monaſteriorum, ſuadebat vt propter hęc nihil angerentur animo, neque de corpore quicquam eſſent ſoliciti; ſed fidem haberent patri, qui ſciebat eos his indigere, & omnipotente ſua dextera ea ſuppeditabit. Cùm ſic ergò ſtatuiſſet Sabas, magnoque & excelſo eſſet animo preditus, in ea, quę ei parebat, Laura adeò defecerant neceſſaria, vt ne ſuppeteret quidem panis ad Deo ſacrificandum & offerendum. Accedit ergò is, cui commiſſum fuerat miniſte-

7. monaſteria S. Sabæ.

Matth. 6.

Magna penuria in Laura eius.

niſterium, ſignificans ei calamitatem: & ſimul appropinquare diem Dominicum ei in memoriam reuocans: & quòd non poterit vtiquè celebrari diuinum myſteriū, cùm neque panis ſit in Laura ad oblationem, neque aliquid aliud ex rebus neceſſarijs. Sed hæc quidem ille.

Magna autem illa reuerà & admirabilis anima, ne ſic quidem deſperauit de Dei curatione, & arcanis & ineffabilibus vijs prouidentiæ: Sed ego, inquit, nequaquàm prohibebo ſacrum Dei miniſterium. Tanta verò rerum neceſſariarum indigentia, præbebit nobis aliquem ſacrarum rerum theſaurum ad ſacrum celebrandum miniſterium: ſed eſt fidelis, inquit, qui iubet craſtinum manere liberum à ſolicitudine, quod attinet ad vſum corporis. Et cùm nondùm aduenißet dies Dominicus, veniūt quidā ad ipſum tanquàm conſultò miſſi à prouidentia, ſimul ferentes onus triginta iumētorum. Onus autem erat frumentum & vinum & oleum, & alia monachis apta ad alimentum: adeò vt Laura propemodùm eſſet anguſta ad capiendum res eſculentas. Statìm ergò diuinus Sabas ei, qui indigentiam parcè & ſordidè ei obiecerat, Quid ais, inquit, ſacrúmne dimittemus miniſterium? Ille autem intelligens interrogationem eſſe repræhenſionem cogitationum, quæ non ſatìs erant validę ad ſperandum in Deo, prócidit ad eius pedes, petens veniam, & pro tam illiberali parcitate vehementem inferens pœnitentiam: & ille citò eam dat diſcipulo, & ea quæ oportebat ſuadet, dicens non oportere eſſe tam paruo & abiecto animo: ſed à ſpe diuina firmiter dependére, & quod dicit diuinus Dauid, curam iactare in Dominum: cui nos longè magìs, quàm parentibus, curæ ſumus.

Matth. 6.

Mira Dei prouidētia res neceſſariæ ei ſuppeditantur abundè.

Pſal. 54.

Cùm in his eſſet beatus Sabas, accedunt quidam monachi ex ijs, qui erant in ſpelunca, dicentes: Modò quidam paſtores non ſolùm ſecurè immittunt pecora agris Lauræ: ſed ipſi quoquè crebrò ſine pudore ad Lauram ventitant, illinc magna licentia alimenta exigentes, tumultuque & ſtrepitu fratres implentes quotidiè. Ille verò præcepit paſtoribus admodùm placidè & benignè (vt erant eius mores humani & manſueti) vt decæterò abſtinerent à via, quę ducit ad Lauram, & nè talia ampliùs aggrederentur. Illi autem, quę dicta fuerant, nihilifacientes, cùm nihil omninò ceſſiſſent, re ipſa docentur non contemnere manſuetudinem, quę in Deo multa poteſt. Protinùs enim admirabiliter quidem & pręter opinionem arcetur lac vberibus gregum: intereūt autem nupèr geniti fœtus pecorum, cùm eis eſſet miſerè excluſum nutrimētum. Cùm ergò ſenſiſſent paſtores ſe luere pœnas ſuę in Sabam inobedientiæ, ad ipſum veniunt, caſum miſerabiliter deflentes, peccatum ſuum acriter confitentes, neque ſe deincèps ingreſſuros eſſe viam, quę ducit ad Lauram, conſtanter affirmantes. Ille autem tam celeri pœnitentię veniam concedit celeriorem, & protinùs benedictione ſoluit calamitatem, & eos liberat à ſupplicio. Nam ſimulatquè ille benedixit, mox ſolutæ ſunt vberum pedicæ, & lac profusè manabat, & agni alebantur & creſcebant, & paſtoribus in gaudium mutata eſt triſtitia. Hinc magnus ille à ſuperna motus prouidentia, venit ad viſitandum Eliam Patriarcham, annos iam natus octoginta. erat autem, vt iam diximus, Elias in exilio. Secùm verò duxit Stephanum & Euthalium, qui ipſi quoquè pręerant aliquibus monachis. Cùm ergò cum eis Sabam vidiſſet Patriarcha, qui erat in exilio, & gaudio fuit repletus, & omnium præſentium malorum quodammodò eſt oblítus. Eiuſmodi res eſt anima, quę luctatur cum calamitatibus, & condemnata eſt alienam domum habitare pro ſua. ſi ſolùmodò notos adſpexerit oculos, hoc minuit moleſtias, & affert magnum ſolatium calamitatis.

Vltio diuina in proteruos paſtores pecorum.

Mira vis benedictionis S. Sabæ.

Cùm illos ergò adeò lubenter vidiſſet Patriarcha, eum multos dies apud ſe retinuit, neque eum volebat omninò dimittere: ſed quotidiè circa horam nonam iam è domo procedens (toto enim alio tempore in grato permanebat ſilentio) ſermone & alimento eos impertiebat, amicè & ſyncerè cum eis vitam agens. Cùm vno itaque die illi veniſſent, vt conſueuerant, (is autem erat nonus Iulij) cunctabatur egredi Patriarcha. Et illi quidem expectabant, cibum minimè tangentes: Patriarcha verò media iam nocte egreſſus, lachrymoſos habens oculos, Vos, inquit, cibum ſumite. Non eſt enim mihi ocium. Illis autem diligenter ſciſcitantibus, quidnam ei accidiſſet, quòd tam tardè eſſet egreſſus, & cur triſtis eſſet, & eſſent eius oculi ſuffuſi lachrymis, ille acerbè eiulans, O beate pater, inquit, ad Sabam intuens, Heu, inquit, hac hora mortuus eſt Imperator Anaſtaſius: & oportet me quoquè omninò decimo die poſt eum excedere, vt cauſam noſtram agamus ante horribile tribunal. Hocipſum quoquè apertum fuit beato Sabę,

Elias patriarcha in exilio diuinitùs diſcit

&

& illa nocte, qua viſione dignatus eſt Patriarcha, dicitur ipſum quoquè vidiſſe fulmina, quæ deſupèr mittebantur in Imperatorem, & eum veluti perſequebantur, vt interimerent: eum autem fugientem in regiæ penetralia, turpiter effudiſſe animam. Sed mors quidem Imperatoris, vt quæ apparuerant viſiones ſignificabant, ſtatim fuit audita. Deindè vita quoquè exceſſit Elias Patriarcha, ſicut ab ipſo prædictum fuerat.

Iuſtinus ſuccedit Anaſtaſio.

Cùm ergò poſt Anaſtaſium Iuſtinus piè aſſumpſiſſet imperium, & per vniuerſum orbem terræ miſiſſet edictū, vt Orthodoxi quidem remitterentur ab exilio: Chalcedonenſis autem ſynodus ſcriberetur in ſacris tabulis, & veteres honores redderentur Orthodoxis, & rursùs tranquilla fruerentur ecclesia. His ſic factis, & Iuſtino Imperatore reuerſa rursùs fide orthodoxa, erat quidem beatus Sabas natus pluſquàm octoginta annos ætatis, & corporis imbecillitate & ſenectute, & longa illa & intenſa virtutum exercitatione afflictus & maceratus. Verùenimuerò etsi ità ſe haberet, prompto tamen & alacri animi ſtudio florebat ac vigebat: & quos propter Chriſtum ſuſcipiebat labores, præferebat omni quieti & animi relaxationi. Vndè etiam omnia poſtponens zelo, quo ducebatur pro fide orthodoxa, ſtatìm profectus eſt per Cæſaream & Scythopolim, vbiquè prædicans pium illud edictum Imperatoris, & in tabulis eccleſiarum inſcribens quatuor ſynodos: & alios quidem ex eis, ſuaſionibus & admonitionibus, alios autem etiam repræhenſionibus reuocans: & omnes perfundēs ſuaui melle ſuæ doctrinæ, & optimè inducens ad fidem orthodoxam. Erat autem Scythopoli vir Scholaſticus, nomine Iohannes, bonus animo, & vitam ſuam virtute exornans: qui de quodam Syluano, genere quidem Samaritano, authoritate autem inſigni, & multam aliam narrabat improbitatem & animi vitium, & dicebat etiam eum maximè inſectari Chriſtianos. Hæc cùm magnus ille audiuiſſet, quędam prędixit de Syluano, quæ non

Prædictio S. Sabæ de Syluano impio.

ità multò pòſt effectum ſunt conſecuta: quomodò etiam paulopòſt oſtendet oratio, nempe igne in media vrbe accenſo malum malè eſſe periturū. Quid ergò? Sufficiunt'ne hæc ex viri miraculis, an adhuc ſitiunt veſtrę aures & ſunt arrectæ, & nondùm ſunt ſatiatę tam pulchris & pijs narrationibus? Conuertenda eſt ergò oratio ad ea, quæ deincèps ſequuntur. Nam in his quoquè eſt gratia ſimilis, & operatio miraculorum.

Iohannes monachus aſſiduis vigilijs & lachrymis amittit lumen.

Verſabatur vir quidam in quodam monaſterio ex ijs, quæ ſunt Scythopoli, nomine Iohannes, qui à congreſſione hominum ſeparatam quietamq; in ſilentio vitam ab ineunte ætate ſuſceperat. Is animæ quidem oculos valentes habebat & ſanos, & per ipſos ſæpè pręuidebat futura: corporis autem oculi luce carebant, & nec minimum quidem ſplendorem admittebant. Cauſa verò erat eius per totam noctē aſſiduę vigiliæ, & fontes lachrymarum, & ſenectus iam profundiſſima. Dicebatur enim vixiſſe pluſquàm centum annos: quorum octoginta quidem tranſegit in eodem monaſterio: quinquaginta autem permanſit nuſquàm progrediens. Cùm eius multo ſermone vbiquè fama celebraretur, peruénit etiam vſque ad ipſum Sabam. Qui cùm eius conueniendi teneretur deſiderio, iter ad eum eſt ingreſſus. Mulier autem quędam in illa via iacens, laborabat iam multos annos fluxu ſanguinis: neque poterat malum omninò comprimi, vincebatq; artem medicinam, & manum. Emittebat verò tetrum quoq; quendam fœtorem, minimè tolerabilem: adeò vt propter hocipſum afficeretur maiori animi ægritudine, vt quam fugerent omnes & auerſarentur. Ea ergò poſtquàm ſanctum ſolùm ſenſit tranſire, ſupplicationibus & eiulatibus eum prouocabat ad morbi curationem. Ille autem acribus illis cedens clamoribus, velociter ei opitulatur: & ſolo tactu manùs morbū comprimit. Deindè cùm huius rei fama permanâſſet ad multorum aures, vir quidam ad ſanctum accedit cum ſua filia. Luctabatur verò illa cum tetro dæmone, & patri vitam faciebat acerbam, & planè non vitalem. Ea ergò cum magno *calore allata, valdè miſerabiliter rogabat pater ſanctum, aut, vt idipſum meliùs dicam, paternè. Quamobrèm miſertus Sabas, & reſpiciens preces miſerabiles, vt qui erat re vera clementiſſimus, & apud ſe paratam habebat conſolationem, puellam vngit oleo Crucis, & cùm eius, qui in eam actus eſt, nomen dixiſſet, eam ſtatìm liberat à morbo, parentique eam tradit ſanam & mente & corpore.

Præclarum miraculū.

for. *clamore vel labore.

Aliud miraculum.

Atque ſic quidem Sabę animę diuina quędam inſidebat gratia, quęcunq; ipſe petijſſet, operans admirabiliter: & corpus quidem ſemper habebat cedens eius voluntati, vt neque defatigaretur laborum aſſiduitate, neque voluptate rursùs remitteretur. Nam toto quidem tempore ieiuniorum permanebat ieiunus. Solebat autem ſemèl tantùm

Nota ſingularem gratiā abſtinendi.

tantùm veſci in hebdomada. Si verò aliquandò ab aliquo vocatus eſſet ad cœnam, aut ipſe rursùs aliquos cõuiuio exciperet, bìs ſæpè veſcens in die, nihil damni ac detrimenti ſentiebat ſtomachus. Deindè poſtquàm rediſſet Scythopoli, admodùm iucundus autem & optatus appárens Iohanni Hieroſolymitano Pontifici, (quod interceſſerat enim tempus, auxerat deſiderium, vt ſolet amicorum) ab ipſo vocatus eſſet ad conuiuium, quoniam vnà etiam aderat Antonius Epiſcopus Aſcalonitanus, qui erat frater Archiepiſcopi, cùm illi Sabam medium intercepiſſent, illi amicè propinabant, & pro viribus eum inuitabant & accipiebant. Sed neque rursùs ſancto erant manus ocioſæ: ſed vt par erat, remota omni fictione & ſimulatione, veſcebatur appoſitis. Aderat autem diuinus quoquè Theodoſius, qui erat ei valdè amicus & familiaris, vt iam à me ſæpè dictum eſt: qui cùm velutì quoddam condimentum, vellet menſæ ſpecioſam aliquam & gratam inijcere orationem, vrbanè admodùm & lepidè inferens, dixit diuinum Sabam ità eſurire, vt ne vos quidem ambo, aiebat, qui ſufficitis ad totam ſimul alendam Palæſtinam, poſſitis eius ventrem alere ad ſatietatem. Tale & tam validum ac robuſtum corpus beati Sabæ generoſæ contigerat animæ. Erat autem ſumma modeſtia prędìtus, & moribus lenis ac facilis. Et ad eum quidem conueniendum facilis patebat aditus: erat verò in ſermone iucundus, & moribus quidem ſimpliciſſimus: prudentia autem conſtantiſſimus, charitatem non fictam & ſynceram apud omnes conſeruans. Erat verò valdè affectus in Theodoſium, adeò vt quotidiè ad ſe inuicèm ventitarent, & inter ſe de virtute conferrent, & eſſent ambo inſtàr luminarium omnibus, qui vitam amplectebantur monaſticam. Sed ille quidem eorum, qui vitam exercebant communem: hic autem, Sabas, inquam, eorum qui à congreſſione ſeparatam & quietam, ſuſceperat præfecturam. Dicitur certè, beatum Sabam vrbanè ſępè dixiſſe diuino Theodoſio, illum quidem puerorum, ſe autem eſſe præfectum præfectorum. *Amicitia ingẽs inter Sabam & Theodoſiũ Abbates.*

Sed eò reuertendum eſt, vndè digreſſi ſumus, & ijs, quæ dicta ſunt, addenda ſunt quæ ſequuntur. Appetente iam fine anni quarti, quo aquæ penuria & ſiccitas, & alia mala his cognata, Palæſtinam inuaſerant, accedunt ad Sabam monachi ſpeluncæ, petentes vt illinc recederent. Neque enim ſe poſſe ampliùs manere, neque reſiſtere tantæ aquæ inopiæ. Quocircà ille quidem partìm adhortatus, vt forti & excelſo animo ferrent quæ ingruebant: partìm autem eos paternè admonens, perſuaſit vt rursùs permanerent in Laura. Ad vos enim, inquit, veniet Dei miſericordia, & ros citò ab eo deſcendet. Tertio deinceps die finem acceperunt, quæ promiſſa fuerant. Repentè enim erumpens vehemens pluuia, eis impleuit aquarum receptacula: & quod eſt maximè incredibile, illis ſolìs delapſa eſt pluuia, qui cogitàrant à Laura recedere. In omnibus autem illius, quæ circuncircà erant, monaſterijs, ne minima quidem gutta deſcendit. Hinc factum eſt, vt monaſteriorum, quæ erãt circuncircà, præfecti ad eum confluerent, deflentes & lamentantes, & dicentes: Quid peccauimus Pater, quòd non ad nos quoquè per tuas preces aqua cecidit, qui æquè laboramus ſiccitate, & valdè deſideramus benignitatem & refrigerationem? Ille autem paucis verbis eos liberauit à magna illa animi afflictione, ſic dicens: Nunc quidem miſit Deus benedictionem ad eos, qui egent maximè: ſed neque vos diù deſpiciet. Neque vos aqua deficiet, donèc dederit pluuiam ſuper terram. Iam verò inſtabat Dominica dedicationis, & cùm aquæ penuria diutiùs produceretur, omnis autem fons propemodùm deficeret, & nec in ſe quidem paruum ſeruaret aquæ veſtigium, ſed multi ideò miſerè perirent: Iohannes Antiſtes Hieroſolymitanus, valdè ſuſpectam habens multitudinem, (ſolet enim, cùm laborauerit inopia alicuius rei neceſſariæ, ſeditionem protinùs agitare, & aliorum facultatibus parare inſidias) omnes partes obibat, loca locis mutans, & puteos fodiens, humidiora loca proſcindens, & foſſas perſcrutans, & à nullo abſtinẽs, quod ei occurreret. Sed hoc nihil proficiebat. Omni itaque ſpe abiecta, ſedebat decętero mœſtus, & apud ſe deflens communem vrbis calamitatem. *Inſigne miraculum.*

Cùm is ergò ità eſſet affectus, & communem caſum, ſuum luctum eſſe duceret, quidam ex eius amicis, Summus nomine, volens eſſe particeps ſolicitudinis, & quoàd eius fieri poſſet, illius conſolari ægritudinem: quoniam aliundè inuenire non poterat mali ſolutionem, accedit ad eum, narrans de pluuia quæ eruperat, & de diuinis illis ſignis, quę facta fuerãt Sabæ precibus: & cõſulit, vt eum ad ſe accerſat, & vehementer roget, vt hãc eis alleuet calamitatẽ, & ceſſare faciat plagã, quæ tam grauiter infligitur. Ille aũt perſua-

ſus,cùm eum accerſiſſet,& ad eius pedes procidiſſet, omnes adhibuit preces, vt ſanctas manus ad Deum tolleret,quas ipſe ſolet reſpicere,& eius miſericordię viſcera in mentem reuocaret,& efficeret,vt qui eſt bonus,eos benignè adſpiceret,& eis reconciliaretur,& ſolueret calamitatem ſiccitatis,quæ eos opprimebat. Cùm is aũt differret,& rem ſuas vires ſuperare diceret,Epiſcopus non ceſſat obſecrare,&genua prenſare,& nullũ prætermittere modum ſupplicationis: (Quid enim ad deprimẽdum & deijciendum animum eſt calamitate vehemẽtius,& maximè ea,quæ tam multos tandiù affligebat?) neſciens deinceps, quid ageret mitiſſimus Sabas, ſe includit in domuncula, iubens illos quoquè ſimul preces fundere. Deindè ille quidem intenſæ vacabat orationi, & pro eis fundebat preces. Tertius iam dies præteriẽrat, & circa primam noctis vigiliam repentè conuertuntur nubes,& ex ſerenitate mutato aëre in profundam caliginem,vehemẽs erumpens pluuia,replet quidem aqua fontes:torrẽtibus autem ſua reddit fluenta,& vniuerſam ſimul ciuitatem ad vno animo & vno ore gratias Deo agendum excitat.Et hæc quidem ſic.

Modeſtia S.Sabæ.

Oratione ſanctus pluuiam impetrat à Deo.

Cùm autem multum temporis interceſſiſſet,& magno Sabæ ad octoginta & ſex annos ætas prouectà eſſet,decedit quidem Iohannes,relicto ſucceſſore Petro,viro virtute inſigni.Tertio autem deinceps anno Imperator quoq; Iuſtinus valdè iam prouectæ ætatis,& alioqui oppreſſus morbo corporis,cùm ad adminiſtrandam rempublicam nõ ampliùs ſufficeret,deponit imperium,Iuſtiniano patruele ſuo conſtituto pro ſe Imperatore, qui erat patricius, conſul & dux exercitûs, & qui iam fortiter rempublicam gerere erat aggreſſus.Sed de Iuſtiniano quidem dicere interìm differamus: immoremur autem in ijs,quæ admirabiliter à ſancto Saba facta ſunt in Petrum ſucceſſorem Iohannis : quæ quidem velim nolim ad ſe trahunt orationem, & ſunt alijs longè iucundiora & gratiora. Nam is quidem veniebat aſſiduè in ſolitudinem ad diuinum Sabam, & eandem in eum ſeruabat reuerentiam,quam priores Patriarchæ.Interìm verò cùm morbus inuaſiſſet ſororem,(erat enim ei ſoror nomine Heſychia,nõ vulgaris virtutis)& cùm omnis ars medicorum abieciſſet ſpem eius curationis, ipſe non minùs, quàm illa,animi mœrore confectus, & nullum inueniens medicamentum calamitatis, ad diuinum Sabam ſtatuit confugere,vt videret an aliquam aſſequeretur clementiam.Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad ægrotantem morbo incurabili,& tèr manu feciſſet ſignum Crucis,non differendo,ſed continuò eam ſanam reddit fratri.Talem ergò Epiſcopus inuenit remunerationem ſui in Sabam honoris.

Petrus Hieroſolymæ Epiſcopus.

Iuſtino abdicanti ſuccedit Iuſtinianus.

Signo Crucis ter edito repentè ſanat morbũ incurabilẽ S.Sabas.

Tunc verò, cùm &, quæ à me ſuperiùs dicta eſt,Iuliana è vita exceſſiſſet, eorum qui apud ipſam erant Eunuchorum fideliſſimi, qui iam longo antè tempore erãt beato Sabæ amici & familiares,accedunt ad ipſum,afferẽtes cumulos pecuniæ: pro quibus nullam aliam petebãt remunerationem,quàm ſolùm,vt referrentur in numerum ſuorum monachorum. Ille aũt cùm non poſſet ſuam legẽ ſoluere,neq; Eunuchorum & imberbium aliquem in ſuam Lauram admittere, cùm multis admonitionibus & ſermonibus apud eos eſſet vſus,& eos confirmâſſet ad futurum, ipſos emittit ad B.Theodoſium. Illi verò paulopòſt Patriarcham conuenientes, petunt ab ipſo quendam locum, volẽtes in eo degere ſeparatìm,& ſibi ſolis & Deo vacare. Ille autem cùm Alexandro Eliæ monaſteriorum præfecto eos commendatos, apud ipſum aliquo breui tempore depoſuiſſet, apud ſe conſultabat,quemnam eis locum tribueret,& quemadmodùm finem imponeret eorũ voluntati. Interìm verò pecunijs illectus Alexander, non ſtans pactis illis conuentis, quæ cum Elia inierat, diuidit Eunuchis monaſteria, cùm ad ea nullum laborem nec operam priùs contuliſſet, quæ ille multis laboribus & ſudoribus conſtruxerat. A quibus vnum ex monaſterijs in hodiernum vſque diem nominatum eſt Eunuchorum. Sed de his quidem ſatis.

Cùm iam autem imperium aſſumpſiſſet Iuſtinianus, & rerũ ſuſcepiſſet adminiſtrationem, agebat quidem beatus Sabas nonageſimum & vnum annum : finem verò vitæ acceperat diuinus Theodoſius : qui in Paleſtina quidem erat populus Samaritanorum, cùm Iulianum quẽdam,qui ipſe quoq; erat Samaritanus, ſibi regem creâſſent, multas iniurias faciebant Chriſtianis,eccleſias depopulantes & exurentes, Chriſtianos afficientes ſupplicijs innumerabilibus,& deindè etiam occidentes : & in vicos finitimos facientes incurſiones,& capſas ſanctorum rumpentes,& igni mandantes. Quæ quidem maximè fecerunt in locis, quæ erant circa Neapolim : vt qui Epiſcopum quidem gladio inter-

Samaritani Iulianũ regẽ ſibi conſtituunt,& affligunt Chriſtianos

Nota quos hodiè imitentur hæretici.

interemerint: quoſdam autem preſbyteros comprȩhenderint: & primùm quidē membratìm & fruſtatìm eos diſſecuērint, & deindè eos cum martyrum reliquijs frixerint in ſartagine, & nulli probro & contumeliæ parſerint in Chriſtianos. Hæc poſtquàm renunciata fuerunt Imperatori, aduersùs illos magnas emittit copias: quæ cum eis manus confligentes, & multos alios interimunt, & ipſum etiam Iulianum. A quibus Syluanus quoquè tunc Scythopoli comprȩhenſus, in ignem inijcitur, & ità acerbum accipit vitæ exitum, vir qui multis probris & contumelijs affecerat Chriſtianos, & ideò, vt arbitror, pulchrè ad hoc à diuina reſeruatus erat iuſtitia, vt ſic lueret ſupplicium ſufficiens, & finem acciperet: quod non multis antè diebus de ipſo dictum fuerat à Saba. Deindè quidam ex eius comitibus, nomine Arſenius, illuſtris dignitate, ad falſa fingenda, & cōfundēdam veritatem omnium calidiſſimus. Is cùm poſt tetrum Iuliani interitum veniſſet Conſtantinopolim, & acceſſiſſet ad Imperatorem, & cum ipſo & eius coniuge, neſcio vndè, ei magna interceſſiſſet familiaritas, multa quidem dicit, ad magnam aūt iram eos accendit aduersùs Chriſtianos, qui erant in Palȩſtina; dicens eos vel maximè fuiſſe authores & cauſas ſeditionis Samaritanorum, & dignos grauiſſimo ſupplicio. Arſenij cuiuſdam calumniæ.

Hæc poſtquàm in Palȩſtina renunciata fuēre Patriarchæ, eum ſtatìm ſubit miſericordia eorum, qui falsò accuſabantur: & accedens ad beatum Sabam, eum vehementer rogauit, vt abiret & fungeretur legatione apud Imperatorem, & excogitatam refelleret calumniam, & Chriſtianos liberaret à tantis periculis, nihil aliud futuros, niſì diaboli linguæ trophæum & improbitatis. Ille aūt paruit, & nullo interiecto ſpatio, iter ſtatìm arripuit: eratq; reuerà prȩter fidem id, quod cernebatur, nempe hominem, qui in tam imbecilla lababat ſenectute, & quē par erat in lectò ſe quieti dédere, citra moram tātum iterinire, minimè cedentem, neq; ſenile quippiam aut languidum, remiſſum've ſuſtinētem: ſed perindè atquè ætate adhuc vigentem, & magnam corporis imbecillitatem vincentem copia prompti & alacris animi. Cùm iam aūt perueniſſet ad ſuburbia Conſtantinopolis, Imperatori quidem ſignificatur aduētus: & ipſe ſtatìm mittit vnum ex iuuenibus Imperatorijs, & quoſdam ex ſuis ſatellitibus, aduentum illius maximè honorans. Deindè eo, quo par erat, comitatu ſtipatus, Sabas ad ipſum deducitur. Deindè Patriarcham quoq; Epiphanium, & quicquid erat apud ſe clarum & illuſtre, emittit, vt ei procederent obuiàm. Neq; enim terrenum & mundanū aliquem, ſed tāquàm vnum ex angelis, & ciuem ſupernæ Hieruſalem ſe cenſebat accipere. Quem poſtquàm adhuc procùl procedentem agnouit Imperator, ille quoquè cernebat aliquid ſimile ei, quod viderat Anaſtaſius. Videbat enim quandam coronam eius capiti impoſitam; eleganti quodam ſplendore decoratam, & micantem luce omnis generis gratiarum. Viſione ergò Rex obſtupefactus, è cathedra ſurrexit, & ſacrum illud caput reuerenter & iucundè eſt complexus. Deindè cùm ille ab eo accepiſſet benedictionem, orauit vt ſua quoquè coniux eſſet eius particeps. S. Sabas valdè grandæuus, it legatus ad Imperatorem. Admodùm honorificè accipit ab Imperatore. Imperator ei petit benedictionē.

Cùm ea aūt adfuiſſet, adorauit & rogauit, vt ſolueretur vitium eius matricis, (erat enim petra ſterilior) & vt ex ſe natum poſſet videre filium: quod quidē illa pluris faciebat, quàm ipſum imperiū. Ille aūt ad hȩc tacens, ſolùm illi precabatur, vt ſoſpes & ſalua eſſet eius potentia. Illa verò rursùs inſtabat, petens preces liberorum procreationis. Ille aūt pergebat eaſdem rursùs preces dicere, & apertè præ ſe ferebat ſe recuſare petere, nè ipſa fieret mater filiorū. Vbi verò cùm illa hoc ſȩpè petijſſet; ipſe nihilo magìs annuit orationi, neq; edidit preces cōuenientes eius deſiderio, tandē abijt Imperatrix magna affecta triſtitia, quòd id quod volebat, non eſſet aſſecuta. Deindè cùm qui in preces inciſſent, & maximè quicunq; ſolent principum gratificari cupiditati, etiamsì ſint inutiles & nihil iuſti habeant, eum criminarentur, quòd preces recuſâſſet, & diceret id, quod Imperatricem maiori moleſtia afficeret, ille ægrè ferens, cauſam apertè protulit: Sinite, dicens, ò beati. Non enim ſinet aliquem fructum ex ea edi, nè ipſe quoquè guſtet Seueri dogmata, & deteriores, quàm priùs ab Anaſtaſio, tumultus Dei conturbent Eccleſiam.

Imperator aūt Iuſtinianus in ſanctum tantam oſtendit pietatem & reuerentiam, vt cùm eum conueniſſet, non ſolùm remiſerit iram, quam iam olìm conceperat aduersùs Chriſtianos, qui erant in Palȩſtina, ſed etiam Samaritanos * plenè expulerit è ciuitate, & eorū ſynagogas deincèps prohibuerit: & de illis hanc legem tulerit, nè eſſent alter alterius hȩredes, nē per ſucceſſionē opes eorū creſcerent & amplificarentur. Quinetiam vt interficerentur, quicunque eorum fuiſſent authores ſeditionis. Quamobrèm timore affectus for. * planè

fectus Arſenius, qui erat ipſe quoquè vnus ex Samaritanis, cum humano, metu quoquè diuino concurrente, ſupplex à Saba contendit, vt ab ipſo baptiſmum accipiat: & tam piam impetrat petitionem. Sed hęc quidem poſteà. Imperator autem cùm talem ſanxiſſet legem aduersùs Samaritanos, & ſic ea propter quę venerat, ſancto eſſet gratificatus, non hucuſquè ſiſtit promptum & alacrem animum: ſed ſe extremum damnum accipere exiſtimabat, ſi nō eum regalibus & ſplendidis afficeret beneficijs; & fidei eſſe abundantiam oſtenderet ſuam in eum munificentiam. Cum eo certè aſſiduè colloquens, & eum honorans, ſicut priùs Anaſtaſius, vehemẽter inſtabat, vt aliquod pecuniæ vectigal ſubiectis ei monachis conſtitueret.

Iuſtiniani multa erga S. Sabam beneuolentia.

Ille autem, Vectigalium quidem, inquit, & pecuniæ, quantum ſatis eſt ad vſus neceſſarios, ille nobis prouidebit, qui populum non obedientem copioſè aliquandò aluit in deſerto, & aquam eduxit è petra: & qui non ſolùm neceſſaria, ſed etiam ſępè quæ redundant, ſuppeditat. Tibi autem, ô Imperator, ſi tantæ eſt curæ, vt nobis gratificeris, adſunt aliæ quoquè non paruæ, & non contemnendæ occaſiones, per quas poteris in nos tuam exercere liberalitatẽ. Nam & Palęſtini, qui malè ſunt affecti à Samaritanis, & quorum magnæ quidẽ prędæ ſunt abactæ, multa verò ædificia & diuina templa, & mancipia prætereà & greges, frumentumq; & alios fructus viderunt exuri ante oculos, & nunc non habent, vndenàm ſibi victum quotidianum comparent: ſupplices petunt aliquam ad tempus immunitatem, vt ſe parùm recreent ac reficiant, & rursùs poſſint ſufficere annuis ſoluendis muneribus: & qui ad adorandum viuificum ſepulcrum veniunt in ſanctam ciuitatem, ipſi tecto opùs habent, vt ſe parùm recreent à labore itineris: & maximè ſi quis eorum aliquandò in morbum inciderit, poſtulant neceſſariam corporis curationẽ. Quin etiam quod à Patriarcha Elia priùs cœptum eſt ædificari Deiparę Virgini templum, multis adhuc indiget, nec ſatìs eſt inſtructum ornamentis: & quæ ſunt meis conſtructa manibus monaſteria, cùm nullum in propinquo habeant præſidium, in quod ſe recipiant, nullo negocio capi poſſunt ab inimicis, & prima incurſione venire poſſunt in manus hoſtium. Ante omnia aũt, Arrij, Neſtorij & Origenis dogmata cõturbant Eccleſias, nec ſinunt eas pura frui tranquillitate: & ideò à tua potentia magnum eſt adhibendum ſtudium, vt omnibus viribus ea tollas de medio, & tantum malum procùl expellas. Hęc ſi feceris, bonam ſpem concipio, & in Deo confido, fore vt mox diues ſequatur remuneratio, Romaq; vniuerſa & Carthago, & quæcunque amiſerũt, qui ante te imperârunt, cernentur rursùs partes tui imperij. Et fuerunt hæ quidem piæ & in commune vtiles beati Sabæ petitiones apud Iuſtinianum.

Exod. 16. & 17.

S. Sabas orat Iuſtinianũ pro Palæſtinis.

Operæpretium autem eſt quærere, cur prætermiſſis alijs hæreſibus, Arrij ſolùm meminit, Neſtorij & Origenis. Fortaſsè enim quibuſdam ſimplicioribus videbitur eis aſſentiri, & ideò harum trium ſolùm meminiſſe. Quanam ergò de cauſa harum meminit? Quòd aliæ quidem hęreſes nō valdè tunc vexabant Eccleſias. Secta enim Arriana cùm Gotthos occupâſſet, & Vandalos, & Gepidas, & compręhẽdiſſet totum ferè Occidentem, omnes ferè ex æquo peſtifero repleuit exitio: Neſtorij verò & Origenis hæreſis morbo multi monachi laborabant, & timendum erat, nè alios attraherent ad malorum ſocietatem. Nam cùm quidam nupèr conueniſſent monachi Byzantium, viſi ſunt quidam tenęre dogmata Theodori Mopſueſtiæ: rursùs autem Origenis dogmata defendere, Leontius, qui erat ipſe quoq; monachus, genere Byzantinus, qui erat vnus ex ijs, qui cum Nonno ingreſſi fuerãt nouam Lauram, quos poſtquàm cognouit magnus Sabas, à ſuorũ ſtatìm expulit cõuerſatione. Sed nobis reuertendum eſt ad ſeriem narrationis.

Arriani, Neſtoriani & Origeniſtæ multi.

Cùm diuinus Sabas propoſuiſſet tales apud Imperatorem petitiones, ille perindè àc iamdiù ſitiens gratificari ſancto, ſtatìm ſcribebat, imperabat, decretum in omnem partem mittebat, omnia faciebat, nè hæc differrentur & in longum protraherentur: nè eorum quæ fiebant dilatio, tam pulchrorum beneficiorum obtunderet ſplendorem. Hæc quidem Imperator. Qui autem ei, qui frigidum ſolum aquæ calicem dediſſet in nomine ſuo, pollicitus eſt, ſcilicet ſe daturum centuplum, nō diſtulit remunerari & referre gratiam: neque promiſſum ſuum produxit in longum: ſed vt magnus pollicitus eſt Sabas, ſimul atquè Imperator per Præſides prouinciarũ impleuit, quæ fuerat pollicitus, Aphrica vniuerſa & Roma eius acceſſerunt imperio: & qui erant in vtráque tyranni, Vittigis Romæ, & Gelimer Carthagine, eos pro liberis ſeruos, & pro regibus captiuos, & ſupplices accepit pro inimicis.

Matt. 10.

Iuſtinianus recuperat Africam & Romam.

Sed

Sed cùm huc deducta ſit oratio, venit mihi in mentem huius viri conſtantia & animi generoſitas, quòd nulla eum temporis neceſſitas coëgerit ad illiberalem adſpicere adulationem, aut ſe aliqua in re gerere ſeruiliter: (quod quidem difficiliter obſeruari poteſt à viris bonis, & eſt factu admodùm difficile) ſed vſus eſt cõuenienti aduersùs omnes moderatione, honeſtatisq; & philoſophiæ magnam ducebat rationem. Hoc autẽ facilè poteſt oſtẽdi. Nam cùm in eius petitionibus occupatus eſſet Imperator ſimul cum Tribuniano Quæſtore circa eam, quæ vocabatur Magnaura, & in cõſilium eum adhibuiſſet, ille, cùm iam veniſſet hora tertia, relicto Imperatore, Deo ſeorsùm reddebat preces ſolitas, vacans ſacris diuini Dauid pſalmis. Cùm Hieremias verò vnus ex diſcipulis ad eum acceſſiſſet, & dixiſſet, Quid hoc ſibi vult, pater? Cùm Imperator tãtum adhibet ſtudium, &, vt tuas impleat petitiones vehementer laborat, tu, eo relicto, nunc agis alibì: ille admodùm ingenuè reſpondens, Non eſt hoc alienum, inquit, ô fili. Nam & ipſe facit, quod ei conuenit: & nos omninò id, quod debemus. Sed redeat nobis oratio ad ea, quæ propoſuimus.

S. Sabas ſtato tẽpore, relicto Imperatore, perſoluit preces ſolitas.

Imperator ergò tanto ſtudio affectus aduersùs huius viri petitiones, per vniuerſum orbem terræ mittit decretum: & ſtatìm Epiſcopis, Antonio Aſcalonitano, & Zachariæ Pellæ, literis præcipit Imperatorijs, vt viſant loca Palęſtinæ, quæ fuerunt exuſta à Samaritanis, & habita ratione eorum, tributa alleuent. Viſant autem templa quoq; Sanctorum, & quantum ipſa damnum acceperint à ſcelerata & audaci manu Samaritanorum, per illorum ipſorum facultates, aut publicas reparent pecunias, & in ſancta ciuitate extruant noſocomium, & annuos ei dent redditus mille octingentorum & quinquaginta aureorum. Quinetiam aliam quoquè domum, vt in ea habitarent, qui procùl illuc veniebant, & Deiparæ templum eleganter extruant & exornent, & præſidium prope Lauram muniant, vt in inimicorum inſultibus eſſet tutum monachis refugium. Præter hæc verò nominatìm quoquè declaratas hęreſes tollant de medio, & præclaro ſubijciant anathemati. De his autem ferè omnibus Procopius quoquè Cęſarenſis in quinto libro de Iuſtiniani ædificijs, ab eo conſtructis, hęc ſigillatìm refert, ipſumque conſtructum Deiparæ templum accuratè exponens, eiusq; pulchritudinem & magnitudinem nulli dicens eſſe ſimilem, & id nouam vocari eccleſiam: cum Cyrillo conueniens, qui diuini Sabæ vitam conſcripſit ab initio. Prętereà autem de duabus quoq; ædibus conſtructis illi ſuffragatur: quarum vna quidem eſt ad excipiendos hoſpites: altera verò ad recreandos eos, qui morbo affliguntur. Quinetiam illic conſtitutos multos pecuniæ redditus, & templorum renouationes, quæ exuſta fuerãt à Samaritanis, & propter inimicorum incurſiones extructum præſidium, ei congruenter perſequitur.

Imperator mira facit ad preces eius.

Hinc appáret, Metaphraſtẽ hãc Sabæ hiſtoriam ornâſſe ſtylo ſuo.

Cùm has ergò conſtitutiones diuinus Sabas ab Imperatore accepiſſet in literis, & receſſiſſet Conſtantinopoli, venit Hieroſolyma. Cùm autem illuc veniſſet, & magiſtratibus tradidiſſet literas, quas habebat imperatorias, illinc venit Scythopolim, vbiquè prædicans decreta Imperatoris, docens ciuitates, componensq; & inſtruens ad fidem orthodoxam. Deindè eos quoquè, qui grauia illa paſſi fuerãt à Samaritanis, & alijs modis recreans, & tributorum immunitate conſolans. Hieremias autem monachus, cuius iam feci mentionem, cùm neſcio quo puſillo & abiecto animo motus, à Laura maxima receſſiſset, in quodam deſerto torrente ſtatuit habitare, qui quinq; ſtadijs aberat à ſpelunca boreali. Cùm illic verò fuiſset magnus Sabas, & locum vidiſset valdè aptum, vt qui in rebus honeſtis nõ ſoleret cunctari, paruam quãdam aram & oratorium, & diuerſas cellas intra paucos dies ædificat: & ſtatuens, vt quidam monachi eas habitarent, eorum curam tradit Hieremiæ: & ſic DEI gratia fuit locus in Lauram conſtructus, quæ floret vſq; in hodiernum diem, Hieremiæ ſortita appellationem. Cùm Scythopoli autem, vt diximus, eſset ſanctus, ad eum accedunt Cyrilli parentes, qui fuerãt olìm ſancto noti, & ei legibus amicitiæ coniuncti, qui ei commendant Cyrillum adhuc valdè iuuenem: & efficiũt, vt ab eo impertiatur puer benedictione. Hic eſt verò Cyrillus, qui magni Sabæ vitam nobis conſcriptam tradidit. Dicit ergò ille ipſe Cyrillus: Cùm me, inquit, magnus Sabas adſpexiſset, & ſalutâſset, & ſua dignatus eſset benedictione, Hic exhinc, inquit patri, eſt meus diſcipulus. Doceatur ergò pſalterium: eo enim opùs habeo. Sed enim redeundum eſt, vndè digreſſi ſumus.

Laura Hieremiæ conditur.

Cùm ergò regiæ literæ fuiſsent oſtenſæ Epiſcopis, & quæ factæ fuerant eccleſiarum euerſiones, ſubiectæ fuiſsent eorum oculis, primæ quidem Palęſtinæ, vt quę perfectam

ſuſti-

for. * centenariorum, vel centuriarum

ſuſtinuiſſet vaſtitatem, duodecim * centariorum publicorum fecit remiſſionem: Scythopoli autem, quæ minus damnũ acceperat, non pluſquàm vnius. Poſtquàm verò hęc rectè geſta fuiſſent à magno Saba, reuerſus Hieroſolyma, adoratis ſanctis locis, & ijs dictis, quæ quodammodò dici ſolent in exitu, venit ad maximam ſuam Lauram. In qua cùm parùm eſſet moratus, morbus quidam ingruens, illum verè fortem adamātem lecto tradit. Quod quidem cùm ſignificatum fuiſſet Patriarchæ, repentè venit ad illum viſendum. Cùm verò veniſſet, & ſic vidiſſet eum in cella iacentem, egenũ rerum omnium neceſſariarum, quãdò oportet ea etiã ſuppetere, quæ redundãt, & circa corpus omnem excogitare curationem, vtpotè quod & morbus & ſenectus & longi labores poſſint vehementer cruciare: ſupplex ab eo contendit, vt exportetur ad ſibi ſubiectam eccleſiam, vt poſſit illic frui aliquo ex ijs, quæ pertinent ad remiſſionem ac recreationem. Ille aũt Patriarchæ reueritus ſupplicationem, & illuc exportatus, iacebat cum ipſo morbo luctans, & ab eo ſimiliter confectus. Cùm verò aliquantũ temporis interceſſiſſet, ad eum diuina quędam aduenit viſio, ſignificans illius hinc futurum exceſſum. Statìm ergò reportatus in cellam, cùm vltima verba dixiſſet fratribus, & poſtremum eis dediſſet oſculum, & cuidam Melitæ illorum cõmiſiſſet pręfecturam, viro idoneo cui id crederetur, à terrenis migrat ad cęleſtia, ſuam animam in manu Dei deponens, iam natus nonageſimumquartum annum. Erat verò quintus dies Decembris, quo mortuus eſt vir ille inclytus, & ad vitam quæ illic eſt, migrauit, comitatus ab angelis & martyribus, vt paulopòſt oſtendet oratio. Nunc autem per ſeriem procedat narratio.

Viſio S. Sabæ.

Obitus feliciſſimus.

Honorifica ſepultura.

Cùm ergò mors Sancti, breui tempore in omnem partem peruaſiſſet, concurrit quidem ad ſacrum illius corpus multitudo innumerabilis. Concurrit autẽ vniuerſus quoquè ordo monachorum, & quicunq; erant Epiſcopi: qui cùm quo par erat ornatu corpus compoſuiſſent, hymnos & cantica ei de more canentes, piè admodùm & ſanctè inter duas eccleſias in media Laura deponunt: vbì cùm ille eſſet ſuperſtes, vidit columnam lucis. Atque talis quidem fuit vita beati Sabæ, & eius tam admiranda, & quæ naturam ſuperabant rectefacta. Nobis autem eundum eſt ad miracula, quæ facta ſunt poſt mortem, quæ ſunt & numero multa, & inſignia magnitudine.

Dicatur verò primùm quidem id, quod ſe paulopòſt eſſe dicturam pollicita eſt oratio. Romulus quidam, genere Damaſcenus, illiberalis artis opifex, primas partes tenẽs in choro Diaconorum, qui erant Gethſemane. Is domo ſua perfoſſa eo tempore, quo obdormijt B. Sabas, & multa ſurrepta pecunia, ſicut ipſe narrauit, angebatur, & perplexo erat animo, neſciẽs quid ageret. Accedit autem ad templum martyris Theodori, vt qui ſciret ſanctum eſſe feruentiſſimum, & qui poſſet efficere, vt depræhenderentur malefici. Cùm verò in templo perſeueraret orare, & iam quintus dies aduenisſet, martyr noctù appárens ante eius oculos, Cur, inquit, tam acerbè affligeris & lamentaris? Poſtquàm autem is dixit, ſe ipſi ſuam expoſuiſſe calamitatem, ille benignè pro ſe reſpondens: Sed ſcias, inquit, me hîc non adeſſe. Iuſſi enim ſumus omnes martyres concurrere, & beati Sabæ animam, quæ modò eſt exoluta à corpore, ad loca quietis deducere. Sed noli, inquit, flere. Cùm enim, inquit, in hũc locum véneris, inuenies fures & pecuniam. Romulus autem cùm ſtatìm ſecum aſſumpſiſſet alios, venit quamprimùm ad locum, & inuenit, ſicut vidit, veram eſse viſionem. Et hoc quidem eſt huiuſmodi, quod teſtatur Sabæ in Domino multam fuiſse fiduciam. Quod autem iam deincèps aggreditur dicere oratio, nihil videbitur minùs, ſi non etiam magìs, admirabile, & magìs gratum ac iucundum.

Vide quid poſſint Sancti.

Erant quidam fratres, genus ducentes ex campeſtri regione, ſanctum ſemper colentes, & in eum adhuc ſuperſtitem, magnam fidem oſtendentes. Hi in agro viuẽtes, & eum ſuis colentes manibus, in ipſo tempore vindemiarum quodam malo morbo feriuntur, & ſpem omnem vitæ abijciunt. Atq; illi quidem graui morbo iacebant oppreſſi: fructus autem egebat manu, quæ eum colligeret. Cùm hi ergò bifariàm diuiſum haberent animum, & propter metum mortis, & propter fructuum interitum, nec poſsent inuenire vllam mali ſolutionem, Sancti vix tandèm recordantur, & eum inuocant, vt malo ferat auxilium. Ille verò eis pręter ſpem citò ſubuenit, & vtrique eorum appárens ſeparatìm, hęc ſignificat, ſe Deum quidem pro eis rogâſse, & oportere eos manè venire in agrum & in vineas. Illi autem cùm ſurrexiſsent, vſi ſunt ſtatìm pedibus firmis & valentibus, & facilè confecerunt viam, quæ ducebat ad vineam: & erant decętero præclari pręcones mira-

S. Sabas & inuocatur, & exaudit.

miraculi: & eo die,quo fuêre curati,feſtum publicum celebrabãt.Illi poſt hæc adijciatur tertium, quod ipſum quoquè eſt paris gratiæ & potentiæ.

Mulier quædam Palæſtina, nomine Ginaruſa, quæ erat pia & amans virtutis, promiſerat ſe duo templa ſancti ornaturam eſſe duobus velis: ſpeluncæ,inquam, & Caſtellij. Vbì autem ad illa conficienda fuiſſent parata omnia, quæ ſe ea eſſe texturas cum illa conuenerant,neſciò quanam de cauſa differebant.Cùm animo ergò angeretur,& ęgrè ferret Ginaruſa, ſi propter illarum dilationem videretur fidem fallere, & non ſtare promiſſis,quæ fecerat ſancto,ille ei in ſomnis placidus appárens,eius ſedauit moleſtiam: & rogauit, nè eam conturbaret mulierum negligentia. Manè enim, inquit, tibi parentes,opus aggredientur.Hęc ſimul quidem pię mulieri ſignificat: & ijs,quę ſe contexturas opus erant pollicitæ, appárens valdè terribilis, efferabatur, & ſe vltima eis mala allaturum minabatur, ſi decætero vel tantillùm opus differrent.Manè ergò mulieres ſibi inuicèm renunciabant ea,quæ viſa fuerant:& ſtatìm,quæ ſe operaturas fuerant pollicitæ,manus operi diligenter admouerunt:& ſic pia Ginaruſæ promiſſa finẽ accepêre.Nobis autem deincèps fuerit conſequens illud perſequi, quod vulgò iactatur de camelo.

Appáret cuidã fœminæ religioſæ, itèm alijs.

Frumentum à mari mortuo per camelos mercede portabatur ad Lauram.Camelorum autẽ dominus erat Saracenus. Poſtquàm verò cameli fuiſſent propè Lauram, vna ex ijs,quæ à via declinauerat,(ea eſt autẽ præceps,& admodùm alta)labitur neſcio quomodò,& cum ipſo onere defertur in torrentem. Hoc autem vbì vidiſſet Saracenus, clamauit protinùs:Abba Saba,preces tuæ meæ camelo opem ferant. Nondùm finiêrat ſermonem, & viſus eſt,vt ille dicebat, videre quendam canìs capillis,camelo inſidentem: ipſe verò curſu proceſſit per aliam viam, & camelum omninò illæſam ſuſcepit ex præcipitio: gratias autẽ veluti reddens ſancto pro beneficio, quotannìs accedit ad capſam, & mercedis,quam ſuis colligit laboribus, ei cõſecrat tertiam partem numiſmatis, paruam gratiam egregio propoſito. Porrò verò hoc quoq; ex ijs, quæ poſt mortem ab eo geſta ſunt,& iucundiſſimum ſimul,& maximè admirabile: quod cùm pro multis velutì quoddam ſignaculum adiecero orationi,imponam finem narrationibus.

Saracenus Sanctũ inuocat, & is ſtatìm adeſt,opemq; fert.

Laura laborabat aquæ penuria,ſicut iã antè diximus: & cùm ſæpè produceretur defectus pluuiæ, grauiter affligebantur monachi: & eò apertè redigebantur, vt neſcirent quid conſilij caperent. Cùm itaque aliquandò apud ſe conſideràſſent,quemadmodùm aqua eos deficeret, cogitàrunt aliquod ſupra petram conſtruere ædificium, & fodere inferiùs ciſternam: vt aquæ quidem pluuiæ congregarentur in ædificium, illinc autem paulatìm confluentes in ciſternam, eorum ſupplerent inopiam. Ad opus quidem certè conducunt quendam Mamantem cum filio, qui erat eiuſdem artis: ambos, inquam, ædificandi peritos. Qui poſtquàm ſupra petram conſtruxiſſent ædificium, ſub qua iacebat illud beatum corpus Sabæ,& aquam contendebant inducere, & eam excauabãt, & faciebant aquæductum, vt per eum ferretur aqua in ciſternam, & non per obliquum ſubiens efflueret.Interìm verò cùm imber vehemẽs erupiſſet, rumpitur quidem repentè ædificium, aqua ſupra modum repletum. Cùm autem vix potuiſſet Mamas effugere periculum, filius Auxentius (ſic enim vocabatur) pręoccupatus à materia & ab impetu aquæ,detractus fuit à pręcipitio,& delatus in veſtibulum duarũ eccleſiarum: vbì etiam diximus beatum iacére corpus patris, nõ minùs quàm decem vlnas diſtante altitudine. Deindè cùm ceſsâſſet pluuia, inuentus eſt puer ſub lapidibus illęſus & integer, & nec ſęuus ille aquæ impetus,neq; lapidum pondus, ei detrimenti aliquid attulerunt.

Inſigne ſanè miraculum.

Sed diuini quidem Sabæ omnia enumerare, non eſt tutum, nè ipſi fugientes ſocordiam,à multis arguamur crimine immoderationis. Conuerti autem oportet ad ea, quæ deinceps ſequuntur: & narrandum eſt bellum, quod deincèps exortum eſt in Eccleſijs. Poſtquàm enim fuit Eccleſia recèns liberata ab hæreſibus, & reſpirauit à longis illis tumultibus & perturbationibus,& fuit in ea quies & tranquillitas, malignus in eam rursùs inuidum inijciẽs oculum,mouet aduersùs eam quoſdam Nonni aſſeclas:Domitianum,inquam,& Theodorum.Qui cùm iam olìm ſentirent ea,quæ Origenes, vbì etiam aſſumpſerunt auxilium temporis, & eorum alter quidem Galatarum, Theodorus aũt Cęſareæ Cappadociæ creati ſunt Antiſtites,magnã ſuam oſtentàrunt poteſtatem.Hinc Nonni quoq; aſſeclæ per claſſes in omnẽ partem proficiſcentes, & in omnia Orthodoxorum monaſteria & eccleſias ſecurè facientes incurſiones, aduersùs ipſam quoquè maximam Sabæ Lauram militant cum ſecuribus & dolabris, & quibuſdam alijs inſtru-

Diſce hinc mores & ſtudia hæ-

reticorum. mentis, aptis ad diruendum & euertendum, vt vel eam funditùs euerterent, vel eam
nempe va- etiam ſua peſte implerent. Sed magni Sabæ Deus nunc quoq; magnum operatur mi-
ſtare monaſteria &c. raculum,& eos,ſicut olìm Aegyptum,dēſis tegit tenebris & profunda caligine: & cùm
Exod. 10. eſſet hora ſecunda diei, illi cùm perindè àc noctù per totum diem ambulâſſent, & nec
Eſa. 59. vbì quidem eſſent ſcirent, vt illud Eſaiæ in eis impleretur, qui dicit. Contritio & infelicitas in vijs eorum,& viam pacis neſciuerunt. Palpabunt vt cæcus murum,& tanquàm non ſint oculi palpabunt. Cùm ſic ergò nihil ſcirent, ſed in viam aſperam,& accliuem, & omninò minimè tritam incidiſſent, vix tandèm die ſequēti inuenti ſunt circa
Pudefiunt monaſterium beati Marciani: & ſic cùm lucem adſpexiſſent communem, pudore ſunt
impij. repleti,& re infecta redièrunt.

Hoc ſapientibus & non mente captis hominibus ſuffeciſſet, ſi vel paruam honeſti curam geſſiſſent,vt ſcirent ſe ea aggredi,quę non eſſent Deo grata.Sed nō illis: verùm eis magis creſcebat vitium, & bellum excitabatur vehementius & tetrius. Dolis enim quibuſdam compoſitis, & ſceleratis inſtructis inſidijs, mittunt quēdam paulopòſt,nomine Theodorum,ad Petrum Epiſcopum Hieroſolymitanū,& egregio illi viro(hei mihi)perſuadent ijs,quæ improbè cōfinxerunt,vt Petri Alexandrini, & Iohannis,cui erat cognomen Strongylus, id eſt,rotūdus,ſuſciperet cōmunionem.Quod quidem Nonni aſſeclis maiorem addidit animum, & plus dedit fiduciæ, & ſuam hęreſim non latenter, ſed apertè circuncircà obeuntes,tanquàm legem ferentes,promulgabant. Quinetiam ſi aliquem ex orthodoxis monachis deprȩhendiſſent in ſancta ciuitate, impia manu ferientes, & Sabaitem vocantes, illinc eum turpiter expellebant. Multos quoquè cùm grauiſſimis tradidiſſent ſupplicijs, quoniam non potuerunt latére, apertum eis bellum
3. Reg. 19. indícunt. Cùm aūt rem ſenſiſſent viri, qui circa Iordanem habitabant, Eliæ zelum, vt par erat,ſpirantes,veniunt ad eis opem ferendam,& communiter cum eis, tanquàm ad aliquod præſidium,confugiunt ad Lauram diuini Sabæ.Poſtquàm verò hæc renunciata fuerunt Origeniſtis,in eos maximo impetu irruunt: & cùm portarum cōfregiſſent cataractas, Lauram ingreſſi ſunt, & vulnerantur multi ex orthodoxis & ex ſocijs, Deo hîc
Furor hære- quoquè permittente arcanis rationibus,& minimè prohibente,vt fieret manifeſtior fu-
ticorum. ror hęreticorum,& ſuis athletis ſplendidior contexeretur corona.

Cùm hęc autem ſic proceſſiſſent,mittitur patrum communi ſuffragio Gelaſius, cuius fidei commiſſa fuerat Laurę pręfectura,Byzantium,vt ſignificaret Imperatori ea,quę facta fuerant. Qui cùm interìm tantum terræ & maris obijſſet, ei tamen excluſo omni
Obſerua ar- aditu ad Imperatorem & Patriarcham (omnes enim aditus præoccupauerat vitij colo-
tes hæreticorum. phon,qui Nonni ſectatorū erat præcipuus,Theodorus,eis diligētibus impoſitis cuſtodibus & ſpeculatoribus, nè per aliquem eorū eis inſcientibus ingrederetur monachus ex Hieroſolymis, & Patriarchæ & Imperatoris aures ad ſe attraheret) Cùm ſic ergò omni aditu excluſus fuiſſet Gelaſius, poſt tantam viæ longitudinem, quam propter Chriſtum pro fide orthodoxa ſuſtinuit, poſt tantam afflictionem vacuis manibus reuertitur: & cùm fuiſſet Amorij,(quæ eſt ciuitas clara & illuſtris)propria morte è vita excedit. Cùm hoc autem reſciuiſſent Nonnus, Theodorus & Domitianus, & quicunque erant eiuſdem vitij æmulatores, Georgium, qui ipſe quoquè ſectam ſequebatur Origenis, eius
Etiā S. Sabæ Lauram loco pręfectum & ducem conſtituunt,& in diuiniſſimi Sabæ throno improbè (ô iuſti-
occupant tia & Dei tolerantia)collocant.Rei abſurditate meus intumeſcit animus,iraq; diſrum-
hæretici. por & ſuffocor.Hinc enim miſerabiliter accidit, vt patres, qui erant in Laura,alius aliò diſpergerentur,non ſecùs atquè agni quidam lupo aduentante.

Sed non diù admodùm permiſit Deus hanc ſuperare tempeſtatem, neque diuini Sa-
Diuina vl- bæ preces paſſæ ſunt eum ampliùs tacere,& vti lenitate: ſed mox diuinam iuſtitiam ex-
tio in ſcele- citant ad vindictam. Et ideò Nonnus quidem, malorum illorum ſtudiorum opifex, vi-
ſtos hære- tam euertit miſerrimè. Eueſtigiò Georgius quoq; accuſatus cuiuſdam libidinis, cuius
ticos. vel meminiſſe ſolùm,linguam polluit, ab illa Laura turpiter expellitur, cùm ſeptem ſolùm menſes ei pręfuiſſet.Deincèps aūt rectionem ſuſcipit Caſſianus, vir qui ab infantia fuerat educatus apud diuinum Sabam, & in pulchra illius diſciplina pulcherrimè inſtitutus, & factus ſacerdos maximæ Lauræ. Qui cùm decimum menſem implêſſet in adminiſtratione, & deindè ex hac vita exceſſiſset, Cononi poſt ipſum mandant monachi Præfecturam. Mandant verò Deo, vt arbitror, monachorum animos ad hoc mouente. Fuit enim vir ille ſummè reſplendēs, & rectis dogmatibus, & omni virtute & rectefactis.

Qui

Qui etiam in pręfectura vſus eſt magna cura & diligẽtia. Nam & eos,qui illinc receſſerant eiecti ab Origeniſtis, patres rursùs collegit,& Lauram, quæ à frequentibus illis tumultibus & bellis hęreticorum iam inclinata fuerat in genua, mox erexit, & veluti renouauit.

Poſt hęc cùm ſancta & œcumenica quinta ſynodus cõgregata fuiſſet Byzantij, Theodorus Mopſueſtiæ, & Origenes, & vnà cum his impia de pręexiſtentia & reſtitutione dogmata,generali fuerunt ſubiecta anathemati : & ſic hęreticis deincèps omni ablata libertate loquendi,diuini Sabæ Lauræ,& vniuerſa ferè cum eis Palęſtina, viceſimotertio anno poſt illius mortem,à grauibus hęreſibus, & temporis acerbitate & iniquitate reſpirârunt, & quietam deincèps & tranquillam vitam egêrunt, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti:Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu ſit gloria & potentia,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum, Amen. V. Synodus œcumenica

VITA S. NICOLAI MYRENSIS EPISCOPI, E GRAECIS IDONEIS AVTHORIBVS, PRAESERTIM SI-*meone Metaphraſte,collecta & conſcripta per Leonardum Iuſtinianum Patricium Venetum,fratrem S. Laurentij Iuſtiniani Venetorum Patriarchæ. Habetur in 1. Tomo Aloyſij Lipomani cum Authoris Præfatione, quam breuitatis ſtudio omiſimus.*

PAtaram rerum ſcriptores tradũt, vrbẽ fuiſſe in terra Lycia nobilẽ inter primas:Eiq; ſi cętera defuiſſent ornamenta, quibus tamen plurimis affluebat, poterat ſanè vel hoc vno nobilitari pręcipuè,quòd magnum Nicolaum Myrarum Epiſcopum tulit, virum profectò, quem in Republica Chriſtiana nemo propè ſanctorũ omnium in omni virtutum laude facilè anteiret.Nam Pataræ natũ illum conſtat,& claro quidem genere. Mater eius fœmina fuit ſanctiſſima,atq; grauis:Patri verò nõ tam vitæ ſplẽdor,quàm integritas:non tam populi,quàm Dei cultus: non tam diuitiæ,quàm eleemoſyna,fuerũt in precio. Mundi itaq; relictis illecebris, nullum erat illis, niſi bonarum actionum ſtudium,atq; voluptas. Hi tãquàm lignum plantatum ſecus decurſus aquarum,in tempore ſuo ſpecioſiſſimum edidêre fructum,infantem videlicet hunc, cuius cęleſtis indoles futuræ virtutis præſagium præ ſe ferret. Illum aũt primũ mater pariter atq; poſtremum tulit. Infœcunda poſthàc cum chariſſimo coniuge perſeuêrans, ſiue deſperante natura per illos poſſe huic ſimilem alterum in lucem producere, ſiuè vt puer hic multifariàm Baptiſtæ ſimilis,in hoc quoquè cum illo quodammodò conueniret.Ille enim infœcundæ matris diſſoluit vterum,atq; ſterilitatem: Iſte fœcundæ matris vterum obſtruxit. Sic itaq; parentum diligentia omnis, ſtudia & voluptates,in hunc vnum diuinè ornandum inſtituendumq́; ſunt collectæ,vt quem carnaliter genuerãt, ſpiritualiter educandum, & omnibus ſanctiſſimarum inſtitutionum ornamentis excultum, admirabilem cunctis mortalibus redderent. Decemb. 6. Patria S. Nicolai. Pſal. 1. Luc. 1.

Infantem autem hunc quis dubitet, in ipſo ſtatim natiuitatis exordio, diuino fuiſſe numine afflatum,ſanctificatumq́ue,qui non priùs viuere,quàm Deum venerari:nõ priùs comedere,quàm ieiunare cœpit? Compertum enim habemus,illum, cùm reliquos dies,noctesq; omnes,nutricis vbera ſugeret crebrò,quarta tamẽ,ſextaq; feria niſi ſemèl duntaxàt,& id veſperi quidem, lac voluiſſe guſtâre. Atq; hoc ſemper certo, immotoq; ſeruauit ordine,vt nullis poſſet blanditijs,nullo nutricis lenocinio,nulla naturæ neceſſitate à ieiunio cœpto deflecti.Quamobrèm vel improbum quenq; bonarum rerum interpretem planè fateri oporteat,non fortuitò illud,aut intemperie ſtomachi factum eſſe,ſed quasì conſultò,& Dei afflante ſpiritu: O miraculum ſingulare, & inter rara oĩm ſeculorum ſpectacula per Eccleſias meritò decantatum, & dignum viuendi principium,cui tam excellens vita ſuccederet: quandoquidem creſcẽtibus annis, debebat eius quoquè virtutibus,tum natura,tum ſtudio & gratia patris, fieri acceſſio admiranda. Nota rem mirã in infantulo Nicolao.

Proficit in pietate.

Poſteà enim, quàm è pueritia exceſſiſſet, caſtiſſimos mores, & diſciplinam ab optimis acceptam parentibus, in melius redigens, ipſe quoq; ſuapte natura & ingenio non deſinebat, velut generoſa quędam & fertilis gleba, nouos quotidiè honeſtatis & pietatis fructus edere. Indè ætate poſcēte, ad capiendum animi cultum, traditur ſtudio literarū. Vbi tum ingenij magnitudine, tum velocitate diſcendi, breui admodùm æuo multa ingenuarum diſciplinarum ſcientia imbutus, ab omni humanæ laudis cura abhorrebat. Aequalium verò ſodalitates, conuiuia, cōſuetudines vitabat omninò, quia in illis cerneret ſicut feſtiuitatis multum, ità plurimum eſſe intemperantiæ atq; periculi. Mulierum nō modò colloquia, verumetiam conſpectum, tāquàm iuuenilis animi peſtilentiſſimā labem fugiēs, totū ſe honeſtati pudicitiæq; addixit. Libidinū verò & carnis incendia, quibus æſtuare plerunq; oēs adoleſcentes ſolent, quotidiani labores, ieiunia, vigilię extinguebant. Talibus inſtructum artibus, totum ſeſe accepimus ad Chriſti ſeruitium cōtuliſſe. Schola illi erat ac diuerſorium, Dei templum, vt ſe dignū pararet templum, in quo Deus ipſe pernox & perdius habitaret. Neq; bonarum diſciplinarum ſtudia aut legendo, aut audiendo, aut meditando intermittebat. In quibus tantùm excelluit, quantùm magno futuro Antiſtiti opùs erat. Sed quo vita recta doctrinis omnibus longè maximè pręſtabilior eſt, eo plus in componendis formandisq; moribus nauabat operæ ac laboris, quo iuuenilis, fluctuantisq; ætatis inconſtantiam ſenili quadam firmaret grauitate. Quem enim ad modum non illud ſenium laudamus, in quo non emineat par ſenio & annis modeſtia: ſic etiam ſolemus iucundè admirari, multaq; laude dignam exiſtimare adoleſcētiam, quæ planè didicerit eiuſce ætatis compeſcere motus, & ſenectutis grauitatem ac modeſtiam retinere. Eſt enim ſicut iuuentus in ſene turpis, ità pulcherrima quidem in adoleſcente ſenectus.

Adhibetur puer diſcendis literis.

Mulieres fugit.

Domat libidinem.

S. Nicolai auunculus Nicolaus.

Habuit aūt Nicolaus auunculum, nomine Nicolaum, à quo hunc noſtrum arbitror id nominis vſurpâſſe. Is cùm nepotem animaduerteret religioni & ſanctimoniæ deditum, mundo ſe penitùs abdicâſſe, parentes hortatur, vt adoleſcentem ſacerdotalibus ſacris initiari permittant. Illi in ſententiā venêre faciles. Cur enim gratos homines pigeat reddidiſſe, quod gratis acceperint, & fideliū more debitorū, æs alienū cum ipſa etiam vſura perſoluere? Nam in veteribus memorijs ſcriptum inuenimus, Nicolai noſtri parentes aliquādiù ſteriles, & propemodùm de ſobole deſperātes, multa prece & lachrymis à Deo hunc filiū impetrâſſe, atq; illum propterea Deo, qui dederat, reddidiſſe libentiùs. Perhibent aūt auunculum, ſancto afflatum ſpiritu, de nepote vaticinantem, pręciniſſe in illo cęleſtium donorū redundātiam. Cùm enim initiaretur, ad adſtantes cōuerſus: Nouum, inquit, fratres, terris Solem oriri video, & humano generi grande ſolatium comparari: O gregem felicem, qui hunc ſibi paſtorem ſit habiturus. Hunc enim videbitis errantes oues ad pietatis paſcua reuocantem: hunc periclitantibus ſalutem, calamitoſis opem, laborantibus prębere quietem. Neq; ſecùs, atquè iſte pędixit, omnia eueniſſe inſequēs ſermo docebit. Nulli aūt mortalium admirabile videri debet, vel nepotis pręclara facinora vſqueadeò mundum illuſtratura, ſui ſplendoris vatem aliquē habuiſſe, vel auunculum prophetandi ſpiritū meruiſſe, quem admirādæ vitæ integritas, Eccleſiæ iudicio, inter cęli ſidera collocauit. Nam duos fuiſſe Nicolaos conſtat, auunculum illum, hūc nepotem: ſanctos ambos, Epiſcopos ambos, illuſtres ambos: quanquàm lōgè illuſtrior quidem nepos eſt habitus, is, cuius nunc vitam & facta conſcribimus, cuiq; propterea Magno cognomen fuit. Igitur factus ſacerdos, morū & vitæ ſeueritatē pariter cum dignitate augendam putauit, naturæ ſapientiam imitatus, quę arbores ipſas, quo ſe celſiùs in cęlum tollunt, eo altiùs demiſſis in terrā radicibus, firmiores reddit. Sacerdotij aūt quis dubitet ſolidiſſimas eſſe radices, integritatem vitæ, miſericordiā, pietatem, cōtinentiam, ſobrietatem, reliquaſq; virtutes id genus, quibus potiſſimùm propiùs ad Deum acceditur? Itaq; corpori ſuo bellum indicit, nō quod illud necaret, aut contereret, ſed quod domitum & omni petulātia exutum, redigeret in ſeruitutem. Igitur ſomno, & quotidiano cibo, quātùm ratio permittebat, detrahit, ieiunijs, nocturniſq; vigilijs ſolito plùs indulgens, vino parciſſimo vtebatur, ſæpiùs aqua ſola cōtentus: Veſte ſi non ſordida, vt hypocrita & vanus oſtētator, nullo tamen cōſpicua luxu deincèps eſt vſus. Crebrior illi fuit ad delubra aditus. Nulla penitùs, niſì ſacrarū literarū lectio. In vultu & geſtu modeſtia maior. Sermo rarior, & grauis quidem, & qui nihil haberet inanitatis & fuci: vt his præditus ornamentis, videretur in corpore mortali immortalium vitam degere.

Prophetia eius de S. Nicolao.

Solidiſſimę ſacerdotij radices.

Nicolai abſtinentia, ieiunia & vigiliæ.

Veſtiū eius modeſtia & humilitas.

Per id aũt temporis Nicolaus auunculus templũ nobile, ſub ſacræ Sion nomine ſtruit, eiq; pari dignitate monaſterium addit. Cui cùm de pręficiendo gubernatore pro rei amplitudine cogitaret, viſum eſt, id negocij nepotis curæ ſapientiæq; committere, tum vt admirabiles eius virtutes vſu & exercitatione vegetiores redderet, tũ quia nemo erat in promptu, qui rem illam aut ſapientiùs, aut ſanctiùs, aut diligentiùs gubernaret. Nepotem itaq; pręfecit, eiq; plurimos pręſtantes adiungit monachos, vt velut in re militari, & Imperatorem exercitus, & exercitum Imperator pari virtutum cultu & voluntate haberet. Hoc itaq; munus ità Nicolaus adminiſtrauit, vt dignitatem monaſterij gubernatoris pręſtantia facilè ſuperaret. In eoq; perſtitit, quoàd ipſe viſendorũ ſacrorum locorum gratia in Palęſtinam eſt profectus. Quod iter paulopòſt pluſculis attingemus. Sed me iam video de narrationis ſemita declinâſſe. Priùs enim, quàm de monaſterio dicerem, erat de parentum interitu, & hęreditatis diſtributione dicendum. Quem locum nunc paucis abſoluamus. Parẽtes eius in illius peſtilentiæ vaſtitate, quæ Lyciam ea tempeſtate depopulata eſt, intra triduum morientes, hęredem illum teſtamento inſtituunt. Quorum mortem omni officio ac pietate ità eſt proſecutus, vt nihil omitteret, quod ab amantiſſimo filio parentibus optimis præſtari par ſit. Hæreditatem igitur adiens, & non tam poſſeſſorem ſe, quàm hęreditatis diſpenſatorem relictum intelligẽs, cœpit, nõ quomodò patrimonium augeret, (id quod plerique omnes mortales factitant) cogitare, ſed quo pacto patrimoniũ ſeminãdo, vberiorem ſibi frugem in cęlo colligeret. Quid enim aliud agat vir conſtans & ſapiens, qui ab ineunte ætate funditùs ex animo terrenas eiecerat cupiditates, niſì vt duriore iam ætate cõtemnat, quod teneris annis animo magno & excelſo contempſerit, nè vitæ pręclara exordia à ſuccedentis ætatis actionibus diſſentirent? Itaq; non ad congregandas diuitias, ſed ad congeſtas diſpertiendas, animum appulit, vt nil aliud patula manus, quàm egenum & pauperẽ cogitaret. Cęterùm quemadmodùm tellus ipſa omnium longè liberaliſſima, herbis, frugibus, arboribus've ſic alimenta atque vitæ præſidia porrigit, vt nemo quidem omninò id ſentiat: ità noſter hic egenorum alumnus, clàm quidem, & nullo ſciente mortalium, miſericordiam ſuam incredibili ſtudio in pauperes exercebat. Cuius reliquas eleemoſynas intelligemus faciliùs, ſi hoc vnum è pluribus celebre illius factum ſubijciemus.

Præficitur monaſterio, ab auũculo conſtructo.

Parentes eius peſtis tollit.

Liberalis eſt in pauperes, ſed clàm.

Fuit Pataræ vir genere nobili, qui (vt fert humanæ felicitatis fragilitas) ab honoribus in contemptum, à diuitijs in egeſtatem deciderat. Ei erant tres filiæ, corporis formæq; venuſtate, & morum elegantia longè pręſtantes, virgines omnes, & quarum ætas (ſi patris calamitas nõ obſiſtat) nuptias flagitaret. Has inops pater, omni rerum egeſtate calcatus, nõ modò viro tradere, ſed ne alere quidem quoquo pacto poterat: neque ſpes vlla miſerum hominem ſolabatur, qua quotidiè creſcentis inopiæ vim perferret. Heu rem dictu fœdam, heu quò mortalium mentes inſuperabilis vis egeſtatis impellit? Tetrum, atrox, immane facinus patrem (paternę pietatis memorem'ne, an immemorem potiùs dixerim?) exagitat filiarum decus, ac pudicitiam deſerentem, vt natis eſurientibus non deeſſet. Cœpit enim de illarum virginitate alienæ proſtituenda libidini cogitare, vt turpiſſimo & flagitioſo quæſtu vitam pereuntis familiæ tueretur. Iam veſana fames reluctantem patris animum ægrè perfregerat. Iam crudele, & humanis indignum luminibus, ſpectaculum parabatur. Quid enim tam validum eſt, tamque munitũ, quod neceſſitas non proſternat? Sed affuit de cælo miſerator Dominus, qui eſcam daret timentibus ſe: qui patris in filias inuitam crudelitatem non pateretur: qui virginum caſtiſſimas lachrymas miſeratus, à tam fœtido flagitio liberaret. Sed quo pacto id facies, dulciſſime Deus, vniuerſæ miſericordiæ pater & fons, aut quo miniſtro auxilium tuum oppreſſæ familiæ porriges? Angelum profectò tute tibi Nicolaum delegiſti, quo nemo mortalium eſſet, qui tua iuſſa meliori aut ſtudio, aut conſilio, aut pietate perficeret. Tua igitur miſeratione factum eſt, vt crudele conſilium famulus tuus, neſcio quo, niſì te volente, ſentiret: cuius animus tum rei atrocitate, tum inſita pietate commotus, in auxilium periclitantium totus accingitur. Stimulabant miſericordem animum eſurientis familiæ lachrymæ. Stimulabat caſtarum puellarũ proſtituenda virginitas. Stimulabat amantis patris miſericordia, qui in pudicitiam inuitus agebat, nè in ventrem crudeliter agere videretur. Sed ſeruus tuus, qua ratione Deus impleat præcepta, non videt. Cùm enim iubeas miſericordes nos eſſe, vetas tamen ſiniſtram ſcire, quid faciat dextera noſtra. Ardet animus miſericordiæ faciendæ ſtudio, ſed humanum ſui beneficij teſtimonium refugit:

Nobilis quidã preſſus inopia, vult proſtituere filias.

Pſal. 110.

Luc. 6.
Matt. 6.

fugit: quippe qui tibi ſoli, benefactorum gratiſſime retributor, placere conetur. Tantùm enim vir Dei ab omni humanæ laudis deſiderio abhorrebat, vt quantùm cęteri ſua maleficia, tantùm ipſe * iſte benefic.a ſua celare ſtuderet. His agitatus ſtimulis impiger animus, credo, te, Domine, inſpirante, intempeſtæ noctis ſilentio è ſtrato proſiliens, auri haud mediocre pondus ſacculo bellè inſutum ſumit, domo egreditur clanculùm, miſerandæ familiæ domum tacitus adit, circunſpectat ſagaciter omnia: animaduertit tandèm, luna ipſa adiuuāte, feneſtram apertam paululùm: Ea cubili inſeruiebat, in quo infelix pater membra quieti tradiderat. Tūc Nicolaus pulcherrimā ſibi à Deo oblatam occaſionem ratus, auro per feneſtram immiſſo, domum ſe ſtatim proripit. Manè pater, auri comperto miraculo, ſtupens, cùm tanti muneris datorem ſuſpicari non poſſet, dæmonum eam eſſe, aut callidi cuiuſpiam hominis fallaciam putat, adulterinoque credit ſe luſum auro. Indè cùm aurum digitis contrectaret, iamque rei cognoſceret veritatem, incredibili lętitia geſtiens, lachrymas vbertìm effundit. Miratur rem, animo verſat omnia. Et cùm humanum benefactorem coniectare non poſſet, in Deum hoc muneris transferens: Quid faciam nunc miſer, inquit, nè tanti beneficij ingratus arguar? Certum eſt, peccatum meum diluere, & impio me ac nefario ſcelere expiare. Filiam, in cuius pudicitiam crudeliſſimè ſæuiebam, à fœdo periculo * emam. Aurum virginem redimat, quæ meo ſcelere auri gratia perdenda erat. Hæc itaque ſecum reputans, primam ex tribus filiam honeſto marito locat. Nicolaus nō minùs dato, quàm ille accepto munere gaudens, vbì virginem videt à periculo liberatam: Liberabo, inquit, & reliquas. aurique tantundem noctù, vt anteà, per patentem feneſtram immittit. Diluculò pater cùm ſecundum aurum inueniſſet, vix ſuî compos, humì ſupplex ſeſe proſternit. Tum ora pectusque largis irrigans fletibus: Deus, inquit, miſericors, eſurientium liberalis alumne, fac (quæſo) Domine, vt ſciam, quo miniſtro tu flagitiorum meorum periculum ſuſtuliſti, vt te, Domine, in illo laudem, te in illo magnificem, te in illo contempler, Domine, qui me iampridèm ſanguine tuo redemiſti, & nunc auro pereuntem familiam redimis. Oſtende mihi diſpenſatorem hunc tuum, & Angelum profectò in terris, cuius ope eccè ſecundam quoquè filiam, diabolo crudeliter maritandam, ſancto connubio honeſtabo. Hæc cùm dixiſſet, non priùs deſtitit, quàm alterum quoquè generum ſibi aſſciuit, nec minore certè gaudio duplicis coniugij celebrati, quàm ſpe tertij quoquè propediem celebrandi. Iam enim tantum ſibi de Dei miſericordia pollicetur, vt ſeſe putaret tertiæ quoquè filiæ dotem tenere manibus. Ità ab inferno ereptus homo, noctes dieſq; perpetuos ereptoris ſui deſiderio æſtuabat. Statuitque noctes inſomnes per excubias ducere, quoàd, quiſnam eſſet hic, exploratum haberet. Nec minùs admirabilis noſter, tertiam quoquè filiam nuptijs tradi cupiebat. Profunda itaque nocte veniens tacito (vt aſſolet) pede, per eandem feneſtram tertiam introiecit dotem. Ac peruigil pater decidentis auri ſtrepitu monitus, quanta poteſt pedum velocitate proſiliens, Nicolaum tandèm fugientem aſſequitur, comprehendit, tenet, atque illius pedibus aduolutus, redemptorem ſuum, adiutorem, ſaluatorem pereuntium animarum flens gaudenſque compellat. Niſi enim miſerationes tuas, inquit, miſericors excitâſſet Dominus, dudùm iam perierat infelix cum tribus infelicioribus natis pater: ſed clementiſſimus Dominus per te ſaluauit nos, & à crudeli peccati caſu liberauit Dominus, ſuſcitans inopem è terra, & de ſtercore erigens pauperem. Talia lachrymantem, beatoſque oſculantem pedes, Nicolaus ægrè compeſcuit: qui cùm beneficium ſuum quanta potuit humilitate attenuâſſet, multis tandèm adiurationibus, vt rem nulli mortalium patefaceret, fruſtrà precatus eſt. Vna igitur hæc ex innumeris propè miſericordis hominis huius eleemoſynis. Quòd ſi reliquas quoquè recenſere pergemus, quotiès indigentibus opem tulit, quotiès pauit eſurientes, quotiès alieno grauatos ære leuauit, immenſi propemodùm laboris id fuerit.

Mirè odit ſui oſtentationem & laudes humanas S. Nicolaus.

Leuat inopiam nobilis viri.

for. eruam

Pſal. 112.

Multa S. Nicolai in egenos benignitas.

Poſteà verò quàm perfecta iam & abſoluta viri virtus illum maiore Dei familiaritate dignum effecit, cepit eum ſolitudinis cupiditas ingens: in eoque deſiderio diutiùs immoratus, ſtatuit tādem ab omni hominum cœtu ſecedentem, in abditam aliquam eremum ſeſe recondere, vt remotior mundo, Deo fieret propior. Eremus enim quietis atque tranquillitatis animi optima parens & nutrix: comes verò atque tranquillitas cogitationum, diuinæq; cōtemplationis fructifera radix, certaq; pronuba cum Deo coniugij

Eremi encomium.

iugij ſpiritualis. Itaque cùm veteri viſendę Palęſtinę deſiderio teneretur, vbi Saluator noſter ante Crucē inter mortales verſatus eſt, nauim in Aegyptū redituram conſcēdit, vt indè ad loca ſancta ꝑfectus, ſolitudini ſe deindè dicaret. Sed Palæſtina & eremo, intermiſſis, nauigationi ipſi paululùm indulgeamus. Igitur è portu tranquillo cælo ſoluentes, rectà in Aegyptum enauigant. Cùm autem docti nautæ nihil aduerſi ſuſpicarentur, quos tamen diuturnus vſus futurarum tempeſtatum præſcios ſolet facere, Nicolaus illis horrendas ventorum, turbinumque procellas imminere prænunciat. Etenim videre ſe, ait, humani generis hoſtem iratum, nauim ſtricto gladio ingreſſum, atque rudentes, omniaque ſimul mâli & claui retinacula concidere cupientem, molientemq́; nauim, quasì rapidis vorticibus circumactam, in profundum cum viris ipſis demergere. Vix ea fatus erat, cùm derepentè, quasì ſigno dato, vehemens, atraque vis tempeſtatum exoritur, vndiquè horrendo fragore erumpunt turbines, mare vertitur funditùs, tolluntur fluctus in cælum, trepidi nautę ſubito metu perterriti, ad genua ſe Nicolai proſternunt: orant, miſerè periclitātibus opem ferat, Dei auxilium pro ſe imploret, quibus nulla reliqua ſit ſpes ſalutis. Tunc vir Dei confidere illos iubet, ac breui hoc periculo liberatum iri, modò iactent ſpem ſuam in Domino, qui ſaluos facit ſperātes in ſe. Pòſt cùm paululùm oráſſet, (mirabile dictu) ſedantur fluctus, turbines in leuem auram diſſoluuntur, lux atram caliginem diſſipat, & iam vndiquè læta tranquillaque pereuntibus dies redit. Tum nautæ à lachrymis in gaudium verſi, ex animo gratias cùm Deo, tum admirabili famulo eius habere fatentur, duplici viri admiratione commoti, quòd & futurum prędixiſſet periculum, & præſens tam facilè ſuſtuliſſet. Auxit autem illorum admirationem inſequentis quoquè rei miraculum. Conſcenderat nauta ſupremum antennæ cornu, vt ſolutos carbaſi funiculos religaret. Is dum incautior deſcendere pergit, & manus illum falleret, magno lapſu ſuper nauis tabulata corruit, contuſum corpus iacet exanime, & ſine dubio è vita migrârat. Tum Nicolaus miſericordia vehementer motus, defixis in cælum luminibus, orauit intentiùs. Indè rediens, vt primùm cœpit illum lachrymans contrectare, mortuus quasì è leuiſſimo ſomno excitatus reſurgit, & corpore vt priùs integro, ad obeunda munera nauis redit. Poſt hæc vir Dei pandere illos vela iubet. Illi toto ſinu flantem à tergo Corum accipiunt, nec priùs illos felix deſeruït aura, quàm Alexandriam adducti ſunt. Ibì nautæ peruulgatis, quæ viderant, miraculis, ciuitatem incredibili huius viri viſendi ſtudio excitant. Hîc, bone Deus, multa per ſeruum tuum mirabilia Aegyptijs oſtendiſti. Et erat operępretium, magnalia illa tua, Domine virtutum, ſingula recenſere, nisì hoc eſſet negocij nimìs longi. Magnus etenim factus ęgrotantium hominum ad eum concurſus, magnus calamitoſorum opem petentium, magnus ab immundis ſpiritibus vexatorum, magnus mœrentium, & infectis fortunæ caſibus laborantium. Sed quis, donorum largitor DEVS, quis, inquam, æger non ſanus abſceſſit? Quis mœrens non lætus? Quis arreptitius non mundatus? Sed quid hæc ad te, Domine, qui feciſti cælum & terram in intellectu? Non tuam igitur, incompręhenſibilis Deus, omnipotentiam admiramur, ſed miniſtrum hunc tuum, quem ſuæ virtutis merito, viuentem mortuumque per omnia ſecula nouis quotidiè ſignis clareſcere voluïſti. Hunc iurè miramur, hunc vniuerſus orbis immortali gloria dignum laudat & extollit. Tua tamen hęc laus eſt, Domine, quia ſine te laus iſta non eſſet. Sed iam reliquum itineris abſoluamus.

Nicolaus peregrinationem ad ſancta loca ſuſcipit.

Pſal. 16.

Precibus ſuis ſedat tempeſtatē.

Excitat mortuum.

Multa Alexandriæ facit miracula.

Ex Aegypto itaque ſoluens, & in Palęſtinam, vt conſtituerat, veniens, aſcendit in Golgotha, vbì pro ſalute generis humani CHRISTI patibulum fuit. Indè cùm ad diuinę Crucis lignum venerandum incederet, & nox illum intercepiſſet, ferunt templi fores tunc clauſas venienti vltrò cum fractis vectibus patuiſſe. Nec mirum id quidem, quippe cui cęli ipſius patebant portæ. Non enim caruit cumulata mercede iſta profectio: vberiorem enim ſpiritûs ſancti gratiam, maioraque deinceps omnium virtutum atque ſignorum dona perpetuò eum habuiſſe accepimus. In Palæſtina igitur, quantùm par fuit, moratus, in ſolitudinem ſeſe colligere parat. Cæterùm Dominus, qui ciuitatem ſupra montem poſitam abſcondi vetat, & ardentem lucernam poni ſub modio, illi per viſum ſemel atque iterùm imperat, vt ad oues, quas reliquerat in Sion, confeſtim redeat. Quod vbì diuinum id eſſe mandatum manifeſtè depręhendit, ſeipſum abnegans, colla impiger diuino iugo ſubmittit. Nauem Alexandrinam

Venit in terram ſanctam.

Nota fructum peregrinationis ad terram ſanctam.

Matth. 5.

conduxit precio, cum qua è Palæſtina in Lyciam remearet. Aſt cum improbi nautæ dolo fallere aggreſſi, ſuæ propè dederunt pœnas improbitatis. Nam ſumpta mercede, cùm è portu ſoluiſſent, non quò pepigerant, ſed Alexandriæ proras obuertunt. Iam erat in conſpectu patria illorum tellus, cùm repèns exorta procella, clauo antennaque confractis, vltimum illis exitium minabatur. Tunc nautæ conſcij perfidiæ ſuæ, ignoſci ſibi poſtulant, & ſupplices, vt deindè pro ſua exoret ſalute, magno flagitãt ſtudio. Miram dictu rem. Vix illi ſermonem compleuerant, cùm ſubitò vis omnis tam ſæuæ tempeſtatis compreſſa reſedit, & nauis, nouis ſurgentibus auſtris, in Lyciam pulſa applicuit. Deſcendens itaque Nicolaus, ſeſe ad monaſterium confert, quod auunculus eius, vt paulò antè dicebamus, ſub nomine ſacræ Sion, magnis ædificârat ſumptibus. Eum fratres incredibili gaudio excipiunt, amplectuntur, oſculantur, & quasì Angelum à Deo ſibi redditum, venerantur. Hunc ſibi locum Nicolaus, quasì trãquillum aliquem portum delegerat, in quo à turbulentis mundi actionibus ad contemplandam futuræ vitæ felicitatem conuerſus, deincèps quieturum ſeſe ſperabat. Sed breuis admodùm ea ſpes, eaque quies fuit. Non enim paſſus eſt, qui omnia ſapienter gubernat, Deus, vt locupletiſſimus iſte omnium virtutum theſaurus humì lateret defoſſus, ex quo erat futura ſecula innumeris beneficijs ditaturus. Voluït enim, vt magnum hoc lumen, quod ipſe immenſa ſua accenderat prouidentia, ſuper magnum erectumque cãdelabrum ſuis radijs vniuerſum orbem per ſecula illuſtraret. Itaque dum in ſecretiorem aliquandò locum ſeſe orandi contemplandique gratia, vtì inſueuerat, recepiſſet, vox eum de cælo alloquitur: Nicolae, ad mundi, inquit, palæſtram tibi redeundum eſt, ſi meam coronam expetis. His verbis exterrito, cogitantique, quidnam vox iſta portenderet, iterùm vox eadem acriùs intonans: Nicolae, inquit, non hic eſt ager, in quo fructum, quem ex te flagito, proferas. Ad homines redi, vt in te nomen clarificetur meum. Tunc hac voce Nicolaus planè ſibi imperatum à Deo intelligit, vt, relicto ocio, ad deferendum miſeris mortalibus, quam poſſit, opem redeat. Hic cùm Deo parendum exiſtimaret, diuq; ſecum verſâſſet animo, in patriámne, ac inter notos, an alio terrarũ orbe ſeſe habitaturus reciperet, fecit tandèm humanæ laudis odium atque contemptus, vt neglecta Patara, & ſuis, Myras, vbì nemo quiſquam illum nouerat, commigraret.

Mirè ſedatur tempeſtas.

Audit cæliꝰ tùs vocem S. Nicolaꝰ.

Itẽ ſecũdò.

Fortè autem fortuna per eos dies Myrenſis pontifex è vita migrârat, cuius rei gratia (quoniam ea ciuitas Lyciæ metropolis erat) prouinciales Epiſcopi, quos ſuffraganeos vocant, frequentes illò conuenerant. Ibi de ſufficiendo antiſtite actum eſt. Tum diuino operante ſpiritu, incredibilis quædam cupiditas cepit non Epiſcopos modò, verumetiam vniuerſum clerum, vt ſanctiſſimum atque ornatiſſimum aliquem præſulem ſedes illa pro ſua dignitate, amplitudine atque gloria, conſequeretur. Quod tametsì multi præſtantes viri nominabantur, non tamen vnuſquiſque facilè oſtendebatur, in quem huius concilij ſuffragia conſentirent. Ità cùm varia (vt in conuentibus hominum fit) ſtudia eorum eſſent, variæque ſententiæ, placuit tandèm precibus, omniique ſupplicationum genere orari Deum, vt reuelaret, quiſnam eſſet huic obeundo muneri deligendus. Magno ſtudio diutiùs oratum eſt, nec ieiunia etiam, nec plèraq; pietatis opera defuerunt. Tandèm de cælo Dominus, non tam precantium meritis, aut ſedis dignitate, quàm huius immenſi luminis patefaciendi gratia, voces eorum exaudiuit, præficiendumque antiſtitem vni ex ſuffraganeis Epiſcopis venerando ſenio & vita præſtabili reuelauit hoc pacto. Huic enim antelucanam cum cæteris Epiſcopis orationem facienti, apparuiſſe quendam ferunt habitu auguſtiore, quàm humano, eique imperâſſe, vt ab oratione confeſtìm ad templi excubias ſe conferret, & quem primum in templum venientem deprǽhendiſſet, illum eſſe, ad quem diuino conſilio Epiſcopatus & Eccleſiæ gubernacula deferantur, hominique Nicolao nomen eſſe. Hæc iſte cùm cæteris Epiſcopis nunciâſſet, viſum eſt omnibus ità fieri, quemadmodùm Epiſcopo ſanctiſſimo reuelatum fuerat. At nè qua poſſet humana ſuſpicio Dei voluntatem labefactare, omniſque tolleretur huius rei in fraudem nunciandæ occaſio, decretum eſt, vt nemo quiſquam omninò de templo ante rei finem egrederetur. Tum omnibus ad orationem conuerſis, hic vnus ad exequenda Dei mandata pro templi foribus excubat. Habebat ſuſpenſos omnes (vt eſt humanus animus ſolicitus futurorum) huius tantæ rei, diuinique iudicij expectatio. At Nicolaus media nocte ad confitendum tibi, clementiſſime DEVS, de more ſurrexerat, ignarus certè voluntatis tuæ, cui

Myra, Lyciæ metropolis.

S. Nicolaus diuinitùs declaratur Myrarum Epiſcopus.

cui tamen ſe totum addixerat. Et cùm in tuis laudibus, vt ſolebat nocturna ſilẽtia abſumpſiſſet, antequàm primos radios rutilans aurora diffunderet, ortumque ſolis ægris mortalibus nunciaret, in templum, te inſpirãte, Domine, ſecurus ire pergit. Quò cùm primus omnium aduenisſet, explorator iſte diuinorum iudiciorum ingredienti Nicolao templi veſtibulum, Siſte gradum, inquit, fili mî: dic, quæſo, quis es, quóve nomine vociteris. Tum vas iſtud electionis nil tale ſuſpicans, manſuetè, verecundeque, Peccator, inquit, ſum, & ſeruus inutilis, nomine Nicolaus. Tum ille vultus & morum grauitatem, verborumque modeſtiam conſpicatus, & viri prætereà nomen ſibi cælitùs deſignatum, non dubitauit hunc illum eſſe, quem diuina viſio futurum Epiſcopum prædixiſſet. Non erat enim neſcius, in quos ſoleat Deus reſpicere, in manſuetos videlicet, & humiles corde. Itaque incredibili plenus gaudio, ſicut qui inuenit ſpolia multa, aut in abſconditum agri theſaurum incidit, Sequere me, inquit, fili mî: & appræhenſum dextera, ad reliquos introducit Epiſcopos. Illi audita re, nouum Epiſcopum non humano certè, ſed planè diuino ſuffragio declaratum, inſolita quadam veneratione excipiunt, venerantur, Deoque laudem & gloriam decantantes, in medium templi ſtatuunt, non tam reluctantem, quàm noui huius velut prodigij ſtupore vix compotem ſuî. His continuò promulgatis, (Quid enim eſt ocyus fama rerum præſertìm admirabilium?) ad tantæ rei ſpectaculum innumerabilis propè confluit multitudo. Tum ſurgens Epiſcopus ille, qui viſum habuerat, docet, quàm chari habendi ſunt, quámve à populis honorandi rectores animarum, illi præſertìm, à quibus iuſtè, ſanctè, humaneque gubernarentur, nihilque propemodùm felicius eſſe illa ciuitate, cui iſtiuſmodi antiſtitem habere contigiſſet: proptereà lætari oportere Myrenſem populum, & Deo perquammaximas habere gratias, qui eum eſſet præſulem conſecutus, à quo planè ſperare liceat, quicquid ab optimo atque ſanctiſſimo pontifice expectari par ſit. Neminẽ enim dubitare oportere, hunc virum eſſe omnium virtutum arcam atque theſaurum, & iucũdiſſimum ſpiritûs ſancti diuerſorium, qui non humano conſilio, non Epiſcoporum ſuffragijs, non cleri, aut populi electione, ſed ſola Dei miſeratione ſit pontifex declaratus. Indè omnibus, quemadmodùm euenerant, accuratè expoſitis, abire illos lęto animo iubet, & gratias vnumquenque Deo pro immortali ac inæſtimabili beneficio reddere: ſe cum cæteris Epiſcopis ad vnctionem nouitij paſtoris iturum, quem ſpiritûs ſancti digitis inunctum manifeſtè iam perſpiciant. Cùm dicendi Epiſcopus finem feciſſet, vniuerſus hominum cœtus in lætitiam lachrymasque profuſus diſcedit, ſynodus frequens ad noui pręſulis vnctionem cõuenit. A quo magno tandèm labore impetratum eſt, vt ſe pateretur inungi, tum magiſtratûs magnitudine, tum virium ſuarum, vt ipſe putabat, imbecillitate deterritum: quanquàm Dei hoc eſſe imperium, multifariàm planè cognouerat. Quo igitur die Myrenſem thronum conſcendit, ſecum ait: Hic dies, Nicolae, hic locus mores alios affert: iam non tibi, ſed alijs eſt viuendum, quandoquidem alijs viuere, hoc eſt profectò ſibi ipſi perquammaximè viuere. Iſte cùm ſibi videretur cleri populique vitia partìm corrigenda, partìm tollenda eſſe, non ſoli Deo, vt antè, ſed hominibus quoquè vitam ſuam palàm faciendam eſſe putauit, vt illi exemplo ſuî facerẽt, quod prece, aut imperio, aut ratione fortaſsìs facere noluiſſent. Erant eius priſtini mores, vt iam expreſſimus, abſolutæ virtutis & formæ, atque accurata quadam caſtigatione compoſiti. At quoniam alia eſt priuati hominis ratio, alia magiſtratum gerentis, vitam omnem, moresq; pro magiſtratûs dignitate transformandos eſſe putauit. Igitur in omni corporis cultu maiore, quàm antè, incuria & negligentia fuit. Nihil erat in eo venuſtum, nihil elegans, nihil accuratum, præter mores, viuendique diſciplinam. Veſtis plùs ſolito vilis atque neglecta, in qua nullus eſſet omninò nitor, aut faſtus, ſed caſtigatæ potiùs humilitatis & modeſtiæ ſignificatio: nec enim alio quouis pacto poterat ſapientiùs, aut faciliùs ſacerdotum in veſtitu luxuriem amputare. Nam quis tam impudens fuerit, qui priuatus precioſam & nitidam veſtem non erubeſcat, cùm magiſtratum ampliſſimum viderit vulgariter & negligenter indutum? Ego prætereà ſic arbitror, indumentorum ſplendorem hunc, & pluſquàm regium luxum, quo noſtri antiſtites nunc vtuntur, aut nullis eccleſiaſticis, aut his ſolummodò magiſtratibus conuenire, quibus nulla excellens virtus authoritatem vendicet, aut venerationem: vt quod propria luce non poſſunt, externo fulgore oculos vulgi perſtringant. At in quo vniuerſæ honeſtatis ac modeſtiæ eluceat ſpecies, maior

Media nocte orare conſueuit S. Nicolaus.

Eſaiæ 66.

Myrẽſi populo ſanctè Nicolaus commendatur.

Vngitur & ordinatur Epiſcopus.

In Epiſcopatu quales eius veſtes fuerint.

certè gloria eſt, atque hominum admiratio ex veſte vulgari. Semèl edebat quotidiè, & veſperì quidem, vt publicis negocijs, quæ pro magiſtratûs amplitudine magna erant, multaque, diem licentiùs commodaret. Nec cœna tamen publico vacabat munere, quādoquidem triclinium eius, ſuo conſilio aut ope indigētibus patebat ſemper, & cœna ſæpiùs pro negociorum opportunitate intercidebatur. Cibùs erat eiuſmodi, qui ad ieiunitatem & abſtinentiam, quàm ad ſaturitatem, potiùs inuitaret. Carnes ab ineunte ætate ità dimiſit, vt illas nunquàm in omni reliqua vita reſumpſerit. Non plus vno ferculo cœnauit vnquàm, niſì hoſpitum gratia, quorum dignitas aut affluentiorē eſcā, aut delicatiorem expeteret. Nunquàm ſine ſacrorum librorum lectione cœnatum eſt. Poſt epulas verò grauis aliquis ſermo, ſanctiſſimo atque doctiſſimo conuentu dignus, inducebatur. Nam ſacerdotes aliquot eruditione & vita probatos, perpetuos ſibi conuiuas delegit, à quibus ſuauiore aliquo animi cibo aleretur. A menſa in cubile ſemiſatur ſeſe recipiens, totus in cæleſtium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alieniſque curis diſtractum, nocturna meditatione collectum refouebat. Cumque inter has delicias aliquantum noctis aſſumpſiſſet, membra tandèm humì demiſſa, ſomno tantum indulgebat, quantum ad perferendum diei labores ſat putabat. Indè ſurgens, ſocios aduocabat, quibuſcum antelucana oratione reſumpta, inter pſalmos & hymnos aurora expectabatur. Tum vnà cum ſole in templum prodiens, diuina exoluebat officia: A quibus ad paſcendum curandumque gregem, reliquum lucis accommodabat. O Antiſtitem admirandum, & ab Eccleſia meritò Magnum cognominatum: qui vtranque vitam ità complexus eſt, vt nunquàm à diuinarum rerum contemplatione negocium, aut à negocio contemplatio læderetur.

Semèl tantùm veſcitur quotidiè.

Cibus eius.

Humì cubat.

Vt autem ſuorum morbi faciliùs ſanarentur, medicos ad eam rem præſtantes magno ſtudio vndiquè conquiſiuit. Nam primùm omnium id curauit, vt vnaquæque ex ſuis eccleſia, eius generis rectorem haberet, à quo, exemplo, atque doctrina, atq; ſtudio vitia populi tollerentur, praui corrigerentur mores, virtutum atque religionis cultus induceretur. Iјs medicis vtebatur, ab ijs diſcebat quotidiè, ſi quid inſigne in animis, corporibúsve vſpiàm locorum ſuorum eſſet, quod ſuum auxilium, aut præſentiam flagitaret. Incredibile autem eſt, quanto ſtudio & charitate opem ſuam quoquo modo laborantibus impartiebat. Non labores vlli hominem fatigabant, non ſumptus deerat, quo oppreſſos aliqua ſiue corporis, ſiue animi mole leuaret: animo grauiùs laboranti medendo erat impiger iſte, & longo, ſi oportebat, confecto itinere, accurrebat. Iacebat quiſpiam ægroto corpore pauper & egenus, nunquàm, quantum neceſsè fuerat, rerum & pecuniarum in hominis auxilium defuit. Non enim à Myrenſibus tantùm, verùm & à vicinis vrbibus, haud parùm argenti, in eleemoſynas diſpertiendi, quotidiè ferebatur. Quòd ſi neceſſitas aliqua occurriſſet maior, quàm vt ei poſſet prę́ſenti pecunia ſubueniri, ab diuite aliquo miſericorde, quos multos habebat in promptu, pecuniam vel mutuò, vel dono accipiebat. Nam præter neceſſaria corporis operimenta, & ſupellectilem tenui vitæ peropportuna, nihil ei reliquum erat, quod vel pignori, vel venum poſſet dari. Nam etiam, quos legebat libros, mutuò petebantur. Ità ſemper voluntariam paupertatem omnibus diuitijs facilè antetulit. Hoc autem elegans in eo, atque præcipuum fuit, quòd cùm perfacilis eius ad omnes, & omnium itèm ad eum acceſſus eſſet, amplitudinem tamen & dignitatem magiſtratûs ità retinuit, vt dignus pro ſua grauitate videretur, qui non modò Lyciam, ſed multas quoquè prouincias gubernaret. Habebant Myrę nobiles quaſdam matronas, vita, moribus & religione prę́ſtantes, quæ ſe totas ad miſericordiæ contulerant ſtudia. Iјs Nicolaus (quoniam ſexus iſte ad eiuſmodi obeunda munera videtur impigrior) quaſì exploratoribus & miniſtris vtebatur, quibus vinctis, ægrotantibus, egenis, indigentibus omnibus opem ferret. Nec ei deerant graues aliquot ciues, à quibus diſceret, ſi quid in ciuitate fieret tum publicè, tum priuatìm, quòd ſua ſuique magiſtratûs cognoſcere intereſſet: vt ea cogitatione poſſet aut naſcentibus malis occurrere, aut iam natis remedium adhibere. Haud multo autē poſteà, quàm Epiſcopatum iniuit, prouincialem habuit ſynodum, in qua pléraque multa, tum ad Dei templorumque cultum, tum ad vitam moreſque cleri, decreta præclarè & ſapienter inſtituit, partìm vetera corrigendo, antiquandóve: partìm noua condendo, quibus vniuerſa prouincia Lycia vteretur. Atque quotannìs prouincialia concilia, quoàd vixit, Calendis Septembribus conuenēre, in quibus de inſtitutis ac diſciplina

Quales paſtores ſuis præfecerit.

Erga ſubditos mira humanitas.

Magna paupertas.

Synodus eius prouincialis.

plina cleri, deq́ue omni Eccleſiarum ſtatu accuratiſſimè agebatur: nec improbis cenſuræ ac pœnæ deerant, nec bonis faces, quibus ad meliorem vitam accenderētur. Initio autem magiſtratûs ſui ferunt, cùm exoluendi officij, debitiq́ue reddendi magnitudinem formidaret, cum lachrymis & gemitu Deum ſæpiùs intentiſſimè deprecatum, vt ab ſe intolerabilem hanc molem tolleret. Nam cùm hinc animaduerteret, de ſingulis ſibi ſubiectis, qui innumerabiles propè erant, ſibi reddendum eſſe rationem, illinc vires ſuas (quanquàm erant magnæ, valideq́;) nihil pro ſua humilitate exiſtimaret, in deſperationem ſatisfactionis adductus, animo incredibiliter angebatur, atq; ſæpiùs ob id cùm vberes lachrymas effudiſſet, vocem tandèm audiuit de cælo in hæc ferè verba: Nè timeas, Nicolae, vt à me, mea negocia fideliter gerens, ingratè deſtituaris. Hac voce maximè recreatus, & ſpem ſuam omnem in Deum conijciens, opem ſibi à Deo pollicebatur: ſed ità pollicebatur, vt omnia tamen à ſeipſo petenda putaret, quæcunque opera & conſilio præſtare potuiſſet. Sciebat enim Deum eos non iuuare ſolitum, qui ſeipſos negligenter deſeruiſſent. Itaque vires ſuas omnes tum animi, tum corporis, ad gerendum id negocij explicauit. Quas cùm (vt dicebamus) imbecillas exiſtimaret, duos ſibi quaſì conſiliarios adiungit, Paulum videlicet Rhodium, & Theodorum Aſcalonitam, viros in omni Græcia celebres, & quibus explórata virtus, atq; doctrina, & diuturnus prætereà rerum vſus, authoritatem pepererat. Horum fide atque conſilio priuatìm, publiceq́; plurimùm vtebatur, à quibus ità ſciebat ſe diligi, vt nihil illi magìs in eo cuperent, quàm vt Deo placeret quàm maximè. Ad eorum itaq; ſententiam, quaſì ad fidele aliquod ſpeculum, proprios ornabat mores, & ad magiſtratum aptos accommodabat. In obeundis inſupèr Epiſcopatûs negocijs, ſi quid paulò difficiliùs iudicandum, agendúmve accidiſſet, hos ſibi continuò adhibebat, cum quibus de re ipſa ſtatueretur.

Petit à Deo abſolui onere paſtorali.

Diuinitùs cōfirmatur.

Quorū conſilijs plurimùm vſus ſit.

Intereà vetus humani generis hoſtis, ira creſcentis Chriſtianæ religionis feroces animos Diocletiani Maximianiq; ſolito atrociùs inſtigat, crudelioremq́ue, q̃ anteà, perſecutionem parat. Veniunt itaq; ab Imperatore edicta in omnes, qui Chriſtianam fidem profiterentur, quibus carceres, tormenta, vincula, poſtremò truculenta mors indicebatur. Hæc cùm Myris publicè legerentur, aderant pariter Imperatorij carnifices, Chriſtianis non obtēperantibus extrema omnia minitātes. At contrà Nicolaus paſtor intrepidus, acerrimusq́ue Chriſtiani gregis propugnator, fidelibus omnibus clypeum ſeſe præſtat, & Chriſti fidem, quanto poteſt ardore, vbiq; intonat, liberi profectò atque ſanctiſſimi paſtoris officio fungens. Tum vrbis Præfecti ægrè ferentes contemni ab eo regia mandata, illi, niſì deſiſtat, decernunt ſupplicia. At Nicolaus (perquàm enim erat martyrij cupidus) contemptis minis, acrior tum inſurgens, tandèm vinctus in longinquas cuſtodias abducitur, in quas & Chriſtiani multi ex varijs ciuitatibus erant coniecti. Vbi non parùm æui omnibus incommodis captiuitatis affectus, tanta mentis conſtantia ac firmitate fuit, vt eum inter delicias vitam degere arbitrareris. Nec exemplo modò, verùmetiam aſſiduis cohortationibus imbecilliores adiuuabat ſocios: & velut agricola bonus teneras plantas religionis & pietatis riuulis irrigabat, vt eorum radices in fertili ſtabiliq; ſolo defigeret. Robuſtiora verò pectora ad martyrium inflammare, ardorem illis & ſpiritum addere, quàm *preciosa eſſet in conſpectu Domini mors ſanctorum eius, diſſerere, & prædicare quotidiè, nilq́ue omittere, quò illi celſo firmoq; animo breuem hanc miſeramq; vitam pro beata illa & immortali contemnerent, non ceſſabat.

Perſecutio ſæuiſſima Eccleſiæ.

S. Nicolaus ducitur in cuſtodiam.

Animat concaptiuos ſuos.

*Pſal. 115. *ſpecioſa.*

Intereà verò benignus Dominus de cælo ſuum populum miſeratus, qui ſolem poſt tenebras, & poſt tempeſtates tranquillitatem ſolet ſeruis ſuis inducere, diſſipare protinùs, ac perdere crudelia ſceptra parat, ac ſui nominis inimicos de medio tollere, Diocletianos ſcilicet, & Maximianos, & quotquot cum eis ſuo populo impiè prefuerunt. Erigit autem cornu ſalutis plebi ſuæ, & cæleſti Crucis ſigno Conſtantinum, Conſtantij & Helenę filium, aduocat ad Romanum Imperium. Ille non ignarus, quiſnam hic eſſet, à quo cælitùs vocaretur, omnem ſpem ſuam in eum conijciens, Maxentio confeſtìm exacto, dignitatem nominis Chriſtiani in propriæ maieſtatis ſolium exaltauit, vertitq́ue priorum lætitiam Imperatorum in luctum. Tum per orbem edicta profert, quibus iubet, idola & gentium delubra euerti, ſolui eos, qui pro Chriſti nomine vincti eſſent, inſtaurari Chriſtianorum ſacra, templa refici, & priſtinū ornatum reſumere. His

Conſtantinus reſtituit nobis rem.

Con-

S. Nicolaus redit ad ſuos. Conſtantini edictis vbiq; promulgatis, Chriſti confeſſores ſoluti, vnuſquiſq; in patriam ſuam redit. Sicque Myrenſis populus pontificem ſuum recipiunt, martyrem profectò voluntate ac deſiderio, atq; incruentum athletam & bellatorem. A quo cùm cælitùs collata ſibi dona miris modis exercerentur, tanta creuit apud populum de illius virtute opinio, vt iam planè miraculo omnibus eſſet. Hic cùm videret dæmonum delubra quædam, nonnullasq; gentilium aras adhuc ſuperſtites, non exiguamq; impiorum, ac varij generis hominum multitudinem ad eas confluere, atq; id mali ſerpere quotidiè latiùs, incredibili ardore ſuccenſus inſurgit: & vndiq; Dei verbum prædicans, vbì idolorum aram quampiam conſpexiſſet, funditùs euertebat, nulli parcens, neminem metuens, nihil niſì de Dei gloria, hominumque ſalute ſolicitus. Sic itaq; omni dæmonum cultu eiecto, puram gregi ſuo tranquillitatem & requiem comparauit.

Hæc cùm Chriſti miles, immò Imperator & dux, aduersùs principes tenebrarum non minùs feliciter, quàm fortiter auderet, cepit continuò illum libido, quatenùs ne ab ipſo Dianæ templo abſtineret: facinus ſiquidem deſiderandum potiùs, quàm ſperandum. Erat enim ædes hæc admirabili pulchritudine, & magnitudine ſingulari, & quę à Myrenſi populo inter primaria vrbis ornamęnta præcipuè coleretur. In hanc igitur Euertit funditùs Dianæ templum. cum robuſtiſſima iuuenum manu impetum faciens, non ſolo illam, vt cæteras, ęquâſſe contentus, fundamenta quoq; radicitùs euulſa diſiecit, nullo prorsùs ciuium obſiſtente. Horrenda res erat, profligatorum dæmonū audire vlulatus, immurmurātium, terribilique ſtridore inclamantiū: Nunc ſe per iniuriā è ſedibus ꝓprijs eijci, atq; fugari.

Hic itaque triumphus armis eius & militiæ aduersùs infideles finem fecit, non autem animo, corporique in alienum auxilium exercendo, aut mirabilibus faciendis. Quæ quoniam multa ſunt, non omnia idcircò ſilentio patiemur obrui & obliuione: ſed ſtrictìm pauca attingemus, ſi priùs oſtenderimus, qualem ſe ipſe præſtitit in illo celebri, & omnium nobiliſſimo Chriſtianorum conuentu, qui tum Niceæ eſt habitus. Conſtantino igitur, qui primus Chriſtianorum cultum in vniuerſam ſuam ditionem induxit, Romanum Imperium gubernante, *Iulius, qui ſummus tunc erat Pontifex, non modò Conſtantinum, verumetiam cæteros omnes, quibus præerat Imperator, ad orthodoxæ, rectæque fidei ritum & diſciplinam aſſiduè inflammabat. Et cùm Arrianus error haud paruam orbis partem occupâſſet, Pontifex tandèm effecit, vt ſuo, Imperatoriſque iuſſu vniuerſale Chriſticolarum concilium Niceam cōuocaretur: vbì dogma incorruptæ fidei Chriſtianorum comitiorum firmaretur authoritate, pariterque vt Arrius, Arrianæque ſtultitiæ ſectatores damnati, è Republica Chriſtiana abigerentur. Ei concilio affuerūt trecenti decem & octo Epiſcopi, inter quos Nicolaus non minor doctrina, quàm vita: neque ſermone, quàm opere, in refellendis Arrianis fallacijs iudicatus eſt. Hæreſim illam acutiſſima ingenia tuebantur, & viri omnium doctrinarū cultu & elegantijs expoliti, quos cōtra non modò diſputationibus & lingua, verùm multo maximè ſupplicationibus & aſſiduis ad Deū precibus Nicolaus pugnabat. Ità cùm illorum tandèm argutias & errores ipſe cum cæteris veritatis defenſoribus diſſoluiſſet, canonemque ipſe & reliqui ſynodi patres orthodoxę fidei pręſcripſiſſent, homouſion videlicet, hoc eſt, conſubſtantialem patri & æqualem credendum eſſe Chriſtum, reſarcita ſciſſura Eccleſiæ, indè diſcedens, ad proprium gregem regreſſus eſt: cui neque doctrina, neque exemplo, neque aſſidua exhortatione defuit, quô magìs omnes ad virtutem, ad mores, ad animi cultum, ad pietatem, religionemque perpetuò concitaret.

*for. * Sylueſter.*

Nicenum Concilium ſub Syluestro habitū eſt.

Ei intereſt S. Nicolaus.

Accidit aūt ea tēpeſtate, vt terrā Lyciam valida vexaret fames, tantaq; Myris, alibiq; tritici egeſtas eſſet, vt iam ad interitum hominum res ſpectaret. Tum Nicolaus ad horrea Dei, hoc eſt, ad orationē confugit. Per id autē tēporis mercator quidā in terra Sicilia magnam frumenti vim in nauim intulerat, exportādi in Hiſpaniā, dandique venum cauſa. Huic noctù dormienti Nicolai ſimulacrum ſeſe per viſum offert: imperat, vt Myras triticum primo ſtatìm tempore aduehat, ex eo grande precium relaturus, fidemque verbis, tribus datis aureis, facit. Excitatus ille cùm aureos propè, & cubile clauſum inueniſſet, admonitum ſe diuino numine ratus, Myras ſine mora frumentum vehit, preciumque accipit, quod dormienti ſibi ſpoponderat Nicolaus. Eo pacto Myræ ſæuientis iam inediæ vim repulêre. Ità cùm mercator rem omnem, vt ſibi euenerat, cunctis palàm feciſſet, Myrenſes ſuum prçſulem maiori deincèps, quàm hominem venerari par ſit, honore & laude ſunt proſecuti.

En vt fami ſuorū medetur.

Ea

Ea tempeſtate Conſtantino nunciatum eſt,ab nonnullis rerum nouarum cupidis, ſeditionem haud negligendam,in ſuperiori Phrygia excitatam.Tunc Conſtantinus tres ad eos reprimendos motus legatos mittit: Nepotianum videlicet, Vrſum, & Herpilionem.Hi celerè cum armis ad negocium ſibi datum profecti, Andriaciama appulêre. Id erat in terra Lycia oppidum,ſubiectum Myrenſibus.Ibì milites aliquandiù aduerſa maris tempeſtate detenti,emendorum ciborum gratia in terram egreſſi, tandem (vt eſt eiuſmodi genus hominum rapax,& alieni appetens)ad prędam incolarum ſeſe vertunt: multa rapiunt per vim,plurima temerè deuaſtāt. Quorum improbitas cùm indies augeretur,vicit tandèm incolarum patientiam effrenata licentia militum. Igitur agrum omnem armat iniuria: ſeditio & tumultus exoritur: & iam in mutuam cædem vtrinquè ruebatur: cùm Nicolaus(is enim rem perſpiciens,citato pede ad locum venerat) adeſſe nunciatur.Tum oppidum omne,necnon & ipſi Imperatoris legati, ac milites (tanta erat in omni Lycia Nicolai authoritas atque nomen)depoſitis armis,venientem Epiſcopum obuiàm progreſſi incredibili quadam veneratione ità excipiunt, vt nullum penitùs tumultûs,aut irarum veſtigium appareret. Nicolaus rem ſedatam animaduertens, benignè legatos congreſſus,in vrbem honorificè perhumaneq; inductos hoſpitatus eſt. Dùm illi ſe placatis ventis ad nauigandum expediunt, adſunt Myrenſes aliquot anxij flentesq;: hi ad ſancti viri pedes prouoluti,celeritatem & auxilium conclamant contrà nequiſſimi hominis vim atq; iniuriam.Euſtachium enim Pręfectum vrbis auro victum, tres innocentiſſimos ciues capite damnâſſe,ciuitatem omnem in luctu eſſe, vnam reliquam ſupereſſe in Nicolao ſpem: qui ſi affuiſſet, ille nunquàm tam immane facinus in animum induxiſſet: opùs eſſe maturato: nî citò accurrerit,de capite & fortunis inſontium actum eſſe.Hęc illi cùm flentes lamentarētur,vir Dei,diuinæq; miſericordiæ imitator,rei crudelitate vehemēter percitus, iter arripit, Conſtantiniq; legatos contra Pręfecti vim,ſi oporteat,ſibi comites & adiutores adiungit. Itaque cùm in locum, cui Leò nomē eſt,aduolâſſet,obuios quoſdam rogat, ſi quid de tribus his damnatis ciuibus exploratum haberent.Illi reliquiſſe eos aiunt,in Caſtoris & Pollucis campo tractos,vt mactarentur.Tum Nicolaus ad locum velox contendit, vt illorum pręueniat necem. Iam miſeros illos crudelis carnifex tyranni iuſſu ad portam loci pertraxerat, vbì capite damnatos plecti mos erat. Quò Nicolaus incredibili ardore flagrans cùm irrupiſſet,videt magnam mortalium vim vndiq; circunfuſam,& tres(miſerum dictu) manus poſt terga vinctos,& lumina linteolo velatos,nuda colla carnificis ſecuri prębentes.O miſerū ſpectaculum, & indignū profectò, quod humanos oculos ſuę immanitatis teſtes haberet. Iam carnifex ſecurim extexerat,& furenti ſimilis,truculentos oculos in in miſeras ceruices defixerat,nihil aliud quàm crudelitatem atq; cruorem geſtu, vultu, fœdaq; voce ſignificans. At diuinus hic noſter,vt primùm pia lumina nefario iniecit ſpectaculo, non tumultuans quidem,aut temerarius,ſed grauiter admodùm, & cum ſeueritate carnificem compellat: Quid agis ſceleſte? ſecurim contine.ſimulq; accedens intrepidus, & fiduciæ plenus,cum regia quadam authoritate,ſecurim è manibus extortam abijcit: tribus damnatis lumina & manus reddit,bonoq; animo eſſe iubet.Hæc cùm ità fierent,nemo tamen quiſquam auſus eſt ex omni apparitorum turba,non modò Nicolao obſiſtere,ſed ne in eum quidem vel attollere oculos: tanta erat moribus authoritas,gratia atq; maieſtas,tantaque de illius virtute omnium mortalium exiſtimatio. Rei pręterea indignitas illis(vt arbitror)manus & linguam ademerat. Tum tres illi, ſanctiſſimi viri beneficio in lucem reſtituti,quanta poterant voce cum lachrymis beneficium extollebāt, ſimulq; vniuerſus campus,in quem facti miſericordia ciuitatem propè omnem conciuerat,in eius laudes reſonabat. Inter hæc Præfectus vrbis cùm aduenìſſet, ei Nicolaus neq; obuiàm ire,neque venientem inſpicere paſſus eſt.Tum ille, ſiue ſceleris ſui conſcientia,ſiue pœnæ metu, ſi Conſtantinus factum reſciſcat,in pœnitentiam verſus,Epiſcopum benignè congreditur.Ille repulſum ſeuera increpat voce: Affirmat, hanc ſe publicam iniuriam non paſſurum,imploraturumque non modò vltoris Dei, verumetiā Conſtantini iuſtitiam in eum,qui auro corruptus,magiſtratum ſibi traditum fœdè & crudeliter adminiſtrâſſet.Cumq; illi extrema minaretur ſupplicia,Pręfectus vehementiùs ſibi timens,iam non verbis modò,verùm & lachrymis ſupplex ſibi veniam poſtulat,omnique pœnitentiæ ſignificatione Nicolaum ſibi conciliare ſtudet,in Simonidem & Eudoxium Myrenſium principes,iniurię culpam falsò transferens.Tum incredibile eſt,quàm ea res

Suó aduentu ſedat tumultum.

Liberat tres inſontes homines capite damnatos.

Seuerè obiurgat præfectum crudelem.

charum omnibus hunc virum reddiderit, vt in eius laudes fuſa multitudine, confeſtim ea res tota Lycia celebraretur.

Sed iam Conſtantini legati, confecta re, abeundum rati, Nicolai benedictionem efflagitant, pulcherrimum tutiſſimumque itineris ſui viaticum. Ea accepta, benignè dimiſſi, proficiſcuntur in Phrygiam, vbi cùm motus illos ſapienter compoſuiſſent, Byzantium ad Imperatorem regreſſi, honorificè & perhumanè excipiuntur, nouis honoribus atq; donis aucti: quippe quorum opera atque conſilio id incendij tutè matureque extinctũ eſſet. Iamque inter primos Conſtantino chari, & cęteris omnibus illuſtres & conſpicui habebantur. Cæterùm hanc eorum felicitatem non diutiùs pertulit laudum ſemper & glorię hoſtis inuidia. Ij enim, quibus erat cum tribus iſtis de honore contentio, Byzantij prætorem clàm adeunt, conficta in illos crimina afferunt, quòd ſcilicet illi pecunia victi, in authores ſeditionis nõ animaduertiſſent, ſeminaq; eiuſce mali reliquiſſent, breui maius periculum paritura. Cæterùm accuſationem hanc per ſe infirmam atque ſuſpectam, grandi pecunia prætori data communiunt. Prætor corruptus, ad Conſtantinũ omnia defert, comperta ſe habere horum peccata affirmans. Tum opinionem Imperatoris de legatorum fide & integritate vicit ſuſpicio, quę regum animos facilè occupat, ac dominatur. Prętori itaq; ab Imperatore datur poteſtas, Nepotianum, Vrſum, Herpilionem huius accuſationis ignaros, vinculis & cuſtodia coërcendi. Tum prętor ſe ſatìs accuſatoribus feciſſe arbitratus, quòd illos coërcuiſſet, pariter intelligens ficta illa contra inſontes crimina fuiſſe: neque ad quæſtiones, neque ad crimina quouis pacto diſcutienda accedit. Sic ergò cùm aliquantulum æui effluxiſſet, veriti accuſatores, nè, ſi vincti inopinatò diſſoluerentur, periculum patratæ fraudis in ſuam redundaret ceruicem, ad prætorẽ redeunt: eum perquàm multo concitant ſtudio, vt negocium reorum intermiſſum reſumat, efficiatque vt illi factorum ſuorum pœnas luant: neque ſibi, neque prætori conducere, vt illi liberati, acceptam iniuriam vlciſcantur. Prętor & ipſe ſibi pro auro ab accuſatoribus ſumpto metuens, ad Imperatorem redit, vultu, geſtu, oculis ſe malæ rei nuncium venire diſſimulat. Tum vbi fandi copia data eſt: Legatos, ait, nondùm odium ſuum ſatìs expleuiſſe ex his, quæ contra Imperij maieſtatem geſſiſſent in Phrygia: à quibus tantum aberat priorum flagitiorum pœnitentia, vt etiam vincti & cuſtoditi, noua non deſinant pericula moliri: quibus niſi occurratur, antequàm veniant, fruſtrà, cùm venerint, occurſurum. Cùm itaque ſuam fraudem prętor lachrymis contexiſſet, Imperator vera atque comperta ſibi afferri putans, ſimulq; motus, tum ira ob illorum ingratitudinem, tum metu ſui periculi, mortem reis in craſtinum decernit. Erat cuſtos carceris vir, tum humanitate prędıtus, tum veteri cõſuetudine cum tribus his legatis coniunctus, quorum calamitatem ægrè admodùm & molliter ſemper tulerat. Ad eum igitur cùm triſtis craſtinæ cędis nuncius aduenisſet, exclamans: Me miſerum, inquit, & hominum longè infeliciſſimum, quem tam funeſti ludi ſpectatorẽ fortuna delegit: Quàm noluiſſem vnquàm hos carceres conſpexiſſe: Quàm pręſtabat in vltimis terrarum finibus nunc abeſſe. His vocibus cuſtos omnem compleuerat carcerem: neq; largi fletus lamentis deerant. At tres illi, quibus vitę factorumq; innocentia dudùm & mortis, & pœnæ metum ademerat, ad ſubitum nunciũ conſternati: Quę nos, inquiunt, aduerſa fortuna in hoc miſeriarum atque calamitatis impulit? Quę tanta in nos falſa ſuſpicio potuit, vt inſontes ſceleratorum hominum ſupplicio damnaremur? Tum amicis cognatiſq;, qui aderant, fruſtrà imploratis, Quandoquidem, aiunt, nihil præſidij innocẽtibus in terris eſt, Deum ipſum, & integritatis noſtræ teſtem, & iniurię atque necis vltorem inuocamus. Inter hęc Dei miſeratione effectum eſt, vt Nepotianus in memoriam Nicolai veniret, iamque verſaret animo, quo pacto ille damnatis Myrenſibus ſuccurriſſet, qua vi atque miſericordia eos ab interitu vindicâſſet. Hæc cùm ſocijs in memoriam reuocâſſet: Et quid, inquit, ſpei noſtrę ſaluti ſupereſt, niſi vt huncipſum innocentiæ noſtrę patronum ex animo imploremus, qui pulchrè didicit inſontes ab omni mortis periculo liberare? Tum & duo reliqui ad orationem lachrymis & mente conuerſi, ſanctiſſimi viri patrocinium inuocant. Exaudiuit autem eos Dominus de excelſo ſancto ſuo, & de cælo in terram adſpexit: Audiuitque gemitus compeditorum mirabilis Dominus in ſancto ſuo, cuius non eſt paſſus fruſtrà patrocinium implorari. Voluit enim, vt diſcerent reges, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ, regum regem in cælis eſſe, qui non ſpernat iniurias pauperum, qui ſoluat iniuſtè compeditos, & eliſos erigat.

Vide quid pariat liuor.

Viri innoxij falsò apud Imp. deferũtur.

Dãnantur ab Imperatore malè perſuaſo.

Implorãt S. Nicolai patrocinium.

Pſal. 101.

Pſal. 145.

gat. Noctù enim per quietẽ imperatori Nicolaus apparuit, ore profectò ſicutì venerãdo, ità & terribili, formidoloſoque: atque illi imminens: Surge confeſtìm, Imperator, inquit, & Nepotianum, Vrſum, & Herpilionẽ vinculis & cuſtodia ſolue. Falsò enim & per inuidiam accuſati ſunt, & iniuria abs te damnati. Id niſi feceris, intolerabile tibi bellum indíco, & fœdam inſupèr ſtragem, turpiſſimumque tibi, domuique tuę interitum, verus Dei præco denuncio. Tum Imperator rei nouitate perculſus, miratusque (vt ſæpè in ſomnis ſolet) cùm viri maieſtatem & verba, tum quòd intempeſta noctę in regiam, regisq; penetrâſſet cubile: Et, quis tu es, inquit, qui hæc mihi denuncias, & minaris? At ille, Nicolaus ſum, Myrarum Dei miſeratione antiſtes. Quo dicto, ab eo euanuit, & Alabio prętori tunc quoq; dormienti ſeſę per viſum offert, eodem oris habitu, iiſdemq; verbis, quibus Conſtantinum terruerat. Tum Conſtantinum ſomni terrore excitatum, ſecumque tum minas horrendas, tum minantis ſpeciem reputantem pauor non mediocris occupat, idque viſum minimè negligendum ducit. Eodem pauore, eádemq; animi cogitatióne cùm teneretur prętor, ab Imperatore adueniunt nuncij, qui viſa ab eo per quietem accuratè exponant. Tum prætor metu adaucto, ad Imperatorem confeſtìm venit, quæ vidiſſet, quęque audîſſet, quantùm poteſt, veriſſimè explicat. Ità cùm ſingula vtriuſque ſomni conuenirent, & velut ab eodem imperante, quasì ſigno datò, in vtraq; cubicula irruptum eſſet, tandèm viſum eſt, reos ipſos è vinculis accerſiri. Qui cùm coram conſtitiſſent, rogantur, num diſciplinam magicam didiciſſent? Cùm negarent illi, & ſtudia eorum omnibus manifeſta eſſe contenderent: Rex, Num, inquit, de interpretandis, aut inducendis ſomnijs exploratum habetis aliquid? Cùm illi negarent, Conſtantinus ſe per vim (quandoquidem voluntariè non licet) veritatem ab illis extorturum minatur: Illi regis iuſtitia implorata, neque magicam, neque vllam ſomniorũ diſciplinã vſquàm attigiſſe affirmant; ſe à parẽtibus ab ineunte ætate ità educatos, inſtitutosq;, vt nihil didicerint, nisì Imperatorem venerari, illum colere, illum rebus anteferre omnibus, quas mortalium animus ſolet cõcupiſcere. Hoc inſtitutum ità conſtanter & perpetuò tenuiſſe, vt nihil nisì pro augenda Imperij maieſtate dixerint, fecerint've: ſi ſecùs compertũ habuerit, nulla ſe prorsùs miſericordia dignos putet. At ſi nonnihil quandoq; tuẽdi, extollendiq; Romani Imperij cauſa fecerint, ſi vitam ſępenumerò minimi pro illius dignitate æſtimârunt: ſi data ſibi ab eo negocia, caſtè integreq; geſſerũt, iam non præmia, quibus ampliſſimis eiuſcemodi facinora donari ſolent, ſed fama tantùm, nomenque vt ſibi reſtituatur ſuum, ſupplices poſtulare. His verbis cùm vultus, geſtus, lachrymæ oculis obortę, fidem facerent, cœpit Conſtantinus de illorum innocentia cogitare, & ſuæ pœnitere ſententiæ, quippe qui Dei iuſtitiam formidaret, verereturq;, nè ſi ipſe innocentes dãnaret, nocẽs ipſe diuino iudicio dãnaretur; Iam itaq; benignus illos inſpicit, benignus alloquitur, vt vultus, verbaq; pœnitentiam animi ſui facilè indicarent. Tum illi paulò fidentiùs Conſtantinum intuiti, Nicolai ſimulacrum continuò vident aſſidẽtis Imperatori, & nutu ſibi veniam & miſericordiam pollicentis. Tum Nepotianus, & duo reliqui deincèps vehementiore animi exultatione permoti, ſublatis in cælum oculis, conclamant: Deus miſericors, Deus Nicolai, qui tres innoxios olìm Myris ab interitu liberâſti, libera innocentes ſperantes in te, nè angelus hic tuus fruſtrà videatur noſtrum patrocinium ſuſcepiſſe. Miratus hunc ſermonem Cõſtãtinus, quid ſibi hęc verba velint, rogat, quíve hic Nicolaus ſit, quósve tres ab interitu liberârit. Tum Nepotianus ordine exponit omnia, & quid ipſi Myris vidiſſent, & quo pacto in vinculis illius auxilium implorâſſent, quem penè aſſidentem conſpexerint. Conſtantinus (vt par erat) miraculo rei commotus, neque immemor domeſticæ clemẽtiæ ac lenitatis, quam à maioribus acceptam, magno ipſe ſemper ſtudio auxerat, vtroque ſomnio cum iſtorum narratione collato, ſolui confeſtìm tres vinctos iubet, & priſtinæ dignitati reſtitui. Atq; ad illos conuerſus: Abite ad eum, inquit, qui me de fortunis & capite veſtro ſolicitus territat dormientem, & gratiam illi reddite, eiq; meo nomine nunciate, quid ſui gratia fecerim. Hæc cùm dixiſſet, Euangelium aureis literis proferri iubet, aureumq; thuribulum gemmis & arte inſigne, & duo prętereà puro ex auro cãdelabra, ea omnia imperat, vt Nicolao offerãt, quibus inter ſacrificandum vtatur, ſuæ pietatis perpetuũ monimentum. His atque alijs admirabilibus viri factis euſquè nomẽ eius diffuſum eſt, vt iam vel remotas orbis terrarum plagas attingeret, eſſetque calamitoſis & periclitantibus certiſſima ſpes atque profugium, quibus ille vocatus deeſſet nunquàm. Qua verò miſericordia atque pietate

Nota rem admirandã.

Item aliud rei miræ.

Abſoluunt viri innocentes.

Conſtantinus Imperator mittit S. Nicolao præclara munera.

te nauigantes olìm è faucibus mortis extraxerit,operæpretium arbitror enarrare.

Ferunt enim,nautas quoſdam horrenda diſiectos tempeſtate, furentique pelago ꝓpè abſorptos, Nicolai, quem nunquàm viderant, auxilium inuocâſſe.Audierant enim,q̄ multos ſæpè è ſummis periculis liberâſſet. Itaque iam non manibus fidere,non clauo, non viribus vllis,aut arte nauigandi: ſed toti in ſanctiſſimi viri inuocationem proiecti, cōtra procellarum rabiem hoc quasì tutiſſimo ſcuto ſeſe tueri,illum inuocare,illi manus tendere,illi tota mentis cogitatione inniti. Tum hic noſter impiger humanarum calamitatum adiutor,inclinante iam naui,& pelagus imbibente,oculis omnium manifeſtus,Eccè,inquit,adſum,quem inuocatis,opem,ſi ſperabitis,allaturus.In Deo confidite,cuius ego miniſter aduéni: ſimulque clauo,cernentibus cunctis,arrepto, nauim erigit,gubernatque:indè mare minaciter increpans,fluctus confeſtìm,ſæuientesq; procellas placat,'vt nautæ dicerent: Quis eſt hic,quia mare & venti obediunt ei? Et ipſe Chriſti promiſſis fidem faceret,dicentis: Amen dico vobis, qui credit in me,ſigna, quæ ego facio,& ipſe faciet,& maiora horum faciet.Ità cùm procellarum omnis illa ſuperbia reſediſſet,eisque placidam reddidiſſet nauigationem,ex oculis eorum euanuit.At nautæ,vt primùm illos optata tellus excepit, Myras,quę ſtadia viginti à mari aberant, rectà contendunt,ſaluatoris ſui viſendi cupiditate incenſi.Vbì cùm ſciſcitantes didiciſſent, beatum hunc in templo cum reliquo clero diuina officia exoluentem, templum ipſi anxij petunt.Erat ſanctiſſimus hic noſter ſacerdotum choro immixtus, nihilque habebat inſigne,quod à cæteris ſecerneret. In quem ſimulatquè nautæ oculos coniecerunt ,quasì bacchantes per cōfertam turbam ad illum irrumpunt:proſtratique, Hic eſt, inquiunt, hic eſt,cui vitam planè debemus: hic eſt,cuius ope ab interitu erepti ſumus : hic eſt,qui inuocatus,vt parens miſericors laborantibus præſtò fuit.His vocibus cùm in ſe circunfuſos Myrenſes conuertiſſent,rem omnem, vt ab initio geſta fuerat,edixerūt. At Nicolaus ora ingenuo quodam rubore ſuffuſus:Date,inquit,gloriam Deo,filij.Ego peccator ſum,& ſeruus profectò inutilis:ipſe eſt,qui facit mirabilia magna ſolus. Indè illos ſeorsùm euocutos cum placida quadam ſeueritate admonet,vt poſt acceptam corporis ſalutem,animi quoquè ſalutem non negligant. Habebat enim ex ſpirituſancto, quem in illum Deus vbertìm effuderat,vt alieni cognoſceret cordis arcana.Ex quo nautas iſtos ſciebat peccatis quibuſdam,& diabolo eſſe obnoxios:Cognoſcite igitur,inquit,cognoſcite filij,errata veſtra, & corda,motusq; veſtros in tutiorē portū traducite, Deumque horrēdum iudicem formidate.Eſtis enim(vt inquit Paulus) Dei templum : qui verò Dei templum corruperit,vt corrumpat & deſtruat illum Dominus,æquum eſt.Ego (vt dicitis)veſtræ corporalis ſalutis adiutor,ſpiritualis nunc periculi nūcius venio. Et cùm poſt hæc ſecretiora quædam illorum peccata proferret,eos iuſta admiratione & pœnitentia repletos dimiſit. O medicum expetēdum,& omnium mortalium linguis per ſecula celebrandum:qui cùm corpora omni periculo liberaret,animos quoquè ſanctificare non neglexiſſet: vt totum hominem ſanum redderet,eius nullam omninò partem incuratam prætermiſiſſet. Quamobrèm verè putandum eſt,Deum ipſum hoc tātum terrarum cęliq; ornamentum,ſuis plaſmâſſe digitis,&inter primas ſuas delicias habuiſſe,dediſſeq; animo illi profectò cæleſti habitaculum,pari omnium elegantiarum ornatu præditum. Sic enim inter veterum memorias literis Gręcis mandatum inuenimus, beatiſſimum hunc cęleſti quadam oris & vultûs venuſtate fuiſſe, moribusq; ſenili ac veneranda grauitate iucundis,& velutì ſanctificationem quandam & gratiam ex ſe ſpirātibus : in cuius intuitu ea eſſet vniuerſę honeſtatis ſpecies & exemplum,vt ſibi congreſſos adſpectu ſolo à vitijs ad virtutem facilè reuocaret. Si quem autem nactus eſſet vlla animi moleſtia laborantem,nūquàm non abundè conſolatum atq; lenitum abs ſe miſiſſet. Tradunt prętereà,ex eius vultu velut coruſcantia fulgura micare ſolita: faciemq; ſuperhumanū eluxiſſe ſplendorē. Sermo erat admirabili quodam lenocinio & ſuauitate ſuffuſus, grauis,modeſtus,& in ſententiam facilè etiam reluctantes trahens. Compertum enim habemus,multos illum de veritatis curriculo declinātes, & in hæreticā foueam delapſos, ad catholicæ fidei ſemitā reuocâſſe,vt in opere atq; ſermone iuſtè ſit habitus efficax.

Adhuc viuens S. Nicolaus,appāret ipſum inuocātib'. | Ioan.14. | Pſal.135. | Corda hominū nouit ſingulari Dei dono. | 1.Cor.3. | Singularis gratia vultûs eius. | Multos ab hæreſi reduxit.

Hic itaq; tantis prędìtus ornamentis, ſic inter mortales verſatus eſt, vt cælo ſemper & immortalitate omnium conſenſu digniſſimus videretur. Qui cùm diutiùs,quasì lilium intra Myrenſes hortos iucundiſſimè redoleuiſſet, & velutì vnguentum fragrans, diuinarum virtutum odorem atque ſuauitatem ex ſe ſpirâſſet, tandèm dierum ſanctorum

rum plenus,in viridem ſenectutem inducitur. Iamq; cùm communi hominum lege litandum eſſet naturæ,in breuem,eamque leuem,ægritudinem incidit. Ità cùm intelligeret,hinc ſibi migrandum eſſe,beatus iſte ſuperioris Hieruſalem veteri deſiderio flagrãs, in hymnos & gratiarum actiones totus diffunditur,omniq́ue lætitiæ ſignificatione valedicto,in cęlum,quod ſibi apertum cernebat,euolat, longæuam illic & ſempiternã acturus vitam, angelorum ſplendoribus cõſors,diuinæq; pulchritudinis perpętuus contemplator. At venerabile corpus,ſingulare orbis terrarum ornamẽtum,Epiſcoporum, vniuerſiq; cleri & populi laudibus & lachrymis decoratum,humatur in templo,quod Myris maximum ac pulcherrimum ea tempeſtate fuit. *Abit è corpore in cœlum.*

Ex puriſſimis autem illis & redolentibus membris per antea cta ſecula in hunc vſque diem nectareus diſtillat liquor,certiſſima ſpiritualiũ ac corporalium ægritudinum medicina. Eius itaque fama cùm ad remotiſſimas quoquè prouincias ſubitò penetraſſet, ad eius venerabilem tumulum incredibilis cõtinuò factus eſt hominum ex omni plaga concurſus. Neque illis multorum licèt dierum itinera viſendi buſti deſiderium adimebant,vt & ſacro vngerentur liquore, & tumuli ipſius complexu & veneratione conſecrarentur. *Liquor è eius mẽbris diſtillat mirè efficax.*

Sed antequàm finem faciamus, primum ſaltem eius poſt mortem admirandum in nautas facinus exponamus: reliqua, quoniam propè innumerabilia ſunt, & hominum linguis vndiquè celebrata,prætermittamus. Compertum habemus,quoſdam amplexandi tumuli deſiderio à Tanai oſtio ſoluiſſe, vt Myras contenderent. Cùm autem in nauim ſarcinas & viaticum intuliſſent, inuidus ille dæmon, qui in eo Dianæ colebatur templo, quod pauloantè dicebamus à Nicolao deiectum,huius nauigationis cauſa cognita,ad impediendos homines,ſi poſſit,ſeſe dolo & fraude exornat. Nondùm enim exciderat animo ædis illius à fundamentis euerſio; non violenta, ignominioſaq; cùm ſui, tum miniſtrorum ſuorum è Myris expulſio; non cultus hominum ad ſe confluentium ſibi ademptus. Hæ faces ad vltionem dæmonem inflammabant, præter inſitam nocendi libidinem, & alienæ virtutis odium immortale, quo in expulſorem ſuum iam toto illuſtrem orbe flagrabat. Igitur mulieris formam induit,vas olei plenum humero geſtantis: & nauim conſcendens,ſe ait magno teneri deſiderio eiuſce tumuli adorandi, ſed imbecillam corpore,ſtomachoq;,maris & nauſeę crudelitatem non poſſe perferre,miſſuram ſe(quandò proficiſci non licet)oleum illud,quo tumuli lampades accendantur: rogat itaque,vt oleum ipſi ſuo nomine ſanctiſſimo monumento offerant. Illi facilè perſuaſi, quippe quibus nulla inerat ſuſpicio fraudis,dolium accipiunt. Erat in eo prophanum neſcio quid, diabolica execratum arte, & dignum profectò, quod à dæmone nocendi cauſa pręberetur. Soluentes ergò,cùm diem vnum proſperè ſulcaſſent mare, cœpit inſequens aurora zephyros in proram mittere,& noctes dieſq; deincèps plurimos ſic pertinaciter aduerſi erant,vt nautę tędio diuturnæ procellæ, infecto itinere, de reditu cogitarent. Iamq; proras obuerterant,cùm infatigatus hic noſter omnium laborantium adiutor,lembo ſe redeũtibus offert; Quò,viri,tenditis? inquit. Quid conſtitutum iter deſeritis? Veſtrum eſt,viri,ventos in puppim conuertere, & aduerſę nauigationis tollere impedimenta; diabolica hęc fallacia eſt: non enim fœmina dolium, ſed infernus vobis dæmon cõmendauit. Liberate nauim hac peſte,& vas in mare abijcite,eruntq; deincèps omnia vobis ſecunda. Nauigãtes,imperantis veneratione permoti, (inerat enim homini diuina quædam maieſtas) vas ipſum in pelagus repętè contorquet: ex quo tetra quędam exiliens flamma,fumo & caligine aërem totum obnubilat, intolerabiliq́ue fœtore complet omnia; tantoq; ſtridore vas ipſum mari excipitur, vt è damnatorum officinis exiſſe nemo ambigeret. Tum Nicolaus,cùm ſeſe,quiſnam eſſet, patefeciſſet, ex oculis eorum euanuit. Indè nunquàm conſtituto itineri clementes auræ defuêre. *Lampades ad ſanctorũ tumulos etiam antiquitùs arſerũt.* *Maligni dæmonis fraus detegitur à S. Nicolao.*

Hęc ſunt,ſanctiſſime pater,pietatis tuę à Deo collata pręmia. Hæ ſunt laborum retributiones. Hæ certaminum tuorum coronæ,ad te in hoc mundo delatę. Nam quæ apud immortales ſpiritus es conſecutus,illa eiuſmodi ſunt,quæ nec vllo corporis ſenſu,neq; vlla mentis cogitatione percipiãtur. Ego verò minimè dubitauerim,te fortiſſimũ martyrem,& incruentum appellare bellatorem. Siquidem non tam mors ipſa per ſe,& cruoris effuſio, quàm moriendi pro Chriſti nomine ardor † efficit. Nam Chriſtiani nominis ſæuos oppugnatores(quãdoquidem corpore volens non potuiſti) vita, moribus, doctrina,oratione deniq; contriuiſti,piè credentibus validiſſimum auxilium pręſtitiſti,vl- *Videtur deeſſe † martyrem*

tima minantes ſupplicia contempſiſti,vincula lætus ſubijſti: nihilque præter carnificis crudelitatem tuo defuiſſe martyrio intrepidus affirmârim.Sed tua vita,beatiſſime pater, Deus rerũ ſapientiſſimus diſpẽſator plùs,quàm morte,delectatus eſt,vt te genus humanum quãdiutiſſimè clementiſſimo,& ſuper omnes impigerrimo frueretur patrono in terris: tuque togatus,de diabolo pro innumeris ciuibus Chriſtianis abs te ſaluatis,glorioſiſſimè triumphares cum Chriſto in gloria per immortalia ſecula ſeculorum,Amen.

DE SS. DIONYSIA, DATIVA, LEONTIA, ITEM'QVE TERTIO, BONIFACIO, ET ALIIS QVIbuſdam, *ex libro 3. ſancti Victoris Epiſcopi Vticenſis, De perſecutione Vandalica.*

Decembr. 6. ADDIDIT beſtia illa (Hunnericus vel Honoricus Vandalorum rex) ſanguinem ſitiens innocentum, Epiſcopis needùm adhuc in exilium directis, per vniuerſas Africanæ terrę prouincias vno tempore tortores crudeliſſimos deſtinare: vt nulla remanſiſſet domus & locus, vbi non fuiſſet eiulatus & luctus: vt nulli ętati, nulli parceretur ſexui,niſi illis,qui eorum ſuccumberent voluntati. Hos fuſtibus,illos ſuſpendio,alios ignibus concremabant.Mulieres,& pręcipuè nobiles,contra ius naturę nudas omninò in facie publica cruciabant. Ex quibus vnam noſtram Dionyſiam curſim ac breuiter nominabo. Cùm viderent eam non ſolùm audacem,ſed etiam matronis cæteris pulchriorem, ipſam primò niſi ſunt fuſtibus expoliatã aptare. Quæ cùm peteret, diceretq́;, de Domino ſuo ſecura,Qualiter libet,cruciate: verecũda tamen membra nolite nudare: * conſiſtũt, ampliùs illi magis furentes,celſiori loco,veſtimentis exutam,*conſtituunt,ſpectaculũ eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum riuuli ſanguinis toto iam corpore fluitarent,libera voce dicebat: Miniſtri diaboli,quod ad opprobrium meum facere computatis,ipſa eſt laus mea.Et quia erat ſcripturarum diuinarum ſcientia plena,attacta pœnis, & ipſa iam martyr,alios ad martyrium confortabat. Quæ ſuo ſancto exemplo vniuerſam ſuam patriam liberauit.

Quæ cùm ſuum vnicum filium,admodùm adhuc teneræ ætatis & delicatum, timore pœnarum formidoloſum conſpiceret,verberans eum nutibus oculorum & increpans, authoritate materna ità confortauit,vt matre multò fortior redderetur. Cui inter crudeliã verbera conſtituto ità dicebat: Memento,fili mî,quia in nomine Trinitatis in matre Catholica baptizati ſumus:nõ perdamus indumentum noſtræ ſalutis,nè veniens inuitator,veſtem non inueniat nuptialem,& dicat miniſtris: Mittite in tenebras exteriores,vbi erit fletus oculorum,& ſtridor dentium.Illa pœna timenda eſt,quæ nunquàm finitur: illa deſideranda vita,quæ ſemper habetur. Talibus itaque filium ſolidans verbis, velociter martyrem fecit.Venerabilis verò adoleſcens,Maioricus nomine,in certamine confeſſionis ſpiritum reddens,curſum palmiferum conſummauit: amplexansque illam hoſtiam ſuam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium ſpei futuræ in ſua domo mâluit ſepelire: vt quotiès ſuper ſepulcrum eius Trinitati preces effundit,alienam ſe à filio nunquàm eſſe cõfidat.Quanti igitur per eam in illa ciuitate,vt fati ſumus,acquiſiti ſunt Deo,longum eſt enarrare.

Præclara vox S. Dionyſiæ, filiũ ſuũ confirmantis.

Matt. 22.

Nam & eius germana,nomine Datiua,atque Leontia filia ſancti Germani Epiſcopi, cognatusque Datiuæ venerabilis*Emelius medicus, religioſus quoquè Tertius, Trinitatis confeſſione pręclarus, vel Sibidenſis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatibus euiſceratæ vel euiſcerati ſint,qui valet, ordine dicat.

* Vſuardus hũc Aemilianũ vocat

DE

DE CONCEPTIONE BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE, QVAM CATHOLICA ECCLESIA CELEBRAT

octauo Decembris die, multa præclara extant doctiſſimorum virorum ſcripta, ad quæ Lectorem remittimus. Interim in laudem tantæ virginis libuit huc adſcribere Sermonem B. Epiphanij Epiſcopi Cypri, authoris perantiqui, quem è Græcis conuertit vir doctiſſimus Iohannes Picus Canonicus Pariſienſis. Poteſt autem hinc facilè colligere Lector, quanti fecerint hanc ſingularem Virginem patres antiqui.

En quàm reuerenter loquitur vir tantuſ de matre Domini.

MIſer ego ſum, qui effulgentes ſplendores Deiparæ, radios terribiles & incõpræhenſas facultates, cęli & terrę inhabitatę myſterium, admirandũq; propitiatoriũ verbis conſequi tẽtaui. Geſtiebat quidẽ interioris animi cogitatio ad exactiorem intelligentiã, quæ exprimere conabatur profundæ memorię, & altiſſimæ ſpeculationis miraculũ: veruntamen, chariſſimi, & timor multus & grauis cõtinuit me. Nã memoria contẽplationis horrẽdę exagitans tremebũdam animam meã, & cor exhorreſcẽs non mediocriter afflixit; ſed & grauiter vexauit. Concutit enim mẽtem meam maximę contemplationis, ac velut incõpręhenſi myſterij memoria, nempe quę illud eloqui minimè poſſit. Quis enim huiuſmodi myſterio exprimẽdo queat ſufficere? Quale verò os pronunciare, quę've lingua proferre? Nequaquàm poteſt dicere, quod latet. Iam verò audebo. Dicam de ſola Deipara, quatenùs aſſequor. denuò tamen vereor, vtpotè qui lingua non ſim prędirus idonea ad eà dicenda, quę ſunt valdè magna. Sum enim exili voce, tardaq; lingua, & minimè diſertus, vt ſic verba facere poſſim de percelebri, ſancta, innupta & Deipara Maria, matre Domini, de qua leuiter loqui non debet humana lingua. Pertenuem enim habet vocem, illius habita ratione, & imminuta eſt lingua, quę pro dignitate facultatem dicẽdi non habeat. ità ſiquidem vel cęlorum Virtutes in ſtuporem conuertit. Obſtupuerunt omnes Angeli, Archangeli, Principatus, Poteſtates, Throni, Dominationes, Cherubim ac Seraphim, & Angelorum vniuerſus exercitus, timore tremoreque graui detenti: quia cernebant illum, qui habitat in cęlis, per eam verſari in terra, & exhorreſcebant. Spectabant Virginem, cęlum & thronum, & formidabant dum conſpicerent eum, qui principio caret, deſcẽdentem à throno Cherubico, in vtero virgineo ſędere. O beata radix, quę hãc produxit. de hac Eſaias propheta turturis more gemendo ſubmurmurat, ignea lingua exclamans: Exurget virga de radice Ieſſe, & flos de radice aſſcendet, & requieſcet ſuper *eum ſpiritus timoris Dei. De radice Ieſſe ortus eſt rex Dauid, & de tribu regis Dauidis ſancta Virgo: ſancta, inquam, & ſanctorum virorũ filia, cuius parentes fuerunt Ioachim & Anna: qui quidem in vita ſua Deo placuerũt, atq; etiã fructũ eiuſmodi germinârunt, ſanctam virginem Mariã, templum ſimul & matrẽ Dei. Ioachim porrò, Anna, & Maria, hi tres Trinitati palàm ſacrificium laudis offerebant. Ioachim enim interpretatur pręparatio Domini, eô quòd ex illo pręparatũ ſit tẽplum Domini, nempe Virgo. Anna rursùm ſimiliter gratia interpretatur: propterea quòd Ioachim & Anna gratiã acceperũt, vt, accedẽtibus precibus, talem fructũ germinarẽt, ſanctã Virginem adepti. Ioachim ſiquidem precabatur in monte, & Anna in horto ſuo. Anna verò grauida effecta; cęlum & thronum Cherubicum peperit, ſanctam puellam Mariam. Illa enim reperitur eſſe cęlũ, templũ & thronus: quia Mariam, interpretari ſolemus Dominã, atq; etiã ſpem: Peperit enim Dominum, qui eſt ſpes totius mũdi, nempe Chriſtũ. Rursùm nomẽ illud, Maria, interpretatur myrrha maris. Myrrhã verò dicet aliquis (quod ego etiam aio) de immortalitate, eô quòd paritura eſſet gẽmam immortalem, in mari, hoc eſt, in mundo. Mare aũt dicet vniuersũ mundũ, cui Virgo ſerenitatẽ & trãquillitatẽ cõtulit, dũ portũ peperit Chriſtũ. Rursũ itaq; ꝑclarę puellę Marię beatũ nomen, interpretatur illuſtrata, vtpotè q̃ illuſtrata ſit à filio Dei, & cũctos vſq; ad terminos terræ credẽtes Trinitati, illuminauerit. Sãcta enim puella virgo Maria, eſt ſpõſa Trinitatis, & theſaurus diſpẽſationis planè arcan⁹. cui Gabriel inqt: Aue gratia plena: Dñs tecũ. ſubiũxit Gabriel. Et pater miſit arrhabonẽ de cælo ſpiritũ ſanctũ, ꝑparauit Virginẽ vnigenito filio, cęleſti ſpõſo: quã

De matre Domini leuiter loqui non debet humana lingua.

Eſa. 11.

Codex habet, ἐπ' αὐτὸν, .i. ſuper eũ.

Ioachim & Anna parẽtes Deiparę.

Maria quid ſignificet.

S. Maria ſpõſa Trinitatis.

Luc. 1.

pater dilexit, filius inhabitauit, ſpiritus ſanctus percupiuit. Ipſa eſt enim ſponſa & thalamus, & ex ea ſpõſus procedit Chriſtus, virgineũ indumẽtum, iuxta ſuauẽ Dauidis prophetæ cantionẽ: In ſole poſuit tabernaculũ ſuum, & ipſe tãquàm ſpõſus procedens de thalamo ſuo. (Pſal. 18.) O ſpõſi deſideriũ ſummæ puritatis: propriã ancillam propenſiore affectu conſtituit ſponſam & matrẽ. Gabriel effectus hoſpes Virginis, cęli & terrę incẽſum atq; ſuffimentũ vnà copulauit: quam quidẽ Virginem prophetę clarè deſcripſerunt, dum prędicârunt ſeriem nuptiarũ. Quomodò Virgo inuenitur eſſe cæleſtis ſponſa & mater, quę donorum antenuptialiũ nomine, ſpiritũ ſanctum accepit: dotis verò gratia, cęlum vnà cum paradiſo? Quęrebat igitur Virgo cõſpicere, quem deſiderabat, inquiẽs: Vbì eſt ſponſus, cuius pulchritudinem exopto? Vbì eſt pulchritudo ſole ſplẽdidior? vbì totius formæ gloria ineffabilis? vbì lumen, quod extingui nequit, quod ego ſummo cũ deſiderio requiro? vbì ſol, qui radiũ exquirit? vbì ipſorũ Cherubim cithara? vbì oculus Seraphim, nũquàm dormiens, Chriſtus? vbì angelorũ adoratio, quam Gabriel indicauit? vbì ſolus ac ſolius patris vnigenitus filius, quem Virgo exoptãs redamat, perquirens ſalutat? Cui Gabriel ait: Aue gratia plena, Dominus tecũ. (Luc. 1.) Aue gratia plena. Gratia ſanctæ Virginis eſt immẽſa. Aue gratia plena, multis virtutibus exornata Virgo, in lãpade geſtans lucem inextinguibilẽ, ſole ſplendidiorem. Aue gratia plena, hami eſca ſpiritalis. in te ſiquidem hamus diuinitas. Aue gratia plena, gloriæ arca ſpiritalis. Aue gratia plena, quę es vrna aurea, continens mãna cæleſte. Aue gratia plena, quę ſitientes perennis fontis dulcedine ſatias. Aue gratia plena, mare ſpiritale, habens gemmã cęleſtem Chriſtum. Aue gratia plena, ſplendidũ cęlum, quę in cęlis incomprehenſum cõtines Deum. Aue gratia plena, quę Cherubicũ thronum diuinitatis fulgore ſuperas. Aue gratia plena, quæ cæli circulũ habes, & Deũ incõprehenſum anguſto potiſſimùm loco in teipſa contines. Aue gratia plena, nubes colũnę ſimilis, quę Deũ habes, qui populum deduxit per deſertum. Quid dico? & quid proloquar? quo pacto beatã prędicabo gloriæ radicem? ſolo enim Deo excepto, cũctis ſuperior exiſtit: naturâ formoſior eſt ipſis Cherubim, Seraphim, & omni exercitu angelico: cui prędicãdę cęleſtis ac terrena lingua minimè ſufficit, immò verò nec angelorum. Etenim ipſi quidem hymnum, laudem, honorem protulerunt, nõ tamen eo modo eloqui pro dignitate potuerunt. Lętabãtur verò angeli, tãquàm ipſi duntaxàt Deum haberent, quibus ſanctiſſima Virgo ſuperior nata, Deum habitãtem in cęlis, cõcepit in terra, vt hac ratione exercitus angelorum traheret in terrã, & verſaretur cum hominibus. Ipſa enim eſt cęli & terrę mediatrix, quę vnionem naturaliter peregit. O beata Virgo, columba pura, & ſpõſa cęleſtis Maria, cęlum, templũ, & thronus diuinitatis, quę coruſcãtem in cęlo & terra ſolem habes Chriſtum: nubes lucida, quę fulgur de cęlo lucidiſſimũ, ad illuminãdum mundũ, deduxiſti Chriſtum. Nubes cæleſtis, quæ tonitruũ ſpiritusſancti in ſeipſa recõditum, deduxit in mundum, & imbrem ſpiritusſancti in vniuerſam terrã ad producendũ fidei fructũ cum impetu demiſit. Aue gratia plena, porta cęlorum, de qua propheta vociferatus eſt his verbis: Eccè porta clauſa, & nullus ingredietur per eam, nec egredietur, prçterquàm Dominus Deus ſolus: & erit porta clauſa duci: quia dux ipſe vocabitur, & in ipſum ſperabunt omnes gentes. De hac porta etiã in Cãticis propheta in diſcurſu orationis planè & apertè proloquitur, inclamãs: Hortus cõcluſus, ſoror mea ſpõſa, hortus cõcluſus, fons ſignatus. Manſit in virginitate ſancta & præclara puella Maria, quæ eſt nubes lucida, habens intùs Deum verbũ: ad quã vocaliſſimus Eſaias, Eccè nubes leuis, & veniet in Aegyptũ: mons nullatenùs inciſus, præruptã habens petrã Chriſtũ. De qua ſapientiſſimus Daniel ait: Abſciſſus eſt lapis de mõte ſine manibus: hoc eſt, Abſq; viro ſolidã petram Chriſtum Virgo peperit. Ipſa templũ minimè cõpoſitum, quæ lapidem cęleſtẽ habet Chriſtũ. Ipſa nubes tonitrui formis, quę fulgur interiùs in vtero geſtat: ſermoniq; meo atteſtatur diuina ſcriptura, dũ ait: Vẽter tuus aceruus frumẽti, vallatus in lilijs. Ipſa eſt ager minimè cultus, quæ verbum velut granum frumenti ſuſcipiens, etiam manipulum germinauit. Ipſa clibanus intellectualis, quę ignem & vitę panem habebat. Ipſa es ſancta mater Saluatoris, quæ verbum patris, ex te incarnatum, peperiſti. Ad quam Eſaias: Eccè Virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. O Virgo pura, ſancta mater Domini, beata ſponſa Trinitatis indiuiduę: beata tu inter mulieres, quæ DEVM & hominem omnium creatorem, velut infantem in terra peperiſti. Beata tu inter mulieres, quæ ſola in terra DEVM cęleſtem concepiſti. Beata tu

Margin notes: Pſal. 18. — Quãtoperè Chriſtũ deſiderârit B. Maria. — Luc. 1. — Gratia S. Marię eſt immenſa. — Exod. 17. Hebr. 9. — Pſal. 135. — Creaturis omnibus celſior virgo Maria. — Cant. 5. — Ezech. 46. — Cant. 4. — Eſa. 19. — Dan. 2. — Cant. 7. — Eſa. 7.

ta tu inter mulieres, cuius vbera ſuxitis, qui alit vniuerſa. Sancta Maria, Virgo Deipara, beata tu inter mulieres, quę nūc genuiſti eum, qui olim in paradiſo formauit Adam è luto. Tu enim es Deipara, quæ verbum ex te incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quę Deum verbum in forma ſerui concepiſti. Deipara exiſtis, quia Deum verbum ſuſcipiens, incarnatum peperiſti. Deipara exiſtis, quę ſola ſolius Dei vnigenitum filium genuiſti. Non temporaneum Deum genuiſti ex te incarnatum, ſed ęternum, qui ante te eſt, & ante omnia. Ouis immaculata, quæ peperit agnum Chriſtum. Iuuenca nunquàm iugum experta, quę vitulum genuit. Fidei menſa intellectualis, quæ panem vitę mundo ſuppeditauit. Quid dicam? & quibus verbis explicabo gloriam radicitùs fundatam? De hac ſancta puella, ſemper, inquam, puella & virgine, Deus per prophetam ait: Ex te mihi exibit dux, qui ſit dominator in Iſraël, & egreſſus eius ab initio, à diebus ęternitatis: propterea dabit eos vſque ad tempus parientis. pariet, & reliqui filiorum eius conuertentur ad filios Iſraël. & ſtabit, & videbit, & paſcet ouile ſuum in potentia Dominus. O Virgo ſancta, lucis æternæ mater: lucis, inquam, quę in cęlis illuminat copias angelorum: lucis, quę illuminat ipſorum Seraphim incompręhenſum oculum: lucis, quæ illuminat ſolem ſplendidis facibus: lucis, quę fines terrę illuminat ad credendum Trinitati: lucis, quæ dixit: Ego ſum lux mundi. lucis, quæ dixit: Ego lux in mundum véni. lucis, quæ aſſumpta eſt, & illuminauit cuncta, quæ ſunt in cælis & in terra. O Virgo ſanctiſſima, quæ exercitus angelorum in ſtuporem deduxiſti. Stupendum enim eſt miraculum in cęlis, mulier amicta ſole. Stupēdum miraculum in cęlis, mulier geſtans lucem in vlnis. Stupendum miraculum in cælis, alter thronus Cherubicus. Stupēdum miraculum in cęlis, mulieris filius, qui & ipſius & ſeculorum eſt pater. Stupendum miraculum in cęlis, thalamus Virginis, habens filium Dei, Deum ſponſum Chriſtum. Stupendum miraculum in cęlis, Dominus angelorum, infans Virginis effectus eſt. O ſanctiſſima Virgo, mater Saluatoris, quę genuiſti principio carens verbum, filium ſcilicet eundem cūm patre habentem thronum, conſubſtantialem patri & ſpiritui ſancto: qui cum patre & ſpiritu ſancto eſt ante ſecula: qui concamerauit cæsos, & terram condidit. Aue ſanctiſſima Virgo, quæ velut rubus intellectualis, abſque combuſtione diuinitatis ignem tenes. Clibanus intellectualis, qui ignem & panem vitę calidum mundo in eſum attulit, de quo ſaluator mundi Chriſtus ait: Accipite, comedite: hoc eſt corpus meum; quod pro vobis frāgitur in remiſſionem peccatorū. Locuples eſt, chariſſimi, virtutibus plena mēſa Virginea, optimis quibuſcunq; cibis abundans, quibus terra fruatur. Largita eſt ſancta Virgo & mater Chriſti, quę ſplendidā lucernam relucētem in cęlo & terra Chriſtum geſtauit, ad quam propheta Zacharias: Ecce candelabrum aureum, & facula ſuper ipſum. Quinetiam Dauid canticum hoc ſuauiſſimum inclamat: Lucerna pedibus meis verbū tuum, & lumen ſemitis meis. O candelabrū Virgineum, quod illuſtrauit tenebris inuolutos. O candelabrū Virgineum, repellēs tenebras, & lucē ſplenderé faciens. O candelabrū Virgineum, quod ignē & oleū inſeparabile ad illuminandū intulit. O candelabrum Virgineū, quod ab altiſſimo throno accepit ter lucidū ignē, vnum inextinguibilem, conſubſtantialē, & ad illuſtrandā terram reſplēduit. O candelabrum Virgineum, de quo per prophetā Deus inquit: Illuc producā cornu Dauid, paraui lucernam Chriſto meo. Corona regia, precioſiſſimum habens lapidem, & gēmis ſimilem Chriſtum. Purpura regia, quę cęli terręq; regem induit vniuerſale corporis indumentum, purpuram referens, conſtantiſſima Chriſtianorum fides, liber incompręhenſus, quę verbum & filiū patris mūdo legēdum exhibuiſti. Beata inter mulieres, quę verbum ex te incarnatum peperiſti: verbum, inquam, patris, filium verbū, ante ſecula Deū, verbum initio carens & ęternū, verbum cum patre & ſpiritu ſancto vnitum, verbū, eundem cum patre habens thronū: verbum, ſedens ſuper Cherubim: verbum, quod glorificant animalia, quadruplicē faciem habentia: verbum, quod creauit angelos: verbum, quod fecit, vt principatus & poteſtates eſſent: verbū, quod extēdit cęlos, & terrā condidit: verbū, verum Deum, ipſum Chriſtū Dominū noſtrū, quem ſanctiſſima Virgo peperiſti, & denuò poſt partū virgo, quę gēmam produxiſti, & coronā regiam plexuiſti. O beata Virgo, quæ gloriā cęleſtē portâſti, & ex multis floribus paradiſi, mundūq; odore bono replêſti. Virgo eſt liliū immaculatum, quę roſam immarceſcibilē genuit Chriſtum; vitis veritatis fertiliſſima, & quòd ad virginitatem, minimè vindemiata: quę licèt non foſſa, vuatum tamen feraciſſima, nempe quæ maturam vuam germinauit Chri-

Mich. 5.
Ioan. 8.
Ioan. 9.
Apoc. 12.
Exod. 3.
I Cor. 11.
Zach. 4.
Pſal. 118.
Pſal. 131.
Ezech. 1.
Apoc. 4.

Chriſtum. Quamobrèm, ſanctiſſima Virgo, fac nobis fidem, qua ratione germinaueris, quo pacto ſuſcipiens verbum, quod eſt ànte ſecula, mater Dei viſa ſis ſuper terram. Ego Virgo incorrupta, quæ in vtero geſtaui, effecta ſum templum impollutum habitantis in me verbi Dei, nuptiarum expertis. Emmanuelem geſtaui in vtero incorrupto, in ventre impolluto, ſimilis effecta throno Cherubico: in qua caro factum eſt verbum patris, qui Deus eſt initio carens: & licèt inuiſibilis, ſpectabilis tamen per diſpenſationem aſſumptæ carnis factus eſt. Non experta nec cognoſcens virum, peperi Deum, qui eſt ante ſecula, ipſum Chriſtum. Nam etiam nunc ſum virgo, poſt partū purior (ſi dicere liceat) quàm anteà: ſine labore peperi, non vt omnes mulieres. diſſimiles enim fuerunt res meæ ac illarum inter pariendum. Non nouit natura humana partum meum, excepto ſolo Deo, qui in me habitauit. O Virginem, ſtupendum Eccleſiæ theſaurum, qui adeptus eſt ingens myſterium. Virginem appellat, velut ſacerdotem pariter & altare: quæ quidem menſam ferens, dedit nobis cæleſtem panem Chriſtum in remiſſionem peccatorum. O vterum impollutum, habentem circulum cælorum, qui Deum incompræhenſum, in te verò compræhenſum, portâſti. O vterum cælo ampliorem, qui Deum in te non coarctâſti. O vterum, qui cælum es ſeptem circulis conſtans, & capacior illis exiſtis. O vterum ſeptem cælis ſublimiorem atque latiorem. O vterum, qui es octauum cælum, ſeptem firmamentis celſiorem. O vterum habentem inextinguibile lumen ſeptiès lucentis gratiæ. Quid dicam, aut quid loquar de pręclara & ſancta Virgine? Deſiderium me trahit, vt de Deipara verba faciam: & formido me retinet in ſilentio, vt qui non habeam facultatem dicendi pro dignitate. Animus hortatur, & metus deterret: ille quidem trahit me, iſte verò me abſtrahit. Cùm ergò ab vtroque diſtinear, expedit mihi, vt ſermonem habeam de percelebri & ſancta Virgine. Dico enim illam eſſe cælum, thronum, ſimul & crucem. extendens enim ſanctas vlnas, Dominum portauit. Thronus Cherubicus, cruciformis, & cæleſtis: de qua per ſcripturas in cælos incumbo, & conſpicio illam ab angelis adorari. Hinc Gabriel in primis ſalutat Virginem: Aue gratia plena, quæ es ſplendidum cælum. Aue gratia plena, quæ habes radium de cælo, lucidis facibus coruſcantem, vtpotè ſolem Chriſtum. Virgo plurium nominum & multocula, effecta eſt Seraphim incompræhenſæ viſionis: quæ inuenta eſt velamentum quoddam intellectuale corporis vniuerſalis, Cherubim tranſcendens. Illa enim auertuntur, cùm nequeant ſpiritalem ignem diuinitatis fixis oculis intueri: hæc autem apertis oculis fixè intuens incompræhenſibilem & ſomni expertem oculum Chriſti, cum deſiderio & oſculo ſalutabat. Exercitus angelorum (qui ſunt ſcabellum pedum Chriſti) procidentes, nec videre poſſunt, nec contingere: hæc verò labra labris coniungens, incompręhenſum ſalutabat. O Virgo incompræhenſi myſterij ferens miraculum, quæ fidem tèr optatam orbi prædicâſti. Virgo ſublimior angelis facta eſt, ſuperior ipſis Cherubim & Seraphim, placens Chriſto regi, à Deo in honore habita, tanquàm ancilla digna & mater. Sancta mater immaculata, quæ genuiſti Chriſtum, qui eſt ante te, & dixit: Priùs quàm Abraham fieret, ego ſum. quæ ſtabulum gloria exornâſti, & pręſepe illuſtrâſti. Virgo ſiquidem, ſpelunca & pręſepe, cæli circulum præ ſe ferentes, Deum incompręhenſum geſtabant, vtpotè tres, Trinitati apertè miniſtrantes. quandò Virgo in ſpelunca citra laborem pręgnans, cæli & terræ Dominum depoſuit in pręſepio, tunc etiam ordines angelorum circunſtabant Virginem, cum clamore dicentes: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Quaproptèr etiam paſtores, qui rurì pernoctabant, huiuſmodi glorificationem angelorum audièrunt de Saluatore, & celeri curſu properantes, lucem adorauerunt, ſpectántes miraculum inſolens, ancillam DOMINI & Virginem in terra verſantem, euaſiſſe ſponſam cæleſtem. Ipſa enim & ſponſa, & thalamus, & DEI mater viſa eſt in ſtabulo, quandò peperit infantem CHRISTVM, iuxta propheticam Eſàiæ vocem, nempe, Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis: cuius imperium ſuper humerum eius, & vocatur nomen eius, magni conſilij angelus, Deus fortis, poteſtate pollens, princeps pacis, pater futuri ſeculi. Tum poſt hæc & Magi à partibus Orientis, à ſtella ſplendida illuſtrati & deducti, peracta itineris ab Oriente longitudine, venerunt Bethleem ad adorandum partum. Vndè cùm ad ciuitatem Hieruſalem perueniſſent, occultari cœpit ſtella: illi verò tumultuantes, eò quòd viæ ducem perdidiſſent, neceſſitate cogente, interrogabant incolas ciuitatis, & ſciſcitabantur ab eis,

Margin notes: Virgineū partū non nôrūt homines. — Vir ſanctè reformidat dicere de matre Domini. — Adorare, pro venerari, frequēs apud ſcriptores. — Iohan. 8. — Luc. 2. — Eſa. 9. — Matt. 2.

eis, vbì natus eſſet CHRISTVS. quod quidem miraculum inauditum omnes exiſtimabant. De quo cùm audiſſet Herodes, turbabatur vehementer: & vocatis ſacerdotibus, percontabatur eos, vbì Chriſtus naſceretur. Illi autem dixerunt, & non negauerunt: confeſſi ſunt, & non ſunt mentiti. Solis radios abſcondere non poterant, vocem ſcilicet per prophetam de Saluatore clarè pronunciatam, teſtatò dixerunt, in Bethleem naſci Chriſtum. Hunc enim in modum per prophetam clamat: Et tu Bethleem, nequaquàm es minima in principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui ſit dominator in Iſraël. O infidelem Iſraelem. confeſſus eſt legis effectum, & legiſlatorem denegauit. teſtificati ſunt ipſi, vbì naſceretur Chriſtus, & hi rursùs Chriſtum natum abnegârunt. Cur igitur Magi, quorum vis animi propria immutata erat, quorum cor admodùm turbabatur, & extinguebatur præ dolore, quorum ſuſpiria fluctuum violentorum inſtàr nauem ſubmergebant: quorum oculi lachrymis, gemmas pre ſe ferentibus, terram irrigabant: quorum afflictio intolerabilis erat, ductorem ab Oriente requirentes, quam non habebant, habentes quęritabant, vbì eſſet Magorum dux ſtella. At verò perpende veritatem, quonam pacto occultatur eis ſtella, & intuere miraculum, & eius ſignificationem. Hac de cauſa abſconditur eis ſtella, vt dum percontarentur incredulos ſacerdotes, manifeſtum redderetur omnibus cæli & terræ myſterium. quapropter vbì cognouerunt omnes, rursùm apparet ſtella Magis, donèc veniſſet ſupra infantem in ſtabulo, vel potiùs in cęlo. (Vbì enim Chriſtus, ibi & cælum) Nam ſtabulum, viſum eſt eſſe cęlum in terra. Illi verò cùm vidiſſent ſtellam, immò potiùs Saluatorem, gauiſi ſunt gaudio magno: & incuruantes ſe, adorauerunt, obtuleruntque dona, aurum, thus, & myrrham: aurum quidem velut regi, thus autem tanquàm Deo, & myrrham tanquàm mortali. vel potiùs, vt indicarent ſepulturam creatoris & opificis omnium Chriſti, quem peperit ſponſa cęleſtis Maria, quę eſt cęlum, templum & thronus diuinitatis, inexplicabile paradiſi monile. Angeli accuſabant Euam: nunc verò MARIAM gloria proſequuntur, quæ mulierum infirmitatem verè glorioſam reddidit, quę lapſam Euam erexit, & Adamum è paradiſo deiectum, in cælos miſit, quæ paradiſum clauſum aperuit, & per latronem rursùm Adamum complantauit. Per te enim, ô ſancta Virgo, medius obſtructionis paries, inimicitias diſſoluit, per te pax cæleſtis donata eſt mundo, per te illuminati ſunt fines terræ, p te homines facti ſunt angeli, per te homines appellati ſunt amici, ſerui, & filij Dei: per te homines meruerūt eſſe conſerui angelorum, & cum eis familiariter conuerſari: per te notitia cæleſtis, à terra tranſmittitur in cælos: per te homines fidutiam habent in cælo erga altiſſimum: per te Crux reſplenduit per vniuerſam terram, in qua quidem Cruce pependit filius tuus Chriſtus Deus noſter: per te mors conculcatur, & ſpoliatur infernus; per te ceciderunt idola, & excitata eſt notitia cęleſtis: per te cognouimus vnigenitum filium Dei, quem ſanctiſſima Virgo peperiſti, Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, quem omnes angeli atque homines adorantes, dicimus principio carentem patrem, carentem principio filium, & principio carentem ſpiritum ſanctum, Trinitatem indiuiduam & conſubſtantialem glorificantes in ſecula ſeculorum, Amen.

Mich. 5.

Iudęorum cæcitas & perfidia.

Stella cur abſcondita ſit Magis.

Munera Magorum.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI PATAPII, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

Decemb. 8.

NON multos parit Aegyptus: ſed quandò parit, magnum parit. Hoc dictum quidem eſt de quodam alio ex antiquis Philoſophis: euẽtum autem accipit in Patapio. Vir enim ille, & vitá, & miraculis, non ſolùm pro multis, ſed etiam pro omnibus ſufficit patriæ ad ornatum: adeò vt illa non magìs pudore ſuffundatur propter eas, quæ olim in ea fuerant, impietates, quàm quòd hunc poſt gratiam produxerit, gloriatur. Is patriã quidem habuit clariſſimas Thebas: Thebas illas, quas pulcherrimus fluuiorum Nilus circunfluit quidem ſemper: irrigat autem in tempore: præbet verò iucundiſſimum fluentum & ad videndum, & ad bibẽdum. In his ergò natus, & per aquam & ſpiritum renatus, (ortus enim erat ex fidelibus parentibus) honeſtè quidem alitur: diligenter autem eruditur, & ſic in moribus componitur, vt virtutis rami paulopòſt oſtendent.

Patria S. Patapij.

Verũ ſe præbet philoſophum.

Cùm ſic ętate & vera ſapientia magnus ille creſceret, philoſophus factis, nõ ſermonibus, res humanas deſpiciens, & res ſolùm diuinas perſequens, propter hæc alijs quoquè omnibus deſpicatui habitis, patria, parentibus, amicis, familiaribus & cognatis, Aegyptum quidem illam & illum Nilum iubet valere, vt quę terrenorum ſolùm fructuum profiteretur fertilitatem. Ille autem ſciebat ſolitudinem eſſe maximè accommodatam ad virtutum exercitationem. In eam ergò profectus, ei ſe tradidit: in qua cum multis laboribus lõgo tempore verſatus, non ſolùm quicquid erat pulcherrimum & produxit & aluit, ſed etiam perfecit, vt in ipſo radices ageret, vt propemodùm ſecundùm naturam virtus ad eum pertineret. Sic cùm * ſufficientem illum diuinum percepiſſet radiũ, & lux totus eſſet effectus, non ſub modio, ſed ſuper candelabrũ à Deo ponitur. Illud autem maximè omniũ, velle multos latére, vel maxima cauſa fuit ei vt non lateret. Nam ille quidem poſtquàm mons eum celare non potuit, (erat enim ille reuerà ciuitas multis ornata bonis) claràque voce clamabant, & omnes conuocabant, partìm quidem eius rectefacta, partìm autem etiam miracula.

Degit in ſolitudine.

ſor. * ſufficientes

Multi ad eũ ſe adiũgũt: at ille fugit

Cùm ergò multi confluerẽt, & propter multitudinem eorum, qui accedebant, pręberet ſolitudo ſpeciem ciuitatis, ab illa quidem ſe fuga ſubducit, & ab ijs, qui ipſum rectè nôrant: ignotus verò venit Conſtantinopolim, & cùm ad murum, qui eſt in Blachernis, fixiſſet ſedem ſuę habitationis, ſoli ſibi & Deo vacabat, hoſpes ſolitarius, & qui neque cum multis vllam habebat congreſſionem, neque ab eis adſpiciebatur: & quæ alius finem ſtatuiſſet certaminum, ea arbitratus ille eſſe principium, pręcedentia, inquam, & quæ ipſe iam rectè geſſerat, acriter tendebat ad anteriora, maiora velutì certamina aggrediens, & ſe totum arcens à conſenſione affectionum corporis. Nihil erat ei curæ veſtitus, nihil alimentum, nihil ſomnus: vt qui exercitatoriam quidem, ſeu quæ in agendo conſiſtit, vitam ſuperauerat: angelicam autem æmulabatur etiam cùm corpore, & in alijs, & quòd intelligenter verſaretur cum intelligentia, & illam diuinam viſione appræhenderet pulchritudinem. Sic cum actione concurrens contemplatio, erectum & ſublimem tenebat exercitatorem, & ad ipſum vſque cælum extollebat. Multa verò & admirabilium rerum effectrix, mirandum in modum vigebat & florebat gratia, vtpotè quòd non poſſet virtus ſuum celare operarium, & Deus ſimul glorificaret eos, qui elegerunt ipſum glorificare. Sed quod iam mihi dicere aggreſſa fuerat oratio, gloriam quidem minimè admirans, latére autem maximè cupiens, hîc quoquè euadit manifeſtus miraculorum & virtutis theſaurus.

Negligit curã corporis.

1.Reg. 2.

Adoleſcens quidam, qui oculorum quidem ſplendorem ab ortu amiſerat, fidei autem lumine reſplendebat, eum deſupèr ad id mouente prouidentia, ad hunc magnum accedit, & imitatur cæcum, qui dicitur in Euangelijs: niſì quòd ille quidem ad Chriſtum: hic verò accedit ad Chriſti famulum, & loquitur eadem quæ ille, & cum eodem ardore & affectione, dicens: Miſerere meî, & prębe lumen meis oculis, qui es veræ lucis filius & gra-

Luc. 18.

& gratiæ: vt ego quoquè effectus contemplator horum,quę videntur,admirer quidem eorum excellētiam: per res autem creatas,celebrem creatorem. Et hæc quidem cæcus: Ille verò homo miſericordiæ, videns oculos quidem nullius omninò ſplendoris participes, tantam autem fidem,quam dicit diuina ſcriptura efficere etiam,vt montes tranſferantur,frangitur quidem: (Quidnì enim,cùm eſſet animo clementiſſimo & manſuetiſſimo?) & ſimul mentem illius examinans: Quid ad me,inquit,accedēs,ô adoleſcens, quæris vt ea donem,quæ meas vires ſuperant? Quid in me vidiſti eiuſmodi, vt id à me poſtules,quod ſolus poteſt efficere vniuerſorum opifex? Ille enim hæc,vbì,& quandò, & ijs quibus vult, dat admirabiliter. His ſensìm verbis abigens adoleſcentem, nihilo minùs eum aliquid inuenit de fide remittentem,neque à ſua petitione & deſiderio deſiſtentem: ſed voces adhuc flebiles emittebat & miſerabiles. Et miſerandus quidem eius videbatur habitus: admiranda autem prudentia & oratio,perſuadēs verbis,lachrymis rogans,ſe in omnem ſpeciem mutans, & poſtremò affirmans,ſe non eſſe abſceſſurum,vt qui ſciat fore,vt ab illo accipiat curationem. Tunc ergò cùm certam & minimè dubiam fidem apud eum inueniſſet,impertit ei magnus gratiam: & quoniam ad curationem ei ſermo ſufficiebat: In nomine Ieſu Chriſti,qui & cæcis,inquit, lucem,& ſpiritum largitur mortuis, in quo etiam credens acceſſiſti, eſto videns. Ille quidem dixit: hic autem vidit,& ità ſe habere eſt conſpectus, & ibat omnia faciens, gaudens,glorificans,gratias agens,oculos omnium ad ſe conuertens, adeò vt nonnulli ſignificarent digito,dicentes: Hic eſt,qui erat aliquandò cęcus. Hoc fuit principium magni Patapij miraculorum,& hic modus,nè magnum lumen illius gratiæ eſſet ſine teſte, & nè non cerneretur à multis. Vult autem oratio ei quoquè alterum addere, quod ad miraculi rationem non eſt priori inferius.

1.Cor.13.

Solo verbo cęco reſtituit lumen.

Vir quidā inter Byzantinos inſignis, laborabat hydrope; & ei erat corpus valdè inflatum: quęcunque autem habebat, effundens in manus medicorum, illos quidem iuuit, reddens locupletiores: ſe autem pręter ſanitatem,priuauit etiam facultatibus. Is de illis quidem ſpe abiecta,in ſuperno verò auxilio, & magni Patapij precibus ſpem ſuæ ſalutis collocans,venit ad eum,& morbi oſtendit grauitatem,& dolorum enunciat acerbitatem. Ille autem rem nouam videns & miſerabilem, pellem quidem illam inflatam & tumefactam: tumorem verò,qui totum corpus peruaſerat,& veluti quoddam ſepulcrum animatum,calamitatis mouetur miſericordia, & his tribus vtitur ad eius curationem, nempe oratione,& Cruce,& lachrymis: oratione quidem, tanquàm medicamento: Cruce autem,tanquàm inſtrumento, qua etiam ſignat omnia circa ventrem: lachrymis verò,tanquàm pecunijs. Eas cùm commiſcuiſſet oleo,vnxit corpus. Deindè etiam ei nomen óccinens Dominicum,& dicens: Ieſus Chriſtus,qui ei,qui priùs laborabat hydrope,præbuit ſanitatem,ipſe te nunc curat, & liberat à plaga, quæ te premit. Hoc cùm ipſe dixiſſet, ſtatìm quidem ſoluta ſunt vincula humidarum ventris obſtructionum: meatus autem naturales emiſerunt quicquid erat humidum & ſanioſum: & purgata fuit interna viſcerum vniuerſorum ſtructura, & homo conualuit.

Oratione, Cruce & lachrymis hydropem ſanat.

Luc. 14.

Tertium vult his adijcere oratio, quod eſt & dictu maius, & narratu admirabilius. Quidam alius ætate iuuenis, miſer autem animo, à ſæuo dæmone agitatus, aliquandò veſte rupta nudus errabat: aliquandò verò per præcipitia & foſſas ferebatur: aliquandò autem vagabatur in montibus & ſolitudinibus: aliquandò etiam ſe in aquam iaciens, ſibi mortem minabatur miſerabilem. Hic ergò cùm à conſueta & dæmoniaca plaga aliquandò agitaretur,in mare, pròh dolor, maximo impetu ferebatur. Sed Deus à ſuperis eius ſiſtit impetum,præter opinionem ad eum magnum adducens Patapium. Nam cùm ei exinopinatò occurriſſet dæmoniacus, incipit quidem conturbari, & miſerè in orbem ſaltare: ſpumam autem ex ore expuere,& oculos peruertere,dentibus verò ſtridere,& ad ſanctum minaci & cędem ſpiranti intueri obtutu. Poſtquàm autem fuiſſet propiùs,dęmonium voces emittebat miſerabiles,dicens: O calamitatem. Quid hoc eſt? hîc quoquè rursùs eſt Patapius? Quid agam? Quò me vertam? Vbinàm deincèps habitabo,qui iam multùm laboraui,& vix inuéni habitaculum, & ex eo nunc per vim expellor? Verè terribilis es,ô Nazarene,verè terribilis, & vbiquè in omnes obtines imperium. Quò ergò proficiſcar? Si in deſertum,ſi in ciuitates, ſi vbicunquè dixerit aliquis, ipſe illuc pręuenis,ſola Crucis figura,ſolo tuo nomine nos expellēs. Victus ſum, ſuperatus ſum: cogor recedere. Hæc malignus loquebatur ſpiritus, & iuuenem in medium

Adoleſcēs à dæmone miſerè vexatur.

Nota vim ſigni S. Crucis.

aërem excutiebat ſaltibus. Magnus autem ille Dei athleta cùm in aëre Crucem formâſſet digito, & eum eo modo, quo Dominus, increpâſſet: Egredere, inquit, immunde ſpiritus, egredere: abi procùl in ſolitudines. Chriſtus hęc tibi per me præcipit, cuius potentiam vel inuitus es confeſſus. Hęc cùm iuſſiſſet Patapius, adoleſcentem diſcerpens ſpiritus, terræ alliſit, & per os tanquàm quidam fumus exijt & effugit. Cùm autem ad ſe redijſſet adoleſcens, lachrymabatur prę gaudio: & primùm quidem Deo, ſecundò verò Patapio adſcribebat ſalutem.

S. Patapius expellit dęmonem.

Suffecerint hæc quidem, vt ſint ſigna illius gratiæ, & in Deum fiduciç: ſed tamen cùm his vnum adhuc addidero, (non eſt enim iniucunda narratio) finem imponam orationi. Mulier quędam in grauem morbum inciderat. Affectio autem quomodò erat maior, quàm vt eam vlla manus humana medicaretur: ità maior eſt etiam, quàm vt eam vlla lingua dicat. Eius enim mamilla in ſe, pròh dolor, producens morbum, quem medici vocant cãcrum, exedebatur cum magnis doloribus. Nihiloſeciùs autem reliqua quoquè membra corporis, cum vno per conſenſum affecta, tabeſcebant. Procedente tempore, tota quidem ferè pars fuerat conſumpta. dolores autem cor acriùs attingebant, & mors appropinquabat. Periti verò medicinæ, callidè tractantes mulierculam, & ipſi facultates, & morbus nihiloſeciùs attondebat mamillam. Ea, cùm magni Patapij fama in omnem locum peruaderet, prudenter & vtiliter faciens, ad eum accedit, & terrę caput allidit, & tangit eius genua, & flens miſerabiliter: Cura, ſerue Dei, cura me miſeram, clamabat lamentabiliter: cuius ante ſepulturam vermis corpus depauit, & dolores exederunt, & mortem omnibus fugiendam, mihi reddiderunt optabilem. Ille autem cùm ante corpus priùs adſpexiſſet ad animam: Si puram, inquit, fidem offers Deo, qui hæc poteſt, & nihil dubitas de curatione, conſequens fidei ſequetur exitus tuę petitionis. Audiuit mulier, & cùm ex imo miſerabiliter ingemuiſſet, Credo Domine, magna voce exclamauit, cui ſunt omnia aperta & manifeſta, medere graui meæ ęrumnę: credo Domine: huic malo medere: non fero dolores, qui cor meum penetrant, & mortem parturiunt. Cùm eam vidiſſet adeò cruciatam, iubet eam ei oſtendere locum morbi: & cùm manum admouiſſet vulneri, & eam Cruce ſignâſſet, O mulier, inquit: ſcio morbum tuum eſſe grauem, & curatu difficilem: cæterùm fides vincit affectionem, & ſpes percipit curationem. Abi ergò in pace: ſanatum eſt vlcus tuum, & ſopitus eſt dolor. Simul atquè hęc dixit, & mulieri ceſſauit affectio, & mamilla euaſit omninò ſana. Cùm illa eſſet talem conſecuta gratiam, fuit apud omnes teſtis & prædicatrix diuinę & admirabilis magni Patapij virtutis curationum.

Crucis ſigno ſanat morbū incurabilem.

Ex vnguibus leo, ex his nobis cognitus fuerit Patapius. Nam qualia quidem fuerint, quę ab illo fiebant, hæc poſſunt oſtendere. Si quàm multa autem vellem dicere, opùs eſſet longa oratione & tempore. Sed quomodò in ſignaculo, quod eſt vnum & idem, nihil oportet anxiè inquirere de ea, quam habet, poteſtate, ſeu ſint plura, ſeu pauciora ea, quæ imprimuntur: ità hîc quoquè non oportet nimìs curioſè ſcrutari multitudinem. Similis enim eſt gratia, & eadem poteſtas. Conuertenda eſt ergò oratio ad illius deceſſum: & eius vitę finis, ſit nobis quoquè finis orationis.

Sic magnus ille homo Dei, & re vera virtutis exemplar animatum, cùm vitam ſuam ornâſſet bonis factis & miraculis, cùm eſſet exceſſurus, immò verò in ſuam ciuitatem profecturus, & ſublatum eſſet è cęlo ſignum, apud eum quidem aderant, quicunq; ſe dediderant exercitationi, & erant amantes virtutis, mœrore affecti & lachrymantes, illius migrationem communem exiſtimantes orbitatem: ſine illo viuere, mortem communem nominantes: dolore vincentes rationem, & in apertas erumpentes lachrymas, & conquerentes de ſeparatione: Pater, dicentes, chariſſime, pater ſuauiſſime: cur nos filios diligens, apparuiſti ſic deceſſum accelerans? Cur patris orbitatem filijs concilias? Cur migras in aliam patriam? Cur non nos quoquè priùs eò amandâſti, ſi poteſt fieri? Quis eſt, qui poſt te ſit quidem ſedaturus dolorem, corpus verò curaturus, animam autem medicaturus oratione, vita & miraculis? Quęnam eſt ſpes decętero? Quęnam filijs tuis conſolatio? Heu quomodò feremus calamitatem?

Multi eius deceſſu valdè mœrent.

Hęc illi quidem, caſum, vt poterat vnuſquiſque, tragicè deplorantes. Ille verò ſe aduersùs mortem fortem oſtendens, & vitæ minimè cupidum, ad eos qui circunſtabant ſe amanter inclinans, ſensìm oculos attollens, & ad eos intuens: Nè ſic, ô chariſſimi, nè ſic veſtrum patrē lachrymis proſequimini: ſed potiùs precibus. Nam illud quidē & vos & me læ-

me lędit: hoc autem præbet auxilium. Sic cùm eorum luctum ſedâſſet & fletum, & de anima, & de futura illic vita multa eſſet philoſophatus, & omnibus, prout vniuſcuiuſq; ætati conueniebat & dignitati, monita dediſſet, & deindè eſſet precatus, tanquàm in ſomnum reſolutus, puram illam emiſit animam. In virtute autem exercitatæ & ſacræ illius reliquiæ, ſanctis manibus compoſitæ, deponuntur in ſacro templo Præcurſoris, multis eas proſequentibus, & glorificantibus patrem & filium & ſpiritum ſanctum, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Obdormit in Domino

MARTYRIVM S. EVLALIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, AVTHORE PRVDENTIO

Hymno 3. Peri Stephanōn.

10. Decemb. GErmine nobilis Eulalia,
Mortis at indole nobilior,
Patria S. Eulaliæ, quã ipſa ornat reliquijs ſuis. Emeritã ſacra virgo ſuam,
Cuius ab vbere ꝓgenita eſt,
Oſſibus ornat, amore colit.
Proximus occiduo locus eſt,
Qui tulit hoc decus egregium,
Vrbe potens, populis locuples:
Sed magè ſanguine martyrij,
Virgineoque potens titulo.
Curriculis tribus atque nouem,
Aetas, qua paſſa eſt. Tres hyemes quatèr attigerat,
Cùm crepitante pyra trepidos
Terruit aſpera carnifices,
Supplicium ſibi dulce rata.
Iam dederat priùs indicium,
Tendere ſe patris ad ſolium,
Nec ſua membra dicata toro:
Ipſa crepundia repPulerat,
Ludere neſcia puſiola.
Spernere ſuccina, flere roſas,
In teneris annis ſenilis morum grauitas. Fulua monilia reſpuere:
Ore ſeuera, modeſta gradu,
Moribus & nimiùm teneris,
Canitiem meditata ſenum.
Aſt vbi ſe furiata lues
Excitat in famulos Domini,
Chriſticolaſque cruenta iubet
Thura cremare, iecur pecudis
Mortiferis adolere deis:
Infremuit ſacer Eulaliæ
Spiritus, ingenijque ferox
Turbida frangere bella parat,
Et rude pectus, anhela Deo
Fœmina, prouocat arma virũm.
Sed pia cura parentis agit,
Mater eam ſitientem martyriũ cupit abſcondere. Virgo animoſa domì vt lateat,
Abdita rure, & ab vrbe procùl,
Nè fera ſanguinis in precium
Mortis amore puella ruat.
Illa peroſa, quietis opem
Degeneri tolerare mora,
Nocte fores ſine teſte mouet,
Septaque clauſtra fugax aperit:
Indè per inuia carpit iter. Illa verò fugit, & ad martyriũ properat.
Ingreditur pedibus laceris,
Per loca ſenta ſitu & vepribus,
Angelico comitata choro:
Et licèt horrida nox ſileat,
Lucis habet tamen illa ducem.
Sic habuit generoſa patrum
Turba columniferum radium: Exod. 13. Num. 14.
Scindere qui tenebroſa potens,
Nocte viam face perſpicua
Prꝺſtitit, intereunte chao.
Non aliter pia virgo viam
Nocte ſecuta, diem meruit,
Nec tenebris adoperta fuit,
Regna Canopica cùm fugeret,
Et ſuper aſtra pararet iter.
Illa gradu cita peruigili,
Millia multa priùs peragit,
Quàm plaga pandat Eoa polum:
Manè ſuperba tribunal adit, Fidẽter ſe offert crudeli tyranno, eũque reprehẽdit.
Faſcibus adſtat & in medijs,
Vociferans, Rogo, quis furor eſt,
Perdere præcipites animas,
Et malè prodiga corda ſuî
Sternere raſilibus ſcopulis,
Omnipatremque negare Deum?
Quęritis, ô miſeranda manus,
Chriſticolûm genus? en ego ſum
Dæmonicis inimica ſacris:
Idola protero ſub pedibus,
Pectore & ore Deum fateor.
Iſis, Apollo, Venus nihil eſt,
Maximianus & ipſe nihil:
Illa nihil, quia facta manu:
Hic, manuum quia facta colit:
Friuola vtraque, & vtraque nihil.
Maximianus opum dominus,
Et tamen ipſe cliens lapidum,
Proſtituat, voueatque ſuis
Numinibus caput ipſe ſuum:
Pectora cur generoſa quatit?
Dux bonus, arbiter egregius,
Sanguine paſcitur innocuo,
Corporibuſque pijs inhians,

Viſcera ſobria dilacerat,
Gaudet & excruciare fidem.
Ergò agè tortor, adure, ſeca,
Vide conſtantiam. Diuide membra coacta luto.
Soluere rem fragilem, facile eſt:
Non penetrabitur interior
Exagitante dolore animus.
Talibus excitus in furias
Prętor, ait: Rape præcipitem
Lictor, & obrue ſupplicijs:
Sentiat eſſe deos patrios,
Nec leue principis imperium.
Quàm cuperem tamẽ ante necem,
Si potis es, reuocare *viam,
Torua puellula, *nequitiæ:
Reſpice gaudia quanta metas,
Quæ tibi fert genialis honor.

* tuam
* nequitiã
Tyrannus ei primùm blanditur.

Te lachrymis labefacta domus
Proſequitur, generiſque tui
Ingemit anxia nobilitas,
Flore quòd occidis in tenero,
Proxima dotibus & thalamo.
Non mouet aurea pompa tori,
Non pietas veneranda ſenum,
Quos temeraria debilitas.
Minas intentat. Eccè parata miniſteria
Excruciabilis exitij.
Aut gladio feriére caput,
Aut laniabere membra feris,
Aut facibus data fumificis,
Flebiliterque vlulanda tuis,
In cineres reſoluta flues.
Hæc, rogo, quis labor eſt, fugere?
Si modicum ſalis eminulis
Thuris & exiguum digitis
Tangere virgo benigna velis:
Pœna grauis procùl abfuerit.
Martyr ad iſta nihil: ſed enim
Sancta virgo cũ conſpuit. Infremit, inque tyranni oculos
Sputa iacit: ſimulacra dehinc
Diſſipat, impoſitamque molam
Thuribulis, pede proſubigit.
Nec mora, carnifices gemini
Dirè vngulis laceratur. Iuncea pectora dilacerant,
Et latus vngula virgineum
Pulſat vtrinquè, & ad oſſa ſecat,
Eulalia numerante notas.
Scriberis eccè mihi, Domine:
Quàm iuuat hos apices legere,
Qui tua Chriſte trophæa notant?
Nomen & ipſa ſacrum loquitur
Purpura ſanguinis eliciti.
Hæc ſine fletibus & gemitu
Læta canebat & intrepida.
Dirus abeſt dolor ex animo,
Membraque picta cruore nouo
Fonte cutem recalente lauant.
Vltima carnificina dehinc,
Non laceratio vulnifica
Cratetenùs, nec arata cutis:
Flamma ſed vndiquè lampadibus — Ignib⁹ crematur.
In latera ſtomachumque furit.
Crinis odorus & in iugulos
Fluxerat, inuolitans humeris,
Quo pudibunda pudicitia,
Virgineuſque lateret honos,
Tegmine verticis oppoſitò.
Flamma crepans volat in faciem,
Perque comas vegetata, caput
Occupat, exuperatque apicem:
Virgo citum cupiens obitum,
Appetit, & bibit ore rogum.
Emicat indè columba repèns, — Hauſto igne expirat animã, in colũbæ ſpecie ex eius ore euolãtem.
Martyris os niue candidior
Viſa relinquere, & aſtra ſequi:
Spiritus hic erat Eulaliæ
Lacteolus, celer, innocuus.
Colla fluunt abeunte anima,
Et rogus igneus emoritur:
Pax datur artubus exanimis,
Flatus in æthere plaudit ouans,
Templaque celſa petit volucer.
Vidit & ipſe ſatelles auem
Fœminæ ab ore meare palàm:
Obſtupefactus & attonitus
Proſilit, & ſua geſta fugit,
Lictor & ipſe fugit pauidus.
Eccè niuem glacialis hyems
Ingerit, & tegit omne forum:
Membra tegit ſimul Eulaliæ, — Nix operit corpus eius
Axe iacentia ſub gelido,
Pallioli vice linteoli.
Cedat amor lachrymantũ hominũ,
Qui celebrare ſuprema ſolent,
Flebile cedat & officium:
Ipſa elementa, iubente Deo,
Exequias tibi, virgo, ferunt.
Nunc locus Emerita eſt tumulo
Clara colonia Vectoniæ:
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, & viridante rapax
Gurgite mœnia pulchra lauat.
Hîc, vbi marmore perſpicuo
Atria luminat *alta nitor — * alma
Et peregrinus, & indigena:
Relliquias, cineresque ſacros
Seruat humus veneranda ſinu. — Sacros eius cineres habet Emerita.
Tecta coruſca ſuperrutilant
De laquearibus aureolis,
Saxaque cæſa ſolum variant,
Floribus vt roſulenta putes
Prata rubeſcere multimodis.

Carpite

Carpite purpureas violas,
Sanguineosque crocos metite:
Non caret his genialis hyems,
Laxat & arua tepens glacies,
Floribus vt cumulet calathos.
Iſta comantibus è folijs
Munera virgo, puerque date:
Aſt ego ſerta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, feſta tamen.
Sic venerarier oſſa libet,
Oſſibus altar & impoſitum:
Illa Dei ſita ſub pedibus,
Proſpicit hæc, populosque ſuos
Carmine propitiata fouet. Vident nos ſancti, & tuentur.

MARTYRIVM SANCTORVM CHRISTI MARTYRVM MENAE, HERMOGENIS, ET *Eugraphi: authore Simeone Metaphraſte.*

POſt Seruatoris Chriſti in terram aduentum, multi quidem etiam alij ſe ad martyrica certamina exuerunt: cum omnibus autem ſe quoquè magnus exuit Menas. Poſtquàm enim Diocletianus ſimul & Maximianus magnum quidem habuerunt imperium, fuerunt omnibus terribiles. Cùm autem voluiſſent repugnare pietati, & fidem in Chriſtum expugnare, quam vel portis inferi validiorem manſuram ipſe pronunciauit: poſtquàm magnum ad hoc adhibuêre ſtudium, & omnem mouêre lapidem, quandò cognouerunt ſe ea aggredi, quę non poſſent fieri, & vt dicitur, iaculari in aërem, & conari mouere, quæ ſunt immobilia, vterque eorum depoſuit imperium: apud alios quidem prætexentes fortunę ſatietatem, & amorem mutationis: ijs autem, quibus poterant ſecreta communicare, & animum aperire, dicentes Chriſti virtutem, & quæ ex ſignis proficiſcebatur, perſuaſionem: & quòd cùm hoc non potuiſſent efficere, alia poſthabentes & parua exiſtimantes, nec imperare quidem volebant.

Decēbr. 19.

Matt. 16.

Diocletianus & Maximianus cur ſe imperio abdicarint.

Cùm ſic ergò illi imperium depoſuiſſent, Maxentius quidem ab eis Romæ, Conſtantius autem Gallijs, Maximinus verò Orienti præficiūtur Imperatores. Fuit ergò protinùs in Oriente magna perſecutio aduersùs Chriſtianos, & rerum communium confuſio, & vt ſemèl dicam, magna quædam perturbatio & ſeditio in terra & in mari, Maximino ſtudente quidem confirmare maiorum ſuorum deceptionem, & falſam religionem: è terra autem, ſi fieri poſſet, tollere res Chriſtianorum, & omninò auferre de medio. Cùm verò ei relatum eſſet, totam Alexandriam (ea eſt autem ciuitas illuſtris in Aegypto) & per ſe quidem ſeditionem agitare cauſa reipublicæ, & ſeditionem etiam agitare, cùm Chriſti ad eam veniſſet prædicatio, vbi deliberâſſet & conſiderâſſet, & viſum eſt (quoniam non poterat per ſe pręſens ciuitatem conciliare) edictis intereà reprimere quidem prædicationem, componere autem controuerſias publicas & ciuiles. Cum verò edicta videretur ſuperare eorum, qui ſeditionem agitabant, controuerſia & ratio prædicationis, relata ſunt hæc quoquè rursùs ad Imperatorem. Ille autem continuò non parùm quidem ęgrè ferebat ſuarum cōtemptionem conſtitutionum: iraſcebatur verò, quòd dij patrij abolerentur.

Maximinus ſæuus hoſtis Chriſtianorum.

Irę itaq; hunc pretextum prę ſe ferens, quòd tanta defeciſſet ciuitas, tunc quidem ſuum retinuit impetum, eos qui erant in Eccleſia, vt qui eſſent ex magiſtratibus, reueritus: Poſteà autem cùm in hoc totum ſuum conuertiſſet ſtudium, & cognouiſſet ſibi quidem neceſsè eſſe reipublicæ gratia adhuc verſari Byzantij, non expedire verò, eo relicto, proficiſci Alexādriam, mittit ad eos virum, qui vocabatur quidem Menas, & erat genere Athenienſis, & vnus ex ſenatu, & ex Grecorū proceſſerat diſciplina: vt qui cùm in alia eſſet doctrina ſummè exercitatus, tum etiam in arte rhetorica, quæ in diſceptationibus verſatur & contentionibus, erat inexpugnabilis: & vt paucis dicam, ad dicendum quidem erat promptiſſimus, ad audiendum verò prudentiſſimus: tunc autem celabat religionem, & occultè ſectabatur res Chriſtianorum: vſq; ad hoc tempus autem ſe ſimulabat ſequi voluntatem Imperatoris. Verebatur enim, quoniam ſunt certamina periculoſa, ſua ſponte venire ad martyrium. Atq; Imperator quidèm maxima celeritate eum mittit Alexādriam, vt rerum quidem ciuilium componat controuerſias, & eos

Menas ſenator & egregiè doctus orator, occultè verò Chriſtianus.

reconciliet, qui propter eas proceſſerunt ad ſeditiones: maximè verò & pręcipuè, vt zelo patriæ religionis, & dicendi arte, & animi celſitudine, Chriſti prędicationem expelleret è ciuitate, & rursùs imperatoriam doceret religionem, eos ſubiungens, qui illam abiurauerant.

Is ſedat tumultos Alexãdrinos. Ille autem poteſtatem & tãtarum rerum molem ſuſcipiens, cum breui tempore fuiſſet in ciuitate, artis neceſſitate & ingenij præſtantia controuerſias facilè compoſuit: & ciuibus quidem antiquam pacem, ciuitati verò potentiam & tranquillitatem omninò reſtituit, adeò vt rarò quidem tribunali, plagis autem ne ſemèl quidem opùs fuerit. Cùm autem in alijs quidem vidiſſet conuenire ciuitatem, in noui verò dogmatis ſententia nondùm conuenire, & omnia ſigillatim ſcripſiſſet ad Imperatorem, conuerſus eſt ipſe ad prędicationem: & intelligens eſſe facile, ſi modò velit, totam per ſe ciuitatem cõuertere ad veram religionem: & quòd ſi in alio quidem tempore ſubijſſet martyrium, pro ſe ſolùm accepiſſet coronam: hodiè autem pro ijs, qui decertant, accipiet mercedem: intuens ad coronas, ſtatuit & magìs arguere deceptionem, & traducere ciuitatem ab errore gentilium, & perſuadere omnibus, vt diſcant pietatem, & ſeipſum reddere manifeſtum, & certaminum occaſiones ipſe tanquàm anſas præbere alijs. Quoniam verò perſpiciebat multitudinem nequaquàm quidem nudas admittere adhortationes, ſed eas potiùs habere ſuſpectas: faciliùs autem capi à fide, quæ proficiſcitur ex operibus, pauca docens, idq; ſolum, quandò videbat interrogantes, & cupientes diſcere: magna ex parte autem eos per ſigna inducens, adeò breui ad eam, quæ latebat, traduxit veritatẽ, vt fuerint omnes parati dæmonum ſtatuas & aras deijcere: &, ſi quandò liceret, pro Chriſto pati mortem prompto & alacri animo. Nam cùm ille quidem cum rebus publicis ipſo quoquè dignitatis faſtu exutus, totum forũ obiret honeſto & moderato inceſſu, & totus quoquè ferè populus ipſum conſequeretur, propter reuerentiam magiſtratûs & ſignorum & curationum: accideret autem fortè fortuna, vt ipſe incideret in ægrotos, aut illis occurreret, quibus erat corpus aliqua parte mutilum, ille quidem protinùs cernebatur animo perturbatus, & manus eis imponebat, & Chriſtum inuocabat, & ſigno Crucis obſignabat. Illi verò cùm eſſent claudi, ſtatìm ſaltabant omnibus videntibus: ſurdi autem & cęci, protinùs videbant & audiebant, mutique loquebantur, & dęmoniaci curabantur.

Conuertit Alexandrinos ad Chriſtum.

Multos curat languidos ſigno Crucis, &c.

Cùm hæc ergò fierent, & precaretur quidem beatus Menas: ad inuocationes autem concurrerent omne genus miracula, (manifeſtum enim erat ijs, qui ſimul aderant, quis ſolùm nominatus faceret miracula, & quòd non erat alius, nisì Chriſtus Deus) erũpens repentè vniuerſa ciuitas à maiorum, in qua enutriti fuerant, deceptione, & patrios quidem deos multùm ludificans, multa verò dicens aduersùs Imperatorem, & grauiſſimè execrans tam eos, qui colunt, quàm ea quę coluntur, & toto animo abiurans parentum impietatem, à martyris lingua & mente omnes ſimul pependerunt, & ſua ei anima adhæſerunt, ſacras voces arbitrantes, & verba vitæ, illius ſolius verba agnoſcentes: paucis ad ſigna conniuentibus, & ad agnitionem eorum obſurdeſcentibus. Quinam autem erant iſti? Ij, à quibus magni quidem fiebat feſtum dęmonum, quod peragebatur ad aras, propter comeſſationem, & ebrietatem, & cubilia, & intemperãtiam: contemptui verò habebantur res honeſtæ & venerãdæ Chriſtianorum, propter vitam continentem & impatibilem, & quę erat cum corpore, vitam incorpoream. Cùm autem iſti tenebrarum filij & interitûs, derelictum errorem & ſuorum ſimulacrorum dedecus non ferentes, ſanctum quęrerẽt vlciſci pro facta eis iniuria, & populum pro eius in deos contumelia, cauerent autem impetum multitudinis, hęc quoquè clàm referunt ad Imperatorem. Vt verò eius iram maximè accẽderent, & ad pœnas ſumendas eum totum inducerent, & à dubitatione & ira obſeſſum, efficerent celerem vltorem audacis facinoris, hoc nomen Galilęus, ſeminârunt per totam epiſtolam: eiusq; dominatus, & deorum contemptionem & abolitionem: & aduersùs ambos ſcommata & irriſionem, & vniuerſam ciuitatis defectionem.

Nota quibus Chriſti doctrina diſpliceat.

Maximinus autem ſtatìm eis lectis literis, pudore & dolore fuit repletus. Dolebat enim propter damnum ciuitatis, cùm conſiderâſſet, quàm mutilatum ſibi eſſet imperium, & quanta pars poteſtatis eſſet ſibi ablata: Pudore verò afficiebatur, videns ſe eſſe victum, & ſuos deos eſſe affectos contumelia. Cùm autem præ ſe tuliſſet eam, quæ ipſum inuaſerat, animi perturbationem, & vultûs triſtitiam, eſſe ſolummodò intenſam

tenſam cogitationem,& eius quod expediebat,meditationem,quoniam huic tempeſtati diù non potuit reſiſtere,fit protinùs manifeſtus, & arguitur ab animi perturbatione, & apertè erumpit in iram.Cùm itaque multis maledictis Chriſtum eſſet inſectatus,& beatum Menam condemnâſſet erroris: & adieciſſet,fieri quidem non poſſe,vt homines hominem diſcernant: peccare autem peccatum minimè ignoſcendum eos, qui cùm nihil habeant,cuius inſimulent benefactores, efficiunt vt illorum in eis ſpes cernatur inanis: ſurrexit, interìm rerum vrgentium prętermiſſa ſolutione. Manè autē die ſequenti conuocatis magiſtratibus,cùm communiter cum eis cōſiderâſſet,& vidiſſet omnes conſentientes in quendam Hermogenem, virum quidem honeſtum & clarum, & alioquì non malum, (erat enim temperās & bonus in pauperes,&, vt dicit Apoſtolus,legem non habens, naturâ faciebat,quæ ſunt legis: ignorabat verò tunc Chriſti virtutem, & nec eius erat baptiſmo conſummatus: etiamsì imprudens ingrediebatur via,quę eſt ex Chriſto: & erat quidē eius ouis, ſed non ſignata: & coniunctionis ac familiaritatis nondùm acceperat ſignaculum) Cùm ergò hæc ei adeſſent, & eſſet quidem ipſe quoquè genere Athenienſis,& in Grçca eruditione ſummè exercitatus, tam experientia, quàm natura valeret prudentia: & ad dicendum ità accederet,vt videretur ad hoc venire meditatus: & ideò cenſeretur eſſe aptus implicatis & perplexis,quæ tunc orta erant,negocijs,& ad eum adiecit animum Imperator:& cùm vidiſſet vniuerſum ad hoc conſenſiſſe ſenatum, ſtatìm quidem tanquàm probri & ignominię cauſa vel abſentem beatum Menam remouit à rectione: miſit aūt Hermogenem, qui tunc erat Præfectus vrbis,iubens eum & magnum Menam examinare,& ciuitatem ab errore,vt ei quidem videbatur,liberare:nō modica quidem ei data manu ex Byzantio,quæ cum eo verſaretur,& maiore ex Alexandria,quæ ei inſeruiret.

Maximinus Chriſtum proſcindit.

Rom. 2.

Hermogenes vir egregius, mittit ab eo Alexandriam.

Hermogenes ergò iam nauigans in Aegyptum, cùm vndiquè circunflueret miniſtris & ſatellitibus,videt tres viros luminoſos,ei dicentes: Vide,Hermogenes, quòd nec breue quidē ſtudiū Deus deſpicit. Cùm ille autem interrogâſſet,Et quod eſt hoc breue ſtudium? Imperfectum tuum,dixerunt,ſuſcipiens propoſitum,viam tuam, quæ ad multorum ſpectabat naufragiū, effecit tibi gloriæ conciliatricem, & honorū immortalium. Vide ergò, vt hæc bona nuncia apud te conſerues, & nè ea mandes obliuioni. etenim per hoc tuum iter,mox habebis verum Regem & æternum. Porrò autem à nobis quoq; ipſis eum virum conſequéris, per quem & huic beato Regi fias amicus, & eum accipias profectum,quem qui hodiè regnat,tibi dare non poteſt.Cùm verò ad extremum gallicantum nox iam perueniſſet,excuſſo ſimul ſomno, &,quam ex nocturna viſione acceperat,perturbatione,non valēs conijcere ea,quæ viſa fuerant,ſuſpicatus eſt ſolummodò ſomnium eſſe viſionem illam,quod illi necopinatam eueſtigiò rerum annunciabat mutationem,& gloriam fortaſsè conſtantiorem quidem,ſed tamen terrenam.Cùm autem paucis pòſt diebus longam illam confeciſſet nauigationem, & placido fluctu in portum appuliſſet Alexandrię,deſcendit de naui,& continuò ſe totū dedebat exequendis Imperatoris monitis atque iuſſis.Nam cùm Imperator quidem multa Præfecto mandâſſet aduersùs beatum Menam: ei verò vniuerſa ciuitas obuiàm proceſſiſſet in litore: tympana autem & laudes & tubę in occurſu circunſonarent:& vna vox eſſet laudantiū, eum extollens, qui miſſus fuerat ab Imperatore, cùm ipſe Pręfectus ſuos tanquàm in phalangis ordinē direxiſſet ſatellites, & iuſſiſſet pręcedere lictores & apparitores, cum tanto ſtupore & admiratione oīum aſſcendit in ciuitatē,cum quāta ijs,qui tunc erant, potuiſſet videri vel ipſam terrā mouere, & negociorū meditatione, & in rebus oībus ſtudio diligentiſſimo,cōſtantiq; & inflexibili habitu animi,ſperās ſe & ab Imperatore mādatum honorē rectè adminiſtraturū,& eorū,qui non erant firmi,greſſus ſupplantaturū.

Visio eius.

Intrat Alexandriā cū multo ſatellitio.

Cùm autem veſperè ſolus per ſe eſſet, dimiſſa turba, quæ eum deduxerat, animaduertēs magnus Menas, quòd cùm ſeorsùm quidē ſunt homines, & maximè viri clari & inſignes,ferunt repręhenſiones, & cùm ea,quę eis ſępè viſa fuerāt, refelluntur,ſuſtinēt: in concione verò & congregata multitudine, ęgrè ferunt ſe redargui, & cōſtanter permanent in ijs,quę ſibi viſa fuerint. Hoc ille optimè conſiderans, & quòd eruditiſſimus quidem vir erat Hermogenes, nondùm autem poterat compræhendere tātam dogmatis altitudinem : & ꝙ ſi ſic aſſcenderet tribunal, cùm de pietatis inſtitutione nihil anteà audiuiſſet,non priùs diſcuſſis malis,quas anticipauerat,notionibus,dicendi ſcientia, & vehemēs ingeniū, & cōtentio animi, ingētes ſpiritus excitāte authoritate magiſtratûs,

non ſolùm erunt impedimẽto ad tradendam pietatem,ſed ſatìs etiam erunt ad tantam corrumpendam ciuitatem,quæ in fide nupèr eſt plantata,& ad eius pia euellenda ſemina: moderato & honeſto habitu ingreditur ad Præfectum.Quem cùm compellâſſet, dixit: Gratia vni & magno Deo.eius enim,vt videtur,prouidentia nunc primùm tu excelſus & clarus,magna illa & prima regia vrbe relicta,ad hanc vltimam & paruam acceſſiſti. & cùm iam eſſet ſanctus de pietate ſermonem inchoaturus, vel potiùs malas de Deo anticipatas notiones priùs labefactaturus,Præfectus cùm & vnum Deum audiuiſſet, & nè à calumniatoribus vocaretur in inuidiam,vt qui admitteret inimicos Imperatoris, & eos ſermone impertiret,& alioquì morum grauitate,& in ſanctum acerbitate,Imperatoris captans beneuolentiam,& ad emolumenta adſpirans,interrupto ſermone,eum iubet comprehendi & conſeruari in cuſtodia, tãtùm dicens aſſiſtentibus, Si venerit dies craſtinus,ſciet hic ſolidus myſta Galilæi, qualis ego ſum amicus inimicis Imperatorum & deorum,& an ſit vnus Deus,an multi.

S. Menas ad eum venit. *Sed ab illo iubetur abduci in carcerem.*

Craſtino autem die ei propoſito tribunali, & ſpectante toto populo, & aſſiſtentibus ſatellitibus,ipſe præſidens,iuſſit ſanctum aſſiſtere.Cùm hoc autem factum eſſet, & læto vultu & interrito animo martyr adſtitiſſet,dixit Præfectus: Aequum eſt,ô Mena,omnẽ hominem honorare reges,& regum deos colere,& præterea grato eſſe animo in benefactores: aut ipſe apertè doce,quid ad hæc facere oporteat.Sanctus verò,Eatenùs,inqt, ô Præfecte,grato eſſe animo oportet in benefactores,quatenùs & ei,qui eſt gratus, & ei in quem hoc fit,id fuerit vtile.Quandò autem contrà magnum vtriſque affert damnum, tunc oportet reiecta ea,quæ eſt cum damno,beneuolentia, ea præferre quæ conferunt. Reges verò honorare quidem ſanctum eſt propter poteſtatem & principatum. Quandò autem ij non ſunt rectè & ſanè affecti in Deum, qui eſt primus principatus, neque ei, vt par eſt,honorem tribuerint,non dixerim eos eſſe honorandos. Quinetiam eorum dij non ſunt temerè colendi,niſi priùs examinauerimus,an verè poſſint,quæcunque oportet Deum poſſe: & num,cùm & ortum habeant & principium, fine quoquè careant & ſint immortales.Sin autem eis horum deſit aliquid,eos quidem oportet deſpicere.Quomodò enim fuerit Deus imperfectus?feruenti autem deſiderio & mundo corde quærendus eſt Deus,qui eſt verè Deus.

Siſtitur ad tribunal.

Ego igitur,vt ipſe ſcis,ô Præfecte, cùm & eſſem Athenienſis, & patriam legem iamdiù honorarem,& in tenera adhuc ætate amiſſis parentibus eſſem neſcio quomodò ſtudioſus & valdè laborioſus,ſtatui percurrere omnem Græcorum fabuloſam doctrinam. Hoc verò à me breuì eſt confectum, omnemque eorum ſcientiam & artem accuratè percurri.Cùm vix tandem autem accepiſſem,eſſe apud Chriſtianos quoq; quaſdã ſcripturas,fuit mihi ſtudio eas legere.Cùm verò legiſſem,animaduertebã in eis tantam latere vtilitatem, quanta ne dici quidem poteſt: & eas conferens cùm Græca diſciplina, inueniebam magnam differentiam,eaſque inter ſe pugnare quaſì ex diametro. In illis quidem virtutem & veritatem,in hac autem errorem & improbitatem. Nam quæ ſunt apud Chriſtianos quidẽ ſcripturæ,inducũt Chriſti virtutes Deo cõuenientes,& alioquì ſimplices,diuinæq; naturæ,& ſibi cõſequentes: Græcorũ aũt ſcripturæ,inducunt Deum præditũ humanis affectionibus & perturbationibus:& ſunt quidem plenæ mẽdacio, plenæ etiam turbulentis animi motibus: repletæ quoq; intemperantia & immoderatione, habentes deos inter ſe pugnantes, victosq; & ſauciatos ab hominibus, in quos cadit interitus:& innumerabilibus alijs malis refertæ & fabulis. Et vt ſemèl dicam,illarum quidem finis eſt ſalus,ex veri cognitione: harum autẽ apertus interitus, & deductio ad turpes probroſaſque affectiones,& inuentionem erroris.Quanuis verò ità ſe habeant ſcripturæ Chriſtianorũ,non continuò decreui eas ſequi: ſed etiam Chriſti virtutis quærebam experientiam,vt facto docerer veritatem: & cùm incidiſſem in quẽdam, cui erant mutila membra corporis, & cùm hoc dixiſſem eſſe bonæ fortunæ, inueni verbis diuinis factum quoquè eſſe conſequens. Poſtquàm ergò ſolùm CHRISTI nomen dixiſſem ſuper illa membra mutilata, illa, protinùs amiſſa mutilatione, perindè àc rurſùs transformata, ad eam,quæ erat in principio,traducta ſunt ſanitatem. Cùm ergò re ipſa & facto agnouiſſem Opificem,& Græcorum ac gentilium abiurâſſem vanitatem, baptizatus ſum, & me ſoli Chriſto dedicaui. Ab illo autem tempore in hodiernum vſque diem,ô Præfecte, morbos difficiles, & affectiones incurabiles, & quas ſolus poterat curare DEVS, citò & facilè curo, ſolùm Chriſti nomen inuocans. Eorum verò,

Chriſti doctrina lõgè diuerſa à Philoſophica. *Menas vt cognouerit Deum,& baptizatus ſit.*

verò,quæ dico,teſtis eſt mihi vniuerſus populus,& hoc quod circunſiſtit theatrum: nec poteſt dicere hæc eſſe falſa,& verba inania. Nam nunc quoquè licet ea,quę dicuntur,facto ipſo comprobare.

Cùm ſic veritatem apertè explicauiſſet martyr,totus populus & vniuerſum theatrũ ab hora tertia vſque ad ſeptimam,à lingua martyris quodammodò dependebant, & illius magis ſermonẽ deſiderabãt,quàm contumeliam. Et poſtremò cùm vidiſſent ipſum ſimul & deos Imperatoris refelliſſe & arguiſſe, & verum Deum demonſtrâſſe, & ſimul illos producere teſtes ſuorum miraculorum,vno ore omnes,Nè labores,dicebant,ó bone Pręfecte.Nam nos ipſi fuimus teſtes prodigiorum: ipſi fructum ſenſimus eius miraculorum.Nullum ſerpit mendacium,neque vlla fraus ſubeſt in ijs,quæ ab ipſo fiunt.cognouiſſes ipſe quoquè veritatẽ,ſi ſimul adfuiſſes, & quòd non oportet alium exiſtimare & adorare Deũ, ꝙ̃ eius Deum.Reueritus autem Pręfectus ciuitatis fidentiam,& loquendi libertatem, & videns omnem ferè populum ad Chriſtum declinâſſe, & iuiſſe in athletæ ſententiam,& ſeruare,ne quid noui in eum audeatur: & partìm quidem non potens dicere contra veritatem, partìm verò etiam erubeſcens eum punire,qui veritatis verbum tam rectè tractabat,vt omnes qui aderant, ei parérent & crederent, perturbatione plenus & triſtitia, iubet ſanctum rursùs includi. Surrexit ergò ꝓtinùs à tribunali, & dimiſit theatrum: & à certamine ſimul effluxit populus, & vniuerſum theatrum: & eorum omnium emanabat quidam ſuſurrus,martyrem laudibus proſequentium. Atq; ſanctus quidem erat incluſus: linguam autem ne ſic quidem habebat tacentem,& ab hymnis in Chriſtum abſtinentem.Liberâſti nos Domine ab affligentibus nos, & eos qui nos oderunt, pudore affeciſti. Aperuiſti in parabolis os noſtrum, & locuti ſumus propoſitiones ab initio.

Menas in custodiam reducitur. *Pſal.43.* *Pſal.77.*

Pręfectus autem reputans,quantùm ex prima quidem experientia eum condemnâſſet ciuitas,quantùm verò ſit eum etiam condemnaturus Imperator,cùm acceperit, & non parùm ſe affligans,propemodùm ſibi indicebat inediam. Cùm tamen apud ſe cogitaret ſomnia,& tota nocte ea mente verſaret, poſtquàm illuxit, audiuit verò congregatum rursùs eſſe theatrum, & heſternam ſuperare hominum frequentiam deſiderio communis in dicendo contentionis,& athletæ probabilitatis,reliquarum rerum curam dicens eſſe poſthabendam,ſedit in tribunali.circunſiſtebant omnes ſatellites attoniti,& ſubijciebatur eius oculis quodlibet inſtrumẽtum factum ad torquendos homines. (ità enim iuſſerat Hermogenes,vt metum afferret martyri.) Poſtquàm ergò hæc facta ſunt, & introductus eſt ſanctus vinctus funibus,dicit Præfectus: Dic mihi tu execrande:Quanam fortuna fretus,eò proceſſiſti audaciæ,vt populo quidem perſuaderes, vt à poteſtate deficeret Imperatoris: impudẽter autem dijs detraheret,& tuam teneret ſententiam, & ſic repentè tuæ linguæ mentique adhæreſceret: & conuictus es criminis peregrinę à te introductæ religionis,& affectatę tyrannidis? Ad hæc ſanctus: Quòd tyrannidem quidem,inquit,non affectem, moderatus hic, in quo me inueniſti, habitus ante me pro me, reſpondit.Populum verò non ipſe perſuaſi deficere,ſed zelus Dei,qui per ſigna ab eis fuit agnitus.De tuis autem & Imperatoris dijs malè dixi,quòd oportet omnem hominem, cùm ratione & iudicio falſum deprehenderit, ipſum quidem execrari, adorare autem veritatem.Veritas verò,ô Præfecte,apud homines,de qua non eſt dubitandum, eſt ipſe Chriſtus.

Siſtitur coram Hermogene.

Præfectus verò dixit: Hoc tibi ità videtur,ô demens.Quòd enim non oportet colere & adorare Crucifixum,& quòd nugæ erant & inanes ſermones,quæcunque à te herì dicta ſunt,ex hoc patebit.Quandò enim,cùm ego aliquod tuum membrum execuero,aut exuſſero,tu qui Chriſtum adoras,non potueris id reſtituere, quomodò hæc viſus fueris alijs re vera dediſſe, quæ non potuiſti tibijpſi largiri? Ad hoc annuit vniuerſus populus. Sanctus verò dixit: Opto,ô Pręfecte,vt tu in me Chriſti facias periculũ. Confido enim fore,vt ea depoſita,quam nunc ſuſtines,dignitate, ipſe quoquè cernaris vnus ex ijs, quibus CHRISTVS imperat.Pręfectus itaque & ſuam volens iram vlciſci: ſperans autem fore, vt propter ea, quæ dixerat, ſanctum in omnibus conuinceret, iubet carnoſam illam partem plantæ pedum, ſuper quam collocata eſt vtraque baſis, gladijs excoriari, & ſic denudatis oſſibus, ſtare ipſum ad rogata de dijs ei proponenda: vt ſic maximè laborum dolorumque acerbitate perculſus, ad danda reſponſa & ſoluendas quęſtiones facilè impediretur. Sanctus aũt, cùm ei immiſericorditer caro gladijs ſcinderetur,

Vide crudele ſupplicij genus.

deretur,& vniuerſæ,quæ circuncircà ſitę erant,venæ ei rumperētur, & quicunque nerui motum adminiſtrantes congenerati erant,diuellerentur,parùm quidem ingemiſcebat,gratia quodammodò cedente,& athletam probante,quinetiam ei coronarum prębēre occaſionem. (apertè enim fructus laborum,ſunt coronæ) Se enim fortiter gerebat aduersùs dolores,tanquàm ipſa magìs adeſſet,& ipſum ſuſtentaret, & leuaret ſenſum dolorum. Poſtquàm autem fuit dimiſſus è tormentis, protinùs exiliens ſanctus, ſtetit

Pſal. 25. rectus ſuper ſola oſſa.Pes meus,pſallens, ſtetit in rectitudine: in eccleſijs benedicam te Domine. Effluebat autē vndiquè ex eius veſtigijs magna vis ſanguinis: & ipſe quidem lætum habebat vultum: florentem verò & vigentem habebat animam aduersùs pericula: liberàm autem linguam ad vehementiùs arguendum,quàm priùs. Nullum autem eum omninò terrebat inſtrumentum tormentorum. Statim ergò manibus plauſit theatrum,tanquàm parta victoria.

Præfectus autem ſimul & cogitans vitare repręhenſiones, & aduerſariū reddere veluti inermem & inutilem,iubet ei ſtatìm amputari linguam ex ipſo gutture. Sanctus verò,Etiamsì,inquit,extinxeris pupillas meorum oculorum,ne ſic quidem ego offendam. Eſt enim lucerna meis pedibus lex Chriſti.Confido autem,dicens, quòd poſtquàm ipſe linguam amiſero, tunc tu linguam ſuſcipies, clara voce canentem Chriſti magnalia.

Lingua ſancto martyri euellitur. Poſtquàm verò quadam machina & ſtudio lictorum,lingua martyri crudeliter euulſa fuit ex ore ſacro,& ipſi ferri aciem deorsùm inijcientes, eam iam excindebant,patiebatur vir generoſus,& angore plenus erat eius animus.Fortem tamen ſe prębebat,& ad Chriſtum totam ſuam dirigebat cogitationem. Poſtquàm autem finem accepit tormentum,defeſſum quidē erat ſancto robur corporis: ipſe verò Chriſti deſiderio animo confirmatus,ſensìm ſublato capite,& multum ſanguinem expuens, & defluxionibus totus effectus purpureus,confidenter omnes fixis adſpiciebat oculis: & nutu Præfecto ſuum in rebus aſperis animum,& populo ſuam ſignificabat fortitudinem: & ſe non modò nō cedere, ſed eam rem etiam delicias putare, & mortem ſitire. Præfectus autem furore correptus,quòd etiam ludificans ſupplicium,populum ſuis nutibus teſtem faceret ſuę magni animi virtutis,iuſſit protinùs eius quoquè excindi oculos. Poſtquàm verò mi-

Oculi quoquè effodiuntur. niſtri ad hoc magnam adhibuêre diligentiam, & ſtatìm,nulla communis naturæ moti miſericordia,tenentes athletam,crudeliter eius ſacros effodiebant oculos,dolentis quidem,(Quiduì enim?) & ſignificantis humanæ naturæ imbecillitatem: ferentis autem hoc quoq; fortiter,& caput,quotiès id ab eis remittebatur,inclinantis,& quòdammodò Domino gratias agentis,quòd talia ſit bona conſequi dignus habitus: Pręfectus repentè animo affectus,& triſtitia motus ob ea,quæ videbat,cùm hoc ſolùm dixiſſet, Cràs reliquum corporis erit tradendum auibus,vt nullæ ad memoriā ſuperſint reliquiæ,& eum ſic iuſſiſſet ſeruari,ſurrexit è tribunali.

Milites verò ſanctum adhuc modicùm ſpirantem abducunt, & conijciunt in carcerem.Noctù autem hora circitèr tertia, cùm quasì fulgur illuſtrâſſet carcerem, accedit

Chriſtus ei apparens,totum illum ſanat. Chriſtus ad locum,in quo proiectus fuerat ſanctus: & primùm quidem eum complet fiducia & animi alacritate: Deindè linguam quoquè & oculos reformat,vt priùs.Deindè cùm pedes quoquè ſanâſſet, & vt ſemèl dicam,eum veluti mortuū totum denuò viuificâſſet,Attende,inquit, tibijpſi, ô Mena. Ego enim,inquit,ſum Ieſus Chriſtus, propter quem es paſſus,qui neque priùs à te aberam,neque longè eram à tuis certaminibus: ſed expectabam,vt tuus in me amor cognoſceretur à magiſtratibus & poteſtatibus. Quoniam autem eſt cognitus,decæterò ero tecum,apertè te defendens. Hermogenem autem Præfectum,qui meo eſt infeſtus nomini,cràs quidem habebis ſupplicem, paulopòſt etiam ſocium certaminis,vt tibi erit manifeſtū,& qui pro me vnà tecum feret teſtimonium,promptoque & alacri animo tecum patietur,& ſimul coronabitur. Eſt enim mea indignum clementia,propter ignorationem,eius in cognitione bonitatem, & bonorū operum effectionem præterire.Hæc cùm dixiſſet,& ſanctum ei afflâſſet ſpiritum,eum replet omni lętitia.

Præfectus autem quoniam & ipſe erat ſolerti ingenio, & vir bonus : & beatum quidem Menam ſciebat eſſe & doctum,& genere clarum, & ex eàdem pręterea ortum patria,media nocte cùm ſomnū excuſſiſſet,& ab ira,quæ tenebras offundit,ad ſe rediſſet, & animo reputâſſet, qualia quidem S. Menę intuliſſet ſupplicia: quantā verò ipſe contrà attuliſſet fortitudinem & animi conſtantiam,nihil quod puſillum & abiectum oſten-

deret

deret animum, aut paſſus, aut locutus: & quòd is perijſſet, cuius ſapientiæ & ſtudio ſunt omnes inferiores, (cum enim iam exiſtimabat mortuum, vt qui ad tanta non ſuffeciſſet ſupplicia) & ſeipſum damnãs, quòd non blandıtijs eum potiùs induxerit (benè enim actum eſſet, ſi vel ſic eum cepiſſet) oculos ſuffundit lachrymis, & deplorat iacturam. Decreuit ergò velutì viri tantam reueritus virtutem, cùm manè ſurrexiſſet, illius corpus publicè honorare, vt mortuos honorant, qui ſunt eis proximi genere: & ſic martyri pro iniuria, quam ei fecerat, ſatisfacere. Orto autẽ iam die, quoniam erat theatrum plenum Alexandrinis, (fuerat enim congregatum à præconibus, cùm ſic iuſſiſſet Præfectus) præſidens ipſe, iuſſit maximo honore è carcere ad tribunal deferri corpus martyris.

Cùm verò qui miſſi erant, ingreſſi fuiſſent carcerem, viderunt miraculum, quod erat ſuperius ratione & cogitatione: luce quidem plenum, obſcurum alioqui carcerem; duos autem viros, quorum forma non poteſt verbis exprimi, qui aſſiſtebant quidem tanquàm ſatellites: vt milites verò, erant parati ad defendendum: Martyrem autem non ſolùm viuum, & conſeruantem illæſam corporis integritatem: ſed placidè etiam intuentem, & linguam mouentem, & iucundè pſallentem. Nam etsì ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es Domine. Protinùs ergò viſione obſtupefacti, ſtetêre muti. Cùm breuì autem perſpexiſſent non eſſe fraudem & ſomniũ ea, quæ videntur, ſed vigiliam & veritatem, & diuinam quandam poteſtatem, mutati exclamauerunt: Magnus Deus Chriſtianorum. Protinùs ergò procùl abiectis illis enſibus militaribus, iudicis autem irã nihili facientes, & Præſides quidem ac Præfectos damnantes: damnantes verò etiam ipſum Imperatorem, crediderunt in Chriſtum, & ſtatuerunt deincèps manere apud ſanctum. Cùm autem ex eo contigiſſet diutiùs tardare milites: deſiderabat autem ciuitas quidem videre corpus fortiſſimi athletę: videre verò, etiã, quid eſſet euenturum, ſtabat theatrum, aduersùs ipſum Præfectum & milites indignans & tumultuans. Præfectus autem volens gratificari populo, poſtquàm cognouit nihil aliud eſſe, quod eis afferret moleſtiam, nisì militum moram diuturniorẽ, pluribus alijs diligentioribus militibus iubet, vt afferant martyrem. Cùm autem illi ipſi quoquè veniſſent in carcerem, & illas res omnes vidiſſent admirabiles: audiuiſſent verò martyrem apertiſſimè & expeditiſſimè diſſerentem, & linguam diſertè mouentem: Viderunt autem milites quoquè ei, tanquàm DEO alicui animum adhibentes, admiratione pleni & ſpectaculo propemodùm reſoluti, ipſi quoquè ſtatìm cognouerunt rem eſſe diuinæ virtutis, & toto animo crediderunt, nihil Præfecti curantes poteſtatem, & reliquis acceſſerunt.

In carcere lucẽ & duos Angelos conſpiciũt ſatellites Præfecti.

Pſal. 22.

Credunt in Chriſtum.

Alij quoque milites credunt.

Sanctus verò poſtquàm audiuit à militibus, iam totam adeſſe ciuitatem, magnificentẽ eum videre, & paratos eſſe omnes credere illius Deo, ſi, quæ in eum facta ſunt, tantùm viderint miracula: nihil cunctatus egreditur, habens etiam ſimul cum eo futuros milites. Cùm autem eum ad theatrum accedentem vidit populus adeò ſanum & integrum, atquè ſi nihil aſperum & moleſtum eſſet paſſus: audiuit verò eum quoquè canentem: Si conſtiterint aduersùs me caſtra, non timebit cor meum: ſimulatum & ſcenicum quendam eſſe actum ſuſpicabantur ea, quę videbantur. Poſtquàm autem curioſiùs oculos conijcientes, agnouerunt illum eſſe Menam, oculis videntem, & lingua loquentem, & ingredientem pedibus, ſtatìm omnes vna voce: Fortis fuit, dixerunt, fortis fuit Chriſti virtus, etiam aduersùs ipſam mortem. Felix ciuitas Alexandrina, quæ per vnum hunc virum hodiè tantam fraudem deprehendit, & pulchrè didicit veritatem. Dei ſolius citra controuerſiam eſt hæc poteſtas & virtus. Gloriare, ô orator, athleta veri DEI & Seruatoris, gloriare. Præfectus autem obſtupefactus rei nouitate & admirabilitate, & veritus, nè præter ſpem aliquid noui facere cogitaret theatrum, ſtatuit ſurgere. Poſtquàm verò vidit totum populum ferri quodam magno motu & impetu, & audiuit omnes clamantes: Mane, ô venerande Præfecte. Noli inuidere tantę ciuitati rem maximam, nempe vt verum Deum agnoſcat hodiè, & rectà ingrediatur ad lucem veritatis: ipſe quoquè totus verſatur in contemplanda re admirabili, quæ acciderat martyri, & populo denunciat ſilentium. Cùm autem ſanctum iuſſiſſet ad ſe venire, vbì proximè fuit, eum animaduertit & cognouit. Nam ei quidem anteà videbantur ſomnia ea, quę apparebant, vt qui CHRISTI nondùm habuiſſet experientiam. Poſtquàm autem & qui aderant lictores, & omnis alia ſatellitum caterua, quinetiam ipſe Præfectus, proprijs manibus ſingula examinantes, cui contradici non poteſt, fidem

Pſal. 26.

Populus Alexandrinꝰ mirè celebrat Chriſti virtutem.

fidem cognouêre miraculi,tunc omnes circunſiſtentes, & ipſe quoquè Prɇfectus obmutuit.

Cùm autem permultum tranſijſſet temporis, multum verò ſtuporis excuſſiſſet Præfectus,& ad ſe redijſſet,dixit ſancto: Dic mihi ô homo verè per Deum tuum. Quid hæc ſibi volunt? & quæ hæc ſunt,quæ videntur admirabiliter & prɇter opinionem ? Poteſt enim hæc Deus ſolus facere,& non alius.Sanctus autem cùm breuì & principij expers Dei principium eos,qui aderant,docuiſſet,& quàm eſſet Crux neceſſaria & maximè ſalutaris,eſſet elocutus,& ad ſummam,vniuerſum ſuſceptæ carnis œconomiæ explicâſſet myſterium,ſubiunxit in fine: Deus ergò,ô Prɇfecte,cùm ſit bonus atque benignus,& ꝓpter ſalutem hominum in terram deſcenderit,nullum vult omninò perire ex omnibus, & à bonis æternis excidere: ſed quomodò mater poſt partum omninò quidem curam gerit filij: ſuſtinet autem,propterea quòd ſit imperfectus, eius etiam contumelias, non ideò malè volens infanti: (vincitur enim à viſceribus,& valdè potiùs cupit videre eum, cùm peruenerit ad perfectionem,gloria aliqua & ſplendore inſignem) ità etiam Deus noſtrî quidem curam gerit poſt creationem,& tanquàm pater ſuſtinet ea, quæ in ipſum admittuntur delicta propter ignorationem: & à ſuis potiùs victus viſceribus,beneuolè ſe gerit & clementer: nihil aliud deſiderans, quàm vt eius gloriam conſequamur, cùm in virum perfectum creuerimus ad menſuram ætatis ſpiritalis, ſicut nos docet Paulus, plenitudinis ipſius Chriſti. Poſtquàm ergò vidit vos Seruator à dæmonibus ineſcatos, tardare venire ad eius cognitionem, & ad ɇmulationem ipſum prouocantes in non deis,& ad iram concitantes in veſtris ſimulacris, & non formidantes eius vires & potentiam,veſtrî curam gerens tanquàm filiorum, in me hodiè conuicit, & errorem veſtrorũ cultuum, & zelum qui non eſt ex cognitione,vt ipſi quoquè prɇſentes mihi confitemini.Diſcat ergò vnuſquiſque veſtrûm, in me Chriſti reputans potentiam, quòd homo, qui iam ſpectabam ad ſenectutem,& magnam quidem corporis partem,omnes autem vires tormentis amiſeram,& perindè àc mortuus eram conie ctus in carcerem, adſum nunc coram vobis integer,illɇſus,nihil diminutus,tanquàm rursùs in lucem editus,& iterùm natus valentior.& ſi quis velit inuenire eum, qui eſt verè Deus, cùm agnouerit eum,qui mihi hodiè dedit linguam,& pedes,& oculos,eum quoquè eſſe credat, qui ab initio & alia,& ipſam lucem,& rationem,& motum rebus donauit mobilibus. Cùm ſis ergò intelligens,ô Præfecte,nè ſuſtineas ignorare eum,qui tuî curã gerit,& tuam expectat conuerſionem.Oportet enim te quoquè ipſum ad Chriſtum accedere, ſicut etiam ab ipſo mihi fuit ſignificatum.Lætare autem,quòd ad bonum & æternum ſis regem acceſſurus,& ad martyrij ſtadium te mecum exuturus.

Menas docet Hermogenẽ & alios,quæ noſtræ fidei ſunt.

Ephe.4.

Prɇclara ſunt hæc Chriſti miracula.

Præfectus autem, vt qui bonam haberet animam & gratiæ capacem, maximè verò cùm etiam gratia eius animæ oculos attigiſſet, cœpit intelligere, & partìm quidem ex verbis,partìm aũt etiã ex miraculo,verum Deum & ſplendorẽ pietatis paulatìm admittere.Coniectans verò eam quoquè,quam priùs in nauigando adſpexerat viſionem, & quemadmodùm Deus,qui apparuerat, vult eum cõnumerari cum ſuis miniſtris & amicis,lætabatur quidem tanquàm de re magna: dubitabat autẽ,quemadmodùm qui tanto tempore errori adhæſerat, repentè dignus fuerit habitus, qui tali Deo fieret familiaris. Cùm ergò hæc apud ſe verſaret,diuina gratia eum adhuc magìs vocans ad agnitionem, ei illuſtriora præbet ſigna veritatis: & videt ille cum quibuſdam paucis, duos viros ſanctum circunſiſtentes,fulguri forma ſimiles,alatosq́;,& ijs qui videbant,magnum afferẽtes terrorem, vt qui eſſent parati ad eum defendẽdum: caput autem corona redimibãt. Poſtquàm verò alijs quoquè communicauit id,quod cernebat, & inuẽnit eos eandem, quam ipſe adſpexerat,vidiſſe viſionem, cùm nihil eſſet quod dubitaret, conſtitit repentè,cùm è ſede exilijſſet,& clamauit ad populum: Eſt hic reuerà veri Dei famulus, manu ſanctum oſtendens:& magnus eſt is,quem nos docet colere Deum verum:qui adeò quidem admirabiliter & contra opinionem proprios refingit athletas: è cælis autem eis, vt videtis, tribuit victorias:& intelligentem eis opem ferens,eos defendit.Imprudẽs verò eram malis deditus dæmonibus,& volebam idipſum vobis perſuadere,qui rectè Chriſto volebatis parére.

Viſio Hermogenis.

Hermogenes diuinitùs illuminatus,credit in Chriſtum.

Hæc dicens,paratus quidem erat currere, & prenſare pedes martyris : diù autem eũ retinuit terror & ſpectaculum Angelorum.Atque repentè quidem euanuerunt Angeli: Ille verò accurrens,& ſancti pedes apprɇhendens,ſuauiter deoſculabatur, & ei dicebat:

Ora

Ora vere Dei ſerue: ora, quæſo per ipſam, quam prędicas, veritatē: Ora, vt ego quoquè indignus fiam ſeruus, & Deo tuo ſeruiam. Nunc ſenſi ex ijs, quæ in te facta ſunt, ſpectaculis, quibuſnam vtantur ſatellitibus, qui germanè ad Christum accedunt, & vndenàm eis & quales ſint laborum remunerationes: & quòd ſunt quibuſdam alienis & terribilibus ſtipati ſatellitibus, vt tu quoquè. Qui nos etiam tāquàm ſceleratos & profanos, viſu aliquandiù repellebant & amouebant. Tandèm autem vſi humanitate, tua nobis ceſſerunt ſanctitate & puritate: & vereor, nè me accedentem Christus repulerit, rogantem, & hoc magnum, & quod noſtra merita ſuperat, poſtulantem, vt referar in numerum infimorum ſuorum famulorum. Verumenimuerò ſic quoquè præclarè mecum agi exiſtimo, ſi talem Deum aſſecutus, luam pœnas priſtini erroris & amentiæ. Oſculatur pedes S. Menæ.

Sanctus autem: Bono animo eſto, inquit, clariſſime Præfecte: neque quicquam de clementia Dei dubitaueris. Ego enim, qui ex meipſo Dei feci periculum, & ſcio eum eſſe benignum & miſericordem, & qui ob vitia hominum mouetur miſericordia, confido quòd te non ſolùm non repellet accedentem: ſed hac etiam tua ſyncera ſuſcepta fide, ſcripſit iam nomen tuum in libro vitæ: & quantùm ego poſſum ſcire, ſtatuit vt tu per martyrium, diuinum eius nomen mecum glorifices. Cùm ſic dixiſſet, & intellexiſſet populum toto die manere ieiunum, & vidiſſet eum ſtare erectum præ admiratione eorum, quæ cernebantur, & velle adhuc manere, & eius vultum cernere, & ſermones audire, pollicitus eum manè affuturum, ſtatìm abijt, & dimiſit theatrum. Sed Præfectus ne ſic quidem ſuſtinuit diſcedere à martyre: ſed cum eo vacante tota nocte eſt verſatus, accuratiùs per catecheſim ab eo inſtitutus in verbo veritatis. Cùm autem eſſet manè, & tanta frequentia congregatus eſſet populus, vt nec eum caperet quidem locus theatri, vnà verò cum Præfecto aſſcenſurus eſſet ſanctus in concionem, magna multitudo gentilium ſancto dedita opera occurrens, tanquàm vno ore, Omnes nos, dicebat, credimus Deo, qui à te prædicatur, & iam omnia negamus, & ei ſoli militare & ſeruire conſtituimus. Cùm Deo autē gratias egiſſet ſanctus, & laudâſſet multitudinem propter celerem conuerſionem, & dixiſſet, quòd nec protinùs quidem credidiſſe cùm audiuerint, neque eſſe cunctatos animo dubitantes, apud Deum caret mercede: & quòd mox baptizati, futuri ſint participes donorum Christi, cùm vnà cum Præfecto aſſcendiſſet, conſtitit. Tota nocte diſcit à S. Mena fidē noſtram. Multi gentiles credunt.

Poſtquàm autem intuēs ad populum, Deus, dixit, vos ſuo perficiat ſignaculo, & reddat ſibi ad omne opus vtiles, iuſſit vnumquenque rogare & diſcere de Deo, quod vellet. Præfectus verò cum toto populo, De tuo, inquit, Deo nulla eſt nobis dubitatio, ô ſanctiſſime. Omnia apertè cognouimus, & omnibus, quę à te dicta ſunt, credidimus. Vnum ſolùm petimus, vt Deo coniungamur, & familiares reddamur per baptiſmum. Cùm itaque conſenſiſſe Præfectum vidiſſet populus: Reuerà, dixerunt, non eſt Deus acceptor perſonarum, vt qui propter moderationem & curam quam geſſit pauperū, reddiderit Præfecto ſuî cognitionem, & vero Dei cultu eum ſit remuneratus. Poſtquàm autem ex ijs, quæ circuncircà erant, ciuitatibus affuerūt Epiſcopi quidam pij & religioſi, qui erant omnes tredecim: qui alij quidem ſolùm vt viderent certamina martyris: alij autem ideò è deſerto deſcenderant, vt viſitarent fideles, qui erant in ciuitate, & allata quoquè eſſet aqua, cùm ità iuſſiſſet ſanctus, ipſe ſanctus cùm è loco excelſo deſcendiſſet, & Præfectum quidem inclinare caput Dei amantiſſimis feciſſet Epiſcopis, illos verò eius capiti aquam infundere, & dicere: Suſcipit lauacrum regenerationis Hermogenes in nomine patris & filij & ſpiritûs ſancti, ſic eum fecit baptizari coram toto populo. Eo autem nomine populus Christum multis laudibus eſt ꝓſecutus. Acto. 10. 13. Epiſcopi adſunt. Hermogenes baptizatur.

Quoniam verò & Præfecti regeneratio cogebat feſtum celebrare, nec facilè poterat ſatisfieri tantæ multitudini, tunc quidem ſanctus dimittit theatrum. Deindè etiā conuerſus ad Epiſcopos: Non iuſtum eſt, inquit, vt eccleſia tanto viro priuetur, qui eſt tam ſtudioſus, & modeſtus, & tam ſublimi ingenio. Ea de cauſa propter multam in ſanctum reuerentiam, cùm accepiſſent Hermogenem nihil contradicentem, illi eum referunt in cleri numerum. Deindè cùm per ordinem eccleſiaſticos omnes gradus tranſiuiſſet, eum conſtituunt Epiſcopum ciuitatis. Qui etiam cùm poſt electionē die ſeptimo coegiſſet quicquid habebat auri & aliarum facultatū, & valere iuſſiſſet delicias & lautitias, & alia quibus delectantur eorum animæ, qui mundo delectantur, omnia dedit in manus pauperum. Deindè cùm etiā alia omnia paruifeciſſet, cum vniuerſa multitudine ſe Refertur in Clerum, fitque deindè Epiſcopus.

armauit ad bellum gerendum contra dæmones, vt aduerſùs quos gereret inimicitias propter priorem vitam, & eorum errorem vehementer perſequeretur: & cum breuì eorum fana & aras euertiſſet, & ſimulacra deieciſſet, vbiquè Crucem fixit, & in Chriſti nomine conſtruxit altaria. Atque turbas quidem poſteà ad eius pedes procidentes, & rogantes baptizari, baptizabat, tam multos quotidiè, vt nec facilè poſſet eorum numerus compræhendi: dæmoniacos autem, aut qui ab alijs premebantur ægritudinibus, ſola Chriſti inuocatione, repentè liberabat à dæmone, & ab ægritudine: & docebat ſemper amplecti caſtitatem, & pium Dei cultum, humilitatemq; & charitatem, manſuetudinemque, & nil poſſidendi virtutem, & cæteras ſimiliter virtutes: ſeipſum proponens exemplar ijs, qui docebantur.

Vbiquè figit Crucẽ.

Multa facit miracula.

Cùm autem non multi dies præterijſſent, & tota ciuitate in vnam conueniente ſententiam, effecti ſunt omnes vnus grex Chriſti, vir quidam deditus falſæ religioni dæmonum, vnus ex Senatu, nomine Ruſticius, ciuitati inuidens & nobis Chriſtianis: & ſimul ebrietatem, qua vti ſolebant ad aras, & reliquam intemperantiam pluris faciens, quàm eam, quæ eſt apud Chriſtianos, abſtinentiam & moderationem, ità vt erat ira pércitus, magna celeritate currens ad Imperatorem, paucis narrat omnia: Abolitum eſt, dicens, omne ſacrificium: contumelia eſt affecta deorum magnificẽtia: euerſa ſunt templa: diruta ſunt omnia deorum altaria: & ad ſummam, refert deorum deletionem, & Præfecti mutationem: & quòd Præfectus Hermogenes, vetere beneuolentia & lucro ciuili inductus ab eloquente Mena, vniuerſo ferè perſuaſit imperio, vt declinaret ad Crucifixum: & iam quidem vbiquè ſecurè adoratur Chriſtus: eum autem ſecuta eſt tota Alexandria. Hæc cùm dixiſſet, vt eum magìs prouocaret ad iracundiam, & ad pœnas de Chriſtianis ſumendas acriùs iritaret, adijcit: Niſi hoc tibi magnæ fuerit curæ, & à te quidem euertantur res Chriſtianorum, in priſtinum verò ſtatum reſtituãtur res deorum, ſcio fore, vt tuum quidem imperium citiſſimè euertatur: confirmetur autẽ regnum eius, qui dicitur Chriſtus.

Nota Chriſtianorum veterũ abſtinentiam.

Hoc cùm audiuiſſet Maximinus, fore quidem, vt ſuum corrueret imperium, Chriſtî autem regnũ erigeretur: laudato quidem & honorato Ruſticio propter eius in ipſum & in deos beneuolentiam, efferatus aduerſùs Præfectum & vniuerſam ciuitatẽ, & magìs quàm expediret, indignatus, ſtatuit ille ipſe continuò proficiſci Alexãdriam, magno ſtudio & apparatu, cùm bellicoſorum hominum decem millia ad hoc iuſſiſſet ſequi, dicens: Vel ſola Imperatorum reuerentia motus populus, eos deos honore afficiet, quos illi cenſent colendos, & ſe ab alia reprimet improbitate. Nam niſì ità eſſet, vt ipſe rerũ ſtatus arguit, citra vllum ruborem mala fierent, & nec ſtuderet quidem latére aliquis. Attamen cùm deorum prouidentia fuero Alexãdrię, & hos ipſos vlciſcar, & meam corrigam ignorationem, procùl amandans errorem in Crucifixum. Dixit, neque multum temporis permiſit intercedere: ſed rebus omnibus publicis poſthabitis, magna celeritate venit Alexandriam: & ſtatìm iubet ſanctos comprẹhendi, & manè, tota vidente ciuitate, & manu aſſiſtente militari, ſedens pro tribunali, eos iuſſit nudos introduci.

Maximin⁹ Imperator venit Alexandriam.

Poſtq̃ autem eos ſolùm vidit introductos, magna voce exclamãs, O dij, inquit, quid hoc futurum eſt, quòd iſte, cuius tantam curam geſſi, & ei primos magiſtratus, quos nulli alij ex ijs, qui nobis párent, mandaui, ſua ſponte omnia deſpexerit, & ad tam obſcuram & abiectam fortunam transfugerit, & comam etiam capitis ſibi ademerit, & nihilo meliùs ſit affectus, quàm mimi & ſcurræ, qui in ſcena riſum mouent. Propiùs verò accedens ad Hermogenem, Dic mihi, inquit, ô infelix, quanam de cauſa tibi commiſi totiús terræ & maris imperium, & decreui, vt abſque ſucceſſore gereres magiſtratum: non vt dijs quidem futurum beneuolum, & nullo modo eos abnegaturum, & beneuolum quoquè nobis futurum, & vt hunc doctum & ſapientem virum, qui proſpero fortunæ afflatu præter ęquum inflatus, & hinc lapſus eſt in errorem, arte & experientia & verbórum perſuaſione ad patriam reduceres religionem? Quidnam ergò te mouit, aut quidnam ſpectâſti, vt ſineres eum diutiùs verſari in vanitate, & non ſolùm eum ab errore non reduceres, ſed eiuſdem malę opinionis ei fieres ſocius: & tibi præter eà caput, ô ſtolide, tonderes, & reputareris eſſe vnus ex ijs, qui ſunt in theatro, hiſtrionibus? Cùm eò iræ & acerbitatis proceſſiſſet Imperator, iracundeque & furioſè eos eſſet intuitus, benignè Deus adſpexit martyres: & repentè eis appárent Angeli, eos audacia replentes & viribus, & vngentes ad certamina: iubentes, nè timerent iram Imperatoris, vtpotè

SS. Menas & Hermogenes, nudi coram illo ſiſtuntur.

Nota quorum ſimiles ſint, qui eiuſmodi tonſuram irrident.

vtpotè quòd victoria ſit cum eis futura. Hermogenes autem ſtatim reſpondit: Si ſuſtines me patienter audire, Imperator ſapientiſſime, quanam de cauſa & quid ſpectans, primas quæ apud te reputãtur felicitates lubens abiecerim, promptoq; & alacri animo ad hanc fortunam deſcenderim, vt velim videri ſtultus, & pauper, & ridiculus & inglorius, & dici potiùs Chriſti: & ideò lubenter accuſari erroris & ignorationis, & paratus eſſe & enſem, & ignem, & beſtias propter Chriſtum deſpicere: & pro illo potiùs mortem ſitire quàm vitam, toto meo teſtimonium ferente concilio, maximè verò re ipſa ſubiecta oculis, magnam veritatis curam gerens, & nè quid, quod ſit opportunum, prætermittam, dicam id quod quæſiuiſti. Imperator autem, Ego, inquit, hoc omninò, & nihil aliud cupio, ſi non ipſe falſum præfers veritati, hoc in maiori honore habens propter neceſſitatem. Hermogenes autẽ: Mihi, ô optime Imperator, me aduersùs Chriſtum audacter & inſolenter gerenti, & volenti quidem quos olìm deos colere, tuam autem obſeruare potentiam, ſtudio fuit, vt ipſe quoquè ſcis, cum tanta ad ciuitatem venire pompa & apparatu: & virum quidem partìm blanditijs, partìm verò metu ad hanc, quæ vigebat, patriam reducere impietatem: vt te ne cum maiore quidem dixerim ad nos acceſſiſſe, & ne tu quidem, ſi affuiſſes, deſperâſſes virum poſſe vincere. Mihi autem feret teſtimonium vniuerſus hic populus, q̃ eram ab initio varius, blandiens, minans, terrens, in omnes deniquè ſpecies me transformãs, vt virum abducerem à pietate. Ego enim ſtultus ignorabam, in qualem virum incidiſſem, q̃ interritum & valẽtem, & qui liberam quidem habebat linguam ad reſponſa, animum verò ad ferenda intentata ſupplicia, & omnia deniquè perpetienda paratum, potiùs q̃ ad Chriſtum abnegandum. *Hermogenes reſpondet tyranno.*

Sed vt alia omittam, cùm vidiſſem eum recuſare deos colere, & neque poteſtatẽ curare, neque ſuppliciorum aut tormentorum vllam ducere rationem: ſed tam probabiliter quidem, & ad perſuadendum aptè contradicere, vt ego quidem ab eius ingenio vincerer: dij autem arguerentur: & ei vniuerſus ſuffragaretur populus, & eadem, quæ ipſe, ſentiret de religione: cogitaui eum paulopòſt talibus cruciare ſupplicijs, vt, ſi poſſem quidem, eum perfectè vincerem: ſin minùs, eius quidem certè reprimerem promptum & alacrem animum, & dicendi facultatem impedirem. Viſum eſt ergò mihi, plantas pedum eius gladijs excindere vſque ad oſſa: quinetiam eius quoquè linguam excindere eloquentem, à qua omnia ſuperabantur: prçtereà verò eius quoquè oculos effodere: vt propter oculorum quidem tenebras ocio deditus, fractus autem dolorum cruciatu, tardior quidem fieret ad reſpondendum, imbecillior verò ad contendendũ. Atq; lictores quidem cùm primùm iubentem audiuiſſent, fecerunt vniuerſum. Ille autem homo continuò eſſe conuictus, & nihil ampliùs ferens, quàm communis poſſit natura, miſſus in carcerem, erat planè mortuus. Viri tamen miſertus, (verum enim fatebor) vt docti & mei ciuis, & ægrè ferrens, quòd vir perijſſet tanta ſapientia præditus & eloquentia, ſummo manè afferri iuſſi corpus eius exanime, volens videre, quonàm eius redijſſet conſtantia.

Poſtquàm autem eum vidi accerſitum rectè ingredi, & purè intueri: deindè etiam eum audiui apertè diſſerentem, videbar mihi videre ſpectrum & inane ſomnium: & ſtatìm clauſi oculos, deorum inimici vel ipſum ſimulacrum abhorrẽs. Cùm autem de ſede deſcendiſſem, & viſionem ſimul cum alijs curioſè indagâſſem: & non ſolîs credens oculis, ſed etiam manibus examinans & contrectans, illum ipſum didici eſſe Menã, protinùs victus ſum à veritate, non falſum teſtem habens conſcientiam. Verumenimuerò adeſt ipſe quoquè, ô Imperator: & dicat quidem populus cruciatus: curioſè autem ipſe quoque inquire, vt voluẽris, cùm miraculum ſit tibi ante oculos. Dic verò mihi per tuos deos, ô Imperator, Si quis vidiſſet Chriſtum, ſicut ego ipſe vidi, repentè totum hominem reformantem & animantem, & ex hoc quidem ſuam poteſtatem confirmantem, nempe quòd hæc quidem non ſunt alterius, quàm Dei, & quòd ipſe ſit, qui primum creauit hominem: pollicetur autem ijs, qui illum ſecuti fuerint, in cælis quidem regnũ æternũ, hîc verò tantum poſſe, quantum ipſe ſolus. Si quis, cùm hęc & didiciſſet & vidiſſet, deſpiceret quidem talis Dei eſſe & dici amicus: deſpiceret autem poſſe omnia agere & mutare, quę ſolus ipſe Deus, & cæcos quidem facere videre: claudos autem ſaltare: & montes mouere: & mortuos ſuſcitare: & vt ſemèl dicam, rem omnẽ mouere creatã ſolo verbo & nutu: Deindè etiam pignus habere, ꝙ lætabitur, & regnabit in æternum: Qui eum reliquiſſet, & clauſiſſet oculos ad tantam beatitudinẽ: elegiſſet *Gene.1. Matth.19. Iohan.14.*

autem veſtros deos colere,& eſſe Conſul & Imperator, quiſnam is tibi videretur? Non verè ſtultus, non emotę mentis, & qui longè abeſt, vt intelligat quod ſit conducibile?

Magna cõſtantia & dicendi libertas S. Hermogenis.

Propterea igitur, ô Imperator, ego errorem,& fabulas veſtras,& deos abominatus, & abnegata hac omni, quę videtur, felicitate, ad ſolum Deum acceſſi, & mâlui, vt ipſe dixiſti, eſſe infelix: potiùs videri ſtultus, quàm eſſe, eligens. Atque noſtra quidem ex ijs quæ audiiſti, iam didiciſti: Res autem Chriſti ſi velis experientia diſcere, nè cunctẽris. Excogita citò in nos magnum aliquod & graue ſuppliciũ: &, ſi tibi fortè deeſt aliquid ad excogitanda ſupplicia, ego qui magna in his exercitatione ad ſummam proceſſi experientiam, ea quoquè quę reſtant reuocabo in memoriam. Obijce beſtijs, deturba è præcipitio, mari obrue, terra înfode, gladio ſcinde, igni comburere, vnicuiq; membro appoſitum excogita ſupplicium. Sic enim ego quoquè paulò antè cæcutiens, feci meo luminari, & qui me deduxit ad veritatem, Menæ. Atque populus quidem, cùm tam artificiosè & liberè dixiſſet Hermogenes, admiratus eſt eius animi virtutem & dicendi facultatem. Imperator autem cùm nec aduerſùs quę dicta fuerant, poſſet aliquid dicere, (nam & populus teſtificabatur, & in conſpectu eius erat miraculum) & ſimul cogitans, quòd ſi ad dicendi veniret contentionem, ipſe quidem pudore afficeretur: eius verò dij refellerentur, animi dubius & dolore affectus, iuſſit ſancti manus & pedes, illas quidẽ ex humeris, hos autem ex genibus enſe amputatos, ipſo vidẽte, iaci in focum ignis. Deindè cùm ventrem conto percuſſiſſent, & omnia effeciſſent fluere, id quod reſtabat adhuc ſpirans iacere eos iuſſit in fluuium, qui præterfluit ciuitatem. Lictores ergò nudos † enſes, & crudeliter intuentes, cùm eſſent vel ſolo adſpectu terribiles, ſanctum ſtatim circunſiſtentes, primùm quidẽ crudeliter manus, deindè rursùs quoquè pedes immaniter amputauerunt. Ille autẽ laborabat quidẽ frequentibus cõfectus doloribus: adeò verò ſe fortẽ prębebat, acsi nõ ipſe pateretur, ſed alios potiùs videret affectos ſupplicijs.

Eius manus & pedes amputantur.

Videtur deeſſe † tenentes, aut quippiam ſimile.

Præclara eius fortitudo.

Poſtquàm autem vidit ſua membra igne redacta in cinerẽ, caput parùm attollens, & ad focum adſpiciens, Quàm felix ſum, inquit, q manus meas, quas aliquandò extẽdi ad deos alienos, & pedes, qui ambulauerũt in errore, Deus hodiè accipit vt oblata ei in ſacrificiũ. Protinùs autẽ milites, poſtq̃ abſciſſæ fuerunt manus & pedes, ad ventrem ſe contulerũt: & conto quidem eum verberârunt, fluxerũt autẽ inteſtina. Ipſe verò iam quidem deficiebat, & imbecillum adhuc conſeruabat ſpiritum: tam generoſo autẽ erat & forti animo, quàm ſi modò cœpiſſet decertare. Cùm eum ergò adhuc ſpirantem accepiſſent milites, ſicut iuſſi fuerant, in fluuio demerſerunt. Poſtquàm autem Maximinus de martyre Hermogene vix tandèm depoſuit ſolicitudinem, protinùs de beato Mena cœpit deliberare. Cùm verò timeret, nè, ſi cum eo diſſeruiſſet, (quoniam & miraculis & dicendi facultate exiſtimabatur eſſe ſupra hominem) ipſe quidem victus dedecoraretur: & eos etiam perderet, quos adhuc habebat errore implicatos, ſancti miraculis inductos ad veritatem: omnibus prætermiſſis, iubet vt cùm eum in obſcuro & tenebricoſo carcere incluſiſſent, primùm quidem vinctum manibus à tecto ſuſpenderent: Deindè etiam ab eius pedibus lapidem appẽnderent adeò grauem, vt vehiculo impoſitus, vix poſſet ferri: Deindè eum relinquerent, vt diuulſus violenter moreretur.

Dirè cæditur.

In flumen mergitur.

Atrocia in S. Menam ſupplicia ſtatuuntur.

Protinùs ergò ij, quorum eſt hoc munus, fecerunt quod eis fuerat imperatum: & ſic ipſum dimittunt ſuſpenſum, nullum omninò ſinentes eum videre ad cõſolationem. Sanctus autem cùm & capiti impoſitis vinculis, & deorsùm trahente pondere lapidis extenderetur, & ei propemodùm diſſoluerentur compages, nerui verò conuellerentur, & carnes dilacerarentur, & vt ſemèl dicam, omnis ei alia grauiter abrumpererur commiſſura, quandiù quidem vires corporis ſuffecerũt ad animi conſtantiam, grauiter quidem patiebatur, pſallebat autem aſſiduè: Vide humilitatẽ meam, & laborem meum. & illud, Nõ ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futurã gloriam. Poſtq̃ autem planè ei conſumptis viribus, ſuam cõiunctionem omninò negauit natura, cùm dixiſſet, Gratias ago tibi, Domine, quòd tua bona percẽperim: tanquàm pondere ſupplicij repentè ei voce repreſſa, in ſoporem reſolutus, tacuit.

Pſal. 24.
Rom 8.

Poſtquàm verò vtrique athletæ tanta conſtantia & fortitudine deſijt certamẽ martyrij, repentè affuerunt amantes & ſocij Angeli ad eos defendẽdos: & primùm quidem cùm martyris Hermogenis corpus è fluuij profundo ſuſtuliſſent, & repentè eum totũ integrũ reſtituiſſent, & deindè etiã animâſſent, & dixiſſent ſe ꝓficiſci ad Menam athletam, & ipſum hortati eſſent, vt conſequeretur, vbì parùm ingreſſi venerunt ad cuſtodiam,

S. Angeli vtrunque reſtituunt.

am, intrò ſtatìm perrexerunt, viribus, quæ ſub adſpectũ non cadunt,diſſolutis eis clauſtris. Hermogenes verò ſeipſum quidem mente agitans, & totũ actum tacitè conſiderans, obſtupeſcebat: beatum autem Menam etiam ſuſpenſum adſpiciens, & iam non ſpirantem ampliùs,& tormẽtum cernens intolerabile, triſtitia afficiebatur. Vt verò eſſet attentus & videret, hortati Angeli,ſtatìm cum quodam honore & reuerẽtia ad ſanctum accedunt.Relaxatis autem vtriſque vinculis,cùm,quam ſuſtinuerat,membrorum iũcturam compegiſſent & ſanâſſent,& eum magno gaudio & alacri animi ſtudio repleuiſſent,ſtatìm quidem ſoluũt Hermogenis mœrorem propter magnum Menam. Cùm autem vſque ad matutinum cum eis eſſent verſati, & ad pericula ſubeunda eos magìs acuiſſent,& iuſſiſſent eos feſtinare ad mox eis mittendas coronas, & polliciti eſſent ſe ſimul adfuturos, & certamina vnà eſſe adituros vſq; ad tempus coronarum & victoriæ renunciationem: & deindè etiam eis pacem dediſſent, & fauſtum victoriæ nuncium eis ſignificâſſent, ſtatìm ab eis receſſerunt.

Imperator autem cùm ſummo manè iuſſiſſet aperiri theatrum, & ad eum omnem conuenire populum, ſedit pro tribunali. Quoniam autem acceperat totam ciuitatem credidiſſe Chriſto: deliberando verò & conſultando ſtatuerat eſſe quidem inutile eam relinquere impunitam: rurſùs autem inconſideratum & à ratione alienum, cõdemnare omnes, vt puniantur: ſimulans ſe totum ignorare, dixit: Quòd vos quidem qui adeſtis, deos quidem ſacrificijs & alijs libaminibus, nos autem Imperatores reuerentia & timore & in alijs rebus obedientia colere ſtatueritis,ex multis alijs intellexi. Quòd autẽ non ſtatìm repugnâſtis & reſtitiſtis illis execrandis, qui Crucifixi res auſi ſunt docere, & non ipſos ante nos lapidibus obrueritis, exiſtimo deos ex hoc iram non leuem concepiſſe. Ego igitur, qui & ipſos deos cupio vlciſci,& nullum veſtrûm in diuinitùs immiſſam incidere calamitatem,iubeo ciuitatem & vos omnes priuari ijs, qui vtriſque olìm fuerunt attributi,honoribus: vt ſciatis & ex his pœnis vobis impoſitis,& ſtultorum illorum ſupplicijs, quòd quandò Iudex, qui non fuerit ipſe præoccupatus, non vult ſuam prodere ſententiam, & prodigia facere cum his hiſtrionibus, nunquàm poteſt opem ferre Crucifixus,aut liberare à malis: ſolùm autem hoc poteſt, certam mortem & extremam infelicitatem procurare ijs, qui pârent. Eorum quę dico, fidem vobis poſſunt facere deceptores illi & præſtigiatores Hermogenes & Menas, vterque ipſorum ante tormenta pollicentes ſe eſſe alios à mortuis ſuſcitaturos: à me autem breuì, vt oportebat, graui morte vita priuati, ne ſibijpſis quidem poſſunt opem ferre. Vbì autem nũc eſt plani illius Chriſti virtus?

Impia & blaſphema Tyranni ad Alexandrinos oratio.

Plani, id eſt impoſtoris.

Poſtq̃ ergò ad tantam blaſphemiam proceſſiſſet Imperator, multo tumultu plenum erat theatrum,eius maledicta omnibus ęgrè ferẽtibus, & iam res nouas moliri ſtatuentibus. Cæterùm cùm à præconibus factum eſſet ſilentium, & rurſùs dicturus eſſet Imperator, quæ erant ex ſui animi ſententia, repentè totum adſpiciens theatrũ, cùm vidiſſet ſanctos, qui in medium tribunal deſcenderant, (ex inopinatò enim apparuerant) vna velutì lingua & vno ore omnes exclamauerunt: Vnus verè eſt Deus, Deus Chriſtianorum.Hoc facto,quidam Eugraphus,qui ipſe quoquè in Græcorum doctrina erat exercitatus,rempublicã aũt adhuc gerentis Menæ fuerat miniſter: Is ergò cùm tũc eſſet vnus ex ijs,qui erant in theatro,& videret q̃ fiebãt,cùm vidiſſet miraculũ,& eſſet velutì zelo accẽſus,& ſe diuinæ Crucis ſignâſſet ſignaculo,& animi fortitudine & audacia eſſet repletus, in mediũ proſiluit,& audacter Imperatori,Ego,ô Imperator,inquit,ſum Chriſtianus, & tua iuſſa reſpuo & execror,& nõ abiuro religionẽ,& iam tibi ſum propter Chriſtũ ꝓpoſitus,nulla mearũ carniũ motus miſericordia. Nè exiſtimes autẽ fore, vt minis vel blãditijs me ſis omninò ſuperaturus,ſed neq; vllũ Chriſtianorũ.Nobis enim mors quidẽ eſt vita,q̃ cum vobis agitur impijs. Verè aũt vita eſt mors, quę pro Chriſto ſuſcipitur. Et ſcio quidẽ, ꝙ tanq̃ leo rugiens in hãc aſſcendiſti ciuitatẽ,quęrẽs ira corripere, & cultu ſimulacrorũ Chriſti gregẽ diſcerpere: & ꝙ hodiè quoq; ad nos ꝓſiluiſti cũ eâdem ſpe & armis.Sed te auerſabimur,& audacia,qua impellimur ad mortem lubenter ſuſcipiendã, & pietate immutabili, tanq̃ doloſam aliquã vulpẽ, q̃ ludit maximè ridiculè.

Vſitatiſſimum ſemper Chriſtianis fuit ſignare ſe Cruce.

Hæc cùm audiſſet Imperator, & eſſet ei cor ira accenſum,& iam eſſet emotæ mentis ex ſtupore miraculi,velutì oblitus ſe eſſe Imperatorẽ,è ſede deſiliens, cùm inſana manu cuiuſdã eorũ,qui propè erant, ſtrinxiſſet enſem,multa & certa vulnera affert Eugrapho: & ſic per ſe interimit propè tribunal virũ fortẽ & martyrẽ: primùm quidem ſtantem

Tyrannus non ferens libertatem Eugraphi, eum ſuis manibus interficit.

tem citra vllum timorem, & ferentem plagas, & vel in ipſis arguentem Imperatorem: poſteà autem in terra iacentem firmo & conſtanti animo,& Deo agētem gratias, quòd primus aliorum ad eum ingrederetur: & non vno ictu, ſed multis finem acciperet, vt dignus pluribus haberetur coronis. Qui cùm & has plagas acciperet, & has voces ederet, expirauit. Temulentam autem adhuc habens animam Imperator, quòd ira victus, ſic ad militare deſcendiſſet miniſterium, cùm rursùs reuertiſſet ad ſedē, aliquandiù manens cogitabundus, cognouit ſe per impudentiam dubitationi attuliſſe remedium, & ſpecie oppugnâſſe veritatem. Cùm repentè ergò ad ſe rediјſſet, & ſe ad ſanctos conuertiſſet, Iuro, inquit, deorum potentiam, me multa quidem alia ſperâſſe videre inopinata: tales autem me viſurum eſſe magos, nunquàm ſum opinatus. Sed quid noui facere videmini, arte magica & præſtigijs populum à ſe facientes diſcedere, & ſimpliciores abducentes à deorum poteſtate, & mori pro Crucifixo tam facilè perſuadentes? Ego itaque, qui vos miſeros ſum optimè expertus, mox apertè oſtendam vel vos eſſe ſpectra, vel hanc ementitam membrorum veſtrorum reformationem, eſſe fraudem oculorum, & apertas præſtigias.

Sancti autem dixerunt: Conſequentia dixiſti, ô Imperator. Nam quoniā mens quidem tua eſt infatuata, cæcutit autem anima, cor verò eſt excæcatū: meritò rei quoquè admirabilis veritas, præſtigiæ eſſe videtur & deceptio. An non enim apertè cæcutis, qui ijs non credis, quæ ſunt vel luce clariora? Quòd ſi quid etiam de ijs, quę vides, dubitas, in nobis adhuc ipſis diligenter inquire veritatem. Sin autem ſæuis minis, vel bonorum promiſſis, etiamsì ipſum dixeris imperium, quod res eſt apud vos maxima & beatiſſima, exiſtimas nos à noſtra traducere ſententia, falleris, ô Imperator. Nam tu priùs, mutato errore, Chriſtum confiteberis, q̃ nos à veritate deficientes, falſo ſimus adhæſuri. In nos ergò pronuncia ſententiam, rectè ſciens, ꝙ quicquid decæterò dixeris aut feceris, à te fiet inaniter, & ab eo, quem tibi proponis, ſcopo longè cadet. Imperator autē cùm & ex ſe quidem intellexiſſet veritatem, maximè verò eam cognouiſſet ex ſtupore & admiratione eorum, qui adſtabant, (Sanctos enim tangentes, & manibus contrectantes obſtupeſcebant) timens nè populus, cuius iam erant animi perſuaſi à rei euidentia, illo reſiſtente manifeſtæ veritati, aliquid noui in eum agerent, cùm hoc ſolùm iuſſiſſet eis amputari capita, ſurrexit è tribunali. Poſt q̃ aūt ſancti cum ijs, qui eos ducebant militibus, & toto populo ad locū venerūt, ſtantes & manus ſimul & oculos in cælū tollētes, in cōſpectu omniū ſatìs diù ſunt precati ciuitati, & Chriſtianis omnibus, & Eccleſijs quietem & tranquillitatē, & vt nemo, qui eorū eguiſſet auxilio, reuerteretur inanis. Deindè poſt precationē ſe inuicē amplexi, dataque pace & ſalutatione, porrectis collìs, vterque eorum à milite, cui id obtigerat, beatum finem accepit.

Decollantur ſancti martyres.

Quoniā autē magnus Menas adhuc viuus petierat ab Imperatore, vt eius corpus deponeretur Byzantij, (De eo autē mandauit etiā ijs, qui tunc erant fideles, & erant ei alioquì familiares, dicens eam ciuitatē ſibi eſſe attributā ad habitandū) ei inuidens Maximinus vel ipſam ſepulturā, iuſſit capſam cōſtrui ferreā, & in ea imponi corpora martyrum: deindè etiā in maris ꝓfundum tranſmittere: nè fortè, dicens, aliquid de iuſtis faciendis Galilæis prędixerit: & vt ſic eius excideret prędictio. Qui ad hoc ergò inſeruiebant, cùm eſſent vniuerſum diligenter executi, in arca ferrea ſanctorū corpora in mari demerſerunt. Imperator autē, cùm nec ciuitatis ferre poſſet ſcommata, & ſimul intellexiſſet populū in eum efferri audacia, & dubitaret, nè temerè & periculosè aliquid in eum iniretur, ex ea iter ingreſſus eſt versùs Byzantium, metu & pudore affectus. Cùm hic ergò fuiſſet rerum exitus, fit rursùs etiam aliquid, non minus prioribus.

Tyrannus timet ſibi ab Alexandrinis.

Imperatorem equitantem pręuenit capſa, quæ ferebat corpora martyrum, quæ & tanta erat, & ferrea, & per mare nauigabat. Nam cùm diuina quadā virtute celerrimè è fundo emerſiſſet, & fluctus marinos peruaſiſſet, ſecunda aqua nauigabat, & celeritate par volucribus currebat Byzantiū: & eum, qui condemnauerat, nè habitaret ciuitatem, ea quę fuerat condemnata, magna præuenit celeritate. Poſt q̃ autē diuina quędam apparitio ciuitatis Epiſcopo facta eſt media nocte, quę ſignificabat & mox affuturos martyres, & iubebat eum properare ad litora, quæ ſunt in arce, vt eos deſcendentes è mari ſtatìm exciperet: cùm hac ipſa hora noctis congregâſſet eos, qui ex clero ſimul aderāt, & quoſdam pios & fideles, cum eis perrexit ad litora, quæ ei oſtenderat is qui apparuerat. Cùm autē versùs mare intenderent oculos, repentè vident lucem, tanq̃ columnā è cælo vſque

Inſigne profectò miraculū.

Viſio.

vſq; ad mare peruadentem, & in quadam cymba quodammodò fundatam: duos verò viros adſpectu præclaros, ex vtráq; parte honorificè & venerabiliter appropinquantes. Idipſum autem quod videbatur, appellere ad portus, in quibus illi ſtabant.

Poſtquàm verò paulatìm fuit propiùs, & iam cognitum fuit, eam eſſe arcam & non nauem, conſiderantes eam, neque cùm vndę erant conuexæ, reſilire: neq; cùm rursùs concauæ, delabi: & ſine remis & clauo ingredi, & ex aduerſo virorum illorum nauigare: lucemq; eſſe multam & ſplendidam, & tantam, vt non minùs quàm Sol locum illuſtraret: & viros illos in ſe ferre quidē ſigna cuiuſdam diuinæ & admirabilis naturæ, qui ipſi quoquè quodammodò pedibus ingrediebantur per aquam, & deducebant capſam cum quadam reuerētia: omnes metus & horror inuaſerat. Atque Angeli quidem capſæ ductores, cùm iam fuiſſent in conſpectu eorum qui adſtabant, cùm tantùm viſi eſſent & appropinquâſſent, quantum ſatìs erat ad mandandum, vbì nunc quidem martyres ponere oporteat, propter Imperatoris amentiam, & vbì paulò pòſt propter eorum voluntatem, & quæ, & quemadmodùm facere oporteat, repentè ex eorum oculis receſſerunt. Epiſcopus autem, & qui cum eo aderant, primùm quidem arcæ circunfuſi, eam amplectebantur: poſtquàm verò intellexerūt eam eſſe totam ferream, eos ſtupor inuaſit, conſiderantes quonam modo ſupra tam tenuem nauigauerit ſuperficiem, nō omninò obruta. & tunc quidem, cùm eam ſuprà in arcem detuliſſent, in occulto quodam templo abſconderunt, ſicut iuſſi fuerant.

Poſtquàm autē ſtatìm reuerſus Maximinus, & eueſtigiò plaga diuinitùs immiſſa percuſſus, priuatus fuit oculis, & ſimul ab Angelis flagellatus, vt ipſe ſuis dixit familiaribus, paucis pòſt diebus expirauit: cùm poſt plagam & flagella tantum vixiſſet tēporis, quantum ſatìs erat ad aperiendum arcanum ijs, qui ad ipſum genere attinebant: nè latéret Dominus iudicia faciens, & diuina iuſtitia etiam hìc malos puniens: adhibita audacia Epiſcopus, conſiderans ſolam fidem ſufficere ad auxilium, magno ſtudio & honore transferens fortiſſimorum martyrum Chriſti corpora, proptèr mœnia arcis ea depoſuit, cuſtodes quidem ciuitatis, nauigantium autem conſeruatores: eorū, qui ſunt in morbis & calamitatibus, certiſſimum ſolatium, ad gloriam magni Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum, Amen. Nota quid antiquitas ſenſerit de martyrib⁹.

SERMO DIVI EPHRAEM, DIACONI ECCLESIAE EDISSENAE, DE LAVDIBVS *ſancti Ioſeph Patriarchæ, Ambroſio Camaldulenſi interprete.*

Extat in operibus eius.

DEVS Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus magne atq; admirabilis, qui etiam elegiſti ſemen ſanctorum ſeruorum tuorum diligentium te, largire, clementiſſime, vt fluant in me gratiæ tuæ fluenta largiſſima, quô dignè valeā præclarū ac maximū præbere ſpectaculū pulcherrimi atq; caſtiſſimi Ioſeph: qui ſemper baculus fuit, cui innitéretur patriarchæ Iacob profunda & veneranda ſenectus. Decemb. 11. vt quibuſdā placet.

Hic enim profectò, hic ſanctus puer à prima ſtatìm ætate, Chriſti & primum, quo ad nos ex Virgine prodijt: & ſecundum, quo ſummo pauore concutiet omnia, ſignauit aduentum. Itaque, chariſſimi mei, à Chriſto dilecti fratres, conſtantes & alacres animo ſimus, vt honeſtiſſimi pueri facta tam grandia, ſuſpenſis mentibus inſpicere atque audire poſſimus. Equidem, fratres mei, hunc adoleſcentulum non modò honeſtiſſimū dixerim, ſed omni digniſſimum admiratione, pudicitiæ fontem, victoremq; libidinum, ac trophæum mirabile de hoſte referentem. Vndè & futuri illius Saluatoris aduentùs figura præceſſit. Quiſq; igitur abijciat ex animo omnem terrenarum rerū curam, & cum deſiderio ſuſcipiat dulcia carmina. Sunt enim ſpiritalia cantica, quæ lætificant animam. Sicut enim Dominus noſter de ſinu Patris, vt nos omnes redimeret, miſſus eſt: ità & puer Ioſeph à patre directus eſt, vt ſuos reuiſeret fratres. Et quemadmodùm illi, ſimul atquè inſpexerunt appropinquantem Ioſeph, cœperunt aduersùs eum cogitare nequitiam, & quidem cùm Ioſeph, typus Chriſti. Gene. 37. Ibidèm.

 illis

illis pacem à patre perferret: ità & Iudæi duro ſemper corde, mox vt Saluatorem viderunt, dixerunt: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & noſtra erunt omnia. Et ſicut fratres Ioſeph dicebant: Occidamus eum, & euademus ſomnia ipſius: ità & Iudæi: Venite, inquiunt, occidamus eum, & obtineamus ipſius hæreditatem. Ioſeph fratres comedentes vendiderunt, quem propoſito & voluntate necauerant: eodem modo Iudæi execrabiles, Paſcha manducantes, Saluatorem occiderunt. Deſcenſus in Aegyptum Ioſeph, Saluatoris ſignat ad noſtra deſcenſum. Sicut autem Ioſeph intra thalamum incluſus, omnem peccati vim magno vigore calcauit, atque aduersùs Aegyptiam dominam ſuam, coronas victoriæ clariſſimas retulit: ità & Dominus ac Saluator animarum noſtrarum ad inferni clauſtra deſcendens, dextera ſua omnem illic atrociſſimæ mortis, & catenùs inuicti tyranni potentiam ſtrauit, atque deſtruxit. Quoniam verò peccatum ſuperauerat, Ioſeph in carcerem ſeruandus includitur, donèc tempus coronæ percipiendæ veniret: ità & Dominus, vt peccata mūdi omnia tolleret, in monumēto reponitur. Ioſeph biennij tēpus egit in carcere, magna ibì cum requie ac libertate verſatus: & Dominus noſter triduum in inferno permanſit, vt potens, & corruptione intactus. Iuſſu Pharaonis Ioſeph placidè ex carcere, vt veriſſimus Chriſti typus, educitur, ac ſomniorum fidelis interpres futuram frugum vbertatem facilè ſignat: at verò Dominus noſter ex mortuis propria virtute ſurrexit, inferni ſpolijs captis, recōciliationem noſtram Patri offerens ſuo, reſurrectionemque prædicans, & æternam vitam. Ioſeph, accepta ſuper omnem Aegyptum poteſtate, in curru Pharaonis ſedit: Rex autem noſter ante ſecula, atq; Saluator, aſſcendens in nube lucida in cęlum, ad dexteram Patris cum gloria ſedet, vtpotè vnigenitus filius. Cùm verò in Aegypto regnaret Ioſeph, accepta contra inimicos ſuos poteſtate, adducuntur ſpontè illius fratres ante eius ſolium, quem addixerant neci: ingrediunturque cum metu ac tremore, vt adorent in conſpectu eius, qui ab illis in mortem venditus fuerat: & cum timore procidunt coram Ioſeph, quem ſuper ſe regnare noluerant. Agnitis verò ille fratribus ſuis, vno verbo oſtendit homicidas. Quod illi audiētes, attoniti, & pauore perterriti ſteterūt, obtutibus humì depreſſis, confuſione pleni, & loqui minimè audētes, neq; omninò quicquam habentes, quod in excuſationem ſui ſceleris afferre poſſent, recognoſcentesq; apertè peccatum ſuum. Putârant infelices, quà illum hora vendiderāt, eum eſſe iam mortuum, dum repentè is, qui fuerat ab eis peremptus, magna fretus poteſtate, ſuper illos regnare depręhenſus eſt. Ità & in die illa terribili, cùm venerit Dominus in nubibus aēris, ſedebit ſuper ſedem regni ſui, adducenturq; vincti coram illo ab Angelis terribilibus omnes inimici eius, qui eum ſuper ſe regnare noluerunt. Arbitrati enim tunc ſunt impij Iudæi, illum, ſi crucifixus eſſet, quaſi hominem eſſe moriturū, non intelligentes miſeri, Deum illum eſſe, qui, vt ſaluaret animas noſtras, aduenerat. Ac ſicutì Ioſeph dicebat palàm fratribus ſuis, terrens eos, ac pudore ſuffundens: Ego ſum Ioſeph, quem vos vendidiſtis: eccè nunc regno etiam nolentibus vobis: ità & Dominus Crucem oſtendet lucentem ipſis crucifixoribus ſuis, recognoſcentq; ipſam Crucem, & filium Dei à ſe crucifixum. Vidiſtis, vt Ioſeph in carne figura certa fuerit Domini ſui? Quoniam verò à puero effloruit ipſius virtus, agè hinc iam initium ſumentes, ipſius geſta enarrare pergamus.

Matt. 21 · *Gene. 37.* · *Ibidèm.* · *Ibidèm.* · *Gene. 41.* · *Ibidèm.* · *Acto. 1.* · *Gene. 42.* · *Luc. 19.* · *Gene. 45.* · *Matt. 24.* · *Zacha. 12.*

Hic nempe beatiſſimus, decem & ſeptem annorum tempus in domo patris gratia ſublimis virtutis enituit, proficiens quotidiè in timore Dei, in honeſtate propoſiti, & honore parentum. Cùm verò in fratribus ſuis depræhenderet iniquitatem, modicè illam annunciauit patri. Re enim vera virtus ſemper ab iniquitate diſſentit, neque illi congruere poteſt. Huius rei gratia illum oderant fratres, quòd ab eorum ſcelere alienus eſſet, virtutique puer operam daret. Habens autem habitantem in ſe Deum ſanctum, cernebat in ſomnis, quæ ſibi ex diſpoſitione ſummi Dei euentura erant. At pater Iacob cùm ignoraret fratrum odium clādeſtinum aduersùm Ioſeph, ſimplici animo diligebat Ioſeph, virtutum flore ab ipſa prima ætate vernantem. Paſcentibus autem illis oues in Sichem, contigit Ioſeph eſſe cum patre domì. Pater autem Iacob abſentium filiorum affectu patrio curam gerebat. Dixit ergò ad Ioſeph dilectiſſimum filium ſuum: Veni, fili, perge ad fratres tuos, & diligenter addiſce, an rectè valeant ipſi, & greges: citoque rediens, renuncia mihi. Accepto patris mandato, Ioſeph pergebat gaudens ad fratres ſuos, deferens pacem ex perſona patris, nullaque eum de illis mordebat ſuſpicio. Profectus igitur, oberrabat in ſolitudine, fratribus ſuis, eorumque

Gene. 37. · *Ibidèm.* · *Ibidèm.*

rumque paſtoribus minimè inuentis. Cùm verò mœrens ac triſtis incederet, occurrit illi homo, viamque monſtrauit, quæ ducebat ad fratres. Vbi autem eos procùl adſpexit Ioſeph, lætior aduolat, amplecti omnes nimio amore deſiderans. Illi autem poſtquàm eum appropinquare viderunt, quasi feroces beſtiæ, de occidendo eum tractare cœperunt. Ibat igitur Ioſeph, velut innocens agnus, manibus atrocium luporum diſcerpendus. At vbi ad eos peruénit, placidè illos ac blandè ſalutauit, vt ſeſe haberēt, ex perſona patris interrogans. Verùm illi inſurgentes continuò, tunica illum, qua indutus erat, exuërunt, & ſinguli ſtridebant dentibus in eum, viuum abſorbere cupientes, trucesque & immites, vt odio ſuo ſatisfacerent, honeſtiſſimum illum ac ſanctum puerum, varia cæde affligebant. Cernens autem Ioſeph ſeipſum tot malis expoſitum, (nullus enim prorsùs erat, qui miſereretur) ad preces ſe & lachrymas, gemitusque conuertit, & extollens vocem, obſecrabat eos, dicens: Vt quid, fratres mei, ità iraſcimini? Deprecor vos omnes, ſuſtinete modicùm, dum loquar. Mater mea defuncta eſt, & pater Iacob eam nunc vſque quotidiè luget, & vultis luctum alium afferre patri noſtro, priore adhuc vigente, & necdùm ſedato? Obſecro vos omnes, nè me à Iacob patre meo ſeparetis, nè deſcendat ſenectus eius cum mœrore ad infernum. Adiuro vos per Deum Abraham, Iſaac & Iacob, qui ab initio vocauit Abraham, & dixit ei: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram bonam, quam ego oſtendam tibi: & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam maris, quæ eſt innumerabilis: per Deum excelſum, qui dedit Abrahæ tolerantiam promptè offerendi in ſacrificium filium ſuum vnigenitum Iſaac, vt reputaretur ipſi Abrahæ in gloriam: per Deum, qui ëruit Iſaac de morte, dans pro illo arietem in holocauſtum acceptabile: per Deum ſanctum, qui dedit benedictionem Iacob ex ore patris ſui Iſaac: per Deum, qui deſcendit cum Iacob in Charran in Meſopotamiam, vndè exiërat Abraham: per Deum, qui liberauit Iacob ex omni anguſtia, & dixit ſe daturum ei benedictionem: nè, quæſo, deſtituar patre Iacob, nè ità me lugeat, ſicut luxit Rachel: neq; rursùs cōtenebrentur oculi eius, qui horis ſingulis opperítur reditum meum, & ingredi ad ſe expectat. Remittite me ad Iacob patrem meum. Nolite, obſecro, ſpernere lachrymas meas, ſed patri me reſtituite.

Ibidèm. *Oratio S. Ioſeph ad fratres ſuos.* *Gene. 12.* *Gene. 22.* *Ibidèm.* *Gene. 27.* *Gene. 28.* *Gene. 32.*

Hæc illo per Deum patrum adiurante, feræ illæ belluæ continuò in lacum eum iniecerunt, neque Deum metuentes, neque eius adiuratione ad reuerentiam moti, & quidem cùm ille ſingulorum veſtigia ſtringeret manibus, & fratrum pedes rigaret affatìm lachrymis, clamans, ac dicens: Fratres mei, miſeremini meî. Iniecto autem Ioſeph in lacum ſolitudinis, amariſſimis lachrymis, miſerabilibusque lamentis atque gemitibus, ſeipſum vnà & Iacob patrem deflebat, lachrymansque & trahens ex alto corde longa ſuſpiria, dicebat: Inſpice, pater Iacob, quæ filio tuo cōtigêre. Eccè enim in lacum miſſus ſum velutì mortuus. En ipſe præſtolaris meum ad te reditum, pater, & ego nunc in lacu iaceo tanquàm homicida. Dixiſti mihi, pater: Perge ad viſitandos fratres tuos cum paſtoribus, & ad me cum celeritate reuertere: Sed eccè iſti velut immaniſſimi lupi effecti ſunt, & me abs te ſeparârunt, honeſtiſſime atque amabilis pater. Non iam adſpicis faciem meam, neque vocem audis, neque vltrà ſuper me innititur tua ſancta & veneranda ſenectus. Non iam ego viciſsìm intueor ſacram dulcemque canitiem tuam, quoniam ſepulto mortuo melior non eſt conditio mea. Defle, pater, filium tuum, & te filius viciſsìm deploret, quia ità à puero ſeparatus ſum à facie tua. Quis dabit mihi loquētem columbam, vt profecta hinc annunciet ſenectuti tuæ gemitum meum? Defecerunt, dulcis pater, & lachrymæ, & gemitus, voxque ipſa penitùs elanguit, nec eſt qui adiuuet. O terra, ô terra, quæ clamâſti ad Deum ſanctum pro Abel iuſto iniuſtè perempto, ſicut tradiderunt nobis aui, ac parentes, quòd ſcilicet terra clamauerit propter ſanguinem iuſti: ipſa nunc quoquè clama ad Iacob patrem meum, apertè illi indicans, quę mihi à fratribus acciderunt.

Gene. 37. *Gene. 4.*

Vt autem iniecerunt Ioſeph in lacum funeſti illi, ſederunt vt comederent ouantes, ac biberent: ac velutì exultant victores fugatis hoſtibus, & capta præda, ità illi nimio cum gaudio diſcubuêre. Cùm verò læti atque geſtientes manducarent ac biberent, leuantes oculos, viderunt negociatores Iſmaëlitas venientes, qui pergebant in Aegyptum, camelos ducentes, qui aromata ferrent, dixeruntq; adinuicèm: Multo nobis melius eſt, venūdare Ioſeph peregrinis negociatoribus iſtis, vt profectus hinc, in aliena regio-

Gene. 37.

gione moriatur, nec ſit manus noſtra ſuper fratrem noſtrum. Eduxeruntq́; Ioſeph de lacu fratrem ſuum, tanquàm feræ belluæ, acceptoq́ue precio vendiderunt mercatoribus, non patris ſui mœrores conſiderantes, cui curam ingentem angoremq́ue inijciebant. Illis verò iter agentibus, contigit vt deuenirent in locum Hippodromi, vbì ſepulta eſt

Gene. 35. Rachel. Illic enim defuncta erat, cùm rediret Iacob de Meſopotamia. Vbì autem vidit Ioſeph ſepulcrum Rachel matris ſuæ, accurrens cecidit ſupra monumentum, extollensq́; vocem ſuam, ingemuit lachrymans, & clamauit in amaritudine animę ſuæ, dicēs: Rachel, Rachel mater mea, exurge de puluere, & inſpice Ioſeph filium tuum, quem dilexiſti, ac vide quid illi contigit. En ipſe captiuus in Aegyptum abducitur, traditus quaſì maleficus in alienorum manus. Fratres mei omninò nudatum vendiderunt in ſeruum, & pater Iacob ignorat, quomodò proditus ſum. Aperi mihi, mater mea, & ſuſcipe me in ſepulcro tuo. Fiat tumulus tuus, vnus mihi ac tibi lectulus. Suſcipe, mater, filium tuum, nè violenta pereat nece. Accipe me, mater, qui ſubitò Iacob patre deſtitutus ſum, ſicutì & tuo mater contubernio à puero priuatus ſum. Audi, mater dulcis, gemitum cordis mei, grauemq́ue eiulatum, & me in tuo monumēto ſuſcipe. Non enim iam ſuſtinent oculi mei lachrymarum imbres, neque anima mea gemitibus ſufficit. Rachel, Rachel, non audis vocem Ioſeph filij tui? En vi abducor, & me ſuſcipere non vis? Iacob vocaui, nec audiuit vocem meam. Eccè rursùs & te voco, & ne tu quidem audis me. Hìc, hìc ſupra tuum tumulum moriar, nè in alienam regionem quasì malefactor aliquis ducar.

Vbì verò omnes ſimul adſpexerunt Iſmaëlitę, qui emerant Ioſeph, illum ità cucurriſſe, ac ſuper tumulum Rachel matris ſuæ in faciem corruiſſe, dixerunt adinuicèm: Adoleſcens iſte præſtigias artis magicæ in nos exercere vult, vt manus noſtras poſſit effugere, nobisq́ue ignorantibus euaneſcere. Compræhendamus eum igitur, & fortibus nexibus conſtringamus, nè nobis magijs ſuis auferat viſum. Accedentes itaque ad illum, frementesq́ue dixerunt: Surge iam, atq; magicam exercere deſiſte, nè te ſupra tumulum hunc percutientes, auri, quod pro te dedimus, iacturam patiamur. Poſtquàm verò ſurrexit, viderunt omnes illius faciem lachrymis ac gemitibus nimijs aduſtam, cœperuntq́; ſinguli modeſtè illū rogare, dicentes: Cur fles? Quid lachrymis manas? Magno enim mœrore detineris, ex quo ſepulcrum iſtud vidiſti, cùm eſſes in huius Hippodromi via. Itaq; abiecto metu, confidenter nobis eloquere, quod ſit opus tuum, cur item venditus ſis. Paſtores enim illi, cùm te venderent, nobis ità dixerunt: Cautè illum obſeruate, nè fortè in via diffugiat à vobis: inſontes ſumus nos: eccè enim prædiximus vobis. Itaque diligenter expone, cuiuſnam ſis ſeruus, paſtorum'ne illorum, an liberi alicuius: cauſamq́; edicito, cur ità flebiliter, tantoq́; cum affectu ac ſtudio ſupra tumulum iſtum cecidiſti. Nos nempe te emimus, dominiq́; tui ſumus: vt ſeruus igitur noſter tua omnia nobis ediſſere. Nam cui ea magìs pandere debes? Noſtri iuris cùm ſis, effugere vis, negligentibus nobis, vt paſtores illi prædixerunt? Verùm dic nobis apertè, oramus, quiſnam ſis, quod ſit opus tuum, bonoq́ue eſto animo: vidéris enim liber. Non te vtemur vt ſeruo, ſed tanquàm fratre, aut chariſſimo filio. Nanque cernimus in te maximam libertatem, atque in ſtatu honeſto ingentem diſciplinam: dignusq́ue profectò es etiam regi adſtare, & cum magnatibus honorari, ô iuuenis. Quippe hic decor tuus te & nunc honeſtiſſimum reddit, paulò pòſt liberum, ac tui iuris faciet eſſe, erisq́ue noſter amicus, & inprimìs familiaris in terra, ad quam te ducimus, vt læteris & gaudeas. Quis enim huiuſmodi non cupiat puerum, oculorum ſpecie inſignem, & ingenuitate ſapientiaq́ue præſtantem?

Iſmaëlitæ ſuſpicantur eum artem magicam exercere.

Ioſeph illis ſapiēter reſpondet.

Reſpondens autem Ioſeph, inter ſuſpiria & gemitus, dixit eis: Neque ſeruus vnquàm fui, neque fur, neque magus, nec vllo quidem ſcelere meo in manibus veſtris venundatus ſum: ſed filius vnicè dilectus patri meo fui. Porrò paſtores illi, fratres mei ſunt, miſitq́ue me pater videre eos, vt ſeſe haberent: quippe indulgentiſſimus pater illorum cura macerabatur. Aliquāto enim diutiùs illic inter montes morati erant: cuius rei gratia me ad videndum illos miſerat pater. At illi zelo magno, inuidiaq́; contra me concitati, me vobis in ſeruum vendiderunt, auulſum à finibus & viſceribus patris, minimè ferentes tanta in me paternæ dilectionis indicia. Sepulcrum verò iſtud, matris meæ eſt. Nam

Gene. 35. cùm ex Charran migraret pater meus, vt abiret in locum, vbì nūc habitat, hinc trāſitum habuit, atque in eo itinere mortua eſt mater mea, & in hoc tumulo, quem cernitis, ſepulta.

pulta. Iſta cùm illi audiſſent, lachrymati ſunt, vicem illius miſerantes, dixeruntque ei: Noli timere, adoleſcens: ad ſummum enim honoris prouehendus, modò proficiſceris, Aegyptum ingrediens: nempe enim effigies tua, tuæ ingenuitatis index eſt; immò nunc meliore eſto animo, fratrum inſidijs atque inuidia liber, qui te vendiderunt nobis. Iſmaëlitæ eius vicem miſerâtur, eumque cõſolantur.

At verò fratres Ioſeph, vbi illum vendiderunt, allato hirco, ac mactato, tunicam eius fœdantes ſanguine, miſerunt patri, dicentes: Hanc in montibus iacentem inuénimus, ac continuò cognouimus Ioſeph fratris noſtri eſſe veſtem, omnesq; in mœrore ſumus illius gratia. Quamobrèm hanc ad te mittimus tunicam Ioſeph variam, pater, cùm fratrem noſtrum minimè inuenerimus. Agnoſce igitur & ipſe, ſi filij tui eſt: omnibus quippe viſum eſt, hanc eſſe Ioſeph. Cùm vidiſſet autem Iacob tunicam Ioſeph, amaro cum gemitu & eiulatu exclamauit, dicens: Tunica Ioſeph filij mei eſt, fera peſſima deuorauit filium meum: amaroque animo inter luctus & intolerabiles gemitus dicebat: Cur ego pro te, fili, magìs deuoratus non ſum? Vt quid mihi non continuò occurrit bellua, vt ſatiata carnibus meis, te, fili dulciſſime, reliquiſſet illæſum? Quarè me magìs non diſcerpſit & dilaniauit, cibusque illi factus non ſum, miſer? Væ mihi, væ mihi: diſrumpuntur viſcera mea propter Ioſeph. Deficite plorãtes oculi mei, & caliginem obducite ſemper: eccè enim tunica tua in alium me impellit gemitum, fili. eſt enim integra. Itaque non te fera, puto, deuorauit, dulcis fili, ſed humanis profectò manibus & exutus, & occiſus es. Nam ſi, vt fratres tui aiunt, cõſumptus à beſtia fuiſſes, tunica vtiquè tua per partes diſciſſa eſſet. Neque enim fera priùs exuëre ſuſtinuiſſet, ac tunc demùm exatiari carnibus tuis, fili. Rursùm ſi priùs exuïſſet, ac demùm deuorâſſet, tunica tua ſanguine infecta non eſſet. Non ſciſſuræ vnguium in tunica, non dentium ſunt vlla veſtigia. Vndè igitur ſanguis? Si autem fera, quæ comedit Ioſeph, ità ſola fuit, quo pacto hæc omnia perpetrare potuit? Hic igitur mihi deſerto ac deſtituto luctus, hic gemit⁹ eſt. Ioſeph lugeo, & tunicam defleo. Duo hi luctus, duo gemitus, acerbiſſimique ploratus, Ioſeph, atque tunicæ. Quomodò enim ille exutus eſt? Moriar eccè, Ioſeph fili mî, mea lux, meumque firmamentum, & tunica tua mecum deſcendet in infernum. Nolo enim iam Solis radios abſque te cernere, fili mî Ioſeph. Deficiat anima mea cum anima tua, Ioſeph lux mea.

Gene. 37. S. Iacob lugetfilium ſuum. Facilè conijcit non à fera, deuoratum eſſe.

Intereà Iſmaëlitæ ſumentes Ioſeph, magno ſtudio illum in Aegyptum deduxerunt, exiſtimantes ob eximiam adoleſcentis formam pecunias plurimas à quouis ex principibus ſibi cõferendas. Ipſis autem per medium ciuitatis prętereuntibus, eccè Phutiphar illis continuò occurrit, intuitusq; Ioſeph, percontatus eſt eos, dicens: Dicite, negociatores, vndè eſt hic adoleſcens? Non enim vobis ſimilis eſt: omnes nanque vos Iſmaëlitæ eſtis: hic autem formæ honeſtate præcellit. Qui reſponderunt: Nobiliſſimus omninò, plenusque prudentiæ eſt. Dato igitur precio, quantum illi poſtulauerant, ſummo affectu emit ab eis Ioſeph. Et cùm introduxiſſet domum, inueſtigabat, quænam fuiſſet eius educatio. At verò ille à ſancto ſemine iuſti Abraham, Iſaac & Iacob nihil degenerans, proficiebat virtute, magnaque conſtantia in domo domini ſui, ac de die in diem pudicitiæ virtutem, adſpectu ac verbo magìs magiſque tuebatur, habens ante oculos iugiter Deum ſanctum, cuncta ſupernè inſpectantem, Deum patrum ſuorum, qui illum ex lacu & morte, atque ex fratrum eripuerat ſcelere. Verùm ipſius cor iugiter contriſtabatur, ac mœrebat pro ſancto patre ſuo Iacob. Animaduertens autem dominus eius conſtantiam iuuenis, atque grauitatem, ſummamque diſciplinam & gratitudinem, omnia, quæ poſſidebat, Ioſeph pulcherrimo, tanquàm chariſſimo filio, tradidit gubernanda: neque quicquam aliud nouerat dominus, niſì panem ſolummodò, quo veſcebatur. Sciebat enim Ioſeph eſſe fideliſſimum, expertusque erat rem ſuam ac omnem ſubſtantiam, ſub manibus illius in dies augeri. Porrò dominâ ipſius cùm vidiſſet Ioſeph ſingulari pulchritudine præditum, vulnerata eſt acri amoris iaculo, veſaniaque diaboli, & vehementi cupidine dormire cum illo cupiebat, honeſtiſſimumque adoleſcentem, ac pudicitiæ fontem, in foueam turpitudinis ardebat impellere, innumeras artes, varioſque ornatus excogitans, ac nullis omninò ſumptibus parcens. Nam horis ſingulis mutabat amictum, faciemque ſtibio ac fucis varijs pingens, & crinibus aurum inſerens, atque impudicis nutibus ſubridens, caſtiſſimos tentabat iuuenis oculos. Putabat nimirùm infelix, hiſce illecebris ſancti animũ facilè illaqueari poſſe. At verò Ioſeph, timore Dei vndiquè ſeptus, ne ſimplici quidem adſpectu in illam intuebatur. Poſtquàm verò

Gene. 39. Inſigne ſtudium pudicitiæ S. Ioſeph. Gene. 39. Ibidèm. Hera eius inſidiatur pudicitiæ illius.

verò illa animaduertit artes ſuas & ornatus inſignes nihil iuſto præualere, maiore flagrabat cupiditatis ardore, ac ſolicitudine anxia, quid ageret ignorabat. Cogitabat procacibus verbis illum ad ignominiæ opus hortari, obſeruans tempus, quo illi, velut aſpis inſaniens, impudicitiæ virus infunderet: impudentique facie dicebat ad Ioſeph: Dormi mecum, nihil omninò formidans. Audacter mecum congredere, vt & ego ſpecie tua affatìm fruar, & tu viciſsìm mea ſatieris pulchritudine. Cubilia multa nobis ad hoc opitulātur. Habes tu liberam totius domûs poteſtatem: nullus omninò ingredi præſumet ad nos, neque noſtrum impedire ſecretum. Itaque accede ad me, mecumque imple deſiderium: valdè enim vror concupiſcentia tuî.

Ad hæc lapis ille adamantinus, & animo, & corpore inuiolabilis perſtitit, atque in tanta procella immobilis manſit. Cæterùm in timore Dei cuncta repellens ignea libidinis iacula, decora congruaque ſibi honeſtate ab ſe illam diuinis verbis arcebat, ità illi dicens: O mulier, iſtud quidem ſcelus implere minimè cõuenit tecum, quæ domina mea es. Deum enim quidem timeo. Eccè autem & dominus meus omnia tradidit mihi, quæ ſibi & domì, & foris ſunt: neque eſt aliquid, quod ſub manu mea non ſit, præter te. Quàm igitur iniquum eſſet, tantā vim dilectionis talis domini prodere, qui me ità dilexit? Quomodò poſſum coram Deo, qui ſcrutatur corda & renes, huiuſmodi facinus exequi? Hęc ſancta verba dicebat Ioſeph horis ſingulis ad dominam ſuam, corripiens, admonēs, increpans, culpans. Verùm nihil diuinum mulieris auris admittebat, maioreque turpitudinis flagrabat ardore, & inſita magìs vrebatur obſcœnitate libidinis, obſeruabatque per momenta tempus reperire idoneum, quo caſtiſſimum iuuenem impudicè violare poſſet. Videns autem Ioſeph mulierem adeò impudenter atque immaniter, ceu feram, ſuper ſe irruere, vt animum ſuum, corpuſque corrumperet, leuauit oculos ſuos ad Deum patrum ſuorum, aſſidueque orabat altiſſimum, dicens ità: Deus Abraham, Iſaac & Iacob, Deus magne atque terribilis, ërue me ab hac fera peſſima. Eccè enim ipſe adſpicis, Domine, mulieris inſaniam, quomodò me in occulto occidere per flagitium cupit, vt vnà ſecum moriar in peccatis, & prorsùs ſeparer à Iacob patre meo. Liberâſti me, Domine, de morte, & ab iniuſtis fratribus meis: libera me nunc quoquè ab inſaniente fera iſta, nè operibus nequam alienus efficiar à patribus meis, qui vehementer ac piè dilexerunt te, Domine. Atque ex alto corde trahens longa ſuſpiria, Iacob iterùm appellabat, cum lachrymis dicens: Ora, pater, ipſe pro filio tuo Ioſeph: quoniam vehemens aduersùm me concitatur bellum, quod me à Deo ſeparare poſſit. Iſtud mulieris bellum longè atrocius eſt, quàm quod mihi fratres mei inferre voluērunt. Illud necabat corpus, hoc ſeparat à Deo animam. Scio equidem, dulciſſime mî pater, quoniam orationes tuæ pro me ad Deum ſanctum aſſcenderunt, atque ideò ex lacu mortis ereptus ſum. Et nunc rursùs exora altiſſimum, vt me ab hac ëruat fera, quæ filium tuum perdere nititur: cui neque in oculis verecundia, neque in corde timor Dei eſt: nè, ſicutì finibus tuis deſtitutus corporaliter ſum, ità & ab animo alienus efficiar. Profectus ſum ad fratres meos, factique ſunt vt belluæ, & vt grauiſſimi lupi abs te auulſerunt, pater ſancte: & in Aegyptum deductus ſum in manibus alienorum, & eccè rursùs fera alia occurrit mihi. Fratres quidem in deſerto interimere me voluērunt: hæc autem in cubiculo me diſcerpere inquirit. Ora, pater dulciſſime, pro me filio tuo, nè coram Deo & patribus meis moriar.

Eam fortiter à ſe repellit caſtiſſimus iuuenis.

Pſal. 7.

Precatio eius ad Deũ.

Cùm autem verbis dominæ ſuæ parère noluiſſet, quæ illum ſingulis horis vrgebat, ac velutì aſpis immitis illi, omni pudore abiecto, imminebat, obſeruauit ipſa tempus, quo illum in thalamo ſolum inueniret, ſicque peccatum conſummaret. Vbì verò illum in lectulo ſuo, vt cupiebat, dep rhendit, accedens impudenter, ipſum ad ſe conabatur attrahere, nequitiamque perpetrare. Ille autem admiratus mulieris impudentiam ſingularem, continuò extra domum curſu exilijt: ac ſicutì aquila, cùm aucupes viderit, alìs cæli celſitudinem penetrat: ità & Ioſeph ex his retibus fugit, nè vel dicto, vel facto vulnus exciperet: inque illius manibus pallium linquens, diaboli laqueos fugit. Videns autem mulier illum ità effugiſſe, magno in mœrore erat: iamque plectere iuſtum cogitabat, accuſare illum turpitudinis apud virum volens, vt eo comperto, vir eius zelotypo furore ſuccenſus, interimeret Ioſeph, illud ſimul ſecum reputans: Multò mihi melius eſt, vt Ioſeph moriatur, vt vel ſic requie fruar. Non enim fero tantum pulchritudinis in domo mea per momenta conſpicere, cùm frui ipſa vel clàm, aut palàm eximia iuue-

Gene. 39.

iuuenis ſpecie nequeam. Vocatis itaque ſeruis & ancillis ſuis, ait: Scitis quid admiſerit in me puer Hebræus, quem conſtituit vir meus ſuper domum ſuam? Voluit mecum impudenter congredi. Non ſufficit illi poteſtas omnis domûs noſtrę, niſi me quoque ſeparare à viro meo conaretur. Sumptamque Ioſeph tunicam oſtendit viro, probro illi dicens: Adduxiſti ecce puerum iſtum Hebræum, vt contumeliam inferret, illuderetque mihi vxori tuæ. Scis tu, domine mi, quòd pudica ſum: atque ideò annunciaui tibi. Auditis huiuſce calumnijs vir eius, vxoris verbis protinùs credidit, ità eſſe aſſerentis: iratusque iuſſit continuò vinciri Ioſeph, & in domum carceris mitti, maximas intentans minas, verborum illius ac benedictionum, quæ ſibi tum domi, tum foris propter Ioſeph obuenerant, penitùs immemor. Neque crimen obiectum diligenter inquiſiuit, ſed ſtatìm aduersùs eum iniuſtam protulit ſententiam, dicens: Ioſeph in carcerem conijci iubeo, nullaque prorsùs requie frui. Deus autem Abraham, Iſaac, & Iacob, qui ſcrutatur omnium corda, cum ipſo erat, deditque illi miſericordiam in oculis principis carceris, ac permiſit illum in carcere liberum à vinculis viuere. Neque enim vnquàm diſcedit benigniſſimus Deus noſter ab his, qui metuunt illum corde perfecto.

S. Ioſeph falsò delatus, mittitur in carcerem. *Gene. 39.* *Ibidèm.*

Poſt hęc peccauerunt Pharaoni pincernarum princeps, ac magiſter piſtorum, iuſſitq; rex vtrunque in carcerem trudi. Porrò Ioſeph miniſtrabat illis. Cùm autem illi clauſi detinerētur, poſt dies aliquot viderūt ambo ſomnia, quid eis breuì euenturū eſſet, præſignantia. Ioſeph aūt ſanctus, miniſter cùm eſſet, cōſuetò ingreſſus ad eos, animaduertit ambos mœſtos ac triſtes: & cùm mœſtitiæ cauſam percontaretur, dixerūt: Somnia vidimus, nec eſt qui ea nobis exponat: ideoque in mœrore ſumus. Dixit autem eis: Iſtud quidem Dei eſt, obſcura quæque reſerare timentibus eum. Dicite mihi ſomnia veſtra, vt ea vobis per me Deus meus aperiat. His auditis, pincernarum & piſtorum principes dixerunt ſomnia Ioſeph, quæ viderant ambo. Ioſeph autem paucis verbis expoſuit eis exactiſſima fide, quæcunq; illis à rege euentura erāt, vt poſtmodùm rei probauit euentus. Nanque pincernarum principem honori ſuo, officioque reſtituit: piſtorum verò magiſtrum tradidit morti. Cumque pincernæ ventura prædiceret, orabat eum, dicens: Memento mei coram Pharaone, regique de me celeriter ſuggere, vt me hinc educat. nihil enim peccaui, neque mali quippiam feci: ſed abſque cauſa iniectus in domum carceris ſum. O ſemen electum atq; beatiſſimum, quid à mortali homine ſubſidium quæris? Omiſſo Deo, hominem rogas? Certè expertus es auxilium Dei, quandò etiam pudicitiæ tunicam intactam, inuiolatamq; ſeruâſti. Cur, oro, caſtitatis lilium, deficis animo, cùm Deus tibi regnum gloriamque prouideat? Quo autem tentationem fortiùs toleras, eo illuſtrior tibi corona victoriæ contexitur. Vt autem, iuxta quod prædixerat Ioſeph, impleretur ſomniorum vtriuſque ſolutio, poſt triduum fecit Pharao conuiuium omnibus optimatibus ſuis, recordatuſque inter epulas piſtorum magiſtri, & pincernarum principis, alterum quidem in priorem reſtituit gradum, alterum verò tradidit morti.

Gene. 40. *Ibidèm.*

Cùm verò oblitus eſſet pincerna interpretis ſui, per Dei prouidentiam poſt duos annos vidit Pharao ſomnia magna, quæ ſapientum omnium Aegyptiorum, omniumque magorum artem omnem, intelligentiamque tranſcenderent. Experrectus autem Pharao, ſapientes omnes acceſſiri iuſſit: quibus cùm ſomnium annunciâſſet, nemo vim ſomnij explicare valuit. Rege itaque mœrente, curiſque confecto, nunciauit ei pincernarum princeps omnia de Ioſeph. Eis auditis, Pharao gauiſus eſt gaudio magno, iuſſitq; continuò illum ad ſe adduci. Et cùm proceſſiſſet ex carcere, dixit illi Pharao coram optimatibus ſuis: Audiui de te, quòd vir ſapiens, & prudentiſſimus ſis, & qui ſomnia obſcura interpretari nôueris. Reſpondit autem Ioſeph Pharaoni: Indultoris ſapientiæ Dei eſt exponere ſomnia. Dixit autē Pharao ſomnia ſua coram Ioſeph, & omnibus magnatibus ſuis: audiuitque continuò ſomniorum expoſitionem ex ore Ioſeph, velutì ex ore Dei. Stupefactus Pharao ad tantam adoleſcentis ſapientiam, excellenſq; conſilium, (ſiquidem illi conſuluerat, virum vnum conſtituere ſapientem atque intelligentem, vt Aegypti frumenta colligeret: futuram quippe famem ingentem dicebat: vt haberentur fruges plurimæ in tempus preſſuræ ſeruatæ) ait ad illum: Teipſum conſtituam hodiè ſuper omnem Aegyptum, qui tale conſilium reperîſti: atque ad tui oris imperium & Aegyptus, & omnis domus mea diſponetur. Tunc impoſuit illum in currum ſuum, omneſque magnates partìm antecedebant currum, partìm circundabāt eum, vnà per-

Gene. 41. *Educitur è carcere, & regi ſomnia exponit.* *Ibidèm.* *Fit princeps totius Aegypti.*

gentes,maximè cùm ex ore Pharaonis accepiſſent,ſecundũ eſſe illum Aegypti regem. Videns autẽ Phutiphar, qui Ioſeph priùs in carcerem miſerat, mirãdum ſpectaculum, quòd ſediſſet Ioſeph in Pharaonis curru,timuit valdè, ſenſimq; ſe ex medio principum ſubducẽs,curſu in domum ſuam cum metu maximo ſe recepit, & aperiens os ſuum, ait vxori:Vidiſti,ô mulier,ſignum mirabile & inſperatum,ex quo timor nobis magnus incumbit?Ioſeph enim ille,qui quondàm noſter fuerat ſeruus,dominus noſter effectus eſt, totiusque Aegypti.Et eccè cum gloria Pharaonis inuehitur curru,& tanquàm rex honoratur ab omnibus.Ego autem cùm illius ferre nequirem adſpectus, ſenſìm me ſubripui,clamque diſceſſi.

Turpis mulier fatetur ſcelus ſuum marito ſuo. His compertis,vxor viro rem aperuit,ità dicens:Notum ſit tibi hodiè peccatum meum,quod ego admiſi.Ego ſum,quæ pulcherrimum Ioſeph, pudiciſſimum illum adamaui:cumque per ſingula momenta blanditijs plurimis,& ornatibus varijs caſtiſſimo inſidiarer adoleſcenti,vt illo frui poſſem,eiusque eximia pulchritudine ſatiari,neq; omninò efficere id quirem,vt vel verbo pudicitiam proderet,vi illum tenere contendi,vt me vel modicè toleraret. Verùm ille, dimiſſo pallio in manibus meis, aufugit. Ego enim eram,quæ vim illi inferre voluëram,quandò tibi pallium eius oſtendi.Cęterùm author ſum illi bonorum,quæ ipſi & regnum præſtiti, & maximam gloriam. Niſì enim ego ità amâſſem Ioſeph,in carcerem coniectus non fuiſſet. Immò verò & gratias mihi habere debet, quæ fui gloriæ ipſius cauſa. Iuſtus ac pius & ſanctus eſt Ioſeph, qui etiã calumniam paſſus,nemini prodidit. Exurge itaque, ac perge gaudens, & eum vnà cum magnatibus alijs adora ſecurus. Surgens autẽ Phutiphar, ſtudioſè cucurrit,& Ioſeph ſanctum reuerenter adorauit. Inter hęc impletis iam annis illius vbertatis maximæ, inualuit fames in tota terra Chanaan, mœſtusque erat Iacob cum filijs ſuis. Audiens autem, quòd alimenta venderentur in Aegypto ad omnem copiam,dixit liberis ſuis:Audiui quòd in Aegypto frumenti plurimum ſit.pergite igitur illuc, & emite nobis eſcas,nè omnes fame moriamur. Acceptis mandatis patris, filij Iacob deſcenderunt omnes emere ſibi cibos.Cumq; in Aegyptum perueniſſent,acceſſerunt ad Ioſeph cum reliquis,vt triticum emerent: non autem agnoſcebant illum, quòd eſset frater ſuus. Vt autem vidit Ioſeph fratres ſuos,protinùs agnouit omnes,& ait fremens:Hi decem viri,exploratores peſſimi ſunt, atque ideò ingreſſi ſunt Aegyptum. Compręhendite illos igitur,& in vincula conijcite:profecti enim ſunt ad explorandam terram. Hoc illi adſpicientes,contremuerunt,& cum metu ingenti reſponderunt ei,dicentes:Abſit hoc à nobis,domine: omnes fratres vnanimes ſumus, filijque dilecti patris vnius viri iuſti. Fuimus aliquandò duodecim numero, ex his vnus pulcherrimus & chariſſimus patri, à beſtia mala perẽptus eſt, lugetque illum pater vſq; in hanc diem. Frater autem alius cum patre noſtro eſt in terra Chanaan, relictus in ſolatium patris. Reſpõdit illis rursùs Ioſeph cum iracundia,dicens:Quoniamquidem ego Deum ſanctum timeo & colo,iſtud vobis condono.Sumite igitur eſcas,& cõtinuò ad patrem veſtrum pergite,ac,ſi vera dicitis, fratrem veſtrum minimum,quem ille amat,adducite ad me huc:ſicque demùm credam vobis. Sumentes autem triticum, ad patrem ſuum cum mœrore profecti ſunt in terram Chanaan, nunciaueruntque ei ſuſpicionem peſſimam,& iracundiam viri. Vehementer autem hac illorum relatione triſtatus eſt pater,aitque cum gemitu:Quid hoc feciſtis? Vt quid domino Aegypti alium vos habere fratrem dixiſtis?Qui reſpondentes,dixerunt ei:Ipſe interrogauit nos,cognationemque noſtram ſcire diligentiſſimè voluït.Dicit eis Iacob:Moriar magìs,quàm Beniamin ex ſinu tollatis meo.

Gene 42. & 43.

Dure accipit fratres ſuos.

Gene.43.

Cùm verò fames vrgeret,dixit eis Iacob: Si ego filijs ex Rachel penitùs orbari, meisque chariſſimis liberis priuari debeo, vt dicitis, ſurgite: tollentesque munera in manibus veſtris,pergite ſimul.Feceruntautem ſicut pręceperat eis Iacob: cumque veniſsent in Aegyptum, omnes cum timore magno adorauerunt coram Ioſeph. Qui poſtquàm vidit fratrem ſuum Beniamin cum metu ac formidine adſtantem,commota ſunt viſcera eius, cupiebatque eum amplecti, atq; oſculari, & interrogabat eum ſummo affectu, dicens: Viuit pater? Qui ait: Viuit ſeruus tuus pater noſter.Dicit ei rursùm: Num habet adhuc Ioſeph in corde?Et ille: Vehementer,inquit,illum habet fixum in animo,conſumiturque ipſius deſiderio.Cùm verò illum amplecti non poſset,neq; vltrà interrogare, ingreſsus in cubiculum ſuũ, copioſas profudit lachrymas. Qua enim hora vidit fratrem ſuum, continuò recordatus eſt patris ſui Iacob, dicebatq; cum lachrymis: Beati qui videre

Ibidem.

Lachrymat S.Ioſeph viſo Bẽiamin.

dere merentur diuinam ſanctæ tuæ ſenectutis effigiem, dulciſſime pater: neq; enim totum regnum, omniſq; gloria conferri poteſt canis tuis, ô nimiùm dilecte Deo. Optaui addiſcere ex ore Beniamin, an me geſtares in corde, ſicut & ego te. Idcircò fratres meos arte coëgi ſecum adducere Beniamin fratrem meum. non enim illis credidi dicentibus mihi de te, quòd haberent patrē, & minimū fratrem, putabamque illos inuidia concitatos, etiam filium tuū minorem Beniamin occidiſſe, atque in maiorem luctum animum tuū inieciſſe: quemadmodùm & me propoſito malæ volūtatis occiderunt. Oderāt quippe nos duos, quòd vterini eſſemus, ego & Beniamin. Scio, pater, quia noſtrî gratia vehementer angeris, & ſolicitudine cumularis, & nunc maximè cruciatur ſenectus tua propter fratrem meum Beniamin: & ipſe enim magno cruciatu afficior, dum conſidero neminem noſtrûm tuæ ſenectuti inpręſentiarùm aſſiſtere. Non ſufficiebat tibi luctus meus: adiectus eſt tibi, pater, & hic. Ego gemituum tuorum atq; ſingultuum ſum auctor. Durè nimìs ac crudeliter feci, Beniamin ad me venire pręcipiens, dum addiſcere cupio, an verè viueret pater meus. Quis mihi dabit tuam ſanctam rursùs effigiem cernere, & inſatiabiliter intēdere in Angelicam faciem tuam? Deindè cùm amariſſimè in cubiculo fleuiſſet, lota iterùm facie, prodijt hilaris, iubetque introduci omnes in domum ſuam, vt cum illo conuiuium inirent.

Audite, quæſo, fratres, quomodò illos vndiquè in formidinem impellit Ioſeph. Iubet illos accumbere, ſingulos nominatìm vocans, & per ordinem, ſicut fuerant geniti, ſtatuens, vtebaturq; per vnumquenq; quodam quasi diuinationis modo. Propoſitus erat illi ſcyphus argenteus, quem tenens ille manu, atque in lęuam transferens, pulſabat cum dexteræ digito manûs. Cumq; pulſaretur ſcyphus, magnum ſonitū edebat in aures omnium aſſiſtentium. Semèl igitur pulſans, ait: Horum omnium primus Ruben eſt: primus ipſe in honore diſcumbat. Pulſauit ſecundò, & ſecundi nomen edixit: Simeon, inquiens, ſecundus natu eſt: ipſe quoq; ſecundo diſcumbat loco. Tertiò dehinc tinnitum digito expromens: Leui, ait, diſcumbat, & tertio honoretur loco. Atq; ità ſingulos accumbere fecit, nomine illos per ordinem vocans. Quamobrèm eos in ſtuporem conuertit, maioriq; formidine impleuit, adeò vt putarent ipſum omnia ſcire, dicerentq; ad inuicèm: Putas'ne agnouit ex calice, nos ſibi anteà eſſe mētitos, cùm dixerimus Ioſeph à fera peſſima deuoratum eſſe? Magna igitur cogitationum tempeſtate fluctuabant. Vt autem hac eos ſuſpicione leuaret, ex menſa ſua partes eis tradit, amplioremq; partem fratri ſuo Beniamin, ità vt maiorem quincuplo, quàm cęteris, miſerit. Cur itaq; hoc Ioſeph fratribus fecit, vt ex ſcypho nomina diceret ſingulorum? Vt ſcilicet illorū crimen augeret. Tunc iubet diſpenſatori ſuo, vt frumenti copiam fratribus abſq; precio daret, atq; in ſacco Beniamin clàm deponeret ſcyphum, eoſq; gaudentes continuò à ſe dimitteret. Haud longè à ciuitate diſceſſerant hilares, cùm illos ille curſu inſecutus, obiurgare cœpit, atq; inſectari, grauesq; intentare minas, fures eos appellās, & collati ſibi honoris indignos. Reſpondentes autem diſpenſatori Ioſeph fratres, dixerunt: Aurum etiam, quod altera vice inuēnimus in marſupijs noſtris, retulimus domino noſtro, nunc ſcyphum domini tui qua ratione furati eſſemus? Abſit hoc à ſeruis tuis. Dixit autem eis: Sacculos veſtros deponite, ſcrutandoſq; permittite. Feſtinatò illi ſaccos depoſuêre ex iumentis, inuentusq; eſt ſcyphus in ſacco Beniamin. Quod illi cùm vidiſſent, ſciderunt veſtimenta ſua, cœperuntq; minas multas, & probra, & iniurias inferre ei: neque ipſum ſolum, verùm & Rachel ſimul & Ioſeph cum patre inſimulabant, dicentes: Vos ſcandalum fuiſtis patri noſtro, tu & Ioſeph, filij Rachel. Ioſeph enim regnare ſuper nos voluīt, & meritò à fera comeſtus eſt. Tu autem rursùs frater eius in ignominia & probro nos eſſe feciſti. Nónne vos eſtis filij Rachel, quæ patris ſui idola furata, ſe ea furatam eſſe negauit? Extollens autem vocem Beniamin cum gemitu & lachrymis, ſatisfacere ſingulis cœpit, ac dicere: Deus ipſe patrum noſtrorum ſcit, qui aſſumpſit Rachel, quemadmodùm ipſe voluīt, qui pulcherrimi Ioſeph mortem minimè ignorat, ipſumq; modò conſolatur inuiſibiliter, qui videt noſtra omnia, qui ſcrutatur corda & renes: ipſe, inquam, ſcit quia non hunc ſcyphum, vt dicitis, furatus ſum, neque tale aliquid cogitaui: ità videam patris Iacob ſanctam, venerandamque canitiem, vt cum gaudio ſancta illius oſculer genua, vt ſcyphum iſtum furatus non ſum. Heu, heu, Rachel, quid contigit filijs tuis? Ioſeph pulcher à fera, vt aiunt, occiſus eſt. Eccè ego nunc, mater, fur repentè, dum neſcio, factus ſum, & ignoro, quo pacto in terra aliena ſeruus detineor. Ioſeph in eremo

Margin notes: Prandet cū fratribus ſuis. — Gene. 43. — Gene. 44. — Fratres criminantur Beniamin & Ioſeph. — Gene. 31. — Ierem. 17. Apoc. 2.

cùm diſcerperetur à beſtia, clamauit vt inueniret qui ſe liberaret, & nō inuénit: En ego rurſùs, ô dulcis mater, apud fratres meos me expurgo, nec eſt qui audiat me, credatque mihi filio tuo.

Sumpto itaque Beniamin, regreſſi ſunt in ciuitatem ad Ioſeph, nihil habentes, quod reſpondere poſſent. Reſpondens autem Ioſeph, irato ſimilis, ait eis: Hęccine eſt beneficiorum meorum retributio? Idcircò honoraui vos, vt mihi ſcyphum meum, in quo vaticinor, auferretis? Non'ne dixi vobis, quòd non eſtis pacifici, ſed exploratores? Propter timorem Dei hoc agam vobiſcum: eum ſolum, qui furatus eſt calicem meum, ſeruum meum eſſe iubeo. Accedens autem vnus ex eis, Iudas nomine, poſito genu, orabat eum, dicens: Nè, quæſo, iraſcaris, domine, ſi loquar. Interrogâſti nos ſeruos tuos, dicens: Habetis patrem, aut fratrem? Diximusque domino noſtro: Eſt nobis pater ſeruus tuus, qui duos filios habuit, quos ſuper omnes nos diligit. Vnum ex his fera peſſima diſcerpſit in montibus, lugetque illum horis ſingulis pater, & in dolore ac gemitu nuncuſque perſiſtit, atque adeò, vt terra (fermè dixerim) ad voces eius lugere videatur. Alterum ſecum detinet domì in ſolatium prioris filij. Nunc autē ſicut iuſſiſti, adduximus fratrem hunc noſtrum, & inuenti ſumus ſerui tui grauiſſimi ſceleris rei. Oro autem, vt ipſe ſeruus tuus ſim pro puero iſto, modò puer cum fratribus reuertatur ad patrē. Ipſum enim ego ſuſcepi à patre meo, & ſine ipſo ad eum redire non poſſum, nè videam patris mei amariſſimam mortem.

Cùm audîſſet Ioſeph verba Iudę, videretque eos omnes vultibus in humum demiſſis aſſiſtere, adſpiceret itèm Beniamin ſciſſa tunica cum gemitu procidentem adſtantium genibus, vt ipſi Ioſeph exorarent, quô ad patrem cum fratribus eum redire permitteret, nimìs omninò turbatus eſt, commotiſque viſceribus, adſtantes omnes protinùs abire iuſſit. Quibus abeuntibus, leuauit vocem ſuam Ioſeph cum fletu, dicens fratribus, quos
Gene. 45. retinuērat: Ego ſum Ioſeph frater veſter: non ſum comeſtus à fera, vt modò dixiſtis. Ego
Gene. 37. ſum, qui à vobis in lacum proiectus ſum nudus. Ego ſum, quem Iſmaēlitis vendidiſtis: qui cùm omnium veſtrûm genibus veſtigijſque prouoluerer, nemo fuit ex vobis, qui tunc in illa preſſura miſereretur meî, ſed vt feræ belluæ in me inuaſiſtis. Veruntamen, fratres mei, nemo veſtrûm timore turbetur: magìs autem gaudete mecum, & exultate. Et quemadmodùm dixiſtis patri noſtro priùs, quòd ego in mōtibus à fera interfectus eſſem, ità rurſùs læti renunciate Iacob, dicentes: Ioſeph filius tuus viuit, & eccè ſedet in curru regis, ſceptrum regni Aegypti manu tenens. Cùm verò vocem Ioſeph audîſſent fratres eius, præ pauore ac formidine facti ſunt velut mortui. Accedens autem Ioſeph, verus ſanctæ propaginis palmes, oſculabatur vnumquenque eorum magno affectu, nihìl prioris iniuriæ memor, vt ſibi congruum erat: eoſque & donis, & honoribus lætiores fecir, magnoque cum gaudio remiſit omnes ad patrem, dicens: Nolite in via contendere omninò: ſed magìs feſtinanter properate ad patrem noſtrum, & dicite illi: Hæc dicit filius tuus Ioſeph: Fecit me Deus regem totius Aegypti: accede cum gaudio, pater, & adſpice filium tuum. Veni, pater, in lætitia cordis, vt videam ſanctæ ſenectutis tuæ Angelicam faciem.

Humaniſſimè conſolatur fratres ſuos S. Ioſeph.

Abeuntes verò cum feſtinatione, renunciauerūt Iacob verba Ioſeph. Audito Ioſeph nomine, ſuſpirauit Iacob, lachrymaſque profundens, ait eis: Quarè conturbatis ſpiritum meum, vt rurſùs recolam effigiem Ioſeph, pulcherrimi & optimi filij mei, dolorisq; flammam, iam ſenſim extinctam, denuò vultis accendere? Accedens autem Beniamin, deoſculatus eſt illius genua & mentum, dicens: Vera ſunt, quæ audîſti, pater optime &
Gene. 46. honeſtiſſime. Oſtenderuntq; illi omnia, quæ miſerat Ioſeph. Tunc autem credidit verbis Beniamin: ſurgensq; cum omni domo feſtinus & gaudens, perrexit in Aegyptum ad Ioſeph filiū ſuum. Vt autem audiuit Ioſeph aduenîſſe Iacob patrem ſuum, proceſſit ex vrbe cum optimatibus Pharaonis, magnoque obſequentium ſtipatus cuneo, occurrit illi. Cùm vidiſſet autem Iacob filium ſuum, cecidit ſuper collum eius, magno cum gemitu & affectu dicens: Iam nunc lætus moriar, ex quo vidi faciem tuam, dulciſſime fili, adhuc enim tu veraciter viuis. Amboque fleuerunt pariter, & glorificauerunt Deum. Et nos igitur pro his omnibus referamus gloriam Patri & Filio & Spiritui ſancto nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

VITA

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI DANIELIS STYLITAE, VT HABETVR IN *Simeone Metaphraſte.*

QVemadmodùm viris fortibus vſuuenit, vt quandò quis de bellis & certaminibus diſſerit & trophæis, eis ſtatìm excitetur animus,& quærat inſtructas acies,& manus conſerere cupiant cum hoſtibus: & quo plura de his verba fieri audiuerint,eo magìs eis creſcit deſiderium, & talia facinora ſtatìm aggredi cupiunt:ità etiã virtutis amatoribus,ſi quis eis narret vitas,quæ in monaſtica verſantur exercitatione, & per omnem peruadunt virtutem, quæ Deo conciliat, ſimul inflammantur, & ea cupiunt, quæ ſunt ſibi conuenientia,& ad ſummam,ijs quæ dicuntur,vt quę ſint ſibi propria, afficiuntur,& ſe parant ad imitationem. Admirabilis itaque vita huius Danielis, quemadmodùm vel non ſola maximè ſufficit ad animum,qui captus eſt amore virtutis, maiore zelo accendendum,& ipſum omninò mouendum & demulcendum, & ſuauiſſimorum laborum exercitationis afferendam voluptatem,quæ nõ habet ſatietatem? Quo eſt enim admirabilior,eo eſt etiam vtilior:& ſi quis eum voluerit æmulari,in modico multã,& quæ cum paucis conferri poteſt, inueniet virtutem. Decemb.11.

Huic ergò beato patria quidẽ erat, quæ inter Euphratem & Tigrim ſita, & eſt,& nominatur Meſopotamia.Natus eſt autem in quodam vico,vicino vrbi Samoſatorum:eorum,qui illic habitant,lingua eum vocat Maratha.Ei pater quidem erat Eliu: mater verò Martha:fuit autem hic modus cõceptionis. Matris eius vterus erat admodùm mancus ac mutilus. erat enim ſterilis ad liberorum procreationem. Cùm itaque mille probris eam in dies inſectarentur maritus, noti, cognati, & omnes alij,& liberorum egeſtatem ei acerbè obijcerent,illa ab eis malè affecta & corde cruciata,quid facit?Confugit ad eum,qui hæc poteſt curare:& clàm domo media nocte egreſſa,manus in cælum tollens, & terram lachrymis irrigans, Domine Rex, inquit, qui ab initio maſculum & fœminam feciſti, qui dixiſti, Creſcite & multiplicamini: qui dediſti in ſterilitate Saræ quidem Iſaac,Annæ autem Samuelem, Eliſabethæ verò Ioannem : tu quoquè meæ ſimilis miſerere calamitatis,& me miſericorditer intuere,& ſolue ſterilitatem,& aufer opprobrium,& ſterilis vteri da mihi fructum: vt eum quoq; tibi offerã, qui dederis, quomodò priſca anna Samuelem. Cùm tam acerbè fleuiſſet in contritione ſpiritûs, domum rursùs ingreditur: & cùm parùm dormitâſſet,videt in ſomnis duo luminaria, præclara pulchritudine,ingentia magnitudine : figura autem diſco ſimilia. Ea videbatur videre cælo relicto ſenſim deſcendentia, deſupèr eius imminere capiti. Cùm manè autem ſurrexiſſet, & marito viſionem & ſuis cognatis communicâſſet, alius quidem aliquid aliud dicebat euenturum:illud verò erat pręſignificatio eius,quod ex ea erat proceſſurum vel ipſis ſtellis lucidius. S.Danielis patria. Parentes. Gene.1. Gene.21. 1.Reg.1. Luc.1. 1.Reg.1. Viſio matris eius.

Non multum temporis interceſſit,& cùm concepiſſet, peperit beatum Danielem, & partu,vtriſque mox liberatur,nempe & ſterilitate, & animi ægritudine.Hæc beato Danieli vitæ fuère prooemia:ſic prodijt in lucem is,qui erat reuerà fœtus luminis.Atq; puer quidem quintum annum iam attigerat: nondùm autem ei vllum nomen fuerat impoſitum à parentibus,vt qui hoc quoq; ei vellent dari à Deo, quomodò eius quoquè in vitam productio ab eo proceſſerat. Duxerunt ergò parentes puerum in quoddam monaſterium. Simul aũt tulerunt quoquè,quęcunq; piæ manus Deo ſolent offerre, vt hic verè ſacer etiã in ſacro loco ſuſciperet appellationẽ. Cùm verò acceſſiſſent,& dicerent Præfecto mandræ ſpiritalis : Quodnam nomen eſt imponendum puero? Ille vir diuinus, diuino velutì inſtinctu afflatus,dicit id eſſe imponendum,quod Dominus omninò reuelauerit.& ſimul ad puerum intuens,ad hunc,inquam,ipſum intuens, iuſſit afferre vnum ex ijs libris, qui erãt ſupra menſam.(mos enim erat eis ponere libros ſuper aram ſacram, propter communem monachorum vtilitatem.) Protinùs ergò facit puer id, quod ei fuerat imperatum ; & affert librum, non fortè fortuna, ſed diuina voluntate & ductu S. Daniel naſcitur.

 Dei,

Dei, librũ illum, qui prophetæ Danielis habebat eloquia. Cùm ille ergò vir iudicâſſet è cęlo datum eſſe hoc ſignum, eodem ſtatìm nomine, quo prophetã, vocat eum, qui erat ei moribus ſimilis: & vt Deo placuit, puerum vocat Danielem.

Dauidis nomen ei imponitur.

Atque ſi parentum quidem verbis acquieuiſſet hic vir diuinus, tunc fuiſſet Deo Daniel continuò dedicatus, & ab infantia fuiſſet cooptatus in numerum monachorum. Cùm is autem non poſſet perſuaderi: ſed teneram cauſaretur ætatem & nimiam infantiam, tunc quidem reuerſi ſunt domum cum Daniele, cùm ità viſum eſſet ei, qui eſt ſuperior: vt non aliorum, ſed ſua, ſententia puer bonũ eligeret. Atq; protinùs quidem primum germen ſignificabat, qualis futura eſſet arbor: & virtutum vmbræ iam ſequebantur eum, qui per lucem ambulabat. Paulatìm autem ei procedente ætate, apertè oſtendit, quantum incrementum ſpiritûs accepiſſet prę̨ter ætatem. Nam iam quidem attigerat Daniel annum duodecimum, & cùm nemini quicquam dixiſſet, neq; voluntatem animi protuliſſet, deſpicit quidẽ parentes propter Chriſtum, deſpicit & cognatos, mundumq; & quæ ſunt in mundo: omnibusq; relictis, amicis, æqualibus, vico illo, qui eum tulit, cùm procùl ab eo abfuiſſet circiter duodecim ſtadia, venit quidẽ in quoddam cœnobium monachorum. Prócidens autem ad pedes Pręfecti ſacri gregis, rogabat vt ipſe quoquè cooptaretur in numerũ illorum, & eum monaſtico amictu indueret. Cùm autem ille & corporis imbecillitatem, & teneram ætatẽ obijciens, dixiſset non poſse eum ea ſubire, quæ ſubeunt monachi: fore enim, vt breuì defatigetur laboribus, qui ſunt multi & vel ipſis viris difficiles: vigiliæ, humicubationes, ieiunia, corporis & eius voluntatum perfecta mortificatio: & ideò ſuaderet, vt aliquãtum temporis maneret apud parentes, & non tantos ſuſciperet labores in ætate tam immatura, & corpore non ſatis robuſto & adulto: Ego quidem, inquit Daniel, ideò acceſſi, vt ſic quidẽ Chriſto viuam, moriar autem carni. Quòd ſi dum hos pulchros ſuſcipiam labores, mors ſequetur, melius erit mihi mori, quàm abire vacuum, & mittentem manum ad aratrum, vt cum Euangelio dicam, retrò conuerti.

Duodennis petit monaſterium.

Labores & exercitia monaſtica.

Luc. 9.

Cùm ergò multa quidem dixiſset, multa autem etiam audiuiſſet Præfectus ſacræ mandræ, nec potuiſſet eius vehementem retardare impetum, & acrem hunc amorem, fratres adhibet in cõſilium, an oporteat eum in ipſorum admitti monaſterium. Illis verò pueri magnam mirantibus conſtantiam, alacreq; & inteſum eius animi ſtudium, & exiſtimantibus eſſe Deum, qui eum moueret, & vt admitteretur, lubenter aſſentientibus, decætero eſt cum eis quoquè Daniel, immò verò ſupra ipſos, quòd ad vitam ex Deo agẽdam attinet, & ardorem ad virtutem. Interceſſit parùm temporis, & cùm cognouiſſent parentes, vbinàm ſit, & apud quos, illi quidem ad eum accedunt cum admiratione. Cùm vidiſſent autem puerũ ſeipſum dedicâſſe, & Deo conſecrâſſe, nequaquàm eis accidit, quod ſolet hominibus & parentibus: neque petiêrunt chariſſimum filium, vt eum acciperent, & domum reducerent: idq; cùm nondùm eſſet monaſtico habitu conſummatus: ſed reuerà volentes oſtendere ſe eſſe illius parentes, valdè lætati ſunt de eo quod factum fuerat, & multis precibus à monaſterij Pręfecto contenderunt, vt ante ſuos oculos monaſtico eum amictu induerẽt. Ille verò hanc rem rursùs communicat monachis: & poſtquàm illos quoquè vidit aſſentiri, cùm iuſſiſſet omnes congregari in Dominico, & Danieli ſacram recitâſſet regulam, & tondet ei capillos, et monaſtico eum induit habitu, qui iam ſicut monachi viuebat, et viuere ſtatuerat. Cùm eius autem præcepiſſet parentibus, nè ad filium frequenter accederẽt, lætos emittit, quod quidem eſt valdè nouum, parentes priuatos filio.

Duodennis fit monachus egregius.

Tondetur, & accipit habitũ monaſticum.

Erat ergò illic beatus Daniel proficiens, et inualeſcens ſpiritu: et ei creſcenti ſimul quoquè creſcebant omnia ſemina virtutis, et alia quoquè haud ità multò pòſt acceſſerunt. Quod autem excellentioris ei fuit vitæ principium, et radix fructuum, qui poſteà prouenerunt, hoc iam ſum dicturus. Cor eius accendit amor diuinus, et in eo vehemens excitat deſiderium vidẽdi loca illa, in quibus Chriſtus pro nobis eſt paſsus, et vbì eſt ſepultus, et vndè, cùm ſurrexiſset, aſcendit in cęlos. Simul autẽ diuina quoquè quędam cupiditas eius inflammabat animum, videndi virum illum magnum in exercitatione, Simeonem, inquam, qui erat in columna: et accedẽs ad Præfectum monaſterij, id quod volebat, ei communicauit: et rogauit, nè, quod petebat, ſibi denegaretur. Ille verò tunc quidem ſua ſponte non conceſſit: paulopòſt autem vel inuitus dimiſit. Nam cùm ei neceſsè eſset venire Antiochiam, propter curas eccleſiaſticas, tunc cùm ſecum aſſum-

Simeõ Stylites, cuius Vita eſt 1. Tomò, 5. Ianuarij.

aſſumpſiſſet Danielem,& quoſdam alios fratres, incipit iter ingredi. Et poſtq̃ fuiſſent in illo vico, q̃ nominatur Telada, vbì magnus ille in ſanctitate Simeon, magnos illos peragebat labores exercitationis,cùm ad ipſam iam veniſſent columnam ,cõtemplabantur & columnæ altitudinem,& loci aſperitatem,& quemadmodùm vir ille generoſus & hyemis ferebat algorem,& æſtatis calorem,& minas imbrium, & vim ventorum, & omnem aliam corporis tolerantiam. Cùm hæc viderunt, alij quidem inſipientiores,exiſtimabant ſanctum vanagloria adductum, tanta ſuſtinere certamina: Beatus autem Daniel non ſolùm ea ſtupebat & mirabatur,ſed etiam incitabatur ad imitationem, & boni zeli ſtimulum accepit animo. Cùm verò, vbì infernè clamâſſent,magnus ille deſupèr proſpiciens, dixiſſet oportere admouere ſcalas, & ad ipſum aſſcendere: tunc pulchrè licuit videre animorum probationem : alius quidem cauſatus pedum imbecillitatem, alius renum,alius ſenectutem,alius aliquid aliud,recuſabat aſſcendere: Daniel verò cùm cucurriſſet, & magiſtrum rogâſſet, & ab eo iuſſus eſſet, aſſcendit prompto & alacri animo,& magnum ſalutat Simeonem cum gaudio & admiratione. *Ei loquitur S. Daniel.*

Nequè verò fuit hic labor Danieli inutilis, & ad eum aſſcenſio : ſed primùm quidem ad virtutem excitatur & inſtruitur, & redditur vehementius eius deſiderium. Deindè autem ab eo quoquè, vt oportebat,conſequitur benedictionem manûs impoſitione, & futuri ſuſcipit prædictionem. cum enim audiuit dicentẽ vel maximè propheticè:Eſto fortis, fili, & confirmetur cor tuum.Multos enim & difficiles labores propter Chriſtum es ſuſceptutus, qui & ſufficiens erit tibi conſolatio,& ad eos fortiter ferendos tuum toborabit animum. Deſcendit ergò Daniel poſt hanc ſuauem cum eo congreſſionem, & rursùs ad ſacrum redit monaſterium.Poſtquàm autem monaſterij Præfectum ad ſe vocauit Deus: egregius verò hic Daniel, qui paſci pulchrè didicerat, modò rectè poſſe paſcere putabatur,& vi ad hoc trahebatur à ſuis condiſcipulis: ipſe qui gratam conſectabatur quietem & ſilẽtium,& hoc ambibat,vt eſſet remotus ab omnibus negocijs: & ſciens, quantùm ea poſſit conferre ad virtutem, minimè ſtatuit cedere: ſed alium adduxit,qui eſſet eis vtiliter præfuturus: ſibi autem optimè conſuluit: Eccè,dicens, liber factus eſt Daniel, nemini obnoxius. Eccè tempus,quod antè deſiderâſti. Tuũ ergò perſequere ſcopum, & viæ inſtitutum: & quod propoſuiſti, perge exequi. Cùm ſic ergò omnia reliquiſſet, & nulli animi ſui arcanum aperuiſſet, egreditur clàm è monaſterio, & venit ad mandram illam,in qua erat ſita columna beati Simeonis. Infrà enim circa eam erat quoddam monaſterium: in quo cùm totos quatuordecim dies tranſegiſſet, volebat Simeon Danielẽ adhuc apud ſe manere:(Simile enim ſimili delectatur) ille autem non ſuſtinuit, cùm alio teneretur deſiderio. Deſiderabat enim videre ſacra loca, & interiorem quærebat ſolitudinem : ſed viam, quę vergit ad Palæſtinam, audiens eſſe difficilem, & propè inuiam, vtpotè quòd Samaritani bello inuaderẽt Chriſtianos, ipſe nõ ferens de hoc ſuo prompto & alacri animi ſtudio aliquid remittere,cùm ſe cõfirmâſſet, & ſibi mortẽ cõtemnere perſuaſiſſet, paratus erat exequi id,cui⁹ ſtudio tenebatur. *Prophetia illius de Daniele.*

Cùm verò iter eſſet ingreſſus,ei in via occurrit vir quidã,cui erat ætas ſenis, monachi veſtitus: cana autem coma, & qui erat in omnibus ſimilis Simeoni, qui erat in columna. Syra verò lingua allocutus Danielem, & eum cõplexus, rogauit quonàm iter ſuum dirigeret. Ille autem, Si Deo, inquit, videtur, vado ad loca ſancta. Is verò excipiens: Rectè dixiſti,inquit, ſi Deo videtur.Nunc autem certò ſcias,id quod eſt tibi propoſitum,non eſſe ex Dei ſententia. Non enim audiuiſti ſeditionem & tumultum,qui eſt in Palæſtina? Ille verò,Audiui,inquit, ſed in Deo cõfido eum mihi futurum adiutorem: & maximè quidem ſpero omninò fore, vt nec mali aliquid nobis omninò accidat. Sin autem aliquid tale acciderit,ſeu viuamus,ſeu moriamur, ſumus Domini. Illo autẽ hoc propheticum proferẽte reſponſum,Nè dederis in commotionem pedem tuum, & non dormitabit, qui te cuſtodit,angelus: cùm ad hoc prompto & alacri animo reſpõdiſſet Daniel,dicens,omninò bonũ eſſe mori propter Chriſtũ,id ægrè ferens canus,auertit faciem, &,Non fero, dixit. Non enim permiſit Deus, vt nos intempeſtiuè in mortẽ conijciamus, & vt per vim interficiamur,procuremus.Ille eſt enim, qui dixit: Si perſequantur vos ex hac ciuitate, fugite in aliam.Cùm autem conceſſiſſet ſanctus obiectioni, & dixiſſet,Si tibi ità videtur, nihil moror reditum : Non conſulo, inquit ille,tibi, vt ab hoc cœpto omninò deſiſtas: ſtultus enim eſſem. ſed ſi mihi credas, iubens multùm valere regiones Orientales, conuerſus, vade Byzantium,quę, quòd attinet ad ſanctificatio- *Rom 14.* *Pſal. 120.* *Matth. 10.* *Stulti ſunt, qui dehortantur à peregrinatione ad loca ſacra.*

 nem,

nem, eſt ſecunda Hieruſalem: immò verò eſt prima. Illius enim priuilegia ei nunc à Deo data ſunt. in qua multis quidem tibi licebit frui templis: multis verò ſacris ſpectaculis: & ſi tibi cordi fuerit viuere in quiete & ſilentio, aut in ſuperiore Thracia, aut in ipſo ore Ponti, eius rei tibi erit magna facultas: & Deus hac in re tuum implebit deſiderium. Præterea non oportet exiſtimare te Deum quidem eſſe conuenturum Hieroſolymis, Byzantij autem minimè. Deus enim nequaq̃ loco circũſcribitur, ô dilecte.

Hos ſermones cano illo conferente cum Daniele, Sol erat in occaſu: & accidit, vt diuerterent ad quoddam monaſterium. Cùm audiuiſſet autem Daniel hîc eſſe diuerſandum, Tu quidem, inquit ſenex, prior ingredere: ego autem te ſequar e veſtigiò. Exiſtimans itaque ſanctus eum vrgere aliquam corporis neceſſitatem, portam ingreſſus, expectabat. Poſtq̃ verò ille non ampliùs aderat, ratus Daniel eum in aliquo alio loco diuerſari, ſolus accedens ad Præfectum monaſterij, & ad eos qui erãt ſub ipſo fratres, honeſtum dedit oſculum, ſignum dilectionis. Deindè etiã ſumpſit cibũ ſibi appoſitũ. Poſtq̃ autem ſomni tempus eſſe cognouit, ei rursùs aſſiſtens ſenex, ſuadebat illa facere, quæ priùs dicebat, & quamprimùm proficiſci Byzantium. Atque ille quidẽ excitatus, cogitabat quiſnam is eſſet, & an eſſet homo aliquis, an vnus Angelus. Is verò erat magnus ille Simeon, qui iubebat eum frequentiſſimam & ciuitatum reginam adire ciuitatem, vt hæc eſſet multis via ad ſalutem. Cùm ergò ſic ei viſum eſſet facere, neq; vlli quicquam dixiſſet, poſtquàm nocturna cecinit cantica, omnibus valere iuſſis egreſſus, properè contendebat Conſtantinopolim: & cùm in oſtium Ponti eſſet ingreſſus, eum excipit templum Michaëlis militiæ principis, quod illic pulchrè eſt poſitum: & ſeptem illic dies eſt verſatus. Cùm autem audiuiſſet aliquos dicentes de alio templo, quod ſitum quidem erat ſupra id, quod dicitur Hieron: locus verò ab ijs, qui incolebant, nominabatur Philemporus: & cùm accepiſſet in eo malos habitare ſpiritus, & nõnunquàm ſubmergere nauigantes, & inuadere eos qui tranſeunt, & malos eſſe vicinos accolis, & non poſſe aliquem eum tranſmittere illæſum, non manè, non meridie, nõ veſperè, reuocans in memoriam magnum Antonium & res illius, & quàm multas ille quoquè à dæmonibus ſuſtinuerit tentationes, & ꝙ eos tandèm virtute Domini omninò ſuperauerit, & q̃ multos illis ſuperatis honores ſit aſſecutus: ipſe quoq; ſe ad aggredienda exuit certamina: & cùm iuſſiſſet eos, qui aderant ei, templum oſtendere, & veniſſet in atrium, medium templum ingreditur, Chriſti Crucem tanquàm arma inferens inexpugnabilia, & ſimul pſallens: Dominus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo? Quamobrèm vel ante conflictum perterrita ipſa phalange dęmonũ, obibat omnes angulos, quærens fugientes dæmones, & in vnoquoque eorum flectens genua.

Simeon Stylites apparet Danieli.

Templum S. Michaëlis.

Crux Chriſti arma inexpugnabilia.

Pſal. 26.

Atque iam quidem erat veſpera, & aderat princeps tenebrarum, & iaciebantur lapides in Danielem, & ſonus audiebatur, & confuſa vociferatio & ſtrepitus excitabatur. Ille autem rursùs perſeuerãs in oratione, ſtabat quietus. Deindè ad eos, Si aduersùs me, dicebat, ſtructa conſtiterit acies, non timebit cor meum. Primam ergò illam noctem, & ſecundam, quæ poſteà eſt conſecuta, ſic tranſmiſit. Tertia autem vidit homines magnitudine maximos, forma alienos, crudelitate, quantùm licebat conijcere, carniuoros, horribiliter ſtridentes, & minantes Danieli, & metui admiſcentes ſuæ cauſæ defenſionem, & dicentes: Quis tibi, ô infelix, vt huc venires, perſuaſit, quandò etsi nihil aliud, tempus quidem certè, quo hîc fuimus, nos loci dominos vtiq; effecit? Et ex ijs alij quidem minabantur ſe eum in mare eſſe iacturos: alij autem rursùs maximos lapides immittebant. Nemo verò audebat ad eum accedere propiùs. Quid ergò facit? Credit Domino, qui dixit hoc genus expelli ſolo ieiunio & precatione. Et ſic quidem facit, & eos minantes, atque etiam iacientes parùm aut nihil curans, primùm quidem ipſe quoquè contrà minabatur: tantùm enim in Chriſti virtute confidebat. Deindè cùm eos adhuc videret ſe magis impudẽter gerere & tumultuari, ipſis omninò deſpectis, obſtruit omnẽ templi aditũ, oſtendẽs ſe ſolum velle cum eis luctari, & nec fuga quidem egére, ſi ipſi irruperint: ſolã aũt aperit feneſtrã, vt videret accedentes, & vt corpore exiguũ acciperet nutrimentem. Nõ multũ interceſſit tẽporis, & Chriſti quidẽ virtute deleta eſt omnis illa mala dæmonum operatio: redditus eſt autem vniuerſus locus liber ab illorum inſultibus: & deinceps liberè & ſine vllis inſidijs ambulabant, & mare nauigabant.

Pſal. 26.

Dæmones terrere nituntur S. Danielem.

Marci 9.

Ille verò contemnit ineptos.

Profligat eos penitùs.

Huius verò rei fama manauit in omnes partes: & licebat videre viros ſimul & mulieres, iuuenes & ſenes, pauperes & diuites, & qui habitabãt circũcircà in locis finitimis,

tanquàm

tanquàm fluentum aliquod, continuo tractu ad eum ferri, & admirari, quonam modo, vbi nupèr quidem erat exitium, illic ſit ſalus: vbi autem dæmonum vociferationes, illic noctù & diù canantur ad Deum cantica. Inuidus verò ſatan, & hominum inimicus, neque de ſe partam victoriam, neque ſancti patientiam, neque *priorum videre ſuſtinēs vtilitatem, ad ſecundum aggreditur callidū commentum: & quibuſdam ex ijs, qui in templo cooptati erant in clerū, tales immittit cogitationes, quales olìm Iudæis aduerſùs Chriſtum, non bonum eſſe permittere homini hìc habitare, quem ignoretis, vndè ſit. Ille autem & fama omnes ad ſe attrahit, & illius honor eſt omninò diminutio veſtrorum vectigaliū. Sed ſignificate, dicebat, hæc Epiſcopo, & eum citò * expellit. Et ſator quidem hic eſt: tale eſt autem ſemen. Qui verò acceperant, non ex alio noti, quàm quòd hæc continuò produxerint. Cùm primùm ſemen acceperunt, fructum produxerunt: & accedunt ad Epiſcopum, & de ſancto renunciant. Epiſcopus autem Conſtantinopolitanus: (is erat Anatolius) Et quomodò, inquit, de homine malè dicitis, & expellere aggredimini, quem, vndè ſit, neſcitis, neque quęnam ſit eius vitæ ratio: cùm contrà oporteat quidem eum illic ſinere, vt, ſi ſit quidem bonus, nos quoquè faciat participes vtilitatis: ſin autē contrà, ipſe quidē hinc iure expelletur, vos verò & ego hac in re vacabimus repræhenſione. Sic illi à ſeipſis capti, (Res enim eſt eiuſmodi vitium: ipſum quidem in ſeipſum cadit, & à rebus ſuis capitur) præ pudore vultus tegentes, ceſsârunt ab improbitate.

Cantica ad Deum nocturna & diurna.

*for. * piorū

Clerici S. Danielem accuſant apud Epiſcopū Conſtantinop.

Poſtquàm autem eorum inſidias ſic vidit malignus eſſe irritas, longum eſſet dicere, quàm multas quidem rursùs viſiones prioribus grauiores beato intulerit: quàm multas autem moleſtias & vexationes, nunc quidem minans ſe eum interempturum: nunc verò in mari ſubmerſurum: nunc autem aliquid aliud facturum eorum, quæ nollet, etiamsì maximè & ipſe & malus eius exercitus ab ipſo hæc erant paſſuri. Nam poſtq̄ ille ſurgens orauit, & audacter eſt locutus, dicens: Dominus Ieſus Chriſtus, in quem * credidiſtis & credo, ipſe vos in vltimum abyſſum demerſerit: illi tunc acerbè vlulantes, & flebiliter clamantes, & ſuas facies, vt videbantur, pulſantes, aſſimilati veſpertilionibus, illo ipſo hæc adſpiciente ſancto, egreſſi ſunt & abiêrunt. Ille autem nunq̄ ceſſans iniuriam facere, exiſtimans quòd ſi eum ſæpè tanquàm in vrbis obſidione inuaderet, tandèm poterit beati ſpiritûs & generoſum animum deprimere ac frangere: accedit ad maleficij tertiam probationem, & aduersùs eum rursùs commouet priores calumniatores. Qui cùm acceſſiſſent ad Epiſcopum, perindè àc iam maximis affecti iniurijs, ſanctum vocabant maleficum, ſimulatoremq́; & deceptorem: dicebantq́; eius conſuetudinem eſſe eis intolerabilem, vt qui vel ſolo adſpectu ſit moleſtus & importunus. Ille verò iam victus à tot vexationibus, ad ſe acceſſit Danielem: & rogat quiſnam ſit, & vndè, & quibuſnam rebus opùs habens: & poſtremò, quānam in Deum tenens opinionē, in has partes venerit. Ille autem cùm eius, quod eſt maximum & primum, nempe orthodoxæ in Chriſtum fidei, primùm meminiſſet, alia deindè contexuit, patriam, & genus, & finem: nempe quòd eum diuina mouerit reuelatio, vt videret Byzantium, & in hæc loca veniret. Hæc cùm audiuiſſet Epiſcopus, aſſurrexit, & eum eſt amplexus: & eum tanq̄ virum reuerà diuinum honorauit. Atque hæc quidem ſic rectè geſta fuerant à magno Daniele. Fieri autem omninò non poterat, vt qui Chriſti vitę inſtitutum ſuſceperat, non etiam eius vitæ agendæ ordinem pro viribus videretur imitari. Quomodò ergò eius Dominus cum tentationibus ſigna videtur inchoâſſe, ità hic quoquè, niſi quatenùs ille hunc mouebat, & hic illius virtute faciebat miracula.

Multis eū modis infeſtat ſatan.

* credidi, legendum videtur: aut intelligendum, vt Iacobus ait, dæmones credunt, & contremiſcunt.

Non multi dies præteriêrunt, & vehemens morbus inuadit Patriarcham: qui etiam efficit, vt is fieret ſancto ſupplex, & eum continuò acceſſeret, vt pro ipſo Chriſtum rogaret, vt laboranti opem ferret. Cùm is autem ſolùm genua flexiſſet ad orationem, adfuit Chriſtus exaudiens, propemodùm anteuertens petitionem: conualuitq́; & ſanus euaſit Patriarcha. Et ſic quidem miraculum: non magìs autem eſt admirādus propter curationem, quàm propter benignitatem in curatione. Nam poſtquàm eum ſanauit, petijt mercedem ſanationis: ea verò erat, vt ijs, qui calumniati fuerant, remitteretur debitum. Pontifex autem ei lubenter conceſſit petitionem: &, Quomodò enim, inquit, non remittam, quibus parùm abeſt, quinetiam agam gratias, ꝙ effecerint, vt te viderē, qui mihi dediſti ſalutē, & fuerūt cauſa, vt tu ad nos venires? Cùm autē apud eum & monaſterij, & donorū, & vt cū eo ꝑpetuò eſſet, meminiſſet: Si vis me, inquit ille magn', magno

Celerrimè ſanat Epiſcopū Conſtantinop.

Reddit bonum pro malo.

magno ſtudio proſequi, ſine me ea facere, quæ Deo & mihi videntur. Et ſic ad templũ miſſus cum magno & præclaro comitatu, cùm eadem feciſſet quæ priùs, & aditum obſtruxiſſet, per paruum quoddam foramen colloquebatur cum ijs, qui accedebãt. Nouem interim anni præterierant, & eum ad vitam perfectiorem vocans prouidẽtia, apertè oſtendit futura. Cùm enim fuiſſet in ecſtaſi, videt columnam nubis, & eã admodùm ſublimè erat ſublata, & ex aduerſo eius pendebat in aëre: & admirabilis Simeon ſtabat ſuper caput columnæ. Simul autem cum eo duo adſtabant adoleſcentes: eratque eis veſtis clara & refulgens. Deſupèr verò ex capite columnæ audit vocem dicentem: Huc ad me aſcende Daniel. Cùm is autem reſpondiſſet, Et quomodò potero ego, Domine, in tantam extolli altitudinem? iuſſit Simeon ijs, qui cum ipſo erant, adoleſcentibus, vt deſcenderent, & aſſumptum ad ſe deducerent. Qui cùm imperata feciſſent, eum tollunt, & propè ipſum ſtatuunt. Ille autẽ eum ſtatìm amplexus, ſimul in cælum eum tollebat, & magna voce clamabat: Eſto fortis, Daniel: te ſtrenuum ac robuſtum præbe, & ſta pulchrè ac generosè. Poſtquàm verò vox admodùm clara eum circũſonabat, (viſa eſt enim terribilis, & tonitrui ſimilis) Daniel, cui percuſſæ & conturbatæ erant aures, ex ſomnio quodammodò ad ſe redijt.

Viſio eius.

Hoc futurum eius vitæ inſtitutum, Simeonis inſtituto conueniens, priùs ſignificauit, & quòd oportebat eum & columnam aſcendere, & tranſire ad locum, columnã longè excelſiorem. Sic ſententia & voluntate omnipotentis, ab eo effecta ſunt omnia, & ad eum paulòpòſt miſſa eſt pellis ouilla ab Elia, ad eum, inquam, qui moribus erat Eliſeo ſimilis. Sic autem miſſa eſt. A Simeone ad Imperatorem miſſus quidem erat Sergius, eius diſcipulus, ad eum deferens donum, omnia mala depellens, nempe tegmen quod habebat in capite. ſolent autem id vocare cucullam. Cùm autem Imperator haberet animum alijs intentum, & eſſet in curis publicis occupatus, Deo hæc omnia prouidente & diſpenſante, hic, quem diximus, Sergius ſtatuit nauigare & redire: & cõtendebat peruenire ad monaſterium, quod nominant Acœmetorum, id eſt, non dormientium. Cùm ergò ipſe reuertens cum quibuſdam alijs acceſſiſſet propè locum Danielis, ſtatìm tanquàm ſigno dato, beatus erat in ore omnium: Et alij quidem meminerant eius tolerãtiæ, alij aũt precũ, alij verò curationũ: alij verò, q̃ manſueſecit locũ, qui poſſidebatur à dęmonibus: & nũc quidem qui ſunt in mari, ſine periculo nauigant: illæſi autẽ iter obeunt ij, qui ſunt in via pedites. Hæc intelligit Sergius, cui cõmiſſum fuerat donũ precioſiſſimũ: & cùm eius deſiderio motus fuiſſet animus, rogat quiſnam hic ſit, & vbi, & an liceat eum cõuenire. Illi verò & locũ alacriter oſtenderũt, & cùm in terrã appuliſſet, ipſi accedũt ad ſanctũ, & vnà cum eis Sergius. Qui cùm benignè admodùm beatum ſalutâſſet, alia quidẽ ipſe exponit, Simeonis, inquam, hinc deceſſum, & quod ab ipſo donum ferret ad Imperatorem, dicens Danieli, id ad eum potiùs eſſe miſſum, quàm ad illum, ad quem ipſe id mitti opinaretur. Alia autem rurſùs audit à Daniele, quę ei Deus ſignificauit de Simeone, & de vita, eius vitę inſtituto congruenter agenda. Quæ quidem cùm audiſſet Sergius, ſacrum ſtatìm donum eijciens, id donat Danieli, à patre Simeone dicens migrare ad patrem Danielem. Et hæc quidem ſic fiebant.

Monaſterium non dormientium.

Deus autem rurſùs conſueta faciens, incitabat Danielem viſione quadam diuiniore, vt aggrederetur viuendi rationem maiorem & ſublimiorẽ, vas eum electionis, quomodò Paulum, pręſciens futurum. Apparuit verò viſio non Danieli, ſed potiùs Sergio. Videbantur enim tres ad eum veniſſe adoleſcentes, & dixiſſe: Surge Sergi, dic Abbati Danieli: Expletum eſt tempus tuæ in templo habitationis. Adeſto deincèps, & ad maiora parare certamina. Cùm ergò ei Sergius diuinam aperuiſſet viſionem, quoniam is ſtatuerat non repugnare omnibus nutibus omnipotentis, & alioqui priori quoq; viſioni ſecunda conſentiebat: & pręterea Simeonis etiam indumentum erat arrha talis vitæ degendæ, mittitur Sergius, vt diſceret loca magis ſolitaria, quæ illic ſunt, vbi oporteat ponere columnam, & aptum ad agendam vitam in quiete & ſilẽtio. Qui cùm partes quaſdam faſtigij mõtis pulchrè eſſet perſcrutatus, poſtquàm veniſſet in illum locum, in quo oportebat ſtare columnam, tu Deus omnium hoc quoq; oſtẽdis. Videt ergò protinùs dictus Sergius albam columbam: quę alas frequenter expãdens, & parùm rurſùs ſubuolans, iterùm decidebat. Arbitratus ergò eam eſſe captam & vinctã laqueis, ad eam feſtinat, & contendit eam capere manibus. Illa verò cùm ſtatìm euolâſſet, ne oculis quidem poterat appręhendi. Cùm tam euidens accepiſſet ſignũ ſtatuendæ columnæ,

Actor. 9.

Viſio Sergii, diſcipuli S. Simeonis.

Alia eius viſio.

lumnæ, & ipſe quoquè ſatìs intellexiſſet, quàm eſſet aptus locus, deſcēdit ad ſanctū, & omnia ſigillatìm renunciat cum ea, quam viderat, viſione. Ille autem & lætatus eſt, cùm audiuiſſet, & ad locum venire cupiebat. Dat verò Marcus quidem ei amicus & alioquì familiaris columnam. Cùm autem factus eſſet is quoquè, qui ſolet vocari modius, & capiti columnæ fuiſſet adaptatus, iubet circa mediam noctem perforari ſibi templi parietem: & ità, omnes latens, aſſcendit. Deindè etiam cum gaudio cœpit preces, quæ ità habebant: Gloria tibi, Chriſte Deus, quòd me talibus bonis & tali vitæ inſtituto es dignatus. Sed tu ſcis, ô Domine, quòd te ſolo fretus hanc aſſcendo columnā, & hoc certamen ſubeo. Suſcipe meum propoſitum: confirma me ad curſum: cœptum meum abſolue. Sic beatus ille non ſpiritu ſolùm eſſe cæleſtis, ſed etiam, quoàd eius fieri poterat, corpore eſſe contendebat: & decæterò ſolus erat in columna, ſeipſum collocās in cæli & terræ confinio: ab hac quidem recedēs carne & ſpiritu, ad illud aūt contendēs. S.Daniel aſſcendit in columnam.

Hæc autē non poterat inuidus ferre oculus: neque patri inuidiæ erāt illa tolerabilia. Sed cùm loci dominus ad horum veniſſet cognitionem, (erat autem illi nomen Gelaſius) inconſideratè ira animo perturbatus, aut potiùs dæmonis importunitate commotus, & aduersùs ſanctum virum furore pércitus, (cauſa autem prętexebatur, quòd non eam poſuiſſet voluntate illius) Imperatori quidem renunciat id, quod factū fuerat. Renunciat autem etiam Gennadio. (is enim conſtitutus fuerat Epiſcopus Conſtantinopolitanus poſt deceſſum Anatolij.) Atque ab Imperatore quidem dicens non fuit exauditus: Epiſcopus verò inuidia motus, ſeu ei qui rogârat concedens, non ſolùm cenſebat ſanctum è columna deijciendum, ſed etiam pœnæ ſubijciendum. Redit ergò Gelaſius totus ira pércitus, alios quoquè multos ſecum aſſumens, & è columna ſanctum volens detrahere. Sed qui ſemper in ſanctis ſuis eſt admirabilis Dominus, qualia nunc quoq; fecit, illum audacter inſultantem reprimens, & eius ſeruum, qui erat occultus, glorioſum efficiens. Nam cùm eſſet maxima ſerenitas, eſſetq; aër purus & limpidus, nubes repentè concurrerunt, & orta eſt caligo, & vehemens pluuia & grando deorsùm ferebatur. Tantusque erat eius impetus, & tam ingentes minæ irę ſupernę, vt etiam vitiū caderent folia & pampini, non ſolùm fructus. erat enim tunc tempus vindemiæ. Sed nec hęc quidem reprimebant amentis ſtultitiā. Sed cùm non multùm abfuiſſet, quin ille periret, ne ſic quidem diſcebat ſapere, & ſe moderatè gerere: neque volebat ſcire, quāta ſuperna gratia locupletatus eſſet Daniel. Sed anhelās, & madefactus, cū ijs qui circa eum erant, aggreſſus, indignabatur, minabatur, clamabat, & deijcere ſanctū aggrediebatur. Gennadius Epiſcopus Conſtantinop. malè ſtatuit de illo. Pſal. 67. Deus eum mirè tuetur.

Sed poſtq̄ qui cum eo erant, ei quæ erant optima, ſuggeſſerunt, dicētes nec eſſe columnam agro propinquam, & hinc ei nullam futurā moleſtiam: immò verò eum percepturum fructum multarum orationum, & ei futurum valdè vtilem, cùm ſit bonus vicinus: Poſtq̄ hæc dixerunt, perſuaſerunt. & tunc quidem iuſſit deſcendere, pudore, vt arbitror, motus propter eos, qui aderant, nè videretur fruſtrà veniſſe: poſteà autē ei rursùs pollicebatur aſſcēſum: & cùm rursùs aſſcendiſſet, quantùm voluiſſet, manſurum. Cùm autē, columnæ admotis ſcalis, ſanctus deſcenderet, & iam in ſexto gradu pedem figeret, eum qui erat inflexibilis, cepit miſericordia, dum illos videret pedes tanquàm alias columnas: quos per totas noctes & dies ſtationes reddiderant tumidos & vlceratos, & vulneribus plenos. Quæ ille cum ſtupore contemplatus, & ſanctum adiurauit, vt rursùs rediret, & audacis ſui cœpti petijt veniam. Poſteà verò ei quoquè columnā poſuit excelſiorem, & craſſitudine validiorem, baſiq; & cæteris magnificentiorem, & de illius patientia & tolerantia Imperatorem reddidit certiorem. Atq; hęc quidem ſufficerent, quę ſunt plurima & maxima, ad ſancti vitam oſtendendā, & gratiam, quam ipſe à Deo erat aſſecutus. Oratio autem hæc parua eſſe conſiderans, & tanquàm elementa ac principia, quę ſunt his longè maiora, properat declarare. En voluntarium ſancti viri martyrium in columnæ ſtatione.

Venit paulopòſt quidam ad ſanctum, Thrax quidem genere, ætate autem ſenex, qui ex ſcribendis contractibus ſibi victum parabat: νομικὸν, id eſt, legis peritum, vocant Græci. Is filium ferens vnigenam, qui à maligno detinebatur ſpiritu, cùm eum poſuiſſet ad columnam, & ei lachrymę fluebant ex oculis, & adiunxit verba, lachrymis magìs miſerabilia. Vide enim, quàm multas fletûs habebat occaſiones: naturam, canitiem, filij adoleſcentiam, quòd propter eum ſolum laboraret, quòd longè eſſet profectus, & magni itineris labores eſſet perpeſſus, idque cùm eſſet puer dęmoniacus, & tanta eſſet eius vexatio & immoderatio. Et cùm poſtremò addidiſſet, eſſe iam triceſimum diem,

ex quo nomen illius malignus clamaret ſpiritus: eius animus, qui facilè mouebatur miſericordia, ipſius ſtatìm eſt miſertus. Quidnì enim miſericordia mouẽdus erat Chriſti diſcipulus? Si tu ergò, inquit, credis fore, vt per me ſanetur tuus filius, dabitur tibi ſecundùm fidem tuam.& ſimul eum iuſſit potari oleo à ſanctis, qui illic erant. Quod cùm factum eſſet, ſtatìm quidem eum humì iacit ſæuum dæmonium, eumq; valdè laniat ac lacerat. Deindè magna voce cum luctu clamans, Egredior heu, inquit, egredior. Cùm dies iam adeſſet octauus, vbì dæmoniacus nigrum & concretum euomuiſſet ſanguinem, glorioſi patris ſanatus eſt precibus, & ſanus & rectè ſe habens, ſuo patri eſt traditus. Ille autem cùm accepiſſet filium, lingua quidem vtebatur ad agẽdas gratias: lachrymis verò, ad lætitiam. Sunt enim etiam lætitię lachrymæ, quandò ſummam animi ægritudinem ſummæ excipientes lætitię, nubem quæ premebat, protinùs depulerint, & naturali fluxione lachrymarum vſæ fuerint cum voluptate. Sic puer non ſolùm curatur à malo dæmone: ſed etiam continuò armatur aduersùs dæmones, cùm pater poſt curationem eum Deo conſecrâſſet, & vt monaſticum amictum & vitam ſuſciperet, effeciſſet, & medico corporis eum tradidiſſet, & rogâſſet, vt eſſet etiã medicus animæ: qui etiam purus ad purum acceſſit, omni mundanæ vitę relicta vanitate. Hoc quidem fuit vnum eiuſmodi: alterum autem, eo non inferius.

Curat dæmoniacum.

Is curatus, monachi habitum & vitam amplectitur.

Cuidam Cyro, qui priùs quidem fuit Præſes, poſteà autem aſcendit etiam ad ſedem Epiſcopalem ciuitatis in Phrygia, cui nomen erat Cotyaium, & ab illo poſteà diſceſſerat propter quandam motam aduersùs eum calumniam, erat filia nomine Alexandria. Ea eodem modo erat affecta, quo ille quem priùs diximus, & grauiter vexabatur à dæmone. Eius ergò pater, cùm ſanctus ei veniſſet in mentem, ad ipſum ducit filiam, naturali beneuolentiæ alium commiſcens ardorem, nempe fidei. Simul atquè ergò ſancti manus eius capiti fuerunt impoſitę, fugatus eſt ſpiritus: & quę laborabat, ſtatìm conſpecta eſt ſana. Porrò autem huic quoquè miraculo fuit alterum coniunctũ. Iam enim Cyrus ſancto valdè confidens, eius vtebatur gratia. Vndè etiam vxorem eius, cui ſuorum agrorum fuerat mandata cura, quę ipſa quoquè erat dęmoniaca, duxit ad ipſum. Neque eum ſua fefellit fiducia: ſed ea quoquè cum filia mundata fuit à rabie dęmonis. Pro quibus is vtiquè magnas ei habens & agens gratias, (erat enim vir doctus, & humanis literis eruditus) in poſita illic columna epigrãmma poſteà inſculpſit, quod ſic habet: Hic ſtat vir, qui vndiquè impetitur, & ventos non timet: Ambroſio autem vtitur alimento, & ſiti experte ſanguinis: Actis verò radicibus, fundauit ædificium columna duplici. Eſt autem radix Simeon, filium prędicans matris, quæ non eſt experta nuptias. Sed hæc quidem ſic.

Manûs impoſitione ſanat dæmoniacam.

Deincèps verò erat quidem dies, omnium dierum præcipuus. Vir autem quidam ex ijs, qui prope Euxinum pontũ habitabant, venit afferẽs filium, qui ipſe quoq; poſſidebatur quidẽ à dęmone: ſed erat alioquì & ſurdus & mutus, & qualẽ curâſſe Chriſtũ docent Euangelia. Cùm autem columnę iam appropinquarent filius cum patre, excutiens puerum dęmon, & auellens eum ab ijs, qui ipſum tenebant, impulit eum ad ſcalas, quæ tunc quidem fuerant admotę columnę: & ille quidem protinùs aſcendebat ſcalas: ſanctus verò deſupèr adſpiciens, Deum rogabat. Quomodò enim non à dęmone è ſcalis proiectus, fuiſſet confractus, niſi is retinuiſſet dæmonem precatione? Non ergò ei manus impoſuit, neque fecit, quę alijs facere conſueuerat: ſed ille quidem precabatur ſuperiùs: puer autem cùm eſſet adhuc inferiùs, & ad medias ſcalas nondùm perueniſſet, ſanitatem eſt aſſecutus. Cùm vnius tantùm fecero mentionem, aliorum ſuo tempore meminero.

Mar.7.

Liberat puerum à dæmone.

Magnus Leo, qui Romanum quidem regebat imperium: naturam autẽ regere non poterat, ſed proles ei deerat maſcula, quid facit? Confugit ad Deum omnium Dominum, apud ipſum Daniele vſus interceſſore. Ille verò paruit, & anno ſequẽti parituram eſſe vxorem protinùs ſignificauit. Res ergò, vt dixerat, ſucceſſit, & natura ceſſit precibus, non ſolùm ad hoc, vt daret filium: ſed ad hoc etiam, vt daret illo tempore, quo ſancti os diuinum prædixerat. Sic ille non ſolùm erat filius precationis: ſed etiam per preces dabat alijs, vt haberent filios. Idcircò eum remunerans Imperator, tertię columnę ei iecit fundamentum.

Leoni Imperat. prolẽ impetrat precibus.

Cùm fama ergò ſanctum vbiquè prædicaret, ad eum venit etiam Imperatrix Eudocia, quę nupèr ſeruata ex Aphrica: & magnam quidem ei reuerentiam, multum autem tri-

Eudocia Imperatrix

tribuens honorem,& rogans ipſum,vt de columna quidem deſcenderet, ad ſua verò lo-ca veniret,& ea habitaret: Sunt autem,dicebat ea,mihi multa,& ſimul quidem amica ſi-lentio,& quæ poſſint aliam præbere conſolationem.Ille verò bonam eius mentem acci piens & laudans,ſtatuit nō trāſmigrare,ſed in eo loco perſeuerare, in quo fuerat à Chriſto plantatus: & virtutis radices in eo agere,& fructum conuenientem dare ſuo tempore.Cùm hæc & alia dixiſſet eiuſmodi,& benedictione eam impertijſſet,emittit. Tunc autem tranſit ad columnam Gelaſij,& ſimul cum columna(erat enim excelſior) ei quoq; aucta eſt virtus: & vitæ inſtitutum aggreſſus eſt excelſius. Non erant autem futura hæc tolerabilia,neque diabolo,neque illius aſſeclis.Propterea ipſe quidem ei rurſùs accendit fornacem tentationum: vſus eſt verò miniſtris hæreticis,qui erant Byzantij. Iſti cùm quandam ſumpſiſſent mulierem ex meretricibus, quæ erat quidē genere Aſiana, ei autem erat nomen Baſiana: cùm nauigâſſet verò Byzantium,improbum,proh dolor,quæſtum faciebat ſuo corpore.Eam cùm verbis decepiſſent,& promiſſa pecunia,totam ad id quod volebant,incitâſſent,efficiunt vt vadat ad ſanctum, & vel illum, vel vnum ex ſuis diſcipulis,ad amorem illiciat,& ad fœdam prouocet libidinem.Proficiſcitur ergò impudica ad pudicum, impura anima ad mundam, comitum ſecum ducens multitudinem, ſplendida externa vtens ſpecie,& libidinoſis geſtibus, aureoque amictu & alio intertexto ornatu,arbitrata ſe allecturam & ineſcaturam illos oculos,qui nihil terrenum, nihil ex materia concretum dilexerunt.Manens autem in quodam agro,qui erat ex aduerſo columnæ, & mandræ rationis compotum pecorum huius egregij paſtoris Danielis,ſimulabat ſe ægrotare: vt,ſi fieri poſſet, vel ipſi quidem ſancto ægrotationis animi cauſa eſſet: ſin minus,illius ſaltem diſcipulis afferret perniciem. *venit ad eum.* *Vide malignitatem hæreticorū.*

Cùm autem poſtquàm longo tempore manſiſſet, inane & irritum erat callidum eius cœptum,deſcendit quidem ad eos,qui miſerant:dicit verò execranda,& ea mentitur de ſancto,quæ non ſolùm magno illi nunquàm in mentem venerunt,(hoc enim ne qui valde quidem à mente diſceſſit,crediderit) ſed nec vlli ex illius diſcipulis. multùm quidem abeſt.Hæc autem erant: Meî amore,dicebat,valdè quidem captus erat Daniel:animo verò telum acceperat: & tandèm cùm iuſſiſſet ſuis diſcipulis, vt me ſursùm ad ipſum per ſcalas deducerent:ego autem,inquit,paſſa non eſſem,me occidendi conſilium ceperūt, vt hæc lateret intemperantia. Et eccè vix manus eorum effugiens,mihi fuga conſului. Sic mentiente Mænade,& ea dicente,quę probari non poterant,hæc verba illi attēdentes,arripuerunt perindè àc veriſſima,(Quæ enim volebant,ea etiam verà putabantur)& ea ad alios trāſmittebant. Verumenimuerò hîc quoquè erat idem Deus,& iuſtitia, quæ neque poteſt vitari,nec obliuioni mandari.Quid ergò accidit? & quomodò hæc diſpenſantur? Malus ſpiritus ſtatìm mittitur ad malam & mendacem fœminam,& inuitus inuitam cogit effari fraudem hæreticorum in illam,& ſuum rurſùs mendacium & machinationem.Cùm eam ergò accepiſſent ciues,& ad ſanctum duxiſſent,rogabant ſanctum vt curaret.Ille autem verus Chriſti diſcipulus,qui dixit ſeptuageſieſſepties oportere fratribus remittere debita, & diligere inimicos, ambo ſimul præcepta vna executus eſt actione: illud quidem,condonando iniuriā: hoc verò,miſerendo calamitatis: immò verò eam planè erigendo,& ſanitati reſtituendo.Nam cùm oratione vſus, eam oleo ſanctorum tanquàm ſalutari aliquo potâſſet medicamento,malum quidem ſpiritum, tanquàm aliquid venenatum,ſtatìm expellit:eam autem,quę laborabat,ſuis ſanam reddit. Quæ etiam illius complexa columnam,magnas quidem agens gratias,& deinceps multa Deo promittens,vt quę duplicem morbum effugiſſet:nō ſolùm eum, qui apparebat, & damnum afferebat rei, quæ videbatur : ſed multo magìs eum, qui latebat,eratque voluntarius,& ſua ſponte ſuſceptus, & animam immortalem punire poterat immortaliter. *Impudens ſcortū incredibilia fingit de illo.* *Vltio cæleſtis perſequitur fœminā mendacem.* *Mat.18.& 5.*

Non ſolùm autem morbum,qui modò inciderat, poterat curare ſanctus : ſed etiam ritu bonorum medicorum,& futurum nôſſe,& quod erat euenturum,propheticè & videre & dicere certiſſima poterat coiectura.Magnam quidem certè vrbem magnas adorturas eſſe minas,cùm à ſuperis accepiſſet reuelationē,eam Epiſcopo ſignificat Gennadio,iubens contentiore vti precatione. Quinetiam Imperatori Leoni prædicit ſimilia,& bis in hebdomada iubet communes fieri ſupplicationes. Sic enim eis pollicetur iram Dei futuram mitiorem.Atque ij quidem ſancti pręceptis contemptui habitis,erāt ipſa intellecturi experientia,ea quæ multitudo peccatorum efficit, vt ad effectum dedu- *Prædicit cladē imminentē Conſtantinopoli.*

cerentur.Procedens autem id declarabit oratio. Quoniam autem diuini quoquè agni ſacrificatorē oportebat eſſe Danielem, qui iam ei priùs ſacrificauerat & corpus & animam,è ſuperis quidem mouet Imperatorem ſpiritus: mouet autem Gennadium quoq; Imperator,& ad eum ſcribit,vt acceptis multis ex eccleſia,veniat ad magnum Danielē, & eum conſummet ordine ſacerdotali.Cùm is verò hæc feciſſet, qui prçuidendi quidē futura magnam habebat poteſtatem, primùm quidem ſpiritu prçcognoſcit futurū ad ſe aduentum: Deindè cùm ille iam veniſſet ad columnam,dixit ſe iampridèm deſideràſſe ad eum aſſcendere: ſed curas prohibuiſſe eccleſiaſticas,nè finem imponeret ſuo deſiderio:nūc autem venire,vt & ipſum videret, eiusq́ue precibus frueretur & ſermonibus. Rogabat verò,vt ſcalæ quoquè adhiberentur. Fruſtrà, inquit ei prædicendi magna vi præditus Daniel,hunc laborem vt ſuſciperes,procurauit,qui te ad nos mouit.Hoc ſimul & ſtuporem & metum affert ſacerdoti:Stuporem quidem,quonā modo ſic eius cognouit aduentum: timorem autem,quòd mens eius magno erat Danieli manifeſta.Neque enim,niſì coactus fuiſſet ab Imperatore,ad eum vnquàm venire annuiſſet.

Cùm autem & Epiſcopus,& qui ſequebantur Epiſcopum, multùm rogauiſſent, vt admouerentur ſcalæ,& ad eum aſſcenderet: prohibebat verò inuictus Daniel: imminebat autem iam Sol medijs eorum capitibus,calidis eos feriens radijs,& videbat Epiſcopus multitudinem ſiti & æſtu torreri,iubet inferiùs quidem Archidiacono preces dicere conſuetas.Ipſe autem cùm eſſet precatus,ordinat magnū Danielem etiam non prçſentem,preſbyterum,& ſimul multitudo de eo,qui erat verè dignus,clamabat, Dignus. Cùm ſic Patriarcha Gennadius Danielem nominâſſet ſacerdotem,& eccè,dixiſſet, & tibi populus iuſtam de more propterea emiſit vocem,& Deus deſupèr tibi per me manū impoſuit: & omnia,vt ſemèl dicam,ſuſcepiſti ſigna ſacerdotij. Reſtat ergò, vt ſcalæ admoueantur columnæ, vt ſis etiam ſacri particeps ſacrificij, & Deo vocanti omninò cedas.Tunc cùm beatus cognouiſſet Daniel hæc non fieri ſine Dei numine, ſed ei quoq; grata eſſe & accepta, quæ facta ſunt,iubet poni ſcalas,& cæleſtem margaritam,diuinam, inquam,communionem,& dat & accipit.Deindè cùm etiam feciſſet alia omnia,quç ſolent fieri à ſacerdotibus,& precatus eſſet pro multitudine,eos dimiſit lætantes ſimul & admirantes: partìm quidem propter prçſcientiam & verè laudabilem timiditatem:partìm autem, quòd vix quidem, perſuadetur tamen ipſe quidem accipere ſacerdotium, illis verò prçbere preçes & benedictionem. Hçc Imperatori quoquè ſignificantur, & ſimili eum replent lætitia & admiratione.

Obſerua q hic dicūtur de presbyteri ordinatione.

Cùm non ergò ingentes,qui ſunt imperij proprij, ſumpſiſſet ſpiritus, ſed didiciſſet quantùm ſit virtus imperio prçſtantior,ipſe quoquè ad eum aſſcēdit, & perindè àc ſi regium faſtum & ſupercilium reliquiſſet inferiùs,& ſe exuiſſet,ſe quidem humì proſternit: tangit autem ſacros illius pedes,quaſì hæc faciendo magìs honoraretur;quàm quòd eſſet Imperator.Quos cùm tetigiſſet,impletur admiratione,ſicut priùs Gelaſius.erāt enim illi pedes valdè tumentes,& omninò ſcatētes vlceribus: eratq́ue ſimul horribile & miſerabile illos videre & tangere. Tunc ergò Imperator donat eum baſi geminarum columnarum,quas ipſe poſuit,duplicem eam columnam nominans. Quam aſſcendens lætabatur Daniel.Nam & illa erat ſublimior altitudine, & hæc etiam extēdebatur ad exercitationem,æſtate quidem,ardentiùs eum ſole feriente: hyeme autem,aëre frigidiùs. Cùm verò & vis ventorum,niuiſq́ue & grandinis vehementer impeteret,& violentiam oſtenderent minimè tolerabilem,certè multa conſequebantur miracula: quç quidem mihi,vitanti prolixitatem orationis,non ſunt omnia dictu facilia: ſed ſolùm, quæ ſunt prçcipua,vt ſum pollicitus.Quod autem nec ſi velim quidem,poſſum prçterire,hoc nūc, quantùm potero aſſequi oratione,conabor narrare.

Imperator ad ei' pedes ſe abijcit.

Iampridèm quidem principium habebat anni ambitus,& menſis inſtabat, quem Romani vocant Septembrem,in quo magni martyris Mamantis feſtum pij celebrant. Veſpere ergò,quandò feſtum à pijs prçparatur,& tota nocte agitur vigilia, finem accipit magni Danielis prophetia: & repentè in maxima & regia ciuitate incipit incendium, quod vſqueadeò eſt excitatum,& adeò inualuit,vt ferè vniuerſam cōtriuerit ciuitatem. Nam cœpit quidem à muro, qui eſt proptèr mare, quem etiam nominant nauale: peruénit autem vſque ad forum Conſtantini, & pertigit ad portum Iuliani, quaſì mediam cinxiſſet ciuitatem.Quo in loco & comprçhenſa ſunt vniuerſa corpora: quçcunq; verò fuêre comprçhenſa,facilè periêrunt: & ſic paſtus ignis,in maximam creuit flammam;

Feſtū S. Mamantis.

Eius feſti vigilia.

Conſtantinopolis ardet.

mam: eratque malum inexpugnabile: quippe cùm quicquid ad opem ferendam afferebatur, argueretur nihil proficere. Quapropter multas quidem domos, multa autem templa, virorumque & mulierum proſerpſit depaſcens multitudinem: multi verò, partibus & membris corporis, quę inuaſerat ignis, ſtatim mutilabantur: erantque ſemiuſtulati, & media parte cæſi: miſerabiliores ijs, qui omninò cum ſuis perierant. Erat ergò periculum, nè, quod vulgò celebratur orbis terræ miraculum, Conſtantini, inquam, ciuitas, cerneretur pati ſimilia incendio Sodomorum. Vix tandèm, vt in tanto malo, eis venit in mentem ſancti Danielis prędictio, & credunt fore, vt illius ſolùm precibus malum vincatur. Hinc factum eſt, vt ad eum magna celeritate currerēt, ille quidē pecunię deflens priuationem: hic ſeruorum, alius domûs, alius amicorum; & hic quidem cognatorum, ille verò vxoris & ſuorum filiorum, alius autem omnium facultatum. Propter quę ſanctum tanto dolore affecēre, vt totus repletus lachrymis, eos damnaret negligentię, quòd ipſo eis multùm teſtificante & prędicente, malum pœnitentia vitare non curârint: vt qui in patiendo ſolùm fuerint Niniuitæ, non etiam in pœnitendo. Hæc dicens, illis quidem ſic ſuadebat curam gerere orationis & ieiunij. Quinetiā ipſe quoq; manus in cælum tollens, illinc implorabat auxiliū: & poſt orationē, cùm eis dixiſſet finē calamitatis, eos dimiſit. Poſt ſeptem, inquit, dies ceſſabunt minæ ignis. Sic ille dixit, & res eſt conſecuta. Septimo enim die non erat ampliùs ignis. Tunc & alios, & eos qui gerebant magiſtratus, quinetiam ipſum Imperatorem inceſſit metus: & ſecum aſſumpta Imperatrice, fit ſupplex beato Danieli, pro eo quidem, quòd prętereiērat, miſericordiam: ſecuritatem autem in futurum poſtulans.

Gen. 19. Ionæ 3. Vir ſanctus hortat Conſtantinopolitanos ad orationē & ieiunium.

Atque iam quidem poſt autumnalem cōuerſionem mutato tempore erat hyems, & hyems maior, quàm vt eam poſſit explicare oratio, quæ tamen ſuperabatur ab inuicto generoſi animo. Cadebant autem imbres plurimi, & ventorum erat procella vehemēs. Venti verò etiam inter ſe agitabant ſeditionem, & multi ſimul ſpirabant, & adeò violenti & immanes, vt ferreas anſas columnarum, quæ duas columnas inter ſe committebant & coniungebant, & Danielem in alto ferebant, violenter auellerent: ille autem in parua ſola cōtineretur columnella, quæ inter eas erat iniecta. Simul ergò & procella irruebat, & conquaſſabantur columnæ: & iuſtus ſupernè, tanquàm ramus arboris, huc & illuc circunferebatur, & flatu circumagebatur. Inferiùs autem vociferabantur diſcipuli lachrymantes: & in illum ſolum conuertebant oculos, & vna eis erat acerba expectatio patris eorum priuatio. Sed non itidèm lababat ſpes Danielis in Dominum: ſed ſuper hāc firmam petram fundatus beatus, nemini quicquam loquens, neque ſi hoc euenerit pertimeſcens, (Quid enim ei graue erat mori, cui hîc manere, Dauidi congruenter, erat carcer?) perſeuerabat mentem ſursùm erigere, & orare. Clamauit ergò iuſtus, & Dominus ſtatìm exaudiuit eum, & deſupèr è cælo, ſicut è naui priùs, ventos increpat, & repentè tranquillitas fuit & ſerenitas. Et ventorum quidem res ità habuit.

Vide quanta patitur inuicto aīo. Pſal. 141. Mat. 8.

Cùm autem non ſpiritus ſolùm, ſed etiam quoſdam ex ijs, qui Arriana laborabant inſania, coërceri oporteret à perturbatione: hoc quoquè prudentiſſimè, vt conſueuerat, per illum prouidetur. Et videte, quàm vario vti conſilio & multiplici diſpenſatione, & alia per alia contexere ſæpè ſcit prouidentia. Nouerat Imperator, quæ iuſto Danieli acciderant: & contendit ad videndam columnam, partìm quidem pœnas ſumpturus de ijs, qui anſas non effecerant firmas & validas: partìm verò, vt eas tutò decæterò committeret. Sed illos quidem magni Danielis manſuetudo eripit à minis Imperatoris, mortem eis minantis. Deſcendenti autem de monte Imperatori non paruum accidit periculum. Nam cùm quidam metus equum fortè fortuna perturbaſſet, quem ipſe aſcēderat, iſque conterritus, pedes erexiſſet anteriores, ſupinus quidē ſtatìm humì iacebat equus, ſupinus autem etiam cum eo Imperator: id verò, quod antè ſtabat ſuper ſellam regiam, frontem contriuit Imperatori, & quæ erat in capite, coronam procùl expellit. Quo tempore cōtingit, eas, quę erant in ipſa, margaritas, aliam aliò, diſpergi. Sed Daniel quoquè cùm oratione pręueniſſet malignum, à mala morte ſeruat Imperatorem: & ſic reuerſus fuit ſine periculo. Sed hoc in loco eſt caput narrationis, & quomodò nouit prouidentia admirabili vti conſilio & diſpenſatione.

Ingens Imperatoris periculum. S. Daniel eum liberat precibus ſuis.

Equiſo Imperatoris, aut, vt eum vulgaris & conſueta lingua vocat, Comes equorum, omni quidem anteriori tempore laborabat nefaria Arrij inſania. Tunc autem & Imperatoris timens periculum, & nè, quod acciderat, ei iram conciliaret, curſu venit ad ſan-

Arrianum liberat ab hæreſi.

ctum. Ille verò non ſolùm cum metu ab Imperatore, ſed etiam mala eſt pollicitus ſe eſſe liberaturum opinione, quę eſt quouis alio periculo grauior. Hęc audiuit Equiſo, & cùm mitibus ac placidis eius ſuaſionibus opinionem Arrij abiuráſſet, ea ſentit, quæ Orthodoxi. Atque ſanctus quidem ſcribit ad Imperatorem, quòd & Iordanes, abnegata deceptione, in rectis incedit dogmatibus: & quòd vel propter hocipſum eſt iuſtiſſimus: quinetiam huc ad me venit, vt à te veniam conſequeretur. Ille autem contrà reſcribit: Periculi quidem mei cauſa non alius fuit, quàm ipſe mihi, qui ſic auſus ſim aſſcendere ante tuos oculos, & non pedes procùl abij à ſacra columna. Hoc autem deincèps diligenter caue-bo. Iordani verò non modò non iraſcor, vt etiam valdè lętor, quòd meus ex equo caſus, ei cauſa fuerit, vt, qui iacebat, ſurgeret. Decæterò autem tãta erat Imperatoris in ſanctũ reuerentia, vt non ſolùm ipſe honoraret eum ijs, quę oportebat: ſed etiam alijs eum, tanquàm rem cæleſtem, oſtenderet.

Literæ Imperatoris ad eũm.

Itaque cùm paulopòſt contigiſſet, regem Lazorum venire ad Imperatorem Romanorum, cauſa faciendi fœderis, alijs quidem prętermiſſis, eum verò accipiens & ducens ad ſanctum: Hoc eſt, inquit, mei imperij miraculum. Ille autem vſqueadeò obſtupuit, eius videns tolerãtiam atque fortitudinem, vt non ſolùm ſanctum, ſed etiam columnam, in qua erat poſitus, cum lachrymis adorans, multas voces emitteret barbarus valdè eruditę mentis, & quę multa didicerat: Ago tibi gratias, dicens, rex cæleſtis, quòd mihi, qui ad terrenum regem veneram, cæleſtem huius viri vitam oſtenderis, & dignum me cenſueris, qui eſſem ſpectator talium myſteriorum. Adeò autem vtriſque magnus ille viſus eſt dignus admiratione, vt ambo illum ad definienda fœdera arbitrum conſtituerent. Porrò autem cùm domum reuertiſſet Gubazius rex Lazorum, & ſubiectis ſibi populis narrabat miraculum, & ſancti ſemper meminerat: neque vnquàm mittebat Byzantium, quin ad eum quoquè ſcriberet literas: quæ non terminabantur ſolis ſalutationibus, ſed etiã plurimi faciebant eius meminiſſe, & rogabant, vt oraret pro ſuo regno. Adeò ſtupebant omnes, iuſti tolerantiam, & propinqui & hoſpites, & priuati & reges, & Romani & barbari: & accedentes, accedebant tanquàm ad Angelum: & abeuntes, eius inuocabant auxilium: & precibus ab eo aliquid petebant, & impetrabant.

En quãtum ei deferunt etiam reges

Itemque alij omnes.

Atque ſufficiunt quidem ea, quæ nupèr dicta ſunt ad ſignificandam illius fortitudinem: & ꝙ quę ab eo ſuſcipiebantur certamina, erãt maiora, quàm vt homini conuenirent. Quoniam autem hoc maximè ſtudeo, nihil prętermittere eorum, quæ ſunt præcipua, adijciam iſs, quę dicta ſunt, maius quiddam, quod attinet ad fortitudinem & tolerantiam, & ad eum admirandum, qui dedit illi vires. Erat hyems, eaque glacialis, & valdè aſpera: vehementes verò rursùs ventorum procellæ, & grauiores pręcedentibus: ſimul autem cum vento denſa quoquè nix decidebat. Venti itaque vehementiùs ingruentes, ei ex pelle confectam cucullam flando expellunt, & in vallem quandam ſubiectam iaculantur. Cum ventis autem multa quoquè nix & frigida eius faciem impetebat. Ille autem (neque enim habebat tectum, ad quod confugeret) tota nocte (ô inuictam animã) omnia ſuffert vinculis corporis, temporis acerbitatem, niuem, vẽtos, aſperam circa aurorã concretionem & conglaciationem. Apparebat dies, & malum non ceſſabat, ſed magìs inualeſcebat, & hyems intendebatur. Diſcipuli autem nullo modo poterant è porta proſpicere, neque erat vllus, qui ei opem ferret. Totum ergò illum diem & ſequentem noctem, quæ fuit multo acerbior, hic vir generoſus fortiter & conſtanter pertulit. Iam tertius quidem erat dies tempeſtatis: deſierat verò effera glacies: & cùm ſcalas admouiſſent, qui erãt feruentiores ex diſcipulis, & properè aſſcendiſſent, vident, ô Domine Deus, horrendum ſpectaculum, & quod antequàm vidiſſent quidem, ab eis expectabatur, ipſo tamen adſpectu viſum eſt terribilius: ſanctum amictu quidem iam nudatum, glacie verò omni ex parte comprӕhenſum, & capite, & facie, & reliquis partibus corporis: neque hoc ſolùm, ſed etiam ipſo corpore omninò concretum, & in glaciẽ, ſi frigus ſpectes & concretionem, conuerſum. eum quis glacialem hominem nominauerit, (Quid enim aliud?) aut mortuum, quòd exiſtimaretur ne poſſe quidem ſpirare. Cùm calidis ergò aquis ſoluiſſent glaciem, quinetiam corpus adſperſiſſent, & ſpõgijs abſterſiſſent: poſtquàm ille ad ſe redijſſet, & tanquàm à morte ſuſcitatus, ſpiritum recepiſſet, vocem quoquè accepit, & dixit: Cur mihi vultis exhibere negocium, & ſuauiter dormientem vexatis? Nam cùm modò Domini inuocarem auxilium, accidit mihi, vt parùm dormitarem. Cæterùm benè ſit vobis, ô filij, qui patris tãtam curam geritis. Date autem mihi, inquit, quo

Rursùs mirè infeſtatũ ventis &c.

Mira eius patientia.

quo me induam: erubeſcens, vt arbitror, propter nuditatem, non autem calore indigens. Illi verò alium amictum ad eum attulerunt, & eum induerunt, tunica diuinæ lætitię indutum, vt dicam cum propheta. Eſa. 61. iu. xta 70.

Poſteà autem multùm eum rogante & obſecrante Chriſti amante Imperatore, (hæc enim ad eum vſque peruenerunt) & dicente: Si non tua cauſa, at noſtra & noſtræ vtilitatis, parce iſtis nimis præcipitibus & proiectis periculis: & nè tibi ipſi mortem propemodùm conſciſcens, & nos orbos relinquas, & ipſe te ante tempus videaris è vita educere: Hæc & his plura dicente Imperatore & rogante, & pedes ſimul prehenſante, vix ſuſtinuit, vt ſibi paruum ſaltem fieret tectum, reueritus lachrymas Imperatoris. Hoc quidem iam à me dictum eſt, nihilominùs tamen nūc quoquè dicam. Nullum erat, nec videbatur Imperatori maius miraculum magni Danielis tolerantia & vita. Omnes ergò, qui apud eum fungebantur legatione, ſiue eſſent reges, ſiue legati, aliquos quidem per alios, alios verò etiam per ſe deduxit ad ſanctum. Illi verò magis ſtupebant videntes, quàm audientes: & ſic redibant benedicentes, & anima effecti meliores. Vitæ eius & patiētia, maximum miraculum. Quòd autem vt futura quoquè videret, tanquàm iam pręſentia, à ſuperis acceperat, à me quidem iam ſæpè ſuperiùs oſtenſum eſt. Eſt verò huius quoquè rei manifeſtum indicium. Quædam fama in omnes partes manabat, Genſerichum regem Vandalorum, bellum gerere aduersùs Romanos magno apparatu & maiore audacia: & quòd iam cum magna manu peruenit Alexandriam, eam ſibi volens belli facere præmium. Non parùm ergò animo angebantur magiſtratus, & ipſe Imperator: qui etiam citò currit ad conſuetum medicamentum animi ægritudinis, & ſancto famam ſignificat. Ille verò tanquàm non pręuidens, ſed iam videns oculis ea, quę erant euentura, dixit protinùs, non ſolùm Genſerichum Alexandriam non eſſe occupaturum: ſed in omnibus etiam alijs, re infecta, domum eſſe reuerſurum. Omninò nihil opùs eſt adijcere id, quod euenit ijs, qui virum nôrunt. Factum eſt enim non multò pòſt, ſicut diuina Danielis lingua prædixit. De Genſericho Vandalo quid prædixerit.

Propter hæc ergò, & multa alia his admirabiliora, volens Imperator magnum remunerari Danielem, quoniam alia ratione non licebat, rogat vt fiat ſaltem domuncula illius diſcipulis: Vt habeat, inquit, ſuo corpori habitationem. Sanctus verò, Si dixiſti quidē, inquit, de extruendo ędificio, non poteſt id mihi eſſe gratum. Neque enim beato Simeoni hoc vnquàm adfuit. Tu autē ſi velis facere mihi rem gratam, feſtina huc adducere illius reliquias: & rem mihi gratiſſimam, acceptam tibi feram. Tunc iubēs iubet Imperator: tum vt ſacro domus ædificetur Simeoni, ante columnam Danielis ad boream; tum verò, vt domus quoquè fierent hoſpitibus, qui ad montem aſcendebāt, & magni Danielis diſcipulis, etsì ei ſanctus tunc multùm prohiberet. Petit reliquias S. Simeonis. Cùm autem qui miſſi fuerant Antiochiam, ſic iubente Imperatore, reliquias attuliſſent, ſignificat quidem magnus Daniel Epiſcopo vrbis, vt prædicet & publicè annunciet exportationem tabernaculi, & vt ipſe ſedeat in vehiculo Imperatoris, ſinu tenens reliquias: & ſic iter faciat cum pſalmis & hymnis: & cùm eas deduxerit ad templum militię principis Michaëlis, illic diuinam celebrent myſtagogiam. Quæ cùm peragerentur, & magno & ſplendidiſſimo comitatu deducerentur, multa per ipſa in tranſitu facere miracula conſpectus eſt Dominus: quæ quidem ſigillatìm omninò narrare, non eſt pręſentis temporis. Poſtquàm autem finem acceperunt ea, quæ pertinebant ad reliquias, & ipſe ſacerdos, & omnes qui ſimul conſequebantur, cum gaudio ad ſanctum aſcenderunt, maximas ſuauiſſima anima in eos verbis effudit gratias, & mellis plurimum reuerà ſcatere fecit in illorum animis, de amore in pauperes & in fratres, de charitate, & iudicio, & remuneratione, & de alijs huiuſmodi apud eos verba faciens. Obſerua lector, quàm reuerenter antiquitas habuerit ſacras reliquias.

Non ſolùm autem in ijs, quæ ipſe faciebat, oſtendebat præſtantiam ſuæ virtutis: ſed etiam in ijs, quę patiebantur ij, qui non erubeſcebant eum maledictis inſequi. Cùm quidam certè aliquandò ex ijs, qui ad eum accedebāt, (fuerat verò is lapſus in vera religione) ſanctum maledictis inceſſeret, & qui aderant & audiebāt, eum increparent, ipſe cùm manum intra indumentum inieciſſet, & piſcem aſſatum eduxiſſet: Eccè, inquit, hunc & alios multos comedebat, qui veſtro iudicio eſt abſtinens. Statìm autem iuſtitia virum eſt perſecuta. Poſtquàm enim & ipſe paulòpòſt re vera de piſce comedit, vxoriquе eum dedit & liberis comedendum, eos inuadit furor, & à dæmone poſſeſſi conſpecti ſunt ab omnibus. Qui ergò aderant, cùm cauſam ſenſiſſent, duplicem furorem miſerati, eos ac- Calumniatorē ſancti viri Deus punit.

 cipiunt

cipiunt & ducunt ad ſanctum. Ille verò cùm non ſolùm eſſet mitis erga peccatores, ſed etiam calamitates conuerteret in contrarium: poſtquàm vidit confitentes, precatus, eos liberauit à furore, & à grauiore dæmone, nempe à mala opinione. Qui etiam poſteà tantum fructum acceperunt ex eius curatione, vt volentes eſſe deſcriptam ſuam gratiarum actionem, ex argento illius figuram effinxerint, & ſeipſos ſub eius pedibus poſuerint, & nomen ſcripſerint, & gratiarum actionem adſcripſerint, & militiæ principis templo dedicauerint. In beati autem Danielis labris tanta erat ſalutaris perſuaſio, & eius oratio propemodùm æquè, àc vita, poterat delinire animum, & perſuadere, vt viam anguſtam eligerent: vt non ſolùm eos, qui ad hocipſum ad eum aſcendebant, aut erāt alioquì mites & manſueti, flere & eius magno amore capi perſuaderet: ſed eoſipſos, qui erant etiam impudentes & agreſtes, ſimiliter afficeret. Huius autem rei apertum eſt indicium.

Nota hæc contra Iconomachos.

Quidam nomine Edranus, genere Galata, fortis alioquì & manu ſtrenuus, in ſanguine & bellis educatus, qui etiam in multis locis ſe pręclariſſimè geſſerat, & ſuo imperio parentes habebat multos, & eos omnes in bello fortes. Eius fama peruenit vſq; ad aures Imperatoris. Is autem cùm illum, & eos qui eius parebāt imperio, acceſſiuiſſet, eos quidem alijs afficit honoribus: illi verò tradit curam ſuorum equorum. ſolet is vocari Comes, ſicut ſuperiùs diximus. Porrò autem ipſum quoquè mittit, vt ſolebat, ad magnum videndum Danielem, & accipiendam eius benedictionem. Cùm verò ad eum veniſſet, & eius vitam didiciſſet, & ſermonibus ea, quæ verè erant vtilia, doctus eſſet, & diuina quadā mutatus eſſet mutatione, & ex lupo in ouem eſſet conuerſus, militias quidem & bella & honores Imperatoris multùm valere iuſſit, & qui toto antè tempore ad ſanguinē & cædem erat exercitatus, & quid aliud, quàm miles, idq; barbarus, is repentè philoſophus, & mitis Chriſti erat diſcipulus: & rogabat, vt referretur in numerum eius diſcipulorum. Poſtquàm autem vidit magnum Danielem ſuis precibus annuere, illus diſcipulus fit doctor multorum aliorum: & cùm omnes, qui erant cum ipſo, aduocâſſet, familiares & notos, & qui alioquì ad eum attinebant, ſuadet illis, vt eâdem, qua ipſe, via ingrederetur. Adhortatio verò fuit eiuſmodi, quæ poſſet vel cum lingua certare oratorum, & ferre victoriam. Eius ego memorię mandabo, quæ ſunt iucundiſſima, & ſcio fore, vt ea quoq; vobis placeant.

Hæc eſt verà mutatio dexteræ excelſi.

Ego, inquit, ſtatui deincèps Regi militare cęleſti. Mihi enim perſuaſi nihil profuturum homini, ſi totū mundū lucrifaciat, & damnum ſuæ animæ patiatur. Quodnam aūt ad nos ex bello lucrum redit, nisi omninò gladij, cędes, ſanguis & ſtrages? Quænam verò in his non ineſt calamitas, & prætereà detrimentū animæ? In quibus, & qui cecidit, iuſtè cecidit. Quid enim bellum gerebat cum ijs, qui ſunt eiuſdē generis? & qui interficit, eſt omninò parricida & execraudus. Cur enim propter pecuniā aut inanem gloriam tantū facinus auſus eſt ſuſcipere? Sed leones quidem, ô homines, & pardi, & lupi, & ſi quid eſt his agreſtius, nunquā cōmune inter ſe bellū gerunt. Nobis aūt quibus naturâ adeſt manſuetudo, & oratio quę cōprimit feritatem, quæ eſt pręter naturam: quinetiā mouet miſericordiā, & communē naturam reuocat in memoriam: ante omnia verò, quibus, vt neq; iniuriā faciamus, neq; contradicamus omninò, ſi nobis fiat iniuria, eſt maximū præceptum: idq; cùm propè habeamus exemplar, illumipſum ſcilicet noſtrum Dominum, qui cū traheretur ad cædē, ſequebatur: (atquì quanta eſt differētia inter Dominū & ſeruū?) quomodò hæc ſe rectè habent, quandò & ſi hæc non faciamus, multas habemus remunerationes: ſi faciamus autem, multa ſupplicia? Quòd ſi etiam oportet viciſsìm inuadere eos, qui nos inuadunt, oportet omninò magnam manum & excelſam inuocare ad nos defendendos ac vindicandos: vt ſic nos potiùs facientes ea, quæ ille pręcipit, vehementiores plagas imponamus inimicis. Hæc ergò ſi vultis, finite: mecum autem manete: & vitam quę eſt ex Deo, eligamus. Sin minùs, vnuſquiſq; viam ſuā ineat. Nullam ego maiorem imponam neceſſitatem, in hoc quoquè Chriſtum ſequens: qui cùm nos multis quoquè alijs honorâſſet, primùm honorauit libero arbitrio.

Luc. 9.

Hoīes feras belluas crudelitate vincunt.

Matt. 5.

Liberum arbitrium.

Hæc etsì non videantur eſſe barbari hominis, ſi quis tamen reputauerit gratiam diuini ſpiritûs, & quòd is dignus eſſet eam aſſequi, inueniet omninò eum potuiſſe hæc dicere, & his excelſiora. Mox autem oſtenſa eſt etiā vis ſuaſionis. Duobus enim barbaris, qui diuinam doctrinā ne auditione quidē acceperant, perſuaſit, vt oībus dimiſſis, ſimul cū eo viuerēt: alijs verò cū dediſſet pecunias ex ijs, quas habebat, & eos valere iuſſiſſet, per-

permiſit vt irent quò vellent. Ille autem & qui cum eo erant, renunciationis ſacram ſequentes regulam, habitum monachorum ſancti manibus accipiunt, & Edranus mutatò nomine piè vocatur Titus. Neque verò ipſe Imperator ignorauit id, quod factum fuerat: ſed cùm reſciuiſſet, id ęgrè ferebat: & mittit, qui Edrano exprobret eius receſſum. Poſtquàm autem, qui miſſus fuerat, cognouit illū immutabilem, & fuit hoc etiam ſancti literis confirmatum, deſperato reditu, ſtatuit nihil ampliùs addere. Ipſum verò Titum tantus ſubijt magni zelus & imitatio, vt illius etiam nutrimentum curioſè inquireret, & magnifaceret ſcire quidnam comederet. & quoniam non videbat, alijs fratribus poſt cantica veſpertina ſe ad quietem conferentibus, ipſe clàm egrediens è dormitorio, latebat poſt columnas, & ſanctum curioſè indagans, prębuit fratribus ſpeciem quandam & opinionem ſocordiæ. Sed cùm totis ſeptem diebus nihil ampliùs reſciuit, cogitationem ſuam ſancto aperit, & rogat, vt dicat an quid comedat & bibat. Cùm is autem ſe comedere quidem & bibere affirmâſſet, ſed adieciſſet: Tanto vtor alimento, quantum ſufficit ad vinculum corporis continendum. Non enim viuimus gratia deliciarum: ſed potiùs nutrimur, vt poſſimus viuere: ille quidem adoratione ſuam ſignificans ſubmiſſionem, abijt: deceterò autem in cibo et ſomno tanta cautione vſus eſt et obſeruatione, vt cibi quidem tantum ſumeret, quantum ſufficit ad viuendum. Vir inſignis in bellis nutritus, cum quibuſdam alijs fit monachus.

Aduerſùs ſomnum autem qualem oſtendit generoſus hic vir decertationem? Cùm ſe funibus ab axillis medium ſuſpendiſſet in aëre, ad pectus extendit tabulam, & librum imponit tabulæ, vt vtrunque faceret, nempe vt & ſic ſuſpenſus poſſet legere, & ſi à labore aliquandò oporteret ad ſomnum conuerti, tabula caput exciperet, parùm conſolans vim naturæ. Atque erat ipſe quoquè Titus Imperatori charus propter virtutem: & quandò ad ſanctum aſſcendebat Imperator, ad ipſum quoquè ibat & redibat, ex eo magnam capiens vtilitatem. Atque ille quidem cùm ſic vitam inſtituiſſet, in pace ibidèm obdormijt. Nō ſolùm autem ipſe ſic adſpexit ad virtutem, ſed vnus quoquè ex eius famulis, nomine Anatolius: qui illo viuente, vnà cum eo ferebat iugum vitę ex Chriſto agendæ: & eo abſcedente, adhuc magìs virtutem exercuit, & multos alios participes fecit vtilitatis. Sic ſpiritalis patris in triplici prole conſeruabatur gratia, & ſic fuit genus fertile, quòd ad virtutem attinet, Anatolio. Duodecim diſcipuli ei chorum implebant, parem illi zelum ſpirantes ad ea, quæ ſunt pulchra & honeſta: & ei poſteà ſacra ędes conſtituitur & monaſterium, & vir erat clarus & inſignis. Sed hæc quidem hactenùs. Titi monachi lucta, aduerſùs ſomnum. Anatolij monachi egregij, 12. diſcipuli.

Nobis autem reuertendum eſt, vndè digreſſi ſumus. Quænam ſunt ea, quæ poſteà facta ſunt ab admirabili Daniele? & quibuſnam miraculis vitæ conuenienter effectus eſt glorioſus? Imperator quidem Leo ſuam filiam Ariadnam iam nubilem coniungit matrimonio Zenoni Iſaurico: & nuptiali † eum honore conſulatûs afficit. Deindè etiam eum mittit aduerſùs barbaros, qui populabantur Thraciam. Ille autem ſimul cum ijs, qui eius imperio parebant, principibus ad velox auxilium, nempe beatum aſſcendit Danielem. Ille verò propheticè effatur & prędicit illęſum reuerſurum Zenonem: & aliquos quidem eſſe ei poſteà ſtructuros inſidias: eum autem inſidijs fore ſuperiorem. Sufficiebant hæc quidem, & nihil ampliùs dicere oportebat, ſed ex ijs, quæ præceſſerunt, quòd hęc quoquè ità, vt dixit, facta ſunt, certò ſcire. Dicentur tamen hęc quoquè ſigillatìm. apud pias enim aures habetur oratio, & quæ omnia ſcire ſitiunt. Iam quidem ex hominibus Leo exceſſerat Imperator: & filius ex Zenone ſuſceptus, paruus, inquam, Leo, qui etiam ab auo fuerat renunciatus Imperator, quoniam propter nimis teneram ætatem non erat omninò aptus ad tantum adminiſtrādum imperium, Zenò pater pueri, à ſenatu ad ſceptrum eſt perductus. Huic ergò Zenoni, eius quidem in imperio collega filius ſtatìm deceſſit: imperium autem ad ſolū patrem redit. Omnibus verò rebus Romanis quietis ac tranquillis, grauis in eum exarſit inuidia à cognatis: &, vt dicā cum Propheta, iniquo odio oderant ipſum. Inſidiatores autem erant Armatus & Baſiliſcus. Cùm ergò ſępè Zeno ſenſiſſet inſidias, omne quidem aliud deſpicit auxilium: aſſcendit autem ad ſanctū, & ei renunciat vniuerſum. Ille verò quid non ei prædixit eorum, quæ erant euentura? Quid verò non factum eſt eorum, quæ prędicta fuerant? Prędixit quidem fore, vt ex imperio expelleretur, & in exilio aleretur, & præ cibi inopia herba veſceretur: & ab ijs, qui ipſum oderant, poſteà reuocaretur, & ad imperium

† videtur deeſſe, die; aut aliud quippiam:

Zeno obtinet imperiū

Pſal. 24.

Ei euentura prædicit S. Daniel.

reuerteretur,& in eo vitæ finem acciperet. Ille autem cùm primùm quidem prędicti, ab Imperatrice Verina incitati, ei ſtruebant inſidias, lubens ceſſit imperio, ſciens fieri non poſſe aliter, ei ad fugam opem ferente nocte & multo imbre: & cùm Ponti fretum clàm tranſmiſiſſet, cum vxore venit in Iſauriam.

Sed cùm ad hunc locum peruenit oratio, neſcio quò me vertam, cùm me multa ſimul vocent & viciſsìm trahant, quæ ſunt & vtilitate paria, & ordine æqualia. Multa enim à magno Daniele ſimul præclarè gerebantur, & ſimul effecta reddebantur ea, quę prædixerat: & ipſe in acie ſtabat pro veritate. Vtrùm ergò ſunt illa, an hæc, narranda? Exiſtimo prædictionum vos quidem iam cepiſſe ſatietatem, neque plures cupere: eius autem zelum pro pietate, requirere. Sceptra quidem, vt dictum eſt, arripit Baſiliſcus: horribiliter verò ſtatìm ſibilat aduersùs Dei Eccleſiam, & de carnis à Chriſto ſuſceptæ diſpenſatione nugatur quædam blaſphema & adulterina. Acacium autem, qui tunc ſedem tenebat pontificalem, qui rectam quidem defendebat rationem: illius autem dogmatum tempeſtati, ſpiritûs feruore, & dicendi libertate vehementer reſiſtebat, vult iniqua morte mulctare. Hoc cùm multos quidem congregâſſet ex ijs, qui vitam agunt ſolitariam, & ex ijs, qui promiſcuè viuunt & communiter, & grex concurriſſet vniuerſus, ſeruauit paſtorem, qui, nè periret, veniebat in periculum. Decretum fuerat magnum quoquè Danielem vocare in auxilium, & viro miti Sacerdos Imperatoris rabiem ſignificat. Cùm autem, qui erat ſapiens ad malefaciendum, hoc cognouiſſet Imperator, ipſe quoquè Danieli ſignificat, huncipſum potiùs Sacerdotem fuiſſe cauſam huius tumultûs. Nam & facit ciuitatem aduersùs me inſurgere, & milites corrumpit ac peruertit, & in me maledicta congerit, & probra inurit: & aduersùs me facit innumerabilia. Quocircà oportet te, aiebat, precibus tuis Imperatori potiùs opem ferre contra Epiſcopum.

Baſiliſcus arripit imperium, de Chriſto malè ſentiens.

Sed hìc mihi conſideret aliquis, admirabilis Danielis & in diſcernendo ſummam ſapientiam, & in dimicando pro Chriſto fortitudinem & generoſitatem. Quorum illud quidem oſtendit in depræhendo maleficio: hoc verò, quòd non ſolùm probro affecerit eum, qui ſuſceptam à vero Deo humanitatem probro afficiebat: ſed etiam maximas minas in eum intenderit, & propheticè ei effatus ſit: Diſrumpens, inquit, diſrumpet Deus regnum tuum: & alia adiecerit, quę cor eius vſqueadeò poterant mordere & tangere, vt nec ille quidem, qui miniſter erat futurus verborum, auſus fuerit hęc ore renunciare Imperatori: ſed à magno petierit, vt literis, ijſque obſignatis, hęc ſignificarentur Imperatori. Et ſic ille quidem receſſit. Pontifex autẽ cùm omnes ferè eximios congregâſſet Epiſcopos, mittit ad magnum Danielem, eum adhortans, vt ſuum pro Chriſto daret auxilium: dicens illius eſſe ſolius linguæ & virtutis aduersùs adeò abſurdam depugnare blaſphemiam, & ſuſcipere bellum pro Eccleſia. Atque iſti quidem profecti, hæc ſignificârunt. Quoniam verò ſancto erat valdè difficile è columna deſcendere, & renuebat, quid rursùs machinatur Patriarcha, volens eum ad id flectere? Rursùs mittit Epiſcopos, iubens eos ei apparere mœſtos, vtique miſerabilibus & verbis & geſtibus: & profundere lachrymas, validiſſimum medicamentum ad perſuaſionem, & omni ratione conari eum flectere. Imitare, dicentes, primum magiſtrum & præceptorem. In ijs enim, quæ ſunt facienda pro Chriſto, pulchrum eſt Chriſtum imitari. Declinauit ille quoquè è cælis & deſcendit, procurans ſalutem hominum. Quid ergò abſurdi fuerit, ſi tu quoquè aliquãtiſpèr è columna deſcenderis, & quæ venit in periculum, nè pereat, ſeruâris Eccleſiam, pro qua ipſe eam amans proprio non pepercit ſanguini? Exiſtima tibi ipſam adſtare Eccleſiam, & vocem emittere, & extendere manus ad auxilium.

Ei quoquè quę prædixerit S. Daniel.

Cùm his & alijs pluribus Epiſcopos priùs inſtruxiſſet Patriarcha, & omninò exercuiſſet, vt aptiſſimè ad mouendam miſericordiam, & maximè miſerabiliter ad proponendam accederent petitionem: illis autem imperata facientibus, & infernè ſupplicum ritu cum lachrymis clamãtibus, primùm quidẽ ea quæ fiebant, ęgrè ferebat ſanctus, & angebatur animo. Deindè cùm videret magìs perſeuerantes, & vehementiùs precantes, & cum miſerabili clamore calidas lachrymas emittẽtes, neſciebat quid ageret illa miſericors anima, ad vtraſq; diſtracta cogitationes. Quandò enim ad Sacerdotes, & ad Sacerdotum intuebatur lachrymas, mouebatur: quãdò autem ad columnam, & eos qui ſunt in ea labores, & optabiliſſimam quietem, erat inflexibilis. Sic ergò inter ſe contendentia

tendentibus cogitationibus,& in ęquilibrio quodammodò poſitis, quęrit momentum ſuperni iudicij: & eo ſtante ad orationem, vox ſtatim è cælo exiſtit, quæ iubet ei, vt & deſcendat, & rursùs reuertatur ad columnam. Sic eum cum gaudio excipientes Epiſcopi,deduxerunt ad Pontificem: qui,dici non poteſt,quanta rurſùs fuerit plenus lætitia,& quanto eum honore exceperit. Atque ſtatim quidem Chriſti miles vertit aduerſarium,etsi ei in conſpectum non venerit: verbis autem ſolùm,tanquàm eminùs emiſſis iaculis,vſus ſit,ſicut etiam per eam,quam priùs miſerat,epiſtolam,nouum appellans Diocletianum:& cùm per vtraq; eum terruiſſet,nempe & pręſentis ſeculi,& futuri ſupplicia,tanquàm improbum mancipium,perſuaſit vt fugeret. Minarum enim timore affectus cùm reſpondiſset,Eccè tibi concedo ciuitatem,& omnes qui ſunt in ea,ipſe prętextu exercitationis proceſſit extra terminos ciuitatis.

S. Daniel diuinitùs iubetur à columna deſcẽdere, & pugnare aduerſùs hęreticũ Imperatorẽ

Imperator fugit.

Sed ne ſic quidem eum dimiſit vir fortiſſimus: ſed fugientem,tanquàm qui clypeum abieciſset,perſequebatur militem,& cõtendebat eum appręhendere,vt argueret,& cum eo ſingulari certaret certamine. Init ergò viam, quæ illuc ferebat. Vide autem mihi zelum athletæ.Nam cùm ei pedes laborâſsent exercitatione, & nõ poſsent ingredi, commodato accipit alios pedes, & ducebatur portatus ab alijs. Fuit'ne verò eius iter inane & abſq; miraculis? Nequaquàm. & lubentiſſimè quidem omnium meminiſſem: ſed cùm tria prohibeant,nempe & prolixitas narrationis, dicendi facultatis imbecillitas,& nè,ſi velim omnia dicere,cùm vos exatiauero, ſitis ſocordiores in ijs, quæ ſunt præcipua,multis prætermiſſis,paucorum meminero. Quidam leproſus ad eum in via accedens,emiſit vocem,quam olìm etiam ad Chriſtum,niſi quòd ille quidem filium,hic autem ſeruum Dei vocabat,& rogabat,vt ab eo aſſequeretur curationem. Ille verò,Quid tibi vis,inquit,quòd eo relicto,qui hæc poteſt curare,acceſſiſti ad hominem, qui eſt ſimilibus obnoxius affectionibus,ea poſtulans, quæ eius vires ſuperant? Verumenimuerò ſi quidem credis,non illum ſolùm,ſed etiam eius miniſtros poſſe hæc curare, erit tibi per nos quoquè,vt credidiſti,ſanatio.Cùm autem ille hæc confitebatur,& adhuc magìs rogabat vt ſanaretur, miſericordia ſimul & admiratio magnum ſubijt Danielem: miſericordia quidem,propter morbũ: admiratio autem, propter feruorem fidei. & conuerſus,ſignificat ijs, qui ſequebantur, vt & manus tollant in cęlum, & Deum placent lachrymis.Deindè cùm illius iuſſu is mari corpus lauiſſet,& fuiſſet mundatus,(non procùl enim aberat) oſtenſus eſt totus ſanus ijs,qui aderant.Qui cùm adſpexiſſent id,quod factum fuerat,& nudum accepiſſent eum,qui fuerat curatus, quid non faciebant? quid non dicebant? quo non animi motu afficiebantur? Admirabantur, clamabant, glorificabant,obſtupeſcebant: mouebat quidem fides eis linguam ad gratiarum actionem: verba autem ſuſtinebat admiratio,& efficiebat, vt pręſtupore obmuteſcerent. Quinetiam dicentes,neſciebant quidnam dicturi eſſent,huius'ne fidem,an illius gratiam, an Dei potentiam. Oculi autem omnium in illum ſolum erant coniecti: voxque vna erat & narratio, leproſus & illius mundatio. Vt ergò eſſent plures teſtes huius rei admirabilis,veniunt ad maximum Dei templum, & virum illum in ſuggeſto ſtatuunt, facientes ſicut Zacchæus. Nam illi quoquè perſuaſit fides, vt aſſcẽderet ſycomorũ: & his rursùs, vt in alto ſtatuerent eum,qui curatus fuerat, perſuaſit ſimilis feruor ſpiritûs. Quis,quæ tunc propter magnum Danielem fiebant,narrauerit?

Matt. 8.

Etiã ſancti curãt morbos virtutẽ Chriſti.

Leproſus mundatur.

Lucę 19.

Confluit ad eum vniuerſa ferè ciuitas,ęgrotantes quidem,deſiderio ſanationis, propè habentes exemplar,leproſum qui fuerat curatus: ſani autem,vt viderent eos qui curabantur,& ſpectaculo miraculorum minimè priuarentur.Quæ verò eorum, qui accedebant, fidem ſequebantur miracula,ſunt maiora, quàm vt verbis exprimi poſſint, & auribus percipi. Cùm autem ſic ſplendidè comitatus magnus ille Daniel ad locum, in quo erat Imperator, fuit prope palatia Septimi, vir quidam Gotthus genere, deſupèr proſpiciens per feneſtram,cùm ſanctum vidiſſet ſic deduci & portari,eius irridet mollitiem,& ironicè eloquitur: Eccè,inquit,nouus conſul.Hęc dixit,& ſtatìm accepit fructum ſuarum nugarum.illinc enim deturbatus, humì iacebat mortuus. Vident quod factum fuerat ſatellites: & dolore ſimul & ira repleti,& alioquì timore correpti, ne vel alius ex ſuis, vel ipſe Imperator ſimile quid aduersùs magnum illum locutus, in eadem incideret,non ſinebant ſanctum ingredi regiam. Cùm verò ijs,qui cum eo erant, conantibus ingredi,alioqui magna erat perturbatio, tunc cùm Euangelicè pedũ ſuorũ excutere puluerẽ,eos qui cum ipſo erant,hortatus eſset ſanctus, & ipſe hoc feciſset,

Statim punitur à Deo Gotthus S. Danielẽ irridens.

Matt. 10.

reuer-

Multi milites eum sequuntur. reuerſus eſt: ſed neque tunc vacuus. Multi enim milites, qui cùm eum parùm ſolùm vidiſſent, mores & habitum ſtupuiſſent Euangelicum, eum ſtatìm ſunt conſecuti. Et ſic quidem vadit Byzantium homo Dei.

Imperator autem viri reueritus virtutem, & veritus nè quid ei graue accideret propter illius contemptionem, mittit ad eum quamprimùm, & rogat vt reuertatur. Ille verò non modò flexus, ſed etiam magìs iritatus, cùm dixiſſet, quòd qui cęleſtem Regem conatur exacerbare, ipſe multò magìs malorum theſaurum ſibi recondit: & deindè adieciſſet etiam fore, vt hic breuì excidat ab imperio, & eas, quæ illìc ſunt, minas non effugiat: Hęc cùm dixiſſet, & ſi quis in tunica remanſerat puluis, eum excuſſiſſet, proceſſit *Eius iniuriā vlciſcitur Deus.* fidenti animo. Cùm hæc annunciarentur Imperatori, ſimul etiam ſua ſponte cecidit turris palatij, perindè àc ſi per res inanimas arrogantem & inſolentem hominem Deus vellet erudire. Quęnam autem ab accedente ſancto facta ſunt miracula, (quomodò enim ex vrbe cum eis eſt egreſſus, ità etiam ingredientem ipſa rurſùs ſequebantur, quodammodò ipſa, vt ità dicam, Dei virtute famulum deducente) cùm ex his pauca, eaque propter ſatietatem, veluti curſìm adduxero, tranſibo ad ea, quæ ſuperſunt.

Quędā eius miracula. Matt. 15. Duo quidem ab ipſo adoleſcentes primùm ſanantur, qui vexabantur à dæmonibus. Deindè mulier quædam alia fide Chananęa, quę habebat filiam, & veluti æſtuātis animi teſtes lachrymas profundebat ex oculis, & per eas quærebat curationem, ſanam quidem accipit filiam: lætitiam autem referens pro mœrore, domum redijt. Deindè cùm ſanctus per mediam procederet ciuitatem, patricius quidam ex ſenatu, qui ipſe quo- *Lucæ 19.* què Zacchæum eſt imitatus, cùm eum feruenti fide domo ſua accepiſſet, Zaccheo quoquè ſimilem conſecutus fuit benedictionem. Poſtquàm autem fuit in ipſo maximo Dei templo, & ſimul verſatus fuit cum Patriarcha, qui ipſum cum magna ſimul lætitia accepit & honore, hìc quoquè alijs quidem noua, ſibi verò ſolita facit miracula. Serpens, qui alicundè prorepſerat, & ſe magni Danielis pedibus per ſpiras inuoluerat, erat terribile ſpectaculum: & cùm ad eum defendendum, qui aderant, accurriſſent, illos *Vide ſanctorum magnam authoritatem.* quidem inſimulat timiditatis: ipſe autem ſerpenti audacter ac fidenter minatus, cùm ei tanquàm miniſtro magna imperâſſet authoritate, Vade, inquit, & tuas latebras repete, & ſpecus ſubterraneos. Ille verò perindè vt qui non poſſet contradicere, ſtatìm repit ad parietem, & in conſpectu omnium diſrumpitur.

Hæc cùm de magno Daniele didiciſſet mulier Rais, fide quidem feruentiſſima & maximè pia, gloria autem valdè inſignis, prompto & alacri animo ad eum accurrens, & ſi- *Lucæ 7.* militer atquè illa meretrix, illius pedes rigans lachrymis, precibus ab eo contendit, vt ſibi naſceretur filius. Cùm autem humì deiecta, vidiſſet eius pedis ſoleam, exercitatione *Matt. 15.* à tendine diſciſſam, ſtupet tolerantiam, & emittit voces Chananęæ ſimiles. dans enim funiculum, rogat vt cùm circa illius pedem inuoluerit, ei rurſùs reddat. hæc eſt, inquiens, ſumma meæ petitionis. Ille verò primùm quidem non ſuſtinebat. Deindè mo- *Prędicit fœminę partū.* tus etiam illius lachrymis, & præterea Epiſcopi & cæterorum verbis flexus, non ſolùm cùm funem circunuoluiſſet, ei reddidit: ſed etiam ſignificauit fore, vt ipſa pareret filium, & prædixit etiam nomen filij, Zenonem, dicens, ô mulier, vocabis filium. Et ſic quidem ſanctus: ego autem nihil dicam ampliùs. Clarum eſt enim ità eueniſſe: nihil enim excidebat ex ijs, quę ab illo prędicebantur. Propterea ſanctum quoquè timens *En vt illū veretur etiā impius Imperator.* Imperator, & ei omninò repugnare declinans, eum aggreditur arte & blanditijs: & cùm ipſe ſępè eum, & per multos, vt ad ipſum veniret precatus, non perſuadebat, ipſe ad eum venit, & ritu ſupplicis adorat, & illius pedes pręhenſat, rogans vt ſibi detur venia. Ille autem (Quis enim ad ea videnda erat ipſo perſpicacior) illum quidem multis tunc probris inſequitur. Deindè etiam aperit id, quod multos latebat: Humilitas illa, dicens, & contritio eſt artificioſa ſimulatio, denſa pelle tegens importunitatem eius & immanitatem: ſed citò videbitis, qui omnia perſpicit Dei oculum, & validam manum, quæ etiam potentes deijcit. Atque cùm ſic quidem ſanctus tam multa feciſſet miracula, Deique vertiſſet & profligâſſet hoſtem, & res Eccleſiæ benè conſtituiſſet, quinetiam futura prædixiſſet, reuertitur ad columnam, & certamina ac labores magno & forti animo ſuſcipit.

Baſiliſco pulſo, Zeno redit ad imperium. Non multum interfluxit temporis, & Baſiliſcus quidem, vt à magno prędictum fuerat Daniele, à regia expellitur, & Zeno rurſùs ſceptra tenet: & finem acceperūt eius prędictiones: & ad magnum Danielem venit Zeno cum vxore, videns quidem conuenientes

exitus

exitus prędictionum: euentū autem dignas redditurus gratias. Iam verò finem quęrente oratione, & cum magni Danielis vita volente ſimul requieſcere, in illius miraculis adhuc parumpèr iucūdè immorabimur. Vir quidam artificio aurifex, habebat puerum, qui ſeptimum quidem iam annum attingebat, nōdùm autem poterat ingredi: ſed ſerpentium ritu ventre vtens, ſe mouendo reptabat. Sumpſerunt eum parentes, & poſuerunt ante columnam: ipſi autem infrà miſerabiliter & flebiliter eiulantes, ipſos quoquè qui videbant, prouocabant ad lachrymas. Sanctus verò ex alto deſpiciens, cùm partìm quidem increpando, partìm autem admonendo eorum luctum ſedâſſet, iubet vt perſeuerent in ſacra æde Simeonis, & venerandis vtantur reliquijs, & ea tanquàm aliquod ſoluens medicamentum, morbo vinctis imponant pedibus. Dixit, & facta ſunt: & ſeptimo die cùm de more precatio fieret à beato, (ô admirabilium operum opifex Domine) vident ſtatìm puerum ſalientem, & gradus aſſcendentem, & columnam amplectentem. Obſerua quo pactò ſanet puer claudus.

Quidam alius iter faciens ab Oriente, incidit in latrones: qui cùm ei plagas, vt cum ſacra dicam ſcriptura, impoſuiſſent, quæ ſecum habebat, auferunt: quinetiam cùm eius genuum neruos execuiſſent, relinquunt ſemimortuum. Luc.10. Eum quidam viatores cùm vidiſſent ſic iacentem, & benignè ſuſtuliſſent, ferunt in propinquam ciuitatem Ancyram, & id ciuitatis Epiſcopo ſignificant: à quo multorum medicorum traditus manibus, cùm ad eum curandum ab eis adhibitum eſſet omne ſtudium, ſanantur quidem vulnera, ſed nequaquàm reſtituitur ad hoc, vt poſſet ingredi. Nondùm enim is reuerà ſacram anchoram appręhenderat Danielem. Cùm multis ergò lachrymis perſuaſiſſet Epiſcopo, vt ipſum ad magnum mitteret Danielem, (hac enim de cauſa iurabat ſe iter eſſe ingreſſum) tanquàm onus inanimum impoſitum iumentis, ducitur ad ſanctum. Deindè columnę impoſitus, quid non ad mouendam dicebat miſericordiam? quas non vel maximas afferebat lamentationes? Clamabat, lachrymabatur, manibus petebat, oculis reuocabat in memoriam iter propter eum ſuſceptum, oſtendebat mala, quæ acceperat à latronibus. Sed hìc mihi conſidera, quàm eſſet hic magnus à faſtu alienus, & quantùm oderat gloriam: & quemadmodùm in fugiendo honore tantum poſuerit ſtudij, quantùm alij ad gloriam conſequendam feruntur cupiditate. Egregia ſancti viri humilitas & modeſtia. Vt enim alij adſcriberent curationem, eos tranſmittebat ad Simeonis oratorium: etiamſi maior ad ipſum ex eo rediret gloria. Sed reuertendum eſt, vndè digreſſi ſumus. Poſtquàm enim ille portatus fuit ad templum Simeonis, ad quod iuſſus fuerat, & quod ex reliquijs ſumitur, oleo quotidiè vngebatur, iam quidem erat ſextus dies circa auroram, cùm ſtaret magnus Daniel ad cantica matutina, idem huic quoquè accidit, quod priori: nam & repentè conſiſtit ſupra pedes, & curſim gradus aſſcendit, & columnam amplexus, Deo & eius miniſtro agebat gratias. Sed cur non dico id, quod eſt maius? Quidam Hippaſius, & auſthoritate & fide Centurio, ſicut erat is, qui celebratur in Euangelijs: Matt.8. Hic ergò ſi quandò vidiſſet aliquem ex familiaribus, aut cognatis, aut filijs, aut ſeruis morbo implicatum, à sancto ſcriptis verbum ſolùm requirebat, & ægrotanti imponens epiſtolam, ſtatìm morbum tanquàm aliquem fugitiuum fugabat. Mira vis epiſtolę à B. viro ſcriptę. Cùm vnius adhuc meminero, accedam ad magni Danielis migrationem.

Mulier quędam habens filium, duodecim annos natum, ab ortu mutum: ea, inquam, cùm latenter acceſſiſſet, & in ſancti mandra chariſſimum poſuiſſet, cum bona ſpe recedit. Vident itaque monachi puerum, & cùm eum ſumpſiſent, ducunt ad ſanctum. Ille verò cùm eum ſolùm vidiſset, iuſſit vt cum eis verſaretur, futurus ipſe Dei miniſter. Poſtquàm autem ſignificârunt beato puerum eſse mutum, iubet illius linguam vngi oleo ſanctorum. Quis prętericrit ea, quę ſunt poſteà conſecuta? Suſpicantur matrem propter paupertatem mentiendo dixiſse filium eſse mutum, vt ex eo aleretur filius: & accedentes, alij quidem ei incutiebant terrorem, vt ſic conturbatus loqueretur: alij autem telis pungebant dormientem, aut lignis acutis, & repentè è ſomnis excitabant, vt clamâſse, & aliquid interìm dixiſse depręhenderetur. Is verò cùm vellet ipſe quidem multa dicere prę dolore: valido autem morbi vinculo linguam haberet prępeditam, erat mutus, ore cordis multa loquens ad Deum. Venit dierum primus & pręcipuus: & cùm Diaconus Chriſti Euangelium eſset de more lecturus, cùm primùm nomen Euangeliſtæ effatus eſt populis, omnes puer pręueniens, dixit pura & maxima voce, Gloria tibi DOMINE: & ſic deincèps per totum ſacrum mini- Puer mutus loquitur.

miniſterium perſeuerauit ſimul cum populo canere & reſpondere. Atque multa quidem alia à magno Daniele geſta ſunt, quæ neque verbis explicari poſſunt, neque propter ſatietatem capi auribus.

Verumenimuerò ſufficient hæc ad oſtendendum, quanta ille fiducia eſſet diues apud Deum, & quanta ei cum illo intercederet coniunctio. Hoc autem ſolùm dicam, & ea quę dicta ſunt, velutì obſignabo, quòd cum multis & maximis miraculis, tanta erat ei lenitas & moderatio: & non ſolùm moderatio, ſed vt cum diuino Dauid dicam, contritio & ſumma humilitas, vt non magìs eum quis admiretur propter operationem miraculorum, quàm quòd cùm talia operaretur, nihil exiſtimaret ſe plus habere alijs. Quinetiam cùm virtute tantum præſtaret, in iudicio de alijs ferendo erat admodùm cautus & parcus. Quàm verò eſſet in omni re à faſtu & ſuperbia alienus, quis dixerit? Eorum autem, quę ſupra nos ſunt, adeò timebat & cauebat docere aliquid, vt cùm quidam, qui de Theologia lubenter ſciſcitabantur, quędam etiam abſurda proponerent, quæ audebant facere ſacerdotes, & ei exhiberent moleſtiam: Si à vobis quidem, inquit, de Deo diſceptant, vobis ſufficit chorus Apoſtolorum, & quæ de Deo diſſerunt patrum voces: neque opùs eſt curioſè vlteriùs inquirere. Quòd ſi de rebus humanis & Sacerdotibus vobis eſt controuerſia, ſunt hæc omnia Dei iudicio relinquenda, & ijs, qui ab illo talem acceperunt adminiſtrationem. nobis verò ſatìs eſſe debet, ſi ab alijs paſcamur, & ea conſideremus & inquiramus, quę ad nos pertinent: non autem has ſuperuacaneas & noxias perſequamur quæſtiones. Et hęc quidem ſic habent.

Pſal. 50.

Oratio autem, cùm iam veniat ſanctus ad finem, deſitura eſt ipſa quoquè in ſilentium. Verumenimuerò cùm hîc quoquè pauca quędam ante finem dixerimus, ſic ſiſtemus orationem. Cognouit quidem vir ille propheticus cum reliquis omnibus, ſuam quoquè ad Dominum migrationem: idque apertè ſuis prędixit diſcipulis. Cùm autem præſtitutus dies iam appropinquaret, benedictionem eis relinquit in ſcriptis, ſicut quidam alij facultates: eique deſeruijt ſcriba, & tale fuit eius teſtamentum: Ego, inquit, ô filij & fratres, (ambo enim vos eſtis, tum quòd vos genui ſpiritaliter: tum verò, quòd Deus eſt communis pater omnium) Ad hunc communem patrem iam vado: ſed non orbos relinquam mihi dilectos, deflentes patris ſolitudinem: ſed illi patri veſtrî relinquo curam, qui cum vobis omnibus me creauit. Ipſe ergò, qui omnia fabricatus eſt ratione & ſapientia, & deindè cælos quoquè inclinauit, & deſcendit in terram, & mortuus eſt, & reſurrexit pro nobis, ipſe erit vobiſcum. Vt ſapiens quidem, vos ſeruans à maligno: vt Dominus autem, ad ſuam conſeruans voluntatem: vt pater verò, ſi fortè aberretis, benignè reuocans, & ſpiritaliter vlnas vobis extendens. Vt autem qui ſe pro nobis ad mortem tradiderit, vos etiam inter vos inuicèm coniungat concordia, & efficiat, vt ſitis vnum patri. Sectemini humilitatem, ſeruite obedientiæ, amate hoſpitalitatem, ieiunium, vigiliam, paupertatem, & quod eſt primum & maximum præceptum, charitatem. Quæ ad pietatem pertinent, rectè tenete. Hæreticorum zizania cauete: à matre veſtra Eccleſia minimè ſeparemini. Si hæc omnia feceritis, eritis virtute perfecti.

S. Daniel prædicit obitũ ſuũ.

Teſtamentum eius.

Pſal. 17.

Matt. 22.

Præclara inſtitutio.

Hæc pijs labris dictauit, & iuſſit legi ab omnibus monachis, ſtantibus ad ſcalarum gradus, & deflentibus illius ſeparationem. Dicitur autem hoc viſum eſſe circa eum: nempe tribus diebus ante mortem, iam media nocte concurriſſe & ad eum conueniſſe ſanctos, qui fuerunt à ſeculo, Prophetas, Apoſtolos, martyres, & omnes deniquè ſanctos, qui & magnum benignè ſalutârunt, & iuſſerunt eum diuinum celebrare myſterium. Quod quidem celebrauit, & intemerata ipſa ſumpſit ſacramenta, & ijs quibus par erat impertijt. Atque iam quidem magnus extremum agebat ſpiritum, & ipſe Antiſtes Epiſcoporum (is erat Euphemius) iam enim mortuus erat Acacius, cum alijs veniebat ad emigrationem. Aderat autem Rais quoquè fideliſſima: & vir quidam, qui poſſidebatur à dæmone, pergebat ad columnam: qui & ſanctorum ad ſanctum aduentum clamando apertè ſignificabat, & eos ſuis appellabat nominibus: & ipſorum, vt qui conueniſſent, meminerat Angelorum. Deindè etiam adijciebat, fore vt tertia hora huius diei ipſe Daniel excedat ad Dominum, & à diuturna habitatione immundus expellatur ſpiritus. Quæ vtraque ſuo tempore euenerunt. Quæ priùs dicta eſt autem Rais, magnificè parabat ea, quæ pertinebant ad ſepulturam: & cùm multos adduxiſſet artifices, & iuſſiſſet fieri tumulum in inferiori parte baſis columnę, & vſq; ad faſtigium, ſtatuit ex vtráq; parte

Sancti inuiſunt deceſſurum.

Feliciſſimè exit è corpore.

parte tumuli homines,qui faces ferrent,& lampades tenerent manibus,& ea canerent, quæ cani ſolent in deceſſu. Cumque illa corpus infrà detuliſſet, in plumbeo id ponit loculo: in hoc quoquè ſeruans magni Danielis teſtamentum.Ille enim mandauit diſcipulis,ſeu Imperatores,ſeu reges,aut vlli alij,ſe inuicèm ſuperare cõtendant in loculi ſumptu & magnificentia, nolite ſuſcipere: ſed illic & ſic corpus deponi ſinite, vbi & quomodò voluerit Rais fideliſſima. Hæc ergò peracta ſunt, & expulſus eſt immundus dæmon,cùm multùm hominem diſcerpſiſſet.

Honorificè admodùm ſepelitur.

Porrò autem quędam quoquè alia effecta ſunt miracula. Tres enim per ſtellas Cruces,cùm dies eſſet, & Sol luceret clariſſimus, cum ſumma pulchritudine & ſplendore dicuntur apparuiſſe,& ſtetiſſe ſuper precioſum illum loculum. Quinetiam volâſſe columbæ candidiſſimæ,quę cum eo ſemper eſt, gratiam ſpiritûs ſignificantes.Sic ergò ſacrum illud corpus Danielis,depoſitum fuit manibus primi pontificis. Rursùs illi quoquè fuerunt impoſitæ reliquiæ trium puerorum, qui erant Babylone,cùm ſic iuſſiſſet ſanctus,nè tam illius reliquias, quàm eos, qui erant ei impoſiti, adorarent accedentes. Sic ſanctus ab humana gloria ſtuduit oſtendi alienus etiam poſt deceſſum.Talis fuit vita magni Danielis ab ortu vſque ad deceſſum: Talia eius ſunt benefacta. Qui cùm obijſſet omnem exercitationem, & omne genus certaminis, & tam multis clarus fuiſſet operibus, effectus plenus dierum, tam humanorum,quàm ſpiritûs, in ſenectute bona excedit è vita,cùm ad octogeſimum annum perueniſſet & menſes tres.

Tres Cruces appărēt.

Magna ętas eius in ĩãta vitæ diuturnitia.

Aiunt autem eum quoquè capillis capitis proceſſu temporis adeò euaſiſſe comatum, vt quadruplici quidem coma diſcriminarentur: longitudo autem eorũ,ad quatuor cubitos produceretur. Barba quoquè erat ei denſa, quæ ipſa quoquè bifariàm diſcriminabatur.Atque ille quidem cùm ſic vixiſset, requieuit: nobis autem pulchrum exemplar ſuam reliquit vitam,non ſolùm vt laudemus,aut etiam vt admiremur: ſed vt pro viribus quoquè imitemur.Laus enim ad eum fertur ſolum: Imitatio autem facit, vt ſimus etiam participes bonorum, quæ ei debentur: gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cui gloria & potentia cum patre eius, qui caret principio, & ſanctiſſimo & bono & viuifico eius ſpiritu,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen.

VITA ET CERTAMINA SANCTI PATRIS NOSTRI SPIRIDONIS ARCHIEPISCOPI *Trimmythuntis, authore Simeone Metaphraſte.*

AD vtilitatem animæ res eſt maxima, vita generoſorum & piorum virorum,& quę poteſt parare magnas opes virtutis.Nõ ſolùm enim reſecat id,quod eſt deterius: ſed etiam magnam efficit mutationem ad id, quod eſt melius. Siue enim fuerit aliquis vitijs pręoccupatus, talibus fruens narrationibus, faciliùs ab eis ſe continet. Siue ſit aliquis virtute ſtudioſus,audita hiſtoria,exurgit alacrior:& amore eius,quod eſt ſimile, incitatur ad imitationem. Imitatio autem & ęmulatio magnorum & admirabilium virorum quantùm poſſit, & alij quidem oſtenderunt, eorum qui pręceſserunt præclarum virtutis ſtudium imitati: maximè verò omnium,vita admirabilis Spiridonis: qui Iacob ſimul & diuinum Dauid ſummè eſt ęmulatus: & ſicut illi, amplexus eſt lenitatem ac manſuetudinem,& à ſimulatione alienam ſimplicitatem: ſimiliter verò ad Abrahami adſpexit hoſpitalitatem, & ſuas facultates effecit communes indigentibus. Hincq; factum eſt,vt non terræ,propter manſuetudinem,vt habet promiſſio,ſed ipſorum cælorum aſsequeretur hęreditatem: & propter diuitias,quas deſpexit,* Chriſtum planè diuinas comparârit diuitias: miraculorum autem dilatatus ſit fluuijs,qui ſemper quidem hauriuntur,nunquàm verò deſinunt.

Decēb.12. vt in Metaphraſte habetur. Latini autē habent eū 14. Decēbris.

Gen. 25. Pſal. 131. Gen. 18. Pſal. 36. Matt. 5. for. *Chriſti

Eum tulit quidem inſula Cyprus: erat autem non garrulus aliquis, neque vrbanus & ele-

Patria S. Spiridonis.

& elegans moribus: neque qui multitudine & foro delectabatur: ſed ſimplex & quietus & à negocijs curiſque remotionem colens, ſi vllus alius. Quocircà ad Patriarchę Iacob vitam ſe omninò effingens, ſicut diximus, fuit ipſe quoque paſtor ouium: non tamen omninò paſtor, aut nimia ſimplicitate, aut feris & agreſtibus moribus: ſed commodis & valdè facilibus, & qui à vulgi quidem ſe abducebat congreſſione: pauperibus autem & hoſpitibus tam facilis ad eum patebat aditus, & ſe eis tam præbebat affabilem, vt eſſet omnibus hominibus in ſermone iucundior, & ad facultates ſuas communicandas longè liberaliſſimus. Præterijſſe certè aliquem ex ijs, qui accedebant, qui non fuiſſet ab eo hoſpitio acceptus, erat ei longè moleſtiſſimum, perindè acsi re aliqua maxima & quæſtuoſiſſima eſſet fraudatus. Et erat quidem alioquì ei liber animus, & alienus ab omni illiberali aſſentatione & humilitate: ad eorum autem, qui iter ingrediebantur, labores recreandos, & ad pedes qui erant fatigati, abluendos, & ad menſam apponendam, & alia adminiſtranda iure amicitiæ & moderationis, erat adeò dexter & officioſus, vt ipſe ſolus hoc magìs præſtaret, quàm famuli, qui ſunt in ſuos dominos maxima prędi ti beneuolentia. Erat enim ei contemperata cum grauitate quidem ſimplicitas: cum animi verò magnitudine, lenitas: cum intenſa autem & ardenti charitate, grata florebat temperantia: quam non minùs dilexit, & ardenter eſt amplexus, quàm reliqua omnia: vt qui cum legitima quidem & pudica vxore non diù verſatus, & liberorum pater ex ea effectus, deincèps voluptate & omni alia mundana cupiditate permanſit ſuperior. Hinc mel virtutis conficiens diligentiùs, & in lege Domini ſtudiosè meditans, benigniſſimus euaſit & clementiſſimus. Et vt ſemèl dicam, erat Spiridon diuinum virtutum exemplar archetypum: habens quidem omnes in ſe ſcriptas, ſed ad quarum imitationem pauci poterant accedere.

Mira eius affabilitas & liberalitas.

Inſignis hoſpitalitas.

Cùm ſic ille reſplenderet benefactis, magnamque vitam & inſignem attuliſſet, multa quoquè dona maiora conſequitur, tam quę ſunt hîc, inquam, quàm quę futurorũm deſcribunt magnitudinem. Hæc autem erant: Morbo confecta confirmabat corpora, membrorum mutilationes ſanabat incurabiles, malignos increpabat ſpiritus: quos cùm primùm increpâſſet, nulla mora interiecta fugiebant, & ſtatìm recedebant: alia quoquè ab eo fiebant his maiora, virtute diuina ei opem ferente. Quamobrèm ex paſtore conſtituitur paſtor, loco ouium cura gregis ei commiſſa, quo tempore magnus Cōnſtantinus Romanorum tenebat imperium, Trimmythuntinorum creatus Epiſcopus. Quantam autem, poſtquàm perductus fuit ad ſedem, virtutis curam geſſerit, oſtendent, quę ſimiliter à ſedẽ adepto facta ſunt miracula. Verũenimuerò omnia illius perſequi, ſtulti & ineruditi fuerit hominis: neque verò id quis aſſequi potuerit: quomodò etiam omnia prætermittere, nimìs magnum damnum attulerit. Quęcunque autem & dici poſſunt, & auditu valdè ſunt vtilia, ea dicam.

Miraculis coruſcat.

Fit Epiſcopus Trimmythuntis.

Caſtigabat Deus inſulam pluuiæ egeſtate, & grauis premebat ſiccitas: & ſiccitatem quidem conſequebatur fames: famem autem peſtis. & populi quidem magna pars iam interiērat: altera verò id mox credebatur paſſura. Opùs autem habebat illud malum omninò aliquo Elia, aut alio illi ſimili, qui cęlum aperiret oratione. is verò erat Spiridon. Nam cùm plaga grauiter vrgeret, & populum valdè perſequeretur, ipſe pro grege magnum capiens angorem, & paternis inflammatus viſceribus, rogat quidem vt clemens Deum clementem. Ille autem ſtatìm implet cælum nubibus ex extremo terræ: & quod eſt mirabile, nè aliquem motum elementorum exiſtimaret conſequi pluuiam, Deus eas procùl oſtendit. Siſtit autem, non priùs permittens eas aſcendere inſulam, quàm ſanctus eum rursùs oraret. Nondùm enim ille guttam emiſerat lachrymarum, & protinùs multa erupit pluuia: & pingueſcit quidem terra: aluntur autem fructus, & creſcunt ſegetes, & omnia ſimul mala ſoluuntur. In hoc Spiridon fuit ipſo Elia, vt aliquid dicam audacter, benignior. Nam Elias quidem cùm pluuiam retinuiſset, deindè rursùs remiſit: Ille verò primum non imitatus, exiſtit ei par in ſecundo. Et hoc quidem eſt eiuſmodi. Alterum autem eſt illo nihilo inferius.

Siccitas, Fames, Peſtis in Cypro.

3. Reg. 18.

Efficacia precũ S. Spiridonis.

3. Reg 17. & 18.

Affligebat rursùs communis calamitas, & fructum non ferebat inſula. Frumentarij autem & frumenti cauponatores, in tantis Dei minis volentes frui delicijs, & tempore callidè & malitiosè vtentes, magìs augebant calamitatem, frumenti, vt dicit ſcriptura, trahentes & augentes precium: & è propinquorum malis impium ſibi lucrum parantes. Ad vnum ergò horum diuitum cùm quidam pauper acceſſiſset, & pecunias quidem

Amos 8.

dem non haberet, quibus emeret, quę erant ſibi ad vſum neceſſaria: lachrymas autem, quas pròh dolor habebat, exolueret, & flebiles voces miſerabili habitu & obtutu emitteret, illum inflexibilem conabatur flectere, pedes prenſans, totam domum complens eiulatu: Quid non faciens, quid non dicens, quod poſſet attrahere ad miſericordiam? Poſtquàm autem nihil horum omninò lapideam illam animam mouit ad miſerationem, vnum refugium inuenit pauper, nempe ſanctum. Ad quem cùm acceſſiſſet, & ſuam inopiam, & ſummam diuitis refert egeſtatem miſericordiæ. Cùm is autem hoc audijſſet, miſertus quidē eſt calamitatis: diuitis verò odio habuit immanitatem: & veluti à Deo afflatus, prędixit inprimìs propheticè: Tu autem nec gemas, nec lachrymeris. Tua enim domus cràs abundabit bonis: qui autem nunc eſt diues, ſimul erit & miſerabilis, & irridebitur, & inuitus tibi cedet ijs, quibus eges: promptoque & alacri animo rogabit, vt accipias. Hæc pauper putabat ſanctum quidem ſolùm dicere ad conſolandam, qua premebatur, calamitatem. Vndè etiam abibat triſtis, vt qui ſacram anchoram, nempe eam, quam in magno Spiridone ſpem habebat, inueniſſet inanem & irritam.

Prophetia eius.

Cùm nox autem iam aduentâſſet, Deus quidem annuit: repentè verò cælum aquam effundit in terram, tanta copia & tanto impetu, vt diuitis vna attraherentur horrea: frumentum autem & omnis alius fructus ſparsìm eijceretur, & iacéret paratus ad rapiendum volentibus. Orto autem die, diues quidem miſer, & luctu plenus, & huc & illuc circuncurſans, & iuſtam deflens calamitatem, rogabat eos, qui accedebant, vt ſibi opem ferrent ad fructus colligendos. Cùm multi verò, vtpotè eſurientes, ad rapiendum concurriſſent, accedit etiam ille pauper, miraculo quidem obſtupefactus: pauperem autem irridens ſuauiſſimè & meritiſſimè, & domum replens fructibus, & omnia nullo negocio habens, vt dicitur, nec ſeminata, nec arata. Deindè cùm confluentem videret multitudinem ſæuus ille & immiſericors, (oportebat enim nihil manere imperfectum eorum, quæ prędicta fuerant à Spiridone) & res omnes illius ſecurè ambabus haurire manibus, & eum quoquè, qui hèrì fuerat ſupplex, vnà cum reliquo populo abundè, ſicut diximus, frui ijs, quę iacebant, perindè àc ei ſua ſponte dare volens, liberaliſque eſſe & munificus, qui ſordidiſſimus erat & parciſſimus, iubebat eum ad ſatietatem accipere ex ijs, quæ aderant. Ille autem ſatìs irriſa eius ignorantiá, domum eſt reuerſus, Deo præcipuè, deindè etiam Spiridoni id accepto ferens. Sic ſciebat Spiridon, non ſolùm propter multos, ſed etiam propter vnum, ſupernos ſæpè aperire fontes: & ſimul quidem prędicere tempus, quo hoc eſſet futurum: ſimul autem pauperibus quoquè prodeſſe, & caſtigare diuites. Nam etsì parcus ille nihilo melior euaſit, vt iam dicetur: multis tamen ſimilibus fuit occaſio, vt emendarentur. Hæc quis ex prę́ſentibus non libenter audijt? Quis autem cùm audiuiſſet, non fuit alia quoquè audiendi àuidior, & cupijt ſcire? quiſnam erat adeò ignauus aut inuidus, vt ſitientem animam tali priuaret alimento?

Vide admirabile Dei iudiciū in diuitem inhumanum.

Alius autem agricola, viro ſancto familiaris, cùm famè valdè premeretur, abijt is quoquè ad inopem illum diuitem, adhuc habentem alia multa horrea plena frumento, exiſtimans illam priorem eum omninò caſtigâſſe calamitatem. Viſus eſt autem ille frumentum quidem amiſiſſe: parcitatis verò, & quæ in diuite inerat, crudelitatis nihil omninò dimiſiſſe, neq; omninò ſeipſo euaſiſſe melior: etsì polliceretur pauper ſe tempore æſtiuo id, quod datum fuiſſet, redditurum cum acceſſione. ſed ille dicebat id, quod dicitur, ſpem paſcere inſipientes. Tu autem, inquit, abſque pecunia non granum vnum, immò ne vnius quidem grani vmbram accipies. Cùm itaque hic quoquè pauper deſperâſſet, imitatur pręcedentem, & tãquàm ad communem theſaurum confugit Spiridonem, & ei renunciat quę eſſet paſſus, & quę diuitem rogans, ab eo audijſſet. Ille autem cùm tunc quidem eum ſatis eſſet conſolatus, domum dimittit. Neque tamen verbis tenùs ſiſtit conſolationem: ſed ſequenti die magnus Pontifex venit ipſe ad pauperem, auream quandam ſecum afferens ſpeciem non leuis ponderis: quę quænam eſſet & vndè, & quomodò inuenta ſit à ſancto, declarabit paulò pòſt oratio. Cùm tũc autem magnus Spiridon eam immiſiſſet in manus pauperis, Accipe, inquit, & cùm diuiti gratum hoc pignus prębueris, quæ tibi ſunt neceſſaria ad vſum, ab eo accipe. Hoc cùm accepiſſet pauper, lætatus eſt, & quanta maxima potuit celeritate contendit ad diuitem. Deindè cùm vidiſset ille id, quod erat in manibus, qui paulò antè erat durus & inexorabilis,

Diues inhumanus, licèt caſtigatus, ſui ſimilis manet.

& cuius aures ad preces obſurduerant, ſtatìm flectitur ab oculis, euaditque iucundus & benignus: cumque id accepiſſet, eum tam copioſo frumento impertitur, vt & domum ſuam impleret, & ad deijciēda ſemina in ijs, quos habebat, agris datum ſufficeret. Quod autem deiectum fuerat, fructum produxit tam multiplicem, vt & ei qui dederat, debitum reddiderit, & aurum ei datum pignori, receperit: & ad ſanctum rursùs grato animo retulerit.

Sed ſic quidem pauper debitū: vult autem oratio quoquè id, quod debet, exoluere, & oſtēdere id, quod erat pollicita, quidnam erat priùs aurū, & vndenàm fuit ſumptū. Cùm eum recepiſſet ſanctus id, quod datum fuerat, Adeſdum, ô frater, ait pauperi: & reddamus, inquit, communiter ei, qui benignè commodauerat. Sic, inquit, & cùm eum accepiſſet, ducit ad quendam hortum, qui magni inediam quibuſdam paruis recreabat oleribus. Qui cùm in ipſo aggere conſtitiſſet, ac ſepem attigiſſet, in cælum ſublatis oculis, Domine mî Ieſu Chriſte, effatus eſt, eo audiente, qui aderat, qui ſola voluntate omnia

Exod. 7. creas & transmutas: qui aliquandò Moſi virgam, vidente rege Aegypti, in ſerpentem conuertiſti: ipſe hoc quoquè aurum, quomodò ex animante priùs in hanc mutâſti formam, ità nunc quoquè annue, vt reuertatur in eam formam, in qua erat ab initio: vt hic quoquè ſciat, quàm tu noſtrî curam geras: & rebus ipſis diſcat id, quod eſt in diui-

Pſal. 134. na ſcriptura, quòd quęcunque vult Deus, fecit omnia. Cùm ità eſſet precatus, (Quis, ô

Vide rē admiratione dignam. Domine, dixerit magnitudinem miraculorum tuorum?) aurum erat ſerpens, ſpirans & repens, & circa ſepem mouebatur & voluebatur: ex qua primùm ſumptus ſancti manibus, admirabiliter mutatus fuit in illud aurum. Hoc cùm pręter omnem humanam cogitationem adſpexiſſet agricola, tremore correptus, pronus cadit in faciē, & capiti adſpergit puluerem, lachrymas emittens ex oculis, & ſe eſſe indignum non ſolùm tali dono & gratia, ſed vel ſolo ſpectaculo, immò verò auditione. Verumenimuerò eum quidem ſanctus erigit, & ei animum ſimul & corpus corroborat. Serpens autem interim per ſepem trāſiens, ſubijt cauernam, quam habebat ab initio. Miraculum omninò nulla opùs habet oratione ad amplificationem. ex ipſo enim ſatis oſtenditur, quale ſit: & arte omninò non indiget natura, quæ propriam habet exuperationem. Dicatur autem id quoquè, quod conſequitur, quod eſt cognatum prioribus, & eiuſdem gratiæ & potentiæ.

Alius, qui erat ipſe quoquè ſancto amicus, (erat autem virtutis ſtudioſus, & ideò im-

Vir bonus falsò delat' damnatur capite. probos homines mouerat ad inuidiam, & aliquorum criminum accuſabatur per calumniam) compręhenſus à Pręſide ciuitatis, conijcitur in carcerem: protinùs verò damnatur capitis. Cùm autem propè eſſet dies præſtitutus, pręuenit ſanctus, qui hoc præſciuerat, & feſtinat liberare amicum à calamitate: erat verò tunc hyems vehementiſſima: & qui præterfluebat torrens, cùm valdè inundâſſet, & è ſuis eſſet effuſus limitibus, ei valdè fluebat in tranſitu: neque poterat omninò tranſmitti. Ille autem Ieſum Naue,

Ioſ. 3. & quę ille fecerat, mente verſans, & arcę tranſitum reputans, & credens eundem eſſe ſicut erat, Deum: & perindè atquè ſeruo vtens torrente: Sta, inquit: communis hoc

S. Spiridon cogit fluuiū ſibi prębere iter. tibi imperat Dominus: & ego tranſibo: Vir autem ſeruabitur, pro quo properamus, & multas Deo preces fudimus. Sic dixit, & quod dictum fuerat, protinùs fit compos fluuio, & ſiſtit fluctum: cedit verò via non ſolùm Spiridoni, ſed alijs etiam viatoribus. De cętero nihil ampliùs illis malum occurrit & dubium. Quod ergò ab eo factum eſt tranſeundo, non fuit minùs admirabile, quàm id, quod inſtituerat facere. ex hoc autem illud quoquè faciliùs & meliùs eſt perfectum. Nam cùm qui cum eo ambulabant, vidiſſent quod factum fuerat, eum præcurrentes, & venientes quamprimùm in ciuitatem, fiunt pręclari præcones eius, quod factum fuerat: & Præſes partìm quidem ſtupefactus, partìm autem timore correptus, nè virum qui talia poteſt, cerneretur offendere, repentè eius amicum relaxat è vinculis, & eum ſancto largitur. Is autem eo accepto eſt reuerſus, cùm ex vna cauſa duo effeciſſet: nempe fluenti quidem repreſſiſſet impetum, hominem verò benignè liberâſſet à calamitate. Atque quòd ad prophetiam quidem attinet, aut miracula, aut in ærumnis commiſerationem, nihil arbitror eſſe maius ijs, quæ dicta ſunt.

Oratio autem adhuc ampliùs ijs, quę dicta ſunt, parata eſt oſtendere, quod ſpectat ad prophetiam ſimul & commiſerationem: quòd, inquam, peccata hominum videret ex occulto, & ea remitteret, animi benignitate & gratiæ abundantia. Vbiquè ſuos mores ſerua-

ſeruabat magnus ille Spiridon: delectabatur maximè tenuitate & frugalitate, vt qui vellet ſuum imitari Dominum. Neque enim equo vtebatur iter ingrediendo, neque ſe remouebat ab omnium ſermone & congreſſione, tanquàm qui ex eo videri vellet grauior & ſeuerior. Cùm ergò aliquandò vehementer ambulâſſet, & defatigati eſſent pedes itineris longitudine: & à quodam ſuorum amicorum, & bona ſuæ gregis pecude hoſpitio eſſet exceptus, ipſe tãquàm ouis boni paſtoris, & qui ad illius vitam tanquàm pulcherrimum exemplar intueretur, magiſtri, vel potiùs Domini & primi magiſtri Chriſti, oſtendit moderationem. Nam cùm accepiſſet aquam, & eam in lauacrum immiſiſſet, paratus erat ſancto lauare pedes. Qui autem erant in vicinia, cùm ſenſiſſent ſanctum acceſſiſſe, ipſi quoquè concurrerunt, & volebant nihiloſeciùs hoc ipſum facere illius pedibus: eamque rem ducebant huiuſmodi, vt de ea re eſſet inter eos decertandum, & inter ſe contendebant de benedictione.

Tenuitate & frugalitate admodum delectatur.

Obſeruãtiã ſubditorum eius erga ipſum.

Inter eos autem erat etiam quędam mulier, quę complures in hoc certamine ſuperabat, vrgebatque, & hoc maximè volebat facere. Ea verò fuerat haud ità pridèm capta carnali amore, & victa, pròh dolor, à peccato. Ipſe autem reuerà in cor intuens, & vt qui ſciret, quemadmodùm res eius ſe haberet, ſenſìm quidem auertit manſuetam illam & ſuauem ſuam faciem: ſenſìm verò ei quoquè dicit, Nè me tangas, mulier: Non; vt dixerit quiſpiam, ſibi placens & ſe magnificè circunſpiciens, aut mulierem abominans, (Quomodò enim, qui erat illius diſcipulus, qui veſcebatur cum publicanis, meretricibus, & peccatoribus?) ſed eam pudore afficiens, & turpem ei actionem reuocans in memoriam, & ſic eam placidè vocans ad pœnitentiam: quod quidem eſt ab eo perfectum, & ſcopum eſt aſſecutus. Quo enim illa magìs contendebat facere, quod ſtudebat magiſque vrgebat & inſtabat, ille eo acriùs eam tetigit, apertè dicens id, quod illa fecerat. Tunc ipſa ſapienti quidem repræhenſione animo ſauciata, obſtupefacta autem, quòd qui ſub oculos non cadebant, animæ liuores adſpexiſſet, non ampliùs quidem aquis, lachrymis autem pedes emundat, & contrito corde enunciat id, quod factum fuerat. Quid ergò? illa quidem ei ea, quæ meretrix: ipſe autem ea, quæ Dominus, ei dicit liberrimè: Confide, filia: dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Et rurſùs: Ecce ſana facta es: noli ampliùs peccare: ſimul & morbum curans, ſicut ſapientes medici, & prouidens nè rurſùs in eadem incidat. Atque ſic illa quidem curationem aſſequitur pulcherrimè & vtiliſſimè, vt non ſolùm ei eſſet ſanitas immutabilis: ſed etiam alijs narrans, multis eſſet occaſio conſequendæ ſalutis.

Nouit occulta hominũ peccata.

Matt. 9.

Lucæ 7.

Ioan. 5.

Quoniam autem ex miraculis quidem ſumitur de vita coniectura, oportet verò declarare, qualis eſſet ei zelus circa fidem, hoc indicabit id, quod eſt propoſitum. Quandò Romanis imperabat magnus ille Conſtantinus, & primus inter Imperatores Chriſtianus, conſul autem erat Paulinus & Iulianus: à regno verò Alexandri Philippi filij agebatur ſexcenteſimus triceſimus & ſextus annus, tunc Niceæ congregata fuit inſignis illa patrum ſynodus: vt Arrium quidem deponerent, qui rem creatam impiè nominabat filium: decerneret verò filium eſſe eiuſdem eſſentiæ cum patre. Erant autem ex ijs quidem, qui eius ſuffragabantur blaſphemiæ, primi & maximè inſignes, Euſebius Nicomediæ, & cum illo Maris & Theognis: quorum hic quidem Niceæ, Maris autem erat Epiſcopus Chalcedonenſis. Iſti, Arrio duce illius inſaniæ, Dei filium & Deum, creatum eſſe (ô inſaniam) improbi & ſcelerati homines decernebant. Eorum autem, qui pro pietate decertabant principes, quorum & doctrina ſimul & vita erat pręſtantiſſima, erant hi: Magnus inter ſanctos Alexander, qui erat preſbyter, tunc verò vicem gerebat beati illius Metrophanis, vt qui ipſe non adeſſet: quòd abeſſet autem, cauſa erat morbus: & clariſſimus ille Athanaſius, qui nondùm ſacerdotali ſede erat decoratus: ſed in Eccleſia Alexandrina munus obibat Diaconi. Quocircà non parua in eos irrepſit inuidia, quòd cùm nondùm dignitate pręſtarent, in ratione fidei alios ſuperarent. Erat autem cum eis quoquè magnus ille Spiridon: cuius vita & quę cum eo habitabat gratia, erat vtilior ad perſuadẽdum, quàm linguæ aliorum, & ineuitabiles anſæ ſyllogiſmorum, ſplendidæque & elegantes periodi orationum.

Synodus I. Nicena quãdò habita.

Arrij fautores.

Catholici Epiſcopi præcipui.

Cùm autem hic adeſſet, (hîc enim iam res eſt iucundiſſima) intereſſent autem ſynodo etiam Philoſophi, cùm ità videretur Imperatori, qui ab ambulando ſe iactabant, & in animos inducente ſophiſtica arte erant ſummè eruditi. Quidam verò vnus inter eos primas partes tenebat in agendo, qui habebat perſuadendi vim inexpugnabilem, &

Peripatetici, dicti ἀπὸ τοῦ περιπατεῖν, quod eſt ambulare.

cuius eloquentia linguis celebrabatur omnium. Is congreſſus cum Epiſcopis, fortiter defendebat Arrium, & valdè reſiſtebat, ſuſcipiens eius patrocinium, adeò vt magnam partem populi attraheret ad audiendum, auentem ſcire, vtri ex contradicentibus futuri eſſent ſuperiores. Nihil enim erat adeò ſolutu difficile, quod non ille redderet facilè ſolubile ſua dicendi copia & facultate. Cùm autem ſæpè in arctum cogeretur reſponſio, inſtàr anguillæ elabébatur, furtis perſuaſionis & eſcis ſophiſticis. Erat ergò veritatis & artis contentio: illis quidem, qui veram tuebantur rationem, ſententijs non artificiosè & callidè excogitatis, ſophiſtam ferientibus: hoc autem, tanquàm arma, obijciente varietatem orationis, fallacemq; & ſubdolam ratiocinationem, & ea ſe magìs arbitrante poſſe vincere.

Sed nè dicendi facultatis eſſet victoria, verùm Chriſti & veritatis, alijs viris doctis prętermiſſis, ea fuit Spiridonis viri ſimplicis: qui cùm nihil aliud ſciret, niſi Chriſtum, eumq; crucifixum, ſicut ait Paulus: cùm vidiſſet Philoſophum ſe iactantem ſophiſmatibus, & linguam maledicam mouentem contra Chriſtum, & noſtra conantem ſubſannare, accedens petijt, vt ſibi liceret parumpèr cum eo colloqui. Qui autem erant earundem partium, cùm ſcirent quàm eſſet ei ſimplex & priſca pietas, & præterea quòd Græcorum doctrinam ne ſummis quidem labris guſtâſſet, prohibebant nè veniret in medium, & cōgrederetur cum ſophiſta. Is verò ab eis minimè perſuaſus, (ſciebat enim quid ſuperna quidem eſſet ſapientia, quid autem humanæ vires, & quæ inanes redduntur & abolentur) ad virum acceſſit, & dixit: In nomine Ieſu Chriſti, ô Philoſophe, mihi iam quoquè animum adhibe, & audi ipſe quę volo dicere. Cùm is autem dixiſſet: Tu quidem dic, ego verò audiam. Vnus eſt Deus, inquit Spiridon, cæli & terræ & aliorum omnium quę intercedunt, opifex. Is eſt, qui cęleſtes produxit virtutes. Is eſt, qui è terra formauit hominem, & omnia conſtituit tam quæ ſub adſpectum cadunt, quàm quæ non cadunt. Huius verbo & ſpiritu productum quidem eſt cælum: producta eſt autem terra, diffuſum eſt mare, extenſus eſt aër, generata ſunt animalia, homo formatus eſt, magnum hoc animal & opus admirabile: omnia facta ſunt, aſtra, luminaria, dies, nox, reliqua omnia. Hoc ergò verbum Dei nos ſcientes eſſe filium & Deum, ex Virgine propter nos credimus eſſe natum, & crucifixum, & fuiſſe poſtremò ſepultum, deindè etiam reſurrexiſſe. Deindè cùm reſurrexerit, & nos ſimul fecerit reſurgere, & ab interitu alienam & ęternam nobis vitam prębuerit, eum dicimus etiam rursùs venturum iudicem omnium: noſtrorumque factorum, ſermonum, & cogitationum incorruptum, & qui falli minimè poteſt, iudicem: eum eſſe eiuſdem cum patre eſſentię, & ſimul conſidére, & eſſe ei honore æqualem. Non hæc quoquè ità tibi eſſe videntur, ô Philoſophe?

1. Cor. 2.

S. Spiridon Chriſti virtute fretus, pugnat cū ſophiſta loquaciſsimo.

Ille quidem interrogauit: Philoſophus verò, vt qui non eandem, quam priùs, haberet animam, nec eandem mentem & linguam, quę tam facilè opponeret & contenderet, auribus quidem fuit attonitus, animo verò obſtupefactus: ei autem vox eſt extincta: & cùm aliquandiù conticuiſſet, nihil aliud habuit quod reſponderet, niſi: Hæc quoquè ità mihi ſe habere videntur. Sanctus autem, Agè ergò, inquit, quoniam hęc tu mecum confiteris, nec factis velis diſcrepare: ſed cùm ſcias, quis ſit Deus, & quis hoc fecerit vniuerſum, ſurge & accede ad eccleſiam, & accipe ſignum rectæ fidei. Hæc poſtquàm audiuit Philoſophus, ſtatìm quidem mutatus fuit ad accuratam ac perfectam religionem. Conuerſus autem ad diſcipulos & alios auditores eorum, quæ dicebantur: Quandiù quidem, inquit, ô viri, certatum eſt verbis, ego quoquè arte reſtiti. Quandò verò non ampliùs quidem verba, ſed diuina virtus fuit oppoſita, & in verborum ſimplicitate arcanam quandam & ineffabilem oſtendit virtutem, tunc me non pudet eſſe victum. Quinetiam & mihiipſi, & alijs libenter conſuluerim, ſi non ſit aliquis nimìs ſiniſter & peruerſus, aut qui ſe in veritatem velit improbè gerere, vt credat Chriſto, & hunc ſenem ſequatur: cui lingua omninò eſt hominis, verba autem ſunt Dei. Quantum putatis hoc Arrianis quidem dedecus, pijs autem honorem attuliſse & voluptatem? Illi autem fuêre ſuperati, cùm omnes ferè quidem rectæ aſsenſi eſsent ſententiæ: ſex verò ſoli relicti eſsent Arrio, futuri mala pars & improba patris mendacij, & ab initio implacabilis inimici veritatis. Tam apertè confutatis ijs, quorum mala erat opinio, reuerſi ſunt Epiſcopi, victoria quidem lęti, miraculo autem obſtupefacti, & propter

Vide ſtupendam vim ſermonum beati viri.

Philoſoph⁹ repentè fit Chriſtian⁹.

Arriani victi.

Ioan 8.

hæc

hæc ambo DEVM laudantes: nempe quòd & adſpexiſſent admirabilia, & quæ erant præter opinionem: & quòd viciſſent Arrij inſaniam. Porrò autem ipſe quoquè Imperator miraculo omninò obſtupefactus, Spiridonem omni honore proſequitur: & cùm poſtulâſſet, vt per ipſum, DEVM haberet propitium, eum domum dimittit.

Interìm verò dum hæc agitarentur, moritur quidem ſancto filia: quæ nata ei fuerat ex honorabili coniugio, & florenti ætate longè ſpecioſiorem oſtendens temperantiam, permanſit virgo toto tempore, res quæ puro ſpōſo digna eſt thalamis cæleſtibus. Reuerſus autem magnus Spiridon, cùm eam ità tuliſſet calamitatem, vt par eſt virum talem: ad eum verò, qui paulò antè aduenerat, acceſſiſſet quędā mulier, triſtis admodùm & deflens miſerabiliter, quòd apud filiam eius adhuc ſuperſtitem ornamentum quoddam aureum depoſuiſſet: cumque illa celeri morte prærepta eſſet, quod eius fidei creditum fuerat, apud eam manſiſſet, fuit hoc ſancto curæ, (Quidnì enim, cùm eſſet animo tam benigno?) & niſi reſtitueretur depoſitum, violatum ius eſſe iudicabat, & ei putabat fieri iniuriam. Cùm ergò totam ſuam domum diligenter ſcrutatus, nuſquàm id, quod quærebatur, poterat inuenire, quidnam fit, & quemnam affert exitum multiplex Dei ſapientia? Accedit ad loculum, ſicut meus Chriſtus priùs ad Lazarum, vt qui omninò eſſet eius diſcipulus, &, quoàd eius fieri poſſet, res illius imitaretur. Multi autem eum ſequebantur ex ijs, qui cum illo verſabantur. Deindè perindè acsì nō in ſepulcro, ſed in thalamo adhuc eſſet viua, conueniens filiam, ea ſuo nomine vocata, omnibus qui cum eò aderant audientibus, Filia Irene, inquit, Vbì eſt ornamentum, quod apud te fuit depoſitum? Illa tanquàm ex molli aliquo ſomno expergefacta, ſimul ſanum ſeruans & ſpiritum & vocem: Domine mî, inquit, in hac parte domûs fuit à me repoſitum aureum illud ornamentum. Inuaſit poſt hæc ſtupor eos, qui aderant. Deindè miraculum etiam ſequitur aliud miraculum. Nam perindè acsì ille eſſet vitę & mortis dominus, & hoc dono à Chriſto quem deſiderabat honoratus, qui ad breue tempus propter vſum eam viuificauerat, iubet rursùs mori. Dormi decæterò, inquit, filia, donèc communis Dominus te cum omnibus communiter excitauerit. Ipſe autem cùm acceſſiſſet ad illam filiæ domunculam, &, vt dixerat filia, ornamentum inueniſſet & ſuſtuliſſet, id tradit mulieri, ſic & augens miraculum, & eius maiorem fidem faciens. Et hæc quidem in inſula.

Ante Epiſcopatum obijt eius vxor, cuius hæc fuit filia.

Ioan. 11.

Obſerua ſtupendum miraculum.

Vt autem Antiochia quoquè poſſet videre Spiridonis virtutem & gratiam, & de eā ferre teſtimonium, hoc quoquè fit valdè mirabiliter, & contra opinionem. Quomodò verò, iam oſtendet oratio. Nupèr quidem magnus Conſtātinus, relicto imperio, è viuis exceſſerat: id autem filij diuiſerant. Et Conſtantius quidem, cui ſorte obtigerat, vt teneret imperiū Orientis, in magna vrbe Cœleſyriæ, nempe Antiochia, verſabatur. Eum autem grauis morbus inuadit, qui medicorum manus & artem reprobabat. Hac de causā aliorum omnium ſpe abiecta, eum precabatur ſolum, qui poteſt curare animas & corpora. Cùm verò precatione vteretur intenſiùs, noctù in viſione ei appáret angelus, oſtendens ei chorum ſanctorum multorum Epiſcoporum. In quos cùm Imperator defixiſſet oculos, in medio quidem eorum videt quoſdam duos ſtantes, qui erant ipſi quoquè Epiſcopis ſimiles: videbātur autem eſſe duces & pręſides aliorum. Cùm eos ipſi oſtendiſſet angelus, ſolos eos eſſe dicebat eius morbi curatores. Cùm eum verò dimiſiſſet ſomnus, conſiderabat quidem, quinam ij eſſent: non poterat autem ſomnium conijcere. Quomodò enim, cùm eorum nec nomen, nec patria ei eſſet nota? maximè cùm alter eorum, qui ei apparuerat vt Epiſcopus, nondùm re vera erat factus: ſed quod futurum erat, tanquàm quod iam factum fuerat, apparuerat. Cùm propter hęc ergò eſſet animi dubius Imperator: & ſimul quidem viſione moueretur, cruciaretur autem doloribus, neſciebat quidnam ageret. Feruor verò fidei illum optimè admonebat, nō adeò temerè illam apparuiſſe viſionem. Vndè etiam ei perſuadet, vt pręclarum & Imperatore dignum, & in præſentia quidem ſapientia minimè vacuum, caperet conſilium. Quotquot enim Epiſcopi per vniuerſum Romanorum Imperium vitę ex virtute agendæ curam gerebant, iuſſit conuenire: vt cùm ſimul conueniſſent, duo quoquè, qui ei apparuerant, ei noti euaderent.

Angelus apparet Conſtantio Imperatori.

Miſſæ ſunt ergò literę per vniuerſam regionem, quæ parebat Romanis, & vocabant Epiſcopos: & quoniā cùm alij acceſſiſſent, ij qui quęrebātur, nequaquàm agnoſce-

Conſtātius ad ſe accerſ

ſit Epiſcopos pluriſmos. rentur,mittit etiam in Cyprum inſulam,accerſens Spiridonem, & illius gratiam. Ille autem, omnia quidem ſpiritu præuiderat de Imperatore. In ſomnis enim ei ſingula ſignificabat gratia.Cùm verò Imperatoris quoquè verba ei conſentirent, non inuitus ad eum proficiſcitur,illum quoquè virum ſecum ducens, qui in ea, quę priùs apparuerat, viſione cum illo adſtiterat Imperatori. Ei nomen erat Triphyllius : qui nondùm quidem erat adeptus ſacerdotium: à ſuperis autem,antequàm eligeretur ab hominibus,fuerat deſignatus.Cum eo ergò ſimul ingreditur Spiridon in regiam, tenuiter admodùm ornatus & ſimpliciter. Nam veſtis quidem erat admodùm vilis : In manu autem habebat virgam ex palma, & tiaram geſtabat in capite.Pręterea verò vaſculum quoq; quoddam fictile ei pendebat ex collo,vt qui,ſicut mos erat, ijs qui ſanctam habitabant ciuitatem,ſtatuiſſet ferre oleum ſanctæ Crucis.

Vilis habitus S. Spiridonis.

Quoniam autem non ſatìs erat tenuitate,& à rebus ſuperfluis aliena ſimplicitate, ſed etiam in ferendis iniurijs moderatione ſuum imitari Dominum: quidam in regia, eius irridens tenuitatem, & indecorum eſſe arbitrans,cum ingredi in regiam qui ità eſſet veſtitus,illi ſacræ maxillę incuſſit colaphum.Fulmen autem non fuit è cælo miſſum in eũ qui percuſſerat : ſed id omninò paſſus eſt, qui ipſe quoquè in ſeipſo diuinè id erat paſſus. Ille verò(ô generoſum animum, & ad patiendum ambitioſiſſimum) ei qui ipſum afficiebat iniuria,præbuit & alteram,promptus ad Dominicam legem implendam:& ſe promptum exhibendo ad patiendum, vincens illam nimiam celeritatem manûs & impudentiam.Hoc illum inſolentem & iniurioſum cepit hominem, & magno pudore affecit: & maximè,quòd acceperat eum eſſe Epiſcopum,qui affectus fuerat iniuria. Vndè etiam mutatus,fit ei ſupplex : & petit veniam,incõſideratę lapſum audaciæ curare contendens calore pœnitentię.Ille autem (didicerat enim,ſicut ferre iniurias, ità debita remittere: immò verò eum, qui ipſi moleſtiam attulerat,remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecit beneficio,paternè conſulens,& meliorem eius reddẽs animam.Quo factum eſt,vt qui apud Imperatorem primos honores obtinebant, eum reuerenter proſequerentur,&,vt par erat,ducerent ad Imperatorem.

Ioan.18. Inſignis ei patientia. Matt.5.

Non ſunt autem prætermittenda,quæ interìm euenerunt, quæ ſunt ſtudio digna, & quæ poſſunt magnam afferre vtilitatem animis ſtudioſis ſapientiæ. Videns ille magnus ſuum diſcipulum Triphyllium perfectum mox futurum,& ei ſimilem: in præſentia verò ea,quæ in mundo ſunt magna,& pro quibus multi eſſe contendendum exiſtimant, magna eſſe exiſtimantem, vt qui eſſet adhuc ætate iuuenis, & haberet ętatem ad hoc opitulantem, & ea quidem admirantem, quæ erant in regia : veſtes, inquam, ſplendidas, & auri nitorem : & ante omnia quidem ipſum Imperatorem, qui in excelſo quidem pręſidebat, conſpiciebatur verò terribilis, & ſpecie inſignis : Cùm propter hæc omnia videret eum ſtare ſublimem & erectum, & quasì à ſe diſceſſiſſe, ei velutì ſomnum ſoluens,& quæ verè habebat ſomnia, manu palpans & depellens : Sed mihi, inquit,Triphylli,illum ipſum oſtende Imperatorem:neque enim poſſum ſcire,quiſnam ſit. Is autem non intelligens,quid magnus ſibi vellet Spiridon, Hic eſt,inquit, manu oſtendens Imperatorem.Quid eſt ergò,inquit Spiridon, hic alijs admirabilior, niſi eum etiam dixeris iuſtiorem ob faſtum & ſplendorem? Non ęquè ac quiuis pauper ignotus morietur: ſimiliter verò ſepulturæ mandabitur & interibit: ſimiliter quoquè ſiſtetur ante incorruptum iudicem?Cur quę fluunt,tanquàm quæ ſunt ſtabilia,honoras:& quæ nihil ſunt,habes in admiratione,cũ licet potiùs ea, quæ ſunt materiæ expertia & æterna, quærere,& gloriam amare cæleſtem,in quam non cadit interitus?

En vt ſancti viri paruipendunt ea,quę mundus admiratur.

Cùm hæc autem diceret Triphyllio,Imperator ex excelſo tribunali in ſanctum conijcit oculos : & primùm quidem eum attrahebat habitus & amictus,formæ,quę viſa fuerat,conueniens.Sic enim viſus fuerat ei adeſſe in ſomnis, & erant omnia eadem, virga, tiara,vas,è collo dependens,& veſtis.Eum ergò ſtatìm cognouit ex alto: Triphyllium autem non poterat conijcere. neque enim curabat eius ſpeciem curioſè inquirere, quoniam eum non videbat Epiſcopum, ſicut ſomnus ei ſignificabat. Quamobrèm ſtatìm ſurgens è ſede,vadit ad magnum Spiridonem. Deſiderium enim recuperandæ ſanitatis faciebat eum alia contemnere.Splendorem certè imperatorium & imperij magnitudinem poſtponens honori magni Spiridonis,ſe admodùm humiliter & abiectè in eum gerit,humilitate captans miſericordiã, & oſtendẽs quantũ interſit inter regem, qui eſt ad tẽpus:& eum,qui ſeruit Regi æterno.Ille ergò inclinato capite,placabat eum lachrymis,

Imperatoris erga S. Spiridonem reuerentia.

& eius petebat preces, tanquàm validiſſimum aliquod medicamentum, quod omnem moleſtiam poteſt facilè ſoluere. Poſtquàm ergò manus illius tetigit caput Imperatoris, ſtatim fugatus eſt morbus, & conualuit Imperator. Solo tactu capitis Imperatorem curat.

Quis, quę poſteà conſecuta ſunt, narrabit, eorum qui aderant, & ipſius Imperatoris, quemadmodùm toto die feſtum agebant, & propemodùm exiliebant, & neque ſe præ gaudio poterant continere? Solus Spiridon erat in labris omnium: adſpiciebatur Spiridon: Spiridon erat id, quod ſtudio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidē corpus reſtitutum ſanitati: vt autem ſana eſſet eius anima, nunquid vt paruum & à medico contemnendum, fuit deſpectum? Vbinàm verò hoc fecit ſacroſanctà illa anima? Sed ei quoquè omninò conueniens adhibuit medicamentum: vt qui ſuaſerit quidem, vt meminiſſet Dei beneficij: in eos autem, qui eius parebant imperio, ijs quidem qui offendebant, & aliquam attulerant moleſtiam, clementem ſe preberet & miſericordem: ijs verò, qui ſecùs ſe geſſerant, benignum & liberalēm: ijs autem, qui priuati erant rebus neceſſarijs, patris & curatoris munus obeuntem, manumque & viſcera ijs benigniſſimè aperientē. Quantùm enim, inquit, præſtas cæteris, tantùm te eſſe oportet virtute excelſiorem. Qui enim non ſic eſt affectus in ſubiectos, Tyrannum oportet eum potiùs vocare, quàm Imperatorem: qui non eſt cenſendus beatus propter poteſtatem, ſed qui cenſetur miſer & odio habetur propter ſuperbiam. Poſtremò adhortatus eſt, vt accuratè teneret & obſeruaret ea, quę pertinent ad pietatem, & nè tantillum quidem admitteret, quod non Dei videretur Eccleſię. Et hæc quidem magnus. Optimè eū inſtituit.

Imperator autem volens eum remunerari propter acceptam ab eo curationem, dabat ei vim auri innumerabilem. Ille verò ei dixit lepide: Non ſic oportebat, ô Imperator, odio remunerari amicitiam. Quæ enim à me propter te facta ſunt, ſunt reuerà amantis, domum relinquere, & tantum maris tranſmittere, & hyemis ferre difficultatem, & ventorum in aqua immanitatem. Pro horum ergò remuneratione aurum accipiā, quod eſt omnis mali cauſa, & facilè perdit, quicquid eſt iuſtū? Quomodò non meipſum apertè accuſarem, & ſummæ damnarem improbitatis? Hęc illo dicente, & ſe nihil accepturum affirmante, violentiùs inſtabat Imperator, vt daret: dedecus quodammodò exiſtimans, vt, qui beneficio eſſet affectus, beneficium non remuneraretur: ſed expulſo morbo corporis, vinceretur in animi probitate. Quocircà magìs inſtabat, vt vinceret ſic affectus eum, qui vinci non poterat. Et perſuadet quidem illi, vt accipiat: nō autem, vt quod datum fuerat, apud eum maneat. Cùm enim valere iuſſiſſet Imperatorem, diſtribuit oīa ijs, qui erant in regia: re ipſa docens, quomòdò oporteat eos affectos eſſe ad opes & pecunias, ſi velint eſſe liberi. Magna enim ad eas propenſio, & nimìs victum eſſe ab earum poſſeſſione, quid eſt apertè aliud, quàm voluntaria ſeruitus? Hoc cùm audiſſet Imperator, dixit ſe non ampliùs mirari, ſi hic vir, qui ità viuit, tam magna faciat miracula. Vide perfectū rerū latentiū contemptum.

Quantum itaque fructum percepit Imperator ex verbis Spiridonis? vſqueadeò & benignitatem adſpexit & humanitatem, vt omnibus quidem egētibus, & viduis, & orphanis, illis quidem viduitatem, his verò orbitatem, his autem etiam inopiam, magno & excelſo animo recrearet & ſuſtentaret. Porrò autem omnibus quoquè, qui ſunt partium eccleſiaſticarum, Sacerdotibus, inquam, & Diaconis, primus lege decernit immunitatem: abſurdum eſſe iudicans, eos qui Regi immortali attributi ſunt ad miniſterium, regi mortali ſoluere vectigalia. Et hęc quidem ità ſe habebant. Quid apud Imperatorē effecerit S. Spiridon. Cōſtantius Impera. Eccleſiaſticos ſtatuit eſſe immunes.

Vult autem oratio etiam aliorum meminiſſe miraculorum, quæ ſunt ornata læto flore gratiarum, & cum *vtilitate magnam ſpirant vtilitatem. E regia ſanctus egrediens, hoſpitio excipitur à quodam Chriſti amante. Ad eum autem accedit mulier barbara, & linguę Græcæ imperita: quę ſuum filium mortuum ferens in manibus, eum deponit ad ſancti pedes: quinetiam ipſa quoquè prona cecidit, deflens miſerabiliter: & ijs quidem, qui aderant, ea dicens, quæ non poterant intelligi propter barbariem, ſolis loquebatur lachrymis, ſignificans ſe flere propter filium, & petere à Pontifice, vt eum ſuſcitaret. His frangitur vir animi miſericordis, & duabus rebus, moderatione ſcilicet, & commiſeratione mulieris, diſtrahitur. Quandò enim ad eius dolorem & viſcerum ardorem adſpiciebat, aggrediebatur miraculum, & incitabatur ad orandum Deum, vt puer reuiuiſceret. Quandò verò rurſùs intuebatur ad magnitudinem petitionis, cùm eſſet modeſtus ac moderatus, cordeq; pius & cautus, cedebat & differebat, & eſſe iudicabat conatum impudētem. Quocircà ſtatuit adhibere in conſiliū vnum ex ijs, *for. venuſtate Pugna humilitatis & charitatis.

ex ijs,qui erãt ſecum.is autem erat Artemidorus,qui iam erat Diaconus, vir qui omnia quidem diligenter exercuerat,quæ pertinent ad virtutem. Vnus verò veluti communis quidam color erat contemperatus omnibus, vt rectè gerens, nulli eſſet omninò manifeſtus.Eum ergò rogauit Sanctus,quid eis eſſet faciendũ. Ille autem ei dixit, quod illum omninò oportebat dicere,& hunc audire.Quid enim,ô pater,inquit,interrogâſti? Quid eſt autem aliud faciendum,& tibi maximè, niſi Chriſtus vitæ dator inuocandus, quem iam in multis fuit euidens tuas exaudire orationes? & alioquì ſi per te ſaluus euaſit Imperator,pauperes & inglorij iudicabuntur eſſe deſpiciendi.

Pulcherrimo conſilio páret Pontifex:& corde accenſus miſericordia, & oculos habens plenos lachrymis,genibus in terram flexis,& eam rigans fletibus, ardenter admodùm clamat & miſerabiliter: & bonum Chriſtum benignè rogat, vt miſerę mulieri infantem viuificet,& matrem reddat,congruenter ſcripturæ ſacræ, propter filium lætantem. Qui ergò per Eliſeum & Eliam Sareptanæ filio & Sunamitidis immiſit ſpiritum,& vitam eſt largitus,ipſe rurſus etiam audiuit Spiridonem: & puer qui mortuus iacebat, conſpectus eſt veluti plorans ante oculos matris. Lachrymis mihi ſunt ſuffuſi oculi prę gaudio.Sic enim meum affecit animum id,quod dicetur,reuocatum in memoriam.Vos quoquè id audite. Cùm enim viuum vidit mater ſuum chariſſimum, (ô arcana tua, ô Chriſte,iudicia) nimiam non ferens lætitiam, in terram cadens expirauit. Oſtendit id quod factum eſt,nihil nimìs,eſſe longè optimum.Eccè enim non mortalem ſolùm eſſe doloris exuperationem,ſed etiam gaudij nouimus immoderationem. Vos quoquè, ſat ſcio,affecti eſtis animo,ex lætitia mutati in dolorem. Sunt enim homines natura miſericordes: ſed propè adeſt magnus Spiridon, qui veſtram triſtitiam mutabit in gaudium. Rurſùs enim morem gerit Artemidoro,& ad hoc, vt det matrem filio, vir modeſtus inducitur. Ad cælum ergò intuens,& Dominum,qui in eis habitat, mente agitans, illum precatus,qui vitam inſpirat mortuis,& ſola volũtate omnia trãſmutat ac transformat, dicit ei,quę iacebat: Surge,& ſta ſupra pedes tuos.Illa autem repentè, vt quam ſomnus potiùs,quàm mors,oppreſſerat,ſurrexit & ei adſtitit,& infantem in vlnis accepit. Ille verò,vt diximus,erat viuus,& in vlnis maternis exiliebat.Hęc ille quidem magnus,propter inſignem,vt dixi, moderationem nolebat efferri in vulgus.Artemidoro certè,& mulieri per eum,indicit ſilentium.Sed Artemidorus poſt eius mortem nefarium eſſe iudicans, fraudare viros pios tam pulchra auditione, immò verò tam magno miraculo, id aperit, & tradit auribus fidelium.Et hæc quidem ſic habent.

Pſal. 112.

3. Reg. 17.
4. Reg. 4.

Itèm matrē eius admirabiliter.

Poſtquàm autem magnus Spiridon Antiochia reuerſus eſt in Cyprum, quiſpiam ad eum accedens, volens emere capras gregis, numero centum, iuſſus à ſancto priùs precium ſoluere,deindè accipere,ipſe cùm nonaginta & nouem ſolùm ſoluiſſet precium,vnius retinuit,lucrum, vt dicitur, melius dedecore exiſtimans: aut etiam opinans fore, vt lateret illius ſimplicitatem, remotam ab omnium negociorum ſolicitudine. Cùm ergò ambo fuiſſent intra mãdram,ille quidem iuſſit, quantum ſoluerat precium, tot capras accipere. Ille autem ne ſic quidem intelligens,centum exigebat è mandra. Vna verò ex capris,tanquàm bona ancilla,cùm ſenſiſſet ſe non fuiſſe venditam à domino,citò rurſùs eſt reuerſa,& perrexit ad mãdram.Ille autem rurſùs abduxit, & per vim retraxit impudens. Hoc bìs iam vel tèr factum erat,quod eſt mirabile: & capra quidem reuertebatur:ille verò retrahebat manu violenta & animo.Quid ergò? cùm ſic nihil proficeret,eam humo ſublatam, & humeris impoſitã,abducebat. Illa aũt maxima & aſperrima voce clamans,& eum cornibus feriens,& in illius caput impingens, vim illius apertè prędicabat,& auari hominis quodammodò puniebat iniuriam: adeò vt qui aderant,fuerint hac re obſtupefacti,cauſam non valentes conijcere. Magnus autem Spiridon nolens eum apertè arguere,ſensìm dixit ei,qui faciebat iniuriam: Vide,fili, nè non fruſtrà hæc faciat animal,& non ſine cauſa ægrè ferat ſe abduci: ſed quòd fortè imprudens eius non ſoluiſti precium.Sic ille piſcator animo ſauciatus id tulit:& cùm ſenſum eius,quod fecerat,accepiſſet,id & cõfeſſus eſt, & ei' petijt veniã. Deindè etiã cùm pro vna ſoluiſſet preciũ,ea nõ ampliùs clamabat & reſiſtebat,ſed tacitè alias ſequebatur.Et hic quidẽ ſic.

Hominis fraudulenti malus dolꝰ arguitur miro modo.

Alius autem: ſed hoc dicam ſuperius.In inſula eſt quidam vicus,qui dicitur Erythra, non procùl à metropoli Conſtantia. Non diſtat enim ab ea pluſquàm triginta ſtadia. Huc cùm veniſſet magnus Spiridon propter aliquem vſum, ingreditur templum gratia orationis: & iubet cuidam Diacono ex ij s,qui erant in eo loco, vt breuem aliquam

ſacram perageret precationē. Via enim, quę fuerat longa, erat defeſſus, & maximè cùm eſſet tempus æſtiuū, & ei ęſtus magnus tunc afferret laborem. Ille autem erat admodùm tardus, & conſultò preces ambitioſè producebat, inanem, vt videtur, ex hoc ſibi captās gloriam. Toruè itaque eum intuitus, qui erat alioqui natura leniſſimus, increpando dixit: Tace. Ille verò perindè àc linguę aliquo vinctus compede, & ſermone priuatus, erat mutus, repentè interrupta ſerie orationis, quę tunc ab eo canebatur. Sed cùm ſanctus id quod deerat, adimplêſſet, prócidit ad eius pedes miſerabilis, qui paulò antè apud ſe erat excelſus: mutus, qui verbis anteà abundabat, & mora delectabatur intempeſtiua. Ex ijs verò, qui vicum habitabant, eos quidem: qui aderant, inuaſit metus: eos autem, qui aberant, fama fecit concurrere: & multis continuò confluentibus, tum motis ſancti admiratione, tum etiam eius qui paſſus fuerat, miſericordia, & maximè eius cognatis & neceſſarijs, qui etiam generoſam illam rogabant animam, vt ei ignoſceret, qui damnatus fuerat vt eſſet mutus, & ei relaxaret vinculū, vide quid facit vir ille aptus virtute & concinnus, cùm precibus quidē flecteretur: quòd caſtigatione autē adhuc egeret Diaconus retraheretur: (nam hoc quoquè videbat per ſpiritum) pœnam ſcitè partitur: & permittit quidem, vt lingua vtatur ad omnem ſermonem, nō tamen omninò liberè, nec vt priùs clara & canora: ſed hébete & imbecilla, & parùm cęſpitante & balbutiente, erudiēs, nè ampliùs propter linguam ſibi placeret, nec ſe de verbis iactaret, cùm nec de rebus quidem ipſis ſe iactare, viro bono ſit honeſtum.

Solo verbo eripit diacono importuno loquendi facultatē

Vide mirā ſancti viri poteſtatem

Volebam nunc imponere finem orationi, & amplecti ſilentium, vt qui nec habeam linguam, quæ cum tantis poſſit extolli miraculis. Sed quoniam & ipſe propter meam in hunc ſanctum beneuolentiam parturio expoſitionem, & vos video nihilominùs ore hiante ad audiendum attentos, adijciam rursùs alia miracula: melius eſſe ducens, ea quomodò potero perſequi, quàm ſi ea memoriæ non mandauero, vos illa fraudare vtilitate. Ingreſſus erat aliquandò quoddam templum ſuæ ciuitatis hic vir diuinus, de more veſpertina peracturus cantica. Ità autem contigerat, vt populus non eſſet in templo. Cùm ergò nullus eſſet alius, niſì æditui tantùm & miniſtri, iubet ſolito plura accendi lumina: & ipſe quidem lętus ſtabat ex aduerſo aræ, pacem acclamans conſuetam. Cùm aūt non eſſet, vt ſolebat, populus reſponſurus, auditur deſupèr vox quædám multarum myriadum acclamantium, Et cum ſpiritu tuo. Erat verò vox quædam modulata & numeroſa, & quæ erat præſtantior, quàm vt humana eſſe conijceretur. Poſtquàm autem preces peregit Diaconus, timore correptus rursùs audiuit, (ô miraculū) Kyrie eleeſon, diuinè acclamatum. Et quoniam hæc vox ſe manifeſtam reddebat ijs etiam, qui erāt foris, concurrebant omnes ſimul admirantes. Nam priuſquàm portas ingrederentur, aures voce percutiebantur. Cùm autem ingreſſi eſſent, nullum ampliùs audiebant, neque vllum videbant, pręter iuſtum, & paucos ex ijs, qui ei miniſtrabant: qui ipſi quoquè dicebant ſe neminem quidem hucuſq; videre, audire verò emittentes vocem diuinæ exultationis.

Vſus antiquiſſimus in templis accenſorū luminum.

Nota hęc.

Nec hoc quoquè eſt ſilentio prętermittendum, & quòd id dicere conueniat, ſcietis cùm audiueritis. Nam cùm veſpertinum canticum aliquandò eſſet perductum ad medium, iam quidem lucernæ deficiebat oleum: aliud autem nō eſſe tunc contigerat: parùm verò aberat, quin lucerna extingueretur. Ille autem angebatur animo, vt qui nollet imperfectum relinquere miniſterium. Protinùs autem virtute quadam, quę non cadebat ſub oculos, lucerna quidem ſcatet oleo: ſuperfunditur verò oleum inſtàr fontis: & cùm vaſa ſubiecìſſent æditui, excipiebant id quod defluebat. Tam copioſam habebat ille magnus vim ſcatentis gratiæ in ſua anima, non minùs quàm illud ſenſile oleum in lucerna. Atque quòd ea quidem, quæ erant in profundo animæ, videre poterat ſine impedimento, priùs iam declarauit oratio: declarabit autem nunc quoquè.

Diuinitùs lucerna ſcatet oleo.

Eſt ciuitas in Cypro eiuſdē nominis, cuius Cyrene in Lybia. Ad eam ex Trimmythunte, cùm vſus ità vocaret, abibat magnus Spiridon. Eum autem ſequebatur Triphyllius quoquè diſcipulus, qui iam Callinicenſium ciuitatis (vt viſum fuerat in ſomnis) factus erat Antiſtes. Cùm verò viſum eſſet ei venire per montem, qui dicitur Pentadactylus, vbì fuit in loco, qui dicitur Parymne, (eſt autem is locus bonus & amœnus, & multis rebus iucundis affluens) Triphyllius eo loco delectatus, deſiderat ipſe quoquè fieri dominus alicuius agri in Parymna, & eum ſuæ conſecrare Eccleſiæ. Hæc magnifaciebat Triphyllius, & animo verſabat, quę neque effugiebant conſpectum internorum oculorum Spiridonis: ſed & ille pulchrè vidit, & placidè repręhendit diſcipulum: O curnam, dicens,

Triphyllius Epiſcopus Callinicenſ.

quoquè de ea, quę rectè & vt oportet, amabat maritũ. Mulier quædã nomine Sophronia, quæ moribus erat moderata & pia, non habebat maritum, qui eſſet eiuſdem cuius ipſa in fide ſententiæ: ſed ille errorem tenebat gentilium. Illa verò non intermittebat ad ſanctum ventitare, & eum vehementer rogare, vt maritum liberaret ab inſania. Sed nec eius maritus prohibebat, quô minùs veniret ad ſanctum: partìm quidẽ, vt qui ignoraret quanam de cauſa ad eum accederet: partìm verò, quòd apud eum quoquè ſanctus in magna haberetur reuerentia. Nam ipſe quoquè ad illum ventitabat, & eo tãquàm amico vtebatur, & illum honorare, proprium ſuum ducebat honorem. Præterea autem magnus quoquè Spiridon ad eum veniebat. Cùm ergò ſic ſe inuicèm hoſpitio acciperent & acciperentur, conuiuiũ quandoq; ſimul ineuntes, ſanctus opportunè volens captare amicũ ſuum gentilem, conuerſus, eis audiẽtibus, dicit cuidam ex ijs, qui miniſtrabant: Puer, inquit, paruus, qui meæ fidei fuit commiſſus, vt gregem paſceret, grauiori ſomno oppreſſus, pecudes perdiderat. Cùm eum autem dimiſiſſet ſomnus, diligenter ſcrutatus, inuénit omnes ſimul abſconſas in quadam ſpelunca. Priuſquàm verò eas inueniſſet, ad nos miſit nunciũ, qui ſignificaret quod euenerat. Ille autem acceſſit, & ſtat pro foribus. Tu verò deſcende, & ei nuncio ſignifica, omnes eſſe inuentas, & nec vnam quidem deeſſe gregi. Audiuit miniſter, & abiens maxima celeritate, ei ſignificauit, qui ſtabat pro foribus. Menſa nondùm ſublata, alius rurſùs veniens nuncius, renunciat omnia ſimiliter, inuentas pecudes, & locum, & ne vnam quidem deeſſe numero. Hæc dicta ijs, quæ ſanctus dixerat, omninò conuenientia, magnum ſtuporem iniecerunt illi idololatræ, & ſanctum pro Deo habebat, & obſeruabat: & volebat eadem facere, quæ Lycaones aliquandò faciebant Barnabæ & Paulo, nempe ei tauros ſacrificare, & in veſtibulo coronas ſuſpendere. Ille verò ſicut illi, ei dixit: Non ego ſum Deus: ſed ſeruus Dei potiùs, homo qui ſum obnoxius eiſdem, quibus tu, affectionibus. Vt autem rectè ſciam, largitur is: quem ſi tu quoquè Dominum fueris confeſſus, accuratè omninò ſcies, quàm ſit apud illum inexpugnabilis potentia, & quantę vires. Illa verò Chriſti magìs amans, q̃ viri, hac re tanq̃ opportuna aliqua arrepta occaſione, ex ſe quoquè ea afferens, quæ ei conueniebant, marito perſuadet, vt omnem quidem vanum abiuret errorem, & cultum irrideat ſimulacrorum: rectè autem diſcat verã pietatem, & Chriſtum induat per baptiſmum.

Etiam vir gentilis S. Spiridonẽ in multa habet reuerentia.

Acto. 14.

Gentilis ille credit in Christum.

Si eam, quæ deinceps ſequitur, narrationem ſilentio texerimus, quomodò nõ priuabimus auditores maxima vtilitate, cùm ſimul cum vtili, multum etiam inducat iucunditatis? Dicatur ergò hæc quoquè. Ferunt magnum Spiridonem, prout erat modeſtiſſimus, & ab omni faſtu & ſuperbia alienus, præclarè quidem & ſanctè Epiſcopatũ ſuum adminiſtrâſſe, nihilo ſeciùs autem ouium quoquè curam geſſiſſe. Intempeſta verò nocte ſtabulum adorti latrones, ſuffurabantur quaſdam ex eius pecudibus. Deus autem, qui curam gerebat paſtoris, ne oues quidem quas paſcebat, neglexit. Sed fures iſti ineuitabilibus, quæ ſub adſpectum non cadebant, vinculis compræhenſi, & vinctis erant manibus, & non poterant omninò recedere. Iam manè aderat, & cùm magnus cognouiſſet Spiridon, quod factum fuerat, videns eis manus ponè adductas & vinctas, precibus quidem eis relaxauit vinculũ: cùm plurimùm autẽ eos admonuiſſet, vt ex iuſtis laboribus pararent, quę erant ſibi neceſſaria, eis etiam prębet arietẽ, Lepidè elocutus: Nè fruſtrà vigilaueritis. Cæterùm aliud quoq; ſe offert, volens ſequi id, quod dictum eſt, quod illi nihil cedit iucunditate.

Fures diuinitùs ligãtur.

S. Spiridonis erga eos humanitas.

Vir quidã Trimmythũtinus erat nauis dominus: & cùm auro opùs haberet ad mercaturam, accedit ad ſanctum, ab eo accepturus. Ille autem huius quoquè præcepti cum alijs adimpletor, quod dicit, Eum, qui à te voluerit mutuò accipere, nè auerſeris: id paucũ quod habebat, idq; paratũ propter neceſſariũ vſum Epiſcopatûs, ei tradit promptò & alacri animo. Ille verò, qui id acceperat, cùm ei fauſta & felix ſucceſſiſſet nauigatio, & cum lucro eſſet reuerſus, accedit ad ſanctum, debitũ ſoluturus. Ille autẽ non curioſè ſcrutatus, nec multis ratiocinatus, iubet illum ipſum qui attulerat, reponere in illo ipſo vaſe, ex quo id priùs ſumpſerat. Et tunc quidem eius, qui mutuò dederat, reueritus mercator bonitatem, & à negociorum ſolicitudine remotionem, illic aurũ depoſuit, ſicut iuſſus fuerat. Cùm autem vſu eum rurſùs vrgente, ſic quidẽ promptè acciperet, & ſic ipſe rurſùs ſine dolo reponeret, & hoc modo ſæpè fieret, ſubit mercatorẽ vitium auaritiæ, infideliterq; & malignè ſe gerit in eum, qui credebat, & violat veri-

tatem: & cùm maleficij materiam inueniſſet libertatem, fingit quidem ſe reponere. Cùm verò nihil repoſuiſſet, ſed vas vacuum clauſiſſet, receſſit. Sed ſanctū non ſic permiſit decipi, qui compræhendit ſapientes in malitia eorum, vt ſacra dicunt eloquia: & nè ſimplicitas & liberalitas facilè poſſet decipi, & facilè deſpiceretur, & cōtemptui haberetur ab aſtutioribus, vide quemadmodùm ſapiens & iuſta Dei prouidentia eum, qui iniuriam facere erat aggreſſus, vt ſibi potiùs malè faciat, efficit. Nam cùm in ſumptibus aurum conſumpſiſſet, non ad lucrum, & deindè redactus eſſet ad inopiam, prioris viæ meminit: & veniens ad magnū Spiridonem, aurum, quod non repoſuerat, quærebat, vt qui repoſuiſſet. Illum verò non latuit quidem maleficium: placidè autem, vt ſolebat, iuſſit vt iret, & acciperet. Ille verò, tanquàm qui nihil turpe feciſſet & illiberale, abijt, accepturus id, quod repoſitum fuerat. Cumq; aperuiſſet, & vas inane reperijſſet, quomodò etiam reliquerat, hoc quidem ſancto renunciat, eum exiſtimans id latere. Ille autem iubet eum quærere diligentiùs: Ex quo enim, inquit, tu repoſuiſti, nullius alterius manus, quod depoſitū fuerat, acceperūt. Ille verò ſimulat ſe rurſùs ſcrutari: Cùm autem inueniri non poſſet, quod reuerà non erat, & præ ſe ferens ignorantiam, dixit illi rurſùs, ſe nihil inuenire: vir ille bonus & mitis, Si verè, inquit, repoſuiſſes, quod repoſuiſſes, facilè inuenires. Sin verò, quod apud te manſit, id nunc quæris à nobis, ſcias teipſum potiùs, quàm nos, decipi. Hoc cùm ille audiuiſſet, & ſimul haberet conſcientiam eum tacitè repræhendentem, minimè tulit: ſed humi ſtatìm prócidit, & ſacros illius pedes præhenſans, petit veniam. Sanctus autem promptiùs remiſit, quàm ille petijt: decætero verò eſt adhortatus, nè aliena ſic concupiſceret, neque dolis & mendacijs pollueret conſcientiam. Nam quod ex eiuſmodi, inquit, rebus paratur lucrū, non eſt omninò lucrum, ſed damnum manifeſtum.

1. Cor. 3. — *Vide quàm placidè ferat maligni hominis fraudem.*

Cùm vnius adhuc ex ſancti miraculis meminerit oratio, vadet ad eius deceſſum. Aiunt, quòd cùm ſanctus eſſet adhuc ſuperſtes, & præeſſet Epiſcopatui, Patriarcha Alexādrinus indicta ſynodo omnium, qui ei ſubiecti erant, Epiſcoporum, volebat gentiles ſtatuas & imagines communibus precibus euertere, & eas in terram deijcere. Rebus enim eiuſmodi adhuc plena erat ciuitas: & quomodò Paulus, ipſe quoquè inflammabatur ſpiritu, & ardenter ſpirabat aduersùs impietatem. Cùm omnes ergò concurriſſent, & ſe dediſſent precibus, aliæ quidem ſtatuę Dei nutu & viribus deuolutæ fuerunt & in terram deiectę. ex ijs autem vna ſola, etſi & ſeparatìm, & ſimul cum illo Patriarcha multas preces fudiſſent, manebat in ſuo loco: non quòd Deus nō attenderet, aut deſpiceret ſacras illorum preces: ſed hoc ſapienti conſilio vellet ſuo famulo gloriam tribuere, & oſtendere id, quod à multis ignorabatur, qualis eſſet inter Epiſcopos Spiridon. Cùm nox ergò iam aduentâſſet, ipſe quidem Patriarcha adhuc vacabat orationi: quędam verò diuina ei appárens viſio, iuſſit eum non angi animo, ꝙ non caderet ſimulacrum. reſeruatum enim eſſe Spiridoni, vt id ab eo ſolo deturbatum caderet: ſed cùm eum quāprimùm è Cypro accerſeret. Is enim eſt, aiebat, Epiſcopus Trimmythuntinus. Fecit, vt ei imperatum fuerat, Patriarcha: & literis ad eū miſſis, accerſit ſanctum: & literę ſignificabant cauſam, cur accerſeretur, & eam, quæ apparuerat, viſionem: & nequaquàm eſſe recuſandum aduētum. Ille autem páret continuò. Simul atquè enim deſijt legere, quę ſcripta fuerant, iter inijt, & nauem conſcendens, nauigauit Alexandriam. Atque nauis quidem appellit Neapolim, (eſt autem hic inſignis portus Alexandriæ) ipſe verò de naue deſcendens, execrandam imaginem, cum multis templis, precibus nondùm peractis, euertit, & in puluerem comminuit. Hoc ſancti aduentum, qui nondùm erat manifeſtus, Papæ ſignificat. Cùm enim qui illud ſimulacrū ſua ſponte cecidiſſe viderant, ei renunciâſſent, Papa continuò, O amici, inquit, adeſt Spiridon ex Trimmythunte. Illi autē pręparantes (eos enim iuſſerat ei ire obuiàm) offenderunt magnum, qui adhuc deſcendebat. Quis adeò remotos habitat orbis fines, qui nō hoc miraculum acceperit auditione? Nouerunt quidem Byzantini: nouit autem ipſe Imperator. Senſerunt omnes quoquè vrbes, quę intercedunt: & vniuerſum ferè orbem terræ peruadens miraculum, dici non poteſt, quantam parârit vtilitatem tam fidelibus ꝗ infidelibus: his quidem conuerſis ad pietatem, & ſacrum baptiſmum accipientibus: illis autem ſtabiliùs fundatis ſuper eius petram. Hæc non quędam nuda & minimè probata auditio, ſed etiam imago loquitur & teſtatur, quæ ſtat inter * porticum, qui dicitur Archonticus, & tēplum Trimmythuntis, vbi ſunt ſacrę reliquię Spiridonis. Atque his quidem

Actor. 17. — *Mira res: precibus Epiſcoporū communibus ſtatuæ Gentilium corruunt.* — *Obſerua ſancti viri promptiſſimam obedientiam. Item vim precū eius.* — *for. * portū*

quidem cum alijs dimiſſis,accedendum eſt, vt ſumus polliciti,ad diuinã illius mortem.

Tempus erat æſtatis,& vberes ſegetes,fructusque copioſus & multiplex erat ſancto. Ipſe autem, vt qui ſuis manibus plurimùm vteretur in opere faciendo, dextra accipit falcem,& incipit metere: repentè verò admodùm tenues guttæ roris, Deo tunc minimè pluente, ſolum ſacrum illius caput petunt: Deo hoc ei oſtendente, quòd ille quoquè florens virtutibus, tanquàm pulchra aliqua ſeges, rore appetitur,& ꝙ ilicò hic quoquè fructus portatur ad Dominum & agricolam. Hanc rem admirabilem alia quoquè cõſecuta fuit admirabilior. Cùm enim ille ſuum caput tenens dextera, ijs qui aderãt,oſtendebat roſcidum, continuò capilli effloruerunt ſimul flaui,nigri & albi: neſcimus,quidnam Deo per hæc ſignificante. Ille autem cùm,vt videtur, cognouiſſet, Sciatis,ô amici, dixit præſentibus,ꝙ ego quidem iam excedo è corpore: magna verò gloria Dominus mei exceſsûs circundabit memoriam,& multis hominibus dies mei aduentûs erit feſti argumentum: idque omnis ætas peraget ſplendidè & magnificè, tam puerorum, quàm iuuenum & ſenum.Cùm hæc & multa alia dixiſſet & prædixiſſet,& alia,quę oportebat, admonuiſſet, & quicquid erat bonum & ſalutare apud eos,qui aderant,oratione, vt ſemèl dicam, eſſet perſecutus, & maximè de generali & omnium aliarum virtutum maxima, de charitate, inquam, in Deum & proximum, diſſeruiſſet, non multò pòſt, vt dixerat, caſtam illam & ſacram emiſit animam,in Angelorum quidem chorum meritò admiſſus: neque tamen omninò diſcedens ab hominibus: ſed nunc quoquè maximam curam gerens, quandò & Deo eſt propinquior, & maiori apud eum fiducia vtitur & libertate. Atque multa quidem poſt eius deceſſum & facta ſunt ab illo, & adhuc fiunt: Nos autem, nè & fine vitæ protinùs etiam circunſcribamus miracula, neque rursùs ſcriptionem nimiùm extendamus,cùm vnius aut duorum meminerimus, Deo volente, finem imponemus orationi.

Vide humilitatem tanti viri. *Res planè miranda.* *Sancti noſtri curam gerunt.*

Dixit quidam ex ijs, qui ſunt Chriſti amantes, & ſanctum quidem ardenter amant: amant autem nihilominùs etiam veritatem:quòd cùm eius dies feſtus celebraretur,(celebratur autem duodecimo menſis Decembris) acceſſit ipſe quoquè ad ſepulcrũ, tanquàm viuum allocuturus,magnam in eum vultu ſignificans reuerentiam & venerationem. Cùm autem propè fuiſſet, & oculos eſſet admoturus,dicebat ſe tantam diuinam ſenſiſſe viſitationem intùs operantem, & cor eius adeò penetrâſſe, vt ſublimè quidem fuerit raptus ſpiritu, & ſolas, quæ illic ſunt, viſione perciperet pulchritudines: oblitus quidem omnium terrenorum: oblitus verò ipſius quoquè corporis, vocisque & ſermonis propè expers: ieiunus quoquè, & neque apud vllum vocem emittens, neque cibum aut potum toto illo die admittens, niſi ſolụm, quòd ſumpſit diuinum corpus & ſanguinem Dominicum. Porrò autem aliâs quoq; ei extitit miraculum euidentius: eſt verò modus ad narrandum iucundiſſimus. Ille quidem, vt dixit, cùm eum rursùs eius dies feſtus inuitaret, acceſſit Trimmythuntem: & capſam, quæ ſancti continebat reliquias, adorans & amplectens, ſimiliter quidem habuit cor repletum lumine: impletus eſt autem ei quoquè animus voluptate,& quænam bona expectant ſanctos, per præſentia, quoàd eius fieri potuit, coniecit. Deindè iuit ad nundinas, vt ſupellectilem quandam emeret, & veſtimenta, vt ijs indueret pauperes & egenos, vtpotè quòd tempus anni ad id vocaret. erat enim frigus. Cùm ea ergò adornâſſet, & domum eundum eſſet, vſuità poſcente, erat quidem nubium concurſus, vt ſolet hyeme: intentabantur autem minæ vehementis futuræ pluuiæ: & non parùm erat ſolicitus,num ità afflictus, cùm onus tradidiſſet pluuiæ, deberet compendiò domum iter ingredi. Bonam itaque ſpem ſibi proponit: & cùm ſupellectilem, & quicquid erat veſtium,iumentis impoſuiſſet, ipſe currit ad templum Domini,& loculo circunfuſus, & tanquàm viuum ardenter amplexus,rogat,vt ſit ei viæ comes & bonus dux,eique & ſuis omnibus fauſtum & felix iter præbeat, imbrium minas & vim reprimens ventorum. Ille quidem hęc precatus,exit è Trimmythunte.Sanctus autẽ,ſicut ipſe fuerat precatus,non ſolùm fugiens obtutum, ſed etiam cadens ſub oculos, per totam viam ſimul aderat, tanquàm vnus ex viatoribus. Pluuia verò ex confuſione aëris, & concurſu nubium, vt ſemèl dicam, impendebat: eius autem virtute cohibebatur,& reprimebatur illius impetus. Quandò verò is peruenit domum, ille quidem protinùs euaneſcit: eius autem cor rursùs ineffabili luce illuſtrabatur, & gaudio diffundebatur: perindè àc ſi ſanctus id tetigiſſet, & ipſum impertijſſet ſua lætitia & voluptate. Cùm autem ſanctus quidem euanuiſſet,

Feſtum S. Spiridonis. *Viſio cuiuſdam.* *Inuocatur S. Spiridon.* *Vide quid illa effecerit inuocatio.*

vir verò domum eſſet ingreſſus, ſtatìm quidem admodùm vehemens pluuia eſt conſecuta: quæ tandiù durauit, vt tres totos dies non defecerit. Et tunc quidem ſic viæ difficultatem, aliâs autem ei etiam aliam depulit animi ægritudinem.

Agebatur quidem dies feſtus magni Spiridonis: non licebat autem huic viro eò venire: & en res ei quædam grauis videbatur calamitas, rogabatq́ue, nè conſueta viſitatione priuaretur & gratia. Quid igitur? Nondùm finitæ erant preces, & viſus eſt ſibi ire ad templum, & ſimul illius ſenſit aduentum, illuminationisque & dulcedinis de more fuit particeps: & ſibi viſus eſt templum ingredi: & cùm ipſe eſſet precatus, fuiſſe cum eo per totã glorificationem. Qui cùm omnibus, qui aderant, benedixiſſet, tandẽ receſſit.

Nota, ſanctum eorũ curam gerere, qui eũ rogant.

Mihi quidem oratio, ſi non res omnes illius, at eas quidem certè dixit, quę viris bonis & virtutis ſtudioſis ſufficiunt. Quomodò autem quotidiè eorum, qui eum rogant, curam gerat, & eos protegat, non alij, vt par eſt, dixerint, quàm ij ſoli, qui eius miraculis ſingulis horis fruuntur & gratia. Oportet verò ne hoc quidem fraudare viros pios, ſi quis dubitans quęrat, vndenàm ſit Spiridoni tantum mare miraculorum: & quibuſnam benefactis effectum eſt, vt eſſet tam gratus Domino: ſciat omnia quidem bona & honeſta, tanquàm ex conſenſu in eum concurriſſe, & eum fuiſſe prędantiſſimæ vitæ exemplar definitum. Vnum autem ſignum, quo cognoſceretur Spiridon, & inſigne aliorum præſtãtiſſimũ, erat ſumma humilitas & inſignis moderatio: & quòd cùm omnes ferè alios ſuperaret, qui ſunt miraculorum gratiam cõſecuti, ſe nihil exiſtimaret, neq; putaret ſe præſtare alicui ex vilibus & abiectis & grauatis peccatorũ multitudine. Talia quidem ſunt eius vitæ benefacta, talia autem miracula. Concedatur verò nobis quoquè, vt illius aliqua (vix enim fieri poteſt, vt omnia) eius auxilio imitemur: vt efficiamur etiam cum eo participes paratorum bonorum, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo patri ſimul cum ſancto ſpiritu, gloria, honor, potentia & adoratio: nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Summa eius humilitas.

De S. Vualerico videat Lector Tomo 2. primo die Aprilis.

MARTYRIVM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRVM, EVSTRATII, AVXENTII, *Eugenij, Mardarij & Oreſtis: Authore Simeone Metaphraſte.*

Decemb. 13.

Cultus dæmonũ maximè ferbuet ſub Diocletiano.

IMperante Diocletiano & Maximiano, vniuerſum Romanorum Imperium completum fuerat cultu ſimulacrorum, & omnes homines perciti mutua quadam inter ſe inuicèm æmulatione, proficiebant in hac falſa religione: maximè cùm edicta imperatoria quotidiè, vt ſemèl dicã, mitterentur ad loci magiſtratus, quę iubebant, vt Calendis magnificè offerrentur dijs ſacrificia: & fore, vt ab Imperatoribus honorem conſequerentur, eiſq; noti euaderent, qui ad hæc ſuum ſtudium contuliſſent, ſignificabãt: ij autem, qui in eis colendis eſſent aliquo modo ſocordes, & ad aliam inclinarent religionem, priuati ijs bonis, quæ habebant, poſt multos cruciatus ſubijcerentur mortis extremæ ſententiæ. Erat itaque magna perſecutio in toto orbe terrarũ, cùm quotquot erant vbiquè magiſtratus & Præſides, magnam curam gererẽt, vt de medio tollerent vniuerſum †.

†Deeſt hic, Chriſtianiſmum, vel, Chriſti cultum, aut aliquid tale.

Accidit autem, vt cùm illo tempore ad hos tyrannos eſſet delatum, quòd tota magna Armenia & Cappadocia illorum edicto repugnarent, & iam vnanimes ſpectarent omnes ad defectionem, immutabilem habentes animum in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: propter hęc fuit conturbatus Cæſar Diocletianus, & cùm omnes ſuos acceſsiuit proceres, & tribus diebus à manè vſque ad veſperam cum eis conſultâſſet, depoſuit eos, quibus commiſſę fuerant rectiones vtrarunque harum gentium, eos ſimplicitatis damnans & ſtultitiæ: miſit verò duos viros, qui è Gręcia ducebant originẽ: patriæ autem doctrinæ magnam conſecuti fuerant cognitionem: erant verò ingentis & immanis ſpiritûs, * aures ad cogitandum, & ad dicendum promptiſſimi: & qui mores

for. * acres

res habebant & calliditatem, quæ non poterant indagando & perſcrutando cognoſci. Ex quibus cùm vnum quidem, nomine Lyſiam, iuſſiſſet curam gerere omnium limitaneorum: alterũ, qui vocabatur Agricolaus, iuſſit totius Præfecturę adminiſtrare imperium; decernens, vt non ſolùm eis deſeruiret manus limitaneorũ, ſed etiam quicunque milites erant collocati in propinquis ciuitatibus.

Cùm hi ergò in has veniſſent prouincias, protinùs omnis ætas hominum immiſericorditer & abſque vlla venia excindebatur: cùm neque vlla inueniretur opportuna occaſio: parua autem & quęlibet calumnia, aut ab inimicis, aut à maleuolis hominibus ſequeretur. Innumerabilis verò multitudo Chriſtianorũ indagabatur, & quotidiè compræhendebatur, & his ſanguiuoris beſtijs tradebatur ad interitum. Dux ergò Lyſias verſans in Sateleon, ſi huius regionis inueniebat aliquos ſanctos viros & ſanctas fœminas, poſt multas interrogationes & tormenta, ſub tutiſſima cuſtodia tranſmittebat vinctos ad Agricolaum in metropolim Sebaſtenorum: vt ab illo de medio tollerentur, & non ſinerentur in ſua regione, & nec eorum cognati & neceſſarij vllam eorum curã gererent, nec iuſta fierent eorum corporibus: Prouinciæ quoquè Pręſide ſimiliter tranſmittente eos, qui apud Sebaſtenos orti erant, Sateleon, hoc improbo diù antè inter ſe inito conſilio. Impia enim ſua mente cognouerant, Chriſti athletis non futurum hoc paruam partem ſupplicij. *Crudeliſſimi duo viri mittuntur ad vexandos Chriſtianos.*

Cùm hæc ſic fierent, quidam Euſtratius, qui erat Ducalis ordinis ſcriniarius, & eo tempore primas partes in ea obtinebat, vir pius & Deum timens, & qui vitam agebat citra vllam reprę henſionem, angebatur animo propter ea, quæ fiebant quotidiè: ſuppliciterque & miſerabiliter vociferabatur ad Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in ieiunio perſeuérans & oratione, vt propitius eſſet ſuis famulis, & intueretur populum ſuum in ſalute, & in malorum conſolatione. Cupiebat autem ipſe quoquè idem, quod ſancti, ſubire certamen, & aſſequi martyrium: ſed varias minas & ſæuitiam inſuperabilem, multiplicemque molitionem & machinationem Præſidis pertimeſcebat. Sui tamen ſcopi & inſtituti periclitationem faciebat hoc modo: Nam cùm zonam ſuam accepiſſet, dedit famulo ſuo fideliſſimo: & iuſſit eam portare in eccleſiam Araucenorum, ex qua proceſſerat, & in ara deponere: eumipſum autem, cùm eam latenter occultauerit, ſeruare: & ſi viderit quidem quendam Auxentium Dei ſeruum, cui ferunt omnes pietatis teſtimoniũ, qui eo tempore erat presbyter huius eccleſiæ, ingreſſum ad orandum, eam ſuſtuliſſe, vt habeat zonam, ſinere, & ad ipſum reuerti. Si aliquis autem alius hoc faciat, nequaquàm ei permittere, ſed eam zonam repetere: hoc in mente iudicans, quòd ſi preſbyter zonam abſtulerit, futurum ſit id diuinum conſilium & prouidentia, quę ſignificet felicem ſucceſſum martyrij, quod deſiderat. Sin verò hoc non euenerit, debere eum latére, nec audere vti fidutia & dicendi libertate. *Euſtratij magna pietas.* *Auxentius presbyter optimi teſtimonij.*

Cùm hoc ergò factum eſſet, & famulus paucis pòſt diebus reuertiſſet, & dixiſſet, ꝙ eaipſa hora, qua zonam in ara poſuerat, ſicut iuſſus fuerat, presbyter Auxentius, tanquàm ab aliquo miſſus, ingreſſus ſit eccleſiam, & zonam acceperit. His auditis, lætatus eſt vir pius, & ex Prætorio accipiens omnes ſuos amicos hora prandij, venit lætus, & magnam vultûs alacritatem, quantam nunquàm anteà, oſtendens in conuiuio: adeò vt propter inſuetum hoc ſpectaculum adducerentur omnes in admirationem, & ſcire cauſam, magnifacerent. Vnus autem ex ijs, qui ſimul accumbebant, ætate iunior, eius charus amicus & ciuis, nomine Eugenius, fidenter eum percontatur, dicens: Nũquid, ô maxime Euſtrati, propterea quòd à noſtro Præſide in craſtinum diem ſunt parata, & publicè producenda omnia tormentorum inſtrumenta aduersùs Chriſtianos, acceſſit tibi profuſus hic riſus, vt qui ex eo ſperes aliquid lucrati? Hoc verò dixit, propterea quòd in illum annum eſſet ipſe Commentarienſis. Sanctus autem reſpondit Euſtratius: Rectè exiſtimâſti, ô amice. Spero enim ego quoquè die ſequenti ex hac re conſequi theſaurũ, qui auferri non poteſt. Sequenti verò die Lyſias, ei erecto excelſo tribunali in media ciuitate in ſignoſtaſio, iuſſit omnes, qui erant in cuſtodia, produci vt interrogarẽtur. Sanctus autem Euſtratius profectus in carcerem, rogauit omnes ſanctos, vt pro eo orarent. Dixit enim, ſe illo die futurum paris ſocium certaminis. Cùm omnes autẽ orâſſent, & genua flexiſſent, & extremum Amen dixiſſent, ſecuti ſunt ſanctum Euſtratium, cùm eos tenerent milites. *En vt lætatur Euſtratius ob futurum martyrium.*

Cùm autem cohors, vt conſueuerat, adſtitiſſet ante Iudicẽ, iuſſit Lyſias ſigillatìm ad-

Euſtratij egregia coram iudice dicendi libertas.

duci ad ſuum tribunal eos, qui priùs fuerant interrogati. Euſtratius dixit Commentarienſis: Literis imperatorijs pridiè rursùs lectis in iudicio, quæ decernebãt, vt omnes qui vbiquè inueniebantur Chriſtiani, cuiuſcũque eſſent dignitatis, iudicio tuo ſubijcerentur, Auxentius, qui olìm quidem fuit opibus & vita acta inſignis, probatior autẽ & ornatior ex ea, quæ nunc ei inuenta eſt generoſitate & animi fortitudine, vt qui ſit ſeruus Chriſti Regis cæleſtis, paucis his antè diebus aſſiſtens in hoc tribunali, tranſegit certamen immortalitatis, tuam, ô Iudex, arguens impietatem, verborum ſapientia & operum tolerantia: & quoniam ab illo die eum incluſum in publica cuſtodia iuſſiſti adduci hodiè examinandum cum cœtu, qui cum eo erat, ſtant mecum omnes forti & robuſto animo, tuas machinas, quæ à patre tuo diabolo ſunt tibi ſuggeſtæ, dedecore affecturi, & omninò deleturi. His auditis Lyſias, hanc inopinatam viri admiratus libertatẽ, & cædem ſpirantibus oculis eum intuitus, eximo pectore & iracundo eius animo emiſſo ſuſpirio, voce intonuit, ſic dicens: Acerbius mihi, quàm vnquàm anteà, extitit hoc iudicium, & Græca patria auſteritate repletũ, oratore mihi propoſito ſcelerato hoc carnifice. Ab eo ergò ſtante tollatur, qua indutus eſt, læna & zona: & ex his ſignis oſtendat omnibus, ſe alienum ab ea, quæ ad ipſum pertinebat huſcuſquè, militia. Deindè nudus corpore, funibusque expanſis manibus & pedibus, humì extenſus, pergat exequi eam, qua ſe defendit, concionem.

In eum ſæuit iudex.

Hoc autem facto maxima celeritate, dixit Dux: Nulla, ô Euſtrati, dúceris pœnitentia ob ea, quæ à te ſunt inchoata perniciosè, vt, quæ mihi ineſt clementia, effugias ſupplicium? ſed exordire, & dic ante tormenta, cum tuo nomine, patriam quoquè quæ te tulit: & aperi nobis nouitatem eius, quæ in te latebat, religionis. Dixit ſanctus Euſtratius: Natus ſum in oppidulo * Araucenorum, nomine Euſtratius, cognomine Cyriſices paterno ſermone. Sum autem ſeruus Dei, Domini vniuerſorum, & adorandi eius filij Ieſu Chriſti, & ſancti ſpiritûs. Ex maternis faſcijs didici, quam colo, religionem. Dux dixit: Deponat cohors: quot annos tranſegit in hac militia? Cohors dixit: Viceſimusſeptimus annus completur hoc anno, ex quo, cùm eſſet adhuc paruus ætate, functus eſt munere Exceptoris. Dux dixit: Nunc, ô Euſtrati, vidẽs quòd ex tua inobedientia tibi imminet periculum, & reſipiſcens ex eo, qui tibi accidit furore, ſapienti vtens ratiocinatione, nè relinquas eam, quę à te tot annis rectè & ordine geſta eſt militiam, propitiam deorum inuocans potentiam, & Imperatorum beneuolentiam, & iudicij clementiam. Dixit ſanctus Euſtratius: Execrandos dæmones, & ſurda ſimulacra ab hominibus conſtructa, nullus vnquàm homo, qui compos eſſet mentis, cenſuit adoranda. Dictum eſt enim alicubi in noſtris ſcripturis: Dij, qui cælum & terram non fecerunt, pereant. Dux dixit: Sed eſt'ne is compos mentis, qui Deum adorat Crucifixum, ſicut vos pleni ſuperſtitione? Sanctus Euſtratius dixit: Si tibi non eſſent mutati ſenſus mentis, & perturbationum conſperſione non eſſet ad res terrenas tibi trãſmutatus animus, oſtenderem tibi hunc Crucifixum, verum eſſe ſeruatorem & Dominum, & vniuerſæ creatæ naturæ opificem, qui eſt cum patre ante ſecula, & ineffabili ſapientia per regenerationem ſuſcitauit noſtram mortificationem.

for. * Arabracinorũ

Liberrimè reſpondet ei S. Euſtratius.

Ierem. 10.

Cùm autem vellet adhuc ſanctus contexere orationem, interrumpẽs dixit Dux ſceleratus: Funibus in aërem feratur hic vir generoſus: ignis autem congeries accenſa admoueatur eius pectoribus ad hoc, vt comburantur. Supra humeros verò tripliciter vno impetu virgis verberetur, vt oratione nobiſcum decertet elegantiùs. Cùm hoc autem factum eſſet, & multis horis ſancti infernè viſcera & vẽter ab igne ſubſtrato comburereetur, & acerbiſſimis plagis eius tergum virgis flagellaretur, nulla vox emittebatur: ſed neque vlla vultûs apparebat mutatio, cernique poterat & conijci, quòd in alieno corpore ſubibat ſupplicium. Propterea obſtupefactus ſceleratus Iudex, vix tadèm iuſſit eum relaxari à tormento, & vultu ſubridens, dixit: Quiſnam tuus eſt ſenſus, ô Euſtrati? Vis paruam aliquam aliam tibi impoſitis plagis excogitem delectationem? Sanctus ait Euſtratius: Maximè. Dux dixit: Quoniam ergò quæ nobis placent, à tacente illo ſunt approbata, iubeo muriam aceto contemperatam magno fluctu infundi membris igne combuſtis, & acutis teſtis fortiter ei affricari, donèc ex noſtro miniſterio eorum, quæ ſunt iucunda, plurimo ſenſu percepto ſatiatus fuerit.

Vide crudeliſſimum iudicem.

Et martyrẽ fortiſſimũ.

Immane ſuppliciũ.

Cùm magna autem celeritate eo quoquè ei allato tormento, eadẽ vſus eſt conſtantia & animi fortitudine, & neque vllus, quantumuìs leuis, gemitus audiebatur emitti.

Inuicta patientia.

Dux

Dux dixit: Tanquàm in ſcena ſuperſtitionem oſtentat & iactat hic, ſicut dicit, athleta Crucifixi. Nunc ergò dicat, ſi per hæc caſtigatus, ſibi perſuaſerit ad ſacras deorum aras accedere adoraturus. Sanctus dixit Euſtratius: Propter eam, quæ eſt in te, ſuperſtitionem & falſam religionem hæc, ſicut exiſtimas, mihi inferens ſupplicia, imprudens & inſciens me hodiè multis affeciſti bonis, quæ mihi maximè erant in votis, ô Iudex. Circunfuſam enim caliginem & obſcuritatem, quæ ex craſſitie corporis meo inerat animo, his à me tormentis depuliſti: & quæ principatum obtinet, rationem, earum, quæ longo tempore intentabantur, tentationum victricem conſeruâſti: & effeciſti, vt funderem ac profligarem eas, quæ in me magno impetu inſurgebāt, animi perturbationes; nullo tumultu oppugnandū mihi largitus præſidium interni ſpiritûs, qui mihi vitā regit in immortalitate: in quo ſunt mihi reconditæ diuitiæ incorruptionis: & oſtendiſti viam compēdioſam & ab afflictione remotam, per quam potero in fictili hoc corpore degēs, vitam amplecti angelicam, & cęleſti frui æternitate. Nunc ſcio me eſſe templum Dei, & ſanctum eius in me habitare ſpiritum. Diſcedite ergò à me omnes, qui operamini iniquitatem: quoniā exaudiuit Dominus vocem fletûs mei, Dominus deprecationem meam ſuſcepit. Exultabit reuerà anima mea in Domino, delectabitur in ſalutari eius. Omnia oſſa mea dicent: Dominè Domine, quis ſimilis tibi? liberans inopem à manu potentiorum eo, & à diripientibus eum. Feſtina ergò & decerta, miniſter aduerſarij, & ꝙ in te eſt, nihil remitte: & proba me ſicut aurum in fornace magìs magiſque: & in me non inuenies ſordem, quæ eſt tibi amabilis, & re vera quęritur. Tui enim dij ſunt abominationes, quæ tuæ & tui Imperatoris dominantur egeſtati rationis. *Pſal. 6.* *Pſal. 34.*

Dux dixit: Mentis fortaſsè, vt videtur, emotio cōſecuta eſt corporis imbecillitatem: quo factum eſt, vt multis verbis vſus ſit obſcuris & ſuperuacaneis. Si enim poſſet ille tuus, vt dicis, Deus te participem reddere immortalitatis, à pręſenti vtiquè te plaga liberâſſet. Mittens ergò vanæ ſpei agitari ſomnijs, propera ad ſalutem, quæ à me oſtenditur. Dixit Euſtratius: Vis perſuaderi, ô tu qui es orbus omnibus ſenſibus, nihil eſſe quod meus non poſſit Deus? Attende, & me intuere, quem tuis tormentis exiſtimas morte eſſe mulctatum. Cumque omnes in eum defixiſſent oculos, repentè veluti quædam ſquammæ eiectæ ſunt ex eius corpore: & ſtetit ſanctus totus ſanus, corpus nihil habens omninò laceratum. Cùm propter miraculum autem, quod factum fuerat, omnes Deum glorificâſſent, quidam Eugenius vir Arauracenus, qui erat ipſe quoquè oppiduli officialis eiuſdem cohortis, & permanebat apud ſanctum Euſtratium, magna voce exclamauit, dicens: Lyſia, Ego quoquè ſum Chriſtianus, & tuam anathematizo religionem, & iuſſui Imperatorum & tuæ reſiſto voluntati, ſicut etiam dominus meus Euſtratius. Dux ergò propter hęc indignatus, & eum execratus, ipſum quoquè compræhenſum iuſſit duci in medium, & ſic eſt effatus: *O prædicādā Chriſti virtutē & potentiam.* *Eugenius ſe Chriſtianum profitetur.*

Cùm horum, quos punire eſt difficile, interrogatio tempore & ocio opùs habeat opportuno, nunc autem vrgear ad ſuſcipiendam conſuetam rerumpublicarum defenſionem, hunc pręſtigiatorem & incantationibus miraculorum effectorem Euſtratium & Eugenium, quem nupèr apparuit idem quod ipſe ſentire, toto corpore ferro vinctos iubeo conijci in carcerē cum reliquis, qui ſunt mihi ſeruandi ad aliam examinationē. Hęc cùm pronunciâſſet, deſcēdit è tribunali. Sancti verò ducebātur omnes læti & exultantes propter tantam tolerantiam ſancti Euſtratij, conſtansq; teſtimonium, & propter ſalutare, quod in ipſo factum eſt, miraculum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Poſtquàm autem ingreſſi ſunt cuſtodiam, pſallebant omnes vna voce: Eccè quid æquè bonum & iucundum, atquè habitare fratres in vnum? & quæ ſequuntur. Et poſtquàm preces implēſſent, ſedentes docebantur à ſancto Euſtratio, promptique & alacres ab eo reddebantur ad propoſitam eis decertationem. *Martyres ducūtur in carcerem.* *Pſal. 132.*

Die illo in his tranſacto, ſequenti nocte Dux [illegible] ſurrexiſſet, profeſſus eſt ſe velle ire ad ciuitatem Nicopolitanam: & interìm dum [illegible]ti ad iter ſe parabant miniſtri, proſilijt ipſe in cuſtodiam, vbì erant ſancti, & ſolum beatum Euſtratium iubet trahi foràs. Cùm autem eſſet adductus, vultu ridenti dixit ei: Lętare chariſſime Euſtrati. Sanctus verò reſpondit: Deus omnipotēs, cui ego ſeruio, te viciſsìm dignè ſalutet, ô Iudex. Dux dicit: De Deo ſit tibi curæ: in pręſentia aūt cape & geſta hanc, quę tibi datur, crepidam, vt lubens nobiſcum iter facias. erat verò crepida longis & acutis clauîs transfixa, vt tanquàm fibulis perforaretur quælibet pars pedum eius. Cùm hac ergò crepida eum induiſſet, & *O immanē tyrannum.*

loris adſtrinxiſſet, ſuo obſignauit annulo: & iuſſit eum, dum duceretur, per totam viam verberari & trahi cum reliquis ſanctis. Ipſe autem cum toto, qui cum eo erat, exercitu iter perſequebatur, & poſt duos dies peruenerunt ad caſtellum, quod eſt prope Arauracos. Cùm ſancti autem acceſſiſſent, quotquot erant illius regionis, egreſſi ſunt ad ſpectaculum, deſiderantes videre beatum Euſtratium. Nullus verò cognatus nec amicus audebat ei appropinquare, nè ipſi quoquè compræhenderentur. hoc enim à ſcelerato Duce quibuſdam iam imperatum fuerat.

Quidam autem Mardarius, vir quidem ſorte priuatus & ſuo contentus, cùm illis diebus domum ſibi conſtruxiſſet, tegebat domum. Cùm in omnes autem ſanctos defixiſſet oculos, vidit medium eorum tanquàm ſtellam inſignem Euſtratium: & cùm citò è domo deſcendiſſet, dixit vxori ſuæ ſermone Armenio: Vides, ô vxor, eum qui erat dominus eius, quæ eſt circuncircà regionis, qui & genere & opibus erat tam inſignis, & tandiù fuerat militiæ clarus, quemadmodùm omnia deſpexerit, & abit, vt Deo fiat grata hoſtia, & regnum cæleſte conſequatur? Beatus ille, quòd & in hac vita fuerit glorioſus, & apud Dominum noſtrum ſit magnam habiturus fiduciam, & cum Angelis ineffabili voluptate fruiturus. Egregia autem illius vxor reſpondit: Dulciſſime marite, quid obſtat, quò minùs tu quoquè eò venias, & eandem, quam ipſe, viam incas, & ſanctam conſequaris cum ipſo conſummationem, vt ſis meî defenſor, & horum paruorum infantium, & totius tui generis? Dixit eius maritus: Da mihi calceos, & ingrediar viam à me deſideratam. Illa verò hoc fecit velociter, & læta eum dimiſit. Qui cùm accepiſſet calceos, & ſe veſte induiſſet, & duos quos habebat filios vlnis eſſet amplexus, ſtetit ad Orientem, & Dominum inuocauit, & dixit: Domine Deus pater omnipotens, & Domine IESV Chriſte, & ſancte ſpiritus, vna diuinitas, vna virtus, miſerere meî peccatoris: miſerere ancillæ tuæ, & eam ſuſcipe & hos duos infantes, qui es defenſor viduarum, & pater orphanorum. Ego enim, Domine, cum magno & alacri animi ſtudio ad te venio. Hæc cùm dixiſſet, oſculatus eſt ſuos filios, & dixit: Salua ſis mulier, & noli affici triſtitia, nec flere: ſed gaude & exulta. Te enim & filios meos & animam meam depono in manu boni Dei noſtri, qui poteſt omnia.

Vide feruorem Mardarij, ad martyrium properãtis.

Et cùm hæc dixiſſet, curſim eſt egreſſus: & venit ad quendam nomine Mucatorem, qui in regione Auracenorum habebat habitationem, & in ea obtinebat primas partes, & erat vir valdè clarus & diues: & cùm eum ſalutâſſet, dixit: Eccè ego vado ad amicum tuum & cognatum Cyriſicem, & Deo volente, ero ei comes in via, & cum eo ſubibo diſcrimen certaminis. Tu ergò eſto poſt Deum defenſor meæ vxoris, & meorum filiorum in hac vita: & pro hac gratia ego quoquè tibi operam nauabo in illo die, quandò coram Deo ſiſtemur, vt mercedem accipias. Dixit verò vir ille pius: Abi in pace, fili mî, & pulchrum hoc iter confice: & ne de eo ſis ſolicitus: ſatisfaciam tuo deſiderio. ero enim ſpiritali affectione vxoris tuæ maritus, & pater tuorum filiorum. His auditis, Mardarius cùm ei valedixiſſet, iam decætero prope caſtellum venit ad ſanctos: & ſic vocauit ſanctum Euſtratium: Domine Cyriſice, quomodò ouis ſimplex ad proprium currit paſtorem, ità ego quoquè ad te, volens eſſe vobis in via comes. Me ergò ſuſcipe, & refer, licèt indignum, in numerum ſancti tui cœtûs, & adduc me, etſi indignum, teſtem Chriſto Domino. Et hæc cùm dixiſſet, clamauit voce magna dicens: Ego quoquè ſum Chriſtianus, ſicut etiam dominus meus Euſtratius. Audite miniſtri diaboli, audite. Tunc cùm ipſum milites compræhendiſſent, colligârunt cum reliquis ſanctis: & cùm in caſtello eum conieciſſent in publicam cuſtodiam, de eo quoquè ad Ducem retulerunt.

Præclarà Mardarij virtus

Hac ipſa autem hora, tãquàm leo rugiens, ſedit ad examinationem: & pro more adducente cohorte lictorum, adductus eſt nudus, funibus manus habens vinctas ſanctus Auxentius, ſanctis adſtantibus, & ſingula videntibus: & adhuc vultu læto Dux inquit: Auxenti, nos quidem liberans à laboribus, te autem ſalute dignum cenſens, nũc ſaltem doce, an à vana illa & tibi pernicioſa deſtiteris peruicacia, & cum dijs redieris in gratiã. Sanctus dixit Auxentius: Paucis audi, ô Lyſia. iuro tibi eam, quæ præeſt & omnia adſpicit, iuſtitiam, eſſe mihi mentem immutabilem: vnumque Deum me nôſſe, & ipſum colere: etiamſi innumerabiles alias mihi plagas impoſueris & cruciatus, maiores ijs, qui iampridèm mihi ſunt illati: etiamſi me ferro, etiamſi me igne conſumpſeris, nũquàm poteris meã flectere cogitationem. Decetero fac quod velis. Tunc Dux pronunciauit ſenten-

Auxẽtij mira cõſtãtia.

ſententiam: Auxentius, qui poſt multa tormenta & cruciatus, etiamnunc permanet in ſua perniciosa ignorantia, per ei paratam gladij amputationem, ferream ſuam, & quæ molliri non poteſt, perdat animam, in loco aliquo nemoroſo & deſerto finem huius ſententiæ accipiens, vt iuſta ſepultura infelix eius corpus careat. Qui autem auſus eſt ſe nupèr reliquorum cœtui adiungere, producatur in medium, celeriter conſecuturus honorem, qui ab eo requiritur.

Sanctum verò Mardarium ſoluentibus militibus ab ei impoſitis collaribus, hic beatus dicebat: Domine mî Cyriſices, ora pro me, rogo te: & doce me, quid ſum reſpōſurus huic exitioſo & peſtifero homini: nè me tanquàm agreſtem & illiteratum hominem irrideat immanis iſte lupus. Sanctus autem ei dixit Euſtratius: Dic ſolùm cōſtanter, frater mî Mardari, Sum Chriſtianus, Sum Chriſti ſeruus: & nihil aliud reſpondeas, ſi quid contrà dicat aut faciat. Cùm verò eſſet adductus, dixit cohors: Adeſt Mardarius. Dux dixit: Qui ſe nupèr tradidit interrogationi, is nomen doceat, ſtudium, quæ eum tulit patriam, conditionem, & quænam ſit ei religio. Mardarius dixit: Sum Chriſtianus. Cùm autem rogaretur ab apparitoribus, vt diceret nomen, & conditionem, & patriam, perſeuerauit clamare, Sum Chriſtianus. Et cùm diù rogaretur, nihil aliud dixit niſi ſolū, Sum Chriſtianus, Sum Chriſti ſeruus. Cùm eius itaque ſimplicitatem & puritatem vidiſſet Dux ſceleratus, dixit: Terebra terebrentur calcanei pedum eius, & funibus traiecti, ab orbe rotæ pendeant: candentes autem obeliſci, eius tergo admoueantur, vt ex hoc ambitu fiat ſanæ mentis, & ad danda reſponſa idoneus. Cùm hoc autem factum eſſet, & ipſe diù penderet à calcaneis, & vreretur ſubulis, emiſit vocem, dicens: Domine, ago tibi gratias, quòd me his bonis ſis dignatus. Deſideraui ſalutare tuum, & amaui ipſum valdè. Suſcipe animam meam in pace. & cùm hæc dixiſſet, tradidit ſpiritum. *Mardarius offertur iudici.* *Mira eius ſimplicitas.* *En crudele ſuppliciū.* *Feliciſſimè Mardarius expirat.*

Demiſſis verò ſanctis eius reliquijs, Dux dixit: Nudo corpore adducatur etiam is, qui eſt ex Sataleorum regione Eugenius, qui, cùm de Euſtratio haberetur quæſtio, auſus eſt ſubire, quem non dico Chriſtianum, vt ipſi errantes dicunt, ſed planè achreſton, hoc eſt, inutilem. Cùm ipſe autem adſtitiſſet, dixerunt apparitores: Adeſt Eugenius. Dux dixit: Dic mihi ſceleratiſſime, quis malus dæmon te malis fatis actum ad tantam impulit audaciam, vt cum tanta te ingereres impudentia, & nihilifaceres iudicij auſteritatem? Dixit ſanctus Eugenius: Deus meus, qui, quos tu colis, dæmones abolet, ipſe dedit mihi virtutem, & largitus eſt mihi fiduciam & dicendi libertatem, vt tuam cōſpuam infelicitatem, ſordide canis, theſaure ſatanæ, qui tecum traditur in interitum. Dux dixit: Contumelioſa eius lingua excindatur: enſe verò priuetur vtriſq; manibus, & baculis confringantur eius tibiæ, vt in nos ſe gerat temperantiùs. His autem factis, ipſe quoquè tradidit ſpiritum. *Eugenius conſtanter reſpondet tyranno.* *Dirè cruciatur, & abit ad Christū.*

Hæc cùm feciſſet Dux ſceleratus, exijt in campum, vt exerceret exercitum. Cùm autem recenſerentur, vnuſquiſque oſtentabat ſuam in armis experientiam, Duce contemplante. Quidam verò Oreſtes nomine, vir procérus & forma decorus, ad nomen vocatus & ordinem, adſtitit Lyſiæ. Cùm Lyſias autem eius laudâſſet ſpeciem, & verum appellâſſet militem, iuſſit pilum torquere ad ſcopum. Cùm is verò manum direxiſſet, & arma concuſſiſſet, quæ ab eo in pectore ferebatur Crux aurea, è veſte eius excuſſa, extrinſecùs apparuit, ità vt omnes eam cernerent, & ipſe etiam Lyſias. Statìm autem adductus, ſtetit prope Ducem: & cùm manu Crucem accepiſſet Lyſias, rogauit quidnam hoc eſſet: Nunquìd tu quoquè es, inquit, ex ijs, qui ſunt partium Crucifixi? Ille verò dixit: Sum ſeruus Crucifixi Domini mèi Dei: & hoc geſto amuletum ad omnia mala auertenda, quæ mihi ingruunt. Dux dixit: Hic quoquè egregius miles, vinctus cum illo carnifice Euſtratio, ſit ei comes in via, cùm opportunè ſit de eis habenda quæſtio in ciuitate Nicopolitana. Cùm veniſſet autem Lyſias in ciuitatem Nicopolitanam, magna multitudo legionis militum, quæ erat in ciuitate, ad eum acceſſerunt, & omnes vna voce clamabant: Lyſia, nos quoq; ſumus milites Domini noſtri Ieſu Chriſti: fac quod velis. Ille verò primùm quidē fuit obſtupefactus, timēs nè aliquid noui aduersùs eum innouarent. Deindè cùm cognouiſſet, quòd ſicut oues ſeipſos tradiderunt, ſolutis zonis ſuis, iuſſit ipſos compræhendi, & vinctos conijci in carcerem: apud ſe autem conſiderabat, quemadmodùm in ſanctis perdendis ſe gereret, & non eſſet à Nicopolitanis, aut ab eorū cognatis aliqua confuſio. Præcipuè aūt timebat S. Euſtratium, nè ſi rurſùs ei inferrentur tormenta, faceret ſimiliter aliquod miraculū: & nō ſolùm in fide con- *Oreſtes miles Crucem auream ad pectus geſtauit.* *Multi milites vltrò Chriſtum cōfitentur.*

firma-

firmaret eos, qui iam erant Chriſtiani: ſed gentiles quoquè traduceret à cultu ſimulacrorum. Viſum eſt ergò ei, cùm manè ſurrexiſſet, tranſmittere ad Agricolaum in ciuitatem Sebaſtenorum, ſanctum Euſtratium & ſanctum Oreſtem. Cùm eſſet itaque dies, iuſſit hoc fieri, publicam ſcribens epiſtolam ad Agricolaum hoc modo:

Literæ Lyſiæ ad Agricolaum. Magnificentiſſimo Agricolao Dux Lyſias: Cùm in vniuerſa terra, quæ eſt ſub Sole, neminem nôſſent diuiniſſimi noſtri Imperatores, qui meliùs ſcrutari poſſet arcana orbis terræ, regendæ prouinciæ tibi dederunt poteſtatem. Apertè enim ſciunt, te poſſe noctes, ſicut dies, ad rempublicam defendendam conſumere. Quæ dormire nõ poſſunt itaque ſtellas priùs ſomnus domuerit, quàm tuos oculos ſopierit, donèc effectum fuerit id, quod ſtudes ad vtilitatem vniuerſorum: & vt ſemèl dicam, cùm apud te ſolum ſummam ineſſe vidiſſent vnamquanque partem, meritò huius, quam nunc obtines, adminiſtrationis, quæ nihil habet contemnendum, dignitatem permiſerunt. Quocircà ego quoquè teſtis tam multarum, quæ in te inſunt, rerum præſtantiæ, hunc ad te vinctum mitto Euſtratium, qui eorum qui dicuntur Chriſtianorũ magno morbo laborat: maximè cùm nihil poſſim inuenire, quod ſufficiat ad auertẽdum audacia eius cœpta: ſed etſi eius, quæ mihi ſeruit, militiæ honorẽ eſſet aſſecutus, maiori ſuperbia animo erectus, deſijt in contumeliam. Locus obſcurus. Quòd ſi intẽtarem metum, ſua arrogantia circunſcripſit futurum, vim ſuæ ſuperſtitionis reddens potentiorem: & licèt videret alios eiſdem affectos ſupplicijs, neq; propter minas, quæ in eos intendebãtur, ſuam repreſſit audaciam: ſed quod euenerat, exiſtimabat eſſe potiùs fortunæ inſultum, quàm ſupplicium. Eum ergò, & qui cum eo eſt Oreſtem, qui eſt eiuſdem ſentẽtiæ, ad tuam mitto ſapientiam, ſequens edicta Imperatoria. Cùm has ergò literas accepiſſent milites, & ſanctos haberẽt vinctos, viã perſequebantur. Sanctus autem Euſtratius ſimul cum Oreſte ſic canebat in via: Viam Pſal. 118. iuſtificationum tuarum elegi: inſtrue me, & diſcam mandata tua.

S. Euſtratius cũ S. Oreſte iucũdè colloquitur. Impletis verò precibus, dixit: Frater Oreſtes, narra mihi, qua animi alacritate cõſummatus fuit ſanctus Auxentius, & in quo loco. Sanctus autem Oreſtes dixit: Poſtquàm Dux pronunciauit in eum ſententiam, rogauit milites, qui eum abducebant, vt veniret ad videndam tuam virtutem, & te iuberet valere. Nemo verò eum audire ſuſtinuit: erat enim tempus prandij: & feſtinabant illi, ventri ſeruientes, implere id quod eis imperatum fuerat, & duxerunt eum in quandam vallem, quam nos vocamus Ororiam. Veniens autem, in via canebat ſanctus: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domi- Pſal. 118. ni: & vſq; ad ipſum locum, impleuit Pſalmum, & flexis genibus orauit. Cùm manus verò ſuſtuliſſet, accepit tanquàm oblationem, & dixit, Amen: & cùm circunſpexiſſet, vidit me prope eum ſtantem: & cùm me vocâſſet, dixit mihi acriter: Frater Oreſtes, alloquere Dominum Euſtratium, & dic ei, vt oret pro me: & eum citò ad me venturum: eum enim expecto. & ſic fuit ei caput amputatum, omnibus, quos ſuſpicio erat eſſe Chriſtianos, paſſis perſecutionem. Sanctæ Auxentij reliquiæ inſigni loco reponuntur. Sanctæ autem eius reliquiæ noctù furto ſublatæ ſunt à preſbyteris, qui erant in Arabracis. Eius verò capite non inuento, cœperunt flere & Deum rogare, vt eis aperiret ſanctum caput martyris. Dei autem prouidentia ſtans cornix ſuper ramum arboris, in qua erat caput, cœpit clamare. Cùm adſpexiſſent verò ad ramum arboris preſbyteri, in qua cornix ſtabat clamans, vident id iacens prope cornicem: & cùm ipſum honorificè ſuſtuliſſent, ſuſtulerunt etiam ſanctas eius reliquias, & eas tranſtulerunt in locum purum & inſignem. Hęc cùm ſanctus audiuiſſet Euſtratius, fleuit, & Deum inuocauit, & dixit Oreſtæ: Pergamus nos quoquè, & ad eum venire feſtinemus.

Quinque autem pòſt diebus ſancti adducti ſunt Sebaſteam, & traditi ſunt à militibus: & accepta Lyſiæ epiſtola, Agricolaus iuſſit eos ſeruari in tutiſſima cuſtodia: & die ſequenti cùm publicè ſediſſet in foro pro tribunali in ciuitate Sebaſtenorum, iuſſit Agricolaus duci ſanctos. Vniuerſa autem ciuitate congregata ad eos videndos, dixit Agricolaus: Epiſtola miſſa ab illuſtri Lyſia, & quæ eſt conſecuta ſcriptis mandata examinatio, priùs legatur. Quæ poſtquàm fuit lecta, ſic locutus eſt Agricolaus: Nè exiſtimes, ô Euſtrati, ſimiliter ceſſurũ hîc tibi eſſe ſuppliciũ. Priuſquàm ergò eius facias periculum, ſubmitte te edictis Imperatorum: & accedens, ſacrifica dijs. Dixit verò ſanctus Euſtratius: O Iudex, imperant'ne leges etiam Imperatoribus, an non? Dixit Præſes: Maximè. Nam eæ ab illis ſeruantur. Sanctus dixit Euſtratius: Tibi ergò ante omnes, & eos etiam, qui tecum ſunt, in ſcriptis ſolis ſitæ ſunt leges. Dixit Præſes: Curnàm hoc dicis, ô caput

caput impium? Quis vnquàm auſus eſt facere contra leges? Dixit ſanctus Euſtratius: Quoniam ſic continetur in legibus Cæſaris: Vis quidem abſit in omni ſermone & facto: perſuaſione autem potiùs adminiſtretur reſpublica: & alterum duorũ oportet, vt aut qui imperat, perſuadeat ei, qui páret eius imperio, vt aſſequatur ea quæ cupit: aut qui páret, perſuaſus, ſua ſpōte faciat quod iubetur. Et rursùs hoc continet poſt eundem verſum: Statuimus autem, vt Præſes iudicet, miſcens metum lenitati: vt neque alicui propter metum ſint infenſi, neque peccent propter lenitatem. Hęc, ô Iudex, ità ſcripta ſunt, an non? Dixit Præſes: Sunt. Te ergò rogo, idem ordo in me quoquè ſeruetur. Dixit Præſes: Et in te, & in omnibus leges cũ ea, qua par eſt, reuerentia neceſsè eſt cuſtodire. Sanctus dixit Euſtratius: Sit ergò, rogo, tuus metus lenitate contemperatus, vt qui cùm ſis omnium experientiſſimus, velis potiùs perſuaderi, quàm perſuadere, iudicans ſingula ratione. Sin autem hoc non licet, abſque vlla ratione & conſtitutionibus, puni, occíde, fac quod velis. Præſes dixit: Quod velis, duc audacter & liberè, cùm gaudeat iudicium hoc potiùs efficere perſuaſione.

S. Euſtratius ipſis legibus arguit Agricolaũ.

Sanctus dixit Euſtratius: Quibuſnam dijs iubes me ſacrificare, maioribus an minoribus? Dixit Præſes: Ioui primùm, & tunc Apollini, & Neptuno. Sanctus dixit Euſtratius: Quibuſnam párens ſapientibus, aut interpretibus, aut prophetis, inueniſtis eos eſſe adorandos? Dixit Præſes: Platoni, Ariſtoteli, Hermeti, & alijs ſapientibus: quos ſi tu eſſes expertus, eorũ coleres memoriam, ô Euſtrati, cùm ſint diuini viri & admirabiles. Sanctus dixit Euſtratius: Nullius horum mihi ſunt ignota myſteria: ſed ab ineunte ætate eorum habui experientiam. Quinetiam in muſica pulchrè ſum verſatus, vt cui obtigerit pater virtutis ſtudioſus: &, ſi iubes, incipiamus primùm à Platone. Dixit Præſes: Inuenimus Platonem in libro, qui inſcribitur Timæus, deſcendiſſe in Pyręum, & precatum eſſe deam. Tibíne videtur hic eſſe ſapiens, an non? Sanctus dixit Euſtratius: Valdè condemnat Plato Iouem deum tuum. Audi autem verba Platonis. Quoniam verò incepiſti à Timæo, & ciuilibus eius orationibus, audi in ſecũdo eius libro ea, quæ ſic ſunt poſita: Deus quoniam eſt bonus, omnium bonorum fuerit cauſa, ſicut veluti dicimus: malorum autem nequaquàm cauſa. Et bonorum quidē nullum alium dicemus eſſe cauſam, niſi Deum: malorum autem non eſſe cauſam. Sed quid opùs eſt ab alio quærere? Non eſt ergò admittendus Homerus & alij Poëtæ, qui dicunt Iouem eſſe authorem bonorũ & malorum. Violati ergò iuriſiurandi & confuſi fœderis à Pandoro aduersùs Grecos rationem, non hic Iupiter, vt dicit Poëta, procurauit per Mineruam. Non laudabimus autem optionem, ad quam ipſe duxit eos, quos tu deos exiſtimas. Dixit verò Aeſchylus, Deum cauſam producere mortalibus, quandò vult domos affligere, & euertere funditùs: Plato autem in ſua ciuitate neminem vult hęc dicere aut audire, neq; iuuenem, neque ſenem. Nefarium enim eſt, Deum fuiſſe parricidam, ſicut hic Iupiter, qui nunc colitur à vobis, fecit, qui ſuum patrem Saturnum deiecit de cęlis, & eum contriuit: aut factum eſſe cygnum, vt mortalem deciperet mulierem, & eam vitiaret. Prętereà verò rursùs ægrè fert Plato, quòd fletu & muliebri inſania correptus deus tuus, ô Iudex, defleat inconſolabiliter mortē Sarpedonis. An nō ità eſt? An non ſunt ſcripta in libris veſtris omnia fabuloſa? Si ipſe aũt ſapiens Plato veſter ſcriptor, eum deum eſſe denegat, & iubet neminem hominē, cui virtus eſt curæ, imitari tales animi perturbationes: cur voſipſos ſubmittitis, quarũ ipſi cōuicti fuerũt, actionibus, & nos eos hodiè adorare cogitis?

Sapienter cum illo in diſputationem ingreditur.

Iouem ex ipſis ethnicorũ libris proſcindit.

Dixit Præſes: Tuam fero audaciam propter eam, quæ in me ineſt, philoſophiam. Sed tu quoquè dic mihi, Quem tu colis Deum, quomodò cùm eſſet homo, ductusque fuerit ad iudicium, & in crucem actus, Deus eſſe eſt à vobis putatus? Sanctus dixit Euſtratius: Si me patienter audias, primùm te interrogabo ea, quę cogitationi meæ ſunt propoſita: & tunc dicam ordine id, quod à me quæſijſti. Dixit Præſes: Dabitur omninò tibi poteſtas & opportunè & importunè dicendi quod vis. Dic nobis quod velis. Dixit Euſtratius: Omnem hominem, qui eſt ſanæ mentis, conuenit Deũ exiſtimare iuſtum, qui compræhendi nō poteſt, neq; effingi, neq; verbis explicari: eſtq; immutabilis, & diuinis ſuis bonis omnem ſuperat poteſtatem. an non ità tibi videtur, Iudex ſapientiſſime? Dixit Præſes: Ità arbitror. Dixit ſanctus Euſtratius: Hoc quoquè adijciemus, ei omninò nihil deeſſe. Præſes dixit, Omninò. Sanctus dixit Euſtratius: Quid ergò? dabimus'ne aliquos etiam alios eſſe deos, & eos conſiſtere intra hanc, quam dicimus, ab interitu alienam eſſentiam? Sed eſt abſurdum quod dicitur. Quòd ſi vel parùm quid eis deſit huius bea-

Libera ei fit dicendi poteſtas à crudeli iudice.

tæ conditionis,non arbitror,eos exiſtimari deos ab hominibus.Deo enim nihil deeſt,vt priùs dictum eſt: cui credere, & quem adorare oportet omnes homines. Dicit Præſes: Ità habet.Sanctus dicit Euſtratius: Quid ergò,multi tui dij conſiſtunt'ne intra hæc intemerata bona & immortalia, & pares inter ſe vires habent? Qui ſunt in vna diſtincti eſſentia, & tanquàm in vnum verticem, conueniunt in virtutem diuinitatis, dicãtur non dij maiores & minores,ſed Deus vnus:'q in virtute incomparabili eſt vnicus,& nomen habet diuinitatis:& nè à vobis exiſtimetur alius quidem cælum habitare, alius verò mare,'alius autem terram.An non tibi ſic videtur?

Præſes reſpondere ei non poteſt. Cùm non poſſet autem Præſes ad hæc reſpondere,diù ſiluit. vix tandem verò reſpondit,dicens:Mittens hos ſyllogiſmos,& multùm valere iubens rationum tuarum probabilitatem,hoc doce,de quo fueras interrogatus: Quomodò vos Deum colitis Crucifixum? Sanctus dixit: Incipiam,quomodò tuus poëta Heſiodus: In principio erat Erebus & Chaos,hoc eſt,caligo & profunditas aquarum. Deus ergò cùm tunc hunc mundum in hunc ornatum diſtinxiſſet, & non ex ſubiecta, aut quæ priùs exiſtebat, materia, ſed omnia ex eo, quod non erat, ad eſſentiam produxiſſet, fecit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. (Gene. 1.) Malus ergò angelus, qui ipſe quoquè obtinebat principatum in ordine Angelorum,cùm ſua ſponte rebellâſſet aduersùs eum qui ipſum fecerat,& elatus fuiſſet ſuperbia, à ſuo ordine fuit expulſus, & à Deo aſſidendi poteſtate:& meritò à Deo accepit ſententiam, quæ eius puniret audaciam: & tunc propter eam eius inobedientiam,proiecit eum Deus à ſuperna poteſtate,& Angelica eum priuauit gloria: hominem autem poſuit in paradiſo, dans ei mandatum quod exercebat ad obedientiam.' (Gene. 2.) vt veſceretur quidem omnibus bonis, quæ erant in paradiſo: vnam verò non tangeret arborem: hoc ei inſtituto certamine, vt ſi ei inſidiante malo, non ampliùs Angelo,ſed dæmone, qui defecerat, & omnia contra eum machinante, poſſet primus homo non tranſilire ei datum à Deo præceptum, & dedecore afficere aduerſarium, qui ei inuidebat propter inſignem honorem:ſi hoc,inquam,factum eſſet,homo eſſet immortalis,degens incorruptione.Sin minùs,non ſineretur ampliùs eſſe in paradiſo: ſed ex eo exterminatus,viueret & moreretur.Malus ergò dæmon, qui inuidia ferebatur in hominem, (Gene. 3.) in eum varijs vſus eſt præſtigijs,& cùm ope ſerpentis decepiſſet vxorem primi hominis, per eam ipſum quoquè induxit,vt præceptum tranſiliret: vt ipſe ideò expulſus ex paradiſo à Deo omnipotente, deduceretur ad labores ſudorum & interitum. Obtinuit itaque malignus victoriam, qui gloriabatur, quòd propter eam ſententiam hominem accepiſset redactum in ſuam poteſtatem: & cùm decætero multiplicatũ eſset genus hominum,is tanquàm tyrannus omnem animam redegit in ſeruitutem.

Gene. 7. Cùm itaque ij in multam lapſi eſsent impietatem, inundatione Deus mundum perdidit.Conſeruauit autem Noë,quendam virum iuſtum, qui præclarè decertauit aduersùs malignum hunc dæmonem, & non fuit ab eo omninò ſuperatus, in arca lignea (Gene. 8.) cum vxore & liberis. Cùm rursùs verò reſtituiſſet omnem terram in priſtinum ſtatum, tanquàm ciuem quendam victorem eum in terra poſuit. Procedente autem tempore, cùm rursùs multiplicarentur homines, omnis profecit impietas, & omnes vincebantur à peccatis,& morti ſubijciebantur, & vincti tenebantur apud inferos, ad interitum examinati à maligno dæmone.Miſertus autem Deus,qui nos formauit,& non ampliùs volens quod à ſe factum erat opus deſpicere,primùm quidem Græcis hanc conceſſit ſapientiam,vt immotis animæ oculis agnoſcerent Deum omnipotentem, & ſuperarent dæmonem aduerſarium. (Philoſophi cognoſcunt Deũ, ſed relabuntur in errores maiorum.) Hi ergò, etsì viſi ſunt paululùm reſipiſcere, & rectum iter pietatis attendere, cùm tamen tanquàm in vmbra verbis ſolùm appræhẽdiſſent viſionem, rursùs cadebant in errorem Maiorum,ipſi quoquè ſuperati à falſa religione,& in deteriorem prolapſi impietatem, & via inuia aberrantes. Et nec ſic quidem paſſa eſt inſignis & ab omnibus celebranda Dei poteſtas nos iacére in delictis. vndè etiam dedit legem, & miſit Prophetas, & multifariàm multiſque modis generi Hebræorum viam oſtendit ſalutarem.Omnes autem retrocedentes,recidebãt in Maiorum ſuorum infirmitatem: & morti ſubijciebantur omnes propter peccatum. Aequum itaque cenſuit æquale nobiſcum certamen ſuſcipere Dominus noſter, Deus verbum, & nobis oſtendere victoriam aduersùs aduerſarium, par nobis in omnibus factus præter peccatum: & cùm ſeipſum humilem reddidiſſet, & nobis ſeruis formã ſimilem ſuſcepiſset, natus eſt ex Virgine,non mutatus diuinitate: ſed ouis ferens pellem propter lupi progreſſum. *Si enim* per

per ſupernam diuinam ſuam potentiam percuſſiſſet hunc aduerſarium,(poterat enim, vt qui poteſt omnia, quæ à me non poſſunt fieri) dediſſet ei iuſtam occaſionem defenſionis, dicendo: Hominem vici, & à Deo ſum victus. Se enim tunc ſic facilè potuiſſet defendere, vt qui ſciret, Deum quidem poſſe omnia efficere: & nec, ſi corpus quidem induiſſet, non eſſe eiuſmodi, quod non poſſet facere.

Accipiamus autem, ô Iudex, aliquam ſimilitudinem, quæ conueniat huic meæ narrationi. Si tu ipſe, qui es dominus huius ciuitatis, cùm vidiſſes lupum, aut vrſum, aut aliquam aliam beſtiam inuadentem tuam ciuitatem, dixeris ſeruo tuo: Occide illam. Ille autem párens tuo iuſſui, & ſine arte accedens, fuiſſet à fera deiectus & cõſumptus, ſuſtineres'ne iterùm alteri ſeruo tale certamen imperare, aut illum damnare, quòd victus perijſſet? Nequaquàm. Sed nè videaris eis imperâſſe, quæ fieri non poterant, eos qui tecum ſunt, opem tibi laturi, deſpicis: non vteris autem nec equo, nec aliquibus armis, cùm & habeas & poſſis omnia: ſed propter cæteros tuos ſeruos, effectus ſimilis ſeruo, cui iuſſeras, & qui victus fuerat, ſicut ille, nudus & omni alio auxilio defectus, ad hanc beſtiam accedis: & ea percuſſa, tunc famuli quidem, qui fuit conſumptus, damnabis imbecillitatem coram omnibus: docebis verò cæteros, vt ſimili animo accedant & experientia, quotiès tale quid occurrerit: & tunc minaberis, ſi non ſimiliter eis oſtenſa aſſiduè vſi fuerint victoria, & ſe & ſua cuſtodierint. Sin minùs, eos futuros inexcuſabiles, & eſſe ad magnum ducẽdos ſupplicium: eos autem, qui ſe fortiter geſſerint, & imitati fuerint virtutem eis à domino oſtenſam, & honorem & libertatem eſſe conſecuturos, vt bonorum cuſtodes, & præclaros Imperatores.

Sic ergò Dominus quoquè noſter Deus, ſeruator omnium, cùm ſui ſerui in certamine ſuſcepto aduersùs dæmonem, qui nunc à vobis colitur, ab ipſo victi eſſent & contriti, ipſe ineffabili quodã conſilio ſeipſum exinaniuit, deſcendens ad ſanctam & venerandam Virginem, & ſerui formam accipiens, & in omnibus effectus ijſdem, quibus nos obnoxij, affectionibus præter peccatum. & progreſſus in hoc vitæ theatrum, voluntariâ ſua & longè ſapientiſſima & ſalutari humilitate latuit ſceleratum, ipſum dæmonem, qui à vobis, vt dictum eſt, colitur: & eum, vt conſueuerat, tanquàm nudum ac ſolum hominem inuadentem, vicit, & eius totam profligauit potentiam per ſuam precioſam & nobis ſalutarem paſſionem, quam in Cruce ſubijt, docens nos, qui fuimus eius victoriæ ſpectatores, eodem exemplo contra eum pugnare, & eius potentiam deijcere ac proſternere. Ipſe ergò noſtras accepit affectiones, & ſuam nobis dedit impatibilitatem, cùm tam ijs, qui propè erant, quàm ijs, qui erant apud inferos, largitus eſſet reſurrectionem: & docuiſſet nos in filiorum adoptionem aſſcitos, in eo manum habere inuictam, & coronari, ſi decertauerimus. Corpore ergò vincimur, & vincimus ſpiritu. Cadimus in interitum: & is caſus, nempe mortis, eò nobis deducitur, vt efficiamur incorrupti, & ab interitu alieni. Auerſamur veſtram ebrietatem, qui ritu brutorum vitam agitis, & angelicam quærimus æternitatem. Non terram proni ſpectamus, ſicut pecora: nec cùm ſimus belluinis moribus, nominamur homines: ſed erecti cælum intuemur: & cùm ſimus in corpore, vitam, quæ illic eſt, angelicam amplectimur. Scimus animi noſtri & corporis eſſe perpetuum & implacabile bellum, ſapientique & moderata vtentes ratiocinatione, auerſamur coniunctionem cum hoc mortali corpore, eiusque titillationes & ſuaues libidinis motiones fortiter recuſamus: cogitatione in altum exilire, & membra mortificare, ſemper exercemur per tolerantiam, & à rebus proprijs abſtinentiam. Vtimur verò pura & perſpicua Domini noſtri memoria, & ſcaturit nobis ſermo minimè perturbatus. In nos citra vllum impedimentum rationales operantur virtutes. Hæc & his plura nobis largitus eſt Deus, cùm hominem induiſſet. Vos autem, vt eſt probabile, corpori eſtis dediti: & cùm corpori dediti ſitis, eos deos appellatis, qui fecerunt probroſa opera ignominiæ: & eorum poſita colitis ſimulacra: & alienati eſtis à coniunctione virtutum cæleſtium, & in dies angimini, non ſolùm propter res aduerſas, ſed etiam propter inſolentes, & quæ in ſomnis agitantur huius vitæ felicitates. Vos non ſolùm corpore, ſed etiam anima morimini ad eum, qui nunquàm deſinit, interitum. Nos autem à Domino noſtro IESV Chriſto didicimus, viuentem ſpiritum corpus quoquè, quod omnibus communi ſoluitur interitu, rurſùs animare, & ad immortalitatem ei eſſentiam præbere. Hæc ergò breuiter ſum perſecutus, vt & tuo Platoni párens, & à me diſcens ea, quæ vera ſunt, renuncies parti-

Cur Deus factus homo.

Cur paſſus in Cruce.

Vide quid agant boni Chriſtiani.

cidæ deo tuo & amabili cygno, qui multùm flet propter mortem ſuorum filiorum.

Dixit Præſes Agricolaus: Non potuimus nos diuinorum & magnorum regum virtutes diſcernere: ſed ſolùm ijs cedere, quæ iuſſerunt Imperatores. Quamobrèm ceſſante omni ſuperuacanea oratione & dilatione, veni, & dijs ſacrifica: alioquì periclitaberis multa ſupplicia, quæ nunquàm audiuiſti. Sanctus dixit Euſtratius: Cur nos ergò feciſti tantum laboris capere, & non hoc diù antè cœpiſti? Tunc iubet lectum afferri ferreum, & multum ignem ſubſterni, vt ipſe arderet, & candẽs euaderet: & ſanctum Oreſtem primùm ei iubet imponi, & dicit ſancto Euſtratio: Aequum eſt, vt cùm, quę te manent ſupplicia, priùs in alijs fueris contemplatus, tunc ſubeas tormentũ, vt conſtantiorem oſtendas fortitudinem. Sanctus verò Oreſtes cùm ad lectum adduceretur, timuit: & ſanctum intuens Euſtratium, dixit: Ora pro me. laborat enim mihi cogitatio. Sanctus autem reſpondit Euſtratius: Noli animum deſpondere, frater Oreſta. Solus enim adſpectus affert timorem & cruciatum: nullus verò eius tibi aderit ſenſus, ſi audacter & fidenti animo acceſſeris. Ipſe enim Dominus adeſt nobis adiutor, & nos defendit. Memento generoſitatis ſancti Auxentij, & reliquorum ſanctorum: neque ijs videaris deterior. hęc enim mox deficiunt: manet autem nos theſaurus, qui non poteſt auferri. Hæc cùm ſanctus audiuiſſet Oreſtes, audenti & forti animo inſiluit, & ſtetit ſupra ignitum grabatum, cùm ſe ſignâſſet: & ſtatim accumbens, toto corpore ſe expandit ſupra ignem: & magna voce clamans, dixit: Domine IESV Chriſte, in manus tuas commendo ſpiritum meum. & Domino ſanctam ſuam tradidit animam. Acclamauit autem S. Euſtratius, Amen: & ſtatim iuſſit Agricolaus ſanctum Euſtratium abduci in cuſtodiam. Qui cùm conſuetas preces Deo emiſiſſet, & famulum, qui erat cum eo, vocâſſet, dicit ei: Agè fili, faciam teſtamentum. Spero enim fore, vt ego quoquè cràs ſiſtar ante Dominum meum Chriſtum.

S. Oreſtes imponitur candẽti craticulæ. *Timet, ſed à S. Euſtratio confirmatur.* *Chriſto reddit animã.*

Charta autem ei allata, fecit teſtamentum, in eo ſignificans, ſe vellé ſanctas ſuas reliquias efferri in oppidulum Arabracinorum, & illic deponi: nemini verò licere omninò eas tangere: ſed ſaluas eſſe deponendas in loco, qui vocatur Analicozora, ſimul cum Auxentio & Oreſte & Mardario & Eugenio: quoniam hi ſancti ſanctum Euſtratium ſacramento adegerunt, dicentes, vt, poſtquàm eſſet conſummatus, cum ſanctis ſuis reliquijs, eorum quoquè deponerentur reliquiæ ſaluæ & integræ. Quas autem Arabracis habebat facultates, aſſignauit ad eos alendos, qui erant permanſuri in miniſterio martyrij eorum: reliquorum verò omnium mobilium, dimidium quidem diſtribuit pauperibus, aliam autem ſuis ſororibus. famulos verò ſuos, donata eis libertate, iuſſit accipere legata. Hæc cùm decreuiſſet, toto die ieiunauit: tota autem nocte perſeuerauit Deum orare, & ei pſallere.

Teſtamentum S. Euſtratij.

Epiſcopus autem ciuitatis Sebaſtenorum, eo tempore latebat propter perſecutionem: qui noctù venit ad eum, & datis cuſtodibus pecunijs, ingreſsus eſt ad ſanctum Euſtratium. audiuerat enim de magna eius ſapientia, & quòd Præſidem cum dijs ſuis pudore affecerat. & cùm fuiſset intra cuſtodiam, pronus cecidit in faciem, & ſanctum adorauit, dicens: Beatus es, fili Euſtrati, quòd Dominus Deus tantam tibi dederit virtutem. Memento autem meî quoquè, te rogo. Reſpondit verò ſanctus Euſtratius: Nè ſic facias, pater ſpiritalis: ſed ad eam, quæ eſt tibi data, dignitatem adſpiciens, expecta hoc à nobis implendum tibi debitum. Cùm ij ergò ſediſsent, dixit Euſtratius Epiſcopo: Quoniam Deo volente, cràs hora tertia ſum ſiſtendus ante Dominum meum Chriſtum, (ità enim mihi fuit apertè reuelatum) ideò accipe chartam mei teſtamenti, & lege. Cùm ergò legiſset Epiſcopus chartam eius teſtamenti, rogauit illum cum ijs, qui cum ipſo erant, Clericis, vt teſtamento ſubſcriberent: & eum adegit iureiurando, vt ille ipſe ſurreptas eorum ferret reliquias, & deponeret in eorum regione, in loco qui continetur in teſtamento, & reliqua omnia impleret: dicens, pro eo labore eſse ei reddendam mercedem à Domino noſtro Ieſu Chriſto in futura vita. Cùm pollicitus aũt eſset Epiſcopus ſe ſingula eorum eſse facturum, rogauit eum, vt ab ipſo ſanctam acciperet communionem Sic enim dicebat ſanctus: Ex quo tempore fui compręhenſus, non communicaui. Allato ergò eo, quod oportebat, miniſterio, & impleto ſacrificio, accedẽs ſanctus Euſtratius, cęleſtem accepit margaritam: & repentè tanquàm fulgur illuxit in carcere, & vox venit, dicens: Euſtrati, rectè decertâſti. veni deincèps in cælos, & accipe tuam coronam. Hac voce audita, proni in faciem humì ceciderunt. Tota illa nocte manſit Epiſcopus apud ſan-

S. Blaſius Epiſcopus venit nocte ad eum. *S. Euſtratius ab Epiſcopo accipit Euchariſtiã*

ſanctum Euſtratium, eum audiens, & voluptatem capiens ex ſermone martyris.

Cùm manè autem factum eſſet, receſſit, iubens eum valere, & promittens ſe nihil præteriturum eorum, quæ in ſuo teſtamento ſtatuerat. Agricolaus verò cùm manè è lecto ſurrexiſſet, ſedit in tribunali, & iuſſit ſanctum Euſtratium adduci. Cùm is autem adſtitiſſet, eum vocauit Præſes, & dixit ei in arcano: Teſtis mihi eſt, ô Euſtrati, quæ omnia intuetur iuſtitia, me de te valdè angi animo, quòd in animum non inducas, vt pareas edicto Imperatorum. Sed publicè ſaltem ſimula, & ſpecie deos adora: apud te autem crede, & adora Deum tuum. is autem tibi ignoſcet propter impoſitam neceſſitatem. Nec, cùm ſis vir tanta doctrina & ſapientia, malè pereas tanquàm vnus maleficus. Si hoc enim eſſet remotum à periculo, ne id quidem à te requirerem. multos enim puniui tuæ religionis, & nullius ſum miſertus, neque ab vllo ſum flexus. Tuî verò magnam curam gero, & propter te tota nocte magno ſum dolore cruciatus. Sanctus dixit Euſtratius: De hac re nè crucieris, neque propter me venias in periculum: ſed quod Imperatorum tuorum continetur edictis, accuratè exequere. Ego enim neque ſimulatè, neque vllo alio modo dijs tuis ſacrificabo: ſed ſemper Deo meo confitebor in omnibus, & in medio multorum laudabo ipſum. Tua verò tormenta me recreant ac iuuant: & huius rei, ſi velis, fac periculum. Præſes autem cùm diù manu vultum texiſſet, eſt lachrymatus, adeò vt vniuerſa quæ circunſiſtebat turba, cùm cognouiſſet præſidem miſereri ſancti, vocem emiſerit lamentabilem: eratque magnus luctus in ciuitate. Dixit verò ſanctus Euſtratius: Deus altiſſimus irritas faciet machinas patris tui ſatanæ. Ille enim hanc quoquè in me excogitat tentationem, vt mihi propoſitum impediat brauium. fac quod velis: ego enim ſum ſeruus Domini Chriſti, & aduerſor edicto Imperatorum, & auerſor eorum abominationes: quoniam ſunt execrandi & ipſi, & qui eos colunt. Cùm ergò vidiſſet Præſes tam alacre & promptum eius animi ſtudium, vix tandèm in ſanctum Euſtratium pronunciauit hanc ſententiam: Euſtratium, qui non paruit iuſſui Imperatorum, & dijs noluit ſacrificare, iubeo, igne combuſta ferrea eius anima, finem accipere. Hæc cùm dixiſſet, curſu receſſit in Prætorium.

O fallaciã diaboli.

Vide inſidias ſatanæ, vt euertat inuictũ martyrem.

Cùm autem ſanctus abduceretur Euſtratius, ijs qui audiebant ſtantibus, ſic orauit: Magnificans magnificabo te, Domine, quoniam reſpexiſti humilitatem meam, & non concluſiſti me in manibus inimicorum meorum, & ex neceſſitatibus eripuiſti animam meam Et nunc, Domine, tegat me manus tua, & veniat ſupra me miſericordia tua. Quoniam conturbata eſt anima mea, & triſtis eſt dum egreditur hoc corpore. Nè fortè mala inimici poteſtas ei occurrat, & eam impediat in tenebris, propter peccata, quæ à me in vita facta ſunt in ignorantia. Sis mihi propitius, Domine, & nè videat anima mea tenebricoſum vultum malorum dæmonum: ſed eam accipiant Angeli læti & lucidi: & da gloriam nomini tuo ſancto, & tua virtute deduc me ad diuinum tribunal, dum iudicor. Nè me comprehendat manus principis mundi huius ad hoc, vt me peccatorem attrahat in profundum inferorum. Sed adſis, & ſis mihi ſeruator, adiutor & defenſor. hęc enim corporis tormẽta ſunt gaudia tuis ſeruis. Miſerere, Domine, animæ meæ, quę fuit inquinata huius vitæ affectionibus, & eam puram ſuſcipe: quoniam es benedictus in ſecula, Amen.

Precatio S. Euſtratij.

Pſal. 30.

En vt vir ſanctus metuit ſibi.

Nota hæc verba.

Hæc cùm ipſe eſſet precatus, iam accenſa fornace & valdè ardente, facto Crucis Chriſti ſigno, in eam eſt ingreſſus ſanctus Euſtratius, pſallens & dicens: Domine Ieſu Chriſte, in manus tuas commendo ſpiritum meum: & ſic cum pace tradidit ſuum ſpiritum, cùm ne eius quidem pilum ignis tetigiſſet. Conſummatus autem fuit ſanctus Euſtratius tertiodecimo Decembris. Sanctiſſimus verò Epiſcopus Blaſius, cùm ſancti accepiſſet reliquias, eaſq; cum ſancti Oreſtis reliquijs compoſuiſſet, ea impleuit, quæ ipſi mandata fuerant in teſtamento ſancti Euſtratij: glorificans patrem, & filium, & ſanctum ſpiritum: Cui gloria & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſallens intrat in fornacem.

HISTORIA S. LVCIAE VIRGINIS ET MARTYRIS, VT HABETVR IN PERANTIQVIS MS. *Codicibus, quibus antiquiſſima Martyrologia conſentiunt.*

Decemb. 13. Obſerua antiquiſſimũ morem inuiſendi Sãctorum ſepulcra.

CVm per vniuerſam prouinciã Siciliæ beatiſſimæ Agathæ fama creuiſſet, & Syracuſanus populus per millia propè quinquaginta ad vrbem Catanẽſium ſitienter pergeret ad ſepulcrum S. Agathæ virginis venerandum: contigit Luciam virginem venerabilem, nobiliſſimam Syracuſanorum, ſimul pergere, feſtiuitatis gratia inuitante, cum matre Eutychia, quæ annis quatuor fluxũ ſanguinis patiebatur, & nullo medicorum poterat remedio liberari.
Mar. 5. Matt. 9. Igitur dum proceſſionis myſteria agebantur, hæc Euangelij lectio fuit recitata, qua legitur fimbria veſtimenti mulier à ſanguinis fluxu liberata. Et dum hęc lectio recitatur, dixit S. Lucia matri ſuæ: Si credis, mater, his, quæ leguntur, crede Agathen paſſam pro Chriſti nomine hoc meruiſſe, vt ſemper in prǽſentia habeat eũ, pro cuius nomine paſſa eſt. Cõtinge ergò ſepulcrũ eius credẽs, & liberaberis.

Igitur cùm peractis omnibus populus abſceſſiſſet, proſtrauerunt ſe ante ſepulcrum ſanctæ virginis mater & filia, & cœperunt cum lachrymis flagitare ſuffragium. Intereà
Viſio S. Luciæ. dum orationis prolixitas tenditur, ſomno Lucia virgo arripitur, & videt in ſomno beatam Agathen in medio Angelorum gemmis ornatam ſtantem, & dicentem: Soror mea Lucia, virgo Deo deuota, quid à me petis, quod ipſa poteris pręſtare continuò? Nam & matri tuæ fides tua ſubuenit, & eccè ſaluata eſt: & ſicut per me Catanẽſium ciuitas ſublimatur à Chriſto, ità per te Syracuſana ciuitas decorabitur: quia iucundum Chriſto in tua virginitate habitaculum præparâſti. His auditis, expergefacta ſurrexit tremens, & ait matri ſuæ: Mater mea, mater mea, eccè ſana facta es. Per ipſam te deprecor, quæ te ſaluauit ſuis orationibus, nè tu mihi aliquandò ſponſum nomines, & nè tu velis de corporis mei poſteritate fructũ mortalitatis inquirere: ſed omnia, quæ mihi datura eras eunti ad corruptionis meæ authorem hominem moriturũ, da mihi eunti ad integritatis meæ auctorem Dominum Ieſum Chriſtum.

Cui mater eius Eutychia ait: Omnia quæ ſunt patris tui defuncti ante nouem annos, incõtaminata cuſtodiẽs, ampliaui potiùs, quàm minui, in patrimonio. Mea verò omnia quæ ſunt, vel eſſe poſſunt, ipſa meliùs nôſti. Tege oculos meos, & quodcunq; tibi placuerit, de iſtis facultatibus facito. Lucia dixit: Audi, mater, cõſilium meum: Non ſatis Deo charus eſt, qui illi hoc dat, quod ſecum ferre nõ poteſt, & quo ipſe perfrui nõ poteſt. Sed ſi tu vis gratũ eſſe Deo, hoc illi da, quo poteris tu vti. Moriens enim nullo poteris vti: & quod das, ideò das, quia tecum ferre non præuales. Viuens ergò, & ſalutem tui corporis habẽs, da Chriſto, quod poſſides: & quicquid te mihi daturã ſpoponderas, vel etiam cogitabas, Chriſto incipe tradere. Igitur cùm quotidiè de his ſermocinaretur virgo cum matre, fiebat rerum diſtractio, & quotidiè neceſſitatibus pauperum impendebantur.

S. Lucia facultates ſuas diſtribuit egenis.

Intereà dum diſtrahuntur prædia, & gemmæ venduntur, ad ſponſi notitiam peruenit: iſq; ſolicitus cœpit inquirere à nutrice ſanctę Luciæ, quid hoc eſſet, quòd diſtractionem repentinam pędiorum & gemmarum audîſſet. Cui hęc nutrix cauta confinxit: Sponſa tua inuẽnit poſſeſſiõẽ in venalibus, quæ millenos & ampliùs ſolidos præſtet. Hãc ea in tuo nomine cupiẽs cõparare, videtur aliquãta diſtrahere. Credidit ſtultus carnale mercimoniũ, & animũ ab indagatione reuocans, etiam ipſe cœpit author eſſe vendendi. At vbì vniuerſa penè diſtracta didicit pauperibus, viduis, orphanis, peregrinantibus &
A ſpõſo ſuo accuſatur. Deo ſeruientibus erogata, proponit litem in iudicio Paſchaſij conſularis, dicẽs ſponſam ſuam Chriſtianiſſimã contra leges viuere Auguſtorũ. Quam Paſchaſius corripiens, cœpit ad ſacrificia dæmonũ inuitare. Cui B. Lucia ait: Sacrificium viuum & immacula-
Iacob. 1. tum apud Deum & patrem hoc eſt, viſitare viduas & orphanos in tribulatione eorum. Ego per iſtos tres annos nihil aliud agens, ſacrificaui Deo viuo. Iam quia nihil ſupereſt, quod ſacrificem, meipſam offero in ſacrificium Deo hoſtiam viuentem. Quod ipſi placet, de hoſtia ſua faciat. Paſchaſius dixit: Iſta verba cuicunque tibi ſimili narrare potes Chriſtiano: mihi autem, qui principum decreta cuſtodio, iſta fruſtrà proſequeris.

Lucia

Lucia dixit: Tu principum leges attendis, ego Dei leges attendo. Tu principes times, ego Deum timeo. Tu illos offendere non vis, ego Deum offendere caueo. Tu illis placere deſideras: ego, vt Chriſto ſoli placeam, concupiſco. Tu verò fac, quod tibi vtile videtur: & ego hoc ago, quod mihi vtile eſſe cognoſco. *Sapientiſſimè reſpondet iudici.*

Paſchaſius dixit: Patrimonium tuum cum corruptoribus tuis extirpâſti & dilapidâſti, & idcircò quaſi meretrix loqueris. Lucia dixit: Patrimonium meum tuto loco cōſtitui: corruptores autem nec mentis, nec corporis mei aliquandò ſuſcepi. Paſchaſius dixit: Qui ſunt corruptores mentis & corporis? Lucia dixit: Corruptores mentis vos eſtis, de quibus dicit Apoſtolus, Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Suadetis enim animas hominū meretricari, vt dimittāt virum ſuū, id eſt, creatorē ſuum: & ſequātur diabolum in idolis vanis, & inanibus ſimulacris. Corruptores verò corporis ſunt ij, qui temporalem delectationē præponunt delectationibus ſempiternis: & labentē lætitiā perpetuis gaudijs anteponūt. Paſchaſius dixit: Ceſſabunt verba, cùm fuerit peruentū ad verbera. Lucia dixit: Verba Dei ceſſare nō poterūt. Paſchaſius dixit: Tu ergò Deus es? Lucia dixit: Ancilla Dei ſum, & ideò dixi verba Dei, quia ipſe dixit: Non vos loquimini in cōſpectu iudicum, ſed ſpirituſſanctus ipſe loquitur in vobis. Paſchaſius dixit: In te ergò eſt ſpirituſſanctus, & ipſe loquitur in te? Lucia dixit: Apoſtolus dicit, quòd caſtè viuentes, templum Dei ſunt, & ſpiritus Dei habitat in eis. Paſchaſius dixit: Ego te faciam ad lupanar duci, vt cùm fueris ſcortata, fugiat à te ſpirituſſanctus. Lucia dixit: Nūquàm inquinatur corpus, niſi de cōſenſu mentis. Nam etſi in manu mea thura ponas, & per manum meam iacias ſacrificijs, Deus hęc attendit & irridet. De ſenſibus enim & voluntatibus iudicat. Nam ſic patitur violatorem *caſtitatis, ſicut ſerpentem, ſicut latronē, ſicut barbarum. Nam ſi inuitam me violari feceris, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam. Paſchaſius dixit: Ibi te faciam ſub turpitudine expirare, niſi modò cæremonijs conſenſeris Auguſtorum. Lucia dixit: Iam dixi tibi: tu voluntatem meam nunquàm poteris ad cōſenſum prouocare peccati. Cęterùm quicquid feceris corpori, quod in poteſtate tua videris habere, hoc ad ancillam Chriſti pertinere non poterit. *1. Cor. 15.* *Matt. 10.* *1. Cor. 3.* *Peccatū nō eſt, niſi ſit voluntariū.* ** caſtitas*

Tunc conſularis iuſſit venire lenones, & tradidit eam illis, dicens: Inuitate populū ad caſtitatē eius, & facite eam tādiù illudi, donèc mortua nuncietur. At vbi eam cœperūt velle trahere ad lupanar, tāto pondere fixit eam ſpirituſſanctus, vt penitùs moueri non poſſet. Accedentes autem ſimul multi ex officio, impellentes & trahentes, deficiebant ſudore, & virgo Domini immobilis conſiſtebat. Tunc miſerunt funes in manus eius & pedes, & cœperūt omnes pariter trahere, & illa quaſi mons immobilis permanebat. Itaque anguſtari cœpit Paſchaſius, & mœrore deficere: & vocauit magos, & aruſpices, & templorum omnium ſacerdotes: qui quidē omnes exercebant ſuperſtitiones ſuas contra eam, vt moueretur: ſed ità permanebat fixa corpore, vt penitùs eius veſtigia nō mouerentur. Tunc Paſchaſius lotio eam perfundi iuſſit, credens quòd maleficijs ſtaret immobilis. Itèm adducta ſunt multa paria boum, vt ab ipſis traheretur, & omninò moueri non poterat. Dicit ergò ei Paſchaſius: Quæ ſunt iſta maleficia tua? Lucia dixit: Iſta maleficia non ſunt mea, ſed beneficia Dei. Paſchaſius dixit: Quæ ratio eſt, quòd puella fragilis, à mille tracta hominibus, non moueris? Lucia dixit: Si alia decem millia adduxeris, audient mihi ſpiritum ſanctum dicentem: Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. *Nulla ratione poteſt virgo ſancta loco moueri.* *Impius iudex id adſcribit arti magicæ.* *Pſal. 90.*

Torquebatur itaq; animo Paſchaſius, & inter cogitationes & viſcerum cruciamenta clamabat. Cui beata virgo ait: Quid cruciaris? quid per diuerſa mentis tuæ tormenta torqueris? Templum Dei me eſſe ſi probâſti, iam crede: ſi non probâſti, diſce magìs. Paſchaſius verò eô magìs anhelabat, quòd de ſeipſo riſum ſibi exhiberi cernebat. Tunc ignem circa ipſam copioſum fecit accendi, ità vt picem, & reſinam, & feruens oleum ſuper eam iactarent. At illa in nomine Domini noſtri IESV Chriſti ſtetit immobilis, dicens ei: Ego rogaui Dominum meum Ieſum Chriſtum, vt ignis iſte non dominetur in me, vt tibi inſultent confidentes in Chriſto. Et ideò petiui inducias martyrij mei, vt credentibus timorem tollerem paſſionis, & non credentibus vocem inſultationis auferrem. *Nihil læditur martyr ab igne.*

Tunc anguſtari Paſchaſium non ferentes amici eius, gladium in eius viſcera mergi fecerunt. Igitur percuſſa, quandiù voluit, orauit: quādiù voluit, allocuta eſt turbam circunſtantem, dicens: Annuncio vobis pacem Eccleſiæ Dei redditam, Diocletiano de re- *Gladio confoſſa, non moritur, ſtatim.*

gno ſuo deiecto, & Maximiano hodiè mortuo. Et ſicut habet Catanẽſium ciuitas interuentricem pro ſe ſororem meam Agathen: ità me ſciatis huic ciuitati datam à Domino, ſi voluntatem eius facientes, ſuſceperitis fidem. Hæc loquente famula Dei Lucia, vt diximus, viſceribus gladio patefactis, ante oculos eius ferro vinctus ducebatur Paſchaſius. Cucurrerant enim relationes Siculorum, quòd fuiſſet prædatus prouinciam. Indè perductus ad vrbem Romam, & ab omni Senatu Romano auditus, accepit ſententiam capitalem. Dei autem martyr Lucia virgo ſacratiſſima, de loco, in quo percuſſa eſt, penitùs mota non eſt: neque exijt ſpiritus eius, donèc venientibus ſacerdotibus, & myſteria ei dantibus, atque omnibus dicentibus, Amen, illa emitteret ſpiritum. In eodem autem loco fabricata eſt in ſuo nomine baſilica, in qua orationes eius florent nunc & ſemper, & quouſquè mundus iſte ſteterit, Amen.

Sacra Euchariſtia percepta, reddit ſpiritum.

VITA S. AVTBERTI CAMERACENSIS EPISCOPI, AVTHORE, VT EQVIDEM SENTIO, FVLberto. *Is enim, teſte Chronico Cameracenſi, doctor clariſſimus, iuſſu Gerardi Epiſcopi ſcripſit eius vitam, tametsì MS. Codex eius nomen non habet.*

PROLOGVS AVTHORIS.

MVltos ſecularium gloriæ temporalis ſpes vana ſæpè deluſit, quos immoderatus laudis appetitus ad ſubeundos labores & toleranda pericula accendit: arbitrantes ſe viuere poſt mortem, ſi ſui nominis memoriam in poſteros vſq; dilatarent, dum per triumphales corruptibilis pompæ titulos fabula eos inanis recitaret. Qua rerum ſpecie quidam Philoſophorum inaniter excitati, popularis auræ gratiam captantes, dum ſe infirmos tolerandis laboribus ſentirent, non ſimili labore, ſed conſorti errore, ad ſcribenda geſta ſecularium virorum ſe ſtudio accinxêre: qui dum vitam aliam neſciebant, hoc ſibi ad quendam quaſì fructum beatitudinis proficere æſtimabant, ſi ſcribendi occaſione, ingenia ſuæ ſolertiæ in memoriam poſteris reliquiſſent. Sed lectorem meum ſuper his obſecro, quid alter alteri, quid ſibi vterque præſtitit talibus ſtudijs? Quid enim Dardanus ductor, aut Rutulus ferox ſuo Maroni, aut iſte contulit illis, cùm corpora vermibus, animas dedêre ſæuis ignibus? Digna planè, ſed flenda, errorum ſuorum remuneratio. Nihil ad veram beatitudinem hæc eorum intentio adſpirabat, quos conſtat ſuorum fructum laborum quæſiſſe in rebus, quibus nulla ſibi oriretur cauſa ſalutis, nec profuturi eſſent ad memoriam poſteritatis. Sed quia ſcriptum eſt, In memoria æterna erunt iuſti: licèt eis noſtra fragilis memoria non ſufficiat ad propriam gloriam, quorum nomina iam in libro vitæ ſunt ſcripta: tamen dignum valdè eſt & ſummè vtile, eorum ad laudem Domini imitanda geſta recolere, quorum vita ſanctitatis profutura eſt ad ædificationem legentibus, & ad æmulationem virtutum audientibus. Igitur non fretus ſolertis ope ingenij, ſed ſpiritus ſancti gratia fidens me poſſe iuuari, pauca quidem è multis ſcribere propoſui, quę per beatum Autbertum ſuperna gratia ad laudem ſuî, & oſtenſionem fidelis ſui confeſſoris dignata eſt operari: quæ etiam probatiſſimorũ virorum relatione didici, aut ſparsìm in ſacris chartulis ſcripta reperi: vt habeat ſanctum eius collegium ad laudem conditoris, quo ſe die ſolenni in diuinis cultibus exerceat: & ad æmulationem ſancti operis, quo proficiat. Qua in re lectorem meum obſecro, vt ſi forraſsè incultus ſermo peritas aures perculerit, diſcat imperitiæ veniam dare, cùm ſciat in humanis partibus nihil perfectum eſſe: nec tantum periclitetur apud eum audacia ſcribentis, quantum valeat dignitas imperantis. Id verò lector à nobis curioſus requirere non debet, vt beati viri geſta continenti ordine ſcribantur, videlicet quibus oriundus natalibus, quibus initijs ſancta infantia, quibus adoleſcentia miraculis claruit, dum intelligat miraculorum eius ſummam & maximã partem, à noſtra notitia latêre: quod certè dubium eſt, vtrùm id ſcriptorum ignauiæ debeat imputari, an iuſto Dei iudicio aſſeribi, qui ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo, dum videlicet exigentibus peccatis malorum, vita abſconditur bonorum.

Hîc nõ damnantur ſtudia literarũ, ſed curioſitas, & ſtudiũ inanis gloriæ.

Pſal. 111.

Iuſſu enim Epiſcopi ſcripſit Author hanc hiſtoriam.

Iob 9.

HISTO-

HISTORIA.

IGitur humanæ perditionis ſortem miſeratus Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, peractis paternę diſpoſitionis ſacramentis, ad cęlum rediturus, nouamque victricis carnis gloriam paternis vultibus præſentaturus, nouos naſcentis Eccleſiæ cultores, quibus gregis nouelli cura mandaretur elegit: qui lumine fidei irradiati, ſpirituſſancti munere ditati, mundum ignorantiæ tenebris caligantem, veritatis lumine illuſtrarent, & virulenta antiqui ſeductoris ſemina de agro Eccleſiæ conſtanter reſecarent. Huius Dominicę inſtitutionis executores primi diſcipuli, deindè ſucceſſores eorum, ſancti videlicet doctores, extiterunt, quos in fine ſeneſcentis mundi ad excolendas mentes fidelium, prouidentia diuina pręordinauit. Qui ſpiritualium talẽta donorum à ſummo patrefamiliâs accipientes, & prædicandi negocio ad vſuram animarũ expendentes, tanto impenſiùs amplificare ſtuduerunt, quanto certiores erant de remuneratione largitoris, & Euangelica ſententia conterriti de damnatione torpentis ſerui. De quorum numero ſanctus vir Domini Autbertus, & ſacerdos Chriſti probatiſſimus, refulſit temporibus Dagoberti regis Francorum inclyti. Qui ab ipſis ſacræ pueritiæ annis ſuperna gratia adſpiratus, annoſos viros ſanctis præibat moribus. Literalibus deniquè ſtudijs traditus, & Eccleſiaſticis ſanctionibus decenter informatus, per gradus ſingulos proficiens ſuccedentibus virtutum incrementis, prouectus eſt ad culmen ſacerdotalis honoris. Exigente itaque ſorte mortalis naturæ, contigit Allebertum Cameracẽſis ſedis Epiſcopum, depoſito carnis onere, de hoc mundo tranſiſſe. Diuina igitur operatione cuncta ſalubriter diſponente, Autbertus vir conſpicuus & ſucceſſor emeritus, proficiens de virtute in virtutem, eiuſdem ſedis pontificalem ſortitus eſt dignitatem. Porrò humanæ ſalutis author præſcius, antiquum hoſtem tanto ardentiùs gregem Dominicum inſecuturum, quanto viciniùs inſtante fine ſeculi ſciret nihil ſupereſſe, quod ad tentandum artibus ſuis vlteriùs patuiſſet, aduersùs tyrannidis eius impetum, validũ defenſionis nobis parauit obſtaculum, dans nobis Autbertum, videlicet gregis ſui paſtorem vigilantiſſimum, & cuſtodem animarum fidiſſimum.

Decemb. 13.

Doctores Eccleſiæ cur dati.

Matt. 25.

S. Autbertus fit Epiſcopus Cameracẽſis.

Conſtitutus autem in ſede pontificali, qualis quantusque in ea vixerit, non eſt noſtræ poſſibilitatis euóluere. altiùs enim eminet, q̃ vllo ſermone includi valeat. Animalis enim homo percipere non poteſt, quantus hic fuerit in oculis ſummi creatoris: cui nihil erat commune cum amatoribus mundi, præter quod curę paſtoralis neceſſitudine videbatur arctari: quam ſi inoffensè declinare potuiſſet, vera fides eſt, quia eremum potiùs, quàm monaſterium, delegiſſet. Frequentabatur igitur à populis, ex vicinis & procùl remotis vrbibus cateruatim ad eum confluentibus: qui eximię conuerſationis fama excitati, videre eum anxiè ſitiebant. Iam verò niſi ſexus alternus impediat, cùm perſonæ dignitas faueat, videas reginam Auſtri requirere ſapientiam Salomonis, regem videlicet feſtinantem ad conſulta pontificis. Nam Dagobertus, qui tunc temporis inter Francigenas regni monarchiam regebat, celeberrimæ opinionis nuncijs ſemèl excitatus, depoſito faſtu regalis excellentiæ, crebrò ad eum veniebat, & licèt terreni regni imperio ſublimatus, cupiebat tamen de cęleſti acquiſitione à viro Dei ædificari. Qui cùm eum de temporalis regni ſolicitudine, de futuri ſeculi beatitudine, de iudicij metu, de ſpe æternitatis familiari colloquio præmoneret, ille eum libenter audiebat, & audito eo multa faciebat: non vt inceſtus Herodes videbatur audîſſe Iohannem arguentem, ſed vt Ezechias fidelis Eſaiam conſolantem. Verùm æſtimari non poteſt, quanto regis animus reſultabat gaúdio, quòd tanti viri hoſpitio recipi, benedictione foueri, collocutione meruiſſet ædificari. Igitur nè ingratus tantis beneficijs videretur, æſtuabat animo, quonam modo vberiùs ſancti viri gratiam ſibi cõciliaret. Tandèm à quodam familiari eius audiuit, hoc nullo alio pacto faciliùs ſe poſſe promereri, quàm ſi res Eccleſiæ beatę Marię, cui ipſe pater venerabilis, Deo authore, deſeruiebat, de ſuo iure augendas curaret. Nihil enim in rebus tranſitorijs epiſcopo placere, prętèr quod expenderetur in vſus Eccleſię. Tunc rex, vt erat hilaris dator, fratribus qui

3. Reg. 10.

Dagobertus rex ſæpè eum inuiſit.

Marci 6.

4. Reg. 19.

in oratorio beatę Marię famulabantur, vnum regalis munificentiæ fiſcum donauit ad ſubſidia temporalia fratrum, cui Oueng antiquitas nomen impoſuerat.

S. Autberti conſtans humilitas. Sed nos dum regis manſuetudinem extollendo prædicamus, in viro Dei quanta fuerit humilitatis conſtantia, non tam æſtimare quilibet poteſt, quàm admirari: qui inter tanta regię ſedulitatis obſequia, nullo vanitatis tentamine ſupplantari potuit. Quod vitium in multis nimiùm experti ſumus, quos ad vnius homunculi ſalutationem, aut ſimulatricē adulationē videas facilè iactantiæ ſpiritu inflari. Qui ſi aliqua ſigna vel falſa hominum æſtimatione egiſſe dicerentur, proculdubiò ſe prophetas ęſtimarēt, cùm dona non accepiſſent. Sed nullo impulſu iactantię ab arce humilitatis vir iuſtus deijci poterat, cui etiam ipſa pontificalis honoris ſublimitas, quæ pleriſq; pompæ fomenta miniſtrare ſolet, plùs adiectionis materiam præſtabat. Quin etiam cùm aliquandò ex occaſione cuiuſdam miraculi clamor populi excitaretur, ille altiori conſilio vulgi admirationē compeſcere nitebatur, opus illud dicens, non ſuæ fuiſſe fidei, ſed diuinę virtutis: piè ſecum reputans, meliorem eſſe infirmitatis conſcientiam virtutum vanitate, vt cum Apoſtolo videatur dicere: Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. 2. Cor. 12.

Vndè niſì hodierna patris noſtri ſolennitas in laudibus regis ſuperni nos attentiùs adſtringi commoneret, eos nimirùm, quos aduersùm ſanctum virum requirentes ſigna ſcandalizari audiuimus, oportuerat Euangelicæ ſeueritatis verbere contundi, quæ dicit: Generatio mala & adultera ſignum quærit: vt phariſaici liuoris vitio ad purum excocto, fidei Euangelicæ verba penſarēt: quæ ipſe author ſignorum dixit, Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: vt videlicet ceſſantibus exterioribus miraculis, quibus olìm carnales oculi, & infirmi auditores indigebant, iam tandèm diſcerent vitam, & non ſigna, penſare, quæ longè meliùs proficit ad æmulationem virtutum, quàm oſtenſio corporalium miraculorum. Viſibilibus enim miraculis audientium corda olìm ad inuiſibilium fidem pertrahebāt, dum per hoc quod mirum forìs agebatur, hoc quod intùs operabatur, ſentiretur. Nunc autem vita, & non ſigna quærenda ſunt: quia operante Deo, numeroſitas fidelium excreuit. Sed nè fortè quilibet hoc beatum Autbertum indigere arbitrerur, vt ad excuſandam ſignorum inopiam, nos de vita potiùs, quàm de miraculis, loquamur: certè præter illa, quæ, vt iactantiam vitaret, occultauit, neque in hominum notitiam paſſus eſt peruenire: multa quidem ſunt, quę hominibus innotuêre: neque enim celari potuerunt: ex quibus æſtimari poteſt, quanta illa fuerint, quæ teſte nullo ſolus exercuit. Verūenimuerò cùm ſcriptura dicat, Gloria patris, eſt filius ſapiens: ea fidelibus auditoribus ſufficere poterant de viro Dei ad inſigne virtutis, quæ per imitatores ſuos egiſſe videtur: quia hoc ab ipſo ſibi acceperunt, quòd ſignis & miraculis enituerunt, quòd mundi gloriam calcantes, & carnis illecebras declinantes, ſpretis rerum poſſeſſionibus, ſoli conditori toto corde adhæſerunt.

Matth. 12. Iohan. 14.

Sed quia ſignum de cęlo quærentes à Domino, ſignum Ionæ audiêrunt, qui tamen ſignum Ionę à mortuis reſurgentis non crediderunt, per reuocatum hominem quaſì de ventre ceti infernalis, penſanda ſunt merita beati pontificis. Erat nanque in Eccleſia beatæ Mariæ, quę intra muros Cameracę ſedis eſt constructa, puer quidam nobilis proſapiæ, in villa ortus, quę ab incolis Vallis nomen accepit, vocabulo Landelinus, quem parentes fonte baptiſmatis innouandum, & ob ſuarum ſalutem animarum, diſciplinis ſacris imbuendum beato Autberto tradiderunt. Qui, licèt adhuc tenerę ætatis infirmitate detentus, pretendebat moribus quędam ſigna futurę ſanctitatis. Quamobrèm antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis actibus reſiſtere contendit, inuidię facibus accenſus, contra hunc in tentatione ſe erexit: quatenùs & beato viro laboris ſui fructum adimeret, & puerum mortis vulnere ſauciaret. Futurum enim metuebat, nè per conuerſationis eius exempla multi olìm excitarentur ad normam iuſti operis exequendam. Sed vndè hoſtis impurus aduersùm beatum Autbertum ſuę malitię auſum excitauit, indè ei victoriæ occaſionē inuitus miniſtrauit. Nam quia ſub diſtricta prouidi magiſtri cenſura puer adhuc modicus agebatur, ex quo nulla ſibi inſolentię patebat occaſio, fruſtratam ſibi malignus ſpiritus erubeſcebat victoriam. Vt autem in virilis animi robur adoleſcens euaſit, quę ętas liberior ad quæque audendum ſemper videtur, continuò hoſtis improbus ſe totis viribus ad rebellionis artes reparauit:

Matth. 12. Ionæ 2.

Landelinus nobilis puer S. Autberto à parentibus commendatur.

rauit: cœpit ſubdola tentatione iuuenis animum pulſare, cogitationesque varias & illicitas ingerere: nunc quidem immittens ei memoriam terreni patrimonij, generis nobilitatem, familiæ numeroſam dignitatem, rerum gloriam, & reliqua vitæ laſciuioris blandimenta. Verùm quidam cognati contubernales illius, qui eum puriore gratia dilectionis amare videbantur, dum ſe iuueni conſulere putabant, pernicioſiùs eum malæ perſuaſionis ictibus impugnabant. Qui & ipſi eodem ſpiritu agitati, referebant egregiam iuuentutis formam, indignum eſſe eccleſiaſticis cultibus occupari: debere potiùs virtutem veterum imitari parentum, qui militiæ ſecularis artibus magnam rerum gloriam acquiſiêrunt. Illam autem monaſterij regulam duram, intolerabilem, planam ad ſuſcipiendum, arduam ad exequendum, nemini expetēdam, niſi quem animus formidoloſus, aut ætas debilior, ad nullum decus fortitudinis apta, viuere inglorium cogit & ignotum. Verùm ſicut ſolet fieri, vt omnis ſermo malus facilè mentem audientis inficiat, cùm aſſidua colloquia & diuturnus vſus peſtem animis infundere ſoleant, etiamsì morū tranquillitas ſit: tamen ſicut ſtagnum mite, ventis exagitantibus, in æſtum aſſurgit: ità bona natura improbis monitoribus fluctuat. Patet certè fallaciæ ætas iuuenilis, & facilè decipitur, cùm fraudulentorum inſidijs circunuenitur. Vix etiā reſiſtit dolis ætas ſenilis. nam & ſenum prudentia plerunquè verſutis circunuenta inſidijs irretitur. Ergò ſi maturior vſus ſæpè labefactus, neque ſibi proſpicere poteſt: quid mirum, ſi ætas immaturior ſibi adeſſe non potuit, quæ tantis perurgebatur inſidijs? Prouida itaq; Dei diſpenſatione permiſſum eſt, ad tēpus præualere improbi ſeductoris malitiam, non tamen ad *fructum* ſocialis ruinę: ſed vt manifeſtarētur opera Dei & merita beati Autberti in illo. Sicque factum eſt, vt hoſtis impurus non ſe ab incepto antè compeſceret, quàm incautum iuuenem ſensìm ad ſententiam ſuam inflecteret.

Eum malignus dæmon multis oppugnat modis.

Vide ſibilos ſerpentis ex ore ſtultorum.

*Locus mēdoſus: for * effectum finalis.*

Qui maleſuadę dilectionis blandimentis mollior factus, concito ceu equus infrenis, rectore contempto, monaſterium deſeruit, & ſecularis militiæ armis intētus, poſtmodùm ſe collegit totum ad ſtudia rapinæ: & quos huiuſmodi negocijs voluntarios audiuit, his tota familiaritate ſe non inferiorem dedit, tanto pronior ad ſcelera, quanto ei de impunitate ſecuritas, & potentis generis adſpirabat authoritas. Timens verò, nè de ſe ſolicitis parentibus requiri debuiſſet, néve indicio nominis inueniri potuiſſet, mutato nomine, quo appellari conſuêrat, Mauroſum ſe appellari iubet. Sanè non incongruum talibus ſtudijs agnomen, qui candido eccleſiaſticæ munditiæ habitu expoliatus, furtiuam Mauritanæ infidelitatis mentem latrocinandi ſtudio induerat, & perditionis ſe latebris occultauerat. Qua rerum fama excitatus vir Dei, altiùs q̃ dici poſſit, ruina fratris ingemuit: ſed & de præſumptione aduerſarij pro indignationis motu infremuit. Quid tamen ageret? Itaque vnum, quod illi ſemper familiare erat ſubſidium, adijt orationis remediū, multiſque pro errantis iuuenis ſalute precibus Dominum rogat, quatenùs reſpectu gratuitæ pietatis animam captiuam de laqueo inimici eruēret, nè hoſtis immundus Dominici gregis damno inſultaret. Non autem inanis eſſe potuit ſancti viri petitio, quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorū. Porrò humanæ ſalutis amator competētem famuli ſui cauſam prçuidit, qua & piæ petitionis compleret effectum, & ſanctæ matri Eccleſiæ erroneum reſtitueret filium.

Lādelinus, relicto monaſterio, fit raptor.

Multum pro eo orat S. Autbertus.

Pſal. 33.

Contigit quidem, vt cuiuſdam diuitis domum diripere cum ſuis complicibus ſolito more pararet. Cumque iam incumbentibus tenebris nox tetra inhorreſceret, qua illi nefariū opus perficere feſtinabant, pia Dei diſpoſitione contigit, vnū ex ſupradictis furunculis morte deprçhēſum ſpiritū exhalâſſe, cuius animā corporeo carcere reſolutā, peccatis exigentibus, diabolus ſecum ad infernalia clauſtra traxerat. Ad cuius exequias dum inani religionis ſtudio ſocij excubarent, & Mauroſus defuncti dolore vehementer afflictus, ſe ex laſſitudine & triſtitia paululùm daret quieti, diuina voluntate, & ſuffragantibus meritis beati Autberti, datum eſt adoleſcenti videre, quantis pœnis illa miſerrima anima in inferno cruciabatur, quantis vltricis flammę incendijs vrebatur, àc ſi erranti iuueni ex diuina voluntate hoc daretur ad exemplum formidinis, vt videlicet ex hac conſideratione colligeret, quanta ei reatûs ſui pœna inſtaret, quem ex conſortio criminis ſimilis culpa accuſaret.

Inane ſtudium dicit, q nihil eſſet profuturum animę damnatæ.

Cōſternat⁹ verò tāto terrore viſionis iuuenis, animo æſtuabat, quēadmodū tam diſtrictę animaduerſiōis iudiciū ſubterfugere valeret: ſed ex cōſideratiōe criminis oriebatur q̃ſi diffidētia recuperatiōis. Tū verò in terrā corruēs, lachrymabilis querimonię ſe vocibus

bus incuſabat. Cui aſſiſtens Angelus Domini, Quidnam eſt, inquit, miſerande iuuenis? quid innocuas auras infructuoſis fletibus fatigas? Quid illum importunis precibus inclamas, quem offendere non timuiſti? Hæccine eſt ſtola, quam ab ipſo fonte regenerationis indueras? Hæccine profeſſionis fides, quam, abrenunciato ſatana cum ſuis operibus, te ſeruaturum promiſeras? Quid vultus ſupernos refugis, quos habiturus eras conciues, ſi Autbertum audiſſes? Ecce quomodò filius Dei factus eſt mancipium diaboli. Nunquid Mauroſus ſignatus, Mauroſus vnctus, Mauroſus renatus? Landelinum in libro nobiſcum vitæ Autbertus obtinuerat adſcribi: Mauroſum diabolus ſecum inſerit chirographo perditionis. Sciasverò, quia non leuiter apud diſtrictum iudicem actum eſt, quòd ad iniuriam ſuam inſolentias tuas tam æquanimiter huсuſq; portauit, quòd fugitiuus eius aut manus hominũ impunè effugerit, aut mortis laqueũ declinare potuerit. Diù enim eſt, ꝙ tanti pœnam incendij cruciandus ſubiturus eras, niſi interceſſio beati Autberti aduocati tui, iram vltricē iudicis mitigâſſet. Tibi paratus ignis cruciatorius accenditur, ſed Autberti lachrymis flammæ eius extinguuntur. Vel nunc expertus intellige, quid potiùs eligas: cum tormento duci in barathrũ gehennæ, vel cum Autberto frui cæleſti manſione. Sed ſera iſta deliberatio fuiſſet, niſi Autbertus prȩueniſſet. Relinque igitur execranda conſortia latronum, & Chriſti militiam aſſumens, ducē tuum imitare Autbertum. Audi beatiſſimum præſulem, & recognoſce tuum ſpiritualem patrem, tuum protectorem, tuum ab æterno interitu redemptorem. Suſcipe verò ab eo monita cæleſtis doctrinȩ: quibus emendatior factus, merearis ſtolam, quam perdideras, recipere ipſo interceſſore. His dictis, Angelus continuò diſparuit. Nos verò quale quantumq; æſtimare poſſumus, quòd Autbertus, teſtibus Angelis, virtutum gratia nitet, & apud homines debitȩ venerationis officio caret. Porrò ſunt plena iucunditatis, quòd adhuc in terra homo poſitus, inter angelicos ciues meritis fulget: ſed non ſine dolore & formidine recolitur, quòd ſupernis cœtibus coniunctus, inter homines negligentiùs digno cultu venerationis celebratur.

Precibus S. Autberti euaſit gehennæ flãmas Landelinus.

Iam verò Landelinus angelicis affatibus pauliſpèr recreatus, ſed timens ſibi ſubuenire tardiùs, relicto nefandæ ſocietatis collegio, quantocyùs ciuitatem petijt, &, ſi ibi vir ſanctus eſſet, à cuſtodibus diligenter requiſiuit. Qui de præſentia beati viri certior factus, nihilque diſſimulandum arbitratus, pœnitentia ductus, pedibus ſancti prouolutus, culpam fatetur, errori veniam poſcit. Tum verò videres ex longinqua regione prodigum filium redeuntem, & patrem in oſcula ruentem. Itaque vir ſanctus paterna pietate præſtrictus, iuuenem excepit, veniam promittens, ſi mala præterita melioris vitæ conuerſione purgaret. Nihil igitur diffidendum putaret: ſe pro illo rationem redditurum: quicquid fuerat offenſionis, innocentiȩ vice computandum, ſi tamen ſcelerata conſortia penitùs vitanda æſtimâſſet. Paratum ſe iuuenis ad omne ſatisfactionis genus fatetur, vtpotè quem recentis adhuc viſionis horror terruerat. At pius pater votis eius congaudens, ſuſcepit eum pœnitentem, quem diù fleuerat à ſe recedentem, ſinumque ei diuinæ aperiens miſericordiæ, reddidit eum ſanctæ matri Eccleſiæ. Qui intantùm ſub diſciplina venerabilis patris vigilijs ſe & ieiunijs, præteritorum agens pœnitentiam, conſtrinxit, vt inferni eum vidiſſe & pertimuiſſe tormenta, etiamſi lingua taceret, conuerſatio loqueretur. Itaque ſub ſeculari habitu in monaſterio aliquantulùm conuerſantem, vir ſanctus ad purum hortatur relinquere ſeculi negocia, vt liberiùs meditaretur cæleſtia. Paratumque videns ad omnia, ábſcidit eius comam capitis, à quo depulerat maculas cordis. Adeptum denique hanc dignitatis gratiam, dum animaduerteret in eo ſanctitatis vigere virtutem, per ſingulos gradus promouit ad Diaconatûs officium: ad quod ſic apparuit aptus, vt liquidò clareſceret omnibus, quòd Dei gratia ad id electus eſſet. Paucis verò interpoſitis diebus, cùm magìs ac magìs ſemetipſum erigeret in Dei famulatum, beatus pontifex agens gratias Deo, ad preſbyteratûs culmen eum euexit.

Lãdelinus reſipiſcens, redit ad S. Autbertũ.

Lucæ 15.

Ponit comam capitis ſui.

Ordinatur Diaconus.

Itèm ſacerdos.

Sublimatus autem in huius apicem honoris, enarrari non poteſt, quanto virtutum culmine excreuit. Iam verò magiſtri moribus informatus, & exercitatæ conuerſationis vſu roboratus, conuenticula vrbana faſtidiens, ſe ad remotiora loca contulit in locis deſertis ſecus fluenta Sambræ. Quo in loco ſolitudinis cùm ſignis & miraculis, & piæ conuerſationis ſtudijs pollere videretur, multi illic ab eo ad ſeruitium ſummi conditoris ſunt congregati. Ad euacuandam igitur prioris vitæ maculam,

culam, in locis, quę ſibi ad refugium & receptaculum latronum parauerat, monaſteria conſtruxit, ſtatuens miniſtros in executione Eccleſiaſticæ inſtitutionis: & quos antè ſocios habuerat criminum, poſtmodùm fecit cooperatores diuinorum myſteriorũ. Quæ, ſi quis vitæ eius ſeriem, textumque conuerſationis diligentiùs inſpexerit, facilè inueniet: præſertìm cùm monaſteriales habitationes, quas ipſe cõſtruxit, præſentibus potiùs appareant, quàm noſtro ſermone explicentur. Nam vt de reliquis ſileam, quę fortaſsè non beneuolis auditoribus faſtidio ſint, apud Laubias extruxit monaſterium in honore beati Petri Apoſtoli: quod cernentibus quidem ad indicium egregij laboris ſufficere poteſt, quod etiam regijs ditauit muneribus, ac villarum familiæq; repleuit copia: cui quicquid priorum regum munificentia paſsìm per Francorum acquiſiuit regna, delegauit, nè fratrum congregatio ibidèm ſeruiẽs, egeret his, quæ monachis feruntur eſſe congrua. Quo in loco regendæ Eccleſię beatum Vrſmarum præfecit, virum moribus ornatum, ſignis & miraculis coruſcum: cuius dotem meritorum vitæ ipſius libellus editus inſinuat. In præſentis autem exempli negocio, quis non similẽ Iohanni arbitraretur Autbertum, dum ille ex latrone tutum Eccleſiæ prouiſorem, iſte ex æquè latrone, & ex impio raptore, verum fecit Domini ſacerdotem? Sed nobis iſta interìm replicantibus penſanda occurrit: immenſa pietas conditoris, qui poſt lapſum peccatores ad innocentiã venire donauit. Iam ex illius ſententia maxillam Leuiathan armilla diuinitatis ſuæ perforatam & credimus, & gaudemus, dum viro huic ſemèl in fauces eius lapſo, & euadendi aditum aperuit, &, nè vlteriùs relaberetur, cuſtodiuit.

Cõdit monaſteria.

Habetur eius vita Tomo 3. Iunij 15.

Lobienſe monaſteriũ conſtruitur.

Vide Tomum 2.

Athenis verò vrbe Græcorum nobiliſſima, adoleſcens quidam inclytis ortus natalibus, ſtudijsque literarum exercitatus, ſed & fidei moribus adornatus, ex inſpiratione ſuperni amoris patriam parentesque deſerere, curſumque longę peregrinationis meditabatur aſſumere: quatenùs impenſis temporalis exilij mercaretur æternę portionem hæreditatis. Igitur Romam veniens, oratoria Apoſtolorum orationis gratia luſtrando, aliquantulum temporis expleuit. Qui nocte quadam laſſeſcentibus ex itinere artubus in ſomnum reſolutus, diuinæ iuſſionis voce monetur occiduos Galliarum fines expetere, pagumque Hagnon penetrans, congruum ſuę habitationis locum quęrere, vbì oratorió conſtructo, vocationis ſuæ tempus expectaret. Sciens ergò diuinam prouidentiam ſibi ſemper affuturam, laborioſi curſûs non paueret iniuriam, donèc ad locum perueniret: vbì inueniret, qui ſibi peregrinationis portum indulgeret, & rerũ adiumenta pręſtaret. Qua voce diuina beatum portendi Autbertum, ſequentia indicant. Sed iuſſionẽ Domini explere deſiderans vir Dei Giſlenus, (ſic enim erat nomen illi) regionibus diuerſis, inſulis & vrbibus peragratis, proſpero curſu tandèm peruenit ad locũ, qui tunc temporis ab incolis Vrſdungus dicebatur, ex conſuetudine videlicet vrſæ parturientis: nunc verò Cella vocatur. Qui locus diſtat trigenis ferè millibus ab vrbe Cameracenſi: in qua ipſe ex diuino oraculo ſanctum pontificem ſuper gregem Chriſti cura peruigili audièrat inſudare. At ille noxijs auulſis arboribus, baſilicam in honore Apoſtolorum cœpit ædificare, & ſtudijs bonorum ſe operum exercitare. Diſſeminante verò diabolo zelum inuidię per corda malorum, auditum eſt, aliquos, vt eſt mos adulantium, ſancto Epiſcopo ſuaſiſſe, nè ſineret illum pſeudodoctorem in finibus ſuis ad iniuriam ſui honoris manere, vt qui ad ſeducendas mentes ſimplicium, vrbana ſapientium conuenticula vitans, in has ſolitudines deueniſſet. Sed vir Domini aduertens ſuggeſtionem inuidia potiùs, quàm ratione, compoſitam: Non eſt, inquit, noſtrum hominem indiſcuſſum iudicare, neque omni ſpiritui credere, donèc probetur, ſi ex Deo ſit.

Huius vitã quærat lector Tomo 5. in Octob.

1. Iohan. 4.

Mittitur itaque nuncius, qui hominem ad conſpectum pontificis accerſire debeat, hoc interìm propoſito, nè vir Dei ex conuentu quouis iniuriæ motu cõtriſtaretur. Euocatus autem beatus Giſlenus, cœpit Deo gratias agere, quòd ſe per ſuum pontificem ſuperna gratia viſitâſſet. Perueniens itaque ad vrbem, ſancto pręſentatur Epiſcopo: quem ille, vt flagrabat charitatis dulcedine, ſic affatus: Dic, inquit, nobis frater chariſſime, cuiâs es, cuiúsve dignitatis? Cui ille reſpondens: Græcus, inquit, natione, Chriſtianus verò dignitate. Athenis verò ortus, Chriſti baptiſmate renatus, ità Romam adiens, per Dei præceptum, hanc peruéni in patriam, ſuper flumen Hagnam, in loco qui dicitur Vrſdungus, operor manibus, ędificare geſtiens Deo oratorium. Deſiderabam equidem tuam expetere ſanctitatem, petiturus licentiam agendi, quę ſunt cœpta, ſed præuénit gratia tua, quę nos accerſiuit. Intuitus autem almus Epiſcopus

S. Giſlenus à S. Autberto accerſitur.

viri ſermones, nihilque repræhenſionis depræhendens, dilexit eum: ſicque per aliquot dies gratia hoſpitalitatis retentũ, & corporalis alimoniç ſubſidio, & ſacro ſpiritualis vitæ colloquio ſatiauit. Dehinc benedictionis ſuæ munere donatum, acceptaque regrediendi licentia, eum venerabilis pater hortatur perficere ſtudioſè, quæ cœperat, ſeque peractis, quæ congruerent, oratorium ſuç authoritatis benedictione conſecraturum promiſit. Qua Epiſcopi promiſſione lętus, operi ardentiùs inſtabat, animaduertẽs iam ex rerum euentu ſe illum inueniſſe, quem ad miniſterium ſocialis laboris diuinitùs audierat ſibi ꝓmiſſum. Expletis verò pro modulo ſuo, quæ monaſticis vſibus congruebãt, vir Dei venerandum talibus verbis interpellat Epiſcopum: Tempus adeſt, pater, quo ſeruo ſuo dominus pontifex promiſſæ benedictionis munus exſoluere debeat. Gaudens igitur venerabilis pater bonis viri ſtudijs, accerſito ſecum beato ac venerabili Dei cultore Amando, cum magna circunfuſæ plebis exultatione, monaſterium dictum ad laudem Domini, & honorem Apoſtolorum Petri & Pauli, conſecrauit.

Oratorium S. Giſleni conſecrat S. Autbertus.

Sed & illud prætereundum non æſtimo, quòd cùm ſuperni ſpiritus in rebus humana ſolicitudine adminiſtrandis, paucis, & illis purioris vitæ munditia præditis, non niſi per viſiones, aut obſcura myſticæ viſionis ænigmata ſe videri permittãt: beatum Autbertum angelos corporalibus oculis ſæpè vidiſſe, multi audierunt. Quod mirum prudentibus videri non debet, cùm internus mentis intuitus, corporei adſpectûs lumen ad ſpiritualia cernenda accenderat, quem ab infimis rebus virtus continentiæ clauſerat. Rerum quidem neceſſitas exigebat, vt venerabilis pater canonicos ſuos, qui Atrebati in beatæ Mariæ monaſterio famulabantur, viſitaturus adire deberet: qui locus olim & ambitu murorum, & frequentia ciuium celeberrimus fuerat, ſed gentium infeſtatione à priſco ſtatu deformatus, crebris ruinis hucuſquè conſiſtit. Vbi cùm de rebus eccleſiæ ſatis ad tempus tractâſſet, quadam nocte, vt illi ſemper erat moris, fratribus adhuc quieſcentibus, ſurgens, nocturnç orationis tempus, vſque in lucis crepuſculũ continuauit. Necdùm verò curſum orationis expleuerat, cùm ſe foràs, quaſi pro refocillandis aliquo releuamine artubus, ſuſpenſa interìm oratione, contulit, & ſtans in mœnibus, cœpit piç meditationis motibus pulſari, quamobrèm Vedaſtus, tantorum ſpatio annorum vilis ſepulcri ceſpite clauſus, debito honore careret, quem iam ſupernorum ciuium conſortio exultantem, cęleſtis Hieruſalem ceu gemmam virtutum fulgore micantem adſciuiſſet. Etenim à die depoſitionis eius, vſquè ad tempus beati Autberti, ſex fuêre Epiſcopi, quibus ipſe ſeptimus ad pontificij culmen ſucceſſit, cùm tot labentibus annis gemma Dei precioſa ſubterraneo adhuc ſpecu claudebatur, cuius ſepulcrũ haud longè à dextro cornu altaris beatę Mariæ diſtabat. Cùm verò tot egregios Chriſti confeſſores illis fuiſſe temporibus audiamus, meritis ſublimes, virtutibus illuſtres, minimis in rebus ſolicitiores: proculdubiò manifeſtum eſt, non eorum ignauia negligentiùs iacére tantum theſaurum, ſed diuino iudicio & voluntate beati Vedaſti, hoc exequendi muneris miniſterium beato Autberto reſeruatũ. Cœpit igitur animo æſtuare, quonàm transferri ſanctus confeſſor debuiſſet, reputans ſecum, incongruum fore duo luminaria magna, anguſtâ vnius domûs ſede cohiberi: videlicet, nè vbi pręclara Dei genitricis memoria, primatum nominis tenebat, tanti patris gloria obſcurior videretur: cùm repentè aurora rubente, Orientem versùs intendens, videt eminùs trans fluuiolũ, qui Trientio vocatur, virum ſplendidum, virgam manu tenentem, baſilicæ locum metiri: ceu quondàm Ezechiel ſecus fluenta Babylonis corpore poſitus, in ſpiritu venit ad terram Iſraël, vbi in viſionibus Dei templum Domini manu hominis vidit metiri. Quod ille cernens, reuelante ſpiritu, viſionem cognouit angelicam. Intellexit igitur vir Dei, beatum Vedaſtum illuc, annuente Chriſto, transferendum.

Crebrò videt Angelos.

Viſio eius.

Ezech. 40.

Beatus igitur pontifex tali reuelatione certior factus, beatum Audomarum, qui ea tempeſtate Taruanenſis vrbis gregem cura peruigili regebat, ad tam ſolenne tranſlationis officium inuitandum æſtimauit. Qui licèt ſenio preſſus, & amiſſione luminum debilior factus, imbecillioris tamen corporis tantùm non formidabat laborem, quantùm beati Autberti mandato ſatisfacere gaudebat. Difficultatem igitur corporis ſuperabat charitas mentis, Chriſtoque greſſus regente, deuotus ad venerandum peruenit Epiſcopum. At ille cùm quid animo gereret, & quid ſibi diuinitùs eſſet oſtenſum, referret, congratulabatur viſioni, & ſe fraternæ ſedulitatis ſtudio obedienter accinxit. Iam verò æſtimari non poteſt, quanta confluentis populi turba eo die ad eum locum con-

S. Audomarus Taruanenſis Epiſcopus.

conuenerit: clerus videlicet,& vtriuſque ſexûs non ignobile vulgus. Parato igitur feretro,& omnibus, quæ neceſſaria videbantur,detecto ſepulcro, & impoſita antiphona, cum magna reuerentia ſanctum theſaurum ſuſtulerunt, paratiſque Crucibus & cereis,& omnigenis ſolennis pompæ ornatibus, cum magna plebis exultatione ſanctum corpus ad locum deſtinatum transferre cœperunt. Tranſeuntes autem prædictum fluuiolum, cùm iam ſuburbanos fines contingerent, & beatus Audomarus ſancti Autberti veſtigia pedetentìm proſequeretur, ſtatìm ſupernæ operationis in ſe agnouit virtutem: vt ei apertè daretur intelligi, quanti eſſent meriti, & is qui portabatur, & is, quem portando ſequebatur. Nam depulſa longę cęcitatis nocte, ſtatim oculorum lumen recipit, in loco videlicet, vbì in memoriam beati Autberti eccleſia conſtructa,à præſentibus adhuc cernitur in teſtimonium præſentis miraculi. Sed quia venerandus vir Audomarus paruipendebat lumen carnalium oculorum, qui lumen certè ciuium deſiderabat ſupernorum,ilicò precibus eandem,quam vltroneus ferebat,rurſusimpetrauit cæcitatem. Qua in exhibitione miraculi non latet virtus operantis, ſed ſupereſt quærere meritum optatæ virtutis. Verùm ſubtiliùs ſpeculantibus dubium eſſe non poteſt, quia pręeuntibus meritis ſancti Vedaſti,fides,vt efficeretur,obtinuit beati Autberti.Stupentibus autem, qui aderant,vario euentu miraculi, beatum corpus ad locum ab angelo deſignatum honorificè tranſtulerunt. Quo in loco venerabilis Epiſcopus monaſterium conſtruxit, & ex rebus ſui Epiſcopij in vſum famulantium pro rerum opportunitate donauit: vbì iuxta congruam rerum facultatem fratres in obſequia diuini cultûs deputauit. De obitu verò,quo tempore ſancta beati Autberti anima carne ſoluta,ſupernam Hieruſalem petijt,certum quid ad noſtram notitiam non peruénit,nonnullis obſiſtentibus cauſis, quæ etiam maximam virtutum eius partem à noſtra memoria ſuſtulerunt. Fuit autem ſanctum corpus eius tumulatum in eccleſia beati Petri, quæ extra muros ciuitatis tunc erat,nunc verò intra mœnia eius eſt. In qua requieuit vſque ad tēpus Dadilonis Epiſcopi,qui ei decimuſquartus in Epiſcopatu ſucceſſit. Hic, cùm Normanni Galliam depopulati eſſent, cum magna diligentia ſanctum corpus in eccleſiam beatæ Mariæ tranſtulit, vbì honorificè collocatum, multo tempore quieuit.

S. Vedaſti corpus trāſfertur cū ſūmis reuerētia.

S. Audomarus lumē recipit, ſed precibus obtinet, vt redeat cęcitas.

Porrò Otho Imperator, Henrici regis filius,à Fulberto Cameracenſi Epiſcopo dari ſibi petijt corpora ſanctorum præſulum Autberti & Gaugerici.Ille verò quibuſdam in conſilium adhibitis,Theodorici Cameracenſis Epiſcopi, & alterius ſacerdotis corpora ei dedit,quibuſdam adiunctis è corpore S. Autberti articulis: prudenter id quidem,nè ciuitas Cameracenſis ſuis patronis orbaretur. Lætus igitur Imperator,præclaras reliquias in monaſterio, quod ipſe Magdeburgi conſtruxit,reponendas curauit. Porrò autem fama Germaniam omnem occupârat, ſanctos Autbertum & Gaugericum è Gallijs in Saxoniam tranſlatos: ſed ſecùs ipſa res habet.Noſtris enim temporibus Herluinus præſul Cameracenſis diligenter perſcrutatus,beati Gaugerici corpus maxima ex parte reperit. Eius autem ſucceſſor Gerardus monaſterium, in quo ſanctus Autbertus quieſcit, ab Herluino amplificatum,in memoriam ſancti Pauli ſolenniter conſecrauit, ſacrumq; beati Autberti corpus ſuis ſedibus reſtituit anno Chriſti decimoquinto ſupra milleſimum. Qui locus haud procùl abeſt ab eccleſia ſanctiſſimæ matris Dei, & perpetuæ Virginis Mariæ: in eoque recta fide petentibus, beato Autberto intercedente,beneficia diuina pręſtantur.

Hæc noſtro ſtylo contraximus.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM THYRSI, LVCII, CALLINICI, PHILEMONIS, APOLlonij & reliquorum: *Authore Simeone Metaphraſte.*

Decebr. 14. Tit. 3. Gal 4.

CVM Dominus noſter Ieſus Chriſtus, carnis inita ſocietate, benignè, vt dicit Paulus, in terra eſſet verſatus, (Miſit enim filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege) vt & nos ad veritatis adduceret agnitionem per prodigia, per ſigna, per Apoſtolicum ſermonem & doctrinã, per præclaros & admirabiles viros, qui poſteà fuerunt: & omnibus modis procuraret, vt reuocaremur à vitio: qui ſtatim ab initio, noſtro generi extitit inimicus, hęc vidẽs, & noſtram non ferens correctionem, mouit aduersùs nos omnem, vt dicitur, lapidem: & cùm ex ſe nos nõ poſſet aggredi, prioribus rursùs vſus eſt machinis, & per alios excitauit ſeditiones, & bella commouit, & molítus eſt omne genus inſidias. Nam cùm artificioſè ſubijſſet Decium, qui tunc Romanis imperabat, vehementer conturbabat, Chriſtianos, lacerabat, trahebat ad iudicia, eos maximis afficiens ſupplicijs, & poſtremò ipſa morte. Cauſa autem, quòd non, relicto vero Deo, vanas & inanes deorum abominationes vt adorarent, perſuaderi poterant. Quo tempore fortes pietatis athletæ, Lucius, inquã, & Thyrſus, & Callinicus, re vera Callinicus, nempe præclarus victor, mortem propter Chriſtum elegerunt, priùs multis cruciari ſupplicijs: quæ omnia ſuperârunt tolerantia: & deindè ipſa quoq; corpora, tanquàm ſanctum ſacrificium, conſecrârunt ei, quem deſiderabant. Eos tulit quidem inclyta regio Bithynorum: cùm eſſent autem clari & genere & gloria, multo magìs ſtuduerunt ſibi parare ſplendorem ex pietate.

Perſecutio ſub Decio vehemens & atrox.

Cùm ergò, quæ in Chriſtianos fiebat, perſecutio adhuc duraret, atque adeò magìs magiſque creſceret: & per vniuerſum orbem terræ mitterentur decreta impietatis, & permitteretur omnibus punire Chriſtianos, maximè quibus erat commiſſa aliqua præfectura reipublicę, adſtiterunt hi, opem laturi Dei legibus, in quas exercebatur tyrannis, & pietatis veræque religionis ritibus, quibus fiebat iniuria: & per ea, quæ dixerũt, & quæ paſſi ſunt, plurimum adiumenti attulerunt. Venit enim quidam ex Nicomedia per Niceam ad eam, quę ipſos aluit, ciuitatẽ, quę dicta eſt Cęſarea à quodam ex veteribus Cæſaribus, nomine Cumbricius: cui magnæ curę erat templa ſimulacrorum, aræque & ſacrificia, & ſi quid aliud erat gratũ dæmonibus. Non ille autem hęc ſolus, ſed etiam contendebat, vt vniuerſus exercitus facti huius nefarij eſſet cum eo particeps: & alios quidẽ terrebat minis: alios verò promiſſis & ſpe bonorum inducebat. Lucius verò, qui interſciues erat & prudentia & doctrina inſignis, & erat etiam genere clarus, ſicut diximus, & ex illuſtri familia, propter hęc valdè angebatur animo, diuinoque zelo eius inflammabatur animus. Hinc factum eſt, vt deceterò non ampliùs occultam haberet pietatem, neque ampliùs contineret dicendi libertatẽ: ſed illam oſtendendi opportuniſſimum hoc tempus eſſe ratus, & in lucem proferendi zelum, quem iamdiù parturiebat, ad impietatis deſenſorem continuò accedens, Cur, inquit, ô Cumbrici, tam miſerè & infœliciter in tuam armaris animam, dęmonum inſenſilia & ſurda adorans ſimulacra, & multos aſſumens ad ſocietatem infauſtæ huius ſuperſtitionis, vt vel ipſis lapidibus & lignis, videamur homines minus habere ſenſûs, cùm oporteat potiùs agnoſcere Deum verum & Seruatorem, & ambulare in luce veritatis, relicto errore tenebrarum & omni vanitate?

Lucij inſignis libertas aduerſùs Cumbricium iudicem.

Hęc cùm in principio dixiſſet Lucius Pręſidi, inſipiens ille & planè amẽs, animo morſus, & tanquàm impium quid & ſiniſtrum, liberè prolatam odio habens veritatem, eius tergo ſtatìm iuſſit infligi plagas, & nec eum priùs conueniens, nec tentans, an eum poſſet à ſua traducere ſententia: ſed indicta cauſa & citra vllam examinationem, vt qui crederet nullam eſſe ſpem mutationis, tradidit cruciandum. Martyr itaque plagas illas lubenter accipiens, & propter eas Dominum laudans, incitauit Pręſidem ad longè maiorem & grauiorem furorem. Ipſe certè fuit ſibi cauſa maiorum plagarum. Nam hoc etiam omninò volebat propter cupiditatem maiorum remunerationum, donèc & percutientes

Iubetur flagellari.

tientes lictores defeſſi eſſent, & defatigatum eſſet eius corpus, quod plagis iam fuerat
contritum. Ipſe verò precabatur, vt ad Deum reſolueretur, illum conuenire deſiderans.
Quamobrem annuentem quoquè habuit Præſidem, vt qui deſperaret ſe eum poſſe vin-
cere in certamine, & illius linguę non ferret libertatem. Quoniam ergò, inquit, ô Luci,
mors eſt tibi grata, agè nos quoq; tibi largiamur, quod deſideras, quomodò nos ſcimus
eſſe largitos multis Chriſtianis, qui fallebantur ſimiliter. & ſtatim iubet ſancto ciuitate — Ducitur iu-
expulſo caput amputari. Ducebatur itaque martyr à lictoribus, non mœſtus, nec timēs, — cundus ad
neque vllum doloris veſtigium vultu præ ſe ferens: ſed totus lætus & alacris, perindè — mortem.
acsi abduceretur, non vt caput ei amputaretur, ſed potiùs vt coronaretur: quod quidem
erat in cælis conſecuturus. Procùl ergò abductus à ciuitate, ſic piè conſummatur, & ve-
rè beatum ei caput amputatur. Sed eum quidem iam deinceps habet cęlum, quę non
corrumpitur, corona coronatum.

Cùm autem Cumbricij fama peruaſiſſet in omnes partes, & laterent omnes Chriſti-
ani propter illius crudelitatē, diuino zelo vndiquè armatus Thyrſus, (erat autem is quo-
què honeſto loco natus) & proficiſcens ex regione Bithynorum, venit ei in conſpe- — S. Thyrſus
ctum, &: Salue, inquit, ô optime Præſes. Cùm is verò ipſi quoquè parem reddidiſſet ſalu- — vltrò ſe of-
tationem, Licetne, dixit Thyrſus, dicere vobis, qui geritis magiſtratus, ea quę quis velit, — fert Cum-
an ſolùm oportet veſtris ſe iuſſis ſubmittere, & nec vocem quidem omninò emittere? — bricio.
Præſes autem, vt videtur, oblitus quemadmodùm ante eum cum Lucio egerit: Licet, in-
quit, neque vlli in hunc diem adempta fuit hæc libertas: & maximè ſi ea poſſit dicere,
quæ in commune conferant. Thyrſus autem: Quænam, inquit, dici poſſunt vtiliora ijs,
quæ proſunt animæ? Ego enim videns te multis damnum afferentem in eo, quod eſt ſa-
lutis præcipuum: & à recta quidem abducentem ſententia, miſerabiliter autem addu-
cētem ad errorem ſimulacrorum: & planè ſciens te totam ignis gehennam in tuum ca- — Inſignis ei-
put, aut in animam potiùs accendere, duxi expedire cum ea, qua par eſt, fiducia ac liber- — us dicendi
tate liberè tecum agere, tecumque diſſerere, & ex te ſcire, quanam de cauſa relicto cæli — libertas.
& terræ & hominum opifice, opera manuum, quæ facta ſunt ab hominibus, ſtatuiſti po-
tiùs adorare, dicens, Pater meus es tu, vt dicam cum diuino Ieremia: & lapidi, Tu me ge-
nuiſti: & ad Deum, qui te genuit, tergum vertens, & non faciem tuam: & omne ſtudium — Ierem. 2.
conferens, nullamq; vim aut neceſſitatem prętermittens, vt omnibus hominibus, ſi fie-
ri poſſit, perſuadeas, vt malę opinionis ſint tecum participes?

Ad hæc Præſes: Importuna hæc & nimia dicendi libertas, oſtendit te laborare mor-
bo eorum, qui dicuntur Chriſtiani. Verumenimuerò inanium harum interrogationum
& nugarum ſolutiones mitte ijs, qui ſedent in ſcholis, qui publicis ſcilicet ſunt curis va-
cui. Illi enim ſingula horum apertè tibi ſoluent. In præſentia autem cede iuſſis Impera-
toris, & accedēs, dijs ſacrifica. Sin minùs, importunorum verborum opportunam inue-
nies tormentorum remunerationem. Ille verò, Cùm ſitis, inquit, Dei figmenta, ratione
prædita, quà vos ille honorauit, nihil vos ſtultè facere oportet & contra rationem: ſed iu-
dicio & diligenti examinationi omnia permittere. Si autem vis ipſe ea ſequi, quæ citra
vllam rationem decreta ſunt ab Imperatoribus, cùm mihi nūc non ſit perſuaſum, vt ab-
iurem Chriſtianiſmum, fac ipſe, quod eſt tibi conſtitutū. Cumbricius verò; Fortè, inquit,
quòd tecum benignè & leniter agamus, ideò te arrogantiorem effecimus & inſolentio-
rem. Sed cùm te videam adeò intelligentem, & tam acuti & ſolertis ingenij, ſuadeò vt
pareas antequàm crucieris. Nam pulchra quidem res eſt mutatio in meliùs, quando-
cunquè ea facta fuerit. Sed neque ipſum id, quod oportet, intelligere, neque alteri dicen-
ti parere: cùm multa autem priùs paſſus ſis tormenta, deindè diſcere id, quod eſt vtile, nō
exiſtimo id effugere ſuſpicionem amētiæ. Vade ergò iam ad templum, & dijs redde quæ
iuſta ſunt. Sic enim & eorum, quæ præceſſerunt, veniam conſequētis, & magno Impe-
ratori euades familiaris, & toto vitæ tempore à nobis in honore habeberis. Martyr autē: — Egregia il-
Ego, inquit, de rebus præſentibus diù deliberaui, neque me omninò aggreſſus nunc eſt — lius conſtā-
minimè præmeditatum. Nam cùm rem priùs multis examinâſſem ratiocinationibus, & — tia.
veſtra ſimulacra, immundaque altaria & ſacrificia ſummè irriſiſſem, puram & veram fi-
dem elegi Chriſtianorum. Quamobrem ſi quid tibi contra nos permiſſum eſt ab Impera-
tore, nè ſis negligens.

Statìm ergò cùm illi iamdiù intumeſceret animus, adoleſcentes aliquot manu va-
lentes, vehementer inſultantes, iuſſit pugnis cædere martyrem. Deindè cùm eum loris è — Dirè pugnis
cæditur.

ſummis manibus & pedibus fortiter alligâſſent, vtrinquè violenter trahebant, adeò vt
Vide imma-ne ſuppliciū. ei ſoluerentur compages articulorum, membratimque & particulatìm is diſcerperetur.
Ille autem etiamsì hæc pateretur, non modò vultu nullum ſignum doloris præ ſe tulit,
ſed viſus eſt potiùs lętior, florentibusque genis ac purpureis. Qua de cauſa hoc non ſuf-
Alij crucia-tus. ficere ad cruciatum ille immitis arbitratus, & alioquì inuidens alacritati & flori vultûs,
martyrem quidem ſoluit è vinculis: cilia verò & oculos iubet ferro confodi. Hoc autē
Martyr fit ſeipſo robu-ſtior. facto, velutì diuina quadam audacia repletus Thyrſus, Præſidem maiori arguebat liber-
tate, & ijs, quæ ab illo patiebatur, vtebatur ad ea probanda, quæ ab eo dicebantur. Ani-
mum ad me attende, dicens, quem, quòd ad te quidem attinet, innumerabilibus tradidiſti
mortibus: & vide ineffabilem Chriſti mei potentiam, quemadmodùm nos impleat au-
dacia, & virtute nos accingat cælitùs: & permittat, vt ſim particeps propriæ eius formo-
ſitatis. Nam quo mihi corpus magìs perdis, eo maiorē mihi adijcis pulchritudinē. Quæ
enim pro Domino ſuſcipiuntur ſtigmata, quouis ornamento pulchriùs adornāt & ani-
mos & corpora: & ſanguis, qui pro ipſo funditur, velutì nos irrigans, efficit vt ſimus vul-
tu læto & alacri.

Ad hæc autem vir ille peſtifer & exitioſus, cùm nō haberet quid ageret, aut quomo-
dò viri illius generoſi reprimeret loquendi libertatem, & illius linguę vitaret plagas: ei
Alij ſæuiſſimi cruciatus. verò cruciaretur animus, & ira ferueret, iubet glandibus æneis eius verberatas maxillas
vnà cum dentibus excuti martyri. Sed cùm hunc quoquè ſuſtineret cruciatum athleta,
eadem quæ prius erat ei lætitia & alacritas, & in omni tēpore benedicebat Domino, &
perpetuò in ore eius canebatur eius laudatio: quę quidem iræ fornacem accendebant,
& flammam magìs excitabant Præſidi. Quid ergò? Nè putes, inquit, ô Thyrſe, fore vt
huc uſquè tibi ſiſtantur, quæ ſunt grauia & aſpera. Nam quæ præceſſerunt quidem, erant
parua quædam, & quę temerè tempus nobis ſuggeſſit: quę autem deinceps, oſtendet ti-
bi experientia, & ſcies decętero, qualia ſunt pręmia eorum, qui non obediunt. Martyr au-
O inuictum martyrem. tem, Eugè, inquit, nè hęc maxima nobis bona inuideris. Non inuidebo, inquit: ſed illa tibi
pro viribus ſuppeditabo affatìm & munificè. Statìm autem ſupra ignem liquefactum
eſt plumbum, & lectus fuit propoſitus, & ſuper eum pronus extenſus fuit iuſtus. Hìc ve-
Fallacia diaboli. rò mihi conſidera, quàm eſſet Pręſes improbus & peruerſus. Interìm ad eum adducit
quoſdam præſtigiatores, & qui erant apti ad perſuadendum, tentans martyris diſſoluere
& eneruare conſtantiam: qui quidem cum eo iucundè colloquebantur, & conſulebāt,
vt aliquid remitteret de hac nimia pertinacia, & tādem parêret Præſidi. Sic enim, inqui-
unt, & imminens effugies periculum, & magnorum eris bonorum particeps. ignoſcet
autem omninò Deus tuus imbecillitati naturę, & hoc omninò non ægrè feret, cùm ſit
magna ex parte benignus & clemens, vt audimus.

Martyr verò: Propter hoc ipſum, inquit, ſtabo fortiter, & pro ipſo tormēta ſuſtinebo.
Si enim vos, cùm auditis nunquàm terminanda, quę vos manent, ſupplicia, nequaquàm
conuertimini, neque declinatis apertum animę periculum: cur non ego hos, qui ſunt
ad tempus, magno & generoſo animo ſuſtinuerim cruciatus, qui regnum cęlorum ha-
bent remunerationem, & bona, quę ſunt poſt finem nos exceptura, & perpetuò futura?
Sed quādiù vos malignè veſtra ſponte vos geretis, contra tam manifeſtam contenden-
tes veritatem? adeò vt vel hoc plumbum veſtrę malitię ferat teſtimonium, & multos tra-
Feruens plūbum in eius corpus funditur. dat igni, qui nō poteſt extingui, vt impietatem veſtram immedicabilem puniat in ęter-
num? Atque ille quidem hęc dicebat, diuina eius cor implente gratia: Illi autem (*vilia*
enim ſunt, ait diuinus Iob, veri viri verba) eum nugari putantes & loqui temerè, feruens
adhuc plumbum & valdè candens, in nudum eius tergum effundunt. Plumbum verò in
Nihil eum lædit. ſuperficie tantùm & leuiter id attingebat, nihil omninò eum offendens. Illinc autem
repentè tanquàm fluentum aliquod profluens (opus eſt hoc, ô Chriſte, tuę virtutis) in-
Vide miraculum. terimit multos ex incredulis. Atque martyr quidem è lecto ſurgit illęſus: miraculum ve-
rò ingenti timore afficit eos, qui aderant: quinetiam ipſum Pręſidem valdè obſtupefacit.

Cæterùm quum oporteret intelligere, & agnoſcere quiſnam eſſet, qui poſſet
Eſa. 42. hæc facere, erat ille ſua ſponte verè cęcus, (Vidiſtis enim ſępè, inquit Eſaias, & non cu-
ſtodijſtis: apertas aures veſtras, & non audiuiſtis) & magìs iratus fuit martyri, & eum
vocauit pręſtigiatorem & veneficum, & quæ ſunt huiuſmodi. Deindè etiam eum acer-
bioribus affecit ſupplicijs. Sed ille permanſit conſeruans adhuc eandem animi fortitudi-
nem, & vox quędam ex alto eſt audita, quæ athletę magìs addebat animum: & impio-
rum

rum quidem perturbabat animos, dubioſque reddebat & perplexos: pios autem fidei petra ſtabiliebat, maiuſque & alacrius animi ſtudium afferebat. Non ferens itaque Præſes dedecus, ſanctum ſtatim vinctum mittit in cuſtodiam, dicens opus eſſe maiori deliberatione, & nouis tormentis aduersùs hunc monſtrorum effectorem, cuius eſt inſignis amentia & inſolentia. Ille verò tunc Domino ſupplicabat vehementiùs, & rogabat, vt ei fieret coniunctior: precabaturque, vt per baptiſmum ab eo adoptaretur in filium. Nondùm enim erat myſterijs initiatus, & nõdùm abſolutus in rebus Chriſtianorum. Ille verò circa mediam noctem ad eum accedit, & baptiſmum dat ei dupliciter: nunc quidem per aquam: paulopòſt autem etiam per martyrium, quo quidem ipſe quoquè fuit baptizatus.

Statìm ergò & ianuę carceris ſua ſponte ſunt apertæ, & ſolutus fuit martyr à vinculis: & egreſſus è carcere, venit ad quendam Phileam Cæſarcenſium Eccleſiæ Epiſcopum, qui propter terrores impiorum, & ſedem & cœtus declinans, ſeipſum celabat & occultabat. Hic ergò Epiſcopus, qui olìm de Thyrſo, & de eius libertate & animi magnitudine audiuerat, eumque admirabatur, & in honore habebat, cùm eum tunc vidit ad ſe accedere, protinùs prócidit ad eius pedes. Ille quoquè cùm ſimiliter procidiſſet ad pedes Epiſcopi, eum erigit, &, Noli, inquit, ô venerãde pater pręripere id, quod à nobis tibi debetur. acceſſimus enim, vt benedictionẽ aſſequeremur, non vt benediceremus. Cùm dixiſſet autem Epiſcopus, oportere eum benedicere, vt qui prębuiſſet ſatis magnã virtutis probationem, & ſplendidiorem effeciſſet veſtem ſpiritûs per aſperarum & difficilium rerum tolerantiam: Martyr, Propter hocipſum, inquit, huc acceſſi, vt induerer veſte incorruptionis, & per aquam & ſpiritum ſanctum regenerarer. Nõdùm enim ſum diuinum baptiſmum conſecutus. Nè cuncteris ergò, ſed facias quæ deſidero, & quæ pietati conueniunt. Cùm protinùs ergò peracta eſſent, quę in eo fiunt, Thyrſus ſanctum ſuſcipit baptiſmũ: & deindè adijciens, Domine Ieſu Chriſte, Deus meus, dicit, qui me dignatus es per aquam conſummari & ſpiritum, dignare me, vt ego eodem, quo tu, baptizer baptiſmo, & bibam tuum calicem, & tuæ morti cõformer. Deindè etiam cùm pauca eſſet locutus cũ Epiſcopo, & ſe inuicèm impertiti eſſent benedictionibus, martyr reuertitur in carcerem, præeunte ei diuino lumine & ſequentibus Angelis, vt ij apertè videbant, qui digni erant videre. Quo in loco rursùs conſuetis inuigilabat precibus, & cum Deo loquebatur per ocium.

Diuinitùs ei carcer pateſcit.

Baptizatur à Philea epiſcopo Cæſarienſi.

Alio autem alium ſtudente vincere in vitio, & Imperatori inprimìs impio volenti gratificari maiore improbitate, Syluanus quoquè quidã, genere quidem Perſa, dignitate autem Comes, in ſupplicijs verò de pijs ſumendis crudelis & inexorabilis, petijt ab Imperatore, vt eſſet examinator eorum, quibus permiſſum eſt punire Chriſtianos. Cùm ergò liberam, & reddendæ rationi non obnoxiam in eos accepiſſet poteſtatem, venit Niceam, libamina & ſacrificia peragens dæmonibus, & eis conuiuia celebrans ſanguine Chriſtianorum. Hìc de magno Thyrſo ei ſignificatur, quòd & nullis vinci poſſet tormentis, miraculiſque & prodigijs homines obſtupefaceret. Statìm autem mittit quoſdam ex ſuis, vt ſimul quidem & virum ſeruarent tutiùs, & verbis quoquè ipſi eum adorirentur, & compellerent ad negandam religionem, & terrore Comitis animum eius priùs labefactarent. Deindè ipſe quoquè accedit: & primùm quidem magnificè ſacrificat maximo, qui eſt apud eos, Ioui: Sequenti autem die cùm ſimul cum Cumbricio ſediſſet pro tribunali, & Thyrſum ſiſti curâſſet, omnibus audientibus eà iubet legi, quæ fuerant priùs examinata. Quod cùm factum eſſet: Nè exiſtimes, inquit, ô Thyrſe, ea quæ inſtant fore ſimilia præcedentibus: ſed quòd Imperatori futurus es coniũctior, & quo tibi maiores habebuntur honores, ſi illius decretis parueris: eo rursùs acerbiora ſenties ſupplicia, ſi pergas hanc improbam tenere opinionem. Martyr verò: Qui me tui, inquit, confeſſoris ſupplicijs fecit potentiorẽ, Dominus meus Ieſus Chriſtus, ipſe mihi quoq; nunc aſſiſtet, & à veſtris manibus eripiet, qui ipſi ſoli ſeruio, & eum ſolum nôui Deum: ſimulacra autem & deos gentium apertùm ludibrium voco & deceptionem. Sed ſi mittẽs vim afferre, mâuis perſuaſione, & eius quod rectum eſt, iudicio cõtendere, dic mihi iam, cuinam & quemadmodùm me vis ſacrificare? Ego autem ſi nihil potero contradicere, parebo omninò, & non aduersùs res validas inaniter decertabo.

Syluanus Comes crudeliſſimus.

Corã eo ſiſtitur S. Thyrſus.

Excipiens itaque ſtatìm Syluanus: Eamus, inquit, in templum, & tunc tibi erit manifeſtum, cui ſis ſacrificaturus. Cùm in proximum ergò templũ iuiſſent, quod erat Apol-

linis, hîc Comes dixit, oſtendens imaginem: Hic eſt deus, quem colimus: cum eũm placaueris, ô Thyrſe, & obtuleris ſacrificium, validum habebis cuſtodem, & aliorum deorum parabis tibi beneuolentiam. Martyr autem, Vide, inquit, quodnam offeram ſacrificium, & quemadmodùm eum placabo. Cùm omnes verò in eum animum attẽdiſſent, ille manus ſimul & oculos in cælum tollens, Dei virtutem inuocat ineffabilem: & cùm tonitru repentè erupiſſet, in terram cecidit ſtatua Apollinis, & reſoluta fuit in cinerem. Cõuerſus ergò martyr ad eos, qui circũſiſtebant, Videte, inquit, quòd qui ſunt apud vos dij, ſunt ſolùm figmenta, qui nec veri Dei poſſunt vel ſolam ſuſtinere inuocationem. Ad hæc ira inflammatus Syluanus: Ego tuas, inquit, pręſtigias omninò conteram & delebo, & oſtendam quænam percipiatur ex eis vtilitas. Continuò autem iniectus eſt martyr in ferream quandam machinam, & eum ferrei diſcerpebant pectines: & auellebantur quidem fibræ corporis: carnes verò continuæ defluebant in terram: promptum autem & alacre eius animi ſtudium non diſſoluebant, ſed eius zelum & ardorem magìs irritabant.

Vide mirã vim precum S. Thyrſi.

Horrendis afficitur cruciamentis.

Quoniam autem viſus erat deficere, & ne minimùm quidem vitæ ei videbatur eſſe reliquum, relaxatur quidem è tormentis: Cùm eum autem ſiſtendum curâſſet Comes, Vis, inquit, rurſùs vti prioribus tuis incantationibus & maleficijs contra deos, vt tibi quoquè rurſùs largiamur ſecundas remunerationes? Atquì totum tuum corpus tormentis eſt conſumptum: propemodùm verò tibi quoquè deficit anima. Ipſe autem, quem colis, & quem tuum dicis adiutorem eſſe Deum, vbì eſt? Sed quandiù perſeuerabis in ijs, quæ ſunt inutilia, & non videbis vtile, quod eſt tibi propoſitum ante oculos? Martyr verò: Quid non ſentis, inquit, Chriſti, quę eſt in me, virtutem, quæ mihi adeſt manifeſtiſſimè, & me aduersùs hos inſultus confirmat? Quomodò enim corpus terrenum & adeò imbecillum, poſſet talibus reſiſtere difficultatibus, ſi non ei supernè diuinum daretur auxilium? Vt qui ergò certè ſcias eſſe immutabilem mihi confeſſionem, & nulla ratione meum poſſe animum conuerti, fac quod tibi viſum fuerit, & à nullo abſtine eorum, quæ ſtatueris. Tunc cùm iuſſiſſet Syluanus maximum afferri lebetem: & cum quidem aqua impleuiſſet, & vehementer bullire feciſſet, è Thyrſi autem pedibus funem alligâſſet, eum demiſit capite. Ille verò ne in tali quidem periculo conſtitutus, eguit defenſore. Sed ille quidem Chriſtum inuocabat, pro quo hæc pati elegerat: lebes autem protinùs eſt diſruptus, & aqua eſt effuſa: & illæſus conſeruatus fuit martyr. Porrò autem Iudex tam apertè videntibus omnibus pudore affectus, arrogantioribus vtiquè & ſuperbioribus verbis tegebat dedecus: In teipſum, dicẽs, ô Thyrſe, vteris pręſtigijs & incantationibus. Nam quo magìs cõtrà aliquid machinaris, mihi quidem iram magìs accendis: in teipſum verò acerbiora comparas ſupplicia.

Præclara eius vox.

Ecce tyrannũ immaniſſimum.

Martyr diuinitùs liberatur.

Sed tunc quidem cùm eſſet alijs curis occupatus, martyrem rurſùs tradit in cuſtodiam. Poſteà autem cùm Apameam maritimam quandam ciuitatem cum illius loci Pręſide eſſet profecturus, vinculis Thyrſo iniectis, iubet eum per eos, qui ipſum ſequebantur, ponè trahi. Cùm verò non procùl eſſent à ciuitate, arbitratus Syluanus primùm quidem turpe eſſe eum circunducere: deindè etiam & vinculorum & longę vię perpeſſionem, pietatis conſtantiam relaxâſſe martyri, aliam rurſùs ei adhibet periclitationem: & cùm ingreſſum paululùm ſuſtinuiſſet, producit Thyrſum in ſuum conſpectum, & dixit: Vel dic te ſacrificaturum, vel à vita miſerè excedes. Cùm is autem prioribus conſequens dediſſet reſponſum: quinetiam ſubiunxiſſet, Immò verò veſtrę mox erumpent animæ, ad maiorem iram ipſi ſunt incitati, & iubent eum cum plagis trahi Apameam vſque: Illic verò cum ſuis, aiunt, præſtigijs in mare iaciatur: in quo malus malè peribit, & nec ſepulturam quidem conſequetur poſt mortem. Nondùm peruenerant in ciuitatem, & martyris euénit prædictio. Nam Syluanus quidem repentè fuit membris ſolutus: Cumbricius autem vehementi febre correptus, ambo miſerabiliter vitam quarto die finiêre. Fertur verò, terram non admiſiſſe eorum corpora, donèc martyr precatus, eam proſilientem & ſe vibrantem placauit, & miſeris illis reconciliauit.

Prædicit tyrannis interitũ ipſorum.

Tyranni pereunt.

Cùm iſti tam infeliciter è vita exceſſiſſent, & ſuæ in martyrem inſolentiæ iuſtas pœnas dediſſent, in cuſtodia & vinculis Thyrſus ab illo die vigintitres dies fuerat conſeruatus. Deindè venit quidam alius Præſes, non ſolius eius, quem prior habebat, poteſtatis, ſed morum etiam ſucceſſor: qui barbara lingua nominabatur Pandus. Is cùm veniſſet

Eis ſuccedit Præſes ęquè crudelis.

Apa-

Apameam,& in medio concionis,quæ ipſi erat congregata,conſtitiſſet, & quę de Imperatore dici ſolent,dixiſſet, ſcrutans deindè quæ facta fuerant ab ijs, qui ipſum pręceſſerunt,& acta illorum perlegens,incidit in ea,quæ de martyre Thyrſo decreta fuerant. Et cùm partim quidem ex actis, partim autem ex circunſtantibus omnia didiciſſet, publicum in diem ſequentem ei theatrum congregat: & cùm examinandum Thyrſum produxiſſet in medium: Tu es,inquit,Thyrſus,qui imperatorum iuſſa contumelia afficis,& in ea te inſolenter geris,& magni dei Apollinis contriuiſti ſtatuam? Ille verò,Ego ſum,inquit, qui non pareo iniquis edictis, neque operibus manuum hominum offero ſacrificium: ſed ſoli Chriſto ſacrifico ſacrificium laudis,& eum verum Deum nomino. Ille autē ſimiliter nugans, atquè Iudices qui præceſſerant, & putans ſe poſſe minis terrere eum, qui terreri non poterat: Tu fortaſsè,inquit, ideò ſecurè magnificè loqueris, quòd putes te ſimile nunc quoquè habiturum eſſe iudicium, & cruciatus adeò tolerabiles: & audacter ac confidenter loqueris.Sed hęc te nihil iuuabunt,cùm noſtrorum tormētorum feceris periculum.Quamobrèm vanis relictis ſermonibus,accede & dijs ſacrifica.Sin minùs,cùm paſſus fueris,ſcies,& fortaſsè obliuiſcéris omnium præcedentium.Martyr autem: Scio,inquit,vnumquenque veſtrûm contendere,vt præcedentes crudelitate & impietate ſuperet. Sed mea eſt in Chriſto fiducia, fore vt & veſtros inſultus facilè feram ac ſuperem,& martyris corona ſim redimitus. Et ſic quidem admirabilis athleta.

Coram illo exhibetur Thyrſus.

Hęc quidem valdè conturbabāt & pungebant communem inimicum, nec ferre poterat pietatem reſplendentem in martyre: ſed ad eum latenter accedens,ei conſulit,& qualia ei,qui eum præceſſerat,ſuggeſſerat, etiamsi diuina è ſuperis ſententia euentum prohibuerat, talia huic quoquè nunc ſuggerit: & hinc cùm ſtatuiſſet Iudex, eſſe laborioſiſſimum,qui in aquis accipitur,interitum:& hinc rursùs duo cōtingere grauiſſima, nempe quòd & martyris corpus careat ſepultura, & Chriſtiani hoc damnum patiantur; vt qui ſic priuentur reliquijs in commune vtilibus: cùm eum tutò ex omni parte ligâſſet,& in ſaccum immiſiſſet,dimittit in mare triginta ſtadijs procùl à litore.Sed ignominiam rursùs,& dedecus rursùs apertè induerunt,qui magnificè & elatè aduersùs eum loquebantur, & incaſſum viſi ſunt conſilium cepiſſe. Nam cùm repentè ſaccus eſſet diſruptus,chorus virorum candidatorum(ô miraculum)excipit martyrem:& tanquàm per ſiccum ſolum ingredientem,rursùs deduxerunt in terram.Cùm hoc ergò vidiſſent, qui eum in profundum iecerant, repentè tremebūdi & timore affecti,veniunt ad Præſidem,& quod factum fuerat,renunciant.Ille autem citò venit ad litus,furioſo & cędem ſpirante vultu intuens: & cùm ſolum ſtantem vidiſſet martyrem: Certè miræ ſunt, inquit,veſtræ præſtigiæ & incantationes,per quas ſic etiam mare, vt video, frenatis, & elementorum naturæ vim affertis. Sed eæ vobis nihil omninò proderunt:immò verò plures cruciatus afferent,& tandèm violentiſſimam mortem conciliabunt.Martyr autem: Quouſquè non intueberis,inquit, tu qui es apertè cæcutiens, & dijs tuis patiens ſimilia? Nam cuiuſmodi,inquit,ſunt hæ pręſtigię & incantatio,ſerua facere elementa,& ea accipere cedentia voluntati? Quis autem eorum, qui ſunt apud vós præſtigiatorum, aut eorum,quos vos deos eſse cenſuiſtis, quorum ſunt præſtigiæ & deceptio, quorum viſa & doloſa omnia figmenta & artificia: quis eorum omninò tale quid fecit,vt homo qui iacitur in profundum,Angelorum manibus ſuſcipiatur,& pedes mare tranſmittat,illęſusque & ſoſpes in terram veniat?

S. martyr in mare iactat.

Pręclara Chriſti virtus eum eripit.

Ad hæc Pręſes: Etiamsi ſit planè difficile,ei, qui captus eſt errore Chriſtianorum, vitam eripere eo modo,quo quis†,propter ea, quæ ipſi contrà callidè excogitant: at ego tibi ſimul & difficilem & celerem mortem excogitabo. Inpræſentiarùm autem me feſtinantem Cæſaream,hic quoquè me ſequatur,dixit ijs qui adſtabant, vi tractus, & virgis validè tergum cæſus: vt illic conſequatur ea,quæ deſiderat,pręmia & remunerationes. Hoc autem facto, poſtquàm intellexiſsent Cæſarenſes nouum ad eos aduentare Præſidem, qui Thyrſum adducebat in vinculis, omnes ſimul exiêrunt, ſpecie quidem vt Pręſidi irent obuiàm: re vera autem,viſuri Thyrſum. Deſiderabant enim eum videre,vt qui vel ex hoc ſolo poſsent conſequi gratiam. Poſtquàm verò fuerunt in ciuitate, martyr quidem ſtatìm coniectus eſt in carcerem: conſultanti autem Præſidi, quibuſnam modis eum conſumeret, viſum eſt eum in beſtias immittere. hanc enim iudicauit mortem eſſe & acerbiſſimam, & quæ vitari non poterat: Iubet ergò ad ipſum

Hic quippiā deeſſe videtur.

Martyr crudeliter trahitur & flagellatur.

montem turrem ædificari ligneam,& ſçuas feras omnis generis in eam immitti: fame verò multorum dierum iritari eas ad ſæuitiam, & deindè in medium earum inijci martyrem. Cùm hæc autem perfecta fuiſſent triginta diebus, vniuerſum populum in concionem congregat Comes ad templum Iouis, ſplendidumque & magnificum parat ſacrificium:& ſic è cuſtodia educit Thyrſum tradendum beſtijs. Quod verò erat omnium grauiſſimum,& validum ad eius mouendum animum, & incitandum ad abnegationem, cùm hoc fortè excogitâſſet inimicus, eum circunſtans multitudo cognatorum & amicorum rogabat,vt ſibi parceret,& effugeret horrendum illud genus ſupplicij,faciendo quod iubebatur. Sic enim,aiebant,non ſolùm nulla mala patieris: ſed etiam honores conſequéris, & eris Imperatori valdè familiaris. Ille autem nequaquàm ad hæc fecit,quod primi parentes: ſed potiùs id,quod Dauid, non prębēs aures acerbis ſerpentibus & malis conſultoribus: ſurdus verò erat ſicut ille, & mutus, non aures, non os omninò aperiens.

Inimici hominis, domeſtici eius.

Gen. 3. Pſal. 37.

Adducitur autem ad Prꝛſidem, qui peragebat ſacrificium. Ille verò cùm vidiſſet martyrem: Eccè,inquit,ſupra modum fuimus in te clementes,qui tibi ad deliberandum tantum temporis conceſſimus. Si ergò & ipſe ea, quæ oportet, tibi conſuluiſti, & ex te cognouiſti id,quod tibi futurum eſt vtile: cùm & totam patriam videas Ioui maximo deo ſacrificantem,ſacrifica ipſe quoquè accedens,& liberare ab omnibus minis & periculis,& ab acerbo vitę exitu. Sin minùs,te beſtiarum diſcerpent vngues & dentes, propter quæ nullus erit omninò tibi adiutor,& qui te à malis liberet. Martyr verò fingens quandam vtiquè pœnitentiam: Ego quidem,inquit, iampridèm ſatìs mihi conſului, & niſi Apollo,vt qui ſit deſpectui habitus,ſuccenſeret, cùm ſolus à me colatur Iupiter, non abſceſſiſſem nunc à meis ciuibus: ſed de more cum eis ſacrificâſſem. His auditis, lętatus eſt Præſes,vt qui iam generoſum illum cepiſſet Thyrſum: & ſtatìm cum eo lætus ad templum accedit,&,ſolùm,dicit ei,ſacrifica. Ego enim ſum tibi huius rei fideiuſſor idoneus,quòd tibi nullus deorum iraſcetur. Cùm ergò attentus eſſet martyr, & ad verum Deum quaſdam fudiſſet preces, repentè velutì quidam terribilis irruens terræmotus,conterit quidem ipſam Iouis imaginem,& humì deijcit: metu autem labefecit animos infidelium,qui,relicto ſacrificio,fugerunt quàm potuêre celerrimè: in templo verò remanſit ſolus athleta. Cùm itaque fraudem intellexiſſet Prꝛſes,ſuam quidem accuſabat benignitatem & clementiam: efferabatur autem magìs aduersùs martyrem, vt qui fuiſſet deceptus, & non ſolùm non perſuaſiſſet, ſed etiam tam inſigni affectus eſſet ignominia: & ideò acerba morte eum afficere ſtudebat, qui & ipſum & illius deos tam graui affeciſſet iniuria.

Martyr irridet Præſidem ſtultũ.

Precibus euertit Iouis imaginē

Cùm ergò ſciret fore,vt,quod iuberet, ſtatìm effectum redderetur, & turris fuiſſet ædificata, & fame eſſet iritata beſtiarum feritas, vt nec à lapidea quidem abſtinuiſſent natura,iubet athletam proijci in medium earum. Solus ergò eis fuit martyr dimiſſus, forìs oculis innumerabilibus omnia videntibus. Cęterùm non erat ſolus: ſed quędam ei diuina à ſuperis aderat gratia,quæ quidem faciebat, vt videretur is cum tribus alijs. Cùm eum ergò in orbem circundediſſent beſtiæ,placidè & manſuetè eum adſpiciebāt, & martyri amicè blandiebantur, perindè acsì iamdiù fuiſſent cicures & manſuetæ, & ei familiares. Ipſe autem manibus in altum ſublatis, Ago tibi, inquit, gratias Domine IESV Chriſte, quòd in me tuum nomen ſanctum effeciſti glorioſum, & effeciſti admirabiles tuas miſericordias,beſtiarum ora mihi obſtruens, ſicut olìm Danieli tuo famulo. Tu ergò,qui & tunc & nunc facis res tam admirabiles,& tam præter opinionem, effice,ô Rex, efficaci tuo nutu, qui ſub adſpectum non cadit, vt hę ferę agreſtes redeāt vnaquęque in ſua habitacula, ex ijs, qui adſunt, neminem lædentes. Hęc cùm Deum eſſet precatus,ad beſtias conuerſus, In nomine,inquit,veri Dei,reuertimini rurſùs,vndè vnaquęq; venerat,nemini damnum adferentes. Protinùs ergò beſtiæ quidem erumpebant: Cùm verò timor inuaſiſſet eos,qui circunſtabant,& alij aliò fugere contenderent,illæ magno curſu tendebant ad ſyluam. Miraculum autem multos induxit infidelium,qui Chriſti parti ſe adiunxerunt.

Beſtijs obiectus, blandiſſimè ab eis accipitur

Dā. 6. & 14.

Beſtiæ ei obediunt.

Cùm autem hęc cognouiſſet Præſes, in dubio erat, quidnam eſſet ſibi faciendum, & quemadmodùm eum vlciſceretur pro meritis. Propterea omnibus corporis partibus ei iniectis vinculis,in prꝛſentia quidem eum conijcit in carcerem. Cùm verò intra paucos dies abiturus eſſet Apolloniā,(ea autē ciuitas nō procùl abeſt à Cęſarea) iubet

Thyrſum ſequi tractum à militibus. Cùm veniſſet ergò in ciuitatem, & res illic ordinâſſet ex ſententia, quoniam de omnibus, quæ in ea erant, volebat erigere trophæum impietatis: vt & ſacrificij eſſent cum eo participes, & ad illius deos animum adiungerent, ſtatuit oportere eos terrefacere per ſuam in Thyrſum crudelitatem: vt metu, nè eadem eis inferrentur, nemo eſſet qui non paréret. Neſciebat verò ſe, vt dicitur, gladium in ſeipſum acuere. Publicam quidem in templo Apollinis, quod omnibus, quæ illic erant, & alta magnificentia, & imaginum multitudine erat maximè inſigne, congregat concionem. Iubet autem quoſdam iuuenes, mente crudeles, manu valentes, ante illas idolorum imagines martyrem adducentes, grauibus eum virgis cōſcindere. Ille verò tanquàm in ſomnis ea patiens, ad ea quę erant moleſta & aſpera, nihil ſe conuertebat: ſed ad verum Deum ſuam tranſmittens cogitationem, qui & abyſſos exiccat, & montes ſolo adſpectu liquefacit: Veniat manus tua ſuper me, inquit, Domine, & nè procùl abeſſe velis auxilium tuum à me: ſed attende ad defenſionem meam, & nè pudore afficiar, quòd te inuocaui. Hæc ille quidem eſt precatus: Deus autem effecta reddidit è ſuperis. Nam & repentè horribilis ſtrepitus audiebatur in ciuitate: & acutiſſimis quidem dolorum ſtimulis Iudex feriebatur: ſolutæ ſunt autem dexteræ martyris tortoribus, & humì deiecta eſt multitudo imaginum, & humì iacebat turpiter. Diuina ergò voluptate repletus Thyrſus: Cur non dijs tuis manum porrigis, irridens dicebat Pręſidi, qui tam turpiter iacent, & tuo indigent auxilio: ſed in medio eos deſpicis theatro, ad irridendum expoſitos ijs, qui non cæcutiunt? Ille autem etsì grauibus tangeretur doloribus, non erat tamen eius vitium curabile. Sed, ſcelerati Thyrſi, aiebat, præſtigiæ grauiorem mihi morte vitam omninò efficiunt.

Virgis diriſſimè cæſus, fert tranquilliſſimè.

Diuinitùs punitur Pręſes & tortores.

Erat autem Apolloniæ vir quidam, nomine Callinicus, nobilitate clarus & intelligentia, & qui in patrios deos ſemper magnā oſtendebat ſuperſtitionem: eratq; illorū ſacerdos & miniſter: & ideò æquè, atquè dij, à Græcis omnibus habebatur in honore. Is iampridèm attendens ea, quę mirabiliter & pręter opinionem vi ſuperna fiebant à martyre, cùm etiam imaginum interfuiſſet euerſioni, & vidiſſet malum, quod ceciderat in Præſidem, deos quidem ſuos magnæ condemnabat imbecillitatis: ſemine autem pietatis in animo ſuſcepto, ſensìm apud ſe, Qui à Thyrſo, inquit, prædicaris Deus, qui tot & tanta per eum admirabiliter feciſti prodigia, tu quoquè me tanquàm recenter electum militem ſuſcipe, & me iam confirma ac corrobora aduersùs inimicos veritatis. Hæc cùm apud ſe cum vniuerſorum Deo diſſeruiſſet, accedit, Pręſidem artificiosè irridens: Clariſſime, inquit, Præſes, hic homo, qui tormētis miſerè conteritur, Iouem ſupremum deorum in terram deiecit & contriuit, Phœbum Apollinem iam tertiò confregit. Quin etiam ipſum Herculem, qui in bellis eſt inuictus, proſtrauit: non manibus, non armis, non enſe aduersùs eum indigens: ſed ſolo verbo nudo & Chriſti inuocatione: idq; cùm ille crucem & mortem ſuſtinuerit. Si ergò veſtræ videtur potentiæ, accedamus, & Herculem, deum qui in malis fert opem, erigamus: & rogemus, vt reſpiciens ea, quæ iam olìm de ipſo iactantur, adſit tyrannide oppreſſis Ioui patri & diuino Apollini: (ij enim videntur dormire graui ſomno oppreſſi) & hoc ei quartumdecimum certamen adſcribemus.

Callinicus vir nobilis ad Chriſtū cōuertitur.

Irridet Pręſidem.

Irriſionem autem non intelligens Pręſes, Cùm ergò, inquit, me malè habeam, & ſim infirma valetudine, vade ipſe, & nobis placa deos, & aduersùm prodigiorum effectorem hunc Thyrſum citò eos excita. Callinicus verò: Sed arbitror, inquit, eſſe maximam potentiā Dei, qui eos deiecit: & vereor, nè ſibi quidē ipſis poſſint opem ferre. Tūc Præſes dolū intelligit: &, Nū tu quoquè, inquit, ô Callinice, viri huius ſcelerati captus es pręſtigijs? Ille autē, cùm ne eum quidē ampliùs loqui ſuſtinuiſſet, (neq; enim decætero pietatem celari patiebatur) ſtatìm excurrens in domunculam, tōdet capillos, deponit barbam, exuit veſtes: & cùm eas ſuſtuliſſet manibus, portat vſq; ad Pręſidē: & cùm illas ieciſſet ante pedes: Accipe, inquit, pilos meos, ô Pręſes, & veſtē quę nidor ſacrificiorū, & fumus, & torrens ſanguinis, & myſteria dęmonū polluerūt. Nam cum eis quoquè priorem abijcio errorē, vt qui nouā viuēdi formā acceperim, & iam factus ſim Chriſtianus.

Eximius Callinici feruor.

Pręſes autem illa repentina obſtupefactus mutatione: Quid verò, inquit, Callinice, tantùm illius pręſtigiatoris valuerunt prodigia, vt te generoſam animam, miniſtrum deorum, illorumque interpretem & ſacerdotem, qui ab illis magnam aſſequeris beneuolentiam, abduxerint à patria religione, & ad extremum attraxerint interitum? Cal-

Eius repentina cōuerſione obſtupeſcit Præſes.

linicus

linicus verò: Ex multis quidem, inquit, etiam alijs ſum perſuaſus: maximè autem talis mutationis cauſa eſt ipſe Hercules, qui tot quidem certamina, vt de eo narrant fabulæ, perfecit: nunc autem ne nudo quidem viri verbo reſtitit: ſed adeò miſerè cecidit, & oſtendit eſſe iucundas fabulas, quæ de ipſo & alijs dijs iactatę ſunt ab hominibus. Rurſùs autem Prę̨ſes: Nequaquàm, inquit, ſed illius præſtigiarum, & ſimilium prodigiorum amor id tibi perſuaſit, exiſtimantem teipſum quoquè poſſe facere ſimilia. Sed neq; prę̨ſtigiatorem illum & planum, neq; te hæc iuuerint, niſi te tuorum pœniteat delictorum, & priſtinos honores rurſùs dijs reddideris.

Ille verò volens apertè conuincere ignorantiam Prę̨ſidis, (Sciebat enim apertè, ſciebat ei quoquè adfuturum Thyrſi Deum, & ſua in eum oſtēſurum prodigia.) Quoniam, inquit, ô Præſes, non rectè tibi ſe habet corpus, & putas me deceptum eſſe figmentis & viſis: accedamus, ſi videtur, ad magnum Aeſculapium, & communiter obſecremus, vt morbum tibi ſedet, & liberet à doloribus: & tūc ſcies, nihil omninò fingere, nec viſione quicquam apprę̨hendere mihi vnquàm veniſſe in mentem. Eorum ergò, quę dicebantur, ille modum non intelligens: ſed hęc ſimpliciter dicta eſſe arbitrans, & iam Callinicum aliqua duci pœnitentia, eum ſtatim aſſumens, lętus perrexit ad templum. Poſtquàm autem ingreſſi ſunt execranda illa adyta, mente attenta Callinicus, Domine Ieſu Chriſte, inquit, qui per famulum tuum Thyrſum à me agnitus fuiſti verus Deus, qui me, qui millies te offendi, & legem tuam ſum tranſgreſſus, non repuliſti, tu quoquè ſurge nunc ad auxilium meum, & in me quoquè rurſùs tuam oſtende potentiam. Hęc dicebat, & eccè vox quædam ex alto audiebatur, quæ & eius animo addebat audaciam, & excitabat ad brauium ſupernæ vocationis. Ille autem, cùm ex eo eſſet repletus audacia, & nomen Chriſti eſſet effatus, vehementer & minaciter increpat ſimulacrū Aeſculapij. Tanta verò ſtatua paruam non tulit increpationem: ſed ſtatim cadit ad illius pedes, perindè àc ſi quædam manus ei vim attuliſſet. Ad Præſidem itaque intuens Callinicus: Hic, inquit, ne poterit quidem ſurgere, niſi ei manum præbueris adiutricem. Adſpice ergò, & cognoſce non eſſe præſtigias nec artem, quę adſunt: ſed Deum aliquem in me operari, qui in te quoquè poteſt eadem facere miracula, ſi tantùm in eum credideris. Animo ergò valdè anxius Præſes, quòd iam ipſius quoquè Callinici feciſſet iacturam, tunc quidem eum includit in carcere.

Callinicus cælitùs cōfirmatur.

Euertit ſtatuā Aeſculapij.

Includitur in carcere.

Cùm manè autem ſurrexiſſet, quoniam malis, quæ infligerentur, eum nouerat forè ſuperiorem, vt qui Thyrſi eſſet ę̨mulator, in ambos talem pronunciat ſententiam: Illum quidem, inquit, qui ſe à deorum abrupit coniunctione & familiaritate, & horum miſerorum fraudi, quos Chriſtianos vocant, ſe adiunxit, Callinicum iubeo enſe mortem ſubire: Thyrſum verò, qui multis gloriatur prodigijs, & qui etiam procurauit, vt miſer peruerteretur Callinicus, in quandam ligneam inie̲ctum capſam, cum ea acutiſſima ſerra minutatim diſſecari, vt prolixę illius deceptionis & præſtigiarum, dignas etiam poſt mortem luat pœnas. Atque ille quidem cùm in martyres hanc tuliſſet ſententiam, rurſùs cœpit vacare ijs, quę ſe ad manum offerebant, negocijs. Cùm eos autem accepiſſent milites, Callinicum quidem è foro eductum, cùm tempus petijſſet & accepiſſet precationis, per enſem illata deindè morte conſummant: Generoſum verò Thyrſum cùm in quādam machinam immiſiſſent ligneam, vt improbè iuſſerat Præſes, cuidam Vitali & Sabino mandant, vt tormentum exequantur. Qui cùm ſurſùm ſerram trahere aggrederentur, ea quidē eis videbatur valdè grauis & ductu difficilis: in lignum verò deſcendebat admodùm leuis & ſublimis: adeò vt illi quidem pondere laborarent, & multo ſudore circunfluerent: lignum autem maneret integrum, id ſerra minimè attingente. Tandèm autem vrgentibus & inſtantibus illis vehementiùs, capſa quidem ſua ſponte aperitur: egreditur verò athleta lætus & alacris, perindè àc ſi diuinum quoddam gaudium illius inuaſiſſet animum. Atque eos quidem, qui circunſtabant, tam qui aderant, vt ſupplicium ſumerent, quàm vt ſolùm ſpectarent, cępit omnes ſtupor & admiratio, & neque poterat vllus eum tangere propter inſigne miraculum.

Capite púnitur.

Vide magnum Dei miraculū.

Martyr autem cùm ſenſiſſet curſum ſui certaminis iam venire ad finem, & deſupèr audiuiſſet vocem quandam, eum ad brauia vocantem, manus ſimul & mentem in cælum tollens: Ago tibi gratias, Domine Ieſu Chriſte, inquit, quòd me, qui ſum indignus, acceperis, & tua hæreditate & choro eorum, qui tibi placuerunt, dignatus ſis. Et nunc

S. Thyrſi precatio.

accipe

accipe animam meam in pace,& eam introduc ad ſacrum tuum altare, ineffabilis apud te lætitiæ futuram participem. Hæc dixit, & cùm ſe vndiquè Chriſti ſignâſſet ſignaculo,in manus illius ſanctam deponit animam. Tam facilem & tam expeditam in rebus perplexis & dubijs inuenit viam ineffabilis Dei ſapientia. Eccè enim qui ab inimicis tam multis fuerat traditus ſupplicijs,& ex eis nihil graue & moleſtum ſenſerat, conſentanea & naturali morte excedit è vita. *Felicisſimè expirat animam.*

Multum interceſſit temporis: & Diocletianus quidem tyrannicè Romanum inuadit imperium: edictum autem rursùs mittitur in omnes partes, vt vel omnes ſint cum eo participes impietatis, aut pœnam mortis ſubeant. Arrianus ergò, qui tunc erat Præſes Thebaidis, nihil cunctatus, cùm mox Aſclam & Leonidem accepiſſet, qui colebant & tuebantur pietatem, eos multis & magnis ſubijcit tormentis: deindè etiam acerbiſſimè eos à vita liberat. Poſtquàm verò fuit peractum ab illis martyrium, iubet etiam omnes comprehendi Chriſtianos, qui erant in ciuitate,& maximè, qui erant alijs pietate magis inſignes: & ante ipſum quidem poni inſtrumenta ſuppliciorum. Deindè ipſos quoq; ſiſti ante illius faciem. Quæ cùm celerrimè facta eſſent, ipſe ſuperbo quidē vultu, ſuperbiore autē ſpiritu: Hoc eſt, inquit, in manu veſtra,& hanc rem veſtræ poteſtati permittimus: vt vel ſacrificantes, ſecurè viuatis & liberè: aut, ſi non pareatis, varijs dedamini ſupplicijs,& deindè etiā ipſi morti. Hęc cùm dixiſſet Pręſes,& continuò tormenta eis fuiſſent oſtenſa, viri numero triginta & ſeptem, viri & ſententijs inuicti & animis, ea quę dicebantur irridentes, quę cernebantur, omnia deſpicientes, & ſibi inuicèm animum addentes, cùm hoc ſolum dixiſſent: Non ſolùm, quàm impiè viuere, ſed etiam, quàm rectè in pietate vitam degere, pro ipſa mori eſſe ſatius, in media proſiliunt pericula, & tempus continuò arripiunt. Sed alij quidem in eodem prompto & alacri animi ſtudio adhuc perſiſtebant, neque quicquam illos conturbabat eorum, quæ aderant. *Aſclas & Leonides martyres. Aſclę et Leonidis martyrium. 37. ſe offerunt cruciamentis.*

Quidam autem, nomine quidem Apollonius, ordine verò lector, cùm vidiſſet tormentorum formam & multitudinem, timore completur eius animus, & diſſoluitur promptum eius animi ſtudium. Cùm autem duplex eum inuaſiſſet metus, vnus quidem imminentium ſuppliciorum: alter autem abnegandæ impietatis, mediam inter vtrunque ingreditur: vt neque animam daret dęmonibus, neque corpus lictoribus: ſed ex æquo & illorum effugeret ſacrificia, & horum cruciatus. Quemadmodùm autem, iam parata eſt declarare oratio. Erat vir quidam ſtans, prope illum, religione gentilis, nomine autem Philemon, arte tibicen, qui propter eam ab ijs quidem, qui habitabant in regione, vocabatur Choraules. Delectabat verò is quoquè Arrianum, quandò paululùm laxatus à curis, adſpiciebat ad voluptates. Cùm eum autem propè vidiſſet Apollonius, ad ſe vocat,& pollicetur ei quatuor aureos, ſi pro illo ſacrificet: & eum quidem liberet à tormentis: eos verò, qui videbant,& ipſum Arrianum deciperet, dicens ſe Apollonium. Paret his Philemon: & illius quidem veſtem induens, & vultum, quoàd eius fieri potuit, operiens, perrexit ad ſacrificium: Deus autem erat, qui hæc procurabat admirabiliter: & Philemonem quidem ad ſe attrahebat per Apollonium: per Philemonem autem Apollonio texebat coronam martyrij: & ſic per ſe inuicèm dans ambobus occaſionem, vt ei familiares euaderent. *Apollonius lector perterreſcit*

Nam cùm Philemonem tunc illuminâſſet,&, vt cum veſte animum quoquè mutaret, effeciſſet, fecit vt hoc ipſum eſſet, quod ſimulabat. Nam cùm ſe quidem ſigno Crucis ſignâſſet tanquàm Chriſtianus, vt in hoc quoquè oſtenderet Apollonium, profectus eſt rectà ad ipſum Pręſidem. Ille autem cùm eum vidiſſet, eos qui aderant rogabat, quiſnam eſſet. Cùm illi verò dixiſſent, Eſt quidem vnus, vt videtur, ex Chriſtianis: ille autem iuſſiſſet ilicò eum ſacrificare: tunc tunc Philemon, mente faciliùs mutatā quàm veſte, & perindè àc reueritus eſſet id, quod imitabatur, aut potiùs ei, quod eſt videri, vt eſſet etiam adiecìſſet, clara voce, quantùm poterat, clamabat: Non ſacrifico. Sum enim Chriſtianus, Chriſti ſeruus, Chriſti Dei viui. Pręſes autem, Non vidiſti pauloantè, inquit, qualia & quàm multa perpeſſi ſupplicia Aſclas & Leonides, deindè etiam morte fuêre condemnati? Hoc ipſum, inquit, fuit mihi occaſio, quę me impulit ad martyrium, quòd Aſclas & Leonides ſic pauloantè decertârunt propter CHRISTVM: & maximæ tolerantiæ hinc percepi doctrinam, & argumentum fortitudinis. Et alioquì miraculum, quod in * illa tua illi nupèr oſtenderunt, quam, cùm per medium fluminis alueum fer- *Philemon miro modo diuinitùs illuminatur. Locus mēdoſus. ſor. * naui*

ferretur,ſtiterunt,quos non induxerit, vt ſe parent ad ſuſcipiendum certamen pro pietate? Cùm deſperaret itaque Præſes ſe poſſe illum à ſua traducere ſententia, Mihi, inquit,accerſite Choraulem Philemonem. fortaſsè tibiarum illarum dulcedine delinitus,faciliùs mutabitur: ignorans omninò ſtultus, hunc ipſum eſſe Philemonem, & eadem lingua vtentem: niſi quòd priùs quidem lyra & tibijs, tunc autem diuino loquebatur ſpiritu.

Cùm ergò tota ferè cohors eius apparitorum obiret populum, & nuſquàm poſſet inuenire Philemonem: illius,inquit, frater Theon eſt accerſendus. ipſe enim omninò docebit,vbì ſit Philemon. Cùm autem adfuiſſet Theon, ille nihil ſciens, qualis eſſet ſcopus Philemonis,Hic eſt,inquit,Philemon,oſtendens fratrem.Statìm ergò iuſſit Prçſes eum aperire faciem: & cùm vidiſſet, vehementer quidem cœpit & profuſè ridere, arbitrans Philemonem hoc omninò facere, vt rideret Chriſtianos: & ideò illam eum induiſſe perſonam,vt alios quoquè moueret ad riſum. Deindè illũ quidem iuſſit actum deponere & ſimulationem: accedentem vèrò cum illo ſacrificare. Poſtquàm autem contrà dixit Philemon,ſe Chriſto quidem re vera ſeruire: illius autem deos habere pro ludo & ridiculo: Iudicem magnus inuaſit ſtupor & dubitatio.Intuens itaque Philemonem,Per ipſam,inquit,Romanorũ ſalutem,vera'ne ſunt,quę in prçſentia,ô Philemon,à te fiunt,an comparata ad irridendũ & ludificandum Chriſtianos? Ille verò,Non Romanorum,inquit,ego,ſed meam ipſius iuro ſalutem,& Dominum meum & Regem Chriſtum,non eſſe irriſionem,nec luſionem, nec fictionem quæ videntur: ſed veram cordis mutationem,& fidem eſſe in Chriſtum certiſſimam: & me pro hac confeſſione, non vnam ſolam,ſed innumerabiles, ſi fieri poſſet,paratum eſſe ſubire mortes.

Conſtanter confitetur Philemon Chriſtum, ſubitò mutatus.

Hæc ira impleuêre Præſidem: & conuerſus ad eos qui circunſtabant, rogabat, an oporteret protinùs occidere Philemonem, qui deos apertè tanta affecerat contumelia,& euaſiſſet tam inſigniter impius: an ei tempus præbere, vt deliberaret, & eius quod fecerat duceretur pœnitentia. Atque populus quidem (Philemonis enim magno tenebatur deſiderio,& pendebant omnes ab illius lingua & à tibijs) rogauit protinùs Præſidem,nè perderet communem voluptatem ciuitatis: Ille autem volens eius ſoluere conſtantiam,& promptum animi ſtudium: Vides,inquit, ô Philemon, quanto tuî amore tenetur populus,& quemadmodùm communem te vocat voluptatem,communem autem exiſtimat lætitiam? Tu ergò ſaltem eorum plauſûs & laudum memor, & faciens quę ſunt & tibi & ijs conſueta, ſacrifica dijs ſeruatoribus. Eccè enim maximum feſtum mox peragitur, in quo tu quidem præclarè canes, & eorum laudibus tibi oblectabitur animus: aures verò noſtras cantu tibię demulcebis. Ad hæc autem Philemon: Hoc,inquit,feſtum,ô Prçſes,mihi in memoriam reuocat feſtum, quod illic agitur: honor verò & laus muſicæ facit, vt viſione appræhendam Angelicam hymnodiam. Scias ergò fore,vt fruſtrà labores, ſi me coneris à mea dimouere ſententia. neq; verò ſolùm nihil proficies,ſed etiam maius mihi in Chriſtum accendes deſiderium. Prçſes autem: Sed etsì omnia,vt dixiſti,moleſta & grauia propter Chriſtum ſuſtinueris, quid hinc lucrifacies? Neque enim,etsì omnia pati elegeris, res tibi ſuccedet ad martyrium. Nam neque factus es omninò Chriſtianus, neque accepiſti baptiſmum, conuenienter illorum legibus.

En qualia promittit martyri ſtultus Prçſes.

Hoc poſtquàm audiuit Philemon, exclamauit: O ignem ſpiritalem, qui accenſus es in meis præcordijs. Quantum tibi debeo,ô Præſes, quòd me etiam inuitus maximis affeciſti beneficijs,ſacrum baptiſmum in memoriam reuocans. Hęc cùm dixiſſet Præſidi,ſtetit in media turba: & rogo vos,vehementer exclamauit, Si quis inter vos præeſt Chriſtianis,& contemnit tormenta propter pietatem,adſit citò,& me diuino impertiat baptiſmate. Poſtquàm autem vidit omnes victos timore, & qui, vt tempus poſtulabat, nihil poterant facere iuueniliter,dolore animi cruciatus,& continuò in vocem erumpens cum calidis lachrymis: Deus meus Chriſte, inquit, qui me benignè adſpiciens,à profundo errore me reuocâſti,nè ſic me deſpicias,diuinum baptiſmum minimè aſſecutum. Sed quo vis modo oſtende mihi ſacerdotem & aquam,à quo & in qua,ſimiliter atquè alij Chriſtiani,baptizabor.Cùm ſic dixiſſet, nubes deſupèr continuò deſcendens, cùm eum ſtantem medium in orbem comprçhendiſſet, baptizauit. Deindè nubes quidem ſursùm aſcendit: Ille autem,omnibus videntibus,fluento cæleſti baptizatus: Vobis,Inquit, omnibus videre licuit, qui Chriſtiani quidem eſtis, nondùm autem vultis

Palàm petit ſe baptizari S.Philemõ.

mani-

manifeſtam eſſe veſtram pietatem, quemadmodùm cùm nullus vtiquè ad me auſus eſſet accedere, ipſe veniens apertè Dominus, me maximo dono impertijt baptiſmatis. Videte ergò, & turpi ac illiberali timore liberemini. Quinetiam tu quoquè adſpice Præſes, relicta, quę nihil habet vtile, inſania: cognoſce, cuinam Deo teipſum abſque ratione feceris inimicum, & quemadmodùm, eo Iudice, ſis luiturus pœnas.

Cùm martyr ſic eſſet locutus, Pręſes neque ea quę audijt, neque ea quæ vidit admirabilia, omninò attendens: (res enim planè cęca, eſt vitium) Hæc quidem, inquit, mitte, ô Philemon. Nihil eſt enim aliud, niſi ſolùm oculorum deceptio & præſtigiæ. Tu autem dic, quanam de cauſa res deſpicis adeò dulces: vt neque tuarum tibiarum vllam ducas rationem, neque maximum noſtrum feſtum vel tantillùm tibi veniat in mentem, neq; vllum totius populi te capiat deſiderium: qui poſtquàm venerint quidem in theatrum, te autem non adſpexerint concinnè & modulatè canentem, ſed alium pro te ſumentem tibias, quantùm, putas, lugebunt, modorum tuorum recordantes, & tuæ illicientis ſuauitatis & gratiæ? Sed hæc quidem Præſes, quę magìs fœminis, quàm viris conueniunt, ſeruilibus blanditijs volens corrumpere generoſum animum. Philemoni autem tantæ curæ fuerunt ea, quę dicta ſunt, vt poſtquàm cognouit Præſidem ei tibias tanquàm eſcas proponentem, & ſic eum conantem illícere, Deum rogârit ardentiſſimè, vt ignem immitteret in tibias, & eas in cinerem redigeret & puluerem: Exaudi me nunc quoquè Domine, dicens, Domine Rex, & quomodò ſupra me aqua, ità etiam ſupra meas tibias veniat ignis, & eas deuoret, quas, ad tuum currens martyrium, depoſui apud Apollonium. Ità Domine Ieſu, vt vani huius mei artificij nullæ remaneant reliquiæ, neque eas videns quiſpiam ex infidelibus, dicat: Hæ ſunt tibiæ Philemonis. O ineptum Præſidē. res vaniſsimas martyri ꝓponentē.

Nondùm finitæ erant preces, & deſcendit quidem fulmen ſupra manus Apollonij: & à manibus quidem abſtinuit admirabiliter: combuſſit autem tibias, & eas continuò redegit in puluerem & cinerem: perindè àc ſi fulmen circunduceret quiſpiam, & à quibuſnam quidem abſtinere, quænam verò tangere oporteat, oſtenderet. Hinc vtraq; rectè ſucceſſerunt. Nam & Philemonis votum deductum eſt ad effectum: Apollonio autem iam aperta erat ianua ad martyrium. Nam Theon frater Philemonis, tanquàm ab aliquo miſſus, currens omnem rem geſtam ſignificat Præſidi, quemadmodùm Philemonem ſua veſte induit Apollonius, & quemadmodùm effecerit, vt pro illo adiret ad certamen: & vt fuerit ipſe præcipua cauſa illius exitij. Adducitur ergò mox quoquè Apollonius. Quem toruo & furioſo vultu intuens Arrianus: Quid hoc eſt, inquit, ô omnium hominum ſceleratiſſime, quod feciſti & nobis & ciuitati, & huic miſero: quòd propter arrogantiam quidem deos & leges deſpiciens, metu autem tormenta declinans, cum eo mutâſti veſtem, & quibuſdam maleficijs cor eius peruertiſti, priuans ciuitatem maxima voluptate? Oportebat, ſi ſic timebas ſupplicia, ad me accedere, & tuum animum aperire. Ego verò omninò id tibi remiſiſſem lege humanitatis, & neque tibi fuiſſet exhibitum negocium, neque tu exhibuiſſes alijs: ſed liberatus à metu & periculis, ſecurè vixiſſes, & ſine vlla moleſtia. Hæc cùm dixiſſet Præſes, excipiens Apollonius: Mirè exaudit à Deo S. Philemō. Apollonius ad Præſidē ducitur.

Quòd nos quidem contumelijs & maledictis iure inſecteris, ne ipſe quidem contradixerim, vt qui meipſum primus accuſem: verùm non ideò, quòd tantorum bonorum illi cauſa fuerim, ſed quòd non mihi multo priùs: & non quòd ipſe meam veſtem induerit, ſed quòd ego veſtem illius induerim. Quoniam tamen per ipſam ambo verè ſalutari indumento induti ſumus, ijs iudicijs, quę verus nouit Deus, certò ſcias, neque poſt hàc Philemonem, neq; Apollonium dijs ſacrificaturos. Quòd ſi priùs timiditatis à te ſum accuſatus, nunc maximam & apertam oſtendam fortitudinem. Propter hæc iram ſpirans Arrianus, ipſum quidem iubet maioribus reſeruari cruciatibus, Philemoni autem à tribus militibus fortiter cædi oculos. Cùm verò populus ea, quæ fiebant, ęgrè tuliſſet, & clamaret, vt milites ab eo abſtinerent: moleſtè enim ferebant illum pati, qui eos voluptate affecerat: dicebat Præſes, Tuî ſaltem modò miſerere Philemon. Sin minùs, at populi quidem, cuius pro te acerbè diſcerpuntur viſcera. Te enim oportet conſiderare, quòd ſi te tam paruum & leue ſubeunte ſupplicium, oſtendunt tantam animi perturbationem: quid fiet, ſi maioribus malis afficiaris? Ego enim, vt tibi quoquè meam mentem aperiam, non temerè poſſum credere ijs, quæ videntur: ſed hoc mihi das Apollonius antè timidus, nūc fortiſsimè ſe gerit. Vide ſubdolam ſatanæ linguam.

conijciendum, quòd populi volens in te amorem experiri, ſimulâſti te eſſe Chriſtianum, & dijs ſacrificare recusâſti. Si ergò hæc eſt vera cauſa tuę mutationis, & pulchrè nôſti, quantùm tibi benè velit populus: & quemadmodùm, cùm tibi cęditur facies, ipſi corde & animo magìs afficiuntur, ſacrifica tu quoquè Philemon: & quem ex incuſſis tibi colaphis acceperunt dolorem, leni per gaudium, quod poſteà conſequetur: & prandeamus in templo Serapidis, & lætitia maxima fruamur & delicijs.

Philemon autem Iudici: Mihi quidem, inquit, cœna parata eſt in cælis. Ad populum verò conuerſus: Cur, inquit, ſi ego cędar, vobis eſt moleſtum? Atquì quandò eram Choraules, multi nos feriebant adulatores: & nonnunquàm faciebant etiam peiora & grauiora. Vos autem ſuauiter & profusè ridebatis: eamque rem vos reuerà eſſe veſtras putabatis delicias. Sed nunc conſentaneum eſt, veſtrum dolorem eſſe lętitiam & gaudium Angelorum: quorum lætitia eſt mihi magnæ curæ, & quos ego volo per me delectare, cùm ſim Chriſtianus, & colam pietatem. Hæc cùm audijſſet Pręſes, & de Philemone omnem ſpem abieciſſet, tunc in eum grauiora aggreditur ſupplicia: & Philemoni & Apollonio iubet perfodi talos, & funes eis alligari: & ſic per totam ciuitatem duci martyres. Cùm citò autem factum fuiſſet, quod iuſſerat, eos rursùs iubet ad ſe adduci. Qui cùm eſſent adducti, propiùs accedens ad Philemonem: Vides, inquit, ô Philemon, quàm ſint grauia & moleſta, quæ inferuntur, ſupplicia? Vbì eſt autem vobis inuictus ille Deus: & cur non vos à pręſenti liberauit calamitate? Ad hęc Philemon: Nondùm nôſti, inquit, Arriane, quemadmodùm non verbis ſolùm, ſed etiam factis oſtendimus fortitudinem, & tormenta vicimus experientia? Noſtri verò Dei virtutis multa quidem etiam alia vidiſti in nobis ſigna: aquam de cælo, ignem de cælo: nè dicam ea, quæ vidiſti per Aſclam & Leonidam. Quòd ſi etiam plura quæris, ego tibi alia quoquè oſtendam. Priùs autem, quomodò ab ipſo cuſtodiar, ego tanquàm figura quadam tibi oſtendam. Hęc cùm dixiſſet, petit vt ſibi conſtruatur quidam Ocnus æneus. ſignificat verò apud eos, qui in ea regione habitant, hoc vocabulum, ſpeciem quandam currûs muliebris.

Immani in primis ſupplicio afficitur martyres.

Cùm Pręſes autem annuiſſet, & currus, vt ille petierat, eſſet conſtructus, iubet adduci puellum, & in eum immitti & diligenter includi: congregari verò omnes, qui erant in ciuitate periti ſagittandi, & ad currum iaculari tanquàm ad ſcopum: & non ceſſare iaculari, donèc totus currus eſſet tectus ſagittis. Atque illi quidem congregati ſic faciebant: Aes autem (erat enim huiuſmodi, vt ad reſiſtendum acici telorum, ictus acciperet extrinſecùs) intùs illæſum conſeruabat puerum. Cùm verò & ipſi ſagittando eſſent defeſſi, & tela eis defeciſſent, puer educitur illæſus. Et ſtabat quidem Præſes dubius, cur hæc fierent. Dicit autem martyr Arriano: Hoc, inquit, ô Præſes, eſt tibi euidens imago meę ſalutis. Quomodò enim hic puer, etiamsì ſibi ad nihil poſſit eſſe vtilis, nihil tamen graue paſſus eſt à tam multis viris & iaculis, ęre optimè munitus: eodem modo ego quoquè, etiamsì mihi innumerabilia inflicta fuerint ſupplicia, nullius horum curam geram. ea enim obtundit & hebetat mei Chriſti virtus, quæ me circuncircà muro munit adamantino. Propter hæc ira impletur Arrianus: & cùm vellet verba martyris conuincere, facit vt ea potiùs deducantur ad effectum. Nam cùm è quadam arbore ſuſpendiſſet iuſtum, quæ ſtabat quidem iuxta tribunal, vocabatur autem Perſei, circa eum ex omni parte ſtatuit ſagittarios. Et illi quidem fortiter torquebant: ille verò ſua ad Dominum oratione omnia tela ſimiliter depellebat. Nam alia quidem cadebant in terram, alia verò figebantur in arbore, alia autem admirabiliter pendebant ex aëre.

Vide quid efficiat feruens Chriſti amor in ſanctis martyribus.

Precibus pellit tela oia.

Poſtquàm verò eis quidem fuerunt exinanitæ pharetræ, martyr autem nihil omninò graue patiebatur, Pręſes hæc videns, non poterat credere ijs, quę cernebat: & præ admiratione accurrit ad miraculum. Nam ille quidem ſtudebat ſcire, an vera eſsent quæ videbantur. Cùm ad locum autem acceſſiſset, Philemonem vidit apertè in arbore. Interìm autem ex aëreis illis iaculis vnum aduolans, ferit ei dexterum oculum, eumque excęcat. hæc verò excæcatio, fuit Iudici principium illuminationis. Vide enim Dei ſapientiam, quæ è longinquo contexit, & admirabiliter variat vtiles rerum diſpenſationes. Arrianus enim multùm quidem Chriſtum, multùm autem etiam Chriſtianos inſectatus eſt maledictis, vt qui graui dolore irritaretur. A malo tamen victus, iuſſit deferri martyrem. Deindè etiam rogauit, vt curaret oculũ, ex eo quod paſsus fuerat ſtultus, dicens,

dicens, quòd quomodò admirabiliter fuerat potens ad percutiendum, ità ſit etiam ad ſanandum admirabilis. Ille autem: Nunc quidem, inquit, tibi differo ſanationem, nè beneficium acceptum rursùs voces pręſtigias, & ipſe inconſideratè me tibi reum conſtituam. Sed quandò è corpore exceſſero, (iam autē finis appropinquat) veniens ad meum ſepulcrum, & ex eo puluerem accipiens, eò vnge oculum, inuocans tu quoquè Chriſti nomen: & non diù pòſt, ſed ſtatìm ſequentem habebis ſanitatem.

Poſt hoc non differt Arrianus: ſed amborum ſimul, Philemonis & Apollonij, amputat capita. Nam ſiue mentiatur Philemon, inquit, iræ medebor: Sin minùs, mihi curabitur oculus. Tales quidem fuêre athletis occaſiones martyrij: tales autem etiam exitus. *Philemon & Apollonius decollantur.* Quoniam verò oportebat Arrianum quoquè non ſolùm eſſe oculo occæcatum, ſed illum quoquè ſimul eſſe animo illuminatum, hoc quoquè conſequitur ea, quę præceſſerunt. Nam cùm reliquiæ fuiſſent, vt par erat, à pijs habitę in honore, & cum Aſcla & Leonida diuinis Chriſti martyribus depoſitæ: Arrianus ſtatìm (nō ſinebat enim oculus eum eſſe deſidem) accedit ad eum, ſicut fuerat ei prædictum: & cùm ſuſtuliſſet puluerem, inungit oculum: In nomine tuo, Ieſu Chriſte, dicens, propter quem iſti mortem ſua ſponte elegerunt, impono puluerem meo oculo: & ſi rursùs adſpexero, ipſe quoquè dicam non eſſe alium Deum, pręter te. *Præclarum miraculum ex puluere ſepulcri S. Philemonis* Hæc cùm dixiſſet, ſtatìm duplicem inuenit curationem, nempe & oculi, & animæ. Nam illo quidem videt ſolem, hac verò veritatem. Egreditur ergò lętus & clamans, Sum Chriſtianus, & coram multis teſtibus confitens acceptum beneficium. Domum autem reuerſus, & omnes qui erant apud ſe baptizat, & trigintaſex Chriſtianos relaxat è vinculis. Tot enim tunc erant propter Chriſtum in vinculis. Deindè cùm precioſas accepiſſet ſindones, cum multis aromatibus, cum multis alijs, & duobus Epiſcopis, rursùs venit ad thecas ſanctorum, & horum venerandas reliquias fideliter ſimul & piè terra tegit.

Cùm de eo autem fama iam fuiſſet delata ad Diocletianum, quòd Chriſtianus ex Græco factus eſſet Arrianus, & quòd ſacrificare nequaquàm in animum induceret, mittit ille quatuor protectores, iubens vt eum quamprimùm adducerent: vt accuratè ſciret, an vera eſſent, quæ dicebantur. Atque iſti quidem cùm ipſum compręhendiſſent, vrgebant ad iter ineundum. Ille autem perſuadet ijs, qui tantoperè vrgebant, ductoribus, cùm id nummis emiſſet octingentis, vt paruo tempore ſibi liceret accedere ad reliquias martyrum. Cùm ergò ei data facultate acceſſiſſet, rogabat, pronus cadebat, ſupplicabat, puluerem amplectebatur, & precabatur, vt ei opem ferrent in certamine. & vox ſtatìm audita eſt è ſepulcro (videbatur autem vox eſſe Philemonis) dicens: Eſto fortis, Arriane, & nullus metus te inuadat. *Præſes conuerſus inuocat ſanctos & exauditur.* Eccè enim Dominus te ad ſeipſum accerſit, & ducit ad certamina, & incipit tibi contexere coronam martyrij. Habebis verò eos quoquè, qui te ad eam deducūt protectores, laborū ſimul ſocios & remunerationis. Illum, cùm hęc audiſſet, ſubijt ſtupor & admiratio ſimul cum ijs, qui aderāt, & ei poteſtate data à protectoribus, domū ſuam eſt reuerſus. Quo in loco copioſiorē à ſuperis gratiam conſecutus, prædicit ſuis & tempus ſui deceſsûs & modum. Nam cùm pueros, qui erant domi ſuæ, vocâſset: Nunc quidem, inquit, venietis nobiſcum vſque ad Alexandriam. *Arrianus Pręſes futura prędicit.* Deindè ego quidem ducar ad Imperatorem, & Deo à ſuperis ferente auxilium, hoc mihi propoſitum certamen peragam octauo menſis Phamenoth, in ſaccum iniectus, & proiectus in mare. Vos autem (ſit verò vobis curæ, quod dictum eſt) vndecimo eiuſdem menſis circa horā ſextam, venite ad litus: & cùm corpus meum inueneritis, quod vehetur à tergo delphini, id tollite, & deponite cum alijs martyribus.

Hęc cùm dixiſset, ducitur ad Imperatorem Diocletianum: & ipſe primùm quidem cum eo agit benignè & placidè. Deindè paratur lauacrum, & ante lauacrum ara: ara autem erat Apollinis. Et ſimul quidem lauantur Imperator & Arrianus. Egreſſi autem è lauacro, cùm arę appropinquâſsent: Sacrifica, ô Arriane, inquit Diocletianus, maximo deo Apollini. Sic enim, vt par eſt, exhilarati, alacri deindè animo veniemus ad cœnam. Ille verò: Et quomodò poſsem ego, inquit, ô Imperator, poſt tot & tanta Chriſti, qui eſt ſolus Deus viuus, miracula, quorum non ſunt inanes fabulæ & rumores, ſed ipſi nobis teſtimonium præbuerunt oculi: Quomodò ergò ego, qui tot & tanta vidi, eū quidem relinquam, ſacrificabo autem his inanimis, & nullo ſenſu præditis? *Conſtanter apud Diocletianum confitetur Chriſtum.* Hîc fuit depręhenſa & conuicta Diocletiani ſimulatio, & ficta quam induerat perſona: & quam ſibi illiuerat manſuetudinē exuēs & benignitatē, ad ſuam redijt conſuetudinē, & his excepit

Malè accipitur à tyranno.

Arrianum, nempe vinculis manuum, catapultis pedum, profunda in agro foſſa, magnorum & molarium lapidum magnitudine. His enim, cùm eum vinctum truſiſſent in hiatum, deſupèr obruebant.

Poſteà autem ipſe quoquè, vt qui deieciſſet inimicum, thronum ponit excelſiorem. Et ille quidem ſeuerus cum grauitate ſedebat & ſeueritate: iubebat autē milites eum ludificari, irridens miſer, & dicens impia & blaſphema: Videam, inquit, quid ei proderit Chriſtus, & quemadmodùm liberabit eum è meis manibus: & quæ ſunt ſimilia, puluis marcidus inſolenter iactitans. Deindè cùm equum ſuperbè & glorioſè aſcendiſſet, ipſe quidem tanquàm qui fortia & prçclara geſſiſſet, venit in regiam: Dei autem prouidentia quàm ſit ineffabilis, & vt ingrediatur per ea, quç ſunt contraria, non multò pòſt euadit manifeſtum. Nam ingreditur quidem Imperator in cubiculum, vt paululùm requieſcat: videt verò ſpectaculum terribile, (ô Domine & Rex omnium Chriſte, & quod eſt ſolū tuæ infinitç, & quæ inueſtigari nō poteſt, potētiç) nempe illos quidē compedes & lapides, cum quibus in foſſam demiſerat martyrem, lecto * apprçhenſus imperatorio: ipſum autem Arrianum iacentem in eodem cubili, & regaliter in eo quieſcentem. Hęc cùm vidiſſet Diocletianus, fuit conturbatus & exterritus, exiſtimans aliquē ex ijs, qui erant in regia, inuadere tyrannidem. Clamabat itaq; & cōuocabat eos, qui eſſent opem laturi: Arrianus verò ei leniter dixit è lecto: Nè conturberis. nemo ex ijs, qui ſunt tuæ ſubiecti poteſtati, aduersùs te inſurrexit, neque vllæ tibi ſunt paratæ inſidiæ: ſed ego ſum ille Arrianus, quem cùm in vaſtum illum ieciſti hiatum, Videamus, dicebas, an Chriſtus ipſum à meis liberabit manibus.

* appenſos, legendum puto.

Chriſtus ſuā declarat potentiam.

Propter hæc Diocletianus fuit animo obſtupefactus, ſermoque fuit ei impeditus, & neque vocem quidem omninò poterat emittere. Vix tandèm ad ſe rediens, foràs proceſſit, timore perturbatus, & clamore impleuit regiam: O improbam artem, dicens, ô præſtigias. Nemo hucuſquè tale quid fecit: & multas eiuſmodi dicens nugas. Deindè etiam maiori ira accēſus, iuſſit ſtatim ſaccum afferri, in quo eſſet quidem arena, ſed non eſſet ea plenus, immò eſſet magna ex parte vacuus. Vt pondere quidem, aiebat, arenæ deorsùm trahatur: eo autem, quod eſt vacuum, ſuſcipiat Arrianum. in quem iniectum, iubet eum dimitti in alto mari. Interìm verò Protectores quoquè, vt quorum animi priore miraculo eſſent moti, confitentur ſe eſſe Chriſtianos: & accedentes ad Diocletianum, Quanam de cauſa, aiebant, hominem, qui nihil mali quidem fecit, immò verò Deo vero eſt coniunctus & familiaris, & per ipſum non pauca fecit miracula, adeò vt omnes qui ei Deo crediderunt, confidant quòd etiamsì quis mortuus fuerit, viuet: etsì in foſſam fuerit proiectus, etiamsì lapidibus obrutus, etiamsì ſit ſub petris, etiamsì omnia ſimul fuerit paſſus grauia, poſſit rursùs ſeruari ex omnibus: Cur eum tanquàm maleficum quempiam iuſſiſti in mare deijci? Cum ipſo ergò nos quoquè noſipſos prçbemus, & rogamus, vt eandem mortem, quam ipſe, ſubeamus. Credimus enim Deum Arriani, qui eum eduxit ex profundo terræ, & vinculis, & tātis lapidibus, poſſe nos quoquè ſuſcitare, & ad optimam vitam traducere, & longè beatiſſimam.

4. Protectores Chriſtū liberè confitentur.

Ad hæc ille admodùm ironicè: Ego etiam priùs, inquit, quandò eramus eiuſdem ſententiæ, & eratis ſtudioſi, vt me obſeruaretis, nullam, vt ſcitis, veſtram repuli petitionem: ſed ſemper vos exaudij, & vt pater filiorum, ſic veſtrî curam geſſi. Quinetiam nunc quoquè, etsì in patrios deos impij, & in nos infideles extiteritis, ne ſic quidem vos repellam. Sed quoniā ſititis eādem mortem, quam Arrianus, ego eam quoquè vobis concedam lubentiſſimè. Theotychus autem, qui erat primus illorum, excipiens: Deus, inquit, ô Imperator, ad quem migramus, & in quem reſoluimur: qui nobis nomen præbuit admirabile, & cui placuit, vt nos mortem pro eo ſubiremus, ipſe te remunerabitur pro meritis tuæ in nos affectionis. Sed ſi hoc quoquè à te poteſt impetrari, rogo te, ô Imperator, vt meas facultates liceat in duas partes diuidere: & vna quidem pars aulæ conſecretur regiæ: altera verò diſtribuatur orphanis & viduis. Cùm ipſe autem adhuc plura vellet dicere, qui erant cum eo tres, dixerunt: Frater Theotyche, harum quidem rerum curam relinquamus Deo, qui curat res noſtras: in præſentia verò nos noſtri deceſſûs curam geramus. Propter quç diù cogitabundus ſtetit Diocletianus, vt qui videretur admirari eorum in morte contemnenda magnum & excelſum animum.

Prçclara vox martyrum.

Cùm eum autem ſic vidiſſet affectū Arrianus: Sed noli, inquit, ô Imperator, noſtram ampliùs differre migrationē. fortaſsè enim ſunt hæ maligni inſidiæ, vt nobis interrūpat

cur-

curſum decertationis. Tunc cùm de eorum mutatione ſpem omnem abieciſſet Diocletianus, iubet alios quatuor ſaccos afferri cum arena, & ſimilẽ Arriano mortem ſubire Protectores. & ſic ad effectum deducta eſt prędictio Philemonis. Ipſis verò in mare proiectis, ſtatìm accedens delphinus maior, quàm ſoleat eſſe delphinus, & robore & magnitudine, & ceto magna ex parte ſimilis, & natura planè aliena & admiranda, quinque ſimul ſaccos admirabiliter ſecurè fert humeris, & tanquàm quędam nauis, onus vehit Alexandriam. Pueri autem (expectabant enim adhuc in ipſo litore, vt eis prædictum fuerat ab Arriano, & horam accuratè obſeruabant) poſtquàm delphinum viderũt cum onere, ſtupẽt quidẽ rei ipſius magnitudinẽ: nihilominùs verò †, quòd ſacci quoquè tutò fuiſſent adducti, adeò vt ei nullus caderet ex humeris, cùm natura eſſent leues & lubrici. Dubitantibus autem pueris, quemadmodùm dominus quidem Arrianus de ſolo ſuo corpore dixiſſet fore, vt id apportaretur à delphino, nunc verò præter ipſum vident alia quatuor, vox quædam diuinior ab eis eſt audita: Venite vos, dicens, & domini veſtri, & Protectorum accepturi corpora. Qui enim illum ad ſuam vitam euocauit, eos quoquè vocauit cum eo ſimiliter. Cùm ea ergò acceperitis, cum Aſcla & Leonida honorificè deponite. Et ſic quidem vox.

Martyres in mare proiecti, à delphino exportantur.

† videtur deeſſe, lętantur, aut aliquid tale.

Delphinus autem cùm ſaccos poſuiſſet in litore, rursùs enatauit in mare. Pueri verò cùm ea honorificè ſuſtuliſſent, & in nauem immiſiſſent, per fluuium portabãt. Cùm autem tres dies & totidèm noctes nauigâſſent, appropinquant metropoli Antinoëtarum, vbì oportebat eas ſacras deponi reliquias. Cùm eos verò ſomnus oppreſſiſset, nauis plenis velis aduolans, momento temporis ſtetit in illo loco, & vox exaudita fuit admirabiliter: Theodotion, (Hoc enim erat nomen gubernatoris) hic eſt locus, qui eſt ſanctorum corpora ſortiturus. Ille ergò excitatus, cùm inueniſſet nauem veluti vinctam compedibus, deſcendit quidem de naue: celeriter autem profectus in ciuitatem, ſignificat miraculum. Protinùs verò publicè confluunt omnes, geſtantes lampades & coronas, & diuinos hymnos canentes. Et cùm ſic eas præclarè & magnificè illic depoſuiſſent, vberes fructus miraculorum quotidiè colligunt: Ad gloriam patris & filij & ſpiritusſancti, vnius diuinitatis & potentiæ, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

En vt olim antiquitas exceperit ſanctorũ reliquias.

De S. Spiridone Epiſcopo quære ſuprà 12. Decembris.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS THEODORI STVDITAE ORATIO FVNEBRIS IN *S. Platonem patrem ſpiritualem. Habetur in 7. Tomo Aloyſij Lipomani Epiſcopi Veronenſis.*

ORatorum quidem & ſophiſtarum omne ſtudium eſt, non vt ad ſcribendum ſe conferẽtes, quod verum eſt aſſequantur, ſed vt dictioni ſplendorem adhibeant, & poëtarũ verſus concidentes, verbis illinc ſumptis narrationem ſuam ornent, ac ſublimem reddant, & eorum aures, à quibus audiuntur, orationis ſuauitate oblectent. Verborum enim concinnitate auditores demulcent, & probabilitate decipiunt, parùm curantes, vt vera dicant: quippe qui opiniones captant, & ſtudio placendi hominibus omninò ſeruiunt. Quos verò amor veritatis tenet, illi vnum hoc curant, vt, quę ſunt, ea dicant, & veritatem ipſam honorẽt, quanuis oratio concinnitatem & elegantiam non ſit habitura. Cùm enim veritatis pulchritudinem expetant, comptis dictionibus, quæ ſtragulis quibuſdam pictis ſimiles ſunt, multam ſalutem dicunt. id. enim verę ſapientiæ proprium eſt.

16. Decibr.

Rhetorũ & ſophiſtarũ ſtudium.

Ità certè & ego, qui mẽte ſum exigua, oratione & ſpiritu valdè tenui patrem meum laudabo, non vt illi hac laudatione gratum faciam: Quę enim gratia illi hæc eſſet, qui nulla re ex his, quæ hîc ſunt, delectatur, cùm cæleſtem conditionem ſortitus ſit, cuius qui compos fuerit, pręſentia hęc irridet, cùm nihil in eis ſtabile ſit, neque beatum: ſed tanquàm vmbrę prætereant, & vt verni flores corrumpantur? Ad hæc ſi, cùm in terris eſſet, indignũ ſe arbitrabatur, qui vel in monachorum numero cẽſeretur, (quę res ſum-

mam eius modeſtiam atque humilitatem, ſanctæque illius animæ præſtantiam indicabat) quomodò nũc cùm hinc ad ea migrauerit, quę incorrupta ſunt, quo loco falſę gloriæ nulla eſt appetitio, hanc noſtram laudationem ille appeteret? Sed hoc mihi faciendum propoſui, quòd iuſtiſſimè, vt quiuis alius, hoc illi debeo, tum pro alijs ipſius in me officijs, tum maximè pro oratione ipſa: quę, qualiſcunque ſit, illius labore ac diligentia in me exorta eſt, vt tanquàm mercedem quandam orationis parenti hanc referam.

Ecçli. 3. Quanuìs autem intelligam paternam laudem ad filij gloriam redundare, (vt eſt à ſapiente illo dictum: Gloria hominis ex honore patris ipſius) non ob id tamen, vt aliquis opinari poſſet, illum laudabo: cùm ſciam vnumquenque, ſi è domo, & ex ſeipſo gloriam habeat, glorioſiorem quidem eſſe, à patre etiam ipſo ſplendorem accipientem: ſin minùs, paternos honores nihil prodeſſe illi, qui eſt inglorius, & honoris expers, qualis ego haberi poſſim: Sed quòd fas non ſit, eius vitam cum virtute actam, velut lucernam quandam ſemper lucentem, ſilentio & tanquàm ſub modio aliquo occultari, immò in rationali candelabro effulgentem, non vni, aut alteri, ſed omnibus (hoc enim audeo dicere) qui ſunt in Dei Eccleſia, proponi debeat. Quoniam igitur oſtenſum eſt, orationem ipſam conducibilem eſſe, ac nobis neceſſariam, quæ non veritatem ſolùm, ſed vtilitatem etiam magnam in ſe contineat, agè illinc, vndè conuenientiſſimum eſt, laudationem aggrediamur.

S. Platonis parentes. Beati Platonis parentes fuerunt Sergius & Euphemia, quorum nobilitas inſignis, & mores non ignobiles extiterunt. ità enim ſe geſſerunt, & diligenti domûs ſuæ gubernatione rem familiarem præter cæteros ità auxerunt, vt etiam conſanguineis æmulationem ſuî concitârint. Quibus ad alias laudes ea quoquè acceſſit, quòd bonorum filiorum parentes eſſe datum illis fuerit. Poſt duas enim filias, velut germen quoddam rectiſſimum & illum genuerunt, quem nunc laudamus: quanuìs neque filiæ ipſę ſine laude vixerint: illarũ enim res geſtę multæ, & præclaræ narrari poſſunt: è quibus vna in communi vita, qua vſa eſt, ità ſe geſſit, vt excelluerit: altera, ex qua & nos geniti ſumus, monaſtico ordine illuſtrem ſe præſtitit. Eius nepos fuit author huius vitæ.

Quoniam verò illis temporibus cęleſtis ira inflicta eſt, (Res enim me admonet, vt & de hac dicam: quippe quæ publicam intulerit calamitatem, non in paucis aliquibus regionibus ac ciuitatibus verſans, ſed velut Aegyptiacum quoddam flagellum, ex alia in aliam ciuitatem tranſiens) ac vel maximè in regia vrbe Byzantio malum illud fuit, hi viri, quos diximus, ſemper memorabiles, è vita exceſſerunt. Non alienum autem fortaſsè fuerit, vtilitatis cauſa mortis etiam ipſius genus conſcribere. Narratio enim hæc talis eſt, quę illorum animos terrere poſſit, qui prudenter eam intellexerint. Repentè in ſingulorum veſtibus ſalutaris Crucis ſignum cæruleo colore velut à manu aliqua pulcherrimè pingente, vel Dei potiùs digito, & ſuperna manu expreſſum cernebatur. Quicunque verò talis deprçhenſus fuerat, diuulgabatur, ac ſtatìm mors illi afferebatur. Eodemque die aliquis mortuum efferebat, & ipſe mortuus efferebatur. Duo ſimul in feretro, quatuor in iumento portabantur, onera corporum miſerabilium ſemper recèns cumulata. Lamentationes vbiquè, & voces miſerabiles vndiquè reſonantes. Qui mortuorum cadauera efferebant, tam multis oneribus ſufficere non poterant. itaque deerant, qui tot mortuos ſepelirent. Claudebantur domus, vrbis regiones inanès fiebant, ſepulcra ipſa implebantur, cùm intra duos menſes vrbs celeberrima, & multis millibus hominum habitata, iam deſerta, & talis ferè ſit facta, vt ſi à nullis habitaretur. Hæc illius impij Conſtãtini temporibus acciderunt, à quo imago Chriſti contumelioſè ſpreta, & à nefario illo homine, ac populi corruptore, ſimulacrum erroris nominata: immò verò Chriſtus ipſe noſter Deus ab eo deſpectus fuit. Siquidem honor imaginis ad eum refertur, cuius eſt ipſa imago, vt diuinus Baſilius quodam loco ait. Hęc Dei virga, vt aliquis diceret, pœna fuit iuſtiſſima, qua peccantes homines inſtruerentur, noſque à ſumma noſtra malitia reuocati emendaremur: ira, inquam illa, quę ad ſalutis viam his viris dux eſt, qui eius correctionem prudenter & æquo animo accipiunt. Sed ad Platonem ipſum noſtra redeat oratio.

Crucis ſignũ in veſtibus hominũ cernitur diuinitùs inſcriptum.

Vide pœnã Iconomachorum.

Cùm eſſet ille orbus parentibus, & cum ſororibus in ætate valdè puerili relictus, ab vno quodam conſanguineo ſuo acceptus eſt, & ad ætatem vſque pubeſcentem educatus. At ſtatìm quidem, vigente illius iuuentute, tanquàm rectum quoddam ger-

germen optima rerum intelligendarum perſpicientia effloruit: quam difficilè prǽſtare poſſunt,qui ſunt in orbitate educati,cùm neminem habeant,qui tantum diligentiæ illis educandis,quantum parentes,adhibeat. Suo igitur ſtudio & honeſta æmulatione notitiam eius artis,quæ notariorum dicitur,ità fuit aſſecutus,vt nondùm aliquis eorũ,quibus de paterna diligentia prouiſum fuit, illam aſſequi potuit. Cùm enim ponderibus præfectus eſſet apud auunculum,qui regias pecunias cuſtodiebat,& in ea re tam probatus extitiſſet,vt auunculus nomen tantùm muneris illius haberet,ipſe verò munus illud re ipſa exerceret,ob idque in conſeruandis pecunijs regijs valdè inſignis eſſet,tam optimatibus,quàm Cæſari,erat vir ille notus atque optabilis. Diſcit artẽ notariorum Plato.

Cùm igitur talis eſſet,atque arbitrij libertatẽ vteretur, non incontinentibus iuuentutis affectibus mentem tradidit,vt aliquis licentioſior,& fractæ mentis homo faceret: ſed velut optimus quidam equorum domitor ipſe ſibi exiſtens,ab inſipientium virorum conſuetudine ſe abſtinebat: cum illis autem,qui eruditi erant,vnà verſabatur, cum honoratioribus,nõ abiectioribus,viris ſe cõiungens,hisq; adhǽrẽs,qui ætate prǽſtabãt,nõ q natu minores erãt.Qua diligẽtia & virtutis exercitatione,animi nobilitatẽ ab externis honoribus ad honeſtam virtutis viam dirigebat. Non enim conuiuarum & ſodalium communibus compotationibus ſeipſum tradens, vt aliquis eorum, qui adoleſcentes ſunt, in epulis verſari conſueuit: neque in talorum ludo & ebrietatibus pecuniam conſumebat, vt luxurioſi homines faciunt: ſed laborioſis vacationibus ponderandǽ pecuniæ dans operam,ex ea re diuitias ſibi cumulauit, easque ſic auxit, vt, præter paternam hæreditatem ſatìs amplam,ſibi alias etiam facultates comparauerit: quæ nunquàm accedere potuiſſent,nisì vir ille continentia & frugalitate in omni re vſus fuiſſet.Quarè honeſti appetens, iuuenis ille temperantiæ ornamentum aſſequebatur, & prudentia inſignis erat,in quo morum comitas inerat. Iuueniles appetitus à ſe lõgiùs remouebat,quibus capti qui fuerint,tantum abeſt,vt bona,quæ non habent,adipiſcantur, vt etiam illa, quæ habent,exinanire ſoliti ſint. Vitat cõſortia malorũ. Eius tẽperantia,prudentia, morũ comitas.

Sed quidnam deindè conſecutum eſt? Prudentia tam inſignis vir ille, & in his bonis, quæ ad vitǽ commoditates pertinẽt,talis euaſit,(quǽ res ab eis appetitur,qui terrenis rebus delectantur,& ab his ſtudioſè quæritur,qui filias viris collocant) vt alius aliũdè vel ex eorum numero,qui nobiles & locupletes erant, ad vitæ communionem illum ad ſe inuitaret.Sed diuinarum rerum appetitio,quam meliori conſilio vſus in animo accẽſam habebat,non permiſit,vt in multo vitæ huius cœno infigeretur. Etenim pro ludo diuinas lectiones,quibus attentus erat: pro theatris & ſpectaculis Eccleſias frequentabat, pro inhoneſtis diuerſorijs honeſta collegia: quodque laudabilius eſt,occultas mentis cogitationes & acta cuidam eorum,qui prǽerant, ſǽpiùs confitebatur. Quæ res magnum religionis illius erat indicium: idque,cùm perfectè facere ſolitus eſſet, ei,qui confeſſionem ipſius audiebat, admirationem ac ſtuporem afferebat. Confitetur ſæpè ſacerdoti peccata ſua.

Itaque factum eſt, vt cùm ille mentis oculos ad ſempiternarum rerum contemplationem erexiſſet, & earum deſiderio allectus, atque alacrior factus, eorum, quæ in terris ſunt, cupiditatem extinxiſſet,fecit vir ille admirabilis,quod diuinus Antonius antè fecerat. Cùm enim omnia, & paternam etiam domum vendidiſſet,pauperibusque pecuniam diſtribuiſſet,ac ſeruos ipſos libertate donâſſet, & duabus ſororibus pauca quædam reliquiſſet,exijt è loco, in quo erat, eo propoſito,quo Abraham olìm exierat: non vt in villis, quæ propè erant, diuinam exercitationem obiret, ſed longiùs aufugiens ad Olympi partes, ad eum peruenit locum, ac virum, qui diuinitùs monſtratus ei fuerat: ad quendam,inquam, Archimandritam ex eorum numero,qui erant in regione illa.Locus,quem dicimus, Symbolus appellabatur: vir autem,Theoctiſtus: cuius mores boni, genus perſpicuum,& finis ſanctus fuit. Omnia ſua dat pauperibus. Gen. 12.

Sed qualem eius ſeceſsum fuiſse putamus? Ille quidem & mihi maximè memorabilis eſt,& auditoribus compunctionis occaſionem afferre poteſt.Cùm enim è patria migrâſſet, famulo quodã ſibi gratiſſimo vſus comite, & ad eum locũ veniſset, qui Regum nomine appellatur, in denſam quandam ſyluǽ partem ingreſsus, eius manu, qui eum ſequebatur,comam ſibi totondit, & pulla veſte, tanquàm purpurea quadam, ſe induit. Quod verò ſecutum eſt, quale ſpectaculum fuiſse putamus, cùm comes ille iuſsus fuiſset ab eo diſcedere, domumque vnà cum veſtibus, quibus ſeipſum exuerat, redire, Comã ſibi tõderi vult à famulo.

ob idque luctibus,quia domino priuatus erat, repleretur: ipſe verò ſolus cum Deo tantùm relictus eſſet,cuius cauſa & propter quem id ille agebat? Talis eſt amor diuinus,qui ſuî amatorem ab omnibus alijs rebus ſeiungit, eiusque animum ſuî deſiderio inflammatum,ad ſe vnum contrahit.

Amor Dei q̄d efficiat.

Poſteà verò,quàm ad magiſtrum veniens,ab eo interrogatus eſt,quiſnam eſſet,& vndè veniret,& qua de cauſa peregrinationem illam ſuſcepiſſet, ſingulis interrogationibus apta quædam & iuſta reſponſa reddebat.Ille autem,cùm patriam,genus, & educationem audiuiſſet: Nondùm,inquit,in hac loci regione,quæ non mediocrem vitę duritiem in ſe habet,monachi laborem ſuſtinere poteris.Cui reſpondit Chriſti pugil: Omnia tibi,pater,trado,mentem,voluntatem & corpus: vtere famulo tuo, vt vis, in omnibus tibi obtemperante.O admirabilem propoſiti,& eius voluntatis demonſtrationem, ſed longè admirabiliorem monaſticæ profeſſionis materiam: quarum vna in eo apparuit, quòd in ipſo ætatis flore, cùm res proſperæ illi, & ex animo ſuccedebant, ac meliores ſpes ſubijciebantur,diuitijs propoſitis,gloria effulgente, corporis habitudine vigente, atque ad hæc omnia accedente propriæ voluntatis poteſtate,omnibus tamen his potiorem habuit Dei amorem: altera apparuit in eo, quòd optimè de his rebus deliberauit, neque vt multi ex his,qui nunc in ſuperficie, vel (vt veriùs dicam) aliter quàm profeſſio requirit, profiteri ſoliti ſunt,ſed vt vera profeſſionis ratio poſtulabat, ipſe profeſſus eſt.

Luc.14. Matt.19.

Iſti enim neſcio quomodò oblíti, quod Dominus dicit : Qui non renunciauerit omnibus his,quæ poſſidet,nō poteſt meus eſſe diſcipulus:item alio loco: Vende omnia, quæ poſſides,& habebis theſaurum in cælis : & veni, & ſequere me: horũ,inquam, omnium oblíti,erigunt ſibijpſis templa,& monaſteria. Deindè profeſſioni, quam ſuſceperunt,multam ſalutem dicentes,proprijs bonis potiuntur,ac dominantur, ſeruos & diuerſas materias ad ſe attrahentes,herì & nudiuſtertiùs profeſſionis expertes, & hodiè tanquàm in ea veteres aliorum duces: heri tales,qui neſcirent prudenter alijs ducendos ſe præbere, & hodiè aliorum duces eſſe imperitè ſibi proponentes : quibus non virtus,ſed eorum,quę habent,poſſeſſio principatum dedit: quique cùm multos annos debuiſſent diſcere, quomodò primùm rectè imperio parére, deindè ſic ad imperandum alijs aſſcendere deberent: antequàm illud, quod prius eſt, experti fuerint, quod poſterius eſt,periculoſè ſibi aſſumunt,tales eos,quos ſub manu habent, efficientes, quales nimirùm & ipſi ſunt.

S.Plato integrā præſtat obedientiam.

Non autem ſic ille fecit: ſed poſteaquàm verè terrenis rebus renunciauit,tũc & obedientiam non adulterinam,ſed germanam & legitimam præſtitit. Illud enim antecedit, hoc ſequitur,vt fulgur tonitruo, & vt ſole oriente lucifer priùs appáret. Nam qui optimè facultatibus,quas poſſidet,renunciauerit, optimè videlicet & obediẽtiam pręſtabit: at qui non rectè in alterutro ſe geſſerit,in altero videlicet is claudicet neceſsè eſt. Multa quidem ſunt virtutis exercendæ ſtudia, extenuatio corporis, quæ continentiæ propria eſt: ſobrietas in vigilando,macies,quæ à lachrymis proficiſcitur,in precibus alacrem eſſe,humì cubando ſe affligere,tenui veſte indui,proprijs manibus operari, crebrò genua flectere,mortem meditari, pſalmos conſtanter canere, ſtationis tolerantiam ferre : ſed nihil tale viro illi,qui obedientiam profitetur,quale eſt confeſſionis ſtudium,& obedientiæ munus perfectum pręſtare: quibus rebus anima illuminatur, & propriæ voluntatis affectus extinguitur,perfectaque eius,qui per ſpiritum naſcitur,in eum,à quo gignitur, adoptio efficitur.Nam qui non hæc alijs rebus prætulerit, is ad obedientiam præſtandā imbecillis exiſtet,& quibus rebus videtur ſalutem ſuam procurare, his deceptus, perniciem & exitium patietur.Continentia enim,vigilię & vnaquæq; carũ rerũ,quas ſuprà diximus,ipſa quidem per ſe laudabilia eſſe concedet aliquis: ſed nihil tamen expedire, immò verò & ruinæ cauſam illi eſſe affirmamus,qui ſu o arbitrio in his faciendis vtitur,niſi eius,qui præeſt,ductu & regula dirigatur.Quamobrèm qui confeſſionem cum obedientia coniunctam exercuerit, alijs, quæ ſuprà diximus, ſecundas partes tribuet, duobus his,quæ paulò antè dicta ſunt,omnia concludens.

Exercitia virtutum.

Obedientiæ effectus.

Propria voluntas etiā bona ſtudia corrumpit.

Hæc cùm beatus ille ità pręſtitiſſet, vt neſcio ſi quis alius vnquàm præſtitit, bonum fundamentum ſibi iecit, atq; in eo firmum ędificium conſtruxit,omnem cogitationem ſuam ſubijciens,& in omnibus obedientem ſe præbẽs,ob idq;(vt illud dicam, quod in literis diuinis ſcriptum eſt)dilectus erat in conſpectu patris ſui. Tanta enim fuit in viro illo to-

lo tolerantia, vt adamanti ferè ſimilis videretur. Idem in miniſterijs obeundis erat admodùm dexter, & inter multos certaminum & laborum ſocios valdè inſignis atque illuſtris: à quibus non longè aberat, quòd ad cœnobij vitā pertineret: ſeorsùm verò cum vno quodam, ijſdem moribus prędito, quietè verſabatur: cum Theoctiſto, inquam, illo ſemper memorabili, modò exercitationi domi vacans, modò communiter verſans, tum in pſalmis canendis, tum in cibo ſumēdo, & opere perficiendo, atque (vt ità dicam) promiſcuè communiterque, & in omnibus modeſtiſſimè ſe gerens. Non enim, quia genere inſignis erat, quòd ad corpoream nobilitatem pertinet, propterea vnà cum agreſtioribus vitam ducere: neque, quoniam famulorum anteà miniſterio vtebatur, propterea ignobiliora officia tractare alienum à ſe putabat, aut ægrè ferebat. Quamobrèm & fimum humeris portabat, prędiumque ſtercorare atq; irrigare iuſſus, id facere non grauabatur. Idem farinam patiēter ſubigebat: eaque omnia faciens, multum ſtudij ac diligentiæ libris ſcribendis adhibebat. *S. Platonis humilitas.*

Vultis dicam & alia illius obedientiæ egregia facinora? Increpabatur quidem à patre ipſo, pręſentibus hoſpitibus: ille, inquam, qui ea, quæ ſuprà diximus, optimè faciebat: ſed increpationem ipſam velut laudem quandam accipiens, laudatiſſimus ille vir nihil mouebatur. Ad hæc cùm fratribus audientibus legeret, idque rectè faceret, increpatus tanquàm perperàm legiſſet, vir prudentiſſimus verecundè ac timidè ſe gerebat: cumq; à ſeruili genere ſe ortum eſſe audiret, vrbano quodam more annuēs patri aſſentiebatur, generoſus ille tam animo, quàm corpore: qui cùm in manuum ſuarum opere faciendo eſſet tolerantiſſimus, & multum lucrifaceret, erat tamen ità modeſtus & humilis, vt ſi nulla in re vtilis fuiſſet, vir & diſciplinæ acquirēdæ cupidiſſimus, & diuinæ pietatis amator ardentiſſimus. *Gaudet obiurgatione ſui.*

Cùm igitur aliquandò ad patris pedes flexis genibus ſe deieciſſet, ab illo ipſo corrigebatur, quasì ad idem erratum relapſus fuiſſet: ille tamen non repugnabat, ſed pergebat veniam petere. Itaque defeſſus erat, qui conſultò eum virum increpabat, & conuicia in eum conijciebat: quibus ſaturabatur, qui per voluntariam illam ignominiam gloriam ſibi comparabat ſempiternam. Dicam aliquid ex his, quæ profeſſionis propria eſſe non videntur, conſentanea tamen ei rei ſunt, ſi rectè fiant. Idem ille tanto humilitatis deſiderio tenebatur, vt precibus ab alijs peteret, vt pugnis & alapis cæderetur. Cumque id impetrâſſet, & à quodam viro, cui pater id pręceperat, verberaretur, muneris loco accipiens verbera, lætabatur. Quæ res erat valdè admirabilis, cùm alter inuitus id faceret, quod indecorum videbatur: alter læto animo id pateretur propter vtilitatem, quam ex ea re percipiebat. Erat etiam id videntibus & audientibus admodùm vtile, vnum aliquem inueniri, qui voluntariè illa patiens, CHRISTVM imitaretur. Num igitur talis ac tantus vir poterat non diligi & amari? Quæſo, quomodò rationi conſentaneum fuiſſet, eum, qui totum obedientiæ legibus tanquàm filium ſe tradiderat, non patri optabilem eſſe, & ex animo ab eo diligi? Propterea, vt dictum eſt, valdè amabatur. *Thren. 3.* *Vult ab alijs percuti, eoque lętatur.*

Itaque propter virtutis ſplendorem eius fama peruagata vbiq; celebrabatur, quippe qui patri ſuo talem ſe prębebat, vt eſſet inſtàr omniū rerum. nam vt oculus dexter omnia videns, vt manus rectè operans, vt pes benè incedens, in omnibus deniq; bonus erat illi conſiliarius, & ſocius admodùm egregius, & in colloquendo ſuauis, eorum, quæ intùs erant, cuſtos fideliſſimus: quę autem foris erant, ea diligentiſſimè obſeruabat, partìm diſcipuli, partìm fratris faciens officium. Illud quoquè addiderim, eum virum etiam patris munere functum fuiſſe. Deniquè tantus in vtráque re ille fuit, vt ſi quandò aliqua de cauſa neceſsè fuiſſet, laudatiſſimum illū Platonem aliquò proficiſci, vir ſemper memorabilis Theoctiſtus ob eam rem triſtis eſſet, neque recreationem haberet, vt Apoſtoli ſententia vtar, propter eius hominis abſentiā, qui tam optabilis illi erat. Quis enim illo ad res futuras proſpiciendas, & coniectura colligendas prudentior? Quis ad triſtitiam leniendam curandamq; accommodatior? Quis ad res neceſſarias comparandas expeditior? Quis ad honorem multifariàm impartiendum peritior? Talem deniquè ad perfectam veramque in patrem beneuolentiam oſtendendam ſe præſtabat, vt, cùm paterna quidem omnia officia in poteſtate haberet, animum ipſum à terrenarum rerum amore ſic alienum ſeruaret, vt ne oboli quidem vnius eſſet dominus. His autem ipſis quiſnam finis, quod've præmium fuit? Paterna ſcilicet benedictio in ſpiritualem *Chariſſimus eſt patri ſpirituali.* *2. Cor. 2.*

 tualem

Gen.17.& 28. tualem Iacob profecta, ex quo patriarchæ ſacrarum rerum, & gregis duces extiterunt, ex quibus multi Deo grati filij & nunc ſunt, & plures erunt (certè ſcio) ex ſemine illo, tanta benedictione prædito. Talis fuit vir ille, qui ſanctitatem verè amauit: talemq; finem habuit egregia illius obedientia, quam velut adumbratione quadam ad perfecti coloris characterem & formam direxit.

Poſteà verò quàm ad cæleſtem Dominum Theoctiſtus eius dux tranſmiſſus eſt, ad illius locum ac mores ſe tranſtulit, & quietem ipſam legitimè amplexus fuit: non quemadmodùm multi ex his, qui nunc ſunt, periculosè illam aggredientibus, quippe qui priuſquàm carnem ſpiritui ſubiecerint, audent cum nequitiæ ſpiritibus ſingulari certamine congredi, ſed cùm tempus vincendi eſt, palæſtram meditantur. Nam qui non priùs obedientiam didicit, quomodò ille hoſtiles affectus ſubijciet? Quique obediendi regulam integram non ſeruauerit, quomodò ille ad quietis montem aſſcendet? An non manifeſtum eſt eum, qui extra tempus eam rem attigerit, lapidibus feriendum, aut telo in ſe iacto percuſſum, animæ interitu periturum, vt aiunt quodam loco diuinæ literę? Sed non ità fecit is, de quo nunc ſermo habetur. Cùm enim obedientiam DEO placentem verbis ac moribus præſtitiſſet, iure atque aptè ad quietem ſe contulit: & prope Deum accedens, mentem purgauit, eiuſque contemplationibus delectabatur, mente ipſa in rebus ſublimibus verſans: quandoquidem nihil ſuauius eſt, quàm Deum contemplari: qui cùm ſit ſuauitas ipſa, omni ex parte appetendus eſt his, qui eius guſtū, & ſingularem charitatem aliquo modo ſenſerunt, cuius ſatietas nulla eſt, ità vt qui hęc ipſa guſtauerunt, vel ipſius cibi appetitum ferè obliuiſcantur. Hæc igitur in ſeipſum attraxit, de virtute in virtutem tranſiens, & aſſcenſiones in corde ſuo diſponens.

Eremus quibus necdū expetenda.

Exod.19.

Pſal.83.

Quoniam verò non ſatìs illi erat res ſuas conſiderare, cùm charitas ipſa & aliorum vtilitatem requirat, patris loco, vel potiùs tanquàm lumen quoddam, fratrum, quos ſuprà diximus, ſocietati pręfectus eſt, quæ virum hunc beati Theoctiſti ſucceſſorem, ac ducem habuit: quam ſocietatem vterque & ſpiritu, & corpore ad eam conditionem & ſtatum prouexerunt, vt manſio illa ſanctiſſima & eſſet, & nominaretur. Duorum autem diſcipulorum dux ſeparatìm fuit, à quibus miniſteriū ei præſtabatur, quoſque contubernales quidem, ſed non ſodales habebat. Eorum verò vnus adhuc ſupereſt, Antonius nomine, qui nobiſcum vnà vſque ad ſenectutem obedientiæ ſubiectus vixit. Ipſe nobis ſuggerat, quæ hoc loco in his, quæ non dicemus, deſiderabuntur. Panis erat noſtro illi patri eſca, vt aiunt, & fabæ cum oleribus, & ſummis herbis. Talis, inquam, erat illi quotidianus cibus olei expers, ac nona diei hora ſumptus, niſì Dominico, & feſto aliquo die: his enim diebus ſolitus erat vnà cum fratrum ſocietate communi menſa vti. Potus erat is, quem fontes emittunt, & quo mens ipſa colligitur, non vinolentiæ copia diſpergitur. Neque hic ipſe quotidianus ſemper erat, ſed interdùm vltra diem vnum, interdùm in tota hebdomada bìs, vel decimo quoque die ſumptus, potus ſumendi tarditate, vel, vt ità dicam, bibendi ieiunitate cum temperanti appetitu coniuncta, vel ex naturali temperatione ad habitum redacta atque conſtituta. Veſtis erat tenuis ac vilis, calefaciendi corporis cauſa tantùm adhibita, non tenuibus filis contexta, neque coloribus varijs ac florentibus elaborata, quam, qui nimia elegantia ſe ornant, non monaſticæ vitæ cultores, ſectari ſtudent. Orationem & lectionem laborioſiùs exercebat, quas certis horis obire conſueuerat, & pro delicijs ac ſuauibus condimentis, eo cibo delectabatur. Flectendorum genuum crebritas à patribus tradita, & callum, quod eius manus contraxerant, ac terra, in qua genua ſua ponebat, hucuſquè virtutem illius manifeſtè prædicant. Stratum, non mollis aut diffluens lectus, ſed qui corpus affligere, & ad ſpiritalia miniſteria firmum ſeruare poſſet. Ad hęc manibus proprijs aliquid operari ſtudebat: hoc enim ex illius rectè factis pręter cęteros, nè dicam omnes homines, inſigne admodùm habebatur: vel, vt magìs propriè loquar, cum ſacro Apoſtolo illum id commune habuiſſe dixerim: Neceſſitatibus meis, & his, qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ: quoniam non gratìs panem comédit.

Præficitur fratribus S. Plato.

Cibus eius.

Itéque potus parciſſimus.

Veſtes illius.

Lectus.

Act.20. 2 Theſ.3.

Quis enim concinniùs aut rectiùs, quàm eius dextera, literarum figuras ſcribebat? Aut quis laborioſiùs, quàm ille, alacriùs ac ſtudioſiùs id, quod dixi, vel quòduis aliud opus accidiſſet, tractabat? Quomodò poſſet aliquis eos enumerare, qui eius labores, hoc eſt, libros, ex diuerſis ſanctorum Patrum ſcriptis, tanquàm flores quoſdam collectos ſeruāt? Quos qui poſſident, tantū vtilitatis percipiūt, quantū eis ſatìs eſſe poſſit. Noſtris

Libros colligit ex diuerſis Patrū ſcriptis.

ſtris autem monaſterijs vndenàm tanta librorum abundantia ſuppeditata eſt? An non ex illius ſanctis manibus & laboribus? quos adeuntes,& animo illuſtramur, & eius manum admiramur,cùm eā talem fuiſſe perſpicimus. Sed orationis noſtrę progreſſus quędam tacita præterijt. Redeat igitur ad ea,quæ prætermiſſa ſunt, enarranda.

Erat temporibus illis ſumma quædam impietatis tempeſtas. Conſtantinus ille impijs cogitationibus feruens,malitiæ domicilium,multorum capitum draco, eius hæreſis propugnator, quæ ſanctis imaginibus bellum indixit, monaſtici ordinis acerbiſſimus perſecutor tunc regnabat:à quo quiſnam noſtrorum Nazaræorum nō fuit exterminatus? aut quis latens,non in medium prolatus eſt? Quiſve eorum, qui ei reſiſtebant, non ad impietatis barathrum detractus? ità vt ſicubì aliquis eorum, qui inſignes erant, relictus fuiſſet,tanquàm ſcintilla quędam in occulto & obſcuro loco iacens,ità latuerit,vt pro mortuo haberetur apud eos,qui adhuc ſupererant. Talis fuit noſter Elias,à Domino ipſo ſeruatus ijs in locis, in quibus exercitationi monaſticæ operam nauabat, non eius manibus captus,qui nouus Achab dici poterat,neque eius impietatis particeps factus, vt poſt caliginis tanquàm nocturnæ cuiuſdam pugnæ tempora,velut lucifer quidam denuò nobis exoriretur:id quod factum vidimus. Dehinc enim neceſſarijs quibuſdam de rebus Byzantium ingreſſus eſt. Quo tempore videre licuit monachos ipſos, qui ſuperfuerant,tanquàm lumina quędam ab ijs,qui in vrbe Byzantio erant,conſpectos fuiſſe. *Cōſtantinus Copronymus perſtringitur.*

Tunc & beatus ille,qui mortuus anteà putabatur,rediuiuus agnitus eſt. neque enim à cognatis ſupereſſe credebatur: ex eoque non ſolùm conſanguineis hominibus,ſed toti Byzantio celeberrimus factus eſt, alijs aliundè illum attrahentibus, ac iucundiſſimè amplexantibus,& benignè eius dexteram apprǽhendentibus: deniquè nobili ipſius doctrina libentiſſimè fruentibus. Erat enim vir ille oratione quidē ſuaui, ac moribus longè ſuauioribus,formaque tali,qualem vitæ monaſticæ exercitatio commendat. Habebat & multiplicem docendi viam,omnibus omnia factus, vt, quod eſt ab Apoſtolo dictum, de illo etiam ipſe dicam. Erat idem & coniugatorum hominum moderator,& earum, quæ virginitatem exercebant,propugnator. Quorum manibus imperia tenebantur, eos adhortationibus ſuis reprimebat. Infirmorum animos,tanquàm bonus medicus,ſuſtentabat. Patribus filios concordes reddebat,patreſque filijs recōciliabat. Precabatur ſeruos,vt dominis ſuis eſſent beneuoli: dominos verò,vt ſeruis ſe beneficos pręberēt. Alia deniquè omnia faciebat,quæ qui facit ac dicit,diuinus eſſe cognoſcitur. *1. Cor. 9.*

Vnum illud addam ad ea comprobanda, quæ dicta ſunt, vt orationi fides habeatur. Quandiù cum ijs,qui in vrbe Byzantio erant, verſatus fuit, domos totas in aliam vitæ formam mutauit,& ad virtutis ſtatum conuertit. Quidnam hoc eſt, quod dico? Suæ, inquam,linguæ admonitionibus iurandi conſuetudinem ab eius loci hominibus abſtulit. Nimios ornandi corporis cultus modeſta ſua doctrina repreſſit. Sæpiùs de morum probitate diſſerens, vt charitatem in pauperes exercerent, hominibus perſuaſit. Quarè factum eſt, vt pecuniæ abundè conferrentur, & in ea loca, in quibus pietas exercebatur, publicè diſtribuerentur. Eoſdem ad lectionem compoſitè exercendam inſtituit, & ad quoduis aliud bonum opus reduxit. Quę omnia noctes & dies, magno ſtudio, labore, tolerantia ac vigilijs perficiebat: pedibusque iter faciens, amicorum & conſanguineorum illecebris labores,quos ipſe patiebatur,libenter pręferebat,re ac factis illud Apoſtoli dictum obſeruans: Caſtigo corpus meum,& in ſeruiturē redigo: nè, cùm alijs prędicauerim,ipſe reprobus efficiar. *Multū affert fructū Conſtantinopoli, vitijs profligādis &c.* *1. Cor. 9.*

Itaque in vrbe illa regia, tanquàm vexillum quoddam, erexit orationem, ſpectatæ vitę teſtimonio comprobatam. Adde quòd tenui ac modeſto habitu indutus, adſpectu ipſo eos,qui eum videbant, ad virtutem hortabatur. Quòd ſi cum politico aliquo viro negocium illi fuiſſet, orationem ſuauem adhibebat, ad eorum mores, qui eum audiebant, ſe componens. Neque quiſquam hac in re ipſius inſtitutum accuſet,ſed vtilitatem indè proficiſcentem conſideret. Et quęnam, inquiunt,hęc eſt? Peccantium hominum pœnitentia,& vitę renunciantium multitudo. Primus enim, & ſolus ferè (vt ità dicam) is apparuit, qui noſtri generis homines & alienigenas ad vritutis exercitationem ſuſcipiendam alacres reddidit: primus,inquam,nobis,vt ſanctè viueremus, hortator diligens extitit. Quamobrèm & monaſterio cuidam, quod in vrbe erat, pręeſſe cogebatur quidem,ſed noluit tamen. Quinetiam Nicomedienſiū Eccleſię pręſidere eum hortabatur,qui tunc pręſidebat:ſed aſſentiri noluit,clerum fugiēs is,qui clero erat dignus: *Non vult præeſſe monaſterio*

& ſa-

aeq; clero. & ſacerdotij faſtigium metuens,qui virtute ſublimis & præſtans erat.

Itaque ad iucundam ſibi quietem reuerſus eſt,vbì quædam memoratu digna conſtituit,pauperum ſe patronum præbens,& eorum,quibus iniuria fieret, propugnatorem. Ad hæc conſolabatur eos,qui ærumnis premebantur,& quibu ſuis anguſtijs afflictos ſubleuabat,partim lingua,partim ſcriptis,vbì non habebat,quo alio remedio poſſet ſe adeuntes iuuare: (literę enim ipſæ muneris loco erant, cùm eius viri tanta eſſet reuerentia, vt ad miſericordiam eos flecteret, qui poſſent miſereri) partim verò quarum rerum facultas ei ſuppetebat,eas alijs impartiebatur, cùm in eius poteſtatem multa conferrent ij, qui bona ſua benè exhauriebant, vt inexhauſta & ſempiterna bona participarent. Quòd ſi eiuſmodi rebus alios iuuare non poterat, conſolatione ſaltem mœrorem adimebat, & longiore diſquiſitione ferociores animos eius, qui triſtitia laborabat, mitiores efficiebat. Quid igitur mirum, ſi & ipſe cum celeberrimo illo Iob hæc

Iob 29. dicere poterat? Seruaui pauperem de manu potentis, & orphano, cui non erat adiutor, opem tuli. Os verò viduæ mihi benedixit, & cauſam,quam non noueram, inueſtigaui. Quibus de cauſis patris loco ab eis habebatur, & vt eorum patronus magnificabat. Deniquè vt hominum curator beatus prædicabatur,à multis viſebatur, eidem venienti homines occurrebant, eundem hoſpitio tam monachi,quàm coniugati accipiebant, cùm eius viri fama vltra eam,in qua verſabatur,regionem peruagata eſſet,ac Platonem illum,velut magnum quempiam & admirabilem virum,omnes in ore haberent: quem certò ſcio neque in poſterum ſilentio,aut obliuioni traditum iri: ſiquidèm virtus ipſa, immortalis res eſt.

Irene Imperatrix. Poſteà verò quàm cœpit regnare Chriſti cultrix Irene,quæ pacem ipſam vt cognomento,ità & re attulit,in cuius regno cum alijs bonis,& monaſticæ vitę adeundæ facultas,& ianua patefacta eſt,quæ olìm ab impio Imperatore clauſa fuerat, quemadmodùm ab ijs Imperatoribus,qui Græcorum ſuperſtitionem ſequebantur,Chriſtianæ fidei aditus præcludebatur: ex eo,inquam, tēpore, quo Irene ipſa regnare cœpit,noſtra tota eorum,qui rebus terrenis renunciauerant,familia monaſticę vitæ obedientiam profitebatur: cui vno omnium ore laudatus pater ille poſt ſolitudinis quietem præfuit, non quòd

S. Plato monaſterij regimē ſuſcipit. vellet,aut cuperet dominari,(Quomodò enim rerū minimarū deſiderio capi potuiſſet, qui maximos fugerat principatus?) ſed partìm à cognatis hominibus victus,(dicā enim quod verum eſt, etsì oratio ipſa inconcinnior videtur) partìm ſperans etiam in principatu ipſo eandem ſeruaturum ſe quietem. Quod nequaquàm fieri potuit: neque enim, quod quæſiuit ac ſperauit,illud aſſecutus eſt. Ex quo multæ in eum tentationes allatæ ſunt: à quibus verò,& per quos homines id factum fuerit,dicere omittam,vt eorum,qui hoc fecerunt,honori conſulam. Illud tamen dicam,quòd triſtem & inæqualem,ſuæque inſtitutioni minimè conſentaneam vitam ducebat.

Sed quidnam fecit generoſus ille,& recti conſilij vir? Cùm ſe captum ad præfecturam illam exercendam vidiſſet, neque ſine periculo eam ſe fugere poſſe animaduerteret,quanuìs ſæpè id cogitâſſet,tunc tamen vt prudens aliquis gubernator clauum tenēs, in media fluctuatione nimiùm æſtuante, ſegnitie omni ab animo remota, & mentis lumine in altum erecto atque intento, beatorum virorum res geſtas ac vitas inueſtigare cœpit,non ad recentia exempla,quæ praua & corrupta erant, ſed ad exemplar, & Apoſtolicæ vitę imaginem oculos erectos habens: id quod facere oportet omnes,qui virtutis ſunt imitatores,ſi vitam patrijs moribus conuenientem,ac ſalutarem ducere velint.

S. Baſilij cōſtitutiones monaſticæ. Primùm igitur dedit operam,vt ſtudioſè magni & diuini Baſilij conſtitutiones legeret: ex quibus ſui temporis conſuetudinem à monaſtica conſtitutione alienam eſſe didicit. Cùm enim fœminarum cœnobia gubernarentur à ſeruis maribus,atque ex ea re multa abſurda gignerentur,& magnæ animarum iacturæ fierent,audite,quæſo, quid ille vir egit. Cùm benè peritorum hominum ſententias anteà queſiuiſſet,vt,quod bonum erat, exploratum haberet:(erat enim ab arrogantię ſtudio ſatìs abhorrens,neque quicquam ſine aliorum conſilijs faciebat) illegitimas traditiones abſcidit, vt peſtilentes hæreſes, ſuumque monaſterium conſtituit,remotis ſeruis ac mulieribus, omnique alio mercaturę cenſu: quę cauponantium lucra idem diuinus Baſilius appellans,fugienda eſſe præcepit. Id autem perfectum eſt non ſine labore: cùm difficile fuerit his, qui eiuſmodi exercitationi aſſueti non erant,alijs etiam extrinſecùs non paucis rebus propoſito illi aduerſantibus. Neque id mirum eſt,cùm conſuetudo ipſa facilè & ſine labore auferri non

poſſit,

poſſit, neque quicquam ex ijs, quæ cum laude fiunt, inuidia careat. An non excelſæ atque erectæ mentis eſt, à pernicioſa conſuetudine ſeſe auellere, & rectum exemplar ſe illis proponere, qui non ſolùm nomine, ſed etiam re monaſticam regulam ſequuntur, & opus vitæ ſuæ conſentaneum habere cupiunt? Quomodò enim fieri poteſt, vt ille ſit verus monachus, qui ſeruos habeat, à quibus, tanquàm dominus, timeatur? Quomodò non viſu allectus & captus fuerit is, qui exercitationi monaſticæ addictus, mulierem aliquam ſibi miniſtrantem contemplatur: cùm illud euenire ſolitum ſit, vt quanuis à muliere aliquis longè abſit, inteſtino tamen bello vexetur, & aliquandò capiatur? Quamobrèm factum illud his, qui propè erant, deſiderium attulit, vt idem & ipſi facerent, & diuinos homines pietatis ſtudioſos ad eam rem imitandam prouocauit. Vndè ſempiternam gloriam pater ipſe aſſecutus eſt. Quòd ſi alium quempiam adiutorem, & in ea re ſocium habuit, eum, inquam, qui hæc dicit, & ſcribit, totum id patri noſtro acceptum referendum eſt: decet enim filium in omni re patrem imitari, ſeque totum parenti tradere. *Fœminæ prorsùs amouendæ à monachorum cõſuetudine.*

Iam verò à ſocietate illorum, qui in vrbe verſabantur, & cognatorũ congreſſu, necnon principum conſuetudine ſe diſiunxit, intra ſpiritualem aulam ſe cõtinens, & gregi rationali præſidens, doctrinæ cibo illum nutriens, & eruditionis potum abundè illi ſuppeditans. Ex quo factũ eſt, vt Lia ipſa floreret, & grex creſceret, ac celebrior fieret, Deusq; glorioſiùs laudaretur, à quo in omnes omne opus perfectum proficiſcitur. Sed quale illud eſt, quod intereà hæc dicens, imprudens ferè præterij? *Iacobi 1.*

Cùm iam regnaret pia illa fœmina Irene, multaque diſceptatio de venerandarum imaginum argumento facta eſſet, idem pater ante multos alios, & cum paucis quibuſdam libera oratione imagines prædicabat, cumque ijs, qui contra eiuſmodi venerationem bellum gerebant, quantùm poterat, ipſe pugnabat, quandoquidem ad diſputandum de dogmatibus idoneus non erat: nam ſimplicem quidem orationem habebat, at amplam tamen, & nomini ſuo congruentem, & auditoribus probabilem. Cuius rei argumentum illud fuit, quòd in cathedra vrbis metropolitanæ Epiphanorum in ſynodo illa, quæ in Apoſtolorum templo habita fuit, à Præſide, qui tempore illo erat, prouocatus eſt is, qui neque anteà hæreticorum militaris ordinis impetum timuit. Quo tempore ad magnum illud templum feſtinauit, aduersùs Præſidem clamans, & fallacem illum cœtum contra venerandas imagines coactum vituperans. Et paulò pòſt cùm concilium illud falſum diſſolutum fuiſſet, tàm cœtus ille veritatis propugnator, quàm regina ipſa è medijs leonibus erepta fuit. Tunc ſine ſanguine (vt ità dicam) martyr apparuit noſter prçceptor, Pontificem ipſum ſequens, neque quicquam ob ea, quæ auſus fuerat, veritus. Parùm enim eſt, quòd in ea ſynodo, quæ iterùm in vrbe Nicea habita eſt, inuentus fuerit, eò ꝙ tunc immitis & durus ille populus de medio ſublatus fuerat. *Conciliabulum Iconoclaſtarũ.* *Synodus Nicena 2.*

Poſteà verò, ꝙ̃ hæc ità ſe habuerunt, & rectę fidei trophęum erectum eſt, pater ipſe in ſuum monaſterium reuerſus eſt, præſidendi munus exercens. Quo tempore morbo detentus, qui vitę deſperationem ſignificabat, idque pro lucro ducens, atq; appetens, præſidendi officiũ in nos trãſtulit, qui neq; digni eramus, quibus ille prçſideret. Inuénit igitur humilitatem illam, quam optabat, & moleſtiarum velut inducias quaſdã accepit, & à vexationibus, quę illum detinebant, liberatus eſt, talis exiſtens, qualis olìm fuerat à pecunię & poſſidendi cupiditate alienus, neq; curioſitatis amator. Nõ ampliùs autem aliquorum odia locum habebant ad eius virtutis ſplendorem contegendũ. Nam & viri iuſti affliguntur, vt, cùm rebus aduerſis, velut igne quodam, probati fuerint, eorum animi illuſtriores fiant, rectéq; incedentes, minimè delabantur, diſcantq; benè agendi facultatem omnem à Deo ſe habere.

Tempus igitur, quo præſidendi munus pater exercuerat, iam abſoluimus. Orationem deincèps ad id, quod celebrius eſt, conuertemus. Sed in mentem mihi venit ingemiſcere, quæ vera ſunt dicere aggredienti quidẽ, ſed harũ tamẽ rerũ narrationem recuſanti, eorũ cauſa, qui ea fecerũt. Verùm cùm fieri non poſſit, vt aliter manifeſta fiant, quę occultari non debent, quanuìs vbiq; ea vulgata ſint, veniã tamen ad eorum narrationem, non quòd velim his, qui hæc egérũt, obtrectare, ſed vt viri beatiſſimi virtutem monumentis literarũ conſignem. Vę tibi, ciuitas, inquit Salomon, cuius rex iunior eſt. Id quidem à literis diuinis olìm audiueram, nunc etiam expertus ſum. *Ecclés 10.*

Conſtantinus Irenes filius, cuius fides quidẽ recta fuit, ex materna pietate formata, vi- *Conſtantinus Irenes*

filius taxatur.

ta verò peruerſa ex imperij poteſtate, intemperantia, velut ſtimulo quodā excitabatur. Cùm enim pubeſcente ætate nupèr imperiū habere cœpiſſet, partìm maternæ reuerentiæ & cuſtodiæ freno abiecto, partìm diuinis legibus pro nihilo habitis, vxorem legitimè ſibi copulatā eiecit, & Herodis exemplo mœchus factus eſt. Sed quorſumnam hæc ſpectat hiſtoria? Vt noſtrum hunc magiſtrum, Præcurſoris illius Iohannis imitatorem quodammodò fuiſſe intelligatis. Cùm enim omnes ferè iniquo illi facto aſſentirentur, ſolus hic (vt ità dicam) cum ſuis pueris, hoc eſt, diſcipulis, ſtabilis permanſit. Ob idque quot & qualia per totum annum certamina eum ſubijſſe putamus? Nuncia nuncijs, minæ minis addebantur: flagella, exilia, membrorum mutilationes proponebantur. Cùm verò nihil eorum, quæ Cæſar ipſe ſtudebat, perfici poſſet, (nam verbo quidē alij eum perſequebantur, re autem vera Imperatoris manus illi erat infeſta.) Nôſtis monachos illos, & literas ad eum miſſas. Poſtremò cùm ea ipſa inania atq; infirma dephęhenſa eſſent, viro illo ſancto, quod decebat, faciente, & contrarias literas mittente, tunc Imperatoris perſona detecta fuit, cùm non ampliùs ficta ſpecies locum habere potuiſſet. Rem enim apertè oſtenderūt, q̄ à duobus illis exercitûs ducibus ab eo, velut hoſtibus quibuſdam, ad inermem Chriſti monachum, ſola diuina lege armatū, miſſis facta ſunt.

Matt. 14.

Multa minatur S. Platoni.

Paſtor igitur è medio ſublatus eſt, & oues gregis diſperſæ ſunt, alijs verberatis, alijs in exilium miſſis, alijs perſecutores fugientibus. Quodque miſerabilius eſt, regium edictum prohibebat, nè quis eorum, qui Dei cauſa perſecutionem patiebantur, alicubì reciperetur. Eiuſmodi edicto monaſteriorum Præfecti obtemperauerunt: ac quotuſquiſque inuentus eſt, qui virum illum accipere auſus fuerit? Intereà Chriſtus dormiebat ob eam, quam ipſe nouit, rationem, probans & explorans aliorum animū, num firmior eſſet: aliorum verò inhumanitatem patientia ſua flectens ad miſericordiam, & ad pœnitentiam prouocans. Ille igitur Chriſti athleta ſpontè à proprijs membris abſcinditur, atque omninò ſolus relinquitur, animam pro ouibus ſuis exponens, verè bonus paſtor, vt in Euangelio dicitur. Idem ad Cæſarem Briarei manu ductus, coram ipſo ſtetit (audeo dicere) velut Præcurſor Domini Iohannes, niſì quòd ille vltrò, hic ab alio ductus id fecit.

Expellit virum ſanctum.

Iohan. 10.

O fortem illius viri mentem & animum, qui non imperium formidauit, non minis ceſſit, non illecebris fractus eſt, cùm præſertìm cognata illi eſſet fœmina, quæ Herodiadis mentem habebat: quinimmò intrepida oratione vſus, ac nihil veritus, id, quod verum erat, confeſſus fuit. Non licet tibi, inquit Præcurſor, habere vxorem Philippi fratris tui. His ſimilia & Præcurſoris imitator ei dixit, qui Herodis erat ſimilis. Non ille quidem fuit ſecuri percuſſus, quoniam noluit Cæſar ipſe martyrē eum virum eſſe, qui animo & propoſito iam fuerat, & ijs, quę dixerat anteà, ſe certâſſe ſatìs oſtenderat: ſed imprudens tamen Chriſti confeſſorem eum eſſe probauit, cùm in cellula quadā, vt maleficum hominem, illum veritatis theſaurum concluſiſſet, clauibus alijs alias addēs, ac cibum per foramen quoddam ei dari iubens, vt à nullo prorsùs videri poſſet, qui à Deo ipſo videbatur. Hæc vnà cum Cæſare agebant monachorum Pręfecti quidā, quos pudet me nominatìm proferre: quodque miſerabile eſt, carcer erat monaſterium, Imperatoris palatio adhęrens: & eiuſmodi cuſtodiæ princeps erat is, qui adulteros coronauerat. Hei mihi, (vt cum Propheta clamem) quoniam perijt vir Deū timens à terra, & qui rectè faciat, in hominibus non eſt.

Marci 6.

Includit eū in cellula quadam.

Mich. 7.

Quid dicam de illo, qui ſanctum virum cuſtodiendum ei tradidit, qui adulteros ipſos coniugauit? Quid de illo, qui mandato Imperatoris virum nullis rationibus reddendis obnoxium, tanquàm reum conquiſiuit? Quid eos in mediū afferam, quos Cæſar ipſe ſacrorum miniſtros inſignes in carcerem miſit, ad perſuadendum iuſto illi viro, vt verbo tantùm aſſentiretur ijs, quę fiebant, ſi à carcere dimitti vellet, & omnibus ſuis dominari? Quid deniq; illos proferam, qui ei valdè illudebant, atque obtrectabant, tam conſanguinei, quàm alieni: tam qui eodem, quàm qui diuerſo habitu induebantur? O rem abſurdiſſimam, immò verò ô factum contra veritatem iniurioſum. Inſimulabant generoſum hominem adulteriorum comprobatores, quòd mente delira eſſet. Falſæ gloriæ ſtudioſum eſſe iactabant eum, qui pro Chriſti gloria certamen ſubierat. Illi nimirùm homines hæc dicebant, qui cùm ad Cæſaris voluntatem omnia loquerētur & facerent, à Deo ipſo Domino exciderant. Eius temporis calamitoſam inhumanitatem, Chriſti cultor ferebat, veritatem ipſam ſolùm propoſitam habens, & quę veritatē defen-

Calumniæ in S. Platonem.

ſendenti retribuenda ſunt, ſecum cogitans. Itaque ærumnas illas ità tranſegit, vt ſi cum tranquillitate in aliquibus locis occultis requieſceret. Cuius enim viri ſtudium Deus eſt, eius religionem & in Deum charitatem nihil ſuperare poteſt.

Breue tempus interceſſit, & adulterinum illud Imperium, quod noluit intelligere vt benè ageret, de medio ſublatum fuit, vt & Imperatores ipſi diſcerent diuinas leges non violare, neque iniquas perſecutiones & carceres ſtruere, quanuìs purpura nimirùm efferantur. Tunc fideliſſimus ille diuinarum legum cuſtos, confeſſionis brauio recepto, à carcere ipſo, tanquàm victor, exijt, multiſque laudationibus & carminibus celebratus, felix dicebatur, eorũ teſtimonijs comprobatus, qui anteà ipſi obtrectabãt atq; illudebant. Solent enim (vt eſt à Gregorio Theologo dictũ) hominis alicuius virtutẽ vel hoſtes ipſi admirari, cùm, furore extincto, res ipſa per ſe probata fuerit. Licèt hoc loco diuerſo modo res ſe habeat, àc dici poſſit. Cùm enim regina illa, quæ pacis nomen habens, Irene dicta eſt, rurſùs imperare cœpiſſet, & reuerentia virum hunc, tãquàm martyrem proſequeretur, tunc inſtàr fluuij retrofluentis, ſi quis inimicus anteà fuerat, in amicũ & laudatorem conuerſus eſt, ità vt cuſtos carceris in terra proſtratus, ſibi veniã dari ſupplex perietit. Sed vir ille factis, aut dictis tam motus fuerat, q̃ lapis ſenſûs expers. Irene redit ad Imperium.

Poſteà verò, q̃ ab exilio reuerſi ſumus, alijq; ex alijs locis, tãquàm volucres quædam aduolâſſent, factum illud pijs hominibus admirationi erat, & cum capite ipſo membra copulabantur. Diceret fortaſsè & hoc loco (quanuìs verbum hoc audax ſit) clariſſimus ille vates Eſaias: Leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos filios tuos: veniũt omnes filij tui delongè: videbis, & gaudebis, & metues, atque obſtupeſces corde. Ille quidem propheta hæc diceret: ego verò addiderim, illum etiã, qui ſacris præſidebat, & in ea re principẽ locũ tenebat, ità fuiſſe affectũ, vt eum, de quo dicimus, reuerentia proſequeretur: qui cùm ſe illi purgâſſet, ad concordiã etiam ipſum inuitauit. Quod factũ fuit, eiecto illo, qui adulteros coniugatos coronauerat, vt diſſidium remoueretur, quod beatus ille vir maximè fugiebat. Quo facto, victorię prẹmium apud vniuerſos, qui conuenerant, aſſecutus eſt. Quid enim aliud Deo ipſi cõcordia & cõiunctione charius, modò coniunctio ipſa hominẽ à diuinis præceptis non ſeiungat? Sed quidnã poſteà factũ fuit? Eſaiæ 60.

E priore monaſterio gentis illius cauſa Byzãtium migrauimus. Quo loco pater ipſe virtutis appetens, nè monaſterij gubernationem ſuſtineret, intra cellulam ſe claudens, eam vitam amplexus eſt. Sed vide etiam hìc admirabilis rei ſtudiũ. Tam multa eius erat humilitas, vt, cùm fratrum ſocietas ſub duobus principibus eſſe non poſſet, ſeipſum vir ille Dei ſtudioſus atque imitator, obedientiæ legibus ſubiecerit. Idque fecit illis ipſis præſentibus, & eius rei teſtibus, qui eodèm conuenerant. An non peregrinum & alienũ hoc eſt, filiũ dici eum, qui anteà pater dicebatur, eius, inquã, filium, quem ipſe in ſpiritu genuerat? Quid, quòd ei ſubiectus erat, cui olìm imperauerat, cùm præſertìm tot eſſent illius egregia facta, vt ſatìs illi ad laudẽ eſſe poſſit, ſi tantarũ rerũ gloria nõ elatus, modeſtè ſe geſſerit? Sed admirabilis ille vir facilè & nullo negocio hoc perfecit, non fictè quodammodò & adulterinè, vt verbo tantùm imperanti ſubiectus eſſet: ſed ſyncerè, atque eo modo, quo Deus poſtulat, idipſum faciebat. Vbì enim confeſſio eſt, illic & fiducia: vbì fiducia, illic proprię voluntatis remotio: vbì volũtatis remotio, illic & obedientię perfectio eſſe ſolet. Rectè factorum teſtes illi ſunt, quorũ cauſa petitiones aliquot extiterunt. Supplicabat pro aliquo propinquo, & cùm petitionem aſſecutus eſſet, eius cauſa, qui petitionem obtinuerat, ipſe gaudebat. Quòd ſi petitionis compos non fuiſſet, ſed re infecta diſceſſiſſet, nequaquàm id moleſtè ferebat, vnũ illud propoſitum habens, vt re aliqua egenti vtilitatem afferret, non vt voluntatem ſuam expleret. S. Platonis præclara humilitas.

Hei mihi pater, (vt prophetæ voce vtar) quemnam me genuiſti? Patrem te vocare nõ erubeſco, qui dignus non ſum, qui filius tuus nominari poſſim. Quorsùm me ad hanc dignitatem extuliſti, qui neque imperio parére aptus ſum? Nouit Deus, quẽadmodùm & tua ſancta anima, huius rei rationem, quòd ſcilicet amicitia ipſa, vel obedientia potiùs, etiam illa, quę ſupra vires ſunt, ferre poteſt: vt breui oratione defenſionem meam compræhendam, & hoc loco finem faciam. redeundum enim nobis eſt ad id, quod propoſuimus. Clauſus erat pater ipſe in loco quidem anguſtiſſimo, qui æſtate ità calefieri ſolitus erat, vt alter Chaldaicus caminus eſſe videretur, plumbei tecti inflammatione ęſtuans. At ille non ſolùm eam rem non moleſtè ferebat, ſed etiam talem in poſterum ſibi requiem reſeruari votis expetebat, deſiderio ipſo laborem leuãte, & ſpe difficultatem Iere. 15. Dan. 3. Itèm ſingularis patientia.

faciliorem reddente: ex quibus fit, vt magnæ aliquæ virtutes atque inſtitutiones vires habeant. Neq; his rebus vir ille laboris ſtudioſus, contentus erat: ſed conſtanter ac diligenter manibus laborabat, multam vim adhibens: diuinæ verò meditationi multo diligentiorem dans operam, & vbiquè aduersùs hoſtem diabolum pugnans,& fratrum neceſſitati paratum ſe præbens, alios triſtes conſolans, alios animo deficientes recreans ac ſuſtentans,multos lapſos erigens, quique acerbitate aliqua affecti erãt, illorum mœrorem leniens. Deniquè multiplex ille animarũ medicus ad eorum, qui aliquid patiebantur,habitus ſe accommodabat,vt laborantes ipſos optimè curare poſſet.

Ad pedes fert vltrò grauem catenam.

Non ſilentio prætereundum mihi videtur, quod eſt admodùm memorabile. Cùm ferrea quadam catena valdè graui pedes circũdediſſet, eiuſmodi laborem fortiter ſuſtinebat.Quàm verò laborioſum fuerit,catena illa indutum dormire,vigilare,& opus facere, licet eam rem conſiderantem intelligere. Neque id faciebat, vt ſe clauſum oſtentaret, neque tanquàm virtutis officinam, inſtàr Chironis illius, in Theſſalico antro habitantis, factum illud iactitabat:(ab eo enim affectu athleta ille multùm aberat) ſed virtutem ſuam extenuabat, quaſì eam non coleret, vt par erat: catenam verò illam ſubmiſſione quadam artificioſè ità occultabat, vt omnibus ferè ignotum eſſet, quod diximus, quoàd à cella progreſſus, rem ipſam vel inuitus patefecit. Sed de his rebus ſatis diximus, cùm & auditor mediocritatem amet, & ſcriptor copioſiùs res ipſas enarrandi facultate non abundet.

Cùm verò è vita exceſſiſſet diuinus ille vir, qui tunc Epiſcopatui præſidebat, quiſnam Patriarcha futurus eſſet, ſuffragijs quærebatur: quæ quidem de multis ferebantur, cùm plerique alius alium cooptaret, prout beneuolentia aut veritate ducebatur. Quæſitum eſt & patris noſtri ſuffragiũ,non ſolùm ab his, qui ſacerdotio inſignes erant, ſed ab ipſo etiam Imperatore. Quid igitur(vos quæſo)faciendum illi erat? An non decebat eum, qui bonarum rerum cauſa certauerat, & accuratæ vitæ legem omnibus ſe propoſuerat, liberè ac verè ſententiam ſuam proferre,id, quod ad communem vtilitatẽ ſpectaret, conſiderantem? Minimè, inquiunt eius irriſores & obtrectatores, ſed vel ignorationem ſimulare, vel ambientibus ſuffragium illud concedere oportebat: quorum alterum mendacium habet, alterũ ſimulationem: vtrunque certè reſpuendum. Ille igitur ſuffragium ſuum miſit.Cui autem illud detulerit, omitto dicere. Miſit tamen, Deo ipſo teſte.Quod & illi libenter acceperunt, neſcio quomodò, quod ſcriptum fuerat, confirmantes. Qui enim ſuffragium ipſum accepit, reuoluit calculos ipſos, ac peruertit.Et Plato quidem ipſe, quoniã neceſsè erat,vt pro capite ꝓponendo ſingula membra ſuo fungerentur officio, ad quendam eorum, qui eodem habitu induti erant, Cæſaris ipſius propinquum, communis vtilitatis cauſa egredi ex eo loco, in quo erat, nequaquàm veritus, nocte adijt: cui cùm ea dixiſſet,quæ decebant, in cellam celeriter redijt. Ille verò cùm hæc audiuiſſet, in furorem verſus eſt,ac paululùm moratus, quãtùm ad id, quod conſultauerat, perficiendum ſatis eſſet, ſanctum illum virũ,& nos vnà cum illo cõpræhendit, & quatuor ac viginti dies munito quodam in carcere detentos, domum poſteà redire permiſit.

Magnum pondus habet eius ſuffragium ad creãdum Epiſcopũ.

In carcerẽ conijcitur.

Quid opùs eſt dicere, quot iniurijs virum illum, vel potiùs veritatem ipſam,affecerit, fratrum ſocietatem furioſè oppugnans atque conturbans,& alios quidẽ in carcere ſeruans, alios ad iudicia,tanquàm reos,trahens, quanuìs in omnibus alijs rebus imbellis & ridiculus exiſteret? Quæ omnia erant apparatus quidam malitiæ, quam ille meditabatur, & velut iniquitatis cuiuſdam exordium,necnon eius hominis nugarum,& apertæ petulantiæ ſignificatio. Propediè̀m vexatio ipſa illata eſt, eiuſq; cauſa fuit Ioſeph ille, qui adulteros, quos diximus, coniugauerat,clandeſtinum,inquam, malum illud, & Eccleſiæ ipſius perturbatio. Cuius quoniam,tanquàm ſerpentis cuiuſdam venenũ, canonicè communionem effugimus, à Cæſare ipſo minæ nobis proponebantur: quique inſtabant, parati erant.Sed quî poſſum paucis verbis cõpræhendere, ꝗ multos terrores, quot certamina & tentationes nobis attulerit,ꝗ ſæpè nos abducendo vexârit? Scit hæc, tam qui ea paſſus fuit,quàm qui prope illum, qui hæc patiebatur, tunc erat. Profectò militaris phalanx locum, in quo manebamus, ità cinxit, vt neque aliquem hiſcere,aut omninò caput efferre permitteret.Intùs timores, foris terror ac minæ proponebantur. A quibus autem hæc propoſita fuerint, non dicam,eorum,qui hæc fecerũt, perſonam reueritus. Heu quanta fuit temporis illius calamitas? Nemo ferè impetum illum ferre potuit,

Multa patitur.

potuit, nemo fuit qui recta conſuleret, & diuinas partes ſuſtineret. Quinimmò optabile erat, nè quis iracundiam principum mágìs excitaret. Hæc, & his miſerabiliora faciebant, qui eiuſdem ordinis erant participes. Poſtremò (vt ſummatìm rem perſtringã) fratrum ſocietas noctù abrepta eſt, & in carcere concluſa. Quo facto, ſynodi conſtitutus fuit dies: in quo vir ille ſanctiſſimus à militari manu vnà cum tribus alijs, velut maleficus quiſpiam, ad ipſam ſynodum ductus fuit. Miſerabile certè ſpectaculum erat, ſenem videre, propter imbecillitatem ingredi non valentem, ſublatum portari catena vinctum, qua ipſius pedes circundabantur, & ab alijs humeris in alios velut piaculum quoddam indecora traiectione tranſmitti. Hei mihi: hæc'ne fuit ordinationis ſynodo congruentis ratio? Hæc'ne Imperij Chriſtiani exiſtimatio? Quæſo, qua in re ſunt hæc illis inferiora, quæ latrocinantium inſidijs, & tyrannicè imperantium violentia, olìm patrata ſunt? *Fratres eius ducũtur in cuſtodiã, & ipſe ad ſynodum.*

Sed, vt quæ in medio ſunt, ea velut ludicra quædam prætermittam, (illa enim hiſtoriæ modum implere poſſunt) exilium iam decretum fuit, & pater ipſe circunſcriptus eſt in vna quadam inſula ex his, quę ante vrbem ſunt, quemadmodùm & frater noſter in alia quadam valdè aſpera, munito quodam carcere ad exilium accedente. O rerum mutationem. Monachis ipſis humaniores extiterunt hi, qui communi vita vtuntur, & priuati homines veriti non ſunt iuſtum ferre iudicium, quod iudices debuiſſent: manifeſtum enim erat iniquum illud facinus. Miſſum facio balneum illud, in quo Imperator ipſe militari acie omnium fratrum ſocietatem inuadens, cùm ex monaſterio illo ſingulos ſuæ voluntati ſubijcere conatus eſſet, ſpe deceptus eſt: ſuo enim imperio valentiores illos eſſe cognouit, qui diuina lege nitebantur. Miſſos facio carceres, in monaſterijs conſtitutos, & monaſteriorum Pręfectos carceris duces factos, hiſque quos clauſos tenebant, plura, quàm iuſſi fuerant, tormenta inferentes. Prætereo quę poſteà conſecuta ſunt, quo tempore multi abducti, & in alium locum tranſlati, perſecutiones, inquiſitiones, diſiunctiones atque exterminationes pertulerunt: quo tempore multę atque ingentes minæ, irę, interrogationes & reſpõſa, multaque per omnes vrbes inueſtigatio facta eſt, necubi aliquis fratrum lateret, adeò, vt nonnulli timore perſequentium in terræ foraminibus ſeſe abdiderint, quò ſeruari poſſent. Hęc autem omnia eius rei cauſa facta ſunt, (rursùs enim prę admiratione eadẽ tractare cogor) vt qui adulteros illos contra Euangeliũ & præcurſorem Ioãnem coronauerat, quasì ſalutarem aliquam diſpenſationem Eccleſię attuliſſet, impunè rebus ſacris præeſſe poſſet: quique illum Euangelicis præceptis obtemperantes non admitterent, exleges & à Deo alieni haberentur. O diuinas leges contemptas. O perſecutorem acerbiſſimum, Chriſtiani hominis appellationem habentem, & Chriſti leges conculcare geſtientem. Quid ità inſanus factus es, ſtolidus atque immitis vnà cum Leone tibi cómpare? An non vides cõtra inuictas Dei leges te armari, quas nemo ex his Imperatoribus, qui vnquàm fuerunt, ſuperare potuit? Quinimmò quicunq; ſe, vt tu nunc, his ipſis legibus aduerſarium oſtendit, iure optimo perijt. *Damnatur exilio.*

Sed quonam modo Dei ſeruus abductus eſt? Ad illum enim ipſum redeo. Rursùs tranſlatus, rursùs diſtractus, & à duobus hominibus huc atque illuc protruſus, eò ꝙ non ampliùs progredi poſſet, trahebatur & ità diſtractus vexabatur, vt iniquũ illud facinus vel ipſis lapidibus ſensûs expertibus lachrymas mouere poſſet. Huius rei teſtis eſt celebris illius martyris Mamantis regío, teſtis eſt & abrupta illa inſula, quę poſt primam fratris iam dicti cuſtodiã, pietatis hũc cuſtodẽ detinuit. O immites, & doloris ſenſu carentes illorũ animos. Sed neſcio certè, quo nomine ipſis cõgruente illos appellẽ, qui eádem opera monachi, & milites, & carceris erant cuſtodes: qui iuſtum illum virũ omninò deſertum, tanꝙ in lacu profundiſſimo, in cella quadam concluſerunt, hominemque iam ſenio confectum, & morbo vexatum, ſub vnius cuiuſdã ſerui poteſtate, illi rerum terrenarũ & Cæſaris ſerui reliquerũt, vt ſanctus vir ſemèl in die, vel bìs, à miniſtro viſeretur. Quo tẽpore ſenex eum rogabat, vt ad neceſſariũ vſum corporis duceretur, & iniquus ille ſeruus id ei exprobrabat. Petebat aliquid imbecillitati ſuæ conſentaneum, & peruerſus ille fores claudebat. Cumque hęc pateretur, nihilominùs tamen ſtabilis permanſit: quodque coram Deo & hominibus confeſſus fuerat, nunquàm denegauit. *Inhumaniter ſanè rapiatur in exilium.* *Includitur in cella.*

Poſteà verò, quàm eius carceris cauſa eum in lethalem morbum incidiſſe Cæſar audiuit, animi duritiam leniorem faciens, in vrbem Byzantium ipſum tranſtulit: cumque

 illum

illum eò tranſtuliſſet, parabat ſe ad id, quod malè factum fuerat, corrigendum. Sed quoniam non recto propoſito ac ſententia mouebatur, quod propoſuerat, ad finem non perduxit. Illum enim diutiùs arrogantia ac temeritate ſuſpēſum, cùm fortis Dei manus ad Scythas extermináſſet, illic cum toto exercitu perdidit: vt poſteris narratio quædam terribilis, & dictu horrenda, Deique iudiciorum, quæ compræhendi nō poſſunt, eiuſdemque ſapientiſſimæ prouidentiæ exemplum relinqueretur. Eum verò, qui anteà nobiſcum vnà clauſus tenebatur, cùm eorum, qui tunc Imperio potiebantur, & piè ſe gerebant, gratia proprio gregi reſtituiſſet, Confeſſorem ille ſeipſum eſſe probauit: idque quomodò factum ſit, dicemus: neque enim hoc præterire conſentaneū eſt.

Eorum cura, qui res noſtras beneuolo potiùs, quàm inimico, animo diſponebant, de medio ſublatum fuit ſcandalum: quo remoto, & diſſidium, quod illi cum Epiſcopo interceſſerat, ſublatum fuit, cùm principes ipſi hoc ei perſuaſiſſent. Itaque ſanctiſſimus Patriarcha ſe purgauit, quòd, quæcunque acciderant, Imperatoris violentia facta fuiſſent. Tunc igitur vnà conuenerunt, & viciſsìm ſibi ſatisfecerunt, (quandoquidem Deo ipſi nihil ità charum eſt, vt pax & concordia: modò concordia ipſa non ſit fidei diſſenſio, neque diuini præcepti violatio, non deniquè Canonis alicuius reprobatio, quemadmodùm præſens coniunctio ſe habuit) quantùm ad nos pertinebat, ea, quę intereà facta fuerant, prętermittentes, vt illis ſimilia, quę diuinorum patrum memoria facta, & ſimiliter diſpenſatione quadam neglecta fuerant: immò verò perfecta earum rerum examinatione in futuro illo ſeculo illi iuſto atque incorrupto Iudici reſeruata.

Obſerua qualis ſit admittenda in religione cōcordia.

Sed quidnam conſecutum poſteà fuit? Non ampliùs pater ipſe clauſum ſe detinebat, quoniam propter infirmitatem non ampliùs corporis neceſſarium vſum per ſeipſum explere poterat: ſed modò in lectulo recumbens ſuperioris exercitationis & certaminis atque laboris relaxatione: modò in humili aliqua ſede requieſcens, Dauidis pſalmos pronunciabat, & mente Deum ipſum precabatur: quęque ad fratrum ſocietatem adiuuandam pertinebant, omnia conferebat, ſalutaria conſilia, admonitiones, correctiones, adhortationes pro vetere & paterna beneuolentia, qua vti in eos conſueuerat. Non tamen valebat opus facere, neque genuflectere, neque lectionibus vacare, niſi quantùm miniſtri alicuius prope ſe legentis opera vtebatur: nihilominùs his rebus dolebat, & triſtis erat, quaſi animam perdidiſſet, eò quòd diuina & ſacra miniſteria non obiret, ſed à corporeis laboribus vacaret. Ac ſi quem cibum ſumebat morbo congruentem, vel lauacro, vt iuſſis paréret, vtebatur, Deo quidem ipſi gratias agebat, ſed ægrè ferebat tamen, quòd remiſſiùs viueret. Itaque verè ſtadium ipſum celeberrimus ille vir, & diuinum curſum exegit, quod dicitur, cum obedientia exoriens, & in obedientia deſinens. Duodecimo enim, ac diurno horarum ambitui cùm parem annorū circulum in ſingulis certaminibus perfeciſſet, vitam illam ſempiternam, & perenne lumen habiturus hinc migrauit. Numera certamina ipſa, & inuenies annos octo & quadraginta: adde duodecim illos, antequàm terrenis rebus renūciáſſet, ad illa quatuor certamina, quæ in perſecutionibus, decem itèm & nouem annos, quos in infirmitate corporis tranſegit, & celebrem virum vndeoctogeſimo anno hinc migráſſe inuenies.

Sed quomodò ſine lachrymis eius viri finem enarrabo? Iacebat ſenex ille ſenio admodùm honorato, ad migrationem ipſam animum habens paratiſſimum. Illic & fratrum ſocietas circunfuſa, ſanctarum eius orationum donum poſtulabat. Cùm igitur ſingulis benedixiſſet, eoſdem amplexatus, ad ſepulcrum abijt admodùm lætus, quod iampridèm videre concupiuerat, quanuis voti compos anteà factus nō fuiſſet, cùm non pridèm aſſecutus eſſet, quod volebat. Cùm igitur valdè hilaris ſepulcrum ſuum vidiſſet, Deo gratias agens: Hęc, inquit, requies mea in ſeculum ſeculi: eamque vocem adiunxit: Voluntatem timentium ipſum faciet Dominus. Mouit & eorum, qui foris erant, non paucos: qui nullam temporis rationem habentes, (erat enim ſacrorum ieiuniorum periodus) concurſu ad eum venerunt, tam monachi, quàm in communi vita verſantes. Quibus cùm ille benedixiſſet, reuerſi ſunt, ſanctam illius commendationem, velut bonum quoddam viaticum, accipientes. Quinetiam ſanctiſſimus ille Patriarcha cùm ad eum veniſſet, eius orationum ſe participem fieri poſtulauit: quarum cōpos factus, amplexus illum fuit. Itaque omnis diſcordię ſuſpicio remota eſt, cùm olìm triſtia illa, quæ inter eos acciderant, impedimēto fuiſſent, quò minùs id credi poſſet. Omnes igitur admonuit, pro omnibus Deum orauit, vniuerſis veniam dedit, qui inimicè ſe in illū geſſerant,

Pſal. 144.

Patriarcha ad eum venit ſub mortem eius.

ſerant,qui eum perſecuti fuerant,& moleſtijs affecerant. Hæc fecit diuinus ille vir, qui Chriſtum ipſum etiam moriens imitatus eſt.

Quoniam verò & teſtamentum diſponi oportebat,dicam, quodnam hoc fuerit: Orthodoxa,inquam,fides, & legitima vitæ inſtitutio. hæc enim & viuens, & moriens ſeruauit. Hoc autem, vel illud diſtribuere, ad eum minimè pertinebat: quoniam neque de amictu ipſo quicquam diſponere in poteſtate habebat. Tunc & à me miſerabili homine rogatus,an aliquid haberet,quod diceret,manu veſtem meam apprehendit,eamque concuſſit,ſymbolum quoddam, hoc eſt,obedientiæ omninò liberæ ac promptæ indicium relinquens,vocemque valdè ſummiſſam emittens,dixit,ſe nihil habere. Quo dicto, ad humilitatem meam omnia referebat. Minimè autem illud prætermittam,quod prædictionis apertam habet ſignificationem. Ipſe funebre canticum ſibi ante mortem modulatus eſt. Cùm enim thoracis morbo teneretur,& aſſiduo anhelitu laboraret, labia ipſa ex conſueta diuinorum eloquiorum meditatione commouebat,ſummiſſaque voce illam præcipuè cantici partem canebat: Reſurgent mortui, & exurgent qui ſunt in monumentis,& lætabuntur qui ſunt in terra. Quem verſum hortabatur vt ſecum vnà canerent,qui præſtò erant,quoàd loqui potuit,& vocem tenuiſſimam emittere. Canticum autem illud eius obitus conſecutus eſt,qui iuſti Lazari,eiuſque dici feſti memoriam aduentantem anteceſſit: ad quem Lazarum canticum illud referebatur, quo cum partem habiturus erat pater hic, cuius vitam ſcribimus. Poſtremò cùm inſuſurrâſſet,& Deum precatus eſſet, vt ſaluus fieret, decoro habitu iacens,caputq; ad dexteram inclinans, ità leni & tacito corporis motu, tanquàm in proprium locum migrandum ſibi proponeret, cùm oculos ea hora clauſiſſet, qua ſol occidit, ſanctam animam Angelis tradidit,qui eam ad iuſtitiæ ſolem perducerent.

Teſtamentum eius. *Feſtum S. Lazari.* *Migrat ad Dominum.*

Et nunc ille quidem in cælis eſt, non ſolùm eo ordine ac ſtatu(audeo hoc dicere)dignus habitus, qui viris exercitatione præſtantibus aſſignatus eſt: ſed in eorum choro numeratus, qui Confeſſores extiterunt. Quorum enim certamina perpeſſus eſt, eorundem ſortis manifeſtum eſt participem factum fuiſſe. Vel, ſi placet, cum ijs, qui terrenis rebus renunciârunt,numeretur:qui ea re probatiſſimus fuit,& multę obedientiæ cauſa coronatus: cum his,qui vitam quietam egérunt, ille, qui legitimam quietem exercuit: cum doctoribus, doctor modeſtus atque compoſitus: cum ijs, qui latentem vitam exercuerunt,ille,qui non ſolùm clauſus manſit,ſed tunc etiam obedientię ſubiectus fuit: quodq; admodùm honorandum eſt, cum Confeſſoribus certus Confeſſor, re ipſa orationem comprobante.

Ego verò miſer,bono illo patre orbatus,& animo fluctuans,vbinàm cōſiſtam? Quem admonitorem inueniam, extra rationem me gerens? Quomodò praui dæmonis impetum fugiam,cùm eius admonitoris ac doctoris copia mihi non adſit? Sed ô diuinum & ſacrum caput, tu me ex alto propitiùs reſpicias, & cadentem erigas, gradientem dirigas,incolumem conſerues,& vnà mecum gregem hūc agas & paſcas, quem multis laboribus & ſolicitudinibus conſtituiſti,vt veſtigia tua ſequatur,vt diuinorum mandatorum ſemitas teneat. Protegas,foueas,& tam magnos, quàm paruos greges tuos defendens,eorum eſto propugnator, ſicut tuæ migrationis tempore pollicitus es: (Tui enim greges ſunt omnes,quorum duces ſunt filij tui, & filiorum progenies) vt te propugnatorem ac defenſorem vniuerſi coram Deo,& ad Deum habentes,incolumes permanere poſſimus, nullis hoſtibus corporeis aut incorporeis nobis nocentibus, vt neque timoris cauſa nos à recta fide vel paululùm ſubtrahamus, neque à diuinis mandatis deuiemus,neque ignauiæ,aut pernicioſis affectibus aditum patefaciamus,non deniquè exercitationem ipſam, cui ſtudemus, vllo vnquàm tempore negligamus,in Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cui ſit gloria,honor & imperium cum omnipotente Patre, & vitæ auctore, ac ſanctiſſimo Spiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Author inuocat eum.

DE B. PHILOGONIO, QVI EX PATRONO CAVSARVM, EPISCOPVS FACTVS EST, D. IOHANNIS *Chryſoſtomi Conſtantinopolitani Epiſcopi Concio, quinque diebus ante natalem Domini ad populum habita.*

20.Decēbr. EGo quidē & hodiè deſtinâră, aduersùs hęreticos luctaturus, veſtes exuē-
re, quodq́; reſtabat debiti, vobis perſoluere: Verùm B. Philogonij dies,
cuius hodiè memoriā celebramus, ad ipſius benefactorū enarrationem
Exod.21. linguā noſtrā euocauit. Et omninò parendū eſt. Etenim ſi qui patri ma-
Leuit.20. trìve maledicit, morte moritur: profectò clarū eſt, eum, qui benedixerit
illis, vitæ pmia recepturū: & ſi ijs, qui iuxta naturā parentes ſunt, tantam
debemus pſtare beneuolentiā, multo magìs id præſtandū ijs, qui iuxta ſpiritū ſunt parē-
tes: potiſſimū verò, quū iam vita defunctos noſtra laudatio nihilo reddat illos glorioſi-
ores: nos verò congregatos, tum q loquimur, tū qui audimus, reddat meliores. Nam ille
quidē ſubuectus in cęlū, haudquaq̄ egere poteſt humanis laudibus, ad feliciorē magisq́;
duraturā quietē profectus. Cęterùm nos, q hactenùs hîc verſamur, multaq́; opùs habe-
mus exhortatione, illius egemus encomijs, quô videlicet ad eius imitationē excitemur.
Prou. 10. Quapropter ſapiens quidam hortatur, dicēs: Memoria iuſti cum laudibus. Non perindè
quòd laudantur, qui deceſſerunt, ſed ꝙ ij potiùs, qui res iſtas egregias laudibus vehunt.

Quoniā igitur hac ex re tāta nobis vtilitas proficiſcitur, obtemperemus, neq́; recuſe-
mus. Nam & ipſum tēpus huic narrationi cōgruit. Siquidē hodiè beatus ille ad tranquil-
lam, omnisq́; turbationis expertē vitam tranſlatus eſt: eoq́; nauigiū appulit, vbì deincèps
nō poterit metuere naufragiū, nec vllam animi deiectionē aut dolorem. Et quid mirum
eſt, ſi locus ille purus eſt ab omni moleſtia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac
1.Theſſ.5. vita degētibus loquēs, dicat: Semper gaudete, ſine intermiſſione orate? Quòd ſi hîc, vbì
morbi, vbì inſectationes, vbì prematuræ mortes, vbì calumniæ, vbì inuidiæ, vbi deſpe-
rationes, vbì iræ, vbì cupiditates, vbì innumerabiles inſidiæ, vbì quotidianæ ſolicitudi-
nes, vbì perpetua ſibiq́; coherentia mala ſunt, innumeros ex omni parte dolores adfe-
Vt poſſit q̄s ſemper gaudere. rentia, Paulus dixit fieri poſſe, vt ſemper gaudeamus, ſi quis paululùm ex rerum mūda-
narum fluctibus erexerit caput, vitamq́; ſuā rectè moderetur cōpoſueritq́;: multo magìs
poſtq̄ hinc demigrauerimus, facilè cōpotes erimus eius boni, quū hęc omnia ſublata
Meum & tuū, cauſa malorum omnium. fuerint, aduerſa valetudo, morbi, peccādi materia: vbì nō eſt meū ac tuum, frigidū illud
verbū, & quicquid eſt malorū, in vitā noſtrā inuehēs, innumeraq́; gignens bella. Quam-
obrèm maximoperè gratulor huius ſancti felicitati, ꝙ quanq̄ tranſlatus eſt, atque hanc,
quæ apud nos eſt, ciuitatē reliquit, tamen in alterā tranſijt ciuitatem, nempe Dei, ac di-
greſſus ab hac Eccleſia, ad illam peruénit, quæ eſt primogenitorū deſcriptorū in cęlis, ac
relictis hiſce feſtis, trāſijt ad celebritatē angelorum. Etenim ꝙ & supernè ſit ciuitas, Ec-
Hebr.12. cleſia ac celebritas, audi Paulū dicentē: Acceſſiſtis ad ciuitatē Dei viuentis, ad Hieroſo-
lymam cæleſtem, & ad Eccleſiam deſcriptorū in cælis, & ad innumerabilem angelorum
frequētiam. Non ſolùm autem ob multitudinem virtutum cæleſtium, verumetiam ob
abundantiam bonorum, ac iuge gaudium & lætitiam, panegyrim, hoc eſt, totius multi-
tudinis cœtum, appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere ſolet panegyrim,
quàm mercium venalium copia, quum triticum, hordeum, & omnijugæ frugum ſpe-
cies, ouium greges, boum armenta, veſtes, aliaque id genus plurima importantur, alijs
quidem vendentibus, alijs verò commercantibus.

Sed quid, inquis, harum rerum eſt in cęlis? Horum quidē nihil, ſed ſunt his multo ma-
gìs præclara. Non enim illic ſunt triticum, hordeum, ac frugum variæ ſpecies: ſed illic
vbiquè fructus ſpiritûs, gaudium, beneuolentia, bonitas, pax, ac manſuetudo ſumma ex-
uberat copia. Non ouium greges, non boum armenta: ſed ſpiritus iuſtorū perfectorum,
animarum virtutes, vitæq́; recta facta per omnes cælos videre licet. Non veſtes aut ami-
Præmia repoſita in cęlis ijs, qui rectè fecerint. ctus, ſed coronas quouis auro precioſiores, tum brabia, certaminum præmia, aliaq́; in-
numera bona repoſita ijs, qui rectè fecerint: adhæc ibì eſt multitudo congregatorum,
longè tum copioſior, tum honoratior. Neq́; enim cōſtat ex viris vrbanis indigenisque,
ſed hîc ſunt angelorum infinita millia, illic ſodalitia prophetarum, alibì martyrum cho-
ri, Apoſtolorum ordines, cunei iuſtorum, omniumque qui fortiter rem geſſerunt, varij
cœtus. Profectò miranda panegyris eſt. Iamque id ſanè maius eſt omnibus, quòd in me-

dia

dia frequentia verſatur horum omnium rex. Etenim vbi dixiſſet, Ad innumerabilium angelorum frequentiam, ſubiecit: Et ad iudicem vniuerſorum Deum. Quis vnquàm vidit in panegyrim prodeuntem regem? Hîc quidem nemo vidit, illic autem, qui adſunt, perpetuò vident, quatenùs illum videre licet, non ſolùm præſentem, verumetiam ſuæ gloriæ ſplendore condecorantem vniuerſum cœtum. Et noſtræ quidem celebritates ſub meridiem plerunquè ſoluuntur: illæ verò nõ itèm. Neque enim menſium in orbem recurſus, neque annorum circuitus, neq; dierum numerum expectat: ſed ſtat perpetuò, illiusque bona finem non habent: nec ſeneſcere, nec marceſcere poſſunt, ſed ſunt tum ſenij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodùm hîc: nulla turbatio, ſed ingens omnium cum ordine decenti compoſitio, haud ſecùs atquè in cithara quapiam, modulatiſſimum concentum & quauis muſica ſuauiorem reddentium vtriuſque creaturæ Domino, dum anima illic velut in ſacris adytis, diuiniſque myſterijs, diuinorũ arcanorum celebrationẽ peragit. Ad hãc beatã requiẽ trãſijt beatus Philogonius. *Hebr. 12.*

Quænã igitur oratio par ſit viri laudibus, quẽ Deus tam felici ſorte dignatus eſt? Non eſt vlla. Sed agè dic mihi, nũ idcircò ſilebimus? Et cuius rei gratia cõuenimus? An dicemus nos haud poſſe magnitudinẽ geſtorũ oratione cõſequi? Atquì ob hocipſum neceſſè eſt dicere, quãdoquidem hęc eſt prępcipua laudũ illius pars, ꝙ factis verba æquiparari non poſſint. Nam quorũ benefacta naturã etiã ſuperant mortalẽ, perſpicuum eſt, ꝙ horũ laudes excedunt linguã humanã. Haud tamen ob id aſpernabitur officiũ noſtrũ, quod pro viribus pręſtamus, ſed ſuũ imitabitur Dñm: Siquidẽ & ille viduæ duos tantùm obolos deijcienti in gazophylaciũ, nõ tantùm duorum obolorũ mercedem reddidit. Quur ità tandèm? Quoniã non perpẽdebat pecuniæ modum, ſed animi diuitias. Nam ſi pecuniæ modũ expẽdas, magna paupertas eſt: ſin voluntatẽ explices, ineffabilem videbis excelſi animi mercedẽ. Proindè quanuìs noſtræ facultates exiguæ ſint, minimiq; precij, attamẽ quæ poſſumus, offerimus. Ea licèt nõ reſpõdeant magnitudini meritorũ animæ p̃clari iuſtiq; Philogonij, tamen hocipſum celſitudinis illius maximũ fuerit argumẽtum, ꝙ nec puſilla repellat, ſed idẽ faciat, quod ſolẽt diuites. Siquidẽ illi quũ acceperint à tenuibus exigua, quibus nõ egent, ſua viciſsim apponunt, remunerãtes eos, qui quod poterãt obtulerint: Itidèm & hic, quum acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquàm eget, redonabit nobis per ipſa facta benedictionem, quã ſemper vti poſſimus. *Luc. 21.* *Merces ineffabilis pauperi viduæ reddita.* *Vide quid ſancti præſtent nobis.*

Vndè igitur laudationẽ illius auſpicabimur? An à magiſtratu, quẽ ſpiritûs illi tradidit gratia? Nam mundani magiſtratus nequaq̃ poſſunt Chriſtianorũ demonſtrare virtutes: quin potiùs freque͂ter habẽt accuſationẽ malitiæ. Quã ob cauſam? Quoniã & ſolicitudines amicorũ, & circuncurſationes, & adulationes, aliaq; permulta his fœdiora, tales magiſtratus ſolẽt cõciliare. Cęterùm vbì Deus ſuo ſuffragio deſignârit aliquẽ, illaq; manus ſanctũ cõtigerit caput, incorruptũ ſuffragiũ, alienũ ab omni ſuſpicione iudiciũ, indubitata fuerit delecti cõprobatio, ꝓpter eius, qui delegit, authoritatẽ. Porrò ꝙ elegerit illũ Deus, vel ex ipſa morũ integritate perſpicuum eſt: quippe quẽ ex medio abreptum foro, ad thronum hunc euexerit: adeò caſtam & inſignem priùs egit vitam, quum vxorem haberet ac filiam, & in forenſibus negocijs verſaretur, adeò ſolem ipſum ſplendore vicit, vt ꝓtinùs ab illo geſto, hoc magiſtratu dignus videretur, & à tribunali ad tribunal euectus ſit. Ac tum quidẽ hominibus patrocinabatur aduersùs homines, qui ſtruebant inſidias, *ijs qui afficiebantur iniuria, ſuperiores reddens ijs, qui iniuriam inferebãt. Hîc autem adeſt hominibus, patrocinans aduersùs dæmones inuadentes. **eos, legendũ videtur.*

Quantũ aũt ſit pietatis argumentũ, ꝙ Deus illũ tãto magiſtratu dignũ iudicârit, audi. Chriſtus excitatus à morte, q̃d dicit Petro? Poſtq̃ enim illũ interrogâſſet, Petre, amas me? Iſq; reſpõdiſſet: Tu Domine ſcis, ꝙ amo te: Nõ dixit Chriſtus, Abijce pecunias, ieiunium exerce, macera te laborib⁹, mortuos excita, dęmones abige: nihil vel horũ, vel aliorum miraculorũ recteq; factorũ in medium adduxit: ſed omnibus illis prætermiſſis, dicit illi: Si diligis me, paſce oues meas. Hoc autem dicebat, non ſolùm vt nobis certiſſimè declararet, quantoperè ipſum diligeret Petrus: verumetiam vt palàm faceret, quantam haberet beneuolentiam erga ſuas oues, exemplum propoſuit Petri erga ipſum amoris, tantùm non dicens: Qui diligit oues meas, me diligit. Vide igitur, quàm multa propter hunc gregem paſſus ſit Chriſtus. Homo factus eſt, ſerui formam aſſumpſit, conſputus eſt, alapis cæſus eſt, poſtremò ne mortem quidem recuſauit, & quidem ignominioſiſſimam. *Ioan. 21.* *Chriſti charitas.*

ritas erga homines. mam. Quin & ipſum ſanguinē ſuum effudit. Itaq; ſi quis voluerit illi commendatus eſſe, curam habeat ouium illius, publicam quærat vtilitatem, fratrum ſuorum ſaluti proſpi-
Luc.22. ciat. Nullum enim officiū hoc Deo charius eſt. Et ob id alicubi dicit: Simon Simon, expetiuit te ſatanas, vt cribraret te tanquàm triticum: ſed ego rogaui pro te, nè deficiat fides tua. Quod igitur huius ſolicitudinis curæq; præmium mihi repēdis? Sed quam tan-
Ibidèm. dèm poſcit repenſationem? Eandem curam, quam nobis impendit, repoſcit. Nam & tu,
1. Cor. 4. & 11. inquit, aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Quomodò ille factus eſt Chriſti imitator? Omnibus per oīa placens, non quærens ſuam ipſius vtilitatem, ſed multorum, vt ſalui fierent. Rursùs alio
Rom. 15. loco dicit: Etenim Chriſtus non ſibijpſi placuit, ſed multis. Neq; prorsùs alia res eſt, quę perindè declaret doceatque, quis ſit fidelis & amans Chriſti, quàm ſi fratrum curam
Monachi quib⁹ rebus iuuare debeant Epiſcopos. agat, proq; illorū ſalute gerat ſolicitudinem. Hęc omnes audiant & monachi, qui montiū occupârunt cacumina, quiq; modis omnibus ſeipſos mundo crucifixerunt, quò pro viribus Eccleſiarū pręfectos adiuuent, horumq; curas leniant precibus, cōcordia, charitate: ſcientes, ꝙ nî modis omnibus opitulentur ijs, q tot periculis obijciuntur per gratiam Dei, totq; negociorum curas ſuſtinent, quibuſcunq; poſſunt rationibus auxilientur, quanq̄ procùl habitātes, & victûs ſors ipſis periſſet, & tota in ſcopulum impegiſſet ſapiētia. Verùm hoc eſſe maximū amicitiæ erga Chriſtū argumentū, declaratur & hinc.

Videamus autem, quomodò munus hoc Epiſcopi adminiſtrârit. Quin potiùs nō eſt opùs hîc pluribus verbis aut voce noſtra, quum veſter fauor veſtrumq; ſtudium hoc vltrò declaret. Quemadmodùm enim aliquis ingreſſus vineā, viteſq; contemplatus, pampinis comantes, fructu grauidas, macerijs ac ſeptis vndiquè munitas, haudquaquàm deſiderat orationē cuiuſquam, qui demonſtret vinitoris induſtriam, & agricolæ virtutem: Itidèm & hîc, ſi quis ingreſſus conſpiciat vites ſpirituales, veſtrumq; fructum contempletur, nil opùs habuerit, vt ex cuiuſquam oratione diſcat, qualis ſit veſter præpoſitus.
2. Cor. 3. Sicut & Paulus ſcribit alicubì: Epiſtola mea vos eſtis, quæ inſcripta eſt, & legitur. Fluuius arguit, qualis ſit fons: & fructus indicat, qualis ſit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium, quandò vineam hanc ſuſcepit. Neque enim hoc minimum habebit momenti ad abſoluendam encomij partem, ſed omninò ſatìs fuerit ad declarandam homi-
S. Philogonius quo tēpore ſit factus Epiſcopus. nis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quum nupèr eſſet ſedata perſequutio, manentibus etiamnùm grauiſſimæ tempeſtatis illius reliquijs, quumque negocia plurimam deſiderarent correctionem. His inſupèr illud adiungendum erat, quòd, quemadmodùm dicebam, hęreticorum factio ſub illo nata, negocium exhibuit, illius ſapientia cuncta proſpiciente.

Verùm ad aliam neceſſariam materiam nobis feſtinat oratio, eoque communi patri, beatique Philogonij ſectatori hæc dicenda relinquentes, vt qui meliùs nobis teneat, quicquid eſt antiquitatum, ad aliam concionandi rationem tranſeamus. Appetit enim feſtum omnium feſtorum maximè venerandum, adorandumque: quod ſi quis appellet omnium feſtorum metropolim, haudquaquàm aberret. Quod autem hoc eſt? Chriſti iu-
Feſtum natiuitatis Chriſti celeberrimū &c. xta carnem natiuitas. Ab hoc enim illuſtratio Dei, feſtum videlicet Epiphaniorum, ac ſacrum Paſcha, Aſſcenſio & Pentecoſte, originem ac fundamentum ducunt. Niſi enim ſecundùm carnem natus eſſet Chriſtus, nequaquàm baptizatus eſſet. nam id feſtum Theophaniorum. Nequaquàm fuiſſet crucifixus. nam hoc feſtum Paſchæ. Nequaquàm miſiſſet ſpiritum ſanctum, quod eſt feſtum Pentecoſtes. Itaque ab hoc ceu fonte quopiam, hi diuerſi amnes orti, nata ſunt nobis hæc feſta. Verùm non ob hoc tantùm par eſt hunc diem cæteris anteponi, ſed etiam ob id, ꝙ id, quod in hoc natū eſt, cæteris omnibus eſt venerabilius. Nam quòd Chriſtus homo factus, mortuus eſt, quum nullum omninò peccatum perpetrâſſet, quid huic ampliùs poterat adiungi miraculo? Sed mortale corpus aſſumpſit. Erat quidem & hoc admirandum. Cæterùm quòd Deus quum eſſet, voluerit homo fieri, tantumque ſeſe dimittere ſuſtinuerit, quantùm ne cogitatione quidem complecti queas, hoc eſt omnium maximè reuerendum, ſtupo-
1. Tim. 3. riſque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, ſine controuerſia magnum pietatis myſterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursùm ali-
Hebr. 2. bì: Non enim angelos appræhendit DEVS: ſemen Abrahæ appræhendit. Vndè debuit per omnia fratribus aſſimilari. Propter hoc potiſſimùm amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in medium propono, vt vos huius amatorij pharmaci participes

cipes

cipes reddam. Eoque rogo vos omnes obſecroque, vt ſummo ſtudio ſummaque cum alacritate velitis adeſſe: ſed priùs ſuam quiſque domum repurget, vt videamus Dominum noſtrum in cunis iacentem, ac faſcijs inuolutum, horrendum ac ſtupendum ſpectaculum.

Quid enim excuſabimus, aut quam veniam obtinebimus, ſi, quum ipſe noſtra cauſa deſcenderit è cælis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenæ barbarique ex Perſide accurrant, vt illum videant in præſepi iacentem, tu verò ne breue quidem ſpatium emetiri ſuſtines, vt hoc felici ſpectaculo perfruaris? Nam ſi cum fide acceſſeris, proculdubiò videbimus illum in præſepi iacentem. Siquidem hæc menſa vicem explet præſepis. Nam & hîc ponitur corpus Dominicum: non quidem faſcijs inuolutum, ſicutì tunc, ſed vndiquaquè ſpiritu ſancto conueſtitum. Qui myſterijs initiati ſunt, intelligunt quę dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud, quàm adorârunt: tibi verò ſi, cum pura acceſſeris conſcientia, permittemus vt ſumas, & ſumpto, domum abeas. Accede igitur tu quoquè munera offerens, non qualia deferebant illi, ſed multo religioſiora. Obtulerũt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutem. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham, offer tu modeſtiam, & cor ſubmiſſum cum eleemoſyna. Quòd ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fidutia particeps eris huius ſacræ menſæ. Nam hæc ideò nunc loquor, quòd ſciam certò futurum, quòd in illa die complures accedant, irruantque ad victimam hanc ſpiritualem. Id igitur nè faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ noſtræ, ſed ad ſalutem: iam nunc obteſtor obſecroque, vt omnibus modis repurgatis animis veſtris, ità demùm adeatis myſteria.

Matt. 2.

Corp' Dominicũ in altari ponitur.

Quę munera Chriſto offerre debeamus.

Neque mihi quiſquam dixerit, Vereor, habeo conſcientiam peccatis oppletam, ſarcinam circunfero grauiſſimam. Sufficit enim horum quinque dierum tempus: ſi ſobrius fueris, ſi attentus, ſi vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende, quòd breue tempus eſt: ſed illud conſidera, quòd benignus eſt Dominus. Quandoquidem & Niniuitæ tridui ſpatio tantam iram DEI à ſe depulerunt, nec obſtitit illis temporis anguſtia: ſed animi promptitudo, ampleͼtens Domini benignitatem, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momẽto, quũ ad Chriſtum acceſſiſſet, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudęis, quòd illam admiſiſſet, tantamq; præbuiſſet fidutiam, Chriſtus illis quidem ſilentium impoſuit: hanc verò malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius ſtudio, ità domum remiſit. Quid ità tandèm? Quoniam feruenti animo, & flagranti corde, ardentiq; acceſſit fide, ſanctoſque illos ac ſacros attigit pedes, ſolutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emiſſis, vnguento profuſo. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia pœnitentiæ: per quæ auocârat oculos intemperantium, per hęc emiſit lachrymas: per capillos arte compoſitos multos illexerat ad peccatum, per eoſdem pedes abſterſit Ieſu. Vnguento multos ineſcârat: per hoc pedes illius lauit. Proindè & tu quibus rebus prouocâſti Deum, per has rursùm facito propitium: Prouocâſti illum pecuniarum rapina? per eaſdem illum reconcilia: quumq; & rapta reſtitueris illis, quos iniuria affeceras, & alia inſupèr addideris, dicito iuxta Zacchæum: Reddo, ſi quid rapui, quadruplum. Prouocâſti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis? vicisſìm lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hęc non egent multis diebus annis've, ſed ſolo animi propoſito vnico die perficiuntur. Diſcede à malo, virtutem amplectere, deſiſte à prauitate. Pollicetor te poſthàc iſta non commiſſurum, & iſtud ſufficiet ad excuſationem.

Ionæ 3.

Luc. 7.

Vide, vt ſit agenda pœnitentia.

Luc. 19.

Ego teſtificor ac fideiubeo fore, vt ſi noſtrûm quiſque, qui peccatis obnoxij ſumus, recedens à priſtinis malis, ex animo vereq; promittat Deo, ſe poſteà nunq̃ ad illa reditutum, nihil aliud Deus requirat ad ſatisfactionẽ vlteriorem. Benignus enim eſt, & quemadmodùm parturiens cupit eniti fœtũ, ità & ille cupit effundere ſuã miſericordiam. Sed obſtant peccata noſtra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore feſtũ auſpicemur, hoſce dies quinq; negocijs omnibus valere iuſſis. Valeat forũ, valeat curia, faceſſant mundanæ curæ cum pactis & contractibus: animã meam ſeruare cupio. Quid lucri fecerit homo, ſi totũ mundũ lucrifaciens, animæ ſuæ iacturam faciat? Egreſſi ſunt à Perſide Magi: egredere tu è temporarijs negocijs, ad Ieſum proficiſcere: non eſt longum interuallũ, ſi velimus. Nõ enim neceſsè eſt traijcere mare, neq; mõtiũ ſuperare cacumina: ſed

Hæc ſanè accipienda ſunt. Nam paulò antè dicit eſſe ſatisfaciendũ pro peccatis: hoc eſt enim digno pœnitentiæ fructus facere, vt ſancti patres docet.

Matt. 16.

ſed domi ſedens, ſi pietatem exhibeas, multamque cordis compunctionem, potes illum videre, potes totam diruere maceriem, totum ſubmouere obſtaculum, abbreuiare
Iere. 23. viæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego ſum, & non Deus procul. Et
Pſal. 144. Dominus propè eſt omnibus inuocantibus ipſum in veritate.

Nunc autem multi Chriſtianorum in tantam vecordiam, tantumque venêre contemptum, vt, cùm innumeris ſcateant malis, nullam tamen vitæ ſuæ curam habeant: ſed in diebus feſtis negligenter ac temerè ad menſam hanc accedant, haud intelligentes, quòd communionis tempus non eſt feſtum, neque celebritas, ſed conſcientia pura, vitaque à peccatis repurgata. Quemadmodùm enim qui ſibi nullius mali conſcius eſt, hunc oportet ſingulis diebus accedere: ſic qui peccatis occupatus eſt, nec pœnitet, eum ne in feſtis quidem accedere tutum eſt. Neque enim ſemèl in anno accedere, liberat nos à peccatis, ſi indignè acceſſerimus; quin hocipſum potiùs auget damnationem, quòd, cùm ſemèl tantùm accedamus, ne tum quidem purè accedimus. Quapropter adhortor vos omnes, nè negligenter, velutì feſto die cogente, ad diuina myſteria accedatis: ſed ſi quandò parabitis huius ſacræ hoſtiæ fieri participes, multis antè diebus repurgetis voſipſos per pœnitentiam, precationem & eleemoſynam. Deniquè per hoc, vt vacetis ſpiritualibus, nec denuò conuertamini canis in morem ad proprium vomitum.

An non enim abſurdum, tantam habere curam rerum corporalium, vt appetente feſto, multis antè diebus veſtem è ſcrinijs depromptam diligenter àppares, emas calceamenta, menſa largior ſplendidiorque paretur, deniquè variam vndiquaquè rerum copiam excogites, omnibusque modis temetipſum ornes, nitidumque reddas: animæ verò neglectæ, ſordentis, ſquallidæ, fame contabeſcentis nullum habere reſpectum, quum ſola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamque? Atquì corpus quidem videt conſeruus, neque quicquam eſt detrimenti, quomodocunquè fuerit habitum: illam autem videt Dominus, qui grauiſſimè punit negligentiam. An neſcitis quòd hæc menſa plena eſt igni ſpirituali? Et quemadmodùm
Ad ſacram communionem vt accedendum. fontes aquæ vim exundant: ità hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur acceſſeris ſtipulam adferens, non ligna, non fœnum, nè augeas incendium, exuratque animam ad communionem accedentem: ſed accede ferens lapides precioſos, aurum, argentum, quô puriorem reddas materiam, multoque cum lucro diſcedas. Si quid mali eſt, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauiter læſus, ſoluat ſimultatem, coërceat animum exardeſcentem, intumeſcentemque, nè quis ſit tumultus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per communionem: quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam eſſe tranquillitatem, multumque ſilentium, profundam cogitationum quietem. Sed atrociter læſus es, nec potes iram remittere. Quid igitur? An igitur teipſum magis etiam & grauiùs lædes? Neque enim tantis malis te afficiet inimicus, quæcunque fecerit, quibus teipſum afficis, ſi non illi reconcilieris, ſed Dei leges conculcâris. Ille te contumelia affecit: dic mihi, num tu ideò Deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam eum, qui moleſtiam attulit, non tam eſt illum vlciſci,
Matt. 5. quàm Deum afficere contumelia, legis huius authorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur, priuſquàm accedamus ad altare. Proindè nè reſpicias ad conſeruum, neque ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille: ſed ad Deum, illiusque timore in animum demiſſo, illud expende, quòd quo maiorem vim admoueris animo tuo, poſt innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo, qui moleſtiam intulit, tanto maius præmium feres à Deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodùm hìc Deum excipis multo cum honore, ſic & ipſe te illic multa cum gloria excipiet, reddetque tibi millecuplam iſtius obedientiæ mercedem: quam nobis omnibus aſſequi contingat, gratia & benignitate Domini noſtri IESV Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

COMMENTARIVS RERVM GESTARVM SANCTI ET GLORIOSI APOSTOLI *Thomæ, Authore Simeone Metaphraſte.*

OLIM quidem in terra verſantes Apoſtoli,& terram,quæ eſt ſub cęlo,obeuntes,ijs,qui impietati inſeruiērunt,prędicârunt libertatem,miraculis ad ſalutem ab errore abſtrahentes, & fidei malagmate medicantes animas, quæ laborabant infidelitate. Poſtquàm autem migrârunt ad Dominum,pijs reliquerunt corpora, pignora ſalutis, vt quod cùm aderant faciebant, hoc etiam poſtquàm migrâſſent,efficerēt,cęleſtis illius publicæ celebritatis imagines,eorum memoriæ feſta nobis largientes: vt tāquàm cum præſentibus & diſſerentibus rurſus verſantes, percipiamus gratiam Apoſtolicam. Vndè etiam nunc clariſſimus Apoſtolorum Thomas, per eius memoriam nobiſcū rurſùm verſatur: Thomas,qui eſt fidei noſtræ pater ex incredulitate, & index perfectus veritatis:qui incredulitatis occaſionem amputauit incredulis,& fidem Apoſtolorum per incredulitatem effecit firmiorem.

Margin notes: Decemb.21. — Sanctorum corpora,pignora ſalutis. — Ioan.20.

Quandò enim vnigenitus Dei filius, qui eſt in ſinu patris, non ferens videre ſuum figmentum in peccati ſeruitutem redactum, ſuis hac in re inflexus viſceribus, viſus eſt ſicut nos,ſi peccatum dempſeris,tunc hic quoquè magnus Apoſtolus,poſt aliorum diſcipulorum electionem, qui Ieſum ſunt ſecuti, iuſſus eſt ſequi Dominum. Nam cùm in Iudæa à matre eſſet in lucem editus,habens parentes,qui vitam tenuiter agebant,ab eis alebatur & educabatur, & ad vitam formabatur ſimilem, velutì à quodam optimo pædagogo, paupertate eruditus, & ad Domini ſuſcipiendum præceptum aptus redditus. Libros itaque legens Moſaicos, (ij enim diligēter proponebantur filijs Iudęorum) componebat quidem ſuos mores ad honeſtatem: doctrina autem formabatur ad res diuiniores, & à puerilibus procùl remotus ludibrijs, inſtituebatur & creſcebat, donèc peruenìſſet ad perfectam menſuram ætatis Chriſti. Viuens enim, ſicut priùs diximus, in vita paupere,& artem exercens piſcatoriam, in vtroq; potens eſt cognitus: ex vno quidem formatus ad tenuitatem, quæ ſunt ſuperuacanea, minimè admittentem, & doctus eſſe contentum ſolìs neceſſarijs : ab altero autem inſtitutus ad patientiā in laboribus, & ad hoc, vt rebus moleſtis & aſperis ſua ſponte priùs exerceretur.

Margin notes: S.Thomas in Iudæa natus. — Fuit piſcator.

Protinùs itaq; nulla dilatione vſus eſt nec cunctatione,nec tardauit ad vocationem: ſed adeò celeriter fuit mutatus, & vinctus voce vocātis, vt dicto citiùs oſtēderet obedientiam. Atque ſic quidem fit Verbo familiaris,& refertur in numerum reliquorum,qui vocati fuerant: fitq́; diſcipulus animi ſtudio promptiſſimus,miniſter fideliſſimus,Apoſtolusque & œconomus probatiſſimus Apoſtolatùs gentium, qui fuit ei creditus. Statìm autem & ad Apoſtolatum fuit corroboratus, & diuina impletus virtute,& miraculorum diues operatione, ſtatuit cùm Verbo verſari perpetuò. Cum quo quidem degens toto tempore, quo vitam egit in carne, multas quidē cum eo ſubijt afflictiones, multas autem perſecutiones & migrationes. Et aliquandò quidem cùm ipſe à Iudæis expelleretur,ſimul quoq; cum eò expellebatur: & cùm lapidibus appeteretur,ipſe quoquè ſimul appetebatur: aliquandò autem cùm ipſum vellent in ſuam redigere poteſtatem,& morte afficere,paratus erat alacriter cum ipſo morte affici, deſiderio plenam illam vocem emittens ad Dominum:Eamus,& moriamur cum ipſo. Quandò enim amicum Lazarum à mortuis ſuſcitaturus pergebat Saluator, quandò per abſentiam conceſſit morti ſuperare naturam,quandò voluit oſtendere ſepulcrum ſomni locum,quandò vinctum mortuum voluit efficere ad vocationem viuis celeriorem, tunc accedentes diſcipuli metum prædicabant Iudæorum, lapides reuocabant in memoriam, dehortabantur nè accederet: Magiſter,dicentes,nunc quærebant Iudæi te occidere,& rurſus vadis illuc? Cùm autem illi non poſſent perſuadere,(Non enim oportebat infantiam, quæ tunc erat, diſcipulorum, morti opem ferre aduersùs Lazarum, neque impedimentum liberationis ex ſepulcris,illorum cerni timiditatem) metu & deſiderio diſtra-

Margin notes: Sequitur Chriſtum. — Ioan.11. — Ibidèm.

ctis eorum animis, conuertebantur ad animi ægritudinem. Sed Thomas promptè & alacriter ſoluens Apoſtolis moleſtiam: Eamus & nos, inquit, & moriamur cū ipſo. Eſt enim quauis vita melior, quæ cum Domino accipitur, occiſio. Atque hæc quidem ſic ſe habebant: & Apoſtolorum animos detinebat admiratio, cogitantes condiſcipuli audaciam ad mortem ſubeundam.

Ioan. 11.

Sed cùm Crux fixa fuiſſet, & mors eſſet ſuſpenſa, & infernus traheretur captiuus, & mutata eſſet lex ſepulcri, & mors Chriſti effecta eſſet mors mortis, ſurgēs Saluator poſt erecta apud inferos aduersùs mortem trophæa, apparet ſuis amicis lugentibus & flentibus, in hoc quoquè fidem faciens victoriæ: qui rerum rectè geſtarum illos faciens ſpectatores, certè nec ipſum quidem permiſit eſſe expertem primorum miraculorum. In quadam domuncula diſcipulos in arctum tunc metus cogebat Iudæorum: quo quidem in loco, periculum præuidentes, manebant. In medium ergò eorum latentium accedit Ieſus, non vocem emittens antequàm adſpiceretur, non pulſatione oſtij territis eorum animis: ſed pedes, qui per mare ſunt ingreſſi, oſtijs quoquè non apertis intrârūt: (Negabat enim ſuas leges natura iuſſa à Domino) & qui omnia fecerat, in ſuum templum ingreditur clauſis oſtijs: & qui per lignum mortem contriuit, nunc vim affert ipſi ligni naturæ. Venit ergò Chriſtus in medium eorùm, miraculo ingreſsûs confirmans miraculum reſurrectionis. Et ſic quidem diſcipuli ipſis oculis eius, quem deſiderabant, fructum percipientes, lætitia afficiebantur. Solus autem Thomas abfuit à ſpectaculo: qui diuino quodam, vt videtur, conſilio non aderat, vt, cùm miraculum magìs examinâſſet, eſſet præclarior præco reſurrectiónis. Sed Saluator quidem, cùm ſuî ſpectaculo impertijſſet Apoſtolos, receſſit protinùs, perfectiorē contemplationis viſionem Thomæ amico, vt videtur, reſeruans.

Ioan. 20. Matt. 14. Clauſis oſtijs intrat Chriſtus ad diſcipulos.

Cùm autem reuerſus eſſet Thomas, & veniſſet in mentem diſcipulis ei dicere, Vidimus dominum: ille propter id, quod audiebat, lętitia affectus, quod fieri deſiderabat, hoc factum eſſe audiens, non credebat. Solent enim ingentis lætitiæ exuperationes, eſſe tardiores ad ea credenda, quæ dicuntur. Diſcipulis igitur: Niſi, inquit, videro in manibus eius fiſſuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam. Ad hæc fortè Apoſtoli: Quid ſibi vult, ô Thoma, ſermo incredulitatis? Si non credit diſcipulus, quomodò crediderint Iudæi? Si Apoſtolus & amicus non admittit reſurrectionem, quomodò eam admiſerint ij, qui cruci affixerunt? Qui Thomæ non perſuaſerunt, quomodò reputabuntur digni, qui admittantur à gentibus? Non te pudore afficiunt, & ad fidem attrahunt, præcedentium ingentes turbæ miraculorum? Leproſus mundatus: Paralyticus integris membrorum compagibus reſtitutus: Cæcus videndi facultati redditus: Manus morte affecta, quæ rursùs fuit ad vitam reuocata: Fluctus, per quos inceditur pedibus: & Lazarus ſepulcrum exuens, tanquàm veſtem? Quomodò, cuius admiraris opera, eius ſuſpectam habes reſurrectionem? Non credat Caiphas: curioſè ſcrutetur Nicodemus: calumnietur Iudæus. Cur dubitat Thomas de reſurrectione? Sed contrà diſcipulus videtur dicere iuſtiora: Cur mea dubitatio eſt à vobis repræhendenda, ô Apoſtoli? Ad Iudæos emittor pręco reſurrectionis: ſicut vos, proficiſcor Apoſtolus ad docendum gentes reſurrectionem. Quomodò ergò, quibus non fui ſocius ſpectaculi, ſuſcipiam æquè atquè ipſi legationem? Quomodò, quorum non habeo cognitionem, ea ego docebo alios? Quomodò lingua ea dicet confidenter, quorum teſtes non habet oculos? Verbis credam ſolis? Sed Iudæis ero in fide ſuſpectus, meque facilitatis damnabunt & leuitatis. Gentiles quoquè verba non admittent: potiùs autem meum ridebunt teſtimonium, qui ex ſolo auditu prædico reſurrectionem.

Ioan. 20.

Non multum interceſſit temporis, & rursùs affuit Dominus, ingreſsûs miraculum nunc quoquè ſimiliter oſtendens: vt quæ alijs ſimul diſcipulis, ea ſoli quoquè Thomæ largiatur. Oſtendit ergò ei ſigna Crucis: ac vulneris, quod accepit in látere, oſtendit ſignaculū. deindè, Quia vidiſti me, inquit, credidiſti. Beati qui nō viderunt, & crediderunt: magnam nobis repoſitam oſtendēs beatitudinē, qui credidimus per ſermonē diſcipulorum. Illud ergò diuinū & admirabile ſpectaculū cùm conſecutus eſſet Thomas, fuit etiam cauſa Apoſtolis, vt illa diſcerent, quæ priùs nō nouerant. Suum enim Deū & Dominum confeſſus eſt eum, quem adſpexerat. Re vera enim Dei eſt pulchrum facinus reſurrectionis. Cùm autem poſt hæc Chriſtus à diſcipulis magna ex parte videri non poſſet, vt

Rursùs clauſis oſtijs, diuina virtute Chriſtus intrat ad ſuos.

vt qui eſſet glorificatus incorruptione corporis,& non poſſet conſpici mortalibus oculis,ſeipſum manifeſtum reddebat,quandò volebat, & quandò nouerat futurum vtile ijs, qui adſpiciebant. Itaque cùm Domini eis deeſſet conſpectus, curam gerebant veteris artis,in qua fuerant educati. Illa autem erat, ſcapham aſcendere, & in profundum maris retia demittere. Quodam verò die, dum ipſi intenti erant piſcationi, apparuit eis deſideratus Ieſus,ſtans in litore,& iubens ad dexteram partem nauis rete demittere. Capta eſt autem multitudo piſcium innumerabilis: erat enim diuini iuſsûs operatio. Tunc ſimul cum ijs aderat etiam Thomas, & ſimul nauigabat, & ſimul operabatur, & diligenter curabat retia, & ſe paratiſſimum oſtendebat ad obediendum. Experientia enim didicerat ijs credere,quæ Deus fuerit operatus: & ideò vnà nauigabat, & ſimul operabatur cum diſcipulis. Ioan.21.

Cùm autem iam adeſſet tempus Aſſumptionis, quo cum eo, quod ex nobis aſſumpſerat, oportebat Chriſtum aſcendere ad patrem, ipſe educit myſtas extra Bethaniam vſque ad Oliuetum: & illic de ſe diſſerens,& ex ſcripturis coniungēs teſtimonia,cùm & coram eis comediſſet,& confirmâſſet ſe non eſſe ſpiritum, vt ipſi exiſtimauerant,& deindè ſublata manu eis immiſiſſet benedictionem,ille quidem aſcendit in cęlos:ipſis autem cum magno gaudio fuit reditus in Hieruſalem.Quidnì enim gauderet,& cum alijs lætaretur diſcipulis, ſacroſanctus iſte, & magnus Apoſtolus, videns verba deducta eſſe ad effectum,& ſuſceptæ carnis verum eſſe myſterium, neque fruſtrà in eo verſatam fuiſſe incredulitatem? Atque dies quidem illę à Domino præſtitutus, iam finem accipiebat conuenienter ijs, quæ ille dixerat: & diuinus ſpiritus ad eos aduolans, tanquàm ſonus quidam flatûs vehementis, ſtatim in linguas igneas diuidebatur. Qui cùm fuiſſet ſuper vnumquēque, faciebat eos loqui linguis alienis, adeò vt,qui audiebāt, afficerentur magna admiratione. Tunc ergò hic quoquè magnus Apoſtolus cùm ſederet vnà cum reliquis diſcipulis,ipſe quoquè in igneis linguis accepit gratiam: & cùm in ſuum habitaculum totum intromiſiſſet ſpiritum, totus fuit illius inſtrumentum, valdè ſapienter & opportunè pulſatum. Sic ergò Thomas ab alto confirmatus, fuit perpetuò accinctus, promptoque & alacri animo ad prędicationem,nihil timens eorum,quę ſunt terribilia, nec ſtupens aliquid eorum, quæ ſunt clara & illuſtria. Luc. 24. Acto.2.

Cùm ergò res Apoſtolis ſe haberent ex animi ſententia, oporteret autem Domini iuſſum finem accipere,qui quidem erat:Euntes in mundum,docete omnes gentes,alius quidem ex Apoſtolis aliam orbis terræ partem ſortitus eſt,ſicut eis,qui aduenerat,ſpiritus,ſortem definiērat. Thomas igitur miſſus eſt in Indiam, quæ erat planè barbara,& in nefarijs verſabatur actionibus.Ipſa autem ſita eſt longiſſimè ab Aegypto: alluitur verò mari valdè nauigabili:& eſt quidem egena rerum neceſſariarum: abundat autem rebus precioſis,& ad luxum accommodatis.Eam habitat id genus,quod dictum eſt,quod eſt & frequentiſſimum, & deditum mercaturæ, & magna ex parte nudum, & inſtàr ferarum, quæ degunt in montibus, vitam agens. Quam ob cauſam corporum ſuperficiem radij ſolares inuadunt ardentiùs,valdeque incendunt,& denigrant, & efficiunt viſu deformiores.Colebant autem iſti ſimulacra facta ex omne genus materia: & quod in ea conferebatur ſtudium,& cultura,longo tempore confirmata,inducebat conſuetudinem,ratione quauis potentiorem. In hanc ergò regionem magnus ingrediens Apoſtolus,nullum præ ſe tulit faſtum & arrogantiam:neque elatè aut glorioſè quippiam eſt locutus, neque aliud fecit ſuperbè & inſolenter ad oſtentationem: ſed ornatus Chriſti moderatione,& pro quouis alio ornamento & lorica,ea indutus,coma ſordidus,vultu pallidus, totus aridus & exanguis, & planè ſucco carens, &, vt ſemèl dicam, non tam corpus, quàm vmbram corporis circunferens,ſordido & trito amictus pallio,moribus lenis,ſermone vtilis,factis valdè admirabilis,humilioribus ſe accommodabat, ſpiritus altiorum deprimens. Matt. 28. S.Thomas mittitur ad Indos.

Cùm talibus moribus & vita præditus ad Indos veniſſet, viſumque ei eſſet gentis ingredi interiora, poſtquàm vidit falſam dæmonum religionē eos compręhēdiſſe, & imis eorum animis inſediſſe,non ſtatim proceſſit ad eos refellendos,non induxit repræhenſiones,non tanquàm medicamento vſus eſt auſteritate: Sciebat enim,quòd quæ longa conſuetudine in noſtris confirmata ſunt animis, non poſſunt facilè deleri, & perſuaſione magìs,quàm vi,mutantur. Propterea magìs vtitur manſuetudine,& bonis moribus, & blandis verbis,magnus & dignus, qui in honore haberetur, non ex faſtu & tumore,& Qua prudētia vſus ſit ad Indos cōuertēdos.

Chriſti inſigne, humilitas. verbis magnificis, ſed ex factis & ſignis eis apparens, & inſigni Chriſti, nempe humilitate, valdè ornatus: quo quidem eos magìs capiebat, & attrahebat ad agnitionem, quòd eſſet operibus quidem admirabilis, ſpiritu autem mitis & moderatus. Itaque moti admiratione Indi, rogare cœperunt quiſnam eſſet, & cuiâs genere, & quænam eſſet eius religio, & quod ſtudium. Ille autem (habebat enim in ſe Chriſtū magiſtrum) leniter & modeſtè reſpondit, quòd eſſet genere quidem Iudæus, diſcipulus autem inſignis illius Moſis: illius, inquam Moſis, qui cum Deo eſt collocutus: deindè etiam Chriſti filij Dei diſcipulus, qui venit ad mundi ſalutem, & quòd vitam æternam, & animarum ſalutem veniret annunciatum: quibus qui crediderint, erunt ineffabilium bonorum participes. Præterea narrat Chriſti Dei Verbi demiſſionem: refertque miracula, quæ fecit, dum in terris in carne ageret: ipſamq; paſſionem, quæ multis videtur probroſa: virtutem reſurrectionis, & ad cælos aſſcēſionem. Cuius diſcipulus, inquit, ego, & miniſter admirabilium, quæ ipſe fecit, miraculorum, atque œconomiæ, qua fuit Deus & homo, creatus ſum præco. Cuius annuncians in homines benignitatem, & immenſam in ipſos miſericordiam, ad vos vſque acceſſi. Cuius factus ſum Myſta & Apoſtolus. Et cùm ipſis oculis facta ſit mihi fides eorum, quæ dicuntur, nō vi eos, qui renuunt: ſed omni charitate amplector eos, qui perſuadentur.

Indi fidem Chriſti cōplectuntur. Mar. 16. His, & pluribus alijs diuinitùs prolatis verbis, Indorum populus ad myſterium introductus, ſuis animis ſuſcepit verbi ſemen. Deindè (vt dicam cum diuino Euangelio) Domino adiuuante, & ſermonem confirmante per ſigna conſequentia, paulatìm quidem abducti ſunt ab idolorum libaminibus & abominationibus: ad veram autem fidem acceſſerunt: & ſic Apoſtolicis transformati doctrinis, Chriſto familiares euaſerūt per baptiſmum: adeò, vt etiam vſque ad ipſum regem perueneri t prædicatio, etiamsì non penetrârit vſque ad profundum eius mentis. Itaque qui genere quidem ad regem attinebant, cùm ſe totos dedidiſſent ſermonibus Apoſtoli, ab eo auelli non poterant: Rex autem ipſe detentus à profunda caligine ignorantiæ, & à quibus miraculis oportebat ad lucem traduci, ab eis voluntaria cæcitate ad maiorem accenſus inſaniam, conſultabat
S. Thomas lanceis cōfoditur. de morte Apoſtoli. Quamobrèm dicto citiùs in eum fert ſententiam: & lanceis de medio tollitur magnus hic Apoſtolus, qui propter Chriſtum mortem lubenter ſuſcepit. Eum beatum quidem iudicauit chorus eorum, qui per ipſum crediderunt: beatum autem cenſuit quoquè chorus eorum, qui ſunt in excelſis: plauſitque iuſtorum multitudo cum Apoſtolis, videntes ſacram illam & diuinam animam in cælos aſcendentem, & ſtipatam Angelorum ordinibus.

Quid autem deincèps conſequitur, & quid è ſuperis prouidet & diſpenſat bonitas, homines attrahens ad pietatem? Sacrum quidem illud corpus fidelium manibus decenter compoſitum, ſepelitur: Regis autem filius incidit in grauem morbum, & qui erat arte humana validior. Pater ergò (quidnì enim, ſi pater?) inflectitur à natura, fletibusq; & lachrymis irrigatur, lamentationibus laniatur. Sed nullam inueniēs mali ſolutionem, miraculorum Apoſtoli recordatur: & quærebat paruam aliquam partem ex eius reliquijs ad medendum ei, qui laborabat. Poſtquàm autem reſciuit non comparére corpus
Vide magnam vim pulueris, q. tetigit corpus S. Thomæ. Apoſtolicum, ſaltem puluerem, quem illud tetigit, iuſſit afferre. Quod quidem cùm factum eſſet, pater, ægrotanti filio puluere impoſito, ſanum vidit eum, quem putabat moriturum, etiamsì ille modicam lucem agnitionis, quam acceperat, ſua ſponte repulerat, & verè erat mortuus, vt qui acerbam mortem ſuſcepiſſet impietatis. Et hæc quidem quantùm licuit non aberrando à veritate, compoſita fuerunt, & conſcripta, & Apoſtoli laudi ſunt dedicata. Tantæ nobis lætitiæ cauſa eſt hodiè Thomas. Per quem etiam Indorum barbaræ gentes didicerunt eam viam, quæ fert ad cælos: & quorum corpora erant Solis radijs denigrata, euaſerunt candidis lætisque & alacribus animis, qui in intelligentiam cadit, Sole purè ac ſuauiter eis illuceſcente: Ad gloriam patris, & filij, & ſpiritûs ſancti, vnius, & quæ diuidi non poteſt, diuinitatis: Quam decet gloria, honor & adoratio nunc, ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CAR-

CARMEN *ALTHELMI EPISCOPI OCCIDENTALIVM SAXONVM, VT BEDA AIT, DE S. VICTORIA *virgine & martyre, itemque S. Anatolia, Lib. 2. De Virginitate.*

* Adelmi

Tempore quo Decius mundum ditione tenebat, 23. Decemb.
Militibus Chriſti mortis diſcrimina condens:
Extitit in Roma binarum fortè ſororum
Fama nitens, validis pulſans rumoribus aures.
Quas nullus poterat tormentis vincere tortor,
Quanlibèt inſontes mulctaret cęde cruenta,
Vt vitæ auctorem ſuperata mente negarent.
Altera de geminis felix Anatolia dicta: S. Anatolia.
Altera ſed tenuit verum Victoria nomen. S. Victoria.
Has igitur ſponſi claris natalibus orti,
Ad prolem generis ſtuduerunt iungere nuptis.
Sed mens virgineis ambarum torrida flammis
Stuppas luxuriæ combuſſit torre pudoris, Reſpuunt nuptias.
Spurcitias mundi contemnens corde caducas.
Spargebant gazam, ſimul & patrimonia dantes, Sua omnia dant pauperibus.
Aurea calcabant roſeis crepundia gemmis,
Cunctaque pauperibus mox ornamenta miſellis
Largitæ, ſibi nil ſeruantes, æthera vincunt.
Nuncius è claro pennatus lapſus Olympo,
Flammeus adſpectu, niueo ſplendore coruſcus,
Sceptrum qui nitidum dextra geſtabat in alma,
Ambas compellans tali cum voce puellas: Angel⁹ eis apparet.
Nunc procùl à veſtro pallorem pellite vultu,
Pectore nec pauido quatiens timor ilia pulſet:
Dum vobis thalamus paradiſi ſede locetur:
In quo perpetui nunquàm conſortia ſponſi
Deficient penitùs, ſed gaudia longa manebunt:
Dum vos virginitas comes indefeſſa ſequetur.
Ambæ ſeruabant caſtæ conſortia vitæ,
Angelus vt dederat ſanctis præcepta pudoris,
Vſque fugam vitæ mors marcida limen habebat,
Latrans & populans vitali pectora flatu.
His igitur geſtis ſtringuntur ſæua procorum
Pectora, lethifero zeli maculata veneno,
Dum cernunt amplum ſponſas expendere cenſum.
Intereà Romam linquens Victoria virgo, S. Victoriæ exilium.
Exul in exilium Tribulanæ ducitur vrbis,
Quo Draco funeſtus ructabat flamina ventris
Lympida, lethifero corrumpens aëra flatu
Intantùm, vt ciues, vaſto crepitante tumultu,
Linquere iam vellent pollutam flatibus vrbem,
Exoſi latebras, horrens quàs belua tenebat.
His igitur miſeris ſpondet Victoria virgo,
Credula ſi Domino pandant præcordia Chriſto,
Lurida peſtifero linquentes idola cultu,
Vt dicto citiùs truculentam flamine * Gypſam, for. * dipſam,
Quæ turmas vulgi mulctabat ſtrage cruenta,
Pelleret è populo, dum vellent credere Chriſto.
Quod dum ſponderent concordi voce cateruæ, S. Victoria draconem profligat.
Squamigerum proturbauit mox virgo chelydrum,
Et procùl in vacuas iuſſit ſe ferre ſalebras.
Mox draco crudelis ſermonum pondere preſſus,
Obſcurum liquit ſquamoſa pelle tigillum.

Sic virgo felix,æthrali freta triumpho,
Ingentem exploſit ſancta virtute colubrum,
Vt nunquàm poſthàc ſerpens irrumperet antrum:
Sed procùl abſcedens,incultis exulet aruis.
for. * di-pſam, Iuſſerat vt * Gypſam verbo terrente migrare,
Ciuibus impendens expulſo natrice palmam:
Tunc petijt ciues felix vernacula Chriſti,
Quatenùs in Crypta ſibi,natrix vndè nefandus
Aufugit,pariter dignentur condere cellam.
Hîc videtur verſus vn⁹ deeſſe. Mox veneranda Dei ſupplex vt virgo popoſcit:
Inſupèr & deciès ſenas iunxêre puellas,
60. Virginibus præeſt S. Victoria. Quæ precibus crebris laudarent voce tonantem,
Odis Dauidicis modulantes carmina ſancta.
Tunc procus Eugenius delubri flamine fretus,
Thurificent iuſſit,munuſque litare Dianæ.
Alma ſed imperium ſpreuit complere nefandum.
Gladio percutitur. Idcircò gladium ſtricto mucrone vibrabat
Crudelis tortor,fundendo fluenta cruenta:
Virgineos artus roſeo qui rore rigauit.
Vltio diuina in eius percuſſorē. Mox interfector ſenſit diſcrimina palmæ:
Arida marceſcens torpebat dextra lacerti.
Inſupèr expertus calloſo corpore lepram,
Vermibus atque ſcatens,efflauit flamen in auras.
Sic quoquè famoſis felix Anatolia ſignis
Claruit, exilium ſæui perpeſſa Tyranni.
S. Anatoliæ exilium. Conſulis en ſobolem,conſtrictam nexibus arctis,
Sanat dæmoniacum. Expertem ſenſûs,cum bruta mente vagando,
Hoſtibus exploſis,reparauit pectus anhelum.
Qui rumor fuſus,diuerſis peſtibus ægros,
Conduci fecit,ſtipantes agmine ſanctam.
Illis optatam reddebat virgo ſalutem.
* dipſam Nec non & Marſum, qui toruam carmine * Gypſam
Efferet ardebat, ſanctos vt belua lacertos
Dentibus horrendis & rictu rodat aperto:
Curauit ſubitò,diſrumpens vincla chelydri,
Qui priùs in ſpira Marſum ſinuârat inertem.
Idcircò curſìm pergebat credere Chriſto,
Agnoſcens propriam tanta virtute ſalutem.
Inſupèr & meritum cumulauit ſanguinis oſtro,
Occiditur S. Anatolia. Quem ſubijt binis ſertis mox candida virgo.
Integritas nitidam,necnon & paſſio rubram,
Pingebant variam celſa virtute coronam.

EIVSDEM S. VICTORIAE HISTORIA BREVIS EX MARTYROLOGIO ADONIS *Treuirenſis Epiſcopi.*

23. Decemb. ROmæ natalis ſanctæ Victoriæ virginis & martyris, perſecutione Decij Cæſaris. Hæc deſponſata Eugenio, viro pagano, rogante Tito Aurelio, qui ſpōſam Anatoliam virginem habebat, ad ſuadendam eam, vt ei nuberet, perrexit: cui & dixit: Audi me, domina ſoror Anatolia: & ego Chriſtiana ſum, & nòui, quia Deus nuptias non condemnat. Prophetæ & patriarchæ cōiuges habuerunt, & poſteritas eorum à Deo benedicta eſt. Nunc ergò audi me, & accipe virum, qui te non prodat, ꝙ ſis Chriſtiana: ſed per maritalē copulā fiat, vt ipſe Chriſtianis cōſentiat. Hęc dicēti Victorię virgo Anatolia reſpōdit: O Victoria, vince diabolū, & eſto vera Victoria. Tunc quandò tota terra vacua erat, Gene. 1, 8, & 9. dixit Deus hominibus: Creſcite & multiplicamini, & replete terram. Nunc plena terra,

poſt-

poſtquàm filius Dei de cælo deſcendit, quotidiè clamat: Creſcite in fide, multiplicamini in charitate, & replete cælos: quia appropinquauit regnum cælorum. Matt. 4.

Iterùm inter alia & poſt alia, ſancta Anatolia intulit: Ego dic, qua explicui precium ornamentorum meorum in pauperes Chriſti, vidi per viſum iuuenem aureo diademate ſplendidum, in veſtibus purpureis atque gemmatis: qui grata facie & læto vultu me inſpiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, ſed ſemper in lumine verſaris. Hæc ego audiens, euigilaui, & cœpi flere: & proijciens me in pauimento, rogaui Dominũ, vt is, qui mihi loquebatur, dulciſſimos ſermones iterùm proſequeretur. Sic mihi oranti & proſtratæ, idẽ qui antè loquebatur, talia mihi ſubſequitur: Virginitas purpura regalis eſt, quã qui induit, reliquis fit eminentior. Virginitas gẽma eſt precioſa. Virginitas theſaurus eſt regis immenſus. Huic fures inſidias tendũt. Hãc tu euigilans ſolicitè cuſtodi, quantumq; te plus habere cognoſcis, inſtantiùs cuſtodi, nè perdas. Viſio S. Anatoliæ. Virginitatis encomium.

His & ſimilibus verbis & factis incitata Victoria, omne preciũ ornamentorum ſuorum & ipſa diſtraxit pauperibus. Sicque factum eſt, vt agentibus ſponſis earum Aurelio & Eugenio, quia nubere illis virgines Chriſti noluerunt, à Decio Imperatore vrbe Roma pulſæ, ad prædia ſponſorum ducerentur. Vbi fame & inedia ità afflictæ ſunt, vt vix ad veſperum modicus panis cibarius eis daretur: nulloque pacto efficere ſponſi potuerunt, vt vel ad nubendum, vel ad ſacrificandum animi illarum inclinarentur. S. Victoria omnia ſua dat pauperibus.

Beata igitur Victoria in virginitatis propoſito inuincibiliter perſiſtens, poſt multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregauerat, percuſſa eſt gladio in corde à carnifice Taliarcho, quẽ rogatu Eugenij ſponſi ſui Iulianus pontifex Capitolij & comes templorum, ad hoc opus direxerat. Paſſa eſt autem decimo Calendas Ianuarij. Corpus eius cum omni reuerentia curatum. Taliarchus verò percuſſor eius, leproſus factus, intra ſex dies conſumptus à vermibus, expirauit. Cæditur gladio in pectore.

MARTYRIVM SANCTORVM DECEM MARTYRVM, QVI IN CRETA SVBIERE MARtyrium: *Authore Simeone Metaphraſte.*

ALius quidẽ aliquid aliud perſequatur oratione, illius quæ vulgò iactatur, Cretæ: alius quidẽ pulchritudinẽ, alius verò magnitudinẽ, & alius quidẽ mœnia & portus, alius aũt aëris tẽperationẽ, & fructuũ fertilitatẽ. Ego verò id, quod alia vincit omnia, & quam ſolã eius opifice dignã dixerim feracitatẽ, eam dicã ante alia. Quiſnam eſt hic fructus, & quodnam eſt tantum inſulę ornamentum? Quid aliud, niſi diuinus chorus martyrum, & qui laudatur numerus, & quod omnium quidem eſt ſpectaculorum iucũdiſſimum, & acroamatum omniũ vtiliſſimũ? Decẽ, inquam, illi pro Chriſto martyrij coronis redimiti: qui ex ea quidẽ proceſſerunt, fortiſſimè autẽ pro Chriſto ſubiêre martyriũ. qui eam pro alimẽtis reuerà pulchrè ſunt remunerati, cùm eam tanto honore affecerint, vt in ea per martyrium fuerint conſummati. Quomodò verò, paucis iam dicet oratio. Decéb. 23. Martyres, ornamentũ patriæ ſuæ.

Decius ille, qui magno fuit furore percitus, & ad puniendos Chriſtianos omniũ fuit violentiſſimus, is tunc ſceptra tenens imperij Romanorũ, huius inſulæ conſtituit Proconſulẽ virum quendã, qui eodẽ quoq; nomine appellabatur, nempe Decius, nõ minùs aũt, q̃ in nomine, cõueniebat in moribus. Qui cùm fuiſſet in Creta, rem paruã exiſtimauit, & q̃ nullã haberet immanitatẽ & ſæuitiã, omnes qui ſunt in ea Chriſtianos, poſtq̃ ſubiecíſſet innumerabilibus generibus tormentorum, deindè acerbè tollere de medio. Quærebãtur ergò omnes, & inueniebãtur: & cõprę̃henſi, ad ipſum ducebãtur. Cum quibus hic quoq; ſacer chorus, pręſtantiſſimorũ virorũ denarius, veluti ex optimis eximij ſelecti ciuitatib⁹: quorũ alios quidẽ maxima omniũ, q̃ illic erãt, præbuit ciuitas: alij aũt orti erãt ex alijs: cõmuniter verò ſimul oẽs feſtinabãt ad vnã, quę eſt in cęlis, ciuitatem. Decem pręſtantes viri compræhenduntur.

Ij cùm tũc ſtetiſſent ante Proconſulẽ, quos non tunc quidẽ ſermones liberè habuerunt? quibuſnam autem factis non obſcurârunt ſermones? & quodnam quidem tormentorum iter non peruaſerunt? quodnam autem ſupplicium non ſuperârunt tolerantia, cæſi, torti, per terram tracti, lapidibus appetiti, irriſi, conſputati, & omne genus Multis excruciantur modis.

 feren-

ferentes ſubſannationis? Sed erant hæc quidē illis futurorū gymnaſia, & veluti quædā præexercitationes. Poſtq̄ autē oportebat eos magna currere Olympia, tēporis, inquā, tormentorum: erat verò dies præſtitutus decimo Calendas Ianuarias: & paratum quidem erat tribunal, & præſidebat Proconſul: ducebantur autem athletæ: pleni verò erāt ambo, hi quidem animi alacritate, ille verò furore & inſania. Et ille quidem erat propenſus ad puniendum vſque ad mortem, hi verò parati erant ſuſtinere vſq; ad extremū ſpiritum. iracundo & cædem ſpirante vultu eos intuens, Quænā eſt, inquit, tanta amentia, ꝙ neque ratio, neque tempus vos id docuit, quod eſt futurum conducibile? Deindè perindè àc ſi ſola, quā prę ſe ferebat, irà eos perterrefeciſſet, & iam eis, vt parérēt, perſuaſiſſet, Sacrificate, inquit. Sin minùs, ego quidem nihil dicam ampliùs. Vos autem ſcietis paulopòſt, quiſnam ſit Decius, cui vos nōn vultis nunc morem gerere.

Ad hæc martyres, Nos quidem, ô Præſes, reſponderunt, & verbis & factis, & etiam tempore ſatìs magnam dedimus experientiā, ꝙ neq; dijs ſacrificabimus, neque ad hoc alicuius alterius cedemus ſermonibus. Sed neque, interpellās dixit impius, vobis, ô impij, erunt curæ vlla tormenta? Nequaquàm, dixerunt ſancti. propemodùm enim hoc nomine tibi habemus gratias, ꝙ nobis dederis, vt his accipiamur epulis. Sed non ſic, inquit Præſes, erit deinceps. Sed ſcietis, quāntā ſit maximorū deorum potentia, quos vos tam impudenter maledictis inſectamini, neq; hos qui adſunt, reuerentes, qui ſimul ſunt multi & ſapientes: qui inter deos quidem primùm Iouem, deindè Iunonē, & Rheam, & reliquos colunt. Quæ enim primùm ſuſtinuiſtis, erant veluti ſolùm vmbræ ſuppliciorū. Nunc autem tam multis ſupplicijs cruciabimini, vt nō veſtra audacia ab eis ſolùm comprimatur, ſed alijs quoque metum incutiat, qui æquè àc vos ſunt inobedientes, ſi modò vlli ſint eiuſmodi.

Eccè mirabilem ſanctorū alacritatem ad ferēdas pœnas.

Ad hæc rursùs viri fortiſſimi: De Ioue quidem, ô Præſes, & illius matre Rhea nihil nobis dixeris. Neque enim apud eos, qui ignorant, verba facis. Scimus enim, vt qui à patribus noſtris audiuerimus, genus eius & fortunam & mores. Sepulcrū autem, ſi vis, etiam præſentes indicabimus. Nam ipſe quoquè in Creta ortus eſt. Fuit verò eorum, qui in ea habitabant, Tyrannus. Erat autē adeò intemperans & procliuis ad libidines, vt non ſolùm in fœminas, ſed etiam inſaniret in maſculos: præſtigijs verò vtebatur & malis artibus, ſe callidè mutās propter ſummā intemperantiam, & ſingulis horis ſe pollués nefarijs concubitibus. Quidā autē, qui eiſdem laborabant vitijs, & imitati fuerant illius abominationem, (Quid eſt enim tam facile, q̄ mali imitatio?) & eum deū eſſe pronunciant, & ei templa excitant & ſacrificant, vt quod eis placet, deo quoq; videatur placere: & ſic non ſolùm Deo non inuiſum, ſed etiam, proh dolor, diuinum exiſtimetur, ſe libidinosè & intemperanter gerere.

Iouis libido immanis.

Diuino hæc loquēte choro, Procōſul quidē diſrūpebatur, vt qui cōuinceretur: multò aūt magìs furebat etiā populus, & impetu ferebantur ad cōpręhendendos martyres: & eos manibus propemodùm diſcerpſiſſent, nisì Decius & voce & manu eos cohibuiſſet. & cùm iuſſiſſet eos quieſcere, acerbius illis mortis genus machinabatur. Et ſanctos quidē ſtatìm arripuēre tormenta: alios quidem alia, ſed acerbitate & magnitudine doloris ſimilia. Nam alius quidē ex ipſis ſuſpēſus, ferreis lacerabatur vngulis: nerui verò diuellebātur, carnes aūt illius in terrā defluebant. Alij verò lapidibus & acutis ſudibus ſauciabātur latera vſq; ad oſſa. Alij quidē graui plūbo verberato diſſoluebātur cōpages, oſſaq; cōfringebantur & conterebātur. Alius itē aliter. eſt enim vel ſolo auditu miſerabilis acerbitas ſuppliciorū. Etenim quomodò ijs, qui ſunt paulo miſericordiores, hęc videre eſt intolerabile:ità etiā ſigillatìm perſequi & audire, eſt lōgè moleſtiſſimū. Sed martyres hæc etiā patiētes, adeò facilè, aut, vt veriùs dicā, iucūdè ferebāt, vt q̄ aderāt, cōijcerent eos nō tā dolere, ꝓpter ea, quæ ſuſtinebāt, q̄ ægrè ferre, ꝙ nō eſſent plura tormēta.

Sancti martyres dirè cruciantur.

Illorū ſtupenda fortitudo.

Omnes itaque ad eos confluebant, tanq̄ ad res nouas & admirabiles, tam fideles, q̄ quibus manca erat pietas. Sed illi quidem, vt admirarentur athletarum conſtantiam, & ſuam confirmarent pietatem: hi autem, vt irriderent eorum tolerantiam, & eorum plagis quodammodò lætarentur propter inſignem crudelitatem. Quamobrē non modò nulla mouebantur miſericordia, ſed etiam Præſidem & lictores magìs iritabant ad ſæuitiam. Et hi quidem ſic incitabant, ille verò iubebat, lictores autem exequebantur. Porrò autem Præco quoquè clamabat: Parcite vobiſipſis. Paréte principibus. Sacrificate dijs. Martyres autem etiam in tanta copia rerum aſperarum, erant

omni-

omnibus ſimul ſuperiores, turba, præcone, tormentis, ipſo Præſide, & ante eos, omniũ principe ſatana, & vniuerſis, quæ eis ſubijciuntur, copijs. Omnes enim, veluti ſigno dato, vnam ſimul vocem tollunt: Sumus Chriſtiani, Chriſti hoſtiæ, Chriſti victimæ: etiamsi millies mori oporteat, lubenter moriemur.

Cùm autem martyrum negocio omnia poſtponerentur, qui erat valdè promptus ſatanæ miniſter Decius, deſperans fieri poſſe, vt perſuaderet adhuc & cogeret, fert in eos mortis ſententiam. Ducebantur itaque ſancti, vt enſe interficerentur, ad locum, qui parùm quidem abeſt à ciuitate: ab incolis verò vocabatur Alonium. Ad eum feſtinantes martyres, oſtenderunt nouum quid, & quod videbatur inſolitum. In toto enim curſu martyrij, inter ſe vnanimes & ſimul conſpirantes, in hoc ſolùm contendebant, quiſnam eorum primus enſem ſubiret, & primus coronam acciperet. Hanc autem litem componit Theodulus, qui erat vnus ex hoc diuino choro, dictitans quòd is futurus eſſet primus, qui omnium vltimus excederet, cùm nihil turpe & indecorum ex ſpectaculo aliorum ſuſtinuerit, ſed ſic reuerà multa certamina ſubierit. Placuit omnibus, quod dixerat: & primùm quidem ad Deum communem hymnum canunt, Benedictus es Domine, dicentes, qui non dediſti nos in captionem dentibus eorum: & quæ deinceps ſcribit Pſalmographus. Deindè etiam ad locum accedentes, fecerunt vnuſquiſque orationem: Parce Domine ſeruis tuis, dicentes, & ſuſcipe ſanguinem noſtrum pro nobis, pro noſtris, pro patria: vt ea liberetur à tenebris ignorationis, & puris oculis contempletur pietatem, & te veram lucem, ô Rex æterne.

Alij alios ad mortẽ anteuerrere conãtur. — *Pſal 123.*

Poſtquàm ſic precati eſſent vnuſquiſq;, ſacra & victoria inſignia eis ſunt amputata capita, cùm ſe patriæ diſtribuiſſent: & ſanguinem quidem infernæ, nempe eum qui interit, intereunti: ſpiritum autem dediſſent ſupernæ, ei quæ ſemper manet, eum qui eſt permanens. Cùm verò poſt conſummationem receſſiſſent lictores, quidam ex eorum cognatis, qui in eo loco remanſerant, horum ſacras venerabiliter componunt & deponunt reliquias. Et tunc quidem mortuos habuit, quæ illos tulerat. Poſteà autem, quandò vis veritatis, veluti quędã zona aurea, cõpręhendit maximã partẽ orbis terrarum, Paulus mittitur in inſulã, vt eas ad nouã Romam deduceret, ad reginam, in quã, vrbium: Paulus ille, cuius eſt magnum nomen ſanctitatis, glorioſę Romę Pontifex, & qui moribus magis, q̃ throno erat inſignis, cuius vel ſola appellatio erat flagellum ad pellendos dæmones. Is cùm accepiſſet aliquos delectos ab Imperatore, qui eius cœpto opem ferrent, venit ad gentem Cretenſem: & cùm amouiſſet terram reliquijs impoſitam, inuenit eas, ô rex Chriſte, ſimiles viuentibus, & interitu ſuperiores, perindè acsi ineſſet adhuc ſpiritus, & eis humor tanquàm ros inſideret matutinus. Cùm eas ergò illinc ſuſtuliſſet cum miraculo, eas tradit præclaræ & reginę vrbium: & nunc ſunt, vbi ſunt repoſitæ reliquię martyrum Infantium, cõmunes ſeruatores & præſides ciuitatis, & vigilãtes cuſtodes in omnibus rebus moleſtis. Quorũ interceſſionibus detur nobis conſequi bona eis repoſita, gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Cum quo patri & ſancto ſpiritui gloria & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Capita eis amputãtur. — *Eorum ſacræ & venerabiles reliquiæ componuntur.* — *Adhuc integri reperiũtur poſt annos multos.*

DE S. SERVVLO, EX BEATISSIMI GREGORII PAPAE HOMILIA XV. IN EVANGELIA.

TErra bona fructum per patientiã reddit: quia videlicet nulla ſunt bona, q̃ agimus, ſi nõ æquanimiter etiã ꝓximorum mala toleremus. Quanto enim quiſq; altiùs ꝓfecerit, tanto in hoc mundo inuenit quod duriùs portet: quia cùm à præſenti ſeculo mentis noſtræ dilectio deficit, eiuſdem ſeculi aduerſitas creſcit. Hinc eſt enim, ꝙ pleroſque cernimus & bona agere, & tamẽ ſub graui tribulationũ faſce deſudare. Terrena nanq; iam deſideria fugiunt, & tamẽ flagellis durioribus fatigãtur. Sed iuxta vocẽ Dñi, fructum per patientiã reddunt: quia cùm humiliter flagella ſuſcipiũt, poſt flagella ad requiem ſublimiter ſuſcipiuntur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini ſaporẽ liquatur. Sic oliua contuſionibus expreſſa, amurcã ſuam deſerit, & in olei liquorem pingueſcit. Sic per trituram areæ à paleis grana ſeparantur, & ad horreũ purgata perueniunt. Quiſquis ergò appetit plenè vitia vincere, ſtudeat humiliter purgationis ſuæ flagella tolerare: vt tanto pòſt

Decẽbr. 23. — *Optimi quique grauiſſimè affliguntur.* — *Lucæ 8.*

ad

ad iudicem mundior veniat, quanto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat.

S. Seruuli breuis hiſtoria. In ea porticu, quæ euntibus ad eccleſiam beati Clementis eſt peruia, fuit quidã, Seruulus nomine, quem multi veſtrûm mecum nouerunt: rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo diſſoluerat. Nam à primæua ætate vſque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam, quia ſtare non poterat? Nunq̃ in lecto ſuo ſurgere vel ad ſedendum valebat, nunq̃ manum ſuam ad os ducere, nunquã ſe potuit in latus aliud declinare. Huic ad ſeruiendũ mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemoſyna potuiſſet accipere, hoc eorũ manibus pauperibus erogabat. Nequaquàm literas nouerat: ſed ſcripturæ ſacræ ſibimet codices emerat, & religioſos quoſque in hoſpitalitatem ſuſcipiens, hos coram ſe legere ſine intermiſſione faciebat. Factumq́; eſt, vt, quantùm ad menſuram propriam attinet, plenè ſacram ſcripturam diſceret, cùm, ſicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore ſemper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare.

Sed cùm iam tempus eſſet, vt tanta eius patientia remunerari debuiſſet, membrorũ dolor ad vitalia rediit. Cumque iam ſe morti proximum agnouit, peregrinos viros atq; in hoſpitalitatem receptos admonuit vt ſurgerent, & cum eo Pſalmos pro expectatione ſui exitûs decantarent. Cumq́; cum eis & ipſe moriens pſalleret, voces pſallentium repentè compeſcuit, cum terrore magni clamoris dicens: Tacete, tacete: nunquid non auditis, quãtæ reſonant laudes in cælo? Cumq́; ad eaſdẽ laudes, quas intùs audiẽrat, aurem cordis intẽderet, ſancta illa anima carnis vinculis ſoluta eſt. Sed exeunte illa, tanta illic fragrãtia odoris aſperſa eſt, vt omnes qui illic aderãt, inæſtimabili ſuauitate replerẽtur: ità vt per hoc patẽter agnoſcerẽt, ꝙ eam laudes in cęlo ſuſcepiſſent. Cui rei monachus noſter interfuit, qui nũcuſq; viuit, & cũ magno fletu atteſtari ſolet, quia quouſq; corpus eius ſepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia nõ receſſit.

S Seruulus audit cãtica cæleſtia, & ſic expirat animã.

Eccè quo fine ex hac vita migrauit, qui hìc æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta vocem ergò Dominicã, bona terra fructũ per patientiam reddidit, quę exarata diſciplinę vómere, ad remunerationis ſegetem peruénit. Sed vos rogo, fratres chariſſimi, attendite, quod excuſationis argumentũ in illo diſtricto iudicio habituri ſumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accepimus, ſi præcepta Domini egenus & ſine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tũc Apoſtolos oſtendat, qui ad regnũ ſecum fidelium turbas prædicando traxerũt: non contra nos martyres exhibeat, qui ad cęleſtem patriã, ſanguinẽ fundendo, peruenerũt. Quid tunc dicturi ſumus, cùm hunc, de quo locuti ſumus, Seruulum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, ſed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hæc vobiſcũ, fratres, agite: ſic vos ad ſtudium boni operis inſtigate: vt cùm vobis bonos modò ad imitandum proponitis, eorum tunc conſortes eſſe valeatis.

In deſides, & bonorũ operum neglectores.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN VIGILIA NATALIS DOMINI: HABETVR IN *Tomo* 8. *Aloyſij Lipomani.*

24. Decẽb. TAndèm de mari ad portum, de promiſſo ad præmium, de labore ad requiem, de deſperatione ad ſpem, de via ad pa-
Pſal. 44. triam peruénimus. Scripſerat quidem nobis frequentibus
Eſaiæ 28. epiſtolis calamus ſcribę velociter ſcribentis, Expecta, reexpecta: ſed nos, quod ſubiũgitur, dicere poteramus: Modicum ibì, & modicum ibì. Pręcurrerant curſores promiſ-
Pſal. 26. ſione diuites, ſed exhibitione pauperrimi. Dicebat alius: Viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominũ:
Habac. 2. alter verò: Si moram fecerit, expecta eum: quia veniens veniet. Pari cõſilio exierãt de ſanctuario Dei, nihil ſecum niſi ꝓmiſſionũ multitudinẽ reportãtes. Vndè & Citharista noſter iam dormitauerat prę tędio, & in ipſum Deum
Pſal. 88. tacitus obligationibus totam culpam modis flebilibus intorquebat: Tu verò, inquit, repuliſti & deſpexiſti, diſtuliſti Chriſtum tuum. De flebili quoquè ad imperatiuum conuerſus eſt, exagitante impatientia, quæ mater eſt impudentiæ & frontoſitatis.
Pſal. 79. Qui ſedes, inquit, ſuper Cherubin, manifeſtare. Vt quid tandiù dominatrici ſedens

in cathedra circunuolantibus & vallantibus Angelis, non reſpicis ſuper filios hominũ, quos abſorbuit, & obſorbuit iniquitas, per Adam quidem commiſſa, ſed à te permiſſa? Memorare quæ ſit mea ſubſtantia, ad tuæ ſubſtantiæ ſimilitudinem fabricata: quia etsì omnis homo viuens eſt vanitas, in imagine tamen tua pertranſiens, vanitas eſſe non poteſt. Nunquid ità vanè conſtituiſti omnes filios hominum, de quibus dicis: Et deliciæ meæ cum filijs hominũ: vt eos verberet, & diuerberet à te maligniſſimus ille deceptor, qui decipere, nisì te permittẽte, non potuit? Inclina cælos tuos, & deſcẽde, & illos miſericordes oculos miſeris inflecte precãtibus, nec ſaltẽ in perpetuũ obliuiſcaris nos. Pſal. 38. Prouer. 8.

Hæc quidem iſte: ſed gemitibus & ærumnis intortus, tantæ præſumptionis ſententiam abiurabat. Dixi, inquit, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Verùm ille vir nobilis, & profundi ſermonis vrbanitate perlucidus, affectuoſis exceſſibus incaleſcens: Propter Sion, inquit, non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donèc egrediatur vt ſplendor iuſtus eius. Vtinàm, ait, diſrumperes cælos, & deſcẽderes: & alia multa, quæ faſtidioſa prolixitas vetat inſerere. Hic etiam moroſioris gratiæ longinquitate ſuſpenſus, & nimietate doloris excedens, impatienter oblatrat, dicens: Eccè gentes, quasì non ſint, ſic ſunt coram eo: quasì nihilum & inane reputatæ ſunt ei. Ieremias in vocem gratulabundæ laudis, aduerbio demonſtrante prorumpens: Eccè, inquit, faciet Dominus nouum ſuper terram, & mulier circundabit virum. Sed tamen repentinæ ſubuerſionis lachrymis edocetur, vt priùs lamentum ſuſcipiens, quàm aduentum, penitùs conticeſcat. Danieli dicitur: Viſio eſt in dies, & in tempora longa. Et Ezechiel tantis caliginibus inuoluitur, vt vix dignoſci poſſit, vndè veniat, aut quò vadat. Deniquè omnis ille Prophetalis conuentus, longa tardantis gratię moroſitate pertæſus, nunc rogando, nunc conquerendo, variat orationem, & plerunquè ſermonibus exoratiuis indignatorios intermiſcet. Nos quoq; ſatìs ſatiſq; eos audiuimus, & nobis in faſtidiũ releguntur. Iam fugiat Moyſes: impeditioris ſiquidẽ linguæ factus eſt nobis. Eſaiæ labia immunda ſunt. Ieremias neſcit loqui, quia puer eſt. Ezechiel polluto pane veſcitur. Oſeas fornicariam, & adulteram ducit vxorem. Daniel poſt viſionem grauiter infirmatur. Omnes prophetę, elingues ſunt & muti. Iam lętari & exultare nõ poſſumus, nisì oſculetur nos oſculo oris ſui. Auditi, & exauditi eſtis. Adeſt benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei, quę vel differri, vel auferri nõ patiatur ampliùs amorẽ languentiũ? Pſal. 38. Eſaiæ 62. Eſaiæ 64. Eſaiæ 40. Iere. 31. Dan. 10. Exodi 4. Eſaiæ 6. Iere. 1. Ezech. 4.

Quid enim audîſtis? Sanctificamini filij Iſraël, & eſtote parati: quia craſtina die deſcẽdet Dominus. Reſiduũ diei huius, & ſuperuenturæ noctis vix medianda progreſſio, dirimunt nos à vultu gloriæ, à puero Deo, à puerperio ſingulari. Currite celeres horæ, & rapidiori paſſu conficite metas veſtras, vt liceat videre filium Dei, vagientem in cunis, & ſaluatrici natiuitati qualiacunq; obſequia præparare. Credo vos eſſe filios Iſraël, ſanctificatos ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs, paratos ad diei craſtinæ ſacramenta, & ſolicita deuotione, & deuota ſolicitudine. Quid enim aliud his ſacris diebus, eius aduẽtui dedicatis, egiſtis? Vidi ego ſenes ſenectutis oblítos, adſtare vigilijs ſacris iuuenili alacritate, & iuuenes, iuuentute ſepulta, ſenili grauitate reuerentiæ diuinitatis aſſiſtere. Plena erant ſubſellia continentibus, & concentu parili vocés in ſublimibus reſultabant, vt felici inuidia vos cernerẽ iubilare Deo in voce exultatiõis. Pſalteria erant prę manibus, pſalmi in labijs, in corde deuotio: ſolẽnitatem animi indicabant hilaritas vultûs, diſcurſio corporis, operis ſolicitudo. Inſpexi ſacerdotes vigilantibus oculis primos diei ortus ſubtiliter indagare, ſacramentalibus indui veſtimentis, introire ad altare Dei, ad ſacrificandum corpus & ſanguinem redemptoris. Vidi aſſiſtẽtium turbam, miniſteriali deuotione nunc flectere genua, nunc oſculari manus, & ad imperantium nutum nutu citiùs obedire. Sed & pueros adſpexi, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram, ſibi adinuicèm pſalteria inuidere, & deportare ad lectulos ſuos, furari ſomnum ab oculis ſuis, & in lectulo ſuo per noctes quęrere, quem diligebat anima eorũ. Quod licèt contra conſuetudinem præſumptum ſit, non tamen contra deuotionem.

Fateor, inter hęc omnia cogitabam: Caſtra Dei ſunt hæc. Non eſt hîc aliud, nisì domus Dei & porta cæli. Vellem, nollem, veſtra deuotione trahebar, & vobis negociantibus, ociari nõ poterã. Sequebar vos, ſed alongè, vel aberrans à via, vel claudicans à ſemitis meis, lugens & contriſtatus, quia non poteram æquare currentes. Nouit ille vnus, cum quo vno vnum eſſe cœpi in Domino, quàm frequentibus querelis impleuerim aures eius, ꝙ vos in meridie eſſetis cum ſpõſo, & ego in veſpertino frigore cõmorarer. Eià fratres,

fratres, ſi aliquis adhuc influus humor de flumine mortalitatis huius veſtras circunrorat affectiones, tergite, & tegite illum niueo confeſſionis amictu, & calceate vos in pręparatione Euangelij pacis, vt ſitis de quibus dicit ſanctus: In flumine pertranſibunt pede. Quid autem poſt hæc? Ibi lætabimur in ipſo. De flumine hoc, immò de fluminibus iſtis Eſaias propheta in nocturnis lectionibus largiùs diſputauit. Percutiet, inquit, Dominus fluuium Aegypti in ſeptem riuis, ità vt tranſeant per eum calceati. Volo de fluuio, & riuis eius paulisper confabulari vobiſcum, quomodò & qualiter percutiantur, & quid ſit, tranſire per eum calceatos.

Pſal. 65. Eſaiæ 11.

Aegyptus mundi typus. Per Aegyptum figuraliter exprimi mundum iſtum, diuinorum eloquiorum ſcrutatores affirmant, qui poſitus eſt in maligno, qui tenebris & confuſionibus eſt repletus. Flumen, fluxus humani generis eſt, qui dę primis parentibus infelici vena prorumpēs, impetuoſum torrentem per totam mundi latitudinem inſtagnauit: qui in ſeptem torrentibus deriuatus, valles & cāpeſtria profunda voragine ſuperſedit, ipſis quoq; montium cacuminibus eandem refuſionem intentans. vndè vnus de altioribus clamat: Torrentes iniquitatis conturbauerunt me, & intrauerunt aquę vſq; ad animam meam.

Pſal. 17. Pſal. 68.

Primus huius fluminis riuus eſt, cogitatio mala, riuus exūdans, & qui nullis obicibus repellatur. Habet frequentiam pluuiarum, feneſtras corporeorum ſenſuum, qui ei de mundanis cataractis mortiferos imbres infuſiùs adminiſtrant. Occurſat adſpectui montis, quod vidit & audiuit, quod odorauit & guſtauit, quod palpauit & tetigit, & plerunquè quod ſimplici oculo adſpeximus, verſipellis cōtortor ad offendiculum retorquet & ſcandalum. Fingit ſimilitudines, imagines pingit, colores aptat, & in thalamo mentis vniuerſa conuoluit, ſi fortè conſenſum eliciat, & inficiat affectum. Offert horribilia de diuinitate, terribilia de fide, mirabilia de fidei inſtitutione, & in alueolo mentis veneniferas ingerit potiones, quas vel in confeſſione euomere peccator oneratus exhorret. Venit in oratorium, dormitorium occupat, inſidet refectorio, circuit clauſtrum, reuiſit officinas, nullam prætermittit artem nocendi: ſed vbiquè ſuæ calliditatis aſſignat argutias, & in choro quidem inter orandum & pſallendum mentem pertrahit in diuerſa, præteritorum rememoratione puritatem intellectûs inuoluens. In toro verò multiformes libidinis ſenſus inuoluit, inſidians ſolitudini veſtræ, & telis fortioribus oppugnās: vtinàm non expugnet: pungat, non vulneret. In refectorio autem gulam allicit ad videndum quæ perferantur, & ingenti auiditate onerat diſtentum ventrē, vt maiore opera ad egerendum egeas, quàm ad ingerendū. In clauſtro libros reuellit à manibus, memoriam reſecat ſcripturarum, & nunc de illo ad iſtum cum ſignis & ſcurrilitate tranſuertit. Per officinarum multitudinem te facit excurrere, & vagabundo ſe comitem facit, donèc taciturnitatis oſtium aut aperiat, aut confringat. Quid plura? In choro deuotionem, in toro caſtitatem, in refectorio parcitatem, in clauſtro lectionem, in officinis ſilentij virtutem, virtutis inimicus extirpat. Nec ſufficit in vigilando ſubtilibus ſpiculis cordis terebrare muralia, ſed dormiendo ſingulari ſe verſat & reuerſat aſtutia: quę meliùs veſtrę conſcientiæ, quàm ſtyli ſcientiæ derelinquo. Sed & ad altare Domini virtutū ſequuntur vos ſpiritus iſti, in ipſos mentis oculos inuolantes, & vix aliqua vel naſcentis Dei, vel pendētis in Cruce poſſunt memoria deturbari. Magnus ille Patriarcha vix volucres huiuſmodi à ſuis ſacrificijs abigebat. Nos quid ſumus, qui fugare præſumimus? Quis in hoc riuo vel merſum, vel ſubmerſum ſe eſſe negauerit? videtis quàm turbidus torrens, & limoſa regurgitans cœnoſitate, qui vix, aut nunquàm ad hoc ducitur, vt penitùs exiccetur. Non puto quòd ille, qui clauſit cælum oratione, clauſerit animū à cogitatione: vt facilius ſit cælum obſerare, quàm animum.

Multiplices dæmonum tentationes. Gen. 15. 3 Reg. 17.

Secundus riuus eſt, locutio peruerſa. Linguam nullus hominum domare poteſt, ait Apoſtolus: membrum inquietum, membrum mortiferum, facilis ad loquendum, ad obloquendum procliuior. Et notandum, quòd naſcitur alter ex altero, cùm malæ cogitationi prauę locutionis ianua ſit aperta. Et eſt verbum, aliud falſum, vndè dicitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: aliud vanum, de quo ſcriptum eſt: Vana loquuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: aliud maledicum, de quo Apoſtolus ſcribit: Neque maledici regnum Dei poſſidebunt: aliud impudicum, de quo idem: Turpis ſermo de ore veſtro non procedat: aliud excuſatorium, vndè Pſalmiſta: Nō declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis: aliud doloſum, de quo Propheta: Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa: aliud ocioſum, de quo idem Dominus:

Iacobi 3. Pſal. 5. Pſal. 11. 1. Cor. 6. Ephe. 4. Pſal. 104. Pſal. 11.

Dominus: De omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: & ſi quæ alia ſunt genera peſtis huius, quæ nos breui ſaltu tranſilire non poſſumus. Matt.12.

Tertius eſt, actio praua. Poſt cogitationem & locutionem venitur ad opera, quandò exhibemus membra noſtra arma iniquitatis peccato, & contumelijs afficimus corpora noſtra. Quid enim turpius, quàm membra Chriſti ſanguine conſecrata, & conſepulta ei in baptiſmate, libidinoſis ardoribus maculare, nec attendere reuerentiam præſentis Dei minantis pœnam, gloriam promittentis? Abſit vt aliquis veſtrûm huic idolo ſubſternatur, vt filium Virginis in Veneris templo ſuſcipiat, vt arcam Dei iuxta Dagon collocet: nè nutritus in croceis, ſtercora complectatur. Quid Petro cum Mago? Quid Chriſto cum Antichriſto? Quid virgini & libidini? Quid puritati & impuritati? Abſit vt quiſquam veſtrûm ambulet in paſſione deſiderij, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum, qui corpus Chriſti aut conſecratis, aut Chriſti corpori miniſtratis, electi ſeruire Imperatori, vt cum Imperatore ſedeatis, cùm ſederit in ſede maieſtatis ſuæ. Qua fronte, quibus oculis videret nos, viueret nobiſcum, qui tantis inter nos obſcœnitatibus deſeruiret? Qua mente, qua conſcientia accederet ad ſancta ſanctorum, immolare ſanctum ſanctorum, cuius fama contemptibilis, vita notabilis, ſermo reprehenſibilis haberetur? Sed ſi fortè (humanum loquor) propter infirmitatem carnis noſtræ, aliquis noſtrûm tale aliquid in cubiculo conſcientię complicauit, deplicet illud per confeſſionem & pœnitentiam, & ego ei de miſericordia naſcentis pueri repromitto, quia ſi confeſſus fuerit, & pœnituerit, naſcetur in eo lux mundi, vt, dimotis fallacibus tenebris, ſplendorem veræ lucis accipiat. Quomodò enim miſeris miſericordia hac nocte negabitur, in qua miſericorditer naſcitur miſericors & miſerator Dominus? Adeſt D E V S & homo, mater & virgo, caro & verbum, lux & illuminans, bonus & bonitas, miſericordia & veritas, fœcunda virginitas, virginalis fœcunditas, æterna nouitas, noua æternitas, diuina humanitas, humana diuinitas, humilis ſublimitas, & in his omnibus miſericordia fabricatur. Cohibete igitur extollentiam ab oculis, loquacitatem à lingua, crudelitatem à manibus, voluptatem à lumbis, pedes ab itinere non trito, & venite, & arguite eum, ſi non hac nocte diſrumpit cælos, ſi non deſcendit ad vos, & proijcit in profundum maris omnia peccata veſtra. Quis enim eſt, qui huius tertij riuuli non ſit merſus, & remerſus inſtantia? 1 Reg 5. Thre 4.

Quartus riuus eſt, defenſio peccatorum. In veritate dico vobis, quia nihil ſic exaſperat iram diuinitatis, quàm iniquitatis defenſio. Aequo enim certamine nos decertamus cum Domino, cùm defendimus quod odit, cùm nobis placet, quod diſplicet illi. Magna quippe differentia eſt inter ſuperbũ & humilem peccatorem, cùm illum deſpiciat, hunc reſpiciat, qui humilia reſpicit, & alta alongè cognoſcit. Quandò ſanari poterit, qui medicum ſpernit, medicinam conculcat, & infirmam ſubſtantiam contrariorum receptione ſuccendit? Tu dicis malum bonum, amarum dulce, tenebras lucem, & in creatorē refundis iniurias, vt quod laudauerit, tu vituperes: quod vituperauerit, tu laudes. Non eſt hoc palpatiua diſſimulatione tacendum, cùm viderim quoſdam veſtrûm tantis impatientiæ ſtimulis agitari, vt ad primas correptionis voces, non ſolùm excuſationem, ſed defenſionem exhibeant: & niſi diſciplinaris vigor obuiauerit, ad tumultus & iurgia pſilitur. Hæc eſt impietas maxima in Deũ, delictum maximum, quę vir ſimplex & rectus, & puer Domini ſumma circumſpectione deuitat. Elegantiſſimam ſuper his comparationem inducit propheta, quam de ſacrario ſancti ſpiritûs abſportauit: Ibì, inquit, habuit foueam hericius. Hericius ſi appræhendi ſe ſentiat vel contingi, ità confertiſſima ſpinoſitate denſatus eſt, vt vndiquè compunctionibus & aculeis veſtiatur. Cùm verò ſe ſolitudinem adeptum putat, caput aperit, exerit pedes, & viuificatorios motus plana deambulatione demonſtrat. Si quis ſuperuenerit, ſtatim celerrima velocitate caput cum pedibus ad interius abſconditum reportatur, vt ſi illum tenere volueris, priùs videas ſanguinem tuum, quàm corpus ſuum. Sic & peccatoris caput cum pedibus, intentio cum actione, à paſtorum ſolicitudine proſpectatur, & quod ferè omnium peccãtium vitium eſt, cùm ab omnibus videatur, à nemine æſtimat ſe videri. Si vitium reſecare ſtudeas, & intentionis ingreſſus cum actionis egreſſibus, correctiuis manibus deprehendere, ſtatim Ciceronis eloquentia renouatur: excuſatur & defenditur, quod opponis: accuſaris & offenderis, qui proponis. Interrogat de loco, de tempore, quandò factum fuerit, & no-

Peccati defenſio q̃ inuiſa Deo.

Pſal. 137.

Iob 31.

Eſa. 36.

uus dialecticus exerta lingua prorumpit: in medium parentes aduocat, patrocinatores quærit, grauari ſe iudicat, indicat ſe receſſurum, malleque mori, quàm pati talia: & quæ vidiſti, negans: & quæ non vidit, in te conuicia retorquens. Sic ſpinam ſentis, & culpam perdis: odium incurris, nec corrigis: & quem totum tenere putàbas, totum amittis. Vides quàm multiplici cumuloſitate riuus iſte omni homini, & maximè noſtro ordini, ſe infundit?

Quintus eſt, exultatio in peccatis. O deteſtanda lætitia, & in ſempiterni doloris triſtitiam demutanda, in peccatis ſicut in virtutibus exultare. Nónne latrocinantes & facinoroſi quique, cùm votorum plenitudinem aſſequuntur, non ſe capiunt præ gaudio, ità etiam, vt audeant ipſi diuinitati gratias immutire? Qui cùm malefecerint, lætantur, & exultant in rebus peſſimis, cadent ſuper eos carbones, & in ignem deijcientur. Sed & riuus iſte, quàm vndoſa refluxione miſeros animantes offundat, meliùs conſcientia, quàm eloquentia, comprehendit.

Prou. 2. Pſal. 139.

Sextus eſt, alios docere ad malum. Hæc doctrina de cathedra peſtilentiæ deriuatur, quam deteſtatur & reprobat, qui docet hominem ſcientiam. O quàm in vano accipit animam ſuam, qui aliorum animas venatur ad mortem, qui trahit peccata ſicut longam reſtem, qui miſcet ſanguinem ſanguini, cui non ſufficit vt intereat in ſeculum ſeculi, niſi & alios ad interitum pertrahat ſempiternum. Scitis enim, quia multa vitia tenerrimis ætatibus imprimuntur, quæ poſteà in magno corpore vix mitigare, nedū extirpare quiſquam poſſit. Infelices magiſtri, qui huiuſmodi plantaria plantauerunt, quæ explantantur ab illa cæleſti plantatione, quam plantauit pater ille cæleſtis. Quis gloriabitur, ſe huius riui torrentibus non fuiſſe vallatum?

Aliorū euerſores ſceleſtiſſimi.

Septimus eſt, in his omnibus perſeuerare. Hîc peccator ſubmerſus eſt & abſorptus, & clauſit ſuper eum puteus os ſuum. Cùm enim non leuat oculos ad cælum, nec recordatur iudiciorum iuſtorum, mortuus & ſepultus eſt in ſepulcro conſcientiæ ſuæ. Tunc à mortuo, tanquàm qui non eſt, perit confeſſio. Tunc peccator, cùm venerit in profundū malorum, contemnit. Hîc eſt in extremo fluminum Aegypti. Hîc multitudo miſerationum Domini tollitur ab oculis eius. O flumen malum, riui peſſimi, riui exterminantes. Hac nocte Dominus eos calceatus trāſiuit, cùm in virginali ſubſtantia puram carnem, & omnium prætaxatione peſtium immunem accepit, illo calceamento calceatus, quod in Idumæam extendit, cuius corrigiam ſoluere non potuit magnus ille Baptiſta. Miſit de ſummo filium ſuum, & accepit me in vtero virginis, & ſic tandē aſſumpſit me de aquis multis: quas vobis breuiter prælibauimus. Libera me, inquit, ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum.

Eccli. 17. Prou. 18. Pſal. 59. Luc. 3. Pſal. 68.

Percutiemus eos, ſi cogitemus pro peccato noſtro, ſi prohibeamus linguā à dolo, ſi declinemus à malo, & faciamus bonū, ſi confiteamur aduersùm nos iniuſtitiā noſtram Domino, ſi dolor noſter ſit ſemper in conſpectu noſtro, ſi doceamus iniquos vias Domini, & ſemper laus Dei ſit in ore noſtro. Et vt de arte ſutoria noſtris moribus aliquid conſuamus, habeamus calceamēta denſa, & ſubtiliter conſuta, quæ poſſint aquas obuiantes excludere. Faciamus carnem noſtram firmam, & confixam timore Domini, quę libidinis humorem excludat, & excocta tribulationibus atque denſata, fiat vter nouus ad conſeruandum vinum nouum, de quo dicitur: Quia factus ſum ſicut vter in pruina.

Pſal. 118.

Sed iam corda & corpora noſtra, ad ſuſcipiendum filium Virginis pręparata, dimittamus in pace, & omnes in commune lumen ad reuelationem gentium innocentibus brachijs amplectamur: Qui eſt Deus benedictus in ſecula. AMEN.

MARTYRIVM SANCTI GREGORII SPOLETANI, PRESBYTERI ET MARTYRIS, EX QVOdam perantiquo MS. codice per F. Laur. Surium, paucis locis modicè correcto ſtylo, deſcriptum. Conſentiunt vetuſtiſsima Martyrologia.

TEMPORIBVS Diocletiani & Maximiani Imperatorũ talis furor in ſacrilegis per cũctam Italiam exarſit, vt vna eſſet apud omnes idolorum cultura, & ſi quis nõ proſtratus idolis immolaret, pœnis diuerſis cruciaretur. Erat tum quidam vir impijſſimus, Flaccus nomine, quem Maximianus Imperator direxerat, vt omnia idola erigeret. Cumq; introîſſet is Flaccus in ciuitatem Spoletanam, iuſſit ſibi tribunal collocari, & prçcones per omnes plateas ciuitatis mitti, vt oẽs ſimul ciues ante veſtigia ei⁹ in medio foro conſiſterẽt. Cumq; cõgregatus fuiſſet omnis populus in medio foro, Flaccus dixit Tircano: Iſti oẽs dijs noſtris deſeruiũt? Cui Tircanus dixit: Iſti omnes, quos conſpicit pietas tua, deos colunt, Iouem, Mineruam & Aſclepium, deos immortales, qui propitios ſe exhibent mundo vniuerſo. Hçc audiens Flaccus, gauiſus eſt gaudio magno, & continuò iuſſit turbas omnes dimitti. Decẽb. 14. Cultus dæmonum mitè feruet ſub Diocletiano

Beatus verò Gregorius erat tum in ciuitate Spoletana, ieiunijs & orationibus die ac nocte vacans. Multos ille precibus ſuis ſanos reddebat, ſpiritus immundos eijciebat, lecto decumbentes ſanabat, lepro ſos mundabat, cæcos illuminabat, & corda multorum paganorum ad Dominum Ieſum Chriſtum conuertebat: templa verò paganorum & ſimulacra in terrã deijciebat. Audiens hæc Tircanus, quòd beatus Gregorius multa templa idolorum euertiſſet, & paganorum animos ad Chriſti amorem conuertiſſet, iratus nimis, nunciauit hæc Flacco, dicens: Eſt quidam in vrbe ſeductor multorum, Gregorius nomine, aduersùs deos rebellis, & veſtra iuſſa pro nihilo ducens. Hæc cùm audîſſet Flaccus, exarſit à diabolo, & iuſſit quadraginta milites mitti, qui beatum Gregorium vinctum perducerent. Exiêrunt milites, & implentes iuſſa, beatum Gregorium præſentauerunt. Sedens autem Flaccus cum Tircano, & reſpiciens in faciem beati Gregorij, in hanc erupit vocem: Túne es Gregorius Spoletanus? S. Gregorius dixit: Ego ſum. Rurſumque Flaccus: Túne es, inquit, aduersùs deos rebellis, & principum contemptor? Sanctus Gregorius reſpondit: Si verum ſcire vis, ego ab infantia mea nunquàm à Deo meo receſſi, qui me ex limo terrç formauit. Flaccus dixit: Quis eſt iſte Deus tuus? Sanctus Gregorius reſpondit: Qui fecit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: ipſe eſt Deus fortis, Deus immortalis, qui reddit vnicuique ſecundùm opera ſua. Flaccus dixit: Noli eſſe verboſus, ſed quod tibi prçcipio, id facias. Sanctus Gregorius reſpondit: Quod præcipis, iam ſcio: quod me oportet facere, hoc ago. Flaccus dixit: Ergò ſi pro ſalute tua agis, ingredere templum mirabile, & ſacrifica dijs magnis, Ioui, Mineruæ & Aſclepio honorabili, & multa bona inuictiſſimorum principum conſequéris, & noſter amicus eris. Sanctus Gregorius reſpondit: Ego amicitias veſtras non concupiſco, nec ſacrifico dæmonibus, ſed Deo meo Ieſu Chriſto. Flaccus dixit: Quç eſt inſania iſta, miſer Gregori, quæ te poſſidet? Scias te tibi pœnas duriſſimas cumulare. Sãctus Gregorius reſpondit: Inſanus ego nunquàm fui, ſed tu potiùs, qui creatorem tuum non agnoſcis Dominum Ieſum Chriſtum. Nam Iouem, Mineruam & Aſclepium, quos dicis, dæmones eſſe manifeſtum eſt. S. Gregorius vacat perpetuò ieiunijs & precibus. Siſtitur ad tribunal. Gen. 1. Rom. 2. Apoc. 22.

Flaccus dixit: Colaphis cõtundite maxillas eius, dicentes ei: Noli deos blaſphemare, nec contumax eſſe. Sanctus Gregorius reſpondit: Contumax nunquàm fui: vos verò miniſtri eſtis ſatanæ, facientes voluntatem eius. Tircanus dixit: Admoneo te, Gregori, immola dijs, antequàm corpus tuum exterminetur. Sanctus Gregorius reſpondit: Melius eſt mihi, exterminari corpus meũ, quàm animam. Facite, quod vultis. Flaccus cum Tircano dixerunt: Accede, & ſacrifica dijs, antequàm pœnis te excruciemus. Sanctus Gregorius reſpondit: Iam tibi dixi, & dico, non ſacrifico dæmonijs veſtris, ſed Domino Maxillæ eius verberãtur colaphis

Nodoſis fuſtibus cæditur. meo Ieſu Chriſto, qui fecit cęlũ & terram, mare & omnia, quæ in eis ſunt. Flaccus dixit: Fuſtes nodoſos afferte, & dorſum eius verberibus rumpite, dicentes: Hæc patiuntur, qui ſunt dijs rebelles, & principum cõtemptores. S. Gregorius ait: Hoc ſcire te volo, Flacce, pro malis, quæ in meo exerces corpore, duplicia mihi bona reſtitui in cęlo. Flaccus dixit: Vertite illum, & ventrem eius fuſtibus diſſipate. Tum S. Gregorius intuens in cælum, ità orabat: Miſerere ſeruo tuo Deus, ſanctus Iſrael: à timore inimici eripe animam meam. Tircanus cum Flacco dixerunt: Miſerere tuî, antequàm moriaris. id enim tibi conſulimus vt amici. S. Gregorius reſpondit: Recede à me miniſter ſatanę: vacant oblationes tuæ. Adeſt mihi Dominus Ieſus Chriſtus ad confortandum me in vulneribus meis.

Flaccus dixit: Hæc eſt inſania tua, miſer, quæ te viuere nõ pmittit. S. Gregorius reſpondit: Etiamsì totum corpus meum occídas, Dominus animam meam fouet & viuificat. In craticula aſſatur. Flaccus dixit: Ligate illi manus & pedes, & in craticulam igneam imponite, & ligna ſub ipſo conſtruite. Fecerunt miniſtri, ſicut præcepit illis Flaccus, & parauerunt ignem. Beatus verò Gregorius exclamabat ad Dominum de medio ignis, dicens: Domine Ieſu Chriſte, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum, qui non deſpicis Dan. 3. preces famulorum tuorum, qui ingreſſus es cum tribus pueris in camínum flammarum, Terræmotꝰ multos paganos opprimit. adſis etiam mihi ſeruo tuo in medio pręſentium preſſurarum. Hęc eo dicente, terręmotus magnus factus eſt intra ciuitatem Spoletanam, & cecidit vna regio, oppreſſitq; plùs quàm quadringentas quinquaginta animas paganorum, qui idolis ſeruiebant. Quod videns Flaccus, fremuit vt leo, & territus nimìs, fugit indè. Dixit autem Tircanus: Ferrũ afferte, & eum ſtringite, atque in carcerem includite, ibique à militibus diligenter cuſto- Angelus eũ conſolatur. diatur. Cùm autem ingreſſus eſſet beatus Gregorius in carcerem, Angelus Domini apparuit illi, dicens: Pax tecum, Gregori: noli timere. & cõtinuò vincula eius dirupta ſunt, & claritas Domini circunfulſit eum. Videns id beatus Gregorius, cecidit in faciem ſuam, oransque dixit: Gratias tibi ago, Domine Ieſu Chriſte, qui miſiſti Angelum tuũ ſanctum ad confortandam animam meam: & ego confitebor tibi in toto corde meo, & honorificabo nomen tuum inęternùm, quia feciſti mecum miſericordiam tuam. tu es Matt. 25. enim Deus ſolus. Dixit autem ei Angelus: Eugè ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. Et hæc dicens, ablatus eſt ab oculis eius. Erexit autem ſe beatus Gregorius, laudans & benedicens Deum.

Die altera ſubſequente iuſſit Flaccus in medio foro ſedem ſibi collocari, & beatum Gregorium coram ſe repræſentari. Quod cùm factum eſſet, dixit ei Flaccus: Vel nũc recede ab inſania tua, accedensque ſacrifica dijs magnis, quos vſque nunc negare cognoſceris. S. Gregorius reſpondit: Nũquàm dæmonibus ſacrificaui, nec ſacrifico, niſì Domi- Alia ei dira ſupplicia adhibentur. no meo, qui me ad iſtam coronam iuſtitię perducere dignatus eſt. Flaccus dixit: Carduos ferreos afferte, & genua eius totis viribus percutite, vt vel ſic poſſimus vincere omnem ſtultitiam eius. S. Gregorius ait: Vide qualis ſis tu, qui dæmonibus ſeruis, adoraſque idola, opera manuum hominum. Nam ſi ſcires creatorem tuum Dominum Ieſum Chriſtum, ipſum adorares, coram quo omnes Angeli contremiſcunt. Flaccus dixit: Ego dæmonibus ſeruio, furcifer? S. Gregorius reſpondit: Verè à diabolo excæcatus es. Lampadibꝰ aduritur. Flaccus dixit: Lampades ardentes afferte, & latera eius inflammate, dicentes, Noli ſuperbus eſſe. S. Gregorius ait: Etiamsì totum corpus meum perdas, præſtò mihi eſt medicus meus, Dominus Ieſus Chriſtus, qui me ſanat & corroborat, vt iſta omnia mala, quę in me exercere videris, pro nihilo putem. Flaccus dixit: Accede, maledicte, & fac tibi deos immortales propitios, antequàm te morti tradam. S. Gregorius reſpondit: Maledicti ſunt omnes, qui confidunt in idolis. Audiens hoc Flaccus, exarſit vt ignis, dixitque: Tircanum celeriter accerſite. Tircanus dixit: Eccè adſum.

Tum verò impius Flaccus iuſſit beatum Gregorium, tractum in medium amphitheatrũ, capite truncari. Sãctus verò Gregorius orabat ad Dominũ in medio amphitheatro, dicens: Benedictus Dominus Deus meus & rex meus, adiutor meus, & liberator meus, qui me hodiè de hoc ſeculo ad te vocare dignatus es. Et reſpiciens ad cælum, audiuit vocem magnam, dicentem ſibi: Eccè, Gregori, coronatus es, in numerum ſanctorum meorum adſcriptus es: ingredere ad me, benedicte Domini: pręparata eſt habitatio tua. Ad- Caput ei amputatur. huc Angelo loquente, ab Aquilino ſpathario capite trũcatus eſt. Tircanus verò iuſſit dimitti feras terribiles, vt corpus beati viri abſorberent. At rabidæ feræ vbì ad corpus venerunt,

nerunt,flectentes capita ſua,adorauerunt illud.Id turba cernens,voce magna exclamauit: Verè magnus eſt Deus Chriſtianorum : & multi crediderunt in Dominum. Flaccus verò eodem die percuſſus ab Angelo,euomens interiora ſua,expirauit. Corpus verò beati Gregorij iacebat in medio amphitheatro.Erat autem quædam mulier Chriſtiana,Abundantia nomine.Ea accedens ad Tircanum,petijt corpus beati Gregorij, vt illud colligeret de medio amphitheatro. Tircanus dixit: Da mihi aureos trigintaquinq;, & accipe corpus. Abundantia dixit : Quod iubes,libens dabo : hoc tantùm rogo, vt celeriter mihi corpus detur.Tircanus ait: Affer mihi quod dixi,& tolle corpus. Illa, numeratis ei aureis trigintaquinque, accepit corpus, gaudens & benedicens Deo, ſicque dicens : Benedictus Dominus,qui non amouit deprecationem meam, & miſericordiam ſuam à me.Et ſepeliuit illud conditum balſamo,nardo & aromatibus precioſis, & poſuit iuxta pontem lapideum & riuum,qui Sanguinarium appellatur,prope muros ciuitatis nono calendas Ianuarij, cum hymnis & canticis,ità dicens : Mirabilis Deus in ſanctis ſuis,Deus Iſraël ipſe dabit virtutem & fortitudinem plebi ſuæ : benedictus Deus.Iuſtus Dominus in verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis: qui dat votum optandi, & benedicit annis iuſti. Ipſi honor & gloria, laus & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Multi crediderunt in Christum. Pſal.65. Pſal.67. Pſal.144.

Huius ſanctiſsimi martyris reliquias religioſè colit ac ſeruat hodiè Eccleſia metropolitana Colonienſis ſummo in templo,collocatas ſuper tumbam trium Regum, cum quibus eò ſunt olim ſimul adductæ.

DE NATIVITATE DOMINI ET SALVATORIS NOSTRI IESV CHRISTI MVLTAE EXTANT SAN-*ctorum Patrum inſignes Conciones, ad quas Lectorem remittimus. Vnam Petri Damiani, vt in 8. Tomo reuerendiſsimi Aloyſij Lipomani habetur,adſcribemus,quòd non ità paſsim omnibus obuia ſit: quanquàm ex ipſa ſatis conſtat, non eſſe Petri Damiani illius,qui Oſtienſis fuit Epiſcopus.*

BEATI PETRI DAMIANI SERMO DE NATIVITATE SALVATORIS, ET PRAE*claris miraculis in ea factis.*

NON poterit explicari ſermone, quod mente concepi. Stupor enim miraculorum opprimit me, & dum omnia replico,omnia complicantur. Quis poterit cogitare diem aduentûs eius ? Ideò fit elinguis lingua,memoria immemor, inſenſibilis ſenſus. Inſueta natiuitate relucent omnia,& omnia partui virginis obſequuntur. Fiunt mirabilia in cælo ſursùm, & in terra deorsùm, & vniuerſa in naſcentis Dei obſequium iurauerunt. Inſigniuntur conuexa cælorum ſtella lucentiori,& multo lumine loca flammantia præſtringuntur. Diffunduntur per quadrifidum orbem radij rutilantiores, & pluralitatem ſtellariorum ignium nouus ignis obfundit. Miratur orbis,cælos nouum peperiſſe ſplendorem, & inconuertibilem eorum ſtatum ad ſigna & prodigia fuiſſe conuerſum. Vident Chaldæi in cælis,quod Balaam reliquit in ſcriptis : Orietur, inquit,ſtella ex Iacob, & conſurget homo ex Iſraël, & erit omnis terra poſſeſſio eius. Naſcitur ſtella in excelſis,& Deus in terris,cuius poſſeſſio à mari vſque ad mare.Præparant ſe reges Tharſis, vt cum nouitate munerum videant nouam matrem, filij no-

Decẽbr. 25. Malac.3. Matt.2. Num.24.

Mira quæ cõtigêre naſcente Chriſto. uam natiuitatem. Fons olei de terra erumpit. Templum Romæ, quod vocabatur æternum, corruit, omnibus impenſis & Vrbis, & orbis mirabiliter conſummatũ. Cùm enim Romani in victorioſæ antiquitatis memoriam templum ſingulari ſchemate facere decreuiſſent, ab omni illa deorum, immò dæmoniorum, multitudine quæſiêrunt, vſquequò durare poſſet tã excellentis operis operoſa conſtructio. Reſponſum eſt: Donèc virgo páreret. Illi ad impoſſibilitatem oraculum retorquentes, templum æternũ ſolennem illam machinam vocauerunt. Nocte autem iſta, cùm de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egreſſus eſt, ità cecidit & confractum eſt illud murale, & columnarum opus, vt vix appareant veſtigia ruinarum.

O Bethleem ciuitas Dei ſummi, & in te, & in ſuburbijs tuis viſa ſunt mirabilia hodiè. Deus pendet ab vberibus, ponitur in præſepe, ligatur in cunis, pannis inuoluitur, & laxatis faſciolis, felices manus & ſancta brachiola per cunarum paruitatem expandit. Alludit Virgini, matri arridet, & blandientes oculos ad Mariam intorquet. Stat perterrita tantis miraculis Regina cælorum, confert in corde ſuo ſalutationem Archangeli, conceptionem DEI, natiuitatem pueri, & miratur quòd ille, qui ſic potuit ad nos venire, ſic voluit ſubuenire. Adeſt & Ioſeph, ſed ab vtroque remotus, & in exceſſu mentis miratur, & mirari ſatis non poteſt, qualiter ſit ad tantæ dignationis admiſſus arcanum. Adeſt
Luc. 2. multitudo cæleſtis exercitûs, & vocibus glorioſis, Gloria in excelſis Deo, auditur. Paſtores veniunt, & inueniunt puerum & puellam. Procedit ſtella: reges accedunt, adorant
Matt. 2. filium, matrem venerantur, offerunt munera, deferunt maieſtati. Cruciatur Herodes: Hieroſolyma turbatur: requiruntur ſcribæ: locus prædicitur: inducitur ſimulatio: ſi-
Luc. 2. mulator ad nihilum deducitur: deteguntur commenta fraudum. Magi per aliam viam reuertuntur: pax inaudita à ſeculo, regnat: vniuerſus orbis ad cenſum deſcribitur: riuus olei de terra perſudat, & in diuitem venam liquor ſanctificatus ebullit. Quid eſt hoc, niſì quia vera pax in terris apparuit, niſì quia ad ſupernum regnum ciues adſcribuntur, niſì quia fons miſericordiæ de Virgine emanat, oleum effuſum nomen tuum? Spiritus ſan-
Cant. 1. ctus, ſcripturę iſtius vnus & vnicus fabricator, nonnullam ſuę pinguedinis dulcedinem ſub hoc capitulo dereliquit. Sed vos nocturnis vigilijs ità defatigati eſtis, vt vix poſſitis ſomnum ab oculis remouere. Euigilate tamen pauliſpèr, & ſomni torporem excutite. Aderit ille, de cuius natiuitate loquimur, vt illuminet oculos noſtros, nè obdormiamus. Totus autem ſententiæ ſenſus ex illius arca mutuabitur, cuius conſilium eſt, quaſì con-
S. Bernardũ dicit. Vide eius ſermonem 15. in Cantica. ſilium Dei. Ipſe ille eſt, Dominus videlicet Clareuallenſis, cuius religio & diſcretio, ſapientia & eloquentia, vita & fama, per totam Latinitatem nõ immeritò decucurrit: libenter enim illius ſarcinas adoro. Sed ad propoſitum reuertamur.

Benignus ille ſpiritus, de cuius ſecretiori fonte Canticorum flumen euadit, in his tribus verbis tria nobis requirenda reliquit, videlicet nomen ſponſi, quarè oleo comparetur, & quomodò effundatur: quia & nomen tacet, de comparatione nil loquitur, nihil dicit de effuſione. Primùm de nomine videamus. Multa, vt arbitror, vocabula ſponſi per diuinam ſcripturam ſparſa leguntur, ſed in duo vobis vniuerſa complector. Nullum profectò reperietis, quod non ſonet aut maieſtatis potentiam, aut gratiam pietatis. Puer Domini, de quo frequentiùs facio mentionem, ad Regis cubiculum introductus, duo
Pſal. 61. quaſì ſublimiora de ipſius ore diuinitatis audiuit: Poteſtas Dei eſt, inquit, & tibi Domi-
Ioan. 13. ne miſericordia. Sed & ipſe Saluator ꝓphetice veritati atteſtãs, ait: Vos vocatis me, Magiſter, & Dñe, & benè dicitis. Sũ etenim. Dominus, nomẽ eſt maieſtatis: pietatis, Magiſter. Si enim piũ eſt, ꝓbere eſcam corpori: multo miſericordius eſt, eſcã animę impartiri: quod eſt propriè magiſtrorum, qui mentes indiſciplinatas ſub diſciplinæ rigore coërcent.

Videamus quod horum nominum effundatur, vtrùm nomen potentiæ in nomen gratiæ, vel nomen pietatis in maieſtatis vocabulum. Abſit, vt miſericordia in potentiam in-
Pſal. 144. cludatur, quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Certum eſt ergò, quia poteſtas Dei in maiorem hodiè pietatem effuſa eſt, cùm cæli diſtillauerunt à facie Dei, & de virgineis membris vetuſtus dierum exoritur. Non eſt, qui ſe abſcondat à calore iſto: quia
Pſal. 132. largior olei effuſio à capite deſcendit in barbam: quę etiam extremam veſtimenti fimbriam largiùs irrorauit. Tanta eſt abundantia miſerantis, vt non ſolùm ſub nomine effuſio-
Philip. 2. nis, ſed & exinanitionis cenſeatur. Exinaniuit ſemetipſum, (ait Apoſtolus) formam ſerui hodierna die accipiẽs, & cũ tota multitudine miſerationũ ſuarũ de thalamo proſilijt virginali: non enim habuit dulciorem modum ad redimendum nos abyſſus illa conſiliorũ

Dei:

Dei: quia quicquid in diuinitatis theſauro pietatis inuentum eſt, totum in vtero Virginis eſt aggeſtum. Non me capio præ lætitia, quòd illa maieſtas naturam ſuam exinaniens, in naturam meæ carnis & ſanguinis ſuperueniat, & me miſerum in diuitias gloriæ ſuæ non ad horam, ſed in ſempiternum includat. Fit frater meus, Dominus meus: & timorem Domini, fratris vincit affectus. Domine Ieſu, libenter te audio regnantem in cælis, libentiùs naſcentem in terris, libentiſſimè Crucem, clauos & lanceam ſuſtinentem: hæc ſiquidem effuſio rapit affectum meum, & iſtorum memoria conualeſcit cor meum, viuentis, & viuidæ potionis aſperitate purgatum. Viuens eſt iſte ſermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens ad diuiſionem animæ, & ſpiritûs, compagum quoquè, ac medullarum ſcrutator.

Vnus illorum, qui prophetalis chori aut magiſter, aut inter magiſtros eſt, ſub ſenaria diuinorum nominum partitione, de hac effuſione mirabiliter quidē, ſed ſubtiliter prophetauit: Vocabitur, inquit, nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis. Erat quidem admirabilis Dominus meus inter Angelicos ordines, audiens hymnum gloriæ ſuæ, admirabilis illi mirabili creaturæ, faciens mirabilia in cęlo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis. Ego autem in luto fęcis & miſeriæ obuolutus, miſer & miſerabilis, omnem ſpem emergendi perdideram. Ille in gloria, ego in miſeria: ille admirabilis, ego miſerabilis. Sanctum & terribile nomen eius, quod vix audeat illa dignior nominare natura. Nomen iſtud clauſum & integrum, quomodò capere poteram, quem vix Angelicus oculus proſpicere, nedùm perſpicere poteſt? Sed vide effuſionem. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat cælos, & fit conſiliarius hominum. Maieſtatiuum nomen in pietatiuum effunditur: & qui admirabilis eſt in cęlis, conſulere venit in terris: abſcondit purpuram ſub miſeriæ veſtimentis, & ad lutum, vbi iacebam, inclinatus, non mergitur. Is (audeo dicere) infixus in limo profundi, operi manuum ſuarum porrigit dexteram, de profundis aquarum extrahit, extractum abluit, ablutum induit, indutum reportat, reportatum confirmat. Porrigit dexteram cùm naſcitur, cùm loquitur extrahit, abluit cùm moritur, induit cùm reſurgit, cùm aſcendit reportat, confirmat cùm ſpiritum emittit de cælis. Bonus quidem conſiliarius, qui conſilium, quod voce dederit, & morte defendit. Erat enim docens, ait Euangeliſta, ſicut poteſtatem habens, non ſicut eorum ſcribæ & phariſæi.

Eſaiæ 9. | Pſal. 110. | Pſal. 68. | Vide beneficia Dei, homini collata. | Matt. 7.

Deus, & fortis, nomina ſunt poteſtatis, ſed Deus effunditur in patrē futuri ſeculi, fortis in principem pacis. Breuiter curro, quia & fatigatis, & ſciētibus legem loquor. Quid tibi, muſſitabunde Lucifer, in tanta diffuſione? Clauſum eſt tibi totum itinerarium Dei, & malignans oculus tuus hîc nimiùm caligauit. Sed & Dominus meus admirabilis fuit in natiuitate, conſiliarius in prædicatione, Deus in miraculorum coruſcatione, fortis in paſſione, pater futuri ſeculi in reſurrectione, princeps pacis in illa æterna beatitudine. Non terreamini nouitate verborum, quia nihil nouum introducitur. Sic & olìm nomina commutata, & effuſa ſunt, Abram in Abraham, Sarai in Saram, & ſi quas alias mutationes in illa veteri officina vos legiſſe recolitis. Sed & ab ipſis penè mundi principijs, in arcano quodam ſcripturarum loco, diuini nominis effuſionem inueniſſe me recolo. Loquitur Deus ad Moyſem de liberatione Iſraëlis, & poſt multam Dei & Moyſi confabulationem, Propheta ſubtiliter inquirit nomen eius, & Dominus dicit: Ego ſum, qui ſum: hoc mihi nomen in æternum. Hæc dices filijs Iſraël: Qui eſt, miſit me ad vos. Perterritus Moyſes inextricabilis auctoritate vocabuli, àc ſi diceret, Hoc excedit intellectum meum, non poſſum capere, niſi effundatur, audit à maieſtate: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Vides effuſionem? Eccè Deus Angelorum, vocat ſe Deum hominum. Curramus ergò, fratres, in odorem vnguentorum iſtorum. Curramus ad oleum de oliua ſpecioſa in campis expreſſum, nulla infectum amurca, nulla ſubſtantiatum amaritudine, oleum quod exhilarat faciem hominis, quod ſanat vulnera, dolorem tollit, reddit ſuauitatem. Non'ne Samaritanus noſter nobis à latrone peſſimo vulneratis attulit oleum & vinum, ad purgandum & mitigandum vulneris magnitudinem? Sed multum olei, parùm vini: multum miſericordiæ, iuſtitiæ parùm. Sic quippe decebat miſerantem, ſic miſero expediebat. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, Domine, (ait iuſtus) quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens: ſed corona me in miſericordia, & miſera-

Gen. 17. | Exod. 3. | Pſal. 103. | Pſal. 142. | Pſal. 102.

tionibus. Veniens quippe hodiè, quinque vaſa attulit olei, non niſi duo vini. Spiritus enim ſapientiæ & intellectûs, conſilij, ſcientiæ & pietatis, non'ne dulcedinem ſonat, miſericordiam fragrat, eructat abundantiam ſuauitatis? Fortitudo & timor vinum ſunt. Sed hoc vino potatus eſt potens ille, cùm Chriſtus in ſpiritu fortitudinis deſcendit ad inferos, non timidus, ſed timendus.

Videamus nunc, quarè oleo comparetur oleum. Si vos melius non habetis, lucet,
Nomen Ieſu quid præſtet. paſcit, & vngit. Idem facit Chriſti nomen, & per omnia conſonat comparationi. Lucet prædicatum, paſcit recogitatum, inuocatum lenit & vngit. Vide quandò præclara luminaria lumen nominis huius ſuper eloquentiæ candelabrum portauerunt, ſi non eluxerunt coruſcationes Dei orbi terræ, ſi non in ſplendore fulguris commota eſt & contremuit terra.
Actor. 3. In nomine Ieſu Chriſti ſurge & ambula, dicit claudo princeps Apoſtolorum. Non'ne quaſi fulgur exiliuit ab ore Petri, cùm nominatum eſt nomen, quod os Domini nominauit? Et ſtatim, inquit, conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ. Vocabulum Ieſu (ſicut Origenis lingua nobilior diffiniuit) dulce & glorioſum, omni adoratu, cultuque digniſſimum, quod non priùs ab hominibus decuit efferri in mundum, ſed à quadam ſublimiori, excellentiorique natura. Omnes quippe Prophetæ nomen iſtud aut neſciêrunt, aut penitùs tacuerunt, & reſeruata eſt prærogatiuæ dignitas Archangelo Gabrieli, qui ſancto ore ſanctiſſimæ Virgini illud primùm
Lucæ 1. Eſa. 7. euoluit. Non'ne Eſaias in exceſſus mentis raptatus, verbis Archangelicis, eiſdem penè ſyllabis conſentit vſque ad ſancti nominis nouitatem?

Pſal. 22. Paſcit reuerà, nec eſt felicior paſtio in loco paſcuæ, vbi nos Dominus collocauit. Quid æquè mentem cogitantis impinguat? Nomen Ieſu mel in ore, in aure melos, in corde iubilus. Omnis cibus, qui non conditur hoc ſale, infatuatus eſt. Scriptura, quæ non fuerit interlita oleo tantæ deuotionis, aut inſipida eſt, aut amara. Olìm mihi Tullius dulceſcebat, blandiebantur carmina poëtarum, philoſophi verbis aureis inſplendebant, & ſirenes vſque in exitium dulces, meum incantauerant intellectum. Lex, Prophetæ, Euangelium, Epiſtolę, & omnis gloria ſententiarum Domini mei, & ſeruorum eius, aut parua videbantur, aut nulla. Neſcio modò, quid dulcius immurmurat filius Ieſſæ, qui vario ſermonum & ſententiarum concentu omnes illos, quos diligere conſueueram, ineloquentes reddit & mutos.

Pſal. 49. Lenit & vngit, quia nihil ſic recreat in tribulatione. Deniquè & probare licet. Inuoca me, inquit, in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Hoc eſt nomen, hoc eſt oleum, hæc olei effuſio. Amen dico vobis, non deficiet hic lecythus olei, nec minue-
Pſal. 67. tur, donèc pluuiam voluntariam, quæ ſegregata eſt hęreditati eius, diffuſiùs inſtillet,
Pſal. 102. donèc faciat cęlum nouum, & terram nouam: quia miſericordia eius ab ęterno, & vſq; in ęternum ſuper timentes eum.

Sed iam ſurgamus, & pręparemus nos ad ſolennioris Miſſę iubilationem, nec cordibus parcentes, nec vocibus, ad honorem pueri, qui natus eſt nobis, qui eſt Deus benedictus in ſecula, Amen.

SANCTI

SANCTI ATHANASII ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI SERMO IN DESCRIPTIONEM SAN-*ctiſsimæ Mariæ & beati Ioſeph. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

QVemadmodũ qui terram effodiunt, aurum perſcrutantes, cùm venam aliquam inuenerint, auream arenam præ ſe ferentem, in eam incumbunt, & magis magiſque terram effodiunt, quippe qui venam illam lucri ducem inuenerint: quam proſequentes, non priùs è loco illo diſcedunt, quàm auri propoſiti latebram aſſecuti fuerint: ità & nos, vt Eccleſiaſticæ negociationis operarij, beatũ Euangeliſtam Lucam in manu habentes, Dominici ex Mariæ Virginis conceptione theſauri conſiderationem aggreſſi, non priùs ab huiuſmodi perſcrutatione deſiſtemus, quàm propoſitas diuitias ſyncerè colligamus. Quamobrèm &, ordine ſeruató, Euangeliſtam ità perſcrutabimur, vt nihil eorum, quæ vtilitatem afferre poſſunt, derelinquamus. Nam etsì verba ipſa non ſublimia ſint, nihilominùs tamen magni gaudij myſterium in ſe continent. Nemo igitur propterea ſegnem ac negligentem ſe pręb eat, quòd quæ modò lecta ſunt de Ieſu, parua quędam eſſe videantur, ſi auditu ſolo percipiãtur. Quantùm enim ad geniti Domini potentiam pertinet, parua quidem ſunt, & valdè humilia, quæ lecta modò audiuimus, vt faſcię, præſepe ac locus, qui tantæ maieſtati videbatur minimè conuenire. Parua nimirùm ſunt hæc, ſed myſtica & arcana quædam eiuſdem Domini ortus nobis proponit, vt Mariæ ventrem, cuius gratia verbis explicari non poteſt: ſinum, quem humana cogitatione compræhendere non valemus: mammas, naturæ conſuetæ radicem non habentes: lac, peregrino & nouo modo fluens: vbera, longè à naturali conſuetudine ac lege aliena: Matrem Domini deſcriptam: Ioſeph ſponſum Mariæ, communionem eius non re, ſed nomine habentem.

25. Decemb.

Quę in Chriſto humilia videntur, nõ ſunt paruipendenda.

Audiſtis paulò antè Lucam euangeliſtam, dicentem: In illis diebus exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Hęc autem deſcriptio prima, facta eſt à Præſide Syriæ Cyrino. Et ibant omnes, vt profiterentur, ſinguli in ſuam ciuitatem. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilęa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quę vocatur Bethleem, eò quòd eſſet de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore, pręgnante. Vides quàm exiguis verbis, quàm magna compręhẽdantur myſteria? Dominus conceptus erat in ventre Virginis, & prima gentium, Auguſti edicto, inſtituebatur deſcriptio. Qui omnem naturam apud ſe deſcriptam habet, quique diſcipulis ſuis ait: Gaudete & exultate, quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo: ille ſuam ipſius matrem paruis quibuſdam Romanis codicibus deſcribi voluït. Quis non loquetur, quis non admirabitur diſpenſationem illam, qua Dominus ad noſtram ſe demiſit humilitatem? Qui in excelſis liber eſt, in terris deſcribitur. Illic Dei filius, hîc ſeruus. Illic Rex, hîc ſubditus. In cęlis diues, in terris pauper. In cęlis adoratur, in terris vectigal ab eo exigitur, ac ſoluitur. Illic diuino ſedet in throno, hîc in agreſti & ruſtica naſcitur ſpelunca. Illic in paterno eſt & incompręhenſibili ſinu, hîc in paruo brutorum reclinatur pręſepi. Quis non admiretur ſuperna & ſublimia illa, cum humilibus & paruis his collata? Inuoluitur faſcijs, qui ſoluit omnia. Nutritur is, qui nutrit vniuerſos. Qui nullo loco poteſt compręhendi, puer anguſto compręhenditur pręſepi. Qui emittit fontes, mammam ſugit. Qui fert omnia, inexplicabili quodam modo ferebatur. Qui nuſquàm non eſt, in exigua Iudaicę regionis parte incircunſcriptè circunſcribitur. O res admirabiles, & omnium hominum cogitationem ſuperantes. Eliſabeth in domo illuſtri Iohannem peperit, & Virgo ipſa in parua ſpelunca Ieſum parit. Iohannes in lecto, & Dominus in pręſepi reclinatur.

Lucæ 2.

Lucæ 10.

Vide humilitatẽ filij Dei, & erubeſce eſſe ſuperbus.

Lucæ 1.

Sed non ſimpliciter factum credamus, vt gigneretur Dominus Ieſus, faſcijs inuolueretur, mammam ſugeret, in prę ſepi reclinaretur. Non temerè factum exiſtimemus,

muſ,vt illa Cæſaris Auguſti deſcriptione numeraretur. Omnia hæc certa de cauſa, & ad finem aliquem facta ſunt,diuina quidem diſpenſatione,ſed obſcura. Ex Virgine gignitur,vt ex terra virgine formatum primum illum humani generis parentem Adam reformaret. Faſcijs inuoluitur,vt peccatorum noſtrorum catenas diſſolueret,vinculis ſcilicet ſoluens vincula: peccata enim vinculorum nomine appellantur,vt ait ſcriptura: Vnuſquiſque ſuorum peccatorum catenis conſtringitur. Suxit mammam,vt diuinum illud gratiæ lac nobis ſcaturiret,quod ex proprio latere profudit: nihil enim aliud eſt lac,niſi ſanguis,albus effectus. Reclinatur in præſepi, vt naturę humanæ deprauatam rationem corrigeret, & duorum animalium eſca fieret, Gentilis & Iudaici populi, de quibus ſcriptum eſt: In medio duorum animalium cognoſceris. Auguſti Cæſaris deſcriptionem ſuſcepit, vt orbis terrarum confuſionem ordinaret. Hæc enim deſcriptio, fuit ordinationis, quę in orbe terrarum futura erat, pignus & imago quædam.

Prouer.5. Ioan.19. Haba.3.

Quòd autem vera ſint,quę dicimus,paucis verbis explicabimus. Antequàm Dominus homo fieret,multa humanum genus tyrannide premebatur, & orbis terrarum homines,temerè ac ſine ratione vitam degebant,& regalis dignitas dehoneſtabatur, cùm multi & copioſi extemplò crearentur reges. Centum homines aliquis ſubiectos ſibi habebat,& ſtatim regni nomen ac ſpecimē ſibi vendicabat. Talis erat gentium concertatio,ſuarum regionum principatus appetentium, neque ex proprijs locis excedentium, niſi fortè aliquo modo in ſe viciſsim arma ſumerent. Cùm eiuſmodi confuſio diutiùs vigeret,& Dominus Ieſus Chriſtus ſolus ipſe virginalem aulam in terris habitare contentus eſſet, ſtatim multorum principatum extinguens, Romanæ gentis dominatum conſtituit, vt ſub vno Principe,ad militiæ cęleſtis imitationem,omnes viuerent. Sicut enim in cęlis ſub vno Rege vniuerſi continentur, dęmonibus ipſis more barbarorum imperij iugum recuſantibus: ità & in terris, etsi multę ſunt gentes, quæ ſubijci noluerint,vnum tamen Romanorum Imperium poteſtatem tenet,quia ſupernæ poteſtatis ope adiuuatur.

Regiũ nomē quàm multi temerè ſibi olim vſurpârint.

Huius igitur ordinationis cauſa cęleſtis ille Rex, cùm adhuc in ſanctiſſimæ Virginis vtero conceptus geſtaretur,primam deſcriptionem orbis terrarum ſub Auguſto Cæſare fieri iuſſit,atque ſub illa Imperij Romani deſcriptione,ſeipſum quoquè contineri voluit,vt legem illam diuina prouidentia latam confirmaret. Tunc enim regis lex firmatur,cùm rex,qui eam tulit,primus exequitur. Nam qui legem fert, & non obſeruat, euerſor potiùs eſt,quàm legiſlator. Eius igitur, quam ſuprà diximus, ordinationis gratia,ſub Auguſto Cęſare prima deſcriptio facta eſt,vt Iudaicę gentis deprauata conſuetudo reprimeretur, neque liceret deindè inordinatè viuentibus Iudęis ſua deprauata lege innocentes homines interficere, ſed neceſſitatis iugo compreſſi, alienis legibus ſeruirent. Neceſſaria igitur fuit ſub Auguſto deſcriptio. Illa Iudæorum gentem depreſſit, & Chriſtianorum fidem amplificauit, cùm Iudaica natio,Romanorum imperantium timore,non ampliùs audeat ſuperiorem inſaniam atque immanitatem exercere.

Iudęorũ repreſſa temeritas.

Quamobrèm poſt deſcriptionem illam, cùm Dominum Ieſum comprehendiſſent, & morti tradere feſtinarent, non auſi ſunt pro ſua libidine ac temeritate, quemadmodùm in alios Prophetas ſe geſſerant,quibus iniuſtam cędem attulerant, Dominum Ieſum aggredi:ſed ad Pilatum,Romanorum loco pręſidentem,adduxerunt, pœnas ab illo exigentes. Quamobrèm Pilatus pręſes,vt vidit Iudęos cędem Domini communiter flagitantes,dicebat illis,vt manifeſtè vos etiam ipſi cognouiſtis : Nihil dignum morte inuenio in hoc homine. O nefarios & iniquos Iudęos, cur tantoperè ſtudetis Romanorum magiſtratum labefactare, iniuſto iudicio iuſtum illum aggredientes,& dantes omnem operam, vt innocentiſſimus, & ab omni labe puriſſimus, tanquàm nocens condemnatus,de medio tollatur? Nihil,inquit, dignum morte inuenio in homine iſto. Iure igitur Barabbas condemnetur,& Ieſus abſoluatur, cùm ille ſeditioſus ſit & homicida, hic beneficus, & vitę dator. An illi beneficia, tanquàm crimina, exprobrabitis? In hanc ſententiam Pilatus reſpondit. Sed quidnam Iudęorum natio? Illa quidem nihilominùs ſęuiens, Pilatum ipſum, vt Auguſti Cęſaris inimicum, quippe quòd Chriſto patrocinaretur, his verbis pręſentem inſequebatur : Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris: ſiquidem illi vitam condonas,qui ſe Regem eſse dicit. Hæc Iudæi.

Lucæ 23. Ibidèm. Ioan.19.

At

At Pilatus neque ſic permiſit Iudæos ſuo arbitratu, quicquid vellent, in Chriſtum facere. Nam ſi per imperium Præſidis licuiſſet Iudaicæ genti facere, quę volebat, lapidibus Dominum Ieſum obruiſſent, vel ſerra lignea diſſecuiſſent. Quod ſi factum fuiſſet, nos Crucis beneficio defraudati, damnum paſſi fuiſſemus. Crucis enim lignum, Romani iudicij proprium eſt ſupplicium. Quamobrèm Pilatus iterùm eos interrogans, aiebat: Quid vultis faciam ei, qui dicitur Chriſtus? Illi verò clamabant: Tolle, tolle: crucifige eum. Quibus ſtatìm Pilatus aſſenſus eſt. Datum enim ei fuerat deſupèr diuino nutu. Huius igitur rectę ordinationis cauſa, inſtituta eſt prima ſub Auguſto Cæſare deſcriptio. Niſi enim lex hæc anteà lata fuiſſet, Domini Ieſu Chriſti corpus ſepulturæ integrum mandatum non eſſet. Nam Iudæorum natio nimio furore accenſa, Dominicum corpus in ignem, aut in mare deieciſſet. Nam ſi Ieremiam, non ſic inuiſum, in lacum cœni plenum coniecerunt: quid in Chriſti ſummoperè ſibi exoſi corpus facturi fuiſſent, niſi Romanæ legis pœnam timuiſſent? Quamobrèm cùm nulli Iudęorum Pilatus conceſſiſſet, vt Chriſti corpus de Cruce deponeret, Ioſeph ab Arimathia Pilati amicus acceſſit, & petijt corpus Ieſu, quod & accepit, rem planè ſingularem atq; imcomparabilem. Neceſſaria igitur, vt ſępè diximus, deſcriptio fuit ſub Auguſto Cæſare, qua & ſponſus Virginis, vt paulò antè audiuiſtis, cenſus fuit: nam totus mundus deſcriptione illa rectę ordinationis primordia tunc accepit. Sed proſequamur Euangelicæ hiſtoriæ narrationem.

Matt. 27. — *Iere. 37. & 38.* — *Matt. 27.*

Ibat Ioſeph cum Virgine, partìm adiutor, partìm ſpectator eorum, quę futura erant: non quia Virgine adiutore opùs eſſet, vel ei, qui conceptus in vtero Virginis portabatur: ille enim eſt omnium adiutor, ad quem clamãtis Prophetæ ſpectat oratio illa: Auxilium meum à Domino, qui fecit cęlum & terram: ſed quia eius diſpenſationis myſterio neceſſarius erat Ioſeph, vt Virgo quaſì ſub viro eſſe crederetur, & res ipſa lateret diabolum, nè ſcilicet ſcire poſſet, quod futurum erat, id eſt, quemadmodùm DEVS ipſe cum hominibus verſari contentus eſſet. Sed quidnam Euangeliſta Lucas ait? Factum eſt autem, cùm eſſent ibì, impleti ſunt dies, vt páreret: & peperit filium primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. O res admirabiles, & omnium cogitationem ſuperantes. Papę, quàm paucis verbis quàm magna continentur myſteria. Factum eſt, inquit, cùm eſſent ibì, impleti ſunt dies, vt páreret. O res omninò admirabiles. Effector temporum, certum expectat tempus: qui certos temporibus pręfigit terminos, præfinitam expectat diem, nè quis eius ortum ſpecie quadam, non re vera fuiſſe ſuſpicari poſſet.

Pſal. 120. — *Lucæ 2.*

Operęprecium autem eſt, huiuſce rei myſteria conſiderare: ac primùm illud contemplemur, quemadmodùm parua illa domus, in qua Virgo peperit, Eccleſiæ figuram continebat: Pręſepe verò altaris, Ioſeph ſacerdotis, per vices munus ſuum exercentis, Paſtores diaconorum, Angeli ſacerdotum, & Dominus Ieſus Pontificis formam in ſe gerebat. Thronus autem Dei, per virginem Mariam figurabatur. Quamobrèm ſupradicta omnia in Virginis partu præmonſtrata eſſe cernens, admirare, cùm audis Euangeliſtam Lucam ſic dicentem: Factum eſt in illis diebus, impleti ſunt dies, vt páreret filium ſuũ primogenitũ, & inuoluit eum pãnis, & reclinauit in præſepio. Vide admirabilẽ Virginis partũ. Illa ipſa, quę peperit, pannis inuoluit, & reclinauit in pręſepio. Aliarum mulierum, quæ in mundo ſunt, vna parit, & alia infantẽ pannis inuoluit. At non ità Virgo fecit, ſed quæ peperit, illa eadem infantem pãnis inuoluit. Quæ ſine labore aliquo mater fuit, eadem & obſtetricis munere functa eſt, cùm à nulla muliere didiciſſet. Non enim permiſit quenquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum. Illa per ſe eum, qui ab ipſa, & pro ipſa genitus eſt, ſuſcepit, pannis inuoluit, & in præſepio reclinauit, quoniam non erat ei locus in diuerſorio.

Singulare Virginis matris priuilegium.

Iam vidiſti, amice, quemadmodùm Eccleſiæ figuram præmonſtrabat humile illud habitaculum, in quo Virgo peperit. Quæ cùm ſemèl concepiſſet ac peperiſſet, nunquàm ampliùs genuit, neque virum cognouit: quanuìs aliqui delirantes, eô quòd audiant Euangeliſtam Lucam, dicentem: Et peperit filium ſuum primogenitum: audeant dicere, Virginem ipſam alteram conceptionem ſuſcepiſſe, incorruptam atque ab omni labe puram Virginem, corruptioni ſubiectam fuiſſe temerè iactantes. Nunquàm, inquiunt, diceretur primogenitus, niſì & alter partus ſecutus fuiſſet.

Lucæ 2.

Non

Non ſolùm autem aduerſarij ſuę temeritatis teſtem Lucam Euangeliſtam proferre audent, ſed Matthæum etiam eadem ſcribentem proferunt: quin etiam manifeſtiùs hoc apud Matthęum Euangeliſtam eſſe contendunt, cùm his verbis in ipſius Euangelio, ſcriptum legatur: Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Noli timerę accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Et poſt pauca: Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut pręcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem ſuam: & non cognoſcebat eam, donèc peperit filium ſuum primogenitum. Ex his verbis ſimiliter aduerſarij conantur probare, Mariam alios filios concepiſſe.

Matt.1.

Sed caue hoc ſuſpiceris: abſurda enim omninò res eſt. Nam Virginale illud clauſtrum, in quo diuinus theſaurus repoſitus fuit, omni ex parte purum atque impollutum permanſit. Non coinquinatum fuit ſecundum illud cælum, neque commaculatum, & tanquàm inutile factum eſt vas Mariæ, Dei capax effectum. Dominus autem, primogenitus Mariæ verè dictus eſt, non quia & alter ab eádem natus ſit, ſed quoniam primogenitus, hoc eſt, ſingularis atque incomparabilis, genitus fuerit. Beatus item Paulus, licèt de Domini ex Patre, qui eſt ſine principio, ſcribens origine, dicat illum primogenitum omnis creaturę, non propterea & naturalem aliquem fratrem ei fuiſſe innuit: neque enim, cùm eundem appellat primogenitum mortuorum, iam ſimilem aliquem introduxit infernum conculcantem. Quamobrèm hæc ſcripturę verba prudenter intelligas, & piè credas. Dominus propterea vocatur primogenitus à mortuis, à Patre, & à Virgine, vt ex omnibus his notior fieret ſingularis eius dignitas, quia filius Dei eſt. Incomparabilis enim fuit Domini origo. Cuius enim mater ipſa Virgo eſt, eius origo qua ratione poterit explicari?

Chriſtus vt primogenitus Virginis perpetuę. Coloſ.1. Ibidèm.

Matt.1. Quòd autem dicit beatus Matthęus: Non cognoſcebat eam, donèc peperit filium ſuum primogenitum: non in eam ſententiam accipiendum eſt, in quam iſti prauè accipiunt. Verè non cognoſcebat illam Ioſeph, donèc peperit filium ſuum primogenitum, quandiù ſcilicet Virgo ipſa, quem conceperat, ferebat in ventre. Nanque Ioſeph, quid in ea lateret, ignorabat, & quale, quantum've illud eſſet, & quem ad finem res ſpectaret, non anteà perſpectum habuit, quàm Virgo peperit. Tunc enim, quanta eſſet eius virtus, ac dignitas diuinitùs ei collata, manifeſtè cognouit. Tunc vidit mammam infanti à Virgine datam, cuius virginalis flos intactus permanſerat. Tunc vidit Virginem peperiſſe quidem, ſed nihil eorum ſenſiſſe, quæ parturientes pati ſolent. Tunc cognouit petram illam è montis vertice abſciſſam, mammam ſugendam dediſſe petræ illi ſpiritali, quę mentis lumine compręhenditur. Tunc cognouit Ioſeph clariſſimi præconij prophetam Eſaiam de Virgine illa hoc ſcripſiſſe: Eccè Virgo concipiet. Proptereà igitur primogenitus dicitur Ieſus, quòd ſingulari & incomparabili modo genitus ſit. Nam ſi verum dicere volumus, Dominus ipſe vnigenitus verè eſt ex Patre. Solus enim ex ſolo ſine principio genitus eſt. Idem Dominus, & vnigenitus, & primogenitus: vnigenitus ex Patre, vnigenitus ex Matre, propter diſpenſationis terminum. Habet ille quidem multos fratres non natura, ſed gratia, & in Virgine, & in Patre. Et in reſurrectione habet fratres Dominus Ieſus. Sed quinam ſunt iſti? Ante omnes fuerunt ſancti Apoſtoli, quibus dixit Dominus: Vado ad patrem meum, & patrem veſtrum. Ipſi Patri ſimul cum Filio, & ſancto ac viuificante Spiritu, ſit gloria in æterna ſecula, Amen.

Eſa.7.

Ioan. 20.

MAR-

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS ANASTASIAE, AVTHORE SIMEONE *Metaphraſte.*

ANaſtaſia mulierum pulcherrima, inclytæ quidem Romæ 25. Decembr.
erat nata: generis autem ſplendore & corporis pulchritu-
dine,& animæ nobilitate,& morum honeſtate & moderá-
tione omnes vincebat, & labris omnium canebatur. Et
erat quidem cuiuſdam viri Prętextati filia: à quodam au-
tem,nomine Chryſogono, fuit in rebus diuinis inſtituta,
cui etiam fuit poſteà caput ornatum corona martyrij,ſic-
ut etiam procedens declarabit oratio, cùm impius Dio-
cletianus Romana ſceptra tunc teneret.

Cùm ergò apud Chryſogonum Anaſtaſia falſam genti- S. Anaſtaſia
lium opinionem verbis luculentis eluïſſet, eum qui verè cognoſcit
eſt Deus,pro ijs qui videntur,cognoſcit. Et nunc quidem Chriſtum.
non liberè profitetur pietatem: à patre verò vel inuita in matrimonium data viro gen-
tili,nomine Publio,conante,vt dicitur, miſcere ea quę miſceri nequeunt, illa partìm
quidem omninò ſibi vendicans virginitatem, partìm autem abhorrēs eius religionem,
ne cum eo quidem omninò cohabitare in animum induxit: ſed vt pura ad Chriſtum ac-
cederet,& nullum ex eius pręceptis deſpiceret,diù noctuque meditans,ad eum omnem
direxit cogitationem. Veſtem quidem certè ſępè mutans,& vili pro ſplendida ſe in- In vili habi-
duens,& ſe habitu quodāmodò celans,vna eam ſequente ancilla,omnes obibat carce- tu adit car-
res,& à cuſtodibus emens ingreſſum pecunijs, eos qui in eis pro Chriſto erant incluſi, ceres,& mi-
& corpore propter tormenta malè erant affecti, cum quanta potuit reuerentia & ho- niſtrat ſan-
nore curabat, pedes lauans, manus abluens, comam ſordidam, quoàd eius fieri pote- ctis.
rat,expurgans,& quod pilorum erat ſuperfluum,prolixum autem erat propter longam
in carcere incluſionem,officioſè tondens, ſanguinem diligenter abſtergebat, vulnera
mundabat:deindè etiam alligans linteis,& ſanctis amplexibus ſuum in eos amorem in-
dicans,& alimenta vnicuique præbens neceſſaria,ſic exibat. Hæc cùm fierent aſſiduè,
quoniam virum latére non potuit, reſciſcit etiam Publius: & protinùs multi ſunt ad- Multi ei cu-
hibiti cuſtodes Anaſtaſiæ, qui non ſinebant eam domo egredi, neque vllum ad eam in- ſtodes ad-
gredi ex ijs,qui,vt illi dicebant,mores videbantur corrumpere,& poterant ei perſuade- hibentur.
re,vt à Publij abſtineret conſuetudine.Illam autem & hoc quidem malè habebat,quòd
alios omnes,qui anteà ab ipſa curabantur,neq; poſſet videre,nec ab ipſis videri: Quod
verò plùs,quàm alia,eam cruciabat,& mediū eius cor tangebat,erat præceptor Chry- S. Chryſo-
ſogonus: qui cùm duobus annis integris multa & varia pro Chriſto tormēta ſuſtinuiſ- gonus in
ſet,habitabat in carcere,ità iubēte Diocletiano. Ad eum crebrò,quādò in ſua erat po- carcere.
teſtate, ventitabat. Tunc autem prohibita, per quandam anum ei ſignificat ea,quæ
euenerant: & per eam rogat, vt pro ipſa precetur. Precationis verò hæc ſit ſumma, vt
ab impio quidem euadat Publio,aſſequatur autem opportunitatem, vt,quod habet in
animo, deducat ad effectum,& perſeuéret curare eos, qui martyricis decorantur vul-
neribus,quoàd eius fieri poterit: quinetiam vt ipſa vitam finiat in pietatis ſcopo immu-
tabili. Hæc cùm ſignificâſſet Chryſogono,poſtremò etiam de mariti profectione eum
reddit certiorem. Fuerat enim illo tempore Publius miſſus legatus ab Imperatore
ad Perſas. Quę cùm didiciſſet Chryſogonus, iubet eam gaudere & bona facere, &
præſentia forti animo ferre, & in futurum voluntati quoquè conſentaneum expectare
exitum.

His confirmatur Anaſtaſia, & hæc ipſa duxit eſſe gaudij occaſionem, & bonæ ſpei S. Anaſtaſia
principium exiſtimauit eſſe calamitatem, nempe & mariti crudelitatem,& nimiam cu- lætatur reb9
ſtodum ſęuitiam. Qui erant ſimiliter quidem omnes acerbi & immitigabiles: Codiſ- duris.
ſius autem erat excellenti improbitate, qui & notus erat Publio,& cui proficiſcens
hoc maximè mandauerat,vt nec extra thalamum videre aërem, nec liberè,ſi fieri poſ-
ſet,reſpirare ſineret Anaſtaſiam. Graue enim ducebat, ſi reuertens à legatione, viuam
videret mulierem,quæ fœdus cum eo initum iam violauerat. Præterea verò ſpetabat

ſic quoquè fore,vt multarum pecuniarum & poſſeſſiorum efficeretur dominus.Atque ille quidem inuenit in via,quem par erat,exitum. Moritur enim periculo perditus,quæ ſe ſperabat facturum,ipſe priùs iuſtè paſſus: & effectus Anaſtaſiæ conciliator viduitatis, quę non luctum afferebat,ſed exultationem. Anaſtaſia autem liberata à vinculo, & à canibus qui eam cuſtodiebant,(ſic enim eos conuenit appellare) ad ſolitum gregem ferebatur,& ad conſueta pietatis paſcua: & modeſtum rursùs induens habitum, obibat carceres, & magna cura ac diligentia non ſolùm vulnera ac ſaniem ſanctis curabat: ſed ad propoſitum quoquè certamen eos pręclarè incitabat & præparabat.Qualem verò fructum hinc percipiat, declarabit eius finis: finem autem,oratio.

Maritus ei malè perit.

Hoc tempore impius quidem Diocletianus degebat Aquileiæ. Ei verò aliorum quidem cura erat poſterior: hoc verò pręcipuè erat curæ,vt nullus Chriſtianus qui latebat, eum effugeret. Ad eum ergò defertur ab omnibus, qui Romæ erant, quòd maxima multitudo Chriſtianorum,coniecta in carceres,& plurimis affecta ſupplicijs,nondùm potuit dediſcere pietatem. Quorum eſſe præceptorem & inſtitutorem Chryſogonum, qui habebat omnes ſibi parentes & pendentes ab eius lingua. Ille autem alios quidem omnes iuſſit dedi tormentis, & deindè etiam morti,ſi non perſuaderentur: Chryſogonum autem ſolum ad ipſum mitti: hoc apud ſe conſiderans, quòd ſi illum viciſſet,omnes protinùs erat ſuperaturus. Atque ei quidem, cùm duceretur ad Imperatorem,comes fuit Anaſtaſia,vndiquè conferens & comparans ea, quę pertinebant ad augendam animi magnitudinem: & oſtendens ſexûs imbecillitatem vinci à magnitudine animi & ſpiritûs.

S.Chryſogonus defertur ad Diocletianum.

Poſtquàm verò ante Imperatorem adſtitit Chryſogonus, ille quidem ſtatìm verbis vſus eſt mitioribus: Perſuadeare, ô Chryſogone, noſtris coniungi partibus: & dijs quidem gratificari: tibi autem ea, quæ ſunt iucundiſſima, pręferre triſtiſſimis, & quæ ſunt conducibilia,minimè vtilibus.Scias enim fore,vt tibi non ſolùm tormēta remittamus, & hanc pulcherrimam omnibus iucundiſſimam lucem largiamur: ſed te etiam ſtatìm efficiam magnę vrbis Romę Præfectum. Ille autem nec Imperatoriæ poteſtatis obſtupefactus magnitudine,neque donorum flexus ingenti oblatione,liberè dixit:Ego vnum ſolum nôui Deum, & eum quidem iudico quauis luce ſuauiorem: quauis verò vita deſiderabiliorem: omnibus autem pecunijs quæſtuoſiorem. Eum & anima colo, & labris confiteor: & omnibus videntibus adoro genibus. Deorum autem multitudinem & fabulas & dęmones,tantum abeſt vt colam, vt ſim eiuſdem cum Socrate ſententiæ, oportere eos fugere pro viribus, vt qui ſint hominum deceptio, & animarū aperta pernicies. Quę verò à te mihi proponuntur munera & honores, nihil meliùs habere arbitror,quàm ſomnia & vmbras: & ea nihili facio.

Blanditur ei diabolus per Diocletianum.

Pręclara martyris vox.

Socratis de dijs ſentētia.

Non tulit dicendi libertatem Imperator: ſed perindè âc in prima proſtratum congreſſione,eum arripuit impetus, vt ſoli iræ gratificaretur: iubetque vt cùm in deſertum locum duxiſſent Chryſogonum,ei caput amputarēt, inuitus eum maiori afficiens beneficio,quàm quandò lubens dona offerebat: exiſtimans fore, vt eum in ſuam traduceret ſententiam.Atque hoc quidem factum eſt,prout ipſe decreuit: & ſacrum illud corpus proijcitur in litore maris,vbì etiam tres ſorores & animis, & corporibus,& pietate in Deum, ſuam habebant habitationem cum quodam Zoilo viro pio & presbytero. Sororibus autem erant nomina,Agape,& Chionia,& Irene. Hic verò Zoilus, cùm ſibi reuelatas martyris Chryſogoni reliquias ſuſtuliſſet vnà cum capite, & in quadam capſa cum quanto oportuit honore depoſuiſſet, abſcondit in ſua domuncula. Atque triceſimus quidem erat dies,ex quo ſitæ fuerant reliquiæ: in ſomnis autem presbytero Zoilo martyr appârens Chryſogonus, hęc ei viſus eſt dicere: Scias impium Imperatorem Diocletianum, cùm de Chriſti ancillis & ſororibus,Irene, Agape & Chionia fuerit factus certior,intra nouem dies illas quoquè velle comprehendere. Tu autem effice, vt Anaſtaſia Dei ancilla eas curet pro viribus, & ad certamen ſuſcipiendum eis addat animum,donèc fuerint redimitæ corona martyrij: Ipſe verò bonam ſpem concipias fore,vt ſuauiſſimos fructus laborum accipias. Nam non multo pòſt tempore,& à laboribus,qui hîc ſunt,liberaberis, & ad Chriſtum adducêris cum ijs, qui pro Chriſto decertârunt.

S.Chryſogonus capite cęditur.

Fuerunt hęc quoquè cognita venerandæ inprimìs Anaſtaſiæ, & diuino ſpiritu mota, venit ſtatìm ad domunculam,quam nondùm adſpexerat: & accedens ad presbyterum

rum Zoilum, quærebat ſorores: & rogabat de ijs, quæ in ſomnis ſibi viſa fuerant. Cùm autem vidiſſet virgines, & locum in quo ſitæ erant Chryſogoni reliquiæ, cùm illas quidem magna affectione & pietate adoràſſet, cum eis autem vnam noctem tranſegiſſet, eisque congratulata, ad martyrij fortiter ſubeunda certamina animum ſatis addidiſſet, profecta eſt Aquileiam. Eas enim cum multis alijs ſciebat curſum peracturas martyrij, prouidentia quoquè ſimul ipſam, cum bona & facili occaſione, tranſmittente ad certamen. Atque ipſa quidem proficiſcebatur, & qui prædictus Zoilo fuerat, vitæ finis contigit. Nam cùm hoc Deo ità viſum eſſet, exceſſit à vita præſenti. Quoniam autem neq; de Agape & Irene & Chionia oportebat temerè dictum eſſe à Chryſogono: cùm de ijs reſciuiſſet, qui omnes impietate ſuperauit, Diocletianus, eas ſtatìm accerſit, & ſiſtit ante tribunal: & admirans earum habitum & ſpiritum, & præterea ſpeciem, & quæ in earum vultu vigebat, gratiam, & alioquì cùm hoc ſciret, quòd morum grauitas, & dignitate præditus ac generoſus animus nunquàm vincitur ab aſperitate: ſed cedit potiùs verbis mollibus & placidis, & attrahitur officijs, ea via ipſe quoquè ingreditur.

S. Anaſtaſia magnâ pietati reuerêtiam reliquijs S. Chryſogoni.

Et primùm quidem trium ſimul facit periculum, ſimul laudans & admonens: Cùm in vobis videam, dicens, & florem ætatis, & ſpeciem corporis, & generoſos prętereà ſpiritus, qui non minùs reſplendent, quàm externa gratia: quinetiam audiuerim vos eſſe bonas, & bonis prognatas, & prętereà doctrina quoquè non mediocriter excultas, per deos, moueor non parua veſtrî miſericordia, ſi de his omnibus & de veſtra quoquè vita venietis in periculum, & non priùs aliquod bonum de vobiſipſis capietis conſilium. Hac enim de cauſa vos quoquè voluï ante meum conſpectum & vos côuenire, vt, cùm & ex me, & ex vobiſipſis ea, quę oportet, potueritis intelligere, abſtineatis quidem ab inſipientibus cogitationibus, dijs autem offeratis ſacrificium, & per hoc, quid non boni vobis ipſis comparetis, deorum amicitiam, meam beneuolentiam, gloriæ abundantiam, ſponſos dignos veſtra pulchritudine, diuitias & voluptates, & quicquid in vita felix bonumque eſt & videtur.

Diocletian° tribus virginibus primò blãditur.

Hæc ſunt inania mũdi huius promiſſa.

Ad hæc autem ea, quę erat maior natu, vocabatur verò Agape, quæ ſtudebat quoquè videri prima dilectione in Deum, cum verecundia miſcens dicendi libertatem, & labra honeſtè aperiens: Nulla, inquit, ratio tibi perſuadeat, ô Imperator, quòd nos vel metus perterruerit, aut perſuaſio ineſcauerit, aut intentatę ſuppliciorum minæ, aut bona propoſita, aut iuuẽtutis miſericordia, aut commiſeratio pulchritudinis, aut ſplendor generis, nobis omninò perſuaſerit, vt aliquid molle & delicatum omninò cogitemus, nedùm vt dicamus. Sed hæc quidem ipſa vel maximè perſuadent mortem contemnere, quòd tot bonis à DEO ornatæ, & tam multis commodis præſtantes, omnium abſurdiſſima videremur cogitare, ſi DEVM, qui ea dedit, nos inconſideratè admodùm & ingratè negauerimus: & non ea, quæ ab eo accepimus, in ijs quæ pro ipſo paſſuræ ſumus, occaſionem beneuolentiæ, certæque & ſtabilis fidei duxerimus.

Vide cõſtãtiã generoſę virginis.

Hanc loquendi libertatem ſupra modum admiratus Tyrannus, & ratus eſſe inſaniam, & eam ità appellans, ex ſe planè faciens iudicium, Agapem quidem non tentauit ampliùs: ſecundò autem iuſſit ſiſti ſecundam, & verbis eam eſt adortus. Poſtquàm verò huius quoquè ſimiliter, & deindè tertię deſperauit mutationem, poſtremò dicens, Hęc audacia veſtra reſponſa nulla re alia, quàm inflictis tormẽtis, curabuntur, illas quidem conijcit in carcerem: ipſe autem in ſupplicio conſiderando ac exquirendo verſabatur animo, nouam aliquam & longè grauiſſimam eis mortem inuenire contendens. Quę verò vel ante certamina, animo & inſtituto erat eorum certationis ſocia, Anaſtaſia, ea quæ conſueuerat, non ceſſabat adhuc facere, verbis quidem accendens ad certamen, re ipſa autem earum curam gerens: & non horũ ſolùm, neque reliquorum omnium, qui ſimiliter decertabant, ſimiliter curam gerebat: ſed eos etiam, qui alioquì erant inopes, Chriſtianam autem amplectebantur religionem, minimè negligebat: illis quidem alimenta, his verò veſtimenta, alijs autem vtraque prębens liberaliter: quorum & ab illis vnam petebat remunerationem, & ipſa quoquè precabatur, vt ei aureum imponeret ſignaculum, martyrij coronam. Et quòd ipſa quidem ſpe non ſit falſa, ſtatìm declarabit oratio.

S. Anaſtaſię ſtudiũ erga martyres & inopes.

Diocletianus autem cùm de martyribus multa animo agitâſſet, & in dubio eius ad-

huc eſſet animus, & ſimul vt proficiſceretur in Macedoniam, à quibuſdam publicis vrgeretur negocijs, cùm Dulcitio Pręfecto earum mandâſſet examinationem, quòd eas oporteret punire, multa præcepit. Ille verò cùm malæ naturæ adieciſſet malum Imperatoris mandatum, & iram maximè exacuiſſet, paratus erat ſuum inexplebilem animum exatiare. Cùm autem iam parata eſſent tormenta, & pro tribunali ſtarent virgines, qui mente erat planè cæcutiente, repentè cœpit etiam eſſe cęcus oculis: vel potiùs cùm videretur adſpicere, & non clauſos haberet oculos, neminem videbat ex ijs, qui aderant. Quo factum eſt, vt maxima ira incenſus, tunc quidem vel inuitus eas abduceret à tribunali: timuit enim, nè aliquid ampliùs pateretur, ſi adeſſent. Poſteà verò cùm rursùs eſſent coniectę in carcerem, & iam ad Deum hymnos dicere & cantica pſallere aggreſſæ eſſent, in animo quidem habuit irrumpere, & ex improuiſo accedens, illarum venari, vt putabat, pręſtigias & incantationes. Diuina autem voluntate ille quoquè ab hoc arcetur conſilio. Cùm enim à recta declinâſſet, & ad quandam propinquam delatus eſſet domunculam, quæ quidem cuſtodibus erat loco culinæ, hîc cùm in vaſa culinaria & ollas incidiſſet, & eſſet omninò emotæ mentis, & putaret ſe ipſas virgines habere in manibus, vultus quidem ei fuit repletus fuligine: veſtis autem plena fauillis, fumo & tetro odore.

Præfectus cæcitate punitur.

Addit etiã amentia.

Cùm autem quę in animo habebat, feciſſet, vt exiſtimauit, illinc eſt egreſſus, omnibus ei ſubiectis extra fores eum expectantibus. Poſtquàm verò illi eum viderunt, eſſe aliquod ſpectrum aut monſtrum opinati, in fugam ſunt conuerſi. Ille autem ſe contemptum putans, vt qui nondùm ſenſiſſet ea, quę ſibi acciderant, nondùm quidem domum, ſed in regiam magna ira & ſtudio contendit, magnum riſum mouens ijs, qui videbant. Cùm autem veniſſet in medium aulę regię & ſatellitum, & totus conturbatus quæreret Imperatorem, vt qui de ijs, qui ſibi ſubiecti erant, eſſet aliquid dicturus, tanquàm ab eis extrema affectus iniuria, illi morionem aliquem & ſcurram & mente captum, & quenuis potiùs ipſum, quàm Præfectum exiſtimantes Dulcitium, pugnis & calcibus eum extrudebãt, & arcebant ab ingreſſu. Poſtquàm verò quidam ex eis, qui erant ei familiares, cùm ſerò tandèm & vix virum agnouiſſent, & id quod acciderat conieciſſent, & inſaniæ miſerti eſſent, eum domum abduxerunt, viſum quidem eſt illic quoquè vxori & liberis, & omnibus qui domi erant, dedecus. Sed lucem adſpicere, & veritatem agnoſcerè ne ſic quidem ei venit in mentem: ſed id quod factum fuerat attribuens incantationi, vehementiùs adhuc & inſaniùs ſpirabat in virgines. Ei itaque parato tribunali, iubet adduci virgines.

Poſtquàm autem adductę ſunt, iuſſit eas adſtare nudas. Poſtquàm verò virgineis illis corporibus manus admouêre lictores, (ô Domine opifex rerum admirabilium) tunicæ, tanquàm ſecundę carnes & pelles, circuncircà extenſæ virginibus, inhærebant coaleſcentes & coniunctæ primis carnibus & oſſibus. Cepit eos, qui videbant, admiratio propter rem admirabilem, & quæ erat pręter opinionem: & ſtupor inuaſit eos, qui audiebant. Tyrannus autem aliam rursùs accipit plagam. Nam cùm iam ij etiam, qui erant eiuſdem ſententiæ, repræhenderent eius crudelitatem, & damnarent vno ore eius voluntariam cęcitatem & inſaniam, eis quoquè eſt ſuffragata ſuperna ſententia. Protinùs enim quadam diuina & cęleſti poteſtate priuatur videndi facultate: & perindè ac ſomno oppreſſus profundiſſimo, & nihil intelligens eorum, quæ fiebant, ità ſedebat dormiens, tanquàm in lecto & ſtertens. Eum itaque rursùs domum ducunt propinqui, tanquàm inanimum aliquod onus portantes. Deindè hæc etiam reſciſcit Imperator: & eius quidem condemnat leuitatem: Siſinio autem cuidam Comiti permittit aduersùs virgines examinationem.

Præclarum Dei miraculum.

Alia in pręfectũ vltio cæleſtis.

Ille verò ingreſſus eſt eâdem via, qua Imperator, aliquandò quidem tyrannicè, aliquandò verò blandè cum eis agens. Poſtquàm autem omnia dicens & faciens, vidit quidem virginum inter ſe differre corpora, vnam autem eſſe mentem, & omnes vnum & idem dicere, nempe: Neque minans nos terrebis, neque blandiens perſuadebis: Nobis enim pro Chriſto mori, eſt vita: viuere autem non in Chriſto, mors. Poſtquàm hęc cognouit, de iuniori quidem Irene, ne ſię quidem ſpem omnem abiecit: ſed cùm eam ſeparâſſet à reliquis, ab Agape, inquam, & Chionia, eas poſtremò tentauit. Sed cùm multis conſumptis ſermonibus, ſe planè nouit ea venari, quæ capi non poterant, & planè verberare aërem, eas condemnat vt igne mortem ſubirent. Et parata quidem

erat

erat fornax luculenta: virgines verò munitæ pulcherrimis armis orationis, vna quidem voce ad canticum, vno autem prompto & alacri animo procedebant ad ignem:& ſic ſimul canentes, in ignem inſiluerunt. Ignis verò non erat ampliùs ignis, ſed ros tener & mollis. Deus autem diuidit miraculum: partìm quidem illarum implens petitionem, partìm verò ſuam oſtendens potentiam. Nam illę quidem ſine dolore ſuas animas in manus Dei depoſuerunt, ignis autem fuit extinctus: & corpora virginea adeò illęſa & intacta apertè ſunt cognita, vt neque vlla pars veſtis, neque vllus deniquè pilus, vllo modo ferret aliquod ſignum exuſtionis. Rursùs verò harum generoſarum virginum reliquias cùm vnguentis & aromatibus martyrum amans condijſſet Anaſtaſia, in quadam capſa depoſuit cum pietate magna & reuerentia, vt earum eſſet in martyrio ſocia, ſemper precans.

Sanctæ tres virgines in fornace illęſæ, reddunt ſpiritum.

Sic duabus virginibus in Chriſto conſummatis, Comes productam virginem iuſſit ſacrificare ſimulacris, nè mors, dicens, quę tuas præoccupauit ſorores, te comprehendat. Illa autem ei dicit: Deum meum, inquit, rogo vt eas ſequar in omnibus. Tyrannus verò cùm eſſet valdè callidus, & ſciret quàm eſſet graue & deteſtandum, & vel ipſa morte acerbius Chriſti ſeruis, intemperantia: Te, inquit, in publico ſtatuam proſtibulo, cuiuis volenti proſtituens: vt anima & corpore polluta, vt eloquia docent tuæ ſcripturę, malè pereas. Martyr autem cùm ſtatìm in cælum ſuſtuliſſet oculos, & è profundo lamentabiliter ſuſpiràſſet: Confido, inquit, in Deo Seruatore meo, quòd pedes meos euellet è laqueo, & animam meam liberabit ab omni immunditia. Fidelis eſt enim, qui promiſit, quòd non ſinet nos tentari ſuprà, quàm poſſumus. Ego verò deos tuos non colam: neque eis offeram vnquàm ſacrificium. Quod autem fit per vim & repugnante voluntate, quandò turpe fuerit, ijs quidem qui ſunt coacti, videtur potiùs eſſe ſupplicium, quàm peccatum: reos autem conſtituit eos, qui vim attulerunt. Meum itaque non fuerit hoc peccatum, quomodò nec ijs, qui me præceſſerunt, martyribus, pollutæ carnes & vinum libaminum, per vim in os eorum iniectum, omninò obfuit. Si enim non perſuadens, ſed vim afferens, vis trahere ad cultum tuorum deorum, cur non citò vtens poteſtate, vel inuitos Chriſtianos cogis genu flectere dęmonibus?

Ecce oratio cũ eleuatione oculorũ ad cęlum & ſuſpirio.

Hæc poſtquàm audijt Præfectus, tradens eam militibus, iuſſit abducere in proſtibulum. Deus autem non ſinit, ſuorum omninò curam gerens: ſed protinùs ad milites accedentes Angeli, qui ipſi erant induti habitu & veſte militari, & tanquàm ſecundi à Præfecto miſſi, & eam aliò transferri iuſſi, auferunt quidem ab ijs, qui eam detinebant. Cùm verò eam abduxiſſent in cacumen montis, mirum in modum alti, illic ſtatuunt, metu quidem & perturbatione plenam, quòd ad priora attinet: deindè etiam Deo eloquentem verba gratiarum actionis. Poſtquàm autem, quod factum fuerat, accepit Comes, ſtatìm aſſcendens equum, equitauit ad montem. Hìc verò vide mihi res Dei admirabiles, quę mentem quidem vocant ad admirationem, linguam autem ad laudem. Vbi enim acceſſit ad locum, mente immutatus, videbatur quidē videre procùl virginem, & eam appropinquare: viſam autem appræhēdere, etsì maximè vellet, non poterat. adeò vt illud Eſaiæ in eo quoquè impleretur, dicentis: Palpabunt tanquàm cęcus parietem, & tanquàm oculos non habeant, palpabunt. Talis ei murus firmus & validus obiectus fuerat ante virginem. Quamobrēm tumulum in orbem circumiens, manſit à matutino vſque ad occaſum ſolis, fruſtrà laborans & circumerrans.

S. Irenē mirè liberat Deus.

Eſaiæ 59.

Interìm autem dum hęc fiebant, quidam ex ijs, qui erant cum eo, militibus arcum dirigens in martyrem, & iaculum emittens, ipſam quidem ferit, Deo concedente: Illa autem paſſis manibus cùm ſe ad preces compoſuiſſet: Gloria tibi, Chriſte Deus, effatur, quòd non ſolùm ab impio cultu, ſed etiam à quibuſuis alijs ſordibus & inquinamentis me puram conſeruaueris, & pro tuo nomine decertare volueris. Cùm ſic dixiſſet, in Angelorum manus emiſit animam. Eius autem corpus, cùm illinc remotus eſſet Comes, tollens Anaſtaſia, vnguentis condítum & linteis honorificè compoſitum, ſimul deponit cum ſororibus, quæ fuerant ſociæ certaminis.

S. Irene ſagitta percuſſa, migrat ad Chriſtũ.

Deindè ad Imperatorem Diocletianum defertur etiam martyr Theodote: quæ orta quidem erat ex Bithyniæ ciuitate Nicea: Chriſtiana autem erat religione, & in eius zelo feruens: inquilina verò erat ipſa quoquè cum Anaſtaſia & tribus liberis in Macedonia. Cùm ergò ipſa quoquè ſe ſtitiſſet ante Imperatorem, quidam nomine Leucadius,

 valdè

vt eos cognoſcamus? Illa verò, Hucuſquè quidem, inquit, hîc ſunt verſati, & nobiſcũ egérunt in corpore. Nũc autem terra relicta, nos procùl vident, verſantes in cœleſtibus. Mors enim ſuſcepta propter Chriſtum, hęc eis conciliauit. In quorum numerum cupio ego quoquè referri, & idem quod illi iter ingredi.

Poſtquàm autem intellexit Pręfectus hæc dixiſſe martyrem de Chriſtianis, qui interempti fuerãt in carcere: Mihi vidéris, ait illi, multis opùs habere ſupplicijs. Eccè enim ieciſti nobis ſuſpicionẽ, te illis fuiſſe cauſam mortis, vt quæ eos contra nos moueres, & eis perſuaderes repugnare edictis Imperatorum. Sed non poteras latére deos, quos nihil latet: qui cùm tuæ menti magnam offudiſſent caliginem, te tua non præuidentem ad hæc impulerunt, &, vt te nobis aperires, perſuaſerunt. Quoniam verò cùm illuſtri genere nata eſſet Anaſtaſia, non fas erat Pręfecto eam punire, antequàm de ea cognoſceret Imperator, omnia refert ad Imperatorem. Ille autem (intellexerat enim quòd cùm à patre magnam accepiſſet hæreditatem, eam omnem diſtribuerat pauperibus) iuſſit eam tutò cuſtodiri, donèc veniret in ciuitatem. Cùm verò acceſſiſſet, in eius conſpectum deducitur illa beata. Ille autem ante alia eam rogauit de facultatibus: eas enim magìs amabat, quàm deos. Vbì eſt, inquit, aurum, quod tibi obuénit à patre? Illa verò reſpondit magno & excelſo animo: Si adhuc mihi reliquum eſſet aurum, per quod Chriſti quidem ſeruis, meis autem conſeruis, poſſem ſubuenire, non me ijs, qui quęrebant, tradidiſſem. Quoniam autem in eos, qui rectè agebant, omnia, vt oportet, ſunt à me conſumpta: quod mihi ſolùm eſt reliquũ, ipſum quoquè corpus ſtudeo Chriſto meo offerre. Imperator verò cùm verba audijſſet ſapientia, ſpecie quidem ipſam deſpiciens vt fœminam & iuuenem: reuerà autem timens, nè maiori afficeretur dedecore, quomodò verbis, ità etiam rebus ipſis magìs victus, quandò eius per tormenta faceret periculum, ipſe quidem dicens non par eſſe, vt cum muliere inſana loqueretur, deſtitit ab examinatione: Præfecto autem eam mandat examinandam.

S. Anaſtaſia oïa ſua dat pauperibus.

Conſtantiſſimè reſpondet Diocletiano.

Ille verò cùm ſtatìm pellem induiſſet vulpinam, blandis verbis eam conabatur inducere, dicens: Cur, ô mulier, non vis dijs offerre ſacrificium, quomodò pater tuus obtulit? ſed ijs relictis, colis Chriſtum, quem neſcis & ex Iudęis natũ, & ab ijs ipſis, tãquàm maleficum, de medio ſublatum? Anaſtaſia autem reſpondit: Ego deos & deas, quas tu dicis, colebam aliquandò: Nunc verò rectiori ſuſcepta ſententia, eos quidem ab ipſis impoſitis araneis & auibus, quæ eos afficiebant iniuria, & à muſcis quæ in eis habitabant, liberans, igni tradidi: & cùm ſic eos conuertiſſem in pecunias, ſatiaui multorum ventres eſurientes, & alijs egentibus præbui vitæ adminicula. Sicque ea, quæ nulli erant vſui, effeci vt non eſſent ocioſa, ſed valdè vtilia. Pręfectus autem ſtatìm cum magna acerbitate, At ego, inquit, non patiar, vt hoc ſacrilegum facinus ne auribus quidem accipiatur. Subridens verò martyr: Ingenij tui acumen admiror, ô Iudex, quòd hanc rem voces ſacrilegium. Si enim vllus ſenſus, aut vlla vis eſſet in his inanimis, quid obſtaret, quô minùs ſibi, dum frangũtur & conuelluntur, & alia patiuntur, opem ferrent, & eos, qui inſultant, vlciſcerentur, aut alienum ſaltem & veſtrum tunc implorarent auxilium? Nunc autem ne hoc ipſum quidem ſciũt apertè ſe pati. Orationem verò interrumpens Præfectus, Diuiniſſimus, inquit, noſter Imperator iuſſit, vt alia quidẽ iuberem valere: hoc autem ſolùm facerem, nempe vt vel perſuaderem, vt ſacrificares, aut tu alioquì malè perires.

Poſtquàm verò dixit martyr, non eſſe perire, mori propter Chriſtum, ſed vitam potiùs æternam firmiter appræhendere: cùm Præfectus rurſùs mouiſſet multa verborum examina, multos autem metus atque adeò ipſam mortem ei redegiſſet in memoriam, vbì vidit eam omnia ex ęquo ridentem, omnia rurſùs refert ad Imperatorem. Propter quæ cùm ille fuiſſet magìs ad iram incitatus, & quidnam de ea oporteret fieri deliberaret, accedit aliquis ex ijs, qui cum eo verſabantur, & ei ſtudebant gratificari, &, Iube, inquit, ô Imperator eam tradi Vlpiano pontifici Capitolij. Ei enim vel maximè curæ erit, vt qui ſit deorum pontifex: & vel omninò perſuadebit, vel acerbiſſimè puniens tollet de medio: omnes autem eius facultates, ſi modò ſint vllæ reliquię, dedicabit Capitolio. Placuerunt hæc Imperatori: & prout fuerat monitus, accerſito Vlpiano, eam ei tradit. Ille verò faciẽs diuerſùm ab aſperitate Imperatoris: aſtu autem potiùs ſe eam eſſe ſuperaturum, & ei perſuaſurum confidens, eam honorificè abducit in domum ſuam.

Intrepidè reſpondet Præfecto.

Et primùm quidem multis ijsque probabilibus verbis, per auditum quodammodò infundere venenum contendebat. Deindè etiam per adſpectum adhibuit deceptionem, valdè im-

Vlpianus Capitolij põtifex ni.

ſitur eam euertere. valdè improbè & malitioſè opponens contraria contrarijs: hinc quidem mundos muliebres luculentos & ſumptuoſos, illinc autem omne genus tormẽta: hinc lapides precioſos & grato nitore reſplendentes, illinc enſes micantes horribiliter. Hinc quidem lectos argento incruſtatos, & ſtragulis elegantibus ornatos: illinc autem collaria & vincula maleficorum, & grauia flagella. Cur verò hoc faciebat vir ille callidus & aſtutus, & cur cum benignis coniungebat acerba & moleſta? Vt vel rebus lætis illiceret, vel terrorem afferret rebus terribilibus. Sed ſeipſam fefellit iniuſtitia, vt dicit diuinus Dauid, & hæc ſunt pro nihilo reputata à martyre. Dicit enim, liberalem prę ſe ferens ſpiritum, grauemque & honeſtum habitum: In te hæc omnia, diabole, & tibi ſint ſoli: quoniam cum eis tradéris ad interitum. Sin autem efficies, vt flagellorum quoquè faciam periculum, & his vinculis & collaribus grauabis collum meum, tũc tanquàm aliquod colli ornamentum, quod mihi impones, collare geſtans, Chriſto apparebo gratior & venuſtior: quoniã ipſe eſt Seruator meus & defenſor meus, & in eo ſperauit cor meum.

Pſal. 26. Mẽtita eſt iniquitas ſibi.

Pſal. 27.

Martyris itaque animi magnitudinem admiratus Vlpianus, & ratus fore, vt eã molliret tempore, quæ cedere nolebat, in animo habebat eius cauſam differre in tertium diem. Illa verò ei propter moram indignans, Iam, inquit, exiſtima hos tres dies mihi pręterijſſe, & meis verbis animum adhibe. Eccè enim eadem tibi nunc dicam, quæ dictura ſum poſt deliberationem. Deos tuos non colo, & tuæ & Imperatoris repugno voluntati. Sacrifico autem ſacrificium laudis ſeculorum Regi Chriſto, qui eſt meus & ſolus immortalis Deus, pro quo etiam profundo animã, & tua tormenta deſpicio, vt ſolum Chriſtum lucrifaciam, qui eſt vita æterna. Ille verò, Sciebam, inquit, fore, vt ſimilem Chriſto mortem tu quoquè ſtulta eligeres. Illa autem cùm audijſſet, & ex eo quod dictum erat, lætitiam accepiſſet, Amen Amen fiat mihi, inquit, Chriſte mî ſponſe & Rex. Pontifex autem interrogauit protinùs, Quid ſibi vult illud Amen? Martyr verò, Sed tu non es, inquit, dignus qui hoc diſcas. Nemo enim, inquit, qui ſapit, commiſerit vnguentum vaſi putri. Vlpianus autem fecit vt ſtatuerat: & cùm ei dediſſet terminum trium dierum, tradit eam mulieribus gentilibus, & quæ genere ad eam attinebant, mulierum ſermone & dierum longitudine fore, vt nonnihil ſententiam mutaret, exiſtimans. Illa verò cùm ſibi perſuaſiſſet augere potiùs, quàm minuere ſuum in Chriſtum deſiderium, mulieres quidẽ illas, & illos ſermones, exiſtimabat eſſe inanes ſtrepitus, qui temerè effundebantur in aures: manus autem & mentem ſimul in altum attollens, ad opem ei ferendam in certamine vocabat Chriſtum, quem diligebat, nec cibum nec potum ſumere omninò tribus diebus ſuſtinens.

Non patitur differri martyrium ſuũ.

Eccè fœminam, Chriſti amore ebriam.

Triduana eius inedia.

Tertiò autem die pòſt venit rurſùs Vlpianus, ex eo quod valdè vellet, minimè deſperans: ſed conijciens ſe prædam tenere propemodùm. Vbì verò eam interrogâſſet, & reſciuiſſet incremenrum ſumpſiſſe eius ſententiam longitudine temporis, & non ſolùm bonorum promiſſione, ſed etiam ſuppliciorũ formidine mulierem eſſe ſuperiorẽ: quinetiam naturali quoquè neceſſitati minimè concedentem, quæ tanto tempore nec cibũ nec potum ſumpſit: Poſtquàm hæc audiuit ſacerdos falſorum deorum, in aulã quidem proſilit, eam per ſe contendens trahere: cumq; vellet aliquid facere inhoneſtum, & prophanis ſuis dijs dignum, ferítur ſtatìm plaga immiſſa diuinitùs, & oculorum luce orbatus, obibat totam domum, non potens videre ampliùs. Quinetiam prętere cæcitatem, vehementiſſimus dolor eius inuadit oculos. Eo ergò dolore affectus, clamabat ſceleratus, & ſuorum deorum miſerè inuocabat auxilium. Hæc autem non temerè adminiſtrauit prouidentia: ſed vt cùm ij qui erant extrà, ſenſiſſent, &, vt par erat, congregarentur ad opem ei ferendam, res euaderet manifeſta, quanam ratione & quomodò accidiſſet, & non liceret ſacerdoti cauſam in aliud cõferre, aut mentiri aduersùs miraculum. Quod etiam factum eſt, & cùm multi adeſſent teſtes, deductus domum cæcus, & graui dolore affectus, & deindè grauioribus dolorum ſtimulis vexatus, iubet vt in execrandum deorum ſuorum templum deferretur, & illic deponeretur, putans fore, vt qui eos coleret, ab eis curaretur. Egregiam verò, & quam par erat, ſui cultûs retulit mercedem. Doloribus enim adhuc vehementiùs eum inuadentibus, emittit etiam animam.

Põtifex idolorũ, lumine orbatur &c.

Vitã amittit ſceleſtus

Ex eo Anaſtaſia libertatem conſecuta, illinc quidem egreditur: venit autem ad Theodotem, quam priùs declarauimus habitare apud Comitem Leucadium: & ſigillatìm ei narrat omnia, tam quæ paſſa ſit, quàm quę per ipſam & cum ipſa Deus fecerit. Paucis pòſt diebus Comes quoquè Leucadius ex Bithynia reuerſus, cum Theodote prioribus

bus ſimiles rursùs habuit ſermones,tentans eam inducere. Poſtquàm autem multa loquens, cognouit ſe loqui litori,& cum ventis conferre ſermonem,Anaſtaſiam quoquè reſciſcit apud eum degere: & furore percitus,propterea quòd Theodote illius admonitionibus inducitur,vt eum magìs contemnat,Anaſtaſiam quidem ſtatim vinctam tradit tribunali iudiciario.Quinetiam Theodotem vinctam tranſmittit ad Proconſulem Bithyniæ,de ea eum per literas,quamcitiſſimè fieri potuit,reddens certiorem.

Cùm autem in Bithyniam perueniſſet Theodote, producta eſt ad tribunal Proconſulis: Agè,inquit ille,ô Theodote,iuſſis pārens Imperatorijs, velis dijs offerre ſacrificium. Sic enim ſimul & filijs viues, & particeps eris multorum bonorum. Nam etsì non tua,at filiorum quidem certè tuorum cauſa,æquum fuerit,vt id eligas quod eſt futurum tibi vtile. Dum hæc autem martyri diceret Proconſul, reſpōdens illius filiorum primogenitus,cui nomen erat Euodius: At nos,inquit, ô Præſes, hominum ſupplicia nequaq̃ pertimeſcimus: quæ corpori quidem incorruptionem,animæ autem potiùs immortalitatem ſolent conciliare:ſed ijs,parùm abeſt quin dicam,ęquè àc conuiuio delectamur. Deum verò potiùs timemus,qui poteſt animam & corpus punire in gehenna. Proconſul autem oculis in puerum coniectis,Cùm videam te,inquit,ætate admodùm imperfectum,miror quomodò & à quo hęc didiciſti,quę vix multi & lōgo tēpore & labore ſunt conſecuti. Quibus puer opportunè reſpondit Seruator noſter & Dominus Ieſus Chriſtus,ipſe eſt qui dixit : Quandò ducemini ad reges & præſides, nolite cogitare quid loquamini.Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Nunc ergò ſunt hæc nō mea, neque humanæ ſapientię verba:ſed omninò quidem mea eſt lingua, apertè autem Dei ſunt verba.Iudex verò veluti de matre ſpem abijciens,& de primo eius filio, ſe transfert ad alios tentandos,eos videns ætate eſſe imperfectiores,putans fore,vt eos ad ſuam traduceret ſententiam.Poſtquàm autem viſi ſunt rami nihil differre à generoſa radice: ſed oſtenderunt pueri ſe illius quidem filios, huius verò eſſe fratres, ſe rursùs transfert ad matrem,& filium eius primogenitum:Conuertimini,dicens,ad veſtra viſcera. Parcite teneris infantibus immaturis.Nolite videre eos ante veſtros oculos malè pereuntes.

S. Euodij pueri & martyris conſtantia.

Matt.10.

Ibidem.

Mira puerorũ virtus.

Cùm multa eiuſmodi dixiſſet,& vidiſſet verba temerè fundi in aërem,iubet filium ante oculos matris crudeliter cædi virgis.Quod videns generoſa mater,non modò nihil indecorum aut geſſit, aut eſt locuta : ſed etiam veluti gaudens plagis chariſſimi filij,adſtitit alacris,annuens oculis,geſtu incitans,verbis adhortans: Nè ſuccumbas,dicens,ô fili: ſta fortiter nate.has propter Chriſtum plagas,honores & coronæ excipient.His Proconſul vel animo maximè incenſus, maligni dæmonis ſuggeſtione improbum capit conſilium.Viro enim petulanti, & ad amores incontinenti tradit hanc mulierem inprimìs venerandam.Sed non erat inſolentis hominis futurum diuturnum gaudium.Nam poſtquàm eam vel ſolùm attigit Hyrtacus, (ità enim vocabatur) totus vultus protinùs eſt mutatus,& nec conceſſum quidem eſt intueri martyrem ſine timore. Itaque magna voce clamauit ad Proconſulem,dicens ſe,cùm primùm manum iniecit in Theodotem, vidiſſe quendam iuuenem,vultu formoſum & habitu decorum,ſimul adeſſe cum Theodote, qui ei incuſſo colapho,& nares contriuit,& vt per eas ſanguis manaret,effecit. Sed non videbat cæcus,& ſtultus Proconſul minimè intelligebat: & neque,ſi nihil aliud,miraculi reueritus fuit euidentiam,neque deſtitit aduersùs eam contendere.Sed cùm eam rursùs ſiſti curâſſet,minatus eſt ſe ei eſſe illaturum,quę videbantur omnium grauiſſima: Niſi deos,dicens,immortales colueris,interfecti cadent ante tuos oculos filij. Illa autem,Vel hoc,inquit,olim maximè ſitio. Sic enim cùm meos filios viuens ad Chriſtum pręmiſero, & tanquàm in tuto portu conſtituero, deindè ego ſequar eueſtigiò, adeò vt aptè poſſim canere: Ecce ego & filij, quos mihi dediſti Deus.

S. Theodote lętatur plagis filij ſui.

Vltio diuina in virum libidinoſũ.

Eſa.8.

His magìs conturbatus Proconſul,iuſſit eam igni tradi ſimul cum filijs. Poſtquàm autem fornax fuit accenſa citiùs, quàm iuſſum fuerat, illi tanquàm fontem aquæ cum gaudio fornacem ſubiêre: & Deum quidem benedicebat mater: collætabantur autem filij. & ſic ambo læti & alacres animas ſuas in manibus Dei depoſuerunt.Et illos quidem ſic accepit beatus finis:Beata autem Chriſti martyr Anaſtaſia cuſtodiebatur apud Pręfectum Illyrici: qui cùm de ea diligenter quæſiſſet, & eam illuſtri loco eſſe natam intellexiſſet,magnaſque eſſe eius facultates, & ex ijs eſſe ortam,quorum magnæ erant opes, à lucro ſuperatus,& captus amore pecuniæ, cùm eam ſeorsùm ad ſe adduci curâſſet, Scio,ô mulier,inquit,te eſſe valdè diuitem : Chriſtianā autem eſſe & tu dicis,& ego iam

S. Theodote cũ tribus filijs in fornace reddit ſpiritum.

ſum expertus. Agè ergò parens tuo ſponſo, qui lege cauet, vt omnes deſpicias diuitias, cede mihi pecunijs & poſſeſſionibus, & omnibus tuis facultatibus. Tu autem hæc faciens, vtrinquè lucraberis: vt quæ legem quidem ſis impletura, & libera futura à noſtri metu. Deincèps enim tibi licebit & ſecurè ſacrificare, & liberè colere Deum, qui à te adoratur.

Sapiens reſponſum S. Anaſtaſiæ. Matt. 19. Ad hæc velutì quę animum erexiſſet, ſupernæ ſapientiæ plena Anaſtaſia: Sed, ô Iudex, inquit, alicubì dictum eſt in Euangelijs à meo Christo, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis ſic theſaurum in cælis: Tibi autem, qui es diues, quis eſt adeò miſer & adeò demens, qui cùm velit ſuccurrere indigentibus, diuiti præbeat res pauperum, & res eſurientium ei, qui degit in delicijs? Matt. 25. Quòd ſi te videro eſurientem, & ſitientem, & nudum, & ægrotantem, & coniectum in carcerem, tunc conuenienter ei, quod dicit meus Christus, te & nutriam, & potabo, & viſitabo, & colligam, & ſuppeditabo quę erunt neceſſaria. Sed enim ſecundùm carnem & mundum tu quidem es valdè diues: ea verò, quorum es pauper & valdè inops, & quæ oportet petere, cur non petis? Rogante autem Præfecto, Quænam ea ſunt, & quanam ego laboro inopia? Maxima, inquit illa, in rebus maximis, nempe in fide, & cognitione, & veritate.

Præfectus verò captans, vt videtur, gloriã acutioris ingenij, arripiẽs id quod dixerat: Matt. 17. At tu quoniam, inquit, es fide diues: dic, inquit, verbo monti, Tranſmouere: &, ſi trãſmouebitur, conueniẽter ijs, quæ tuus tibi promiſit Magiſter, credemus. Illa autẽ, (erat enim ſatìs erudita) Et hæc quidem, inquit, audet noſtra fides, & ea quæ ſunt his longè maiora. Fert verò mihi teſtimoniũ, Moſes quidem, non in terra ſolùm faciens miracula, ſed etiam mare diuidens, & rursùs coniungẽs: Exod. 14. Ioſue 10. Ioſue aũt ſiſtens ſolem, qui eſt ſupra nos: & Elias ipſum totum cælum claudens: 3. Reg. 17. nè dicam Christi mei diſcipulos, quorum vel veſtes & vmbrę ſolæ mortuos ſuſcitabant, & qui ſunt apud vos dij, dæmones expellebant: Act. 5. & 19. & quæ quotidiè vobis videntibus fiunt per eos, qui decertant pro nomine Christi, etiamsì nihil eorum, quæ fiunt, conferat vobis ad intelligentiam, ſed ſpontè propter veſtram cæcutitis malitiam. Sed non cùm vobis viſum fuerit, eſt diuina virtus inuocanda à Christianis, aſſentiendo tentatoribus. 1. Cor. 1. Scriptum eſt enim, vos infideles partìm quidem ſigna, partìm autem quærere ſapientiã: nos verò prædicare Dominũ Ieſum Christum, eumq́; crucifixũ. Hoc, inq̃t, me cõturbat, ꝙ fuerit crucifixus. Quomodò Christus tuus, qui eſt, vt dicis, Deus, crucem ſubijt, & prætereà fuit punctus in latere? quod quidem Iouem, qui eſt deorum noſtrorum maximus & ſummus, paſſum eſſe nõ potes dicere. Quomodò ergò non eum potiùs adoras, repulſo crucifixo? Martyr autem: Quoniam, inquit, crux & mors eſt Christo gloriatio, & omnibus Christianis: cùm ille quidem immortalitatem & gloriam per hæc dederit, hi verò acceperint. Tui verò Iouis opera, Sed ego nihil de his. Tu ergò ſummum quidem illum tuum Iouem, ſi vis, ſicut reuerà vis, imitare: me autem ſine meum Deum imitari.

His dictis, ira valdè fuit accenſus Pręſes, & iubet eam in carcere quidem includi obſcuriſſimo: omnia verò inſtrumenta tormentorum deduci in eius conſpectum, vt vel cùm vidiſſet, ei metu perſuaderet, vt aliquid de ſua remitteret conſtantia: aut ſi retineret ſuam animi magnitudinem, varium & multiplicẽ ei afferret dolorem, recordatione eorum, quę moleſtia afficiunt. Porrò autem iubet etiam exiguum ei dari nutrimentum, idque poſt occaſum ſolis. Martyr verò cùm & ſic habitaret, & hęc videret, & nollet omninò eſſe cibi particeps, pro omnibus apud ſe verſabat ſuum in Christum deſiderium. S. Theodote crebrò apparet S. Anaſtaſiæ. Id autem erat illi & cibus ſufficiens, & ſolatium obſcuritatis. Ei verò videbatur etiam ſingulis noctibus ſocia certaminis Theodote, & cor eius replens lætitia, vireſque & animum addens ad certamina. Quam etiam ſæpè ventitantem, quæ nullum ſiuit bonum non examinatum Anaſtaſia, hoc quoquè interrogauit, quonam modo ad eam veniret poſt mortem. Illa autem dixit, hoc quoquè datum eſſe à Deo animabus martyrum, vt, poſtquàm hinc exceſſerint, veniant ad quos velint, & cum eis ſermones conferant, & eos conſolentur.

Cùm veniſſet verò dies triceſimus, exiſtimans Præfectus fame & alia afflictione confectam eſſe martyrem, & aliquid de ſua remiſiſſe conſtantia, vbì eam accerſijſſet, & alacriorem liberiusq́; quàm priùs loquentem vidiſſet, iratus fuit cuſtodibus, vt qui ei dediſſent aliquid, quo ſe reficeret. Illorum itaque benignitatem accuſans tanquàm crimen, eos remouet à cuſtodia: eam verò committit alijs, quos ſciebat lubenter omnia facturos

ζturos ex eius animi ſententia. Cùm eos ergò ei præfeciſſet, & alijs triginta diebus eam cuſtodire iuſſiſſet, & ſignaculis cuſtodiā obſignâſſet, abijt. Illa autem, etsì ſecum ità ageretur, non ceſſauit tamen facere ea quæ conſueuerat: ſed in vehementi oratione, & nocturna ſtatione, & aſſidua extenſione manuum perſeuerabat. Deindè cùm Præfectus illinc eam eduxiſſet, condemnat cum multis alijs reis, vt in profundum maris proijceretur. Erat autem vnà cum ijs etiam quidam vir pius, nomine Eutychianus: qui ipſe quoquè propter fidem in Chriſtum, nudatus facultatibus, condemnatus fuit, vt iaceretur in mare.

Vide ſanctę martyris in carcere exercitia.

Poſteaquàm verò in medio mari fuerunt, qui eos ducebant milites, ipſi quidem cymbam quandam aſſcendentes, in terram nauigârunt: nauem autem, quæ ducebat Chriſti martyrem cum Eutychiano & cęteris condemnatis, cùm vndiquè perforâſſent, eā, cùm in tanto verſaretur periculo, relinquunt fluctibus. Sic nauem mare tegebat, & eis parata à Deo adiutrix miſſa beata Theodote, & velo inſidens cernebatur: & clauum dirigēs ſecuriſſimè, eis nauigantibus curſum prębebat ſecundiſſimum. Ad terram autem nauem duxit ſine periculo. Quinetiam oſtendit Eutychianum fuiſſe connumeratum inter Chriſti martyres. Tunc itaque, qui erant in naue condemnati, obſtupefacti miraculo, ad Eutychiani pedes procidebant & martyris, & rogabant, vt docerentur rationem fidei. Ea ergò quę petebant, conſecuti, & in pietate vt oportet initiati, in Chriſti gregem ſunt cooptati, qui erant omnes ſimul centum & viginti viri.

En qd poſſint Sancti poſt hanc vitam.

120. viri credūt in Chriſtum.

Hæc tertio pòſt die ſignificantur Præfecto. Qui cùm ſtatìm magno ſtudio totum hunc chorum, nupèr initiatum, compręhendiſſet, & ad tribunal ſiſtendos curâſſet, eos arbitratus adhuc primam ſeruare ſententiam, eis aurum obtulit & diuitias, & honores partìm quidē iam præbebat, partìm verò pollicebatur, ſi ſolùm vidiſſet mutatos, & rurſùs gentilem ſeruantes religionem. Poſtquàm autem ſpe valdè fuit falſus, fortes & validos videns eorum animos, eis contrà oſtendebat enſes nudos, & ignem, & catapultas, & ſartagines: Si nolitis, dicens, at hæc vos inuitos perſuadebunt ſacrificare. Poſtquàm autem illi ex æquo neque vincebantur à malis, nec ab ijs quæ bona videbantur, conuertebantur, cùm eos priùs multis affeciſſet tormentis, deindè etiam iniqua morte eos condemnat. Generoſam verò Chriſti martyrem iubet tribus palis alligatam, & igne vndiq; circundatam, ſic finem ſubire martyrij. Quod quidem cùm celeriter factum eſſet, ipſa quoquè in manibus Dei ſuum deponit ſpiritum xxij. menſis Decembris.

S. Anaſtaſia victrix migrat ad Dominum.

Apollonia autem quædam mulier genere inſignis, precata Præfecti vxorem, accipit ſacrum corpus Anaſtaſiæ: & cùm ipſum præclarè & vt oportebat honorâſſet, deponit in horto domûs ſuę. Poſteà verò templum quoquè excitat martyri præclarum & magnificum, & poſteà anniuerſarium ei feſtum celebrat. Poſt annos autem multos, ciuitatum feliciſſima, Conſtantinopolis, inquam, eius ad ſe exportatas ſuſcipit reliquias, & eas deponit in magnifico tēplo & ea digno, theſaurum bonorum, fontem miraculorum, corroborationem animæ & corporis: Ad gloriam patris, filij & ſpiritûs ſancti, vnius diuinitatis & regni: Cui conuenit omnis honor, maieſtas, & magnificentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Templū S. Anaſtaſiæ conditur.

EPISTOLAE DVAE S. ANASTASIAE AD S. CHRYSOGONVM, ET TOTIDEM S. CHRYSOGONI *ad S. Anaſtaſiam, vtì habentur in S. Anaſtaſiæ vita, ab Anaſtaſio Bibliothecario edita. Leguntur eædem etiam apud Suidam.*

SAncto Confeſſori Chriſti Chryſogono, Anaſtaſia. Licèt pater mihi cultor idolorum fuerit, mater tamen Fauſta, Chriſtianiſſima ſemper vixiſſe probatur & caſta. Hæc me inter ipſa cunabula fecit fieri Chriſtianam. Poſt cuius exceſſum ſacrilegi iugum mariti ſuſcepi: cuius, Deo miſerante, torum mentita infirmitate declinans, die noctuque Domini noſtri IESV CHRISTI amplector veſtigia. Cùm iſte patrimonium meum, ex quo illuſtratur, cum indignis & turpibus idolatris exhauriat, me quoquè velutì magam atque ſacrilegam cuſtodiæ tam grauiſſimæ mancipauit, vt me vitam corporalem amittere ſuſpicer. Nihil enim ſupereſt, niſì vt amiſ-

Mater S. Anaſtaſiæ, Chriſtianiſſima fuit.

S. Anaſtaſia in arctiſſima habetur cuſtodia.

ſo ſpi-

ſo ſpiritu, morti ſuccumbam: in qua morte licèt glorier de confeſſione Domini mei Ieſu Chriſti, tamen in eo mens valdè conteritur, quòd omnes meas opes, quas Deo deuoueram, alienis à Deo & turpibus erogari conſpicio. Et idcircò deprecor te, ô homo Dei, vt inſtanter Dominum depreceris, vt aut ad fidem ſuam ſi venturum prçuidet, maritum Publium ſinat viuere: aut ſi eum in hac incredulitatis peruerſitate ſcit manſurũ, iubeat eum locum dare ſuis cultoribus. Melius eſt enim ſpiritum exhalare, quàm Dei filium denegare, & eum confitentes impedire. Ipſe enim teſtis eſt Chriſtus, quoniam ſi liberata fuero, ſanctorum veſtigijs adhærebo, & curam eorum ſolicitè exercebo, vt cœperam. Vale vir Dei, & memento meî.

S. Chryſogoni reſponſum.

CHryſogonus Anaſtaſiæ: Fluctanti tibi inter procellas & turbines mundi, citò ſuper vndas deambulans adueniet Chriſtus, & diaboli aduersùm te flantem ſpiritum vno iuſſionis ſuæ ſermone compeſcet. Patienter ergò quaſi in medio mari poſita, crede Chriſtum ad te venturum, & ad temetipſam conuerſa, exclama cum Propheta, dicens: Quarè triſtis es anima mea, & quarè conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultûs mei, & Deus meus. Geminum diuini muneris probatur indicium, cùm tibi & terrena reddentur, & donabuntur cæleſtia. Dominus enim beneficium ſuum ob hoc protrahit per aduerſa, vt non ſit nobis vile, quod prçſtat. Vide nè turberis in hoc, quòd piè viuentibus inferantur aduerſa. Non enim deciperis, ſed probaris. Non eſt tuta defenſio, quam tu putas poſſe per hominem conſtare, ſcriptura dicente, Maledictus homo, qui ſpem ſuam ponit in homine: & benedictus homo, qui ſpem ſuam ponit in Deo. Caue fortiter & vigilanter vniuerſa peccata, & à Deo ſolo quære ſolatium, cuius iuſſa conſeruas. Citò enim ad te placidum conuertetur tempus, & quaſi poſt noctis tenebras floridum diei lumen accipies: atque poſt glaciale frigus hyemis tranſeuntis, aurea tibi & ſerena tempora ſuccedent, & vt omnibus, qui pro Chriſti nomine affliguntur, temporalem præbeas lætitiam, per quam ſine dubio conſequaris çternam. Vale in Domino, & ora pro me.

Matt. 14. Pſal. 44. Iere. 17.

Alia S. Anaſtaſiæ Epiſtola, cùm ſe putaret in cuſtodia morituram.

COnfeſſori Chriſti Chryſogono, Anaſtaſia. Finis venit corporis mei: memento meî, vt egredientem animam meam ille ſuſcipiat, pro cuius amore iſta ſuſtineo, quç ex ore huius vetulæ recognoſces.

S. Chryſogoni reſponſum.

CHryſogonus Anaſtaſiæ. Semper fit, vt lumen tenebræ præcedant: Sic etiam poſt infirmitatem ſalus reuertitur, & poſt mortem vita promittitur. Vno fine clauduntur & aduerſa mundi, & proſpera: nè vel triſtibus deſperatio, vel lætis elatio dominetur. Vnum mare eſt, in quo nauiculæ corporis noſtri velificant, & ſub vno gubernatore animæ noſtræ nautico funguntur officio. Quarundam igitur naues fortiſſimis carinarum nexibus ſolidatæ, tenebroſi æquoris côncito curſu fluctus illæſæ prætereunt: quarundam verò fragilis iunctura etiam in tranquillo vicinum morti conficiunt curſum. Propè eſt enim vt pereant, qui non cogitant, vt ad ſalutis portum attingant. Tu autem, ô Chriſti irrepræhenſibilis famula, Crucis Chriſti trophæum tota mente conſtringe, & teipſam ad opus Domini prçpara: in quo tuis deſiderijs dum paruëris, cum martyrij palma ad Chriſtum attinges.

Crucis Chriſti trophæũ complectẽdum.

MAR.

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS EVGENIAE, VT HABETVR *in Simeone Metaphraſte.*

Commodo poſt Marcum ſuum patrem, Romanũ tenente imperium,cùm iam ſeptem annos in eo tranſegiſſet, quidam Philippus vir illuſtris Aegypto præficitur: qui ſimul cum vxore Claudia & filijs mittitur in Aegyptum. Ei erant duo quidam filij maſculi,Auitas & Sergius: filia autem, nomine quidem Engenia, animo verò generoſa, ſicut etiam corpore & forma inſignis. De cuius vita propoſitum eſt dicere viris bonis & virtutis amatoribus. Atque Philippus quidem poſtq̃ venit in magnam Alexandri ciuitatem, illic omnia adminiſtrabat, Romanos & patrios ſequens mores. Et infeſtus quidem erat ijs, qui artem tractabant magicam: infeſtus autem & Iudæis: illorum quidem multos de medio tollens, Iudæos verò ne ſinens quidem nominari. mitiùs autem agebat cum Chriſtianis, ipſos quidem etiam expellens è ciuitate: ſed ante muros, cùm ità iuſſiſſet Imperator, eos ſinens degere & habitare. Apertè autem oſtendebat, ſe Chriſtianos quidem reuereri propter perfectam vitæ philoſophiam: & ideò eos etiam præferens cultoribus ſimulacrorum. Ipſe verò cùm rurſùs teneretur à ſuperſtitione & falſa religione, quæ à patre ei fuerat tradita: amaret autem eruditionẽ & eloquentiam, Eugeniam quoquè ſuam filiam in diſciplinis educauit liberaliter vtrunque docens, nempe Romanam & Græcam orationem, & ſtudens videre eam valdè prouectam in philoſophia. Illa autem cùm docili ingenio addidiſſet etiam exercitationem, celeriter aduolauit ad doctrinam, animum quidẽ adhibens omnibus, quę erant vtilia: omnia autem, quibus animum adhibebat, mente facilè appræhendẽs: quæ verò didiciſſet, ità tenens memoria, vt viderentur ſcripta eſſe in eius corde tanquàm in tabulis æneis.

Decẽbr. 25.

S. Eugeniæ parentes.

Nota qualis fuerit olim vita Chriſtianorum.

Magni S. Eugenij in literis progreſſus.

Cùm ſic doctrinæ eſſet dedita, nihiloſeciùs erat etiam ſuapte natura ſtudioſa virtutis: & erat quidem digna, cuius cerneretur ſpecies: & digna, cuius audiretur oratio: ad imitandum autem erat omnibus vtilis & ſalutaris: &, quod eſt omnibus admirabilius, cùm nondùm exceſſiſſet ætatis annum decimumſextum, in morum honeſtate & ſtudio virtutis ſuperabat eos, qui erant ætatis longè prouectioris. Cùm autem latére non poſſet, omnia peruadente fama, hanc quę erat virtute clariſſima, in adminiſtratione reipublicę clariſſimus deſpondit Aquilinus, qui tunc erat Conſul, & alioquì tenebat primum locum apud Romanos nobiles. Poſtq̃ verò rogauerunt parentes, nunquid ei cordi eſſet coniugium & gratus ſponſus, hîc maximè Eugenia oſtendit ſignum generoſi animi. Quiduis enim potiùs pati ſuſtinens, quàm ſibi charam expellere virginitatem, & amittere caſtitatem, parentes arte decipit: & viri quidem genus laudauit, mores autẽ repręhendit: & oportet, inquit, vt plurimùm illos ſpõſos eligere, qui generi ornamentum afferunt, non qui volunt ornari à genere. Cùm autem multi etiam alij eam peterent à parentibus, clari opibus & genere, ne illi quidem omninò in omnibus defuit honeſta excuſatio. Sed ſpecie quidem repellebat eum, qui nunc volebat ducere vxorem: re vera verò omninò recuſabat matrimonium, & hoc erat, cuius ſolùm ſtudio tenebatur, nempe vt eſſet caſta. Sic vas, quod erat ſpecioſum & mundum, paratum erat ſcilicet ad diuinum vnguentum ſuſcipiendum. Propterea bona opera, bona quoquè fides mox eſt ſecuta, & pura accedit ad purum fontem pietatis. Rei autem hæc fuit occaſio.

Reſpuit Conſulis Aquilini & aliorũ coniugium.

Venit ei in manus Pauli diuini præconis diuinus liber epiſtolarum, & cùm ad ea quę dicebantur, intelligenda mentem ſuam defixiſſet, & cognouiſſet verè vnum eſſe Deum, qui fecit hoc vniuerſum, mente quidem ſtatim illuminatur, vt quę eam diù antè haberet purgatam, & parata eſſet ad diuinum ſpiritum ſuſcipiendum. Cùm autem in præſentia mente Chriſto credidiſſet, in aperto parentum ſuorum celat furorem. Poſtquàm verò venit decretum Imperatoris, extra muros expellens Chriſtianos, & Pręfectus hoc iam aggrediebatur, ipſa deſiderans ſecurè frui Chriſtianis & eorum doctrina, fingit quidem, ſe vt rure recreet, & bona fruatur aëris temperie, excedere è ciuitate, & vt parùm relaxet animum à ſtudijs doctrinæ. Poſtquàm autem nihil ſuſpicati parẽtes, eam

Credit in Chriſtum.

facilè dimiſerunt, egreditur in vicos. Cùm veniſſet autem in quoddam prædium, & in eo incidiſſet in multos monachos valdè honeſtos, & numeroſè canentes, audit ſacroſanctam illam vocem, Omnes dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit. (Pſal.95.) Hoc cùm illa audiuiſſet, & tanquàm ob patrium errorem pudore perfuſa eſſet, miſerabilem quidem & profundum è corde emittit gemitum.

(Philoſophorũ dogmata contemnit & confutat.) Conuerſa verò ad Eunuchos, qui eam ſequebantur, quorum vnus quidem vocabatur Protas, alter autem Hyacinthus: audiuerant verò ij quoquè philoſophiã. Vos quidem ſcio, inquit, in diſciplinis ſatìs eſſe verſatos, & philoſophorum percepiſſe dogmata, quæ Socrates & Ariſtoteles & Plato, & clara tradit Stoicorum ſecta, & opinio Epicureorum: Similiter autem aliorum quoquè Sophiſtarum & Poëtarum, & quicunq; gloriantur ſe non eſſe ignaros eorum, quę ſunt cognitionis. Sciatis ergò hæc omnia apertas eſſe fabulas, & nihil aliud, quàm probabilitatem, quę poteſt multos decipere. Atq; Græcorum quidem, qui ſe de ſua valdè iactant doctrina, alij nec omninò eſſe Deũ, alij verò multos eſſe & maiores & minores putauerunt. (Pſal.95.) Hi verò omnes vno verbo excludunt, cùm dicunt, Omnes dij gẽtium dæmonia. Eſt enim impietatis hęc perfecta & abſoluta deletio. Illud autem, Dominus autem cælos fecit, hoc vnum apertè Deum inducit, & communem noſtrum Dominum reddit nobis cognitum. His conuenientia tradit etiam Apoſtolus Paulus. Inducunt enim me quoquè eius verba, quæ ipſa herì legi & nudiustertiùs, quæ declarant vnum eſſe Deum vniuerſorum. Quibus nos quoq; credimus, vt quæ ſint valdè clara, & fide digna, & quę fidem faciant ex ipſis operibus.

Vobis ergò, ſi velitis, promptus eſt & expeditus modus ſalutis. Ego autem non me ampliùs in vos geram, tanquàm dominam: ſed conſerua ero & ſoror. Communem enim Dominum & patrem habebimus Deum. Vt qui ergò ſimus vnius Paſtoris, & tanquàm fratres vnum ſpirantes, communi ſententia veniemus ad Chriſtianos. Audio enim à quodam Heleno hìc factum eſſe monaſterium: & illum quidem propter virtutis magnitudinem aſcẽdiſſe gradum Epiſcopatûs: quendam autem Theodorum fuiſſe eius loco inſtitutum, & pręfectum adminiſtrationi monaſterij: eumque tam prȩclarè ſuo gregi prȩfuiſſe, & ad eam diuinam gratiam perueniſſe, vt & dæmoniacis & ægrotis, illis quidem vexantem ſpiritum, his verò morbum facilè expellat: quin etiam cæcis oculis deſideratum Solem prȩbeat videndum: & ij s, qui ei ſubiecti ſunt, monachis (In monaſterio Heleni monachi perpetuis vacabant precibus & canticis.) ità augeat exercitationem, vt nullam prætereant partem diei ac noctis, quæ non conſumatur in perpetuis precibus & canticis. Horum monaſterium nullis licet fœminis ingredi: neque fas eſt eum ab vlla adſpici muliere. Sed vos mei capitis comam tondete, & hos crines auferre, & virili me veſte induite, & noctù ad eos ducite: vobis quidẽ me prope currum ſequentibus, reliquis autem famulis ſimul præcedentibus & ſequentibus: vt quandò fuerimus in ipſo loco, eius quod factum eſt, nullum ſenſum omninò præbeamus. Decȩterò vobis curæ ſit, vt cùm portas ingreſſi fuerimus, ſalutem, vt par eſt, adipiſcamur.

Placuerunt Eunuchis, quȩ dicta ſunt, & ea ſtuduerunt ad effectum deducere. Porrò autem felix quoquè ſignum conſequuntur. Nondùm enim peruenerant, vt ingrederentur monaſterium, & magnus inter Epiſcopos Helenus, venit ex Heliopoli, & cum multitudine virorum, hæc velutì ſigno dato canentium: Via iuſtorum directa eſt: via ſanctorum parata eſt. Hoc & ij s, qui erant circa Eugeniam, auxit fidem, et effecit, vt illa mirandum in modum lætaretur. Tanquàm certè nacta occaſionem, eos qui circa ſe erant, magìs accendit ad pietatem: et multa alia dicens, quȩ ad tempus pertinebant, locoque conueniebant: et quòd non fortè fortuna, ſed diuina quadam prouidentia hæc audiuiſſet, et ea, quȩ priùs canebantur diuini Dauidis: ſed illa quidem eſſe, quæ eam inducant ad pietatem: quȩ autem nunc canuntur, quæ adhortentur ad viã virtutis. Hæc cùm dixiſſet, & ijs qui pſallebant, ſe & ſuos admiſcuiſſet, cum illis viam per(S.Helenus in miraculis magnus.) fecit: quo quidem tempore & multa alia admirabilia audiuit turbas de Heleno narrantes, vt oſtenderẽt quantus eſſet in miraculis, & quàm cùm is ſæpè opùs habuiſſet igne, viſus ſit ardentes carbones ferre in veſtibus, illis nihil ex igne læſis: præterea autem & quæcunque alia aſſiduè faciebat miracula: cuiuſmodi eſt hoc quoquè, dignum quod narretur, & mandetur memorię.

Aiunt quendam magum, qui vocabatur Zareas, cùm maleficę artis ſummum attigiſſet faſtigium, in illis locis eſſe verſatum ad multorum exitium, magna & varia

ria fraude vtentem: quem inter cætera dicunt auſum eſſe aliquid eiuſmodi Deo maximè inuiſum, nempe, famam ſparſiſſe inter eos, qui illic habitabant, quòd ipſe quidem eſſet à Chriſto miſſus benefactor hominum & doctor bonus, mendax autem Helenus, authoritatē docendi ſibi falsò tribuens. Exiſtimabat enim, quòd ſi paſtorem aduerſùs gregem ad bellum concitaret, eos deincèps, tanquàm oues quæ non ſunt cuſtoditæ, aggrediens, non contemnendam prædam præberet patri ſuo diabolo. Hæc ille dicens, fidem faciebat ſua improbitate. Scitis enim, quàm ſit malitia efficax, & quàm facilè multos attrahat: adeò, vt ad Helenum turba accedens, ei dixerit, vt vel ipſum doctrinæ aſſumeret ſocium, aut certè inter ſe diſputarent: vt ipſi ei qui vinceret, accederent. Lubens itaque Helenus adit periculum cum eo diſputandi. Confidebat enim in Chriſto. Zaream autem aſſumere ſocium, hominem qui gloriabatur dæmonum præſtigijs, hoc exiſtimabat vel ſolo eſſe auditu abominandum. Poſtquàm ergò dies affuit præfinitus, acceſſit ad diſputationem. Et primùm quidem cum acriter eſt adortus, & crebris magum inuaſit argumentis. Poſtquàm autem vidit eum vti arrogantia & inſolentia, tanquàm armis, & contendere ſibi parare victoriam, non ex veritate, ſed ex impudentia, permiſit facto iudicium: & iubet magnum ignem accendi in media ciuitate: ambos autem flammam ingredi: & qui eorū maneret illæſus & igne fortior, cum eſſe apertè, qui à Chriſto eſt miſſus, & dignum eſſe, qui doceat illius clerum.

Zareæ magi in S. Helenum calumniæ.

S. Heleni cum Zarea disputatio.

Poſtquàm verò verba ad rem ſunt deducta, & flamma iam fuit in altum ſublata, metus quidem ſtatìm inuaſit Zaream: & iubebat primum ingredi Helenum, hoc apud ſe, vt videtur, cogitans, quòd vel non audens, dedecore Helenus afficietur: aut ſi auſus fuerit, emittet animam: & ſic facile fuerit ei vincere, cùm fortem amiſerit aduerſarium: & ſic omnes poterit ad ſe trahere. Poſtquàm autem vir ille diuinus profeſſus eſt ſe primum ſubiturum periculum: & cùm precatus eſſet, rogum eſt ingreſſus: illum verò nō latuit, quiſnam eſſet, & nec illius quidem pilum auſus eſt tangere: tunc aiunt magum illum metu & terrore repletum, receſſiſſe quidem, & apertè oſtendiſſe ſe vitare periculum, aut Plutonis paleam ſubeuntem latuiſſe: à multitudine autem protruſum, fornacem vel inuitum intrâſſe: quę cum æquè facilè iam compręhendebat & depaſcebat, atquè quanuis aliam aptam ad vrendum materiam: & niſi magnus Helenus miſeri calamitatis miſertus, eum, cùm iam eſſet ſemiuſtus, ſeruâſſet, ipſa magia & callidis ſuis inuentis omninò perijſſet: ſic pulchrè igne fraudem puniente cum veritate. Hæc illis dicentibus, beata illa præ gaudio variè afficiebatur, lætabatur, admirabatur, eos, qui narrabant, rogabat, vt per ipſos adduceretur, & Epiſcopo cōmendaretur ipſa, & fratres quos adducit: & ſic in hoc monaſterio communiter viuerent. Ità obnixè rogans, perſuadet cuidam ex ijs, qui aderant, qui vocabatur Eutropius, vt hæc omnia ei fierent, & preces deferret ad epiſcopum. Quandò, inquit, diuertit & paululùm requieuit, ille opportunè & in ocio præbet ei, qui dicit, audientiam.

S. Helenus in igne manet illæſus.

Interìm autem dum hęc inter ſe loquebantur, appropinquârunt monaſterio, & ipſi intrârunt cum epiſcopo. Vnà verò cum eis ingreſſa eſt Eugenia, adoleſcenti planè ſimilis & coma & veſtitu. Cùm iam autem incitatus fuiſſet Eutropius ad ſignificandum de ea epiſcopo, quoddam ſomniū ſe obtulit Heleno, qui poſt diuinā myſterij celebrationē ad ſomnū declinauerat. Erat verò huiuſmodi ſomnium: Sculptum quoddam mulieris ſimulacrum videbatur à viris ferri honorificè, & id ab eis tanquàm Deum ręputari: illum autem ægrè ferentem, quòd homines deciperentur, dixiſſe ei deæ, quæ erat apud ipſos: Ita'ne, cùm ſis à Deo creata & nobis cōſerua, ſuſtines ab ipſis adorari, & Deo parem reputari? Illa verò cùm hoc audijſſet, protinùs cùm adhuc portaretur, à viris quidem receſſit: cum autem eſt ſecuta, tales voces emittens: At ego à te minimè recedā, donèc me adduxeris ad creatorem. Hæc Helenus quidem vidit in ſomnis. Excitatus autem, apud ſe dubitabat, quonàm rediturū eſſet, quod à ſe viſum fuerat. Statìm verò aduenit Eutropius, qui tanquàm de viro loquens de Eugenia: Viri, ait epiſcopo, tres, fratres animis, fratres corporibus, abiuratis modò rebus gentilium, in tuo grege verſantur, ad Chriſtum accedentes, & diuinum baptiſmum rogantes aſſequi: & deindè tonderi, & referri in numerū horum monachorum. Cùm ſint autem iuuenes, & à ſe inuicèm pendeant admirabiliter, hoc petūt pręter cætera, vt à ſe inuicèm nulla in re diſiungantur, non in operatione, non in habitatione, neque in aliqua alia conuerſatione: ſed diuidi non poſſint, qui ſic ſunt coniuncti in CHRISTI nomine. Hæc mihi dixerunt, la-

Viſio S. Heleni.

chrymis vultum eorum rigantibus: &, vt omnia tibi declararem, vehementer rogârunt.

Cùm ex his coniecisſet ſomniũ beatus Helenus, & vt oportebat, pro omnibus Deo egiſſet gratias, iubet eos tres ſimul ei ſiſti in conſpectum. Poſtquàm autem acceſſiſſent, ſtatim dextra apprehendens Eugeniam, & eam alloquens hilariùs, placido & lęto vultu rogauit eorum nomina, genus, & patriam. Illa verò verecundè, & cum eo, qui virginem maximè decet, rubore, Nobis quidem, inquit, ô diuinum caput, patria & genus eſt glorioſa Roma: Fratres autem ſumus inuicèm. Nomen verò primo quidem eſt Protas: ſecundo autem, Hyacinthus: mihi verò, Eugenius. Iucundè autem eam intuẽs beatus Helenus: Meritò te Eugenium, inquit, vocas, ô Eugenia: vt nomen tuo reſpondeat ſpiritui, cùm virilem habeas animam, & valdè te maſculã oſtendas in omnibus: ſed propoſito adhuc vincas naturam, & in Chriſto confirmeris & inualeſcas: propter quem nunc, cùm ſis mulier, te virum eſſe ſimulas, propter eius amorem mutato & habitu, & nomine. Hæc autem dico, non tibi ſexum exprobrãs fœmininum, nec tè volens traducere: ſed vt ſcias, quantę ſis, Deo curæ: & quẽadmodùm mihi hæc omnia, de te nihil celans, oſtenderit, quiſnam ſis, & quemadmodùm vèneris: & quinam ſint ij, qui ſunt tecum, & quænam tibi in hac vita gloria obtigerit & genus. Stude ergò ô Eugenia, non minùs te animo generoſam oſtendere, quàm corpore. Nam hoc quoquè nõ minùs, quàm alia, mihi Deus ſignificauit, quòd te ei purum præparâris receptaculum, virginitatem quidem conſeruans immaculatam: cor verò, in quod non cadit repræhenſio: & huius mundi quidem gloriam reputans ignominiam, diuitias autem paupertatem: voluptates verò moleſtias, & nihil magni ac præclari habere eam, quæ eſt apud homines, nobilitatem: illam verò ſolam amans, à qua excidimus propter primum, & hæredes facti ſumus per ſecundum Adam. Et hæc quidem Eugenię Helenus.

S. Eugenia ſumpto virili habitu & mutato nomine, nõ poteſt cum latére.

Eugenia, i. generoſa.

Protæ autem & Hyacintho: Vos verò, inquit, (neque enim placuit Chriſto, vt vos lateretis) qui fortuna quidem ſerui, mẽte autem eſtis liberi, & nulli domino ſubiectam conſeruatis animæ dignitatem, virtutem extollentes, & magni facientes, quibus Chriſtus quoquè dicit: Nõ vos voco ampliùs ſeruos, ſed amicos: Beati propter libertatem, vel potiùs propter amicitiam & cum Chriſto coniunctionem: quòd cùm illius iugũ ſubire elegeritis in vno inter vos conſenſu & conſpiratione, huius beatæ cœpto nullum attuliſtis impedimentum: ſed nunc quoquè cum ea eſtis prompto & alacri animo: & cum illa è vita excedente etiam illic ſimul eritis, & eaſdem quas illa coronas & præmia conſequemini. Hęc cùm nullo alio præſente dixiſſet Epiſcopus, Eugeniam quidem permittit manere in habitu virili, cùm hoc nulli eſſet cognitum, neque primùm, neque poſtquàm eam allocutus eſt Epiſcopus. Quæ quidem ſimul cum Eunuchis, non priùs eum dimiſit, quàm illius manibus diuinum conſecuti baptiſmum, & mutârunt habitũ, & cooptati ſunt in numerum monachorum. Quæ autem deincèps ſunt conſecuta, & quemadmodùm deincèps parẽtes propter eam ſunt affecti, & quęnam de ipſa quidem cogitârũt, & quantum dolorem acceperunt, cùm ſpe fruſtrati eſſent, (nam hæc quoq; ſat ſcio, ſcire ſititis) nequaquàm par eſt pręternittere.

Iohan. 15.

S. Eugenia cum Prota & Hyacintho baptizatur, & monaſticũ induit habitum.

Poſtquàm enim intempeſta nocte, nemine quod factum fuerat ſentiente, Eugenia quidem ſine ſtrepitu deſcendit de curru, Hyacinthus autem & Protas ab alijs ſimiliter ſunt ſeparati: inane verò vehiculum ſecutum eſt eos, qui pręcedebant, qui præibant famuli partìm quidem propter tempus, partìm autem quòd celatum ſit id, quod gerebatur, nihil eorum, quæ ponè fiebant, ſentientes, quoniam eos ſequebatur animal, et maximè Deo huic rei prouidentia ſua opem ferente, ità rectà iuerunt Alexandriam. Poſtquàm autem iam fuerunt prope ciuitatem, qui reſciuerunt quidem, è domo exiêrunt, cum maximo gaudio ſuſcepturi Eugeniam, anteambulonum videntes multitudinem, et alium deincèps conuentum puerorum. Cùm verò iam propè eſſent, et alacri animo ad vehiculum accurriſſent, et cathedram quidem vidiſſent vacuam, nuſquàm autem Eugeniam, re inopinata et quam nunquàm ſperâſſent, obſtupefacti, ad lachrymas et luctum decæterò ſunt conuerſi, et communiter commune bonum deflebant. Quid factum eſt? Quid actum eſt? Quodnam malum inexpugnabile nobis accidit, dicentes. Deindè nomine vocabant Eugeniam, vultum feriẽtes manibus, plangentes, et planè temulenti dolore. Sed hæc quidem forìs faciebant amici et noti, et quibus nulla cum ea intercedebat coniunctio ſanguinis. Eorum autem, qui intùs erant,

erant, quis ſatis tragicè deſcripſerit calamitatem? Parentes enim propemodùm venerunt ad laqueum, & propemodùm ſe enſe confixerunt, quid non loquentes miſerabile? quid non facientes dignum lachrymis? Genas lacerabant, puluerem capiti infundebant, ſe humì turpiter proſternebant, acerbè exclamabant, parentes filiam, fratres germanam, ſerui dominam: nullus inuulneratus, nullus liber ab animi perturbatione: tam vehemens inuaſerat domum abſque igne incendium. Incredibili dolore afficiuntur parẽtes receſſu S. Eugeniæ.

Sed poſtquàm inutiles viderunt eſſe lachrymas, conuerſi ſunt ad quærendam chariſſimam. Interrogabant mercatores, percontabantur agricolas, prædiorum habitatores, & viarum cuſtodes: ſciſcitabantur vates ventriloquos, & omnia dæmonũ oracula, & ea placabant & colebant ſacrificijs. Cùm autem non inueniretur ea, quæ quęrebatur, parentibus vnum excogitant, qui eius, quod eſt graue, videbantur quærere ſolatium. Fingunt quandam fabulam, nihil diſſimilem ijs, quę canuntur apud Græcos: quòd, cùm dij capti eſſent amore Eugeniæ, eam in cælum rapuerunt. Quod quidem patri, vt cuius aures talibus aſſueuiſſent, gratum erat & acceptum, & filiam inſignibus afficiebat honoribus. Quamobrèm auream ei erexit ſtatuam, & tanquàm nouæ deæ cœpit ſacrificare. Mater autẽ & fratres Abitas & Sergius non ità ſe habebant: ſed ijs, quæ dicebantur, dubitantes credere, valdè lugebãt. Atque Eugeniæ quidem fuga, & quemadmodùm non ſolùm parentes, ſed eos etiam, qui ei benè volebãt, affecerit, ità habet. Vide ineptum figmentum, & indè cõſecutã impietatem.

Eugenia autem in diuinis ſcripturis verſabatur & meditabatur aſſiduè, & parandæ virtutis magnam curã gerebat. Quo factũ eſt, vt cùm non pluſquàm duos annos tranſegiſſet in monaſterio, omnes vinceret: mulier, inquam, viros. Quarè res communis eſt virtus, & ſexus nullum affert impedimentum ei, qui ſe rectè velit gerere. Eugenia ergò primas partes gerebat in virtute: eius autem maximè erat propria modeſtia & moderatio: & quòd cùm prima eſſet in rebus honeſtis, nihiloſeciùs eſſet etiam prima in eo, quòd eſſent eius moderati ſpiritus. Eugeniæ hęc quoquè erant ſigna, quibus cognoſcebatur, quòd cùm prima omnium veniret ad ſynaxes, rursùs vltima omnium recederet: præterea verò miſereretur etiam cuiuſlibet, qui aliqua afficiebatur moleſtia: verè autem & ſyncerè gauderet cum ijs, quibus erant res ſecundæ, quod quidem eſt factu difficilius propter malignitatem, quę oritur ex inuidia: quòd haberet ſermonem, ad cuiuſuis iraſcentis cor ſedandum, longè efficaciſſimum: adeò, vt qui nõ ſecùs àc feræ efferabatur, eius oui ſimilem redderet manſuetudinem. Poſtremum hoc erat, & primum, & omnium reuerà capaciſſimum, non ficta in omnes charitas, & quæ non amorem ad labra vſque ſiſtebat, ſed etiam à media anima emanabat. S. Eugeniæ perfectio. Catalogus virtutum eius.

Non multum interceſſit temporis, & ad eam acceſſit gratia curationum cum maxima copia. Et ideò ad quoſcunque accedebat morbi viſendi gratia, nõ ſolùm eos verbis conſolabatur, ſed etiam liberabat à morbo, qui eos cruciabat. Eam autem imitantur pro viribus Protas & Hyacinthus, de quibus anteà diximus. Cùm ſic viueret Eugenia, Præfectus monaſterij tertio pòſt anno excedit è viuis: ipſam verò vocabat ad Præfecturam fratrum commune ſuffragium. Eam enim pro viro habebant, & virtutem quidem videbant, quæ inerat: ignorabant autem id, quod apud eam latebat. Illam itaque metus inuadit & dubitatio. Neque enìm æquum cenſebat, vt quę eſſet fœmina, viris præeſſet: & communiter vocantem deſpicere fraternitatem, iudicabat eſſe peruicacis & obſtinati animi. Viſum eſt ergò ex Euangelio diſcere, quid agendum, Deo permittente id, quod erat incertum & obſcurum. Poſtquàm autem fuit explicatum, admirabiliter hæc vox Domini reſonabat: Si quis vult inter vos eſſe primus, ſit omnium vltimus, & omnium miniſter. Hoc dicto, Prçfecturam quidem ſubit vel inuita: ſe autem ſic etiam dat totam ad miniſtrandum, quid non faciens indignum, & quæ etiam, qui ſunt viles & abiecti, facere dedignantur? aquam è puteo effodiens, domum verrẽs, manibus ligna frangens, & alia omnia, quæ ſunt minima, diligenter faciens: adeò vt etiam eſſe ianitorem lubenter ſuſtineret, propterea quòd præcepto paréret lubentiſſimè. Multos curat morbidos. Matt. 20. Lucæ 22. Cogitur præeſſe fratribus, ſed extrema quæque miniſteria obit.

Cùm ſic ergò inſigniter exercuiſſet moderationem, & in Præfectura rursùs reſplenduiſſet, inſiſtebat etiam in via, quę ducit ad Deum: ad anteriora quidem, vt diuinus dicit Paulus, ſe extendens: eorum autem, quæ retrò erant, obliuiſcens propter promptam & alacrem operationem. Atque quàm multa quidem fecerit miracula, narrare eſt alterius temporis & operis, quod proprium poſtulat ocium: maximè cùm propter Philip. 3.

ſatietatem oratio vitet prolixitatem. Quod verò & dictu eſt facile, & cui conſequens eſt finis martyrij, & habet ſeriem conſequentem ijs, quæ deincèps ſequuntur, hoc iam dicetur. Erat Alexandriæ quædam mulier, nomine Melanthia, quæ facultates quidem habebat multorum talentorum, Dei autem timoris & virtutis erat inops. Ea cùm aliquandò à diuturno & graui morbo arrepta eſſet, (erat enim horror, quarto quôque die accedens) vbi fama ad eam peruaſit, eſſe virum quendam nomine quidem Eugenium, vita autem omnibus admirandum, qui facilè ſoluit morbos difficiles: ſtatìm omnibus alijs omiſſis, maximâ celeritate venit ad monaſterium, & vehementer rogat, vt liberetur à plaga, quæ eam premit. Miſericordia itaque mouetur Eugenia: & cùm eam ſancto oleo ſanctis vnxiſſet manibus, protinùs efficit, vt euomat materiam morbi efficientem. Sicque Melanthia purè conſecuta ſanitatem, valens quidem reuertitur: venit autem ad quendam ex ſuis agris, qui etiam erat prope monaſterium, & non multo pòſt tempore, cùm ex pulchro & puro argento tria vaſa confeciſſet, ea mittit ad Eugeniam, monaſterij ædi oratoriæ ea dona dedicans pro gratiarum actione. Cùm autem munus oblatum non admitteret, (Dicebat enim non eſſe monachis vtilem, neq; conuenientem argenti poſſeſſionem: ſed eam eſſe vendendam, & pauperibus diſtribuendam, aut ijs, qui alioquì opprimuntur pondere debitorum) ipſa cùm veniſſet ad Eugeniam, & quid non dixiſſet, aut feciſſet ad perſuadendum? perſuadet vt accipiat argentum, & reponat in templo dedicatum.

Oleo ſacro curat febrē quartanam.

Fuit autem pietas occaſio impietatis, & verum eſt id, quod olìm dictum eſt, nō eſſe vllam rem alteri tam propinquam, q̃ virtutem vitio & ſæpè aliquis iuxta eam vadens, imprudens ingreditur in contrarium. Quod etiam accidit Melanthiæ. Virtutis enim fortaſsè mediocrem curam gerens, imprudens, quoniam mentem non adhibuit, ad ſummam deducta fuit improbitatem. Iam enim effecta familiaris, cùm ad eam iret aſſiduè, & virum videret ſpecie iuuenem, & facie formoſum, eam ſubit amor nequaquàm quidem illiberalis: & paulatìm demulcebatur eius & deliniebatur animus: deindè etiam valde accendebatur, vt quę exiſtimaret Eugeniam ne poſſe quidem ſemper eſſe caſtam: ſed neque morbi propulſationem diuinæ fuiſſe gratiæ, ſed artis potiùs magicæ, & inimici potentiæ. Hæc quę cor eius occupauerant, & vehemens flamma amoris, & grauis incredulitas, perſuadent, vt audax facinus aggrediatur, & res tenebrarum liberè eloquatur. Res enim grauis eſt amor, & impudentiſſima. Neque res eſt vlla adeò aditu difficilis, ad quam ſe non poſſe peruenire & eam conſequi exiſtimet.

Virtuti maximè propinquum vitium.

Cùm itaque degeret in agris, vt dictum eſt, vicinis monaſterio, & perturbatione animi valdè laboraret, ſimulat ſe corpore eſſe ægrotam, & incredibili celeritate accerſit Eugeniam, non fictum hunc morbum curaturam, ſed veri & occulti miſerabiliter futuram participem. Poſtquàm autem ea, quam deſiderabat, facies fuit intra fores, Melanthia non ferens animi motum intùs æſtuantem, ſtatìm tanquàm ex malo theſauro malos promit ſermones. Et primùm quidem ad nefarium incitabat coitum: Quòd ſi nolis, inquit, at ego te lege matrimonij palàm accipiam in maritum, eriſque dominus multi auri, argenti, precioſæ veſtis, agrorum, iumentorum, mancipiorum: pro quibus me quoque habebis ancillam pro libera, & tibi in honore æquali: & his omnibus ipſe fruéris. Non eſt enim mihi maritus, nec filij, nec cognati. Quorsùm enim tam pulcher flos corporis, & venuſtiſſima ſpecies, ſe exercitatione perpetua tabefacit & laboribus? Hæc cùm acri & continenti ſpiritu perſequeretur Melanthia, beata ſuſpirabat quidem ad vnumquodque eorum, quę dicebantur, & animi perturbatione plenam valdè abhorrebat orationem. Tandèm autem ad multas eius nugas calígans, cera, vt dicitur, aures obſtruens, & nec ampliùs quidem audire ſuſtinens, Cohibe linguam, ô mulier, exclamauit, cohibe, & ſint hæc procùl à nobis. Expuis enim in nos ipſum virus draconis veteris. Non prodemus caſtitatem, non corrumpemus virginitatem: Non, ô Dei mater & virgo, in quam ego confido, non fallam mea pacta conuenta. Vnum eſt nobis matrimoniũ, Chriſti deſiderium: Vnicę ſunt diuitiæ, bona quæ ſunt in cælis: vnica poſſeſſio, cognitio veritatis.

Melanthia fœmina opulenta, prouocat eā ceu virum ad concubitum.

Eam illa deteſtatur.

Hæc cùm inhoneſta audiiſſet Melanthia, ira, quæ dici non poteſt, incenſa, (eſt enim grauis amor, & qui non poteſt omninò cohiberi) profecta eſt Alexandriam, valdè

grauia

grauia parturiens aduerſùs Eugeniam. Deindè cùm etiam difficilem in eam ſtruxiſſet calumniam, venit ad Præfectum Philippum, nihil ſciens ex ijs, quæ ei euenerant: neque quòd is eſſet pater Eugeniæ, neque quòd illa mutâſſet habitum muliebrem in virilem. Ad eum ergò accedens, ab intemperantia tranſit ad calumniam: & eam incipit accuſare admodùm malignè & improbè, dicens: Quidam adoleſcens, facie quidem formoſus, ſed moribus valdè ſceleratus, Chriſtianorum ſimulans pietatem, ad me eſt ingreſſus: & cùm me aliquam putâſſet eſſe impudicam & inhoneſtam, primùm quidem verbis fallacibus, deindè etiam manibus ad vim vſus eſt vir audaciſſimus: & niſi altiùs exclamâſſem, &, vt accurreret ancilla, effeciſſem, ego tanquàm captiua aliqua polluta eſſem. Ità impudens mulier illi puræ audebat ſuum adſcribere flagitium. Hæc ſic dicta, ad furorem valdè concitârunt Præfectum, & vinctos ad ſe iuſſit adduci, non ſolam Eugeniam, ſed etiam omnes ſimul, qui cum ea erant. Atque eos quidem, vt iuſſum fuerat, adductos, aliũ alibì diuerſæ tenebant cuſtodiæ. Exiſtimabat enim Præfectus nunquàm talia confictura m fuiſſe Melanthiam, mulierem adeò nobilem, opibusq; & gloria inſignem: Neſciens diuitiarum & claritatis eſſe vehementiorem animi perturbationem, & quæ poteſt perſuadere, illa quidem parua reputare: propter id autem, quod ei videtur in præſentia, gratum eligere mendacium. Omnes itaque iudices, abſentes ſanctos propemodùm condemnabant: Et ex ijs, alij quidem æquum cenſebant eos ſubijci dentibus ferarum: Alij verò in ligno ſuſpendi: Alij autem acerbioribus generibus ſuppliciorum, vnà cum calumnia punientes pietatem.

Melanthia accuſat S. Eugeniam apud Præfectum.

Poſtquàm autem adfuit domina, congregata quidẽ erat magna multitudo ex omnibus, quæ circuncircà erant, vrbibus: aderat verò etiam Præfectus, & in medium producebatur Eugenia, quæ grauibus tenebatur catenis: theatri autẽ clamores vndiquè erumpebant, & morte eſſe afficiendam Eugeniam cõmuniter pronunciabant. Paratæ erant beſtiæ, parata tormenta, rotæ, ignes, & alia genera ſuppliciorum, & per omnia acerbi tortores, & ex æquo ad ſupplicia inferenda ſæuiſſimi & acerrimi. In ſuum itaque conſpectum duci Eugeniam iuſſit Iudex. Quæ cùm adſtitiſſet, Hoc, inquit, vobis, ô omnium hominum maximè impiè, iubet veſter Chriſtus, vt nec clàm quidem facietis ea, quę ſunt turpiſſima: ſed tam impudenter & violenter aggrediamini ea, quæ ſunt nefaria? Quis enim tuus erat animus, quandò tanquàm medicus ingrediens, & vt qui non ſolùm eſſes medicus, ſed qui etiam per te poſſes facere miracula, ea faciebas, quæ corruptores & adulteri: & mulierem tam nobili loco natam, tam diuitem, & tam honeſtis & moderatis moribus, tanquàm ſcenicam quampiam, aut ex hoſtium regione captam, probro & dedecore afficere voluiſti? Audacis itaque tu cœpti meritas lues pœnas, & malus malè peribis.

S. Eugenia catenis vincta, ſiſtitur coram Præfecto.

Cùm tam iracundè minatus eſſet ei Præfectus, Eugenia vultu in terram inclinato, nè in præſentia eius vultus patri euaderet manifeſtus: Meus, inquit, Deus non ea ſolùm, de quibus nunc à vobis accuſor, prohibet: ſed ea etiam legè ſancit, quæ ſunt his multo excelſiora: qui me etiam nunc volens perpetuò eſſe caſtam, prouidit vt viuerem cum his, qui in pietate ſe exercẽt, monachis, quomodò in hodiernum vſque diem me conſeruauit, vt & ipſi eſt perſpicuum, & vobis erit paulopòſt Quòd autem mihi & tormenta & mortem minitaris, imprudens incuſſiſti mihi timorem, qui non opùs habet oratione. Erubeſcerem enim, ſi horum metu quęrerem me defendere, & non quòd timeam, nè res Chriſtianorum apud vos malè audiant & irrideantur. Verumenimuerò oportebat vos non tam faciles aures pręberc accuſatoribus, neque cùm primùm audijſsetis, tam citò condemnare: ſed ambobus priùs auditis, deindè ferre ſententiam: & ſi manifeſtum quidem extiterit me talia feciſse, iuſtum luam ſupplicium: Sin autem hęc ſunt falſa & aperta calumnia, vnam pro omnibus peto gratiam, vt hęc mulier nihil graue patiatur, nec ſi de nobis quidẽ his peiora dixerit. Sic enim noſtra lex iubet, & nos obtemperamus, vt nunquàm mala pro malis, ſed contrà bona potiùs reddamus. Huius rei ſolùm mihi dato fides fiat iuſiurando, neq; opùs habebimus vllis orationibus, neq; contradictionibus: ſed res ipſa apertè oſtendet, & facilimè tui iudicabunt oculi.

Præclarè ſe purgat.

Arguit pręfecti temeritatem.

Rom. 12.

Cùm ſic dixiſset, ſeorsùm dixit Melanthiæ, (nam illa quoq; præſens aderat) Etiamsì fieri poſſit, vt omnes lateat: at tuam non latebit omninò conſcientiam. Nè ergò teipſam videaris ignorare, & diuinos deſpicias oculos, qui omnia vident, & iuſtè puniunt calumniã. Cùm verò nihil cederet Melanthia, neq; de impudentia aliquid remitte-

ret,iubet ſtatìm produci ancillam,quam dicebat Melanthia fuiſſe teſtem violentiæ. Iuſſit autem vocari, non vt quæ vera eſſet teſtificatura,(Quomodò enim ancilla reſtitiſſet dominę?) ſed vt abundantiùs falſum conuinceretur: & cerneretur Melanthia non ſola, ſed cum alijs inſtituiſſe calumniari. Cùm producta eſſet ergò ancilla,& volens dominæ gratificari,non imperitè mendacium mendacio contexeret: Me,dicens, ſceleratus iſte ſæpè tentauit. Deindè conſueta intemperantia ei perſuaſit, vt in ipſam quoquè fureret dominam:cui nolenti vim afferebat,donèc illa quidem exclamauit: ego autem cùm acceſſiſſem, & alias euocâſſem conſeruas, à turpi conatu vix eum prohibuimus.Quas ſi velitis accerſere, ſcietis quàm pulchrè ijs, quæ à me dicuntur, côncinant. Tunc Præfectus quidẽ acerbiſſimè conturbatus,probris appetebat Eugeniam: & iam apertè oſtendebat ſe eſſe prorupturum ad tormenta, vtpotè quòd nihil reſtaret ad eam conuincendam. Illa verò,(ſed eſt attendendum, eſt enim auditu iucunda narratio,) Tempus eſt,'dicens,liberè dicendi veritatem:nè de ipſa dictum mendaciũ nimiùm iactaretur,& Chriſtiani malè audirent apud Gentiles, quid facit? Cogitur propter nimiam accuſatricis impudentiam,etiam aliquid facere præter honeſtum & decorum:& ſupernè acceptam diſrumpit tunicam,& cùm quaſdam partes verè ſacri nudâſſet corporis,oſtendit omnibus ſe eſſe ſexu & re verâ fœminam: & dicit Præfecto: Domine mî, tu quidem es meus ſecundùm carnem pater Philippus,Claudia autem mihi mater:& fratres hi,qui tecum ſedent,Abitas & Sergius. Ego verò ſum tua filia Eugenia: quę cùm vniuerſum mundũ, & quæ ſunt in mundo, facilè exuïſſem,pro omnibus ſolum indui Chriſtum. Eccè etiam quos vides Eunuchos,ij ſunt Protas & Hyacinthus,qui mihi & doctrinæ & vitæ,quæ eſt ex Chriſto, fuêre ſocij.

Famula mẽtitur turpiter in gratiam heræ ſuæ.

S. Eugenia apertiſſimè coarguit calumniam.

Nondùm orationi finem impoſuĕrat,& pater & ſimiliter etiam fratres, cùm partìm quidem ex ijs,quæ dicebat:partìm autem,atque adeò multo magìs ex ſignis,quæ erant in vultu, depræhendiſſent veritatem, (agnouerāt enim in eam coniectis curioſiùs oculis, hanc ipſam eſſe Eugeniam) eis cor quidẽ voluptate ineffabili, præ voluptate autem manantibus lachrymis replentur oculi.Deinde cùm eam ſuſtuliſſent in ſolium Pręſidis, propemodùm in ipſam ipſas effundebant animas, & ei ſuum amorem diſpertiebant, hinc pater,illinc fratres: & alîa ex parte mater: (aderat enim ipſa quoquè,cùm id didiciſſet)& partìm amplexibus,partìm verbis amantibus inter ſe contendebant,quænam membra quidem non amplectentes?Quid autem non patientes,aut non agentes ex lætitia ineffabili? aut quid eorum, quæ voluptatẽ animi ſignificant, cauentes facere propter multitudinem? Magiſtratûs enim maieſtatem, & totam illam, quæ ex dignitatis ſplendore oritur,grauitatem ſuperabat natura,& apertè repellebat. Clamabant itaque tanquàm diuino furore afflati, Ipſa eſt filia, ipſa eſt ſoror: oculorum voluptas, imago animæ:quam exiſtimauimus fuiſſe à dijs raptam:quam nos non videntes,ne videre quidem lucem omninò ſuſtinuimus.Hæc populus quoquè ſcilicet audiens & videns,Vnus Deus eſt verus Chriſtus, clamabant. Quicunque autem ex Chriſtianis paulò diligentioribus expectabant, vt poſt mortem, martyrum corpora tollerent, & conuenientem eis pararent ſepulturam, ij cùm audijſſent tam repentinam Præfecti & populi mutationem, cum turbis proſiliunt, Quis eſt magnus, ſicut Deus noſter, alta voce clamantes. Qui reuelat profunda & occulta, & in aſtutia ipſorum appræhendit ſapientes. Pater autem cùm inuitam Eugeniam aurea veſte induiſſet, (volebat enim omnes eſſe ſuæ participes lætitiæ) in alta eam ſede collocauit, & fecit, vt videretur ab omnibus.

Agnoſcitur à parẽtibus & fratrib9.

Pſal.76.

Iob 5.

Dum hæc autem gerebantur, ipſe quoquè, qui eſt in cælo Deus, aut vt potiùs dicam cum diuino Iob,Qui erat in cælis teſtis Eugeniæ,Qui erat in cælis eius cõſcius: repentinum ignem deſupèr iaculatus, Melanthiæ domum conſumpſit omninò. Illam enim æterno reſeruauit. Hoc autem factum effecit, vt multi conuerterentur ad veritatem. Protinùs ergò à Chriſtianis celebrabatur feſtum commune, & longa mutata eſt triſtitia,cùm Præfectus quidem ſimul cum filia inueniſſet pietatem,& ad Chriſtum acceſſiſſet, & ſancto fuiſſet obſignatus baptiſmate: Chriſtianis verò protinùs ſacræ redditæ eſſent eccleſiæ,& ij,quos priùs habebant,honores & priuilegia. Non ſolùm aũt hæc fuerant conſecuti,ſed etiã eis licebat tutò habitare ciuitates. hoc enim eis procurauit Philippus,cùm retuliſſet ad Imperatores Seuerum & Pium Antoninũ, eſſe inutile imperio Romanorũ expelli Chriſtianos,vt qui non in paucis ſint cõmuni vtiles.Eiſq; cõuenientibus,

Iob 16.

Pater S. Eugeniæ cum multis alijs credit.

Pax datur Chriſtianis.

tibus,rurſus videre licebat Alexandriam veluti denuò conditam.Similis quies,& ſimilis ſucceſſus erat etiam in ijs, quæ ſunt in Aegypto, vrbibus: & florebant iterùm res Chriſtianorum,claræq́ue & excelſæ fiebant.

Sed quoniam cùm virtus adeò rectè ſe haberet, accidit vt contrà irreperet vitium, & qui eſt eius auctor, grauiter ſauciaretur, res præſentes non patitur,qui eſt bonis aduerſarius: ſed tacitè ſe inſinuans quibuſdam Alexandrinis, qui erant diuitijs quidem & generis ſplendore inſignes, ſimulacrorum autem cultûs furori erant impensè dediti, perſuadet eis, vt eant in regiam: & accedentes ad Imperatores,dicunt,toto quidem præcedenti tempore ſe in magiſtratu pulchrè geſſiſſe Philippum, & valdè piè affectum fuiſſe in deos.Nunc autem,inquiunt,neſcimus quo motu,iam decem annis abhinc,& ſe & totam noſtram ciuitatem in animo habuit euertere,honore maximorum deorum traducto ad cultum vnius hominis, quem dicunt in Palęſtina fuiſſe crucifixum à Iudæis. Ità mores quidem ſoluit patrios:honorauit verò nouas leges:impios autem nobis prætulit: & vt ſemèl dicamus,nihil omninò omiſit eorum,quæ pertinent ad nos & deos euertendos. Hæc cùm audijſſent Imperatores, hæc ſcribunt ad Philippum: Qui nos quidem præceſſit diuiniſſimus Auguſtus,cùm te ſciret eſſe cultorem deorum,& honoris eorum eſſe ſtudioſiſſimum, ipſe quoquè tibi maximum præbuit imperium: & tanquàm regem potiùs,quàm Præfectum, elegit Pręſidem Aegypti: nec te, quandiù vixit, ab hoc iuſſit remoueri magiſtratu, ſed cum vitæ tempore tibi eſſe demenſum.Nos autem tibi & hunc honorem conſeruauimus, & non paucos alios adiecimus. Sed hæc, quandiù fuiſti dijs amicus.Quoniam verò nunc de te iactatum eſt in vulgus,quòd & in religione deorum ſis mutatus,nec nobis benè velis,iubemus, vt aut inſiſtēdo prioribus in honore permaneas: aut ſi deorū cultum repudiaueris,ceſſes etiam gerere magiſtratum: quinetiam facultatum ſubeas ablationem. Præfectus accuſatur apud Imperatores.

Hæc cùm accepiſſet & legiſſet Philippus,morbum ſimulauit,donèc venditis facultatibus,eas dupliciter diuiſerit:& partem quidem eccleſijs,partem autem pauperibus diſtribuerit, qui erant per totam Alexandriam & ipſam Aegyptum. Erat verò Philippus non ſolùm lingua in dicēdo facundus, adeò vt multi gentiles eius perſuaſione pietatem didicerint:ſed etiam vita maximè pius & philoſophus, adeò vt vniuerſa Alexādria communi ſuffragio eum vocârit ad Epiſcopatum.Quòd autem in fide quoquè fuerit acerrimus & conſtantiſſimus,ex fine oſtendetur. E vita enim excedit, capite redimito corona martyrij. Magiſtratûs itaque ſucceſſor ei mittitur Terentius. Qui cùm primùm veniſſet Alexandriam, omnem mouebat rudentem, moliens Philippum tollere de medio. Sed quoniam nō poterat eum apertè interficere, (erat enim ciuitatis magnus amor in Philippum) clanculùm admittit parricidium: & cùm quibuſdam fictis Chriſtianis rem mandâſſet exequendam, ad cædem eſt impulſus, cùm hoc ei iuſſiſſent Imperatores. Ij autem cùm clàm ingreſſi eſſent ad Philippum, intentum precibus & orationi ad Deum,eum tollunt de medio. Timore verò affectus Terentius, nè populus factum ægrè ferens,aduersùs ipſum moueretur, maximè cùm eſſet tantus eius amor in Philippum, iubet comprehendi eos, qui ipſum occiderant, & conijci in carcerem, re ficta ſtudens rei celare veritatem: & ſeminans ſuſpicionem, quòd nō proceſſiſſet cædes ex eius ſententia.Deindè cùm non multum pręterijſſet temporis,Imperatoribus ſcilicet ità decernentibus, eos ſoluit à vinculis.Sic deceſſit Philippus, cùm tres dies vixiſſet poſt plagam acceptam.Intra ciuitatem verò ſepelitur in loco,qui dicitur Iſium: Vbì ipſe,cùm adhuc viueret, ædem ſacram ædificauit. Præfectus Philippus creatur Epiſcopus Alexandrinus. Interficitur ab impijs.

Eugenia autem poſt agnitionem, cum alijs virginibus elegit caſtitatem, & vitam ſecundùm Chriſtum. Beata verò Claudia, quam Philippi quidem vxorem, Eugeniæ autem matrem anteà oſtendimus,aliam quoquè domum ædificauit ad excipiendos hoſpites,præter eam,quæ iam facta fuerat à marito, magnam vim pecuniæ in ea conſecrans ad ea ſuppeditanda, quæ erant neceſſaria ijs, qui accipiebantur hoſpitio. Sed hæc quidem ſic,& hucuſquè Eugenia vitam ſuā ſic adminiſtrauit. Vult autem oratio eius quoquè præclariorem vitæ exitum oſtendere, vt qui inſignis fuerit corona martyrij. Aliquanto enim tempore poſt mortem Philippi, coniux eius Claudia cùm aſſumpſiſſet filios, Abitam,inquam,& Sergium, & prætereà Eugeniam, in magnam Romam reuertitur. Patria aūt eam benignè excipit, & Senatus Romanorū eius filios eligit ad inſignes magiſtratus: Abitam quidem proconſulem Carthaginis, Sergium autem Aphricæ vica-

Fratres S. Eugeniæ ſummis afficiuntur honoribus.

vicarium: Eugeniæ verò ſufficiebat hæc ſola dignitas omnium maxima, nempe virtus, & Deo parentem viuere, & habere alias ex filiabus Senatorum, quarum erat idem zelus & idem inſtitutum. Inter quas erat vna reliquis longè præſtantior, re vera admirabilis Baſilla, quæ ducebat originem ex genere Imperatoris: quæ etiam reſplenduit ſimiliter atquè Eugenia, ſicut ſtatim dicetur. Ipſa enim cùm Chriſtum, & quę ſunt eius admirabilia, auditione accepiſſet, quinetiam audijſſet de Eugenia, maximi quidem faciebat ad eam ventitare, & eſſe diuinorum eius verborum particeps.

Cùm ab eo autem arceretur, & propter ſponſum (Deſponſa enim fuerat Pompeio) & propter perſecutionem, (iam enim magna perſecutio accendebatur Chriſtianis) inuenit quendam virum fidelem latorem ſuorum verborum, & per eum non ceſſat mittere, multùm rogans Eugeniam, vt de diuina fide omnia ei literis ſignificet. Illa autem cùm pulchrè ſciret, quantùm interſit inter ſcripturam & vocem, & quòd non ſimiliter quis perſuaſerit aut docuerit ſcribēs, atquè de tantis rebus diſſerens, quoniam multùm intereſt inter verba animata, & inanimam mortuamque inſtitutionem, prudens ſimul cōſilium capit & iuuenile. Nam cùm Protæ & Hyacintho perſuaſiſſet, vt ſeruilem habitum induerent, per eos munus mittit Baſillę: ſtudens, vt ij ei eſſent omnia pro epiſtola, vel illi ipſi potiùs epiſtola animata. Cùm hos ergò admodùm lubenter excepiſſet Baſilla, adorabat tanquàm aliquos Chriſti Apoſtolos. Cùm de ea aūt reſciuiſſet Cornelius, magna ſtella inter Epiſcopos, noctù venit ad eam propter perſecutionem, & eam diuino dignatur baptiſmate. Sic ergò Baſilla & Eugenia, ineffabili quodam vinculo colligatæ propter Chriſtum amicitiæ, fuerunt biga quædam coniuncta Domino, ipſis animis à ſe inuicèm pendentes, & intelligenter conuerſantes: quinetiam multas alias ad idem iugum trahentes. O quàm multas quidem illæ virgines: quot autem viros Protas & Hyacinthus communi Domino obtulerunt?

Baſilla credit & baptizatur.

Sed cùm ſic mirandum in modum creſceret fides Chriſtianorum, maligni inuidia magìs excitabatur aduersùs pios. Nam cùm Valerianus & Galienus Romanorum tenerent imperium, ipſe multos Romanos tacitè ſubiens, mala ſemina iniecit eorum mentibus: grauiſque accenſa eſt ſeditio aduersùs Chriſtianos. Seditionis aūt materia fuit Cornelius, & qui cum eo erāt, quòd cùm tota manu & mente res Chriſtianorum dilatare inſtituiſſent, nō ſolùm Romā ipſam ferè totam, ſed etiam vrbes & regiones, quæ erant circuncircà, à cultu deorū abduxerāt, & qui ab ipſis nominabatur Chriſtus, vt ab eis cōmunis Dominus & Deus aſſeriberetur, effecerant. Protinùs ergò imperatorium promulgatur edictum, & quoquouersùs peruaſit per totam Romanorū regionem: vt quicunq; erant eximij ex Chriſtianis, & eorum dogmatis doctores, compręhenſi, morte afficerentur. Interimebantur ergò alij quidem alio modo: Cornelius autem latebat: maximè quidem, quòd in honore haberetur à Senatu: & ab ijs, qui erant in eo primi, tanquàm à propugnaculis quibuſdam defenderetur. Porrò verò ipſe quoq; ſeipſum conſeruabat ad multorum ſalutem. Se inuicèm autem exhortabantur ad certamen Baſilla & Eugenia: quæ à loco diſiungi non ferentes, quoniam animis erant inter ſe vnitæ, loco quoquè coniunguntur, & ſe ſermonibus viciſsìm impertiunt. Atq; Eugenia quidem Baſillæ & multa alia diſſerit de propoſito certamine, & quòd apertè ei reuelauit Dominus, ipſam martyrij curſum mox peracturam. Similiter autem Baſilla quoq; ei reſpondit, quòd etiam de Eugenia Chriſtus ei ſignificauit, fore vt duplici corona ei caput exornetur: vna quidem pro periculis & laboribus, quos ſubijt Alexandriæ, & in reliqua Aegypto: Altera verò, pro martyrio & cæde, quæ propter illum facta eſt. Hæc cùm inter ſe contuliſſent, & pro ſe inuicèm precatæ eſſent: quinetiam virginibus, quæ erant apud Eugeniam, maſculos animos addidiſſent, & perſuaſiſſent, vt mortem propter Chriſtum negligerent, corpore quidem in præſentia diſiunguntur, altera deſiderio alterius, crebras ex oculis lachrymas emittentes: vtpotè quòd ferre non poſſent oculi eas ſeparari à ſuî inuicèm ſpectaculo.

Perſecutio Chriſtianorum.

SS. Eugenia & Baſilla ſimul degūt.

Cùm autem finem accipere oporteret ea, quæ de ipſis prædicta fuerant à Domino, de Baſilla quidem dixit Pompeio vna ex ijs, quæ ipſam ſequebātur, ancillis, quòd niſi omni ſtudio & manu regia ſibi deſponſam Baſillam, quæ iam erat nubilis, domum duxerit, non ampliùs in poſterum eam habebit vxorem. Scias enim, inquit, eam factam eſſe Chriſtianam ſermonibus Eugeniæ: eamque non ſolùm matrimonio, ſed etiam toti mundo renunciare. Ea de cauſa eius quoquè tutorem Helenum differre nuptias, qui eſt ipſe quo-

Nequā ancilla prodit S. Baſillā.

quoquè Chriſtianus, & eiuſdem inſtituti. Quinetiam quos, inquit, Eunuchos Eugenia tanquàm ſeruos ad eam miſit, ij vel omnium maximè artem ſectantur magicam, & ſic eam incantârunt, vt fateatur ſe nunc eos habere dominos, & eos colere tanquàm deos immortales. Cùm mala ſic ancilla Pompeio renunciâſſet, & linguam diabolo apertè tradidiſſet, & hæc locuta eſſet aduersùs Chriſtianos, ira valdè fuit accenſus Pompeius, & aduersùs Helenum grauia ſpirans eſt profectus. Et primùm quidem ei vim afferebat, vt ſibi puellam oſtenderet: Deindè etiam celebraret nuptias: niſi ipſe apertè vellet eſſe hoſtis Imperatorum. Hæc cùm diceret Pompeius, non latuit quidem Helenum, vndenàm profecta eſſet proditio: ingenuum autem & iuſtum ei dedit reſponſum: Ego ſum, cui obtigit, dicens, puellæ tutela: quæ donèc quidem erat impubes, ea & à me alebatur, & viuebat vt volebam. Cùm verò iam ad plenam peruenerit ætatem, & iam tempus acceperit legitimum, ipſa nõ ampliùs meam ſequetur voluntatem: ſed ſuam ſequens ſententiam, faciet id quod volet.

Poſtquàm hoc reſponſum accepit Pompeius, ad Baſillæ ædes protinùs eſt profectus: & pulſato oſtio, ianitori imperauit, vt ei annunciaret. Illa autẽ ſensìm eum repulit per puerum, dicens nihil eſſe cõmune Baſillæ cum Pompeio: ſed neq; eius aduentum omninò culpa carere. Quomodò enim, qui ad virginem acceſſerit, & cum ea ſeorsùm loqui quærit, quam propemdùm ne oculis quidem ſuis licet maſculis intueri? His verbis furore concitatur Pompeius: & primùm quidem veniens in ſenatum, eum rogat. Deindè cùm eos etiam aſſumpſiſſet, pedes Imperatoris præhendit non ſine lachrymis, & ſuum tanquàm commune deflebat infortunium. Pro vobiſipſis, dicens, ô diuiniſſimi Auguſti, pro vobiſipſis exurgite & veſtris dijs, & quem ex Aegypto nouum Deum nunc introduxit Eugenia, ex vrbe veſtra expellite. Nam in multis quidem etiam alijs damnum afferunt Chriſtiani, irridentes Imperatores, leges deſpicientes, benignos & ſeruatores deos, tanquàm inania quædam manufacta conſpuentes. Nunc autem hoc quoquè ſcelus impium eſt ab eis excogitatum. Soluunt etiam leges matrimonij, & prohibent coniugia. Eas enim, quæ ſunt deſponſæ, aut etiam deſpondendæ, à viris auellunt: vel potiùs eos quidem illis priuant: ſibi verò vendicant, & eas turpiter corrumpunt. Quidnam ergò, quid reliquum eſt, quod fiat: aut quò ſe verterit quiſpiam, ſi nuſquàm eſt matrimonium? Nam id quidem, quod fit præter legem, leges: quod eſt autem legitimum, Chriſtiani prohibent: noui quidam, vt videtur, irrumpentes cacodæmones, & hominum generationem tollentes de medio. Quod quidem cùm proceſſerit, erit omninò terra vacua hominibus. Quomodò autem decæterò vobis ſe habebit exercitus, & quomodò non peribit? Quibuſnam quidem imperabunt Imperatores, & cum quibus ſuperabunt inimicos? Quomodò verò omninò conſtabit reſpublica & vita hominum?

Baſilla nec ad colloquium admittit ſpõſum Pompeium.

Vide calumniã Pompeij in Chriſtianos.

Cùm ſic valdè miſerabiliter dixiſſet Pompeius, ſimul etiam ei aſſenſus eſt & ſuffragatus Senatus: adeò vt miſertus Imperator, celerem tulerit ſententiam, vt Baſilla vel ſuo ſponſo matrimonij lege coniungeretur, aut gladio ſubiecta, vitam finiret. Poſtquàm autem audiuit etiam de Eugenia, de ea quoquè protinùs pronunciat, vt vel perſuaſa ſacrificet, vel tormentis tradita, morte violenta moriatur: communiter verò omnes quoquè alios puniri iubet, nõ ſolùm Chriſtianos, ſed eos etiam, qui Chriſtianos ſuſcipiunt, &, vt lateant, procurant. Hanc ſententiam poſtquàm audiuit Baſilla, quæ verè regia erat lingua & animo, acriore quoquè ipſa, quàm ille, voce ſic eſt locuta, & ſuam tulit ſentẽtiam: Regi regum & creatori deſponſa, viri in quem cadit interitus, non admitto coniunctionem, etiamſi hoc videatur Imperatori. Terribile enim eſt reuerà, terribile, incidere in manus veri Regis & Dei viuentis. Simul autem & hoc vocabulum Dei lingua emiſit, & caput ſtatìm fuit ei amputatum. Atque hunc quidem finem habuit Baſilla. Compræhenduntur verò Protas quoquè & Hyacinthus, & ad templum Iouis adducuntur, vt cogerentur ſacrificare illi abominationi. Cùm autem ſtetiſſent in conſpectu eius, qui videbatur deus, precati ſunt, & ſtatìm ante pedes eorum cóncidit ſimulacrum, & admirabiliter & præter opinionem comminuitur, & in puluerem cineremque redigitur. Poſtquàm autẽ hoc cognouit Præfectus Nicetius, iubet eorum quoquè capita amputari: Eugeniam verò ſiſti iuſſu Imperatoris.

Heb. 10.

S. Baſillæ amputatur caput.

Itèm Proti & Hyacinthi.

Poſtquàm autẽ adfuit, Vndenàm, inquit, artem magicam tam accuratè perfecteque didiciſtis, vt poſſitis dijs quoquè ipſis imperare maximis? Hoc cùm diceret, imprudens

Protæ

Protæ & Hyacintho euidens cõtexebat encomium: quoniam ſola oratione maximum eorum, qui ſunt apud eos, deorum repentè confregiſſent, & in cinerem ac puluerem comminuiſſent. Diuinitùs verò inſpirata Eugenia, cum multa reſpondit prudentia: Hoc quidem,dicens,longè veriſſimum à te dictum eſt,ô Præfecte,nos veſtris dijs imperare. Illud autem eſt planè abſurdum,& ad arguẽdum facilimum, quòd aſſcribas omnia arti magicæ:non autem alicui diuinæ & inexpugnabili potentiæ eius,qui verè eſt ſolus apud nos Deus. Si enim magi quidem,vt vos dicitis, immundos quoſdam & materiales inuocant dęmones:iſti vèrò eos,qui ſunt apud vos,deos ſuperant,vel potiùs primum ex cæleſtibus,non omnia rursùs inuertetis,& quę ſunt ſuperna,inferna facietis,maioribus dijs inferiorem ſortem attribuentes: & nec deos quidem,ſed eos ſeruos facietis,& ſeruos dęmonum,dæmones autem deos,& primos deorum? Quod quidem etiam alioquoquè modo verum eſt, cùm vos eos tanquàm veros deos conſtitueritis, & bonos eſſe putetis: dubitetis autem, quanam de cauſa à malis vincantur dæmonibus, neſcientes ipſos eſſe quidem malos & maleficos dæmones, vnum verò eſſe Deum in omnibus: cuius
Pſal.67. nomen ſolum iſti non ferentes, ſicut cera, vt ait diuinus Dauid, à facie ignis, liquefiunt & pereunt.

Hæc audiens Nicetius, eius quidem magnum & excelſum admirabatur animum. Sed cùm eſſet totus deditus inſaniæ ſimulacrorum, & nihil aliud ſpectaret, quàm vt eis placeret,iubet eam duci in templum Dianæ: ſequi autem ſpiculatorem,ei enſem intentantem: & partim quidem admonentem , partim autem minitantem, quòd niſi ſacrificet, eo quem habet in manu, tranſadiget, oſtendendo enſem. Illa verò poſtquàm venit in templum, ſtans ex aduerſo imaginis ſpecie orantis, precata eſt interitum ſimulacrorum: Deus æterne,dicens,qui me tua voluntate & naſci & educari & virginem in hodiernum vſque diem conſeruari dignatus es : & vt efficerer ſponſa vnigeniti, & vt in me adeſſet ſanctiſſimus ſpiritus, & in me regnaret, effeciſti, ipſe nunc quoquè mihi adſis in hac tuî confeſſione,efficiens admirabilia & quę ſint contra opinionem:vt qui te colunt quidem,ſint in gloria: ignominia autem & dedecore afficiantur, qui hãc mutam & ſur-
S Eugenia precibus euertit tẽplũ Dianæ. dam adorant abominationem, & glorientur in ſuis ſculptilibus. Ea hæc orante, Deus quidem valdè mouet terram: templum verò euertitur: conteritur autem ſimulacrum: reliqua verò ſimul conturbantur. Stupent,qui vident: peruadit etiam ad eos,qui procùl erant, miraculum. Alius autem aliundè confluentes, quicunque erant quidem ſanæ mentis, id quod factum erat, ducebant miraculum, & putabant opus diuinæ potentiæ: quibuſcunque verò præter id,quòd erant recta priuati opinione, deerat etiam ſapientia, ij multis contumelijs afficientes Eugeniam,eam etiam vocabant magam.

Hæc audit etiam Imperator,& ſuorum deorum quodammodò vltor fieri properans, iubet lapidem quidem grauiſſimum ſuſpendi à collo eius: ipſam autem iaci in fluuium
Pſal. 7. Tyberim.Sed ſic quidem, qui concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem: Deo autem curæ erat,vt eorum iuſſus eſſet irritus & inefficax. Vndè etiam lapis quidem ab eius col-
Ioan. 21. lo eſt exolutus: ipſa verò non ſecùs àc magnus Petrus, citra vllam offenſionem ingre-
Calcat vndas pedibus ſuis. diebatur ſupra vndas fluminis. Deindè cùm ea aqua viſa eſſet potentior,eam igne puniré conſtituit,& magnam illam Eugeniam accepit fornax.Sed qui eam cuſtodiebat Dominus,hic quoquè nunc aderat:ſtatimque oſtenſum fuit,ignem protinùs amiſiſſe natu-
In fornace manet illæſa. ram,& corpus eius cõſeruatum eſt illæſum. Quid poſteà? Tenebris punitur profundiſſimis: præter tenebras autem etiam fame, & eam domus accepit obſcura, nec cibi quicquam omninò ſumentem. Neſciebant autem omninò eſſe cum ea Dominum lucis, à
Eſa. 8. quo etiam matutinum, vt ait Propheta, lumen erupit, & diuino lumine tota domus illuſtrabatur. Non ſolum verò lumen dabatur: ſed etiam quoddam diuinum ſupernè ſuppeditabatur alimentum,panis,qui quotidiè parabatur admirabiliter, niue quidem candidior,voluptate autem planè diuinus: & quod eſt omnium maximum, ille ipſe accedit
Chriſtus ei apparet. Seruator: Ego ſum,dicens,Eugenia, qui propter te crucem & mortem ſuſtinui,propter quem tu quoquè hæc pati conſtituiſti.Ergò & te maxima amiciam gloria, & multis implebo gratijs. Sit autem hoc quoquè ſignum tui honoris. Ipſe enim dies te tranſmittit ad vitam ſupernam, qui me vidit infrà aduentâſſe ad homines.

Cùm ſic dixiſſet,ille quidem ab ea receſſit:haud diù pòſt autem effectum ſortita ſunt
Capite cæditur. ea,quæ dicta fuerant. Mittitur enim quidam impius,monomachi habitũ præ ſe ferens: qui cùm fuiſſet intra carcerem, enſe facta cæde conſummat martyrem eo ipſo die, quo cele-

celebrabatur feſtum natalis Seruatoris noſtri. Cùm iuſta autem feciſſent tali filiæ & ſorori, eius mater & fratres, ſacras eius reliquias deponunt quidem in loco, qui non abeſt procùl à Roma: vocatur autem via Romana. Sic quidem vixit honorificè Eugenia, & ſic è vita generosè exceſſit, conuenienter ſuo nomini: adeò vt neſciamus, vtrum magis admiremur, in Chriſto'ne vitam, an mortem pro Chriſto. Vndè etiã, quantam ſit pro vtriſque gloriam conſecuta, euaſit paulò pòſt manifeſtum. Εὐγένεια, nobilitas.

Nam cùm duobus animi motibus diſtraheretur mater, & partìm quidem lætaretur, quòd propter Chriſtum eſſet ſacrificata; fleret autem, quòd à filia tali diſiungeretur, & non moderatè ferret ſeparationem, martyr ei appàret in ſomnis, adeò quidem ſplendidè veſtita, vt nec in eam ſatìs poſſet conijcere oculos: talibus verò comitata virginibus, & tam præclaris, vt nulla regina poſſet cum eis comparari. Cùm ſic ergò acceſſiſſet, viſa eſt dicere matri: Quorsùm, ô mater, ità te afflictas, multis ꝑ nobis liquefacta lachrymis? Non ſunt res noſtræ proſequendæ fletibus, ſed lætitia. Scias enim, quòd ego & pater Philippus, viuimus in quadam ineffabili martyrũ lætitia, vnà cum Chriſto verſantes & conregnantes: qui te etiam non ità multis pòſt diebus ad hanc vitam euocabit. Meis autem fratribus conſerua firmum ac ſtabile, quod eſt in Chriſto, ſignaculum, & aſſiduè exhortare, vt ſint etiam mihi fratres animis: vt ſic totum genus offeramur pulchrum donum Domino. Hæc mater audiuit ab Eugenia. Dicebàtur autem etiam vidiſſe aſſiſtentes Angelos, quorum habitus, erat ſignum gaudij ſimul & pudoris, ipſis velutì indicantibus, quòd illi eſſent honore digni, & perpetui etiam gàudij participes. Quod detur nobis omnibus quoquè conſequi gratia & clementia Domini noſtri Ieſu Chriſti: Quem decet omnis gloria, honor & potentia nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. Appàret matri ſuę habitu ſplendiſſimo. Sancti apud Chriſtum viuunt.

DE S. STEPHANI PROTOMARTYRIS MIRACULIS MULTA SUNT APUD S. AUGUSTINUM

& Euodium Epiſcopum, quæ nimis longum eſſet huc adſcribere. Vnam tantùm Gregorij Nyſſeni concionem afferemus.

Auitum & Lucianum inueniet Lector Tomo 4. die 2. Auguſti.

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE, D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS ORATIO,

Petro Franciſcò Zino Veronenſi interprete.

VAM præclara bonorum ſeries, quàm dulcis lætitiæ ſucceſſio. Eccè enim celebritatem ex celebritate, & gratiam pro gratia ſuſcipimus. Herì nos excepit conuiuio rerum omnium Dominus: hodiè excipit Domini imitator. Quomodò autem hic, & quomodò ille? Ille pro nobis hominem induens, hic pro illo hominẽ exuens. Ille propter nos vitæ ſpeluncã ingrediens, hic è ſpelũcã propter illũ egrediens. Ille dum ſe pro nobis cruciatibus affici, hic aũt pro illo lapidibus obrui ſinit. Ille mortem è medio tollens, hic ſuper iacentem mortem incedens. Decẽbr. 26. Celebritas natalis Domini & S. Stephani.

Ad hoc ſpectaculum, fratres, nos itèm animis concurramus, quo pugil egregius in ſtadio confeſſionis exutus, aduersùs improbum humanæ vitæ aduerſarium certat. Stephanus enim verè, quemadmodùm Paulus ait, ſpectaculũ factus eſt mundo, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corora redimitus eſt. Primus in martyrum choro iter arripuit. Primus aduersùs peccatum vſque ad ſanguinem reſtitit. 1. Cor. 4.

Tunc autem omnem ſupracæleſtes incolentium ſedes exercitum, & incredibilem omnium Angelorum tam miniſtrantium, quàm aſſiſtentium numerum, & quicquid

honeſti prçclariq́ue per ſupremam illam quietiſſimam regionem in Principatibus, & Virtutibus,& Thronis,& Poteſtatibus,& Dominationibus audimus, vniuerſam deniq; cęlitum multitudinem ſpectâſſe pugilem hunc manus cum aduerſario conſerentē exiſtimo. Vita autem humana veluti ſtadium pugnantibus expoſita eſt.

Vita humana inſtar ſtadij.

Congreſſi ſunt igitur,improbus quidem humanæ vitę hoſtis,ex quo primi parentes ceciderunt,ad ea vſque tempora ſuperandis hominibus exercitatus: magnus autem fidei propugnator,impetus illius contemnens,& pro nihilo ducens. Arma verò fuerunt, mortis quidem inuentori,mortem intentantes minæ:virę autem diſcipulo, confeſſio fidei.Ecquis non eſſet nouum hoc certaminis genus admiratus,cùm vita & morte veritas dijudicaretur, mors autem foret veritatis iudicium? Vitæ enim ad eam vſque diem abſconditæ & incognitæ prędicator,reipſa prçconium hominibus denunciauit. Quid enim aliud tam promptè mortem oppetens ſignificabat,niſi vitam hanc,quæ relinquitur,cum vita precioſiori commutari?

Arma ſatanę & S. Stephani.

Sed operępreccium erit, vt certamen ipſum,oratione tanquàm in tabula diligenter depicta,proponamus,vt recta ratione & via ex ipſa geſtorum ſerie,rerum admirabilium ordo nobis appareat. Nupèr igitur vehemēs ſpiritus deſupèr veniens,omni aërea & impoſtrice dæmonum poteſtate diſiecta ac diſſipata,Apoſtolorum domum impleuerat, & inſtàr ignis in linguas pro numero eorum,qui gratiam accipiebant,diſpertitus,in ſingulis ipſorum inhæſerat.

Act.3.

Iamq́ue propter incredibile vocis & linguæ miraculum eos, & qui ex omni natione Hieroſolymis degebant,ſtupor inuaſerat & conturbatio. Nam licèt varijs diuerſiſque linguarum generibus diſtinguerentur, ſinguli tamen eádem planè lingua,vno atq; eodem tempore diſcipulos loquentes audiebant, quum ea loquendi facultas nullo eſſet præcedenti ſtudio aut diligentia comparata.Oportebat enim,vt qui in terrena turri exædificanda ſimilitudinem vocis amiſerant, eam in cæleſti Eccleſiæ constructione recuperarent.Hinc igitur gratię ſpiritûs ſancti diſpenſatio duxit initium,vt quod in omnes homines beneficium conferebatur,hac ratione ad omnium cognitionem perueniret, nè,ſi religionis promulgatio,vnicæ tantùm linguę terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil prodeſſet.

Gen.11.

Quarè cùm Phariſęi nec proprijs auribus iam fidem haberēt,& eos, qui rei tam admirandæ ſtupore tenebantur,irriderent,quòd muſto eiuſmodi furorem Apoſtolis iniectum dicerent: Petrus autem vno orationis iactu tria animarum millia Chriſto piſcatus eſſet,aſſiduaq́ue deincèps eorum,qui ſeruabantur,acceſſione creſceret Eccleſię multitudo,cùm & ille,qui iam indè ab ipſo ortu claudus erat, Specioſam templi portam ipſis aperiret.Tanquàm enim ei prçſideret, ſuę curationis ſpectaculo homines animo claudicantes ad fidem ducebat. Quamobrèm cùm ad fidei prędicationem confluerent,& *riſus Eccleſiæ plurium opera,qui gratię miniſtrarent,indigeret, ſpiritus ſanctus ad adiuuandos Apoſtolos Stephanum,multa ſapientia gratiaq́ue prçditum,aduocauit.

Act.2. Act.3. for. *vſus

Nullus autem eum propter hoc miniſtrandi nomen Apoſtolica dignitate inferiorem exiſtimet.Siquidem & Paulus myſteriorum Chriſti ſe miniſtrum nouit,& omnium Dominus,dum per carnem ſalutem humanam diſponeret,miniſtri nomen non erubuit,dicens,ſe in medio noſtrûm eſſe,tãquàm qui miniſtrat,qui diuiſiones miniſtrationũ facit, vt inquit Apoſtolus.Nam ſicut ignis idoneam nactus materiã, ſublimem flammam tollit,& ſplendidiorem lucem efficit: ità ſpiritus ſanctus ex magno Stephani animo clariores gratiæ radios emittebat.

1.Cor.4. Luc.22. 1.Cor.12.

Quapropter omnes, qui alicuius erant cognitionis & diſciplinæ participes, in eum ſpectabant,& cum illis, qui multitudine ſuperiores videbantur, coniuratione facta, & tanquàm in phalanges inſtructi & denſi, vim & impetum Stephani ſuſtinere conabantur: Ille verò & cum pluribus,& cum paucioribus eodem tempore congrediens,à nullis poterat expugnari.

Act.6. In hoc autem certamine quanuis ſpecie ipſa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni parte homines inter ſe coniuncti,aduersùs fidei propugnatorem viderentur irruere,occultè tamen ipſe pater mendacij,veritatem,quæ in Stephano loquebatur,per homines oppugnabat. Sed omnibus fraudis defenſoribus à viro ſtrenuo profligatis,de mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit.Hoſtis igitur veritatis criminabatur veritatis miniſtrum,ꝙ veritatem non quę eſſet,indicaret:ſed quæ nõ eſſet, aſſereret.

Quid

Quid iſtas inſidias aduersùs præconem hunc ſtruis, ô diabole? dixiſſem ego. Si quid vales, ſi aliquid roboris eſt tibi, veritatem lædito, quæ in Stephano eſt. Sin dolis & machinis tuis illa ſublimior eſt, cur in ipſius vas exerces odium & maleuolentiam tuam? cur eo relicto, quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faciunt & canes. lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne attingunt quidem.

Cùm igitur rebus veriſſimis ac neceſſarijs mendacium coargueretur, & omnibus veritatis lucem intuentibus, nullū ampliùs fraudis propugnatorem improbus inueniret, confugit ad artes ſuas, & malitiæ ſuæ vim accuſatoribus iudicibusque diſtribuens, atq; in vtroſque ingreſſus, eos falſis criminibus Stephanum oppugnare, hos cum indignatione calumniam ſuſcipere compellit: Iudæisque ſeſe varijs modis inſinuans, omnia ipſe fit contra Stephanum, accuſator, iudex, carnifex, & reliqua cædis inſtrumenta, neſciens, quo ipſe caſu poſt eam Stephani condemnationem præceps abiturus eſſet. Vt enim periti luctatores, ſubeuntes corpora colluctantium, grauiorem ipſis caſum machinantur; ſic magnus Stephanus humì proſtratus, grauem aduerſario ruinam molitus eſt. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apoſtoli peragrârunt. Id Euangelij vbiquè gentium diſſeminādi principium fuit. Niſi enim Stephani cæde populus Iudæorum in Apoſtolos ſæuijſſet, ſolis fortaſsè Hieroſolymis Euangelium incluſum permanſiſſet. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis partes diuiſi ſunt, & myſteriorum doctrina diabolum vndiquè detruſerunt. Sic excepit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippū Eunuchus ſalutem adeptus eſt. Sic vas illud magnū Eccleſiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipſum armigerum tela conuertit. Nam dum ipſos ex omnibus regionibus expellere & exterminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Chriſti fides nō perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syros, Parthos, Meſſopotamitas, Italos, Galatas, Illyrios, Macedonas, & omnes vndiquè gentes ad fidem confluere perſuaſit verbum Dei. Cernis, quantùm pugnandi ſcientia valeat Stephanus? & quàm multis caſibus proſtratum afflixerit aduerſarium, qui calumniæ fraude ſuperior videbatur? Sed ad ipſum ſtadium reuertamur.

Iudæi veritate victi, ad mendaciū & calūniam cōfugiunt. *Act. 8.* *Ibidem.* *Act. 9.*

Quibus verbis commouent populum iſti calumniatores? Homo iſte non ceſſat, inquiūt, loqui verba impiè contumelioſa aduersùs locum hunc ſanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem: Ieſus Nazarenus ille deſtruet locum iſtum, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Hæc eſt oratorum diaboli criminatio. Quæ porrò audientium amentia? Quid indignantur, aut ſuccenſent huic reo? Quid in ea accuſatione criminis depræhenderunt? Quæ enim illi data ſunt crimini, prænūciant ea, quæ in poſterum ſunt euentura. Aiunt enim, eum dixiſſe, locum deſtructum iri, & mutatum iri Moſis inſtituta. Quodnam in his, ſeu verum dicat, ſeu mentiatur, crimen exiſtit? Si mentitur, quod triſte denunciat, non eueniet. Sin vera loquitur, quam affert iniuriam oratio, quæ futuros rerum exitus prædicit? Quæ futura ſunt enim, ſiue taceātur, ſiue ſignificentur, omninò contingent. Prædicentis autem cædes quam moleſtiarum alleuationem afferat? *Act. 6.*

Quid? quòd Ieſus Nazarenus accuſatur, in Stephanum autem fertur ſententia? Atqui ſi iniuriam faciens, mouet indignationem: iniuria autem eſt, loci & inſtitutorum euerſio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, ſed per Ieſum, vt aſſerit accuſator, efficienda ſunt, eum, qui accuſatur, condemnari oportebat.

O iniqua audientium ſententia. Quoniam, inquiunt, Ieſus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Ieſus, qui legis adeò ſtudioſus fuit? Qui inſtituta vetera tantoperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt ſoluerem, ſed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, ſic approbauit, vt diſcipulis initio ne iraſci quidem permiſerit? Qui pariter cum ipſa cupiditate adulteriū conuulſit? Qui iubens, vt ne illos quidem vlciſcerentur, à quibus eſſent iniuria laceſſiti, inferendæ iniuriæ principium abſtulit? Qui præcipiens, vt quæ poſſiderent, omnia pauperibus diſtribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio nō commemorârunt, non perpenderunt?

Iniqua Iudæorū in S. Stephanum ſententia. *Matt. 5.* *Ibidem.* *Matt. 19.*

Illorum mihi nunc iudicum parricidarum conſeſſum adeſſe velim, & de locis, pro quibus indignantur, diſcere, vbinàm celebre templum illud, vbi incredibiles illæ lapidum magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodùm exæquabat, vbi

legitima ſacrificia,hircus,vitulus,agnus,caprea,columba,turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt,vt earum calamitatũ nulla contingeret,oſtendant,quæſo,quàm multa ſibi propter homicidium illud integra conſeruârunt. Quod ſi nihil horum eſt,quamobrèm Stephanum condemnârint:cur ea cædes patrata ſit,dicant.

Sed in ipſo certaminum ordine videamus,quomodò parricidas,à quibus denſa lapidum inſtàr niuium multitudine obruitur,vlciſcatur,quæ dicta reijciat in eos,qui lapides in ipſum coniecerunt.Cognoſcant Iudæorum filij,Chriſtianorũ arma, quibus magnus Stephanus iniurias ſuas perſecutus, legẽ vitæ rem ipſam ſtatuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum ſanctum circunuenientes,ad eum vnum ſcopum reſpiciebant, vt quicquid in manus veniret,pro telo corripientes, in ipſum contorquerent : At ille tanquàm ſacerdos quidam ex ſpiritali lege purã hoſtiam immolãs, non alienum, ſed proprium corpus adducebat,& loco libaminis ſanguinem effundebat, & pro ijs, qui ſe tam nefario ſcelere obſtringebãt,Deum,quem adſpiciebat in cæleſtibus adytis,prę-
Act.7. cabatur,& pro cęde ſua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine,nè ſtatuas illis hoc peccatum.Ac ille quidem ſcelus,quod parricidę pro-
Immanitas prijs impuris manibus exarabant,precatione deleuit: Ipſi verò ea precatione magìs eti-
Iudæorum. am concitati, non priùs iaculari deſtiterunt,quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leui quodam rore circunfuſus,dulciſſimo ac beatiſſimo ſomno conſopitus eſt.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus,& ante certaminis finem,virum adſpicimus coronatum.Priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti ſumus.Neque enim illa, mea quidem ſentẽtia,prætereunda erant,ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium conſeſſus fuerit, & quomodò pariter vniuerſos ad patrandam cędem furor incitârit: quanta ad facinus congregatis conſpiratio,qui ſingulorum intuitus,quæ figura, quæ dentium affectio. Nam,
Act.7. vt ſcriptura teſtatur,diſſecabantur cordibus,& ſtridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circunſeptus, & contra omnes aduerſarias copias parricidis opitulan-
S. Stephani tes ſeſe obijciẽs,animi prudentięq; magnitudine in omnibus excelluit. Oppoſuit enim
præclara vi- furori patientiam,minis contemptionem,mortis terrori deſpicientiam vitæ,beneuolen-
ctoria. tiam odio,maleuolentiæ charitatem,calumniæ veritatis declarationem. Veritatis enim defenſor non vno tantummodò victor apparuit: ſed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi,varijs ipſe virtutibus occurrit: cum omnibus congreſſus eſt, omneſq; ſuperauit.

Sic in certaminum ludis victores accipio factitare, vt per totum ſæpè ſtadium nudi, cunctis aduerſarijs victis,præmia victoriæ ferant. Itidèm in martyrum ſtadio ſe Stephanus geſſit,qui omnem hoſtis vim atque impetum excipiens,illuſtrem in omnibus victoriam reportauit.Falſam enim Libertinorum,& Cyrenenſium, & Alexandrinorum ſapientiam,vera ſapientia deuicit,metum dicendi libertate, comminationem deſpicientia, beneficentia crudelitatem,veritate mendacium. Illi quidem ad cædem ſpectabãt, iamq; manus armabant lapidibus,& anhelitu,adſpectu,dentium colliſione ſæuitiam præ ſe fe-
Act.7. rebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres,vt patres demulcebat: Viri fratres,inquit, audite me.Illi calumniã adornabant: huic conſeſſus interficiẽtium erat veritatis ſchola. Sermonem timore non intermiſit, neque periculo territus deſpondit animũ:ſed morte rebuſq; præſentibus neglectis,& pro nihilo habitis,mentem in ſublime tollens,eos tanquàm puerulos temerè deſipientes erudiebat,ex rebus,quas ipſi certas & exploratas habebant,demonſtrans,quibus in erroribus verſarentur.

Ibidèm. Adducit igitur Abrahæ teſtimonium, omnemque illius hiſtoriam breuiter eis ante oculos ponit.Tum ſanctos viros, qui deincèps ſucceſſerunt. Deindè genitum Moſem, educatum, inſtitutum, in monte percipientem myſteria, vexantem Aegyptum, Iſraëlem conſeruantem,id quod Domini myſterium declarabat. Quarè conſeſſus etiam maximè commotus eſt,& morbus eius inflammatus, cùm Moſem, cuius ſe ſtudioſiſſimos
Sublimis vi- fingebant,pro Stephano ſtare perſpicerent.Itaque conſurgentes,rei finem & crudelita-
ſio S. Ste- ti ſuæ,& Stephani deſiderio dignum imponunt. Ipſe enim naturam humanam egreſſus,
phani. etiam antequàm migret è corpore,puris oculis cæli fores ſibi patefactas adſpicit,& quę
Ibidèm. in cęleſtibus adytis cõtinentur,diuinámque gloriam,& glorię diuinæ ſplendorem contuetur,ac paternæ quidem glorię nulla figura deſcribitur,ſed ſplendor in eã ſpecie, quã

homi-

homines viderant, ab athleta, quatenùs humana capiebat natura, perſpicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicam tranſmutatus, adeò vt ipſis etiam homicidis eſſet admirationi, quòd facies eius Angelorum dignitate inſignis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni non poſſunt, & gratiam à ſe perſpectam declárauit. Act.6.

At illi occluſis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Quá quidem vna in re ex tam multis ſe rectè geſſerunt. Profanorum enim aures non erant dignę, quæ diuinę rei perſpectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quę ſibi ſoli conceſſa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam præſentibus impertiuit, Ecce video, inquiens, cælos apertos, & Ieſum ſtantē à dextris virtutis Dei. Ipſi verò clamantes voce magna, continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè hiſtoria, quę de ipſis loquitur, factis clamorem adiunxit, vt eorum propoſitum Sodomitarum propoſito ſimile ſignificaret. Siquidem & flagitium ipſorum, clamor iritantis appellatus eſt. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrhæorum venit ad me. Clamauerunt igitur & iſti, vt eorum in Stephanū clamor audiretur. Sed athleta ſibi parricidarum crudelitatem prodeſſe non ignorabat. Etenim cùm ab ipſis vndiquè lapidibus peteretur, id factū tanquàm coronam, victoriæ præmium, in aduerſariorum manibus contextā ſuſcepit. Proindè benedictis eos remunerauit, indignum exiſtimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitus ità partiri, vt ſibi vitam, aduerſarijs autem exitiū páreret, & ex illis bonis, quibus ipſe dignus efficeretur, hoſtes, qui eorum bonorum ſibi authores eſſent, exciderent. Sic Chriſtum reſpiciens, eis, à quibus oppugnabatur, prodeſſe didicit. Nam ſimulatquè tolerantiæ legiſlatorem adſpexit, meminit earū legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benefacere ijs, qui oderunt nos, & precari pro ijs, qui nos perſequuntur. Verùm hic athleta non capitur humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propoſitum habuit, vt ab hominibus gloriam aſſequeretur: ſed animi virtutiſque magnitudine totū mundum ſupergreſſus, poſthabita & neglecta omni laudādi ratione, menſuram humanę facultatis ſuperauit. Act.7. Ibidem. Gen.17. Matt.5.

Quamobrèm omnium hominum celebratione habeat victoriæ prǽmia, nobiſque hiſtoria, quam de ipſo conſcriptam legimus, ad animorum ſalutem opituletur. Quemadmodùm enim pugiles, qui donati rude, artem deſierunt, in palęſtra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctātium præhenſiones euadant: ità nos etiam cenſeo ad pietatem Inſtitui per magnum Stephanum oportere, vt hoſtium aduersùs ſpiritum pugnātium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, ſpiritûs gloriam oppugnant, aiunt, ſuæ ipſorum abſurditatis Stephanum eſſe fautorem atque patronum. intentis enim in cælum oculis, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta ſic argumentatur: Si cum patre & filio ſpiritus omninò connumerandus eſt, cur in eo ſpectaculo Stephanus ſimul cum filio non conſpexit & ſpiritum? Quomodò igitur ijs, qui eiuſmodi rationibus ſupplantantur, Stephanus manum prębebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, vt infidelitas oppugnantis infringatur? Aduersùs eos, qui ſancti ſpiritûs diuinitatē negant.

Quęris ergò tu, qui ſpiritum inſectaris, cùm patris gloria filijque ad dexteram eius ſtantis conſpecta ſit, vbinàm ſpiritus? Si in te ſpiritus eſſet, non, quemadmodùm qui oculis capti ſunt, aurum, quod ante pedes ſuos iacet, non cognoſcentes pręterеunt, de ipſo ſpiritu ſermonem propoſitum prętercurriſſes. Sed nunc ſaltem audi, niſi fortè, vt Iudæi, aures obturâſti. Quo pacto vidit ſupercæleſtem gloriam Stephanus? Quis ei fores cælorū patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuſpiam Angelorum, inferiorem naturam ad ſublimitatem illam extollentis? Minimè verò. neque enim ſic habet hiſtoria, quòd Stephanus multo robore pręditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quę vidit.

Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus ſpirituſancto, vidit gloriam Dei, & vnigenitum filiū Dei. Nō enim, vt ait propheta, licet lumen intueri, niſi in lumine conſpiciatur. Ideò, in lumine, inquit, tuo videbimus lumen. Non niſi in lumine lumē ſpectari poteſt. Quomodò enim ſolem adſpiciat, qui extra radios ipſius poſitus ſit? Cùm igitur in lumine patris, id eſt, in ſpiritu ſancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, iccircò priùs gloria ſpiritûs illuſtratus, patris & filij glorię cognitionem aſſequitur. Alioquin quomodò ſententiam illam Euangelij, Deum nemo vidit vnquàm, eſſe veram: aut Apoſtolum clamantem, Quem nullus hominum vidit, neque videre poteſt: non ijs, quæ in Act.7. Pſal.35. Ioan.1. 1.Tim.6.

hiſtoria ſcripta ſunt,dicemus aduerſari?Etenim ſi natura & vi humana patris & filij gloria percipi poteſt,ille mentitur omninò,qui Deum negat poſſe comprænhendi.ſed neque illum mentiri,& hiſtoriam eſſe veram,neceſſarium eſt.Manifeſtè igitur malitia ſpiritum impugnantium,eſt depręhenſa.Quandoquidem ſimile ſimili conſpicuum eſſe,ſcriptura teſtatur.Stephanus enim non in natura vtiquè humana perſiſtens Deum vidit, ſed ſpiritûs ſancti gratia confirmatus,per eum ad intelligētiam Dei ſublatus eſt. Quamobrèm
1.Cor.12. ſi,vt inquit Apoſtolus,ſine ſpiritu Dominum Ieſum intueri non licet,nec paternā gloriam percipere,planiſſimè conſtat,vbì ſpiritus eſt,illic & filium conſpici,& patris gloriam compręhendi.

Cæterùm ex ijs,quæ tacitè prętermiſſa ſunt, alterū impietatis telum ab ijs, qui Chriſtum oppugnant,contorqnetur.Aiunt enim,vnigenitum inferiorem eſſe.Etenim cùm à dextris patris dicatur ſtare, ex his verbis aſſerunt demonſtrari, eum obnoxium eſſe patris poteſtati.Quid igitur iſtis Paulus reſpōdebit,aut ante Paulū Propheta Dauid?Vterq; enim doctrina ſpiritûs,gloriam vnigeniti declarat.Nam Dauid ait,Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis.Apoſtolus autem,ad dexteram throni Dei ſedere Dominum dicit.Quarè ſi ſtatus inferiorem arguit, ſeſſio prorsùs æqualem eſſe ſignificat, aut contradicāt ipſi.In vnoquoq; enim horum eadē magiſtra ſpiritûs gratia. Siquidē & Stephanus plenus ſpiritu ſancto vidit ea,quę vidit:& quę vidit,locutus eſt.Dauid aūt in ſpiritu vocat ipſum Dominum,vt Euangeliū teſtatur. Paulus verò, quemadmodùm ipſemet dicit,in ſpiritu loquitur myſteria.Quarè ſi magiſter vnus eſt,nulla re à ſeipſo diſcrepans,& magiſter hic eſt ſpiritus veritatis in omnibus,qui diuinitùs afflati ſunt, quomodò quiſpiam in eius decretis diſcrepantiam ſuſpicabitur?

Pſal.109. Hebr.1. Matt.22. 1.Cor.2.

At aliud eſt,inquies,ſedere:aliud,ſtare. Si trita verborum ſignificatio conſideretur, ego quoquè ad ſententiam tuam accedo.Sed non eſt fas,hæc verba ſic accipere, vt eandem in natura corporis experte,quam in corporibus,vim habeāt. Nam in homine quidem, ſeſſio figuram corporis quieſcentis deſcribit, nè genua corpus ipſum ſuſtinentia omninò defatigentur: è contrario autem,ſtatio rectum hominem ſuper genibus conſiſtentem,non autem ſedendo quieſcentem,indicat. At in illa ſuprema natura,& ſeſſio & ſtatus,ab eiuſmodi ſignificatione remouentur, & appoſitè ad rem ipſam explicandam adhibentur.Neque enim illam omni corporea figura vacātem,aut ſuper genibus ſtare, aut vlla corporis parte ſedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono ſtabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum ſtare,& qui eundem ſedere dicit, verborum varietate diſcordes ſunt illi quidem, ſed tamen re ipſa conſentiunt: cùm & ille firmè progreſſum,& hic immobilem in omni bono inſediſſe Deum ſignificet.

Deū ſtare & ſedere vt accipiendū ſit

Quemadmodùm autem Propheta Dauid & Apoſtolus Paulus vnigeniti ſeſſionem exponentes,non effecerunt, vt patre ſtante, ſedere filium cogitaremus, quanuìs ipſius tantummodò filij ſedentis mentionem fecerint: ſic cùm ex Stephano filium ſtātem exaudis,haud rectè ſolius patris ſeſſionem eſſe ſuſpicaberis:ſed vt ex Pauli & Dauidis oratione ſedere patrem,quoniam filius ad dexteram eius ſedeat,confitemur, licèt nulla de patre fiat mentio. Sic enim imaginis ratio ſeruatur, ſi quicquid in hoc intelligitur & videtur,idem & in exemplari credatur.Et quemadmodùm in bono bonum,& in lumine lumen,& in omnibus ipſum pulchritudinis exemplar, per naturam propriam in imagine exprimitur: eodem pacto ex ſede filij, quomodocunquè ea intelligatur, & patris ſedes compręhenditur,itidemque ſtatus ex ſtatu,nè tollatur imaginis ratio, ſi in varietate ꝓprietatum aliena ſit ab exemplari.

Hæc nobis obiter,fratres,ad quæſtionem propoſitam dicta ſint, quæ ex viſione Stephani orta eſt.Faxit aūt Deus,vt Stephani non certaminis ſolùm ſpectatores,ſed etiam gratię participes ſimus, & ſancto ſpiritu ad ꝓfligandos & delēdos aduerſarios impleamur,ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

MAR-

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM ET CONFESSORVM, THEODORI ET THEOPHANIS *inſcriptorum, Authore Simeone Metaphraſte.*

Decẽbr. 26. Certame cũ ethnicis & hæreticis.

EX ijs, qui pro Chriſto certare conſtituerunt, alij quidem pro pietate ſolummodò decertârunt aduersùs gentiles, qui vendicabant & tuebantur errorem ſimulacrorum: Alij autem pro fide Orthodoxa, aduersùs Chriſtianos quidem, ſed non ſanè in rectam fidem affectos, non minores, quàm illi, ſudores ſubeuntes. Quamobrèm illis quoquè ſunt pares coronas conſecuti. Quorum vnus eſt, qui nunc eſt nobis propoſitus dicendi argumentum, mirabilis ille & magnus Theodorus, de quo ſigillatìm tractabit oratio.

Patria S. Theodori.

Eum tulit Palęſtina, quam Deus dans Abrahæ hæreditatem, pulchrè vocauit terram promiſſionis: ciuitas autem Hieruſalem, cui quidem omninò ſufficiet ad laudem, etiamsì nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc eſt Chriſtus ſecundùm carnem: quinetiam ex ea quoquè proceſſit magnus prophetarum & patriarcharum chorus; ipſe quoquè Apoſtolorum gratiſſimus à Deo electus numerus eſt illic ortus. Huius autem viri generoſi parentes notos reddebat pietas: eisque opes erant & facultates, ex Chriſto vocari & nominari. Ex quibus cùm vir ille ſacroſanctus germinâſſet, quid opùs eſt dicere, quantas ſtatìm ab ineunte ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cùm adhuc quidem eſſet puer, non erat eius ingenium, quale eſt puerorum, vt ad parua adſpiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: ſed nuſquàm quidem libentiùs verſabatur Theodorus, quàm in templis venerandis. Nullum erat ei iucundius ſpectaculum, quàm ad pulcherrimos & honeſtiſſimos mores intuentem, ſeipſum componere. Nulla re magìs gloriabatur, & ſe magnificè circunſpiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt ſemèl dicam, ſtatìm ab initio oſtendit, ſicut plantæ generoſæ ex primo germine, qualiſnam eſſet virtute euaſurus.

Pietas patrũ eius. Sancta eius pueritia.

Cùm autem iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò non ſolùm occuparetur in diſciplinis, ſed etiam formaretur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monaſterio, quendam aſſecutus magiſtrum Presbyterum, qui erat, inquam, vnus ex eccleſia, & ſimul quidem in doctrina & in virtute primas tũc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoquè Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò ſecundas habere non ſuſtinebat: & frater eſſe volebat non tam ex carnis ſimilitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: ſed optimos imitans pictores, ad illum tanquàm ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem verſabantur vtrique: ſed diuinus Theodorus, cùm eſſet acerrimi ingenij, & breui tempore vniuerſam peruaſiſſet eruditionem, captus ſublimiorum amore diſciplinarum, egreditur quidem ex monaſterio: accedit autem ad virum quendam, ętate quidem prouectum, ſed qui cõuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò verſans, & virtutis fit imitator, & ad capiendam diſciplinam non multo opùs habet tempore: ſed celeri & ardenti ingenio, acriq; & conſtanti ſtudio, breui tempore omnia in ſua collocauit anima. Huius autem rei teſtimonium ferunt libri, quos ipſe poſteà edidit pro pietate, etiamsì eſſet excelſior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.

Traditur S. Sabę monaſterio.

Sed aliquandiù quidem eſt verſatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad ſe trahere, & eum in ea totum eſſe occupatum, & non propter illorum ſtudium, eius perpetuam interrumpi cum eo conſuetudinem. Se certè rursùs tradit diuini Sabæ monaſterio, ſicque ſub Deo viuebat, & opera faciebat, quę erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generoſior? Quis minùs propenſus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magìs obſeruabat, & meliùs conijciebat tempus cuiuſuis rei faciendę? adeò vt nec ſilentiũ contẽneret, neq; dicendi libertatem omitteret, propter animi

Catalogus virtutũ eius

mollitiem,abiectumque & demiſſum ſpiritum. Quis ſic carnem caſtigauit,& oculum frenauit,& cogitationum repreſſit impetus? Ex quo quid accidit? Nutu quidem Dei, Ordinatur presbyter. ſuffragio autem omnium, qui erant in monaſterio, ab eo qui tunc erat Antiſtes Sion, ordinatur presbyter. Et ſic habebat eum magni Sabæ monaſterium, ſedulò operantem mel virtutis.

Quod autem ex rebus illius pręclaris me propemodùm effugit, & quod nec ſi velim quidem,facile eſt deſpicere,iam dicam. In eum enim fit tale quid, quale priùs in Iere- Iere.1. miam,cui dictum eſt: Antequàm natus eſſes,te ſanctificaui: & vnxi te priùs, quàm formatus eſſes in Iſraël. Nam cùm magnus ille ſenex & magiſter in diuini Sabæ monaſterio,vt priùs indicauit oratio,hunc rerum diuinarum ſtudioſum doceret Theodotum, & ad diſciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidiè, vt ità dicam,exugeret & ſpiritaliter aleretur,magnus ille ſenex & homo Dei,cùm ſcilicet diuinitùs id reſciuiſſet,prędicit apertiſſimè. Nè autem videretur diſcipulo gratificans fingere reuelationem,(eſt enim re vera ſuſpecta laus amantium)ipſam quidē tunc occultat ſilentio: Poſteà verò,vbi pueri quoquè fide dignam virtutem habuit,ijs, quæ dicebantur,ſuffragantem,enunciat omnibus cum pręclara & inſigni prędicatione,alta Senex quidam prædicit eū futurū martyrem. voce clamans,quòd hic egregius adoleſcens,pręter alia quę propter Chriſtum ſuſtinebit,è vita etiā excedet martyrio. Quod huius eſſe potuerit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? adeò vt ſufficiat, etiamsi nihil aliud ab eo rectè geſtum eſſet, ad oſtendendum eum qui laudatur , nulli eſſe ſecundum eorum, qui beati dicuntur.

Poſtquàm autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotij,quid opùs eſt recenſere, quæcunque ad illius honorem rectè ab eo geſta ſunt, etiamsi ęquè ſtuderet Virtutes ei. latére,àc nullus alius ex ijs,qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad ſpem,cui autem ad charitatem fuit ille ſecundus? Sed lenitate, ſed moderatione,ſed benignitate,ſed zelo qualis fuit? qui etiam vſq; ad vincula,& plagas,& mortem, pro Chriſti imagine adijt pericula? Verumenimuerò ſatius eſt de imagine ex alto explicare,quomodò ſe habuerit.Generis noſtri hoſtis & inimicus ab omni æuo,cùm multa iam aduersùs nos bella & ſępe ſuſcitâſſet, alia rursùs iam via ingreditur, & fortiter armatur aduersùs pietatem. Quoniam enim vidit Deum factum hominem, vt hominem Deum faceret,fit rursùs ſerpens, & rursùs diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit ſceleratus,& perperàm rursùs interpretatur voluntatem legiſlatoris: & cùm ſciret ſe non poſſe homines à Deo abducere,eſca temperat inſidias: & cùm perſuadere Aduertant Iconomachi,quē doctorem ſequantur. non poſſet,vt Chriſtum negarent,diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: vt ſic laterēt, ab illo ſuſceptę carnis abolens confeſſionem, & paulatim extinguens, quod eſt propter illam,noſtrum in Seruatorem deſiderium.Vbi autem ei inſidię ex animi ſententia proceſsēre,(inuenit enim animos aptos ad excipienda ſemina)ô magnam tuam,ô Chriſte,patientiam,peruenit etiam vſque ad ipſos Imperatores: & fit valentior,inueniens vires ex poteſtate: & tanta adiuuatur potentia, vt propemodùm nos Eſa. 63. quoquè eſſemus,ſicut ab initio,vt ſacra docent eloquia, quandò Dominus nobis non imperabat.

Leo Armenus Iconomachus. Nam cùm eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia,tyrannica manu ſceptra inuaſiſſet, & pio Imperatori Michaëli imperium quidem ademiſſet: vt habitum autem & vitam ſuſciperet monaſticam,effeciſſet, ille quod erat inuoluntarium admiſit,perindè acsi & cecidiſſet ex animi ſententia. Ipſe verò paululùm adhuc intùs inhabitantem habens impietatem, eam edit in lucem,tanquàm adulterinum aliquem & malum fœtum: & paulopòſt apertè oſtendit truces ſuos ſpiritus aduersùs diuinas imagines,& earum tollit adorationem. Et primùm quidem ſimul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etiam deijcit pulchritudinem ſacrarum imaginum, Nota imagines,oculos eſſe Ecclesiæ. veluti quoſdam oculos hebetans Eccleſiæ.Et Orthodoxus quidē,vt dixi,Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autem eius loco inducitur,& nō paſtor,qui erat eiuſdem, cuius Tyrannus,ſententiæ,& concors in impietate,ara cum ſacro, vt eſt in prouerbio: & olim mortuam in venerandas imagines hęreſim contendebat excitare. Sed enim qualia ſunt Dei iudicia? Virga peccatorum ſtatìm in nos emittitur,vt vel ſic intelligamus,qualem per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant ſolitudinē ad Orientē,exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas

multas quidem eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excurſiones in monaſteria, quæ erant in Palęſtina; quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monaſterium, in quo hic magnus, ſicut priùs diximus, ſe exercebat Theodorus.

Hęc videns diuinus ille Antiſtes & Paſtor Hieroſolymitanæ Eccleſiæ, & ſciens hæc eſſe pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quòd deſpicatui habetur & aboletur diuinarum adoratio imaginum, excitatur protinùs ad zelum, & quærit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & oſtendere eos malè facere, qui ſunt parati noua introducere, & prompti ad patrum tranſmouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & conſequentur miſericordiam ſauciatæ animæ. Ad hoc ergò admodùm aptum ſanctum inuenit Theodorum, vt qui & virtute eſſet celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum ſpiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Eccè me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiſcar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipſum ergò mittit Patriarcha, cùm precibus eum vndiquè muniſſet, & ſpe in Chriſtum totum corroboràſſet. Vt autem prætermittamus ea, quæ interceſſerunt, cùm veniſſet in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum ſequebatur, & quæ erant fraterna ſentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conſpirabat, primùm quidem ſe intrepidè ſiſtit in conſpectum eius, qui in Eccleſiam more prędonis inuaſerat, (vbinàm enim ille ſe geſſit more ſacerdotali?) & liberè arguit, quòd eos peruertat, quos paſcit: & hęreſim ei acerbè exprobrat. Deindè ipſi quoquè Imperatori ex aduerſo occurrit tanquàm acutus quidam gladius: & non ſolùm eum criminatur, quòd ſuam perdat animam: ſed etiam, quòd Dei populum impiè per fraudem euertat. Deindè etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco edificat pietatem. Fortaſsè enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquàm fęcem aliquam ipſe ebibes. Quamobrèm Imperator cùm & viri eſſet libertatem admiratus, & pręterea verborum opportunitatem, & morum moderationem, & quę ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertiſſet alacritatē, eū eſt reueritus, & moderatè tulit eius rępręhēſiones.

Vtinā hęc attenderent nouatores. | S. Theodori egregiā animi fortitudo, zelus & conſtantia. | Vide quātā ſit verę virtutis vis.

Deindè etiam eum acceſſijt, & familiariter cum eſt allocutus, rogans quiſnam eſſet, & vndè veniret, & quid ſibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & ſignificat patriam, & ſuum ex Palęſtina aduentum renunciat, & quòd ſtatuebat non oportere vel apud Imperatorem ſe à dicendo reprimere, quandò videret Regem, qui eſt in cælis, affectum iniuria. Deindè aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cùm alia dixiſſet, & adieciſſet hoc eſſe indicium noſtri in Chriſtum deſiderij, & confeſſionem ab eo ſuſceptæ carnis: Deindè deſtruit propoſitas ab illo quęſtiones, fide Chriſti, & virtute ſermonis & ſpiritûs. Poſtquàm autē poſt multa, quę inter eos dicta ſunt, Theodori oratio victoriam eſt adepta, primùm miratur imperator. Deindè etiam ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in ſuam redigere poteſtatem, per quem multos eſſet ſuperaturus. Poſtquàm verò vidit eum à ſe capi non poſſe; nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promiſiſti, ô Imperator, quorum interceſſor fuit magnus Pontifex, quandò tuo capiti imperatoriam impoſuit coronam. Parce tuę animæ, & prius ornamentum reſtitue Eccleſiæ, & noli pugnare cum Deo iuſto iudice & forti, etiamsì nō quotidiè iram inferat propter ſummam benignitatem. Hæc ille quidem ſic apud eum liberè eſt locutus.

Imperator autem ſoluto prętextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an eſſet aliquis eiuſdem animi & ſententiæ in pietate, cuius erat Theodorus. Poſtquàm verò intellexit de fratre eius Theophane, & quòd non minùs quàm naturam, conſeruat in dogmatibus cognationem & fraternitatem, ambos diù flagris cæſos, condēnat vt relegentur ad oſtium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potum, nec veſtimentum: vt mali, inquit, ſic malè atterantur. Sed Tyrannum quidem improbitas ſic docebat facere. Nihil eſt enim mali, quod non ſit iniuſtus arrepturus. Cùm autem non diù diſtuliſſet iram Deus, qui iuſtè iudicat, non multum temporis interceſſit, & iſte, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vnà cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaële, cui cognomē erat Traulos, id eſt, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Chriſti, eiuſque ſanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: ſed potiùs vt Herodis, vt lueret pœnas multarum ſanctarum animarum, in quas ille

SS. Theodorus et Theophanes flagris cęſi, in exilium relegantur. | Impius Imperator interficitur.

exer-

exercuerat tyrannidem. Suſcipit verò ſanctus locus piaculum, & ô diuina Dei iudicia, ipſa, inquam, ara quam ipſe fefellerat, promittens ſe nihil ſacrorum dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum ſuſtulerat ornamentum imaginum.

Quod cùm factum eſſet, paululùm ab exilio & ab alijs malis relaxati viri generoſiſſimi, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ ſe ferebat, ſe ex humanitate permiſiſſe reditum. Nam reuerà cùm impietate præcedenti nihil cederet, ei cedebat in perſecutione. Atque illi quidem cùm veniſſent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicâſſent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipſis etiam magiſtratibus, in ſuam adducūt ſententiam: partim quidem per expoſitionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit verſibus: partim autem per orationum quoque oppoſitionem, quas magnus hic conſcripſit Theodorus. Verumenimuerò cùm tantam virorum virtutem non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre ſodalis, tam apertè reſplendere, eos includit in carcere: & poſtremò cum eis in ſermone congreſſus, cùm non poſſet aduersùs illos decertare: ſed, vt dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos vi rursùs expellit è ciuitate, vt qui multùm poſſet apud Imperatorem, tum quòd eſſet eiuſdem ſententiæ, tum quòd eſſet indutus habitu monaſtico, & quandam præ ſe ferret pietatis ſpeciem: per quam & Imperatorem & multos ex ijs qui gerebant magiſtratus, decepit ſceleratus: & indignè paulopòſt aſſcendit ſedem patriarchalem. Et illi quidem ſic expulſi ex ciuitate, externam regionem tanquàm patriam videbant, propter Chriſtum verſantes in loco, qui vocatur Soſthenium.

Multos cōuertunt ab hæreſi ſancti fratres.

Expellūtur è ciuitate.

Poſtquàm autem deceſſit impius Imperator Michaël, magìs impio filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogma ità eſt amplexus, & ijs qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerūt anteà malæ opinionis, frigidos & molles redderet in impietate. Hinc rursùs in pios perſecutiones, & ſacrarum rursùs imaginum euerſiones: & rursùs tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniuſtitiæ commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quòd pius eſſet, accuſatus. Qui pro pietate quidem, quod non ſuſtinuit genus ſupplicij, vel potiùs quam non ſuſcepit coronam martyrij? Non tolerantiæ? Non dicendi libertatis? Non zeli, quo pro Domino concitatus, quotidiè decertabat, martyr inter martyres, & confeſſor effectus per ipſa pro Chriſto certamina? Res autem illius magìs oſtendit multorum dierum carcer, quem ſuſtinuit, & multiplicia ſupplicia: quæ filius à patre in hodiernum vſque diem accipientes, effecerunt, vt & ea ſuperârint obliuionem, & ſcriptis mandata ſint.

Theophilus Imperator impijſsim⁹.

Multa patiē S. Theodorus.

Ab his ſupplicijs, multi quidem ex ijs, qui fuerant comprehenſi, victi ſunt, etiamsi pœnitentia aduersùs victoriam rebellauit: cōplures autem propter ſpem & Chriſti deſiderium, generoſo & forti animo contēpſerunt. Cum quibus hic quoque vir diuinus, cùm hoc, quòd nihil ceſſit ijs, quę promittebantur, beneficijs, loris prætereà cęſus, dici non poteſt quantam oſtēdit fortitudinem, ſocijs certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipſe certè cùm iam fuiſſet ei corpus laceratum flagellis, & ſolum ſanguine adſperſiſſet, vt qui rerum grauium & aſperarum nullum ſenſum ſuſtinuiſſet, nudus ſtetit in medio tribunali, de plagis tanquàm de aliquo ornamento glorians, & ſic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cùm autem Præfectus ęgrè tuliſſet hanc diurnam nuditatem: Ego, inquit athleta, ideò ſto nudus, vt, ſi aliquem viderim athletam defeſſum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo ſuppleam. O viri fortitudinem, ô dicendi libertatem, ô ardorem in Dominum. Rursùs ergò relegantur in inſulam, quam ſolent appellare Aphuſiam. Sed quid mihi opùs eſt enumerare ea, quæ deincèps ſunt conſecuta, carceres, naufragia, famem, ſolis ardorem, frigus nocturnum, inſidias, inſurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursùs, verbera & colaphos? Satis ſit dicere, quòd cùm in ijs ferendis voluptate affecti eſſent ſimul cum diuturno exilio, duobus pòſt annis, ſoli ex alijs iuſſu Imperatoris veniunt Conſtantinopolim. Maiori enim, etsi planè inani, deſiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, ſentientes, quàm imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo diſſentiebant.

Multi cedūt ſupplicijs.

Cęſus loris atrociter S. Theodorus, gloriatur.

En quanta patitur cum fratre.

Verumenimuerò operępreciū eſt ea, quę deincèps ſequuntur, declarare per illa ipſa verba epiſtolæ, quæ hic D. Theodorus, communem ſimul cum fratre componens epiſtolam, mittit ad Iohannem, qui tunc erat Antiſtes Cyzicenæ Eccleſiæ, & ad reli-

quam

quàm orthodoxorum multitudinem: enumerans quęcunque eos pati accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertarent pro diuinis imaginibus, & quemadmodùm poſt multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autem in epiſtola ſunt quędam ſimplicia & rudia, non ideò apud eos, qui rectè iudicant & ſunt eruditi, dabũt ea teſtimonium, quòd qui ſcripſit, eſſet ineruditus: ſed primùm quidem, quòd ipſe vteretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnum putaret, neque dignum, in quo elaboraret. Deindè autem, quòd etiam vellet ipſa planè verba, ſicut dicta ſunt, in interrogationibus & reſponſionibus, ſimpliciter & inordinatè adduci. Sic autem habet ad verbum epiſtola:

Maximam facerem iniuriam, ſi ſilentio traderem ea, quę in nos facta ſunt, cùm multi deſiderent audire & diſcere, & maximè poſſunt eſſe ad Dei gloriam, & multorum vtilitatem, ſi dicantur & audiantur: neque parùm conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & telę aranearum ſimilem. Deindè hæc quoque dicit paulò pòſt. Cùm ergò tunc veniſſet, qui iuſſis ſeruiebat imperatorijs, & aſcendiſſet in inſulam Aphuſiam, nos magna celeritate abreptos duxit in ciuitatem, cauſam, cur traheremur, affirmans ſe ignorare, niſi quòd cum magna feſtinatione & celeritate dicebat ſe eſſe miſſum. Venimus itaque in ciuitatem, cùm eſſet octauus dies Iulij. Cùm autem Imperatori apparuiſſet ſolus is, qui nos duxerat, iuſſus eſt nos ſtatim includere in Prætorio. Poſt ſex verò dies, nempe quartodecimo eiuſdem menſis, accerſimur ad Imperatorem, noſtro aduentu iam in omnium animis pręcognito & expectato, quòd ſcilicet ad Imperatorem deducendi eſſemus, vt pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, niſi terrores & minas, alijs quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimùm & abſque omni contradictione iuſſis Imperatorijs: alijs verò nos acerbiſſima paſſuros, ſi non pareremus, proteſtantibus: alijs verò dicentibus, Tenetur * dęmoni, & alia huiuſmodi & his deteriora, quę noſtris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priuſquàm ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & oſtium ingreſſis, nos Præfecto præcedente, viſus eſt à nobis Imperator valdè terribilis & iram ſpirans, multis hinc & illinc nos circunſiſtentibus. Erat hora circiter decima, & Præfectus, qui eouſquè venerat, deceſſit, ſolos nos relinquens in conſpectu Imperatoris. Is autem nos cùm adoráſſemus, aſperiore & acerbiore voce iuſſit accedere propiùs.

Epiſtola eorũ ad Epiſcopum Cyzici &c.

for. ad dęmonium.

τρίκλινον dictũ à tribus lectis.

Cùm ad eum ergò vſq; veniſſemus, interrogauit, dicẽs: In quanam regione nati eſtis? Cùm nos autem reſpondiſſemus, In Moabitide: ille rursùs eiſdem verbis, Et cur huc veniſtis? inquit, & priuſquàm reſponderemus, iuſſit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues inflixerunt, qui percutiebant, adeò vt nos impleremur vertigine, & humì caderemus: etenim niſi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore apprehendiſſem, ad ſcabellum Imperatoris ſtatìm eſſem deiectus. Tenẽs autem veſtem, plagas accepi immotus, donèc Imperator iuſſit eum ceſſare percutere. Cùm ceſsáſſent autem qui percutiebant, rurſus rogauit Imperator: Quanam de cauſa huc veniſtis? Hoc verò ſibi volebat id, quod dicebat, Quanam de cauſa, nolentes eandem, quàm nos, amplecti fidem, veſtra ſponte ingreſſi eſtis eandem, quam nos, habitationem? Cùm nos autem tacuiſſemus, & oculos humì deieciſſemus, ad Præfectum qui propè ſtabat, impudenti oratione & toruo adſpectu conuerſus, cum magna irá & voce aſpera hæc locutus eſt: Tolle eos, & in eorum facie inſcribe & inſculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram ſuam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Chriſtodulus: cui etiam iuſſit eos legere, hoc etiam adijciens: Etsì non ſint pulchri, nè ſit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis verſibus tam accuratè ſumus exercitati, vt ſatìs ſit ad eos irridendos. Et ideò quidam qui aderat, ad gratiam loquens, ei dixit: Ne digni quidem ſunt iſti, ô Domine, vt ſint Iambi pulchriores. Satius eſt autem, illoſipſos ità, vt ſe habebant, inſerere narrationi.

Sanctis fratribus verberantur oculi.

Cunctis ad vrbem eam adire volentibus,
Stetêre vbì verbi Dei caſti pedes,
Terrarum orbis vt per id queat conſiſtere,
Apparuerunt iſti honorando in loco,
Erroris impij mala vaſa & reproba:

Cùm

Cùm multa feciſſent ibì perturpia,
Grauiaque, quòd deeſſet eis recta fides,
Illinc abacti ſunt ſicut apoſtatæ:
Confugientes autem ad vrbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quarè notati & inſcripti vt malefici,
Damnantur exiguntúrque improbi iterùm.

θερμαστρα forte hypocauſtū aut thermæ.

His lectis, iuſſit nos abduci in prætorium: & poſtquàm egreſſi eſſemus, & ad eam quę dicitur, Thermaſtram iam veniſſemus, accedens quidā, iuſſit nos reuerti, & cum maxima celeritate ſiſtit nos ante Imperatorem. Qui cùm nos vidiſſet, ſic inquit: Veriſimile eſt, vos, cùm receſſeritis, eſſe dicturos, Imperatorem illuſimus. Sed ego cùm vos priùs illuſero, dimittam. Cùm ſic dixiſſet, iuſſit nos exui. Cùm ambo autem exuti eſſemus, verberabar ego, ſic aſſiduè clamante Imperatore, & eos, qui flagellabant, adiuuante: Sic te in me geris? da pulchrè. Verberabatur itaque & tergum, & pectus abſque vlla clementia & miſericordia. Ego verò cùm diù flagris cęderer, vociferabar: Nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursùs, Domine miſerere: &, Sancta Deipara, veni ad noſtrum auxilium. Deindè etiam verberârunt fratrem ſimiliter clamantem, & dicētem: Sancta Deipara, ipſa quoquè fugiſti in Aegyptum, portans tuum filium. Reſpice ad me, qui propter ſimilem tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas pauperem à manu eius, qui ſunt eo fortiores, nè diù differas tuum nobis dare auxilium. Et cùm ſic ambos concidiſſet, quantùm volebat, iuſſit nos exire. Alius autem rursùs egreſſus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

Vide nequiſſimū Tyrannum.

Matt. 2. Pſal. 34.

Quidam verò miſſus ab Imperatore, rogauit quanam de cauſa morte Leonis lætati eſtis, & cur, cùm ad eū acceſſiſſetis, non amplexi eſtis eandem, quam ille, fidem? Ad hæc nos: Neque morte Leonis lætati ſumus: ſed neq; ad ipſum acceſſimus, neq; fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omninò abolere, aut etiam innouare ſuſtinemus. Cùm is autem ſubiunxiſſet: Non veniſtis imperante Leone? Nequaquàm, diximus: ſed eo imperante, qui te pręceſſit. Ille verò: Rectè, rectè, inquit: erat verò is exactor vectigalium. Rursùs tūc venimus in prætorium, cùm iam eſſent tenebræ. Cùm autem quatuor dies pręterijſſent, coram Pręfecto pręſidente ſiſtimur. Is verò cùm nos multis minis tormentorum terruiſſet, & dixiſſet ſe priùs nos eſſe caſtigaturum: & deindè etiam oculos inſcripturum, & Saracenis traditurū, iuſſit vt id faceremus, quod eſſet gratum Imperatori. Erat autem cum eo etiam Chriſtodulus, & eius pater. Nobis verò fortiter recuſantibus, & dicentibus nos eſſe paratos ſubire vel mille mortes: & nunquàm nos eſſe polluendos vel ſolo aſſenſu, communione eorum, qui contempſerunt & deſpicatui habuerunt Chriſtianorum fidem & confeſſionem: etiamſi oculos effoderint, etiamſi corpus igni tradiderint. Cùm hæc diceremus, pater Chriſtoduli loquens aduerſarijs, quaſi nobis gratificans: Nunquàm, dixit Pręfecto, iſti adorârunt imaginem, neq; ſcio quid fecerint, quòd huc venerunt. Cui ego aſperè: Recede hinc, inquam: neſcis quid dicas, neque de quibus affirmes.

Præclara vox.

Ecce conſtātiā ſanctorū virorum in tuendis ſacris Imaginibus.

Ô linguam venenatam ſatanæ.

Pręfectus autem rurſùs vtēs blāditijs: Semèl, inquit, ſemèl ſolùm communicate, nec aliud exigimus, & ego ibo vobiſcum in eccleſiam, & deindè ite, quò vobis placuerit. Ego verò ei dixi ſubridens: Simile quid dicis, ô domine Pręfecte, vt ſi quis alium rogās, dicat: Nihil aliud peto, niſi ſemèl tuum caput amputare: & tunc poſteà vade, quò velis. Scias ergò hoc quoquè nobis eſſe pudori, quòd audeat nos aliquis adhortari ad communionem: ad quam neſcio quomodò ſuades vt accedamus, & non potiùs vt qui procùl eſt remotus, perſuadeatur. Eſt enim ei facilius facere, vt terra & cęlum ſint ſursùm & deorsùm, quàm nos traducere à pietate. Tunc iuſſit inſcribi noſtros vultus: & cùm adhuc in nobis inflammatæ eſſent plagæ, quas ex flagellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendentes ſuper ſcamna, vultus noſtros inſculpebant. Cùm autē longo tempore vultus pungerent, occidente ſole tenebræ factę ſunt. Quod quidem effecit, vt vel inuiti ceſſarent inſcribere. Egreſſuri verò, diximus Pręfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quę has viderunt literas, eſſe ceſſura, & flammeam rhompheam, verſis tergis, conceſſuram nobis ingreſſum in paradiſum, vt quę ſit reuеritura noſtros vultus, pro communi Domino tam ignominioſè inſcultos. Hoc enim à vobis ſolis factum eſt à ſeculo: & eſt hoc nouum inuentum, & reddidiſtis omnes benignos & clementes, qui

Vide crudelitatē Iconomachorū

Gen. 3.

qui aduerſùs diuinum noſtrũ dogma inſaniērunt. In facie autem Chriſti omninò agnoſcemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ literæ. Ipſe enim dixit: Quæcunque feciſtis vni horum minimorum, mihi feciſtis. *Matt. 25.*

Hæc verba poſtquàm audijt Imperator per Præfectum, viſus eſt dicere, attonitus, vt arbitror, à verborum operatione: Si ſcirem hoc eſſe verum, eas toti meo populo inſcriberem. Atq; nos quidem hæc, cùm multa ſint alia, breuiùs declarauimus, eorum quæ geſta ſunt, habentes multos teſtes, quos ſcio plura his & apertiùs narraturos ea, quæ tũc facta & dicta ſunt, vt qui ea meliùs, quàm nos, obſeruauerint. Neq; enim in angulo, neq; in occulto hæc facta ſunt: ſed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et ſic quidem epiſtola.

Poſt tam inhumanum autem & tam nouum ſupplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem iſti beati ſubiērant, eorum vultu adhuc ſtillante ſanguine, traduntur in cuſtodiam. Deindè Iannæ improbis ſuggeſtionibus, qui cùm tunc eſſet eiuſdem ſententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Eccleſiam, damnantur exilio. Eos autem ſuſcipit Apamea Bithyniæ, cùm iuſſum eſſet ab Imperatore, vt ne ſepulturam quidem eorum corpora conſequerentur, partìm quidem eos afficiente contumelia, partìm verò communiter inuidente orthodoxis poſſeſſionem tam bonam, & tam deſiderabilē. Illic ergò degit hęc generoſa biga fraternitatis, & fidem docēs orthodoxã, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem perſuadebant, vt qui non ex verbis, ſed ex factis potiùs, facerent adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compuncti eſſent, & flagris grauiter cęſi eſſent. Virtutis verò, vita & continentia, quę propemodùm contendebat cum natura immaterialium. *Iubētur ſancti exulare Apameæ.*

Poſtquàm autem vocabat tempus reſolutionis, & ad eum quem optabāt, diſceſsûs, Theodorus quidem & ſenio, & morbo, & prætereà afflictione, quam in cuſtodia paſsus erat, oppreſsus, in ipſa cuſtodia in manus Dei Creatoris, ſuam deponit animam, cùm nulli quidem repræhenſioni affinem in actione vitam, & in pietate rationem conſeruâſset integram & inoffenſam: reliquiſset verò ſui martyrij memoriam, quę non poteſt dari obliuioni, vt qui ipſo die vitæ finem acceperit, quo Stephanus primus martyrũ pari zelo ſuſcepit conſummationem. Theophanes autem cùm venerādum illud & fraternum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos veriſimile erat illo tempore concurriſse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, ſanctificatione & gratia non exciderent, multis honorâſset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud ſe conſeruat; partìm quidem procurans, nè corrumperetur: partìm autem gloriās memoria certaminũ: iuſsum irridens impij, qui nec volebat quidem ea aſsequi ſepulturã, quæ cęleſtibus digna ſunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partìm quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partìm verò eorum, qui conuenerant, conſolans deſiderium. Dicitur enim, quendam ſenem, cùm illo tēpore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contēpſiſse, & nec ipſi quidem vitæ ſuæ parſiſse, vt fide prócidens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratię particeps. Cùm ergò ad locum veniſset in tempore exceſsûs, ſeu ad Deum reſolutionis, & fuiſset vnus ex canentibus, affirmabat poſteà, ſe audiuiſse quandam iucundiſsimam & admirabilem vocem ſupernè pſallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifeſtum, & ijs, quos par eſt hæc perſpicere. Atq; ſic quidem Theodori reliquias arca conſeruabat, quę aſſiduè copioſis ornabantur miraculis. *S. Theodorus moritur in carcere.* *Senex quidā bonus eius reliquias veneratur.*

Cùm Deus autem rursùs reſpexiſset in benignitate & miſerationibus, & veluti caligo diſsoluta eſset impietas, & vires rursùm aſsumeret rectum dogma, cùm iam è viuis exceſſiſset Deo inuiſus Theophilus, reuertuntur quidē ab exilio, qui propter Chriſtum è patria & ex Eccleſijs eiecti fuerant. Reuerſus eſt verò magnus quoquè Theophanes, cùm eſset martyr, & gloriaretur ſuſceptis pro Chriſto ſtigmatibus, mercedem confeſſionis aliam quidem à Deo magnam, & quæ auferri minimè poteſt, expectans: in præſentia autem Nicęę Bithyniæ ſedem à pijs accipiens. Longum poſteà fuit tēpus, & theſaurus erat ignotus, corpus, inquam, B. Theodori, quod multa certamina ſubiērat. Vbì enim relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: ſed vir quidam pius & religioſus, qui ipſe quoquè volebat eſse particeps confeſſionis cum athletis, transfert hoc beatũ corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis proſequebantur, & ma- *Pax Eccleſiæ redditur* *S. Theophanes fit Niceæ Epiſcopus.* *Nota de reliquijs S. Theodori.*

nibus,vt par eſt, portabant ſacerdotes & monachi. Quo in loco cùm ſacrũ ædificâſſet monaſterium,illic deponit theſaurum:& nunc omnibus accedentibus prębet firmitatem animæ & corporis,& à morbis liberationem, ad gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti,cum principij experte eius patre, & ſanctiſſimo & bono & viuifico ſpiritu, nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum,Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM INDAE ET DOMNAE, ET MVLTITVDINIS VIGINTI MIL*lium martyrum,qui paſſi ſunt martyrium Nicomediæ.*

Horũ feſtũ ait Metaphraſtes ſeruari vno die poſt natalẽ Chriſti.

MAximiano iam ſecundum annũ agente in imperio Romanorum, & minitãte grauẽ tempeſtatem impietatis, & mox in pios erupturo,ſic quoquè florebant quidem res Chriſtianorum,& lætæ erãt tanquàm in iucũdiſſimo vêre pietatis. Hoc autẽ vêr faciebãt alij quoquè ex Orthodoxis,qui & tẽporibus erant ſuperiores, & pietatis dogma apertè canebãt ſicut cicadæ: prę cæteris verò omnibus, Eccleſiæ noſtrę muſica hirundo, qui propter rectam in fide ſententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magìs ornans, quàm ſede Epiſcopali, & vitam orationi habens conſentientem,monaſteria conſtituebat,& eorum curam gerebat,& ea quę iam facta fuerant continens, & noua pręter vetera ędificans. Accenſus ergò,accenſus fuerat ignis ille pietatis,de quo etiam dicit vox regia: Ignem véni mittere in terram: & quid volo,niſì vt ardeat? Qui etiam tantùm eſt nutritus,& tantùm inualuit, vt etiam ad ipſam veniret regiam, & multis ex ijs qui erãt in ipſa,perſuaderet,vt,relicto auro & diuitijs, quę hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent,Chriſtumq; & eius partes omninò ſequerentur.

Cyrill9 Epiſcopus Nicomediæ egregius.

Lucæ 12.

Cùm hæc autem audiuiſſet Maximianus,non erant ea omninò tolerabilia:ſed cùm etiam duplex ei bellum erupiſſet,quorum ipſe quidem vnum mouebat cõtra pietatem: alterum verò contra ipſum quædam gentes,ab eo bello deuictæ,eius diù diſtrahebatur animus. Cùm verò conſiderâſſet oportere priùs bellum cõficere Barbarorum, vt quod eſſet terribilius:religionis, inquit, bellum reuerſus tutò mouebo, & pulchrè docebo cum maiorum meorum dijs,eos qui ipſos afficiunt contumelijs, nunquàm eis tam vehementer & tam temerè inſultare.Cùm is ſic quidẽ & labra in corde doloſa,& linguam mouiſſet magna & ſuperba loquentem,egreſſus eſt contra Barbaros.Piorum autem fax adhuc magìs accendebatur,& Chriſti milites parabantur ad aciem.Inter eos floruit læta quędam & pulchra planta pietatis, virgo admodùm pulchra, Domna nomine, gloria inſignis,in thalamo educata imperatorio,ab impio Imperatore ijs,qui falsò nominantur,eius dijs conſecrata,qui collocati erant intra regiam:& conſtituta prima ſacerdotum,& præfecta ſacrificijs & myſterijs omnibus deorum inanium. Verumenimuerò bona arbor quęrebat bonam terram,& ferax olea ſtare in domo Dei,& fructum reddere vtilem. Ipſa ergò,cùm fidei ſermo dilataretur, & ad diuinarum ſcripturarum veniſſet auditionem, & mentis aptitudine rapuiſſet ſcintillam pietatis, breuì impletur amore ſpiritali:& cùm illum librum accepiſſet,Pauli, inquam, qui ſermone complexus eſt orbem terræ, & Actiones reliqui chori Apoſtolorum, diligenter & continenter ea percurrit: & cùm cognouiſſet ea, quæ dicebantur, eſſe & vera, & delectabilia, & quod eſt omnium maximum,animæ vtilia,variè afficiebatur: lętabatur, admirabatur, dolore animi implebatur.Lętabatur quidem, quòd in talem theſaurum incidiſſet: admirabatur autem,conſiderans fidem Chriſtianorum, eiuſq; veri ſtudium & coniunctionem cum virtute ſuſcipiens: angebatur verò,damnum quod eouſq; acceperat,reputans,& noctem profundam ea,quæ præceſſerant, exiſtimans.

Domna virgo illuſtriſſima, & ſacerdos maxima.

Hanc certè piam fidem deſiderans,nihil omninò cunctata, accerſit quandam filiam vnius ex Senatoribus,(quę opinione quidẽ erat Chriſtiana,erat autem ipſa quoquè virgo perfecta) verum cultum ſcire deſiderans,& vti ea duce ad religionem. A qua in myſterijs pulcherrimè inſtituta,properat ad baptiſmum:& media nocte,inſciẽtibus omnibus,venit ad Cyrillum Pontificem.Ille autem cùm modulatè diuinas ei cecinìſſet ſcripturas,& veneranda Chriſti Cruce eam obſignâſſet,tunc quidem eam facit catechume-

Diſcit à virgine quadã, quæ noſtræ ſunt religionis.

Fit catechu-

nam;

nam: & iubet ea, quę de more priùs fiunt, fieri à pio quodam Diacono: erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cùm & his, & ieiunio & orationi ſimul vacaret, nō minùs hęc agens ſtuduit latére, quàm hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum eſſet cōſcius, niſi ſolus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute ſimilis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamſi eius mores non eſſent barbaris ſimiles, ſed mites & manſueti, & qui ſignificabant magnam internam quietem & tranquillitatem. Is nō ſolùm ęquè, atquè ipſa, ad fidem acceſſit: ſed etiam, vocante occaſione, ſe primùm tradidit martyrio. Ambo ergò, quandò venit tempus pręſtitutum, aſſequuntur baptiſmum: & ſic poſt primam generationem, citò puella ſecundò quoquè regeneratur, cùm non nata eſſet plures, quàm quatuordecim, annos. *mena, vacatque ante baptiſmo, ieiunio & precibus.* *Baptizatur cum Inde.*

Poſtquàm autem validè iactum fuit fundamentum & in firma petra, nempe Chriſto, iam radices egerat, tunc alia quoquè ſuperędificauit: alimentum quidem ſenſile & potum negligens: pani autem, qui intelligentia percipitur, & diuinis verbis adhærens: & prętereà quærens non ſolùm, quomodò, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, ſed etiam, quomodò exiret in opus: atque adeò ad ea non opùs fuit ei tempore. Simulatquè enim diuinam audiebat ſcripturam, ſtatìm, quod audiebat, producebat ad effectum. Cùm itaque aliquandò legeret librum Actionum Apoſtolicarum, vbì peruénit ad illum locum, in quo, qui vendebant poſſeſſiones, adferebāt precia ad pedes Apoſtolorum, illa hoc quoquè facere conſtituit: & cùm collegiſſet, quicquid auri habebat & argenti & veſtis precioſæ, & ea ſuis impoſuiſſet famulis, noctù abit, & ſanctum rogat Cyrillum, vt ea accipiat, quoniam in illum Apoſtolicam ſeruat reuerentiam: & vt ſuis manibus ea diſtribuat pauperibus. Quę quidem cùm, vt volebat, nemine ſciente effeciſſet, reuerſa eſt: & ſolitus eam rursùs habebat thalamus. *Actor. 4.* *Omnia ſua diſtribuit pauperibus.*

Atque Cyrillus quidem eius pater ſecundùm ſpiritum, paulò pòſt excedit ad omnium patrem & Deum: Beata autem puella eius monita non leuiter audijt; ſed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat ei ſimilis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationiq́; & ſacris eloquijs vacantes, noctù cibum ſumebant. Alimentum autem erat panis ſiccus, & aqua potus. Quæ verò conſtitutum fuerat vt ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperum fruebantur: vt benignitatem ſimul rectè exercerent, & abſtinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latére: ſed fieri non poterat, vt mons abſconderetur, & lucerna poneretur ſub modio, & theſaurus lateret in terra abditus. Sed cùm eo, quem dicam, modo apparuiſſent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum ſalutare: impijs autem & improbis, validum ad eos conuincendos argumentum. Qui tantùm aberant, vt ex illorum virtute fructum perciperent, vt etiam pœnas ab eis expeterent, & eis crimen intenderent abſtinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipſis adhuc depręhenſi fuerant. *Vide ieiunia, preces, cibū & potū*

Poſtquàm autem manifeſtum euaſit eorum ieiunium ei, qui gerebat curam ſumptús aulæ Imperatoris, cùm oporteret admirari benignitatem, & ſtupere abſtinentiam, ille potiùs proceſſit ad flagra, & eos diù cædens, vim afferebat vt dicerent, quonàm proficiſcantur ea, quę eis dantur. Cùm illi autem, qui didicerant celare rectè facta, ea forti & generoſo animo ſuſtinerent, mori malentes, quàm dicere, nè quod in egentes manabat, reſcinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Præfectum, Perſa genere & impietate, ab initio eorum virtutem defert & accuſat tanquàm vitium: quòd ſcilicet ſe caſtè gerant, & à cibis abſtineant: & quæ accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Chriſtianis præbeant: & quòd, quæ ab Imperatore proficiſcuntur, dantur ad alimentum ijs, qui ſunt contrarij Imperatori. Quòd ſi velis id ſcire apertiùs, licet tibi aperto penario ex ijs, quæ apparebunt, intelligere ea, quæ ſunt obſcura. Audijt Præfectus, & cùm lubenter euidentem admiſiſſet probationem, ab eis aufert claues: & cùm aperuiſſet, inuenit protinùs: ſed non vt ipſe ſperabat: ſed ea, quæ verè erant veneranda, nempe & diuinæ Crucis figuram, & librum ſacroſanctum, nempe Apoſtolorum Deo gratas Actiones: & prætereà poſſeſſionum vacuitatem eorū, qui in cælis magnum theſaurum recondebant: cuius præclaræ opes erant duæ ſtorec, in nudo ſolo ſtratæ, verè *generoſum, & beatorum Domnæ & Indæ magnifica ſupellex: fictile prætereà thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua repoſuerant ſacram oblationem, cuius fiebant participes. *Indes & Domna cędūt flagris.* *for. *generoſorum* *Illuſtre exēplum cōmunionis ſub vna ſpecie.*

Hunc ergò librum & arculam cùm impius accepiſſet Eunuchus, rogabat vbì eſſet

Olim autē perſecutionis tempore fideles Euchariſtiā domū ſecū abſportabant, & diù aſſeruabant, & clā ſumebant: quod de vini ſpecie fieri nō poterat.

eis aurum, veſtiſque precioſa, & alia ſupellex elegans & magnifica. Cùm autem illi rurſùs interrogationum nullam ducētes rationem, ſtarent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed ſic quoquè reipſa eſt expertus ſe fruſtrà pulſare adamantes. ab eis enim nihil omninò audiuit. Sacer verò ille liber, & prætereà arcula, vt quę nihil ei eſſent vtilia, illic ab eo relicta ſunt in penario. Eos autem iubet alibì includi, donèc retuliſſet ad Imperatorem. Atque virgo quidem, cùm iam educeretur è penario, cùm inſcientibus omnibus ſcitè librum ſuſtuliſſet, (erat enim paruus, & qui poterat facilè abſcondi) in ſua cum veſte repoſuit. Eodem modo Indes quoquè admirabilis vas ſuſtulit ligneum: & ità abducti ſunt & incluſi. His ſic incluſis longo tempore, ſolus panis viuus erat nutrimentum: & diuinæ gratiæ potio, erat potus. Quæ autem corpus neceſsè eſt ſumere, ijs adeò priuati fuère, vt ne aquam quidem poſſent aſſequi. Erat enim hic immitis Pręfecti iuſſus, vt propterea, quòd ipſi egentium ventres ſatiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate pœnas luerent ſęuitia.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incideret, cùm iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos
Pſal. 144. haberet deſpicatui ille, cui ſunt curæ volucres & beſtiæ: & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat: accedunt autem virtutes cæleſtium Angelorum: qui cùm multa luce eos circunfulſiſſent, & menſam cibis impleſſent, rurſùs reuerſi ſunt in cælum. Illi autem ea, quę erant propoſita, ſtatìm ſumpſerunt, malorum quę pręceſſerāt, non ampliùs recordantes: & partìm quidē eorū quæ apparuerant, ſplendore: partìm verò eorum, quę ipſis oblata ſunt, voluptate exhilarati, illud Dauidi-
Pſal. 62. cum admodùm opportunè cecinerunt: Tāquàm ex adipe & pinguedine repleta eſt anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Atque dies quidem iam aderat: aderat autem Pręfectus quoquè, vt ſciret an fame victi eſſent: vt ſic eos haberet obtemperantes. Poſtquàm verò contrà eos vidit lętos & vultu alacres, anima autem multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodeſſet, aggreſſus eſt perſuadere: & ſimulans manſuetudinem, iuſſit eos deincèps degere nullis malis affectos, & abundè eis dari, quæ erant ad vſum neceſſaria, cibum, inquam, pecuniam & veſtes, non minùs quàm anteà. Sed virgo nihil egebat pecunijs & veſtibus: immò verò egebat quidem, ſed non ſua cauſa, ſed pauperum: quibus etiam veſtimenta diſcindens, diſtribuebat: & quomodò exiſtimabat eſſe neceſſarium corpori alimentum, ità etiam ſuæ animæ neceſſarium, alijs præbere nutrimentum.

S. Domna ſeipſam inedia affligit vt pauperes alat.

Quocircà multis diebus pmanebat ieiuna, vt poſſent abūdè alijs pręberi nutrimēta. Et tunc quoquè cùm vidiſſet multitudinem pauperum ad ſe confluētium, & tanquàm charam, nutricem, vt famem ab eis propulſaret, rogantium, dubia animi, vt quæ nihil poſſet impèndere, quod ſufficeret tantæ multitudini, ad ſuum mūdum adſpexit: & cùm zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quę erant auro ornata & argento, omnia vinculo vno comprehendiſſet, demittit per feneſtram, & tranſmittit ad

Iremq; ſua diſtrahit.

pium quendam Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatq́; vt vendat, & aurum, quod ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dici non poteſt, quantę pauperum multitudini hęc ſuffecerint ad alimentum: ſed neque quàm multos diuites ſuî imitatione prouocauerit ad opem ferendam egentibus. Cùm autem non oporteret eam, quę erat adeò caſta, & quę ſic alias exercebat virtutes, & quę magno ferebatur fluento ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiam rei prouidetur à ſuperis. Videte autem quàm ſapienter.

Dei parentem Dauidem in animo verſans, & id quod ille ſimulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodùm vultu ſuo mutato, ſe finxit eſſe emotę mentis, &
1. Reg. 21. ſic effugit manus eorum, qui erant verè inſipiētes, & de eis erexit trophæum: tale quid ipſa quoquè excogitat & fingit, inuertens oculos, & ſaliuam expuens, & manus percu-

Simulat amentiam.

tiens, & voces emittens inordinatas: & aliquandò quidem lachrymans: aliquandò autem ridens intempeſtiuè & indecorè. Hæc cùm viderent ij, qui erant in regia, alij quidem miſerebantur, alij verò etiam mirabantur: Nonnulli autem ſimul & miſericordia mouebantur, & ſtupebant. Quod quidem cùm audijſſet crudeliſſimus Præfectus ab aliquo ex ijs, qui ei aſſidebāt, & vidiſſet etiam id quod fiebat, viſus eſt dolere & animo ęgrè ferre. Nam tunc virgo maximè morbum ſimulabat, quandò Pręfectus in eam conieciſſet oculos. Vndè etiam timore afficitur, & ei plures adhibet cuſtodes, nè abſente Imperatore,

ratore,aliquid ei graue accederet,& ſe deorſùm præcipitans,veniret in periculũ.Poſtquàm autem multum temporis contritum eſt à cuſtodibus: illa verò,quam ſuſceperat, perſonam non dimittebat, ſed prudenti admodùm cogitatione ſimulabat ſe eſſe inſipientem: & moleſta erat ijs,qui eam cuſtodiebant,eorum quidem vexans aures inconditis vocibus,ſtultis autem figuris eorum oculis adferens moleſtiam:& nõnunquàm eis ſomnum adimens clamoribus, & eis omninò moleſtiam adferens: non ſolùm vel inuiti eam mittunt ad Chriſtianos,quod quidem ea iamdiù cupiebat: ſed etiam fatentur,licèt nolentes,Chriſtianorum potentiam. Accedẽtes enim ad Eunuchum,vehementer rogabant,vt ea mitteretur ad Chriſtianos. Fore enim dicebant, vt & ipſi liberarentur à malo non tolerabili,&illa ab ipſis quamprimùm curaretur. Sunt enim,dicebant, apud nos alij quoquè ei inſania ſimiles,quos,neſcimus quomodò,dicuntur ſanare,& facere vt ſint ſanæ mentis.Hoc illi quidem pro ſe petiêrunt,cupientes liberari ab omni moleſtia: Deus autem id,quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei ſuccedat ex ſui animi ſentẽtia.Neſciebãt enim ſe,vt dicitur,equum in cãpum immittere, & delphinũ in aquam.

Audit hæc Præfectus,& cupiens ipſe quoquè liberari hac eius cura, ſtatìm ſanctum Anthimum (erat autem hic tunc Nicomediæ Epiſcopus poſt Cyrillum) accerſit. Qui cùm ſtatìm acceſſiſſet,&,vt qui à Deo accepiſſet notitiam eorum,quæ erant in profundo cordis,ſpiritu cognoſcit de virgine:& cùm,quàm profunda ſapientia ſub ſimulatione ſtultitiæ latéret,intellexiſſet, ipſe quidem tacens conſtitit: virgo verò cùm ſimiliter vidiſſet Pontificem,nullum ampliùs præ ſe ferebat furorem aut amentiam: ſed perindè àc ipſum illius adſpectum reuerita,ſe moderatè gerebat & placidè, adeò vt ipſi qui aderant ſtuperent,conſiderantes quantam vim habeat vel ſolùm conſpectus pius oculus.Præfectus ergò rogauit Epiſcopum,vt aſſumeret virginem, cum ea autem etiam Indem: & vt eos in ſacra aliqua æde traderet in cuſtodiam honeſtam. Simul etiam dedit pecunias,quæ ad alimentum ſufficerent & vſus corporis neceſſarios. Ille autem eos quidem valdè lubenter ſuſcepit,ſed non etiam pecunias. Eos verò miſit ad quoddam monaſteriũ,dici non poteſt quantùm lætantes, quòd ſucceſſiſſet eis cœptum ex ſententia.

Anthimus, Cyrilli ſucceſſor.

SS. Indes & Dõna mittũtur ab eo ad quoddã monaſteriũ.

Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersùs inimicos, DEO ei ſapienter viam aperiente ad ſalutem,vt cùm quæſijſſet,cuiuſnam manu hæc rectè gererentur,agnoſceret veritatem.Sed ille in his planè cæcutiens, deorum qui falsò dicuntur,auxilio adſcribebat victoriam: & tantùm aberat,vt vero Deo ageret gratias,vt etiam properaret aduersùs Deum bellum gerere: & alijs poſtpoſitis, acri animo armabatur aduersùs Chriſtianos, dæmonibus feſta peragens & ſacrificia, etiamsì primò vulpinam pellem induens,donis & honoribus clàm ſe inſinuabat in populi beneuolentiam, & ſuam eſſe tectam volebat improbitatem. Theatrum itaque frequentiſſimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem oſtendebatur hoc certamen comparari aduersùs Chriſtianos: ſed obſcurè,dolosè & malitiosè inſtruebatur.Simulacra enim,quæ auro quidem honorabantur ab impijs,foſſam verò interitûs eis viciſsìm largiebãtur: hæc, inquam,aurea,& quæ rursùs facta fuerant ex argento, producens impius, poſuit in ſede regali,& coronis redimijt: & tandèm eis tauros ſacrificans, iuſſit execrandis ſacerdotibus adſpergere populum, temporis quoquè ea in re vtens auxilio. Tunc enim ore hianti attendebant iucunda theatri acroamata.Quicunq; ergò in pietate quidem erant firmi & ſtabiles,& quorum animos religio Chriſtiana non ſolùm vſque ad nomina,ſed etiam ad cor vſque penetrauerat: ij, cùm id, quod fiebat, depræhendiſſent, & nec eius quidem conſpectum ferre potuiſſent, à theatro receſſerunt, ſuum potiùs ſanguinem profundere,quàm tali ſanguine pollui,præclarè eligẽtes.Quibus autem pluris fiebat voluptas & recreatio,ijs polluebantur animæ & corpora, ex modica, pròh dolor, delectatione ſibi grauiſſima recondentes ſupplicia.

Vide malignas Maximiani machinationes

Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, nõ ampliùs latenter,ſed apertè volẽs ſe impiè gerere,hos habuit ſermones apud eos,qui erant congregati,qui quidem grauiſſimam redolebant impietatem: Quò abitis,dicens, ô homines,luci tenebras præferentes,& non deos eſſe putantes,à quibus dependet hoc vniuerſum? Non videtis victorias & trophæa? Non videtis bona plurima, quæ bonis adijciuntur: & quemadmodùm quæ ſunt,rectè quidem ſe habent,& ſunt in tuto: alia verò accedunt quotidiè: & quorum non eramus priùs domini, in ea nunc dominatum obtinemus? Non gloriam, quæ augetur? non imperium,quod dilatatur? Non ciuitates,

Eius peſtilẽs oratio.

quę partìm quidem ſunt tributariæ, partìm autem ſunt futuræ: & partìm quidem iam captæ ſunt, partìm verò ſunt iamiàm capiendæ? Non gentium reges, qui ſunt reputati pro mancipijs? Non omnia, quæ eueniunt nobis ex ſententia? Cuiuſnam ergò hæc contingunt prouidentia? Vobis perſuadeant temporum temperationes, moderatæ pluuiæ, fructuum fertilitates: immò verò vniuerſum tempus fructus producens, & ſpectantia omnia ad abundantiam.

Psal. 18. Cùm ille copioſa lingua ſic loqueretur, & ijs, qui non ſunt, ea quæ ſunt, falsò adſcriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permiſit ex alto is, cuius ſunt iudicia vera iuſtificata, mendacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè alijs quoquè, qui erant ad peruertendum faciles, cauſa eſſet interitûs: ſed interìm dum loqueretur, cùm eſſet dies ſerenus, & ſol regionem vreret meridianam, repentè erupit ſonus multorum tònitruum, & eliſus fuit ignis ex nubibus, & profundę ſimul tenebrę, & dēſa grando cum ventis vehementibus: & malum hoc horrendum, vocem propemodùm emittebat, eſſe grauem Dei commoti iram. Nam alij quidem ſolo tonitru auribus & animo perculſi, ibì in terram cadebant ſemimortui: alij verò in fugam quidem ſe coniecerunt, ſe autem multo grauiùs affecerunt, vt qui fuerint à ſe inuicèm conculcati, & ſic vitæ violentum inuenerint exitum. Ipſe quoquè impius Imperator propemodùm perijt, periturus fortaſsè, nisì Deus iudicâſſet id minus eſſe ſupplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vſque autem ad ea, quę dicta ſunt, ſtitit Deus terrores: ſed fluuij quoquè aquarum impetu inundantes, & ſegetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare deportârunt: idque cùm eſſet ęſtas, & ſperaretur fore, vt longo tempore non plueret. Fuit tamen, quod factum eſt, admodùm leue & paruum ad penetrandum Maximiani animum, & perſuadendum vt reſipiſceret ab impietate. Nam cùm poſteà quæſiſſet ſchedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò dicuntur dij, miniſtrabant, quoniam Domna & Indes non inueniebantur cum alijs, dolore ſimul & ira implebatur: & diligenter percontabatur, quomodò res eorum ſe haberent.

Diuinitùs confunditur eius falſa perſuaſio.

Poſtquàm autem audiuit ab Archieunucho, Domnę quidem emotam eſſe mentem: eam verò nunc eſſe apud eos, qui ea ſciunt curare: cum ea autem eſſe Indem, vt eam cuſtodiat, & ei inſeruiat: ille iam ira æſtuans, & valdè vociferans, O peſſime hominum, inquit: Domnam quidem, quę vexabatur à dęmone, fortaſsè non immeritò amouiſti à deorum miniſterio: Quidnam autem te mouit, vt Indem quoquè, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantùm in te fuit, eos à miniſterio deſertos dimitteres? Sed ipſos iuro deos, te iuſtas ſceleris pœnas non eſſe euaſurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: ſed miniſterium camelorum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei authoritatem detrahens Præfecturæ, & eum ad extremam deducens ignominiam. Deindè Indem quoquè iuſſit adduci, & ea rursùs facere, quę dijs conſueuerat. Ille verò cùm acceſſiſſet, faciebat re vera, quę conſueuerat: deoſque & deas & eorum ſacerdotes valere, vel potiùs flere iubens, ipſe ſoli Deo vacabat, in orationibus verſans & ieiunijs: & non ſolùm ad eorum impietatem minimè ſe demittens, ſed multos etiam ex ijs, qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem reuocans. Res eſt enim, quæ ad veritatem inducit oratio, quandò habet etiam vitam ei conſentientem. Hac itaque ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà ſal diuinus, qui & ſeipſum continebat, & alios poterat continere. Sed tales quidem erāt res illius: Maximiano autem erat intolerabile, videri quidem omnes ſuperâſſe barbaros, & ſolo adſpectu terrere populi multa millia: vinci vero à ſuis, idque cùm eſſent adeò iuuenes, & ętate imperfecta.

S. Indes multos ad Christum traducit.

Cùm itaque paulatìm ſoluiſſet, quamcunque habebat ſpeciem humanitatis, apertè quidem pugnabat cum Chriſto, ſacra templa diruens, & ædes dæmonibus ædificans: Pręfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mittens per vniuerſum orbem terræ: quibus non ſufficiebat ſua aduersùs Chriſtianos crudelitas, ſed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, vt Chriſtianis non obedientibus nihil cederent: ſed ſic punirent, tanquàm oculi illius vnà examinarent & ſpectarent tribunalis auſteritatem, & in examinando curioſitatem, & in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam: dicens eum illi plurimùm gratificaturum, qui pluribus ſupplicijs afficeret Chriſtianos. Sic incitatos emittebat Pręfectos. verumenimuerò ſeipſum quoquè eis oſtendebat exemplar archetypum ad inhumanitatē. Nam ipſe quoq;

Maximian⁹ Chriſtianorum templa diruit.

Chriſtianos crudeliſsimè iubet puniri.

erat

erat primus occidens,puniens,de medio tollens,expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò ſępè quoquè non vim meram afferens,ſed eam etiam miſcēs perſuaſione,& ipſam porrigens tanquàm eſcam: vt ſic quoquè fieret ſæuior, & haberet probabiliores puniendi occaſiones, quòd nollent pij parére verbis ſolis. Is cùm ſanctiſſimum Anthimum diù quæſitum non inueniſſet, ipſe ingreſſus eccleſiam, tanquàm fera aliqua varia & doloſa,cùm exercituum & ſatellitum multitudine eam circundediſſet,& deindè etiam lenitatis perſonam ſubijſſet,vt alij quidem formidarent vim & multitudinem,alij autem ad ſibi vtilem intuentes benignitatem,abducerētur à perſuaſione: & cùm ſic tanquàm duobus fortibus vinculis,timore & perſuaſione pios colligâſſet,captiuos ducebat ad impietatem. Cùm hæc apud ſe cogitâſſet, ad populum talem habuit orationem:

Ego etiam aduersùs gentes barbaras, quę meum iugum ferre recuſant, & non pârent Romanorum legibus,non ſtatìm moueo haſtam,neque vtor iaculis,neque gladio eis cædem affero: ſed bonos imitor medicos,mollibus primùm verbis & benignis,perindè ac oleo,tumorem emolliens.Deindè poſtquàm videro eos eſſe valdè immedicabiles, vlcusque eorum valdè malignum & profundū,tunc vtor cauterio,& tam aſpera & acerba ſectione,vt neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque poſt miſericordiam & manſuetudinem violentior. Abſit autem, vt vos me vnquàm ſentiatis conturbatum & iratum:ſed accedentes,libate magnis dijs,& rogate,vt vos benignis intueantur oculis: vt ſic à nobis quoquè conſequamini honores, magiſtratus & pecunias: & ſitis inter meos primos amicos & familiares. Quemadmodùm enim nō eſt abſurdum, Barbaros quidē,qui ſunt alterius linguæ, noſtra tam ęquo animo ferre: vos verò in Romanorum legibus educatos, & in rebus Gręcorum eruditos, & mihi ſubiectos, non in omnibus ſeruare obedientiam: ſed in rebus pręcipuis videri inobedientes,& bellū apertè ſuſcipere contra veſtrum Imperatorem, vt ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia,& larga munificentia? Recedite ergò,recedite ab hac falſa religione. Sin minùs, pœna non procùl aberit. Videte hanc ędem,in qua confidiſtis. Eam igni mandans, vos quoquè ſimul perdam: & ſcietis omninò,quantum ſit malum,à ratione aliena audacia, & mentis peruicacia.

Oratio eius ad populū Chriſtianū.

Blanditijs ſubiungit minas.

Cùm dirus Maximianus ſic immanitati coniunxiſſet humanitatem, & malorum minis,& bonorum promiſſis variâſſet orationem, qui inſtàr mellis dulcem habebat linguā ſapiens Glycerius,qui erat reuerà diuinus ſacrificus & ſacerdos, & ſua verba ſtudebat ſacrificare Chriſto,cui ſacrificabat,breuem & opportunam dans reſponſionem,& linguam vinxit Maximiano,& cor eius conturbauit & labefecit,& ſimul cum ira eius animum repleuit admiratione.Dixit enim: Neque tua promiſſa & dona deſideramus,ô Imperator,neque tuas minas omninò curamus.Illa enim quomodò appeteremus,aut quomodò ea noſtrum delinirent animum, qui,quęcunq; ſunt mūdi, habemus pro ſomnijs? Malum autem quid ijs miniteris, qui pœnam potiùs exiſtimant, non vel grauiſſima ſuſtinere propter Chriſtum? Quæ verò dicis, & de quibus glorians, de trophæis, inquam, aduersùs gētes erectis, ea magìs ſtabunt à nobis,& meis verbis ſuffragabūtur. Quandò tu,qui viciſti plurimos, mox cōſpectus es victus à fœminis & pueris,ab ijs, inquam,qui colunt religionem Chriſtianam,quemadmodùm non erit mei Chriſti virtus multo manifeſtior? Et pretereà quis eſt adeò attonitus & ſtultus,vt ſit oblítus tonitruum & fulminum,quæ paulò antè fuerunt, & illius horrendæ Dei ſignificationis, mortiſque violētę, & eius,quæ propè fuit,ſubmerſionis & fructuum interitûs:& quòd hæc tuis dijs,non autem vero potiùs Deo adſcripſeris, qui opportunè, ô Imperator, infert irā aduersùs eos, qui illos honorant & colunt? Nè ſic ergò bellum contra nos ſuſceperis.Sunt nobis arma quoquè deſupèr, quibus ſicut hodiè tui à te ſatellites, ità nos à Rege munimur vniuerſorum, per quæ & contra te in aciem prodibimus, & adipiſcemur victoriam valdè admirabilem. Percuſſi enim,interimemus: & cadentes, contra te trophæum erigemus.

Glycerius presbyter el præclarè reſpondet.

Hęc audijt Imperator,& ſecantibus verbis in medio corde quodammodò ſauciatus, animi motum in præſentia celare habens in animo,& nihil ampliùs dicens aut faciens, è templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, ſapienti verò Glycerio, pro ſe quiſq; tales voces edidit: Quàm dulcia gutturi meo eloquia tua, ſupra mel ori meo? Non futurum aūt erat,vt Maximianus iram diù cohiberet: ſed apud ſe fu- *Pſal.118.*

rore percitus, iubet Glycerium euntem ad eccleſiam, compræhendi manu militari, & correptum, ad ſe adduci. Qui cùm ad illius tribunal eſſet adductus, nihil interrogatum iuſſit verberari boum neruis tam vehementer, donèc verberantes quidem, vires: illum autem, qui cędebatur, vox deficeret. Pręconi quoquè ei, dum verberabatur, iuſſit dicere: Lingua parciùs vtere, ô Glyceri. Nè ſis arrogans, nec ſeditioſus, nec inſolens. In honore habe mores Romanorum: reuerére Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: ſed neque torquens perſuaſit, neque hæc cantãs, eum affecit pudore: ſed cùm eſſet martyr ſuperior & manibus lictorum, & vocibus quæ ei incantabantur, quærebat ſuum regem, & tota voce & viribus illius inuocabat auxilium: Domine Ieſu Chriſte, dicẽs, quomodò me, vt pro te dicerem, corroboráſti: ità etiam, ô bone, da mihi vires, vt pro te patiar: vt acceſſione eorum quæ ſunt triſtia, ſit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquàm ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipſe autem eos, qui percutiebant, eouſquè vt verberarẽt incitauit, donèc corpus martyris humì iacéret, nihil differens ab inanimis: ſanguine quidem iam exinanito, pelle verò vento tumefacta, & ipſa carne priùs conſumpta, & nudis ſolìs oſſibus apparentibus. Quod quidem mouit miſericordia non ſolùm pios & humanos animos, ſed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

S. Glycerius immaniſſimè flagellatur.

Vide ſæuiſſimum tyrannum.

Sed poſtquàm ſic affectum Glycerium, & à mortuo quidem nihil propè differentem, ſolam autem linguam mouentem vehementi ſpiritu, & dicentem, Sum Chriſtianus, ſeruus Chriſti, qui ſolùm eſt verus Deus: Vnus eſt mihi Dominus, vnus Rex. non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem ſolui à vinculis, abductum verò extra ciuitatem, igne crematum mortem ſubire. Ductus ergò generoſus ille ad locum cõſtitutum, & ſtans ad orientem, partìm quidem Chriſto egit gratias, qui eum à multis liberârat piculis: partim autem pro ſe vehementer orauit, & pro pijs, qui erant vbiq;. Deindè cùm Chriſti ſignum ſuo adhibuiſſet corpori, fuit affixus ligno, ſacra victima, aries carẽs omni vitio, ei qui ligno propter nos fuit affixus. Igne autem ſubtùs accenſo, Ieſu fuit oblatum holocauſtum & ſacrificium acceptabile, & diuina hoſtia aræ ſupernę conueniens. Quid verò, hinc'ne intellexit Maximianus pios eſſe immutabiles? Multùm abeſt: ſed cùm execrandæ eius hoſtiæ ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiam, aderant quidem impij, candidis & magnificis veſtibus celebrantes feſtum ſui interitûs: Solus autem Indes atris indutus veſtibus, & cùm hæc celebrarentur, maximo dolore affectus, cùm ſe in valdè tenebroſa incluſiſſet domuncula, impiorum deflebat interitum.

Stupenda martyris fortitudo.

Signo Crucis ſe muniens, in igne efflat aĩam.

Renunciantur hæc quoquè Imperatori, & is ſtatìm ab ipſo arripitur, & ſiſtitur ab illo Iudice iudicandus. Cùm autem etiam antequàm loquéretur, ei renunciaret veſtis, quòd quæ fiebant, ab eo cenſebantur digna luctu & triſtitia, iuſſit eius manibus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum ſeruari incluſum in carcere. Atq; Indem quidẽ habebat cuſtodia: Maximianus verò Domnã quoq; quærebat: & furore perindè àc ebrietate læſa ratione, & oblítus eorum, quę de ipſa audiuerat, dicebat aſſiduè: Vbì eſt Domna? Vbì eſt ſacerdos Dianæ & Mineruæ? Rursùs ergò ei dicunt deintegrò, quę videbantur accidiſſe virgini, & quę fecerat Eunuchus, ità vt res ſe habebat, ſignificant. Ille autẽ cùm multa dixiſſet de Archieunucho, & valdè ægrè tuliſſet, quòd ei vita fuiſſet conſeruata, iubet ei quidem caput amputari: virginem verò quæri in monaſterijs, & dijs illius ſeruari. Hæc cùm reſciuiſſet ea, quę monaſterio pręerat, in quo erat ſancta, inprimìs virili ſuſcepta cogitatione, virili tonſu & veſte ornata virgine, & preces cum lachrymis ei præbens viæ cuſtodes & duces, eam clàm emittit ex ſacro thalamo.

S. Indes degit in cuſtodia.

Sed ſceleratus non ceſſabat quærere: & cùm eam non inueniret, furebat communiter in omnia monaſteria. Atque ſacra quidem omnia monaſteria crudeliter diruebantur: virgines verò turpiter probris afficiebantur: Virgines, proh dolor, quas ne maſculorum quidem oculis videri erat vnquàm tolerandum: atque ità per omnia peruadebat calamitas, quasì capta eſſet ciuitas ab hoſtibus. Quibuſcunq; ergò earum erant corpora valentia, & neq; ſenectus, neq; morbus aliquis tardabat earum pedes, ipſę ſtatìm fugam ſpectabant, & ad montes & ſpeluncas & ignotas ſolitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, q̃ habitare cũ hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora virginitatẽ exercentia probro afficere inhoneſtũ non eſse exiſtimant. Sed eo, quod cogitâras, fruſtratus es ô inimice omnium: & per quæ ſperâſti tyrannidem exercere, per eaipſa

Maximianus ſæuit in monaſteria, eaque diruit: pręclarus dux hæreticorum noſtrorum.

ea ipſa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus eſt ex Virgine, ipſas virgines vel in medio lictorum conſeruare, & quomodò fidem, ità etiam continẽtiam ipſas prodere non permittere. Inter eas autem tanquàm inter claras & lucidas ſtellas, vna mirandum in modum reſplendebat inſtàr lunæ, & pulchritudine & genere & virtute alijs præſtans. Ea verò vocabatur Theophila. Hoc autem longè meliùs res ipſa oſtendit.

Theophila virgo ſanctiſſima ducitur in lupanar.

Cùm enim illa eſſet vultu adeò formoſa, traheretur autem à lictoribus, & iam ad probri ac contumeliæ officinam violenter introduceretur, manus ſimul & oculos in cælũ tollens, & miſerabiliter adſpiciẽs, Mi Ieſu, dixit, meus amor, mea lux, meus ſpiritus, meus cuſtos caſtitatis & vitæ, vide eam, quæ eſt tibi deſponſa. Vide, ô ſponſe, in quem nulla cadit repræhenſio, & feſtina: quoniam nec eſt quidem tempus precãdi: nè pactũ conuentum fallam, nè prodas me beſtijs, nè lupi tuam pecudem dilanient. Serua ſponſe ſponſam: meam conſerua caſtitatem fons caſtitatis: vt tuum quoquè nomen nunc maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hęc illa quidem orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed eſt adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo in proſtibulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore non eſt oblíta eorum, quæ oportuit: ſed protinùs eijciens id, quod habebat in ſinu: id autem erat ſacroſanctũ Euangelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus verò ex intemperãtibus, œſtro inſano percitus, ad eam ingreditur: qui aliquantiſpèr quidem eam audijt legentem. Cùm autem iam propè eſſet, à maximo metu inuaditur, & tremore valdè agitatur, & humi procumbit mortuus, & ſic iacebat ad pedes Theophilæ, non ſpirans. Multę horæ pręterierant, & cùm alijs viſum eſſet, quoniam non exibat, eum non poſſe ſatiari virgine, vbi alius quoquè ingreditur, ipſe quoquè iam propè ſtans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non poteſt, fulgore illuſtratur: deindè eum à luce tenebræ excipiunt, & obtutu orbatus, quærebat obiens, non ampliùs virginem: ſed quemadmodùm citra offenſionem exiret extra fores.

Malè perit homo petulans.

Alius occæcatur.

Itèm alij multi.

Cùm multi quidem talia paſſi eſſent, & nonnulli etiam magìs horribilia, nulli fuit ampliùs cordi ingredi: ſed & ſi quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore: ſed ſolum volens ſcire ea, quæ facta fuerant. Poſtquàm autem ingreſſi ſunt complures, vident ea, quæ & ad videndum erant terribilia, & ad dicendum alijs maximè admirabilia: puellam quidem honeſtè ſedentem, & libro incumbentem: adoleſcentem autem quendam propè eam ſtantem, luce quidem ineffabili, pulchritudine verò incredibili, velutì quædã tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc poſtquàm viderunt, & metu diriguerunt, & vix tandem, Quis eſt ſicut Chriſtianorum Deus? exclamauerunt: & ſimul non ferentes ſpectaculum, rectè ſecum agi putabant, ſi fugerent: & celeritate maxima domo exibant: omnes quidem oblíti libidinis: nonnulli autem etiam ipſa impietate abiurata. Sed neq; hæc ignorauit Maximianus: ſed cùm reſciuiſſet virginem quidem non poſſe capi ab ijs, qui ipſam ſeruabant, militibus, quinetiam multos ex ſuis eſſe victos; & didiciſſe Deum piè colere, Dei gratiam adſcribebat incantationi: dicens Chriſtianos vti artificijs ad vulgus decipiendum. Sed ille quidem hęc dicens, ſeipſum potiùs decipiebat, & quicunquè his nugis animum adhibebant.

Plerique credũt in Chriſtum.

S. Angelus S. Theophilã liberat.

Ille autem plenus lumine, qui videbatur virgini aſſiſtere, cùm eam domo eduxiſſet, ſuo lumine præcedens deducebat. Deindè cùm etiam adduxiſſet vſque ad ſacram eccleſiam, eam ſtatuit in veſtibulo: & cù m, Pax tibi, dixiſſet, receſſit. Eam autem inuaſit & metus, & gaudium. Metus quidem, quòd ille eam reliquiſſet: Gaudium verò, quòd libidinoſorum manus ſic effugiſſet, nihil paſſa indecorum. Accedens ergò, pulſat oſtium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis. Cùm autem ianuę ſtrepitum ſenſiſſet quidam Diaconus, & quænam eſſet reſciuiſſet, renunciauit ijs, qui erant intra eccleſiam. Omnes itaque ad eam confluunt. Nam alioquì erat etiam illuſtri genere, ſicut audiuimus: virtute autem multo illuſtrior. Cùm eam ergò vidiſſent, & quos & quidnam volentes effugiſſet, intellexiſſent, & quęnam illa in eos feciſſet miracula, quoſnam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? quaſnam autem voces ad Deum non emiſerunt? in principio quidem raptum virginis miſerantes: in fine verò impios quidem miſeros ducentes: illam verò quibuſnam non perſequuntur beatitudinibus? Illa autem ſeipſam quidem iacit humi, & aræ ſacros tangit cancellos: flet verò tam vehementer, vt eos etiam qui videbant, ad ſimilem moueret affectionem, & fluenta lachrymarũ

Obſerua, vt antiquitùs nocturnæ preces & laudes Deo decãtatæ ſint.

fitque

fitque communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ità quidem ſe habebant res virginis.

Improbo autem Maximiano oportebat improbos etiam eſſe miniſtros, & ex eádem, vt aiunt, fidelia. Quicunque ergò piè Deum colentes latebant Maximianum: ij illos non ſecùs àc venatici canes inueſtigantes, ſignificabant. Qui quidem etiam aduersùs Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat inſignis, vt qui Prępoſitus vocaretur ab Italis, pietate autem erat inſignior: aduersùs eum ergò, & Mardonium, & Mygdonium, &, qui priùs dictus eſt, Indem, & quoſdam alios, fide quidem in Chriſtum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittunt tela calumnię: Hi ſcilicet, quorum dentes arma & ſagittę, & lingua, vt dicam cum ſacra ſcriptura, gladius acutus, dicētes: Si ſeruos, ô Imperator, & eos qui in tua regia habitant, & ſunt tibi ſubiecti, non potes ſubiugare: cur alijs conaris perſuadere, inutiliter laborans, & fruſtrà te crucians? Ij enim ægrè potuerint abduci à dogmate, illos videntes nos ſuauiter irridentes, & tui tribunalis auſteritatem nihili facientes. Vide enim, quouſquè procedit eorum contemptus. Non ſolùm ipſi contemnunt contraria ſentientes: ſed alijs quoquè, qui latent, qui eadem quæ ipſi ſentiunt, & alimenta ſuppeditant, & ad certamina parant & inſtruunt. Quinetiam mittunt literas ad eos, qui procùl diſtant, ſimul & eos confirmantes in ſententia, & exhortantes ad conſtantiam. Et alioquì quicquid aduersùs ipſos, & quam habent religionem, tua excogitauerit potentia, id ſtatìm per illos ab ipſis depręhenditur.

Pſal. 56.

His fuit ad iram accenſus Maximianus, & dicto citiùs iuſſit ſanctos ad ſe adduci. Et aderant quidem illi nihil timentes, neque vllum formidinis veſtigium vultu prę ſe ferentes: Ille autem toruis ipſos oculis intuens, O peſſimè perdendi, inquit, ô omnium hominum ingratiſſimi. Cur tantam à nobis adepti claritatem, & ſoli propemodùm ſceptris pręfecti imperatorijs, tam mali depræhenſi eſtis in benefactorem: qui pro multis noſtris in vos beneficijs qualem refertis gratiam, Ieſum quendam vobis & alijs Regem adſcribere dictitantes, & nouę huius religionis duces ſedulò celantes, & eis omni ſtudio prouidētes, eoſque fouentes, quos funditùs interire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui eſſe pulcherrimum & primum meorum trophæorum? An non hęc ſunt vera, & quæ factis magìs arguuntur, quàm verbis? Illi autem tanquàm latrantem canē ne tantillùm quidem curantes, neque exiſtimantes eſſe tempus reſponſionis, ſteterunt ſilentes. Maximianus verò, cùm ſilentio magìs eſſet eius iritatus animus: Non per deos immortales, inquit, non vobis parcam: ſed cùm omne genus ſupplicij vobis intulero, & carnes conſumpſero, & oſſa cōtriuero, & igne combuſſero, relinquam inſepultos, à canibus & auibus comedendos: & vos ipſos puniens pro meritis, & alijs metum incutiens, nè talia aggrediantur.

Siſtunt coram Maximiano Indes, Dorotheus &c.

Nec hęc quidem ſanctis timorē attulerūt: ſed ſtatìm & ſolutis zonis, & chlamydibus exutis, ſtabant parati ad curſum martyrij, vno ore & animo ſe eſſe Chriſtianos & Chriſti ſeruos audacter nominātes. Deindè etiā Maximiano: Nobis, ô Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanæ hę dignitates ne tantillùm quidem vnquàm curæ fuerunt. Quid enim opùs fuerit tali honore, qui à Deo diſiungens, eſt redacturus in ſeruitutem dæmonum? Sunt enim talia veſtra impiorum dona, quę fugiētes, tantū abeſt vt perſequentes, nō ſolùm ijs tibi cedimus, ſed etiā ipſo corpore & vita. Cùm ij ità eſſent parati, & tales eſſent eorum ſpiritus, iuſſit Maximianus, vt extenſis ſimul manibus & pedibus, crudelibus boū neruis fortiter verberarentur. Et ſtatìm ſex vnumquenq; circūſiſtentes lictores, magna parte diei eos perpetuò verberabant, nulla ſcelerati moti cōmunis naturę miſericordia, idq; cùm viderēt terrā eorum ſanguine effectā purpureā. Martyres aūt hęc quidem ferebant fortiter, ne vocem quidē emittentes: internis verò animi motibus glorificabāt eū, propter quem hęc ſuſtinebant. Flagella excipiebat carcer, cùm eſſent eorū colla vincta collaribus, manus aūt catenis, & pedes compedibus. Maximianus verò tanq̄ torrens, qui fertur per ſegetes, per oēs deincèps pios peruadebat. Et ad hæc quidē iubebantur inſeruire Pręſides ac Pręfecti, qui erāt impietate eximij. Quicunq; aūt eius parebant imperio, qui Chriſtum eſſe Deum confitebantur, tortoribus ſimul tradebantur, & varijs tormentis laniabantur miſerabiliter. Et ſic quidem quotidiè ei, qui ſeipſum pro nobis ſacrificauit, rationalia offerebantur ſacrificia, piè martyrio effecta holocauſtum.

Illorū inſignis magnanimitas

Cæduntur neruis boum.

Vincti truduntur in carcerem.

Oportebat autem feſtorum maximum Chriſti natalem, ei qui naſcebatur, copioſiora offerre ſacrificia. Nam ortûs quidem Chriſti dies feſtus agebatur: quicquid autem eſt pi-

eſt pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani miniſtri accendentes, Quoniam, inquiunt, ô Imperator, hodiè feſtorum quæ nôrunt, maximum celebrant Chriſtiani, vt qui hodiè Deum ſuum natum eſſe fabulentur, & celeberrimo totius populi concurſu ad feſtum conueniunt, agè nè ex media ſagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupentur templi aditus: ſtet autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes è templo egredi, & nihil cunctātes aræ ſacrificare. Sin autem non pareant, quid ſit deincèps agēdum, ſtatuere, tui eſt imperij & iudicij. Quòd ſi hoc quoquè nobis permittis dicere, igne templum circuncircà comprehendentes milites, protinùs perdant eos, qui non obtemperant. Et ſic illos quidem de medio tolles, qui in rebus præcipuis perniciem afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tuum animum premit non mediocriter, ſicut nos non ignoramus. Nondùm finem acceperat oratio: excipiens autem Maximianus, Iuro, inquit, maximos deos, me hæc iamdiù verſâſſe in animo. Neſcio verò, quî factum ſit, vt ea quæ cogitâram, nondùm ſim executus. Sed vobis magnas, ô dij, ago gratias, quòd effeceritis, vt his quoquè opportunè veniret in mentem, quod eſſet conducibile. & ſimul iubet, vt primi ex Protectoribus, cùm magna manu militum eccleſiam circundediſſent, ſarmentis & quacūque alia materia, quæ facilè accenditur, in orbem congeſta & appoſita, ad templi portam aram ſtatuerent: Deindè, vt præcones clara voce proclamarent, vt omnes exirent, & ad arā accederent ſacrificaturi. Quòd ſi non parêrent, portis ſtatìm optimè clauſis, & omni alio eis obſtructo exitu, ignem accenderent: vt ſic omnes vnà cum ipſo templo perirent, & vt digni ſunt, ab igne conſumerentur. Et hæc quidèm Imperator.

Impij regis, impij ſatellites.

Nuncius autem ſtatìm mittitur ad eccleſiam, vt diceret, quæ iuſſus fuerat ab Imperatore. In me[illegible]am itaque accedens, & magna voce clamans, O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos miſſo, alterius ex duobus dat vobis optionem: Vt aut dijs ſacrificetis: adeſt enim ara parata: aut, ſi nō pareatis, omnes ſimul pereatis. præſtò eſt enim ignis. Quod ergò vultis, quamprimùm eligite. Ceſſauit ille, cùm hæc dixiſſet: Eccleſiæ autem Archidiaconus, cùm ei eſſet cor accenſum igne diuinæ gratiæ, ſtans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, & inter vos inuicèm vnanimes, neſcitis quēadmodùm quæ à tribus pueris facta ſunt, paulò antè perſequentes, dici non poteſt, quantùm eorum admirabamur virtutem, & eorum in pietate ſtupebamus fortitudinem. & quemadmodùm non tanquàm ſtantes in medio ignis, ſed in molli aliqua herba choros ducentes, ipſi & hymnum canebant, & omnem creatam naturam ad vniuerſorum Deū laudandum vocabant? Hos nos non ſolùm iudicabamus beatos, ſed eorum quoquè coronarum cupiebamus eſſe ſocij. Quoniam ergò & nunc nos vocat tempus, & ſunt mores Imperatorum ſimiles: Nam etſì nominibus differunt, at crudelitate & impietate maximè conueniunt: efficiamur nos quoquè pietate ſimiles ijs, qui tunc decertârunt. Quomodò enim non eſſet abſurdum, illos quidē, cùm eſſent pueri, & nec plures tribus, & alioquì cùm nullum adhuc accepiſſent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclarè decertâſſe: Nos verò, qui & multitudine ſumus propè innumerabiles, & multi, q̄bus nihil deeſt ad perfectā ætatē, & quibus eſt etiā tanta exemplorum copia, videri vitæ cupidos, & ignauo abiectoq; eſſe animo: & non oblatā occaſionē tanquā lucrum arripere, & hanc, quæ eſt ad tempus, vitam deſpicere pro Deo, qui nos fecit, & ſuam animam dedit pro nobis ad mortem: teſtimonium autem firmæ & infractæ noſtræ fidei, noſtrā præbere mortem? Hæc autem dico, etiamsì nulla eſſet pro his remuneratio. Cùm verò ſint valdè paruæ huius temporis paſſiones, ſi cōferantur cum ijs, quæ ſunt illic, remunerationibus: & vita quidem expers moleſtiæ & æterna, pro hac breui & laborioſa: gloria autem nunquàm ceſſans, pro inſida, & quæ facilè excidit: & diuitiæ, quæ ſurripi nequeunt, & voluptas, quæ nunquàm tranſit ad moleſtiam, nos adhuc in præſentibus manere concupiſcemus, & nō potiùs, cùm ad eam quæ eſt illic, gloriam, pro Chriſto ſubeundo mortem, inuenerimus perueniendi occaſionem, quamprimùm tranſibimus? Et quidnam aliud facientes, ab ijs qui ſapiunt, iudicabimur, niſì digni, qui lugeamur? Mementote, immò verò adſpicite ad aram. Verus enim noſter Dominus fuit pro nobis ſacrificatus. Non nos quoquè pro eo in loco ſancto animas profundemus, & velutì quoddam ſacrificium eas illi igni offeremus in holocauſtum?

Dan. 3.

Archidiaconus egregiè accēdit animos Chriſtianorum.

Cùm ſic dixiſſet, omnes incitauit, & effecit vt moriendi vehementi tenerentur deſiderio. Simul itaque cum illo beatam illā vocem exclamauerunt, Chriſtiani ſumus, Chri-

Multa Chriſtianorum millia cum

ſtiani,

templo cõ. buruntur.

ſtiani,& deos tuos,ô Imperator,non colemus.Hæc Maximiano quidem annunciabantur: ille autem cùm ne finem quidem expectâſſet orationis,iuſſit in eos ignem accendi, & eos vnà cum templo exuri: vt nullus eorum nec miſericordiam conſecutus,neque latens poſſet effugere.Pij verò cùm omnes congregâſſent ſimul catechumenos, viros & mulieres,& pueros,eoſque in quatuor diuiſiſſent,vtpotè quòd tempus poſtularet celeritatẽ, eos diuino baptiſmo perficiunt, & Chriſmate vngunt, & eos intemeratis impertiunt ſacramentis. Protinùs autem aderant miniſtri quoquè Imperatoris, & ignem accendebant: illeque omni ex parte tollebatur in altum: & cùm totam comprȩhendiſſet eccleſiam,in vnum aſſcendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quàm quæ intra,depaſcens.Fremens itaque malum ingruebat grauiſſimum : illi autem intùs magna voce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorum, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque priùs ceſsârunt glorificare, quàm oblata eſſent accepta ſacrificia,caſtæ hoſtiæ agno,quifuit pro mundo mactatus.

Vide vſum Chriſmatis in baptiſmo antiquiſſimum.

Quinque dies trãſierant,& ignis depaſcebat materiam. Cùm verò flamma iam ceſsâſſet,nullus quidem teter odor ſentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo : ſpirabat autem potiùs quidam ſuauis & mirè fragrans odor.Apparebat verò quidam radius, auri rutilanris ſpeciem præ ſe ferens,varium quendam edens & valdè gratum ſplendorem: quomodò Sol lucet, qui modò appáret in Oriente. Maximianus autem exiſtimãs ſe iam omnes viciſſe,& relaxatum eſſe à curis certaminis,theatris paſcebat oculos, & equorũ ſcilicet & hominum curriculis.Illud verò non erat vincere,ſed potiùs victum eſſe:idque magìs induxit pios,vt liberè loquerentur.Oſtendẽt autem,quæ conſequuntur.Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, quȩ erat apud eos dea maxima.Accedens autem ille cum vniuerſo populo & exercitu, execranda peragebat ſacrificia.Quidam verò ex numero militari,Zeno nomine,zelo plenus aduersùs impios, nõ ferens ſic pietatem affici contumelia,ſtans in alto: Erras,inquit,ô Imperator,inſenſibilibus ſacrificans lapidibus,& mutis lignis.hoc enim eſt, quod appáret: id autem, quod eſt reuerà & intelligitur,eſt fraus dȩmonum,quæ ſuos cultores abducit ad interitum.Intellige,ô Maximiane,& hos oculos & internos in cælum tollens, quære ex ijs quæ videtur, creatorem : qualis ſit opifex, diſce ex operibus,& diſce Deum piè colere, qui nõ ſanguine & nidore rationis expertium animantium,ſed mundis hominum delectatur animis, & mundo corde.

Zenõis militis eximij pro pietate zelus.

Crudeliſſimè ei dentes omnes excutiũtur.

Hȩc cùm audijſſet Maximianus,iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & ſimul clamabat, lictoribus quidem, vt fortiter percuterent : ſancto autem, nè deos maledictis appeteret. Sic ergò patienti ſancto omnes quidem dentes ſunt immaniter excuſſi, maxillæ verò ſunt contritæ: & iam parùm ſpirantem, & mox moriturum iubet abduci extra ciuitatem,& amputari caput,quod liberè erat locutum. Et ſic Zeno generoſiſſimus, cùm magna celeritate peregiſſet beatum ſtadium martyrij, trũcatur capite, & ſursùm fertur ad Chriſtum caput omnium.Sacer quoquè chorus, qui erat circa Dorotheum,qui à tam bono inſtituebatur magiſtro,diuino,inquam,Anthimo,non ſic erat habiturus capita incoronata: ſed hæc quoquè supernè diſpenſabantur ac prouidebantur à diuina gratia.Et à ſacroſancto quidem Anthimo ad eos mittebãtur literæ,ipſo quidem in quodam vico deliteſcente, illos autem apertè decertantes, ad ſuſcipienda ſtrenuè certamina precibus adiuuante.Hoc poſtquàm euaſit manifeſtum ſcelerati Imperatoris ſatellitibus,& ipſas literas,& eum,cui erant datæ,adducunt ad Imperatorem. Ille autem cùm eum vidiſſet, & legiſſet quæ ſcripta erant: ſcripta verò erant, vt eſt veriſimile,quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & ſalutaria, ira æſtuans, iuſſit eos quamprimùm abduci.Illi ergò ſtatim ſunt abducti.

Capite cæditur.

Imperator autem: Vana'ne,inquit,fuit mea coniectura, cùm prædicerem,vos à me defeciſſe? Immò verò execrandi, iam etiam aduersùs me inſurrexiſtis : ad alium autem, cum quo nos acre bellum gerimus,transfugiſtis. Et ſimul dat eis legendam epiſtolam. Iuſſit verò eum quoquè, qui adductus erat,introduci. Quẽ cùm vidiſſent martyres,valdè lȩtati ſunt animo,eumque,& ſi procùl ſtarent,vultu & nutu ſalutârunt. Maximianus autem faſtum quendam & ſpiritum ſuſcipiens principis,& immaniter eum intuens,Dic mihi,inquit,infelix,quis eſt,qui hȩc tibi tradidit,& vbinàm latet terrarum?Diaconus verò,cùm magna voce tacitè ad Deum priùs clamâſſet,& petijſſet,vt conuenienter veriſſimȩ promiſſioni, daretur ſibi oris apertio : Qui literas, inquit, dedit, cùm ſit Paſtor,& procùl

Pſal.80.

procùl abſit, gregem cohortatur & incitat ad pietatem: & maximè cùm ſenſerit incurſionem luporum & ferarum. Tunc enim alta & clara voce ſuo gregi imperat, & quæ ſint facienda, ſignificat. Quæ autem dicit, non ſunt ſua, ſed ea accepit à primo paſtore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Atq; dixi quidem, quiſnam dederit literas: Vbinàm autem ſit, non dicam. Aperta enim fuerit inſania, Paſtoris eſſe proditorem, eum qui ex illo maximam accepit vtilitatem: qui etiam abſque nobis mox fiet manifeſtus. Non poſſe enim abſcondi ciuitatem ſupra montem poſitam, vox diuina dixit, & veri amatrix.

Matt. 10.

Matt. 5.

Hæc cùm fortiſſimè dixiſſet lingua ſancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, vt ipſa amputetur, eum condemnat. Deindè ſic iubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem poſt ſacræ linguæ oblationem ſic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat: ſed corpore quidem iam partìm attrito iaculationibus, partìm autem obruto lapidibus, adhuc magìs erigebatur, & in cælos extollebatur anima, Chriſto angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer iraſcebatur Maximianus. Quocircà Dorotheum cum ſuis multiplicia excepêre ſupplicia. Illis verò minimè perpetua defuit conſtantia, Chriſtum inuocantibus, & tormenta & leuia & imbecilla minimè curantibus, vel potiùs reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbiùs exprobrantibus. Quamobrèm ille iam defeſſus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuerſas autem pronunciat ſententias: Dorotheo quidem enſe caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in foſſam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collîs alligatis, in mare iaci. Et ità ſunt, conſummatis victorijs inſignes Chriſti martyres vario genere mortis, vna via ingreſſi ad Dominum. Hæc cùm caſta reſciuiſſet Domna, partìm quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnius cum ipſa animi & ſpiritûs. Partìm autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipſi euenerant, cupiebat certamina & præmia. Vndè nec deſpexit Dominus ſuam ſponſam: quæ veſtem quidem habebat mundam à nuptijs, ſic autem eam etiam lachrymis quotidiè dealbabat, quòd non eam ſanguine martyrij redderet purpuream, & totam ſponſam efficeret dignam eius pulchritudine, etſi præſens eius vita nihil abeſſet à dignitate martyrij, vt quæ tam & diuturnitate exercitationis & aſpera viuendi ratione eam premeret, cùm ipſa & in antro lateret ſubterraneo, eoque eiuſmodi, vt terreſtre dici poſſet ſepulcrum: & potus eius eſſet fons, qui in eo erat: & cibus ſimiliter herbæ, quæ erant in margine ſpeluncæ.

Diaconus, lingua præciſa, lapidibus opprimitur.

VI. illuſtres martyres perimũtur.

S. Domnæ cibus & potus viliſſimus.

Cùm ea ſic ſe gereret in exercitatione, tunc deſcendit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veſte virili, (ea enim ipſam indutam Agape eius mater ſecundùm ſpiritum, ſuffurata eſt ab illis impudicis & intemperantibus manibus) beatam hanc quærebat Agapem. Poſtquàm autem intellexit eam quoquè curſum confeciſſe martyrij, effectam holocauſtũ Domino cum multis alijs virginibus in templo, quod fuerat exuſtum, magnum animo dolorem accipit, non ægrè ferens quòd mortua eſſet Agape, ſed potiùs quòd non cum ipſa Agape eſſet mortua, & paris fuiſſet mortis ſocia: ſtansque ad templum exuſtum, fletu miſcebat cinerem. * Die verò iam diuina gratia eam vocante ad viam martyrij, illuminata & ad id omni ex parte ducta, deſcendit ad mare. Eccè autem piſcatores in litore ſtantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos. Quam cùm illi tunc vidiſſent veſte virili ſic indutam, non ex eo quod erat, ſed ex eo potiùs, quod videbatur, eam vocârunt: Veni, dicentes, adoleſcens nobis opem laturus, vt te etiam prædæ faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperauit. Ingreſſa verò, piſcatorum ſtatìm conturbauit oculos & animos, cùm viderent eam videri quidem virum: mores autem, & virginalem pulchritudinẽ & pudorem in eius oculis inſidere. Verumenimuerò cùm ad piſcandũ retia demiſiſſent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè acsì magnum aliquod pondus in eis ſentirent. Iam verò cùm prope litus veniſſent, noctù vident, luna depellente caliginem, & compræhenſam piſcium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

for.* Diâ

Atque illi quidem viſione conturbati, cùm præ dolore & metu corpora excuſſiſſent, & in terra depoſuiſſent, retibus collectis, contendebant tranſmittere in regionem, quæ erat ex aduerſo, volentes in naui ſecum vehere virginem. Cùm autem non perſuaderent, dato ei pro mercede pane & piſcibus, abiêrunt. Illa verò cùm Indæ & illius ſociorum & mortem & genus mortis, vt priùs diximus, iam accepiſſet, acceſſit quidẽ ad corpora:

Sanctorum martyrum corpora mi-

ro modo à piſcatorib' capiuntur.

pora: diligenter autem ea conſiderauit & verſauit: & deindè etiam ſingula accuratè dicit. Poſtquàm verò figuræ & totius corporis ſigna illos eſſe ſanctos apertè ſignificabant, ea manibus accipiens, & eis labra magno admouens deſiderio, ardenter amplectebatur, tota eius anima ſimul quoquè amplectente. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipſum litus, velo iam demiſſo, & ſolis remis ſenſim ad terram appellere. Accedens itaque virgo, cùm nautas, vt decebat, appellâſſet, oſtendit etiam piſces. Nauclerus autem eam illos vendere exiſtimans, ſtatim rogauit quanti venderet. Illa verò dixit ſe eos dare gratìs. Cùm autem ille quidem non credens, rursùs meminiſſet precij, illa verò ſtaret tacens, & manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari, Per ipſum Chriſtum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurando intelligens generoſa virgo eum eſſe pium, nihil voluit eum celare: ſed cùm eum foràs euocâſſet ad litus, oſtendit ei corpora ſanctorum, & adhibuit eum in ſocietatem pulcherrimi miniſterij, aperiens quorumnam eſſent, & narrans quemadmodùm pro Chriſto mortui eſſent martyres.

Vide reuerentiam erga ſacras reliquias.

Nauclerus autem cùm hæc audijſſet, nouas ſindonas, & veſtes candidas, vnguentaque & ſuffitus è naui ſtatìm attulit, & in eis deponendis laborauit. Domna verò cùm ijs, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis priùs lauâſſet corpora, & cum nauclero honorificè & cum omni reuerentia ea compoſuiſſet, & ea deindè communiter portâſſent ad murum ciuitatis, qui eſt proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum ſuis finem vitæ acceperat, illic ea infoſſa poſuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, vt qui iudicâſſet eam eſſe fratrem eiuſdem, cuius ipſe in Chriſto ſententiæ, (eam enim adhuc virum eſſe putabat) rogauit vt ſecum eſſet, & toto vitæ tempore nunquàm ab eo diſcederet. Illa verò non admiſit: ſed eum quidem rogauit, vt cœptum iter perſequeretur: ſe autem dixit manſuram: quoniam, inquit, propè eſt vitæ finis. Quarè nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omninò decet ab his animis ſeiungi. Cùm illic ergò remanſiſſet, indiuulſa adhærebat reliquijs, aromatibus & ſuffitibus eis honorem exhibens, nauclero ſatìs pecuniæ ſuppeditante ad ea comparanda.

Fieri autem non poterat, vt eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrij, quo Domna tenebatur, deſiderium videretur imperfectum. Quamobrèm deferuntur hæc ad Maximianum, qui cùm intellexiſſet, quòd illa ſanctorum tanto amore capta eſſet, magnum edens cachinnum, qui multo riſu, vel plurimis potiùs lachrymis erat dignus, Par eſt, inquit, vt ea quoquè parem illis mortem ſubeat, & ſic reipſa diſcat, quòd hominibus nihil poſt mortem ampliùs habentibus, illa fruſtrà tantos honores exhibet. Dixit, & ſtatìm miſit, qui eam interficerent. Quam cùm etiam compræhendiſſent in illo loco orantem, caput enſe amputant, idque igni tradunt. Ei paulopòſt adiungitur ſapiens quoquè Euthymius, qui doctrinis & monitis multos priùs Chriſto martyres obtulerat. Nam propter illius magnũ zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum priùs conatur omninò abducere à confeſſione. Cùm autem ille puniens eſſet defeſſus, enſe mortem affert athletæ. Licet verò in manus ſumendo eius hiſtoriam, omnia ad verbum percurrere.

S. Domna amputato capite comburitur.

S. Euthymij martyrium.

His velutì quibuſdam aſtris Nicomedia magnum iucundumque & gratum emittit ſplendorem, & maius ex eis ornamentum accipit, quàm ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac ſplendoribus: qui ſunt quidem numero viginti millia: ſunt autem in choro martyrum multitudine & pulchritudine inſignes. Quorum peragitur memoria vno die poſt Chriſti natalem, ante feſtum Infantium, vt qui, quomodò illi enſe, ità etiam ipſi igne Deo, qui carnem induit, ſunt oblati. Quibus etiam acceſſit admirabilis Glycerius, & ſacroſanctus Zeno, & Theophilus: prætereà autem cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus ſimul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda: Ad gloriam Chriſti veri Dei noſtri: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

20000. Martyrum Nicomediæ.

VITA

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN *ſcripta. Habetur in Oecumenio poſt Apocalypſis expoſitionem.*

QVam parùm abſit homo ab Angelis, quodq; ipſi poſſibile ſit vnà cum illis verſari, viciniusque aſſiſtere, immò etiam Deum imitari poſſit, quodq; multo maius eſt, filius illius iuxta gratiam effici, oſtēdit præ omnibus magnus hic Euangeliſta & Apoſtolus, matre quidem Virgine ditatus: dignus autem habitus, qui Chriſti frater vocaretur, ipſiq; factus ſocius & particeps arcanorum. Verùm ipſamet diuina oracula voce maxima prædicant Dei in ſeipſo magnalia. Attamen id manifeſtiùs ſermo nobis explicabit. Decēbr.27. Ioan.19.

Hic enim verbi vox, filius tonitrui, vniuerſum prædicatione compræhendens orbem: & quod omnium maius eſt, ſolumq; in ſe ſufficiens, dilectus ab ipſo Chriſto meo, patriam quidem non habuit ciuitatem aliquam, ſed ex vili quodam pago, & abiecta regione natus eſt. Confirmant hunc ſermonem ſcribæ, dicētes: Prophetam ex Galilæa non ſurrexiſſe: Confirmat & ille verè Iſraëlita, contendens nullum bonum eſſe poſſe à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tantus ſacerdos, veluti ramus quidam productus: patre quoquè, conformiter ad patriam abiectus & obſcurus, nempe piſcatore, ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egreſſus erat: porrò pater filium ad idem opificium aſſumit, piſcatoriæ artis hæredem ipſum efficiens. Artis itaque ſocius erat filius patri, & familiaris ac domeſtica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quiſpiam poterit, quàm ſint piſcatores? quorum hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodque maius eſt ad abiectionis demonſtrationem, non in mari piſcabatur, ſed in breui quodā lacu, vnà cum patre, & fratre Iacobo verſabatur, rupta ſarciens retia, (quod & ipſum extremæ paupertatis erat) ac manuum artificio conſolans neceſſariorum indigentiam. Itaque Grçcanicæ diſciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius rei teſtis eſt diuus Lucas, qui ipſum idiotam vocat, & alienum à literis. Vnum hoc ſolùm habebat inſigne, quo agnoſceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem. Marc.3. Ioan.13.19.20.& 21. Ioan.7. Ioan.1. Matt.4. Acto.4.

Vbi autem vmbraticæ nebulæ eleuatæ ſunt, & ea, quæ figurarum erant, tranſire in veritatem cœperunt: & tu Domine, qui ſingulatìm finxiſti corda noſtra, non diſperſiſti teſtamentum tuum, quod nobiſcum pactum erat, ſed videns vidiſti afflictionem Iſrael: & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, ſine peccato: & throno patris non relicto, Virginem inhabitâſti propter me, vt ego cælos inhabitarem, & ex veteri caſu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionem ſuſcipiens: oportuit ſanè eſſe & diſcipulos, qui myſterio diſpenſationis miniſtrarent. Tunc quidem vocatur Andreas & Petrus: aduocatur autē & hic, qui circa piſces & retia ac lacus verſabatur: & iuſſus verbi voce, vt hominum piſcator conſtitueretur, protinùs patre ſcaphaq; relictis, ei qui ſe vocabat, adiūgitur: & terreno homine exuitur propter cæleſtem, ac piſcationem animarum tranſmutatus addiſcit, & præceptoris veſtigia ſecutus, inimicos diligit, perſequentibus benedicit. Pſal.32. Matt.4.

Vtque vno verbo abſoluam, in huius lege exactè inſtruitur, talemque nactus præceptorem, ſimilem demonſtrat diſciplinam: & aſſcenſiones in corde diſponens, diſcipulus familiariſſimus, ac præco maximè theologus efficitur: omnes ſenſus moderatur, familiaris omninò virginitati efficitur, tali vtendo alimenti ratione, vt ſumma parſimoniā viuere duntaxàt poſſet, ſacrumque corpus, vt ſubſiſteret, conſeruare. Hinc etiam virginitatis appellatione ditatur, & amicus eius, qui imperium tenet, efficitur: magis autem & ipſum habet in ſeipſo loquentem: & rursùm ab eo audit, quæ ille à patre audiērat: cumque in montem aſſcenderet, ipſe vnà conſcendit, ac dignus habetur viſione admiranda, & maiori, quàm dici poſſit, ipſam verbi diuinitatem denudatam intuitus, & cæleſtem audiuit vocem, qua dilectum filium declarat pater, ac veteri teſtamento præponit Euangelium. Vide magnā victûs parſimoniā in S. Iohanne. Matt.17.

Decens ac honorifica cœna ſubſequitur,& ne tunc quidem Iohãnes relinquitur.Deindè cùm Petro opùs eſſet diſcere, quiſnam is eſſet, qui horrendam illam proditionem parturiret, nec ipſe auderet interrogare, quanquàm primas teneret in choro diſcipulorum,Iohanni hoc committit. Nouerat enim id,quod Chriſtus erat apud ipſum, hoc Iohannem eſſe apud Chriſtum: & quòd ipſe quidem diligeret,ille aũt dilectus eſſet. Et vide quanta accedat ipſi libertas loquendi. Neq; enim vulgari modo interrogat, neq; primùm excuſans, quòd metu accederet: ſed ſciens quanto ipſum amore proſequeretur, ſedenti adhæret præceptori,& in huius pectus recumbens,ait: Domine, quis eſt qui tradit te? Ille aũt libenti etiam animo accipit, quod ille fecerat, & quaſi opportunè fuerit liberè locutus, gratum habet. Ex eo enim, quòd protinùs quæſtionem ſoluat,ac pane deſignet proditorem,ſignificat ſe nõ ægrè ferre eam libertatem.Itaque hinc etiam manifeſtum eſt,quòd cathedram,quam proximè Chriſtum cum fratre petiuit,non gloriæ, ſed Chriſti amore petiuerit,& quòd nollet hic alium eſſe ſibi dilecto viciniorem.

Ioan. 13.

Matt. 20.

Condemnatur Ieſus,& adeſt Iohannes,ac ad atrium Pontificis, cùm notus eſſet Pontifici,vnà congreditur,loquiturque oſtiariæ,& Petrum pro foribus ſtantem introducit. Imminet tempus ſalutaris paſſionis, & verbum permanet, vt procedat ad patrem,ac Iohannes cum matre adſtat cruci, materque audit à filio ac ſuo conditore: Eccè filius tuus dilectus: & rursùm hic, Eccè mater tua. Ab hoc igitur tempore virgo hic mente & corpore,matrem ac Virginem ſibi vendicat:nec multò pòſt Chriſtum,qui reſurrexerat, videt,videnſque agnoſcit,& cum Petro ad ſepulcrum venit,ac prior præcurrit, & poſtquàm ſepulcralia vidit, ſpiritûs inflationem ſuſcipit, eiuſque donis ditatur, ac diuinis manibus conſecratur vniuerſi orbis Apoſtolus.

Ioan. 18. Ioan. 19. Ioãnes virgo mente & corpore. Ioan 21. & 20.

Quoniam autem præceptorem audiuerat alias quoquè oues habere, quæ licèt ex hoc non eſſent ouili, oportet tamen & illas congregare, & ab eodem regi paſtore, fierique vnum ouile, & eas rectè ac liberè ipſum ſequi, neque aliena fiſtula rapi & diſpergi,ac corrumpi: hæc, quantùm æquum eſt, anxiè curat, & in iter ad hoc mittitur, vt diſperſas oues in vnum congregaret, & eam quæ erràſſet, fiſtula veritatis reuocaret, ac ſub vnò verò paſtore ouile repararet: ſi quis duram ac repugnantem haberet animam, hoc eodem igne ſucculentam redditurus ac teneram. Vndè, relicta Palæſtina,in Aſiam proficiſcitur: Cumque ea, quæ ipſam concernebant, rectè diſpoſuiſſet, Iõniam occupat,ac Epheſum aggreditur,vbi pluresac crudeliores feræ erant, & talia, quæ periculo quouis longè periculoſiora eſſent. Et primùm quidem templum Amazonum,ipſis idolis conſecratum,vna prece ſubuertit, ac veluti plateæ lutũ diruit. Deindè ſacrificorum, qui à ſacrificiorum appellatione cognomen ſortiti ſunt, hos quidem ſermonibus, illos autem ſignis, rationibus ac neceſſitatibus transfert ab errore: & huiuſmodi exuberantibus modis efficit, vt tranſmutentur ad diſcendam pietatem, & ipſi etiam alijs conſtituantur deincèps veritatis duces ac præceptores. Ac ità partìm quidem alios obiurgando,partìm verò, quæ conueniunt,etiam admonendo, omnibuſque omnia factus,in ſortem eorum,qui ſalui fiunt,omnes pellicit: vt hinc factum cognoſceretur, quod à Paulo dictum eſt: Vbì abundauit iniquitas,ibì ſuperabundauit & gratia.

Ioan. 10. S. Iohannes Epheſi Chriſtum prædicat. Rom. 5.

Verùm maligno illi non dabatur inter hæc requies.Certè oculis inuidis intuitus pietatem adeò ſuccreſcere, cognita huius rei cauſa, omnem aduersùs illud mouet lapidem. Quid ergò ſumit conſilij? Domitianum Veſpaſiani filium ingreſſus,qui poſt Titum obtinuit imperium, cum illo aduersùs pietatem decernit. Ante omnia autem Iohannem, qui robur vniuerſorum erat, tollere conatur: ſtatimque ipſum ab Aſia ducit ad Europam,& in exilium relégat,quemadmodùm inſequens ſermo manifeſtare poterit. Vbì enim in conſpectum Imperatoris veniſſet,& quis,& vndè ortus eſſet, quamque profiteretur religionem,& quemnam diceret eſſe venturum,interrogatus eſſet: Iohannem quidem ſe vocatum eſſe, & à Iudæorum genere prodijſſe, ac ſodalitij Chriſtianorum eſſe reſpondet: ſe autem annunciare hunc eſſe venturum, cuius thronus veluti luna præparatus, ac perfectus eſſet in ſeculum. Vbì autem dixiſſet Imperator: Et quibus modis hæc confirmare poteris? Neque enim hæc ſufficientia ſunt ad faciendam fidem eorum, de quibus non eſt in promptu demonſtratio: Morbi protinùs(ô ineffabilem Domine tuam potentiam) & dæmoniorum legiones pelluntur: reuiuiſcunt autem mortui, iuſſum ſequendo velociùs, quàm viuentes. Quibus ô rex (aiunt Iohannem dixiſſe) nè dubites, ab his, quæ apparent, coniecturam faciens eorum, quæ manifeſta

Relegatur in exiliũ. Miraculis confirmat doctrinam ſuam apud Domitianum.

nifeſta non ſunt. Porrò quæ de Saturno, & Ioue, cæteriſq; dijs veſtris feruntur, niſi ſufficientes eſſent, qui ante nos demonſtrâſſent, vtiquè & ego facilè oſtenderem nihil eſſe, ſed plena potiùs ingenti vituperio, riſuq; ac dementia. Verumenimuerò deceptionis ſalſugine abiecta, ſatiare potiùs fonte potabili ac dulciſſimo.

Hunc autem ſtupore ſimul & ira correptum aiunt, hinc quidem ob portenta ab ipſo peracta: illinc verò ob id, quòd deos ſuos calumniaretur. Itaque ad ſermonis ſplendorem non acceſſit ob tenebrarum, quæ in eius corde erant, craſſitiem. Quòd autem hunc non occiderit, dictus ad Petrum ſermo prohibuit, putà: Si eum velim manere donec veniam, quid ad te? Sed virum perpetuo exilio condemnauit, in vnam Sporadum inſularum relégans, (Patmos huic nomen erat) cùm olìm apud Romanos æquaretur morti exilium. Ductus eſt igitur ad exilij terminum magnus Apoſtolus, & inſulam appræhendit. Non longo poſtmodùm tempore inſulares ſeruatorem ac patronum ducunt tonitrui filium, & ad æquitatem tranſeunt, ſeſeque ad pietatem componunt. Itaque cùm hìc eſſet Apoſtolus, & admirãdus Dionyſius fermè iam nonaginta eſſet annorum, ex Athenis ſcribit ei in hunc modum: Tuam ſaluto ſacram animam, dilecte, & erit mihi id peculiarius præ multis. Salue igitur verè Chriſto dilecte. Conſequenter autem etiam hæc addit: Quid admirandum, ſi Chriſtus verum loquatur, & iniqui diſcipulos è ciuitatibus expellant, ipſi ſibi ipſis condigna diſtribuentes, & execrandi à ſanctis ſe ſegregantes ac ſeparantes? Deindè etiam ad ipſum finem Epiſtolæ hęc de futuris ſubſcribit: Omninò enim fide dignus ſum, inquit, vt qui à Deo didicerim, quæ decreta ſunt, vt tibi contingant, & dico etiam, quòd liberandus ſis è cuſtodia, qua in Patmo ſeruaris, & in Aſiaticam terram reuerſurus, ibique facturus boni Dei imitationes, & his, qui te ſequentur, traditiones. Sed hæc quidem poſtmodùm ſuo tempore contigerunt, ac terminum accepit vaticinium, (quemadmodùm in ſequentibus ſermo manifeſtare poterit) cùm iam Dionyſius ſub Domitiano pro Chriſto vitam martyrio finîſſet.

Ioan. 21. — *Exilij grauis pœna.* — *Patmos credit in Chriſtum.* — *Traditiones Ioannis Apoſtoli.*

Quæ ſunt autem facta poſt hæc? Domitiano ex hominibus ſublato, Nerua in Imperio ſuccedit, & condemnatis in exilium, tanquàm benignus & humanus donat reuocationem. Nec multo pòſt tempore Traianus ſceptra Romana ſuſcipit, & conſecutiuè humanum confirmat edictum, reuocans eos, qui in exilio erant. Venerunt ergò & in Patmon Imperatoris edicta, vénit & ad Iohannem reuocatio. Et ille quidem decreuit nauigare in Epheſum: porrò qui in inſula erant, dicebant, nè ſe deſereret, ſed apud ipſos permaneret, non aliter quàm qui ferre non poſſunt, vt à pio patre derelinquantur. Hinc autem lamenta, luctus, ac lachrymæ. Quis, inquiunt, nobis tuum explebit ordinem? Cui verò tali patri ac paſtori ſubiecti eſſe poterimus? Quid deſiderij, quid flammæ ex ipſo procedentis, ſolatium efficiemus? Quum autem perſuadere non poſſent, dum ſupplicarent vt virum apud ſe retinerent, ſecundæ fuit ſupplicationis initium, & ſecundas rursùm faciunt petitiones, nè totum ſeipſum auferret, neque vniuerſa triſtitiæ mole eos * oſtenderet, ſed vel pro re vmbram, ſuos, inquam, ſermones pro ſe apud ipſos relinqueret, ac myſteriũ, quod apud nos factum eſt, vniuerſæ diſpenſationis Chriſti deſcriberet. Cedit igitur illorum petitioni, immò cedit potiùs paternis viſceribus, quibus hic erga ipſos vtebatur, præſertìm cùm ſuperna prouidentia ità diſpoſuiſſet multorum ſalutem ac Euangelij prædicationém. Et primùm quidem ipſe ieiuniũ ſibi imperat, ieiunus ipſe ac propemodùm corpore exhauſtus, alijsque hoc ipſum conſtituit, ac abſtinentiam à malis, & hos quidem in tali quiete relinquit.

*For. * offenderet.* — *Scripturus Euangeliũ, & ſibi & alijs ieiunium indicit.*

Cæterùm vnum quendam è ſeptem ſe ſequi iubet, (Prochorus hic erat) vt ipſe quidem ea, quæ à Deo eſſent: iſte autem, quæ ab ipſo, notaret. Porrò ipſe montis verticem capeſſit, & more Samuelis quidem rectus erigitur: ſicut Moyſes autem manibus eleuatis effiguratur, & mentem à ſenſibus abſtractam, totam refert in id, quod exoptat. Quid ergò hinc ſecutum eſt? Horrenda tonitrua, & terrores, ac fulgura continuè vehementi fragore eliſa, & repentè effulgentia: quorum ſi quis imagines ac figuras dixerit ea, quæ multo anteà ſub Moyſe contigerant, quandò Deo aderat, & ab eo tabulas accipiebat, nequaquàm à veritate aberrauerit. At Prochorus interìm pronus quidem, & velut exanimis non ferebat inter huiuſcemodi verſari ſpectacula: ipſe verò ſtat imperterritus, cùm charitas procùl abieciſſet timorem. Ad extremum tonitru in vocem exprimitur, ac dilucidè reſonat: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Prochorus, qui diuina inſtitutione proximus erat, lumen qui-

Exod. 17. — *Exod. 19.* — *Ioan. 1.*

Acto. 22. Exod. 24.

dem videbat, quanquàm ſubtremulus, potrò neminem audiebat: quia neq; hi, qui cum Paulo & Moyſe quondàm erant, eos audiêrunt, qui illos in ſacris inſtituebant. Lingua tonitrui, theologus eſt. Et ſacrarum rerum diſcipulus, repreſſo paululùm timore, ſubtremula manu, quæ indè ſumpta ſunt, éxarat, donèc perfectum eſt Euangelium. Deniquè cedunt pauperes, ac terrenis reuelantur cæleſtia.

Exod. 32.

Tandèm etiam à monte deſcendit Iohannes, nouam legem ſibi creditam habens, quemadmodùm olìm tabulas Moyſes Dei inſpector, illamque ferens dat his, qui petiuerant. Ità ergò vbì nouam legem, quam acceperat, illis tradidiſſet, ipſe vi ſanè, & inuitis quidem Inſularibus, nauigabat tamen Epheſum versùs. Porrò illi, velutì qui oculorum cæcitate longo tempore detinentur, ſi quandò poſſint morbum repellere, longè iucundiùs ſolem intuentur: ità & Epheſij recipientes Chriſti dilectum, quodam etiam modo deſiderabiliùs, quàm priùs, afficiuntur. Quid autem ille? Quanquàm vehementer fuiſſet frequenter fatigatus, nō dat oculis ſomnum, nec palpebris dormitationem, nec requiem temporibus: ſed populum quidem exhortatur, aduersùs autem incredulos zelum oſtēdit: errore ſupplantatos reducit ad veritatem, feras arcet, quæ poſt ſuum diſceſſum impudenter in ouile ſe ingeſſerāt, ac gregem reuocat. Ità diſpoſitis his, quæ circa Epheſum erant, ad propinquas gentes diſcedit, hìc quidem Epiſcopos conſtituturus, illic verò integras quoquè docturus Eccleſias ſpiritu obſignari.

Redit Epheſum, & ſtrenuè curat ſalutē animarum.

Verùm me huc ſermonis progreſſum, factum illud animę generoſę ac humanę occupat, quod etiā altiùs repetens (velutì narrat Clemens ille Alexandrinæ Eccleſiæ preſbyter, vir & in alijs admirandus, & eloquētia ſanè laudabilis, in ſermone: Quis diues ſaluus fiat?) retexam. Quum enim perueniſſet Iohānes poſt reditum ex Patmo ad quandam vicinarum ciuitatum, cuius etiam appellationem nonnulli dicunt, & frattes, qui in hac erāt, opportunè recreâſſet, quendam ibì adoleſcētem reperit magnitudine mediocrem, adſpectu ciuilem: cumq; perſpicaci ſpiritûs efficacia generoſitatē animæ illius, ac morum liberalitatem obſeruâſſet, benedictiones dat adoleſcenti, & ſufficienter ipſum inungit ac excitat. Quoniam autem iam diſceſſurus erat, & aliò acceſſurus, vt & terram prędicatione, & mare, ac inſulas accederet, ciuitatis Epiſcopo adoleſcentem in eccleſia coram Chriſto teſte commendat, vbì multa de illius diſciplina, & educatione præcepiſſet. Ille verò prompto ſuſcepit animo, pollicitus multa quoq; ſe adiecturum in cura circa adoleſcentem. Deindè ille quidem Epheſum diſcedit: hic aūt aſſumptum in domum adoleſcentem alebat, inſtruebat, curam eius habebat, tandèm etiam baptizauit. Porrò vbì Domini ſignaculum, nempe firmum munimentum ipſi addidiſſet, deincèps cuſtodia liberum eſſe dimiſit.

Hāc hiſtoriam prӕter alios, etiam Chryſoſtom' ad Theodorum lapſum recitat.

Ad hunc aūt, qui ante tempus remiſſionē acceperat, ſubeunt nōnulli coætanei, effrenes ac indiſciplinati in cupiditatibus. Et primùm quidē adoleſcentem ad vitia perſuaſibilē, precioſis cōuiuijs ac menſis ſibi cōciliant. Quæ aūt hinc ſequuta ſunt? Facilis enim ac procliuis eſt via, quæ ducit ad vitia, & eum, qui primū eius attigit gradum, facile admodùm eſt per omnem æqualitatē detrahi protinùs vſq; ad extremū. Hac via dum etiam nocte ad furta accederent, adoleſcentem vnà ꝓtrahunt. Ille verò iam amore latrocinij ſuccēſus, & ſpe diuitiarū cupiditatē exacuēs, nihil iā meditabatur, quod eſſet exiguū, ꝓpter naturę ac indolis generoſitatē. Deniq; etiā latronū ſodalitatē his, qui ſecum erāt, demonſtrauit, atque hic latronum princeps, primusque raptor erat vehementiſſimus.

Adoleſcens benè inſtitutus, à malis ſocijs euertitur.

Fit princeps latronum.

Poſt hæc verò vbì Iohannes rursùm ad eam ciuitatem remeâſſet, cæteris, propter quæ eò venerat, diſpoſitis, vt æquum erat: age ſanè, inquit, ad Epiſcopum, depoſitū nobis redde, quod ego & Chriſtus loco teſtis in eccleſia apud te depoſuimus. At ille cùm exiſtimaret pecunias eſſe, quæ repeterentur, primùm quidem obſtupuit, cùm ſibi non eſſet conſcius ſe id, quod repetebatur, accepiſſe, & neque credere poſſet fieri repetitionem ob ea, quæ non haberet, neque Iohanni nō credere. Vbì autem dixiſſet: Adoleſcentem repeto, & fratris animam, intimiùs ſuſpirans ſenex, ardentiori ſpiritu, ac ſublachrymatione miſeriam indicans: Ille, inquit, mortuus eſt. Porrò interrogatus, quādò, & quomodò, quáve morte: Deo, inquit, mortuus eſt, cùm latrocinium exercere elegerit, & montem loco eccleſiæ inhabitare, perditorum conuerſationem amplexus potiùs, quàm noſtram erga ipſum ſolicitudinem ac curam. At ille ob hoc dolore vehemēti oppreſſus, Re vera, inquit, egregium te cuſtodem animæ fratris reliqui: verùm equus iam adſit, ac viæ ductor mihi detur. Statimq; cōſenſo equo, to tas laxabat habenas, minorē eſſe

Eccè dignā tanto Apo-

eſſe exiſtimans equi velocitatem pro ſua feſtinatione. Iamque monte appræhenſo, à latronum cuſtodia, nihil deprecans, neque fugiens, capitur. Et in hoc, inquit, véni: itaq; ad principem veſtrum me ducite. Porrò vbi ille hunc eſſe ipſum Iohannem cognouit, certè pudore ſuffuſus fugit. At hic obliuioni tradita ſenectute, ac motione, quę mundũ conſequi ſolet, perſequitur. Deindè magna quadam grauiq; voce clamans: Quid, inquit, fili fugis me patrem tuum? meam reuerere canitiem, ac floris ætatis tuæ miſerere: adhuc tibi ſpes vitæ relinquitur: ego pro te rationem reddam: Conſiſte in loco fili: Chriſtus me miſit ad te.

ſtolo erga ꝑditum adoleſcentem charitatem.

Hæc cùm audiſſet adoleſcens, primùm quidem conſtitit, terræ pauimentum intentis oculis intuens, præ pudore oculos non potens ſursùm erigere. Deindè proiectis in terram armis, miſerabili quodam modo cum magno dolore eiulatur, ac venientẽ amplexatur ſenem, propter gemitus quidem efficiens, nè fletibus dignus eſſet: propter lachrymas verò, nè vel lamentis: ſolam occultat dexteram: verebatur enim & hanc ipſi porrigere, quam tot ſceleribus ac latrocinijs fœdauerat. Porrò ille veluti pater vehementi amore viſceribus ſauciatus, ſpondet veniam, miſericordem pollicetur iudicem, & appræhenſa dextera, deoſculatur, & ad eccleſiam reducit adoleſcentem. Deindè abundanti vtens oratione, perſeuerat ieiunijs annitens, & adoleſcentis animam varijs ſermonum cantilenis velut vnguentis quibuſdam deliniens, non priùs abſceſſit, quàm hunc priori ſanitate donaret, magnum quoddam vitę relinquens exemplum ad pœnitentiam. Et hoc quidem tale eſt, & adeò dignum, quod non occultetur.

Reſipiſcit latronum princeps, & integrè curatur à S. Iohanne.

Porrò illud longè maius eſt, longeq; magìs admirandum, & ex eâdem benigna illa anima compaſſionem ſimul & potentiam oſtendens. Dicitur enim quidam fidelis eo tempore, qui priùs vitæ neceſſaria ſufficienter habuerat, nec aliqua preſſus fuerat indigentia, ad extremam inopiam poſtmodùm recidiſſe, vt & debitorũ multitudine circunuallaretur, & innumeris fœneratoribus ſuſpectus eſſet, ac velut fera quædam à tergo ſagaciter inueſtigaretur ab illis & inquireretur, ac in ipſarum rerum neceſſariarũ inopiam vagaretur. At enim cum pudore, quem ob fœneratorum exactiones miſerè ſuſtinebat, iam etiam neceſſitatem ex indigentia non ferens homo, ad mortem decreuit confugere, idque conabatur, vt hæc quantocyùs ad ſe veniret, ſi fortè hinc & egeſtatem, & debitorum multitudinem diſſolueret. Verùm quoniam hæc vltrò non veniebat, compendioſam viam ad hanc inuénit, & quem tunc peritiſſimũ eſſe ſciebat conficiendis venenis ac pręſtigiatorem, cultu Hebræum, hunc acceſſit, eique reuelat, qd in animo haberet, ac orat eum, vt qui poſſit ſibi auxilio eſſe in eo, quod mente conceperat, & ſuæ mortis fieri particeps. Atque hic confeſtìm promptus inuenitur miniſter, ac venenum illi tradit, vitæque ſubuerſionem conſulit. Porrò miſer ille, accepto veneno, domum redit. Cum varijs autem luctans cogitationibus, curiſque duplicibus anxius, & nunc quidem præſentibus delectationibus huiusque vitæ concupiſcentia allectus, nunc verò fœneratorum multitudinem, aliaſque ex indigentia procedentes moleſtias conſiderans, medius ſtabat inter extremam cõſilij inopiam. Siquidem cùm ad dulcem hanc lucem reſpiciebat, venenum reſpuebat: quandò verò ad circunſtãtem vndiquè egeſtatem, animoque inſidentem anxietatem, auſum ſumebat aduersùs mortem: victus tamen eſt à neceſſitate, & vt hinc liberaretur à moleſtijs, elegit ab ipſa vita liberari. Deniquè infuſo veneno, ſumptoque extremis digitis cratere, quandoquidem animus ad id non accedebat, ſed timidè admodùm ſe habebat, intusque ſibi cor continuè palpitabat: tandèm Crucis ſignaculo Chriſtianis conſueto venenum conſignat, ſtatimque vbì clauſis oculis bibiſſet, (ô mgnam ac admirandam, Chriſte, tuã potentiam) illæſus permanſit, Cruce veneno ſuam tollente vim.

Crucis ſignaculum, Chriſtianis conſuetum, veneno vim abſtulit.

Cùm autem ſimili rursùm neceſſitate opprimeretur, & ab ipſis creditoribus obſideretur, animamque haberet priori oppreſſam inopia, & quę omni modo quæreret è præſentibus liberationem, labefactabatur tamen ad ſumendum alterum venenum, & ad mortem accedere recuſabat. Verùm cùm è pręſentibus non liberaretur difficultatibus, grauius eſſe malũ iudicãs iterata etiã morte, accedit ad veneficũ, rurſumq; ab illo poſcit aliud pharmacũ, vt malũ malo mederetur, cùm id, quod priùs acceperat, nihil ad id, quod neceſsè erat, tuliſſet auxilij, vtpotè ſua natura illud vincẽte. Nã id impedimẽto fuiſſe veneni efficacię demens dicebat, nõ intelligẽs Crucẽ fuiſſe, q̃ hîc mortẽ abſtuliſſet, quæ etiam anteà ſerpentẽ, longè hoc veneno potentiorẽ, ſuſtulerat. Itaq; pſtigiator

ille ac veneficus, & ipſe pharmaci debilitatem damnans, aliud ipſi porrigit, quod priore multo efficacius erat. Cumque rurſùm domum veniſſet, ac illud bibiturus eſſet, cum priori timore & agonia, duplicibusque illis anxietatibus luctabatur, & ſudore vndiquè circunfluebat, ac tremebat. Deindè vbì rurſùm conſueto Crucis ſignaculo calicem conſignâſſet, ac bibiſſet, iterùm illæſus permanſit, ipſeque obſtupuit, ſanè cùm cauſam coniectare non poſſet, ac mirum in modum deſperationis ſtimulis iactabatur. nódùm enim intelligere poterat, quod Crucis efficacia eſſet, quæ veneni vires extingueret. Cumq; homo animi anguſtiæ ac calamitatũ pelago immerſus, nec vel paululùm ad ſaniorem mentem redire, nec ea quæ (vt aiunt) ante pedes erāt, cognoſcere poſſet, hinc iteratò abit ad Hebræum, & eadem, quę priùs, exponit.

Rurſùs Crucis ſignaculum in calice factũ, eũ, qui venenũ biberat, preſeruauit.

Cùm autem & ille conſternatus eſſet, longoque tempore ſuper ea re conſilio deſtitueretur, deindè etiam cauſam aliquam depræhendere cuperet, propter quam in veneno falſus eſſet, (ipſe enim veneficus erat, & huiuſmodi rerum artifex) quo pacto & in quem modum, vbì domum redijſſet, venenum acciperet, minutatìm per ſingula interrogabat. Hic autē, Nihil, inquit, aliud ago domum veniens, quàm quod infuſo crateri veneno, deindè paululũ etiā labefactatus, & anxietate in corde concuſſus, Crucis ſigno, vt quod à Chriſtianis ex cōſuetudine fieri ſolet, ꝓpter timorē calice obſignato, oculis clauſis illud bibo. Vbì primũ Crucis nomē hic audiſſet Hebræus, intellexit ſtatìm quod erat, nempe Crucē eſſe, quæ vim tolleret veneni. Porrò nè res nudæ ſolùm hęreret ſuſpicioni, quandā etiā requirit fidē: cuidā illius cani tradito veneno, hūc ꝓtinùs interimit.

Mira ſigni Crucis virtus, quo antiquitùs ſæpiſſimè vtebātur Chriſtiani.

Hebræus autē nullas ampliùs requirens demonſtrationes, abiurata patria ſecta, ad veritatē accedit. Idque primũ tollit errorē, & venenũ ei, qui alio modo vſus fuerat, verè mortiferum oſtenſum eſt prioris veneficij, ipſius ſignum mutationis idoneum. Accedit ad Chriſti diſcipulũ, ducem errantiũ: tubæ variarum ſpiritus linguarũ mētis conceptum indicat, arguit inſipientiam, publicat prauum illud myſterium, manifeſtat prioris erroris inſenſibilitatem. Porrò ille & accedentem ſuſcipit, & laudat reſipiſcentiam, ipſumque adhortationibus munit ac conſilijs. Deindè & baptiſmate regenerat, & vniuerſorũ Domino cōciliat. Verùm neq; cōmunis ſalutis diſpēſator eũ, qui Hebręo fuerat occaſio mutationis, ità malè habentē neglexit: ſed cauſa cognita, quæ ipſum ad id ꝑiculi duxerat, & ꝓpter quā vltrò propria quoq; vita miſerè priuandus erat, & paternis ipſum refouet colloquijs, & illius animā, quæ iam conciderat, erigit, ac triſtitiam & deſperationem abijcit. Deindè opere etiam affert conſolationem, quandoquidē & hoc poterat efficere. Quoniam enim & debitorũ repetitione, & rerum neceſſariarũ inopia oppreſſum illum vidit, & ob id ipſam vitam miſerè abijcientem, quid facit? Atque hinc mihi conſiderate, quibus donis ille dotatus fuerat. Quod enim anteà Petrus, cum ipſo templũ ingreſſurus ad horā precationis nonā, qua (vt inquit Lucas) vſus eſt in claudo, qui ad ſpecioſam tēpli portam ſedebat, ac eleemoſynā petebat, dicens, Argentũ & aurum non eſt mihi: quod autē habeo, hoc tibi do, ſimul & pedes ipſi ſanos reddēs: hoc ſanè & iſte hîc facit. Sciens enim nihil ſibi argenti eſſe vel auri, vt hinc illius indigētię neceſſitatem conſolari poſſet, herbæ, quę in proximo erat, quantum ambabus manibus cōpręhendere poſſet, iuſſit homini accipere. Ille verò cùm ignoraret, quænā eſſet cauſa, & quidnam hac re ſibi vellet Apoſtolus, ac herbam, quantũ totis manibus aſſequebatur, compręhendiſſet, ipſe, facta duntaxàt oratione ac ſigno Crucis, ipſam reſtituit, & protinùs correptam herbam aurum eſſe oſtendit, aurumq; puriſſimum: atque hunc confeſtìm tollere iuſſit, ſimulq; & conſilij inopiam ac deſperationem ex præſenti egeſtate contractam diſſoluere, & debita reddere, ac reſiduę vitæ occaſionibus prouidere, Deoq; gratiarũ actiones reddere. Quid igitur fieri poſſet, quod huic æquaretur miraculo? Siquidem in templi introitu forſan & hic quodammodò fuerat Petro auxilio, & abundantiorem ambo ſpiritûs gratiam poſtulauerant: Hîc autem ſolam Iohānis vim ac fortitudinem eſt intueri, quantaque erga Deum ſpiritus familiaritate ditatus ſit.

Iudæus veneficus credit, & baptizatur.

Actor. 3.

Oratione & Crucis ſigno herbā Apoſtolus in aurum vertit.

Sed hæc quidem exhibebat, dum adhuc in terra cōuerſaretur, errores abigens, & pietatis prędicationem diſſeminans, ac reuocans veritatē. Poſtquàm autem omnes, quod ſuarum erat partium, Deo adduxerat, cælum quidē efficiens proſceniũ, terrę autē orbem theatrum, ac Angelos ſpectatores, qui ſtupefacti erant ad decorem virtutis illius ac prudentiam, (Deſiderabilia nanque ſuper aurum & lapidem precioſum multũ, ac dulciora ſuper mel & fauum, erant doctrinæ ipſius diuina eloquia) ciuitatem egreſſus eſt, diſcipulis

pulis præcipiens, vt ligonem ac ſarculum ſecum conferrent: ac protinùs in montem quẽdam aſſcendens, vbì nunc huius templum extructũ eſt eximię cùm pulchritudinis, tum magnitudinis, ſtansque in ipſo: Hîc inquit, filij mihi fodite. Deindè vbì ſe totum conſignâſſet, ac dixiſſet, Et tu mecũ eſto Domine Ieſu Chriſte: adſtantibusque ſubiunxiſſet, Pax vobis, fratres: in foueã demiſit palliũ, & ipſe quoquè in eam deſcẽdit, ac corpore mediam obtinuit Aſiam, vbì olìm, qui è Græcanico cœtu erant, philoſophabantur. Porrò diſcipuli comas euellebant, genasque percutiebant, ac orbationẽ miſerabiliter deplorabant, paſtorẽ, gubernatorem, ſeruatorem, deniq; eum, qui omnibus omnia erat, inclamabant. Deindè etiam ciuitatẽ accedentes, his, qui in ciuitate erant, manifeſtant id quod factũ erat. Interìm autem die illuceſcente, concurrunt ad monumẽtum, diſcere cupientes, num præceptor adhuc ſuperuiueret, & ouile acceſſerunt. Porrò paſtor nuſquàm cõparebat, ſolę iacebant crepidæ: is autẽ, qui has abiecerat, diſparuerat. Diſcurrunt huc & illuc, quemadmodùm hi, qui cum Eliſeo erant, ſcrutantur, inueſtigant, verùm incaſſus efficitur ipſis labor. Deindè vix tandèm illius vocis recordati: Si eum volo manere, donèc veniam, quid ad te? ad mentẽ alacriorem redeunt. Et ille quidem Enoch & Eliæ Theſbitæ coniungitur: hi autem à lamentis diſcedentes, Deum vniuerſorum laudabant, qui ſuum dilectum adeò magnificauerat.

Templum eximium in honorem S. Iohannis.

In eius ſepulcro corpus eius nõ inuenitur.

4. Reg. 2. Ioan. 21.

Hoc itaque die, quo hæc contigerũt, ſplẽdidus huic Theologo celebratur Epheſi conuentus ex omni genere ac vniuerſa ætate, qui aſtrorum ſplendorẽ imitetur. Præterea in hoc ſacro loco, ad quem hic cum pallio declinauit, minutus quidam puluis manat ac exoritur, cuius accedẽti medelam ab omni morbo ſuppeditans. Cùm igitur in nocturnis laudibus feſti ipſius, ab his qui in eo miniſtrãt, tradatur cœtibus ad hoc cõgregatis, nõ facilè exhauritur: ſed quo ampliùs hauriunt, tantò magìs manat, veluti perpetuus quidã theſaurus, qui ſimul & participantes reddit ditiores, ac ſeipſo abũdantior ſemper efficitur, gratia ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: cum quo patri ſimul ac ſpiritui ſancto gloria, imperiũ, honor & adoratio, nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ, Amẽ.

Nota de puluere ſepulcri eius.

BASILII SELEVCIAE, DE SANCTIS INFANTIBVS, QVI FVERVNT INTERFECTI AB *Herode. Habetur in Simeone Metaphraſte.*

RVrſus ſenex ego deducor ad ſtadium orationũ. Rursùs perindè àc mater, quę laborauit in multis nutriẽdis filijs, imbecillũ & egenum vber meæ humilitatis cogor exprimere ad tantũ populum. Et quis eſt, qui me cogit? Hic magnus fluuius Euphrates: & ideò pareo. Poteſt enim ex ſua inundatione, dicendi in me aliquam deriuare copiam: & tantã, quantam poteſt capere animę meę capacitas. Sunt enim, ò fratres, pleni quidẽ melle faui ſcripturarũ, & dulci rore abundè ſcatent aluei: adeò vt liceat ſtudioſis, eos abſque vllo labore exprimentibus, virtutũ ebrietatem in ſuis locare animis, quæ eſt mater temperantiæ: ebrietatem, quę vigilantem ſeruat obtutũ animę: ebrietatem, quæ lucem veritatis reponit in animis, qui ſemper complentur: ebrietatem, quæ nõ facit amentes, nec eos, qui bibunt, imbecillos reddit ex ſatietate: ſed mẽbra potiùs corroborat, & armis iuſtitiæ armat aduersùs peccatum: ebrietatẽ, qua fuit repletus chorus Apoſtolorum, quandò rore ſpiritûs, qui è cælis fluxerat, in ſua lingua accepto, congregatarum gentiũ auribus diſtribuit oris operationem, vniuſcuiuſq; vocem ad omniũ gentium ſenſus accõmodante & adaptante gratia: adeò, vt fluentum ſermonis, quod profundebatur ex labris, fieret familiare omnium auribus, à ſpiritu ſono transformato in id, quod erat cognatum vocis vniuſcuiuſque eorum, qui audiebant.

Decẽb. 28.

Virtutum ebrietas.

Actor. 2.

Me autem infantiũ adhuc voces circunſonãt, & me eos adhuc videre arbitror, voce quidẽ clamantes nihil ſignificante cum ſtupore, & ad enſiũ ſplendorem conniuentes, & cum timore ſe ad matris vlnas, tanquam tutas, inclinantes: deinde in ipſos ſinus ſubeuntes. Videor verò ipſas quoq; videre matres, aliã aliò, per vrbẽ currẽtes cũ illis miſerabilibus & dulcibus oneribus, & locum fugæ quærentes: & illam quidem, quæ nec honeſtum

Hypotypoſis elegans cæſorũ infantium.

ſumpſe-

ſumpſerat tegumentum in vigore malorùm: hanc autem, quæ quod habebat in curſu alieno proiecerat: aliam verò temerè & confuſè comas filio injjcientem, & tali tegumento ſperantem ſe poſſe infantem ſuffurari: aliam, quæ comprahẽdebatur ab ijs, qui vehemẽter perſequebãtur,& deindè à curſu deſiſtebat,& timore diriguerat, & flentibus oculis ad gladij fulgorẽ adſpiciebat,& adſpectũ diuidebat,nũc ad ſtricti enſis impetum, nunc ad filium qui erat feriendus, & ſe feſtinãter opponebat ferri violẽto motui: & rursùs aliã,quæ ne moueri quidem poterat, & nec parùm quidem reſpirare, cùm ſtupor vinxiſſet eius pedes: ſed ante ſuum filiũ timore perierat, & cum exili eiulatu expectabat percuſſurũ: & iam remiſſis trementibus manibus, infantem vehementer portabat: quæ quidem ignorabat ex vlnis lapſum infantem, caſu morte ei allata, præueniſſe mortem gladij.

Herodis immanis crudelitas.

O Herodis inſaniã. Quibuſnã ex conſilij egeſtate actibus repleuit orbem terræ? Quis erat ille longè infeliciſſimus, quandò tam acerbã tulit ſententiã in eos, qui eum nulla affecerãt iniuria? Omninò certè ſpeciẽ induerat regiã, & faſtûs ac põpæ ſcenam ſibi finxerat: & ſedebat in aureo throno,gemmarũ collucente ſplendoribus: & pectora ira dilatans, inuidia cogebatur in arctum: & capulo enſis innitebatur dextera: & viros ſapientia inſignes adhibebat in conſiliũ, quorũ linguas mouebat diabolus, illius vrgens interitum: & alia quidem furioſè accipiens: alia autem ſtatuens audire & iudicare, & improbis grauiter annuens conſilijs, meditatus eſt meſſem immaturarum ſegetum. Poſtq̃ autem ſuo decreto illud inhumanum confirmauit cõſiliũ, & totum iam in armis iuſſit eſſe exercitũ,eumque ferro munijt,eiq; centuriones & tribunos diuiſit,& duces elegit, qui prçclarè poterãt intelligere, quid oporteret facere in tempore,& optimè ſciebant vti armis, huiuſmodi verbis eos eſt allocut⁹, nullo pudore affectus eorũ, q̃ dicebat:

Oratio eius ad milites, qua eos ad cædem inflammat.

In multos quidem, ô milites, belligerantes, vos fortiſſimè geſſiſtis, & mœnia trophæorum meis circundediſtis finibus. Nunc,autẽ ſi vnq̃, maximè oportet vos magno ſtudio incũbere ad victoriã. Nè ſitis pigri & ignaui. Magnũ eſt enim certamen,& ingens periculum. Domì mihi naſcitur malum. Latenter aguntur cuniculi ad ſubruendã mei regni potentiam. Nullus me apertus inuadit inimicus. Puer qui adhuc ignoratur, mihi ſceptra eripit. Scitis Bethleem. In ea intellexi natũ eſſe filium, qui à Deo regni accepit ſuffragium. Nondùm circumagitur tempus duorum annorum, ex quo natus eſt: & nullus quidem,qui appáreat,me terret apparatus: ſed timeo Prophetarũ voces,quç de eo extiterunt. Etenim Magi (meminiſtis autẽ,quandò nupèr ad nos venerunt) ex quadã ſtella, quæ eis apparuerat, renunciârũt ſe intellexiſſe ortum pueri, & requiſijſſe Bethleem, vt viderent puerum, & Regem natum, eo, quo par erat, honore afficerent. Ego verò volebam ex eis ſcire,quiſnam is eſſet, vt mihi eſſet facile & expeditum diſſoluere tyrannidem. Sed cùm illi,neſcio quanam de cauſa,fefellerunt,quç mihi promiſerant,& in ſuam rediêrunt regionem, timeo, conturbor, exiſtimo adeſſe periculum. Decæterò vos intueor: liberate me ab hoc metu. Properate cum armis, omnes hos fines retibus cædis circunſidete: à ſenibus abſtineat enſis: ijs qui iam pubeſcunt,nullum afferte periculum: aduersùs paruos tantùm infantes armemini. Omnem primam ætatem demetite miſerabiliter. Nullius lachrymæ matris miſereamini: meum inimicum ſcrutemini in ſinu vniuſcuiuſque. In eos, qui ad matrum vbera confugerunt, ferrum trudite, & cędis ſanguis miſceatur cum lacte. Etiam matres ipſas cum infantibus adactas transfigite, vi ictûs ferri, à mollibus corporibus ad illas delapſi. Nullus huius cædis erit vobis accuſator. Solùm feſtinate,inſtàr leonum in ciuitatem irruite. Nulla vos cædis capiat ſatietas, donèc à vobis exiſtimatur aliquis puer reſtare. Si nulli vitam cõceſſeritis, ille quoq; inter omnes videbitur cecidiſſe. Et ille quidem non benè, nec tutò fruetur honore Magorum: mihi autem lætam dabitis vitam, & à curá liberam.

Matt. 2.

Hæc cùm illi audijſſent, & à ſuis animis omnẽ amputâſſent miſericordiam, & ſcelere ſtatuiſſent alter alterum vincere, curſu ferebãtur in ciuitatẽ, manus armatas extendentes: & in greges vrbis Bethleem irruentes, teneros agnos dilacerabãt: & ſanguinis fontes omni ex parte emanantes, abundè inquinabant terrç ſuperficiem, & nihil videbatur percũtibus ſufficere ad ſalutẽ: Non domus, quæ celare poſſet eam, quç ſubiẽrat: non templũ, afferens parricidis aliquã Dei reuerentiã, nõ ſpeluncæ clãdeſtinus ingreſſus: ſed infantes tanq̃ hoſtes omni ex parte inueſtigabãtur, neq; latuit vllus eorũ gladium, cùm vnuſquiſq;, tanq̃ qui eſſet ipſe Chriſtus, in vniuſcuiuſq; quæreretur ſanguine. Quæ autẽ erant

Quid hac crudelitate inhumanius?

erant audaces matres,opponentes manus aciei gladiorũ,à ſeipſis quidẽ feriebãtur pro pueris: ſed nihil eis proderat: neque aliud efficiebant, quàm vt eſſet eis temporis longius periculum. Aliæ verò violenter appræhendentes pueros, qui contrà trahebãtur, quę mẽbra manibus conſtrinxerant, ea ſolùm habẽtes poſteà cõſpectæ ſunt,ferro matri diuidente infantẽ,& ijs qui trahebant: & ille quidẽ, verbi cauſa, manum, hęc verò crus, illa autem aliquã aliam partem, tanquàm totũ tenens filium,excurrebat. Multæ autẽ dum curſu fugerẽt,in ea quæ iam iacebant, corpora incidentes,& ſolo teneros ſuos fœtus alliđentes, enſe nihil opùs habebant ad eorum interitũ. Iam verò aliqua ſtans ante eum,qui erat percuſſurus, & pro ſuo filio multũ obſecrãs, flens ſic vociferabatur:

Concede mihi, ô miles,eorũ quæ à te fiunt, ignorationẽ,& me occíde ante filium, & nè matris offendas oculos tam acerbo ſpectaculo. Eſt tibi, omninò vtiq; mater, eſt etiã vxor, quæ habet filium.Scis quemadmodũ propter mala filiorũ,parentũ dilacerãtur viſcera. Illi autem flectebatur quidẽ animus,& per genas fluebãt lachrymæ: Herodis verò ſeruiens rabiei, verbis adhuc fluentibus, in vlnis matris infantem occidebat, & ſupplicationẽ interrũpebat cædis lamentatio. Hiſque hæc agẽtibus, magìs fuit iritata inſania. In ipſas domos irruebant, & omnia ſcrutabantur furẽtibus & cædem ſpirantibus oculis, & in excelſos thalamos excurrebant. Deindè cùm ſub lecto, aut ſub aliquo alio eiuſmodi infantem inueniſſent latentem, quẽ ſolus fletus indicauerat, ex ædibus tanq̃ lapidẽ in vicos deuoluebant, iræ regis mortẽ largientes tam impiã. Cõfuſa verò exiſtebat vociferatio,& inualeſcebat varius ſonus luctûs: maioribus quidẽ pueris fratres ſuos deflẽtibus: parentibus deplorãtibus eos,quos genuerant: matribus autẽ propter calamitates ſonoros eiulatus edentibus:ſenibus verò ſe nihil vnquàm tale vidiſſe clamantibus,ne in hoſtiũ quidem incurſionibus: conquerentibus omnibus de acerba luce illius diei.

Vox in Rama audita eſt,ploratus & vlulatus multus.

Cùm finem accepiſſet præclara hæc expeditio, & dimiſſus eſſet exercitus tanquàm parta inſigni victoria,rursùs excitata eſt matrũ lamentatio: & cùm flendi deincèps eis facta eſſet poteſtas, vnaquęq; ſui filij membra, alia alibì colligebat cum lachrymis, & violenter diſciſſa in vnũ coniũgens,& quod reſtabat inquirens,& quod inuentũ erat ſępè amplectens,& totũ corpus in ſinu imponens, valdè clamabat: Hei mihi, fili mî, hei mihi, qui nõ ad talẽ ſpem nobis ſatus & productus fueras: Quomodò cùm tanq̃ ramus germinâſſes, & magna ornatus eſſes pulchritudine, & bonæ ſpei nobis pulchra præbuiſſes ſemina, repentè à meis abſceſſiſti manibus? Exurge parumpèr, excute ſomnum, quem tibi regis attulit inuidia: me voce imperti iucundiſſima: appræhende miſeras mammillas eius, quæ te peperit: trahe vbera, quę olìm diligebas: fac vt tu pendeas à collo matris. taces? quieſcis? Heu me miſeram, quomodò rursùs contexam membra, quę enſis diſſecuit immaniter? Quiſnam autẽ vterus mihi fiet adminiſter, vt ſis rursùs corporatus? Quibuſnam verò manibus neceſſariã tibi terrã congerã? Quomodò autẽ à tua me forma ſeparabo? Talibus fletibus cõpleta fuerat ciuitas,ſingulis ſingulas ad fletum incitantibus,& ſuã propter mortuos filios lamentationẽ,adſpectus viuentiũ indies incitabat. Coronatus autẽ erat rex tãquàm propter erecta trophæa, & ſe exiſtimabat adeptũ eſſe victoriã,qualem nunquàm anteà: & cùm ſe tanto cædis contaminâſſet crimine,& ſui imperij tot plantas excidiſſet,magnos ſpiritus conceperat, & de ſecuritate maximã acceperat fiduciã: neſciens homo planè ſtolidus, quò reciderat illa callida eius machinatio. Quẽ enim quæſijt, non potuit laqueis includere: quos verò, ſi fuiſſet adhuc ſanæ mentis, noluiſſet ſic afficere, malè perdidit,ipſe ſibi afferens exitium.

Nouus matrum planctus.

Chriſtus aũt Dominus vniuerſorũ,tam ſæuo nefariorũ ſcelerũ artifici,morbũ immiſit acutiſſimũ,cùm innocentiũ infantiũ animas repoſuiſſet in ſinũ patris Abrahę, ipſe liberè pficiſcitur in Aegyptũ, expurgare volens arcẽ impietatis, & qui erat abditus in adytis idolorũ errorẽ ſuis radijs aperire,& reddere manifeſtũ ijs, q iam olìm decipiebãtur,& diabolo luctũ afferre grauiſſimũ.Nam cùm paucos Iudęorũ infantes ſe exiſtimâſſet perdidiſſe propter Chriſtum, ſe illos quidem non aduertit collocâſſe in pratis,vt pulcherrimis,ità longè tutiſſimis,& nihil eos læſiſſe: ſe autẽ iam vidit ſua nudatũ tyrannide,& priuatũ antiquiſſima poteſtatis ſuę hęreditate: Eſaiæ impleta prędictione,quam ipſe Chriſtus in labris eius poſuerat,longo ante tẽpore talẽ ſuum aduentũ apertè ſignificans,& per illius linguã clamãs:Eccè Dñs ſedet ſuper nubẽ leuẽ,& veniet in Aegyptũ, & ſoluẽtur manufacta Aegypti à facie eius: Eum decet gloria in ſecula ſeculorũ,Amẽ.

Diuinitùs punitur ſæuiſſimus infanticida.

Eſaiæ 19.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI ET ARCHIMANDRITAE MARCELLI, MONASTERII

Acœmetorum, id eſt, non dormientium: Authore Simeone Metaphraſte.

Decĕb. 29.

Mihi ſæpè venit in mentem cogitare, quanam de cauſa Poëtæ innumerabiles, alij quidem bella & inimicitias, & quę ex eis oriuntur calamitates, cõpoſuerunt: alij autẽ omninò fabuloſa & aliena, quæ neque ipſis prodeſſe poſſunt, quòd attinet ad animæ ſalutem: neque ijs, qui ea legunt, quibus ipſi compoſuerunt, vllam præbẽt vtilitatem. Quid enim iuuat ſcire, quàm multæ quidẽ naues è Græcia nauigârunt in Aegyptum: quot autem duces & milites duxerit vnaquæque earum: & quòd alijs quidem maior erat Aiax, Achilles verò erat eo fortior: & quòd Nireus erat omnium forma pulcherrimus. Ad equos autem vſq;, hoc ſuperuacaneũ & inane deducere, & Eumeli quidem equos dicere cæteris eſſe meliores, Achillis autem equos ipſis præſtantiores, & eos immortales dicere & vocales, quàm ſuperuacaneam efficit narrationem, & quàm parùm fide dignum ſimul & ridiculum efficit ſcriptorem? Sed illi quidem hęc ſcribere, & his etiam deteriora, nempe deorum amores, & quas inter ſe agitârũt ſeditiones, pugnaſq; & lites, minimè dubitârunt. Hæc autem quidnam conferunt ad morum honeſtatem, ac moderationem, & animæ vtilitatem: & non potiùs detrimentum afferunt, & vitiorum malas impreſſiones inſculpunt in animis eorum, qui verſantur in ijs legendis? Mihi enim nihil perſuadet inanis labor eorum, qui hęc volunt abſurda mitigare, & ea reducunt ad alimenta & partes animæ. Aut enim cùm non fuerint, fruſtrà & falsò dicuntur: aut, etiamſi fuerint, par eſt ea potiùs ridere, & odio habere, quàm laudare.

Exiſtimo autem boni viri vitam, qui legi Dei vixit conuenienter, dignam eſſe quæ elaboretur, & literis mandetur: ex qua ipſe qui cõponit, tam ſibi quàm alijs poteſt magnam conciliare vtilitatem: qualis eſt vita Marcelli admirabilis, qui ortus quidem eſt ex ciuitate Apamea: ea eſt autem ciuitas Orientalis, quę bonis abundat plurimis. Nobili verò loco natus, per ſe reddidit nobiliorem ſeriem ſui generis. Nam cùm iam in ipſo flore iuuentutis amiſiſſet parentes, & ætatem ageret iucundiſſimam, non ſicut iuuenis declinauit ad voluptates: neque delectabatur iuuenum conſuetudine, æqualis æquali volens placere, vt dicitur: ſed in iuuenili corpore, imitabatur canitiei prudentiam & vitę inſtitutionem. Quanquàm ei aderant diuitię, quę ſunt materia ad explendas voluptates igni adoleſcentiæ. Sed nihil horum illum coëgit negligere temperantiam, quę erat ei chara à pueritia. Sed & orbitas, & ætas, & diuitię, hæc omnia ſimul, à profunda vincebantur prudentia. Propter externam verò eruditionem, in magnam venit Antiochiam. Ventitat autem ad quendam, in dicendi facultate pulchrè exercitatũ. Ingenij verò celeritas, à vehementi eius ſtudio adiuta, ei breui largitur magna dona ſapientiæ.

S. Marcelli patria.

Adhuc iuuenis viuit piè & religioſè.

Antiochiæ dat operam literis.

Poſtquàm autem externę ſapientię viſus eſt ſibi habere, quod ſufficeret: Neque enim ea erat eius principale ſtudium, niſi ad hoc, vt externis illis imbutus, deindè initiaretur in ijs, quę ſola ſunt ſacra myſteria: nempe vera, & quę ad Deum deducit, ſapientia: vitę, inquam, inſtitutione, quę verſatur in exercitatione & vera philoſophia. Opus autem ei quoquè erat aliquo ad eam duce. Cùm verò eum nõ pręberet, vt ei placebat, Antiochia, cogitauit ire Epheſum, cùm audiſſet in ea eſſe magnam virorum copiam, qui ad ſummam virtutem peruenerant. Statìm ergò contemptui quidem eſt habita pulchra Antiochia: deſpectum autem fuit iucundum ſolum patriæ, neglectę verò verborum contentiones, & inane ocium, & tota externa illa ſcena. Diuiſæ autẽ ſunt pauperibus opes illæ ingentes & magnificæ, & eum excepit Epheſus nudum alijs omnibus. Cùm ſic aduentâſſet, inuénit ſibi conueniens hoſpitium. Nam vir quidam cum vxore eum accepit hoſpitio, qui non magìs communis menſæ & ſalis ei erant ſocij, quàm morum & virtutis, & in omni re moderationis.

Omnib⁹ ſuis in pauperes collatis, venit Epheſum.

Huic

Huic autem pulchræ bigæ erat etiam ſeruus, qui virtutis ratione erat dominis multò venerabilior: cui tanta inerat animi ingenuitas & nobilitas, vt huius dominorum virtutis ille, vt aiũt, eſſe auctor, & viſus ſit ſeruus tam multa dominis bona conciliâſſe. Cuius & alia quidem multa laudantur, & hoc inter cætera, quòd in monaſterijs, quæ erãt in ciuitate, portis clauibus rectè clauſis, is intempeſta nocte, nemine ei aperiente, adſtabat in medio monachorum canentium. Idque cùm non ſemel, ſed ſæpè fieret, euaſit manifeſtum, & de hac re ſermo totam impleuit ciuitatem. Huic autem ingenuo, vel vero potiùs Dei ſeruo, nomen erat Promotus. Hic ergò Promotus, Marcello quoquè nõ pauca ad virtutem dedit incitamenta. In hoc enim ab eo ponebatur opera, vt, quæ honeſta ſunt, vndiq; colligeret, & tanquàm ex multis floribus ſibi virtutis coronam contexeret. Cum alijs autem bonis, quæ habebat Marcellus, hoc quoquè ei inerat, quòd ſcribebat pulcherrimè. Scribebat ergò, & laborabat manibus: & mercedis, quæ illinc ei ſuppeditabatur, partem aliquam conſumebat ad vſus corporis: reliquam verò præbebat egentibus. Vnà autem cum miſericordia, ſe rectè quoquè gerebat in iuſtitia. Nam ſi maior ei ſoluta eſſet merces, quàm pro ſcripturæ opera, ille non ſuſtinebat: ſed ſi quid erat ampliùs, reddebat ei qui dederat. Et ſic interdiù quidem perſeuerabat laborare in ſcribendo, & ſicut aiũt diuina eloquia, opus manuum ſuarum dirigens: totam autem ferè noctem conſumebat in oratione, & per eam cum Deo iucundè loquebatur, & ei vniebatur. Si verò parùm quid ſomno quoquè tribueret propter neceſſitatem corporis, ne hoc quidẽ erat remiſſum, ſed laborioſum & caſtigatum. Sic ei vniuerſum tempus erat laboribus plenum & certaminibus.

S. Marcello ſcribendo ſibi parat victum.

Pſal. 89.

Tota ferè nocte orat.

Cùm autem audijſſet Alexandrum, virum quendam virtute incomparabilem, plenum quidem ſapientia, plenum & paſtorali ſolicitudine & diligẽtia curaque animarum, ad multorum tunc ſalutem degere Byzantij, non duxit eſſe ſibi manendum in præſentibus: ſed deſiderans meliorem vitę inſtitutionem, ad eum venit quamcelerrimè. Et tunc quidem diuinus Alexander in templo magni martyris Menæ exercebatur: poſteà autẽ in ipſo quoquè oſtio Ponti venerandum ſtatuit monaſterium. In quo nouam quidem, ſed longè omnium pulcherrimam, legem impoſuit, vt hymnorum ad Deum nunquàm interrumperetur perpetuitas: ſed per vices mutatis miniſtris, hæc nunquàm ſilens & nunquàm conquieſcens tribueretur Deo glorificatio. Diuino ergò Alexandro Marcellum, cùm illuc acceſſiſſet, bonus commendat Iacobus: qui priùs quidem Marcello fuerat familiaris: cùm ventitâſſet autem ad Alexandrum, erat ei primus inter diſcipulos. Is verò gaudebat quidem ſe eſſe Alexandri diſcipulum: malè autem eum habebat, quòd non ad ipſum quoquè ventitaret Marcellus.

Perpetui canuntur hymni in monaſterio Alexandri.

Poſtquàm ergò eum vidit venientem, eum lubenter adducit ad magiſtrum, &, Hic eſt, inquit, ô pater, qui nos non perſequentes fugiebat, ſed potiùs latebat perſequens. Sic diuinus Marcellus fuit Alexandro commendatus, & illius manibus ſacrum induitur habitum, tempore quidem Iacobo ſecundus, moribus autem longè prior. Quamobrèm tale quid fertur etiam dixiſſe pręceptor, nempe quòd etiamsì Andreas prior ſecutus ſit Magiſtrum, Iohannes tamen eum quoquè eſt aſſecutus: per hæc alterum quidem vocans Iacobum, per alterum autem Marcellum admirabilem, cùm ambos quidem ſciret eſſe fratres propter virtutem, & eodem tenore ſimul currere: Marcellum autem aſſimilaret Iohanni, vt qui eſſet ipſe quoquè virgo, & cum doctrina magnam haberet coniunctionem. Atque inter alios quidem, primas partes obtinuit Iacobus, ipſum verò rursùs ſuperauit Marcellus. Erant autem ambo par æquè bonum, & quodammodò in vno & eodem corpore fraternitatis locum tenentes oculorum. Quoniam verò eos ſic mente purgatos, non oportebat non etiam futurum intueri ſicut præſens, non latuit Marcellũ mors pręceptoris: ſed cùm hoc quidem cognouiſſet, non minùs autem illud quoquè præſciuiſſet, quòd futurum erat, vt in eum caderet ſuffragium, & cùm ipſe paſceretur, accerſeretur ad paſcendos alios: hoc vtiquè veritus, nè ſeni iuuenis imperaret: & ſimul cùm eſſet amicus modeſtiæ, & lętaretur ſubiectione, nullo conſcio recedit è monaſterio, apis, vt aiunt, ad flores. In orbem itaque obibat ſanctos, & in colligẽdis ex vnoquoq; bonis, augebat ſibi ceram virtutum.

S. Marcellus induit habitum monachi.

Fugit, nè creetur Abbas.

Interim verò dum is viros obibat virtutis ſtudioſos, è vita migrat ſacroſanctus Alexander. Cùm is autem exceſſiſſet, Marcellus protinùs erat in ore omnium, & quoniam non aderat, duplicem afferebat moleſtiam: & quòd illo tempore abeſſet, & quòd mori-

ente Alexandro nõn erat Marcellus,cui poſt illum credebatur Prçfectura. Electus ergò fuit Iohannes vt præeſſet,vir & canis capillis,& prudentia: cui etiam celebratus ille Iacobus propter ætatem lubens ceſſit. Cùm hæc autem ſic proceſſiſſent, Marcellum nequaquàm latére potuêre.Sed poſtquàm finem acceperunt,& ipſe eſt reuerſus,& Iohanni fuit coniunctus,effectus ei manus dextera,& optimè ſimul ferēs onus adminiſtrationis: cùm ille quidem propter Prçfecturam nihil eſſet factus inſolentior: hic verò eſſet purus ab omni inuidia,& ei vero amore colligatus.Sic ergò ambos habebat Alexandri monaſterium.

Poſt aliquod autem tempus à Philotheo perſuaſus Iohānes,recedit quidem ab hoc loco.Venit autem ad quendam locum,ex æquo liberum à turba ciuium, & à difficultate ſolitudinis.Locus verò eſt Bythinorum quidem regionis:ſitus eſt autem in faucibus maris,cui ex aduerſo ſitum cernitur,quod vocatur Soſthenium. Hoc ſiue propterea, quòd ſit remotum à ſtrepitu,ſiue propter aliquid aliud, tunc quidem nominabatur Irençum. cùm Iohannes autem rem ipſam nomen loco dediſſet, propter perpetua quç ad Deum fiunt cantica,in hodiernum vſque diem nominatur monaſterium ἀκοιμήτων,hoc eſt,Non dormientium.Nam cùm eandem formam, quam Alexander, imitatus eſſet Iohannes, eorum qui per vices canebant,nullo ſomno interruptam faciebat glorificationē.Cùm huc autem ille ſacrum tranſtuliſſet monaſterium,(locū enim iam dono acceperat ab illo,qui priùs dictus eſt Philotheus)dici non poteſt, quantis officijs & honoribus ſibi promerebatur & in ſuam redigebat poteſtatem Marcellum,ſciens ſe quidem eſſe ætate prouectum: illum verò & exercitatione,& doctrina,& ingenij acumine,& alijs omnibus bonis lōgè excellere.Quamobrèm communium omnium cura Marcelli fidei erat credita. Nam hunc quoquè Iohannis futurum ſucceſſorem diuina nouerat prouidētia, & volebat eum pulchrè erudire in ijs,quæ pertinent ad regēdum. Hoc verò & alijs quidem indicijs ſignificabatur: hac re autem vel maximè euaſit manifeſtum, quòd ambo eodem die, Iohannes quidem aſſcendit ad gradum preſbyterij, Marcellus autem ad gradum Diaconatûs.

In monaſterio Iohānis perpetuus itidèm agitur cultus diuinus.

Non hæc verò ſolùm futurum ſignificabant: ſed etiam vir quidam, qui ipſe quoquè prçerat gregi participi rationis,qui non longè aberat à monaſterio Iohannis,cui nomē erat Macedonius,vita autem puriſſima,& diuina quædam & prophetica anima. Is quoniam non latebat Marcellum, ſed & ille videbat videntem, & cùm eſſet propheta, non ignorabat eum,qui erat ſimilis,& aſſiduè ad eum veniebat. Is prædixit futurum, vt non ſolùm gregi præeſſet,ſed ſimul omnia: quòd ſcilicet futurus eſſet clarus propter virtutem,& quòd vniuerſam ferè terram & mare impletura eſſet eius gloria: quòd multi Grçci & barbari ab illius lingua pendentes, patriam quidem abiuraturi eſſent impietatem, Deo autem eſſent conſecrandi: quòd Deus valdè in ipſo & per ipſum eſſet glorificandus,& multi filij Dei per illum eſſent futuri,& digni eſſent cenſendi paterna hæreditate. Hæc ille quidem dicebat: an autem effectum ſint conſecuta, oſtendet id, quod eſt poſteà conſecutum.

Multa Marcello futura prædicit Macedoni⁹.

Marcellus verò hæc audiens, quinetiam ea quç audijt faciens, nihil vnquàm de ſe magnum aut mente concepit,aut eſt locutus:ſed hoc potiùs,quòd cùm alios excelleret, & eſſet primus, ſeipſum exiſtimaret & nominaret omnium vltimum. Id autem ex illo quoquè ſignificatur. Is cùm aliquandò delectaretur ſermone ſenis huius admirabilis, diù quaſì quibuſdam fruebatur delicijs, & ab illius lingua pendens, non aderat monaſterio. Apud monachos, cùm abeſſet, inciderat iucundiſſima de eo narratio, & de eo habebantur ſermones quidam apud Iohannem. Atque ex monachis quidem ij, qui erant probiores,& alia huius viri admirabantur: quinetiam hoc quoquè addebant, quòd à Præfectura ſe remouiſſet,& ſedē tam facilè reliquiſſet,rem, quæ ſolet fieri à valdè paucis.Improbi autem,& qui ignorabant Marcelli animi magnitudinem,hocipſum, quòd fugiſſet gloriam,dicebant in ſe habere quandam materiam & occaſionem gloriæ cupiditatis. Neque enim cùm liceret Marcello imperare, maluit ipſe parére alijs: ſed quòd non ignoraret futurum,vt Iohannes ei in honore prçferretur,& eum eſse,qui erat in hac Prçfectura ſuccesſurus,mâluit ſe fuga ſubducere,quàm videri illi ſecundum:nec facilè ſuſtinere pótuit eum eſse prælatum.

Inſignis S. Marcelli humilitas.

Habet ſuos obtrectatores.

Hçc etsì eſsent confutatu facilia, accuratiùs tamen docebit experientia. Iohannes enim volēs declarare,ad quàm profundam veniſset Marcellus humilitatem, & perſuadere

dere

dere monachis,nè facilè condemnarent: Rebus, inquit, ipſis,ô filij, committendum eſt iudicium.cumque nihil aliud dixiſſet,in animo verſabat redeunti Marcello viliſſimum ordinē miniſterij, nempe aſinorum curam, ei credere. Poſtquàm ergò ille redijt,& hoc quod videbatur maximè ignominioſum,in conſpectu omnium iuſſit Pręfectus,Marcellus hîc manifeſtum dedit argumentū ſuæ modeſtiæ & demiſſi ſpiritûs.Non ſolùm enim iuſſum lubens accepit,ſed fecit etiam aliquid elegantius. Adeò enim lubenter dixit ſe ſubire hoc onus miniſterij,vt id etiam poneret in loco beneficij, & rogaret vt datis ſcriptis ſibi caueretur,vt nec, ſi vellet quidem,poſſet ab eo recedere.Et nō ſic dixit quidem, non autem fecit.Neque fecit quidem,ſed paruo tempore: ſed in factis ipſis viſus eſt longè acrior.Tandiù autem perſeuerauit in hoc miniſterio,donèc omnes multis precibus ſupplices ab eo contenderunt, vt eis quidem ignoſceret: ab hoc verò ſeruitio diſcederet. Abſurdum enim eſſe, talē virum tam vilia ſubire miniſteria,qui gregi rationis compoti dignus erat pręeſſe.

Reipſa oſtēdit ſyncerā animi ſui modeſtiam & humilitatem.

Non multum temporis interceſſit,& Iohannes ipſe,qui monaſterio præerat, migrauit ad Dominū:ſtatimq; D.Marcellus fratrum ſuſcipit Pręfecturam,& chariſmatum radij quales & quanti in eo eſſent,omnibus euasêre manifeſti. Sed quidnam eius quiſpiam primùm fuerit admiratus,inſignem'ne eius in pauperes miſericordiam,an,quæ propter eam facta ſunt,miracula? qui ſic quidem communia (nihil enim habebat proprium) conſumebat, vt videretur paulopòſt & ipſe, & monachi,redigendi ad egeſtatem. Tam abundè autem aſſiduè ſuppeditabat, vt non minùs,quàm quod fecit Dominus,conſpiceretur etiā in ſeruo fieri. Quomodò enim tunc non plures quàm quinq; panes, & duo piſces,aluërunt multitudinem hominum ad ſatietatem:ità nunc quoquè paucis quotidiè alebatur multitudo egentium: & ea rurſùs eis minimè deficiebant. Sed hæc quidem ità ſe habebant. Quemadmodùm autem ex rebus difficilimis, & quarum nullus ſperabatur exitus,à ſuperis ei data ſit ſolutio,& quæ ei dicta ſunt,finem acceperint, par eſt paucis dicere.

Fit Abbas.

Mira eius in pauperes benignitas.

Matt.14.

Auctus quidem erat ei grex quotidianis acceſſionibus: & multitudine quotidiè dilatatus,efficiebat pecoribus arctam habitationem.Opùs ergò erat Paſtori,maiori quidem atrio: maiori autem domo orationis, maiori & alimento,& reliquo ſumptu ijs,qui collecti fuerant.Ille autem tunc quidem vel maximè omnia exhauſerat in egentes. Erat verò ei opùs pluribus ſumptibus,& maximè ad tantam virorum multitudinem.Fuerunt autem hæc Deo curæ: & rem,vt ſolet,traducit ad abundantiam.Erat enim quidam Pharetrius,optimus ex optimis,& longè ditiſſimus.Is cùm acrem quendā concepiſſet amorem eius,quæ eſt ex Deo,philoſophiæ,ſecum acceptis illis ſuis ingentibus diuitijs, & filijs adhuc téneris,venit ad Marcellum:& omnia ſimul,nempe & pecunias,& filios,& ſeipſum,Deo conſecrat:ſeipſum quidem & filios ſacra veſte induens monaſtica,opes autem conuertens ad vſum monaſterij.Et primùm quidem ſacram domum orationis eis & latiorem,& excelſiorem,& ità,vt nunc ſe habet,conſtruit: vt & multitudo colligeretur,& in nullas redacta anguſtias, opus Dei perageret. Deindè reliqua omnia, fratrum domos,andrones,tam qui peregrinos,quàm qui ægrotos excipiebant : & ad ſummam, domos,alias quidem quæ laborabant & ruinam minabantur, renouauit : alias autem magnificè excitauit: & aliorum omnium, quæ huiuſmodi vitæ communi opùs erant, præbuit abundantiam.

Pharetrius vir ditiſſimus & ſe, & filios, & res ſuas Deo conſecrat.

Hæc quidem ità ſe habebant: magno autem Marcello grex in dies creſcebat,& augumentum accipiebat.Omnes enim attrahebat illius Siren,nempe ſuauis oratio,coniuncta cum vita puriſſima. Porrò autem cùm etiam credidiſſet ſalem diuinum eſſe factum eum,qui ei parebat,gregem, eos mittebat, vt alios quoquè diuino ſale implerent & voluptate. Et quomodò ex magna Edem quatuor dicunt manare fluuios: ità etiam ex Marcelli tabernaculo cœpit per vniuerſum ferè orbem terræ profundi purum & iucundiſſimum & ſalutare fluentum, illa, inquam, accuratiſſima vitæ, quæ ab eo agebatur, imitatio. Prætereà autem ſupernarum poteſtatum miniſterij, quod nullo ſomno interrumpitur, zelus, cùm hinc cœpiſſet initium,venit ad primā & vrbium reginam. Deindè ad alia quoquè loca tranſijt imitatio.Et ſiue quis templa extruebat, aut monaſteria, ſiue aliquid aliud ſacrum faciebat, à Marcello etiam accipiebat curatores & duces. Sic monaſteriorum & templorum,quę erant vbiquè, per ſuos diſcipulos communis extructor fuit, & communis curator. Perſuaſum enim habebant,

Gen.2.

Multa monaſteria imitātur perpetuò diuinas promēdi laudes ſtudium.

qui hæc ab illo quærebant, non ſolùm ſe fore illius doctrinæ participes, ſed etiam quandam gratiam & ſanctificationem ab illo etiam ad eos eſſe venturam, quomodò qui ſunt ſacrarum aquarum participes. Ei verò, cùm hæc ageret, dolore & voluptate diſtrahebatur animus. Nam vt pater amans filiorum, cùm ei auferrentur filij, dolore afficiebatur. Vt qui autem ſeruator multorum, & per illos multis eſſet vtilis, lætus eos emittebat: tum etiã, quòd illius quidem ſecundùm Deum filij, aliorum patres: eorum autem oues, fuerunt paſtores aliorum.

Neque tamen temerè ac leuiter emittebat diſcipulos: ſed cùm eos priùs multis confirmâſset ſermonibus, & DEVM teſtem in eos inuocâſset, quòd neque mores diſsoluerent, neque habitum mutarent, nec de accurata ac perfecta viuendi ratione aliquid remitterent: ſed & illi mores, qui erant ab initio, tanquàm legem perpetuò conſeruarent, & maximè concinnæ & per omnia optimè compoſitæ viuendi formæ, alijs cauſæ eſſent. Illi autem, quæ ab illo acceperant munera & mandata, tam pulchrè conſeruârunt, vt, quod ipſe illis, hoc ipſi eſſent alijs, & per omnem ferè terram & mare

[Quo plus fugit gloriam S. Marcellus, eo fit celebrior.]

hæc bona ſementis ab eis diſtribueretur. Sed de illius quidem viuendi ratione, & prętereà de eius inſigni gloria propter virtutem, & quòd omnium maximè eam fugiens, longè magìs ſuæ famæ celebritate impleuit omnem terram, & prætereà de eius ſolertia, de humanitate, de eorum, qui vbiquè erãt, cura & ſolicitudine, De his, inquam, omnibus, veluti quædam ſolùm indicia & veſtigia ſignificauit oratio. Vult autem pauca quoquè ex eius miraculis in medium adducere, & non iniucundam cum vtilitate narrationem largiri pijs auribus.

Quidam tres Epiſcopi, qui fuerant apud hoſtes captiui, & modò liberati erant calamitate, accedunt ad Marcellum, & rogant, vt eis daret, quod ad reficiendum erat neceſſarium. Ille autem cùm & eorum curam geſſiſſet, & eam, quam ſperabant, dediſſet eis conſolationem, ipſique, quoniam multum temporis præterierat, vnuſquiſque domûs ſuæ & Eccleſiæ meminerant, eis abundè ſuppeditat viaticum. Viaticum verò erat aurum: & iubet eum, qui impenſis præerat, (erat autem ei nomen Iulianus) auro donatos Epiſcopos emittere. Is verò ex decem, quos tunc habebat,

[Liberalitas ei9 in 3. Epiſcopos.]

ſtateribus, ſolùm tot affert, quot erant viri numero. Magnus autem ille (nihil enim eum ex ijs, quæ erant, latebat) iubet, vt citra vllam parcitatem det omnia. Sed ille ne ſic quidem ſe purè geſſit. Sed cùm dediſſet nouem, vnum detinebat, volens vtiquè fungi officio boni œconomi, vt ijs, qui, vt ſolebant, veniebant, pauperibus aliquid haberet quod daret. Quid ergò accidit, & quomodò vtrunque docetur Iulianus, neque de futuro eſſe ſolicitum, nec exiſtimare, magnum Marcellum aliquid latére eorum,

[Obiurgat œconomi ſui tenacitatem.]

quæ fiunt? Venit ad Marcellum homo quidam motus à ſuperis, & donat eum nonaginta talentis. Ille autem eum qui ſuſceperat diſpenſationem, arguens, vt par erat, vt qui non rectè eſſet vſus diſpenſatione: Eccè, inquit, ô parce, quis ſit exitus tuæ parſimoniæ. effeciſti enim, vt totis decem talentis nobis minor eſſet, quàm erat futura donatio. Cùm enim eſſemus accèpturi decuplum eorum quæ dedimus, proptereà quòd vnum dare noluiſti, ijs quæ prætereà accepturi eramus, decem priuati ſumus. Sed hoc quidem fortaſsè fuerit euidens argumentum, non ſolùm quòd præuideret, ſed etiam quòd nòn oporteat eſſe ſolicitum de futuro, & quòd magna eſſet eius in egenos benignitas.

Quoniam autem de prophetico eius dono parùm quid ſignificauimus, tempus eſt, vt bibamus etiam de fonte curationum. Quidam ex monachis nomine quidem Elpidius: morbo autem erat implicatus, qui omnem ſpem ſuperabat. nam totum quidem os eius graue vlcus depaſcebat: tota verò ea pars, quæ linguæ ſubeſt, habebat ingentem, qui excreuerat, carnis tumorem: quod quidem ei reddebat mutum & inane inſtrumentum. & hoc accedebat intolerabilibus illius doloribus, quòd nec ipſos quidem dolores poſſet enunciare. Ambo autem hæc, vlcus, inquam, & tumor, cùm probrum etiam & dedecus accepiſſent, efficiebant vt mors eſſet ei optanda. Hic ergò cùm accedente aliquandò ſancto, toto pectore ingemuiſſet, & vix eſset locutus, tantùm dixit: Hei mihi, me nunc deſpicit magiſter. Ille autem tantum abe-

[Tactu & precibus ſanat morbũ horridum.]

rat, vt deſpiceret, vt ſtatim commotus ſit ad preces, & clementiæ lachrymas ex oculis emiſerit. Deindè cùm tumorem & vlcus tetigiſset, hoc quidem ſanat, illum verò facit euaneſcere: & os ei purum reddit & mundum, & aptum vt alioquì loque-

quereretur abſque vllo impedimento, & ei eſſet vtile inſtrumentum ad agendas gratias.

Quidam alius monachus, nomine Stephanus, qui ſecundùm naturam quidem admittebat alimentum: vt id autem per naturalem exitum procederet, hoc minimè habebat: extremis cruciabatur doloribus. Cùm ars autem medendi ea in rediù eſſet verſata, dolores quidem augebat vulnerum acerbitate: quæ verò ſunt apud eos elateria & purgationes, probabat eſſe inania, ſtudiumque & operam fruſtrà in eis conſumi. Cùm ergò videretur malum inexpugnabile, & non multùm abeſſet, quin is diſrumperetur, id renunciant Marcello. Ille autem precatus quidem eſt, ſicut conſueuerat: cùm verò veniſſet ad laborantem, partìm quidem ventrem manu tangens, partìm autem dorſum, tãquàm propellens, & ad inferiores partes agens materiam, illi quidem conceſſit progreſſum, qui eſt ſecundùm naturam: viro autem, vt ea liberaretur, & vitam ageret ſine moleſtia.

Aliũ pericu-loſè labo-rantẽ curat.

Porrò autem is quoquè, qui paulò antè dictus eſt Iulianus, qui conuictus fuit non rectè diſpenſare, ſicut priùs donum perſpicacitatis, ità etiam Marcelli curationum donum fuit expertus. Nam is quoquè morbo laborabat, qui & medicina, & omni precatione erat, vt ille putabat, ſuperior, & citra vllam dubitationem mortem minitabatur. Accerſitum autem rogat adeſſe Marcellum, non vt acciperet curationem, (nam hoc ne ſperabat quidem) ſed vt ei decedenti preces concederet viatici. Ille verò cùm acceſſiſſet, primùm quidem eius medetur animæ: Nè, inquit, ô fili, tam humiliter & abiectè & tam humano more de Deo ſentias, neque rebus noſtris metiatis res illius. Nam noſtrûm quidem aliquis, hoc quidem fortaſsè poteſt, illud verò minimè: Deus autem omnibus & magnis & paruis ex æquo eſt potentior. Quomodò ergò nos quidem paulò antè puſillum & ſordidum animum, Deus verò ſuam oſtendit munificentiam: ità etiam in morbo exiſtima, illum præclarè, vt Deum decet, omnia & magna virtute facere: qui etiam nobis data venia incredulitatis, largietur ſalutem. Cùm ſic dixiſſet, animæ curationem corporis quoquè ſanitas eſt conſecuta. adeò vt poſteà cùm non tam temerè vixiſſet, ſed vt eum decet, qui eſt D E I amicus, fuerit ſacerdos, dignus Marcelli doctrina & ſacerdotio. Sed quale eſt hoc, quod ſequitur? quàm eſt incredulis quidem valdè terribile, apud fideles autem in magna habetur admiratione?

Itèm alium reſtituit, nihil minùs ſperantem.

Vir quidam, qui laborabat morbo ſectæ Samaritanorum, laborabat corporis morbo immedicabili. In eius enim corpore erat enatum vulnus. Vnguenta autem, & medicamenta, & quæcunque ab arte adhibebantur, conuincebantur nihil poſſe. Ad extremam itaque ſpem adſpexit Marcellum: & cùm ad eum veniſſet, ſtatìm cum eo egit precibus. Ille autem, & quiſnam eſſet, rogauit, & vndè, & quænam ei eſſet religio. Omninò verò hæc non feciſſet, niſì ad eius adſpexiſſet animam. Cùm ille autem dixiſſet, ſe quidem eſſe Samaritanum: polliceretur verò, quòd ſi morbo liberaretur, & protinùs ſuam mutaret opinionem, & ad Chriſtianorum lubens accederet ſententiam: precatur ſenex, & preces conſequitur ſanitas. Cùm ergò ſtatìm edidiſſet confeſſionem, & viam rectam eſſet ingreſſus, nondùm quatuor diebus præteritis, ſtatìm ad priorem reuertitur falſam religionem, Canis, aiunt, ad vomitum. Quomodò autem ſi‸dei rectitudine curatio corporis, ità vitioſa fide morbus eſt accenſus. Hæc verò nequaquàm latebant Marcellum: ſed cùm rurſùs ad ipſum rediiſſet Samaritanus, ei quidem exprobrat mutationem: rurſùs autem ignoſcens, morbo medetur. Cùm verò iam bìs & tèr & ſæpiùs, corporis quidem morbus ceſsâſſet, reuerſus autem eſſet morbus animæ, & illum rurſùs reuocâſſet, Chriſtus eſt, inquit, qui te curat, non ego. Tua verò de opinione pacta conuenta, non mecum, ſed cum illo fieri exiſtima, quem nemo latère poteſt, neque decipere. Omni ergò depoſita fraude & impoſtura, putam illi confitère religionem, & certò ſcias fore, vt purè carnis ſequatur curatio. Cùm autem ille infelix & amens dixiſſet, ſe, quicquid accidiſſet, nunquàm poſſe patriam relinquere religionem, ipſe quidem abijt nihil locutus: Ille verò infelix cùm parùm proceſſiſſet à monaſterio, & violentiùs morbus eum eſſet aggreſſus, duplici, proh dolor, morte moritur, nempe carnis & animæ. Hæc cùm magnus ille audiuiſset, & lachrymas emiſit, rem eſſe luctu dignam arbitratus: & hoc ſolùm dixit, Non tentabis Dominum Deum tuum: tanquàm propter illum dans præceptum omnibus.

Iudæum Sama-nat, isque credit in Chriſtum.

Redit mox ad vomitũ, & morbus redit: idque crebrò fit.

Perfidus Iu-dæus miſe-rè perit.

Deut. 6.

Nobis autem conuertenda eſt hæc oratio ad aliam fidelis hominis curationem, quę vt fuit celerrima, ità etiam iucundiſſima. Quidam nomine Cyrus, priùs quidem corpore robuſtus, & ad pugilatum valdè bonus, poſteà autem inter monachos quoquè admirabilis: hic ergò cùm paulò antè ſubijſſet monachatum, tanquàm alius Iob, malo vlcere percutitur à maligno. Totum enim eius dorſum graui ferit vulnere. Id autem deſupèr à collo incipiens, & carnem totam depaſcens deperdidit, & quæ ſub ea erant, oſsa purè nudauit. Acres verò, & qui verbis exprimi nequeunt, dolores hominem penetrantes, neque rectum ſtare, nec accumbere, ſed neque ſedere ſinebant ſine cruciatu. Hic ergò, omnibus & medicis & artibus præteritis, ad Marcellum ſolum, & per illum ad Deum confugit, & ab eo petit curationem. Ille autem cùm manus & mentem ſtatìm in altum ſuſtuliſſet, & vt ſolitus erat, oráſſet, deindè manu vlcus tractans: O vir optime, inquit, te quidem ab his non oportet ſuperari. Neque enim eum, qui pugnat cum ijs, qui non ſunt adſpectabiles, oportet gerere curam carnis. Sed confide. Nam ſi tibi altiſſimum poſueris refugium, fugiet hæc plaga à tuo tabernaculo. Dictum fuerat, & omnia ſimul protinùs videbantur, oſſa, carnes, pellis, illa quidem tecta, hæ verò repletæ: pellis autem extenſa: doloresque ceſſauerant: adeò vt in eo propemodùm impletum fuerit ſacrum prædictum Ezechielis: Adſpexi, & eccè ſuper ea nerui & carnes naſcebantur: & pellis ſuper ea aſscendebat.

Iob 2.

Repentina curatio morbi immedicabilis.

Ezech. 37.

Quòd autem non ſolùm præſens hic vir diuinus, ſed etiam abſens ſimiliter faciebat miracula, declarabit id quod ſequitur. Cuidam viro, Eugenio quidem nomine, Diacono autem ſacra authoritate, vxor parturiebat. Cùm verò adeſset tempus partûs, vehemens eam inuaſit febris. Atque erant quidem acres dolores, febris autem violenta. ociosis itaque eſse obſtetricibus licebat & medicis, & vna ſpes deincèps erat Marcellus. Et ſanctus quidem orabat: Eugenius autem eius pedes prænſabat, qui ei omnia ſimul dicit, partum, inflammationem, ſuper nouaculæ, vt aiunt, aciem ſtare mulierem. Quid deindè? Cùm panem benedixiſset magnus ille Marcellus, ei donat, & iubet eum poni ſupra pectus mulieris. Ille verò fecit, quod ei imperatum fuerat: & protinùs infans egreditur ex vtero, & febris è corpore. Illa autem tanquàm ex foſsa aliqua aut ex inferis eſset reuerſa, V bì eſt, inquit, qui meam animam extraxit ab inferis? Cùm autem interrogaretur, quiſnam & quali forma is eſset, ſtatìm omnia retulit, figuram, capillos, veſtem, formam, & omnia deſcripſit oratione: adeò, vt vel ij, qui nō erant admodùm ſapientes, intelligerent illumipſum eſse Marcellum admirabilem. Atque illa quidem ex Marcello vel abſente tantum fructum eſt conſecuta, vt per ipſum & vixerit, & pepererit.

Obſerua vim panis benedicti.

Quid verò Eudoxius, qui ipſe quoquè non paruus, & non parua eſt conſecutus, nec eiuſmodi, vt ſint leuiter conſideranda? Sed fuit ille quidem vir, qui ſe exercebat: ſed erat ei totum corpus relaxatum, & ſolutæ erant omnes eius compages: precibus autem & lachrymis magni Marcelli, & adſtricta fuit membrorum ſolutio: & quod eſt longè maius, qui paulò antè iacebat in lecto, miſsus eſt vt ſeruiret alijs. Quòd verò Angeli quoquè ſimul erant cum Marcello, & maximè cùm ad preces accederet, declarabunt quæ mox ſequuntur. Quidam Sergius, qui ipſe quoquè præerat gregi capaci rationis, & ad flumen habitabat Euphratem, illuc quoquè fama veniente de Marcello, efficitur ardens amator illius virtutis. Cùm autem fama illius magìs creſceret, ad eius quoquè conſpectum venire deſiderat. Itaque poſtquàm venit, & rem ipſam experientia inuenit eſse fama maiorem, precatus eſt ipſe quoquè cum Marcello, ſtante ad orationem. Cùm ergò ille inclinaret caput, & genu flecteret, ille quidem iacebat: hic verò videt illud admirabile, duos quoſdam veſte candidos, forma verò coruſcantes, Angelos ſcilicet vtrinquè ſtantes, & eum humo tollere & ſubleuare. Atque ſtatìm quidem vultus eius luce tanquàm fulgure eſt illuſtratus: admiratione autem perculſus fuit eius animus, voxque eſt ei ablata, & manabat ſudore, & propemodùm deductus eſt ad mortem: adeò vt qui aderant, nihil ex ijs quæ ille videbat, videntes, mirarentur & dubitarent, & virum interrogarent cum ſtupore. Cùm autem audiuiſsent, non minùs quidem admirati ſunt Marcellum propter ſuam in Deum fidutiam: Deum verò, propter ineffabilem charitatem in homines.

Eudoxij curatio.

viſio Sergij Abbatis circa S. Marcellum.

Ex his & ſimilibus tantus fuit omnium amor in Marcellum cum admiratione, vt in-

ſtât

ſtàr rei alicuius diuinæ, per eius nomen iuſiurandum conciperent, non ſolùm alij, ſed etiam primi ex ijs, qui ſe exercebant: & vel illum ſolùm videre, magnum eſſe ducerent, & de quo eſſet acriter contendendum. Cùm ab Eliſeo aliquandò, qui monaſterio, quod erat in Deſſa, præerat, & virtutis magnam ducebat rationem, ex Marcelli diſcipulis fuiſſet quidam hoſpitio acceptus, (erat autem ei nomen Petrus) hic ergò poſtquàm deductus fuit ad ſermonem, & multùm verſatus eſt in laudando magiſtro ſuo apud Eliſeum: Superuacaneum eſt, inquit Eliſeus, ô frater, de Marcello apud nos producere orationem. Nam ego horum tibi ero teſtis idoneus etiam apud alios: qui de eo multùm Deum precatus, & eius virtutis noui altitudinem, & animi motiones: quinetiam ipſam formam eius corporis. Cùm hæc audijſſet Petrus & miratus fuiſſet, reuerſus eſt: & ſancto omnia narrauit, rem quidem faciens importunam & moleſtam ei, qui à gloria capranda adeò erat alienus: narrauit tamen. Narrationi autem intererat etiam quidam Pontifex, ſed inops & egenus rerum neceſſariarum. Atque magnus quidem Marcellus, qui laudes non minùs ægrè ferebat, quàm probra, ſiſtit quidem curſum eius orationis: petit autem, cùm ſciret eum habere, vt det ei mutuò duos aureos, vt pauca elargiatur pauperi. Ille verò cùm eſſet valdè parcus, eos dare recuſauit. At non longo ab hinc tempore, inquit magnus, nec ipſum tibi corpus remanebit: ſed id quidem ſepulcrum, aurum autem accipiet commune monaſterij. Nondùm duo dies præterierant, & ille quidem vitam finijt, pecunias verò accepit commune. Atque multa quidem fortaſsè coniecerint homines, in multis autem etiam aberrauerint, ſi hoc tentent quærere, cuinam quidem æqualis, quonam autem inferior, & quonam ſuperior fuerit ſanctus. Deus verò ne hoc quidem reliquit obſcurum. Quomodò autem, ijs qui volunt, iam ſignificabit oratio.

Eliſeus Abbas diuinitùs diſcit & virtutes S. Marcelli, & formã corporis.

Eſt quædam ciuitas, quæ nomen accepit à Pompeio: incolitur autem ad Pontum Euxinum. In ea vir quidam præfuit monaſterio, nomine quidem Gaudiolus, plenus autem diuino ſpiritu & repletus gratijs. Cum eo propter aliquod negocium congreſſus Thalaſſius, (erat verò hic quoquè vnus ex magni Marcelli diſcipulis) hic ergò cùm aliquandò vidiſſet Gaudiolum, iuſtè quidem, iraſcentem tamen in aliquos ſui gregis, & cùm priùs reſilijſſent, reuertentes ipſos non admittentem, petijt vt admitterentur: & exemplum dedit, quod erat propinquum, Marcelli manſuetudinem. Is autem ei ſtatim dixit: O vir præclare, non eſt idem Gaudiolus, quod Marcellus: ſed quantum interſit, hinc ſcies. Nam cùm Moſem poſueris, ei etiam oppone Marcellum. Deus enim mihi oſtendit euidentiſſimè, quòd quæcunque legiſlatori, ea etiam inſpirauit Marcello.

Gaudiolo Abbati à Deo reuelatur s. Marcelli excellens virtus.

Nos verò alia quoquè adijciamus; non vt virum ex his rectè videamus, ſed nè pulcherrimis priuemur narrationibus. Quidam diſcipuli ab eo aliquandò miſſi ad Euxinum, retrò nauigare ſtatuerunt. Cùm autem, vbì à terra ſoluiſſent, nocte tota fretum ſecâſſent, defeſſi priuſquàm mare tranſmiſiſſent, appellunt in quendam locum valdè aſperum, & in quo nauibus nullus erat portus, nec fida ſtatio: cumque ventus ſpirâſſet vehementiùs, fieri non poterat, vt ſalui eſſent. Atque illos quidem ſomnus opprimit: ille autem apparet vni eorum dormienti. Páret is viſioni, párent etiam reliqui: ſoluunt nauem, à loco illo recedunt, in oſtium ponti nauigant: & cùm in tuto eſſent, caligo occupat aërem, & procella pontum furore agitat, & ità inſurgunt fluctus, & mare conturbatur, & naues obruuntur, vt aër quidem fletibus, mare autem eſſet impletum naufragijs. Alij aliâs mittebantur ad Orientem, & Marcelli adiuti precibus, tunc quidem nauigârunt: cùm verò viſum eis eſſet reuerti, in terram appulerunt: & alios quidem ſanos accepit ciuitas Ancyra: Paulum autem vnum ex his, grauis morbus inuaſit. Comitibus autem illum quidem ægrotantem relinquere erat impium: vt eum verò ſecum ducerent, fieri non poterat: vt illi autem rursùs cum eo manerent, erat valdè difficile. Ille valdè ſuſpirans & eiulans, Vbì ſunt, inquit, ô pater Marcelle, tuæ preces? Nam tu quidem me Deo commendâſti, ego autem iam pereo. Neque hoc quidem mihi graue, etsì ſit graue, ſed quòd extra tuum gregem, & procùl à meis fratribus. Hæc ille quidem dixit Ancyræ cum lachrymis: ille verò cùm eſſet in monaſterio, audiuit: & ſtatim Paulus quidem conualuit: magnus autem Marcellus acceſſito Cæſario, iuſſit horam ſignari: Vnus, dicens, ex fratribus, qui eſt procùl à nobis, & eſt graui morbo oppreſſus, aſſerit ſe nihil accepiſſe vtilitatis ex mea ad Dominum cõmendatione. Sed propè eſt Dominus omnibus, qui eum inuocant in veritate, & eorum, qui ipſum timent, faciet vo- Pſal. 144.

S. Marcello apparet cuidam in ſomnis.

luntatem,& eorum preces exaudiet,& eis dabit ſalutem.Hæc is quidem deſcripſit: ille verò conualuit,& reuerſus eſt.Oſtenſa eſt autem ſcriptura,& eâdem hora inuentum eſt, Paulum conualuiſſe Ancyræ,& Cæſarium ſcripſiſſe in monaſterio.

Ingens fames. Deus aliquandò terram vexabat fame, eaque fame, qua neſcio an vlla vnquàm fuerit deterior. Monaſterij autem horrei Pręfectus Malchus,qui frumentum ſuppeditabat piſtoribus,poſtquàm vniuerſum ferè conſumptum fuerat,(ſufficiebat enim ne ad totos quidem decem dies, & neceſsè erat fame perire monachos) accedit ad præclarum Marcellum,& ei renunciat frumentum eſſe conſumptum. A quo audiuit,vt faceret quæ conſueuerat,& hoc ei nulli eſſet curæ.Ille arbitratus eum ſperare alicundè ſoluendam eſſe inopiam, abſque vlla ſolicitudine ſuppeditauit ſicut conſueuerat. Quinque deincèps dies prætteriêrunt: & cùm nihil eueniſſet eorum quę ſperabat, rurſùs dicit,& ei cauſam reuocat in memoriam.Audit verò eadem.Poſtquàm autem ad alios quoquè duos conſumpſit,& non multùm abeſſe videretur,quin eſſet vniuerſum conſumptum, ille quidem rurſùs accedit conturbatus: Marcellus verò ſtatìm accedens ad horreum, Miro modo vir ſanctus auget frumentū. parturiens id ſtatim implet,& incipit párere: & quod eſt admirabile,& omnem ſuperat rationem, quandiù dictus quidem Malchus metiebatur, frumentum videbatur diminui,& minari futuram mox egeſtatem. Cùm autem poſtridiè ingrederetur, eadem magnitudo erat & idem cumulus: & apparebat perindè, àc ſi ne parùm quid ablatum eſſet pridiè.Quòd verò hęc non eſſent deceptio oculorum,fidem facit tempus.Tandiù enim frumenti fuit hoc admirabile augmentum & acceptio, quandiù manſit grauis illa & infinita fames.Sed his quidem oſtenditur,ſanctum & nutrijſſe viuos,& conſeruâſſe eos, qui erant in periculo. Quemadmodùm autem ſe geſſerit ſanctus in excitandis mortuis, & fugandis dæmonibus, ſtatìm dicetur.

Aegrotabat quidam, & in lecto decumbebat, nomine Paulus, habitu monachus. Is cùm extremum iam duceret ſpiritum,mittit ad ſanctum,& rogat vt veniat. Poſtquàm autem,via confecta, qui miſſus fuerat,venit ad monaſterium, & fuit coram magno Marcello,quoniam ille tunc de rebus diſſerebat grauibus,& de ſacris tractabat dogmatibus,contendens cum Antiſtite Chalcedonis, & qui miſſus fuerat,eſt reuerſus, & qui ęgrotabat,erat mortuus.Cùm ergò iam peracta eſſent, quę fiunt mortuo,& paratus eſſet ad efferendum, (hoc autem non alia de cauſa prouiſum fuerat à ſuperis, quàm vt maiorem cauſum, & maius miraculum, & Marcelli virtutem maiorem oſtenderet) vbi factus fuit diſſerendi finis,venit ad ęgrotum: & cùm illum vidiſſet mortuum,& iam paratum ad efferendum, motus quidem eſt animo, & ex eius genis fluebant lachrymæ: neque remiſit tamen ſuam ad Deum fiduciam: ſed cùm manus ſimul & oculos & animam ad eum ſuſtuliſſet,eſt aliquandiù precatus. Deindè non ſeptiès quidem inſpirat,

3.Reg.18. ſicut olìm zelator Elias: ſed ſolùm manum imponit mortuo. Qui autem aderant, aliâs eum velle putantes,& non vt mortuum tentare,dicunt: Eſt mortuus. Simulatquè verò illi hoc dixerunt,ſurrexit mortuus: videnſque oſtenſus eſt & loquens,& eorum,quę illic erant,meminit ſpectaculorum. Sic ille,qui,ſi audendum ſit dicere,vel Sole clarior apparuerat,nolebat,quòd ad ſe attinebat,multis apertum fieri miraculum:ſed & ei qui ſurrexerat,& ijs qui adſpexerant,ſicut meus Ieſus,pręcipit ſilentium: tantum adferens ſtudium fugiendę gloriæ, quæ eſt ab hominibus, quantam ipſe erat à Deo conſecutus. Quocircà nec permiſit vt lateret id, quod factum fuerat, is qui gloria ſemper circundat eos,qui ipſum glorificare voluêrunt. Nam qui ea ſuis oculis adſpexerant, eius iuſſa parùm curantes, cùm nec vellent celare, nec alijs tantum bonum inuidere, ea quæ viderant,ad multorum aures tranſmittunt: nec hocipſum quidem celantes, quòd cùm rem tam magnam feciſſet,eos iuſſerat ſilere.

Mortuū excitat, iubetq; haberi rē tacitā.

Mar. 1.

1.Reg.2.

Oportet autem eius quoquè virtutem oſtendere aduerſùs dæmones. Attulerunt ad eum aliquandò quatuor ſimul dæmoniacos, quos ſęuiſſimi & peſſimi inuaſerant dæmones.Et ille quidem precari: illi autem ſtatìm cœperunt inſanire. Atq; primùm quidem in eum loquebantur blaſphema, & homines vehementer conturbabant. Deindè cùm preces magìs vigerent & inualeſceret, illi etsì non viderentur plagas accipientes, dolores in publicum proferunt,& clamare incipiunt: Iube nos exire, quoniam in nos accepiſti poteſtatem: inſidioſè quidem illi hoc & malignè.etenim oſtendent hæc, quæ deincèps ſequuntur. Cùm itaque intellexiſſet inſidias magnus Marcellus, neque conuerſus eſt ad id,quod dictum fuerat,neque eos increpauit: ſed ad cęlum ſolùm intuens, perſeue-

Quatuor dæmoniacos ſanat.

perſeuerabat in oratione: & nihil aliud quàm, Serua tuum figmentum, ô Chriſte, diù rogans dicebat. Et illi quidem rursùs rogabant, vt iuberet: ille autem non obtemperabat, ſed in eos diuinam virtutem inuocabat: ſicque expulſi ſunt, & viri ſimul liberati ſunt à plaga. Cùm autem cauſam rogarent, qui tunc aderant, cur dęmonibus ſe ceſſuros confitentibus ab initio nihil præcepit, ille reſpondit: Quoniam dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, non aliud agebant, quàm quòd vanę gloriæ laqueis me conabantur implicare. Et illorum quidem quatuor virorum res ità ſe habuerunt.

Præclarè eludit fraudem malignorum dæmonũ.

Paulò pòſt autem Lazarus quoquè quidam, qui corripiebatur furore dæmoniaco, & linguam diù ore exertam & pendentem habebat, ſicut canes, & ſpumam deindè expuebat, eandem quoquè conſecutus fuit curationem. Nam cùm primùm eum ſanctus benignis vidit oculis, & precatus eſt ei ſuæ plagæ curationem, ſtatìm conſpectus eſt ſanus, & liberatus eſt à dęmone, qui eum occupabat. Et quid opùs eſt illius cuncta dicere? Facilius enim eſt ſtellas numerare, aut maris fluctus metiri, aut aliquid aliud aggredi, quod fieri non poteſt, quàm illius res omnes inuenire. Verumenimuerò pauca quædam de illius etiam moribus adducenda ſunt in medium, vt ſciamus, quòd à quo hæc gerebantur, illa quoquè ei omninò debebantur: & ſimul quæ in longum producitur oratio, varietate vitabit ſatietatem.

Aliũ curat dæmoniacum.

Hic magnus Marcellus cum alijs bonis quę habebat, ſanctorum quoquè reliquiarum tenebatur magno & vehementi amore, eas exiſtimans eſſe dona cæleſtia, & reuerà plurimi facienda: & qui aliquid tale ad eum deferebat, appellabatur ſeruator & benefactor, & videbatur eſſe miſſus ex ipſis cælis. Deus itaque, qui in hoc prompto & alacri animi ſtudio ei opem ferebat, multos ex multis locis adducebat, qui hunc eius amorem conſolarentur, & dona quæ erant maximè optanda, offerebant ei tanquàm amico: partìm quidem ex Perſis, partìm autem ex Illyrico, partìm ex ijs, quæ erant vbiquè, regionibus. Ille verò quemadmodùm, & cum quanta ſua delectatione, & cum quanto honore & reuerentia ea excipiebat: ſimul quidem hinc oſtendens ſuum amorem in communem Dominum, eorumq́ue mortem laudans & beatam prædicans, & ſimilem, ſi fieri potuiſſet, cupiens conſummationem. Quale autem eſſet eius deſiderium ſciẽs Deus, & volens ei gratificari, ei ſępè priùs oſtendit, & priùs ſignificauit, hoc aut illo die venturum aliquem, qui ei ſit allaturus ea, quę deſiderat. Ille verò & ipſe ſe pręparabat, & curabat vt eſſet totus eius grex paratus, & ità vehementi ardentiq́ue motu cordis, & ſupinis, vt aiunt, manibus precioſas ſuſcipiebat reliquias. Verumenimuerò ne hoc quidem ęquum eſt prætermittere. Ad eum venit aliquandò quiſpiam, & quaſdam ei ſacras tradidit reliquias, dicens eas eſſe martyris Vrſicini. Ille autem magnificè quidem eas excepit, & conſuetum eis feſtum celebrauit. Cùm verò ſtaret ad preces nocturnas, talis eum ſubijt cogitatio, ne qui hoc donum ei attulerat, de eo eſſet mentitus, & non eſſent reliquię martyris Vrſicini. Simulatquè hæc cogitauit, quidã ex ijs, qui vnà cum eo fungebantur officio, tanquàm à Deo afflatus accurrens: Nè temerè, inquit, ô pater, dubites. Magni enim Vrſicini hæ ſunt veræ reliquiæ. Ità diuina prouidit gratia, vt curaretur quod is animo dubitabat, nè dubitatione eius ardor frigeſceret. Atq; hæc erat quidem eius diligentia in parandis reliquijs.

Plurimi facit Sanctorum reliquias.

Eas alidè allatas accipit ſummo ſtudio.

Diuitias autem & pecunias ità deſpiciebat, vt & quæ pręceſſit, & quę nunc ſequitur, apertiùs declaratura eſt oratio. Nam cùm Marcellus ab initio omnes reliquiſſet facultates, atque adeò ab ipſa etiam domo diſceſſiſſet, & qui erat ei frater ſecundùm carnem, accepiſſet illius hæreditatem, & paternorum omnium bonorum effectus eſſet dominus, & tota ſua vita eis eſſet vſus, is cùm eſſet moriturus, relinquit Marcellum hęredem omnium ſuarum diuitiarum. Ille autem ea, quę ſibi relicta fuerant, non ſolùm ſua non eſſe duxit: ſed nec ijs vtendum ſibi cenſuit ad cõmune monaſterij. Hinc cùm monachi peterent, vt agrum emeret, ille eis dixit ſe nullum nôſſe agrum vberiorem & fertiliorem, quàm ſpem in Chriſtum. De bonis ergò paternis quid ſtatuit, & de ijs, quę ad illum pertinebant, quonã modo prouidet? Ea conſumit, offerens alijs monaſterijs, quæ laborabãt inopia, tam virorũ quàm mulierum. Et hęc quidem illis adimunt egeſtatem.

Pecunias planè contemnit & opes.

Patrimonium ſuum dat alijs monaſterijs.

Quę verò fecit in magna Dei ira, in qua totam ciuitatem, Conſtantinopolim, inquam, conſeruauit, quis ſuſtinuerit quidem ſilentio prętermittere? Quis eſt autem adeò tardus & hebes, qui non cupiat audire? Magno illo Leone imperij ſceptra adminiſtrante, in hac ciuitate oritur incendiũ, & incẽdium eorũ, de quibus vlla fit mẽtio, maximum

Conſtantinopolis ardet.

& ſçuiſſimum. Cùm autem iam incepiſſet calamitas, de ea auditione accipit magnus Marcellus: & cùm ſtatìm cælum ſuſpexiſſet, & multùm lachrymâſſet, diuidit ſupplicium: immò verò maximam eius partem alleuat. Nam partem quidem ignis eius extinguunt lachrymæ: altera verò pars relicta eſt Byzantinis ad diſciplinam. exiſtimatum enim fuerat fore, vt totam depaſceret ciuitatem. Ille verò cùm partem quidem repreſſiſſet, partem autē prçſciuiſſet, Hei mihi, dicit triſti voce. Dolebat enim, quòd nō totum ceſſare feciſſet, ſicut magnam noſtrorum peccatorum multitudinem: & quòd viſum eſſet Deo, ſerpere ignem à mari vſque ad mare: & tanquàm telum, medium quidem diſſecare: ab ijs autem, quę ſunt ex tranſuerſo, abſtinere: quod etiam factum eſt. & ignis cùm accepiſſet initium ab eo, quod dicitur Neocorium, inſtàr cinguli totam cinxit ciuitatem: ceſſauit verò ad mare, quod eſt ex aduerſo, velutì oſtendens, quòd is quidem totam peruaſiſſet ciuitatem, ad hoc autem redactus eſſet per Marcellum.

Ignem ſuis lachrymis extinguit S. Marcellus.

Cùm duorum adhuc aut trium meminerimus, reliqua linguis aliorum, prout potuerint, dicenda relinquemus. Et primùm, quàm ingentes eſſent ei ſpiritus, qui in potentes quidem deprimi non poterant: in eos verò, qui erant modeſti ac moderati, facilè inclinabantur. Ijs autem, quibus fiebat iniuria, erat adiutor inuictus. De Ardaburij & Aſparis, quæ erat illo tempore, potentia nihil eſt dicendum: neque de crudelitate æquali potentiæ, atque adeò maiori. Hic ergò, qui erat adeò potens & crudelis, Ardaburius iraſcebatur cuidam ex ijs, qui erant in eius poteſtate, nomine Iohanni. Ille verò omnibus alijs, atque adeò ipſo Imperatore prętermiſſis, vt qui non eſſent ſatìs potentes, vnum nouit refugium Marcelli tabernaculum: & id ſubit, & ſub eo latet, tanquàm ſub aliquo tuto propugnaculo. Ille autem cùm reſciuiſſet, petebat, ad ipſum mittens, hominem ſibi tradi. Cùm verò non obtemperaret, cœpit minari. Cùm Marcellus autem minas non curaret, ei vim attulit: miſſiſque militibus, qui & viribus valebant, & erant multi numero, iuſſit quærere eum, qui confugerat: &, ſi non parêret, vti armis. Atque ille quidem cùm ſic iuſſiſſet, eos dimiſit. Illi autem profecti, & verbis, vt iuſſi fuerant, vſi, quoniam non parebat, monaſterium circunſidebant. Hęc facta ſunt veſpere: Magnus verò Marcellus rogauit eos, an vellent manere, & ſe eis dixit alimenta daturum. Cùm autem manſiſſent, ſuppeditauit alimenta. Et res quidem ità tranſijt vſque ad veſperam.

Ardaburius & Aſpar Arriani, iubēte Leone trucidati ſunt. Vide Nicephorū &c.

Cùm nox autem aduentâſſet, qui forìs quidem erant, enſes iam quatiebant terribiliter. Monachi autem hęc videntes & audientes, ſanctum circunſiſtentes, pro enſibus eum verbis feriebant: Quid ergò, dicentes, tibi omnes propter vnum peribimus? idque morte violenta & acerba? & tuis filijs erit tibi præferendus externus? & tibi à fundamentis cum templo peribit monaſterium? Non dimittes, non citò præbebis eum, qui quçritur, qui malis huc peruénit pedibus? Cùm ſic per totam noctem eum & hoſtes & amici etiam acriter inuaderent, tempuſque fruſtrà contereretur, & ſupplex non traderetur, manè autem ſtatuiſſent milites vti gladijs, & iam eſſent aggreſsuri, tunc Chriſti athleta ſuam contrà obiecit potentiam. Eis verò præter opinionem appáret aduerſaria, non phalanx quidem, ſed diuina quædam & cæleſtis potentia, in orbem ab igne circunſcripta, & arma inexpugnabilia, nempe Crucis Chriſti imaginem in medio referens, longè magis refulgentem, quàm ignis, qui erat circuncircà. Hæc ergò terribilis potentia, quæ apparuerat ex ipſo faſtigio monaſterij, emittebat grauia tela aduersùs milites: quę quidem erant ignis fulgura intolerabilia. Quibus cùm non ſolùm reſiſtere, ſed ne ea quidem contrà intueri poſſent, gladios in terram proiecerunt, & ipſi ceciderunt, & voces ad Deum placandum accommodatas, prout vnuſquiſque poterat, emittebant. Quas cùm ij, qui erant intùs, ſenſiſſent, canere cœperunt, & fuerunt ipſi quoquè teſtes miraculi, quod euenerat præter opinionem. Hoc effecit, vt crudeliſſimus Ardaburius ſuorum morum obliuiſceretur: & cauſa fuit, vt pręter ſententiam benignus videretur, ira ſua in Iohannem remiſſa.

Milites Ardaburij diuinitùs terrētur & cōprimuntur, dum S. Marcelli monaſteriū vexāt.

Cùm in Ardaburij inciderim mentionem, illius quoquè meminero, quemadmodùm vir ille diuinus futurum quoquè eius vitæ exitum prędixerit. Cùm ſe poſt orationem ſomno aliquandò dediſſet, ei appáret viſio. Illa autem erat huiuſmodi: Pugnabant inter ſe leo & draco. Sed draco quidem cùm eſſet ingenti magnitudine, cauda leonem verberabat & torquebat: leo verò dolebat quidem, & ad ſe cauda defendendum excitabatur, & draconem obiens, inaniter depugnabat, & eum nihil lędebat, quouſquè ipſe qui-

Viſio S. Marcelli.

dem

dem defeſſus plagis, humì totus iacebat afflictus & imbecillus. Deindè cùm ſe rursùs paululùm recreâſſet, & velutì à quodam ſomno ſurrexiſſet, magno & vehementi impetu in draconem inſilijt, eumque pronum in ventrem proſtrauit. Hoc cùm diuinus vidiſſet Marcellus, & accuratiſſimè conieciſſet, prędixit haud ità diù pòſt Aſparem & Ardaburium eſſe cum toto genere interituros ab Imperatore. Sed hæc quidem poſteà. Quæ autem interìm facta ſunt, ſunt huiuſmodi:

Cùm multa accidiſſent inter eum & Imperatorem, quæ inter ſe inuicèm inimicitias alebant & ſuſpiciones, ex vtriſque quidem natum eſt odium: cùm autem vtrinquè magnum à ſe inuicèm immineret periculum, neutri verò eorum facilis eſſet victoria, conuertuntur ad communia ineunda fœdera: nempe, vt Aſparis quidem filius, frater autem Ardaburij, cùm duxiſſet vxorem filiam Imperatoris, Cęſar crearetur. Hoc autem qui accepit, eſt alius, vt dixerit quiſpiam, Subimperator. eſt enim ei & aurata purpura, & alia inſignia imperij, niſì ſolùm, quòd aurea corona non habet omnia ſigna imperij. Is itaque accepta hac dignitate, cum viuente quidem Imperarore erat omnia facturus communiter: eo autem mortuo, ipſe primus & ſolus accepturus imperium, & tanquàm debita ſibi ſceptra ſumpturus. Ea res verò non parùm conturbabat Eccleſiam, ſi rursùs ſit imperium Arrianus inuaſurus. Aſpar enim, & eius filij, & tota domus, Arrij inſaniam mirandum in modum amplectebantur. Cùm itaque eſſent pleni tumultu, communiter conuenerunt, & ducibus Geladio & Marcello venerunt in Hippodromum, vt ab inhoneſto & indigno hoc cœpto arcerent Imperatorem: qui ipſe quidem ad hoc quoquè erat prompto & alacri animo, ſed cedebat tempori Aſparis & Ardaburij. Cùm ergò ſic paratus eſſet Chriſti exercitus, eis quoquè Deus oſtendit Ducem: & tantum intereſſe inter Marcellum & alios ſacerdotes & Pontifices, quantum inter exercitûs Ducem & Imperatorem: atque adeò, ſi velis, inrer militem & Ducem, hoc fuit euidens ſignum. Nam inter ambulandum, videbant ij qui digni erant ea videre, iuuenem quidem ſtatura maximum, forma verò pulcherrimum, & zona cinctum aurea, adſpectu quidem tam candidum, vt niuem videretur ſuperare: tam lucidum autem, vt luce coruſcaret. Læna verò ei erat & tunica, eaque niue candidiora. Eum ergò videbant à ſiniſtris ſimul cum magno Marcello ambulantem, velutì quendam ſatellitem, ſimul terribilem, & manum velutì ſupponentem, ſuſtinuiſſe ſenem, & cum maxima reuerentia non deſtitiſſe ei inſeruire.

Inimicitiæ inter Leonē Imperatorē & Ardaburium.

Viſio quorundam.

Cùm autem ingreſſi eſſent in eum locum, in quo ſolebat ſedere Imperator, erat quidem ſic quoquè Marcellus omnia ijs, qui erant Eccleſiæ: quineriam ipſe quoquè liberè loquebatur ad Imperatorem, & illis addebat animum, & quodammodò eos adhortabatur ad certamen pro Chriſto ſuſcipiendum. Atque illi quidem cùm omnia effeciſſent propter quæ venerant, quę quidem erant, vt Aſparis filius aut rectam diſceret opinionem, aut nec dignitatem Cæſaris acciperet, (hæc enim eis pollicitus eſt Imperator) lætantes exiêrunt. Ille autem rursùs adoleſcens, & altiſſimus, & ſplendidiſſimus, viſus quidem eſt adhuc adeſſe & verſari cum Marcello: Cùm verò eum deduxiſſet vſque ad portas, decętero euanuit ex oculis. De quo nullus dubitauit ex ijs qui aderant, ſed euidēs fuit omnibus, eum fuiſſe Dei miniſtrum, virili habitu indutum, qui miſſus fuerat, vt eſſet cuſtos & ſatelles Marcelli. Sed ab eo quidem fuit habitus in tanto honore. Haud ità multò pòſt acceperunt finem ea, quę is prędixit. Ardaburius enim ſimul cum patre & fratre, & alijs non paucis ex ijs, qui erant eiuſdem ſententiæ, cùm ebibiſſet vltimam fęcem iræ Domini, raptus eſt ab hominibus, leoni draco, Imperatori iuſtè traditus impius.

Ardaburius perit cū ſuis.

Vnum adhuc reſtat conuenienter meæ promiſſioni: quod vbì adiecero, finem imponam orationi. Lucianus quidam Conſtantis filius, viri qui multùm poterat conſilio, deſpectis humanis omnibus, monaſterium ingreſſus, breui tempore per Marcellum multos eorum, qui conſenuerant in exercitatione, longè à tergo reliquit: quem dicunt à nullo vnquàm eſſe viſum nec iraſcentem, neque multa loquentem, ſed neque vlli præbentem iræ occaſionem. Is, quandò bonus pater Marcellus excedebat, adſtans, & pluſquàm alij lachrymans, rogabat hanc ſibi dari gratiam: ea autem erat, nè eum deſpiceret hîc ſolum, neque ſineret eum eſſe ipſi longo tempore ſuperſtitem. neque enim ſe poſſe ampliùs rectè viuere: ſicut neque nauem tutò nauigare, quæ amiſit gubernatorem. Et ille quidē hęc: Marcellus verò cùm vidit eum magna affectum triſtitia: Eſto,

Magna perfectio Luciani.

inquit,

Eius obitũ prædicit S. Marcellus.

inquit, bono animo. Nam cùm ego exceſſero, tu quoquè conſequéris, & inſiſtes veſtigijs eius, quem deſideras. Cùm ſic dixiſſet, paulò pòſt finem accepit, quod dictum fuerat. Nã cùm ille deceſſum ęgrè ferret, & totos deincèps quinq; dies & noctes ad foſſam magni Marcelli manſiſſet, poſt illũ mori, vitam, ſine eo aũt eſſe ſuperſtitẽ, mortem acerbam exiſtimans, ad eum in ſomnis venit magnus Marcellus, conuerſum ad ſepulcrum: &, Cur, inquit, te affligas & quéreris de tarditate, & non credis? Ego Deum pro te precatus, effeci id quod tibi expedit, & ſtatìm ad me venies. Fuit ità: & tertio pòſt die è vita excedit Lucianus, cùm ſolos octo dies fuiſſet magno Marcello ſuperſtes.

Ei S. Marcellus appáret.

Quàm multa Marcelli, quæ ſunt huiuſmodi, alia quidem maiora, alia autem non omninò inferiora, quot linguę ſuffecerint ad narrandum, & quot libri ad ea quę ſcriberentur, ſuſcipienda? Qui cùm exercitationem vltra ſexaginta annos produxerit, miracula aſſiduè faciebat. Quo non fuit quidem ille in certaminibus fortior? Quo non autem ad certamina vtilior? & quo non fuit in eos qui labebantur, mitior, & in præſtando officio diligentior? Quis ſic defendit eos, qui afficiebantur iniuria? ijs autem, qui iniuriam faciebant, omninò non permittens, ſed reſiſtens, & eorum voluntati minimè aſſentiens? Sic in tota vita, totam quidem noctem, diei verò plurimum, dabat canticis & precibus, & alijs Dei miniſterijs. reliquum autem his tribus diſpertiebat. Et primi quidem ad eum accedebant, qui vexabantur cogitationibus: quibus dabat vnicuique medicamentum conueniens, ei partìm quidem diuina ſcriptura ea ſuppeditante: partim autem prudentia ex experientia. Poſt illos accedebant, qui erant affecti iniuria. Cùm verò pro eis literas ſcripſiſſet ad prędes, iudices, ad illos ipſos, qui faciebant iniuriam, & ſi opùs erat, etiam ad ipſum Imperatorem, (nam illi quoquè erat reuerendus, & obtemperabat ad id, quod magnus volebat Marcellus) conuertebat deindè ad ægrotantes, & omnes obiens, eis exhibebat quę eis erant neceſſaria ad alimentum, & ad curandum corpus. Sic nihil omninò aberat Marcello, quod aderat ijs, qui olim laudabantur. Sed erat ei Prophetarum quidem gratia omnia præuidendi: Patriarcharum autem fides, quæ efficiebat, vt fidenti eſſet animo in omnibus: Moſis quidem manſuetudo, Ioſue autem zelus, & iuſta ira aduersùs eos, qui faciunt iniuriam: Diſcipulorum verò, Petri quidem ardor: Iohannis autem lingua theologica, & quod cum virginitate eſt verborum tonitru, & Pauli vehemens in dogmate ſtudium, & per terram & mare prędicationis diſſeminatio. Omnium verò ſimul, fons miraculorum, & quòd ea ſemper fluerent, non ſecùs àc perennes fluuij.

Vide exercitia S. Marcelli.

Catalogus virtutũ ei⁹.

Huius vel ſolum dicere deceſſum, quàm fuerit optandum? Quàm multorum reconciliauit inimicitias? Quàm multorum compoſuit controuerſias? Quàm multa bona vno die fecit in extremo ſpiritu? Quandò certè ei carnis diſſoluebantur vincula, & ei quem deſiderabat, erat appropinquaturus, & primæ pulchritudinis primas ſuſcepturus illuminationes: aderant autem multi ex ijs, qui ſe in pietate exercebant, & multi monachi, & multi ex ijs, qui erant conſecrati: non pauci verò ex ijs, qui mundanis opibus & gloria erant inſignes. Cum quibus poſtquàm multùm eſt philoſophatus & locutus de anima & corpore, & de ea quę eſt illic vita, & vnumquenq; eſt adhortatus, prout conueniebat vniuſcuiùſque ætati & dignitati, & deindè eſt etiam precatus, & poſtremò dixit ſe velle parùm dormitare, & eos iuſſit ſecedere, ſacram illam ſic emiſit animã: cuius mundum corpus & venerandum, ſanctis manibus compoſitum, ſacrum illud templum ſuſcipit, quod ipſe excitauit à fundamentis, & verè ſacrum conſtituit monaſterium: Ad gloriam patris, filij, & ſpiritûs ſancti, nunc & in ſecula ſeculorum, Amen.

Feliciter migrat ad Dominum.

VITA

VITA S. THOMAE ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSIS, ET CLARISSIMI MARTYRIS, EDITA A

M. Eduardo eius contemporaneo: quam totam, vt ab illo conſcripta eſt, hoc loco adſcribere, nimia temporis anguſtia non patiebatur. (valdè enim prolixa eſt) Itaque coactus ſum meo ſtylo eam redigere in compendium: quod tamen ſpero abſque Lectoris magno detrimento me feciſſe.

Prologus Authoris, ſed per me contractus.

QVI mundi huius artes & diſciplinas profitentur, habent ſinguli conatus
ſuos, quibus ad altiora contendant: laboreſque ſuos duros & moleſtos
contemplatione fructûs & vtilitatis indè naſcituræ ſolantur. Et quid
non illi moleſtiarum deuorant, quos non labores ſuſcipiunt, quas recu-
ſant iniurias, modò poſſint conſequi quod venantur? Quid verò eſt iſt-
huc? Corona corruptibilis, ſic enim Apoſtolus vocat. Perit igitur omnis 1. Cor. 9.
talis & labor, & præmium, quia temporaria ſunt. Nobis verò, quibus Chriſtus via eſt: & Ioan. 14.
merces laborum, vita ſempiterna, inter varios mundi caſus vt multa opus eſt vigilan-
tia, ità magna ſunt ad viriliter perſeuerādum incitamenta, quæ nos accendant ad con-
temnenda mollioris vitæ lenocinia, negligendam malorum hominum æmulationem,
dura omnia perferenda, vt felici commercio pro caducis æterna, pro terrenis cæleſtia
nobis comparemus. Inflammat nos ad hæc vita & conuerſatio ſanctorum. E quibus ta-
men ſi fortè minùs mouent priſci illi heroës ob vetuſtatem temporis: pudeat ſanè vel
hunc nolle imitari, quem licuit intueri. En procedit in medium nouus Chriſti miles, Præclara laus ſancti
& martyr egregius beatus Thomas, ſanctitatis ſpeculum, iuſtitiæ norma, incentiuum Thomæ.
patientiæ, virtutis exemplar, inuictiſſimus aſſertor veritatis. In quo tamen, nè hoc infir-
mos animos abſterreat, non martyrium, non miracula imitanda proponimus, ſed vitam
martyrio plenam. Is enim inter ea omnia, quæ mundus hic admiratur & in precio ha-
bet, tanta fuit animi conſtantia, vt nec proſperis molleſceret, nec vllis rebus aduerſis à
Chriſto abſtraheretur. Paſſus exilium, dignitate & bonis ſuis omnibus priuatus, charo-
rum iniurijs, lachrymis & deſolatione valdè afflictus, excelſo animo ea omnia negli-
gens, in dies Deo deuotior & addictior efficiebatur, haudquaquàm ſimilis ſtulto illi, de
quo Propheta dicit: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. Cuius nos vitam, vt partìm Pſal. 48.
ab ijs accepimus, qui viuenti familiariùs adhæſerunt: partìm ipſi noſtris oculis vidimus,
piorum adducti precibus, ſcribendam ſuſcepimus, Lectorem admonentes, vt ſi qua ab
alijs ſcripta ſunt, aut fortaſsìs ſcribentur, quæ cum noſtris pugnent, ea nouerit eſſe à
vero aliena.

HISTORIA.

ORtus eſt beatus Thomas Londini in Britānia, quam nunc Decēbr. 29.
Angliam vocant, eamque vrbem, quæ Britanniæ caput Cap. 1.
eſt, ſuo ortu illuſtrauit. Patrē habuit Gillebertū, matrem
Mathildem, vtrunque genere & opibus nulli ciuium ſuo- Patria & pa-
rum cedentem, morum verò integritate & innocentia il- rentes ſan-
lis ſuperiorem. Cùm mater eum geſtaret vtero, non ſe- cti Thomæ.
mèl ei oblatæ ſunt viſiones quædam de eius futura ſancti-
tate & dignitate. Quo die in lucem editus eſt, vt eius pro-
pinqui aiūt, è domo eius paterna ignis egreſſus, magnam
Londini partem inflammauit. Vbì primùm per ætatem Dat operā
licuit, prima literarum elementa diſcere iuſſus eſt. Indè literis.
liberalibus admotus diſciplinis, multùm in illis breuì
profeciſſe fertur. Nec tamen rerum mutatio paſſa eſt diù eum hærere in ſcholis. Paren-
tes enim crebris incendijs & multis caſibus aduerſis afflicti, illi inſtituendo minorem
adhibuêre curam. Acceſſit eò vtriuſque obitus, qui magnam filio attulit cum orbita-
te calamitatem. Solebat autem patris hoſpitio ſæpè vti Richerius, vir nobilis & opu-
lentus. Illi ergò Thomas ſe commiſit iam adoleſcens. Erat ſanè optimis moribus, præ-
claro ingenio, iucundo vultu, ſed mixta grauitate, ſermone gratus, forma eleganti. De-
lectabatur quidem canibus & auibus, vt ſolet illa ætas, atque id genus alijs vitæ huius

obleƈtamentis: ſed manſit corpore integer,& veri intantùm amans,vt aut vix,aut nunquàm quicquam ioco vel ſeriò dixerit, quod eſſet cum mendacio coniunƈtum. Ità ergò per id tempus venatione & aucupijs ſeſe obleƈtans, pro ſuo arbitratu modò domì erat cum patre,modò rure apud Richerium, quem diximus: iamque conſtituerat literarum ſtudijs nuncium remittere. Accidit interìm, vt cum Richerio equitans, videret accipitrem,dum vult anatem rapere, penè mergi in vndis. Eius miſertus, ab equo deſiliens,in flumen inſilit auem extraƈturus: ſed raptus ipſe aquarum vi, non parùm à ſummo abfuit periculo.Tandèm appulſo illo ad molendinum, rota ſtetit immobilis, donèc extraheretur ex aquis, Domino illum iam deſperatum conſeruante, nè extingueretur lucerna in Iſraël, cuius precioſa morte tanta cernimus beneficia proueniſſe. Habuit poſteà illum apud ſe ferè trienniò Oſbernus quidã,vir inſignis & valdè diues, ei ſanguine iunƈtus, cui ille operam nauabat in eius acceptis & expenſis referendis.

Corpore caſtus,& veri eſt amantiſſimus.

Cap. 2. Iam verò etiam videbatur adſpirare ad honores & mundi huius dignitates: ad quę obtinẽda plurimùm illi ſuffragabatur & animi prudẽtia,& vitę honeſtas. Singularis enim in eo cernebatur ſapientia,& conſiliorũ maturitas, morumq; iucunda grauitas,vt non immeritò omnibus & admirationi eſſet, & charus.Sed didicit tum, quod ipſe poſteà fatebatur,non eſſe in homine viã eius.Aliud enim ipſe proponebat,aliud diuinitùs diſponebatur.Venit interìm ad Cantuarienſem Archiepiſcopum Theobaldum,& honorificè ab eo acceptus,ludis & leuitate reieƈta, inter homines maturos & ſapiẽtes verſabatur,eorumq; ſermonibus ad meliora informabatur. Animaduerſa autẽ breuì eius prudentia & perſpicacitate, Archiepiſcopi conſilijs, itemq; negocijs tum publicis, tũ priuatis intereſſe cogitur.Senſu enim peruigil,conſilio prouidus,in reſponſis prudens,ſermone cautus & moderatus, Archiepiſcopo charus & omnibus gratus fuit, vt maleuolũ ſe probaret,ſi quis tot gratiæ dona in illo non diligeret.Certè de illo Archiepiſcopus teſtabatur palàm,ſe nullum vnquàm anteà tam fidum rebus ſuis & integrũ cõperiſſe. Sed id vidit hoſtis,ſerpens antiquus,& planè inuidit, excitauitq; ei æmulũ,Rogerium ſcilicet Archidiaconum Cantuarienſem,qui quoàd Thomas ſuperuixit,tunc quidẽ conceptum virus in eum quibus potuit modis effudit. Interìm autem vt ab aula Archiepiſcopi eum excluderet,tum per ſe,tum per alios illũ inſeƈtari, modò cõuicijs, modò ſcommatibus appetere tẽtauit,crebrò illũ per contumeliã vocitans clericũ cum aſcia,quod erat cognomen illius,qui eum ad Archiepiſcopi ędes inuitàrat. Sed vir prudẽs eiuſmodi iniurijs non retardabatur à ſedulis Archiepiſcopo prę̃ſtãdis officijs & obſequijs. Exceſſit tum è rebus humanis Vuilhelmus venerandę memoriæ Eboracenſis Epiſcopus, eiq; opera Theobaldi Cantuariẽſis Archiepiſcopi ſubſtitutus eſt Rogerius iſte. Thomas verò factus eſt Cãtuariæ Archidiaconus, quòd illo ſe neminem fideliorem habiturum ſentiret Archiepiſcopus Theobaldus, qui etiam obtinuit ei Beuerlacenſem Prępoſituram. Sed vir ingenio liberali, ſciens eſſe melius nomen bonum, quàm theſauros plurimos,diuitijs ſuis ſic vti ſtuduit,vt illis ſibi bonã pararet exiſtimationem.Sed quid moras neƈtimus,cùm ille nullas paſſus ſit ad ſuperiora proficiſcens? Neque enim humili loco hęrere potuit flamma tam excelſi animi, & quod magìs mirandum eſt, in tanta ſublimitate tanta integritas vitæ.

Ierem. 10.

Degit in aula Cantuarienſis Archiepiſcopi.

Aemulus eius.

Fit Archidiaconus Cãtuarienſis.

Eccli. 41.

Cap. 3. Itaq; Archiepiſcopus Theobaldus, volẽs eum ad altiora euehere, cõmendat eum regi,cõmemorat eius prudentiã, fidem & veritatẽ. Confeſtìm rex facit eum ſuũ cãcellarium,qui in illo regno eſt ſecũdus à rege. Augentur interìm honores,prædia, poſſeſſiones: pro more ſequũtur eũ innumeri mancipiorũ greges, ſtipant eleƈti milites,nec minor cãcellario quàm regi adeſt comitatus,ità vt interdũ rex ei obiecerit, ſuũ hoſpitium illum euacuâſſe. At tamẽ regi fidus permãſit animo & aƈtione, ad eius gloriã omnia illa referens.Rex aũt tãtum ei honoris,amoris & libertatis impendit,quantũ nulli alteri vnquàm impẽderit.Quicquid ſtatuiſſet,ſanxiſſet,mutâſſet,quod ad regis dominiũ pertineret,pro lege habebatur.Sed in his omnibus,licèt quidam diuerſum ſenſerint,ſed falsò, corpore caſtus fuit,animo humilis,ſed inter humiles: nam inter potentes potẽtior ipſe & ſublimior apparebat. Nullus eo diſertior, nullus munificẽtior, nemo prudentior habebatur.Pauperibus incredibili benignitate prębebat res neceſſarias: ſed dona gratiæ exteriori põpa ità tegebãtur, vt etiã tum, cùm eſſet Archiepiſcopus, nemo id eum, niſì pro mũdi faſtu & oſtẽtatione facere exiſtimaret. Tantã ſibi & regis & totius regni conciliârat gratiã,vt ij ſoli beati putarẽtur,q̃ illi placere potuiſſent:vt tãto magìs pręedicãda

Rex eũ facit ſuum cancellarium.

Benignitas eius in pauperes.

fit

ſit miſericordia redemptoris, quòd mundo illum eripuit, qui tot mundi nexibus vide-
batur implicatus.

Deſijt interìm eſſe in humanis Theobaldus Archieps, rexq; ſibi perſuadẽs, ad omnia Cap. 4.
ſibi in Epiſcopatu obſecuturũ Thomã, illum curauit Theobaldo ſubrogãdum. Coactũ Fit Archiepiſcopus
eſt Lõdini conciliũ, electus eſt in Archiepiſcopũ Thomas cãcellarius, cõfirmata electio Cantua-
eſt, nec erat qui non haberet gratã & ratam, pręter Lõdinenſem Epiſcopũ, qui tamẽ ci- rienſis.
tò repreſſus eſt. Indè Thomas introducitur Cantuariã, ſolẽni deuotione à Clero popu-
loq; excipitur, moreq; eccleſiaſtico cõſecratur, & in ſede collocatur. Poſtquàm autẽ cõ-
ſecratus eſt, & omnes ad ſua redirẽt, mox in ſeipſum reuerſus, & ad Deũ toto corde cõ-
uerſus eſt: &, quod dictu mirabile eſt, nõ citiùs ſacra illa delibutus eſt vnctione, q̃ animus
eius multiplici ſpiritusſancti gratia eſt perfuſus & inebriatus. Etsì autẽ non ſtatìm habi-
tum, at animũ ex toto mutauit: immò nõ illius hęc, ſed mutatio dexterę excelſi fuit. Por
rò nè ex honore inflaretur, poſteà carnẽ ſuã fertur diuerſis pœnitẽtiæ laboribus afflixiſ-
ſe. Amplexus quoq; eſt & habitũ & inſtitutum eorũ, quos vocãt Canonicos regulares, Amplectiť inſtitutum
& tũ muneri Archiepiſcopi, tum illi inſtituto perfectè ſatisfecit, cùm ęgrè quiſquã poſ- Canonico-
ſit alterutrũ ità, vt par eſt, exequi. Alia quoq; his difficiliora adiũxit. Vt aũt ſanctitatem rum regu-
ſuam occultaret, noluit ſtatìm mutare habitũ, donèc eſſet in virtute cõfirmatior. Cùm larium.
autẽ muſſitarẽt monachi, ꝙ cõtra morẽ in ſeculari habitu viſitaret chorũ, quidã ex do-
meſticis eius ait illi, adſtetiſſe ipſi quẽdam vultu terribili, & minacibus verbis ità dixiſſe:
Vade, dic cãcellario, (Archiepiſcopũ enim prę indignatiõe dicere noluit) vt ſine cũcta-
tione mutet habitũ: alioquì me perpetuò aduerſariũ habiturus. Id audiẽs vir venerabi-
lis, amariſſimè lachrymatus eſt: cœpitq; tum quotidiè ꝓponere ſibi ob oculos onus ſu-
ſcepti honoris & muneris, acriter vrgere & extimulare ſeipſum ad ſatisfaciendũ officio
ſuo, ad prelucendũ ſubditis ſuis virtutũ & bonorum operũ exẽplis. Dicebat ſibi: Fuerit
ignorãtiæ & iuuenilis animi, ꝙ hactenùs viximus remiſsè: deincèps nullũ manet nobis
excuſationis velamẽ. Pręuenerat eum Dominus in benedictionibus ſuis, ità vt terrena
omnia contẽnens, ad cęleſtia cõtenderet, & ſæuus in ſeipſum exactor, hoſtiã viuã, ſan-
ctã, Deo placentẽ ſeſe mactaret & immolaret. Gulã domabat victu tenui, illicitos animi Sibiipſi acre
motus, ſacræ lectionis & orationis aſſiduitate cõprimebat, naturalis incendij flammas bellum in-
ſomno breuiori & cilicio aſperiori coërcebat. Et vt multa prætereã, carnẽ ſuã crucifi- dicit.
gens cũ vitijs & cõcupiſcentijs, totũ ſe intra neceſſitatis metas cõtinuit, totus mutatus
in virum alterũ. Quicquid ſanctũ, quicquid honeſtũ & iuſtum eſſet, & fecit & docuit: ijs
contraria prorsùs reiecit & ꝓpudiauit. Ab ipſa mox ordinatione ſua tãtus in eo extitit
amor & deuotio erga Deũ, tãtus iuſtitię zelus, vt nulli, quãtacunq; dignitate is eſſet, par-
ceret, ſi quid cõtra iuſtitiã attentãſſet. Sed neq; regi ipſi cõtra ſummi regis voluntatem Zelus iuſti-
vlla in re obſequi voluit, neq; vt id vellet, vllis vel minis, vel blãditijs adduci potuit. Ec- tiæ.
quis verò pro dignitate p̄dicare, immò vel admirari poſſit diuinę miſericordię viſcera,
in tã ſubita, tam ꝑfecta mutatione humanę mẽtis? Quicquid anteà mundanũ & fluxum
ſenſerat venerabilis Chriſti martyr Thomas, largo lachrymarũ imbre diluit, & pij amo-
ris incẽdio in ara cordis cõcremauit, graueq; ſibi bellũ indicẽs, exegit à ſeipſo ꝑ pœni-
tentiã, qcquid in ſe culpę meminerat admiſiſſe: quęq; priùs deſiderio cõplexus videba-
tur, iã opportunè importunè p̄dicauit contẽnenda. Regis quoq; terreni poſthabita vo-
lũtate & obſequijs, ſummũ ſibi regẽ cõciliare ſtudebat ſacris vigilijs, ieiunijs, precibus,
lectionibus, meditationibus, largiſſimis eleemoſynis. Tot enim pauperibꝰ quotidiè vi- Innumeros
ctum veſtitũq; ſuppeditabat, vt licèt innumeri ad eum mendici confluerent, citiùs ta- fouet pau-
men deeſſe viderentur quibus pręberet, quàm quibus prębere ipſe vellet. Vt autem peres.
ſuppeteret, vndè largiri poſſet, poſſeſſiones Eccleſiæ conſeruabat, abalienatas recupe-
rabat, priſtinumque Eccleſiæ ſuæ ius reformare connitebatur.

Indè factũ eſt, vt ſacrilegi quidã rerum eccleſiaſticarũ vſurpatores, adiunctis ſibi qui- Cap. 5.
buſdã Epiſcopis, regẽ & omnẽ eius familiã in eũ cõcitarent, dicentes eũ regias conſue-
tudines & donationes velle abolere, & ad p̄ſcriptum canonũ clerum populũq; modera-
ri. Interìm rex ſuſpicatus ab illo ſe contemni, quẽ tanti ipſe feciſſet, animi ſensìm cre-
ſcente acerbitate, eum à ſecretis cõſilijs ſuis amouit. Satan quoq; Epiſcopos & proceres Patitur perſecutiones.
regni incitabat in eum, virile pectus eius frãgere modis omnibꝰ ꝑtentans. Sed ille ſciẽs
beatos eos, q propter iuſtitiã ꝑſecutionem paterentur, exiguum putabat, qcquid mũdus Matt. 5.
& diabolus ob iuſtitiæ & veritatis aſſertionem poſſet inferre. Itaq; regi quędã in proce-
rum cõuentu contra ius faſq; exigenti palàm reſtitit. Etsì autem eius dicendi libertate

compreſſus rex,tum ſileret,at tamen animi indignatione concepta,in quendã è Clero, ꝙ id putaret in Archiepiſcopi contumeliam cedere,quędã pręter fas moliri cœpit: ſed eum tuendũ Archiepiſcopus ſuſcepit.Rex iratus,cõuocat Epiſcopos oẽs,iiſq́;,pręſente Archiepiſcopo & ꝓceribus regni,imperat,vt cõſuetudines regni,quas ſanxiſſet auus eius,quasq́; ipſe ꝓpoſiturus eſſet, confirment. Reſpõdent vna voce Epiſcopi: Legibus tuis obtẽperabimus,ſed ſalua profeſſione ordinis noſtri.Vrgebat rex iratus,vt leges regni ſeruarẽt & cõfirmarent,quippe q̃ eſſent,vt ipſe aiebat,pacis tuẽdæ cauſa promulgatæ. Tum venerabilis Archiepiſcopus ſuſpectũ habẽs pacis nomẽ, conſtãter reſpõdit regi,nullius ſe velle parére legibus,quæ cũ diuinis pugnarent.Idẽ cęteris dicentibus,conuentus ille inimica quadã cõtentione ſolutus eſt.Erat tũ Epiſcopus quidã,cui aliquãdiù infenſus fuerat rex.Is,vt regẽ ſibi conciliaret,loquebatur placẽtia:docebat,qua via poſſet Archiepiſcopus in eius ꝑtrahi ſententiã:nẽpe,vt quidã Epiſcopi ab eo abſtraherentur,q regis partes fouerẽt. Fecit ità rex, & tres perſuaſi Epiſcopi,regi adhęſerunt, vndè regis error putatur nõ parùm auctus & cõfirmatus. Illis poſteà ſummus Põtifex obiecit,quòd quaſì arietes nõ habẽtes cornua,abiiſſent abſq; fortitudine ante faciem ſubſequentis.Illi ergò ꝓmiſerunt ſe regias cõſuetudines ſeruaturos.Promiſit quoq; rex,ſe nihil cõtra illorum ordinem moliturum.Horum ergò opera adiutus rex,acriùs in Archiepiſcopum inuectus eſt. Nam & illi acuerunt linguas ſuas aduerſùs Chriſtum Domini, & nunc minis,nunc blanditiis pulſabant illud robuſtum pectus.Reſpondebat vni ex illis vir ſanctus: Certus eſto fruſtrà te conari, vt me in veſtram trahas ſententiam. Vos videritis,num expediat præſtare,quod polliciti eſtis: ego nulla ratione conſentio.

Cõtradicit regi quædã præter fas exigenti.

Cap.6. Intereà Abbas quidã magnę exiſtimationis è regionibus tranſmarinis ſuperueniens, attulit literas,vt ipſe dicebat,Põtificis & Cardinaliũ,hortãtium Archiepiſcopũ,vt regi cõſentiret, quandoquidẽ certos ipſos rex feciſſet,nihil eũ contra ordinẽ ab illo exacturum.Addebat Abbas, vt erat potens in perſuadẽdo, ſe culpã omnẽ in ſe recipere, ſi quid hac in parte erratũ ſit ab Archiepiſcopo:multaq́; alia cõmemorans,non ceſſauit, donèc perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis eò adduxit Archiepiſcopũ,vt verbo ꝓmitteret regi,ſe auitas conſuetudines ſeruaturũ: nullum ſuſpicãs dolũ,ꝙ ei fides data eſſet,nihil ampliùs ea de re ſe auditurũ.Sed rex voluĩt, vt palàm idẽ coram omnibus polliceretur. Tum Archiepiſcopus animaduertens iſthuc cedere in Eccleſiaſticę libertatis iniuriam, grauiter ingemuit,multũq́; doluit ſe regi aſſenſiſſe,quippe cuius ſtudiũ & conatũ eò ſpectare videret,vt Eccleſię libertas in ius regiũ redigeretur.Id quod teſtatũ efficiẽt vel ſola ſex eius tũ oblatæ cõſtitutionis capita,quę iã ſubiũgimus, q̃ ſanctus Epiſcopus in ſuis literis dãnauit.Sunt aũt hæc ad verbũ deſcripta,vt in authore ipſo habetur: Quòd nõ appelletur ad ſedẽ Apoſtolicã ſine licẽtia regis.Quòd non liceat Archiepiſcopo & Epiſcopo exire de regno,& venire ad vocationem domini Papę ſine licentia regis. Quòd non liceat Epiſcopo excõmunicare aliquem,qui teneat de rege in capite,ſine licẽtia regis: vel terram illius, vel officialium ſuorum ſub interdicto ponere. Quòd non liceat Epiſcopo coërcere aliquem de periurio,vel lęſa fide. Quòd clerici trahantur ad ſecularia iudicia.Quòd laici,ſeu rex,ſeu alii tractent cauſas de decimis vel eccleſiis.

Auitas dicit,ab auo regis inſtitutas.

Cap.7. Videãt iã,qui hodieq́; calũniantur,ſanctum Archiepiſcopũ nimìs pertinaciter reſtitiſſe regi,an iuſtũ fuerit ad hęc & pleraq; id genus alia cõniuere.Rex verò cernẽs,illum pœnitẽtia ductum,reſilire ab eo, quod dixerat, non ferens ſeipſum præ ira, minas Clero intentabat,quibus tamẽ nihil potuit efficere apud Archiepiſcopum. At tamẽ duo Epiſcopi,q eum adhuc vtcunq; ſequi videbãtur,itẽq́; duo regis cõſiliarii pręſentiſsimum illum adire diſcrimẽ dictitabãt,niſì ꝓſpiceret illo die ſibi ipſi:miſereretur Eccleſię,& ſuorum curã gereret. Verùm ille nec precibus, nec minis flectebatur,inter medios hoſtiũ cuneos feſtinans ad palmã martyrii.Eccè aũt duo Tẽplarii milites magni nominis hortantur eum valdè,vt aſſentiat regi: aiunt ſe pro cõperto habere,interponuntq́; fidenter fidem ſuam,nihil petere regem,quod Archiepiſcopũ dedeceat,aut ſit contra ordinem. Aiunt ſe libenter pati,vt planè diſpereant ipſi, ſi vllus malus dolus ſit in animo regis aduerſùs eum: multaq́; his alia adiiciunt cũ lachrymis, quibus ille nõ parùm motus fuit, quòd ſciret illos eſſe fidei & veritatis amantes. Credens ergò tantis viris, publicè ſpopondit,ſe bona fide ſeruaturum leges & conſuetudines regni. Rex cõfeſtim: Audiſtis, inquit,qd ꝓmiſerit Archiepiſcopus. Volo ergò, vt idẽ præcipiat etiam aliis Epiſcopis. At ille,Permitto,inquit,moxq́; aſſenſère omnes. Porrò autem rex etiã adiecit, vt aui ipſius Henrici regis leges recitarentur,& ſigillo Archiepiſcopi munirentur.Tũ demùm

Eius conſtantia.

Malè perſuaſus à bonis viris,aſſentit regi.

ſen-

ſentiẽs Archiepiſcopus dolũ,quẽ ſuſpicatus erat,interpoſita fide, quã debebat Deo, Iſthuc,inqt,haudquaq̃ fiet,quãdiù in hoc vaſculo ſpirabit hęc anima.Aduertit planè,q̃ vanum & cõmẽtitium eſſet,quod dixerãt domeſtici regis, q eum ad cõſentiendum hortati erant,nũquàm illas leges in ſcripta redactũ iri, nũquàm illarũ deincèps mentionẽ fore,ſed regẽ, ſi verbo tãtùm corã proceribus honoratus eſſet ab eo, omninò ceſſurũ Archiepiſcopi voluntati.Itaq; dep ręhẽſa fraude,medullitùs contriſtabatur: nec id quòd deceptus fecerat,impunè abire volens,ab officio Miſſæ ſe ſuſpendit,ſupra modũ iratus ſibijpſi.Aiebat verò ad ſuos:Scio dãnationi obnoxium,quod fecimus, ſi ſana intentio id non excuſaret. Noluit aũt Miſſę facere ſacrificiũ,niſi priùs eſſet à dño Papa abſolutus. Sentiens ſibi imponi, mox reſilit. Sibijpſi interdicit Miſſę ſacrificio.

Quantas aũt habuerit lites,quãtas à rege & miniſtris eius pertulerit iniurias ob Eccleſiaſticę libertatis defenſionẽ,ſilentio pterimus. Multa tum in clerũ fiebãt cõtra Canonũ pręſcripta.Erant ſanè per id tẽpus mores quorundã è Clero,valdè diſſoluti: ſed vt illi ad ſecularia iudicia raperẽtur,& à laicis condẽnarentur, id Archiepiſcopus ferre nõ ſuſtinuit. Volebat rex,vt ſacris initiati priùs degradarẽtur, atq; ità pœnas luerẽt pro meritis.Cõtrà Archiepiſcopus: Ego,inquit,Dei miniſtros laicę poteſtati nõ exponã: ſed ſi peccent,ego eos ſic puniã, vt leges diuinæ & patrũ decreta ſanxerũt. Obijciebat ei rex corã alijs,ꝙ homicidas,fures & ſacrilegos ipſe tueretur,cùm tamen ſub auo ipſius ſancti Archiepiſcopi & Epiſcopi pmiſiſſent tales puniri ſecũdùm regni cõmunes leges. At Archiepiſcopus: Poterat iſtud,inquit,caſtigatiùs à te dici,domine mi rex.Ego enim homicidas & fures tueri nõ ſoleo,ſed perſequi:verùm id nefas dixi,diuino cultui mãcipatos,laicis legibus,in ſanctę matris Eccleſię cõtemptum,condẽnari.Quòd aũt dicis auũ tuum, vel aliũ quẽlibet in clericorũ ſęuijſſe necem,nos quidẽ ſubita quadã temeritate ſemèl id factũ cognouimus.Sed valdè abſurdũ eſt, ab illis petere exẽpla iuſtitię,q quicquid ſuapte voluntate elegiſſent, ꝓ legibus ducebãt. Ego verò, q diuina diſpenſatione ad id aſſumptus ſum,vt Dei Eccleſiã & clerũ tuear,in ea volũtate,dum ſpiritus hos regit artus,pmanebo. Tũ rex valdè excãdeſcens, Cõprimam,inqt,Archiepiſcopi ſuperbiam,& ob pertinaciã eò illũ redigã, vndè ad tãtum culmen euexi. Iam penè ſolus relictus videbatur ſanctus vir,Epiſcopis ferè omnibus regem ſequentibus:ſed non erat ſolus, à quo iuſtitia ſtabat. Alij gladium verbi Dei diſtringere formidantes, illic trepidauerunt timore,vbi non erat timor. Improperatum illis fuit à Romano Pontifice, quòd maiorem homini,quàm Deo,reuerentiam præſtitiſſent. Cap. 8. Eccleſiæ & Cleri libertatẽ ſe aũ dũ vixerit cõſeruaturum.

Sentiens autẽ vir ſanctus regis indignationẽ nulla poſſe ratione leniri,nec vllũ pacis apparere veſtigiũ,ſtatuit ad tẽpus ſubducere ſeſe, tum vt rex vel deſolatę Eccleſiæ miſereretur,tum vt ope & authoritate ſummi Põtificis oppreſſo gregi ſubueniret.Itaque paucis aſſũptis inrrat nauẽ,itur ſecundis vẽtis, ſed nautę regis irã veriti, ſi illũ abducerent,aiunt illi,ſe nõ poſſe hoc vẽto eò pertingere,quò ipſe velit.At ille comiter:Si etiã venti,inqt,nobis aduerſantur,Domini voluntas fiat.Ità mox in Angliã reducitur. Rex vt audiuit eum ꝓfectum,indoluit, donèc didicit reuerſum. Timuit enim nõ mediocriter,nè illo ad Pontificẽ eunte,regnũ ſub interdicto maneret. Cõuentus tum ab eo publicus indictus eſt Norhãtumę:ſed ante eum cõuentum qdam miles è regis domeſticis, & qui multũ valeret apud regẽ,accuſauit Archiepiſcopũ per calumniã. Mandat rex,vt Norhantumã veniat Archiepiſcopus,& ſe purget.Excuſat ſe vir ſanct⁹,ꝙ id grauis morbus nõ ſinat. Rex nullã admittit excuſationẽ, putat eum ſubterfugere iudiciũ. Citatur ergò Archiepiſcop⁹ ad tribunal regis.Aduenit vir ſanctus,adit regẽ,orat ſubmiſsè vt pro vtriuſq; ſalute patiatur ipſum ire ad Põtificem. Iratus rex, iubet ocyùs decerni,qua ſit pœna mulctãdus,quòd cõtempſerit venire citatus à rege. Cõdemnatur quingentarum librarum. Ingemiſcit vir ſanctus, videns in loco iudicij iniquitatem. Agitur indè de eo, quod miles ei intentãrat.At Archiepiſcopus magna libertate reſpõdet,eã rem ptinere ad Eccleſię iudiciũ,nec ꝓbare potuiſſe militem, quod obijciebat.Is miles eodem anno mortuus eſt cùm duobus filijs,quòd nõ eſſet veritus mittere manũ in Chriſtũ Domini. Cap. 9. Nautæ eũ nolunt traducere. Citatur ad tribunal regis. Vide vlteriorem.

Cùm hac re nihil ꝓficerent eius aduerſarij, aliud tentatũ eſt, vt redderet rationẽ eorum,quę tũ,cùm eſſet cãcellari⁹,cuſtodienda accepiſſet,& vt ea expendiſſet:licèt iam antè publicè ꝓnunciatum eſſet, ab eiuſmodi liberũ eum fore. Decubuit vir ſanctus ex graui dolore ſplenis,& tamen vrgebatur quãprimùm reddere rationẽ.Ferebatur tum pro certo,quoſdã ex regijs in eius cõſpirâſſe necem,latamq; fuiſſe ſententiam,ſi in curiam veniſſet,vt aut capite plecteretur,aut in carcerem duceretur.Altero die iturus ad curiã,priùs obtulit Miſſę ſacrificiũ cum multa animi pietate & lachrymis.Deindè ſto- Cap. 10.

lam accepit in humeros,manu dextra tenebat crucē:quā qdem epiſcopi duo,vt deponeret à manib⁹,hortabātur,ſed nō aſsēſit.Obijciebāt illi,ꝙ gladiū ferret aduerſùs regē.At ille:Crux,inqt,pacē adfert,nō gladiū, pacificās q in cęlis & quæ in terra ſunt. &ego pa-

Coloſ. 1. cem volo,nec crucē depono.Interìm audit à quibuſdā,q regis cōſilio interfuerāt,nî cōſulat ſibi, eodē die aut caput ipſum amiſsurū, aut iturū in carcerē. Ille verò ꝓ ſe intrepi-

Prouocat ad Pōtificē. dus,anxius ꝓ Eccleſia,ad ſummū Pōtificē ꝓuocat.Ea res multos ꝑturbauit & cōmouit. Epiſcopus aūt Vuintoniēſis,timēs nè in pſens ille vitę diſcrimē cōijceretur, hortabatur eum,vt Epiſcopatu ſe abdicās,regi illū ꝑmitteret.Ille verò:Nō ea,inqt,conditione Epiſcopatū ſuſcepi,vt eū regi tradā,ſed vt ꝓ illo etiā meipſum impēdam . Tū verò qdam ex epiſcopis veriti,nè occideretur,& ea res ad ipſorū omniū & totius regni dedecus & nō

Idem faciunt alij. mediocrē perturbationē ꝑtineret,à rege impetrārūt,vt liceret ipſis cōtra Archiepiſcopum appellare Rom.Pontificē:aiebāt hac via ſe illū cōpreſsurū.Id aūt fiebat,vt è pſenti periculo eū extraherēt.Permiſit rex,lętabatur Archiepiſcopus,qppe qui nihil magis cuperet,q̄ audiri.Sed rurſùs excogitatū eſt,vndè ille vexaretur.Deniq; maligni quidam id tandē effecerūt,vt lata in eū ſentētia ſit,vt cōſtrictus vinculis,truderetur in carcerē,tāquàm ꝓditor cōmunis pacis. Vbì id illi denunciatū eſt,nō ſtās,nè derogaret dignitati ſacerdotij,ſed ſedēs,reſpōdit mirificè, maiorem à minoribus nō debere iudicari : ſe illorū nō teneri ſentētia.Ordo,inqt,cōfunditur,ſi paſtorē ouis,magiſtrū diſcipulus,patrē filius

Sacerdotiū pręſtantius regia dignitate. verberet.Non tātùm aurū ferro antecellit,quātùm ſacerdotiū regiā poteſtatē. Addidit etiā,poſt interpoſitā appellationē nolle ſe audire iudiciū. Quibuſdā dicentibus, Amplas hęreditates à rege obtines,& in regis curia nō vis iudicari? ille reſpōdit: Nō eſt,ait,hæreditas,quā teneo:nec à rege,ſed à Deo ſunt,cui in eleemoſynā data ſunt,quæ obtineo. Grauiſſimè deindè pcipiens,nè ea die in ipſum ferrēt ſentētiā, ſedēq; Apoſtolicā appellans,nihilominùs condēnatus eſt.Abeuntē illū è cōcilio, vndiq; cōuicijs inſectātur,clamitant:Eccè ꝓditor regis abit:eccè ꝓditor regis abit:iactantq; in illū cōtorta ſtramina, & id gen⁹ alia.Cūq; immanis exiſteret tumultus,ſuggeſtū eſt regi, ſempiternę illi ignominiæ fore,ſi intra aulā ſuā ſineret Archiepiſ.diſcerpi.Itaq; rex iuſſit eū illęſū dimitti.

Cap. 11. Tum vir Dñi ad monaſteriū abiēs,ex tā numeroſa familia ſua nō niſì ſex miniſtros reperit,cęteris metu regis diſperſis.Iuſſit aūt multos introduci pauperes,& cum illis cibū ſumpſit.Poſteà iubet ſibi lectū parari in oratorio retrò altare,tanq̄ illic tutò quieturus.

Excedit clā è regno. Profundis autē imminētibus tenebris cū duob⁹ fratribus & famulo fideli ex vrbe egreſſus eſt,nemine qcquam ſuſpicante de abitu illius ꝓpter largiſſimos imbres,& hyemales tēpeſtates.Pro certo enim didicerat, ſi in craſtinū diē maneret, in carcerē ſe coniectum iri.Tota verò nocte iter agēs, aurora ꝓdeunte Lincolniā venit, vbì mutato & habitu & nomine,(Nā frater Hermānus dictus eſt)aliò ſe cōtulit,aliquādiù latitans in quodā loco, quē Domin⁹ poſteà multis miraculis illuſtrauit.Deindè noctibus ambulās,diebus deliteſcens cū ſuis,tandē ad portū Sanuuicū peruenit : vbi in nauicula mari trāſmiſſo,portum publicū deuitās,in arenā ſe exponi voluït.Feſtinus autē per arenā ingrediens,humì collapſus eſt,inſolita veſtiū & calceorū craſſitudine pręeditus : & qui paulò antè abūdārat multis equis,iam vix habuit iumentū viliſſimū,idq; cōductitium, & abſq; freno & ephippio, vt in Chriſti paupertate, & ipſe iā pauper factus ꝓ Chriſto, inciperet gloriari.

In Flādria non eſt ſine periculo. Vbì ad S.Audomarū vētum eſt,nobilē quendā Anglū offendit: q eū agnoſcēs,hortabatur vt in Angliā rediret:ſed recuſauit.Illo minas intētante,ſanctus Epiſcopus à comite Flādrię petijt fidē publicam.Sed illo quoq; mināte,Taruanenſis Epiſcopi auxilio euaſit.

Cap. 12. Poſtquàm autē rex Angliæ cōperit eū è regno exceſſiſſe,à rege Frācię petijt, nè eū ſineret in ditione ſua recipi.Rex Frācię primùm ſimulauit ſe neſcire qd legati vellēt. Illis verò dicētibus,Archiepiſcopū Thomā furtìm ex Anglia ſe ſubduxiſſe malè ſibi cōſciū,

Rex Franciæ eū tuetur. rex ait : Nóui Thomā Archiepiſcopū,ſcio qua fide,cùm eſſet Cancellarius,regi Angliæ ſeruierit: & eccè hæc ei merces refunditur,vt nec cum ipſo pacē, nec hìc perfugiū eum obtinere ſinat. Digna planè merces,vt regno ſuo pulſum, etiam in alieno perſequatur. Legatis aūt eum in Archiepiſcopū cōmouere nitentibus.ille ait etiā cum iureiurando: Si ille mihi ità inſeruijſſet,haudquaquàm ingratus eſſem: & nūc,ſi ſcirem vbinàm ſit,feſtinus occurrerem venienti.Orāt igitur legati,vt Romano Pontifici ſcribat, nè etiam illum circunueniat. Sed illis abeuntibus,rex ſcripſit Pōtifici, vt eum paterna dilectione

Legati regis Angliæ ad Roman. Pontificē. complectatur,nec quenquam audiat cōtra iuſtitiæ ſectatorem.Rex Anglię vbì cognouit,quid Frāciæ rex nūcijs ſuis reſpōdiſſet,ilicò miſit Epiſcopos aliquot & viros nobiles ac celebres ad ſummū Pōtificē,vt ij S.Thomā anteuerterēt. Veniūt illi, & argutè ſatìs

agunt

agunt negociū regis,ꝑſuaſum habentes,ſe pectus illud ſapiētia plenū ſermone cōpoſito poſse circuuenire.At Pōtifex ſanctiſſimus vnū ex Epiſcopis,duriùs calumniantē S.Thomam,ſic cōpellat: Frater,nè maledixeris ꝓximo tuo:neq; enim ego maledicentē Archiepiſcopo auſcultare ſuſtineo. Orant tum legati illi,vt mittat duos in Angliā Cardinales, qui pacē inter regē & Archiepiſcopū cōponant.At Pōtifex in verbis illorū fraudem ſubodoratus,negat ſe id facturū.Maiorē enim illis Cardinalibus volebant poteſtatē adiungi,ꝗ̄ æquum videretur.Hoc illi reſpōſo accepto,in Angliā redeunt,nō expectato Archiepiſcopo Thoma,qui quarto indè die venit Senones, Pōtifici obtulit regis Angliȩ chirographum,aitq; eā eſse cauſam expulſionis & exilij ſui.In illo enim chirographo habebātur leges, ꝗbus ipſe ſubſcribere noluit. Vt aūt mihi pro certo relatū eſt, Archiepiſcopatum Pōtifici reſignans,orauit vt fortiorē atq; eruditiorē Anglis daret Archiepiſcopū. Eum verò Pōtifex cōplexatur,oſculatur,lachrymas iungit lachrymis, gratias agit Deo, ꝙ tam bonum paſtorē haberet Anglia,inuitumq; cogit ſuā retinere dignitatē & ſedem. Satis tum luculenter à ſancto viro oſtenſum eſt corā Pontifice & Cardinalibus, ꝗ̄ non eſſent tolerandȩ leges illȩ regis Angliȩ, Nec tamē deerant ꝗdam ex Cardinalibus,q cauſam regis tuerentur.Ad medium ferè diē certatum eſt, ſed tādèm ità illi cōfutati ſunt à ſancto viro,vt nō haberēt,quod porrò obijci poſſet.Tum Pōtifex iuſſit Archiepiſcopum ſibi aſſidere,cunctis mirātibus prudentiā & conſtantiā reſpōſionum illius.Addidit Pontifex,vt ſit bono aīo: ſe curaturū,vt tāti labores pro dignitate cōpenſentur. Scriptū aūt illud & oēs ei aſſentientes percuſſit anathemate. Exacto indè mēſe, miſit ſanctum virū ad Pōtiniacenſe monaſteriū, Abbati eum cōmendans,vt res neceſſarias ei ſuppeditaret.

Humaniſſimè cum accipit ſummus Pontifex.

Vt aūt percepit Angliȩ rex,illum iam in tuto eſſe,oēs cognatos eius,nulla neq; ordinis,neq; ætatis,neque ſexûs habita ratione, nudatos facultatibus ſuis, è toto regno proſcripſit,vt illi maiorem afferret animi dolorē:miniſtros aūt eius in vinculis haberi iuſſit. Archiepiſcopatū in ſuas manus reuocatū,cōmiſit alteri, quē ſciret iā olìm hoſtili in eū eſſe animo.Fuit ea cognatorum ſuorum calamitas ſancto martyri perꝗ̄acerba,cùm videret ex opulentis repentè factos planè inopes,nec haberet,vndè illorum inopiam ſubleuaret.Sed tamen non deſeruit Deus afflictum ꝓpter ſe & ꝓpter iuſtitiā martyrē ſuum, permouit enim Franciȩ regē regniq; ꝓceres,vt liberaliter ei ſuppeditarent,quod & ipſi & omnibus cognatis eius ſufficeret. Verùm ille ſciens beatos,qui ꝑſecutionem patiuntur ꝓpter iuſtitiā,totum ſe ad cȩleſtes capiēdas conſolationes cōuertebat:contēplansq; ſanctorum exempla,dāna rerū labentium magno aīo ferebat. Multa interìm inſolenter in Angliȩ regno fiebant,& inter alia,licèt id Alexander Pōtifex vetuiſſet,regis filius coronatus eſt ab epiſcopo quodā, cùm tamē ea regum vnctio iure antiquo Archiepiſcopo Cantuarienſi ſeruanda eſſet. Suſpenſi ſunt aūt ab officio Epiſcopi oēs,qui illi coronationi irregulariter interfuiſſent.Erant in Epiſcopis nonnulli,qui Eccleſiȩ libertatem euertere conātes,regē concitarēt in ſanctum martyrē, nihil magìs,ꝗ̄ pacē formidantes. Scripſerūt quoq; mordaces literas ſancto viro,quibus ille egregiè reſpōdit,inter alia ſcribēs,terrenis poteſtatib' nō eſſe cōmiſſas claues regni cȩlorū,ſed ſacerdotio.& poſt pauca: nō obliuiſcamur diſtrictū iudicē,ante cui' tribunal cōſtitutos ſola nos veritas iudicabit.

Cap. 13.

Cognati eius malè mulctantur.

Franciæ rex & proceres ei multa largiuntur.

Et ille ꝗdem dum eſſet Pōtiniaci,corpus ſuū multis afflixit modis,ſed celabat,quātùm potuit,alios.Cōtentus enim oleribus & vilioribus magiſq; parabilibus cibis, delicatiores ſibi ſubtrahebat, & indigentibus miniſtrādos curabat.In amnē quoq;,qui per monaſterij officinas decurrebat,deſcēdēs,incredibili ſe dolore afficiebat, diù in frigidis aquis immoratus. Declarauit id morbus indè ſecutus. Nam nō multò pòſt altera ex genis intumuit,& vſq; ad interiores fauces computruit,vndè fiſtulȩ morbus enatus,diù eū cruciauit.Tandē duobus oſſibus non ſine multo dolore euulſis,ſanatus eſt.Oblata quoq; ei fuit viſio quȩdam terribilis,cùm fatigatus multis precibus & genuū curuationibus obdormijſſet, quȩ futuram eius cȩdem ſignificaret. Quamobrèm magis magiſq; ille ſe diuinis mancipauit obſequijs,& ad tolerandas iniurias omnes animum confirmauit.Porrò Angliȩ rex moleſtè ferens Pontiniaci eum degere, ſcribit ad Abbatem Ciſtertienſem,cui Pontiniacenſes æquè, vt alij eiuſdem inſtituti monachi,parebant) ſi illum patiatur manere vel Pontiniaci,vel alibì in ſuo Ordine, ſe monachos omnes eius ordinis vel inſtituti,qui ſint in Angliȩ regno, ad ipſum tranſmiſſurum. Id vbi ex Abbate Ciſtertiēſi reſciuit vir ſanctus,Abſit,inquit,hæc à me trāſgreſſio,vt mea cauſa patiar tot viros virtutis in hanc calamitatē incidere,& tot monaſteria in ſempiternas redigi ſolitudines. Reddat vobis pater miſericordiarū pro officijs charitatis,ꝗ̄ mihi pſtitiſtis.Deindè ſcripſit

Cap. 14.

In Pontiniacēſi monaſterio vt vixerit.

ad Ludouicũ Frãciæ regẽ,qua arte Angliæ rex è Põtiniaco ipſum eieciſſet,indicauitq́; ſe iam paratũ vtì ipſius regis beneuolentia.Ille enim rex iam antè ſummoperè rogauerat eum,vt apud ipſum maneret,vbicunq; ſibi viſum eſſet.Sed id tum recuſauit,nè regi Angliæ moleſtiã exhiberet,aut illũ iniuria affeciſſe videretur. Vt aũt ad Ludouicũ regem hęc perlata ſunt,ocyùs properauit Pontiniacũ, cõuocatis fratribus gratias egit, quòd tanto colligendo hoſpite Franciam honoràſſent. Cùm autem rex illum ſecum abduceret,lachrymis eum proſecuti ſunt monachi, memores qua manſuetudine & humilitate inter ipſos,& quasì vnus ex ipſis,vixiſſet annis duobus.

Pontiniaco recedit.

Cap.15. Perductus eſt aũt ad aliud monaſteriũ S.Columbę, propinquum Senonibus,atq; illic officioſiſſimè exceptus à miniſtris regis,q eò pmiſſi fuerant,quatuor illic annis regijs impenſis ſuſtentatus eſt.Licuiſſet illi hoc ſpatio apud Epiſcopos & Archiepiſcopos demorari,vtì etiã oblatũ ei fuit,ſed ignẽ diuini amoris,quo totus iã ardebat,in ſilẽtio fouere cupiẽs,vitabat publicũ,omne tẽpus,noctis pſertìm,ſacris impẽdens meditationibus,orationibus,cõpunctioni & lachrymis,qbus multũ abũdauit.Sed hãc ei⁹ pacẽ & vidit & inuidit virulẽtus ſatan,rurſusq́; cõmouit regẽ aduersùs eũ cõſilijs impiorũ,qbus hãc diſcordiã potiùs adſcribendã eſſe,q̃ regi,& ipſe vir ſanctus ſcripſit,& nos credimus. Conatus eſt rex Ludouicũ Franciæ regẽ abalienare ab eo. Videbat enim nihil ſe ei nocere poſſe,niſì ille cõſentiret.Inſtituitur duorũ regũ colloqum,tractatur de pace & cõcordia deincèps ſeruãda:iuratur vtrinq;,neutrũ alterius hoſtẽ in ſuo regno toleraturum.

Machinę adhibentur, vt eũ rex Franciæ è regno expellat. Poſteà aliud voluït rex Angliæ cũ Ludouico rege habere colloquiũ:ſed cũ non ſinerẽt Ludouici regis cõſiliarij eũ illi colloqo adeſſe,vidẽs Angliæ rex fruſtrà ſe niti,ſcribit Ludouico regi,ipſum cõtra pacta conuenta ſuũ & regni ſui hoſtem publicum fouere. Ludouicus rex reſpõdet,nullã Archiepiſcopi in ijs pactis conuentis habitam mentionem.

Cap 16. *Vita eius in exilio.* Sed iam viri ſancti cõnerſatio deſcribenda eſt,qualis ea fuerit in hoc exilio,vt videat lector,dignã eam fuiſse,quę martyrio cõſummaretur.Nullus eum dies dormientẽ reperit: raròin lecto cubauit,niſì grauis immineret morbus.Primũ ei ſtudiũ,diuinis intereſſe laudibus,cũ ſumma deuotione & reuerentia diuina myſteria celebrare. Poſt abſolutas preces cõmunes,intra cubiculũ ſuũ corde cõtrito & humiliato vacabat gemitibus, orationi & lachrymis,ſeipſum quotidiè hoſtiã viuã immolãs Deo.Sub prãdij horã egreſſus,cũ pauperibus & familia ſumebat cibũ. A nullo qdem abſtinuit cibo,q eſſet ꝓpoſitus,vt vitaret hominum laudes: ſed ex omnibus ſumpſit parciſſimè. Surgẽs à mẽſa, nõ ocio aut fabulis,ſed ſacra lectione paſcebat aĩam,vel loquebatur de rebus neceſſarijs, & familiares ſuos inſtituebat. Nocte cùm lectus,vt decebat Archiepiſcopũ, mundis & precioſis inſtratus eſſet pannis & operimentis, putarentq́; alij eum cubare in illo,in oratorio ſuo pernoctabat in precibus.Deindè excitato capellano,quẽ ſolũ habebat ſecum in cubiculo,vbì ipſe qeſcebat,amouebat ciliciũ à dorſo,cogebatq́; inuitum illũ flagello cędere vſq; ad ſanguinẽ,ità vt capellanus corpore nõnunq̃ delaſſaretur. Ad lectũ aũt reuerſo capellano,vnguibus lacerauit corpus ſuũ : deindè tertiã noctis partẽ,vt ſenſit ille, q his interfuit,flectẽdis genib⁹ & precibus trãſegit:cumq́; iam nimia corporis fatigatio cogeret captare qetem,humì cubans,capiti lapidẽ ſuppoſuit,tãtumq́; moleſtiæ ex veſte aſpera & copia vermiũ perſenſit,vt ſomnus tenuiſſimus affligeret potiùs, quàm recrearet.Teſtis horum & relator fuit venerabilis Robertus Meritonenſis,eius capellanus,qui omnia vel ab eo didicit,vel ſuis oculis vidit, quę neminẽ pręter illũ ſcire voluït. Is enim promiſerat ei,ſe nihil horum dicturum vlli homini, donèc ipſe ſupereſſet. Idem teſtatus eſt,ſanctum virum ab eo die,quo Epiſcopus ordinatus eſt,nullum prætermiſiſſe diẽ, quo non quinquiès,vel quatèr,aut certè tèr,die quolibet grauiter flagellaretur.

Duriter accipit corpus ſuũ.

Nota Lector.

Cap.17. Inter hęc aũt cùm aliquãdò poſt ſacrificiũ Miſſę,proſtratus corã altari,prę nimio feruore ſpiritûs ſupra ſe raptus, ſolito vigilãtiùs in preces incũberet, Saluator ei appárens viſione manifeſta:Thoma,Thoma,inqt,tuo ſanguine illuſtrabis Eccleſiã meam. At ille: Quiſnã es,Domine? Et Chriſtus,Ego,ait,ſum frater & Saluator tuus, q Eccleſiã meã illuſtrabo ſanguine tuo.Et ille: Vtinàm,inqt,ità fiat,vt locutus eſt Dominus meus. Multũ verò conabatur Frãciæ rex inter illũ & Angliæ regẽ pacẽ cõciliare, & hac cauſa crebra inter reges habita ſunt colloqa.Recitabãtur etiam illic mãdata ſummi Põtificis : ſed rex Angliæ aliquãdiù diſſimulãter egit.Itaq; ſanctus Archiepiſcopus ſcripſit ei hũc in modũ:

Chriſtus ei appáret.

Cap.18. *Epiſtola ſancti martyris ad regẽ.* Deſiderio deſideraui videre faciẽ veſtrã,& loqui vobiſcum : multùm quidem propter me,ſed maximè propter vos. Propter me,vt viſa facie veſtra, reduceretis ad memoriam ſeruitia,quæ,dum eſſem in obſeqo veſtro, exhibui vobis deuotè, iuxta animi mei cõſcientiam:

entiã: ſic me Deus adiuuet in examine ſupremo,quãdò oẽs ſtabunt ante tribunal ipſius, In qua nihil mutauim' ſtylum.
recepturi ꝓut geſſerint in corpore,ſiue bonũ,ſiue malũ: & cõmoueremini pietate ſuper
me,quem oportet mendicando viuere inter alienos:licèt tamẽ Dei gratia cũ abundãtia 2. Cor. 5.
victualia ad ſufficientiã habeamus:eſtq́; nobis ſolatio,quod dicit Apoſtolus:Oẽs qui piè 2. Tim 3.
volunt viuere in Chriſto,pſecutionem patientur.& Propheta: Non vidi iuſtũ derelictũ, Pſal. 36.
nec ſemen eius quęrens panẽ. Propter vos,tribus ex cauſis, qa dominus meus eſtis,tum
quia rex, tũ qa filius meus ſpiritualis. Eò quòd dominus, debeo & offero vobis cõſilium
meum,quodcunq; debet Epiſcopus, ad honorem Dei & ſanctæ Eccleſiæ,domino. Eò ꝙ
rex,teneor vobis ad reuerentiam & commonitionem. Eò quòd filius, officij ratione ad
caſtigationem & coërcitionẽ.Corripit enim pater filiũ, nunc blandis, nunc aſperis,vt
vel ſic,vel ſic prouocet eũ ad benefaciendũ. Nôſse debetis,vos Dei gratia eſse regẽ,pri- Regis officium.
mò,qa voſipſum regere debetis,vitamq́; veſtrã optimis informare moribus,vt veſtro ex-
emplo cęteri ꝓuocentur ad melius,iuxta illud ſapiẽtis,Cõponitur orbis regis ad exem-
plũ.*Secũdò,alios demulcẽdo, alios puniẽdo poteſtatis authoritate, quã ab Eccleſia ac- * Secũdariò
cepiſtis,tum ſacramẽto vnctionis,tũ gladij officio,quẽ geſtatis ad malefactores Eccleſię
conterẽdos.Inungũtur enim reges tribus in locis:in capite,in pectore,in brachijs:quod
ſignificat gloriã,ſcientiã,& fortitudinẽ.Qui antiqs tẽporibus iuſtificationes Dei nõ ob-
ſeruabãt,ſed ꝑuaricati ſunt mãdata eius,ijs ſublata eſt gloria,ſcientia,& fortitudo,& eo-
rum generationi,exẽplo reprobationis Saulis,Nabuchodonoſor,& aliorum q̃plurium. 1. Reg. 15.
Qui poſt delictũ ſuũ humiliauerunt ſe Domino ſuo,ijs gratia Dei acceſſit abundantiùs
& perfectiùs cum omnibus ſupradictis, ſicut Dauid,Ezechiæ & alijs quãpluribus. Chri- 2. Reg. 12.
ſtus fundauit Eccleſiã,eiq́;cõparauit libertatem proprio ſanguine ſuo,ſuſtinendo flagel- 4. Reg. 20.
la,ſputa,clauos,mortis anguſtias: nobis relinquens exemplũ,vt ſequamur veſtigia eius.
vndè dicit Apoſtolus:Si compatimur,& conregnabimus:ſi cõmorimur,& cõſurgemus. 2. Tim. 2.

Eccleſia Dei in duobus cõſiſtit ordinibus,in Clero & populo. In Clero ſunt Apoſtoli
& Apoſtolici viri,epiſcopi & cęteri rectores Eccleſiæ,qbus cõmiſſa eſt cura & regimen
ipſius Eccleſiæ,q tractare habẽt negocia eccleſiaſtica, vt totũ reducãt ad ſalutẽ aĩarum.
Vndè & Petro dictũ eſt, & in Petro alijs Eccleſię rectoribus, nõ regibus & principibus:
Tu es Petrus, & ſuper hãc petrã ędificabo Eccleſiã meam, & portę inferi nõ ꝑualebunt Matt. 16.
aduersùs eã: & tibi dabo claues regni cęlorũ. In populo ſunt reges, duces & comites,&
alię poteſtates, quę ſecularia habẽt tractare negocia, vt totũ reducãt ad pacẽ & vnitatẽ
Eccleſię.Et qa certũ eſt, reges poteſtatẽ ſuã ab Eccleſia accipere, nõ ipſam ab illis,ſed à
Chriſto:vt ſalua pace veſtra loquar,nõ habetis epiſcopis pręcipere,abſoluere aliquẽ,vel
excommunicare, trahere clericos ad ſecularia iudicia,iudicare de decimis,de eccleſijs,
interdicere epiſcopis, nè tractẽt de trãſgreſſione fidei, vel iuramẽti,& multa,quę in hũc
modũ ſcripta ſunt inter cõſuetudines veſtras,quas dicitis auitas.Dominus enĩ dicit,Le- Leui. 19.
ges meas cuſtodite. & iterũ p ꝓphetã: Væ q cõdunt leges iniquas,& ſcribẽtes ſcripſerũt Eſa. 10.
iniuſtitias,vt opprimerent pauperẽ in iudicio,& vim facerẽt cauſę humiliũ populi mei.

Audiat itaq; dominus meus conſilium fidelis ſui,ſi placet,commonitionem Epiſco-
pi ſui,caſtigationem patris ſui,vt non cũ ſchiſmaticis aliquã decętero habeat familiari-
tatem vel cõmunionem.Notum eſt ferè toti mundo,q̃ deuotè,q̃ honorificè Dominũ Pa
pam receperitis,quantùm Romanam eccleſiam foueritis & honoraueritis:quantũ etiã
Dominus Papa & Eccleſia Romana perſonã veſtrã dilexerint,& honorauerint, & in q-
buſcunq; potuerint ſecundũ Deũ,vos exaudierint. Nolite ergò domine, ſi ſalutem aĩæ
veſtrę deſideratis,eidẽ eccleſię,quod ſuũ eſt,aliqua ratiõe ſubtrahere,ſeu in aliquo iuſti-
tię cõtraire:ĩmò eandẽ ei in regno veſtro ꝑmittatis libertatẽ,quã in alijs habere digno-
ſcitur.Memorq́; ſitis ꝓfeſſionis,quã feciſtis, & poſuiſtis ſcriptã ſuper altare apud Vueſt-
monaſteriũ,de ſeruãda Eccleſiæ Dei libertate ſua, quãdò conſecratus fuiſtis & inũctus
in regem à ꝑdeceſſore noſtro.Eccleſiã quoq; Cantuarię, à qua ꝓmotionem & cõſecra-
tionem accepiſtis,in eum ſtatum reſtituatis & dignitatem,in qbus fuit temporibus ꝑde-
ceſſorũ veſtrorum.Poſſeſſiones etiam ad ipſam ꝑtinentes,eccleſias,villas, & ꝑdia, quę ꝓ
voluntate veſtra diſtribuiſtis,res omnes ablatas,tam noſtras,quàm clericorũ noſtrorum
& laicorũ, in integrum reſtituatis. Permittatis etiã nos liberè & in pace redire ad ſedem
noſtram,& nos vobis tanquã chariſſimo domino & regi fideliter & deuotè ſeruire para-
ti ſumus in quibuſcunque poterimus,ſaluo honore Dei & Eccleſiæ Romanę,& ordine
noſtro.Alioquin pro certo ſciatis, quia diuinam ſeueritatem & vltionem ſentietis.

Hac

Cap.19. Hac perlecta Epiſtola Archiepiſcopi, rex tum quidem nec abnuere, nec annuere voluit, ſed in diem tertiũ diſtulit reſpõſum. Tãdem in vnũ conuenientibus rege & Archiepiſcopo, ꝑ ſummũ Pontificẽ & Frãciæ regẽ pax, vt quidem videbatur, cõciliata eſt: ꝓmiſitq; rex ſe reſtituturũ ablata oĩa, & quę Archiepiſcopatûs eſſe ꝓbarentur: ipſi quoq; Archiepiſcopo & ſuis oĩbus poteſtatẽ fecit in regnũ reuertẽdi. *Inter S. Thomã & regẽ pax conciliatur.* Cur aũt nõ ſtatìm redierit vir ſanctus in Angliã, ipſe Põtifici maximo ſcripſit poſt reditũ ſuũ: quę qdem literę extãt, ſed ꝓpter tẽporis anguſtiã ea quoq; coacti ſum⁹ omittere. Queritur in ijs inter alia, regẽ Anglię à pactis cõuentis reſilijſſe, quod tñ non tã illi imputandũ ſentit, q̃ qbuſdam Epiſcopis, quos totius diſcordię incentores vocat: quorũ machinis effectũ dicit, vt rex oẽs ipſius & ſuorũ redditus poſt pacẽ in ferijs S. Marię Magdalenę factã, vſq; ad S. Martini feſtũ detinuerit, & tũ demũ domos vacuas & horrea demolita ipſi reddiderit: plures etiã eccleſię Cãtuarienſis poſſeſſiones, vt ꝓmiſerat, minimè reſtituerit. Multa quoq; alia cõmemorat inſolẽter admiſſa, cũ eſſet Angliã ingreſſur⁹, à qbuſdã epiſcopis: & niſi decan⁹ Sariſbiriẽſis impediuiſſet, quoſdã vim ipſi & ſocijs adferre voluiſſe. Populũ aũt dicit ipſi⁹ reditu lætatũ fuiſſe, ſeq; in ſua Eccleſia à clero & populo cũ magna deuotione exceptũ.

Cap. 20. Et hęc qdem, multaq; alia ijs literis cõtinentur, è qbus ſatìs cõſtat, nõ ſine ꝑiculo eum in Angliã reuertiſſe ſeptimo anno exilij ſui. Et ille ſanè tãto feruentiùs ad futurã ꝓperabat vitã, quanto certiùs cognouit, nihil in hac p̃ſenti pręter tentationes & ꝑicula ſibi ſupereſſe. Atq; etiamsì fortaſsìs pax arriſiſſet, adeò tamẽ graue iãpridèm ſibijpſi bellum indixerat, vt inter mũdi delicias poſito, aſperioris eremi moleſtia, vel potiùs martyrium nõ deeſſet. Valdè aũt ei in quadã ad regis filium ſuſcepta legatione moleſtus fuit ſuus Archidiaconus, cui prę cęteris fidere debuiſſet. Quidã etiã inimici iuſtitię calumniabantur cum leonina feritate reuerſum in regnũ, vt regis ꝓpoſitum & inſtituta diſſolueret, cùm ex fine ſatìs patuerit, agnina lenitate p̃ditum, ceruicẽ obieciſſe ꝑcuſſori. At vir magnanimus ad futurum certamẽ ſe p̃parans, inſtabat orationi, ſacrę lectioni & p̃dicationi, largiſſimisq́; p̃ſtandis eleemoſynis. *Recrudeſcunt perſecutiões ſancti viri.* Porrò ob q̃dam eccleſię negocia regis filium paulò ante Chriſti natalẽ adire volens, Londinum ꝓfectus eſt. Necdùm aũt vrbẽ ingreſſo denunciatur regis noĩe, nè vltrà ꝓcedat, nec vllas regis vel vrbes vel villas ingredi auſus ſit. Obſtupeſcenti viro Dei ad tam inſperatum regis mandatum, dictum eſt, illum rupiſſe pacis fœdera, quę cũ rege pepigiſſet: iubere regẽ, vt ad ſedẽ ſuam redeat, & iniuncto officio diligenter incũbat. Animaduertit vir ſanctus, quorsùm hęc ſpectarent, tantoq́; ad omnẽ Dei exequẽdã volũtatẽ factus eſt alacrior, quãto ſe ſenſit ꝓpiùs ad palmã accedere. Quãto aũt tum fidei feruore, tum cæleſtiũ amore inflãmatus redierit, teſtẽ tenem⁹ gratiã curationum, quę ꝑ illud iter cęlitùs exhibitę ſunt, poſtquàm martyr ad ſuperos migrauit.

Cap.21. Reuerſus domũ, cũ ſumma animi deuotione ac puritate celebrauit Chriſti natalẽ, atq; eoipſo die poſt cõcionem terribili ſententia ꝑculit vnũ ex regijs miniſtris ꝓpter facinus quoddã, & cæſos miniſtros ſuos: itemq́; Randulphũ hoĩem ſceleſtũ, totius malitię incẽtorẽ. Tandẽ adiecit: A Ieſu Chriſto maledicti ſint, & à cœtu ſanctorum deleatur eorum memoria, quicunq; inter me & dominũ meũ regẽ, odium & diſcordias ſeminabunt. Abiêrunt tum quidam magni viri ad regem, & ſanctum martyrẽ apud eum detulerunt, ità vt rex grauiſſimè cõmotus, iteratis vocibus ità dixiſſe feratur: Inertes ac miſeros hoĩes enutriui & erexi in regno meo, ꝗ nec fidẽ ſeruant dño ſuo, quẽ à plebeio quodã clerico tã ꝓbroſè patiũtur illudi. *Rex cõmotus ea dicit, quę necem ſancto viro attulerunt.* Aderãt ibì nobiles q̃tuor genere cõſpicui, & è familia regis. Ij hæc verba ex ore regis rapientes, ſecùs ea, q̃ rex vellet, interpretati ſunt: moxq́; in necẽ ſancti viri cõſpirârunt: neſcienteq́; rege, mare celerrimè traiecerunt, rege, vbì id cõperit, ſuſpicante mali qppiã illos moliri, mittenteq́; nuncios, ꝗ eos reuocarẽt: ſed illi iã lõgiùs anteceſſerãt, q̃ vt poſſent reuocari. Inuito quidẽ rege cęſum ab illis fuiſſe Archiepiſcopũ, vel indè ſatìs liquet, ꝙ vbì cõperit crudeliſſimũ facinus, incredibili dolore & horrore correptus fuit. Voluẽrat ille vel in carcerẽ eũ cõijcere, aut alio modo coërcere, vt à ſentẽtia illũ deduceret. Sed illi hoĩes nefarij poſtq̃ in Angliã venerunt, adiũctis ſibi qbuſdã miniſtris regis, quos Archiepiſcop⁹ excõmunicârat, & militũ ſatellitũq́; coacta manu, mẽtiebãtur ſe iuſſos à rege, tollere è medio Archiepiſcopũ. Itaq; die illo, ꝗ ſanctorũ Innocentũ feſtũ ſeqtur, abſoluto iã prãdio, ſeſe colligũt aduersùs virũ piũ & innocentẽ, ꝗ iã in interiorẽ domũ ſeceſſerat cũ domeſticis, de negocijs tractatur⁹. ſoli aũt q̃tuor cũ vno ſatellite ingreſſì ſunt, itũq́; illis obuiã eſt honorificè, tanq̃ domeſticis regis. Illi iubẽt dici Archiepiſcopo, velle ſe cũ ipſo regis noĩe colloꝗ. Annuit vir ſanct⁹, vt introducãtur. Introducti diù

denſte

ſedent taciti,& neq; ſalutãt,neq; appellãt Archiepiſcopum.Tacet etiam ipſe aliquãdiù: poſteà ſalutat pacificè.Illi pro ſalutatione reddunt maledicta,adeoque in necem eius ferebantur præcipites,vt niſi oſtiarius clericos,quos vir ſanctus exire iuſſerat, reuocâſſet, haſta quadam,quæ illic ſtabat,illum confodere voluerint,vtì poſteà ipſi confeſſi ſunt.

Intrò autē reuerſis clericis, qui primarius erat in his quatuor viris, ità ait:Rex con- *Cap. 22.* trouerſijs omnibus conſopitis,te ad tuam ſedem remiſit:tu maleficijs beneficia cōpenſans,eos,quorum opera filius regis coronatus eſt,à ſuo miniſterio ſuſpendiſti,miniſtros regis anathemate percuſſiſti: vt ſatìs appareat, te filio regis, modò poſſis, coronam auferre conſtituiſſe.De his vtrùm coram rege purgare te velis, edicito. Ea enim cauſa nos *Mentiūtur* huc miſſi ſumus.Reſpondit vir ſanctus: Teſtis eſt Deus, nunquàm me filio regis coronã *turpiter.* eripere voluiſſe, cui ego mâllem tres alias adiungere cum regnis ampliſſimis, modò id rectè atq; ordine fieri poſſit.Neq; verò ego ſuſpēdi à miniſterio Epiſcopos,ſed dominus Papa id fecit:nec me decet abſoluere,vt vos vultis,quos ille ligauit. Tū illi:Iubet,inquiunt,rex, vt cum omnibus tuis è regno excedas.Cōtrà Archiepiſcopus: Sed me deincèps, ait,Deo propitio,nemo inter Eccleſiã meam & mare conſpiciet.Non véni vt fugerem: hîc me repiet,ſi qs quęſierit. Illis obijciētibus,ꝙ animi furore pércitus, miniſtros regis ex eccleſia turpiter eieciſſet,vir ſanctus cum multo ſpiritûs feruore illis reſpōdit: Quiſquis auſus fuerit ſanctæ Romanæ ſedis inſtituta,vel Eccleſię Chriſti iura violare,nec vltrò ſatisfecerit,non parcã,nec differã eccleſiaſtica cenſura coërcere peccãtem. Hac illi viri Dei conſtãtia perculſi,propiùs accedūt,dicuntq; ei:In capitis tui periculū hæc ꝑlocutus es.At vir ſanctus: Non me,inquit,terrent minę veſtrę: nec gladij veſtri promptiores ſunt ad feriēdum,quàm ego ad martyriū obeundum.Alium quęrite, qui vos fugiat: me collato pede pro Domino meo prçliaturū comperietis. Illis cum clamore & cōtumelijs exeuntibus,vir Dei ſuos conſolabatur,& vt nobis viſum eſt,qui pręſentes adfuimus,ità ſedebat imperterritus,acsì ad nuptias inuitatus eſſet ab illis. *Præliaturū ſe dicit, non armis, ſed patiētia aduersùs perſecutores ſuos.*

Mox reuertuntur illi loricati,accinctiq; gladijs,& ſecuribus armati.Fores aūt clauſæ *Cap. 23.* erant,nec pulſantibus aperiebatur. Tum illi occultiore via per pomariū ad ſepē ligneã diuertunt,ferroq; & magna vi ſibi aditū parãt. Eo horribili ſtrepitu miniſtri & clerici penè omnes territi fugerunt.Hortãtibus illis,qui remãſerant,vt vir ſanctus in eccleſiam ſe cōferret,planè recuſauit.Nō enim tali caſu fugiendū erat,ſed dandū potiùs ſubditis exemplū,vt mâllet quiſq; feriri gladio,q̃ videre legis diuinę contemptū,& ſacrorū canonū euerſionem.Inſtabant verò monachi,aiebant indecorū eſſe,à veſpertinis laudibus, quæ tū celebrabantur,ipſum abeſſe.Ille verò non ceſſit,veritus ſe priuatū iri optata martyrij corona,ſi in templū eſſet ingreſſus, cuius reuerētia arceri poſſent à tãto ſcelere parricidę illi.Sanè poſtq̃ ab exilio reuerſus fuit,ſic dixiſſe fertur,tanq̃ certus iã ſe per martyrium hinc emigraturū:Habetis hîc dilectū Deo ac verè martyrē Elphegū:aliū quoq; vobis ſine mora diuina miſeratio prouidebit.Monachi aūt cùm eū ꝓmouere nō poſſent, valdè inuitū abſportârunt in eccleſiã: quã cùm ingreſſi eſſent, quatuor illi nobiles curſu rapidiſſimo ſecuti ſunt cū Hugone ſubdiacono deploratę neqtię,quē malū clericū appellabãt.Volentes aūt monachi obſerare fores eccleſię,prohibiti ſunt à ſancto viro,qui tum ꝑclarè dicebat:Nos patiēdo potiùs,q̃ pugnãdo,ex hoſte triumphabimus:neq; eô huc venimus,vt repugnemus,ſed vt patiamur.Adſunt mox ſacrılegi carnifices,exclamantq; furibundi: Vbì eſt Thomas Bekeτh,regis & regni ꝓditor?Eo reſpōdente,maiori cōtentione vociferãtur:Vbì eſt Archiepiſcopus?Tū ille planè intrepidus & imꝑterritus,Eccè adſum,inqt,nō proditor regni,ſed ſacerdos.Paratus ſum ꝑ illo mori,q me redemit ſanguine ſuo.Abſit,vt ꝓpter enſes veſtros aut fugiã,aut à iuſtitia recedã.At illi,Abſolue,inqunt, quos excōmunicâſti & ſuſpendiſti à ſuo officio.Nulla,ait vir ſanctus, ab illis exhibita eſt ſatisfactio,itaq; nō abſoluã.Rurſùs illi: Nunc igitur morieris,& recipies ꝑ meritis.Ego verò,ait ſanctus martyr,ꝑ Dño meo mori paratus ſum,vt eccleſia meo ſanguine pacē & libertatē aſſequatur.Pręcipio aūt ex parte omnipotētis Dei,nè quęquã ex meis lędatis. Mox illi,facto impetu,in eū irruūt, conãturq; extra fores extrahere, illic eū aut iugulaturi,aut vinctū abſportaturi,vtì poſteà cōfeſſi ſunt.Sed cū difficilè poſſet loco moueri, & vnū ex eis acriùs inſiſtentē à ſe remouiſset,is terribili incenſus furore,enſem contra eius verticē vibrauit.Tum verò pius & ſanctus vir cernēs adeſſe horã,qua promiſsã ꝑciperet martyrij coronã, ceruicem inſtàr orãtis inclinauit,iunctiſq; & ſurſùm erectis manibus, Deo & S. Mariæ,beatoq; martyri Dionyſio ſuã & Eccleſię cauſam cōmendauit. Vix ea *Prædicit martyrium ſuum.* *Offert ceruicem percuſſoribus.*

prolo-

prolocutum, nefandus vir, metuens nè populus eum eriperet ex manibus ipſorū, coronā capitis eius, vulnere capiti inflicto, tanta vi amputauit, vt pariter ſecaret & præcideret brachium iſthæc referentis, qui ſolus, cunctis & monachis & clericis præ metu fugientibus, ſancto martyri conſtanter adhæſit, & inter vlnas eum continuit, donèc altera earum amputata eſt. Additus indè eſt alter ictus in ſacrum caput eius, & ille manſit immotus, nihil ſe commouens. Tertiò percuſſus, genua flexit, dicens ſubmiſſa voce, Pro nomine Ieſu & Eccleſiæ defenſione mori paratus ſum. Tum verò tertius ex illis ſacrilegis percuſſoribus, ità procumbenti graue inflixit vulnus, vt cum ſanguine pariter è capite cerebrum in eius faciem deflueret. Quartus interim abigebat ſuperuenientes, vt cæteri poſſent in ea horrēda cæde liberiùs verſari. Quinto loco acceſſit is, quem antè diximus, Hugo ſubdiaconus execrabilis, & poſito pede in collum ſanctiſſimi martyris, quod ſine horrore dici non poteſt, cerebrum cum ſanguine per pauimentum ſparſit, aitq́ue ad illos quatuor: Abeamus hinc: iſte poſthàc non reſurget.

Hic videtur Author ſeipſum ſignificare.

Tertio ictu fundit martyris cerebrum.

Cap.24.

In his omnibus incredibilē licebat ſancti martyris videre conſtantiā, vt qui neq; manū, neq; veſtem opponeret percuſſoribus illis, nec vllū vel verbū, vel clamorē ederet, immò nè gemitum quidem, aut aliquam doloris ſignificationem exprimeret: ſed caput gladijs oblatum teneret immotū, donèc cerebro cum ſanguine erumpente, tanquàm oraturus, corpus in terrā, ſpiritū in ſinū Abrahæ depoſuit. Cęſus eſt vir pius à cruentiſſimis illis carnificibus tēpore ſacro & loco ſacro, in ipſa domo Dei, quarto Calendas Ianuarij anno Chriſti milleſimo centeſimo ſeptuageſimo. Cæde perpetrata, infelices illi, & cæteris homicidis immaniores, gloriabundi per ædes & officinas Archiepiſcopi diſcurrunt, aurum, argētum, veſtes, vaſa precioſa, libros & Eccleſię chartas atq; priuilegia, permultaq; alia diripiunt. Indè in eius clericos, clientes & parentes ſuam exercet tyrannidem publica poteſtas, diuerſiſq; affectos contumelijs, priuat facultatibus, ità vt miſeri & mendici per ignotas prouincias diſperſi ſint. Nemo verò ſatìs explicare queat, quātus mœror ciuitatem occupârit, poſtquàm audita eſt beati viri cædes. Magno ſanè omnibus horrori fuit tam crudele facinus in eccleſia deſignatum. Celauerat vir ſanctus magno ſtudio, quoàd vixit, ſanctitatem ſuam: ſed eam non paſſus eſt diutiùs latére omnipotens Deus: ſed poſt fuſum ſanguinem multis eam miraculis declarauit: verùm ea initio occultabantur, tanquàm non habitura fidem: donèc ijs multiplicatis ceſſit aduerſariorum impietas, & obſtructum eſt os loquentium iniqua.

Res eius diripiuntur.

Cap.25.

Poſtero die martyris corpus mundiſſimum quidam loturi, ad nudam carnem inueniunt cilicium adeò pediculis refertum, vt martyrium, quod pridiè vir ſanctus perpeſſus erat, iſto tolerabilius videretur. Porrigebatur autem illud cilicium vſque ad genua, eoq; admodùm ſtrictè femur cinctum erat. Ea res conſpecta, largos ex pręſentium oculis lachrymarum imbres expreſſit. Apparebat enim tunc rigor pœnitentiæ, & vitæ aſperitas atq; ſanctitas, quę anteà vix pauciſſimis familiaribus cognita fuerat. Conditum indè eſt venerandum corpus in crypta admodùm honorificè & reuerenter. Tanta verò ſecuta ſunt miracula, vt ſi ſingulatìm ſcriberentur, infirmi vix ſint credituri. Toto verò anno, demptis diebus decem, in eius eccleſia conticuêre laudes diuinę & Miſſarum ſolennia. Subitò autem & præter omnium expectationem, Deo vlciſcente fuſum ſanguinē martyris ſui, pax regni perturbata eſt, excitatę ſunt ſeditiones, & bellum extitit inteſtinū. Filius incurrit in patrem, & pater in filium, regnumq́; in ſeipſum diuiſum, celerem deſolationem minabatur. Nortmannia hoſtili gladio ferienda tradita eſt. Anglia contremuit & commota eſt à facie cladis imminentis. Obſidebāt eam hoſtes vndiq;, & intùs vaſtabant exitiales ſeditiones, alijs patrem, alijs filium cauſam iuſtiorem fouere aſſerentibus. Sed tandèm ſancti martyris meritis pax reddita eſt, & eius aduerſarij propenſiori ſtudio illum venerati ſunt defunctum, quàm viuentem fuerant perſecuti.

Vide de cilicio eius &c.

Extant aliquot libri de miraculis ſancti viri, ſed manuſcripti.

Cap.26.

Deniq; rex ipſe, cùm per viſionē ſignificatum eſſet, nulla alia via ſperandam eſſe pacem, niſi conciliato martyre, corde contrito & humiliato ad monumentum beati martyris, veniam petiturus, properauit: cumq́; Cantuariam veniſſet, ab æde B. Dunſtanni vſq; ad ſummum templum, in quo S. Thomas conditus eſt, nudis pedibus & communi veſte lachrymabundus ingrediebatur, non viarum aſperitate, non pedum teneritudine retardatus. Vbì ad eccleſię fores venit, prócidit & adorauit: porrò ingreſſus, locum illum, in quo vir beatus occiſus eſt, lachrymis infudit: deindè dicta confeſſione coram Epiſcopis, cum multo tremore ac reuerentia acceſſit ad loculum martyris: atq; illic toto proſtratus

Obſerua ſingularē regis pœnitentiā

ſtratus corpore, quos gemitus, quæ ſuſpiria ediderit, quas lachrymarum profuderit imbres, dici ſatis non poteſt. Poſteà cùm palàm reum ſe proclamâſſet, veniamq́; precatus eſſet, quòd ſanctum virum tam pertinaciter eſſet perſecutus, non tamen occidi voluiſſet: reſtituit in integrum Eccleſiæ Cantuarienſis iura & dignitates, quæ anteà habuiſſet, addiditq́ue è ſuo triginta librarũ redditus, vt ſanctum martyrem poſſet habere propitium. Deindè exteriori veſte ſe nudans, ſcapulas & caput in tumuli feneſtrã magna humilitate ſubmiſit, ità vt omnes eo ſpectaculo ad lachrymas permouerentur: primoq́ue ab Epiſcopis quinquiès cæſus eſt: deindè à monachis ampliùs octoginta, ternos accepit ictus, atque ità ſolenniter abſolutus eſt. Poſt hæc nuda humo reſidens, nudis pedibus, vt venerat, atque ieiunus totam noctem in precibus exegit. Deniquè ità ſe tunc geſſit, vt non facilè in hiſtorijs reperire liceat, quenquã è Chriſtianis principibus humiliùs atque deuotiùs hoc rege egiſſe pœnitentiã. Vt verò ſatìs conſtet, ſancti Thomæ martyris meritis ab illo regno diuinæ ſeueritatis animaduerſionem amotam, eodem die, quo rex venit Cantuariam, pro ſuis in martyrem peccatis ſatisfacturus, Comes Flandriæ, qui cum immenſo exercitu in Angliam traijcere ſtatuerat, mutata ilicò ſententia, receſſit. Altero die rex Scotię, Angliam vaſtaturus, in acie compræhenſus eſt: & breuì omnes conticuêre hoſtes, & pacem regni perturbãtes, humiliati ſunt, redijtq́ue tranquillitas: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto: Qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

EPISTOLA LVDOVICI REGIS FRANCORVM AD ALEXANDRVM PONTIFICEM.

Domino ſuo & patri ſanctiſſimo Alexandro, Dei gratia ſummo Pontifici, Ludouicus Francorum rex ſalutem & debitam reuerentiam. Ab humanę pietatis lege recedit filius, qui matrem deturpat: neque creatoris beneficij reminiſcitur, qui de ſanctæ Sedi Apoſtolicæ illata turpitudine non contriſtatur. Verùm ſpecialiùs eſt condolendum, & nouitatem doloris excitat inauditę nouitas crudelitatis: quoniam in ſanctum Dei inſurgens malignitas, in pupillũ Chriſti gladium infixit, & lucernam Cantuarienſis Eccleſiæ nõ tam crudeliter, quàm turpiter iugulauit. Excitetur ergò exquiſitæ genus iuſtitiæ: denudetur gladius Petri in vltionem Cantuarienſis martyris: quia ſanguis eius clamat pro vniuerſali Eccleſia, non tam ſibi, quàm vniuerſæ Eccleſię conquerens de vindicta. Eccè ad tumulum agoniſtæ, vt relatum eſt nobis, reuelatur diuina in miraculis gloria, & diuinitas demonſtratur, vbi humatus requieſcit, pro cuius nomine certauit. Latores verò præſentium patre orbati, pietati veſtræ ſeriem indicabunt: & teſtimonio veritatis aurem mitiſſimam adhibete, & tam de iſto negocio, quàm de alijs, tanquàm nobis credite. Valete.

Notent hęc hoſtes Romanæ Eccleſiæ.

VITA S. EBRVLPHI CONFESSORIS, A QVODAM EIVS DISCIPVLO, AVT AMICO FAMILIARI *conſcripta, ſed per F. Laurentium Surium mutato ſtylo, redacta in compendium.*

EBrulphus vir nobilis, parẽtes habuit illuſtres. Nutritus eſt autem in aula regis, tantamq́ue prę ſe tulit modeſtiam & humilitatem, vt in palatio magnũ obtineret locũ, quemadmodùm ipſe nobis exhortationis cauſa dicere conſueuit. Cùm autẽ eſſet opulentus, & literis benè eruditus, atque ſapientię ſtudioſus, diuino in ipſo creſcente feruore, libros ſcripturę diuinæ cœpit euoluere, vt ſciret ſanctorum patrum res geſtas, atque indè diſceret, qua ratione poſſet ipſe quoquè placere Deo. Vbi autem in ſancto Euãgelio legit ea verba Saluatoris, Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. itemq́; illa, Qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam ęternam poſſidebit: ille animo compunctus, relictis omnibus, paupe-

Decẽb. 29. *S. Ebrulphi humilitas.* *Lucæ 9.* *Matth. 19.* *Omnia ſua dat egenis.*

pauperibus ea elargitus eſt. Vxorem autē ſuam Chriſti ancillis cōmendauit, vt eam cæleſtibus imbuerent diſciplinis. Nec verò contentus reliquiſſe patriam charoſq; parentes, & facultates omnes, etiā barba & capite raſo, cum tribus religioſis viris celerrimè ad eremum properauit, & inter opaca nemorum, loco, quem * Oximenſem vocant, latitauit. Et quidem Angelo duce, repererunt fontes egregios, quæ eis cauſa fuit Deo vberes gratias agendi, qui nunquàm ſpernit ſperantes in ſe.

*Oxonienſem

In eremo degit cum paucis.

Cœperunt autem ex virgultis conſtruere ſepem, & intra illam tuguriolum, in quo cōmorarentur. Erat verò locus procùl ab hominum habitatione ſeparatus: Cumque ad eos veniſſet vir quidam, miratus eſt conatū eorum, ꝙ ſciret Sueuos crebras illic facere irruptiones, & prædas agere: tum quoq; locum eſſe incultum, ſed nec opportunum culturæ. Quod cùm eis obijceret, illi reſponderunt: Nos huc, mî frater, acceſſimus, vt ploremus peccata noſtra, fretiq; auxilio Domini noſtri Ieſu Chriſti, nō timemus incurſus hominū. Tu verò, ſi ſapis, reſipiſce iam, & ad meliorem frugē te recipe. Tum ille cōpunctus corde, domum abijt, & manè reuertens, tres eis panes ſubcinericeos attulit, & fauum mellis: iunctusque illis, monachus effectus eſt. Sed cùm latére non poſſet gratia Dei, per illos operans, quidam ad eos crebrò veniebant, resq; neceſſarias apportabant, atque illorū ſermonibus piè inſtituti, domum redibāt. Permulti autem facti ſunt perfectiſſimi monachi. Accidit interìm, vt pane deficiente, pauper quidam eleemoſynam peteret. Iubenti beato Ebrulpho, vt ei daretur eleemoſyna, miniſter reſpondit: Non habeo, pater, niſi dimidium panem. At ille: Nihil hæſites, fili: ſed memineris propheticæ illius ſententiæ, Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Datus eſt igitur panis pauperi, nec diù pòſt adeſt quidam præ foribus cum iumento, pane, vino & caſeo onuſto. Atque ab illo die nihil defuit eis, quod eſſet neceſſarium. Porrò duo ſæui latrones alterius prouinciæ eò aduentātes, porcos furari nitebātur: ſed interìm dum per eremum curſitant, eos inquirentes, iam defeſſi, audiūt ſigno dato euocari monachos ad laudes Dño ꝓmendas. Itaq; tremefacti, ocyùs ſe cōferunt ad virum Dei, confitenturq; crimen ſuū: factique ſunt egregij monachi. Poſtq̄ aūt longè lateq; peruagari cœpit fama ſanctitatis Ebrulphi & monachorū eius, & quanto ſtudio colerēt Deū, homines locupletes & religioſi aliarū regionū, illorū exemplis cōpuncti petiērūt à venerabili patre Ebrulpho, vt ipſorum impenſis monaſteria exædificaret. Ille nō impiger, ſed cupiēs augere talenta à Dño ipſi tradita, quindecim monaſteria virorū & fœminarū cōdidit. Deindè ad monaſteriū ſuū reuerſus, cum ꝑmultis monachis in Dei ſeruitio ꝑmanſit immobilis. Domiciliū aūt eius nihil à paſtorum tugurio differre videbatur. Per eius circuitum degebāt monachi à dextris & ſiniſtris, ità vt vtrinq; eſſent cellulæ mille quingentæ: quas ille crebrò inuiſere ſolebat, mulo & aſino ſubuectus. Cumq; annos viginti & vnū illic habitâſſent, ſæua peſtis locū inuaſit. Tum verò ſanctus vir nequaq̄, vt ſolēt mercenarij, fugit, ſed fratrū animos cōfirmabat, hortabaturq; eos, vt pararent ſe veniēti iudici, qui redditurus eſt vnicuiq; iuxta opera ſua. Videte, inqt, nè ſpōſus reuertēs à nuptijs, inueniat vos dormiētes, ſed vigilātes in operibus bonis. Cumq; graſſaretur peſtis, vnus ex fratrib⁹ ſublatus eſt ſine cōmunione. dicebatur autem Ansbertus. Vbi autē eum obijſſe didicit B. Ebrulphus, ſciſcitabatur nū Euchariſtiā ꝑcepiſſet. Miniſtro eius id negāte, infremuit ſpiritu, oransq; & lachrymans venit ad lectū eius, aitq; ad defunctum: Eheu frater, cur abijſti ſine communione? Ille tanq̄ à ſomno expergefactus, paululùm apertis oculis, Tu es, inquit, domine? Vir Dei reſpōdit: Ego ſum: ſed dic mihi, vbi interìm fueris, & quid videris. Et ille: Reuocâſti me, inquit, à labore itineris, quo me cruciabat aduerſarius. Et vir ſanctus, Vis, ait, Euchariſtiā accipere? Reſpondit: Volo. Cumq; corpus & ſanguinē Domini accepiſſet, rursùs pacis ſomno obdormiuit. Migrârunt tunc ad Dominum ſeptuaginta & octo fratres: ex familia verò innumeri: ſed Domino miſerante, peſtis ſopita eſt. Nō ceſſauit autem beatus Ebrulphus pro animabus illis Dominum nocte ac die deprecari.

Multi apud eum fiunt ſanctiſſimi monachi.

Pſal. 40.

xv. monaſteria extruit.

Rom. 2.

Videtem admirandā.

Solebat vir ſanctus, poſt collectas fratrū in lecto quieturus, clàm accire miniſtrū ſuū, q ei legeret quippiā. Sūmo enim ſtudio tenebatur intelligēdi ſcripturas vtriuſq; Teſtamenti, vt in eum quoq; quadraret illud propheticū, In lege Domini meditabitur die ac nocte. Prolixas quotidiè Domino preces offerebat, ſpem ſuā in illo defigēs. Cum ſacerdotibus quoq; oblationes ſuas quotidiè Dño offerre ſtudebat: porrò Dñicis diebus ſacerdotes corā illo tria faciebāt ſacrificia. Erat ei vultus ꝑclarus, canitie fuit venerabilis, charis

Pſal. 1.

charitate plenus, fortis in vigilijs, in abſtinētia iucūdus & hilaris, in rebus duris patiens, erga peccātes humanus & miſericors, corpore caſtus, ſobrius & humilis. Annis ſingulis ter caput tondebat: nunq̄ reddidit malum pro malo: proſpera & aduerſa æquo ferebat animo. Si quod ei illatum eſſet damnum, ſemper illud erat in ore, Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictū in ſecula. Cùm accederent eum, qui inter ſe diſcordes eſſent, optimis ſermonibus ità eos demulcebat, vt concordes recederent. Omnes ad ipſum venientes, nobiles, ignobiles, pauperes & peregrinos iucundo vultu & cum gratiarum actione excipiebat, nec facilè ſine aliquo quanuis exiguo munuſculo à ſe dimittebat. Multi homines ſeculares febre correpti, petebant à miniſtro eius funiculos, qbus vir beatus ſe cingeret, aut quippiā ex veſtimentis eius: & quotquot cū fide accipiebant, ſanabantur. Quædā religioſa fœmina morbo affecta, per nuncios petijt fimbrias veſtimēti eius. Ijs acceptis, cum multis venit ad eū incolumis.

Virtutes eius.

Iob 1.

Nota vim etiam viliū rerum, quibus ipſe eſſet vſus.

Bis in anno pendebat ex voto tributum Domino Deo, putà in Chriſti natiuitate, & tertio die ante Paſcha: quibus diebus cētum argenti ſolidos dabat pauperibus: quod tamen etiam aliàs pro viribus faciebat. Pauperculus quidam ex alia regione, morbo valdè confectus, venit ad eum eleemoſynam petiturus. Illum vir Dei conſpicatus, Et quomodò, inquit, frater, tantum potuiſti explicare iter exhauſto corpore? Illo dicente, ſe inopia compulſum id feciſſe, ait vir Dei: Præſtat te hîc manere, q̄ alicubi canibus lacerandum offerri. Manſit igitur, & breuì proficiens, cœpit hortum colere: deindè verus factus eſt monachus. Alius quidam rebus pauper, ſed corpore incolumis, contractum ſe ſimulauit, vt plus cæteris acciperet à viro Dei. Vbi autem accepit aliquid ab eo, mox febre percuſſus, intra paucos dies expirauit.

Punitur diuinitùs homo ſimulator.

Cùm iam vir ſanctus octogeſimū ætatis annum exceſſiſſet, ſicut ab ipſo didicimus, cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto. dicebat enim infidelē eſſe ſeruum, qui nolit venire in conſpectum Domini ſui. Incidit autem in morbum grauem, ſed corroborante eum ſpiritu ſancto, non ſenſit dolorem, ſed iacebat afflictus. Nec verò quicquam eſculentum aut poculentum ſumere potuit, præter aquam ſolam. Paulò pòſt venerunt ad eum quidam viri ſpectabiles, vinum ſecum afferentes, vndè parùm hauſit, atque ità ſine cibo vixit dies quadragintaſeptem, niſi quòd Chriſti corpus & ſanguinem percipiebat. Et nihilominùs tanquàm benè ſatur non ceſſabat prædicare fratribus verbū Dei. Rogantibus eum fratribus, vt parùm cibi caperet, ille reſpondit: Quæſo, fratres, nè huius rei mentio ſit; mihi enim faſtidium parit. Vt autem liceat mihi paululùm quieſcere, forâs egredimini. Deindè vertens ſe ad parietem, Dominum deprecabatur, mente ad cæleſtia ſubleuata. Quas autem preces ſolebat ſanus fundere, eas volebat ab alijs coram ſe perſolui. Dicentibus verò fratribus, Cur nos, pater, in alienas tradis manus? aut quid nos, te decedente, facturi ſumus? ille reſpondit ſentētia memorabili: Maneat inter vos animorum coniunctio & charitas, nec quiſquam vos diripere poterit. Sit in vobis ſpiritalis dilectio, & quod promiſiſtis Deo, id implere ſtudeatis. Precum veſtrarū penſum lubentes perſoluite, caſtitatem ſectemini, iracundiam fugite, inuicèm vos ad bonum cohortemini, hoſpites & peregrinos benigno animo excipite ꝓpter eum, qui dicturus eſt, Hoſpes fui, & collegiſtis me.

Sola eucharistia ſuſtētatur.

Matth. 25.

Cumque appropinquaret migrationis eius tempus, die quintodecimo ante Chriſti natalem, hora diei tertia, anima eius exceſſit è corpore. Orantibus autem fratribus pro anima eius cum lachrymis, paulò pòſt reuixit, quod quidem illo die tertià accidit. Deindè diebus octodecim ſuperuiuens, in pauperes multa contulit, itemque in monaſteria, pro cuiuſq; ratione & conditione. Porrò quarto Calendas Ianuarij temporibus Roberti Epiſcopi * Sagienſis, anno duodecimo Childeberti regis, fratribus valedicens, alacri & angelico vultu, Abrahæ ſinu receptus, migrauit ad Dominum, conditusque honorificè eſt in eccleſia beati Petri Apoſtolorum principis, quā ipſe extruxerat. Contigit tum miraculum minimè reticendum. Diaconus quidam, qui viro ſancto charus fuerat ob vitæ ſanctimoniam & virtutes, cum multis lachrymis dixit: Cur me, pater, deſeruiſti? Cur mihi non licuit priùs ſepeliri, quàm tu exires à corpore? Eadem verò nocte, cùm eſſet poſtridiè ſepeliendus beatus Ebrulphus, meritis illius Domino ſpiritum ille tradidit, & ſunt ambo pariter ad ſepulcrum deportati. Magna deindè per ſeruum ſuum Ebrulphum Dominus miracula effecit in laudem & gloriam nominis ſui: qui viuit & regnat per infinita ſecula, Amen.

Migrat ad Chriſtum.

MARTYRIVM SANCTAE MARTYRIS ANYSIAE, QVAE EST THESSALONICAE, AVTHORE *Simeone Metaphraſte.*

Decembris 30. Patria S. Anyſiæ.

TEmpore Tyranni Maximiani, puella quædã nomine Anyſia, nobili loco nata Theſſalonicæ, alebatur apud diuites & fideles parentes, erudita in timore Domini, magis virtutibus quàm ætate proficiens. Et primùm quidẽ parentes eam magis dogmatibus pietatis nutriuêre, quàm lacte. Poſtq̃ autẽ ætatem tranſijt puellarẽ, videreturque puellæ grauitas & decus maius q̃ ſperâſſent, eam ſolidioribus diſciplinis erudiebant. Illa verò cùm, vt quæ bono eſſet ingenio prædita, facilè apprẹhenderet, fructus dignos diſciplinis actione ꝓferebat: cumque verè cæleſtes & Angelicos planè haberet ſpiritus, inſignis pulchritudo micabat ex oculis. Magna autem ex parte domi latebat. De iuuentute verò ſæpiſſimè conquerebatur, dicens: O inſidioſam ætatem, quæ aut lædit, aut læditur. Pulchra res eſt ſenectus. Hei mihi: longitudo temporis me mœſtitia afficit, quę tandiù ſeparat à cęleſtibus. Et vt ſemèl dicam, nunquàm intermittebat Chriſtum vocare ad ſuum auxilium, & genua flectens, ſolum adſpergebat lachrymis.

Dolet ſe differri à cæleſtibus.

Intereà autem cùm parentes deceſſiſſent, accepta hęreditate, cogitabat, quomodò vteretur ijs, quas habebat, diuitijs. Erant verò congeſti maximi auri & argenti theſauri; amplæ poſſeſſiones, multi pecorum greges, ſeruorum & ancillarum multitudo innumerabilis, veſtis ſumptuoſa & magnifica, & ex auro contexta, & ſerica, mundus aureus, exornatus omni genere gemmarum, magnitudine reſplendens & pulchritudine. Hæc videns ſanctiſſima Anyſia dicebat: Quomodò ſaluę eſſe poterimus in tantis terrenis copijs? Quomodò caput draconis exuemus? Agè aduersùs ipſum vtar eius inuentione. Ille quotannis ſe exuens, renouatur: exuamus ergò nos quoquè varias diuitias. Eæ enim diuitię magis puniunt eos, qui illis malè vtũtur: eos, qui ipſas accumulauerunt, mulctãt rabie immedicabili: parcos autẽ & illiberales ſuis laqueis & retibus implicant. Agrorum poſſeſſio ſuggerit indignationem, & infidam vectigalium exactionem, proferens trutinas falſas & falſa pondera. Veſtes docent ſe perperàm & nequiter gerere, reſoluiq; & diffundi delicijs. Torques & monilia efficiunt, vt ceruix ſuperbè erigatur, & vt quę laudibus trahitur, videri deſideret. Agè ergò ijs piè vtamur, beato Matthæo parentes. Dominatum in eas obtineamus ſecũdùm naturã, priuſquàm eę dominentur nobis prẹter naturam: efficiar verè domina, eas ſanctè adminiſtrans: ſimul & declinans ea, quę ex eis oriuntur, vitia, & cuſtodiam excogitãs tutiſſimam, in viduarum, orphanorum & mendicorum ventrem tanquàm theſaurum eas recondens. Idoneus fideiuſſor, Dominus vniuerſorum, non ad duplum vſque ſolummodò augebit ſortem, ſed ad centuplum vſq; cum vita æterna mihi fœnus adijciet. Piè conſumamus: tutò enim recipiemus. Venundatis omnibus, crucem acquiramus: Chriſtum expediti ſequamur: ipſam terrã ſtatim cum terra relinquamus, cælos cum Angelis habitemus. Fugiamus periculoſam vitam, & probris plenam: & deſideremus certamen, quod ſuperat rationem. Cum ijs, quę non patiuntur interitum, permutemus ea, in quæ cadit interitus. Maximè venerandæ ſunt nuptiæ, quæ corruptionem nequaquàm conciliant: permaneamus integrę: ei qui formauit, purum figmentũ conſeruemus: à reprẹhenſione alienũ Chriſti cuſtodiamus ſignaculũ. Agnoſcat Dominus ſigilla virginitatis: clauſum inueniat hortum, cùm acceſſerit. Præbeamus fontis fluenta minimè perturbata. Nunc cùm ſunt nundinę, negociemur. Perſecutio & afflictio mihi gloriam concilient: Præſides & ſupplicia, in paradiſi delicias: cuſtodia & flagella, in Chriſti nuptialem thalamum introducant. Non ſolùm ſunt virorum coronæ, ſed etiam mulierum.

Ingentes ei à parentibus relinquuntur opes.

περιθέματα

Hortatur ſeipſam ad ſeruandam virginitatẽ.

Et hæc dicens, orabat cum lachrymis: Domine Ieſu Chriſte, lux vera, fons immortalitatis, radix incorruptionis: qui myſterium virginitatis in vtero concepiſti: qui matris nomen nulla labe inquinatum cuſtodijſti: bone Domine, præſta nè virginum chorum deſeram, ne excludar thalamo: ſed me refer in numerum virginum prudentum, & dignare me Domine, vt lampadem ferens, victis, quę inquinari nequeunt, certaminibus glori-

Precatio eius ad Chriſtum.

glorificet. Hęc cùm dixiſſet ſanctiſſima Anyſia, ſtatim omnia venũdedit, nõ tanti quanti erat vnumquodq;, nec vt ſolet fieri in cõtractibus, exquiſitè examinans: ſed hoc ſolùm dicebat emptori: Eſt mẽdicorum & egenorũ: da iuſtum precium, vt ſimul quoq; aliquam tibi afferas mercedem emens, & effectus iuſtus dominus. Hæc autem dicebat, non quòd vellet multiplicatum accipere precium: ſed in hoc quoq; habens zelũ pietatis, & ei qui emebat, mercedem concilians. Non enim tantam curam gere[...] vendi-tionis, quantum curabat, vt rectè & ex virtute nil poſſideret. Cumque omnia in aurum redegiſſet, illa ea per ſe dabat, non ſolùm præbens, ſed alia etiam officia adhibens: in omnem cuſtodiam ingrediens, & quemlibet qui in vinculis erat damnatus, conſolans: eius qui tortus fuerat, vibices infuſionibus curans & vnctionibus: quẽlibet ęgrotantem & in lecto decumbentem inuiſens, & eius curam gerens: compita & vicos obiens, & ijs qui in eis iacebant, manum præbens, dicebat: Nè deliciæ ſint mihi diuitiæ, quæ ne aquæ quidem gutta dignæ habentur in tempore iudicij. Non ſationis laborem, ſed meſſis diuitias, viſione appræhendebat. Et cùm ad obolum vſque omnia diſtribuiſſet, & nihil ſibi reliquiſſet, ſe in quadam continebat domuncula, quæ ſuperiùs habebat tabulatum, operans manibus, & quo opùs habebat, ſibi alimentum ſuppeditãs, cõuenienter ſententiæ beati Pauli Apoſtoli, qui dicebat: Ocioſus autem non mãducet. Chriſtiano verò germanum, & quod impediri non poteſt, nutrimentum, ſit labor ſuarum manuum.

Vendit omnia ſua.

Vide in quos vſus ſuas expendit facultates.

2. Theſſ. 3.

Hæc cùm dixiſſet, precibus deincèps vacabat & orationi, ieiunium quaſi carnis quodammodò expers producẽs. Deindè validiſſimæ ſe aſſuefaciẽs exercitationi, diem quidem conſumebat in lectionibus, noctem autem in pſalmis & precibus: pro lecto, ſolo: pro veſte ſtragula, ſtorea & ſacco vtens: breuiſſimo ſomno contenta, à phantaſia libero & inſomnijs. Dicebat enim: Malũ eſt mihi, dormire, cùm meus inimicus vigilat. Plures verò fundebat lachrymas, quàm erat potus quem bibebat: & gemitus ac ſuſpiria erant plura, quàm verba. Vincta autem erat tanto Domini deſiderio, vt exiſtimaret ipſa dum genu flecteret, & in nudam terram figeret oculos, ſe pedes tenere Seruatoris: & genibus labra admouens, illius genua oſculari: & capillos pandens, ſe puluerem qui inerat, excutere. Horum verò cogitatio ei fontes mouebat lachrymarũ. Tanto autem ſtudio contendebat ad Chriſtum, vt vellet reſolui, & eſſe cum Domino. Quoniam autem nolebat ſeipſam occidere, & rursùs properabat ad cæleſtia, quid facit? Ieiunio corpus paulatìm conſumebat, multum de vita ſuffurans abſtinentia.

Obſerua eius exercitiã.

Magno ardet Chriſti deſiderio.

Manu autem pectus pulſans, orabat, dicens: Domine Deus omnipotens, pater vnigeniti tui filij Ieſu Chriſti, Domini & Dei & Seruatoris noſtri, qui ſedes in throno gloriæ, cui aſſiſtunt mille millia Archangelorum miniſtrantium, & deciès mille millia ſeruientiũ tuo nutui, Throni, Dominationes, Principatus, Poteſtates: quem laudãt Cherubim, & glorificant Seraphim, ter ſanctum hymnum ſine fine dicentes: qui ſpiritus, qui non obediêrunt, in tartari profundum condemnâſti: qui draconem qui defecit, alligâſti catenis, qui proprio ſuo reti eum implicâſti, qui eius ſedem in terram deiecisti, qui à cęleſtibus myſterijs eum exterminâſti, qui à beata vita eum alienâſti, qui inſolentem eius exultationem depreſſiſti & abiecisti, qui de eius pompa per ignominiã Crucis triumphâſti, qui ex impolluto tuo ſinu Deum verbum, qui eſt ante ſecula, & ſeruator animarum noſtrarum, ex ſpiritu ſancto & Maria virgine natum, ad nos miſiſti: qui id quod errabat, per ipſum conuertiſti: & quod erat imbecillum, confirmâſti: & quod contritum, curâſti: te inuoco ego humilis & peccatrix ancilla tua ex toto corde meo, qui nouiſti quæ erant in corde vniuſcuiuſq;: qui ignem, qui iactus erat in mundum ab vnigenito tuo filio, & in corde meo accendiſti: qui fidei, quæ in me eſt, ſcintillã in lampadem eius, quæ eſt erga te, dilectionis mutâſti: adſis mihi indignæ, & ſerua me, quoniam te deſidero, & te quæro, & te ſequor totis meis viribus. Domine, ſuſcipe precationem meam, quam offero tibi corde contrito & ſpiritu humili: propter quam, ô Domine Ieſu Chriſte, fuiſti in crucem actus, propter quam colaphis cęſus, propter quam acetum & fel bibiſti, & tertio die ſurrexiſti, & in cælos aſſcendiſti, & ſediſti à dextris patris: nè me dedecore affeceris, nè me à tuarum ancillarũ numero reieceris: ſed dignare me fieri perfectam Chriſtianam, & conſummari in ſignaculo ſanctæ Crucis tuæ: imperti me tua paſſione, voluntatem tuam in me operans, vt digna reddar, quę appaream ante tuum tribunal. Tu me tuam cõſerua: cõfige à timore tuo carnes meas. à iudicijs enim

Dan. 7.

Ezech. 34.

Lucæ 12.

Pſal. 118.

tuis timui. Auerte oculos meos, nè videant vanitatem: ſed potiùs eos aperi, rogo te, & conſiderabo mirabilia de lege tua. In te proiecta ſum ab vtero matris meæ. Tu es Deus meus; pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Tu ſuſcepiſti me Domine. Dirige greſſus meos, nè dedecore afficiar ancilla tua: ſed fac mecum ſignum in bonum, & imple deſiderium meum. Quoniam ante te eſt omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Adiuua me, & non inueniatur macula in ancilla tua. Tibi enim meipſam offero per aram confeſſionis & humilitatis meæ, tanquàm in holocauſtis arietum & taurorum, nempe eorum, qui priùs decertârunt propter nomen tuum: & in denis millibus agnorum pinguium, qui ſecuti ſunt agnum tuum immaculatum: Per quem tibi, & cum quo tibi, cum ſpiritu ſancto, gloria & honor & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

Pſal. 26. *Dan. 3.*

Totum corpus ſuū cō ſignat Cruce. Poſtquàm autem precata eſſet, ſurrexit, & totum corpus ſuum cruce ſignauit. Hęc videns maculoſus draco, non tulit puellæ angelicam & cæleſtem vitam, videns eam iam ſpiritu in cælis habitantem, & ad paſſionem martyrij toto animo accenſam: ſed in eam ſtridebat dentibus, & eius cellam mouere aſſiduè cogitabat, & vt eam euerteret, furebat: ſed videns eam ſigno crucis vndiquè munitam, plagis quæ ſub obtutum non cadebant, pulſatus, refugiebat, eique torporis & deſidiæ morbum immittebat. Illa autem intenſa & perpetua oratione, perindè ac ſepta palæſtræ, eius ſtatim infringebat inſidias. Rursùs verò dicebat veritatis inimicus: Heu quid mihi accidit infelici? Qui Angelos è ſuperis detraxi, & gigantes ſubieci, nūc illudor à pueris & puellis. Morte enim tanquàm vita lætantes, & per ipſam coronati currentes ad cælos, decætero mihi fecerunt mundum inhabitabilem. Me conſolabatur ſanguis martyrum, qui interimebantur: ſed fides eorum decertationis, & eorum quæ geruntur prædicatio, tranſmutauit integras ciuitates & gentes. Templa diruuntur, conticeſcunt oracula, abolita ſunt myſteria, torpeſcunt myſtæ, qui priùs exultabant: ad meum, vt videtur, exitium Crucem fixerunt. Iam mihi præſagit animus futurum, vt regia mea planè diſſoluatur. Nam qui ſunt in tormentis hilares, & in ſepulcris terribiles, vrunt, flagellant, & me vndiquè perſequuntur: & quod à me fuerat excogitatum, euaſit acceſſio maioris ſupplicij. Inuéni tamen quid agam. Protinùs ergò tale quid in eam excogitat, exiſtimās ſe ſua inuidia ac malignitate, eius, quę extollebatur, gloriā obſcuraturū: Vt cùm eſſent viles & abiectæ perſonæ, quæ eam interimerent, vilem quoquè & abiectam videretur efficere eius decertationem: & quòd nec ſcriptis mandata eſſent, & carerent forma iudiciorum, obliterarentur etiam trophæa encomiorum. Non intelligens malignus, apud Deum magìs opùs eſſe bono propoſito, quàm verbis: atque adeò in eam incitat eos, qui tunc rerum potiebantur.

Vide vim S. Crucis.

Maximiani immanis crudelitas. Maximianus itaque, cùm magnam occidiſſet multitudinem, per ſe quidem interficiendo ſatiatus, & non ſecùs atquè immanes feræ, quę homines deuorant, præ carnium multitudine nauſeans & calígans, ſpeciem parcentis præ ſe tulit, dicens indignos eſſe Chriſtianos, qui occidantur ante oculos Imperatoris. Cur enim prębeam occaſionem, vt ſcriptis mandentur eorum ſupplicia, & eorum inſtruam ſcriptores, qui ea ad perpetuam tranſmittunt memoriam, & eos, qui eodem morbo laborant, ad eandem fidem deducam? Cur non inſtàr pecudum eos trado ijs, qui debent occídere, ſimul & ſceleratos dijsque inimicos exterminans, & efficiens, vt mortis eorum memoria mandetur ſilentio? Hæc cùm dixiſſet, proponit edicta, quæ iubebant, vt liceret volenti ſine periculo occídere quemlibet Chriſtianum. Occidebantur itaq; innumerabiles, & propheticū implebatur elogiū, quod dicit: Propter te morte afficimur toto die: reputati ſumus tanquàm oues occiſionis. Tunc autem cogitatio venit in mentem Anyſiæ, vt iret ad Dominicum. Id autem erat Angelus, qui eam vocabat ad paſſionem martyrij.

Vide mandatum planè barbarū. *Pſal. 43.*

Cumque ingrederetur portam Caſandrioticā, excitatus eſt tumultus in populo. Deindè cū eam vidiſſet quidā ex ſatellitibus Imperatoris, & eſſet ab eius ſauciatus pulchritudine, vel ab ipſo potiùs diabolo incitatus, ei factus obuiàm, Sta, inquit, & dic, quò vadis. Illa autē videns eius inſolentiā & immoderationē, & mente agitans tentationē, digito fecit in frōte ſignū Crucis. Ille verò planè fera, & quauis fera ſæuior, nō reueritus eſt generoſum et decorum ſilentiū: ſed ſe cōtumelia affectū et deſpectum arbitratus, cū eā appręhēdiſſet, cū voce aſpera eā agreſtiùs interrogabat, quænā eſſet, et quò ꝓficiſceretur. Agna aūt Chriſti, volēs nō ſolitū deuitare conſpectū, voluit eū breui reſpōſo

ſupe-

ſuperat: Sum Chriſti ancilla, & vado ad Dominicũ. Ille autẽ inſolens impulſus ab eo, q in ipſo habitabat, dæmone, dixit: Sed non ſinã te illuc proficiſci: ſed te adducã ad dijs libandũ. Solem enim hodiè colimus: & ſimul hoc dicens, velum traxit, volẽs eius vultum detegere. Illa autẽ generosè & fortiter reſiſtens, & in eius faciẽ inſpirans, dixit, Increpabit te Chriſtus Ieſus, diabole. Ille verò illa ſufflatione & nomine Chriſti motus ad iram, quæ cohiberi non poterat, ſtricto quem ferebat gladio, eius latus eo tranſadegit. Quæ ſtatim cum tremore & palpitatione membrorum in terram cadens, eam ſancto ſanguine reddidit purpuream. Quotquot autem adſtabãt, eam circundantes, primùm quidem eam deplorabant, miſerti eius ætatis, &, tale quid poſſe ſibi accidere, cogitantes. Deindè apud ſe murmurabant, Imperatorem & impium eius decretum vituperantes. Venerandas autem & ſanctas ſanctæ reliquias, qui harum rerum ſtudio tenebantur, viri pij Chriſtiani, & qui in ſanctos zelo erant incitati, cùm ſuſtuliſſent, & iuſta eis, vt par erat, feciſſent, depoſuerũt circiter duobus ſtadijs à porta Caſandriotica, à ſiniſtra viæ publicæ domum in oratoriam ei ædificantes.

S. Anaſtaſia à petulãti nebulone interficitur

Hæc autem ſuſtinuit ſancta, imperante Maximiano: in nos verò regnante in infinita ſecula Chriſto Ieſu Domino noſtro: Cum quo patri cum ſancto ſpiritu honor & potentia, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.

MARTYRIVM SS. SABINI EPISCOPI, EXVPERANTII ET MARCELLI DIACONORVM &c.

Vt in Martyrologio Bedæ habetur, itemq́ Adonis.

APud Spoletũ paſſio S. Sabini Epiſcopi, Exuperãtij & Marcelli diaconorũ, & Venuſtiani cum vxore & filijs ſub Maximiano Auguſto. Qui B. Sabinus cùm eſſet in omnibus diuinis inſtructionibus clarus, & ſermone eloquentiſſimus, tẽtus eſt à Præſide Tuſciæ Venuſtiano, cũ duobus diaconibus Exuperãtio & Marcello, & multis clericis. Cui Venuſtianus deum ſuum Iouem, quem habebat in cubiculo ex lapide mirè formatum, in veſtimentis aureis ad adorandum obtulit. Quem B. Sabinus in manibus acceptum, facta oratione continuò illiſit in pauimentum, & cõfregit. Quod factum videns Venuſtianus, cum furore iuſſit, vt p̃ciderentur ei manus, & in conſpectu eius Marcellum & Exuperantium eculeo ſuſpendi, ac fuſtibus macerari, vnguibusq; radi latera eorum, & ignem ſupponi. Hoc facto, in confeſſione Domini ſpiritum emiſerunt. Quorum cõrpora iuſſit iactari in fluuium, Sabinum verò Epiſcopum in carcerem retrudi.

Decẽbr. 30.

S. Sabinus confringit Iouis ſimulacrum.

SS. Marcellus & Exuperantius reddũt ſpiritum.

Audientes hoc quidam piſcator & preſbyter, collegerunt corpora ſanctorum, & ſepeliẽrunt iuxta viam *pridiè Calendas Ianuarij. Serena verò Chriſtianiſſima vidua, curam habens S. Sabini Epiſcopi, adduxit ad eum in carcerem nepotem ſuum Priſcianum, qui erat cæcus. Tunc S. Sabinus truncas manus ſuper oculos eius poſuit, & in fide Chriſti, oratione facta, illuminauit. Vidẽtes aũt, qui in cuſtodia erãt, miſerunt ſe ad pedes eius, numero *vndecim, & baptizati ſunt. Quod cùm nunciatum eſſet Venuſtiano pręſidi, (indoluerant enim ei oculi, & præ dolore neq; cibum, neq; potum, neq; ſomnum capere poterat) miſit vxorem ſuam, & duos filios, vt adducerẽt beatum Sabinum ad domum eius de carcere. Adductus itaque, proſtrauit ſe ad pedes eius Venuſtianus cum fletu, vxorque eius & filij agentes pœnitentiam, & rogantes ſe baptizari. Mox baptizatus vt de pelui leuatus eſt, nullum dolorem oculorum ſenſit.

*tertio

S. Sabinus cæcũ ſanat.

*decem

Venuſtianus credit.

Nunciatum eſt autẽ hoc Maximiano: qui iratus, pręcepit Sabinum damnari, & ipſum Venuſtianum capite truncari. Veniens autem Lucius tribunus, ſine auditione beatum Venuſtianũ cum vxore & filijs necauit in ciuitate *Aſſiſinate: ſanctum verò Sabinum adduxit in ciuitatem Spoletum, & tandiù præcepit cædi, donèc deficeret. Cuius corpus collegit venerabilis Serena, quæ iam manus eius in dolio vitreo cum aromatibus condiderat, & infra domum ſuam poſuerat, & ſepeliuit eum à ciuitate Spoletana milliario plùs minùs vno, ſeptimo Idus Decembris. Feſtiuitás tamẽ eius, & ſuprà nominatorum martyrum, tertio Calendas Ianuarij agitur.

Occiditur cum ſuis.

*Aſſiſina

Item S. Sabinus.

VITA SANCTI PATRIS NOSTRI SYLVESTRI, PAPAE ROMANI,

Authore Simeone Metaphraſte.

Decebr. 31. VEnerandi quidē, & qui Deum viderunt Apoſtoli, omnem orbem terræ obeuntes, in hominum animis ſalutarem ſeminârunt prædicationem, & multos traduxerunt ab errore ad Dei cognitionem: ſed nondùm liberè & fidenter ſe gerebat pietas, donèc inſignis Imperator, & vel ipſis æquiparandus Apoſtolis, Conſtantinus ille Magnus, Dei prouidentia ex agreſti olea insereretur in ſatiuam. Qui autem ab infidelitate eum traduxit ad fidem, is iurè iudicetur eſſe cauſa, vt ſe liberè gerat pietas, & omnes ferè ſe ſubmiſerint diuinæ prædicationi. Is eſt autem diuinus Sylueſter, (Conſtantinus Magnus à S. Sylueſtro cōuerſus.) cui vel hoc ſolum ſuffecerit ad eius laudes celebrandas. Ei autem eſt vniuerſa vita & laudabilis & Deo grata, & quæ ijs, qui virū volunt laudare, præbet amplā encomij materiā. Et ijs quidē, qui ſunt amantes virtutis, laus illius lætitiam adferet & vtilitatem. Nam iuuabuntur quidem, qui ab illius vita incitati fuerint ad imitationem bonorum illius operum. Conuenienter autem ei, quod dicit ſapientiſſimus Solomon, etiam lætabuntur. Cùm laudatur iuſtus, inquit ille, lætabuntur multi populi. Sunt ergò diuini huius patris res narrandæ & laudandæ pro viribus.

Atque quinam quidem fuerint magni illius viri parentes, & à quibus ſit in lucem editus, veteri libro de eo tractante, in quem incidimus, non fuit declaratum, qui priſcè admodùm & ſimpliciter eſt compoſitus. Quocircà ea quoquè ſunt à nobis prætermiſſa. S. Sylueſter à quo inſtitutus. Cùm autem eſſet adhuc iuuenis, ſecutus eſt quendam Curionem preſbyterum, virum & fide rectum, & in rebus diuinis eruditum, & vita pium: à quo etiam fuit confirmatus & ſtabilitus in diuiniſſimis noſtræ fidei decretis, compoſitiq; ſunt eius mores, & formatus animus ad inſtitutum virtutis. Cùm iam autem ſuperâſſet adoleſcentiam, erat præ Eius hoſpitalitas. cęteris deditus virtuti hoſpitalitatis: & quos offendebat Romam ex externa venientes regione, eos hoſpitio lubenter excipiebat: eis menſam hilariter apponens, & aqua illorum pedes abluens, & ad quieſcendum eos in ſtragulis collocans. Quo factum eſt, vt Timotheus quidam vir diuinus, qui ex Antiochia Romæ peregrinabatur, & ſanctum prædicabat Euangelium, fortè ab hoc diuino patre hoſpitio acciperetur, & eum hoſpes perfectiùs imbueret, & inſtitueret in verbo rectæ fidei. Non enim timuit, vt reliqui fideles, præconem ſalutaris dogmatis excipere: ſed lætus hoſpitio excepit eum, qui erat æqualis Apoſtolis: &, ſi cognitum fuiſſet eum hoc facere, pro ea re pati, lucrum exiſtimans.

S. Timotheus interficitur. Cùm autem Timotheus anno vno & paulò ampliùs Romę diuinam prędicâſſet prędicationem, & multos ab errore cōuertiſſet ad pietatem, deindè propterea fuiſſet compręhenſus, & valdè punitus, & lōgo tempore traditus in cuſtodiam, & in illa maceratus, & tandèm truncatus capite: beatus Sylueſter ne poſt deceſſum quidem deſtitit à ſua in martyrem affectione: ſed multum poſuit ſtudij, vt eius corpus tolleret. Tyrānorum itaque crudelitatem non extimeſcens, nec eorum, qui obſeruabāt, nè martyrum corpora mandarentur ſepulturæ, vllam ducens rationem, profunda nocte vadens, vbi ſitum erat corpus martyris, inſcientibus omnibus id rapuit, & domum tulit. Et tunc quidem tota nocte cum alijs ſanctis cecinit hymnos, qui canuntur in ſepultura. Poſt hęc autem, fideli quadam muliere impēſas ſuppeditāte, ſanctiſſimus Romæ Epiſcopus Milciades, Timotheo ædificauit martyrium, in quo depoſuit illud corpus martyris.

Vrbis autem Præfectus cùm ſanctiſſimum appręhendiſſet Sylueſtrum, ab eo exigebat Timothei facultates, vt qui eum apud ſe hoſpitio exciperet: & niſi eas, ei dicebat, dederis, & accedens dijs ſacrificaueris, tuum corpus conſumam omni genere ſuppliciorum, & poſtremò te ſubijciam morti miſerabili. Sanctus autem mentis oculis Præfecti mortem pręuidens, Euangelicum ei dedit reſponſum: Hac nocte, dicens, animam à Luc. 12. te repetunt: quæ aūt minatus es, non licebit ad effectum deducere. His vrbis Præfectus cōturbatus, iubet ſanctū ferreis vinciri vinculis, & tutò in interiori ſeruari cuſtodia. Et ille

ille quidem fuerat incluſus: Præfectus autem vrbis prandens, cùm ei piſcis fuiſſet appoſitus, comedebat: os autem gutturi illius infixum, cùm nec arte medicinę poſſet euelli, nec pręſtigijs incantatorum, cum magno dolore velocem ei mortē attulit. Media enim nocte, cùm non poſſet ampliùs ferre dolorem, expirauit. Hoc ijs quidem, qui ſimulacra adorabant, timorem attulit: vt Chriſtiani autem bono & confidenti animo eſſent, effecit: ſanctum autem ſoluit à vinculis. & ſic liberatus fuit à cuſtodia. Qui autem Præfecto miniſtrabāt, cùm ex eo, quod illi acciderat, ſibi timuiſſent, ſancto procidebāt ſupplices, & prouoluti ad illius pedes, rogabant vt diuina ira ab eis auerteretur. Eius autem virtute ſic omnes adducente in admirationem, ille non ſolùm erat venerandus fidelibus, ſed etiam ipſis infidelibus.

S. Sylueſter ducitur in cuſtodiam.

Iam autem tricesimum annum agens ætatis, à ſacroſancto Milciade, quem priùs diximus tunc fuiſſe Epiſcopum Romanæ Eccleſiæ, ordinatur Diaconus, & refertur in cleri catalogum: & erat tanquàm quędam fax lucens in tenebris, & multos deducens ad viam pietatis. Oportet autem lumen imponi candelabro, vt ſic eius ſplendore plures illuminarentur: atque adeò fuit poſitum, ſic diuina prouidente à ſuperis adminiſtratione. Nam cùm Milciades è vita exceſſiſſet, omniū ſuffragijs ſanctiſſimus Sylueſter fuit electus Romanorum Epiſcopus. Is autem dicebat illud munus eſſe maius, quàm vt id poſſet ſuſtinere, & ſe excuſabat propter iuuenilem ætatem. Qui autem ferebant ſuffragia, quoniam ille nō currebat ad magiſtratum, immò verò eum modis omnibus repellebat, eum magìs ei ſuis mandabant ſuffragijs: & tandèm vicit inſtans populi conſtantia: & in Epiſcopatûs ſede fuit collocatus, qui eo erat dignus: & verè erat ciuitas ſupra montem poſita, & lucerna in alto collocata, & lucens omnibus, quibus non fuerat extincta mentis videndi facultas, nec tenebris impietatis erant animæ oculi omninò occæcati.

Fit Romanus Pontifex.

Matt. 5.

Cùm autem ſic fuiſſet dignatus Archiepiſcopatu, & præfectus eſſet paſcendis ouibus Domini, ſicut Petrus ſummus Apoſtolus, cuius etiam ſedis, vel potiùs zeli & ardoris fuit ſucceſſor, eas ad ſalutaria adducebat paſcua, Dei, inquam, & Seruatoris noſtri mandata: & ad aquas poculentas, nempe dogmatum rectitudinem, & quę non participiant falſam eorum, qui malè ſentiunt, qualitatem. Deindè etiam curam geſſit boni in eccleſia ordinis: & cùm inueniſſet clericos mundanis ac ſecularibus vacantes adminiſtrationibus, intentosq́; mercaturis, emptionibusq́; & venditionibus, ille primus legem tulit, vt qui ſacrati erant, ab ijs abſtinerent: vacarent autem precibus, eis dictitans id, quod dictum fuerat à vaſe electionis: Nemo militās implicatur negocijs, quæ ad victum pertinent, vt Duci placeat exercitûs: & quod dixit Dauid, Vacate & cognoſcite. Huius etiam diuini patris fuit inuentum, vt primus dies hebdomadis, nominaretur Dominicus. Cùm enim Iudæi eum primum vocarent, & ſecundum & tertium eos, qui ſequebantur, & deincèps reliquos: ſextum autem & ſeptimum, ſi ſpectes eam, quæ à primo fit, enumerationem, illum quidē nominarent paraſceuen, eò ꝙ in eo ab eis parabantur, quæ erāt ad ſeptimum neceſſaria: quoniam in illo vetitum erat Iudæis operari, ſeptimo autem propter quietem ab operibus, ſabbati nomen impoſuiſſent: quoniam in eo ceſſauit Deus à creatione eorum, quæ videntur: Romani autem vocarent, primum quidem, diem Solis: eos autem qui deincèps conſequuntur, Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris & Saturni: ipſe beatus Sylueſter, dierum nomina, quæ à gentilibus erant impoſita, abrogauit propter illorum impietatem: quæ apud Hebræos autem erant eorum nomina, vt quæ à Moſe ſcripta erant, qui Deum vidit, admiſit, ſolius primi mutato nomine, & eo vocato Dominico, propterea quòd in eo à mortuis ſurrexiſſet Dominus. Ab eo quoq; eſt conſtitutum, nè ieiunaretur ſabbatis. Nam cùm Occidentales ieiunarent ſabbatis, hoc minimè placuit Orientalibus, dicentibus eos, qui ſic faciunt, ſequi morem Iudaicum. Hic autem magnus pater, cùm decreuiſſet vt in vno ſabbato ieiunarent fideles, in quo Dominus adhuc ſitus erat in ſepulcro, ieiunium abrogauit in reliquis. Hinc in eum ſunt exortæ apud Romanos calumniæ, vt qui patrios eorum ritus tolleret.

Rom. Pontifex ſucceſſor eſt Petri.

2. Tim. 2.

Pſal. 45.

Hoc inuentum B. Sylueſter ab Apoſtolo accepit, nā D. Ioannes in Apocal. cap. 1. aſſerit ſe fuiſſe in ſpiritu Dominica die.

Cùm autem congrederetur cum gentilibus, & argueret eos nō rectè ſentire de Deo, cùm fabulis crederent, & eos qui nō eſſent, deos putarent, illi ſignum ab eo petiêrunt in nomine eius, qui ab eo ꝑdicabatur. Signum autem tale fuit: Draco maximus habitabat in profunda ſpelunca iuxta montem, qui ab eis nominatus fuerat Tarpeius, in quo etiam collocatum Capitolium. Ei autem draconi quotoquoq; menſe alimenta ab eis largè ſuppeditabantur: quæ quidam pręſtigiatores cum virginibus incantatricibus aſſu-

Romani colunt draconem.

mentes,in illã ſpeluncam per multos gradus deſcendebant,& in ea execranda peragentes myſteria,in quibus nulla inſignis deerat abominatio, illic cibis relictis, reuertebantur. Certis autem temporibus draco repentè aſcendens, foràs quidem non egrediebatur: ſed iacēs in ingreſſu cauernæ, venenato anhelitu corrumpebat aërem, ex quo mors afferebatur vicinis, magis autem imminebat interitus infantibus. Huic ergò beluę, aiebant, ſi Dei tui inuocatione aſcenſum prohibueris, & ſi non omninò, at eo certè tempore, te eſſe veri Dei prædicatorem reputabimus; & ad eũ accedemus, & ipſum eſſe Deum nos quoquè cõfitebimur. Apoſtolicus autem vir ille eis reſpondit: A Deo quidem, qui à me prædicatur, nihil eſt omninò, quod nõ poſſit fieri. Quocircà facilimè hanc noſtram implebit precationem. Ex vobis autem plurimi ne ſic quidem abſtinebunt ab impietate, ſed rursùs retinebunt & amplectentur impietatem.

S. Syluester triduanum indicit ieiunium & preces contra dracone. Cùm itaque conuocâſſet quotquot erant Romæ fideles, & omnibus triduanum pręcepiſſet ieiunium, & vt rogarent Dominum, vt admirabilem faceret ſuam miſericordiam cum ſeruis ſuis, & eis daret materiam & occaſionem ſalutis: Ipſe autem ante alios precationi vacabat & ieiunio. Iam autem peracto, quod pręſtitutum fuerat, ieiunio, Petrus ſummus Apoſtolorum huic ſanctiſſimo patri appáret in ſomnis, iubens vt ex Sacerdotibus & Diaconis ab eo aſſumerentur ij, quos vocabat nominatìm, & cum illis (S. Petrus ei appáret.) veniret ad ingreſſum ſpeluncæ, & illic Deo incruentũ offerret cultum: Deindè ſic ſubiret per eos, qui ſunt in ipſa, gradus; dicensq́; vt alloqueretur draconem, qui dicebatur, & portas habebat in ore, præcepit vt clauem ferret manibus, & nomine Domini Ieſu Chriſti inuocato, ad ſe portas traheret, & in adaptatos annulos clauem inijceret: & cùm clauſiſſet, diceret: Hæc dicit Apoſtolus Petrus: Hæ portæ non aperientur vſque ad veſpere carentem & horribilem diem iudicij. Atque hæc quidem ſic noctù mandata fuerant ſancto Syluestro ab Apoſtolo. Is autem, vt iuſſus fuerat, & cultum peregit, & deſcendit, & portis clauem intulit. Videntes autem Gentiles eum deſcendentem in ſpeluncam, expectabant fore, vt ipſe & qui cum eo erant, ſtatìm vorarentur à dracone, aut mortifero interirent anhelitu. Poſtquàm autem Syluester & qui cum eo erant aſcenderunt illæſi, eos qui ſpectabant cepit admiratio, & fatebantur vim quandam diuinam ſequi Epiſcopum. Cùm itaq; ab eo tempore ſatìs tranſijſſet temporis, & ceſsâſſet qui à dracone afferebatur interitus, & illæſa manſiſſet ciuitas, multi ex infidelibus, & ipſi qui nupèr ſeruiebant draconi, accurrerunt ad ſanctum, & fatebantur eſſe magnum Deum, quem ipſe prædicabat, & rogabant vt diuinum baptiſmum aſſequerentur. Quem quidem ſunt aſsecuti, & ab impietate traducti ad pietatem. Sic quidem fuit vir ille ſanctus multis cauſa ſalutis. (Multi Romani amplectuntur fidem.)

Cùm autem adhuc vigeret error gentilium, & qui imperabant, errori ſeruiebant: & hominibus quidem dominabantur, ſubiecti verò erant dæmonibus: decretum vbiquè proponerent, vt colerentur ſimulacra, & eis ab omnibus offerrentur ſacrificia: & magnus inter Imperatores & inclytus Conſtantinus, modò imperio potitus, & errori adhuc ſeruiẽs, ipſe quoq; æquè atquè ij, qui eum pręceſſerant, planè in errore verſaretur gentilium, & decreta propoſuiſſet, vt punirentur Chriſtiani, niſi perſuaderẽtur libamina offerre ſimulacris: Tunc ergò hic quoquè magnus pater, cùm iudicâſſet non oportere ſeipſum obijcere perſecutoribus, non quòd non poſſet ipſe ferre ſupplicia pro pietate, ſed parcens perſecutoribus, Roma quidem excedit: in montem autem abiens, ibì ſe abſcõdit, illic ſolus cum Deo verſans. Qui aũt vnicuiq; ſalutem procurat Dominus, volens ſedare tempeſtatem & calamitatem ijs, qui in ipſum credunt, & efficere vt liberè & cõfidenter ſe gereret pietas, malo vlcere ferit Imperatorem à pedibus ad caput vſque, & malè ei affectum erat vniuerſum corpus. Ei enim ſacer morbus incubuit, & floruit lepra per vniuerſam carnem. Aduersùs quam neque valuit ars medicorum, nec præſtigiæ & magicæ artes incantatorum. Eius enim curationis & ſanitatis ſpem omnem abiecerant, & medici indigenæ, & qui ducti fuerant à Perſide. Cùm autem ab eis deplorata eſſet eius curatio, ſacerdotes Iouis ad eum accedunt ex Capitolio, dicentes fore, vt non aliter curaretur, niſi facta eſſet piſcina plena ſanguine infantium, eoque adhuc bulliente & exhalante in ipſo lauaretur. hoc autem ſi factum eſſet, fore vt citò curaretur, & è piſcina mundus & ſanus exiret. (S Syluester latitat, dũ ſæuit perſecutio, non timore, ſed parcẽs perſecutoribus) (Vide barbariem.)

Hæc cùm execrandi illi & ſcelerati ſacerdotes ſuggeſſiſsent Imperatori, per vniuerſam miſſi ſunt regionem, qui infantes colligerent, & ferrent in Capitolium. His ablatis,

tis,iam dies quoquè cædis erat prẹſtitutus,& in Capitolium aſſcenſus Imperatori.Et illo quidem die abijt Imperator ad locum definitum: & qui erant mactaturi infantes,parati erant ad occiſionem.Eorum autem matres cùm Imperatori occurriſſent,lugentes & eiulantes,comas vellebant,& facies pulſabant, & genas lacerabāt vnguibus, veſteſq; diſcerpebāt,& vbera oſtendebāt q̄bus lactabāt infantes,moleſtiſq; & miſerabilibus vocibus implebāt aërem. erantq; ijs,qui videbāt,argumentū mœroris & triſtitiæ.Quidnì enim eſſent, cùm eſſent matres, quibus nihil eſt magìs miſericors? Imperator autem cùm fletum audijſſet & eiulatum, rogauit eos qui aderant, quænam eſſet eorum cauſa. Poſtquàm autem audiuit lugentes eſſe matres infantium, qui erant interimendi, quorum ſanguine erat lauandus,& vſurus purgatione morborum,quibus detinebatur,tanquàm ab ebrietate ad ſe reuerſus,& mente quieta & tranquilla effectus, Actionis quidem,inquit,impietas eſt euidens & manifeſta:incertum eſt autem, an ſit euenturum,vt polliciti ſunt,qui hoc impium facinus ſuggeſſerunt.Quòd ſi etiam eſſet manifeſtum,ſatius eſſe duco, vt ipſe patiar morbis vexatus, quàm tot infantium, qui nihil mali fecerunt,volens cædem faciam,& matrum eorum animis doloris flammam accendam,quę nunquàm poterit marceſcere.Hæc cùm dixiſſet,reuerſus eſt in regiam,& infantes reddi iuſſit matribus:ſtatuit autem,vt vnicuique eorum præberentur pecuniæ: vt eorum dolori ex æquo reſpondentem afferret lætitiam,gaudentibus quòd non ſolùm filios recepiſſent,ſed præter eos etiam accepiſſent pecuniam.

Conſtantinus deiectatur cruentū conſilium.

Atque Imperator quidem ſic euaſit ſcelus:Deus autem ei duplicem procurauit ſalutem,& ſummos ad eum mittit diſcipulos,qui ei ſuggererent quæ ſunt ſalutaria. Noctù enim dormienti Imperatori viſi ſunt ei adſtare duo viri.Rogati autem,quinam eſſent,reſponderunt ſe eſſe Petrum & Paulum Apoſtolos Ieſu Chriſti: miſſos autem eſſe ab illo, vt ei viam ſalutis oſtenderent,corporiſq; & animæ ſalutis conſequendę rationem docerent,& vitam darent,quæ nō poteſt diſſolui, propterea quòd ipſe vitam quæ eſt ad tempus,dederit infantibus.Si hæc ergò vis conſequi,accerſe Epiſcopum Syluestrum, qui in monte propter tuî metum deliteſcit: & ſi illius monitis paruëris, ille tibi oſtendet piſcinam,quæ & carnis purgabit vitia,& animæ ſordes ëluet.Hæc cùm ei dixiſſent,receſſerūt ab oculis Imperatoris, & ſimul etiam eum dimiſit ſomnus. Eo autem de ſomnio cum animo cogitante, & viſum admirante,acceſſit medicus, qui de more ei medicabatur vlcera. Ille autem eum dimiſit,dicens ſe non ampliùs egére auxilio artificioſo. Diuinitùs enim ad me venit auxilium in ſomnis,& me diuinum ſomnium adiuit. Hæc cùm dixiſſet,mittit quamprimùm,qui beatum Syluestrum in monte quærerent,& eum ad ipſum adducerent cum omni reuerentia.

Viſio Conſtantini Magni.

Poſtquàm autem inuentus eſſet ab ijs,qui miſſi fuerant, & iam eſſet adductus,eum & lubenter vidit,& ei iuit obuiàm,& eum eſt cōplexus.Deinde,Adiuro te,inquit,per Crucifixum, quem tu colis, vt dicas mihi, an aliqui apud vos dij colantur, nomine Petrus & Paulus.Ille autem contrà reſpondit: Vnus à nobis Deus cognoſcitur, ô Imperator, qui creauit cælum & terram,& omnia quæ ſunt in eis.Quos autem ipſe nominâſti, non dij, ſed Dei ſunt miniſtri,qui vbiquè Chriſti nomen annunciârunt,& poſtremò pro illo ſunt mortui, vt quos ambos interemerit Nero propter ſalutarem prædicationem. Propter hęc lętitia affectus Imperator,Rogo te,inquit,Epiſcope Syluester,horum Chriſti diſcipulorum oſtēde mihi effigies,ſi habeas, vt ſciam an ij reuerà ſint illi, qui noctù mihi apparuerunt. Ille autem ſtatìm iuſſit Diacono, vt ſummorum Apoſtolorum afferret imagines, & eas oſtenderet Imperatori. Cùm in eas autem allatas oculos inieciſſet Imperator,hos eſſe exclamauit, & nō alios, qui ad eum in ſomnis acceſſerunt:& viſum narrauit Pontifici,rogauit vt ei oſtenderet piſcinam,quam,qui ei viſi ſunt,ſunt polliciti eſſe purgaturam & animam & corpus. Magnus autem ille pater, Non aliter tibi,inquit,ô Imperator,licebit illa frui piſcina,niſì eum,qui tibi ab ijs,qui viſi ſunt,eſt prędicatus,verum eſſe Deum ex animo credideris. Ille autem,Niſì, inquit, verum Deum crediſiſſem eſſe Chriſtum,nequaquàm tuā accerſiuiſſem ſanctitatem.Ei autem dicit ſanctus: Oportet ergò te priùs ieiunare, ô Imperator, & Deum placare lachrymis, quæcunque peccâſti confitentem. Depone ergò purpuram & diadema ſeptem diebus, & tuæ regiæ penetrale ingreſſus, clauſis ianuis, in ſacco & cinere humi iacens, in luctu age pœnitentiam: & iube claudi templa idolorum, & ceſſare eorum ſacrificia: qui ſunt in exilio, & ad metalla damnati, & in carceres coniecti, libera Chriſtianos. Largire relaxa-

S. Syluester vocat⁹ venit ad Cōſtantinum.

Vſus Imaginū in Eccleſia antiquiſſimus.

laxationem ijs, qui ſunt in vinculis, & omnibus alijs afflictionibus. Sis benignus in eos, qui te rogant, & iuſtas imple petitiones: ijs, quas habes, facultatibus impertire pauperes. Hæc ille quidem dixit: Ipſe autem affirmauit ſe omnia impleturum.

Cõſtãtinus fit catechumenus. Cùm autem impoſuiſſet ſanctus manum capiti Imperatoris, & preces deindè dixiſſet, & eum feciſſet catechumenum, receſſit: & cùm acceſsijſſet quicquid erat ſacri ordinis, & ex populo eos, qui Chriſtum confitebantur, præcepit omnibus ieiunium & preces. Cùm ij autem vnanimes eius iuſſui paruiſſent, fuſæ ſunt communes & intenſæ preces ad Dominum, vt Eccleſijs ceſſet perſecutio, & pax eis concilietur, & tandèm finis imponatur dęmonum libaminibus, & ijs, qui per ipſos errãt, illuceſcat lux ſalutaris. Cùm iam autem aduenißet dies ſeptimus, diuinus Syluester venit ad magnum Cõſtantinum: & cùm eum catecheſi inſtituiſſet, & in ſanctæ Trinitatis myſterio eum initiâſſet, & diuinæ œconomiæ vniuerſum docuiſſet myſterium: Tempus eſt, inquit, ô Imperator, vt tibi paretur piſcina. Cùm ea autem iam eſſet parata: Hæc eſt, inquit, piſcina, quã dixerunt ij qui à te viſi ſunt: & aqua, quæ eſt in ipſa, ſanctificata inuocatione Trinitatis, purgat animas, tibi autẽ ea erit & carnis curatio ac purgatio, & morbum tuum fugabit, vt tibi ſacroſancti prædixerunt Apoſtoli. Ingredere ergò diuinum lauacrum, primùm quidem purgandus à peccatis & delictis tuis: deindè etiam à morbo, qui in tuo corpore pullulauit, teque vexat, & probro & dedecore afficit.

Hæc cùm audiuiſſet Imperator, & lætus vltimam exuiſſet tunicam, & probrum carnis ſubieciſſet oculis, & vnctus fuiſſet ſancto chriſmate, ingreſſus eſt piſcinam. Cùm autem Sylueſter eius caput tetigiſſet, & eum in aquam immerſiſſet, & ſanctam ſimulque venerandam inuocâſſet Trinitatem, lux repentè totam domum circumfulſit, & lucis ſplendor pluſquàm Sol enituit. Exijt itaq; Imperator ex diuino lauacro, habens carnem puram & ſanam, neque plaga, nec vlla apparente cicatrice. Aqua autem piſcinæ erat plena ijs, quæ ex vlceribus exciderant, membranis ac pelliculis, non ſecùs àc ſquammis piſcium. Ille autẽ cùm ſe vidiſset tam repentè ſanatum, neſciebat quemadmodùm ſatìs oſtenderet gaudij ſui magnitudinem. Cùm autem veſtem candidam induiſset luminoſam, dixit ijs qui aderãt, ſe ſenſiſse manum deſupèr extenſam, quæ eum tetigit immerſum in piſcina. Et ſtatìm edidit decretum, nè quis auderet blaſphemare Chriſtum, aut moleſtiam exhibere Chriſtiano: eius autem, qui conuictus fuiſset tale quid feciſse, publicari dimidium bonorum. Iuſſit autem templum quoquè in regia ædificari Chriſto Seruatori, cùm ipſe ſuis manibus eius figuram deſcripſiſset. Decreuit autem, vt qui vellent, ſecurè poſsent religionem eligere Chriſtianam, & ad Chriſti fidem accedere & baptizari, impenſis quæ fiebãt ad illuminationẽ, & veſte, ſuppeditata ex theſauris Imperatoris. Exhinc magna quædam multitudo accedit ad fidem & diuinum baptiſmum: & non ex diametro erat quidem gregi Chriſti quotidiè acceſſio, idolorum autem cultoribus diminutio: ſed pietatem longè magìs ſuperabat prædicatio, ipſo diuino Conſtantino quotidianis ſermonibus incitãte plurimos ad perſuaſionem prædicationis, & quod in ipſum factum fuerat miraculum, deducente ad fidem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.

S. Sylueſter eum vngit chriſmate, & baptizat Romæ.

Illuſtre miraculum.

Permulti credunt in Chriſtum.

Cùm multi autem verè Deum eſſe Chriſtum alta voce clamâſſent, & eos qui non ſic ſentirent, exclamarent oportere exterminari ex ciuitate, Imperator ſilentium populo pręcipiens, dixit, Dominum velle ſua voluntate ipſum confiteri eos, qui ad eum accedunt, & ſua ſponte ſacrificare: non autem vi eis & metu intentato. Quocircà ipſe quoquè dixit: Neminem volo inuitum cogi ad ſuſcipiẽdam prædicationem: illos autem admitti, qui pura ac ſyncera mente credunt Domino, & admittunt prædicationem. Hoc dictum ab Imperatore, mouit omnibus lætitiam, vt quod conſeruaret libertatem & liberum arbitrium. Et ſic quidem ſe habebat populus: Imperator autem propoſuit decretum, vt omnes, qui erant in carceribus, in metalli fodinis, in vinculis propter cultum Chriſti, ſoluerentur quidem à vinculis, reducerentur ab exilio, educerentur ex carceribus, liberarentur à metalli operibus, & puram reciperent libertatem & relaxationem. Licebat ergò videre Chriſti Eccleſiam exultantem, & Domino confitentem, qui eius tempeſtatem ſedauerat, & Tyrãnorum mare, quod in ipſum rugiebat, ſopiẽrat. Per hęc malignus, & ab initio hominum inimicus, accepit certum vulnus. Non erat autem illius malitiæ vulnus ferre tacitè: ſed rursùs machinatur aduersùs Orthodoxum: & quomodò ſerpentem priùs miſit in expeditionem aduersùs primam matrem, & per illam primum parentem eſt ſuffuratus: ità nunc quoquè mittit in expeditionem ſerpentes & fœtus vipera-

Decretum Conſtãtini.

Gene. 3.

perarum, Iudæos, inquam, aduersùs inclytam matrem Imperatoris. Nam cùm in Bithynia tunc verſaretur, vndè orta erat, quidam Iudæi ad eam acceſſerunt, dicẽtes ab Imperatore quidem effectam eſſe rem bonam, quòd ſint abolita ſimulacra: ſed non ſinere, vt eſſet bonum ſyncerum & impermiſtum, ſed ei etiam ex errore aliquid mali & auerſandi admiſcere, nempe credere Ieſum eſſe Dei filium & verum Deum, qui fuit homo Iudæus, & tanquàm maleficus ac veneficus fuit de medio ſublatus. Non enim oportere Imperatorem illi aſſcribere ſanitatem, ſed æterno & ſoli Deo omnipotenti, qui eius pietatem remuneratur, quòd primus diruiſſet ſimulacra. Oportet ergò, ô Imperatrix, aiebant, te Imperatorem tuum filium ab errore auertere, nè quid ei mali contingat propter errorem ſuperſtitionis, cæleſti Rege ei irato.

Iudæi incitare moliũtur matrem eius in illũ.

Hæc illi quidẽ dixerunt: Ea verò hæc ſignificauit literis Imperatori ſuo filio, qui cùm has matris accepiſſet literas, ad eam ſcripſit, oportere eos, qui hæc dicunt, Iudæos, congredi cum Epiſcopis Chriſtianorum, & eis reſiſtere in diſputatione ipſis audientibus: & eum qui viſus fuerit dicere meliora & veriora, victoriam eſſe cõſecuturum, & ſe eſſe ſecuturos illius opinionem. Hęc inclyta Helena ſignificauit Iudæis, & hortata eſt, vt quidam ex eis cum ipſa Romam proficiſcerentur. Illi autem, cùm viros elegiſſent, qui totius veteris legis ſcripturas ſummè didicerant, & voces nouerant Prophetarum, & verſati erant etiam in doctrina gentilium, eos mittunt cum Helena Imperatrice, vt in differendo Chriſtianis reſiſterent. Qui autem miſſi erant, ad ſatìs magnam redibant multitudinem: cum quibus erat etiã quidam ex Iudæis presbyteris, qui vocabatur Zambres, qui erat in arte magica ſummè exercitatus, & per eam multa oſtendebat prodigioſa: cui pluſquàm alijs fidebat Iudæorum ſodalitas. Etsì enim victi eſſent in diſputando, exiſtimabant ſe Zambrę præſtigijs certam habituros victoriam. Cùm ij autem Romam veniſſent, eorum aduentum ſancto ſignificat Syluestro Imperator, & rogat, vt de fide cum eis contendat. Ille autem lubens certamen ſuſcipit. Dies itaque præfinitus fuit diſputationi, & diuinus Syluester alios quoquè accerſit Epiſcopos, vt diſputationem ſecum aggrediantur. Cùm adeſſet autem dies præſtitutus, venit & ipſe Syluester in regiam, & quidam Epiſcopi, & multitudo Iudæorum: certaminis autem auditores & dijudicatores, & ipſe pius præſidebat Conſtantinus, & præclarus ſenatus. Eius autem mater Imperatrix ſedebat intra velum.

Zambre Iudæus venefícus.

Diuiſi autem quidam ex Iudæis, dicebant oportere aliquos ex Epiſcopis, ſecretos ab alijs, cum eis decertare. Quibus Syluester: Non ſunt, inquit, nobis vires in multitudine, ſed in Deo, qui omnia corroborat: quem inuocantes ad hoc certamen, dicimus: Exurge Deus, & iudica cauſam tuã. Iudęi aũt, Noſtra, dixerunt, ſunt hęc verba, & noſtrę ſcripturæ. Te autem oportet tuis vti, & non noſtris, ô Epiſcope. Syluester autem: Vobis quidem, inquit, ab initio locuta eſt ſcriptura veteris teſtamenti & præconia Prophetarum. Nihilominùs autem ea quoquè ad nos pertinent: quoniam horum plurima de Chriſto ſunt prædicta: & alioquì neceſsè eſt ex his vobiſcum differere. Nam veſtri quidem libri nobis euasêre proprij, ſed non noſtri quoquè vobis, & ſicubì ex illis à nobis aliquid adductum fuerit, id à vobis circunſcribitur. Quocircà veſtris libris vtemur ad demonſtrationem: quorum hoc nobis vendicamus, quod eſt magìs admirabile, & clariorem efficit victoriam, quòd ſumptis armis aduerſariorum, ijs eos, qui reſiſtunt, percutientes, bello euademus ſuperiores, & purè potiemur victoria. Ad hæc dixit Imperator, aduersùs id, quod dixit Epiſcopus, non poſſe contradici. Si enim, ô Iudæi, veſtras adducunt ſcripturas ij, qui Chriſtum colũt, ad ſuam probandam opinionem, eis citra controuerſiam tribuetur omninò victoria. Hæc cùm dixiſſet Imperator, & ſenatus ei eſſet ſuffragatus, Iudæi cœperunt loqui, dicentes:

S. Syluester diſputat cũ Iudęis corã Cõſtãtino.

Pſal. 73.

Cùm omnipotens Deus dixerit in Deuteronomio, Videte quòd ego ſum, & non eſt Deus præter me: quomodò ipſi Ieſum, qui eſt homo, Deum exiſtimatis & nominatis, & tres Deos inducitis, nempe & eum, qui à nobis colitur, & Ieſum, eum decernentes eſſe Dei filium, & præter hos ſpiritum? Num enim ſic opinantes, non apertè aduerſamini ei, qui docuit non eſſe alios deos, qui eſt Deus productor vniuerſorum? Ad hęc à Deo inſpiratus contradixit Syluester: Si citra vllam animi perturbationem mentem veſtris adhiberetis ſcripturis, nihil nos noui diceretis opinari, ſi Dei filium & ſanctum ſpiritum ſtatuamus. Hæc enim non nobis à nobis ipſis dicta ſunt, ſed inuenta ſunt à diuinis Prophetis. Et ante alios quidem dicit Dauid Propheta & rex, patrum veſtrorum in Seruatorem

Deut. 32.

Pſal. 2. noſtrum prenuncians inſaniam: Quarè fremuerunt gentes,& populi meditati ſunt inania aduersùs Dominum,& aduersùs Chriſtum eius? Eccè ergò Dominū & Chriſtum eius dicens, non vnam perſonam inducit, ſed duas. Quòd autem Dei filius ſit Chriſtus, Ibidem. ſignificat idem Propheta,dicēdo: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu:ego hodiè genui te. Alius eſt ergò,qui genuit, & alius,qui eſt genitus.

His Iudæi oppoſuerūt: Quoniam ergò,vt dicis,genuit Deus,eum qui eſt impatibilis, ſtatuis patibilem,& ei tribuis affectionem. Quomodò autem filius eſt Deus, qui in tempore eſt genitus,& vt eſſet,habuit in tempore? Illud enim Hodiè,eſt temporis, & non ſinit Deum exiſtimari æternum. Non patibilem generationem,ô Iudæi, in Deo dicimus, dixit à Deo afflatus Syluester: ſed diuinā & impatibilem & Deo conuenientem: & quomodò dixerit quiſpiam verbum naſci ex mente. Neque introducimus temporalem ex Deo filij eius generationem,ſed temporis expertem & æternam.Nam temporum quoquè effectorem cum alijs nouimus eſſe filium. Effector autem temporum, non eſt ſub tempore.Illud autem, Hodiè genui te, dictum à Dauide, non ſupernam & quæ eſt ante ſecula,& ei cónuenit,diuinitatis ſignificat generationem: ſed eam,quæ eſt inferiùs,quę eſt in tempore & in carne, quam ſuſcepit propter noſtram ſalutem. Nam nouit quidem hic Propheta Chriſtum & Deum ante ſecula. Quamobrèm dicit etiam: Sedes tua Deus Pſal.44. in ſecula. Prædicit autem eius quoquè in extremis temporibus generationem, propter myſterium ſuſceptæ carnis diſpenſationis. Quamobrèm ſubiungit, Filius meus es Pſal. 2. tu:ego hodiè genui te. Per hoc quidem,Filius meus es tu, temporis expertem & quæ eſt ante ſecula,ſignificans generationem. Per hoc autem, Ego hodiè genui te, inferiorem & eam quæ eſt ſub tempore.Hoc autem, Ego hodiè genui te,introductum eſt à Propheta,oſtendente patrem,eam quoquè quæ inferiùs facta eſt generationem,tanquàm propriam ſibi attribuere, vt quæ illius voluntate facta ſit.

Quòd autem veſtra ſcriptura ſpiritûs quoquè meminit, idem Propheta Dauid teſtaPſal.32. tur,dicēs: Verbo Domini cæli firmati ſunt,& ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.Hîc ergò trium facit mētionem,Patris,inquam,& filij,quem vocat verbum, propter ſupernam generationem,eam oſtendens eſſe impatibilem,& ſancti ſpiritûs.Porrò autem aliPſal 50. bì quoquè meminit ſpiritûs,Spiritum tuum ſanctum,dicens,nè auferas à me. Et rursùs: Pſal. 138. Quò ibo à ſpiritu tuo? qui eſt ſcilicet, & implet vniuerſa. Et rursùs: Emittes ſpiritum tuPſal.103. um,& creabuntur. An non hæc dicta ſunt à diuino Dauide? Non Moſes etiam, qui DeGene. 1. um vidit, in libro Geneſis Deum introducit dicentem, Faciamus hominē ad imaginem & ſimilitudinem noſtram? Cum quo ergò diſſerens eſt Deus introductus, ſi non dixerimus eſſe aliam,cum qua loquebatur,perſonam? Non hoc autem omninò dixerit quiſpiam dictum eſſe ad virtutes cęleſtes. Illud enim,Ad imaginem noſtram, non concedit tale quid cogitari.Non eſt enim eadem imago & ſimilitudo Dei & Angelorum: quoniam non eſt eadem natura. Neceſſariò ergò ſequitur, alium eſſe eum, cum quo diſſerebat,vt qui ſit eiuſdem cum illo naturæ & ſimilitudinis, vel, vt magìs propriè dicā, identitatis. Quiſnam autem is exiſtimari poſſit,nisì filius, qui eſt eiuſdem eſſentiæ,gloriæ & potentiæ,& vt ſemèl dicam,imago patris immutabilis? Quidnam ergò noui ſumus opinati,qui decernimus eſſe patrem,filium & ſpiritum? Etsì gentilibus hæc eſſe incredibilia videantur & inania,non eſt nouum:quoniam illi noſtris libris non ſunt imbuti.Vobis autem quomodò hęc putentur inania, qui diuinorum Prophetarum voces meditamini: quorum nullus eſt,qui de Seruatore non prænunciauerit?

Cùm autem diuinus pater pergeret adhuc dicere, orationem interrumpens Imperator,dicit Iudæis:Dicta quæ nobis propoſuit ſcriptura & Epiſcopus,ô Iudæi, itáne, vt dixit,ſe habent in veſtra quoquè ſcriptura? Illi autem, Ità ſe habent, dixerunt, ô Imperator.Ergò,quod,inquit,attinet ad Trinitatem,mihi videmini vinci, & dare Sylueſtro calculum victoriæ.Non,ſi nos quoquè ad hęc obiecerimus,ô optime Imperator,quæ contradicere potuerimus,eſſe iudicabitur Sylueſter ſuperior.Plurima autem habemus quæ contradicamus, & ea ſtatìm dixiſſemus, nisì nobis videretur ſuperflua oratio,& inanis conatus. Non enim nunc agitur, ſit'ne vnus Deus, an tres, ſed quòd Nazarenus non ſit Deus. Nam etſi conceſſum fuerit oportere tres opinari Deos,non tamen propterea ſequitur,vt Ieſus, qui natus eſt homo, & ortus eſt ex hominibus, & conuerſatus cum hoMatt. 9. minibus peccatoribus & publicanis,& cū illis conuiuia inijt,& tandèm fuit condemnatus ꝑpter maleficia,& ligno crucis affixus,& ſic mortuus,Deus exiſtimetur & nominetur.

tur. De hoc ergò nunc aduerſùs illos decertatur, qui nouum hunc Deum introducunt: &, ſi de eo aliqua poſſint dicere, aut aliqua habeant teſtimonia, ea dicant. His ſic dictis, præclarus Syluester, Non tres, inquit, deos nos eſſe dicimus, ô Iudæi, vt vos putâſtis: ſed vnum Deũ, qui in tribus perſonis aut hypoſtaſibus colitur & adoratur. Cæterùm de hac re differatur oratio, quoniã nominata eſt à vobis ſuperuacanea, & inanis laboris. Conſequens autem erat, ea quæ aduersùs veſtram ab initio propoſitam queſtionem à nobis ſunt adducta ex libris veſtris, oſtendere non fuiſſe rectè dicta, & ſic procedere nobis diſputationem. Sed quoniam de his modò dicere recusâſtis, de Domino noſtro Ieſu Chriſto, vt vobis videtur, verba faciamus.

Hinc autem eſt incipiendum: Deus qui produxit omnia, cùm ad bona opera produxiſſet & formâſſet hominem, vbì eum vidit declinare ad omne vitium, non neglexit ſuarum manuum figmentum, quod peribat: ſed ei placuit, vt ſuus filius, qui manet ab illo inſeparabilis, (eſt enim vbiquè Deus) ad noſtros quoq; veniret fines, factus ex muliere, factus ſub lege, vt eos qui erant ſub lege, redimeret. Quòd autem ex muliere pariendum eſſe Dominum, reſponſum fuerat, prædixit diuinus Propheta Eſaias, dicens: Eccè virgo concipiet in vtero, & pariet filium: & vocabitur nomen eius Emmanuel. Hoc autem nomen, vt vos quoquè ſcitis, ſignificat Dei aduentum ad homines. In Grecam enim vocem traductum ex Hebræa, ſignificat, Nobiſcum Deus. Deum ergò ex virgine naſciturum, hic Propheta longo antè tempore prænunciauit. Sed dicunt Iudæi, librum Eſaiæ non habere virginem, ſed adoleſcentulam: corruptam autem eſſe à nobis ſcripturam, vt qui in noſtris libris ſcripſerimus virginem pro adoleſcentula. Quòd nomen quidem adoleſcentulæ, inquit diuinus Sylueſter, veſtra ſcriptura ſoleat accipere pro virgine, multis in locis poſſumus oſtendere, ô aduerſarij: interìm autem hoc quoquè aliundè oſtendetur. Stultam enim Prophetæ orationem, vel potiùs ipſius Dei dixerit quiſpiam, nisì intelligamus adoleſcentulam dictam eſſe virginem. Nam cùm Eſaias tanq̃ ex perſona Dei dicat Achaz, Petis'ne tibi ſignum in profundo, aut in alto? Cùm is autem dixiſſet, ſe non petiturum, nec Dominum Deum tentaturum, Propheta Deum inducit loquentem: Ipſe dabo vobis ſignum. Iam verò ipſum ſignum quale erit? inquit, Eccè virgo in vtero concipiet. Si non ergò dicendum ſit, adoleſcentulam à Propheta dictam eſſe virginem, quomodò ſignum eſſe reputabitur? Eam enim, quæ eſt viro coniuncta, vt à vobis acceptum eſt nomen adoleſcentulæ, in vtero concepiſſe, non eſt ſignum, ſed naturalis conſequentiæ, & eorum quæ fiunt aſſiduè. Signum autem eſt eorum, quæ fieri non ſolent. Quòd ſi etiam dederimus, in libro Prophetico ſcriptum eſſe adoleſcentulam, ſic quoquè adoleſcentula virgo eſſe intelligetur: vt ſignum ſit id, quod eſt promiſſum, & non ex ijs, quæ fiunt naturaliter, neque habent aliquid alienum & inſuetum. Conuenienter ergò huic promiſſioni, virgo concepit in vtero. Nullus autem homo inuentus eſt, qui natus non ſit ex virili ſemine poſt primum parentem, & eam, quæ eſt ex illius látere conſtituta: neque abſque cum viro congreſſione auditum eſt vnquàm peperiſſe mulierem. Cùm autem ſancta Virgo conceperit ex ſancto ſpiritu, & pepererit abſque corruptione, fuit nobiſcum Deus ex promiſſione.

Galat. 4.

Eſa. 7.

Matt. 1.

Eſa. 7.

Gene. 2.

Atquì non Emmanuel, ſed Ieſus, eſt nominatus, qui natus eſt ex Maria, Iudæi contrà dixerunt. Reſtat ergò, vt non qui eſt promiſſus à Propheta, ſit is, qui à vobis colitur Ieſus, ſed alius. Hinc fit, vt neque fuerit cum hominibus Deus. A Deo autem motus Sylueſter, intulit aduersùs hanc obiectionem, dictum eſſe, quòd populi ſcilicet eum vocabunt. Videntes enim ea, quæ ab ipſo fiunt mirabilia, Deum vocabunt, & credent ſecum eſſe Deum. Mos eſt autem ſcripturæ, pro nominibus nonnunquàm vti rerum euentibus: quomodò etiam eſt illud, Vocabunt puerum, Citò ſpolia, Velociter prædare. Atquì nuſquàm inuentus eſt aliquis, qui ſic fuerit vocatus. Quòd autem deprędatio inimicorum, & diſtributio ſpoliorum facta ſit per Chriſtum, idcircò dictum eſt à Propheta tanquàm nomen, id quod per ipſum eſt euenturum. Quinetiam dicit de Hieruſalem: Vocabitur ciuitas iuſtitiæ. Atquì nuſquàm inuēta eſt in tota noſtra ſcriptura ciuitas nominata iuſtitię: ſed vocata eſt perpetuò Hieruſalem. Quoniam autem mutanda erat in melius, propterea dicta eſt ciuitas iuſtitiæ à Prophetæ reſponſo. Alia quoquè inuenerit quiſpiam dicta hoc modo in ſcriptura. Tale quid etiã prædixit Eſaias de eo, qui erat naſciturus de Virgine. Rerum enim euentum, dixit futuram ei vocationē, non à matre, neque ab eo qui putabatur pater, ſed à multis. Quinetiam ipſum quoq; nomen, quo voca-

Eſa. 8.

Eſa. 1.

tus eſt,ſcilicet Dominus,rem oſtendit euenturam. Ieſus enim, ſicut vos non ignoratis, populi ſalutem ſignificat. Seruator autem fuit ijs,qui eum crediderunt eſſe Chriſtum.

Non ſolùm autem Eſaias dixit,Deum nobiſcum futurum: ſed Ieremias quoquè eius
Baruch 3. ad nos aduentũ prænunciauit. Hic eſt Deus noſter:non reputabitur alius præter ipſum.
Ibidèm. Et poſt nonnulla: Poſt hæc in terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Atqui dixerunt Iudęi:Non quomodò dixit de futuro Eſaias,ità etiam prædixit Ieremias:ſed de eo,quod iam factum fuerat,& in tempus præteritum,non in futurum,refertur.Quo fit, vt non ſit iudicandum eum loqui de Nazareno.Mihi videmini,ô Iudæi, ait Sylueſter par Apoſtolis,veſtra ſpõte conniuere ad veritatem, & nolle lucem intueri. Non enim dixe-
Prophetæ ſæpè ità dicũt futura, tanquàm iam facta. rim vos ignorare proprietates reſponſorum Propheticorum,& quòd ſæpè mos ſit Prophetis futura prædicere, perindè acsì iam facta eſſent, proptereà quòd omninò futura ſit Prophetia,& nõ poſſit excidere.Quomodò enim,quę iam facta ſunt,quin facta ſint, fieri non poteſt:ità etiam diuina reſponſa non poſſunt excidere.& proptereà,quę futura ſunt, nonnunquàm tanquàm facta, ſunt à ſacris introducta Prophetis. Et his plena eſt veſtra ſcriptura, Atque ſi Deum quidem in terris viſum ante Ieremiam, & conuerſatum cum hominibus nobis poſſetis oſtendere, aliquam rationem haberet cõtradictio. Sed quoniã hoc fieri non poteſt,oportet deincèps in futuro accipi dicta Prophetę.quomodò ſunt etiã alia eiuſmodi in veſtris libris,& præ cęteris in libro Pſalmorũ,in quo de Chriſto prędixit Dei parẽs Dauid,& tanquàm iam facta prędicauit:Nunc quidem diſci-
Pſal.40. puli ingratum animi crimen perpetua notans ignominia, dicendo: Qui comedit panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem. Nunc autem populorum deplorans amentiam,& gentium audaciam.Fuerint autem populi quidem,veſtra ſynagoga: gen-
Pſal. 2. tes autem,exercitus Romanorum.Quarè fremuerunt gentes,dicens,& populi medita-
Pſal.21. ti ſunt inania? & alia quæ ſequuntur. Modò autem Crucis paſſionem,cùm dixit, Fo-
Ibidèm. derunt manus meas & pedes meos. Et quæ facturi erant milites, dicendo: Diuiſerunt
Pſal. 68. ſibi veſtimẽta mea,& ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. &, Dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Rursùs autem prædicens ſepulturam, dum
Pſal. 87. diceret propheticè: Poſuerunt me in lacu inferiori. modò autem aſſcenſum in cælos
Pſal. 46. priùs contemplans, & priùs annuncians, & clamans: Aſſcendit Deus in iubilo. Quinetiam antiquus veſter parens Iacob, dum deficeret benedicens ſuis filijs,quoniam Deo afflatus præſciuerat Dominum venturum ex Iuda,& multa quidem alia ei dixit, Domino conuenientia, & præter cætera eius quoquè oſtendens ſepulturam & reſurrectio-
Gene.49. nem, Prócidens dormijt,inquit,vt leo,& tanquàm catulus. Quis excitabit eum? Porrò aũt Eſdras quoquè prædicens paſſionem, ſic inuentus eſt figuràſſe orationem, & conſcripſiſſe ea quæ erant futura,tãquàm quæ iam eueniſſent: Alligauiſtis me,clamãtes ſuper tribunal iudicis,me humiliauiſtis:vt ſupra lignum pendérem,me tradidiſtis.An non, inquit,hæc omnia,ô Iudæi,ſunt voces Prophetarum? An à vobis dicentur eſſe falſa dicta Prophetarum?

Hæc quidem ſic ſcripta eſſe in libris Hebraicis, dixerunt Iudæi, nos quoquè aſſentimur. Tu autem nobiſcum agis ſophiſticè, & nos conaris decipere: & dubia vis probare per dubia:& per ignota ignota oſtendere:& eam adducis demonſtrationem,quam Dialecticus nominauerit διάλληλον,id eſt,mutuam,& ſe inuicèm probantem.Nam cùm polli-
Baruch 3. citus eſſes te oſtenſurum illud de Ieſu dictũ eſſe à Propheta Ieremia, In terra viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt: etiamsì oratio relationem fecerit in futurum, dubia adduxiſti teſtimonia, & quæ certum ſit non dicta eſſe de Ieſu. Sed nos non decipies, ô Epiſcope.Nam neque nos ſumus Gręcæ ignari ſapientiæ,neque ſophiſticorum imperiti argumentorum.Non ſum ego ſophiſta,ait à Deo inſpiratus Sylueſter,nec accuratè Græcam teneo eruditionem: ſed ſermone imperitus,Dei autem confiſus ſapientia,verbo quod eſt Deus & homo, & viuifico ſpiritu, non autem ſophiſticorum verborum perſuaſione, ſubij vobiſcum differendi certamen, & dixi vobis vera, firmaque ac ſtabilia. Quoniam autem quæ dicta ſunt, non reprimunt veſtram curioſitatem, aliundè quoquè oſtendam in veſtra ſcriptura hanc eſſe conſuetudinem, vt præteritum tempus accipiatur pro futuro. Sufficiunt autem ad demonſtrationem pſalmi graduum. In his enim eam, quæ ex Babylone tempore Cyri facta eſt, liberationem captiuorum Hebræorum, & ſecundum in Hieruſalem aſſcenſum, & templi reædificationem priùs ſignificat diuinus pater Dauid. Nam vt Propheta, & homo à Deo inſpiratus, multis antè

ſeculis vidit mentis oculis ea, quæ futura erant,& tanquàm iam facta,priùs ſcripſit ea,
quæ euentura erant plurimo pòſt tempore. In primo autem pſalmo graduum ſtatim
dicit ex perſona populi captiui: Ad Dominũ,cùm tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Pſal.119.
Et poſt aliquantum: Hei mihi ꝙ incolatus meus. & deincèps pſalmi graduum euocant
auditorem ad tempus præteritum. Et ſic non in his ſolùm, ſed etiam in pluribus alijs in-
uenta eſt oratio figurata à Dauide. Videntúrne hæc vobis ſufficere ad probandum, an
adhuc mihi opùs erit alijs?

Si ità haberent, dixerunt Iudæi, vt tu dicis,Epiſcope, ſufficerent. Nunc autem & de
pſalmis falſum dicis, & de eorum ſcriptore Dauide. Non enim loquuntur de reditu,
qui fuit ex Babylone poſt captiuitatem: ſed de liberatione ex Aegypto, quę fuit tem-
pore Moſis: & meritò in præteritum tempus ſunt cõpoſiti. Facile quidem eſt, ait vir
diuinus, ex ijs,qui dicti ſunt, pſalmis oſtendere, vos veſtra ſponte eſſe malos. Non enim
vos ignorare dixerim,ꝙ de reditu ex Babylone hos pſalmos Dauid propheticeè compo-
ſuerit: ſed in hoc non immorabor, ſed ex alio euidentiùs oſtendam id, quod quæritur.
Mihi autẽ roganti reſpondere: Quandò dominata eſt gens veſtra Hieroſolymis, nón-
ne poſtꝗ egreſſa eſt Aegypto? Hoc verum dixiſti, dixerunt Iudęi. Non Iebus primùm
nominata eſt, & Salem? Ne hoc quidem eſt falſum. Non,qui veſtrî habuit adminiſtra-
tionẽ,Propheta & rex Dauid, cùm multis pręlijs fudiſſet eos, qui ipſam habitabant,il- 2.Reg.5.
lam propriã ciuitatẽ eſſe duxit & nominauit? Aſſentimur. Non capta fuit ciuitas tem-
pore Nabuchodonoſor: & diruta quidem ſunt mœnia,illud autem ditiſſimum & cele- 4.Reg.25.
berrimum templũ Solomonis fuit euerſum, & abductus fuit populus Babylonem ca-
ptiuus? Hæc ſic acciderunt. Propterea ergò factus eſt Dauidi centeſimus triceſimus-
ſextus pſalmus, qui dicit: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum re-
cordaremur tuî Sion.Et paulò pòſt: Si oblítus fuero tuî Hieruſalẽ, obliuioni detur de- Pſal.136.
xtera mea: & quæ deincèps conſequũtur in pſalmo.Eccè ergò hîc quoq; Propheta ea,
quæ multis pòſt ſeculis euentura fuerant, non tanquàm futura prędixit, ſed ea tanꝗ
quæ iam facta fuerant, narrauit. Nec poteritis dicere eum hæc prędixiſſe de reditu ex
Aegypto. Nondũ enim veſtra facta fuerat ciuitas Hieruſalẽ: nec hoc nomine appellata
fuerat, vt vos cõfeſſi eſtis.De hoc reditu loquuntur etiã pſalmi graduũ, etiamsì vos eos
circũſcripſiſtis: & hoc eſt manifeſtũ ex hoc tertio pſalmo, qui factus eſt ex perſona bel-
lo capti populi Hebræorũ,qui erat in Babylone, qui dicit: Lætatus ſum in his,quę dicta
ſunt mihi, In domũ Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalẽ. Pſal.121.
Quinetiam in ſeptuageſimooctauo pſalmo,eam quæ tempore Antiochi accidit Hieru-
ſalem depopulationem prædicens Propheta Dauid,Deus,inquit, venerũt gentes in hæ- Pſal.78.
reditatem tuã: & in templo cernens mactatas hoſtias, quas tũc ſacrificabant, & intro-
ducta in ipſum ſimulacra,& eam, quæ alioquì facta eſt, ſanctorũ inquinationem, Pol-
luerunt templũ ſanctũ tuum, prædixit, & reliqua quæ ſunt in pſalmo,priùs enunciauit,
& tanꝗ iam facta defleuit, quæ erant ventura: & ijs qui erant facturi, perindè àc ijs,qui
iam fecerant, malè eſt precatus. Cùm ergò ſic in multis figuretur oratio in diuina ſcri-
ptura, non fuerit nouum,ſi quędam de Chriſto ſic dicta ſunt à Prophetis, & hoc modo
figurata fuit ab eis oratio.

Hæc cùm in rebus diuinis ſapiens diſſeruiſſet Syluester,Iudęi,Nihil, aiebant,eſt horũ
falſum: ſed tu, quę dicta ſunt de alijs, Ieſu improbè tribuis: & ſic mentem ſimpliciorũ
ſurripis. Ergò, inquit ſanctus,aliquem aliũ à virgine conceptum & natum datis,aut an-
te Seruatorẽ Chriſtum,Deum in terra viſum, & cum hominibus cõuerſatum demon-
ſtrare poteſtis,aut alias gẽtes fremuiſſe, & populos eſſe inania meditatos aduersùs Do-
minum & aduersùs Chriſtum eius? Cuinam autẽ alij accommodabitis illud, Foderunt Pſal.21.
manus meas & pedes meos: & illud, Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,& ſuper veſtẽ me- Ibidem.
am miſerũt ſortẽ: & in eſcam datum ei eſſe fel, & potatum eum eſſe aceto: & poſitum Pſal.68.
eſſe in lacu,& ſurrexiſſe in iubilo, vt Deum, qui vicit inimicum. Cãticum enim eſt pro
victoria, iubilatio. Dicite ergò, an hęc poſſitis alicui alij tribuere.

Hæc cùm audiſſet Imperator, Mihi, inquit, videmini,ô Iudæi, eſſe victi. Illi autem,
Nè ſic,aiebãt,feras cõtra nos ſententiã,ô optime Auguſte. poſſumus enim adhuc mul-
ta alia opponere Epiſcopo. Et iam dicat, quanã de cauſa Ieſus,cùm eſſet Deus, vt ipſe
dicit, natus eſt ex Virgine, & carnẽ ſuſcepit. An enim non poterat omnipotẽs aliter re-
uocare genus hominũ, & efficere vt ex caſu ſurgeret? Quomodò autẽ Deo quoq; à dia-

bolo fuit adhibita tentatio, dum modò quidem exigeret, vt eſuriens faceret panes ex
Matth. 4. lapidibus: modò autem iuberet, vt ſe ex alto deorsùm deijceret, vt id quod cerneretur, probaret eſſe Dei filiũ: & rursùs cum impelleret ad adorationẽ, & polliceretur ſe ei daturum regna terræ? Ad hæc dicit beatiſſimus Syluester: Nihil eſt quidem, ô Iudęi, quod non poſſit à Deo fieri, & vt res eſt, ità creditur. Oportebat autem diabolum vinci ab eo, qui ab ipſo victus fuerat. Homo autem ab illo victus fuit: & homo, qui nõ factus eſt ex naturæ conſequẽtia, neq; ex coïtu & congreſſu viri, ſed ex terra formatus incorrupta: incorrupta enim tunc erat terra, vt quæ nondùm fuiſſet maledicta, neque polluta ſanguine fratris, aut cædibus aliorũ animalium, neq; mortuorum corporũ, vt poſteà vocata eſſet ſepulcrum, aut profanis actionibus inquinata & ſceleribus. Atq; ex terra quidem talis caro formata fuerat Adamo primo parenti: ipſa autem diuina inſufflatio facta eſt in animam. Eum ergò hominem, qui ſic natus fuerat, cùm viciſſet malignus, ſe inſolenter iactabat, vt qui diuino inſultâſſet figmento. Oportet ergò, vt dictum eſt, à tali rursùs homine vinci, & cadere eum, qui eſt princeps & author mali. Talis autẽ eſt Dominus Ieſus, non natus naturæ legibus, ſed vt ille ex terra incorrupta, ità Dominus ex vtero incorrupto, & ventre virgineo & ſancto. Et quomodò ille fuit viuificatus diuina inſufflatione: ità hic etiam ſanctiſſimo & viuifico ſpiritu conſtitit perfectus homo in omnibus ſine peccato. Qui ergò quomodò Adam non naturaliter, ſed ſupra naturã factus fuerat homo, & alius vocatus Adam, vicit eum, qui primum Adam deceperat & vicerat: & per quæ maleuolus & hoſtis hominibus primum noſtrum deuicit parẽtem, per ea nouum quoq; Adam ineſcare aggreſſus, non potuit. Per intemperantiam enim & gloriæ cupiditatem illum decepit. Si ex ligno prohibito comederis, eris tanq̃ Deus, cognoſcens bonum & malum: & aduersùs Chriſtum quoq; per eadem conatus & gloriari, cùm videret eum tãquàm Adamum propter id, quod apparebat, & eſurienti appoſuit lapides, petens vt eos mutaret in panes: & pollicitus eſt ſe illi daturum regna terrę, ſi prócidens eum adoraret. Illud enim erat gulæ: hoc autem primi loci cupiditatis, & dominãdi deſiderij. Vndiq; autem depulſus fuit malignus: & cùm primum viciſſet Adã, ſecundum aggreſſus, apertè victus eſt hoſtis. Propter hęc Deus eſt inter homines, & mater Virgo, & hoſtis tentator. Non diuina autem natura, ſed humana fuit tentata: & in paſſione ſimiliter paſſa eſt humanitas, impatibili remanente diuinitate.

Cur Deus factus ſit homo.

Geneſ. 3.

Aliena dicis, ô Epiſcope, reſpondêre Iudæi, & ab ijs, qui intelligunt, omninò non admittenda. Quomodò enim vnq̃ admiſerit intelligẽtia, duarum rerum vnitarũ vnam quidem pati, alteram verò effugere perpeſſionem? & vnam quidem dolere, alterã verò non ſentire dolorem? & hanc quidem mori, illam verò manere immortalem? Etenim nos quoq; conſtamus ex duabus naturis, nempe ex anima & corpore, ex quibus anima quidem eſt immortalis, corpus verò ſubiectum mortalitati: ſed corpore patiente, animam quoq; ſimul pati cum eo cognoſcimus: & eo dolente, illam quoq; ſimul dolere: & quãdiù carni vnita eſt anima, fieri nõ poteſt, vt ſi ea crucietur, nõ anima quoq; ſit particeps cruciatûs. Eſt autem hoc euidens. Nam cùm ex carne euolauit anima, illa nihil ſentit omninò moleſtiæ.

Non duarũ naturarũ in Chriſto cõmixtionem, neq; confuſionem opinamur, ô Iudęi, diuinus dixit Syluester: ſed vnionem quidem, vtràq; autem natura ſuas incõfuſas ſeruante proprietates. Nam comedebat quidem & dormiebat, vt homo, & fleuit propter Lazarũ mortuũ. Vt Deus autẽ, viuificauit mortuos, curauit paralyticos, per mare ingreſſus eſt pedibus, violentis ventorũ flatibus aſſurgens mare depreſſit, ſtrauit & ſedauit: mari agitato fluctibus, Sile, dixit, Compeſcere: & ſtatìm euaſit placidũ & tranquillum, & non tranſilijt increpationem. Ità etiam perpeſſiones & tentationes applicandæ ſunt carni, cui innatum erat, vt pateretur & tentaretur: non autẽ diuinitati. Nam cùm perfectũ hominem ſuſcepiſſet Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & anima quoq; & mens in ea eſt aſſumpta: & carne patiente, vnà quoq; dolere animã, humanę naturę legibus nos quoq; dicimus: cum carne autem Domini pati id, cui non eſt innatum vt patiatur, dico autem diuinitatem, nunquàm dixerimus. Sed quomodò, rursùs dixerunt Iudæi, potuerit hoc vnquàm fieri? Quomodò, quod à te aſſertur, potuerit concipere cogitatio? Si autem in rebus materialibus & ijs, quę apud nos fiunt, hoc fieri oſtenderimus, dixit à Deo inſpiratus Syluester, non fuerit hoc à nobis admittendum etiam in diuinitate, in quam non cadit interitus?

In Chriſto duæ naturæ, vna perſona.

Iohann. 11.

Marci 4.

Poſt

Poſt hæc dixit Imperator & Senatus: A ratione alienum fuerit, ô ſanɛte Sylueſter, ſi ei quod dicis, non aſſentiantur Iudæi: Si duo quædam vnita, à te adducta fuerint, quorũ vno patiente, alterum non fuerit ſimul particeps perpeſſionis. Tibi quidem, ô optime Imperator, & illuſtri Senatui, reſpondit admirabilis Sylueſter, hæc ſic vidētur, & in alteram partem non propendet calculus. Dicant autem Iudæi quoque, an illis placeat id, quod dicitur, & an huic quoq; ſententiæ illi aſſentiantur. Dicite, ait Imperator Iudæis, quid vobis videtur, ſi id quod dixit, confirmauerit Epiſcopus? Illi autē, Fieri quidē nō poteſt, dicebant, ô Imperator, vt tale exemplum nanciſcatur Sylueſter. Sin autem nactus fuerit, & impleuerit id, quod eſt pollicitus, ſi contra illius dicta nos nihil dicere potuerimus, nos quoq; lubenter tuam ſequemur ſententiam. Sit mihi ergò exemplum, ô Imperator, ait ſanctus, purpura tuæ potētiæ, Non eſt ea fila ſerica, quæ natura quidem vilia, & ante purpuram non in magno precio habita, purpuræ autem ſanguine colorata, & magni ſunt precij, & fiunt ornamentum Imperatoris? Quandò ergò ea nebātur à textoribus, & vel extendebantur ad ſtamen, vel ab eis parabantur ad ſubtegmen, & aliquandò quidem ſecabantur, aliquandò autem inter ſe colligabantur, vtrùm erat id, quod nebatur, aut ſecabatur, aut ligabatur, fila ſerica, an id quod ea colorauit, color, inquam, purpuræ? Auguſtus & Senatus, Serica fila, dixerunt, ô Epiſcope, nebantur & ſecabantur. Sint ergò, dixit ſanctus, imago, fila quidem ſerica, carnis Domini: Purpura autem, diuinæ & impatibilis naturæ: & quomodò fila, quæ priùs parui erant precij, colorans purpura flore ſuo, lōgè facit precioſiora: ità etiam diuinitas carni vnita, quã ſuſcepit Dominus, eam fecit longè precioſiorem: ſed illa patiente, non paſſa eſt diuinitas: quomodò neque purpura, dum fila ſecabantur ſerica, aut quæ ex eis contexta fuerant, fuit conciſa. His applauſerunt Imperator & Senatus. Et optimum eſt, dixerũt, exemplum, & ratio quæ ſeruat promiſſum, & apertè oſtendit ſolam paſſam eſſe Ieſu carnem, non autem diuinitatem.

Exemplo purpuræ docet S. Sylueſter carne in Chriſto patiente, nō paſſam diuinitatem.

Imperator autem orationem conuertens ad Iudæos, Quid vos ad hæc dicitis, inquit? Magnæ quidem eſt audaciæ, dixerunt, ô Imperator, tuæ repugnare ſententiæ. Vbi autem de Deo agitur & contenditur, ne tua quidem potentia erit nobis impedimento, quo minùs contradicamus. Nobis enim non ſolùm vidētur hæc fila ſerica neri & ſcindi, ſed etiam ſimul neri & ſcindi purpura: & ità Sylueſtro non ſuccedere quod dixerat, & nō præſtitiſſe, quod erat pollicitus. Cùm autē cōtradiceret Imperator & Senatus, à Deo inſpiratus Sylueſter: Peruicax, ô Imperator, inquit, eſt hoc genus, & ſemper duræ ceruicis. Nè ergò tua laboret potentia. ſed his quoq; adhuc alia adijciantur exempla: adiuuante fortè ſancto & intelligente ſpiritu, qui hominem docet ſcientiam, eorum obſtruentur ora & perſuadebuntur. & ad Iudæos conuerſus, Solis, inquit, radius, qui arbori applicatur & eam illuſtrat, non eſt, inquit, ei vnitus, quandiù eam illuſtrat? Omninò, affirmârunt Iudæi. Si ergò ſecuris aliqua arborem exciderit, dum illuminatur, num etiam ſimul exciſum ſolarem radium putabitis? Si autem ſplendor quoquè ſolis cum luto congreditur, erit'ne eius fœtoris, aut etiam ſordium vllo modo particeps, & non potiùs diù cum eo verſans, & lutum exiccabit, & exhauriet humiditatem, & ſalubre reddet id, quod eſt putrefactum? Quomodò ergò is, qui ligna ſecat, non vnà ſecat ſolarē radiũ ſecans arborē: ità nec paſſa eſt diuinitas patiente Seruatore in humanitate: neque fuit particeps carnis proprietatum ei vnita: ſicut nec ſol appropinquãs rebus ſordidis & putrefactis, impletur immunditia, quę ex illis contrahitur.

Iudæi peruicaces & dura ceruice. Pſal. 93.

Cùm hæc ſic dicta eſſent ab illo egregio rerum diuinarũ interprete, Imperator quidem, & vniuerſum applauſit auditoriũ, & eum laudauit, illius verba admirãs, & eorum parentem: Iudæi autem ſteterunt ſilentes, & ſe inuicèm fixis oculis intuentes. Sanctus autem dixit Imperatori: Hæc exempla dixi, ô Imperator, non vt quę rei naturam attingant: Quæ enim oratio rebus potuerit exęquari? ſed quę conuenienter noſtræ imbecillitati, exilem quãdam & obſcuram prębent imaginem eius, quę cōpræhendi non poteſt, ſuſceptæ carnis œconomiæ. Reliquis autem Iudæis tacentibus, Zambres ſolis ſuis fretus pręſtigijs, & prodigioſum aliquid per eas auens oſtendere, & per id venari ſpectatores: Si verbis, inquit, ô Imperator, & copioſus Sylueſter, & aptus ad perſuadendum in diſputationibus, proptereáne nos, relicta patria religione, eum ſequemur, & homini credemus, quem patres noſtri communi conſenſu condemnârunt? Quòd autem Deus eſt ſolus, qui à nobis colitur, & non alius, ego nō verbis, vt Sylueſter, ſed rebus oſten-

oſtenderim. Iube ergò huc magnum & agreſtem taurum adduci, & manifeſtũ erit tuæ potentiæ, & omnibus qui adſunt, non eſſe Deum, præter Deum noſtrum. Cùm itaque quæreretur agreſtis taurus, dixit quidam ex ijs, qui aſſiſtebant Imperatori, apud ſe eſſe talem ferum & immanſuetum taurum, quem neque poſſet aliquis efficere, vt iugum ſubiret, neque eum manu demulcere. Iuſſit itaq; Imperator taurum adduci.

Cùm abirent autem, qui iuſſi fuerant taurum adducere, venerandus Syluester rogauit Zambrem, Cur à te quæſitus fuit taurus? Cùm is autem aduenerit, quidnam à te fiet? Ille autem, Nomen, inquit, Dei, qui à nobis colitur, audiri non ſuſtinet natura: neque ſi quis id audiuerit, poteſt ampliùs viuere. Noſtri enim maiores, ad ſacrificia tauros maximos offerentes, in taurorum aures hoc nomen dicebant: & ſtatìm tauri magnum & flebilem edentes mugitum, cadebant, & erant parati, vt ſacrificarentur. Syluester autem, Si hoc, inquit, nomen, vt dicis, cùm auditur, eum qui audit, interimit, quomodò tu hoc didiciſti? Zambres verò, Non licet, inquit, tibi nôſſe modum, neque huius rei arcano imbui myſterio, cùm ſis in nos malè affectus, & hoſtili animo in Iudæos. Hæc cùm dixiſſet Zambres preſtigiator, dicit ei, Imperator: Si non vis Epiſcopo aperire myſterium, at nobis interìm oportet diſſoluere dubium. Eſt enim re vera dubium quod dicitur, niſi quis dixerit hoc diſci, dum legitur. Zambres autem, Nõ pellis, inquit, non alia charta, non lignum, non lapis, non vllum aliud corpus poteſt hoc nomen ſcriptum continere. Nam protinùs & qui ſcribit, & corpus, in quo ſcribitur, interit. Imperator verò, Dic ergò, inquit, quomodò ipſe hoc didiciſti? Etenim fieri non poteſt, vt hoc diſcatur, ſi neque dicatur, neq; ſcribatur. Zambres autem: Ego, inquit, ô Imperator, ſeptem dies vacaui ieiunijs. Deindè noua peluis argentea, qua nemo adhuc vſus fuerat, impleta fuit aqua fontana: & cùm aqua fuiſſet benedicta, literę fuerunt in ea inſculptę quodam digito, quæ vacantem mentem myſticè nomen Dei docebant. Dixit autem ingenioſus Syluester: Sic quidem, vt dicis, ô Zambre, myſticè didiciſti nomen, quod non auditur? Quid autem, quandò in aurem ſubmurmuras hoc alicui, non ipſe quoquè hoc nomen audis, ſicut is, cui hoc dicis? Quomodò ergò non tu quoquè móreris? Non apud te de hac re verba feci Syluester, reſpondit preſtigiator. Iam enim priùs tibi dixi, me tibi nolle modum & cauſam aperire. Sed quid verbis opus eſt, cùm liceat rebus ipſis cõfirmare, quod dicitur? Ex duobus vnum elige: Aut enim ipſe Nazareni inuocato nomine, taurum ſtatìm mortuum oſtende, & eum eſſe Deum nos quoq; admittemus: aut cùm ego in aurem eius dixero nomen Dei noſtri, ſi cadet ſtatìm taurus mortuus, oportet vt tu quoquè aſſentiaris nõ eſſe alium Deum, niſi eum quem colimus. Laudârunt, quę dicta fuerant, ij qui audiebant, & anxij fuêre Chriſtiani. Diuus autem Syluester iubebat eos eſſe bono animo, & minimè perturbari: & promittebat fore, vt viderentur ab omnibus Dei mirabilia. Tunc ergò Zambrę dixit Imperator: Oportet te priùs implere tuam promiſſionem. Pollicitus enim es, te taurũ poſſe verbo occidere. Ille verò dicit, Quoniã iubes me hoc facere, ô Auguſte, vide vires Dei, qui à nobis colitur, quàm ſint inexpugnabiles. Hæc cùm dixiſſet, appropinquauit tauro, qui trahebatur à multis fortibus adoleſcentibus, validis funibus eius cornibus & collo alligatis. Quorum alij quidem hinc, alij verò illinc eum trahebant, in vtranuis partem inclinaret. Si enim ad dexteram partem irruebat taurus, eum trahebant ad ſiniſtram. Si eum autem impetus ferebat ad ſiniſtram, eum retrahebãt ij, qui ſtabãt ad dexteram. Cùm ergò acceſſiſſet, & in aurem eius valdè inſuſurrâſſet, taurus magnum & horrendum edens mugitum, & cum tremore membris in orbem circumactus, cecidit protinùs, & videbatur mortuus. Propterea Iudæi quidem exiliêrunt, & plauſerunt manibus, &, Vicimus, exclamauerunt. Vniuerſum autem theatrum obſtupuerat, & erat plenum tumultu. Sanctus autem cùm indixiſſet omnibus ſilentium, & ſedâſſet tumultum, dicit Iudęis: Non ſunt verba veſtrę ſcripturę, Ego occidam & viuere faciam, vt in qua ſit Deus omnipotens introductus hoc dicere? Illi autem, hæc ità ſe habere, aſſenſi ſunt. Si ergò, dixit Syluester, ex Deo à Zambre perfectũ fuit vt moreretur, per eiuſdem rursùs inuocationem fiet, vt ipſe quoquè reuiuiſcat. Eſt enim beneficus Deus, nõ maleficus. Illud eſt enim ei natura, hoc verò præter naturã. Et benefacere quidẽ eſt ei voluntarium: malefacere autem, violentum et inuoluntarium. Fit autem nõnunq̃ propter aliquorum vtilitatẽ. Si ergò, quod eſt pręter naturã, et quod à Deo non ſua ſponte ſuſcipitur, tam facilè perfectum eſt à Zambre, faciliùs efficietur id, quod eſt ei ſecũdùm natu-

Marginal notes: Vide commentum præſtigiatoris Iudæi. — Itèm aliud planè ridiculum. — Taurum interficit opera dæmonis præſtigiator. — Deut. 32.

naturam,& decætero quem nomine Dei,vt ipſe dicit,occidit taurum,ſi rurſus viuificauerit inuocatione omnipotentis,me quoquè habebit eius verbis aſſentientem.

His ſic dictis à Dei interprete,Zambres,Strophis verborum,inquit,fretus Sylueſter,ô Imperator, per ea vult adumbrare id, quod modò factum eſt miraculum, Dei nominis inuocatione. Sed non opùs eſt nunc verbis, nec eorum ornatu ac probabilitate: factis autẽ opùs eſt. Et ſi qua eſt tibi virtus,ô Epiſcope, & Ieſu,qui à te colitur, eã factis oſtende. Et vis,inquit ille beatiſſimus, oſtẽdam Chriſti virtutem,inuocatione eius bouem viuificans,quem tu interfeciſti? Verba ſunt hęc,ô Sylueſter,inquit Zambres, & inanis iactatio. Non poteſt enim fieri,vt taurus viuificetur. Ei autem dicit magnus Cõſtantinus: Si ergò,quod tu dicis fieri nõ poſſe,poſſit Epiſcopus ad opus deducere, eius'ne verbis aſſentieris,& Deum eſſe confiteberis eum,qui ab ipſo prædicabatur? Certè, inquit,ô Imperator,iuro per ſalutem,ſi videro hunc taurum reſurgere,ipſe quoquè Chriſtum fatebor Deum,& me ſubmittam Sylueſtri dogmati. Hoc omnes quoquè affirmârunt Iudæi. Tunc ergò ſanctus,cùm genu flexiſſet,& ſolo caput demiſiſſet,& oculos irrigâſſet fluxione calidarum lachrymarum,Deum per ſe orauit. Deindè ſurgens,& manus in altũ tollens,dixit cunctis audientibus: Domine Ieſu Chriſte, qui es Dei filius & Deus, cui facile eſt viuificare & morte afficere,percutere & ſanare,tibi placeat, vt hic bos, qui dæmonis inuocatione morte fuit affectus,à ſancto & viuifico & venerando tuo nomine viuificetur. Iam enim tempus eſt,vt tua oſtendantur miracula ad ſalutem multorum, propter quam ipſe in terram deſcendiſti: exaudi me ſeruum tuum in hac hora, vt ſanctiſſimum tuum nomen ſit in maiori adhuc admiratione.

Eum viuũ reddere nõ poteſt.

Et cùm hęc dixiſſet,prope taurum accedẽs,voce ſublata exclamauit: Si eſt verus Deus,quem ego prædico,Ieſus Chriſtus,qui natus eſt ex Maria virgine,ſurge & ſta ſupra pedes tuos,tua abiecta feritate. Protinùs itaq; mort' taurus,exilijt,& ſtetit à nullo detẽtus. & ad eum accedens mirificus ille pater,cùm ab impoſitis eum ſoluiſſet vinculis,Abi inquit,vndè veniſti,oſtendens deinceps omnem manſuetudinem, neminem lædens, neq; contra vllum inſurgens. hæc tibi iubet Ieſus Chriſtus,omnium Deus. Ille autem ſtatim ſensìm abijt & quieto pede,qui priùs erat immitis & immanſuetus. Hęc eos qui videbant,obſtupefecerunt,&, Verè magnus eſt,qui à Sylueſtro prędicatur,Deus,clamabant. Iudęi autem ad ſanctum accurrentes, illius pedes pręhensârunt, & rogârunt vt oraret pro ipſis, & eis Deũ placaret. Et inclyta Imperatrix Helena,velis ablatis,intra quę ſedebat,audiens ea quę dicebantur,& ſpectans ea quæ fiebant,egreſſa eſt & procidit ad ſancti pedes,Credo Chriſto,dicens,& rogans,vt diuinum baptiſmum cõſequeretur. Vir autem ille Apoſtolicus, omnibus in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credentibus eum propitium futurum pollicitus,cùm ijs,qui diuinum volebant aſſequi baptiſmum, ieiunium præcepiſſet & ſanctificationem,diſſoluit conuentum. Deindè cùm eos catecheſi imbuiſſet,qui erant illuminandi,& in ijs,quæ de more fiunt,priùs eos initiâſſet, baptizat primùm quidem Imperatricem: pòſt eam autem Romanorum quoquè multitudinem,quę non facilè numerari poterat,& eos qui illic aderant Iudæos,qui omnes crediderunt.

Eũ, Chriſto inuocato,reſtituit S. Sylueſter.

Eccè quomodò ieiunio & catechiſmo de more S. Eccleſiæ baptizandos pręparat.

Hæc autem cùm piè adminiſtrâſſet,& fidem dilatâſſet, fiduciamq; & libertatem dediſſet prædicationi,& deindè cum Imperatrice profectus eſſet Hieruſalem,& ad quærendam ſalutarem Chriſti Crucem ei collaborâſſet,& propter inuentionem eius eſſet collætatus,& multos illic quoquè Iudæos ad Chriſti fidem adduxiſſet, & eos diuino baptiſmo initiâſſet in nomine ſanctę Trinitatis,& euaſiſſet plenus diebus ſpiritus,terram quidem terræ reddidit, ſpiritum autem depoſuit in manibus Angelorum, abducendum ad Chriſtum,qui fuerat ab eo prædicatus,& multorum laborum, quos propter illum ſuſceperat,accepturum remunerationes, quandò veniet vnicuique redditurus ſecundùm ſua opera: quem decet omnis honor & adoratio,cum patre principij experte,& increato & honore ei æquali ſpiritu,nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

BEATI PETRI DAMIANI SERMO IN FESTIVITATE SANCTI BARBATIANI *presbyteri & confeſſoris.*

Decẽbr.31. NVPER celebrauimus, fratres chariſſimi, ineffabilem Redemptoris noſtri natiuitatem, nunc geminato ſolennitatis gaudio venerabilem colimus beatiſſimi ſacerdotis eius aſſumptionem. In illa feſtiuitate Saluator noſter, obumbrata maieſtatis ſuæ ſpecie, deſcendit in mundum: in iſta glorioſiſſimus eius famulus, depoſito corruptibili carnis pondere, liber aſſcendit. In illa vnigenitus Dei filius humanitatis noſtræ formam pro noſtra ſalute ſuſcepit: in iſta beatus confeſſor eius ad Angelicæ beatitudinis ſpeciem felici morte peruénit. In illa ſolennitate Redemptor noſter trophæo carnis indutus, ad debellandas aëreas poteſtates in mũdum præliaturus acceſſit: in iſta verò egregius miles eius, triumphato mundi principe, cæleſte palatium victor intrauit. Idcircò quippe Deus deſcendit, vt homo aſſcenderet: idcircò humiliari dignatus eſt, vt hominem exaltaret. In natiuitate Dominica vox Angelica ſonuit: Gloria in excelſis Deo, &
Luc.2. in terra pax hominibus bonę voluntatis: hodiè dilecto ſuo ſuauiſſima vox diuinæ ma-
Matt.25. ieſtatis intonuit, dicens: Eugè ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui. In illa feſtiuitate Dominus exiuit de vtero Virginis: in iſta venerabilis eius famulus egreſſus eſt de ergaſtulo carnis. In illa Chriſtus pro nobis eſt pannis inuolutus: in iſta ſacerdos eius ſtola eſt ab eo immortalitatis indutus. Ille anguſtias intrare non dedignatus eſt vteri, vt iſtius animam latitudo ſuſciperet cæli. Ille deſcendit carne velatus, vt iſte aſſcenderet ſtola gloriæ decoratus.

Conſiderate, fratres chariſſimi, quantus vir iſte fuerit, quàm pleniter illum, vt reuerà ſacratiſſimum templum, Spiritus ſanctus inhabitauerit, qui & in pace ſanctę Eccleſię tot miraculis coruſcauit. In initio quippe naſcentis Eccleſiæ illi etiam miracula faciebant, qui facere ſigna digni non fuerant, & ſine virtutibus morum, plerique excellebant
Matt.7. virtute ſignorum. Vndè & ipſa Veritas dicit: Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? nónne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia non nóui vos: diſcedite à me operarij iniquitatis. Vt enim ad fidem creſceret ſancta Eccleſia, miraculis fuerat nutriẽda: quia & nos cùm arbuſta plantamus, tandiù eis aquam fundimus, quouſquè ea in terra conualuiſſe videmus: at ſi ſemèl radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc eſt enim, quod Paulus dicit: Lin-
1.Cor.14. guæ in ſignum ſunt, nõ fidelibus, ſed infidelibus. Sed cùm iſta dicamus, quæſtionem nobis oriri non ſine aliqua difficultate videmus. Si enim ſigna propter infideles data eſſe dicũtur, quid eſt hoc, quòd Redemptor noſter in patria ſua propter incredulitatem ho-
Matt.13. Mar.6. minum vix paucas virtutes facere potuiſſe perhibetur? Sicut enim Marcus Euangeliſta teſtatur, multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: Vndè huic hęc omnia? Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic eſt fabri filius & Mariæ, frater Iacobi & Ioſeph, & Iudæ & Simonis? Nónne & ſorores eius nobiſcum ſunt? Et ſcandalizabantur in illo. Vndè & paulopòſt ſubditur: Et non poterat ibì virtutem vllam facere, niſi quòd paucos infirmos impoſitis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem illorum. Quid eſt hoc, fratres, quia Paulus affirmat ſigna pro infidelibus data, Marcus aſſerit propter infideles fuiſſe ſubtracta? Nunquid cõtrarias inter ſe inuicèm proferre ſententias poſsunt, qui vno Spiritu pleni ſunt?

Sed notandum eſt, quia in ipſis infidelibus erat quidam diuerſitatis modus. Par quidem error fuerat omnium non credentium, ſed magna diuerſitas cauſarum. Aliud eſt enim, ſi ſola quis fallatur ignorantia: aliud, ſi adiuncta quoquè erret malitia. Ignorantia
1.Tim.1. Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui priùs fui blaſphemus, & perſecutor, & iniurioſus: ſed ideò miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. Per malitiam Iudas peccauit,

uit,& ideò nequaquàm venire ad indulgentiam meruit. Pro illis ergò infidelibus ſigna data ſunt,quos diuina prouidentia miſericorditer ſaluare decreuerat.Propter illos verò ſubtracta ſunt,quos ab electorum ſorte,exigentibus eorum peccatis,* deſcriptę ſeueritatis iuſtitia repellebat.Chriſtianis autem temporibus,cùm iam penè totus vbiquè terrarum orbis in catholica fide perſiſteret, & pacem ſanctæ Eccleſiæ vix vlla perſecutorum ſæuitia perturbaret,cur beatiſſimus confeſſor Chriſti Barbatianus tot miraculorum virtutibus claruit, niſi quia ante diuinæ maieſtatis oculos excellentium meritorum virtutibus fulſit? Erat,ſicut de Iohanne dicitur,lucerna ardens & lucens: ardens videlicet per amorem cordis,lucens ſplendore eximiæ conuerſationis. Sed tunc lucerna ſub modio occultari voluerat,cùm, ſicut in ſanctiſſimæ vitæ eius narratur hiſtoria, latens in cellula,manifeſtari principibus deuitabat. Nolebat mundi regibus innoteſcere, vt Regi regum potuiſſet familiariùs adhærere : recuſabat ab hominibus temporalem ſuſcipere gloriam,vt cum Angelis acquirere mereretur æternam. Ad hoc quippe pertinet, quòd his, quibus ſanitatem reſtituere cupiebat, ſępè ſuperponendum quid, velut emplaſtrum, ſæpè comedendum aliquid, quaſi medicinale antidotum,conferebat: eo nimirùm,vt opinor,ſtudio,vt,dum herbarum virtus, vel medicinalium ſpecierũ potentia creditur, nequaquàm ſanctitatis ſuæ viribus reſtituta ſanitas aſſcribatur: & dum ab eo medicina ſuſcipitur,magìs medicus,quàm ſanctus,eſſe videatur. Sed dic mihi, ô bone medice,dic venerabilis medice,vndè confectionem tam efficacis,tam ſubitæ virtutis noſtris finibus attuliſti,vt non triduo, non biduo, non vel vnius momenti ſpatio expectetur,ſed mox vt adhibita fuerit,ſtatim omnis languor,omne vulnus priſtinæ ſaluti reſtituatur? Epithema ſiquidem curare non poteſt, niſi tandiù tumori adiaceat ſuperpoſitum,donèc vel vigorem ſuum per occultos meatus in corporis interiora transfundat, vel humorem peſtiferum virtutis ſuæ potentia ad exteriora traijciat. Antidotum verò, quod ore percipitur,neceſsè eſt vt eatenùs moras faciat, quouſquè per venas & poros occulta viſcerum funditùs penetret,&vel corrupta ſolidet,vel tumefacta noxijs humoribus purget. Tua verò venerabilis medicina non moras innectit, non quæ à medicis cuſtoditur, diætæ diſcretionem quęrit: ſed mox vt ſummotenùs tangitur, ſalus integerrima reparatur. Solue ergò,pater,ſolue, obſecro, ligaturam,& tam incomparabilis medicinæ nobis trade notitiam.Videamus & nos inæſtimabiles pigmentorum tuorum ſpecies,odoremus iucundiſſimas fragrantium aromatum ſuauitates.Eià fratres,audite, libellus ſacratiſſimæ eius vitæ coram cunctis aperiat,quas aromatum ſpecies eius in ſe medicina contineat,ſaluberrima illa confectio,quibus aromatibus conſtet. Dicit enim inter cætera,quia cuiuſdam Iuliani filium guttur grauabat miſerabiliter tumidum:qui cùm beato viro delatus fuiſſet, & cùm pater pro filio lachrymabiliter poſtularet, venerabilis vir quandam confectionem,de pane videlicet, & cera, & oleo faciens, ſuper eius vulnera poſuit,& facto Crucis ſignaculo, ſtatim in ipſius horæ puncto omnem peſtem de eius gutture mirabiliter effugauit. Audiſtis, fratres chariſſimi, quæ pigmentorum genera egregius noſter medicus habuit, qui mortale vulnus tanta velocitate ſanauit: Panem,ceram,& oleũ,quæ ſuſtentandæ vitæ habebant vſum,in medicinalis curę tranſtulit inſtrumentum. Et vndè vitam alebat ſuam,indè mortem repulit alienam. Speciebus videlicet vtens domeſticis,æſtimationem precij minuit peregrinis.Aliquãdò ęgrotanti citri peciam,aliquandò caricam porrigebat: & huiuſmodi curationis genere illos ad perfectæ valitudinis robur, expulſa omni languoris moleſtia, reuocabat: ea,niſi fallor,intentione,vt quia vterque hic fructus in Romanis finibus apud quoſdam rarior cernitur,medicinale aliquid fuiſſe crederetur : ſicque dum reparata ſalus medicinæ tribuitur, in æſtimatione hominum ſanctitatis eius opinio minueretur.

Signa qbus ſint data,q̃bus negata infidelibus. for. *diſtrictæ,

Ioan.5.

S.Barbatian' celat ſanctitatẽ ſuã.

Vide genus curationis.

Quid ergò nos miſeri dicturi, quid facturi in diſtricto examine tremendi iudicis ſumus, qui & virtutes non habemus, & tamen de meritorum excellentia ante humanos oculos ſuperbimus ? qui ſanctitatem habere ante interni arbitri oculos nullo deſiderio quærimus, & ſanctitatis nomen apud humana iudicia nobis fallaciter vſurpare gaudemus?Quot enim hodiè cernimus,qui,ſi de virtutibus admirabilis huius viri vel vltimam particulam attingere potuiſſent,ad cælum ſe in ſuperbiæ cornibus exaltarent: qui quandoquè aliquid virtuoſum operantur,verùm per hoc non cælum,ſed terram petunt. Affectantes nimirùm laudes hominum,in ſemetipſis diſſipant fructus laborum.Cumque ſe oſtendere alienis oculis appetunt, ante diuinæ maieſtatis intuitum damnant omne

En quantũ officit,velle laudari ab hominibus

quod ſentiunt,teſtimonijs attingunt: nec tamen per hoc vitam audientium,ſed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia cupiunt,niſi quæ auditorum corda ad reperendas laudes excutiunt,non autem ad lachrymas tendunt. Mens quippe exterioribus occupata,igne diuini amoris non calet: & idcircò ad ſupernum deſiderium inflammare auditores ſuos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neq; enim res,quæ & in ſemetipſa non arſerit,aliud accendit. Vndè fit plerunq;, vt hypocritarum dicta & audientes non erudianr,& eoſdem ipſos, qui proferunt, elatos laudibus,deteriores reddant. 1. Cor. 8. Atteſtante etenim Paulo,ſcientia inflat,charitas ędificat. Cùm ergò charitas auditores ædificando non erigit, ſcientia proferentes inflando peruertit.

Plerunquè hypocritę,fratres mei,ſe abſtinentia affligunt,omne robur corporis atterunt,& quasì carnis vitam funditùs in carne viuentes extinguunt,ſicque per abſtinenti- Matt. 6. am morti appropiant,vt penè quotidiè morientes viuant: ſed per hoc humanos oculos quęrunt,admirationis gloriam expetunt, Veritate atteſtante, quæ ait: Exterminant enim facies ſuas,vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora palleſcunt,corpus debilitate quatitur,pectus interrumpentibus ſuſpirijs vrgetur: ſed inter hæc ab ore proximorum ſermo admirationis quæritur,nihilq; pro tanto labore aliud,niſi æſtimatio humana cogitatur. Perpēdite,dilectiſſimi fratres mei,quàm miſerabilis vecordiæ eſt, laborioſè agere,& ab ore hominum laudibus inhiare: forti opere pręceptis cęleſtibus inſeruire,ſed terrenę retributionis prę mium quęrere. Sicut enim beatus ait Gregorius, qui pro virtute, quā agit, humanū fauorem deſiderat. rem magni meriti vili precio venalē portat. Ibidèm. vndè cæli regnum mereri potuit,indè famam tranſitorij fauoris quærit. Intùs ergò, fratres mei, intùs ſeruanda ſunt bona, quę agimus, ſi ab interno iudice vicem recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt enim, quod in Euangelio Veritas dicit: Neſciat ſiniſtra tua,quid faciat dextera tua,vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & pater tuus,qui videt in abſcondito,reddet tibi. Hinc eſt,quod de electorum Eccleſia per Pſalmiſtam dici- Pſal. 44. tur: Omnis gloria eius filia Regum abintùs. Filia quippe regum, eſt ſancta Eccleſia: quę in bono eſt opere ſpiritualium principum prædicatione generata: quæ dum ſe in virtutibus ſanctę conuerſationis exercet, quia per hoc ſoli DEO placere ſtudet, 2. Cor. 1. non forìs gloriam,ſed intùs habet. Hinc Paulus ait: Gloria noſtra hęc eſt, teſtimonium conſcientię noſtræ. Gloriam ſuam Apoſtolus teſtimonium conſcientię memorat, quia fauores oris alieni non appetens, vitę ſuę gaudia extra ſemetipſum ponere ignorabat. Occultanda ſunt ergò,fratres chariſſimi,bona quę agimus,nè hęc in huius vitę itinere incautè portantes,latrocinantium ſpirituū incurſione perdamus. Eccè enim hic beatiſ- Feſtum S. Barbatiani. ſimus vir Barbatianus,cuius hodiè nobis feſtiuus natalis illuxit,non humanę laudis gloriam petijt,non fauores hominum affectauit, non de oſtenſis tot miraculis apparere ipſe mirabilis voluit,nō de collatis tot in lāguidos beneficijs humanę retributionis pręmium expectauit: quin etiam medicinalis exercitij prętendebat ſpeciem,vt clariſſimum virtutis ſuę poſſet obfuſcare nitorem. Et velut magnum cæli aſtrum nubem virtutibus ſuis curabat opponere,vt dum minùs ad exteriora radios ſuę lucis expanderet,quasì vndiquè in ſemetipſo collectus, in conſpectu ęterni Solis plenius eluceret.

Libet autem,dilectiſſimi,pulchrum diuinę diſpenſationis ordinem ſtudioſè perpendere,videlicet qualiter omnipotens Deus ad illuminandam noctem vitę pręſentis, ſtellas ſuas in cęli faciem mittere,& per eas totius mundi decernat caliginem illuſtrare: vt dum fulgentia aſtra radiare per cęli climata cernimus, inoffenſo pede operis iter noſtræ noctis ambulemus. Sicut enim matutinus lucifer,ſolē pręcedens,ab orientali priùs plaga conſurgit,deindè meridiani climatis ſuperiora conſcendit,ad extremum quoq; pro- Patria S. Barbatiani. nus in occiduum axem vergit: ſic nimirùm, ſic beatiſſimus Cōfeſſor Chriſti Barbatianus,de Antiochenis finibus,vndè oriūdus fuerat,exijt, & Romā pertranſiens, multa eā miraculorū luce pfudit. Poſtremò Rauēnam vſq; perueniens,Chriſtū,qui eſt ſol iuſtitię, plurimis hominum mentibus introduxit. Antiochię ſcilicet ſplendore ſui ortûs emicuit, Romę plurimos ſignorum igniculos ſparſit,vrbem verò Rauennam velut occaſu ſacratiſſimi ſui obitûs illūſtrauit. Ità meritis ſacratiſſimi huius viri,velut noui ſplēdore luciferi, in tribus ſuis pręcipuis regionibus totus rutilat mundus,dum in alia mūdi plaga eius cernitur ortus,in alia quodammodò videtur aſſcenſus,in tertia celebratur occaſus. Et,ſicut de cōpatriota eius beatiſſimo Apollinare in alio ſermone iam diximus, quàm rectè huic luciferi nomen congruit, qui Romam ingreſſus,primum virtutis ſuæ miraculum de lu-

mine

mine fecit? Regina enim Galla Placidia, vt audîſtis, ſuppliciter eius flagitabat auxilium proquadam ſua pediſequa, quæ intolerabilibus cruciabatur doloribus oculorum: qui mox pallio ſuo eius oculos tangi præcepit, & ſic ab ea protinùs omnem peſtiferę ęgritudinis moleſtiam effugauit. Vide miraculũ ex tactu pallij eius.

Quapropter cùm dignitatem tuam, feliciſſima vrbs Rauenna, ſubtili meditatione conſidero, largiſſimis te miſericordiæ diuinæ beneficijs ditatam eſſe perpendo. Video enim, quia ex ipſo originali fonte Chriſtianæ religionis, perpetuæ meruiſti poculum haurire ſalutis. In Antiochia nanque, ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur, primùm Chriſtiani diſcipuli ſunt vocati. Ex ipſo igitur ſanctę Eccleſiæ fundamento quadratos lapides ſuſcepiſti, ſuper quos velut firmiſſimas baſes erecta, immobili es fide & ſanctitatis ſoliditate fundata. Indè enim habes Apollinarem Apoſtolicum martyrem, indè etiam Barbatianum egregium Confeſſorem: qui velut duæ excellentiſſimæ cedri paradiſi, ſic te ramis ſuæ protectionis obumbrant: vt ſi ſub eis humiliter manere voluëris, omnem à te turbinem aduerſariæ tempeſtatis expellant. Et vt eis deeſſe nil valeat, quod ad cumulum tuæ felicitatis attineat, mox vt de Antiochenis finibus exeunt, Romę, quę abſque dubio caput eſt & principalis ſedes totius ſanctæ Eccleſiæ, commorantur: nimirùm vt in ſchola Petri primitùs diſcant, quod te poſtmodùm de doctrina veritatis erudiant: & de puriſſimo fonte abundanter bibant, quod in te ſalutaris doctrinæ magiſterio velut eructando transfundant. Tanquàm enim iterùm Paulus, iterùm Apollo, quos ille in fide plantauit, iſte largiſſimo miraculorum & prędicationis imbre rigauit. Sed quia neque qui plantat, ex ipſo eſt aliquid, neq; qui rigat, nos etiam Apoſtolica ſequentes verba, dicamus: Deus autem incrementum dedit. Actor. 11. Roma caput totius Eccleſiæ. 1. Cor. 3.

Hos igitur tam pręclaros cęleſtis curię ſenatores, fratres chariſſimi, perfecto cordis amore diligite, horum imitari exempla tota animi deuotione curate. Nam ſi vultis eſſe quod ſunt, neceſsè eſt etiam vos facere, quod fecerunt. Per anguſtam ergò & aſperam laboris viam, dilectiſſimi, in hoc ſeculo cum ſanctis incedite, vt poſtmodùm valeatis ad eorum gaudij latitudinem peruenire. Qui enim dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Proculdubiò autem à veſtigijs Chriſti exorbitat, qui anguſtam fugiens, latitudinis viam calcat. Iſte nanque beatiſſimus vir, cuius hodierna ſolennia frequentare gaudemus, non terrenos honores voluït, non fallaces diuitias congregauit, non mundi gloriam petijt, non tranſitoriæ poſſeſſionis prędia dilatauit, propinquos ſpreuit, patriam dereliquit, ſemetipſum quoquè pro amore Chriſti funditùs abnegauit. Nemo ergò dicat, quòd illi ſolummodò cęleſtibus digni pręmijs habeãtur, qui perſecutorum gladijs pro Chriſti nomine feriuntur. Concluſit Deus omnem noſtrę tergiuerſationis aditum, obſtruxit omne excuſationis humanę confugium. Eccè iam non valemus cum beato Apollinare pro Deo mortem ſubire, poſſumus ſaltem cum beato Barbatiano vitam Deo placentem ducere. Magnum quippe eſt mori pro Chriſto, ſed non eſt inferius viuere Chriſto. Vtrunq; enim in ſtatera Paulus ęqua lance pendebat, cùm diceret: Nemo enim noſtrûm ſibi viuit, & nemo ſibi moritur: ſiue enim viuimus, Domino viuimus: ſiue morimur, Domino morimur. Siue ergò viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus. Quiſquis igitur amat martyrium, exhibeat ſe martyrio dignum, & martyrij conſequetur proculdubiò pręmium. Non poteſt ſanguinem fundere: poteſt ſemetipſum pœnitentię telo percutere, & in cordis contritione mactare. Pręparetur ad feriendum iugulus, non deerit remunerator, etiamſi defuerit gladius. Deeſt carnifex, qui ceruicem exteriùs feriat: adeſt iudex, qui bonæ voluntatis præmium reddat. 1. Ioan. 2. Rom. 14.

Studeamus igitur, dilectiſſimi, cum beatiſſimo confeſſore Chriſti Barbatiano ſeculi huius blandimenta deſpicere, rerum temporalium affluentiam deuitare, carnis incentiua reprimere, crucem poſt Chriſtum etiam in pace Eccleſiaſtica baiulare: quatenùs qui nunc eius mirabilem ſequimur vitam, cùm ipſo poſtmodùm deſiderabilem perducamur ad gloriam: pręſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & gloriatur, per infinita ſecula ſeculorum, Amen. Habes hic, in quo debeas Sanctos imitari.

S. Melanæ Romanæ hiſtoria eſt Tomo 1. Ianuarij die 31.

FINIS.

DEO LAVDES ET GRATES.

EGLOGA ECCLESIASTICA RADBODI S. TRAIECTENSIS ECCLESIAE FAMVLI, DE VIRTVTIBVS *B. Lebuini presbyteri, & de ſancto nomine eius, quod non ſine quodam futurorum præſagio ſortitus eſſe creditur.*

Is S. Radbodus fuit Traiectẽſis Eccleſiæ Epiſcopus, cuius vita eſt 29. Nouẽbris hoc VI. Tomo.

Debuerunt autem poni hæc ſuprà 12. Nouembris, ſed tardiùs ad me allata fuêre, quàm vt id poſſet fieri.

INclytus Anglorum veniens Lebuinus ab oris,
Sacris virtutum remis, & remige Chriſto,
Sæua procelloſi compreſſit flumina Rheni,
Cuius fortè graui turgebant oſtia flatu,
Exagitata feris perſępè Aquilonibus antè:
Atq; ea diuinæ fuerant ſic inuia naui.
Sed poſtquàm ſanctus rabidas perflauerat vndas,
Cęlitùs emiſſo ſemèl impetrauit ab Auſtro,
Corruit immitis Boreas, moxque ęquore tuto,
Suſcepit placidus Pacis nauigia Rhenus.
Hæc vbì ſucceſſu portum petiêre ſecundo,
Vrbis in antiquæ perfixa eſt ancora glebis,
Et lapidis firmata ſitu: nè fortè ſolutas
Turbine quaſſaret rursùs vis horrida puppes.
Tum verò inſignem mirata eſt terra colonum
Condemnare ſuas cęleſti fomite meſſes,
Ac malè nata ſolo diuinis vrere flammis.
Hos allegoricis decernere vitibus agros,
Illos ſinceri ſulcis addicere farris,
Arboribus quoſdam fidei exercere locandis,
Qui ſua vicino colluſtrent germina cęlo.
Cernere erat ſteriles ſplendeſcere floribus herbas,
Fœcundumque nemus fruges nutrire ſalutis,
Nil non proficuum campos redolere per omnes,
Poſtquàm diua ſeges felicibus hęſerat aruis.
Hęc typicè noſter geſſit Lebuinus, amice,
Si benè perpendis, quid ſpiritus innuat odis.
Nam pepigit vites, cùm multos codicis almi
Struxerat eloquijs, cùm dogmata myſtica ſparſit.
Triticeam poſuit meſſem, cùm pectora munda
Eſſe dedit, caſtumque Deo ſubtexuit agmen:
Porrò autem arboreas ſtuduit plantare nouellas,
Robora cùm fidei ſtatuit, cùm pacis oliuam
Creſcere, cùm fructus fecit pollere perennes.
Iure igitur ſummo à nobis tractatur amore,
Iure illi venerandus honos impenditur. altor
Qui probitatis erat, verique aſſertor opimus,
Errorum domitor, vitij calcator auari,
Arca pudicitiæ, frugi quoquè virginis aula,
Virtutum turris, pacis ſeu lucis oliua.
Poſtremò ipſius, quam carmina cuncta verentur,
Et quæ terreno ſpoliat ſe dapſilis auro,
Quęque Deo cognata, mori pro fratribus optat,
Virtutis, cum ſpe æternæ cuſtodia vitæ.
Ergò tibi prudens lector, tibi conſule, quęſo,
Et mecum, ſancto Domini ſolennia vota
Nè tardes offerre, virum hunc quia diligit omnis
Dilectus Chriſto. Chriſtum nam diligit ipſe,
Atq; ipſum Chriſtus, flagrans amor ardet vtrinquè,

Sed Chriſti de parte magìs.minus eſt quia totum
Quod mortalis agit,ſuperant diuina caducum.
Nos quoq;,quos ſemper famulos Lebuinus habebit
Nos quia ſemper amat,deuotè hũc ſemper amemus,
Suauibus & modulis Chriſti cantemus amicum,
Ipſius & nomen Latio ſermone canatur,
Quale ſonat, toto diuiſus ab orbe,Britannus.
Nanque illic puerum dixêre crepundia paruum
Liafuuim,quod ſacrum poſt hęc baptiſma probauit,
Decreuitq; Deo dulce & memorabile nomen.
Nam ſi vertatur Liauuim,quod cuna ſonabat,
Carus amicus erit. ſed verbum augere neceſsè eſt,
Cuius,ſiue Cui.Melius quid conuenit iſtic,
Quàm ſi lege metri Chriſto, Chriſtíve ſubaudis?
Hęc duo ſi copules,ſancti vocitamen adimples.
Atq; in vtroq; places.cùm te Romanus & Anglus
Audiat exultans, laudat idioma docentem
Quod patrium armatos,tranſlatum paſcit inermes:
Eccè autem cohibere monent faſtidia carmen,
Nè Muſis doctas lędam ruralibus aures:
Quod facilè,ſtipulis cùm quiddam garrio noſtris,
Accidit,Arcadici quæ rudunt more peculî.
Vixque aliquis curet calcem expectare canoris,
Cui neque ſaltem obolo primordia digna videntur.
Sed refert,quid quiſq; canat.nos ocia fœda
In melius mutâſſe rati,ſpirantis amomi,
Palmarumque inopes,Siluano extorſimus algam.
Quam Lebuine vides ſacer ac memorãde ſacerdos.
Hanc precor, vt Chriſtum recolẽs,nil faſtibus vſum
Pallentis viduæ potiùs ceſſiſſe minutis,
Gratam habeas,precibusq; tuis mea vincula ſoluas,
Et vera facias, poſt diuerſoria carnis,
Libertate frui,ſacris cum cœtibus Agni.

Alphabeticus Tomi iſtius ſexti de SANCTIS, per Nouembrem & Decembrem occurrentibus, Ordo.

a, b, c, d. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Sſ, Tt, Vv, Xx, Yy, Zz. Aaa, Bbb, Ccc, Ddd, Eee, Fff, Ggg, Hhh, Iii, Kkk, Lll, Mmm, Nnn, Ooo, Ppp, Qqq, Rrr, Sſſ, Ttt, Vvv, Xxx, Yyy, Zzz. Aaaa, Bbbb, Cccc, Dddd, Eeee, Ffff, Gggg, Hhhh, Iiii, Kkkk, Llll, Mmmm, Nnnn, Oooo Pppp, Qqqq, Rrrr, Sſſſ, Tttt, Vvvv, Xxxx. Connexiones autem ſingulæ ſunt aut comprehendunt terniones ſiue trifolia, exceptis duernionibus ſeu bifolijs quinque, videlicet, b, c, d, Vvvv, Xxxx.

15. Martij, 1575.

·15·17·

Digitized by Google